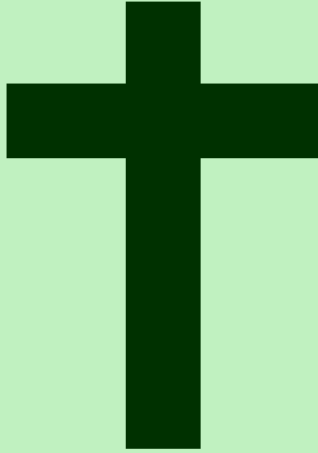

Ụ'dụkọ Múké Múngú
vé rị

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20

Contents

Í'dóngará	1
Wŭngará	53
Rŭtā	74
Yónā	78
Mātáyo	81
Mārākō	122
Lúkā	149
Yūwánī	190
Ēzī	221
Rómā	260
1 Kōrínítō	277
2 Kōrínítō	292
Gālātíyā	302
Ēfésō	308
Pīlīpóyī	314
Kōlōsáyī	318
1 Tēsālōnikē	322
2 Tēsālōnikē	326
1 Tīmōtáyō	328
2 Tīmōtáyō	333
Tītō	337
Fīlīmónā	339
Ēbérē	340
Yōkóbū	353
1 Pētēro	357
2 Pētēro	362
1 Yūwánī	365
2 Yūwánī	369
3 Yūwánī	370
Yúdā	371
I'dangará	373

Búkū
Í'dóngará
vé rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará

Búkū 'dīri lū ngá rī pi vé í'dóngará ā tā. Lū tā Múngú ní 'bū pi gbizú vū be rī, āzini ĩri ní ngá 'a ni gé rī pi gbizú rī, agaápi rá rī, lū tā ĩri ní 'bá gbizú, ĩri ní 'bá rī 'bázú adrizú ngá rī pi drǐgé 'bá ámbúgú rú rī. Búkū 'dīri lū kpá ũnjlkányá vé í'dóngará, izāngā nyangará, āzini drāngará vé í'dóngará ā tā. Lū tǐ ándiándí rī pi vé tā, āzini súrú rī pi vé í'dóngará ā tā, lū kpá tā Múngú ní Ábūrámá rī ĩpēzú ívé úyú Yāhūđī rī pi be, kōpi ā adrikí rī 'bá ívé ni rī vé tā, 'i 'da rī 'i ngúlúpi kōpi ní, kōpi ē 'daki rī ívé ũkpō, āzini tā áda rī 'bá urukō ní.

Cápītā 12-50 ũlū 'bá Ábūrámá vé 'bētǐ ásamvú gé rī pi vé tā, mvōpǐ Ísáká vé tā, Ísáká mvōpǐ Yōkōbū vé tā, āzini ũlū Yōkōbū vé anji mūdǐ drǐ ní ĩrǐ rī pi vé tā, agaápi rá rī, ũlū tā Yōsēpá vé rī. Kōpi ā adrikí dō ngúlúmú mādānjá drāáasiyá, āzini 'bá Múngú túngú túngú rī pi ĩnjǐ 'bá rī pi ā trakí dō kōpi ā gārā kūrǐ drāáasiyá, Múngú mba ívé 'bá 'dī' bée ā tā rá. Ūlū kpá kīnī, Múngú lē 'bá ívé rī pi ā 'dukí ívé tā ngaa, kōpi ā 'okí tā ĩrǐ, ē ĩnjǐkí rī 'i ānī.

Búkū Í'dóngará vé rī, Wūngará vé rī, Lēvǐtǐká vé rī, Kālāfe vé rī, āzini Dētōrōnómē vé rī, Yāhūđī rī pi zíkí búkū 'dī' bée Búkū Tāĩmbǐ vé ni, dōku Búkū Mósē vé Tāĩmbǐ vé rī.

'Bū pi vé gbingará vū be rī

¹ Í'dóngará gá 'dāá, Múngú gbi 'bū pi vū be. ² Vū rī adri kú kána, ngá āzi 'a ni gé 'dāáyo, yǐi dabaya rī ē drǐ bǐ nǐ kuú cǐj, Índrí Múngú vé rī rī éjǐ yǐi rī drǐgé sǐ.

³ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ũtǐnjá ā adri anigé." Ūtǐnjá ní dǐzú āngū ĩngbērēzú. ⁴ Múngú ndre ũtǐnjá rī índré 'i mǐ gé 'dāá múké, ĩri ní ũtǐnjá pi ásamvú acozú āngū bǐĩpi nǐĩpi cǐj rī be. ⁵ Múngú ní ũtǐnjá rī zǐzú "Ūtǐ āngbáráká" ĩri ní āngū bǐĩpi nǐĩpi cǐj rī zǐzú "ĩnjǐná." Ūndrēngá ní ícázú, āngū rī ní ówǐzú, 'dīri ũ'dú álu rī.

⁶ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē āngū mgbō ā adri uru 'dāá yǐi rī pi ásamvú gé, ā aco rī yǐi 'bū gé rī pi ásamvú yǐi vū drǐgé rī be." ⁷ Múngú ní āngū mgbō uru rī gbizú, ā aco rī yǐi 'bū gé rī pi ásamvú yǐi vū drǐgé rī be. ĩri ní 'i ngazú sǔ Múngú ní 'yoó rī tǐnj. ⁸ Múngú ní āngū mgbō uru rī zǐzú "'bū."

Ūndrēngá ní ícázú, āngū rī ní ówǐzú, 'dīri ũ'dú ĩrǐ rī.

⁹ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē yǐi 'bū ndúgé rī ā úmú 'i vūrā álu gé, āngū ā 'wí ē índré." ĩri ní 'i ngazú sǔ Múngú ní 'yoó rī tǐnj. ¹⁰ Múngú ní āngū ā 'wí rī zǐzú "nyōókú", ĩri ní yǐi í úmú 'bá vūrā álu gé rī zǐzú "yǐi tafu". Múngú ndre 'i mǐ gé 'dāá índré múké.

¹¹ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá rī pi ē ĩfúkí duǐ nyōókú drǐgé, ngá úri be ni pi, āzini petǐ ũ'a be ni pi, ívé ósǔká vú sǐ ándiándí." ĩri ní 'i ngazú sǔ Múngú ní 'yoó rī tǐnj. ¹² Ngá rī pi ní ĩfǐzú 'duzú nyōókú drǐgé, ngá úri be ni pi, āzini petǐ ũ'a be ni pi ĩfúkí duǐ ívé ósǔká vú sǐ ándiándí. Múngú ndre kōpi 'i mǐ gé 'dāá índrékí múké. ¹³ Ūndrēngá ní ícázú, āngū rī ní ówǐzú, 'dīri ũ'dú na rī.

¹⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá dǐ' bée āngū ĩngbērē' bée ni pi ē índrékí 'bū gé 'dāá, ā aco rī ũtǐnjá pi ásamvú ĩnjǐná be, kōpi ē 'daki rī lókí rī pi ā vǐgú, ũ'dú rī pi ā vǐgú, āzini ĩlǐ rī pi ā vǐgú, ¹⁵ kōpi ā dǐkí rī āngū ĩngbērēé 'bū gé 'dāási ĩmǐ vū drǐgé nōó." ĩri ní 'i ngazú sǔ Múngú ní 'yoó rī tǐnj. ¹⁶ Múngú ní ngá ambugu dǐ' bée āngū ĩngbērē' bée ni pi gbizú ĩrǐ. Ámbúgú agaápi rá rī, ā dǐ rǐ āngū ĩngbērēé ũtǐnjá sǐ, mādānjá rī, ā dǐ rǐ āngū ĩngbērēé ĩnjǐná sǐ. ĩri ní kpá línýá rī pi gbizú. ¹⁷ Múngú 'bá kōpi 'bū gé 'dāá, kōpi ā dǐkí rǐ āngū ĩngbērēé vū drǐgé nōgó, ¹⁸ ũtǐ rǐ ā dǐ rǐ āngū ĩngbērēé ũtǐnjá sǐ, mbāá rǐ ā dǐ rǐ āngū ĩngbērēé ĩnjǐná sǐ, ā aco rǐ ũtǐnjá pi ásamvú ĩnjǐná be. Múngú ndre kōpi 'i mǐ gé 'dāá índrékí múké. ¹⁹ Ūndrēngá ní ícázú, āngū rī ní ówǐzú, 'dīri ũ'dú sǔ rī.

²⁰ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá idri be ni pi ā adrikí yǐi agá 'dāá, āzini lē áriņá rǐ pi ā ungakí āngū mgbō 'bū pi ásamvú vū be rǐ gé sǐ." ²¹ Kúru Múngú ní ngá ambugu ambugu yǐi tafu agá idri be rǐ pi gbizú ngá céré idri be éjǐ 'bá éjǐéjǐ rǐ pi be, áriņá rǐ pi be ívé ósǔká vú sǐ ándiándí. Múngú ndre kōpi 'i mǐ gé 'dāá índrékí múké. ²² Múngú sē kōpi ní tākiri, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ími tǐkí, ĩmivé kālāfe ā ga tré yǐi tafu rǐ agá 'dāá, áriņá rǐ pi vé kālāfe ā ga tré vū drǐgé nōgó." ²³ Ūndrēngá ní ícázú, āngū rī ní ówǐzú, 'dīri ũ'dú tǐwǐ rī.

²⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ānyápá rǐ pi, ngá nyíriņá idri be éjǐ 'bá vū drǐgé sǐ rǐ pi, āzini ā 'á rǐ pi ā adrikí vū drǐgé nōgó anigé ívé ósǔká vú sǐ ándiándí." ĩri ní 'i ngazú sǔ Múngú ní 'yoó rǐ tǐnj. ²⁵ Múngú gbi ā 'á rǐ pi ānyápá rǐ pi be ívé ósǔká vú sǐ ándiándí, āzini gbi ngá idri be éjǐ 'bá nyōókú drǐgé sǐ rǐ pi ívé ósǔká vú sǐ ándiándí. Múngú ndre kōpi 'i mǐ gé 'dāá índrékí múké.

²⁶ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē 'bá gbíkí 'bá sùú 'bá tīnī, kòpí ā adríkí rī àmbúgú 'bá yī táfú agá rī pí drīgē, āriṅá rī pí drīgē, ànyápá rī pí drīgē, á'á rī pí drīgē, āzini ngá idri be ẹ̀cì 'bá nyòòkú drīgē sī rī pí drīgē."

²⁷ Kúru Múngú ní 'bá gbizú sù 'í tīnī, Múngú gbi ịri sù 'í tīnī, gbi kòpí agó pí ùkú be.

²⁸ Múngú ní tākírí 'bázú kòpí drīgē, ịri ní 'yozú kīnī, "Ìmí tīkí, Ìmí ízúkí ízúzú, Ìmivé káláfe ā ga tré vù drīgē nògò, Ìmí adríkí àmbúgú nyòòkú rī drīgē. Lē Ìmí adríkí àmbúgú 'bá yī táfú agá rī pí drīgē, āriṅá rī pí drīgē, ngá idri be ẹ̀cì 'bá nyòòkú drīgē sī rī pí drīgē."

²⁹ Kúru Múngú ní 'yozú 'bá rī ní kīnī, "Ngá úri be vù drīgē rī pí, peṭi 'a'bee 'a'a úri be agá rī pí àrèvú céré, á sē kòpí mí ní. Kòpí adri ànyāngá mívé ní. ³⁰ Á sē ngá ìfù 'bá d' 'bá nyòòkú drīgē rī pí àrèvú céré á'á rī pí ní, āriṅá rī pí ní, ngá idri be ẹ̀cì 'bá nyòòkú drīgē sī rī pí ní ànyāngá rú."

³¹ Múngú ndre ngá 'í ní gbii rī pí àrèvú céré ìndrèkí 'í mị gé 'dāá múké múké. Ùndrēṅá ní ícázú, àngú rī ní ówúzá, 'dīri ù'dú áziyá rī.

2

¹ Kúru 'bù pí vé gbíngará vù be, ngá céré 'a ní gé rī pí be rī ní 'í dezá.

² Kúru ká mụy caá ù'dú ẹ̀zìrī gé, ịsụ Múngú de ívé ẹ̀zì rī ā ngangará gí, kúru ù'dú ẹ̀zìrī gé, ịri ní uvuzú. ³ Múngú ní tākírí 'bázú ù'dú ẹ̀zìrī rī drīgē, 'bá ù'dú 'dīri adrii uletere,* ā'diātāsīyá ù'dú 'dīri ịri ní uvuzú rī, ịsụ de ívé ẹ̀zì ngá rī pí gbizú rī gí.

Múngú gbi Adámá pí Évā be

⁴ 'Bù pí vé gbíngará vù be rī ịri 'dini.

Úpí' Múngú ká 'bù pí gbii vù be gí, ⁵ ásé, peṭi, doku ngá āzi ìfù d'vù vù rī drīgē kuyé, ā'diātāsīyá Úpí Múngú sē drī yīgò 'dij vù rī drīgē kuyé, 'bá ómvú 'áápi ní 'dāáyo, ⁶ ẹ̀ndrīlīgò rī 'aá nyòòkú rī ē drī ùndrīí ní.

⁷ Úpí Múngú ní ùtrètrè ìtízú, ịri ní gbizú ufuzú 'bá agó rú, ịri ní ẹ̀vīvī idri vé rī vuzú ùmvu ní gé, agó rī gò ícá idri rú.

⁸ Úpí Múngú ní ngá sazú ómvú Èdénē vé rī agá, wòkò ụtụ ní ìfúzú rī gé, ịri ní agó 'í ní gbii rī jizú 'bázú ómvú rī agá. ⁹ Úpí Múngú sa peṭi ùnyī be ù'a be 'í ní nyaá ìní 'bá ìníní ní pí ómvú rī agá 'dāá ívé ọ̀súkà vù sí àndiándí. Ómvú rī ā agáṅá gá 'dāá,

* **2:3** 2:3 Ú'dú uletere: Ú'dú uletere 'dīri vé ífifi, Múngú 'bá ù'dú 'dīri adrii tóngú uvuzú ní. † **2:4** 2:4 Úpí: Èbèrè tì sí, Múngú zì 'í rú Yáwé, ífifi ní, Múngú adriipi mụzú 'dání'dání rī 'í. Kẹ̀lìkò tì sí, 'bá Yáwé rì zì Úpí. Í ịsụ lá Búkú f'dóngará vé rī agá, Wūngará vé rī agá, Rùtá vé rī agá, āzini Yóná vé rī agá. ‡ **2:23** 2:23 Ùkú: Ùkú vé ífifi Èbèrè tì sí, ìnjékí ịri agó rú 'bá gá.

sa peṭi idri sēepi rī, āzini peṭi tā múké pí nīzú tā ùnjí be rī.

¹⁰ Yī āzi ídì ìfúú ómvú Èdénē vé rī agá 'dāá, rī ómvú rī ùsúú ní, yī rī aco 'í caá sù. ¹¹ Yī àlú rī ā rú Písóná, dī ẹ̀lìj mụzú àngú Hávílá vé dábù be rī agásí. ¹² Dábù àngú 'dāri vé rī múké, peṭi sù be ngū'pí ndrīndrī rī 'dálé anigé, āzini ịrā ùnyī be 'í ní zī ònikí rī pí 'dálé anigé. ¹³ Yī ịrī rī ā rú Gíyóná, dī ẹ̀lìj mụzú àngú Kùsì vé rī agásí. ¹⁴ Yī na rī ā rú Tīgírísì, dī ẹ̀lìj mụzú àngú Ásíríyá vé rī agásí, ụtụ ní ìfūngará gálesíla. Yī sù rī ā rú Yūfèrétá.

¹⁵ Úpí Múngú ní agó rī jizú 'bázú ómvú Èdénē vé rī agá, ā 'à rī ómvú rī, āzini ā ùtè rī ómvú rī. ¹⁶ Úpí Múngú ní 'yozú agó rī ní kīnī, "Mí ícò peṭi ómvú agá rī pí vé ù'a nya rá, ¹⁷ 'bo lē mí nya peṭi 'í ní tā múké nīzú tā ùnjí be rī ku, 'í nya dō gí, ádarú mí drá rá."

¹⁸ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Agó rī adri dō 'dúkùlè, adri múké ku. Ma 'bá ịri ē izá kóopi ní gbi ịri ní rá."

¹⁹ Kúru Úpí Múngú ní ùtrètrè ìtízú, ịri ní gbizú ufuzú ànyápá rú, á'á rī pí rú, āzini āriṅá rī pí rú. Ịri ní kòpí jizú agó rī vùgá 'dāá, ā ndre rī kòpí, ā 'da rī kòpí ā rú, agó rī ní kòpí ā rú 'dazú ívé ọ̀súkà vù sí àndiándí. ²⁰ Kúru agó rī ní ànyápá rī pí vé rú 'dazú, āriṅá rī pí be, á'á rī pí be céré. 'Bo 'bá Adámá ē izá kóopi ní 'dāáyo.

²¹ Kúru Úpí Múngú ní agó rī sèzú ù'dú kozú kpílkpílí. Agó rī ká rii ù'dú rī kóó, Úpí Múngú ní ìrivé gārāfá àlú ìnjézá, ịri ní vùrā ní ọ̀zúzú gòzú ùzi. ²² Kúru Úpí Múngú ní gārāfá agó rī vé 'í ní ìnjé rī gbizú ufuzú ùkú rú, ịri ní jizú agó rī vùgá 'dāá.

²³ Agó rī ní 'yozú kīnī, "Bá nòri vé fā sù mávé rī tīnī, ìrivé zāá sù mávé rī tīnī, 'í rú ní zì 'ùkú',‡

ā'diātāsīyá íbíkí ịri ìnjé má rú 'bá gá." ²⁴ Tā 'dīri sí, 'bá agó rī ívé ẹ̀tèpi ku, ịri ívé ẹ̀ndrèpí ku, kòpí 'í umú ùkú ní be, kòpí adri rú 'bá àlú.

²⁵ Agó rī pí ùkú ní be ịrītrò píllí rú, 'bo kòpí adríkí kú drīnjá àkò.

3

Ūnjīkānyā agó rī pí ní 'oó ùkú ní be rī

¹ Á'á Úpí Múngú ní gbii rī pí àsámvú gé, ịnī rī á'á riipi mị ù 'báápi agaápi rá ní. Ú'dú àlú, ịri ní ùkú rī zizú kīnī, "Èndèpí Múngú 'yo nyo kīnī ìmí nyakí peṭi ù'a ómvú agá 'dī'bee ku 'dini rá?"

² Ūkú rī ní újázú Ìnṣí rī ní kīnī, “Múngú kīnī, 'bà ícò peṭi ọmṣvú agá 'dī'béé vé ù'a nya rá, ³ 'bo Múngú kīnī, 'Peṭi ọmṣvú ágáná gá 'dāri vé ù'a, lē Ìmi nyakí ku, dōku Ìmi ulóki ku, Ìmi nyakí dō gí, Ìmi ícò ụdrā rá.'”

⁴ Ìnṣí rī ní újázú ūkú rī ní kīnī, “Ìmi ícókí ụdrāá ku. ⁵ Múngú nī rá 'yozú kīnī, Ìmi nyakí dō peṭi rī vé ù'a gí, Ìmi mī rī 'i zī tā nṣzú ámázú rá, Ìmi adri sū Múngú ẗnṣi, Ìmi tā múké pi nṣi tā ụnjí be rá.”

⁶ Ūkú rī ká ndreé peṭi rī vé ù'a índré 'í mī gé 'dāá múké, í ícò nya rá, ázini í tā múké pi nṣi áni tā ụnjí be rá, Ìri ní peṭi rī vé ù'a íṣzú nyazú, Ìri ní uruḱo ní sēzú ágó ni adriipi 'í gārā gá rī ní, ágó ni ní é'yízú nyazú. ⁷ Koro kọpi é mī nī 'i zízú, kọpi nṣkí ámá 'í nóni píllí rú. Kúru kọpi ní ìbìbì ẗzú ụdézú 'í rú'ba ọzṣzú áni.

⁸ Ụndréná 'dāri sī, ágó rī pi ūkú rī be yíkí Úpí Múngú vé kùbì, Ìri ri écì ọmṣvú rī agásí, kọpi ápákí Úpí Múngú sī muṣi z'zú peṭi rī pi ásamvú gé 'dāá. ⁹ Úpí Múngú ní kọpi zízú kīnī, “Ìmi íngölé?”

¹⁰ Ágó rī ní újázú kīnī, “Á yì mī kùbì ọmṣvú agá 'dāá, sē má ní ụrṣí, á'điātāsīyā ma píllí rú, má ní ma zízú áni.”

¹¹ Múngú ní Ìri zízú kīnī, “Á'đi lū mí ní kīnī mí píllí rú ní? Mí nya peṭi rī vé ù'a má ní 'yoó mī nya ku rī gí?”

¹² Ágó rī ní 'yozú kīnī, “Ūkú mí ní sēé má ní rī, sē má ní peṭi rī á ù'a, á nya gí.”

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ūkú rī ní kīnī, “Mí 'o 'dīni ási?”

Ūkú rī ní 'yozú kīnī, “Ìnṣí ù'bā mā mī nī, má ní peṭi ù'a rī nyazú áni.”

Múngú ì tã kọpi drīgé

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ìnṣí rī ní kīnī, “Tā mí ní 'oó 'dīri sī, “Ányāpá rī pi ásamvú gé á'a rī pi be, á trī mī gí!

Mí ímú mī use bēdrī sī,
mí ímú fúrúndí mvú cīmgbá cazú ụ'dú céré mí ní adrizú rī gé.

¹⁵ Ma sē Ìmivé ásamvú ūkú rī be rī adri ụnjí,
anjíná mívé rī pi Ìrivé rī be, kọpi ásamvú rī adri ụnjí.

Ìrivé mvá ágó rī ímú mī gbā drīgé,
mí ímú mvá ágó rī ga pá gá.”

¹⁶ Múngú ní 'yozú ūkú rī ní kīnī,
“Sá mí ní mvá fízú rī gé, ma sē mí Izāngā nya ambamba.

Mí kādō mvá tīí, ázó ni ri ásó am-bamba.

Mí áwí éṣí 'bā ku mí ágó ni drīgé,
'bo Ìri adri ámbúgú mí drīgé gá nī.”

¹⁷ Múngú ní 'yozú Ádámá ní kīnī, “Mí ní mívé ūkú é tì yīí, ázini mí ní peṭi ù'a má ní 'yoó, 'Mí nya ku' rī nyaá rī sī,

“Á tri nyōḱḱú rī gí, mī tā sī.

Sá mí ní adrizú idri rú rī gé,
mí ọmṣvú 'á ụkpō sī, ụrúndé be, mí íbì ngá nya ndō.

¹⁸ Ụcékúcé ri ífú dụ nyōḱḱú rī agá,
mí ngá ífú'ba dụ'ba nyōḱḱú drīgé rī pi nya.

¹⁹ Mí ọmṣvú 'á ụkpō sī, ụrúndé be,
mí íbì ngá nya ndō,

cīmgbá mí ní fízú gōzú nyōḱḱú agá rī gé,
ítíkí nyōḱḱú 'í mí mī gbízú áni,
mí gō fi nyōḱḱú agá ụzi.”

²⁰ Ádámá 'da 'í ūkú ni á rú Évā* 'i,
á'điātāsīyā Ìri adri ẹndrẹpí 'bá idri rú rī pi vé ní céré.

²¹ Kúru Úpí Múngú ní lā'bu ụdézú, Ìri ní Ádámá pi á rú'ba ọzṣzú áni ūkú ni Évā be.

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Nóni 'bá 'dī'béé ícákí sū 'bá ẗnṣi, kọpi nṣkí tá múké pi tā ụnjí be gí. Ícókí kọpi á'yī peṭi idri sēepi rī nyaá ku, á'điātāsīyā kọpi á adríkí rí muzú nyonyo ku.” ²³ Kúru Úpí Múngú ní kọpi drozú ọmṣvú Ẹdéné vé rī agásí, kọpi á muḱí ọmṣvú 'áá nyōḱḱú 'í ní íṣí kọpi gbízú rī agá. ²⁴ Múngú ká kọpi droó fūú ọmṣvú Ẹdéné vé rī agásí gí, Ìri ní málāyíká rī pi' 'bázú ọmṣvú rī vé wōḱḱó ụṣú ní ífūngará gálé rú rī gé, ázini Ìri ní ílì áco sī be ẗpí lōwú lōwú áci rú ní 'bázú, Ìri écì ọmṣvú rī agásí kúrū, á ụṣé rī létí muṣupí peṭi idri sēepi rī gé rī.

4

Káyīnā pi édrīpí Ẹbélé be

¹ Ádámá pi ní lazú ūkú ni Évā be, Évā ní 'a íṣzú, Ìri ní Káyīnā* rī tízú. Ìri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú ko má Ízā, á tì mvá ágó gí.” ² Vúdrī nī gé, Ìri ní Ẹbélé rī tízú.

Ẹbélé rī 'bá kábíló úcépi ní, Káyīnā rī 'bá ọmṣvú 'áapi ní. ³ Ụ'dú álu, Káyīnā íkúnā ívé ányāngā, í'dú uruḱo ní íjì sēé Úpí Múngú ní. ⁴ Ẹbélé íjì ívé rī kábíló mvá káyú rī vé zāá ụsò be ní sēé Úpí Múngú ní. Úpí Múngú á'yī Ẹbélé rī rá, á'yī kpá ngá Ìri ní sēé rī rá. ⁵ 'Bo Úpí Múngú á'yī Káyīnā rī kuyé, á'yī kpá ngá Ìri ní sēé rī kuyé. Sē Káyīnā á 'a ve ambamba, ẹndrẹṣi ní adri kú ẗrī.

⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Káyīnā ní kīnī, “Ngá mī 'a ní vezú rī á'đi? Mí ẹndrẹṣi adri kú ẗrī 'dīni ási? ⁷ Mí 'o dō tá pírì, ícókí té mí á'yī ku? 'Bo mí á'yī dō tá pírì 'oó ku,

* 3:20 3:20 Évā: Évā vé ífífi ídri. † 3:24 3:24 Málāyíká rī pi: Málāyíká rī pi Ẹbéré tì sī, í kọpi zì Kērúbimū. Kọpi 'bū gé 'dāá idri rú Úpí be trū. * 4:1 4:1 Káyīnā: Káyīnā vé ífífi, má íṣú mvá gí.

ũnjikānyā fi mí ẹ̀sì agá gí, lẹ̀ mí izaá, 'bo lẹ̀ mí ndẹ̀ ùnjikānyā vé ùkpó rá."

⁸ Káyīnā ní 'yozú ẹ̀drípì ní kīnī, "'Bá m̀kú ẹ̀cì be ásé agá." Kòpì ká m̀wù caá ásé agá 'dálẹ̀, Káyīnā ní í'dózu ẹ̀drípì Ẹ̀bélẹ̀ ri fúzú, ịri 'dizú drázú rá.

⁹ Kúru Úpí Múngú ní Káyīnā ri zìzú kīnī, "Mí ẹ̀drípì Ẹ̀bélẹ̀ ri íngáá?"

Káyīnā ní újázú kīnī, "Á nì kuyé. Mí ̀sù mí 'bá riípì má ẹ̀drípì ri útẹ́pì nì?"

¹⁰ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Mí 'o 'dínì ասի? 'Í ndre drī ká! Mí ẹ̀drípì vé ̀rì dāapi nyòókú agá rī ngo ícá má wúgá nòó gí. ¹¹ Á tri mí gí, á dro mí fūú nyòókú mí ẹ̀drípì mí ní 'dijí rī vé ̀rì ní dāá 'a ní gé rī agásì ̀m̀vé gí. ¹² Mí kádò nyòókú rī 'áá, ̀nyāngā ka mí ní 'a ní gé ku. Í'dózu ̀ndrú m̀wù drīdrī, mí adri 'bẹ̀tì ̀kòkò, mí ẹ̀cì ngalanji ̀ngù rī pi agásì."

¹³ Káyīnā ní 'yozú Úpí Múngú ní kīnī, "'Tā mí ní ma ̀rīnjázú 'dìri ambamba, má ícò ̀nì bā ku. ¹⁴ Nónì 'í dro ma fūú nyòókú rī agásì gí, má ícò ̀ndrè mí ̀ndrètì gé dījì ku, ma nónì 'bẹ̀tì ̀kòkò, ma ẹ̀cì m̀wù ngalanji ̀ngù rī pi agásì. 'Bá rī ̀sù dō ma, ̀rì ma 'dì drā rá."

¹⁵ Úpí Múngú ní 'yozú ̀rì ní kīnī, "Adri 'dínì kuyé, 'bá ̀zi 'dì dō mí, ma mí ̀rìgò ̀tífé vù be ẹ̀zìrì." Kúru Úpí Múngú ní b̀lẹ̀mì 'bázú Káyīnā ̀rì 'bá gá, 'bá ̀zi ̀sù dō ̀rì, ̀rì 'dì rì ̀rì ku. ¹⁶ Káyīnā ní kúru ngazú Úpí Múngú ̀gārā gá sī, ̀rì ní m̀wù adrizú ̀ngù Nódì' vé rī gé, Ẹ̀dènẹ̀ vé wòkòkò ̀tìtì ní ̀fùngará gálẹ̀ rù rī gé.

Úyú Káyīnā vé rī

¹⁷ Káyīnā pi ní lazú ùkú ní be, ùkú rī ní 'a ̀sùzú, ̀rì ní Ẹ̀nòkà rì tìzú. Káyīnā ní kùrù sìzú, ̀rì ní kùrù rì ̀rì 'dazú 'í mvòpì Ẹ̀nòkà ̀rì sī. ¹⁸ Ẹ̀nòkà tì Ẹ̀rādì rì, Ẹ̀rādì tì Mèhùjǎélẹ̀ rì, Mèhùjǎélẹ̀ tì Mètùsǎélẹ̀ rì, Mètùsǎélẹ̀ ní Lèmékè rì tìzú.

¹⁹ Lèmékè je ùkú ̀rì, ùkú káyú rī ̀rì Ádà 'i, ̀zi rī ̀rì Ádà Zílá 'i. ²⁰ Ádà ní Jábálá rì tìzú. Jábálá rì ẹ̀tẹ̀pì 'bá adri' 'bá gākù agá, rì 'bá ̀nyàpá ̀cècè 'bá rì pi vé nì. ²¹ Jábálá vé ẹ̀drípì Jábálá 'i. Jábálá rì ẹ̀tẹ̀pì 'bá rì 'bá kù' 'dì co' 'bá, ̀zini jẹ̀lẹ̀gù vu' 'bá rì pi vé nì. ²² Lèmékè vé ùkú rī ̀zi Zílá 'i, Zílá ní kpá mvá ̀gò tìzú, mvánjā rī ̀rì Tùbālì-Káyīnā 'i, ̀rì ̀ndógò ngá ẹ̀jì ngazú rì pi ̀dẹ̀pì nì, ̀zini riipi aya m̀lámálá, ̀zini aya ẹ̀jì ngazú rì dīpì nì. Tùbālì-Káyīnā vé ̀mvùpì ̀rì 'bá Nāámá 'i.

²³ Lèmékè ní 'yozú 'í ùkúpì ní kīnī, "Ádà, ̀mi Zílá be, ̀mi yìkì drī ma ká, má ùkúpì, ̀mi yìkì mávé átángá. Kẹ̀rìmvá ̀zi ̀pẹ̀nā ma,

á 'dì ̀rì drāá gí.

²⁴ Dò ̀fèkì Káyīnā vé ̀rìgò vù be ẹ̀zìrì, ma Lèmékè 'i, ̀mávé rì ̀tífé vù be p̀kù ẹ̀zìrì drī ní ẹ̀zìrì."

Sétè pi mvòpì Ẹ̀nòsà be

²⁵ Ádámá pi ní gòzú lazú ùkú ní be dījì, ùkú rī ní mvá ̀gò tìzú, ̀rì ní rù ní 'dazú Sétè' 'i, ̀rì ní 'yozú kīnī, "Múngú sè má ní mvá ̀gòngá Ẹ̀bélẹ̀ Káyīnā ní 'dijí rī ̀rì ̀rìgò gí." ²⁶ Sétè ní kpá mvá ̀gò tìzú, ̀rì ní rù ní 'dazú Ẹ̀nòsà 'i.

Sà 'dāri gé, 'bá rī pi ní í'dózu Úpí Múngú ̀rì rù zìzú, ̀zini ̀rì ̀njìzú.

5

Úyú Ádámá vé rī

¹ Úyú 'í nì tā ní sī 'dìri Ádámá vé rī.

Múngú ká 'bá rì gbii, gbi ̀rì sù 'í tìjì. ² Gbi kòpì agó pi ùkú be, sè kòpì ní tākiri, ̀rì ní kòpì zìzú "'bá."

³ Ádámá ká adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀l̀l̀ p̀k̀k̀ na (130), ̀rì ní mvá ̀gò tìzú sù 'í tìjì. ̀rì ní rù ní 'dazú Sétè 'i. ⁴ Ká Sétè rì tìjì, vùdrì ní gé, Ádámá gò adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò (800), tì anjì ̀gò ̀r̀kò' 'bée anjì ùkú pi be ̀lì 'dì' 'bée agá rá. ⁵ Ádámá adri caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò m̀i p̀k̀k̀ na (930), ̀rì ní kúru drázú.

⁶ Sétè ká adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀l̀l̀ drī ní t̀ẁẁ (105), ̀rì ní Ẹ̀nòsà rì tìzú. ⁷ Ká Ẹ̀nòsà rì tìjì, vùdrì ní gé, Sétè gò adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò drī ní ẹ̀zìrì (807), tì anjì ̀gò ̀r̀kò' 'bée anjì ùkú pi be ̀lì 'dì' 'bée agá rá. ⁸ Sétè adri caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò m̀i m̀dr̀j̀ drī ní ̀r̀j̀ (912), ̀rì ní kúru drázú.

⁹ Ẹ̀nòsà ká adrii caá ̀lì be p̀k̀k̀ ̀r̀ò m̀i (90), ̀rì ní Kènánà rì tìzú. ¹⁰ Ká Kènánà rì tìjì, vùdrì ní gé, Ẹ̀nòsà gò adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò m̀dr̀j̀ drī ní t̀ẁẁ (815), tì anjì ̀gò ̀r̀kò' 'bée anjì ùkú pi be ̀lì 'dì' 'bée agá rá. ¹¹ Ẹ̀nòsà adri caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò m̀i drī ní t̀ẁẁ (905), ̀rì ní kúru drázú.

¹² Kènánà ká adrii caá ̀lì be p̀k̀k̀ ẹ̀zìrì (70), ̀rì ní Māhālālélì rì tìzú. ¹³ Ká Māhālālélì rì tìjì, vùdrì ní gé, Kènánà gò adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò p̀k̀k̀ sù (840), tì anjì ̀gò ̀r̀kò' 'bée anjì ùkú pi be ̀lì 'dì' 'bée agá rá. ¹⁴ Kènánà ká caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò m̀i m̀dr̀j̀ (910), ̀rì ní kúru drázú.

¹⁵ Māhālālélì ká adrii caá ̀lì be p̀k̀k̀ ̀zìyá drī ní t̀ẁẁ (65), ̀rì ní Yàredè rì tìzú.

¹⁶ Ká Yàredè rì tìjì, vùdrì ní gé, Māhālālélì gò adrii caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò p̀k̀k̀ na (830), tì anjì ̀gò ̀r̀kò' 'bée anjì ùkú pi be ̀lì 'dì' 'bée agá rá. ¹⁷ Māhālālélì adri caá ̀lì be m̀d̀r̀r̀l̀l̀ ̀r̀ò p̀k̀k̀ ̀r̀ò m̀i drī ní t̀ẁẁ (895), ̀rì ní kúru drázú.

† 4:16 4:16 Nódì: Nódì vé ififi, ẹ̀cìngará ngalanji rī.

‡ 4:25 4:25 Sétè: Sétè vé ififi, Múngú sè nì.

¹⁸ Yàrédè ká adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ álu pǔkú áziyá drǐ ni ìrǐ (162), ìri ní Ènóká ri tǐzú. ¹⁹ Ká Ènóká ri tǐ, vǔdrǐ ni gé, Yàrédè gō adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ārō (800), tǐ anjǐ āgō urukō'béee anjǐ ùkú pi be ílí 'dǐ'béee agá rá. ²⁰ Yàrédè adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmǐ pǔkú áziyá drǐ ni ìrǐ (962), ìri ní kúru drázú.

²¹ Ènóká ká adrii caá ílí be pǔkú áziyá drǐ ní tǔwú (65), ìri ní Mètúsélá ri tǐzú. ²² Ká Mètúsélá ri tǐ, vǔdrǐ ni gé, Ènóká gō adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ na (300), tǐ anjǐ āgō urukō'béee anjǐ ùkú pi be ílí 'dǐ'béee agá rá. Ènóká ri tā 'oó pǐrǐ Múngú ɛndrɛtǐ gé, ²³ Ènóká adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ na pǔkú áziyá drǐ ní tǔwú (365). ²⁴ Ènóká ni tā 'oó pǐrǐ Múngú ɛndrɛtǐ gé rǐ sǐ, gō índré dǐi kuyé, á'diátásiyá Múngú 'du ìri mǔzú idri rú.

²⁵ Mètúsélá ká adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ álu pǔkú ārō drǐ ni ɛzǐrǐ (187), ìri ní Léméké ri tǐzú. ²⁶ Ká Léméké ri tǐ, vǔdrǐ ni gé, Mètúsélá gō adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ɛzǐrǐ pǔkú ārō drǐ ni ìrǐ (782), tǐ anjǐ āgō urukō'béee anjǐ ùkú pi be ílí 'dǐ'béee agá rá. ²⁷ Mètúsélá adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmǐ pǔkú áziyá drǐ ni úrōmǐ (969), ìri ní kúru drázú.

²⁸ Léméké ká adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ álu pǔkú ārō drǐ ni ìrǐ (182), ìri ní mvá ágó tǐzú. ²⁹ Ìri ní rǔ ni 'dazú Núwá' 'i, ìri ní 'yozú kǐnǐ, "Mvá nōri ímú 'bá ìzā ko ìzāngá 'bá ní rǐi nyaá ɛzǐ 'bá ní rǐi ngáa drǐ sǐ nyōókú Úpí Múngú ní trii gǐ nōri agá nǐ." ³⁰ Léméké ká Núwá ri tǐ, vǔdrǐ ni gé, Léméké gō adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ tǔwú pǔkú úrōmǐ drǐ ní tǔwú (595), tǐ anjǐ āgō urukō'béee anjǐ ùkú pi be ílí 'dǐ'béee agá rá. ³¹ Léméké adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ɛzǐrǐ pǔkú ɛzǐrǐ drǐ ni ɛzǐrǐ (777), ìri ní kúru drázú.

³² Núwá ká adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ tǔwú (500), vǔdrǐ ni gé, ìri ní Sémé pi tǐzú Ámá be, Yápété sǐ.

6

Yǐi tǐ āngǔ ìmǔlǔú

¹ 'Bá rǐ pi ká í'dó ízú vǔ drǐgé nōgō, kǔpi tǐkǐ anjǐ ùkú rá. ² Anjǐ Múngú vé rǐ pi ká ndree anjǐ ùkú 'bá rǐ pi ní tǐ rǐ pi ùnyǐ be ambamba, kǔpi jekǐ urukō'béee í ní lée rǐ pi í ní ùkú rú. ³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kǐnǐ, "Má ícō 'bá rǐ pi á'yǐ adrii idri rú mǔzú nyonyo ku, á'diátásiyá kǔpi 'bá ùdrá'béee ùdrádrá ni pi, kǔpi 'yéná adri íli mǔdǔrǔlǔ álu pǔkú ìrǐ."

⁴ Anjǐ Múngú vé rǐ pi ká anjǐ ùkú 'bá rǐ pi vé rǐ jee, kǔpi tǐkǐ anjǐ ùkú rǐ pi be

rá. Anjǐ kǔpivé 'dǐ'béee zǐkǐ kǔpi Nēfilímú, sá 'dǎri gé, kǔpi rikǐ adrii vǔ drǐgé nōgō. Vǔdrǐ ni gé, kǔpi gōkǐ kpá adrii rá. Kǔpi ɛ'dǐ 'dǐngará gá ùkpō be, kǔpi á rǔ kǔkú.

⁵ Úpí Múngú ká ndree ùnjǐkǎnyá 'bá rǐ pi vé rǐ ga vǔ drǐgé nōgō ambamba, tá kǔpi ní rǐi ùsǔgǐ sá 'dǎri gé rǐ pi vé ɛzǐ ùnjǐ, ⁶ tá 'dǐri sē Úpí Múngú ní ìzāngá ambamba 'í ní 'bá gbii vǔ drǐgé nōgō rǐ sǐ. ⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kǐnǐ, "Vǔ drǐgé nōgō, á lē 'bá má ní gbii rǐ pi vé úri 'beé ávǐ 'dǐisǐ rá, í'dózú 'bá rǐ pi, á'á rǐ pi, ányápá rǐ pi, ngá idri be ɛcǐ'bá nyōókú drǐgé sǐ rǐ pi, áriṅá rǐ pi, ma kǔpivé úri 'be ávǐ 'dǐisǐ rá, á'diátásiyá ma ìzāngá sǐ má ní kǔpi gbii rǐ sǐ." ⁸ 'Bo Úpí Múngú 'bá ɛsǐ mǔké Núwá ní.

⁹ Ú'dógú'dógú Núwá vé rǐ, ìri 'dǐni. Núwá ri 'bá tá 'oópi pǐrǐ ni, 'bá lókǐ 'dǎri gé rǐ pi ásamvú gé, ísǔkǐ tá ùnjǐ rǔ' 'bá ní gé kuyé, Núwá 'du tá Múngú ní 'yoo 'í ní rǐ ngáa rá. ¹⁰ Núwá tǐ anjǐ āgō na, Sémé 'i, Ámá 'i, Yápété sǐ.

¹¹ Tá 'bá rǐ pi ní 'oó vǔ drǐgé nōgō rǐ ùnjǐkǎnyákǎnyá Múngú ɛndrɛtǐ gé, kǔpi ri tá 'du ngá ɛsǐ úkǐ sǐ. ¹² Múngú ndre ùnjǐkǎnyá 'bá rǐ pi ní 'oó vǔ drǐgé nōgō rǐ rá, á'diátásiyá kǔpi ri nóni ùnjǐkǎnyá 'o. ¹³ Kúru Múngú ní 'yozú Núwá ní kǐnǐ, "Á lē 'bá rǐ pi ú'dǐ ùdráá céré 'dǐisǐ rá, á'diátásiyá ùnjǐkǎnyá ga vǔ drǐgé nōgō ambamba. Ádarú á lē 'bá rǐ pi ú'dǐ ùdráá rá, ázini á lē vǔ rǐ izaá rá.

¹⁴ "Í pa parángi, mí údé mí ní kǔlúmgbá mǔǔngǔ áni, mí aco 'a ní ándiándi, mí ùmbǐ 'a ni pi úgóró ni be gámú sǐ. ¹⁵ Mí údé kǔlúmgbá mǔǔngǔ rǐ 'dǐni. Áco ni á adri pá ágélé mǔdǔrǔlǔ sǔ pǔkú tǔwú (450), ɛpi ní á adri pá ágélé pǔkú ɛzǐrǐ drǐ ni tǔwú (75), ngangará ní urulé rǐ á adri pá ágélé pǔkú sǔ drǐ ni tǔwú (45). ¹⁶ Mí údé áci 'báá drǐgé ní gé, ásamvú ní adri mgbō, á 'beki caá drǐ á 'a na. Mí údé kǔtǐ kǔlúmgbá mǔǔngǔ rǐ vé wǔǔkǔ ázi rǐ gé, mí aco kǔlúmgbá mǔǔngǔ rǐ á 'a caa na, í'dózá wǔgá, ágágá, ázi rǐ á adri urugégélésǐla.

¹⁷ "Ma ímú yǐi sē tǐ nyōókú rǐ ɛ drǐ ìmǔlǔ céré ngá idri be rǐ pi ú'dǐ ùdrá 'dǐisǐ rá, ngá vǔ drǐgé idri be rǐ pi céré ímú ùdrá rá. ¹⁸ 'Bo ma ímú ùndǐ rǔ mí be, mí ímú fi kǔlúmgbá mǔǔngǔ rǐ agá, ùkú mívé rǐ be, anjǐ āgō mívé rǐ pi be, ùkú ívé rǐ pi be. ¹⁹ Mí ngá idri be rǐ pi jǐ kǔlúmgbá rǐ agá 'dáa, ágó ní pi ùkú ní be, kǔpi á adrikǐ rǐ idri rú. ²⁰ Lē mí jǐ áriṅá rǐ pi ìrǐ ìrǐ ívé ǔsǔkǐ vǔ sǐ ándiándi, ányápá rǐ pi be, á'á rǐ pi be ívé ǔsǔkǐ vǔ sǐ ándiándi, ngá nyírǐṅá idri be ɛcǐ'bá nyōókú drǐgé sǐ rǐ pi be ívé ǔsǔkǐ vǔ sǐ ándiándi, kǔpi á mǔkǐ rǐ adrii

* 5:29 5:29 Núwá: Núwá vé ífífi, 'bá rǐpi ìzā koópi ìzāngá agásǐ ní.

idri be rī pi fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎá, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, sǔ Úpí Múngú ní eziǐ Núwǎ ní rī tǐnǐ. Múngú ní kúru kǐéti rī ùpǐzú.

²² Núwǎ 'du tā rī pi ārǐvú ngaá céré, sǔ Múngú ní lúú 'í ní rī tǐnǐ.

7

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Núwǎ ní kǐnǐ, "Í fi kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎá mívé 'bá 'bǐtǐ āsámvú gé rī pi be céré, á' diātāsīyá á ndre mi 'bá tā 'oópi pǐrǐ ní 'bá nóni adri' bá vú drǐgé rī pi āsámvú gé. ² 'Í 'du ānyāpá, āzini á'á ule ule rī pi* ìrǐ ìrǐ caá ézǐrǐ, ágó ni pi ùkú ni be. 'Í 'du ānyāpá, āzini á'á āzāvú rú rī pi* ìrǐ ìrǐ, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí. ³ 'Í 'du kpá ārǐnǎ rī pi ìrǐ ìrǐ caá ézǐrǐ, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sī āndiāndí, kǒpi á adriki rí idri rú vú drǐgé nǒgó. ⁴ I'dózu āndrú sǐ, kǎdǒ muú caá 'dú ézǐrǐ ni gé, ma ímú yǐǐgǒ sǐ 'dǐ nyǒǒkú drǐgé nǒgó ùtǐnǎ pǔkú sǔ, ìnǐnǎ pǔkú sǔ, ma ngá má ní gbii idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rī pi 'dú ùdrǎ céré 'dǐsǐ rá."

⁵ Núwǎ 'du tā Úpí Múngú ní eziǐ 'í ní 'dǐ' bée ārǐvú ngaá céré rá.

⁶ Sá yǐǐ rī ní tǐzú vú drǐgé rǐ gé, ìsú Núwǎ vé ílǐ ca mǔdǔrǐlǐ áziyá gí. ⁷ Núwǎ pi ní fizú kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎlé ùkú ni be, ívé anji āgǒ rī pi be, anji āgǒ rǐ pi vé ùkú pi be, sǔ Múngú ní lúú ìri ní rǐ tǐnǐ, yǐǐ tǐpi rǐ ē ìmúlú rǐ í ku. ⁸ Kǒpi fikí ānyāpá, āzini á'á ule ule rī pi be, ānyāpá, āzini á'á āzāvú rú ìrǐ ìrǐ rǐ pi be, ārǐnǎ ìrǐ ìrǐ rǐ pi be, ngá idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ ìrǐ ìrǐ rǐ pi be. ⁹ Kǒpi fikí muzú Núwǎ vú sǐ kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎá, ágó ni pi ùkú ni be, sǔ Múngú ní eziǐ Núwǎ ní rī tǐnǐ. ¹⁰ 'Í 'du ézǐrǐ á vǔdrǐ gé, yǐǐ ní 'dózu tǐzú nyǒǒkú rǐ ē drǐ ìmúlúzu.

¹¹ Núwǎ vé ílǐ kǎ caá mǔdǔrǐlǐ áziyá, mbǎá 'dú mudrǐ drǐ ni ézǐrǐ, mbǎá ìrǐ ni gé, yǐǐ nyǒǒkú agá rǐ 'dó rǐi íkpú ímúzu āmvé nǒó ùkpǒ be, āzini yǐǐgǒ 'dó rǐi 'dǐ ùkpǒ be. ¹² Yǐǐgǒ rǐ 'dǐ ùtǐnǎ pǔkú sǔ, ìnǐnǎ pǔkú sǔ.

¹³ 'Í 'du 'dǎri gé, ìsú Núwǎ pi ùkú ni be, ívé anji āgǒ Sémǐ be, Ámǎ be, Yǎpétǐ be, ívé anji āgǒ rǐ pi vé ùkú pi be, fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎá gí. ¹⁴ Kǒpi fikí á'á rǐ pi be, ānyāpá rǐ pi be ívé ǒsǔkǎ vú sǐ āndiāndí, ngá idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rǐ pi be ívé ǒsǔkǎ vú sǐ āndiāndí, ārǐnǎ rǐ pi be ívé ǒsǔkǎ vú sǐ āndiāndí. ¹⁵ Ngá idri be rǐ pi fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎá Núwǎ vú sǐ muzú ìrǐ ìrǐ. ¹⁶ Ngá

idri be rī pi fikí kúlúmgbá mǒǒngú rī agá 'dǎá, ágó ni pi ùkú ni be, ívé ǒsǔkǎ vú sǐ āndiāndí, sǔ Úpí Múngú ní eziǐ Núwǎ ní rī tǐnǐ. Múngú ní kúru kǐéti rī ùpǐzú.

¹⁷ Yǐǐgǒ rǐ 'dǐ caá 'dú pǔkú sǔ, yǐǐ rǐ tǐ nyǒǒkú rǐ ē drǐ ìmúlúu céré. Kúlúmgbá mǒǒngú rǐ nga kú yǐǐ rǐ drǐgé. ¹⁸ Yǐǐ rǐ tǐ nyǒǒkú rǐ ē drǐ ìmúlúu ambamba, sǐ kúlúmgbá mǒǒngú rǐ nga kú yǐǐ rǐ drǐgé. ¹⁹ Yǐǐ rǐ tǐ muzú ambamba, ǒzú ìrǎ zǒ' bá ācoco rǐ pi ē drǐ céré. ²⁰ Yǐǐ rǐ tǐ ìrǎ zǒ' bá ācoco rǐ pi ē drǐ ǒzǔú céré, kungará ni 'dózu ìrǎ drǐgé 'dǎgá, tǔzú muzú uru 'dǎá, ìri pá ágélé pǔkú ìrǐ. ²¹ Ngá éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rǐ pi ārǐvú céré ùdrǎki rá. Ārǐnǎ rǐ pi, ānyāpá rǐ pi, á'á rǐ pi, ngá nyǐrǐnǎ idri be éci' bá nyǒǒkú drǐgé sǐ rǐ pi, 'bá rǐ pi be ùdrǎki céré. ²² Ngá idri be nyǒǒkú drǐgé rǐ pi ārǐvú ùdrǎki céré. ²³ Múngú ní ngá idri be vú drǐgé rǐ pi 'dú ùdrǎzú céré 'dǐsǐ rá. Ānyāpá rǐ pi, á'á rǐ pi, ngá nyǐrǐnǎ éci' bá vǔgá sǐ rǐ pi, ārǐnǎ rǐ pi be, yǐǐ tǐpi rǐ 'dú kǒpi ùdrǎá céré. Núwǎ pi idriki ngá fi' bá kúlúmgbá mǒǒngú rī agá rǐ pi be 'yéngá nǐ.

²⁴ 'Dú mǔdǔrǐlǐ álu pǔkú tǒwú á vǔdrǐ gé, yǐǐ rǐ ní 'dózu njuzú.

8

Yǐǐ tǐpi rǐ vé njungará

¹ Núwǎ pi á'á rǐ pi be, ānyāpá rǐ pi be kúlúmgbá mǒǒngú agá 'dǎá, Múngú rǐ kǒpi á tā ígá. Múngú ní ùlǐ sǐzú vizú vú drǐgé nǒgó, yǐǐ rǐ ní kúru njuzú. ² Múngú uga yǐǐ riipi íkpúpi nyǒǒkú agá vǔgá 'dǎásǐ rǐ, āzini uga yǐǐgǒ riipi 'dǐipi rǐ, yǐǐgǒ rǐ ní átǐzú. ³ Yǐǐ rǐ ní njuzú muzú vǔgá 'dǎá mǎdǎ, 'du caá 'dú mǔdǔrǐlǐ álu pǔkú tǒwú. ⁴ Kúru mbǎá 'dú mudrǐ drǐ ni ézǐrǐ, mbǎá ézǐrǐ rǐ gé, kúlúmgbá mǒǒngú rǐ ní ímúzu pá tuzú ìrǎ Ārǎrátá drǐgé. ⁵ Yǐǐ rǐ rǐ njuzú muzú mǎdǎ. Mbǎá mudrǐ vé 'dú álu rǐ gé, ìrǎ rǐ pi ē drǐ ní 'bázú índrézú.

⁶ 'Í 'du pǔkú sǔ á vǔdrǐ gé, Núwǎ ní sǔbá kúlúmgbá mǒǒngú rǐ vé rǐ zǐzú. ⁷ Īri ní pǔpú rǐ pǐzú muzú mǎdǎ 'dǎá, pǔpú rǐ áwǐ rǐi ungaá urugégé sǐ, cǐngbá sá yǐǐ rǐ ní njuzú rǐ gé. Újá 'i gǒó Núwǎ vǔgá 'dǎá kuyé. ⁸ Vǔdrǐ ní gé, ìri ní kpá āmámú pǐzú, á mu rǐ ndree dó yǐǐ rǐ nju nyǒǒkú rǐ drǐgé sǐ gí. ⁹ Āmámú rǐ ndǎ vǔrǎ 'dezu ni tǐ, á' diātāsīyá yǐǐ rǐ ní nju deǐ kuyé rǐ sǐ. Īri ní 'i újázú gǒzú Núwǎ vú kúlúmgbá agá 'dǎá ūzi. Núwǎ ní 'i drǐ suzu, ìri ní āmámú rǐ ruzú 'bázú gǒzú kúlúmgbá mǒǒngú rǐ agá 'dǎá vǔlé.

* 7:2 7:2 Á'á ule ule ni pi: Múngú lú Núwǎ ní kǐnǐ, Núwǎ ē ìjǐ ngá idri be ule ule ni pi ìrǐ ìrǐ caá ézǐrǐ, á' diātāsīyá ngá 'dǐ' bée múké 'í có nya rá, āzini 'í có zǎ rǒbǒnǒ rú rá. † 7:2 7:2 Á'á āzāvú rú ni pi: Āzini lǐ Núwǎ ē ìjǐ ngá idri be āzāvú rú ni pi 'yéngá ìrǐ ìrǐ, á' diātāsīyá ngá idri be āzāvú rú rǐ pi ícóki nyaá ku, āzini ícóki zǎá rǒbǒnǒ rú ku.

10 Ú'dú ézírí ã vùdrí gé, íri ní kpá gōzú ãmámū rī pēzú dīj. 11 Ámámū rī mvi caá Núwá vù 'dāá ùndrē sī, ce íbìbì ỳbùrù òlívē* vé ni mužú 'í tì gé ìndī! Kúru Núwá ní nìzú ãmázú 'yozú kīnī, yīj rī nju nyòòkú rī drìgē sī céré gí. 12 Núwá tē caá ú'dú ézírí, íri ní kpá ãmámū rī pēzú dīj, 'bo sá 'dirí gé, ãmámū rī mvi gōó Núwá vùgá 'dálé dīj kuyé.

13 Núwá vé ílī ká mujì caá mūdūrūlū áziyá drī ní ãlu, ú'dú ãlu mbāá ãlu vé rī gé, ísú ãkūdē yīj rī nju nyòòkú rī drìgē sī céré gí. Núwá ní kúlúmgbá mōòngú rī ē drī unjezú, ká mujì ãngū ndreé vùgá 'dāá, ísú yīj rī nju nyòòkú rī drìgē sī gí. 14 Mbāá ú'dú pùkú írī drī ní ézírí, mbāá írī ní gé, ísú nyòòkú rī 'wí dejé gí.

15 Kúru Múngú ní 'yozú Núwá ní kīnī, 16 "Ími ífúkí kúlúmgbá mōòngú rī agásí ãmvé, ími ífúkí mí ùkú ní be, mí ẹnjipìj be, kòpivé ùkú pí be. 17 Ngá idri be rī pí ē ífúkí ímúzú mí vùgá sī ãmvé nōó ìndī, ívé òsùká vù sī ãndíándí, áriṅá rī pí, ãnyápá rī pí be, á'a rī pí be, ngá idri be écì'ba nyòòkú drìgē sī rī pí be céré. Lē kòpì ã tìkí ízú, kòpivé káláfe ã ga nyòòkú drìgē nōgó tré."

18 Kúru Núwá pí ní ífuzú ùkú ní be, ẹnjipìj be, ẹnjipìj vé ùkú pí be, 19 ãnyápá rī pí be, á'a rī pí be, ngá idri be écì'ba nyòòkú drìgē rī pí be céré, áriṅá rī pí be, kòpì ífúkí kúlúmgbá mōòngú rī agásí ívé òsùká vù sī céré.

20 Núwá ní kúru vūrā ròbòṅò zázú ní sizú Úpí Múngú rí ñjizú ãní, Núwá í'dú ãnyápá urukọ ule ule rī pí, áriṅá urukọ ule ule rī pí be, zā Úpí Múngú ní ròbòṅò rú.

21 Ròbòṅò Núwá ní zāá rí vé èjéjì vj caá Úpí Múngú vùgá 'dāá múké, sē íri ní ãyìkō. Íri ní 'yozú kīnī, "Má ícò gōó nyòòkú rī trīi dīj ku 'bá rī pí vé tã sī. 'Bá nyòòkú drìgē rī pí á 'okí dō ùnjikányá drāásiyā, á gō kòpì ú'djì sù má ní kòpì ú'djì drīdrī rī tìjì ku.

22 "Ílī céré vù drìgē nōgó, ngá sangará rí adri anigé, ngá íkūnāngará rí adri anigé, ãngū vé ígbengará rí adri anigé, ãngū vé kongará rí adri anigé, ílī rí adri anigé, èjèzù rí kpá adri anigé, ùtúná de ku, ñjíná de ku."

9

Múngú rù ùndī Núwá be

1 Múngú sē tákiri Núwá pí ní ẹnjipìj be kīnī, "Ími tìkí anjì, ìmivé káláfe ã ga tré vù drìgē nōgó. 2 ãnyápá rī pí, á'a rī pí, áriṅá rī pí, í'bì rī pí, ngá nyiríná idri be écì'ba nyòòkú drìgē sī rī pí be céré 'o mí sī

úrì sī. Kòpì adri mí pálé gá. 3 Ngá idri be 'dī'bée ãrèvú céré, á sē kòpì mí ní, 'í nya kòpì nyanya, sù ãndúrú má ní ngá ómvù agá rī pí sēé mí ní rī tìjì.

4 "Bo lē mí nya zāá ári be agá rī ku, á'diátásiyā ári rí idri sē ní. 5 'Bá ázi 'dì dō 'bá drāá, í kpá íri 'dì drā rá. Á'a 'dì dō 'bá drāá, í kpá íri 'dì drā rá.

6 "Bá ázi 'dì dō 'bá drāá,

í kpá íri 'dì drā rá, á'diátásiyā Múngú gbi 'bá rí sù 'í tìjì.

7 Mí mívé anjíná rī pí be, lē ími tìkí anjì, ìmivé káláfe á ga tré vù drìgē nōgó, ími írékí rí ími adriú vù drìgē sī céré."

8 Múngú ní 'yozú Núwá pí ní ẹnjipìj be kīnī, 9 "Á lē nóni ùndī rujì mí be, ázini mívé úyú rī pí be, 10 ãnyápá rī pí be, á'a rī pí be, áriṅá rī pí be, ngá idri be ífù'bá mí be kúlúmgbá mōòngú rī agásí rī pí be céré. 11 Ùndī má ní rujì mí be rí sī, á gō yīj sēé tìjì ngá céré idri be rí pí ú'djì ùdrāá dīj ku, á gō yīj sēé tìjì vù rí izaá dīj ku."

12 Múngú ní 'yozú kīnī, "Ùndī má ní lēé rujì mí be, ngá adri'bá idri be rí pí be, ázini úyú mívé rí pí be rí, ngá tã ní 'daápi rí, íri adri 'dínì. 13 Á 'hā gérjì kuú írìbìtì agá 'dī, ìri ùndī má ní rujì mí be rí vé tã 'í'da, ázini vù rí vé rí 'í'da. 14 Má kädō írìbìtì ípéé vù drìgē nōó, gérjì rí kädō ìndré írìbìtì agá 'dāá, 15 ma kúru ùndī má ní rujì mí be, ázini ngá idri be écì'ba nyòòkú drìgē sī rí pí be rí vé tã ígá ãní. Yīj gō tìjì ngá idri be rí pí ú'djì ùdrāá dīj ku. 16 Á ndre dō gérjì írìbìtì agá 'dāá, má ùndī má ní rujì ngá idri be rí pí be vù drìgē nōgó adriipi mužú nyonyo rí vé tã ígá."

17 Kúru Múngú ní 'yozú Núwá ní kīnī, "Gérjì 'dirí, íri ùndī má ní rujì ngá idri be vù drìgē nōgó rí pí be rí vé tã 'í'da."

Núwá pí ívé anjì āgō rí pí be

18 Núwá vé anjì āgō rí pí Sémé 'í, Ámā 'í, Yápété sī, kòpì ífúkí céré idri rú kúlúmgbá mōòngú rí agá 'dāásí. (Ámā gō mvá ágó tìjì, 'da rujì ní Kánáná 'í.) 19 Anjì Núwá vé na 'dī'bée gōkí anjì tìjì ízú ayilí vù drìgē sī céré.

20 Yīj tìjì rí ã vùdrí gé, Núwá gō ómvù 'áá, sa peṭì vjnyò vé rí pí ómvù rí agá. 21 Ú'dú ãlu, Núwá mvu vjnyò ìmèrèzú ání ambamba, la kú ívé gākú agá 'dāá pílíli rú.

22 Kánáná étèpì Ámā ndre 'í étèpì Núwá la kú pílíli rú, íri ní fúzú ãmvé 'dāá, lüzú 'í édrípìj ní. 23 Sémé pí édrípìj Yápété be, kòpì ní bōngó 'í'dúzú ingazú 'í kídì drìgē uru, kòpì ní fízú mužú gākú agá 'dāá úgóró sī, kòpì ní 'í étèpì ã rujì'bá ózúzú cí, kòpì jakí 'í endrètjì gārā gá, á'diátásiyā 'í ndrekí rí 'í étèpì vé rujì'bá pílíli rú rí ku.

* 8:11 8:11 Ólívè: Peṭì ólívè vé rí, íri 'a ù'a be, 'í ícò nya rá, 'í írivé ù'a zo ùdu rú, 'bá rí pí rí tìjì á'dí ùdu rí sī, ázini kòpì rí tò lãmbá agá, áci 'yüzú ãní.

²⁴ Vinyõ rĩ kã átiĩ Núwã mĩ gé sĩ, ĩri ní tã 'i mvõpĩ Amã ní 'oo 'i ní 'dĩri nĩzũ ámázũ,
²⁵ ĩri ní 'yozũ Amã ní kĩnĩ,

"Á tri Kánánã ri gĩ!

Īri adri tũgẽrĩ ã ãdũ
ẽdrĩpĩ vé ni."

²⁶ Īri ní kpá gõzũ 'yozũ kĩnĩ,

"Úpĩ Múngũ ã sē Sémē ní tákĩri!

Kánánã ã adri tũgẽrĩ Sémē vé ni.

²⁷ Múngũ ã sē Yãpétē vé ãngũ adrizũ rĩ ã
adri ãmbúgu.

Lē Yãpétē pi ã adrikĩ Sémē be trũ vũrã
ãlu gé,

lē Kánánã ã adri tũgẽrĩ Yãpétē vé ni."

²⁸ Yĩ tĩpi rĩ ã vũdrĩ gé, Núwã gõ adriĩ
caã ilĩ mũdũrũlũ na pũkũ tõwũ (350).

²⁹ Núwã adri caã ilĩ be mũdũrũlũ úrõmĩ
pũkũ tõwũ (950), ĩri ní kũru drãzũ.

10

Úyũ Núwã ẽnjĩpĩ vé rĩ

¹ Yĩ tĩpi rĩ ã vũdrĩ gé, Núwã vé anjĩ
Sémē pi Amã be, Yãpétē sĩ, kõpi gõkĩ anjĩ
tĩ izũ kárakarã.

Úyũ Yãpétē vé rĩ

² Yãpétē vé anjĩ rĩ pi Gõméri 'i, Mãgõgĩ 'i,
Mádãyĩ 'i, Yãvánã 'i, Tũbálã 'i, Mēsékã
'i, Tĩrásã sĩ.

³ Anjĩ Gõméri vé rĩ pi,

Ásikénãzi pi Rifátã be, Tõgãrĩmã sĩ.

⁴ Anjĩ Yãvánã vé rĩ pi,

Ēlĩsã 'i, Tãrásĩsã 'i, 'bã Kĩtĩmũ vé rĩ pi,
ázini 'bã Rõdãnímũ vé rĩ pi. ⁵ ('Bã
'dĩ'bee vé úyũ rĩ 'bã ẽcĩ' 'bã kũlũmgba
sĩ rĩ pi, kõpi ayikĩ mũzũ ãngũ rĩ pi
agãsĩ cérē, ívé sũrũ rĩ pi vũ sĩ, sũrũ
ãlu ãlu rikĩ átã ívé tĩ sĩ.)

Úyũ Amã vé rĩ

⁶ Anjĩ Amã vé rĩ pi, Kũsĩ 'i, Ējēpétõ* 'i,
Pũtũ 'i, Kánánã sĩ.

⁷ Anjĩ Kũsĩ vé rĩ pi,

Sébã 'i, Hãvilã 'i, Sãbútã 'i, Rããmã 'i,
Sãbĩtěkã sĩ.

Anjĩ Rããmã vé rĩ pi,

Sébã pi Dédãnã be.

⁸ Kũsĩ vé mvã äzi rĩ ã rũ Nĩmĩródã 'i.
Nĩmĩródã ri ùkpõ be ẽ'dĩ' diĩpi ni vũ drĩgē
nõgõ. ⁹ Īri 'bã zãã mbããpi ni Úpĩ Múngũ
ẽndrẽtĩ gé, sēzũ 'bã rĩ pi ní rizũ 'yozũ,

"Mĩ sũ Nĩmĩródã ùkpõ be riipi zãã mbããpi
Múngũ ẽndrẽtĩ gé rĩ tĩnĩ" ãnĩ. ¹⁰ Kũrũ
drĩdrĩ Nĩmĩródã ní í'dózũ ívé málũngã
rũzũ rĩ, Bãbēlõnã, Ērēkē, Ákádã, äzini

Kálãnã, kũrũ 'dĩ'bee cérē ãngũ Sĩnãrĩ[†] vé
rĩ agã. ¹¹ Nĩmĩródã gõ ngãã ãngũ 'dãri
agãsĩ muĩ Ásirĩyã gã, ĩri ní í'dózũ kũrũ

* 10:6 10:6 Ējēpétõ: Ējēpétõ vé rũ äzi rĩ Mizĩrãyimũ. †

10:25 Pēlégē: Pēlégē vé ífĩfĩ acongárã.

Nĩnēwē vé rĩ sĩzũ, Rēhõbõtĩ Īrĩ vé rĩ sĩzũ,
Kálãhã vé rĩ sĩzũ, ¹² äzini ĩri ní kũrũ Rēsēnĩ
vé rĩ sĩzũ. Kũrũ Rēsēnĩ vé rĩ, ĩri äsãmvũ
Nĩnēwē pi vé Kálãhã be rĩ gé, kũrũ 'dĩri ĩri
ãmbúgu.

¹³ Ējēpétõ ri ẽ'bĩpi

Lũdĩmũ rĩ pi vé ni, Ānãmĩmũ
rĩ pi vé ni, Lēhãbĩmũ rĩ pi
vé ni, Nãfãtũhĩmũ rĩ pi vé ni,
Kãsũlũhĩmũ rĩ pi vé ni, äzini
Kãpētõrĩmũ rĩ pi vé ni, Fēlēsētē rĩ
pi íbĩkĩ ífũũ úyũ 'dĩ'bee agã.

¹⁵ Kánánã ri ẽ'bĩpi Sĩdõnã vé ni, Sĩdõnã
ri irivē mvã kãyũ.

Kánánã ri kpá ẽ'bĩpi Hĩtĩ rĩ pi vé ni,

¹⁶ Jēbũsĩ rĩ pi vé ni, Āmõrã rĩ pi vé ni,

Gĩrĩgãsĩ rĩ pi vé ni, ¹⁷ Hĩvĩ rĩ pi vé ni,

Ārikã rĩ pi vé ni, Sínã rĩ pi vé ni,

¹⁸ Ārĩvãdã rĩ pi vé ni, Zēmãrã rĩ pi vé ni,

Hãmátã rĩ pi vé ni.

Vũdrĩ ni gé, úyũ Kánánã vé rĩ pi ayikĩ
mũzũ ¹⁹ ãngũ Kánánã gãrã gã rĩ pi agãsĩ
cérē, í'dó Sĩdõnã gã, cazũ Gērãrĩ gé, Gãzã
gã, Sõdõmõ gã, Gõmõrã gã, Ādimã gã,
Zēbõyimũ gé, äzini Lásã gã.

²⁰ Anjĩ 'dĩ'bee Amã vé rĩ pi, kõpi sũrũ ívé
rĩ pi vũ sĩ, tĩ ívé rĩ pi vũ sĩ, kõpi ri adri vũrã
ívē rĩ pi gé sĩ, äzini kõpi ri adri ãngũ ívé rĩ
pi agãsĩ.

Úyũ Sémē vé rĩ

²¹ Sémē mvã kãyũ Yãpétē ẽdrĩpĩ tĩ anjĩ
ãgõ rá, Sémē ri ẽ'bĩpi Ēbērē rĩ pi vé ni.

²² Sémē vé anjĩ ãgõ rĩ pi Ēlãmã 'i, Āsũrã
'i, Ārĩpãkãsádã 'i, Lúdĩ 'i, Ārãmã sĩ.

²³ Ārãmã vé anjĩ ãgõ rĩ pi,

Úzĩ 'i, Úlũ 'i, Gētērĩ 'i, Mēsékã sĩ.

²⁴ Ārĩpãkãsádã ri Sělã vé ẽtēpĩ,

Sělã ri Ēbērē vé ẽtēpĩ.

²⁵ Ēbērē vé anjĩ ãgõ rĩ pi ĩrĩ, kãyũ rĩ 'dakĩ
rũ ní Pēlégē 'i, † ä'diãtãsiyã lókĩ Ēbērē
vé rĩ gé, 'bã rĩ pi acokĩ ĩ ãndiãndĩ ívé
tĩ vũ sĩ, 'dakĩ Pēlégē vé ẽdrĩpĩ ã rũ
Yõkítãnã 'i.

²⁶ Yõkítãnã vé anjĩ rĩ pi,

Ālĩmõdõdã 'i, Sělēfã 'i, Āzãrĩmãvátã 'i,

Jērã 'i, ²⁷ Ādõrãmũ 'i, Úzálã 'i, Dikĩlã

'i, ²⁸ Ōbálã 'i, Ābēmãélē 'i, Sébã 'i,

²⁹ Ōfĩrĩ 'i, Hãvilã 'i, Jõbábũ 'i. Anjĩ

ãgõ 'dĩ'bee cérē Yõkítãnã vé ni.

³⁰ Vũrã kõpi ní adrizũ rĩ í'dó Mēsã gã, cazũ
Sēfãrĩ gé, ãngũ ãngã rũ wõqõkõ ùtũ ní ífũzũ
rĩ gé.

³¹ Anjĩ 'dĩ'bee Sémē vé rĩ pi, ĩ kõpi nĩ amã
sũrũ ívé rĩ sĩ, tĩ ívé rĩ sĩ, vũrã ívé rĩ sĩ, äzini
ãngũ ívé rĩ sĩ.

† 10:10 10:10 Sínãrĩ: Sínãrĩ vé rũ äzi rĩ Bãbēlõnã. ‡ 10:25

³² Súrú 'dī'béé ifū' bá anji Núwā vé rī pi ā rú' bá gá rī pi, yī tīpi rī ā vūdrī gé, kōpivé sūrú gō ayī mužú āngū rī pi agāsī, vū drīgē sī céré.

11

Síkí lágáraka Bābēlā gá

¹ Sā 'dāri gé, 'bá rī pi céré ri átá tī ālu ni sī. ² 'Bá rī pi ní 'dezú mužú wōókō ūtū ní ifūzú rī gé, kōpi cakí āngū kpākpā ní íšú āngū Sinári vé rī agá, kōpi áwíki adrii āngū rī agá.

³ Kōpi ní átázú í āsámvú gé sī kīnī, "Lē 'bá gbāki bīrīkī, 'bá zākí ācī sī, ā adri rí ūkpó ūkpó." Kōpi riki lágáraka rī sīj bīrīkī sī, kōpi síkí írā sī kuyé. Kōpi síkí lágáraka rī ūrūtē sī. ⁴ Kúru kōpi ní 'yozú kīnī, "Ími ímúki 'bá síkí 'bá ní kūrū lágáraka be āco caá cīmgbá 'bū gé 'dāá, 'bá rú ā ku rī āni kuku, 'bá írēkí rī 'bá mužú vū drīgē sī céré ku."

⁵ 'Bo Úpí Múngú ní ímúzá vūgá nōlé kūrū kōpi ní ríi sīj rī ndrezú lágáraka rī be. ⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "'Bá nō'béé sūrú ālu, kōpi ri átá tī ālu ni sī, kōpi í'dókí tā rī ngaá 'dīri tīnī, 'légé kōpi ūtīkí dō tā āzi, kōpi lēkí dō 'dujé ngaá, ícō kōpi ndéé ku. ⁷ Ími ímúki, 'bá mužú vūgá 'dālé kōpivé tī usaá, 'bá ālu ālu ā yī rí ógūpi vé tī ku."

⁸ Kúru Úpí Múngú ní kōpi írēzú kpélékpélé vū drīgē sī céré. Kūrū rī vé sīngará tu pá rá. ⁹ Tā 'dīri sē í ní āngū rī ā rú 'dazú Bābēlā* āni, ā'diātāsīyā Úpí Múngú usa tī rī vūrā 'dāri gé, āzini írē 'bá rī pi mužú vū drīgē sī vūrā 'dāri gé.

Úyú Sémē vé rī

¹⁰ Úyú 'dī'béé Sémē vé rī.

Yī tīpi rī ā vūdrī ká caá íli írī, íšú ākūdē Sémē vé íli ca mūdūrūlū ālu (100), íri ní kúru Ārīpākāsádā rī tīzú. ¹¹ Sémē ká Ārīpākāsádā rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū tōwú (500), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

¹² Ārīpākāsádā ká adrii caá íli be pūkú na drī ní tōwú (35), íri ní Sélā rī tīzú. ¹³ Ārīpākāsádā ká Sélā rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū sū drī ní na (403), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

¹⁴ Sélā ká adrii caá íli be pūkú na (30), íri ní Ēbéré rī tīzú. ¹⁵ Sélā ká Ēbéré rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū sū drī ní na (403), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

¹⁶ Ēbéré ká adrii caá íli be pūkú na drī ní sū (34), íri ní Pélégē rī tīzú. ¹⁷ Ēbéré ká Pélégē rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū sū

pūkú na (430), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

¹⁸ Pélégē ká adrii caá íli be pūkú na (30), íri ní Réwú rī tīzú. ¹⁹ Pélégē ká Réwú rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū írī drī ní úrómī (209), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

²⁰ Réwú ká adrii caá íli be pūkú na drī ní írī (32), íri ní Sērúgā rī tīzú. ²¹ Réwú ká Sērúgā rī tīj, gō adrii íli mūdūrūlū írī drī ní ézírī (207), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

²² Sērúgā ká adrii caá íli be pūkú na (30), íri ní Nāhórā rī tīzú. ²³ Sērúgā ká Nāhórā rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū írī (200), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

²⁴ Nāhórā ká adrii caá íli be pūkú írī drī ní úrómī (29), íri ní Tērā rī tīzú. ²⁵ Nāhórā ká Tērā rī tīj, gō adrii caá íli mūdūrūlū ālu mūdūrī drī ní úrómī (119), tī anji āgō urukō'béé anji ūkú pi be íli 'dī'béé agá rá.

²⁶ Tērā ká adrii caá íli be pūkú ézírī (70), íri ní Ábrāmū pi tīzú Nāhórā be, Hārānā sī.

²⁷ Ú'dógú' dógú Tērā vé rī 'dīni.

Tērā tī Ábrāmū pi Nāhórā be, Hārānā sī. Hārānā tī Lótó rī. ²⁸ Hārānā drā kūrū Ūrū vé rī agá, āngū Kālédéyā vé rī agá, vūrā í ní íri tīzú rī gé, íšú ākūdē étēpi Tērā rī drī ídri rú. ²⁹ Ábrāmū pi Nāhórā be írītrō jekí ūkú rá. Ábrāmú vé ūkú ā rú Sārāyī 'i. Nāhórā vé rī ā rú Mílékā 'i. Mílékā pi Ísíkā be, kōpi anji Hārānā vé ní. ³⁰ Sārāyī adrii caá undó rú íli be kárakarā, tī mvá kuyé.

³¹ Tērā ní 'i mvōpi Ábrāmū pi 'duzú 'i édrīpi Hārānā vé mvá Lótó be, 'i mvōpi Ábrāmú vé ūkú Sārāyī sī. Kōpi ngakí fūu kūrū Ūrū vé rī agāsí, Ūrū rī āngū Kālédéyā vé rī agá, kōpi lēkí kōdō mujé Kānānā gá. 'Bo kōpi ká mujé caá Hārānā gá, kōpi áwíki adrii 'dāgá.

³² Tērā adrii caá íli be mūdūrūlū írī drī ní tōwú (205), íri ní kúru drázú Hārānā gá 'dāgá.

12

Úpí Múngú zi Ábrāmū rī

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "'Í ku āngū ímivé rī, 'í ku māríté mívé rī pi, 'í ku 'bá mí étēpi vé jó āsámvú gé rī pi, 'í mu adrii āngū má ní úmvúlésí léé lūu mí ní rī gé.

² "Ma ímú sē mívé sūrú rī adrii āmbúgú.

Ma sē mí ímú tākiri íšú rá, ma ímú sē mí rú rī kuku, mí tā sī, ma ímú tākiri sē 'bá urukō'béé ní rá.

* 11:9 11:9 Bābēlā: Bābēlā vé ífífi, tī vé acongará. Bābēlā vé rú āzi rī Bābēlōnā.

³ Ma ímú tākíri sē 'bá tākíri sē 'bá mí ní rí pi ní,

'bá mí wā 'bá rí pi, ma ímú kòpi wā rá, 'bá céré vū drígé nōgò rí pi, ma ímú kòpi ní tākíri sē mí tã sī."

⁴ Kúru Ábrāmú ní 'dezu múzú sū Úpí Múngú ní lūú ìri ní rí tñjì. Lótò pi 'dekí mujù ìri be trjú. Ábrāmú ní ngazú füzú Hāráná agásí rí gé, ísú àküdē ìri ílí be pükú ézírí drí ní tòwú. ⁵ Ábrāmú jì ívé ùkú Sáráyí rí, 'í édrípí vé mvá Lótò rí, 'á'bú kòpi ní ísú rí pi, tügèrì kòpi ní ísú Hāráná gá 'dálé rí pi be múzú ìndí. Kòpi ní ngazú múzú, kòpi ní cazú àngú Kánáná vé rí gé 'dálé.

⁶ Kòpi ká mujù caá Kánáná gá 'dálé, Ábrāmú ní écjízu àngú rí agásí, ìri ní múzú cazú peṭjì àmbúgú vürá Mórè vé rí agá rí gé, kùrjù Sèkémé vé rí agá. Lókí 'dàri gé, 'bá Kánáná vé rí pi àngú rí agá anigé.

⁷ Úpí Múngú ní 'i 'dazú Ábrāmú ní, ìri ní 'yozú kīnī, "Ma úmvulésí àngú nòri sē mvá mívé úyú agá ní ní." Kúru Ábrāmú ní vürá ròbòṅò zázú ní sízú Úpí 'i 'daápi 'í ní rí ní.

⁸ Kúru ìri ní 'dezu múzú vürá ànga rú rí gé, Bètélé vé wòkòkò ùtú ní ífüzú rí gé, ìri ní ívé gākú sízú Bètélé pi vé àsámvú Áyí be rí gé, Bètélé rí ùtú ní 'dengará gálé rú, Áyí rí ùtú ní ífüngará gálé rú. Ìri ní kpá vürá ròbòṅò zázú ní sízú vürá 'dàri gé, Úpí Múngú rí ìnjízú àní. ⁹ Kúru Ábrāmú ní gòzú 'dezu múzú àndrélé rú Nègévè gá.

Ábrāmú mu adrii Èjèpétò gá

¹⁰ Lókí 'dàri gé, èbìrì 'de àngú rí agá ùnjí ùnjí, sē Ábrāmú mu adrii tée àngú Èjèpétò vé rí agá 'dálé ùkòlò. ¹¹ Ábrāmú ká caá ìnyinà Èjèpétò gá 'dàá, ìri ní 'yozú 'í ùkú ní Sáráyí ní kīnī, "Á nì rá mi ùnyí be ambamba. ¹² 'Bá Èjèpétò vé rí pi kádò mi ndree, kòpi 'yo kīnī, mi ùkú mávé ni. Kòpi ma 'dì rá, kòpi mi ku adri idri rí. ¹³ 'Í 'yo kòpi ní, mi má ómvúpí. Mí tã sī, kòpi 'okí ma ùnjí ku, kòpi ma ku adri idri rí."

¹⁴ Ábrāmú pi ká caá 'í ùkú ní Sáráyí be Èjèpétò gá 'dálé, 'bá Èjèpétò vé rí pi ndrekí Sáráyí rí ùnyí be ambamba. ¹⁵ 'Bágú Èjèpétò vé rí vé ùgalaku rí pi ká ìri ndree, kòpi mují ùlúú 'bágú rí ní kīnī, mvá ùkú àzi 'dàá'dá ùnyí be ambamba. Kúru kòpi ní ìri jízú 'bágú rí vé kání agá 'dàá. ¹⁶ Sáráyí à tã sī, 'bágú rí 'o Ábrāmú rí múké, sē Ábrāmú ní, kábìlò, tì, dōngí àgò, dōngí ùkú, àtí'bá àgò rú ní pi, àtí'bá ùkú rú ní pi be, kámìlò pi be.

¹⁷ 'Bo Ábrāmú ùkú ní Sáráyí à tã sī, Úpí Múngú pè drá ùnjí 'bágú Èjèpétò vé rí drígé, Ìrivé 'bá jó àsámvú gé rí pi be. ¹⁸ 'Bágú Èjèpétò vé rí ní 'bá pèzú múzú

Ábrāmú rí bízú, ìri ní 'yozú kīnī, "Mí 'o ma 'díní àsì? Mí lù má ní 'yozú kīnī, Sáráyí rí ùkú mívé ní kuyé àsì? ¹⁹ Mí kīnī, 'Ìri mívé ómvúpí àsì?" Mí 'yo tã rí 'díní, má 'dù rí ìri má ní ùkú rú àní? Mívé ùkú rí 'dì. 'Í 'dù ìri, ìmi 'dekí mují!" ²⁰ Kúru 'bágú Èjèpétò vé rí ní 'yozú ívé àngáráwá rí pi ní, lè kòpi à pèkí Ábrāmú pi ùkú ní Sáráyí be mují 'dìisí rá. Àngáráwá rí pi ní kòpi pèzú múzú ùkú ní be, ngá Ìrivé rí pi be céré.

13

Ábrāmú pi acokí ì Lótò be

¹ Kúru Ábrāmú pi ní ngazú füzú àngú Èjèpétò vé rí agásí ùkú ní be, ngá ívé rí pi be, kòpi ní múzú Nègévè gá, Lótò pi mují ìri be trjú. ² Ábrāmú rí 'á'bú be kárakarà, ìri tì be, kábìlò be, ndrìjì be, aya ógú'bá ógú'gú ní pi be, dàbù be.

³ Ìri ní ngazú Nègévè gá 'dàásí, ìri ní écjízu múzú àngú rí pi agásí, ìri ní cazú Bètélé gá, vürá ìri ní àndúrú ívé gākú sízú Bètélé pi àsámvú Áyí be rí gé. ⁴ Vürá 'dàri àndúrú Ábrāmú ní vürá ròbòṅò zázú rí sízú rí. Ábrāmú ní Úpí Múngú rí ìnjízú vürá 'dàri gé.

⁵ Lótò mujù Ábrāmú be rí, ìri kpá kábìlò be, ndrìjì be, tì be, 'bá ívé 'bèṭì àsámvú gé rí pi be, tügèrì rí pi be. ⁶ 'Bo vürá rí ca kòpi ní adrizú trjú ku, à 'diatásiyà kòpi ànyápá be ambamba, ícò kòpi ní adrizú trjú ku. ⁷ 'Bá Ábrāmú vé ànyápá úcé'bá rí pi 'í dókí ríí àwáá ì àsámvú gé sī Lótò vé 'bá ànyápá úcé'bá rí pi be. Sà 'dàri gé, 'bá Kánáná vé rí pi Pèrízì vé rí pi be rí adri àngú 'dàri agá.

⁸ Kúru Ábrāmú ní 'yozú Lótò ní kīnī, "Lè 'bá ríkí àwáá mí be ku, dòku mívé 'bá ànyápá úcé'bá rí pi à ríkí àwáá mávé 'bá ànyápá úcé'bá rí pi be ku, à 'diatásiyà 'bá mí be máríté. ⁹ Àngú rí àmbúgú, adri 'díní kuyé? Lè 'bá acokí 'bá adrii àndiándí. 'Í mu dō drí ìjì gélé rú, ma mu drí èndèpì gélé rú, 'í mi dō drí èndèpì gélé rú, ma mu drí ìjì gélé rú."

¹⁰ Lótò ní 'í drí ingazú àngú rí ndrezú, ndre ì'bùṅá Yáridení vé rí múké, yjì be ambamba, sū ómvú Úpí Múngú vé rí tñjì, sū àngú Èjèpétò vé mujùpi Zóará gálé rú rí tñjì. (Tà 'dìri 'o 'i ísú àküdē Úpí Múngú zà drí Sòdómò pi Gómórà be kuyé.)

¹¹ Kúru Lótò ní ívé rí ì'bùṅá Yáridení vé rí à vúgú ipèzú céré, ìri ní 'dezu múzú ùtú ní ífüngará gálé rú. Lótò pi ní ì acozú Ábrāmú be. ¹² Ábrāmú áwí ívé rí adrii àngú Kánáná vé rí agá, Lótò mu adrii ì'bùṅá rí gé kùrjù rí pi àsámvú gé, sù gākú ívé rí pi ìnyinàgá Sòdómò gārà

gá. ¹³ 'Bá Södómō vé rī pi ri tā ūnjí 'o, kōpi ri ūnjikānyá 'o Úpí Múngú ɛndrɛtj gé ambamba.

Ábrāmū mu adrii Hēbērónā gá

¹⁴ Lótō kā muɣí gí, Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í ndre āngū úrúlé rú, ándrélé rú, ūtū ní ífungará gálé rú, āzini ūtū ní 'dengará gálé rú. ¹⁵ Ángū mí ní ndree 'dāri ā vūgú ma sē cére mí ní, āzini mvá mívé úyú agá ní ní muzú nyonyo. ¹⁶ Ma ímú sē mívé úyú ri ízú tré, sū cínyáfā vūgá 'dīri tīnī, ícókí láá bā ku. ¹⁷ 'Í mu, mí ɛçí āngū rī agāsī, ā'diātāsīyā ma āngū rī sē mí ní."

¹⁸ Kúru Ábrāmū ní ívé gākū 'duzú muzú sīzú Inyinā petj āmbúgú Māmúrē vé rī ā jélé gá, vūrā Hēbērónā vé rī gé, ĩri ní vūrā rōbōŋɔ zázú ní sīzú Úpí Múngú rī ĩnjīzú āni.

14

Ábrāmū ípá Lótō ri

¹ Sā 'dāri gé, 'bāgú Āmērāpélā Sīnārī vé rī, 'bāgú Ārīyókī Ēlēsārā vé rī, 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlāmā vé rī, āzini 'bāgú Tidālā Gōyīmū vé rī pi ² úmúkí í ɛ'dj 'dij 'bāgú Bérā Södómō vé rī be, 'bāgú Bīrīsā Gōmórā vé rī be, 'bāgú Sīnābā Ādīmā vé rī be, 'bāgú Sēmēbérī Zēbōyīmū vé rī be, āzini 'bāgú Bělā vé rī be. (Bělā ri í kpá zj Zōārā.) ³ 'Bāgú vúlé tōwū 'dī'bée úmúkí ívé āngáráwā rī pi muɣí adrii 'būnjā Sīdīmū vé rī agá (í'būnjā 'dīri í nōnī zj yīj tafu ɛ'yj rú ní).* ⁴ 'Bāgú tōwū 'dī'bée adriki Kēdōrōlāómā ā pálé gá ílí muɣrj drj ní ĩrj. 'Bo ílí muɣrj drj ní na ní gé, kōpi ní wazú ĩri ní arī'ba rú.

⁵ Ílí muɣrj drj ní sū ni gé, Kēdōrōlāómā pi 'bāgú na rī pi be, kōpi úmúkí í muɣí ɛ'dj 'dij Rēfāyīmū adri'ba Āsītērótā-Kārīnāyīmū agá rī pi be, Zūzīmū adri'ba kūrj Āmā vé rī agá rī pi be, Ēmīmū adri'ba Sávē Kīrītāyīmū agá rī pi be, ⁶ āzini Hórī adri'ba āngū āngā rú Sēyírī agá rī pi be, kōpi 'dīkí ɛ'dj rī cīngbā cazú āngū Ēlī-Pārānā gá, ĩnyinjāngā āngū ā'wí cínyáfā rú rī gé. ⁷ Kúru kōpi ní í újázú gōzú vúlé, kōpi ní cazú Ēnī-Mīsípātā gá. (Ángū 'dīri í zj Kādēsā.) Kōpi ručí āngū Āmálékē vé rī ā vūgú cére, kōpi ndékí kpá 'bā Āmórā vé adri'ba āngū Házāzónā Tāmārā agá rī pi rá, kōpi ručí āngū rī ā vūgú cére.

⁸ Kúru 'bāgú Södómō vé rī, 'bāgú Gōmórā vé rī, 'bāgú Ādīmā vé rī, 'bāgú Zēbōyīmū vé rī, āzini 'bāgú Bělā vé (í

ní zj Zōārā) rī sī, kōpi ní 'dezu muzú ɛ'dj 'dīngará gá, kōpi mukí í tīj 'būnjā Sīdīmū vé rī agá. ⁹ Kōpi lēkí ɛ'dj 'dij 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlāmā vé rī be, 'bāgú Tidālā Gōyīmū vé rī be, 'bāgú Āmērāpélā Sīnārī vé rī be, 'bāgú Ārīyókī Ēlēsārā vé rī be. 'Bāgú tōwū rī pi 'dīkí ɛ'dj 'bāgú sū rī pi be. ¹⁰ 'Būnjā Sīdīmū vé rī gé 'dāā, 'bū ūrúte gazú rī pi kárakarā. 'Bāgú Södómō vé rī pi Gōmórā vé rī be, kōpi ká lēé ápá, kōpivé 'bā ūrúko u'dekí 'bū rī pi agá, ūrúko'bée ápákí muzú āngū āngā rú rī pi drjgé. ¹¹ 'Bāgú sū rī pi u'dukí ngá Södómō agá rī pi, āzini ngá Gōmórā agá rī pi ārēvú cére, kōpi u'dukí ānyāngā rī pi muzú ĩndī, kōpi ní kúru 'dezu muzú. ¹² Kōpi ĩsúkí Ábrāmū ɛdrjpi vé mvá Lótō ri Södómō agá 'dālé, kōpi ručí ĩri jīj muzú ĩndī, āzini kōpi u'dukí ĩrivé ngá muzú ĩndī.

¹³ Ágō āzi ápápi ɛ'dj gé 'dāāsī rī ní ímúzú tā rī ūlúzú Ábrāmū Ēbērégū' rī ní. Ábrāmū ri adrii petj āmbúgú Māmúrē Āmórāgú rī vé rī pi ā garā gá. Māmúrē pi ɛdrjpi Ēsīkólā be, Ānérī sī, kōpi ūndī Ábrāmū vé ní.

¹⁴ Ábrāmū kā yīj kīnī ručí 'í ɛdrjpi vé mvá Lótō rī gí, ĩri ní āgō mūdūrūlū na muɣrj drj ní ārō (318) í ní tīj ĩrivé āngā, í ní ímbā múké múké ɛ'dj vé tá sī gí rī pi úmúzú cére vūrā ālu gé. Kōpi ní Kēdōrōlāómā vé āngáráwā rī pi drozú cīngbā cazú kūrj Dānā vé rī gé. ¹⁵ Kā muɣí adrii ĩnjā rī sī, Ábrāmū ní ívé āgō 'dī'bée acozú, kōpi ní í'dózú ɛ'dj 'dizú arī'ba rī pi be. Kōpi drokí arī'ba rī pi cīngbā cazú Hóbā gá, Dāmāsékē vé wōókō ūrúlé rú rī gé. ¹⁶ Ábrāmū ĩjī ngá í ní alii rī pi ārēvú cére ĩgōó vúlé. ĩjī ɛdrjpi vé mvá Lótō ri ímúzú ĩndī, ĩjī kpá ngá ĩrivé rī pi, ūkú rī pi be, 'bā ūrúko'bée be ímúzú ĩndī.

¹⁷ Ábrāmū pi ká Kēdōrōlāómā pi ndéé ĩrivé 'bāgú rī pi be, ĩri ní ímvízú ĩgōzú. Kúru 'bāgú Södómō vé rī ní muzú Ábrāmū vūgá 'būnjā Sāvēyī vé rī agá 'dāā. (Í'būnjā 'dīri, ĩri 'bāgú rī vé ní.)

¹⁸ Kúru Mēlēkīzēdékē 'bāgú Sálēmū vé rī ní pángā ĩjīzú vīnyō be sēzú Ábrāmū ní. Mēlēkīzēdékē ri átálágú Múngú āmbúgú 'bā drjgé cére rī vé ní. ¹⁹ ĩri ní tākīri sēzú Ábrāmū ní, ĩri ní 'yozú kīnī,

"Múngú adriipi āmbúgú 'bā drjgé cére 'bū pi gbiipi vū be rī ā sē mí ní tākīri.

²⁰ Ē ĩngúkí Múngú adriipi āmbúgú 'bā drjgé cére rī,

ĩri ní sēé mí ní arī'ba rī pi ndéé rī sī."

* **14:3** 14:3 Yīj bālālā ɛ'yj rú rī: Yīj bālālā ɛ'yj rú rī vé rú āzi, yīj bālālā drāapi gí ní, ā'diātāsīyā ngá ĩdri be ní ícō adrii 'a ní gé ku. † **14:13** 14:13 Ēbērégú: Ābūrāmā ri Ēbērégú. ĩrivé mvá vé mvá Yōkōbū ri gōkí zj ĩsērélé, sá āzi sī ĩrivé úyú rī pi í rī zj Ēbērē, sá āzi sī í kpá zj anjī ĩsērélé vé rī pi. Sā Yēsū vé rī gé, í rī kōpi zj Yāhūdī.

Ngá Ábrāmū ní ìṣù rī pi agá, ngá mudrì agá, í'dù ìlu ní sée Mèlèkizédéké ní.

²¹ 'Bāgú Sòdómò vé rī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í sē má ní 'bá mávè ì ní uruṣú rī pi ìgòó vùlè, 'í 'dù ngá rī pi àrèvú céré mí ní."

²² 'Bo Ábrāmū ní ùjázú 'bāgú Sòdómò vé rī ní kīnī, "Á sò ùyò Úpí Múngú àmbúgú 'bá drìgè céré 'bù pi gbiipi vù be rī èndrètì gé, ²³ má ícò ngá mívé rī 'dùṣú àlunàni ku, kètí, dòku ngá pá gá à bāákú, á 'dù àlunàni ku, mí 'yo rí kīnī, 'Á sē Ábrāmū rí adrií à'bú be nī 'dini ku.' ²⁴ Má à'yí ngá àzi àlunàni ku. Ngá má ní à'yí rī, ìri 'yèná ànyāngá 'bá mávè rī pi ní nyaá rī. 'Bo Ànèrì pi Èsikólá be, Māmùrè sī, kòpi mukí má vùgá sī ìndí, ngá 'bá ní ìjì gòó vùlè 'dì'bée, 'í sē kòpivè rī à vùgú kòpi ní."

15

Múngú rù ùndí Ábrāmū be

¹ Tà 'dìri à vùdrì gé, Úpí Múngú ní átázú Ábrāmū ní urobí agá, ìri ní 'yozú kīnī, "Ábrāmū, 'í 'o ùrì sī ku.

Ma mi ùtè rá,
ma mí ní àndèma sē àmbúgú."

² 'Bo Ábrāmū ní ùjázú ìri ní kīnī, "Úpí Múngú Ùkpò 'Dipa, sù má ní adrií mvá àkò nòri tìnjì, ngá mí ní lèè sée má ní rī à'dí? 'Bá ùmvùlèsí mávè à'bú ruṣúpi rī, ìri adri Èlìzèrè Dāmāsékègú rī 'i. ³ 'Í sē má ní anjijá kuyé, mávè àtí'bá nòri ùmvùlèsí mávè à'bú ru nī."

⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Mívè àtí'bá 'dìri rù ùmvùlèsí mívè à'bú ní ku. Mi ùmvùlèsí ìmù mvá ágó tì rá, ìri ùmvùlèsí mívè à'bú rù nī." ⁵ Úpí Múngú ní Ábrāmū rí jìzú fùzú àmvé, ìri ní 'yozú kīnī, "Í ndre àngù uru 'daá, 'í là línýá rì pi, mi dō ícò kòpi là bā rá. Mívè úyú rí ìmù ízú káràkàrá sù 'dìri tìnjì."

⁶ Ábrāmū è'yí Úpí Múngú rí rá, Múngú à'yí ìri adrií 'bá pìrì 'í èndrètì gé.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i, má ìjì mi ìfúú Ùrù agá 'daásí, ìngázú àngù Kàlédéyá vé rí agá, ma àngù nòri sè mí ní, ìri adri mívè ní."

⁸ 'Bo Ábrāmū ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, ma ícò nì ngóni 'yozú kīnī, àngù rī adri mávè ní?"

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí ìjì má ní tì ùkú, ndrìjì ùkú, àzini kàbìlò ágó céré ìlì be na na ní pi, àmámù àzini ù'bòlògú adriipi còrò ní."

¹⁰ Ábrāmū ní ànyāpá rī pi ìjìzú Múngú ní, ìri ní kòpi à 'a àsìzú céré ìrì ìrì, ìri ní kòpi ù'bázú vùgá 'dìgè ìlèbe ìlèbe, àsì àrìnjá rì pi à 'a kuyé. ¹¹ Lògúnù rī pi ní pi

u'dezú zāá rī pi drìgè, 'bo Ábrāmū ùdrò kòpi rá.

¹² Útù rí kà ríi 'deé, Ábrāmū ní ú'dù kozú kpílìkpílì, àngù rí bī nìjì kuú cìçì Ábrāmū à gārā gá sī, sē ìri ní ùrì ambamba. ¹³ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Lè mí nì múkè 'yozú kīnī, úyú mívé rī pi ùmvùlèsí mụ adri jākā rú àngù àzi gé, kòpi adri tùgèrì rú, 'í kòpi òçú ca ìlì mùdùrùlù sù. ¹⁴ 'Bo ma ìmù 'bá àngù rí agá kòpi 'bā'bée èjì nga'bá tùgèrì rú rī pi ìrìnjā rá. Vùdrì ní gé, kòpi ùmvùlèsí ìfú àngù rí agásì ngá be ambamba. ¹⁵ 'Bo mí ùmvùlèsí ìmù adri ìlì be àcò, mí ìmù drā tā be kírì, ìṣù àkùdè mí àrākā rú, 'í kúru mí sī. ¹⁶ Ìri adri ca úyú sù, vùdrì ní gé, úyú mívé rī pi ùmvùlèsí ìgò ìmù àngù nòri rù nī, à'diātāsìyá sá 'dàri gé, ìṣù 'bá Àmórà vé rī pi vé ùnjìkányá ga ambamba, ma kòpi ìrìnjā úyú mívé rī pi à tā sī, ma kòpivè àngù sè úyú mívé rī pi ní."

¹⁷ Útù rí kà 'deé gí, àngù rí kà nìjì, àcìgā ní ngazú vùrā ì ní àcì ùdèzú rì gé sī, àzini àcì ní dìzú àngù ìmgbèrèzú, èlìzú mụzú zāá ì ní ù'bāá ìlèbe ìlèbe 'dì'bée àsámvú gé sī. ¹⁸ Ú'dù 'dàri gé, Úpí Múngú ní ùndí ruzú Ábrāmū be, ìri ní 'yozú kīnī, "Á sē àngù nòri úyú mívé rī pi ní, 'í dódú yìjì Èjèpètò vé rì gé, cazú yìjì àmbúgú dìjì dìdì Yüfèrètá vé rì gé, ¹⁹ àngù Kénì rì pi vé rì, àngù Kénìzì rì pi vé rì, àngù Kādìmónì rì pi vé rì, ²⁰ àngù Hìtì rì pi vé rì, àngù Pèrìzì rì pi vé rì, àngù Rēfāyímù rì pi vé rì, ²¹ àngù Àmórà rì pi vé rì, àngù Kánánà rì pi vé rì, àngù Gírìgásì rì pi vé rì, àngù Jèbúsì rì pi vé rì, á sē kòpi céré úyú mívé rī pi ní."

16

Ìsìmàèlè vé tìngàrá

¹ Ábrāmù ùkú ní Sāráyì tì ìri ní anjì kuyé. 'Bo Sāráyì rí àtí'bá be Èjèpètòzì, rù ní Àgàrá 'i. ² Kúru Sāráyì ní 'yozú Ábrāmù ní kīnī, "Úpí Múngú uga má ní mvá tìngàrá sī. 'Í mụ laá àtí'bázì mávè rī be, sá àzi sī, ìri ícò mvá tì rá, mvá rī adri mávè ní."

Ábrāmù à'yí tā Sāráyì ní 'yoó rī rá. ³ Ábrāmù kà adrií Kánánà gá 'daá caá ìlì mudrì, ùkú ní Sāráyì ní ívé àtí'bá Àgàrá rí sèzú ìri ní ùkú rú. ⁴ Ábrāmù pi ní lazú Àgàrá be, Àgàrá ní 'a ìṣúzú.

Àgàrá kà nìjì àmá 'i 'a be gí, ìri ní 'í dódú Sāráyì rí idezú. ⁵ Kúru Sāráyì ní 'yozú Ábrāmù ní kīnī, "Tà má ní rizú ìzàngá nyazú nòri, tā ní à adri mí drìgè. Á sē mávè àtí'bá mí ní ùkú rú, 'bo nóni kà nìjì àmá 'i 'a be gí, ìri nóni rí ma idede. Lè Úpí Múngú à aco 'bávè tā àsámvú mí be ní, à'dì rí dō ùnjì ní."

⁶ Ábrāmū ní 'yozú kīnī, “Ágārā ri mívé átí' bá, 'í 'o tā mí ní lēé 'oó ìri ní rī.” Kúru Sāráyī ní í'dózu Ágārā ri 'ozú ùnjí. Ágārā ní ngazú ápázú mužú 'diísí rá.

⁷ Mālāyíkā Úpí Múngú vé rī* ìşú Ágārā ri ìnyinā kídí adriipi āngū ā'wí cinyáfā rú rī agá rī ā gārā gá. Kídí rī létí mužúpi Súrú gé rī ā jélé gá. ⁸ Mālāyíkā rī ní 'yozú kīnī, “Ágārā, Sāráyī vé átí' bá, mí ìmú ìngóósíla, mí ri mužú ngólé?”

Ágārā ní újázú ìri ní kīnī, “Má íbì ápa ìmú mávè àmbúgú Sāráyī vùgálesi.”

⁹ Kúru mālāyíkā Úpí Múngú vé rī ní 'yozú ìri ní kīnī, “'Í gō mívé àmbúgú rī vùgá 'dálé vùlé, 'í mužú mí 'bāā vùgá ìri ā pálé gá.” ¹⁰ Mālāyíkā rī ní gózu 'yozú ìri ní kīnī, “Ma sē mívé úyú ízú kárakarā, icóki láā bā ku.”

¹¹ Mālāyíkā Úpí Múngú vé rī ní kpá 'yozú ìri ní kīnī,

“Mí nóni 'a be,

mí ìmú mvá ágó tì rá,

mí rú ní 'da Ísimāélé 'i,[†]

ā'diātāsīyā Úpí Múngú yì mívé ngongará ízāngā ízāngā rú rī gí.

¹² Mívè mvá 'dìri, ìri adri sū dōngí ásé agá ọjógó ọjógó rī tñi,

ìri 'bá rī pi fufu,

'bá rī pi kpá ìri fufu,

ìrivé èşí rī adri ùkà ùkà

ivé māríté rī pi ní.”

¹³ Ágārā kīnī “Á ndre nóni Úpí Múngú riipi má tā mbaápi rí gí.” Ìri ní Múngú átápi 'í ní rī vé rú 'dazú, “Múngú riipi ma ndreépi rī 'i.” ¹⁴ 'Bá rī pi ní kídí rī ā rú 'dazú Bērē Lāyí Róyí[‡] àní, kídí 'dìri anigé Kádésá pi vé ásámvú Bērédí be rí gé.

¹⁵ Kúru Ágārā ní Ábrāmū ní mvá ágó tìzú, Ábrāmū ní mváná rī ā rú 'dazú Ísimāélé. ¹⁶ Ágārā ní Ábrāmū ní mvá ágó Ísimāélé ri tìzú rī gé, ìşú àküdē Ábrāmū vé ìlí ca pùkú àrō drī ní áziyá.

17

Ùndí 'í ní ruşú ágélé è tì lizú rí

¹ Ábrāmū vé ìlí ká caá pùkú úrómí drī ní úrómí, Úpí Múngú ní 'í 'i'dazú ìri ní, ìri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú Úkpó 'Dípa 'i. Lē mí 'dú mávè tā ngáá, mí 'o tā pìrì. ² Ma ùndí rú mí be, mí anjì tì ízú kárakarā.”

³ Ábrāmū ní kūmūcí útìzú, 'í drī sīzú vùgá, Múngú rí ìnjìzú. Múngú ní 'yozú ìri ní kīnī, ⁴ “Ùndí má ní lēé ruşú mí be rī, ìri 'dìni, ma sē mí adri étépí súrú kárakarā pi vé ní. ⁵ Mívè rú gókí zìjì Ábrāmū ku, 'í gō zì

Ábūrámā,* ā'diātāsīyā á 'bā mí adri étépí súrú kárakarā pi vé ní. ⁶ Ma sē mí anjì tì ízú kárakarā, mí adri súrú be kárakarā, 'bāgú rí pi kpá ìmú ifù mí rú' bá gá.

⁷ “Ma sē ùndí má ní ruşú mí be rī adri mužú nyonyo, cazú úyú mí vùdrī gé rí pi vùgá, cìmgbá cazú úyú kòpivé rí pi vùgá. Ma adri Múngú mívé ní, àzini Múngú úyú mí vùdrī gé rí pi vé ní. ⁸ Nyòókú Kānānā vé mí ní nóni adrizú 'a ní gé jākā rú nòri, ma ìmú sē céré ìmi ní mívé úyú mí vùdrī gé rí pi be mužú nyonyo, ma adri Múngú kòpivé ní.”

⁹ Kúru Múngú ní 'yozú Ábūrámā ní kīnī, “Mí mívé úyú mí vùdrī gé rí pi be, lē ìmi 'dúkí ùndí má ní ruşú mí be 'dìri vé tā ngáanga. ¹⁰ Ùndí má ní ruşú mí be, àzini mívé úyú mí vùdrī gé rí pi be, má ní 'yóó ìmi 'dúkí tā ní ngáanga rī, ìri 'dìni, āgō ìmi ásámvú gé rí pi àrèvú céré, lē ā ùlìkí kòpi ā ágélé è tì rá. ¹¹ Lē ā ùlìkí ìmi ágélé è tì rá, ìri ùndí má ní ruşú mí be rí vé tā 'i'da. ¹² Anjì āgō úmvúlésí 'í ní ìmú tìjì úyú vùlé 'dìlè rí gé rí pi, mváná rí ca dō 'ù'dú be àrō gí, lē ā lìkí ágélé ní è tì rá. Lē ā ùlìkí kpá anjì āgō 'í ní tìjì mívé 'bètí ásámvú gé rí pi ā ágélé è tì rá, àzini ā ùlìkí āgō 'í ní jéé mífèngá sī jākā rí pi drígé rí pi ā ágélé è tì rá. ¹³ Dō tìkí anjì āgō ìmivé 'bètí ásámvú gé yā, dōku jekí mífèngá sī yā, lē ā ùlìkí kòpi ā ágélé è tì rá. Ùndí má ní ruşú ágélé è tì lizú 'dìri, ìri lū 'yozú kīnī, ùndí 'dìri adri mužú nyonyo. ¹⁴ 'Bá ágó 'í ní ágélé ní è tì lizú kuyé rí, 'í ìri gū àmvé mávè 'bá rí pi ásámvú gé sī, ā'diātāsīyā nò ùndí má ní ruşú rí vé tā gí.”

¹⁵ Múngú ní kpá 'yozú Ábūrámā ní kīnī, “Mívè ùkú Sāráyí rí, lē mí zì ìrivé rú Sāráyí ku, mí zì ìrivé rú Sárá. ¹⁶ Ma ìri ní tákiri sē, ìri mí ní mvá ágó tì rá. Ma ìri ní tákiri sē, ìri ìmú adri èndrèpí súrú kárakarā rí pi vé ní. 'Bāgú rí pi kpá ìmú ifù ìrivé úyú agá.”

¹⁷ Ábūrámā ní kūmūcí útìzú, 'í drī sīzú vùgá Múngú rí ìnjìzú. Ìri ní guşú, úşú 'í èşí agá 'dálé kīnī, “'Bá ágó ìlí be caápi mùdùrùlù àlu ní nyo ícò mvá tì rá? Sárá vé ìlí ca pùkú úrómí, ìri nyo ícò mvá tì rá?”

¹⁸ Ábūrámā ní 'yozú Múngú ní kīnī, “Mí sē dō tákiri rí 'yèjá Ísimāélé ní, ìri adri múké.”

¹⁹ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, “Adri 'dìni kuyé, mívé ùkú Sárá rí ìmú mí ní mvá ágó tì rá, mí rú ní 'da Ísáká 'i. Ùndí má ní ruşú rí adri Ísáká be mužú nyonyo, ìri ca úyú Ísáká ā vùdrī gé rí pi vùgá. ²⁰ Á yì tā mí ní zìjì Ísimāélé ā tā sī rí gí, ma ìri ní tákiri

* 16:7 16:7 Mālāyíkā Úpí Múngú vé rí: Ìri Úpí Múngú 'i. † 'í lá Í'dóngará 16:13. ‡ 16:11 16:11 Ísimāélé: Ísimāélé vé ifífi, Múngú yì ma gí. † 16:14 16:14 Bērē Lāyí Róyí: Bērē Lāyí Róyí vé ifífi, kídí Múngú idri rú riipi ma ndreépi rí vé rí. * 17:5 17:5 Ábūrámā: Ábūrámā vé ifífi, étépí súrú kárakarā pi vé ní.

sê rá. Ma sê Ìri anji tị ízú kárákará. Ìri adri étepi anji mụdrị drị ní Ìrị ǎngù ru' bá rị pi vé ní, ma sê Ìri adri sùrụ be kárákará. ²¹ Ùndí má ní ru'ú mí be rí, ma kpá ru' Ịsáká Sárá ní úmvúlésí ímụ tị mí ní rí be. Ìri ímụ tị sá ǎndrú nòrì tịnị rí gé, ílì drụ rí agá." ²² Múngú ká átángá rí átá deę ǎbūrámá ní gí, Ìrì ní ǎbūrámá rí kuzú, Ìrì ní 'dezú mụzú.

²³ Ụ'dụ 'dāri gé, ǎbūrámá ní ívé mvá ágó Ịsímǎélè rí 'duzú, ǎgò í ní tịj ívé 'bèti ǎsámvú gé rí pi be, ǎzini 'bá 'í ní jeé mǔfēngá sī rí pi be, Ìrì ní kòpívè ágélè ē tị ǔlǔzú rá, sụ Múngú ní 'yoó 'í ní rí tịnị. ²⁴ Í ní ǎbūrámá á ágélè ē tị lǔzú rí gé, ịsụ ǎkùdè Ìrìvé ílì ca pǔkú úrómí drị ní úrómí, ²⁵ mvòpí Ịsímǎélè vé ílì ca mụdrị drị ní na. ²⁶ ǎbūrámá pi mvòpí Ịsímǎélè be, ǔlǔkí kòpì á ágélè ē tị ụ'dụ ǎlu 'dāri gé. ²⁷ ǎgò ǎbūrámá vé 'bèti ǎsámvú gé rí pi, ǎgò í ní tịj Ìrìvé 'bèti ǎsámvú gé rí pi be, dòku í ní jeé mǔfēngá sī jāká rí pi dríge rí pi be, kòpì ǎrèvú cérè, ǔlǔkí kòpì á ágélè ē tị ǎbūrámá pi be trụ.

18

ǎbūrámá é'yì ǔmụ na ívé ǎngá

¹ Ụpí Múngú í'da 'í ǎbūrámá ní peți ǎmbúgú Mámúrè vé rí á jèlè gá, ịsụ ǎkùdè ǎbūrámá úrì kuú ívé gǎkú rí vé kèètilè gá ụti mgbimgbi gé 'digé. ² ǎbūrámá ká 'í drị ingáa ǎngù ndrezú, ndre ǎgò na tukí pá kuú 'í ẹndrètị gé. Ká kòpì ndreé, koro Ìrì ní njuzú mụzú kòpì vúgá 'dǎá, Ìrì ní kúmúci ǔtịzú, 'í drị sịzú vúgá kòpì ẹndrètị gé.

³ Ìrì ní 'yozú kīnī, "ǎmbúgú mǎvé rí, 'í ndre dō tá má ní 'oó rí sè mí ní ǎyikò rá, ma átí' bá mívè ní, lè mí aga má gārā gá sī ku. ⁴ Lè Ìmì uvukí peți nòrì á ndúgè nógó, ē ịlǔkí Ìmì ní yìjì, Ìmì ụjǔkí rí Ìmì pá ǎnì. ⁵ Má á'dí Ìmì ní ịnyá, Ìmì nyakí rí, á sè rí Ìmì ní ụkpò, Ìmì tukí rí ẹçç rí mụzú ǎnì, á'diātāsīyā Ìmì ícákí átí' bá Ìmìvé rí vúgá gí."

Kòpì ní 'yozú kīnī, "Múkè, 'bá ǎ'yíkí rá, mí 'o sụ mí ní 'yoó rí tịnị."

⁶ ǎbūrámá ní njuzú fizú gǎkú agá Sárá vúgá 'dǎlé. Ìrì ní 'yozú Sárá ní kīnī, "Mí 'dụ jürü, mí iyì fúndru mīnīmīnì ní 'a ní gé mbèlè, mí ụnjó fúndru rí, 'í 'bá á'dí pánga rú."

⁷ Kúru ǎbūrámá ní njuzú mụzú tị rí pi ǎsámvú gé 'dǎá, Ìrì ní tị kǎjóná rú' bá be múkè ní ipèzú, Ìrì ní sèzú ívé átí' bá rí dríge, átí' bá rí ní lǔzú, Ìrì ní 'bázú á'dízú mbèlèñá. ⁸ Ká ịnyá rí á'dí deę gí, ǎbūrámá ní lè kúupi gí ní í'dúzú lè í ní zoó ú'dí rú ní be, ǎzini Ìrì ní tị zǎá á'dípí gí rí í'dúzú, Ìrì

ní jizú 'bázú ǔmụ rí pi ẹndrètị gé. Kòpì ká rí ịnyá rí nyaá, ǎbūrámá áwí pá tuú kuú kòpì á jèlè gá peți á ndúgè 'dǎá.

⁹ Ụmụ rí pi ní ǎbūrámá rí zizú kīnī, "Mí ụkú ní Sárá rí ینگá?"

ǎbūrámá ní ụjázú kīnī, "Ìrì gǎkú agá 'dǎá'dǎ."

¹⁰ Kúru Ụpí ní 'yozú kīnī, "Ílì drụ rí agá, ma ịgò mí vúgá nòlè sá má ní ícázú mí vúgá ǎndrú nòrì tịnị rí gé, mí ụkú ní Sárá rí ímụ mvá ágó tị rá."

Sárá rí átángá rí yìjì gǎkú ǎbūrámá ụgóró gá rí vé kèètilè gá. ¹¹ ǎbūrámá pi Sárá be ịrịtrò ǎrāká rú, kòpívè ílì ǎmbúgú, Sárá vé ílì mvá tizú rí aga gí. ¹² Sárá ní guzú, ụsụ 'í ẹsị agá 'dǎá kīnī, "Á dè gí, má ágó ní dè kpá gí, ma nyo gò mvá tị ǎyikò ịsúzú rá?"

¹³ Kúru Ụpí Múngú ní 'yozú ǎbūrámá ní kīnī, "Sárá guęu ǎsì? Sárá kīnī, 'í dè gí, 'í nyo ícò mvá tị rá yá, 'yo 'dini ǎsì? ¹⁴ Ngá ǎzi ụkpò ụkpò Ụpí Múngú rí ndèepi ní nyo ǎnigè? Ma ímụ ịgò sá nòrì tịnị rí gé, ílì drụ rí agá, Sárá rí ímụ mvá ágó tị rá."

¹⁵ Sárá 'o ụrị sị, ụlǔ ụnjò kīnī, "Á gu kuyé."

Ụpí Múngú kīnī, "Ádarú, 'í gu rá."

ǎbūrámá mǎ Múngú rí Sódómò vé tǎ sī

¹⁶ ǎgò na rí pi ká lèé 'deé mụzú, kòpì rikí ǎngù ndreé mụzú Sódómò gálè rú. ǎbūrámá mụ kòpì be trụ, jì kòpì kuú lèti gé. ¹⁷ Kúru Ụpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Má ícò tá má ní lèé 'oó rí ụci ǎbūrámá ní ku. ¹⁸ ǎbūrámá vé úyú rí ímụ ízú tré, kòpì adri ụkpò be ǎngù rí agá, sùrụ ǎngù rí pi agási rí pi ǎrèvú cérè tákiri ịsụ Ìrì á tá sī. ¹⁹ Á'diātāsīyā má Ipè Ìrì, ē ímbá rí ívé anji rí pi ívé 'bá 'bèti ǎsámvú gé rí pi be, kòpì á 'duki rí tá Ụpí Múngú vé rí ngáá, kòpì á 'okí rí tá pịrì, ǎzini kòpì á 'okí rí tá múké. Kúru ma sè ǎbūrámá vé úyú rí ízú tré, sụ má ní ẹzi rí tịnị."

²⁰ Kúru Ụpí Múngú ní 'yozú ǎbūrámá ní kīnī, "Ụnjikǎnyá 'bá Sódómò vé rí pi ní 'oó, ǎzini Gómórá vé rí pi ní 'oó rí vé tá ikú ícá má vúgá nòlè gí, kòpì vé ụnjikǎnyá 'oó rí aga rá. ²¹ Á lè sịj mụvú vúgá 'dǎá, á lè mụvú ndreé, dō ụnjikǎnyá kòpì ní 'oó rí, Ìrì adri sụ ikúpi ícápi má vúgá nòlè rí tịnị. Dò adri 'dini kuyé, á lè nịj."

²² Kúru ǎgò ịrị rí pi ní 'dezú mụzú Sódómò gá 'dǎá, 'bo ǎbūrámá pi áwíkí pá tuú kuú Ụpí Múngú be. ²³ ǎbūrámá ní 'í útrúzú Ụpí Múngú vúgá 'dǎá, Ìrì ní Ụpí Múngú rí zizú kīnī, "Ụpí, mí dō 'bá ụnjikǎnyá 'o' bá rí pi ú'dí, mí nyo 'bá tá 'o' bá pịrì rí pi ú'dí ịndí rá? ²⁴ Dò 'bá tá

'o'ba piri ni pi pükü tówú kúrú rí agá 'dálé, mi nyo kúrú rí iza céré? Mí ícò kúrú rí kuú 'bá pükü tówú tā 'o'ba piri 'dì'bée ā tā sī ku? ²⁵ Ádarú lē mí ú'dí 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'bá ùnjikányā 'o'ba rí pi be trú ku. Ngá mí ní lészú 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'ú'dízú 'bá ùnjikányā 'o'ba rí pi be trú rí á'dí? Lē mí 'o' díní ku! Mí rí 'bá vū drígé nógó rí pi vé tā lì ní, mí rí tā lì piri."

²⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Má ísú dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü tówú kúrú Sódómō vé rí agá 'dálé rá, má iza kúrú rí ku kōpi ā tā sī."

²⁷ Ābūrāmā ní gōzú átázú dījī kīnī, "Úpí Múngú, má adri dō 'bá áda draāpi drādrā ni draāsiyā, lē mí ā'yī ma, má átá átángá rí mužú. ²⁸ 'Bo dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü sū drī ni tówú, cakí pükü tówú kuyé, mí nyo kúrú rí iza 'bá tówú 'daāyo rí pi ā tā sī rá?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō má ísú 'bá rí pi 'dálé pükü sū drī ni tówú, má iza kúrú rí ku."

²⁹ Ābūrāmā ní gōzú átázú dījī kīnī, "Dō mí ísú 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'yéñá pükü sū, mí nyo iza rá?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü sū, má iza kúrú rí ku."

³⁰ Ābūrāmā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mí 'a ā vé má ní ku fō, lē mí ā'yī ma, má átá átángá rí. 'Bo dō mí ísú 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'dálé 'yéñá pükü na, mí 'o' íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō má ísú 'bá tā 'o'ba piri rí pi pükü na, má iza kúrú rí ku."

³¹ Ābūrāmā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, lē mí ā'yī ma, má átá átángá rí mužú, mí ísú dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'dálé 'yéñá pükü irī, mí 'o' íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Bá pükü irī tā 'o'ba piri rí pi ā tā sī, má iza kúrú rí ku."

³² Ābūrāmā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mí 'a ā vé má ní ku, má gō átá vú sī ālu. Mí ísú dō 'bá tā 'o'ba piri rí pi 'yéñá 'dálé mužrī, mí 'o' íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Bá mužrī tā 'o'ba piri rí pi ā tā sī, má iza kúrú rí ku."

³³ Úpí Múngú kā átángá rí átá deġ Ābūrāmā be gí, iri ní 'dezú mužú, Ābūrāmā ní 'i újázú gōzú 'bētī.

19

Zákí kúrú Sódómō vé rí, āzini Gómórā vé rí

¹ Mālāyikā irī rí pi* cakí Sódómō gá 'dálé ùndrēñá sī, ísú ākūdē Lótó úrí kuú kúrú Sódómō vé rí ā kēētīlē gá. Lótó kā kōpi ndréé, iri ní ngazú uru, iri ní mužú kōpi

vúgá 'dāá. Irī ní kūmūcī ūtīzú, 'í drī sīzú vúgá kōpi endrētī gē. ² Irī ní 'yozú kīnī, "Ambugu mávé rí pi, ími ímúkí mávé āngá nōō. Ími ūjīkí rí ímí pá, ími lakí rí mávé jó agá, ími fūkí rí mužú ū'bútīñá sī ēġ ími ní lēé mužú rí gē 'dāá."

Kōpi ní újázú kīnī, "Kuyé, 'bá lakí mívé jó agá ku, 'bá muž kúrú rí agá 'dāá, 'bá la āmvé."

³ 'Bo Lótó ní kōpi sizú ūkpō sī, kōpi ní mužú Lótó pi be trú, kōpi ní fizú irivé jó agá 'dāá. Lótó ní ngá nyanya á'dízú kōpi ní, á'dí pánga rí ákūfī ákó, kōpi ní nyazú.

⁴ Ūmú rí pi ní drī lazú vúgá kuyé rí gē, āgō kúrú Sódómō vé rí agá rí pi ārevú céré ímúkí jó rí ā gārā ceé kúrú, 'bá 'dì'bée kērīanjī rí pi 'bá ambugu rí pi be. ⁵ Kōpi ní Lótó rí zizú ū'dúkō be uru 'dāá kīnī, "Āgō ímú 'bá mí vúgá nógó ñññá sī rí pi íngāá? Mí íjī kōpi ífūú 'bá vúgá āmvé nōō, 'bá lēkí laá kōpi sī."

⁶ Lótó ní fūzú mužú kōpi vúgá āmvé 'dāá, iri ní kēētī rí ūpīzú cí. ⁷ Irī ní 'yozú kīnī, "Má édrīpījī, á má ími drī irī sī, lē ími 'okí ùnjikányā 'dīrī tīñi ku! ⁸ Ími ndrekí drī ká, ma anjī ūkú be irī anigé, kōpi drī kácáná ru. Lē má íjī kōpi ífūú āmvé mí vúgá nōlē, ími ícò tā ími ní lēé 'oó kōpi be rí 'o' rá. Lē ími 'okí tā ūnjī āgō 'dì'bée be ku, kōpi ūmú mávé ní, ma rí kōpi ūtē ní."

⁹ 'Bo kōpi ní 'yozú iri ní kīnī, "Í dē mí 'dīisī rá, mí 'bá ímūpi ímūmū ní, 'í lē tā 'bá ní lēé 'oó rí lūú 'bá ní ní! 'Bá ícò mí 'o' ūnjī kōpivé rí ndē." Kōpi ní Lótó rí zezú, kōpi ní mužú kēētī rí nōzú.

¹⁰ 'Bo āgō irī jó agá rí pi ní ífūzú āmvé nōlē, kōpi ní Lótó rí ružú sezú jó agá 'dāá, kēētī rí ūpīzú cí. ¹¹ Kōpi ní kērīanjī, āzini 'bá ambugu adri 'bá kēētīlē gá rí pi ē mī sazú ōzūzú rá, kōpi á nīkí rí kēētī rí ámá ku.

¹² Āgō irī 'dì'bée ní 'yozú Lótó ní kīnī, "Mí dō anjī āgō be, dōku anjī ūkú be, dōku āgō mívé anjī ūkú je 'bá ní pi be kúrú rí agá nógó anigé, 'í jī kōpi fūú nōósī rá, ¹³ á'diātāsīyā 'bá kúrú nōri iza 'dīisī rá. Úpí Múngú yī tā 'í ní rīí átá kárakará ùnjikányā 'bá Sódómō vé rí pi ní rīí 'oó rí ā tā sī rí gí, ípē 'bá ímú kúrú rí izangará gá."

¹⁴ Kúru Lótó ní mužú āgō lē 'bá ívé anjī ūkú je 'bá rí pi vúgá 'dāá. Irī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími fūkí kúrú nōri agásí mbēlē, á'diātāsīyā Úpí Múngú lē kúrú rí izaá 'dīisī rá!" 'Bo āgō lē 'bá irivé anjī ūkú je 'bá rí pi ūsúkí kīnī, tā Lótó ní átá 'dīrī tā áví vé ní.

¹⁵ Kā mužú adri drū ū'būtī kúnīkúnī, mālāyikā rí pi ní 'yozú Lótó ní kīnī, "Í 'dū mívé ūkú, mívé anjī ūkú irī 'dì'bée be

* 19:1 19:1 Mālāyikā irī rí pi: Āgō irī Ābūrāmā rí ku 'bá muž 'bá Sódómō gá rí pi mālāyikā.

mbêlê! Ími fúki kúrú nōri agásí ámvé, kádō kúrú nōri izaá, á ù'díkí rí ími dráá ku."

¹⁶ 'Bo Lótō mu mbêlêña kuyé. Ágō 'dī'bée ní Lótō ē drī ruzú, ūkú ní ē drī ruzú, āzini írivé anjī ūkú írī rī pi ē drī ruzú, kōpi ní 'bá 'dī'bée jīzú fūzú kúrú rī agásí ámvé, á'diātāsīyā Úpí Múngú 'bá éšj ídrikídri kōpi ní. ¹⁷ Ágō 'dī'bée ká 'bá 'dī'bée jījī fūú ámvé 'dāá, ālu ní ní 'yozú kīnī, "Ími ápákí mužú nōósí rá, ími adrikí rí ídri rú! Á ndrekí āngū vúlé ku, á tukí pá í'búná agá 'dāá ku! Ími ápákí mužú írá drīge 'dāá, ími adrikí rí ídri rú."

¹⁸ Lótō ní kōpi mázú drī írī sī kīnī, "Kuyé fō, Úpí mávé rí! ¹⁹ Ma ātí'bá ímivé ní, ími 'bákí éšj múké ma ídrízú, ími 'bákí éšj ídrikídri má ní rá. 'Bo má ícō ápá caá írá gá 'dāá bā ku, āngū rī 'i iza íšy ákūdē ma drī lētí gé, 'bá ūdrā āní rá. ²⁰ 'Í ndre, kúrú āzi mādāñāñá ínyīñá 'dā. Íri vūrā mādāñāñá ní, mí á'yī dō ma mužú 'a ní gé 'dālē rá, ma 'bá mávé 'bētí āsámvú gé rī pi be, 'bá ídri rá."

²¹ Málāyikā rí ní 'yozú Lótō ní kīnī, "Íri múké, tā mí ní zīj 'dīri, má á'yī rá. Kúrú mí ní rīi tā ní 'yoó 'dīri, má iza ku. ²² 'Í nju mužú kúrú rī agá 'dāá mbêlê, má ícō drī tā āzi 'oó ku, 'i ca dō 'dālē gí ká." (Lótō ní 'yoó kúrú rī mādāñāñá rī sī, í ní kúrú rī á rú zīzú Zōárā āní.)

²³ Lótō ca Zōárā gá 'dālē, íšy ákūdē ūtú rī ífū gí. ²⁴ Úpí Múngú ní ácíkúlúlu ípézú 'bū gé 'dāási lūzú kúrú Sōdómō vé rí agá, āzini Gómórā vé rí agá. ²⁵ Íri ní kúrú rī pi zázú, āngū í'búná rú rī, 'bá adri' 'bá kúrú rī pi agá 'dālē rī pi, ngá dū 'bá nyōókú drīge rī pi be, ngá 'dī'bée ārēvú céré vekí rá. ²⁶ 'Bo Lótō ūkú ní ndre āngū gōzú vúlé, gō 'i újā ufuú troó sū ē'yí ní troó rí tīñj.

²⁷ Kā mužú adrií drū ū'būtí, Ābūrámā ní 'i újázú gōzú vūrā ándúrú 'i ní pá tuzú Úpí Múngú ęndreŋj gé rí gé 'dāá. ²⁸ Íri ní āngū ndrezú mužú Sōdómō gá, Gómórā gá, āzini āngū í'búná rú rī gé 'dāá. Ndre ácígā ęzū āngū rī ē drī céré, ácígā rī nī kú cíci.

²⁹ 'Bo Múngú ká kúrú rī pi zāá í'búná rí be gí, ígá tā ándúrú Ābūrámā ní zīj 'dāri, ípá Lótō rí ácí kúrú rí zāápi ú'búpi rí agásí rá.

Lótō pi ívé anjī ūkú rī pi be

³⁰ Lótō pi ívé anjī ūkú írī rī pi be, kōpi fúki āngū Zōárā vé rí agásí, mužú adrií írá rī pi ásamvú gé, á'diātāsīyā 'o ūřj sī adringará Zōárā gá 'dālē rī sī. Lótō pi ívé anjī ūkú írī 'dī'bée be, kōpi fikí mužú adrií

ŭjī agá. ³¹ Ū'dú ālu, mvá ūkú káyú rí ní 'yozú ómvúpi ní kīnī, "'Bá étępi rí nóni ārākā rú, vūrā nōri agá, āgō 'bá je' 'bá ni pi 'dāáyo. ³² Mí ímú, 'bá sēki 'bá étępi ní vīnyō mvuú ímērēzú āni, 'bá lakí rí íri be, ā tī rí 'bá ní anjī bēsīnī."

³³ Íñīñá 'dāri sī, kōpi ní vīnyō sēzú mvuzú í étępi ní, mvá ūkú káyú rí ní mužú lazú étępi be trū. Étępi nī áamá 'yozú kīnī, mvá ūkú rí la 'i gārā gá yā, dōku nga mužú gí yā 'dīni kuyé.

³⁴ Kā mužú adrií drū 'dīni, mvá ūkú káyú rí ní ūlúzú 'i ómvúpi ūdú rí ní kīnī, "Íñīñá ájé rí sī, 'bá lakí má étępi be trū. Lē 'bá sēki íri ní vīnyō mvuú đjī íñīñá nōri sī, 'i la rí íri be, mí étępi ā tī rí mí ní mvá bēsīnī." ³⁵ Kúru íñīñá 'dāri sī, kōpi ní íri ní vīnyō sēzú mvuzú. Mvā ūdú rí ní mužú lazú étępi be trū, Étępi nī áamá 'yozú kīnī, mvá ūkú rí la 'i gārā gá yā, dōku nga mužú gí yā 'dīni kuyé.

³⁶ Lótō ní laá ívé anjī ūkú írī 'dī'bée sī rī sī, kōpi íšúki 'a rá. ³⁷ Mvā ūkú káyú rí ní mvá ágóná tīzú, íri ní rú ní 'dazú Mōábā† 'i. Íri é' 'bipi 'bá Mōábā é rī pi vé ní cimgbá ícázú ándrú sī. ³⁸ Mvā ūdú rí ní kpá mvá ágóná tīzú, íri ní rú ní 'dazú Bēnámí‡ 'i. Íri é' 'bipi 'bá Ámónā vé rī pi vé ní cimgbá ícázú ándrú sī.

20

Ābūrámā pi Ābūmēlékē be

¹ Ābūrámā ní ngazú vūrā 'dāri gé sī, íri ní 'dezú mužú adrizú āngū Nēgēvé vé rí gé, kúrú Kādēsā vé rí pi ásamvú gé kúrú Súrū vé rí be. Íri ní gōzú mužú adrizú Gērārí gé. Kā rí adrií 'dālē, ² ūlú 'bá rí pi ní kīnī, 'i ūkú ní Sārā rí 'i ómvúpi. Kúru 'bāgú Ābūmēlékē Gērārí vé rí ní 'bá pēzú mužú Sārā rí íjīzú 'i ní ūkú rú.

³ Kā mužú adrií íñīñá rí sī, Múngú ní ímúzá átázú Ābūmēlékē ní urobí agá kīnī, "Mí ímú drā rá, á'diātāsīyā ūkú mí ní 'dúđ 'dīri, íri ágó be."

⁴ 'Bo Ābūmēlékē pi lakí ūkú rí be kuyé. Kúru Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mí nyo 'bá ūñjīkānyā ákō rī pi ú'dj ūdrā rá? ⁵ Ābūrámā 'yo nyo má ní kīnī, Sārā rí 'i ómvúpi 'dīni kuyé? Sārā 'yo kpá Ābūrámā rí 'i édrīpi 'dīni kuyé? Á lē kōdō tā ūñjī 'oó ku, má ūšj déna tā má ní 'oó rí pīri."

⁶ Kúru Múngú ní 'yozú íri ní urobí agá kīnī, "Ē, á nī rá 'i 'o tā ūñjī kuyé, má uga mí, sē 'i 'o ūñjīkānyā má ęndreŋj gé kuyé. Sē má ní mí ugazú, mí ní lazú ūkú rí be kuyé āni. ⁷ Lē mí újā ágó rí vé ūkú gōó vú ní gé 'dāá vúlé, á'diātāsīyā íri nēbī, ā zī rí

† 19:37 19:37 Mōábā: Mōábā vé ífífi, ífū étępi ā rú' 'bá gá. é'dípáa vé ní.

‡ 19:38 19:38 Bēnámí: Bēnámí vé ífífi, mvá ágó má

ma mí ní, mí drā rí ku. 'Bo mí újā dō ūkú ní gōó kuyé, mí 'bá mívé rí pi be, ímí céré ímú ūdrā rá."

⁸ Kā mujū adrii drū ū'búti, Ābūmēlékē ní ívé ūgalaku rí pi zizú ímúzá céré, íri ní tā 'i 'oópi 'diri ūlúzá kōpi ní. Sē ūrī fū kōpi āní ambamba. ⁹ Kúru Ābūmēlékē ní Ābūrāmā rí zizú ímúzá, íri ní 'yozú kīnī, "Í 'o 'bā 'dīni āsī? Tā ūnji má ní 'oó mí ní rī ā'di sēzú mí ní tā ūnji íjizú má drīgē, āzini mávé 'bá má ní rujū rí pi drīgē? Tā mí ní 'oó má ní 'dīri, í ní kōdō ícō 'oó ku ní." ¹⁰ Ābūmēlékē ní Ābūrāmā rí zizú kīnī, "Ngā sēepi mí ní tā 'dīri 'ozú 'dīni rī ā'di?"

¹¹ Ābūrāmā ní újázú kīnī, "Mā ūsū, 'Vūrā nōri gé, 'bā rí pi ruki Múngú rí ku, kōpi ma 'dī ūkú mávé rí ā tā sī rá.' ¹² Ádarú íri mávé ómúpí, 'bā íri be étépi ālu, 'bávé éndrēpi rí pi āndiāndi. Á je íri má ní ūkú rú. ¹³ Múngú kā ándúru 'yoó má ku má étépi vé 'bēti, má 'de muzú āngū āzi gé, á 'yo Sárā ní, má kīnī, "Í lē dō ma rá, vūrā 'bā ní éćizú rí pi agāsī, 'í lū 'yozú kīnī, ma mí édrīpi." "

¹⁴ Kúru Ābūmēlékē ní Sárā rí újázú gōzú Ābūrāmā ní vúlé. Íri ní kābilō í'dúzá, tí pi be, tūgērī agō rú ní pi be, tūgērī ūkú rú ní pi be sēzú Ābūrāmā ní. ¹⁵ Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, "Nyōókú mávé rí, íri mí éndrēti gé 'dā. 'Í mu adrii vūrā mí ní ípēé rí gé."

¹⁶ Íri ní 'yozú Sárā ní kīnī, "Ma mí édrīpi ní mūfēngā fifi* sē élifū ālu (1,000), ē 'i'da rí 'bā rí pi éndrēti gé nōgō lūzú kīnī, á 'o ūnjikānyā mí ní, 'bo mí 'o ūnjikānyā kuyé."

¹⁷ Kúru Ābūrāmā ní Múngú rí zizú Ābūmēlékē ní, Múngú ní íri ídrizú, Múngú ní kpá ūkú ní rí ídrizú anji ūkú tūgērī rú rí pi be, kōpi á gōkí rí anji tíjī dījī, ¹⁸ ā'diātāsīyā Úpí Múngú ōzú ūkú adri 'bā Ābūmēlékē vé 'bēti āsámvú gé rí pi vé mvá vūrā rá, Ābūrāmā vé ūkú Sárā ā tā sī.

21

Ísákā vé tīngará

¹ Úpí Múngú ní drī tīzú Sárā rú' bā gá, sū íri ní ándúru 'yoó rí tīnī. ² Sárā ní 'a ísúzá, íri ní Ābūrāmā ní mvá ágó tīzú, ísú ákūdē Ābūrāmā rí ārākā rú. Tīkí mváná rí sá Múngú ní 'yoó í mváná rí tī rí gé. ³ Ābūrāmā ní mváná rí ā rú 'dazú Ísákā 'i. ⁴ Ísákā kā adrii caá ū'dú be ārō, Ābūrāmā ní ágélé ní ē tī līzú, sū Múngú ní ezií rí tīnī. ⁵ Tīkí Ísákā rí ákūdē Ābūrāmā rí íli be mūdūrūlū ālu.

⁶ Sárā ní 'yozú kīnī, "Múngú sē á gu āyikō be éší agá, 'bā tā 'dīri yí' bā rí pi céré

ímú gu, sū má ní gujū rí tīnī." ⁷ Sárā ní gōzú 'yozú kīnī, "Á'di rí ícō 'yo kīnī, 'bā mvá tī Ābūrāmā be rá ní? 'Bo á tī íri ní mvá ágóná, ísú ákūdē íri ārākā rú."

Drokí Ágárā pi Ísīmāēlē be

⁸ Mváná rí kā mbaá, kā bā ndrungará kuú gí, Ābūrāmā ní ūmū 'bāzú āmbúgu ū'dú Ísákā ní bā ndrungará kuzú 'dīri ínjīzú āní. ⁹ Sárā kā ndree Ágárā Ējēpētōzī rí vé mvá íri ní tī Ābūrāmā ní rí rí gu Ísákā sī, ¹⁰ Sárā ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, "Í dro ūkú tūgērī rú 'dīri ívé mváná rí be rá, írivé mváná rí á rú rí á'bú mí ní ímú kuú mávé mvá Ísákā ní rí ē tī ku."

¹¹ Tā 'dīri sē Ābūrāmā ní ízāngā ambamba, ā'diātāsīyā Ísīmāēlē rí mvá Ābūrāmā vé ní. ¹² 'Bo Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, "Mvá rí vé tá, āzini mívé tūgērī rí vé tá, ā sē mí ní ízāngā 'dīni ku. Lē mí yī tā Sárā ní 'yoó mí ní rí, ā'diātāsīyā úyú mívé rí pi ímú ífū Ísákā rú' bā gá. ¹³ Ma kpá sē mívé tūgērīzī rí vé mvá rí ímú tī ízú kárakarā, írivé úyú rí ímú adri sūrú āmbúgu, ā'diātāsīyā íri mvá mívé ní."

¹⁴ Kā mujū adrii drū ū'búti, Ābūrāmā í'dú ínyá, āzini tō yī kīlúkú agá tré, íri ní 'dúzú 'bāzú Ágárā ā kīdī gé. Íri ní kuru kōpi pēzú muzú mvōpí Ísīmāēlē be. Ágárā ní 'dezu muzú, íri ní rizú éćizú āngū ā'wí cínayāfá rú Bērísēbā vé rí agāsī.

¹⁵ Yī kīlúkú agá rí kā deé, íri ní mváná rí jīzú 'bāzú peṭi amuúpi rí vé índrī gé. ¹⁶ Íri ní ngazú mváná rí ā gārā gá sī, muzú úrizú mváná rí be āsámvú sī, ā'diātāsīyā rí ūsū kīnī, "Á lē mváná rí vé drāngará ndree ku." Kā ríi úrí 'dálé, íri ní í'dózú ngozú.

¹⁷ Múngú kā yī mváná rí rí ngongo, mālāyikā Múngú vé rí ní Ágárā rí zizú 'bū gé 'dāásī kīnī, "Ágárā, ngā ūnji rí ā'di? Lē mí 'o ūrī sī ku. Mváná rí la kú 'dā, Múngú yī írivé ngongará gí. ¹⁸ 'Í mu mváná rí í'dú rujū drīgē, ma sē mváná rí ímú tī ízú kárakarā, írivé úyú rí ímú adri sūrú āmbúgu."

¹⁹ Kúru Múngú ní Ágárā ē mī zīzú, íri ní kídí ndrezú. Íri ní kúru muzú yī tōzú kīlúkú rí agá tré, íri ní sēzú mvuzú mváná rí ní.

²⁰ Mváná rí kā ríi mbaá, Múngú rí íri útēé ní. Mváná rí rí adrii āngū ā'wí cínayāfá rú rí agá 'dāá, nī zāá 'bungará ūsū sī rí ambamba. ²¹ Mvá ágó rí kā ríi adrii āngū ā'wí cínayāfá rú Pārānā vé rí agá 'dāá, éndrēpi ísú íri ní ūkú íngázú āngū Ējēpētō vé rí agá.

* 20:16 20:16 Mūfēngā fifi: Mūfēngā fifi 'dīri lóki 'dāri gé énjēnjē.

Ābūrāmā pi sōkī ūyō ī āsámuvú gé sī Ābūmēlēkē be

²² Sā 'dāri gé, Ābūmēlēkē pi 'dekí muḡú ívé ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólá be Ābūrāmā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, "Tā céré mí ní 'oó rī agá, Múngú ri mí ízā ko rá. ²³ Lē mí sō ūyō Múngú endreṭi gé nōgó 'yozú kīnī, mí ícō má mī ū'bāá ku, dōku mávé anjīnā rī pi ē mī ū'bāá ku, dōku mávé úyú rī pi ē mī ū'bāá ku. Á 'bā éšj múké mí ní, lē mí 'bā kpá éšj múké má ní, āzini mí 'bā éšj múké āngū mí ní adrizú jāká rú nōri drīgé."

²⁴ Ābūrāmā ní 'yozú kīnī, "Á sō ūyō rī Múngú endreṭi gé gí, sḡ mí ní 'yoó rī tīnī."

²⁵ Kúru Ābūrāmā ní unuzú Ābūmēlēkē endreṭi gé Ābūmēlēkē vé kidi átí'bá rī pi ní éřj rī vé tā sī. ²⁶ Ābūmēlēkē ní 'yozú kīnī, "Á nī kuyé dō 'ā'di 'o tā 'dīri nī. 'Í lū má ní tā 'dīri kuyé, á yī tā 'dīri āndrū sī."

²⁷ Kúru Ābūrāmā ní kābīlō ūřuko í'dúžú, āzini tī ūřuko í'dúžú sēzú Ābūmēlēkē ní. Kúru 'bá řj 'dī'bée ní ūndī řuzú ī āsámuvú gé sī. ²⁸ Ābūrāmā ní kābīlō mba'bá fōlō ūkú rú ní pi ūpēzú éžjřj, 'bāzú túngú. ²⁹ Ābūmēlēkē ní Ābūrāmā rī zīzú kīnī, "Mí ūpē kābīlō ūkú rú mba'bá fōlō éžjřj 'dī'bée 'bāá kuú túngú āsī?"

³⁰ Ābūrāmā ní újázú ři ní kīnī, "Mí é'yī kābīlō mba'bá fōlō éžjřj 'dī'bée, ā lū rī 'yozú kīnī, á ga kidi rī nī."

³¹ Kúru ī ní vūrā 'dāri ā řú zizú Bērīsébā*, ā'diātāsīyā 'bá řj pi sōkī ūyō vūrā 'dāri gé.

³² Kōpi ní ūndī rī řuzú ī āsámuvú gé sī Bērīsébā gá 'dālē rī ā vūdrj gé, Ābūmēlēkē pi ní í újázú gōzú ívé ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólá be āngū Fēlēsētē vé rī gé 'dālē. ³³ Ābūrāmā ní řj sazú Bērīsébā gá 'dālē, ři ní Úpi Múngú adriipi mužú 'dāni'dāni rī řnjžú vūrā 'dāri gé.

³⁴ Ābūrāmā adri āngū Fēlēsētē vé rī gé 'dālē lóki be ācō.

22

Múngú ū'bī Ābūrāmā ri

¹ Kā muḡú adrii sá āzi ā vūdrj gé, Múngú ní Ābūrāmā ri ū'bīžú. Ři ní Ābūrāmā ri zizú kīnī, "Ābūrāmā!"

Ābūrāmā ní ā'yīzú kīnī, "Ma nō!"

² Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Í 'dū mívé mvánā ālukúta Ísákā mí ní lēē ambamba rī, 'í mu āngū Mōriyā vé rī gé. Ma mí ní irā āzi lū irā rī pi āsámuvú gé 'dāá, 'í zā má ní mvánā rī řōbōņō rú irā rī drīgé 'dāá."

³ Kā muḡú adrii drj 'dīni, Ābūrāmā ní fūžú ū'būtj, ři ní íjā ūlžú, ři ní íjā rī

ūdrōžú ngá ūřuko'bée be dōngi rī ā úgóró gá, kōpi ní 'dežú mužú 'í mvōpi Ísákā be, ívé átí'bá ūřuko řj rī pi be vūrā Múngú ní lūú ři ní rī gé 'dāá. ⁴ Kā adrii ū'dú na ní gé, Ābūrāmā ní 'í drj ingazú āngū ndrezú, ndre āngū rī rará rú. ⁵ Ři ní 'yozú ívé átí'bá rī pi ní kīnī, "Ími tēki 'bā dōngi rī be nōgó, 'bā mu mvánā rī be 'dālē Múngú ri zj. 'Bá kúru ígō imi vúgá nōlē ndō."

⁶ Ābūrāmā ní íjā řōbōņō zāžú rī 'dūžú 'bāžú 'í mvōpi Ísákā drjge, Ābūrāmā 'dū ívé rī āci, āzini řj. 'Bá řj 'dī'bée ká ři 'deé mužú řj ālu, ⁷ Ísákā ní 'í éřepi Ābūrāmā ri zizú kīnī, "Má éřepi."

Ābūrāmā ní ā'yīzú kīnī, "Ē, má mvā rī."

Ísákā ní éřepi ri zizú kīnī, "Āci rī pi íjā rī be nō, 'bo kābīlō mvā ī ní muḡú zāā řōbōņō rú rī íngāá?"

⁸ Ābūrāmā ní újázú ři ní kīnī, "Mā mvā rī, Múngú ri kābīlō mvā ī ní muḡú zāā řōbōņō rú rī sē rá." Ābūrāmā pi ní 'dežú mužú mvōpi Ísákā be řj.

⁹ Kōpi ká muḡú caá vūrā Múngú ní āndúru lūú ři ní rī gé 'dāá, Ābūrāmā ní vūrā řōbōņō zāžú ní sīžú, ři ní íjā rī pi u'dūžú ū'bāžú drj ní gé. Ři ní ívé mvā Ísákā ri ūdrōžú, ři ní 'dūžú 'bāžú vūrā řōbōņō zāžú rī drjge íjā rī drjge 'dāá. ¹⁰ Ři ní řj í'dūžú lēžú ívé mvánā rī līžú āni. ¹¹ 'Bo mālāyíkā Úpi Múngú vé rī ní ři zizú 'bū gé 'dāāsī, "Ābūrāmā! Ābūrāmā!"

Ābūrāmā ní ā'yīzú kīnī, "Ma nō."

¹² Mālāyíkā rī ní 'yozú kīnī, "Lē mí řj mvánā rī ku, á 'okí tá āzi ūnjj řj'bā ní gé ku. Á nī rá 'yozú kīnī mí řnj Múngú ri rá, ā 'diātāsīyā mí ā'yī mívé mvánā ālukúta 'dīri sēē ři ní rá."

¹³ Ābūrāmā ní 'í drj ingazú āngū ndrezú, ři ní kābīlō ágó ndrezú, ú'yú ní ā'yī kú řeti dūpi kūmvj rī āsámuvú gé. Ři ní mužú kābīlō rī řuzú, ři ní zāžú řōbōņō rú 'í mvōpi ā vūrā gá. ¹⁴ Kúru Ābūrāmā ní vūrā rī ā řj zizú, "Úpi Múngú ri sē rá." Čingbá ū'dú āndrū rī gé, 'bá rī pi ri 'yo, "Úpi Múngú vé irā drjge, Úpi ri sē rá."

¹⁵ Mālāyíkā Úpi Múngú vé rī ní Ābūrāmā ri zizú 'bū gé 'dāāsī řj, ¹⁶ ři ní 'yozú kīnī, "Úpi Múngú kīnī, mí ní mávé tā 'dūj ngāá rá, āzini mí ní mívé mvā ālukúta rī ā'yī sēē Úpi ní rá rī sī, á sō ūyō 'yozú kīnī, ¹⁷ ādarú má ní ní tākiri sē rá, ma sē mívé úyú ri ūmvúlēsī ížú sḡ řjnyā 'bū gé rī pi řjny, āzini činyáfā řj tafu gārā gá rī řjny. Mívé úyú rī pi ūmvúlēsī kūrj ari'bā rī pi vé rī éřj kōpi drjge sē rá. ¹⁸ 'Bā āngū rī pi agāsī rī pi āřevú céré ūmvúlēsī tākiri řjny

* 21:31 21:31 Bērīsébā: Bērīsébā vé íffí, kidi í ní ūyō sōžú āni rī.

úyú mívé rí pi vúgá, ā'diātāsīyā 'í 'du tā mávè rí ngaá rá."

¹⁹ Kúru Ābūrámā pi ní ĩ újázú gōzú ívé ātí'ba rí pi vúgá 'dálè, kōpi ní 'dezú mužú trū Bērīsébā gá 'dāá. Ābūrámā ní rizú adrizú Bērīsébā gá 'dálè.

Anji Nāhórā vé rí pi

²⁰ Kā mužú adrii vùdrī ni gé, ūlúkí Ābūrámā ní kīnī, Ābūrámā édrīpi Nāhórā vé ūkú Mīlékā tī anji āgō ārō Nāhórā ní. ²¹ Mvā kāyú rī Ūzī 'i, 'deépi vú ni gé sī rī Búzī 'i, 'deépi 'dīri vú sī rī Kēmūélè 'i, (Kēmūélè rī Ārámā vé étépi), ²² ĩri ní 'dezu Kēsédè 'i, Āzō 'i, Pīlīdāsā 'i, Jīdīláfā 'i, Bētūwélè sī. ²³ Bētūwélè rī Rēbékā vé étépi. Mīlékā tī anji āgō ārō 'dī'bee Ābūrámā vé édrīpi Nāhórā ní. ²⁴ Nāhórā vé ūkú rī āzi ā rú Rēumā 'i, tī kpá anji āgō rá, anji rí pi, Téba 'i, Gāhāmā 'i, Tāhāsā 'i, Mākā sī.

23

Sārā vé drāngará

¹ Sārā adri caá ílī mūdūrūlū ālu pūkú ĩrī drī ní ézīrī (127). ² Sārā drā Kīryátā-Ārābā (nóni ĩ ní zījī Hēberónā) rí gé, āngū Kānānā vé rí agá. Ābūrámā ní fizú Sārā rí ngozú gākú agá 'dāá.

³ Ābūrámā ní ngazú āvū rī ā jélé gá sī, ĩri ní átázú 'bá Hītī vé rí pi be, ĩri ní 'yozú kīnī, ⁴ "Ma jákā ĩmi āsámví gé nōgó, ĩmi sēkí má ní vūrā jeé, mā sī rí má ūkú ní vé āvū vūrā rí agá."

⁵ 'Bá Hītī vé rí pi ní újázú Ābūrámā ní kīnī, ⁶ "Āmbúgú 'bávè rī, mí yī drī 'bá ká. Mí 'bá āmbúgú ĩ ní ĩnjī ĩnjī ní 'bá āsámví gé nōgó. Mí ĩpè vūrā mí ní ndree múké ní, 'í sī āvū rí 'a ní gé. 'Bá āsámví gé nōgó, 'bá āzi ícò ívé vūrā āvū sīzú rī ugaá mí ní ku."

⁷ Kúru Ābūrámā ní íngázú óvūzú 'í drī sīzú vūgá 'bá Hītī vé rí pi endrētī gé. ⁸ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ā'yīkí dō rá, mā sī mávè ūkú āngū Hītī vé rí agá nōgó, ĩmi zīkí má ní Ēfōronā Zōhárā mvōpi rī, ⁹ ā sē rí má ní ívé ūjī Mākāpélā gá, ívé nyōókú rí vé ūdū gé rí jeé. Īmi zīkí ĩri, ā sē rí jeé má ní ājē ĩmi ní lēé rí sī, ā adri rí vūrā mávè ní āvū sīzú ní."

¹⁰ Ísú ākūdè Ēfōronā Hītīgú rī úri kuú ívé 'bá rí pi āsámví gé 'dāá, ĩri ní újázú Ābūrámā ní, ĩrivé 'bá Hītī vé ímú'ba kūrú rí vé kání tī gé rí pi ārevú céré yīkí tā ĩri ní újā rí rá, ¹¹ ĩri ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú mávè rī, adri 'dīni kuyé, mí yī drī ma ká, ma vūrā rí sē mí ní ūjī 'a ní gé rí be má é'dípáa endrētī gé sī, mí sī rí mí ūkú ní drāapi rí vé āvū ānī."

¹² Ābūrámā ní gōzú óvūzú 'í drī sīzú vūgá vūrā rí vé é'dípáa endrētī gé dījī. ¹³ ĩri ní 'yozú Ēfōronā ní, vūrā é'dípáa yīkí rá kīnī, "Mí yī drī ma ká, dō ícò rá, mí ā'yī má ní. Ma vūrā rí vé ājē mí ní lījī rí ūfē mí ní rá, mā sī rí mávè ūkú drāapi rí vūrā rí agá."

¹⁴ Ēfōronā ní újázú Ābūrámā ní kīnī, ¹⁵ "Āmbúgú mávè rí, mí yī drī ma ká, mūfēngā 'dīri vé tā adri āmbúgú ku, vūrā rí vé ājē mūfēngā fīfī mūdūrūlū sū (400). 'Í sī mívé āvū rí ĩyī."

¹⁶ Ābūrámā ā'yī tā Ēfōronā vé rí rá. ĩri ní mūfēngā fīfī rí lāzú sēzú Ēfōronā ní, sū ĩri ní 'yoó rí tīnī, Hītī rí pi yīkí rá. 'Ídú mūfēngā fīfī rí, lā caá mūdūrūlū sū.

¹⁷ Ābūrámā ní nyōókú Ēfōronā vé adriipi Mākāpélā gá ĩnyīnā Māmūrè be rí jezú. Je nyōókú rí ūjī 'a ní gé rí be, āzini peṭī 'a ní gé rí pi be céré. ¹⁸ Sēkí nyōókú rí jeé Ābūrámā ní, ā adri rí ĩrivé ní mužú nyonyo, sēkí ĩri ní nyōókú rí 'bá ambugu Hītī vé ĩ umú'ba kūrú rí vé kání tī gé rí pi andregá sī. ¹⁹ Vùdrī ni gé, Ābūrámā ní ūkú ní Sārā vé āvū sīzú ūjī Mākāpélā vé rí agá, ĩnyīnāgá Māmūrè be, (Māmūrè rí Hēberónā gé) ĩri āngū Kānānā vé rí agá. ²⁰ Āngū ándúrú adriipi Hītī rí pi vé ūjī be rí, sēkí ĩri Ābūrámā ní rizú āvū sīzú.

24

Ísákā vé ūkú ā jengará

¹ Ābūrámā adri caá ílī be ācò, dē ícá ārāká rú, Úpí Múngú sē ĩri ní tákiri lētī be āndiāndi. ² Ú'dú ālu, Ābūrámā ní 'yozú ívé ātí'ba āmbúgú rīpi ívé ngá 'bētī āsámví gé rí ūtēepi rí ní kīnī, "'Í sō ūyō má endrētī gé nōgó. ³ Á lē mí sō ūyō Úpí Múngú 'bū pi gbīpi vū be rí ā rú sī, lūzú kīnī, mí ícò mvá ūkú Kānānā vé ní ĩpéé jeé má mvōpi Ísákā ní ūkú rú 'bá má ní adrii kōpi āsámví gé rí pi āsámví gé nōgó ku. ⁴ 'Í mụ ūkú rí jeé má mvōpi Ísákā ní āngū 'bávè rí agá, mávè māríté rí pi āsámví gé."

⁵ Ātí'ba rí ní ĩri zizú kīnī, "'Bo ūkú rí gā dō ímúgá má be sī āngū nōri gé, má 'o íngóni? Má jī rí mí mvōpi Ísákā rí mužú āngū mívé mí ní ífuzú rí gé 'dāá?"

⁶ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnī, "Lē mí jī má mvōpi rí 'dálé ku! ⁷ Úpí Múngú adriipi 'bū gé, ma zīpi ífūipi má étépi vé 'bētī āsámví gé sī, āngū má é'dípáa vé rí agāsī, átápi má ní, tā rí eziipi má ní 'yoopi, 'Ma ūmvúlésī āngū nōri sē mvá mívé úyú agá ní ní rí,' ĩri ívé máláiyikā pè 'de mí endrētī gé sī drīdrī, mí mụ rí ūkú ísú má mvōpi ní 'dálè. ⁸ Mvā ūkú rí gā dō ímúgá mí be sī, mí oyu mí ūyō mí ní sōó má endrētī gé rí agāsī gí. Lē mí jī má mvōpi rí 'dálè

ku.” 9 Kúru áti'ba rí ní ùyò sòzú Ābūrámā endrẹti gé, sù Ābūrámā ní 'yoó ìrì ní rí tñjì.

10 Kúru áti'ba rí ní ívé àmbúgú rí vé kámilò rí pi í'dúzú mụdrì, ngá múké múké ní pi be, ìrì ní 'dezu mụzú. "De mụqú àngú ì ní zìjì Ārámā Nāhārāyīmū* rí gé, ìrì ní gòzú cazú kūrú Nāhórā vé rí gé. 11 Áti'ba rí ká mụqú caá 'dálé, ìrì ní kámilò rí pi sèzú ulazú vùgá kídí rí à jèlè gá, kídí rí kūrú rí gé àmvélesi. Sà 'dàri ùndréná, ùkú rí pi ní mụzú yìjì ìbèzú ní.

12 Ìrì ní kúru Múngú rí zizú kìnì, "Á Úpí, Múngú mávè àmbúgú Ābūrámā vé rí, lè mí sè má ní drìlè múké àndrú sī, 'í 'bā èsì múké mávè àmbúgú Ābūrámā ní. 13 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rí à jèlè gá nò, anjì ùkú kūrú agá rí pi rí imụ yìjì ìbèngará gá, 14 á zì dō àlu ní, á 'yo dō, 'Mí ó'dú mívè ùdrì vùgá, 'í sè má ní yìjì mvuú, 'sè dō má ní yìjì rí mvuú rá, àzini à'yí dō yìjì sèé mvuú mávè kámilò rí pi ní rá, mvá ùkú mí ní ìpèé Ísákā ní rí Ìrì adriipi 'dì. Tà rí nga dō 'í 'dini, ma nì á má 'yozú kìnì 'í 'bā èsì múké mávè àmbúgú rí ní gí."

15 Áti'ba rí ká drì Múngú rí zìjì deqé kuyé, koro Rēbēkā ní ícázú ùdrì yìjì ìbèzú ní be 'í kídí gé. Rēbēkā rí Bētūwélè vé mvá ùkú, Bētūwélè rí Mílèkā vé mvá, Mílèkā rí Ābūrámā èdrìpì Nāhórā vé ùkú. 16 Mvā ùkú rí ùnyì be ambamba, ìrì drì kácáná rú, 'bā àzi la drì Ìrì be kuyé. Mvā ùkú rí ní ùlúzú mụzú kídí rí gé 'dāá, ìrì ní yìjì ìbèzú ívé ùdrì rí agá tré, ìrì ní Ìgòzú imụzú áti'ba rí vùgá nò.

17 Áti'ba rí ní njuzú mụzú mvá ùkú rí vù 'dāá, ìrì ní 'yozú kìnì, "Mí ìbè má ní yìjì mívè ùdrì agá 'dìrì sèé mvuú."

18 Mvā ùkú rí ní 'yozú kìnì, "Úpí mávè rí, mí é'yì yìjì rí mvuú." Koro mvá ùkú rí ní ùdrì rí ó'dúzú 'í kídí gé sī 'bázú vùgá, ìrì ní yìjì rí ìbèzú sèzú mvuú áti'ba rí ní.

19 Mvā ùkú rí ká yìjì rí sèé mvuú áti'ba rí ní, ìrì ní 'yozú kìnì, "Ma kpá mvá yìjì ìbè sè mvu mívè kámilò rí pi ní céré." 20 Kúru ìrì ní yìjì ùdrì agá rí dázú 'bù ànyápá rí pi ní rizú yìjì mvuú rí agá, ìrì ní njuzú mụzú vùlè kídí rí gé 'dāá yìjì àzi ìbèzú dījì, ècì yìjì rí ùbè, kámilò rí pi àrèvú céré mvukì yìjì rí caá rá. 21 Áti'ba rí újì kuú kírì, tē rí tē Rēbēkā ní rí 'oó 'dìrì ndreé, lè nñì á má dō mvá ùkú Úpí Múngú ní ìpèé rí adriipi 'dì.

22 Kámilò rí pi ká yìjì rí mvuú deqé gí, áti'ba rí ní mǎpí dábú rú àjè be àmbúgú ní í'dúzú suzú mvá ùkú rí à ùmvu gé, ìrì ní ìmvè dábú rú àjè be àmbúgú ní pi í'dúzú ìrì, ù'yìzú mvá ùkú rí drìgè. 23 Áti'ba rí ní mvá ùkú rí zizú kìnì, "'Í lù má ní, mí à'di à mvá? Mí ètèpì vé jó agá 'dāá, vūrā 'bā ní

mụzú lazú ìnjà nòrì sī mávè àgò nò'béé be ní anigé?"

24 Mvā ùkú rí ní újázú kìnì, "Ma Bētūwélè à mvá, Bētūwélè vé èndrèpì Mílèkā 'í, ìrìvé ètèpì Nāhórā 'í." 25 Ìrì ní kpá gòzú 'yozú kìnì, "Vūrā ìmì ní lazú mívè 'bā rí pi be ìnjà rí sī ní anigé, ásé, àzini ànyàngá à fífí kámilò rí pi úcèzú ní anigé."

26 Kúru áti'ba rí ní kùmúci ùtìzú 'í drì s̄izú vùgá, ìrì ní Úpí Múngú rí ìnjìzú, 27 Ìrì ní 'yozú kìnì, "È ìngúkí Úpí Múngú mávè àmbúgú Ābūrámā vé rí ìngúngú, Úpí Múngú 'bā lèngará, àzini 'dú tá 'í ní lèé 'oó mávè àmbúgú ní rí ngaá gí, à'diātāsīyā ìjì ma ícá mávè àmbúgú rí vé mǎrité rí pi vé jó àsámvú gé gí."

28 Rēbēkā ní njuzú mụzú tá 'dìrì ùlúzú 'bā rí'ba adri'ba èndrèpì vé 'bètì àsámvú gé rí pi ní. 29 Rēbēkā vé èdrìpì à rú Lābānā 'í, Lābānā ní njuzú mụzú áti'ba rí vùgá kídí gé 'dāá. 30 Lābānā ká mǎpí ómvúpì à ùmvu gé rí ndreé, àzini ìmvè ìrì drìgè rí ndreé, ká tá áti'ba rí ní átá, Rēbēkā ní ùlúzú 'í ní rí yìjì, ìrì ní 'dezu mụzú ágó rí vùgá 'dāá, ìsù tu pá kuú ívé kámilò rí pi be kídí rí à gārā gá. 31 Lābānā ní 'yozú kìnì, "Mí imụ, Úpí Múngú sè mí ní tákiri gí, ngá mí ní pá tuzú kuú àmvè nògó rí à'di? Má údé mí ní vūrā jó agá 'dāá gí, àzini má údé kpá vūrā mívè kámilò rí pi ní gí."

32 Kúru áti'ba rí ní 'dezu mụzú Lābānā vé àngá 'dāá, Lābānā vé áti'ba rí pi ní ogú kámilò rí pi à úgóró gá rí pi oyuzú. Kòpì ní ásé, àzini ànyàngá à fífí ìjìzú sèzú kámilò rí pi ní, àzini kòpì ní yìjì ìjìzú sèzú áti'ba rí ní, àzini ìrìvé 'bā rí pi ní, kòpì à ùjìkì rí ì pá àní. 33 Kúru ì ní ìnyá ìjìzú 'bázú kòpì endrètì gé, 'bo áti'ba rí ní 'yozú kìnì, "Má ùlú dō tá má ní imụzú rí kuyé, má ícò drì à'yì ìnyá nyaá ku."

Lābānā ní 'yozú kìnì, "Mí ùlú 'bā ní tá rí."

34 Ágò rí ní 'yozú kìnì, "Ma áti'ba Ābūrámā vé ní. 35 Úpí Múngú sè tákiri mávè àmbúgú rí ní ambamba, ìrì 'bā à'bú be ní. Úpí Múngú sè ìrì ní kábìlò, ndrìjì, tì, kámilò, dōngì, dábú, aya ógù'ba ógù'ogù ní pi, áti'ba àgò rú ní pi, áti'ba ùkú rú ní pi be. 36 Mávè àmbúgú rí vé ùkú Sārā tì Ìrì ní mvá ágó, ìsù àkùdè ìrì àrāká rú, àmbúgú mávè rí sè ívé ngá àrèvú céré ívé mvá ágóná rí ní. 37 Àmbúgú mávè rí sè ma ùyò sòó 'í endrètì gé kìnì, "Lè mí je má mvòpì ní ùkú àngú Kānānā vé má ní adrizú nòrì agá ku. 38 'Í mvá ùkú rí jèé má mvòpì ní mǎrité mávè rí pi àsámvú gé, má ètèpì vé 'bètì àsámvú gé."

* 24:10 24:10 Ārámā Nāhārāyīmū: Ārámā Nāhārāyīmū rí Mēsòpótāmīyā vé àngú agá.

³⁹ “Má ní mávè àmbúgú rí zìzú, má kīnī, ‘Mv́à ùkú rī gá dō ìmùgá má be sī, má ‘o rí ìngóni?’

⁴⁰ “Àbūrāmá ní újázú má ní kīnī, ‘Úpí Múngú má ní ríi ìrívè tã ‘dujé ngaa rí, ìrì ívè máláiyíká ìpè ìmú mī ìzà ko rá, mī mu rí ùkú jee má mv́òpì ní mávè mārítè rí pì àsámvú gé, má ètèpì vé ‘bètì àsámvú gé.

⁴¹ ‘Í mu dō mávè mārítè rí pì àsámvú gé ‘dálè rá, kòpì gákí dō ùkú sègá má mv́òpì ní sī, ma mī oyú ùyò mī ní sòò má èndrètì gé rí agásí rá.’

⁴² “Àndrū má kã té ícá kídí rí tì gé ‘dãá, á zì Múngú rí, má kīnī, ‘Á Úpí Múngú mávè àmbúgú Àbūrāmá vé rí, dō ícò rá, lè mī sè mávè èçì nòrì á adri drílè múké rú. ⁴³ ‘Í ndre, á tu pá kuú kídí rí á gārā gá nò. Mv́à ùkú àzì ìmú dō yīì ìbèé, ma ‘yo ìrì ní, ‘Mí ìbè má ní yīì mívè ùdrí agá ‘dìrì sèé mv́ù,’ ⁴⁴ mv́à ùkú rí ‘yo dō má ní, ‘Mí è‘yì yīì rí mv́ù, ma kpá yīì ùbè sè mívè kámílò rí pì ní rá,’ Úpí Múngú, mv́à ùkú ‘dìrì á adri ùkú mī ní ipèé mávè àmbúgú rí vé mv́à ní rí.’

⁴⁵ “Má kã drí Múngú rí zìjé èsìsílè sī kuyé, koro Rēbéká ní ícázú ùdrí be ‘í kídí gé. Ìrì ní ùlúzú mv́zú kídí rí gé ‘dãá, ìrì ní yīì ìbèzú. Má ní ‘yozú ìrì ní, ‘Í sè má ní yīì mv́ù.’

⁴⁶ “Koro mv́à ùkú rí ní ívè ùdrí ó‘dúzá ‘í kídí gé sī vùgá, ìrì ní ‘yozú kīnī, ‘Mí è‘yì yīì rí mv́ù, ma kpá yīì sè mv́u mívè kámílò rí pì ní ìndí.’ Má ní kúru yīì rí è‘yìzú mv́zú, ìrì ní kpá yīì sèzú mv́zú kámílò rí pì ní.

⁴⁷ “Má ní mv́à ùkú rí zìzú, ‘Mí à‘dì á mv́à?’

“Ìrì ní ‘yozú kīnī, ‘Ma Bètùwélè á mv́à, Bètùwélè rí Nàhórà á mv́à, ìrívè èndrètì Míléká ‘i.’

“Má ní kúru mǎpí ‘dúzá súzú ùmvú ní gé, àzini má ní ìmvè ‘dúzá ìrì ù‘yìzú drì ní gé. ⁴⁸ Kúru má ní kùmúci ùtìzú má drì sìzú vùgá, Úpí Múngú rí ìnjìzú. Má ní Úpí Múngú mávè àmbúgú Àbūrāmá vé rí ìngúzú, à‘diatásiyá ìjì ma pìrì ícá ùkú ìsú mávè àmbúgú rí vé mv́à ní, mv́à ùkú rí ìrì mávè àmbúgú Àbūrāmá èdrìpì Nàhórà mv́òpì vé mv́à. ⁴⁹ Mí dō èsì múké ‘bá mávè àmbúgú rí ní rá, àzini mī dō tã mī ní lèé ‘oó mávè àmbúgú ní rí ‘dù nga rá, ‘í lù má ní, dō ‘dìni kuyé, ‘í lù má ní, má ndà rí lètì àzì tã má ní lèé rí ‘ozú.”

⁵⁰ Lābānā pì Bètùwélè be, kòpì ní újázú kīnī, “Tã ‘dìrì íngá Úpí Múngú vùgá, tã àzì ‘bá ní ‘yoó túngú ní ‘dãáyo. ⁵¹ Rēbéká rí ‘dì, ‘í jì ìrì mv́zú mívè àmbúgú rí vé mv́à ní ùkú rú, sù Úpí Múngú ní ‘yoó rí tìni.”

⁵² Àbūrāmá vé àtí‘bá rí kã tã kòpì ní ‘yoó ‘dìrì yīì, ìrì ní kùmúci ùtìzú, òvùzú ‘í drì sìzú vùgá, Úpí Múngú rí ìnjìzú. ⁵³ Ìrì ní

kúru ngá ì ní ríi ù‘yì rù‘bá gá ì ní údé dábù sī, àzini ì ní údé aya ógú‘bá ógú‘ògú ní sī rí pì ‘í‘dúzá, àzini bǒngó ùnyí be ní pì ‘í‘dúzá sèzú Rēbéká ní. Ìrì ní kpá ngá àjè be àmbúgú ní pì ‘í‘dúzá sèzú Rēbéká èdrìpì ní, àzini èndrètì ní fèfè rí. ⁵⁴ Kúru àtí‘bá rí, àgò adri‘bá ìrì be trù rí pì be, kòpì ní ìnyá nyazú, àzini ngá mv́zú, kòpì áwíkí adrii ‘dálè ìnì be rá.

Kã mv́ù adrii drù ù‘bútì, Àbūrāmá vé àtí‘bá rí ní ‘yozú kīnī, “Ìmì oyúkí ma, lè má gò mávè àmbúgú rí vùgá ‘dãá.”

⁵⁵ ‘Bo Rēbéká èdrìpì pì èndrètì be, kòpì ní újázú kīnī, “Lè mv́à ùkú rí á adri caá ‘bá be nǒgò yí‘dù be mūdri, ìrì ìbì mī ndò.”

⁵⁶ ‘Bo àtí‘bá rí ní ‘yozú kòpì ní kīnī, “Lè ìmì ugakí ma ku. Èçì mávè nòrì agá, Úpí Múngú sè má ní drílè múké gí. Ìmì oyúkí ma, á lè goó vùlè mávè àmbúgú rí vùgá ‘dãá.”

⁵⁷ Kòpì ní ‘yozú kīnī, “Lè ‘bá zìkí Rēbéká rí, ìrì dō ‘yo ‘bá ní ìngóni.” ⁵⁸ Kòpì ní Rēbéká rí zìzú ìmùzú, kòpì ní ìrì zìzú kīnī, “Mí à‘yì mv́ù agó ‘dìrì be sǎnà nòrì sī rá?” Rēbéká ní ‘yozú kīnī, “Ma mv́à rá.”

⁵⁹ Kúru kòpì ní ‘í òmvùpì Rēbéká pì oyuzú ívè àtí‘bá ùkú rú ní be, àtí‘bá Àbūrāmá vé rí be, àgò adri‘bá ìrì be trù rí pì be. ⁶⁰ Kòpì ní Rēbéká ní tákìrì sèzú, kòpì ní ‘yozú kīnī,

“‘Bá òmvùpì, lè mī tì ìzú kárakarà,

lè anjì mívè rí pì á ndèkí ìvè ari‘ba rí pì vé ùkpò rá.”

⁶¹ Kúru Rēbéká pì ívè àtí‘bá ùkú rú rí pì be, kòpì ní útùzú ívè kámílò rí pì drìgè, kòpì ní ‘dezú mv́zú àtí‘bá rí vùgá sī. Àbūrāmá vé àtí‘bá rí jì Rēbéká rí mv́zú ìndí.

⁶² Sà ‘dàrì gé, Ísáká ìbì ìmú kídí ì ní zìjé Bèrè Láyì Róyì gélèsìla, à‘diatásiyá rí adrii Nègèvé gá. ⁶³ Ùndrèṅá àzì sī, Ísáká ‘de mv́ù ásé agá ‘dãá Múngú rí zìjé, kã mv́ù ‘í drì ìngá ìngú ndreé, ndre kámílò urukò‘bée rí ìmú ‘í vùgá nòó. ⁶⁴ Rēbéká ní kpá ‘í drì ìngazú uru, ìrì ní Ísáká rí ndrezú. Ìrì ní ìsìzú ívè kámílò drìgè sī vùgá. ⁶⁵ Ìrì ní ívè àtí‘bá rí zìzú kīnī, “Agó ásé agá òpì ìmùpì ‘bá vùgá nòó ‘dàrì à‘dì ‘i?”

Àtí‘bá rí ní újázú kīnī, “Agó ‘dàrì, ìrì mávè àmbúgú.” Rēbéká ní kúru ívè bǒngó ‘í‘dúzá ‘í èndrètì òvùzú àní.

⁶⁶ Àtí‘bá rí ní tã ‘í ní ‘oó rí ùlúzú Ísáká ní cére. ⁶⁷ Ísáká ní Rēbéká rí jìzú fìzú gákú èndrètì Sárà ní àndúrú adrizú rí agá ‘dãá ‘í ní ùkú rú. Ísáká lè Rēbéká rí ambamba. Ísáká èndrètì Sárà á drà dō gí draaasiyá, Rēbéká á tã sī, sè ìzàngá Ísáká è èsì agá rí dè rá.

25

Ābūrāmā vé drāngárá

1 Ābūrāmā gō ūkú āzi jeé rá, ūkú rī ā rŭ Kētūrā 'i. 2 Ūkú rī tī ĩri ní Zimírānī rī, Jōkísānā rī, Médānā rī, Mīdīyānā rī, Īsībákā rī, Súwā sī. 3 Jōkísānā tī Sēbā pi Dēdānā be. Úyú Dēdānā vé rī pi Āsūrímū rī pi, Lētūsímū rī pi, āzini Lēūmímū rī pi. 4 Anji āgō Mīdīyānā vé rī pi ā rŭ, Éfā 'i, Ēfērē 'i, Ēnōkā 'i, Ābīdā 'i, Ēlédā sī. Úyú 'dī'bée céré Kētūrā vé rī.

5 Ābūrāmā ezi ngá ívé rī pi ārēvū céré Īsákā ní. 6 Ābūrāmā ní drī adrizú idri rú rī gé, í'dú ngá sēé fēfē rú ívé anji āgō ūkú vulé rī pi ní tīj rī pi ní, pē ívé anji āgō 'dī'bée Īsákā ā gārā gá sī mŭyú adrii wōŋkō ũtī ní ífūzú rī gé.

7 Ābūrāmā adri caá ílí be mūdūrŭlŭ ālu pŭkŭ ézīrī drī ní tōwŭ (175). 8 Ābūrāmā drā, ĩsŭ ākūdē dē ícá ārākā rú gí, adri caá ílí be āco. Īrívé idri ká fūú, índrī Īrívé rī mŭ adrii Īrívé 'bá ūdrā'bá gí rī pi be trŭ. 9 Īrívé anji āgō Īsákā pi Īsīmāélē be, kōpi ní Īrívé āvū jízú sízú ũjī agá Mākāpélā gá, ĩnyīnā Māmūrē be, nyōŋkŭ Ēfōrōnā Zōhārā mvōpi vé rī agá, Zōhārā rī Hīfīgú. 10 Ābūrāmā je ándúrú nyōŋkŭ rī 'bá Hīfīj vé rī pi drīgé. Sīkí Ābūrāmā pi ūkú ní Sārā be nyōŋkŭ rī agá. 11 Ābūrāmā kā drāá, Múngú sē mvōpi Īsákā ní tākiri rá. Īsákā rī adrii ĩnyīnā Bērē Lāyī Róyī be.

Úyú Īsīmāélē vé rī

12 Īsīmāélē rī mvá Ābūrāmā vé ní, Sārā be átī'bá Āgārā Ējēpétōzī rī tī ĩri ní.

13 Anji Īsīmāélē ní tīj rī pi ā rŭ 'dī, sīkí kōpi ā rŭ tīngárá ívé rī vú sī. Mvá kāyú rī Nēbāyótī 'i, 'de'bá vŭdrīj ní gé rī pi, Kēdārā 'i, Ādībélā 'i, Mībísāmā 'i, 14 Mísimā 'i, Dúmā 'i, Māsā 'i, 15 Hādādī 'i, Témā 'i, Jētūrā 'i, Nāpísā 'i, Kédēmā sī. 16 Anji Īsīmāélē vé mŭdrīj drī ní ĩrī 'dī'bée, kōpi rŭkí sŭrŭ mŭdrīj drī ní ĩrī rī pi ní. 'Dakí vŭrā kōpi ní adrizú rī pi kōpi ā rŭ sī. 17 Īsīmāélē adri caá ílí be mūdūrŭlŭ ālu pŭkŭ na drī ní ézīrī (137), ĩri ní kúru drázú, ĩri ní mŭzú adrizú 'bá ívé ūdrā'bá gí rī pi ásámvú gé. 18 Úyú Īsīmāélē vé rī pi írékí ĩ mŭzú āngŭ rī pi agásī āndīándī, í'dózú Hāvīlā gá, cazú Sŭrŭ gé, cazú ĩnyīnā Ējēpétō ā wōŋkō ũtī ní ífūzú rī gé, wōŋkō Āsírīyā vé rī gé. Kōpi ríkí adrii ĩ édrīpīj be ĩnyīnā ĩnyīnā.

Yōkóbū pi vé tīngárá Īsōwŭ be rī

19 Ú'dógú'dógú Īsákā vé rī ĩri 'dīni, Īsákā rī mvá Ābūrāmā vé ní. 20 Īsákā ní Rēbékā rī jezú rī gé, ĩsŭ ākūdē Īsákā rī ílí be pŭkŭ sŭ. Rēbékā rī Bētūwélē Ārāmāgú rī vé mvá, āngŭ Pādānā Ārāmā vé rī agá, ĩri Lābānā Ārāmāgú rī vé ōmvŭpi.

21 Rēbékā ní drī mvá tīj kuyé rī sī, Īsákā zī Úpi Múngú rī, Úpi Múngú ā'yī Īrívé zīngárá rá, Īrívé ūkú Rēbékā ĩsŭ 'a rá. 22 Anjīnā rī pi ríkí ĩ ūgbú Rēbékā agá 'dāá. Rēbékā ní Úpi Múngú rī zizú kīnī, "Tā nōri 'i 'o má be nōní āsī?"

23 Úpi Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Anji mí 'a gá rī pi ĩrī, anji ĩrī 'dī'bée ímŭ ĩ aco adri sŭrŭ be ĩrī, sŭrŭ āzi rī vé ūkpō rī ímŭ āzi rī vé rī ndē rá, mvá kāyú rī ímŭ ézī nga mvá ũdŭ rī ní."

24 Rēbékā vé sá tīngárá vé rī ká ícō, tī anji rī pi éŭtī rú. 25 Mvá ífŭúpi drīdrī rī ika, rŭ'bá ní céré 'bí rŭ, kúru kōpi ní ĩri ā rŭ 'dazú Īsōwŭ 'i.* 26 Kúru édrīpi ní ífŭzú, rŭ édrīpi Īsōwŭ ā pá ēdēkēdē cí, kúru ĩ ní ĩri ā rŭ 'dazú Yōkóbŭ† 'i. Rēbékā ní anji 'dī'bée tizú rī gé, ĩsŭ ākūdē Īsákā rī ílí be pŭkŭ áziyá.

Īsōwŭ ũzi ívé kāyú édrīpi Yōkóbū ní

27 Anji rī pi ká mbaá ícá āmbúgú gí, Īsōwŭ ícá 'bá riipi zāá mbaāpi ní, lē éŭtī áse vé rī ā tā ambamba. Yōkóbŭ rī ívé rī 'bá adriipi tā be kīri ní, ĩri rī adri 'bētī, rī ānyāpá úcé. 28 Īsákā lē Īsōwŭ rī, ā'diātāsiyā ĩri ní rīi zāá ú'dī ĩjī nyaa 'i ní rī ā tā sī, 'bo Rēbékā lē ívé rī Yōkóbŭ rī.

29 Ú'dŭtī ālu, Yōkóbŭ rī tībŭ á'dí, tībŭ rī ā sŭ ika. Īsōwŭ ímŭ áse agá 'dāási, ébīrī fŭ ĩri káyī, āndē ambamba. 30 ĩri ní 'yozú Yōkóbŭ ní kīnī, "Ébīrī fŭ ma drāá káyī gí! 'Í sē má ní tībŭ mí ní á'dí sŭ be ika 'dīri nyaa!" (Tā 'dīri sī, gōkí Īsōwŭ ā rŭ 'daá Ēdómā.)‡

31 Yōkóbŭ ní újázú ĩri ní kīnī, "Mí mvá kāyú, mí ũzi mívé kāyú má ní."

32 Īsōwŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, ébīrī fŭ ma káyī gí, á lē drāá ānī drādrā! Á tīkí dō ma kāyú drāāsiyā, tā múké má ní ĩsŭ 'a ní gé 'dīgé rī ā'dí?"

33 Yōkóbŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Drīdrī ní, 'í sō ũyō má endretī gé." Kúru Īsōwŭ ní ũyō sōzú Yōkóbŭ endretī gé, ĩri ní ívé kāyú ũzizú Yōkóbŭ ní.

34 Kúru Yōkóbŭ ní pánga í'dúzú tībŭ 'i ní á'dí rī be, ĩri ní sēzú Īsōwŭ ní, Īsōwŭ ní nyazú, ĩri ní kpá ngá mvŭzú, ĩri ní kúru

* 25:25 25:25 Īsōwŭ: Īsōwŭ vé íffíi, rŭ'bá ní dŭ céré 'bí rŭ. † 25:26 25:26 Yōkóbŭ: Yōkóbŭ vé íffíi, rŭ pá ēdēkēdē cí, ĩri 'bá mŭ ũ'bāapi ní. ‡ 25:30 25:30 Ēdómā: Ēdómā vé íffíi, ĩri ngá ika ní.

ngazú mužú. Íṣòwū 'du ívé kǎyú ā tā 'bāā mādānjá, ũṣū drī ní gé kuyé.

26

Ísáká pi Ābūmēléké be

¹ Èbírí ní 'dezu āngū rī agá ũnjí ũnjí, sū ĩrī ní ótú 'deé lóki Ābūrámā vé rī gé rī tñj. Ísáká ní 'dezu mužú Ābūmēléké vúgá, Ābūmēléké rī 'bāgú Fēlēsēté rī pi vé ní, āngū Gērārī vé rī agá.

² Úpí Múngú ní 'i i'dazú Ísáká èndrētí gé, ĩrī ní 'yozú kīnī, "Lè mí mu Èjèpétó gá 'dāá ku, mí adri vūrā má ní lēé lūú mí ní rī gé. ³ Mí adri vūrā 'dīri agá ũkōlō. Ma adri mí be trú, ma mí ní tākíri sē rá. Ma āngū 'dīri sē cére mí ní, āzini úyú mívé rī pi ní, sū má ní ótú ũyō ní sōó mí étépí Ābūrámā ní rī tñj. ⁴ Ma sē mívé úyú rī ízú kárakarā, kōpi adri sū línýá 'bū gé rī pi tñj. Ma āngū 'dīri sē cére kōpi ní. 'Bá vū dríge rī pi cére tākíri íṣú úyú mívé rī pi ā tā sī, ⁵ ā'diātāsīyā Ābūrámā ĩnjī ma ĩnjīnjī, 'du tā má ní lūú 'í ní rī ngaa rá, 'du tá má ní ezií rī ngaa rá." ⁶ Kúru Ísáká ní adrizú āngū Gērārī vé rī agá 'dāá.

⁷ Āgō āngū 'dāri agá rī pi ká ĩrī zīí ĩrívé ũkú ā tā sī, 'yo kōpi ní kīnī, ũkú rī 'í ómvúpi, gá lúgá sī 'yozú kīnī ũkú rī ívé ní, ā'diātāsīyā 'o ũrī sī. Ūṣū kīnī āgō 'dī'bee 'i 'dī rá Rēbékā ā tā sī, ā'diātāsīyā Rēbékā rī ũnyí be ambamba.

⁸ Ísáká ká adrii caá 'dāá sá be āco, Ābūmēléké 'bāgú Fēlēsēté rī pi vé rī rī āngū ndree sūbá gá sī, ndre Ísáká 'u de ũkú ní Rēbéká rī ezií bēdrī sī, rī tī ní ndruú.

⁹ Ābūmēléké ní Ísáká rī zizú ímúzá, ĩrī ní 'yozú kīnī, "Mí kīnī, Rēbéká rī mí ómvúpi ā'diātāsī? Íṣúzá ákūdē ĩrī mívé ũkú!"

Ísáká ní újázú ĩrī ní kīnī, "Má ũṣū déna 'bá āzi rī ícō ma 'dī Rēbékā ā tā sī rá."

¹⁰ Ābūmēléké ní 'yozú kīnī, "Ngá mí ní 'oó 'bá ní 'díní rī ā'dí? 'Bá āzi rī té ícō la mívé ũkú sī, ĩrī té tā ũnjí ijí 'bá dríge."

¹¹ Kúru Ābūmēléké ní tǎmbj sēzú 'bá rī pi ní cére kīnī, "'Bá āzi 'o dō Ísáká rī ũnjí, dōku uló dō Rēbéká ā rú'ba, ĩ ĩrī 'dī drá 'dīisī rá."

¹² Ílī 'dāri agá, Ísáká 'ā ómvú, sa úri 'a ní gé, ānyāngá rī ka ambamba, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē ĩrī ní tākíri gí. ¹³ Ísáká gō ícá 'bá ā'bú be ní, ĩrívé ā'bú ízú ambamba. ¹⁴ ĩrī kábílō be, ndrīj be, tī be, átí'ba be kárakarā. 'Bá Fēlēsēté vé rī pi 'báki ĩrī ní éṣí ũnjí ānyāpá 'dī'bee ā tā sī. ¹⁵ Kídí átí'ba Ābūrámā vé rī pi ní gaa sá 'dāri gé rī pi,

'bá Fēlēsēté vé rī pi gaki nyōókú úmvú dāá kídí rī ótúzá ānī 'dīisī rá.

¹⁶ Kúru Ābūmēléké ní 'yozú Ísáká ní kīnī, "Mívé ũkpó nóni ambamba, 'í nga 'bá gārā gá sī, 'í mu adrii vūrā āzi gé."

¹⁷ Kúru Ísáká ní ngazú mužú adrizú í'buná Gērārī vé rī gé. ¹⁸ Kídí ótú í ní gaa lóki Ísáká étépí Ābūrámā vé rī gé, Fēlēsēté rī pi ní nyōókú gaa ótúzá lóki Ābūrámā ní drāzú gí rī ā vudrī gé 'dā'bee, Ísáká gō nyōókú rī úvá kōpi agási āmvé. Ísáká gō rú álu álu ótú Ābūrámā ní 'daá kídí rī pi ní 'dā'bee 'daá kídí rī pi ní.

¹⁹ Ísáká vé átí'ba rī pi gaki kídí í'buná rī agá 'dāá, kídí rī vé yīj uletere. ²⁰ 'Bá kábílō úcé'ba Gērārī vé rī pi ríkí āgátá gaa Ísáká vé 'bá kábílō úcé'ba rī pi be, kōpi kīnī, yīj rī ívé ní. Kúru Ísáká ní yīj rī ā rú 'dazú Èséké. (Èséké vé íffíí āgátá.) ²¹ Ísáká vé átí'ba rī pi ní kpá kídí āzi gazú, kōpi gōkí kpá āgátá gaa 'bá Gērārī vé rī pi be. Kúru Ísáká ní kídí rī ā rú 'dazú Sítinā. ²² Ísáká gō ngaa 'dāási muj vūrā āzi gé, kōpi gōkí kpá kídí āzi gaa, 'bá āzi gō āgátá gaa yīj rī ā tā sī kuyé. Ísáká ní kídí rī ā rú 'dazú Rēbótō. (Rēbótō vé íffíí, vūrā adriipi wālā ní.) ĩrī ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú sē 'bá ní vūrā wālā ní gí, 'bá ícō dríle múké íṣú vūrā nōri agá rá."

²³ Ísáká ní ngazú vūrā 'dāri gé sī, ĩrī ní 'dezu mužú Bērīsébā gá. ²⁴ Ká muj caá ĩnjá rī sī, Úpí Múngú i'da 'i ĩrī èndrētí gé, ĩrī ní 'yozú kīnī, "Ma Múngú mí étépí Ābūrámā vé rī 'i. Mí adri ũrī sī ku, ā'diātāsīyā ma mí be trú. Ma tākíri sē mí ní rá, ma sē mívé úyú rī ízú kárakarā mávé átí'ba Ābūrámā ā tā sī."

²⁵ Ísáká ní vūrā rōbōjō zázú ní sízú Úpí Múngú rī ĩnjízá ānī. ĩrī ní ívé gākú sízú 'dāgá, ĩrívé átí'ba rī pi ní kídí āzi gazú vūrā 'dāri gé.

²⁶ Ú'dú álu, 'bāgú Ābūmēléké pi Āhúzā riipi ĩrī ē Izá koopi tā pirī sī rī be, ũgalaku āmbúgú āngarawá rī pi vé Píkólā be, ímúkí Gērārī gé 'dāási Ísáká rī ndree.

²⁷ Ísáká ní kōpi zizú kīnī, "Ími ímúkí nógó ā'di 'oó? Ándúru ími ndrekí ma ũnjí, ími drokí ma ími gārā gá sī āmvé."

²⁸ Kōpi ní újázú ĩrī ní kīnī, "'Bá nīkí amá uletere 'yozú kīnī, Úpí Múngú rī mí be trú, kúru 'bá ní átázú 'bá āsámvú gé sī, 'bá kīnī, 'bá lēki ũyō sōó 'bá āsámvú gé sī mí be. Kúru lē 'bá rúkí ũndí mí be. ²⁹ Lē mí sō ũyō 'yozú kīnī, mí 'o 'bá ũnjí ku, sū 'bá ní mí 'oó ũnjí kuyé rī tñj. 'Bá 'okí ándúru mí múké, 'bá pēkí mí mužú 'bá gārā gá sī

* 26:21 26:21 Sítinā: Sítinā vé íffíí, éṣí ũnjí.

ámvé tã be kírí. Nóni Úpí Múngú sê mí ní tákírí gí."

³⁰ Ísákã ní ùm̀yú údézú k̀pí ní, k̀pí nyakí ngá, àzini mv̀kú ngá rá. ³¹ Kã mv̀yú adrii dr̄y ỳ'bùt̄j, Ísákã pí ní ùyò sòzú ì ásám̀vò gé s̄ ãgò Gèrãr̄í vé r̄i pí be. Ísákã ní ãgò 'd̄i'béé oyuzú mv̀yú tã be kírí.

³² Ẹ'dù 'dàri gé, Ísákã vé át̄i'bã r̄i pí ní ím̀yú kídí ì ní gaá r̄i ã tã ùlúzú Ísákã ní k̄n̄i, "Bã gaki ȳj̄ if̄úú gí." ³³ Kúru Ísákã ní kídí r̄i ã r̄y 'dazú Sibã. (R̄y Sibã 'd̄iri vé if̄f̄i ùyò.) C̄mgbã ícázú àndr̄ú s̄i, k̄j̄r̄y r̄i ã r̄y ì z̄j Bèrisébã. (If̄f̄i ní kídí ùyò vé ni.)

³⁴ Ísòw̄w̄ kã caá íl̄i be p̄k̄j̄ s̄y, ìri ní Ỳd̄it̄ã r̄i jezú 'í ní ùkú rú, Ỳd̄it̄ã vé èt̄ep̄i ã r̄y Bèr̄i 'i, ìri H̄if̄iḡú. Ìri ní kpá gòzú ùkú àzi jezú, r̄y ní Bàsèmat̄ã 'i, èt̄ep̄i ní Èlón̄i 'i, ìri H̄if̄iḡú. ³⁵ 'Bo ùkú Ísòw̄w̄ vé 'd̄i'béé sèk̄i Ísákã pí ní ìzãngã ambamba ùkú ní Rèbèkã be.

27

Ísákã sê Yòkòbù ní tákírí

¹ Ísákã kã déé ícã àrãkã rú gí, mì ní ès̄i, ndre àngù ku, ìri ní ívé mvã kãyú Ísòw̄w̄ r̄i z̄jzú ím̀yú, ìri ní 'yozú k̄n̄i, "Mã mvã r̄i." Ísòw̄w̄ ní ã'yìzú k̄n̄i, "Ma nò."

² Ísákã ní 'yozú k̄n̄i, "Í ndre dr̄i kã, á dè nóni gí, ỳ'dù má ní drãzú r̄i, á n̄j̄ kuyé. ³ Mí 'd̄i' mívè ùs̄y, mívè b̄óló be, 'i mv̄ má ní zãã mbãã 'buu ásé agá 'dãã. ⁴ Mí á'dí zãã èj̄j̄ èj̄j̄ ìj̄j̄ sèé má ní, á lè nyaá, mã sèé r̄i mí ní tákírí, ìs̄y àkùdè á drã dr̄i kuyé."

⁵ Ísákã kã r̄i átã 'i mv̀p̄i Ísòw̄w̄ be, Rèbèkã t̄è nyo r̄i tã 'd̄iri ȳj̄. Ísòw̄w̄ kã ngaa mv̀yú ásé agá 'dãã zãã r̄i ã mbãngará gá gí, ⁶ Rèbèkã ní 'yozú 'i mv̀p̄i Yòkòbù ní k̄n̄i, "Í ndre dr̄i kã, á ȳj̄ mí èt̄ep̄i r̄i átã mí èdr̄ip̄i Ísòw̄w̄ be k̄n̄i, ⁷ 'Mí á'dí má ní zãã èj̄j̄ èj̄j̄ ìj̄j̄ ní, mí ìj̄j̄ mã nya, mã sè r̄i mí ní tákírí Úpí Múngú èndr̄et̄j̄ gé, ìs̄y àkùdè á drã dr̄i kuyé." ⁸ Mã mvã r̄i, 'i ȳj̄ mã, 'i 'dù tã mã ní r̄i l̄úú mí ní n̄õri ngaa. ⁹ 'Í mv̄ ndr̄ij̄ r̄i pí ásám̀vò gé 'dãã, mí ìj̄j̄ mã ní ndr̄ij̄ ìr̄i mba'ba f̄óló ni pí, mã á'dí r̄i zãã èj̄j̄ èj̄j̄ ní sèé mí èt̄ep̄i ní, s̄y mí èt̄ep̄i ní lèé r̄i t̄j̄n̄i, ¹⁰ mì j̄j̄ r̄i sèé ìri ní, ã nya r̄i, ã sè r̄i mí ní tákírí, ìs̄y àkùdè drã dr̄i kuyé."

¹¹ Yòkòbù ní 'yozú èndr̄ep̄i Rèbèkã ní k̄n̄i, "Í n̄j̄ rá mã èdr̄ip̄i Ísòw̄w̄ ã r̄y'ba dù cèré kuú 'bí rú, 'bo mã r̄y'ba 'bí àkò. ¹² Mã èt̄ep̄i ómv̄yú d̄ò mã r̄y'ba, ícò n̄j̄ ãmã 'yoó k̄n̄i mã r̄i 'i mì ù'bã 'd̄in̄i ku? Ícò mã ní tákírí sèé ku, ìri mã tri rá."

¹³ Èndr̄ep̄i ní 'yozú ìri ní k̄n̄i, "Mã mvã r̄i, mí èt̄ep̄i tri d̄ò mì, tã ni ã s̄y mã r̄y'ba gá. 'Í 'dù tã mã ní 'yoó mí ní 'd̄iri ngaa, 'i mv̄ ndr̄ij̄ r̄i pí ìj̄j̄ mã vá n̄õ."'

¹⁴ Yòkòbù ní kúru mv̀yú ndr̄ij̄ r̄i pí ìj̄j̄zú sèzú èndr̄ep̄i ní, èndr̄ep̄i ní zãã r̄i á'dízú èj̄j̄ èj̄j̄ s̄y èt̄ep̄i Ísákã ní lèé r̄i t̄j̄n̄i. ¹⁵ Rèbèkã ní ívé mvã kãyú Ísòw̄w̄ vé b̄ongó mùké mùké j̄ó agá 'dãã r̄i pí 'i'dúzú úsuzú ívé mvã ỳ'dù Yòkòbù r̄y'ba gá. ¹⁶ 'Í'dù ndr̄ij̄ ì'bú úmbé Yòkòbù dr̄igé, àzini umbe ní adrii'p̄i 'bí àkò r̄i gé. ¹⁷ Ìri ní zãã 'i ní á'dí èj̄j̄ èj̄j̄ r̄i 'i'dúzú pãnga be, sèzú Yòkòbù dr̄igé.

¹⁸ Yòkòbù ní mv̀yú èt̄ep̄i vùgá 'dãã, ìri ní ìri z̄jzú k̄n̄i, "Mã èt̄ep̄i."

Ísákã ní ã'yìzú k̄n̄i, "Mã mvã r̄i, mã n̄õ." Ísákã ní ìri z̄jzú k̄n̄i, "Bã 'd̄iri á'di 'i?"

¹⁹ Yòkòbù ní 'yozú èt̄ep̄i ní k̄n̄i, "Bã r̄i mã 'i Ísòw̄w̄ 'i, mívè mvã kãyú r̄i. Á 'dù tã r̄i ngaa s̄y mí ní l̄úú mã ní r̄i t̄j̄n̄i gí. Mí ìngá ùr̄i ur̄y s̄i, 'i nya zãã mã ní ìj̄j̄ mí ní n̄õri, 'i sè r̄i mã ní tákírí."

²⁰ Ísákã ní mv̀p̄i r̄i z̄jzú k̄n̄i, "Mã mvã r̄i, mí ìs̄y zãã r̄i mbèl̄en̄j̄á 'd̄in̄i ngóni?"

Yòkòbù ní újãzú k̄n̄i, "Úpí Múngú mívè r̄i sè mã ní dr̄ilè mùké n̄i, mã ní zãã r̄i ìs̄y z̄jzú àn̄i."

²¹ Kúru Ísákã ní 'yozú Yòkòbù ní k̄n̄i, "Mã mvã r̄i, mí ìtrú mì ìnyinjã mã gãrã gá n̄õ, mã ómv̄yú r̄i mì r̄y'ba, mã n̄j̄ r̄i ãmã ádarú d̄ò mì Ísòw̄w̄ 'i, d̄ò mì adri ìsòw̄w̄ 'i ku."

²² Yòkòbù ní 'i útrúzú ìnyinjã 'i èt̄ep̄i Ísákã vùgá 'dãã, Ísákã ní ìri ã r̄y'ba ómv̄yú, ìri ní 'yozú k̄n̄i, "Ẹ'dùk̄ó mívè r̄i 'y s̄y Yòkòbù vé r̄i t̄j̄n̄i, 'bo mì dr̄i 'bí be s̄y Ísòw̄w̄ vé r̄i t̄j̄n̄i." ²³ Ísákã ní ãmã kuyé, ã'diãt̄ãsiyã dr̄i ní cèré 'bí rú s̄y Ísòw̄w̄ vé r̄i t̄j̄n̄i. Ìri ní kúru tákírí sèzú Yòkòbù ní. ²⁴ Ìri ní z̄jzú k̄n̄i, "Ádarú 'ba r̄i nyo mí 'i mã mv̀p̄i Ísòw̄w̄ 'i?"

Yòkòbù ní újãzú k̄n̄i, "Bã r̄i mã 'i Ísòw̄w̄ 'i."

²⁵ Ísákã ní 'yozú k̄n̄i, "Mí ìj̄j̄ mã ní zãã r̄i sèé nyaá, mã sè r̄i mí ní tákírí."

Yòkòbù ní zãã r̄i j̄jzú sèzú èt̄ep̄i ní, èt̄ep̄i ní nyazú, ìri ní kpá v̄j̄nyò sèzú èt̄ep̄i ní, èt̄ep̄i ní mv̄yú. ²⁶ Kúru èt̄ep̄i Ísákã ní 'yozú ìri ní k̄n̄i, "Mã mvã r̄i, mì ìtrú mì mã gãrã gá n̄õ, mì ìm̀yú mã t̄j̄ ndrúú."

²⁷ Yòkòbù ní mv̀yú èt̄ep̄i Ísákã vùgá 'dãã, ìri ní t̄j̄ ni ndrúzú. Ísákã kã ìrivè b̄ongó è èj̄j̄ nḡú, ìri ní 'yozú k̄n̄i,

"Á, mã mv̀p̄i è èj̄j̄ nḡú

s̄y ómv̄yú Úpí Múngú ní tákírí 'bãã dr̄i ní gé gí r̄i t̄j̄n̄i.

²⁸ Múngú ã sè mí ní èndr̄il̄igò 'b̄y gélésì, ã 'a mívè ànyãngã dr̄igé v̄ú dr̄igé n̄ógó,

mívè ànyãngã ã ka r̄i àn̄i, àzini mívè v̄j̄nyò ã 'a r̄i àn̄i.

²⁹ S̄j̄r̄y àndiãndi r̄i pí ã ngakí r̄i èz̄j̄ mí ní, k̀pí ã ùt̄ik̄i k̄m̀úc̄i mì èndr̄et̄j̄ gé, k̀pí adrik̄i át̄i'ba mívè ní.

Mi adri ámbúgú rú mí édrípíj dríge,
 lè kòpí à ùtíkí kùmúci mí èndrètí gé,
 kòpí à adríkí mí pálé gá.
 'Bá rí tri dō mí, í Ìri tri rá,
 'Bá rí sè dō mí ní tākíri, í Ìri ní tākíri
 sè rá."

³⁰ Ísákā kā tākíri sēē Yōkóbū ní gí,
 Yōkóbū kā ngaá muḡ étépi ā gārā gá sī,
 koro édrípí Íṣōwū ní ícázú zāá mbāngárá
 gálésí. ³¹ Íṣōwū ní kpá ínyá á'dízú zāá sī
 èjì èjì, Ìri ní jìzú sèzú étépi ní, Ìri ní 'yozú
 kīnī, "Má étépi, mí íngá úrí uru sī, 'í nya
 zāá má ní á'dí ùjì mí ní nōrí, 'í sē rí má
 ní tākíri." ³² Ísákā ní zìzú kīnī, "Bá rí
 á'dí 'i?" Íṣōwū ní újázú kīnī, "Bá rí ma
 'i Íṣōwū 'i, mívé mvá káyú rí." ³³ Ísákā ā
 rù'ba yā kpírìkpírì, Ìri ní zìzú kīnī, "Bá té
 zāá á'dípi ùjìpi má ní nōgò rí á'dí 'i? Á nya
 zāá rí ú'díkírìṅá nōgò, íṣú àkùdè mí ícá drí
 kuyé, á sē tākíri Ìri ní gí. Tākíri má ní sēē
 gí rí, ícókí újá gōó vúlé ku."

³⁴ Íṣōwū kā tā étépi ní 'yoó 'dìri yìj, Ìri
 ní rizú ngozú ù'dúkò be uru 'daá izāngá
 izāngá rú, Ìri ní 'yozú kīnī, "Má étépi, lè mí
 sē má ní tākíri rí Ìndí!" ³⁵ Ísákā ní 'yozú
 Íṣōwū ní kīnī, "Mí édrípí ímú nōgò, ù'bā
 má mì, pa tākíri má ní lēē sēē mí ní rí gí."
³⁶ Íṣōwū ní 'yozú kīnī, "Rù í ní 'daá Ìri ní
 Yōkóbū* 'dìri 'dakí Ìri pìjì, á'diātāsìyā ù'bā
 má mì caá vú be Ìrì. Pa mávè káyú má
 dríge sī, nóni pa kpá tākíri mí ní lēē sēē
 má ní rí má dríge sī gí!" Kúru Íṣōwū ní
 étépi rí zìzú kīnī, "Tākíri ázi mí vúgá 'dū
 mí ní ícò sēē má ní ní 'daayo?" ³⁷ Ísákā ní
 'yozú Íṣōwū ní kīnī, "Á 'bā Yōkóbū rí mí
 dríge ámbúgú rú gí, á 'yo, má kīnī, Ìrívè
 édrípíj cèré adri átí'ba Ìrívè ní. Á sē Ìri ní
 ànyāngá fífí, ázini á sē Ìri ní vinyò gí. Má
 mvá rí, má 'o rí mí ní á'dí?" ³⁸ Íṣōwū ní
 'yozú étépi ní kīnī, "Má étépi, tākíri rí mí
 vúgá 'dilé 'yèjá álu!" Má étépi, 'í sē má ní
 tākíri Ìndí fò!" Kúru Íṣōwū ní 'dózú ngozú
 ù'dúkò be uru 'daá.

³⁹ Étépi Ísákā ní 'yozú Ìri ní kīnī,
 "Bètí mí ní adrizú rí,
 Ìri vù rará rú nyòókú múké rí ā rù'ba
 gá sī,
 èndrìlígò 'a drí ní gé ku.

⁴⁰ Mí è'dí 'dì Ìlì áco ní sī, mí íbì ngá íṣú
 ndò.
 Mí ímú adri túgèrì mí édrípí vé ní.
 'Bo mí kádò lēē ímú mí oyuyú adringárá
 túgèrì rú rí agásí,
 mí gò adrií túgèrì rú Ìri ā pálé gá ku."[†]

Yōkóbū ápa Íṣōwū sī

⁴¹ Íṣōwū 'bā èṣí ùnjí Yōkóbū ní, étépi
 Ísákā ní tākíri sēē Yōkóbū ní rí sī. Íṣōwū ní

'yozú kīnī, "U'dú má étépi ní drázú rí 'bā
 ícá Ìnyíṅá gí, ma ímú má édrípí Yōkóbū rí
 'dì drá rá."

⁴² Kā tā Íṣōwū ní 'yoó 'dìri ùlúú Rēbēkā
 ní, Rēbēkā ní 'bā ázi pèzú muḡú tá 'dìri
 ùlúú Yōkóbū ní kīnī, "Mí édrípí Íṣōwū rí
 lètí ndá lèzú mí 'dìzú drázú, 'í èṣí ā ndrì rí
 àní. ⁴³ Má mvá rí, á 'yo mí ní, lè mí ápa
 muḡú má édrípí Lābānā vú Hārānā gá. ⁴⁴ 'Í
 mu adrií vú ní gé 'daá ùkòlò, cìngbá mí
 édrípí Íṣōwū vé èṣí veépi 'dìri ndrì dō gí
 ká. ⁴⁵ Mí édrípí vé èṣí veépi 'dìri ndrì dō
 gí, ázini tá rí ávì dō èṣí ní agásí gí, ma 'bā
 ázi pè mu mí bī, mí ímví rí ígòó 'bètí. Á lè
 anjì mávè rí pi ā ùdrákí Ìrìtrò ù'dú álu agá
 ku."

⁴⁶ Rēbēkā ní 'yozú Ísákā ní kīnī, "Íṣōwū
 vé ùkú jeé Hítí gé 'dì'bée rí má ní izāngá
 sē ambamba. Yōkóbū je dō kpá mvá ùkú
 Hítí vé ní, múké ní, lè má drá 'dúisí rá."

28

¹ Kúru Ísákā ní Yōkóbū rí zìzú ímúzú, Ìri
 ní tākíri sèzú Ìri ní. Ìri ní 'yozú Yōkóbū ní
 kīnī, "Lè mí je mvá ùkú Kānānā vé ní mí
 ní ùkú rú ku. ² 'Í nga muḡú ùkú jeé Pādānā
 Áramá gá, mí èndrèpi vé étépi Bētúwélè
 vé 'bètí ásámvú gé. Mí èndrèpi vé édrípí
 Lābānā vé anjì ùkú ásámvú gé, 'í je álu
 ní mí ní ùkú rú. ³ Múngú Úkpò 'Dípa ā
 sē mí ní tākíri, lè mí tì anjì, kòpí ē ízúkí
 kárákará, úyú mívé rí pi ē ízúkí, kòpí ā
 adríkí rí étépi sùrú kárákará rí pi vé ní.
⁴ Lè Múngú ā sē mí ní tākíri úyú mívé rí pi
 be, sù Ìri ní sēē Ábūrāmā ní rí tìnjì, àngū
 'bá ní adrizú 'a ní gé jákà rú nōrí, ā adri rí
 Ìmívè ní, á'diātāsìyā Múngú sē àngū nōrí
 Ábūrāmā ní."

⁵ Kúru Ísákā ní Yōkóbū rí pèzú muḡú
 Pādānā Áramá gá Lābānā vúgá. Lābānā
 rí Bētúwélè Áramāgú rí vé mvá, Rēbēkā rí
 Yōkóbū pi vé èndrèpi Íṣōwū be, Ìri Lābānā
 vé ómvúpi.

Íṣōwū gò ùkú ázi jeé

⁶ Íṣōwū nì amá 'yozú kīnī, Ísákā sē tākíri
 Yōkóbū ní gí, pè Ìri muḡú ùkú jeé Pādānā
 Áramá gá. Kā tākíri sēē Yōkóbū ní gí, èjì
 Yōkóbū ní kīnī, ā je mvá ùkú Kānānā vé
 ní ku. ⁷ Yōkóbū 'dú tá étépi pi vé èndrèpi
 be rí ngaá rá, mu Pādānā Áramá gá 'daá
 rá. ⁸ Kúru Íṣōwū kā nìjì amá 'yozú kīnī,
 'í étépi Ísákā lè ā jekí mvá ùkú Kānānā
 vé ní ku, ⁹ Ìri ní gòzú ùkú ázi jezú. Je
 Ísimāelè vé mvá ùkú Māhālátá rí 'í ní
 ùkú rú. Māhālátá rí Nēbāyótí vé ómvúpi,

* **27:36** 27:36 Yōkóbū: Yōkóbū vé ífífí, rù pà èdekèdè, 'dìri lù kīnī Ìri édrípí vé káyú èrì ùkpò sī. † **27:40** 27:40
 Oyu adringárá túgèrì rú rí agásí rá: Úyú Íṣōwū vé rí pi ndékí úyú Yōkóbū vé rí pi è'dí 'dìngárá sī rá. 'Í lā 2 'Bāgú
 8:20-22.

Nēbāyótí ri Ísīmāélē ā mvá, Ísīmāélē ri Ābūrāmā ā mvá.

Urobí ūbī Yōkóbū ri Bētélē gá

¹⁰ Yōkóbū ní ngazú Bērīsebā gá 'dāāsī, ĩri ní 'dezú mužú Hārānā gá. ¹¹ Kā mužú caá vūrā āzi gé, ĩri ní áwízú lazú 'dāgá, ā'diātāsīyā ūtú rī ní 'deé gí rī sī. ĩri ní irā í'dúzú 'bāzú 'í drī ēřízú ānī, ĩri ní kúru lazú ū'dú kozú. ¹² Urobí ūbī ĩri kīnī, 'í ndre ngá ĩ ní rizú tuzú uru ní í'dózú vūgá nōgó cīmgbá cazú 'bū gé 'dāá. Múngú vé mālāyikā rī pi ri ísī ímúzu ānī vūgá nōó, kōpi kpá gó tu mužú ānī 'bū gé 'dāá. ¹³ Úpi Múngú tu pá kuú ngá í ní rīi tujú ānī uru rī drīgē urugégé 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ma Úpi Múngú 'i, Ābūrāmā pi ní rīi ĩnjī Īsākā be rī. Āngū mí ní lazú 'dīri, ĩri adri mívé ní, úyú mívé rī pi be. ¹⁴ Úyú mívé rī pi ímú ízú kárakarā sū cínýáfā vū drīgē rī tīnī. Kōpi ĩ íré mužú wōókō ūtú ní 'dezú rī gé, wōókō ūtú ní ífūzú rī gé, wōókō ūrúlé rú rī gé, āzini wōókō ándrelé rú rī gé. 'í tākiri sē 'bá vū drīgē nōgó rī pi ní rī tā sī, āzini úyú mívé rī pi ā tā sī. ¹⁵ Ma adri mí be trū, vūrā mí ní ēcízú rī pi agāsī, ma mí ūtē rá. Ma mí ĩjī Īgō vúlē āngū nōri agá nōgó. Má ícō mí kuú ku, ma ūyō má ní sōó rī vé tā 'du nga rá."

¹⁶ Yōkóbū kā aruú ū'dú gélé sī, ūšū kīnī, "Ádarú Úpi Múngú rī vūrā nōri agá anigé, 'bo á nī á má kuyé." ¹⁷ Tā 'dīri sē Yōkóbū ní ūřī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Vūrā nōri má ní ūřī sē! Vūrā nōri ícō adri jó Múngú vé ní, ĩri kēřtī fizú ānī 'bū gé rī."

¹⁸ Kā mužú adrii drū 'dīni ū'bútīnā rī sī, Yōkóbū ní irā 'í ní 'í drī ēřízú 'dīri í'dúzú ĩ'dízú, ĩri ní ūdu dāzú drī ní gé. ¹⁹ ĩri ní vūrā 'dāri ā rú 'dazú Bētélē. (Íffī ní, jó Múngú vé ní.) Drīdrī ní, zīkí kūrū 'dāri ā rú Lúžī.

²⁰ Kúru Yōkóbū ní ūyō sōzú Múngú ęndreřtī gé kīnī, "Múngú ūtē dō ma ēcī má ní tuú nōri gé rá, sē dō má ní ānyāngā bōngó be rá, ²¹ āzini má ūjā dō ma gōó múké má étēpi vé āngá 'dāá rá, Úpi Múngú rī adri Múngú mávé ní. ²² Irā má ní ĩ'dī nōri, ĩri adri vūrā Múngú rī ĩnjīzú ní. Ngá Múngú ní sēé má ní rī pi āřevú céré, ngá mužrī agá, ma ālu ní í'dú sē Múngú ní."

29

Yōkóbū ca Pādānā Ārāmā gá

¹ Kúru Yōkóbū ní ngazú mužú ēcī gé, ĩri ní cazú 'bá adri 'bá wōókō ūtú ní ífūzú rī gé rī pi vé āngū gé. ² ĩri ní kídí ndrezú ásé agá 'dāá, kábīlō rī pi úmúki ĩ laá kuú kídí rī ā gārā gá vūrā sī na, ā'diātāsīyā kábīlō rī pi ri yījī mvu kídí 'dāri gé. Ōžīkí kídí rī

ē tī irā āmbúgú ní sī. ³ Kádō kábīlō rī pi úmú céré kídí rī ā gārā gá 'dāá, 'bá kábīlō úcé 'bá rī pi irā rī gū kídí rī tī gé sī āmvé, kōpi kábīlō rī pi ní yījī sē mvu, kōpi kúru irā rī gū 'bá gō vúlē kídí rī tī gé 'dāá.

⁴ Yōkóbū ní 'bá kábīlō úcé 'bá rī pi zizú kīnī, "Má ēdrīpi, ĩmi íbiki íngá ngúgá?"

Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá íbiki íngá Hārānā gá."

⁵ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi nīkí Nāhōrā mvōpi vé mvá Lābānā rī rá?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Ē, 'bá nīkí ĩri rá."

⁶ Kúru Yōkóbū ní kōpi zizú kīnī, "Lābānā rī múké?"

Kōpi kīnī, "Ē! ĩri múké. 'í ndre drī ká ĩrivé mvá ūkú Rāélē rī ímú kábīlō rī pi be 'dā."

⁷ Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, ūtú rī drī anigé, sá nōri adri kábīlō rī pi úmúzu vūrā ālu gé ní kuyé. ĩmi sēki kábīlō rī pi ní yījī mvu, ĩmi jīkí kōpi vúlē mužú ĩřībī nyaá."

⁸ Kōpi ní újázú kīnī, "'Bá ícókí drī kábīlō rī pi ní yījī sēé mvu ku, úmúki dō kábīlō rī pi céré gí, āzini gūki dō irā rī kídí rī tī gé sī āmvé gí, 'bá íbī kábīlō rī pi ní yījī sē mvu ndō."

⁹ Yōkóbū kā rīi átá kōpi be, koro Rāélē ní ícázú étēpi vé kábīlō rī pi be, ā'diātāsīyā Rāélē rī kábīlō rī pi úcé ní. ¹⁰ Yōkóbū kā 'í ádrōpi Lābānā vé mvá ūkú Rāélē rī ndree Lābānā vé kábīlō rī pi be, ĩri ní mužú irā rī gūzú kídí rī tī gé sī, ĩri ní yījī sēzú mvuzú kábīlō rī pi ní. ¹¹ Kúru Yōkóbū ní Rāélē rī u'dezú ruzú bēdrī sī, ĩri ē tī ndruzú, ĩri ní í'dózú ngozú ū'dúkō be uru 'dāá. ¹² ĩri ní lūzú Rāélē ní kīnī, 'í Rāélē étēpi vé ádrōmvá, Rēbēkā ā mvá. Rāélē ní njuzú mužú tā 'dīri ūlūzú étēpi ní.

¹³ Lābānā kā ívé ádrōmvá Yōkóbū vé tā yījī, ĩri ní njuzú mužú vú ní gé 'dāá. ĩri ní Yōkóbū rī u'dezú ruzú bēdrī sī, tī ní ndruzú, ĩri ní Yōkóbū rī jīzú mužú ívé āngá. Yōkóbū ní tā 'í ngaapi rī ūlūzú ĩri ní céré. ¹⁴ Kúru Lābānā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí íbī ífūú má rú 'bá gá, mí āri mávé ní."

Yōkóbū je Léyā pi Rāélē be 'í ní ūkú rú

Yōkóbū kā adrii Lābānā vúgá 'dālē caá mbāá ālu gí, ¹⁵ Lābānā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí adri dō mávé márítē drāāsīyā, mí ícō má ní ēžī ngaá kána ku. 'í lū má ní, má ūřē mí ngōpi?"

¹⁶ Lābānā rī anji ūkú be ĩřī, mvá káyú rī ā rú Léyā 'i, mvá ūdú rī ā rú Rāélē 'i. ¹⁷ Léyā rī ūnyī ákō, Rāélē rī ūnyī be, ęndreřtī ní kōnjúkōnjú. ¹⁸ Yōkóbū lē Rāélē rī ambamba, ĩri ní 'yozú Lābānā ní kīnī, "'Í sē dō mívé mvá ūdú Rāélē rī jee má ní ūkú rú rá, ma mí ní ēžī nga ca ĩlī ēžīřī."

¹⁹ Lābānā ní 'yozú kīnī, “Á sē ĩri jeé 'bá āzi ní ku, ma ĩri sē je mí ní. Lē mí adri má vúgá nōgó, 'í nga ězi má ní.” ²⁰ Kúru Yōkóbū ní ězi ngazú cazú ílí ěziřĩ, 'í je rí Rāélē rí 'í ní ũkú rú, 'bo ílí 'dī'bée indré mī ní gé 'dālē mādāñā, ā'diātāsīyā lē Rāélē rí ambamba.

²¹ Kúru Yōkóbū ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Á nga ězi rí deęé gí, 'í sē mávé ũkú, 'bá lēki laá ĩri be.”

²² Kúru Lābānā ní 'bá rī pi zizú ímúzu ũmū ũkú rī jezú rī ā nyangará gá. ²³ Āngū rī ká niŋ, Lābānā ní ívé mvá ũkú Léyā rí jizú sēzú Yōkóbū ní, Yōkóbū pi ní lazú ĩri be trú. ²⁴ Lābānā ní ívé átí'bá Jēlēfā rí sēzú Léyā ní, ā nga rī ĩri ní ězi átí'bá rú.

²⁵ Kā adrii drū 'dīni ũ'būtīñā rī sī, Yōkóbū ndre 'bá rī Léyā 'í! ĩri ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Í 'o ma 'dīni āsī? Á nga mí ní ězi rī Rāélē ā tā sī, adri 'dīni kuyé? Mí ũ'bā má mī 'dīni āsī?”

²⁶ Kúru Lābānā ní 'yozú kīnī, “Bávē mēre nōgó rī, ĩ mvá ũkú kāyú rī je drīdrī, ĩ íbī mvá ũkú ũdú rī je ndó. ²⁷ ĩmi adriki drī mvá ũkú kāyú rī be caá ũ'dú ěziřĩ ká, ũ'dú ěziřĩ ājē vé rī de dō gí, 'bá íbī mí ní mvá ũdú rī sē ndó. Mí gó má ní ězi āzi nga ca ílí ěziřĩ.”

²⁸ Yōkóbū ā'yī rá. Adri caá Léyā be ũ'dú ěziřĩ. Kúru Lābānā ní ívé mvá ũkú Rāélē rí sēzú ĩri ní ũkú rú. ²⁹ Lābānā sē ívé átí'bázi Bīlā rí ívé mvá ũkú Rāélē ní átí'bá rú. ³⁰ Yōkóbū pi ní lazú Rāélē be, Yōkóbū lē Rāélē rí Léyā rí ndéé. Yōkóbū gō ězi āzi ngaá Lābānā ní caá ílí ěziřĩ.

Anji Yōkóbū pi ní tīj Léyā be rī

³¹ Úpí Múngú kā ndree Yōkóbū lē Léyā rí ku, ĩri ní drī tizú Léyā rú'bá gá, zī Léyā vé lēti mvá tizú rī rá. 'Bo Rāélē adri kú ũndó rú. ³² Léyā ní 'a ísúzu, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Rūbēnā 'i.* ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú ndre mávé izāngā gí. Nóni má ágó ní rí ma lē rá.”

³³ ĩri ní gōzú 'a ísúzu dīj, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú yī rá, má ágó ní lē ma ku, gō má ní mvá ágó āzi sēé gí.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Sīmīyónā 'i.†

³⁴ ĩri ní kpá gōzú 'a āzi ísúzu dīj, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Nóni má ágó ní rí ímú adri má be trú, ā'diātāsīyā á tī nóni ĩri ní anji ágō caá na.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Léví 'i.‡

³⁵ ĩri ní kpá gōzú 'a āzi ísúzu dīj, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Nóni ma Úpí Múngú rí íngú rá.” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Yúdā 'i.§ 'Dīri ā vudrī gé, gō anji tīj kuyé.

30

¹ Rāélē kā ndree Léyā tī anji Yōkóbū ní gí, ĩri ní í'dózu ā'yā 'bāzu ómvúpi Léyā be, ĩri ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Í sē dō má ní anji ku, má drā 'dīisí rá!”

² Yōkóbū ā 'a ve Rāélē ní ũnjí ũnjí, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'i, má uga mí mvá tīngará sī ní?”

³ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Mávé átí'bá Bīlā rī 'dī. ĩmi lakí ĩri be, ā tī rí má ní anji, anji ĩri ní tīj rī, ā adri rí anji mávé ní.”

⁴ Kúru Rāélē ní ívé átí'bá Bīlā rí sēzú Yōkóbū ní ũkú rú, Yōkóbū pi ní lazú ĩri be. ⁵ ĩri ní 'a ísúzu, ĩri ní mvá ágóná tizú Yōkóbū ní. ⁶ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Múngú nī rá, ma rí tā 'o pīřĩ, yī mávé zīngará gí, sē má ní mvá ágóná.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Dánā 'i.*

⁷ Rāélē vé átí'bá Bīlā gō 'a ísú dīj, ĩri ní Yōkóbū ní mvá ágóná ĩřĩ ní tizú. ⁸ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Á fū ũmbā ũkpō sī má ómvúpi be, 'bo má aga gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Náfātālī 'i.†

⁹ Léyā kā ndree 'í tī ku, ĩri ní ívé átí'bá Jēlēfā rí sēzú Yōkóbū ní ũkú rú. ¹⁰ Léyā vé átí'bá Jēlēfā ní mvá ágóná tizú Yōkóbū ní. ¹¹ Léyā ní 'yozú kīnī, “Má ísú drīlē múké gí!” ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Gádí 'i.‡

¹² Léyā vé átí'bá Jēlēfā ní Yōkóbū ní mvá ágóná ĩřĩ ní tizú. ¹³ Léyā ní 'yozú kīnī, “Ma āyīkō sī! Nóni ũkú rī pi 'yo, má ísú āyīkō gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rú 'dazú Ásērā 'i.§

¹⁴ Lókí ĩ ní rizú ānyāngā ikūnāzú rī gé, Rūbēnā 'de muŵí ómvú gé 'dāá, ísú peŵi ĩ ní zīj mādārākā* rī, ĩj peŵi rī sēé 'í ěndrēpi Léyā ní. Rāélē ní 'yozú ómvúpi Léyā ní kīnī, “Í sē mí mvópi vé mādārākā rī ā urukō má ní.”

¹⁵ Léyā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mávé ágó mí ní 'duŵí 'dīri ca drī mí ní kuyé? Nóni 'í lē kpá má mvópi vé mādārākā 'duŵí drī ní gé kpáá?”

Rāélē ní 'yozú kīnī, “Í sē dō má ní mādārākā rī rá, ma sē Yōkóbū rí fī mu la mí be ĩnīñā nōrī sī rá.”

* **29:32** 29:32 Rūbēnā: Rú Rūbēnā 'dīri vé ífifi, Múngú ndre mávé izāngā gí. † **29:33** 29:33 Sīmīyónā: Rú Sīmīyónā 'dīri vé ífifi, Úpí rí 'bá yī rá. ‡ **29:34** 29:34 Léví: Rú Léví 'dīri vé ífifi, úmúngará. § **29:35** 29:35 Yúdā: Rú Yúdā 'dīri vé ífifi, íngúngará. * **30:6** 30:6 Dánā: Rú Dánā 'dīri vé ífifi, Múngú rí tā lē pīřĩ. † **30:8** 30:8 Náfātālī: Rú Náfātālī 'dīri vé ífifi, á fū ũmbā ũkpō sī. ‡ **30:11** 30:11 Gádí: Rú Gádí 'dīri vé ífifi, drīlē múké. § **30:13** 30:13 Ásērā: Rú Ásērā 'dīri vé ífifi, āyīkō. * **30:14** 30:14 Mādārākā: Peŵi ĩ ní zīj mādārākā 'dīri, ĩri kuyībī, ĩri kpá sē ĩ anji tī ānī índi.

¹⁶ Ūndrénjá 'dāri sī, Yōkóbū kā ímví Ígōó ómvú gélésī, Léyā ní fūzú mužú İri vūgá 'dāā, İri ní 'yozú kīnī, "Āndrū 'bā la mı be İnjā nōri sī. Á je mı mā mvópi vé māndārākā sī gı." Kúru Yōkóbū pi ní lazú Léyā be İnjā 'dāri sī.

¹⁷ Múngu yİ Léyā vé zİngará rá. İri ní 'a İşúzú, İri ní mvā ágō āzi tİzú Yōkóbū ní.

¹⁸ Léyā ní 'yozú kīnī, "Mā ní māvé āti' bā sēē Yōkóbū ní ūkú rú rİ sİ, Múngu ūfē ma gı." Kúru İri ní mvā rİ ā rü 'dazú İsākārā 'i.[†]

¹⁹ Léyā ní gōzú 'a āzi İşúzú dİİ, İri ní mvā ágō āzi tİzú Yōkóbū ní, anjİ āgō İri ní tİİ rİ pi cakİ āziyā.

²⁰ Léyā ní 'yozú kīnī, "Múngu sē má ní fēfē múké ni. Nōni má ágō ni ri ma İnjİ rá, ā'diātāsiyā ā tİ İri ní anjİ caā āziyā." İri ní mvā rİ ā rü 'dazú Jēbūlūnā 'i.[‡]

²¹ Vūdrİ ní gé, Léyā ní gōzú mvā ūkú tİzú, İri ní rü ní 'dazú Dİnā 'i.

²² Kúru Múngu ní Rāélē ā tİ ūşúzú, yİ Rāélē vé zİngará rá, İri ní drİ tİzú Rāélē rü' bā gá, zİ Rāélē vé lēti mvā tİzú rİ rá.

²³ İri ní 'a İşúzú, İri ní mvā ágōnā tİzú, İri ní 'yozú kīnī, "Múngu 'du drİnjā má drİgé sİ gı." ²⁴ İri ní mvā rİ ā rü 'dazú Yōsēpā 'i,[§] İri ní 'yozú kīnī, "Lē Ūpi Múngu ā sē má ní mvā ágōnā āzi."

Yōkóbū vé ānyāpā İzú rá

²⁵ Rāélē kā Yōsēpā ri tİİ, Yōkóbū ní 'yozú Lābānā ní kīnī, "Mı oyu ma, ā lē mvİİ gōó 'bēti 'bāvē āngū gé. ²⁶ 'İ sē māvē ūkú rİ pi anjİnā rİ pi be, ā'diātāsiyā ā nga ēzi rİ mı ní kōpi ā tā sİ, mı oyu ma, mā 'de mvū. 'İ nİ rá ā nga mı ní ēzi rİ ambamba."

²⁷ Lābānā ní 'yozú İri ní kīnī, "'İ yİ drİ ma ká, mı adri nōgō. Á nİ āmā rá, ma nōni ā' bŭ be, ā'diātāsiyā Ūpi Múngu sē má ní tākiri mı tā sİ." ²⁸ Lābānā ní gōzú 'yozú kīnī, "'İ lİ ngā mı ní lēē mā ūfē mı āni rİ, ma ūfē mı ní rá."

²⁹ Yōkóbū ní 'yozú İri ní kīnī, "'İ nİ rá, ā nga mı ní ēzi ūkpō sİ, má ūtē mivē ānyāpā rİ pi múké. ³⁰ Mā ní drİ āndŭrŭ İcāzú kuyé rİ gé, mivē ānyāpā İzú kuyé, nōni má ní adrii nōgō rİ sİ, Ūpi Múngu sē mı ní tākiri, mivē ānyāpā İzú kārākarā. 'Bo mā 'ı'dó rİ māvē 'bā rİ pi ē İzā koó ngā sİ ngōtİ?"

³¹ Lābānā ní Yōkóbū rİ zİzú kīnī, "Ngā mı ní lēē mā sē mı ní rİ ā'di?"

Yōkóbū ní ūjāzú İri ní kīnī, "Ā sēki má ní ngā āzi ku. Mı ā'yİ dō tā má ní lēē 'yoó rİ rá, ma İcō mivē ānyāpā ūcé rá.

³² Āndrŭ lē mı oyu ma mvū mivē ānyāpā rİ pi āsāmvú gé 'dāā, mā ūpē rİ kābilō

rŭ' bā be mı'yİmİ'yİ, dōku bō'dŭbō'dŭ rİ pi, āzini kābilō anjİ rŭ' bā be İnjİ İnjİ rİ pi, ndrİİ rŭ' bā be bō'dŭbō'dŭ, dōku mı'yİmİ'yİ rİ pi má ní. Ngā mı ní ma ūfēzŭ rİ pi adri' bēē 'dİ. ³³ Ūmvŭlēsİ mı kādō ānyāpā mı ní ma ūfēzŭ rİ pi ndreē, mı nİ rİ āmā 'yozú kīnī, ma tā 'o piİİ. Māvē ānyāpā rİ pi āsāmvú gé 'dāā, mı İşŭ dō ndrİİ rŭ' bā be mı'yİmİ'yİ ku ni, dōku bō'dŭbō'dŭ ku ni, dōku mı İşŭ dō kābilō anjİ rŭ' bā be İnjİ ku ni, mı nİ āmā 'yozú kīnī má ūgŭ mivē ānyāpā."

³⁴ Lābānā ní 'yozú kīnī, "Mā ā'yİ rá. Ā adri sŭ mı ní 'yoó rİ tİnİ." ³⁵ Ū'dŭ 'dāri sİ, Lābānā ní ndrİİ āgō rŭ' bā be girigiri, dōku bō'dŭbō'dŭ rİ pi ūpēzŭ ndrİİ ūkú rŭ' bā be mı'yİmİ'yİ, dōku rŭ' bā be bō'dŭbō'dŭ rİ pi be, kābilō anjİ rŭ' bā be İnjİ İnjİ rİ pi be, sē kōpi İvé anjİnā rİ pi rikİ ūcé nİ. ³⁶ Lābānā pi ní 'dezŭ mužú İvé anjİnā rİ pi be rārā rŭ, kōpi tŭkİ ēçİ caā ū'dŭ na, Yōkóbū āwİ riİ Lābānā vé ānyāpā rİ pi ā ūrukō ūcé.

³⁷ Yōkóbū ní peİİ İ ní zİİ pōpŭlā, ālİmōnİ, āzini pŭlānİ rİ pi vé drİtİ ūgazŭ, İri ní kōkō'bō ni pi ūwŭzŭ kōpi ā rŭ' bā gā sİ, İri ní peİİ rİ pi vé drİtİ 'İ ní rŭ' bā ni ūwŭ rİ pi İgİrİzŭ kŭ girigiri. ³⁸ İri ní peİİ rİ pi vé drİtİ 'İ ní rŭ' bā ni pi ūwŭ rİ pi ūsŭzŭ 'bŭ ānyāpā rİ pi ní rizŭ yİİ mvzŭzŭ rİ agā, ā'diātāsiyā ānyāpā rİ pi ri İmŭ İ İlŭwā vŭrā 'dāri gé. ³⁹ Ānyāpā rİ pi kādō İ İlŭwāā peİİ İ ní İgİrİİ girigiri rİ pi endreİİ gé, kōpi anjİ tİ rŭ' bā be girigiri, dōku mı'yİmİ'yİ, dōku bō'dŭbō'dŭ. ⁴⁰ Yōkóbū ūpē ānyāpā anjİnā 'dİ' bēē ū'bāā tŭngŭ. Ānyāpā mba' bēē gi rİ pi kādō İ İlŭwāā, Yōkóbū rİ kōpi 'bā āngŭ ndre mužú Lābānā vé ānyāpā rŭ' bā be girigiri, āzini İnjİ İnjİ rİ pi vŭgālē rŭ. Yōkóbū gŭ ānyāpā rİ pi ā ūrukō 'bāā tŭngŭ 'İ ní, ūmŭ kōpi ānyāpā Lābānā vé rİ pi be trŭİ kuyé.

⁴¹ Kādō ānyāpā rŭ' bā be mgbŭmgbŭ rİ pi İlŭwāā, Yōkóbū rİ peİİ 'İ ní rŭ' bā ni ūwŭ rİ pi ūsŭ 'bŭ ānyāpā rİ pi ní yİİ mvzŭzŭ rİ agā ānyāpā rİ pi endreİİ gé, kōpi ē İlŭwākİ rİ İ peİİ rİ ā gārā gā. ⁴² 'Bo ūsŭ peİİ rİ pi ānyāpā ūkpō ākō rİ pi endreİİ gé ku. Kúru ānyāpā ūkpō ākō rİ pi adri Lābānā vé ni, rŭ' bā be mgbŭmgbŭ rİ pi adri Yōkóbū vé ni. ⁴³ Tā 'dİri sē Yōkóbū vé ānyāpā İzú kārākarā, gō adriİ kābilō be, āzini ndrİİ be kārākarā. Gō kpā adriİ āti' bā ūkú rŭ ni pi be, āti' bā āgō rŭ ni pi be, kāmİlō pi be, dōngİ pi be.

31

Yōkóbū nga āpā Lābānā vé āngā sİ rá

¹ Yōkóbū yİ kīnī, Lābānā vé anjİ rİ pi rİ 'yo kīnī, "Yōkóbū 'du 'bā étepi vé ā' bŭ

† 30:18 30:18 İsākārā: Rŭ İsākārā 'dİri vé İffİİ, ūfēngará. İnjİngará. § 30:24 30:24 Yōsēpā: Rŭ Yōsēpā 'dİri vé İffİİ, Múngu ā sē ma ní mvā āzi.

‡ 30:20 30:20 Jēbūlūnā: Rŭ Jēbūlūnā 'dİri vé İffİİ,

ärëvú céré gí. Ísú à'bu 'dìri 'bá étèpi vùgá." ² Yòkòbù ndre kpá nóni Lābānā adri 'í be àyíkò sī sù ándúrú rī tīnī ku.

³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Yòkòbù ní kīnī, "Í mvi gōó vúlé mí é'bípi pi vé āngū gé, mívé māríté rī pi āsámvú gé, ma adri mí be trū."

⁴ Kúru Yòkòbù ní ú'dúkò pèzú Rāélè pi ní Léyā be, kòpi ē imúkí 'í isú vūrā ívé ānyāpá rī pi ní anyázú rī gé. ⁵ Yòkòbù ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Á ndre ìmi étèpi vé adringará má be rī adri sù drīdrī rī tīnī kuyé, 'bo Múngú má étèpi vé rī má be trū. ⁶ Ìmi nīkí rá, á nga ézī ìmi étèpi ní ùkpò sī. ⁷ 'Bo ìmi étèpi ù'bā má mī, újā ngá 'í ní lēé ma ùfèzú rī caá vú be mūdri. 'Bo Múngú ütē ma rá, Múngú sē 'o ma ùnjí kuyé. ⁸ Ìmi étèpi kādò 'yoó, ndrījī mī'yīmī'yī rī pi, 'í ma ùfē ānī, ndrījī rī pi céré anjī tī rú'bá be mī'yīmī'yī. Kādò 'yoó ndrījī girigírí rī pi, 'í ma ùfē ānī, ndrījī rī pi céré anjī tī rú'bá be girigírí. ⁹ Múngú 'dú ìmi étèpi vé ānyāpá drī ní gé sī rá, sē kòpi má ní.

¹⁰ "Lókí ndrījī rī pi ní rizú í ìlūwázú rī gé, urobí* ùbī pi, á ndre lá'bījò rī pi ríkí ndrījī ùkú rī pi ìlūwāá, lá'bījò rī pi á rú'bá girigírí, mī'yīmī'yī, dòku bō'dùbò'dù. ¹¹ Mālāyíkā Múngú vé rī ní ma zizú urobí agá kīnī, 'Yòkòbù!' Má ní à'yīzú, 'Ma nō.' ¹² Mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Í ndre, ndrījī āgō rī'bá ndrījī ùkú rī pi ìlūwā'bá rī pi á rú'bá céré girigírí, mī'yīmī'yī, dòku bō'dùbò'dù, á 'o tā rī 'dīnī, mí ìzā kozú, à'diātāsīyā á ndre tā Lābānā ní 'oó mí ní rī pi céré gí. ¹³ Ma Múngú ándúrú 'í 'd'aaipi mí ní Bétélè gá, vūrā mí ní írā 'd'izú rī gé, mí ní ùyò sóó èndrètī ní gé rī 'í. 'Í nga fiú ùngū nōri agāsī, 'í mvi adrii āngū 'í ní mi tizú rī agá."

¹⁴ Rāélè pi Léyā be, kòpi ní újázú Yòkòbù ní kīnī, "Ngá āzi 'bá étèpi ní imú kuú 'bá ní álujānī 'd'áayo. ¹⁵ 'Bá étèpi ndre 'bá kú sù jākā tīnī. Sē 'bá jeé kána mūfēngā ākó, 'bá ísúkí ngá āzi ājē 'd'iri agá kuyé. ¹⁶ Á'bu' Múngú ní 'dú' 'bá étèpi drígé sī rī pi ärëvú céré 'bávè ní, 'bávè anjīnā rī pi be. 'Í 'o tā Múngú ní lūú mí ní rī."

¹⁷ Kúru Yòkòbù pi ívé ùkú rī pi be, ívé anjīnā rī pi be, kòpi ní útúúzú kámilò rī pi drígé. ¹⁸ Yòkòbù dro ívé ānyāpá rī pi muzú 'í èndrètī gé sī, jī kpá à'bu 'í ní ísú Pādānā Áramā gá 'dālè rī pi muzú ìndī. 'De muzú 'í étèpi Ísákā vùgá āngū Kānānā vé rī gé.

¹⁹ Sā kòpi ní muzú rī gé, ísú Lābānā rī rārā rú, ìri rī ívé kábílò rī pi á 'bí rē. Rāélè ní étèpi vé ngá 'í ní údé múngú rú jò

ütèepi rī pi ùgūzú. ²⁰ Yòkòbù nje 'í muzú kírí, lū Lābānā Áramāgú rī ní 'yozú kīnī 'í lē mujūmu 'dīnī kuyé. ²¹ Yòkòbù ápá muzú ngá 'í ní ísú rī pi be céré, ìri ní yīi āmbúgú dīpi dīdī Yūfērētā rī zozú, ìri ní 'dezu muzú āngū āngá rú Gílédā vé rī gé.

Lābānā dro Yòkòbù ā vūdrī muzú

²² Ú'dú na ā vūdrī gé, lūkí Lābānā ní kīnī, Yòkòbù ápá gí. ²³ Lābānā ní ívé māríté rī pi trazú, kòpi drokí Yòkòbù ā vūdrī caá ú'dú be ézírí, kòpi cakí Yòkòbù pi ísú āngū āngá rú Gílédā vé rī gé. ²⁴ Kúru Múngú ní 'í 'd'azú Lābānā Áramāgú rī ní urobí agá ìnjīnā 'dāri sī, ìri ní 'yozú kīnī, "Í ndre múké, lē mí 'yo tā āzi ùnjí Yòkòbù ní ku."

²⁵ Lābānā ca mujū ísú Yòkòbù sī ívé gākú āngū āngá rú Gílédā vé rī gé, Lābānā pi ívé māríté rī pi be, kòpi mukí kpá adrii āngū 'dāri gé. ²⁶ Kúru Lābānā ní muzú 'yozú Yòkòbù ní kīnī, "Ngá mí ní 'oó 'dīnī rī ā'di? Mí ù'bā má mī 'dīnī ā'diātāsī? 'Í 'dú mávè anjī ùkú rī pi ápázú muzú kírí, sù 'bá 'í ní uruú é'dí gé rī pi tīnī ā'diātāsī? ²⁷ Mí nje mí ápá kírí má mī ù'bázú 'dīnī āsī? 'Í lū má ní kuyé āsī? Ma té mí pē muzú àyíkò sī, 'í té úngò ngo, 'í té èrī co, āzini 'í té kù'dí co. ²⁸ 'Í sē á ndru mávè anjī ùkú rī pi ē tī kuyé āsī, āzini 'í sē á ndru kòpivè anjīnā rī pi ē tī kuyé āsī? Tā mí ní 'oó 'd'iri tā azakaza vé ní. ²⁹ Ma Lābānā 'í, ma ùkpò be, ma té ícò mí 'o ùnjí rá, 'bo té ìnjīnā rī sī, Múngú mí étèpi vé rī 'yo má ní kīnī, má ndre múké, lē má 'yo tā āzi ùnjí mí ní ku. ³⁰ Á nī rá, 'í lē mí újā gōó mí étèpi vùgá, 'bo mí ùgū mávè ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī pi rá ā'diātāsī?"

³¹ Yòkòbù ní újázú kīnī, "Á 'o ùrī sī, ā'diātāsīyā má ùsū mí mívè anjī ùkú rī pi upa má drígé sī rá. ³² Mí ísú dō mívè ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī 'bá āzi vùgá nōgò rá, ā 'd'íkí 'bá 'd'iri drāá rá. 'Í ndā mívè ngá rī 'bávè māríté rī pi èndrètī gé nōgò. Mí ísú dō rá, 'í 'dú muzú." Yòkòbù nī 'yozú kīnī, Rāélè ùgū étèpi Lābānā vé ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī ní 'dīnī kuyé.

³³ Kúru Lābānā ní fizú ngá rī ndázú Yòkòbù vé gākú agá, átí'bá ìrī ùkú rú rī pi vé rī agá, āzini Léyā vé rī agá, 'bo ísú ngá rī kuyé. Kā ifúú Léyā vé gākú agá 'd'aaí, gō fī Rāélè vé gākú agá. ³⁴ Ísú ākùdè Rāélè 'dú ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú rī pi zùjū lā'bu 'í ní 'bāá kámilò úgóró gá rī agá, úri drī ní gé. Lābānā ndā ngá gākú agá 'dālè rī pi á 'a céré, ísú ngá 'í ní údé rii ìnjījī múngú rú 'd'iri kuyé.

* 31:10 31:10 Urobí: Urobí 'd'iri lū Yòkòbù ní ānyāpá ìri ní ícò zījī Lābānā vùgá rī vé tā. † 31:16 31:16 Á'bu: Á'bu 'd'iri ānyāpá 'í ní tījī girigírí, mī'yīmī'yī, dòku bō'dùbò'dù Yòkòbù ní rī pi.

³⁵ Ráelē ní 'yozú étépi ní kīnī, “Má étépi, mí 'a ā ve má ní ku, má ícò ngaá pá tuú mí ɛndrɛtj gé uru sī ku, ā 'diātāsīyā ā ndre nōó mbāā ú'dú gí.” Lābānā ndā ngá ī ní údē ríí ññjī múnɡú rī pi tí, ísú kuyé.

³⁶ Yókóbū ā 'a ve rá, ĩrī ní 'yozú Lābānā ní kīnī, “Ngá má ní 'oó ùnjī rī ā'di? Tā ùnjī má ní 'oó mí ní ñnjúú má vú sī rī ā'di? ³⁷ Nóni 'í ndā ngá mávé rī pi ā 'a céré gí, ngá mívé mí ní ísú 'dígé rá rī ā'di? Mí í'dú kòpi 'bāá mávé māríté rī pi ɛndrɛtj gé, āzini mívé rī pi ɛndrɛtj gé, kòpi ā acokí rī 'bávé tā āsámvú mí be.

³⁸ “Má adri nóni caá mí be ílí pūkú ĩrī. Mívé kábīlō rī pi ndrīj rī pi be í'békí anjī kuyé. Á nya mívé kábīlō ágó aluñani kuyé. ³⁹ Ūbūgō ci dō mívé kábīlō, dōku ndrīj, á jī ávú ní sée mí ní ku, ma rī ārígó ní úfē ma 'i. Ūgúkí dō mívé kábīlō, dōku ndrīj útú sī, dōku ññjī sī, mí rī 'yo má úfē mí ní ārígó ní, ma rī ārígó ní úfē mí ní ānyāpá mávé rī pi sī. ⁴⁰ Á rī mí ní ɛzī ngaá útú koopi gbírílí rī agá, āzini āngú ígbéepi ígbegbe rī agá, ññjā sī, á ko ú'dú ku. ⁴¹ Má adri mívé 'bétj āsámvú gé caá ílí pūkú ĩrī. Á nga mí ní ɛzī caá ílí mūdri drj ní sū, mí sē rí má ní mívé anjī úkú ĩrī 'dī'bée, āzini ā nga mí ní ɛzī caá ílí áziyá, mí sē rí má ní kábīlō, ngá mí ní kōdō lēzú ma úfēzú rī, mí újā caá vú be mūdri. ⁴² Múnɡú má étépi Ábūrāmā vé rī, āzini Múnɡú Ísákā ní ruuru rī ā adri té dō má be trj ku, ádarú mí té ma pē muzú drj be ule. 'Bo Múnɡú ndre ízāngá má ní nyaá rī rá, Múnɡú nī ɛzī má ní ngaá úkpō sī rī rá, ko má ízā rá. Ññjā rī sī, átá mí drīgé úkpō úkpō tā ùnjī mí ní 'oó rī sī.”

⁴³ Lābānā ní újázú Yókóbū ní kīnī, “Anjī úkú 'dī'bée mávé ní, ānjī kòpi ní tji 'dī'bée mávé ní, ānyāpá rī pi kpá mávé ní. Ngá mí ní ndrēe 'dī'bée ārēvú céré mávé ní. Ma ā'di 'o mávé anjī úkú 'dī'bée ní, āzini ma ā'di 'o anjī kòpi ní tji rī pi ní? ⁴⁴ Mí ímú, 'bá rúkí ùndī 'bā āsámvú gé sī mí be, lē 'bā drōkí ĩrā use use ní pi rizú ùndī 'bā ní ruj mí be 'dīrī vé tā ígázú ānī.”

⁴⁵ Kúru Yókóbū ní írá āmbúgú ní í'dúzú ì'djuzú. ⁴⁶ ĩrī ní 'yozú ívé māríté rī pi ní kīnī, “Ími íkūnākí ĩrá jji drōó vūrā alu gé.” Kòpi ní kúru ĩrá íkūnāzú íjzú drōzú vūrā alu gé, Lābānā pi Yókóbū be, kòpi áwíkí ínyá nyaá ĩrá ī ní drōó rī ā gārā gá. ⁴⁷ Lābānā ní vūrā rī ā rj 'dazú Jégárā Sāhādútā, † Yókóbū 'da ívé rī Gálédā.

⁴⁸ Lābānā ní 'yozú Yókóbū ní kīnī, “Írā ī ní drōó 'dīrī, ĩrī ùndī 'bā ní ruj mí be rī vé tā ígázú ānī.” Tā 'dīrī sē ī ní āngū rī ā rj 'dazú Gálédā ānī. ⁴⁹ Lābānā

ní kpá 'yozú kīnī, “Írā ī ní drōó 'dīrī lū kīnī, 'bá kādō ayii, Úpí Múnɡú ā 'bā mī rizú 'bā ndrēzú.” Kúru ī ní vūrā rī ā rj 'dazú Mísipā. ⁵⁰ Lābānā ní kpá gōzú 'yozú kīnī, “Í 'o dō mávé anjī úkú rī pi ùnjī, dōku 'í gō dō úkú urukō'bée jeé, 'bá āzi dō 'bā āsámvú gé tā rī ndrēepi ní 'dāyo drāāāsīyā, Múnɡú ndre tā 'bávé mí be rī gí.”

⁵¹ Lābānā ní kpá gōzú 'yozú Yókóbū ní kīnī, “Í ndre ĩrá ī ní drōó 'dīrī, 'í ndre ĩrá ī ní ì'djī 'bā āsámvú gé mí be 'dīrī. ⁵² ĩrá ī ní drōó 'dīrī, āzini ĩrá ī ní ì'djī 'dīrī, kòpi sē 'bā ùndī 'bā ní ruj mí be 'dīrī ā tā ígá ānī. Má ícò agaá ĩrá ī ní drōó 'dīrī drīgé sī muj mí 'oó ùnjī ku, mí ícò kpá agaá ĩrá ī ní drōó 'dīrī drīgé sī, āzini ĩrá ī ní ì'djī 'dīrī drīgé sī ímú ma 'oó ùnjī ku. ⁵³ Múnɡú Ábūrāmā vé rī, Múnɡú Nāhórā vé rī, Múnɡú kòpi étépi vé rī, á lī tā 'bávé mí be rī ní.”

Kúru Yókóbū ní ùyō sōzú 'í étépi Ísákā vé Múnɡú ññjī ññjī rī ā rj sī. ⁵⁴ Yókóbū ní rōbōñjō zázú āngú ānga ru rī gé 'dālē, zj ívé māríté rī pi ímú ínyá nyangárā gá. Kòpi ká ínyá rī nyaá gí, kòpi áwíkí laá ññjā 'dāri sī 'dālē.

⁵⁵ Kā muj adri drj ũ'bútjñā rī sī, Lābānā ní ívé anjī úkú rī pi ɛzizú, ĩrī ní kpá kòpívé anjñā rī pi ɛzizú, ĩrī ní tākírī sēzú kòpi ní. ĩrī ní kúru mvizú gōzú 'bétj.

32

Yókóbū lē ívé āsámvú ā adri Íṣōwū be múké

¹ Yókóbū ní kpá ngazú ɛcī drīgé, mālāyíkā Múnɡú vé rī pi ní ímúzú ĩrī ísúzú. ² Yókóbū ká kòpi ndrēe, ĩrī ní 'yozú kīnī, “Vūrā nōri Múnɡú vé ní.” ĩrī ní vūrā rī ā rj 'dazú Māhānāyímū.*

³ Yókóbū ní 'bá urukō pēzú muzú drjdrj 'í ɛdrjpi Íṣōwū vúgá Sēyírí gé, āngú Ēdómā vé rī gé. ⁴ ĩrī ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Ími lūkí mávé āmbúgú Íṣōwū ní 'dīnī, 'Ma mívé átí'bá, má adri Lābānā vúgá 'dālē cingbá ícázú āndru sī. ⁵ Ma tj be, dōngi be, kábīlō be, ndrj be, átí'bá āgō rú ní pi be, átí'bá úkú rú ní pi be. Ámbúgú mávé rī, á pē 'bá 'dī'bée mujé mí vúgá, lē mí 'bā ɛsī múké má ní.”

⁶ 'Bá Yókóbū ní pēe rī pi ká ī újā Ígōó Yókóbū vúgá nōlē, kòpi ní 'yozú ĩrī ní kīnī, “Bá cakí mí ɛdrjpi Íṣōwū vúgá 'dālē rá, nóni ĩrī rī ímú mí vúgá nōlē, kòpi rī ímú āgō mūdūrūlū sū pi be.”

⁷ Yókóbū ká tā 'dīrī yj, ũrj fū ĩrī ambamba. ĩrī ní 'bá ívé rī pi awazú vūrā sī

† 31:47 31:47 Jégárā Sāhādútā: Rj Jégárā Sāhādútā āzini rj Gálédā 'dī'bée vé íffí ĩrá ī ní drōó tā ígázú ní. * 32:2 32:2 Māhānāyímū: Rj Māhānāyímū 'dīrī vé íffí, ngúlúmú ĩrī. Yókóbú vé 'bá rī pi sjkí ívé gākú vūrā Yókóbú ní mālāyíkā rī pi ísúzú rī gé.

írĭ, awa kpá kábílò rĭ pi, ndrĭĭ rĭ pi, tĭ rĭ pi, kámílò rĭ pi be vŭrà sĭ írĭ írĭ. ⁸ Yòkóbù ũsù kĭnĭ, "Ísòwŭ ímù dō ẹ'dí 'dĭĭ ngúlúmù àlu rĭ be, ngúlúmù àzi rĭ à ápá rĭ rá."

⁹ Kúru Yòkóbù ní Múngú rĭ zĭzú kĭnĭ, "Á, Múngú má ẹtẹpi Ábŭramá vé rĭ, Múngú má ẹtẹpi Ísáká vé rĭ, Úpí Múngú 'yoópi má ní, "Í mvi gōó vŭlé ìmivé àngŭ gé, mívé máríté rĭ pi vúgá, ma ímù sē mi adri ngá be ambamba rĭ." ¹⁰ Ma àtĭ'ba mívé nĭ, ẹsĭ mŭké mí ní 'báa má ní, àzini tã mí ní 'oó má ní 'dĭrĭ, má ícò àní bá ku. Má ní Yáridénĭ rĭ zongará gá, ngá má drĭgé rĭ 'yéná tŭré, "Bo nóni ma 'bá be ngúlúmù írĭ. ¹¹ Á Úpí, 'í pa ma má ẹdrĭpi Ísòwŭ drĭgé sĭ, ma rĭ 'o írĭ sĭ írĭ sĭ, à'diàtāsĭyá írĭ rĭ ímù ẹ'dí 'dĭ má be, mávé ùkú rĭ pi be, àzini mávé anjĭná rĭ pi be. ¹² "Bo mí kĭnĭ, ádarú mí ímù sē ma adri ngá be ambamba, àzini mí ímù sē mávé úyú rĭ izú kárakará sŭ cínýáfá vúgá 'dĭrĭ tĭnĭ, ícókí láá bá ku."

¹³ Ínjĭná 'dāri sĭ, Yòkóbù áwí laá 'dālè, í'dú ngá ívé rĭ pi à uruko sēé ẹdrĭpi Ísòwŭ ní fĕfĕ rŭ. ¹⁴ Ngá írĭ ní í'dú sēé rĭ pi, ndrĭĭ ùkú rĭ pi mŭdŭrŭlŭ írĭ (200), ndrĭĭ àgō rĭ pi pŭkŭ írĭ (20), kábílò ùkú rĭ pi mŭdŭrŭlŭ írĭ (200), kábílò àgō rĭ pi pŭkŭ írĭ (20), ¹⁵ kámílò ùkú rĭ pi pŭkŭ rĭ pi enjĭpĭ be, tĭ ùkú rĭ pi pŭkŭ sŭ (40), tĭ àgō rĭ pi mŭdrĭ (10), dōngí ùkú rĭ pi pŭkŭ írĭ (20), dōngí àgō rĭ pi mŭdrĭ (10). ¹⁶ Yòkóbù awa ívé ànyāpá rĭ pi sēé ívé àtĭ'ba rĭ pi drĭgé, kōpi rikí úcé nĭ. Írĭ ní 'yozú àtĭ'ba rĭ pi ní kĭnĭ, "Ími 'dekí mŭyú má endrĕtĭ gé sĭ drĭdrĭ, ími awakí ànyāpá rĭ pi, kōpi à adrikí àsámvú sĭ."

¹⁷ Írĭ ní 'yozú 'bá ànyāpá jĭ'ba drĭdrĭ rĭ pi ní kĭnĭ, "Má ẹdrĭpi Ísòwŭ ísŭ dō ími, zĭ dō ími, 'ími 'bá à'dí vé ní pi, 'àzini 'yo dō 'ími rĭ mŭ ngólé, ànyāpá ími ní rĭ jĭ mŭzú ími endrĕtĭ gé 'dĭ'béé à'dí vé ní?" ¹⁸ Ími 'yokí írĭ ní, 'Ányāpá rĭ pi mívé àtĭ'ba Yòkóbù vé ní. Ísĕ ànyāpá nō'béé ímŭzú ívé àmbúgú Ísòwŭ ní fĕfĕ rŭ, írĭ rĭ ímù 'bá vŭdrĭ gé vŭlé 'dĭí'dĭ."

¹⁹ Írĭ ní kpá 'yozú 'bá ànyāpá jĭ'ba 'de'ba drĭdrĭ rĭ pi à vŭdrĭ gé rĭ pi ní, àzini 'de'ba 'dĭ'béé à vŭdrĭ gé rĭ pi ní uruko'béé be kĭnĭ, "Ími ísŭkí dō Ísòwŭ rĭ, ími 'yokí írĭ ní tã àlu àlu má 'yozú tĭ 'yoó ími ní rĭ. ²⁰ Ími lŭkí Ísòwŭ ní 'yozú kĭnĭ, ádarú írĭvé àtĭ'ba Yòkóbù rĭ ímù ími vŭdrĭ gé vŭlé 'dĭí'dĭ." Yòkóbù ũsŭ 'í ẹsĭ agá 'dāá kĭnĭ, ngá 'í ní sēé 'í ẹdrĭpi Ísòwŭ ní fĕfĕ rŭ 'dĭ'béé, írĭ sĕ ẹsĭ ní rĭ adri àní 'í ní mŭké. 'Í kādō caá vŭ ní gé 'dāá, sá àzi sĭ, írĭ ícò 'í ẹ'yĭ rá. ²¹ Kúru Yòkóbù pĕ ngá 'í ní lĕé sēé fĕfĕ rŭ ẹdrĭpi ní

rĭ pi mŭzú drĭdrĭ, 'Bo ínjĭná 'dāri sĭ, áwí laá vŭrà 'dāri gé.

Yòkóbù pi fŭkí ũmbā Múngú be kúpé sĭ

²² Ínjĭná 'dāri sĭ, Yòkóbù ní ívé ùkú írĭ 'dĭ'béé 'duzú, ívé àtĭ'ba ùkú rŭ írĭ rĭ pi be, ívé anjĭ àgō mŭdrĭ drĭ ní àlu rĭ pi be, írĭ ní yĭĭ Jābókí rĭ zozú kōpi be. ²³ Kōpi ká yĭĭ rĭ zoó alé 'dāá, vŭdrĭ ní gé, Yòkóbù ní 'í újázú gōzú vŭlé. Írĭ ní ívé ngá rĭ pi àrĕvú pĕzú mŭzú céré yĭĭ rĭ gé alésĭ. ²⁴ Kúkí írĭ kú vŭlé 'dālè ọ'dŭkŭlĕ. Agó àzi ímù ũmbā fuŭ írĭ be kúpé sĭ, kōpi fŭkí 'í jĭnĭ be rā cĭmgbá cazú ũ'bŭtĭná gá. ²⁵ Agó rĭ ká ndrĕé 'í ndĕ Yòkóbù à ũkpō kuyĕ, írĭ ní Yòkóbù à ũlŭgbé sĭzú àtrŭzú. ²⁶ Agó rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Í ku má mŭ, à'diàtāsĭyá àngŭ rĭ ọwŭ gĭ." Yòkóbù ní újázú írĭ ní kĭnĭ, "Í sē dō má ní tākĭrĭ kuyĕ, á ku mí mŭyú ku." ²⁷ Agó rĭ ní írĭ zĭzú kĭnĭ, "Mí rŭ à'dí 'i?" Írĭ ní újázú kĭnĭ, "Má rŭ Yòkóbù 'i." ²⁸ Agó rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Zíkí nóni mí rŭ Yòkóbù 'i ku, 'í mí rŭ zĭ Ísĕrĕlĕ,† à'diàtāsĭyá 'í fu ũmbā kúpé sĭ Múngú be, àzini àgō rĭ pi be, 'í ndĕ kōpi à ũkpō rá." ²⁹ Yòkóbù ní 'yozú írĭ ní kĭnĭ, "Í lŭ mí rŭ má ní." Írĭ ní újázú kĭnĭ, "Ngá mí ní lĕzú má rŭ nĭzú rĭ à'di?" Írĭ ní kúru tākĭrĭ sĕzú Yòkóbù ní.

³⁰ Yòkóbù ní vŭrà rĭ à rŭ 'dazú Pĕnĭyĕlĕ,‡ írĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Á ndrĕ Múngú à rŭ'ba gĭ, á drā kuyĕ, ma idri rŭ." ³¹ Ọtŭ rĭ ká rĭú ífŭú, Yòkóbù fŭ Pĕnĭyĕlĕ agásĭ, rĭ mŭyú Ọdú àlu drĭgé, à'diàtāsĭyá ũlŭgbé ní àtrŭ 'í gĭ. ³² Tã 'dĭrĭ sĕ cĭmgbá ícázú àndrŭ sĭ, 'bá Ísĕrĕlĕ vé rĭ pi nyakí ísŭbáá ũlŭgbé rŭ'ba gá rĭ ku, à'diàtāsĭyá 'í ní Yòkóbù à ũlŭgbé sĭjĭ àtrŭ rĭ sĭ.

33

Yòkóbù pi ísŭkí 'í Ísòwŭ be

¹ Yòkóbù ká mŭyú 'í drĭ ingáa urŭ, ndrĕ Ísòwŭ rĭ ímù ívé àgō mŭdŭrŭlŭ sŭ rĭ pi be, írĭ ní anjĭná rĭ pi acozú sĕzú Léýá vúgá, Rāĕlĕ vúgá, àzini ívé àtĭ'ba ùkú rŭ rĭ pi vúgá. ² Àtĭ'ba ùkú rŭ rĭ pi ívé anjĭná rĭ pi be, kōpi 'dekí drĭdrĭ, Léýá pi ívé anjĭná rĭ pi be, 'dekí kōpi vúgá sĭ, Rāĕlĕ pi Yòsĕpá be, 'dekí vŭlé. ³ Yòkóbù ní agazú mŭzú drĭdrĭ, ká caá ẹdrĭpi vúgá 'dāá, írĭ ní kŭmŭcĭ ũtĭzú, ọvŭ 'í drĭ sĭjĭ nyòókŭ gé 'dāá vŭ be ẹzĭrĭ.

⁴ Ísòwŭ ní njuzú mŭzú Yòkóbù vúgá 'dāá, írĭ ní írĭ u'dezú ẹzĭzú bĕdrĭ sĭ, írĭ ní írĭ à umbe ndrāzú drĭ sĭ, írĭ ě tĭ ndrruzú. Kōpi ní 'í dōzú ngozú. ⁵ Ísòwŭ ká 'í drĭ ingáa urŭ, írĭ ní ùkú rĭ pi ndrĕzú anjĭná rĭ pi be,

32:21 32:21 Í'dóngará 32:2 † 32:28 32:28 Ísĕrĕlĕ: Múngú gō Yòkóbù à rŭ újā zĭjĭ Ísĕrĕlĕ. Rŭ Ísĕrĕlĕ 'dĭrĭ Èbĕrĕ tĭ sĭ, írĭvé ífĭfĭ, 'bá ũmbā fuŭpĭ kúpé sĭ Múngú be ní. ‡ 32:30 32:30 Pĕnĭyĕlĕ: Vŭrà 'í ní rŭ ní 'dāá Pĕnĭyĕlĕ 'dĭrĭ vé ífĭfĭ, Múngú à rŭ'ba.

Íri ní Yòkóbù rí zìzú kīnī, “Bá mí be 'dì'bée á'di pi?”

Yòkóbù ní újázú kīnī, “Anjiná nò'bée Múngú ní sée ívé ẹ̀sì múké rí sī mívé átí'ba ní rí.”

⁶ Kúru átí'ba ùkú rú rí pi ívé anjiná rí pi be, kòpi ní cazú Ịṣòwù vùgá 'dāá, kòpi ní kùmùcì ùtìzú, ọ̀vùzú í drī sìzú nyòòkù gé 'dāá. ⁷ Kòpi á vùdrī gé, Léyá pi ívé anjiná rí pi be, kòpi ní kùmùcì ùtìzú, ọ̀vùzú í drī sìzú nyòòkù gé 'dāá. Yòsèpá pi ní kpá cazú Ràélé be, kòpi ní kpá kùmùcì ùtìzú, ọ̀vùzú í drī sìzú nyòòkù gé 'dāá.

⁸ Ịṣòwù ní Yòkóbù rí zìzú kīnī, “Tà mí ní ànyàpá má ní ịṣù 'dì'bée ịpèzú ìmùzú rí á'di?”

Yòkóbù ní 'yozú ìri ní kīnī, “Àmbúgú mávé rí, má ịpè kòpi, mí 'bá rí ẹ̀sì múké má ní.”

⁹ 'Bo Ịṣòwù ní 'yozú kīnī, “Má ẹ̀drìpi, ma ngá be ambamba, ngá mívé 'dì'bée, 'í rù kòpi á adríkí mívé ní.”

¹⁰ Yòkóbù ní 'yozú kīnī, “Kuyé! 'Í 'bá dō ẹ̀sì múké má ní rá, má ẹ̀'yí fẹ̀fẹ̀ má ní sée mí ní nò'bée. Mí ní ma ẹ̀'yí ẹ̀sì be céré rí sī, á ndre mí ẹ̀ndrẹ̀tí ịndrẹ̀ sù má ní Múngú ẹ̀ ẹ̀ndrẹ̀tí ndreé rí tìni. ¹¹ Lè mí ẹ̀'yí ngá má ní ịjì sée mí ní nòri, á'diàtāsìyá Múngú 'bá ẹ̀sì múké má ní, sè má ní ngá má ní lée rí pi àrèvú céré gí.” Yòkóbù sī Ịṣòwù rí ùkpò sī, ụ̀dù ní, Ịṣòwù á'yí ngá rí pi rá.

¹² Kúru Ịṣòwù ní 'yozú kīnī, “Bá 'dekí mujú mí be trù, ma 'de drīdrī.”

¹³ 'Bo Yòkóbù ní 'yozú ìri ní kīnī, “Àmbúgú mávé rí, 'í ndre, anjiná mávé rí pi drī nyíríná, mávé ndrīrī rí pi, tì rí pi be, kòpívè anjiná kpá drī nyíríná. Droki dō kòpi muzú ùkpò sī ụ̀'đú àlu agá, kòpi ùdrá céré. ¹⁴ Àmbúgú mávé rí, lè mí 'de muzú drīdrī, ma átí'ba mívé ní, ma mu anjiná rí pi be, àzini ànyàpá rí pi be mādà mí vùdrī gé sī, ma mu mí ịṣù Sèyírí gé 'dālè.”

¹⁵ Ịṣòwù ní 'yozú kīnī, “Lè má ku mávé ą̀gò urukọ̀'bee kú mí vùgá nọ̀gò.”

Yòkóbù ní 'yozú kīnī, “Adrí 'dini ku, àmbúgú mávé rí, lè mí 'bá drī ẹ̀sì múké má ní ká.”

¹⁶ Kúru ụ̀'đú 'dàri gé, Ịṣòwù ní 'í újázú gòzú vùlè Sèyírí gé 'dālè. ¹⁷ 'Bo Yòkóbù 'de ívé rí mujú Sùkótó gá, àngù Pádānā Àrāmā vé rí gé, ìri ní jó sìzú 'í ní, àzini ìri ní ápālá 'bezu ívé ànyàpá rí pi ní. Sè ì ní vùrā rí á rú 'dazú Sùkótó àní.*

¹⁸ Kúru Yòkóbù ní ngazú fùzú àngù Pádānā Àrāmā vé rí agásì, ìri ní cazú kùrù Sèkémè vé rí gé, àngù Kánānā vé rí agá, ca 'dālè múké. Ìri ní ívé gākù sìzú vùrā 'dàri gé, sị gākù rí kùrù rí gé àmvélésìla.

¹⁹ Yòkóbù je nyòòkù 'í ní gākù rí sìzú rí anji Hámórà vé rí pi vùgá, Hámórà rí Sèkémè vé ẹ̀tẹ̀pi, ụ̀fẹ̀ mífẹ̀ngá fífí ẹ̀njiní ẹ̀njiní ni mūdūrùlù àlu. ²⁰ Ìri ní vùrā rọ̀bọ̀jọ̀ zázú ní sìzú, ìri ní rù ní 'dazú Èlì Ẹ̀lọ̀yí Ịsèrélè.†

34

Rukí Dīnā rí lazú ìri sī ùkpò sī

¹ Ụ̀'đú àlu, Dīnā mvá ùkú Léyá ní tìj Yòkóbù ní rí mu anji ùkú adri'ba àngù 'dàri agá rí pi vùgá. ² Sèkémè ká mujú Dīnā rí ndreé, ìri ní Dīnā rí ruzú lazú ìri sī ùkpò sī. Sèkémè rí Hámórà Hiví adriipi drīkoma rú vùrā 'dàri gé rí vé mvá. ³ Sèkémè 'bá ẹ̀sì kú Yòkóbù vé mvá ùkú Dīnā drìgé, lè mvá ùkú rí ambamba, rí mvá ùkú rí ní tá múké ní átá. ⁴ Sèkémè ní 'yozú ẹ̀tẹ̀pi Hámórà ní kīnī, “'Í je mvá ùkú 'dìri má ní ùkú rú.”

⁵ Yòkóbù ká yìjì kīnī Sèkémè rù ívé mvá ùkú Dīnā rí lazú ùkpò sī, ívé anji ą̀gò rí pi drī rí ànyàpá rí pi úcè ásé agá 'dāá'dā, Yòkóbù újì kírì, 'yo tá àzi kuyé, cìmgbá kòpi ní ìmvízu ịgòzú 'bẹ̀tì rí gé.

⁶ Kúru Sèkémè ẹ̀tẹ̀pi Hámórā ní muzú átázú Yòkóbù be àjè mvá ùkú rí vé rí á tá sī. ⁷ Anji Yòkóbù vé rí pi ká tá 'í ngaápi 'dìri yìjì, kòpi ní ìmùzú ásé agá 'dāásì 'bẹ̀tì. Tá 'dìri sè kòpi ní ịzàngá, kòpi á 'a ve àní ùnjí ùnjí, á'diàtāsìyā Sèkémè 'o tá drīnjá sèepi ní 'bá Ịsèrélè vé rí pi àsámvú gé, la mvá ùkú Yòkóbù vé rí sī, 'o tá ì ní kòdò ícò 'oó ku ní.

⁸ Hámórā ká ìmù Yòkóbù rí ndreé, ìri ní 'yozú Yòkóbù ní, àzini Yòkóbù ẹ̀njìpìjì ní kīnī, “Mávé mvá Sèkémè 'bá ẹ̀sì mívé mvá ùkú Dīnā drìgé. Mí sè ìri jeé Sèkémè ní ùkú rú. ⁹ Lè 'bá jekí 'bá 'bá àsámvú gé sī jeje. Ìmi sèkì ìmivè anji ùkú jeé 'bá ní, 'bá kpá 'bávè anji ùkú sè je ìmi ní. ¹⁰ Ìmi adri 'bá àsámvú gé nọ̀gò, ìmi ícò adri vùrā ìmi ní lée rí gé rá. Ìmi adri àngù rí agá, ìmi ngá ụ̀zi, ìmi nyòòkù ịṣù je àngù rí agá rá.”

¹¹ Kúru Sèkémè ní 'yozú Dīnā ẹ̀tẹ̀pi ní, àzini Dīnā ẹ̀drìpìjì ní kīnī, “Lè ìmi 'bákì ẹ̀sì múké má ní, ngá ìmi ní zìjì má vùgá rí, ma sè ìmi ní rá. ¹² Ìmi lùkí má ní àjé rí á vùgú, àzini ngá ìmi ní lée rí, ma ícò ụ̀fẹ̀ ìmi ní rá. Lè ìmi sèkì mvá ùkú rí má ní ùkú rú.”

¹³ Sèkémè ní Dīnā rí rujú lazú ùkpò sī rí sī, sè anji ą̀gò Yòkóbù vé rí pi ù'bákì Sèkémè pi ẹ̀ mị ẹ̀tẹ̀pi Hámórā be. ¹⁴ Kòpi 'yokí Sèkémè pi ní ẹ̀tẹ̀pi be kīnī, “Bá ícókì 'bávè ọ̀mvùpì sée jeé ą̀gò ì ní ą̀gélé ì ẹ̀ tì lịjì kuyé rí ní ku, á'diàtāsìyā ìri adri 'bá ní drīnjá rú. ¹⁵ 'Bá lèkí 'yoò ìmi ní 'dini, lè á ùlǫkì ą̀gò ìmivè rí pi á ą̀gélé ẹ̀ tì rá, ìmi adríkí rí sù 'bá tìni. ¹⁶ Kúru 'bá 'bávè anji ùkú sè je ìmi ní rá, 'bá kpá ícò anji ùkú

* 33:17 33:17 Sùkótó: Sòkótó vé ífífí ápālá. † 33:20 33:20 Èlì Ẹ̀lọ̀yí Ịsèrélè: Èlì Ẹ̀lọ̀yí Ịsèrélè vé ífífí, Múngú Ịsèrélè rí pi vé rí.

Ímivé rī pi je rá. 'Bá adri ĩmi ásamvú gé, 'bá adri ĩmi be ngá álu. ¹⁷ 'Bo ĩmi á'yíkí dō ĩmí ágélé ē tī sée úlī kuyé, 'bá 'bá ómvúpi Dīnā ri 'dú, 'bá 'de mužú rá."

¹⁸ Hāmórā pi mvópi Sēkémē be, á'yíkí tā kōpi ní 'yoó 'dīri rá. ¹⁹ Kērīmva Sēkémē ri, ĩnjíkí ĩri agaá rá étepi vé 'bētī ásamvú gé 'dāá, iza sá kuyé, 'dú tā ĩ ní 'yoó 'dīri ngaá rá, á'diātāsīyā lē Yōkóbū vé mvá úkú Dīnā ri éšī be céré. ²⁰ Kúru Hāmórā pi mvópi Sēkémē be, kōpi ní 'dezu mužú ívé kūrú rī vé kēētīlē gá 'dāá, kōpi mukí átá ĩ ógūpī kūrú agá 'dāá rī pi ní. ²¹ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āgō nō'bée úndī 'bávé ní. Lē kōpi ā adrikí āngū 'bávé rī agá nōgó, kōpi ā úzikí ngá āngū rī agá nōgó. Āngū rī kōpi ní āmbúgú. 'Bá ícō kōpívé anjī úkú je rá, kōpi ícō 'bávé rī pi je rá. ²² 'Bo 'bávé āgō rī pi á'yíkí dō ĩ ágélé ē tī sée úlī rá sū kōpívé rī tīnī, kúru 'bá 'dī'bée ícō adri 'bá ásamvú gé nōgó rá, 'bá adri kōpi be ngá álu. ²³ 'Bo 'bá 'okí dō 'dīni, ānyāpá kōpívé rī, āzini ngá kōpívé rī pi ārevú céré adri 'bávé ní. Lē 'bá á'yíkí tā kōpi ní 'yoó rī, kōpi ā adrikí rī 'bá ásamvú gé nōgó."

²⁴ Āgō muž'ba kūrú rī vé kēētīlē gá 'dalé rī pi ārevú céré á'yíkí tā Hāmórā pi ní 'yoó mvópi Sēkémē be rī rá, āzini āgō kūrú agá rī pi ārevú céré sēkí ĩ ágélé ē tī úlī rá.

Dīnā édrīpī mukí ē' dī 'dīj' bá Sēkémē vé rī pi be

²⁵ Kōpi ká úlīngará rī vé āzó taá caá ú' dū na, vūdrī ni gé, Yōkóbū vé anjī āgō ĩrī Simīyónā pi Léví be, Dīnā vé édrīpī, kōpi ní ĩlī ácō ácō ni pi u'duzú, kōpi ní mužú āgō kūrú agá rī pi ú'dízú údrázú céré.

²⁶ Kōpi úsōkí Hāmórā pi mvópi Sēkémē be ĩlī ácō ácō 'dī'bée sí údrāá rá. Kōpi ísékí Dīnā ri Sēkémē vé jó agá 'dāásí, kōpi ĩkí ĩri mužú ĩndī. ²⁷ Yōkóbū vé anjī āgō uruko'bée ní cazú āvú rī pi ā gārā gá 'dāá, kōpi ní ngá kūrú agá rī pi alizú, á'diātāsīyā rukí kōpívé ómvúpi lazú kūrú 'dāri agá. ²⁸ Kōpi alikí kábīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi, dōngí rī pi, ngá kūrú agá rī pi ārevú céré, āzini kōpi alikí ngá kūrú rī gé āmvélésīla ásé agá rī pi ārevú céré. ²⁹ Kōpi u'dukí ā'bú kūrú agá rī pi ārevú céré, kōpi urukí úkú rī pi anjīnā rī pi be ĩjī mužú ĩndī.

³⁰ Kúru Yōkóbū ní 'yozú Simīyónā pi ní Léví be kīnī, "Nóni ĩmi ĩjīkí tā ũnjí má drīgé gí, ĩmi sēkí 'bá Kānánā vé rī pi, āzini 'bá Pērízí vé āngū nōri agá rī pi ndrēkí ma ũnjí. 'Bávé kālāfe mādānānā, kōpi úmúkí dō ĩ ē'dī 'dīj' bá be, kōpi 'bá ú'dī údrā 'bá mávé 'bētī ásamvú gé rī pi be céré."

³¹ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "'Í lē ā 'dú 'bá ómvúpi rī 'bāá sū úkú adriipi ówú rú ní tīnī?"

35

Yōkóbū újā 'i gōō Bētélē gá

¹ Kúru Múngú ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, "'Í nga, 'í muž adrii Bētélē gá. 'Í sí vūrā rōbōñō zázú ní Múngú ní vūrā 'dāri gé. Múngú 'dīri ándúrú 'í 'í' daápi mí ní sá mí ní ápázú mí édrīpi Ísōwū sí rī gé rī 'i."

² Kúru Yōkóbū ní 'yozú ívé 'bá 'bētī ásamvú gé rī pi ní, āzini 'bá muž'ba ĩri be trū rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi ú'békí ngá ĩ ní údé rīi ĩnjījī mungú rú 'dī'bée āmvé, ĩmi ũjīkí ĩmi ícá uletere, ĩmi úsúkí bōngó ule ní pi áyu. ³ ĩmi ĩmúkí, 'bá 'dekí mužú Bētélē gá, vūrā ũmvúlésī má ní mužú vūrā rōbōñō zázú ní sízú Múngú ní rī gé, Múngú 'dīri ándúrú mávé zīngará yījpi sá má ní ĩzāngā nyazú rī gé rī 'i. Ri adrii má be trū vūrā má ní éczú rī pi agásí." ⁴ Kúru kōpi ní ngá ĩ ní údé rīi ĩnjījī mungú rú rī pi 'í' dūzú céré sēzú Yōkóbū ní, kōpi ní kpá kálákála ívé rīi ũ'yī bī gé rī pi útrúzú sēzú ĩri ní. Yōkóbū ní 'bú gazú ngá 'dī'bée sízú āni peṭī āmbúgú ĩnyīnā Sēkémē gá rī ā ndúgé. ⁵ Yōkóbū pi ká rīi muží ívé 'bá 'bētī ásamvú gé rī pi be, Múngú sē ũrī fīí 'bá kūrú agá rī pi éšī agá ambamba, sē kōpi drokí Yōkóbū pi ā vūdrī kuyé.

⁶ Yōkóbū pi ní cazú ívé 'bá 'bētī ásamvú gé rī pi be kūrú Lúží vé rī gé. Kūrú 'dīri ĩ nóni zī Bētélē, ĩri āngū Kānánā vé rī agá.

⁷ ĩri ní vūrā rōbōñō zázú ní sízú 'dalé, ĩri ní vūrā rī ā rú 'dazú Ēlī Bētélē* á'diātāsīyā Múngú 'í' da 'í' ándúrú Yōkóbū ní 'dagá sá ĩri ní ápázú édrīpi Ísōwū sí rī gé.

⁸ Dēbūrā ótū riipi Rebéká vé anjī ũtēepi rī drā vūrā 'dāri gé, síkí ĩri peṭī Bētélē gá rī ā ndúgé. Kúru ĩ ní peṭī 'dāri ā rú 'dazú Ālōnī Bākútí.†

⁹ Yōkóbū ká ĩmví ĩgōō Pādānā Ārāmā gá 'dāásí, Múngú 'í' da 'í' ĩri ní dījī, sē ĩri ní tākíri. ¹⁰ Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí rú Yōkóbū, 'bo nóni gōkí mí rú zījī Yōkóbū ku, 'í mí rú zī Īsērélē."

¹¹ Múngú ní gōzú 'yozú ĩri ní kīnī, "Ma Múngú Ūkpō 'Dīpa 'í, lē mí tī izú tré, anjī mívé rī pi vé kālāfe ā ga tré. Súrú kárakarā pi ĩmú ĩfū mí rú'ba gá, 'bāgú rī pi kpá ĩmú ĩfū mí rú'ba gá. ¹² Āngū má ní sée Ābūrāmā pi ní Īsákā be rī, ma ĩmú sē mí ní. Ma ĩmú āngú nōri sē úyú mívé rī pi ní." ¹³ Múngú ní 'dezu mužú, ĩri ní Yōkóbū ri kuzú kú vūrā 'í' ní átázú ĩri be rī gé.

* 35:7 35:7 Ēlī Bētélē: Ēlī Bētélē vé ífífi, Múngú Bētélē vé rī. † 35:8 35:8 Ālōnī Bākútí: Ālōnī Bākútí vé ífífi, peṭī ĩ ní rizú āá ngozú ndūjī ní gé ní.

14 Yökóbū ní irā í'dúzú ì'dizú vūrā Múngú ní átázú 'í be rí gé, Ìri ní vinyò í'dúzú dāzú irā 'í ní ì'dijí rī drīgē, Ìri ní kpá ùdu í'dúzú dāzú drī ní gé, Múngú rì Ìnjjízú àní. 15 Yökóbū ní vūrā Múngú ní átázú 'í be rí ā rù 'dazú Bètélē.

Rāelē vé Drāngará

16 Kòpì ní ngazú Bètélē gá 'dāāsī, 'dezu mužú Ēfārātā gá. Kòpì ní drī cazú Ēfārātā gá 'dāá kuyé rī gé, Rāelē ā 'a ní í'dózú ásózú, Ìrivé tīngará ùkpó ùkpó. 17 Ìrivé tīngará ká ícá ùkpó ùkpó, ùkú rīipi ùkú anjì tī'bá rī pi ē Ìzā koòpì rī ní 'yozú Rāelē ní kīnī, "Mí adri ùrī sī ku, mvá āzi mí ní rīi tīi 'dìri, Ìri mvá ágóná." 18 Rāelē vé ìdri ká í'dó fūú, Ìri ní mváná rī ā rù 'dazú Bēnóni 'i.† Ètēpi 'da ívé rī Bēnyēmīnē 'i.‡

19 Rāelē ní kúru drāzú, šíkì Ìri lētí mužipi kūrú Ēfārātā vé rī gé. (Kūrú Ēfārātā vé rī ì kpá zì Bètélémē.) 20 Yökóbū ní irā í'dúzú ì'dizú Rāelē vé 'būrēdrī gé. Cimgbá ícázú ù'dú àndrú nōri gé, Ìri ā ní ì'dijí 'dāri, Ìri Rāelē vé 'būrēdrī 'í da.

21 Ìsērélē ní 'í útrúzú mužú drīdrī, Ìri ní ívé gākú sǐzú Mígídálá Ēdéré gá, lágáraka ā wòkò àndrélésila rī gé. 22 Ìsērélē ká rīi adrii āngū 'dāri agá, Rūbénā ní lazú ètēpi Yökóbū vé ùkú Bilá sī, Yökóbū yì tā ní rá.

Yökóbū rì anjì āgō be mužrī drī ní Ìrī.

23 Anjì Léyá vé rī pi Rūbénā 'i, Ìri mvá káyú Yökóbū vé rī, Ìri ā vùdrī gé rī pi Sīmīyónā 'i, Léví 'i, Yúdā 'i, Ísákārā 'i, Jēbulúnā sī.

24 Anjì Rāelē vé rī pi Yōsépā pi Bēnyēmīnē be.

25 Rāelē vé àtí'bá Bilá vé anjì āgō rī pi Dánā pi Náfátālī be.

26 Léyá vé àtí'bá Jeléfā vé anjì āgō rī pi Gádí pi Ásērā be.

Anjì āgō 'dī'bée ùkú rī pi tīkì Yökóbū ní Pādānā Áramā gá 'dāá.

27 Yökóbū ní cazú ètēpi Ísákā vúgá Māmūrē gá 'dālē, Ìnyi Kīrīyátā-Ārābā (nóni Ì ní zījī Hēbērónā) rī gé, vūrā ótú Ābūrāmā pi ní adrizú Ísákā be rī gé.

28 Ísákā adri caá ílì mūdūrūlū álu pūkú ārō (180). 29 Ìri ní kúru drāzú, drā ísú ákudē dē ícá ārākā rú gí, Ìrivé ìdri fū mužú adrii ívé 'bá ùdrā'bá gí rī pi ásámvú gé. Ìrivé anjì āgō Ísòwū pi ní Ìri sǐzú Yökóbū be.

36

Úyú Ísòwū vé rī

1 Úyú Ísòwū vé rī pi 'dī. (Ísòwū vé rú āzi rī Ēdómā 'i.)

2 Ísòwū 'de ívé ùkú rī pi íngázú anjì ùkú Kánánā vé rī pi ásámvú gé. Ùkú káyú rī Adá 'i, Ìri Ēlónī Hījígú rī vé mvá ùkú, 'deépi vú ní gé sī rī Ōhōlibāmā 'i, Ìri Anā vé mvá ùkú, Ìrivé é'bípi Zībēyónā Hívígú rī 'i. 3 Ùkú ùdú rī Bāsēmātā 'i, ètēpi ní Ísīmāelē 'i, Ìrivé ómvūpi Nēbāyótí 'i.

4 Adá tí Ēlifájá rì Ísòwū ní, Bāsēmātā tì Rēülē rì, 5 Ōhōlibāmā tì Jēúsì pi Jálámā be, Kórā sī. Anjì āgō 'dī'bée Ísòwū vé ní, tīkì kòpì Kánánā gá.

6 Ísòwū 'du ívé ùkú rī pi, anjì āgō rī pi, anjì ùkú rī pi, ívé 'bá 'bētí ásámvú gé rī pi, ívé anyāpā rī pi, ngá ārēvú céré Ìri ní ísú Kánánā gá 'dāá rī pi be, muž adrii édrīpi Yökóbū gārā gá sī rárá rú.

7 Kòpivé ā'bú ízú ambamba, sē kòpì ícókì adrii édrīpi be trú ku, anyāpā rī pi ní adrii tré rī sī, vūrā kòpì ní adrizú rī ca kòpì ní ku. 8 (Ísòwū vé rú āzi Ēdómā 'i.) Ísòwū ní kúru 'dezu mužú adrizú āngū ánga rú Sēyírí vé rī gé.

9 Ísòwū rì súrú Ēdómā vé rī pi vé é'bípi, úyú Ìrivé rī pi rìkì adrii āngū ánga rú Sēyírí vé rī gé.

10 Anjì āgō Ísòwū vé rī pi vé rú,

Ēlifájá 'i, Ìrivé éndrēpi Adá 'i, mvá ágó rì āzi Rēülē 'i, Ìrivé éndrēpi Bāsēmātā 'i.

11 Anjì āgō Ēlifájá vé rī pi,

Tēmánā 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Gātámā 'i, Kénází sī.

12 Ísòwū vé mvá Ēlifájá rì ùkú āzi be, ùkú rī ā rù Tīmīnā 'i, tì Ámāléké rì ní. Anjì 'dī'bée vé é'bípi Ísòwū 'i, kòpivé ìdrēpi Adá 'i.

13 Anjì āgō Rēülē vé rī pi,

Nāhátā 'i, Zérā 'i, Sámā 'i, Mízā sī. Anjì 'dī'bée vé é'bípi Ísòwū 'i, kòpivé ìdrēpi Bāsēmātā 'i.

14 Ísòwū vé ùkú Ōhōlibāmā vé éndrēpi Anā 'i, Ōhōlibāmā rì Zībēyónā mvòpi ā mvá. Anjì Ísòwū pi ní tìjī Ōhōlibāmā be rī,

Jēúsì 'i, Jálámā 'i, Kórā sī.

15 Ísòwū vé mvá káyú

Ēlifájá vé anjì āgō rī pi gòkì adrii drīkoma rú. Anjì rī pi vé rú,

Tēmánā 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Kénází 'i, 16 Kórā 'i, Gātámā 'i, Ámāléké sī.

Anjì Ēlifájá vé drīkoma rú 'dī'bée, kòpì rì adri āngū Ēdómā vé rī agá, kòpivé ìdrēpi Adá 'i.

17 Ísòwū vé mvá Rēülē vé anjì āgō gòkì ícá drīkoma rú, kòpivé rú,

Nāhátā 'i, Zérā 'i, Sámā 'i, Mízā sī. Anjì drīkoma rú 'dī'bée Rēülē vé ní, kòpì

† 35:18 35:18 Bēnóni: Bēnóni vé ífífi, mvá ágó nōri sē á nya Ìzāngā ambamba.

‡ 35:18 35:18 Bēnyēmīnē:

Bēnyēmīnē vé ífífi, mvá ùkpó be ímúpi mā Ìzā koòpì rī.

ri adri āngū Ēdómā vé rī agá, anji 'dī'bée zíkí ĩşōwū vé ũkú Bāsēmátā rī ĩdrépi.
 18 Anji ĩşōwū pi ní tīj ũkú ní Ōhōlibámā be rī pi gōkí ícá drīkoma rú, anji rī pi vé rú,
 Jēúsí 'i, Jálámā 'i, Kórā sī. Anji drīkoma rú 'dī'bée úyú ĩşōwū vé ní, kōpivé éndrépi Ōhōlibámā 'i, Ōhōlibámā ri mvá Ānā vé ní.
 19 Úyú ĩşōwū vé 'dī'bée, kōpi drīkoma rú āngū Ēdómā vé rī agá.

20 Sēyírī Hórīgú rī ri ótú adrii āngū ānga rú Sēyírī* vé rī gé. Īrivé anji rī pi ā rú,

Lótánā 'i, Sōbálā 'i, Zībēyónā 'i, Ānā 'i,

21 Dīsónī 'i, Ézērē 'i, Dīsánī sī. Anji

Sēyírī vé adri'ba āngū Ēdómā vé rī agá 'dī'bée, kōpi drīkoma sūrú Hórī vé rī pi vé ní.

22 Anji āgō Lótánā vé rī pi Hórī pi Hēmánā be. Lótánā vé ómvúpi Tímīnā 'i.

23 Anji āgō Sōbálā vé rī pi Ālívánā 'i, Mānāhátā 'i, Ēbálā 'i, Séfó 'i, Ōnámā sī.

24 Anji āgō Zībēyónā vé rī pi Áyá pi Ānā be. Ānā ĩşú yīj íkpúpi nyōókú agalésí āngū ā wí cínýáfā rú rī agá koopi koko rī ní. ĩşú yīj rī sá ĩri ní rizú étépi Zībēyónā vé dōngí úcézú rī gé.

25 Anji Ānā vé rī pi 'dī, Mvā ágó rú rī Dīsónī 'i, ũkú rú rī Ōhōlibámā 'i.

26 Anji āgō Dīsónī vé rī pi Hēmídánī 'i, Ēsibánā 'i, Ītáranā 'i, Kēránā sī.

27 Anji āgō Ézērē vé rī pi Bīlīhánā pi Závánā be, Ākánā sī.

28 Anji āgō Dīsánī vé rī pi Ūzī pi Áránā be.

29 Hórī vé anji drīkoma rú rī pi, Lótánā 'i, Sōbálā 'i, Zībēyónā 'i, Ānā 'i,
 30 Dīsónī 'i, Ézērē 'i, Dīsánī sī. Anji Hórī vé adri'ba drīkoma rú rī pi 'dī, kōpi acokí ĩ sūrú ívé rī pi vúgá sī, āngū Sēyírī vé rī agá.

'Bāgú Ēdómā vé rī

31 'Bāgú āngū Ēdómā vé rī rú'ba ĩşúzú 'bāgú āzi rú drī 'ba ĩsērélē vé rī pi kuyé rī pi vé rú 'dī,

32 Bēórā vé mvá Belā rú āngū Ēdómā vé rī ní. Kūrú ĩri ní adrizú 'a ní gé rī ā rú Dīnihábā.

33 Belā kā drāá, Zērā íngápi Bōzírā gá rī vé mvá Jōbábā gō adrii 'bāgú rú Belā ā vūrā gá.

34 Jōbábā kā drāá, Hūsámā íngápi āngū Tēmánā vé rī agá rī gō adrii 'bāgú rú Jōbábā ā vūrā gá.

35 Hūsámā kā drāá, Bēdádí vé mvá Hādádí 'é'dí 'dīpi 'bá Mīdiyánā vé rī pi be āngū Mōábā vé rī agá, kōpi ndéepi rá rī, gō āngū rī ruyú ní Hūsámā ā vūrā gá. Kūrú ĩri ní adrizú 'a ní gé rī ā rú Ávítí.

36 Hādádí kā drāá, Sāmílā íngápi āngū Māsērēkā vé rī gé rī, gō āngū rī ruyú ní Hādádí ā vūrā gá.

37 Sāmílā kā drāá, Sávulā íngápi kūrú Rēhōbótí vé rī gé yīj' gārā gá rī gō āngū rī ruyú ní Sāmílā ā vūrā gá.

38 Sávulā kā drāá, Ākībórí vé mvá Balā Hānání gō āngū rī ruyú ní Sávulā ā vūrā gá.

39 Ākībórí vé mvá Balā Hānání kā drāá, Hādádí gō úri 'bāgú rú ní. Kūrú ĩri ní adrizú rī Páwú 'i. Ūkú ĩrivé rī ā rú Mēhētābélē 'i, Mēhētābélē ri mvá ũkú Mātērédí vé ní, Mātērédí ri mvá ũkú Mēzāhábā vé ní.

40 Úyú ĩşōwū vé adri'ba 'bāgú rú rī pi 'dakí kōpi ā rú ívé sūrú ā rú sī, āzini ívé āngū ā rú sī, kōpivé rú pi 'dī,

Tímīnā 'i, Ālívā 'i, Jētétí 'i,

41 Ōhōlibámā 'i, Élá 'i, Pínóní 'i,

42 Kénází 'i, Tēmánā 'i, Mībízā 'i,

43 Māgādīyélē 'i, Īrámā sī. 'Bāgú

'dī'bée Ēdómā vé rī pi, síkí kōpivé

rú āngū kōpi ní adrizú rī pi vúgá sī.

Kōpi céré úyú ĩşōwū vé ní, ĩşōwū ri 'é'bipi 'ba Ēdómā vé rī pi vé ní.

37

Tā Yōsépā pi āsámvú gé édrīpi be rī

¹ Yōkóbú ri adrii āngū étépi ní adrizú rī agá, āngū Kánánā vé rī agá.

² Ú'dógú'dógú Yōkóbú vé rī, āzini anjinā ĩrivé rī pi vé rī, ĩri 'dīni.

Yōsépā kā adrii íli be mūdri drī ní ézírī, ri étépi vé ānyāpā úcé, kōpi rikí úcé édrīpi be. Īrivé édrīpi 'dī'bée vé éndrépi Bīlá pi Jéléfā be. 'Bo Yōsépā ri tā ũnji édrīpi ní ríi 'oó rī ĩjī ũlúú étépi ní.

³ ĩsērélē* lē Yōsépā ri ívé anji rī pi āsámvú gé sī agaa rá, ā'diātāsīyā tīkí Yōsépā ri ĩşú ākūdē Yōkóbú ri ārākā rú. ĩsērélē ícī bōngó akoóko rŭkŭ ājē be āmbúgú ní sēē Yōsépā ní. ⁴ Yōsépā édrīpi kā ndree ĩ étépi lē Yōsépā ri ĩ agaa rá, kōpi

* **36:20** 36:20 Sēyírī: Sēyírī ri āngū ānga rú ní, 'dakí ágó āmbúgú Sēyírī ā rú sī. Vŭdrī ní gé, úyú ĩşōwū vé rī pi gōkí āngū rī a rú 'daa Ēdómā. † **36:37** 36:37 Yīj: Yīj rī Yūfērétā 'i. * **37:3** 37:3 ĩsērélē: Rŭ ĩsērélē 'dīri, Múngú ní 'daa Yōkóbú ní rī. 'Í lā Í'dóngará 35:10.

'bākí ẹ̀sì ̀̀nǹjì Ỳosépà ní. K̀òpì átákí ìrì ní tǎ ̀̀d̀j̀k̀ò múkè s̀ì ku.

⁵ Ìnǹjǎ ázi s̀ì, Ỳosépà ùbì urobí, kǎ urobí rì ùlùú ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ní, k̀òpì g̀òk̀í ẹ̀sì ̀̀nǹjì 'bǎá ìrì ní agǎá rá. ⁶ Ỳosépà ní 'yozú k̀òpì ní k̀ìnì, "Ìmì ỳìk̀í d̀r̀ì urobí ma ùb̀ìp̀ì r̀ì vé tǎ kǎ. ⁷ Urobí rì k̀ìnì, 'bǎ m̀uk̀ì ìmì be ̀̀m̀v̀p̀ì g̀é, 'bǎ r̀ìk̀ì ùndú ùl̀l̀ì ùd̀r̀òó ìmì be, mb̀èl̀èṅǎ mávè ùndú nga 'ì ìd̀r̀éè uru s̀ì, ùndú ìmìvè r̀ì pì trákì 'ì ùndú mávè r̀ì ã gǎrǎ gǎ s̀ì k̀ur̀ù, s̀ìk̀ì d̀r̀ì v̀ùgǎ ̀̀d̀r̀èr̀t̀j̀ì ní g̀é."

⁸ Ỳosépà ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ní 'yozú ìrì ní k̀ìnì, "Mì ̀̀s̀ù s̀ì m̀ì àmbùgú 'bǎ d̀r̀ìgè nì? Ádarú 'ì lè nyo adrii 'bǎ d̀r̀ìgè àmbùgú rú?" K̀òpì g̀òk̀í ìrì ní ẹ̀sì ̀̀nǹjì 'bǎá agǎá rǎ urobí ìrì ní ùb̀ì r̀ì s̀ì, ̀̀z̀ìnì tǎ ìrì ní 'yoo r̀ì s̀ì.

⁹ Ỳosépà ní g̀òzú urobí ázi ùb̀ìzú, ìrì ní 'yozú ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ní k̀ìnì, "Ìmì ỳìk̀í d̀r̀ì kǎ, á g̀ò urobí ázi ùb̀ì. Urobí r̀ì k̀ìnì, ̀̀t̀ùt̀ù, mbǎá, ̀̀z̀ìnì l̀ìnyǎ s̀ìk̀ì d̀r̀ì v̀ùgǎ má ̀̀d̀r̀èr̀t̀j̀ì g̀é."

¹⁰ Kǎ urobí r̀ì ùlùú 'ì ̀̀t̀èp̀ì ní, ̀̀z̀ìnì 'ì ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ní, ̀̀t̀èp̀ì ní t̀rèzú d̀r̀ì ní g̀é k̀ìnì, "Urobí mí ní ùb̀ì 'd̀ìrì tǎ ni ngóni? Mì ̀̀s̀ù mí k̀ìnì, 'bǎ mí ̀̀d̀r̀èr̀p̀ì be, mí ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì be ùm̀v̀l̀ésì ìm̀ù k̀ùm̀ùcì ùt̀ì, d̀r̀ì s̀ì v̀ùgǎ mí ̀̀d̀r̀èr̀t̀j̀ì g̀é?" ¹¹ Ỳosépà á tǎ 'de ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ẹ̀sì agǎ ̀̀nǹjì, 'bo Ỳòkòbù r̀ì tǎ 'd̀ìrì ̀̀s̀ù k̀ìnì, urobí 'd̀ìrì vé ìfìfì á'dì.

Ỳosépà ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì s̀èk̀ì Ỳosépà r̀ì jee

¹² ̀̀t̀ù'dù ̀̀l̀u Ỳosépà ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì 'dekì muu ̀̀ì ̀̀t̀èp̀ì vé kǎbìlò úcè S̀èkémè gǎ. ¹³ Ìsèrèlè ní 'yozú Ỳosépà ní k̀ìnì, "Mì ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì r̀ì kǎbìlò úcè S̀èkémè gǎ 'dǎá'dǎ, á lè mí pèè muzú k̀òpì v̀ùgǎ 'dǎá."

Ỳosépà ní újázú k̀ìnì, "Múkè, ma mu rá."

¹⁴ ̀̀t̀èp̀ì ní 'yozú ìrì ní k̀ìnì, "Ì mu mí ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ndreè, k̀òpì d̀ò múkè kǎbìlò r̀ì pì be. 'Ì mu d̀ò g̀ì, mí újǎ mí ìg̀òó ìm̀ù tǎ ní ùlùú má ní." K̀úru ̀̀t̀èp̀ì ní Ỳosépà r̀ì pèzú muzú, Ỳosépà ní ngazú 'ì'bunǎ Hèbèrónǎ vé r̀ì g̀é 'dǎásì, ìrì ní 'dezu muzú S̀èkémè gǎ 'dǎá.

Ỳosépà kǎ caá S̀èkémè gǎ 'dǎá, ¹⁵ ágó ázi ̀̀s̀ù ìrì r̀ì ̀̀c̀j̀ì àngù r̀ì agásì, ágó r̀ì ní ìrì zìzú k̀ìnì, "Ngá mí ní r̀ì ndǎá r̀ì á'dì?"

¹⁶ Ỳosépà ní újázú k̀ìnì, "Ma r̀ì má ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ndǎ. Mì ìcò má ní v̀ùrǎ k̀òpì ní rizú kǎbìlò úcèzú r̀ì lù rá?"

¹⁷ Ágó r̀ì ní újázú k̀ìnì, "K̀òpì ngakì muu nòosì g̀ì. Á ỳì k̀òpì k̀ìnì, ì lèk̀ì 'deè muzú Dòtánǎ gǎ."

K̀úru Ỳosépà ní 'dezu muzú ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì v̀ùgǎ s̀ì, ìrì ní cazú muzú k̀òpì ̀̀s̀ùzú Dòtánǎ gǎ 'dǎlé. ¹⁸ Ỳosépà ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì kǎ ndreè Ỳosépà r̀ì ìm̀ù, k̀òpì ǹk̀ì ìrì á má bá, ̀̀s̀ù ̀̀k̀ùdè ìcǎ d̀r̀ì 'ì v̀ùgǎ nòo kuyè, k̀òpì 'ì'dókì r̀ì lèt̀ì ndǎá ìrì 'd̀j̀zú.

¹⁹ K̀òpì r̀ìk̀ì átá 'ì àsámvù g̀é s̀ì k̀ìnì, "Ì ndrekì d̀r̀ì kǎ, urobí 'd̀ìpa r̀ì ìm̀ù 'dǎ! ²⁰ Lè 'bǎ 'd̀ìk̀ì ìrì drǎá, 'bǎ 'bekì ìrì 'bù ỳì ní njuú

'a ní gè s̀ì g̀ì r̀ì agǎ, 'bǎ mu 'yo 'bǎ ̀̀t̀èp̀ì ní ùb̀ùg̀ò nya ìrì g̀ì. 'Bǎ ndrekì r̀ì ìrìvè urobí 'd̀ìrì d̀ò ̀̀j̀z̀ì nga rá."

²¹ R̀ùbèná kǎ tǎ 'd̀ìrì ỳì, 'bǎ ẹ̀sì lèzú Ỳosépà r̀ì ìpázú ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì d̀r̀ìgè s̀ì rá, ìrì ní 'yozú k̀ìnì, "Lè 'bǎ 'd̀ìk̀ì ìrì ku. ²² Lè ìmì dǎkì ̀̀r̀ì ku, ìmì 'd̀ùk̀ì ìrì 'beè 'bù ỳì ní njuú 'a ní gè s̀ì g̀ì r̀ì agǎ 'dǎá àngù á'wí cinyáfǎ rú r̀ì agǎ nògò, lè ìmì 'bǎkì d̀r̀ì r̀ì 'bǎ ní gè ku." R̀ùbèná 'yo tǎ 'd̀ìrì 'd̀ìnì, lè ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì r̀ì ìpá k̀òpì d̀r̀ìgè s̀ì, j̀ì g̀òó ̀̀t̀èp̀ì v̀ùgǎ 'dǎá vùlé.

²³ K̀úru Ỳosépà kǎ caá ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì v̀ùgǎ 'dǎlé, k̀òpì ùt̀r̀ùk̀ì ìrìvè b̀òngò akooko r̀ùk̀ù ̀̀j̀è be àmbùgú r̀ì r̀ì ní suu r̀ì ìrì á r̀ì 'bǎ gǎ s̀ì rá.

²⁴ K̀òpì j̀ìk̀ì ìrì 'beè 'bù agǎ. 'Bù r̀ì á 'a ule, ỳì 'a ní gè 'dǎáyo.

²⁵ K̀òpì kǎ úrì v̀ùgǎ r̀ì ìnyá nyaá, k̀òpì kǎ 'ì d̀r̀ì ingǎá àngù ndreè uru, k̀òpì ndrekì ngúlùmù s̀ùr̀ù Ìsìmǎélè vé ngǎ ̀̀z̀ì 'bǎ r̀ì pì r̀ì ìm̀ù 'ì v̀ùgǎ nòo G̀ìlédǎ gǎlèsì. K̀òpì ùd̀r̀òk̀ì ngǎ t̀ìb̀ì á'dìzú ̀̀j̀j̀ì be ngù 'bǎ ndr̀ìndr̀ì ní pì, ùdu ngùùp̀ì ndr̀ìndr̀ì ní, ̀̀z̀ìnì m̀ìr̀è pì be kámìlò r̀ì pì úgórò gǎ, k̀òpì r̀ì ngǎ 'd̀ì'beè j̀ì mu ̀̀z̀ì ̀̀j̀j̀èpètò gǎ.

²⁶ Ỳúdǎ ní 'yozú ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ní k̀ìnì, "'Bǎ 'd̀ìk̀ì d̀ò 'bǎ ̀̀d̀r̀p̀ì r̀ì drǎá, 'bǎ úcìk̀ì d̀ò tǎ ní úcìcì, ngǎ múkè 'bǎ ní ̀̀s̀ù 'a ní gè 'd̀ìgè r̀ì á'dì? ²⁷ Múkè ní, lè 'bǎ s̀èk̀ì ìrì jee 'bǎ Ìsìmǎélè vé r̀ì pì ní, 'bǎ ùlòk̀ì ìrì á r̀ì 'bǎ ku, ìrì 'bǎ ̀̀d̀r̀p̀ì, 'bǎ ̀̀r̀ì ̀̀l̀u." Ỳúdǎ vé ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì á'yìk̀ì tǎ ìrì ní 'yoo 'd̀ìrì rá.

²⁸ Ngúlùmù Ìsìmǎélè vé adri 'bǎ àngù Mìdìyanǎ vé r̀ì agǎ r̀ì 'bǎ ngǎ ̀̀z̀ì 'bǎ r̀ì pì kǎ ìcǎ, Ỳosépà ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì ní Ỳosépà r̀ì isèzú 'bù r̀ì agǎ 'dǎásì àm̀vè nòo, k̀òpì ní ìrì sèzú jezú 'bǎ Ìsìmǎélè vé r̀ì pì ní m̀ìf̀èngǎ fìfì p̀ùk̀ù ìr̀ì ̀̀ǹj̀ì 'bǎ ̀̀ǹj̀ì ̀̀ǹj̀ì ní s̀ì, 'bǎ Ỳosépà r̀ì je 'bǎ r̀ì pì ní Ỳosépà r̀ì j̀ìzú muzú ̀̀j̀j̀èpètò gǎ.

²⁹ R̀ùbèná kǎ 'ì újǎ g̀òó 'bù r̀ì gè 'dǎlé, ̀̀s̀ù Ỳosépà r̀ì 'dǎáyo. Ìzàngǎ fì ẹ̀sì ní gè ambamba, ùsì ìvè b̀òngò 'ì r̀ì 'bǎ gǎ s̀ì rá.

³⁰ Ìrì ní g̀òzú ̀̀d̀r̀p̀ìj̀ì v̀ùgǎ 'dǎlé, ìrì ní 'yozú k̀ìnì, "Mvǎ r̀ì 'dǎlé 'dǎáyo! Mǎ 'o r̀ì á'dì?"

³¹ K̀úru k̀òpì ní Ỳosépà vé b̀òngò áco akooko ̀̀j̀è be àmbùgú r̀ì 'd̀ùzú, k̀òpì ní ndr̀ìj̀ì l̀ìzú, b̀òngò r̀ì suzú ̀̀r̀ì r̀ì agǎ. ³² K̀òpì ní b̀òngò akooko r̀ùk̀ù ̀̀r̀ì be r̀ì 'bǎ gǎ 'd̀ìrì j̀ìzú muzú 'ì ̀̀t̀èp̀ì v̀ùgǎ 'dǎá. K̀òpì ní 'yozú k̀ìnì, "'Bǎ ̀̀s̀ùk̀ì b̀òngò akooko r̀ùk̀ù ní nò, 'ì 'b̀ì d̀r̀ì ndreè kǎ, b̀òngò nòrì adri mí mvòpì vé r̀ì kuyè?"

³³ Ỳòkòbù á má b̀òngò r̀ì k̀ìnì, "B̀òngò akooko r̀ùk̀ù r̀ì má mvòpì vé r̀ì! Á, ùb̀ùg̀ò nya mvǎ r̀ì g̀ì. Ádarú ùndìk̀ì Ỳosépà r̀ì kpélèkpélè g̀ì."

³⁴ K̀úru Ỳòkòbù ní ìvè b̀òngò ùsìzú 'ì r̀ì 'bǎ gǎ s̀ì rá, ìrì ní s̀ùwǎr̀ì 'ì'dùzú ásúzú 'ì r̀ì 'bǎ gǎ áyu. Ngo 'ì mvòpì r̀ì caá ̀̀t̀ù'dù

be kárakará. ³⁵ Írivé anji ágō rī pi, anji ūkú rī pi be céré imúkí iri ē ēšj ūmī, 'bo gā sī, lē 'bá āzi ā ūmī 'i ēšj ku. Íri ní 'yozú kīnī, "Á lē ā sīkī ma 'bú agá, á lē muḡú má mvópi ri ngoó." Íri dī átá be, iri dī ngo be.

³⁶ Íšj ūkūdē 'bá Mīdīyáná vé rī pi sēki Yōsépá ri jee Pótifá ní Ējēpētō gá 'dálé gí, Pótifá ri ūgalaku riipi 'bāgū Ējēpētō vé rī vé 'bētj ūtēepi rī.

38

Yúdā pi vé tā Tāmárā be rī

¹ Sā 'dāri gé, Yúdā ní ngazú fūzú édrīpi ģásámvú gé sī, mu adrii kūrj Ādūlāmū vé rī gé, ágō āzi vé āngá, ágō rī ā rj Hírā 'i. ² Yúdā ní mvá ūkú íšjzú, mvá ūkú rī vé étēpi Kánánāgū, rj ní Súwā 'i. Yúdā ní mvá ūkú rī jezú 'i ní ūkú rú, kōpi ní lazú mvá ūkú rī be. ³ Mvā ūkú rī ní 'a íšjzú, iri ní mvá ágō tizú, Yúdā ní mvá rī ā rj 'dazú Ērē 'i. ⁴ Ūkú rī ní kpá gōzú 'a āzi íšjzú, iri ní mvá ágō tizú, iri ní rj ní 'dazú Ōnānī 'i. ⁵ Íri ní kpá gōzú mvá rī āzi tizú ágō, iri ní rj ní 'dazú Sélā 'i. Tj mvá 'dīri Kēzībū gé.

⁶ Yúdā ní ūkú jezú ívé mvá kāyū Ērē ní, mvá ūkú rī ā rj Tāmárā 'i. ⁷ 'Bo Yúdā vé mvá kāyū Ērē ri ūnjikānyā 'oó Úpi Mungú endreḡj gé, sē Úpi 'dī iri drāá rá.

⁸ Kúru Yúdā ní 'yozú Ōnānī ní kīnī, "Í fi mí édrīpi vé ōwūzj sū 'bavé mēre ní lēe rī tñj, imi tiki rī mvá iri be mí édrīpi drāapi rī ní." ⁹ 'Bo Ōnānī ní rá 'yozú kīnī, mvá 'dīri ūmvólésī adri ívé ní ku, kādō laa édrīpi vé ōwūzj rī sī, iri ívé yj ágō vé rī sē ra vūgá, 'i tī rī mvá édrīpi drāapi gí rī ní ku. ¹⁰ Tā iri ní 'oó 'dīri, Úpi Mungú mí gé 'dálé iri ūnjikānyā, sē Úpi Mungú 'dī kpá iri drāá rá.

¹¹ Yúdā ní 'yozú Tāmárā ní kīnī, "Í mu adrii mí étēpi vé āngá 'dāá, 'i tē mívé ōwūzj rī ā vjdrj cimgbá má mvópi Sélā mba dō āmbúgú gí ká." Yúdā átá 'dīni, ā'diātāsīyā ūšj déna ívé mvá Sélā ri kpá drā sū édrīpi ní ūdrāá rī tñj. Kúru Tāmárā ní muzú adrizú étēpi vé āngá 'dāá.

¹² 'Dū lóki vūzj āco, Yúdā vé ūkú Súwā mvópi ní drázú. Ízāngā nō Yúdā ē ēšj rá, ká iri ē ēšj ūmī gí, iri ní 'dezú muzú Tīmīnā gá, ágō rī 'bá írivé kābīlō 'bí rē 'bá rī pi vūgá, kōpi 'dekí muḡú ívé ūndī Hírā adriipi Ādūlāmū gé rī be.

¹³ Ká lūw Tāmárā ní kīnī, ényēpi ri mu Tīmīnā gá ívé kābīlō 'bí rēngará gá, ¹⁴ nje ívé bōngó ōwūzj vé rī 'i rj 'bá gá sī rá, 'be bōngó pērepere ní 'i endreḡj ōzūzū ānī cí,* mu ūrī kuú létj ā kerētū muḡipi Ēnāyimū

gé rī gé, āzini Tīmīnā gá rī gé. Ā'diātāsīyā ndre Sélā mba āmbúgú gí, 'bo sēki 'i iri ní ūkú rú kuyé.

¹⁵ Yúdā ká iri ndreé, ūšj déna iri ūkú ōwū rú ní, ā'diātāsīyā 'be bōngó pērepere ní 'i endreḡj ōzūzū ānī cí. ¹⁶ Yúdā nī áamá 'yozú kīnī, 'bá rī 'i mvópi drāapi gí rī vé ūkú Tāmárā 'i 'dīni kuyé. Íri ní muzú ūkú rī vūgá létj mīlē gá 'dāá, iri ní 'yozú kīnī, "Mí imú, 'bá lakí mí be."

Ūkú rī ní Yúdā ri zizú kīnī, "'Bá lakí dō mí be gí, mí má ní ā'di sē?"

¹⁷ Yúdā ní 'yozú kīnī, "Ma ndrj mbaapi fōlō ní 'd'ud mávé ndrj rī pi āsámvú gé 'dāá, ma ipē mí ní."

Ūkú rī ní iri zizú kīnī, "Ngá mí ní ícō sēe má ní, ā lū rī 'yozú kīnī mí íbī ndrj mbaapi fōlō rī jji ndō rī ā'di?"

¹⁸ Yúdā ní újázú kīnī, "Ngá mí ní lēe má sē mí ní rī ā'di?"

Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Lē mí sē má ní mívé kátrī 'i ní mí rj sī rj 'bá ní gé 'dīri, bāákú 'i ní rizú kátrī rī 'yizú rī be, āzini túre mí drjgé 'dīri." Yúdā ní ngá 'dī'bée 'i'djzú sēzú ūkú rī ní. Kōpi ní lazú ūkú rī be, ūkú rī ní 'a íšjzú. ¹⁹ Ūkú rī ká mvii gō 'bētj 'dálé, iri ní ívé bōngó pērepere 'i endreḡj ōzūzú rī ōwūzú rá, iri ní gōzú ívé bōngó ōwūzj vé rī suzú 'i rj 'bá gá ūzi.

²⁰ Kúru Yúdā ní ívé ūndī Hírā adriipi Ādūlāmū gé rī pēzú ndrj mbaapi fōlō rī jizú, ē jji rī ívé ngá 'i ní kuú ūkú rī vūgá 'dálé rī igōó vúlē, 'bo Hírā íšj ūkú rī kuyé.

²¹ Hírā ní 'bá adri 'bá Ēnāyimū gé 'dálé rī pi zizú kīnī, "Ūkú ōwū rú riipi úripi létj muḡipi Ēnāyimū gé rī mīlē gá nōgō rī ingāá?"

'Bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Ūkú āzi ōwū rú ní nōgō 'dāayo."

²² Hírā ní kúru 'i újázú gōzú Yúdā vūgá 'dálé, iri ní 'yozú kīnī, "Má íšj ūkú rī kuyé. 'Bá adri 'bá vūrā 'dāri gé rī pi kīnī, ūkú ōwū rú ní 'dálé 'dāayo."

²³ Kúru Yúdā ní 'yozú kīnī, "Lē ūkú rī ā ūtē ngá má ní sēe 'i ní 'dā 'bée múké, 'bá rī pi ā gukí rī 'bá ku. Á pē ndrj mbaapi fōlō rī muzú iri ní rá, 'bo mí íšj iri kuyé."

²⁴ Mbāá na ā vjdrj gé, 'i ní lūzú Yúdā ní kīnī, "Mí mvópi drāapi gí rī vé ūkú Tāmárā ri ōwū rú, 'o tā ūnjj, iri nóni 'a be."

Yúdā ní 'yozú kīnī, "Ími jiki iri fūw kūrj rī agásī āmvé, imi záki iri veé áci sī!"

²⁵ 'Bo ká ri Tāmárā ri jji muzú āmvé 'dāá, iri ní tēzú muzú ényēpi ní, iri ní 'yozú kīnī, "Ma nóni 'a be, ngá nō'bée vé 'dīpa sē má ní 'a rī ní." Íri ní gōzú 'yozú kīnī, "Mí áamá drī kátrī 'i ní rj sī rj 'bá ní gé 'dīri, āzini bāákú 'i ní rizú kátrī rī 'yizú

* 38:14 38:14 Tāmárā: Tāmárā ōzū 'i endreḡj bōngó pērepere ní sī, 'i índre rī sū ūkú ōwū rú ní tñj. Sā 'dāri gé, ūkú ōwū rú rī pi rī 'i endreḡj ōzū bōngó pērepere ní sī cí.

'dĩri ká, ázini mí amá drĩ túré 'dĩri ká, dō ngá nō'bee à'di vé ni."

²⁶ Yúdā nī ngá rī pi amá, ngá rī pi ívé ni, ĩri ní 'yozú kīnī, "Támárā rī tā 'o pīrj ndē ma rá, † à'diātāsīyā á sē ĩri mávē mvá Sélā ní kú rú kuyé." Yúdā pi gōkí laá Támárā be dīj kuyé.

²⁷ Sā ĩrivé tīngará vé rī kā ícá, anjī rī pi ĩri 'a gá 'dāá ētj rú. ²⁸ Kā rīi tīi, mváná rī ázi ní 'í drj ísúzu ámvé nōō, ūkú rīipi ūkú anjī t'í'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní bōngó bāā ika ni 'yīzu mváná rī ē drj umbelē gá. ĩri ní 'yozú kīnī, "Mvā nōri ifū drīdrī." ²⁹ 'Bo mvá rī gō 'í drj seé vúlē, édrīpi ní ifūzú drīdrī. Ūkú rīipi ūkú anjī t'í'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní 'yozú kīnī, "Mí ali mi ifūzú ūkpō sī ámvé nōō drīdrī íngóni?" ĩ ní mvá rī ā rú 'dazú Pērēzī. ‡ ³⁰ Kúru édrīpi ĩ ní bōngó bāā ika 'yī drj umbelē ní gē rī ní ifūzú, ĩ ní rú ni 'dazú Zérā 'í. §

39

Yōsépā pi vé tā Pótīfā ūkú ni be rī

¹ 'Bā ĩsīmāélē vé rī'ba ngá uzī'ba rī pi ní Yōsépā rī jizú Ējēpétō gá, kōpi sēkí ĩri uzij Pótīfā ní, Pótīfā rī Ējēpétōgú, ĩri 'bāgú Ējēpétō vé rī vé ūgalaku, ĩri ámbúgú 'bā rī'ba 'bētj 'bāgú rī vé rī ütē'ba rī pi drīgē.

² Úpí Múngú rī adrii Yōsépā be trj, sē ĩrivé tā adri muzu céré múké, Yōsépā rī adrii ívé ámbúgú Ējēpétōgú Pótīfā vé ángá. ³ Yōsépā vé ámbúgú Pótīfā kā ndreé Úpí Múngú rī Yōsépā be trj, Úpí Múngú sē tā Yōsépā ní rīi 'oó rī pi céré rī adrii muzu múké. ⁴ Pótīfā 'bā éšj múké Yōsépā ní, 'bā ĩri 'í jélé gá rīi 'í ĩzā koó. 'Bā ĩri adrii ámbúgú ívé 'bā 'bētj ásamvú gē rī pi drīgē, ázini rīi ngá ívé rī pi ütēé. ⁵ Sā Pótīfā ní Yōsépā rī 'bāzú ámbúgú rú ívé 'bā 'bētj ásamvú gē rī pi drīgē, ázini ngá ívé rī pi ütēé rī gé, Úpí Múngú 'bā tākiri 'bā Ējēpétō vé rī pi drīgē Yōsépā ā tā sī. Úpí Múngú 'bā tākiri ngá Pótīfā vé rī pi drīgē céré, 'bā tākiri ĩrivé ngá jó agá rī pi drīgē, ĩrivé ngá ómvú agá rī pi drīgē, ázini ányāpā rī pi drīgē. ⁶ Pótīfā sē ngá ívé rī pi ārevú céré kuú Yōsépā drīgē, Yōsépā rī ütēé nī. Yōsépā ní adrii anigē rī sī, Pótīfā ē éšj tī ngá ívé rī pi ā tā sī kuyé, ĩri 'yēnā rī ínyá 'í ní lēé nyaá rī ā tā ūšj áyu.

Yōsépā mba rú'ba be múké, ūnyī be. ⁷ Kā adrii vūj mādā, ámbúgú Yōsépā vé rī vé ūkú 'bā mj Yōsépā drīgē, ĩri ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mí imú, 'bā lakí mí be!"

⁸ 'Bo Yōsépā gá sī. Yōsépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ī ní ma 'bāā ámbúgú rú ngá rī pi drīgē céré rī sī, ámbúgú mávē rī ē éšj tī ívé ngá 'bētj ásamvú gē rī pi ā tā sī kuyé, á'diātāsīyā 'bā ma ámbúgú rú rī ívé ngá 'bētj ásamvú gē rī pi ütēé. ⁹ 'Bā ázi jó nōri agá ma ndeépi ámbúgú sī ní 'dāāyo. Ámbúgú mávē rī sē ngá ívé rī pi ārevú céré kuú má drīgē, ma rī ütē nī, 'bo sē mí má ní kuyé, á'diātāsīyā mí ĩrivé ūkú. Má ícō ūnjikányā 'oó sū 'dĩri tīnj Múngú endrejtj gē ku." ¹⁰ Ú'dú álu álu, ūkú rī rī sīi Yōsépā vúgá sī, 'bo Yōsépā gá lagá ĩri be sī, Yōsépā lē 'í ítrú adrii ĩri ā gārā gá ĩnyinjā ku.

¹¹ Ú'dú álu, Yōsépā í muzu jó agá 'dāá ívé éžj ngangará gá, áti'ba éžj nga'ba jó agá 'dālē rī pi álujanj jó agá 'dālē 'dāāyo. ¹² Ūkú rī ní Yōsépā vé bōngó akoó rŭkŭ rī ruzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí imú, 'bā lakí mí be." 'Bo Yōsépā ní 'í pazú drj ní gē sī ūkpō sī, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú ūkú rī drīgē 'digē, nga ápá fūú jó rī agásí ámvé.

¹³ Ūkú rī kā ndreé Yōsépā ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú 'í drīgē 'digē, Yōsépā ápá fūú jó rī agásí ámvé gí, ¹⁴ ūkú rī zj áti'ba éžj nga'ba ívé jó agá rī pi, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí drj ká, má ágó ní ijī Ēbérégú nōri imú 'bā u'daa! Ífj jó agá nōō, lē laá má sī, 'bo á tre gbíríli. ¹⁵ Kā ndreé á tre gbíríli, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú má gārā gá nōgō, ápá fūú jó rī agásí ámvé."

¹⁶ Ūkú rī 'bā Yōsépā vé bōngó akoó rŭkŭ rī kú 'í gārā gá cimgbá ágó ní ní ícángará gá 'bētj. ¹⁷ ĩri ní kúru tā 'dĩri ūlúzu ágó ní ní kīnī, "Ēbérégú túgērj rú mí ní ijī 'dĩri, lē ma ruj lazú áni ūkpō sī. ¹⁸ 'Bo má kā treé gbíríli, 'bā rī pi zj imú má ĩzā koó, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rī kú má drīgē nōgō, nga ápá fūú jó rī agásí ámvé."

¹⁹ Yōsépā vé ámbúgú Pótīfā kā tā ūkú ní ní ūlúú 'í ní 'dĩri yj, 'a ní ve Yōsépā ní ūnjj ūnjj. ²⁰ Pótīfā jj Yōsépā rī muj 'beé jó ángú ū'yizú rī agá, vūrā 'bāgú rī ní rizú 'bā rī'ba tā ūnjj 'o'ba rī pi ū'yizú rī agá.

'Bo Yōsépā kā rīi adrii jó ángú ū'yizú rī agá 'dāá, ²¹ Úpí Múngú rī adrii ĩri be trj, 'bā éšj múké ĩri ní, sē ámbúgú rīpi 'bā ĩ ní ū'yīi jó ángú ū'yizú rī agá rī pi ütēepi rī lē Yōsépā rī lēlē. ²² Kúru ágó ámbúgú rīpi 'bā ĩ ní ū'yīi rī pi ütēepi rī 'bā Yōsépā rī ámbúgú rú 'bā ĩ ní ū'yīi rī pi drīgē, tā ĩ ní rīi ngáá jó ángú ū'yizú rī agá 'dāá rī, ku éžj ní céré kuú Yōsépā drīgē. ²³ Ágó ámbúgú rīpi 'bā ĩ ní ū'yīi rī pi ütēepi rī ē éšj tī tā ázi sī álujanj kuyé, á'diātāsīyā

† 38:26 38:26 Tāmárā rī tā 'o pīrj ndē ma rá: Yúdā 'yo tā rī 'dĩni, á'diātāsīyā Tāmárā lē kōdō mvá tjj Ērē drāapi rī ní, 'bo Yúdā gá Sélā rī sēgá ĩri ní ágó rú sī. Tāmárā lē tā mērē vé rī 'dúj ngaá, 'bo Yúdā gá sī. ‡ 38:29 38:29 Pērēzī: Rŭ Pērēzī rī vé íffíi, mváná rī ali 'í ifūzú ūkpō sī. § 38:30 38:30 Zérā: Rŭ Zérā rī vé íffíi, ĩka.

Úpí Múngú ri Yösépā be trų, sē tā Yösépā ní rií 'oó ri pi céré ri adrií mužú múké.

40

Yösépā ūlū 'bā ī ní ū'yī rī pi vé urobí ē ifífi

¹ Vųdrī ni kā vųū mādā, 'bāgú Ējēpétó vé rī vé 'bā riipi ĩri ní iwá sēepi rī pi ĩrivé 'bā riipi pānga á'dīpi rī be 'okí tā ūnjī, sē 'bāgú rī ā 'a ve ānī rá. ² 'Bāgú Ējēpétó vé rī ā 'a ve ívé ūgalaku riipi iwá sēepi rī nī, āzini ūgalaku riipi pānga á'dīpi rī ní ambamba, ³ ú'bé kōpi jó āngū ū'yīzú āmbúgú āngū ūtēepi rī ní rií ūtēé rī agá, vūrā ī ní Yösépā rī 'yīzú rī agá. ⁴ Āmbúgú riipi āngū ūtēepi rī ezi kōpi kú Yösépā drīgé, Yösépā ri kōpi ūtēé nī.

Kōpi kā adrií jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāā caá ú'dú be āco, ⁵ 'bāgú Ējēpétó vé rī vé ágó riipi iwá sēepi ĩri ní rī pi ágó riipi pānga á'dīpi ĩri ní ī ní ū'yī kuú jó āngū ū'yīzú rī agá rī be, urobí nī kōpi ūbīzú ĩrītró, 'bo urobí rī pi vé ifífi āndiāndí.

⁶ Ū'būtīnā rī sī, Yösépā kā mužú kōpi vúgá 'dālé, ndre kōpi adriki kuú ízákīzā rú. ⁷ Yösépā ní kúru 'bāgú rī vé ūgalaku rī pi zizú kīnī, "Āndrū ĩmi adriki kuú ízákīzā rú 'dīni āsī?"

⁸ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Urobí ūbī 'bā ĩrītró, 'bo 'bā āzi 'bā ní tā ni ē ifífi ūlūupi ni 'dāāyo."

Kúru Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú ri ícú urobí rī vé ifífi ūlū nī. ĩmi ūlúki drī má ní urobí ĩmi ūbīpi rī ká."

⁹ Kúru 'bāgú rī vé 'bā riipi ĩri ní iwá sēepi rī ní urobí 'i ūbīpi rī ūlūzú Yösépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma, ā ndre peṭi vīnyō vé ni má endreṭi gé. ¹⁰ Peṭi vīnyō vé rī drīṭi be na. Peṭi rī ká í'dó rīú, koro ĩri ní í'dózú fū zozú, ĩri ní 'azú. ¹¹ Á ru 'bāgú rī vé kópō kú má drīgé, má ní vīnyō rī vé ū'a u'duzú, má ní zozú 'bāgú Ējēpétó vé rī vé kópō agá, má ní kópō rī sēzú 'bāgú rī drīgé."

¹² Yösépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Urobí rī vé ifífi 'dīni, drīṭi na 'dī'bée, ĩri ú'dú na. ¹³ Ū'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpétó vé rī ímú mī trų rá, ĩri mī 'bā gō mívé ezi gé ūzi, mī ímú ĩri ní iwá rī sē nī, sū mī ní rií āndúrú sēé ĩri ní rī tīnī. ¹⁴ 'Bo mívé tā eci dō mužú múké, mī ūšū má tā be, 'i 'bā ešī múké má ní, mī ūlū mávé tā 'bāgú Ējēpétó vé rī ní, ā trų rī ma jó āngū ū'yīzú rī agá nōósi rá. ¹⁵ Á'diātāsīyā ruki ma ūkpō sī íjī 'bā Ēbéré vé rī pi vé āngú agá 'dāāsī. Ējēpétó agá nōgó, á 'o tā āzi ūnjī ī ní ícózú ma 'yīzú ānī ālunāni kuyé."

¹⁶ Āmbúgú riipi pānga á'dīpi rī kā ndreé Yösépā ūlū urobí rī vé ifífi múké, ĩri ní 'yozú Yösépā ní kīnī, "Urobí ūbī kpá ma

rá. Urobí rī kīnī, á ri ūvú na pānga be agá ni pi 'du mužú drī sī. ¹⁷ 'Bāgú Ējēpétó vé rī vé ngá ī ní á'dí gī rī pi ārevú céré ūvú urugégelésī rī agá, 'bo āriṇá rī pi rikí ngá rī pi teé ūvú rī agá má drīgé 'digé."

¹⁸ Yösépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Urobí rī vé ifífi 'dīni, ūvú na 'dī'bée, ĩri ú'dú na. ¹⁹ Ū'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpétó vé rī mī drī lī, ĩri mívé āvū 'yī peṭi sígé. Āriṇá rī pi mívé āvū te rá."

²⁰ Kā mužú caá ú'dú na ni gé, ú'dú 'dāri, ú'dú ī ní 'bāgú rī vé tīngará ā tā ígázú rī. 'Bāgú rī 'bā ūmū, zī ívé ūgalaku rī pi ārevú céré ímú ūmū rī ā nyangará gá. Zī kpá ívé āmbúgú riipi 'i ní iwá sēepi rī pi, āmbúgú pānga á'dīpi rī be ímúzú ūmū rī gé indī.

²¹ 'Bāgú Ējēpétó vé rī ní āmbúgú riipi 'i ní iwá sēepi rī 'bāzú gōzú ívé ezi gé ūzi, ā sē rī 'i ní iwá rī sū ĩri ní āndúrú rī sēé rī tīnī. ²² 'Bo 'yī āmbúgú riipi pānga á'dīpi rī peṭi sígé, sū nyo Yösépā ní ĩrivé urobí ūlū rī tīnī.

²³ 'Bo 'bāgú rī vé āmbúgú riipi ĩri ní iwá sēepi rī ūšū Yösépā ā tā kuyé, āvī ĩrivé tā sī rá.

41

'Bāgú rī ūbī urobí

¹ Ílī ĩrī ā vųdrī gé, 'bāgú Ējēpétó vé rī ūbī urobí kīnī, 'i tu pá kuú yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyilī tī gé. ² Tī ézīrī usese, rú 'bā be mūlímúli ní pi ífúki yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyilī agá 'dāāsī āmvé nōó, kōpi rikí ízíríkō rī pi nyaá. ³ Tī 'dī'bée ā vųdrī gé, tī uruko ézīrī rú 'bā be jiri, ūyī 'bā kú gorocce ni pi ífúki kpá yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyilī agá 'dāāsī āmvé nōó, tukí pá kuú tī usese pá tu 'bā kuú yīī gārā gá rī pi ā gārā gá. ⁴ Tī rú 'bā be jiri, ūyī 'bā kú gorocce 'dī'bée nyaki tī ézīrī usese rú 'bā be mūlímúli 'dī'bée rá. Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rī ní aruzú.

⁵ 'Bāgú rī gō kpá ú'dú koó dījī, urobí āzi gō kpá ĩri ūbī dījī, urobí rī agá 'dāā, ndre ūndú ayi drī be ézīrī ūndú peṭi ālu sígé, 'a gbálígbálí, mī be múké múké. ⁶ Vųdrī nī gé, ūndú ífú drī be ézīrī ūndú peṭi ālu 'dīri ā rú 'bā gá, kōpi ayikí céré kuú mūnīmūni rú, ūlī íbī ívī ūṭi ní ífūngará gálésī, ūlī rī koko, sē ūndú rī vé bī ūnyú ānī rá. ⁷ Ūndú mūnīmūni rú 'dī'bée uteki ūndú 'aapi mī be múké múké 'dī'bée rá. 'Bāgú Ējēpétó vé rī ní kpá aruzú, nī amá rá 'yozú kīnī, ngá rī urobí ūbī 'i nī.

⁸ Kā mužú adrií ū'būtīnā rī sī, 'bāgú rī ē drī ábá céré céré. ĩri ní újógú rī pi zizú, āzini 'bā tā nī 'bā ambamba āngū Ējēpétó vé rī agá rī pi zizú ímúzú 'i vúgá nōlé. ĩri ní urobí rī ūlūzú kōpi ní, 'bo 'bā āzi urobí rī vé ifífi ūlūupi ĩri ní ālunāni 'dāāyo.

⁹ Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rī vé āmbúgú riipi Iri ní iwá sēepi rī ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, “U'dú āndrú rī gé, má ígá tā má ní āndúrú āvizú āni rī gí. ¹⁰ Mī 'a ve āndúrú 'bá ní mívé āmbúgú riipi pāngá á'dípi rī be, 'í be 'bá jó āngū ū'yízú āmbúgú āngū ūtēepi rī ní rīi ūtēe rī agá. ¹¹ Injīnā āzi sī, urobí ūbī 'bá ĩrĭtró āmbúgú riipi pāngá á'dípi rī be, urobí rī pi vé ífífi āndiāndí. ¹² Sā 'dāri gé, Ēbérégú āzi ri adrii 'bá be trū jó āngū ū'yízú rī agá 'dāá, ĩri āt'í'bá āmbúgú āngū ūtēepi rī vé ni. 'Bá ūlúkí urobí 'bá ūbīipi rī ĩri ní, ūlú 'bá ālu ālu vé urobí ē ífífi rá. ¹³ Tā rī pi ngakí nyo ĩ sūú ĩri ní ūlúú 'bá ní rī tñj. 'Bākí ma góó mávé ězī gé ūzi, 'yíkí ágó riipi pāngá á'dípi rī peṭi sígé.”

¹⁴ Kúru 'bāgú rī ní 'bá pēzú mužú Yōsépā rī zjzú, koro ĩ ní Yōsépā rī ĩjzú jó āngū ū'yízú rī agá 'dāásí āmvé. Yōsépā ní 'í drĭ'bí fazú, ĩri ní ívé bōngó újázú, ĩri mužú pá tuzú 'bāgú rī endreṭi gé.

¹⁵ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Urobí ūbī ma, 'bo 'bá āzi urobí rī vé ífífi ūlúúpi má ní ní ālunāni 'dāáyo. Á yī kīnī, urobí ūbī dō 'bá rī, 'bá rī ūlú dō mí ní, mí urobí rī vé ífífi ūlú rá.”

¹⁶ Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, “Má ícú urobí rī vé ífífi ūlúú mávé ūkpó sī bā ku, Múngú rī ícú urobí rī vé ífífi ūlú mí ní ní.”

¹⁷ Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Urobí rī ūbī ma kīnī, á tu pá kuú yīi āmbúgú dĭpi dĭdĭ Náyilī tĭ gé. ¹⁸ Tĭ ězĭrĭ usese rŭ'ba be múlímúlí ní pi ĩfúkí yīi āmbúgú dĭpi dĭdĭ rĭ agá 'dāási, kōpi rikí ĩzíríkó rĭ pi nyaá. ¹⁹ Tĭ 'dĭ'bée ā vŭdrĭ gé, tĭ urukó ězĭrĭ rŭ'ba be ĩrĭ, úyĭ'ba kú gorocce ní pi ĩfúkí kpá yīi rĭ agá 'dāási āmvé nōó. Úkŭ ní, á ndre drĭ tĭ sŭ 'dĭ'bée tñj rŭ'ba be ĩrĭ, úyĭ'ba gorocce ní pi āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá nōgó kuyé. ²⁰ Tĭ rŭ'ba be ĩrĭ, úyĭ'ba gorocce 'dĭ'bée nyakí tĭ usese, rŭ'ba be múlímúlí ĩfŭ'ba drĭdrĭ rĭ pi rá. ²¹ Kōpi ká tĭ usese 'dĭ'bée nyaá gí, 'bá āzi ícōpi nĭjpi ámapí 'yozú kīnī kōpi nyakí tĭ usese 'dĭ'bée gí 'dĭnī ní 'dāáyo, ā'diātāsīyā kōpi áwíkí adrii kuú gorocce sŭ ĩ ní adrii ūkŭ rĭ tñj. Kúru má ní aruzú.

²² “Á gō kpá urobí āzi ūbī dĭj, urobí rĭ agá 'dāá, á ndre ūndú ayi drĭ be ězĭrĭ ūndú peṭi ālu sígé, 'a gbálígbálí, mĭ be múké múké. ²³ Vŭdrĭ ní gé, ūndú gō ĩfŭú drĭ be ězĭrĭ ūndú peṭi ālu 'dĭri á rŭ'ba gá, kōpi ayíkí céré mŭnīmŭnĭ rŭ, ūlĭ ĩbĭ ívĭ ūtŭ ní ĩfungará gálésĭ, ūlĭ rĭ koko, sē ūndú rĭ vé bĭ ūnyŭ áni rá. ²⁴ Ūndú mŭnīmŭnĭ rŭ 'dĭ'bée utekí ūndú drĭ be ězĭrĭ 'a'bée mĭ be gbálígbálí 'dĭ'bée rá. Má ūlú urobí 'dĭri újógú rĭ pi ní, 'bo 'bá āzi ífífi ní ūlúúpi má ní 'dāáyo.”

²⁵ Kúru Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rĭ ní kīnī, “Āmbúgú mávé rĭ, mívé urobí 'dĭ'bée ĩrĭtró lŭ céré tā ālu rĭ. Múngú i'da tā 'í ní léé ngaá rĭ. ²⁶ Tĭ usese ězĭrĭ rŭ'ba be múlímúlí 'dĭ'bée, kōpi ĩlĭ ězĭrĭ rĭ pi vé tā i'da. Ūndú drĭ be ězĭrĭ 'aapi mĭ be gbálígbálí 'dĭ'bée, kōpi kpá ĩlĭ ězĭrĭ ālu ālu rĭ pi vé tā i'da. Ílĭ ězĭrĭ 'dĭ'bée agá, ānyāngā rĭ imŭ ka ambamba. Urobí 'dĭ'bée ālu rĭ. ²⁷ Tĭ ězĭrĭ rŭ'ba be ĩrĭ, úyĭ'ba gorocce ĩfŭ'ba vŭlé rŭ rĭ pi, kōpi kpá ĩlĭ ězĭrĭ rĭ pi vé tā i'da. Ūndú drĭ be ězĭrĭ ayiipi mŭnīmŭnĭ rŭ, ūlĭ ívĭpi ūtŭ ní ĩfungará gálésĭ, kōpi koko, ūndú rĭ vé bĭ sēepi ūnyŭpi rá 'dĭ'bée, kōpi kpá ĩlĭ ězĭrĭ ālu ālu rĭ pi vé tā i'da. Kōpi ĩlĭ ězĭrĭ ěbĭrĭ ní imŭzú 'dezú rĭ vé tā i'da.

²⁸ “Tā 'dĭri imŭ 'i nga sŭ má ní ūlúú mí ní rĭ tñj, Múngú i'da mí ní tā 'í ní léé imŭ ngaá rĭ. ²⁹ Ílĭ ězĭrĭ, ānyāngā rĭ imŭ ka ambamba āngŭ Ējēpétó vé rĭ agási céré. ³⁰ 'Bo vŭdrĭ ní gé, ĩlĭ ězĭrĭ, ěbĭrĭ rĭ imŭ 'de ambamba, 'bá rĭ pi imŭ āvĭ ānyāngā kaapi ambamba āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá rĭ ā tā sĭ rá. ěbĭrĭ rĭ imŭ 'bá rĭ pi fŭ ūnjĭ ūnjĭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá. ³¹ ěbĭrĭ rĭ imŭ 'de ūnjĭ ūnjĭ, ānyāngā óṭŭ kaapi āngŭ rĭ agá ambamba 'dāri vé tā rĭ āvĭ kōpi drĭgé sĭ rá. ³² Múngú sē urobí rĭ ūbī mí vŭ be ĩrĭ, ā'diātāsīyā Múngú lē tā rĭ 'duŭ ngaá sŭ 'dĭri tñj, ĩri imŭ tā rĭ 'du nga mbelēnjā.

³³ “Bāgú Ējēpétó vé rĭ, lē mí ndā 'bá úmĭ be tā nĭjpi múké múké ní, mí 'bā ĩri adrii āmbúgú rŭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ ā tā mbaá. ³⁴ 'Bāgú Ējēpétó vé rĭ, lē mí ūpē 'bá ūgalaku rŭ ní pi āngŭ Ējēpétó vé rĭ agási, kōpi ā rikí ānyāngā kaapi ambamba ĩlĭ ězĭrĭ agá 'bá rĭ pi ní rĭ ĩkŭnāā rĭ pi úmú, tōwŭ ní pi agá, kōpi ā 'dukĭ ālu. ³⁵ Ílĭ ānyāngā ní imŭzú kazú múké 'dĭ'bée agá, āmbúgú mávé rĭ, lē mí sē tājmbĭ, lē ūgalaku rĭ pi á úmúkí ānyāngā fĭfĭ rĭ, kōpi ā ĩkĭ 'bāā kŭrŭ ívé rĭ pi agá jó ānyāngā 'bāzú rĭ pi agá. Lē kōpi ā 'bākí āngaráwá rĭi ānyāngā rĭ ūtēe, ānyāngā ā adri rĭ kŭrŭ rĭ pi agá anigé. ³⁶ Ānyāngā 'dĭri ĩ 'bā ku 'bá āngŭ rĭ agá rĭ pi ní, kōpi ē imŭkĭ rĭ nyaá sá ěbĭrĭ ní imŭzú 'dezú ūnjĭ ūnjĭ ĩlĭ ězĭrĭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá rĭ gé, ā'diātāsīyā ěbĭrĭ ā fŭ rĭ 'bá āngŭ nōri agá rĭ pi ku.”

'Bākí Yōsépā rĭ gāvānā rŭ āngŭ Ējēpétó vé rĭ agá

³⁷ 'Bāgú Ējēpétó vé rĭ pi ívé ūgalaku rĭ pi be, kōpi ā'yíkí tā Yōsépā ní 'yoó 'dĭri rá. ³⁸ 'Bāgú Ējēpétó vé rĭ ní 'yozú kīnī, “Bā nyo ícú 'bá ĩndrĭ Uletere Múngú vé rĭ ní ású sŭ ágó nōri tñj ní ĩsŭ rá?”

³⁹ Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rĭ ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Múngú i'da mí ní urobí

rĩ pi vé íffíí céré gí, 'bá ázi úmí be tã nĩĩpi sũ mí tĩnĩ ãlunãni 'dãayo. ⁴⁰Ma mí 'bá adri ãmbúgú rú mávé ùgalaku rĩ pi drĩgé, 'bá mávé rĩ pi céré tã mí ní 'yoó rĩ 'du nga. Má ní adrii 'bãgú rĩ sĩ, ma adri ãmbúgú mí drĩlé gá."

⁴¹Kúru 'bãgú rĩ ní 'yozú Yösépã ní kĩnĩ, "Á 'bã mí nóni adrii ãmbúgú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré." ⁴²'Bãgú rĩ ní ívé kátrĩ* ĩ ní 'ĩ rụ sĩi rụ' 'bã ní gé rĩ injézú suzú Yösépã ã drĩ mvãná gá. ĩri ní Yösépã rĩ úsúzú bõngõ ùnyĩ be ní sĩ, ĩri ní ngá dábú rú ní 'dúúzú 'yízú umbe ní gé. ⁴³'Bãgú rĩ sē ívé 'bã 'deepi 'í úgóró gá rĩ vé ãrãbiyã húsãni ní rii seé rĩ, Yösépã rĩ únjú ãni nĩ. 'Bã Yösépã ãndrētĩ gé rĩ pi rikĩ ọ'ú 'dũkọ be uru 'dãã kĩnĩ, "Īmi kuki lētĩ Yösépã ní!" Tã 'diri lū 'yozú kĩnĩ, 'bãgú rĩ 'bã Yösépã rĩ gávãná rú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá gí.

⁴⁴'Bãgú rĩ ní 'yozú Yösépã ní kĩnĩ, "Má adri dō 'bãgú drããsiyã, 'bã ázi ícõ tã ázi 'oó ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá nõgõ mí tĩ ãkõ ku." ⁴⁵'Bãgú rĩ ní Yösépã ã rụ 'dazú Zãfẽnãtã Pãneyã. ĩri ní Æsẽnětã rĩ sēzú Yösépã ní ùkú rú. Æsẽnětã rĩ mvã ùkú átálágú Põtífērã kũrú Ónõ† vé rĩ agá rĩ vé ní. Yösépã ní ńcízú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré.

⁴⁶Yösépã ní 'dóúú ẹjĩ ngazú gávãná rú 'bãgú Ējēpētō vé rĩ ã pálé gá rĩ gé, ísú ãkudé ĩri ílĩ be pũkú na. Yösépã ku 'bãgú rĩ kú 'dĩgé, rĩ ẹcĩ mụzú ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ ãngũ rĩ undré ní. ⁴⁷Ílĩ ẹjĩrĩ ĩ ní 'yoó ãnyãngã rĩ ka ãni ambamba 'dĩ'bee agá, ãnyãngã ka ãngũ rĩ agá ambamba. ⁴⁸Yösépã ní ãnyãngã kaapi ílĩ ẹjĩrĩ agá ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá rĩ umúzú, ĩri ní 'bãzú jó ãnyãngã 'bãzú rĩ pi agá kũrú rĩ pi agásĩ. 'Bã ãnyãngã ĩ ní 'aa kũrú ãlu ãlu ã gãrã gá rĩ kũrú ĩ ní ãnyãngã rĩ 'ázú 'dãri agá. ⁴⁹Yösépã umú ãnyãngã rĩ ãmbúgú ãmbúgú jó ãnyãngã 'bãzú rĩ pi agá 'dãã, sũ cinyáfã troopi kú ngú yĩ gãrã gá rĩ tĩnĩ, gõ ãnyãngã rĩ ã ù'bingãrã, ãzini sĩngãrã ní kuú rá, ã'diãtãsiyã ãnyãngã rĩ ambamba, ícõkĩ ù'bĩ bã ku.

⁵⁰Ēbĩrĩ rĩ ní drĩ 'deuzú kuyé rĩ gé, átálágú Põtífērã kũrú Ónõ vé rĩ agá rĩ vé mvã ùkú Æsẽnětã tĩ Yösépã ní anji ãgõ ĩrĩ. ⁵¹Yösépã 'da ívé mvã kãyú rĩ ã rụ Mãnásé 'i,‡ kĩnĩ, "Múngú sē mávé İzãngã ã tã ãvĩ mã ẹsĩ agásĩ gí, ãzini İzãngã mã ẹsĩ agá 'bã mã ẹtēpĩ vé 'bētĩ ãsãmvú gé rĩ pi ã tã sĩ rĩ, ãvĩ mã ẹsĩ agásĩ gí." ⁵²Yösépã 'da ívé mvã 'deepi kãyú rĩ vú sĩ rĩ ã rú

Ēfērēmã,§ ã'diãtãsiyã kĩnĩ, "Āngũ má ní İzãngã nyazú nõri agá, Múngú sē ã gõ mvã ázi tĩĩ gí."

⁵³Ílĩ ẹjĩrĩ ãnyãngã ní kazú ambamba ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá rĩ ní deuzú. ⁵⁴Kúru ílĩ ẹjĩrĩ ẹbĩrĩ vé rĩ ní 'dóúú sēzú Yösépã ní 'yoó rĩ tĩnĩ. Ẽbĩrĩ rĩ 'de ãngũ Ējēpētō ã gãrã gá sĩ rĩ pi agásĩ céré, 'bo ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré ãnyãngã anigé. ⁵⁵'Bã Ējēpētō vé rĩ pi vé ãnyãngã kã deę, ẹbĩrĩ rĩ 'dó kọpi fuú ùnjĩ ùnjĩ, kọpi 'dóki rii ngoó 'bãgú rĩ bĩlé gá kĩnĩ, ĩ lēki 'bãgú rĩ ã sē ĩ ní ãnyãngã. Kúru 'bãgú rĩ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Īmi mụki Yösépã vúgã, tã ĩri ní lūú ĩmi ní rĩ, lē ĩmi 'dũkĩ ngãanga."

⁵⁶Ẽbĩrĩ rĩ kã 'deé ãngũ rĩ agásĩ céré, Yösépã ní jó ãnyãngã 'bãzú rĩ ẹ tĩ zízú, ĩri ní ãnyãngã fĩfĩ rĩ uzizú 'bã Ējēpētō vé rĩ pi ní, ã'diãtãsiyã ẹbĩrĩ rĩ 'de ùnjĩ ùnjĩ ãngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré. ⁵⁷'Bã ãngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ãrēvú céré 'dekĩ mụđũ ãnyãngã fĩfĩ jeé Yösépã vúgã ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá 'dãã, ã'diãtãsiyã ẹbĩrĩ rĩ 'de ãngũ vú drĩgé rĩ pi agásĩ céré.

42

Yösépã ẹdrĩpĩ mụki ãnyãngã jeé Ējēpētō gá

¹Yökóbú kã yĩ kĩnĩ, ãnyãngã Ējēpētō gá 'dãlé anigé, ĩri ní 'yozú 'ĩ enjĩpĩ ní kĩnĩ, "Ngá ĩmi ní pá tuzú kú 'dĩgé rizú ĩmi undrézú ĩmi ãsãmvú gé sĩ 'dĩni rĩ ã'di? ²Á yĩ kĩnĩ, ãnyãngã Ējēpētō gá 'dãlé anigé, ĩmi mụki 'bã ní ãnyãngã rĩ jeé, 'bã adriki rĩ ídri rú, 'bã ùdrãkĩ rĩ ku."

³Kúru Yösépã vé ẹdrĩpĩ mụđrĩ rĩ pi ní 'deuzú mụzú ãnyãngã rĩ jengárã gá Ējēpētō gá 'dãlé. ⁴'Bo Yökóbú pē Yösépã ẹdrĩpĩ Bēnyēmĩnē rĩ mụzú ẹdrĩpĩ vúgã sĩ ĩndĩ kuyé, ã'diãtãsiyã 'o urĩ sĩ, úsũ déna tã ùnjĩ rĩ mụ ĩri ísú rá. ⁵İsērélé vé anji rĩ pi mụki 'bã mụ' 'bã ãnyãngã jengárã gá Ējēpētō gá 'dãlé rĩ pi be trũ, ã'diãtãsiyã ẹbĩrĩ rĩ 'de kpã ãngũ Kãnãnã vé rĩ agá 'dãlé ĩndĩ.

⁶Sã 'dãri gé, Yösépã rĩ gávãná ãngũ Ējēpētō vé rĩ agá 'dãlé nĩ, rĩ ãnyãngã rĩ seé jeé 'bã rĩ pi ní nĩ. Yösépã ẹdrĩpĩ kã caã 'dãlé, kọpi ní kũmúci tĩtĩzú, ĩ drĩ sĩzú vúgã Yösépã ãndrētĩ gé. ⁷Yösépã kã 'ĩ ẹdrĩpĩ ndreé, nĩ kọpi ãmã bá, 'bã 'ĩ kú sũ 'ĩ 'bã tũngú ní tĩnĩ, átã kọpi ní ọjgõgõ sĩ, ĩri ní kọpi zizú kĩnĩ, "Īmi íbiki ímú İngõósiła?"

Kọpi ní újázú kĩnĩ, "Bã íbiki ímú Kãnãnã gálēsĩ, 'bã ímúki ãnyãngã jeé."

* **41:42** 41:42 Kátrĩ: Kátrĩ 'bãgú rĩ ní seé Yösépã ní rĩ vé íffíí ĩri 'dĩni, 'bãgú rĩ sē Yösépã ní ùkpõ tãjmbĩ sēzú 'bã rĩ pi ní rụ ívé rĩ sĩ. † **41:45** 41:45 Ónõ: Átálágú Ónõ vé rĩ rĩ ùtĩ ĩnĩ múngú rú, 'da ùtĩ ĩri ní rii ĩnĩ múngú rú 'diri ã rụ Rē. Rụ Ónõ 'diri Ẽberé tĩ sĩ. Ğĩrĩkĩ tĩ sĩ ĩ zĩ Hellyõpõlĩsĩ. ‡ **41:51** 41:51 Mãnásé: Rụ Mãnásé 'diri vé íffíí, İzãngã rĩ ã tã ãvĩ ẹsĩ agásĩ gí. § **41:52** 41:52 Ēfērēmã: Rụ Ēfērēmã 'diri vé íffíí, Múngú sē ã gõ mvã ázi tĩĩ gí.

⁸ Yösépā ā nī dō édrīpījī rá drāāāsīyā, édrīpījī nīkī ĩri amá kuyé. ⁹ Yösépā ní urobí ótú 'i ubīipi kōpi ā tā sī 'dāri ígázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi 'bá āngū úmí' bá ni pi! Īmi ímúkí āngū 'bávé rī úmí, dō vūrā ĩ ní útēe ku rī íngōri?"

¹⁰ Kōpi ní újázú kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, adri 'dīni kuyé. 'Bā ātī' bá mívé ni, 'bá ímúkí ānyāngā jeé. ¹¹ 'Bá céré anji 'bá ālu vé ni. 'Bá 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi, 'bá adrikí 'bá āngū úmí' bá ni pi ku."

¹² Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Adri 'dīni kuyé! Īmi ímúkí āngū 'bávé rī úmí, dō vūrā ĩ ní útēe ku rī íngōri?"

¹³ Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'bá mūdri drī ní ĩrī, 'bá céré édrīpī, 'bá anji ágó riipi adriipi āngū Kānānā vé rī agá rī vé ni. 'Bávé édrīpī údú rī ĩri vúlé 'bá étēpi vúgá 'dāá'dā. 'Bávé édrīpī ālu rī drā gí."

¹⁴ Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Sū té má ní 'yoó rī tīnī, ĩmi 'bá āngū úmí' bá ni pi! ¹⁵ Á lē nījī dō ĩmi rī tā áda 'yo. Á sō úyō 'bāgú rī á rụ sī, ĩmívé édrīpī údú rī ícá dō nōgō kuyé, ĩmi ícókí fūū āngū Ējēpētō vé rī agá nōósí ku. ¹⁶ Lē ĩmi pēkí 'bá ālu ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, ā mụ ĩmi édrīpī rī bīi, ĩmi ace'bee rī pi, ma ĩmi 'be jó āngū ú'yízú rī agá, mā nī rī amá dō tā ĩmi ní 'yoó rī tā áda. Dō tā ĩmi ní 'yoó rī adri tā áda kuyé, 'bāgú rī á rụ sī, ĩmi 'bá āngū úmí' bá ni pi!" ¹⁷ Yösépā ní kōpi súzú céré jó āngū ú'yízú rī agá caá ú'dú be na.

¹⁸ Kā mụy adrii ú'dú na ni gé, Yösépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á ru Mungú rī rá, ĩmi 'okí dō sū má ní 'yoó rī tīnī, ĩmi ídri rá. ¹⁹ ĩmi dō 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi, lē 'bá ālu ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, ā adri jó āngū ú'yízú rī agá nōgō, ĩmi ace'bee rī pi, lē ĩmi jīkí ānyāngā rī mụzú vúlé 'bá ĩmívé 'bētī āsámuvú gé ēbīrī ní rii fụy 'dā'bee ní. ²⁰ 'Bo ĩmi mụkí ĩmívé édrīpī údú rī ĩjī ímụ má vúgá nōlé, ā lū rī 'yozú kīnī, ĩmi rī tā áda 'yo, ā ú'díkí rī ĩmi drāá ku." Yösépā édrīpījī ā'yīkí tā 'dīri rá.

²¹ Kōpi ní átázú ĩ āsámuvú gé sī kīnī, "Ádarú ĩ rī 'bá ĩrīnā tā 'bá ní 'o' 'bá édrīpījī Yösépā ní rī sī. 'Bá ndrekí izāngā ándurú ĩri ní 'i ĩmāmālázú ívé ídri ā tā sī rī rá, 'bo 'bá yīkí ĩrívé tā kuyé, sē 'bá ní rizú izāngā nōri nyazú ānī."

²² Rübēnā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á 'yo ándurú ĩmi ní kuyé? Má kīnī, ĩmi 'díkí mvá rī ku fō! ĩmi gākí yīgá sī. Sē nóni 'bá rī izāngā nya, 'bá ní ĩri 'dijī drāá rī sī." ²³ Kōpi nīkí amá 'yozú kīnī, Yösépā yī tā ĩ ní átá rī gí 'dīni kuyé, ā 'diātāsīyā 'bá āzi rī átāngá kōpi ní átá rī újā nī.

²⁴ Yösépā ní ngazú mụzú kōpi ā gārā gá sī 'dīísí rá, ĩri ní f'dózú ngozú. ĩri ní

'i újázú gōzú kōpi vúgá 'dāá, ĩri ní gōzú átázú kōpi ní dījī. ĩri ní Sīmíyónā rī ĩpézú kōpi āsámuvú gé 'dīgé, ĩri ní 'yozú ā úmbékí ĩri kōpi endreṭi gé 'dīgé.

Yösépā édrīpījī újákí ĩ gōó Kānānā gá

²⁵ Yösépā ní tājmbj sēzú kīnī, ā tókí ānyāngā fífí kōpívé jūrú rī pi agásí, ā 'bākí 'bá ālu ālu vé mūfēngā fífí gōó ĩrívé jūrú agá 'dālē úzi. Á sēkí kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí rī kōpi ní mungará gá létí gé 'dīgé. Kā kōpi ní ngá nyanya rī sēé gí, ²⁶ kōpi ní ívé ānyāngā fífí rī pi údrōzú ívé dōngí rī pi á úgōró gá, kōpi ní 'dezú mụzú.

²⁷ Āngū rī kā nījī, kōpi ní pá tuzú. 'Bá ālu kōpi āsámuvú gé 'dīgé, ĩri ní ívé jūrú ē tī zīzú, 'i í'dú rī ānyāngā sēé ívé dōngí rī ní, ísú ívé mūfēngā fífí rī kú jūrú rī agá 'dāá. ²⁸ ĩri ní 'yozú édrīpījī ní kīnī, "Īmi ndrekí drī ká! Újákí mávé mūfēngā fífí gōó vúlé, mūfēngā fífí rī kú mávé jūrú agá nō!"

Kōpi ē eší tī rụcụ, kōpi ā rụ' bá yā kpīrīkpīrī, ógúpí ndre ógúpí rī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Mungú 'o' 'bá 'dīni āsī?"

²⁹ Kōpi ká caá ĩ étēpi Yōkóbū vúgá Kānānā gá 'dāá, kōpi úlúkí tā 'i ngaápi ĩ rụ' bá gá rī pi ārēvū céré ĩri ní, kōpi kīnī, ³⁰ "Gávānā āngū Ējēpētō vé rī agá rī átá 'bá ní ójōgō sī, kīnī 'bá rī āngū Ējēpētō vé rī úmí. ³¹ 'Bá ní 'yozú ĩri ní, "Bá adrikí 'bá āngū úmí' bá ni pi ku, 'bá 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi. ³² 'Bá édrīpījī rú mūdri drī ní ĩrī, 'bá anji 'bá ālu vé ní āngū Kānānā vé rī agá. Mvá údú rī 'bá étēpi vúgá vúlé 'dāá'dā, 'bávé édrīpījī ālu rī drā gí."

³³ "Gávānā Ējēpētō vé rī ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Á lē nījī dō ádarú ĩmi 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi. ĩmi kúkí ĩmívé édrīpījī ālu ni kú má be nōgō. ĩmi jīkí ānyāngā rī mụzú ĩmívé 'bá 'bētī āsámuvú gé ēbīrī ní rii fụy 'dā'bee ní. ³⁴ ĩmi mụkí ĩmívé édrīpījī údú rī bīi ĩjī má vúgá nōó, mā nī rī 'yozú kīnī, ĩmi adrikí 'bá āngū úmí' bá ni pi ku, ĩmi 'bá tā 'o' bá pīrī ni pi. Ma ĩmi édrīpījī rī sē gō ĩmi ní rá, ĩmi ícó écī ānyāngā je āngū nōri agá, 'bá āzi uga ĩmi ku."

³⁵ Kōpi ká rii ívé ānyāngā fífí rī údāá jūrú rī pi agásí āmvé, 'bá ālu ālu ísú ívé mūfēngā fífí rī jūrú rī agá 'dāá! Kōpi ká mūfēngā fífí rī pi ndree, āzini kōpívé étēpi Yōkóbū ká mūfēngā fífí rī pi ndree, kōpi ā rụ' bá yā kpīrīkpīrī. ³⁶ Kōpívé étēpi Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Īmi 'bekí mávé anjīnā rī pi āvíi! Yösépā rī nóni 'dāáyo, Sīmíyónā rī kpá 'dāáyo, ĩmi lēkí kpá Bēnyēmīnē rī jījī mụzú! Tā ĩmi ní 'o' 'dīri izāngā sē má ní!"

³⁷ Kúru Rübēnā ní 'yozú étēpi ní kīnī, "Má ĩjī dō Bēnyēmīnē rī ĩgōó kuyé, má ā'yī rá, mí ícó mávé anjī ĩrī 'dī'bee ú'dí rá. 'Í

ku Běnyěmīnē ri má drígé, má ícò Iri jǐjì Īgò rá.”

³⁸ ‘Bo Yòkòbù ní ‘yozú kīnī, “Mávè mvá mụ ‘dálè àlunáni ku, à ‘diatāsīyā édrípì drā gí, kukí ìri kú ó ‘dúkùlẹ. Tā ùnjí ìsù dō ìri èçì ìmi ní tuú rí gè lẹtì gè ‘dìgè, Ìzàngá rí sī, Ìmi sē ma drā rá.”

43

Yòsépà édrípì jíkì Běnyěmīnē ri mužú Ējèpétò gá ‘dāá ìndī

¹ Ebirí rí áwí ‘deé kuú ùnjí ùnjí àngù Kánáná vé rí agá. ² Kòpì kà ànyàngá ì ní jéé Ējèpétò gá rí nyaá deş gí, kòpívè ètèpì Yòkòbù ní ‘yozú kòpì ní kīnī, “Ìmi gòkí mužú ‘bá ní ànyàngá àzi jéé.”

³ Yúdà ní ‘yozú ìri ní kīnī, “Ágó àmbúgú rí átá ‘bá ní ùkpó ùkpó kīnī, ‘Ìmi ìjǐkí dō ìmívè édrípì ùdú rí ìmúzú ìndī kuyé, ìmi gòkí ícá má èndrètì gè ñjì ku.” ⁴ Mí à ‘yí dō ‘bá jǐkí ‘bá édrípì ùdú rí mužú ìndī rá, ‘bá mụ ànyàngá rí je ìjì mí ní rá. ⁵ Mí kīnī dō ‘bá jǐkí ìri ku, ‘bá mụkí ku, à ‘diatāsīyā ágó àmbúgú rí ‘yo ‘bá ní kīnī, ‘Ìmi ìjǐkí dō ìmívè édrípì ùdú rí ìmúzú ìndī kuyé, ìmi gòkí ícá má èndrètì gè ñjì ku.”

⁶ Ìsèrélè ní ‘yozú kīnī, “Ngá ìmi ní Ìzàngá sèzú má ní ‘dínì rí à ‘dì? Ngá ìmi ní lüzú ágó àmbúgú rí ní ìmívè édrípì àzi anigé rí à ‘dì?”

⁷ Kòpì ní újázú ìri ní kīnī, “Ágó àmbúgú rí uzí ‘bá ‘bávè ‘bá ‘bètì àsámú gè rí pi à tã sī kīnī, ‘Ìmi ètèpì rí drī ìdri rú? Ìmi édrípì àzi anigé?” ‘Bá újákí átàngá ìri ní ‘bá uzizú rí pi rá. ‘Bá ícò ñjì ngóni ‘yozú kīnī ìri ‘yo, ‘Ìmi ìjǐkí ìmi édrípì rí ìmúzú ìndī?”

⁸ Kúru Yúdà ní ‘yozú ‘í ètèpì Ìsèrélè ní kīnī, “Mí à ‘yí ‘bá ‘deki mužú Běnyěmīnē be trú, ‘bá ícò mužú ìri be rá, ‘bá anjì mívè rí pi, mí ùlúngu be, ‘bávè anjíná rí pi be, ‘bá adrikí rí ìdri rú, ‘bá ùdrákí rí ku. ⁹ Ma ìri à tã mba rá, ma ìri ìjì Īgò mí vúgá nólè rá, má ìjì dō ìri Īgò mí vúgá nólè kuyé, tā ni à adri má drígé, má ní drī adrizú ìdri rú rí gè. ¹⁰ ‘Bá ìzakí té dō sá kuyé, ‘bá mụkí té ‘dálé gí, ‘bá èndíkí té ‘bá caá vù be ìrì gí.”

¹¹ Kòpívè ètèpì Ìsèrélè ní ‘yozú kòpì ní kīnī, “Dò Běnyěmīnē rí mụ ìmi vúgá sī ìndī, ìmi tókí ngá múkè múkè àngù nòri agá rí pi ìmívè jürú rí pi agásì, ìmi jǐkí sèé ágó àmbúgú rí ní fèfè rú. Ìmi tókí ùdu ngùpì ndrīndrī ní, ònyú, ngá tǐbì á ‘dízú èjì be ngù ‘bá ndrīndrī ní pi, mīrè, kumuró, àzini àlímóndá. ¹² Ìmi ‘dúkí mǔfèngá fífí ìmi ní ìsù ìmívè jürú agá rí pi mužú ìndī, ìmi ‘dúkí mǔfèngá rí àzi gbà ìmi ní ìsù ‘dìri pí mužú ìndī, ìmi újákí ìmi ní ìsù jürú rí pi agá rí pi gòzú vúlè, sà àzi ni sī ‘bá àzi ku mǔfèngá fífí ‘dìri talāvì sī. ¹³ Ìmi jǐkí

Ìmi édrípì Běnyěmīnē rí mužú ìndī, koro ìmi ‘deki mužú ágó àmbúgú rí vúgá ‘dálé. ¹⁴ Múngú Ùkpò ‘Dípa à sè agó rí è èşì à adri Ìdríkídri ìmi ní, à oyu rí Símīyóná pi Běnyěmīnē be Īgò vúlè. Dò mávè anjíná rí pi àvì de má drígé sī céré, kòpì àvìkí Ìngá ìyì.”

¹⁵ Yòkòbù vé anjì rí pi ní fèfè Yòkòbù ní lèé à jǐkí sèé ágó àmbúgú rí ní rí pi ‘düzú, kòpì ‘dúkí mǔfèngá fífí ì ní ìsù jürú agá rí pi, kòpì ‘dúkí kpá àzini gbà ì ní ìsù jürú agá ‘dìri pí, kòpì jǐkí Běnyěmīnē rí mužú ìndī. Kòpì ní mužú cazú Ējèpétò gá ‘dálé, kòpì ní ì ‘dazú Yòsépà èndrètì gè. ¹⁶ Yòsépà kà Běnyěmīnē pi ndrèé ‘í édrípì be, ìri ní ‘yozú ívé ‘bá riipi ívé ngá jó agá rí pi ütèepi rí ní kīnī, “‘Í jì ‘bá ‘dì ‘bée mužú mávè jó agá ‘dāá, ‘í lị ndrījì, mí ‘á ‘dì, ‘bá nyakí rí kòpì be ütú mgbíngbí gè ‘dìgè.”

¹⁷ Ágó rí ní ndrījì rí lizú ‘á ‘dízú, sù Yòsépà ní ‘yoó ‘í ní rí tǐnì, ìri ní kòpì jizú mužú Yòsépà vé jó agá ‘dálé. ¹⁸ Kà kòpì jǐjì mužú Yòsépà vé jó agá ‘dāá, kòpì ‘okí ùrì sī. Kòpì ì ‘dóki rí ùsùdú kīnī, “‘Íjǐkí ‘bá nógó mǔfèngá fífí ì ní àndúrú ù ‘báá gòó ‘bávè jürú agá rí pi vé tã sī. Ágó àmbúgú rí lè ‘bá uruý ‘báá adrii tǔgèrì ívé ní rú, lè dōngí ‘bávè rí pi u ‘dụ ‘bá drígé sī rá.”

¹⁹ Kúru kòpì ní ‘dezu mužú átázú Yòsépà vé ágó riipi ìrivè ngá jó agá rí ütèepi rí ní kèètìlè gá ‘dāá. ²⁰ Kòpì kīnī, “Àmbúgú ‘bávè rí, àndúrú ‘bá ìmùkí drīdrī ní ànyàngá jéé nógó rá. ²¹ ‘Bo vūrā ‘bá ní mužú lazú rí gè, ‘bá kà ‘bávè jürú rí pi è tì oyuú, ‘bá àlu àlu gò ívé mǔfèngá fífí ànyàngá jezú rí ìsù vúgú rí vù sī. ‘Bá ìjǐkí mǔfèngá fífí rí pi Īgò vúlè nò. ²² ‘Bá ñkí kuyé ‘á ‘dì ù ‘bá ‘bávè mǔfèngá fífí rí pi gòó ‘bávè jürú rí pi agá nī. ‘Bá ìjǐkí kpá mǔfèngá àzi ìmúzú ìndī ànyàngá àzi jezú ànì.”

²³ Ágó riipi ngá jó agá rí ütèepi rí ní ‘yozú kīnī, “Ìmi ‘okí ùrì sī ku, má è ‘yí ìmívè mǔfèngá fífí rí pi gí. Múngú ìmi ní rí ñjǐjì ìmi ètèpì rí pi be rí, ù ‘bá mǔfèngá fífí rí pi gòó ìmívè jürú rí pi agásì nī.” Kúru ìri ní Símīyóná rí ìjizú ìfuzú jó àngù ù ‘yizú rí agá ‘dāásì àmvè kòpì vúgá nòó.

²⁴ Ágó riipi ngá jó agá rí ütèepi rí ní àgò ‘dì ‘bée jizú mužú Yòsépà vé jó agá ‘dāá. Ìri ní kòpì ní yǐjì sèzú, kòpì à ‘újǐkí rí ì pá ànì. Ìri ní kpá ànyàngá sèzú kòpívè dōngí rí pi ní. ²⁵ Kòpì údékí fèfè ì ní lèé sèé Yòsépà ní rí kú ìnógòsì rizú Yòsépà rí ütèzú, kádò ícá ütú mgbíngbí gè ‘dìgè, ì sèkí rí ìri ní, à ‘diatāsīyā kòpì yǐkí kīnī, ì ìmú ìnyá nya Yòsépà pi be trú.

²⁶ Yòsépà kà ícá ‘bètì nólè, kòpì ní fèfè ì ní ìjì rí pi ì ‘düzú sèzú ìri ní. Kòpì ní kùmúci ütüzú, ì drī sizú vúgá ìri èndrètì

gé. ²⁷ Yösépā kā kōpi ezií, Íri ní zizú kīnī, “Ímivé étēpi adriipi ārākā rú ími ní tā ni lūú má ní rī Íri íngóni? Íri drī idri rú?”

²⁸ Kōpi ní újázú Íri ní kīnī, “Mívé ātí'ba 'bá étēpi ri drī idri rú, Íri múké.” Kōpi ní kumūci útjžú vūgá Íri ĩnjžú.

²⁹ Yösépā kā 'í édrīpi Bēnyēmīnē ĩ ní adrii Íri be éndrēpi ālu rī ndree, Íri ní zizú kīnī, “Ímivé édrīpi údú rú ími ní tā ni lūú má ní rī Íri adriipi 'dī?” Íri ní gōzú 'yozú kīnī, “Má mvá rī, Múngú ā 'bá éšj múké mí ní.” ³⁰ Koro Yösépā ní fūzú jó rī agāsī, Íri ní mužú fizú ívé jó lazú rī agá, Íri ní í'dózú ngozú, ā'diātāsīyā lē édrīpi Bēnyēmīnē ri ambamba.

³¹ Kā 'í mīlētj újījí gí, Íri ní éšj úmbézú, Íri ní ífuzú āmvé. Íri ní 'yozú ātí'ba rī pi ní kīnī, “Ími ijīkí ínyá rī awaá.”

³² Sēkí Yösépā ní ínyá rī ó'dúkūle, Írivé édrīpi ní sēkí túngú, 'bá Ējēpētó vé rī pi ní sēkí túngú, ā'diātāsīyā 'bá Ējēpētó vé rī pi nyakí ínyá 'bá Ēbérē vé rī pi be trj ku, kōpi gākí 'bá Ēbérē vé rī pi sī. ³³ 'Bākí Yösépā édrīpi úri Yösépā éndrēti gé ílí ĩ ní kōpi tžj rī vú sī, í'dózú mvá kāyú rī vūgá cazú mvá ūdú rī vūgá, kōpi rikí ĩ úndré ĩ āsámvú gé sī, sē kōpi āyákí ānī āyāyā. ³⁴ Awakí ínyá Yösépā vé misá drjge rī, jīkí sēé kōpi ní, sēkí Bēnyēmīnē vé rī caá vú sī tōwú ndē édrīpi vé rī rá. Yösépā édrīpi rikí ngá nyaá, āzini ngá mvuú Yösépā pi be trj, 'bá āzi uga kōpi kuyé.

44

Yösépā vé kópó ógúpi ógúogū rī

¹ Yösépā ní 'yozú ívé ágó riipi ívé ngá jó agá rī útēepi rī ní kīnī, “Mí ütō ānyāngā āgō 'dī'bée vé jürú rī pi agāsī tré tré, kōpi ní ícō 'duq bá rá ní. Mí ū'bā 'bá ālu ālu vé mūfēngā gōō Írivé jürú agá 'dāá vulé.

² 'Í 'bā mávé kópó ógúpi ógúogū rī mvá ūdú rī vé jürú agá, 'í 'bā kpá Írivé mūfēngā ānyāngā jezú rī gōō jürú rī agá 'dāá vulé.” Ágō rī 'du tā rī ngaá sū Yösépā ní 'yoó rī tñj.

³ Āngū rī kā ówú, ĩ ní āgō 'dī'bée pēzú mužú ívé dōngí rī pi be. ⁴ Kōpi kā drī muú vūj kūrj rī agāsī rárá rú kuyé, Yösépā ní 'yozú ívé ágó riipi ívé ngá jó agá rī pi útēepi rī ní kīnī, “'Í mu āgō 'dī'bée ā vūdrī gé sī, mí íšj dō kōpi gí, 'í zj kōpi 'dini, 'Á 'o ími ní tā múké, ngá ími ní tā ūnjí 'ozú 'dini rī ā'di? ⁵ Kópó 'dri mávé āmbúgú rī ní rizú ngá mvuzú ānī rī, Íri kpá rī éndrj ndrj ānī. Tā ími ní 'oó 'dri ūnjí.”

⁶ Ágō rī kā muú kōpi íšj, Íri ní 'yozú kōpi ní sū Yösépā ní 'yoó 'í ní rī tñj. ⁷ Kōpi ní

újázú Íri ní kīnī, “Tā mí ní rī átá 'dini rī ā'di? 'Bā ātí'ba mívé ní, 'bá ícókí tā 'oó 'dini ku. ⁸ Mūfēngā fifi 'bá ní íšj 'bávé jürú agá rī pi, 'bá ijīkí Kānánā gá 'dāásī sēé gōó mí ní rá. 'Bá ícō mívé āmbúgú rī vé ngá ógúpi ógúogū, dōku dábú ūgū Írivé jó agá 'dāásī ímúzú ĩndī íngóni ngóni? ⁹ Dō mí íšj āmbúgú rī vé kópó 'bá ālu vūgá 'bá āsámvú gé nōgó rá, ā 'dīkí 'bá 'dri drāá rá, 'bā ĩmbītā ĩ ní kuú nō'bée gō adri tūgērj mívé ní.”

¹⁰ Ágō rī ní újázú kōpi ní kīnī, “Múké, ā adri sū ími ní 'yoó rī tñj. 'Bá ĩ ní kópó rī íšj Íri vūgá rī, Íri adri tūgērj rú ní. Ími ĩmbītā ĩ ní kuú 'dī'bée, ími adri tā ākō, ĩ ími oyú rá.”

¹¹ Koro 'bá ālu ālu ní ívé jürú í'dúzú 'bázú vūgá, kōpi ní tñj ní oyuzú. ¹² Kuru ágó riipi Yösépā vé ngá jó agá rī pi útēepi rī ní í'dózú kōpivé jürú ā 'a ndázú, í'dó ndāá mvá kāyú rī vé rī agá, cimgbá cazú mvá ūdú rī vé rī agá. Íšj kópó rī Bēnyēmīnē vé jürú agá. ¹³ Bēnyēmīnē édrīpi ká tā 'dri ndree, kōpi ūsíkí ívé bōngó ĩ rú'ba gá sī kpélékpelé.* Kōpi ní ívé ānyāngā rī pi ūdrózú ívé dōngí rī pi ā úgóró gá, kōpi ní í'újázú gōzú vulé kūrj rī agá 'dālē ūzi.

¹⁴ Yūdā pi édrīpi be, kōpi ká caá 'dālē, kōpi íšj Yösépā rī drī jó agá, kōpi ū'békí ĩ vūgá sī Yösépā éndrēti gé. ¹⁵ Yösépā ní 'yozú kīnī, “Ngá ími ní 'oó 'dini rī ā'di? Ími nīkí 'yozú kīnī, 'bá má tñj nōri, ma ícō éndrj ndrj tā rī nīzú ámázú ānī rá 'dini kuyé?”

¹⁶ Yūdā ní újázú kīnī, “Āmbúgú mávé rī, 'bá 'yokí rí mí ní íngóni? Tā lūúpi kīnī 'bá tā ākó rī ā'di? Múngú í'da tā 'bá ní 'oó ūnjí rī āmvé gí. Āmbúgú mávé rī, 'bá 'bá édrīpi ĩ ní kópó rī íšj Írivé jürú agá rī pi be, 'bá nóni tūgērj mívé ní.”

¹⁷ 'Bo Yösépā ní 'yozú kīnī, “Má ícō tā 'oó sū 'dri tñj ku! 'Yēná ágó ĩ ní kópó rī íšj vú ní gé rī, Íri adri mávé tūgērj rú ní. Ími ĩmbītā ĩ ní kuú 'dī'bée, ími tā ākō, ími ícō gō ími étēpi vūgá 'dāá rá tā be kírí.”

Yūdā mā ágó āmbúgú rī Bēnyēmīnē vé tā sī

¹⁸ Kuru Yūdā ní 'dezú mužú Yösépā vūgá 'dāá, Íri ní Yösépā rī mázú kīnī, “Āmbúgú mávé rī, ma ātí'ba mívé ní, mí ā'yī, má 'yo tā má tñj gé sī mí éndrēti gé nōgó. Mívé ūkpō ā adri dō sū 'bāgu rī vé rī tñj drāāsiyā, lē mí 'a ā vé má ní ku. ¹⁹ Āmbúgú mávé rī, āndurú 'í zj 'bá ātí'ba mívé rī pi, mí kīnī, ‘Ímivé étēpi anigé? Dōku ímivé édrīpi anigé?’ ²⁰ 'Bá újákí mí ní, 'bá kīnī, “Bávé étēpi ri anigé, Íri ārākā

* 44:13 44:13 Kōpi ūsíkí ívé bōngó ĩ rú'ba gá sī kpélékpelé: Kōpi ūsíkí ívé bōngó, ā'diātāsīyā ĩ ní kópó rī íšj Bēnyēmīnē vé jürú agá rī sī, sē kōpi ní Izāngā.

rú, tì mvá ágóná āzi ísú ākūdē ĩri ārākā rú. Mvā ágóná rī vé édrípì drā gí, kòpìvé éndrèpì agá, mvá 'yéná í ní kuú rī ĩri 'i, étèpì lē ĩri ambamba.'

²¹ "Í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Īmi íjǐkí ĩri má vúgá nōó, má ndre ĩri má mī sī.' ²² 'Bá 'yokí mí ní, 'bá kīnī, 'Mvā ágó rī ícò 'í étèpì rī kuú ku, ku dō étèpì rī gí, étèpì rī drā rá.' ²³ 'Bo 'í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Īmi íjǐkí dō ĩmi édrípì ǔdú rī ímú má vúgá nōó ku, úm vúlé sí ĩmi ndrekí má éndrètì dǐjì ku.' ²⁴ 'Bá ká gōó vúlé mívé átí'bá 'bá étèpì vúgá 'dálé, 'bá ùlúkí ĩri ní tā mí ní 'yoó rī rá.

²⁵ "'Bá étèpì gō 'yoó kīnī, 'Īmi gōkí muú 'bá ní ànyāngā āzi jeé.' ²⁶ 'Bo 'bá újǎkí ĩri ní, 'bá kīnī, 'Mí á'yí dō 'bá édrípì ǔdú rī muú 'bá be ku, 'bá ícókí muú ku. 'Bá édrípì ǔdú rī muú dō 'bá be kuyé, 'bá ícókí ágó àmbúgú rī ē mīlètì ndreé ku.'

²⁷ "'Bá étèpì ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Īmi nǐkí rá 'yozú kīnī, ùkú mávé rī tì má ní anjì ágó ĩrì. ²⁸ Mvā ágó rī āzi fū muúú àmvé má rú' 'bá gá sí gí, má kīnī, 'Ūndíkí ĩri kpélékpélé gí." 'Í dózú ìngógsì 'dāá, á gō ĩri ndreé kuyé. ²⁹ Īmi jǐkí dō mvá ìmbítá ālu 'dírì muúú ìndí, tā ùnjí ísú dō ĩri gí, ĩmi sē mávé ārākā nōri fì 'bù agá izāngā agá.'

³⁰ "Àmbúgú mávé rī, má ícò mvíi gōó má étèpì vúgá 'dāá mvá rī ākò ku, 'bá étèpì rī adri idri rú mvá rī ní adrii idri rú rī sí, ³¹ 'bá étèpì ndre dō mvá ágó rī 'bá àsámvú gí 'dāáyo, 'bá étèpì rī drā rá. 'Bá mívé átí'bá nō'bée, 'bá sē 'bá étèpì dēepi gí 'dári drā rá. ³² Àmbúgú mávé rī, á 'yo má étèpì ní, má kīnī, 'Ma ícò mvá ágó rī ā tā mba rá. Má jǐ dō mvá ágó rī Igōó vúlé nōó kuyé, tā ní ā adri má drǐgé muúú nyonyo.'

³³ "Àmbúgú mávé rī, lē má áwí adrii nōgó tǔgèrì rú mvá ágó rī ā vūrā gá, mí á'yí mvá ágó rī, kòpì á mvíkí gōó 'í édrípìjì be 'bètì 'dāá. ³⁴ Mvā ágó rī muú dō má vúgá sí ìndí kuyé, ma ícò mví gō má étèpì vúgá 'dálé ìngóní? Á lē izāngā má étèpì vé rī ndreé ku."

45

Yōsépā 'i da 'i nǐjì édrípìjì ní

¹ Yōsépā ká ndreé 'í ícò 'í èsì úmbé ívé átí'bá rī pi éndrètì gé bā ku, ĩri ní 'yozú ívé átí'bá rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi fúkí má gārā gá nōósí céré àmvé!" Sā Yōsépā ní 'í 'i dazú édrípìjì ní rī gé, 'bá āzi tǔngú ní 'dāáyo, kòpì 'yéná édrípìjì be. ² ĩri ní 'í dózú ngozú ǔ'dúkò be uru 'dāá, 'bá Èjèpétò vé rī pi yìkí rá, ùlúkí tā Yōsépā ní ngozú 'dírì 'bá 'bāgú rī vé jó àsámvú gé rī pi ní rá.

³ Yōsépā ní 'yozú édrípìjì ní kīnī, "'Bá rī ma 'i, Yōsépā 'i! Má étèpì rī drǐ nyo idri rú?" 'Bo Yōsépā édrípìjì ícókí ĩri ní

tā 'dírì újǎ bā ku, ā'diātāsīyā ǔrì fù kòpì ambamba, kòpì ní Yōsépā ā rú' 'bá ndreé rī sí.

⁴ Kúru Yōsépā ní 'yozú édrípìjì ní kīnī, "Īmi ítrúkí ĩmi ìnyinjá má vúgá nōó." Kòpì ká ĩ útrú rī vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ma ìmvé édrípìjì Yōsépā ĩmi ní ótú sēé jeé, ĩ ní íjǐ āngú Èjèpétò vé rī agá rī 'i! ⁵ 'Bo lē ĩmi adrikí izāngā sí ku, āzini lē ĩmi èsì ā rī veé ĩmi àsámvú gé sí tā ĩmi ní má sēé jeé rī ā tā sí ku. Múngú ìpè má ìmúúú ĩmi ní nōó drǐdrǐ, má ìmú rī ĩmi ídrí bēnī. ⁶ Èjǐrǐ 'de āngú rī agá ùnjí ùnjí, 'du nóni caá ìlì ĩrì, èbǐrǐ rī āzi rī gō 'de ca ìlì tǔwú, 'bá āzi gō ómvú 'áa ku, gōkí kpá ànyāngā ìkūnāa ku. ⁷ 'Bo Múngú ìpè má ìmúúú ĩmi ní drǐdrǐ, má ìmú rī ĩmi tā mbaá ìmvé 'bá 'bètì àsámvú gé rī pi be, ĩmi adrikí rí ídrí rú.

⁸ "Adri 'yozú kīnī, ĩmi ìpèkí ma nōgó nǐ 'dínì kuyé, Múngú ìpè ma nǐ. Múngú 'bá ma adrii ùgalaku 'bāgú rī vé ní, āzini 'bá ma adrii àmbúgú rú 'bá āngú Èjèpétò vé rī agá rī pi drǐgè. ⁹ ĩmi újǎkí ĩmi gōó vúlé má étèpì vúgá 'dálé mbèlè, ĩmi 'yokí ĩri ní, 'Mí mvòpì Yōsépā 'yo 'dínì kīnī, "Múngú 'bá ma àmbúgú rú āngú Èjèpétò vé rī drǐgè. Lē ē ìmú má vúgá nōó mbèlè, ē iza sa ku."

¹⁰ ĩri ìmú adri āngú Gōsénì vé rī agá, ìnyinjá má gārā gá. ĩri adri anjǐnǎ ívé rī pi be, anjǐnǎ ènjǐpìjì ní tǐjì rī pi be, ívé kábìlò rī pi be, ndrǐjì rī pi be, tǐjì rī pi be, ngá àrèvú ívé rī pi be céré. ¹¹ Ma ĩri ní ànyāngā sē rá, ā'diātāsīyā èbǐrǐ rī āzi rī gō ìmú 'de ìlì tǔwú ùnjí ùnjí. ìmú dō ívé 'bá 'bètì àsámvú gé rī pi be, āzini ívé ànyápá rī pi be ku, kòpì ìmú ǔdrá rá èbǐrǐ rī sí."

¹² Yōsépā ní gōzú 'yozú kòpì ní kīnī, "Īmi ndrekí nóni má ĩmi mī sí gí, má édrípìjì Bēnyēmínè ndre kpá ma 'í mī sí gí, ádarú 'bá átángá átápi rī ma 'i, Yōsépā 'i. ¹³ ĩmi mukí tā 'bá rī pi ní ma ìnjǐzú āngú Èjèpétò vé rī agá nōgó, āzini tā àrèvú céré ĩmi ní ndreé rī pi ùlúú má étèpì ní. ĩmi íjǐkí má étèpì rī ìmú má vúgá nólè mbèlè."

¹⁴ Yōsépā pi ní 'i 'u'dezú eǐzǐú bēdrǐ sí édrípìjì Bēnyēmínè be, āyíkò sí, kòpì ní 'í dózú ngozú. ¹⁵ Yōsépā ní rizú 'í édrípìjì 'u'dezú eǐzǐú muúú ālu bēdrǐ sí, āyíkò sí, ĩri ní 'í dózú ngozú. Vúdrǐ ní gé, édrípìjì ní 'í dózú átázú ĩri be.

'Bāgú rī zì Yōkóbù rī ìmúúú Èjèpétò gá

¹⁶ 'Ú'dúkò rī ká caá 'bāgú rī vé kání agá 'dāá kīnī, Yōsépā édrípìjì ícókí gí, 'bāgú rī ívé ùgalaku rī pi be, adrikí céré āyíkò sí.

¹⁷ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "'Í lú mí édrípìjì ní, kòpì ā ù'bākí ívé ànyāngā rī pi céré ívé dōngí rī pi á úgóró gá, kòpì ā újǎkí ĩ gōó vúlé Kānānā gá 'dāá úzi. ¹⁸ Kòpì ā mukí ĩ étèpì rī íjǐ ìmúúú ìrívé 'bá 'bètì

ásámvú gé rī pi be nólé, ma kōpi ní vūrā múké ní sē āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó rá, kōpi ānyāngā ʔsū nya 'a ní gé, ʔri kōpi ní āyīkō sē.

19 “Í lū kōpi ní, kōpi ā jīkī ārābīyā ī ní rīi seése rī pi mužú Ējēpētō agá nōōsī īndī, kōpi ē ʔjīkī rī ʔvé anjīnā rī pi imúzú ānī ūkú rī pi be, āzini kōpi ē ʔjīkī rī ʔétēpi rī imúzú ānī. 20 Kōpi ā kuki ngá ʔvé rī pi kú vúlé 'dāá, ā'diātāsīyā kōpi imú ngá múké múké ní pi ʔsū āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó rá.”

21 Īsērélē vé anjī āgō rī pi ā'ýkī tā 'bāgú rī ní 'yoó rī 'duʔ ngáá rá. Yōsépā sē kōpi ní ārābīyā ī ní rīi seése rī pi, ānyāngā be, kōpi ā mviķi rī gōō ānī 'bēti, sū 'bāgú rī ní 'yoó rī tīnī. 22 Yōsépā awa kōpi ní bōngó ū'dī rú ní pi, 'bo sē Bēnyēmīnē ní mūfēngā fīfī ēnʔjīpi ēnʔjēnʔjī ní mūdūrūlū na (300), sē kpā ʔri ní bōngó ū'dī rú ní pi tōwū. 23 Ngá Yōsépā ní pēe mužú 'í étēpi ní rī pi dōngi āgō mužrī, ū'bāki ngá múké múké Ējēpētō vé rī pi kōpi ā ūgōró gá, dōngi ūkú rú ní pi mužrī, ū'bāki ānyāngā fīfī, pánga, āzini ngá ūrūko nyaanya ní pi, ā tu rī ēcī rī imúzú ānī. 24 ʔri ní kōpi pēzú mužú. ʔri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ʔmi āwāki ʔmi āsámvú gé sī lēti gé 'dīgē ku!”

25 Kōpi ní ngazú fūzú āngū Ējēpētō vé rī agāsī, kōpi ní mvizú gōzú ī étēpi Yōkóbū vūgá āngū Kānānā vé rī gé 'dāá. 26 Kōpi ní ūlūzú Yōkóbū ní kīnī, “Yōsépā rī drī ʔdri rú! 'Bāki ʔri gāvānā rú āngū Ējēpētō vé rī agá.” ‘Bo tā 'dīri sē Yōkóbū ní āyāngará, ē'ýjī tā kōpi ní ūlūū 'í ní 'dīri kuyē. 27 Kōpi ká tā Yōsépā ní 'yoó ī ní rī ūlūū Yōkóbū ní, Yōkóbū ká ārābīyā ī ní rīi seése Yōsépā ní ʔpēe imú 'í bīi 'dī'bēe ndree, ʔrivé yīkī gō ícá múké. 28 Īsērélē ní kúru 'yozú kīnī, “ʔri ícá adri tā ēgbī! Mávē mvá Yōsépā rī drī ʔdri rú! Á lē mužī ʔri ndree ūgbále, ma ʔbī drā ndō.”

46

Yōkóbū nga mužū Ējēpētō gá

1 Kúru Īsērélē ní 'dezú mužú āngū Ējēpētō vé rī gé 'dāá, 'du ʔvé ngá rī pi ārēvú céré mužú īndī. Kā mužū caá kūrū Bērīsēbā vé rī gé, ʔri ní rōbōṅō zāzú Múngú 'í étēpi ʔsāká vé rī ní.

2 Múngú ní átázú Īsērélē be urobí agá ʔnīnā rī sī kīnī, “Yōkóbū, Yōkóbū.”

Yōkóbū ní ūjázú kīnī, “Ma nō.”

3 Múngú ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'í, Múngú mí étēpi vé rī. 'Í 'o ʔrī sī ku, 'í mužū āngū Ējēpētō vé rī gé, ma ūmvúlēsī sūrū mívé rī sē izú tré, kōpi ícá sūrū āmbúgú.

4 'Bā mužú mí be trū Ējēpētō gá 'dālē. Ádarú ma ūmvúlēsī mí ʔjī ʔgō vúlé nólé dījī rá. Mí

ūmvúlēsī drā Yōsépā gārā gá, ʔri mí mī ʔjū nī.”

5 Kúru Yōkóbū ní fūzú kūrū Bērīsēbā vé rī agāsī, ʔrivé anjī āgō rī pi ní ʔvé étēpi Yōkóbū rī jízú tuzú ʔvé anjīnā rī pi be, ʔvé ūkú pi be, ārābīyā ī ní seése 'bāgú rī ní ʔpēe rī agá. 6 Kōpi jīkī ʔvé ānyāpā rī pi, āzini ā'bū ī ní ʔsū āngū Kānānā vé rī gé 'dālē rī pi mužú īndī. Yōkóbū pi ʔvé anjīnā rī pi be céré 'dekī mužū āngū Ējēpētō vé rī gé 'dāá. 7 Yōkóbū jī ʔvé anjī āgō rī pi, ʔvé anjīnā rī pi vé anjī āgō rī pi, āzini jī ʔvé anjī ūkú rī pi, ʔvé anjīnā rī pi vé anjī ūkú rī pi be mužú Ējēpētō gá 'dāá īndī, jī úyú ʔvé rī pi mužú céré.

8 Anjī Īsērélē vé muž'ábā Ējēpētō gá rī pi ā rú 'dī. Drīdrī ní, Īsērélē vé rú Yōkóbū.

Mvá káyú Yōkóbū vé rī Rübēnā 'í.

9 Anjī āgō Rübēnā vé rī pi ā rú,

Ēnókā 'í, Pálú 'í, Ēzírónā 'í, Kārimī sī.

10 Anjī āgō Simiyónā vé rī pi ā rú,

Yēmūyélē 'í, Yāmínī 'í, Ōhádī 'í, Yākínī 'í, Zōhárā 'í, Sáwūlá sī, Sáwūlá vé ēndrēpi Kānānāzī.

11 Anjī āgō Léví vé rī pi ā rú,

Gērēsónā 'í, Kōhátā 'í, Mērárā sī.

12 Anjī āgō Yúdā vé rī pi ā rú,

Ērē 'í, Ōnánī 'í, Sélā 'í, Pērízī 'í, Zerā sī. ('Bo ʔtū Ērē pi Ōnánī be ūdrākī āngū Kānānā vé rī agá 'dālē.)

Anjī āgō Pērēzī vé rī pi,

Ēzírónā pi Amúlā be.

13 Anjī āgō ʔsākárā vé rī pi ā rú,

Tólā 'í, Púvā 'í, Yāsúbā 'í, Simírónā sī.

14 Anjī āgō Jēbūlúnā vé rī pi ā rú,

Sērédē 'í, Ēlónī 'í, Jāhālélē sī.

15 Anjī āgō 'dī'bēe Léyā ní tīj Yōkóbū ní Pādānā Ārāmā gá rī pi, anjī āgō 'dī'bēe āsámvú gé, tī mvá ūkú rá, mvá ūkú rī ā rú Dīnā 'í. ʔrivé anjī āgō rī pi, mvá ūkú rī be, kōpívē kālāfe céré pūķú na drī ní na.

16 Anjī āgō Gádī vé rī pi ā rú,

Zéfónā 'í, Hágī 'í, Súnī 'í, Ēzībónī 'í, Ērī 'í, Áródī 'í, Árelī sī.

17 Anjī āgō Āsērā vé rī pi ā rú,

ʔmínā 'í, ʔsívā 'í, ʔsívī 'í, Bērīyā sī.

Kōpívē ʔmvūpi Sérā 'í.

Anjī āgō Bērīyā vé rī pi,

Ēbērē pi Mālēkīélē be.

18 Anjī āgō mužrī drī ní ázīyā 'dī'bēe jēléfā ní tīj Yōkóbū ní rī pi, jēléfā rī Lābānā ní sēe ʔvé mvá ūkú Léyā ní ātī'bá rú rī.

19 Anjī āgō Yōkóbū pi ní tīj 'í ūkú ní Rāelē be rī,

Yōsépā pi Bēnyēmīnē be.

20 Anjī āgō Yōsépā pi ní tīj Āsēnētā be Ējēpētō gá 'dālē rī, Mānāsē pi Ēfērēmā be. Āsēnētā rī átálágú Pōtífērā Ōnō vé rī vé mvá ūkú.

21 Anji āgō Bēnyēmīnĕ vé rī pi ā rú,
Bélā 'i, Békērī 'i, Āsībelē 'i, Gérā 'i,
Nāmānā 'i, Ēhī 'i, Rōsī 'i, Mūpīmū 'i,
Ūpīmū 'i, Ārīdī sī.

22 Úyú muđrī drī ni sū 'dī'bée, íbíkí ífūú
Yōkóbū pi ā rú'ba gá Rāelē be.

23 Dānā vé mvā Hūsīmū 'i.

24 Anji āgō Nāfātālī vé rī pi ā rú,
Yāzīyélē 'i, Gúnī 'i, Jēzérē 'i, Silēmū sī.

25 Úyú ězīrī 'dī'bée íbíkí ífūú Yōkóbū pi
ā rú'ba gá Bilā be. Bilā ri Lābānā ní sée ívé
mvā úkú Rāelē ní ātī'ba rú ri.

26 Yōkóbū vé úyú mu'ba ĩri be Ējēpētō
gá 'dālē rī pi pūkū áziyā drī ni áziyā, lāki
írívē anji āgō rī pi vé úkú rī pi kuyé. 27 Anji
āgō ĩ ni tīj Yōsēpā ní Ējēpētō gá 'dālē rī pi
írī. Yōkóbū vé 'bā 'bētī āsāmuvú gé mu'ba
Ējēpētō gá 'dālē rī pi céré pūkū ězīrī.

28 Yōkóbū ní Yūdā ri pēzú muzú drīdrī
Yōsēpā vugá 'dālē, Yōsēpā á lū ri ĩ ní létī
muzú Gōsēnī gé rī. Kōpi ká caā Gōsēnī gé
'dāá, 29 Yōsēpā ní 'yozú ē ĩjīkí ívé ārābīyā
hūsānī ní rīi sēé rī 'í vū nōō, ĩri ní tuzú
'a ni gé, 'dezú muzú ětēpi Ísērélē vugá
'dāá. Yōsēpā ká caā ětēpi vugá 'dāá, ĩri
ní ětēpi ri u'dezú ězizú bēdrī sī, āyīkō sī,
ĩri ní í'dozú ngozú sā be āco.

30 Ísērélē ní 'yozú Yōsēpā ní kīnī, "Nóni
ma ícō drā rá, ā' diātāsīyā á ndre mi má mi
sī gí, mi ídri rú."

31 Kúru Yōsēpā ní 'yozú 'í ědrīpijī ní, āzini
'bā ětēpi vé jó āsāmuvú gé rī pi ní kīnī "Á
lē mu'atā 'bāgú rī be, á lē 'yoō ĩri ní, 'Má
ědrīpijī, āzini 'bā má ětēpi vé jó āsāmuvú gé
ándurú adri'ba āngū Kānānā vé rī agá rī
pi ícákí má vugá nōō gí. 32 'Bā 'dī'bée 'bā
ānyāpā úcé'ba ni pi, kōpi ĩjīkí kābīlō rī pi,
ndrījī rī pi, tī rī pi, ngá kōpi ní íšū 'dālē rī
pi be céré ímúzú índī.' 33 'Bāgú rī zī dō
ĩmi mu' 'í vugá 'dāá, zī dō ĩmi, 'Ímivé ězī
ā'di?' 34 ĩmi újákí ĩri ní 'dīnī, "Bā mívé
ātī'ba, 'bávē ězī rizú ānyāpā úcézú ní, 'bā
'í'dókí ānyāpā úcé ānjīnā sī, sū 'bā ě'bípi ní
rīi úcé rī tīnjī.' ĩmi lūkí dō ĩri ní sū 'dīri tīnjī,
ĩri ĩmi ā'yī adri āngū Gōsēnī vé rī agá nōō
rá, ā' diātāsīyā 'bā Ējēpētō vé rī pi lēkí 'bā
ānyāpā úcé'ba rī pi ā tā ku."

47

*Yōsēpā jī ívé ědrīpijī uruḱo ívé ětēpi be
muzú 'bāgú rī vugá*

1 Yōsēpā ní ngazú muzú lūzú 'bāgú
Ējēpētō vé rī ní kīnī, "Má ětēpi pi má
ědrīpijī be, ívé kābīlō rī pi be, ndrījī rī pi be,
tī rī pi be, ngá ívé rī pi be céré, kōpi ímúkí
āngū Kānānā vé rī gé 'dāásí, kōpi nóni
Gōsēnī gé." 2 Yōsēpā ní 'í ědrīpijī ūpēzú
tōwú jizú i'dazú 'bāgú rī ěndrētī gé.

3 'Bāgú rī ní Yōsēpā ědrīpijī zizú kīnī,
"Ēzī ĩmivé rīi ngaá rī ā'di?"

Kōpi ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ēzī 'bávē
rī, 'bā ri ānyāpā úcé, sū 'bā ě'bípijī ní ótū
rīi úcé rī tīnjī." 4 Kōpi ní kpá gōzú 'yozú
ĩri ní kīnī, "Bā ímúkí adrii nōō ūkōlō,
ā' diātāsīyā ěbīrī 'de āngū Kānānā vé rī agá
'dāá ūnjī ūnjī, ĩrībī 'bā ní 'bávē ānyāpā rī
pi úcézú ní 'dāāyo. Ícō dō rá, mí ā'yī 'bā
adriki āngū Gōsēnī vé rī agá nōō."

5 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsēpā ní kīnī, "Mí
ětēpi pi mí ědrīpijī be, kōpi ímúkí mí vugá.

6 Lē mí ndre vūrā āngū Ējēpētō vé rī agá
nōō, 'í jī mí ětēpi pi, mí ědrīpijī be mu'ú
adrii vūrā múké rī gé. Lē kōpi adriki
Gōsēnī gé. 'Í nī dō 'bā ānyāpā úcé'ba múké
ni pi kōpi āsāmuvú gé 'dīgē rá, 'í 'bā kōpi
mávē ānyāpā úcé."

7 Kúru Yōsēpā ní ětēpi Yōkóbū ri jizú
'bāgú rī vugá jó agá 'dāá, ĩri ní ětēpi ri
i'dazú 'bāgú rī ěndrētī gé. Vūdrī ní gé,
Yōkóbū ní 'bāgú rī ězizú, ĩri ní tákíri sēzú
'bāgú rī ní. 8 'Bāgú rī ní Yōkóbū ri zizú
kīnī, "Mívē ílī ca ngōpí?"

9 Yōkóbū ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ma
ílī be mūdūrūlū ālu pūkū na (130). Ílī
'dīri mādānā, 'bo á nya ízāngā 'a ni gé
ambamba, má ěcī muzú vūrā rī pi agāsī
céré. Má ětēpijī pi má ě'bípijī be ěcīkí muzú
vūrā rī pi agāsī céré. 'Bo kōpi adriki caā ílī
be āco, kōpi nyakí ízāngā sū má ní nyaá rī
tīnjī kuyé." 10 Kúru Yōkóbū ní tákíri sēzú
'bāgú rī ní, ĩri ní 'bāgú rī ězizú. ĩri ní
ngazú 'bāgú rī ā gārā gá sī, ĩri ní fúzú
muzú āmvé.

11 Yōsēpā ní ětēpi pi 'bāzú adrizú ědrīpijī
be āngū Ējēpētō vé rī agá, sē kōpi ní vūrā
múké ní, vūrā rī ĩnyīnā kūrū Rāmāsēsē*
vé rī ā gārā gá, sū 'bāgú rī ní 'yoō rī tīnjī.
12 Yōsēpā ní ānyāngā sēzú 'í ětēpi ní, 'í
ědrīpijī ní, āzini 'bā 'í ětēpi vé jó āsāmuvú
gé rī pi ní, sē kōpi ní ānyāngā rī kōpívē
anjīnā rī pi vé kālāfe vú sī.

Ēbīrī 'de āngū Ējēpētō vé rī agá

13 Ēbīrī 'de ūnjī ūnjī āngū Ējēpētō vé rī
agāsī céré, āzini āngū Kānānā vé rī agāsī
céré, ā' diātāsīyā 'bā rī pi nyakí ānyāngā
ívē rī pi deĵé céré gí. 14 Kúru Yōsēpā ní
ānyāngā ĩ ní 'bāá jó ānyāngā 'bāzú rī pi
agá rī úzizú 'bā rī pi ní, ĩri ní mūfēngā 'bā
Ējēpētō vé rī pi ní ānyāngā jezú, āzini 'bā
Kānānā vé rī pi ní ānyāngā rī jezú rī jizú
céré 'bāzú 'bāgú rī vé jó mūfēngā 'bāzú
rī agá. 15 'Bā Ējēpētō vé rī pi, 'bā Kānānā
vé rī pi be, kōpívē mūfēngā ká deĵé kōpi
drīgē sī gí, kōpi ní muzú céré Yōsēpā vugá,
kōpi ní 'yozú kīnī, "Mūfēngā de 'bā drīgē

* 47:11 47:11 Rāmāsēsē: Kūrū Rāmāsēsē vé rī āngū Gōsēnī vé rī agá.

sí gí! Mi 'bá ku ũdrā rá āsī? Mí sē 'bá ní ānyāngā."

¹⁶ Yōsépā ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími íjǐkí ímivé ānyāpā rī pi sēé má ní, ma ími ní ānyāngā rī sē ufu ānyāpā rī pi sī rá, ā'diātāsīyā ímivé mūfēngā ñe ími drígé sī gí." ¹⁷ Kōpi ní kúru ívé ānyāpā rī pi jízú mužú Yōsépā vúgá 'dāá. Íri ní kōpi ní ānyāngā sēzú, kōpi ní ívé hūsānī rī pi, kābīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi, dōngí rī pi jízú sēzú ānyāngā rī ufuzú ānī. Ílī 'dāri agá, Yōsépā rī kōpi ní ānyāngā sēé ānyāpā kōpívé rī pi ufuzú ānī.

¹⁸ Ílī 'dāri kā ñeé, kā mužú adrií ílī āzi rī gé, kōpi ní mužú Yōsépā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'bá ícókí úcí mí ní ku, 'bávé mūfēngā ñe 'bá drígé sī gí, 'bávé ānyāpā rī pi mívé ní. Āmbúgú 'bávé rī, ngá āzi acepí 'bá drígé 'bá ní sēé mí ní ní 'dāáyo, ngá acepí rī 'yéngá 'bá úlungu, āzini vūrā 'bá ní adrizú rī. ¹⁹ Mí 'bá ku ũdrā rá āsī? Mí sē 'bávé vūrā rī adri ándrú rú āsī? Lē mí je 'bá vūrā 'bávé rī be ānyāngā sī. 'Bá adri tūgērī 'bāgú rī vé ní, 'bávé vūrā rī adri írivé ní. 'Í sē 'bá ní úri, 'bá adrikí rí ídri rú, 'bá ũdrākí rí ku, vūrā rī ē ícá rí ándrú rú ku."

²⁰ Kúru Yōsépā ní nyōókú 'bá Ējēpétō vé rī pi vé rī jezú céré 'bāgú rī ní. 'Bá Ējēpétō vé rī pi ārevú céré uzíkí nyōókú ívé rī rá, ā'diātāsīyā ēbirī rī 'de ũnjí ũnjí. Nyōókú rī gō adrií céré 'bāgú rī vé ní. ²¹ Yōsépā 'bá 'bá Ējēpétō vé rī pi ārevú céré adrií tūgērī 'bāgú rī vé ní. ²² Nyōókú 'yéngá Íri ní jee kuyé rī atala rī pi vé rī, ā'diātāsīyā 'bāgú rī rī kōpi ní ānyāngā sēé ní, kōpi ní ívé nyōókú sēzú jezú kuyé ānī.

²³ Yōsépā ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Nóni á je ími gí, āzini á je nyōókú ímivé rī sēé 'bāgú rī ní gí, ími ní úri 'dī, ími sakí nyōókú rī agá. ²⁴ Sā í ní ānyāngā íkūnāzú rī gé, ngá tōwú agá, ālu ní ími í'dúkí sēé 'bāgú rī ní. Ímbítā ní, ími 'bākí ími ní úri rú, āzini ānyāngā rú, ími nyakí rí ímivé 'bá 'bētī āsāmvú gé rī pi be, āzini ímivé ānjētā rī pi be."

²⁵ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'í pa 'bá drā agásí gí, lē mí 'bá ēsī múké 'bá ní, 'bá ícá adri tūgērī 'bāgú rī vé ní rá."

²⁶ Kúru Yōsépā ní tǎimbí sēzú 'bá āngú Ējēpétō vé rī agá rī pi ní kīnī, kōpi íkūnākí dō ānyāngā rī gí, ngá tōwú agá, ālu ní kōpi ā sēkí 'bāgú rī ní. Tǎimbí 'dīri 'bá Ējēpétō vé rī pi rí 'dú nganga cimgbá ú'dú ándrú rī gé. 'Yéngá nyōókú atala rī pi vé rī, sēkí 'bāgú rī ní kuyé.

Tā ũdū Yōkóbū ní ezījī rī

²⁷ Kúru 'bá Ísērélē vé rī pi ní adrizú Gōsēnī gé, āngú Ējēpétō vé rī agá. Kōpi

ísúkí ngá 'dālē ambamba, kōpi tǐkí ānji ízú tré, kōpívé kǎlāfe gō ícá kárakarā.

²⁸ Yōkóbū adri āngú Ējēpétō vé rī agá 'dālē ílī mužrī drī ní ezījī, írivé ílī adrizú vū drígé rī mužūrūlū ālu pūkú sū drī ní ezījī. (147) ²⁹ Ísērélē vé sá drázú rī ká 'bāá ícá ñyinjā, íri ní mvōpī Yōsépā rī zízú ímúzá 'í vúgá nōó, íri ní 'yozú kīnī, "Í lē dō ma rá, lē mí sō úyō má endrētī gé 'yozú kīnī, mí ēsī múké 'bá má ní rá, āzini mí tā má ní 'yoó rī 'dú ngá rá. Á sǐkí ma āngú Ējēpétō vé rī agá nōgō ku. ³⁰ Má kādō drāá, 'í 'dú ma āngú Ējēpétō vé rī agá nōósí, 'í jī mužú sǐjī ũjī í ní má 'é'bpjī sǐzú rī agá."

Yōsépā ní 'yozú kīnī, "Ma 'o rá sū mí ní 'yoó rī tǐnjī."

³¹ Ísērélē ní gōzú 'yozú Yōsépā ní dǐjī kīnī, "Í sō úyō má endrētī gé nōgō lüzú kīnī, mí tā 'dīri 'o rá." Kúru Yōsépā ní úyō sōzú Ísērélē endrētī gé, Yōkóbū ní óvüzú 'í drī sǐzú ívé gbóló drígé 'dāá, íri ní Múngú rī zízú.

48

Yōkóbū sē tǎkiri Mánásē pi ní Ēfērēmā be

¹ Vúdrī ní ká vūú mādā, 'bá āzi ní mužú lüzú Yōsépā ní kīnī, "Mí étēpī Yōkóbū rī āzó rú." Yōsépā ní 'dezú mužú íri ndrezú, jī ívé anji āgō írī Mánásē pi Ēfērēmā be mužú índí. ² Yōsépā ká caá 'dālē, 'bá āzi ní lüzú Yōkóbū ní kīnī, "Mívé mvá Yōsépā ícá gí." Yōkóbū ní ũkpō 'bāzú, íri ní íngázú úrízú urū sī ívé gbóló drígé.

³ Yōkóbū ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Múngú Ūkpō 'Dípa í'da 'í má ní ándurú Lújī gé āngú Kánáná vé rī agá 'dālē, sē má ní tǎkiri, ⁴ 'yo má ní kīnī, 'Ma sē mí ímú anji tī tré, mívé úyú rī pi ízú kárakarā. Ma sē mí ímú adri súrú be kárakarā, ma āngú nōri sē úyú mívé rī pi ní mužú nyonyo."

⁵ Yōkóbū ní gōzú 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mívé anji āgō írī Ēfērēmā pi Mánásē be í ní tǐjī āngú Ējēpétō vé rī agá nōgō 'dī'bée, kōpi adri anji mávé ní, sū Rübēnā pi ní adrií Simiyóná be anji mávé ní rī tǐnjī. ⁶ 'Bo anji í ní ímú tǐjī mí ní anji 'dī'bée ā vúdrī gé rī pi, kōpi adri mívé ní, nyōókú kōpi édrīpī Ēfērēmā vé rī, āzini Mánásē vé rī ā vúgú, íri ímú adri kōpívé ní. ⁷ Otú má ní rízú ímvízú Pādáná Áramá gálésí rī gé, Ráélē drā létī gé, āngú Kánáná vé rī agá, ísú 'bá cakí drī kūrú Ēfārátā vé rī gé 'dālē kuyé, má ēsī ísú ízāngā ānī rá. Á sǐ íri létī mužúpi kūrú Ēfārátā vé rī gé rī ā gārā gé." (Kūrú Ēfārátā 'dīri í kpá zī Bētélēmē.)

8 Ísèrelè ká anji āgō Yōsépā vé rī pi ndreé, Íri ní zizú kīnī, “Anji 'dī'bée ā'di pi?”

9 Yōsépā ní újázú étèpì ní kīnī, “Anji 'dī'bée Múngú ní sée má ní āngū Ējèpétó vé rī agá nōgō rī pi.”

Yōkóbū ní 'yozú kīnī, “Mí íjì kòpì má vúgá nōó, má sē rī kòpì ní tākírì.”

10 Ísèrelè ē mī èşjì gí, Íri ní deé gí rī sī, ndre āngū ku. Yōsépā ní ívé anjīnā rī pi jizú vù ní gé 'daá, Yōkóbū ní kòpì ē tì ndruzú, Íri ní kòpì u'dezú èzizú bèdrì sī.

11 Ísèrelè ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Má ūşú má ícò gōó má ndreé dījì ku, 'bo Múngú ā'yī rá sē ā ndre kpá mívé anjīnā rī pi gí.”

12 Yōsépā ní ívé anjīnā rī pi u'duzú 'í étèpì ā ū'dú drìgè sī rá, Íri ní kūmūcì ūtjizú, 'í drjì şjizú vúgá. 13 Yōsépā u'du kòpì Ìrìtró, 'bā Ēfèrēmā rī Ísèrelè vé drjì jìjì gélèsì, 'bā Mānásè rī Ìrìvé drjì èndèpì gélèsì, útrú kòpì Ìnyīnā Yōkóbū vúgá 'daá. 14 Ēfèrēmā ā adri dō mvá ūdú drāāşīyā, Ísèrelè újā 'í drjì èndèpì rī 'bāā Ēfèrēmā drìgè, Mānásè ā adri dō mvá kāyú drāāşīyā, Yōkóbū újā 'í drjì jìjì rī 'bāā Mānásè drìgè.

15 Íri ní tākírì sèzú Yōsépā ní, Íri ní 'yozú kīnī,

“Múngú má é'bìpì

Ābūrāmā, āzini má étèpì Ísákā pi ní ríí Ìrìvé tā 'dujù ngāá rī,

Múngú má úcépi í'dózu

ānjīnā gá 'daá cimgbā āndrū sī rī,

16 Mālāyíkā ma ípápi tā ūnjí lèépi ma íşúpi rī agásì rī,

ā 'bā tākírì anjì āgō 'dī'bée drìgè.

Kòpì ā tā sī, má rú ā adri rī ūgōgō,

má é'bìpì Ābūrāmā ā rú ā adri rī ūgōgō,

āzini má étèpì Ísákā ā rú ā adri rī ūgōgō.

Lè kòpì ā tìkì ízú tré vù drìgè nōgō.”

17 Yōsépā ká ndreé étèpì 'bā 'í drjì èndèpì rī Ēfèrēmā drìgè, adri ānì āyīkò sī kuyé, Íri ní étèpì ē drjì ruzú 'duzú Ēfèrēmā drìgè sī rá, Íri ní 'bāzú Mānásè drìgè. 18 Yōsépā ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Adri 'dini ku, ma étèpì, mvá kāyú rī 'dī, 'í 'bā mí drjì èndèpì rī drjì ní gé.”

19 'Bo Yōkóbū gā sī, kīnī, “Má mvá rī, á nī tā má ní 'oó rī rá. Mānásè rī kpá úmvúlèsì ímú adri sùrú be āmbúgú, Ì kpá Ìri Ìnjīnjì. Ìrìvé èdrìpì ūdú Ēfèrēmā rī Ìri ndè āmbúgú sī rá. Úyú Ìrìvé rī pi ímú adri sùrú be kárákará.” 20 Kúru Yōkóbū ní tākírì sèzú anjì āgō 'dī'bée ní ū'dú 'dāri gé, Íri ní 'yozú kīnī,

“Bā Ísèrelè vé rī pi kádó úmvúlèsì lèé tākírì sée, kòpì ímí rú zì tākírì rī sèzú ānì, kòpì 'yo,

'Múngú ā sē ími ní tākírì sù Ìri ní sée Ēfèrēmā pi ní Mānásè be rī tñjì.”

Ísèrelè zì Ēfèrēmā ā rú drjìdrjì, 'í 'bā rī Ēfèrēmā rī āmbúgú Mānásè rī ndèé.

21 Ísèrelè ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Èşjì mādā, má ímú drādrā, 'bo Múngú rī adri ími be trjì, Íri ími jì gō vúlè āngū ími é'bìpì vé rī gé Kānánā gá 'dālè rá. 22 Āngū má ní ruzú é'djì sī 'bā Āmórā vé rī pi drìgè rī, ma lī sē mí ní āmbúgú, Íri mí èdrìpì vé rī ndè.”

49

Yōkóbū vé átángá ā ūdū Ìri ní átá enjipì ní rī

1 Kúru Yōkóbū ní ívé anjì āgō rī pi zizú ímúzú, Íri ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ími ímúkì má gārā gá nōó, má ūlú rī ími ní tā ímúpi 'í ngāápi ími rú' bā gá drjìdrjì 'dílè rī pi.

2 “Má anjì rī, ma ímívé étèpì Yōkóbū 'í, ími ímúkì má vúgá nōó tā yìí má tì gé.

Ma ímívé étèpì Ísèrelè 'í, ími yìkì tā má tì gé.

3 Rübénā, mí mávé mvá kāyú, á tì mí íşú ākūdè ma ūkpò be, á tì mí íşú ākūdè ma kèřjñā rú ūkpò be lüzú kīnī, ma anjì tì rá.

Mí 'bā Ì ní Ìnjì Ìnjì ní, mí 'bā ūkpò be ní.

4 Mí ímú ècì sù Ígānā ní ríí ècì yìí drìgè sī ngālángalā rī tñjì, mí gō adrií kāyú ku,

ā'diātāsīyā 'í la mávé ūkú sī mávé gbóló drìgè,

'í 'o tá drjñā sèépi ní mávé gbóló drìgè.

5 Símīyónā ími Lévī* be, ími èdrìpì, ími ríkì ímívé ngá é'djì vé rī pi áyú tā ūnjí 'ozú ānì.

6 Á lè fíí tá ími ní ríí ūşşú 'dìri agá ku, á lè fíí tá ími ní ími úmú ríí átá 'dìri agá ku,

ā'diātāsīyā ímívé èşjì ūká ūká rī sī, ími ú'djìkì 'bā rī pi ūdrāá rá,

āzini ími ūlúkì tğ āgō rī pi vé íşúbāá pá gá rī pi tā ā pá ākò.

7 Jíkó ímívé rī ā tā sī, á trì ími gí, ā'diātāsīyā ími èşjì ūká ūká,

'a vengárā ímívé rī ā tā sī, á trì ími gí, ā'diātāsīyā ími ūmbá rú!

Ma ímú ími íré mụ adri úyú Yōkóbū vé rī pi āsámvú gé,

āzini ma ímú ími íré mụ adri sùrú Ísèrelè vé rī pi āsámvú gé.

8 Yúdā, mí èdrìpì ímú mí íngú rá, mí ímú mívé arì'ba rī pi ā ūlélé ruzú Ìnjì rá,

mí èdrìpì ímú kūmūcì ūtjì mí èndrètjì gé.

9 Á Yúdā mā mvá rī, mí adri sū kēmīrō mvá ímvípi zāá nyangará gálésīla rī tñi.
 Mí adri sū kēmīrō ǒvũúpi laápi vūgá rī tñi.
 Mí adri sū kēmīrō ūkú tñi, ā'di ri ícò mí aru ú'dú gélésī nī?
 10 Ími 'bá Yúdā vé rī pi, 'bá āzi ícò túré āmbūgū vé rī 'duú ími drígé sī ku, 'bá āzi ícò kpá túré āmbūgū vé rī 'duú úyú mívé rī pi drígé sī ku, cīngbá cazú sá 'bá ímūpi túré rī ruúpi rī vé rī gé, 'bá āngū rī pi agásī rī pi cére íri ññi.
 11 Yúdā, mí ímú mívé dōngí 'yī peṭi vinyō vé rī ā rụ'ba gá, mí ímú mívé dōngí mbaápi ú'dí rú rī 'yī peṭi vinyō vé múké rī ā rụ'ba gá, mí mívé bōngó ũjī vinyō rī vé sụ sī, mí mívé bōngó ũjī vinyō kaápi ári rú rī sī.†
 12 Mí mị rī ímú ka ku ikamgbiri vinyō rī ā sụ sī, Mí sị rī ímú mve ku imvesíríli, lé sụ rī sī.
 13 Jēbūlūnā, mí adri yīi tafu ā gārā gá, āngū mívé rī ímú adri vūrā múké‡ kúlúmga ambugu rī pi ní pá tuzú nī, mívé āngū rī vé lōkókōrī rī ímú 'i útrú ca āngū Sīdōnā vé rī gé.
 14 Ísākárā, mí adri sū dōngí ũkpō be laápi āndē vuúpi jūrú ñrī rī pi§ ásámvú gé rī tñi.
 15 Mí kādō ndree mí ri uvu vūrā múké nī gé, vūrā rī mí ní āyīkō sē, mí ẹzị nga ũkpō sī, 'bá rī pi mí 'bá ẹzị nga tųgērī rú.
 16 Dánā, mí ímú adri súrú Ísērélē rī pi vé rī āzi, mí ímú 'bá mívé rī pi vé tā lị piri.
 17 Dánā, mí adri ọjógó ọjógó sụ ññi riipi adriipi létị gārā gá rī tñi, mí adri sụ 'bóro riipi adriipi létị gārā gá, riipi hūsānī ā pá ugaápi, 'bá únjū'ba hūsānī sī rī pi ā u'dekí rī áni vūgá rī tñi.
 18 Á Úpí Múngú, á 'bá ẹsị mí drígé, mí pa rī ma!
 19 Gádí, 'bá rī pi ímú ẹ'dí 'dị mí be, 'bo mí ímú ẹ'dí 'dị 'bá ímú'ba ẹ'dí 'dị'ba mí be rī pi be.
 20 Āsérā, mí ímú ínyá múké nī nya, mí ímú ínyá ẹjị be múké 'bágú ní rii nyaá rī nya.

21 Náfātālī, mí ímú adri sū nyámáta ẹcipi ásé agásī, anji tñpi ũnyí be rī tñi.
 22 Yōsépā, mí ímú anji tị ízú sū peṭi vinyō vé rī ní 'aá rī tñi, mí anji tị ízú sū peṭi vinyō vé yīi gārā gá rī ní 'aá rī tñi, vinyō drịtị be Ígārāapi, tuúpi ābi drígé rī tñi.
 23 Yōsépā, ari'ba rī pi 'dịkí ẹ'dí mí be ũnjí ũnjí, kọpi ú' búkí í'yé ívé rī pi muzú mí vúgá 'dāá, kọpi 'okí mí ũnjí.
 24 'Bo 'í nǒ mívé úsú kú ñnógósị, mí drị ũrō kuyé
 Múngú Yókóbū vé rī vé ũkpō sī, Múngú riipi āngū úcépi rī vé ũkpō sī, 'bá Ísērélē vé rī pi vé Múngú adriipi írā rú rī vé ũkpō sī.
 25 Múngú mí ẹtẹpi vé rī ko mí ízā nī, Múngú ũkpō 'Dịpa sē mí ní yīgọ tākiri rú íngázú 'bụ gélésī nī, sē mí ní yīi tākiri rú vū drígé nógó nī, sē mí ní tākiri anji tizú nī.
 26 Mā mvá rī, tākiri má ní sée mí ní 'dīri, ndē tākiri í ní ísụ írā adriipi muzú 'dání'dání rī* agá rī rá, āzini ánga adriipi muzú 'dání'dání rī agá rī rá.
 Yōsépā, lē tākiri 'dīri ā adri mí drígé, mí adri āmbúgú mí ẹdrípíi ásámvú gé.
 27 Bēnyēmīnē, mí adri sū ārākīlaná ẹsị be ũká ũká, ụ'búṭiñá sī ānyāpá rī pi úcipi nyaápi, ũndrēñá sī zāá ní acoópi sēepi 'i ọgũpíi ní rī tñi."
 28 Anji mụdrị drị nī ñrī 'dī'bée ímú adri ẹ'bípíi súrú mụdrị drị nī ñrī 'bá Ísērélē vé rī pi vé nī. Yókóbū ní rizú kọpi ní tākiri sēzú rī gé, rī átángá rī átá muzú 'dīni, sē tākiri 'bá álu álu ní tā 'bá rī ní 'oó rī vú sī.

Yókóbū vé drāngará

29 Kúru Yókóbū ní tā ẹzizú 'i ẹnjípíi ní kīnī, "Ẹsị mādā, ma drādrā. Á drā dō gí, ími jíkí mávé ávū mụy sịi má ẹ'bípíi ā gārā gá, ụjị í ní rizú ávū sịzú rī agá, ụjị rī Ẹfórónā Híṭígu rī vé nyọkú agá, 30 ụjị rī Mākápéla gá, ñnyinā Māmúrē be, āngū Kánáná vé rī agá. Ābūrāmā je vūrā rī rizú ávū sịzú áni, je Ẹfórónā Híṭígu rī drígé.
 31 Sịkí Ābūrāmā pi ũkú ní Sárā be vūrā 'dāri gé, sịkí kpá Ísāká pi ũkú ní Rēbēkā be vūrā 'dāri gé, á sị Láyā rī vūrā 'dāri gé.

† 49:11 49:11 Mí mívé bōngó ũjī vinyō kaápi ári rú rī sī: Yókóbū rī tā Yúdā ní ímú adri súrú 'bá rī vé tā lị 'da. Vinyō rī ímú 'a ambamba, íri ímú ívé bōngó ũjī vinyō rī vé sụ sī. ‡ 49:13 49:13 Vūrā múké rī íri ũlị vīpi ũkpō be rī uga. § 49:14 49:14 Jūrú ñrī rī pi: Āngū Ísākárā vé rī ímú adri súrú Ísērélē vé ñrī rī pi vé āngū ásámvú gé.
 * 49:26 49:26 Írā adriipi muzú 'dání'dání rī vé íffíi, íri ẹ'bípíi rī'ba tākiri sē'ba 'bá rī pi ní rī.

32 Má é'bípi Ábūrámā je nyōókú rī ūjī rī be 'bá Hífi vé rī pi drígé."

33 Yōkóbū kā tā rī eziji deę enjipiji ní gí, iri ní lazú ívé gbóló drígé, iri ní kúru drázú.

50

1 Yōsépā ní ōvūzú étépi ri u'dezú bēdrī sī, iri ní í'dózú ngozú izāngā izāngā rú, iri ní étépi ā gbángirí ndrúzú. 2 Yōsépā ní 'yozú ívé 'bá rī' 'bá ézī dāwā vé rī nga' 'bá rī pi ní, lē kōpi ā njókí 'í étépi Ísērélé vé āvū dāwā āvū ní ŋmazú ku rī sī. Kúru 'bá dāwā njō' 'bá rī pi ní āvū rī ā rų' 'bá njōzú dāwā rī sī. 3 Dāwā rī vé njōngará 'dú ú'dú pūkú su, ā'diātāsīyā āreni dāwā rī vé njōngará iri ú'dú 'dú 'diri tīni. 'Bá Ējēpétó vé rī pi ngokí Yōkóbū ri caá ú'dú pūkú ezīrī.

4 Ú'dú āvū ngozú rī kā deę, Yōsépā ní 'yozú ūgalaku 'bāgú rī vé rī pi ní kīnī, "Lē imi 'bāki éšī múké má ní, lē imi 'yokí 'bāgú rī ní 'dini, 5 má étépi sē ma ūyō sōó 'í endreṭi gé, 'yo má ní kīnī, 'Ma rī drādrā, á drā dō gí, 'í jī ma muų sījī 'bú má ní gaa má ulungu ní āngū Kānānā vé rī agá 'dāá.' Lē 'bāgú rī oyu ma, má jī má étépi ri muų sījī. Á sī dō iri gá, ma ma újā ĩgō rá."

6 'Bāgú rī ā'yi tā Yōsépā ní zījī rī rá, iri ní 'yozú kīnī, "'Í jī mí étépi ri muų sījī ĩyi, sū iri ní mí sēé ūyō sōó 'í endreṭi gé rī tīni."

7 Kúru Yōsépā ní 'dezu muų étépi ri sīzú. 'Bāgú rī vé ūgalaku rī pi, 'bá ambugu 'bāgú rī vé kání agá rī pi, āzini 'bá ambugu āngū Ējēpétó vé rī agá rī pi, kōpi 'deki muų Yōsépā vúgá sī indī. 8 Yōsépā jī 'bá ívé 'bēṭi āsámvú gé rī pi, 'í édrīpiji be, 'bá adri' 'bá étépi vé jō āsámvú gé rī pi be muų indī. Ku anjijā rī pi, kábīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi be kú vúlé Gōsenī gé 'dāá. 9 Āngaráwá rī pi útúkí ārābīyā hūsānī ní rīi sēé rī pi agá, uruko' 'bēé útúkí hūsānī drígé, kōpi 'deki muų Yōsépā vúgá sī indī. 'Bá muų 'bá rī pi kárakarā.

10 Kōpi kā muų caá Ātādī gé, vūrā ĩ ní rizú ānyāngā fīfī cozu ĩnyinjā yījī Yáridénī ā garā gá rī gé, kōpi 'dókí rīi āā ngoó izāngā izāngā rú, kōpi éšī ŋō ambamba, Yōsépā 'bá étépi vé āā ngoó ú'dú ezīrī. 11 'Bá Kānānā vé rī pi kā ndree kōpi ri āā ngo vūrā ānyāngā fīfī cozu rī gé Ātādī gé 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá Ējēpétó vé rī pi ri āā rī ngo izāngā izāngā rú nī." Sē ĩ ní vūrā Yáridénī ā jēlé gá 'dāri ā rų zīzú Ēbélé Mīzirāyimū ānī.*

12 Yōkóbū vé anjī āgō rī pi 'duki tā rī ngaá sū ĩ étépi ní eziji ĩ ní rī tīni. 13 Kōpi 'duki ĩrivé āvū jījī muų Kānānā gá,

kōpi sīkí ĩri ūjī adriipi nyōókú Mākāpélā vé rī agá, ĩnyinjā Māmúrē be, nyōókú rī Ábūrámā je Ēfōronā Hífigú rī drígé rizú āvū sīzú ānī. 14 Yōsépā kā étépi ri sījī gí, iri ní 'í újázú gōzú vúlé Ējēpétó gá 'dāá, kōpi újāki ĩ gōó édrīpiji be, 'bá muų 'bá vú ní gé sī étépi rī sīngará gá rī pi be.

Yōsépā ūmī 'í édrīpiji ē éšī

15 Yōkóbū ní drāá gí rī sī, Yōsépā édrīpiji gōkí adrii ūrī sī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Yōsépā 'bā dō tā 'bá ní ótú 'í 'ozú ūnjī 'dāri 'í éšī agá, ūfē dō tā rī ārigó, 'o dō 'bá ūnjī, 'bá 'okí rī ĩngóni?"

16 Kúru kōpi ní ú'dúkó pēzú muų Yōsépā ní, kōpi kīnī, "Mí étépi ní drī drázú kuyé rī gé, ezī 'dini kīnī, 17 ĩmi lūki Yōsépā ní 'dini, lē mí trū mí édrīpiji ūnjīkányā kōpi ní mí 'ozú ūnjī 'diri agāsī rá.' 'Bá āti' 'bá Múngú mí étépi vé rī vé ní, lē mí trū 'bá ūnjīkányā 'bá ní 'oó mí ní rī agāsī rá." Ú'dúkó rī kā caá Yōsépā vúgá 'dāá, Yōsépā ní í'dózú ngozú.

18 Kúru Yōsépā édrīpiji ní imúzú kūmūci ūtīzú ĩ drī sīzú vúgá Yōsépā endreṭi gé. Kōpi ní 'yozú kīnī, "Bā tūgērī mivé ní."

19 Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "ĩmi adriki ūrī sī ku. ĩmi ūsūkí ma Múngú 'í icópi ĩmi ĩrīnjāapi? 20 ĩmi lēki kódó ma 'oó ūnjī, 'bo Múngú újā tā ūnjī ĩmi ní lēé 'oó má rų' 'bá gá rī ícá tā múké rú, tā 'í ngaapi nōri, á nga rī 'í fūú tī ní gé bēnī, má pa rī 'bá kárakarā pi vé idri. 21 Lē imi 'okí ūrī sī ku, ma ngá ĩmi ní lēé rī pi sē ĩmi ní rá, āzini ma ngá ĩmivé anjijā rī pi ní lēé rī sē kōpi ní rá." Yōsépā ūmī édrīpiji ē éšī, átā átāngá rī éšī be mādā, sē kōpi ē éšī adri ānī āyīkō sī.

Yōsépā vé drāngará

22 Yōsépā pi rikí adrii āngū Ējēpétó vé rī agá 'dāá 'í étépi vé 'bá 'bēṭi āsámvú gé rī pi be trų. Yōsépā adri caá ĩlī be mūdūrūlū ālu mūdri (110). 23 Yōsépā adri ĩlī be āco, ndre Ēfērēmā vé anjī ĩ ní tījī úyú na gá rī pi rá. Ndre kpá anjī Mákīrī vé rī pi rá. Mákīrī ri mvá Mānásé vé ni, Yōsépā 'du anjī Mákīrī vé rī pi adrii anjī ívé ní rú.

24 Yōsépā ní 'yozú édrīpiji ní kīnī, "Ma rī drādrā. 'Bo Múngú ri imú ĩmi tā mba rá, iri ĩmi jī fū āngū Ējēpétó vé nōri agāsī, ĩri ĩmi drī ko muų āngū ĩri ní eziji Ábūrámā ní, Ísáká ní, āzini Yōkóbū ní rī agá 'dālē rá."

25 Kúru Yōsépā ní Ísērélé enjipiji sēzú ūyō sōzú 'í endreṭi gé, iri ní 'yozú kīnī, "Múngú kādō imú ĩmi ízā koó, ĩmi drī koó muų vúlé 'dāá, ĩmi jīkí mávé fā muų indī."

* 50:11 50:11 Ēbélé Mīzirāyimū: Ēbélé Mīzirāyimū vé ífífi, 'bá Ējēpétó vé rī pi ri āā ngo.

²⁶ Yōsépā ní kúru drāzú Ējēpētō gá 'dālé,
ɪsɪ ákūdē ɪri ílí be mūdɔ̄rɔ̄lɪ ̄alu mɔ̄drɪ.
Kòpɪ ní ɪrivé ̄ávũ njòzú dáwā ̄ávũ ní ɲmazú
ku rí sɪ, kòpɪ ní ̄ávũ rí 'bāzú sòndɔ̄kɪ agá.

**Búkū
Wüŋgará
vé rī
Tã búkū rī vé rī ã
ülüŋgará**

Búkū Wüŋgará vé rī agá, í'dózú cápítã 1-20 gé, ülü ú'dógú'dógú Yáhúđĩ rī pi vé rī. Yáhúđĩ rī pi Múngú ĩpē kōpi adrii 'bá ívé ni. Yáhúđĩ rī pi vé tã í'dó 'i lóki búkū í'dóngará vé rī ní 'i dezú rī gé. Búkū Wüŋgará vé rī vé í'dóngará gá, Yáhúđĩ rī pi rikí adrii tũgērĩ rú Ējēpétō agá, 'bo Múngú yī kōpivé zingará rá. Kúru Múngú ĩpē Mósē rī adrii Yáhúđĩ rī pi ní drĩkoma rú, jī Yáhúđĩ rī pi fūū Ējēpétō agásī ãmvé nī. 'Bo Yáhúđĩ rī pi é ĩšúkí dō drĩwālã gí drããsiyã, kōpi kã rīi muųü ängü ä'wí cinyáfã rú rī agásī ängü Múngú ní ezīi kōpi ní Kánánã vé rī gé 'dãã, kōpi nyakí izãngã létĩ gé 'digé ambamba. Kōpi gãkí tã Múngú vé rī 'dugã ngagã sī, 'bo kōpi kã muųü caã írã Sináyĩ vé rī drĩgé 'dãã, Múngú ní tãĩmbĩ sēzú Mósē ní kīnĩ, lē 'bã rī pi ã 'dukí tãĩmbĩ rī ngãã sū 'í ēšĩ ní lēé rī tĩnĩ. Búkū 'dĩri í'dókí sīi cápítã 1-20, ĩmbĩtã ni cápítã 21-40.

Í'dózú 21-40 gé, Múngú lü kīnĩ kōpi ē ĩnjĩkí 'i, kōpi ã údékí vūrã, atala rī pi ē ĩjĩkí rī 'i ní ngã sēé äni, äzini kōpi ē ĩjĩkí rī 'i ní rōbñõ zãã.

Īzãngã Īsērélē rī pi ní nyaã Ējēpétō gã rī

¹ Yökóbũ ĩ ní zīĩ Īsērélē* rī vé anjĩ ägõ mu'ba ĩri be Ējēpétō gã 'dälē rī pi, 'bã älu älu mu ívé 'bã 'bētĩ äsãmvú gé rī pi be, kōpivé rų pi 'dĩ: ² Rübénã 'i, Sīmīyónã 'i, Lévy 'i, Yúdã 'i, ³ Īsãkãrã 'i, Jēbulúnã 'i, Bēnyēmīnē 'i, ⁴ Dãnã 'i, Nãfãtãlĩ 'i, Gãdĩ 'i, Āsérã sī. ⁵ Yökóbũ vé úyú mu'ba rī pi vé kãlãfé cére pũkũ ézĩrĩ. Kōpi cakĩ Yösēpã rī ĩšũ äküdē ĩri rī adri Ējēpétō gã 'dãã'dã.

⁶ Yösēpã pi ũdrãkĩ édrĩpĩĩ be cére, úyú lóki 'dãri gé rī pi be cére. ⁷ 'Bo 'bã Īsērélē vé rī pi ízúkí kãrãkãrã ängü 'dãri gé, kōpi ícãkĩ ũkpõ be ambamba, kōpi gõkĩ gaã tré ängü Ējēpétō vé rī agã.

⁸ Kúru 'bãgũ ú'dĩ Yösēpã vé tã nĩpi kuyé ni ní gõzũ mãlũngã Ējēpétō vé rī ruzú nĩ.

⁹ ĩri ní 'yozú ívé 'bã rī pi ní kīnĩ, "Īmi ndrekĩ drĩ kã, 'bã Īsērélē vé rī pi ízúkí nóni ambamba, kōpi ndēkĩ 'bã ũkpõ sī rá. ¹⁰ Īmi

ímúkĩ, 'bã ndãkĩ létĩ kōpi ugazú, kōpi ē ízúkí rī kãrãkãrã ku, ä'diãtãsiyã ē'dĩ 'de dõ nĩ, kōpi ímũ ĩ úmũ 'bãvé ari'ba rī pi be, kōpi ímũ ē'dĩ 'dĩ 'bã be, kōpi ímũ ápã fũ ängü nõri agásĩ rá."

¹¹ Kúru 'bã ambugu Ējēpétō vé rī pi 'dukĩ 'bã Īsērélē vé rī pi 'bãã kuú tũgērĩ rú, kōpi ũ'bãkĩ 'bã Ējēpétō vé rī pi 'bã Īsērélē vé rī pi drĩgé 'bã ambugu rú, mĩkĩ kōpi rīi ézĩ ũkpõ ũkpõ ní pi ngãã. Tũgērĩ rī pi sikĩ jó ambugu ambugu ĩrã rú ni pi kũrũ Pitómĩ vé rī agã, äzini Rãmãsēsé vé rī agã 'bãgũ Ējēpétō vé rī ní. ¹² 'Bo ä rikĩ dõ 'bã Īsērélē vé rī pi ōcũũ muųü 'dĩni drããsiyã, kōpi rikĩ ízú muųü drĩgélē, kōpi írékĩ ĩ adrii ängü Ējēpétō vé rī agásĩ cére. 'Bã Ējēpétō vé rī pi gõkĩ 'oó kōpi sī ũrĩ sī. ¹³ Mĩkĩ kōpi rīi ézĩ ũkpõ ũkpõ ní pi ngãã. ¹⁴ Mĩkĩ kōpi rīi ũtrētrē usaã gbãã bĩrĩkũ rú, äzini rīi ézĩ ngãã létĩ be ändiãndĩ ōmvũ rī pi agásĩ, sē 'bã Īsērélē vé rī pi adrikĩ cére kuú äni izãngã izãngã rú.

¹⁵ 'Bãgũ Ējēpétō vé rī ní Sípúrã pi zizú Púwã be, ũkũ 'dĩ'bée rī ũkũ Ēbéré* vé tĩ'bã tĩtĩ rī pi ē izã ko tĩngará rĩ gé nĩ, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, ¹⁶ "Īmi dõ rī ũkũ Ēbéré vé rī pi ē izã ko anjĩ tĩngará gã, sã kōpi ní rizú anjĩ tizú rĩ gé, ĩmi ndrekĩ dõ mvãnjã rĩ ägõnjã, ĩmi 'dĩkĩ ĩri drãã 'dĩisĩ rá, dõ mvãnjã rĩ ũkũnjã, ĩmi kukĩ ã adri idri rú." ¹⁷ 'Bo ũkũ rĩ'bã ũkũ anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē izã ko'bã tĩngará sī 'dĩ'bée ní Múngú rĩ ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ sī, kōpi 'dukĩ tã 'bãgũ Ējēpétō vé rī ní 'yoó ĩ ní 'dĩri ézĩ ngazú kuyé, kōpi ú'dĩkĩ anjĩ ägõ rĩ pi ũdrãã kuyé. ¹⁸ Kúru 'bãgũ Ējēpétō vé rī ní ũkũ 'dĩ'bée zizú ímũzú 'i vugã nõõ, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "Īmi 'okĩ 'dĩni äsĩ? Īmi kukĩ anjĩ ägõnjã rĩ pi idri rú, ĩmi ú'dĩkĩ kōpi kuyé äsĩ?"

¹⁹ ũkũ rĩ'bã ũkũ anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē izã ko'bã tĩngará sī 'dĩ'bée ní újãzú 'bãgũ rĩ ní kīnĩ, "ũkũ Ēbéré vé rī pi adrikĩ sũũ ũkũ Ējēpétō vé rī pi tĩnũ ku. Kōpi ívé anjĩnjã pi tĩ ĩfũ mbēlējã. 'Bã kãdõ caã, 'bã ĩšũ äküdē kōpi tĩkĩ gĩ."

²⁰ Múngú 'bã ēšĩ múké ũkũ rĩ'bã ũkũ anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē izã ko'bã tĩngará sī rĩ pi ní, sē Īsērélē rĩ pi gõkĩ ízú muųü drĩgélē. ²¹ ũkũ rĩ'bã ũkũ anjĩ tĩ'bã rĩ pi ē izã ko'bã rĩ pi ní Múngú rĩ ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ sī, Múngú sē kōpi tĩkĩ anjĩnjã rá.

²² 'Bãgũ rĩ ní gõzũ tãĩmbĩ sēzú ívé 'bã rĩ pi ní kīnĩ, "Īmi ú'békĩ anjĩ ägõnjã Ēbéré ũkũ rĩ pi ní tĩjĩ rĩ pi cére yĩĩ ämbúgũ dĩpĩ dĩjĩ Náyĩĩ agã, 'bo ĩmi kukĩ anjĩ ũkũnjã rĩ pi idri rú."

* 1:1 1:1 Īsērélē: Múngú gõ Yökóbũ ä rú újã zīĩ Īsērélē. Rų Īsērélē 'dĩri Ēbéré tĩ sī, ĩrivé ĩffĩ, 'bã ũmbã fũpĩ kúpé sī Múngú be ní. 'Í lã í'dóngará 32:28. † 1:15 1:15 Ēbéré: Ābũrãmã rĩ Ēbérégũ. ĩrivé mvã vé mvã Yökóbũ rĩ gõkĩ zīĩ Īsērélē, sã äzi sī ĩrivé úyú rĩ pi ĩ rĩ zĩ Ēbéré, sã äzi sī ĩ kpã zĩ anjĩ Īsērélē vé rĩ pi. Sã Yēsũ vé rĩ gé, ĩ rĩ kōpi zĩ Yáhúđĩ.

2

Mósē vé tɪŋgará

¹ Lóki 'dāri gé, ágó āzi súrú Léví vé rí agá, be ūkú súrú ívé rí agá ūgōgō. ² Ūkú rí ní 'a ísúú, ĩri ní mváná rí tizú ágōná. Kā ndree mváná rí ūnyí be ambamba, ūzú mváná rí caá mbāá be na. ³ 'Bo kā amá tí, 'í ícō mváná rí ūzúú bá ku, ĩri ní wūrūgū 'í'dúú, ĩri ní rú'ba ní ūmbīzú ngá ūdrī rú ní sī. ĩri ní mváná rí 'bāzú wūrūgū rí agá, ĩri ní jizú zúú yīi ámbúgú díipi dídi Náyīlī jélé gá, lómí agá 'dālē. ⁴ Mváná rí vé ómvúpi mu 'í zúú rará rú, tē rí ndree, dō tā ngóni rí ímú 'í nga mváná rí rú'ba gá ní.

⁵ Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rí vé mvá ūkú rí ní 'dezu múzú 'í jingará gá yīi ámbúgú díipi dídi Náyīlī agá 'dālē, mvá ūkú rí ká caá yīi gé 'dāá, ĩrivé tūgērī ūkú rú rí pi rí eci yīi rí ā gārā gá sī. 'Bāgú rí vé mvá ūkú rí ní wūrūgū rí ndrezú, ĩri ní ívé tūgērīzī ālu pēzú múzú wūrūgū rí 'í'dúú. ⁶ 'Bāgú rí vé mvá ūkú rí ní wūrūgū rí ē tī zizú, ĩri ní mvá ágóná rí ndrezú wūrūgū rí agá 'dāá, ĩri ní ngongo. Sē mvá ūkú rí ní izāngā, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mváná nōri Ēbērē rí pi vé ní."

⁷ Kúru mváná rí vé ómvúpi ní ĩri zizú kīnī, "Mí ā'yī rá má mu mí ní ūkú Ēbērē vé ní bīi, ā jī rí mí ní mváná rí úcé?"

⁸ 'Bāgú rí vé mvá ūkú rí ní 'yozú kīnī "Í mu bīi." Kúru mváná rí vé ómvúpi ní múzú mváná rí vé éndrépi ĩri tīpi rí bīzú ímúú. ⁹ Mváná rí vé éndrépi ká ícá 'bāgú rí vé mvá ūkú rí vúgá nōlé, mvá ūkú rí ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í jī má ní mváná nōri úcé, mváná rí ku dō bá gí, mí ijī ĩri ígōó má vú nōlé, ma ímú mí úfē rá." Mváná rí vé éndrépi ní kúru mváná rí jizú úcéú. ¹⁰ Mváná rí ká mbaá ícá ámbúgú gí, éndrépi ní ĩri jizú gōzú 'bāgú rí vé mvá ūkú rí vúgá 'dālē. Mvá ūkú rí ní mváná rí 'dúú 'í ní mvá ágóná rú. ĩri ní rú ní 'dazú Mósē 'í, kīnī, "Má ísē ĩri yīi agalésí."

Mósē apá muí Mīdīyāná gá

¹¹ Mósē kā mbaá ícá ámbúgú gí, 'í'dúú ālu, 'de muí ívé 'bá Ēbērē vé rí pi úndré, ca ísú 'bá rí pi rí ezi ūkpó ūkpó ní pi nga. ĩri ní Ējēpētōgú ndrezú, ĩri rí ívé 'bá Ēbērē vé ní ūgbā. ¹² Mósē ní āngú úndrezú 'í gārā gá sī kūrū, ndre 'bá āzi 'í gārā gá 'dāáyo, ĩri ní Ējēpētōgú rí 'dizú drázú, ĩri ní cínýáfá kīzú drī ní gé. ¹³ Ká muí caá drū 'dīni, Mósē gō muí ívé 'bá rí pi ndree. Ká caá 'dālē, ísú kpá 'bá ĩrī Ēbērē vé ní pi rí ūmbā fu 'í drīkā sī. Mósē ní 'yozú ágó tā

ā ndú 'í'dópi rí ní kīnī, "Mí rí mí ógúpi rí fu āsī?"

¹⁴ Ágó tā rí ā ndú 'í'dópi rí ní 'yozú kīnī, "Á'di 'bá mí ámbúgú rú ríi 'bávē tā līj ní? 'Í lē ma 'díj sū mí ní Ējēpētōgú rí 'díj dráá rí tīnī?" Tā 'dīri sē Mósē ní ūrī ambamba. ĩri ní ūsúú ésjīlé sī kīnī, "Tā má ní 'oó rí 'bá rí pi nīkí gí."

¹⁵ 'Bāgú Ējēpētō vé rí ká tā 'dīri yīi, lē kōdō létī ndāá Mósē rí 'dizú drázú rá. 'Bo ísú Mósē nga apá muí adrii rará rú Mīdīyāná gá gí, Mósē kā caá Mīdīyāná gá 'dālē, mu úri kuú kídí tī gé. ¹⁶ Átálágú āzi Mīdīyāná vé ní, rú ní Yētērō 'í, ĩri anjī ūkú be ézīrī. Anjī ūkú 'dī'bée jíkí ĩrivé ndrīi rí pi kábīlō rí pi be muí yīi mvuú. ¹⁷ 'Bá ūrūko ndrīi úcé'ba ní pi ícákí ímú kōpi údró yīi rí tī gé sī 'dīisī rá. 'Bo Mósē ní ngazú ūrū, ĩri ní anjī ūkú 'dī'bée ézīzú, ĩri ní yīi sézú mvuzú kōpivé ndrīi rí pi ní.

¹⁸ Anjī ūkú rí pi ká mvíi caá 'í étēpi Rēúlé vúgá 'dālē, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Ími ímvíkí ándrū íngōsī 'dīni āsī?"

¹⁹ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá ísúki Ējēpētōgú āzi kídí rí tī gé 'dālē, pa 'bá 'bá ndrīi úcé'ba rí pi drígé sī, íbē yīi sēé mvuú 'bávē ndrīi rí pi ní, āzini kábīlō rí pi ní."

²⁰ Yētērō ní kōpi zizú kīnī, "Íri íngāá? Ími kukí rí 'dālē āsī? Ími gōkí muí ĩri bīi, ē ímú rí ngá nyaá."

²¹ Mósē ā'yī adrii Yētērō vé āngá 'dāá rá, Yētērō ní ívé mvá ūkú Sīpūrā rí sézú jezú Mósē ní ūkú rú. ²² Sīpūrā ní Mósē ní mvá ágó tizú. Mósē ní 'yozú kīnī, "Ma jákā āngú nōri gé, ma ĩri ā rú 'da Gērēsómā 'í. Íffíi ní jákā.

²³ Vūdrī ní ká vūú ílī be āco, 'bāgú Ējēpētō vé rí ní drázú. 'Bo ríkí nyo 'bá Ísērélē vé rí pi oçčū múzú drīgélē. 'Bá Ísērélē vé rí pi ríkí ngoó Múngú éndreṭi gé, Múngú ā ko rí 'í zā bēnī. Kōpivé ngongará ca Múngú vúgá 'dālē rá. ²⁴ Múngú yī kōpivé ngongará rá, ĩri ní ívé ūndī 'í ní rúú Ābūrāmā be Ísákā be, Yókóbū be rí ā tā ígázú. ²⁵ Múngú ndre 'bá Ísērélē vé rí pi vé ízāngā ríi nya rí, tā ní fī ešj ní gé ambamba.

3

Múngú átá Mósē be

¹ 'Í'dúú ālu, Mósē rí ényēpi Yētērō* átálágú Mīdīyāná vé rí vé kábīlō pi úcé ndrīi rí pi be, jī ānyāpá rí pi āngú ā'wí cínýáfá rú rí gé, írā Múngú vé rí gé Sínáyī gé 'dāá. ² Mālāyikā Úpí' Múngú vé rí ní 'í 'dazú Mósē ní āci díipi peṭi amuúpi

* 3:1 3:1 Yētērō: Yētērō vé rí āzi Rūwelē 'í. 'Í lā Wüŋgará 2:18. † 3:2 3:2 Úpi: Ēbērē tī sī, Múngú zī 'í rú Yāwē, íffíi ní, Múngú adriipi múzú 'dāni'dāni rí 'í. Kēlīkō tī sī, 'bá Yāwē rí zī Úpí. 'Í ísú lā Būkū 'í'dóngará vé rí agá, Wüŋgará vé rí agá, Rūtā vé rí agá, āzini Yónā vé rí agá.

kũmvũ ni agá 'dǎá. Mósê ndre áci rĩ ri ðĩ peṭi amuũpĩ kũmvũ rĩ agá 'dǎá, 'bo peṭi rĩ ve kuyé. ³ Mósê ní ũsũzũ kĩnĩ, "Tǎ 'i 'oópi 'dĩri ũku ni á ndre kuyé, á lē ma útrũ ñyĩnyá muṭi ndree má mĩ sĩ, ngá sēepi peṭi amuũpĩ kũmvũ rĩ ni vezũ ku rĩ á 'di."

⁴ Úpĩ Múngú kǎ ndree Mósê útrũ 'i ñyĩnyá áci riĩpi ðĩpi 'dĩri ndree, Múngú ní Mósê ri zizũ peṭi áci ní riĩ ðĩ 'a ni gé rĩ agá 'dǎá kĩnĩ, "Mósê! Mósê!"

Mósê ní á'yizũ kĩnĩ, "Ma nõ."

⁵ Múngú ní 'yozũ Mósê ní kĩnĩ, "Mĩ ítrũ mĩ ñyĩnyá nõõ ku, 'i nje mívé mōrōkũ mĩ pá gá si rá, á'ðiátasiyá vūrā mĩ ní pá tuzũ 'dĩri vūrā uletere ni." ⁶ Úpĩ Múngú ní 'yozũ kĩnĩ, "Ma Múngú mĩ é'biṭṭi vé rĩ, Múngú Ābūrāmā vé rĩ, Múngú Īsákā vé rĩ, Múngú Yōkóbũ vé rĩ." Mósê ní kúru drĩ 'bázũ 'i mĩ ọ̀zũzũ ǎni cí, á'ðiátasiyá 'o ũrĩ sĩ Múngú ẽ ẽndreṭi ndrengará sĩ.

⁷ Úpĩ Múngú ní 'yozũ kĩnĩ, "Á ndre izāngā mávé 'bá rĩ pi ní nyaá Ējēpētō agá rĩ gĩ. Á yĩ kōpivé ngongará ĩ ní rizũ kōpi ọ̀cũzũ tũgērĩ rĩ vé tá gĩ, izāngā kōpi ní nyaá rĩ á tá fi má ẹ̀şĩ agá ambamba. ⁸ Kúru má isĩ imũ kōpi paá 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé sĩ, kōpi ijĩzũ ifũzũ ǎmvé ǎngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ, ma kōpi jĩ mu ǎngũ múké wǎlā ni gé, ǎngũ 'dāri agá, lé anigé, ǎzini ọ̀nyũ anigé, ǎngũ 'dāri 'bá Kǎnánā vé rĩ pi vé ni, 'bá Hĩṭĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Āmórā vé rĩ pi vé ni, 'bá Pērízĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Hívĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Jēbúsĩ vé rĩ pi vé ni. ⁹ Á yĩ ngongará 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé rĩ gĩ, á ndre ọ̀cũngará 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ní kōpi ọ̀cũzũ rĩ gĩ. ¹⁰ Kúru nõni á lē mi pēé, 'i mu 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dǎlé, mĩ ijĩ mávé 'bá Īsērélē vé rĩ pi ifũũ Ējēpētō agásĩ ǎmvé."

¹¹ "Bo Mósê ní 'yozũ Múngú ní kĩnĩ, "Ma á'di 'i ícōpi muṭi 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dǎá, 'bá Īsērélē vé rĩ pi ijĩpi ifũũpi Ējēpētō agásĩ ǎmvé?"

¹² Múngú ní 'yozũ kĩnĩ, "Ma adri mĩ be trũ. Ngá ícōpi i'daapi kĩnĩ á pē mĩ ní rĩ, mĩ ijĩ dō 'bá rĩ pi ifũũ Ējēpētō agásĩ rá, imĩ imũ ma ñnjĩ irá nõri drĩgé nõgō."

¹³ Mósê ní 'yozũ Múngú ní kĩnĩ, "Á mu dō 'yoó 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, 'Múngú imĩ é'biṭṭi vé rĩ ipē ma imũzũ imĩ vúgá nõõ nĩ, 'kōpi zĩkĩ dō rũ ni á'di 'i, má lũ kōpi ní ngóni?"

¹⁴ Múngú ní 'yozũ Mósê ní kĩnĩ, "BÁ RĨ MA 'I. 'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní 'dĩni. "BÁ RĨ MA 'I, ipē ma imũzũ imĩ vúgá nõõ nĩ."

¹⁵ Múngú gō 'yoó Mósê ní ðĩ kĩnĩ, "'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, 'Úpĩ, Múngú imĩ é'biṭṭi vé rĩ, Múngú Ābūrāmā vé rĩ,

Múngú Īsákā vé rĩ, Múngú Yōkóbũ vé rĩ ipē ma imũzũ imĩ vúgá nõõ nĩ.' Rũ 'dĩri mávé adriĩpi muṭũ 'dāni'dāni rĩ, úyũ imĩ vũdrĩ gé rĩ pi céré, kōpi á rikĩ má rũ zĩ 'dĩni.

¹⁶ "'Í mu ambugu Īsērélē vé rĩ pi traá trũ vūrā ǎlu gé, 'i 'yo kōpi ní, 'Úpĩ Múngú imĩ é'biṭṭi vé rĩ, Múngú Ābūrāmā vé rĩ, Múngú Īsákā vé rĩ, Múngú Yōkóbũ vé rĩ i'da 'i má ní, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Á 'bá mĩ rizũ imĩ ndrezũ, á ndre tá 'i ní 'oó imĩ ní ũnjĩ Ējēpētō gá 'dĩlé rĩ rá. ¹⁷ Āndũrũ má ẹ̀zi, má kĩnĩ, ma imĩ ijĩ ifũ izāngā imĩ ní nyaá ũnjĩ ũnjĩ ǎngũ Ējēpētō vé rĩ agá 'dǎá rĩ agásĩ ǎmvé, ma imĩ jĩ mu adri ǎngũ 'bá Kǎnánā vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Hĩṭĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Āmórā vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Pērízĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, 'bá Hívĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé, ǎzini 'bá Jēbúsĩ vé rĩ pi ní adrizũ rĩ gé. ǎngũ 'dāri agá, lé anigé, ǎzini ọ̀nyũ anigé."

¹⁸ "Ambugu Īsērélē vé rĩ pi mĩ yĩ rá. Kúru imĩ 'dekĩ muṭi ambugu Īsērélē vé rĩ pi be 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dǎá, imĩ 'yokĩ ĩri ní, 'Úpĩ Múngú Ēbérē rĩ pi vé rĩ i'da 'i 'bá ní rá. Mĩ ọ̀yũ 'bá ẹ̀cĩ tuũ muṭũ ỳ'dũ na ǎngũ á'wĩ cínyáfā rũ rĩ gé 'dǎá, 'bá mukĩ rĩ rōbōṅṅ zǎá Úpĩ Múngú 'bávé rĩ ní.' ¹⁹ 'Bo á nĩ rá, 'bǎgũ Ējēpētō vé rĩ ícō imĩ á'yĩ muṭi ku, 'bǎkĩ dō tá ũkpō ũkpō drĩ ni gé ká. ²⁰ Kúru ma má drĩ inga 'bá Ējēpētō vé rĩ pi gbázũ ǎni, ma tá ǎyázũ ǎyāyā ni 'o ǎndiǎndĩ kōpi ǎsǎmvũ gé. Vũdrĩ ni gé, ĩri imĩ ọ̀yũ muṭũ rá.

²¹ "Ma sē 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ẽ ẹ̀şĩ ri adri imĩ ní múké, imĩ kádō fũũ muṭũ, imĩ fũkĩ muṭi drĩ be kōlōmgbó rũ ku. ²² Ūkũ ǎlu ǎlu Īsērélē vé rĩ á mu ngá ĩ ní údé aya ọ̀gũ 'bá ọ̀gũ ọ̀gũ ni pi sĩ, dábũ sĩ, ǎzini bōngō ũnyĩ be ni pi zĩ 'bá ívé jó á gǎrā gá rĩ pi vúgá, ǎzini á zĩ 'bá ívé 'bēṭĩ ǎsǎmvũ gé rĩ pi vúgá, imĩ úsũkĩ rĩ imivé ǎnjĩ ǎgō rĩ pi, ǎnjĩ ũkũ rĩ pi be ǎni. Imĩ kádō fũũ ǎngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ, imĩ wũkĩ ngá 'dĩ'bée ǎrēvũ céré muṭũ ĩndĩ."

4

Múngú sē Mósê ní ũkpō tá ǎyázũ ǎyāyā ni 'ozũ

¹ Kúru Mósê ní újázũ Úpĩ Múngú ní kĩnĩ, "'Bo 'bá Īsērélē vé rĩ pi á'yĩkĩ dō ma ku, kōpi yĩkĩ dō mávé tá ku, 'yokĩ dō kĩnĩ mĩ ĩndré má ẽndreṭi gé kuyé, má 'o rĩ ngóni?"

² Úpĩ Múngú ní ĩri zizũ kĩnĩ, "Ngá mĩ ní rũyĩ mĩ drĩgé 'dĩri á'di?"

Ĩri ní újázũ kĩnĩ, "Ngá rĩ túré."

³ Úpĩ Múngú ní 'yozũ ĩri ní kĩnĩ, "'Í 'be ĩri vúgá 'dǎá." Mósê ní túré rĩ 'bezũ vúgá 'dǎá, túré rĩ ní ufuzũ ĩnĩ rũ, Mósê ngá ǎpá

rá. ⁴ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í su mí drī, 'í ru ɲŋ rī ā só." Kúru Mósē ní ɲŋ rī vé só ružú, ɲŋ rī ní gōžú ufuzú túré rú ūzi. ⁵ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Í 'o tā 'dirī, 'bá Ísērélé vé rī pi ē ẹ'yíkí rī 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú kòpi ẹ'bípìjì vé rī, Múngú Àbūrámá vé rī, Múngú Ísáká vé rī, Múngú Yòkóbú vé rī 'da 'i mí ní rá."

⁶ Kúru Úpí Múngú ní gōžú 'yozú Mósē ní kīnī, "Í su mí drī mívé bōngó akoóko rī agá 'daá." Mósē ní 'i drī sužú ívé bōngó akoó rùkù rī agá 'dálé, ká 'i drī ɲŋjé àmvé nōó, ūfú fu drī ní mveé kú gbù.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í su mí drī gōó bōngó akoóko rī agá 'daá dījì." Mósē ní 'i drī sužú bōngó akoó rùkù rī agá 'daá, ká 'i drī ɲŋjé àmvé nōó, drī ní gō ícá ule, sù ɲkù rī tɲŋjì.

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Kòpi ā'yíkí dō mí kuyé, dōku kòpi ɲsùkí dō tá mí ní 'oó àyázú àyāyā drīdrī 'dāri kuyé, kòpi ícá tá àyázú àyāyā mí ní 'oó vùlé nōri ā'yí rá. ⁹ 'Bo kòpi ā'yíkí dō tá àyázú àyāyā ɲrī 'dī'béé kuyé, dōku kòpi yíkí dō tá mí ní 'yoó rī kuyé, mí íbē yī àmbúgú dīpì dīdì Náyìlì vé rī daá nyòòkù drìgè 'daá. Yī mí ní íbēé yī Náyìlì vé rī agá daá nyòòkù drìgè 'dirī gō 'i újā àrì rú."

¹⁰ 'Bo Mósē ní gōžú újázú Úpí Múngú ní kīnī, "Á Úpí Múngú, 'í dōžú ɲnògòsì, á nī átángá átá be múké ku, má ádra ɲŋjìɲŋjì, ma rī a'bu a'bu."

¹¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Á 'di rī sē 'bá rī ícá átángá átá nī, dōku átá ku nī? Á 'di rī sē bī nī rī tá yì nī, dōku bī nī yì tá ku nī? Á 'di rī sē mī nī rī àngū ndre nī, dōku mī nī ndre àngū ku nī? 'Bá rī adri ma Úpí Múngú 'i kuyé? ¹² 'Í mu, ma mí ìzā ko, mí ícá átángá rī átá rá, ma tá rī ímbá mí ní, mí ícá átángá rī átá rá."

¹³ Mósē ní 'yozú ɲri ní kīnī, "Á Úpí Múngú, 'i pē 'bá àzi mužú áyu."

¹⁴ Kúru jìkó ní 'dezú Úpí Múngú agá, ɲri ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Mí ẹdrìpì Àronā Léyìgù rī 'daáyo? Á nī rā ɲri ícá átá múké rá. ɲri nóni rī ímù mí vùgá nōlé. Kādò mí ndreé, ẹsì nī rī adri àyikò sī. ¹⁵ Mí ícá tá mí ní léé átá rī ùlù ɲri ní rá, ma ɲmí ìzā ko ɲrìtrò átángá rī sī rá, àzini ma ɲmí ímbá tá ɲmí ní léé 'oó rī sī rá. ¹⁶ Àronā rī átángá rī átá 'bá rī pi ní mí vùrā gá nī, sù mí ní kōdó átá nī rī tɲŋjì, mí adri ɲri ní sù Múngú tɲŋjì, mí átángá ɲri ní léé átá rī ùlù ɲri ní nī.

¹⁷ 'Í 'du túré 'dirī mužú mí drìgè sī ɲndì, 'í 'o tā àyázú àyāyā ní ànì."

Mósē mvi gōó Èjèpètò gá

¹⁸ Kúru Mósē ní 'i újázú gōžú ẹnyèpì Yètèrò vùgá 'dálé, ɲri ní 'yozú Yètèrò ní kīnī, "Mí oyu ma, á lē gōó mužú Èjèpètò gá má ẹ'dípáa pi ndreé, kòpi dō idri rú."

Yètèrò ní 'yozú kīnī, "Í mu, tàkírì ā adri mí be."

¹⁹ Mósē ní drī adri Mìdīyānā gá 'dálé rī gé, Úpí Múngú ní átázú ɲri ní kīnī, "Í gō vùlé Èjèpètò gá 'dálé ūzi, 'bá lē 'bá mí 'dì 'bá rī pi ùdrákì gí." ²⁰ Kúru Mósē ní ívé ùkú 'dužú anjìjā rī pi be 'bāžú dōngí úgóró gá, kòpi ní mužú Èjèpètò gá 'dálé. 'Du túré Múngú ní 'yoó ā jì rī mužú ɲndì.

²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í gō dō Èjèpètò gá 'dálé gí, mí nī múké 'yozú kīnī, ùkpò má ní sēé mí ní 'dirī, lē mí 'o tá àyázú àyāyā ni pi 'bāgù rī ē endrètjé gé. 'Bo ma sē ɲrívé ẹsì rī te te, ícá 'bá rī pi oyužú mužú ku. ²² Kúru 'í 'yo 'bāgù rī ní, 'Tā Úpí ní 'yoó rī ɲri 'dìni, Ísērélè rī mávé mvá ágó káyú rī.* ²³ Àndúrú á 'yo mí ní, má kīnī, "Mí oyu mávé mvá ágó, ā mu rí ma ɲŋjìjì," 'bo mí gá ɲri oyužú sī, kúru ma mívé mvá ágó káyú rī 'dì drā rá.' "

²⁴ Vùrā Mósē pi ní lazú rī gé, Úpí Múngú ícá ímù Mósē rī ɲsù, lē kōdò Mósē rī 'dìjì drāá 'dìisì rá. ²⁵ Sìpùrā ní ɲlì 'í dūžú ívé mvá ágó rī vé ágélé ē tì lizú ànì.† ɲri ní lā 'bú rī ɲkpázú Mósē pá gá 'daá, ɲri ní 'yozú kīnī, "Àrì ɲfùupi 'dirī úmú nóni 'bávè àjè mí be rī ícá ngá àlu gí." ²⁶ Kúru Úpí Múngú gō Mósē rī 'dìjì kuyé. Sìpùrā ní 'yozú kīnī, "Ágélé ē tì má ní ɲlì 'dirī pa mí drā sīgè sī gí."

²⁷ Úpí Múngú ní 'yozú Àronā ní kīnī, "Í mu àngū ā'wì cínýfā rú rī gé 'daá, ɲmí mužú rī ɲmí ɲsù Mósē be." Kúru Àronā ní mužú Mósē rī ɲsùžú ɲrā Múngú vé rī drìgè 'dálé, kòpi ní 'i u'dezú ẹzìžú bēdrì sī.

²⁸ Kúru Mósē ní tá Úpí Múngú ní 'i pēžú mužú Èjèpètò gá rī ùlùžú Àronā ní cééré, àzini ùkpò Múngú ní sēé 'í ní tá àyázú àyāyā ní 'ozú rī ùlùžú ɲri ní.

²⁹ Kúru Mósē pi ní 'dezú mužú Àronā be Èjèpètò gá 'dálé. Kòpi ní ambugu Ísērélé vé rī pi úmúžú cééré vùrā àlu gé. ³⁰ Àronā ní tá Úpí Múngú ní 'yoó Mósē ní rī ùlùžú kòpi ní cééré. Kúru Mósē ní tá àyázú àyāyā ní 'ozú 'bá rī pi ɲendrètjé gé. ³¹ 'Bá rī pi ẹ'yíkí tá Àronā ní átá rī rá. Kòpi ká ɲjì amá 'yozú

* 4:22 4:22 Ísērélè rī mávé mvá ágó káyú rī: Múngú kīnī 'bá Ísērélé vé rī pi àrèwù cééré ívé mvá ágó káyú rī. † 4:25 4:25 Ágélé ē tì ɲŋgàrá: Múngú lù Àbūrámá ní kīnī, anjì ágò Àbūrámá vé rī pi adríkí dō cá 'dú àrò gí, lē ā ùlìkí kòpi ā ágélé ē tì rá, lùžú kīnī, kòpi anjì Múngú vé ní. 'Bá rī ā'yì dō 'i ágélé ē tì sēé ɲjì gí, ɲri tājìmbì Mósē vé rī 'du nga. † lā 'í dōngàrá 17:9-14; Ẹjì 15:1-5.

kíní Úpí Múngú ūšú ìvé tã gí, āzini ndre ìvé Ìzàngã gí, kòpí ní kùmúci ùtjízú, Ì drī sīzú vùgá Úpí Múngú rī ìnjīzú.

5

Mósè pi Ārónā be mukí átá 'bāgú Ējēpétō vé rī ní

¹ Mósè pi Ārónā be, kòpí ní 'dezu mužú 'bāgú Ējēpétō vé rī vùgá 'dālé. Kòpí ní 'yozú Ìri ní kīnī, "Úpí Múngú Īsērélē rī pi vé rī kīnī, 'Lē mí oyu 'bá mávé rī pi fūú nōósi rá, kòpí ā mukí rī ūmū údé ma ìnjīzú āngú ā'wí cinyáfá rú rī gé 'dāá." "

² 'Bāgú rī ní 'yozú kòpí ní kīnī, "Úpí Múngú Ìmi ní 'yoó mà 'dù Ìrivé tã ngaá, mà oyu 'bá Īsērélē vé rī pi fūú nōósi rá 'dīri ā'di 'i? Á nī Úpí Múngú 'dīri kuyé, mà oyu 'bá Īsērélē vé rī pi fūú nōósi āluṇáni ku."

³ Mósè pi Ārónā be, kòpí ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Múngú Ēbéré rī pi vé rī, i'da 'i 'bá ɛndrɛtjé gé rá. Mí oyu 'bá fūú nōósi rá, 'bá tukí rī ɛçí ū'dú na āngú ā'wí cinyáfá rú rī agásí, 'bá mukí rī rōbōṅṅō zāá Úpí Múngú 'bávé rī ní, 'bá mukí dō ku, Ìri drā ūnjí Ìpē 'bá drīgé, dōku Ìri ari'ba Ìpē Ìmú 'bá ú'dj ùdrā rá."

⁴ 'Bo 'bāgú Ējēpétō vé rī ní 'yozú kīnī, "Mósè, Ìmi Ārónā be, 'bá rī pi rī ɛjī ngá pírí, ngá Ìmi ní lēzú kòpí jīzú mužú rá rī ā'di? Ìmi gōkí vúlé ɛjī gé 'dāá." ⁵ Kúru 'bāgú rī ní 'yozú kīnī, "Ìmi ndrekí drī ká, 'bá Īsērélē vé rī pi Ìzúkí nóni ambamba, Ìmi lēkí kòpí ā ngakí ɛjī ku!"

⁶ Ū'dú ālu ālu 'dāri sí, 'bāgú rī ní tǎimbi sēzú 'bá ɛjī ūlū'bá tūgērī rī pi ní rī pi ní, āzini Īsērélē Ì ní ūpēé ū'bāá 'bá ambugu rú Īsērélē rī pi drīgé rī pi ní kīnī, ⁷ "Nóni ā sēkí ásé Ì ní rizú bīrīkī vé ūtrérē tuzú rī 'bá Īsērélē vé rī pi ní dīj ku. Kòpí ā mukí Ìngá ndāá nī. ⁸ 'Bo Ìmi 'bākí kòpí ā gbākí bīrīkī rī vé kālāfe caá gbā ándúru kòpí ní gbāá drīdrī rī pí, lē kòpí ā gbākí kālāfe ní mādānjá ku. Kòpí kpūnūkū rú, kòpí ní rizú útrézú ānī kīnī, 'Mí oyu 'bá fūú nōósi rá, 'bá lēkí mužú rōbōṅṅō zāá 'bávé Múngú ní.' ⁹ Ìmi 'bākí kòpí ā ngakí ɛjī ūkpó ūkpó ní pi, kòpí ā rikí pá tuú tée rī tã ūnjé vé 'dīri yīj ku." ¹⁰ Kúru 'bá ɛjī ūlū'bá tūgērī rī pi ní rī pi, Īsērélē 'i ní ūpēé ū'bāá 'bá ambugu rú Īsērélē rī pi drīgé rī pi be, kòpí ní fūzú mužú átángá 'bāgú rī ní 'yoó rī ūlūzú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, "Bāgú rī 'yo 'dīni kīnī, 'Á gō Ìmi ní ásé bīrīkī vé ūtrérē tuzú ní sēé dīj ku. ¹¹ Ìmi mukí ndāá Ìmi ngúlúpí sí, vūrā Ìmi ní icózú Ìšūzú rá rī gé. 'Bo lē Ìmi gbākí bīrīkī rī vé kālāfe caá gbā ándúru Ìmi ní gbāá drīdrī rī pí." "

¹² Kúru 'bá rī pi ní ayizú mužú ásé bīrīkī vé ūtrérē tuzú rī ndā be āngú Ējēpétō vé rī agásí. ¹³ 'Bá ɛjī ūlū'bá tūgērī rī pi ní rī pi rikí tūgērī rī pi mī rī ɛjī rī ngaá ūkpō sí. Kòpí rī 'yo tūgērī rī pi ní, "Lē ū'dú ālu ālu, Ìmi gbākí bīrīkī rī gbā ándúru Ìmi ní rī gbāá 'bá ní rī Ìmi ní ásé bīrīkī tuzú rī sēé nī rī pí." ¹⁴ 'Bāgú rī vé 'bá ɛjī ūlū'bá rī pi rikí 'bá Īsērélē vé Ì ní ū'bāá ambugu rú rī pi ūgbāá, kòpí rikí 'yoó kīnī, "Í'dózú ájée ícázú āndrū, Ìmivé 'bá rī pi gbākí bīrīkī rī gbā ándúru rī pí kuyé āsī?"

¹⁵ Īsērélē Ì ní ūpēé ū'bāá 'bá ambugu rú Īsērélē rī pi drīgé rī pi ní 'dezu mužú 'bāgú rī vùgá 'dālé, kòpí ní Ìri mǎzú drī Ìrī sí kīnī, "Bá átí'bá mivé ní, mí rī 'bá 'o 'dīni āsī? ¹⁶ 'Bá ɛjī ūlū'bá rī pi gākí 'bá ní ásé ūtrérē tuzú rī sēgá sí, kòpí rī 'yo 'bá gbākí bīrīkī, kòpí dī rī 'bá ūgbá be, tã ūnjí 'dīri, 'bá mivé rī pi rī Ìjī 'bá drīgé nī."

¹⁷ 'Bāgú rī ní ūjázú kòpí ní kīnī, "Ìmi kpūnūkū rú, Ìmi gākí ɛjī ngagá sí, sē Ìmi ní rizú 'yozú kīnī, 'Mí oyu 'bá fūú nōósi, mužú rōbōṅṅō zāá Úpí Múngú ní ānī.' ¹⁸ Ìmi ngakí mužú ɛjī rī ngangará gá, sēkí Ìmi ní ásé bīrīkī tuzú rī āluṇáni ku. 'Bo lē Ìmi gbākí bīrīkī rī gbā ándúru Ìmi ní rīi gbāá rī pí."

¹⁹ Īsērélē Ì ní ūpēé ū'bāá 'bá ambugu rú Īsērélē rī pi drīgé rī pi ká yīj kīnī, ū'dú ālu agá, lē Ì gbākí kālāfe bīrīkī vé rī mādānjá ku, sē kòpí nīkí amá 'yozú kīnī Ì nóni Ìzàngá agá. ²⁰ Kòpí ká 'bāgú rī kuú, kòpí Ìšúkí Mósè pi rī Ì tē Ārónā be lētjé gé 'dāá'dā. ²¹ Kòpí ní 'yozú Mósè pi ní Ārónā be kīnī, "Úpí Múngú ā ndre tã Ìmivé 'dīri, ā lī tã Ìmi drīgé, ā'diātāsīyā Ìmi sēkí nóni 'bāgú rī Ìvé ūgalaku rī pi be, kòpí ngūkí 'bá ūnjí, tã Ìmi ní 'oó 'dīri Ìndré sū Ìmi sēkí Ìjī āco 'bá Ējēpétō vé rī pi drīgé 'bá ú'dízú ūdrázú ānī rī tīnī."

Mósè zj Múngú rī

²² Mósè ní kòpí kuzú, Ìri ní mužú Múngú rī zizú kīnī, "Á! Úpí Múngú, mí rī Ìzàngá sē mivé 'bá rī pi ní 'dīni āsī? Mí Ìpē ma Ìmizú nōgō álé? ²³ Í'dózú sá má ní mužú 'bāgú rī vùgá tã mivé rī ūlūzú rī gé, 'bāgú rī sē Ìzàngá 'bá mivé rī pi ní ūnjí ūnjí, 'bo 'i pa 'bá mivé rī pi kuyé."

6

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Mí Ìmú tã má ní lēé 'oó 'bāgú rī ní rī ndre rá. Mávé ūkpō sí, Ìri 'bá mávé rī pi oyu mužú rá, mávé ūkpō sí, Ìri 'bá rī pi dro fū Ìvé āngú agásí rá."

² Múngú gō 'yoó Mósè ní kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i. ³ Ọtj má i'da ma Ābūrāmā

endretj gé, Ísákã endretj gé, äzini Yökóbü endretj gé rá, Ma Múngú Úkpó 'Dípa 'i, 'bo á sê mávé rú Úpí Múngú 'dĩri nĩ kòpi ní kuyé. ⁴ Á rú kpá ùndĩ kòpi be, ma àngū Kánánã vé kòpi ní ándúrú adrii 'a ní gé 'dãá jãkã rú rĩ sê kòpi ní. ⁵ Á yĩ Ìzàngã 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní rizú 'bã Ísèrélè vé rĩ pi òçüzú tũgèrĩ rú rĩ gĩ, sê má ígá ùndĩ má ní ruú kòpi be rĩ vé tã gĩ.

⁶ "Kúru 'í 'yo 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ní kìnĩ, 'Ma Úpí Múngú 'i, ma ìmi ìjĩ ifũ èzĩ ùkpó ùkpó 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní rĩ ìmi òçüzú rĩ agásĩ rá. Ma ìmi oyu adringará tũgèrĩ rú rĩ agásĩ rá, ùkpó mávé rĩ sĩ, ma ìmi pa, ma kòpi Ìrĩñã ùnjĩ ùnjĩ. ⁷ Ìmi adri 'bã mávé ní pi, ma adri Múngú ìmivé ní. Ìmi kúru ìmũ nĩ ámá 'yozú kìnĩ, ma Úpí Múngú ìmivé rĩ, ìmi ìjĩpi ifũúpi èzĩ ùkpó ùkpó 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní rizú ìmi òçüzú rĩ agásĩ rĩ 'i. ⁸ Ma ìmi ìjĩ adri àngū má ní ùyò ní sòó sèé Àbùramã ní, Ísákã ní, äzini Yökóbü ní rĩ agá. Ma àngū rĩ sê ìmi ní, Ìri adri ngá ìmivé ní. Ma Úpí Múngú 'i.' "

⁹ Mósè ní tã Múngú ní 'yoó 'dĩri ùlüzú 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ní, 'bo kòpi gãkĩ Mósè rĩ yigá sĩ, 'ã'diãtãsiyã kòpi è èsĩ ìsũ Ìzàngã Ì ní Ì òçüzú tũgèrĩ rú rĩ sĩ.

¹⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kìnĩ, ¹¹ "Í mu 'yoó 'bãgú Èjèpétó vé rĩ ní 'dĩni, lè ã oyu 'bã Ísèrélè vé rĩ pi fiú ìvé àngú agásĩ àmvé."

¹² 'Bo Mósè ní újázú Úpí Múngú ní kìnĩ, "Dò 'bã Ísèrélè vé rĩ pi yíkĩ ma ku píri, 'bãgú rĩ ícò ma yĩ íngóni, ìsúzú ma rĩ a'bu a'bu?"

¹³ Úpí Múngú ní tãimbĩ sèzú Mósè pi ní Àronã be kìnĩ, "Ìmi újákĩ ìmi gòó 'bãgú Èjèpétó vé rĩ vúgá 'dãá, ìmi ìjĩkĩ 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ifũú Èjèpétó agásĩ àmvé."

E' bĩpi Mósè vé rĩ pi, äzini Àronã vé rĩ pi

¹⁴ Úyú Ísèrélè vé rĩ pi 'dĩ:

Ísèrélè vé mvã kãyú Rübèná vé anji àgò rĩ pi ã rú 'dĩ, Ènókã 'i, Pálú 'i, Èzirónã 'i, Kãrimĩ sĩ. Úyú 'dĩ'bée Rübèná vé rĩ.

¹⁵ Anji àgò Símìyónã vé rĩ pi 'dĩ, Yèmüyelè 'i, Yãmínĩ 'i, Òhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i, Zòhárã 'i, Kánánãzĩ rĩ vé mvã Sãwulã sĩ. Úyú 'dĩ'bée Símìyónã vé rĩ.

¹⁶ Anji àgò Lèví vé Ì ní sĩ rĩ pi ã rú 'dĩ: Gèrèsónã 'i, Kòhátã 'i, Mèrãrã sĩ. Lèví adri caá Ìli be müdũrũlũ ãlu pũkũ na drĩ ni èzĩrĩ (137).

¹⁷ Anji àgò Gèrèsónã vé rĩ pi, Lìbĩnĩ pi Símèyĩ be.

¹⁸ Anji àgò Kòhátã vé rĩ pi ã rú 'dĩ, Àmürãmü 'i, Ìzihãrĩ 'i, Hèbèronã

'i, Úzìyelè sĩ. Kòhátã adri caá Ìli be müdũrũlũ ãlu pũkũ na drĩ ni na (133).

¹⁹ Anji àgò Mèrãrã vé rĩ pi, Mähúlĩ pi Músĩ be. Úyú Ì ní sĩ 'dĩ'bée Ìbíkĩ ifũú sũrũ Lèví vé rĩ agá.

²⁰ Àmürãmü je 'í ètèpi vé òmvũpi Yökóbédè rĩ, tĩ Ìri ní Àronã pi Mósè be. Àmürãmü adri caá Ìli be müdũrũlũ ãlu pũkũ na drĩ ni èzĩrĩ. (137)

²¹ Anji àgò Ìzihãrĩ vé rĩ pi 'dĩ, Kórã 'i, Nèfègè 'i, Zìkĩrĩ sĩ.

²² Anji àgò Úzìyelè vé rĩ pi 'dĩ, Mìsàyelè 'i, Èlèzãfãná 'i, Sítĩrĩ sĩ.

²³ Àronã je Èlìsèbã rĩ, Èlìsèbã rĩ Àmìnãdãbã vé mvã ùkú, Ìri Nãsónã òmvũpi, tĩ Nãdãbũ rĩ, Àbùhũ rĩ, Èlèzãrã rĩ, Ìtãmãrã sĩ.

²⁴ Anji àgò Kórã vé rĩ pi 'dĩ, Àsirĩ 'i, Èlèkãná 'i, Àbìyãsáfã sĩ. Úyú 'dĩ'bée Kórã vé rĩ.

²⁵ Àronã vé mvã Èlèzãrã je Pütìyelè vé mvã ùkú, mvã ùkú rĩ tĩ Ìri ní Finãsã rĩ.

Úyú 'dĩ'bée Ìbíkĩ ifũú sũrũ Lèví vé rĩ agá.

²⁶ Àronã pi Mósè be, 'bã 'dĩ'bée Úpí Múngú ní 'yoó kòpi ní, "Ìmi ìjĩkĩ sũrũ Ísèrélè vé rĩ pi ifũú àngū Èjèpétó vé rĩ agásĩ àmvé ìvé sũrũ rĩ pi vúgã sĩ." ²⁷ 'Bã 'dĩ'bée 'yo' 'bã 'bãgú Èjèpétó vé rĩ ã oyu 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ifũú àngū Èjèpétó vé rĩ agásĩ àmvé rĩ.

²⁸ Úpí Múngú átã ándúrú Mósè ní Èjèpétó gá 'dãlè, ²⁹ kìnĩ, "Ma Úpí Múngú 'i. Lè mí ùlũ 'bãgú Èjèpétó vé rĩ ní tã má ní 'yoó mí ní rĩ pi àrèvũ céré."

³⁰ 'Bo Mósè újã Úpí Múngú ní kìnĩ, "Mí nĩ rá ma rĩ a'bu a'bu, 'bãgú rĩ ícò ma yĩ íngóni?"

7

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kìnĩ, "Í ndre drĩ kã, á 'bã mí adrii sũ Múngú tĩnj 'bãgú rĩ endretj gé, mí èdrĩpi Àronã rĩ adri nèbĩ rú, rĩ mivé 'dũkò rĩ ùlũ 'bãgú rĩ ní ní. ² Mí ùlũ tã má ní 'yoó mí ní rĩ pi céré mí èdrĩpi Àronã ní, Àronã ã mu 'yoó 'bãgú rĩ ní kìnĩ, lè ã oyu 'bã Ísèrélè vé rĩ pi fiú ìvé àngū agásĩ àmvé. ³ 'Bo ma sè 'bãgú rĩ vé èsĩ rĩ tete, átã má 'o dõ tã àyãzú àyãyã ní àngū Èjèpétó vé rĩ agá kárãkãrã drãããsiyã, ⁴ 'bãgú rĩ ícò ìmi yĩ ku. Kúru mávé ùkpò sĩ, ma 'bã Èjèpétó vé rĩ pi Ìrĩñã tã ùnjĩ ùnjĩ ní pi sĩ, ma sũrũ àndiãndĩ Ísèrélè vé rĩ pi ìjĩ ifũú àngū Èjèpétó vé rĩ agásĩ àmvé. ⁵ Má kãdõ mávé ùkpò lúú 'bã Èjèpétó vé rĩ pi ní, äzini ma kãdõ 'bã Ísèrélè vé rĩ pi ìjĩ ifũú Èjèpétó agásĩ àmvé,

'bá Ējēpētō vé rī pi kúru ímú nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

⁶ Mósē pi Ārónā be 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì í ní rī tìnjì. ⁷ Lóki kòpì ní átázú 'bāgú rī be rī gé, ísú Mósē rī ílì be pùkú àrō, Ārónā rī ílì be pùkú àrō drī ni na.

Ārónā vé túré újá 'i ufuú ìnjì rú

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, ⁹ "“Bāgú rī 'yo dō ìmì ní, 'Ímì 'okí tā àyázú àyàyà ní,' 'í 'yo Ārónā ní, 'Mí 'í'dú mívè túré, 'í 'be 'bāgú rī èndrètjì gé vūgá 'dāá,' ìrì gō 'í újá ufu ìnjì rú."

¹⁰ Kúru Mósē pi ní muzú Ārónā be 'bāgú rī vūgá 'dāá, kòpì 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì í ní rī tìnjì. Ārónā ní ivé túré 'bezú vūgá 'bāgú rī èndrètjì gé, àzini ìrìvè ùgalaku rī pi èndrètjì gé, túré rī újá 'i ufuú ìnjì rú. ¹¹ Kúru 'bāgú rī ní ivé 'bá tā nì'bá ambamba rī pi zìzú 'bá újógú rú rī pi be, àzini 'bá ùjógú vé ẹ̀jì nga 'bá àngú Ējēpētō vé rī agá rī pi be, kòpì 'okí kpá tā rī nyo sū 'dìrì tìnjì. ¹² 'Bá àlu àlu 'be ivé túré vūgá 'dāá, túré rī pi újákí í ufuú cérè ìnjì rú. 'Bo Ārónā vé túré ufuúpi ìnjì rú rī, ute kòpìvè túré ufu' 'bá ìnjì rú rī pi rá. ¹³ 'Bāgú rī vé ẹ̀sì gō teete sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tìnjì, gā Mósē pi yìgá Ārónā be sī.

Yìjì Ējēpētō agá rī újá 'i ufuú àrì rú

¹⁴ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Bāgú rī vé ẹ̀sì tete, gā 'bá Ìsèrèlè vé rī pi oyugá muḡá sī. ¹⁵ Kúru drū sī ù'bùtì kùnjìkùnjì, 'í mu 'bāgú rī tée yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì vé rī gé 'dāá, ísú mu drī yìjì gé 'dálè kuyé. Kādō muḡ yìjì gé 'dāá, ìmì ísúkí rí ìmì ìrì be, 'í 'dù mívè túré 'i újápì ufuúpi ìnjì rú rī muḡ mí drìgé sī ìndì. ¹⁶ Kúru 'í 'yo 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú Ēbèrè rī pi vé rī ìpè ma ímú 'yo mí ní kīnī, "Lè mí oyú 'bá mávè rī pi muḡ rá, kòpì à muḡí rí ma ìnjìjì àngú à 'wí cínýáfá rú rī gé 'dāá." 'Bo cìmgbá àndrù sī, mí gā tā 'dìrì yìgá sī. ¹⁷ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, 'í tā àzì 'o lüzú kīnī ádarú 'i Úpí 'i, 'i yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì* vé rī gbā túré 'i drìgé 'dìrì sī, yìjì rī gō 'i újá ka ku àrì rú. ¹⁸ 'Íbì yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì agá rī pi ímú ùdrá rá, yìjì rī gō ngú ùnjìkányākányā. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ícókí mvuḡú ku.' "

¹⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Í 'yo Ārónā ní, "Í 'dù mívè túré, mí inga suú yìjì Ējēpētō vé rī pi drìgé 'dāá, yìjì dī' 'bá dīdì rī pi drìgé 'dāá, yìjì í ní gaaga rī pi drìgé 'dāá, átápára rī pi drìgé 'dāá, yìjì rī pi gō 'i újá cérè ku àrì rú. Àngú Ējēpētō vé rī agá

'dāá, yìjì ùdrí agá rī pi, yìjì kùlúkú agá rī pi cérè í újá adri ku àrì rú.' "

²⁰ Kúru Mósē pi Ārónā be 'dúkì tā rī ngáa sū Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì í ní rī tìnjì. Ārónā ní ivé túré 'í'dúzú, ìrì ní yìjì Náyìlì è mī gbázú 'bāgú rī èndrètjì gé 'dìgé, àzini ìrìvè ùgalaku rī pi èndrètjì gé 'dìgé, yìjì rī újá 'i cérè kuú àrì rú. ²¹ 'Íbì yìjì Náyìlì agá rī pi ùdrákì rá, yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì rī gō ngújì ùnjìkányākányā, 'bá Ējēpētō vé rī pi ícókí mvuḡú ku. Yìjì àngú Ējēpētō vé rī agá rī gō cérè adri àrì rú.

²² 'Bo újógú Ējēpētō agá rī pi ù'bìkì kpá ivé ùkpò ùjógú vé rī ayú, yìjì rī újá 'i ufuú àrì rú. Sè 'bāgú rī vé ẹ̀sì gō teé muzú drìgélè, gā Mósē pi vé tā Ārónā be rī yìgá sī, sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tìnjì. ²³ Tā 'dìrì fì ẹ̀sì ní agá 'dāá àlunjáni kuyé, ìrì ní 'i újázú gòzú ivé jó agá 'dāá. ²⁴ 'Bá Ējēpētō vé rī pi gaki yìjì Náyìlì à gārā cérè kuú kídì rú, 'i ísúkí rí yìjì mvuḡú ànì, à 'diatásiyā kòpì ícókí yìjì Náyìlì rí mvuḡú ku.

²⁵ Úpí Múngú ká yìjì Náyìlì rī è mī gbāá, vùdrìjì ní gō adrii caá ù'dú ẹ̀zìrì.

8

Ìwõnyõkí údrúkúdrú ífúú

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Í mu 'yoó 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí oyú ivé 'bá rī pi fúú nòòsì rá, kòpì à muḡí rí 'i ìnjìjì bèsìnì. ² 'Í gā dō kòpì oyugá sī, 'i sè mívè àngú rī ga cérè ku údrúkúdrú rú, ³ Yìjì àmbúgú dījìpi dīdì Náyìlì à 'a rì ga cérè ku údrúkúdrú rú. Kòpì ífú yìjì rī agásì, kòpì fì mívè jó agá, kòpì útú mívè gbólò drìgé sī, kòpì úfì ùgalaku rī pi vé jó agá, kòpì úfì mívè àtì sìlè gá sī, dōku kòpì útú úfì mívè sángú rī pi agá. ⁴ Kòpì útú mí rù' 'bá gá sī, mívè 'bá rī pi à rù' 'bá gá sī, àzini mívè ùgalaku rī pi à rù' 'bá gá sī.' "

⁵ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "“Í 'yo Ārónā è inga ivé túré úsú yìjì dī' 'bá dīdì Ējēpētō vé rī pi drìgé sī, yìjì í ní gaaga rī pi drìgé sī, átápára rī pi drìgé sī, údrúkúdrú rī pi è ífúkì rí ayíi àngú Ējēpētō vé rī agásì cérè."

⁶ Kúru Ārónā ní ivé túré ingazú úsúzá yìjì Ējēpētō vé rī pi drìgé sī, údrúkúdrú rī pi ífúkì gaá àngú Ējēpētō vé rī agásì cérè. ⁷ 'Bo újógú rī pi 'okí kpá ivé ùkpò ùjógú vé rī sū 'dìrì tìnjì, sè údrúkúdrú rī pi ífúkì kpá àngú Ējēpētō vé rī agá rá.

⁸ 'Bāgú rī ní Mósē pi zìzú ímúzá Ārónā be, ìrì ní 'yozú kòpì ní kīnī, 'Ímì zìkì Úpí Múngú rí, à dro rí údrúkúdrú rī pi má rù' 'bá gá sī, àzini mávè 'bá rī pi à rù' 'bá gá

* 7:17 7:17 Náyìlì: 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé múngú rí ìnjìjì rí pi káràkárà, Náyìlì rí múngú àzì kòpì ní rí ìnjìjì rí.

sĩ rá. Ma 'bá ìmivé rĩ pi oyú mu rǒbǒṅṅò zā Úpí Múngú ní rá.”

⁹ Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Mí Ìpè sà ni, ma ícò Múngú ri zì mí ní, mívè ùgalaku rĩ pi ní, àzini mívè 'bá rĩ pi ní rá, údrúkúdrú rĩ pi ícò àngù rĩ ku rá, 'yéṅá yī àmbúgú ðìpì ðìḍì Náyilí agá rĩ pi áwí adri ní.”

¹⁰ 'Bāgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ìmí ìmúkí zìj má ní drù sī.” Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Ma ícò mu zì mí ní rá, sù mí ní 'yoó rĩ t̄n̄jì, mí n̄jì rí ámá 'yozú kīnī, múngú àzì adriipi sù Úpí Múngú 'bávè rĩ t̄n̄jì ní 'dāáyo. ¹¹ Údrúkúdrú rĩ pi ìmi ku 'bá, àzini kòpì mívè ùgalaku rĩ pi ku mívè 'bá rĩ pi be rá, 'yéṅá yī àmbúgú ðìpì ðìḍì agá rĩ pi áwí adri ní.”

¹² Mósè pi Àronā be, kòpì ká 'bāgú rĩ kuú gí, Mósè ní Úpí Múngú ri zìzú, à dro ri údrúkúdrú Ìri ní Ìpèè 'bāgú rĩ drìgè rĩ 'dīisĩ rá. ¹³ Úpí Múngú yì Mósè vé zingará rá, údrúkúdrú rĩ pi ùdrákí jò rĩ pi agásì, boró rĩ pi agásì, àngù rĩ pi agásì cérè. ¹⁴ 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi ìkùnākí údrúkúdrú ùdrā'béè rĩ pi kuú amuku rú, amuku rú, àngù rĩ ngù kú àní ùnjikányākányā. ¹⁵ 'Bo 'bāgú rĩ ká ndree údrúkúdrú rĩ pi ùdrákí cérè gí, èsì ní gò teète, gā Mósè pi ve tā Àronā be rĩ yìgá sī, sù Úpí Múngú ní àndúru 'yoó rĩ t̄n̄jì.

Ìwǒnyòkí mǒnyúná ifúú

¹⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í 'yo Àronā ní, è inga ívé túré, à gbā fúrúndì nyòókú agá 'dīri àní, fúrúndì Èjèpétò agá rĩ gò 'i újá ufu cérè mǒnyúná rú.” ¹⁷ Kúru Mósè pi ní 'ozú Àronā be sù Úpí Múngú ní 'yoó ì ní rĩ t̄n̄jì. Àronā ká fúrúndì rĩ gbāá, fúrúndì rĩ gò 'i újá ufuú kuú cérè mǒnyúná rú, mǒnyúná rĩ pi gùkí 'bá rĩ pi drìgè, àzini ànyāpá rĩ pi drìgè. Fúrúndì àngù Èjèpétò vé rĩ agá rĩ, gò 'i újá ufuú kuú cérè mǒnyúná rú. ¹⁸ 'Bo újógú rĩ pi ká kòdò ù'b̄jì ívé ùkpò ùjògù vé rĩ áyú mǒnyúná rĩ pi è ifúkí ri àní àmivè, kòpì ù'b̄jì kí t̄. Mǒnyúná rĩ pi áwíkí gūu kuú 'bá rĩ pi drìgè, àzini ànyāpá rĩ pi drìgè.

¹⁹ Újógú rĩ pi ní 'yozú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Tā 'dīri Múngú 'o n̄jì.” 'Bo 'bāgú rĩ vé èsì áwí teète, gā tā 'dīri yìgá sī, sù Úpí Múngú ní àndúru 'yoó rĩ t̄n̄jì.

Ìwǒnyòkí ùnyúnú ifúú

²⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Drù ù'b̄tì kùnìkùnì, 'i kpu muú 'bāgú rĩ vùgá 'dāá, kádò lèè muú yī gè 'dāá, 'i 'yo Ìri ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí oyú mávè 'bá rĩ pi fūú nòósì rá, kòpì á mukí

ri ma Ìnjì bēnī. ²¹ Mí gā dō kòpì oyúgá sī, ma ùnyúnú b̄t̄rìká Ìpè ìmú mí drìgè, mívè ùgalaku rĩ pi drìgè, àzini mívè 'bá rĩ pi drìgè, kòpì úfí ìmivè jò agásì cérè. 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi vé jò á 'a ri ga cérè ku ùnyúnú rú, àngù kòpivè rĩ ga cérè ku ùnyúnú rú.

²² “ 'Bo ù'dù 'dāri sī, ùnyúnú b̄t̄rìká rĩ pi cakí mávè 'bá adri 'bá àngù Gòsénì vé rĩ agá rĩ pi vùgá 'dāá ku. Ma tā 'dīri 'o 'dīni, mí n̄jì rí ámá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma ùkpò be àngù nōri agá. ²³ Ma mávè 'bá rĩ pi àsámvú aco mívè 'bá rĩ pi be rá. Tā àyāzú àyāyā 'dīri, Ìri 'i 'o drù sī.”

²⁴ Úpí Múngú ní t̄ā rĩ 'ozú sù 'i ní 'yoó rĩ t̄n̄jì. Ùnyúnú b̄t̄rìká pi ní ì t̄ozú 'bāgú rĩ vé jò agá, ùgalaku rĩ pi vé jò agásì, àngù Èjèpétò vé rĩ á 'a ga cérè kuú ùnyúnú rú, iza àngù Èjèpétò vé rĩ cérè.

²⁵ Kúru 'bāgú rĩ ní Mósè pi zìzú ìmúzú Àronā be 'i vùgá nōó, Ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ìmí mukí rǒbǒṅṅò zāá Múngú ìmivè rĩ ní, 'bo ìmi zākí àngù Èjèpétò vé rĩ agá nǒgò ùgògò.”

²⁶ 'Bo Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó 'dīri adri múké ku. Rǒbǒṅṅò* 'bá ní lèè zāá Úpí Múngú 'bávè rĩ ní rĩ pi, 'bá Èjèpétò vé rĩ pi 'bá ngù àní ùnjì. Dō 'bá zākí rǒbǒṅṅò 'bá Èjèpétò vé rĩ pi ní lèè ku ní nǒgò, kòpì ícókí nyo 'bá úvì ùdrāá Ìrā sī ku? ²⁷ Lè 'bá tukí èçì caá ù'dù na, muzú àngù á'wí cínýáfá rú rĩ gé 'dāá, 'bá zākí rĩ rǒbǒṅṅò Úpí Múngú 'bávè rĩ ní, sù Ìri ní èzìjì 'bá ní rĩ t̄n̄jì.”

²⁸ 'Bāgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ma ìmi oyú muzú rǒbǒṅṅò zā Úpí Múngú ìmivè rĩ ní àngù á'wí cínýáfá rú rĩ gé 'dālè rá, 'bo lè ìmi mukí rárá rú ku. Nóni ìmi zìkí má ní Múngú rí.”

²⁹ Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Má kádò mí kuú, ma koro mu Úpí Múngú ri zì, drù sī, ùnyúnú b̄t̄rìká rĩ pi nga mu rá. Kòpì ìmi ku mívè ùgalaku rĩ pi be, mívè 'bá rĩ pi be rá. 'Bo lè mí ù'bā 'bá mì ku, àzini mí uga 'bá ku, ádarú lè mí oyú 'bá muú rǒbǒṅṅò zāá Úpí Múngú ní rá.”

³⁰ Mósè ní kúru 'bāgú rĩ kuzú 'dágá, Ìri ní muzú Úpí Múngú ri zìzú, ³¹ Úpí Múngú 'o t̄ā rĩ sù Mósè ní zìj rĩ t̄n̄jì. Ùnyúnú rĩ pi ní ngazú fūzú 'bāgú rĩ vé jò agásì, Ìrivè ùgalaku rĩ pi vé jò agásì, Ìrivè 'bá rĩ pi vé jò agásì. Ùnyúnú ace 'dālè àluṅáni kuyè. ³² 'Bo 'bāgú rĩ vé èsì gò áwí teète, gā 'bá rĩ pi oyúgá sī.

9

Ìwǒnyòkí ànyāpá rĩ pi ùdrāá

* 8:26 8:26 Rǒbǒṅṅò: 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi ri ànyāpá 'bá Ísèrèlè vé rĩ pi ní rí zāá rǒbǒṅṅò rú rĩ pi Ìnjì múngú rú.

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í mu 'bāgú Ējēpētō vé rī vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩrī ní, 'Úpí Múngú Ēbērē rī pi vé rī kīnī, "Mí oyu mávé 'bá rī pi fūú nōósí rá, kōpi ā mukí ma ĩnjī." ² Mí gā dō kōpi oyugá sī, ³ Úpí Múngú rī drā ũnjí ĩpē mívé ānyāpá rī pi ú'dí ũdrā rá. Í'dózú mívé hūsānī, dōngí, kāmīlō, tī, kābīlō, ndrījī rī pi be, ĩrī ú'dí ũdrā rá. ⁴ 'Bo Úpí Múngú rī 'bá Īsērēlē vé rī pi vé ānyāpá gū tūngú, ĩrī 'bá Ējēpētō vé rī pi vé rī gū tūngú, Īsērēlē rī pi vé ānyāpá ā ũdrākí rī ĩndí ku." "

⁵ Úpí Múngú útú sá tā 'dīrī 'ozú rī gí, Úpí Múngú kīnī, 'i tā 'dīrī 'o drū sī. ⁶ Kā caá drū 'dīnī, Úpí Múngú ní tā rī 'ozú sū 'í ní 'yoó rī tñjī. 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé ānyāpá ũdrākí céré. 'Bo 'bá Īsērēlē vé rī pi vé rī ũdrā kuyé. ⁷ 'Bāgú rī ní āgō urukō pēzú mužú 'bá Īsērēlē vé rī pi vé ānyāpá rī pi ndrezú, kōpi cakí ĩsú 'bá Īsērēlē vé rī pi vé ānyāpá drā āluŋānī kuyé. 'Bo kōpi ká ĩmú ũlūú 'bāgú rī ní, 'bāgú rī vé ēší áwí nyo teete, gā 'bá Īsērēlē vé rī pi oyugá sī.

Īwōnyōkí ũpīpīnjá 'bá rī pi ā rú' bá ũ'bāá

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè pi ní Ārónā be kīnī, "Īmi úmvúkí úfúrágú ácí vūrā gá rī drī sī tré tré, Mósè ā yī úfúrágú rī uru 'dāá, 'bāgú rī ā tē rī ndree. ⁹ Úfúrágú rī 'í újā ufu fúrúndí rú, ĩrī ayi āngū Ējēpētō vé rī agāsí céré, 'bá ufu ũpīpīnjá rú, ĩrī 'bá Ējēpētō vé rī pi ā rú' bá ũ'bā, ívé ānyāpá rī pi be, ũpīpīnjá rī pi ũfí ku ázō rú."

¹⁰ Kúru kōpi ní úfúrágú ácí vūrā gá rī úmvúzá, kōpi ní 'dezu mužú 'bāgú rī vúgá 'dāá. Mósè ní úfúrágú rī yizú uru 'dāá, sé ũpīpīnjá ũ'bā 'bá Ējēpētō vé rī pi ā rú' bá, ānyāpá rī pi be, ũpīpīnjá rī pi ũfíkí kú ázō rú. ¹¹ Újógú rī pi ícókí pá tuú Mósè endreŋtí gé bā ku, ā' diātāsīyā ũpīpīnjá rī ní kōpi ā rú' bá ũ'bāá kuú ázō rú, 'bá Ējēpētō vé rī pi be rī sī. ¹² 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé ēší áwí teete, gā Mósè pi vé tā Ārónā be rī yigá sī, sū Úpí Múngú ní ándúrú 'yoó Mósè ní rī tñjī.

Īwōnyōkí fī 'deé

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Drū sī ũ' bütí kññkññ, 'í kpu mužú 'bāgú rī vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩrī ní, Úpí Múngú 'bá Ēbērē vé rī pi ní rī ĩnjī rī kīnī, 'Mí oyu mávé 'bá rī pi fūú nōósí rá, kōpi ā mukí rí ma ĩnjī. ¹⁴ Mí gā dō kōpi oyugá sī, ma wōnyōkí ũnjí ĩpē mí drīgē, mívé ũgalaku rī pi drīgē, āzini 'bá mívé āngū agá rī pi drīgē, mī nī rí 'yozú kīnī, 'bá āzi sūpí má tñjī vū drīgē nōgó 'dāáyo. ¹⁵ Mā ēší ā lē té dō nī, ma mávé ũkpō lū, ma té drā ĩwōnyō mī ní, āzini mívé 'bá rī pi ní, ĩmí té ũdrā

mívé 'bá rī pi be vū drīgē sī céré. ¹⁶ 'Bo tā má ní mī kuzú adrizú ĩdri rú rī, mī nī rī mávé ũkpō ámá ānī, mā rú ā ku rí ayíi mužú vū drīgē sī céré. ¹⁷ 'Bo mī drī rí pá tu tñjī 'bá mávé rī pi drīgē, mī gā kōpi oyugá sī. ¹⁸ Drū sī sá nōri tñjī rī gé, ma fī ũku ní 'deepi Ējēpētō agá nōgó kuyé ni sē 'de ũnjí ũnjí. ¹⁹ 'Í sē tājmbj mívé ũgalaku rī pi ní, kōpi ā mukí ívé ānyāpá rī pi ĩjī 'bá rī pi be ápālā ā ndugé nōó mbēlē, ā' diātāsīyā ĩjīkí dō 'bá rī pi ānyāpá rī pi be kuyé, fī rí ĩmú 'de, ĩrī kōpi gbā ũdrā rá!" "

²⁰ 'Bāgú rī vé ũgalaku rī pi ā urukō ā'yīkí átángá Úpí Múngú ní 'yoó Mósè tī gé rī rá, koro kōpi njukí mužú ívé túgērī rī pi ĩjī ānyāpá rī pi be ápālā ā ndugé nōó. ²¹ 'Bo 'bá gā' bá tā Úpí Múngú ní 'yoó rī yigá sī rī pi, kukí ívé túgērī rī pi, ānyāpá rī pi be kú āmve 'dāá.

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Mí inga mívé túré suu uru 'dāá, fī ā 'de rí āngū Ējēpētō vé rī agāsí céré, fī rī ā gbā rí 'bá Ējēpētō vé rī pi, ívé ānyāpá rī pi be, ngá ómvú agá rī pi be céré." ²³ Mósè ká ívé túré rí inga suu uru 'dāá, Úpí Múngú ní fī ĩpēzú ũvi be, āngú rí ga lókú uru 'dāá cīngbā ícázú vūgá nōó. Úpí Múngú ĩpē fī 'deé āngū Ējēpētō vé rī agāsí céré. ²⁴ Fī rī 'de, āngū rī ga lókú'lókú. Ũlí wīpi ũkpō be 'dāri, ĩnogósí ní vī drī āngū Ējēpētō vé rí agá kuyé. ²⁵ Fī 'deepi 'dāri gbā 'bá Ējēpētō vé rī pi ānyāpá rī pi be ũnjí ũnjí, gbā kōpívé ngá ómvú agá rī pi rúwí rúwí, gbā peŋi rī pi ũnōó vūgá. ²⁶ Vūrā fī rī ní 'dezu kuyé rí 'yenjā Gōsēnī vé rí. Gōsēnī rí vūrā 'bá Īsērēlē vé rī pi ní adrizú rī.

²⁷ 'Bāgú rī ní tī pēzú Mósè pi vú sī Ārónā be. ĩrī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ēndēpí á 'o ũnjí, tā Úpí Múngú vé rī ĩrī pīrī, ma 'bá mávé rī pi be, tā 'bá ní 'oó rí adri pīrī kuyé. ²⁸ ĩmí zīkí Úpí Múngú rī, fī 'deepi ũvi be 'dīrī á tu pá rá. Ma ĩmí oyu fū mužú rá, ĩmí gókí adrii nōgó dīj ku." ²⁹ Mósè ní újázú ĩrī ní kīnī, "Mā kādō fūú kūrú rī agá nōósí, ma koro mī Múngú rī má drī ĩrī sī, ma ĩrī zī, ũvi rī pá tu rá, fī rī vé 'dengará, ĩrī kpá pá tu rá. Mī kúru nī ámá 'yozú kīnī, vū nōri ĩndēpí Úpí Múngú vé ní. ³⁰ 'Bo á nī rá, mī mívé ũgalaku rī pi be, ĩmí rukí Úpí Múngú rí kuyé."

³¹ Fī rī gbā ngá ĩ ní saása rī pi rúwí rúwí, ĩsúzá urukō' bée ũ' a be, urukō' bée zokí fū gí. ³² 'Bo fī rī gbā ũndú rī pi kuyé, ā' diātāsīyā ũndú rī pi kakí vúlú rú.

³³ Mósè ní kúru 'bāgú rī kuzú, ĩrī ní 'dezu fūzú kūrú rī agāsí āmve, ĩrī ní Úpí Múngú rī mázú drī ĩrī sī, ĩrī ní Múngú rí zizú, ũvi rī vé gangará, āzini fī rī vé 'dengará ní pá tuzú, yījgō rī ní átizú.

34 'Bägú rí kã ndree yĩgò rí vé 'dĩngára, fí rí vé 'dengára, ázini ùvi rí vé gangára tu pá gí, 'bägú rí pi ívé ùgalaku rí pi be, kòpi gòkí 'deé ríi ùnjikányá 'oó dīi, kòpi ē ēšì gò teete. 35 'Bägú rí gã 'bá Ísèrélè vé rí pi oyugá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó Mósè ní rí tĩnì.

10

Ƴwõnyõkí úmbí 'deé

1 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í gò muḡ 'bägú rí vù 'dāá, á 'o 'bägú rí vé ēšì teete, ívé ùgalaku rí pi be gí, mà 'o rí tã äyāzú äyāyā ni pi ānī kòpi āsámvú gé, 2 tã má ní 'oó äyāzú äyāyā 'bá Èjèpétò vé rí pi āsámvú gé kòpi irĩñāzú 'dĩri, ìmi ùlúki rí ú'dógú'dógú ni ìmivé anjĩnà rí pi ní, ázini kòpivé anjĩnà rí pi ní, ìmi nĩkí rí 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

3 Kúru Mósè pi ní 'dezú muḡú Áronā be 'bägú rí vùgá 'dāá, kòpi ní 'yozú 'bägú rí ní kīnī, "Úpí Múngú Èbérè rí pi ní ríi ññjĩ rí kīnī, 'Ngá sēepi mí drĩ ní adrizú ùkpò ùkpò, mí ní ma ññjĩzú ku rí á'di? Mí oyú 'bá mávè rí pi muḡ, kòpi á muḡi rí ma ññjĩ bēnī. 4 'Í gá dō kòpi oyugá sī, 'í ndre múké! Drũ sī, ma úmbí ìpè mívé àngú agá. 5 Kòpi nyõgòkú rí ē drĩ ìmùlú céré. Kòpi mívé ngá ē ìmbitã fí ní izaá kuyé rí nya ngá òmvú agá rí pi be céré. 6 Kòpi ì tō ìmivé jó agásí, ùgalaku rí pi vé jó agásí, 'bá Èjèpétò vé rí pi vé jó agásí céré, úmbí ìmuḡi 'deepi 'dĩri, ùku ni 'de drĩ àngú Èjèpétò vé rí agá 'dĩni kuyé, 'í dōzú lóki ìmi 'é'bjĩpi ní rizú adrizú àngú rí agá rí gé.' " Kúru Mósè ní 'í újázú, ìri ní 'dezú muḡú 'bägú rí endrètĩ gé 'dīisi rá.

7 'Bägú rí vé ùgalaku rí pi ní 'yozú 'bägú rí ní kīnī, "Mí lè 'bá nyakí ìzàngá rí ágó 'dĩri drĩgé caá gbũ ngòtĩ? Mí oyú 'bá Ísèrélè vé rí pi muḡ 'dīisi rá, kòpi ā muḡi rí ívé Úpí Múngú rí ññjĩ. Mí nĩ kuyé 'yozú kīnī, Èjèpétò ábá gí?"

8 Kúru ùgalaku rí pi ní Mósè pi zìzú Áronā be ìgòzú 'bägú rí vùgá nòlè, 'bägú rí ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Múké, ìmi ícò mu ìmivé Úpí Múngú rí ññjĩ rá. 'Bo 'í lù má ní, á'di pi mu ní?"

9 Mósè ní újázú 'bägú rí ní kīnī, "Bá mu 'bávè anjĩnà rí pi be, 'bá ákà rú rí pi be, anjĩ agò rí pi be, anjĩ ùkú rí pi be, kãbilò rí pi be, ndrĩjĩ rí pi be, tĩ rí pi be, á'diātāsīyā 'bá mu ùmḡ údé Úpí Múngú rí ññjĩzú."

10 'Bägú rí ní 'yozú kīnī, "Má oyú dō ìmi muḡi ìmivé ùkú rí pi be, anjĩnà rí pi be gí, Úpí Múngú ā adri ìmi be! Tã ìmi ní ríi ùšùḡ

rí adri múké ku. 11 Á lè ku ìmi ní muḡú céré! Á lè 'yéná agò rí pi á muḡi ní, kòpi ā muḡi rí Úpí Múngú rí ññjĩ sū mí ní zìjĩ rí tĩnì." Kúru 'bägú rí ní Mósè pi drozú füzú Áronā be 'í andregá sī àmvé.

12 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Mí inga mívé túré suú àngú Èjèpétò vé rí drĩgé 'dāá, úmbí ē ìmùlú rí àngú rí, kòpi ā nyakí rí ngá òmvú agá rí pi, ázini ngá ìmbitã fí ní gbāá kuyé rí pi céré 'dīisi rá."

13 Kúru Mósè ní ívé túré ingazú suzú àngú Èjèpétò vé rí drĩgé 'dāá, Úpí Múngú ní ùlú ìpèzú àngú rí agá ùtú ní ìfungará gálésila, ùlú rí vù ùtú ññjĩ, ññjĩnà be rá. Kã muḡ caá ù'bùtĩñá gá, isú ùlú rí ívú úmbí rí pi ùjĩ gí. 14 Úmbí rí 'de, ìmùlú àngú Èjèpétò vé rí ē drĩ céré. Úmbí 'deepi 'dāri, ùku ni 'de drĩ 'dāni kuyé, gò kpá 'deé dīi ku. 15 Úmbí rí pi ìmùlúki àngú rí ññjĩ kuú gí. Kòpi nyakí ngá ē ìmbitã fí rí ní gbāá kuyé òmvú agásí rí pi, peḡi 'ù'a rí pi be céré, ngá òmvú agá rí pi, peḡi rí pi be, kòpi ē bĩ gò adrii 'dāáyo àngú Èjèpétò vé rí agá.

16 Koro 'bägú rí ní Mósè pi zìzú ìmùzú Áronā be. Ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Á 'o ùnjí Úpí Múngú ìmivé rí endrètĩ gé, ázini ìmi endrètĩ gé. 17 Ìmi trũkí ma mávè ùnjikányá agásí dīi, ìmi zìkí má ní Úpí Múngú ìmivé rí, á 'dũ rí wõnyõkí ùnjí nòri mà rù'bá gá sī rá."

18 Kúru Mósè ní 'bägú rí kuzú, ìri ní muḡú Úpí Múngú rí zìzú. 19 Úpí Múngú ní ùlú rí újázú, ùlú rí gò 'í dō vjĩ ùkpò be ùtú ní 'dengará gálésila, gò úmbí rí pi vjĩ muḡú Yjĩ Tafu Ika* rí gé 'dāá. Úmbí ace àlunani àngú Èjèpétò vé rí agá 'dāá kuyé. 20 'Bo Úpí Múngú sē 'bägú rí vé ēšì gò teete, gã 'bá Ísèrélè vé rí pi oyugá sī.

Ƴwõnyõkí àngú rí bú ññjĩ kuú cĩcĩ

21 Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í su mí drĩ 'bũ gé 'dāá, àngú Èjèpétò vé rí ā bĩ rí ññjĩ kuú cĩcĩ,' 'bá ázi á ndre rí àngú ānĩ ku." 22 Kúru Mósè ní 'í drĩ suzú 'bũ gé 'dāá, àngú rí ní bízú ñjízú cĩcĩ, 'dũ caá ù'dũ na, àngú Èjèpétò vé rí agá sī céré. 23 'Bá ázi ndre ógùpí ā rù'bá ku, 'bá ázi tu èçĩ ku. 'Bo vürā 'bá Ísèrélè vé rí pi ní adrizú rí gé, àngú rí ùtũñá rú.

24 Kúru 'bägú rí ní Mósè rí zìzú ìmùzú 'í vùgá nòó, ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi muḡi Úpí Múngú rí ññjĩ ìyí. Ìmi ícò mu ìmivé ùkú rí pi be, anjĩnà rí pi be rá, 'bo ìmi kuki ìmivé kãbilò rí pi, ndrĩjĩ rí pi, tĩ rí pi be adrii nõgò."

* 10:19 10:19 Yjĩ Tafu Ika: Yjĩ Tafu Ika 'dĩri, ì kpá zì Yjĩ Tafu Lómí be ní. † 10:21 10:21 Àngú Èjèpétò vé rí ā ññjĩ rí kú cĩcĩ: Múngú sē ùtú rí bú ññjĩ kuú cĩcĩ, á'diātāsīyā 'bá Èjèpétò vé rí pi ní ùtú rí ññjĩ ívé múngú ázi rú rí sī.

²⁵ 'Bo Mósē ní 'yozú kīnī, "Mí oyú 'bá ní ànyápá rī pi, 'bá jīkí rí zāá 'bávé Úpí Múngú ní rōbōṅō rú. ²⁶ 'Bá 'bávé ànyápá rī pi jì céré mužú ìndī, 'bá ícókí āzi ní kuú vúlé ku. 'Bá urukọ'béé zā 'bávé Úpí Múngú rí ñjñjī ānī, 'bo 'bá ñkí drī kuyé, 'bá ànyápá ngōrī zā Múngú ní rōbōṅō rú, cīmgbá 'bá ní cazú 'dālē rī gé."

²⁷ 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé ẹ̀sì gō teete, 'bāgú rī gā kōpi oyugá sī. ²⁸ 'Bāgú rī ní 'yozú Mósē ní kīnī, "'Í dẹ mi má ẹ̀ndrẹ̀tì gé 'dīisí rá! Mí ñi múké, lē mi gō ìndré má ẹ̀ndrẹ̀tì gé dīi ku! 'Í gō dō ìmụ má vúgá nōo dīi, mi drā rá!"

²⁹ Mósē ní újázú Ìrì ní kīnī, "Ìrì múké, sù mí ní 'yoó rī tīnì, má ícò ìndré mí ẹ̀ndrẹ̀tì gé dīi ku!"

11

Ìwōnyókí anjì kàyú rī pi ùdrāá

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Á lē wōnyókí āzi ùnjì ní ìpéé àlú 'bāgú rī drīgé, ívé 'bá Èjẹ̀pétò agá rī pi be. Tā 'dīrì ā vùdrī gé, 'bāgú rī ìmi oyú mužú rá. Ìrì ìmi dro fū àngū rī agásí rá. ² 'Í mụ lūú àgō Ìsērélé vé rī pi ní, àzini ùkú rī pi ní kīnī, kōpi ā mukí ngá í ní údé aya ógú 'bá ógúógú ní pi sī, àzini dábú sī ní pi zìjì 'bá adri 'bá ìvé jó gārā gá rī pi vúgá." ³ Úpí Múngú sē 'bá Èjẹ̀pétò vé rī pi ñjñjì 'bá Ìsērélé vé rī pi ñjñjì. Mósē rí Èjẹ̀pétò gá 'dāá 'bá àmbúgú, 'bāgú rī vé ùgalaku rī pi 'bá Èjẹ̀pétò vé rī pi be, ñjñjì Ìrì ñjñjì.

⁴ Kúru Mósē ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Úpí Múngú kīnī, 'Kādō mụy caá ñjñjì ágágá, ma ẹ̀lì mužú àngū Èjẹ̀pétò vé rī agásí. ⁵ Anjì àgō 'bá Èjẹ̀pétò vé rī pi ní tìjì kàyú rī pi céré ìmụ ùdrā rá, 'bāgú rī vé mva kàyú ìmụpi úrìpi lúpá mālūngá vé rī drīgé rī 'dó drā nī, anjì kàyú rī pi ùdrā cīmgbá cazú tǔgērī riipi ngá 'yìjìpi rī vé mva ágò kàyú rī vúgá, àzini 'bá Èjẹ̀pétò vé rī pi vé ànyápá rī pi vé anjì àgò kàyú rī pi kpá céré ìmụ ùdrā rá. ⁶ Àngū Èjẹ̀pétò vé rī agásí céré, 'bá rī pi ìmụ lùlùlú ga, lùlùlú í ní ìmụ gaá 'dīrì, ụkụ ní gákí drī àngū Èjẹ̀pétò vé rī agá kuyé, 'bo lùlùlú sù 'dīrì tñjì ícókí gōo gaá dīi ku. ⁷ 'Bo 'bá Ìsērélé vé rī pi àsámvú gé 'dāá, àngū rī újì ku kírì, ùcógú ágbó 'bá āzi sī ku, dōku ágbó ànyápá sī ku.' Kúru ìmi ícò ñi áamá 'yozú kīnī, Úpí Múngú rí ẹ̀sì múké 'bá 'bá Ìsērélé vé rī pi ní, ìmi 'bá Èjẹ̀pétò vé rī pi, Ìrì ìmi Ìrìñjā rá. ⁸ Ùgalaku Èjẹ̀pétò vé rī pi àrèvú céré ìmụ kùmūci ùtjì má ẹ̀ndrẹ̀tì gé, kōpi ma má drī Ìrì sī, kōpi 'yo, má jì mávè 'bá rī pi mužú. Tā 'dīrì ā vùdrī gé, ma kúru 'de mụ." Jíkò

ní 'deé Mósē agá rī sī, Ìrì ní 'bāgú rī kuzú, Ìrì ní fūzú mužú àmvé.

⁹ Úpí Múngú 'yo ándúrú Mósē ní kīnī, "'Bāgú rī ícò ìmi yìjì ku. Kúru Ìrì sē ma tā àyāzú àyāyā ní pi 'o tré àngū Èjẹ̀pétò vé rī agá." ¹⁰ Mósē pi Àrónā be 'okí tā àyāzú àyāyā 'dī'béé céré 'bāgú rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé rá, 'bo Úpí Múngú sē 'bāgú rí ẹ̀sì gō teete, lē 'bá Ìsērélé vé rī pi oyuyú fuyú ívé àngū Èjẹ̀pétò vé rī agásí ku.

12

Múngú ẹ̀lì 'bá Ìsērélé vé rī pi vé jó tì gé sī

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Àrónā be Èjẹ̀pétò gá 'dālē kīnī, ² "Mbāá nōrì Ìrì adri ìmi ní mbāá ìmi ní 'dózu ìmivé ìlì lāzú rī. ³ Mí áyú 'bá Ìsērélé vé rī pi ní céré kīnī, 'dú' mụdrì mbāá nōrì vé rī gé, 'bētjì àlú àlú ē 'dú kábilò mva dōku ndrjì mbaápi fōlò ní. ⁴ Dō 'bá rī pi vé káláfe 'bētjì 'dígé rī mādānā, ícókí kábilò rī nyaá dẹjé céré ku, kōpi ā úmúkí 'bētjì āzi Ìnyinānā ní be, kōpi ē Ìpékí kábilò í ní ícò nyaá céré rá ní. ⁵ Ànyápá ìmi ní Ìpéé rī ā adri kábilò ágò, dōku ndrjì ágò adriipi ìlì be àlú, rjì 'bá be múké ní. ⁶ Ìmi ùtèkí kōpi múké cīmgbá cazú 'dú' mụdrì drjì ní sù mbāá 'dīrì vé rī agá, kúru 'bētjì àlú àlú Ìsērélé vé rī pi ā ùljkí kábilò rī pi ndrjì rī pi be, 'tjì rī ní 'dengará gá nya rī gé 'dígé. ⁷ Kōpi ē 'dú' kábilò rī vé àrì, dōku ndrjì rī vé àrì ùbée jó kōpi ní ngá nyaazú rī vé kẹ̀tjì ē ẹ̀rjife Ìrì 'dī'béé á rjì 'bá gá sī, àzini uru rī ā rjì 'bá gá. ⁸ Ìnjñā àlú àlú 'dāri sī, kōpi ā úzókí kábilò rī vé zāá, dōku ndrjì rī vé zāá úzozò, ā nyakí pánga í ní á'dí ákúfjì ákò ní sī, tǔjì nǔjì draápi dradra ní sī. ⁹ Á nyakí zāá rī ẹ̀ Ìmbjtā ace dō rá, ā zāki vé 'dīisí rá. ¹¹ Ìmi kādō ríi ìnyá rī nyaá, ìmi trakí ìmivé bōngó akoó rjìkù rī pi úsú ìmivé gō rjì 'bá gá, ìmi úsúkí mōrjòkú ìmi pá gá, ìmi 'dú' kábilò ìmivé túré rjì kúu ìmi drigé. Ìmi nyakí ìnyá rī mbèlè mbèlè, 'dú' 'dīrì Úpí Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī.

¹² "Ìnjñā àlú àlú 'dāri sī, ma ìmụ ẹ̀lì trāá àngū Èjẹ̀pétò vé rī agásí, ma 'bá Èjẹ̀pétò vé rī pi vé anjì àgò tìlè kàyú rī pi 'dú' ànyápá àgò kàyú rī pi be céré, ma múngú Èjẹ̀pétò vé rī pi Ìrìñjā rá, 'dī' diatāsīyā ma Úpí Múngú 'i. ¹³ Àrì ìmi ní ùbée kẹ̀tjì ẹ̀rjife gá sī rī pi, Ìrì lū 'yozú kīnī, jó ìmi ní rizú adrizú rī pi 'dī. Má kādō àrì ìmi ní ùbée rī ndreé, ma ẹ̀lì ìmi drigé sī. Má kādō 'bá Èjẹ̀pétò vé rī

pi vé anji ägō kāyú rī pi ú'dí, má ícō ìmivé vé ní ägō ú'dí ku.

¹⁴ "Ú'dú 'dīri lē ìmi 'bāki tā ni kú ìmi drīgé, lí álu álu, lē úyú ìmivé rī pi ā rikí ūmū 'dīri nyaá Úpí Múngú ri ñjǐzú. ¹⁵ Ú'dú ézǐrī, lē ìmi nyakí pānga ī ní á'dilé ākúfǐ ākō ni áyu. Ú'dú ézǐrī 'dī'bée vé í'dóngará gá, lē ìmi u'dúkí ākúfǐ ìmivé jó agá rī pi céré āmvé, 'bá pānga ākúfǐ be ni nyaápi ākā ú'dú ézǐrī 'dīri agá rī, ī ìri gū 'bá Ìsērélē vé rī pi āsámvú gé sī āmvé. ¹⁶ Ú'dú álu rī gé, lē ìmi úmúki ìmi trú Múngú ri ñjǐ, āzini ú'dú ézǐrī rī gé, lē ìmi úmúki ìmi trú Úpí Múngú ri ñjǐ. Ú'dú ñrī 'dī'bée agá, lē 'bá āzi ā nga ézǐ ku. Ngá ìmi ní ícō 'oó rá rī, 'yéngá ìmi ínáyá á'dí áyu.

¹⁷ "Ìmi údéki ūmū, ìmi á'díkí pānga ākúfǐ ākō ni ìmi nyakí, ìmi ígákí rī ú'dú má ní ìmi íjǐzú ífǐzú āngū Ējēpétó vé rī agásí 'dāri āni. Ūmū 'dīri ìmi nyakí ìri mužú lí álu álu vú sī céré. ¹⁸ Mbāá lí rī ní í'dózú rī vé ú'dú kādō caá mužrǐ drǐ ni sū rī vé ūndréná gá, ìmi nyakí pānga á'dilé ākúfǐ ākō ni cǐngbá cazú ú'dú pǔkú ñrī drǐ ni álu vé ūndréná gá. ¹⁹ Ú'dú ézǐrī 'dīri agá, lē ē ñsúkí ākúfǐ jó ìmivé rī pi agásí ku. 'Bá pānga ākúfǐ be ni nyaápi ú'dú ézǐrī 'dīri agá ākā rī, dō ìri Ìsērélégú yā dōku jákā yā, ī ìri gū 'bá Ìsērélē vé rī pi āsámvú gé sī āmvé. ²⁰ Vūrā céré ìmi ní adrízú rī pi gé sī, ú'dú ézǐrī 'dīri agá, 'bá āzi ā nya ngá ākúfǐ be ni ku, ā nyakí pānga á'dilé ākúfǐ ākō ni áyu."

Mósē ũlū tā Múngú ní ímbá 'í ní rī 'bá Ìsērélē vé rī pi ní

²¹ Kúru Mósē ní 'bá ambugu Ìsērélē vé rī pi zízú ímúzú 'í vúgá nōō, ìri ní 'yozú kōpi ní kǐnī, "Lē 'bētǐ álu álu ē ipē ānyāpá ī ní lēé ũlǐ Ú'dú Múngú ní Ēlǐzú Jó rī pi tǐ gé sī rī. ²² Ìmi 'bāki kábīlō rī pi vé āri, dōku ndrǐ rī pi vé āri raá ígāngá agá, ìmi í'dúkí ñbǐbǐ, ìmi sukí āri rī agá 'dāá, ìmi ūbékí āri rī kēētǐ ē ērǐfe ñrī 'dī'bée ā rǐ'bá gá sī, āzini uru rī ā rǐ'bá gá. 'Bá āzi ē ífū ívé jó agásí āmvé ku cǐngbá ū'būtǐngá gá. ²³ Úpí Múngú kādō elǐjǐ mužú āngū Ējēpétó vé rī agásí, rīi 'bá Ējēpétó vé rī pi ú'dí, ìri āri ìmi ní ūbée kēētǐ ērǐfe uru rī ā rǐ'bá gá, āzini ērǐfe ñrī 'dī'bée ā rǐ'bá gá rī ndre. Málāyíkā Múngú ní ímú ípēé āngū ú'dǐpi rī ícō fǐ ìmivé jó agá ìmivé anji ägō kāyú rī pi ú'dí ku.

²⁴ "Tā má ní ũlū ìmi ní 'dīri, lē ìmi 'dukí tā ni ngáá mužú nyonyo, í'dózú ìmi vúgá, cazú ìmivé úyú rī pi vúgá. ²⁵ Ìmi kádō caá āngū Úpí Múngú ní eziǐ, ìri ní lēé séé ìmi ní rī gé 'dāá, lē ìmi rikí ūmū rī vé tā 'oó mužú dǐjǐ dǐjǐ. ²⁶ Anji ìmivé rī pi zǐkí dō ìmi kǐnī, 'Ūmū 'bá ní rīi 'oó nōri vé ífǐfǐ ā'di?" ²⁷ Ìmi ũlúkí kōpi ní 'dǐni, 'Bá rī

ūmū Ú'dú Múngú ní Ēlǐzú Jó rī pi tǐ gé sī rī vé rī nya Úpí rī ñjǐzú, Úpí Múngú ká rīi 'bá Ējēpétó vé rī pi ú'dí, elǐ 'bá Ìsērélē vé adri'bá Ējēpétó agá rī pi vé jó drīgé sī, ũlō 'bá āzi ā rǐ'bá áluñāni kuyé.' " 'Bá rī pi ká tā Mósē ní ũlū rī yǐjǐ, kōpi ní drǐ sǐzú Múngú rī ñjǐzú. ²⁸ 'Bá Ìsērélē vé rī pi 'dukí tā rī ngáá sǐ Úpí Múngú ní eziǐ Mósē pi ní Āronā be rī tǐni.

Anji kāyú rī pi vé ūdrāngará

²⁹ Kā adrii ñjǐngá ágágá, Úpí Múngú ní 'bá Ējēpétó vé rī pi vé anji ägō kāyú rī pi ú'dǐzú, í'dó 'bāgú mālūngā ruǐpi rī vé mvá ágó kāyú rī 'dǐjǐ drāá, ú'dǐ anji ägō kāyú rī pi cǐngbá cazú 'bá ī ní 'yǐi kuú 'bú agá rī vé mvá ágó kāyú rī vúgá, āzini ú'dǐ ānyāpá rī pi vé anji tǐlē kāyú rī pi ūdrāá céré. ³⁰ Ñjǐngá 'dāri sī, 'bāgú rī ívé ũgalaku rī pi be, 'bá Ējēpétó vé rī pi be arukí ú'dú gélésí, kōpi ní í'dózú lǐlǐlǐ gazú āngū Ējēpétó vé rī agá 'dāá, á'diātāsiyá 'bētǐ āzi ávú ní drāá 'a ní gé kuyé ní 'dāáyo.

'Bá Ìsērélē vé rī pi vé fūngará Ējēpétó agásí rī

³¹ Ñjǐngá 'dāri sī, 'bāgú rī ní Mósē pi zízú Āronā be ímúzú 'í vúgá nōō, ìri ní 'yozú kǐnī, "Ìmi ìmivé 'bá Ìsērélē vé rī pi be, ìmi ngakí fūú mávé 'bá rī pi āsámvú gé sī 'dǐisí rá, ìmi mužú ìmivé Úpí Múngú ìmi ní tā ni zǐjǐ má tǐ gé rī ñjǐjǐ. ³² Ìmi 'dukí ìmivé kábīlō, ndrǐjǐ, tǐ rī pi be céré mužú índi. 'Bo ìmi kukí má ní tákiri ũgbále."

³³ 'Bá Ējēpétó vé rī pi ní 'yozú 'bá Ìsērélē vé rī pi ní kǐnī, "Ìmi fúkí 'bávé āngū agásí mbēlē mbēlē, ìmi fúkí dō kuyé, 'bá céré ūdrā rá." ³⁴ Kúru 'bá Ìsērélē vé rī pi ní fúndru ī ní usáa yǐjǐ sī, ī ní drǐ ākúfǐ yǐjǐ 'a ní gé kuyé ní í'dúzu ūdázú lálālā rī pi agásí, kōpi ní lálālā rī pi ūmbézú bōngó sī, kōpi ní u'duzú 'bāzú í kǐdǐ gé, kōpi ní 'dezu mužú. ³⁵ 'Bá Ìsērélē vé rī pi 'dukí tā rī ngáá sǐ Mósē ní ũlū ī ní rī tǐni, kōpi zǐkí ngá ī ní údé dábū sī ni pi, aya ógú'bá ógú'ogú sī ni pi, bōngó ũnyǐ be ni pi be 'bá Ējēpétó vé rī pi vúgá. ³⁶ Úpí Múngú sē 'bá Ējēpétó vé rī pi 'bāki éšǐ múké 'bá Ìsērélē vé rī pi ní, kōpi sékí ngá 'bá Ìsērélē vé rī pi ní zǐjǐ rī rá, sá kōpi ní fúzu Ējēpétó agásí rī gé, kōpi 'dukí ā'bú Ējēpétó vé rī pi mužú índi.

³⁷ Ñjǐngá 'dāri sī, 'bá Ìsērélē vé rī pi í'dókí ēčǐ tuú kǐrǐ Rāmāsésé vé rī gé, cǐngbá cazú kǐrǐ Sókótó vé rī gé. 'Bá mužá rī pi élfǐ mužǐdǐrǐlǐ áziyá (600,000), 'dī'bée céré ägō, 'bo lākí ũkú rī pi anjǐngá rī pi be kuyé. ³⁸ 'Bá uruqō kárakarā 'dekí mužú 'bá Ìsērélē vé rī pi vúgá sī índi. Tǐ, ndrǐjǐ, āzini kábīlō kárakarā 'dekí mužú índi. ³⁹ Kōpi

ní fúndru ī ní usaā yīī sī ākúfī ākó ī ní ijī Ējēpétó galésī rī 'bāzú á'dízú pánga rú. Á'diātāsīyā idrókī kōpi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agá 'dāāsī, kōpi īsúkī sá inyá á'dízú ní kuyé.

⁴⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi adriki Ējēpétó agá 'dálé caá ílī mūdūrūlū sū pūkū na (430). ⁴¹ Ílī mūdūrūlū sū pūkū na (430) 'diri vé ūdū gé, Úpí Múngú vé 'bá Īsērélē vé rī pi ní fūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī úyú ívé rī vú sī. ⁴² Injíná 'dāri sī, Úpí Múngú 'bā mī kōpi ndrezú, ijī kōpi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agásī rá. Ílī ālu ālu, lē 'bá Īsērélē vé rī pi é ígákí injíná 'dāri vé tā, kōpi ā rikí Úpí Múngú rī injī úyú ívé rī pi be.

Ū'dú Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī vé tá

⁴³ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, "Tāmbj Ū'dú Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī pi 'dī:

"Lē jākāgū ā nya ūmū rī ku. ⁴⁴ Tūgērī mī ní jéé, mī ní ágélé ní ē tī lījī gī rī, īri ícō ūmū 'dīri nya rá. ⁴⁵ Ūmū ímūpi adriipi mívé āngá, āzini 'bá riipi ézī njāapi mī ní, mī ní rīi ūfēfē rī, ā nya ūmū rī ku.

⁴⁶ "Bá Īsērélē vé rī pi ā nyakí zāā ūmū vé rī jó agá 'dāā ūgōgō. Á jīkí zāā rī fūū āmvé ku. Á nōkí zāā rī vé fá ālujāni ku. ⁴⁷ Lē 'bá Īsērélē vé rī pi ārevū céré ā nyakí ūmū ū'dú 'dāri injjzú ānī.

⁴⁸ "Jākāgū riipi adriipi Īmi āsāmvú gé, lēēpi ūmū Ū'dú Úpí Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī nyaāpi rī, lē ā ūlī anjī āgō adri'ba ívé āngá rī pi vé ágélé ē tī rá. Kúru kōpi ícō ūmū rī nya rá, sū 'bá Īsērélē vé ní tīnjī. 'Bá ágó ī ní ágélé ní ē tī lījī kuyé rī, ā nya ku. ⁴⁹ Tāmbj ālu ālu ī ní rizú ágélé ē tī lizú 'dīri, īri 'i nga 'bá Īsērélē vé rī pi ní āzini jākā adri'ba Īmi āsāmvú gé rī pi be céré."

⁵⁰ Īsērélē rī pi ārevū céré 'dukī tā Úpí Múngú ní ezijī Mósē pi ní Ārónā be rī ngaá rá. ⁵¹ Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, Úpí Múngú ijī 'bá Īsērélē vé rī pi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agásī āmvé úyú ívé rī vú sī.

13

Múngú gū anjī āgō kāyū rī pi 'í ní

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ² "Í gū 'bá Īsērélē vé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi adrii tūngú. Anjī Īsērélē vé ī ní tījī kāyū rī pi, ānyāpā ī ní tījī kāyū rī pi be, kōpi mávé ní."

³ Kúru Mósē ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, "Lē Īmi ígákí ū'dú Īmi ní ifūzú Ējēpétó agásī, Īmi ní izāngā nyazú tūgērī

rú 'dāri, ā'diātāsīyā Úpí Múngú ijī Īmi ifūū ūkpō ívé rī sī ní. 'Bá āzi ā nya pánga ī ní á'dí ākúfī sī ní ku. ⁴ Lē Īmi ígákí ū'dú Īmi ní ifūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī mbāā Ābjū* agá rī vé tā. ⁵ Úpí Múngú ezī Īmi é'bjūjī ní āngū 'bá Kānānā vé rī pi vé rī, Hītī rī pi vé rī, Āmórā rī pi vé rī, Hivī rī pi vé rī, āzini Jēbūsī rī pi vé rī, sē Īmi ní, āngū 'dāri múké, lé be, āzini ōnyū be. Īmi cakí dō āngū 'dāri agá gī, íli ālu ālu, mbāā Ābjū vé rī gé, lē Īmi údékí ūmū, Īmi nyakí ū'dú Īmi ní ifūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī 'dāri ígázú ānī. ⁶ Lē Īmi nyakí pánga ī ní á'dí ākúfī ākó ní caā ū'dú ézīrī, ca dō ū'dú ézīrī gī, lē Īmi údékí ūmū Úpí Múngú rī injjzú. ⁷ Ū'dú ézīrī 'dāri agá, lē Īmi nyakí pánga ī ní á'dí ākúfī ākó ní, lē ākúfī ā adri Īmivé jó agá ku, āngū Īmi ní adrizú rī agásī céré, ākúfī ā adri ku. ⁸ Ū'dú ézīrī 'dāri agá, lē 'bētī ālu ālu ā ūlū anjī ívé rī pi ní 'dīni, 'Ma rī tā 'dīri 'o 'dīni, ā'diātāsīyā tā Úpí Múngú ní 'oó má ní, īri ní ma ijī ifūū Ējēpétó agásī āmvé rī sī. ⁹ Ūmū nōri adri sū ngá ī ní 'yīi drígé rī tīnjī, dōku ngá ī ní 'bāā endrētj gé rī tīnjī, Īmi ígákí rī tā Múngú ní ezijī Īmi ní rī ānī, Īmi ūlūkí rī Īmivé anjīnā rī pi ní. Īmi ndrekí drī ká, Úpí Múngú ijī Īmi ifūū āngū Ējēpétó vé rī agásī ūkpō ívé rī sī ní. ¹⁰ Ílī ālu ālu, Īmi údékí ūmū rīi nyaā ū'dú 'dāri gé.

¹¹ "Úpí Múngú rī ímū āngū 'bá Kānānā vé rī pi ní adrizú rī sē Īmi ní, sū īri ní ezijī Īmi ní, āzini Īmi é'bjūjī ní rī tīnjī. Īmi kádō caā āngū rī agá 'dāā, ¹² Īmi gūkí anjī āgō kāyū rī pi, ānyāpā āgō kāyū rī pi be céré sēé Úpí Múngú ní. ¹³ 'Bá ālu ālu ā újā ívé dōngí ágó kāyū rī ívé kābīlō mvá ágó rú ní sī, dōngí rī é drj jezu ānī. 'Bo újā dō dōngí rī kuyé, ā pi umbe ní nōō rá. Lē 'bá ālu ālu ā je ívé mvá ágó kāyū rī é drj jeje.

¹⁴ "Ūmvúlēsī anjī Īmivé rī pi zīkí dō Īmi, "Tā ī ní rizú anjī āgō kāyū rī pi é drj jezu rī vé iffī ā'di?" Īmi 'yokí kōpi ní kīnī, 'Úpí Múngú ijī 'bá ifūū āngū Ējēpétó vé 'bá ní adrizú ānī tūgērī rū rī agásī ūkpō ívé rī sī. ¹⁵ Ōtū 'bāgū Ējēpétó vé rī ká gāā 'bā oyuḡá sī, Úpí Múngú ū'dú 'bá Ējēpétó vé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi, ānyāpā āgō kāyū rī pi be ūdrāā rá. Sē 'bá ní rizú ānyāpā āgō kāyū rī pi sēzū zāzú Úpí Múngú ní rōbōnjō rú 'bāvé anjī āgō kāyū rī pi é drj jezu kābīlō mvá sī ānī. ¹⁶ Tā ī ní rizú anjī āgō kāyū rī pi é drj jezu rī adri sū ngá ī ní 'yīi drígé rī tīnjī, dōku ngá ī ní 'yīi endrētj gé rī tīnjī, Īmi ígákí rī tā Úpí Múngú ní 'bá íjzú ifūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī ívé

* 13:4 13:4 Mbāā Ābjū: Mbāā Ābjū 'dó 'i Gbara vé útútú gé, cazú Irjīlī vé útútú gé. Mbāā 'dīri ílī rī vé 'í'dóngará, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi ifúkí āngū Ējēpétó vé rī agásī mbāā 'dāri agá.

ũkpõ sī rī ānī.”

Īsērélē rī pi zokī yīi tafu rī agāsī

¹⁷ 'Bāgū Ējēpētō vé rī ká 'bá Īsērélē vé rī pi oyuú muzú, Múngú ko kōpi ē drī muzú létī muḡpi āngū Fēlēsétē vé rī gé sī kuyé, létī rī ē ẹlī dō ẹlī ẹlī draāāsīyā. Múngú kīnī, “Kōpi fīkī dō ẹ'dī agá, kōpi ívé úmí újā gōzú ānī vúlē Ējēpētō gá ūzi.” ¹⁸ 'Bo Múngú ko kōpi ē drī muzú létī 'ī ānāpi trāā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gélésīlā, Yīi Tafu Ika rī gélé rú. 'Bá Īsērélē vé rī pi fūkī āngū Ējēpētō vé rī agāsī sū 'bá mu' 'bá ẹ'dī 'dī' 'bá rī pi tīnī.

¹⁹ Mósē kā ifūú Ējēpētō agāsī, 'du fā Yōsépā vé rī muzú ĩndī, ā'diātāsīyā Yōsépā ẹzi ótú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, “Á nī rá Múngú rī úm'vúlēsī ímú' ímī izā ko rá, kúru ímī kádō fūú muzú, ímī jīkī mávē fā muzú ĩndī.”

²⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká kūrú Sōkótō vé rī kuú, kōpi mu'kī mōrōgō 'beé kūrú Ētāmā vé rī gé, ĩnyīnā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé. ²¹ Kádō adrii ūtúnā sī, Úpí Múngú rī ĩrībītī sē āsō kōpi ẹndrētī gé rī kōpi ē drī ko muzú. Kádō kpá adrii ĩnīnā sī, ĩrī sē ācī rī dī kōpi ẹndrētī gé, kōpi ā ndrekī rī āngū ānī ĩnīnā rī sī, kōpi ā tukī rī ẹcī ūtúnā sī, dōku ĩnīnā sī. ²² ĩrībītī rī rī 'bá Īsērélē vé rī pi ē drī koó muzú ūtúnā rī sī, āzini ācī āsōopi rī, rī kōpi ē drī koó muzú ĩnīnā rī sī.

14

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ² “Í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní, kōpi ā újākí ĩ gōo mu' mōrōgō rī 'beé kūrú Pí Hāhīrótā vé rī gé, Mīgōdólā pi vé āsám'vú yīi tafu ika rī be rī gé. Kōpi ā 'bekí mōrōgō rī yīi tafu ika rī ā gārā gá, ĩnyīnā kūrú Bālā Zēfōnā vé rī ā gārā gá. ³ 'Bāgū Ējēpētō vé rī ímú ūsú, ĩrī 'yo, “Bá Īsērélē vé rī pi ndākí létī tī, kōpi rī ájā āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dīi'dī.” ⁴ Ma sē 'bāgú rī vé ẹsī rī tete, ĩrī gō ĩmī vūdrī dro, 'bo ma 'bāgú rī ndē ívé āngáráwá rī pi be rá. Tā má ní ímú'zú kōpi ndézú rī, ĩrī sē 'bá rī pi céré ímú ma íngú ānī rá. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ímú nī 'yozú kīnī, ádaru ma Úpí Múngú 'i.” Kúru 'bá Īsērélē vé rī pi ní mōrōgō 'bezú vūrā Úpí Múngú ní lūú ĩ ní rī gé.

⁵ 'Bāgū Ējēpētō vé rī ká yīi kīnī 'bá Īsērélē vé rī pi ápákí muzú gí, 'bāgú rī ívé ūgalaku rī pi be, kōpi ní ívé yīkī újázú 'yozú kīnī, “Í ndrekī drī tā 'bá ní 'oó 'dīrī ká, 'bá kukí 'bá 'dī'bée ápá rá āsī? Kōpi gōkí 'bá ní ẹzī ngáá dīi ku!” ⁶ Kúru 'bāgú

rī útú ívé ārābīyā ĩ ní rīí useé hūsání* sī rī kú ĩnógósí, 'du ívé āngáráwá rī pi muzú ĩndī. ⁷ 'Du ārābīyā múké múké ĩ ní rīí useé hūsání sī rī pi mu'dūrūlū áziyá, 'du kpá ārābīyā ĩ ní rīí useé hūsání sī Ējēpētō agá 'dāá rī pi, ū'bá ūgalaku rī pi adrii drīkoma rī ārābīyā ĩ ní rīí useé hūsání sī rī pi drīgé sī ālu ālu céré. ⁸ Úpí Múngú sē 'bāgū Ējēpētō vé rī ē ẹsī teéte, ā dro rī 'bá Īsērélē vé rī' 'bá ápá' 'bá mu' 'bá ūrī ákó 'dī'bée ā vūdrī muzú. ⁹ 'Bá Ējēpētō vé rī pi, āngáráwá 'bāgú rī vé rī pi, 'bá únjú' 'bá hūsání sī rī pi, āzini únjú' 'bá ārābīyā ĩ ní useé hūsání sī rī pi be rīkí 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī droo muzú, kōpi cakí mu' Īsērélē rī pi ĩsú vūrā kōpi ní muzú adrizú rī gé yīi tafu ika rī ā gārā gá ĩnyīnā Pí Hāhīrótā gá, ĩnyīnā kūrú Bālā Zēfōnā vé rī ā gārā gá.

¹⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká ndree 'bāgú rī rī ímú ívé 'bá Ējēpētō vé rī pi be ĩ vúgalé rú, ūrī ĩmvú kōpi ambamba, kōpi ní útrézú Úpí Múngú ẹndrētī gé, Múngú ā ko ĩ izā. ¹¹ Kōpi ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Mí ĩjī 'bá ūdrāā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé nōgō ā'di ā tā sī? Ējēpētō agá 'dāá, nyōŋkú āvú sīzú ní 'dāayo? 'Í 'o mí ngóni ngóni 'bá ĩjizú ifūzú Ējēpētō agāsī ām'vé? ¹² 'Bá 'yokí mí ní ándúru Ējēpētō gá 'dālē rá, 'bá kīnī, 'Mí ku 'bá adrikí 'bá Ējēpētō vé rī pi ní tūgērī rú, rīí ẹzī ngáá kōpi ní.' 'Bávē adringará tūgērī rú Ējēpētō gá 'dālē rī múké, ndē 'bá ní ímú'zú ūdrázú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá nōgō rī.”

¹³ Mósē ní újázú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, “Ímī 'okí ūrī sī ku! Ímī úmbékí ẹsī, ímī āndrū tā Úpí Múngú ní ímī pazú rī ndre rá, 'bá Ējēpētō vé ímī ní ndree ímú' 'bá 'dī'bée, ímī gōkí kōpi ndree dīi ku. ¹⁴ Úpí Múngú rī ímī ní úmbā rī fū nī, lē ímī adrikí mādā.”

¹⁵ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Ngá mí ní ríngú mí ĩmāmālázú má ko mí izā rī ā'di? 'Í lū 'bá Īsērélē vé rī pi ní, kōpi ā útrúkí ĩ muzú drīdrī. ¹⁶ Mí inga mívé túré suú yīi tafu ika rī drīgé 'dālē, yīi rī ē ẹdī rī 'i, 'bá Īsērélē vé rī pi ē ẹlīkí rī muzú āngū ā'wí rú rī agāsī. ¹⁷ Ma sē āngáráwá Ējēpētō vé rī pi ē ẹsī rī tete, kōpi Īsērélē rī pi ā vūdrī dro muzú yīi tafu ika rī agāsī, ma 'bāgú rī ndē ívé āngáráwá rī pi be, ārābīyā ĩ ní useé hūsání sī rī pi be, ĩ kúru ma ĩnī ānī rá. ¹⁸ Má kádō 'bāgú rī ndēé ívé āngáráwá rī pi be gí, 'bá Ējēpētō vé rī pi ímú nī ámá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i.”

* 14:6 14:6 Hūsání: Hūsání rī ānyápá óngú njuúpi ambamba ní, ĩ rī ārābīyā ẹ'dī 'dīzú rī use ānī.

¹⁹ Kúru Múngú vé mālāyikā riipi āngáráwá Īsērélē vé rī pi ē drī koopi rī gō 'i újā adrii kōpi ā úgóró gá. Īribīti āsōōpi kōpi endreṭi gé rī gō 'i újā adrii kōpi ā úgóró gá. ²⁰ Īribīti rī mu adrii āngáráwá Ējēpétó vé rī pi āsámvú gé 'bá Īsērélē vé rī pi be. Āngū rī kā niṭ cīcī, Īribīti rī gō 'i újā dīi 'bá Īsērélē vé rī pi ní ācī rú ĩni be rá. 'Bo Īribīti rī sē āngū rī ni kú cīcī āngáráwá Ējēpétó vé rī pi ní, sē āngáráwá Ējēpétó vé rī pi útrúki ĩ caá 'bá Īsērélē vé rī pi ā gārā gá 'dāá kuyé.

²¹ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yīi tafu ika rī drīgé 'dāá, ĩniṭā 'dāri sī, Úpí Múngú ní ūlī ĩpēzú ūtū ní ĩfūngará gálésīla ūkpō be, vizú ĩni be rá, yīi tafu rī ní 'i éđizú, sē āngū rī gō adrii ā'wí rú.

²² Kúru 'bá Īsērélē vé rī pi ní eḷizú mužú āngū ā'wí rú, yīi 'i éđipi ngaapi kú ngénji rī āsámvú gé sī.

²³ 'Bá Ējēpétó vé rī pi, āngáráwá 'bāgú rī vé rī pi be, kōpi ní 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī drozú mužú, kōpi njuki mužú ívé hūsāni rī pi sī, āzini ārābīyā ĩ ní useé hūsāni sī rī pi sī mužú yīi tafu ika 'i éđipi kú ngénji rī āsámvú gé sī. ²⁴ 'Bo kā mužú adrii ū'būti kūñkūñi, Úpí Múngú ndre āngū ímúzú 'bá Ējēpétó vé rī pi drīgé vūgá nōō ĩribīti dīpi ācī rú rī agāsī, sē ūrī ĩmvú kōpi ambamba. ²⁵ Múngú sē 'bá Ējēpétó vé rī pi vé ārābīyā rī pi ā pá ate útrētrē agá, ícókí njuú ku. 'Bá Ējēpétó vé rī pi ní 'dezú útrézú kinī, "Lē 'bá 'deki fūú mužú nōōsī rá! Úpí Múngú 'de 'bá Īsērélē vé rī pi vūgálésī, ĩri ri ūmbā rī fu 'bá be nī."

²⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kinī, "Mí inga mívé túré suú yīi tafu ika rī drīgé 'dāá, yīi rī ē ícī rí 'i 'bá Ējēpétó vé rī pi ĩmūlūú ívé ārābīyā useé hūsāni sī rī pi be, āzini 'bá unjū' 'bá hūsāni sī rī pi be." ²⁷ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yīi tafu ika rī drīgé 'dāá, kā mužú adrii ū'būtiṭā sī, yīi rī ní 'i ícizú kpūkú. 'Bá Ējēpétó vé rī pi 'bīki kōdō ápā fūú yīi rī agāsī, 'bo Úpí Múngú ú'bé kōpi gōō yīi tafu ika rī agá 'dāá ūzi. ²⁸ Yīi rī ĩmūlūú ārābīyā ĩ ní useé hūsāni sī rī pi, 'bá unjū' 'bá hūsāni sī rī pi be, 'bāgú rī vé āngáráwá 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī dro' 'bá rī pi be cére, 'bá āzi pa 'i ālunāni kuyé.

²⁹ 'Bo 'bá Īsērélē vé rī pi ní eḷizú mužú āngū ā'wí rú rī gé sī, yīi 'i éđipi ngaapi kú ngénji rī āsámvú gé sī. ³⁰ Ū'dú 'dāri gé, Úpí Múngú pa 'bá Īsērélē vé rī pi 'bá Ējēpétó vé rī pi drīgé sī rá, 'bá Īsērélē vé rī pi ndrekī 'bá Ējēpétó vé rī pi vé āvū ūdrā 'bá kú yīi ā gārā gá sī rī pi rá. ³¹ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká Úpí Múngú vé ūkpō 'bá Ējēpétó

vé rī pi ndēzú rī ndree, sē kōpi ĩñjiki Úpí Múngú rī āni rá, kōpi 'bāki ešī Úpí Múngú drīgé, āzini ĩrivé āti' 'bá Mósē drīgé.

15

Úngó Mósē ní ngoó rī

¹ Kúru Mósē pi ní ungó 'diri ngozú 'bá Īsērélē vé rī pi be Úpí Múngú ní,

"Ma ungó ngo Úpí Múngú ní, ā'diātāsīyā ĩri ní ari' 'ba rī pi ā ūkpō ndēé rá rī sī.

Ū'bé 'bá unjū' 'bá hūsāni sī rī pi ívé hūsāni rī pi be cére yīi tafu agá.

² Úpí Múngú rī má ní ūkpō sē ní, āzini ĩri sē ma ungó ngo ní,

pa ma ari' 'ba rī pi drīgé sī ní, ĩri mávé Múngú, ma ĩri ingú,

ĩri Múngú má étēpi vé ní, ma ĩri ingungú.

³ Úpí Múngú rī 'bá ē'dī 'dīpi ndēēpi rá ní, ĩrivé rú Úpí 'i.

⁴ 'Bāgú rī vé āngáráwá rī pi ívé ārābīyā ĩ ní useése rī pi be,

Múngú ú'bé kōpi Yīi Tafu Ika rī agá.

'Bāgú rī vé ūgalaku ē'dī ā tā nī' 'bá múké múké rī pi

u'deki ūdrāá Yīi Tafu Ika rī agá.

⁵ Yīi kúupi kuku rī ĩmūlūú kōpi, kōpi u'deki áwí yīi ā ndúgé 'dāá, sū ĩrā ní 'deé áwí yīi ā ndúgé rī tīni.

⁶ Úpí Múngú, mívé ūkpō aga rá,

mívé ūkpō ú'dī ari' 'ba rī pi ūdrāá cére.

⁷ Mívé ūkpō agaapi rá rī sī,

'i ndē 'bá mí oḡwú' 'bá rī pi rá, jīkó mívé rī sī,

'i zā 'bá 'dī' 'bée veé kuú úfúrágú rú, sū ásé ní veé rī tīni.

⁸ Ēvīvī mívé rī sī,

yīi rī aco 'i ngaá kuú ngénji, yīi riipi dīpi rī gō 'i újā troó kuú ngū,

Mī ni kúupi kuku rī gō dīi ku.

⁹ Ari' 'ba rī pi rīkí ĩ ingú kinī,

'Ma kōpi ā vūdrī dro, ma kōpi uru rá, ma kōpivé ā'bú u'du kōpi drīgé sī,

ma kōpi ú'dī ūdrā cére,

ma mávé ĩlī āco rī ĩné,

ma kōpi ú'dī ūdrā rá.'

¹⁰ 'Bo Úpí Múngú, 'i vu mívé ēvīvī, sē yīi tafu rī ĩmūlūú kōpi,

kōpi u'deki tíi yīi ā ndúgé sū ĩrā ní 'deé tíi yīi ā ndúgé rī tīni.

¹¹ Úpí Múngú, múngú āzi sūupi mí tīni 'dāayo,

Ā'di adri sū mí tīni,

uleteretere ūkpō be ní?

'Bá ĩ ní ruú, āzini ĩ ní ingú sū mí tīni rī ā'di 'i?

Á'di ri ícò tá āyázú āyāyā ni 'o sũ
mí tĩnĩ nĩ?
 12 Mí í'da mívé ũkpò,
nyòòkú rĩ zĩ 'i, ute kòpi céré.
 13 Lēngárá mívé agaápi rá rĩ sī,
mí 'bá mí ní kòpi ípá rĩ pi ē drĩ ko
muzú rá.
 Ūkpò mívé rĩ ícò kòpi ùtē
ca mívé vūrā uletere rĩ gé rá.
 14 Súrũ rĩ pi kádō tá 'dirĩ yĩ, Īri sē kòpi ā
rũ'bá ri yāyā.
 Ūrĩ ri 'bá Fēlēsētē vé rĩ pi ĩmvũ am-
bamba.
 15 Ūrĩ ri ĩmũ drĩkoma Ēdómā vé rĩ pi ĩmvũ
ũnjĩ.
 Ambugu Mōábā vé rĩ pi ĩmũ yā am-
bamba,
 'bá Kānānā vé rĩ pi ĩmũ adri ũrĩ rú,
 16 ũrĩ ri ĩmũ kòpi ĩmvũ ũnjĩ ũnjĩ.
 Úpí Múngú, ũkpò mívé rĩ sī,
kòpi áwí pá tu sũ Īrā ní pá tuú
vūrāvūrā rĩ tĩnĩ.
 Cĩmgbá 'bá mívé mí ní ípá rĩ pi ní agazú
muzú.
 17 Mí kòpi jĩ mụ adri
ĩrā mí ní adrizú rĩ drĩgé,
 Á Úpí Múngú, vūrā 'dāri mí ní rizú adrizú
rĩ,
 Á Úpí, mí údé vūrā rĩ ní uletere.
 18 Úpí Múngú, mí āngũ rụ
muzú nyonyo."
 19 'Bá Īsērélē vé rĩ pi zokí fũú yĩ Múngú
ní Ēdí kúu ngénjĩ rĩ ásamvú gé sī múké.
 'Bo 'bágú Ējēpētō vé rĩ pi ívé āngáráwá rĩ
pi be, kòpi ká lēé zoó muzú, Úpí Múngú sē
yĩ rĩ ĩmũlũ kòpi kpũkũ ívé hūsānĩ rĩ pi be,
 ívé ārābīyā ĩ ní rĩ useése hūsānĩ sī rĩ pi
be.
Úngó Mĩrĩyámā ní ngoó rĩ
 20 Mĩrĩyámā Ārónā ómvũpi ri nēbĩ. Kúru
ĩri ní kōyō í'dúzu rizú cozú, ũkú rĩ pi ní
'dezú vudrĩ ní gé sī, pi ívé kōyō pi be, kòpi
ní rizú úngó tuzú muzú. 21 Kúru Mĩrĩyámā
ní í'dózú úngó rĩ ngozú kòpi ní,
 "Īmi ngokí úngó Úpí Múngú ri íngúzú,
 ĩri ní ě'dĩ rĩ ndēé gi rĩ sī!
 Ú'bé 'bá unjũ'bá hūsānĩ sī rĩ pi
 ívé hūsānĩ rĩ pi be céré yĩ tafu rĩ agá."
Yĩ draápi dradra Mārā gá rĩ
 22 Kúru Mósē ní 'bá Īsērélē vé rĩ pi ē
drĩ kozú Yĩ Tafu Ika rĩ gé 'dāásĩ muzú
āngũ á'wí cínýáfā rú ĩ ní zĩ Súrũ rĩ gé
'dāá. Kòpi ěčíkĩ caá ú'dú na, ĩsũkĩ yĩ mvuú
kuyé. 23 Kúru kòpi ká caá Mārā gá 'dāá,
kòpi ĩsũkĩ yĩ rá, 'bo yĩ rĩ ní draádra rĩ sī,
kòpi mvukĩ yĩ rĩ kuyé. (Zíkĩ āngũ 'dāri ā
rũ Mārā, yĩ rĩ ní draádra rĩ sī.) 24 'Bá rĩ pi
rikĩ unuú Mósē bílē gá kīnĩ, "Mósē, yĩ rĩ
dradra, 'bá mvukĩ rĩ ā'di?"

25 Mósē ní Úpí Múngú rĩ zizú ěsĩ be céré.
 Úpí Múngú ní peťĩ ělĩnā ní í'dazú Īri ní.
 Mósē ní peťĩ ělĩnā 'dirĩ 'bezu yĩ agá 'dāá,
 yĩ rĩ gō ícá múké, ĩ ícò mvu rá.

Mārā gá 'dāá, Úpí sē tāĩmbĩ kòpi ní, āzini
 ũ'bĩ kòpi. 26 Kīnĩ, "Ma Úpí Múngú ĩmivé rĩ,
 ĩmi yĩkĩ dō ú'dúkó mávé rĩ rá, ĩmi 'okĩ dō
 tá pĩrĩ má ěndretĩ gé, āzini ĩmi 'dũkĩ dō tá
 má ní ězĩ rĩ ngāá rá, má ícò drā ũnjĩ má ní
 ótũ peé 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé rĩ peé ĩmi
 drĩgé ku. Ma Úpí Múngú riipi ĩmi idripi rĩ
 "i."

27 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní gōzú ĩ útruzú
 cazú Ēlĩmũ gé, vūrā 'dāri gé, yĩ rĩ 'bá ídĩ'bá
 ĩfũ'bá nyòòkú agálēsĩ mādā mādā ní pi
 anigé mvdrĩ drĩ ní ĩrĩ, āzini mbĩrā peťĩ
 vūrā 'dāri gé anigé pũkũ ězĩrĩ. Kòpi ní
 kúru áwízú adrizú vūrā yĩ be 'dāri ā gārā
 gá.

16

*Múngú sē mánā āzini āl'bo íngázú 'bũ
gélēsĩla*

1 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní ngazú āngũ Ēlĩmũ
 vé rĩ agāsĩ, kòpi ní muzú āngũ á'wí cínýáfā
 rú Sīnĩ vé rĩ gé, āngũ 'dāri ĩri ásamvú
 Ēlĩmũ pi vé ĩrā Sínáyĩ be rĩ gé. Mbāá ú'dú
 mvdrĩ drĩ ní tōwũ, mbāá ĩrĩ gé, kòpi ní
 fũzú āngũ Ējēpētō vé rĩ agāsĩ, kòpi ní cazú
 Sínáyĩ gé. 2 Āngũ á'wí cínýáfā rú rĩ gé 'dāá,
 'bá Īsērélē vé rĩ pi rikĩ unuú Mósē pi bílē
 gá Ārónā be. 3 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní 'yozú
 Mósē pi ní Ārónā be kīnĩ, "Úpí Múngú ā
 ú'dĩ té dō 'bá ũdrāá Ējēpētō gá 'dālē múké!
 'Dālē zāá anigé, ānyāngā anigé, 'bá rikĩ
 nyaá, 'bo ĩmi ĩjĩkĩ 'bá ĩmũ ũdrāá ěbĩrĩ sī
 āngũ á'wí cínýáfā rú nōri agá ālē?"

4 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnĩ, "Ma
 ĩmi ní ānyāngā sē íngázú 'bũ gé 'dāásĩ sũ
 yĩgō ní 'dĩ rĩ tĩnĩ. Ú'dú ālu ālu, lē 'bá rĩ
 pi ā mvukĩ ānyāngā ĩkūnāā ĩ ní nyaá 'yēnā
 ú'dú ālu vé ni. Á lē kòpi ũ'bĩ, má ndre
 rĩ dō kòpi ícò tá má ní 'yoó 'dirĩ 'dũ nga
 rá. 5 Kādō adrii ú'dú ázĩyā sī, lē kòpi ē
 ĩkūnākĩ ānyāngā ĩ ní nyaá caá ú'dú ĩrĩ vé
 ni, sũ āndúrũ kòpi ní rĩ ĩkūnāā rĩ tĩnĩ."

6 Kúru Mósē pi Ārónā be, kòpi ní 'yozú
 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní kīnĩ, "Ūndrēnā āndrũ
 nōri sī, ĩmi ícò nĩ ámá 'yozú kīnĩ, Úpí
 Múngú ĩjĩ ĩmi ĩfũú āmvé āngũ Ējēpētō vé
 rĩ agāsĩ nĩ. 7 Drũ ũ'bũtĩnā rĩ sī, ĩmi Úpí
 Múngú vé dĩngárā ũkpò be rĩ ndre rá,
 ā'diātāsĩyā yĩ ĩmivé unungárā ĩmi ní rĩ
 unuú 'i rũ'bá gá rĩ gĩ. ĩmi ri unu 'bá rũ'bá
 gá, 'bá 'okĩ ā'di?" 8 Mósē gō kpá 'yoó
 kòpi ní kīnĩ, "Īmi ndrekĩ dō sēkĩ ĩmi ní
 zāá ũndrēnā sī, āzini sēkĩ dō ĩmi ní pánga
 ũ'bũtĩ sī, ĩmi ĩmũ nĩ ámá 'yozú kīnĩ, Úpí

Múngú sê Ìmi ní ngá 'dī'béé nī, ā'diātāsīyā yī ìmivé unungará Ìmi ní ríi unuu 'í rù'ba gá rī gí. 'Bá 'okí ā'di Ìmi ní rizú unuzú 'bá rù'ba gá? Ìmi rí unu 'bá rù'ba gá kuyé, Ìmi rí unu Úpí Múngú rù'ba gá."

⁹ Kúru Mósē ní 'yozú Ārónā ní kīnī, "Í lū 'bá Īsērélē vé rī pi ní, lē kōpi ē ìmùkí Úpí Múngú vùgá nōō, ā'diātāsīyā Úpí Múngú yī kōpivé unungará gí."

¹⁰ Ārónā kā ríi átá 'bá Īsērélē vé rī pi be, kōpi ndrekí āngū gōō āngū ā'wí cínýáfá rú rī gélé rí, kōpi ndrekí dīngará Úpí Múngú vé rī řibīřī rī agá 'dāā.

¹¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ¹² "Á yī 'bá Īsērélē vé rī pi vé unungará gí. 'Í lū kōpi ní, 'Ūndrējā ālu ālu, kōpi zāā řsù nya rá, ũ'bùříná ālu ālu, kōpi pánga řsù ambamba. Ìmi kúru nī amá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma Múngú ìmivé rī. "

¹³ Ūndrējā 'dāri sī, ālī'bo ìmùkí kárakará, ōzūkí vūrā 'bá Īsērélē vé rī pi ní adrizú rī céré. Kā muú caā drŭ ũ'bùříná sī, āngū rī 'a céré kúú endrīlīgó rú. ¹⁴ Endrīlīgó rī kā ũngú deę, ngá uruko nyiríná ni pi ōzūkí āngū ā'wí cínýáfá rú 'dāri ē drī céré, sŭ ři yīřigó vé 'deépi nyiríná rī řinī. ¹⁵ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká ngá 'dī'béé ndreé, kōpi rikí átá 'i āsámuvú gé sī kīnī, "Ngá 'dī'béé ā'di?" Á'diātāsīyā kōpi nīkí ngá rī kuyé.

Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ngá rī pánga, Úpí Múngú sē Ìmi ní ānyāngā rú. ¹⁶ Tā Úpí Múngú ní eřijí Ìmi ní rī 'dī, "Bá ālu ālu ē ikūnā caā ívé 'bá 'bēřtī āsámuvú gé rī pi ní céré, 'bá ālu ē řsù rī ōméri* ā 'a ālu."

¹⁷ 'Bá Īsērélē vé rī pi ikūnāki ānyāngā rī sŭ ři ní lūú ři ní rī řinī. 'Bá uruko ikūnāki ānyāngā rī āmbúgú, 'bá uruko ikūnāki mādānjā. ¹⁸ Kōpi ká ānyāngā 'i ní ikūnāā rī ũ'bīřī ōméri sī, 'bá ānyāngā ikūnāāpi āmbúgú rī vé ānyāngā ē řmbīřtā ku 'i kuyé, 'bá ikūnāāpi mādānjā rī vé ānyāngā ca řri ní rá. 'Bá ālu ālu ikūnā ānyāngā rī caā ívé 'bá 'bēřtī āsámuvú gé rī pi ní céré.

¹⁹ Kúru Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Bá āzi ā ku ānyāngā rī laā řinī be rá caā ũ'bùříná gá ku."

²⁰ 'Bo 'bá uruko yīkí Mósē vé tā kuyé, kōpi kukí ānyāngā rī ā uruko laā rá, ānyāngā rī gō cí ũ'bū rú, gō ngŭŭ ũnjí. Sē Mósē ē řsē ve kōpi ní ũnjí ũnjí.

²¹ ũ'bùříná ālu ālu, 'bá ālu ālu rī ānyāngā rī ikūnā ca ívé 'bá 'bēřtī āsámuvú

gé rī pi ní céré. ũřtī rī kādō kōō gbírílí, ānyāngā rī áká 'dīisí rá. ²² Kādō caā ũ'dú áziyá sī, kōpi ānyāngā rī ikūnā ca kūrā ā 'a sŭ vú řri, āndúrú rī agá, 'bá drīkoma 'bá rī pi ũřtē'ba rī pi 'de mu tā 'dīri ũlū Mósē ní. ²³ Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Úpí Múngú eřjī tā rī 'dīni, 'Ŭ'dú drŭ rī, řri ũ'dú uvuzú ni, řri Sābātā† uletere Úpí Múngú vé ni. Ìmi ā'díkí ānyāngā rī āmbúgú, dōku Ìmi ũřikí ũřsī. Ìmi 'bāki uruko'béé ũ'dú drŭ vé rī ā tā mbazú ānī. "

²⁴ Kōpi ní ānyāngā rī pi 'bāzú lazú cīngbā cazú ũ'bùříná gá, sŭ Mósē ní eřijí ři ní rī řinī, 'bo ngŭ ũnjí kuyé, cí kpá ũ'bū rú kuyé. ²⁵ Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ānyāngā 'dīri, Ìmi nyakí ũ'dú āndrŭ nōri gé, ā'diātāsīyā ũ'dú āndrŭ nōri řri Sābātā Úpí Múngú vé ni. Ìmi ícókí āndrŭ ānyāngā řsù vŭgá nyōřkŭ drīgē ku. ²⁶ Ìmi ícō ānyāngā rī ikūnā ca ũ'dú be áziyá, 'bo ũ'dú eřjī ři ní zīřī Sābātā 'dīri gé, ānyāngā rī adri 'dāyo."

²⁷ 'Bá uruko'béé mukí kōdō ānyāngā rī ikūnāā ũ'dú eřjī ři gé, 'bo kōpi řsŭkí ānyāngā kuyé. ²⁸ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Tā má ní eřijí Ìmi ní, āzini má ní ímbá Ìmi ní rī, Ìmi gā ca gbŭ ngótŭ? ²⁹ Lē Ìmi nīkí muké 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, má řpē Ìmi ní ũ'dú Sābātā vé rī, má ní Ìmi ní ũ'dú áziyá rī řpēzŭ, Ìmi ikūnāki rī ānyāngā caapi ũ'dú řri vé ni ānī. ũ'dú Sābātā vé rī sī, lē 'bá ālu ālu ā adri vūrā ívé 'i ní rizú adrizú rī gé, ā fŭ āmvé ku." ³⁰ Kúru 'bá rī pi ní uvuzú ũ'dú Sābātā vé 'dāri gé.

³¹ 'Bá Īsērélē vé rī pi zíkí ānyāngā 'dāri ā rŭ mánā.‡ Ngá rī adri kú imve sŭ mgbáyá ā ři řinī, eřjī ni Ìni sŭ ānyāngā ři ní usaā řnyŭ sī rī řinī. ³² Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Tā Úpí Múngú ní eřijí Ìmi ní rī řri 'dīni kīnī, 'Lē Ìmi 'bāki mánā rī ōméri ālu, anjī ũmvúlēsī ři ní Ìmŭ řjī vúlē 'dī ři pi ā nīkí rī amá 'yozú kīnī ānyāngā āndúrú má ní sēē Ìmi ní řri nyaā āngū ā'wí cínýáfá rú rī gé, lóki má ní Ìmi řjīzŭ řfŭzŭ Ējēpētō agāsī rī adri řpi 'dī. "

³³ Mósē ní kúru 'yozú Ārónā ní kīnī, "Mí 'dú ũdri, 'í dā mánā rī ōméri ā 'a ālu ũdri rī agá 'dāā, 'í 'bā vūrā muké 'i ní rizú Úpí Múngú rī řinjīzŭ rī gé, anjī ũmvúlēsī ři ní Ìmŭ řjī vúlē 'dī ři pi ē Ìmŭkí rī ndreé bēnī."

³⁴ Ārónā 'dŭ tā rī ngāā sŭ Úpí Múngú ní eřijí Mósē ní rī řinī. Ārónā 'dŭ mánā rī 'bāā

* **16:16** 16:16 Ōméri: Ōméri rī ícō adri litā řri. † **16:23** 16:23 ũ'dú Sābātā vé rī: ũ'dú 'dīri Yāhŭdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú rī zīzŭ rī. Yāhŭdī rī pi rī ũ'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bŭ pi vŭ be nī, āzini Múngú pa ři adringará řŭgēřŭ rú rī agāsī nī. ũ'dú Sābātā vé rī Yāhŭdī rī pi rī zī ũ'dú eřjī ři, 'bo Kēřkō rī pi rī zī ũ'dú áziyá. ‡ **16:31** 16:31 Mánā: Mánā vé ířfī Ēbēřē ři sī, "Ngá 'dīri ā'di?"

sõndúkú Úpí Múngú ní ùndĩ ruzú rí[§] agá.
³⁵ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi nyakí máná rí caá ílí púkú sù, cìngbá kòpi ní cazú vùrà í ní mužú adrizú rí gé. Kòpi rikí máná rí nyaá cìngbá kòpi ní cazú àngú Kánáná vé rí gé.
³⁶ (Èpá ri acokí dō caá mụdrí, àlu ní ri adri òméri àlu.)

17

Úpí Múngú sè yíí idí ifiú irá agási

¹ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi ní ngazú füzú àngú á'wí cínayá fá rú Síní vé rí agási, kòpi ní ngazú vùrà 'diri agási, kòpi ní mužú cazú vùrà ázi gé, sù Úpí Múngú ní ezií rí tñi. Kòpi ní mužú adrizú àngú Rēfidímū vé rí agá, 'bo 'dálé yíí 'bá rí pi ní mvuúmvu ní 'dāáyo. ² Kòpi ní rizú áwázú Mósè ní kīnī, "Í sè 'bá ní yíí mvuú."

Mósè ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ngá ìmi ní rizú áwázú má ní 'díní rí à'di? Ìmi ri Úpí Múngú ri ù'bí 'díní à'diātāsī?"

³ 'Bo yíí úvá ní 'bá rí pi ní ndéé káyí káyí rí sī, kòpi rikí unuú Mósè rí 'bá gá. Kòpi kīnī, "Ngá mí ní 'bá ijízú ifüzú Èjèpétó agási imúzá údrázú 'bávè anjíná pi be, ànyápá rí pi be yíí úvá sī rí à'di?"

⁴ Mósè ní kúru ngozú Úpí Múngú endrētí gé kīnī, "Má 'o rí 'bá nō'bée ní à'di? Èsī mādā, kòpi lēkí ma úvī irá sī."

⁵ Úpí Múngú ní újázú Mósè ní kīnī, "Í 'de mužú 'bá rí pi endrētí gé sī drīdrī. 'Í 'dú ambugu urukò Ìsèrélè vé rí pi mužú mí vú sī ìndí, 'í 'dú kpá túré mí ní yíí àmbúgú díjpi díjí Náyíí ē mj gbázú rí mužú mí drígé sī ìndí. ⁶ Mí kádō caá irá Sínáyí vé rí gé 'dāá, ma adri mí be trú. 'Í gbá ijígó irá rí á pálé gá rí, yíí rí ifú ijígó rí agási rá, 'bá Ìsèrélè vé rí pi á mvukí rí." Mósè ní kúru tá rí 'duzú ngazú sù Múngú ní lūú 'í ní rí tñi, drīkoma Ìsèrélè vé rí pi tēkí nyo rií ndréé. ⁷ Mósè ní àngú rí á rú 'dazú Másá, àzini Mēribá, à'diātāsīyá 'bá Ìsèrélè vé rí pi rikí unuú, àzini rikí 'yoó kīnī, "Úpí Múngú rí nyo 'bá ásámú gé nōgó anigé, dōku iri 'dāáyo?"

'Bá Ìsèrélè vé rí pi 'dikí è'dí 'bá Àmālèké vé rí pi be

⁸ 'Bá Àmālèké vé rí pi imúkí è'dí 'dij 'bá Ìsèrélè vé rí pi be àngú Rēfidímū vé rí gé. ⁹ Mósè ní 'yozú Yósūwá ní kīnī, "Mí ùpè 'bávè àgò urukò'bée mužú è'dí 'dij 'bá Àmālèké vé rí pi be. Drū sī, ma pá tu ánga

drígé 'dāá, ma túré Múngú vé ùkpò be rí rú má drígé."

¹⁰ Yósūwá ní àgò rí pi ē drī kozú mužú è'dí rí 'dizú 'bá Àmālèké vé rí pi be sù Mósè ní ezií rí tñi. Mósè pi Àroná be, Húrī sī, tukí mužú adrií ánga drígé 'dāá. ¹¹ Mósè kádō túré rí suú uru 'dāá, 'bá Ìsèrélè vé rí pi è'dí rí ndé ní, kádō túré rí isí vùgá nōó, 'bá Àmālèké vé rí pi è'dí rí ndé ní. ¹² Mósè ē drī ká uróó túré rí á rúngará sī gí, Àroná pi Húrī be í'dúkí irá 'bāá, Mósè úrí drī ní gé. Kòpi tukí pá Mósè á gārā gá, kòpi ètíkí Mósè ē drī ílèbe ílèbe ingáá urugégé cìngbá cazú útú ní 'dengará gá. ¹³ Yósūwá 'dì è'dí 'bá Àmālèké vé rí pi be, ndé kòpi rá.

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "Í sī tá Yósūwá ní è'dí ndézú 'diri búkú agá, 'í lá tá ní Yósūwá ní, á yí, á lè 'bá Àmālèké vé rí pi vé úri 'beé ávī vū drígé sī rá."

¹⁵ Mósè ní vùrà rōbōñò zázú ní sízú, ìri ní rú ní 'dazú, "Úpí Múngú sè á ndé è'dí rí gí." ¹⁶ Ìri ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú sè má ní ùkpò è'dí rí 'dizú ní, à'diātāsīyá má inga má drī uru ùkpò zizú vú ní gé. Úpí Múngú rí imú è'dí 'dì mužú úyú Àmālèké vé rí pi be."

18

Yétèrò mụ Mósè ri ndree

¹ Yétèrò ri átalágú Mídiyaná vé ní, ìri Mósè ényépi. yí tá Múngú ní 'oó Mósè ní, àzini 'bá Ìsèrélè vé rí pi ní rí rá, yí kpá tá Úpí Múngú ní 'bá Ìsèrélè vé rí pi ijízú ifüzú àngú Èjèpétó vé rí agási rí rá.

² Mósè ká 'í ùkú ní Sípúrá ri pée mužú ívé anjì àgò ìrī rí pi be ényépi Yétèrò vùgá 'dāá, Mósè ényépi 'é'yí kòpi rá. ³ Mvā káyú rí á rú Gērēsómá* 'i, Mósè 'yo mvā káyú rí vé tá kīnī, tìkí mvā 'diri ísú àkūdè ma jākā rú àngú ázi gé. ⁴ Mvā ázi rí á rú Èlizeré† 'i, Mósè ní 'yozú kīnī, "Múngú má è'bjipi vé rí ko má ízā ní, pa ma drā agási 'bāgú Èjèpétó vé rí drígé sī ní."

⁵ Mósè ényépi Yétèrò pi, Mósè vé anjì àgò rí pi be, Mósè ùkú ní sī, kòpi ní 'dezú mužú Mósè ri ndrezú àngú á'wí cínayá fá rú rí gé, vùrà Mósè ní adrizú Ìnyíná irá Sínáyí vé rí gé 'dāá. ⁶ Yétèrò ní ù'dúkú pèzú Mósè ní kīnī, "Ma mí ényépi Yétèrò 'i, 'bá lēkí mužú mí ùkú ní be, mívè anjì àgò ìrī rí pi be mí vùgá 'dīí."

§ 16:34 16:34 Sõndúkú ùndí vé rí: Í rí máná rí 'bá sõndúkú ùndí vé rí agá, àzini Í rí Àroná vé túré rú 'bá be rúupi kú ìbìbí rú rí 'bá sõndúkú rí agá, àzini Í rí irá Í ní tām̀bì mụdrí Múngú vé rí sī rú 'bá ní gé rí 'bá 'a ní gé, Ìsèrélè rí pi vé anjì pi vé anjì ē imúkí rí ngá 'dī'bée ndréé. † Í lá Wüŋgará 25:10-12; Èbèré 9:3-5. * 18:3 18:3 Gērēsómá: Rù Gērēsómá 'diri 'dakí Èbèré tì sī, ifífi ní jākā. † 18:4 18:4 Èlizeré: Rù Èlizeré 'diri vé ifífi, Múngú ko má ízā ní.

⁷ Kòpi kà caá 'dālē, Mósē ní fūzú mužú ényépi ri é'yizú, İri ní kùmbúci ütüzú ényépi endreṭi gé, İri u'dezú ezişú bēdri şı, kòpi ní fizú gākū rī agá 'dāá. ⁸ Mósē ní tā Úpi Múngú ní 'oó 'bāgú Ējēpētō vé rī ní, āzini İri ní 'oó 'bā Ējēpētō vé rī pi ní 'bā İserélē vé rī pi ā tā şı rī ūlüzú ényépi ní, İri ní kpá tā ūkpó ūkpó İ şışú'ba İ ní imúngará gá lēti gé 'dişé Múngú ní İ pazú rī ūlüzú İri ní.

⁹ Yētērō kā tā múké Úpi Múngú ní 'bā İserélē vé rī pi pazú 'bā Ējēpētō vé rī pi drige şı 'diri vé tā yī, şē İri ní āyikō ambamba. ¹⁰ İri ní 'yozú kīnī, "Ē ingúkí Úpi Múngú İmi paapi 'bā Ējēpētō vé rī pi drige şı, āzini 'bāgú Ējēpētō vé rī drige şı 'diri. ¹¹ Nóni á nī rá Úpi Múngú rī āmbúgú ūkpó be múngú adri'ba túngú rī pi drige şı céré, ā'diātāsiyā pa 'bā İserélē vé rī pi ari'ba eşı be ūká ūká rī pi drige şı." ¹² Mósē ényépi Yētērō ní ānyāpa ijizú ngá urukò'bée be zāzú Múngú ní rōbōñō rú, Āronā pi ní imúzú ambugu İserélē vé rī pi be Yētērō vúgá nõó İnyá rī ā nyangará gá vūrā İ ní rizú Múngú rī İnjizú rī gé.

¹³ Kā mužú adrii drü 'dini, Mósē ní úrizú 'bā rī pi vé tā lıngará gá şı āndúru rī tıni, 'bā rī pi imúkı pa tuú kuú Mósē ā gārā gá şı kúrşı cımgba cazú ūndreñá gá. ¹⁴ Mósē ényépi ká tā Mósē ní riı 'oó 'bā rī pi ní 'diri ndreé, İri ní Mósē rı zizú kīnī, "Ngá mı ní rizú tā lizú ó'dúkúlegúşı sēzú 'bā rī pi ní í'dózú pa tuzú ū'bütı cımgba ūndreñá gá 'dini rı ā'di?"

¹⁵ Mósē ní újázú ényépi ní kīnī, "Bā rı pi rı imú má vúgá nõó, ā'diātāsiyā kòpi lēki tā Múngú ní lēé ā 'okı rı nı. ¹⁶ Kòpi dō tā be İ āsámvú gé şı anigé, kòpi İjı má vúgá, ma kuru kòpive tā āsámvú aco, ma tā Múngú ní lēé ā 'okı rı ūlú kòpi ní, āzini ma tāımbı Múngú vé rı İmbá kòpi ní."

¹⁷ Mósē ényépi ní újázú Mósē ní kīnī, "Tā mı ní riı 'oó 'diri adri múké ku. ¹⁸ Mı, 'bā imú'ba mı vúgá 'dī'bée be, İmi imú āndē rá. Ēşı rı mı nõñō, mı ícō ngaa ó'dúkúlegúşı ku. ¹⁹ İ yı drı ma ká, á lē mı İzā koó tā 'diri şı, Múngú ā adri mı be. İ tı pa 'bā rı pi vé tā tı gé, İ jı kòpive tā ūlüzú Múngú ní. ²⁰ Mı İmbá kòpi ní tá Múngú ní lēé ā 'okı rı, āzini mı İmbá tāımbı Múngú vé rı, mı í'da kòpi ní lēti adrizú āni múké rı, āzini lēti ėşı ngazú rı. ²¹ Lē mı ūpē 'bā ėşı nga'bée múké Múngú rı İnjı'ba İnjınjı, tā 'o'ba pıri, eşı 'bā'bée ngá drige ku ni pi 'bā 'dī'bée āsámvú gé. Mı ū'bā kòpi drıkoma ru ngúlúmú 'bā be élıfú ālu rı pi drige, ngúlúmú 'bā be müdürülı ālu rı pi drige, ngúlúmú 'bā be pükü tówú rı pi drige, ngúlúmú 'bā be müdrı rı pi drige, kòpi ā rikı 'bā 'dī'bée vé tā āsámvú aco. ²² Lē 'bā 'dī'bée ā rikı 'bā rı pi vé tā lı şá

be céré, lē kòpi ē İjıkı tā ūkpó ūkpó rı pi mı endreṭi gé, tā adri'ba münyámunya rı pi, lē kòpi ā lıki tā ni. İ 'o dō şı 'diri tıni, İri şē ėşı riıpi mı nõópi rı İri İcá kówúkówu, ā'diātāsiyā İmi rı tā rı ālē kòpi be trı. ²³ İ 'du dō tá má ni ezişı mı ní 'diri ngaa rá, āzini Múngú lü dō mı ní kīnı, mı 'o 'dini, mı eşı rı adri ūkpó ūkpó, şē mı āndē ku, 'bā 'dī'bée kuru céré nga mu 'bēti 'dāá, şışú kòpi ėpıkı tā rı şı gı."

²⁴ Mósē yı tá ényépi ní İmbá İ ní rı rá, 'du tá ényépi ní 'yoó rı pi ārevú ngaa céré rá. ²⁵ İri ní 'bā ėşı nga'bée múké ni pi ūpēzú 'bā İserélē vé rı pi āsámvú gé, ū'bā kòpi drıkoma rú, ngúlúmú 'bā be élıfú ālu (1,000) rı pi drige, ngúlúmú 'bā be müdürülı ālu (100) rı pi drige, ngúlúmú 'bā be pükü tówú (50) rı pi drige, āzini ngúlúmú 'bā be müdrı rı pi drige. ²⁶ Kòpi rikı 'bā rı pi vé tā lı şá be céré. Tā ūkpó ūkpó rı pi kòpi rikı İjı Mósē endreṭi gé, tā adri'ba münyámunya rı pi kòpi rikı lı şı nı.

²⁷ Mósē ní kuru ényépi Yētērō rı jızú kuzú lēti gé, İri ní 'yozú, mı ėşı múké. Yētērō ní İ újázú gōzú vulé āngü İ ní adrizú rı gé 'dāá.

19

'Bā İserélē vé rı pi adriki İrā Şınáyı vé rı gé

¹ 'Bā İserélē vé rı pi ká İfıu āngü Ējēpētō vé rı agası, kòpi tukı ėşı caá mbāá İri, kòpi cakı āngü ā'wı cınyāfā rú rı gé Şınáyı gé 'dāá ū'dü ālu mbāá na vé rı gé. ² 'Bā İserélē vé rı pi ká fıu āngü Rēfidımü vé rı agası, kòpi cakı mužú adrii āngü ā'wı cınyāfā rú Şınáyı vé rı gé, kòpi ní āwızú adrizú İrā rı ā pālē gá 'dāá.

³ Mósē ní kuru tuzú mužú Múngú vúgá İrā drige 'dāá, Úpi Múngú ní İri zizú İrā drige 'dāá, İri ní 'yozú kīnı, "Tā má ní lēé mı 'yo Yökóbú vé úyú İserélē rı pi ní rı İri 'dī, ⁴ İmi ndreki tá má ní 'oó 'bā Ējēpētō vé rı pi ní rı rá, má İ'dü İmi İjı má vúgá nõó şı bıbı ni İvé anjıná u'duđı rı tıni. ⁵ İmi 'duki dō tá máve rı ngaa eşı be céré, āzini İmi 'duki dō ūndı má ní ruşı İmi be 'diri vé tā ngaa rá, İmi adri 'bā máve ni 'bā vü drige rı pi āsámvú gé şı céré. 'Bā vü drige rı pi céré adri máve ni, ⁶ 'bo İmi imú adri şurşı uletere, rı ėşı nga má ní atala rú.' ū'dükö má ní lēé mı átá 'bā İserélē vé rı pi ní rı İri adriıpi 'dī."

⁷ Mósē ní kuru İgōzú İrā drige 'dāası, İri ní 'bā İ ní ū'bāá drıkoma rú rı pi zizú imúzú vūrā ālu gé, İri ní tā Úpi Múngú ní ezişı İ ní rı ūlüzú kòpi ní céré. ⁸ 'Bā rı pi ngakı céré tá 'diri ė'yı kīnı, "Tā ārevú céré Úpi Múngú ní ezişı rı 'bā 'du nga rá." Mósē

ní kúru tā kòpi ní è'ÿí rī jizú mužú ũlūzú Úpí Múngú ní.

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Ma muž mí vúgá 'dīí írībítí àsòópí nīpí cīcī ní agásí, má kādò rīí átá mí be, 'bá rī pi á yíkí rī mávé ú'dúkò, kòpi á 'bákí rī èşj céré kuu mí drĭgè.” Mósè ní kúru tā 'bá rī pi ní 'yoó rī ũlūzú Úpí Múngú ní.

¹⁰ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í muž lūú 'bá rī pi ní, í'dózu ándrú cazú drĭ sī, lè kòpi á gŭkí í adrii uletere. Kòpi á ũjĭkí ívé bōngó ũjĭi. ¹¹ Ú'dú na ni gé, lè 'bá rī pi á útúkí í kú ũrè, á'diātāsīyā Úpí Múngú rī íşj ímú adri irā Sínáyí vé rī drĭgè, 'bá rī pi céré nga ma ndre rá. ¹² Í sī légeré irā rī á gārā gá sī kúrŭ, í lū 'bá rī pi ní, 'Lè ku ìmi ní òvuzú légeré rī drĭgè sī, ímúzu ìnyīnā irā rī á rŭ'ba gá nòó, àzini lè ìmi úlókí irā rī á rŭ'ba ku. 'Bá rī uló dō irā rī á rŭ'ba gí, í ìri 'dī drā 'dīisí rá. ¹³ Í ìri úvī irā sī, dōku í ìri gbi í'yé sī, 'dĭkí dō ìri drāá 'dĭni, lè 'bá àzi á uló àvū ni á rŭ'ba ku. Ngá rī dō 'bá, dōku ànyāpá, ícókí ìri kuu adrii ídri ru ku. 'Bá rī pi yíkí dō jèlègú á ú'dúkò gí, kòpi è íbikí rī tuŭ irā drĭgè 'dāá nòó.”

¹⁴ Mósè ká íşj irā drĭgè 'dāásí 'bá rī pi vúgá nòó, ìri ní 'yozú kòpi á gŭkí í adrii uletere, kòpi ní ívé bōngó ũjĭzú. ¹⁵ Ìri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Lè ìmi útúkí ìmi kú ìnógòsī rizú ú'dú na 'dāri ũtèzú, 'bá àzi á lā ũkú be ku.”

¹⁶ Kā muž caá ú'dú na ni gé, ũ'bŭtĭnā rī sī, ũvi ní lĭzú, àngŭ rī ní gazú lókŭlókŭ, írībítí ní àsòzú ìnĭkŭrŭkŭrŭ irā drĭgè 'dāá, gŭké ní kúru 'uzú kŭbĭ be urŭ 'dāá. 'Bá adri'ba vŭrā 'dāri gé rī pi á rŭ'ba ngakí céré yāyā. ¹⁷ Mósè ní kúru 'bá rī pi è drĭ kozú fŭzú vŭrā kòpi ní adrizú rī agásí Múngú vúgá 'dāá, 'bá rī pi áwíkí pá tuú kuu irā rī á pālè gá. ¹⁸ Ácīgā òzŭ irā Sínáyí vé rī è drĭ céré, á'diātāsīyā Úpí Múngú íşj ímú ìrā drĭgè nòó áci dĭpi dĭdĭ ní agásí. Ácīgā rī tu urŭgégé 'dāá, sŭ ácīgā tuŭpi áci í ní udèé kuu àmbúgú àmbúgú rī agásí rī tĭnĭ, irā rī aya 'i ũkpò be dĭngidĭngí. ¹⁹ Jèlègŭ rī vé ú'dúkò rī ó'ú mužú mgbuwa, mgbuwa. Mósè ní átázú, Múngú ní újázú ìri ní ú'dúkò be sŭ ũvi ní lĭí rī tĭnĭ.

²⁰ Úpí Múngú ní íşjzú ímúzu irā Sínáyí vé rī drĭgè 'dāá, ìri ní Mósè rī zizú mužú 'í vúgá irā drĭgè 'dāá. Mósè ní kúru tuzú mužú irā drĭgè 'dāá. ²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í sĭ muž 'bá rī pi vúgá 'dāá, 'í muž 'yoó kòpi ní, lè kòpi á òvŭkí légeré mí ní sĭi 'dĭri drĭgè sĭ ímú ma ndreé ku, kòpi òvŭkí dō légeré rī gí, kòpi ũdrā rá. ²² Atala lè 'bá ímú'ba Úpí Múngú vúgá nòó rī pi, lè kòpi á gŭkí í adrii uletere. Kòpi gŭkí dō í adrii uletere ku, Úpí Múngú rī kòpi ú'dí ũdrā rá.”

²³ Mósè ní 'yozú Úpí Múngú ní kīnī, “'Bá rī pi ícókí ítŭ irā Sínáyí vé rī drĭgè nòó ku, á'diātāsīyā mí 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'bá ítrúkí 'bá irā rī á pālè gá ìnyīnā nòó ku, á'diātāsīyā vŭrā 'dĭri ìri uletere.”

²⁴ Úpí Múngú ní újázú Mósè ní kīnī, “Í sĭ muž vúgá 'dāá, mí íjĭ Áronā rī ímú irā drĭgè nòó. 'Bo atala rī pi 'bá rī pi be, lè kòpi á sĭkí í ímú má vúgá nòó ũkpò sĭ ku, kòpi sĭkí dō í ímú ũkpò sĭ, ma kòpi ú'dí ũdrā rá.”

²⁵ Mósè ní kúru íşjzú ímúzu 'bá rī pi vúgá nòó, ìri ní tá Úpí Múngú ní 'yoó rī ũlūzú kòpi ní.

20

Tāimbĭ muždrĭ Múngú ní ezĭí rĭ

¹ Tā Múngú ní ezĭí 'bá rī pi ní rĭ ìri 'dĭni kīnī,

² “Ma Úpí Múngú ìmivé rĭ, má íjĭ ìmi ífŭú ízāngá ìmi ní nyaá tŭgĕrĭ rŭ Èjèpétò agá 'dāá rī agásí ní.

³ “Lè ìmi ìnjĭkí mungú àzi túngú ni ku, ìmi ìnjĭkí 'yèngá ma áyu.

⁴ “Lè ìmi údékí ngá àzi ìndré mungú rŭ sŭ ngá 'bŭ gé ni tĭnĭ ni ku, dōku ngá vŭ drĭgè ni tĭnĭ ku, dōku ngá yĭí agá ni tĭnĭ ku. ⁵ Lè ìmi òvŭkí drĭ sĭí vúgá ngá í ní udé mungú rŭ 'dĭ'bee ìnjĭzú ku, á'diātāsīyā ma Úpí Múngú ìmivé rĭ, á lè 'bá àzi è ìnjĭ mungú àzi ku. 'Bá ma gā'ba sĭ rĭ pi, ma kòpivé anjĭnā ìrĭnā ùnjĭkānyā kòpivé ètèpi ní 'oó rĭ sĭ, ma í'dó ìrĭnā úyu na rĭ gé cĭmgbá cazú úyu sŭ rĭ gé. ⁶ 'Bo 'bá rĭ lè dō ma rá, àzini 'dŭ dō tá má ní ezĭí rĭ ngaá rá, ma èşj múké 'bá ìrivé úyu rĭ pi drĭgè cĭmgbá cazú úyu élifŭ kárakarā rĭ pi drĭgè.

⁷ “Lè ìmi rikí Úpí Múngú ìmivé rĭ á rŭ zĭí tá ũnjĭ 'ozú ku, ìmi zĭkí dō Múngú á rŭ tá ũnjĭ 'ozú, Úpí Múngú rĭ ìmi ìrĭnā rá.

⁸ “Lè ìmi ígákí ú'dú Sábátā vé rĭ, ìmi 'bákí ìri adrii uletere. ⁹ Lè ìmi ngakí ìmivé èşj àrèvú céré deşj ú'dú áziyá gá, ¹⁰ 'bo Sábátā rĭ ú'dú uvuzú ní, ìri ú'dú Úpí Múngú ìmivé rĭ vé ní. Ú'dú 'dĭri gé, lè ìmi ngakí èşj ku, mí ũlŭngu, dōku mívé mvá ágó, dōku mívé mvá ũkú, dōku mívé átí'ba ágó rŭ rĭ, dōku mívé átí'ba ũkú rŭ rĭ, dōku mívé ànyāpá rĭ pi, dōku 'bá jākā rŭ ímŭpi adriipi mívé 'bĕtĭ àsámvú gé rĭ, á nga èşj ú'dú Sábátā vé rĭ gé ku.

¹¹ Á'diātāsīyā Úpí Múngú gbi 'bŭ pi vŭ be, yĭí tafu rĭ be, ngá 'a ní agá rĭ pi be céré 'dŭ caá ú'dú áziyá, 'bo ká muž caá ú'dú èşjĭrĭ ní gé, ìri ní uvuzú. Úpí Múngú ní kúru tākíri 'bāzú ú'dú Sábátā vé 'dĭri drĭgè, á adri uletere.

12 “Lê mí ññjĩ mí étépĩ pi mí éndrépi be ññjĩñjĩ, mí adri rí caá ílí be aco àngũ Úpí Múngú mívé rí ní sêé mí ní rí agá.

13 “Lê mí 'dĩ 'bá ku.

14 “Lê mí 'bã òwũ ku.

15 “Lê mí ũgũ ngá ku.

16 “Lê mí ulĩ ùnjõ 'bã mí gārā gá rĩ drĩgé ku.

17 “Lê mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé jó drĩgé ku. Lê mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé ũkú drĩgé ku, dōku mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé átí' 'bã ágó rú rĩ drĩgé ku, dōku mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé átí' 'bã ũkú rú rĩ drĩgé ku, dōku mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé tí drĩgé ku, dōku mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé dōngí drĩgé ku, dōku mí 'bã ẹsị 'bã mí gārā gá rĩ vé ngá drĩgé ku.”

18 “Bá rĩ pi ká ũvi rĩ vé lĩngára, āzini jëlégú rĩ vé 'ungára yij, āzini kōpi ká ũvi rĩ vé gangára lókú' lókú rĩ ndree ácígā írā ē drĩ òzũ' ũpi rĩ be, sē ũrĩ ìmvũ kōpi ambamba, kōpi yāki ānĩ kpĩrĩkpĩrĩ, kōpi áwíkí pá tuú rárá rú. 19 Kōpi ní 'yozú Mósē ní kīnĩ, “Lê mí átá 'bã ní átángá rĩ nĩ, 'bã ícò yì rá. 'Bo lê mí ku Múngú átá átángá rĩ 'bã ní nĩ ku, ìri sē 'bã ũdrā rá.”

20 Mósē ní újázú kōpi ní kīnĩ, “Ìmi 'okí ũrĩ sī ku, Múngú ìmú ìmi ũ' bĩj, ũrĩ ā rụ rí ìmi, ìmi 'okí rí ùñjĩkányā ku.” 21 “Bá rĩ pi áwíkí pá tuú kuú rárá rú. Mósē fi àngũ ñjĩpi cịcị Múngú ní adrizú rĩ agá 'dāá nĩ.

Ngá ĩ ní údé drị sī múngú rú rĩ vé tã, āzini vūrā rōbōñō zāzú rĩ vé tã

22 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnĩ, “Í lū 'bã Ísērélē vé rĩ pi ní 'dĩni, 'Ìmi ndrekí ìmí mì sī rá, á rí átá ìngázú 'bũ gélésĩla. 23 Lê ìmi údéki aya ógú' 'bã ógú' ógũ ní pi rí ññjĩ múngú rú ku, dōku lê ìmi údéki dábũ rí ññjĩ múngú rú ku.

24 “ Lê ìmi usakí nyò'ókú, ìmi sịkí má ní vūrā rōbōñō zāzú nĩ, ìmi zākí rí má ní kábĩlō, ndrĩj, āzini tị rōbōñō rú ānĩ. Ma sị mužú vūgá 'dĩi, ma muž ìmi ní tākiri sē vūrā ĩ ní rizú ma ññjĩzú rĩ gé. 25 Ìmi sịkí dō má ní vūrā rōbōñō zāzú rĩ írā sī, lê ìmi sịkí írā ĩ ní rú' 'bã ní upaá kuyé ní sī, ā upakí rú' 'bã ní ayaná sī ku, ā 'diātāsīyā ìri sē vūrā rōbōñō zāzú rĩ adri ānĩ uletere ku. 26 Lê ìmi tũkí mužú vūrā rōbōñō zāzú rĩ gé 'dāá vūrā pá ũ' 'bázú rĩ gé sī ku, 'bã āzi ā ndre rí ìmí rú' 'bã ule rĩ ku. ”

**Búkũ
Rútã
vé rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará**

Búkũ 'dĩri ũlũ ú'dógú'dógú Rútã vé rĩ, Rútã ri Mōábãzĩ. 'Bá Mōábã vé rĩ pi ẽ'yĩkĩ Múngũ Īsērélé vé rĩ kuyé. Īsērélégũ ázi ívé 'bá 'bêtĩ ásamvũ gé rĩ pi be, kōpi íbikĩ íngá Bêtélémé gá, kōpi 'dekĩ muų adrii Mōábã gá, ã'diátãsiyã ẽbĩrĩ 'de kōpivé ãngũ ágá nĩ. Īsērélégũ rĩ vé ũkũ Nōómé ri anji ãgō be ĩrĩ, ĩrivé mvã ázi rĩ je Rútã ri nĩ. 'Bo ĩrivé ágó drã rá, ázini ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée ũdrãkĩ rá, 'yéná kukĩ Nōómé ri áyu. Nōómé kã léé 'i újã gōo Bêtélémé gá 'dãá, Rútã kĩnĩ, 'i lĩ mē vũ ní gé sĩ ĩndĩ, Rútã ẽ'yĩ Múngũ áda rĩ rá. Kōpi ã cakĩ dō Bêtélémé gá 'dãá lĩkĩcō rú drããsiyã, Múngũ sē Rútã ní ágó múké, ã'bũ be ni, rų ni Bōójã 'i. Bōójã ni Rútã ri jezũ 'i ní ũkũ rú, Bōójã ri kpá Nōómé ã tã mbaá ĩndĩ. Bōójã rĩ vé úyũ Rútã be rĩ ágá, ágó ázi anigé, rų ni Dãwũđĩ 'i, ágó rĩ 'bãgũ.

Ú'dógú'dógú Rútã vé 'dĩri lũ 'bá ní kĩnĩ, 'bá rĩ pi ãrevũ céré ẽ'yĩkĩ dō Múngũ ri rá, Múngũ rĩ kōpi ní tãkĩri sē rá.

Ēlĩmélékē pi ívé 'bá 'bêtĩ ásamvũ gé rĩ pi be mukĩ Mōábã gá

¹ Lókĩ 'bá tã lĩ'bã* rĩ pi ní ãngũ rųzũ ãngũ Īsērélé vé rĩ ágá rĩ gé, ẽbĩrĩ 'de ãngũ rĩ ágá ũnjĩ ũnjĩ. Ágó ázi kũrų Bêtélémé vé rĩ ágá, ãngũ Yúdã vé rĩ ágá, 'du ívé ũkũ ívé anji ãgō ĩrĩ rĩ pi be, 'de muų adrii ãngũ Mōábã vé rĩ ágá 'dálé ũkōlō. ² Ágó rĩ ã rų Ēlĩmélékē 'i, ũkũ ní ã rų Nōómé 'i, ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée, ázi rĩ ã rų Málónã 'i, ázi rĩ Kĩlĩyónã 'i. Kōpivé sũrų Ēfárátã, kōpi kũrų Bêtélémé vé rĩ ágá, ãngũ Yúdã vé rĩ ágá. Kōpi 'dekĩ muų adrii ãngũ Mōábã vé rĩ ágá.

³ Nōómé ágó ni Ēlĩmélékē ní drãzũ, ku Nōómé pi kũ ĩrivé anji ãgō ĩrĩ 'dĩ'bée be. ⁴ Anji ãgō ĩrĩ 'dĩ'bée ní anji ũkũ Mōábã vé ni pi jezũ 'i ní ũkũ rú, ũkũ ázi rĩ ã rų Úrũpã 'i, ázi rĩ Rútã 'i. Kōpi kã adrii caá 'dálé ílĩ muđrĩ, ⁵ Málónã pi ní ũdrãzũ Kĩlĩyónã be ĩrĩtrō, kukĩ Nōómé ri kũ anji ãkō, ágó ãkō.

Nōómé lē ívé anji ãgō rĩ pi vé ũkũ ĩrĩ 'dĩ'bée pēē gōo muų ívé ãngá

* **1:1** 1:1 'Bá tã lĩ'bã rĩ pi: 'Bá tã lĩ'bã rĩ pi Múngũ ũpē kōpi nĩ, kōpi ã pakĩ rĩ 'bá Īsērélé vé rĩ pi ívé arĩ'ba rĩ pi drígé sĩ. Kōpi rikĩ 'bá Īsērélé vé rĩ pi vé tã lĩj nĩ. Kōpi rikĩ kpá 'bá Īsērélé vé rĩ pi rųlĩ lókĩ 'dãri gé nĩ. † **1:6** 1:6 Úpi: Ēbéré tĩ sĩ, Múngũ zĩ 'i rų Yãwē, íffĩ nĩ, Múngũ adriipi muų 'dãni'dãni rĩ 'i. Kēlĩkō tĩ sĩ, 'bá Yãwē rĩ zĩ Úpi. Í řsų lã Búkũ 'dóngará vé rĩ ágá, Wũngará vé rĩ ágá, Rútã vé rĩ ágá, ázini Yónã vé rĩ ágá.

⁶ Nōómé kã yĩj ãngũ Mōábã vé rĩ gé 'dálé kĩnĩ, Úpĩ* sē ãnyãngã ka 'bá rĩ pi ní ãngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãá, Nōómé pi ní 'i útũzũ ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkũ pi be ãngũ Mōábã vé rĩ gé 'dálé, lēzũ 'i újãzũ gōzũ vúlé ãngũ Yúdã vé rĩ gé 'dálé ũzi. ⁷ Kōpi ní vũrã 'i ní rizũ adrizũ 'dãri kuzũ, Nōómé pi ní muųzũ ívé anji ũdrã'bã ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkũ pi be, kōpi 'duki lētĩ muųpi Yúdã gá rĩ, kōpi újãkĩ 'i gōzũ vúlé ãngũ Yúdã vé rĩ gé 'dálé ũzi.

⁸ Kũru Nōómé ní 'yozũ ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkũ pi ní kĩnĩ, "Ĩmi mvikĩ gōo ĩmivé ãngá ĩmi ẽndrēpĩ vũgá. Úpi ã 'bã ẽřĩ múké ĩmi ní, sų ĩmi ní ẽřĩ múké 'bãã ĩmivé ãgō ũdrã'bée gi rĩ pi ní, ázini ĩmi ní 'bãã má ní rĩ tũjĩ. ⁹ Úpi ã sē ĩmi ní ãgō ĩmi tã mba'bée múké ni pi." Kũru ĩri ní kōpi u'dezũ ẽzizũ bēđrĩ sĩ, Rútã pi Úrũpã be, kōpi ní 'i'dózũ ngozũ. ¹⁰ Kōpi ní 'yozũ Nōómé ní kĩnĩ, "Bá lēkĩ 'bã újã gōo muų mí be trų mivé 'bá rĩ pi vũgá 'dãá."

¹¹ Nōómé ní 'yozũ kĩnĩ, "Má anji rĩ, ĩmi újãkĩ ĩmi gōo ĩmivé ãngá 'dálé ũzi. Ngã ĩmi ní lēzũ muųzũ má vũgá sĩ ĩndĩ rĩ ã'di? Má gō anji ãgō tĩ đĩj, kōpi ã adrikĩ rĩ ĩmi ní ãgō rų? ¹² Má anji rĩ, ĩmi újãkĩ ĩmi gōo ĩmivé ãngá 'dálé ũzi, á dē gi, má ícō gōo ágó jeé đĩj ku. Má 'bã dō ẽřĩ ágó jezũ, ázini má adri dō ágó be ĩnjã ãndrũ nōri gé, má tĩ dō anji ãgō, ¹³ ĩmi nyo ícō tē cĩngbã cazũ lókĩ kōpi ní mbazũ rĩ gé rá? ĩmi nyo ícō adri ãgō ãkō kōpi útēzũ rá? Má anji rĩ, ĩmi ícókĩ útēé bã ku. Tã ĩmivé 'dĩri sē má ní ĩzãngã, ndē ĩzãngã ĩmivé rĩ rá, ã'diátãsiyã Úpi sē nóni ma ri ĩzãngã nya."

¹⁴ Kōpi gókĩ ngoo đĩj ũ'dũkō be urų 'dãá. Kũru Úrũpã ní ĩdrēpĩ rĩ u'dezũ ẽzizũ bēđrĩ sĩ, ĩri ní 'deuzũ muųzũ, 'bo Rútã áwĩ ívé rĩ adrii kũ ĩdrēpĩ Nōómé be.

Nōómé pi Rútã be mvikĩ gōo ãngũ Īsērélé vé rĩ gé

¹⁵ Nōómé ní 'yozũ Rútã ní kĩnĩ, "Í ndre drĩ kã, mí ẽ'yēpĩ rĩ 'de muųzũ ívé 'bá rĩ pi vũgá, ázini ívé múngũ rĩ pi vũgá, ĩmi 'dekĩ muų ĩri be trų."

¹⁶ Rútã ní 'yozũ kĩnĩ, "Mĩ 'yo má ku mi, dōku má gō vúlé 'dĩni ku. Vũrã mí ní muųzũ rĩ gé, ma mu ĩndĩ. Vũrã mí ní muųzũ adrizũ rĩ gé, ma kpá mu adri mí be trų. 'Bá mivé rĩ pi, kōpi adri 'bã mávé ni, Múngũ mivé rĩ, ĩri adri Múngũ mávé ni. ¹⁷ Vũrã mí ní drãzũ rĩ gé, ma kpá drã, 'i ma řĩ vũrã 'dãri gé. Á 'du dō tã rĩ ngãá sų má ní 'yoó rĩ tũjĩ kuyé, lē Úpi ẽ ĩrĩñã ma ũnjĩ ũnjĩ, drã rĩ 'bã

ãsamvú aco mí be nĩ.”¹⁸ Nõómé kã ndreé Rûtã lè mujú 'í vúgá sī Indī, gō tā āzi 'yoó ðīī kuyé.

¹⁹ Kúru ũkú ĩrĭ 'dī'bée ní 'dezú muzú, kōpi ní cazú Bètélémé gá 'dálé. Kōpi kã caá Bètélémé gá 'dāá, 'bá kŭjŭ agá 'dálé rĭ pi céré āyākī āyāyā kōpivé ícángará sī. Ũkú rĭ pi ní 'yozú kīnī, “Bá 'dīri nyo Nõómé 'i?”

²⁰ Nõómé ní újázú kōpi ní kīnī, “Á zĭkĭ ma Nõómé[‡] 'i ku. Īmi zĭkĭ ma Máraš, ā'diātāsīyā Múngú Ũkpō 'Dĭpa sē á cĭ drĭ ambamba. ²¹ Őtŭ má ní fĭzú muzú rĭ gé, ma ágó be, ma anjĭná be, 'bo Ūpĭ sē má újā ma ĩgōó lĭkĭcō rú. Ngá ĩmi ní ma zĭzú Nõómé rĭ ā'di? Ūpĭ sē á nya ĩzāngā, āzini Múngú Ũkpō 'Dĭpa sē má ĩsŭ drĭlĕ ũnjĭ.”

²² Nõómé ĩmvĭ ĩgōó āngŭ Mōábā vé rĭ gé 'dāásī, kōpi ĩmvĭkĭ Rûtã Mōábāzĭ rĭ be trŭ. Kōpi cakĭ Bètélémé gá 'dāá lóki ĩ ní rizú ũndú lĭzú rĭ gé.

2

Rûtã pi ĩsŭkĭ ĩ Bōójā be

¹ Ágó āzi rŭ ní Bōójā 'i, ágó rĭ Nõómé ágó ní Ēlĭmélékĕ vé máríté, ĩri ā'bú be, ĩri 'bá ĩ ní ĩnjĭ ĩnjĭ ní.

² Ū'dú ālu, Rûtã Mōábāzĭ rĭ ní 'yozú Nõómé ní kīnī, “Á lĕ mujú ũndú u'de'ba vŭgá sī rĭ pi u'dujú 'bá éšĭ be múké ícōpi má ĩzā koopi ní vé ómvŭ agá.” Nõómé ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mā mvá rĭ, 'í 'de mujú ĩyĭ.” ³ Kúru Rûtã ní 'dezú muzú, ĩri ní fĭzú ómvŭ agá 'dāá, ĩri ní 'dózá ũndú rĭ u'duzú 'bá ũndú lĭ'ba rĭ pi ā vŭdrĭ gé sĭ. Gō áamá ĩsŭ ákŭdĕ 'i rĭ ézĭ rĭ nga Bōójā adriúpi sŭrŭ Ēlĭmélékĕ vé rĭ agá rĭ vé ómvŭ agá.

⁴ Bōójā ní ícázú Bètélémé gá 'dāásī, ĩri ní 'bá ũndú lĭ'ba rĭ pi ezĭzú kīnī, “Ūpĭ ā adri ĩmi be!” Kōpi ní újázú kīnī, “Ūpĭ ā sē mí ní tákĭri!”

⁵ Bōójā ní 'bá ũndú lĭ'ba rĭ pi vé āmbúgú zĭzú kīnī, “Ūkú adriúpi ízōná rú 'dāri ā'di 'i?”

⁶ 'Bá ũndú lĭ'ba rĭ pi vé āmbúgú rĭ ní 'yozú kīnī, “Ūkú rĭ Mōábāzĭ, kōpi ĩbĭkĭ ĩmvŭ āngŭ Mōábā vé rĭ gélĕsĭ Nõómé be trŭ. ⁷ Ūkú rĭ zĭ té ma ũ'bŭtĭnjā rĭ sī kīnī, 'í lĕ ũndú u'de'ba vŭgá sī rĭ pi u'dujú 'bá ũndú lĭ'ba rĭ pi ā vŭdrĭ gé sĭ. Ūkú rĭ 'dó té ézĭ ngāá ũ'bŭtĭ, cĭmgbá ícázú sá nōri gé, mu uvuú sáŋá be mādā āpālā ā ndŭgé.”

⁸ Kúru Bōójā ní 'yozú Rûtã ní kīnī, “Mā mvá rĭ, 'í yĭ drĭ ma ká, ā mukĭ ũndú u'de'ba vŭgá sī rĭ u'dujú ómvŭ āzi agá ku, lĕ mí fŭ ómvŭ nōri agásĭ ku. Īmi adrikĭ mávé átĭ'ba ũkú rú nō'bée be nōgó. ⁹ Lĕ mí ndre āgō rĭ pi dō rĭ ũndú rĭ lĭ ómvŭ

agá 'dāá wōŭkō ngōri gé, 'í 'de ũkú adri'ba átĭ'ba rŭ rĭ pi ā vŭdrĭ gé sĭ. Á 'yo āgō rĭ pi ní gĭ, kōpi ā 'okĭ mí ũnjĭ ku. Yĭjĭ úvá ndĕ dō mí gĭ, 'í mu yĭjĭ āgō rĭ pi ní dāá ũdrĭ agá 'dāri ĩbée mvuú.”

¹⁰ Rûtã ní kŭmŭcĭ ũtĭzŭ vŭgá, ĩri ní 'í drĭ sĭzŭ nyōŭkŭ gé 'dāá, ĩri ní Bōójā rĭ zĭzú kīnī, “Ma jākāzĭ, ngá mí ní éšĭ múké 'bázú má ní, āzini mí ní má tā 'duzú 'bázú āmbúgú rĭ ā'di?”

¹¹ Bōójā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí ágó ní ní drázú rĭ ā vŭdrĭ gé, tā mí ní 'oó mí ĩdrĕpĭ ní rĭ, ũlŭkĭ má ní céré. Tā mí ní mí éťĕpĭ rĭ kuzú, mí éndrĕpĭ rĭ kuzú, mívé āngŭ kuzú ĩmvŭzú adrizú 'bá mí ní ũkŭ ní nĭjĭ kuyé nō'bée be nōri, ũlŭkĭ má ní gĭ. ¹² Lĕ Ūpĭ ā sē mí ní āndĕma āmbúgú tā mí ní 'oó rĭ sĭ, Múngú ĩsĕrĕlĕ rĭ pi vé mí ní ífĭ ĩrivé ũpĭlĕ'bĭ ā ndŭgé rĭ ā ũtĕ mí.”

¹³ Rûtã ní 'yozú kīnī, “Āmbúgú mávé rĭ, lĕ mí 'bá éšĭ múké má ní muzú nyonyo, má ā adri dō átĭ'ba mívé ní kuyé drāáasiyā, tā mí ní átá múké má éšĭ ũmĭzú 'dīri, sē má ní āyĭkō.”

¹⁴ Kā caá sá ĩnyá nyazú rĭ gé, Bōójā ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ĩmvŭ nōgó, 'í 'du pánga rĭ dŭú tĭjĭ agá 'dāá.” Kúru Rûtã ní úrizú 'bá ũndú lĭ'ba rĭ pi ā gārā gá, Bōójā ní ũndú ĩ ní usĭjĭ rĭ sĕzú ĩri ní, Rûtã ní ũndú rĭ cĭzú épĭzú, ĩri ní ĩmbĭtā ní kuzú. ¹⁵ Rûtã kã gōo ngāá ũndú rĭ u'dungará gá 'dāá, Bōójā ní átázú ívé átĭ'ba āgō rŭ rĭ pi ní kīnī, “Rûtã lĕ dō ũndú rĭ u'dujú ũlĭlĭ ĩ ní úmbé rĭ pi ásamvŭ gé sĭ, ā 'yokĭ ĩri ní tā ũnjĭ ku. ¹⁶ Īmi unjekĭ ũndú rĭ pi ũlĭlĭ rĭ pi agásĭ ú'bé vŭgá, ā u'dŭ rĭ 'í ní, ā 'yokĭ ĩri ní tā ũnjĭ ku.”

¹⁷ Rûtã ní ũndú rĭ u'duzú cĭmgbá ũndrĕnjā gá, co ũndú rĭ ũvŭ sĭ trĕ mĭlĭmĭlĭ, ũ'bĭ ũndú rĭ caá kĭlō muzŭ drĭ ní ĩrĭ. ¹⁸ ĩri ní ũndú rĭ 'duzú muzú kŭrŭ agá 'dāá, ĩri ní 'dazú 'í ĩdrĕpĭ ní. ĩri ní ũndú ĩ ní usĭjĭ, 'í ní cĭi tĭ rĭ vé ĩmbĭtā jĭzú sĕzú 'í ĩdrĕpĭ ní.

¹⁹ ĩdrĕpĭ ní ĩri zĭzú kīnī, “Āndrŭ 'í mu ũndú rĭ u'dujú ĩngŭgá? 'Í nga ézĭ rĭ ĩngŭgá? Tákĭri ā adri 'bá mí ĩzā koopi rĭ be.” Kúru Rûtã ní 'bá 'í ní ézĭ ngazú vŭ ní gé rĭ lŭzú 'í ĩdrĕpĭ ní kīnī, “Ágó má ní ézĭ ngāá ĩri vŭgá āndrŭ rĭ, rŭ ní Bōójā 'i.”

²⁰ Nõómé ní 'yozú 'í ũkú ní ní kīnī, “Ūpĭ riipi éšĭ múké 'bāapi 'bá ĩdri rŭ rĭ pi ní, āzini 'bá ũdrā'ba gĭ rĭ pi ní rĭ, ā 'bā tákĭri ágó 'dāri drĭgé. Ágó 'dāri 'bávĕ máríté pĭrĭ ní, ĩri 'bávĕ nyōŭkŭ je gō vŭlé ní.”

²¹ Rûtã Mōábāzĭ rĭ ní 'yozú kīnī, “Ágó rĭ 'yo má ní kīnī, má áwĭ adrii 'bá ũndú lĭ'ba rĭ pi be trŭ cĭmgbá sá kōpi ní ívé ānyāngā ĩkŭnázú dezú céré rĭ gé.”

‡ 1:20 1:20 Nõómé: Rŭ Nõómé rĭ vé ífĭfĭ āyĭkō.

²² Nõómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, "Má mvá rī, ĩri múké, 'í mu ùndú rī u'duú ĩrivé átí'ba ùkú rú rí'ba ànyāngā ĩkūnā'ba rī pi ā vùdrī gé sī, ā' diātāsīyā 'ba āzi vé òmvú agá, ā' oki rī mi ùnjī ku."

²³ Kúru Rútã ní rizú ùndú rī ā vùdrī u'duzú átí'ba ùkú rú rí'ba ězī nga'bée Bõójã ní rī pi ā vùdrī gé sī, cĩngbã kòpi ní ànyāngā rī ĩkūnāzú ðezú rī gé. Rútã pi rikí adrii ìdrèpi be trū.

3

Nõómé ẹzì tã Rútã ní

¹ U'dú àlu, Rútã ìdrèpi Nõómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, "Má mvá rī, lè mà ndā mí ní 'bèṭí mi ruyipi múké ni. ² Bõójã mí ní ùndú rī u'duú ĩrivé átí'ba ùkú rú ězī nga'bée rī pi ā vùdrī gé sī rī, ĩri 'bavé máríté. Āndrū ĩnījã sī, Bõójã rī mu ùndú ndrī vūrā ĩ ní rizú ùndú cozú rī gé. ³ Mí ũjī mí, 'í trī mi ùdu ngũipi ndrīndrī ni sī, 'í su bõngó múké ni. 'Í 'de muṣú vūrā ĩ ní ùndú cozú rī gé 'dāá, 'bo mí sē ā ñí amá 'yozú kīnī mí 'dāá'dā 'dīni ku, 'í tē, ā nya ívé ìnyá, āzini ā mvú ívé ngá ðeḗ. ⁴ Bõójã la dō vūgá gí, 'í ndre vūrā ĩri ní lazú rī, 'í mu bēlengíṭí rī ówú pá ní gé sī, 'í la vūgá. ĩri tã 'í ní lée mí 'du ngaá rī lū mí ní rá."

⁵ Rútã ní újázú ĩri ní kīnī, "Tã mí ní 'yoó 'dīri, ma 'du nga rá."

Rútã à'yí tã Nõómé ní ẹzì 'í ní rī ngaá rá

⁶ Rútã ní 'dezú muṣú vūrā ĩ ní rizú ùndú cozú rī gé 'dāá, sù ìdrèpi ní lūú 'í ní rī tīnī.

⁷ Bõójã kã ìnyá rī nyaá, āzini kã ívé ngá mvú ðeḗ, gō adrii àyikó sī, ĩri ní muṣú lazú vūgá, la ùndú ĩ ní drōó rī ā gārā gá. Rútã ní 'í njezú muṣú, ĩri ní bēlengíṭí pá ní gé rī ówúzá, ĩri ní lazú pápálésila. ⁸ Kã caá ĩnī ágagá, Bõójã ní aruzú àyāngará be, kã 'í újã, ìsú ùkú la kú 'í pápálé gélésila.

⁹ Bõójã ní zizú kīnī, "Mí 'ā'di 'i?" Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Bá rī ma 'i mívé átí'ba Rútã 'i. Mí ísé mívé bēlengíṭí è tī mà drī òzúú àní,* ā' diātāsīyā mí mávé máríté, mí 'bavé máríté piri ni, mí 'bavé nyòókú je gō vúlé nī."

¹⁰ Bõójã ní újázú kīnī, "Má mvá rī, Úpí ā 'bã tákiri mí drīgē. Ẹṣí múké mí ní 'bãá má ní 'dīri, ndē mí ní 'bãá mí ìdrèpi ní rī rá. 'Í 'bã mí anjī āgō adri'ba ā'bú be, dōku ā'bú àkó rī pi drīgē kuyé. ¹¹ Má mvá rī, 'í 'o ũrī sī ku. Ngá mí ní zījī má tī gé rī, má sē mí ní rá. 'Bá kūrú agá rī pi ārēwú céré nīkí amá rá 'yozú kīnī, mí ùkú adriipi tã be múké ni. ¹² Ádarú ma kōdō ícò nyòókú rī je gō vúlé nī, 'bo máríté āzi piri piri nyòókú rī

jeepi ni anigé. ¹³ Lē mí adri nõgō ĩnījã nõri sī, āngú rī kãdō ówú, máríté rī ā'yí dō nyòókú rī jeé gōó vúlé rá, ĩri múké, ā je gōó ĩyí. 'Bo gā dō jegá sī, ádarú Úpí endrèṭi gé, ma tã rī 'du nga rá. 'Í la nõgō cĩngbã cazú ũ'bùṭinjã gá."

¹⁴ Kúru Rútã ní áwízú lazú ágó rī ā pápálé gá 'dīgē, cĩngbã ũ'bùṭinjã gá, 'bo ĩngá ĩnógósí, sã 'dãri 'ba āzi ícò ógúpi rī nījī amá ku. Kúru Bõójã ní 'yozú kīnī, "Lē 'bã āzi ā ñí amá 'yozú kīnī, mí vūrā ùndú cozú rī gé nõgónó 'dīni ku."

¹⁵ Bõójã ní kpá 'yozú kīnī, "Mí ĩjī mívé bõngó mí ní 'beé mí rú'ba gá 'dīri, mí aja vūgá 'dīgē." Bõójã ní ùndú rī yizú ngá ā 'a áziyá, ũ'bī caá kiló pūkú na, ĩri ní dázú bõngó rī agá 'dāá, ĩri ní 'duzú 'bázú Rútã drīgē. Kúru Bõójã ní 'í újázú gōzú vúlé kūrú agá 'dāá.

¹⁶ Rútã kã caá 'í ìdrèpi Nõómé vūgá 'dāá, ìdrèpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Má mvá rī, tã rī 'o 'í ĩngóni?" Kúru Rútã ní tã Bõójã ní 'oó 'í ní rī ùlúzá céré 'í ìdrèpi ní. ¹⁷ ĩri ní gōzú 'yozú kīnī, "Sē má ní ùndú ngá ā 'a áziyá, ā' diātāsīyā kīnī, má ícò ĩgōó má ìdrèpi vūgá nõlé drī be ule ku."

¹⁸ Kúru Nõómé ní 'yozú kīnī, "Má mvá rī, lè mí ùtē tã ìmúpi 'í ngaapi rī ẹṣí be mādā. Tã 'dīri sē ágó rī ā ùmí tu pá āndrū ku, cĩngbã ĩri ní tã 'dīri útúngará gá."

4

Bõójã je Rútã rī 'í ní ùkú rú

¹ Bõójã mu úri kuú kūrú rī vé kēṭíjé* gá 'dāá. Máríté Bõójã ní tã ní 'yoó ĩri nyòókú rī je ní rī kã ícá, Bõójã ní ĩri zizú kīnī, "Ūndígó, mí ìmú má vūgá nõó, mí ìmú úri vūgá." Kúru máríté rī ní muṣú úrizú vūgá. ² Bõójã ní 'bã ambugu rī pi ùpèzú muṣú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Lē ìmi úríkí 'dīgē." Kúru kòpi ní úrizú vūgá.

³ Kúru ĩri ní 'yozú máríté rī ní kīnī, "Nõómé ìmúpi āngú Mõábã vé rī gélésí rī, lē 'bã édrīpi Èlímèlèkè vé nyòókú urukò uzijí rá. ⁴ Má ùṣú, á lē tã ní ĩjī ùlúú mí ní, mí je rí nyòókú rī, 'bã úri'ba nõ'bée ā nīkí rí ĩndī, āzini mávé 'bã ambugu rī pi ā nīkí rí tã ní ĩndī. Mí dō je rá, 'í je. 'Bo 'í je dō ku, 'í lū má ní, má ñí rí 'yozú kīnī, 'í je ku. Ā' diātāsīyā nyòókú rí ícókí sée jeé 'bã tūngú ní ní ku, mí je nī, āzini má je nī." Máríté rī ní 'yozú kīnī, "Ma je rá."

⁵ Kúru Bõójã ní 'yozú kīnī, "U'dú mí ní nyòókú rí jezú Nõómé vūgá rī gé, mí kpá Rútã ówúzígó ágó ní drãapi gí 'dīri é'yí mí ní ùkú rú, nyòókú 'dīri ā adri rí àvú rí vé nī, āzini ĩrivé úyú rī pi vé nī."

* 3:9 3:9 Mí ísé mívé bēlengíṭí è tī mà drī òzúú àní: Mèrè Èbèrè pi vé rí gé, tã 'dīri vé ífifi lū kīnī, Mí é'yí má mí ní ùkú rú. * 4:1 4:1 Kūrú rí vé kēṭíjé: Kūrú rí vé kēṭíjé 'dīri, ĩri vūrā 'bã Íserelè vé rí pi ní rizú tã útúzá ní.

⁶ Kúru máríté rĩ ní 'yozú kīnī, “Má ícò nyòòkú rĩ jeé ku, à'diātāsīyā nyòòkú má ní jeé 'dĩri, ì ímù 'dù má drígé sī rá. Lē mí je nyòòkú rĩ nī, á je ku.”

⁷ Ọtù mēř Īserélē rĩ pi vé rĩ gé, kòpi kádò ngá ufuú, 'bá àzi ri ívé mòřòkú nje sē 'í ógúpì ní. 'Dĩri lū 'yozú kīnī, tã rĩ útúkí gí.

⁸ Kúru máríté rĩ ní 'yozú Bōójã ní kīnī, “Í je nyòòkú rĩ ìyí.” Īri ní ívé mòřòkú njezú 'í pá gá sī.

⁹ Kúru Bōójã ní 'yozú 'bá ambugu rĩ pi ní, àzini 'bá rĩ pi ní cére kīnī, “Àndrū sī, ìmi ndrekí tã rĩ ìmì mị sī gí, á je ngá Ēlīmēlékē vé rĩ, Kīlīyōnā vé rĩ, àzini Mālónā vé rĩ Nōómé vùgá gí. ¹⁰ Má é'yj kpa Mālónā vé ọwùzj Rútà Mōábāzj rĩ má ní ùkú rú gí, àvù rĩ vé rù á adri rĩ ùgògò, àzini mà mba rí ngá ìrivé rĩ à tã. Ìrivé rù á àvī rĩ 'bá ìrivé rĩ pi àsámvú gé sī ku, àzini ìrivé kùrù agásí ku, àndrū sī, ìmi ndrekí tã rĩ ìmì mị sī gí.”

¹¹ Kúru 'bá ambugu rĩ pi 'bá adri 'bá kẹ̀tìlè gá rĩ pi be, kòpi ní 'yozú kīnī, “Bá ndrekí tã 'dĩri 'bá mị sī gí. Úpí á sē ùkú riiipi ìmùpi mị vùgá 'dĩri ní anjīnã sù Īri ní sēé Rāélē pi ní Léyã† be rĩ tīnì, ùkú 'dī'béé tìkí úyú Īserélē vé rĩ pi nī. Lē mí adri à'bu be kùrù Ēfārátá vé rĩ agá 'dīgé, mī rù á kùkù Bētēlēmē gá 'dīgé. ¹² Lē Úpí á sē ìmi ní anjīnã ùkú mvàṅá rú 'dĩri be, 'bẹ̀tj mívé rĩ àsámvú gé, lē ìmi tìkí anjīnã sù Pēřézi vé rĩ tīnì, Yùdã pi Tāmārã be, kòpi tìkí Pēřézi‡ rĩ nī.”

¹³ Kúru Bōójã ní Rútà ri é'yjzú 'í ní ùkú rú. Bōójã pi ní adrizú Rútà be, Úpí sē Rútà ìsù 'a, Īri ní mvá ágóná tìzú. ¹⁴ Ùkú rĩ pi ní 'yozú Nōómé ní kīnī, “Ē ìngúkí Úpí ri, àndrū sī, Úpí sē mí ní mvá ágóná ìmùpi mívé ngá ē tì ruùpi ni gí, ìrivé rù á kù àngù Īserélē vé rĩ agá mžú nyonyo. ¹⁵ Īri sē mī adri àyīkō sī, mī kádò ícá àrākã rú, Īri mī tã mba nī. À'diātāsīyá mī ùkú ni mī lēēpi lēlē rĩ, tì Īri nī. Ìrivé tã 'oó múké rĩ, ndē anjī ézjřj pi vé rĩ rá.”

¹⁶ Nōómé ní mvàṅá rĩ 'džú ruzú 'í drígé, Īri ní mvàṅá rĩ à tã mbazú. ¹⁷ Ùkú adri 'bá 'dágá rĩ pi kīnī, “Nōómé ri mvá be.” Kòpi ní mvàṅá rĩ á rù 'dazú Òbédē 'i. Òbédē ní Yésē rĩ tìzú, Yésē ní Dāwùdđ§ ri tìzú.

Ē'bjpì Dāwùdđ vé rĩ pi

¹⁸ Úyú Pēřézi vé rĩ pi 'dī: Pēřézi tì Ēzīrónã ri, ¹⁹ Ēzīrónã tì Rámã ri, Rámã tì Āmīnādábã ri, ²⁰ Āmīnādábã tì Nāsónã ri,

Nāsónã tì Sālīmóni ri, ²¹ Sālīmóni tì Bōójã ri, Bōójã tì Òbédē ri, ²² Òbédē tì Yésē ri, Yésē ní Dāwùdđ ri tìzú.

† **4:11** 4:11 Rāélē pi vé tã Léyã be rĩ: Rāélē pi vé tã Léyã be rĩ, 'í lã Í'dóngárã 29-33. ‡ **4:12** 4:12 Pēřézi: Pēřézi, Yùdã, àzini Tāmārã vé tã, 'í lã Í'dóngárã 38:6-30. § **4:17** 4:17 Dāwùdđ: Múngú Īpē Dāwùdđ ri adrii 'bágú Īserélē rĩ pi vé ni, ezj kīnī, 'bágú u'di ri ìmù ifù ìrivé úyú agá, Īri mālūngã rĩ rù mžú 'dani'dani, 'bágú rĩ Yēsù Kùrisitō 'i. 'í lã Sāwùmã 132:11-12; Ezj 2:30. Tìkí Dāwùdđ ri ìsù àkùdē ìlì rĩ ca òlìfù àlu (1,000) gí, ìlì 'dãri gé, ìsù tìkí dñ Yēsù Kùrisitō ri kuyé. 'í lã 1 Sāmùélē 16-30; 2 Sāmùélē 1-24; 1 'Bágú 1-2.

**Búkū
Yónā
vé rī
Tã búkū rī vé rī ã
ũlũngará**

Búkū 'dīri ĩri 'bá ní ú'dógú'dógú nēbī Yónā vé rī ã tā ũlū. Múngú lū Yónā ní kīnī, ã mụ ú'dúkọ ívé rī ũlūú 'bá adri'bá kūrú Nínéwē vé rī agá rī pi ní, 'bá Nínéwē vé rī pi Yáhúđī rī pi be, kōpi ari'ba rú í ãsámví gé sī. Yónā lē Múngú ã ú'dj 'bá Nínéwē vé rī pi ũdráá céré 'dīisī rá. Yónā nga ápá Múngú ęndręti gé 'dīisī rá, tų kŭlŭmgbá ãmbúgú ni agá, lē zoó mųzú yīi tafu rī agásī. 'Bo 'dúkí ĩri 'beé yīi agá, Múngú sē Yónā adri 'bī ãmbúgú rī agá 'dāá ĩdri rú. Vŭđrī ni gé, Yónā gō 'deé mųzú tī Múngú vé rī ũlūú kūrú Nínéwē vé rī agá 'dāá rá, 'bá Nínéwē vé rī pi céré újákí ęsí ívé ũnjikányā agásī rá. Kúru Múngú ú'dj 'bá rī pi kuyé, iza kpá kūrú rī kuyé, sē Yónā ã 'a gō veé ãní ambamba. Búkū rī vé ũđú gé, Múngú 'l' da Yónā ní lŭzú kīnī, 'i lęngará vé ni, 'i ęsí ĩdrikídri, 'bá rī újá dō ęsí rá, ázini ĩnjī dō 'i rá, 'i ĩri pa rá.

Yónā nga ápá Úpí ęndręti gé sī rá

¹ Ú'dj ǎlu, Úpí* Múngú átá Yónā Āmītáyī mŵpí be kīnī, ² "Í nga mųi kūrú ãmbúgú Nínéwē vé rī gé 'dāá, 'i 'yo 'bá rī pi ní, á ndre tá ũnjī kōpi ní 'oó rī gí."

³ 'Bo Yónā gā tā Úpí Múngú ní ęzīi 'i ní rī sī, nga ápá mųzú Tārāsísá gá. 'De mųzú kījī Yópā vé rī gé 'dāá, ĩri ní kŭlŭmgbá lępi mųpí Tārāsísá gá ní ĩsúzú, ĩri ní ęci rī vé mŭfęngā ũfęzú, ĩri ní fizú úrízú kŭlŭmgbá rī agá, ĩri ní mųzú Tārāsísá gá 'dāá, nga ápá Úpí Múngú ęndręti gé 'dīisī rá.

⁴ Kúru Úpí Múngú ní ũlī ĩpézú vjzú ũkpō be yīi tafu rī agá 'dāá, ũlī rī lē kōdō kŭlŭmgbá rī vjī ũņō kpelékpélé. ⁵ 'Bá rī 'bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi céré 'okí ũřī sī, 'bá ǎlu ǎlu 'de rīi ngoó ívé Múngú ęndręti gé. Kōpi ní ngá ęnjī 'bá ęnjī ęnjī kŭlŭmgbá agá 'dāá rī pi u'duzú ú'bézú yīi agá 'dāá, kŭlŭmgbá rī ę njī rī ǎni ku.

'Bo Yónā fi laá ú'dj koó kpílkpílī kŭlŭmgbá rī vé 'a í ní ęlīi vŭgálęsila rī agá 'dāá. ⁶ 'Bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi vé ãmbúgú ní 'dezú mųzú ĩri vŭgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí rī ú'dj ko áyu ǎsī? Mí ingá

urų, 'i zj mívé Múngú! Sā ázi sī ĩri ícō 'bá ĩzā ko rá, 'bá ícókí ũdráá ku."

⁷ 'Bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi ní átázú í ãsámví gé sī kīnī, "Īmi ĩmŭkí 'bá 'bekí jęké, 'bá nŭkí rī 'bá tá nōri ĩjpi 'bá drĳę rī ámá ǎni." Kōpi ní jęké rī 'bezú, jęké rī 'de Yónā ã rŭtí sī.

⁸ Kúru kōpi ní Yónā rī zjzú kīnī, "Í lŭ 'bá ní, 'bá tá ũnjī nōri ĩjpi 'bá drĳę rī ã'di 'i? 'Í 'o ã'di? Mí íbī ĩmŭ íngōōsīla? Āngŭ mívé rī ã rŭ ã'di? 'Bá mívé rī ã'di pi?"

⁹ Yónā ní újázú kīnī, "Ma Ēberęgú,† ma rī Úpí Múngú adripi 'bŭ gé, nyōókŭ rī gbīpi yīi tafu rī be rī ĩnjī."

¹⁰ Tã Yónā ní 'yoó 'dīri sē kōpi ní ũřī, kōpi ní ĩri zjzú kīnī, "Í 'o ã'di?" (Kōpi nŭkí ámá rá 'yozú kīnī, Yónā ápá Úpí Múngú ęndręti gé sī ápápá, ã'diātāsīyā Yónā lŭ kōpi ní drĳdrĳ rá.)

¹¹ Ũlī rī ká yīi rī vjī, yīi rī úvá ngŭyá ngŭyá. Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Bá 'okí mī íngóni ũlī vjīpi ũkpō be ambamba 'dīri ã tu rī pá ǎni?"

¹² Yónā ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi 'dúkí ma 'beé yīi tafu rī agá 'dāá, ũlī vjīpi ũkpō be 'dīri, ĩri ícō pá tu rá. Á nŭ rá á 'o ũnjikányā rī ma 'i, ũlī rī ní vjzú ũkpō be 'dini ǎni."

¹³ 'Bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi ũ'bĳkí kōdō ũkpō sī kŭlŭmgbá rī sōo gōo vŭlę ǎngŭ nyōókŭ rú rī gé 'dāá, 'bo kōpi ícókí ku, ã'diātāsīyā ũlī rī gō vjī drĳdrĳ 'dāri ndęé rá.

¹⁴ Kúru kōpi ní ngozú Úpí Múngú ęndręti gé, "Á Úpí Múngú, 'bá ní lęé ágó nōri vé ĩdri 'beé ǎvŭ rī sī, mŭ ku 'bá ũdráá ku. 'Bá ní lęé ágó tá ákó nōri 'dĳi dráá rī sī, lę mŭ lĳ tá ǎni 'bá drĳę ũnjī ku. Á Úpí Múngú, tá rī nga 'i sŭ mŭ ní lęé á nga 'i rī tĳi gí." ¹⁵ Kúru kōpi ní Yónā rī 'dŭzú 'bezú yīi tafu rī agá 'dāá, koro yīi rīpi úvápi ngŭyá ngŭyá rī ní pá tuzú. ¹⁶ Tã 'dīri sē 'bá kŭlŭmgbá rī újī 'bá rī pi rukí Úpí Múngú rī ǎni rá, kōpi í'dúkí rōbōņō zāá Úpí Múngú ní, ázini kōpi sōkí ũyō ęzī ngazú ĩri ní.

¹⁷ 'Bo Úpí Múngú sē 'bī ãmbúgú te Yónā rī, Yónā adri caá 'bī rī agá 'dāá ũřŭná na ĩnjī ná.

2

Yónā zj Úpí Múngú rī ř'bī agá 'dāá

¹ Yónā rī ívé Úpí Múngú rī zjī ř'bī agá 'dālę. ² ĩri ní 'yozú kīnī,

"Īzāngā má ní ĩsŭ rī agá, Úpí Múngú, á zj mī,

* **1:1** 1:1 Úpí: Ēberę tī sī, Múngú zj 'i rŭ Yáwę, íffī ní, Múngú adripi mųzú 'dání'dání rī 'i. Kęlĳkŭ tī sī, 'bá Yáwę rī zj Úpí. Í řsŭ lá Búkū Í'dóngará vé rī agá, Wŭņgárá vé rī agá, Rŭtá vé rī agá, ázini Yónā vé rī agá. † **1:9** 1:9 Ēberęgú: Ābŭrámā rī Ēberęgú. ĩrívę mŭvá vé mŭvá Yōkōbŭ rī gōkí řj ĩsēręlę, sā ázi sī ĩrívę úyú rī pi í rī zj Ēberę, sā ázi sī í kpá zj ǎnjī ĩsēręlę vé rī pi. Sā Yęsŭ vé rī gé, í rī kōpi zj Yáhúđī.

'í yí ma rá.
 'Bú āngū sǐzú rī agá 'dāá, á zī mī mā ǐzā
 koó,
 'í yí ma rá.
 3 'Í 'be ma tíi yīi tafu rī ā ndúgē 'dāá,
 á tí yīi tafu kuṓpi kuṓku rī ā ndúgē 'dāá,
 yīi rī ǐmūlū ma rá.
 Ūlī mī ní sēē vīi ũkpō be 'diri,
 sē yīi rī ǐmūlū ma céré.
 4 Má ũsū déna,
 mī adi ma gí,
 má ícō gōó
 mívé jó āmbúgú uletere rī ndree ḍīi
 ku.
 5 Á tí yīi kuṓpi kuṓku rī ā ndúgē 'dāá,
 yīi rī ǐmūlū ma céré,
 ásé duṓpi yīi agá 'dāá rī ǐmūlū mā drī
 céré.
 6 Á 'de tíi ǐrā ā ndúgē 'dāá,
 nyōókú rī ōzū mā drī céré,
 'bo mávé Úpí Múngú,
 mī ídrí ma 'bú agá 'dāási rá.
 7 Úpí Múngú, má kā áamá mávé ídrí lē
 fūúfū,
 á zī mī,
 mávé zǐngará ca
 mívé jó āmbúgú uletere rī agá 'dāá, 'í
 yí ma rá.
 8 'Bá rī 'bá ngá ǐ ní údé drī sī rī ǐnjǐ 'bá
 múngú rú rī pi,
 kōpi gāki ేశí múké Múngú vé rī sī.
 9 'Bo ma mī ní ũngō ōwō 'dífō sēzú ní ngo,
 ma mī ní rōbōṅō zā.
 Ūyō má ní sōó rī, ma tā ní 'du nga rá.
 Úpí Múngú rī 'bá pa tā ũnjǐ agási ní."
 10 Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, ǐ'bǐ rī ē
 íwé Yónā rī āmvé, ǐ'bǐ rī ní Yónā rī íwézú
 nyōókú ā'wí rú rī drīgē 'dāá.

3

Yónā mu Nīnēwē gá 'dāá rá

1 Kúru Úpí Múngú ní gōzú átázú Yónā
 ní ḍīi kīnī, 2 "Í 'de muṓ kūrú āmbúgú
 Nīnēwē vé rī agá 'dāá, mī ũlū ú'dúkō má
 ní ũlūú mī ní rī 'bá rī pi ní."
 3 Yónā mu Nīnēwē gá 'dāá rá, sū Úpí
 Múngú ní eṓjǐ ǐrī ní rī tǐnjǐ. Nīnēwē rī kūrú
 āmbúgú, 'bá rī ícō ేశí 'a ní gé sī ca ú'dú
 na. 4 Ú'dú Yónā ní fizú cazú kūrú rī agá
 'dāá rī gé, ǐrī ní áyúú 'bá rī pi ní kīnī, "ేశí
 ú'dú pūkú sū, ǐ imū Nīnēwē rī iza 'dīisí rá."
 5 'Bá Nīnēwē vé rī pi ē'yǐki Múngú rī āní
 rá. Kúru kōpi ní áyúú kīnī, lē 'bá rī pi
 ārēwú céré ā 'biki ǐ 'a'bia'bi, ā nyaki ngá
 ku, í'dóúú 'bá ambugu rī pi vúgá, cazú anji
 nyírǐná rī pi vúgá, lē kōpi ā úsúki bōngó
 ǐrǐkó rú ní áyu.

6 Ú'dúkō 'dīri kā caá 'bāgú Nīnēwē vé
 rī vúgá 'dāá, ǐngá ívé lúpá mǎlungá vé rī
 drīgē sī uru, unje ívé bōngó āmbūgú vé
 rī 'í rú 'bá gá sī rá, í'dú bōngó ǐrǐkó rú ní
 suú 'í rú 'bá gá áyu, ǐrī ní gōzú úrízú vúgá
 fǐrǐndǐ agá.

7 'Bāgú rī ívé ũgalaku rī pi be, kōpi ní
 áyúú 'bá Nīnēwē vé rī pi ní kīnī,

"Lē 'bá rī pi, dōku tǐ rī pi, dōku kābilō
 rī pi ā nyaki ngá ku, dōku ā mvukǐ yīi
 ku. 8 'Bá rī pi ānyāpá rī pi be céré, lē
 kōpi ā sukǐ bōngó ǐrǐkó rú ní áyu. Lē 'bá
 ālu ālu ā zǐ Úpí Múngú rī, ā ku ívé tā 'í
 ní ríi 'oó ũnjǐ rī rá, āzini ā ku adringará
 gbórókó rú rī rá. 9 Sā āzi sī, Múngú rī
 ívé yǐkǐ újá rá, ేశí ní gō veé ku, 'bá ícókǐ
 ũdrāá ku."

10 Múngú kā tā kōpi ní 'oó rī ndree, āzini
 kā ndree kōpi kúkǐ tā ũnjǐ 'ongará gí, gō ívé
 yǐkǐ újá rá, ǐrǐná kōpi kuyé, sū ǐrī ní 'yoó
 rī tǐnjǐ.

4

*ేశí múké Úpí Múngú ní 'bāá rī sī sē
 Yónā ē ేశí ve rá*

1 'Bo tā 'dīri sē Yónā adri āyǐkō sī kuyé,
 ేశí ní ve rá.* 2 Kúru ǐrī ní Úpí Múngú rī
 zizú kīnī, "Á Úpí, á nǐ áamá rá 'yozú kīnī,
 mī ícō 'bá Nīnēwē vé rī pi ú'dú ũdrāá ku, sē
 má ní mávé āngū kuzú, má ní ápázú muṓzú
 Tārāsísá gá ānī. Á nǐ rá, mī ేశí múké, āzini
 mī ేశí ídríkídrí, mī ేశí ve tā sī mbēlēná ku,
 mívé lēngará aga rá, mī Múngú riipi 'bá
 trūúpi ũnjǐkānyā agási ní, āzini mī rī mī
 yǐkǐ újá, mī lē 'bá 'ḍīi ku. 3 Úpí Múngú, lē
 mā drā 'dīisí rá, ā'diātāsīyā ǐrī múké má
 ní drāzú 'dīisí rá, ndē má ní adrizú ídrí rú
 rī."

4 'Bo Úpí Múngú ní újázú ǐrī ní kīnī, "Ngá
 mī ేశí ní vezú rī ā'di?"

5 Yónā ní fūzú muṓzú kūrú rī vé wōókō
 ũtǐ ní ǐfungará gálé rú rī gé 'dāá. ǐrī ní
 ápālā 'bezú vūrā 'dāri gé, ǐrī ní úrízú ápālā
 rī ā ndúgē, tē rií ndree dō tā ǐngóni rī 'í
 nga kūrú Nīnēwē vé rī agá ní. 6 Kúru Úpí
 Múngú ní peṓjǐ sēzú 'duzú Yónā ní ǐndrǐ rú,
 Yónā ā adri rī ānī múké. Peṓjǐ rī ní ǐfūú
 duṓ rī sī, sē Yónā ní āyǐkō. 7 Kā muṓ adrii
 drǐ 'dīnī, ú'bútǐ kǐnjǐkǐnǐ, Múngú ní ũ'bǐ
 ǐpēzú imūzú peṓjǐ rī nyazú, peṓjǐ rī gō 'wi
 rá. 8 Útǐ rī kā ǐfūú, Múngú ní ũlī áci áci
 ní ǐpēzú ũtǐ ní ǐfungará gálésīla, ũtǐ rī zā
 Yónā ē drǐ, ũkpō ní de ānī rá, lē kōdō drāá
 ānī drādrā. ǐrī ní 'yozú kīnī, "Má ní adrizú
 ídrí rú, ícō ku, lē mā drā 'dīisí rá."

9 'Bo Múngú ní 'yozú Yónā ní kīnī, "Ngá
 sēepi mī ేశí ní vezú peṓjǐ rī vé tā sī rī ā'di?"

* 4:1 4:1 Yónā ē ేశí ve rá: Yónā ē ేశí ve Úpí Múngú ní, ǐrī ní 'bá Nīnēwē vé rī pi ú'dú drāá kuyé rī sī.

Yónā ní 'yozú kīnī, “Tā mā ẹ̀ṣì ní vezú rī, ìrì tā áda, lē mā drā 'dīísì rá.”

¹⁰ 'Bo Úpí Múngú ní 'yozú Yónā ní kīnī, “Í sa peṭi rī nī kuyé, mí údé ndūyú ní nī kuyé, á ndre peṭi rī vé tā fi mí ẹ̀ṣì agá ambamba. Peṭi rī du ìnṣà rī sī, gō drāá ìnṣà rī sī. ¹¹ Kùrú Nīnéwé vé rī agá 'dāá, 'bá rī pi vé kālāfe aga élifū mūdūrūlū ālu pūkú ìrī (120,000) rī rá, 'bá rī pi acokí tā múké pi āsámwú tā ūnjí be ku, ānyāpá rī pi 'dālé kárákará. 'Í lē mā 'bā ẹ̀ṣì múké 'bá 'dā'bée ní ku?”

**Ū'dúkó múké
Mātáyo
ní sǔ rǐ
Tā búkū rǐ vé rǐ ā
ūlungará**

Mātáyo ri Yēsū vé 'bá áyúáyū mǔdrǐ drǐ ní ĩrǐ rǐ pi vé ógúpǐ. Tā ā pá āmbúgú ĩri ní búkū 'dirǐ sǐzú rǐ, lē lūū Yāhúdǐ rǐ pi ní kǐnǐ, Yēsū rǐ 'bá 'bá paapi ní, (iri Māsíyā) Múngú sō ūyō ní ní, ipē Yēsū rǐ imú kōpi ní. Sē búkū rǐ vé 'dóngará gá, Mātáyo ní rǐ Yēsū é'bípiǐ vé rǐ sǐzú ānǐ, búkū rǐ agási céré, 'i'da kǐnǐ, tā nēbǐ rǐ pi ní ūlūū búkū Múngú vé Ūndǐ Ūkū rǐ ruzú rǐ agá rǐ, tā ni nga 'i fūū tǐ ni gé gǐ Yēsū ā rǐ 'bá gá.

Mātáyo ūlū kpá 'bá ní tā Yēsū ní ĩmbá kǐnǐ, mǎlungā Múngú vé rǐ ĩri adri 'bá tā Múngú ní lēē rǐ 'dú' 'bá nga' 'bá rǐ pi vé ni āngū rǐ pi agási céré 'dirǐ rá. Cápītā 5-7 agá, Yēsū rǐ mǎlungā Múngú vé rǐ vé ífǐfǐ ūlūū. Cápītā 10 agá, ĩmbá tā mǎlungā rǐ ní imúzú 'i írészú muzú vū drǐgé sǐ rǐ vé tā. Cápītā 13 agá, ĩmbá mǎlungā rǐ vé tā nāpǐ sǐ. Cápītā 18 agá, ĩmbá létǐ 'bá ní adrizú mǎlungā Múngú vé rǐ agá rǐ. Cápītā 24-25 agá, 'i'da létǐ mǎlungā Múngú vé rǐ ní imúzú vū drǐgé nōgó rǐ.

Búkū 'dirǐ ūlū ú'dógú'dógú Yēsū vé adrizú rǐ. Búkū rǐ vé 'dóngará gá, ūlū Yēsū vé ɲngará, ĩrivé bātízímū ā rǐngará, āzini tā ādróko ní ĩri ū'bízu rǐ. Ūlū kpá tǐ ĩri ní sēē rǐ ā tā, tā ĩri ní ĩmbá rǐ ā tā, āzini tā ĩri ní 'bá idrizú Gǎlǐláyā gá rǐ vé tā. Búkū rǐ agá, sǐkǐ éçǐ Yēsū ní ngazú Gǎlǐláyā gá, ĩri ní cazú Yērǔsǎlémā gá rǐ vé tā, āzini sǐkǐ tā 'i ngaapi rǐ 'bá ní gé sēbǐǐ ūdǐ vé rǐ agá vū drǐgé nōgó rǐ vé tā. Búkū rǐ vé ūdǐ gé, sǐkǐ Yēsū vé gbāngará peɲǐ alambaku sigé rǐ vé tā, āzini ĩrivé íngāngará gōō idri rǐ drāngará gálésǐ rǐ vé tā.

*E'bípiǐ Yēsū vé rǐ pi ā rǐ
(Lúkā 3:23-38)*

¹ E'bípiǐ Yēsū Kúrísitō vé rǐ pi ā rǐ 'dǐ, Yēsū Kúrísitō rǐ úyú Dāwǔdǐ vé ní, Dāwǔdǐ rǐ úyú Ābūrámā vé ní.

² Ābūrámā tǐ Ísákā rǐ, Ísákā tǐ Yókóbū rǐ, Yókóbū tǐ Yúdā pi édrǐpiǐ be,

³ Yúdā tǐ Pērészǐ pi Zérā be, kōpívé éndrēpiǐ Tāmārā 'i,

Pērészǐ tǐ Ēzírónā rǐ, Ēzírónā tǐ Rámā rǐ,

⁴ Rámā tǐ Āmǐnādábā rǐ, Āmǐnādábā tǐ Nāsónā rǐ, Nāsónā tǐ Sǎlímónǐ rǐ, ⁵ Sǎlímónǐ tǐ Bōójā rǐ, Bōójā vé éndrēpiǐ Rábā 'i, Bōójā tǐ Ōbédē rǐ, Ōbédē vé éndrēpiǐ Rǔtā 'i, Ōbédē tǐ Yēsē rǐ,

⁶ Yēsē tǐ 'bāgú Dāwǔdǐ rǐ, Dāwǔdǐ tǐ Sōlómónā rǐ, Sōlómónā vé éndrēpiǐ ĩri ótǔ ūkú Ūrǐyā vé ní,

⁷ Sōlómónā tǐ Rōbámā rǐ, Rōbámā tǐ Ābjǐā rǐ, Ābjǐā tǐ Ásā rǐ,

⁸ Ásā tǐ Yōsǐpātā rǐ, Yōsǐpātā tǐ Yōrámā rǐ, Yōrámā tǐ Ūzǐyā rǐ, ⁹ Ūzǐyā tǐ Yōtómā rǐ, Yōtómā tǐ Ākázā rǐ,

Ākázā tǐ Ījǐkǐyā rǐ, ¹⁰ Ījǐkǐyā tǐ Mānásē rǐ, Mānásē tǐ Āmónā rǐ,

Āmónā tǐ Yōsǐyā rǐ,

¹¹ Yōsǐyā tǐ Yékóniyā pi édrǐpiǐ be lókǐ kōpi ní ápazú muzú Bābēlónā gá rǐ gé.

¹² Kōpi ní ápazú muzú Bābēlónā gá 'dǎlē rǐ ā vǔdrǐ gé,

Yékóniyā tǐ Sǎlǐtǐyélē rǐ, Sǎlǐtǐyélē tǐ Zērúbābélā rǐ,

¹³ Zērúbābélā tǐ Ābǐyúdā rǐ, Ābǐyúdā tǐ Ēlǐyākímā rǐ,

Ēlǐyākímā tǐ Āzórā rǐ, ¹⁴ Āzórā tǐ Zādókā rǐ,

Zādókā tǐ Ākímū rǐ, Ākímū tǐ Ēlǐyúdā rǐ,

¹⁵ Ēlǐyúdā tǐ Ēlězārā rǐ, Ēlězārā tǐ Mátánā rǐ,

Mátánā tǐ Yókóbū rǐ,

¹⁶ Yókóbū tǐ Yōsépā Mārǐyā ágó ní rǐ, Mārǐyā ní Yēsū 'i ní zǐǐ Kúrísitō rǐ tǐzú.

¹⁷ Í'dózú Ābūrámā vúgá cazú Dāwǔdǐ vúgá, ca úyú mǔdrǐ drǐ ní sū. Í'dózú Dāwǔdǐ vúgá cazú 'i ní 'bá rǐ pi uruzú muzú Bābēlónā gá rǐ gé, ca úyú mǔdrǐ drǐ ní sū. Í'dózú 'i ní 'bá rǐ pi uruzú muzú Bābēlónā gá rǐ gé cazú Kúrísitō vúgá, ca úyú mǔdrǐ drǐ ní sū.

*Yēsū Kúrísitō vé ɲngará
(Lúkā 2:1-7)*

¹⁸ Yēsū Kúrísitō* vé ɲngará ĩri 'dǐni, Yōsépā á'yǐ Mārǐyā Yēsū éndrēpiǐ rǐ jeé 'i ní ūkú rú. 'Bo kōpi ní drǐ 'i umázú trǔ kuyé rǐ gé, íṣú Mārǐyā rǐ ā be, 'a 'dǐri Mārǐyā

* **1:18** 1:18 Yēsū Kúrísitō: Rǔ Yēsū 'dirǐ vé ífǐfǐ, Múngú rǐ 'bá paapi rǐ. Kúrísitō rǐ 'bá 'i ní ūdu dǎá drǐ ní gé, lǔzú kǐnǐ Múngú ipē ĩri adri 'bāgú rú. Ebéré tǐ sǐ Kúrísitō rǐ 'i zǐ Māsíyā. 'Í lǐ Yūwǎnǐ 1:41. † **1:18** 1:18 Īndri Uleterē rǐ: Īndri Uleterē rǐ Īndri Múngú vé ní. Búkū Múngú vé rǐ kǐnǐ, Étēpi rǐ Múngú 'i, ĩrivé mvá Yēsū rǐ Múngú 'i, āzini Īndri Uleterē rǐ Múngú 'i. Étēpi rǐ, Mvōpi rǐ, āzini Īndri Uleterē rǐ, kōpi Múngú ālu. 'Í lǐ Yūwǎnǐ 1:1-18; Yūwǎnǐ 8:41-42; Ézǐ 5:3-4.

Ísú Índrí Uletere rī+ vé úkpō sī. ¹⁹ Yōsépā ní adrii 'bá tā be piṛi rī sī, lē tā 'diri áyú gúnýá agá drīnjá sēzú Māriyā ní ku, úsū 'í éšj agá 'dālē, 'í lē Māriyā ri gāá, 'bá ázi ā nī ku. ²⁰ Yōsépā ká tā 'diri úsūú 'dini, Úpi vé mālāyikā[‡] ní 'i'dazú iri ní urobí agá, 'yozú iri ní kīnī, "Yōsépā Dāwúđi[§] ā mvá rī, lē mí ru ku, 'í je Māriyā ri mí ní úkú rú, 'a iri ní Ísú 'diri, Ísú Índrí Uletere rī vé úkpō sī. ²¹ Irí imú mvá rī tī ágó, mí rú ní 'da Yésú 'i, ā'diātāsiyā iri imú 'bá rī pi pa ivé únjīkányā agāsī."

²² Tā 'diri 'o 'i 'dini, átángá Úpi ní átá nēbī* tī gé 'dāri ā nga rī 'i fūú tī ni gé bēnī. ²³ Átángá rī kīnī, "Úkú kácáná rú ní imú 'a ísú, iri mvá ágó tī, kōpi imú rú ní 'da Ēmánúēlē 'i." Íffí ní Múngú rī 'bá be trū. ²⁴ Yōsépā ká aruú ú'dú gélésī, 'du tā rī ngaá sū Úpi vé mālāyikā ní ezií 'í ní rī tīnī, jī Māriyā ri muzú 'bētj 'í ní úkú rú, ²⁵ 'bo kōpi úmúki ī trū kuyé cīmgbá Māriyā ní mváná rī tīngará gá. Māriyā ká mváná rī tīi, Yōsépā ní mváná rī ā rú 'dazú Yésú 'i.

2

'Bá umī be rī pi

¹ Tīki Yésú ri Bētēlēmē gá, āngū Yūđáyā vé rī agá, ísú ākūdē Ēródē rī 'bāgú* rú ní. Sā 'dāri gé, 'bá umī be ni pi íngákí útú ní ífūngará gálēsīla, kōpi ícákí Yērúsálēmā gá, āngū Yūđáyā vé rī agá. ² Kōpi ní zizú kīnī, "Bá ī ní tī Yāhúđi rī pi vé 'bāgú rú rī íngágá? 'Bá ndreki írivé línýá đīpi rī útú ní ífūngará gá 'dālē, 'bá ímúki iri ínjīngará gá."

³ 'Bāgú Ēródē ká tā 'diri yīi, sē iri ní tā úsūngará ambamba, sē kpá 'bá Yērúsálēmā gá rī pi ní tā úsūngará ambamba. ⁴ 'Bāgú rī ní atala atala rī pi drīgē rī pi zizú ímúú 'bá tājmbj ímbá'bá rī pi be 'í vúgá nōlē, iri ní kōpi zizú kīnī, "Í imú Kúrisítō rī tī íngúgá?" ⁵ Kōpi ní újázú kīnī, "Í imú iri tī Bētēlēmē gá, āngū Yūđáyā vé rī agá, ā'diātāsiyā tā nēbī rī pi ní sū rī iri 'dini,

⁶ " 'Mí kūrjū Bētēlēmē āngū Yūđáyā vé rī agá rī, mí kūrjū tā be āmbúgú ní,

ā'diātāsiyā ī imú 'bá āngū ruúpi ní tī mí agá,

iri imú mávē 'bá Ísērēlē vé rī pi ícúé nī.' "

⁷ Kúru Ēródē ní 'bá umī be 'di'bée zizú gārā gá, lē nī kōpi vúgá línýá rī ífú dō piṛi ní sá ngōri gé. ⁸ Irí ní kúru kōpi pēzú muzú Bētēlēmē gá 'dāá, iri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ími mukí mváná rī ndāá múké múké, ími ísúki dō iri gí, koro ími íjiki tā ní lúú má ní, má mū rī kpá iri ínjīi bēsīnī.

⁹ Kōpi ká tā 'bāgú rī ní 'yoó 'diri yīi, kōpi ní 'dezu muzú, línýá kōpi ní ndreé útú ní ífūngará gá 'dāri rī đjī muzú kōpi endreṭj gé sī drīđrī, línýá rī mū pá tuú vūrā mváná rī ní adrizú rī gé. ¹⁰ Kōpi ká línýá rī ndreé, āyikō fu kōpi agaá rá. ¹¹ Kōpi ká fíi jó agá 'dālē, kōpi ndreki mváná rī pi éndrepi Māriyā be, kōpi ní kúmúci útizú vūgá, iri ínjizú. Kōpi ní kúru ívé sōndúkū ā'bú vé rī pi ē tī úzizú, kōpi í'dúki dábū, ngá ī ní zāá ngūúpi ndrīndrī ní, āzini mírē sēé mváná rī ní fēfē rú. ¹² Múngú ní átázú kōpi ní urobí agá kīnī, kōpi ā újákí ī gōó vúlē Ēródē vúgá 'dālē ku, kōpi ní gōzú 'dezu muzú ívé āngū gé 'dālē létj ázi túngú ní gé sī.

Ápákí muj Yésú be Ējēpétō gá

¹³ 'Bá umī be 'di'bée ká 'deé muj gí, Úpi vé mālāyikā ní ímúú átázú Yōsépā ní urobí agá kīnī, "Í nga, 'í 'du mváná rī pi éndrepi be, mí ápá muzú Ējēpétō gá. Mí adri 'dālē, cīmgbá á lū dō mí ní ú'dú mí ní ígōzú rī gí ká, ā'diātāsiyā Ēródē lē létj ndāá mváná rī 'dizú drázú 'dīsí rá." ¹⁴ Yōsépā ní éčj í'dózu, iri ní mváná rī pi jizú éndrepi be ínjīná sī muzú Ējēpétō gá 'dāá. ¹⁵ Yōsépā adri 'dālē cīmgbá Ēródē drā iri ísú 'dāá. Kúru tā ótú Úpi ní ezi nēbī rī tī gé rī nga 'i fūú tī ni gé gí kīnī, "Á zj mávē mvá ífūú Ējēpétō agāsī āmvé."

¹⁶ Ēródē ká nīi amá 'yozú kīnī 'bá umī be rī pi ū'bákí 'i mī gí, éšj ní ve únjī únjī, iri ní tājmbj sēzú āngaráwá rī pi ní, kōpi ā mukí anjī āgō ílí be írj, dōku ílí be ca 'bá írj kuyé Bētēlēmē agá rī pi ú'dj, āzini anjī Bētēlēmē gārā gá sī rī pi ú'dj údrāá céré 'dīsí rá, ā'diātāsiyā 'bá umī be rī pi úlúki

‡ 1:20 1:20 Mālāyikā: Mālāyikā rī pi índri, kōpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālē, kōpi rú'bá ákō. Múngú ri sá āzi sī kōpi ipē imú vū drīgē nōó ú'dúkō múké ívé rī ūlū 'bá rī pi ní. § 1:20 1:20 Dāwúđi: Múngú ipē Dāwúđi rī adrii 'bāgú Ísērēlē rī pi vé ni, ezi kīnī, 'bāgú ú'dí rī imú ífú irivé úyú agá, iri mālūngā rī ru muzú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yésú Kúrisítō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12; Ezi 2:30. Tīki Dāwúđi rī ísú ákūdē ílí rī ca élífú álu (1,000) gí, ílí 'dāri gé, ísú tīkí drī Yésú Kúrisítō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmúēlē 16-30; 2 Sāmúēlē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * 1:22 1:22 Nēbī: Múngú ri ívé tá

átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru írivé ú'dúkō rī ūlū 'bá rī pi ní. 1:23 1:23 Ísáyá 7:14 * 2:1 2:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú 'diri vé rú 'i zj Ēródē Āmbúgú rī. Sā ī ní Yésú rī tizú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'diri ru āngū rī ní. 'Í lā Mátáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Ēródē Āmbúgú rī ká drāá, írivé mvá Ēródē Ānítípá gō mālūngā rī ruú ní sá Yūwání ní bātízimú sēzú Yésú ní rī gé. 'Í lā Mátáyo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkā 3:1; Ezi 4:27. Vúđrj ní gé, 'bāgú ázi rú ní Ēródē Āgírípá, iri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Ezi 12:1-23. 2:6 2:6 Míkā 5:2 2:15 2:15 Ósēyá 11:1

İri ni kînî, î ndrekî lînyâ rî, vûdrî ni 'du nóni caâ ílî ìrî. ¹⁷ Tâ Múngú ni eziî nêbî Yêremiyâ tî gé rî nga 'i fûú tî ni gé gî kînî, ¹⁸ "Û'dúkò áá vé ni íbî íkú Rámá gá 'dâásî, 'bá rî pi rîkî ngoó ìzàngâ ìzàngâ rú, rîkî lûúluú gaá ù'dúkò be uru 'dâá, Râélê rî ngoó ívé anjinâ rî pi sî, lê 'bá ázi â ùmî 'í êşî ku, â'diâtâsiyâ î ní anjinâ rî pi ú'dî údrâá gî rî sî."

Yôsépâ pi Mâriyâ be újâkî î gôo vúlê Nâzêrétâ gá

¹⁹ Êrodê kâ drâá, Úpí vé málâyîkâ ní ímúzu átâzu Yôsépâ ní urobí agá Êjepétô gá 'dâlê, ²⁰ kînî, "Í nga, 'i 'du mvánâ rî pi êndrépi be, 'i 'de muú ângü Îsêrelê vé rî gé, â'diâtâsiyâ 'bá lê'bâ mvánâ rî 'dî'bâ rî pi údrâkî gî."

²¹ Kúru Yôsépâ ní mvánâ rî pi 'duzú êndrépi be, kôpi ní î újâzu gôzu ângü Îsêrelê vé rî gé 'dâá. ²² Yôsépâ kâ yîi kînî Ârakâlâwü ru ângü Yüdayâ vé rî nî étépi Êrodê â vürâ gá, gô 'oó ùrî sî mungará 'dâlê rî sî. Kúru î ní lüzü Yôsépâ ní urobí agá kînî, â 'de muú ângü Gâlîlayâ vé rî gé. ²³ Kôpi ní 'dezu muzu adrizu kûrú Nâzêrétâ vé rî agá, tâ ôtu nêbî rî pi ní átâ 'bá 'bâ paapi rî â tâ sî rî nga 'i fûú tî ni gé gî kînî, "Í ímü İri zî Nâzêrétâgü."

3

Yüwânî Bâtízîmü sêpi rî ímü létî útu (Márâkô 1:1-8; Lúkâ 3:1-18; Yüwânî 1:19-28)

¹ Ílî 'dâ'bée â vûdrî gé, Yüwânî Bâtízîmü sêpi rî ímü rîi tî sêe ângü â'wî cinyáfâ rú rî agá ângü Yüdayâ vé rî agá 'dâá. ² Kînî, "İmi újâkî êşî, â'diâtâsiyâ málüngâ 'bü vé rî ícâ ìnyîná gî." ³ 'Bâ nêbî İsayâ ní tâ ni átâ rî, İri adriipi 'dî.

"Û'dúkò 'bá ázi vé ni rî ó'ú ângü â'wî cinyáfâ rú rî agá 'dâá kînî,

'İmi údékî létî Úpî ní, İmi útúkî létî İrivé rî â adri pîrî.' "

⁴ Bôngó Yüwânî ní suu rî údékî kâmilô â 'bí, gô İri ní 'yîi 'í úpîlê gá rî údékî lâ'bü. İrivé ânyângâ İri ní rîi nyaá rî, úmbî,

âzini ônyü áse agá 'dâá rî. ⁵ 'Bâ kûrú Yêrusâlemâ vé rî agá rî pi, ângü Yüdayâ vé rî agá rî pi, ângü Yáridénî vé rî agá rî pi be cérê 'dekî muú Yüwânî vûgá 'dâá, ⁶ kôpi úlúkî ívé ûnjîkányâ, Yüwânî ní kôpi ní bätízîmü* sêzu, rî bätízîmü rî sêe yîi âmbügü djipi djî Yáridénî agá.

⁷ Yüwânî kâ ndree Fârúşî† rî pi Sádókê‡ rî pi be rî ímü kárâkarâ 'í vûgá vürâ 'í ní rizü bätízîmü sêzu rî gé nöö, İri ní 'yozu kôpi ní kînî, "İmi adri'bée sî İñî tîñî 'dî'bée, â'dî İmgbê İmi mî ápâzu Múngú vé jîkô úmvülêsî ímüpi drîdrî 'dîlê rî gé sî nî? ⁸ Lê İmi 'okî tâ lûupi 'yozu kînî, İmi újâkî êşî ûnjîkányâ agásî gî ni áyu. ⁹ Lê İmi rîkî ũşşü İmi êşî agá 'dâlê 'yozu kînî, 'Âbüramâ§ rî İmivê étépi 'dîni' ku. Á 'yo İmi ní, Múngú rî ícô İrâ nörî újâ izú úyü Âbüramâ vé ni pi rú rá.* ¹⁰ Múngú 'í'dü ũbólu peŕî â ulâ ugazú rî 'í drîgé gî, peŕî 'a'bée ũ'a be múke ku rî pi ârevü cérê İ uga vûgá, İ kôpi 'du ú'bé âci agá.

¹¹ "Ma rî İmi ní bätízîmü sê yîi sî lüzü kînî, İmi újâkî êşî ûnjîkányâ agásî gî. 'Bo 'bâ ázi rî ímü mâ vûdrî gé 'dî'dî, İrivê âmbügü ndê mávé rî rá, má ícô İrivê ngá pá gá 'duŕî bâ ku. İri ímü bätízîmü rî sê İndrî Uletere rî sî, âzini âci sî. ¹² İri kôbî ngá ũ'bizü ni be drîgé, İri ímü ívé ânyâ ũ'bî ânî. Änyâ rî vé fi,† İri dâ İrâ agá, 'bí ni, İri zâ ve âci sî, âci 'dîri ícô drâá ku."

Sêkî Yêşü ní bätízîmü

(Márâkô 1:9-11; Lúkâ 3:21-22)

¹³ Yêşü ní İngâzu ímüzu ângü Gâlîlayâ vé rî gé 'dâásî, İri ní ímüzu Yüwânî vûgá Yáridénî gé nölê, lê Yüwânî â sê 'í ní bätízîmü. ¹⁴ 'Bo Yüwânî lê kôdô gâá İri ní bätízîmü sêgâ sî. Yüwânî kînî, "Mî té ícô má ní bätízîmü sê nî, ngá mî ní ímüzu má vûgá 'yozu kînî mâ sê mî ní bätízîmü rî â'dî?"

¹⁵ Yêşü ní újâzu İri ní kînî, "Lê tâ rî â 'du 'i ngaá sî má ni 'yoó 'dîri tîñî, â'diâtâsiyâ Múngú lê 'bâ 'duki tâ rî pi ârevü cérê ngaá pîrî sî 'í ní lée rî tîñî." Kúru Yüwânî ní İri ní bätízîmü rî sêzu.

¹⁶ Yüwânî kâ Yêşü ní bätízîmü rî sêe, Yêşü ní İfüzü yîi rî agásî ämvê. Koro sâ

2:18 2:18 Yêremiyâ 31:15 **3:3** 3:3 İsayâ 40:3 * **3:6** 3:6 Bätízîmü: İ rî 'bâ rî pi ní bätízîmü sê lüzü kînî, kôpi újâkî êşî ívé ûnjîkányâ agásî gî, kôpi ê'yîkî Múngú rî gî. † **3:7** 3:7 Fârúşî: Fârúşî rî pi ngúlúmü Yâhüdjî rî pi vé tâjmbî Mósê vé rî ru'ba tîjî rî pi. Kôpi 'duki İndrî rî pi vé tâ, âzini málâyîkâ rî pi vé tâ 'bââ tâ âmbügü rú, kôpi ê'yîkî rá 'yozu kînî, 'bâ údrâ'bâ gî rî pi gô İngâ İdri rú rá. 'Í lâ Êzî 23:8. ‡ **3:7** 3:7 Sádókê: Sádókê rî pi ngúlúmü Yâhüdjî rî pi vé tâjmbî Mósê vé rî ru'ba tîjî rî pi, 'bo kôpi ê'yîkî İndrî rî pi vé tâ kuye, ê'yîkî málâyîkâ rî pi vé tâ kuye, âzini kôpi ê'yîkî kpá 'yozu kînî, 'bâ údrâ'bâ gî rî pi gô İngâ İdri rú rá 'dîni kuyê. 'Í lâ Êzî 23:8. § **3:9** 3:9 Âbüramâ: Múngú zî Âbüramâ rî kînî, â ku ívé 'bâ 'bêŕî âsâmvü gé rî pi, â ku ívé ângü, 'â 'de muú ângü ázi ú'dî ni gé. Âbüramâ rî ê'bîpi Yâhüdjî rî pi vé rî, tîkî İri İli élifü álu müjdürüŕü ärö (1,800) gé, İşü tîkî drî Yêşü rî kuyê. 'Í lâ İ'dóngará 12-25. * **3:9** 3:9 Úyü Âbüramâ vé ni pi: Múngú rî 'bâ rî â'yî adri pîrî tâ İri ní 'oó pîrî rî sî, adri 'yozu kînî İri ní adrii úyü Âbüramâ vé rî sî ku. † **3:12** 3:12 Änyâ rî vé fi, âzini 'bí ni: Änyâ rî vé fi, İri 'bâ Yêşü Kúrîsitô rî ê'yî'bâ gî rî pi, 'bí ni, İri 'bâ Yêşü Kúrîsitô rî ê'yî'bâ kuyê rî pi.

'dāri gé, 'bū rī zī 'i kú mgbo, Índrí Múngú vé rī ní ísǐzú ímúzá sǔ ǎmámū tǐnī, úrízú ĩri drǐgé. ¹⁷ Kúru ǔ'đúǔkó ní íkúzá 'bū gé 'dāásī 'yozú kǐnī, "Mvá 'điri mávé ní, á lē ĩri lēlē, ma ĩri sǐ ǎyǐkō sǐ."

4

Ādróko ǔ'bǐ Yēsū rī

(Mārākō 1:12-13; Lúkā 4:1-13)

¹ Kúru Índrí Uleterē rī ní Yēsū rī jǐzú mužú ásé agá ǎngū ǎ'wǐ cǐnyáfá rú rī gé 'dāá, ādróko* ní ĩri ǔ'bǐzú. ² Yēsū a'bi' 'i caá ǔtǔnǎ pǔkǔ sǔ ĩnǐnǎ pǔkǔ sǔ, nya ngá ǎzi kuyé, ǔbǐrǐ fǔ ĩri káyí. ³ Ādróko ní ímúzá ĩri ǔ'bǐzú, 'yozú ĩri ní kǐnī, "Mí dō Mvá Múngú vé ní, 'i 'yo ĩrá anjǐ 'dǐ'bée ní, kōpi ǎ újǎkǐ ĩ ufuú pánga rú."

⁴ Yēsū ní újázú ĩri ní kǐnī, "Sǐkǐ Búkū Múngú vé rī agá kǐnī, "Bá ícō adrii ídri rú 'yegná pánga sǐ ǔ'đúǔkó rú, 'bá rī adri ídri rú ǔ'đúǔkó múké Múngú ní átá ífúú 'i tǐ gé sǐ rī sǐ. "

⁵ Kúru Ādróko ní Yēsū rī jǐzú mužú kǔrǔ uleterē Yērǔsǎlémá vé rǐ gé 'dāá, ĩri ní Yēsū rī jǐzú tǔzú Jó Múngú vé rǐ² drǐgé ǔrǔ 'dāá, ⁶ ĩri ní 'yozú kǐnī, "Mí dō Mvá Múngú vé ní, 'i wa vǔgá 'dāá, ǎ'điātǎsǐyǎ sǐkǐ Búkū Múngú vé rī agá kǐnī,

" 'Múngú rī ívé mǎlǎyǐkǎ rī pi ipē ímú mǐ ízǎ ko rá,

kōpi mǐ ko ĩ drǐgé ǔrǔ 'dǐgé, mǐ sǐ rǐ mǐ pá ĩrá rǔ'ba gá ku. ' "

⁷ Yēsū ní újázú ĩri ní kǐnī, "Sǐkǐ kpá Búkū Múngú vé rī agá kǐnī, 'Lē mǐ ǔ'bǐ Úpí Múngú mívé rǐ ku. "

⁸ Ādróko rǐ gō kpá ĩri jǐj tǔy ĩrá ǎco ní drǐgé ǔrǔgégé 'dāá, ĩri ní ǎngū 'bǎgú rǐ pi ní rǔy vǔ drǐgé nōgō rǐ pi í'dazú Yēsū ní céré, ǎzini kōpívé ngá ǔnyǐ be vǔ drǐgé nōgō rǐ pi í'dazú ĩri ní. ⁹ ĩri ní 'yozú Yēsū ní kǐnī, "Mí ǔtǐ dō kǔmǔcí má ǎndrǔtǐ gé ma ĩnjǐzú rá, ma ngá vǔ drǐgé rǐ pi ǎrǔvú sǔ céré mí ní."

¹⁰ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kǐnī, "Sātáná, S 'i dǔ mǐ má gārā gá 'dǐísǐ rá! ǎ'điātǎsǐyǎ sǐkǐ Búkū Múngú vé rī agá kǐnī, 'Lē mǐ ĩnjǐ 'yegná Úpí Múngú mívé rǐ áyu, mǐ nga ĩri ní ǔjǐ. "

¹¹ Kúru Ādróko rǐ ní ĩri kuzú, mǎlǎyǐkǎ rǐ pi ní ímúzá ĩri ĩ zǎ kozú.

Yēsū í'dó ǔ'đúǔkó múké rī ǔlúú

(Mārākō 1:14-15; Lúkā 4:14-15)

¹² Yēsū kǎ yǐj kǐnī 'bekǐ Yǔwánǐ rǐ jó ǎngū ǔ'yǐzú rǐ agá gǐ, ĩri ní 'i újázú gōzú ǎngū Gǎllǐláyá vé rǐ gé 'dāá úzi. ¹³ ĩri ní fǔzú Nǎzērétá agásǐ, 'dezu mužú adrizú Kǎpǎrǎnǎmǎ gá, ĩnyǐnǎ yǐj bǎlǎlá rǐ ǎ gārā gá, ǎngū Jēbúlúná pi vé Nǎfátǎlǐ be rǐ gé, ¹⁴ tá nǔbǐ Ísáyá ní ǔtǔ 'yoó rǐ ǎ nga rǐ 'i fúú tǐ ní gé bēnǐ kǐnī,

¹⁵ "ǎngū Jēbúlúná vé rǐ, ǎngū Nǎfátǎlǐ vé rǐ,

létǐ mužú ǎnǐ yǐj bǎlǎlá rǐ gé rǐ, ǎngū yǐj ǎmbúgú đǐpǐ đǐđ Yǎrídénǐ vé rǐ ǎ gārā gá rǐ,

'bá adri'ba Yǎhǔđǐ rú ku ǎngū Gǎllǐláyá vé rǐ agá rǐ pi,

¹⁶ ǎzini 'bá adri'ba ĩnǐnǎ agá rǐ pi ndrekǐ ǔtǔnǎ ǎngū ĩngbērǔepǐ uleterē rǐ gǐ,

'bá drǎ ru'ba ruru rǐ pi ndrekǐ ǔtǔnǎ ǎngū ĩngbērǔepǐ uleterē rǐ gǐ."

¹⁷ 'Í'dózú sǎ 'dǎri gé mužú drǐdrǐ, Yēsū í'dó rǐ tǐ sǔe mužú kǐnī, "Lē ĩmǐ ǔjǎkǐ ǔjǐ, ǎ'điātǎsǐyǎ mǎlǔngá 'bǔ vé rǐ ícǎ ĩnyǐnǎ gǐ."

'Bá Yēsū ní í'dó zǐj drǐdrǐ ímú 'i pámvú ǔbǔ rǐ pi

(Mārākō 1:16-20; Lúkā 5:1-11)

¹⁸ Yēsū kǎ rǐi ǔcǐ yǐj bǎlǎlá Gǎllǐláyá vé rǐ ǎ gārā gá sǐ, ndre 'bá ĩrǐ, 'bá 'dǐ'bée ĩrǐtrǔ ǔdrǐpǐ. 'Bá rǐ Sǐmǔnǎ ĩ ní zǐj Péteró pi ǔdrǐpǐ ǎndērǔyǎ be, kōpi rǐ ímbá 'be yǐj bǎlǎlá rǐ agá, ǎ'điātǎsǐyǎ kōpi 'bá rǐ'ba ĩ'bǐ 'be'ba ímbá sǐ ní pi. ¹⁹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kǐnī, "Ímǐ ímǔkǐ má pámvú ǔbǐ, ma sē ĩmǐ ímú 'bá ísǔ ĩj má ní sǔ ĩmǐ ní ĩ'bǐ 'beé rǐ tǐnǐ." ²⁰ Koro kōpi ní ímbá rǐ pi kuzú, kōpi ní 'dezu mužú Yēsū vǔgá sǐ.

²¹ Yēsū kǎ 'i útrǔ mužú drǐdrǐ, ndre 'bá ǔrǔkō ĩrǐ, kōpi ĩrǐtrǔ ǔdrǐpǐ, 'bá rǐ Yōkóbǔ pi Yǔwánǐ be, kōpi anjǐ Zēbédáyō vé ní. Kōpi úrǐkǐ kúú kǐlǔmgba agá 'dāá ĩ ǔtǔpǐ Zēbédáyō be trǔ, kōpi rǐ ívé ímbá a'dǐ. Yēsū ní kōpi zǐzú kǐnī, "Ímǐ ímǔkǐ má vǔgá nǔó." ²² Koro kōpi ní kǐlǔmgba rǐ kuzú, ĩ ǔtǔpǐ rǐ kuzú, kōpi ní 'dezu mužú Yēsū vǔgá sǐ.

Yēsū ídri 'bá drǎ be rǐ pi

(Lúkā 6:17-19)

* **4:1** 4:1 Ādróko: Ādróko vé rǔ Sātáná 'i, ĩri ǎmbúgú índri ǔnjǐ rǐ pi drǐgé, gá tá Múngú vé rǐ 'dugá ngagá sǐ 'bǔ gé 'dǎlé. Múngú ídró ǎdróko rǐ índri ǔnjǐ rǐ pi be 'bǔ gé 'dāásǐ ní. † **4:2** 4:2 A'bi: Sǎ ǎzi sǐ Yǎhǔđǐ rǐ pi rǐ i a'bi, nyakǐ ínyá ku, kōpi rǐ ǔjǐ 'bá rǐzú Múngú rǐ zǐzú. **4:4** 4:4 Dětǔrǔnǔmǔ 8:3 ‡ **4:5** 4:5 Jó Múngú vé rǐ: Jó Múngú vé rǐ 'yegná ǎlúkúta Yērǔsǎlémá gá 'dāá. Atala rǐ pi 'yegná rǐ rǔbǔnǔ zǎ Jó rǐ agá 'dāá ní, sǔ tǎjǐmbǐ Mósé vé rǐ ní 'yoó rǐ tǐnǐ. Múngú rǐ đǐ Vǔrǎ Uleteretere rǐ gé, Jó Múngú vé rǐ agá 'dāá. **4:6** 4:6 Sǎwǔmǎ 91:11-12 **4:7** 4:7 Dětǔrǔnǔmǔ 6:16 § **4:10** 4:10 Sātáná: Sātáná rǐ ǎdróko, ĩri ǎmbúgú índri ǔnjǐ rǐ pi drǐgé, gá tá Múngú vé rǐ 'dugá ngagá sǐ, Múngú ídró ĩri 'bǔ gé 'dāásǐ. † lǎ l'dangárǎ 12:7-9. **4:10** 4:10 Dětǔrǔnǔmǔ 6:13 **4:16** 4:16 Ísáyá 9:1-2

23 Yēsū ri eċj mužú āngū Gāliláyā vé ri agásī, ri 'bá ri pi ímbá kōpívé Jó Múngú ri Zizú ri pi* agásī, ri ú'djúkó múké mālūngā vé ri ūlūu mužú, āzini ri 'bá drā be āndiāndí rī pi ídrí mužú 'bá ri pi āsámvú gé sī. 24 Yēsū vé tā ā kúbj ku mužú āngū Sírvyá vé ri agási céré. 'Bá ri pi ní 'bá drā be ūnjí ūnjí rī pi íjízú ímúzá ĩri vúgá nólé, 'bá ri' 'bá drj cī' 'bá drā ūkpó ūkpó ní sī rī pi, 'bá índrí ūnjí † ní fíi kōpi drjgé rī pi, 'bá drā ní nyii kuú 'bélé' 'béle rī pi be, Yēsū ídrí kōpi rá. 25 'Bá kárákará íngá' 'bá āngū Gāliláyā vé ri agá rī pi, kūrj Dēkápólisi vé rī agá rī pi, Yērūsálémá agá rī pi, āngū Yūdáyā vé rī agá rī pi, āzini āngū Yáridéni vé álési rī agá rī pi ārēvú céré 'dekí mužú Yēsū vúgá sī.

5

Yēsū ímbá 'bá rī pi írā drjgé (Lúkā 6:20-23)

- 1 Yēsū kā 'bá bītríká rī pi ndree, ĩri ní 'dezú mužú írā drjgé 'dálé, ĩri ní úrizú vūgá. ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní ímúzá ĩri vúgá nólé. 2 ĩri ní 'dózá kōpi ímbázú, ĩri ní 'yozú kíni,
- 3 "Bá ešj 'bā' 'bée Múngú drjgé rī pi, Múngú ri kōpi ní tākiri sē rá, ā'diātāsīyā kōpi fi mālūngā 'bū vé rī agá rá.
- 4 'Bá rī' 'bá ngo' 'bá ízāngā ízāngā rú rī pi, kōpi tākiri íšú rá, ā'diātāsīyā ĩ ímú kōpi ē ešj ūmī rá.
- 5 'Bá adri' 'bée tā be mādā rī pi, kōpi tākiri íšú rá, ā'diātāsīyā kōpi ímú ngá Múngú ní ežj rī íšú vū drjgé nōgó rá.
- 6 'Bá ēbjrj be, āzini úvá 'bā' 'bá tā pīrj 'ozú rī pi, kōpi tākiri íšú rá, ā'diātāsīyā tā pīrj kōpi ní léé rī, kōpi íšú rá.
- 7 'Bá ešj be múké rī pi, kōpi tākiri íšú rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú ešj múké 'bā kōpi ní rá.
- 8 'Bá ešj be ule rī pi, kōpi tākiri íšú rá, ā'diātāsīyā kōpi ímú Múngú ri ndree rá.
- 9 'Bá tākiri íjī' 'bá 'bá rī pi āsámvú gé rī pi, kōpi tākiri íšú rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú kōpi zj anji ívé ní.
- 10 'Bá ĩ ní ōċūj ízāngā nyaá tā pīrj ā tā sī rī pi, kōpi tākiri íšú rá,

ā'diātāsīyā mālūngā 'bū vé rī adri kōpívé ní.

11 "Īmī 'bá ĩ ní rii ú'daá, ĩ ní rii ōċūj ízāngā nyaá, āzini ĩ ní rii ūnjō ūlj ĩmi drjgé mā tā sī rī pi, ĩmi tākiri íšú rá. 12 Īmi ūnjíki, ĩmi adriki āyikō sī, ā'diātāsīyā āndéma āmbúgú ĩmi ūfēzú rī, ĩri ĩmi tē 'bū gé 'dāá' 'dā. Nēbj ōtj ĩmi sī drjdrj rī pi, ōċūki nyo kōpi ízāngā nyaá sū ĩmi ní nyaá 'điri tñj.

'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi adriki sū e'yj tñj āzini ūtúnj tñj (Mārākō 9:50; Lúkā 14:34-35)

13 "Īmi adriki sū e'yj tñj vū drjgé nōgó. 'Bo e'yj rī vé sī asuūpi asuasú rī ícá dō ālákála gō, ĩ ícō gō ĩri údé, ā asu rī asuasú íngóni? Gō adrii múké ngá á'dízú āni ku, ĩ 'du dā vūgá, 'bá rī pi utu pá sī."

14 "Īmi adriki sūj ūtúnj riipi āngū ímgbērēpi vū drjgé nōgó rī tñj. Kūrj ĩ ní sīj āngá drjgé rī, ĩri índré ku āngū ule gá. 15 'Bá āzi ícō lāmbā 'yūū ūdrj ūpīj drj ní gé cī ku, ĩri lāmbā rī 'bā misá drjgé, ĩri āngū ímgbērē ku uletere 'bá rī pi ní jó agá 'dāá. 16 Lē kpá ímive āci ā đj đj 'bá rī pi eñdrēti gé, kōpi ā ndreki rī tā múké ĩmi ní 'oó rī, kōpi ē íngúkí rī ĩmi eṭepi 'bū gé rī āni.

Tāimbj Mósē vé rī

17 "Lē ĩmi rikí ūšūj 'yozú kíni má ímú tāimbj Mósē vé rī fuuj drāá 'dini ku, dōku má ímú tā nēbj rī pi ní sīi rī fuuj drāá 'dini ku, má ímú ĩmi ní tā rī vé íffii ūlūu. 18 Adarú á 'yo ĩmi ní 'dini, tā ā ĩ tāimbj rī vé ĩ ní sīi rī ícō āvīl ālunjáni ku, cīmgbá cazú 'bū pi ní áfízu vū be rī gé, tā ĩ ní sīi tāimbj rī agá rī pi ārēvú céré ímú ĩ nga rá. 19 'Bá tāimbj ĩ ní ndree kuú mādānjā rī nōópi, gōópi 'bá rī pi ímbápi tā ālu ālu 'điri 'duūpi ngaápi rī, ĩ ímú ĩri ndre ku mādānjānjā mālūngā 'bū vé rī gé 'dāá, 'bo 'bá tā ĩ ní ežj rī 'duūpi ngaápi rá rī, ĩ ímú ĩri 'du 'bā āmbúgú mālūngā 'bū vé rī gé 'dāá. 20 Lē ĩmi 'duki tāimbj Múngú vé rī ngaá pīrj, ā ndē Fārūšj rī pi ní rii 'duj ngaá rī rá, āzini ā ndē 'bá tāimbj ímbá' 'bá rī pi ní rii 'duj ngaá rī rá. ĩmi 'okí dō 'dini ku, á sō ūyō, ĩmi ícókí fií mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá ku.

Yēsū ímbá 'a vengará vé tā

21 "Īmi yjki rá, 'yokí 'bá íngóšj 'dā' 'bée ní kíni, 'Lē má 'đj 'bá ku, 'bá rī 'đj dō 'bá, ĩ ĩri ĩrīnjā rá.' 22 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá

* 4:23 4:23 Jó Múngú ri Zizú rī: Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zizú rī pi kárákará kūrj rī pi agási āndiāndi, kōpi ri ĩ ímú Búkú Múngú vé rī lá, āzini kōpi ri Múngú ri ĩnjī ū'dj Sábátá vé rī gé. † 4:24 4:24 ĩndri ūnjj: ĩri āndúrú mālāyíkā Múngú vé rī pi vé āzi 'bū gé 'dāá, nō tāimbj Múngú vé rī, Sātānā rī kōpívé āmbúgú. Múngú ídró kōpi 'bū gé 'dāási vūgá nōó, kōpi gókí ufuú ĩndri ūnjj, kōpi ri 'bá rī pi ní ízāngā sē vū drjgé nōgó. † lá 'dangará 12:7-9.

5:21 5:21 Wūngará 20:13; Dētōrōnómē 5:17 * 5:22 5:22 'Bá tā lī' 'bá rī pi: Átalágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drjgé rī pi, drjgoma rī pi, kōpi ri ĩ ímú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī.

rī ē eší ve dō édrípí ní, í 'bá 'díri írīñā rá. 'Bá rī 'da dō édrípí rī, átá dō átángá ũnjí írī ní, í 'bá 'díri jī 'bá tā lī 'bá rī pi* éndreṭjé gé. 'Bo 'bá rī 'yo dō, 'Mi azakaza rú! í 'bá 'díri 'dū 'be áci vezú áni ũdū ákó rī* agá.

²³ "Kúru mí dō rī fēfē jī sē Múngú ní vūrā rōbōñō zázú rī* gé 'dāá, 'í mu dō ígá mí eší agá 'dāá, mí 'o mí édrípí rī ũnjí, ²⁴ 'í ku fēfē mí ní lēé jī sēé Múngú ní rī kú vūrā rōbōñō zázú rī gé 'dāá, drīdrī ní, ími údéki ími ásamvú mí édrípí mí rī ũgbále, kúru 'í gō rī muṭí fēfē mí ní lēé sēé Múngú ní rī sēé ndō.

²⁵ "Bá ázi lē dō mí tōó, lē dō mí jījī jō 'í ní tā lízú rī agá, ími kádō rī muṭí írī be lēṭjé gé 'dīgé, ími údéki ímivé tā ími ásamvú gé írī be rī mbēlēñá, 'í 'o dō 'díni kuyé, 'bá mí tōópi rī, írī mí jī pá tu 'bá tā lípí rī éndreṭjé gé, 'bá tā lípí rī mí sēé ũgalaku drīgé, ũgalaku rī mí jī 'be jó āngū ũ'yízú rī agá. ²⁶ Ádarú á 'yo ími ní 'díni, 'dúkí dō mí 'beé jó āngū ũ'yízú rī agá 'dāá gí, mí ífū ámvé ku, mí ngá 'í ní líjī mí drīgé rī ũfē ũgbále ká, mí íbī ífū ámvé ndō.

Yēsū ímbá ōwū vé tā

²⁷ "Ími yīkí rá táimbí rī kíñí, 'Lē mí 'bā ōwū ku.' ²⁸ 'Bo á 'yo ími ní 'díni, 'bá rī ndre dō ũkú muṭú gbūgbū, 'bá 'díri eší agá 'dāá 'bā ōwū gí. ²⁹ Mívé mí drī éndépi gé rī sē dō mí fí ũnjikányā 'oó ní, lē mí ínjé írī 'beé 'dísi ámvé. 'Í nje dō ígélé ázi mí rú 'bá gá rī 'beé vūgá, írī múké, ndē mí ní fízú mí rú 'bá be ngí áci vezú áni ũdū ákó rī agá 'dāá rī. ³⁰ Mívé drī éndépi sē dō mí fí ũnjikányā 'oó ní, lē mí líjī írī 'beé 'dísi rá. 'Í lí dō ígélé ázi mí rú 'bá gá rī 'beé vūgá, írī múké, ũnjí ní mí ní fízú mí rú 'bá be ngí áci vezú áni ũdū ákó rī agá 'dāá rī.

Ayingará ágó pi vé ũkú be rī

(Mátáyo 19:9; Mārákó 10:11-12; Lúká 16:18)

³¹ "Ími yīkí rá táimbí Mósē vé rī kíñí, "Bá rī dro dō ívé ũkú, lē á sí kōkōbī sēé ũkú rī drīgé írī drozú áni.' ³² 'Bo á lē 'yoó ími ní 'díni, 'bá rī dro dō ívé ũkú gí, 'díri lū ũkú rī ní lēṭjé ōwū 'bázú ní. ũkú rī adri dō ágó ázi be ká, 'bá rī íbī ũkú rī dro ndō, 'bá ũkú 'díri jeepi rī, 'bá 'díri 'bā ōwū 'bá ázi vé ũkú sí.

† 5:22 5:22 Áci vezú áni ũdū ákó rī: Múngú rī úmvúlésí 'bá 'í e'yí 'bá ku rī pi 'dū ũ'bé áci 'díri agá. 'Í lā 'dangará 20:7-15. † 5:23 5:23 Vūrā rōbōñō zázú rī: Vūrā rōbōñō zázú ní anigé Jó Múngú vé rī á bóró gá 'dāá, átálágú rī rī rōbōñō zā áni Múngú ní 'bá rī pi trúzú ívé ũnjikányā agásí. Vūrā éjīngūrú zázú ní anigé Vūrā Uleteré rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī rī éjīngūrú zā áni Múngú ní ũ'būṭīñá sí, ázini ũndréngá sí sá Múngú rī zizú rī gé.

5:27 5:27 Wūngará 20:14; Dētōrōnómé 5:18 5:31 5:31 Dētōrōnómé 24:1 § 5:36 5:36 Lē mí rī mí drījé éḍjé ũyō sōzú áni ku: 'Bá ũrūko 'bée vé mēre agá, kōpi 'dúkí drījé vé tā 'bāá ámbúgú ũyō sōzú áni. 5:38 5:38 Wūngará 21:24; Lēvīṭíká 24:20; Dētōrōnómé 19:21 * 5:41 5:41 Máylí: 'Bá rī ícō éḗ tu ca máylí ni sa álu agá. 5:43 5:43 Lēvīṭíká 19:18 † 5:46 5:46 'Bá mūfēngá umbe jezú rī u'du 'bá rī pi: 'Bá mūfēngá umbe jezú rī u'du 'bá rī pi, kōpi Yáhúdjé rī 'bá mūfēngá umbe jezú rī u'du 'bá 'bāgú ámbúgú Rómá vé rī ní rī. Kōpi rī mūfēngá rī u'du ámbúgú 'bāgú rī ní 'yoó kōpi á u'dúkí rī ndé.

Yēsū ímbá ũyō vé tā

³³ "Ími yīkí kpá rá 'yokí 'bá íngósí rī pi ní kíñí, 'Mí sō dō ũyō, lē mí nō ũyō mí ní sōó rī ku, ũyō mí ní sōó Úpí éndreṭjé gé rī, lē mí 'dū tā ní ngaánga. ³⁴ 'Bo á 'yo ími ní 'díni, lē ími sōkí ũyō ku. Lē ími ríkí 'bū á rú éḍjé ũyō sōzú áni ku, á 'diātāsīyā 'bū rī lúpá Múngú vé ni, ³⁵ dōku ími ríkí vū á rú éḍjé ũyō sōzú áni ku, á 'diātāsīyā vū rī Múngú vé ni, írī pá 'bā áni, dōku ími ríkí Yērúsálémá á rú éḍjé ũyō sōzú áni ku, á 'diātāsīyā írī kūrú 'Bāgú ámbúgú rī vé ni. ³⁶ Lē mí rī mí drījé éḍjé ũyō sōzú áni ku, § á 'diātāsīyā mí ícō mí drījé 'bí újā ícá imve dōku jni ku. ³⁷ Tá mí ní újā rī, írī dō ē, á adri ē, dō kuyé, á adri kuyé. Tá rī dō ũ'dū be túngú, tá 'díri íbī íngá ádróko vúgálésí.

'Bá rī 'o dō mí ũnjí, á 'okí írī ũnjí ku (Lúká 6:29-30)

³⁸ "Ími yīkí rá ótú 'yokí kíñí, "Bá ázi sō dō mí mī ofuú, 'bá ázi rī kpá írī ē mī sō ofu rá, 'bá ázi kpu dō mí sí, 'bá ázi rī kpá írī ē sí kpu rá.' ³⁹ 'Bo á 'yo ími ní 'díni, 'bá rī 'o dō mí ũnjí, á 'okí írī ũnjí sū írī ní mí 'oó rī tīñi ku. 'Bá rī sa dō mí gbángírí drījé éndépi gé rī, lē mí újā kpá mí gbángírí drījé jījé gé rī á sa. ⁴⁰ 'Bá ázi lē dō mí jījé muṭí 'bá tā lī 'bá rī pi éndreṭjé gé, 'í 'dū rī mívé bōngó ágá vé rī, lē mí sē kpá írī ní mívé bōngó akoó rūkú rī índí. ⁴¹ 'Bá ázi sí dō mí ũkpō sí, kíñí mí jī 'í máylí álu, lē mí jī írī caá máylí* írī. ⁴² 'Bá ázi zī dō ngá mí tī gé, lē mí sē írī ní ngá írī ní zījé rī, 'bá ázi lē dō ngá é'yí mí vūgá, lē mí uga írī ní ngá rī ku.

Lē mí lē ari'ba mívé rī pi lēlē (Lúká 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Ími yīkí ándúrú rá kíñí, 'Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī lēlē, ázini lē mí ndre mívé ari'ba rī pi ũnjí.' ⁴⁴ 'Bo á lē 'yoó ími ní 'díni, lē ími lēki ari'ba ímivé rī pi lēlē, 'bá ími 'o'bá ũnjí rī pi, lē ími zīkí kōpi ní Múngú rī. ⁴⁵ Ími 'okí dō tā rī 'díni, írī lū 'yozú kíñí ádarú ími anjī 'bá Éṭépi Múngú 'bū gé rī vé ní. Múngú rī ũṭú sē ka 'bá múké rī pi ní, ázini 'bá ũnjí rī pi ní índí, ázini írī yījé sē 'dī 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi ní, ázini 'bá tā 'o'bá ũnjí rī pi ní índí. ⁴⁶ 'Í rī dō 'yéñá 'bá mí lē 'bá rī pi lēé áyu, mí nyo ícō tá múké ísú áni rá? 'Bá mūfēngá umbe

jezú rī u'du'ba rī pi' lēki kpá 'bá i lē'ba rī pi lēlē indī. ⁴⁷ Mi dō 'yēná ri mōdó sē mí ēdrīpī ní, tā múké mí ní ísú 'a ní gé 'dīgé rī ā'di? Pāgánó rī pi 'okí nyo tā sūpū 'dīri tīnī ku? ⁴⁸ Sā céré sī, lē ími 'okí tā pīrī, sū sá céré sī ími Ētēpī 'bū gé rī ní tā 'oó pīrī rī tīnī."

6

Yēsū kīnī ā sēki ngá 'bá ngá ākó rī pi ní
¹ "Lē ími ndrekí múké, ími dō rī tā múké 'o, tā ími ní 'oó rī, lē ími rikí 'oó 'bá rī pi ēndrētī gé andrekelemgbe kōpi ā ndrekí rī 'yozú kīnī, ími rī tā múké 'o 'dīni ku. Ími 'okí dō 'dīni, ími ícókí ngá ími Ētēpī ní úmúlésí lēé sēé ími ní 'bū gé 'dāá rī ísú ku.

² "Mí dō rī ngá sē 'bá ngá ākó rī pi ní, lē mí rī tā ní áyú muzú 'bá rī pi ní sū 'bá i 'bá'bee kú tā be pīrī rī 'bá ngá i ní sēé 'bá ngá ākó rī pi ní rī ā tā áyú'ba Jó Múngú rī Zizú rī pi agásí, āzini lētī drīgé sī, 'bá rī pi ē íngúkí rī i ānī rī pi tīnī ku. Adarú á lē lūú ími ní 'dīni, ngá 'yēná kōpi ní ísú rī, íri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ³ 'Bo mí dō rī ngá sē 'bá ngá ākó rī pi ní, lē 'bá āzi ā nī ngá mí ní sēé rī vé tā ku. ⁴ Lē mí sē ngá rī kīrī, 'bá āzi ā nī tā ní ku. Kúru mí Ētēpī rīipi tā i ní 'oó kīrī rī ndreepi rī, íri mí ūfē rá.

Múngú rī zīngará

⁵ "Ími kádō rīi Múngú rī zīi, lē ími adrikí sū 'bá i 'bá'bee kú tā be pīrī rī pi tīnī ku, kōpi lēki rīi pá tuú uru sī Múngú rī zīi Jó Múngú rī Zizú rī pi agásí, āzini lētī drīgé sī, 'bá rī pi ē íngúkí rī i ānī bēnī. Adarú á lē lūú ími ní 'dīni, Ngá 'yēná kōpi ní ísú rī, íri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ⁶ Mí dō rī Múngú rī zīi, lē mí fi jó agá, mí ūpī kēētī rī cí, 'i zī mí Ētēpī i ní rú'ba ní ndreé ku rī, kúru mí Ētēpī rīipi tā i ní 'oó kīrī rī vé tā nīipi céré rī, íri mí ūfē rá. ⁷ Ími kádō rīi Múngú rī zīi, lē ími rikí átángá ífífí ākó ní pi endīi zīi muzú dīi dīi sū 'bá Múngú rī nī'ba kuyé rī pi tīnī ku, kōpi ūsūki Múngú rī ícó ívé átángá i ní átá kárakará 'dī'bee yí rá. ⁸ Lē ími adrikí sū kōpi tīnī ku, ā'diātāsīyā tā ími lēé zīi rī, ími Ētēpī nī ínogósí gī.

⁹ "Ími lēki dō Múngú rī zīi, ími zīkí 'dīni, " "Bávé Ētēpī 'bū gé rī, rú mívé rī ē ínjīkí ínjīnījī.

¹⁰ Lē mālūngá mívé rī ē ímú íyí, lē ā ngakí tā mí ēsī ní lēé rī vū drīgé nōgó sū 'bū gé 'dīlé rī tīnī.

¹¹ 'Í sē 'bá ní ānyāngá ū'dú āndrū rī gé.

¹² 'Í rū 'bá ūnjīkānyā 'bá ní 'oó rī agásí rá,

sū 'bá ní 'bá 'bá 'o'ba ūnjī rī pi trūú rī tīnī.

¹³ Lē mí sē tā ūnjī ā ū'bjī 'bá ku, lē mí pa 'bá ādróko drīgé sī rá.*

¹⁴ Ā'diātāsīyā ími trūkí dō 'bá ími 'o'ba ūnjī rī pi rá, ími Ētēpī 'bū gé rī kpá ími trū rá. ¹⁵ 'Bo ími trūkí dō 'bá ími 'o'ba ūnjī rī pi ku, ími Ētēpī 'bū gé rī trū kpá ími ku.

Yēsū ímbá 'bá rī pi ínyá a'bingará vé tā sī

¹⁶ "Ími dō rī ími a'bi ngá nyanya sī, lē ími rikí adrii ízāngā sī sū 'bá i 'bá'bee kú tā be pīrī rī pi tīnī ku, kōpi rī adri ku ízāngā ízāngā rú, 'bá rī pi ā ndrekí rī 'yozú kīnī i rī ānyāngā a'bi. Adarú á lē lūú ími ní 'dīni, ngá 'yēná kōpi ní ísú rī, íri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ¹⁷ 'Bo mí dō rī mí a'bi ngá nyangará sī, lē mí ínga mí drī'bjī ínganga, mí ūjī mí ēndrētī yīi sī, ¹⁸ 'bá rī pi ā nīkī rī 'yozú kīnī mí rī mí a'bi ngá nyangará sī 'dīni ku. 'Bo 'yēná mí Ētēpī rīipi tā i ní ūzūzū rī vé tā nīipi céré rī, íri mí ūfē rá.

Ā'bú 'bū gé 'dāá rī vé tā

(Lúkā 12:33-34)

¹⁹ "Lē ími rikí ā'bú 'bāá kuú ími ní vū drīgé nōgó ku, vū drīgé nōgó, íjīrīkó rī ngá mbembe, ngá rī ūdrīdrī, ūgú'ba rī ngá ūgūgū. ²⁰ Lē ími 'bāki ími ní ngá múké rī pi kú 'bū gé 'dāá, vūrā íjīrīkó ní ngá ízazú ku, ngá ní ūdrīzú ku, ūgú'ba ní ngá ūgūzú ku rī gé 'dāá. ²¹ Ā'diātāsīyā mí mí ēsī 'bá ku vūrā mí ní mívé ā'bú 'bāzú rī drīgé.

(Lúkā 11:34-36)

²² "Mī rī lámhá rú'ba nōri vé ní. Mí mī dō múké, íri sē tā mí rú'ba gá rī pi céré adri múké. ²³ Mí mī dō ūnjī, íri sē mí rú'ba rī céré adri ínjīná agá. Mí újā dō mí rīi tā ínjīná vé ní 'oó, tā mívé rī gō adri ūnjīkānyākānyā.

(Lúkā 16:13)

²⁴ "Bá ālu ícó ējī ngaá 'bá írī pi ní ku. Sā āzi sī, íri āzi rī gā sī, íri āzi rī lēlē, dōku íri ējī nga āzi rī ní, íri āzi rī idede. Mí dō rī ējī nga Múngú ní, lē mí 'bā ēsī āmbúgú mūfēngā drīgé ku.

Lē ími rikí ími ūsūū drāá tā sī ku

(Lúkā 12:22-31)

²⁵ "Kúru á lē 'yoó ími ní 'dīni, lē ími rikí ími ūsūū drāá rú'ba nōri vé tā sī ku. Ānyāngá vé tā, ngá mvūúmuvu rī vé tā, āzini bōngó sūusu rī vé tā, ími rikí ími ūsūū drāá ānī ku. Ími kádō ūsūū, ídri vé tā ndē nyo ānyāngá 'bá ní rīi nyaá rī kuyé? Rú'ba 'bávé rī ndē nyo bōngó 'bá ní rīi suú 'bá rú'ba gá rī kuyé? ²⁶ Ími ndrekí drī āriṅá unga'ba uru 'dī'bee ká, kōpi 'ākí

* 6:13 6:13 Búkú Mátáyo vé i ní sīi Gīrīkī tī sī rī pi uruko agá, sīkí kpá, "mālūngá rī, ūkpó rī, āzini íngúngará rī íri mívé ní, ā adri muzú 'dāni'dāni rī rá. Āmīnā."

ómvu ku, dōku kōpi ikūnāki ānyāngā ku, dōku kōpi 'bāki ānyāngā irā agā ku. Īmi Ētēpi 'bū gé rī ri kōpi ní ānyāngā sē nī. Múngú mlēlé gá 'dāá, ĩmivé tā ndē ārīnā rī pi vé rī rā, ĩri ngā ĩmi ní lēé rī sē ĩmi ní rā. ²⁷ Īmi dō ri ĩmi ūšū drā tā sī sū 'dīri tñi, ĩmi nyo ícō adri ca lóki be áco rá?

²⁸ "Ngā ĩmi ní rizú ĩmi ūšūzú drāzú bōngó ā tā sī rī ā'di? Īmi ndrekí drī peṭi ā fū ásé agā 'dī'bée ká. Kōpi ngakí ēzī ku, dōku kōpi údéki bōngó ku. ²⁹ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bāgú Sōlōmónā rī óṭu bōngó ūnyī be ni suu, bōngó ĩri ní suu rī vé ūnyī ndē fū rī pi vé rī kuyé. ³⁰ Múngú ri dō peṭi ā fū zoopi āndrū, drū ĩri ūnyū rá rī pi ā tā mba rá píri, Múngú ícō nyo ĩmi ní bōngó sēé suú ku? E'yīngará ĩmivé rī mādānā. ³¹ Kúru lē ĩmi rikí ĩmi ūšūpū drāá 'yozú kīnī, 'Bā ā'di nya?' dōku "Bā ā'di mvu?" dōku "Bā ā'di su yā 'dīni ku?" ³² Pāgānō rī pi ri tā 'dī'bée 'o nī. Īmi Ētēpi 'bū gé rī nī ngā ĩmi ní lēé rī pi ārevú céré gí. ³³ Drīdrī nī, lē ĩmi 'bāki ēsī céré rizú mālūngā Múngú vé rī vé ēzī ngazú, lē ĩmi 'okí tā píri, ngā ĩmi ní lēé rī pi, Múngú ri ícō sē ĩmi ní rā. ³⁴ Lē ĩmi rikí ĩmi ūšūpū drāá tā drū vé rī sī ku, tā drū vé rī, ĩri 'i nga drū. Ū'dú ālu ālu ri ívé īzāngā be.

7

*Ā líki 'bā āzi vé tā ūnjí ku
(Lúkā 6:37-38, 41-42)*

¹ "Ā líki 'bā āzi vé tā 'yozú kīnī ĩri ūnjí ku, Múngú ā lī ri mivé tā ūnjí ku. ² Ā'diātāsīyā ĩmi líki dō 'bā urukō'bée vé tā 'yozú kīnī kōpi ūnjí, Múngú ri kpā ĩmivé tā lī ūnjí, sū ĩmi ní kōpivé tā līj 'yoó kīnī kōpi ūnjí rī tñi. Tā ĩmi ní 'oó 'bā urukō'bée ní rī, Múngú ri kpā 'o ĩmi ní sū ĩmi ní 'oó kōpi ní rī tñi.

³ "Mi ngā mādānā 'deēpi mí ógúpí mī gé rī ndre rá píri, 'bo ngā 'deēpi mí mī gé usegúgú 'dīri, 'í ndre ku āsī? ⁴ Mi ícō 'yo 'í lē ngā mādānā 'deēpi mí ógúpí mī gé 'dīri ĩpēé rá, 'bo mí ícō ngā usegúgú 'deēpi mí mī gé 'dīri ĩpēé ku āsī? ⁵ Mi 'bā mí 'bāāpi kú tā be píri 'dīri, lē mī ĩpēé ngā usegúgú 'deēpi mí mī gé 'dīri ūgbáale, mī ndre ri āngú uletere, mí íbí ri ngā mādānā 'deēpi mí ógúpí mī gé 'dīri ĩpēé ndō.

⁶ "Ngā múké í ní lēé sēé Múngú ní rī, ā sēki 'bā adri'bée sū ūcógú tñi rī pi ní ku. Māyākā ógú'bā ógúgú ājē be āmbúgú í ní zīj pālī rī pi,* ā sēki 'bā adri'bée sū ĩgā tñi rī pi ní ku, ĩmi sēki dō 'bā sū 'dī'bée tñi rī pi ní, kōpi utu ĩnī pá sī, kōpi gō ĩmi nya drī ni gé kpāá.

* 7:6 7:6 Māyākā ógú'bā ógúgú ājē be āmbúgú í ní zīj pālī rī pi: Pālī indré sū irā ógúpí ógúgú ūnyī be ājē be āmbúgú rī tñi. Títirikó ri kōpi údé ní ívé kókó'bō agā.

*'Í zī, 'í ndā, 'í ga kēētī rī
(Lúkā 11:9-13)*

⁷ "Īmi zīkí, ĩ sē ĩmi ní rá, ĩmi ndāki, ĩmi ĩsú rá, ĩmi gaki kēētī rī, ĩ zī ĩmi ní rá. ⁸ 'Bā rī zī dō ngā, ĩ sē ĩri ní rá. 'Bā rī ndā dō ngā, ĩri ĩsú rá. 'Bā rī ga dō kēētī rī, ĩ zī ĩri ní rá.

⁹ "Īmi āsámvú gé 'dīgé, mivé mvānā zī dō pánga mí tē gé, mí nyo ícō ĩri ní irā sē áyu rá? ¹⁰ Dōku zī dō 'bī, mí ícō ĩri ní ĩnī sē áyu rá? ¹¹ Īmi 'bā adri'bée ūnjikānyā be 'dī'bée, ĩmi dō ícō ngā múké sē ĩmivé anjīnā rī pi ní fēfē rú rá píri, kúru ĩmi Ētēpi 'bū gé rī ícō nyo ngā múké sēé fēfē rú 'bā ngā zī'bā 'í vúgá rī pi ní ku? ¹² Lē ĩmi 'okí 'bā rī pi múké, sū ĩmi ní lēé 'bā rī pi ā 'okí ĩmi múké rī tñi. Tājimbī Mósé vé rī, āzini tā nēbī rī pi ní sū rī vé íffí adriipi 'dī.

*Kēētī mādānā rī
(Lúkā 13:24)*

¹³ "Lē ĩmi fíki kēētī mādānā rī agāsī. Ā'diātāsīyā kēētī ēpi rī, āzini létī ēpi rī, ĩri 'bā rī jī fi drāngará agā, 'bā kárakarā pi fi mužú 'a ní gé sī nī. ¹⁴ 'Bo kēētī mādānā rī, āzini létī ure rī, 'bā rī mū ānī idringará ĩsú, 'bā kīnikīniñā ní pi 'yēnā fi idri rī ĩsú nī.

*Ī peṭi rī nī amá ĩrivé ū'a sī
(Lúkā 6:43-45)*

¹⁵ "Lē ĩmi adriki mī be kowu nēbī ūnjó rú 'dī'bée sī. Kōpi rī í 'bā adri sū kābīlō idrikidri rī tñi, 'bo ēsī gélési, kōpi indrekí sū ārākīla āngú ūndīpi kpélékpélé rī tñi. ¹⁶ Mi kōpi ní amá tā kōpi ní 'oó rī sī, sū mí ní peṭi rī pi nī amá ívé ū'a sī rī tñi. 'Bā rī pi nyo ícō ū'a vīnyō vé rī, dōku figī vé rī ūti peṭi ūécúkécé be rī sígá rá? ¹⁷ Peṭi múké rī, ū'a ní ri adri múké, 'bo peṭi ūnjí rī, ū'a ní ri adri ūnjí. ¹⁸ Peṭi múké rī ícō 'aá ū'a be ūnjí ku, āzini peṭi ūnjí rī ícō 'aá ū'a be múké ku. ¹⁹ Peṭi 'aāpi múké ku rī, ĩ ĩri ga í'dé vūgá, í 'du 'be áci agā. ²⁰ Ī peṭi rī nī amá ū'a ĩrivé rī sī, kúru í 'bā ūnjó rú rī pi ní amá tā kōpi ní 'oó rī sī.

*Yēsū gā 'bā ívé tā 'du'bā nga'bá ku rī pi
sī*

(Lúkā 13:26-27)

²¹ "Bā ri'bā ma zī'bá tī sī 'Úpi, Úpi,' 'dī'bée āsámvú gé, urukō'bée ícókí fī mālūngā 'bū vé rī agā ku, 'yēnā 'bā ri'bā tā má Ētēpi 'bū gé rī ní lēé ā 'duki ngāá rī 'du'bā nga'bā rá rī pi ícō fi 'bū gé 'dāá nī. ²² Ū'dú í ní ímúzú tā lizú 'dāri sī, 'bā kárakarā pi ma zī, 'Úpi, Úpi, 'bā ūlúki nyo ū'dúkó múké rī mí rú sī kuyé? Āzini 'bā údrókí nyo indri ūnjí rī pi mí rú sī kuyé? Āzini 'bā 'okí nyo tā āyāzú āyāyā ní ūkpō

mívé rí sī kuyé?' 23 Kúru ma ímú 'yo kôpi ní, 'Á nǐ ími kuyé. Ími 'bá tā 'o'bá ünjí 'dǐ'bée, ími dǎkí ími 'dǐisí rá!'

'Bá ǐrǐ jó sǐ'bá rǐ pi (Lúkǎ 6:47-49)

24 "'Bá tā mávé rǐ yǐipi rá, ázini tā ni 'duǐpi ngaápi rá rǐ, adri sǔ 'bá úmí be, jó sǐipi ndúú ní á'báapi úkpó úkpó ǐrá sǐ rǐ tǐnǐ. 25 Yǐigó 'dǐ ámbúgú, yǐi tǐ jó rǐ ímülúú, úlí vǐ jó rǐ, 'bo jó rǐ ári kuyé, á'diátásiyá sǐ jó rǐ úkpó úkpó. 26 'Bá tā má ní ímbá rǐ yǐipi ku, ázini tā ni 'duǐpi ngaápi ku rǐ, adri sǔ 'bá azakaza rú, jó sǐipi cinyáfá agá rǐ tǐnǐ. 27 Yǐigó 'dǐ ámbúgú, yǐi tǐ jó rǐ ímülúú, úlí vǐ jó rǐ, jó rǐ ári rǔyǔ vǔgá."

28 Yǐsǔ kǎ átángá rǐ átá dǎǎ gǐ, 'bá bǐtrǐká rǐ pi áyáki áyáya tā ǐri ní ímbá 'bá ǐri sǐ, 29 á'diátásiyá Yǐsǔ ímbá tā rǐ úkpó be, ímbá tā rǐ sǔ 'bá Mósé vé táǐmbǐ ímbá'ba rǐ pi ní ímbá rǐ tǐnǐ kuyé.

8

Yǐsǔ ǐdri ágó úfú ní nyaá rǐ (Márákó 1:40-45; Lúkǎ 5:12-16)

1 Yǐsǔ kǎ ǐsǐ ǐrá drǐgé 'dǎási vǔgá nǎó, 'bá bǐtrǐká 'dǎkí mǔzú vǔdrǐ ní gé sǐ. 2 Ágó ázi úfú* ní nyaá ní ímú kǔmǔci útǐǐ Yǐsǔ ǎndrǎtǐ gé, ǐri ní 'yozú kǐnǐ, "Úpí, mí á'yǐ dǎ rá, mí ǐdri má."

3 Yǐsǔ ní 'ǐ drǐ suzú ágó rǐ á rǔ'ba úlózú, ǐri ní 'yozú kǐnǐ, "Má á'yǐ rá, lǎ mí rǔ'ba á adri ule." Koro úfú rǐ ní dǎzú ágó rǐ á rǔ'ba gá sǐ. 4 Kúru Yǐsǔ ní 'yozú ágó rǐ ní kǐnǐ, "Lǎ mí lǔ tá 'dǐri 'bá ázi ní ku. 'Í mǔ mí ǐ'dáá átálágú rǐ ǎndrǎtǐ gé, 'ǐ 'yo ǐri ní mí rǔ'ba ǐcá múké gǐ. Kúru 'ǐ jǐ fǎfǎ sǎé átálágú† rǐ ní, sǔ táǐmbǐ Mósé‡ ní sǎé rǐ tǐnǐ, 'bá rǐ pi á nǐkǐ rǐ 'yozú kǐnǐ mí rǔ'ba ǐcá múké gǐ."

Yǐsǔ ǐdri úgalaku rǐ vé áti'ba (Lúkǎ 7:1-10; Yǔwánǐ 4:43-54)

5 Yǐsǔ kǎ fǐi Kǎpārǎnǎúmá gá 'dǎá, úgalaku ángáráwá rǐ pi vé rǐ§ ní ímǔzú Yǐsǔ vǔgá nǎó, ǐri ní Yǐsǔ rǐ mǎzú drǐ ǐrǐ sǐ. 6 ǐri ní 'yozú kǐnǐ, "Úpí, mávé áti'ba lá kú gbǎlǎ drǐgé, ǐcǎ éǎtǐ tuú 'bá ku, ǐri rǐ ǐzǎngá nya ambamba."

7 Yǐsǔ ní 'yozú ǐri ní kǐnǐ, "Ma mǔ ǐri ǐdri rá."

8 Úgalaku rǐ ní 'yozú kǐnǐ, "Úpí, má ǐcǎ mí á'yǐi mǔǔ mávé ángá 'dǎá ku. Mǐ átá átángá rǐ nǎgǎ, mávé áti'ba rǐ ǐcǎ ǐdri rá. 9 Úgalaku ámbúgu ní pi áni gé má drǐlǎ gá, ma ámbúgú ángáráwá rǐ pi drǐgé, kǎpi tá yǐ má tǐ gé. Ma ǐcǎ 'yo álu ní ní, "Í mǔ," ǐri ǐcǎ mǔ rǐ. Ma ǐcǎ 'yo ázini ní, "Mǐ ímǔ," ǐri ímǔ rá, Ma ǐcǎ 'yo mávé áti'ba ní, "Í 'du tá 'dǐri ngaá," ǐri tá rǐ 'du nga rá."

10 Yǐsǔ kǎ tá 'dǐri yǐi, sǎ ǐri ní áyǎngárá, ǐri ní 'yozú 'bá 'ǐ pámvú úbi'ba rǐ pi ní kǐnǐ, "Ádarú á lǎ lǔú ǐmi ní 'dǐni, ǐsǎrélǎ rǐ pi ásamvú gé, 'bá ázi má ní ǐsǔ é'yǐngárá be ágó nǎri vé rǐ tǐnǐ 'dǎáyo. 11 Á 'yo mí ní 'dǐni, 'bá kárakará pi ǐbǐ ǐngá útǐ ní ǐfǔngárá gǎlésǐ, ázini útǐ ní 'dǎngárá gǎlésǐ, kǎpi ímǔ ǐ úmú ǐmǔ nya Ábǔrámá pi be, ǐsáká pi be Yǎkóbǔ pi be, mállǔngá 'bǔ vé rǐ agá. 12 'Bo Yǎhǔdǐ Mǔngú rǐ é'yǐ'ba kuyé rǐ pi, ǐ ímǔ kǎpi dro fǔ mállǔngá Mǔngú vé rǐ agásǐ ámvé, kǎpi mǔ adri vǔrǎ bǔpi nǐpi cǐcǐ rǐ agá, kǎpi ímǔ ngo, ázini sǐkǎnyá cǐ áci rǐ vé fǐngárá ǐ rǔ'ba gá rǐ sǐ."

13 Kúru Yǐsǔ ní 'yozú úgalaku ángáráwá rǐ pi vé rǐ ní kǐnǐ, "'Í mvi gǎó 'bǎtǐ, sǔ mí ní é'yǐi 'yozú kǐnǐ, áti'ba mívé rǐ ǐdri rá rǐ tǐnǐ, áti'ba rǐ ǐdri gǐ." Ángáráwá rǐ pi vé ámbúgú rǐ ca mǔǔ ǐsǔ ǐvé áti'ba rǐ ǐdri gǐ, ǐdri sǎ Yǐsǔ ní 'yoó 'dǎri gé.

Yǐsǔ ǐdri 'bá kárakará (Márákó 1:29-34; Lúkǎ 4:38-41)

14 Yǐsǔ kǎ fǐi Pétǎro vé jó agá 'dǎá, ǐsǔ Pétǎro ǐdrǎpǐ lá kú gbǎlǎ drǐgé, rǔ'ba ní ko gbǐrǐlǐ. 15 Yǐsǔ ní úkú rǐ é drǐ ruzú, drǎ rǐ ní dǎzú úkú rǐ rǔ'ba gá sǐ. Kúru ǐri ní ǐngázú urǔ, ǐri ní ǐnyá á'dízú sǎzú Yǐsǔ ní.

16 Úndrǎǎ 'dǎri sǐ, ǐjǐkǐ 'bá kárakará ǐndri únji be ní pi ímǔ Yǐsǔ vǔgá nǎó, Yǐsǔ kǎ átá, ǐndri únji rǐ pi fǔkǐ 'bá 'dǐ'bée drǐgé sǐ rá. Yǐsǔ ǐdri 'bá drǎ be rǐ pi árvǔ cére.

17 Tá ótǔ Mǔngú ní éziǐ, nǎbǐ ǐsáyá ní 'yoó rǐ nga 'ǐ fǔú tǐ ní gé gǐ kǐnǐ, "Sǎ 'bávǎ drǎ dǎ 'bá rǔ'ba gá sǐ gǐ, ázini 'du drǎ dǎ'ba ku rǐ pi 'bá rǔ'ba gá sǐ gǐ."

Yǐsǔ á pámvú úbǐngárá tá ní mbamba (Lúkǎ 9:57-62)

18 Yǐsǔ kǎ ndrǎé 'bá kárakará trakǐ 'ǐ gǎrǎ kǔrǔ, ǐri ní 'yozú kǐnǐ, lǎ 'bá zókǐ yǐi

* 8:2 8:2 Úfú: Táǐmbǐ Mósé vé rǐ kǐnǐ, 'bá úfú ní nyaá rǐ, ǐri ázǎvú rǔ, á'yǐkǐ ǐri adri 'bá ǐsǎrélǎ vé rǐ pi ásamvú gé ku. Drǎ úfú vé rǐ dǎ dǎ rǔ'ba ní gé sǐ gǐ, lǎ á mǔ 'ǐ 'dǎá átálágú rǐ ǎndrǎtǐ gé, átálágú rǐ ǐri ndre, ǐri 'yo drǎ rǐ dǎ rǔ'ba ní gé sǐ gǐ. † 8:4 8:4 Átálágú: 'Bá ǐsǎrélǎ vé rǐ pi ásamvú gé, 'yǎǎ átálágú rǐ rǎbǎǎ zǎ Jó Mǔngú vé rǐ agá 'dǎá ní. Atala rǐ pi rǐ ǐfǔ úyú Léví vé rǐ agá. ‡ 8:4 8:4 Mósé: Yǎsǎpá kǎ drǎá gǐ, 'bǎgú Éjǎpétó vé rǐ 'bá áni ǐsǎrélǎ vé rǐ pi éǐǐ ngaá túgǎrǐ rǔ caá ǐlí mǔdǔrǔlǔ sǔ (400). Kúru Mǔngú ní Mósé rǐ ǐpǎzú ímǔzú áni ǐsǎrélǎ vé rǐ pi pazú ádrǐngárá túgǎrǐ rǔ rǐ agásǐ. Mǔngú sǎ táǐmbǐ rǐ Mósé ní, á lǔ áni ǐsǎrélǎ vé rǐ pi ní, sǎzú ǐ ní táǐmbǐ rǐ zǐzú táǐmbǐ Mósé vé ní áni. † 8:4 8:4 Mósé: ǐsǔ ákǔdǎ ǐlí rǐ ca élifú álu mǔdǔrǔlǔ sǔ (1,400), ǐsǔ ákǔdǎ tǐkǐ drǐ Yǐsǔ rǐ kuyé. † 8:4 8:4 Wǔngárá 2-24. § 8:5 8:5 Úgalaku ángáráwá rǐ pi vé rǐ: ǐri ángáráwá mǔdǔrǔlǔ álu rǐ pi é drǐ kǎopi ní. 8:17 8:17 ǐsáyá 53:4

bälälä rī mužú álé 'dää. ¹⁹ Kúru 'bá riipi táimbj Mósē vé rī imbápi rī ní ímúzu Yēsū vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ímbápi, ma 'de mužú mí vúgá sī ĩndī vūrā mí ní lēzu mužú rī gé 'dää.”

²⁰ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Úfá pi 'bú be rizú lazú áni, árinjá unga 'bá uru sī rī pi ívé jó be, 'bo ma 'Bá Mvá 'i,* vūrā má ní mâ drī suzú adrizú ní 'dāayo.”

²¹ 'Bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi vé āzi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Úpi, mâ mu drī má étépi rī sīj ũgbále ká.”

²² 'Bo Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ímú má pámvú ũbī, 'í ku 'bá ũdrā 'bá gí rī pi ā sīkī ívé 'bá ũdrā 'bá gí rī pi.”†

*Yēsū uga ũlī vīpi ũkpō be rī
(Mārākō 4:35-41; Lúkā 8:22-25)*

²³ Kúru Yēsū pi ní tuzú kúlúmgbá agá ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi be. ²⁴ Koro ũlī ní íngázú vjzú ũkpō be, sē yīj rī úvá ngüyá ngüyá, lē tīj kúlúmgbá rī agá. 'Bo ĩşşü áküdē Yēsū rī ú'dú ko. ²⁵ ĩrivé 'bá ĩri āpámvú ũbī' 'bá rī pi ní ĩri aruzú ú'dú gélesī, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Úpi, 'bá rī tī yīj ā ndúgē, 'i pa 'bá fō!”

²⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní adrizú ũrī sī rī ā'di? ĩmivé ē'yīngará mādānjá.” Kúru ĩri ní ngazú uru sī, ĩri ní átázú ũkpō be kīnī, ũlī vīpi ũkpō be 'dirī, āzini yīj riipi úvápi ngüyá ngüyá 'dirī ā tu pá, ũlī vīpi rī, āzini yīj riipi úvápi ngüyá ngüyá rī gō pá tuú rá!

²⁷ Ágō kúlúmgbá agá rī pi āyākī tā 'dirī sī āyāyā, kōpi ní zizú kīnī, “Ágō ũlī vīpi ũkpō be 'dirī ugaápi, āzini yīj riipi úvápi ngüyá ngüyá 'dirī ugaápi pá tuupi 'dirī 'bá íngóni ní?”

*Yēsū idrī 'bá ĩrī ĩndrī ũnjī be ni pi
(Mārākō 5:1-20; Lúkā 8:26-39)*

²⁸ Yēsū ká yīj bälälä rī zoó caá āngū Gērásā vé rī gé 'dää, āgō ĩrī ĩndrī ũnjī be ni pi ri adri 'būrēdrī rī pi āsámvú gé 'dää, kōpi ní ímúzu Yēsū vúgá nõó. Kōpi ōjógó ōjógó, 'bá āzi ícō elīj lētī 'dāri gé sī ku. ²⁹ Ágō 'dī' 'bée ní trezú ú'dúkō be uru 'dää kīnī, “Yēsū Mvá Múngú vé rī, ngá mí ní lēé 'bá vúgá rī ā'di? Mí ímú 'bá ní ĩzāngā sēé ĩşşú sá ni ícō drī kuyé?”

³⁰ Vūrā 'dāri ĩ ri Ígá úcé áni, āsámvú ní vū kōpi be kuyé. ³¹ Ándrī ũnjī rī pi ní Yēsū rī mázú kīnī, “Í lē dō 'bá droó fūū āmvé, 'i pē 'bá mužú úfī Ígá rī pi agá.”

³² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “ĩmi mužú!” ĩndrī ũnjī rī pi ní fízú āgō 'dī' 'bée rŭ' 'bá gá sī, mužú úfízú Ígá rī pi agá, Ígá rī pi ní

njuzú mužú ōngú sī āngū ũlúpi ũlúlu rī gé 'dää, kōpi ní u'dezu ũdrázú yīj bälälä rī agá 'dää. ³³ 'Bá rī' 'bá Ígá rī pi úcé' 'bá rī pi ní njuzú mužú kŭrŭ agá 'dää, kōpi ní mužú tā 'i ngaápi 'dirī ũlúzu, āzini kōpi ní tā 'i ngaápi āgō ĩrī ĩndrī ũnjī be 'dī' 'bée rŭ' 'bá gá rī pi ũlúzu. ³⁴ 'Bá kŭrŭ agá rī pi cére ngakí ĩfūū ímú Yēsū vúgá nõó. Kōpi ká Yēsū rī ndree, kōpi mākī Yēsū rī kīnī, Yēsū ā fū ũvé āngū agásī 'dīisī rá.

9

*Yēsū idrī ágó pá be 'bēlé' 'bēle ni
(Mārākō 2:1-12; Lúkā 5:17-26)*

¹ Yēsū ní tuzú kúlúmgbá agá, gō yīj bälälä rī zoó mužú álé kŭrŭ ĩri ní rizú adrizú rī agá 'dää. ² Ágō urukō' 'bée ní ágó pá be 'bēlé' 'bēle ni 'i'dúzu pōrōşī sī ĩjizú Yēsū vúgá nõó. Yēsū ká kōpivé ē'yīngará nŭj ámá, ĩri ní 'yozú ágó pá be 'bēlé' 'bēle rī ní kīnī, “Mā mvá rī, mí adri ĩzāngā sī ku! Trŭkī mí mívé ũnjikānyā agásī gí.”

³ 'Bá Mósē vé táimbj ímbá' 'bá rī pi ā urukō ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágō 'dirī ĩnjī Múngú rī ku! Ágō rī ũşşü 'i Múngú 'i?”

⁴ Yēsū nŭj tá kōpi ní rīí ũşşü rī rá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú tá ũnjī ũşşüzú ĩmī ēşşü agá 'dīni rī ā'di? ⁵ Mā 'yo rī tā rī íngóni? Mā 'yo rī, 'Trŭkī mí mívé ũnjikānyā agásī gí 'dīni,' dōku má 'yo, “Í nga uru ēçç tuú?” ⁶ 'Bo á lē lūū ĩmi ní 'yozú kīnī, ma 'Bá Mvá 'i, má ũkpō be ũnjikānyā trüzú vū drīgē nõgō” ĩri ní kúru 'yozú ágó pá be 'bēlé' 'bēle rī ní kīnī, “Í nga uru, 'i 'du mívé pōrōşī, 'i mvi 'bētī.” ⁷ Ágō rī ní kúru ngazú uru, ĩri ní 'dezu mužú 'bētī. ⁸ 'Bá bŭtrŭkā rī pi ká tā 'dirī ndree, sēé kōpi ní ũrŭ, kōpi ngakí rīí Múngú ũkpō sēépi 'bá rī pi ní 'dirī íngú.

*Yēsū zī Mátáyo ri
(Mārākō 2:13-17; Lúkā 5:27-32)*

⁹ Yēsū ká rīí 'deé mužú lētī gé sī, ĩri ní Mátáyo rī ndreezú, úri kuú jó ĩ ní rizú mŭfēngā umbe jezú rī u'duzú 'bágú āmbúgú Rómā vé rī ní rī agá. Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ímú adrii 'bá má pámvú ũbīpi ní,” Mátáyo ní koro ngazú uru, ĩri ní 'dezu mužú Yēsū vúgá sī.

¹⁰ Yēsū pi ká rīí ínáy ũndrēná vé rī nyaá Mátáyo vé āngá 'dää, 'bá mŭfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi, 'bá rī' 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rī pi be, ímŭkī úri ínáy nyaá Yēsū pi be trŭj, āzini ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi be trŭj. ¹¹ Fārŭşŭ rī pi ká tā 'dirī ndree 'dīni, kōpi ní 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī

* 8:20 8:20 'Bá Mvá: Yēsū zī 'i 'Bá Mvá lüzú kīnī, 'i Kŭrísítō 'i, 'i mälŭngā rī ru mužú nyonyo. 'Í lē Dányelē 7:13-14.

† 8:22 8:22 'Í ku 'bá ũdrā 'bá gí rī pi ā mužú ívé 'bá ũdrā 'bá gí rī pi şingará gá: Yēsū 'yo tā 'dirī 'dīni ā'diātāsiyā ĩri mŭké 'bá rī ní Yēsū ā pámvú ũbüzú āndrŭ ndē ĩri ní tēzu címgbá étépi ní drázú ũgbále.

pi zizú kīnī, “Ímivé 'bá riipi āngū ímbápi rī rī ínyá nya 'bá múfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi be, āzini 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi be trú ā'diātāsī?”

¹² Yēsū kā ta kōpivé 'dīri yīī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Bá drā ākó rī ndā 'bá ūjō sēēpi ní ku, 'bá drā be rī, ĩri 'bá ūjō sēēpi ní ndā nī

¹³ 'Bo ĩmi mukī tā ĩ ní sīī 'dīri ā fifi ūnīī, 'Á lē ĩmī ēšī ā adri ĩdrikidri, adri 'yozú kīnī á lē ĩmi zākī má ní rōbōjō yā 'dīni kuyé.' Má ĩmū 'bá tā 'o'bá píri rī pi zīī kuyé, má ĩmū 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi zīī.”

'Bá rī pi zīkī Yēsū ri ngá nyanya a'bingará ā tā sī

(Mārākō 2:18-22; Lúkā 5:33-39)

¹⁴ Ū'dú ālu, 'bá Yūwānī ā pámvū ūbī' 'bá rī pi ní ĩmúzá Yēsū rī zizú kīnī, “Bá Fārūšī rī pi be rī 'bá a'bi ngá nyanya sī rá píri, mívé 'bá mī pámvū ūbī' 'bá rī pi a'bikī ĩ ngá nyangará sī ku āsī?”

¹⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Kērégú ōmúrúgō rī vé rī dō drī ūmū ĩmū' 'bá ōmúrúgō rī jengará gá rī pi āsámvú gé anigé, ūmū rī pi nyo ícō adri ĩzāngā sī rá? Sā āzi rī ĩmū 'dīī'dī, kádō ĩmū ōmúrúgō rī vé kērégú 'duqī kōpi āsámvú gé sī, kúru kōpi ĩmū ĩ a'bi ngá nyangará sī.

¹⁶ “Bōngó dēēpi gī rī, ícókī bōngó ú'dī ĩsīī vūrā āsīpi gī rī ícī ānī ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaāpi kú ĩrīkō rú gī rī, ícīkī dō ūlē ní ōzūjū bōngó ú'dī ní sī, ĩri gō āsī muzú drīgélé, ūlē ní gō adri āmbúgū. ¹⁷ 'Bá āzi ícō vīnyō ĩ ní zoó ú'dī rú rī tōó lā'bu* ĩ ní ícī jūru rú ūkū ní agá ku. 'Bá rī tō dō vīnyō rī lā'bu ĩ ní ícī jūru rú ūkū ní agá, jūru rī āfī rá, ĩri sē vīnyō rī dá vūgá. Lē ā tōkī vīnyō rī jūru ú'dī ní agá, ĩri sē lā'bu rī ícō āfī ku, vīnyō rī ícō dáá vūgá ku.”

Yēsū ri ūkpō be 'bá ídrízú

(Mārākō 5:21-43; Lúkā 8:40-56)

¹⁸ Yēsū kā rīí átá, drīkoma āzi ní ĩmúzá kūmūcī ūfīzú Yēsū endretī gé kīnī, “Mávé mvá ūkúná drā sá 'dīri sī gī. Mí ĩmū drī 'bāá drī ní gé, ē ídri rī gōó ūzi.” ¹⁹ Yēsū pi ní 'dezu muzú vūdrīī ní gé sī ívé 'bá 'i pámvū ūbī' 'bá rī pi be.

²⁰ Sā 'dāri gé, ūkū āzi āri rī ēcī rī' 'bá ní gé sī caá ílī mudrī drī ní ĩrī, ūkū rī ĩmū Yēsū ā úgórō gálēsī, ĩri ní Yēsū vé bōngó akoó rīkū rī ē tī ūlózú. ²¹ Ūšū 'í ēšī agá 'dālē kīnī, “Má ūlō dō Yēsū vé bōngó akoóko rī ē tī, ma ícō ídri rá.”

²² Yēsū ní 'i újázú ĩri ndrezú, Yēsū ní 'yozú kīnī, “Mvá ūkúná 'dīri, mí adri ĩzāngā sī ku, mívé ē'yīngará sē mí ídri gī.”

Sānā 'dāri gé, āri rī vé ēcīngará gō pá tuú rá.

²³ Yēsū kā fīi drīkoma rī vé jó agá 'dáá, kā yīī 'bá bītrīkā rī pi rī ērī co āvū rī ngozú,

²⁴ ĩri ní 'yozú kīnī, “Ími fūkī āmvé, mvá ūkúná rī drā kuyé, ĩri rī ū'dú ko.” 'Bo kōpi rīkī guugū tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sī. ²⁵ Yēsū kā 'bá kárákará rī pi pēē fūū muzú āmvé

'dáá gī, ĩri ní fīzú muzú jó agá 'dáá, ĩri ní mvá ūkúná rī ē drī ruzú, mvá ūkúná rī ní ingázú uru. ²⁶ Tā 'dīri ayi muzú kūrū 'dāri agāsī céré.

Yēsū ídri 'bá ĩrī mī be ēšī' 'bá gī ní pi

²⁷ Yēsū kā ngaá muzú, 'bá ĩrī mī be ēšī' 'bá gī ní pi 'deki muqī Yēsū vúgá sī, kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, “Dāwūđī ā Mvá rī, † 'i ndre ĩzāngā 'bávē rī fō!”

²⁸ Yēsū kā fīi muzú jó agá 'dáá, 'bá mī be ēšī' 'bá gī rī pi ní fīzú muzú Yēsū vúgá 'dáá, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Ími ē'yīkī 'yozú kīnī ma ícō ĩmī mī zī rá 'dīni rá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Úpī, 'bá ē'yīkī rá, mī 'bá mī zī rá.”

²⁹ Kúru Yēsū ní kōpi ē mī ūlózú ālu ālu céré, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ími ní ē'yīī gī rī sī, ma ĩmi ídri rá.” ³⁰ Koro kōpi ē mī ní 'i zizú āngū ndrezú. Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmi ūlúkī tā 'dīri 'bá āzi ní ku.” ³¹ Kōpi ní 'dezu muzú, 'bo kōpi gókī tā rī ūlúú muzú kūrū rī agāsī céré.

Yēsū ídri ágó átapi ku ní

³² Yēsū pi kā rīí 'deé muzú ívé 'bá 'i pámvū ūbī' 'bá rī pi be, 'bá urukō ní ágó āzi índri ĩnjī be átapi ku ní ĩjīzú Yēsū vúgá nōó. ³³ Yēsū ní índri ūnjī rī drozú fūzú ágó rī drīgé sī, ágó ándúrū átapi ku rī ní 'i'dózú átázú. 'Bá bītrīkā rī pi āyākī tā 'dīri sī āyāyā, kōpi ní 'yozú kīnī, “Tā āzi nga drī 'i āngū ĩsērélé vé rī agá sū 'dīri tīnī kuyé!”

³⁴ 'Bo Fārūšī rī pi ní 'yozú kīnī, “Ágó 'dīri rī índri ūnjī rī pi ūdrō ūkpō āmbúgū índri ūnjī rī pi vé rī sī.”

Yēsū 'bá ēšī muké 'bá rī pi ní

³⁵ Yēsū ní ēcīzú kūrū rī agāsī, āzini gúrū rī pi agāsī, rī 'bá rī pi ímbá Jó Múngú rī Zizú rī pi agāsī, rī ū'dúkō muké mālūngā vé rī ā tā ūlúú, rī 'bá drā be āndiāndī rī pi ídri muzú. ³⁶ Yēsū kā 'bá bītrīkā rī pi ndree, sē ĩri ní ĩzāngā, ā'diātāsīyā ĩzāngā kōpivé rī aga rá, 'bá āzi kōpi ē ĩzā koópi ní 'dáāyo, kōpi índrēkī sū kábīlō 'bá úcépi ní ní adrií 'dáāyo rī tīnī. ³⁷ ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvū ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, “Ānyāngā rī ka ambamba, 'bo 'bá ānyāngā rī ĩkūnā' 'bá

9:13 9:13 Ōsēyā 6:6 * **9:17** 9:17 Lā'bu: Yāhūđī rī pi vé mērē gá, kōpi rī lā'bu ícī jūru rú vīnyō tōzú. Tā Yēsū ní ímbá 'dīri ĩri vīnyō ú'dī rī vé tā 'i'da, āzini jūru ūkū rī, ĩri tājmbī Mósé vé rī 'i'da. † **9:27** 9:27 Dāwūđī ā Mvá rī: Múngú ēzī kīnī, Kúrīstō rī úmvúlēsī ĩmū ífū úyú 'bāgū Dāwūđī vé rī agá. † lā 1 Sāmúélē 16:1-13; Sāwúmā 132:11-12. ‡ **9:37** 9:37 'Bá ānyāngā rī ĩkūnā' 'bá rī pi gārū: Tā 'dīri vé ífíí 'dīni, 'bá lē 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá rī pi kárákará, 'bo 'bá ū'dúkō muké rī ūlū' 'bá rī pi gārū.

rī pi gārú.”[†] 38 Lē ĩmi zíkí Úpí ómuvú 'dīpa rī, ā pē rī 'bá rī pi muḗ ívé ómuvú agá 'dāá ānyāngā rī ĩkūnāá.

10

Yēsū pē ívé 'bá áyúāyū muḗrī drī ni ĩrī rī pi

(Mārākō 3:13-19; Lúkā 6:12-16)

¹ Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá muḗrī drī ni ĩrī rī pi zízú, sē kōpi ní ūkpō índrī ūnjí rī pi údrózú, āzini 'bá drā be āndiāndí rī pi ídrízú.

² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi* vé rú pi 'dī, 'bá drīdrī rī, Sīmōnā 'i, ĩrívé rú āzi Pétērō 'i, āzi rī Pétērō édrīpī Āndērēyā 'i, Yōkóbū Zēbēdáyō mvópi 'i, Yōkóbū édrīpī Yūwání 'i, ³ Pilípū 'i, Bātīlímáyō 'i, Tómā 'i, Mātáyo rī 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'duúpi ní, Yōkóbū Āláfáyō mvópi 'i, Tādáyō 'i, ⁴ Sīmōnā éšī 'bāápi 'bá ívé rī pi ē ĩsúkí rī drīwālā rī 'i, āzini Yúidā ĩsikāríyótá gōopi Yēsū ā ūli 'beépi rī 'i.

Yēsū ímbá ívé 'bá áyúāyū muḗrī drī ni ĩrī rī pi

(Mārākō 6:7-13; Lúkā 9:1-6)

⁵ Yēsū ní 'bá muḗrī drī ni ĩrī 'dī' bée pēzú muḗzú, ĩri ní eḗzú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmi muḗkí 'bá adri' 'bá Yāhúdī rú ku rī pi āsámvú gé 'dāá ku, dōku lē ĩmi fíkí kūrú 'bá Sāmāriyá vé rī pi ní adrizú rī agá 'dāá ku. ⁶ ĩmi muḗkí ĩsērélē adri' 'bá sū kābilō āvī' 'bá gí rī pi tīnī rī pi vúgá. ⁷ ĩmi cakí dō gí, ĩmi ūlúkí kōpi ní kīnī, 'Mālūngā 'bū vé rī ícá ĩnyīnā gí. ⁸ ĩmi ídríkí 'bá drā be rī pi, ĩmi ingakí 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi gōó ídrí rú, ĩmi ídríkí 'bá ūfú ní nyaá rī pi, ĩmi údrókí índrī ūnjí rī pi. Á sē ĩmi ní ūkpō 'dīri kána, 'bo lē ĩmi kokí kpá 'bá rī pi ē ĩzā kána. ⁹ Á 'duki mūfēngā jīi muḗzú ĩndí ku. ¹⁰ ĩmi kádō muḗ éçí rī gé 'dāá, ā 'duki jūrú muḗzú ĩndí ku, dōku ā 'duki bōngó āzi āndō rú muḗzú ĩndí ku, dōku ā 'duki ngá pá gá ni pi muḗzú ĩndí ku, dōku ā 'duki túré muḗzú ĩndí ku, ā' diātāsīyā 'bá éçí nga' 'bá rī pi, lē ā sēkí kōpi ní ngá nyanya.

¹¹ “Kūrú ĩmi ní caá 'a ní gé rī, āzini gúrú ĩmi ní caá 'a ní gé rī, lē ĩmi ndákí 'bá múké ní ĩsú vūrā 'dāri agá, ĩmi adrikí ĩrívé āngá 'dāá, cīngbá ĩmi ní ngazú muḗzú rī gé. ¹² ĩmi fíkí dō caá 'bētí 'dāri agá, ĩmi sēkí módó 'bá 'bētí 'dāri āsámvú gé rī pi ní. ¹³ 'Bá 'bētí 'dāri āsámvú gé rī pi é'yíkí

dō ĩmi rá, ĩmi sēkí kōpi ní tākíri, dō 'bá 'bētí 'dāri āsámvú gé rī pi gākí ĩmi é'yígá sī, ā sēkí kōpi ní tākíri ku. ¹⁴ 'Bá rī é'yí dō ĩmi kuyé, dōku gá dō ĩmívé tā yígá sī, ĩmi kádō ífúú 'bētí 'dāri agásí, dōku kūrú 'dāri agásí, lē ĩmi wekí nyóókú ĩmi pá ágélé gá rī kú 'dīgé.[†] ¹⁵ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ú'dú í ní ĩmúzú tā lízú rī gé, kūrú Sódómō vé rī, āzini Gómórā vé rī,[‡] i tā lī kōpi drígé mādā, 'bo í ĩmú tā lī kūrú 'dāri drígé aga rá.

Īzāngā rī ĩmú 'dī' dī

(Mārākō 13:9-13; Lúkā 21:12-17)

¹⁶ “Ma ĩmi pē muḗzú sū í ní kābilō pée ārākíla rī pi āsámvú gé rī tīnī, kúru lē ĩmi adrikí ūmí be sū ĩnī vé rī tīnī, āzini ĩmi adrikí tā be pīrī sū āmāmū tīnī. ¹⁷ 'Bo ĩmi ndrekí múké! 'Bá rī pi ĩmú ĩmi uru jī tō 'bá tā lī' 'bá rī pi endrēḗ gé rá, kōpi ĩmi ūgbā ívé Jó Múngú rī Zízú rī pi agá 'dāá rá. ¹⁸ ĩmi ní ríi má pámvú ūbī rī sī, i ĩmú ĩmi jī tō gávānā endrēḗ gé, āzini 'bāgú rī pi endrēḗ gé, ĩri sē ĩmi ú'dúkó múké rī ūlū ānī kōpi ní, āzini 'bá adri' 'bá Yāhúdī rú ku rī pi ní. ¹⁹ 'Bo kōpi ruḗkí dō ĩmi gí, lē ĩmi ríkí ūsúú 'yozú kīnī ĩmi átá ingóni yā 'dīni ku, ā' diātāsīyā tā ĩmi ní lée átá sá 'dāri gé rī, Índrī Uleteré rī ūlū ĩmi ní nī. ²⁰ ĩmi átákí tā rī ní ku, tā ĩmi ní lée átá rī, Índrī ĩmi Ētēpi Múngú vé rī átá ĩmi ní nī.

²¹ “Édrīpi rī ĩmú édrīpi ā ūli 'be, ĩri édrīpi rī sē 'dī drā rá. Ētēpi rī ĩmú ívé anjīnā rī pi ā ūli 'be, ĩri kōpi sē ú'dí ūdrā rá, anjīnā rī pi ĩmú ufu ku ari' 'ba rú, kōpi 'bá i tī' 'bá rī pi sē ú'dí ūdrā rá. ²² 'Bá rī pi céré ĩmú ĩmi gá sī mā tā sī, 'bo 'bá pá tuúpi tītí ívé é'yīngará agá cīngbá ūdú gé rī, Múngú rī ĩmú ĩri pa rá. ²³ 'Bá rī pi 'okí dō ĩmi ūnjí kūrú āzi agá, ĩmi ápákí muḗzú kūrú āzi agá. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ma 'Bá Mvā 'i, má ní drī ícázú kuyé rī gé, ĩmi ícókí éçí kūrú ĩsērélé vé rī pi agásí céré ku.

²⁴ “Bá i ní ríi ímbá rī ícá 'bá 'i ímbápi rī ndéé tā sī ku, átí' 'bá ícá 'bá 'i ní ríi éçí ngáa vú ní gé rī drígé āmbúgú rú ku. ²⁵ Lē 'bá i ní ríi ímbá rī ā adri sū 'bá rīpi 'i ímbápi rī tīnī, lē átí' 'bá rī ā adri sū ívé āmbúgú tīnī. Ma adriípi jó 'dīpa nōri, 'bá rī pi dō rī ma zī Bēlēzēbūlā,[§] ĩmi 'bá adri' bée mávé jó āsámvú gé nō' bée, kōpi ĩmú rú ūnjí 'da ĩmi rú' 'bá gá rá!

Lē ĩmi adrikí ūrī sī ku

(Lúkā 12:2-7)

* **10:2** 10:2 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ūkpō, rī kōpi pée muḗ 'bá rī pi ímbá, índrī ūnjí rī pi údró, āzini tā āyázú āyāyā ní pi 'oó. † **10:14** 10:14 Lē ĩmi wekí nyóókú ĩmi pá ágélé gá rī kú 'dīgé: Yāhúdī rī pi rī nyóókú we i pá gá sī 'bá i é'yí' 'bá kuyé rī pi ní, lüzú kīnī kōpi ā ve 'bá i é'yí' 'bá kuyé 'dī' bée ní gí, ĩri kpá lū 'yozú kīnī Múngú rī tā lī 'bá i é'yí' 'bá kuyé rī pi drígé. ‡ **10:15** 10:15 Sódómō āzini Gómórā: Múngú iza kūrú 'dī' bée ūnjīkányā 'bá kūrú 'dī' bée agá rī pi ní 'oó rī sī lókí Āburāmā vé rī gé. § **10:25** 10:25 Bēlēzēbūlā: Bēlēzēbūlā vé rú āzi rī Sátánā 'i, ĩri ādróko, ĩri āmbúgú índrī ūnjí rī pi drígé.

26 “Bo lē ĩmi adrikí ‘bá ‘dī’bée sī ũrī sī ku. Ngá āzi ícópí ‘i zǔŭpí, ‘i i’daápi ámvé ku ní ‘dāáyo, dōku ngá āzi ‘i zǔŭpí i ní ícó nǐ ku ní ‘dāáyo. 27 Tā má ní ũlúú ĩmi ní kírí nōri, lē ĩmi jǐkí muŷú ũlúú ‘bá rī pi ní. Átángá má ní átá ĩmi ní ũyōkōyō sī nōri, ĩmi muŷí áyú ‘bá rī pi ní ũ’đúkó be uru ‘dāá. 28 Lē ĩmi rukí ‘bá rī’bá ángŭ ú’đí’bá rī pi ku, kōpi ícókí índrī rī ‘đíj drāá ku. Lē ĩmi rukí ‘yéŋá Múngú índrī rī sēepi fiipi áci agá, ázini ru’bá rī sēepi fiipi áci vezú áni ũđú ákó rī agá rī áyu. 29 Áriŋá mādā mādā ĩrī ĩ ‘yéŋá uzi mufēngá á fi álu. ‘Bo álu ní ícó drāá ku, ĩmi Étēpi á’yí dō tā ní nī ká, ĩri íbí drā ndō. 30 Múngú lá drī’bí ĩmi drīgé rī pi cére gé. 31 Lē ĩmi adrikí ũrī sī ku, ĩmivé tā ndē áriŋá kárakará rī pi vé rī rá.

‘Bá Kúrísítō rī ā’yūpi dōku gāapi ‘bá rī pi endreŷi gé rī (Lúkā 12:8-9)

32 “Bá rī á’yí dō ma rá ‘bá rī pi endreŷi gé, ‘yo dō ‘i á’yí ma gí, ma kpá ĩri á’yí má Étēpi ‘bū gé ‘dālē rī endreŷi gé rá. 33 ‘Bá rī gā dō ma sī vū drīgé nōgō, ma kpá ĩri gā sī má Étēpi endreŷi gé ‘bū gé ‘dālē.

Yēsū vé tā ĩjī acongará (Lúkā 12:51-53; 14:26-27)

34 “ĩmi rikí ũsŭŭ ‘yozú kinī, má ĩjī tákiri vū drīgé nōgō ‘dini ku. Má ĩjī tákiri kuyé, mávé ĩmúngará nōri, ‘bá rī pi é ĩmúki rī ĩ ngŭŭ áni ũnjí má tā sī bēnī. 35 Mávé ĩmúngará nōri ĩri sé,

“ ‘mva ágó pi ĩmú ĩ aco étēpi be, mva ũkú pi ĩmú ĩ aco endreŷi be, ũkú ágó tǐ gé rī, kōpi ĩmú ĩ aco ĩdrēpi be.

36 Ári’bá mívé rī pi íbí ĩfū mívé ‘bētí ásamvú gé ‘đigé.’

37 “Bá rī lē dō ‘i étēpi rī dōku ‘i endreŷi rī ma ndēé, ‘bá ‘điri ícó adrii ‘bá má pámvú ũbīpi ní ku. 38 ‘Bá rī gā dō ívé peŷi alambaku* ‘đuǵá sī, ázini gā dō má pámvú ũbīgá sī, ‘bá ‘điri ícó adrii ‘bá má pámvú ũbīpi ní ku. 39 ‘Bá riipi ívé ídri á tā mbaapi nyōókú drīgé nōgō rī, ícó ídri ‘dání’dání rī ĩsú ku. ‘Bá rī adi dō ívé ídri sēé drāá má tā sī, ĩri ídri ‘dání’dání rī ĩsú rá.

Ī ícó ā’di ri ũfē? (Mārākō 9:41)

40 “Bá rī é’yí dō ĩmi, é’yí ‘điri ma, ‘bá rī é’yí dō ma, é’yí ‘điri má Étēpi ma ĩpēepi rī. 41 ‘Bá rī é’yí dō nēbī riipi tā Múngú vé rī ũlúupi rī ívé ángá, ĩ mŷú ĩri ũfē sŭ ĩ ní nēbī rī ũfē rī tǐnj. Ázini ‘bá rī é’yí dō ‘bá tā be piŷi Múngú vé ní ívé ángá, ĩri ní tā ‘oó piŷi rī sī, ĩ mŷú ĩri ũfē sŭ ĩ ní ‘bá tā be piŷi ‘điri

ũfēé rī tǐnj. 42 ‘Bá rī sē dō yīj ídrikídri ní mvŷú ‘bá má pámvú ũbī’bá tā be mādā rī pi vé álu ní ní rá, ádarú ĩ ĩmŷú ĩri ũfē rá.”

11

Yūwání pē ívé ‘bá ‘i pámvú ũbī’bá rī pi muŷi Yēsū vŷgá (Lúkā 7:18-35)

1 Yēsū ká tā rī eŷij deŷé ívé ‘bá ‘i pámvú ũbī’bá muŷdrī drī ní ĩrī rī pi ní gí, ĩri ní ‘dezu muŷú ‘bá rī pi ímbázú, ázini tǐ sēzú muŷú kŷŷú Gálíláyá vé rī pi agásí.

2 Yūwání Bātízimŭ sēepi ĩ ní ‘yīj kuú jó ángŭ ũ’yízú rī agá rī ká tā Kúrísítō ní rií ‘oó rī yīj, ĩri ní ívé ‘bá ‘i pámvú ũbī’bá rī pi pēzú muŷú 3 Yēsū rī zizú kinī, “Bá ĩ ní ‘yoó kinī ĩri ĩmŷú ‘đí’đi rī, ĩri mí ‘i, dōku ‘bá ĩ ní ‘yoó ĩri ĩmŷú rī túngú?”

4 Yēsú ní újázú kōpi ní kinī, “ĩmi újákí ĩmi gōó vulé Yūwání vŷgá ‘dāá, ĩmi ũlúki ĩri ní tā ĩmi ní yīj, ázini ĩmi ní ndreé rī.

5 ‘Bá mǐ be eŷi’bá gí rī pi, kōpi nóni ángŭ ndre rá. ‘Bá pá be ábá’bá gí rī pi, kōpi nóni eŷi tǐ rá. ‘Bá ũfú ní nyaá rī pi, kōpi á ru’bá ícá nóni ule gí. ‘Bá bǐ be eŷi’bá gí rī pi, kōpi nóni tā yǐ rá. ‘Bá ũdrá’bá gí rī pi gōkí íngá ídri rú gí. Ázini ũ’đúkó múké rī, ĩ ri ũlú ‘bá ngá ákó rī pi ní rá. 6 ‘Bá ma gá’bá kuyé rī pi, Múngú rī kōpi ní tákiri sé rá.”

7 Yūwání vé ‘bá ĩri á pámvú ũbī’bá rī pi ká ‘deé muŷú gí, Yēsú ní ‘dózá átázú Yūwání vé tā sī ‘bá bǐtríká rī pi ní kinī, “Bá ĩmi ní muŷú ndreé ángŭ á’wí cinýáfá rú rí gé ‘dāá rī á’di ‘i? ĩmi ĩsŷúkí ‘bá rī ndreé adri sŷú ásé mbaapi áco ũlú ní bǐj vŷgá rī tǐnj?

8 Dō adri ‘dini kuyé, ngá ĩmi ní ndreé rī a’di? ĩmi ĩsŷúkí ágó ázi su bōngó ũnyí be ní rá? Adri ‘dini kuyé, ‘bá adri’bée ‘bágú vé ángá rī pi bōngó ũnyí be ní pi su ní.

9 Kúru ngá ĩmi ní muŷú ndreé rī á’di? ĩmi muŷí nēbī rī ndreé? Ádarú á lē ‘yoó ĩmi ní ‘dini, ‘bá ĩmi ní muŷú ndreé rī ndē nēbī rī rá. 10 ‘Bá ‘điri Yūwání ‘i, ĩ ní tā ní sīi Búkú Múngú vé rī agá rī kinī:

“ ‘Ma mávé ‘bá áyúáyú ní pē muŷú mí ní drīdrī,

ĩri muŷí mí ní létj údé.’

11 Ádarú á lē lūú ĩmi ní ‘dini, ‘bá ĩ ní tǐj vū drīgé nōgō rī pi ásamvú gé, ‘bá ázi Yūwání Bātízimŭ sēepi rī ndēepi ámbŷŭ sī ní ‘dāáyo. ‘Bo ‘bá ĩ ní ĩrivé tá ‘đuǵ ‘báá mādāŋá málŷngá ‘bŷ vé rǐ gé ‘dālē rī, ndē Yūwání rī ámbŷŭ sī rá. 12 ‘dózá lókí Yūwání Bātízimŭ sēepi rī vé rǐ gé ‘dāá, cimgbá ándrŭ sī, ‘bá rī pi rikí é’đí ‘đíj málŷngá ‘bŷ vé rǐ á tā sī, ‘bá ũnjí rī pi lēkí málŷngá ‘bŷ vé rǐ éŷi ĩ ní ũkpō sī. 13 Búkú

10:36 10:36 Mikā 7:6 * 10:38 10:38 Peŷi alambaku: ‘Bá Rómá vé rǐ pi rǐ ‘bá tá ‘o’bá ũnjí rǐ pi gbá mŷŷmáŷi sǐ peŷi alambaku sígé, ĩri sá ‘đu áco kōpi íbí drā ndō, kōpi Izāngá nya ambamba drāngará rǐ gé. 11:10 11:10 Málákí 3:1

nébî rî pi vé rî, āzini tājimbî Mósē vé rî, ūlû tá îmúpi 'i ngaápi rî cimgbá cazú lóki Yūwánî vé rî gé. ¹⁴ Īmi ā'yíkî dô tá má ní átá 'dîri rá, Ēlīyā* 'i ní 'yoó kīnī ĩri îmú 'dī'đī rî, ĩri Yūwánî 'i. ¹⁵ 'Bá bî be rî, ā yî 'i ní tá 'dîri.

¹⁶ "Mā ū'bî rî 'bá lóki āndrū nōri vé rî pi ngá ĩngóni ní sî? Kōpi adriki sū anjīnā ūri'ba jōkōnġ agá, ri'ba 'i ōgūpġ zī'ba rî pi tġnġ, kōpi ri 'yo,

¹⁷ " "Bá rikġ ĩmi ní ěrġ coó,
'bo ĩmi gākġ ũngó tugá sġ,

'bá ngokġ ĩmi ní ũngó Izāngā vé ní,
'bo ĩmi gākġ āā ngogá sġ.'

¹⁸ Yūwánġ rġipi bātġzimū sēēpi rġ ri 'i a'bġi, nya ngá kuyé, āzini mvū ngá kuyé, 'bo kōpi kīnġ, 'Īndrġ ũnjġ fi drġ ni gé gġ.'

¹⁹ 'Bo ma 'Bá Mvā 'i, ma ri ngá nya rá, āzini ma ri ngá mvū rá, kōpi kīnġ, ma ri ngá nya ambamba, āzini ma ri ĩmērē ambamba, ma ũndġ 'bá mŭfēngā umbe jezú rġ u'du'ba rġ pi vé ní, āzini ma ũndġ 'bá ri'ba ũnjġkānyā 'o'ba rġ pi vé ní. 'Bá tā 'oópi piġ rġ, ĩ nġ amá 'yozú kīnġ, ádarū ĩri ūmġ be."

Ī tá lġ 'bá ěšġ újā'ba kuyé rġ pi drġgé (Lŭkā 10:13-15)

²⁰ Kŭru Yēsŭ ní kŭrŭ 'i ní tá āyāzŭ āyāyā 'ozú 'a ní agá kárakarā rġ pi vé tá átázŭ ũkpó ũkpó, ā'diātāsġyā 'bá kŭrŭ rġ pi agá rġ pi gākġ ěšġ újāgá sġ ĩvé ũnjġkānyā agāsġ.

²¹ "Īmi 'bá adri'ba kŭrŭ Kōrāzġnġ vé rġ agá 'dġ'bēe, āzini kŭrŭ Bētēsāyġdā* vé rġ agá 'dġ'bēe, ĩmi îmú Izāngā nya rá! Tā āyāzŭ āyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dġ'bēe, mā 'o té dô kŭrŭ Táyā vé rġ agá, āzini kŭrŭ Sġdōnā vé rġ agá, 'bá kŭrŭ rġ pi agá rġ pi újākġ té ěšġ ĩnōgōšġ Mŭngŭ rġ ě'yġzŭ gġ. Kōpi té bōngó ĩrġkō rŭ ní pi úsŭ ĩ rŭ'ba gá, kōpi úfŭrágŭ ũmvŭ dā ĩ drġgé. ²² 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dġni, ū'dŭ ĩ ní îmúzŭ tá lġzŭ rġ gé, ĩmŭ ĩmi ĩrġnā 'bá kŭrŭ Táyā vé rġ agá, āzini kŭrŭ Sġdōnā vé rġ agá rġ pi vé rġ ndē rá. ²³ Īmi 'bá adri'ba Kāpārānāŭmā agá 'dġ'bēe, ĩmi ũsŭkġ ĩmi nyo ícó fi 'bŭ gé rá? Īmi ícókġ fġi ku, ĩmi fi mvū adri 'bŭ āvŭ rġ pi vé rġ agá. Tā āyāzŭ āyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dġ'bēe, mā 'o té dô kŭrŭ Sōdómō vé rġ agá, 'bá Sōdómō vé rġ pi té ěšġ újā rá, kōpġvé kŭrŭ rġ té adri ũgōgō. ²⁴ Á lē 'yoó ĩmi ní 'dġni, ū'dŭ ĩ ní

* **11:14** 11:14 Ēlīyā: Ēlīyā ri nébġ, Mŭngŭ 'dŭ ĩri mvuzŭ 'bŭ gé ĩdri rŭ, drā kuyé. Tġkġ ĩri ākŭdē ĩlġ ri ca mvđŭrŭlŭ ūrōmġ (900), ġšŭ ākŭdē tġkġ drġ Yēsŭ ri kuyé. † lā 1 'Bāgŭ 17-21; 2 'Bāgŭ 1-3. † **11:21** 11:21 Kōrāzġnġ āzini Bētēsāyġdā: Yāhŭđġ rġ pi rikġ adri kŭrŭ 'dġ'bēe agá, 'bo 'bá adri'ba Yāhŭđġ rŭ ku rġ pi rikġ adri kŭrŭ Táyā vé rġ agá, āzini Sġdōnā vé rġ agá. * **12:1** 12:1 Ū'dŭ Sābātā vé rġ: Ū'dŭ 'dġri Yāhŭđġ rġ pi ní rizŭ uvuzŭ rġ, āzini kōpi ní rizŭ Mŭngŭ rġ zġzŭ rġ. Yāhŭđġ rġ pi ri ū'dŭ 'dġri vé tá ġgá kīnġ, Mŭngŭ gbġ 'bŭ pi vŭ be nġ, āzini Mŭngŭ pa ĩ adringará tŭgēġ rŭ ri agāsġ nġ. Ū'dŭ Sābātā vé rġ Yāhŭđġ rġ pi ri zġ ū'dŭ ězġrġ, 'bo Kēġkō rġ pi ri zġ ū'dŭ āzġyā. † lā Wŭngará 20:8-11; Dētōrōnōmē 5:12-16. † **12:6** 12:6 'Bá Jō Mŭngŭ vé rġ ndēēpi rġ ri nōgō anġgē: 'Bá Yēsŭ ní 'yoó ndē Jō Mŭngŭ vé rġ rá, ĩri nōgō anġgē rġ, 'bá ri Yēsŭ ri 'i 'yo. **12:7** 12:7 Osēyā 6:6

īmúzŭ tá lġzŭ rġ gé, ĩmŭ ĩmi ĩrġnā Sōdómō vé rġ ndē rá."

Īmi îmŭkġ má vŭgá uvungará gá (Lŭkā 10:21-22)

²⁵ Sā 'dāri gé, Yēsŭ ní Mŭngŭ ri zġzŭ kīnġ, "Mā Ētēpi, Ūpġ mālŭngā 'bŭ vé rġ ruŭpi vŭ drġgé rġ be rġ, ōwō'dġfō mí ní tá áda rġ ũzŭŭ 'bá ūmġ be rġ pi ní, āzini 'bá tá nġ'ba ambamba rġ pi ní rġ sġ, āzini mí ní tá rġ i'dāá 'bá tá be mādā sŭ anjġnā nyġrġnā tá ākō rġ pi tġnġ rġ pi ní rġ sġ. ²⁶ Ē, má Ētēpi, 'i lē tá rġ ā nga 'i sŭ 'dġri tġnġ, ĩri mí ní āyġkō sē.

²⁷ "Mā Ētēpi sē ngá rġ pi ārēvŭ céré kŭ má drġgé, ma Mvā rŭ, 'bá āzi nġ ma kuyé, 'yēnā má Ētēpi nġ ma nġ, 'bá āzi nġ má Ētēpi rġ kuyé, 'yēnā ma Mvā rŭ, á nġ má Ētēpi rġ nġ, āzini 'bá má ní ũpēē rġ pi nġkġ ĩri nġ."

²⁸ Kŭru Yēsŭ ní 'yozŭ kīnġ, "Īmi āndē'ba ogu 'dŭngará sġ gġ 'dġ'bēe, ĩmi îmŭkġ má vŭgá nōo, ma sē ĩmi îmŭ uvu rá." ²⁹ Īmi 'dŭkġ ogu má ní 'dŭŭ nōri áyŭ, ĩmi ũnjġkġ tá má ní 'oó rġ, ā'diātāsġyā ma ěšġ be mādā, āzini tá be mādā, ĩmġ ěšġ ri ícó uvungará ġšŭ rá. ³⁰ Ogu mávé nōri vé 'dŭngará ěnġġ ku, 'dŭngará ní kōwŭkōwŭ.

12

Ū'dŭ Sābātā vé rġ vé tá (Mārākō 2:23-28; Lŭkā 6:1-5)

¹ Sā 'dāri gé, Yēsŭ pi ívé 'bá 'i pámvŭ ũbġ'ba rġ pi be rikġ ělġ mvuzŭ ōmvŭ ānyá vé ní agāsġ ū'dŭ Sābātā vé rġ gé,* ěbġġrġ fŭ ĩrġvé 'bá ĩri ā pámvŭ ũbġ'ba rġ pi káyġ, kōpi ní ānyá rġ pi é drġ ucezŭ anġyzŭ cġzŭ. ² Fārŭšġ rġ pi ká tá 'dġri ndrēe, kōpi ní 'yozŭ Yēsŭ ní kīnġ, "Mġvé 'bá mí pámvŭ ũbġ'ba rġ pi ícókġ té ānyá rġ pi é drġ uceé ū'dŭ Sābātā vé rġ gé ku, ā'diātāsġyā tājimbġ Mósē vé rġ ā'yġ ku ĩ ní ěžġ ngazŭ ū'dŭ Sābātā vé rġ gé."

³ Yēsŭ ní újázŭ kōpi ní kīnġ, "Īmi lākġ tá Dāwŭđġ pi ní 'oó ívé 'bá rġ pi be sá ěbġġrġ ní kōpi fuzŭ rġ gé 'dāri kuyé? ⁴ Dāwŭđġ fi Jō Mŭngŭ vé rġ agá 'dāá, kōpi nyakġ pánga ĩ ní 'bāá kuú Mŭngŭ vé jō agá rġ ívé 'bá rġ pi be, pánga 'dāri 'bākġ 'yēnā kuú atala rġ pi ní, kōpi ícókġ kōdō nyaá ku. ⁵ Īmi lākġ tājimbġ Mósē vé rġ agá 'yozŭ kīnġ, atala rġ pi ri ěžġ nga Jō Mŭngŭ vé rġ aga ū'dŭ Sābātā vé rġ gé ĩndġ, kōpi tá ākō 'dġni kuyé? ⁶ Á lē lŭŭ ĩmi ní 'dġni, 'bá Jō Mŭngŭ vé rġ ndēēpi

rá rĩ nõgõ anigé.[†] 7 Īmi nĩkĩ té dõ tã ĩ ní sũ Búkũ Múngũ vé rĩ agá ĩ ní 'yoó kĭnĩ, 'Á lē ĩmi ēšĩ ā adri idrikidri, adri 'yozũ kĭnĩ ā lē ĩmi zākĩ má ní rōbõñjõ yā 'dĭni kuyé,' 'dĩri vé ififi rá, ĩmi ícókĩ té tã lĩ 'bá tã ákõ rĩ pi drĩgē ũnjĩ ku. 8 Ma 'Bá Mvā 'i, ma Úpĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ[‡] drĩgē āmbúgũ nĩ."

Yēsũ idrĩ ágõ āzi ũ'dũ Sábátā vé rĩ gē (Mārākõ 3:1-6; Lúkã 6:6-11)

9 Kúru Yēsũ ní ngazũ fũzũ vūrã 'dãri agásĩ, ĩri ní muzũ fizũ Jó Múngũ ri Zizũ rĩ agá, 10 ĩšũ ágõ āzi 'dãã, drĩ ni ábã kuú 'bélé'béle. Fārũšĩ rĩ pi ní Yēsũ ri zizũ kĭnĩ, "Tãĩmbĩ ā'yĩ nyo ĩ ícõ 'bá idrĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ gē rá?" Kõpi zikĩ ĩri 'dĭni, ĩ ĩšũkĩ rĩ tã ũnjĩ vũ ni gē, ĩ tókĩ rĩ ĩri ānĩ.

11 Yēsũ ní 'yozũ kõpi ni kĭnĩ, "Īmi āsámvũ gē 'dĩgē, 'bá rĩ vé kãbilõ 'de dõ 'bũ agá ũ'dũ Sábátā vé rĩ gē, ícõ kãbilõ rĩ ísē 'bũ agá 'dããšĩ āmvé ku?" 12 'Bo 'bá ndē kãbilõ ri tã sĩ rá! Tãĩmbĩ ā'yĩ rá, ĩ ícõ tã múkē 'o ũ'dũ Sábátā vé rĩ gē rá.

13 Kúru Yēsũ ní 'yozũ ágõ rĩ ni kĭnĩ, "Mĩ ũjũ mĩ drĩ." Ágõ rĩ ní 'ĩ drĩ ũjũzũ, drĩ ni gõ ícã múkē sũ ĩrivé drĩ āzi rĩ tĩjĩ. 14 'Bo Fārũšĩ rĩ pi ní fũzũ muzũ āmvé 'dãã, kõpi rikĩ lētĩ ĩ ní lēzũ Yēsũ rĩ 'dizũ drãzũ rĩ ndãã.

Yēsũ ri āt'ĩbã, Múngũ ĩpē ĩri nĩ

15 'Bo Yēsũ nĩ tã kõpi ní lēē 'oó rĩ rá, ĩri ní fũzũ vūrã 'dãri agásĩ rĩ. 'Bá karãkarã 'dekĩ muũ vudrĩ ni gē sĩ, idrĩ 'bã drã be rĩ pi cérē, 16 'bo ĩmbã kõpi kĭnĩ, lē kõpi ā lũkĩ ívé tã 'bã āzi ní ku. 17 Tã õtũ Múngũ ní eziĩ, nēbĩ Īsãyã ní 'yoó rĩ nga 'i fũũ tĩ ni gē gi kĭnĩ,

18 "Īri āt'ĩbã mávē ni, má ĩpē ĩri nĩ, á lē ĩri lēlē, ma ĩri sĩ āyĩkõ sĩ, ma sē Īndrĩ Uleterē rĩ, ĩri ní ũkõpõ sē, ĩri ĩmũ 'yo 'bã āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ā 'okĩ tã pĩrĩ.

19 Ícõ āwãã 'bã āzi ní ku, dõku ícõ útrē 'bã āzi drĩgē ku, ícõ átã ũ'dũkõ āsĩrã rú ni sĩ 'bã rĩ pi āsámvũ gē ku.

20 Ícõ 'bã ēšĩ be nõ'bã gĩ rĩ pi 'oó ũnjĩ ku, dõku ĩri ēšĩ múkē 'bã 'bã adri' bã ũkõpõ ákõ rĩ pi ní, 'bo ĩri ĩmũ 'bã rĩ pi vé tã lĩ pĩrĩ.

21 Súrũ āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi cérē ĩmũ ēšĩ 'bã drĩ ni gē."

Yēsũ pi Bēlēzēbúlã be (Mārākõ 3:20-30; Lúkã 11:14-23; 12:10)

22 Kúru 'bã rĩ pi ní ágõ āzi mĩ be ēšĩpi gĩ, átãpi ku ni ĩjĩzũ Yēsũ vúgã nõõ, ágõ rĩ ĩndrĩ ũnjĩ be, Yēsũ idrĩ ágõ rĩ rá, ágõ

rĩ ē mĩ gõ āngũ ndreé rá, gõ kpã átã rá. 23 'Bã rĩ pi ārēvũ cérē ngakĩ āyãã tã 'dĩri sĩ āyãyã, kõpi ní 'yozũ kĭnĩ, "Ágõ 'dĩri adri nyo Dãwũdĩ Mvõpi 'i kuyé?"

24 Fārũšĩ rĩ pi kã tã 'dĩri yĩ, kõpi kĭnĩ, "Ágõ 'dĩri rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi údrõ ũkõpõ Bēlēzēbúlã vé rĩ sĩ, Bēlēzēbúlã ri āmbúgũ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi vé rĩ."

25 Yēsũ nĩ tã kõpi ní rĩi ũšũũ rĩ rá, ĩri ní 'yozũ kõpi ní kĭnĩ, "Bã mālũngã rũ'bã rĩ pi rikĩ dõ ĩ fũũ ĩ drĩkã sĩ, ĩri sē kõpivē mālũngã ri ábã rá. 'Bã kũrũ agá rĩ pi, dõku 'bã 'bētĩ āsámvũ gē rĩ pi rikĩ dõ ĩ fũũ ĩ drĩkã sĩ, ĩri sē kũrũ 'dĩri, dõku 'bētĩ 'dĩri ábã rá. 26 Sãtãnã dro dõ 'ĩ õgũpĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi, kõpi rĩ ĩ fũ ĩ drĩkã sĩ, ĩrivē mālũngã ri ícõ pá tu íngõni? 27 Ma dõ rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi dro ũkõpõ Bēlēzēbúlã vé rĩ sĩ pĩrĩ, kúru 'bã ĩmivē rĩ pi rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi dro ā'dĩ vé ũkõpõ sĩ? 'Bã ĩmivē rĩ pi ĩmũ ĩmivē tã lĩ, kõpi 'yo tã ĩmi ní 'yoó rĩ adri pĩrĩ ku. 28 'Bo ma dõ rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi dro Múngũ vé Īndrĩ Uleterē rĩ vé ũkõpõ sĩ, ĩri lũ 'yozũ kĭnĩ mālũngã Múngũ vé rĩ ícã ĩmi āsámvũ gē gĩ.

29 "Dõku 'bã ri ícõ fi 'bã ũkõpõ be ni vé jó agã mu ĩrivé ngã ali íngõni íngõni? Drĩdrĩ nĩ, ĩri drĩ 'bã ũkõpõ be 'dĩri rũ ũmbé, ĩri kúru ĩbĩ mũ ngã ĩrivé jó agá rĩ pi ali ndõ.

30 "Bã rĩ adri dõ má be trũ ku, 'bã 'dĩri mávē ār'ĩbã, 'bã rĩ umũ dõ kãbilõ rĩ pi adri má be trũ ku, 'bã 'dĩri kãbilõ rĩ pi írērē. 31 Á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, 'bã rĩ 'o dõ ũnjĩkãnyã, āzini ide dõ 'bã āzi, ĩ ícõ ĩri trũ rá, 'bo 'bã rĩ ide dõ Īndrĩ Uleterē rĩ vé tã, ícókĩ ĩri trũũ ālujãni ku. 32 Ma 'Bã Mvã 'i, 'bã rĩ átã dõ mávē tã ũnjĩ, ĩ ícõ ĩri trũ rá, 'bo 'bã rĩ átã dõ Īndrĩ Uleterē rĩ vé tã ũnjĩ, ícókĩ ĩri trũũ ku, í'dózũ āndrũ, dõku lókĩ ĩmũpi drĩdrĩ 'dĩĩ rĩ gē.

Ī pētĩ rĩ nĩ ámã ĩrivé ũ'a sĩ (Lúkã 6:43-45)

33 "Pētĩ rĩ dõ múkē, ĩrivé ũ'a ri adri múkē, pētĩ rĩ dõ ũnjĩ, ĩrivé ũ'a ri adri ũnjĩ, ā'diãtãsiyã ĩ pētĩ rĩ nĩ ámã ĩrivé ũ'a sĩ.

34 Īmi adri'bée sũ ĩñĩ tĩjĩ rĩ 'bã ũnjĩkãnyã 'o'bã 'dĩ'bée, ĩmi ícõ tã múkē átã íngõni? Tã ĩmi ní rĩi átã rĩ, ĩri ĩbĩ íngã ĩmĩ ēšĩ agã.

35 'Bã adriipi múkē rĩ, tã ĩri ní rĩi átã ĩfũũ 'ĩ ēšĩ agásĩ rĩ pi cérē múkē, 'bã adriipi ũnjĩ rĩ, tã ĩri ní rĩi átã ĩfũũ 'ĩ ēšĩ agásĩ rĩ pi cérē ũnjĩ. 36 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, 'bã riipi átãngã átãpi, tã ni ũšũũpi drĩdrĩ ku rĩ, ũ'dũ ĩ ní tã lĩzũ rĩ gē, ĩri ĩmũ tã 'ĩ ní átã rĩ ũlũ 'ĩ tĩ sĩ. 37 Átãngã ĩfũũpi mĩ tĩ gē sĩ múkē rĩ, ĩri sē ĩ mi trũ ānĩ rá, 'bo átãngã

† 12:8 12:8 Úpĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi rĩ ũ'dũ Sábátā vé rĩ ígã kĭnĩ, Múngũ gbi ngã 'bũ gē rĩ pi vũ drĩgē rĩ pi be cérē 'dũ caã ũ'dũ áziyã, kúru ĩri ní uvuzũ ũ'dũ Sábátā vé rĩ gē. Múngũ ri 'yēgã Úpĩ Sábátā vé ni, kúru Yēsũ kĭnĩ 'ĩ Úpĩ Sábátā vé ni, kĭnĩ 'ĩ Múngũ 'i. ĩ lã Wũngárã 20:8-11. 12:21 12:21 Īsãyã 42:1-4

ifüúpi mí tị gé sī ùnjí rī, ĩri sē ĩ tā lì ãní mí drĭgē.”

*Bĭlēmĭ Yónā vé rĭ
(Mārākō 8:11-12; Lúkā 11:29-32)*

³⁸ Kúru Fārúsĭ Ƴrụkọ'béé, āzini 'bá tǎĩmbĭ Mósē vé rī ĩmbá'bá rī pi ā Ƴrụkọ'béé be, kọpi ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, “Īmbápi, 'bá lēkĭ mí 'o 'bá ní tā āyāzú āyāyā nĭ.”

³⁹ 'Bo Yēsŭ ní újázú kọpi ní kĭnĭ, “Úyú ùnjĭkǎnyā be rĭ' 'bá ọwŭ 'bá'béé rĭ pi kĭnĭ mǎ 'o ĩ ní tā āyāzú āyāyā nĭ! 'Bo tā āyāzú āyāyā mǎ ní lēé 'oó kọpi ní rĭ, ĩri tā nẹbĭ YónāS vé rĭ. ⁴⁰ Sŭ Yónā ní laá caá ĩ' 'bĭ āmbŭgú rĭ agá ũtŭnǎ na ĩnĭnǎ na rĭ tŭnĭ, kúru ma 'Bá Mvǎ 'ĭ, mǎ ĩmŭ la ca 'bŭ agá ũtŭnǎ na ĩnĭnǎ na. ⁴¹ Kúru 'bá Nĭnéwē vé rĭ pi ní ẹsĭ újǎ gĭ rĭ sĭ, kọpi ĩmŭ úyú āndrŭ nōri tō nĭ, āzini kọpi tā lì úyú āndrŭ nōri drĭgē nĭ, ā' 'diātāsĭyā kọpi újǎkĭ ẹsĭ tị Yónā ní sēé rĭ sĭ gĭ, 'bo 'bá Yónā rĭ ndeepi āmbŭgú sĭ rĭ, ĩri nōgónō. ⁴² 'Bǎgú ũkú rú āngŭ āndrelé rú rĭ gé rĭ ùmvúlésĭ ĩmŭ pǎ tu tā lì úyú āndrŭ nōri drĭgē nĭ, ā' 'diātāsĭyā ĩbĭ ĩmŭ āngŭ rǎrǎ rú ní gélésĭ, ĩmŭ Sólómónā vé úmĭ tā 'ozú rĭ yĭ, 'bo 'bá āzi nōgónō ndē Sólómónā rĭ āmbŭgú sĭ rǎ.

Īndrĭ ùnjĭ vé ĩgōngǎrá fĭzŭ 'bá rĭ ẹsĭ agá rĭ

(Lúkā 11:24-26)

⁴³ “Īndrĭ ùnjĭ ĩfŭ dō 'bá āzi agásĭ gĭ, ĩri 'de mŭ āngŭ ā'wĭ cĭnyǎfǎ rú rĭ gé 'dǎá, ĩri mŭ vŭrǎ uvuzú nĭ ndǎ, 'bo ĩsŭ vŭrǎ uvuzú nĭ ku. ⁴⁴ ĩri kúru 'yo, 'Á lē ma újǎ gōō mŭmŭ adrii jọ má ní ĩfŭzú rĭ agá.' Ca dō mŭmŭ jọ rĭ ā 'a ĩsŭ kǎlámgbǎ rŭ, 'bá āzi 'a nĭ agá 'dǎáyo, wekĭ 'a nĭ kú uletere, ⁴⁵ ĩri mŭ 'ĭ ọgŭpĭi ĩndrĭ ùnjĭ be agá'béé rǎ ẹzĭrĭ nĭ pi bĭ, kọpi fi mŭ adri jọ rĭ agá 'dǎá. 'Bá 'dĭri vé adringǎrá ùnjĭkǎnyā nĭ gō drĭdrĭ 'dǎri agá rǎ. Tǎ 'dĭri ĩmŭ 'ĭ ngá úyú ùnjĭkǎnyā be nō'béé rŭ' 'bá gǎ.”

*Yēsŭ ẹndrĕpĭ pi Yēsŭ ẹdrĭpĭi be
(Mārākō 3:31-35; Lúkā 8:19-21)*

⁴⁶ Yēsŭ kǎ rĭi átá 'bá bĭtrĭkǎ rĭ pi ní, ẹndrĕpĭ pi ẹdrĭpĭi be tukĭ pǎ kuú āmvé 'dǎá, kọpi lēkĭ átá ĩri be. ⁴⁷ 'Bá āzi ní lŭzú Yēsŭ ní kĭnĭ, “Mĭ ẹndrĕpĭ pi mí ẹdrĭpĭi be tukĭ pǎ kuú āmvé 'dǎá'dǎ, kọpi lēkĭ átá mí be.”

⁴⁸ Yēsŭ ní ágó rĭ zĭzŭ kĭnĭ, “Mǎ ẹndrĕpĭ rĭ ā'dĭ 'ĭ? Mǎ ẹdrĭpĭi ā'dĭ pi?” ⁴⁹ Yēsŭ ní drĭ suzú mŭzú ívé 'bá 'ĭ pámvŭ ũbĭ' 'bá rĭ pi vŭ 'dǎá, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, “Mǎvé ẹndrĕpĭ, āzini mávé ẹdrĭpĭi kọpi adri' 'bá nō. ⁵⁰ 'Bá

rĭ 'du dō tā má Ẽtĕpĭ 'bŭ ẹgé rĭ ní lēé rĭ ngǎá rǎ, 'bá 'dĭri ĩri adri má ẹdrĭpĭ, ĩri adri má ọmvŭpĭ, ĩri adri má ẹndrĕpĭ.”

13

*Nāpĭ ágó ũri rĭupi rĭ vé rĭ
(Mārākō 4:1-9; Lúkā 8:4-8)*

¹ Ẽ'dú ǎlu ǎlu 'dǎri sĭ, Yēsŭ nga fŭú jọ rĭ agásĭ, mŭ adrii yĭi bǎlǎlǎ rĭ ā gǎrǎ gǎ. ² 'Bá bĭtrĭkǎ trakĭ ĩ Yēsŭ ā gǎrǎ gǎ sĭ kŭrŭ, Yēsŭ ní ngazú tŭzú kŭlŭmgbǎ agá, ĩri ní úrĭzú vŭgǎ, 'bá rĭ pi áwĭkĭ pǎ tuú kuú yĭi rĭ ā gǎrǎ gǎ. ³ Yēsŭ ũlŭ 'bá rĭ pi ní tā kǎrǎkǎrǎ nǎpĭ sĭ kĭnĭ, “Ágó āzi ọmvŭ be nĭ mŭ úri rĭi ívé ọmvŭ agá. ⁴ Ágó rĭ kǎ ũri rĭ rĭi, úri rĭ pi Ƴrụkọ u'dekĭ lĕtĭ drĭgē, ārĭnǎ rĭ pi ĩmŭkĭ úri u'de' 'bá lĕtĭ drĭgē rĭ pi teé cére. ⁵ Úri rĭ pi ā Ƴrụkọ u'dekĭ nyọọkŭ írǎ drĭgē nĭ agá. Úri rĭ pi ĩfŭkĭ mbĕlĕnǎ, nyọọkŭ rĭ ní adrii nyetele rĭ sĭ. ⁶ 'Bo ũtŭ rĭ kǎ kóó gbĭrĭlĭ, úri ĩfŭ' 'bá rĭ pi 'wikĭ ũdrǎá cére, ā' 'diātāsĭyā ũlǎ nĭ pi ní fĭi vŭgǎ 'dǎá kuyé rĭ sĭ. ⁷ Úri rĭ pi ā Ƴrụkọ u'dekĭ ũcékŭcé ǎsámvŭ gé, ũcékŭcé rĭ du amuu, ọzŭ úri ĩfŭ' 'bá du' 'bá rĭ pi rǎ. ⁸ Úri rĭ pi ā Ƴrụkọ u'dekĭ nyọọkŭ múkĕ nĭ agá, kọpi dukĭ 'áá mĭ be gbǎlĭgbǎlĭ. Drĭ nĭ ǎlu rĭ gé, Ƴrụkọ nĭ ā fĭ mŭdŭrŭlŭ ǎlu, Ƴrụkọ nĭ pŭkŭ áziyǎ, Ƴrụkọ nĭ pŭkŭ na. ⁹ 'Bá bĭ be rĭ, ā yĭ 'ĭ ní tā 'dĭri.”

*Yēsŭ rĭ átángá rĭ átá nǎpĭ sĭ ǎsĭ
(Mārākō 4:10-12; Lúkā 8:9-10)*

¹⁰ Yēsŭ vé 'bá ĩri ā pámvŭ ũbĭ' 'bá rĭ pi ní ĩmŭzú ĩri zĭzŭ kĭnĭ, “Mĭ rĭ átá 'bá rĭ pi ní nǎpĭ sĭ ǎsĭ?”

¹¹ Yēsŭ ní újázú kọpi ní kĭnĭ, “Sĕkĭ ĩmi ní úmĭ mǎlŭngǎ 'bŭ vé ĩ ní ũzŭŭ kuú mŭdŭmŭdŭ rú rĭ vé tā nĭzú ámázú rĭ rǎ, 'bo sĕkĭ úmĭ 'dĭri 'bá Ƴrụkọ ní kuyé. ¹² 'Bá tā má ní ĩmbá rĭ yĭpĭ rǎ rĭ, ĩ ĩri ní tā nĭngǎrá sē āmbŭgú, 'bo 'bá tā mávé rĭ yĭpĭ ku rĭ, ĩ ĩrivé tā nĭngǎrá 'du úmĭ ní gé sĭ rǎ.

¹³ Ma kọpi ní tā rĭ átá nǎpĭ sĭ ā' 'diātāsĭyā, “ 'Kọpi mĭ 'bá tā má ní 'oó rĭ ndrezú rǎ, 'bo kọpi ndrekĭ ku,

kọpi bĭ 'bá tā rĭ yĭzú rǎ, 'bo kọpi yĭkĭ ku, dōku tā rĭ fi kọpi drĭgē ku.”

¹⁴ Tǎ 'dĭri nga 'ĭ fŭú tị ni gé gĭ, sŭ nẹbĭ Īsáyā nĭ átá rĭ tŭnĭ kĭnĭ,

‘Īmi mávé ũ'dŭkọ yĭ rǎ, 'bo ĩmi ícókĭ ífĭfĭ ní nŭi ámá ku,

ĩmi tá má ní 'oó rĭ ndre rǎ, 'bo ĩmi ícókĭ tá ní nŭi ámá ku.

¹⁵ 'Bá 'dĭ' 'bée ē ẹsĭ tete, kọpi ē bĭ yĭ tá ku,

§ 12:39 12:39 Yónā: Yónā rĭ nẹbĭ, Múngú pē ĩri mŭmŭ ũ'dŭkọ múkĕ ívé rĭ ũlŭú 'bá Nĭnéwē vé adri' 'bá Yǎhŭdŭ rĭ ku rĭ pi ní. Drĭdrĭ nĭ Yónā ní drĭ mŭzú Nĭnéwē gǎ kuyé rĭ gé, ĩ' 'bĭ agá 'dǎlé ũ'dŭ na, Múngú pǎ ĩri rǎ. Tĭkĭ ĩri ĩlĭ mŭdŭrŭlŭ ẹzĭrĭ pŭkŭ tǔwŭ (750) gé, ĩsŭ ǎkŭdē tĭkĭ drĭ Yēsŭ rĭ kuyé. 'ĭ lǎ Yónā 1:17; Mátayo 12:39-40; Mátayo 16:1-4; Lúkā 11:29-32.

kôpi bikî i mî cí,
 kôpi â bikî té dô i mî cí ku,
 kôpi ê mî ri té ângû ndre rá,
 kôpi ê bî ri té tâ yî rá,
 kôpi ê êsî ri té tâ nî amá rá,
 kôpi â újakî dô êsî rá, ma té kôpi idri rá.’
 16 ‘Bo nóni Múngú sê ìmi ní tâkîri gî,
 â’diâtâsiyâ ìmi mî ri ângû ndre rá, âzini
 ìmi bî ri tâ yî rá. 17 Ádarú á lè ‘yoó ìmi
 ní ‘dîni, nèbî kárakarâ, âzini ‘bá tâ ‘o’bá
 pîrî kárakarâ ándúru rî pi ‘bâkî úvá lészú tâ
 ìmi ní ndreé ‘dîri ndrezú, ‘bo kôpi ndrekî
 kuyé, âzini kôpi lèkî tâ ìmi ní yîi ‘dîri yîi,
 ‘bo kôpi yîkî tâ rî kuyé.

Yēsū ūlū nāpī ūri vé rī vé ifīfi
 (Mārākō 4:13-20; Lūkā 8:11-15)

18 “Kúru ìmi yîkî ifīfi nāpī ágó ūri riipi
 rī vé rī. 19 Ūri u’de’bá létî drîgê rī vé ifīfi,
 ìri ‘bá ú’dúkó múké mālūngā vé rī â tâ
 yî’bá rá, tâ ni ní fîi kôpi drîgê kuyé rî pi.
 Ádróko ìmú ūri rî pi u’duú kôpi ê êsî agásî
 rá. 20 Ūri u’de’bá nyòókú írá drîgê rî agá
 rî pi, ìri ‘bá ú’dúkó múké rî yî’bá rá, âzini
 â’yî’bá âyîkō sî rî pi. 21 Kôpi â úlá ní fîi
 vūgá ‘dáá kuyé rî sî, kôpi ícókî adrii lókî
 be áco ku. Tâ úkpó úkpó kádō kôpi isú,
 dôku kádō kôpi ôcúú ú’dúkó múké rī vé
 tâ sî, kôpi gō ê’yingárâ rî adi î drîgê sî rá.
 22 Ūri u’de’bá ūcékúcé âsámvú gé rî pi, ìri
 ‘bá ú’dúkó múké rî yî’bá rá rî pi. ‘Bo kôpi
 ní rií tâ rú’bá nōri vé rî ūsūú áyu rî sî, âzini
 kôpi ní rií â’bú vé tâ ‘duú ‘bāá âmbúgú rî
 sî, sê ūri múké rî adri kôpi ê êsî agá ku.
 23 ‘Bo ūri u’de’bá nyòókú múké rî agá rî
 pi, ìri ‘bá ú’dúkó múké rî yî’bá rá, tâ ni ní
 fîi kôpi drîgê múké múké rî pi, ‘bá ‘dî’bée
 vé ânyāngā rî ka, drî ñi álu rî gé, fî ni rî
 adri múdūrŭlŭ álu, uruḷo ni pŭkŭ áziyá,
 uruḷo ni pŭkŭ na, ñ ní ūri rî saá rî vú sî.”

Nāpī jōótā duḷupi ānyā agā rī vé rī

24 Yēsū gō kôpi ní nāpī āzi ūlūú dŭi kīnī,
 “Mālūngā ‘bŭ vé rī adri sŭ ‘bá ūri múké
 ni riipi ómvú agá rī tŭnī. 25 ‘Bá rī pi ká
 céré ‘deé ú’dú kongárâ gá, ìrivé ári’bá ìmú
 jōótā fî rií ìrivé ānyā agá, gō ‘deé muḷ
 ‘dīsi rá, jōótā rī vé fî ifŭ duḷ ānyā rī agá.
 26 ‘Anyā rī ká ifŭú, jōótā rī ní kpá ifŭzú.

27 “Átí’bá rī pi ní ìmúú ómvú ‘dīpa rī
 zizú kīnī, ‘Ámbúgú mávé rī, ūri ní ní
 rií mívé ómvú agá rī adri ūri múké ni pi
 kuyé? Jōótā ifŭúpi rī íbî íngá ngūgá?”

28 “Íri ní újázú kôpi ní kīnī, ‘Árí’bá ‘o tâ
 ‘dîri nī.’

“Átí’bá rī pi ní ìri zizú kīnī, ‘Mí á’yî ‘yozú
 kīnī, ‘bá muḷkî jōótā rī unjeé ānyā rī agásî
 āmvé ‘dīni rá?”

29 “Ómvú ‘dīpa rī ní újázú kīnī, ‘Adri
 ‘dīni kuyé, ìmi unjekî dô jōótā rī pi ānyā rī

agásî āmvé, ìmi kpá ānyā rī pi unje ìndī.
 30 Ìmi kukî jōótā rī â du muzú ānyā rī be
 trŭ cimgbá cazú sâ í ní ìmúú ānyā rī lizú
 rī gé. Kádō ìmú ānyā rī líj, ma lŭ ‘bá êzî
 nga’bá rī pi ní, “Drîdrî ní, ìmi unjekî jōótā
 rī ānyā rī agásî, ìmi úmbékî, ìmi zākî veé
 áci sî. Kúru ìmi ikūnākî ānyā rī íjî ìmú
 ‘bāá mávé írá agá.” ’ ’ ’

Nāpī marigó fī be mādāḅāḅā rī vé rī
 (Mārākō 4:30-32; Lūkā 13:18-21)

31 Yēsū átá kpá kôpi ní nāpī āzi kīnī,
 “Mālūngā ‘bŭ vé rī vé tâ adri sŭ marigó
 â fî mādāḅāḅā í ní saá ómvú agá rī tŭnī.
 32 Marigó rī â fî â adri dô kīnīkīnīná
 drāáāsiyā, kádō duḷ, ìri du ómvú agá ‘dáá
 ícá âmbúgú. Áriḅā rī pi mu ívé jó sî drŭtŭ
 ni pi gé sî.”

Nāpī ākūfī vé rī
 33 Yēsū ūlū nāpī āzi dŭi kīnī, “Mālūngā
 ‘bŭ vé rī adri sŭ ākūfī ūkú rī ní í’dú dáá
 íwá í ní uruú gî rī agá rī tŭnī, ākūfī rī sê
 íwá rī dra kōfŭtō be.”

Tā ā pá Yēsū ní tā rī ūlūú nāpī sī rī
 (Mārākō 4:33-34)

34 Yēsū rī tā ‘dī’bée ūlūú ‘bá bŭtrŭká rī pi
 ní céré nāpī sî. Tā āzi ìri ní átá ‘bá bŭtrŭká
 rī pi ní nāpī sî kuyé ní ‘dáayo. 35 Tā Múngú
 ní átá nèbî rī pi ní rī fŭ tŭ ní gé gî kīnī:
 “Ma ìmi ní tâ rī ūlū nāpī sî,
 Tā í ní ūzŭúúú í’dóúú í ní vŭ rī
 gbingárâ gá ‘dáá rī, ma ifīfi ní ūlū
 ìmi ní rá.”

Yēsū ūlū jōótā ifŭúpi ānyā agā rī vé ifīfi
 36 Kúru Yēsū ní fŭzú ‘bá bŭtrŭká rī pi
 āsámvú gé sî, ìri ní fŭzú muzú adriuzú jó
 agá. Ìrivé ‘bá ìri â pámvú ūbŭ’bá rī pi ní
 ìmúú ìri vúgá, kôpi ní ‘yozú ìri ní kīnī,
 “Mí ūlū ‘bá ní nāpī jōótā duḷupi ānyā agá
 rī vé ifīfi.”

37 Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, “Ma ‘Bá
 Mvâ ‘i, ágó ūri múké rī riipi rī, ìri ma ‘i.
 38 Ómvú rī, ìri ‘bá vŭ drŭgê rī pi, ūri múké
 rī, ìri ‘bá fî’bá mālūngā ‘bŭ vé rī agá rī pi.
 Jōótā duḷupi ānyā agá rī, ìri ‘bá ádróko vé
 rī pi. 39 Árí’bágú jōótā riipi ānyā agá rī, ìri
 ádróko ‘i. Anyā rī vé ikūnāngárâ, ìri ú’dú
 ūdŭ vé rī, ‘bá ānyā ikūnā’bá rī pi, mālāyikā
 rī pi.

40 “Íkūnākî jōótā ānyā agá rī zāá áci sî,
 tâ ‘dîri ìmú ‘i nga ú’dú ūdŭ vé rī gé. 41 Ma
 ‘Bá Mvâ ‘i, ma mávé mālāyikā rī pi ìpê ìmú
 ngá sēepi ‘bá rī pi ní tâ ‘ozú pŭrî ku, âzini
 ‘bá rī pi sēepi fŭpî ūnjikānyā agá rī pi unje
 mávé mālūngā agásî rá. 42 Mālāyikā rī pi
 ìmú kôpi ‘du ú’bé áci cípi kú nyālŭ rī agá,
 ‘dalé kôpi ìmú útré áci rī vé fŭngárâ kôpi
 rŭ’bá gá rī sî, âzini kôpi ìmú síkányá cí rá.

43 'Bo 'bá tá 'o'bá pířĩ rĩ pi, kôpi ímụ dī ĩ Ētẹpi vé mǎlungǎ agá 'dǎá sũ ũtũ ní dīĩ rĩ tĩnĩ. 'Bá bĩ be rĩ, ǎ yĩ 'ĩ ní tá 'dĩri.

Nāpĩ ngá ǎjē be ǎmbúgú rĩ vé rĩ

44 "Mǎlungǎ 'bũ vé rĩ adri sũ ngá ǎjē be ǎmbúgú ĩ ní zĩjũ kuú nyòǒkũ agá rĩ tĩnĩ. Ágó rĩ kǎ ngá ǎjē be ǎmbúgú 'dĩri ísũ, gō muų zĩjũ dīĩ. ǎyĩkō fĩpi ẹsĩ ní agá rĩ sĩ, sē ngá rĩ jee, mu nyòǒkũ 'dǎri jee ǎnĩ.

45 "Mǎlungǎ 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá riipi mǎyákǎ ọgũ'ba ọgũọgũ ǎjē be ǎmbúgú ĩ ní zĩjũ pǎlĩ* rĩ pi ndǎá rĩ tĩnĩ. 46 Kǎ muų mǎyákǎ múké ọgũpi ọgũọgũ ǎjē be ǎmbúgú 'dĩri ísũ, uzĩ ívé ngá ǎrèvũ céré, gō muų irǎ ọgũpi ọgũọgũ 'dǎri jee ǎnĩ.

Nāpĩ ímbá vé rĩ

47 "Mǎlungǎ 'bũ vé rĩ adri kpá sũ ímbá ĩ ní 'beé yĩĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'ĩ'bjĩ ọsũkǎ be ǎndĩǎndĩ rĩ pi uruzũ rĩ tĩnĩ. 48 'ĩ'bjĩ rĩ pi kǎ ĩ tōó gaá ímbá rĩ agá 'dǎá tré, ǎgō 'ĩ'bjĩ 'be'ba rĩ pi ísékĩ ímbá rĩ yĩĩ rĩ agásĩ ǎmvé nōó. Kôpi ní kũru úrízũ vũgá, kôpi ní 'ĩ'bjĩ múké múké rĩ pi ùpèzũ ù'bázũ ùvũ rĩ pi agá, 'bo kôpi ú'békĩ 'ĩ'bjĩ ùnjĩ rĩ pi ásé agá. 49 Lókĩ ọdũ vé rĩ gé, tá rĩ ímụ 'ĩ nga sũ 'dĩri tĩnĩ. Múngũ rĩ ímụ mǎlǎyíkǎ rĩ pi Ìpè ímụ 'bá rĩ'ba ùnjĩkǎnyǎ 'o'bá rĩ pi ǎsámvũ aco 'bá tá 'o'bá pířĩ rĩ pi be. 50 Kôpi ímụ 'bá tá 'o'bá ùnjĩ rĩ pi ú'bé ǎcĩ cĩpi kú nyǎlũ rĩ agá, kôpi ímụ ngo ǎzini sĩkǎnyǎ cĩ ǎcĩ rĩ vé fĩngǎrǎ ĩ rǘ'ba gá rĩ sĩ."

51 Yèsũ ní kôpi zizũ kĩnĩ, "Tǎ má ní átá 'dĩ'béé fĩ nyo ìmi drĩgé rá?"

Kôpi ní újázũ kĩnĩ, "È, tá rĩ fĩ 'bá drĩgé rá."

52 Yèsũ ní 'yozũ kôpi ní kĩnĩ, "Bá ǎlu ǎlu riipi tǎimbjĩ ímbápi rĩ, ímbákĩ ĩri mǎlungǎ 'bũ vé rĩ vé tá sĩ gĩ, 'bá 'dĩri adri sũ jó 'dĩpa ívé ngá ú'dĩ rĩ 'dũpi ngá ùkũ rĩ be+ ívé jó agásĩ ǎmvé rĩ tĩnĩ."

'Bá Nǎzèrètá vé rĩ pi gǎkĩ Yèsũ rĩ sĩ (Mǎrǎkō 6:1-6; Lúkǎ 4:16-30)

53 Yèsũ kǎ nāpĩ rĩ ùlũvũ deę, ĩri ní fĩzũ ǎngũ 'dǎri agásĩ ǎmvé. 54 Gō 'deé muų Nǎzèrètá gá kũřũ ĩri ní mbazũ rĩ gé, ĩri ní 'dózá 'bá rĩ pi ímbázũ Jó Múngũ rĩ Zizũ rĩ agá 'dǎá, sē 'bá rĩ pi ní ǎyǎngǎrǎ, kôpi ní 'yozũ kĩnĩ, "Ágó 'dĩri ísũ ùmĩ rizũ tá ǎyázũ ǎyǎyǎ 'dĩri 'ozũ rĩ íngũgá?" 55 Kôpi ní kpá gōzũ zizũ kĩnĩ, "Ágó 'dĩri adri 'bá

riipi párangĩ faapi rĩ vé mvá kuyé? Ágó 'dĩri vé ẹndrẹpi adri Mǎriyǎ 'ĩ kuyé? ĩrivé ẹdrĩpĩ adri Yòkòbũ 'ĩ, Yòsèpǎ 'ĩ, Sĩmòná 'ĩ, ǎzini Yúdǎ 'ĩ kuyé? 56 ĩrivé ọmvũpĩjĩ 'dĩ'béé rikĩ nyo adrii 'bá be trũ kuyé? Ágó 'dĩri ísũ tá 'dĩ'béé íngázũ íngũgá?" 57 'Bá rĩ pi ǎ 'a vekĩ ùnjĩ ùnjĩ tá ĩri ní 'oó 'dĩ'béé sĩ.

Yèsũ ní 'yozũ kôpi ní kĩnĩ, "Nějĩ rĩ dō vũrǎ ǎzi gé, 'bá rĩ pi ĩri ĩnjĩ rá, 'bo ĩri dō 'bá ívé rĩ pi ǎsámvũ gé, ĩnjĩkĩ ĩri ku."

58 Yèsũ 'o tá ǎyázũ ǎyǎyǎ ní ǎngũ 'dǎri agá kǎrǎkǎ kuyé, ǎ'diǎtǎsiyǎ 'bá ǎngũ 'dǎri agá rĩ pi ẹ'yĩngǎrǎ ǎkō.

14

Yũwǎnĩ Bǎtízimũ sēepi rĩ vé drǎngǎrǎ (Mǎrǎkō 6:14-29; Lúkǎ 9:7-9)

1 Sǎ 'dǎri gé, 'bǎgũ Ēròdē* ǎngũ Gǎllilǎyǎ vé rĩ ruųpi rĩ kǎ Yèsũ vé tá yĩĩ, 2 ĩri ní 'yozũ ívé ǎtĩ'ba rĩ pi ní kĩnĩ, "Bá 'dĩri Yũwǎnĩ Bǎtízimũ sēepi rĩ íngá gōó idri rú ní! Sèzũ ĩri ní rizũ tá ǎyázũ ǎyǎyǎ 'dĩ'béé 'ozũ 'dĩni ǎnĩ."

3 ǎ'diǎtǎsiyǎ ọtũ Ēròdē ru Yũwǎnĩ rĩ, úmbé ĩri, jĩ ĩri muų 'beé jó ǎngũ ù'yízũ rĩ agá, 'ĩ ẹdrĩpĩ Pílípũ+ vé ùkũ Ēròdiyǎ ǎ tá sĩ. 4 Yũwǎnĩ 'yo ǎndúru Ēròdē ní kĩnĩ, "Tǎimbjĩ Múngũ vé rĩ ǎ'yĩ ku mí ní mívé ẹdrĩpĩ vé ùkũ jezũ mí ní ùkũ rũ." 5 Ēròdē lē Yũwǎnĩ rĩ 'dīĩ, 'bo rĩ 'oó ùřĩ sĩ 'bá rĩ pi sĩ, ǎ'diǎtǎsiyǎ kôpi ǎ'yĩkĩ rá 'yozũ kĩnĩ, Yũwǎnĩ rĩ nejĩ.

6 Ʋ'dũ ĩ ní Ēròdē rĩ tizũ rĩ kǎ ícǎ, údékĩ ùmũ, Ʋ'dũ 'dǎri gé, mvá ùkũná Ēròdiyǎ vé rĩ tu ọngó Ēròdē ẹndrẹtĩ gé, sē Ēròdē ní ǎyĩkō. 7 Ēròdē sō ùyò kĩnĩ, ngá mvá ùkũná rĩ ní lée rĩ, 'ĩ sē ĩri ní rá. 8 Ēròdiyǎ ní 'yozũ ívé mvá ùkũná rĩ ní kĩnĩ, "Í 'yo Ēròdē ní, ǎ sē mí ní Yũwǎnĩ Bǎtízimũ sēepi rĩ ẹ drĩ sǎkǎnĩ agá." 9 Tá 'dĩri sē 'bǎgũ Ēròdē ní Ìzǎngǎ, 'bo ĩri ní ùyò sòó ívé ùmũ rĩ pi ẹndrẹtĩ gé gĩ rĩ sĩ, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, ngá mvá ùkũná rĩ ní lée rĩ, ǎ sèkĩ ĩri ní. 10 ĩri ní ǎngǎrǎwǎ rĩ pi pèzũ muų Yũwǎnĩ ẹ drĩ lizũ jó ĩ ní ǎngũ ù'yízũ rĩ agá 'dǎá. 11 ǎngǎrǎwǎ rĩ pi ní Yũwǎnĩ ẹ drĩ 'dũzũ ĩjizũ sǎkǎnĩ agá, ímụ sēé mvá ùkũ rĩ drĩgé, mvá ùkũ rĩ ní jizũ sèzũ ẹndrẹpi ní. 12 Yũwǎnĩ vé 'bá ĩri ǎ pámvũ ùbĩ'ba rĩ pi ní ímũzũ Yũwǎnĩ vé ǎvũ 'dũzũ jizũ

* 13:45 13:45 Mǎyákǎ ọgũ'ba ọgũọgũ ǎjē be ǎmbúgú ĩ ní zĩjũ pǎlĩ rĩ pi: Pǎlĩ índrè sũ irǎ ọgũpi ọgũọgũ ùnyĩ be ǎjē be ǎmbúgú rĩ tĩnĩ. Titiríkó rĩ kôpi údé ní ívé kókó'bō agá. † 13:52 13:52 Jó 'dĩpa ívé ngá ú'dĩ rĩ 'dũpi ngá ùkũ rĩ be rĩ: Ngá ú'dĩ rĩ, ĩri mǎlungǎ 'bũ vé rĩ vé tá, ngá ùkũ rĩ, ĩri tǎimbjĩ rĩ vé tá. ĩri múké ĩ ní tǎimbjĩ rĩ ímbázũ, ǎzini ĩ ní mǎlungǎ 'bũ vé rĩ vé tá ímbázũ. * 14:1 14:1 'Bǎgũ Ēròdē: Ēròdē 'dĩri Ēròdē ǎnitipǎ 'ĩ, ĩri Ēròdē ǎmbúgú rĩ vé mvá, gō mǎlungǎ rĩ ruų ní sǎ Yũwǎnĩ ní bǎtízimũ sèzũ Yèsũ ní rĩ gé. 'ĩ lǎ Mǎrǎkō 6:14; Lúkǎ 3:1; Ẹjĩ 4:27. Sǎ ĩ ní Yèsũ rĩ tizũ rĩ gé, Ēròdē ǎmbúgú 'dĩri ruų ǎngũ rĩ ní. 'ĩ lǎ Mátayo 2:1-8; Lúkǎ 1:5. Vũdrĩ ní gé, 'bǎgũ ǎzi ǎnigé ruų ní Ēròdē ǎgĩřipǎ, ĩri Ēròdē ǎmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'ĩ lǎ Ẹjĩ 12:1-13:1. † 14:3 14:3 Pílípũ: Pílípũ rĩ 'bǎgũ Ēròdē ǎnitipǎ ẹdrĩpi, sǎ ẹdrĩpi Ēròdē ní ĩrivé ùkũ Ēròdiyǎ rĩ 'dũzũ 'ĩ ní ùkũ rú rĩ gé, ísũ ǎkũdē Pílípũ rĩ idri rú.

muzú s̄jzú. Vúdr̄i ní gé, k̄opi ní muzú tā ní ùlúzú Yēsũ s̄i.

Yēsũ sē ānyāngā nyaá 'bá élf̄iŭ t̄owú pi ní

(Mārākō 6:30-44; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)

¹³ Yēsũ k̄ā tā Yūwánī vé r̄i ȳj̄, ĩri ní 'dezu muzú k̄úlúmgb̄a s̄i, mu adrii v̄ur̄ā āzi gé ó'đúk̄uleḡus̄i. 'Bá b̄it̄r̄ik̄ā r̄i pi k̄ā tā 'diri ȳj̄, k̄opi ngak̄i f̄uú k̄ur̄ú r̄i pi aḡās̄i, k̄opi 'dek̄i muŷ Yēsũ v̄uḡá s̄i pá s̄i. ¹⁴ Yēsũ k̄ā ĩs̄i k̄úlúmgb̄a r̄i aḡās̄i v̄uḡá n̄ō, k̄ā 'bá b̄it̄r̄ik̄ā r̄i pi ndree, sē ĩs̄i ní ĩs̄u ĩzāngā ambamba, ĩri ní kuru 'dezu rizú 'bá dr̄ā be r̄i pi idrizú.

¹⁵ K̄ā muŷ adrii ūndr̄ēn̄á r̄i s̄i, 'bá Yēsũ ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní imuzú Yēsũ v̄uḡá n̄ō. K̄opi ní 'yozú ĩri ní k̄inī, "Ūt̄ú r̄i 'de n̄ōni ḡi, āngū n̄ōri ásé aḡá, lē m̄i pē 'bá b̄it̄r̄ik̄ā 'd̄i'bēe muŷ ānyāngā jēe k̄ur̄ú mādā mādā r̄i pi aḡās̄i."

¹⁶ Yēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "Lē 'bá 'd̄i'bēe ā muk̄i v̄ur̄ā āzi gé ku. ĩmi sēk̄i k̄opi ní ngá nyanya, k̄opi ā nyak̄i."

¹⁷ K̄opi ní 'yozú Yēsũ ní k̄inī, "Ngá 'bá v̄uḡá n̄ōḡo anigé r̄i 'yēn̄á pánga t̄owú ĩ' b̄i be ĩr̄i."

¹⁸ Yēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "ĩmi ĩj̄k̄i má v̄uḡá n̄ō." ¹⁹ ĩri ní 'yozú 'bá b̄it̄r̄ik̄ā r̄i pi ní, k̄opi ā ūr̄ik̄i v̄uḡá ásé dr̄igé 'd̄igé. ĩri ní pánga t̄owú 'd̄i'bēe ĩ'đúzú ĩ' b̄i ĩr̄i r̄i be, ĩri ní āngū ndrezú 'b̄u gé 'dāá, ĩri ní ōwō'đif̄ō s̄ezú, ĩri ní pánga r̄i āndizú, ĩri ní s̄ezú ĩ' b̄i r̄i be ívé 'bá 'i pámvú ūb̄i'bá r̄i pi dr̄igé, 'bá ĩri ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní awazú 'bá r̄i pi ní. ²⁰ 'Bá r̄i pi ār̄ēvú céré nyak̄i ānyāngā r̄i ép̄izú āni rá, 'bá ĩri ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ĩk̄unāk̄i ānyāngā ĩ ní nyaá r̄i ē ĩmb̄it̄ā caa ūv̄ú ā 'a mudr̄i dr̄i ní ĩr̄i. ²¹ Aḡō ānyāngā nya'bēe r̄i pi vé k̄ālāfe ri íc̄o ca élf̄iŭ t̄owú (5,000) rá, k̄ālāfe 'diri aḡá 'd̄igé, lāk̄i ūk̄u r̄i pi anj̄n̄á r̄i pi be kuyé.

Yēsũ mu ȳj̄ dr̄igé s̄i pá s̄i
(Mārākō 6:45-52; Yūwánī 6:15-21)

²² Tā 'diri ā v̄udr̄j̄ gé, koro Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní k̄inī, k̄opi ā t̄uk̄i ḡōō k̄úlúmgb̄a aḡá 'dāá ūzi, k̄opi ā zok̄i ȳj̄ b̄ālālā r̄i muzú álé 'dāá. Vulé 'dāá, ĩri ní 'bá r̄i pi ayizú muzú ívé āngá s̄i. ²³ K̄ā 'bá r̄i pi ayii muzú ḡi, ĩri ní tuzú muzú ĩr̄ā dr̄igé 'dāá ó'đúk̄uleḡus̄i, ĩri ní Mungú r̄i z̄izú. Ūt̄ú r̄i k̄ā 'deé, ĩs̄u ĩri 'dālé ó'đúk̄uleḡus̄i. ²⁴ Sā 'd̄ari gé, k̄úlúmgb̄a r̄i v̄u rárá rú nyōók̄u r̄i be. Ūl̄i ní v̄izú ūkp̄o be, sē ȳj̄ r̄i úvá āni nḡuyá nḡuyá, sē k̄úlúmgb̄a r̄i íc̄o muŷ āni bá ku.

²⁵ Āngū r̄i k̄ā lēe ówú, Yēsũ ní rizú imuzú ívé 'bá 'i pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní v̄uḡá n̄ōlé ȳj̄ b̄ālālā r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i. ²⁶ 'Bá Yēsũ ā pámvú

ūb̄i'bá r̄i pi k̄ā Yēsũ ri ndree ĩri ri imú ȳj̄ b̄ālālā r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i, ūr̄j̄ fi k̄opi ē ĩs̄i aḡá ambamba. K̄opi ní 'yozú k̄inī, "Ngá r̄i ĩndri." Ūr̄j̄ f̄iŷi k̄opi ē ĩs̄i aḡá r̄i s̄i, k̄opi ní ngazú útr̄ezú.

²⁷ 'Bo koro Yēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "Lē ĩm̄i ĩs̄i ā wa ku! 'Bá r̄i ma 'i. ĩmi 'ok̄i ūr̄j̄ s̄i ku."

²⁸ Pét̄ērō ní ūj̄ázú Yēsũ ní k̄inī, "Ūp̄i, ádarú 'bá r̄i d̄ō mi 'i, lē m̄i 'yo, má mu mí v̄uḡá 'd̄i' ȳj̄ r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i."

²⁹ Yēsũ ní 'yozú Pét̄ērō ní k̄inī, "Mí imú."

Kuru Pét̄ērō ní ĩs̄izú k̄úlúmgb̄a r̄i aḡās̄i, ĩri ní 'dezu muzú Yēsũ v̄uḡá 'dāá ȳj̄ r̄i dr̄igé s̄i pá s̄i. ³⁰ Pét̄ērō k̄ā n̄iŷi ámá 'yozú k̄inī, ūl̄i r̄i v̄i ūkp̄o be, ḡō r̄i 'oó ūr̄j̄ s̄i, ĩ' d̄o r̄i t̄i muzú ȳj̄ ā ndugé 'dāá, ĩri ní trezú ū'đúk̄o be ur̄u 'dāá k̄inī, "Ūp̄i, 'i pa ma!"

³¹ Koro Yēsũ ní ĩ' dr̄j̄ suzú Pét̄ērō ri isezú 'i v̄uḡá n̄ō, ĩri ní 'yozú Pét̄ērō ní k̄inī, "Mív̄e ē'ȳingárá mādān̄á, ngá mí ní 'ozú ūr̄j̄ s̄i mávé tá ā'ȳizú ku r̄i ā'di?"

³² Yēsũ pi k̄ā tuŷ Pét̄ērō be k̄úlúmgb̄a r̄i aḡá 'dāá, ūl̄i r̄i ní pá tuzú. ³³ 'Bá Yēsũ ā pámvú ūb̄i'bá r̄i pi ní 'dezu ĩri ĩnj̄izú, k̄opi k̄inī, "Ádarú mi Mv̄á Mungú vé ni."

Yēsũ idri 'bá dr̄ā be ni pi Gēnēsārēt̄ā gá
(Mārākō 6:53-56)

³⁴ K̄opi k̄ā zoó álé 'dāá, k̄opi ní ĩf̄uzú k̄úlúmgb̄a r̄i aḡās̄i āmvé, k̄opi ní 'dezu muzú k̄ur̄ú Gēnēsārēt̄ā vé r̄i gé. ³⁵ 'Bá k̄ur̄ú 'd̄ari aḡá r̄i pi k̄ā n̄iŷi ámá 'yozú k̄inī, 'bá r̄i Yēsũ 'i, k̄opi ní ū'đúk̄o p̄ezú muzú 'bá adrii'bá k̄ur̄ú 'd̄ari ā gār̄ā gá s̄i r̄i pi ní. 'Bá r̄i pi ní ívé 'bá dr̄ā be r̄i pi ĩj̄izú imuzú Yēsũ v̄uḡá n̄ō. ³⁶ 'Bá dr̄ā be r̄i pi ní Yēsũ ri m̄ázú k̄inī, lē Yēsũ ā ā'ȳi ĩ ní, ĩ' ūlók̄i ri ĩr̄ivé b̄ōnḡo akooók̄o r̄i ē t̄i. 'Bá céré ĩr̄ivé b̄ōnḡo ūl̄ó'bá r̄i pi vé dr̄ā d̄ē k̄opi ā r̄u' b̄á gá s̄i rá.

15

Mērē Yāhūd̄i r̄i pi vé r̄i
(Mārākō 7:1-13)

¹ Vúdr̄i ní gé, Fār̄us̄j̄ ur̄uk̄o pi 'bá t̄áimb̄j̄ ĩmbá' b̄á r̄i pi be íb̄ik̄i imú Yēr̄us̄alēmā gálés̄i, k̄opi ní Yēsũ r̄i z̄izú k̄inī, ² "Ngá mív̄e 'bá mí pámvú ūb̄i' b̄á r̄i pi ní mērē 'bá ambugu r̄i pi vé r̄i n̄ōzú rá r̄i ā'di? Ā'diātās̄iȳā k̄opi kádō r̄i ngá nyaá, k̄opi ūj̄k̄i ĩ' dr̄j̄ s̄i 'báv̄e mērē ní lēe r̄i t̄inj̄i ku!"

³ Yēsũ ní ūj̄ázú k̄opi ní k̄inī, "Ngá ĩmi ní t̄áimb̄j̄ Mungú ní 'yoó r̄i n̄ōzú ĩmivé mērē ā tā s̄i r̄i ā'di? ⁴ Mungú ezi k̄inī, 'Lē mí ĩnj̄i mí ét̄epi pi mí ĩndr̄epi be ĩnj̄inj̄i." "Bá átángá átápi ét̄epi ní, d̄oku ĩndr̄epi ní ūnj̄i r̄i, ā 'd̄ik̄i ĩri dr̄ā 'd̄iŷi rá." ⁵ 'Bo ĩmi k̄inī 'bá r̄i 'yo d̄ō ét̄epi ní, d̄oku ĩndr̄epi ní k̄inī, 'Fēfē

má ní kōdō lēē sēē ĩmi ní rī, á sē Múngú ní gí, ⁶ 'dĩri lù 'yozú kīnī, 'bá 'dĩri ĩnjī étēpi pi ěndrēpi be kuyé. ĩmi gākí ú'dúqó Múngú vé rī sī, ĩmivé mērē ā tā sī. ⁷ ĩmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pirī 'dĩ'bée, tā Múngú ní lūū nēbī ĩsáyā ní átá ĩmi tā sī 'dĩri ĩri tā áda kīnī,

⁸ " 'Bá 'dĩ'bée ri ma íngú tị sī kána, 'bo kōpi 'bākí ẹsị má dríge kuyé.

⁹ Kōpi ma ĩnjī ku kána, tǎimbí kōpi ní ríi ímbá rī pi, 'bá áda ụtị nī."

Átángá ụnjí rī rī ùnjikányā ịjị 'bá dríge (Mārākō 7:14-23)

¹⁰ Yēsū ní 'bá bītríká rī pi zizú ímúzá 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "ĩmi 'bākí bī tā má ní 'yoó rī yizú, tā rī ā fi rī ĩmi dríge 'dāā múké múké. ¹¹ Ngá nyanya 'bá rī ní nyaá rī ịjị ùnjikányā ku, átángá ụnjí ifuúpi 'bá rī tị gé sī rī, ĩri ùnjikányā ịjị nī."

¹² 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī'bá rī pi ní ímúzá Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Í nị kuyé 'yozú kīnī, átángá mí ní átá 'dĩri sī, Fārúšī rī pi ā 'a ve rá?"

¹³ Yēsū ní újázú kōpi kīnī, "Ngá ārēvú céré má Étēpi 'bū gé rī ní saá nī kuyé rī pi, í ímú kōpi unje céré vúgá. ¹⁴ Lē ĩmi ụsũkí Fārúšī 'dĩ'bée vé tā ku, kōpi dríkoma mị ákó nī pi. 'Bá rī dō mị ákó, ícọ ọgúpị ē drị ruý sēē ku, ĩri sē kōpi ịrịtrọ mụ u'de 'bú agá."

¹⁵ Pētērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí ùlú 'bá ní nǎpí mí ní 'yoó kīnī ngá uruko ĩri 'bá ní ùnjikányā ịjị 'dĩri vé íffíi."

¹⁶ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "ĩmi ásámvú gé 'dígé, 'bá ázi nyo tá má ní átá nōri nǎpí kuyé ní anigé? ¹⁷ ĩmi nǎkí amá 'yozú kīnī, ngá 'bá ní nyaá fi 'bá agá rī, ĩri fū 'bá agásí amvé 'dini kuyé? ¹⁸ 'Bo átángá ifuúpi 'bá tị gé sī rī, ĩri íbí íngá 'bá ẹsị agá, ĩri sē 'bá rī tá 'ázávú rú' nī 'o. ¹⁹ Á'diātāsīyā yǐkí ụnjí rī, ĩri íbí ifú ẹsị agalésí, ĩri sē 'bá rī ǎngú 'dị, ĩri la 'bá ázi vé úkú sī, dōku úkú rī la 'bá ázi vé ágó be, ĩri ọwụ 'bá, ĩri ngá ụgú, ĩri ụnjō ụlị, ázini ĩri ǎngú 'yo'yo. ²⁰ Tā ĩ ní ùlāá 'dĩ'bée, ĩri sē 'bá rī adri 'ázávú rú' Múngú ẹndrētị gé. 'Bá rī nya dō ngá ịsụ ụjị 'í drị kuyé, sē 'bá rī 'o tá 'ázávú rú' nī ku."

Ūkú Kánánāzị ẹ'yingará be rī (Mārākō 7:24-30)

²¹ Yēsū nga fūū vūrā 'dāri agásí, 'de muý ǎngū ǎmbúgú Táyá vé rī agá, ázini Sídónā vé rī agá. ²² Ūkú ázi Kánánāzị, ĩri ní ímúzá Yēsū rī mǎzú, rízu ngozú ẹndrētị ní gé

kīnī, "Ūpí, Dāwúđí ā Mvā rī, 'í ndre ịzǎngā mávé nōri fō, mávé mvá úkúná 'dāá'dā índrī ụnjí fi drị ní gé, índrī ụnjí rī rī ĩri ní ịzǎngā sē ambamba."

²³ Yēsū zị 'í tị átángá 'yozú kuyé. ĩrívé 'bá ĩri ā pámvú ùbī'bá rī pi ní ĩri mǎzú, kōpi kīnī, "Í pē úkú 'dĩri muý 'dĩsī rá, ĩri rī ngo ímúzá 'bá vúdrị gé sī ambamba."

²⁴ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ípēkí ma ímú 'bá ĩsērēlē vé rī pi ásámvú gé, kōpi índrēkí sū kǎbīlō ávī'bá gí rī pi tịnjị."

²⁵ Ūkú rī ní ímúzá kúmúci ụfǐzú Yēsū ẹndrētị gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ūpí, 'í ko má ịzā!"

²⁶ Yēsū ní újázú úkú rī ní kīnī, "Adri múké ku í ní ínáy ǎnjíná úcézú rī pi í'dúzá* sēzú úcógú rī pi nī."

²⁷ Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Ūpí, tá mí ní átá rī, ĩri tá áda, 'bo úcógú rī pi ícọ ínáy u'de'bá í ẹ'dípáa vé mísá dríge sī vúgá rī nya rá."

²⁸ Yēsū ní újázú kīnī, "Ūkú 'dĩri, ẹ'yǐngará mívé rī ǎmbúgú! Tá mí ní zǐí má tị gé gí rī, í ícọ sē mí ní rá." Sā 'dāri gé, úkú rī vé mvá úkúná rī gō ícá múké.

Yēsū ídri 'bá kárakará

²⁹ Yēsū ní ngazú fūzú vūrā 'dāri agásí, ĩri ní 'dezu múzú yǐjị bǎlǎlā Gǎlǐláyá vé rī gé 'dāá, ĩri ní muzú yǐjị bǎlǎlā rī ā gārā gá sī. ĩri ní tuzú muzú írā dríge, ĩri ní úrízú vúgá. ³⁰ 'Bá bītríká rī pi ní ímúzá ĩri vúgá nōó, kōpi ịjǐkí 'bá pá be ábá'bá gí rī pi, 'bá mí ákó rī pi, 'bá ọgǒrǒvú rú rī pi, 'bá átá'bée ku rī pi, 'bá uruko'bée be ímú 'bāā Yēsū ẹndrētị gé, Yēsū ídri kōpi céré rá. ³¹ 'Bá rī pi ní ká ndrēé 'bá ándúrú átá'bá ku rī pi nóni rī átátá, 'bá pá be ábá'bá gí rī pi ā pá ícá nóni múké gí, 'bá adri'bá ọgǒrǒvú rú rī pi nóni rī ẹcị tu rá, 'bá mị be ẹsị'bá gí rī pi nóni ǎngū ndre rá. Tá 'dĩri sē kōpi ní ǎyǎngará, sē kōpi íngúkí Múngú ĩsērēlē vé rī ǎnī rá.

Yēsū sē ǎnyǎngā nyaá 'bá ẹlǐfū sụ pi ní (Mārākō 8:1-10)

³² Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rī pi zizú ímúzá 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma ịzǎngá sī 'bá nō'bée sī, kōpi adrikí má be nōgó caá ụ'dú be na, ngá ázi kōpi ní nyaanya ní 'dāáyo. Á lē kōpi pēé muzú nōósi ẹbírị sī ku. ĩri sē kōpi ícọ ídrāká ẹbírị sī létị gé rá."

³³ Yēsú vé 'bá ĩri ā pámvú ùbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "ǎngū nōri rárá rú ásé agá, 'bá nō'bée kárakará, 'bá ịsúkí rī ǎnyǎngā caápi kōpi ní rī íngúgá?"

15:9 15:9 ĩsáyá 29:13 * 15:26 15:26 ǎnjíná rī pi be: Yǎhúđí rī pi ríkí 'bá adri'bá Yǎhúđí rú ku rī pi ní ide kīnī kōpi adrikí sū úcógú tịnjị. Ú'dógú'dógú 'dĩri agá, Yēsú átá kīnī, 'bá ĩri zǐí ǎnjíná rī pi, ĩri Yǎhúđí rī pi, 'bá ĩri zǐí úcógú rī pi, ĩri 'bá adri'bá Yǎhúđí rú ku rī pi.

³⁴ Yésũ ní kòpì zìzú kìnī, “Pánga ìmì vùgá ‘dīì ngòpí?”

Kòpì ní ùjázú Yésũ ní kìnī, “Pánga 'bá vùgá nǒò ézìrì anigé, àzini ì'bí 'bá vùgá nǒò nyíríná ní pì anigé, 'bo adri káràkará kuyé.”

³⁵ Yésũ ní 'yozú kìnī, 'bá bítìrìkà rì pì à úríkí vùgá. ³⁶ Kúru Yésũ ní pánga ézìrì 'dì'béé í'dúzú ì'bí rì pì be, ìrì ní òwò'difò sèzú, ìrì ní ùndìzú, ìrì ní í'dúzú sèzú 'bá 'í pámvú ùbì'bá rì pì drìgé, kòpì ní awazú 'bá rì pì ní. ³⁷ 'Bá rì pì céré nyakí ànyàngá rì épìzú à ní rá. Vùdrì ní gé, 'bá Yésũ à pámvú ùbì'bá rì pì ikùnákí pánga í ní ùndíí í ní nyaá rì é ìmbítà caá ùvú à 'a ézìrì. ³⁸ 'Bá ànyàngá rì nya'béé rì pì vé káláfe ca élífú sù, lākí ùkú rì pì anjìná rì pì be kuyé. ³⁹ Yésũ ká 'bá bítìrìkà rì pì ayiú mụzú 'dīísí gí, ìrì ní tųzú kúlúmgbá agá, ìrì ní mụzú vùrà ìnyíná kùrù Māgādáná vé rì gé.

16

'Bá rì pì lèkí tà àyázú àyāyā ni ndree (Mārākō 8:11-13; Lūkā 12:54-56)

¹ Fārúšì rì pì Sádókè rì pì be ímúkí Yésũ rì ù'bjì, kòpì zìkí ìrì kìnī, à 'o í ní tà àyázú àyāyā ni, à lù rì í ní 'yozú kìnī, ùkpò ìrì ní tà àyázú àyāyā 'dìrì 'ozú rì íbì íngá 'bù gélésìla.

² Yésũ ní 'yozú kòpì ní kìnī, “Ìmì rì 'yo, 'Ùndrèjā rì sī, àngù rì ka dō kú mgbā, àngù rì adri ule, yīgó 'dì ku.” ³ Ọ'butìjā rì sī, ìmì rì 'yo, 'Àndrū sī yīgó rì 'dì rá, à'diātāsīyā àngù rì é mīlètì ìndrè ika, kú ìrìbìtì rú.' Ìmì nìkí àngù rì vé mīlètì à tà ùlùngará rá, 'bo tà 'í ngaápi mà rù' 'bá gá àndrū nòri, ìmì nìkí ífifí ní ámá kuyé.

⁴ Úyú ùnjìkānyā 'o'bá, é'yì'bá kuyé rì pì, kòpì lèkí à 'okí í ní tà àyázú àyāyā ni, 'bo á 'o kòpì ní tà àyázú àyāyā ni ku, ma 'yéná tà àyázú àyāyā Yónā* vé rì 'da kòpì ní áyu.” Kúru Yésũ ní 'dezú mụzú, ìrì ní kòpì kuzú kú 'dìgé.

Àkúfì Fārúšì rì pì vé Sádókè rì pì be rì (Mārākō 8:14-21)

⁵ Yésũ pì ká zoó yìjì bālálá rì agásì alé 'dāá, 'bá Yésũ à pámvú ùbì'bá rì pì à tà àvì, jìkí pánga mụzú ìndì kuyé. ⁶ Yésũ ní 'yozú kòpì ní kìnī, “Lè ìmì adrikí mị be kowu àkúfì Fārúšì rì pì vé Sádókè rì pì be rì à tà sī.”

⁷ 'Bá Yésũ à pámvú ùbì'bá rì pì ní átázú ì àsámvú gé sī kìnī, “Yésũ átá 'bá ní tà rì 'dínì, à'diātāsīyā 'bá ní pánga ùjì ìndì kuyé rì sī.”

⁸ Yésũ nì tà kòpì ní átá ì àsámvú gé sī rì rá, ìrì ní kòpì zìzú kìnī, “Ìmì adri'béé

é'yìngará be mādā 'dì'béé, ngá ìmì ní rizú átázú 'yozú kìnī pánga 'dāáyo rì à'dì? ⁹ Tā 'dìrì fì drì ìmì drìgé kuyé? Ìmì ndrekí pánga tǒwú àndúrú 'bá élífú tǒwú pì ní nyaá tí 'dàri kuyé? Ìmì ikùnákí àndúrú ìmbítà ní caá ùvú à 'a ngòpí? ¹⁰ Pánga ézìrì 'bá élífú sù pì ní nyaá rì, ìmì ikùnákí àndúrú ìmbítà ní caá ùvú à 'a ngòpí? ¹¹ Má átá tà pánga vé ní ku. Tā má ní átá rì vé tà fì ìmì drìgé ku àsì? 'Bo lè ìmì adrikí mị be kowu àkúfì Fārúšì rì pì vé Sádókè rì pì be rì à tà sī.” ¹² Kúru kòpì ní nìzú àmázú 'yozú kìnī, tà Yésũ ní ùlùú ì ní 'dìrì adri 'yozú kìnī, àkúfì ì ní pánga á'dízú rì kuyé, ìrì tà Fārúšì rì pì ní ríí ìmbá ùnjì Sádókè rì pì be rì vé tà ùlù.

Pétèrò kìnì Yésũ rì Kúrísitò 'i (Mārākō 8:27-30; Lūkā 9:18-21)

¹³ Yésũ pì ká caá ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rì pì be kúrú Sízériyā Pìlìpòyì vé rì agá 'dāá, ìrì ní ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rì pì zìzú kìnī, “'Bá 'bá rì pì ní 'yoó kìnī ìrì 'Bá Mvā 'i 'dìrì à'dì 'i?”

¹⁴ Kòpì ní ùjázú kìnī, “'Bá uruko'béé kìnī, 'bá rì Yúwānì Bātízímú sèépi rì 'i. Ọruko'béé kìnī, 'bá rì Elíyā 'i. Ọruko'béé kìnī, 'bá rì Yèrèmiyā 'i, dōku 'bá rì nẹbì rì pì vé àzi.”

¹⁵ Yésũ ní kòpì zìzú kìnī, “'Bo ìmì 'yo ma à'dì 'i?”

¹⁶ Sìmónā Pétèrò ní ùjázú kìnī, “Mì Kúrísitò 'i, Múngú adriúpi ídri rú rì vé Mvā.”

¹⁷ Yésũ ní ùjázú ìrì ní kìnī, “Sìmónā Yónā à mvá rì, tākìrì à adri mí be, tà 'dìrì 'bá áda lù mí ní ní kuyé, má Ètèpì 'bù gé rì lù mí ní tà 'dìrì nì. ¹⁸ Àndrū á 'yo mí ní 'dínì, mí rù rì adri Pétèrò 'i, ífifí ní írā. Ma ìmú mávè kánisā† sù írā 'dìrì drìgé, drā ícò kánisā rì ndèé ùkpò sù kú. ¹⁹ Málùngá 'bù vé rì vé máfútá, ma sè mí drìgé, tà mí ní ùmbé vù drìgé nógó gí rì, Múngú rì ùmbé 'bù gé 'dálè rá. 'Bo tà mí ní oyuyú vù drìgé nógó gí rì, Múngú rì kpá oyú 'bù gé 'dálè rá.” ²⁰ Yésũ átá ùkpò ùkpò ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rì pì ní kìnī, 'bá àzi à lù 'yozú kìnī, 'i Kúrísitò 'i 'dínì ku.

Yésũ átá ívé drāngará à tà (Mārākō 8:31-9:1; Lūkā 9:22-27)

²¹ Í'dózú lókí 'dàri gé, Yésũ rì ùlùú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rì pì ní kìnī, 'í lè mụy Yèrúsalémá gá. 'Dálè 'i mụ ìzāngā nya lètì be àndiāndí 'bá ambugu rì pì drìgé, atala atala rì pì drìgé rì pì drìgé, àzini 'bá tǎimbì ìmbá 'bá rì pì drìgé, í ìmú 'i 'dì drá rá. Ọ'dù na ni gé, 'i gò íngá ídri rú ùzi.

* **16:4** 16:4 Tā àyázú àyāyā Yónā vé rì: 'Íbì te nẹbì Yónā rì, Yónā adri caá ọ'dù na 'Íbì rì agá 'dāá. 'Í lā Yónā 1:17; Mátáyo 12:39-40; Lūkā 11:29-32. † **16:18** 16:18 Kánisā: Kánisā rì 'bá Yésũ Kúrísitò rì é'yì'bá gí rì pì.

²² Pétēró ní Yēsū ri sezu gārā gá, Ɛri ní 'yozú Ɛri ní kīnī, "Úpí, lē mí átá 'díní ku, tã 'dírí ícò 'i ngaa mí rù' bá gá sùù 'dírí tɔ̀nɔ̀ ku!"

²³ Yēsū ní 'i újázú àngū ndrezú Pétēró vùgá 'dāá, Ɛri ní 'yozú kīnī, "Mí Sātánā! Mí rí má létí uga, yìkí mívé rí, Ɛri 'bá ada vé ni, yìkí 'dírí íbì íngá Múngú vùgálésí kuyé."

²⁴ Kúru Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbì' bá rí pi ní kīnī, "Bá rí lē dō má pámvú ùbì, ā adì 'i rù' bá, ā 'dù ívé peṭi alambaku, ā ùbì má pámvú. ²⁵ 'Bá rí ri dō ívé idri rù' bá nōri vé rí ā tã ùsùú áyu, Ɛri ímú ívé idri 'be ávì 'dūisí rá, 'bo 'bá rí adì dō 'i drāá má tã sī, Ɛri ímú idri 'dání' dání rí Ɛsù rá. ²⁶ 'Bá rí Ɛsù dō ngá múké nyòókú drìgè nògò rí pi àrèvú céré, 'bo 'be dō ívé idri ávì rá, ngá múké Ɛri ní Ɛsù 'a ní gé 'dìgè rí ā' dì? Dòku ngá 'bá rí ní ícò sée ívé idri ē drì jezú rí ā' dì? ²⁷ Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú mávé mālāyíkā rí pi be, ma dī pòwùpòwù sù má Èṭepi ní dījì pòwùpòwù rí tɔ̀nɔ̀, má ímú 'bá àlu àlu ùfè tã Ɛri ní 'oó rí sī. ²⁸ Ádarú á lē 'yoó Ɛmi ní 'díní, 'bá urukò pá tu' bá nò' bée ícókí drì ùdrāá ku, kòpi 'Bá Mvā vé ímèngará ívé málungá ruzú rí ndre ùgbále."

17

Yēsū ā rù' bá újā 'i dījì imvesírílílí (Mārākò 9:2-13; Lúkà 9:28-36)

¹ Vùdrì ní kã caá ú' dū áziyá, Yēsū ní Pétēró pi jìzú Yòkòbù be, Yūwānì Yòkòbù èdrìpi be 'i vùgá sī. Kòpi ní tuzú muzú írā drìgè uru 'dāá, Ɛ mukai rí adrii túngú Ɛ drìkà sī. ² 'Dālè Yēsù újā 'i índrè ù' dū be túngú ívé 'bá 'i pámvú ùbì' bá rí pi èndreṭi gé. Èndreṭi ní dī ógú imvesírílílí sù ùtù ní dījì rí tɔ̀nɔ̀, Ɛrìvé bòngò újā 'i dījì imvesírílílí, sù ùtù ní dījì rí tɔ̀nɔ̀. ³ 'Dālè Mósè pi ní ífuzú Èlìyā be kòpi èndreṭi gé, Mósè pi Èlìyā be rikì átá Yēsù be.

⁴ Pétēró ní 'yozú Yēsù ní kīnī, "Úpí, múké ni, lē 'bá adriki nògò. Mí á' yì dō rá, á lē mòrògò 'béé na, àlu ní mí ní, àlu ní Mósè ní, àlu ní Èlìyā ní."

⁵ Pétēró kã rii átá, koro Ɛrìbìtì imvesírílílí ìmùlù kòpi, ú' dūkò ní íkuzú Ɛrìbìtì agá 'dāásí kīnī, "Mvā 'dírí mávé ní má ní lèlè rí, ma Ɛri sī áyìkò sī. Lè Ɛmi yìkì tì ni yìyì!"

⁶ 'Bá Yēsù ā pámvú ùbì' bá rí pi kã ú' dūkò 'dírí yìjì, ùrì sī, kòpi u' dekì Ɛ èndreṭi úsú vùgá. ⁷ 'Bo Yēsù ní ímúzá kòpi úlózú, Ɛri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ɛmi íngákí uru, Ɛmi 'okí ùrì sī ku." ⁸ Kòpi kã Ɛ mɔ̀ ingaa àngū ndreé uru 'dāá, 'bá ázi àlunajì 'dāáyo, 'bá rí 'yènjá Yēsù 'i.

⁹ Kòpi kã rii ísì ímúzá írā drìgè 'dāásí vùgá nòó, Yēsù ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Tã Ɛmi ní ndreé 'dírí, ā lúki 'bá ázi ní ku, cìmgbá cazú Ɛ ní 'Bá Mvā ri ingazú drāngará gálésila rí gé."

¹⁰ 'Bá Yēsù ā pámvú ùbì' bá rí pi ní Yēsù ri zìzú kīnī, "Bá tǎimbjì Mósè vé rí ímbá' bá rí pi ri 'yo kīnī, Èlìyā ri ímú Kúrísitò sī drìdrì ási?"

¹¹ Yēsù ní újázú kòpi ní kīnī, "Ádarú Èlìyā ri ímú drìdrì, Ɛri ímú tã rí pi àrèvú útú ku céré ùrè. ¹² 'Bo á lē 'yoó Ɛmi ní 'díní, Èlìyā ímú Ɛngòsì jí, 'bo 'bá rí pi ámakí Ɛri kuyé, 'bá rí pi 'okí Ɛri ùnjí, sù Ɛ ní lèé rí tɔ̀nɔ̀. Ma 'Bá Mvā 'i, ma kpá ímú ízàngá nya kòpi drìgè sù 'dírí tɔ̀nɔ̀." ¹³ 'Bá Yēsù ā pámvú ùbì' bá rí pi ní kīnī 'ámá rá 'yozú kīnī, 'bá Yēsù ní rii tã ní átá 'dírí Yūwānì Bātízímù sèepi rí 'i.

Yēsù idri mvā ágó índri ùnjí be ní (Mārākò 9:14-29; Lúkà 9:37-43a)

¹⁴ Yēsù pi kã Ɛ újā ígòó ívé 'bá 'i pámvú ùbì' bá rí pi be 'bá bítiriká rí pi vùgá nòó, ágó ázi ní ímúzá Yēsù vùgá nòó, Ɛri ní kùmúci ùtìzú Yēsù èndreṭi gé. ¹⁵ Ɛri ní 'yozú kīnī, "Úpí, 'i ndreé mávé mvā ágó rí vé ízàngá fò, àjì' bilitikí ri Ɛri ú' bé, Ɛri ri ízàngá nya ambamba, àjì' bilitikí ri nǎjì Ɛri ú' bé áci agá, dòku yìjì agá. ¹⁶ Má Ɛjì mvā rí mívé 'bá mí pámvú ùbì' bá rí pi vùgá, 'bo kòpi idríkí Ɛri kuyé."

¹⁷ Yēsù ní 'yozú kīnī, "Ɛmi 'bá lókí àndrù nòri vé è' yingará ákò 'dì' bée, má adri ri Ɛmi be vùtù caá lókí be gbā ngòpi? Má nya rí ízàngá Ɛmi tã sī caá lókí be gbā ngòpi? Ɛmi Ɛjìkí mvā ágó rí má vùgá nòó." ¹⁸ Yēsù ní átázú índri ùnjí rí ní ú' dūkò ùkpò ùkpò ní sī, índri ùnjí rí ní fuzú mvā ágó rí rù' bá gá sī. Sànjá 'dàri agá, drà rí gò deḡ mvā ágó rí ā rù' bá gá sī rá.

¹⁹ Vùdrì ní gé, 'bá Yēsù ā pámvú ùbì' bá rí pi ní Ɛ ínjézu ímúzá Yēsù vùgá nòó kírì, kòpi ní Yēsù ri zìzú kīnī, "Bá ícókí Ɛni índri ùnjí rí droó fùú àmvé ku ási?"

²⁰ Yēsù ní újázú kòpi ní kīnī, "È' yingará ìmivé rí mādānjá. Ádarú á lē lùú Ɛmi ní 'díní, Ɛmi dō è' yingará be mādānjá anigé sù marigò ā fí ní adrii mādānjá rí tɔ̀nɔ̀, Ɛmi ícò 'yo írā àmbúgú 'dírí á nǎjì 'i vùrā nòri gé sī muḡ vùrā ázi gé, írā rí 'i nǎjì muḡ rá. Tã ázi mbaápi mbamba Ɛmi ní 'dāáyo." ²¹ Índri ùnjí 'díní 'dírí, á' biki dō ngá nyanya áni ku, ázini zìkí dō Múngú ri ku, ícò fùú ku.*

Yēsù átá ívé drāngará ā tã dījì (Mārākò 9:30-32; Lúkà 9:43b-45)

^{17:5} 17:5 Mārākò 9:7; Lúkà 9:35; ² Pétērò 1:17 * ^{17:21} 17:21 Átàngá véreṣì 21 agá 'dírí, búkú Mátáyo vé Ɛ ní sī Ɛrìkì tì sī drìdrì rí agá 'dāáyo, 'bo gòkí sī búkú Mátáyo vé vùlè rí agá rá.

²² Yēsū pi ká ī úmú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' bá rī pi be āngú Gāliláya vé rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma 'Bá Mvá 'i, ī ímú má ūli 'be, ī ma sē arī'ba rī pi drīgé. ²³ Kōpi ímú ma 'dī drā rá, 'ú' dū na ní gé, ma gō íngá idri rú ūzi." Tā 'dīri sē 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rī pi ní ízāngā ambamba.

Mūfēngā ī ní rii u'duú Jó Múngú vé rī agá rī

²⁴ Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī' bá rī pi be, kōpi ká caá Kāpārānāumá gá 'dāá, 'bá rī' bá Jó Múngú vé rī vé mūfēngā u'du' bá rī pi ní ímúzú Pétērō rī zizú kīnī, "Īmivé ágó riipi āngú ímbápi rī, ĩri nyo rī Jó Múngú vé rī vé mūfēngā sē rá?"

²⁵ Pétērō ní újázú kōpi ní kīnī "Īri ícō sē rá."

Pétērō ká fií jó agá 'dāá, ĩri ní drī átázú kuyé rī gé, Yēsū zi ĩri drīdrī kīnī, "Simōnā, mí ūsū ngóni? "Bāgú vū drīgé nō' bée rī mūfēngā umbe jezú rī u'du' ā' dī pi drīgé sī? Kōpi rī u'du' ívé anjīnā rī pi drīgé sī, dōku kōpi rī u'du' 'bá ūrukō túngú ni pi drīgé sī?"

²⁶ Pétērō ní újázú kīnī "Kōpi rī mūfēngā rī u'du' 'bá ūrukō túngú ni pi drīgé sī."

Yēsū ní 'yozú kīnī, "Bāgú rī vé anjī āgō rī pi ūfēki mūfēngā rī ku." ²⁷ 'Bo Yēsū ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Lē 'bá sēki 'bá mūfēngā u'du' 'bá 'dī' bée ē ēšī ā vé 'bá ní ku, 'í mụ yīi bālālā rī agá 'dāá, 'í 'be mívé jábādā yīi bālālā rī agá 'dāá, 'í' bē mí ní 'í' bē drīdrī rī, 'í zī tī ni, mí mūfēngā ā fī ɛnjījīpi ɛnjījēnī nī' 'í' sū tī ní gé 'dāá. 'Í 'dū mūfēngā ɛnjījīpi ɛnjījēnī 'dīri, mí ūfē Jó Múngú vé rī vé mūfēngā ānī, mí ūfē mávé rī, āzini mí ūfē mívé rī ānī."

18

Ā' dī rī adri āmbúgú mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá nī?

(Mārākō 9:33-37; Lúkā 9:46-48)

¹ Lókī 'dāri gé, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ní ímúzú Yēsū rī zizú kīnī, "Mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá, ā' dī rī mụ adri āmbúgú nī?"

² Yēsū ní mváná mādānā ní zizú ímúzú pá tuzú í āsāmvú gé. ³ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī újā dō ēšī adrizú sū mváná mādānā nōri vé rī tīnī ku, ícō fií mālūngā 'bū vé rī agá ku. ⁴ Kúru 'bá rī 'bā dō 'í kú tá be mādā sū mváná mādānā nōri tīnī, ĩri mụ adri āmbúgú mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá. ⁵ 'Bá rī é' yī dō mváná mādānā sū má andregá nōri tīnī ní má rú sī, 'bá 'dīri é' yī ma.

'Bá āzi ā sē mváná fī ūnjīkányā 'oó ku (Mārākō 9:42-48; Lúkā 17:1-2)

⁶ "Bo mváná mādānā ma ē' yījīpi gī nōri, 'bá rī sē dō ĩri fií ūnjīkányā 'oó, múké ní kōdō lē ā ūmbéki irā āmbúgú umbe ní gé, ā 'beki ĩri yījī tafu agá. ⁷ 'Bá vū drīgé rī pi ímú ízāngā ísú ambamba, ā' diātāsīyā tā vū drīgé nōgō rī sē 'bá rī pi rī fi ūnjīkányā 'o nī! Tā 'dī' bée ímú ī nga rá, 'bo 'bá ógūpi rī sēepi 'deēpi ūnjīkányā agá rī, ĩri ímú ízāngā ísú ambamba. ⁸ Mívé drī ɛndēpi sē dō mí fií ūnjīkányā 'oó nī, lē mí lī ĩri 'beé 'dīisī āmvé. Mí rú' bā ígélé āzi ábá dō nī, ĩri múké, ndē mí ní fizú mí rú' bā be ngī ācī vezú ānī ūdū ākō rī agá 'dāá rī. ⁹ Mívé mī drī ɛndēpi gé rī sē dō mí fií ūnjīkányā 'oó nī, lē mí nje ĩri 'beé 'dīisī āmvé. Ígélé āzi mí rú' bā gá 'dīgé ábá dō nī, ĩri múké, ndē mí ní fizú mí rú' bā be ngī ācī vezú ānī ūdū ākō rī agá 'dāá rī."

¹⁰ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekī múké, lē ĩmi ūsūki 'yozú kīnī anjīnā nyírīnā rī pi ĩndrekī ĩmi mīlē gá ɛzi ākō 'dīni ku. 'Bo á lē lūú ĩmi ní 'dīni, kōpivé mālāyīkā 'bū gé 'dāá anigé, kōpi rī nījī átá má ɛtēpi 'bū gé rī be anjīnā rī pi vé tā sī. ¹¹ Ma 'Bá Mvá 'i, má ímú 'bá ūnjīkányā 'o' bā rī pi paá ívé ūnjīkányā agásī.*

Nāpi kābīlō āvīipi rī vé rī (Lúkā 15:3-7)

¹² "Bá rī dō kābīlō be mūdūrūlū ālu, ālu ní āvī dō gī, ĩri 'o íngóni? Ícō pūkū ūrōmī drī ní ūrōmī (99) 'dī' bée kuú āngá drīgé 'dīgé, 'de mụy ālu āvīipi gī 'dāri ndāa ku? ¹³ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ísú dō ívé kābīlō ālu āvīipi rī gī, āyīkō rī ĩri fū agá rá, ndē āyīkō ĩri fuypī kābīlō pūkū ūrōmī drī ní ūrōmī (99) āvī' bā kuyé rī pi ā tā sī rī rá. ¹⁴ ĩri kpá adri sū 'dīri tīnī, má ɛtēpi 'bū gé rī lē anjī nyírīnā rī pi ā āvīkī sū kābīlō ní āvīi rī tīnī ku.

Mí ɛdrīpi, dōku mí ómvúpi mí 'oópi ūnjī rī

(Lúkā 17:3)

¹⁵ "Mí ɛdrīpi, dōku mí ómvúpi 'o dō mí ūnjī, 'í nga mụy vú ní gé 'dāá, 'í lū ĩri ní tā ĩri ní 'oó mí ní ūnjī rī. Lē mí lū tā rī gúnýá agá ku. Yī dō mí rá, 'yo dō 'í tī sī kīnī, 'í 'o mí ūnjī, 'bá 'dīri gō 'í újā ícá mí ní ɛdrīpi, dōku mí ómvúpi. ¹⁶ 'Bo yī dō mí kuyé, 'í jī 'bá ālu, dōku 'bá ĩrī ūrukō' bée mụzú mí vúgá sī ĩndī, ā' diātāsīyā "Tā ārēvú céré lēkī dō útú ícá pīrī, lē 'bá ĩrī, dōku 'bá na tā rī ndre' bā ī mī sī rá ní pí ā adrikī ĩndī. ¹⁷ Gā dō 'bá mí ní jīi 'dī' bée ē tī yīgá sī, 'í jī tā ní mụy ūlūú 'bá kānīsá vé rī pi ní. Gā dō

† 17:27 17:27 Mūfēngā ā fī ɛnjījīpi ɛnjījēnī rī: 'Bá rī nga dō ɛzī caá 'ú' dū sụ, 'í 'bá rī ūfē mūfēngā ā fī ɛnjījīpi ɛnjījēnī 'dīri sī. * 18:11 18:11 Átángá vérēšī 11 agá 'dīri, búkú Mátáyo vé ī ní sī Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sī búkú Mátáyo vé vūlē rī agá rá. 18:16 18:16 Dētōrōnómē 19:15

'bá kánisá vé rī pi ē tī yīgá sī, 'í ku ā adri kú págánō rú, dōku ā adri kú 'bá mūfēngā umbe jezú rī u' duǵipi ni tñjī.

18 "Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, tā ìmi ní úmbé vū drǵégé nōgó gí rī, Múngú ri kpá úmbé 'bū gé 'dálé rá, tā ìmi ní oyuyú vū drǵégé nōgó gí rī, Múngú ri kpá oyuyú 'bū gé 'dálé rá.

19 "Á lē 'yoó ìmi ní dǵī, 'bá ìrī úmúki dō ī tī tā āzi zizú vū drǵégé nōgó, má Ètépí 'bū gé rī kōpivé tā rī ā'yī rá. 20 Kúru 'bá ìrī, dōku 'bá na, úmúki dō ī má rú sī, ma adri kōpi āsámvú gé."

Nāpi 'bá ógúpí ri trūúpi ku rī vé rī

21 Kúru Pétērō ní ìmúzu Yēsū ri zizú kīnī, "Úpí, má édrǵipi 'o dō ma ùnjí, má trū ìri caá vú be ngōpí? Má trū ìri caá vú be ézǵirǵi?"

22 Yēsū ní újázú Pétērō ní kīnī, "Adri 'yéǵá vú be ézǵirǵi ku, 'bo ā adri vú be púku ézǵirǵi drǵi ní ézǵirǵi.

23 "Kúru ũ'bǵíkí mālūngā 'bū vé rī 'bāgú lēepi mūfēngā 'í ní sēé ívé átí'bá rī pi ní mēřǵi rú rī ā tā nǵipi rī sī. 24 'Bāgú rī ká 'í dō ívé mūfēngā rī úmú gōó, ī ní ágó mūfēngā é'yipi jǵrú āmbúgú sī élifū mǵdrǵi rī' iǵjǵzú ìmúzu pá tuzú 'bāgú rī endrēřǵi gé. 25 'Bo átí'bāgú rī ní mēřǵi rī úfēé kuyé rī sī, 'bāgú rī kīnī, ā uzǵíkí ìrivé ngá ārēvú céré, ā uzǵíkí kpá ìrivé ũku anjíná rī pi be ìndī, ā úfē rī mēřǵi rī ánī.

26 "Kúru átí'bāgú rī ní kūmūcí ũtǵzú 'bāgú rī endrēřǵi gé, ìri ní 'bāgú rī mǵzú kīnī, "Í ku má ní sá, ma ìmú mívé mūfēngā ārēvú úfē gō céré rá!" 27 'Bāgú rī ndre ìrivé izāngā, gō mēřǵi rī vé tā kuú rá, oyuyú átí'bá rī mǵzú rá.

28 "'Bo átí'bāgú rī ká 'deé mǵyú gí, kōpi mǵkí 'í řsú ógúpí átí'bāgú ívé mūfēngā fífí ēnjǵipi ēnjǵēnjǵi rī' é'yipi mǵdǵrǵlǵú ālu rī be. Ìri ní átí'bāgú rī ruzú, ũlélé ní ìnjǵzú. Ìri ní 'yozú kīnī, 'Mí úfē mávé mūfēngā ú'díkírǵná nōgó!"

29 "Átí'bāgú rī ní kūmūcí ũtǵzú ìri endrēřǵi gé, ìri mǵzú drǵi řǵi sī kīnī, "Í ku má ní sá, ma ìmú mívé mūfēngā úfē gō vulé rá."

30 "'Bo ágó rī gā ìrivé tā ā'yīgá sī, gō ìri 'beé jó ī ní rizú āngū ũ'yizú rī agá, ā mǵ adrii 'dálé cǵmgbá úfē dō ívé mūfēngā ũgbále gí ká. 31 Átí'bá ũřukō ká tā 'i ngáápi 'dǵiri ndreé, kōpi gōkí adrii izāngā sī. Kōpi ní mǵzú tā 'i ngáápi 'dǵiri ũlǵzú 'bāgú rī ní.

32 "Kúru 'bāgú rī ní átí'bāgú drǵdrǵi 'dǵari zizú ìmúzu 'í vúgá nōó, ìri ní 'yozú ìri ní

kīnī, 'Mí átí'bá ũnjí, á ku ándúrú mēřǵi mí ní 'duǵi rī rá, ā'diātāsīyā mí ìmú ándúrú ngoó má endrēřǵi gé rá. 33 Mí té mí ógúpí átí'bāgú rī vé izāngā ndre sǵi má ní mívé izāngā ndreé rī tñjī." 34 'Bāgú rī ē éřǵi ve ũnjí ũnjí, jǵi átí'bāgú rī mǵyú suú jó ī ní rizú āngū ũ'yizú rī agá, ā mǵ adrii 'dálé cǵmgbá úfē dō ívé mūfēngā ũgbále gí ká.

35 "Ìmi trūki dō ìmi ógúpǵi Yēsū ri é'yī' bā gí rī pi ku, má Ètépí 'bū gé rī trū kpá ìmi ku."

19

Ayingará ágó pi vé ũkú be rī (Mārākō 10:1-12)

1 Yēsū ká tā 'dǵi' bée átá deǵ, ìri ní fǵzú āngū Gǵliláyá vé rī agásí, ìri ní mǵzú āngū Yūdáyá vé rī gé yǵi āmbúgú dǵipi dǵidǵi Yáridēni vé rī ā wōǵkō gá álesí. 2 'Bá bǵirǵká 'dekí mǵzú Yēsū ā vǵdrǵi gé sī, Yēsū idri 'bá drá be rī pi rá.

3 Fārúsǵi ũřukō' bée ìmúki vú ní gé, kōpi lēki ìri ũ'bǵi. Kōpi ní ìri zizú kīnī, "Tǵimbǵi ā'yī nyo 'yozú kīnī, 'bá ágó rī ícō ívé ũkú dro tá ā pá āzi sī 'dini rá?"

4 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ìmi lǵkí búkú Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, 'í dǵngará gá 'dāá, 'Múngú gbi ágó pi ũkú be' 'dini kuyé? 5 Múngú 'yo kīnī, 'Tá 'dǵiri sī, 'bá ágó rī ívé éřǵipi ku, ìri ívé éndrēřǵi ku, kōpi ī úmú ũkú ní be, 'bá řǵi 'dǵi' bée ī úmú adri rǵi' bā ālu." 6 'Bo kōpi acokí ī ku, kōpi adri rǵi' bā ālu. Kúru 'bá Múngú ní úmú gí 'dǵi' bée, lē 'bá āzi ā aco kōpi āsámvú ku."

7 Fārúsǵi rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mósē sē tǵimbǵi kīnī, 'Ágó rī kōkōbǵi sē ũkú ní ní, ìri drozú āni rá' āsǵi?"

8 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósē ā'yī ìmi ní, ìmi ícō ìmi ayi ìmi ũkúpǵi be rá, ā'diātāsīyā ìmi éřǵi tete. 'Bo 'í dǵngará gá 'dāá, tā rī adri 'dini kuyé. 9 Á lē lǵú ìmi ní 'dini, 'bá ívé ũkú droopi rá, gōopi ũkú āzi túngú ní jeépi rī, 'o 'dǵiri tá ũǵipi óřwǵi vé ní, tá ágó ní ícózú ívé ũkú drozú āni rá rī, ũkú rī fǵ dō mǵyú laá ágó āzi túngú ní be ká."

10 'Bá Yēsū ā pámvú ũbǵi' bā rī pi ní 'yozú kīnī, "Tá ágó pi vé ũkú be rī, ìri dō 'dǵiri tñjī, mǵkē ní, lē 'bá rī ní adriuzú ũkú ākō."

11 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá céré ngakí tā ìmi ní 'yoó 'dǵiri ā'yīi ku, Múngú 'bá dō tā 'dǵiri 'bá rī éřǵi agá ní ká, ícō ũkú jeé ku. 12 Ágō ũřukō' bée tǵíkí kōpi kú 'bāǵá rú. ũřukō' bée ícákí 'bāǵá rú ā'diātāsīyā 'í dǵúkí kōpi ágélé gí, ũřukō' bée lēki íngá adrii 'dini ũkú ākō, mālūngā 'bū vé rī ā tā

† 18:24 18:24 Mūfēngā jǵrú āmbúgú élifū mǵdrǵi rī agá rī: 'Bá rī nga dō éřǵi ìli mǵdrǵi drǵi ní tǵwǵy, ī 'bá rī úfē mūfēngā jǵrú āmbúgú ālu ní sī. ‡ 18:28 18:28 Mūfēngā fífí ēnjǵipi ēnjǵēnjǵi rī: 'Bá rī nga dō éřǵi 'í dǵú ālu, ī 'bá rī úfē mūfēngā fífí ēnjǵipi ēnjǵēnjǵi ālu ní sī. 19:4 19:4 'í dǵngará 1:27 19:5 19:5 'í dǵngará 2:24 19:7 19:7 Dētōrōnómé 2:41

sī. 'Bá rī lē dō tā ī ní 'yoó 'dīri 'dujé ngáá, á 'du ngáá īyí."

Yēsū 'bā tākiri anjiná nyíríná rī pi drǐgé (Márákō 10:13-16; Lúkā 18:15-17)

¹³ Kúru 'bá ɔrɔkɔ ní ívé anjiná nyíríná rī pi íjǐzú Yēsū vúgá nōó, Yēsū á tǐ rī drǐ kǔpi drǐgé, ázini á zǐ rī kǔpi ní Múngú rī. 'Bo Yēsū vé 'bá īri á pámvú ūbǐ' 'bá rī pi kǐnǐ, lē 'bá rī pi ē íjǐkǐ anjiná rī pi Yēsū vú nōó ku.

¹⁴ Yēsū ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, "Á ugakǐ anjiná nyíríná rī pi ní lǐtǐ ku, ĩmi kukǐ kǔpi ē ĩmǔkǐ má vúgá nōó! Á' diātāsīyā mǎlǔngā 'bǔ vé rī, īri adri 'bá adri' bée sǔ anjiná nyíríná nǔ' bée tǐnj rī pi vé nǐ."

¹⁵ Yēsū ní drǐ tǐzú anjiná nyíríná rī pi drǐgé, vǔdrǐ ní gé, īri ní gǔzú 'dezu mǔzú 'dǐsǐ rá.

Ágó ā' bú be rī vé tā

(Márákō 10:17-31; Lúkā 18:18-30)

¹⁶ Ágó ázi ní ĩmǔzú Yēsū vúgá nōó, īri ní 'yozú Yēsū ní kǐnǐ, "Īmbápi, ngá mǔké má ní ícǔ 'oó, má ĩsǔ rǐ idri 'dǎni' dǎni rǐ áni rǐ ā' di?"

¹⁷ Yēsū ní 'yozú ágó rǐ ní kǐnǐ, "Ngá mí ní ma zǐzú tā mǔké á tā sǐ rǐ ā' di? 'Bá mǔké rǐ 'yǐnǎ Múngú 'i. 'Í lē dō idri 'dǎni' dǎni rǐ ĩsǔ, ngá mǔké rǐ, lē mí 'du tǎjmbǐ rǐ vé tā ngáá."

¹⁸ Ágó rǐ ní Yēsū rǐ zǐzú kǐnǐ, "Tǎjmbǐ ngǔrǐ?"

Yēsū ní 'yozú īri ní kǐnǐ, "Lē mí 'dǐ 'bá ku, lē mí 'bá ɔwǔ ku, lē mí ũgǔ 'bá ázi á ngá ku, lē mí ũlǐ ũnjǔ 'bá ázi drǐgé ku, ¹⁹ lē mí ĩnjǐ mí étǐpi pi mí éndrǐpi be ĩnjǐnjǐ." Lē mí lē 'bá mí gǎrá gá rǐ sǔ mí ní mí rǔ' 'bá lēé rǐ tǐnjǐ."

²⁰ Ágó rǐ ní újázú Yēsū ní kǐnǐ, "Á 'du tǎjmbǐ 'dǐ' bée vé tā ngáá céré rá. Ngá ázi nyo má ní gǔó 'oó dǐjǐ ni anigé?"

²¹ Yēsū ní 'yozú ágó rǐ ní kǐnǐ, "'Í lē dō mí adri mǔké ězǐ Múngú vé rǐ á ngangará gá, mí uzǐ ngá mǐvé rǐ pi árevú céré, mí awa mǔfǐngā ní 'bá ngá ákó rǐ pi ní, mí ĩmǔ má pámvú ūbǐ, mí kúru á' bú 'bǔ gé 'dǎá rǐ ĩsǔ rá."

²² Ágó rǐ kǎ tá 'dǐri yǐjǐ, ěsǐ ní ĩsǔ ĩzǎngā, gǔ 'deé mǔjǐ 'dǐsǐ rá, á' diātāsīyā īri á' bú be ambamba.

²³ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi ní kǐnǐ, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dǐni, 'bá á' bú be rǐ vé fǐngará mǎlǔngā 'bǔ vé rǐ agá rǐ, tá ní ũkpó ũkpó. ²⁴ Á lē 'yoó ĩmi ní dǐjǐ kǐnǐ, kǎmǐlǔ vé fǐngará sǐndǎnǐ á ũlǐ gá sǐ rǐ mbamba, 'bo 'bá á' bú be rǐ vé fǐngará mǎlǔngā Múngú vé rǐ agá rǐ mba ndéé rá."

²⁵ 'Bá Yēsū á pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi kǎ tá 'dǐri yǐjǐ, sē kǔpi ē drǐ ábá áni rá, * kǔpi ní

zǐzú kǐnǐ, "'Bá ī ní ícǔ paá rá rǐ, īri adri á' di 'i?"

²⁶ Yēsū ní ángǔ ndrezú kǔpi vúgá 'dǎlé, īri ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, "Tá 'dǐri mbamba 'bá áda ní, 'bo tá árevú céré Múngú rǐ ícǔ 'o rá."

²⁷ Pétērǔ ní 'yozú īri ní kǐnǐ, "'Í ndre drǐ kǎ! 'Bá kukǐ 'bávé ngá árevú céré, 'bá rǐ mí pámvú ūbǐ! Ngá ũmvúlésǐ 'bá ní ĩsǔ rǐ á' di?"

²⁸ Yēsū ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, "Ádarú á lē lǔú ĩmi ní 'dǐni, ma 'Bá Mvá 'i, sǎ má ní ĩmǔzú vǔ rǐ údézú ícǎzú ú' dǐ, ázini má ní ĩmǔzú úrízú mávé lúpá mǎlǔngā vé ī ní ĩngúngǔ rǐ drǐgé rǐ kǎdǔ ícǔ, ĩmi rǐ' 'bá má pámvú ūbǐ' 'bá 'dǐ' bée, ĩmi kpá ĩmǔ úri lúpá mǔdrǐ drǐ ní ĩrǐ rǐ pi drǐgé, ĩmi tá lǐ sǔrǔ mǔdrǐ drǐ ní ĩrǐ Īsērélé vé rǐ pi drǐgé nǐ. ²⁹ 'Bá céré ívé jǔ ku' 'bá, édrǐpǐjǐ ku' 'bá, ómvǔpǐjǐ ku' 'bá, étǐpǐjǐ ku' 'bá, éndrǐpǐjǐ ku' 'bá, anjiná ku' 'bá, ázini ívé ómvǔ ku' 'bá má tá sǐ rǐ pi, í ĩmǔ kǔpi ní 'bá kǔpi ní kǔú, ázini ngá kǔpi ní kǔú rǐ pi ũfǐ vé be mǔdǔrǔlǔ álu, ázini kǔpi ĩmǔ idri 'dǎni' dǎni rǐ ĩsǔ rá. ³⁰ 'Bá kárákará 'yo' 'bá kǐnǐ, 'í drǐdrǐ rǐ pi, kǔpi ĩmǔ adri ũdǔmbǐtǎ. 'Bá kárákará adri' 'bá ũdǔmbǐtǎ rǐ pi, kǔpi ĩmǔ adri drǐdrǐ."

20

'Bá ězǐ nga' 'bá ómvǔ agá rǐ pi vé tā

¹ Yēsū ní 'yozú kǐnǐ, "Mǎlǔngā 'bǔ vé rǐ vé tá adri sǔ ágó ómvǔ 'áápi, mǔpǐpi ũ' bǔtǐ 'bá ězǐ vé ní ndǎápi 'i ũfǐ rǐ kǔpi ũfǐfǐ rǐ tǐnjǐ. ² Ágó rǐ á' yǐ 'bá ězǐ vé rǐ pi ũfǐfǐ mǔfǐngā fǐfǐ ěnjǐpǐ ěnjǐěnjǐ álu í ní rizú ángǔ ũfǐzú áni ú' dǔ álu vé rǐ sǐ, īri ní kúru kǔpi pǐzú mǔzú ómvǔ agá 'dǎá.

³ "Kǎ mǔjǐ adrii sǎ ũrǔmǐ ũ' bǔtǐnjǎ vé rǐ gé, īri ní 'dezu mǔzú jǔkǔnjǐ gé, kǎ mǔjǐ caá jǔkǔnjǐ gé 'dǎá, ĩsǔ 'bá ɔrɔkɔ tukǐ pá kǔú jǔkǔnjǐ agá 'dǎá, ězǐ kǔpi ní ngaánga ní 'dǎáyo. ⁴ Īri ní 'yozú kǔpi ní kǐnǐ, 'Īmi mǔkǐ ězǐ ngáá mávé ómvǔ agá, ma ícǔ ĩmi ũfǐ mǔké rá.' ⁵ Kúru kǔpi ní 'dezu mǔzú.

"Gǔ kpá 'deé mǔzú jǔkǔnjǐ gé 'dǎá dǐjǐ, ũtǔ mgbǐmgbǐ gé 'dǐgé, gǔ kpá 'i éndǐjǐ mǔjǐ dǐjǐ sǎ na ũndrǐnjǎ vé rǐ gé, áta kpá tá rǐ sǔ 'i ní áta drǐdrǐ rǐ tǐnjǐ. ⁶ Sǎ tǔwǔ ũndrǐnjǎ vé rǐ gé, gǔ kpá mǔjǐ jǔkǔnjǐ gé 'dǎá dǐjǐ. ĩsǔ kpá 'bá ɔrɔkɔ tukǐ pá kǔú jǔkǔnjǐ agá 'dǎá, ězǐ kǔpi ní ngaánga ní 'dǎáyo. Īri ní kǔpi zǐzú kǐnǐ, 'Ngá ĩmi ní pá tǔzú kǔú jǔkǔnjǐ agá nǔgǔ ũtǔ njǐjǐ ězǐ ákó rǐ á' di?"

⁷ "Kǔpi ní újázú īri ní kǐnǐ, "Bá ázi zǐ 'bá ězǐ gé kǔyé.'

“Ágó rī ní újázú kôpi ní kīnī, ‘Ími mukí ězi ngáá mávé ómvú agá.’

⁸ “Útú rī ká muų ‘deé, ómvú ‘dīpa ní ágó ĩ ní ‘báá drīkoma rú rī zizú ímúú ‘í vúgá nōó, ĩri ní ‘yozú ágó rī ní kīnī, ‘Í zī ‘bá ězi ngá ‘bá rī pi, mí ũfē kópivē mūfēngā, má ĩ ‘dó ‘bá ímú ‘bá vúlé rú rī pi ũfēé drīdrī, mí ũfē ‘bá rī pi muųú cimgbá cazú ímú ‘bá drīdrī rī pi vúgá.’

⁹ “Bá ězi nga ‘bá rī pi ká ězi rī ngáá caá sá tōwú ũndrējā vé rī gé gí, ĩ ní ‘bá álu álu ní mūfēngā fífí ěnjījī ěnjījēnjī álu ní sēzú ú ‘dú álu vé ní. ¹⁰ ‘Bá ĩ ní ‘báá ězi rī ngáá drīdrī rī pi ká ícá, kôpi ísúkí déna ĩ mūfēngā rī sē ĩ ní aga rá. ‘Bo kôpi ísúkí céré trōtrō. ¹¹ Kôpi ká mūfēngā rī ísú, kôpi ‘dekí rīi unuu ómvú ‘dīpa ěndrēti gé. ¹² Kôpi ní ‘yozú kīnī, ‘Bá ĩ ní ĩjī ězi ngáá vúlé rú nō ‘bée ngakí ězi rī ‘yégā sá álu, mí ũfē ‘bá kôpi be céré trōtrō, ísúú ‘bá ngakí ězi rī útú njī, útú rī ‘bá zāá ómvú rī aga ‘dāá.

¹³ “Bo ómvú ‘dīpa ní újázú álu ní ní kīnī, ‘Má ũndī. á ‘o mí ũnjí kuyé. ‘Bá yíkí ‘bá mí be, mí ě ‘yī rá ‘yozú kīnī, ‘ú ‘dú álu, má ũfē mí mūfēngā fífí ěnjījī ěnjījēnjī álu ní sī ‘dīni kuyé? ¹⁴ Mí ě ‘yī mívé mūfēngā, ‘í ‘de muų ‘bēti. Á lē mūfēngā rī sēé ágó ězi ngáápi vúlé rú nōri ní gbá má ní sēé mí ní rī pi. ¹⁵ Mūfēngā mávé rī sī, ma ícó tá má ní lēé ‘oó rī ‘o ání rá. Ngá mí ní ěsī ũnjí ‘bázú tá má ní ‘oó múké ‘bá rī pi ní rī sī rī ‘á ‘dī?’

¹⁶ “Bá adri ‘bá ũdūmbītā rī pi, kôpi ímú adri drīdrī, ‘bá adri ‘bá drīdrī rī pi, kôpi ímú adri ũdūmbītā.”

Yēsū átá ívé drāngará ā tā dījī (Mārākō 10:32-34; Lúkā 18:31-34)

¹⁷ Yēsū ká rīi ‘deé muų Yērūsālēmā gá ‘dāá, ĩri ní ívé ‘bá ‘í pámvú ũbī ‘bá mudrī drī ĩrī rī pi zizú gārā gá, ĩri ní ‘yozú kôpi ní kīnī, ¹⁸ “Bá kādō caá Yērūsālēmā gá ‘dāá, atala atala rī pi drīgé rī pi ‘bá táimbī ímbá ‘bá rī pi be, kôpi ímú ‘Bá Mvā ā ũlī ‘be rá. Kôpi ímú ‘yo, ā ‘dīkí ĩri drāá ‘dīisī rá. ¹⁹ Kôpi ímú ĩri sē ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé, ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi ímú gu ĩri sī gugu, kôpi ĩri ũgbā, kôpi ĩri gbā pētī alambaku sígé. ‘Bo ú ‘dú na ní gé, ĩri gō íngá ídri rú drāngará galésí rá!”

‘Bá rī lē dō adrii āmbúgú, ā ‘bā ‘i adrii ātī ‘bá rú.

(Mārākō 10:35-45)

²⁰ Kúru Zēbēdayō ũkú ní ní ímúú Yēsū vúgá ívé anjī āgō ĩrī* rī pi be, ĩri ní kūmūcí ũtīzú vúgá, ĩri ní Yēsū rī zizú Yēsū ā ‘o ‘í ní tū múké.

²¹ Yēsū ní ĩri zizú kīnī, “Ngá mí ní lēé má ‘o mí ní rī ‘á ‘dī?”

Ūkú rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mí kādō mívé mālūngā ruų, lē mí ‘bá mávé anjī āgō ĩrī ‘dī ‘bée, álu rī ā úrí mívé drī ěndēpi gé, āzi rī ā úrí mívé drī ĩjī gé.”

²² Yēsū ní ‘yozú kīnī, “Ími nīkí tā zibe kuyé, ĩmi nyo ícó ‘á ‘yī ĩzāngā nya sū má ní nyaá rī tīnjí rá?”

Kôpi ní újázú kīnī, “Bá ícó rá.”

²³ Yēsū ní ‘yozú kôpi ní kīnī, “Ími ímú ĩzāngā nya sū má ní nyaá rī tīnjí, ‘bo má ícó ĩmi ní vūrā sēé muųú úrízú má drī ěndēpi gé, dōku má drī ĩjī gé ‘dīni ku, má ětēpi údé vūrā rī pi ‘bá ‘í ní ũpēé kuú ĩnógósí gí rī pi ní, kôpi ā mukí rī adrii vūrā rī pi agá.”

²⁴ ‘Bá Yēsū ā pámvú ũbī ‘bá mudrī rī pi ká tá ‘dīri yīi, kôpi ē ěsī ve ‘bá ĩrī adri ‘bée ědrīpī rú ‘dī ‘bée ní ũnjí ũnjí. ²⁵ ‘Bo Yēsū ní ívé ‘bá ‘í pámvú ũbī ‘bá rī pi zizú ímúú ‘í vúgá nōlé, ĩri ní ‘yozú kôpi ní kīnī, “Ími nīkí rá, ‘bāgú ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi vé rī pi rī ívé ũkpō ĩ ‘da rizú tá ěnjījēnjī ‘bāzú ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé, kópivē ũgalaku rī pi kpá rī tá ěnjī ‘bá ěnjījēnjī ní pi ũ ‘bá ‘bá adri ‘bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé. ²⁶ Ími āsámvú gé ‘dīgé, lē tá rī ā adri sū ‘dīri tīnjí ku. Ími āsámvú gé ‘dīgé, ‘bá rī lē dō adrii ‘bá āmbúgú rú, lē ā ‘bá ‘í adrii ātī ‘bá ĩmivé ní. ²⁷ ‘Bá rī lē dō adrii āmbúgú ‘bá rī pi drīgé sī céré, lē ā ‘bá ‘í adrii tūgērī ĩmivé ní. ²⁸ Ma ‘Bá Mvā ‘í, má ímú adrii ‘yozú kīnī, ‘bá rī pi ē ímúkí rī má ní ězi ngáá yā ‘dīni ku, má ímú ězi ngáá ‘bá rī pi ē ĩzā kozú, má adi mávé ídri ‘bá kárakarā pi ē drī jezú ání.”

Yēsū zī ‘bá ĩrī mī be ěsī ‘bá gí ní pi ē mī āngū ndrēé (Mārākō 10:46-52; Lúkā 18:35-43)

²⁹ Yēsū pi ívé ‘bá ‘í pámvú ũbī ‘bá rī pi be, kôpi ká rīi fūú muųú Yērīkō agásí, ‘bá bītrīkā ‘dekí muų kôpi ā vīdrī gé sī. ³⁰ ‘Bá ĩrī mī be ěsī ‘bá gí ní pi úríkí kuú létī ā gārā gá. Kôpi ká yīi Yēsū rī aga muųú ĩ gārā gá sī, kôpi ní trezú ú ‘dúké be uru ‘dāá kīnī, “Úpí, Dāwūdī ā Mvā rī, ‘í ndre ĩzāngā ‘bávé rī fō!”

³¹ ‘Bá bītrīkā rī pi trekí kôpi drīgé kīnī, “Ími újíkí kīrī.” ‘Bo kôpi gōkí treé ú ‘dúké be uru ‘dāá kīnī, “Úpí, Dāwūdī ā Mvā rī, ‘í ndre ĩzāngā ‘bávé rī fō!”

³² Yēsū ní pá tuzú, ĩri ní kôpi zizú kīnī, “‘Í lēkí má ‘o ĩmi ní ‘á ‘dī?”

³³ Kôpi ní ‘yozú Yēsū ní kīnī, “Úpí, ‘bá lēkí mí zī ‘bá mī, ‘bá ndrekí rī āngū fō.”

³⁴ Yēsū ē ěsī ísú ĩzāngā kôpi sī, ĩri ní kôpi ē mī ũlózú. Koro kôpi ē mī ní ‘í zizú āngū ndrezú, kôpi ní ‘dezú muųú Yēsū vúgá sī.

* 20:20 20:20 Anjī āgō ĩrī: Anjī āgō ĩrī ‘dī ‘bée ā ruų, Yōkóbú pi Yūwání be.

21

Yēsū vé fíngará Yērūsālēmā agá rī
(*Mārākō 11:1-11; Lúkā 19:28-38;*
Yūwánī 12:12-19)

¹ Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be, kōpi ká ríi muḡ Yērūsālēmā gá 'dāá, drīdrī ni, kōpi cakí kūrū mādāṅá Bētēfágé vé rī gé, Írā Ōlívē* vé rī drīgé, kūrū rī ĩnyīṅá Yērūsālēmā ā jélé gá. Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi pēzú ĩrī, ² ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi muḡ kūrū mādāṅá ĩmi drīlē gá 'dāri agá, ĩmi ca mu dōngí ĩsú 'yīkí kuú 'dālē mvópī be trū, ĩmi ĩtrūkí kōpi ĩjī má vúgá nōó. ³ 'Bá āzi zī dō ĩmi, ngá ĩmi ní ríi 'oó 'dīni rī ā'di, ĩmi 'yokí ĩri ní kīnī, "Úpí lē kōpi ní, 'bá 'dāri ícō dōngí rī pi ĩpē ĩmúzu rá."

⁴ Tā 'dīri nga 'i 'dīni, tā nēbī ní 'yoó rī ā nga rī 'i fūú tīṅí gé bēnī,

⁵ "Í lū 'bá Siónā† vé rī pi ní kīnī,

Īmi ndrekí drī ká, ĩmívē 'bāgú rī ĩmú ĩmi vúgá 'dī'dī,

Īri 'bá tā be mādā ni,

Īri rī ĩnú ĩmúzu dōngí sī. "

⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi 'dukí tā rī ngaá sū Yēsū ní lūú ĩ ní rī tīṅí. ⁷ Kōpi ĩjīkí dōngí rī pi mvópī be ĩrītrō, kōpi ūtrūkí ívé bōngó akoó rūkū rī pi ū'bāá dōngí rī pi ā úgóró gá, Yēsū úrī bōngó rī drīgé. ⁸ 'Bá kárakarā ūtrūkí ívé bōngó akoó rūkū rī pi ū'bāá lētí drīgé, urukō' bēe muḡ ĩbībī vāá ū'bāá muzú lētí rī drīgé sī. ⁹ 'Bá bītríká 'de' bá Yēsū ē endreṭí gé drīdrī rī pi, 'de' bá ĩri ā vūdrī gé rī pi be, kōpi ní rizú ó'úzu muzú kīnī,

"Hōsānā Mvā Dāwūdī vé rī!"

"Tākírī ā adri 'bá ĩmúpi Úpí ā rú sī rī† drīgé!"

"Ē ĩngúkí Múngú urugégé 'bū gé rī!"

¹⁰ Yēsū ka fíi caá Yērūsālēmā gá 'dāá, sē 'bá kūrū agá rī pi ní céré āyāngará. Kōpi ní zizú kīnī, "Bá 'dīri ā'di 'i?"

¹¹ 'Bá bītríká rī pi ní újázú kīnī, "Ágó 'dīri Yēsū 'i, ĩri nēbī, ĩbī íngá Nāzērétā gálésī, āngū Gállílāyā vé rī agá."

Yēsū fī Jó Múngú vé rī agá

(*Mārākō 11:15-19; Lúkā 19:45-48;*
Yūwánī 2:13-22)

¹² Yēsū ní fízú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, údró 'bá rī' bá ngá je' bá, āzini 'bá rī' bá ngá uzī' bá rī pi céré. Uze misá 'bá rī' bá mūfēngā ufu' bá, āzini āmámū uzī' bá rī pi vé rī céré u'deé ūlī rú vūgá. ¹³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú 'yo ívé búkú agá kīnī, 'Jó mávé rī ĩ zī jó rizú ma zizú ní,'

'bo ĩmi újákí jó rī ícá vūrā ūgú' bá rī pi ní rizú adrizú ní."

¹⁴ 'Bá mī be ēsī' bá gí rī pi, 'bá pá be ábá' bá gí rī pi be, kōpi ní ĩmúzu Yēsū vúgá Jó Múngú vé rī ā bóró gá nōó, ĩri ní kōpi ídrízú. ¹⁵ 'Bo atala atala rī pi drīgé rī pi 'bá tāĩmbī ímbá' bá rī pi be, kōpi ká tā āyāzú āyāyā Yēsū ní 'oó 'dīri ndreé, āzini kōpi ká yīi anjīnā rī pi rī útré Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, "Hōsānā Mvā Dāwūdī vé rī," tā Yēsū ní 'oó 'dīri sī, sē kōpi ā 'a ve ūnjī ūnjī.

¹⁶ Kōpi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Í yī nyo tā anjīnā rī pi ní ríi átá 'dīri rá?"

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ē, ĩmi lāki Búkú Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, "Anjīnā ambugu rī pi nyírīṅá rī pi be ĩmú úngó āyīkō vé ní ngo 'dīni' kuyé?"

¹⁷ Kúru Yēsū ní kōpi kuzú, ĩri ní ngazú muzú kūrū Bētēnīyā vé rī gé, adri 'dālē ĩnī be rá.

Yēsū tri peṭī ĩ ní zīi fīgī rī

(*Mārākō 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Ká muḡ adrii ū'būtī, Yēsū ní 'i újázú gōzú kūrū Yērūsālēmā vé rī agá 'dāá, ēbīrī fū ĩri káyī. ¹⁹ Yēsū ká ríi 'deé muzú lētí gé sī, ĩri ní peṭī ĩ ní zīi fīgī rī ndrezú, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyīṅá peṭī rī ā gārā gá 'dāá, ĩsú peṭī rī 'a ālunāni kuyé, 'yēṅá bī ni amu kú nī. ĩri ní 'yozú peṭī rī ní kīnī, "Mí gō 'aá dīi ālunāni kul" Koro peṭī rī ní 'wizú.

²⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ká peṭī rī ndreé, sē kōpi ní āyāngará. Kōpi ní zizú kīnī, "Peṭī nōri 'wi mbēlēṅá ngóni ngóni?"

²¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ĩmi dō ē'yīngará be, āzini ĩmívē yīkí awa dō 'i ĩrī kuyé, ĩmi ícō tā má ní 'oó peṭī 'dīri ā rú' bá gá rī 'o rá, ĩmi ícō tā urukō' bēe 'o rá. ĩmi dō ē'yīngará be, ĩmi ícō 'yo írā 'dīri ní, "Í nījī mī ngaá muḡ 'deé yīi tafu rī agá 'dāá,' ĩri ícō 'i nga rá. ²² ĩmi dō ē'yīngará be, ngá ĩmi ní zīi Múngú vúgá rī, ĩmi ícō ĩsú rá."

Yāhūdī rī pi zikí ūkpō Yēsū ní ēzī ngazú rī vé tā

(*Mārākō 11:27-33; Lúkā 20:1-8)*

²³ Yēsū ká fīi muzú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ká í'dó 'bá rī pi ímbá, atala atala rī pi drīgé rī pi, drīkoma rī pi be, kōpi ní ĩmúzu Yēsū vúgá nōó, kōpi ní ĩri zizú kīnī, "Mí ĩsú ūkpō mí ní rizú tā 'dī' bēe 'ozú rī ā'di vúgá? Á'di sē mí ní ūkpō rizú tā 'dī' bēe 'ozú rī ní?"

²⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Á lē ĩmi zīi tā ālu sī, ĩmi újákí dō má ní gí, ma ícō

* **21:1** 21:1 Ōlívē: Peṭī olívē vé rī ĩri 'a ū'a be, ĩ ícō nya rá, ĩ ĩrívē ū'a zo ūdu rú, Yāhūdī rī pi rī tībī á'di ūdu rī sī, āzini kōpi rī tō lāmbá agá, áci 'yuzú áni. † **21:5** 21:5 Siónā: Siónā rī ĩ kpá zī Yērūsālēmā. **21:5** 21:5 Zākārīyā 9:9 ‡ **21:9** 21:9 'Bá ĩmúpi Úpí ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. **21:9** 21:9 Sāwūmā 118:26 **21:13** 21:13 Ísáyā 56:7 **21:13** 21:13 Yērēmīyā 7:11 **21:16** 21:16 Sāwūmā 8:2

imi ní ùkpò má ní rizú tà 'dì'béé 'ozú rí lù rá. ²⁵ Ùkpò Yūwání ní bātízímú sēzú rí íbì íngá 'bù gélésí, dōku íbì íngá 'bá áda vùgá?"

Kòpi ní rizú tà 'dìri átázú ì ásámvú gé sī kīnī, "'Bá 'yokí dō, 'Ùkpò 'dìri íngá 'bù gélésí,' ìri 'bà zì, 'Ìmi è'yìkí dī ìri kuyé à sī?" ²⁶ 'Bo 'bá 'yokí dō, 'Ùkpò 'dìri íngá 'bá áda vùgálésí,' 'bá rí pi íngá 'bá drìgè ùnjí ùnjí, à'diātāsīyā 'bá 'dì'béé ùsūkí kīnī, Yūwání rí nēbī."

²⁷ Kúru kòpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá nīkí kuyé."

Kúru Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Má ícò ùkpò má ní tà 'ozú rí lùú ìmi ní ku."

Nāpí anjì āgò ìrī rī pi vé rī

²⁸ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Á lē ìmi ní ú'dógú'dógú ānjì āgò ìrī pi vé ní ùlúú, ìmi kúru tà ìmi ní ùsūjū rí lù má ní. Ágò āzi anjì āgò be ìrī, ágò rí 'de mujé ívé mvá káyú rí vùgá 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, 'Má mvá rí, āndrú sī lē mī mujé èzì ngáá òmvú agá."

²⁹ "Mvā rí ní újázú ètèpì ní kīnī, 'Á mu ku.' 'Bo gò 'í umí újá, 'deé mujé rá.

³⁰ "Ètèpì gò 'deé mujé ívé mvá āzi rí vùgá, 'yo kpá ìri ní tà rí sū ìri ní 'yoó mvá káyú rí ní rí tñjì. Mvā rí újá ètèpì ní kīnī, 'Bābá, ma mujé rá,' 'bo mujé kuyé."

³¹ Yēsū ní kòpi zìzú kīnī, "Anjì ìrī 'dì'béé ásámvú gé, mvá ètèpì vé tà 'dùpìi ngáapi rá rí, ìri mvá ngòri?"

Kòpi ní újázú kīnī, "Mvā káyú rí."

Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dínì, 'bá mūfēngā umbe jezú rí u'dù'bá rí pi urukò, ùkú urukò òwú rú rí'bá ì rú'bá uzì'bá rí pi be, kòpi fì mālūngā Múngú vé rí agá 'dāá ìmi sī drīdrī. ³² Yūwání ìmú ìmi ní létì pìrì Múngú vé rí ùlúú, 'bo ìmi è'yìkí ìri kuyé, 'bá mūfēngā umbe jezú rí u'dù'bá rí pi, āzini ùkú òwú rú rí'bá ì rú'bá uzì'bá rí pi è'yìkí ìri rá. Ìmi ndreki drī ká, 'bá mūfēngā u'dù'bá rí pi, āzini ùkú òwú rú ì rú'bá uzì'bá rí pi újákí èsì ù'dúkò ìri ní ùlúú rí sī rá, 'bo ìmi újákí èsì ìri è'yìzú kuyé."

Nāpí āgò òmvú 'ā'bá rí pi vé rī

(Mārākò 12:1-12; Lúkà 20:9-19)

³³ Yēsū ní 'yozú atala atala rí pi drìgè rí pi ní, āzini Fārúšì rí pi ní kīnī, "Nāpí āzi 'dì, ìmi yìkí drī ká, ágò āzi 'ā òmvú, sa petì vīnyò vé rí piš òmvú rí agá, sī ābì òmvú rí á gārā gá sī kùrū, ga 'bù rizú ù'a

rí zozú vīnyò rú. Sì lágáraka uru 'dāá rizú òmvú rí ùtèzú ānì. Kúru ìri ní 'bá 'bāzú rizú èzì ngazú ívé òmvú rí agá, ìri ní 'dezú muzú āngú āzi gé. ³⁴ Lókí ì ní vīnyò ā ù'a ìkūnāzú rí ká ícò, ìri ní ívé átì'bá rí pi pèzú muzú ívé vīnyò ā vùgú ì ní ìkūnāzú rí ùjìzú.

³⁵ "'Bá èzì nga'bá rí pi ní ìrìvé átì'bá ālu ní ruzú fuzú, kòpi 'dìkí ālu ní drāá rá, kòpi ùvìkí āzi rí ìrá sī. ³⁶ Kúru òmvú 'dìpa ní ívé átì'bá urukò'bée pèzú muzú kárakará kòpi vùgá 'dāá, kālāfè ní aga ìri ní pèé drīdrī 'dā'bée rá. 'Bo 'bá èzì nga'bá rí pi 'okí átì'bá rí pi ùnjí, sū ì ní drīdrī 'dā'bée 'oó ùnjí rí tñjì. ³⁷ Ùdú ní gé, pè ívé mvá muzú kòpi vùgá 'dāá, ùsū 'í èsì agá 'dālè kīnī, 'Kòpi ícò mávè mvá ìnjì rá."

³⁸ "'Bo 'bá èzì nga'bá rí pi ká ágò rí vé mvá ágò rí ndrèé, kòpi ní átázú ì ásámvú gé sī kīnī, 'Mvā 'dìri ìmú úrì ètèpì vé ā'bú tì gé nì. Lē 'bá 'dìkí ìri rá, 'bá úrìkí rí ā'bú rí tì gé nì.' ³⁹ Kòpi ní mvā rí ruzú, kòpi sekí ìri muzú òmvú rí agásì āmvé, kòpi 'dìkí ìri drāá rá."

⁴⁰ Yēsū ní kòpi zìzú kīnī, "Kúru òmvú 'dìpa kādò ícá, ìri tà ngóni ní 'o 'bá èzì nga'bá rí pi ní?"

⁴¹ Atala atala rí pi drìgè rí pi, Fārúšì rí pi be, kòpi ní 'yozú kīnī, "Ágò rí ícò 'bá èsì be ùnjí 'dì'béé ù'dì ùdrā céré 'dìisí rá. Kúru ìri ìmú 'bá urukò'bée 'bá èzì nga ívé òmvú vīnyò vé rí agá, ìkūnākí dō vīnyò rí gí, kòpi ā sekí rí ívé rí ā vùgú."

⁴² Yēsū ní kòpi zìzú kīnī, "Ìmi lākí tà ì ní sī Búkú Múngú vé rí agá rí kuyé? Kīnī, "'Írá āndúrú 'bá jó sī'bá rí pi ní gāá sī rí, újá nóni 'í ícá ìrá sēepi jó rí ní pá tuzú ānì ùkpò ùkpò ní.

Úpi 'o tà 'dìri ní, sē 'bá ní āyāngará.'

⁴³ "Kúru á 'yoó ìmi ní 'dínì, mālūngā Múngú vé rí ì ìmú 'dù ìmi drìgè sī rá, ì ìmú sē 'bá ìrìvé tà 'dù'bá nga'bá rí pi ní. ⁴⁴ 'Bá āzi 'í'dé dō ìrá 'dìri drìgè, ìri nò rá. Írá rí 'í'dé dō 'bá rí drìgè, ìri 'bá rí ìnjì drā vùgá 'dāá."

⁴⁵ Atala atala rí pi drìgè rí pi, Fārúšì rí pi be, kòpi ká nāpí Yēsū ní ùlúú 'dìri yì, kòpi nīkí á má rá 'yozú kīnī, Yēsū rí átá ívé tà sī.

⁴⁶ Kòpi lèkí kòdò Yēsū rí rujé, 'bo kòpi 'okí ùrì sī, à'diātāsīyā kòpi nīkí á má rá 'yozú kīnī, 'bá bītríká rí pi kīnī, Yēsū rí nēbī.

22

Umú òmúrúgò jezú rí
(Lúkà 14:15-24)

§ 21:33 21:33 Petì vīnyò vé rí: Yāhūdī rí pi 'dúkí petì vīnyò vé rí ā tà 'bāá tà āmbúgú rí, kòpi rí ù'a ní zo vīnyò sù rú. Múngú ipè 'bá Ìsèrélè vé rí pi adrii 'bá ívé ní, kòpi á adrikí rí sù petì vīnyò vé Múngú ní saá 'aapi ù'a be rí tñjì. Nāpí petì vīnyò vé 'dìri, sē 'bá tājimbj ímbá'bá rí pi atala atala rí pi drìgè rí pi be nīkí á má rá 'yozú kīnī Yēsū rí ívé tà átá. 'Í lā Sāwúmā 80:8-16; Ísáyā 5:1-7; Yerēmíyā 2:21; Mátayo 21:33-46; Mārākò 12:1-12; Lúkà 20:9-19. 21:42 21:42 Sāwúmā 118:22-23

¹ Yēsū ní gōzú átázú atala atala rī pi drīgē rī pi ní, āzini Fārūšī rī pi ní nāpí sī dījī kīnī, ² “Mālūngā 'bū vé rī adri sū 'bāgū ūmū 'bāāpi 'i mvōpī ní ūkú jezú rī tīnī. ³ 'Bāgū rī pē ívé ātī' bā rī pi muų 'bā 'i ní zījī ímū ūmū gé nōó rī pi zījī, 'bo 'bā rī pi ímūkī ūmū rī gé nōó kuyé.

⁴ “Kúru īri ní ívé ātī' bā uruko pēzú muų, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ‘Īmi muų kī lūú 'bā 'i ní zījī gī rī pi ní kīnī, má ūlī tī rŭ' bā be mūnyāmūnyā ní pī, má ā'dī inyā rī kú ĩnōgōsī gī, ngā ārēvū céré anigé. Lē 'bā 'i ní zījī gī rī pi ē ímūkī ūmū ūkú jezú rī gé nōó!’

⁵ “'Bo 'bā 'i ní muų zījī rī pi gākī ímūgā ūmū rī gé sī, 'bā rī pi uruko muųkī ēzī ngāā ívé ómvŭ agā, uruko ní pi muųkī ívé ngā ūzīngará gā. ⁶ 'Bā rī pi uruko urukī 'bāgū rī vé ātī' bā rī pi, ūgbākī kōpi, ū'dīkī kōpi ūdrāā rá. ⁷ 'Bāgū rī ā 'a vé ūnjī ūnjī. Īri ní ívé āngáráwā rī pi pēzú muų 'bā ívé ātī' bā rī pi ū'dī' bā rī pi ū'dīzú drāzú 'dīīsī rá, āngáráwā rī pi zākī kōpívé kūrŭ veē ācī sī.

⁸ “Kúru 'bāgū rī ní 'yozú ívé ātī' bā rī pi ní kīnī, ‘Ūmū ūkú jezú rī má útú tā ni deē gī, 'bo 'bā má ní zījī rī pi ūnjī, ícókī kōpi zījī ímū ūmū rī gé kú. ⁹ Īmi muųkī létŭ kūrŭ agāsī rī pi gé sī, ĩmi zīkī 'bā ĩmi ní ĩsŭ rī pi ārēvū céré, kōpi ē ímūkī ūmū ūkú jezú rī gé nōó. ¹⁰ Kúru ātī' bā rī pi ní 'deuz muų létŭ kūrŭ agā rī pi agāsī, kōpi zīkī 'bā tā 'o' bā pīrī rī pi, 'bā tā 'o' bā ūnjī rī pi be ímū ūmū rī gé nōó, jō 'i ní ūmū 'bāzú rī agā dāā, ūmū rī pi gākī tré.

¹¹ “'Bāgū rī kā ímū ūmū rī pi ndreē, ĩsŭ ágó āzi ūmū rī pi āsámvŭ gé 'dāā su bōngó ūmū vé rī kuyé. ¹² 'Bāgū rī ní ágó rī zīzú kīnī, ‘Ūndīgó, 'i su bōngó ūmū vé rī kuyé, mí ímū nōgó ngóni ngóni? 'Ágó rī ūjī kīri.

¹³ “'Bāgū rī ní 'yozú ívé ātī' bā rī pi ní kīnī, ‘Īmi úmbékī ágó rī ē drī pi pá ni be, 'i 'bekī īri āmvé āngŭ nīpī cījī rī agā 'dāā, ā mu rī ngoó, āzini sīkányā cī 'dālē.'

¹⁴ “'Ā'diātāsīyā zīkī 'bā rī pi kárákará, 'bo 'i ní ūpēē rī pi kīnīkīnjā.”

Mūfēngā umbe jezú rī vé ūfēngárá 'bāgū āmbúgú rī ní rī
(Mārākō 12:13-17; Lúkā 20:20-26)

¹⁵ Kúru Fārūšī rī pi ní fūzú muųzú āmvé, kōpi lēkī létŭ ndāā Yēsū rī ū' bīzŭ, ā 'yo rī tā ūnjī bēnī. ¹⁶ Fārūšī rī pi ní ívé 'bā 'i pámvŭ ūb' bā rī pi pēzú muųzú Ēródé vé 'bā īri ētī' bā rī pi be Yēsū vŭgā 'dāā. 'Bā 'i ní pēē 'dī' bēē ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Īmbāpi, 'bā nīkī rá 'yozú kīnī, mí 'bā tā 'oópi pīrī ní, mí

rī tā áda Múngú vé rī ímbá. Mī rī 'bā rī pi ó'dŭ céré trōtrō ĩnjīngárá be, ā'diātāsīyā mí ūpē 'bā ku. ¹⁷ 'I lŭ 'bā ní, mívé yīkī ĩngóni? Īri múké 'bā ní mūfēngā umbe jezú rī ūfēzú 'bāgū āmbúgú Rómā vé rī ní,* dōku 'bā ūfēkī ku?”

¹⁸ 'Bo Yēsū nī tā ūnjī kōpi ē ēsī agā 'dālē rī rá, Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'bā 'i 'bā' bēē kú tā be pīrī 'dī' bēē, ngā ĩmi ní lēzú ma ū' bīzŭ rī ā'dī? ¹⁹ Īmi 'i 'dakī má ní mūfēngā fīfī ēnjīpī ēnjīēnjī 'i ní ūfēē 'bāgū rī ní umbe jezú ānī rī.” Kōpi ní mūfēngā fīfī ēnjīpī ēnjīēnjī rī 'i 'dŭzú sēzú Yēsū drīgē, ²⁰ Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, “Īndrīlīkī 'i ní udé, āzini rŭ 'i ní sī mūfēngā fīfī rī ā rŭ' bā gā 'dīri ā'dī vé ní?”

²¹ Kōpi ní ūjázú Yēsū ní kīnī, “Īndrīlīkī rī, āzini rŭ rī, 'bāgū āmbúgú Rómā vé rī vé ní.”

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ngā rī dō 'bāgú Rómā vé rī vé ní, ĩmi sēkī 'bāgú Rómā vé rī ní, ngā rī dō Múngú vé ní, ĩmi sēkī Múngú ní.”

²² 'Bā 'dī' bēē ká tā 'dīri yījī, sē kōpi ní āyāngárá. Kúru kōpi ní ngazú muųzú, kōpi kúkī Yēsū rī kuú ó'dŭkŭlégúsī.

'Bā ūdrā' bā gī rī pi gō íngá ídri rú rá
(Mārākō 12:18-27; Lúkā 20:27-40)

²³ Ū'dŭ 'dāri gé, Sádókē 'yo' bā kīnī 'bā rī drā dō gī, ícō íngá gōó ídri rú ku rī pi ní ímūzú Yēsū vŭgā nōó, kōpi ní Yēsū rī zīzú kīnī, ²⁴ “Īmbāpi, tāimbī Mósē vé rī kīnī, 'bā ágó drā dō mvá ākō, ēdrīpī rī ícō ówŭzŭ rī é'yī rá, kōpi tīkī dō anjī, anjīnā 'dī' bēē adri ēdrīpī drāāpi gī rī vé ní. ²⁵ Anjī āgō ézīrī, kōpi céré ēdrīpī rŭ, Mvā ágó kāyŭ rī ní ūkú jezú, drā ūyē, kōpi tīkī mvá ūkú rī be kuyé, ēdrīpī 'deēpi vŭ ní gé sī rī ní ūkú rī é'yīzŭ. ²⁶ Ēdrīpī 'dīri drā kpá rá, kōpi tīkī mvá ūkú rī be kuyé. Ēdrīpī 'deēpi 'dīri vŭgā sī rī gō kpá ūkú rī é'yī, anjī ēdrīpī rŭ ézīrī 'dī' bēē céré rīkī ūkú ālu 'dīri jēé, kōpi ūdrākī céré, tīkī mvá ūkú 'dīri be kuyé. ²⁷ Ū'dŭ ní gé, ūkú rī ní kpá drāzú. ²⁸ Anjī āgō ézīrī 'dī' bēē céré rīkī ūkú ālu 'dīri jēé pīrī, kādō caā ū'dŭ 'bā ūdrā' bā gī rī pi ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ūkú 'dīri pīrī ní ūmvŭlēsī adri ā'dī vé ní?”

²⁹ Yēsū ní ūjázú kōpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní zījī 'dīri adri pīrī ku, tīkī Múngú vé rī agā rī fī ĩmi drīgē kuyé, dōku ĩmi nīkī ūkpō Múngú vé rī kuyé. ³⁰ 'Bā ūdrā' bā gī rī pi kádō gōó íngá ídri rú, āgō rī pi jekī ūkú ku, ūkú rī pi jekī āgō ku. Kōpi mu adri 'bŭ gé 'dāā sŭ mālāyīkā rī pi tīnī. ³¹ 'Bo ĩmi lākī tā Múngú ní 'yoó kīnī, 'bā ūdrā' bā gī rī pi gō íngá ídri rú rá rī kuyé? ³² Múngú kīnī,

* 22:17 22:17 'Bāgū āmbúgú Rómā vé rī. Īri 'bāgū āmbúgú 'bāgū āngŭ āndīāndī rī pi agā rī pi drīgē, āngŭ Yŭdáyā vé rī drīgē, āngŭ Gāllīláyā vé rī drīgē, āzini āngŭ Yāhŭdī rī pi vé rī drīgē. 'Bā Rómā vé rī pi ívé 'bāgū āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyīsārā. 22:32 22:32 Wŭngárá 3:6

'Ma Múngu Ābūrámá vé rī, Múngu Īsákā vé rī, āzini Múngu Yōkóbū vé rī,' Múngu adri 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi vé ni ku, ĩri Múngu 'bá adri' 'bá ĩdri rú rī pi vé ni.'†

33 'Bá bītríká rī pi ká tā Yēsū ní ímbá 'dīri yīj, sē kōpi ní āyāngará.

*Tāimbj tā be agaapi rá rī
(Mārākō 12:28-34; Lúkā 10:25-28)*

34 Fārúšj rī pi ká yīj kīnī, tā Yēsū ní újā rī sē Sádókē rī pi újki kīri, Fārúšj rī pi gōkī ĩ úmú trj vūrā ālu gé. 35 Ágō āzi ālu kōpi āsámuvé gé riipi tāimbj ímbápi rī ní Yēsū rī ũ'bīzú, ĩri zizú kīnī, 36 "Ímbápi, tāimbj Mósē vé rī agá, tāimbj agaapi rá rī, ĩri íngōri?"

37 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, " Lē mī lē Úpí Múngu mívé rī ešj be céré, ĩndrī mívé rī be céré, yīkj mívé rī be céré." 38 Tāimbj agaapi rá rī ĩri 'dī, ĩri tāimbj drīdrī rī. 39 Tāimbj ĩrī rī kpá tá be āmbúgú, 'Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī sū mī ní mī rú' 'bá lēé rī tīnj. 40 Tāimbj ambugu ĩrī 'dī'bée, 'bá rī 'du dō tā ní ngáá rá, ĩnjī tāimbj Mósē vé rī rá, āzini ĩnjī tā nebī rī pi ní ímbá rī rá."

*Kúrisítō rī ā'di ā Mvā?
(Mārākō 12:35-37; Lúkā 20:41-44)*

41 Fārúšj rī pi ká ĩ úmú trj ālu, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, 42 "Ími ní ũsúzú rī gé, Kúrisítō rī ā'di 'i? ĩri ā'di ā mvá?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Īri Dāwúđj ā mvá."

43 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Índrī Uleterē rī kīnī Dāwúđj ā zj Kúrisítō rī Úpí āsī? Dāwúđj kīnī,

44 " 'Úpí 'yo mávé Úpí ní' kīnī,
"Mí úri má drj ěndépi gé,^S
cīmgbá má ní mívé arī' 'bá rī pi 'bázú
mī pálé gá rī gé."

45 Dāwúđj zj dō ĩri 'Úpí 'i pírī,' ĩri ícō adri Dāwúđj ā mvá íngóni?" 46 'Bá āzi ícōpi tā ĩri ní zīj 'dīri újāpi ní 'dāáyo. 'Ídózú lóki 'dāri gé, 'bá āzi gō ĩri zīj đjī kuyé.

23

*Yēsū kīnī lē 'bá rī pi ā adríkī mī be kowu
Fārúšj rī pi vé tā sī āzini 'bá tāimbj Mósē vé
rī ímbá' 'bá rī pi vé tā sī*

*(Mārākō 12:38-40; Lúkā 11:37-52;
20:45-47)*

1 Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní, āzini 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá rī pi ní kīnī, 2 "'Bá

tāimbj ímbá' 'bá rī pi Fārúšj rī pi be kōpi ũkpō be tāimbj Mósē vé rī ímbázú. 3 Kúru tā kōpi ní lūú ĩmi ní rī, ĩmi 'duki ngaánga. 'Bo lē ĩmi 'okī tā sū kōpi ní 'oó rī tīnj ku, ā'diātāsiyā tā kōpi ní ímbá rī, kōpi 'duki ngáá ku. 4 Kōpi rī 'bá rī pi mī tāimbj ũkpō ũkpō ní pi 'du nga, sū ĩ ní ogu 'bāá kōpi drīgé rī tīnj, 'bo kōpi lēkī 'bá rī pi ē izā koó ogu 'dīri ó'dúzú kōpi drīgé sī vūgá ku.

5 "Tā ārēvú céré kōpi ní rīi 'oó rī, kōpi rī 'o, 'bá rī pi ā ndrekī rī 'yozú kīnī, ĩ 'bá múké. Kōpi údéki sōndúkú* ambugu ambugu ní pi, kōpi sīkī vérēšj Búkū Múngu vé rī agá rī pi 'bāá sōndúkú rī pi agá, kōpi ũ'yīkī ĩ ěndrēti gé sī, āzini kōpi ũ'yīkī ĩ drīgé sī, 'bá rī pi ā ndrekī rī, āzini kōpi úsúki bōngó, ũ'yīkī bōngó bāá† ācoco ní pi bōngó rī pi tī gé sī, 'bá rī pi ā ndrekī ĩ 'yozú kīnī, ĩ 'bá múké. 6 Kōpi kádō rīi úri ũmū nyangará gá, āzini Jó Múngu rī Zizú rī pi agá, kōpi lēkī úri lúpá ĩ ní āngū ĩnjīzú ĩnjīnjī rī pi drīgé. 7 Kōpi kádō rīi adrii jōkōnjī agá, 'bá rī pi kádō kōpi ezi, kōpi lēkī 'bá rī pi ē ĩnjīkī ĩ ĩnjīnjī, lē 'bá rī pi ā zīkī ĩ 'ímbápi.'

8 "'Bo lē ĩmi ā'yīkī 'bá āzi ā zj mī ímbápi 'dīni ku, 'bá riipi ĩmi ímbápi rī 'yénj ālu, ĩmi céré ědrīpij, āzini ómvúpīj. 9 Vū drīgé nōgó, lē ĩmi zīkī 'bá āzi 'yozú kīnī, ĩri ĩmi ětēpi 'dīni ku. Ā'diātāsiyā ĩmivé ětēpi ĩri 'yénj ālu 'bū gé 'dāá'dā. 10 Lē ĩmi íngúkī ĩmi 'yozú kīnī ĩmi 'bá āngū ímbá' 'bá ní pi 'dīni ku, 'bá āngū ímbápi rī 'yénj Kúrisítō 'i. 11 'Bá rī lē dō adrii 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bā 'i adrii átī' 'bá rú. 12 'Bá riipi 'i íngúpī kīnī 'i 'bá āmbúgú rī, ĩrivé āmbúgū rī ísī ícá ku mādāngá, 'bá 'i 'bāapi kú tá be mādā rī, ĩ ĩri íngúngū.

13 "Ími 'bá rī' 'bá tāimbj ímbá' 'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúšj 'dī'bée, ĩmi 'bākī ĩmi kú 'bá tā 'o' 'bá pīrī ní pi rú, ũmvulésī ĩzāngā rī ímú adri ĩmivé ní! ĩmi ōzúkī 'bá rī pi ní létj fizú ānī mālūngā 'bū vé rī gé rī gī, 'bo ĩmi ícókī fīi 'dāá ku. 14 ĩmi 'bá rī' 'bá tāimbj ímbá' 'bá 'dī'bée, ĩmi Fārúšj 'dī'bée, āzini ĩmi 'bá ĩmi 'bā'bée kú 'bá tā 'o' 'bá pīrī ní pi rú 'dī'bée, ĩzāngā rī adri ĩmivé ní. ĩmi rī ōwuzj rī pi ē mī ũ'bā rizú kōpivé ngá jó āsámuvé gé rī pi u'duzú kōpi drīgé sī. ĩmi rī Múngu rī zj sá be āco, 'bá rī pi ā ndrekī rī ĩmi, 'bo Múngu rī ímú ĩmi ĩrīnjā ũnjī ũnjī.‡

† 22:32 22:32 Ma Múngu Ābūrámá vé rī, Īsákā vé rī, āzini Yōkóbū vé rī: Ābūrámá pi Īsákā be, Yōkóbū sī, kōpi ā ūdráki dō gī drāásiyā, Múngu mī gé 'dálé kōpi ĩdri rú, ā'diātāsiyā ũmvulésī kōpi gō íngá ĩdri rú ũzi. 22:37 22:37 Dětōrōnómé 6:5 22:39 22:39 Lēvīťikā 19:18 ‡ 22:44 22:44 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dīri vé íffī, Úpí Múngu zj Yēsū Kúrisítō rī Úpí. § 22:44 22:44 Drj ěndépi gé: 'Bá úripi drj ěndépi gé rī, ĩri ũkpō be, ĩ ĩri ĩnjīnjī. 22:44 22:44 Sāwúmā 110:1 * 23:5 23:5 Sōndúkú: Yāhúđj rī pi rī tāimbj rī pi ā ũrukó sī, kōpi 'bá sōndúkú agá, kōpi rī ũ'yī ĩ ěndrēti gé, āzini ĩ drīgé tāimbj Múngu vé rī ígázú ānī. 'Í lā Dětōrōnómé 6:6-8. † 23:5 23:5 Bōngó bāá: Yāhúđj rī pi rī bōngó bāá ũ'yī ívé bōngó tī gé sī. 'Í lā Kālāfe 15:37-41. ‡ 23:14 23:14 Átāngá vérēšj 14 agá 'dīri, búkū Mátáyo vé ĩ ní sīi Ĝrīkīj tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gókī sīi búkū Mátáyo vé vúlé rī agá rá.

15 “Ími 'bá rì'bá tǎĩmbǐ ímbá'bá 'dì'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dì'bée, ími 'bákí ími kú 'bá tǎ 'o'bá pìrǐ ní pi rú, úmvúlésí Ìzǎngǎ rǐ ímú adri ímivé ni! Ími ri éçj vù drǐgé sǐ, ázini ími rǐ yǐĩ bálálá rǐ pi zo, ími lēkí kōdō 'bá ázi á újǎ éšǐ, 'bá ázi újǎ té dō éšǐ rá, ími sē ìri ímú fi áci vezú áni údù ákó rǐ agá, Ìzǎngǎ Ìri ní nyaá rǐ Ìri ímú ímivé rǐ ndē rá.

16 “Ími drǐkoma adri'bá mǐ ákó 'dì'bée, Ìzǎngǎ rǐ ímú adri ímivé ni. Ími kíni, ‘Bá rǐ sō dō úyō Jó Múngú vé rǐ ā rú sǐ, úyō Ìri ní sōó 'dìri éžǐ ákó, 'bo 'bá rǐ sō dō úyō dábū ĩ ní 'bǎá Jó Múngú vé rǐ agá rǐ ā rú sǐ, ā 'dù úyō rǐ vé tá ngaá.’ 17 Ími drǐkoma mǐ ákó adri'bá azakawa rú 'dì'bée, ngá 'dǐgé tá be ndēepi rá rǐ ā'di, Ìri dábū rǐ, dōku Ìri Jó Múngú vé ĩ ní dábū rǐ 'bǎá 'a ní gé kú Múngú ní rǐ? 18 Ími 'yokí kpá kíni, ‘Bá rǐ sō dō úyō vǔrǎ rǐbǐnǐ zázú rǐ ā rú sǐ, úyō Ìri ní sōó 'dìri éžǐ ákó, 'bo 'bá rǐ sō dō úyō fēfē ĩ ní sēé 'bǎá vǔrǎ rǐbǐnǐ zázú rǐ drǐgé rǐ ā rú sǐ, ā 'dù úyō rǐ vé tá ngaá.’ 19 Ími drǐkoma adri'bá mǐ ákó 'dì'bée, ngá 'dǐgé tá be ndēepi rá rǐ ā'di? Ìri fēfē ĩ ní sēé rǐ pi, dōku vǔrǎ rǐbǐnǐ zázú ĩ ní fēfē 'bǎá drǐ ní gé Múngú ní rǐ? 20 'Bá rǐ sō dō úyō vǔrǎ rǐbǐnǐ zázú rǐ ā rú sǐ, ázini sō úyō rǐ ngá ĩ ní 'bǎá vǔrǎ rǐbǐnǐ zázú rǐ drǐgé 'dì'bée ā rú sǐ cērē. 21 'Bá rǐ sō dō úyō Jó Múngú vé rǐ ā rú sǐ, sō 'dìri úyō Múngú adripi Jó rǐ agá rǐ ā rú sǐ. 22 'Bá rǐ sō dō úyō 'bǐ ā rú sǐ, sō úyō 'dìri Múngú vé lúpá ā rú sǐ, ázini Múngú riipi úripi lúpá rǐ drǐgé rǐ ā rú sǐ.

23 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá'bá 'dì'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dì'bée, ími 'bákí ími kú 'bá tǎ 'o'bá pìrǐ ní pi rú, Ìzǎngǎ rǐ ímú adri ímivé ni. Ngá ími ní saá ímivé ómvú agá sǐ nǎná tǐni, Ìngúrǐnǎ tǐni 'dì'bée, ngá mǔdrǐ agá, ími rǐ álu ni⁸ 'dú sē Múngú ní rá. 'Bo tǎĩmbǐ rǐ vé tá ámbúgú ĩ ní 'yoó, ā líkí tá pǐrǐ, ā adriki éšǐ be múké, ā 'dúkí Múngú vé tá ngaá éšǐ be álu 'dìri, ími 'dúkí ngaá kuyé. Lē ími 'dúkí tá 'dì'bée ngaá, 'bo lē ími kúkí ngá sēngará Múngú ní rǐ ā vúgú ku. 24 Ími drǐkoma adri'bá mǐ ákó 'dì'bée, únyúnúyú kádō 'deé ímivé yǐĩ mvúúmúvú rǐ agá, ími rǐ urá yǐĩ rǐ agásí* ámvé, 'bo ími tekí kámilō kú ími agá.

25 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá'bá 'dì'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dì'bée, ími 'bákí ími kú 'bá tǎ 'o'bá pìrǐ ní pi rú, ími rǐ ímivé kópō, ázini sákāni ā rǐ'bá ámvé rǐ újǐ áyu, 'bo ími rǐ

'a ní ku ázǎvú rú, ími adriki sǐ 'dìri tǐni, ímivé éšǐ agá 'dǎá, ími kpá éšǐ be ámbúgú ngá drǐgé, ázini ími Ìndrá rú. 26 Ími Fǎrúšǐ mǐ ákó 'dì'bée! Drǐdrǐ ní, lē ími újǐkí ímivé kópō, ázini sákāni ā 'a újǐj, ugóro ní ā adri rǐ kpá ulu.

27 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá'bá 'dì'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dì'bée, ími 'bákí ími kú 'bá tǎ 'o'bá pìrǐ ní pi rú, ími Ìndrékí sǐ 'búrēdrǐ ĩ ní njōó kuú ímvesírílílí únyǐ be ambamba rǐ tǐni, 'bo 'a ní gé 'dǎlé, 'bá údrǎ'bá gi rǐ pi ñmakí, kǒpívé fǎ adri kú ázǎvú rú. 28 Ími Ìndrékí 'bá rǐ'bá tǎ 'o'bá pìrǐ ní pi tǐni, 'bo tǎ pìrǐ ími éšǐ agá 'dǎáyo, ími rǐ únjǐkǎnyǎ 'o.

29 “Ími 'bá tǎĩmbǐ ímbá'bá 'dì'bée, ázini ími Fǎrúšǐ 'dì'bée, ími 'bákí ími kú 'bá tǎ 'o'bá pìrǐ ní pi rú, ími gbíkí nēbǐ rǐ pi vé 'búrēdrǐ, ázini ími njǒkí 'búrēdrǐ 'bá tǎ 'o'bá pìrǐ rǐ pi vé rǐ kú únyǐ be ambamba. 30 Ími rǐ 'yo, 'Lókí 'bá é'bǐpǐj vé rǐ gé, 'bá adriki dō anigé, 'bá ícókí 'bá umú 'bá étépǐj be nēbǐ rǐ pi ú'dǐ ku.' 31 Tá ími ní átá ími tǐ sǐ 'dìri, lú 'yozú kíni ími 'bá nēbǐ rǐ pi ú'dǐ'bá rǐ pi vé anji. 32 Ími lēkí únjǐkǎnyǎ 'oó sǐ ími é'bǐpǐj ní 'oó rǐ tǐni, ími 'okí!

33 “Ími Ìndrékí sǐ ñnǐ tǐni, ími anji ñnǐ vé ní pi! Ími nyo ícó ápá tá ĩ ní líj ími drǐgé, ími jǐpi fǐpi áci vezú áni údù ákó rǐ ngá rǐ sílě gá sǐ bǎ rá? 34 Kúru á lē 'yoó ími ní 'dǐni, ma ímú ími ní nēbǐ rǐ pi pé 'bá umí be rǐ pi be, ázini 'bá ángú ímbá'bá rǐ pi be, ími ímú urúkò'bée ú'dǐ rá, ími urúkò'bée gbǎ pētǐ alambaku sígé, ími urúkò'bée úgbǎ kēlǐnǎ sǐ ímivé Jó Múngú rǐ Zízú rǐ pi agásí, ími ímú kǒpi údró fú mǔzú kǔrǐ rǐ pi agásí ámvé. 35 'Bá Múngú vé tá be pìrǐ ĩ ní ú'dǐ rǐ pi vé ári rǐ ímú ngo ími drǐgé, ú'dǐngárá rǐ í'dó Èbélē tá be pìrǐ rǐ rǐ'bá gá, cǐmgbǎ cazú Zákǎriyǎ Bǎrǎkǐyǎ mvǒpǐ rǐ'bá gá, 'dǐkí Zákǎriyǎ rǐ Jó Múngú vé rǐ pi vé ásamvú vǔrǎ rǐbǐnǐ zázú rǐ be rǐ gé, kǒpívé ári rǐ ímú ngo ími drǐgé. 36 Adarú á lē 'yoó ími ní 'dǐni, ĩ ímú úyú ándrú nǒ'bée Ìrǐnǎ tá 'i nga'bée 'dì'bée ā tá sǐ.

Yēsú ē éšǐ ísú Ìzǎngǎ Yērúsálēmǎ ā tá sǐ (Lúkǎ 13:34-35)

37 “Á, ími 'bá Yērúsálēmǎ vé rǐ pi! Ími ú'dǐkí nēbǐ ĩ ní péé mvú ími vúgá 'dǐi rǐ pi údrǎá rá, ázini ími újǐkí kpá 'bá Múngú ní péé mvú ími vúgá rǐ pi údrǎá írá sǐ. Vú be kǎrǎkárá, á lē kōdō ímivé 'bá rǐ pi íkúnǎá ímú adrii vǔrǎ álu gé, sǐ ā'ú ní ívé anjǐnǎ íkúnǎá adrii 'i úpələ'bǐ ā ndúgé rǐ tǐni, 'bo ími á'yǐkí áluǎni kuyé. 38 Ími ndreki drǐ

§ 23:23 23:23 Ngá mǔdrǐ agá, ími rǐ álu ní 'dú sē: Tǎĩmbǐ Mósé vé rǐ 'yo kíni, lē 'bá Ísērélē vé rǐ pi ē 'dúkí ngá mǔdrǐ agá, álu ní sēé Múngú ní. 'I lǎ Lěvǐtǐkǎ 27:30-33; Kǎlǎfe 18:21-24; Dětörönómé 12:5-19; 14:22-29. * 23:24 23:24 Únyúnúyú ázini kámilō pi vé tá: Tá Yēsú ní átá rǐ vé íffí, Yáhúdǐ rǐ pi rǐ tǎĩmbǐ mǎdǎnǎ rǐ pi 'dù nga, kǒpi 'dúkí tǎĩmbǐ ámbúgú rǐ ngaá ku. 23:35 23:35 'Ídóngárá 4:8 23:35 23:35 2 Kóróníkòl 24:20-21

ká, ìmivé jó 'dìri ìmú adri ku àndrú rú. 39 Á lè 'yoó ìmi ní 'dìni, í'dózá àndrú sí, ìmi ícókí ma ndreé ñjì ku, cìngbá ìmi ní ìmúzú 'yozú, 'Tākiri ā adri 'bá ìmúpi Úpi á rú sí rī' be.' "

24

Í ìmú Jó Múngú vé rī ùṅṅó rá
(Mārākō 13:1-2; Lúkā 21:5-6)

1 Yēsū ká rīi fūú mužú Jó Múngú vé rī agásí àmvé, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ùbī' bá rī pi ní ìmúzú ìri vúgá, kòpi ní 'yozú ìri ní kīnī, "Í ndre drī Jó Múngú vé rī, āzini 'i ndre drī jó ī ní sīj gārā ní gé sī 'dī' bée ká." 2 Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ádarú á lè 'yoó ìmi ní 'dìni, jó ìmi ní ndreé 'dī' bée, ī ìmú kòpi ùṅṅó céré vūgá, ícókí ìrā āzi kuú ógúpí drīgé àlunjáni ku."

Ízāngā rī ìmú 'dī' dī
(Mārākō 13:3-13; Lúkā 21:7-19)

3 Yēsū ká úri kuu Írā Ólívè vé rī drīgé 'dāá, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ùbī' bá rī pi ní ī nježú mužú ìri vúgá 'dāá, kòpi ní ìri zizú kīnī, "Tā 'dīri ìmú 'i nga ngótú? Ngá ícòpi mívé ìmúngárá ā tā 'i daápi rī ā 'dī? Ázini ngá ícòpi ù'dú ùdú vé rī ā tā 'i daápi rī ā 'dī?"

4 Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Ími adriki mī be kowu, lè 'bá āzi ā ù'bā ìmi mī ku. 5 'Bá kárákará pi ìmú mī rú sí, kòpi 'yo, 'Ma Kúrisító 'i.' Kòpi ìmú 'bá kárákará pi ē mī ù'bā rá. 6 Ími ìmú 'ē' dī ī ní rīi 'dīj rī vé tā yī, āzini ìmi ìmú tā 'bá rī pi ní lèžú 'ē' dī 'dīžú rī vé tā yī rá, 'bo tā 'dīri ā sē ìmi ní ùjī ku. Tā 'dī' bée ìmú 'i nga rá, 'bo ù' dū ùdú vé rī ícò drī ícá mbèlèjá ku. 7 'Bá àngú āzi agá rī pi ìmú 'ē' dī 'dī 'bá àngú āzi agá rī pi be, 'bāgú àngú āzi agá rī pi ìmú 'ē' dī 'dī 'bāgú àngú āzi agá rī pi be. Èbīrī rī ìmú 'de ugá vūgá sí, āzini nyòpókú rī ìmú 'i aya dīngídīngí àngú rī pi agásí céré. 8 Tā 'dī' bée izāngā rī vé í' dōngárá, sū úkú ní í' dó izāngā nyaá mvá tīngárá gá rī tīnī.

9 "Í ìmú ìmi uru sē 'bá àngú óçú' bá rī pi drīgé, kòpi ìmi ú'dí, 'bá àngú rī pi agásí rī pi céré ìmú ìmi ndre ùnjí mā tā sí. 10 Sá 'dāri gé, 'bá kárákará pi ìmú ìvé 'ē' yīngárá ku rá, kòpi ìmú 'i ógúpí ā ùlī 'be, āzini kòpi ìmú 'i ógúpí ndre ùnjí. 11 Nébī kárákará ùnjó rú ní pi ìmú ìfū, kòpi ìmú 'bá kárákará pi ē mī ù'bā. 12 Ùnjikányā ní rīi tī mužú drīgélé rī sí, ìrī sē 'bá urukó lēkí 'i ógúpí ku. 13 'Bo 'bá pá tuúpi úkpó úkpó cìngbá cazú ù'dú ùdú vé rī gé rī, Múngú

rī ìmú ìri pa rá. 14 Ú' dū' kó múké mālūngā vé rī, ī ìmú ùlū mužú àngú rī pi agásí céré. 'Bá rī pi yīkí dō céré gí, ù' dū ùdú vé rī kúru ícá.

Ngá Ùnjí rī ìmú adri Jó Múngú vé rī agá
(Mārākō 13:14-23; Lúkā 21:20-24)

15 "Ími kádó 'Ngá Ùnjí àngú izaápi rá, 'nébī Dānyélé* ní ótú tā ní 'yoó tu pá kuu vūrā uletele rī agá rī ndre, 'bá tā ní láapi rī, ā nī tā ní vé íffí múké. 16 Kúru sá 'dāri gé, ìmi dō rī adri àngú Yūdáyá vé rī agá, lè ìmi njukí tuú mužú ìrā drīgé. 17 'Bá tu' bá ìvé jó drīgé rī pi, lè kòpi ē isīkí vūgá muú ngá āzi í' dū ìvé jó agá 'dāá ku. 18 'Bá adri' bá ìvé ómvú agá rī pi, lè kòpi ā gókí muú ìvé bōngó akoó rúkú rī í' dū ku. 19 Sá 'dāri gé, izāngā rī adri àmbúgú úkú 'a be rī pi ní, āzini úkú rī' bá anjī undru' bá undrundru rī pi ní. 20 Lè ìmi zīkí Múngú rī, lókí ìmi ní ápázú rī ā adri lókí kilóngóro vé rī' gé ku, dōku ā adri ù' dū Sábátá vé rī gé ku. 21 Lókí 'dīri, ìri lókí ùnjí izāngā nyazú ní. Í' dōzú ī ní 'bū pi gbizú vū be rī gé, cìngbá ícázú àndrú sí, tā 'dīri àvú ní nga drī 'i 'dìni kuyé. Tā 'dīri gō 'i ngaá 'dīri tīnī ñjì ku. 22 Múngú ē ítrú té dō ù' dū 'dī' bée ícá èlīnā ku, 'bá āzi ícò té adrií ídri rú ku, Múngú ítrú ù' dū 'dī' bée èlīnā, ā' diātāsīyā ìrivé 'bá ìri ní ùpéé gí rī pi ā tā sí. 23 Sá 'dāri gé, 'bá āzi 'yo dō mí ní, "Í ndre drī ká, Kúrisító rī nō!" dōku 'Íri 'dā!' lè mī 'ē' yī ku. 24 'Bá ùnjó rú 'yo' bá kīnī ī Kúrisító rī pi nébī ùnjó rú rī pi be, kòpi ìmú tā ambugu ambugu ní pi 'o, āzini tā àyázú àyáyú ní pi 'o 'bá rī pi ē mī ù'bázú, kòpi kpá ù' bī 'bá Múngú ní ùpéé ìvé ní rī pi ē mī ù'bā ìndī. 25 Ími ndrekí drī ká, ā lū ìmi ní tā 'dīri drīdrī íšú ákudé lókí 'dāri ícá drī kuyé.

26 "Bá āzi lū dō ìmi ní kīnī, 'Ími ndrekí drī ká, Kúrisító rī àngú ā' wí cinyáfá rú rī agá 'dāá' dā, 'ìmi izakí sá mužú ìri ndázú ku, dōku 'yo dō ìmi ní kīnī, 'Kúrisító rī jó agalésí rī agá 'dāá' dā, lè ìmi 'ē' yīkí ku. 27 'Bá Mvā vé ìmúngárá ìri ìmú adri sū ùvi gaápi àngú ìmgbèrèepi í' dōzú ùtú ní ìfungárá gá, cìngbá cazú ùtú ní 'dengárá gá rī tīnī, 'bá rī pi ndre àngú rī pi agásí céré. 28 Vūrā àvú rī pi ní ulazú rī, lógúnú rī pi unga mu 'de vūrā 'dāri gé.

'Bá Mvā vé ìgōngárá
(Mārākō 13:24-31; Lúkā 21:25-33)

29 "Koro ù' dū izāngā nyazú 'dā' bée ā vūdrī gé, " 'Útú rī ē mī rī ìmú bī nī ku ìnīnā rú,

† 23:39 23:39 'Bá ìmúpi Úpi á rú sí rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. 9:27; 11:31; 12:11 * 24:15 24:15 Dānyélé: Dānyélé rī nébī Múngú vé ní, rúkí ìri jīj àngú Bābèlónā vé rī gé, sá 'bāgú Nèbākánézā ní Yērūsālémnā rī izazú ìlī mūdūrūlū tōwú pūkú èžírī (570) gé rī gé, íšú tīkí drī Yēsú rī kuyé. 'Í lā 2 'Bāgú 24-25; Dānyélé 1:1-7. † 24:20 24:20 Lókí kilóngóro vé rī: Àngú Ísèrelé vé rī gé 'dāá, lókí kilóngóro vé rī gé, èçí tungárá úkpó úkpó, ā' diātāsīyā yījígó rī 'dī ambamba, sē àngú rī igbe igbe.

23:39 23:39 Sāwumá 118:26 24:15 24:15 Dānyélé

mbāá rī gō kaá ku,
Línyá rī pi imú lū 'bū gé 'dāásí vūgá,
āngū 'bū gé 'dāá rī imú 'i aya
dīngídīngí.'

³⁰ "Sá 'dāri gé, ma 'Bá Mvá 'i, tā āyāzú āyāyā ní imú 'i nga 'bū gé 'dāá mávé imúngará ā tā 'dazú, 'bá vū drīgé rī pi céré nga rī ngo izāngā izāngá rú. Ma 'Bá Mvá 'i, kōpi imú mávé imúngará írībīti agásí ūkpō be rī ndre, āzini mávé dīngará pōwūpōwū rī ndre ī mī sī. ³¹ Īri imú ívé mālāyikā rī pi ipē gūké vu ú'dúkō be uru 'dāá 'bá rī pi zizú, kōpi imú 'bá ĩri ní ūpēé gí rī pi ikūnā vū drīgé sī céré.

³² "Lē ĩmi nīkí tā 'i ngaapi petī ī ní zīj fīgí rī ā rú' 'bá gá rī. Petī rī vé drīti 'í'dó dō rūú bī be gí, ĩmi nī áamá 'yozú kīnī, āngū rī ícá ējēzū rú gí. ³³ Īri kpá adri sū 'dīri tīnī, ĩmi ndrekí dō tā 'dī' 'bée rī ī nga, ĩmi nī áamá 'yozú kīnī, ēsī mādā, ma ílókō ímúmū, ma nóni kējētilé gá. ³⁴ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá úyú nōri vé rī pi ā urukō ūdrākí drī ku, cīngbá tā 'dī' 'bée ní ī ngangará gá. ³⁵ 'Bū pi vū be, kōpi dē rá, 'bo ú'dúkō má ní átá rī dē ku.

'Bá āzi nī ú'dú ní kuyé dōku sá ní kuyé (Mārākō 13:32-37; Lúkā 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Bá āzi nī ú'dú, dōku sá má ní imúzú rī kuyé, mālāyikā 'bū gé rī pi nīkí kuyé, ma Mvá rú, á nī kpá kuyé, 'bo má Ētēpī nī 'yéṅá nī. ³⁷ Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ĩgōngará, ĩri imú adri sū lóki Núwā³ vé rī gé rī tīnī. ³⁸ Lóki yījígó rī ní drī 'dizú tīzú kuyé rī gé, 'bá rī pi ríkí ngá nyaá, kōpi ríkí ngá mvūú, kōpi ríkí ūkú jeé, āzini kōpi ríkí ívé anjī ūkú rī pi sēé jeé āgō rī pi ní, cīngbá cazú lóki Núwā ní fizú ívé kúlúmgbá mōjōngú rī agá rī gé. ³⁹ Kōpi nīkí 'yozú kīnī, tā āzi rī imú 'i nga 'dīni kuyé, cīngbá cazú lóki yījígó rī ní tīzú kōpi ĩmūlūzú ú'dizú drāzú rī gé. Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ĩgōngará rī imú adri sū 'dīri tīnī. ⁴⁰ Tā 'dīri imú 'bá ĩrī pi ísú ómvú agá, ī ālu ní 'dū, ī ālu ní ku. ⁴¹ Īri imú ūkú ĩrī pi ísú ngá 'yīngará gá, ī ālu ní 'dū, ī ālu ní ku.

⁴² "Kúru lē ĩmi adrikí mī be kowu, ā'diātāsīyā ú'dú Úpí ní imúzú ĩgōzú rī, ĩmi nīkí kuyé. ⁴³ 'Bo lē ĩmi nīkí tā 'dīri múké, jó 'dīpa rī ā nī té dō sá ūgú' 'bá ní imúzú 'i vúgá ĩnī sī rī rá, ĩri té adri mī be kowu, ícá té ūgú' 'bá rī kuú mvūú ngá ūgūú ívé jó agá 'dāá ku. ⁴⁴ Lē ĩmi adrikí kpá ūrē, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvá 'i, sá má ní imúzú rī, ĩmi ícókí tā ní 'bāá ĩmi drīgé 'yozú kīnī, ma rī imú 'dī' 'dī' 'dīni ku.

Átí' 'bá ēsī 'bāápi ívé ēzī drīgé, āzini átí' 'bá ēsī 'bāápi ívé ēzī drīgé ku rī (Lúkā 12:35-48)

⁴⁵ "Átí' 'bá ēsī 'bāápi ívé āmbúgú rī vé tā 'dūpīi ngaápi rá, adripi ūmī be, āmbúgú rī ní 'báá átí' 'bá rī pi drīgé āmbúgú rú ícókí ānyāngá sēepi átí' 'bá urukō' 'bée ní sá múké gá rī 'ā'di 'i? ⁴⁶ 'Bá āmbúgú rī kādō ĩgōó, ísú dō ívé átí' 'bá rī nga ēzī rī múké, átí' 'bá rī tākiri ísú rá. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, 'bá āmbúgú rī ícókí átí' 'bá 'dīri 'bá ívé ngá jó āsámvú gé rī pi ārēvú ūtē céré nī. ⁴⁸ 'Bo átí' 'bá rī dō 'bá tā 'oópi ūnjī nī, 'yo dō, 'Mávé āmbúgú rī mvū adrii āmvé sá be áco, ⁴⁹ 'í'dó dō rīi 'i ōgūpīi átí' 'bá rī pi fūú, āzini fi dō rīi íwá mvūú 'bá rī' 'bá íwá mvū' 'bá ĩmērēzú rī pi be trū, ⁵⁰ āmbúgú átí' 'bá 'dīri vé rī imú ícá lóki átí' 'bá rī ní nījī kuyé ní gé. ⁵¹ Īri imú átí' 'bá 'dīri uga kpélékpélé, ĩri 'dū 'be 'bá 'i 'bā' 'bée kú tā be pīrī rī pi āsámvú gé, 'dālē kōpi ā mvūki rī āá ngoó āzini sīkányá cií.

25

Nāpí anjī ūkú mvūdrī kácáná rú rī pi vé rī

¹ "Mālūngā 'bū vé rī adri sū anjī ūkú mvūdrī kácáná rú ívé lāmbā 'dū' 'bá mvūzú ĩndī kējégú rī ē drī ūtēzú rī tīnī. ² Anjī ūkú tōwú rī pi azakaza rú, tōwú rī pi ūmī be. ³ Anjī ūkú azakaza rú rī pi 'dúkí ívé lāmbā mvūzú ĩndī, 'bo kōpi jīkí ūdu āndō rú ní kuyé. ⁴ Anjī ūkú tōwú ūmī be rī pi tókí ūdu mālāngī agá, kōpi 'dúkí mvūzú ĩndī. ⁵ Kējégú rī 'dū sá áco, imú ícá ndō, ísú ākūdē anjī ūkú rī pi kókí ú'dú gí.

⁶ "Kā mvūú adrii ĩnī ágágá, 'bá āzi ní trezú ú'dúkō be uru 'dāá kīnī, 'Kējégú rī rī imú 'dā! ĩmi ífúkí āmvé ĩri vú nōó.'

⁷ "Kúru anjī ūkú rī pi ní aruzú ú'dú gélesī, kōpi ní ívé lāmbā rī pi vé bāákú ve' 'bá rī pi ē tī ūlízú 'dīisī rá. ⁸ Anjī ūkú azakaza rú rī pi ní 'yozú anjī ūkú ūmī be rī pi ní kīnī, 'ĩmi sēkí 'bá ní ūdu, 'bávé lāmbā rī pi vé ācī rī ūdrādrā.'

⁹ "Anjī ūkú ūmī be rī pi ní ūjázú kōpi ní kīnī, "Bá ícókí ĩmi ní ūdu sēé ku, ūdu rī ícá caá 'bá ní ĩmi be ku, ĩmi mvūki ūdu jeé 'bá rī' 'bá ūdu uzī' 'bá rī pi vúgá.'

¹⁰ "Kōpi ká 'deé mvūú ūdu jengará gá 'dāá, kējégú rī ní ícázú. Anjī ūkú ī útú' 'bá kú ūrē rī pi ní 'dezu mvūzú vūrā ūkú jezú rī gé 'dāá. Átí' 'bá rī pi ní kējētī rī ūpīzú cí.

¹¹ "Vulé válé rú anjī ūkú azakaza rú rī pi ní kpá ícázú, kōpi kīnī, 'Āmbúgú 'bávé rī, 'i zī 'bá ní kējētī rī!'

24:29 24:29 Ísáyá 13:10; 34:4 **24:37** 24:37 Núwā: Núwā adri sá 'bá rī pi ní ūnjīkányā 'ozú ūnjī 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ā údé kúlúmgbá, yīi rī kādō imú tīi, ā pa rī ĩrívé 'bá rī pi ĩrívé ānyāpá rī pi ā urukō pi be. 'Í lā 'í'dóngará 5-9.

¹² “Bo İri ní újázú kôpi ní kînî, ‘Ádarú á lè ‘yoó İmi ní ‘dîni, á nî İmi kuyé.’

¹³ “Kúru İmi ‘bá má pámvú ùbî’bá ‘dî’bée, lè İmi útúkí İmi kú ùrè, á ‘diätäsîyā İmi nîkî ù’dù, dōku sâ má ní İmúzú İgōzú rî kuyé.

Nāpî ātî’bā na rî pi vé rî
(Lūkā 19:11-27)

¹⁴ “Á lè ‘yoó İmi ní dījî ‘yozú kînî, mālūngā ‘bū vé rî adri sū ágō muṣpî āngū vūrá gá rî vé rî tñjî. Ágō rî kâ lēē ngāá muzú, zî ívé ātî’bā na rî pi, awa kōpi ní mūfēngā, kōpi ā ngakí rî ězî ānî. ¹⁵ Sē āzi rî ní mūfēngā jūru āmbúgú* tōwŭ, āzi rî ní mūfēngā jūru āmbúgú ĩrî, āzi rî ní mūfēngā jūru āmbúgú ālu. İri ní kúru ‘dezú muzú ívé ězî gé ‘dāá. ¹⁶ Ágō ĩ ní mūfēngā sēē İri ní jūru āmbúgú tōwŭ rî, ‘dū mūfēngā rî muzú ězî ngazú ānî, gō āzini İşu drî ni gé caá jūru āmbúgú tōwŭ. ¹⁷ ‘Bo ágō ĩ ní mūfēngā sēē İri ní jūru āmbúgú ĩrî rî, ‘dū mūfēngā rî muzú ězî ngazú ānî, gō āzini İşu drî ni gé caá jūru āmbúgú ĩrî. ¹⁸ ‘Bo ágō ĩ ní mūfēngā sēē İri ní jūru āmbúgú ālu rî, jî mūfēngā ívé āmbúgú rî vé rî sījî ‘bū agá.

¹⁹ “Vūdrî ni kâ vŭjū caá sâ āco, ágō āmbúgú rî ní İmvízú. İri ní ívé ātî’bā rî pi zízú, lè nîjî áamá dō kōpi ngakí ězî mūfēngā rî sî İngōni. ²⁰ Ágō ĩ ní mūfēngā sēē İri ní élifŭ tōwŭ rî, gō élifŭ āzi İşu caá tōwŭ. İri ní ‘yozú ívé āmbúgú rî ní kînî, ‘Í sē āndúru má ní mūfēngā élifŭ tōwŭ, nōnî á gō āzi ni İşu caá drî ni gé élifŭ tōwŭ.’

²¹ “İrivé āmbúgú rî ní újázú İri ní kînî, ‘Í nga ězî rî múké, mi ātî’bā múké, ‘Í ‘bā mívé ěşî céré rizú ězî rî ngazú. ‘Í ‘bā ěşî rizú ngā mādāñā ‘dîri ā tā mbazú, ma nōnî mi ‘bā ngā āmbúgú ni ā tā mba. Mí İmŭ, ‘bā İmŭkî āyīkō ‘bāá mí be trŭ.’

²² “Ágō ĩ ní mūfēngā sēē İri ní élifŭ ĩrî rî ní İmúzú, İri ní ‘yozú ívé āmbúgú rî ní kînî, ‘Mūfēngā mí ní sēē má ní élifŭ ĩrî rî, á gō āzini İşu caá drî ni gé élifŭ ĩrî.’

²³ “İrivé āmbúgú rî ní újázú kînî, ‘Í nga ězî rî múké, mi ātî’bā múké, ‘Í ‘bā mívé ěşî céré rizú ězî rî ngazú. ‘Í ‘bā ěşî rizú ngā mādāñā ‘dîri ā tā mbazú, ma nōnî mi ‘bā ngā āmbúgú ni ā tā mba. Mí İmŭ, ‘bā İmŭkî āyīkō ‘bāá mí be trŭ.’

²⁴ “Ātî’bā ĩ ní mūfēngā sēē İri ní jūru āmbúgú ālu rî ní İmúzú, İri ní ‘yozú ívé āmbúgú rî ní kînî, ‘Āmbúgú, á nî rá má tā ē şj mbamba, ānyāngā mí ní rií İkūnāá rî, ‘Í á ōmvŭ ni mí ‘i kuyé, ānyāngā mí ní rií İkūnāá rî, ‘Í ri úri ni nî kuyé. ²⁵ Á ‘o ŭrîjî sî,

á jî mívé mūfēngā jūru āmbúgú ālu rî sījî ‘bū agá, mívé mūfēngā rî má ní İjî nōv.’

²⁶ “İrivé āmbúgú rî ní újázú İri ní kînî, ‘Mí ātî’bā ũnjî, mi ũvŭ rú! ‘Í nî rá ‘yozú kînî, ānyāngā má ní İkūnāá rî, á sa nî kuyé, āzini ānyāngā má ní İkūnāá rî, á ri úri ni nî kuyé. ²⁷ Múké ni, mi té mávé mūfēngā jî ‘bā jó ĩ ní rizú mūfēngā ‘bāzú rî agá, má kādō İgōó, ma té İşu ākūdē mávé mūfēngā rî tî gî.’

²⁸ “Kúru āmbúgú rî ní ‘yozú kînî, ‘İmi ‘dŭkî mūfēngā jūru āmbúgú ālu ‘dîri drî ni gé sî rá, İmi sēkî mūfēngā rî ātî’bā adriipi mūfēngā jūru āmbúgú be mudrîjî rî nî! ²⁹ ‘Bā ívé mūfēngā áyŭpi lētî be múké rî, ĩ İmŭ İri ní āzi ni sē drîdrî ‘dāri aga rá, İri İmŭ adri mūfēngā be ambamba. ‘Bo ‘bā ívé mūfēngā áyŭpi lētî be múké kuyé rî, ĩ İmŭ İrivé rî ‘dŭ drî ni gé sî ‘dīisî rá. ³⁰ Ātî’bā ‘dîri ězî ākō, İmi ‘dŭkî İri ‘beé āmvé İnjîñā agá ‘dāá, á mu rî āā ngoó, āzini sīkányá cíi ‘dāá.’

İ İmŭ ‘bā vŭ drîgē rî pi vé tā lî rá

³¹ “Ma ‘Bā Mvā ‘i, má kādō İgōó mālāyīkā rî pi be sŭ ‘bāgŭ tñjî, ma İmŭ úri lŭpā mālūngā vé ‘bŭ gé ĩ ní İngŭngŭ rî drîgē. ³² İ İmŭ ‘bā rî pi ũmŭ āngŭ rî pi agāsî céré, ĩ kōpi İjî má ěndrējî gé, ma İmŭ kōpi āsāmvŭ aco sŭ ĩ ní kābīlō pi acoó ndrîjî be rî tñjî. ³³ Ma İmŭ kābīlō rî pi ‘bā mávé drî ěndēpî gé, ma ndrîjî rî pi ‘bā mávé drî İjî gé.

³⁴ “Ma ‘bāgŭ rú, ma İmŭ ‘yo kābīlō mávé drî ěndēpî gé rî pi ní, ‘İmi İmŭkî, má Ētēpî ‘bā tākîri İmi drîgē gî. İmi İmŭkî fîi mālūngā ĩ ní ũdé kuú İmi ni İnjōgōşî ĩ ní drî ‘bŭ pi gbizŭ vŭ be kuyé rî agá.

³⁵ ‘Ādiätäsîyā ěbîrîjî kâ ma fuŭ, İmi sēkî má ní ngā nyanya, á nya rá. Yîjî úvá kâ ma ndēē, İmi sēkî má ní yîjî, á mvu rá. Ma jākāgŭ, İmi ě’yīkî má fîi İmívé ‘bētî āsāmvŭ gé rá. ³⁶ Má kâ adrii bōngō ākō, İmi sēkî má ní bōngō suú rá. Drā kâ ma ruŭ, İmi koki má İzá rá. Kâ ma ‘beé jó āngŭ ũ’yízŭ rî agá, İmi mŭkî ma ndrēē rá.’

³⁷ “Kúru ‘bā tā ‘o’bā pirî rî pi İmŭ újā má ní, kōpi ‘yo, ‘Ūpî, ‘bā nîkî ngōtŭ ‘yozú kînî, ěbîrîjî fu mi gî, ‘bā sēkî mí ní ngā nyanya nyaá ngōtŭ, dōku ‘bā nîkî ngōtŭ ‘yozú kînî yîjî úvá ndē mi gî, ‘bā sēkî mí ní yîjî mvuŭ ngōtŭ? ³⁸ ‘Bā nîkî ngōtŭ ‘yozú kînî, mi jākāgŭ, ‘bā ě’yīkî mi fîi ‘bávé ‘bētî āsāmvŭ gé ngōtŭ, dōku ‘bā nîkî ngōtŭ ‘yozú kînî, mi bōngō ākō, ‘bā sēkî mí ni bōngō suú ngōtŭ? ³⁹ ‘Bā nîkî ngōtŭ ‘yozú kînî, mi drā rú, dōku ‘bekî mi jó ĩ ní rizú āngŭ ũ’yízŭ rî agá, ‘bā mŭkî mi ndrēē ngōtŭ?’

* 25:15 25:15 Mūfēngā jūru āmbúgú agá rî: ‘Bā rî nga dō ězî İli mudrîjî drî ni tōwŭ, ‘Í bā rî ũfē mūfēngā jūru āmbúgú ālu ni sî.

40 “Ma 'bāgū rú, ma ímú 'yo kôpi ní, 'Ádarú á 'yo ími ní 'díní, tã ími ní 'oó 'bá índré' bá kú ẹ̀jì ákó rí pi ní 'dírí, ími 'okí tã 'dírí má ní.’

41 “Ma ímú 'yo 'bá mávé drí ǐǐ gé rí pi ní, 'Ími ngakí muṣú má gārā gá 'dúísí rá! Múngú trí ími gí, ími fíkí ácí vezú ání ǔdú ǎkó, ǐ ní ǔdé ádróko pi ní ívé índrí ǔnjí rí pi be rí agá 'dāá. 42 Á' diātāsīyā ẹ̀bírí fú ándúrú ma rá, ími sēki má ní ngá nyanya nyaá kuyé. Yíí úvá ndé ándúrú ma rá, ími sēki má ní yíí mvuṣú kuyé. 43 Ma ándúrú jákã, ími é'yíkí ma fíí ímivé 'bẹ̀tí ǎsámú gé kuyé. Ma ándúrú bōngó ǎkó, ími gáki má ní bōngó ségá sí. Ma ándúrú drā rú, ázini 'bekí má jó ǐ ní rizú ǎngú ǔ'yízú rí agá, ími gáki má ǐzã kogá sí.’

44 “Kôpi ímú zì kīnī, 'Úpí, 'bá nīkí ngòtú 'yozú kīnī ándúrú ẹ̀bírí fú mí gí, dōku yíí úvá ndé mí gí, dōku mí jákǎgú, dōku mí bōngó ǎkó, dōku mí drā rú, dōku 'bekí mí jó ǐ ní rizú ǎngú ǔ'yízú rí agá, 'bá kokí mí ǐzã kuyé ngóní?’

45 “Ma ímú újã kôpi ní, 'Ádarú á 'yo ími ní 'díní, tã ími ní 'oó 'bá índré' bá kú ẹ̀jì ákó rí pi ní kuyé rí, ími 'okí kpá má ní kuyé.’

46 “‘Bá tã 'o'ba pírì ku rí pi, ǐ ímú kôpi ǐrĩṅã ǔdú ǎkó, 'bo 'bá tã 'o'ba pírì rí pi, kôpi ímú ǐdrí 'dání'dání rí ǐsú rá.”

26

Atala ambugu rí pi rikí létí ndāá Yésù rí 'dìzú

(Mārākō 14:1-2; Lúkã 22:1-2; Yūwání 11:45-53)

1 Yésù kã átángá rí átá deḡ gí, ǐrĩ ní 'yozú ívé 'bá 'ǐ pámvú ǔbĩ' bá rí pi ní kīnī, 2 “Ími nīkí rá, ǔ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rí pi tì gé sǐ rí* ace nóni ǔ'dú ǐrĩ, ma 'Bá Mvã 'ǐ, ǐ ímú ma ru sē ari'ba rí pi drígé ǔ'dú 'dãri gé, kôpi ímú ma gbã peṭi alambaka sǐgé.”

3 Sã 'dãri gé, atala atala rí pi drígé rí pi, drĩkoma rí pi be, úmúkí ǐ átálágú ǎmbúgú' ǐ ní zìjì Kàyáfã rí vé jó agá. 4 Kôpi rikí létí ndāá kírí kírí Yésù rí ruṣú, ǐ 'dìkí rí ǐrĩ drãá 'dúísí rá. 5 Kôpi ní 'yozú kīnī, “Lè 'bá ruṣí ǐrĩ ǔ'dú ǔmũ nyazú rí gé ku, á' diātāsīyã 'bá rí pi ímú ǐngá mgbãrãsí 'bá drígé gí.”

* 26:2 26:2 ǔ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rí pi tì gé sǐ rí: Yáhúđí rí pi rí ǔ'dú Múngú ní ótú ẹ̀lìzú ǐsērélè rí pi vé jó rí pi tì gé sǐ Ẹ̀jẹ̀pétó gá 'dãá rí vé tã ígá. Otú kôpi é' bípìjì ǔbèkí kábílò á ǎri ívé kẹ̀tí ẹ̀ ẹ̀rĩfe gá sí, sè Múngú ǔ'dú kôpi kuyé. Múngú ǔ'dú 'bá Ẹ̀jẹ̀pétó vé kábílò ǎri ǔbè'ba ívé kẹ̀tí ẹ̀ ẹ̀rĩfe gá sí kuyé rí pi vé ǎnjí agò kàyú rí pi ǔ' ǔdrãá 'bá ǎlu ǎlu vé 'bẹ̀tí ǎsámú gé sǐ rá. ǐ lã Wúngárã 12:17-28; Mátáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkã 2:41; Yūwání 2:13; Ẹ̀jì 12:4; 1 Kōrínitò 5:7; Ẹ̀bèrè 11:28. † 26:3 26:3 Átálágú ǎmbúgú rí: Átálágú ǎmbúgú rí ndé atala rí pi céré, á' diātāsīyã ǐrĩ 'yèná fí Jó Múngú vé rí agá Vürã Uleteretere rí agá 'dãá nĩ, ǐrĩ fí wú ǎlu ǐlĩ ǎlu agá. ǐrĩ ǎri rōbõṅõ vé rí ǐn ǔnjikányã ǔjìzú. ǐ lã Lẹ̀vítíkã 16; Ẹ̀bèrè 9. ‡ 26:17 26:17 ǔmũ ǐ ní Pángã ní 'Bãá Údrã ku rí nyazú rí: Yáhúđí rí pi rí ǔmũ 'dírí nya ca ǔ'dú ẹ̀zĩrĩ, kôpi rí ǔ'dú Múngú ní ǐ pazú adringárã túgẹ̀rĩ rú 'bá Ẹ̀jẹ̀pétó vé rí pi drígé sǐ rí vé tã ígá ǎní. ǔmũ 'dírí ǐ' dó nya ǔ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rí pi tì gé sǐ rí gé. ǐ lã Wúngárã 12:17-20.

ǔkú ázi ǔdã ǔdu Yésù drígé (Mārākō 14:3-9; Yūwání 12:1-8)

6 Yésù kã ríí adrii Bètēniyã gá Sǐmõnã ǔfú ní ándúrú nyaá rí vé ǎngá 'dãá, 7 ǔkú ázi ní ímúzá ǔdu ẹ̀jì be ngũpí ndrĩndrĩ ní be málãngí agá, ǔdu rí ǎjè be ǎmbúgú, ǔkú rí 'ǐdú ǔdu rí ǔdãá Yésù drígé, ǐsú ǎkúndè Yésù rí ǐnyã nya.

8 'Bá Yésù ǎ pámvú ǔbĩ' bá rí pi kã tã 'dírí ndree, sè kôpi ẹ̀ ẹ̀sǐ ve rá. Kôpi ní zizú kīnī, “Ngá ǔkú rí ní ǔdu rí izazú 'díní rí ǎ'di? 9 ǐ tẽ ǔdu 'dírí sè je ǎjè be ǎmbúgú, ǐ tẽ ícò múfèngã ní awa 'bá ngá ǎkó rí pi ní.”

10 Yésù kã tã kôpi ní 'yoó 'dírí yíí, ǐrĩ ní 'yozú kīnī, “Ngá ǐmi ní rizú unuzú ǔkú 'dírí vé tã sǐ rí ǎ'di? Ngá ǐrĩ ní 'oó má ní 'dírí, ǐrĩ tã múké. 11 ǐmi nǐjì rí adri 'bá ngá ǎkó rí pi be, 'bo má ícò adrii ǐmi be caã sã be ǎco ku. 12 ǔdu ǔkú rí ní dãá má drígé 'dírí, ǐrĩ rí má rú' bá ǔdé, ǔmvúlésí ǐ ímú ma sǐ ǎní 'bú agá. 13 Ádarú á lè 'yoó ǐmi ní 'díní, 'bá rí pi rikí dō ǔ'dú ǔkú múké rí ǔlũú muṣú wú drígé sí, kôpi kpá ímú tã ǔkú 'dírí ní 'oó má ní rí ǔlũ rá, 'bá rí pi ẹ̀ ígákí rí ǐrívè tã ǎní.”

Yúdã 'be Yésù á ǔlĩ (Mārākō 14:10-11; Lúkã 22:3-6)

14 Kúru Yésù vé 'bá mudrĩ drĩ ní ǐrĩ rí pi vé ǎlu, ǐ ní zìjì Yúdã ǐsikãriyótã ní 'dezú muṣú atala atala rí pi drígé rí pi vúgá 'dãá,

15 ǐrĩ ní zizú kīnī, “Á sè dō Yésù rí ruṣú ǐmi ní gí, ǐmi má ní ǎ'di sè?” Kúru kôpi ní múfèngá fífí ẹ̀njìpì ẹ̀njìpì ní pi lãzú púkú na, sèzú ǐrĩ ní. 16 ǐ'dózá sã 'dãri gé, Yúdã ǐ'dó rí létí ndãá, ǎ ruṣí rí Yésù rí ǎní.

Yésù pi nyakí ǐnyã ǔmũ vé rí ívé 'bá 'ǐ pámvú ǔbĩ' bá rí pi be

(Mārākō 14:12-21; Lúkã 22:7-13; Yūwání 13:21-30)

17 ǔ'dú ǐ ní ǐ'dózá ǔmũ ǐ ní Pángã ní 'Bãá Údrã ku rí nyazú rí gè, 'bá Yésù ǎ pámvú ǔbĩ' bá rí pi ní ímúzá Yésù vúgá nõó, kôpi ní ǐrĩ zizú kīnī, “Mí lè 'bá muṣí ǐnyã mí ní lèé nyaá ǔ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rí pi tì gé sǐ rí vé rí ǎ'dí ǐngúgã?”

18 Yésù ní ǔjázú kôpi ní kīnī, “Ími muṣí kúrú agá 'dãá, ǐmi agò ázi ǐsú, ǐmi 'yokí ǐrĩ ní kīnī, 'Ímbãpi kīnī, mávé sã ícò gí, á lè muṣú ǔmũ ǔ'dú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rí pi tì gé sǐ rí vé rí nyaá 'bá má pámvú ǔbĩ' bá

rī pi be mívé āngá.' " 19 Kúru 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ní mʉzú tã rī 'ozú sū Yēsū ní lūú ī ní rī tñj, kōpi ní mʉzú ínyá Ū'dú Múngú ní Ełízú Jó rī pi tị gé sī rī vé rī á'dízú 'dálé.

20 Ūtú rī kã 'deé, Yēsū pi ní úrizú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá mʉdrj drj ní ñrj rī pi be ínyá nyangará gá. 21 Kōpi kã rii ínyá rī nyaá, Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ìmi ní 'dini, 'bá álu ìmi ásamvú gé 'dìgè, ìri ímú má ùli 'be ní."

22 Tã 'dìri sè 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ní ìzāngā, 'bá álu álu í'dó rii 'yoó Yēsū ní, "Úpi, 'bá déna ímúpi mī ùli 'beépi rī ìri ma 'i?"

23 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Bá 'bá ní rii ngá nyaá ìri be sákānī álu agá rī ímú má ùli 'be ní. 24 Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú drā rá, sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñj. 'Bo ìzāngā rī úmvúlési ímú adri agó má ùli 'beépi rī vé ni, ī ímú ìri sè 'dì drā rá. 'Bá tã 'oópi 'dini 'dìri, tiki té dō ìri kuyé múké."

25 Yúdā lēépi Yēsū ā ùli 'beépi rī ní ìri zizú kīnī, "Ímbápi, 'bá mí ní tã ní átá 'dìri, mí ũšú 'bá rī ma 'i?"

Yēsū ní újázú ìri ní kīnī "Ē, 'bá rī mi 'i."

*Ínyá Úpi vé uletere rī vé nyangará
(Mārākō 14:22-26; Lúkā 22:14-23; 1 Kōrínitō 11:23-25)*

26 Kōpi kã í'dó ínyá rī nyaá, Yēsū ní pánga rī í'dúzú, ìri ní òwō'difō sèzú, ìri ní 'a ní āndízú, ìri ní sèzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi ní, ìri ní 'yozú kīnī, "Ími 'dúkí, ìmi nyakí, 'dìri rj' bá mávé rī."

27 Ìri ní kōpō rī í'dúzú, ìri ní òwō'difō sèzú Múngú ní, ìri ní sèzú kōpi ní, ìri ní 'yozú kīnī, "Ími ārèvú cérè, ìmi mvúkí.

28 'Dìri mávé āri má ní ùndī ruzú 'bá kárakará pi be rī. 29 Ári mávé dáapi vūgá 'dìri ìri sè Múngú rī 'bá rī pi trū ívé ùnjikānyā agāsī rá. 29 Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, má ícō gōó vinyō mvuú djí ku, cingbá cazú ú'dú má ní mʉzú vinyō ú'di mvuzú ìmi be trú má Ètèpi vé málungā agá 'dāri gé."

30 Kōpi kã úngó ngoó, vudrj ní gé, kōpi ní 'dezú mʉzú Írā Ólivē vé rī drjgè 'dāá.

*Yēsū kīnī Pétērō rī ímú 'i gā rá
(Mārākō 14:27-31; Lúkā 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)*

31 Kúru Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Íñinjā nōri sī, ìmi cérè ímú nga ápá rá tã ímúpi 'i ngaápi má rj' bá gá rī sī, ìmi ma ku

ó'dúkúle, ā'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

"Ma ímú 'bá kābilō úcépi rī 'dì drā rá, kābilō rī pi ímú ayi kpélékpélé.'

32 'Bo má kādō gōó íngá idri rú, ma 'de mʉzú ìmi endrèj gé sī drjdrj, 'bá mʉ 'bá řšú ìmi be āngū Gālilāyā vé rī gé 'dāá."

33 Pétērō ní 'yozú kīnī, "Bá rī pi dō ápá tã ímúpi 'i ngaápi mī rj' bá gá rī sī rá drāāsīyā, má ícō mi kuú álujāni ku."

34 Yēsū ní újázú Pétērō ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó mí ní 'dini, ñinjā āndrū nōri sī, lōgúlōgú ní drī cērè 'bezú kuyé rī gé, mi ímú ma gā ca vú sī na, mi 'yo, 'i nī ma kuyé."

35 Pétērō ní gōzú újázú kīnī, "Má ícō 'yoó kīnī á nī mi kuyé 'dini ku, 'bá ūdrā mí be trú." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ā urukō cérè átaki nyo sū Pétērō ní átá rī tñj.

*Yēsū zj Múngú rī Gētēsēmānī gé.
(Mārākō 14:32-42; Lúkā 22:39-46)*

36 Kúru Yēsū ní 'dezú mʉzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be vūrā ī ní zjī Gētēsēmānī rī gé 'dāá, ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími úrikí 'dìgè, ma drī mʉ Múngú rī zj." 37 Jj Pétērō rī, āzini Zēbēdayō enjijjī Yōkōbū pi Yūwánī be mʉzú 'i vūgá sī ìndī. Ìzāngā í'dó fī èjī ní agá ambamba. 38 Ìri ní 'yozú kīnī, "Ízāngā nō má èjī drādrā ē tị řšú. Ìmi adrikí 'dìgè, lē ìmi adrikí mī be mgbō."

39 Yēsū kã mʉvú vūgá mādā, ìri ní kūmūcí ūtjzú, 'i drj řjzú vūgá, ìri ní Múngú rī zizú kīnī, "Má Ètèpi, ícō dō rá, mí ku ma rii ìzāngā nyaá nōni ku. 'Bo lē tã rī ā nga 'i sū mí èjī ní lēé rī tñj, ā adri sū má ní lēé rī tñj ku."

40 Yēsū kã 'i újā gōó vulé ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá na rī pi vūgá 'dāá, řšú kōpi rī ú'dú ko. Ìri ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Ími ícókí nyo adrii caá sã álu mí be mgbō ku? 41 Lē ìmi adrikí mí be mgbō, ìmi zikí Múngú rī, tã ūnjī ā ū'bī rī ìmi ku. Ìmi èjī lē kōdō Múngú rī zjī rá, 'bo rj' bá gá, ìmi mūnyámūnya."

42 Yēsū ní gōzú mʉzú Múngú rī zizú djī, ìri ní 'yozú kīnī, "Má Ètèpi, 'i 'dú dō ìzāngā nōri má rj' bá gá sī kuyé, múké ni, lē má nya ìzāngā rī mʉzú íyī, tã mí èjī ní lēé rī ā nga 'i íyī."

43 Yēsū kã gōó ímú, řšú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi koki ú'dú kpilíkplí, ā'diātāsīyā ú'dú rī nō kōpi ē mī ambamba. 44 Vú na ní

§ 26:28 26:28 'Dìri mávé āri má ní ùndī ruzú 'bá kárakará pi be rī: Ári 'dìri 'bá rī pi vé ùnjikānyā ūjī, ìri sè kōpivé ùndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísèrélé vé rī pi rikí tị, āzini ndrjī zāá Múngú ní rōbōñō rú, ā ūjī rī ívé ùnjikānyā, ī adrikí rī ule. Rōbōñō ī ní zāá 'dìri í'da Yēsú vé drāngará pejī alambaku sigé sū Kābilō Mvā Múngú vé rī tñj rī. Ári Yēsú vé dáapi rōbōñō rú 'dìri, ìri 'bá cérè Ìri è'yj' bá gí rī pi trū ívé ùnjikānyā agāsī. 'Í lā Wūngará 24:8; Lēvjtjka 16:11-19; Mārākō 14:24; Eberé 9:15-22. 26:31 26:31 Zākāriyā 13:7

gé, gō kpá kōpi kuú 'dīgē, 'de muų Múngú ri zīj ĩri ní té zīj drīdrī rī tñj.

⁴⁵ ĩri ní 'i újázú ĩgōzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi drī rī ú'dú rī koko, āzini ĩmi ri āndé vu? Īmi ndrekī, sá rī icá ĩnyinjá gī, ĩ ímú 'Bá Mvā ri ru sē 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rī pi drīgē. ⁴⁶ Īmi íngákí uru, 'bá mukí! 'Bá lēepi má ũli 'beepi rī icá ĩnyinjá gi!"

Yēsū vé rungará

(*Mārākō 14:43-50; Lúkā 22:47-53; Yūwānī 18:3-12*)

⁴⁷ Yēsū ká rīi átá, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá mudrī drī ní ĩrī rī pi vé ālu Yúdā ní icázú, 'bá bītríká ímúkú vú ní gé sī, kōpi céré ĩlī āco āco ní pi be ĩ drīgē sī, āzini túré pi be ĩ drīgē sī. Atala atala rī pi drīgē rī pi, āzini 'bá drīkoma rú rī pi be ĩpēkí 'bá 'dī' 'bée ímúzú ní. ⁴⁸ Yúdā lū kōpi ní tá rī drīdrī kīnī, "Má u'de dō 'bá rī eziĭ bēdrī sī, ágó rī adriipi 'dī, ĩmi rukī ĩri." ⁴⁹ Kúru Yúdā ní muųú Yēsū vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú, "Īmbápi, mōdó mí ní!" ĩri ní kúru Yēsū ri u'dezú eziĭzú bēdrī sī.

⁵⁰ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ūndīgó, mí ímú gī, 'i 'o tá mí ní lēé 'oó rī."

Āgō uruko' 'bée ní kúru ímúzú Yēsū ri u'dezú ruųú. ⁵¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi vé ālu ní ívé ĩlī āco rī ĩnjézú, ĩri ní átálágú āmbúgú rī vé ātī' 'bá ē bī gazú mvóru 'dezú vúgá 'dāá.

⁵² Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í su mívé ĩlī āco rī gōó ívé vūrā gé 'dāá ũzi. 'Bá céré āngú ú'dī 'bá drā' 'bée ĩlī āco sī rī pi, ĩ kpá ímú kōpi ú'dī ũdrā ĩlī āco sī. ⁵³ Mí ũsū má ícō má Ātēpi rī zīj, ícō má ní mālāyiká ē'dī 'dī' 'bée ngúlumú mudrī drī ní ĩrī ĩpēé ímú má ízā koó ú'dikiriŋá nōgó ku. ⁵⁴ 'Bo ā 'o dō tá rī 'dīni, tá Búkū Múngú vé rī ní átá 'dīri ā nga rī 'i fūú tī ní gé ngóni?"

⁵⁵ Sā 'dāri gé, Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, "Īmi ri ímú ĩlī āco āco ní pi be, túré be, ĩmi lēkí ímú ma ruųú, ĩmi ũsúkí ma 'bá ũnjī riipi ē'dī 'dīipi 'bá āngú ruųúpi ní pi be ní? Ú'dú céré, ā ri 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gé 'dāá, 'bo ĩmi rukī ma kuyé. ⁵⁶ 'Bo tá 'dīri nga 'i 'dīni, tá nēbī rī pi ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūú tī ní gé bēni." Kúru 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní ngazú āpázú 'dīisī rá, kuki Yēsū ri kú ó'dúkūlēgūsī.

Yēsū tu pá Yāhūdī tā lī' 'bá rī pi endreĭtī gé

(*Mārākō 14:53-65; Lúkā 22:54-55, 63-71; Yūwānī 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ 'Bá Yēsū ri ru' 'bá rī pi ní Yēsū ri jīzú muųú Kāyáfā vé āngá 'dāá, Kāyáfā ri átálágú āmbúgú. 'Bá tājmbj ímbá' 'bá rī pi, ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi be, kōpi ri ĩ ímú ĩrivé āngá 'dāá. ⁵⁸ 'Bo Pétērō 'de

muųú Yēsū vúgá sī, kōpi rikí muųú āsāmvú sī, cimgbá ĩri ní cazú átálágú āmbúgú rī vé bóró gé 'dāá. ĩri ní fizú bóró agá 'dāá, ĩri ní urízú 'bá āngú ũtē' 'bá rī pi be trū, lē tēé ndreé dō tá Yēsū vé rī ā ũđū ĩri adri ngóni.

⁵⁹ Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá tā lī' 'bá rī pi be, kōpi lēkí tá ũnjō vé ní ndāá ĩsú Yēsū ru' 'bá gá, ĩ 'dīkí ri ĩri drāá rá. ⁶⁰ 'Bá kárakará ā átákí dō tá rī ũnjō sī Yēsū ru' 'bá gá drāāsiyā, kōpi ĩsúkí tá āzi ĩ ní ícózú Yēsū ri 'dizú ní kuyé.

Ūđū ní gé, 'bá ĩrī pi ímúkí pá tuú, ⁶¹ kōpi kīnī, "Ágō 'dīri 'yo āndúrú kīnī, "Ma Jó Múngú vé rī ũsū vúgá, ma gō sī ú'dú na agá." "

⁶² Átálágú āmbúgú rī ní íngázú pá tuú uru sī, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Tā āgō 'dī' 'bée ní rīi ũmbīi mí drīgē kárakará 'dī' 'bée, 'i 'yo átángá mí tī gé sī ku āsī?" ⁶³ 'Bo Yēsū újī 'i kīri.

Átálágú āmbúgú rī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í sō ũyō Múngú adriipi ídri rú rī endreĭtī gé, 'i lū 'bá ní, mí Kúrisítō Múngú Mvópi 'i?"

⁶⁴ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Tā mí ní átá 'dīri piĭrī. Ādarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ma 'Bá Mvā 'i, ũmvúlésī ĩmi ímú ma ndre, ma úri Múngú Ūkpō 'Dīpa vé drī ēndēpi gé, ma ĩgō ímú 'bū gé 'dāási vúgá nōó ĩrībīti agāsī."

⁶⁵ Átálágú āmbúgú rī ā 'a ve ũnjī ũnjī, ru ívé bōngó āsīi, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ágō nōri ide Múngú ri! Ngá 'bá ní 'bá āzi lēzú ē ímú ágō 'dīri vé tá ũlūri rī ā'di? ĩmi yīkí tá ágó rī ní Múngú rī idezú rī gí. ⁶⁶ ĩmi lēkí á līkí tá drī ní gé íngóni?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Ágō 'dīri, lē ā 'dīkí ĩri drāá rá."

⁶⁷ Kōpi ní tūsú ũwézú endreĭtī ní gé, kōpi ní 'dezú ĩri ũgbázú. Ūruko' 'bée ní ĩri usazú. ⁶⁸ Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Kúrisítō, mí ámá, ā'di gbá mí ní?"

Pétērō gā Yēsū ri sī

(*Mārākō 14:66-72; Lúkā 22:56-62; Yūwānī 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Sā 'dāri gé, Pétērō úri kuú āmvé jó rizú tá līzú rī ā bóró gé 'dāá, mvá ũkú āzi ātī' 'bá rú ní ní ímúzú, ĩri ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Īmi rikí āndúrú adrii Yēsū adriipi Gālīlāyāgú rī be trū."

⁷⁰ Pétērō ní gázú 'bá rī pi endreĭtī gé 'dīgē kīnī, "Á nī kuyé mí dō ri tá ngōri átá!"

⁷¹ Kúru Pétērō ní 'dezú muųú kání rī vé kēētīlē gá 'dāá, mvá ũkú āzi ní ĩri ndrezú, mvá ũkú rī ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ágō nōri, kōpi rikí āndúrú adrii Yēsū Nāzēretāgú rī be trū."

⁷² Pétērō gō kpá gāá dīj, ĩri ní ũyō sōzú kīnī, “Á nī mā ágō ‘dĩri kuyé!”

⁷³ Kā adrii mādā, vudrj ni gé, ‘bá urukọ/bée pá tu/bá ‘dālē rī pi ní ímúzá Pétērō vúgá nōó, kōpi ní ‘yozú kīnī, “‘Bá nĭkí rá, mi ‘bá ‘dĩ/bée vé ógúpì. Ù’dúkọ mí ní rizú átázú rī lū ‘bá ní kīnī, mi Gālíláyágú.”

⁷⁴ Pétērō ní ‘i trizú ũgōgōlē rú kīnī, “Múngú á sē má ĩsú drīlē ũnjī, á nī mā ágō ‘dĩri kuyé.”

Koro lōgúlōgú ní cērē ‘bezú. ⁷⁵ Pétērō ní tā Yēsū ní ándúrú ‘yoó ‘í ní, “Lōgúlōgú ní drī cērē ‘bézú kuyé rī gé, mi ma gā ca vú na” ‘dāri ā tā ígázú. Kúru Pétērō ní fúzú mužú ámvé ‘dāá, ĩri ní ‘i’dózá ngozú mádrā mádrā rú.

27

Jíkí Yēsū rí Pílátō ẹndrẹtj gé

(Mārākō 15:1; Lúkā 23:1-2; Yūwānī 18:28-32)

¹ Ūbútj kūnjikūnjī, atala atala rī pi drīgē rī pi, ‘bá ambugu rī pi be cērē, úmúkí tj trú, kōpi lēkí ā ‘dĭkí Yēsū rí drāá rá. ² Kōpi ũdrōkí ĩri, jíkí ĩri mužú Pílátō ẹndrẹtj gé,* Pílátō rí gávānā.

Yūdā vé drāngárá (Ezj 1:18-19)

³ Yūdā Yēsū ā ũlī ‘beépi rī kā ndree lĭkí Yēsū vé tā, lēkí ĩri ‘dĭj’dj, tā rī sē ĩri ní ízāngā ámbúgú, ĩri ní mŭfēngā fĭfĭ pŭkú na rī újázú gōzú atala atala rī pi drīgē rī pi ní ‘bá ambugu rī pi be. ⁴ ĩri ní ‘yozú kīnī, “Á ‘o ũnjĭkānyā ‘bá tā ũnjĭ ‘oópi kuyé ní ā ũlī ‘bezú.”

Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Tā ‘dĩri adri tā ‘bávē ní ku, tā ‘dĩri mí pá tu tĭ ní gé nī.”

⁵ Yūdā ní mŭfēngā rī ‘bezú ‘í drīgē sĭ Jó Múngú vé rī agá ‘dāá, ĩri ní ‘dezú mužú ‘i ‘yĭzú bāákú sĭ.

⁶ Atala atala rī pi drīgē rī pi ní mŭfēngā fĭfĭ rī pi u’dúzú, kōpi ní ‘yozú kīnī, “Tāímbj ā’yĭ ku ĩ ní mŭfēngā ‘dĩri ‘bázú jó ĩ ní rizú mŭfēngā ‘bázú rĭ agá, ā’diātāsĭyā mŭfēngā ‘dĩri dākí ānĭ ārĭ gĭ.” ⁷ Kōpi ũsŭkí kīnī, mŭfēngā ‘dĩri sĭ, lē ā jekĭ vŭrā ānĭ, ‘bá ímŭ ‘bá jākā rú rĭ pi kádó ũdrāá, ā sĭkĭ rĭ kōpĭvé ávŭ ānĭ. ⁸ Cĭmgbá āndrŭ sĭ, zĭkĭ vŭrā rĭ ā rŭ, Vŭrā Ārĭ vé nĭ. ⁹ Tā ótŭj nĕbĭ Yērēmĭyā ní ‘yoó rĭ, nga ‘i fŭú tĭ ní gé gĭ kīnī, “Kōpi ‘dŭkĭ mŭfēngā fĭfĭ pŭkú na, ‘bá Īsērélē vé rĭ pi kīnī ‘bá rĭ rŭ dō ĩri gĭ, ĩ mŭfēngā ‘dĩri sē ĩri ní. ¹⁰ Mŭfēngā rĭ sĭ, kōpi jekĭ vŭrā ‘bá rĭipi ũrŭtĕ ũdrĭ gbĭzú ní vé ní ānĭ, sŭ Ūpĭ ní ẹzĭj má ní rĭ tĭnj.”

Pílátō rí Yēsū rí uzĭj

(Mārākō 15:2-5; Lúkā 23:3-5; Yūwānī 18:33-38)

¹¹ Yēsū kā pá tuú gávānā Pílátō ẹndrẹtj gé ‘dāá, Pílátō ní ĩri zĭzú kīnī, “Mí nyo ‘bāgú Yāhŭdĭj rĭ pi vé rĭ?”

Yēsŭ ní újázú ĩri ní kīnī, “Tā rĭ mí ní ‘yoó gĭ ‘dĭ.”

¹² Atala atala rĭ pi drīgē rĭ pi, ‘bá ambugu rĭ pi be, kōpi kā ĩri tōó, Yēsŭ zĭ ‘í tĭ átángá ‘yozú kuyé. ¹³ Pílátō ní ĩri zĭzú kīnī, “‘Í yĭ tā ‘bá rĭ pi ní rĭi ‘yoó mí rŭ ‘bá gā ũnjĭ ‘dĩri kuyé?” ¹⁴ ‘Bo Yēsŭ újā ĩri ní átángá ālunānĭ kuyé, sē gávānā ní āyāngárá.

Lĭkí Yēsū vé drāngárá ā tā

(Mārākō 15:6-15; Lúkā 23:13-26; Yūwānī 18:39-19:16)

¹⁵ Mērē gávānā vé rĭ gé, kádó rĭi Ūmŭ Múngú ní Ełĭzú Jó tĭ gé sĭ rĭ nyaá, ‘bá bĭtrĭkā rĭ pi ‘bá ĩ ní ũ’yĭ kuú jó āngŭ ũ’yĭzú rĭ agá rĭ pi vé álu ipĕ, ĩ rĭ oyu ĩfŭ ámvé. ¹⁶ Sā ‘dāri gé, ágó āzi rŭ be kuŭpĭ tā ũnjĭ sĭ ní ‘yĭkĭ ĩri kú jó āngŭ ũ’yĭzú rĭ agá ‘dāá, ágó rĭ ā rŭ Bārābā ‘i. ¹⁷ ‘Bá bĭtrĭkā rĭ pi ká ĩ úmú Pílátō vé āngá ‘dāá, Pílátō ní kōpi zĭzú kīnī, “‘Imi lēkĭ má oyu ĩmi ní ā’di rĭ sēé? Má oyu Bārābā rĭ sēé, dōku má oyu Yēsŭ ĩ ní zĭj Kúrĭsĭtō rĭ sēé?” ¹⁸ Pílátō nĭ rá ‘yozú kīnī, Yāhŭdĭj ambugu rĭ pi ĩjĭkĭ Yēsŭ rĭ ‘í ẹndrẹtj gé nōó, ā’diātāsĭyā kōpi ‘bākĭ ẹsĭ ũnjĭ Yēsŭ drĭgē.

¹⁹ Pílátō ká ũrĭ ívé lŭpá tā lĭzú rĭ drĭgē, ũkú ní ní ũ’dúkọ pĕzú vŭ ní gé ‘dāá kīnī, “Ágó tā ũnjĭ ‘oópi kuyé ‘dāri, ā ‘okĭ ĩri ũnjĭ ku, ĩnĭjā āndrŭ rĭ sĭ, urobĭ ũbĭ ma ĩrĭvé tā sĭ, má ẹsĭ ĩsŭ ānĭ ízāngā ambamba.”

²⁰ ‘Bo atala atala rĭ pi drīgē rĭ pi, ‘bá ambugu rĭ pi be, rĭkĭ ‘bá bĭtrĭkā rĭ pi ẹ drĭ úcĭ kīnī, kōpi ā ‘yokĭ, ā oyuĭkĭ Bārābā rĭ áyu, ā ‘dĭkĭ Yēsŭ rĭ drāá rá.

²¹ Kúru gávānā Pílátō ní ‘bá bĭtrĭkā rĭ pi zĭzú kīnī, “‘Bá ĩrĭ ‘dĩ/bée ásámvú gé, ĩmi lēkĭ má oyu ĩmi ní ā’di rĭ sēé?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Mí oyu Bārābā rĭ áyu.”

²² Pílátō ní kōpi zĭzú kīnī, “Kúru Yēsŭ ĩ ní zĭj Kúrĭsĭtō ‘dĩri, má ‘o ĩrĭ ā’di rŭ?”

Kōpi ní cērē újázú kīnī, “Á gbākĭ ĩri pĕtĭ alambaku sígĕ!”

²³ Pílátō ní kōpi zĭzú kīnī, “‘Āsĭ? Tā ũnjĭ ĩri ní ‘oó rĭ ā’di?”

Kōpi gōkĭ ó’ŭ’ ũ’dúkọ be urŭ ‘dāá kīnī, “‘Á gbākĭ ĩri pĕtĭ alambaku sígĕ.”

²⁴ Pílátō kā ndree tā āzi ‘í ní ícó ‘oó ní ‘dāáyo, ‘bá rĭ pi lēkĭ íngá mgbārāsĭ, ĩri ní yĭj ‘i’dúzú ‘í drĭ ũjĭzú ‘bá bĭtrĭkā rĭ pi ẹndrẹtj gé ‘dĭgē. ĩri ní ‘yozú kīnī, “Ágó

* 27:2 27:2 Jíkí ĩri mužú Pílátō ẹndrẹtj gé: Kōpi jíkí ĩri mužú Pílátō ẹndrẹtj gé, ā’diātāsĭyā kōpi ũkpō ákō ‘bá ‘dĭzú, ‘yĕná gávānā Rómā vé rĭ ũkpō be ‘bá ‘dĭzú ní. 27:10 27:10 Zākārĭyā 11:12-13; Yērēmĭyā 19:1-13; 32:6-9

nōri vé āri, tā ni adri má drǐgé ku, tā ni ri adri ĩri drǐgé!”

25 ‘Bá rǐ pi ní céré újázú kǐnǐ, “Írivé āri, tā ni ā adri ‘bá drǐgé, āzini ‘bávé anjǐná rǐ pi drǐgé!”

26 Kúru Pilátō ní Bārābā ri oꝑuzú. ĩri ní táĩmbǐ sēzú ívé āngáráwá rǐ pi ní, kōpi ā úgbákǐ Yēsũ ri, kōpi ā gbákǐ ĩri peṭi alambaku sígé.

Āngáráwá rǐ pi injákǐ Yēsũ ē drǐ (Mārākō 15:16-20; Yūwānǐ 19:2-3)

27 Kúru gávānā Pilátō vé āngáráwá rǐ pi ní Yēsũ ri jǐzú mužú vūrā ívé rǐ gé ‘dāá, kōpi ní āngáráwá rǐ pi úmúzú céré, kōpi trakǐ ĩ Yēsũ ā gārā gá sǐ kúrū. 28 Kōpi njeki ĩrivé bōngó akoóko rǔkǔ rǐ rǔ‘bá ni gé sǐ, kōpi sukǐ bōngó ika āco ni† rǔ‘bá ni gé, 29 kōpi údékǐ úcékúcé suú drǐ ni gé kǔlā rǔ. Kōpi ‘bákǐ túré ĩrivé drǐ ěndépi gé, kōpi útǐkǐ kǔmúci ĩri ěndreṭǐ gé, kōpi ní ĩri ē drǐ injázú ‘yozú kǐnǐ, “‘Bāgú Yāhúdǐ rǐ pi vé rǐ, ‘bá ĩnjǐkǐ mi rá!” 30 Kōpi úwékǐ tǔsú rǔ‘bá ni gé, kōpi í‘dúkǐ túré ĩri drǐgé rǐ, rikǐ ĩri ē drǐ úgbāá ānǐ.

31 Kōpi kǎ ĩri ē drǐ injá, kōpi ní bōngó akoóko rǔkǔ rǐ njezú rǔ‘bá ni gé sǐ, kōpi gōkǐ ĩrivé bōngó suú ĩri rǔ‘bá gá ‘dāá ũzi. Kúru kōpi ní ĩri jǐzú mužú, ā mukǐ rǐ ĩri gbāá peṭi alambaku sígé.

Gbákǐ Yēsũ ri peṭi alambaku sígé (Mārākō 15:21-32; Lúkā 23:26-43; Yūwānǐ 19:17-27)

32 Kōpi kǎ rií ‘deé mužú, kōpi cakǐ ágó āzi ĩsú, ágó rǐ íbǐ ímú Kūrénē gelésila, ágó rǐ ā rǔ Sǐmónā ‘i. Kōpi mikǐ ágó rǐ peṭi alambaku Yēsũ vé rǐ ‘duú mužú. 33 Kōpi ní cazú vūrā ĩ ní zǐjǐ Gōlōgótá rǐ gé ‘dāá, (Gōlōgótá vé íffǐ, vūrā drǐ kǒlǒmgbó vé ni). 34 Kōpi ní vǐnyō usazú ngá dráapi úkengeljǐ ní sǐ, sēzú Yēsũ ní, ā mvu, Yēsũ kǎ ngá rǐ ‘bǐjǐ, gā mvugá sǐ. 35 Kōpi kǎ ĩri gbāá peṭi alambaku sígé ‘dāá gǐ, kōpi ‘bekǐ ĩrivé bōngó jèké sǐ, awakǐ ĩ ní. 36 Kúru kōpi ní úrízú vūgá, kōpi tékǐ rií ĩri ndreé.

37 Kōpi sikǐ tā ĩ ní ĩri tǒzú rǐ gbāá ĩri drǐlé gá uru ‘dāá, kōpi sikǐ tā rǐ ‘dǐni, ‘DĪRI YĒSŪ, ‘BĀGŪ YĀHŪDĪ Rǐ PI VÉ Rǐ. 38 Gbákǐ ũgǔ‘bá ĩrǐ peṭi alambaku sígé Yēsũ be trǔ, gbákǐ āzi rǐ ĩrivé drǐ ěndépi gelésila, āzi rǐ ĩrivé drǐ ĩjǐ gelésila. 39 ‘Bá ri‘bá elǐ‘bá elǐ elǐ rǐ pi rikǐ ĩri ú‘dāá, kōpi rikǐ ĩ drǐ yaá ĩri idezú ānǐ, 40 kōpi rikǐ ‘yoó kǐnǐ, “Mǐ ándúrú ‘yoópi, mi Jó Múngú vé rǐ ĩjānyā, mi gō sǐ ũ‘dǔ ni agá rǐ, mi dō Mvǎ Múngú

vé ni, ‘í pa mi! Mǐ ísǐ peṭi alambaku rǐ sígé sǐ vūgá nōó.”

41 Atala atala rǐ pi drǐgé rǐ pi, ‘bá táĩmbǐ Mósé vé rǐ ĩmbá‘bá rǐ pi, āzini ‘bá ambugu rǐ pi, rikǐ kpá Yēsũ ē drǐ injá. 42 Kōpi kǐnǐ, “Ídrǐ ‘bá urukǒ‘bée rá píri, ‘bo ídrǐ ‘i ngǔlǔpi ku āsǐ? ĩri dō ‘bāgú ĩsērélē rǐ pi vé ni, ē ísǐ peṭi alambaku rǐ sígé sǐ vūgá nōó, kúru ‘bá ĩri ě‘yǐ rá. 43 ‘Bá ívé eṣǐ céré Múngú drǐgé. Lē Múngú ē ídrǐ ĩri, dō Múngú lē ĩri rá, ā‘diātāsiyā ‘yo ‘dǐni kǐnǐ, ‘Ma Mvǎ Múngú vé ni.” 44 Ūgǔ‘bá ĩ ní gbāá ĩri be trǔ rǐ pi rikǐ kpá ĩri ē drǐ injá ĩndǐ.

Yēsũ vé drāngará (Mārākō 15:33-41; Lúkā 23:44-49; Yūwānǐ 19:28-30)

45 Í‘dózu útǔ mgbǐmgbǐ gé ‘dǐgé, cazú sá na ũndrēgá vé rǐ gé, āngú rǐ bǐ nǐj kúu cǐcǐ. 46 Kǎ muꝑ caá sá na gá, Yēsũ ní trezú ũ‘dúkǒ be uru ‘dāá kǐnǐ, “‘Elóyǐ, ‘Elóyǐ, lámā sǎbākātánǐ?” Íffǐ ní kǐnǐ, “Múngú mávé rǐ, Múngú mávé rǐ, ngá mí ní ma adizú rǐ ā‘dǐ?”

47 ‘Bá pá tu‘bá ‘dǎlé rǐ pi kǎ tā ĩri ní ‘yoó rǐ yǐjǐ, kōpi kǐnǐ, “ĩri ri ‘Ēliyá rǐ zǐ.”

48 Koro kōpi āsámvu gé ‘dǐgé, ‘bá ālu ní njuzú lífá í‘dúzu, ĩri ní suzú vǐnyō údrápi gǐ ní agá, ĩri ní suzú peṭi sígé, ĩri ní suzú mužú Yēsũ vūgá uru ‘dāá, Yēsũ ā mvu. 49 ‘Bá rǐ pi urukǒ‘bée kǐnǐ, “Í kukǐ ĩri ǒ‘dúkǔle, ‘Ēliyá rǐ dō ímú ĩri ídrǐ rá.”

50 Yēsũ gō tree dǐjǐ ũ‘dúkǒ be uru ‘dāá, ĩrivé ĩndrǐ ní kúru fúzú.

51 Sǎ ‘dǎri gé, bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rǐ ā ‘a elǐzú rǐ† āsǐ ‘í ĩrǐ, í‘dózu uru ‘dāá, cǐmgbá vūgá nōó. Nyǒkǔ rǐ aya ‘í dǐngǐdǐngǐ, ĩrá rǐ pi undakǐ ĩ kpélékpélé. 52 ‘Bǐ avǔ sǐzú rǐ pi zǐkǐ ĩ tǐ kǐ mgbó, ‘bá kárakará Múngú ri ě‘yǐ‘bá, ũdrǎ‘bá gǐ rǐ pi, ingakǐ kōpi gōó idri rú ũzi. 53 Kōpi ífúkǐ ‘bǐ rǐ pi agásǐ ámvé. Yēsũ kǎ íngá gōó idri rú gǐ, kōpi ‘dekǐ mužú kǔrǔ uletere Yērúsálēmá vé rǐ gé ‘dāá, kōpi í‘dakǐ ĩ ‘bá kárakará pi ěndreṭǐ gé rá.

54 Ūgalaku rǐ pi ívé āngáráwá Yēsũ ri útē‘bá rǐ pi be, kōpi kǎ āngú ‘i ayaápi dǐngǐdǐngǐ ‘dǐri ndreé, sē kōpi ní ũrǐ ambamba, kōpi kǐnǐ, “Ádarú ágó nōri Mvǎ Múngú vé ni!”

55 Ūkú kárakará tukǐ pá kúu rárá rú, kōpi tékǐ nyo rií ndreé. Ūkú ‘dǐ‘bée íbíkǐ ímú Yēsũ be trǔ āngú Gǎlǐláyá vé rǐ gálésila, kōpi lēkǐ Yēsũ ē izá koó. 56 Kōpi āsámvu gé ‘dāá, ‘bá rǐ Mǎriyā Mǎgǎdélēnā

† 27:28 27:28 Bōngó ika: ‘Bāgú rǐ pi ri bōngó ika su. 27:46 27:46 Sǎwǔmá 22:1 ‡ 27:51 27:51 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rǐ ā ‘a elǐzú rǐ: Bōngó ‘dǐri elǐkǐ Vūrā Uletere rǐ pi āsámvu Vūrā Uleteretere rǐ be rǐ ānǐ. Átalágú āmbúgú rǐ ‘yēná aga fi bōngó rǐ agásǐ Vūrā Uleteretere rǐ agá ‘dāá ní, ā‘diātāsiyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere dǐpi pǒwǔpǒwǔ rǐ agá ‘dāá. ‘Í lǎ Lǎvǐtǐkǎ 16; Mārākō 15:38; Lúkā 23:45; Ēbéré 6:19-20; Ēbéré 9:1-7.

'i, Māriyā Yōkōbū pi vé éndrēpi Yōsépā be rī 'i, āzini Zēbēdayō enjipīi vé éndrēpi sī.

Yēsū vé sīngará (Mārākō 15:42-47; Lūkā 23:50-56; Yūwānī 19:38-42)

⁵⁷ Úndrēnā 'dāri sī, Ārīmātáyōgū āzi ā'bú be ni, rú ni Yōsépā 'i, Īri ándúru 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi ni. ⁵⁸ Īri ní 'dezú mužú Pílatō vúgá 'dāá, Īri ní Yēsū vé ávū ā tā zízú Pílatō tǝ gé, Pílatō ní tǝimbǝ sēzú kīnī, ā oyuǝkǝ ávū rī sēé Īri ní. ⁵⁹ Yōsépā ní ávū rī 'duzú, Īri ní imúlúzu bōngó muké ule ni sī. ⁶⁰ Īri ní ávū rī jǝzú sǝzú ívé 'bú 'i ní gaá lúú írá agá rī agá. Īri ní írá ámbúgú ní gǝzú 'bázú 'bú rī tǝ gé, Īri ní kúru 'dezú mužú. ⁶¹ Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rī be úriki kuú 'būrēdrǝ rī ā gārā gá, kōpi tēki rīi ndreé.

'Bá āngū ūtē'ba rī pi riki 'būrēdrǝ rī ūtēé

⁶² Kā mužú adrii drǝ 'dīni, ú'dú Sābātā vé rī gé, atala atala rī pi drǝgé rī pi, Fārūsī rī pi be, kōpi ní 'dezú mužú Pílatō vúgá 'dāá. ⁶³ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú 'bávė rī, 'bá ígákǝ tā ágó ūnjó rú rī ní ándúru 'yoo lókǝ Īri ní drǝ adrizú idri rú rī gé 'dāri gǝ kīnī, 'Ú'dú na ā vǝdrǝ gé, ma gó íngá idri rú ūzi.' ⁶⁴ Kúru lē mí sē tǝimbǝ, ā ūtēki 'būrēdrǝ rī caá ú'dú na. 'Í 'o dō 'dīni ku, Īrivé 'bá Īri ā pámvú ūbī'ba rī pi imú Īrivé ávū ūgǝ rá, kōpi imú 'yo 'bá rī pi ní, íngá gōo idri rú gǝ. Ūnjō vúlé 'dīri, Īri imú drǝdrǝ 'dāriŠ aga rá."

⁶⁵ Pílatō ní 'yozú kīnī, "Īmi pēki āngárává rī pi mužú 'būrēdrǝ rī ūtēé sǝ Īmi ní nǝǝ gǝ rī tǝnǝ." ⁶⁶ Kúru kōpi ní 'dezú mužú 'būrēdrǝ rī ūtēzú, kōpi ní írá rī gǝzú 'bázú 'bú rī tǝ gé, kōpi ní mbízú ūdrǝ sī, kōpi ní āngárává rī pi 'bázú rizú 'būrēdrǝ rī ūtēzú.

28

Yēsū vé íngángará gōo idri rú drāngará gálésila rī

(Mārākō 16:1-8; Lūkā 24:1-12; Yūwānī 20:1-10)

¹ Ú'dú Sābātā vé rī ā vǝdrǝ gé, kā adrii Yīngā sī ū'bútǝ kǝnǝkǝnǝ, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rī be, 'dekǝ mužú 'būrēdrǝ rī ndreé.

² Koro āngū rī ní 'i ayazú đingidīngǝ, ā'diātāsīyā mālāyíkā Úpi vé rī imú 'bǝ gé 'dāásǝ, 'de mužú 'būrēdrǝ gé 'dāá, gū írá rī 'bú rī tǝ gé sǝ, úri drǝ ní gé. ³ Mālāyíkā rī vé éndrēti ógú sǝ āngū ní gaá ógú lókǝlókǝ rī tǝnǝ, Īrivé bōngó imvesirillǝ sǝ ūtǝ ní ógú rī tǝnǝ. ⁴ 'Bá 'būrēdrǝ ūtē'ba rī pi kā Īri ndreé, ūrǝ imvú kōpi ambamba, kōpi ā

rú'ba yā kpǝrǝkpǝrǝ, kōpi u'dekǝ vúgá sǝ 'bá ūdrā'ba gǝ ní pi tǝnǝ.

⁵ Mālāyíkā rī ní 'yozú ūkú 'dǝ'bee ní kīnī, "Īmi 'okǝ ūrǝ sǝ ku, á nǝ rá Īmi rī Yēsū Ī ní gbāá petǝ alambaku sǝgé rī ndā. ⁶ Yēsū rī nōgó 'dāayo, Múngú inga Īri drāngará gálésǝ gōo idri rú gǝ, sǝ ándúru Īri ní 'yoo rǝ tǝnǝ. Īmi imúkǝ vūrā Ī ní Īri 'bázú lazú rǝ ndreé. ⁷ Īmi mužǝ mbēlē lúú Īrivé 'bá Īri ā pámvú ūbī'ba rǝ pi ní kīnī, 'Íngá drāngará gálésila gōo idri rú gǝ, Īri rǝ muž āngū Gālilāyā vé rǝ gé Īmi éndrēti gé drǝdrǝ 'dǝ'đǝ, Īmi ca muž Īri ĩsǝ ndre 'dāá.' Tā má ní imú lúú Īmi ní rǝ adriipi 'dǝ."

⁸ Ūkú rǝ pi ní ngazú mužú rú'ba sǝ 'būrēdrǝ gé 'dǝisǝ rá. Ūrǝ imvú kōpi rá, 'bo āyikō fu kōpi ambamba, kōpi ní njuzú mužú tā rǝ ūlúzu Yēsū vé 'bá Īri ā pámvú ūbī'ba rǝ pi ní. ⁹ Koro Yēsū pi ní drǝ ĩsǝzú kōpi be, Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Mōdó Īmi ní." Kōpi ní imúzu Īri vúgá nōo, kōpi ní kǝmúci ūtǝzú Īri éndrēti gé, kōpi ní Īri ĩnjǝzú. ¹⁰ Kúru Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi 'okǝ ūrǝ sǝ ku. Īmi mužǝ lúú má édrǝpǝ* ní, kōpi ā mužǝ āngū Gālilāyā vé rǝ gé, kōpi muž ma ĩsǝ ndre 'dālė."

Tā 'bá 'būrēdrǝ ūtē'ba rǝ pi ní ūlúu rǝ

¹¹ Ūkú rǝ pi kǝ rǝi 'deé mužú kǝrú agá 'dāá, 'bá 'būrēdrǝ ūtē'ba rǝ pi ā urukō ní 'dezú mužú tā 'i ngaápi rǝ ūlúzu atala atala rǝ pi drǝgé rǝ pi ní cére. ¹² Atala atala rǝ pi drǝgé rǝ pi kǝ Ī umú 'bá ambuga rǝ pi be, kōpi ūsǝkǝ kīnī, lē Ī sēki mǝfēngā āmbúgú āngárává rǝ pi vé rǝ ní. ¹³ Kōpi ní 'yozú āngárává rǝ pi ní kīnī, "Īmi 'yokǝ, 'Īrivé 'bá Īri ā pámvú ūbī'ba rǝ pi imúkǝ ĩnǝnǝ sǝ, kōpi ūgǝkǝ Īrivé ávū mužú gǝ, ĩsǝ ákúde 'bá ú'dú gé.' ¹⁴ Gávānā kǝdō tā 'dǝri yǝ, 'bá muž éšǝ ní 'yo, tā āzi ícǝ ĩmǝ ĩsǝ ku." ¹⁵ Kúru āngárává rǝ pi ní mǝfēngā rǝ 'duzú, kōpi 'duki tā rǝ ngaá sǝ Ī ní lúú Ī ní rǝ tǝnǝ. Tā 'dǝri ayi Yāhǝđǝ rǝ pi āsǝmvú gé sǝ cére, ú'dógú'dógú 'dǝri Ī drǝ rǝ ūlúlu Yāhǝđǝ rǝ pi āsǝmvú gé cimgbá āndrǝ sǝ.

Yēsū ežǝ tā ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba mužrǝ drǝ ní ālu rǝ pi ní

(Mārākō 16:14-18; Lūkā 24:36-49; Yūwānī 20:19-23; Ežǝ 1:6-8)

¹⁶ Kúru 'bá Īri ā pámvú ūbī'ba mužrǝ drǝ ní ālu rǝ pi ní 'dezú mužú āngū Gālilāyā vé rǝ gé írá Yēsū ní ándúru 'yoo kōpi ā mužǝ drǝ ní gé 'dāri gé 'dāá. ¹⁷ Kōpi kǝ Īri ndreé, kōpi ní Īri ĩnjǝzú, 'bo tā 'dǝri fi urukō'bee drǝgé ālunǝni kuyé. ¹⁸ Kúru Yēsū ní imúzu ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rǝ pi vúgá nōo, Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ūkpō 'bǝ gé 'dālė rǝ, āzini vǝ drǝgé nōgǝ rǝ, sēki cére kú má

Š 27:64 27:64 Ūnjō drǝdrǝ 'dāri: Drǝkoma Yāhǝđǝ rǝ pi vé rǝ ūsǝkǝ kīnī, ūnjō drǝdrǝ rǝ, Yēsū kīnī 'i Kúrisitō 'i. * 28:10 28:10 Má édrǝpǝ: Má édrǝpǝ vé ififi, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rǝ pi.

drígé. ¹⁹ Kúru ĩmi mụkí ùlúú āngū rī pi agásí céré, 'bá rī pi ē imụkí mà pámvú ùbǐ, ĩmi sēkí kọpi ní bātízímū Ẹtẹpi ā rụ sī, Mvọpi ā rụ sī, āzini Índrí Uleteré rī ā rụ sī. ²⁰ ĩmi ímbákí tā má ní ẹzị ĩmi ní 'dírí kọpi ní, kọpi ā 'dụkí tā ni ngaánga. Ádarú ỳ'dụ céré ma adri ĩmi be trụ, cimgbá cazú ỳ'dụ ỳdụ vé rī gé."

Ū'dúkó múké Mārākó ní sū rī Tā búkú rī vé rī ā ūlūngará

Búkū 'dīri Yūwánī Mārākó* sī nī. Yēsū kā adrii Yērúsalēmā gá 'dāá, íšú ākūdē Mārākó rī drī kērimvā rú. Mārākó újā 'i ícá 'bá Yēsū ā pámvú ūbíipi nī. Vúdrī ní gé, kōpi gōkí rīí ējī ngaa Páulū be trū. Vúdrī ní gé, kōpi gōkí rīí ējī ngaa Pétēro be. Yēsū vé tā īri ní sū 'dīri agá, ūlū tā Yāhūdī rī pi ní rīí átá rī, āzini ūlū mērē Yāhūdī rī pi vé rī, kúru índré sū sī búkú 'dīri 'bá adrii 'bá Yāhūdī rú ku Yēsū rī ē'yī' 'bá gí rī pi ē izā kozú.

Búkū 'dīri agá, Mārākó ūlū tā Yēsū ní 'oó rī pi, ndē tā Yēsū ní átá tī sī rī pi rá. Búkū 'dīri agá, 'bá íšúkí láá, Yēsū 'o tā āyāzú āyāyā ní rī kárakarā, ídri 'bá kárakarā, údro índri ūnjí rī pi ūfūú 'bá rī pi drīgé sī, āzini trū 'bá rī pi ívé ūnjikānyā agásī rá. Tā īri ní 'oó 'dī' bée agá, lū 'yozú kīnī, Yēsū rī ūkpō be, íbī íngá Múngú vágá, sē 'i 'dījī drāá 'bá rī pi trūzú ívé ūnjikānyā agásī.

Mārākó ūlū tā Yēsū vé rī, āzini ūlū tā Yūwánī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rī. Ūlū tā rī pi mužú uletere cíngbá cazú ūdū gé, íšú ākūdē gbāki drī Yēsū rī peṭi alambaku sígē kuyé, búkú rī vé ūdū gé, ūlū tā Yēsū ní íngázú gōzú ídri rú drāngará gálésila rī, āzini ūlū írivé ngangará mužú 'bū gé rī vé tá.

*Yūwánī sē tī Múngú vé rī
(Mātáyo 3:1-12; Lúkā 3:1-18; Yūwánī
1:19-28)*

1 Ū'dúkó múké Yēsū Kúrisitō Múngú Mvōpī vé tā sū rī í'dó 'i 'dīnī.†

2 Nēbī‡ Ísáyā sī ívé búkú agá 'dīnī,
"Ma mávē 'bá áyúāyū ní pē mužú mí ní
drīdrī,
īri mužú mí ní lētī údé."

* : Yūwánī Mārākó: Yūwánī Mārākó pi mužú Páulū be, Bārūnábā sī Sáyipūrāsī gé, 'bo Mārākó ku ējī rī ā ngangará Pámífíliyā gá. Vúdrī ní gé, Páulū ā'yī Mārākó rī jījī mužú ī vágá sī índī kuyé. 'Bo Páulū kā adrii jó āngū ū'yizú rī agá 'dāá, īri ní Timōtéyō rī zizú, ē jījī Mārākó rī ímú 'i vágá, † ízā koó. † í lā Eǵí 12:25; Eǵí 15:37-39; 2 Timōtéyō 4:11. † 1:1 1:1 Yēsū Kúrisitō: Rū Yēsū 'dīri vé ífífi, Múngú rī 'bá paapi rī. Kúrisitō rī 'bá ī ní ūdu dāá drī ní gé, lūzú kīnī Múngú ípē īri adrii 'bāgú rú. Eberē tī sī Kúrisitō rī ī zī Māsīyā. † í lā Yūwánī 1:41. ‡ 1:2 1:2 Nēbī: Múngú rī ívé tá átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru írivé ū'dúkó rī ūlū 'bá rī pi ní. 1:2 1:2 Máláki 3:1 1:3 1:3 Ísáyā 40:3 § 1:4 1:4 Bātízimū: Ī rī 'bá rī pi ní bātízimū sē lūzú kīnī, kōpi újákí ējī ívé ūnjikānyā agásī gí, kōpi ē'yīkí Múngú rī gí.

* 1:8 1:8 Índri Uletere rī: Índri Uletere rī Índri Múngú vé ní. Búkú Múngú vé rī kīnī, Eṭēpī rī Múngú 'i, írivé mvá Yēsū rī Múngú 'i, āzini Índri Uletere rī Múngú 'i. Eṭēpī rī, Mvōpī rī, āzini Índri Uletere rī, kōpi Múngú ālu. † í lā Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Eǵí 5:3-4. † 1:13 1:13 Sātānā: Sātānā rī ádróko, īri āmbúgú índri ūnjí rī pi drīgé, gá tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídro īri 'bū gé 'dāási. † í lā 'dangará 12:7-9. ‡ 1:13 1:13 Málāyikā rī pi: Málāyikā rī pi índri, kōpi rī adrii Múngú be 'bū gé 'dālē, kōpi rī 'bá áko. Múngú rī sá āzi sī kōpi ípē ímú vū drīgé nōó ū'dúkó múké ívé rī ūlū 'bá rī pi ní.

3 "Ū'dúkó 'bá āzi vé ní rī ó'ú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá kīnī,

'Īmi údéki lētī Úpí ní,
'Īmi útúki lētī Īrivé rī ā adrii pīrī.' "

4 Yūwánī ní kúru ífúzú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá, īri ní rizú tī sēzú 'bá rī pi ní kīnī, "Īmi újákí ējī, Īmi kuki ūnjikānyā ānī, Múngú ā trū rī ní ímivé ūnjikānyā agásī rá. Īri ní 'dezú rizú 'bá rī pi ní bātízimū§ sēzú." 5 'Bá rī pi ní ímúzú āngū Yūdáyā vé rī agásī, āzini kūrū Yērúsalēmā vé rī agásī céré Yūwánī vágá nōó. Kōpi ní ívé ūnjikānyā ūlūzú, Yūwánī ní kōpi ní bātízimū sēzú yījī āmbúgú dīpi dīdī Yáridénī agá 'dāá. 6 Bōngó Yūwánī ní suú rī, údéki kámilō ā 'bí. 'Yī gō lā' 'bú rú ní 'i úpīlē gá, Īrivé ānyāngā rīi nyaá rī, úmbí, āzini ōnyú ásé agá rī. 7 Yūwánī ní áyúzú 'bá rī pi ní kīnī, "Bá āzi rī ímú má vúdrī gé 'dī' dī, Īri ūkpō be ambamba, ndē ma ūkpō sī rá, má ícá ōvūjū írivé ngá pá gá ā bāá oyuú bá ku. 8 Á sē Īmi ní bātízimū yījī sī, 'bo īri ímú Īmi ní bātízimū sē ūkpō Índri Uletere rī* vé rī sī."

*Yūwánī sē Yēsū ní bātízimū
(Mātáyo 3:13-17; Lúkā 3:21-22)*

9 Lókí 'dāri gé, Yēsū ímú Nāzērētā gálésila, Nāzērētā rī āngū Gálíliyā vé rī agá. Yūwánī ní bātízimū sēzú Īri ní yījī Yáridénī agá 'dāá. 10 Yēsū kā rīí ífūú yījī rī agásī, ndre 'bū zī 'i kú mgbo. Índri Uletere rī ní íšízú ímúzú sū āmámū tñjī, úrízú drīgé ní gé. 11 Kúru ū'dúkó ní íkúzú 'bū gé 'dāási kīnī, "Mí Mvā mávē ní, á lē mí ambamba, ma āyīkō sī mí sī."

*Sātānā ū'bī Yēsū rī
(Mātáyo 4:1-11; Lúkā 4:1-13)*

12 Índri Uletere rī ní Yēsū ē tī pēzú mužú mbēlējā āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá.

13 Yēsū mužú adrii āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá ū'dú pūkú sū, Sātānā' rī Īri ū'bījī ásé agá 'dāá. Fī mužú adrii 'á á sé agá rī pi āsámvú gé, 'bo málāyikā rī pi‡ ríkí Īri ūtēé ní.

Yēsũ vé ẽzi í d'óngará
(Mātáyo 4:12-17; Lúkã 4:14-15)

¹⁴ Kã Yũwãní ri 'beé jó ängũ ü'yizú rĩ agã 'dáã gí, Yēsũ ní 'dezu mužú ängũ Gãliláyã vé rĩ gé, ĩri ní ú'dũkó múké Múngú vé rĩ ũlüzú mužú. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Mãlungã Múngú vé rĩ icã ĩnyĩnã gĩ, ĩmi újãkĩ ẽsĩ, ĩmi ẽ'yĩkĩ ú'dũkó múké má ní ũlũú nõri."

'Bã Yēsũ ní í dó zĩj drĩdrĩ ĩmũ í pãmvũ ũbũ rĩ pi
(Mātáyo 4:18-22; Lúkã 5:1-11)

¹⁶ Yēsũ kã rĩĩ ẽcĩ yĩĩ bãlãlã Gãlliláyã gãrã gã sĩ, ĩri ní 'bã ĩrĩ ĩ'bĩ 'be'bã ní pi ndrezú, 'bã rĩ Šĩmõnã pi ẽdrĩpi Ändëréyã be, kõi pi rĩ ĩ'bĩ 'be ĩmbã sĩ. ¹⁷ Yēsũ ní 'yozú kõi ní kĩnĩ, "Ĩmi ĩmũkĩ mã pãmvũ ũbũ, mã sã ĩmi ĩmũ 'bã ĩsã ĩjĩ mã ní sũ ĩmi ní ĩ'bĩ 'beé rĩ tĩnĩ." ¹⁸ Koro kõi ní ĩvã ĩmbã kuzú, kõi ní 'dezu mužú Yēsũ vugã sĩ.

¹⁹ Yēsũ kã 'i útrú mužú drĩdrĩ, ĩri ní Zëbëdáyõ enjĩpĩ Yökõbũ pi ndrezú ẽdrĩpi Yũwãní be, kõi ri ĩvã ĩmbã a'dĩ kũlũmgbã agã 'dãã ĩ'bĩ 'bezu äni. ²⁰ Yēsũ ní koro kõi zizú, kõi ní í ẽtëpi Zëbëdáyõ rĩ kuzú ĩvã 'bã ẽzi vé rĩ pi be kũlũmgbã rĩ agã 'dãã, kõi ní mužú Yēsũ vugã sĩ.

Yēsũ dro ĩndrĩ ũnjĩ ágó äzi drĩgë sĩ
(Lúkã 4:31-37)

²¹ Yēsũ pi ní 'dezu mužú ĩvã 'bã 'i pãmvũ ũbĩ'bã rĩ pi be Kãpãrãnãũmã gã. 'Bo ú'dũ Sãbãtã vé rĩŠ kã icã, Yēsũ ní mužú Jó Múngú rĩ Zizú rĩĩ agã 'dãã, ĩri ní 'dezu rizú 'bã rĩ pi ĩmbãzú. ²² 'Bã rĩ pi äyãkĩ tã ĩri ní ĩmbã rĩ sĩ rã, ä'diãtãsiyã tã ĩri ní ĩmbã rĩ ũkpõ be ambamba, ndë 'bã tãĩmbĩ Mõsë vé rĩ ĩmbã'bã rĩ pi vé rĩ rá. ²³ Ägó äzi ĩndrĩ ũnjĩ ní fĩ drĩ ní gé ní ri adrii ĩvã Jó Múngú rĩ Zizú rĩ agã 'dãã, ágó rĩ ní trezú ú'dũkó be uru 'dãã kĩnĩ, ²⁴ "Yēsũ Nãzëretãgú rĩ, ngã mí ní rizú 'bã drĩ izazú rĩ ä'di? Mĩ ĩmũ 'bã ú'djũ ùdrãã? Ä nĩ mi rá, mi 'Bã Uleterë Múngú vé ni."

²⁵ Yēsũ ní trezú ĩndrĩ ũnjĩ rĩ drĩgë kĩnĩ, "Mĩ újĩ kĩri, 'i fũ ágó rĩ drĩgë sĩ rã." ²⁶ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ ní ágó rĩ ayazú ũkpõ sĩ, ĩri ní ngazú fĩzú ágó rĩ drĩgë sĩ útrëngãrã be ú'dũkó be uru 'dãã.

²⁷ 'Bã rĩ pi kã tã 'dĩri ndreé, sã kõi ní cãré äyãngãrã. Kõi rikĩ átã ĩ äsãmvũ gé sĩ kĩnĩ, "Ĩmbãngãrã ú'dĩ í ní ĩmbã ũkpõ be ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní tã ní 'dujũ ẽzi ngazú rá 'dĩri, ĩmbãngãrã ĩngõni ni?" ²⁸ Tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri ĩrã 'bã mužú mbëlënjã ängũ Gãlliláyã vé rĩ agãsi cãré.

Yēsũ idri 'bã kãrãkarã
(Mātáyo 8:14-17; Lúkã 4:38-41)

²⁹ Yēsũ pi Yökõbũ be Yũwãní sĩ, ngãkĩ fũũ Jó Múngú rĩ Zizú rĩ agãsi, kõi 'dekĩ mužú Šĩmõnã pi vé ängã Ändëréyã be. ³⁰ Kõi kã mužú caã 'dãlé, lũkĩ Yēsũ ní kĩnĩ, Šĩmõnã ĩdrëpi rĩ äzó rú, rũ'bã ní ko gbĩrilĩlĩ, la kũ gbõlõ drĩgë. ³¹ Yēsũ ní mužú ũkũ rĩ vugã 'dãã, drĩ ní ružú, ĩri ingazú urugëgë. Drã rĩ ní dezú ũkũ rĩ rũ'bã gã sĩ, ĩri ní ĩnyã ä'dizú sëzú kõi ní.

³² Ündrënjã Sãbãtã vé rĩ kã deę, ũtũ rĩ kã 'deé gĩ, 'bã rĩ pi ũlĩkĩ ĩvã 'bã drã be rĩ pi, 'bã ĩndrĩ ũnjĩ ní fĩ kõi drĩgë rĩ pi be ĩmũ Yēsũ vugã nõõ. ³³ 'Bã kũrũ Kãpãrãnãũmã agã rĩ pi ũmũkĩ í cãré ĩmũ adrii kuũ jó rĩ vé këętĩlë gã. ³⁴ Kũru Yēsũ idri 'bã drã be rĩ pi kãrãkarã, drã 'bã 'dĩ'bëe ru'bã gã rĩ pi drã ändiãndĩ ní pi, äzini Yēsũ ũdrõ ĩndrĩ ũnjĩ' kãrãkarã ũfũũ 'bã rĩ pi drĩgë sĩ. 'Bo ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní Yēsũ rĩ nĩjĩ rá rĩ sĩ, Yēsũ ä'yĩ kõi átãngã átã kuyë.

Yēsũ sã tĩ mužú ängũ Gãliláyã vé rĩ agãsi

³⁵ Kã mužú caã drũ ũ'bũtĩ kũnĩkũnĩ, Yēsũ ní ingazú uru, ĩri ní mužú adrižú ú'dũkũlegũsĩ, 'dãlé rĩ Múngú rĩ zĩj. ³⁶ Vũdrĩ ní gé, Šĩmõnã pi 'i õgũpĩjĩ be, kõi ní 'dezu mužú Yēsũ rĩ ndazú. ³⁷ Kõi kã ĩri ĩsũ, kõi kĩnĩ, "Bã rĩ pi ri mi ndã." ³⁸ Yēsũ ní újãzú kõi ní kĩnĩ, "Lë 'bã mužĩ vũrã äzi túngú ní gé, mã ũlũ rĩ kpã tĩ Múngú vé rĩ mužú kũrũ uruko'bëe agãsi ĩndĩ, ä'diãtãsiyã 'dĩri ẽzi Múngú ní mã ĩpëzũ rĩ." ³⁹ Yēsũ ní kũru ẽcizú Múngú vé tĩ ũlüzú Jó Múngú rĩ Zizú rĩ pi agãsi, ängũ Gãlliláyã vé rĩ agãsi cãré, rĩ ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ũdrõ ũfũũ 'bã rĩ pi drĩgë sĩ.

Yēsũ idri ágó ũfũ ní nyaã ní
(Mātáyo 8:1-4; Lúkã 5:12-16)

⁴⁰ Ägó äzi ũfũ: † ní nyaã ní ĩmũ kũmũci ũtĩjĩ Yēsũ ẽndrëti gé, ĩri ní Yēsũ rĩ mãzú drĩ

Š 1:21 1:21 U'dũ Sãbãtã vé rĩ: U'dũ 'dĩri Yãhũdĩ rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, äzini kõi ní rizú Múngú rĩ zizú rĩ. Yãhũdĩ rĩ pi rĩ u'dũ 'dĩri vé tã igã kĩnĩ, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, äzini Múngú pa ĩ adringãrã tũgëřĩ rú rĩ agãsi nĩ. U'dũ Sãbãtã vé rĩ Yãhũdĩ rĩ pi rĩ zĩ u'dũ ẽziřĩ, 'bo Këřĩkõ rĩ pi rĩ zĩ u'dũ äziyã. † 1:34 1:34 ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi: ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi rĩ ũmũ Bũkũ Múngú vé rĩ lã, äzini kõi rĩ Múngú rĩ ĩnjĩ U'dũ Sãbãtã vé rĩ gé. † 1:34 1:34 ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi: ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ändũrũ mãlãyĩkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãã, kõi nõkĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã rĩ kõpivã ämbũgũ. Múngú idrõ kõi 'bũ gé 'dããsi vugã nõõ, kõi gõkĩ ufũũ ĩndrĩ ũnjĩ, kõi rĩ 'bã rĩ pi ní izãngã sã vũ drĩgë nõgõ. † 1:4 1:dãngãrã 12:7-9. ‡ 1:40 1:40 ũfũ: Tãĩmbĩ Mõsë vé rĩ kĩnĩ, 'bã ũfũ ní nyaã rĩ, ĩri äzãvũ rú, ä'yĩkĩ ĩri adrii 'bã ĩserëlë vé rĩ pi äsãmvũ gé ku. Drã ũfũ vé rĩ de dõ rũ'bã ní gé sĩ gĩ, lë ä muž 'i 'dãã ätãlãgũ rĩ ẽndrëti gé, ätãlãgũ rĩ ĩri ndre, ĩri 'yo drã rĩ de rũ'bã ní gé sĩ gĩ. † 1:4 Lëvĩtĩkã 14:1-32.

Īrĭ sĭ kĭnĭ, "Mĭ ā'yĭ dō rá, mĭ sē mā rŭ'bán ě ícá ule fō."

⁴¹ Tā 'dĭri sē Yēsŭ ě ěsĭ ĩsŭ ĩzāngā ambamba, ĩri ní drĭ suzú ágó rĭ ũlózú, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, "Á lē rá, mĭ rŭ'bán ě ícá ule."

⁴² Koro ũfŭ rĭ ní dezú ágó rĭ ā rŭ'bán gá sĭ, rŭ'bán ní ní ícázú ule.

⁴³ Yēsŭ ní ágó rĭ pēzŭ mužú, ězĭzŭ ĩri ní trĭtrĭ, ⁴⁴ ĩri ní 'yozú ágó rĭ ní kĭnĭ, "Lē mĭ lŭ tā 'dĭri 'bán āzi ní ku. 'Í mŭ mĭ i'dāá 'bán átálágú^S rŭ ní endretĭ gé, 'í ĵĭ ngá āzi mužú rŭbŏŋŏ rŭ mĭ drĭgē sĭ ĩndĭ, sŭ tājmbĭ Mósē* vé rĭ ní 'yoó rĭ tĭnj, 'bán céré ā nĭkĭ rĭ 'yozú kĭnĭ, mĭ rŭ'bán ícá ule gĭ." ⁴⁵ 'Bo ágó rĭ ká 'deé mužú, i'dó rĭi tã rĭ ũlŭú mužú 'bán rĭ pi ní. Ānĭ sē Yēsŭ gŏ fĭi mužú ěĭ kŭrŭ rĭ ágá 'dāá 'bán rĭ pi āsámvŭ gé sĭ andrekelembge kuyé. Yēsŭ ā ugo dŏ 'i fingárá kŭrŭ rĭ ágá 'dāá rĭ sĭ ugo go drāāsiyā, 'bán rĭ pi rĭkĭ nyo ěĭ ĩri vŭgá nŏŏ íngázú vŭrā rĭ pi gé sĭ céré.

2

Yēsŭ ĩdri ágó pá be 'bĕlĕ'béle ní (Mátáyo 9:1-8; Lúká 5:17-26)

¹ Ŭ'dŭ mādā ā vŭ drĭgē, Yēsŭ ní kpá gŏzú fĭzŭ Kāpārānāŭmā gá 'dāá đĭĭ. 'Bán rĭ pi yĭkĭ kĭnĭ, Yēsŭ ícá ĩgŏŏ 'bĕtĭ gĭ. ² 'Bán rĭ pi ní ĩ ũmúzu kárakarā, sē vŭrā rĭ ca ku. 'Bán rĭ pi gá kĭ jŏ rĭ ágá 'dāá tré, cĭmbá cazú kĕĕtĭlĕ gá āmvé 'dāá, Yēsŭ rĭ ũ'dŭkŭ múké rĭ ũlŭú kŏpi ní. ³ Āgŏ urukŏ'béé sŭ i'dŭkĭ ágó āzi ōgŏrŏvŭ rŭ ní ĩĵĭ Yēsŭ vŭ nŏŏ. ⁴ 'Bán rĭ pi ní adriĭ bĭtrĭká rĭ sĭ, kŏpi ndá kĭ ũ'dŭ, kŏpi ní tuzú jŏ drĭgē 'dāá,* kŏpi ní jŏ rĭ ě drĭ ĩnānyāzŭ, kŏpi ní ágó pá be 'bĕlĕ'béle rĭ ĩsúzu ĩmŭzŭ ĩrivé pŏrŏšĭ ĩri ní laá drĭ ní gé rĭ be vŭgá Yēsŭ endretĭ gé nŏŏ. ⁵ Yēsŭ ká nĭĭ amá 'yoó kĭnĭ, āgŏ 'dĭ'bĕé ě'yĭkĭ 'í gĭ, ĩri ní 'yozú ágó ōgŏrŏvŭ rŭ rĭ ní kĭnĭ, "Mvā ágó 'dĭri, ā trŭ mĭ mĭvé ũnjĭkānyā agásĭ gĭ."

⁶ 'Bán rĭ'bán tājmbĭ Mósē vé rĭ ĩmbá'bán rĭ pi ũrĭkĭ kuú 'dāá, kŏpi rĭkĭ ũsŭŭ ěsĭsĭlĕ sĭ kĭnĭ, ⁷ "Ngá ágó 'dĭri ní rizú átázú 'dĭni rĭ ā'di? Ágŏ 'dĭri ĩnjĭ Múngú rĭ ku! 'Bán

āzi ālunāni āngŭ trŭŭpi ũnjĭkānyā agásĭ ní 'dāayo, 'yĕngá Múngú 'i ō'dŭkŭlĕgŭsĭ."

⁸ Koro Yēsŭ nĭ tā kŏpi ní rĭi ũsŭŭ ĩ ěsĭ ágá 'dālĕ rĭ amá bán. Kŭru ĩri ní 'yozú kŏpi ní kĭnĭ, "Ngá ĩmi ní rizú tā ũsŭzú 'dĭni rĭ ā'di? ⁹ Mā 'yo rĭ tā rĭ ĩngŏni? Mā 'yo rĭ ágó pá be 'bĕlĕ'béle nŏri ní, "Trŭkĭ mĭ mĭvé ũnjĭkānyā agásĭ gĭ 'dĭni,' dŏku mā 'yo, "Í nga urŭ, 'í 'dŭ mĭvé pŏrŏšĭ, 'í 'de mužú' 'dĭni? ¹⁰ 'Bo á lē lŭú ĩmi ní 'yozú kĭnĭ, ma 'Bán Mvā 'i,† ma ũkpŏ be ũnjĭkānyā trŭzŭ vŭ drĭgē nŏgŏ" Yēsŭ ní 'yozú ágó pá be 'bĕlĕ'béle rĭ ní kĭnĭ, ¹¹ "Á 'yo mĭ ní, 'í nga urŭ, 'í 'dŭ mĭvé pŏrŏšĭ, 'í mvi 'bĕtĭ." ¹² Ágŏ rĭ ní ngazú urŭ, ĩri ní ívé pŏrŏšĭ 'dŭzŭ, ĩri ní 'dezú mužú, 'bán rĭ pi rĭkĭ ĩri ndree mužú. Tā 'dĭri sē 'bán rĭ pi ní āyāngará, āzĭni sē kŏpi rĭkĭ Múngú rĭ ĩngŭ kĭnĭ, "Bán ndreki tā āzi ũkŭ ní 'dĭri tĭnj kuyé."

Yēsŭ zĭ Lĕvĭ rĭ (Mátáyo 9:9-13; Lúká 5:27-32)

¹³ Yēsŭ gŏ 'i endĭĭ mužú yĭĭ bālālā Gālĭláyā tĭ gé 'dāá đĭĭ. 'Bán rĭ pi ní ĩ ũmúzu kárakarā Yēsŭ ā gārā gá, ĩri ní i'dŏzú kŏpi ĩmbázú. ¹⁴ Yēsŭ ká rĭi ěĭ yĭĭ bālālā rĭ ā gārā gá sĭ, ĩri ní Lĕvĭ Ālāfáyŏ mvŏpĭ rĭipi mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭpĭ rĭ ndrezŭ, ākŭdĕ ũri kube ívé jŏ rizú mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭzŭ rĭ ágá 'dāá. Yēsŭ ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, "Mĭ ĩmŭ mā pámvŭ ũbĭ." Koro Lĕvĭ ní ngazú 'dezú mužú rĭi vŭgá sĭ.

¹⁵ Lĕvĭ zĭ Yēsŭ pi ĩrivé 'bán ĩri ā pámvŭ ũbĭ'bán rĭ pi be mužú ĩnyā nyaá ívé āngá. 'Bán kárakarā mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi,‡ 'bán rĭ'bán ũnjĭkānyā 'o'bán rĭ pi be, kŏpi ĩnyā rĭ ā nyāngará gá 'dāá ĩndĭ. ¹⁶ 'Bán tājmbĭ ĩmbá'bán adri'bán Fārŭsĭ^S rĭ pi ká ndree Yēsŭ pi rĭ ĩnyā nya 'bán ũnjĭkānyā 'o'bán rĭ pi be, āzĭni 'bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi be trŭ, kŏpi ní 'bán Yēsŭ ā pámvŭ ũbĭ'bán rĭ pi zĭzŭ kĭnĭ, "Ngá ĩmi ní rizú ĩnyā nyazú 'bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi be, āzĭni 'bán rĭ'bán ũnjĭkānyā 'o'bán rĭ pi be trŭ rĭ ā'di?"

¹⁷ Yēsŭ ká tā 'dĭri yĭĭ, ĩri ní 'yozú kŏpi ní kĭnĭ, "Bán drā ākŏ rĭ ndā 'bán ũjŏ sĕĕpi ní ku, 'bán drā be rĭ, ĩri 'bán ũjŏ sĕĕpi ní ndā

§ 1:44 1:44 Átálágú: 'Bán ĩsĕrĕlé vé rĭ pi āsámvŭ gé, 'yĕngá átálágú rĭ rŭbŏŋŏ ză Jŏ Múngú vé rĭ ágá 'dāá nĭ. Atala rĭ pi rĭ ĩfŭ úyŭ Lĕvĭ vé rĭ ágá. * **1:44** 1:44 Mósē: Yŏsĕpā ká drāá gĭ, 'bāgŭ ějĕpĕtŏ vé rĭ 'bán anĵĭ ĩsĕrĕlé vé rĭ pi ězĭ ngāá tŭgĕrĭ rŭ caá ĩli mŭđdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósē rĭ ĩpĕzŭ ĩmŭzŭ anĵĭ ĩsĕrĕlé vé rĭ pi pazú adringárá tŭgĕrĭ rŭ rĭ agásĭ. Múngŭ sē tājmbĭ rĭ Mósē ní, ā ĩli anĵĭ ĩsĕrĕlé vé rĭ pi ní, sĕzŭ ĩ ní tājmbĭ rĭ zĭzŭ tājmbĭ Mósē vé ní ānĭ. † Tĭkĭ Mósē rĭ ĩsŭ ākŭdĕ ĩli rĭ ca ělĭfŭ ālu mŭđdŭrŭlŭ sŭ (1,400), ĩsŭ ākŭdĕ tĭkĭ drĭ Yēsŭ rĭ kuyé. † ĩl Wŭngárá 2-24. * **2:4** 2:4 Tuzú jŏ drĭgē 'dāá: Yāhŭđĭ rĭ pi jŏ sĭ drĭ be kpākpā, 'bán rĭ ícŏ tŭ mužú ũrĭ drĭ ní gé rá. † **2:10** 2:10 'Bán Mvā: Yēsŭ zĭ 'i 'Bán Mvā lŭzŭ kĭnĭ, 'i Kŭrĭsĭtŏ 'i, 'i mālŭngá rĭ rŭ mužú nyonyo. † ĩl Dānyĕlé 7:13-14. ‡ **2:15** 2:15 'Bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi: 'Bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán rĭ pi, kŏpi Yāhŭđĭ rĭ'bán mŭfĕngā umbe jezú rĭ u'dŭ'bán 'bāgŭ āmbŭgŭ Rŏmā vé rĭ ní rĭ. Kŏpi rĭ mŭfĕngā rĭ u'dŭ āmbŭgŭ 'bāgŭ rĭ ní 'yoó kŏpi ā u'dŭkĭ rĭ ndĕ. † **2:16** 2:16 Fārŭsĭ: Fārŭsĭ rĭ pi ngŭlŭmŭ Yāhŭđĭ rĭ pi vé tājmbĭ Mósē vé rĭ rŭ'bán tĭtĭ rĭ pi. Kŏpi 'dŭkĭ ĩndrĭ rĭ pi vé tã, āzĭni mālāyĭkā rĭ pi vé tã 'bāá tã āmbŭgŭ rŭ, kŏpi ě'yĭkĭ rá 'yozú kĭnĭ, 'bán ũdrā'bán gĭ rĭ pi gŏ ĩngá ĩdri rŭ rá. † ĩl ězĭ 23:8.

nī. Má imū 'bá tā be piri rī pi zii kuyé, má imū 'bá ũnjikānyā 'o'bá rī pi zii éšj újá."

'Bá rī pi ziki Yēsū rī ānyāngā a'bingará vé tā sī

(Mātáyo 9:14-17; Lúkā 5:33-39)

18 'Bá Yūwání ā pámvú ũbī'bá rī pi Fārúšj rī pi be, kōpi ri i a'bi* ānyāngā ā nyangará sī a'bia'bi. 'Bá uruko imūki Yēsū rī zii kīnī, "Bá Yūwání ā pámvú ũbī'bá rī pi Fārúšj rī pi be, kōpi ri i a'bi ānyāngā nyangará sī a'bia'bi, 'bo mivé 'bá mī pámvú ũbī'bá rī pi a'biki i ku āsī?"

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Bá rī pi mukī dō ũkú jengará gá, ōmúrúgō rī vé kēregú dō ājē rī gé 'dālē anigé, irivé ũndī mụ'bá vú ni gé sī rī pi ícōkī i a'bi' ngá nyangará sī ku." 20 'Bo sá āzi rī imū 'dī' dī, kádō imū ōmúrúgō rī vé kēregú 'duj kōpi āsámvú gé sī, kúru ú'dú 'dāri gé, kōpi imū i a'bi ngá nyangará sī.

21 "Bá āzi ícō bōngó ú'dí ísī bōngó dēepi ku írikō rú ni vé ũlē ícī ōzūjū ānī ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaapi kú írikō rú gí rī, ícīkī dō ũlē ni ōzūjū bōngó ú'dí' sī, íri gō āsī muzú drīgélē. 22 'Bá āzi ícō vinyō i ní zoó ú'dí rú rī tōó lā'bú i ní ícī jūru rú ũkū ni agá ku. 'Bá rī tō dō vinyō rī lā'bú i ní ícī jūru rú ũkū ni agá, vinyō rī íngá kōfútō be, íri sē jūru rī āfī rá, vinyō rī dā vinyō. Lē ā tōkī vinyō rī jūru ú'dí' ni agá."

Fārúšj rī pi ziki Yēsū rī Sábátā vé tā sī (Mātáyo 12:1-8; Lúkā 6:1-5)

23 Ú'dú ālu Yēsū pi rikí elij muzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be ōmvú ānyá vé ni agásí ú'dú Sábátā vé rī gé. Irivé 'bá íri ā pámvú ũbī'bá rī pi ā uruko'bé ni rizú ānyá rī pi ē drj ucezu anyizú cizú. 24 Fārúšj rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Bávē taimbj kīnī, ā ngakí ēzj ú'dú Sábátā vé rī gé ku píri, ngá 'bá mī pámvú ũbī'bá rī pi ní taimbj rī nōzú, ānyá ē drj ucezu ú'dú Sábátā vé rī gé rī ā'di?"

25 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími lāki tā 'bāgú Dāwúđj ní 'oó ívé 'bá rī pi be lóki ēbirj ní kōpi fuzú rī gé rī kuyé?"

* 2:18 2:18 A'bi: Sā āzi sī Yāhúđj rī pi rī i a'bi, nyakí inyá ku, kōpi rī éšj 'bá rizú Múngú rī zizú. † 2:21 2:21 Bōngó ú'dí: Újikí dō bōngó ũkū i ní bōngó ú'dí ícī rú' 'bá ni gé 'dīri gí, bōngó ú'dí i ní ícī rú' 'bá ni gé 'dīri gō ícā mādānjā, íri āsī bōngó ũkū rī ā rú' 'bá gá sī rá. ‡ 2:22 2:22 Jūru ú'dí: Yēsū vé ímbāngará 'dīri adri sū vinyō i ní dāá jūru ú'dí agá rī tñj. § 2:25 2:25 Dāwúđj: Múngú ípē Dāwúđj rī adrii 'bāgú Ísērélē rī pi vé ni, ezi kīnī, 'bāgú ú'dí rī imū ifū irivé úyú agá, íri mālūngā rī rú muzú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yēsū Kúrisitō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12; Ézj 2:30. Tjikí Dāwúđj rī ísū ákudē íli rī ca eflifū ālu (1,000) gí, íli 'dāri gé, ísū tiki drī Yēsū Kúrisitō rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmúelē 16-30; 2 Sāmúelē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * 2:26 2:26 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi cérē, ā'diātāsīyā íri 'yéná fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, íri fi vū ālu íli ālu agá. Íri āri rōbōñō vé rī jī ũnjikānyā ũjizú. 'Í lā Lēvītīkā 16; Ébéré 9. † 2:26 2:26 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná ālukúta Yērūsālemā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná rī rōbōñō zā Jó rī agá 'dāá nī, sū taimbj Mósé vé rī ní 'yoó rī tñj. Múngú rī dī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. ‡ 2:28 2:28 Úpi ú'dú Sábátā vé rī: Yāhúđj rī pi rī ú'dú Sábátā vé rī ígá kīnī, Múngú gbi ngá 'bū gé rī pi vū drīgē rī pi be cérē 'du caá ú'dú áziyá, kúru íri ní uvuzú ú'dú Sábátā vé rī gé. Múngú rī 'yéná Úpi Sábátā vé ni, kúru Yēsū kīnī, 'i Úpi Sábátā vé ni, kīnī 'i Múngú 'i. 'Í lā Wūngará 20:8-11.

26 Lóki átálágú āmbúgú* Ābīyātārī vé rī gé, Dāwúđj nga fíi Jó Múngú vé rī' agá 'dāá, 'du pánga i ní 'bāá Múngú endretj gé, i ní nyaá bādārú ku, 'yéná atala rī pi ní rī nyaá nī rī nyaá, sē kpá uruko ni nyaá ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ní."

27 Yēsū ní 'yozú Fārúšj rī pi ní kīnī, "Múngú údé ú'dú Sábátā vé rī 'bá rī pi ā uvukí rī ānī, 'bā ú'dú Sábátā vé rī tā ēnjjēnjī rú 'bá rī pi drīgē kuyé. 28 Ma 'Bá Mvā 'i, ma Úpi ú'dú Sábátā vé rī' drīgē āmbúgú nī."

3

Yēsū idri ágó drj be 'bélē'béle ni ú'dú Sábátā vé rī gé

(Mātáyo 12:9-14; Lúkā 6:6-11)

1 Ú'dú āzi gé, Yēsū gō muj fíi Jó Múngú rī Zizú rī agá 'dāá dīj, ísū ágó āzi drā ní drj ní nyiú kuú 'bélē'béle ni adri kuú 'bá rī pi āsámvú gé 'dāá. 2 Fārúšj rī pi ā uruko rikí létj ndāá, í tōkí rí Yēsū rī ānī bēnī, kōpi tēkí nyo rīi Yēsū rī ndreé, dō tñā íri ágó 'dīri idri ú'dú Sábátā vé rī gé rá. 3 Yēsū ní 'yozú ágó drā ní drj ní nyiú kuú 'bélē'béle rī ní kīnī, "Mí íngá uru, mí imū pá tuú 'bá rī pi endretj gé nōgō."

4 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ímivé taimbj ní lēé ā 'okí ú'dú Sábátā vé rī gé ku rī ā'di? Íri tā muké 'ongará, dōku tā ũnjí 'ongará? Íri 'bá drā be 'dīni 'dīri kuzú drāzú, dōku ē idrikí íri?" Kōpi ziki i tñ átángá 'yozú kuyé.

5 Yēsū ká āngú ndreé kōpi vúgá 'dāá, éšj ni ve kōpi ní ambamba. Tā ní fíi kōpi ē éšj agá ku rī sī, sē Yēsū ní ízāngā ambamba. Íri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Mí ũjū mí drj." Ágó rī ní 'i drj ũjūzú. Ágó rī ē drj ní ícázú muké. 6 Koro Fārúšj rī pi ní fūzú muzú 'bá Ēródē rī ētj 'bá rī pi be Yēsū ā tā lizú, lēzú íri 'dizú drāzú 'dīisí rá.

'Bá bītrīkā 'deki muj Yēsū ā vudrj gé sī

7 Yēsū pi ní 'dezú muzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be yīj bālālā Gālíláyā vé rī gé 'dāá, 'bá kárakarā íbiki íngá āngú Gālíláyā

vé rī gé, āzini āngū Yūḏáyā vé rī gé, kōpi 'deki mužú Yēsū ā vūdrī gé sī. ⁸ Kōpi kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri yī, 'bá kárakarā ímūki Yēsū vūgá nōó, kōpi íbiki íngá Yūḏáyā gá, Yērūsalemā gá, āngū Ídūmíyā vé rī gé, gūru Yáridení vé rī gé, kūrú Táyā vé rī gé, āzini kūrú Sidónā vé rī gé. ⁹ Yēsū kā mužú ndree 'bá rī pi gaki ambamba, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, kōpi ē í'ḏúki kúlumgba māḏānā ní 'bāā tēētē, 'bá bītrīkā rī pi ē ímūki rī í ímúlú ku. ¹⁰ Yēsū ídrī 'bá kárakarā, ānī sē 'bá drā be rī pi rīkí í ímīi ímūžú Yēsū vūgá nōó ūkpō sī, í ulóki rī ĩri ā rú' 'bá bēnī. ¹¹ 'Bá índrī ūnjí ní fīi kōpi drīgē rī pi kádó Yēsū rī ndree, índrī ūnjí rī pi kōpi 'ḏu a'be vūgá Yēsū ēndreṭi gé 'ḏigé, kōpi útré 'i'ḏúkó be uru 'dāā, "Mí Mvā Múngú vé ní." ¹² 'Bo Yēsū átá índrī ūnjí rī pi ní ūkpō sī kīnī, kōpi ā lūki 'i tā 'bá āzi ní ku.

Yēsū ūpē 'bá áyúāyū ní pi muḏrī drī ní ĩrī

(Mātáyo 10:1-4; Lúkā 6:12-16)

¹³ Vūdrī ní gé, Yēsū tū mužú írā drīgē 'dāā, ĩri ní 'bá 'i éšj ní lēē rī pi zizú mužú 'i vú sī, kōpi ní mužú Yēsū vú sī. ¹⁴ ĩri ní 'bá ūpēžú muḏrī drī ní ĩrī, kōpi ā adríkí rī ívé 'bá áyúāyū* ní pi rú, ĩri ní kōpi pēžú mužú, kōpi ā ūlūki rī tī Múngú vé rī mužú. ¹⁵ Yēsū sē kōpi ní ūkpō, kōpi ā údróki rī índrī ūnjí rī pi fūū 'bá rī pi drīgē sī ānī. ¹⁶ 'Bá ĩri ní ūpēē muḏrī drī ní ĩrī rī pi vé rú pi 'dī, Sīmōnā 'i, Yēsū gō ĩri ní rú āzi 'dāā Pētērō 'i, ¹⁷ Yōkóbū Zēbedáyō mvōpi pi édrīpi Yūwánī be, Yēsū gō kōpi ní rú āzi 'dāā Bōnāgēsī 'i, rú 'dīri vé ífīfī, anjī ūvi vé ní pi. ¹⁸ 'Bá rī āzi Āndērēyā 'i, Pílīpū 'i, Bātīlímáyō 'i, Mātáyo 'i, Tómā 'i, Yōkóbū Āláfáyō mvōpi 'i, Tādáyō 'i, Sīmōnā úvā 'bāāpi 'bá ívé rī pi ē íšúki rī drīwālā rī 'i, ¹⁹ āzini Yūḏā Ísīkārīyótā gōopi Yēsū ā ūlī 'beēpi rī 'i.

Yēsū pi vé tā Bēlēzēbūlā be rī

(Mātáyo 12:22-32; Lúkā 11:14-23;

12:10)

²⁰ Kūru Yēsū kā 'i újā gōó 'bētī 'dāā, ĩri ní fízú jó agá, 'bá bītrīkā bīkí mužú vú ní gé sī, sē Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi be íšúki sá ānyāngā nyazú ní kuyē. ²¹ Yēsū é'dípāā kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri yī, kōpi ūšúki kīnī, Yēsū ē drī ábā gí, í lēki ĩri jīi mužú 'bētī.

²² 'Bá rī' 'bá tāimbī Mósē vé rī ímbá' 'bá, ímú' 'bá Yērūsalemā gálésīlā rī pi kīnī, "Ágō 'dīri Bēlēzēbūlā† fī drī ní gé gí, ĩri rī índrī ūnjí rī pi údró ūkpō ádróko vé rī sī."

* **3:14** 3:14 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ūkpō, rī kōpi pēē mužú 'bá rī pi ímbá, índrī ūnjí rī pi údró, āzini tā áyāzú áyāyā ní pi 'oó. † **3:22** 3:22 Bēlēzēbūlā: Bēlēzēbūlā vé rú āzi rī Sātānā 'i, ĩri ádróko, ĩri āmbúgú índrī ūnjí rī pi drīgē.

²³ Yēsū ní kōpi zizú, ĩri ní átázú kōpi ní nāpi sī kīnī, "Sātānā rī ícō 'i ógūpi Sātānā rī dro fū íngóni ngóni? ²⁴ 'Bá āngū ālu agá ní pi acokí ḏō 'i rīi é'dī 'dījī í ógūpi be, mālūngā kōpi ní ruḏ 'dīri ícō pá tuú ku. ²⁵ 'Bá jó ālu tī gē rī pi acokí ḏō 'i gí, 'bētī 'dīri ícō pá tuú ku. ²⁶ Sātānā vé mālūngā aco ḏō 'i āsámvú ĩrī rīi é'dī 'dījī, mālūngā 'dīri ícō pá tuú ku, ĩrīvé ūḏḏeḏeḏe 'dī. ²⁷ 'Bá adrípi ójógó ójógó rī, 'bá āzi ícō ĩrīvé ngá alíi ku, ūmbéki ḏō ĩri vūgá ká, í íbī ĩrīvé ngá alíi ndō. ²⁸ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī 'o ḏō ūnjīkānyā, āzini ide ḏō āngū, í ícō ĩri trū rá. ²⁹ 'Bo 'bá rī ide ḏō índrī Uletere rī, ícokí ĩri trūū āluānī ku, ūnjīkānyā ĩrīvé rī áwí adri mužú 'dāni' 'dāni."

³⁰ Yēsū 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'bá rī pi rīkí átá kīnī, "Yēsū rī índrī ūnjí be."

Yēsū ēndrepi pi édrīpi be

(Mātáyo 12:46-50; Lúkā 8:19-21)

³¹ Yēsū ēndrepi ní ícázú Yēsū édrīpi be, kōpi áwíki pá tuú kuú āmvé 'dāā. Kōpi ní 'bá āzi pēžú mužú Yēsū rī zizú. ³² 'Bá kárakarā úríki kuú Yēsū ā gārā gá sī kūrū. Kōpi ní lūžú Yēsū ní kīnī, "Mí éndrepi pi mí édrīpi be tukí pá kuú āmvé 'dāā' 'dā, kōpi lēki mí ndree."

³³ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bá ĩmi ní 'yoó ĩri má éndrepi, āzini má édrīpi 'dī' 'bēē ā'di pi?"

³⁴ ĩri ní 'bá úrī' 'bá 'i gārā gá sī 'dī' 'bēē úndrēžú kūrū, ĩri ní 'yoó kōpi ní kīnī, "Mávē éndrepi āzini mávé édrīpi, kōpi 'bá úrī' 'bá má gārā gá sī nō' 'bēē. ³⁵ 'Bá Múngú vé tā 'ḏuḏpi ngaāpi rī, ĩri má édrīpi, ĩri má ómvúpi, āzini ĩri má éndrepi."

4

Nāpi ágó úri rīpi rī vé rī

(Mātáyo 13:1-9; Lúkā 8:4-8)

¹ Yēsū gō í'ḏó 'bá rī pi ímbá yīi bālālā Gālíláyā tī gé 'dāā dījī. 'Bá kárakarā úmūki í Yēsū ā gārā gá, sē Yēsū tū mužú úri kúlumgba agá yīi agá 'dāā. 'Bá rī pi tukí pá kuú yīi rī tī gé. ² Yēsū ímbá 'bá rī pi ní tā kárakarā nāpi sī. Tā ĩri ní ímbá rī pi 'dīni kīnī, ³ "Īmi yīkí drī ká! Ágō āzi mu úri rīi ívé ómvú agá. ⁴ Kā rīi úri rī rīi, úri rī pi ā uruḏo u'dekí lēṭi drīgē, ārīnā rī pi tekí kōpi rá. ⁵ Úri rī pi ā uruḏo u'dekí nyōóku írā drīgē ní agá, úri rī pi ífúkí mbēlēnā, ā'diātāsīyā nyōóku rī ní adríi nyetele rī sī. ⁶ 'Bo ūṭi rī ká koó gbrīlī, úri ífī' 'bá rī pi 'wíki ūdrāā cérē, ā'diātāsīyā ulá ní pi ní fīi vūgá 'dāā kuyē rī sī. ⁷ Úri rī pi ā uruḏo u'dekí ūcékúcé āsámvú gé, ūcékúcé rī ḏu

amuú, ɔzū úri ifū'ba dɔ'ba rī pi rá, sē úri ifū'ba rī pi 'akí kuyé. 8 Úri rī pi ā uruko u'deki nyòkú múké múké ní agá, dukí 'aa mī be gbálígbálí. Urukò ni pi 'akí caá mī be pùkú na, uruko ni pi pùkú áziyá, uruko ni pi mūdūrūlū ʼalu."

9 Yēsū ní kúru 'yozú 'ba rī pi ní kīnī, "'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā 'dīri."

Tā ā pá Yēsū ní tā rī ūlūzú nāpī sī rī (Mátayo 13:10-17; Lúkā 8:9-10)

10 Kā Yēsū ri kuú ɔ'dúkùlegùsī, ìrivé 'bá áyúáyú mudrī drī ní ìrī rī pi, 'bá uruko i tra'ba ìri ā gārā gá rī pi be, kòpī ní Yēsū rī zizú kīnī, "Nāpī mī ní ūlūú 'dīri vé ifífi ā'di?" 11 Ìri ní újázú kòpī ní kīnī, "Má i'da ìmi ní mālūngā Múngú vé i ní tā ni ūzūzū rī ámvé gí. 'Bo ma 'bá uruko ní tā rī átá nāpī sī, 12 tā ì ní sīí Búkú Múngú vé rī agá rī ā nga rī 'i fūú tī ni gé bēsīnī kīnī,

" 'Kòpī tā má ní 'oó rī ndre rá, 'bo kòpī nīkí ifífi ní ku,

kòpī tā má ní 'yoó rī yī rá, 'bo fi kòpī drǐgé ku.

Kòpī ā nīkí té dō tā rī vé ifífi rá,

kòpī té ɛsí újá, Múngú rī té kòpī trū rá."

Yēsū ūlū nāpī rī vé ifífi (Mátayo 13:18-23; Lúkā 8:11-15)

13 Yēsū ní kúru kòpī zizú kīnī, "Nāpī má ní ūlūú 'dīri, ìmi nīkí nyo ifífi ní kuyé? Má átá dō ìmi ní nāpī rī ázi, ìri ícò fi ìmi drǐgé íngóni? 14 'Bá úri riipi rī, ìri 'bá Múngú vé tī ūlūúpi rī. 15 Úri u'de'ba létì drǐgé rī pi vé ifífi, ìri 'bá Múngú vé tī yī'ba rá rī pi, vúdǐrī ní gé, koro Sātánā rī ìmí Múngú vé tī kòpī ní yī 'dīri iza kòpī ē ɛsí agásī rá.

16 Úri u'de'ba nyòkú írá drǐgé rī agá rī vé ifífi, ìri 'bá Múngú vé tī yī'ba áyikò sī rī pi. 17 'Bo kòpī kádò tī Múngú vé rī yī, tī Múngú vé rī ní vūrā ísú úrízú kòpī ē ɛsí agá 'dálé kuyé rī sī, tā ázi ūkpó ūkpó kádò kòpī ayaá, tī Múngú vé rī gò áví kòpī ē ɛsí agásī rá. 18 Úri u'de'ba ūcékúcé ásamvú gé sī rī pi, ìri 'bá Múngú vé tī yī'ba, ɛ'yī'ba rá rī pi. 19 'Bo kòpī ní ríí tā rù'ba nōri vé rī ūsūú áyu rī sī, ázini kòpī ní ríí ā'bu vé tā 'duú' bāá ámbúgú rī sī, ázini kòpī ní ríí ɛsí 'bāá ngá uruko' bée drǐgé rī sī, sē kòpī 'bākí ɛsí tī Múngú vé rī yizú ku, ìri sē kòpī adri sū peṭi 'aápi ku rī tñj.

20 Úri u'de'ba nyòkú múké agá rī pi, kòpī 'bá Múngú vé tī yī'ba rá, 'bā'bée í ɛsí agá títì rī pi. Kòpívé tā 'oó múké rī ìndré sū ányá 'aápi mī be gbálígbálí rī tñj, drī ní ʼalu rī gé, 'a caá pùkú na, pùkú áziyá, doku mūdūrūlū ʼalu."

Nāpī lāmbā vé rī (Lúkā 8:16-18)

21 Yēsū ní gōzú kòpī ní nāpī ázi ūlūzú kīnī, "'Bá ázi ri nyo ícò lāmbā 'yú su gbóló ā ndúgé, doku ūdrī i'dú lāmbā dǐpī ángū ìmgbērēepi rī ē drī ako ání cí rá? Ícò 'oó 'dīni ku, ìri lāmbā rī 'yú 'bā mísá drǐgé, vūrā ìri ní ícózú ángū ìmgbērēzú jó agásī céré rī gé. 22 'U'dú ázi ri ìmi 'dīi'di, tā 'bá rī pi ní ūzūzū rī, ì ìmú i'da ámvé, tā ì ní ūzūzū rī pi árevú céré, ì ìmú i'da ámvé. 23 'Bá rī dō bī be, ā yī 'í ní tā 'dīri."

24 Yēsū gò kpá 'yoó kòpī ní kīnī, "Ìmi 'bākí bī rizú tā má ní ūlūú ìmi ní 'dī'bée yizú múké múké. Múngú rī ìmi ní úmí sē ìmi ní ɛbírī 'bāá lēzú ìrivé tā nǐzú rī sī. Adarú Múngú rī ìmi ní tā nǐngará sē ambamba. 25 'Bá ɛsí 'bāápi tā má ní ímbá rī drǐgé rī, ma ìri ní tā nǐngará sē ámbúgú, 'bo 'bá mávé tá yīpī ku rī, ma ìrivé tá nǐngará 'du úmí ní gé sī rá."

Nāpī úri duúpi rī vé rī

26 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Mālūngā Múngú vé rī adri sū ágó úri riipi ívé ɔmvú agá rī tñj. 27 Kádò adrii ñj sī, doku útú sī, ágó rī dō 'dú'ku yā, dō ko 'dú'ku yā, úri rī ifū, ìri dū muzú dudu, ágó rī nǐ kuyé dō úri ifūúpi rī ri dū ngóni ngóni. 28 Nyòkú rī sē úri rī ifū dū múké, drǐdrī ni, bī ni ri i'dó ifū, ányá rī ē drī rī kúru i'dó ayi, ūdū ni gé, ìri kúru 'a mī be gbálígbálí. 29 Ányāngā rī ka dō gí, ɔmvú 'dīpa ri méngelēsī i'dú ányāngā rī lizú áni, ā 'diātāsīyā sá ányāngā íkūnāzú rī ícá gí."

Nāpī marigó fi be mādānāṅá rī vé rī (Mátayo 13:31-32; Lúkā 13:18)

30 Yēsū ní gōzú 'yozú dǐj kīnī, "Mālūngā Múngú vé rī adri sū ā'di tñj? Doku Má áyú rī nāpī ngóni ní mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlūú áni? 31 Mālūngā Múngú vé rī ìndré sū marigó fi be mādānāṅá rī tñj. 32 Kádò ìri saá, ìri ifū dū mba ámbúgú, ìri peṭi ɔmvú agá rī pi ndē céré, drītì ní pi ígārā ácoco, áriṅá rī pi ìmú jó sī sī ní gé."

Yēsú rī 'bá rī pi ímbá nāpī sī (Mátayo 13:34-35)

33 Yēsū ímbá 'bá rī pi nāpī ándiándi ní pi sī, ázini létì ándiándi ní pi sī, kòpī ā amákí rī tā rī áni. 34 Yēsú kádò ríí tī Múngú vé rī ūlūú 'bá rī pi ní, ìri ūlū muzú nāpī sī. 'Bo ìri dō ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ɔ'dúkùlegùsī, ìri tā rī vé ifífi ūlū kòpī ní céré.

Yēsú uga ūlī yīpī ūkpō be rī (Mátayo 8:23-27; Lúkā 8:22-25)

35 'U'dú ʼalu ʼalu 'dāri sī ūndrésí, Yēsú ní 'yozú ívé 'bá áyúáyú rī pi ní kīnī, "Lē 'bá zokí muṅ yī bālālā rī agásí álé 'dāá." 36 Kòpī ní 'bá bītríká rī pi kuzú, Yēsú vé 'bá áyúáyú rī pi ní tuzú kúlūmgbá Yēsú ní

tuzú rī agá, kōpi ní 'dezu zozú muzú yīi rī agásī. Kúlúmgbā ā urukō anigé 'dekí muḡ kōpi ā vūdrī gé sī. ³⁷ Kúru ūlī vīpi ūkpō be ní ní íngázú vīzú yīi bālālā rī drīgé sī. Yīi rī ní 'bāzú úvázú kúlúmgbā rī úvīzú ngēlé ngēlé. Yīi ní 'dózá tīzú kúlúmgbā rī agá 'dāá, sē kúlúmgbā rī lē tī āni yīi ā ndúgé. ³⁸ Íszú Yēsū la ú'dú koó kúlúmgbā rī agá vulé 'dāá, ēḡ 'i drī mākádā sī. Yēsū vé 'bā áyúáyū rī pi ní Yēsū rī zīzú ú'dúkō be uru 'dāá kīnī, "Ímbápi, 'bā rī tī yīi ā ndúgé, mí ásī 'bā sī ku ásī?"

³⁹ Yēsū ní aruzú ú'dú gélesī, ĩri ní trezú ūlī vīpi ūkpō be rī drīgé kīnī, "'Í tu pá, 'dīri ícō gí." Koro ūlī vīpi ūkpō be rī ní pá tuzú, āngū rī ní újízú kīri.

⁴⁰ Yēsū ní ívé 'bā 'i pámvú ūbī'bā rī pi zīzú kīnī, "Ngá ĩmi ní adrizú ūḡ sī rī ā'di? ĩmi ē'yīngará ākó?"

⁴¹ 'Bā Yēsū ā pámvú ūbī'bā rī pi, ūḡ fi kōpi ē éšī agá ambamba, kōpi ní 'dezu ĩ uzīzú ĩ ásāmvú gé sī kīnī, "'Bā 'dīri 'bā íngóni ní, átāngá átápi ūlī vīpi ūkpō be rī ní tī ni yīi ĩndī 'dīri?"

5

Yēsū dro ĩndrī ūnjī fīū ágó ābābā rú ní drīgé sī

(Mātáyo 8:28-34; Lúkā 8:26-39)

¹ Yēsū pi ní kúru zozú muzú ívé 'bā 'i pámvú ūbī'bā rī pi be yīi bālālā rī agásī, kōpi ní cazú āngū Gērāsā vé rī gé. ² Yēsū kā ĩfūú kúlúmgbā rī agásī, koro ágó ĩndrī ūnjī ní fīi drī ní gé ní ní ĩfūzú vūrā ĩ ní rizú āvú sīzú rī gé 'dāásī, ĩmúzá Yēsū vúgá nōó. ³ Ágó rī ri adri 'būrēdrī rī pi ásāmvú gé 'dāá, 'bā āzi ícō ĩri úmbé ĩmvé sī bā ku. ⁴ Ándúru ĩ nġīi rī ágó rī ē drī pi úmbé pá ni pi be ĩmvé sī, 'bo ĩri ĩmvé ĩ ní 'i drī pi úmbézú 'i pá be 'dī'bée ūñō kpélékpélé 'dīisī rá, 'bā āzi ícōpi ágó 'dīri ā ūkpō ndēēpi ní 'dāáyo. ⁵ Ūḡñā sī āzini ĩñīñā sī, ágó rī ri éḡ 'būrēdrī rī pi ásāmvú gé sī, āngū āngá rú rī pi ásāmvú gé sī, pí útréngará be, ĩri ri ĩrā anjiná ú'dú 'i rú'bā ūsī āni.

⁶ Ágó rī kā Yēsū rī ndree rará rú 'dāá, ĩri ní njuzú kūmūci ūtīzú Yēsū endreḡi gé. ⁷ ĩri ní trezú ú'dúkō be uru 'dāá kīnī, "Yēsū, Mvā Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rī, ngá mí ní lēé má vúgá rī ā'di? 'Í sō ūyō Múngú endreḡi gé 'yozú kīnī, mí ícō ma 'oó ūnjī kul!" ⁸ Ágó rī átá 'dīni, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'yoó ĩndrī ūnjī rī pi ní, kōpi ā fūkí ágó rī drīgé sī rá rī sī.

⁹ Yēsū ní kúru ágó rī zīzú kīnī, "Mí rú ā'di 'i?"

Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, "Má rú Bītrīkā 'i, ā'diātāsīyā 'bā kárakarā."

¹⁰ Kúru ĩndrī ūnjī rī pi ní Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā dro ĩ fūú āngū rī agásī āmvé ku.

¹¹ Ángá 'dāri ā pálé gá 'dāá, ĩ ri ígá úcé, ígá rī pi kárakarā. ¹² ĩndrī ūnjī rī pi ní rizú Yēsū rī mázú kīnī, "'Í pé 'bā muḡ adrii ígá 'dā'bée ásāmvú gé fō, mí ā'yī 'bā ní, 'bā muḡi úfī ígá rī pi agá." ¹³ Yēsū ní ā'yīzú kōpi ní. ĩndrī ūnjī rī pi ní úkpúzá ágó rī drīgé sī, muzú úfīzú ígá rī pi agá. Ígá rī pi élifū ĩrī. Ígá rī pi ní njuzú muzú óngú sī āngū úlúpi úlúlu rī gé 'dāá, kōpi ní u'dezú yīi bālālā rī agá 'dāá.

¹⁴ 'Bā rī'bā ígá úcé'bā rī pi ká tā 'dīri ndree, kōpi ngakí ūnjú muzú tā 'dīri ūlúú 'bā kūrū agá 'dālē rī pi ní, āzini 'bā adrii 'bā gúrú kūrú rī ā gārā gá sī rī agá rī pi ní. 'Bā rī pi ní muzú tā 'i 'oópi 'dīri ndrezú. ¹⁵ Kōpi ká caá Yēsū vúgá 'dālē, kōpi íszúkí ágó ĩndrī ūnjī ní fīi drī ní gé kárakarā rī ícá múké gí, úri kuú Yēsū endreḡi gé, su bōngó 'i rú'bā gá, ūmī ní ícá múké gí. Tā 'dīri sē kōpi ní ūḡ. ¹⁶ 'Bā tā 'i ngaápi ágó rī ā rú'bā gá rī ndre'bā, āzini ígá rī pi ā rú'bā gá rī ndre'bā ĩ mí sī rī pi ní muzú tā rī ūlúzú 'bā rī pi ní. ¹⁷ Kúru 'bā āngū 'dāri agá rī pi ní 'yozú kīnī, Yēsū ā nga muḡ ívé āngū agásī 'dīisī rá.

¹⁸ Yēsū kā rīi tuḡ kúlúmgbā rī agá 'dāá, ágó Yēsū ní ĩndrī ūnjī droó fūú drī ní gé sī rī ní Yēsū rī mázú drī ĩrī sī kīnī, 'i lē muḡ Yēsū vúgá sī ĩndī. ¹⁹ 'Bo Yēsū ā'yī ĩri muḡ 'i vúgá sī kuyé, pé ĩri ē tī kīnī, "'Í mvi 'bēḡi, 'i muḡ tā āyāzú āyāyā Ūpi ní 'oó mí rú'bā gá, āzini éšī ĩdrīkīdri ĩri ní 'bāá mí ní 'dīri vé tā ūlúú mívé 'bā 'bēḡi ásāmvú gé rī pi ní." ²⁰ Ágó rī ní kúru 'dezu éḡcīzú tā Yēsū ní 'oó 'i ní rī ūlúzú muzú kūrú mudrī ĩ ní zīj Dēkápōlīsī vé rī agásī. Tā ágó rī ní ūlúú rī sē 'bā rī pi ní āyāngará.

Yēsū ĩdri mvá ūkú Yáyīrō vé rī, āzini ūkú drā be rī

(Mātáyo 9:18-26; Lúkā 8:40-56)

²¹ Yēsū kā 'i újā gōó zoó muzú álé 'dāá kúlúmgbā sī, 'bā bītrīkā ĩmúki ĩ úmú adrii Yēsū ā gārā gá sī kūrū yīi tī gé 'dāá. ²² Ágó āzi rú ní Yáyīrō 'i, ĩri drīkoma Jó Múngú rī Zīzú rī vé ní, ĩri ní ĩmúzá kūmūci ūtīzú Yēsū endreḡi gé, ²³ ĩri ní Yēsū rī mázú drī ĩrī sī kīnī, "Mávē mvá ūkúná rī 'dālē drā be ūnjīkānyākānyā, lē drāádrā, 'i muḡ drī tīi drī ní gé, ē ĩdri rī bēnī fō." ²⁴ Kúru Yēsū pi ní 'dezu muzú ĩri be ĩrivé āngá 'dāá.

'Bā bītrīkā 'dekí muḡ ĩri vúgá sī ĩndī, kōpi rīkí ĩri ūmīi muzú ūmīmī, ā'diātāsīyā 'bā rī pi ní adrii tré rī sī. ²⁵ Ū'dú 'dāri sī, ūkú āzi 'bā bītrīkā rī pi ásāmvú gé 'dāá, mbāá ú'dú rī éḡi rú'bā ní gé sī, gā deḡá sī, 'du caá ĩlī mudrī drī ní ĩrī. ²⁶ Ūkú rī éḡi 'bā kárakarā ūjō sē'bā ní pi vúgá sī ĩlī be aco, iza ívé mūfēngā ambamba ūjō

ārēgá sī drā 'dīri vé tā sī, 'bo 'bá āzi ícópī ĩri ní ũjō sēēpi ĩrivé drā 'dīri ní dežú ní 'dāáyo. ²⁷ Ūkú rī kā Yēsū vé tā yīj, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyīnā Yēsū ā ũgóró gá 'bá bītrīká rī pi āsámvu gé 'dāá, ĩri ní Yēsū vé bōngó akoóko rī ulózu. ²⁸ Ūkú rī ũšū kīnī, "Má uló dō Yēsū vé bōngó, ma ídri rá." ²⁹ Ūkú rī kā Yēsū vé bōngó ē tī uló, mbēlēnā āri ēčīpi rŭ'ba ní gé sī rī ní pá tuzú, koro ũkú rī gō áamá 'i rŭ'ba ícá múké gí.

³⁰ Sanjā 'dāri gé, Yēsū nī áamá rá 'yozú kīnī, ívé ũkpō fŭ 'i rŭ'ba gá sī gí. Yēsū ní 'i ũjázú āngŭ ndrezú 'bá bītrīká rī pi vŭgá 'dāá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Á'di uló mávé bōngó nī?"

³¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba rī pi ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Mí nī rá 'bá rī pi kárákará rī ĩ mī ĩmŭzú mī rŭ'ba gá nōó, ngá mí ní 'bá zizú 'yozú kīnī, á'di uló mívé bōngó nī rī á'di?"

³² 'Bo Yēsū rī 'bá ívé bōngó ulópi rī ũndré 'bá rī pi āsámvu gé sī. ³³ Ūkú rī kā tā 'i ngaāpi 'i rŭ'ba gá 'dīri nīj áamá, ũmī sī, rŭ'ba ní 'i dó rii yāyā. ĩri ní ĩmŭzú kŭmŭcí ũtīzú Yēsū ēndrečī gé, ĩri ní tā 'i ní bōngó rī ulózu rī ũlŭzú Yēsū ní céré. ³⁴ Yēsū ní kúru 'yozú ũkú rī ní kīnī, "Mvá ũkú 'dīri, ē'yīngará mívé rī sē mí ídri gí. 'Í mu ĩyī, tākiri Mungú vé rī ā adri mí be, mī rŭ'ba ā adri ule."

³⁵ Yēsū kā rii átá ũkú rī be, koro āgō ũrukō'bee ní ícázú, kōpi íbiki ĩmŭ Yáyīrō vé āngá 'dāási, kōpi ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, "Mívé mvá ũkúná rī drā gí, lē mí rī sá izaá átázú 'bá riipi āngŭ ĩmbāpi rī be ku."

³⁶ Yēsū kā tā 'dīri yīj, ĩri ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, "Lē mí ēšj ā ũtī ku, mí ē'yj mávé tā."

³⁷ Yēsū lē 'bá āzi ā mu 'i vŭgá sī ku, ā'yī 'yéná Pétērō pi, Yōkóbū be, Yūwání Yōkóbū ēdrīpi sī. ³⁸ Kōpi kā muŭ caá Yáyīrō vé āngá 'dāá, Yēsū ndre 'bá rī pi rī lŭlŭlú gá. ³⁹ Yēsū ní fizú jó agá 'dāá, ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú lŭlŭlú gazú 'dīni rī á'di? Mvá ũkúná rī drā kuyé, ĩri ũ'dŭ ku." ⁴⁰ 'Bo 'bá rī pi rikí guŭ ĩri sī gugu.

Yēsū ní 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā fŭkí céré āmvé, ā'yī 'yéná āvŭ rī vé étēpi pi ēndrečī be, āzini ívé 'bá áyúáyŭ na 'dī'bee be, kōpi fiki mužú jó āvŭ rī 'bāzú rī agá 'dāá ní. ⁴¹ ĩri ní mvá ũkúná rī ē drj ruzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Tālitá kŭmī!" Íffī ní kīnī, "Mvá ũkúná mādānā 'dīri, á 'yo mí ní, 'i nga ũrŭ." ⁴² Mvá ũkúná rī ní koro ĩngázú ũrŭ, ĩri ní 'dezu ēčizú ũrŭ sī. Mvá ũkúná rī ĩlī be muđrj drj ní ĩrj. Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará. ⁴³ 'Bo Yēsū ní átázú kōpi ní ũkpō ũkpō kīnī, lē kōpi ā ũlŭkí tā 'dīri 'bá āzi ní ku. ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, lē kōpi ā sēkí mvá ũkúná rī ní ngá nyaa.

6

*'Bá Nāzērētā vé rī pi gāki Yēsū rī sī
(Mātayo 13:53-58; Lúkā 4:16-30)*

¹ Yēsū ní ngazú 'dāási, ĩri ní 'dezu mužú Nāzērētā gá, kŭrŭ ĩri ní mbazú rī gé. Kōpi muŭkí ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba rī pi be trŭ.

² Ū'dŭ Sábātā vé rī kā ícá, Yēsū 'i dó rii 'bá rī pi ímbá Jó Mungú rī Zizú rī agá 'dāá. 'Bá kárákará ĩrivé tā yj'ba rī pi āyākí tā ĩri ní átá 'dīri sī āyāyā.

Kōpi rikí ĩ uzij ĩ āsámvu gé sī kīnī, "Ágō 'dīri ĩšŭ tā nīngará, āzini ũkpō tā āyázú āyāyā 'ozú 'dīri ĩngŭgá? ³ Ágō 'dīri adri nyo Māriyā mvōpi āndŭrŭ riipi párángi faāpi 'dīgé rī 'i kuyé? Yōkóbū pi Yósē be, Yŭdā be, Šimōnā sī, adriki ĩri ēdrīpi kuyé? ĩrivé ōmvŭpīj rī'ba adri'bee 'bá be kŭrŭ 'bávé rī agá nō'bee kuyé?" Tā āndŭrŭ Yēsū ní 'oó 'dī'bee sī, 'bá rī pi gāki ĩri sī.

⁴ Yēsū ní ũjázú kōpi ní kīnī, "Í nēhī rī pi ĩnjī vŭrā ũrukō agási ĩnjīnjī, 'bo kŭrŭ ĩrivé rī agá, ĩnjiki ĩri ku, 'bá ĩrivé 'bētj āsámvu gé rī pi, ĩrivé māríté rī pi be, kōpi ĩnjiki ĩri ku." ⁵ Yēsū gō tā āyázú āyāyā ní 'oó āngŭ 'dāri gé đj kuyé, tā ĩri ní 'oó rá rī, Yēsū tj drj 'bá drā be nī pi drjgé, kōpi ídriki rá, 'bá ĩri ní drj tj kōpi drjgé rī pi vé kálāfe mādānā. ⁶ Tā 'dīri sē Yēsū ní āyāngará, 'bá rī pi ní gāá 'i ē'yjgá sī rī sī.

*Yēsū pē ívé 'bá áyúáyŭ muđrj drj ní ĩrj
rī pi muŭ ēzj ngaá*

(Mātayo 10:5-15; Lúkā 9:1-6)

Yēsū ní kúru 'dezu rizú 'bá rī pi ímbázú mužú gŭrŭ álu álu agási. ⁷ Yēsū ní ívé 'bá áyúáyŭ muđrj drj ní ĩrj rī pi zizú ĩmŭzú vŭrā álu gé, pē kōpi mužú ĩrj ĩrj, sē kōpi ní ũkpō ĩndri ũnjj rī pi ũdrózu.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi 'duki ngá āzi mužú ĩmi drjgé sī ĩndī ku, 'yéná ĩmi 'duki túré ēčj tuzú ní áyu. ĩmi kádō rii muŭ, lē ĩmi 'duki kŭmvŭ mužú ĩndī ku, ĩmi 'duki ānyāngā dōku mŭfēngá mužú ĩndī ku. ⁹ ĩmi úsúki ngá pá gá ní pi mužú, 'bo ā 'duki bōngó āzi āndō rŭ mužú ĩndī ku. ¹⁰ Kŭrŭ álu álu ĩmi ní cazú rī agá, 'bētj ĩ ní ĩmi 'é'yjázú drjdrj rī, ĩmi áwkí adrii 'dāgá, cīmgbá ĩmi ní fŭzú kŭrŭ rī agási rī gé. ¹¹ Vŭrā álu álu ĩmi ní fizú cazú rī agá, 'bá rī pi gāki dō ĩmi 'é'yjgá sī, āzini gāki dō ũ'dŭkō múké ĩmi ní ũlŭrŭ rī yjgá sī, ĩmi kádō ngaá muŭ, ĩmi wekí nyōŭkŭ ĩmī pá ágélé gá rī kú 'dīgé. ĩri lŭ 'yozú kīnī, ĩmi gāki 'bá gŭrŭ 'dāri agá rī pi sī."

¹² Yēsū vé 'bá áyúáyŭ rī pi ní kúru 'dezu mužú ũ'dŭkō múké rī ũlŭngará gá kīnī, lē 'bá rī pi ā ũjāki ēšj, kōpi ā kuki ũnjīkānyā ānī. ¹³ Kōpi ũdróki ĩndri ũnjj kárákará ũfŭú 'bá rī pi drjgé sī, ũbēkí ũdu 'bá drā be rī pi rŭ'ba gá sī, kōpive drā de ānī rá.

*Yūwānī vé 'dīngárá ā tā
(Mātáyo 14:1-12; Lúkā 9:7-9)*

¹⁴ 'Bāgú Ēródē* yī 'bá rī pi ārēvū céré rikí átá Yēsū vé tā sī. 'Bá rī pi uruḵo rikí átá kīnī, "Yūwānī Bātízīmū sēepi rī ingakí rī gōó idri rú drāngárá gálésí gí, rī rī rīzú tā āyázú āyāyā 'dī'béé 'ozú ūkpō be 'dīnī ānī."

¹⁵ 'Bá uruḵo'béé rikí 'yoó kīnī, "'Bá rī Ēlīyā† 'i."

Uruḵo'béé kīnī, "'Bá rī índré sū nēbī ǫtū ūḵu rī pi vé āzi tñjī."

¹⁶ Ēródē kā tā 'dīri yījī, rī rī ní 'yozú kīnī, "Índrēzú 'bá 'dīri Yūwānī má ní ǫtū drī ní lījī 'dāri íngá gōó idri rú drāngárá gálésí nī!"

¹⁷ Ǫtū Ēródē sē tājmbī kīnī, ā ruḵí Yūwānī rī, ā 'beki rī jō āngū ū'yīzú rī agá. Ēródē 'o tā 'dīri 'dīnī, ā'diātāsīyā 'í ní édrīpī Pīlīpū‡ vé ūkú Ērōdīyā rī jeé 'í ní ūkú rú rī sī. ¹⁸ Ā'diātāsīyā Yūwānī rī 'yoó Ēródē ní kīnī, "Tājmbī ā'yī kuyé 'yozú kīnī, ní ní ní édrīpī vé ūkú jezú." ¹⁹ Ānī sē Ērōdīyā 'bā ēšj ūnjī Yūwānī ní, lē rī 'dījī drāá 'dīisī rá. 'Bo Ēródē ní ā'yī kuyé rī sī, Yūwānī vé 'dīngárá ā tā mba Ērōdīyā ní mbamba. ²⁰ Ēródē ru Yūwānī rī ruru, nī amá rá 'yozú kīnī, Yūwānī rī 'bá tā be pīrī nī, āzini 'bá uletere ní, sē Ēródē rī Yūwānī ā tā mbaá múké. Ēródē kā tā Yūwānī ní átá rī yījī, sē drī ní ábá ānī céré céré, 'bo 'bā úvá rizú Yūwānī vé tā yīzú.

²¹ Kúru Ēródē ní ūmū údézú ívé 'í'dū 'í ní 'í tīzú rī ĩnjīzú ānī. Rī rī ūgalaku ambugu rī pi zīzú ūgalaku ambugu āngáráwá rī pi vé rī piš be, āzini drīkoma āngū Gālīláyā vé rī agá rī pi be ímúzú ūmū rī gé. Ūmū 'dīri zī nóni létī Ērōdīyā ní Yūwānī rī 'dīzú drāzú ānī. ²² Ērōdīyā vé mvá ūkúná rī ní ífīzú ūngó tuzú 'bá rī pi éndrēḵi gé 'dīgé, sē āyīkō fū Ēródē pi ívé ūmū rī pi be ambamba.

Ēródē ní 'yozú mvá ūkúná rī ní kīnī, "Ngá mí ní lēé rī, ma sē mí ní rá." ²³ Ēródē ní ūyō sōzú kīnī, "Ngá mí ní lēé rī, ma ícō sē mí ní rá, mālūngá má ní ruḵi nōri, ma ígélé ní āmbúgú rī sē mí ní rá."

²⁴ Mvá ūkúná rī ní fūzú mvá éndrēḵi rī zīzú kīnī, "Má zī ngá íngóni ní?"

Éndrēḵi ní újázú rī rī ní kīnī, "'Í 'yo ā líkí mí ní Yūwānī Bātízīmū sēepi rī ē drī sēé."

²⁵ Mvá ūkúná rī ní gōzú 'í újázú mvá rú' 'bá sī Ēródē vúgá 'dāá, 'yozú rī rī ní kīnī, "Ngá má ní lēé mí sē má ní 'ú'díkírīnjā nōgó rī, ā líkí Yūwānī Bātízīmū sēepi rī ē drī 'bāá ígá agá."

²⁶ Tā 'dīri sē 'bāgú rī ní ízāngā ambamba, 'bo lē ūyō 'í ní sōó ūmū rī pi éndrēḵi gé 'dīri nōó ku. ²⁷ Koro rī rī ní āngáráwá ālu pézú mvá jō āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, 'yozú rī rī ní kīnī, ā lī Yūwānī ē drī íjī 'í vú nōó. Āngáráwá rī ní kúru mvá jō āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, rī rī ní Yūwānī ē drī līzú. ²⁸ Rī rī ní Yūwānī ē drī 'bázú ígá agá, íjīzú sēzú mvá ūkúná rī ní. Mvá ūkúná rī ní kúru Yūwānī ē drī jīzú mvá sēzú éndrēḵi drīgé. ²⁹ Yūwānī vé 'bá rī ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ká tā 'dīri yījī, kōpi ní mvá Yūwānī vé āvū 'dūzú jīzú mvá sīzú vūrā 'í ní rīzú āvū sīzú rī agá 'dāá.

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tōwú pi ní

(Mātáyo 14:13-21; Lúkā 9:10-17; Yūwānī 6:1-14)

³⁰ Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi ká ímví ígōó vúlé nōó, kōpi 'deki rīí éjī 'í ní ngaá, āzini tā 'í ní ímbá rī vé tā ūlūú Yēsū ní. ³¹ 'Bá bītrīká rī 'bá écjī 'bá rī pi, uruḵo'béé dī ífí be, uruḵo'béé dī fū be mvá, sē Yēsū pi ívé 'bá áyúáyū rī pi be íšúkí sá ānyāngá nyazú ní kuyé. Yēsū ní 'yozú ívé 'bá áyúáyū rī pi ní kīnī, "Ímī ngakí, 'bá mvá uvuú vūrā kīrī ní gé."

³² Kúru Yēsū pi ní tuzú ívé 'bá áyúáyū rī pi be kúlūmgbá agá, kōpi ní mvá adrizú vūrā kīrī 'bá ákō ní gé. ³³ 'Bo 'bá rī pi ká ndrēé Yēsū pi 'deki mvá gí, 'bá rī pi ngakí njuú mvá ōngú sī, íngázú kūrū āndiāndí ní pi agásí, kōpi njukí caá vūrā Yēsū pi ní lēzú mvá uvuzú rī gé 'dāá drīdrī. ³⁴ Yēsū íšj kúlūmgbá rī agásí, kā 'bá bītrīká rī pi ndrēé, kōpivé tá fī éšj ní gé ízāngá rú, ā'diātāsīyā kōpi índrēkí sū kábilō 'bá úcépi ní ní adrii 'dāáyo rī tñjī. Yēsū ní kúru 'í'dózú kōpi ímbázú, ímbá kōpi ní tá kárakará.

³⁵ Ǫtū rī ká 'deé, Yēsū vé 'bá rī ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní ímúzú 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Bá ímúkí kuú rará rú āngū 'bá ákō ní gé, ǫtū rī 'de nóni gí. ³⁶ Lē mí pē 'bá rī pi

* 6:14 6:14 'Bāgú Ēródē: Ēródē 'dīri Ēródē Ānītīpā 'í, rī rī Ēródē Āmbúgú rī vé mvá, gō mālūngá rī ruḵi ní sá Yūwānī ní bātízīmū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lā Mātáyo 14:1; Lúkā 3:1; Éjī 4:27. Sā 'í ní Yēsū rī tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngū rī ní. 'Í lā Mātáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Vúdrī ní gé, 'bāgú āzi anigé rú ní Ēródē Āgírīpā, rī rī Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Éjī 12:1-13:1. † 6:15 6:15 Ēlīyā: Ēlīyā rī nēbī, Múngú 'du rī mvá 'bū gé ídri rú, drā kuyé. Tīkí rī ákūdē ílī rī ca mūdūrūlū ūrómī (900), íšj ákūdē tīkí drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. Múngú ezi kīnī, 'í lē Ēlīyā rī ípēé ígōó vū drīgé nōó ūzi. 'Í lā Málakí 4:5. ‡ 6:17 6:17 Pīlīpū: Pīlīpū rī 'bāgú Ēródē Ānītīpā édrīpī, sá édrīpī Ēródē ní írívé ūkú Ērōdīyā rī 'dūzú rī gé, íšj ákūdē Pīlīpū rī ídri rú. § 6:21 6:21 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: Rī rī āngáráwá élifū ālu rī pi ē drī kōopi ní.

muzú, kōpi ā mukí rí í ní ānyāngā ndāā gúrú inyiná rí pi agásí.”

³⁷ “Bo Yēsū ní ‘yozú kōpi ní kīnī, “Īmi sēki kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí.”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Bá íšúki rí mūfēngā fifí ēñjīpi ēñjīēñjī* mūdūrūlū ĩrī ānyāngā jezú ‘bá bītríká nō‘bée ní ngūgá?”

³⁸ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Pānga ĩmi vūgá ‘dīlē ngōpi? Īmi mukí ndreé.”

Kōpi ká íšú nī, kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Ngá ‘bá ní íšú anigé rí, ĩri ‘yēná pánga tōwú, ĩ‘bī be ĩrī.”

³⁹ Yēsū ní kúru ‘yozú kōpi ní kīnī, ĩmi lūki ‘bá rí pi ā úríki vūgá ngúlúmū rú ngúlúmū rú ásé drīgé. ⁴⁰ Kōpi ní kúru ‘bá rí pi trazú úrízú ngúlúmū rú ngúlúmū rú. Ngúlúmū uruko agá, ‘bá rí pi úríki mūdūrūlū álu álu, uruko ní agá, ‘bá rí pi úríki pūkú tōwú tōwú. ⁴¹ Yēsū ní pánga tōwú ‘dī‘bée í‘duzú ĩ‘bī ĩrī rí be, ĩri ní ingazú suzú uru, ĩri ní āngū ndrezú ‘bū gé ‘dāā, ĩri ní ōwō‘dīfō sēzú Mungú ní, ĩri ní pánga rí ūndízú sēzú ívé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rí pi drīgé, ĩri ní kpá ĩ‘bī ĩrī ‘dī‘bée í‘duzú sēzú kōpi drīgé, kōpi ní kúru awazú muzú ‘bá rí pi ní. ⁴² ‘Bá álu álu íšú ānyāngā nyaá épízú ānī rá. ⁴³ ‘Bá Yēsū ā pámvú ūbī‘bá rí pi ikūnāki pánga, āzini ĩ‘bī ĩ ní awaá nyaá ‘bá rí pi ní rí ē ĩmbítá caá ūvú á ‘a mūdri drī ni ĩrī. ⁴⁴ Āgō† ānyāngā rí nya‘bá rí pi vé káláfe ca élifú tōwú.

*Yēsū mu yīi drīgé sī pá sī
(Mātáyo 14:22-33; Yūwānī 6:15-21)*

⁴⁵ Koro Yēsū ní ívé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rí pi sēzú tuzú kúlúmgbá agá, kōpi ā ‘deki muḅ Bētēsāyidá gá ‘dálē drīdrī, íšúzú ĩri rí ‘bá bītríká rí pi ayi vúlé nōó. ⁴⁶ Yēsū ká ‘bá rí pi ayií gí, ĩri ní muzú írá drīgé Mungú rí zingará gá.

⁴⁷ Ká muḅ caá ĩniná sī, íšú kúlúmgbá rí fi caá Yēsū vé ‘bá áyúáyú rí pi be yīi bālālā rí agá bīlībīlī ‘dāá gí, kuki Yēsū rí kú ō‘dúkūlégúsí āmvé nōó. ⁴⁸ Yēsū ndre ívé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rí pi rí ízāngā íšú ambamba kúlúmgbá rí ā sōngará gá, ā‘diātāsīyā ūlī rí rí kúlúmgbá rí vīi ayaá ūkpó sī. Āngū rí ní drī ōwójú kuyé rí gé, Yēsū ní rizú ímúzú kōpi vūgá nōó yīi rí drīgé sī pá sī, lē kōdó agaá kōpi ā gārā gá sī, ⁴⁹ ‘bo kōpi ká ndreé Yēsū rí ímú yīi rí drīgé sī pá sī, kōpi ngakí ríi útré ūrī sī, kōpi ūsūki kīnī tānā ngá rí índrī. ⁵⁰ Kōpi ká ndreé Yēsū rí ímú yīi rí drīgé sī pá sī, kōpi adríki céré ūrī sī.

Koro Yēsū ní ‘yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ‘okí ūrī sī ku, ‘bá rí ma ‘í, ĩmi úmbéki éší.”

⁵¹ Yēsū ní kúru tuzú kúlúmgbá rí agá ‘dāā, ūlī rí ní pá tuzú. Sē Yēsū vé ‘bá ĩri ā pámvú ūbī‘bá rí pi ní ānyāngá. ⁵² Kōpi nīki ānyāngā Yēsū ní sēé vaapi ‘dīri vé ífífi kuyé, ōzūki kōpivé ūmī rá, sē kōpi nīki tā ‘dīri amá kuyé.

*Yēsū idrī ‘bá drā be ni pi Gēnēsārétā gá
(Mātáyo 14:34-36)*

⁵³ Yēsū pi ká yīi bālālā rí zoó, kōpi ní muzú íšúzú Gēnēsārétā gá, kōpi ū‘yīki ūmgbū aya rú ni pi bāákú sī, ú‘bé yīi agá ‘dāā, kúlúmgbá rí ní pá tuzú ‘dāgá. ⁵⁴ Kōpi ká íšú kúlúmgbá rí agási, ‘bá rí pi nīki Yēsū rí amá bá. ⁵⁵ ‘Bá āngū ‘dāri agá rí pi ní injúzu céré ímúzú Yēsū vūgá nōó, kōpi ní ívé ‘bá drā be rí pi u‘duzú íjízú ĩri vūgá nōó pōrōšī sī vūrā kōpi ní yīi ĩri ní adrizú rí gé. ⁵⁶ Yēsū rí éčj muzú gúrú rí pi agási, kūrú rí pi agási, āzini ‘bētī rí pi agási. Vūrā ĩri ní éčjizú ‘dī‘bée agási, ‘bá rí pi ríkí ívé ‘bá drā be rí pi ĩjī ímúzú vūrā jōkōnī vé rí gé. ‘Bá rí pi ríkí Yēsū rí mää kīnī, ‘bá drā be rí pi ā ūlókí írivé bōngó ē tī. ‘Bá céré Yēsū vé bōngó akooko rí ē tī ūlóbá rá rí pi, kōpivé drā de kōpi á rú‘bá gá sī rá.

7

*Mērē Yāhūdī rí pi vé rī
(Mātáyo 15:1-9)*

¹ Fārūsī rí pi ā uruko āzini ‘bá Mósé vé tāĩmbj ímbá‘bá íngá‘bá Yērúsālēmā galésí rí pi ā uruko‘bée be, ímúki ĩ traá Yēsū ā gārā gá sī kūrú. ² Kōpi ndreki Yēsū vé ‘bá ĩri ā pámvú ūbī‘bá rí pi í‘dókí ríi ínyá nyaá, ūjīkí ĩ drī kuyé. ³ Fārūsī rí pi Yāhūdī uruko‘bée be, kōpi kádō í‘dó ínyá nyaá, kōpi céré ĩ drī ūjī ‘dé‘dé sū ívé mērē ĩ é‘bīpīi vé rí ní lēé rí tīnī, kōpi íbī ínyá rí nya ndó. ⁴ Kōpi jekí dō ngá āzi jōkōnī gé, ūjīkí dō kuyé, ‘bá āzi ícō drī nyaá ku. Mērē ‘dīri kōpivé ní, kōpi áwíkí tā ni ‘bāá kuú ūkpó ūkpó, kōpi rí ívé ngá ānyāngā nyazú sū kópó, sákānī, āzini bīnīgá tīnī rí pi ā ‘a ūjī céré ūjījī.

⁵ Fārūsī rí pi ‘bá tāĩmbj ímbá‘bá rí pi be, kōpi ní Yēsū rí zizú kīnī, “Mívé ‘bá mí pámvú ūbī‘bá rí pi ‘duki tá ‘bá é‘bīpīi ní ímbá rí ngaá ku āsī? Kōpi kádō ríi ngá nyaá, kōpi ūjīkí ĩ drī ku āsī?”

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi ‘bá ĩ ‘bā‘bée ku tá be pīrī ‘dī‘bée! Tā nēbī Ísáyá ní ‘yoó ĩmi tá be sī rí, ĩri pīrī. Sī ‘dīnī kīnī,

“ ‘Bá ‘dī‘bée rí ma íngú tī sī kána, ‘bo kōpi ‘bākí éší má drīgé kuyé.

⁷ Kōpi ma ĩnjī ku kána, tāĩmbj kōpi ní ríi ímbá rí pi, ‘bá áda ūtī nī.’

* **6:37** 6:37 Mūfēngā fifí ēñjīpi ēñjīēñjī rí: ‘Bá rí nga dō ēzī ū‘dú álu, ĩ ‘bá rí ūfē mūfēngā fifí ēñjīpi ēñjīēñjī álu ní sī. † **6:44** 6:44 Āgō: Lāki ūkú rí pi anjiná rí pi be kuyé. **7:7** 7:7 Ísáyá 29:13

8 Īmi gāki tā Múngú vé rī 'duḡa ngagá sī. Īmi 'duki ĩmivé tā mērē vé rī 'bāa tā āmbúgu rú."

9 Yēsū ní kúru 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi kīnī, ĩmi úmī be tāmbī Múngú vé rī gāzú, ĩmi áwíki rī tā ĩmivé mērē vé rī 'duḡu ngaa áyu! 10 Mósē sē tāmbī 'dīni kīnī, 'Lē mí ĩnjī mí étēpi pi mí éndrēpi be ĩnjīnjī,' āzini 'Bá étēpi rī triipi, dōku éndrēpi rī triipi rī, ā 'diki ĩri drāá 'diisi rá.' 11 'Bo ĩmi rī 'bá rī pi ĩmbá, kōpi ícō 'yo ĩ étēpi ní, āzini ĩ éndrēpi ní, 'Má ícō ĩmi ĩzā koo ku, ā'diātāsīyā á sō úyō gí, fēfē kōdō má ní lēé sēé ĩmi ní rī, ma sē Múngú ní.* 12 Īmi ā'yíkí ku 'bá 'dī'bée ní ĩ étēpi é ĩzā kozú, āzini ĩ éndrēpi é ĩzā kozú. 13 Īmi gāki tā Múngú ní ezi ĩmi ní rī sī, ĩmi 'duki rī tā mērē vé rī pi ngaa áyu. Tā ĩmi ní rī ngaa kárakará 'dī'bée ĩri tā ũnji."

Ngá sēepi 'bá rī ní adrizú āzāvū rú rī (Mātáyo 15:10-20)

14 Yēsū ní 'bá bītríká rī pi zizú ĩmúzu 'í vúgá nōō dījī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi yíkí ma, ĩmi 'duki tā má ní lūu ĩmi ní 'dīri 'bāa ĩmi drīgé. 15 Ngá 'bá rī ní nyaá fī 'í agá rī sē adri ānī āzāvū rú ku, tā āmbúgu rī, átángá ĩri ní átá ĩfūu 'í tē gé sī rī sē ĩri adri āzāvū rú nī. 16 'Bá rī dō bī be, ā yī 'í ní tā 'dīri."†

17 Yēsū ká 'bá bītríká rī pi kuú, ĩri ní fizú jó agá. ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ziki ĩri kīnī, ā ũlū ĩ ní nāpi rī vé ififfi. 18 ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Tā má ní rīi átá 'dīri fī drī ĩmi drīgé kuyé? Ádarú ĩmi nīkī 'yozú kīnī, ngá ĩmi ní nyaá rī sē ĩmi adrii āzāvū rú ku 'dīni kuyé? 19 Ngá ĩmi ní nyaá rī ícō fī ĩmi éšj agá ku, ĩri fī ĩmi 'a agá, ĩri kúru fū ĩmi agásī āmvé." Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé ififfi, ānyāngá rī pi ārēvú céré āzāvū ākó, ĩ ícō nya rá.‡

20 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Tā ĩfūupi mí éšj agásī rī, ĩri sē mi adri āzāvū rú nī. 21 Tā ĩfū'bá 'bá rī vé éšj agá rī pi 'dī, yíkī ũnji, ówū 'bāngará, ũḡū, 'bá 'dīngará, 22 ágó ũku be rī ní lazú ũku ázi sī, dōku ũku ágó be rī ní lazú ágó ázi be, éšj āmbúgu, yíkī tā ũnji 'ozu ní, mī ũ'bāngará, ēbīrj ũku vé ní, dōku ēbīrj ágó vé ní, éšj 'bāngará 'bá ázi vé ngá drīgé, ā'yóngará, áfū, āzini tā 'ongará azakaza rú rī. 23 Tā ũnji ĩ ní ũlāá 'dī'bée céré, ĩri ĩbī ĩfū 'bá rī vé éšj agá, tā 'dī'bée sē 'bá rī adri ānī āzāvū rú."

Ūkú ē'yīngará be rī (Mātáyo 15:21-28)

24 Yēsū nga fūu Gāliláya agásī, 'de muḡ ũngū Táya vé rī gé, 'dālē mu rīi adrii 'bá ázi vé jó agá. Yēsū lē 'bá ázi ā nī 'yozú kīnī, 'í 'dāá'dā 'dīni ku, 'bo 'bá rī pi nīkī rá 'yozú kīnī, Yēsū rī 'dāá'dā. 25 Ūkú ázi ĩrivé mvá ũkúná ĩndri ũnji ní fīi drī ní gé ní ká muḡ vūrā Yēsū ní adrizú rī nīi áma, ĩri ní muḡ kūmūci ũtūzj Yēsū éndrēti gé. 26 Ūkú 'dīri adri Yāhūdīzj ku, tīkī ĩri Sírīyá gá, vūrā ĩ ní zīj Fōnísīyā rī agá. Ūkú rī mā Yēsū rī kīnī, Yēsū ā dro ĩndri ũnji rī fūu ívé mvá ũkúná rī drīgé sī rá.

27 Yēsū ní 'yozú ũku rī ní kīnī, "Drīdrī ní, lē ā sēki ānyāngá nyaá anjīnā rī pi ní, adri múké kuyé ĩ ní ānyāngá anjīnā úcézú rī ú'bézú úcógú ní."§

28 Ūkú rī ní újázú kīnī, "Ūpí, úcógú ula'bá mísá ā ndúgé rī pi nyakí ínáyá u'de'bá anjīnā rī pi drīgé sí vúgá rī ĩndī."

29 Yēsū ní 'yozú ũku rī ní kīnī, "Tā mí ní újá múké 'dīri sī, á dro ĩndri ũnji rī fūu mívé mvá ũkúná rī drīgé sī āmvé gí, 'í mu 'bētj."

30 Ūkú rī 'de muḡ 'bētj 'dāá, ca muḡ ísú ívé mvá ũkúná rī la kú gbóló drīgé, ĩndri ũnji rī fū drī ní gé sī gí.

Yēsū ídri ágó bī be ēšjipi gí átápi ku ní

31 Yēsū ní fūzú āngū Táya vé rī agásī, ĩri ní 'dezu muḡú Sidonā gá, ĩri ní ũlúzu muḡú yīj bālālā Gāliláya vé rī gé, ĩri ní cazú āngū Dēkápólīsī vé rī gé. 32 'Dālē 'bá ũruko'bée ní ágó bī be ēšjipi gí átápi ku ní ĩjizú Yēsū vúgá. Kōpi máki Yēsū rī kīnī, ā 'bá 'í drī ágó rī drīgé, ágó rī é bī á zī rī, á átá rī bēnī.

33 Yēsū ní ágó rī jizú 'bá bītríká rī pi āsámvú gé sí garā gá, ĩri ní 'í drī suzú ágó rī é bī ũlózú ānī, āzini we tšjū 'í drīgé ágó rī ā ádra ũlózú ānī. 34 Yēsū ní āngū ndrezú muḡú 'bū gé 'dāá, ĩri ní á'ázú fū, ĩri ní 'yozú kīnī, "Éfátā! 1" Ififfi ní kīnī, "Mí bī á zī 'í." 35 Koro ágó rī é bī ní 'í zizú, ádra ní ní 'í oyuzú, ĩri ní 'í dózú átázú ũ'đukó be uletere.

36 Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, ā lūkī tā má ní ágó 'dīri ídrizú rī 'bá ázi ní ku. 'Bo Yēsū ká 'yoó kōpi ā lūkī tā 'dīri 'bá ázi ní ku, kōpi ríkí nyo tá rī ũlūu muḡú 'bá rī pi ní ũlūlū. 37 Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará. Kōpi gōkī rīi átá kīnī, "Tā ágó 'dīri ní 'oó 'dīri, ĩri múké. Ídri 'bá bī be ēšjipi gí, átápi ku rī, ĩri tā yī rá, ĩri átá rá."

7:10 7:10 Wūngará 20:12; Dětōrōnómē 5:16 7:10 7:10 Wūngará 21:17; Lēvītíkā 20:9 * 7:11 7:11 Fēfē kódó má ní lēé sēé ĩmi ní rī, ma sē Múngú ní: Fēfē ĩ ní sēé Múngú ní rī, ĩ ĩri zj Kōrōbánī. † 7:16 7:16 Átángá vérēšj 16 agá 'dīri, búkú Mārakó vé ĩ ní sīf Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sīi búkú Mārakó vé vúlē rī agá rá. ‡ 7:19 7:19 7:19 Ānyāngá āzāvū rú rī: Tāmbī Mósē vé rī ā'yī 'yozú kīnī, ā nyakí ānyāpá ũruko ĩ ní 'yoó kīnī, kōpi āzāvū rú 'dī'bée ku. † lē Lēvītíkā 11:1-32. § 7:27 7:27 Ānyāngá sēngará úcógú ní rī: Yāhūdī rī pi ziki 'bá adri'bée Yāhūdī rú ku 'dī'bée úcógú.

8

Yēsū sē ānyāngā nyaa 'bá élifū sū pi ní (Mátáyo 15:32-39)

¹ Sá 'dāri gé, 'bá bītríká trakí ī Yēsū ā gārā gá. Ānyāngā kōpi ní nyaányā ni 'dāáyo. Kúru Yēsū ní ívé 'bá 'ī pámvú ūbī'bán rī pi zizú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ² "Ma ĩzāngā sī 'bá nō'bée sī, 'bá nō'bée adrikí caá má be ū'dú na, kōpi nyakí ngá āzi kuyé. ³ 'Bá nō'bée urukō íngákí rárá rú, á pē dō kōpi muḡ ēbīrī sī, kōpi mu ĩdrākā létí gé."

⁴ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bán rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Bo āngū vūḡipi rárá rú 'bá ákó nōri gé, 'bá ānyāngā ĩsū ngūgá caápi 'bá nō'bée ní céré?"

⁵ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Pāngā ĩmi vúgá 'dīi ngōpi?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Pāngā 'bá vúgá nōó ézīrī."

⁶ Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, kōpi ā úrikí vúgá. ĩri ní pángā ézīrī 'dī'bée í'dúzu 'í drígé, ĩri ní ōwō'difō sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ní pi ūndīzú, 'duzú sēzú ívé 'bá 'ī pámvú ūbī'bán rī pi drígé, kōpi ā jīkí muḡ ū'bāá 'bá rī pi endrētí gé sī, kōpi 'dúkí ngaá sū Yēsū ní 'yoó rī tñjī. ⁷ Ī'bjī māđāngá kōpi vúgá anigé, 'bo ĩ'bjī rī pi nyírinyírí. Yēsū ní ĩ'bjī rī í'dúzu, ĩri ní kpá ōwō'difō sēzú, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'ī pámvú ūbī'bán rī pi ní kīnī, kōpi ā jīkí awaa 'bá rī pi ní. ⁸ 'Bá rī pi nyakí ínyá rī épízú rá. Vúdrī ní gé, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bán rī pi ĩkūnākí ānyāngā í ní nyaá rī ē ĩmbítá caá ūvú ā 'a ézīrī. ⁹ Ū'dú 'dāri gé, āgō* rī pi ícá ca élifū sū rá. Kōpi ká ānyāngā rī nyaá deḡ, Yēsū ní kōpi pēzú muḡú 'bētī. ¹⁰ Koro vúdrī ní gé, Yēsū pi ní ngazú tuzú ívé 'bá 'ī pámvú ūbī'bán rī pi be kúlúmgbā agá, kōpi ní 'dezu muḡú āngū Dālāmānútá vé rī gé.

Fārūsī rī pi lēkí Yēsū ā 'o ī ní tā āyāzú āyāyā ní

(Mátáyo 16:1-4)

¹¹ Fārūsī rī pi ká yījī kīnī Yēsū ícá gí, kōpi ícákí ímú 'í dō rī āgátá gāá ĩri be, ĩri ū'bīzú. Kōpi lēkí Yēsū ā 'o ī ní tā āyāzú āyāyā íngápi 'bū gélésí ní. ¹² Yēsū ká muḡú tá 'dīri yījī, ĩri ní á'ázú fū, ĩri ní 'yozú 'bá 'dī'bée ní kīnī, "Úyú lókí āndrú nōri gé rī pi lēkí má 'o ī ní tā āyāzú āyāyā ní āsī? Ádarú ā lē lūú ĩmi ní, á 'o tā āyāzú āyāyā ní ĩmi ní ku." ¹³ Kúru ĩri ní 'bá 'dī'bée kuzú, ĩri ní tuzú kúlúmgbā agá, yījī bālālā rī zozú muḡú álé 'dāá.

Ākúfī Fārūsī rī pi vé Ēródē be rī vé tā (Mátáyo 16:5-12)

¹⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bán rī pi ā tā āvī, kōpi ĩjīkí pángā ímúzu ĩndī kuyé, ngá kōpi vúgá anigé rī 'yēngá pángā ālu kúlúmgbā rī agá 'dāá. ¹⁵ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adrikí mī be kowū ākúfī† Fārūsī rī pi vé rī ā tā sī, āzini Ēródē vé rī ā tā sī."

¹⁶ Kōpi rikí tá 'dīri átá ĩ āsámvú gé sī ĩ ōḡūpījī be kīnī, "Yēsū átá tá rī 'dīni, 'bá ní pángā ĩjī ĩndī kuyé rī sī."

¹⁷ Yēsū nū tá kōpi ní rīi átá rī rá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú átázú ĩmi āsámvú gé sī 'yozú kīnī pángā 'dāáyo rī ā'di?" Tá 'dīri fi drī ĩmi drígé kuyé? ĩmi úmī ákó tá 'dīri nīzú ámázú? ¹⁸ ĩmi kōdō mī be píri, ĩmi mī ndre āngū ku? ĩmi kōdō bī be píri, ĩmi bī yī tá ku? ĩmi ícókí tá má ní ānyāngá sēzú 'bá bītríká rī pi ní 'dāri ígá ku? ¹⁹ Má ká pángā tōwū rī ūndīi sēé nyaá 'bá élifū tōwū rī pi ní, ĩmi ĩkūnākí pángā í ní nyaá tí rī ē ĩmbítá caá ūvú ā 'a ngōpi?

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ĩkūnākí caá ūvú ā 'a muḡrī drī ní ĩrī."

²⁰ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Pāngā má ní ūndīi sēé nyaá 'bá élifū sū pi ní rī, ĩmi ĩkūnākí pángā í ní nyaá tí rī ē ĩmbítá caá ūvú ā 'a ngōpi?"

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ĩkūnākí caá ūvú ā 'a ézīrī."

²¹ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Tá 'dīri fi drī ĩmi drígé kuyé?"

Yēsū zī ágó mī be ēšīpi gí ní ē mī

²² Yēsū pi ká caá Bētēsāyidá gá 'dálé, 'bá urukō ĩjīkí ágó āzi mī be ēšīpi gí ní ímú Yēsū vúgá nōó. Kōpi mákí Yēsū rī, á uló rī ágó rī á rú'bán, ágó rī ē mī ā zī rī 'ī bēnī. ²³ Yēsū ní ágó rī ē drī ruzú, ĩri sēzú fūzú muḡú gúrú rī agásí āmvé. Yēsū ní kúru tūsú wezú ágó rī mī gé, ĩri ní 'í drī tīzú ágó rī drígé, ĩri ní ágó rī zizú kīnī, "Mī nóni ícá āngū ndre rá?"

²⁴ Ágó rī ní āngū ndrezú uru, ĩri ní 'yozú kīnī, "Á ndre 'bá, kōpi rī éçí má gārā gá sī sū peḡ ní rīi éçí má gārā gá sī kúrú rī tñjī."

²⁵ Yēsū gō 'í drī 'bāá ágó rī ē mī gé dījī, ágó rī ē mī ní kúru 'í zizú gōzú āngū ndrezú uletere. ²⁶ Yēsū ní ágó rī pēzú muḡú 'bētī, 'yozú ĩri ní kīnī, "Lē mī újā mī gōó vúlé gúrú agá 'dāá ku."

Pétērō 'yo kīnī, Yēsū rī Kúrisitō

(Mátáyo 16:13-20; Lúká 9:18-21)

²⁷ Yēsū pi ívé 'bá 'ī pámvú ūbī'bán rī pi be, kōpi ní 'dezu muḡú éçízú gúrú Sízérīyā Pīlīpōyī vé rī pi agásí. Kōpi ká rīi muḡú létí gé 'dīgé, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bá rī pi ūšīkí kīnī, ma á'di 'i?"

* 8:9 8:9 Ágō: Lākí ūkú rī pi anjīnā rī pi be kuyé. † 8:15 8:15 Ākúfī: Ākúfī vé ífífi ĩri ĩmbāngará ūnjī Fārūsī rī pi vé rī, āzini Ēródē vé rī. † ĩlá Mátáyo 16:12; Lúká 12:1.

²⁸ Kōpi ní újázú Yēsū ní, “Uṛuḵo'béé kíni, mi Yūwání riipi bātízimū sēepi rí 'i. Uṛuḵo'béé kíni, mi Ēlīyā 'i. Uṛuḵo'béé kíni, mi nēbī rí pi vé ógūpi.”

²⁹ Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rí pi zizú kíni, “Ími 'dī'béé, ími ūsūkí kíni, ma ā'di 'i?”

Pétērō ní újázú kíni, “Mi Kúrísító 'i.”

³⁰ Yēsū átá kōpi ní ūkpō ūkpō kíni, kōpi ā lūkí 'i 'bá āzi ní ku.

*Yēsū átá ívé drāngará ā tā
(Mātáyo 16:21-28; Lúkā 9:22-27)*

³¹ Yēsū ní átázú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rí pi ní kíni, “Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú izāngā nya létī be āndiāndi, 'bá ambugu rí pi, atala atala rí pi drīgé rí pi be, āzini 'bá tāimbī ímbá'ba rí pi be, kōpi ímú ma gā sī, kōpi ímú ma 'dī drā rá. 'Bo ū'dú na ā vúdri gé, ma ímú íngā gō idri rú.” ³² Yēsū ūlū kōpi ní tā rí ē mī uleterē, Pétērō ní Yēsū rí sezu gārā gá, ĩri ē drī āvāzú.

³³ 'Bo Yēsū ká 'i újā ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rí pi vúgá 'dāā, ĩri ní trezú Pétērō drīgé kíni, “Mi Sātánā! 'Í de mi 'diisī rá, mívé tā rí ūšūpī rí adri tā Múngú vé ní kuyé, ĩri tā 'bá nyōōkū nōri vé rí pi vé ní.”

³⁴ Kúru ĩri ní 'bá bītrīkā 'dī'béé zizú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rí pi be ímúzá 'i vúgá nōlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kíni, “'Bá rí lē dō ma pámvú ūbī, ā adi 'i rú'ba, ā 'du ívé peṭī alambaku,‡ ā ūbī mā pámvú. ³⁵ 'Bá riipi suūpi 'i rú'ba gá 'i drā rí ku rí, ísū idri 'dāni'dāni rí ku. 'Bá 'i sēepi drāāpi mā tā sī, āzini ū'dūkō múké rí ā tā sī rí, ĩri idri 'dāni'dāni rí ísū rá. ³⁶ 'Bá rí 'bá dō éšī céré ngá nyōōkū nōri vé rí drīgé, api dō idri 'dāni'dāni rí sī, ngá múké ĩri ní ísū 'dīgē rí ā'di? ³⁷ Ngá āzi mí ní ícō sēé Múngú ní mí drī jezú idri 'dāni'dāni rí ísūzú ní nyo anigé? ³⁸ 'Bá rí ē drī rí dō nja má sī, āzini ū'dūkō múké má ní ūlū rí sī 'bá ōwū rú rí pi endreṭī gé, āzini 'bá rí'ba ūnjikānyā 'o'ba lóki nōri gé rí pi endreṭī gé, ma 'Bá Mvā 'i, ū'dú má ní ímúzá Ígōzú má Ēṭepī vé dīngará be, āzini mālāyīkā uleterē rí pi be rí gé, ma adri ĩri sī drīnjā sī.”

9

¹ Yēsū ní gōzú 'yozú kōpi ní kíni, “Ími 'bá pá tu'ba 'dī'béé, ádarú á lē lūú ĩmi ní 'dīni, 'bá uṛuḵo ĩmi āsámvú gé 'dīgē, ícókí drī drāá ku, kōpi mālūngā Múngú vé ímūpi ūkpō be rí ndre drīdrī ūgbáale.”

*Yēsū á rú'ba újā 'i dīi imvesirilīlī
(Mātáyo 17:1-13; Lúkā 9:28-36)*

² Ū'dú áziyá ā vúdri gé, Yēsū ní Pétērō pi jizú Yōkóbū be Yūwání sī mužú 'i vú sī, kōpi ní tužú mužú írā drīgé uṛu 'dāā, ĩ muží rí adrii túngú ĩ drīkā sī. Kōpi ká tuṭ caā írā drīgé 'dāā, Yēsū á rú'ba újā 'i índré ū'dū be túngú ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rí pi endreṭī gé 'dīgē. ³ ĩrivé bōngó újā 'i ógū imvesirilīlī, bōngó rí vé mvengará aga ngá céré ĩ ní údé nyōōkū drīgé nōgō rí pi rá. ⁴ Ēlīyā pi ní ífuzú Mósē be ímúzá ĩ 'dazú Yēsū pi endreṭī gé, kōpi ní rizú átázú Yēsū be.

⁵ Pétērō ní 'yozú Yēsū ní kíni, “Ímbāpi, ĩri múké 'bá ní adrizú nōgō, lē 'bá 'beki mōrōgō na, ālu ní mí ní, ālu ní Mósē ní, ālu ní Ēlīyā ní.” ⁶ 'Bo ūrī fū Pétērō pi 'i ógūpī be ambamba, sē Pétērō nī tā 'i ní átá rí ā pámvú amá kuyé.

⁷ ĩrībīti ní ísūzú ímúzá kōpi ōzūzú, ū'dūkō ní íkúzá ĩrībīti rí agá 'dāāsī kíni, “Mvā 'dīri mávé ní má ní léélē rí. Lē ĩmi yīkí tī ni yīyī!”

⁸ Koro Pétērō pi ká ĩ gārā úndré kūrū, Mósē pi Ēlīyā be kōpi āsámvú gé 'dāāyo, 'bá ĩ ní kuú kōpi āsámvú gé rí Yēsū 'i.

⁹ Yēsū pi ká ríi ísī ímú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rí pi be írā drīgé 'dāāsī vūgā nōó, Yēsū ní átázú kōpi ní kíni, “Tā ĩmi ní ndreé ĩmī mī sī 'dī'béé, ā lūkí 'bá āzi ní ku. ĩmi úcīkí tā 'dīri kú ĩmī éšī agá, cīngbā cazú lóki 'Bá Mvā ní ímúzá drāzú gōzú íngázú idri rú rí gé.” ¹⁰ Kúru kōpi úcīkí tā rí kú ĩ éšī agá, 'bo kōpi ríkí átá ĩ āsámvú gé sī kíni, “Tā Yēsū ní 'yoó 'i drā, 'i gō íngá idri rú 'dīri vé íffī ā'di?”

¹¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rí pi ní Yēsū rí zizú kíni, “'Bá tāimbī ímbá'ba rí pi 'yoki kíni, Ēlīyā rí ímú drīdrī ní āsī?”

¹² Yēsū ní újázú kōpi ní kíni, “Ádarú Ēlīyā rí ímú drīdrī, ĩri ímú tā rí pi ārēvú útú céré ícā pīrī. Sīkí Búkū Múngú vé rí agá kíni, 'Bá Mvā rí ímú izāngā nya, 'bá rí pi ĩri gā sī āsī? ¹³ 'Bo á lē lūú ĩmi ní, Ēlīyā* ícā íngōšī gí, 'bá rí pi 'okí ĩri ūnjī sū 'i ní ĩrivé tā sī Búkū Múngú vé rí agá rí tīnī.”

*Yēsū idri mvā ágó índri ūnji be ni
(Mātáyo 17:14-20; Lúkā 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsū pi ká ísī ímúzá írā drīgé 'dāāsī ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rí pi be vūgā nōó, kōpi ndrekí 'bá bītrīkā trākí ĩ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba, ĩri ní kuú vulé 'dāā rí pi ā gārā gá sī kūrū. 'Bá Mósē vé tāimbī ímbá'ba rí pi rí āgátá gā kōpi be. ¹⁵ 'Bá rí pi ká Yēsū rí ndreé, sē kōpi ní āyāngará, kōpi ní njuzú mužú Yēsū rí ežizú.

¹⁶ Yēsū ní kōpi zizú kíni, “Ngá ĩmi ní rizú āgátá gázú rí ā'di?”

‡ 8:34 8:34 Ā 'du ívé peṭī alambaku rí: Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé íffī 'dīni, lē mí útú mí izāngā nya. 9:7 9:7 Mātáyo 17:5; Lúkā 9:35; 2 Pétērō 1:17 * 9:13 9:13 Ēlīyā: Ēlīyā Yēsū ní 'yoó 'dīri, 'bá rí Yūwání bātízimū sēepi rí 'i. 'Í lē Mātáyo 11:13-14; Mārākō 1:1-9; 6:14-29.

17 Ágó äzi älu 'bá bñtríká rñ pi ãsámvú gé 'dää, ïri ní újázú kññ, "Ímbápi, má ïji mávé mvá ágóná nñri ïmú mí vúgá, mí ïdrí rñ ïri, ä'diätäsiyá ïndrñ ïñji rñ sē tñ ni ózũ, átá ku. 18 ïndrñ ïñji rñ kädö fñ drñ ni gé, ïndrñ ïñji rñ ïri 'du 'be vúgá, ïri 'i sñ nya, ù'bñrũsá rñ kpu tñ ni gé sñ, rñ 'bá ni rñ mba ku potokonyo. Má é'yñ mívé 'bá mí pámvú ùbñ'bá rñ pi ïndrñ ïñji rñ droó mvá ágóná rñ drñgē sñ, 'bo kñpi ù'bñkñ droó tñ."

19 Yēsũ ní 'yozú 'bá bñtríká rñ pi ní kññ, "Ími é'yñgárá ákó 'dñ'bée, má adri rñ caá ïmi be lóki be gbã ngõpi? Má éšñ ä nya rñ ïzãngá caá lóki be gbã ngõpi ïmi tá sñ? ïmi ïjñkñ mvá ágóná rñ ïmú má vúgá nõó."

20 Kúru kñpi ní mvá ágóná rñ ïjñzú Yēsũ vñ nõó. ïndrñ ïñji rñ kã Yēsũ rñ ndree, ïri ní mvá ágóná rñ 'duzú a'bezú vúgá 'dää ùkpõ sñ, ïri ní rizú 'i úlúzú nyõõkñ gé sñ pi ù'bñrũsá be tñ gé.

21 Yēsũ ní mvá ágóná rñ vé étēpi zizú kññ, "Índrñ ïñji rñ rñ mvá ágóná rñ ú'bé sñũ 'dñri tññ vñũ caá lóki be gbã ngõpi?"

Mvá ágóná rñ vé étēpi ní újázú Yēsũ ní kññ, "Índrñ ïñji rñ í'dó mvá ágóná rñ ú'bé 'dñni í'dózú ãñññá gá 'dää. 22 ïndrñ ïñji rñ rñ mvá ágóná rñ ú'bé ñññ áci agá, äzini yññ agá, ä drã rñ kódrã. 'Bo mí dñ ícõ mvá ágóná rñ ïdrñ rá, lē mí ndre 'bávē ïzãngá nñri."

23 Yēsũ ní újázú ágó rñ ní kññ, "Tã mí ní 'yozó kññ, má dñ ícõ mvá ágóná rñ ïdrñ rá 'dñri vé íffñ ä'di? 'Bá rñ é'yñ dñ ma rá, tá äzi ícõpi ma ndēēpi ní 'dääyo."

24 Koro mvá ágóná rñ vé étēpi ní trezú urũ 'dää kññ, "Yēsũ, má é'yñ mí gñ, 'bo 'i ko má ïzá, á lē mí é'yññ ñññ agaa rá!"

25 Yēsũ kã ndree 'bá bñtríká rñ pi rñ ïmú tá rñ ä ndrengárá gá, Yēsũ ní trezú ïndrñ ïñji rñ drñgē kññ, "Mí ïndrñ ïñji 'dñri, 'i fñ mvá ágóná 'dñri drñgē sñ ämvé, mí gñ fñ drñ ni gé ñññ ku."

26 Kúru ïndrñ ïñji rñ ní trezú ù'dũkõ be urũ 'dää, mvá ágóná rñ ayazú, fñzú ïri ä drñgē sñ ämvé. 'Bá bñtríká rñ pi kã ndree mvá ágóná rñ la ku kpññkñpññ 'bá drãpi gñ ni tññ. 'Bá rñ pi kññ, "Mvá ágóná rñ drã gñ." 27 'Bo Yēsũ ní mvá ágóná rñ ē drñ ruzú, ïri ingazú pá tuzú urũ sñ.

28 Vñdrññ ni gé, Yēsũ kã mvññ gõõ 'bētñ gñ, Yēsũ pi ní fizú ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi be jó agá, Yēsũ vé 'bá ïri ä pámvú ùbñ'bá rñ pi ní Yēsũ rñ zizú äkñdē 'bá äzi kñpi ä gará gá 'dääyo, kñpi kññ, "Ngá 'bá ní ícózú ïndrñ ïñji drozú ku rñ ä'di?"

29 Yēsũ ní újázú kñpi ní kññ, "Índrñ ïñji rñ vé drongárá, lē 'bá rñ ä zñ Múngú rñ."

Yēsũ átá ívé drãngárá ä tá ñññ

(Mätáyo 17:22-23; Lúkã 9:43b-45)

30 Yēsũ nga fñũ muzú ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi be vñrã kñpi ní adrizú 'dãri agásñ, kñpi muñ trãã ängũ Gãliláyá vé rñ agásñ. Yēsũ lē 'bá äzi ä ññ vñrã ä ní muzú adrizú 'dãri ku, 31 ä'diätäsiyá Yēsũ rñ ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi ïmbá kññ, "Í ïmú 'Bá Mvá ä ùli 'be, ï rñ rñ sē 'bá éšñ be ïñji rñ pi drñgē, ï ïri 'dñ drã rá. Ù'dñ na ä vñdrñ gē, ïri ïmú íngá gõ ïdrñ rú." 32 Tã Yēsũ ní átá 'dñri fñ 'bá Yēsũ ä pámvú ùbñ'bá 'dñ'bée drñgē 'dälē kuyé. Ùrññ sñ, sē kñpi gõkñ tá Yēsũ ní átá 'dñri vé íffñ zñ kuyé.

Ä'dñ rñ adri ämbúgú ññ?

(Mätáyo 18:1-5; Lúkã 9:46-48)

33 Yēsũ pi ní 'dezú muzú ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi be, kñpi ní cazú Kãpãrãññmã gá, kñpi ní kúru fizú muzú adrizú jó agá. Kñpi ní rizú adrizú jó agá 'dää rñ gé, Yēsũ ní ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi zizú kññ, "Ngá ïmi ní té rizú ägátá gãzú ïmúzú lētñ gé sñ rñ ä'di?" 34 'Bo kñpi ùjñkñ kñri, ä'diätäsiyá kñpi ní rizú ïmũngãrá gá lētñ gé sñ rñ gé, kñpi rikñ ägátá gãã ï äsámvú gé sñ kññ, ä'dñ rñ adri ämbúgú rñ ññ.

35 Kúru Yēsũ ní úrizú vúgá, ïri ní ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá mudrñ drñ ni ñññ 'dñ'bée zizú ïmúzú úrizú 'i gãrã gá sñ kñrñ, ïri ní 'yozú kñpi ní kññ, "'Bá rñ lē dñ adri 'bá rñ pi drñgē ämbúgú rñ, lē ä adri 'bá ùdñmbñtã rñ ññ, ä adri ätñ'bá rñ rññ 'bá rñ pi ní ézñ ngaa."

36 Yēsũ ní mvññã mãdãñã ni ïjñzú pá tuzú 'bá 'i pámvú ùbñ'bá 'dñ'bée ñdrētñ gé, ïri ní 'i drñ 'bãzú mvññã rñ ä kñdñ gé. ïri ní 'yozú 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi ní kññ, 37 "'Bá mvññã mãdãñã nñri é'yñpi mã rñ sñ rñ, é'yñ 'dñri ma, 'bá ma é'yñpi rñ, é'yñ 'dñri má Étēpi ma ïpēēpi rñ."

'Bá 'bã tá ndreēpi ïñji ku rñ, ïri 'bá 'bávē ni

(Lúkã 9:49-50)

38 Yñwãññ ní 'yozú Yēsũ ní kññ, "Ímbápi, 'bá ndreki ágó äzi rñ ïndrñ ïñji údrõ mí rñ sñ, 'bá ugakñ ïri sñ, ä'diätäsiyá ágó rñ adri 'bá ógñpñ kuyé."

39 Yēsũ ní újázú ívé 'bá 'i pámvú ùbñ'bá rñ pi ní kññ, "Ími ugakñ ágó rñ ku, 'bá rñpi tá äyãzú äyãyã ni 'oõpi rñ, ícõ gõõ 'i újã mã tá átá ïñji ku. 40 'Bá 'bã tá ndreēpi ïñji ku rñ, ïri 'bá 'bávē ni. 41 'Bá ïmi ní yññ sēēpi mvññpñ mã rñ sñ, ïmi ní má é'yññ Kúrñsitõ rñ rá rñ sñ rñ, ïri äñdēma ïšú rá."

Ä sēkñ 'bã äzi fñ ïññkãnyã agá ku

(Mätáyo 18:6-9; Lúkã 17:1-2)

42 "'Bá äzi úbé dñ anññã nyñrññã má é'yñ 'bã gñ nõ'bée 'deē fñ tá ïñji agá, ä 'yñkñ

írā usegúgú ni umbe ni gé, ā 'beki írī yīi agá. ⁴³ Mī drī uló dō ūnjikānyā, lē mī ga írī 'dīisī rá, írī múké mī ní fizú 'bū gé 'dālē drī be ālu, ndē mī ní fizú āci vezú āni ūdū ākó rī agá drī be írī rī. ⁴⁴ Vūrā 'dāri agá, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri agá rī drā kpá ku. ⁴⁵ Mī pá jī dō mī fī ūnjikānyā 'oó, lē mī ga írī 'dīisī rá, írī múké mī ní fizú 'bū gé 'dālē pá be ālu, ndē mī ní fizú āci vezú āni ūdū ākó rī agá 'dāá pá be írī rī. ⁴⁶ Vūrā 'dāri gé, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri gé rī drā kpá ku. ⁴⁷ Mī mī ndre dō ngá āzi mī sēepi fīpi ūnjikānyā agá ni, lē mī injē írī 'dīisī rá, írī múké mī ní fizú mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá mī be ālu, ndē mī ní fizú āci vezú āni ūdū ākó rī agá 'dāá mī be írī rī. ⁴⁸ Vūrā 'dāri gé, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini āci vūrā 'dāri gé rī drā kpá ku.

⁴⁹ "Bá rī pi ārēvú céré ī imú kōpi ū'bī āci sī.

⁵⁰ "Ē'yī ri ngá múké, 'bo ě'yī vé sī asuupi asuasú rī ícá dō ālákála gí, ě'yī rī gō adri múké ngóni? Lē īmi adriki īmi āsámvú gé sī múké, sū ě'yī sī be múké rī tñi, āzini lē īmi adriki īmi āsámvú gé sī tā be kírī."

10

*Ayingará ágó pi vé ūkú be rī
(Mātáyo 19:1-12; Lúkā 16:18)*

¹ Yēsū nga fūu mužú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bán rī pi be Kāpārānāumā agásī, mužú āngū Yūdáyá vé rī gé. Íri ní yīi āmbúgú dīipi dīdi Yáridéní vé rī zozú mužú álé 'dāá. 'Bá bītrīká rī pi gōkí imú vú ní gé nōó dīi, írī ní kōpi ímbázú, sū írī ní rīi kōpi ímbá nīi rī tñi.

² Fārūšī uruqō'bée imúki Yēsū rī zīi írī ū'bīzú āni kīnī, "Tāimbī Mósé vé rī ā'yī nyo ágó ní ívé ūkú ayizú rá?"

³ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tāimbī Mósé vé rī átá tā 'dīri drīgē íngóni?"

⁴ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mósé ā'yī rá kīnī, 'Ágó rī kōkōbī sī sē ūkú ní ní, írī ayizú āni rá."

⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósé sī tāimbī 'dīri īmi ní, ā'diātāsīyā īmivé ěsī ní teete rī sī. ⁶ Múngú ní 'dózú 'bū pi gbizú vū be rī gé, 'Múngú gbi ágó pi ūkú be' ⁷ 'Tā 'dīri sī, 'bá ágó rī ívé ětēpi ku, írī ívé ěndrēpi ku, kōpi ī úmú ūkú ní be. ⁸ 'Bá írī

'dī'bée ī úmú adri rú'bán ālu.' ⁹ Ājē Múngú ní úmú gí rī, lē 'bá āzi ā ayi ājē rī ku."

¹⁰ Yēsū pi ká ímví ĩgōó ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bán rī pi be 'bētī nōó, kōpi gōkí Yēsū rī zīi ágó pi vé ayingará ūkú be rī vé tā sī dīi. ¹¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ágó ívé ūkú ayīpi, gōópi ūkú āzi jeepi rī, fi 'dīri tā ōwū vé ní 'oó. ¹² Ūkú ívé ágó gāapi sī, gōópi ágó āzi jeepi rī, fi 'dīri tā ōwū vé ní 'oó."

*Yēsū 'bā tākiri anjīnā nyírīnā rī pi drīgē
(Mātáyo 19:13-15; Lúkā 18:15-17)*

¹³ 'Bá uruqō'bée ĩjiki ívé anjīnā nyírīnā rī pi Yēsū vúgá, ā tī rī drī kōpi drīgē, ā sē rī kōpi ní tākiri. 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bán rī pi ní trezú 'bá ívé anjīnā ĩjī'bán Yēsū vúgá 'dī'bée drīgē. ¹⁴ Yēsū ká tā kōpi ní 'oó 'dīri ndree, Yēsū ē ěsī ve kōpi ní rá, írī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi kuki anjīnā nyírīnā rī pi ē imúki má vúgá nōó! Īmi ugaki kōpi ku. 'Bá adri'bán sū anjīnā nyírīnā 'dī'bée tñi rī pi, kōpi mālūngā Múngú vé rī ĩsū nī."

¹⁵ Adarú á lē 'yoó īmi ní 'dīni, 'bá rī ā'yī dō mālūngā Múngú vé rī sū anjīnā nyírīnā rī pi ní ā'yī rī tñi ku, ícá fīi mālūngā Múngú vé rī agá ku. ¹⁶ Kúru Yēsū ní anjīnā rī pi 'd'úzá 'i drīgē, írī ní drī tīzú mužú kōpi drīgē sī ālu ālu, āzini írī ní tākiri sēzú kōpi ní.

*Ágó ā'bú be rī zī fīngará 'bū gé rī vé tā
(Mātáyo 19:16-30; Lúkā 18:18-30)*

¹⁷ Yēsū ká ívé ěci 'dó, ágó āzi ní njuzú mužú Yēsū vúgá 'dāá, ká caá Yēsū vúgá 'dāá, írī ní kūmūci ūtūzú Yēsū ěndrēpi gé, írī ní Yēsū rī zizú kīnī, "Īmbápi, mī 'bá múké, má 'o ā'di má ĩsū rī ídri 'dāni'dāni rī āni?"

¹⁸ Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, "Ngá mī ní ma zizú 'bá múké ā'di?*" 'Bá āzi múké ní 'dāayo, 'yēngā Múngú rī múké ní. ¹⁹ Mī nī tāimbī rī rá kīnī, 'Lē mī 'dī 'bá ku, lē mī 'bā ōwū ku, lē mī ūgū 'bá āzi ā ngá ku, lē mī ūlj ūnjō 'bá āzi drīgē ku, lē mī ū'bā 'bá āzi ē mī írivé ngá 'duzú ku, lē mī ĩnī mī ětēpi pi mī ěndrēpi be ĩnjīnjī. "

²⁰ Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, "Īmbápi, á 'du tāimbī 'dī'bée vé tā ngáa céré rá, 'd'ózú má ní adrizú mvāngá rú rī gé 'dāá."

²¹ Yēsū ní āngū ndrezú ágó rī vúgá 'dāá, lē ágó rī lēle, írī ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Tā mī ní 'oó kuyé rī 'yēngā ālu, 'i mužú, mī ūzi ngá mívé rī pi ārēvú céré, mī awa mūfēngā

‡ 9:43 9:43 Āci vezú āni ūdū ākó rī: Múngú rī úmvúlēsī 'bá 'i ě'yī'bán ku rī pi 'du ū'bē āci 'dīri agá. 'Í lē l'dangará 20:7-15. § 9:44 9:44 Átángá vérēsī 44 agá 'dīri, búkú Mārākó vé ī ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāayo, 'bo gōkí sīi búkú Mārākó vé vúlē rī agá rá. *

9:46 9:46 Átángá vérēsī 46 agá 'dīri, búkú Mārākó vé ī ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāayo, 'bo gōkí sīi búkú Mārākó vé vúlē rī agá rá. 9:48 9:48 Ísāyā 66:24 10:4 10:4 Dētōrōnómē 24:1

* 10:18 10:18 Mī ma zī 'bá múké āsi: Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé ífífi 'dīni, Yēsū lē ágó rī ā ĩsū 'yozú kīnī, 'i Múngú 'i. 10:19 10:19 Wūngará 20:12; Dētōrōnómē 5:16-20

ni 'bá ngá ákō rī pi ní, úmvúlésī mi mu á'bú ísú 'bū gé 'dálé ambamba, mí ímú má pámvú ūbī."

²² Ágō rī ká tā Yēsū ní 'yoó 'dīri yīi, mīlétī ni ísú kuú ānī kīnjī, īri ní 'dezu muzú, éšī ni ísú izāngā, á'diātāsīyā ágō rī á'bú be ambamba.

²³ Yēsū ní āngū úndrészú 'i gārā gá sī kūrū, īri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "'Bá á'bú be rī vé fingará mālūngā Múngú vé rī agá 'dálé rī, tā ni mbamba!"

²⁴ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sē 'bá īri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní āyāngará.† 'Bo Yēsū gō tā rī endjī 'yoó kōpi ní dījī kīnī, "'Mā anjī rī, 'Bá á'bú be rī vé fingará mālūngā Múngú vé rī agá 'dálé rī, tā ni ūkpō ūkpō! ²⁵ Kámilō vé fingará sīndánī ā ūlē gá sī rī mbamba, 'bo 'bá á'bú be rī vé fingará mālūngā Múngú vé rī agá rī mba ndéé rá."

²⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi āyākī tā 'dīri sī ambamba, kōpi rikí átā ī āsámvú gé sī kīnī, "'Bá ī ní ícō paá ūnjikānyā agásī 'bá āsámvú gé nōgō rī, īri adri á'dī 'i?"

²⁷ Yēsū ndre āngū kōpi vūgá 'dāá gōgō, īri ní 'yozú kīnī, "'Bá áda ícō tā 'dīri 'duú ngaá ku, 'bo Múngú rī 'du nga rá, á'diātāsīyā Múngú rī ícō tā rī pi ārēvú 'du nga céré."

²⁸ Pētērō ní 'yozú īri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, 'bá kukí 'bávé ngá ārēvú céré, 'bá rī mí pámvú ūbī!"

²⁹ Yēsū ní újázú kīnī, "'Ádarú á 'yo īmi ní 'dīni, 'bá ívé 'bētī kuúpi, ívé édrīpi kuúpi, ívé ómvūpi kuúpi, ívé étēpi kuúpi, ívé éndrēpi kuúpi, ívé anjīnā kuúpi, ívé ómvú kuúpi má tā sī, āzīni ú'djúkó múké mávé rī ā tā sī rī, ³⁰ īri jó ísú, édrīpi ísú, ómvūpi ísú, éndrēpi ísú, anjīnā ísú, á'bú ísú ca mūdūrūlū kárakarā vū drīgē nōgō. Á nya dō izāngā drāāāsīyā, ú'djú ūdū vé ímūpi 'dāri gé, īri ímú ídri 'dāni' dāni rī ísú rá. ³¹ 'Bá kárakarā 'yo' 'bá kīnī, ī drīdrī rī pi, kōpi ímú adri ūdūmbītā. 'Bá adri' 'bá ūdūmbītā rī pi, kōpi ímú adri drīdrī."

Yēsū átā ívé drāngará ā tā dījī

(Mātáyo 20:17-19; Lúkā 18:31-34)

³² Yēsū pi ní 'dezu muzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be Yērūsālēmā gálé rú, Yēsū ko kōpi ē drī muzú nī. 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ē drī ábákī céré céré, āzīni 'bá mu' 'bá ní gé sī rī pi, ūrī ímvú kōpi rá. Yēsū ní 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá mu' drī ní rī 'dī' 'bée jīzú gārā gá, īri ní tā léepi ímūpi 'i ngaápi 'i rú' 'bá gá rī ūlūzú kōpi ní. ³³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá kādō mu' caá Yērūsālēmā gá 'dāá, ma 'Bá Mvā 'i, í ímú má ūli 'be rá, í ma jī pá tu atala atala rī

pi drīgē rī pi endrēti gé, āzīni 'bá tāímbū Mósé vé rī ímbá' 'bá rī pi endrēti gé. Kōpi ímú mávé tā lī, ma 'dīzú ānī rá, kōpi ma jī pá tu 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi endrēti gé. ³⁴ Kōpi ímú má drī ínjā, kōpi tūsú úwé má rú' 'bá gá, kōpi ma ūgbā, kōpi ma 'dī drā rá, 'bo ū' 'dū ná ā vūdrī gé, ma gō íngá ídri rú."

Yōkóbū pi Yūwánī be zīkī tā āzi Yēsū tī gé

(Mātáyo 20:20-28)

³⁵ Kúru Zēbēdayō enjīpīi Yōkóbū pi Yūwánī be, kōpi ní ímúzú Yēsū vūgá nōó, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Ímbápi, tā āzi anigé 'bá lékī zījī mí tī gé, mí 'o 'bá ní."

³⁶ Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, "'Ngá īmi ní léé má 'o īmi ní rī á'dī?"

³⁷ Kōpi ní újázú kīnī, "'Mí kādō úrí mívé lúpá mālūngā vé 'bá rī pi ní mí íngúzú íngúngū rī drīgē, lé mí á'yī 'bá ālu ā úrí mí drī éndēpi gé, āzi rī ā úrí mí drī jījī gé."

³⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Ími nīkī ngá zī be ku. Ími nyo ícō ngá kópō agá draápi dradra má ní ímú mvūú 'dīri mvū rá? Dōku bātízīmū ī ní sēé má ní izāngā nyazú 'dīri, īmi nyo ícō á'yī ā sēkī īmi ní, sū ī ní sēé má ní rī tīnjī rá?"

³⁹ Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bā ícō rá." Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Ími ícō ngá kópō agá draápi dradra má ní mvūú rī mvū rá, āzīni bātízīmū ī ní sēé má ní izāngā nyazú 'dīri, īmi ícō á'yī, ī sē īmi ní rá, ⁴⁰ 'bo úringará má drī éndēpi gé, āzīni má drī jījī gé rī, má ícō tā ní á'yī īmi ní nī ku. Vūrā 'dī' 'bée Múngú údé íngá 'bá 'i ní ūpēé gī rī pi ní."

⁴¹ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ā urūko mu' drī rī pi ká tā Yōkóbū pi ní 'yoó Yūwánī be 'dīri yīi, kōpi ē éšī ve 'bá rī 'dī' 'bée ní rá. ⁴² Kúru Yēsū ní kōpi zīzú ímúzú vūrā ālu gé, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku ī ní 'bāá 'bá rī pi drīgē 'bágú rú 'dī' 'bée, kōpi rī ūkpō áyú ívé 'bá rī pi drīgē, ívé ūgalaku ambugu rī pi rī ūkpō áyú 'bá ī ní ru' rī pi drīgē. ⁴³ Ími āsámvú gé 'dīgē, lé tā rī ā adri sū 'dīri tīnjī ku. Ími āsámvú gé 'dīgē, 'bá rī lé dō adrii' 'bá āmbúgú rú, lé ā 'bá 'i adrii' 'bá īmivé ní, ⁴⁴ āzīni 'bá rī lé dō 'i adri āmbúgú 'bá rī pi drīgē céré, lé ā 'bá 'i adrii' 'bá tūgērī rú rīi ézī ngaá 'bá rī pi ní céré. ⁴⁵ Ma 'Bá Mvā 'i, má ímú 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā ngakí má ní ézī 'dīni kuyé, má ímú ézi ngaá 'bá rī pi ní, āzīni má ímú ma sēé 'dījī drāá 'bá kárakarā pi ē drī jezú."

Yēsū zī Bārītīmāyō mī be éšīpi gī rī ē mī

(Mātáyo 20:29-34; Lúkā 18:35-43)

† **10:24** 10:24 Áyāngará: 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ūsūkī kīnī, Múngú sē á'bú rī 'bá rī pi ní nī, 'bá tākīri drī ní gé gī.

⁴⁶ Kúru Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be, kōpi ní cazú kūrū Yērīkō vé rī gé. Kōpi ká lēé fūū mužú kūrū rī agāsī, 'bá bītrīkā rī pi 'deki mužū kōpi ā vūdrī gé sī. Ágó āzi mī be ēšīpi gi ní rú ní Bārītimáyō 'í, ĩri Tīmáyō ā mvá, ĩri ri úrī létī ā jēlé gá, rī ngá má 'bá rī pi vúgá. ⁴⁷ Bārītimáyō ká yī kīnī, 'bá rī Yēsū Nāzērétágú rī ri eļi mužú nī, ĩri ní trezú ū'dūkō be urū 'daá kīnī, "Yēsū Dāwūdī ā Mvā rī, 'í ndre izāngā mávé nōri fō!"

⁴⁸ 'Bá uruko'bee trekí ágó rī drīgé kīnī, ā ūjī kīrī. "Bo ágó rī gō treé mužú drīgélé kīnī, "Dāwūdī ā Mvā rī, 'í ndre izāngā mávé nōri fō!"

⁴⁹ Yēsū ní pá tuzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi zikí ĩri." Kōpi ní ágó mī be ēšīpi gi rī zizú kīnī, "Mí adri ūrī sī ku, 'í nga urū, Yēsū ri mī zī." ⁵⁰ Bārītimáyō ní ívé bōngó akoó rūkū rī njezú 'bezú vúgá, ĩri ní wazú urū, ĩri ní mužú Yēsū vúgá 'daá.

⁵¹ Yēsū ní ĩri zizú kīnī, "Ngá mī ní lēé má 'o mī ní rī ā'di?"

Ágó mī be ēšīpi gi 'dīri ní ūjázú Yēsū ní kīnī, "Īmbápi, á lē āngū ndree."

⁵² Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í 'de mužū ĩyī, mī ní ma ē'yī gi rī sī, mī ídri gi." Koro ágó rī ē mī ní 'í zizú āngū ndrezú, ĩri ní 'dezú mužú Yēsū pi ā vūdrī gé sī.

11

Yēsū vé fīngará Yērūsālēmā gá rī

(Mātayo 22:1-11; Lúkā 19:28-40;

Yūwānī 12:1-19)

¹ Yēsū pi ní cazú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be Bētēfágē gá, āzini Bētēniyā gá, kūrū 'dī'bee ĩnyīnā ĩrā Ōlívē* vé rī jēlé gá. Kōpi ká mužū caá ĩnyīnā kūrū Yērūsālēmā vé rī gé 'daá, Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá ĩrī ni pi pēzú mužú drīdrī. ² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi mužū gūrū ĩmi endreṭē gé 'dāri gé, ĩmi kádō fīi caá gūrū rī agá 'daá, ĩmi dōngí mbaápi ū'dí rú 'bá āzi ní drī unjuzú ānī kuyé ní ĩšū 'yīkí kú 'daá'dā, ĩmi oyuķi dōngí rī ĩjī má vú nōó.

³ 'Bá āzi zī dō ĩmi, 'Ngá ĩmi ní rīi' 'oó 'dīni rī ā'di? 'Īmi ūjāki ĩri ní 'dīni, 'Ūpī lē dōngí rī nī, 'í dōngí rī ūjā gō ĩmi ní vólé rá. "

⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá ĩrī 'dī'bee ní 'dezú mužú, kōpi ní cazú dōngí mbaápi ū'dí rú ní ĩšuzú 'yīkí ĩri ĩnyīnā keṭēlētē āngū ndreepi mužú létī 'í ní fízú mužú kūrū rī gé 'dālē rī gé, kōpi ní dōngí rī oyużú. ⁵ 'Bá uruko pá tu'ba 'dālē rī pi ní kōpi zizú kīnī, "Īmi rī dōngí rī oyu ālé?" ⁶ Kōpi ní tā rī ūjázú 'bá pá tu'ba rī pi ní sū Yēsū ní 'yoó

í ní rī tūnī, 'bá pá tu'ba rī pi ní ā'yīzú kīnī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ā jīkí dōngí rī mužú ĩyī. ⁷ Kōpi ní dōngí rī jizú mužú Yēsū vúgá 'dālē, kōpi ní ívé bōngó akoó rūkū rī pi 'bezú dōngí rī ā ūgóró gá, Yēsū ní tuzú ūrízú drī ní gé. ⁸ 'Bá kárakarā ajakí ívé bōngó akoó rūkū rī pi mužú létī rī drīgē sī, uruko'bee vāki ĩbībī ómvú agá rī pi ū'bāa mužú létī rī drīgē sī. ⁹ 'Bá 'de'ba Yēsū endreṭē gé drīdrī rī pi, 'de'ba ĩri ā vūdrī gé rī pi be, rikí gbīlīlī gaá mužú kīnī, "Hōsānā!"

"Tākiri ā adri 'bá ĩmūpi Ūpī ā rú sī rī' ní!"

¹⁰ "Múngú ā 'bā tākiri mālūngā ūyū Dāwūdī vé rī ní ĩmū ruṭ rī drīgē!"

"Hōsānā Múngú urugégé 'bū gé rī!"

¹¹ Kúru Yēsū ní cazú kūrū Yērūsālēmā vé rī gé 'daá, ĩri ní fízú Jó Múngú vé rī agá 'daá, ĩri ní 'dezú rizú ngá rī pi undrezú ánázú kūrū. 'Bo ūtū rī ní 'deé gí rī sī, Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá áyúáyū mužū drī ní ĩrī rī pi be gūrū Bētēniyā vé rī gé.

Yēsū tri peṭi ĩ ní zīi fīgī rī

(Mātayo 21:18-19)

¹² Kā mužū adri drū 'dīni, Yēsū pi ní fūzú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be gūrū Bētēniyā vé rī agāsī āmvé, ēbīrī fū Yēsū rī káyī. ¹³ ĩri ní peṭi ĩ ní zīi fīgī rī ndrezú rárá rú, bī ní amu kú kūmvū, ĩri ní 'dezú mužú peṭi rī ā gārā gá ĩnyīnānā 'daá, lē ndree dō peṭi rī 'a rá. Kā mužū caá peṭi rī ā gārā gá 'daá, ĩšū peṭi rī 'a kuyé, 'yēnā bī ní amu kú nī, ā'diātāsīyā lóki 'dāri adri peṭi ní 'azú ní kuyé. ¹⁴ Yēsū ní 'yozú peṭi rī ní kīnī, "Lē 'bá āzi ā gō mívé ū'a nyaá dīi ālujanī ku." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi yīkí tā ĩri ní 'yoó 'dīri rá.

Yēsū ūdró 'bá mūfēngā ufu'ba rī pi Jó Múngú vé rī agāsī

(Mātayo 21:12-17; Lúkā 19:45-48; Yūwānī 2:13-22)

¹⁵ Yēsū pi ká caá ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be Yērūsālēmā gá 'daá, ĩri ní fízú mužú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'daá, ĩri ní 'dózá 'bá rī'ba ngá je'ba, āzini rī'ba ngá uzi'ba rī pi ūdrózú. ĩri ní 'bá rī'ba mūfēngā ufu'ba rī pi vé mísá uzezú u'dezú ūlī rú, āzini 'bá āmāmū uzi'ba rī pi vé kītrī uzezú u'dezú ūlī rú. ¹⁶ Yēsū ā'yī 'bá āzi ní ngá jizú uzizú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'daá ku. ¹⁷ Yēsū ní kōpi ĩmbázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Síkī nyo Būkū Múngú vé rī agá 'yozú kīnī,

" 'Jó mávé rī ĩ zī

jó 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ní ma zizú ní' 'dīni kuyé?"

* 11:1 11:1 Ōlívē: Peṭi ōlívē vé rī ĩri 'a ū'a be, 'í ícō nya rá, 'í ĩrívē ū'a zo ūdu rú, Yāhūdī rī pi rī tūbī á'di ūdu rī sī, āzini kōpi rī tō lāmbā agá, ācī 'yūzú ānī. † 11:9 11:9 'Bá ĩmūpi Ūpī ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. 11:9 11:9 Sāwūmā 118:25-26 11:17 11:17 Ísáyā 56:7 11:17 11:17 Yērēmíyā 7:11

'Bo ĩmi újákí jó rĩ ícá 'vūrā ũgú' bá rĩ pi ní rizú adrizú ní.' "

¹⁸ Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, 'bá tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá' bá rĩ pi be, kōpi ká tǎ Yēsũ ní 'oó 'dĩri yĩ, kōpi 'd'ókí lētĩ ndáá lēzú Yēsũ rĩ 'dĩzú drázú rá. 'Bo kōpi 'ókí ĩri sĩ ũĩ sĩ, á'diātāsīyā 'bá kárákará áyákí tǎ ĩri ní ímbá rĩ sĩ rá.

¹⁹ Kǎ muų adrii ũndréná rĩ sĩ, Yēsũ pi ní fízú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' bá rĩ pi be kũrũ rĩ agásĩ ámvé.

Peṭi ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ vé 'wingárá
(Mátáyo 21:20-22)

²⁰ Kǎ muų adrii drũ 'dĩni, kōpi ká rii elĩ muų peṭi ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ á gārā gá sĩ, Yēsũ vé 'bá ĩri á pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní peṭi Yēsũ ní trii 'dǎri ndrezú, peṭi rĩ 'd'ó 'wii úlá ní gélésĩla. ²¹ Pétērō ní tǎ ándúrú Yēsũ ní peṭi rĩ trizú 'dǎri á tǎ ígázú. Pétērō ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Ímbápi, 'ĩ ndre drĩ ká! Peṭi mí ní trii 'dǎri 'wĩ gi."

²² Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní kĩnĩ, "Lē ĩmi 'ē'yĩkĩ Múngú rĩ. ²³ Adarú á 'yo ĩmi ní, 'bá rĩ 'ē'yĩ dō Múngú rĩ rá, yĩkĩ ní awa dō 'ĩ ĩrĩ kuyé, ĩri ícō 'yo ĩrǎ 'dĩri ní á nĩ 'i 'deé yĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'dǎá, ĩrǎ rĩ ícō 'i nĩ 'de yĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'dǎá rá. ²⁴ 'Í 'bá dō 'ē'sĩ rizú ngá zizú Múngú vugá, ngá mí ní zĩ rĩ, Múngú rĩ sē mí ní rá. ²⁵ 'Bo mí dō rĩ Múngú rĩ zĩ, 'ĩ 'bá dō 'bá ázi á tǎ kú mí 'ē'sĩ agá, lē mí trũ ĩri rá, mí 'Ētēpi 'bũ gé rĩ á trũ rĩ mí mívé ũnjikányá agásĩ bēni. ²⁶ 'Bo 'ĩ trũ dō mí ógũpi rĩ ívé ũnjikányá agásĩ ku, mí 'Ētēpi 'bũ gé rĩ ícō mí trũú mívé ũnjikányá agásĩ ku."*

Yǎhúdĩ rĩ pi ziki ũkpō Yēsũ ní 'ēzĩ ngazú
rĩ á tǎ

(Mátáyo 21:23-27; Lúkǎ 20:1-8)

²⁷ Yēsũ pi ní gōzú cazú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' bá rĩ pi be Yērūsǎlémá gá 'dǎá dĩ. Yēsũ kǎ rii 'ē'cĩ Jó Múngú vé rĩ á bóró agásĩ, atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, 'bá tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá' bá rĩ pi be, 'bá ambugu uruḵo' bée be, kōpi ní ímú'zú Yēsũ vugá nōó. ²⁸ Kōpi ní Yēsũ rĩ zizú kĩnĩ, "Ūkpō mí ní 'bá ngá 'uzi' bá 'dĩ' bée údrózú Jó Múngú vé rĩ á bóró agásĩ 'dĩri, mí 'ĩsũ íngũgá? Á'di sē mí ní ũkpō 'dĩri ní?"

²⁹ Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, "Ma drĩ ĩmi zĩ, ĩmi újákí dō tǎ má ní ĩmi zizú 'dĩri rá, ma kúru ũkpō má ní tǎ 'ozú rĩ vé tǎ ũlũ ĩmi ní rá." ³⁰ Kúru ĩri ní kōpi zizú kĩnĩ, "Á'di sē Yūwání ní ũkpō bǎtizimũ sēzú 'dĩri ní? Yūwání vé bǎtizimũ sēé 'dĩri íbi

íngá 'bũ gélésĩla yǎ, dōku íbi íngá 'bá áda vugálesi? ĩmi újákí má ní!"

³¹ Kōpi ní rizú átázú 'ĩ ásamvú gé sĩ kĩnĩ, "Bá 'yokí dō, 'Ūkpō Yūwání ní bǎtizimũ sēzú 'dĩri íbi íngá 'bũ gélésĩla,' ĩri gō 'bá zĩ, 'Ĩmi 'ē'yĩkĩ Yūwání rĩ kuyé ási?" ³² 'Bo 'bá rĩ pi ní 'yoó Yūwání rĩ nēbĩ rĩ sĩ, 'bá ícókí 'yoó, bǎtizimũ Yūwání ní sēé 'dĩri, 'bá áda sē ĩri ní ũkpō ní ní 'dĩni ku."

³³ Kōpi ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, "Bá nĩkĩ kuyé."

Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, "Má ícō ũkpō má ní tǎ 'ozú rĩ vé tǎ ũlũú ĩmi ní ku."

12

Nāpi āgō ómvú 'ǎ'ba rĩ pi vé rĩ
(Mátáyo 21:33-46; Lúkǎ 20:9-19)

¹ Kúru Yēsũ ní átázú atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi ní, 'bá tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá' bá rĩ pi ní, ázini 'bá ambugu uruḵo' bée ní nāpi sĩ kĩnĩ, "Ágō ázi sa peṭi vinyō vé rĩ pi, * sĩ ábi ómvú rĩ á gārā sĩ kũrũ, ga 'bũ kuų vugá 'dǎá, rizú vinyō rĩ zozú áni, ázini sĩ lágáraka áco urugégé 'dǎá, rizú ángũ ũndrezú. Kúru ĩri ní ívé vinyō ómvú agá rĩ kuzú 'bá uruḵo' bée ómvú 'ǎ'ba ní pi ní ũkōló, kōpi ũfēkĩ ĩri ní mũfēngá, ĩri ní 'deuzú muų ángũ ázi gé. ² Lóki 'ĩ ní rizú ũ'a rĩ ũtizú peṭi vinyō vé rĩ pi sigé sĩ rĩ kǎ ícō, ĩri ní ívé áti' bá pēzú muų 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōló 'dǎ' bée vugá 'dǎá, áti' bá rĩ mu ĩrivé ũ'a rĩ á vugú ĩjĩ. ³ 'Bo 'bá 'ĩ ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōló 'dǎ' bée ní ĩri ruzú, kōpi ní ĩri ũgbázú, ĩri pēzú muų drĩ be ule.

⁴ "Ĩri ní áti' bá ázi pēzú muų kōpi vugá 'dǎlé dĩ, 'bo kōpi á gbákĩ ĩri ē drĩ, kōpi u'dakĩ ĩri ũnjĩ ũnjĩ. ⁵ ĩri ní gōzú áti' bá ázi pēzú, kōpi 'dĩkĩ áti' bá 'dĩri drǎá rá. Rĩ nyo áti' bá rĩ pi ũpēé muų dĩ dĩ, kōpi ũgbákĩ uruḵo' bée, ũ'dĩkĩ uruḵo' bée ũdrǎá rá.

⁶ "Bá rĩ ē ĩmbítá ace álu, 'bá aceepi rĩ, ĩri ómvú 'dĩpa rĩ vé mvá ĩri ní lēé ambamba rĩ. ĩri ní mvá rĩ pēzú muų 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōló rĩ pi vugá 'dǎá kĩnĩ, 'Kōpi ícō mávé mvá ĩnjĩ rá.'

⁷ "Bo 'bá ĩri ní ómvú rĩ kuú kōpi ní ũkōló rĩ pi ní rizú átázú 'ĩ ásamvú gé sĩ kĩnĩ, "Bá ímũpi ĩrivé ngá ē tĩ ruųpĩ rĩ, ĩri ímũ 'dǎ, lē 'bá 'dĩkĩ ĩri drǎá 'dĩisĩ rá, 'bá 'dũkĩ rĩ ómvú rĩ 'bá ní." ⁸ Kōpi ní ĩri ruzú, ĩri 'dĩzú drázú rá, kōpi ní ĩrivé ávũ 'duzú ómvú rĩ agásĩ, jizú 'bezú ámvé."

‡ **11:26** 11:26 Átángá vérēšĩ 26 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé 'ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. * **12:1** 12:1 Peṭi vinyō vé rĩ: Yǎhúdĩ rĩ pi 'dũkĩ peṭi vinyō vé rĩ á tǎ 'bǎá tǎ ámbúgú rú, kōpi rĩ ũ'a ní zo vinyō sũ rú. Múngú ĩpē 'bá Íserélé vé rĩ pi adrii 'bá ívé ní, kōpi á adriki rĩ sũ peṭi vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tĩnĩ. Nāpi peṭi vinyō vé 'dĩri, sē 'bá tǎĩmbĩ ímbá' bá rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi be nĩkĩ ámá rá 'yozú kĩnĩ Yēsũ rĩ ívé tǎ átá. 'Í lǎ Sǎwumá 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Mátáyo 21:33-46; Lúkǎ 20:9-19.

9 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi kádō ūššū, ómvú ‘dīpa ri gō tā íngóni ni ‘o? Á lē lūu ĩmi ní ‘yozú kīnī, ĩri imú ‘bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ‘dā‘bée ú‘dī ūdrā rá, ĩri gō ómvú rī sē ‘bá urukō‘bée ní. 10 Īmi lāki tā ĩ ní sī Būkū Múngú vé rī agá rī kuyé? Būkū rī kīnī,

“ ‘Īrā ándúru ‘bá jó sī‘bá rī pi ní gāá sī rī, újā nóni ‘i ícá ĩrā sēēpi jó rī ní pá tuzú áni ūkpó ūkpó ni.

11 Úpí ‘o tā ‘dīri nī, sē ‘bá ní āyāngará.’ ”

12 ‘Bá Yēsū ní átá kōpi be ‘dī‘bée nīki ámá rá, nāpi Yēsū ní ūlūu ‘dīri, Yēsū rī tā rī pi nāpi rú ĩ rú‘bá gá. Kōpi lēki kōdō ĩri ruú, ‘bo kōpi ruki ‘bá bītrīká rī pi, kōpi kuki ĩri áni, kōpi gōki muú ‘dīisī rá.

Mūfēngā umbe jezú rī vé ūfēngará ‘bāgú āmbúgú rī ní rī (Mātáyo 22:15-22; Lúkā 20:20-26)

13 Dřikoma ‘dī‘bée ní Fāřšī rī pi á urukō pēzú ‘bá Ērōdē rī ēřř‘bá rī pi be muzú Yēsū rī uzizú, á ‘yo rī tā, ĩ tōki rī ĩri áni bēnī.

14 Kōpi ní cazú ĩri vúgá ‘dāá, kōpi ní ‘yozú ĩri ní kīnī, “Īmbāpi, ‘bá nīki rá mi ‘bá tā ‘oopi pīřī ni, ‘bá ázi ícō mívé yřřkā tā ‘ozú rī újā ku, mi ‘bá rī pi vé tā ‘du nga céré trōtrō, átā dō ‘bá rī á‘dī ‘i, mi rī tā áda Múngú vé rī ĩmbá. ĩri nyo múké ĩ ní mūfēngā umbe jezú rī ūfēzú ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní,† dōku á ūfēki ku? 15 ‘Bá ūfēki ĩyí, dōku ‘bá ūfēki ku?”

‘Bo Yēsū nī tā kōpi ē ēřī agá rī rá. Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi rī tā ndā má ru‘bá gá ‘dīni ási? Īmi ĩjki má ní mūfēngā fifi ēñjīpi ēñjēñjī álu, má ndre drī ká.”

16 Kōpi ní mūfēngā á fifi ĩjzú álu Yēsū vú nōó, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īndřilīkī ĩ ní údé mūfēngā ru‘bá gá nōri, ázini ru‘i ní sī ru‘bá ní gé nōri á‘di vé ní?”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Īndřilīkī rī, ázini ru‘i rī ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ní.”

17 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá rī dō ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ní, ĩmi sēki ‘bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ní, ĩmi sēki Múngú ní.”

Tā Yēsū ní újā kōpi ní ‘dīri, sē kōpi ní āyāngará.

Īngángará drāngará galésila rī vé tā (Mātáyo 22:23-33; Lúkā 20:27-40)

18 Kúru ‘bá ĩ ní zīř Sādókē,† ‘yo‘bá kīnī, ‘bá rī drā dō gí ícō gōó íngá ídri rú ku ‘dī‘bée ní ímúzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū rī zizú 19 kīnī, “Īmbāpi, Mósē sī ‘bá ní kīnī, “Bá rī vé ēdřipi drā dō, ku dō ówúř kú mvá ákó, ‘bá drāapi rī vé ēdřipi rī gō ówúř rī é‘yř ‘i ní ūkú rú, kōpi anji řř ówúř rī be, anji kōpi ní řř rī pi adri ēdřipi drāapi ‘dāri vé ní.” 20 Ándúru anji ágō ēřřř, kōpi ēdřipi rú, mvá kāyú rī je ūkú, ĩri ní drāzú, kōpi řřki mvá ūkú rī be kuyé. 21 Ēdřipi ázi rī ní gōzú ūkú rī é‘yřzú, ĩri ní kpá drāzú mvá ákó, ēdřipi ázi rī ní kpá ūkú rī é‘yřzú, drā kpá ‘dīni, kōpi řřki mvá ūkú rī be kuyé. 22 Anji ēřřř ‘dī‘bée ūdráki céré, řřki anji ūkú rī be kuyé. Ūřř ní gé, ūkú rī ní kpá drāzú. 23 Kúru ‘i lū ‘bá ní, ágō ūdrā‘bá ēřřř ‘dī‘bée céré rikí ūkú álu ‘dīri jeé, kádō muú caá ú‘dú ‘bá rī pi ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ūkú ‘dīri adri á‘di vé ní?”

24 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní átá ‘dīri adri pīřī ku! Īmi nīki tā ĩ ní sī Būkū Múngú vé rī agá rī kuyé! Īmi nīki ūkpō Múngú vé rī kuyé! 25 ‘Bá ūdrā‘bá gí rī pi kádō íngá gōó ídri rú, ágō gō ūkú jeé ku, ūkú gō ágō jeé ku. Kōpi adri řř mālāyikā ‘bū gé ‘dālē rī pi řřni. 26 ‘Bá ūdrā‘bá gí rī pi vé íngángará gōó ídri rú rī vé tā, ĩmi lāki bókú Mósē ní sī rī agá rá. Īmi nīki tā áci ní dřřzú řřřđú agá rī rá, Múngú ‘yo Mósē ní kīnī, ‘Ma Múngú Ābūrámā§ vé rī, Múngú Īsákā* vé rī, ázini Múngú Yókóbú† vé rī,” 27 Múngú adri ‘yozú kīnī, ĩri Múngú ‘bá ūdrā‘bá gí rī pi vé ní kuyé, ĩri Múngú ‘bá ídri rú rī pi vé ní. Īmi Sádókē ‘dī‘bée, tā ĩmi ní ‘yoó kīnī, ‘bá ūdrā‘bée gí rī pi íngákí gōó ídri rú ku ‘dīri ūnjō.”

Tāimbī tā be agaapi rá rī (Mātáyo 22:34-40; Lúkā 10:25-28)

28 ‘Bá tāimbī ĩmbá‘bá rī pi vé álu ní ícázú, řřú Yēsū rī pi ágátá gā Sádókē rī pi be. Kā imú řřú Yēsū újā tā rī pīřī, ĩri ní Yēsū rī zizú kīnī, “Tāimbī ‘dī‘bée agásí céré, ngōri ndē ní?”

29 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Tāimbī agaapi rá rī, ĩri ‘dī, ‘Īmi anji Īsērélē vé

12:11 12:11 Sāwúmā 118:22-23 † 12:14 12:14 ‘Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: ĩri ‘bāgú āmbúgú ‘bāgú āngú āndiāndī rī pi agá rī pi dřřgé, āngú Ūřřdāvá vé rī dřřgé, āngú Gāllílayá vé rī dřřgé, ázini āngú Ūřřđř rī pi vé rī dřřgé. ‘Bá Rómā vé rī pi ívé ‘bāgú āmbúgú rī zī ívé řř sī Kāyisárā. ‡ 12:18 12:18 Sádókē: Sádókē rī pi ngúlúmú Ūřřđř rī pi vé tāimbī Mósē vé rī ru‘bá řř rī pi, ‘bo kōpi é‘yřki índřī rī pi vé tā kuyé, é‘yřki mālāyikā rī pi vé tā kuyé, ázini kōpi é‘yřki kpá ‘yozú kīnī, ‘bá ūdrā‘bá gí rī pi gō íngá ídri rú rá ‘dīni kuyé. † lá Ēřř 23:8. 12:19 12:19 Dētrōrōnōmē 25:5 § 12:26 12:26 Ābūrámā: Múngú zī Ābūrámā rī kīnī, á ku ívé ‘bá ‘bēřř áśámuvú gé rī pi, á ku ívé āngú, á ‘de muú āngú ázi ú‘dī ní gé. Ābūrámā rī é‘bīpi Ūřřđř rī pi vé rī, řřki ĩri íli éřřř álu mūdřřřlřř ārō (1,800) gé, řřú řřki dřř Yēsū rī kuyé. † lá řř dōngará 12-25. * 12:26 12:26 Īsákā: Īsákā rī mvá Múngú ní eřřī Ābūrámā ní rī. † lá řř dōngará 17-35. † 12:26 12:26 Yókóbú: Yókóbú rī Ābūrámā mvōpī Īsákā vé mvá, ĩri anji be muđřř dřř ní řř, Múngú újā ru‘i ní zīř Īsērélē, úyú ĩřivé rī zīki anji Īsērélē vé ní. Sá Yēsū vé rī gé, zīki kōpi Ūřřđř. † lá řř dōngará 25-50. 12:26 12:26 Wūngará 3:6

'dī'béé, ĩmi yĭkĭ drĭ ká! Úpĭ 'bávé rĭ, ĩri 'yéŋá Úpĭ Múŋgú 'i. ³⁰ Lē mí lē Úpĭ Múŋgú mívé rĭ éŝĭ be céré, ĩndrĭ mívé rĭ be céré, yĭkĭ mívé rĭ be céré, ũkpō mívé rĭ be céré.'

³¹ Tāĭmbĭ ĩrĭ rĭ 'dĭnĭ, 'Lē mí lē 'bá mĭ gārā gá rĭ sŭ mí ní mĭ rŭ' 'bá lēé rĭ tĭnjĭ.' Tāĭmbĭ ázi tāĭmbĭ ĩrĭ 'dĭ'bēé ndēépi rá ní 'dāáyo."

³² Ágó riŭpi tāĭmbĭ ĩmbápi rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Īmbápi, tā mí ní 'yoó kĭnĭ, Múŋgú rĭ 'yéŋá álu, Múŋgú ázi túngú ní 'dāáyo 'dĭri, ĩri tā áda. ³³ Ádarú lē mí lē ĩri éŝĭ be céré, yĭkĭ mívé rĭ be céré, ũkpō mívé rĭ be céré, ázini 'i lē dō 'bá mĭ gārā gá rĭ sŭ mí ní mĭ rŭ' 'bá lēé rĭ tĭnjĭ, ndē ngá mí ní sēé rĭ pi rá, ázini ndē rōbōŋō mí ní zāá rĭ rá."

³⁴ Yēsŭ ká ndreé ágó rĭ újá tā rĭ pĭri, ĩri ní 'yozú ágó rĭ ní kĭnĭ, "Mĭ ĩtrú nóni mĭ ícá ĩnyĭŋá málŭngá Múŋgú vé rĭ ā jĕlé gá gĭ." Vŭdrĭ ní gé, 'bá ázi gō Yēsŭ rĭ zĭjĭ tā ázi sĭ dĭjĭ kuyé.

Kúrísitō ri ā'di ā Mvā?
(Mātáyo 22:41-46; Lúkā 20:41-44)

³⁵ Yēsŭ ká riĭ 'bá rĭ pi ĩmbá Jó Múŋgú vé rĭ ā bóró gá 'dāá, ĩri ní 'bá rĭ pi zĭzú kĭnĭ, "Bá tāĭmbĭ ĩmbá' 'bá rĭ pi rĭ 'yo kĭnĭ, Kúrísitō ri ĩmŭ ĩfŭ úyú Dāwŭdĭ vé rĭ agá, tā kōpi ní 'yoó 'dĭri, kōpi ũsŭkĭ ĩfĭfĭ ní a'di? ³⁶ Īndrĭ Uleterē rĭ ású Dāwŭdĭ rĭ, sē átá 'dĭnĭ kĭnĭ,

"Úpĭ Múŋgú 'yo mávé Úpĭ ní² kĭnĭ,
"Mĭ úrĭ mĭ drĭ ĩndépi[§] gé,
cĭmgbá má ní mívé arĭ' 'bá rĭ pi 'bázú
mĭ pálé gá rĭ gé."

³⁷ Dāwŭdĭ zĭ dō Kúrísitō ri ívé Úpĭ píri, Kúrísitō ri ícō adri Dāwŭdĭ ā mvá ĩngóni ngóni?"

'Bá kárakarā 'bákĭ úvá rizú tā ĩri ní ĩmbá 'dĭri yĭzú áyĭkō sĭ.

Yēsŭ kĭnĭ lē 'bá rĭ pi ā adrikĭ mĭ be kowŭ
'bá tāĭmbĭ Mósé vé rĭ ĩmbá' 'bá rĭ pi vé tā sĭ
(Mātáyo 23:1-36; Lúkā 20:45-47)

³⁸ Yēsŭ ká riĭ 'bá rĭ pi ĩmbá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Īmi adrikĭ mĭ be kowŭ 'bá rĭ' 'bá tāĭmbĭ Mósé vé rĭ ĩmbá' 'bá 'dĭ'bēé ā tā sĭ. Kōpi lēkĭ ĩ úsú bōŋgō ācoco ní pi sĭ, riĭ éċĭ jōkōŋĭ agásĭ, 'bá rĭ pi kádō ĩ éziĭ, kōpi ē ĩnjĭkĭ rĭ ĩ ĩnjĭnjĭ. ³⁹ Ázini kōpi lēkĭ ā 'bákĭ ĩ úrĭ vŭrā 'bá ambugu rĭ pi vé rizú úrizú Jó Múŋgú rĭ zĭzú rĭ pi agá 'dāá rĭ gé, ázini vŭrā 'bá ĩnjĭzú ĩnjĭnjĭ rizú ũmŭ nyazú rĭ gé. ⁴⁰ Kōpi rĭ oŭwŭzĭ rĭ pi ē mĭ ũ' 'bá rizú kōpĭvé ngá jó āsámvŭ gé rĭ pi u'duzú kōpi drĭgé sĭ. Kōpi rĭ Múŋgú rĭ zĭ sĭ be áco, 'bá rĭ pi ā ndrekĭ rĭ ĩ. 'Bá tā 'o' 'bá 'dĭnĭ 'dĭ'bēé, Múŋgú rĭ ĩmŭ kōpi ĩrĭŋá ũnjĭ ũnjĭ."

Ngá ōwŭzĭgō rĭ ní sēé rĭ vé tā
(Lúkā 21:1-4)

⁴¹ Yēsŭ ní 'dezú mužú úrizú sōndŭkŭ ĩ ní 'bāá kuú Jó Múŋgú vé rĭ agá, ĩ ní rizú mŭfĕŋá 'bezú 'a ní gé rĭ ā gārā gá. Tē riĭ 'bá kárakarā mŭfĕŋá jĭ' 'bá 'be' 'bá rĭ pi ndreé. Ndre 'bá ā' 'bú be rĭ pi 'bekĭ mŭfĕŋá ívé rĭ āmbúgú. ⁴² Kúru ōwŭzĭgō ázi ĩjĭ ívé rĭ mŭfĕŋá fĭfĭ nyírĭŋá ĩnjĭpi ku ní 'beé ĩrĭ.

⁴³ Yēsŭ ní ívé 'bá 'i pámvŭ ũbĭ' 'bá rĭ pi zĭzú ĩmŭzú 'i vŭgá nōō, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĭnĭ, ũkŭ ōwŭzĭgō ngá ákō 'dĭri vé mŭfĕŋá 'beé rĭ, ndē 'bá 'be' 'bá āmbúgú rĭ pi vé rĭ rá. ⁴⁴ Ngá 'bá ā' 'bú be rĭ pi ní sēé rĭ, kōpi 'i' 'dŭkĭ ívé ā' 'bú kárakarā rĭ pi agá, 'bo ũkŭ ngá ákō 'dĭri sē ívé ngá 'i ní kōdō 'i zā kozú rĭ ārĕvŭ céré."

13

Ī ĩmŭ Jó Múŋgú vé rĭ ũŋō arĭ vŭgá
(Mātáyo 24:1-2; Lúkā 21:5-6)

¹ Yēsŭ ká riĭ fŭú mužú Jó Múŋgú vé rĭ agásĭ, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvŭ ũbĭ' 'bá rĭ pi vé álu ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, "Īmbápi, 'i ndre drĭ ĩrá ũnyĭ be 'dĭ'bēé ká, ázini 'i ndre drĭ jó ĩ ní sĭjĭ Jó Múŋgú rĭ ĩnjĭzú rĭ ā gārā gá sĭ ũnyĭ be 'dĭ'bēé ká!"

² Yēsŭ ní újázú ĩri ní kĭnĭ, "Jó mí ní ndreé ambugu ambugu 'dĭ'bēé, ĩ ĩmŭ kōpi ũŋō céré u'de vŭgá, ĩrá ĩ ní jó rĭ pi ũ' 'bázú ānĭ 'dĭ'bēé, ĩ ĩmŭ kōpi ũŋō ú' 'bé céré vŭgá."

Īzāŋgá ĩmŭpi drĭdrĭ 'dĭlé rĭ
(Mātáyo 24:3-14; Lúkā 21:7-19)

³ Vŭdrĭ ní gé, Yēsŭ mu úri kuú ĩrá Ōlívē vé rĭ drĭgé, ĩ' 'bŭŋá acco kōpi āsámvŭ Jó Múŋgú vé rĭ be ní. Pētērō pi Yōkōbŭ be, Yŭwánĭ sĭ, ázini Āndērĕyā sĭ, kōpi ní ĩ njezú mužú Yēsŭ vŭgá 'dāá. ⁴ Kōpi ní Yēsŭ rĭ zĭzú kĭnĭ, "Tā 'dĭ'bēé ĩmŭ ĩ nga ngōtŭ? Ngá ĩmŭpi lŭŭpi kĭnĭ, tā 'dĭ'bēé ĩmŭ ĩ nga rá rĭ ā'di?"

⁵ Yēsŭ ní újázú kōpi ní kĭnĭ, "Īmi ndrekĭ múké, lē 'bá ázi ā ũ'bā ĩmŭ mĭ ku, ⁶ ā'diātāsĭyā 'bá kárakarā pi ĩmŭ ũnjō ũljĭ mĭ rŭ sĭ, kōpi 'yo, ĩ Kúrísitō 'i. Kōpi 'bá kárakarā pi ē mĭ ũ'bā rá. ⁷ Īmi kádō tā ĕ'dĭ vé ní yĭjĭ, ázini ĩmi kádō tā ĕ'dĭ vé ĩ ní riĭ átá rĭ ā tā yĭjĭ, lē ĩmi adrikĭ ũrĭ sĭ ku. Tā 'dĭnĭ 'dĭ'bēé ĩmŭ ĩ nga rá, 'bo adri 'yozú kĭnĭ, ũdŭ nyōŋkŭ nōri vé rĭ, ĩri 'i deĕpi 'dĭ 'dĭnĭ kuyé. ⁸ 'Bá āŋgŭ ázi agá rĭ pi ĩmŭ ĕ'dĭ 'dĭ ĩ āsámvŭ gé sĭ 'bá āŋgŭ ázi agá rĭ pi be. 'Bá málŭngá rŭ' 'bá rĭ pi ĩmŭ ĕ'dĭ 'dĭ ĩ ōgŭpĭjĭ málŭngá rŭ' 'bá rĭ pi be, dĭŋgĭdĭŋgĭ rĭ ĩmŭ āŋgŭ aya vŭrā kárakarā ní pi agásĭ,

12:30 12:30 Dētōrōnómē 6:4-5 **12:31** 12:31 Lĕvĭtĭkā 19:18 † **12:36** 12:36 Úpĭ 'yo mávé Úpĭ ní: Tā 'dĭri vé ĩfĭfĭ, Dāwŭdĭ zĭ Yēsŭ Kúrísitō ri ívé Úpĭ. § **12:36** 12:36 Drĭ ĩndépi gé: 'Bá ũripi drĭ ĩndépi gé rĭ, ĩri ũkpō be, ĩ ĩri ĩnjĭnjĭ.
12:36 12:36 Sāwŭmā 110:1

ēbīrī ri imū 'de ūnjī ūnjī. 'Bo tā 'dī'bée drī izāngā rī vé i'dóngará.

⁹ "Īmi adrikī mī be kowū! Ī imū Īmi urū jī mū tō 'bā tā lī'bā rī pi ɛndrɛtj gé, Ī Īmi ūgbā Jó Múngú ri Zizū rī pi agásī kēlīnjá sī. Ī imū Īmi jī mū pá tu ūgalaku ambugu rī pi ɛndrɛtj gé, āzini 'bāgú rī pi ɛndrɛtj gé mā tā sī, Īri adri drīlɛ múké Īmi ní mávé tā ūlūzú kōpi ní. ¹⁰ Ū'dú ūdū vé rī ní drī ícázú kuyé rī gé, lē ā ūlūkí ū'dúkó múké rī mužú āngū rī pi agásī céré. ¹¹ Urukí dō Īmi, āzini tōkí dō Īmi 'bā tā lī'bā rī pi ɛndrɛtj gé, lē Īmi rikí Īmi ūšūqú drāá átángá Īmi ní lēé mužú átá rī vé tā sī ku. Sā ní kādō ícá, átángá Īmi ní mužú átá rī, Múngú rī ūlū Īmi ní nī. Īmi átákí átángá rī nī ku, Īndri Uletere rī átá nī.

¹² 'Édrīpi ri imū édrīpi ā ūli 'be, Īri édrīpi rī sē 'dī drā rá. Étɛpi rī imū ívé anjīnjá rī pi ā ūli 'be, Īri kōpi sē ū'dj ūdrā rá, anjīnjá rī pi imū ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bā ĩ tī'bā rī pi sē ū'dj ūdrā rá. ¹³ 'Bā rī pi imū Īmi ngū ūnjī mā tā sī, 'bo 'bā pá tuúpi tītj ívé ɛ'yingará agá cīngbá cazú ūdū gé rī, Múngú rī imū Īri pá rá.

Tā ūnjī imūpi 'i ngaápi rī

(Mātáyo 24:15-21; Lúkā 21:20-24)

¹⁴ "Īmi kádō 'Ngá Ūnjī āngū izaápi' ní ndreé tu pá kuú vūrā Īri ní kōdō pá tuzú ku rī gé, 'bā tā ní lāápi rī ā nī tā ní vé ífifí múké. Sā 'dāri gé, 'bā adri' bā āngū Yūdáyá vé rī agá rī pi, lē kōpi ā apákí mužú írā drīgé. ¹⁵ Tā 'dīri ĩšú dō 'bā rī jó drīgé, ē íšj fī jó agá 'dāá, mužú ngá āzi í'dú ku. ¹⁶ Tā 'dīri ĩšú dō 'bā rī ōmvú agá, lē 'bā rī á gō vulé mužú ívé bōngó akoó rūkū rī í'dú ku. ¹⁷ Lókí 'dāri gé, tā rī imū adri ūkpó ūkpó ūkú 'a be rī pi ní, āzini ūkú anjī be drī ūdɛpá rú bā ndrú 'bā ndrundu rī pi ní! ¹⁸ Lē Īmi zíkí Múngú rī, tā 'dī'bée ā ngá rī 'i lókí kílongóro vé rī* gé ku, ¹⁹ ā' diātāsīyā sá 'dāri gé, izāngā 'bā rī pi ní imū nyaa rī, Múngú ní í'dózú vū rī gbingará gá 'dāá, kōpi nyakí drī āvū ní kuyé. 'Bo izāngá sū 'dīri tīnj ní, ícō gōō 'i ngaá dīj ku. ²⁰ Ūpí ē ítrú dō ū'dú izāngá nyazú rī ícá ɛlīnjá ku, 'bā āzi ícō adrii ídri rú ku. 'Bo Īrivé 'bā Īri ní íngá ūpéé rī pi ā tā sī, Īri ū'dú rī ítrú ícá ɛlīnjá. ²¹ Lókí 'dāri gé, 'bā rī 'yo dō, 'Ī ndre, Kúrisitō rī nō!' dōku 'Īri 'dā!' lē mī ɛ'yī Īrivé tā Īri ní 'yoó 'dīri ku. ²² 'Bā ūnjó rú 'yo' bā kíni Ī Kúrisitō 'i rī pi nébī ūnjó rú rī pi be, kōpi imū ĩfū rī tā āyázú āyāyā ní pi 'o 'bā Múngú ní ūpéé rī pi ē mī ū'bāzú āni, 'bo kōpi ícókí ū'bāá bā ku. ²³ 'Bo Īmi adrikī mī be kowū! Má ūlū Īmi ní

tā imū' bā 'i nga' bā rī pi ārvéú céré drīdrī gí.

Yésū vé ĩgōngará

(Mātáyo 24:29-31; Lúkā 21:25-28)

²⁴ "Lókí 'dāri gé, izāngā 'bā rī pi ní nyaa rī ā vūdrī gé,

" 'Ūtū rī ē mī rī imū bī nī ku ĩnjīnjá rú, mbāá rī gō kaá ku.

²⁵ Línyā rī pi imū lū 'bū gé 'dāásí vūgá, Ī imū ngá 'bū gé 'dālɛ rī pi aya rá.'

²⁶ "Sā 'dāri gé, ma 'Bā Mvā 'i, 'bā rī pi imū mávé imūngará ĩrībījtj agásí ūkpō be āmbúgú rī ndre, āzini mávé dīngará pōwūpōwū rī ndre ĩ mī sī. ²⁷ Ma imū mávé mālāyikā rī pi ĩpé imū 'bā ĩ ní ūpéé gí rī pi tra vū drīgé sī céré, cīngbá cazú 'bū gé 'dāá.

Nāpi pɛtj ĩ ní zīj fīgī rī vé rī

(Mātáyo 24:32-35; Lúkā 21:29-33)

²⁸ "Lē Īmi nīkí tā 'dīri á má pɛtj rú' bā gá, pɛtj ĩ ní zīj fīgī rī ē bí í'dó dō rūú gí, mī ícō nī á má 'yozú kíni, ɛɛzū ícá ĩnyīnjá gí. ²⁹ Kúru Īmi ndrekí dō tā má ní ūlūú 'dī'bée rī ĩ 'o, Īmi ícō nī á má 'yozú kíni, lókí má ní ĩgōzú rī ícá ĩnyīnjá gí. ³⁰ Ádarú á lē 'yoó Īmi ní 'dīni, 'bā ūrukō lókí nōri vé rī pi ūdrākí drī ku, tā 'dī'bée ārvéú céré imū ĩ nga drīdrī ūgbále ká. ³¹ 'Bū pi vū be, kōpi imū dɛ rá, 'bo átángá má ní átá rī tā áda, Īri adri mužú 'dāni'dāni.

'Bā āzi nī ū'dú, dōku sá má ní imvīzú rī kuyé

(Mātáyo 24:36-44)

³² "Bo 'bā āzi nī ū'dú, dōku sá tā 'dī'bée ní 'i ngazú rī kuyé, mālāyikā 'bū gé rī pi nīkí kpá kuyé, Ma Mvā rú, á nī kpá kuyé, 'yéjā má Étɛpi Múngú nī íngá nī. ³³ Lē Īmi adrikī mī be kowū, Īmi adrikī ūrē, ā' diātāsīyā Īmi nīkí sá tā rī ní imūzú 'i ngazú rī kuyé. ³⁴ Tā má ní átá 'dīri, Īri adri sū ágó āzi ní ívé 'bɛtj kuú, Īri ní 'deé mužú ɛčj gé rará rú, Īri ní ɛzj awaa ívé áti' bā rī pi ní, Īri ní 'yoó ívé áti' bā kɛɛtīlɛ ūtɛépi rī ní, ā adri mī be mgbō rī tīnj.

³⁵ "Kúru lē Īmi adrikī mī be mgbō, ā' diātāsīyā lókí jó 'dīpa ní ícázú rī, dō Īri ícá ūndrɛnjá sī yā, dō ĩnjīnjá útú gé yā, dō ū'bútj sī yā, Īmi nīkí kuyé. ³⁶ 'Bo jó 'dīpa ícá dō mbɛlɛnjá, ē ícá rī Īmi ĩšú ū'dú kongará gá ku. ³⁷ Tā má ní 'yoó Īmi ní 'dīri, á 'yo' bā céré ní, lē Īmi adrikī mī be mgbō, Īmi ūtɛkí Īrivé ĩgōngará!"

13:14 13:14 Dányélɛ 9:27; 11:31; 12:11 * **13:18** 13:18 Lókí kílongóro vé rī: Āngū Īsɛrélɛ vé rī gé 'dāá, lókí kílongóro vé rī gé, ɛčj tungará ūkpó ūkpó, ā' diātāsīyā yīngó rī 'dī ambamba, sē āngū rī igbe igbe. **13:25** 13:25 Īsáyā 13:10; 34:4

14

'Beki Yēsũ ä üli lēzũ iri 'dizũ
(Mätáyo 26:1-5; Lúkã 22:1-2; Yüwání
11:45-53)

1 U'dũ Múngú ní Èlízú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ,*
āzini Ūmũ ĩ ní Pángã ní 'Bãã Údrã ku rĩ
nyazú rĩ† vé u'dũ kã acee ĩrĩ, atala atala rĩ
pi drĩgē rĩ pi, 'bã tãĩmbĩ ĩmbã'bã rĩ pi be,
rikĩ Yēsũ ä tã ndrĩi lēzũ ĩri ruzú, ĩ 'dĩkĩ rĩ
ĩri drãã 'dĩĩsĩ rá. 2 Kõpi rikĩ 'yoó kĩnĩ, "Lē
'bã rukĩ Yēsũ rĩ u'dũ ūmũ nyazú rĩ gé ku,
ã diãtãsiyã 'bã rĩ pi imũ ingã 'bã drĩgē gĩ."

Ūkú āzi dã ūdu Yēsũ drĩgē
(Mätáyo 26:6-13; Yüwání 12:1-8)

3 Yēsũ kã riĩ adriĩ Bētēniyã gã 'dãã, ri
adriĩ Šimõnã õtũ ũfũ ní nyaã rĩ vé āngã.
Yēsũ kã ũri ĩnyã nyangará gã, ũkú āzi ní
ĩmũzũ ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ ni be drĩgē
mãlãngĩ agã, ũdu rĩ ājē be āmbúgú. Ūkú
rĩ ní mālãngĩ rĩ ē tĩ zĩzũ, ĩri ní ũdu rĩ dazũ
Yēsũ drĩgē.

4 Tã 'dĩri sē 'bã urũkõ ūmũ rĩ gé 'dãlē rĩ
pi ē ēšĩ ve rá, kõi pi ní rizũ unuzũ ĩ āsãmvũ
gé sĩ kĩnĩ, "Ngã ũkú rĩ ní rizũ ũdu rĩ izazũ
'dĩni rĩ ā'di?" 5 Kõi pi ingãkĩ ũkú rĩ drĩgē
ngbãrãsi. Kõi kĩnĩ, "Ūkú rĩ tē ũdu rĩ ũzi
mũfēngã ffi ĩnĩjĩ ĩnĩjĩ mũdũrũlũ na,
ĩri tē mũfēngã ni awa 'bã ngã ākõ rĩ pi ní."

6 Yēsũ ní ũjãzũ kõi pi ní kĩnĩ, "Lē ĩmi kukĩ
ũkú rĩ, ngã ĩmi ní rizũ ũkú rĩ ē drĩ izazũ
'dĩni rĩ ā'di? Tã ũkú rĩ ní 'oó mã ní 'dĩri, ĩri
tã múkē, 7 ā'diãtãsiyã u'dũ cérē ĩmi ri adri
'bã ngã ākõ rĩ pi be trũ, ĩmi lēkĩ dõ kõi pi
ē ĩzã koó, ĩmi ícõ ko rá. 'Bo mã ícõ áwĩ
adriĩ ĩmi be nõgõ rõ ku. 8 Ūkú 'dĩri 'o ngã
'ĩ ní lēē 'oó mã ní rĩ gĩ. Mã ní drĩ adrizũ
ĩdri rũ rĩ gé, ũkú rĩ dã ũdu mã rũ'bã trĩzũ
ānĩ, mã kãdõ ĩmũ drãã, ĩšũ trĩ mã rũ'bã
ũdu rĩ sĩ ĩnõgõsĩ gĩ. 9 Adarũ ä lē 'yoó ĩmi
ní 'dĩni, 'bã rĩ pi kãdõ riĩ u'dũkõ múkē rĩ
ũlũzũ muzũ vũ drĩgē sĩ, kõi pi tã ũkú rĩ ní 'oó
rĩ igã, kõi pi ũlũ muzũ 'bã rĩ pi ní."

Yúdã 'be Yēsũ ä üli
(Mätáyo 26:14-16; Lúkã 22:3-6)

10 Kúru Yúdã ĩsikãriyõtã Yēsũ vé 'bã
áyũáyũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé āzi ní 'dezũ
muzũ atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi vúgã 'dãã,
'ĩ be rĩ Yēsũ ä üli, kõi pi ä rukĩ rĩ ĩri. 11 Atala
atala rĩ pi drĩgē 'dĩ'bēe kã tã 'dĩri yĩ, kõi pi

adriki ānĩ āyĩkõ sĩ, kõi pi 'yokĩ ĩ tĩ sĩ kĩnĩ, ĩ
Yúdã ní mũfēngã sē rá. Kúru Yúdã ní lēti
ndãzũ Yēsũ ä üli 'bezũ ānĩ.

Īnyã ũdũ Yēsũ ní nyaã rĩ
(Mätáyo 26:17-25; Lúkã 22:7-14, 21-23;
Yüwání 13:21-30)

12 U'dũ ĩ ní 'dõzũ Ūmũ ĩ ní Pángã ní 'Bãã
Údrã ku rĩ nyazú rĩ gé, Yãhũdĩ rĩ pi cérē
ãlu ãlu kãbilõ mvã† ĩ' dũ lĩ rõbõnõ rũ U'dũ
Múngú ní Èlízú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ gé, Yēsũ
vé 'bã ĩri ä pãmvũ ũbĩ'bã rĩ pi ní ĩri zĩzũ
kĩnĩ, "Mĩ lē 'bã mũkĩ ĩnyã mĩ ní lēē nyaã
U'dũ Múngú ní Èlízú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé
rĩ á'dĩ ĩngũgã?"

13 Kúru Yēsũ ní ívé 'bã 'ĩ pãmvũ ũbĩ'bã
ĩrĩ ni pi pēzũ, ĩri ni 'yozũ kõi pi ní kĩnĩ, "Īmi
mũkĩ kũrũ Yērũsãlēmã vé rĩ agã 'dãã, ĩmi
ca mũ ágõ āzi ĩsũ 'dãlē, ĩri ri ũdrĩ 'dũ muzũ
yĩ be agã. Īmi 'dekĩ mũũ vũ ní gé sĩ. 14 Jõ
'dĩpa rĩ kãdõ ffi jõ agã 'dãã, ĩmi lũkĩ ĩri ní
kĩnĩ, 'ĩmbãpi kĩnĩ, "'Bã ūmũ U'dũ Múngú
ní Èlízú Jõ rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ nya mãvé 'bã
mã pãmvũ ũbĩ'bã rĩ pi be ĩngũgã?" 15 Jõ
'dĩpa ri ĩmi jĩ tũ muzũ jõ 'a be āmbúgũ
urũgégē, ĩ ní ngã ūmũ vé rĩ útũ ũ'bãã kũũ
'a ni gé ĩnõgõsĩ gĩ rĩ agã 'dãã, ĩri ĩmi ní jõ
rĩ ĩ'dã. Kúru ĩmi á'dĩkĩ ĩnyã rĩ, ĩmi ũ'bãkĩ
jõ rĩ agã 'dãã."

16 Kúru 'bã Yēsũ ä pãmvũ ũbĩ'bã ĩrĩ
'dĩ'bēe ní ngazũ 'dezũ muzũ kũrũ rĩ agã
'dãã, kõi pi cakĩ tã rĩ ĩšũ, sũ nyo Yēsũ ní 'yoó
rĩ tĩnĩ. Kõi pi ní ĩnyã ĩ ní lēē mũyõ nyaã ūmũ
U'dũ Múngú ní Èlízú Jõ rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé
rĩ á'dĩzũ, kõi pi ní ũ'bãzũ jõ rĩ agã 'dãã.

17 Kã mũũ adriĩ ũndrē sĩ, Yēsũ pi ní ícãzũ
ívē 'bã áyũáyũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi be.
18 Yēsũ pi kã ũri ĩnyã rĩ nyangará gã ívé
'bã áyũáyũ rĩ pi be, ĩri ní 'yozũ kõi pi ní kĩnĩ,
'Adarũ ĩmi āsãmvũ gé 'dĩgē, 'bã 'bã ní riĩ
ngã nyaã ĩri be trũ rĩ imũ mã üli 'be nĩ."

19 Tã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri sē 'bã Yēsũ ä
pãmvũ ũbĩ'bã 'dĩ'bēe ní ĩzãngã ambamba,
'bã ãlu ãlu 'de rĩ Yēsũ rĩ zĩ, "'Bã rĩ adri nyo
ma 'ĩ ku?"

20 Yēsũ ní ũjãzũ kõi pi ní kĩnĩ, "Īmi 'bã
mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bēe, ĩmi āsãmvũ gé
'dĩgē, 'bã ĩnyã dũũpi mã be trũ sãkãnĩ nõri
agã rĩ, 'bã rĩ adriĩpi 'dĩ." 21 Ma 'Bã Mvã 'ĩ,
ĩ imũ mã 'dĩ drã rá, sũ ĩ ní sũ Bũkũ Múngú
vé rĩ agã rĩ tĩnĩ. 'Bo ĩzãngã rĩ imũ adri 'bã

* 14:1 14:1 U'dũ Múngú ní Èlízú Jõ rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi rĩ u'dũ Múngú ní õtũ elizũ ĩsērēlē rĩ pi vé jõ rĩ pi tĩ gé sĩ Ĕjēpētõ gã 'dãã rĩ vé tã igã. õtũ kõi pi ē' bĩpĩĩ ũbēkĩ kãbilõ ä ārĩ ívé kēĩtĩ ē ērĩfe gã sĩ, sē Múngú u'dĩ kõi pi kuyē. Múngú u'dĩ 'bã Ĕjēpētõ vé kãbilõ ārĩ ũbē'bã ívé kēĩtĩ ē ērĩfe gã sĩ kuyē rĩ pi vé anjĩ agõ kãyũ rĩ pi ũdrãã 'bã ãlu ãlu vé 'bēti āsãmvũ gé sĩ rá. † Í lã Wũngará 12:17-28; Mätáyo 26:2; Märakõ 14:1; Lúkã 2:41; Yüwání 2:13; Ĕjĩ 12:4; 1 Kõrĩnitõ 5:7; Èbērē 11:28. † 14:1 14:1 Ūmũ ĩ ní Pángã ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi rĩ ūmũ 'dĩri nya ca u'dũ Ĕjĩrĩ, kõi pi rĩ u'dũ Múngú ní ĩ pazũ adringará tũgēĩrĩ rũ 'bã Ĕjēpētõ vé rĩ pi drĩgē sĩ rĩ vé tã igã ānĩ. Ūmũ 'dĩri ĩ ĩ' dõ nya U'dũ Múngú ní Èlízú Jõ rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ gé. † Í lã Wũngará 12:17-20. ‡ 14:12 14:12 Kãbilõ mvã: Múngú sē tãĩmbĩ Mõsē ní kĩnĩ, 'bã rĩ pi ä zãkĩ kãbilõ Múngú ní rõbõnõ rũ, ä trũkĩ rĩ kõi pi ívé ũnjikãnyã agãsĩ rá. Sē ĩ ni Yēsũ rĩ zĩzũ Kãbilõ Mvã Múngú vé ni ānĩ, ā'diãtãsiyã Múngú ĩpē ĩri imũ drãã 'bãvé ũnjikãnyã ũjĩ. † Í lã Wũngará 12:17-28; Lúkã 22:7; Yüwání 1:29-35; 1 Kõrĩnitõ 5:7; 1 Pētērõ 1:19.

mā ūli 'beepi rī vé ni! Oṭṭi ā ṭiki dō ágó 'dīri kuyé, ĩri té adri muké.

Īnyá Úpi vé uletere rī vé nyangará
(Mātáyo 26:26-30; Lúkā 22:14-23; 1 Kōrínthō 11:23-25)

²² Yēsū pi ká ūri ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be ngá nyangará gá, ĩri ní pánga í' dūzú, ĩri ní ówō' difō sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ní āndízú, ĩri ní sēzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi é'yíkí nyaá, 'dīri rú' 'bá mávé rī."

²³ ĩri ní kpá kópó vīnyō be agá rī í' dūzú, ĩri ní ówō' difō sēzú Múngú ní, ĩri ní sēzú kōpi ní, kōpi ní céré é'yízú mvuzú.

²⁴ Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Dīri mávé ári dāapi, má ní ūndi ruzú 'bá kárakará pi ā tā sī rī." ²⁵ Ádarú ā lē 'yoó ĩmi ní 'dini, í' dózú āndrū mvuzú drīdrī, á gō vīnyō mvuzú dīi ku, ma mu vīnyō ú'di mvu mālūngā Múngú vé rī gé."

²⁶ Kúru kōpi ní úngó ngozú, kōpi ní 'dezu mvuzú ánga í ní zīi ĩrá Ōlívé vé rī drīgé 'dāá.

Yēsū kīnī, Pētēro ri imú 'i gā rá
(Mātáyo 26:31-35; Lúkā 22:31-34; Yūwānī 13:36-38)

²⁷ Kōpi ní rīi mvungará gá létjé gé 'dīgé, Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Īmi céré imú ápá má rú' 'bá gá sī rá, á'diātāsīyā sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Ma imú 'bá kābīlō úcépi rī 'dī drā rá, kābīlō rī pi imú ayi kpélékpélé.'

²⁸ 'Bo má kādō íngá gōó idri rú, ma 'de mvuzú ĩmi drīlē gá sī drīdrī āngú Gālíláyá vé rī gé 'dālē, 'bá mu 'bá ūsū ĩmi be 'dālē."

²⁹ Pētēro ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Bá rī pi dō céré ápá má rú' 'bá gá sī rá drāāsiyā, má ícō ápá ku."

³⁰ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Pētēro, ĩnījā āndrū nōri sī, mi imú ma gā ca vú na, vūdrī ni gé, lōgúlōgú rī imú cērē 'be vú ĩri."

³¹ Pētēro gō rīi tā rī sīi dīi dīi kīnī, "Má ícō ālunjani 'yoó á gā mi sī 'dini ku, 'bá ūdrā mí be trū." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi céré ngakí 'yoó, sū Pētēro ní 'yoó 'dīri ṭīnī.

Yēsū zī Múngú ri Gētēsēmānī gé 'dālē
(Mātáyo 26:36-46; Lúkā 22:39-46)

³² Yēsū pi ní 'dezu mvuzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be āngú í ní zīi Gētēsēmānī rī gé 'dālē, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi úríkī

'dīgé, ma drī mu Múngú rī zī." ³³ Yēsū jī Pētēro pi Yōkóbū be, Yūwānī sī mvuzú 'i vúgá sī ĩndī. Īzāngā ṅō éšjī ni ambamba. ³⁴ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īzāngā fi má éšjī agá nōlē, lē ma 'dīi drāá. Īmi adrikí 'dīgé, 'bo ĩmi adrikí mī be mgbō, ā kókí 'ú' dū ku."

³⁵ Yēsū gō 'i útrú drīdrī mādā, ĩri ní kūmūci ūtīzú, ĩri ní Múngú rī zīzú kīnī, "Ícō dō rá, lē tā ūkpó ūkpó 'dini 'dīri ā nga 'i má rú' 'bá gá ku." ³⁶ ĩri ní 'yozú kīnī, "Ábā,* má Ētēpi, tā āzi mi ndēpi ni 'dāayo. Ícō dō rá, 'i 'dú kópó ĩzāngā vé 'dīri má rú' 'bá gá sī rá. 'Í 'o tā mí éšjī ní lēé rī, adri 'yozú kīnī tā má éšjī ní lēé rī ku."

³⁷ Yēsū ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi vúgá 'dāá, ísú kōpi rī 'ú' dū ko. ĩri ní 'yozú Sīmōnā Pētēro ní kīnī, "Īmi rī 'ú' dū ko? Īmi ícókí nyo adrii mī be mgbō sá be ālu ku? ³⁸ Lē ĩmi adrikí mī be mgbō, ĩmi zíkí Múngú rī, tā ūkpó ūkpó ní ē imú rī ĩmi 'ú' bīi ku. Éšjī ĩmivé rī lē kōdō tā 'oó pīrī, 'bo ĩmi rú' 'bá ní adrii ūkpó ákó rī sī, ĩmi ícókí tā pīrī 'oó ku."

³⁹ Yēsū gō kpá 'deé muú Múngú rī zīi dīi, sū 'i ní té zīi drīdrī rī ṭīnī. ⁴⁰ Yēsū ká 'i újā gōó vúlé ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi vúgá 'dāá dīi, ísú kōpi rī 'ú' dū ko, á'diātāsīyā 'ú' dū rī drī kōpi mī gé 'dāá ūgōgō, sē kōpi ndákí átángá í ní lēé átá rī ti.

⁴¹ Yēsū ká 'i újā caá kōpi vúgá 'dāá vú na ní gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi drī rī 'ú' dū rī koko, āzini ĩmi drī rī uvuvu? Īmi kókí 'ú' dū rī éšjīrī! Sā í ní 'Bá Mvā rī ruzú sēzú 'bá ūnjī rī pi drīgé rī ícō gí. ⁴² Īmi íngakí uru! 'Bá 'deki mvu! 'Bá má ūli 'beepi rī ícā gí."

Yēsū vé rúngará
(Mātáyo 26:47-56; Lúkā 22:47-53; Yūwānī 18:3-12)

⁴³ Yēsū ká drī átángá rī átá deé 'i ṭi gé sī kuyé, koro Yúdā Yēsū ā ūli 'beepi rī ní ícázú, Yúdā rī 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá mvudrī drī ní ĩrī rī pi vé āzi. 'Bá kárakará imúkí Yúdā pi be trū, kōpi í' dūkí ĩlī áco áco ní pi, āzini túré pi be imúzú í drīgé sī ĩndī. Atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá táimbī Mósé vé rī ĩmbá' 'bá rī pi, āzini 'bá ambugu rī pi be, ĩpékí kōpi imúzú ní.

⁴⁴ Yúdā lū āngaráwá rī pi ní drīdrī kīnī, "Ágó má ní muú 'u' deé ézjī bēdrī sī rī, 'bá rī ĩri adriipi 'dī. Īmi rúkí ĩri, ĩmi jíkí ĩri mvuzú, ĩmi ūtēkí ĩri mvuzú ūtētē." ⁴⁵ Kōpi ká caá, koro Yúdā ní 'dezu mvuzú Yēsū vúgá

§ 14:24 14:24 'Dīri mávé ári má ní ūndi ruzú 'bá kárakará pi be rī: Ári 'dīri 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjī, ĩri sē kōpivé ūndi Múngú be rī adri muké. 'Bá Īsērélé vé rī pi ríkí ṭi, āzini ndrījī zāá Múngú ní rōbōṅṅō rú, ā ūjī rī ívé ūnjikānyā, í adrikí rī ule. Rōbōṅṅō í ní zāá 'dīri í' dā Yēsú vé drāngará peṭi alambaku sigé sū Kābīlō Mvā Múngú vé rī ṭīnī rī. Ári Yēsú vé dāapi rōbōṅṅō rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri é'yī' 'bá gí rī pi trū ívé ūnjikānyā agásí. 'Í lā Wúngará 24:8; Lēvīṭīkā 16:11-19; Mātáyo 26:28; Eberé 9:15-22. 14:27 14:27 Zākāriyā 13:7 * 14:36 14:36 Ábā: Ábā vé ífífi, Áramáyīkí ṭi sī, étēpi.

'dāá, İri ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, "Ímbápi!" İri ní kúru Yēsũ ri u'dezú eǰizú bēdrī sī. ⁴⁶ Kúru āgō imú'ba Yúdā pi be 'dī'bée ní Yēsũ ri ruǰú. ⁴⁷ Āgō pá tu'ba Yēsũ ā gārā gá 'dī'bée vé ālu† ní ívé İli āco rī İnjézú kērēwú rī agāsī, İri ní átálágú āmbúgú rī vé ātī'ba ē bī gazú mvórú 'dezu vūgá 'dāá.

⁴⁸ Yēsũ ní 'yozú 'ba 'i ru'ba rī pi ní kīnī, "Ngá İmi ní imúzá İli āco āco ni pi be, āzini túré pi be drǰgé, ma ruǰú sū 'ba tā ũnjī 'oópi rī tǰnī rī ā'di? ⁴⁹ Ū'dú céré 'ba rikí adrii İmi be trú, á rī İmi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, İmi ruǰí ma kuyé. 'Bo tā 'i ngāapi mā ru'ba gá āndrú nōri, ā sē rī tā İ ní sī kú Búkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūú tǰnī gé bēnī." ⁵⁰ Kúru Yēsũ vé 'ba İri ā pámvú ũb'ba rī pi ngakí ápá céré, kukí Yēsũ ri kú ó'dúkuǰégusī.

⁵¹ Kēřimvá āzi ri 'deé muǰú Yēsũ ā vúdřří gé sī, ndrā bōngó 'i ru'ba gá. 'Bá rī pi ká lée İri ruǰú, ⁵² kēřimvá rī ánǰó 'i kōpi drǰgé sī, ku ívé bōngó kuú kōpi drǰgé, ápá muǰú ru'ba be ule.

Yēsũ tu pá Yāhūdī ambugu tā lī'ba rī pi endreǰi gé

(Mātáyo 26:57-68; Lúkā 22:54-55, 63-71; Yūwānī 18:13-14, 19-24)

⁵³ 'Bá Yēsũ ri ru'ba rī pi ní Yēsũ ri jizú muǰú átálágú āmbúgú rī vé āngá. Atala atala rī pi drǰgé rī pi, 'ba drǰkoma rú rī pi, 'ba tāimbī Mósé vé rī ímbá'ba rī pi be, úmúkí i céré vūrā ālu gé. ⁵⁴ Pétēró rī 'deé muǰú Yēsũ ā vúdřří gé sī, se 'i gōó vulé rú āsámvú sī. Kā caá átálágú āmbúgú rī vé bóró gá 'dāá, mu úri 'ba āngū ũtē'ba rī pi be trú, rii āci yuu.

⁵⁵ Atala atala rī pi drǰgé rī pi, 'ba tā lī'ba rī pi[‡] be céré, rikí létī ndāá lēzú tā ũnjī İşúzu Yēsũ ā ru'ba gá, i 'diki rī İri drāá ānī, 'bo kōpi İşúki tā ũnjī ru'ba ni gé kuyé. ⁵⁶ 'Bá kárakarā 'deki rii ũnjō ũlī Yēsũ drǰgé, 'bo átángá kōpivé rī, úmú 'i trú kuyé.

⁵⁷ Kúru 'ba uruǰo'bée ní ngazú pá tuzú uru sī, ũnjō ũlǰú Yēsũ drǰgé, kōpi kīnī, ⁵⁸ "Bá yikí rá, Yēsũ ri 'yoó kīnī, 'Ma Jó Múngú vé 'ba áda ní sīř rī ũnjō kpélékpélé, ma gō āzi ni sī ũ'dú na agá, 'ba áda sī nī ku." ⁵⁹ 'Bo átángá kōpi ní átá rī úmú 'i trú kuyé.

⁶⁰ Átálágú āmbúgú rī ní íngázú pá tuzú uru sī 'ba tā lī'ba 'dī'bée āsámvú gé, İri ní Yēsũ ri zizú kīnī, "Tā āgō 'dī'bée ní rii ũmbīi mi drǰgé kárakarā 'dī'bée, 'i 'yo átángá mí tǰ gé sī ku āsī?" ⁶¹ 'Bo Yēsũ újī kírī, zǰ 'i tǰ átángá 'yozú ālunāni kuyé.

Átálágú āmbúgú rī ní gōzú İri zizú dǰī kīnī, "Mī Kúrīsītō, Múngú İ ní íngúngú rī vé Mvā?"

⁶² Yēsũ ní újázú İri ní kīnī, "'Bá rī ma 'i, ma 'Bá Mvā 'i, úmvúlesī İmi imú ma ndre, ma úri Múngú Ūkpō 'Dīpa vé drǰ ĩndépi gé, ma İgō imú 'bū gé 'dāāsī vūgá nōó řřībīti agāsī."

⁶³ Átálágú āmbúgú rī ní ívé bōngó āsīzú, ⁶⁴ İri ní 'yozú kīnī, "Ngá 'ba ní ādú'ba uruǰo lēzú dǰī rī ā'di? ⁶⁴ İmi yikí İmi bī sī rá, İnjī Múngú ri ku. İmi ũşūki tā 'dīri drǰgé ngōni?"

Kōpi ngakí ā'yīi céré kīnī, ā 'diki İri drāá rá. ⁶⁵ 'Bá rī pi ā uruǰo'bée i'dóki rii tǰsú úwé Yēsũ ā ru'ba gá, kōpi úmbekí mī ni bōngó sī cī, kōpi i'dóki rii İri udǰī, kōpi ní 'yozú İri ni kīnī, "İ lū 'ba ní, 'ba mi udǰ'ba rī pi ā'di pi?" 'Bá āngū ũtē'ba rī pi ní Yēsũ ri jizú muǰú 'dīisī rá, kōpi ní rizú İri ũgbázú muǰú.

Pétērō gā Yēsũ ri sī

(Mātáyo 26:69-75;

Lúkā 22:56-62;

Yūwānī 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pétērō kā rii adrii jó tā lǰzú rī vé bóró gá 'dāá, átálágú āmbúgú rī vé ātī'ba ũkúná rú rī ní imúzá. ⁶⁷ İri ní Pétērō ri ndrēzú, İri ri āci yu. Átī'ba ũkúná rú rī ndre Pétērō ri gōgō.

İri ní 'yozú kīnī, "'Bá rī āzi mi 'i, İmi rikí āndúru adrii Yēsũ Nāzēretāgú rī be trú."

⁶⁸ Pétērō gā, kīnī, "'Bá rī adri ma 'i ku! Tā mí ní átá 'dīri fi mā drǰgé ālunāni kuyé." Pétērō ni 'dezu muǰú kání rī vé kēǰtīlē gá 'dāá, lōgūlōgú ní céré 'bezú.

⁶⁹ Átī'ba ũkúná rú rī kā ndree Pétērō tu pá kuú 'dāá, İri ní 'yozú 'ba pá tu'ba 'i gārā gá rī pi ní kīnī, "Ágō 'dīri, İri 'ba Yēsũ ā pámvú ũb'ba rī pi vé āzi!" ⁷⁰ Pétērō gā kīnī, "'Bá rī adri ma 'i ku!"

Vúdřřī ni kā vūjū mādā, 'ba pá tu'ba Pétērō gārā gá rī pi ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Ádarú mi 'ba Yēsũ ā pámvú ũb'ba rī pi vé āzi! Mī Gāillāyāgú!"

⁷¹ Pétērō ní 'i trizú, İri ní ũyō sōzú kīnī, "Múngú endreǰi gé, á nī mā ágō İmi ní rii tā ni 'yoó 'dīri kuyé."

⁷² Koro lōgūlōgú ní gōzú céré vú řřī ni 'bezú. Pétērō ní tā Yēsũ ní āndúru 'yoó 'i ní kīnī, "Mī imú ma gā ca vú na, vúdřřī ni gé, lōgūlōgú rī imú céré 'be ca vú řřī" 'dāri igázú. Pétērō i'dó rii ngōngō.

† 14:47 14:47 Āgō 'dī'bée vé ālu: 'Bá 'dīri Pétērō 'i. † İ lā Yūwānī 18:10-11. ‡ 14:55 14:55 'Bá tā lī'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drǰgé rī pi, drǰkoma rī pi, kōpi rī İ úmú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī. § 14:63 14:63 Bōngó āsīzú: Átálágú āmbúgú rī āsī ívé bōngó lūzú kīnī, ēşī ni ve tā Yēsũ ní 'yoó 'i úri Múngú vé drǰ ĩndépi gé rī vé tā sī.

15

Yēsū tu pá Pilátō endreṭi gé

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Lúkā 23:1-5; Yūwánī 18:28-38)

¹ Kā muṭ adriú ũ'bútĩṅá rī sī, atala atala rī pi drĩgē rī pi, 'bá drĩkoma rú rī pi be, 'bá tãĩmbĩ Mósē vé rī ímbá'bá rī pi be, 'bá tã lĩ'bá rī pi be céré úríkí átá trũ, kōpi ní Yēsū rī úmbézú, ĩri jĩzú muṭú pá tuzú Pilátō endreṭi gé.

² Pilátō ní Yēsū rī zizú kīnī, "Mi 'bágú Yāhūdī rī pi vé rī?"

Yēsū ní újázú Pilátō ní kīnī, "Í 'yo tā 'dirī mī 'i."

³ Atala atala rī pi drĩgē rī pi tōkí Yēsū rī, kōpi úlĩkí ũnjō drī ni gé kárakarā. ⁴ Pilátō ní gōzú ĩri zizú dī kīnī, "Í 'yo tā mī tĩ gé sī ku āsī? 'Í yĩ drī tā ĩ ní ũmbĩ mī drĩgē kárakarā 'dĩ'bée ká!" ⁵ Yēsū újĩ tĩtĩ, 'yo tā āzi kuyé, ĩri ní 'ĩ tĩ zĩ tā 'yozú kuyé rī sī, sē Pilátō ní āyāngará.

Pilátō lĩ Yēsū vé drāngará ā tā

(Mātáyo 27:15-26; Lúkā 23:13-25; Yūwánī 18:39-19:16)

⁶ Ílī ālu ālu, ũ'dú ĩ ní rīzú ũmũ Ũ'dú Múngú ní Ēlĩzú Jó rī pi tĩ gé sī rī ā nyangará gá, 'bá ĩ ní ũ'yĩ rī pi āsámvú gé, Pilátō rī 'bá ālu 'bá rī pi ní lēé ē ĩtrũkí rī ĩtrũ. ⁷ Ágō āzi rĩ ní Bārābā 'i, ágō 'dirī 'yĩkí kōpi 'bá wa'bá ari'ba rú tā Rómā vé rī gā'ba sī rī pi be, ágō 'dirī 'dĩ 'bá drāá rá. ⁸ 'Bá kárakarā pi ní ímúzá Pilátō vugá nōó, kōpi ní ĩri zizú kīnī, lē Pilátō ē ĩtrũ ĩ ní 'bá ālu, 'bá ĩ ní ũ'yĩ 'dĩ'bée āsámvú gé, sũ ĩri ní ándúru rī 'oó rī tĩnĩ.

⁹ Pilátō ní 'bá kárakarā 'dĩ'bée zizú kīnī, "Ímī lēkí mā ĩtrũ ĩmī ní 'bágú Yāhūdī rī pi vé rī?" ¹⁰ Pilátō ní ámá múké 'yozú kīnī, atala atala rī pi drĩgē rī pi ĩpéki Yēsū rī ímú 'ĩ vugá nōlé nĩ, ā'diātāsīyā Yēsú vé tā 'de kōpi ē ēšĩ agá ũnjĩ. ¹¹ 'Bo atala atala rī pi drĩgē rī pi ríkĩ 'bá kárakarā 'dĩ'bée ĩcĩcĩkĩ, kōpi ā 'yokĩ rĩ, ē ĩtrũkí ĩ ní Bārābā rī áyu Yēsū ā vūrā gá.

¹² Pilátō ní kōpi zizú kīnī, "Bo á trũ dō Bārābā rī gĩ, ágō ĩmī ní zĩ 'bágú Yāhūdī rī pi vé 'dirī, mā 'o ĩri íngóni?"

¹³ 'Bá rī pi ní ō'úzi ũ'dúkō be urũ 'dāá kīnī, "Á gbākĩ ĩri peṭĩ alambaku sígē."

¹⁴ Pilátō ní kōpi zizú kīnī, "Tā ũnjĩ Yēsū ní 'oó rĩ ā'di?" 'Bo kōpi gōkĩ ō'ú muṭú drĩgélé kīnī, "Á gbākĩ ĩri peṭĩ alambaku sígē!"

¹⁵ Pilátō ní lēé 'bá bĩtrĩká 'dĩ'bée ē ēšĩ ā vé 'ĩ ní ku rī sī, ĩri ní Bārābā rī trũzú, ĩri ní tãĩmbĩ sēzú ívé āngaráwá rī pi ní, kōpi ā

ũgbākĩ Yēsū rī kēlĩṅá sī, kōpi ā jĩkĩ ĩri gbāá peṭĩ alambaku sígē.

Āngaráwá rī pi ĩnjákĩ Yēsū ē drĩ

(Mātáyo 27:27-30; Yūwánī 19:2-3)

¹⁶ Āngaráwá rī pi ní Yēsū rī jĩzú muṭú vūrā 'bágú Pilátō ní adrizú rĩ gé 'dāá, kōpi ní ĩ ōgũpĩ zizú ímúzá céré vūrā ālu gé. ¹⁷ Kōpi 'yĩkĩ bōngó ika akoóko rũkũ* ní Yēsū ā rũ'bá gá, kōpi údéki ũcékúcé suú drĩ ní gé kũlá rú. ¹⁸ Kōpi 'dókĩ rii guṭ Yēsū sī, kōpi 'yokĩ ũ'dúkō be urũ 'dāá kīnī, "Í ndrekĩ drĩ 'bágú Yāhūdī rī pi vé rĩ ká!" ¹⁹ Kōpi ní drĩ ní āgbázú peṭĩ sī, kōpi ní kpá tĩsũ úwézú rũ'bá ní gé, kōpi ũtĩkĩ kũmũcĩ vugá Yēsū rī ĩnjĩzú, 'bo adri ĩnjĩngará áda ní kuyé. ²⁰ Āngaráwá rī pi ká guṭ Yēsū sī gĩ, kōpi ní bōngó ika akoóko rũkũ rĩ njezú rũ'bá ní gé sī, kōpi ní gōzú ĩrivé bōngó 'dúzá zuzú rũ'bá ní gé ũzi, kōpi ní ĩri jĩzú muṭú vūrā ĩ ní lēzú ĩri gbázú peṭĩ alambaku sígē rĩ gé 'dāá.

²¹ Ágō āzi rĩ ní Sĩmónā 'i, ĩri Kūrēnégú, íbĩ ímú ōmũvé gélésĩ, kōpi mĩkĩ ĩri peṭĩ alambaku ĩ ní muṭú Yēsū rī gbázú rĩ 'duṭĩ muṭú. Sĩmónā rī Ālěkizándā pi vé étēpi Rúfāsĩ be.

Yēsú vé gbāngará peṭĩ alambaku sígē rī

(Mātáyo 27:31-44; Lúkā 23:27-43; Yūwánī 19:17-27)

²² Āngaráwá rī pi ní Yēsū rī jĩzú muṭú vūrā ĩ ní zĩ Gōlógótā rĩ gé 'dāá (íffĩ ní, vūrā drĩ kōlōmgbō vé nĩ). ²³ Kōpi sēkĩ ĩri ní vĩnyō, usakĩ pí ũjō be sēé mvuṭĩ ĩri ní, rũ'bá ní ásoopi rĩ ā ndrĩ rĩ ání, 'bo gá mvuṭĩ sī. ²⁴ Kōpi ní Yēsū rī gbázú peṭĩ alambaku sígē. Kōpi 'bekĩ ĩrivé bōngó jěké sī, 'bá ngōri dō ngōri 'du.

²⁵ Kōpi gbākĩ Yēsū rī peṭĩ alambaku sígē 'dāá sá úrōmĩ ũ'bútĩṅá vé rĩ gé. ²⁶ Síkĩ tā drĩlē ní gé 'dĩni, "BÁGÚ YÁHŪDĪ RĪ PI VÉ RĪ." ²⁷ Āngaráwá rī pi gbākĩ kpá ũgũ'bá ĩrĩ peṭĩ alambaku sígē, āzi rĩ Yēsú vé drĩ ěndēpi gélésĩla, āzi rĩ ĩrivé drĩ ĩjĩ gélésĩla. ²⁸ Tā ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá, ĩ ní 'yoó, "Lākĩ ĩri 'bá ũnjĩkányā 'o'bá rī pi be trũ 'dirī, nga 'ĩ fũú tĩ gé gĩ." ²⁹ 'Bá rĩ'bá eļĩ'bá eļĩ eļĩ rī pi ríkĩ ĩri ũ'dāá, kōpi ríkĩ drĩ yaá ĩri idezú ání, kōpi ríkĩ 'yoó kīnī, "Mĩ ándúru 'yoópi, mĩ Jó Múngú vé rĩ ĩnyānyā, mĩ gō sĩ ũ'dú na agá rĩ, mĩ adriipi 'dĩ? ³⁰ 'Í pa mĩ peṭĩ alambaku rĩ sígē sī, mĩ ísĩ vugá nōó!"

³¹ Atala atala rī pi drĩgē rī pi, 'bá tãĩmbĩ Mósē vé rī ímbá'bá rī pi be, kōpi gukĩ kpá Yēsū sī, kōpi kīnī, "Ídrĩ 'bá urũkō rá píri,

* 15:17 15:17 Bōngó ika akoóko rũkũ ní: 'Bágú rī pi rĩ bōngó ika akoóko rũkũ ní su, ā lū rĩ 'yozú kīnī, 'i 'bágú.

15:21 15:21 Rómā 16:13 † 15:28 15:28 Átángá vérēšĩ 28 agá 'dirī, búkũ Mārākō vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sī drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkũ Mārākō vé ulé rĩ agá rá. 15:28 15:28 Isáyā 53:12

'bo idrī 'i ngúlúpí ku ási? ³² Kīnī dō 'i Kúrísitō 'i, 'i 'bāgū Ísērēlē rī pi vé rī, lē ē isī peṭi alambaku rī sígē sī vūgá nōó! 'Bá ndrekí dō gí, 'bá íbī ē'yī ndō." Uǵú' bá írī ī ní gbāá Yēsū be trū 'dī'bée idekí kpá Yēsū rī rá.

Yēsū vé drāngárá
(Mātáyo 27:45-56; Lúkā 23:44-49; Yūwánī 19:28-30)

³³ Kā muǵi adrii ūṭi mgbimgbi gé 'dígé, āngū rī bī niǵi kuú cīcī vū drígé sī céré, āngū rī nī caá sá na ūndrējá vé rī gé. ³⁴ Kā muǵi adrii sá na ūndrējá vé rī gé, Yēsū ní trezú ū'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Élójyī, Élójyī, lāmā sábákātání?" Íffī ní kīnī, "Múngú mávé rī, Múngú mávé rī, ngá mí ní ma adizú rī ā'di?"

³⁵ 'Bá uruǵo pá tu' bá 'dálé rī pi yíkí tā Yēsū ní átá 'dīri, kōpi níki íffī ní kuyé, kōpi ní 'yozú kīnī, īri rī Éliyā rī zī.

³⁶ Ágó āzi ní nǵuzú muǵú lífá suzú vinyō údrápi gí ní agá, īri ní suzú peṭi sígē, suzú muǵú uru Yēsū tī gé peṭi alambaku sígē 'dāá, ā mvu rī, īri ní 'yozú kīnī, "Bá tēkí drī ndreé ká, dō Éliyā rī imú īri pa peṭi alambaku rī sígē sī rá."

³⁷ Yēsū ní trezú ū'dúkó be uru 'dāá, īrivé ídri ní kúru fízú.

³⁸ Bōngó ī ní Jó Múngú vé rī ā 'a eǵizú rī[‡] ní 'i ásiǵú írī, í'dózu uru 'dāá, cimgbá vūgá nōó. ³⁹ Ūgalaku āngáráwá rī pi vé S pá tuúpi Yēsū endrēṭi gé rī kā ndreé Yēsū drá gí, īri ní 'yozú kīnī, "Ádarú ágó 'dīri Mvā Múngú vé ní."

⁴⁰ Ūkú uruǵo' bée tukí pá kuú rárá rú, kōpi tēkí nyo rí tā 'dīri ndreé. Kōpi ásamvú gé 'dāá, 'bá rī Māriyā Māgādēlēnā pi Māriyā āzi rī be, Sālómé sī. Māriyā āzi 'dīri Yōkóbū mvā ūdū rī vé éndrēpi, édrīpi rī Yósé 'i. ⁴¹ Āngū Gāliláya vé rī gé 'dálé, ūkú 'dī'bée rikí Yēsū ā pámvú ūbī, kōpi rikí kpá īri ē izā koó ēṣi sī ní. Ūkú uruǵo kárakarā muǵi kōpi be trū Yērūsálēmā gá 'dálé.

Yēsū vé sīngárá
(Mātáyo 27:57-61; Lúkā 23:50-56; Yūwánī 19:38-42)

⁴² Kā muǵi adrii ū'dú tōwú sī, ūṭi rī kā rīi 'deé, ū'dú 'dāri ní adrii Yāhúđī rī pi vé ní rizú ī útúzu cazú ū'dú Sábátá vé rī gé rī^{*} sī, ⁴³ ágó āzi rú ní Yósépā 'i, īri Ārīmátáyōgú, īri 'bá ī ní ĩnǵi ĩnǵi ní Yāhúđī rī pi vé

'bá tā lǵ' bá rī pi ásamvú gé, rī mālūngā Múngú vé úmvúlēsī imúpi rī ūtēé. Nga muǵi ūrī ákó Yēsú vé āvū ā tā zījī Pilátō tī gé. ⁴⁴ Pilátō kā yījī kīnī Yēsú drá gí, sē īri ní āyāngárá. Īri ní ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī zizú imúzu, lē niǵi dō ádarú Yēsú drá gí. ⁴⁵ Ūgalaku rī kā lūú īri ní, Yēsú drá gí, īri ní kúru āvū Yēsú vé rī oyuzú sēzú Yósépā drígé. ⁴⁶ Yósépā ní kúru bōngó jezú, īri ní āvū rī í'duzú peṭi alambaku sígē 'dāási vūgá nōó, īri ní imúlūzu bōngó rī sī, jizú muǵú sízú 'bú ī ní gaá lūú ĩnǵóǵsī írá rú' bá gá rī agá. Īri ní kúru írá āmbúgú ní ĩgūzu, 'bú rī ē tī ōzūzú āni cí. ⁴⁷ Māriyā Māgādēlēnā pi, Māriyā Yósé éndrēpi be, kōpi ndrekí vūrā ī ní āvū rī sízú rī rá.

16

Yēsū vé ĩngángárá drāngárá gálēsīla rī
(Mātáyo 28:1-8; Lúkā 24:1-12; Yūwánī 20:1-10)

¹ Ū'dú Sábátá vé rī kā deǵé gí, Māriyā Māgādēlēnā pi Māriyā Yōkóbū éndrēpi be, Sālómé sī, kōpi jekí ūdu ngūŷipi ndrīndrī ní, kōpi lēkí muǵi Yēsú vé āvū trījī āni.

² Kā muǵi adrii Yīngā sī ū'būtī, ūṭi ní rīi ífungárá gá 'dígé, kōpi ní 'dezu muǵú 'būrēdrī gé 'dāá. ³ Kōpi ní rīi mungárá gá lēṭi gé 'dígé, kōpi rikí ī uzijī ī ásamvú gé sī kīnī, ā'di ā gū rī 'bá ní írá rī 'bú rī tī gé sī āmvé ní?

⁴ Bo kōpi kā caá, kōpi ndrekí gūkí írá āmbúgú 'dīri 'bú rī tī gé sī gārā gá gí!

⁵ Kōpi ní fízú muǵú 'bú rī agá 'dāá, kōpi ndrekí kēřimvā^{*} āzi úri kuú drī éndēpi gélési, su bōngó imvesirílilí akoóko rúkkū ní. Sē kōpi ní ūrī.

⁶ Kēřimvā rī ní 'yozú kīnī, "Lē ĩmi adrikí ūrī sī ku! Á nǵi rá ĩmi rī Yēsú Nāzērētāgú ī ní gbāá peṭi alambaku sígē rī ndā. Múngú inga īri gōó idri rú gí! Īri nōgō 'dāáyo. ĩmi ndrekí vūrā ī ní ĩrivé āvū 'bāzu rī 'dī. ⁷ Lē ĩmi muǵi lūú 'bá īri ā pámvú ūbī' bá rī pi ní, agaápi rá rī, lē ĩmi lūkí Pētēró ní kīnī, Yēsú rī 'de muǵi ĩmi endrēṭi gé sī āngū Gāliláya vé rī gé 'dāá'dā, sū īri ní lūú ĩmi ní rī tǵni, ĩmi ca mu īri ísú 'dálé."

⁸ Ūkú rī pi kā ífūú 'bú rī agá 'dāási, kōpi ē drī ābá céré céré, kōpi ā rú' bá yā kpīrikpīri, ūrī ĩmvú kōpi, kōpi ngakí njuú muǵú ōngú sī, kōpi lūkí tā 'i ngaápi 'dīri 'bá āzi ní kuyé.

^{15:34} 15:34 Sāwúǵmā 22:1 [‡] ^{15:38} 15:38 Bōngó ī ní Jó Múngú vé rī ā 'a eǵizú rī: Bōngó 'dīri eǵikí Vūrā Uletererē rī pi ásamvú Vūrā Uletererere rī be rī āni. Átalágú āmbúgú rī 'yégá aga fi bōngó rī agási Vūrā Uletererere rī agá 'dāá ní, ā'diātāsiyā Múngú rī adri Vūrā Uletererere dǵipi pōwǵipōwǵi rī agá 'dāá. 'Í lā Lēvǵitǵká 16; Mātáyo 27:51; Lúkā 23:45; Ēbērē 6:19-20; Ēbērē 9:1-7. [§] ^{15:39} 15:39 Ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī: Īri āngáráwá mǵđūrǵlǵ ālu rī pi ē drī koopi ní. ^{*} ^{15:42} 15:42 Útúzu cazú ū'dú Sábátá vé rī gé rī: Ū'dú Sábátá vé rī īri í'dó ū'dú tōwú gé ūṭi ní 'dengárá. ^{*} ^{16:5} 16:5 Kēřimvā: Kēřimvā 'dīri mālāyiká Múngú ní ípēé rī. 'Í lā Mātáyo 28:2.

Yēsū i'da 'i Māriyā Māgādēlēnā endrētj gé

(Mātáyo 28:9-10; Yūwānī 20:11-18)

⁹ †U'buṭij Yīngā sī, Yēsū kā íngá drāngará gálēsī, ĩri ní 'i i'dazú Māriyā Māgādēlēnā ándúru ĩri ní índrī ũnjí ézĭrĭ droó fūú drĭ ní gé sī rĭ endrētj gé. ¹⁰ Māriyā Māgādēlēnā ní mužú tā 'dĭrī ũlūzú 'bá Yēsū ā pámvú ũbĭ'bán, rĭ'bán ĩzāngā 'bā'bán, āā ngo'bán rĭ pi ní. ¹¹ Kōpi kā yĭj kĭnĭ, Yēsū rĭ ídri rú, Māriyā ndre ĩri rá, kōpi ē'yĭkĭ ĩrivé tā 'dĭrī kuyé.

Yēsū i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bán ĩrĭ ní pi endrētj gé

(Lúkā 24:13-35)

¹² Vúdrĭ ní gé, Yēsū ní 'i i'dazú índrészú ũ'dū be túngú ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bán ĩrĭ ní pi endrētj gé, ĩsú kōpi rĭ fū mužú kŭrú Yērúsálémā vé rĭ agásĭ āmvé. ¹³ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbĭ'bán rĭ pi ká nĭj áamá 'bá rĭ Yēsū 'i, kōpi ní njuzú gōzú vúlé, mužú ũlūzú ĩ ōgŭpĭj ní, 'bo ōgŭpĭj ē'yĭkĭ tā kōpi ní ũlūú 'dĭrī kuyé.

Yēsū ezĭ ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bán rĭ pi ní ezĭ ũ'dŭkō múké rĭ ũlūzú rĭ vé tā

(Mātáyo 28:16-20; Lúkā 24:36-49; Yūwānī 20:19-23; Ezĭ 1:6-8)

¹⁴ Vúdrĭ ní gé, Yēsū ní gōzú 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bán muždrĭ drĭ ní álu, rĭ'bán ngá nya'bán rĭ pi endrētj gé. Átá kōpi drĭgé ũkpō ũkpō, ā'diātāsĭyā 'bá ívé íngángará ndre'bán rá rĭ pi ká ívé íngángará ā tā ũlūú kōpi ní, kōpi ē ēsĭ mbamba, kōpi gākĭ tā rĭ ē'yĭgá sĭ.

¹⁵ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bán rĭ pi ní kĭnĭ, "Īmi mužĭ ũ'dŭkō múké Múngú vé rĭ ũlūú mužú 'bá rĭ pi ní vū drĭgé sĭ céré. ¹⁶ 'Bá ũ'dŭkō múké 'dĭrī ē'yĭpĭ rá, āzĭnĭ bātízĭmŭ ĩsŭpĭ rá rĭ, ĩri ídri 'dānĭ'dānĭ rĭ ĩsŭ rá. 'Bo 'bá ũ'dŭkō múké rĭ ē'yĭpĭ kuyé rĭ, ĩ tā lĭ drĭ ní gé ũnjĭ. ¹⁷ 'Bá ma ē'yĭ'bán rĭ pi, kōpi ícō tā āyāzú āyāyā ní pi 'o rá. Mávé rŭ sĭ, kōpi índrī ũnjĭ údró fū 'bá rĭ pi drĭgé sĭ rá, kōpi ícō átá tĭ āndĭándĭ ĩ ní nĭj kuyé ní pi sĭ rá. ¹⁸ Kōpi ícō ĩnĭ rŭ drĭ sĭ rá, kōpi mvŭkĭ dō kĭcú, kĭcú rĭ ícō kōpi 'oó ũnjĭ ku. Kōpi ícō drĭ tĭ 'bá drā be rĭ pi drĭgé, drā rĭ de kōpi rŭ'bán gá sĭ rá."

Yēsū nga mužú 'bŭ gé

(Lúkā 24:50-53; Ezĭ 1:9-11)

¹⁹ Úpĭ Yēsū kā átángá rĭ átá deĭ ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ'bán rĭ pi be gĭ, Múngú ní ĩri 'dŭzú mužú 'bŭ gé 'dāá, muž úrĭ Múngú vé drĭ ēndépĭ gé. ²⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbĭ'bán rĭ pi ní mužú ũ'dŭkō múké Múngú vé rĭ ũlūzú mužú 'bá rĭ pi ní céré, Úpĭ vé ũkpō nga ezĭ kōpi rŭ'bán gá rá, tā āyāzú āyāyā

† 16:9 16:9-20 Átángá vérēšĭ 9-20 agá 'dĭ'bée, búkŭ Mārākō vé ĩ ní sĭj Ĝĭrĭkĭ tĭ sĭ drĭdrĭ rĭ agá 'dāáyo, 'bo gōkĭ sĭj búkŭ Mārākō vé vúlé rĭ agá rá.

kōpi ní 'oó rĭ lŭ 'yozú kĭnĭ, ũ'dŭkō múké kōpi ní ũlūú rĭ, ĩri tā áda.

Ū'dúkó múké
Lúkã
ní sũ rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará

Búkũ 'dĩri Lúkã sĩ nĩ, sĩ kpá búkũ Ęzi vé rĩ nĩ. Lúkã adri Yāhūdĩgũ ku, 'bo ímbákĩ ĩri tã nĩĩ ambamba. Lúkã rĩ Ġĩrĩkĩgũ, újã ěšĩ Yēsũ ri ě'yĩzũ rá. Lúkã pi rikĩ ězi ngaá Páũlũ be trũ, kōpi rikĩ ū'dúkó múké Yēsũ vé rĩ ũlũú 'bá rĩ pi ní. Búkũ ĩri ní sũ 'dĩri agá, ũlũ Yēsũ vé adringará ã tã, āzini ězi Yēsũ ní ngaá rĩ ã tã, tã ni ã fi ri 'bá adri' bá Yāhūdĩ ru ku rĩ pi drĩgē múké.

Búkũ 'dĩri agá, Lúkã sĩ tã kárakarã, ícókĩ ĩšũ búkũ urũkō ū'dúkó múké vé rĩ pi agá ku. Lúkã sĩ Yūwānĩ bātĩzĩmũ sēepi rĩ vé ũngará ã tã, sĩ Yēsũ vé ũngará ã tã, āzini sĩ sã Yēsũ ni drĩ adrižũ mvānã rũ rĩ vé tã, āzini sĩ tĩ Yūwānĩ bātĩzĩmũ sēepi rĩ ní sēē rĩ vé tã. I'da lēngará Mungú ní 'bá rĩ pi lēzũ cérē rĩ vé tã. Yēsũ ũlũ tã rĩ pi nāpi sĩ, ũlũ Sāmāriyāgũ ěšĩ be múké rĩ vé tã (cápĩtã 10 gē), āzini ũlũ mvã ĩpēřĩĩpi mužũ rárã rũ rĩ vé tã (cápĩtã 15 gē), āzini ũlũ Yēsũ pi vé adringará 'bá mũfēngã u'du' bá rĩ pi be trũ rĩ vé tã (cápĩtã 19 gē), āzini ězi kĩnĩ, 'bá tã ũnjĩ 'oópi rĩ ě'yĩ dó 'i rá, ĩri idri 'dání' dání rĩ ĩšũ rá, (cápĩtã 23 gã).

Lúkã ěđĩ İndri Mungú vé rĩ vé tã vũ sĩ kárakarã, ěđĩ kpá Yēsũ vé ězi ã tã ĩndĩ, i'da kpá lēřĩ Yēsũ ní rĩzũ Mungú rĩ jĩzũ rĩ vé tã ĩndĩ. Búkũ rĩ vé ũđũ gē, ũlũ tã Yēsũ ní 'i 'i'dazũ ívé 'bá 'i pámvũ ũbĩ' bá rĩ pi ěndreřĩ gē lókĩ ĩri ní ingázũ gōzũ idri rũ drāngará gálēsĩ rĩ vé tã. Tã 'dĩ' bēē lũ kĩnĩ, ádarũ Yēsũ gō ingã adrii idri rũ đĩ rá.

Tã ě drĩ 'dóngará

¹ Āmbúgũ Tōfĩlĩ, 'bá kárakarã 'bĩkĩ tã Mungú ní ngaá 'bá āsámvũ gé nōgō rĩ sĩĩ rá. ² Kōpi sĩkĩ tã 'bá rĩ pi ní ũlũú 'bá ní rĩ, 'bá tã rĩ ũlũ' bá rĩ pi ndrekĩ tã 'i 'o' bá rĩ pi ĩ mĩ sĩ 'dóngará gã 'dãã. ³ Āmbúgũ Tōfĩlĩ,

* 1:5 1:5 'Bāgũ Ęródē: 'Bāgũ 'dĩri vé rũ ĩ zĩ Ęródē Āmbúgũ rĩ. Sã ĩ ní Yēsũ rĩ tĩzũ rĩ gē, Ęródē Āmbúgũ 'dĩri rũ āngũ rĩ ní. 'Í lã Mātayo 2:1-8. Ęródē Āmbúgũ rĩ kã drãã, ĩrivē mvã Ęródē Ānitĩpã gō mālũngã rĩ rũpũ ní sã Yūwānĩ ní bātĩzĩmũ sēzũ Yēsũ ní rĩ gē. 'Í lã Mātayo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkã 3:1; Ęzi 4:27. Vũđĩrĩ ní gē, 'bāgũ āzi rũ ní Ęródē Āgĩřĩpã, ĩri Ęródē Āmbúgũ rĩ vé mvã vé mvã. 'Í lã Ęzi 12:1-13:1. † 1:5 1:5 Atalágũ: 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi āsámvũ gē, 'yēnã átalágũ rĩ rōbōņō zã Jó Mungú vé rĩ agá 'dãã nĩ. Atala rĩ pi ri ĩfũ úyũ Lėvĩ vé rĩ agá. ‡ 1:8 1:8 Jó Mungú vé rĩ: Jó Mungú vé rĩ 'yēnã ālukũta Yērũsālēmã gã 'dãã. Atala rĩ pi 'yēnã rĩ rōbōņō zã Jó rĩ agá 'dãã nĩ, sũ tãimbj Mósē vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩņ. Mungú rĩ đĩ Vūrã Uleteretere rĩ gē, Jó Mungú vé rĩ agá 'dãã. § 1:11 1:11 Mālāyikã: Mālāyikã rĩ pi İndri, kōpi rĩ adri Mungú be 'bũ gē 'dãle, kōpi rũ' bá ákō. Mungú rĩ sã āzi sĩ kōpi ĩpē ĩmũ vũ đřigē nōó ū'dúkó múké ívé rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. * 1:15 1:15 İndri Uletererĩ: İndri Uletererĩ İndri Mungú vé ní. Búkũ Mungú vé rĩ kĩnĩ, ěřepĩ ri Mungú 'i, ĩrivē mvã Yēsũ rĩ Mungú 'i, āzini İndri Uletererĩ ri Mungú 'i. ěřepĩ rĩ, Mvōpi rĩ, āzini İndri Uletererĩ rĩ, kōpi Mungú ālũ. 'Í lã Yūwānĩ 1:1-18; Yūwānĩ 8:41-42; Ęzi 5:3-4. † 1:17 1:17 Ęliyã: Ęliyã rĩ nēbĩ, Mungú 'du ĩri mužũ 'bũ gē idri rũ, drã kuyē. ‡ ĩkĩ ĩri ākūdē ĩlĩ rĩ ca mũđũrĩlũ ũrōmĩ (900), ĩšũ ākūdē ĩkĩ đřĩ Yēsũ rĩ kuyē. 'Í lã 1 'Bāgũ 17-21; 2 'Bāgũ 1-3.

á 'bã ěšĩ tã rĩ pi ũñĩzũ múké múké ĩri ní 'i 'i'dóngará gã 'dãã, mã ũšũ á lē tã 'i ngaápi rĩ sũ sēē mí ní. ⁴ Ā'diātāsĩyã mĩ nĩ rĩ 'yozũ kĩnĩ tã ĩ ní ímbã mí ní rĩ, ĩri tã áda.

Mālāyikã lũ Yūwānĩ Bātĩzĩmũ sēepi rĩ vé ũngará ã tã

⁵ Lókĩ Ęródē ní adrižũ 'bāgũ* rũ āngũ Yūdãyã vé rĩ agá rĩ gē, átalágũ† āzi rũ ní Zākāriyã 'i. Ágō rĩ íbĩ ĩfũũ úyũ atala rĩ pi vé rĩ agá, úyũ Ābĩjã vé rĩ agá. Ūkũ ni Ęlisābetã íbĩ ĩfũũ úyũ Āronã vé rĩ agá. ⁶ Kōpi ĩřĩtrō tã 'o pĩřĩ Mungú ěndreřĩ gē, kōpi rĩ tãimbj Ūpi vé rĩ 'du nga rá, āzini kōpi rĩ tã ĩ ní ězi rĩ 'du nga rá. ⁷ Kōpi tĩkĩ anji kuyē, ā'diātāsĩyã Ęlisābetã ní adrii ũndó rũ rĩ sĩ, kōpi ĩřĩtrō đēkĩ kuũ ārākã rũ.

⁸ Ū'dũ ālũ, Zākāriyã rĩ ězi ngaá Jó Mungú vé rĩ† agá 'dãã, ā'diātāsĩyã ū'dũ 'dãri gē, ngulũmũ Ābĩjã vé rĩ pi rikĩ ězi rĩ ngaá nĩ.

⁹ ĩpēkĩ Zākāriyã rĩ mužũ ějĩngũřũ zãã Jó Mungú vé rĩ agá 'dãã, sũ mērē atala rĩ pi vé rĩ ní lēē rĩ tĩņ. ¹⁰ Lókĩ ějĩngũřũ zãzũ rĩ kã ícō, 'bã 'i umũ' bá rĩ pi rikĩ Mungú rĩ zĩjĩ āmvē.

¹¹ Kuru Ūpi vé mālāyikã§ ní İndrēzũ Zākāriyã ěndreřĩ gē, mālāyikã rĩ tu pá vūrã ějĩngũřũ zãzũ rĩ gē đřĩ ěndepĩ gélēsĩla. ¹² Zākāriyã kã mālāyikã rĩ ndreē, ěšĩ ni tĩ rũcũ, ũřĩ ĩmvũ ĩri ũnjĩ ũnjĩ. ¹³ 'Bo mālāyikã rĩ ní 'yozũ ĩri ní kĩnĩ, "Zākāriyã, mĩ 'o ũřĩ sĩ ku! Mungú yĩ mívē žĩngará gē. Mĩ ũkũ ni Ęlisābetã rĩ ĩmũ mí ní mvã ágō tĩ rá, 'i 'da mvānã rĩ ã rũ Yūwānĩ 'i. ¹⁴ Āyĩkō rĩ ĩmũ mĩ řũ ambamba, mĩ ũnjĩ ānĩ rá. 'Bã kárakarã rĩ ĩmũ ũnjĩ ĩ ní ĩri tĩjĩ rĩ sĩ. ¹⁵ ĩri ĩmũ adri āmbúgũ Ūpi ěndreřĩ gē. Mvũ vĩņyō ku, āzini mvũ íwã ku, ĩri ěpi İndri Uletererĩ* sĩ 'i'dózũ ěndreřĩ agá 'dãã.

¹⁶ ĩri ĩmũ 'bã ĩsērélē vé rĩ pi ĩjĩ kárakarã ĩgō ívé Ūpi Mungú vugã. ¹⁷ ĩri 'de mužũ Ūpi ní đřĩđřĩ, İndri Uletererĩ rĩ ĩri ásũ, āzini ĩri ũkřō ĩšũ sũ Ęliyã† vé rĩ tĩņ. ĩri ĩmũ anji ěřepĩjĩ vé ěšĩ újã, kōpi ívé anji lē ānĩ lēlē, āzini ĩri ĩmũ 'bã đřĩ be ũkřō ũkřō rĩ

pi újã tá nĩ sũ 'bã Múngú vé adri' bá pĩrĩ rĩ pi ní tá nĩrĩ rĩ tĩnĩ, Ìri ímũ 'bã rĩ pi údè ku ùrè Úpí ri ùtèngárã gá."

¹⁸ Zákãriyã ní málâyikã rĩ zizũ kìnĩ, "Ma ícò nĩ ámã íngóni 'yozú kìnĩ tá 'dĩri 'i nga rá? Á dè kú àrãkã rú gí, mà ùkú ni dè kpã àrãkã rú gí."

¹⁹ Málâyikã rĩ ní újázú Ìri ní kìnĩ, "Ma Gábürélè 'i. Ma átí' bá Múngú vé ni, Múngú Ìpè ma ímũ mí ní ù'dùkò múké 'dĩri ùlúú. ²⁰ Í ndre drĩ ká, í'dózú àndrũ sĩ, mí tĩ ri òzũ, mí átã ku, cĩngbã Ì ní mvánjã rĩ tizũ rĩ gé, à'diãtãsiyã mí è'yĩ tá má ní 'yoó Ìri ímũ 'i nga sã pĩrĩ ní gé rĩ kuyé."

²¹ 'Bã rĩ pi kã rĩ Zákãriyã ri tée, kòpi rikí ùsũú kìnĩ, Zákãriyã áwí Jó Múngú vé rĩ agã 'dãã sã be áco 'dini ási. ²² Zákãriyã kã ifũú àmvé nòó, ícò átã kòpi be ku. Kòpi ní nĩzũ àmázú 'yozú kìnĩ tá àzi 'i da 'i Ìri ní ìndrĩlĩkĩ agã Jó Múngú vé rĩ agã 'dãã gí, gò rĩ kòpi ní tá rĩ ùlúú drĩ sĩ.

²³ Zákãriyã kã ívé èzĩ deę, Ìri ní mvizú mužú 'bèť. ²⁴ Tã 'dĩri à vùdrĩ gé, koro ùkú ní Èlisãbètã ní 'a ísúzú, Èlisãbètã adri mbãã t'owũ kú 'bèť. ²⁵ Ìri ní 'yozú kìnĩ, "Tã Úpí ní 'oó mã rù' bá gã nòri, 'du drĩnjã mã drĩgè sĩ gí, sè 'bã rĩ pi ìnjákĩ mã drĩ ku."

Málâyikã lũ Yèsũ vé tĩngárã à tã

²⁶ Èlisãbètã vé 'a rĩ kã mbãã caã mbãã áziyã, Múngú ní málâyikã Gábürélè ri Ìpèzũ ímũzũ kũrũ Názèrètã vé rĩ gé, àngũ Gáliláyã vé rĩ agã, ²⁷ Ìpè Ìri ímũ Mãriyã adriipi kacãnjã rú Yòsèpã ní lèè jeé 'i ní ùkú rú rĩ vùgã, Yòsèpã Ìfũ úyú Dãwùdĩ[‡] vé rĩ agã. ²⁸ Málâyikã rĩ ní fizũ rĩ vùgã 'dãã, 'yozú Ìri ní kìnĩ, "Módò mí ní, sèkĩ mí ní tãkĩrĩ gí, Úpí rĩ mí be trũ."

²⁹ Mãriyã è drĩ ábã cérè cérè tá málâyikã rĩ ní 'yoó rĩ sĩ, ri ùsũú 'i èşĩ agã 'dãã, módò 'dĩri vé íffĩ 'ã'di. ³⁰ Málâyikã rĩ ní 'yozú Mãriyã ní kìnĩ, "Mí 'o ùrĩ sĩ ku. Múngú 'bã tãkĩrĩ mí drĩgè gí. ³¹ Mí ímũ 'a ísũ, mí mvã ágónã tĩ, 'i 'da rù ní YèsũŞ 'i. ³² Ìri ímũ adri àmbúgú, Ì ímũ Ìri zĩ Mvã Múngú àmbúgú 'bã drĩgè cérè rĩ vé ni. Úpí Múngú rĩ ímũ sè Ìri é' bĩpĩ Dãwùdĩ vé málũngã rú nĩ. ³³ Ìri ímũ adri 'bãgũ rũ sũrũ Yòkòbũ* vé rĩ pi drĩgè. Ìri ímũ málũngã rũ mužú ùdũ àkò."

³⁴ Mãriyã ní málâyikã rĩ zizũ kìnĩ, "Ma drĩ ágò àkò pĩrĩ, tá 'dĩri ímũ 'i nga mã rù' bá gã íngóni ngóni?"

³⁵ Málâyikã rĩ ní 'yozú Mãriyã ní kìnĩ, "Índrĩ Uleterè rĩ ímũ mí ású, àzini ùkpò Múngú vé rĩ ímũ mí ású rá. Mvã mí ní ímũ tĩjĩ rĩ, Ìri adri uleterè, Ì Ìri zĩ Mvã Múngú vé ni. ³⁶ Mivé mǎrité Èlisãbètã rĩ nóni 'a be, Ìri ímũ mvã ágò tĩ, ísúzú dè kú àrãkã rú, 'a ní mba nóni caã mbãã áziyã, 'bã rĩ pi rikĩ 'yoó kìnĩ Ìri ùndò rú. ³⁷ Tã àzi Múngú rĩ ndèepi ní àlujãni 'dãayo."

³⁸ Mãriyã ní 'yozú kìnĩ, "Ma átí' bá Úpí vé ni. Tã rĩ à nga 'i mã rù' bá gã sũ mí ní 'yoó rĩ tĩnĩ." Kúru málâyikã rĩ ní Ìri kuzú, Ìri ní 'dezú mužú.

Mãriyã muž Èlisãbètã vùgã

³⁹ Sã 'dãri gé, Mãriyã ní 'dezú mužú rù' bá sĩ kũrũ ànga rú Yùdáyã vé rĩ gé 'dãã, ⁴⁰ Ìri ní mužú kũrũ Zákãriyã ní adrizú rĩ gé, Ìri ní fizũ Zákãriyã vé jó agã 'dãã, Ìri ní Èlisãbètã rĩ ezizú. ⁴¹ Èlisãbètã kã Mãriyã vé ezĩngárã 'dĩri yĩ, mvánjã rĩ ní 'i úlózú Èlisãbètã agã 'dãã. Índrĩ Uleterè rĩ ní Èlisãbètã ri ásúzú. ⁴² Ìri ní 'dózú átázú ù'dùkò be urũ 'dãã kìnĩ, "Úkú rĩ pi àsámvú gé, 'bãkĩ tãkĩrĩ mí drĩgè gí, mvã mí ní ímũ tĩjĩ rĩ, 'bãkĩ tãkĩrĩ drĩ ní gé gí! ⁴³ 'Bo ngã sèepi Múngú ní ma ìnjĩzũ, Ìri ní Úpí èndrèpĩ ri Ìpèzũ ímũzũ ma ndrezú rĩ 'ã'di? ⁴⁴ Mã kã módò mí ní sèè rĩ yĩ, koro mvã mã agã rĩ adri àyikò sĩ, úlò 'i mã 'a gã 'dãã. ⁴⁵ Múngú 'bã tãkĩrĩ mí drĩgè gí, à'diãtãsiyã mí à'yĩ tá Úpí ní 'yoó Ìri 'i nga mí rù' bá gã rĩ rá."

Mãriyã ngo ùngó Múngú ri íngúzú

⁴⁶ Mãriyã ní 'yozú kìnĩ, "Mã íngú Múngú rĩ èşĩ be cérè. ⁴⁷ Mã è èşĩ ísũ àyikò Múngú ma Paápi rĩ sĩ.

⁴⁸ À'diãtãsiyã ma átí' bá Ì ní ndreé kuú èzĩ àkò ni, Múngú ùsũ mã tá gí.

Í'dózú àndrũ mužú drĩdrĩ, anjĩ Ì ní ímũ tĩjĩ vùlé 'dĩi rĩ pi ímũ 'yo kìnĩ, Múngú 'bã tãkĩrĩ mã drĩgè gí,

⁴⁹ à'diãtãsiyã Múngú Ùkpò 'Dĩpa 'o tá àmbúgú mã rù' bá gã gí, Ìrivé rù uleterè.

⁵⁰ Èşĩ ni rĩ adri ìdrĩkĩdrĩ 'bã 'i ru' bá ruru rĩ pi ní mužú 'dãni' dãni.

⁵¹ Inga 'i drĩ ùkpò be rĩ tá 'ozú àni, írè 'bã àfũ rú rĩ pi kpélékpélé.

⁵² Íşĩ 'bã àngũ rù' bá rĩ pi ívé lúpã drĩgè sĩ vùgã,

gò 'bã tá be mãdã rĩ pi ingãã urũ.

[‡] 1:27 1:27 Dãwùdĩ: Múngú Ìpè Dãwùdĩ ri adrii 'bãgũ Ísèrelè rĩ pi vé ni, ezĩ kìnĩ, 'bãgũ 'ú'di rĩ ímũ Ìfũ Ìrivé úyú agã, Ìri málũngã rĩ rù mužú 'dãni' dãni, 'bãgũ rĩ Yèsũ Kúrisitò 'i. 'Í lã Sãwũmã 132:11-12; Èzĩ 2:30. Tĩkĩ Dãwùdĩ ri íşũ àkùdè Ìlĩ rĩ ca èlĩfũ àlu (1,000) gí, Ìlĩ 'dãri gé, íşũ tĩkĩ drĩ Yèsũ Kúrisitò ri kuyé. 'Í lã 1 Sãmùélè 16-30; 2 Sãmùélè 1-24; 1 'Bãgũ 1-2. § 1:31 1:31 Yèsũ: Rũ Yèsũ 'dĩri vé íffĩ, Múngú rĩ 'bã paápi rĩ. * 1:33 1:33 Yòkòbũ: Yòkòbũ ri Àbũrãmã mvòpĩ Ísákã vé mvã, Ìri anjĩ be mũdrĩ drĩ ní Ìrĩ, Múngú újã rù ní zĩjĩ Ísèrelè, úyú Ìrivé rĩ zĩkĩ anjĩ Ísèrelè vé ni. Sã Yèsũ vé rĩ gé, zĩkĩ kòpi Yãhùdĩ. 'Í lã 'Ídóngárã 25-50.

53 Sē ngá múké nyaá 'bá ẽbírí ní fuyí rí pi ní, 'bo pē 'bá ǎ' bú be rí pi múzú drí be ule.

54 Ko ívé átí' bá Ìsèrélè vé rí pi è Ìzà rá. Áví uyò 'í ní sòò lèzú ẹ̀sì Ìdríkídri 'bázú kòpi ní 'dàri à tā sī kuyé.

55 Sò uyò 'bá ẹ̀' bípí ǎbùrámá' ní Ìrívè úyú pi be kīnī, 'í adri kòpi ní ẹ̀sì be múké múzú nyonyo."

56 Mārīyá áwí adrií Èlīsábètá vé àngá 'dǎá mbǎá na, Ìri ní kúru mvizú múzú 'bètí.

Yūwání Bātízīmū sēpi rí vé tìngará

57 Sǎ Èlīsábètá ní mváná rí tūzú rí kǎ ícò, tì mváná rí ágóná. 58 'Bá Ìrívè jó gǎrǎ gǎ rí pi mǎríté rí pi be kǎ yì kīnī, Úpí 'bǎ ẹ̀sì múké Ìri ní, tì mváná rí gí, kòpi adriki ǎni ǎyíkò sī.

59 Mvǎná rí kǎ adrií caá 'ú'dú ǎrò, Zákǎrīyá ẹ̀'dípáa pi Ìrívè ùndí rí pi be, úmúkí Ì mváná rí vé ágélè è tì lǐngǎrá' gǎ, kòpi lèkí kòdò mváná rí vé ẹ̀tẹ̀pí vé rú Zákǎrīyá 'dìri 'daá mváná rí ǎ rú' bá gǎ.

60 'Bo ẹ̀ndrẹ̀pí gǎ sī, kīnī, "ǎ 'dakí mvá rí ǎ rú Yūwání."

61 'Bá rí pi ní 'yozú kīnī, "Mívè mǎríté rí pi ǎsǎmvú gé, 'bá ǎzi rú be 'díní 'dǎáyo."

62 Kúru kòpi ríkí átá Zákǎrīyá ní drí sī, kòpi lèkí nǐjì vú ní gé, lè ǎ 'dakí mvá rí ǎ rú 'ǎ'dí 'i. 63 Zákǎrīyá ní ngá kpòlò'bu ní zizú, 'í sī rí mváná rí ǎ rú ǎni, Ìri ní mváná rí ǎ rú sízú kīnī, "Rú ní Yūwání 'i." 'Bá rí pi cére ǎyǎkí tā 'dìri sī ǎyǎyá.

64 Koro Zákǎrīyá è tì ní 'i zizú, adra ní ní 'i oyuzú, Ìri ní 'í'dózu átángá átázú, Múngú rí ingúzú. 65 'Bá adri' bá Ìri ǎ gǎrǎ gǎ rí pi ǎrèvú cére ǎyǎkí tā 'dìri sī ǎyǎyá. 'Bá adri' bá àngú Yūdáyá vé ànga rú rí gé rí pi ǎrèvú cére ríkí átá tā 'dì' bée sī. 66 'Bá tā 'dìri yì' bá rí pi ǎrèvú cére ngakí ǎyǎá tā 'dìri sī ǎyǎyá, kòpi ní zizú kīnī, "Mvǎná 'dìri ùmvúlésí imú adri 'bá ingóni ní?" ǎ'diātāsīyá kòpi ndrekí, Úpí rí Ìri be trú.

Zákǎrīyá ngo úngó Múngú rí ingúzú

67 Índrí Uleterè rí ní mváná rí vé ẹ̀tẹ̀pí Zákǎrīyá rí ǎsúzú, Zákǎrīyá ní kúru 'ú'dúkò ingápi Múngú vúgálésí rí ùlüzú kīnī,

68 "È ingúkí Úpí Múngú Ìsèrélè vé rí ingúngú, ǎ'diātāsīyá imú ívé 'bá rí pi paá gí.

† 1:55 1:55 ǎbùrámá: Múngú zì ǎbùrámá rí kīnī, ǎ ku ívé 'bá 'bètí ǎsǎmvú gé rí pi, ǎ ku ívé àngú, ǎ 'de mụyí àngú ǎzi 'ú'dí ní gé. ǎbùrámá rí ẹ̀' bípí Yǎhúđí rí pi vé rí, tǐkí Ìri Ìlì ẹ̀lífú ǎlu mụdúrùlù ǎrò (1,800) gé, Ịsú tǐkí drí Yẹ̀sú rí kuyé. 'Í lǎ 'í'dóngǎrá 12-25. ‡ 1:59 1:59 Ágélè è tì lǐngǎrá: Múngú lù ǎbùrámá ní kīnī, ǎnǐ ǎgò ǎbùrámá vé rí pi adriki dò caá 'ú'dú ǎrò gí, lè ǎ ùlǐkí kòpi ǎ ágélè è tì rá, lüzú kīnī, kòpi ǎnǐ Múngú vé ní. 'Bá rí ǎ'yí dò 'í ágélè è tì sée lǐjì gí, Ìri tǎimbi Mósè vé rí 'du nga. 'Í lǎ 'í'dóngǎrá 17:9-14; Ẹ̀jì 15:1-5. § 1:70 1:70 Nẹ̀bì: Múngú rí ívé tā átá nẹ̀bì rí pi ní, kòpi kúru Ìrívè 'ú'dúkò rí ùlù 'bá rí pi ní. * 2:1 2:1 'Bágu ǎmbúgu Rómá vé rí: Ìri 'bágu ǎmbúgu 'bágu àngú ǎndiǎndí rí pi agá rí pi dríge, àngú Yūdáyá vé rí dríge, àngú Gǎllílayá vé rí dríge, ǎzini àngú Yǎhúđí rí pi vé rí dríge. 'Bá Rómá vé rí pi ívé 'bágu ǎmbúgu rí zì ívé tì sǐ Kǎyísará.

69 Ịpè 'bá ní 'bá ùkpò be ní imú 'bá paá, Ịpè ingázú ívé átí' bágu Dǎwúđí vé úyú agá.

70 Úpí ẹ̀zì tā 'dìri kú ívé nẹ̀bì[§] uleterè rí pi ní ótú Ịngògòsì,

71 kīnī, 'í imú 'bá pa 'bávè ari'ba rí pi dríge sǐ, ǎzini 'bá 'bá ndre' bá ùnjí rí pi dríge sǐ rá.

72 Múngú kīnī 'í ẹ̀sì rí adri Ìdríkídri 'bávè ẹ̀tẹ̀pí ní, ǎzini 'í ívé ùndí 'í ní rụyí uleterè rí vé tā ígá rá.

73 Sò uyò rí 'bá ẹ̀' bípí ǎbùrámá ní 74 kīnī, 'í 'bá pa 'bávè ari'ba rí pi dríge sǐ rá,

'bá ngakí rí 'í ní ẹ̀jì ùrì ǎkò, 75 'ú'dú cére 'bá adriki rí uleterè, ǎzini 'bá 'okí rí tā pírì 'í ẹ̀ndrẹ̀tí gé.

76 Mǎ mvá rí, 'í imú mǐ zì nẹ̀bì Múngú ùkpò be 'bá rí pi dríge cére rí vé ní, ǎ'diātāsīyá mǐ imú mụ drídrí Úpí ní lẹ̀tí údé.

77 Mǐ imú lù Ìrívè 'bá rí pi ní, 'í ícò kòpi pa rá, Múngú trú dò kòpi ívé ùnjíkǎnyá agásí gí.

78 Múngú ní adrií ẹ̀sì be múké rí sǐ, Ìri imú 'bá ní ùtúnǎ Ịpè 'bù gé 'dǎásí dǐ 'bá dríge,

79 Ìri imú dǐ 'bá adri' bée Ịnǐná agá rí pi dríge, ǎzini 'bá rí' bá drǎngǎrá ùtè' bá rí pi dríge,

Ìri 'bá ní lẹ̀tí pírì tǎkírì Ịsúzú ní 'i'da."

80 Yūwání kǎ mbaá, Índrí Múngú vé rí sē Ìri ní ùkpò. Yūwání adri àngú ǎ'wí cinyáfá rú rí agá 'dǎá cǐngbá cazú 'ú'dú 'í ní Ìri pèzú múzú 'bá Ìsèrélè vé rí pi ǎsǎmvú gé rí gé.

2

*Yẹ̀sú vé tìngará
(Mátáyo 1:18-25)*

¹ Lókí 'dǎri gé, 'bágu ǎmbúgu Rómá vé *

ǎgòsítò sē tǎimbi kīnī, lè 'bá Rómá vé rí pi cére, ǎ sǐkí kòpi ǎ rú búkú agá. ² ('Dìri rú 'í ní 'í'dó sǐ drídrí 'bá rí pi lǎzú, Ịsú ǎkùdè Kùrǐnǐyá rí gǎvǎnǎ àngú Sírīyá vé rí agá rí.) ³ 'Bá ǎlu ǎlu nga mụyí 'í rú sǐí ívé kùrú agá.

⁴ Kúru Yösépã pi ní ngazú ãngü Gállílayã vé rí agá, kúrú Názéretã vé rí agásí, kôpi ní 'dezú muzú ãngü Yüðáyã vé rí gé, kúrú Bètélémê vé rí agá, ã'diãtãsiyã Yösépã ífú úyú Dãwüðí vé rí agá. ⁵ Jí Mãriyã ìri ní lée jée 'í ní ùkú rú rí muzú 'í vúgã sî ìndí, ísú Mãriyã ã 'a mba deęé gí, ìri ílókò títí. ⁶ Kôpi kã ríi adrii 'dãlé, sã Mãriyã vé mvã rí tízú rí ní ícázú. ⁷ Mãriyã ní ívé mvã kãyú rí tízú ágónã. Ìri ní ìmülüzú böngó sî, ìri ní 'bãzú lazú sòndükü ãnyãpã rí pi ní rizú ngã nyazú rí agá. 'Bã mvãnjã rí laã sòndükü rí agá, ã'diãtãsiyã jó ùmü rí pi ní lazú rí agá 'dãã, kôpi ísúkí vürã lazú ní kuyé.

'Bã kãbilò úcé' bá rí pi mälâyikã rí pi be

⁸ Ìnjã 'dãri sî, 'bã urukò kãbilò úcé' bá ni pi rikí ívé kãbilò ütée áse agá 'dãã. ⁹ Mälâyikã ãlu Úpi vé rí ní ìndrezú kôpi endreṭi gé, ðĩngará Úpi vé rí ní ãngü ìmgbèrezú kôpi ã gãrà gã sî, sê ùřř fú kôpi ambamba. ¹⁰ Kúru mälâyikã rí ní 'yozú kôpi ní kîni, "Ìmi adriki ùřř sî ku. Mã jíjì ìmi ní ú' ðúkò muké, 'bã rí pi céré ìmü adri ãni ãyíkò sî ãmbúgú. ¹¹ Ìnjã ãndrú nòri sî, tíkí ìmi ní 'bã ìmi Paápi ní gí kúrú Dãwüðí vé rí agá Bètélémê agá, ìri Úpi Kúrisító* 'í. ¹² Ngã ìmi ní ícózú ìri ñizú ãmázú rí ìri 'dîni, ìmi mü üdeņã rí ísú ìmülükí böngó sî, 'bãkí ìri laã sòndükü ãnyãpã rí pi ní ngã nyazú rí agá."

¹³ Koro mälâyikã urukò kárakará íngákí 'bũ gé 'dãási, kôpi úmúkí ì mälâyikã ìndrepi 'ðiri be trü, kôpi rikí Múngú rí íngú, rikí 'yoó kîni,

¹⁴ "È íngúkí Múngú 'bũ gé 'dãã rí íngúngü, tãkiri ã adri vü dríge nõgò 'bã Múngú ní ãyíkò sê 'bã rí pi ãsãmvú gé."

¹⁵ Mälâyikã rí pi kã ì újã gòó müü 'bũ gé 'dãã, 'bã kãbilò úcé' bá rí pi ní átázú ì ãsãmvú gé sî kîni, "Lê 'bã 'dekí müü Bètélémê gã 'dãã tã 'i ngaápi Úpi ní lüü 'bã ní rí ndree 'bã mî sî."

¹⁶ Kôpi alikí ì muzú rú' bá sî, kôpi cakí Mãriyã pi ísú Yösépã be üdeņã rí sî, 'bãkí üdeņã rí laã sòndükü ãnyãpã rí pi ní ngã nyazú rí agá. ¹⁷ 'Bã kãbilò úcé' bá 'dî' bée kã müü caã mvãnjã rí ndree, kôpi ùlükí tã mälâyikã rí ní lüü ì ní mvãnjã rí ã tã sî rí 'bã rí pi ní céré. ¹⁸ 'Bã rí pi kã tã 'bã kãbilò úcé' bá rí pi ní ùlüü 'ðiri yij, sê kôpi ní ãyãngará. ¹⁹ 'Bo Mãriyã 'bã tã 'dî' bée céré kuú 'í éşj agã, rí tã ní üsüü éşisilê sî.

²⁰ 'Bã kãbilò úcé' bá rí pi kã mvü gòó, kôpi rikí ðĩngará Múngú vé rí íngú, ã'diãtãsiyã tã kôpi ní ndree, ãzini kôpi ní yij rí nga 'i sù mälâyikã rí ní lüü ì ní rí tñj.

Jíkí Yësü rí i' daã Jó Múngú vé rí agá

²¹ Mvãnjã rí kã adrii caã ú' ðú ãrò, ì ní ágélé ni è tì lizú, ì ní rü ni 'dazú Yësü 'i, rü 'ðiri mälâyikã lü ni drĩdrĩ, ísú ãküdê èndrepi rí drĩ 'a ãkò.

²² Mãriyã pi Yösépã be, kôpivé ú' ðú lã' bî vé ífüzú yij agásí rí kã deęé, kôpi ní mvãnjã rí jizú muzú 'i' dazú Úpi endreṭi gé Yërúsälémã gã 'dãã, sù tãimbj Mósé[†] vé rí ní lée rí tñj. ²³ Tãimbj Úpi vé rí 'yo kîni, "Anji ágò ì ní tñj kãyú rí pi ãrevú céré, ì kôpi sê Úpi Múngú ní." ²⁴ Kúru kôpi ní rõbõņõ[§] sèzú zãzú sù tãimbj Úpi vé rí ní 'yoó, "Á sèkí ãmãmü řř, ðöku ü' bölögü řř rí tñj."

Simiyónã ülü ú' ðúkò íngãpi Múngú vúgãlési rí

²⁵ Lókí 'dãri gé, ágò ázi rí adri Yërúsälémã gã 'dãã, rü ni Simiyónã 'i, ìri tã 'o piri, ìri rí Múngú rí zì ú' ðú céré, épi Ìndri Uletere Múngú vé rí sî, rí 'bã Ísèrelê vé rí pi vé pangará ütée. ²⁶ Ìndri Uletere rí lü ìri ní kîni, ícò drĩ drãã ku, ìri Kúrisító Úpi Múngú ní ìmvülési ípée rí ndre ügbãle, ìri íbî drã ndò. ²⁷ Ú' ðú 'dãri gé, Ìndri Uletere rí ko Simiyónã è drĩ muzú Jó Múngú vé rí ã bóro gã 'dãã. Mãriyã pi Yösépã be, kôpi kã mvãnjã Yësü rí jij Úpi vúgã 'dãã sù tãimbj Mósé vé rí ní lée rí tñj, ²⁸ Simiyónã ní mvãnjã rí í' ðúzú rüzú 'i dríge, ìri ní Múngú rí íngúzú, ìri ní 'yozú kîni,

²⁹ "Úpi, ma ãti' bá mívé ni, mî sê mã drã tã be kîri.

'í 'o tã mí ní eziř rí gí.

³⁰ Á ndre 'bã ãngü paápi,

³¹ mí ní ípée 'bã céré pi ní rí gí.

³² Ìri ütünã, ìri Múngú rí i' da 'bã adri' bá Yãhüđj rú ku rí pi ní,

ìri sê 'bã rí pi 'bã Ísèrelê vé rí pi íngúngü!"

³³ Tã Simiyónã ní 'yoó 'ðiri sê Yösépã pi Mãriyã be ãyãkí ãni ãyãyã. ³⁴ Kúru Simiyónã ní kôpi ní tãkiri sèzú, ìri ní 'yozú Mãriyã ní kîni, "Mívé mvãnjã 'ðiri, 'bã urukò Ísèrelê vé rí pi ìmü ìri gã sî, ì ìmü kôpi ìrĩñã ãni rá, urukò' bée ìmü ìrivé

† 2:11 2:11 Kúrisító: Kúrisító rí 'bã ì ní üdu dãã drĩ ì gé, lüzú kîni Múngú ípê ìri adrii 'bagú rú. Èberé tì sî Kúrisító rí ì zì Mäsüya. 'Í lã Yüwãni 1:41. ‡ 2:22 2:22 Mósé: Yösépã kã drãã gí, 'bagú Èjèpétó vé rí 'bã anji Ísèrelê vé rí pi ì eziř ngaã tügeřj rú caã ìli müđürřlũ sũ (400). Kúru Múngú ní Mósé rí ípèzú ìmüzú anji Ísèrelê vé rí pi pazú adringará tügeřj rú rí agásí. Múngú sê tãimbj rí Mósé ní, ã lü anji Ísèrelê vé rí pi ní, sèzú ì ní tãimbj rí zizú tãimbj Mósé vé ni ãni. Tiki Mósé rí ísú ãküdê ìli rí ca èlřř ãlu müđürřlũ sũ (1,400), ísú ãküdê tiki drĩ Yësü rí kuyé. 'Í lã Wüņgãrã 2-24.

2:23 2:23 Wüņgãrã 13:2, 12 § 2:24 2:24 Rõbõņõ: Rõbõņõ 'ðiri lü kîni Mãriyã pi Yösépã be ngã ãkò. 'Í lã Lëvřřtkã 12:8. 2:24 2:24 Lëvřřtkã 12:8

tá ā'yī rá, kōpi imú idringará íşú ānī rá. Kādō imú 'i i'daá, 'bá rī pi iri gá sī. ³⁵ Mvá 'dīri imú tá 'bá rī pi ní rīí ūşúí ū' éşī agá 'dālē rī pi i'da cérē āmvé. Māriyá, mī éşī rī imú izāngā íşú sū sōkí ilī āco sī tñi."

³⁶ Ūkú āzi nēbī, rú ní Anā 'i, iri Pānūélē ā mvá, iri Āserázū, iri ārākū rú. Kōpi ní ĩ jezú rī gé, kōpi adriki ágó ní be caá ilí ézīrī, ágó rī ní drāzú. ³⁷ Anā adri ōwúzi rú, irivé ilí ca pūkú ārō drī ní sū, ku Jó Múngú vé rī kuyé, rī Múngú rī ĩñjī ūtūñá pi ĩñjā be, rī 'i a'bi' ngá nyangará sī, āzini rī Múngú rī zīj. ³⁸ Anā ní koro ícázú, íşú ākūdē Sīmīyónā rī átá Māriyā pi ní Yōsépā be. Anā ní Múngú ní ōwō'difō sēzú, iri ní mvāñá rī vé tá átázú 'bá cérē rī 'bá Yērūsālēmā vé pangará ütē 'bá rī pi ní.

³⁹ Yōsépā pi Māriyā be, kōpi ká lā'bi tājmbī Úpí vé rī ní lēē rī 'oó deşé cérē gí, kōpi ní mvizú gōzú ívé kūrú Nāzēretā vé rī gé āngū Gāliláyá vé rī agá 'dālē ūzi. ⁴⁰ Mvāñá rī mba ícá ūkpō be, tá nñngará be, Múngú 'bá éşī múké iri ní.

Yēsū rī Jó Múngú vé rī agá

⁴¹ Ilí ālu ālu, Yēsū étēpi pi éndrépi be, kōpi rī éćj Yērūsālēmā gá ūmū Ū'dú Múngú ní Eljízú Jó rī pi tī gé sī rī ā nyangará gá. ⁴² Yēsū ká adrii ilí be mudrī drī ní ĩrī, kōpi 'dekí muşú étēpi be éndrépi sī ūmū rī gé, sū ívé mēre ní lēē rī tñi. ⁴³ Ūmū rī ká deşé, Yēsū étēpi pi éndrépi be, kōpi ká rī mvii muşú 'bētī Nāzēretā gá 'dāá, Yēsū áwí kuú vulé Yērūsālēmā gá 'dāá, étēpi pi éndrépi be nīkí amá kuyé. ⁴⁴ Kōpi ūşúki déna iri 'bá ĩ ní rīí éćj tuú kōpi be trū rī pi āsámvú gé, kōpi éćjki ūtū nñjī. Kōpi ní kúru í'dózu Yēsū rī ndāzú ívé marítē rī pi āsámvú gé sī. ⁴⁵ Kōpi ká iri íşú kuyé, kōpi ní gōzú muşú iri ndāzú vulé Yērūsālēmā gá 'dālē. ⁴⁶ Ū'dú na ā vudrī gé, kōpi cakí muşú Yēsū rī íşú Jó Múngú vé rī ā bóró gá, ūrī kuú 'bá āngū ímbá 'bá rī pi āsámvú gé, iri rī kōpivé tá yī, āzini iri rī kōpi uzī tá sī. ⁴⁷ 'Bá rī pi ká tá nñngará iri ní átázú, āzini tá újázú rī yīj, kōpi āyākí ānī āyāyā. ⁴⁸ Yēsū étēpi pi éndrépi be, kōpi ká iri ndreé, sē kōpi ní āyāngará. Éndrépi ní 'yozú iri ní kīnī, "Má mvá rī, 'bá mī étēpi be, 'bá rikí

mī ndāá Izāngā Izāngā rú. 'Í 'o 'bá 'dīnī āsī?"

⁴⁹ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ĩmī ní rizú ma ndāzú rī ā'di? ĩmī nīkí kuyé 'yozú kīnī, lē má adri má Étēpi vé jó agá?" ⁵⁰ 'Bo tá iri ní átá kōpi ní 'dīri í kōpi drīge kuyé.

⁵¹ Kúru iri ní 'dezu muşú kōpi be trū Nāzēretā gá 'dālē, 'du kōpivé tá ngaá rá. 'Bo éndrépi 'bá tá ĩ nga'bée 'dī'bée cérē kuú 'í éşī agá. ⁵² Yēsú mba tá nñngará be, āzini mba rú 'bá be múké múké. Múngú lē iri rá, 'bá rī pi lēkí kpá iri rá.

3

Yūwānī Bātízimū sēepi rī vé tī sēngará (Mátayo 3:1-12; Mārākō 1:1-8; Yūwānī 1:19-28)

¹ 'Bāgú āmbúgú Rómā vé Tībēriyā rú mālūngā rī caá ilí mudrī drī ní tōwú, íşúzu Pónítīyō Pilátō rī gāvānā āngū Yūdđāyā vé rī agá, Éródē* rú āngū Gāliláyá vé rī ní. Éródē édrīpi Pilípū rú āngū Ítūrīyā vé rī pi Tūrākōnītī vé rī be, Lisānīyāsī rú ívé rī āngū Ābilēnē vé rī. ² Lóki 'dāri gé, Ānāsī pi Kāyāfā be, kōpi atala ambugu, ū'dúko Múngú vé rī ní ícázú Zākāriyā mvōpi Yūwānī vūgá āngū ā'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá. ³ Yūwānī ní muşú yīj Yáridénī vé rī ē mlē gá sī, rī tī sēē muşú 'bá rī pi ní kīnī, 'bá rī pi ā újākí éşī, kōpi ā ruki bātízimū, Múngú ā trū rī kōpi ívé ūñjīkānyā agāsī rá. ⁴ Tá 'dīri nēbī Ísáyā sī ōtū ĩnógōşī ívé búkū agá kīnī, "Ū'dúko 'bá āzi vé ní rī ō'ú āngū ā'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá, kīnī,

'Īmī údéki lētī Úpí ní,

ĩmī útúki lētī ĩrivé rī ā adri pīrī.

⁵ Īmī ōtúki āngū 'i'buñá rú rī pi rá,

ĩmī udíkí írā rī pi, āzini ĩmī gaki āngū

āngá rú rī pi, ā adri kpākpā,

ĩmī útúki lētī gōrōñō rú rī pi ē ícá pīrī,

ĩmī ōtúki lētī 'bū rú rī pi ícá kpākpā.

⁶ 'Bá rī pi imú ūkpō Múngú ní āngū pazú

rī ndre ĩ mī sī.' "

⁷ 'Bá bītrīkā imúki, kōpi lēkí Yūwānī ā sē ĩ ní bātízimū,† Yūwānī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmī adri'bée sū ĩñj tñj 'dī'bée, ā'di ĩmgbē ĩmī mī apázú Múngú vé jīkó ūmvulésī ĩmūpi drīdrī 'dīlē rī gé sī ní? ⁸ Lē

* **2:37** 2:37 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi rī i'a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi rī éşī 'bá rizú Múngú rī zizú. † **2:41** 2:41 Ū'dú Múngú ní Eljízú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dú Múngú ní ōtū eljízú Íserélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ejēpētō gá 'dāá rī vé tá ígá. Ōtū kōpi é'bípi ūbēki kabilō ā āri ívé kēētī ē ěrīfe gá sī, sē Múngú ū'dú kōpi kuyé. Múngú ū'dú 'bá Ejēpētō vé kabilō āri ūbē'bá ívé kēētī ē ěrīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi ūdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētī āsámvú gé sī rá. † **Í lá Wūngará 12:17-28; Mátayo 26:2; Mārākō 14:1; Lúká 2:41; Yūwānī 2:13; Eżj 12:4; 1 Kōrīnītō 5:7; Ebéré 11:28.** * **3:1** 3:1 'Bāgú Éródē: Éródē 'dīri Éródē Ānītipā 'i, iri Éródē Āmbúgú rī vé mvá. 'Í lá Mátayo 14:1; Mārākō 6:14; Lúká 3:1; Eżj 4:27. Sā ĩ ní Yēsū rī tizú rī gé, Éródē Āmbúgú 'dīri rú āngū rī ní. 'Í lá Mátayo 2:1-8; Lúká 1:5. Vudrī ní gé, 'bāgú āzi anigé rú ní Éródē Āgīrīpā, iri Éródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lá Eżj 12:1-13:1. **3:6** 3:6 Ísáyā 40:3-5 † **3:7** 3:7 Bātízimū: Ī rī 'bá rī pi ní bātízimū sē lüzú kīnī, kōpi újākí éşī ívé ūñjīkānyā agāsī gí, kōpi é'yīkí Múngú rī gí.

ĩmi 'okí tã lūúpi 'yozú kīnī, ádarú ĩmi újákí ɛ́sɔ́ ĩmivé ũnjikānyā agāsí gí ní áyu, lē ĩmi rikí 'yoó, Ābūrámā ri ĩmi ɛ́'bípi 'dīni ku. Á 'yo ĩmi ní 'dīni, Múngú ri ícò írā anjīnā 'dī'béé újā ufu anjīnā Ābūrámā vé ní⁸ rú rá. ⁹ Múngú 'í d'ú ũb'ólú peṭi ā úlá ugazú rī 'í drígé gí, peṭi 'a'béé ũ'a be múkú ku rī pi ārēwú céré ĩ uga wūgá, ĩ kōpi 'd'ú ú'bé áci agá."

¹⁰ 'Bá b'itriká rī pi ní Yūwānī ri zizú kīnī, "Kúru lē 'bá 'okí ā'di?"

¹¹ Yūwānī ní újázú kōpi ní kīnī, "'Bá rī dō bōngó be ĩrī, ā sē álu ni 'bá bōngó ákó rī ní, 'bá rī dō anyāngā be, ā sē anyāngā 'bá anyāngā ákó rī ní."

¹² 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi^s ímúki k'pá Yūwānī wūgá, Yūwānī ā sē ĩ ní bātízimū. Kōpi ní ĩri zizú kīnī, "Ímbápi, kúru lē 'bá 'okí ā'di?"

¹³ Yūwānī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi u'dukí mūfēngā rī 'bá rī pi wūgá sī sū t'áimbi ní lēé rī t'ni, ā u'dukí āndō be ku."

¹⁴ Āngáráwá urukó ímúki k'pá Yūwānī ri zī kīnī, "Kúru lē 'bá 'okí ā'di?"

Īri ní újázú kōpi ní kīnī, "É ɛ́rikí 'bá ázi ā ngá ũkpō sī ku, ázini ā tōkí 'bá ázi ũnjō sī ku, lē ĩmi adrikí áyikō sī ngá ĩ ní ĩmi ũfēzú rī sī."

¹⁵ 'Bá rī pi rikí céré ɛ́sɔ́ 'bāá Kúrisitō ri ũtēzú, kōpi rikí ũšūú ĩ ɛ́sɔ́ agá 'dálé kīnī, déna Yūwānī ri Kúrisitō 'i.

¹⁶ Yūwānī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma ri ĩmi ní bātízimū rī sē yīi sī. 'Bo 'bá ázi ri ímú wulé 'dīi'dī, ĩrivé āmbūgū ndē mávé rī rá. Má ícò ĩrivé ngá pá gá rī vé bāá oyūú bā ku. Īri ímú ĩmi ní bātízimū sē ũkpō Īndrí Uleterē rī vé rī sī, ázini áci sī. ¹⁷ Īri kōpi be drígé anyá ũ'bizú āni, ĩri anyá rī ũ'bj, ĩri anyá rī vé fī^{*} dá írá agá, ĩri 'bí ní zā vé áci drāápi ku ní sī." ¹⁸ Yūwānī ũlú Múngú vé ũ'dúkó múké rī 'bá rī pi ní létí be āndiāndí.

¹⁹ 'Bo Yūwānī ní Ērōdē ē drī ĩnjázú ĩri ní ɛ́drīpi Pílīpū vé ũkú Ērōdīyā rī 'duú 'í ní ũkú rú rī sī, ázini ĩri ní tã ũnji 'oó tré rī sī. ²⁰ Ērōdē gō ũnjikānyā ázi 'oó agáá rá, 'du Yūwānī ri 'beé jó āngū ũ'yizú rī agá.

*Yūwānī sē Yēsū ní bātízimū
(Mátáyo 3:13-17; Mārākō 1:9-11)*

²¹ Sā Yūwānī ní rizú 'bá rī pi ní bātízimū sēzú rī gé, sē k'pá Yēsū ní bātízimū ĩndí. Yūwānī ká rii Múngú ri zīi, 'b'ú ní 'i zizú, ²² Īndrí Uleterē rī ní ísízú ímúzú sū āmámū t'ni, úrizú Yēsū drígé. Kúru ũ'dúkó ní

íkúzú 'b'ú gé 'dāásí kīnī, "Mi Mvā mávé ni, á lē mi ambamba, ma áyikō sī mí sī."

*É'bípi Yēsú vé rī pi
(Mátáyo 1:1-17)*

²³ Yēsū ká ívé ɛ́zi 'í d'ó, ísú ĩrivé íli ri ílókō ca p'ukú na. 'Bá rī pi céré ũš'uki kīnī, ĩri Yōsépā ā mvá,

Yōsépā ri Héli ā mvá, ²⁴ Héli ri Mátátā ā mvá,

Mátátā ri Léví ā mvá, Léví ri Mélékī ā mvá, Mélékī ri Yānáyī ā mvá, Yānáyī ri Yōsépā ā mvá,

²⁵ Yōsépā ri Mátátíyā ā mvá, Mátátíyā ri Āmósā ā mvá,

Āmósā ri Nāhúmū ā mvá, Nāhúmū ri Ēséli ā mvá,

Ēséli ri Nágáyī ā mvá, ²⁶ Nágáyī ri Mátā ā mvá,

Mátā ri Mátátíyā ā mvá, Mátátíyā ri Sēmēyínī ā mvá,

Sēmēyínī ri Yōsékē ā mvá, Yōsékē ri Yódā ā mvá,

²⁷ Yódā ri Yōnānā ā mvá, Yōnānā ri Rēsā ā mvá,

Rēsā ri Zērūbābelā ā mvá, Zērūbābelā ri Sáltíyélē ā mvá,

Sáltíyélē ri Nérī ā mvá, ²⁸ Nérī ri Mélékī ā mvá,

Mélékī ri Ádī ā mvá, Ádī ri Kōsámā ā mvá, Kōsámā ri Ēlēmādámā ā mvá, Ēlēmādámā

ri Ēré ā mvá, ²⁹ Ēré ri Yósūwā ā mvá, Yósūwā ri Ēlizerē ā mvá,

Ēlizerē ri Yōrímā ā mvá, Yōrímā ri Mátátā ā mvá,

Mátátā ri Léví ā mvá, ³⁰ Léví ri Simīyónā ā mvá,

Simīyónā ri Yúdā ā mvá, Yúdā ri Yōsépā ā mvá,

Yōsépā ri Yōnámū ā mvá, Yōnámū ri Ēliyākímā ā mvá,

³¹ Ēliyākímā ri Méléyā ā mvá, Méléyā ri Ménā ā mvá,

Ménā ri Mátátā ā mvá, Mátátā ri Nátānā ā mvá,

Nátānā ri Dāwúđī ā mvá, ³² Dāwúđī ri Yēsē ā mvá,

Yēsē ri Ōbédē ā mvá, Ōbédē ri Bōójā ā mvá,

Bōójā ri Sālímónī ā mvá, Sālímónī ri Nāsónā ā mvá,

³³ Nāsónā ri Āmīnādábā ā mvá, Āmīnādábā ri Ādīmínī ā mvá,

Ādīmínī ri Ārínī ā mvá, Ārínī ri Ēzírónā ā mvá,

‡ **3:8** 3:8 Anji Ābūrámā vé ní: 'Bá urukó'béé ũš'uki kīnī ĩ dō anji Ābūrámā vé ní, Múngú ri ícò ĩ pa rá. **S 3:12** 3:12 'Bá mūfēngā u'du' 'bá rī pi: 'Bá mūfēngā u'du' 'bá 'dī'béé, kōpi Yāhúđī rī 'bá mūfēngā u'du' 'bá 'bāgú āmbūgú Rómā vé rī ní rī. Kōpi ri mūfēngā rī u'du āmbūgú 'bāgú rī ní 'yoó kōpi ā u'dukí rī ndé. * **3:17** 3:17 Anyá rī vé fī, ázini 'bí ni: Anyá rī vé fī, ĩri 'bá Yēsū Kúrisitō ri ɛ́'yī' 'bá gí rī pi, 'bí ni, ĩri 'bá Yēsū Kúrisitō ri ɛ́'yī' 'bá kuyé rī pi. † **3:34** 3:34 Isákā: Isákā ri mvá Múngú ní eziĵi Ābūrámā ní rī. † ĩ lā ĩ'dóngará 17-35.

Ēžirónā ri Pērēzī ā mvá, Pērēzī ri Yúdā ā mvá,
 34 Yúdā ri Yókóbū ā mvá, Yókóbū ri Īsákā* ā mvá,
 Īsákā ri Ābūrāmā ā mvá, Ābūrāmā ri Térā ā mvá,
 Térā ri Nāhórā ā mvá, 35 Nāhórā ri Sērúgā ā mvá,
 Sērúgā ri Réwū ā mvá, Réwū ri Pēlégē ā mvá,
 Pēlégē ri Ēbérē ā mvá, Ēbérē ri Sélā ā mvá,
 36 Sélā ri Kāyínānā ā mvá, Kāyínānā ri Ārīpākāsādā ā mvá,
 Ārīpākāsādā ri Sēmē ā mvá, Sēmē ri Núwā ā mvá,
 Núwā ri Lēmékē ā mvá, 37 Lēmékē ri Mētūsélā ā mvá,
 Mētūsélā ri Ēnókā ā mvá, Ēnókā ri Yāredē ā mvá,
 Yāredē ri Māhālālélī ā mvá, Māhālālélī ri Kēnānā ā mvá,
 38 Kēnānā ri Ēnósā ā mvá, Ēnósā ri Sétē ā mvá,
 Sétē ri Ādāmā* ā mvá, Ādāmā ri, Múngú gbi ĩri nī.

4

Ādróko ũ'bjē Yēsū ri (Mátáyo 4:1-11; Mārākō 1:12-13)

1 Yēsū kā ĩfúu yīj Yáridení agásī, Īndrí Uleterē rī nī ĩri ásúzu, Īndrí Uleterē rī ko ĩri ē drī mužú āngū ā'wí cinyáfā rú rī gé 'dāá, 2 'Dālē ādróko* ũ'bjē Yēsū rī ũ'dú pūkú sū. Ũ'dú 'dī'bée agá, nya ngá āzi kuyé, ěbirj fū ĩri rá.
 3 Ādróko rī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí dō Mvā Múngú vé nī, mí újā ĩrā mvá 'dīri ufuú pánga rú."
 4 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Bá ícō adrii ĩdri rú 'yéná ānyāngā sí ku.""
 5 Ādróko rī ní ĩri jízú tuzú ánga drīgégé ũrugégé 'dāá, ĩri ní āngū vū drīgégé rī pi í'dazú ĩri ní céré. 6 ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ma sē mí āngū vū drīgégé nō'bée rú céré nī, ngá ũnyī be rī pi ārēvū céré, ma sē mí nī, ā'diātāsīyā sēkí kōpi kú má drīgégé, ma ícō sē 'bá má ní lēé rī ní rá. 7 Mí ũtj dō kūmūci ma ĩnjjzú rá, ma ngá rī pi ārēvū sē céré mí nī."

8 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, 'Lē mí ĩnjj 'yéná Ũpi Múngú mívé rī áyu, mí nga ĩri ní ěžj.' "

9 Ādróko rī ní Yēsū rī jízú mužú Yērúsālémā gā 'dāá, ĩri ní Yēsū rī jízú tuzú Jó Múngú vé rī drīgégé ũrū 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí dō Mvā Múngú vé nī, 'i wa vūgá 'dāá. 10 Ā'diātāsīyā síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Múngú rī ívé mālāyíkā rī pi ĩpē ímū mí ĩzā ko rá,

11 kōpi mí ko ĩ drīgégé ũrū 'dīgégé, mí sī rī mí pá ĩrā rŭ'ba gá ku.' "

12 Yēsū ní újázú ādróko rī ní kīnī, "Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, 'Lē mí ũ'bjē Ũpi Múngú mívé rī ku.' "

13 Ādróko kā Yēsū rī ũ'bjē létj be āndiāndi tí, ĩri ní Yēsū rī kuzú kuú 'dāá, 'í ĩbí rī ĩgōō ndō.

Yēsū 'dó ěžjē ngāá Gāliláyā gā (Mátáyo 4:12-17; Mārākō 1:14-15)

14 Yēsū ní 'i újázú gōzú āngū Gāliláyā vé rī gé 'dālē, Īndrí Uleterē rī vé ũkpō ású ĩri rá. ĩrivé tā ayi mužú āngū rī agásī céré. 15 Yēsū rī 'bá rī pi ímbá Jó Múngú rī Zízú rī pi* agásī, 'bá rī pi ārēvū céré ĩngúkí ĩri rá.

'Bá Nāžerētā vé rī pi gākí Yēsū rī sī (Mátáyo 13:53-58; Mārākō 6:1-6)

16 Yēsū ní 'i újázú gōzú vúlē Nāžerētā gā, vūrā ĩri ní mbazú rī gé 'dāá, ũ'dú Sábátā vé rī gé.† ĩri ní 'dezu mužú Jó Múngú rī Zízú rī agá 'dāá, sŭ ĩri ní rīi 'oó njjī rī tñj. ĩri ní ngazú ũrū sī Búkū Múngú vé rī lāzú. 17 ĩ ní búkū nēbjē Īsáyā vé rī í'dúžú sēžú drj ní gé. ĩri ní búkū rī zjzú, ĩsŭ vūrā ĩ ní sī kīnī,

18 "Īndrí Uleterē Ũpi vé rī ású ma gí, ā'diātāsīyā ĩpē ma ímū ũ'dúkō múké rī ũlúú 'bá ngá ākō rī pi ní.

Īpē ma ímū 'bá ĩ ní ũ'yīl jó agá rī pi vé oýungará ā tā ũlúú, āzini 'bá mī be ěšj'ba gí rī pi vé āngū ndrengará ā tā ũlúú,

'bá ĩ ní kōpi ē drj ōrŭ rī pi ē ĩsŭkí rī drjwālā.

‡ 3:38 3:38 Ādāmā: Ādāmā ri 'bá Múngú ní í'dó gbi drjdrj rī. ĩri ětēpi 'bá vū drīgégé rī pi vé ní céré. ĩrivé ũkú Ēvā ri ěndrēpi 'bá vū drīgégé rī pi vé ní céré. 'í lā í'dóngará 1-5. * 4:2 4:2 Ādróko: Ādróko vé rŭ Sātānā 'i, ĩri āmbúgu ĩndrí ũnjj rī pi drīgégé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī 'bŭ gé 'dālē. Múngú ídrō ādróko rī ĩndrí ũnjj rī pi be 'bŭ gé 'dāási nī. 'í lā í'dangará 12:7-9. 4:4 4:4 Dětōrōnómē 8:3 4:8 4:8 Dětōrōnómē 6:13 4:11 4:11 Sāwŭmā 91:11-12 4:12 4:12 Dětōrōnómē 6:16 † 4:15 4:15 Jó Múngú rī Zízú rī: Yāhŭđj rī pi vé Jó Múngú rī Zízú rī pi kárākárā kŭrj rī pi agásī āndiāndi, kōpi rī í umú Búkū Múngú vé rī lā, āzini kōpi rī Múngú rī ĩnjj ũ'dú Sábátā vé rī gé. ‡ 4:16 4:16 Ũ'dú Sábátā vé rī: Ũ'dú 'dīri Yāhŭđj rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú rī zízú rī. Yāhŭđj rī pi rī ũ'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bŭ pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará tŭgēřj rú rī agásī nī. Ũ'dú Sábátā vé rī Yāhŭđj rī pi rī zj ũ'dú ěžjřj, 'bo Kēřjřkō rī pi rī zj ũ'dú áziyā. 'í lā Wŭngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16. 4:19 4:19 Īsáyā 61:1-2

19 Lóki Úpi ní lèzú ẹ̀sì múké 'bàzú 'bá rí pi ní rí ícò gí, ìpè ma ìmù tã ní ùlùú."

20 Yèsù ní búkù rí ùpìzú, Ìri ní sèzú 'bá riipi búkù rí à tã mbaápi rí drìgè, Ìri ní úrìzú vùgá. 'Bá Jó Múngú rí Zìzú rí agá rí pi àrèvù cèré 'báki mí rizú Ìri ndrezú. 21 Kúru Ìri ní 'yozú 'bá rí pi ní kìnì, "Búkù Múngú vé má ní lãá, Ìmi ní yì àndrù 'dìri, tã ní nga 'i fùu tì ní gé gí."

22 'Bá rí pi àrèvù cèré ngakí átá kìnì, Ìri múké, kòpi àyàkí tã Ìri ní átá múké 'dìri sí rá, kòpi ní rizú Ì uzizú Ì àsámvù gé sí kìnì, "Mvá 'dìri adri nyo Yòsèpã mvòpì 'i kuyè?"

23 Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Ádarú Ìmi ìmù átá má ní nãpi sí 'dìni, 'Mí riipi àngù idrìpi rí, mí idrí mí ùlùngu! Tã 'bá ní yì mí ní 'oó Kãpãrãnãumã gá 'dálé rí, lè mí 'o kpá mívé kùrù agá nògò."

24 Yèsù ní gòzú 'yozú kìnì, "Ádarú á lè 'yoó Ìmi ní 'dìni, 'bá rí dō nēbì, ìnjìkí Ìri Ìrivé kùrù agá ku. 25 Ádarú á 'yo Ìmi ní 'dìni, òtù lóki Èlìyã rú rí pi kárakarã àngù Ìsèrèlè vé rí agá, ìlì ná èlì sí, yìgò 'dì kuyè, èbìrì 'de ùnjì ùnjì àngù rí agásì cèré. 26 'Bo Múngú pè nēbì Èlìyã rí muwù ọwuzì Ìsèrèlè vé rí pi vùgá kuyè, pè Ìri muwù ọwuzìgò adriipi kùrù Zàrèfátá vé rí agá rí vùgá, àngù Sidonã vé rí agá. 27 Ọtù lóki nēbì Èlìsã* vé rí gé, 'bá ùfù† ní nyaá rí pi kárakarã àngù Ìsèrèlè vé rí agá 'dãá, 'bo 'bá àzi ùfù ní deé rù' 'bá ní gé sí ní 'dãáyo, 'yéjã ùfù rí de Nãmánã‡ Sírìyãgù rí rù' 'bá gá sí."

28 'Bá adri' 'bá Jó Múngú rí Zìzú rí agá rí pi kã tã 'dìri yì, kòpi è ẹ̀sì ve ùnjì ùnjì. 29 Kòpi ní ungazú urù, kòpi ní Ìri zezú muwù kùrù rí agásì àmvé. Kòpi jìkí Ìri muwù àngá Ì ní kùrù rí sìzú rí drìgè 'dãá, kòpi lèki kòdò Ìri zee 'deé wìlìwìlì agá 'dãá. 30 'Bo Yèsù ní 'dezú muwù 'bá bìtrìkã rí pi àsámvù gé sí 'dìsì rá, Ìri ní kòpi kuzú.

Yèsù dro Ìndrì ùnjì fùú agó àzi drìgè sí (Màrákò 1:21-28)

31 Kúru Yèsù ní 'dezú muwù kùrù Kãpãrãnãumã vé rí gé, àngù Gàlláyã vé rí agá, rí 'bá rí pi ìmbá 'dù ùdù Sábátá vé rí gé. 32 'Bá rí pi àyàkí tã Ìri ní ìmbá rí sí rá, à 'diãtãsiyã tã Ìri ní átá rí ùkpò be.

33 'Dù ùdù àlu, Yèsù kã adrii Jó Múngú rí Zìzú rí agá 'dãá, agó àzi Ìndrì ùnjì^S ní fí drì ní gé ní kpá 'dãá'dã, agó rí ní trezú 'dùkò be urù 'dãá kìnì, 34 "Á! Yèsù Názèrètãgù rí, ngá mí ní lèé 'bá vùgá rí à'di? Mí ìmù 'dìri 'bá 'dij? Á nì mí rá! Mí 'Bá Uleterè Múngú vé ni."

35 Yèsù ní trezú Ìndrì ùnjì rí drìgè kìnì, "Mí ùjì kírì. 'Í fù agó 'dìri drìgè sí!" Ìndrì ùnjì rí ní agó rí 'dùzú a' bezú vùgá 'bá rí pi andregá 'dìgè, Ìri ní ngazú kpuzú muwù, 'o agó rí ùnjì kuyè.

36 'Bá rí pi cèré àyàkí tã 'dìri sí àyàyã, kòpi ríkì Ì uzì Ì àsámvù gé sí kìnì, "Tã agó 'dìri ní átá 'dìri ìngóni? Ìri rí átá ùkpò be, Ìri rí 'yo Ìndrì ùnjì rí pi ní, kòpi à fùkí àmvé 'bá rí pi drìgè sí, kòpi nga fù rá." 37 Yèsù vé tã ayi muwù àngù 'dàri agásì cèré.

Yèsù idrí 'bá kárakarã

(Mátayo 8:14-17; Màrákò 1:29-34)

38 Yèsù ní füzú Jó Múngú rí Zìzú rí agásì, Ìri ní 'dezú muwù Sìmónã vé àngá. Ca muwù ìsù Sìmónã Ìdrèpì rí drã rù, rù' 'bá ní ko gbìrìlìlì. 'Bá àlu àlu ní Yèsù rí màzú kìnì, "Mí idrí 'bá ní ùkú nòri fò!" 39 Yèsù ní 'i útrúzú Ìnyinjãà ùkú rí vé gbòlò gãrà gá 'dãá. Ìri ní 'yozú kìnì, drã rí à nga ùkú rí drìgè sí. Drã rí ní dezú ùkú rí rù' 'bá gá sí, koro Ìri ní ìngázú urù, Ìri ní ìnyã á'dìzú sèzú kòpi ní.

40 Ọtù rí kã 'deé, 'bá rí pi ní ìvé 'bá drã be àndiándrì rí pi ìjìzú Yèsù vùgá nòó, Ìri ní drì 'bãzú 'bá drã be 'dì' bée drìgè sí àlu àlu cèré, Ìri ní kòpi idrìzú. 41 Ìndrì ùnjì rí pi ní ùkpuzú 'bá kárakarã rí pi drìgè sí, ríkì útré 'dùkò be urù 'dãá kìnì, "Mí Mvá Múngú vé ni!" 'Bo Yèsù ní trezú kòpi drìgè kìnì, lè kòpi à ùjìkí kírì, à 'diãtãsiyã kòpi nìkí rá 'yozú kìnì, Ìri Kúrìsìtò 'i.

42 Àngù rí kã ọwù, Yèsù ní füzú muwù vürã 'bá àkò ní gé. 'Bá rí pi ní 'dezú rizú Ìri ndázú. Kòpi kã Ìri ìsù, kòpi lèki kòdò Ìri ugaá à mu ìlélé ku. 43 'Bo Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Lè má ùlù kpá 'dùkò múké málungã Múngú vé rí tã muwù kùrù urukò' bée agásì Ìndrì, à 'diãtãsiyã Ìpèkí ma èjì 'dìri ngaá." 44 Kúru Yèsù ní ècìzú 'dùkò múké Múngú vé rí ùlüzú muwù Jó Múngú rí Zìzú rí pi agásì, àngù Yùdáyã vé rí agásì cèré.

§ 4:26 4:26 Ọwuzìgò: Ọwuzìgò 'dìri adri 'bá Ìsèrèlè vé ni kuyè. 'Í lã 1 'Bãgù 17:1-24. * 4:27 4:27 Èlìsã: Èlìsã gò

adrii nēbì Múngú vé ni Èlìyã à vùdrì gé. 'Í lã 1 'Bãgù 19; 2 'Bãgù 2-13. † 4:27 4:27 Ùfù: Tãjimbj Mósè vé rí kìnì, 'bá ùfù ní nyaá rí Ìri àzãvù rù, à'yìkí Ìri adrii 'bá Ìsèrèlè vé rí pi àsámvù gé ku. Lè dō drã rí à de 'i rù' 'bá gá sí rá, Ìri mu 'i 'dã átalágù rí endrètì gé, átalágù rí Ìri ndre, Ìri 'yo drã rí de rù' 'bá ní gé sí gí. 'Í lã Lèyìtìkã 14:1-32. ‡ 4:27 4:27 Nãmánã: Nãmánã adri 'bá Ìsèrèlè vé ni kuyè. 'Í lã 2 'Bãgù 5:1-27. § 4:33 4:33 Ìndrì ùnjì: Ìri àndrù mályàikã Múngú vé rí pi vé àzi 'bù gé 'dãá, nò tãjimbj Múngú vé rí, Sãtãnã rí kòpìvé àmbùgù. Múngú idró kòpi 'bù gé 'dãásì vùgá nòó, kòpi gòkì ufuú Ìndrì ùnjì, kòpi rí 'bá rí pi ní Ìzãngã sè vù drìgè nògò. 'Í lã 'Idangará 12:7-9.

5

'Bá Yēsũ ní í' d'ó zìjì drìdrì ímù 'í pámuvú ùbũ rì pì

(Mátáyo 4:18-22; Mārákõ 1:16-20)

1 Ù'dù' àlu, Yēsũ kã ríi tí Múngú vé rì ùlúú yìjì bálalã Gēnēsārétã* vé rì tí gé 'dãá, 'bã bítříkã trakí ìrì ã gārã kùrũ, ríkí tì Múngú vé rì yìjì. 2 Yēsũ ní kùlúmgbã ìrì ndrezú yìjì bálalã rì tí gé 'dãá, 'bã ì'bjì 'be' 'bã rì pi kúkì kùlúmgbã rì pi kú nì, kòpì rì ìvé ìmbá ùjì. 3 Yēsũ ní tuzú fízú kùlúmgbã Šimónã vé rì agã. Ìrì ní 'yozú Šimónã ní ã ze kùlúmgbã rì fízú yìjì agalé rú mädã. Ìrì ní kùru úrízú kùlúmgbã rì agã 'dãá, ìrì ní 'bã bítříkã rì pi ìmbázú.

4 Yēsũ kã átángã rì átã deé, ìrì ní 'yozú Šimónã ní kìnì, "Mí útrú kùlúmgbã rì muzu yìjì kuþìpi kuþu rì agã 'dãá, 'í 'be ìmbá rì 'deé èlì agã 'dãá, mi ì'bjì uru kárakarã."

5 Šimónã ní újázú kìnì, "Àmbúgú mávè rì, 'bã ù'bjìkì kòdò ì'bjì rì 'beé ìnjì be rã, 'bo 'bã ruþì ì'bjì àluþãni kuyé. 'Bo 'í 'yo dõ 'dìni, ma ícõ ù'bjì dji rá."

6 Kòpì kã ìvé ìmbá rì pi 'beé yìjì agã 'dãá, kòpì urukì ì'bjì kárakarã, sè ìmbá rì pi lèkì uceé àni ucece. 7 Kòpì ní ògùþìjì kùlúmgbã be rì pi ògúzú ìmúzú ì ìzã kozú. Ògùþìjì kã ícã, kòpì u'dukì ì'bjì rì pi ù'bãã kùlúmgbã ìrì ni pi agã tré tré, kùlúmgbã rì pi í'dókì ríi tí yìjì à ndúgé.

8 Šimónã Pétèrõ kã tã 'dìri ndreé 'dìni, ìrì ní kùmúci ùtjìzú Yēsũ èndrètjì gé, ìrì ní 'yozú kìnì, "Úpì, 'í mụ mã jèlè gé 'dìisì rá, mávè ùnjikányã ambamba." 9 Šimónã Pétèrõ pi 'bã adri'béé ìrì be trù rì pi be céré àyákì tã kòpì ní ì'bjì uruzú 'dìri sì àyàyã. 10 Ìrì ògùþìjì Zēbēdáyō ènjìþìjì Yōkóbũ pi Yūwánì be, àyákì kpá tã 'dìri sì àyàyã.

Yēsũ ní 'yozú Šimónã ní kìnì, "Mí adri ùrjì sì ku. Í'dózú àndrũ muzu drìdrì, ìmi ìmù 'bã ísè ìjì má ní, sù ìmi ní ì'bjì 'beé rì tñjì." 11 Kùru kòpì ní ìvé kùlúmgbã rì pi jìzú muzu yìjì tì gé 'dãá, kòpì kúkì ìvé ngã rì pi àrèvú céré kú 'dìgè, kòpì 'dekì muþ Yēsũ vù sì.

Yēsũ idrì 'bã ùfú ní nyaã ní

(Mátáyo 8:1-4; Mārákõ 1:40-45)

12 Yēsũ kã ríi adrii kùrjì àzi agã 'dãá, agõ àzi ùfú ní nyaã ní kã Yēsũ rì ndreé, ìrì ní kùmúci ùtjìzú, 'í drjì sìzú vùgã Yēsũ èndrètjì gé, ìrì ní Yēsũ rì mázú drjì ìrì sì kìnì, "Úpì, ícõ dõ rá, mì sè ùfú nòrì ã de mã rù' 'bã gã sì, mã rù' 'bã è ícã rì ule."

13 Yēsũ ní 'í drjì suzú agõ rì ùlózú, ìrì ní 'yozú kìnì, "Á lè mi idrì rá. Úfú 'dìri ã de mì rù' 'bã gã sì rá!" Koro ùfú rì ní dezu agõ rì ã rù' 'bã gã sì.

14 Yēsũ ní 'yozú agõ rì ní kìnì, "Lè mi lù tã 'dìri 'bã àzi ní ku, 'í mụ mi ì'daã átálágú rì èndrètjì gé, 'í sè ngã ì ní zãã ròbõjõ rú ni pi sù tãimbjì Mósè vé rì ní 'yoó rì tñjì, 'bã rì pi ã njìkì rì 'yozú kìnì, ùfú rì de mì rù' 'bã gã sì gí."

15 Kùru Yēsũ vé tã ní ayízú muþú àngũ rì pi agãsi, 'bã bítříkã ìmúkì tã ìrì ní ríi ìmbá rì yìjì, àzini è idrì rì ì ìvé drã agãsi. 16 'Bo Yēsũ rì 'í èndjì muþ vùrã 'bã àkõ ní gé Múngú rì zìjì.

Yēsũ idrì 'bã pá be 'bèlè'béle ní

(Mátáyo 9:1-8; Mārákõ 2:1-12)

17 Ù'dù' àlu, Yēsũ kã ríi 'bã rì pi ìmbá, Fārúšjì[†] rì pi, 'bã tãimbjì ìmbá' 'bã rì pi be, ìmúkì gùrjì àndiàndi àngũ Gálliláyã vé rì agã rì pi agãsi, àzini gùrjì àndiàndi àngũ Yùdáyã vé rì agã rì pi agãsi, urukò' 'béé ìngákì kùrjì Yērúsálēmã vé rì agã, kòpì ríkì tã Yēsũ ní ìmbá rì yìjì. Úpì sè Yēsũ ní ùkpõ 'bã drã be rì pi idrízú. 18 Àgõ urukò' 'béé ì'dukì agõ pá be 'bèlè'béle ní ìmúzú pòrõšjì sì. Kòpì ù'bjìkì kòdò ùkpõ sì, lèkì agõ rì jìjì muþ 'bãã Yēsũ èndrètjì gé jò agã 'dãá. 19 'Bã rì pi ní adrii bítříkã rì sì, kòpì ndákì ù'dũ tì, kòpì ní tuzú jò rì drjìgè 'dãá, kòpì ní jò rì è drjì ìnjányãzú, kòpì ní agõ rì ísúzú ìmúzú ìrìvé pòrõšjì rì be vùgã Yēsũ èndrètjì gé 'bã bítříkã rì pi àsamvú gé nòõ.

20 Yēsũ kã 'bã 'dì'béé vé è'yìngará ndreé, ìrì ní 'yozú agõ pá be 'bèlè'béle rì ní kìnì, "Má ùndìgõ, á trũ mi mívè ùnjikányã agãsi gí."

21 Fārúšjì rì pi 'bã tãimbjì ìmbá' 'bã rì pi be, ríkì ùsùjì ì èšjì agã 'dálè kìnì, "Bã 'dìri ã'dì 'í Múngú rì ìnjìpi ku 'dìri? Á'dì rì ícõ 'bã trũ ùnjikányã agãsi ní? Adri 'yèná Múngú rì 'bã trũ ùnjikányã agãsi ní kuyé?"

22 Yēsũ nì tã kòpì ní ríi ùsùjì rì rá, ìrì ní kòpì zìzú kìnì, "Ngã ìmi ní rizú tã ùsúzú ìmi èšjì agã 'dìni rì ã'dì?" 23 Tã adrii pi múnýámúnýa rì ìngõrì? Mã 'yo rì, "Trúkì mi mívè ùnjikányã agãsi gí 'dìni? Doku mã 'yo, "Í nga uru èçjì tuú?" 24 'Bo á lè lúú ìmi ní 'yozú kìnì, ma 'Bã Mvã ì, * ma ùkpõ be ùnjikányã trüzú vù drjìgè nògõ." Ìrì ní 'yozú agõ pá be 'bèlè'béle rì ní kìnì, "Í nga uru, 'í 'dụ mívè pòrõšjì, 'í mvi 'bèti."

25 Koro agõ rì ní ìngázú kòpì èndrètjì gé 'dìgè, ìrì ní ìvé pòrõšjì 'düzú, ìrì ní 'dezu muþ, rì Múngú rì ìngú muþú. 26 'Bã rì

* 5:1 5:1 Yìjì bálalã Gēnēsārétã: Yìjì bálalã Gēnēsārétã rì ì kpá zì Gálliláyã. † 5:17 5:17 Fārúšjì: Fārúšjì rì pi ngúlúmú Yáhudjì rì pi vé tãimbjì Mósè vé rì rù' 'bã tñjì rì pi. Kòpì 'dukì idrì rì pi vé tã, àzini máláyikã rì pi vé tã 'bãã tã àmbúgú rú, kòpì è'yìkì rá 'yozú kìnì, 'bã ùdrã' 'bã gí rì pi gõ ìngã idrì rú rá. † 1 Ìlá Èzjì 23:8. ‡ 5:24 5:24 'Bã Mvã: Yēsũ zì 'í 'Bã Mvã lüzú kìnì, 'í Kùristò 'ì, 'í málüngã rì rù muþú nyonyo. † 1 Ìlá Dányèlè 7:13-14.

pi ãrêvú céré ãyãkí tâ 'dĩri sî ãyãyã, kôpi ãngúkí Múngú ri rá. Úřĩ ãmvú kôpi rá, kôpi ní 'yozú kînĩ, "Bá ndrekí tâ ãyãzú ãyãyã ní ãndrú gí."

Yêsú zĩ Lévĩ ri

²⁷ Tã 'dĩri ã vudřĩ gé, Yêsú ní fũzú kũrú ri agásĩ, ĩri ní ágó ãzi mũfêngã umbe jezú ri u'dũpĩ ní ndrezú, rĩ ni Lévĩ^S 'i, úri kuú ívé jó rizú mũfêngã umbe jezú ri u'dũzú 'bãgú ãmbúgú Rómã vé rĩ ní rĩ agá. Yêsú ní 'yozú ĩri ní kînĩ, "Mĩ ãmũ má pámvú ùbĩ." ²⁸ Lévĩ ní ngá rĩ pi ãrêvú kuzú céré, ĩri ní Yêsú ã pámvú ùbĩzú mũzú.

²⁹ Kúru Lévĩ ní ãmũ údézú ãmbúgú ívé ãngá 'dãá, ĩri ní Yêsú ri zizú ãmũ rĩ gé, zĩ 'bã kárakarã mũfêngã umbe jezú ri u'dũ'bã rĩ pi 'bã urũkò'béé be ãmũ rĩ gé 'dãá ĩndĩ. ³⁰ 'Bo Fãrũřĩ rĩ pi 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ pi be, rikĩ unuu 'bã Yêsú ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní kînĩ, "Ngá ĩmi ní rizú ngá nyazú, ãzini ngá mvuzú 'bã mũfêngã umbe jezú ri u'dũ'bã rĩ pi be, ãzini 'bã ãnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi be trũ rĩ ã'di?"

³¹ Yêsú ní 'yozú kôpi ní kînĩ, "Bã drã ãkó rĩ ndã 'bã ùjó sãépi ní ku, 'bã drã be rĩ, ĩri 'bã ùjó sãépi rĩ ndã nĩ. ³² Má ãmũ 'bã tâ 'o'bã pĩřĩ rĩ pi zĩĩ ẽřĩ újã kuyé, 'bo má ãmũ 'bã ãnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi zĩĩ, kôpi ã újãkĩ ẽřĩ."

Ãnyãngã a'bingará

(Mátayo 9:14-17; Mārākō 2:18-22)

³³ Kôpi ní 'yozú Yêsú ní kînĩ, "Yũwãní vé 'bã ĩri ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi rĩ i 'a'bi ngá nyangará sĩ rá, kôpi ri Múngú ri zĩ rĩ, ãzini 'bã Fãrũřĩ rĩ pi vé tâ 'dũ'bã nga'bã rĩ pi kpá ri 'o 'dĩni rá pĩrĩ, 'bo mívé 'bã mĩ pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ri ngá nya rá, ãzini ngá mvu rá ãsĩ?"

³⁴ Yêsú ní újázú kôpi ní kînĩ, "Kêřégú ãmũrũgú rĩ vé rĩ dō drĩ ãmũ ãmũ'bã ãmũrũgú rĩ jengará gá rĩ pi ãsãmvú gé ãnigé, ĩmi ícô 'yo kêřégú rĩ vé ãmũ rĩ pi ã a'bikĩ ĩ ngá nyangará sĩ 'dĩni rá? ³⁵ 'Bo sã ãzi ri ãmũ 'dĩ'đĩ, kádō ãmũ ãmũrũgú rĩ vé kêřégú 'dũjĩ kôpi ãsãmvú gé sĩ, kúru ú'dũ 'dãri gé, kôpi ãmũ 'i a'bi ngá nyangará sĩ."

³⁶ Kúru Yêsú ní ãpĩ ãzi ùlũzú kôpi ní kînĩ, "Bã ãzi ícô bõngó ú'dĩ ní ĩřĩ bõngó dẽépi gĩ ní vé ùlĩ ícĩ ãpũũ ãni ku. 'O dō 'dĩni, ĩri sã bõngó ú'dĩ rĩ ãřĩ rá, bõngó ú'dĩ rĩ pi ãmũkĩ ĩ bõngó ãku rĩ be ku. ³⁷ 'Bã ãzi ícô vĩnyõ ĩ ní zoó ú'dĩ rĩ ní tōó lã'bu ĩ ní ícĩ jũrũ rĩ ãku ní agá ku. 'Bã rĩ tō dō vĩnyõ rĩ lã'bu ĩ ní ícĩ jũrũ rĩ ãku ní agá, jũrũ rĩ ãřĩ rá, ĩri sã vĩnyõ rĩ dã vũgá, jũrũ rĩ gō ábã

rá. ³⁸ Lã vĩnyõ ú'dĩ rĩ, ã dãkĩ jũrũ ú'dĩ agá. ³⁹ 'Bã rĩ mvu dō vĩnyõ draápi dradra rĩ gĩ, ícô vĩnyõ ú'dĩ* rú draápi ku rĩ mvuũ ku, ĩri 'yo, 'Vĩnyõ draápi dradra rĩ múké nĩ. "

6

Fãrũřĩ rĩ pi zĩkĩ Yêsú ri ú'dũ Sábátã vé rĩ ã tâ sĩ

(Mátayo 12:1-8; Mārākō 2:23-28)

¹ Ú'dũ ãlu Sábátã sĩ, Yêsú pi rikĩ ẽlĩĩ mũzú ívé 'bã 'ĩ pámvú ùbĩ'bã rĩ pi be ãmvú ãnyã vé ní agásĩ, ĩrivé 'bã ĩri ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ã urũkò ní ãnyã rĩ pi ĩ ĩ drĩ ucezú anyizú cizú. ² Fãrũřĩ rĩ pi ní Yêsú ri zizú kînĩ, "Bávé tãĩmbĩ kînĩ, ã ngakĩ ẽřĩ ú'dũ Sábátã vé rĩ gé ku pĩrĩ, ngá ĩmi ní tãĩmbĩ rĩ nõzú, ãnyã ĩ drĩ ucezú anyizú cizú ú'dũ Sábátã vé rĩ gé rĩ ã'di?"

³ Yêsú ní újázú kôpi ní kînĩ, "Ĩmi lãkĩ tâ 'bãgú Dãwũđĩ ní 'oó ívé 'bã rĩ pi be sã ẽbĩřĩ ní kôpi fuzú rĩ gé rĩ kuyé? ⁴ 'Bãgú Dãwũđĩ nga fĩĩ Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, 'i'dũ pánga ĩ ní údé 'bãã kuú Múngú ẽndřetĩ gé tâ be uleteré 'yengã atala rĩ pi ní rĩĩ nyaã ní rĩ nyaã, sã urũkò ní nyaã ívé 'bã rĩ pi ní." ⁵ Yêsú ní kúru 'yozú kôpi ní kînĩ, "Ma 'Bã Mvã 'i, ma Úpĩ ú'dũ Sábátã vé rĩ* drĩgẽ ãmbúgú nĩ."

Yêsú ĩdrĩ ágó ãzi drĩ be 'bẽl'ẽbéle ní ú'dũ Sábátã vé rĩ gé

(Mátayo 12:9-14; Mārākō 3:1-6)

⁶ Ú'dũ Sábátã vé rĩ ãzi gé, Yêsú ní mũzú fizú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dãá, ĩri ní rizú 'bã rĩ pi ãmbázú, ĩřũ ágó ãzi drĩ ẽndřepĩ be 'bẽl'ẽbéle ní jó rĩ agá 'dãá'dã. ⁷ Fãrũřĩ rĩ pi 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ pi be, rikĩ lětĩ ndãã, ĩ tókĩ rĩ Yêsú rĩ ãni bẽnĩ, kôpi tẽkĩ nyo rĩĩ Yêsú ri ndreé, dō tãnã ĩri ágó 'dĩri ĩdrĩ ú'dũ Sábátã vé rĩ gé rá. ⁸ 'Bo Yêsú nĩ tâ kôpi ní rĩĩ ãřũřũ rĩ rá, ĩri ní 'yozú ágó drĩ be 'bẽl'ẽbéle rĩ ní kînĩ, "Ĩ nga urũ, mĩ ãmũ pá tuú 'bã rĩ pi ẽndřetĩ gé 'dĩgẽ." Ágó rĩ ní ĩngázú ãmũzú.

⁹ Yêsú ní kúru 'yozú Fãrũřĩ rĩ pi ní 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ be kînĩ, "Á lã drĩ ĩmi zĩĩ, ngá ĩ ní lãé ã 'okĩ ú'dũ Sábátã vé rĩ gé rĩ ã'di? ã 'okĩ tâ múké yã, dõku ã 'okĩ tâ ãnjĩ? Ĕ ĩdrĩkĩ 'bã rĩ pi yã, dõku ã ú'dĩkĩ 'bã rĩ pi?"

¹⁰ Yêsú ní 'bã rĩ pi ãndrẽzú 'ĩ gãřã gá sĩ kũřũ, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kînĩ, "Mĩ ãjũ mĩ drĩ." Ágó rĩ ní 'ĩ drĩ ãjũzú. Ágó rĩ ĩ drĩ gō ícã múké. ¹¹ 'Bo 'bã tãĩmbĩ ãmbá'bã rĩ

S 5:27 5:27 Lévĩ: Lévĩ vé rú ãzi rĩ Mátayo 'i. Mátayo gō adrii 'bã Yêsú ã pámvú ùbĩpi ní. * **5:39** 5:39 Vĩnyõ ú'dĩ: Ú'dũkõ múké Yêsú ní ãmbã rĩ adrii sũ vĩnyõ ú'dĩ rĩ tĩni, tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ adrii sũ vĩnyõ ãku rĩ tĩni. **6:4** 6:4 1 Sãmũlẽl 21:1-6 * **6:5** 6:5 Úpĩ ú'dũ Sábátã vé rĩ: Yãhũđĩ rĩ pi ri ú'dũ Sábátã vé rĩ igã kînĩ, Múngú gbi ngá 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgẽ rĩ pi be céré 'dũ caá ú'dũ áziyã, kúru ĩri ní uvuzú ú'dũ Sábátã vé rĩ gé. Múngú ri 'yengã Úpĩ Sábátã vé ní, kúru Yêsú kînĩ, 'i Úpĩ Sábátã vé ní, kînĩ 'i Múngú 'i. 'ĩ lã Wũngará 20:8-11.

pi Fārúsī rī pi be, kōpi ā 'a ve Yēsū ní ūnjí
ūnjí. Kōpi 'bāki rii Yēsū ā tā líi, lēzú ĩri
'dǐzú drāzú 'dīisī rá.

*Yēsū ūpē 'bá áyúáyū ni pi mudrī drī ni
ĩrī*

(Mátáyo 10:1-4; Mārākō 3:13-19)

¹² Ū'dú āzi sī, Yēsū nga tuí muí írá
drǐgé Múngú ri zǐj, zǐ Múngú ri 'dálé ĩnj
be rá. ¹³ Āngū rī kā ówú, ĩri ní ívé 'bá
'í pámvú ūbī'bá rī pi zǐzú ímúzú 'í vúgá
nōlé, ūpē 'bá mudrī drī ni ĩrī adrii ívé
'bá áyúáyū ni pi' rú. ¹⁴ 'Bá ĩri ní ūpēé
rī pi á rú 'dī, Sǐmónā (ĩri ní zǐj Pétérō rē
'i), édrǐpi Āndéréyā 'i, Yūwání 'i, Yūwání
édrǐpi Yókóbū 'i, Pílípū 'i, Bātílimáyō 'i,[†]
¹⁵ Mátáyo 'i, Tómā 'i, Yókóbū Āláfáyō
mvópi 'i, Sǐmónā úvá 'bāapi 'bá ívé rī pi
ē ísúkí rī drīwālā rī 'i, ¹⁶ Yúdāš Yókóbū
mvópi 'i, āzini Yúdā Īsikārīyótā gōopi Yēsū
ā ūlī 'beépi rī 'i.

*Yēsū ímbá 'bá rī pi, āzini idrī 'bá drā be
rī pi*

(Mátáyo 4:23-25)

¹⁷ Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī
pi be, kōpi kā ísǐ ímúzú írá drǐgé 'dāásí,
kōpi ímúkí áwí adrii kuú āngū kpākpā ni
gé. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ā
urukō kárakarā tukí pákuú 'dāá. Āzini 'bá
bítǐriká íngá 'bá āngū Yúdáyā vé rī gé, kǐrú
Yērúsálémā vé rī gé, kǐrú Táyā vé rī gé,
āzini kǐrú Sídónā vé rī gé rī pi be úmúkí ĩ
céré kuú 'dāá. ¹⁸ Kōpi ímúkí tā Yēsū tǐ gé rī
yǐj, kōpi lēkí Yēsū ē idrī ĩ. 'Bá rī 'bá ĩzāngā
nya 'bá ĩndrī ūnjí rī pi drǐgé rī pi. Yēsū idrī
kōpi rá. ¹⁹ 'Bá ālu ālu lē Yēsū ā rú 'bá úló,
ā'diātāsīyā ūkpō 'bá idrízú rī ĩbī ifūu rú 'bá
ni gélésí, idrī 'bá rī pi ārēvú cére.

Tākiri āzini ĩzāngā

(Mátáyo 5:1-12)

²⁰ Yēsū ní 'i újázú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá
rī pi ndrezú, ĩri ní 'yozú kǐnī,

"Īmi 'bá ngá ākó rī pi, ĩmi ímú tākiri ísú
rá,

ā'diātāsīyā mālūngā Múngú vé rī ímú
adri ímivé ní.

²¹ Īmi 'bá ēbǐrǐ ní rú fuyú rī pi, ĩmi ímú tākiri
ísú rá,

ā'diātāsīyā ĩmi ímú ngá ísú épízú āni
rá.

Īmi 'bá rī 'bá āá ngo'bée rī pi, ĩmi ímú tākiri
ísú rá,

ā'diātāsīyā ĩmi ímú ógūngará gū rá.

²² 'Bá rī pi ndrekí dō ĩmi ūnjí,
kōpi gākí dō ĩmi sī, kōpi dō rī ĩmi u'da,

kōpi dō rī ĩmi rú 'yo ūnjí 'Bá Mvā vé
tā sī, ĩmi ímú tākiri ísú rá.

²³ "Ōtú kōpivé étépǐj 'okí nyo nébǐ rī pi
'dǐni. Kúru tā 'dǐ'bée kādō ímú ĩ 'oó, lē ĩmi
adriki āyíkō sī, ā'diātāsīyā Múngú rī ímú
ĩmi ūfē 'bǐ gé 'dálé rá.

²⁴ "Bo ĩzāngā rī úmvúlésí ímú adri ímivé
ní, ĩmi adri'bá ā'bú be ambamba
'dǐ'bée,

ā'diātāsīyā ĩmi ísúkí āyíkō nyōókú
drǐgé nōgó gí.

²⁵ ĩzāngā rī úmvúlésí ímú adri ímivé
ní, ĩmi 'bá adri'bée ānyāngā be
kárakarā 'dǐ'bée,

ā'diātāsīyā ĩmi úmvúlésí ímú adri
ēbǐrǐ sī.

Īzāngā rī úmvúlésí ímú adri ímivé ní, ĩmi
rī 'bá ógūngará gū 'bá 'dǐ'bée,
ā'diātāsīyā ĩmi úmvúlésí ímú ĩzāngā
ísú, āzini ĩmi āá ngo.

²⁶ ĩzāngā rī úmvúlésí ímú adri ímivé ní,
ĩmi 'bá ĩ ní rii íngūngū 'dǐ'bée,
ā'diātāsīyā ĩmi é'bǐpǐ ríkí nyo ótú nébǐ
ūnjó rú rī pi íngú 'dǐri tǐnj."

Lē ĩmi lēkí ímivé ari'ba rī pi lēlē

(Mátáyo 5:38-48; 7:12a)

²⁷ "Bo ĩmi rī 'bá ma yǐ'bá 'dǐ'bée, á lē
'yoó ĩmi ní 'dǐni, lē ĩmi lēkí ímivé ari'ba rī
pi lēlē, lē ĩmi 'okí tā múké 'bá ĩmi ndre'bá
ūnjí rī pi ní. ²⁸ Īmi zíkí Múngú ri, ā sē
rī tākiri 'bá ĩmi wā'bá rī pi ní, āzini 'bá
ĩmi 'o'bá ūnjí rī pi ní. ²⁹ 'Bá āzi sa dō mǐ
gbángiri, mǐ újā ĩri ní āzi rī, ā sa. 'Bá āzi
'du dō mívé bōngó akoóko rī, 'í sē ĩri ní
mívé bōngó ágá vé rī ĩndí. ³⁰ 'Bá āzi zǐ dō
ngá mí vúgá, 'í sē ĩri ní ngá ĩri ní zǐj rī. 'Bá
āzi 'du dō ngá mívé ní, lē mǐ zǐ gōó vúlé ku.
³¹ Lē ĩmi 'okí tā múké 'bá urukō'bée ní, sǔ
ĩmi ní lēé kōpi ā 'okí ĩmi ní rī tǐnj.

³² "Īmi lēkí dō 'yégá 'bá ĩmi lē'bá rī pi
áyu, Múngú rī nyo ícó ĩmi ní tākiri sē rá?
Ísúzú 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi lēkí kpá 'bá
ĩ lē'bá rī pi ĩndí. ³³ Īmi 'okí dō tā múké rī
'yégá 'bá ĩmi 'o'bá múké rī pi ní, ĩmi tākiri
ísú íngóni? Ísúzú 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi
rī éśǐ múké 'bā 'bá ĩ 'o'bá múké rī pi ní.

³⁴ Īmi dō 'yégá rī ngá sē mēřǐ rú 'bá ícó 'bá
mēřǐ rī ūfē'bá rá rī pi ní, ngá múké ĩmi
ní ísú 'a ní gé 'dǐgé rī ā'di? 'Bá ūnjikānyā
'o'bá rī pi kpá rī ngá sē 'bá ūnjikānyā 'o'bá
rī pi ní mēřǐ rú ĩndí, ā'diātāsīyā kōpi ísúkí
kǐnī, ngá ĩ ní sēé rī, ĩ ícó ūfē gō ĩ ní vúlé
rá.

³⁵ "Bo lē ĩmi lēkí ímivé ari'ba rī pi lēlē,
lē ĩmi 'okí kōpi múké. Lē ĩmi sēkí mēřǐ
kōpi ní, lē ĩmi 'bāki éśǐ 'yozú kǐnī, kōpi
ā újákí ngá ĩmi ní sēé mēřǐ rú rī gōó

† 6:13 6:13 'Bá áyúáyū rī pi: 'Bá áyúáyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ūkpō, rī kōpi pēé muí 'bá rī pi ímbá, ĩndrī ūnjí rī pi
údró, āzini tā áyázú áyāyā ni pi 'oó. † 6:14 6:14 Bātílimáyō: Bātílimáyō rī ĩ kpá zǐ Nātānyélé 'i. † 1á Yūwání 1:45.

§ 6:16 6:16 Yúdā: Yúdā rī ĩ kpá zǐ Tádáyō 'i. † 1á Mátáyo 10:3; Mārākō 3:18.

vúlé 'dini ku. Kúru ìmi ímú àndëma ísú àmbúgú. 'Bù gé 'dälé, ìmi ímú adri anji Múngú Ùkpó 'Dípa vé ní, à'diätäsíyã ìrivé èşí múké 'bá òwò'difó sè'bá ku rí pi ní, àzini 'bá ùnjikányã 'o'bá rí pi ní. ³⁶ Lë ìmi èşí à adri ìdrikídri 'bá uruķo'bée ní, sù ìmi Ètèpi 'bù gé rí è èşí ní adri ìdrikídri ìmi ní rí tñjì.

*À 'yoki 'bá àzi vé tã ùnjí ku
(Mátáyo 7:1-5)*

³⁷ "Lë ìmi líkí tã 'bá àzi drìgé ku, à líkí rí kpá tã ìmi drìgé ku. Lë ìmi 'yoki 'bá àzi ní ìri 'bá ùnjí 'dini ku, à 'yoki rí kpá ìmi 'bá ùnjí ku. Lë ìmi trúkí 'bá uruķo'bée ìvé ùnjikányã agásí rá, Múngú à trú rí ìmi ìmivé ùnjikányã agásí bèsíni. ³⁸ Ìmi sèkí dō ngá 'bá àzi ní, ì kpá úja sè ìmi ní àmbúgú. Ì ngá rí ù'bì ìmi ní àmbúgú, ì ùmimí, ì ya, drì ní ri ayi vùgá sí, ì kúru dā ìmivé ngá agá. Ngá ìmi ní ngá ù'bìzú rí, ì kpá gō ngá ù'bì sè ìmi ní àni."

³⁹ Yēsū gō 'bá rí pi ní nāpi àzi ùlūu kīnī, "Bá mī be èşipi gi rí nyo ícō ógúpí mī be èşipi gi rí se muzú 'í vùgá sī rá? Kōpi ícokí nyo 'udee ñrìtrō 'bù agá ku? ⁴⁰ 'Bá ì ní rii ímbá rí ícō 'bá ì ímbápi rí ndéé ku, 'bo ímbákí dō 'bá rí gí, ìri ìmú adri sù 'bá 'í ímbápi rí tñjì."

⁴¹ "Mí ngá mādānā 'deepi mí ógúpí mī gé rí ndre rá píri, 'bo ngá 'deepi mí mī gé usegúgú 'dīri, 'í ndre ku àşí? ⁴² Mí ícō 'yo mívé ùndí ní, 'í sè má ìpè ngá 'deepi mí mī gé 'dīri àmvé, 'bo ngá 'deepi mí mī gé usegúgú 'dīri, 'í ndre ku àşí? Mí 'bá riipi mí 'bāápi kú tã bē píri 'dīri, lē mī ìpè ngá 'deepi mí mī gé usegúgú 'dīri ùgbále, mí íbì rí ngá 'deepi mí ógúpí mī gé rí ìpèe ndō.

*Peṭi múké rí ì n̄ ámá ìrivé ù'a sī
(Mátáyo 7:17-20; 12:34b-35)*

⁴³ Peṭi múké rí, ícō 'aá ù'a be ùnjí ku, peṭi ùnjí rí, ícō 'aá ù'a be múké ku. ⁴⁴ Ì peṭi rí n̄ ámá ìrivé ù'a sī. 'Bá àzi ícō peṭi ì ní zījì figì 'dīri vé ù'a ìtīi peṭi ùcékúcé be ní sígé ku, dōku 'bá àzi ícō vinyó vé ù'a ìtīi peṭi túngú ní sígé ku. ⁴⁵ 'Bá múké rí, ìri tã múké 'o, à'diätäsíyã ìrivé èşí múké. 'Bá ùnjí rí, ìri tã ùnjí 'o, à'diätäsíyã ìrivé èşí ùnjí. Átángá ìri ní átá rí, ìri íbì íngá ìri èşí agá."

*Nāpi 'bá ñrì jō sī'bá rí pi vé rí
(Mátáyo 7:24-27)*

⁴⁶ Kúru Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ìmi rí ma zì 'Úpí, Úpí', tã má ní lūu ìmi ní rí, ìmi 'duki ngaa ku àşí? ⁴⁷ 'Bá mávè tã yīpi rá, tã ní 'duipi ngaápi rá rí. ⁴⁸ Ìri adri sù 'bá jō sīpi irá drìgé, 'bù ní gaápi kuipi vùgá 'dāá rí tñjì. Yī kã tñjì jō rí ìmùlūu lēe jō rí ayaá 'í dé vùgá, jō rí ári kuyé, à'diätäsíyã sīkí

jō rí ùkpó ùkpó. ⁴⁹ 'Bo 'bá mávè tã yīpi rá, tã ní 'duipi ngaápi ku rí, ìndré sù 'bá jō sīpi nyōŋkú agá, ndūyí ní à'bāápi ùkpó ùkpó kuyé rí tñjì. Yī kã tñjì jō rí ìmùlūu, ze jō rí ùnjōó 'í dé vùgá."

7

*Yēsū ìdri ùgalaku rí vé àt'í'bá
(Mátáyo 8:5-13; Yūwánì 4:43-54)*

¹ Yēsū kã tã 'dī'bée átá deşé 'bá rí pi ní gí, ìri ní 'dezu muzú Kāpārānāúmá gá. ² Kūrú rí agá 'dāá, ùgalaku àngaráwá rí pi vé rí* vé àt'í'bá ìri ní lēe ambamba rí, drā rù ìri ùnjí ùnjí, lē drāadrā. ³ Ùgalaku rí kã Yēsū vé tã yī, ìri ní 'bá ambugu Yāhūdī rí pi vé rí pi à uruķo pèzú muzú Yēsū rí zizú, è ìmú rí ívé àt'í'bágú rí ìdri. ⁴ Kōpi kã caá Yēsū vùgá 'dāá, kōpi ní Yēsū rí mazu kīnī, "Àngaráwá àmbúgú rí, ìri 'bá múké, lē mī ìmú ìrivé àt'í'bá drā ní ruṭi rí ìdri, ⁵ à'diätäsíyã àngaráwá rí lē 'bávè 'bá rí pi ambamba, sī 'bá ní jō Múngú rí Zizú ní." ⁶ Kúru Yēsū ní 'dezu muzú kōpi be trū.

Kōpi kã caá Ìnyinā 'dāá, àngaráwá rí pi vé àmbúgú rí ní ívé ùndi uruķo'bée pèzú muzú Yēsū vùgá 'dāá, kōpi ní àngaráwá rí vé átángá ùlūu Yēsū ní kīnī, "Úpí, mī iza mī sã ìmúzu mávè àngá nōo ku, à'diätäsíyã 'í ndē ma àmbúgú sī rá, mí ícō ìmú mávè àngá nōo ku. ⁷ Á mū mí vùgá 'dilé kuyé, à'diätäsíyã 'í ndē ma àmbúgú sī rá. Lē mī átá átángá rí, mávè àt'í'bá rí ícō ìdri rá. ⁸ Àngaráwá uruķo'bée anigé má drìlè gá, kōpi má ní tãimbjì sè ní, àngaráwá uruķo'bée anigé má pálé gá, má kōpi ní tãimbjì sè ní. Má ícō 'yo àlu ní ní, "Í mū," ìri mū rá. Má ícō 'yo àzi ní ní, "Mí ìmú," ìri ìmú rá. Má ícō 'yo mávè àt'í'bá rí ní, "Í 'o 'dini," ìri tã rí 'o rá."

⁹ Yēsū kã tã ì ní ùlūu 'í ní 'dīri yī, sè ìri ní àyāngará, ìri ní 'í újázú 'bá bītríká mū'bá 'í vùdrì gé sī rí pi vùgálé, ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ìsèrelé agé nōgō, má ísú drì 'bá àzi è'yīngará be ùkpó ùkpó sù ágó 'dīri vé rí tñjì kuyé!" ¹⁰ Àgō ì ní pèe 'dā'bée kã ì úja gōo 'bèti 'dāá, kōpi cakí ísú àngaráwá rí vé àt'í'bá rí ìdri gí.

*Yēsū ìdri òwúzìgò àzi vé mvá ágó
drāápi gí ní*

¹¹ Tã 'dīri à vùdrì gé, koro Yēsū ní 'dezu muzú kūrú Nāinì vé rí gé, 'bá ìri à pámvú ùbì'bá rí pi 'bá bītríká rí pi be 'dekí muzú ìri à vùdrì gé sī ìndi. ¹² Kōpi kã caá Ìnyinā kūrú rí vé kēētìlè gá 'dāá, kōpi ndreki 'bá rí pi rí òwúzìgò rí vé mvá àlukúta drāápi gí rí vé àvū 'du muzú. 'Bá bītríká 'dekí muzú ùkú rí vùgá sī ìndi. ¹³ Úpí Yēsū kã òwúzìgò

* 7:2 7:2 Ùgalaku àngaráwá rí pi vé rí: Ìri àngaráwá mūdūrūlū àlu rí pi è drì kōpi ní.

rĩ ndree, ìzāngā fi ẹ̀sì ni agá, Ìri ní 'yozú kìnì, "Í ngo ku."

¹⁴ Yèsù ní á'ya àvù rĩ 'dùzú rĩ ùlózú, 'bá àvù 'dù'bá rĩ pi ní pá tuzú. Yèsù ní 'yozú kìnì, "Kèrìmvá 'dìri, 'í nga uru." ¹⁵ Àvù rĩ ní íngázú ùrízú uru sī, Ìri ní 'ídózú átázú, Yèsù ní Ìri sèzú gòzú èndrèpì vùgá 'dāá.

¹⁶ 'Bá rĩ pi àrèvù céré ruki tã Yèsù ní 'oó 'dìri rá, sè kòpì íngúkì Múngú ri rá. Kòpì kìnì, "Nèbì àmbùgù ìfù 'bá àsámví gé gí. Múngú ímù ívé 'bá rĩ pi è Ìzā kongará gá." ¹⁷ Tã Yèsù ní 'oó 'dìri ayi mụzú àngù Yùdáyá vé rĩ agásì, àzini àngù jèlè gá sī rĩ pi agásì céré.

Yèsù pi vé tã Yūwānī Bātízímù sēepi rĩ be rĩ

(Mātáyo 11:1-19)

¹⁸ Yūwānī Bātízímù sēepi rĩ vé 'bá Ìri ā pámvú ùbì'bá rĩ pi ní tã Yèsù ní 'oó rĩ pi ùlüzú Yūwānī ní céré. Kúru Yūwānī ní ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rĩ pi zìzú Ìrì, ¹⁹ Ìri ní kòpì pèzú mụzú Úpí ri zìzú kìnì, "Mì 'bá Ì ní 'yoó kìnì, Ìri ímù 'dìí'dì rĩ 'í, dòku 'bá 'bá ní ríí ùtèè rĩ Ìri túngú?"

²⁰ Yūwānī vé 'bá Ìri ā pámvú ùbì'bá Ìrì 'dì'béè ká caá Yèsù vùgá 'dāá, kòpì ní 'yozú Yèsù ní kìnì, "Yūwānī Bātízímù sēepi rĩ Ìpè 'bá ímù mí zìjì, 'Mì 'bá Ì ní 'yoó kìnì, Ìri ímù 'dìí'dì rĩ 'í, dòku 'bá 'bá ní ríí ùtèè rĩ Ìri túngú?" "

²¹ Sā 'dāri gé, Yèsù ídrì 'bá drā be àndiāndi ní pi, 'bá ìndrì ùnjì be ní pi kárakarà, zì 'bá kárakarà m̀jì be ẹ̀sì'bá gí ní pi è m̀jì àngù ndree rá. ²² Kúru Yèsù ní ùjázú 'bá Yūwānī vé áyúáyù rĩ pi ní kìnì, "Ìmi mvíkì gòó Yūwānī vùgá 'dāá, Ìmi ùlúkì Ìri ní tã Ìmi ní ndree Ìmi m̀jì sī, àzini Ìmi ní yìjì Ìmi b̀jì sī rĩ. 'Bá m̀jì àkò rĩ pi nóni àngù ndre rá, 'bá bātrā rĩ pi ní ngakì ẹ̀çjì tuú rá, 'bá ùfú ní nyaá rĩ pi ā rù'bá ícákì céré ule rá, 'bá b̀jì be ẹ̀sì'bá gí rĩ pi è b̀jì zì 'í tã yìjì rá, 'bá ùdrā'bá gí rĩ pi íngákì gòó idri rù rá, àzini Ì nóni ri ù'dùkò múkè Múngú vé rĩ ùlù 'bá ngá àkò rĩ pi ní. ²³ Ìmi lùkì Yūwānī ní 'yozú kìnì, tã má ní 'oó, àzini tã má ní 'yoó rĩ, 'bá rĩ gā dō ma kuyé, Múngú ri Ìri ní tākìri sè rá."

²⁴ Yūwānī vé 'bá áyúáyù rĩ pi ká 'deé mụjì gí, Yèsù ní 'ídózú Yūwānī vé tã átázú 'bá b̀jìrìkà rĩ pi ní kìnì, "Ngá Ìmi ní mụjì ndree àngù à'wí cínayā rù rĩ agá 'dāá rĩ à'di? Ìmi mụkì 'bá ùkpò àkò sù Ízírìkò ùlì ní ríí ùv̀jì rĩ t̀j̀nì ní ndree? ²⁵ Dō 'dìni kuyé, ngá Ìmi ní mụjì ndree rĩ à'di? Ìmi mụkì ágó b̀hngó suùpì ùnyì be ní ndree? 'Bá b̀hngó àjè be ní pi su'bá rĩ pi, kòpì à'bù be ambamba, kòpì ri adri vùrā 'bāgù ní rizú adrizú rĩ gé. ²⁶ 'Bo ngá Ìmi ní mụjì ndree àngù à'wí cínayā rù rĩ agá 'dāá rĩ à'di?

Ìmi mụkì nèbì ndree? È, á lè 'yoó Ìmi ní 'dìni, 'bá Ìmi ní mụjì ndree 'dāri ndè nèbì rĩ pi rá. ²⁷ 'Bá 'dìri Yūwānī 'í, síkì Ìrìvé tã Búkù Múngú vé rĩ agá kìnì:

" 'Ma mávé 'bá áyúáyù ní pè mụzú mí ní drìdrì,

Ìri mụ mí ní lètì údé.'

²⁸ Á lè lùú Ìmi ní kìnì, 'bá ùkú ní t̀j̀jì rĩ pi àsámví gé, 'bá àzi Yūwānī ri ndèepi àmbùgù sī ní àlunāni 'dāayo. 'Bo 'bá mālūngú Múngú vé rĩ agá 'dāá ùd̀j̀mb̀j̀tā rù rĩ, ndè Yūwānī ri àmbùgù sī rá."

²⁹ 'Bá rĩ pi àrèvù céré, 'bá m̀f̀f̀ngā umbe jezú rĩ u'dù'bá rĩ pi be, kòpì ká tã Yèsù ní átá 'dìri yìjì, kòpì ẹ̀'ỳk̀rì rá 'yozú kìnì, tã Múngú vé 'oó rĩ, Ìri pìrì, à'diātāsìyā Yūwānī sè Ì ní bātízímù nì. ³⁰ 'Bo Fārùsì rĩ pi, 'bá Ì ní ímbá t̀j̀mb̀j̀ Mòsè vé rĩ ǹj̀'bá múkè múkè rĩ pi be, gákì tã Múngú ní lèé kòpì ā 'okì rĩ sī, à'diātāsìyā kòpì lèkì Yūwānī ā sè Ì ní bātízímù ku.

³¹ Yèsù ní gòzú 'yozú kìnì, "Mā ù'b̀j̀ rĩ úyú lókì nòri vé rĩ pi ngá íngóni ní sī? Kòpì adrikì sù ngá íngóni ní t̀j̀nì? ³² Kòpì adrikì sù anjìná Ì ùmù'bá áví áví'bée j̀k̀k̀ǹj̀ agá rĩ pi t̀j̀nì, kòpì ri 'yo,

" 'Bá cókì Ìmi ní k̀j̀'đì,

'bo Ìmi tukì úngó kuyé,

'Bá ngokì úngó àvù vé ní,

'bo Ìmi ngokì áá kuyé.'

³³ À'diātāsìyā Yūwānī Bātízímù sēepi rĩ ímù, nya pánga kuyé, àzini m̀v̀j̀nyò kuyé, 'bo Ìmi kìnì, 'Índrì ùnjì jì drì ní gé gí. ³⁴ Ma 'Bá Mv̀á 'í, má ímù, á nya ngá rá, àzini á m̀v̀j̀ ngá rá, Ìmi kìnì, 'Ma ri ngá nya ambamba, àzini ma ri ímèrè ambamba, ma ùndì 'bá m̀f̀f̀ngā umbe jezú rĩ u'dù'bá rĩ pi vé ní, àzini 'bá ùnj̀k̀ānyā 'o'bá rĩ pi vé ní. ³⁵ Tã 'bá ùm̀j̀ be rĩ ní ngáá rĩ Ìri lù 'yozú kìnì tã Ìri ní 'oó rĩ pìrì."

Ùkù ùnj̀k̀ānyā be rĩ dā ùdu Yèsù ā pá gá

³⁶ Fārùsìgù àzi zì Yèsù ri mụjì ìnyá nyaá ívé àngá, kúru Yèsù ní 'dezu mụjì ágó rĩ vé àngá 'dāá, kòpì ní ùrízú vùgá ìnyá rĩ ā nyangará gá. ³⁷ Ùkù àzi ùnj̀k̀ānyā be ní k̀j̀r̀j̀ 'dāri agá, ùkù rĩ ká yìjì kìnì, Yèsù ri ìnyá nya Fārùsìgù rĩ vé àngá 'dāá'dā, Ìri ní ùdu àjè be àmbùgù ní Ìj̀j̀zú mālāngì agá, ³⁸ Ìri ní ímùzú pá tuzú Yèsù ā úgóró gá, Ìri ní k̀m̀j̀cì ùf̀j̀zú Yèsù ā pá gálèsì, Ìri ní rizú ngozú, Ìrìvé m̀j̀ndrè rĩ u'déé Yèsù ā pá gá. Kúru Ìri ní m̀j̀ndrè rĩ Ìnj̀zú 'í drì'b̀j̀ sī, Ìri ní Yèsù ā pá undruzú, Ìri ní ùdu ngù'j̀pì ndrìndrì ní dāzú Yèsù ā pá gá.

³⁹ Fārùsìgù Yèsù ri zìj̀pì rĩ ká tã 'dìri ndree, ri ùs̀j̀p̀ 'í ẹ̀sì agá 'dālè kìnì, "Ágò 'dìri dō nèbì, ícò té ǹj̀j̀ ámá 'yozú kìnì,

ũkú riipi drĩ 'báápi 'i rú' 'bá gá 'dĩri, ĩri 'bá ùnjĩkányã be ni ku?"

40 Yēsũ ní 'yozú Fārūsīgú rĩ ní kīnĩ, "Sĩmōnã, á lē mí ní tã āzi lūú 'dĩ."

Sĩmōnã ní ẽ'yǐzú kīnĩ, "Īmbãpi, mi ícò tã rĩ lū má ní rá."

41 Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, "Ágò āzi sē mũfēngã 'bá ĩrĩ pi ní mēřĩ rú. Sē ágò āzi rĩ ní mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ mūdũrũlũ tówũ, sē āzi rĩ ní mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ" pũkũ tówũ. 42 Ágò ĩrĩ 'dĩ' bée ndákĩ ũ'dũ tí mēřĩ 'dĩ' bée ũfēzú. Mēřĩ 'dĩpa kã ndree 'dĩni, gò mũfēngã rĩ vé tã oyuyú 'í ẽřĩ agásĩ rá. 'Bá ĩrĩ 'dĩ' bée pi ásámuvú gé, 'bá mēřĩ 'dĩpa rĩ léepi agaãpi rá rĩ ĩngòrĩ?"

43 Sĩmōnã ní újázú kīnĩ, "Má ígá 'bá mēřĩ 'duũpi ambúgú rĩ 'i."

Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, "Tã mí ní újã 'dĩri pĩrĩ."

44 Kúru Yēsũ ní 'újázú ũkú rĩ ndrezú, ĩri ní 'yozú Sĩmōnã ní kīnĩ, "'Í ndre drĩ ũkú 'dĩri ká, má ní ícázú mívé āngã nógó rĩ gé, 'í sē má ní yĩ pá ũjǐzú ni kuyé, 'bò ũkú nōri ũjĩ má pá mũndrē 'í mĩ gé rĩ sĩ, ĩnĩ má pá 'í drĩ' bĩ sĩ. 45 Mĩ u'de ma eziĩ bēdrĩ sĩ kuyé, 'bò sã má ní ífízú nógó rĩ gé, ũkú rĩ rĩ má pá ndrúu, ku ndrungará ni kuyé. 46 'Í dã ũdu má drĩgē kuyé, 'bò ũkú rĩ ũdã ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ rĩ má pá gá nĩ. 47 Kúru á lē 'yoó mí ní 'dĩni, ùnjĩkányã ũkú rĩ ní 'oó kárakarã 'dĩ' bée, á trũ ĩri gĩ, á'diãtãsiyã lē ma ambamba. 'Bò 'bá ĩ ní ĩrivé ùnjĩkányã trũú céré kuyé rĩ, ĩrivé lēngará mādãŋã."

48 Kúru Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Á trũ mí mívé ùnjĩkányã agásĩ gĩ."

49 Ũmũ rĩ pi ní rizú átázú ĩ ásámuvú gé sĩ kīnĩ, "'Bá 'dĩri ũřũ 'í ā'di 'í ícópĩ ùnjĩkányã trũũpi rá ní?"

50 Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Mívé ẽ'yĩngará ĩdrĩ mí gĩ, 'í mu, tãkĩri ā adri mí be."

8

Ũkú mu'ba Yēsũ be trũ rĩ pi

1 Tã 'dĩri ā vuidrĩ gé, Yēsũ rĩ ẽçĩ mužú kũřũ rĩ pi agásĩ, gũřũ rĩ pi agásĩ, rĩ ũ' dũkò múké mǎlũngã Múngú vé rĩ ā tã ũlũú 'bá rĩ pi ní. ĩrivé 'bá áyũyũ muđrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi riki ẽçĩ ĩri be trũ. 2 Ũkú urũko ĩri ní ĩndrĩ ũnjĩ údró kòpi drĩgē sĩ, āzini ũkú urũko ĩri ní ĩdrĩ drã āndiãndĩ agásĩ rĩ pi, kòpi rikĩ kpã ẽçĩ ĩri be trũ, ũkú āzi rĩ ā rũ Māriyã Māgādélēnã 'i, ũkú 'dĩri ótũ Yēsũ ní ĩndrĩ ũnjĩ ẽzĩrĩ rĩ pi droó fuú drĩ ní gé sĩ rĩ 'i, 3 āzi rĩ vé rũ Jũwãnã 'i, ĩri Kúzã vé ũkú, Kúzã rĩ 'bá riipi Eródē vé ngã 'bētũ agá rĩ pi vé tã mbaápi rĩ, āzi rĩ ā rũ Súzãnã 'i, ũkú urũko

kárakarã ni pi be. Ũkú 'dĩ' bée rĩ ngã ívé rĩ pi sē Yēsũ pi ē izã kozú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' bá rĩ pi be.

Nāpi ágò úri riipi rĩ vé rĩ (Mātáyo 13:1-9; Mārākō 4:1-9)

4 Ũ'dũ ālu, 'bá bĩtrĩkã ímũkĩ ĩ umú Yēsũ ā gārã gá, kòpi íbĩkĩ ímũ kũřũ āndiãndĩ ni pi gélesi, Yēsũ ní kòpi ní nāpi 'dĩri ũlũzú kīnĩ, 5 "Ágò āzi ómvũ be ni mu úri rii ívé ómvũ agá, ágò rĩ kã úri rĩ rii, úri rĩ pi ā urũko u'deki létĩ drĩgē, 'bá rĩ pi rikĩ utuú pá sĩ, āriñá rĩ pi teki kòpi rá. 6 Úri rĩ pi ā urũko u'deki nyòòkũ írã drĩgē ni agá, kòpi kã ífũú, kòpi 'wikĩ rá, á'diãtãsiyã yĩ nyòòkũ rĩ agá 'dãáyo. 7 Úri rĩ pi ā urũko u'deki ũcékúcé ásámuvú gé, ũcékúcé rĩ du kòpi be trũ, ózũ úri ífũ' bá du' bá rĩ pi rá. 8 Úri rĩ pi ā urũko u'deki nyòòkũ múké ni agá, kòpi ífũkĩ duđũ rá, ālu rĩ 'a caá mūdũrũlũ ālu."

Yēsũ kã nāpi rĩ ũlũú deđe, ĩri ní 'yozú kīnĩ, "'Bá bĩ be rĩ, ā yĩ 'í ní tã 'dĩri."

Nāpi rĩ vé ífifi (Mātáyo 13:10-17; Mārākō 4:10-12)

9 Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní ĩri zizú kīnĩ, nāpi 'dĩri vé ífifi ĩngóni. 10 ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Sėkĩ ĩmi ní umĩ mǎlũngã Múngú vé ĩ ní ũzũũ kuú mūdũmũdũ rũ rĩ vé tã nĩzú amázú rĩ rá, 'bò ma tã rĩ átã 'bá urũko' bée ní nāpi sĩ, lũzú kīnĩ, " 'Kòpi āngũ ndre rá, 'bò kòpi amákĩ ngá rĩ ndree ku, kòpi tã rĩ yĩ rá, 'bò tã rĩ fi kòpi drĩgē ku."

Yēsũ ũlũ nāpi ágò úri riipi rĩ vé rĩ (Mātáyo 13:18-23; Mārākō 4:13-20)

11 "Nāpi rĩ vé ífifi 'dĩni, úri rĩ tĩ Múngú vé rĩ. 12 Úri u'de' bá létĩ drĩgē rĩ pi, ĩri 'bá Múngú vé tĩ yĩ' bá rá rĩ pi, 'bò ādroko rĩ ímũ tĩ Múngú vé rĩ 'du kòpi ē ẽřĩ agásĩ rá, kòpi ē ẽ'yĩkĩ rĩ ku, āzini kòpi ē ířũkĩ rĩ ĩdrĩngará ku. 13 Úri u'de' bá nyòòkũ írã drĩgē rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá tĩ Múngú vé rĩ yĩ' bá, ẽ'yĩ' bá āyikò sĩ rĩ pi, 'bò kòpi ā ũlá fi vũgã 'dãã kuyé, kòpi ẽ'yĩ lókĩñã be mādã, 'bò tã ũkpó ũkpó kãdò kòpi ířũ, kòpi ẽ'yĩngará rĩ ku rá. 14 Úri u'de' bá ũcékúcé ásámuvú gé rĩ pi, ĩri 'bá tĩ Múngú vé rĩ yĩ' bá rá rĩ pi, 'bò ĩzãngã nyòòkũ nōri vé rĩ, ā' bú nyòòkũ nōri vé rĩ, āzini āyikò nyòòkũ nōri vé rĩ sē kòpi adri ũ' a ākò. 15 'Bò úri u'de' bá nyòòkũ múké rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá adri' bá tã be múké, āzini ẽřĩ be múké rĩ pi, kòpi tĩ Múngú vé rĩ yĩ rá, kòpi tã ni 'du nga rá, kòpi 'a ũ' a be múké.

† 7:41 7:41 Mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẽzi ũ'dũ ālu, ĩ 'bá rĩ ũfē mũfēngã fifi ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ ālu ni sĩ. 8:10 8:10 Ísáyã 6:9

Nāpí lám̄bā vé rī
(*Mārākō 4:21-25*)

¹⁶ “Bá āzi ícò lám̄bā ‘yūú, drī ni ūp̄p̄i ūdri sī cí ku, dōku ícò lám̄bā rī suú gbóló ā ndúḡe ku. Īri lám̄bā rī ‘bā mísá drīḡe, ‘bá ífí ‘bá jó agá rī pí ní ndreki rí āngū ānī bēnī.
¹⁷ Ngá ārēvú céré í ní zūp̄i kuu múdumūdú rú rī í ímú ‘i da āngū ule gá, ngá āzi ‘i zūp̄i í ní ícò n̄jī ku ní ‘dāayo. ¹⁸ Īmi ndreki múké, lē Īmi ‘bāki bī tā rī yizú. ‘Bá ngá* be rī, Īri ní āzi ní sē āmbúgú, ‘bá ngá ākō rī, ā ūsū dō ‘yozú kīnī, ‘i ngá be drāāsīyā, Ī ngá ĩrívé ‘dīri ‘dụ rá.”

Yēsū ēndrēp̄i pí ēdrīp̄i be
(*Mátáyo 12:46-50; Mārākō 3:31-35*)

¹⁹ Vúdri ní gé, Yēsū ēndrēp̄i pí ímúki ēdrīp̄i be Yēsū rī ndree, ‘bo kōpi ndáki ū‘dū tí fizú cazú ĩri vúgá ‘dāá, ā‘diātāsīyā ‘bá rī pí gaki ambamba. ²⁰ ‘Bá āzi ní lūzú Yēsū ní kīnī, “Mí ēndrēp̄i pí mí ēdrīp̄i be tukí pá kuu āmvé ‘dāá‘dā, kōpi lēki mí ndree.”

²¹ Yēsū ní ‘yozú kīnī, “‘Bá Múngú vé tí yī‘bá rá, tā ní ‘dụ‘bá nga‘bá rá rī pí, kōpi mávé ēndrēp̄i, āzini mávé ēdrīp̄i.”

Yēsū uga ūlī v̄p̄i ūkpō be rī
(*Mátáyo 8:23-27; Mārākō 4:35-41*)

²² Ī‘dụ ālu, Yēsū ní ‘yozú ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī‘bá rī pí ní kīnī, “‘Bá zókí mūp̄i yīi bālālā rī agāsí álé ‘dāá.” Kúru kōpi ní tuzú kúlúmgbá agá, kōpi ní ‘dezú muzú. ²³ Kōpi ká rīi zoó muzú, Yēsū ní ‘dụ kozú. Kúru ūlī v̄p̄i ūkpō be ní ní íngázú vizú yīi bālālā rī drīḡe sī, yīi ní írizú f̄izú kúlúmgbá rī agá ‘dāá, sē kúlúmgbá rī lē tíi ānī yīi ā ndúḡe.

²⁴ Yēsū vé ‘bá ĩri ā pámvú ūbī‘bá rī pí ní ĩri aruzú ‘yozú ĩri ní kīnī, “Ūp̄i, Ūp̄i, ‘bá rī tí yīi ā ndúḡe!”

Yēsū ní ngazú uru sī, ĩri ní trezú ūlī rī drīḡe, āzini yīi úvāp̄i ngūyá ngūyá rī drīḡe, ūlī v̄p̄i ūkpō be rī ní pá tuzú. ²⁵ Yēsū ní ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī‘bá rī pí zizú kīnī, “Īmi ē‘yīngará ākō āsī?”

Ūrī f̄u kōpi, tā ‘dīri sē kōpi ní āyāngará, ógúp̄i ní ógúp̄i rī zizú, ‘Bá ‘dīri ā‘di ‘i átāngá átāp̄i ūlī ní tí ní yīi, āzini yīi úvāp̄i ngūyá ngūyá rī ní tí ní yīi ĩndī ‘dīri?”

Yēsū idri ágó āzi ĩndri ūnjí rī pí ní f̄i drī ní gé ní

(*Mátáyo 8:28-34; Mārākō 5:1-20*)

²⁶ Yēsū pí ívé ‘bá ‘i pámvú ūbī‘bá rī pí be, kōpi ní yīi bālālā Gālīláyā rī zozú álé ‘dāá, kōpi ní cazú āngū Gērāsá vé rī gé. ²⁷ Yēsū ká ís̄i kúlúmgbá rī agāsí, ágó āzi ĩndri ūnjí ní f̄i drī ní gé ní ní ímúzi Yēsū vúgá nōó. Ágó rī adri lókí be aco, su bōngó ‘i rụ‘bá gá ku, adri ‘bēt̄i ku, ĩri rī adri ‘būrēdr̄i rī pí

āsámvú gé. ²⁸ Ágó rī ká Yēsū rī ndree, ĩri ní trezú ū‘dúk̄ó be uru ‘dāá, ĩri ní kumúci ūt̄izú Yēsū ēndrēp̄i gé, ĩri ní ‘yozú ū‘dúk̄ó be uru ‘dāá kīnī, “Yēsū, Mvā Múngú Ūkpō ‘Djpa vé rī, ‘i lē má vúgá ā‘di? ‘Á mā mí drī ĩrī sī, ā ‘okí ma ūnjí ku f̄o!” ²⁹ Dr̄idr̄i ní, Yēsū ‘yo ĩndri ūnjí rī ní rá kīnī, ĩndri ūnjí rī ā f̄u ágó rī drīḡe sī rá. (Ágó ‘dīri ĩndri ūnjí rī f̄i rụ‘bá ní gé ót̄u ĩnóḡos̄i, kádō drī ní pí ūmbé pá ní pí be ímvé sī, kádō rīi ĩri ūt̄ēē, ĩri ímvē rī uce ‘dīsī rá, ĩndri ūnjí rī ĩri j̄i mūp̄i ásé agá āngū ‘bá ākō ní agá.)

³⁰ Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, “Mí rụ ā‘di ‘i?”

Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mā rụ B̄it̄riká ‘i.” Ágó rī ‘yo ‘dīni, ā‘diātāsīyā ĩndri ūnjí f̄i‘bá rụ‘bá ní gé rī pí kárakarā.

³¹ ĩndri ūnjí rī pí ní rizú Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā pé í mūp̄i ‘bū k̄up̄i ūd̄ū ākō rī agá ‘dāá ku.

³² Īgá kárakarā ‘bá rī pí rī kōpi úcé āngá rī drīḡe ‘dāá. ĩndri ūnjí rī pí ní Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā pé í mūp̄i úf̄i Īgá rī pí agá, Yēsū ní kōpi pēzú muzú. ³³ ĩndri ūnjí rī pí ní ūkp̄uzú ágó rī drīḡe sī, mūzú úf̄izú Īgá rī pí agá, Īgá rī pí ní njuzú mūzú óngú sī āngū ūlup̄i ūlulú rī gé ‘dāá, kōpi ní ‘dezu yīi bālālā rī agá ‘dāá.

³⁴ ‘Bá rī‘bá Īgá rī úcé‘bá rī pí ká tā ‘i ‘oópi ‘dīri ndree, kōpi ní njuzú mūzú tā ‘dīri ūluzú ‘bá k̄ur̄j̄ agá rī pí ní, āzini ‘bá k̄ur̄j̄ rī ā gārā gá sī rī pí ní. ³⁵ ‘Bá rī pí ní ngazú mūzú tā ‘i ‘oópi rī ndrezú. Kōpi ká caá Yēsū vúgá ‘dālē, kōpi ís̄uki ágó ānduru ĩndri ūnjí rī pí ní f̄u drī ní gé sī ḡi rī, úri kuú Yēsū ēndrēp̄i gé, úsú ‘i bōngó sī, ūmī ní ícá múké ḡi, sē kōpi ní ūr̄i. ³⁶ ‘Bá tā rī ndre‘bá rī pí ní mūzú tā í ní ágó ĩndri ūnjí be rī ĩdrizú ‘dīri ūluzú ‘bá ur̄k̄o‘bée ní. ³⁷ Kúru ‘bá céré āngū Gērāsá vé rī agá rī pí ní Yēsū rī mázú kīnī, Yēsū ā nga mūp̄i ‘dīsī rá, ā‘diātāsīyā ūr̄j̄ f̄i kōpi ēs̄i agá ambamba. Kúru Yēsū ní tuzú fizú kúlúmgbá agá, ĩri ní ‘dezu mūzú.

³⁸ Ágó Yēsū ní ĩndri ūnjí droó f̄u drī ní gé sī rī ní Yēsū rī mázú drī ĩrī sī kīnī, Ī múkí Yēsū be tr̄p̄, ‘bo Yēsū ní ĩri pēzú mūzú, ĩri ní ‘yozú kīnī, ³⁹ “‘I mvi gōó ‘bēt̄i, ‘i mūp̄i tā āyázú āyāyā Múngú ní ‘oó mí ní ‘dīri ūlūú mívé ‘bá ‘bēt̄i āsámvú gé rī pí ní.” Ágó rī ní ‘dezu mūzú k̄ur̄j̄ rī agá ‘dāá, ĩri ní tā Yēsū ní ‘oó ‘i ní ‘dīri ūluzú mūzú ‘bá rī pí ní céré.

Yēsū idri mvā ūkú Yáyīrō vé rī, āzini ūkú drā be rī

(*Mátáyo 9:18-26; Mārākō 5:21-43*)

⁴⁰ Kúru Yēsū ká ‘i újázú zoó gōó álé ‘dāá, ‘bá b̄it̄riká rī‘bá ĩri ūt̄ē‘bá rī pí ní ĩri ē‘yizú.

⁴¹ Ágó āzi rụ ní Yáyīrō ‘i, ĩri Jó Múngú rī

* 8:18 8:18 Ngá: Ngá Yēsū ní tā ní átá ‘dīri, ĩri ūmī tā Múngú vé rī n̄izú rī.

9

Zizú rĩ vé drĩkoma, ágó rĩ ní ímúzá kũmũcí ùŭŭzú Yēsũ ẽndrẽŭ gé, ĩri ní Yēsũ ri mázú drĩ ĩrĩ sĩ kĩnĩ, ĩ mũkĩ Yēsũ be trũ ívé ǎngá 'dǎá, ⁴² ǎ'diǎtǎsiyǎ ívé mvǎ ùkú ǎlukútanǎ ĩli be mudrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ, drǎ ru ĩri ùnjĩ ùnjĩ, lē drǎádrǎ.

Yēsũ kǎ rĩi 'deé muŭ Yáyĩrō vé ǎngá 'dǎlé, 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi rĩkĩ ĩ mĩ muŭzú Yēsũ rŭ'bǎ gǎ 'dǎá. ⁴³ Ùkú ǎzi kōpi ǎsǎmvú gé 'dǎlé, ǎrĩ ri ẽcĩ rŭ'bǎ ni gé sĩ ĩli mudrĩ drĩ ní ĩrĩ, 'bo 'bǎ ǎzi ĩri idrĩpi ni 'dǎáyo. ⁴⁴ Ùkú rĩ ní 'i útrúzá ĩnyĩná Yēsũ ǎ úgóró gǎ, ĩri ní Yēsũ vé bōngó akoókó rĩ ē tĩ úlózú, koro ǎrĩ ẽcipi rĩ ní pá tuzú.

⁴⁵ Yēsũ ní zizú kĩnĩ, "'Bǎ ma ulópi rĩ ǎ'di 'i?"

'Bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, ĩ nĩkĩ kuyé. Pétērō ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Úpi, 'bǎ rĩ pi kǎrǎkǎrǎ rĩ ĩ ĩmĩ ímúzá mĩ rŭ'bǎ gǎ nōó."

⁴⁶ 'Bo Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "'Bǎ ǎzi uló ma gĩ, ǎ'diǎtǎsiyǎ ǎ nĩ rá ùkpō ǎngũ idrĩzú rĩ fũ mǎ rŭ'bǎ gǎ sĩ gĩ."

⁴⁷ Ùkú rĩ kǎ ndree Yēsũ nĩ tǎ 'dĩri ǎmǎ gĩ, rŭ'bǎ ni ní 'i'dózú yǎzú, ĩri ní kũmũcí ùŭŭzú Yēsũ ẽndrẽŭ gé, ĩri ní tǎ 'i ní Yēsũ vé bōngó úlózú, ǎzini 'i ní koro idrĩzú rĩ vé tǎ ùlózú 'bǎ rĩ pi ní. ⁴⁸ Kúru Yēsũ ní 'yozú ùkú rĩ ní kĩnĩ, "Mǎ mvǎ rĩ, ẽ'yĩngǎrǎ mĩvé rĩ idri mi gĩ. 'I mu, tǎkĩri ǎ adri mi be."

⁴⁹ Yēsũ kǎ rĩi ǎtǎngǎ rĩ ǎtǎ, 'bǎ ǎzi ní ímúzá Yáyĩrō drĩkoma Jó Múngú ri Zizú rĩ vé rĩ vé ǎngá 'dǎási, ĩri ní 'yozú Yáyĩrō ní kĩnĩ, "Mĩvé mvǎ ùkú rĩ drǎ gĩ, mĩ ri ĩmbǎpi ē drĩ izaá ku."

⁵⁰ Yēsũ kǎ tǎ 'dĩri yĩ, ĩri ní 'yozú Yáyĩrō ní kĩnĩ, "Lē mĩ adri ŭŕĩ sĩ ku, mĩ ẽ'yĩ ma, mvǎ ùkú rĩ ícō idrĩ rá."

⁵¹ Yēsũ kǎ muŭ caá Yáyĩrō vé ǎngá 'dǎlé, ǎ'yĩ 'bǎ ǎzi fĩ 'i vúgǎ sĩ jó agǎ 'dǎlé kuyé, kōpi fĩkĩ 'yénǎ Pétērō be, Yŭwǎnĩ be, Yókóbũ sĩ, ǎzini mvǎ ùkú rĩ vé ẽtẽpi be ẽndrẽpi sĩ. ⁵² 'Bǎ rĩ pi céré rĩkĩ ngó ĩzǎngǎ ĩzǎngǎ rũ mvǎ ùkú rĩ vé drǎngǎrǎ sĩ. Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Ĩmi ngokĩ ku, mvǎ ùkú rĩ drǎ kuyé, ĩri ri ŭ'dũ ko."

⁵³ 'Bo 'bǎ rĩ pi rĩkĩ guŭgu ĩrivé tǎ 'dĩri sĩ, ǎ'diǎtǎsiyǎ kōpi nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ mvǎ ùkú rĩ drǎ gĩ. ⁵⁴ 'Bo Yēsũ ní mvǎ ùkú rĩ ē drĩ ruzú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Mǎ mvǎ rĩ, mĩ íngǎ ŭru." ⁵⁵ Mvǎ ùkú rĩ vé idrĩ ní ímvízú ĩgōzú, koro ĩri ní ngazú ŭru. Kúru Yēsũ ní 'yozú mvǎ ùkú rĩ vé ẽtẽpi pi ní ẽndrẽpi be kĩnĩ, "Ĩmi sėkĩ ĩri ní ngǎ nyaá." ⁵⁶ Mvǎ ùkú rĩ vé ẽtẽpi pi ẽndrẽpi be ǎyǎkĩ tǎ 'dĩri sĩ ǎyǎyǎ, 'bo Yēsũ ní tǎĩmbĩ sėzú kōpi ní kĩnĩ, lē kōpi ǎ ùlúkĩ tǎ 'i ngaapi 'dĩri 'bǎ ǎzi ní ku.

Yēsũ pē ívé 'bǎ áyúáyũ mudrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi muŭ ŭ'dũkō múkē rĩ ùlũú

(Mǎtǎyo 10:5-15; Mǎrǎkō 6:7-13)

¹ Kúru Yēsũ ní ívé 'bǎ áyúáyũ mudrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi zizú ímúzá 'i vúgǎ nōó, ĩri ní ùkpō sėzú kōpi ní, kōpi ǎ údrókĩ ri idrĩ ùnjĩ rĩ pi ǎnĩ, ǎzini kōpi ē idrĩkĩ rĩ 'bǎ drǎ be ǎndĩǎndĩ rĩ pi ǎnĩ. ² ĩri ní kōpi pėzú muŭzú mǎlŭngǎ Múngú vé rĩ ǎ tǎ ùlózú 'bǎ rĩ pi ní, ǎzini kōpi ē idrĩkĩ 'bǎ drǎ be rĩ pi. ³ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "ǎ 'dũkĩ túré, kũmvú, ǎnyǎngǎ, mũfėngǎ muŭzú ĩndĩ ku, ǎzini ǎ 'dũkĩ bōngó ǎzi ǎndō rú muŭzú ĩndĩ ku. ⁴ 'Bẽtũ ĩmi ní cazú 'a ni gé rĩ, lē ĩmi ǎwikĩ adrii 'bẽtũ 'dǎri agǎ cimgbǎ ŭ'dũ ĩmi ní fũzú kŭrũ 'dǎri agǎsĩ rĩ gé. ⁵ 'Bǎ rĩ pi gǎkĩ dō ĩmi ẽ'yĩgǎ sĩ, ĩmi kǎdō fũú kōpivé kŭrũ agǎsĩ, ĩmi wekĩ nyōŭkũ ĩmĩ pá ágélé gǎ rĩ kú 'digé, ĩri lũ 'yozú kĩnĩ, ĩmi kukĩ kōpi ní tǎ ùnjĩ gĩ." ⁶ Kúru kōpi ní 'dezu rizú ẽcizú gŭrũ rĩ pi agǎsĩ, kōpi rĩkĩ ŭ'dũkō múkē Múngú vé rĩ ùlũú muŭzú, ǎzini 'bǎ drǎ be rĩ pi idrĩ muŭzú ǎngũ rĩ pi agǎsĩ.

'Bǎgũ Ĕródē ē drĩ ǎbǎ rǎ

(Mǎtǎyo 14:1-12; Mǎrǎkō 6:14-29)

⁷ Ĕródē kǎ tǎ áyǎzú áyǎyǎ Yēsũ ní rĩi 'oó rĩ yĩ, drĩ ní ǎbǎ ǎnĩ céré céré, ǎ'diǎtǎsiyǎ 'bǎ ŭrũkō'bée kĩnĩ, Yŭwǎnĩ bǎtizimũ sėepi rĩ íngǎ gōó idri rú nĩ. ⁸ ŭrũkō'bée kĩnĩ, 'bǎ rĩ Ĕliyǎ ĩmũ nĩ, ŭrũkō'bée kĩnĩ, 'bǎ rĩ nẽbĩ ǔtũ ĩnógōsĩ rĩ pi vé ǎlu íngǎ gōó idri rú nĩ. ⁹ 'Bo Ĕródē ní 'yozú kĩnĩ, "ǎ lĩ Yŭwǎnĩ ē drĩ gĩ píri, 'bǎ mǎ ní tǎ ní yĩ 'dĩ rĩ ǎ'di 'i?" Ĕródē ŭ'bĩ ùkpō sĩ, lē Yēsũ rĩ ndree.

Yēsũ sē ǎnyǎngǎ nyaá 'bǎ ẽlifũ tōwũ pi ní

(Mǎtǎyo 14:13-21; Mǎrǎkō 6:30-44; Yŭwǎnĩ 6:1-14)

¹⁰ Yēsũ vé 'bǎ áyúáyũ rĩ pi kǎ ímvĩ ĩgōó, kōpi ùlúkĩ kǎ 'i ní 'oó rĩ pi ǎrėvũ céré Yēsũ ní. Kúru Yēsũ pi ní ngazú fũzú 'bǎ rĩ pi ǎsǎmvú gé sĩ, kōpi ní 'dezu muŭzú kŭrũ Bėtėsǎyĩdǎ vé rĩ gé. ¹¹ 'Bo 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi kǎ vŭrǎ Yēsũ ní muŭzú rĩ nĩĩ ǎmǎ, kōpi 'dekĩ muŭ vú ní gé sĩ. ĩri ní kōpi ẽ'yĩzú, ĩri ní mǎlŭngǎ Múngú vé rĩ ǎ tǎ ùlózú kōpi ní, ĩri ní 'bǎ drǎ be rĩ pi idrĩzú.

¹² Ũtũ rĩ kǎ 'bǎǎ rĩi 'deé, Yēsũ vé 'bǎ áyúáyũ mudrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi ní ímúzá Yēsũ vúgǎ, kōpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "'Í pē 'bǎ bĩtrĩkǎ 'dĩ'bée muŭ gŭrũ ĩnyĩná rĩ pi agǎsĩ, ǎzini ǎngũ rĩ agǎsĩ, kōpi ǎ mũkĩ ĩ ní ǎnyǎngǎ ndǎá, ǎzini vŭrǎ lazú ní ndǎá, ǎ'diǎtǎsiyǎ ngǎ nyanya nōgō 'dǎáyo, ǎzini vŭrǎ lazú ní nōgō 'dǎáyo."

¹³ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Ĩmi sėkĩ kōpi ní ngǎ nyanya, kōpi ǎ nyakĩ."

'Bá áyúáyū rī pi ní újázú kīnī, "Ngá 'bá vúgá nógó rī 'yéṅá pánga tǒwú, ì'bí be ìrī. 'Bá lēkí dō 'bá bītríká nō'béé ā nyakí ngá, lē 'bá múkí kōpi ní ànyāngā jeé." 14 Āgō rī pi ícó ca élfífú tǒwú rá.

Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, "Ìmi 'bāki 'bá rī pi úri ngúlumū rú, pūkú tǒwú pūkú tǒwú." 15 Kōpi ní 'ozú sū Yēsū ní 'yoó rī tīnī, kōpi ní 'bá rī pi 'bázú úrízú céré vūgá. 16 Yēsū ní pánga tǒwú rī pi í'dúzú ì'bí ìrī rī be, ìri ní āngū ndrezú uru, ìri ní ówō'difō sēzú, ìri ní kōpi ūndízú, ìri ní sēzú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi ní, kōpi á awakí 'bá rī pi ní. 17 'Bá rī pi árevú céré nyakí, kōpi épíkí ání rá, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi íkūnākí ngá í ní nyaá tí rī ē ìmbītá caá ūvú ā 'a mūdri drī ní ìrī.

Pétéro kīnī Yēsū rī Kúrisitō 'i (Mátayo 16:13-19; Mārākō 8:27-29)

18 U'dú ālu, Yēsū rī Múngú rī zīj ǒ'dúkúlegúsí, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ūbī'bá rī pi ríkí adrii ìri be trū, ìri ní kōpi zízú kīnī, "'Bá rī pi rī 'yo, ma 'ā'di 'i?"

19 Kōpi ní újázú kīnī, "'Bá uruko kīnī, mi Yūwānī Bātízīmū sēepi rī 'i. Uruko'béé kīnī, mi Ēliyā 'i. Uruko'béé kīnī, mi nēbī ǒtú ìnogósí ūdrá'ba gí rī pi vé ālu íngá gōó ìdrí rú ní."

20 Kúru ìri ní kōpi zízú kīnī, "'Bo ìmi ní ūsízú rī gé, ma 'ā'di 'i?"

Pétéro ní újázú kīnī, "Mi Kúrisitō 'i, Múngú ní ipēé rī."

21 Yēsū átá kōpi ní ūkpó ūkpó kīnī, kōpi ā lūkí tā 'dīri 'bá āzi ní ku.

Yēsū átá ívé drāngará ā tā (Mátayo 16:20-28; Mārākō 8:30-9:1)

22 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú izāngá nya lētí be āndiāndi, 'bá ambugu rī pi, atala atala rī pi drīgé rī pi, āzini 'bá tājmbj ímbá'ba rī pi be céré ímú ma gā sī, kōpi ma 'dī drā rá, 'bo u'dú na ní gé, í ma inga gō idri rú ūzi."

23 Kúru Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, "'Bá rī lē dō mā pámvú ūbī, ā adí 'i rú'ba, u'dú céré á 'du ívé peṭi alambaku, * ā ūbī mā pámvú. 24 'Bá léepi ívé idri rú'ba nōri vé rī ā tā mbaápi áyu rī, ìri api idri 'dāni'dāni rī sī rá. 'Bo 'bá ívé idri rú'ba nōri vé rī adiipi, drāapi mā tā sī rī, ìri idri 'dāni'dāni rī ísú rá. 25 'Bá rī ísú dō ngá nyōókú drīgé nógó rī pi árevú céré, api dō idri 'dāni'dāni rī sī rá, tā múké ìri ní ísú 'a ní gé 'dīgé rī 'ā'di? 26 'Bá rī ē drī rī dō nja má sī, āzini átāngá má ní rii átá rī sī, Ma 'Bá Mvā 'i, má kādō ímú dīngará be pǒwǔpǒwǔ, āzini má Èṭepi vé dīngará

pǒwǔpǒwǔ rī be, āzini mālāyiká uletere rī pi vé dīngará be, ma kpá adri ìri sī drīnjá sī. 27 Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dīni, 'bá pá tu'ba nō'béé āsámvú gé, 'bá uruko'béé ícókí drī ūdráá ku, kōpi málungá Múngú vé rī ndre ūgbále."

Yēsū ā rú'ba újā 'i dīi invesirílíli (Mátayo 17:1-8; Mārākō 9:2-8)

28 Tā Yēsū ní átá 'dīri ā vúdri ká caá u'dú ārō, ìri ní tuzú muzú irā drīgé Múngú rī zízú, jī Pétéro pi Yūwānī be Yókóbú sī muzú 'í vúgá sī índí. 29 Yēsū ká rii Múngú rī zīj, èndretí ní újā 'i, dī ógú 'dú be túngú, ìrivé bōngó gō 'i újā invesirílíli, dī ógú pǒwǔpǒwǔ. 30 Mósé pi Ēliyā be ríkí átá ìri be, 31 kōpi ā rú'ba dī ógú pǒwǔpǒwǔ. Kōpi ríkí drāngará Yēsū ní ūmvulési ímúzá drāzú Yērúsālémā gá rī vé tā átá, tā Múngú ní úṭfí gí rī, ā nga rī 'i fūú tī ni gé bēni.

32 Pétéro pi 'í ógúpji be, u'dú 'be kōpi ē tī, kōpi ká aruú u'dú gélésí, kōpi ndrekí Yēsū vé dīngará pǒwǔpǒwǔ rī, āzini ndrekí 'bá ìrī tukí pá kuú ìri be trū. 33 Mósé pi Ēliyā be, kōpi ká lēé muṭ, Pétéro ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, ìri múké 'bá ní adrižú nógó. Lē 'bá 'beki mōrōgó na, ālu ní mí ní, ālu ní Mósé ní, ālu ní Ēliyā ní." 'Bo Pétéro nī tā 'í ní átá rī vé íffí kuyé. 34 Pétéro ká rii tā rī átá, ìrībīṭí ní ímúzá kōpi ǒzǔzú, ūrī fú Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi rá, ìrībīṭí rī ní kōpi ǒzǔṭú rī sī.

35 U'dúkó ní átázú ìrībīṭí rī agá 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, "Mvā 'dīri mávé ní, má Ìpē ìri ní, lē ìmi yíkí tī ni yiyi!" 36 U'dúkó átápi rī ká újī, kōpi ndrekí Yēsū rī ǒ'dúkúle. Kōpi újíkí kuú tā 'dīri be Ì'ēsí agá, kōpi lūkí tā Ì ní ndreé 'dīri 'bá āzi ní āluṅáni kuyé.

Yēsū idri mvā ágó índri ūnjí be ni (Mátayo 17:14-18; Mārākō 9:14-27)

37 Kā adrii drū ū'būtí, kōpi ká ísú irā rī drīgé 'dāásí vúgá nōó, 'bá bītríká ímúkí Yēsū vúgá nōó. 38 Ágó āzi 'bá bītríká rī pi āsámvú gé 'dāá, ìri ní Yēsū rī zízú u'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Ímbápi, á mā mi drī ìrī sī, 'í ndre mávé mvá, 'í ko ìri ē ìzā, ā'diātāsiyā mávé mvá 'yéṅá ālukúta 'dī. 39 Índri ūnjí rī kādō mvāṅá rī 'duṭ 'a'beé, ìri útré, ū'búrúsá rī kpu tī ní gé sī. Índri ūnjí rī ìri ūnjí ūnjí, ku ìri mbēlé ku. 40 Á mā mívé 'bá mí pámvú ūbī'ba rī pi ímú índri ūnjí rī droó fūú mvá rī drīgé sī rá, 'bo kōpi ícókí droó bá ku."

41 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ìmi 'bá tā 'o'bá pīri ku, ē'yīngará ákó 'dī'béé, má adri rī ìmi be vūṭí lókí be gbā ngōpi? Mā èsí ē ísú rī

* 9:23 9:23 Peṭi alambaku: 'Bá Rómá vé rī pi rī 'bá tā 'o'bá ūnjí rī pi gbā mūsómári sī peṭi alambaku sígé, ìri sá 'du āco kōpi íbī drā ndó, kōpi Ìzāngá nya ambamba drāngará rī gé. 9:35 9:35 Mátayo 17:5; Mārākō 9:7; 2 Pétéro 1:17

İzãngã İmivé tã sî vùú lóki be gbã ngõpi?" Kúru Yësũ ní 'yozú ágó rî ní kînî, "Mí İjî mívé mvá rî İmú má vúgá nõó."

⁴² Mvã rî kã rii İmú Yësũ vúgá nõó, İndri ũnjî rî 'du İri a'bee, İ rî ri nyii drîgã 'dîgë, 'bo Yësũ ni trezú İndri ũnjî rî vùgã, İri ni mvã rî İdrizú, İri ni sêzú gôzú êtëpi vúgã 'dãá. ⁴³ 'Bã rî pi ãrevú céré äyãki äyãyã ũkpõ Múngú vé 'diri sî.

Yësũ gõ İvé drãngará ä tã átã ðîi
(Mátayo 17:22-23; Mārākō 9:30-32)

'Bã rî pi kã äyãã tã Yësũ ní 'oó 'diri sî, Yësũ ní 'yozú İvé 'bã 'İ pámvú ũbî' bã rî pi ní kînî, ⁴⁴ "İmi 'bãki bî átangã má ní lée 'yoó rî yizú, Ma 'Bã Mvã 'i, İ İmú má ũli 'be, İ İmú má sê mávé ari'ba rî pi drîgë." ⁴⁵ 'Bo 'bã Yësũ ä pámvú ũbî' bã rî pi nîki tã İri ní 'yoó 'diri vé İffîi kuyé. Múngú úci kôpi ní tã rî vé İffîi úciCi, kôpi ä nîki rî tã Yësũ ní 'yoó rî ku, kôpi 'okî ũrî sî, zîki tã rî vé İffîi kuyé.

Ä'di ri adri ämbúgú nî?
(Mátayo 18:1-5; Mārākō 9:33-37)

⁴⁶ 'Bã Yësũ ä pámvú ũbî' bã rî pi ní 'dózú ägátã gázú İ äsámvú gé sî kînî, İ äsámvú gé 'dîgë, ä'di ri adri ämbúgú nî. ⁴⁷ 'Bo Yësũ nî tã kôpi ní rii ũsũü 'İ eşî agã 'dãlé rî rá, İri ni mvãñã mãdãñã ni İjizú pá tuzú 'İ jêlé gá. ⁴⁸ Kúru İri ní 'yozú kôpi ní kînî, "'Bã mvãñã mãdãñã nõri 'é'yipi mã rú sî rî, 'é'yî 'diri ma. 'Bã má 'é'yipi rî, 'é'yî 'diri 'bã má İpëepi rî. İmi äsámvú gé 'dîgë, 'bã 'İ ni ndree kuú êzi äkó rî, İri adri ämbúgú nî."

'Bã äzi údró İndri ũnjî rî pi Yësũ ä rú sî
(Mārākō 9:38-40)

⁴⁹ Yüwãni ní 'yozú Yësũ ní kînî, "İmbãpi, 'bã ndrekî 'bã äzi rî İndri ũnjî rî pi údró ũbî 'bã rî pi drîgë sî mi rú sî, 'bo 'bã ugakî İri sî, ä'diätäsiyã adri 'bávë ógúpî ku."

⁵⁰ Yësũ ní 'yozú kînî, "İmi ugakî İri ku, ä'diätäsiyã 'bã İmi 'oópi ũnjî ku rî, İri İmi ógúpî."

'Bã Sãmãriyã vé rî pi gãki Yësũ ri 'é'yîgã
sî

⁵¹ Sã İ ní lëzú Yësũ rî 'duzú mužú 'bũ gé rî kã İcã İnyinã gí, Yësũ 'bã eşî lëzú mužú Yërúsälémã gá. ⁵² İri ní 'bã áyúäyü ni pi pëzú mužú drîdrî, kôpi ä muiki gurú Sãmãriyã vé rî agã 'İ ní vürã údë. ⁵³ 'Bo 'bã 'dãlé rî pi 'é'yîki İri kuyé, ä'diätäsiyã İri rî mu Yërúsälémã gá. ⁵⁴ Yësũ vé 'bã İri ä pámvú ũbî' bã Yökóbü pi Yüwãni be, kôpi kã tã 'İ ngaapi 'diri yîi, kôpi ní Yësũ rî zizú kînî, "Úpi, mi ä'yî rá, 'bã zîki äci 'bũ gé 'dãásî İmú 'bã 'dî'bée ú'dî ũdrãá?"

⁵⁵ 'Bo Yësũ ní 'İ újázú, İri ní trezú kôpi drîgë. ⁵⁶ Kúru kôpi ní 'dezú mužú gurú äzi gé.

Yësũ ä pámvú ä ũbingará tã ni mbamba
(Mátayo 8:19-22)

⁵⁷ Yësũ pi kã rii mužú lëtî agãsi, ágó äzi ní 'yozú Yësũ ní kînî, "Ä lë mí pámvú ũbî cĩngbã cazú vürã mí ni mužú rî gé."

⁵⁸ Yësũ ní 'yozú kînî, "Mgbüwã rî pi vürã lazú ni be, äriñã rî pi jó lazú ni be, 'bo ma 'Bã Mvã 'i, vürã má ni mã drî suzú adrizú ni 'dãayo."

⁵⁹ Yësũ ni gôzú 'yozú ágó äzi ní kînî, "Mí İmú má pámvú ũbîi."

'Bo ágó rî ní újázú kînî, "Úpi, 'İ sê mã mu drî má êtëpi rî şî ũgbále* kã."

⁶⁰ Yësũ ní újázú ágó rî ní kînî, "'İ ku 'bã ũdrã' bã gí rî pi* ä muiki İvé 'bã ũdrã' bã gí rî pi şingará gá, 'bo 'İ mu mälüngã Múngú vé rî vé tã ũlúü."

⁶¹ 'Bã äzi ní kpã 'yozú Yësũ ní kînî, "Úpi, ma mí pámvú ũbî rá, 'bo 'İ ku mã gô drî mužú tã eziñ mávé 'bã 'bëtî äsámvú gé rî pi ní ũgbále kã."

⁶² Yësũ ní újázú İri ní kînî, "'Bã 'İ dõpi ómvú 'aapi, ängü ndreepi vülë rî, İcõ mälüngã Múngú vé rî gé ku."

10

Yësũ pë 'bã pükü êzîrî drî ni İrî mužú tî
Múngú vé rî ũlúü

¹ Tã 'diri ä vüdrî gé, Úpi ní 'bã uruko ũpëzú pükü êzîrî drî ni İrî, pë kôpi mužú İrî İrî, pë kôpi mužú drîdrî kürü 'İ ní lée mužú rî pi agã, äzini gurú 'İ ní lée mužú rî pi agã. ² İri ní 'yozú kôpi ní kînî, "Änyãngã rî ka kú ambamba, 'bo 'bã änyãngã rî İkünã' bã rî pi vé kãläfe mãdãñã. İmi mãki änyãngã rî vé 'é'dipa Úpi ri, ä pë ri 'bã êzi nga' bã ni pi mužú änyãngã rî İkünãã İvé ómvú agã 'dãá. ³ İmi 'dekî mužú! Lë İmi nîki 'yozú kînî, ma rî İmi pë mužú şü 'İ ní kãbilõ pëë fii äräkila rî pi äsámvú gé rî tñjî. ⁴ Lë İmi 'duki İürü müfengã vé ni mužú İndî ku, äzini İmi 'duki kũmvü, dõku ngã pá gá mužú İndî ku, lë İmi eziiki 'bã äzi lëtî gé 'dîgë ku.

⁵ "İmi cakî dõ jó äzi tî gé, drîdrî ni, İmi 'yoki, 'Tãkiri ä adri jó nõri äsámvú gé.'"

⁶ 'Bã adri'bee jó 'dãri äsámvú gé rî pi dõ tã be kiri, tãkiri İmivé 'diri adri 'bã jó 'dãri äsámvú gé rî pi drîgë rá, kôpi adrikî dõ tã be kiri ku, tãkiri İmivé 'diri 'İ újã gõ İmi ní vülë. ⁷ İmi áwíki adri jó 'dãri tî gé, lë İmi nyakî ngã, äzini İmi mvuki ngã 'İ ní sêë İmi ní rî, ä'diätäsiyã 'bã êzi ngaapi rî, lë ä

† 9:59 Má êtëpi rî şîi ũgbále: Sã äzi sî, ágó rî vé êtëpi drã drî kuyé, ágó rî lë êtëpi rî ütëë cĩngbã İri ni drãngará gá. * 9:60 9:60 'Bã ũdrã' bã gí rî pi: 'Bã ũdrã' bã gí rî pi kôpi 'bã Múngú rî nî' bã kuyé rî pi.

ũfêkí Ìrì ùfêfê. Lê Ìmi ríkí ècì ngalanji jó rí pi tì gé sí ku.

⁸ “Ìmi fikí dō caá kūrú àzi agá, 'bá rí pi è'yíkí dō Ìmi rá, Ìmi nyakí ngá í ní 'bãá Ìmi èndrètí gé rí nyanya. ⁹ Ìmi ídríkí 'bá drã be rí pi, Ìmi 'yokí kòpì ní, 'Málüngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã Ìmi gārã gá gí.” ¹⁰ Dō Ìmi fikí kūrú àzi agá, 'bá rí pi è'yíkí dō Ìmi kuyé, Ìmi fúkí mužú létí drìgè 'dãá, Ìmi 'yokí 'bá rí pi ní, ¹¹ 'Nyòókú 'bá ní utuú 'bá pá gá Ìmivé kūrú agá nòri, 'bá we ku Ìmi ní tã ùnjí rú nógó, ádarú lè Ìmi níki múké 'yozú kìní, málüngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã gí.” ¹² Ádarú á 'yo Ìmi ní 'dini, ù'dù í ní tã lizú rí gé, í Ìmù 'bá kūrú 'dãri agá rí pi Ìrĩnjã 'bá kūrú Södómò vé rí agá rí pi vé rí ndè rá.”

Ìzãngã rí ùmvúlésí adri 'bá Kōrãzíní vé rí pi vé ní 'bá Bètēsãyidã vé rí pi be (Mâtãyo 11:20-24)

¹³ Yèsù ní gōzú 'yozú kìní, “Ìzãngã rí ùmvúlésí adri Ìmivé ní, Ìmi 'bá Kōrãzíní vé rí pi! Ìzãngã rí ùmvúlésí adri Ìmivé ní, Ìmi 'bá Bètēsãyidã vé rí pi! Tã àyãzú àyãyã í ní 'oó Ìmi àsãmvú gé rí pi à 'okí té dō Tàyã agá, àzini Sídónã agá, 'bá àngù 'dĩ'bée agá rí pi ùjãkí té èsì ñgòsì gí, kòpì té bõngó Ìrìkò rú ni pi usú, àzini kòpì té ùfúrágú ùmvú dã í drìgè. ¹⁴ 'Bo ù'dù tã lizú rí gé, í Ìmù Ìmi Ìrĩnjã 'bá Tàyã vé rí pi ndè, àzini 'bá Sídónã vé rí pi ndè rá. ¹⁵ Ìmi 'bá adri'bée Kãpãrãnãumã agá 'dĩ'bée, Ìmi ùsúkí í nyo ícò Ìmi Ìnjì 'bù gé 'dãlè rá? Ícókí Ìmi Ìnjì ku, Ìmi Ìmù fí mužú 'bù àvù rí pi vé rí agá vùgá 'dãá.”

¹⁶ “Ìmi mávé 'bá má pámvú ùbì'bá rí pi, 'bá Ìmi yìpi rá rí, yì 'dĩri ma. 'Bá Ìmi gãápi sí rí, gã 'dĩri ma. Àzini 'bá ma gãápi sí rí, gã 'dĩri Múngú ma Ìpèpi rí.”

'Bá Yèsù ní pèè pūkú èzìrì drì ni Ìrì rí pi vé Ìmvíngárã

¹⁷ 'Bá Yèsù ní pèè pūkú èzìrì drì ni Ìrì rí pi Ìmvíkí àyíkò be ambamba, kòpì kìní, “Úpí, 'bá kãdò mívé rú zìj, Ìndrí ùnjí rí pi 'bã tì yì rá.”

¹⁸ Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìní, “Á ndre Sãtãná† íbì í'dé 'bù gé 'dãásì vùgá nòò sù àngù ní gaá àcì be ndèrè rí tìnjì. ¹⁹ Á sè Ìmi ní ùkpò Ìnjì rí pi utuzú pá sí, àzini ngá Ìrì be àngù zã'bée zãzã rí pi utuzú, Ìmi ndèkí rí àrì'bágú Sãtãná vé ùkpò àní, ngá àzi ícò Ìmi 'oó àdrã àlunã ku. ²⁰ 'Bo àyíkò ã fù Ìmi Ìndrí ùnjí rí pi ní Ìmì tì yìjì rá rí sí ku,

* **10:9** 10:9 Málüngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã Ìmi gārã gá gí: Tã í ní 'yoó Málüngã Múngú vé rí ícá Ìnyinã Ìmi gārã gá gí 'dĩri vé Ìfífí, 'bá rí pi drìlè múké Ìsù Yèsù rí è'yìzú, kòpì adri anjì Múngú vé ní. † **10:18** 10:18 Sãtãná: Sãtãná rí àdròkò, Ìri àmbúgú Ìndrí ùnjí rí pi drìgè, gã tã Múngú vé rí 'duqã ngagá sí, Múngú idró Ìri 'bù gé 'dãásì. † **10:32** 10:32 Lèvígú: Atala Ìsèrèlè rí pi vé rí àrèvú céré, Ìbíkí Ìfífú úyú Lèvíjì vé rí agá.

àyíkò ã fù Ìmi í ní Ìmì rú síí 'bù gé 'dãlè gí rí sí.”

Àyíkò fù Yèsù rí ambamba (Mâtãyo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Sã 'dãri gé, Ìndrí Uleterè rí sè àyíkò fù Yèsù rí ambamba, Ìri ní 'yozú kìní, “Má Ètèpi, mi adriipi Úpí ngá 'bù gé rí pi drìgè, àzini ngá vù drìgè rí pi drìgè céré rí, á sè mí ní òwò'difò, à'diãtãsiyã mí ùzù tã 'dĩ'bée 'bá tã ñngárã be rí pi ní rá, àzini mí ùzù 'bá ngá là'bée ambamba rí pi ní rá, mí í'da tã rí anjinã rí pi ní. È, má Ètèpi, 'í 'o tã rí 'dini, à'diãtãsiyã tã mí ní 'oó 'dĩri sè mí ní àyíkò.

²² “Má Ètèpi sè ngá rí pi àrèvú céré kú má drìgè. Ma Mvã rú, 'bá àzi nì ma kuyé, 'yènjã má Ètèpi nì ma ní, 'bá àzi nì kpá má Ètèpi rí kuyé, ma Mvã rú, 'yènjã á nì Ìri nì, àzini 'bá má ní lèè má Ètèpi vé tã ùlúú kòpì ní rí pi níki Ìri nì.”

²³ Kuru Yèsù ní 'i ùjãzú ívé 'bá 'i pámvú ùbì'bá rí pi vùgá 'dãá, Ìsù àküdè kòpì í drìkã sí, Ìri ní 'yozú kòpì ní kìní, “Ìmi ní tã rí ndreè rá rí sí, Ìmi Ìsúkí tàkìri gí. ²⁴ Á lè 'yoó Ìmi ní 'dini, nèbì káràkàrà, àzini 'bágú káràkàrà lèkí kòdò tã Ìmi ní ndreè rí pi ndreè, 'bo kòpì ndreki kuyé, àzini kòpì lèkí kòdò tã Ìmi ní yìjì rí pi yìjì, 'bo kòpì yìkí kuyé.”

Nãpi Sãmãrìyãgú múké rí vé rí

²⁵ Ú'dù àlu, ágó tãjmbj Mósè vé rí ñjpi múké múké rí ní ngazú uru sí, Ìri ní Yèsù rí ù'bìzú, Ìri ní zìzú kìní, “Ìmbãpi, má 'o à'di, má Ìsù rí idri 'dãni'dãni rí àní?”

²⁶ Yèsù ní ùjãzú Ìri ní kìní, “Síkí búkù tãjmbj vé rí agá Ìngóni? 'Í là búkù rí, mí Ìsù tã ní Ìngóni?”

²⁷ Ágò rí ní ùjãzú kìní, “Lè mí lè Úpí Múngú mívé rí èsì be céré, Ìndrí mívé rí be céré, ùkpò mívé rí be céré, yìkì mívé rí be céré,” àzini “Lè mí lè 'bá má gārã gá rí, sù mí ní mí rù'bá lèè rí tìnjì.”

²⁸ Yèsù ní 'yozú Ìri ní kìní, “Átãngá mí ní ùjã 'dĩri pìrì, 'i 'dù tã 'dĩri ngãá, mí idri 'dãni'dãni rí Ìsù rá.”

²⁹ 'Bo ágò rí lè 'i 'bãá adrii 'bá pìrì ní rú, Ìri ní Yèsù rí zìzú kìní, “'Bá adriipi má gārã gá rí à'di 'i?”

³⁰ Yèsù ní ùjãzú Ìri ní kìní, “Ágò àzi Ìbì íngá Yèrùsãlè má gá, Ìri rí ulú mužú Yèrìkò gá, ágò rí mu 'deé ùgù'bá rí pi drìgè. Ùgù'bá rí pi alikí Ìrivé bõngó, kòpì ùgbákí Ìri, kòpì ní 'dezu mužú, kúkú Ìri kú kí'dìkì'dì vùgá 'dìgè.

³¹ “Kúru átalágú àzi ímú létí àlu àlu 'dìri gé sī, kã ágó rī ndreé, kụ agaá ágó rī à jèlè gá sī. ³² Vùdrī ní gé, Lévīgú³ èzị ngaápi Jó Múngú vé rī agá rī ní kpá ícázú vùrà 'dàri gé, kã ágó rī ndreé, kụ kpá agaá ágó rī à jèlè gá sī.

³³ “Kúru Sãmāriyāgú àzi ní kpá ícázú vùrà 'dàri gé, kã ágó rī ndreé, èşì ní íşú Ìzāngā ágó rī vé tā sī. ³⁴ Ìri ní 'dezú muşú ágó rī vùgá 'dāá, Ìri ní ùdu í'dúzu vīnyō be ázo rī è mī ūjīzú àni, Ìri ní ágó rī vé ázo ūdrōzú bōngō sī. Ìri ní ágó rī 'duzú 'bāzú ívé dōngī drīgē, jī Ìri muşú 'bāá jó ūmū vé rī agá, ūtē ágó rī múké. ³⁵ Kã caá drū ũ'būtī, Ìri ní mūfēngā fífí èñjīpi èñjīēnjī ní pi í'dúzu Ìrī, Ìri ní sēzú 'bá riipi jó ūmū vé rī ūtēpi rī ní. Ìri ní 'yozú kīnī, 'Lē mī ūtē ágó rī múké, mūfēngā mí ní ágó rī ūtēzú rī aga dō rá, má kādō igōō, ma ímū ūfē mí ní rá.' ”

³⁶ Kúru Yēsū ní ágó tājmbī Mósē vé rī nīpi rá rī zizú kīnī, “Bá na 'dī'bée ásámvú gé, 'bá adriipi ágó ūgū'ba rī pi ní alii rī ā gārā gá rī ā'di 'i?”

³⁷ Ágó rī ní ūjázú kīnī, “Bá Ìrivé Ìzāngā ndreépi rī.”

Yēsū ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Í mu tā rī 'oó sū 'dìri tñjī.”

Yēsū mu Mārātā pi vùgá Māriyā be

³⁸ Yēsū pi kã rií muşú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'ba rī pi be Yērūsālēmā gá 'dāá, kōpi kúkí fíi gūrú àzi agá, kōpi kã caá 'dālē, kōpi íşúkí ūkú àzi rụ ní Mārātā 'i, ūkú rī ní kōpi é'yīzú ívé āngá. ³⁹ Mārātā vé ómvūpi Māriyā ní ímúzu ūrízú Ūpi Yēsū èndrēti gé, rī tā Yēsū ní rií átá rī yī. ⁴⁰ 'Bo Mārātā è drī ábá èzị 'í ní ngaá ambamba rī sī rá. Ìri ní ímúzu Yēsū vùgá nōó, Ìri ní 'yozú kīnī, “Ūpi, má ómvūpi ku ma rií èzị rī ngaá ó'dúkūle, mí ūşū tā 'dìri múké? 'Í 'yo Ìri ní è ímū má Ìzā koó!”

⁴¹ Ūpi ní 'yozú kīnī, “Mārātā, Mārātā, mí drī ábá èzị mí ní ngaá ambamba rī sī gí, ⁴² 'bo tā agaápi rá í ní lēé rī 'yēnā àlu. Māriyā ipē tā adriipi múké ní, ícókí tā 'dìri 'duşú drī ní gé sī ku.”

11

Yēsū ímbá ívé 'bá 'í pámvú ūbī'ba rī pi Múngú rī zingárá sī

(Mátayo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ū'dú àlu, Yēsū mu Múngú rī zīj vùrà àzi gé, kã Múngú rī zīj deş, Ìrivé 'bá Ìri à pámvú ūbī'ba rī pi vé àzi ní Ìri zizú kīnī, “Ūpi, lē mí ímbá 'bá Múngú rī zingárá sī, sū Yūwání ní rií ívé 'bá 'í pámvú ūbī'ba rī pi ímbá rī tñjī.”

² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ími lēkí dō Múngú rī zīj, ími zíkí 'dīni.

“ ‘Bávè Ètēpi 'bū gé rī, rụ mívé rī è ñjīkí ñjīñjī.

Lē mālūngā mívé rī è ímū íyí.*

³ 'Í sē 'bá ní ànyāngā 'ú'dú àlu àlu vú sī céré.

⁴ 'Í trū 'bá 'bávè ùnjikānyā agāsí rá, sū 'bá ní 'bá 'bá 'o'ba ùnjī rī pi trūú ívé ùnjikānyā agāsí rī tñjī.

Lē mí sē tā ùnjī ā ũ'bī 'bá ku.' ”

⁵ Kúru Ìri ní zingárá rī vé tā ímbázú kōpi ní nāpi sī kīnī, “Ími ásámvú gé 'dīgē, 'bá àzi mu dō ívé ùndí vùgá ññjā ágágá, 'yo dō Ìri ní kīnī, 'Ūndīgó, 'í sē má ní pánga na, ⁶ ā 'diātāsīyā mávè ùndīgó ímū ku má vùgá 'dāá'dā, ngá àzi má ní sēé nyaá Ìri ní 'dāáyo.' ⁷ Ūndīgó jó agá 'dāá rī gō újā 'yo, 'Mí rī má drī izaá ku. Má ūpī mávè kēētī gí, 'bá ulakí mávè anjīnā rī pi be vùgá gí. Má ícó ngaá uru muşú mí ní ngaá àzi sēé ku.’

⁸ Á 'yo Ìmi ní, ùndīgó jó agá rī ícó dō íngá uru muşú ùndīgó àmvé rī ní pánga rī sēé ku drāáasīyā, ùndīgó àmvé rī ní adrií Ìrivé ùndī rī sī, 'bo ùndīgó àmvé rī ní rií pánga rī zīj dīj dīj rī sī, ùndīgó jó agá rī ícó íngá, Ìri ngá ùndīgó àmvé rī ní lēé rī sē Ìri ní rá.

⁹ “Kúru á 'yo Ìmi ní 'dīni, Ìmi zíkí, Ì sē Ìmi ní rá, Ìmi ndákí, Ìmi íşú rá, Ìmi gákí kēētī rī, Ì zī Ìmi ní rá. ¹⁰ Á'diātāsīyā 'bá ngá zīipi rī, Ì sē Ìri ní rá, 'bá ngá ndāápi rī, Ìri íşú rá, 'bá kēētī gaápi rī, Ì kēētī rī zī Ìri ní rá.

¹¹ “Ími anjī ètēpijī, mívé mvá zị dō 'bī mí tị gé, mí ícó Ìri ní ññjī sē áyu rá? ¹² Dōku mvánā rī zị dō á'ū gbé mí tị gé, mí ícó Ìri ní ngá Ìri be āngū zāápi zāzā ní sē áyu rá? ¹³ Ìmi 'bá ùnjīkānyā be 'dī'bée, Ìmi nīkí ngá múké sē be fēfē rú ímívè anjīnā rī pi ní rá. 'Bo ímívè Ètēpi 'bū gé rī, Ìri Ìmi ní ngá sē aga rá, Ìri Índrī Uleterè rī sē 'bá zījpi rī ní rá!”

Yēsū pi vé tā Bēlězēbūlá be rī

(Mátayo 12:22-30; Mārākō 3:20-27)

¹⁴ Ū'dú àlu, Yēsū dro índrī ùnjī fūú ágó átápi ku ní drīgē sī. Índrī ùnjī rī kã fūú gí, ágó átápi ku rī ní í'dózu átángá átázú, sē 'bá bītríká rī pi ní àyāngárá. ¹⁵ 'Bo 'bá urukō'bée kōpi ásámvú gé 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, “Yēsū rī Índrī ùnjī rī pi údro Bēlězēbūlá" vé ūkpō sī, Bēlězēbūlá rī àmbúgú índrī ùnjī rī pi vé ní.” ¹⁶ 'Bá urukō'bée ũ'bīkí Yēsū rī, kōpi kīnī, lē Yēsū ā 'o tā àyázú àyāyā íngápi 'bū gélésila ní.

¹⁷ Yēsū nī tā kōpi ní rií ūşū rī rá, Ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Mālūngā í ní rụ rī agá, 'bá rī pi acokí dō Ì rií è'dī 'dīj Ì ógūpījī

* **11:2** 11:2 Lē mālūngā mívé rī è ímū íyí: Lē mí ímū mālūngā rī rụ adrizú 'bagú rú 'bá drīgē. † **11:15** 11:15 Bēlězēbūlá: Bēlězēbūlá vé rụ àzi rī Sātānā 'i, Ìri àdrókó, Ìri àmbúgú índrī ùnjī rī pi drīgē.

be, mälüngà 'dìri ícò pá tuú ku. 'Bá jó àsámvú gé rī pi ríkí dō ī fuú ī ōgūpī be, 'bētī 'dīri gō ábá rá. ¹⁸ Sātánà fu dō úmbà ōgūpī be, Ìrivé mälüngà 'dīri ícò pá tu íngóni? Á 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā Ìmi kīnī, ma rī Ìndrī ùnjī rī pi údró Bèlèzèbùlá vé ūkpō sī. ¹⁹ Ma dō rī Ìndrī ùnjī rī pi údró Bèlèzèbùlá vé ūkpō sī, Ìmivé 'bá Ìmi pámvú ùbī 'bá rī pi rī Ìndrī ùnjī rī pi údró ā'di vé ūkpō sī? Kōpi Ìmú tā lì Ìmi drīgè tā Ìmi ní 'yoó rī sī. ²⁰ 'Bo ma dō rī Ìndrī ùnjī rī pi údró Múngú vé ūkpō sī, Ìri lū 'yojú kīnī, mälüngà Múngú vé rī ícà Ìmi àsámvú gé gí.

²¹ "'Bá ūkpō be adriipi ngá è'dī vé ni be rī, Ìri ícò ívé 'bētī ütē rá, Ìrivé ngá 'bētī àsámvú gé rī pi adri múkè. ²² 'Bo 'bá ázi ūkpō be ni Ìmú dō è'dī 'dījī Ìri be, ndē dō Ìrivé ūkpō gí, Ìri jó 'dīpa vé ngá è'dī 'dīzú, Ìri ní èšī 'bāá drī ní gé 'i ütèzú rī pi upa drī ní gé sī rá, Ìri awa 'bá urūko'béé ní.

²³ "'Bá adriipi má be trū ku rī, 'bá 'dīri mávé ārī 'bá, 'bá ànyāngā Ìkūnāapi má be trū ku rī, Ìri ànyāngā Ìrérè.

Ìndrī ùnjī rī vé Ìgōngará 'bá rī ē èšī agá rī

(Mátáyo 12:43-45)

²⁴ "Ìndrī ùnjī rī fū dō 'bá rī rú' 'bá gá sī àmvé gí, Ìri èçī ngalanji àngū ā'wí rú rī pi agásī, rī vūrā uvuzú ní ndā, Ìsú dō vūrā kuyé, Ìri 'yo, 'Ma gō jó má ní kuú rī agá 'dälé ūzi.' ²⁵ Ìndrī ùnjī rī kádō ícà, Ìsú dō wekí jó rī ā 'a uletere, údékí kuú múkè múkè, ²⁶ Ìri mu Ìndrī ùnjī urūko èzīrī ùnjikānyā be ívé rī ndēepi rá ni pi Ìjī, kōpi céré fi adri 'bá rī agá. 'Bá rī vé adringará rī gō adri ùnjī drīdrī 'dāri ndē."

²⁷ Yēsū ká rīí tā 'dīri átá, ūkú ázi 'bá bītrīkà rī pi àsámvú gé 'dāá, Ìri ní átázú ù'dúkò be urū 'dāá kīnī, "Tākiri ā adri ūkú mi tīpi rī drīgè, āzini mí ní bā sēepi ndrūupi rī drīgè."

²⁸ Yēsū ní újázú kīnī, "Tākiri ā adri 'bá ù'dúkò múkè Múngú vé rī yī' 'bá rá, āzini 'dù' 'bá nga' 'bá rá rī pi drīgè."

'Bá rī pi lēkí ā 'okí ī ní tā āyāzú āyāyā ni

(Mátáyo 12:38-42; Mārākō 8:12)

²⁹ 'Bá bītrīkà rī pi ká ī úmú Yēsū ā gārā gá, Yēsū ní 'yojú kīnī, "Ìmi úyú àndrū nō'béé, Ìmi 'bá ùnjī. Ìmi lēkí tā āyāzú āyāyā ní ndreé Ìmi mì sī, 'bo ícókí Ìmi ní tā āyāzú āyāyā ni 'oó ku, 'yéná Ìri adri tā āyāzú āyāyā Yónā vé rī.† ³⁰ Tā 'i ngaápi Yónā rú' 'bá gá rī i'da 'bá Nīnēwé vé rī pi ní kīnī, Múngú Ìpē Ìri ní. Ma 'Bá Mvā 'i, tā 'i

ngaápi má rú' 'bá gá rī i'da 'bá úyú àndrū nō'béé vé rī pi ní kīnī, Múngú Ìpē ma ní.

³¹ 'U'dú tā lìzú rī gé, 'bāgú ūkú rú àngū àndrélé rú rī gé rī úmvúlésī Ìmú pá tu tā lì úyú àndrū nō'béé drīgè ní, ā'diātāsīyā 'bāgú rī Ìbí Ìmú àngū rárá rú ní gélésī, Ìmú Sōlómónā vé ùmī tā 'ozú rī yījī, 'bo 'bá āzi nōgōnō ndē Sōlómónā rī àmbūgú sī rá.

³² 'U'dú tā lìzú rī gé, 'bá Nīnēwé vé rī pi Ìmú pá tu kōpi úyú àndrū nō'béé tō ní, kōpi 'yo úyú àndrū nō'béé 'okí tā ùnjī, ā'diātāsīyā Yónā ká tī Múngú vé rī sēé, kōpi újákí èšī ívé ùnjikānyā agásī rá. 'Bá āzi nōgōnō ndē Yónā rī àmbūgú sī rá,§ 'bo Ìmi úyú àndrū nō'béé, Ìmi gákí èšī újágá sī.

Yēsū ìmbá 'bá rī pi lāmbā dījīpi rī vé tā sī

(Mátáyo 5:15; 6:22-23)

³³ "'Bá ázi ícò lāmbā 'yūu jījī zūyú vūrā Ìndrēpi ku ní gé ku, dōku ícò údrī ūpījī drī ní gé cí ku. Ìri lāmbā rī 'bá mísá drīgè, 'bá ífí' 'bá jó agá rī pi ā ndrekí rī áci dījīpi rī.

³⁴ Mī mívé rī, Ìri lāmbā mí rú' 'bá vé ní. Mī mívé rī dō múkè, rú' 'bá mívé rī Ìndrē ku ūtīnjā agá uletere. Mívé mī dō ùnjī, rú' 'bá mívé rī adri ku Ìnjīnjā agá. ³⁵ Lē mí nī múkè 'yojú kīnī, mívé rú' 'bá adriipi ūtīnjā agá rī, lē ā gō 'i újā adrii Ìnjīnjā agá ku. ³⁶ Mívé rú' 'bá dō ūtīnjā agá, Ìgélé ázi mí rú' 'bá gá adriipi Ìnjīnjā agá ní 'dāayo, mí rú' 'bá rī adri céré ūtīnjā agá, sū lāmbā vé áci ní dījī àngū Ìngbèrèé mí ní uletere rī tīnjī."

Yēsū tre Fārúsī rī pi drīgè, āzini 'bá tājmbī ìmbá' 'bá rī pi drīgè

(Mátáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkà 20:45-47)

³⁷ Yēsū ká átángá rī átá deç, Fārúsīgú āzi ní Yēsū ní zízú mužú Ìnyā nyaá ívé àngá, kúru Yēsū ní fizú jó gá 'dälé, Ìri ní úrizú vūgá Ìnyā rī nyangará gá. ³⁸ Fārúsīgú rī ká ndreé Yēsū 'í dō Ìnyā rī nyaá, ūjī 'i drī sū ívé mèrè ní lēé rī tīnjī kuyé, sē Ìri ní àyāngará.

³⁹ Kúru Úpī ní 'yojú Ìri ní kīnī, "Ìmi Fārúsī 'dī' 'béé, Ìmi rī kópō, āzini kūrā rī pi vé rú' 'bá àmvélésīla rī ūjī áyu, 'bo Ìmí èšī agá 'dälé, Ìmi èšī be àmbūgú ngá drīgè, āzini Ìmí èšī ùnjī. ⁴⁰ Ìmi azakí azaza! Múngú rú' 'bá àmvélésīla rī gbiipi rī, gbi kpá rú' 'bá agalésīla rī ní kuyé? ⁴¹ Lē Ìmi sēkí ngá Ìmivé rī pi 'bá adri' 'bá ngá ákō rī pi ní, Ìmi 'okí dō 'dīni, Ìri Múngú ní àyikō sē.

⁴² "Ìmi Fārúsī 'dī' 'béé, Ìzāngá rī úmvúlésī adri Ìmivé ní, ā'diātāsīyā ngá mādāñā ōmvú agá sū nānā tīnjī, Ìnglīrīnjā tīnjī rī pi,

† 11:29 11:29 Tā āyāzú āyāyā Yónā vé rī: 'I' bī te nējī Yónā rī, Yónā adri caá 'U'dú na 'I' bī rī agá 'dāá. 'Í lā Yónā 1:17; Mátáyo 12:39-40; Mátáyo 16:1-4; Lúkà 11:29-32. § 11:31 11:31 'Bāgú 10:1-13 § 11:32 11:32 'Bá ázi nōgōnō ndē Yónā rī àmbūgú sī rá: 'Bá Yēsū ní 'yoó ndē Sōlómónā pi Yónā be rá rī, Yēsū rī 'i 'yo.

mudrj agá, ìmi ri àlu ni í'dú sê* Múngú ní rá, 'bo ìmi kókí 'bá 'bá ʔrúko'béé ní 'oó ùnjí rí pi ē ízā kuyé. Lē ìmi 'okí 'bá rí pi múké, àzini ìmi lēkí Múngú ri, àzini ìmivé ngá mudrj agá, ìmi sēkí àlu ni Múngú ní.

43 "Ìmi Fārúšj 'dì'bée, ízāngā rí úmvúlēsì adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi lēkí vūrā úrízú í ní ñjñj ñjñj Jó Múngú ri Zízú rí agá rí pi áyu, àzini ìmi lēkí 'bá rí pi ā ríkí ìmi ní módó sēé jòkòñj agá 'dāá ñjñjngará be.

44 "Ízāngā rí úmvúlēsì adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi adrikí sū 'būrēdrj í ní ícò áamá ku rí ñjñj, 'bá rí pi ri éçj drj ní gé sī, kòpi ámákí ku."

45 'Bá āzi tājmbj Mósē vé rí ñjpi múké múké rí ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, tā mí ní 'yoó 'dīri, mí ri 'bá u'da."

46 Yēsū ní újázú kīnī, "Ìmi 'bá ī ní ímbá tājmbj Mósē vé rí nḡ'bá múké múké 'dī'bée, ízāngā rí úmvúlēsì adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi ri oḡu 'bā 'bá rí pi drjégé, kòpi ícókí 'duj bā ku, ìmi lēkí ìmivé drj 'bāá kòpi ē ízā kozú ku. 47 Ízāngā rí úmvúlēsì adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi ri 'būrēdrj nēbj rí pi vé rí gbi, ísúzú ìmi é'bipij ú'díkí ótú kòpi údrāá nī. 48 Tā ìmi ní 'oó 'dīri, ìri lū 'yozú kīnī, ìmi ā'yíkí tā ìmi é'bipij ní nēbj rí pi ú'djzú 'dāri gí, ìmi ní rizú kòpivé 'būrēdrj rí pi gbizú ānī 'dī. 49 Tā 'dīri sī, Múngú tā nḡngará be rí kīnī, 'Ma nēbj rí pi pē mu 'bā áyúáyú rí pi be kòpi ʔrúko'béé ú'dj údrā, àzini kòpi ʔrúko'béé óçú ùnjj ùnjj.' 50 Ìmi úyú àndrū nō'bée, nēbj í ní ú'dj údrāá Múngú ní vū rí gbīngará gá 'dāá rí pi vé āri ri ngo ìmi drjégé. 51 Í'dózu í ní Èbélē ri 'dīngará gá, ícázú sá í ní Zākāriyā ri 'djzú vūrā rōbōñj zázú rí' pi āsámvú Jó Múngú vé rí be rí gé, ìmi úyú àndrū nō'bée, āri 'bá 'dī'bée vé rí ngo ìmi drjégé.

52 "Ìmi 'bá ī ní ímbá tājmbj Mósē vé rí nḡ'bá múké múké 'dī'bée, ízāngā rí úmvúlēsì adri ìmivé ni, à'diātāsīyā ìmi 'duki mǎfūtá tā nḡngará vé rí zūjyí. Ìmi fíkí kuyé, ìmi ugakí 'bá lē'bá fí'bá rí pi ní lētj gí."

53 Yēsū ká átángá rí átá dejé, Fārúšj rí pi 'bá tājmbj ímbá'bá rí pi be, kòpi ē éšj ve Yēsū ní ùnjj ùnjj, kòpi í'dóki rí ìri uzuj, 54 í ísúkí rí átángá ùnjj yij tì ni gé, í tókí rí ìri ānī bēni.

* **11:42** 11:42 Ngá mudrj agá, ìmi ri àlu ni í'dú sē: Tājmbj Mósē vé rí 'yo kīnī, lē 'bá Ísērélē vé rí pi ē í'dúkí ngá mudrj agá, àlu ni sēé Múngú ní. 'Í lā Lēvīṭkà 27:30-33; Kālāfe 18:21-24; Dètōrōnómē 12:5-19; 14:22-29. **11:51** 11:51 Í'dóngará 4:1-16 † **11:51** 11:51 Vūrā rōbōñj zázú rí: Vūrā rōbōñj zázú ní anigé Jó Múngú vé rí ā bóró gá 'dāá, átálágú rí ri rōbōñj zā ānī Múngú ní 'bá rí pi trúzú ívé ùnjjīkányā agásí. Vūrā éjñjgūrj zázú ní anigé Vūrā Uleterē rí gé Jó Múngú vé rí agá 'dāá, átálágú rí ri éjñjgūrj zā ānī Múngú ní ũ'būtjñj sī, àzini ùndrēñj sī sá Múngú rí zízú rí gé. * **12:5** 12:5 Ácí vezú ānī ũdū ākò rí: Múngú ri úmvúlēsì 'bá í é'jyí'bá ku rí pi 'du ú'bé áci 'dīri agá. 'Í lā 'dangará 20:7-15.

12

Ìmi adrikí mj be kowu 'bá ī 'bā'bée kú tā be piri rí pi ā tā sī

1 'Bá bītríkà trakí í Yēsū ā gārā gá, élifū ní ambamba, kòpi ríkí í ũmīl múzú ũmīmī. Yēsū ní í'dózu átázú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rí pi ní kīnī, "Lē ìmi adrikí mj be kowu tā Fārúšj rí pi ní ríí ímbá rí sī, à'diātāsīyā tā kòpi ní ímbá rí, kòpi 'duki ngaá ku. 2 Tā í ní ũzūzūzū rí, ìri ímú 'í i'da ámvé, tā í ní 'oó kírí kírí rí, í ímú írívé tā nḡ rá. 3 Tā ìmi ní átá ñjñjā agá rí, ũtúnjā sī í ímú yí rá, tā ìmi ní átá ũyókōyō sī jó agá 'dāá rí, í ímú tā ní áyú jó drjégé."

Lē ìmi adrikí ũrj sī ku

(Mātáyo 10:28-31)

4 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ūndí mávé rí pi, á 'yo ìmi ní 'dīni, lē ìmi adrikí ũrj sī ku, 'bá lē'bá ìmi 'dī'bá rí pi sī, kòpi 'yēñā rj'bá rí 'dī, kòpi ícókí ìmivé índrī 'dij drāá ku. 5 'Bo ma 'bá ìmi ní ícò ruú rí lū ìmi ní rá, lē ìmi rúkí Múngú ũkpò be 'bá 'dijpi 'beépi áci vezú ānī ũdū ākò rí* agá rí áyu. 6 Áriñā nyirīñjā tōwuj uzíkí nyo mǎfēngā fífí ñjñj ku? 'Bo Múngú āvī áriñā àlu ní vé tā sī ku. 7 Múngú lā drj'bí ìmi drjégé rí pi céré gí. Lē ìmi adrikí ũrj sī ku, ìmivé tā ndē áriñā kárákará rí pi vé rí rá.

Ūlūkí tā Kúrístō vé rí

(Mātáyo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 "Á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá rí é'yj dō ma 'bá rí pi endrētj gé, 'yo dō 'í ā'yī ma rá, ma 'Bá Mvā 'í, ma kpá ìri ā'yj mǎlāyíkā Múngú vé rí pi endrētj gé rá. 9 'Bá rí gā dō ma vū drjégé nōḡó sī, ma kpá ìri gā sī mǎlāyíkā Múngú vé rí pi endrētj gé. 10 Ma 'Bá Mvā 'í, 'bá rí átá dō tā ùnjj mā rj'bá gá, Múngú ri ícò ìri trū rá, 'bo 'bá rí ide dō Índrī Uleterē rí, Múngú trū ìri àluñāni ku.

11 "Bá āzi jì dō ìmi muj Jó Múngú ri Zízú rí agá, tō dō ìmi 'bá āngú rj'bá rí pi endrētj gé, àzini 'bá ũkpò be rí pi endrētj gé, lē ìmi éšj ā adri ízāngā sī 'yozú kīnī, ìmi mu ìmivé tā gā ngóni yā 'dīni ku, dōku ìmi átá ngóni yā 'dīni ku, 12 sá 'dāri gé, tā ìmi ní átá rí, Índrī Uleterē rí ũlū ìmi ní nī."

Nāpi ágó azakaza rú ā'bú be rí vé rí

13 Ágó āzi 'bá bītríkà rí pi āsámvú gé 'dāá, ìri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, 'í 'yo má édrjpi ní, ā awa ā'bú 'bá étépi

draápi gí rī ní kuú rī 'bá ní 'í be." ¹⁴ Yēsū ní újázú kīnī, "Ágò 'dīri, ā'di Ìpè ma 'bá tã Ìjipi ní rú nī, dòku ā'di Ìpè ma ìmivé tã āsámvú acoo nī?" ¹⁵ Kúru Yēsū ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ìmi ndrekí múké, lè 'bá āzi ā adri èsì be àmbúgú ngá drìgè ku, 'bá rī dō ā'bú be tré, ā'bú Ìrivé 'dīri ícò Ìrivé Ìdri sèé adrií múké nī ku."

¹⁶ Yēsū ní nāpi 'dīri ùlüzú kòpi ní kīnī, "Ágò āzi ā'bú be ní ànyāngā ka Ìrivé ómvú agá ambamba. ¹⁷ Ágò rī ri ùsūú kīnī, 'Vürā má ní mávè ànyāngā 'bázú ní 'dāayo, má 'o rī ā'di?" ¹⁸ Kúru Ìri ní 'yozú kīnī, 'Á lè 'oó 'dīni, á lè Ìrá mávè rī pi uzeé vūgá, á lè ambugu ambugu ní pi údé, ma mávè ànyāngā 'bá 'a ní gé, āzini ma mávè ngá rī pi ù'bā céré 'a ní gé. ¹⁹ Kúru ma gò átá má èsì agá nólé, "Ma nóni ànyāngā be ambamba, Ìri adri ca Ìlì kárakarà. Á gò èzì ngaa ñjì ku, ma ngá nya, ma ngá mvu, ma adri àyikò sī."

²⁰ "Bo Múngú ní 'yozú Ìri ní kīnī, 'Mí azaza! Ìnīnā àndrū nōri sī, ma mívè Ìdri 'dù rá. Kúru ā'di ri Ìmú mívè ngá 'dī'bée 'dù nī?"

²¹ "Bá ngá 'bāapi kú 'í ní, ngá sèépi Múngú ní ku rī, Ìri adri sū 'bá 'dīri tñjì."

*Lè Ìmi ríkí Ìmi ùsūú draá tã sī ku
(Mátáyo 6:25-34)*

²² Kúru Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rī pi ní kīnī, "Á 'yo Ìmi ní, lè Ìmi ríkí Ìmi ùsūú draá Ìdri rī vé tã sī 'yozú kīnī, Ìmi ā'di nya yā, dòku Ìmi ā'di su yā 'dīni ku. ²³ Ìdri ndé ngá nyanya ri rá, rú'bá ndé bōngó ri rá. ²⁴ Ìmi ndrekí drī àrìnā rī pi ká, kòpi 'áki ómvú ku, kòpi Ìkùnāki ànyāngā ku, kòpi jó ànyāngā 'bázú ní ákò, dòku Ìrá ákò. 'Bo Múngú ri kòpi úcé ní. Ìmi ndékí àrìnā rī pi rá. ²⁵ Èsì Ìmivé riipi ùtīipi 'dīri sī, Ìmi nyo ícò sá āzi Ìsú adrizú ànì Ìdri rú rá? ²⁶ Ìmi ícókí dō sá āzi Ìsú mādānā adrizú Ìdri rú ku píri, ngá Ìmi ní rizú Ìmi ùsúú drázú tã sī rī ā'di?"

²⁷ "Ìmi ndrekí drī pètjì ā fū ùnyī be 'dī'bée ká, kòpi ngakí èzì ku, āzini kòpi nñkí bōngó ícì be í ní ku. 'Bo á lè 'yoó Ìmi ní 'dīni, Sòlòmónā ri ā'bú be, su bōngó ùnyī be sū fū ùnyī be 'dī'bée tñjì kuyé. ²⁸ Múngú ri dō sè fū ásé agá rī pi zo ùnyī be, Ìri zo àndrū, drū sī, Ì zā ve áci sī rá píri, Ìmi 'bá è'yīngárá be mādānā 'dī'bée, ádarú Múngú ícò nyo Ìmi ní bōngó sèé suú ku? ²⁹ Lè Ìmi èsì ā ri ùtì ngá nyaanya ā tã sī ku, dòku ngá mvuúmvu ā tã sī ku, Ìmí èsì ā ri ùtì tã ní sī ku. ³⁰ 'Bá Múngú ri nñ'bá ku rī pi è èsì ri ùtì tã 'dī'bée sī nī, Ìmi Ètèpi nñ ngá Ìmi ní lèé rī rá. ³¹ 'Bo lè Ìmi 'bákí èsì málūngā Múngú vé rī ndázú, Ìri Ìmú ngá Ìmi ní lèé rī pi sè Ìmi ní rá.

*Á'bú 'bū gé 'dāā rī vé tã
(Mátáyo 6:19-21)*

³² "Ìmi ngúlúmú mādā má pámvú ùbì'bá 'dī'bée, Ìmi adrikí ùrì sī ku, ā'diātāsīyā Ìmi Ètèpi ri àyikò sī, lè Ìmi fíkì málūngā ívé rī agá. ³³ Ìmi ùzikí ngá Ìmivé rī pi, Ìmi awakí mūfēngā ní 'bá ngá ákò rī pi ní. Ìmi lè Ìmi Ìsúkí Ìmi ní jūru mūfēngā 'bázú āsīipi ku ní, ā'bú 'bū gé 'dālè rī ábá ku, ùgú'bá ícò ùgúú ku, āzini Ìjiríkò ícò mbee ku. ³⁴ Vürā Ìmi ní Ìmivé ā'bú 'bázú rī, Ìmi èsì rī adri drī ni gé."

*Lè 'bá rī ā adri ùrè ā ùtè Yēsū vé
ìgōngárá*

(Mátáyo 24:45-51)

³⁵ "Lè Ìmi úsúkí Ìmi kú ùrè, Ìmi ù'yúkí Ìmivé lāmbā ā ri dñjì, ³⁶ lè Ìmi adrikí sū 'bá ri'bá ívé 'bá àmbúgú riipi Ìmvípi ùmū ùkú jezú rī gélésí rī ùtè'bá rī pi tñjì, ā'diātāsīyā 'bá àmbúgú rī kādò Ìmú kèjèti rī gaá, Ìmi zíkí rī kèjèti rī Ìri ní. ³⁷ 'Bá àmbúgú rī kādò ícá, Ìsú dō ívé àtì'bá rī pi ùtèkí 'i kú ùrè, Ìri adri àyikò sī. Ádarú á lè 'yoó Ìmi ní 'dīni, Ìri àtì'bá rī pi sè ùrì vūgá, Ìri kòpi ní ngá sè nya. ³⁸ 'Bá àmbúgú rī dō ícá Ìnīnā ágágá yā, dòku āngú ní ówūngárá gá yā, ícá dō Ìsú àtì'bá rī pi ri 'i ùtè, àtì'bá rī pi adri àyikò sī. ³⁹ 'Bo lè Ìmi nñkí 'yozú kīnī, jó 'dīpa ā nì dō sá ùgú'bá rī ní Ìmúzu rī rá, ícò tè ívé jó kuú nòó ùgú'bá rī ní, Ìri ní fízú ànì jó agá 'dāá ku. ⁴⁰ Lè Ìmi adrikí ùrè, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvā 'i, sá má ní Ìmúzu Ìgòzu rī Ìmi ícókí nñjì ku."

⁴¹ Pèterò ní zizú kīnī, "Úpí, mi ri nāpi 'dīri 'yo 'bá ní, dòku mi ri 'yo 'bá rī pi ní céré?"

⁴² Úpí ní újázú Ìri ní kīnī, "'Bá èsì 'bāapi céré rizú èzì ngazú rī ā'di 'i, āzini àtì'bá ùmì be tã 'oópi píri àmbúgú rī ní 'bāā 'bá àmbúgú rú ívé àtì'bá rī pi drìgè ā ri Ìnyá sèé kòpi ní sá múké ní gé rī ā'di 'i? ⁴³ 'Bá àmbúgú rī ícá dō Ìsú èzì àtì'bá rī ní ngaa rī múké, Ìri àtì'bá rī ùfè rá. ⁴⁴ Ádarú á lè 'yoó Ìmi ní 'dīni, Ìri àtì'bá rī 'bá adri 'bá àmbúgú rú ívé ngá rī pi ā tã mba. ⁴⁵ 'Bo àtì'bá rī ùsú dō 'i èsì agá 'dālè kīnī, 'Mávè àmbúgú ícò ícá mbèlénā ku,' í'dó dō ríi àtì'bá āgò rī pi fuyú ùkú rú rī pi be, āzini í'dó dō ríi ngá nyaá, āzini ngá mvuú Ìmèrèzú. ⁴⁶ Ìrivé 'bá àmbúgú rī nga ícá ú'dú, dòku sá Ìri ní nñjì kuyé ní gé, Ìri àtì'bá rī uga kpélèkpélè, Ìri 'dù 'be 'bá è'yì'bá kuyé rī pi àsámvú gé vürā kòpi ní adrizú rī gé."

⁴⁷ "'Àtì'bá āzi ívé àmbúgú rī vé tã Ìri ní lèé ā 'okí rī nñjì rá rī, útu dō 'i ùrè kuyé, dòku 'dù dō tã ívé àmbúgú ní ezijì rī ngaa kuyé, Ì Ìri gbà ùnjì ùnjì. ⁴⁸ 'Bo àtì'bá āzi ívé àmbúgú rī vé tã nñjì kuyé, tã 'oópi ùnjì rī, Ì Ìri Ìrīnā mādā. 'Bá Ì ní ngá sèé Ìri

ní ãmbúgú rĩ, ĩ ngá lē ĩri vúgá ãmbúgú, 'bá ngá é'yipi ãmbúgú rĩ, ĩ ngá zĩ ĩri vúgá ãmbúgú.

Yēsū vé tā ĩjĩ acongará
(Mátáyo 10:34-36)

⁴⁹ "Má ĩjĩ tā áci áci ní vū drĩgē nōgō, má ũšũ tā áci áci rĩ ĩ'dó té dō 'i gĩ, ĩri adri múké! ⁵⁰ ĩ ĩmũ má ní bātízimũ ĩzāngā vé ní sē, ma tā ģņņņņĩ 'dũ cĩngbã tá rĩ ní 'i dezú. ⁵¹ ĩmi ũšũkĩ má ĩjĩ 'bã rĩ pi ní tãkĩri nyōókũ drĩgē nōgō? Adri 'dĩni kuyé, má ĩjĩ acongará. ⁵² ĩ'dózũ āndrũ mužũ drĩdrĩ, 'bã tōwũ 'bētĩ āsámvũ gé rĩ pi ĩmũ ĩ aco rá, na rĩ pi ĩrĩ rĩ pi gã sĩ, ĩrĩ rĩ pi na rĩ pi gã sĩ. ⁵³ Kōpi ĩmũ ĩ aco rá, mvã étēpi rĩ ĩmũ ívé mvã gã sĩ, mvã rĩ ĩmũ étēpi rĩ gã sĩ, mvã ģndrēpi rĩ ĩmũ ívé mvã ũkũ gã sĩ, mvã ũkũ rĩ ĩmũ ģndrēpi rĩ gã sĩ, ĩdrēpi rĩ ĩmũ 'ĩ mvōpi vé ũkũ gã sĩ, mvōpi vé ũkũ rĩ ĩmũ 'ĩ ĩdrēpi rĩ gã sĩ."

Lóki vé amángará
(Mátáyo 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Yēsũ ní 'yozú 'bã bĩtrĩká rĩ pi ní kĩnĩ, "Ĩmi ndrekĩ dō ĩrĩbĩtũ rĩ ĩngá ĩmũzũ ũtũ ní 'dengará gálēsĩ, ĩmi 'yo, 'Yĩgō rĩ 'dĩ rá, 'ádarũ ĩri 'dĩ rá. ⁵⁵ ĩmi ndrekĩ dō ũlĩ rĩ rĩ ívĩ ĩmũzũ āndrélēsĩla, ĩmi 'yo, 'Ŭtũ rĩ ĩmũ ko gbĩrĩlĩ, 'ádarũ ĩri ko gbĩrĩlĩ rá. ⁵⁶ ĩmi 'bã ĩ 'bã'bée kũ tá be pĩrĩ 'dĩ'bée, ĩmi kádō āngũ vũ drĩgē nōgō rĩ ndreé, āzĩni 'bũ gé 'dálé rĩ ndreé, ĩmi nĩkĩ āngũ rĩ ē mĩlē ámá be rá, ĩmi ũlũ rá pĩrĩ, ĩmi nĩkĩ tá rĩpi 'i 'oópi lóki āndrũ nōrĩ gé rĩ ũlũ be ku ĩngónĩ ĩngónĩ?"

⁵⁷ "Ngá ĩmi ní tá pĩrĩ rĩ nĩzũ ámázũ ku rĩ ā'dĩ? ⁵⁸ 'Bã rĩ tō dō mi, ĩmi dō rĩ mũ ĩri be lētĩ gé sĩ trũ, ĩmi údekĩ ĩmivé tá ĩmi āsámvũ gé sĩ ĩri be rĩ deę lētĩ gé 'dĩgē, ĩmi údekĩ dō ku, ĩri mi ĩĩ mũ tō 'bã tá ĩĩpi rĩ ģndrētĩ gé, 'bã tá ĩĩpi rĩ, ĩri mi ĩĩ sē āngáráwã drĩgē, āngáráwã rĩ mi ĩĩ 'be jō āngũ ũ'yizũ rĩ agá. ⁵⁹ Á 'yo mí ní 'dĩni, kukĩ mi ĩfũũ āmvé ku, mi mũfēngá ĩ ní ĩĩ mí drĩgē rĩ ũfē de ũgbále, mi ĩbĩ ĩfũ ndō."

13

Lē ĩmi újãkĩ ešĩ ĩmivé ũnjĩkãnyã agãstĩ
rá

¹ Sã 'dãri gé, 'bã urũkō'bée ũlũkĩ Yēsũ ní kĩnĩ, Filátō 'ú'dĩ 'bã Gállilãyã vé rĩ pi ũdrãã, ĩšũ kōpi rĩ rōbōņņ zã Jō Múngũ vé rĩ agá 'dãã. ² Yēsũ ní 'yozũ kōpi ní kĩnĩ, "Ĩmi ũšũkĩ 'bã Gállilãyã vé ĩ ní 'ú'dĩ 'dã'bée vé ũnjĩkãnyã ndē ũgũpĩ Gállilãyã rĩ pi vé rĩ rá, kōpi ní ĩzāngã nyazũ ānĩ? ³ Á 'yo ĩmi ní, adri 'dĩni kuyé. 'Bo ĩmi újãkĩ dō ešĩ ku, ĩmi kpã ũmvũlēsĩ céré ũdrã rá.

⁴ ĩmi ũšũkĩ 'bã mužrĩ drĩ ní ārō lãgárãka Silómũ vé rĩ ní árĩ kōpi drĩgē, ũdrã'bã 'dã'bée, kōpivé ũnjĩkãnyã ndē 'bã adri'bã

Yērũsãlēmã agá rĩ pi vé rĩ rá? ⁵ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, adri 'dĩni kuyé! ĩmi újãkĩ dō ešĩ ku, ũmvũlēsĩ ĩmi kpã céré ũdrã sũ kōpivé rĩ tĩņĩ."

Nãpi peťĩ ĩ ní zĩjĩ fĩgĩ 'aãpi kuyé rĩ vé rĩ

⁶ Kúru Yēsũ ní nãpi 'dĩri ũlũzũ 'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ágō āzi sa peťĩ ĩ ní zĩjĩ fĩgĩ rĩ ívé ũmvũ agá, ĩri ní 'dezũ mužũ ũ'a ní ũndrēzũ sĩ ní gé 'dãã, ĩšũ peťĩ rĩ 'a kuyé. ⁷ Kúru ĩri ní 'yozũ ágō ũmvũ rĩ 'ããpi rĩ ní kĩnĩ, 'Ílĩ na, á rĩ ećĩ peťĩ rĩ vé ũ'a ũndrē, má ĩšũ ũ'a sĩ ní gé kuyé. 'Í ga peťĩ rĩ vũgá! ĩri rĩ nyōókũ rĩ eřĩ kána."

⁸ "Ágō ũmvũ 'ããpi rĩ ní újãzũ kĩnĩ, 'Āmbúgũ mávė rĩ, 'ĩ ku drĩ ā adri ĩlĩ ālu kã, mã 'ã drĩ gārã ni, mã dã ndrĩjĩ zē ndrĩjĩ ní gé. ⁹ 'A dō ĩlĩ drĩ rĩ gé rá, múké! 'A dō kuyé, 'ĩ ga rĩ kúru ĩri vũgá."

Yēsũ ĩdri ũkũ ōtrũpi ōtrũōtrũ ni ũ'dũ
Sãbãtã vé rĩ gé

¹⁰ Yēsũ ní rizũ 'bã rĩ pi ĩmbázũ Jō āzi Múngũ rĩ Zizũ ní agá ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé, ¹¹ ũkũ āzi 'dálé ĩndrĩ ũņjĩ 'o ĩri ōtrũ, adri caã ĩlĩ mužrĩ drĩ ní ārō, sē ũkũ rĩ ícō 'ĩ ũjũũ ngaã urũ sĩ ku. ¹² Yēsũ kã ũkũ rĩ ndreé, ĩri ní ũkũ rĩ zizũ ĩmũzũ 'ĩ vũgã nōō. ĩri ní 'yozũ ũkũ rĩ ní kĩnĩ, "Ŭkũ 'dĩri, mi ĩdri gĩ."¹³ Yēsũ ní 'ĩ drĩ 'bãzũ ũkũ rĩ ā rũ'bã gã, koro ũkũ rĩ ní ngazũ 'ĩ ũjũzũ pĩrĩ, ĩri ní Múngũ rĩ ĩngúzũ.

¹⁴ Drĩkoma Jō Múngũ rĩ Zizũ rĩ vé rĩ ā 'a ve Yēsũ ní ũkũ rĩ ĩdri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé rĩ ā tá sĩ rá. ĩri ní 'yozũ 'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ŭ'dũ eřĩ ngazũ rĩ pi áziyã, lē ĩmi ĩmũkĩ, ē ĩdrĩkĩ mi ũ'dũ áziyã 'dĩ'bée agá, adri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ku."

¹⁵ Ŭpĩ ní újãzũ ĩri ní kĩnĩ, "Ĩmi 'bã ĩ 'bã'bée kũ tá be pĩrĩ 'dĩ'bée! ĩmi āsámvũ gé 'dĩgē, 'bã āzi ícō nyo ívé tĩ, dōku dōngĩ trũũ ĩjĩ mužũ yĩjĩ mvũũ ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ku? ¹⁶ Ŭkũ 'dĩri ĩbĩ ĩfũũ úyũ Ābũrãmã vé rĩ agá, Sãtãnã 'yĩ ĩri kũ vũgã ĩzāngã nyaã ĩlĩ mužrĩ drĩ ní ārō, ĩdrĩkĩ dō ĩri ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé ũņjĩ?"

¹⁷ Yēsũ kã tá rĩ 'yoó 'dĩni, sē ĩrivė ari'ba rĩ pi ní drĩņjã. 'Bo 'bã rĩ pi ārėvũ céré āyĩkō sĩ tá āyãzũ āyãyã Yēsũ ní 'oó 'dĩri sĩ.

Nãpi marĩgō fĩ be mādãņņã rĩ vé rĩ
(Mátáyo 13:31-33; Mãrãkō 4:30-32)

¹⁸ Yēsũ ní kúru 'bã rĩ pi zizũ kĩnĩ, "Mãlũngã Múngũ vé rĩ adri sũ ā'dĩ tĩņĩ? Mã ũ'bĩ rĩ ĩri ngã ngónĩ ní sĩ? ¹⁹ Mãlũngã Múngũ vé rĩ adri sũ marĩgō fĩ be mādãņņã rĩ tĩņĩ, kádō ĩri saã, ĩri dũ mba ãmbúgũ ãmbúgũ, ārĩņã rĩ pi gũ ku sĩ ní gé."

Nãpi ākũfĩ vé rĩ

²⁰ Yēsũ ní kpã gōzũ 'yozũ kĩnĩ, "Mã ũ'bĩ rĩ mãlũngã Múngũ vé rĩ ngã ngónĩ ní sĩ?"

21 Mälüngã Múngú vé rĩ adri sũ ákúffĩ ùkú rĩ ní í'dù dää usaá fúndru be, ẽpiĩpi ãmbúgú rĩ tĩnĩ."

Kẽtĩ mādāñã rĩ
(Mátáyo 7:13-14, 21-23)

22 Kúru Yēsũ ní 'dezú rizú ẽjízú kũrũ rĩ pi agāsĩ, āzini gúrũ rĩ pi agāsĩ, ri 'bã rĩ pi ímbã, ísũ ïri ri mu Yērúsálēmã gã. 23 'Bã āzi ní ïri zizú kĩnĩ, "Úpĩ, 'bã mādāñã pi nyo 'yēñã ímũ pangará ísũ nĩ?"

Yēsũ ní újázú k̄opi ní kĩnĩ, 24 "Lē ïmi ú'bíki fíi úkpō sĩ k̄etĩ mādāñã rĩ gé sĩ, ā'diātāsīyã á 'yo ïmi ní 'dĩni, 'bã kárakarã pi ú'bí fi k̄etĩ mādāñã rĩ gé sĩ, 'bo k̄opi ícókĩ fíi ku. 25 Jó 'dĩpa ícĩ dō k̄etĩ rĩ gĩ, ïmi áwĩ pá tu ku ãmvé, ïmi k̄etĩ rĩ ga, āzini ïmi 'yo, 'Ámbúgú 'bávē rĩ, 'ĩ zĩ 'bã ní k̄etĩ rĩ."

"Bo ïri 'yo, 'Á nĩ ïmi kuyé, ïmi íbiki ímũ íngōósĩla?"

26 "Ími kúru 'yo, 'Ándúrú 'bã riki ngã nyaá, āzini ngã mvũũ mí be trũ, āzini mí ri 'bã ímbã 'bávē lētĩ rĩ pi drĩgē sĩ."

27 "Bo ïri 'yo k̄opi ní, 'Á nĩ ïmi kuyé, ïmi íbiki ímũ íngōósĩla? Ími 'bã ùnjikānyã 'o'bã 'dĩ'bée, ïmi d̄ekĩ ïmi má ẽndrētĩ gé 'd̄iisĩ rá!"

28 "Ími kádō Ábūrámã pi ndreé Ísákã be, Yōkóbũ be, n̄ebĩ rĩ pi be céré mälüngã Múngú vé rĩ agã 'dälé, ísũ ídrókĩ ïmi kú ãmvélēsĩla, ïmi fi ri ngongo, āzini ïmi şikányã ci. 29 'Bã rĩ pi úmvúlēsĩ ímũ ú'tũ ní ífungará gálēsĩla, uruko ni pi ímũ ú'tũ ní 'dengará gálēsĩla, uruko ni pi ímũ ú'rúlēsĩla, āzini andrélēsĩla, k̄opi ímũ úri úmũ nya mälüngã Múngú vé rĩ agã 'dää.

30 Adarú 'bã údũmbĩtã* rĩ pi, k̄opi ímũ adri drĩdrĩ, 'bã drĩdrĩ† rĩ pi, k̄opi ímũ adri údũmbĩtã."

Yēsũ ẽ ẽsĩ ísũ izāngã 'bã Yērúsálēmã vé rĩ pi ā tā sĩ

31 Sã 'dãri gé, Fārúsĩ uruko'bee ní ímũzú Yēsũ vúgã, k̄opi ní 'yozú ïri ní kĩnĩ, "Í ku āngũ nõri, 'ĩ 'de muũ 'd̄iisĩ rá, ā'diātāsīyã Ẽrodē lē mi 'dĩj drãã rá."

32 Yēsũ ní újázú k̄opi ní kĩnĩ, "Ími muĩki lüü Ẽrodē adriipi úlkú rú 'dãri ní kĩnĩ, 'Ma ri nõlē índri úñjĩ rĩ pi údrō, āzini ma ri 'bã rĩ pi ídri í'dózu ándrũ sĩ, cazú drũ, cazú ú'dũ na ni gé, cĩmgbã má ní mávé ẽzĩ dezú." 33 Í'dózu ándrũ sĩ, cazú drũ, cazú ú'dũ na ni gé, má kádō riĩ muũ, ma nyo ri mávé ẽzĩ nga muũ, ā'diātāsīyã lē n̄ebĩ ā drã ámvé ku, ā drã Yērúsálēmã gã.

Yēsũ lē 'bã Yērúsálēmã gã rĩ pi l̄l̄l̄
(Mátáyo 23:37-39)

34 "Á Yērúsálēmã, Yērúsálēmã, mívé 'bã rĩ pi ú'dĩkĩ n̄ebĩ rĩ pi, āzini k̄opi úvĩkĩ Múngú vé 'bã áyúáyũ ĩ ní p̄éé muũ mí vúgã 'd̄ilē rĩ pi údrãã írã sĩ. Á lē kōdō mívé anjĩñã rĩ pi íkũnãã sũ á'ũ ẽndrēpi ní ívé anjĩñã íkũnãã 'ĩ úpil̄é'bí á ndugē rĩ tĩnĩ, 'bo mívé 'bã rĩ pi gãkĩ sĩ. 35 Ími ndrekĩ drĩ kã, jó ímivé rĩ pi kúkĩ kú ándrũ rú. Kúru á 'yo ïmi ní 'dĩni, ïmi ícókĩ gōó ma ndreé d̄ĩĩ ku, cĩmgbã cazú sã ïmi ní ímũzú 'yozú, 'Tãkĩrĩ ā adri 'bã ímũpi Úpĩ ā rũ sĩ rĩ-drĩgē rĩ gé."

14

Yēsũ ídri ágó drã be ni ú'dũ Sábátã vé rĩ gé

1 Ú'dũ Sábátã vé rĩ gé, Yēsũ kã muũ ínyã nyaá Fārúsĩgũ ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ vé āngã 'dää, 'bã rĩ pi riki nyo t̄éé ïri ndreé, 2 ā'diātāsīyã ágó āzi 'dälé rũ' 'bã ní úpĩ céré kuú úpĩpĩ.

3 Yēsũ ní Fārúsĩ rĩ pi zizú 'bã ĩ ní ímbã tãĩmbĩ Mósē vé rĩ n̄' 'bã múké múké rĩ pi be kĩnĩ, "Tãĩmbĩ ā'yĩ nyo ĩ ícō 'bã ídri ú'dũ Sábátã vé rĩ gé rá, dōku ídrĩkĩ ku?" 4 'Bo k̄opi újĩkĩ kĩri. Yēsũ ní drĩ 'bãzú ágó rĩ ā rũ' 'bã gã, ĩri ní ágó rĩ ídrĩzú, ĩri ní ágó rĩ p̄ezú muũzú.

5 Yēsũ ní k̄opi zizú kĩnĩ, "Ími āsámvú gé 'd̄ĩgē, 'bã rĩ vé mvāñã, dōku tĩ 'de dō 'bũ kuũpi kũku ni agã ú'dũ Sábátã vé rĩ gé, ícō ísē ámvé ku?" 6 K̄opi újĩkĩ kĩri, 'yokĩ átāngã kuyé.

Mi dō úmũ, lē mi 'o tā pirĩ

7 Yēsũ kã ndreé 'bã Fārúsĩgũ rĩ ní zĩĩ ímũ úmũ gé rĩ pi ri mu úri vūrã ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ gé, ĩri ní k̄opi ní nãpi 'dĩri úlũzú kĩnĩ, 8 "Bã āzi zĩ dō mi úmũ úkú jezú ní gé, lē mi 'bã ẽsĩ muũzú úrízú vūrã ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ gé ku, ā'diātāsīyã zĩkĩ déna 'bã āzi ãmbúgũ ĩnjĩ ĩnjĩ mi nd̄eépi ãmbũgũ sĩ ní rá. 9 Kúru 'bã mi zĩĩpi rĩ ímũ 'yo mí ní, "Í ku vūrã 'dĩri ágó 'dĩri ní." ĩri gō mí jĩ 'bã úri vúlē 'dälē, mi drĩñã ísũ ambamba. 10 'Bo 'bã āzi zĩ dō mi ímũ úmũ gé, 'ĩ mu úri vúlē 'dää, 'bã mi zĩĩpi rĩ kádō mi ndreé, ĩri ímũ 'yo mí ní, 'Mávē úndĩ, 'ĩ mu úri vūrã múké 'dãri drĩgē." Kúru 'bã rĩ pi céré mi ĩnjĩnjĩ úmũ rĩ pi ẽndrētĩ gé 'd̄ĩgē. 11 'Bã rĩpi 'ĩ íngúpi íngúngũ rĩ, 'ĩ ímũ ïri ndre ku mādāñã, 'bã 'ĩ 'bãapi kú mādāñã rĩ, 'ĩ ímũ ïri ĩnjĩnjĩ."

12 Yēsũ ní 'yozú 'bã 'ĩ zĩĩpi ímũpi rĩ ní kĩnĩ, "Mĩ dō ri 'bã āzi zĩ ímũ ínyã ú'tũñã vé rĩ nya, dōku úndrēñã vé rĩ nya, mí zĩ mívé úndĩ rĩ pi, mí ẽdrĩpi, mívé márité rĩ pi, 'bã mívé jó gārã gã rĩ pi áyu ku, ā'diātāsīyã 'ĩ zĩ dō k̄opi, k̄opi kpã gō mí zĩ, 'dĩri lü 'yozú kĩnĩ, k̄opi ri mívé ngã áriógó úfē. 13 Mĩ dō

* 13:30 13:30 'Bã údũmbĩtã rĩ pi: 'Bã ĩ ní ndreé kuú ẽzĩ ákō rĩ pi. † 13:30 13:30 'Bã drĩdrĩ rĩ pi: 'Bã ĩ ní íngúngũ rĩ pi. ‡ 13:35 13:35 'Bã ímũpi Úpĩ ā rũ sĩ rĩ: 'Bã 'dĩri Yēsũ 'ĩ. †† 13:35 13:35 Sãwũmã 118:26

'bã zì ngá nya, múké ní lē mí zì 'bã ngá ákó rì pi, 'bã ògòròvù rú rì pi, 'bã bãtrá rú rì pi, àzini 'bã mì be èşì 'bã gí rì pi, ¹⁴ mí tákiri ìşù rá. Kòpi à ùfèkí dō mívé ngá àrígó ku drããsiyã, Múngú ri ìmù mí ùfē sã 'bã tã 'o 'bã pìrì rì pi ní ìngázú drãngará gálésila rì gé."

*Nāpí ùmù àmbúgú rì vé rì
(Mátayo 22:1-10)*

¹⁵ 'Bã úrì 'bã Yēsù be trù ìnyã nyangará gá 'dì 'bée vé àzi kã tã Yēsù ní 'yoó 'dìri yì, ìri ní 'yozú Yēsù ní kìnì, "Tákiri à adri 'bã ùmù nyaápi màlùngã Múngú vé rì agá rì drìgé."

¹⁶ Yēsù ní újázú nāpí sī kìnì, "U'dù àlu, ágó àzi údé ùmù àmbúgú ni, zì 'bã tré ùmù rì à nyangará gá. ¹⁷ Kã ìnyã rì á'dí deşé gí, ìri ní ìvé àtì 'bã pèzú muzú 'bã 'í ní zì rì pi zìzú kìnì, 'Ìmi ìmùkì, á'díkì ìnyã rì gí."

¹⁸ "Bo 'bã rì pi cèré 'dókì ríi 'yoó kìnì, ì mụkì ku. 'Bã rì àzi ní 'yozú kìnì, 'Á je ómvù, á lē mụjù ómvù rì ndreé. Mí oyù ma, á mụ ku."

¹⁹ "Ázi rì ní 'yozú kìnì, 'Á je tì ómvù 'ã 'bã ni pi mụdrì, á lē kòpi jìjì mụjù ómvù rì 'angará gá, dō kòpi ómvù rì 'ã múké rá. Mí oyù ma, á mụ ku."

²⁰ "Ázi rì ní 'yozú kìnì, 'Á je drì mávé ùkú ú'dí rú, má ícò mụjù ku."

²¹ "Àtì 'bã rì ní 'i újázú Ìgòzú, ìri ní tã 'bã rì pi ní 'yoó 'í ní 'dì 'bée ùlüzú ìvé 'bã àmbúgú rì ní. Ágó àmbúgú rì ē èşì ve ambamba, ìri ní tãmbì sèzú ìvé àtì 'bã rì ní kìnì, "Í 'de mụjù mbèlè létì àmbúgú rì drìgé 'dãã, àzini létì ure ure kùrù agá rì pi drìgé 'dãã, mí ìjì 'bã ngá ákó rì pi, 'bã ògòròvù rú rì pi, 'bã mì be èşì 'bã gí rì pi, 'bã bãtrá rú rì pi."

²² "Àtì 'bã rì kã ìmvù Ìgòó, ìri ní 'yozú kìnì, 'Àmbúgú mávé rì, á 'o tã mí ní lùú má ní rì gí, 'bo vürã úrízú rì pi drì anigé."

²³ Kúru 'Bã àmbúgú rì ní 'yozú ìvé àtì 'bã rì ní kìnì, "Í mụ létì gùrù agá rì pi drìgé 'dãã, àzini létì ure ure rì pi drìgé 'dãã, 'í 'yo 'bã rì pi ē ìmùkì, 'bã rì pi á gákì rì tré mávé jó agá nõó. ²⁴ 'Á 'yo mí ní, 'bã má ní zì drìdrì rì pi ícókì ìnyã 'í ní á'dí rì nyaá ku."

*Yēsù à pámvú ùbìngará
(Mátayo 10:37-38)*

²⁵ 'Bã bítríkã ríkì mụjù Yēsù vùgá sī, Yēsù ní 'i újázú kòpi vùgá 'dãã, ìri ní 'yozú kìnì, ²⁶ "Bã rì lē dō mà pámvú ùbì, ã lē ma 'í ètèpi ri ndéé, 'í èndrèpi ri ndéé, 'í ùkú ni ri ndéé, ìvé anjinã rì pi ndéé, 'í èdrípìjì ndéé, 'í ómvùpìjì ndéé, àzini ìvé idri ndéé. 'Bã rì lē dō mà sù 'dìri tñjì ku, ícò adrii 'bã mà pámvú ùbìpi ni ku. ²⁷ 'Bã rì 'dù dō ìvé peṭjì alambaku ku, àzini ùbì dō mà pámvú ku, ícò adrii 'bã mà pámvú ùbìpi ni ku."

²⁸ "Ìmi àsámvú gé 'dìgé, 'bã àzi lē dō lágáraka sījì, ícò nyo úrì vùgá tã ni ùtíjì ùgbále, nìzú àmázú dō mífèngã lágáraka rì sízú rì ícò èzì rì de rá yã 'dìni ku? ²⁹ 'Bã rì ã 'bã dō lágáraka rì ã ndù, 'bo de dō èzì ni kuyé, 'bã rì pi cèré ìmù gù ìri sī gùgù. ³⁰ Kòpi 'yo, 'Ágó 'dìri 'í 'dó kòdò lágáraka rì sījì gí, 'bo de èzì ni kuyé."

³¹ "Dòku 'bágú àzi lē dō mụjù è'dì 'dijì 'bágú àzi be. Drìdrì ni, ícò nyo úrì vùgá tã ni ùşùjù 'yozú kìnì 'i àngaráwã be élifù mụdrì, 'i ícò ìvé ari 'ba àngaráwã be élifù pùkù ìrì (20,000) lē 'bã ìmù 'bã è'dì 'dì 'bée 'i be 'dì 'bée ndéé rá 'dìni ku? ³² 'Şù dō 'í ícò ari 'ba rì pi ndéé ku, ari 'ba rì pi vùkì dō drì vùvù, ìri 'bã pè muzú kòpi vùgá 'dãã, kòpi à mụkì rì 'bágú rì zìjì, ngá ìri ní lēé rì á'dì, ì adrikì rì kìri Ì àsámvú gé sī. ³³ 'Sù má ní té 'yoó drìdrì rì tñjì, 'bã rì ku dō ngá ìvé rì pi àrèvù cèré ku, ícò adrii 'bã mà pámvú ùbìpi ni ku."

*È'yì vé tã àzini ùtùnjã vé tã
(Mátayo 5:13; Mārákò 9:50)*

³⁴ "È'yì rì ngá múké, 'bo è'yì rì vé sì asuúpi asuasu rì ícã dō àlákála gí, è'yì rì gò adri múké ngóni? ³⁵ È'yì 'dìri ícò èzì ngáa nyòòkù gé ku, dòku kì'drìrò gá ku, ì dã ásé agá. 'Bã bì be rì, à yì 'í ní tã 'dìri."

15

*Nāpí kãbìlò àvìpi rì vé rì
(Mátayo 18:12-14)*

¹ U'dù àlu, 'bã mífèngã umbe jezú rì u'dù 'bã rì pi, 'bã ùnjikányã 'o 'bã rì pi be ùmùkì Ì Yēsù à gārã gá, kòpi ríkì tã Yēsù ní ríi ìmbá rì yì. ² 'Bo Fārùsì rì pi, 'bã tãmbì ìmbá 'bã rì pi be ríkì unuú kìnì, "Ágó 'dìri rì ùndì rù 'bã ùnjikányã 'o 'bã rì pi be, ìri rì ngá nya kòpi be trù."

³ Kúru Yēsù ní 'í 'dòzú kòpi ní nāpì 'dìri ùlüzú kìnì, ⁴ "Dò 'bã àzi ìmi àsámvú gé 'dìgé kãbìlò be mùdùrùlù àlu (100), àlu ni àvì dō, ìri á'dì 'o? Ícò pùkù ùròmì drì ni ùròmì (99) rì pi kuú ásé agá 'dãã, ícò mụjù àlu àvìpi gí rì ndãã ku? ⁵ 'Şù dō kãbìlò rì gí, ìri adri àyìkò sī, ìri 'dù 'bã 'í ìmbé gá, ⁶ ìri 'de mụzú 'bèṭjì. Ìri kúru ìvé ùndì rì pi zì 'bã 'í gārã gá rì pi be vürã àlu gé, ìri 'yo kòpi ni, "Má ìşù mávé kãbìlò àvìpi rì gí, ìmi ìmùkì, 'bã 'bãkì àyìkò ìmi be trù." ⁷ 'Á 'yo ìmi ní, ìri nyo adri sù 'dìri tñjì, 'bù gé 'dálé, àyìkò ri ìmù ga ambamba, 'bã àlu ùnjikányã be ni ní èşì újã Múngú ni è'yìjì gí rì sī, ndé àyìkò àndùru Múngú ní 'bãã 'bã pùkù ùròmì drì ni ùròmì (99) adri 'bã pìrì, ùnjikányã ákó rì pi á tã sī rì."

Nāpí mífèngã àvìpi rì vé rì

⁸ "Dòku ùkú àzi dō mífèngã fífì be mụdrì, àlu ni 'de dō àvì, ícò áci 'yùú jó rì ã 'a wezú mífèngã fífì rì ndázú èşì be

céré cĩngbã İri ní mũfēngã rĩ řřřúú ku?
 9 İřú dö İvé mũfēngã fıfı rĩ gı, İri İvé ũndı rĩ pi zı 'bã İvé jó gārã gã rĩ pi be vūrã ãlu gē, İri 'yo kōpi ní, 'Má İřú mávé mũfēngã fıfı ãvııpi rĩ gı, İmi İmũkı, 'bã 'bãkı ãyıkō İmi be trı.' 10 Á 'yo İmi ní, İri nyo adri sũ 'dĩri tıni, 'bã ãlu ũnjikãnyã be ni ũjã dö řřřı gı, málãyıkã Mũngú vé rĩ pi adri ãyıkō sı."

Nãpi mvã ágó İpēřřıpi rĩ vé rĩ

11 Yēřũ ní kpã nãpi ãzi ũlũzú kōpi ní kĩni, "Ágó ãzi anji ágó be İřı. 12 Mvã ũđú rĩ ni 'yozú étēpi ní kĩni, 'Má étēpi, 'ı sē má ní mávé ngã ã vugú İngōřřı nōni.' Étēpi ni kũru ngã rĩ awazú kōpi ní éđripi kãyú rĩ be.

13 "Kã mųú adrii mädã, mvã ũđú rĩ İkũnã İvé ngã ãřevú céré, ũzi 'dĩsi rá. İri ní ngazú İpēřřızú mųú ãngũ rãrá rú ni gé, iza İvé mũfēngã céré ãyıkō nyōłkũ nōri vé rĩ ã tã sı. 14 Kã İvé mũfēngã izaã deę céré gı, ēbĩri ní 'dezu ũnji ũnji ãngũ 'dãri agãsi céré, ēbĩri ní 'dózu İri řřřú. 15 İri ní 'dezu mųú ēzi ndãzú ágó ãzi ãngũ 'dãri agã ni vugã, ágó rĩ ni İri pēzú mųú İvé İgã ũcé. 16 Mvã ũđú rĩ lē kōdō tũbũ ã kókó'bö İ ni rizú İgã ũcézú rĩ nyaã, 'bo 'bã ãzi sē İri ni kuyé.

17 "Mvã ágó rĩ vé yĩkĩ kã İcã múké, İri ni 'yozú kĩni, 'Bã ēzi ngã'bã má étēpi vugã rĩ pi ãnyãngã be ambamba, kōpi ri nya, nōgó ma ri drã ēbĩri sı! 18 Á lē ngãã mviı gōó má étēpi vugã 'dãã ũzi, ma 'yo İri ni, "Má étēpi, á 'o ũnji Mũngú 'bũ gé rĩ endreťi gé, ãzini mí endreťi gé. 19 İcõ ku İ ni má zızú mı mvã, lē mı 'bã ma adrii mívé 'bã ēzi ngããpi ni rú." ' 20 Mvã ũđú rĩ ni ngazú mviızú gōzú étēpi vugã 'dãã.

"Bo kã drĩ adrii rãrá rú, étēpi ndre İri, řřřı ni İřú İzãngã İřivé tã sı, İri ní njuzú mųú mvōpi vugã 'dãã, İri ní mvōpi ri u'dezú bēđřřı sı, İri ní gbãgĩri ni ndrüzú.

21 "Mvōpi ni 'yozú İri ni kĩni, 'Má étēpi, á 'o ũnji Mũngú 'bũ gé rĩ endreťi gé, ãzini mí endreťi gé, İcõ ku İ ni má zızú mı mvã.'

22 "'Bo étēpi ní 'yozú İvé ãti'bã rĩ pi ni kĩni, 'İmi İmũkı mbēlē! İmi İjikı böngõ akoóko řřřkũ múké múké ni suu rũ'bã ni gé. İmi sukı kãtĩmũ drĩmvãnjã ni gé, İmi sukı ngã pá gã pá ni gé. 23 İmi İjikı tı kãjõnjã rũ'bã be mũnyãmũnyã ni, İmi İlikı. Lē 'bã ũđéki ũmũ, 'bã nyakı rĩ ãyıkō 'bãzú ãni. 24 Á'diãtãsiyã mávé mvã ágó nōri İndré sũ 'bã kōdõ drããpi gı ni tıni, 'bo ãkũdē İri İdri rú, İpēřřı kōdõ ábã gı, 'bo nōni İcã İgõõ gı.' Kũru kōpi ní 'dózu ãyıkō 'bãzú.

25 "İřřřú ãkũdē mvã ágó kãyú rĩ drĩ ēzi gé õmvú agã 'dãã'dã. Mvã ágó rĩ kã İcã İnyĩnjã 'bēťı rĩ be, yı řřřı ã ũ'đũkõ, ãzini 'bã rĩ pi ri ũngõ tu. 26 İri ní ãti'bã ãlu zızú İmũzú 'ı vugã nõõ, İri ni ãti'bã rĩ zızú

kĩni, 'Ngã rĩ 'bēťı 'dĩlē ã'di?' 27 Áti'bã rĩ ni 'yozú İri ni kĩni, 'Mı éđripi İcã gı. Mı étēpi İjı tı kãjõnjã rũ'bã be mũnyãmũnyã rĩ gı, á'diãtãsiyã mvã rĩ İmvi İgõõ 'bēťı nõõ rũ'bã be múké.'

28 "Mvã kãyú rĩ ã 'a ve tã 'dĩri sı ũnji ũnji, gã fıgã jó agã 'dãlē sı. Étēpi ni fızú mųú İri mãzú kĩni, ē İfi İmũzú jó gã nõõ. 29 Mvã kãyú rĩ ni 'yozú étēpi ní kĩni, "ı ndre drĩ kã, İli kãrãkãrã 'di'bēe agã, á ri ēzi ngãã mı ni ũkpõ sı, má õwũ mı tı kuyé. 'Bo 'ı sē trõ má ni ndrĩi mvãnjã má ni ũmũ 'bãzú ãni mávé ũndı rĩ pi be ãluñani kuyé. 30 'Bo mívé mvã ágó mívé ã'bú izaãpi ũkũ õwũ rú rĩ pi ãřęgãsi rĩ kã İcã 'bēťı nõõ, mı İse tı kãjõnjã rũ'bã be mũnyãmũnyã rĩ İjı İri ni.'

31 "Éťēpi ní 'yozú kĩni, 'Mã mvã rĩ, 'bã ri nĩi adri mı be trı, ngã mávé rĩ pi ãřevú céré mívé ni. 32 'Bo nōni lē 'bã ũđéki ũmũ, ãzini 'bã 'bãkı ãyıkō, á'diãtãsiyã mı éđripi İndré ãndũrú sũ 'bã kōdõ drããpi gı ni tıni, İri nōni İdri rú, õtũ ãvi gı, 'bã İřřřı nōni İri gı.' "

16

Nãpi 'bã ngã ã tã mbaãpi múké ku rĩ vé rĩ

1 Yēřũ ní 'yozú İvé 'bã 'ı pámvú ũbı'bã rĩ pi ni kĩni, "Ágó ãzi ã'bú be ni 'bã 'bã riı İvé ã'bú ã tã mbaã, 'bã ãzi ni ũlũzú İri ni kĩni, 'bã riıpi İřivé ã'bú ã tã mbaãpi rĩ iza İřivé ã'bú gı. 2 Kũru ã'bú 'dĩpa ni İri zızú İmũzú, İri ni 'yozú İri ni kĩni, 'Tã má ni yıi İ ni 'yoõ mı rũ'bã gã 'dĩri, 'İri nyo tã ãda? Mı ũlũ ēzi mı ni ngãã rĩ vé tã, á'diãtãsiyã mı İcõ gõõ mávé ã'bú ã tã mbaã đĩ ku.'

3 "'Bã riıpi ã'bú ã tã mbaãpi rĩ ni 'yozú 'ı řřřı agã 'dãã kĩni, 'Mã 'o ni má İngõni? Mávé ãmbúgú lē ma droõ ēzi gé sı ãmvé. Ma ũkpõ ãkõ õmvú 'ãzú, mã drĩ ri kpã njanja ngã zĩngãrá sı. 4 Á ni tã má ni lēe 'õõ rĩ rá, á'diãtãsiyã njeki dö ma ēzi gé sı ãmvé gı, 'bã rĩ pi ē é'yĩkĩ rı ma İvé 'bēťı ãsãmvú gé.'

5 "Kũru İri ni 'bã ã'bú 'dĩpa vé ngã é'yı'bã mēřřı rú rı pi zızú İmũzú ãlu ãlu, İri ni 'bã ngã rĩ é'yıpi drĩdrĩ rı zızú kĩni, 'Mı é'yı mávé ãmbúgú rı vé ngã mēřřı rú ngõpi?'

6 "İri ni ũjãzú kĩni, 'Mã é'yı ũdu jõłõni mũđũřřlũ ãrõ.'

"Bã riıpi ã'bú rı ã tã mbaãpi rı ni 'yozú İri ni kĩni, 'Mı 'ı'đú mívé kõkõbı mēřřı vé rı, mı úri vugã mbēlē, 'ı sı mũđũřřlũ su.'

7 "İri ni kpã ágó ãzi rı zızú kĩni, 'Mı é'yı ngõpi?'

"Ágó rı ni ũjãzú kĩni, 'Mã é'yı ãnyã ũvú ã 'a élıřũ ãlu.'

"Bã riıpi ã'bú rı ã tã mbaãpi rı ni 'yozú İri ni kĩni, 'Mı 'ı'đú mívé kõkõbı mēřřı vé rı, 'ı sı mũđũřřlũ ãrõ.'

⁸ “Ábú 'dípa íngú 'bá ngá ã tã mbaápi múké ku rí rá, á'diätäsiyã 'du tã rí ngaá tã nŋngará be. 'Bá nyòòkú nòri vé rí pi” rí tã 'du ngá í ògúpíj be tã nŋngará be, ndé 'bá adri'béé útúná agá rí pi vé rí rá. ⁹ Á 'yo ìmi ní 'dini, lè ìmi sèkí ìmivé á'bú nyòòkú drìgé nògò rí pi 'bá rí pi ní, ìmi ísúkí rí ùndí àní bèní, á'bú rí de dõ gí, í ìmú ìmi é'yí vürã adrizú 'dání'dání rí gé rá.

¹⁰ “Bá tã mädã mädã rí pi 'duúpi ngaápi piri rí, ìri ícò tã ambugu ambugu rí pi 'du nga piri rá, 'bá tã mädã mädã rí pi 'duúpi ngaápi piri ku rí, ícò tã ambugu ambugu rí pi 'duú ngaá piri ku. ¹¹ Ìmi mbakí dõ á'bú nyòòkú drìgé nògò rí pi á tã piri ku, á'di rí ícò ìmi ní á'bú tã be piri 'bù gé 'dää rí sè ní? ¹² Ìmi mbakí dõ ngá 'bá ázi vé rí á tã piri ku, á'di rí ícò ìmi ní ngá sè á adri rí ìmivé ni rú ní?”

¹³ “Át' 'bá ícò ézì ngaá 'bá ambugu iri rí pi ní ku. Ìri ázi rí gá sî, ìri ázi rí lèlè, dõku ìri éšì 'bá ázi rí drìgé, ìri ázi rí idede. Ìmi 'bákí dõ éšì cèré müfèngá drìgé, ìmi ícókí éšì 'bää Múngú drìgé ku.”

Atángá Yèsù ní atá rí

(Mätáyo 11:12-13; 5:31-32; Mārākō 10:11-12)

¹⁴ Fārúšì rí pi lèkí müfèngá ambamba. Kòpi ká tã Yèsù ní 'yoó 'diri yíj, kòpi gukí ìri sî guçu. ¹⁵ Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnì, “Ìmi rí ìmi 'bá adri 'bá piri ní pi rú 'bá rí pi endretì gé, 'bo Múngú ní tã ìmi éšì agá 'dälé rí rá. Ngá 'bá rí pi ní lèé nyòòkú drìgé nògò ambamba rí, Múngú mî gé 'dälé ùnjí.

Yèsù gò tã rí ázi ímbá

¹⁶ “Täimbi Mósé vé rí, ázini tã nèbì rí pi ní sî rí ùlúkí címgbá cazú lókí Yüwání Bätizimü sèépi rí vé rí gé. 'Í'dózú lókí 'däri gé, ríkí ú'dúkò múké mälüngá Múngú vé rí vé tã ùlúú mužú 'bá rí pi ní, 'bá kárakarã pi rí ú'bì ùkpò sî fizú mälüngá rí gé 'dää. ¹⁷ 'Bü' pi vü be, kòpi de rá, 'bo täimbi Múngú vé ì ní sî rí vé tãfi älu ni ävi ku.

¹⁸ “Bá ívé ùkú droópi, gòópi ùkú ázi jeépi rí, 'bá 'diri ówü, 'bá ùkú ì ní droó gi rí jeépi rí, 'bá 'diri ówü.

Ágò á'bú be rí pi vé tã Lázáro be rí

¹⁹ “Ágò ázi á'bú be tré, ìri 'i úsú bõngó ndròlündròlù rú ùnyí be, ájè be ni pi sî, ú'dú cèré, ìri rí ngá múké ni pi nya. ²⁰ Ágò ázi riipi ngá määpi ní, rú ní Lázáro 'i, rú 'bá ní adri kú cèré ázó rú, ijíkí ìri 'bää kuú ágò á'bú be rí vé kèëtìlè gá. ²¹ Ìri rí ìnyá u'de'bá ágò á'bú be rí vé misá á ndúgé rí

pi u'du nya. Ûcógú rí pi rí ìmú Ìrivé ázó è mî umbe.

²² “Ágò ngá määpi rí ní drázú, mälâyikã Múngú vé rí pi 'dukí ìri jìj müü 'bää adrii Ábürãmã be trü. Ágò á'bú be rí ní kpá drázú, 'bá rí pi ní ìri sîzú. ²³ Ágò á'bú be rí vé ìndri mü ìzàngã nyaá áci agá. Ágò rí kã 'i mî ingáá, ìri ní Ábürãmã rí ndrezú rárá rú, Lázáro adri kú ìri á jèlè gá. ²⁴ Ìri ní Ábürãmã rí zizú kìnì, 'Má étèpi Ábürãmã, 'i 'bá éšì múké má ní fò, mî ipè Lázáro rí ìmú má vúgá nòó, á su 'i drí mváná yíj agá, á tì yíj rí má ádra gá, má ádra á ndrì rí áni, á'diätäsiyã ma rí ìzàngã nya áci nòri agá.’

²⁵ “Bo Ábürãmã ní újázú ìri ní kìnì, 'Má mvá rí, lè mî nî 'yozú kìnì ótú mî ní rizú adrizú rí gé, 'i rí ngá múké ni pi ísú, 'bo Lázáro rí ngá ùnjí ni pi ísú. 'Bo nògò, ìri äyikò gá, ma rí ìri éšì ùmì, 'bo mi rí ìzàngã nya. ²⁶ Tã rí ázi 'dì, wíllwíllí aco 'bá ásámvú ìmi be gí, 'bá ázi ícò ngaá nòósi agá müü ìmi vúgá 'dìlè ku, dõku 'bá ázi ícò íngá 'dìisí ízó ìmúzú 'bá vúgá nòlè ku.’

²⁷ “Ágò á'bú be rí ní 'yozú kìnì, 'Má étèpi Ábürãmã, á má mi drí ìrì sî, 'i pè Lázáro rí müü má étèpi vé ùngá 'dälé, ²⁸ á'diätäsiyã ma édrìpi be tówü, á mü lúú kòpi ní, kòpi è ìmúkí rí kpá vürã ìzàngã nyazú nòri gé ku.’

²⁹ “Ábürãmã ní újázú kìnì, 'Mí édrìpij á lákí tã Mósé pi ní sî nèbì rí pi be rí, lè kòpi á 'dukí tã ní ngaanga.’

³⁰ “Ágò á'bú be rí ní újázú kìnì, 'Adri 'dini kuyé má étèpi Ábürãmã! Pèkí dõ 'bá ázi drääpi gí ni müü kòpi vúgá 'dää, kòpi éšì újã rá.’

³¹ “Bo Ábürãmã ní 'yozú ìri ní kìnì, “Bá 'dã'béé gákí dõ Mósé pi è tì yigá nèbì rí pi be sî, kòpi ícókí 'bá íngápi drängará gälésí rí è tì yíj ku.’ ”

17

Yèsù ímbá 'bá rí pi, kòpi à 'okí rí tã piri
(Mätáyo 18:6-7, 21-22; Mārākō 9:42)

¹ Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbì'á rí pi ní kìnì, “Tã sèépi 'bá rí pi ìmú u'de ùnjikányã agá rí pi ìmú 'dì'dì, 'bo ìzàngã rí ùmvúlèsi ìmú adri 'bá sèépi 'bá rí 'deépi ùnjikányã agá rí vé ni. ² Yíkí dõ ìrã usegúgú umbe ni gé, 'bekí dõ ìri yíj tafu agá, ìri adri múké, á sè rí anjinã nyiríná rí pi 'deé ùnjikányã agá ku. ³ Kúru lè ìmi ndrekí múké, á sèkí 'bá ázi 'deé ùnjikányã agá ku.

“Mí édrìpi 'o dõ ùnjikányã, lè mî lü ìri ní 'yozú kìnì, 'o ùnjikányã. Mí édrìpi újã

* 16:8 16:8 'Bá nyòòkú nòri vé rí pi: Kòpi 'bá Múngú vé tã 'du'bá nga'bá ku rí pi. 'Bá ütúná vé rí pi, kòpi 'bá Múngú vé tã 'du'bá nga'bá rí pi. † 16:17 16:17 'Bü: 'Bü 'diri adri vürã Múngú ní adrizú rí ku, ìri vürã ütú pi ní adrizú mbää be, ázini ìnyá be rí.

dō ɛ̀sɪ rá, 'í trū ĩri ĩrívē ũnjikānyā agásɪ rá. ⁴ 'O dō mí ũnjɪ vú be ɛ̀zɪrɪ ɸ'dú ɱlu rɪ agá, ɛ̀çɪ dō mí vúgá nōlé vú be ɛ̀zɪrɪ, zɪ dō trūngará, lē mí trū ĩri rá."

⁵ Kúru 'bá áyúáyú rɪ pi ní 'yozú Úpí ní kɪnɪ, "'Í sē 'bávē ɛ̀yɪngárá ā adri ũkpó ũkpó!"

⁶ Yēsũ ní újázú kōpi ní kɪnɪ, "Īmivē ɛ̀yɪngárá dō mādānānā anigé, sũ marigó ā fɪ mādānānā rɪ tɪnɪ, ĩmɪ ícó 'yo pɛtɪ āmbúgú 'dɪrɪ ní, "'Í nje mɪ, 'í mụ mɪ saá yɪɪ tafu rɪ agá 'dāá,' ĩri ícó 'i 'o sũ 'dɪrɪ tɪnɪ rá."

⁷ "Mívē ātɪ'bá adri dō ómvú gé, dōku adri dō kábɪlō úcégárá gá, kādō ĩmvú ĩgōō 'bɛtɪ nōó, mí nyo ícó 'yo ĩri ní, 'Mí ĩmú úrɪ vúgá ínயá nyaá 'dɪnɪ rá?' ⁸ Mí ícó 'yoó 'dɪnɪ ku. Mí 'yo, mí údé má ní ngá nyanya, mí ĩjɪ má vúgá nōó, má nya rɪ. Mí kúru ínயá rɪ nya, āzɪnɪ mí ngá mvuúmvu rɪ mvu. ⁹ Mí ícó ówō'difō sēē ātɪ'bá rɪ ní ku, ā'diātāsɪyā ĩri rɪ ɛ̀zɪ mí ní lūú rɪ ngá. ¹⁰ ĩri kpá adri 'dɪnɪ, ĩmɪ 'duki dō tā ĩ ní lūú ĩmɪ ní rɪ ngáá rá, ĩmɪ 'yo, "'Bá ātɪ'bá, 'bá rɪ pi ícókí 'bá íngú ku, 'bá rɪ ɛ̀zɪ ĩ ní sēē 'bá drɪgɛ rɪ ngá.' "

Yēsũ idrɪ 'bá mụdrɪ ũfú ní nyaá ní pi

¹¹ Yēsũ ká rɪí 'deé mụy Yērūsālémā gá 'dāá, mụ lɛtɪ Sāmāriyā pi āsámvú Gállílayā be rɪ gé sɪ. ¹² Yēsũ ká rɪí mụy gúrɪ āzɪ agásɪ, āgō mụdrɪ ũfú ní nyaá ní pi tukɪ pá rárá rú, ¹³ kōpi rɪkɪ Yēsũ rɪ zɪɪ ɸ'dúkó be uru 'dāá kɪnɪ, "Āmbúgú, Yēsũ, 'í 'bá ɛ̀sɪ múkē 'bá ní fō."

¹⁴ Yēsũ ní āngũ ndrezú kōpi vúgá 'dālé, ĩri ní 'yozú kɪnɪ, "Īmɪ mụkɪ ĩmɪ i'dāá atala rɪ pi endretɪ gé." Kōpi ká mụy, ũfú rɪ ní dezú kōpi ā rɸ'bá gá sɪ.

¹⁵ Kōpivé ɱlu ká ndreé ũfú rɪ de 'i rɸ'bá gá sɪ gɪ, ĩri ní 'i újázú ĩgōzú Yēsũ vúgá nōó, ĩri ní Múngú rɪ íngúzú ɸ'dúkó bē uru 'dāá kɪnɪ, "Ūfú rɪ de má rɸ'bá gá sɪ gɪ." ¹⁶ Ágó rɪ ũtɪ kũmũcɪ 'i drɪ sɪɪ vúgá Yēsũ ɛ̀ndretɪ gé, sē Yēsũ ní ówō'difō tā Yēsũ ní 'oó 'í ní 'dɪrɪ sɪ, ágó rɪ Sāmāriyāgú.

¹⁷ Yēsũ ní zɪzú kɪnɪ, "'Bá má ní idrɪ rɪ pi adriki mụdrɪ kuyé? Úrōmɪ rɪ pi íngáá? ¹⁸ 'Bá āzɪ ĩgō Múngú ní ówō'difō sēē kuyé, 'yéná jākāgú rɪ ĩmú ówō'difō sēē nɪ āsɪ?" ¹⁹ Yēsũ ní 'yozú ágó rɪ ní kɪnɪ, "'Í nga mụy, mívē ɛ̀yɪngárá sē mí ícá múkē gɪ."

*Mālūngā Múngú vé rɪ vé ímūngárá
(Mátáyó 24:23-28, 37-41)*

²⁰ ɸ'dú ɱlu, Fārúsɪ rɪ pi ní Yēsũ rɪ zɪzú kɪnɪ, "Mālūngā Múngú vé rɪ ĩmú ícá ngōtɪ?" Yēsũ ní újázú kɪnɪ, "Mālūngā Múngú vé rɪ ícókí rɸ'bá ní ndreé ku. ²¹ 'Bá rɪ pi ícókí 'yoó kɪnɪ, "Mālūngā Múngú vé rɪ ĩri nōó," dōku 'ĩri 'dā,' 'dɪnɪ ku, ā'diātāsɪyā mālūngā Múngú vé rɪ ĩmɪ āsámvú gé nōgōnō."*

²² Kúru Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbɪ'bá rɪ pi ní kɪnɪ, "Lókɪ āzɪ rɪ ĩmú 'dɪfɪ dɪ, ĩmɪ ĩmú ɛ̀sɪ 'bá lɛzú ɸ'dú 'Bá Mvā ní ĩmúzú rɪ ndrezú. 'Bo ĩmɪ ícókí ndreé ku. ²³ 'Bá rɪ pi ĩmú 'yo, "'Bá Mvā rɪ 'dā!' dōku 'ĩri nō!' 'Bo lē ĩmɪ ɛ̀yɪkɪ kōpivé tā ku, ²⁴ Ma 'Bá Mvā 'i, ɸ'dú má ní ĩmúzú ĩgōzú rɪ, ĩri adri sũ ũvɪ ní gaá lókú āngũ ĩngbērēē í'dózú wōpókó āzɪ gé cazú wōpókó āzɪ gé rɪ tɪnɪ. ²⁵ 'Bo drɪdrɪ ní, má ĩmú ĩzāngá nya ambamba, 'bá úyú āndrũ nōrɪ vé rɪ pi ĩmú má gá sɪ.

²⁶ "Ma 'Bá Mvā 'i, ɸ'dú má ní ĩmúzú ĩgōzú rɪ, ĩri adri sũ lókɪ Núwā' vé rɪ gé rɪ tɪnɪ. ²⁷ Lókɪ Núwā vé rɪ gé, 'bá rɪ pi rɪkɪ ngá nyaá, rɪkɪ ngá mvuɪ, rɪkɪ ũkú jéé, āzɪnɪ rɪkɪ ũkú rɪ pi sēē jéé āgō rɪ pi ní, cɪmgbá cazú ɸ'dú Núwā ní fɪzú kũlūmgbá mōpōngú rɪ agá rɪ gé. Kúru yɪɪ ní tɪzú, ɸ'dú kōpi ũdráá cére.

²⁸ "ɸ'dú má ní ĩmúzú ĩgōzú rɪ, ĩri kpá adri sũ lókɪ Lótó vé rɪ gé rɪ tɪnɪ, 'bá rɪ pi rɪkɪ ngá nyaá, rɪkɪ ngá mvuɪ, rɪkɪ ngá jéé, rɪkɪ ngá uzɪɪ, rɪkɪ ngá saá, āzɪnɪ rɪkɪ jó sɪj. ²⁹ 'Bo ɸ'dú Lótó ní fuzú Sódómó agásɪ rɪ gé, ācɪkũlũlũ íngá 'bũ gé 'dāásɪ, lũ kōpi drɪgɛ sũ yɪgō tɪnɪ, ɸ'dú kōpi ũdráá cére.

³⁰ "Ma 'Bá Mvā 'i, ɸ'dú má ní ĩmúzú má i'dazú rɪ, ĩri adri sũ 'dɪrɪ tɪnɪ. ³¹ ɸ'dú 'dāri gé, 'bá tɸpɪ ívé jó drɪgɛ rɪ, ícó ísɪ ĩmú ívé ngá jó agá rɪ pi 'duq ku. 'Bá ómvú agá rɪ, ícó gōó mụy ngá āzɪ í'dú ívé jó agá 'dāá ku. ³² ĩmɪ ɸ̀sũkɪ drɪ tā 'i ngaapi Lótó ũkú ní ā rɸ'bá gá rɪ ká! ³³ 'Bá rɪ rɪ dō ívé idrɪ ā tā mbaá áyú, ɸ̀sú idringárá' ku, 'bá ívé idri adɪpɪ sēepɪ draápi rá rɪ, ĩri idringárá ɸ̀sú rá. ³⁴ Á 'yo ĩmɪ ní 'dɪnɪ, ĩnɪnɪ 'dāri sɪ, 'bá ĩrɪ pi ĩmú lá gbóló drɪgɛ, 'i ɱlu rɪ 'du, 'i ɱlu rɪ ku. ³⁵ Ūkú ĩrɪ pi ĩmú ngá 'yɪ trɪ írá drɪgɛ, 'i ɱlu rɪ 'du, 'i ɱlu rɪ ku. ³⁶ Ágō ĩrɪ pi ĩmú ómvú 'a, 'i ɱlu rɪ 'du, 'i ɱlu rɪ ku."†

³⁷ Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbɪ'bá rɪ pi ní ĩri zɪzú kɪnɪ, "Úpɪ, tā 'dɪrɪ ĩmú 'i nga íngúgá?"

Īri ní újázú kōpi ní kɪnɪ, "Lógúnũ rɪ pi úmúki dō 'i vūrā 'dāri gé, ĩri lũ 'yozú kɪnɪ āvũ 'dāgá 'dā, ĩri kpá adri sũ 'dɪrɪ tɪnɪ, ĩmɪ

* **17:21** 17:21 Mālūngā Múngú vé rɪ ĩmɪ āsámvú gé nōgōnō: Yēsũ rɪ átá kɪnɪ 'i Mvā Múngú vé ní, 'i kōpi āsámvú gé. † **17:26** 17:26 Núwā: Núwā adri sa 'bá rɪ pi ní ũnjikānyā 'ozú ũnjɪ 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zɪzú ā údé kũlūmgbá, yɪɪ rɪ kádó ĩmú tɪj, ā pa rɪ ĩrívē 'bá rɪ pi ĩrívē ānyāpá rɪ pi ā uruko pi be. † **17:32** 17:32 Í'dóngárá 19:26 ‡ **17:33** 17:33 Ídringárá: Ídringárá í ní tā ní 'yoó 'dɪrɪ, ĩri idri 'dānɪ 'dānɪ rɪ. § **17:36** 17:36 Átángá véřɛšɪ 36 agá 'dɪrɪ, búkú Lúká vé í ní sɪɪ Gɪrɪkɪ tɪ sɪ drɪdrɪ rɪ agá 'dāáyú, 'bo gókɪ sɪ búkú Lúká vé vúlé rɪ agá rá.

ndrekí dō tā 'dī'bée ri i nga, ìri lū 'yozú kīnī ũ'dū ũ'dū vé ri ícá ìnyinjá gá."

ku mādānjá, 'bá 'i 'bāāpi kú mādānjá rī, ì ímú ìri ìngúngū."

18

Ōwúzígó rī pi vé tā ágó tā ìlīpi rī be rī

1 Kúru Yésū ní nāpí āzi ũlūzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, lē kōpi ā zíkí Múngú rī, kōpi ā kuki zingará rī ku. 2 Ìri ní 'yozú kīnī, "Ágó āzi tā ìlīpi ní kūrū āzi gé, ru Múngú rī ku, ósú kpá 'bá āzi vé tā sí ku. 3 Úkú āzi ōwúzígó rú ní kpá kūrū rī agá 'dāá, ōwúzígó rī rī éçj ágó tā ìlīpi rī ìvūrō kīnī, 'Lē mí aco 'bávé tā ári'bagú rī be rī piri.'

4 "'Bá tā ìlīpi rī gā sí vū be kárakará. Ūdū ní gé, gō ũsū 'i éşj agá 'dalé kīnī, 'Á ru dō Múngú rī ku, āzini á mba dō 'bá rī pi vé tā ku drāāsīyā, 5 ma ōwúzígó 'dīri vé tā aco piri rá, ā 'diātāsīyā ìri rī éçj má drī iza. Má aco dō ìrivé tā ku, ìri nyo gō rī éçj má drī iza.' "

6 Ūpí ní 'yozú kīnī, "Ìmi yíkí drī ágó tā ìlīpi piri ku 'dīri vé tā ìri ní 'yoo 'dīri ká. 7 Múngú ícò nyo 'bá 'i ní ũpé rī 'bá ngo'bée 'i èndrēti gé ũtūnjá pi ìnjā be rī pi vé tā lì piri ku? Ícò nyo kōpi ē Ìzā koó mbēlēnjá ku? 8 Á 'yo ìmi ní 'dīni, Múngú rī ímú kōpivé tā lì piri, ìri lì mbēlēnjá. 'Bo ma 'Bá Mvā 'i, má kādō ímú, ma nyo ícò 'bá ē'yīngará be ni íşú vū drīgé nōgó rá?"

Nāpí Fārúşīgú rī vé rī, āzini 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'dūpī rī vé rī

9 Yésū ní nāpí 'bá ũsū 'bá kīnī, Ì tā be piri, 'bá rī pi á ũrūko ndre'bá kú éjī ákò rī pi vé tā ũlūzú kīnī: 10 "'Bá ìrī fikí Jó Múngú vé rī agá 'dāá Múngú rī zīngará gá, ágó āzi rī Fārúşīgú, āzi rī 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'dūpī ni. 11 Fārúşīgú rī ní ngazú pá tuzú ũrū sí, rī Múngú rī zīj, rī 'i íngú kīnī, 'Múngú, á sē mí ní ōwō'difō, má adri sū 'bá ngá ali' 'bá rī pi tīnjī ku, 'bá ũnjīkānyā 'o' 'bá rī pi tīnjī ku, 'bá ōwū rī rī pi tīnjī ku, dōku 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'dūpī 'dīri tīnjī ku. 12 Ma rī ma á 'bi ngá nyangará sí ũ'dū ìrī Sēbīfī ālu agá, ngá mūdri agá, ma rī ālu ní 'i'dū sē mí ní.'

13 "'Bo ágó mūfēngā umbe jezú rī u'dūpī rī ru pá kuú rárá rú, sá ìri ní rizú Múngú rī zizú rī gé, 'bā 'i mē āngū ndrezú 'bū gélé kuyé, rī 'i bēdrī dīj izāngā izāngā rú kīnī, 'Múngú, mí éşj ā adri ìdríkīdri má ní, ma 'bá ũnjīkānyā be ni!'"

14 Yésū ní kúru 'yozú kīnī, "Á 'yo ìmi ní 'dīni, āgō ìrī 'dī'bée ká mvii gōō 'bēti 'dāá, Múngú ā'yī ágó mūfēngā u'dūpī rī adrii 'bá piri, adri 'yozú kīnī Fārúşīgú rī kuyé. 'Bá riipi 'i íngūpi ìngúngū rī, ì ímú ìri ndre

Yésū 'bā tākiri anjīnjá nyírīnjá rī pi drīgé (Mātáyo 19:13-15; Mārākō 10:13-16)

15 'Bá rī pi ríkí ívé anjīnjá ìjī ímú Yésū vúgá, ā tī rī drī kōpi drīgé. 'Bo 'bá Yésū ā pámvú ũbī'bá rī pi ká tā 'dīri ndree, kōpi ní ũtrézú 'bá 'dī'bée drīgé. 16 'Bo Yésū ní anjīnjá rī pi zizú ímúzú 'i vúgá nōó, ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi ugakí anjīnjá rī pi ku, ìmi kuki kōpi ē ímúki má vúgá nōó, ā 'diātāsīyā mālūngā Múngú vé rī, ìri 'bá adri'bée sū anjīnjá nō'bée tīnjī rī pi vé ni. 17 Ádarú á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá rī ā'yī dō mālūngā Múngú vé rī sū mvānjá mādānjá tīnjī ku, ícò fīi mālūngā Múngú vé rī agá ku."

Ágó ā'bú be rī vé tā (Mātáyo 19:16-30; Mārākō 10:17-31)

18 Yāhūdī rī pi vé drīkoma āzi ní Yésū rī zizú kīnī, "Mí ímbápi adripi múké rī, má 'o ā'di má íşú rī ídri 'dāni'dāni rī āni?"

19 Yésū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Ngá mí ní ma zizú 'bá múké rī ā'di? 'Bá āzi múké ní 'dāāyo, 'yéjā Múngú rī múké ní. 20 Mí nī tājīmī rī rá, tājīmī rī kīnī, 'Lē mí 'bá ōwū ku, lē mí 'dī 'bá ku, lē mí ũgū 'bá āzi ā ngá ku, lē mí ũlī ũnjō 'bá āzi drīgé ku, lē mí ìnjī mí étēpi pi mí èndrēpi be ìnjīnjī. "

21 Ágó rī ní 'yozú Yésū ní kīnī, "Í'dózu má ní adrizú mvānjá rú rī gé 'dāá, címgbá āndrū sí, á 'dū tājīmī 'dī'bée vé tā ngāá céré rá."

22 Yésū ká tā 'dīri yīj, ìri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Ngá āzi ālu anigé 'i 'o drī kuyé. Lē mí ũzī mvé ngá rī pi ārevū céré, 'i sē mūfēngā ni 'bá ngá ákò rī pi ní, mí ímú adri ā'bú be ambamba 'bū gé 'dāá. Kúru mí ímú má pámvú ũbī."

23 Ágó rī ká tā 'dīri yīj, éşj ní íşú izāngā, ā 'diātāsīyā ìri ā'bú be ambamba. 24 Yésū ní ìri ndrezú, ìri ní 'yozú kīnī, "'Bá ā'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá, tā ní ũkpó ũkpó. 25 Ádarú, kāmīlō vé fīngará sīndāni á ũlē gá sí rī mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá rī mba ndēé rá."

26 'Bá tā 'dīri yī' 'bá rī pi ní zizú kīnī, "Dō 'dīni, ā'di rī ícò ìdrīngará íşú nī?"

27 Yésū ní újázú kīnī, "Ngá 'bá rī pi ní ícò 'oó bá ku rī, Múngú rī 'o rá."

28 Pētērō ní 'yozú kīnī, "'Bá kuki 'bávé ngá rī pi ārevū céré, 'bá rī mí pámvú ũbī."

29 Yésū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá ívé 'bēti kuúpi, dōku ívé ũkú kuúpi, dōku ívé édrīpī kuúpi, dōku ívé étēpi pi kuúpi èndrēpi be, āzini ívé anjīnjá kuúpi mālūngā Múngú vé rī ā tā sí

rĩ, ³⁰ Múngú ri ĩri ní ngá sê ambamba vũ drĩgê nõgô, úmvúlési 'bũ gé 'dálé, ĩri idri 'dání'dání rĩ ĩşu rá."

*Yēsũ átã ívé drãngará ã tâ ðĩĩ
(Mátãyo 20:17-19; Mãrákô 10:32-34)*

³¹ Yēsũ ní ívé 'bã áyúáyũ mudrĩ drĩ ní ĩrĩ rĩ pi zizũ gãrã gá, ĩri ní 'yozũ kôpi ní kĩnĩ, "Bã ri mũ Yērúsãlãmã gá, ma 'Bã Mvã 'i, tâ nõbĩ rĩ pi ní sĩĩ mã tâ sĩ rĩ, ĩri ímũ 'i nga fũ tĩ ní gè rá. ³² ĩ ímũ ma ru sê 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi drĩgê. Kôpi gu mã sĩ, kôpi ma u'da, kôpi tĩşũ úwé mã rũ'bã gá. ³³ Kôpi ma ũgbã, kôpi ma 'dĩ drã rá, 'bo ỳ'dũ na ní gè, mã gô íngã idri rú ũzi."

³⁴ 'Bo tâ 'dĩri fi 'bã Yēsũ ã pámvũ ũbĩ'bã rĩ pi drĩgê ãluñãni kuyé, tâ rĩ vé íffĩ zũ 'i kôpi ní rá, kôpi nõkĩ tâ ĩri ní átã 'dĩri vé íffĩ kuyé.

Yēsũ zĩ 'bã mĩ be êşĩpi gĩ ní ê mĩ ãngũ ndreé

(Mátãyo 20:29-34; Mãrákô 10:46-52)

³⁵ Yēsũ pi kã ícã ĩnyĩñãñã kũrũ Yērĩkô vé rĩ gé, ágó ãzi mĩ be êşĩpi gĩ ní úrĩ kuũ lètĩ jëlè gá, ĩri ri ngá mã. ³⁶ Ágó rĩ kã 'bã bĩtrĩkã rĩ pi vé ỳ'dũkô yĩĩ, kôpi ri aga muşũ, ĩri ní zizũ kĩnĩ, ngá riipi 'oopi 'dĩni rĩ ã'di. ³⁷ 'Bã rĩ pi ní lüzũ ĩri ní kĩnĩ, "Yēsũ Nãzêrétã vé rĩ ri aga muşũ nĩ."

³⁸ Ágó rĩ ní zizũ ỳ'dũkô be urũ 'dãã kĩnĩ, "Yēsũ, Dãwũdĩ ã Mvã rĩ,* 'i ndre ĩzãngã mãvé nõri fô!"

³⁹ 'Bã 'de'bã drĩdrĩ rĩ pi ní trezũ ágó rĩ drĩgê kĩnĩ, ã ỳjĩ kĩri, 'bo ágó rĩ gô tree muşũ drĩgélè kĩnĩ, "Dãwũdĩ ã Mvã rĩ, 'i ndre ĩzãngã mãvé nõri fô!"

⁴⁰ Yēsũ kã tâ 'dĩri yĩĩ, ĩri ní pá tuzũ. ĩri ní 'yozũ, ê ĩjĩkĩ ágó rĩ 'i vũgã nõó. Ágó rĩ kã ícã ĩnyĩñã, Yēsũ ní ĩri zizũ kĩnĩ, ⁴¹ "Í lè mã 'o mĩ ní ã'di?"

Ágó rĩ ní újãzũ kĩnĩ, "Úpĩ, á lè ãngũ ndreé."

⁴² Yēsũ ní 'yozũ ĩri ní kĩnĩ, "Mívè ê'yĩngará idri mi gĩ. Mĩ mi ã ndre ãngũ."

⁴³ Koro ágó rĩ ê mĩ ní 'i zizũ ãngũ ndrezũ, ĩri ní 'dezu muşũ Yēsũ vũgã sĩ, ri Múngú ri íngũ muşũ. 'Bã rĩ pi kã tâ 'dĩri ndreé, kôpi íngũkĩ kpã Múngú ri rá.

19

Zákãyo mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'dũĩpi rĩ vé tâ

¹ Yēsũ ní fizũ muşũ kũrũ Yērĩkô vé rĩ agã 'dãã, eļĩ muşũ kũrũ rĩ agãsi. ² Ágó ãzi 'dãlé, rũ ni Zákãyo 'i, ĩri 'bã ãmbũgũ mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'dũĩpi ni, ĩri ã'bũ

be ambamba. ³ Zákãyo ri úvã be lèzũ Yēsũ ri ndrezũ, 'bo ĩri ní adrii eļĩñã rĩ sĩ, ícô Yēsũ ri ndreé 'bã bĩtrĩkã rĩ pi ãşãmvũ gé sĩ ku. ⁴ Kũru Zákãyo ní njuzũ muşũ drĩdrĩ, ĩri ní tuzũ peţĩ ãmbũgũ ĩ ní zĩĩ sikkãmórè rĩ sĩgè, 'i ndre rĩ Yēsũ ri bẽni, ã'diãtãsiyã Yēsũ ri ímũ lètĩ 'dãri gé sĩ.

⁵ Yēsũ kã caã peţĩ rĩ ã jëlè gá 'dãã, ĩri ní ãngũ ndrezũ urũ 'dãã, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Zákãyo, mĩ íşĩ vũgã nõó mbëlè. ãndrũ sĩ á lè muşũ adrii mívè ãngã." ⁶ Zákãyo ní koro íşĩzũ vũgã nõó, ĩri ní Yēsũ ri 'é'yĩzũ ãyĩkô sĩ, ĩri jizũ muşũ ívé ãngã 'dãã.

⁷ 'Bã rĩ pi kã tâ 'dĩri ndreé, kôpi rikĩ unuũ kĩnĩ, "Ágó 'dĩri mũ adrii ũmũ rú 'bã ũnjĩkãnyã 'oopi 'dĩri vé ãngã."

⁸ 'Bo Zákãyo ní ngazũ urũ sĩ, ĩri ní 'yozũ Úpĩ ní kĩnĩ, "Úpĩ, 'i ndre drĩ kã! Mã mãvé ã'bũ aco ĩrĩ, mã ãlu ní sê 'bã ngã ãkô rĩ pi ní. Á 'du dô 'bã ãzi vé ngã ũnjô sĩ, mã ãrĩgô ní újã sê ĩri ní vũ be su."

⁹ Yēsũ ní 'yozũ Zákãyo ní kĩnĩ, "U'dũ ãndrũ nõri gé, 'bã 'bêtĩ nõri ãşãmvũ gé rĩ pi íşũkĩ pangará gĩ, ã'diãtãsiyã ágó nõri mvã ãbũrãmã vé ni.* ¹⁰ Mã 'Bã Mvã 'i, mã ímũ 'bã ãvi'bã gĩ rĩ pi ndãã, ãzini kôpi paã ívé ũnjĩkãnyã agãsi."

*Nãpi ãti'bã mudrĩ rĩ pi vé rĩ
(Mátãyo 25:14-30)*

¹¹ 'Bã rĩ pi kã rii tâ Yēsũ ní átã 'dĩri yĩĩ, Yēsũ ní átãzũ kôpi ní nãpi sĩ, ã'diãtãsiyã ca ĩnyĩñã Yērúsãlãmã gá gĩ, ãzini 'bã rĩ pi ũşũkĩ, mãlũngã Múngú vé rĩ ímũ 'i i'da mbëlẽñã. ¹² ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Ágó ãzi ãmbũgũ 'de muşũ ãngũ rãrã rũ ní gè, ã 'bãkĩ rĩ 'i 'bãgũ rũ, 'i újã rĩ kũru 'i ígõó. ¹³ Ágó rĩ ní drĩ ngazũ muşũ kuyé rĩ gé, zĩ ívé ãti'bã mudrĩ rĩ pi ímũ 'i vũgã nõó, awa kôpi ní mũfẽngã jũrũ mãdãñã ni sĩ' ãlu ãlu, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, 'ĩmi ngakĩ eļĩ ãni cĩngbã cazũ ỳ'dũ mã ní ígõzũ rĩ gé, ã tĩ rĩ tĩtĩ."

¹⁴ "Bo 'bã ĩrivè ãngũ agã rĩ pi lèkĩ ĩri ã tâ ku, kôpi pèkĩ 'bã urũkô muşũ ĩri ã vũdrĩ gé sĩ, kôpi ã muşĩ 'yoó, "Bã lèkĩ ágó 'dĩri ã adri 'bãvé 'bãgũ rú ku."

¹⁵ "Bo 'bãkĩ ágó rĩ 'bãgũ rú rá, ĩri ní ímvĩzũ ígõzũ ívé ãngã nõó. ĩri ní ívé ãti'bã 'i ní mũfẽngã awazũ kôpi ní rĩ pi zizũ ímũzũ 'i vũgã nõó, lè nĩĩ dô mũfẽngã rĩ tĩ caã ngõpi.

¹⁶ "Ãti'bã drĩdrĩ rĩ ní ímũzũ, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, 'ãmbũgũ mãvé rĩ, mũfẽngã jũrũ mãdãñã ãlu mĩ ní sèé mã ní rĩ, á nga eļĩ ãni, tĩ caã mudrĩ."

* **18:38** 18:38 Dãwũdĩ ã Mvã rĩ: Múngú eļĩ kĩnĩ, Kúrĩsitô ri úmvúlési ímũ ífũ úyũ 'bãgũ Dãwũdĩ vé ri agã. 'Í lã 1 Sãmũelè 16:1-13; Sãwũmã 132:11-12. * **19:9** 19:9 Mvã ãbũrãmã vé ni: Yēsũ kĩnĩ Zákãyo ri nõni 'bã Múngú vé ni.

† **19:13** 19:13 Awa kôpi ní mũfẽngã jũrũ mãdãñã ni sĩ: 'Bã rĩ nga dô eļĩ caã mbãã na, 'i 'bã rĩ ũfè mũfẽngã jũrũ mãdãñã ãlu ni sĩ.

17 “Bãgú rĩ ní 'yozú Ìri ní kìnì, ‘Í 'o múké, mi àtí'ba múké! À'diātāsīyā mūfēngā mādāṅá 'diri sī, 'í 'bã ẹsì ẹzì ngazú àní rá, ma nóni mi 'bã adri gávānā kūrú mụdrị rị pi vé nì.’

18 “Àtí'ba àzi rĩ ní ìmùzú, Ìri ní 'yozú kìnì, ‘Àmbùgú mávè rĩ, mūfēngā jürú mādāṅá àlu mí ní sée má ní rĩ, á nga ẹzì àní, tị caá tówú.’

19 “Bãgú rĩ ní újázú Ìri ní kìnì, ‘Í 'o múké! Ma nóni mi 'bã adri gávānā kūrú tówú rị pi vé nì.’

20 “Kúru àtí'ba àzi rĩ ní ìmùzú, Ìri ní 'yozú kìnì, ‘Àmbùgú mávè rĩ, mūfēngā jürú mādāṅá àlu mí ní sée má ní rĩ, Ìri nò, á zù Ìri múké bōngó agá. 21 Á 'o mí sī ùrì sī, à'diātāsīyā mívé tá ẹ sị mbamba, mi ri ngá mí ní ẹzì ni ngaa kuyè rị pi u'dụ 'bã rị pi drígé sī, àzini mi ri ànyāngá mí ní saá nī kuyè rị pi ìkūnā.’

22 “Bãgú rĩ ní 'yozú Ìri ní kìnì, ‘Mì àtí'ba ùnjí, ma tá lì mí drígé tá Ìfùúpi mí tị gé 'diri sī! 'Í nū rá, mà tá ẹ sị mbamba, ma ri ngá má ní ẹzì ni ngaa kuyè rị pi u'dụ 'bã rị pi drígé sī, àzini ma ri ànyāngá má ní saá nī kuyè rị pi ìkūnā. 23 'Í 'bã té mávè mūfēngā rị jó mūfēngā 'bázú rị agá kuyè àsì? Má kádō Ìgódó, má té ìsụ tị gí.’

24 “Bãgú rĩ ní 'yozú àtí'ba ụrụko pá tu'ba Ìnyinà 'dálè rị pi ní kìnì, ‘Ìmi 'dúkì mūfēngā jürú mādāṅá àlu rị drị ni gé sī rá, Ìmi sēkì àtí'ba mūfēngá ẹ'yipi jürú mādāṅá mụdrị rị ní.’

25 “Àtí'ba rị pi ní 'yozú kìnì, ‘Àmbùgú 'bávè rĩ, Ìrivé mūfēngá fifi jürú mādāṅá mụdrị.’

26 “Bãgú rĩ ní 'yozú kìnì, ‘Á 'yo Ìmi ní 'dini, 'bã adriipi ngá be rĩ, Ìri ní ngá àzi sē àmbùgú, 'bo 'bã ngá àkó rĩ, ngá Ìrivé rĩ, Ì 'dụ drị ni gé sī rá. 27 'Bo mávè ari'ba 'yo'ba kìnì mà adri Ìvé 'bãgú rú ku 'dì'bée, Ìmi ùjìkì kòpi, Ìmi ù'dìkì kòpi mà andregá 'dìgè.’ ”

Yèsù vé fingará Yērúsālēmā agá rì (Mátayo 21:1-11; Mārākō 11:1-11; Yūwānì 12:19)

28 Yēsù ká tá rì átá deę, Ìri ní 'dezu mụzú Yērúsālēmā galè rú. 29 Yēsù pi ká caá Ìnyinà kūrú Bètēfágé vé rì gé, àzini kūrú Bètēniyā vé rì gé, ànga Ì ní zìjì Ìrà Òlívè: vé rì gé 'dāá, Ìri ní Ìvé 'bã 'í pámvú ùbì'ba Ìrì ní pi pēzú, Ìri ní 'yozú kòpi ní kìnì, 30 “Ìmi mụkí gúrú Ìmi ẹndrẹtị gé 'dāri gé, Ìmi kádō fíi caá gúrú rì agá 'dāá, Ìmi dōngí mbaápi ú'dí rú ni ìsụ, 'yìkì kú 'dāá, 'bã àzi tų drì úrì drì ni gé kuyè, Ìmi Ìtrúkì Ìri Ìjì má vùgá

nòó. 31 'Bã àzi zì dō Ìmi, 'Ìmi ri dōngí rì trū àlè?' Ìmi 'yokì Ìri ní, 'Úpí lè dōngí rì nì.’ ”

32 'Bã Yēsù ní pēe mụy 'dì'bée mụkì dōngí rì ìsụ, sù Ìri ní lúú Ì ní rì tñjì. 33 Kòpi ká rii dōngí rì trūú, dōngí 'dìpa ní kòpi zìzú kìnì, 'Ìmi ri dōngí rì trū àlè?"

34 Kòpi ní újázú kìnì, "Úpí lè dōngí rì nì."

35 Kòpi ní dōngí rì Ìjìzú Yēsù vùgá nòlè, kòpi ní Ìvé bōngó akoó rùkù rì pi 'bezu dōngí rì á úgóró gá, Yēsù ní tuzú úrìzú drì ni gé. 36 Yēsù ká rii mụy, 'bã rì pi rikì Ìvé bōngó akoó rùkù rì pi ajaá mụzú létì rì drìgè sī.

37 Yēsù ká mụy caá vūrā létì rì ní ùlúzu mụzú Ìrà Òlívè vé rì gé rì gé 'dāá, 'bã bítřiká Ìri á pámvú ùbì'ba rì pi 'í'dókì rii Múngú rì Ìngú àyìkò sī ù'dúkò be ụrụ 'dāá tá àyázú àyāyà kòpi ní ndree rì sī.

38 “Tākiri á adri 'bãgú Ìmùpi Úpí á rụ sī rìs drìgè!"

"Tākiri á adri 'bù gé 'dāá, ẹ Ìngúkì Múngú 'bù gé 'dāá rì Ìngúngù!"

39 Fārùsì á ụrụko 'bã bítřiká rì pi àsámvú gé 'dāá, kòpi ní 'yozú Yēsù ní kìnì, "Ìmbápi, 'í 'yo mívé 'bã mí pámvú ùbì'ba 'dì'bée á ùjìkì kiri!"

40 Yēsù ní újázú kòpi ní kìnì, "Á 'yo Ìmi ní 'dini, kòpi ùjìkì dō kiri, Ìrà 'dì'bée icó ma Ìngú ù'dúkò be ụrụ 'dāá rá."

Yēsù ngo kūrú Yērúsālēmā vé rì á tá sī

41 Yēsù ká mụy caá Ìnyinà kūrú Yērúsālēmā vé rì gé 'dāá, ká kūrú rì ndree, 'í'dó ngoó kūrú rì á tá sī ngongo. 42 Ìri ní 'yozú kìnì, "Mívè 'bã rì pi nìkì ngá tākiri Ìjpi Ì ní ù'dú àndrú nòri gé rì kuyè, á lè kòdó kòpi á nìkì, 'bo ùzùkì kòpi ní tá ni ùzùzù. 43 Ù'dú àzi rì Ìmù 'dì'đì, Ìmívè ari'ba rì pi Ìmù àbì sị Ìmi gārā gé sī kūrú, kòpi Ìmi ce ku àgágá, kòpi létì rì pi òzù céré. 44 Kòpi Ìmi 'dụ a'be vùgá Ìmívè anjìṅá rì pi be. Kòpi icókì Ìrà mvāṅá àzi kuú ógúpì drìgè ku, à'diātāsīyā Ìmi nìkì sá Múngú ní Ìmùzú Ìmi vùgá nòó rì kuyè."

Yēsù údró 'bã rì pi Jó Múngú vé rì agásì (Mátayo 21:12-17; Mārākō 11:15-19; Yūwānì 2:13-22)

45 Kúru Yēsù ní fizú Jó Múngú vé rì á bóro gá 'dāá, Ìri ní 'í'dózu 'bã ngá ụzì'ba rì pi údrózu Ìvé vūrā ngá ụzìzú rì pi gé sī. 46 Ìri ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Sìkì Búkù Múngú vé rì agá kìnì, 'Jó mávè rì, Ìri jó rizú ma zìzú nì," 'bo Ìmi ùjìkì jó rì ícá 'vūrā ùgù'ba rì pi ní rizú adrizú nì.' "

47 Ù'dú céré, Yēsù rì 'bã rì pi Ìmbá Jó Múngú vé rì agá 'dāá. 'Bo atala atala rì pi drìgè rì pi, 'bã tǎimbì Mósè vé rì Ìmbá'ba

† 19:29 19:29 Òlívè: Peṭì òlívè vé rì Ìri 'a ù'a be, Ì icó nya rá, Ì Ìrivé ù'a zo ùdu rú, Yāhùđì rì pi rì tǎjì á'dì ùdu rì sī, àzini kòpi rì tō lāmbá agá, àcì 'yùzú àní. § 19:38 19:38 'Bãgú Ìmùpi Úpí á rụ sī rì: 'Bãgú 'diri Yēsù 'í. 19:38 19:38 Sāwumá 118:26 19:46 19:46 Ísáyá 56:7 19:46 19:46 Yērēmīyá 7:11

rī pi be, āzini drīkoma 'bá rī pi āsámuvú gé 'dálé rī pi be, kōpi rikí létí ndáá lészú Yēsū ri 'dizú drázú 'dīisí rá. ⁴⁸ 'Bo kōpi ísúkí létí iri 'dizú drázú kuyé, 'ā'diātāsīyā 'bá rī pi 'bāki úvá rizú tā iri ní átá rī yizú.

20

Yāhūdī rī pi zikí ūkpō Yēsū ní ězī ngazú rī vé tā

(*Mātáyo 21:23-27; Mārākō 11:27-33*)

¹ Ū'dú ālu, Yēsū ká rií 'bá rī pi ímbá, āzini rií ū'dúkō múké rī ūlūú kōpi ní Jó Múngú vé rī ā bóro gá 'dāá, atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tājmbj Mósé vé rī ímbá'bá rī pi be, āzini Yāhūdī ambugu rī pi be, ímúki iri vúgá. ² Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Í lū 'bá ní, mí rī tā 'dī'bée nga ūkpō 'ā'di vé ní sī? 'Ā'di sē mí ní ūkpō 'dīri ní?"

³ Irī ní újázú kīnī, "Á lē drī kpá ími zīj, ími lūki má ní, ⁴ ūkpō Yūwání ní bātízimū sészú 'dīri íngá 'bū gélesīla, dōku 'bá áda sē iri ní ūkpō 'dīri ní?"

⁵ Kōpi ní átázú í āsámuvú gé sī kīnī, "'Bá 'yoki dō tā ni íbī íngá 'bū gélesī, iri 'bá zī, 'bá ě'yīki iri kuyé āsī. ⁶ 'Bá 'yoki dō tā ni íbī íngá 'bá áda vúgá, 'bá rī pi 'bá úvī írá sī rá, 'ā'diātāsīyā kōpi 'ā'yīki rá 'yozú kīnī, Yūwání rī nebī."

⁷ Kúru kōpi ní újázú kīnī, "'Bá nīki kuyé 'ā'di sē dō iri ní ūkpō bātízimū sészú 'dīri ní."

⁸ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Á lē ūkpō má ní ězī ngazú ānī rī vé tā ūlūú ími ní ku."

Nāpi āgō ómvú 'ā'bá rī pi vé rī

(*Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12*)

⁹ Yēsū ní gōzú 'bá rī pi ní nāpi 'dīri ūlūú zú kīnī, "Ágō āzi 'ā ómvú, sa peṭj vinyō vé ni pi* 'a ni gé, iri ní ómvú rī ězizú 'bá ūrūko ómvú 'ā'bá ni pi ní, iri ní ngazú muzú adrizú āngū āzi gé íli be kárakará. ¹⁰ Lóki ānyāngā íkūnázú rī ká ícō, iri ní ātí'bá pēzú muzú 'bá ómvú 'ā'bá rī pi vúgá 'dāá, kōpi ā sēki rī peṭj vinyō vé rī vé ū'a ūrūko 'í ní. 'Bo 'bá ómvú 'ā'bá rī pi fukí iri, pēki iri muzú drj be ule. ¹¹ Irī ní ātí'bá āzi pēzú, 'bo kōpi ūgbákí iri, kōpi 'okí iri ūnjí, pēki iri muzú drj be ule. ¹² Irī ní kpá ātí'bá āzi pēzú, kōpi fukí iri ūnjí ūnjí āzō be, kōpi drokí iri fūú ómvú rī agāsī āmvé."

¹³ "Ómvú 'dīpa ní 'yozú kīnī, 'Mā 'o rī 'ā'di? Dō 'dīni, ma mávé mvá má ní lēléle rī pē muzú áyu, sá āzi sī kōpi iri ĩnjí rá.' ¹⁴ "'Bo 'bá ómvú 'ā'bá rī pi ká mvá rī ndree, kōpi rikí átá í āsámuvú gé sī kīnī,

"'Bá ímúpi Irivé ngá ě tī ruṭpi rī 'dī. Lē 'bá 'dīki iri drāá 'dīisí rá, ngá ómvú agá rī ā adri rī 'bávé ní.' ¹⁵ Kōpi ní iri drozú ómvú rī agāsí, kōpi ní iri 'dizú drázú."

Yēsū ní 'bá rī pi zizú kīnī, "Ími ní ūsüzú rī gé, ómvú 'dīpa rī 'bá ómvú 'ā'bá 'dī'bée 'o ngóni? ¹⁶ Á 'yo ími ní, ómvú 'dīpa rī ímú 'bá ómvú 'ā'bá 'dī'bée ú'dj ūdrā rá, iri ómvú rī sē 'bá ūrūko'bée ní."

'Bá rī pi ká tā 'dīri yīj, kōpi ní 'yozú kīnī, "Lē tā 'dīri ā nga 'i 'dīni ku."

¹⁷ Yēsū ní āngū ndrezú kōpi vúgá 'dāá, iri ní kōpi zizú kīnī, "'Tā í ní sīi Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Írá ándúru 'bá jó sī'bá rī pi ní gāá sī rī, újá nóni 'i ícá irā sēepi jó rī ní pá tuzú ānī ūkpō ūkpō ní, 'dīri vé íffí 'ā'di?"

¹⁸ 'Bá 'í'dépi írá 'dāri drīgé rī, iri ūñō kū'yúkú'yú, 'ho írá rī 'í'dé dō 'bá rī drīgé, iri 'bá rī ĩnjí ku kpasákpásá."

¹⁹ Atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tājmbj Mósé vé rī ímbá'bá rī pi be, kōpi ká tā 'dīri yīj, kōpi léki kōdō Yēsū rī ruṭ sá 'dāri gé, 'ā'diātāsīyā kōpi nīki rá 'yozú kīnī, Yēsū rī nāpi 'dīri átá ívé tā sī. 'Bo kōpi 'okí 'bá rī pi sī ūñí sī.

Mūfēngā umbe jezú rī vé ūfēngará 'bāgú āmbúgú Rómá vé rī ní rī

(*Mātáyo 22:15-22; Mārākō 12:13-17*)

²⁰ Kōpi tēki rií Yēsū rī ndree, kōpi ní 'bá āngū úmí'bá ni pi pēzú muzú Yēsū rī úmizú, 'bá āngū úmí'bá rī pi 'bāki í kú 'bá tā be pīrī ni pi rú. Kōpi léki kōdō átángá ūnjí ísú yīj Yēsū tī gé, í rúki rī iri ānī, í jīki rī iri muzú sēé gāvānā ūkpō be tā líppi rī drīgé. ²¹ 'Bá āngū úmí'bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, 'bá nīki rá, átángá mí ní rií átá rī, āzini tā mí ní rií ímbá rī, iri pīrī, mí újá mívé yījki ku, mí rī 'bá rī pi vé tā 'dū nga rōtrōrō, mí rī tá áda íngápi Múngú vúgá rī ímbá. ²² 'Í lū 'bá ní, iri nyo múké 'bá ní mūfēngā umbe jezú rī ūfēzú 'bāgú āmbúgú Rómá vé rī ní, dōku 'bá ūfēki ku?"

²³ Yēsū nī rá 'yozú kīnī, kōpi léki tā ūnjí ísú yīj 'í tī gé, kúru iri ní 'yozú kīnī. ²⁴ "Ími 'í'daki má ní mūfēngā fífí ěnjīpi ěnjīenjī ālu ní." Irī ní kōpi zizú kīnī, "Índrīlīkí mūfēngá rú'bá gá 'dīri, āzini rú rú'bá ní gé 'dīri 'ā'di vé ní?"

²⁵ Kōpi ní újázú kīnī, "'Bāgú āmbúgú Rómá vé rī vé ní."

Kúru iri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ngá 'bāgú āmbúgú Rómá vé rī, ími sēki iri ní, ngá Múngú vé rī, ími sēki Múngú ní."

* **20:9** 20:9 Peṭj vinyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dukí peṭj vinyō vé rī ā tā 'bāá tā āmbúgú rú, kōpi rī ū'a ni zo vinyō sū rú. Múngú tīpé 'bá Ísērélé vé rī pi adrii 'bá ívé ní, kōpi ā adriki rī sū peṭj vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ū'a be rī tīni. Nāpi peṭj vinyō vé 'dīri, sē 'bá tājmbj ímbá'bá rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nīki árá rá 'yozú kīnī Yēsū rī ívé tā átá. 'Í lá Sāwūmá 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12. **20:17** 20:17 Sāwūmá 118:22

²⁶ Kòpì ìṣùkí átángá ùnjí tì ní gé 'bá rí pi àsámwú gé 'dálé àlunjáni kuyé. Kòpì àyàkí tã ìri ní újã 'dìri sī rá, sē kòpì újìkí kírì.

Íngángará gōó idri rú drāngará gálésila rí vé tã

(*Mátáyo 22:23-33; Mārākō 12:18-27*)

²⁷ Yāhūdī ambugu zilé Sādókē† 'yo' 'bá kīnī, 'bá rí drā dō gí, gō íngá idri rú ku rí pi ní ímúzá Yésū vúgá nōó. ²⁸ Kòpì ní Yésū rí zìzú kīnī, "Ímbápi, Mósē sī 'bá ní kīnī, "Bá rí vé édrípì drā dō, ku dō òwújí kú mvá àkó, 'bá drāápi rí vé édrípì rí gō òwújí rí é'yí, kòpì anjì tì òwújí rí bē, anjì kòpì ní tìjì rí pi gō adri édrípì drāápi 'dāri vé ni.' ²⁹ Ọtú anjì àgō ézìrì édrípì rú. Mvá káyú rí jé ùkú, drā kú mvá àkó. ³⁰ Édrípì 'deépi wú ní gé sī rí ní òwújí rí é'yí, ìri ní kpá drāzú mvá àkó. ³¹ Édrípì 'deépi 'dìri ā vùdrì gé sī rí ní kpá òwújí rí é'yí, ìri ní kpá drāzú mvá àkó. Anjì ézìrì 'dī' bée céré é'yí kí òwújí rí rá, kòpì ùdrákí céré mvá àkó. ³² Ụdú ní gé, ùkú rí ní kpá drāzú. ³³ Kúru 'í lū 'bá ní, lóki Múngú kádō ímú 'bá ùdrā' 'bá gí rí pi íngáá gōó idri rú, ùkú 'dìri ímú adri ā' dī vé ní?"

³⁴ Yésū ní újázú kīnī, "Ājē ágó pi ní ì jezú ùkú be rí, ìri 'yéná 'í nga vù drìgé nōgō. ³⁵ 'Bo 'bá úmvúlésì Múngú ní ā'yí adrii pìrì íngá' 'bá gō' 'bá idri rú drāngará gálésila rí pi, àgō rí pi jekí ùkú ku, ùkú rí pi jekí àgō ku, ³⁶ kòpì ícókí gōó ùdrāá dījì ku, ā'diātāsīyā kòpì adri sū málāyíkā rí pi tñjì. Kòpì anjì Múngú vé ní, íngakí kòpì drāngará gálésila idri ú' dī rí ìṣú gí.

³⁷ "Ú'dógú'dógú áci ní dīzú pèti amuúpi kùmvú rí agá rí vé rí 'yo 'dini, Mósē sī tã rí lüzú kīnī, 'bá ùdrā' bée gí rí pi íngá gō idri rú ùzi, kīnī Úpí rí 'Múngú Ābūrámá vé ní, Múngú Ísáká vé ní, āzini Múngú Yókóbū vé ni.' ³⁸ Múngú adri 'bá ùdrā' 'bá gí rí pi vé ní ku. Múngú rí 'bá idri rú rí pi vé ní, ā'diātāsīyā Múngú ndre 'bá rí pi 'í mị gé 'dāá idri rú."

³⁹ 'Bá tǎimbjì ímbá' 'bá rí pi ā urukọ ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, tã mí ní újã 'dìri ìri múkè!" ⁴⁰ Tã 'dìri ā vùdrì gé, 'bá āzi gō Yésū rí zìjì àlunjáni kuyé.

Kúrisitō rí ā'di ā mvá?

(*Mátáyo 22:41-46; Mārākō 12:35-37*)

⁴¹ Yésū ní kúru 'yozú kòpì ní kīnī, "Tã sēépi 'bá rí pi ní 'yozú kīnī, Kúrisitō rí

Dāwúdí ā Mvá rí ā'di? ⁴² Dāwúdí sī uletere búkú Sāwúma vé rí agá kīnī,

" 'Úpí Múngú 'yo mávè Úpí ní kīnī,

"Mí úrì mǎ drì éndépì gē,

⁴³ cimgbá má ní mívè arì' 'bá rí pi 'bázú mǐ pálé gá rí gé."

⁴⁴ Dō Dāwúdí zì Kúrisitō rí ívé Úpí pírì, Kúrisitō rí ícò adri Dāwúdí ā mvá íngóni?"*

'Bá tǎimbjì Mósē vé rí ímbá' 'bá rí pi vé tã

(*Mátáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkã 11:37-54*)

⁴⁵ 'Bá rí pi ká rí tã Yésū ní átá rí yí, Yésū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì' 'bá rí pi ní kīnī, ⁴⁶ "Lē ìmi adrikí mị be kowú 'bá tǎimbjì Mósē vé rí ímbá' 'bá 'dī' bée vé tã sī. Kòpì lēkí í usú bōngó áco áco ni pi sī, kòpì dō jòkòñí agá, kòpì lēkí 'bá rí pi ē ezìkí ì ñjìngará sī, kòpì lēkí úrì vùrā ì ní ñjì ñjì Jò Múngú rí Zìzú rí pi agá rí pi drìgé, āzini vùrā ì ní ñjì ñjì ùmú nyazú rí gé. ⁴⁷ 'Bo kòpì rí òwuzì rí pi ē mị ù' 'bá rizú kòpívè ngá jò àsámwú gé rí pi u'duzú kòpì drìgé sī. Kòpì rí Múngú rí zì sá be áco, 'bá rí pi ā ndrekí rí ì. 'Bá tã 'o' 'bá 'dini 'dī' bée, Múngú rí ímú kòpì ìrìnjā ùnjì ùnjì."

21

Ọwúzigó āzi sē mǔfēngā fífí ìrì

(*Mārākō 12:41-44*)

¹ Yésū ká rí adrii Jò Múngú vé rí agá 'dāá, ndre 'bá ā' 'bú be rí pi rí mǔfēngā 'be sòndúkù ì ní 'bāá kuú Jò Múngú vé rí agá mǔfēngā 'beuzú rí agá. ² Ndre kpá ùkú āzi ngá àkó, òwúzigó rú ní, 'be mǔfēngā fífí nyírìnjā ìrì. ³ Ìri ní 'yozú kīnī, "Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, òwúzigó 'dìri 'be mǔfēngā rí 'bá rí pi vé rí agáá rá. ⁴ Mǔfēngā 'bá 'dī' bée ní sēé rí, kòpì íbíkí í'dú ā' 'bú ívé rí agá, 'bo ùkú ngá àkó 'dìri sē ívé ngá 'í ní kòdó 'í ìzā kozú rí àrèvú céré."

Yésū ùlū tã ímúpi 'i ngaápi ú'dú ùdú vé rí gé rí

(*Mátáyo 24:1-2; Mārākō 13:1-2*)

⁵ Yésū vé 'bá ìri ā pámvú ùbì' 'bá rí pi ā urukọ ríkí átá írā ùnyí be ì ní Jò Múngú vé rí sízú rí ā tã sī, āzini ngá 'bá rí pi ní sēé Múngú ní rí pi ā tã sī. 'Bo Yésū ní 'yozú kīnī, ⁶ "Sá āzi rí ímú 'dī' 'dī, ngá ìmi

† **20:27** 20:27 Sádókē: Sádókē rí pi ngúlumú Yāhūdī rí pi vé tǎimbjì Mósē vé rí rù' 'bá tìjì rí pi, 'bo kòpì é'yí kí indrì rí pi vé tã kuyé, é'yí kí málāyíkā rí pi vé tã kuyé, āzini kòpì é'yí kí kpá 'yozú kīnī, 'bá ùdrā' 'bá gí rí pi gō íngá idri rú rá 'dini kuyé. 'Í lā Èzì 23:8. **20:28** 20:28 Dètòrònomé 25:5 **20:37** 20:37 Wúngará 3:6 † **20:42** 20:42 Úpí 'yo mávè Úpí ní: Tã 'dìri vé íffí, Úpí Múngú zì Yésú Kúrisitō rí Úpí.

§ **20:42** 20:42 Drì éndépì gé: 'Bá úrìpi drì éndépì gé rí, Ìri ùkpò gé, Ìri ñjìnjì. **20:43** 20:43 Sāwúma 110:1 * **20:44** 20:44 Kúrisitō rí ícò adri Dāwúdí ā mvá íngóni?: Tìkí Yésū rí 'bá áda rá, Írívè é' bípì Dāwúdí 'í, 'bo ì ní drì Ìri tìzú kuyé rí gé, kòpì ríkí adrii Múngú be trù 'bù gé 'dāá, Ìri Mvá Múngú vé ní. Gbì ngá rí pi àrèvú céré ní, kúru Ìri Úpí Dāwúdí vé ní. 'Í lā 1 Sámúélé 16:1-13; Sāwúma 132:11-12; Yúwání 1:1-18.

ní ndree 'dì'bee, ì imú ùnjò céré vùgá, ícókí írà àlu ni kuú adrii ógùpì drìgé ku."

Ìzàngá ùmvúlésì imúpi drìdrì 'dìlé rì (Mátáyo 24:3-14; Mārākō 13:3-13)

⁷ 'Bá Yésù ā pámvú ùbì'ba rì pi ní Yésù rì zìzú kìnì, "Ímbápi, tā 'dì'bee imú ì nga ngótù? Ngá lùupi 'yozú kìnì, tā rì ilókò imú 'ì nganga rì à'dì?"

⁸ Yésù ní ùjázú kòpi ní kìnì, "'Bá āzi ā ù'bā ìmi mị ku. 'Bá káràkará pi imú mà rù sī, kòpi 'yo ì Kúrisitò 'ì, āzini kòpi 'yo, 'Sá rì ícò gí.' 'Bo lē ìmi è'yìkì kòpivé tā 'dìri ku. ⁹ Ìmi kádò tā è'dì vé ni yìi, āzini tā 'bá rì pi ní rizú íngázú mgbárāsì ì ógùpì drìgé rì vé tā yìi, lē ìmi 'okì ùrì sī ku. Tā 'dì'bee imú ì nga drìdrì, 'bo ù'dù ùdù vé rì ícò drì ícá mbèlèná ku."

¹⁰ Yésù ní kúru 'yozú kòpi ní kìnì, "'Bá àngù āzi agá rì pi imú è'dì 'dì 'bá àngù āzi agá rì pi be, 'bāgù rì pi imú è'dì 'dì ì ógùpì 'bāgù rì pi be. ¹¹ Àngù rì imú 'ì aya dīngidīngì, èbìrì rì imú 'de ùnjì ùnjì, drā ùnjì ùnjì ni pi imú 'de àngù àndiāndì ni pi agāsì, Tā àyāzú àyāyā 'bá rì pi ní ùrì sèépi ni pi imú 'ì nga 'bù gé 'dāa."

¹² "'Bo drìdrì nì, tā 'dìri ní drì 'ì ngazú kuyé rì gé, ì imú ìmi urù, ì ìmi óçù ùnjì ùnjì. Ì imú ìmi jì tò Jó Múngú rì Zìzú rì pi agá, āzini ì ìmi jì jó àngù ù'yìzú rì pi agá, ì ìmi tò 'bāgù rì pi èndrètì gé, āzini gāvānā rì pi èndrètì gé, ìmi ní mà pámvú ùbì rì sī.

¹³ 'Dìri imú adri ìmi ní drìlé múké ìmi ní mávè tā ùlüzú kòpi ní. ¹⁴ 'Bo ìmi dō rì ìmi tì gā, lē ìmi rikì ìmi ùsùjù drāā tā ìmi ní lēé átá rì sī ku. ¹⁵ À'diātāsìyā ma ìmi ní átángá pìrì rì sē nì, āzini ma ìmi ní ùmì rì sē nì, ìmivé ari'ba rì pi ícókì ìmi ideé ku, dōku kòpi ícókì 'yoó tā ìmi ní 'yoó rì ùnjò 'dìni ku. ¹⁶ Sá āzi sī, ìmi ètépìjì, ìmi èndrèpìjì, ìmi è'dìpáa, ìmi èdrìpìjì, āzini ìmivé ùndì rì pi, kòpi imú ìmi ùlì 'be, kòpi ìmi urùkò ù'dì ùdrā rá. ¹⁷ 'Bá rì pi àrèvú céré imú ìmi gā sī mà tā sī. ¹⁸ 'Bo drì'bí ìmi drìgé rì àlu ni ícò àvìí ku. ¹⁹ Ìmi tukì dō pá títì ìmivé è'yìngará agá, ìmi ídri 'dání'dání rì ùsù rá.

Ì imú Yērúsālēmā rì iza rá (Mátáyo 24:15-21; Mārākō 13:14-19)

²⁰ "Ìmi ndrekì dō àngáráwá rì pi cekì Yērúsālēmā rì kùrù, ìmi nì 'yozú kìnì, sà ì ní Yērúsālēmā rì izazú rì ícá gí. ²¹ Kúru lē 'bá adri'ba àngù Yìdáyá vé rì agá rì pi ā ápákì mụzú írà gá 'dāa, 'bá adri'ba kùrù agá rì pi ā fùkì kùrù rì agāsì àmvé, 'bá adri'ba kùrù rì agá ku rì pi ā gòkì fí kùrù rì agá 'dāa ku. ²² À'diātāsìyā sà 'dìri ì ní àngù Ìrìñāzú rì, tā ì ní sī Búkù Múngú vé rì agá rì, ā nga rì 'ì fúu tì ni gé bènì. ²³ Ù'dù 'dàri gé, ùkù 'a be rì pi imú ìzàngá ùsù ùnjì ùnjì, āzini ùkù rì'ba bā sè'ba ndrù'ba

anjíná ní rì pi kpá imú ìzàngá ùsù ùnjì ùnjì. Ìzàngá rì imú adri ùnjì ùnjì àngù 'dàri agá, Múngú ā 'a rì ve 'bá 'dì'bee ní ùnjì ùnjì. ²⁴ Ari'ba rì pi imú 'bá rì pi ù'dì ìlì áco sī. Kòpi 'bá rì pi urùkò urù jì àngù jāká rì pi vé rì gé. 'Bá adri'ba Yāhùdì rú ku rì pi ìmì Yērúsālēmā rì rù, kòpi adri Yērúsālēmā agá 'dāa, cìmgbá sà kòpivé rì ní dezú rì gé."

'Bá Mvā vé ìgōngará

(Mátáyo 24:29-31; Mārākō 13:24-27)

²⁵ Yésù ní 'yozú kìnì, "Tā àyāzú àyāyā ni imú ìndrè ùtù rì mị gé, mbāā rì mị gé, āzini línýā rì pi mị gé. 'Bá vù drìgé nōgò rì pi imú adri ànì ùrì sī, kòpi è drì rì imú àbá yìi tafu rì vé unction sī, āzini Ìrìvè ùvàngará ngüyā ngüyā rì sī. ²⁶ Ùrì rì 'bá rì pi fù ambamba, tā imúpi 'ì ngaápi vù drìgé rì sī. Ngá 'bù gé rì pi àrèvú céré, ì imú kòpi aya 'u'de vùgá. ²⁷ Sá 'dàri gé, ma 'Bá Mvā 'ì, kòpi imú mávè imúngará Ìrìbìtì agāsì ùkpò be rì ndre, āzini mávè òngará pòwùpòwù rì ndre ì mị sī. ²⁸ Ìmi ndrekì dō tā 'dì'bee í'dókì ì ngáa gí, Ìmi tukì pá urù sī, ìmi ingakì ìmi drì urù, à'diātāsìyā sà ì ní ìmi pazú rì ícá ìnyíná gí."

Nāpì petì ì ní zìjì fìgì rì vé rì

(Mátáyo 24:32-35; Mārākō 13:28-31)

²⁹ Yésù ní kòpi ní nāpì 'dìri ùlüzú, "Ìmi ndrekì drì petì ì ní zìjì fìgì 'dìri ká, āzini ìmi ndrekì drì petì rì pi ká. ³⁰ Kòpi kádò í'dó rúú, ìmi nì 'yozú kìnì, èçèjù ícá ìnyíná gí. ³¹ Ìri kpá adri sù 'dìri tìjì, ìmi ndrekì dō tā mà ní lùú ìmi ní 'dì'bee rì 'ì nga, ìmi nì 'yozú kìnì, mālùngá Múngú vé rì ícá ìnyíná gí. ³² Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dìni, 'bá urùkò'bee ìmi àsámvú gé 'dìgé ícókì drì ùdrāá ku, cìmgbá tā 'dì'bee ní ì ngazú rì gé. ³³ 'Bù jì vù be, Ìri imú de rá, 'bo ù'dùkò mávè rì de ku.

³⁴ "Ìmi ndrekì múké, ìmi rikì èsì 'bāā ngá nyanya drìgé ku, āzini ìmi rikì íwá mvùjì Ìmèrèzú ànì ku, āzini ìmi rikì ìmi ùsùjù drāā tā nyòkù nòri vé rì sī ku, ìmi rikì dō tā 'dì'bee 'oó, ù'dù ùdù vé rì imú ícá mbèlèná, ìmi ícókì nùjì ku. ³⁵ Tā 'dìri imú 'ì nga 'bá adri'ba vù drìgé nōgò rì pi ní céré. ³⁶ Lē ìmi adrikì mị be kowù, ìmi zìkì Múngú rì, tā imú'ba ì nga'ba 'dì'bee è ùsù rì ìmi ku, ma 'Bá Mvā 'ì, ìmi tukì rì pá mà èndrètì gé ùrì ákò."

³⁷ Ù'dù àlu àlu, Yésù rì èçì 'bá rì pi ìmbá Jó Múngú vé rì á bóro gá 'dāa, ùndrèná àlu àlu, Ìri mụ ánga ì ní zìjì Írà Òlívè vé rì drìgé 'dāa, Ìri la 'dálé. ³⁸ Kádò adrii ù'bùtì kùñkùñ, 'bá rì pi rì imú tā Yésù ní ìmbá rì yì Jó Múngú vé rì á bóro gá 'dāa.

22

Yúdã 'be Yésù á ùli

(*Mátáyo 26:1-5, 14, 16; Mārákõ 14:1-2, 10-11; Yüwání 11:45-53*)

¹ Òmù í ní Pángã ní 'Báá Údrá ku rí* vé Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí nyazú rí kã ícá ìnyíná gí, ² atala atala rí pi drìgè rí pi, 'bá tãimbj ìmbá' bá rí pi be, rikí létj ndáá lèzú Yésù rí ruzú kírí, Ìri 'dìzú drázú rá, á' diätásiyã kòpi 'okí ùrì sī 'bá rí pi sī. ³ Kúru Sātánã ní fizú Yúdã í ní zìj Ìsikārìyótã ē èsì agá. Yúdã rí Yésù vé 'bá áyúáyú mùdrj drj ní Ìrj rí pi vé ázi. ⁴ Yúdã ní ngazú muzú atala atala rí pi drìgè rí pi vùgá, ázini ùgalaku Jó Múngú vé rí ùtè' bá rí pi vùgá 'dáá, Ìri ní rizú létj 'í ní lèzú Yésù á ùli 'bèzú rí átázú kòpi ní. ⁵ Atala atala rí pi drìgè rí pi ùgalaku rí pi be adrikí àyìkò sī, kòpi kìnì, Ì müfèngã sè Yúdã ní rá. ⁶ Yúdã á' yī rá, Ìri ní 'dózu létj ndázú, 'í sè rí Yésù rí kòpi drìgè, àkùdè 'bá bītríkã rí pi 'dáayo.

Ínyá ùdú Yésù ní nyaá ívé 'bá mùdrj drj ní Ìrj rí pi be rí

(*Mátáyo 26:17-25; Mārákõ 14:12-21; Yüwání 13:21-30*)

⁷ Òmù í ní Pángã ní 'Báá Údrá ku, Ì ní rizú kãbilò mvã† ùlìzú Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí* vé rí nyazú rí kã ícá, ⁸ Yésù ní Pétèrò pi pèzú muzú Yüwání be drjdrj, Ìri ní 'yozú kìnì, "Ìmi mùkí 'bá ní ànyàngã Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí vé rí á'dí, 'bá mùkí rí nyaá."

⁹ Kòpi ní Ìri zìzú kìnì, "'Í lè 'bá mùkí á'dí ìngùgá?"

¹⁰ Ìri ní ùjázú kòpi ní kìnì, "Ìmi kádò caá kùrj rí agá 'dälé, Ìmi ágò ázi isj Ìri yj 'du muzú ùdrì sī. Ìmi 'dekí mùj Ìri á vùdrj gé sī, cìngbã jó Ìri ní muzú fizú rí agá 'dáá.

¹¹ Ìmi 'yokí jó 'dipa ní, 'Ímbápi zj kìnì, 'Bá mù òmù Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí nya mávé 'bá má pámvú ùbì' bá rí pi be ìngùgá?' ¹² Ìri Ìmi ní jó á 'a àmbúgu urulésila rí lü, údékí 'a ní kú múké múké. Ìmi á'díkí 'bá ní ìnyá rí 'dälé."

¹³ Kòpi ní 'dezú muzú kùrj rí gé 'dälé, kòpi isjùkí ngá rí pi àrèvú cérè sù Yésù ní 'yoó rí tñj. Kòpi ní ìnyá òmù Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí vé rí á'dízú 'dälé.

Ínyá Úpi vé uletere rí vé nyangará

(*Mátáyo 26:26-30; Mārákõ 14:22-26; 1 Kòrínítò 11:23-25*)

¹⁴ Sã òmù rí nyazú rí kã ícò, Yésù pi ní ùrìzú ívé 'bá áyúáyú rí pi be misá ìnyá nyazú rí á jèlè gá. ¹⁵ Ìri ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Ma úvá be, á lè Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí vé òmù nyaá Ìmi be trj, isjuzú á nya drì Ìzàngã rí kuyé. ¹⁶ Á lè 'yoó Ìmi ní, á gò òmù nòri ázi nyaá Ìmi pi be ðjì ku, cìngbã Múngú ní 'bá rí pi oyuzú fizú ívé málungã agá rí gé."

¹⁷ Ìri ní kòpò rí 'dúzu, Ìri ní òwò'difò sèzú Múngú ní, Ìri ní 'yozú kìnì, "Ìmi è'yìkí, Ìmi àlèkí mvvù Ìmi àsámvú gé sī.

¹⁸ Á lè 'yoó Ìmi ní 'dìni, 'dózu àndrù muzú drjdrj, á gò vinyò mvvù ðjì ku, cìngbã málungã Múngú vé rí ní ìmúzu rí gé."

¹⁹ Ìri ní kpá pánga 'dúzu, Ìri ní òwò'difò sèzú Múngú ní, Ìri ní pánga rí àndízú, Ìri ní sèzú kòpi ní, Ìri ní 'yozú kìnì, "'Dìri mávé rj' bá má ní sèé Ìmi tá sī rí, Ìmi 'okí 'dìni mà tá ígázú àni."

²⁰ Kòpi kã ìnyá rí nyaá dejé gí, Ìri ní kpá kòpò rí 'dúzu, Ìri ní 'yozú kìnì, "Kòpò 'dìri, Ìri mávé àri dáapi Ìmi tá sī, Múngú ní ùndí 'ú'dí ruzú rí. ²¹ Ágò ìmùpi mà ùli 'beépi rí, 'bá rí nga nya Ìri be misá drìgè trj. ²² Ma 'Bá Mvã 'í, mà ìmù drã sù 'í ní tá ní ùtjì gí rí tñj, 'bo Ìzàngã rí ìmù adri 'bá mà ùli 'beépi rí vé ni." ²³ Yésù vé 'bá áyúáyú rí pi ní 'dózu Ì uzuzú Ì àsámvú gé sī kìnì, 'bá Ì àsámvú gé lèépi tá 'dìri 'oópi rí á'dí 'i.

²⁴ Yésù vé 'bá áyúáyú rí pi ní 'dózu ágátá gázú Ì àsámvú gé sī kòpi kìnì, "Málungã ùmvulésì ìmùpi rí gé, á'dí rí adri 'bá àmbúgu rú ní?" ²⁵ Yésù ní 'yozú kòpi ní kìnì, "'Bàgu sùrj rí pi agásì rí pi ùkpò be tãimbj sèzú ívé 'bá rí pi ní, drjìkoma ùkpò be rí pi rí 'yo Ì ùndí 'bá rí pi vé ni. ²⁶ 'Bo lè Ìmi adrikí sù 'bá 'dì' bée tñj ku, 'bá lèépi adripi àmbúgu rú rí, lè á adri sù mvánã mādānjã rí tñj, lè 'bá àngù rùpì rí á adri sù àtì' bá tñj. ²⁷ 'Bá úrìpi misá gārã gá ìnyá nyaápi rí pi 'bá ìnyá rí sèépi Ìri ní rí be, 'bá ngòri àmbúgu ní? Adri 'bá úrìpi misá gārã gá ìnyá nyaápi rí 'í kuyé? 'Bo mà Ìmi àsámvú gé nògò, mà adri sù 'bá riipi ngá sèépi rí tñj. ²⁸ Sã tá ùkpò ùkpò ní mà ù' bízú rí gé, 'bá pá tu' bá tñj má be trj

* **22:1** 22:1 Òmù í ní Pángã ní 'Báá Údrá ku rí nyazú rí: Yähüdj rí pi rí òmù 'dìri nya ca ù'dú èzjìrj, kòpi rí ù'dú Múngú ní Ì pazú adringárã tügèrj rú 'bá Èjèpètò vé rí pi drìgè sī rí vé tá ígá àni. Òmù 'dìri Ì 'dó nya Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí gé. † **1** lá Wüngárã 12:17-20. ‡ **22:7** 22:7 Kãbilò mvã: Múngú sè tãimbj Mòsè ní kìnì, 'bá rí pi á zãkí kãbilò Múngú ní ròbòhò rú, á trükí rí kòpi ívé ùnjikányã agásì rá. Sè Ì ní Yésù rí zìzú Kãbilò Mvã Múngú vé ní àni, á' diätásiyã Múngú Ìpè Ìri ìmù drãá 'bávè ùnjikányã ùjì. † lá Wüngárã 12:17-28; Mārákõ 14:12; Yüwání 1:29-35; 1 Kòrínítò 5:7; 1 Pétèrò 1:19. ‡ **22:7** 22:7 Ù'dú Múngú ní Èlìzú Jó rí pi tì gé sī rí: Yähüdj rí pi rí ù'dú Múngú ní òtj èlìzú Ìsèrèlè rí pi vé jó rí pi tì gé sī Èjèpètò gá 'dáa rí vé tá ígá. Òtj kòpi è' bípìj ùbeki kãbilò á àri ívé kèjèti è èrjfe gá sī, sè Múngú 'ú'dí kòpi kuyé. Múngú 'ú'dí 'bá Èjèpètò vé kãbilò àri ùbè' bá ívé kèjèti è èrjfe gá sī kuyé rí pi vé anjì ágò kàyú rí pi ùdrãá 'bá àlu àlu vé 'bètj àsámvú gé sī rá. † lá Wüngárã 12:17-28.

rĩ ìmi 'i. ²⁹ Ma ìmi ní ùkpò sē àngū ruzú sū 'bāgū rĩ pi ní ruzú rĩ tĩnì, sū má Ètèpì ní ma 'bāá 'bāgū rú àngū ruzú rĩ tĩnì. ³⁰ Kúru 'bā ìmú ngá nya ìmi be, àzini ngá mvu ìmi be trù mávè málùngá má ní ìmú ruzú rĩ gé 'dāá, 'bā àlu àlu ri ìmú úri lúpá drìgé, tà lị súrú Ìsèrélè vé mụdrị drị ni ìrị rĩ pi drìgé."

Yēsū átá tã Pétèrò ní ìmúzá 'i gázú rĩ (Mátáyo 26:31-35; Mārākō 14:27-31; Yūwánì 13:36-38)

³¹ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Sīmónā, Sīmónā, 'i ndre drī ká! Sātānā zì kīnī, 'i lē ìmi yaá sū ì ní ànyá yaá rĩ tĩnì. ³² 'Bo Sīmónā, á zì mí ní Múngú ri, ā sē rĩ mívè è'yīngará ā adri rĩ ùkpò ùkpò. Mí újá dō mívè èsì ìgòzú má vùgá gí, 'i ko mí ògùpì è Ìzà, kòpì ā adriki rĩ ùkpò ùkpò ìvé è'yīngará agá."

³³ 'Bo Pétèrò ní újázú kīnī, "Úpí, má ā'yí rá, 'bā mụ mí be trù jó àngū ù'yízú rĩ agá 'dāá, 'bā ùdrā mí be trù."

³⁴ Yēsū ní újázú kīnī, "Pétèrò, á 'yo mí ní 'dini, mí ìmú ma gā ca vù be na, mí 'yo, 'i nì ma kuyé, lógúlógú ri kúru cérè 'be."

³⁵ Kúru Yēsū ní kòpì zìzú kīnī, "Má ní àndúrú ìmi pèzú muzú ù'djúkò múké rĩ ùlùngará gá mífèngā àkò, kùmvù àkò, dōku ngá pá gá àkò rĩ gé, ìmi unukí ngá àkò sī rá?"

Kòpì ní újázú kīnī, "'Bá unukí ngá àkò sī kuyé."

³⁶ Yēsū ní 'yozú kòpì ní kīnī, "'Bo nóni ìmi mífèngá jì jùrú be rá. Ìmi dō ìlì àco àkò, ìmi ùzìkí ìmívè bōngò akòo rùkù rĩ pi, ìmi jekí ìlì àco ànì. ³⁷ Á 'yo ìmi ní 'dini, sīkí Búkú Múngú vé rĩ agá kīnī, "Dúkí Ìrivé tã 'bāá sū 'bā tã ùnjí 'oópi rĩ tĩnì.' Tã 'diri ìmú 'i nga má rù' 'bā gá rá. Ádarú tã ì ní sī Búkú Múngú vé rĩ agá má tã sī rĩ, ìri nóni ri 'i nga fù tì ni gé."

³⁸ Yēsū vé 'bā áyúáyū rĩ pi ní 'yozú kīnī, "Úpí, 'i ndre drī ká, 'bā ìlì àco be ìrì kú nō."

Yēsū ní újázú kīnī, "Átángá rĩ è èsì 'dìgé."

Yēsū zì Múngú ri ìvé dràngará ā tã sī (Mátáyo 26:36-46; Mārākō 14:32-42)

³⁹ Yēsū ní 'dezu muzú Ìrā Ólívè vé rĩ drìgé 'dāá, sū àndúrú rĩ tĩnì, Ìrivé 'bā Ìri á pámvú ùbì' 'bā rĩ pi 'dekí muzú vù ni gé sī ìndì. ⁴⁰ Kòpì ká mụyí caá Ìrā drìgé 'dālè, Ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ìmi zìkí Múngú ri ùkpò sī, ìmi 'dekí rĩ tã ùnjí agá ku." ⁴¹ Yēsū ní kòpì kuzú, Ìri ní 'i útrúzú vùú mādā, Ìri ní kùmúci ùtìzú Múngú ri zìzú kīnī, ⁴² "Má Ètèpì, mí ā'yí dō rá, 'i 'dù kópò Ìzàngā vé 'diri má rù' 'bā gá sī rá. 'Bo ā adri má ní

lèé rĩ tĩnì ku, ā adri mí ní lèé 'oó rĩ tĩnì." ⁴³ Mālāyíkā àlu ìngá 'bù gé 'dāási, ìmú 'i 'i daá èndrètì ni gé, Ìri ní ùkpò sēé. ⁴⁴ Yēsū è èsì Ìsù Ìzàngā ambamba, Ìri ní Múngú ri zìzú èsì be cérè, Ìrivé ùrùnde ra nyòókú gé 'dāá, sū àri ní raá rĩ tĩnì.

⁴⁵ Yēsū ká Múngú ri zìjè deşé gí, Ìri ní ìngázú uru, Ìri ní 'i újázú gòzú ìvé 'bā 'i pámvú ùbì' 'bā rĩ pi vùgá 'dālè, Ìsù kòpì ri ù'djú ko, kòpì àndèkí káyì, kòpì adriki kuú Ìzàngā sī. ⁴⁶ Ìri ní kòpì zìzú kīnī, "Ngá ìmi ní rizú ù'djú kozú 'dini rĩ ā'di? Ìmi ngakí uru, ìmi zìkí Múngú ri, tã ùnjí á ù' 'bì rĩ ìmi ku."

Yēsū vé rùngará (Mátáyo 26:47-56; Mārākō 14:43-50; Yūwánì 18:3-11)

⁴⁷ Yēsū ká rii átá ìvé 'bā áyúáyū rĩ pi be, 'bā bītríká pi ní ìcázú, Yēsū vé 'bā áyúáyū mụdrị drị ni ìrì rĩ pi vé àzi, Yúdā ìkò kòpì è drì ìmúzú nī. Ìri ní muzú Yēsū ri u'dèzú èzìzú bēdrì sī. ⁴⁸ Yēsū ní Ìri zìzú kīnī, "Yúdā, ma 'Bá Mvā 'i, 'i lē ma èzì bēdrì sī lüzú kīnī, 'i lē má ùlì 'beé?"

⁴⁹ Yēsū vé 'bā áyúáyū rĩ pi ká tã riipi 'i ngápi 'diri ndreé, kòpì ní Yēsū ri zìzú kīnī, "Úpí, 'bā fúkí ùmbā kòpì be ìlì àco rĩ sī ìyì?" ⁵⁰ Kòpìvé 'bā àlu ní átálágú àmbúgú rĩ vé àtì' 'bā è bì drì èndèpì gé rĩ gazú ìlì àco rĩ sī mvòrú 'dezu vùgá 'dāá.

⁵¹ Yēsū ní 'yozú kīnī, "'Dini kuyé!" Ìri ní ágó rĩ è bì ùlòzú, ágó rĩ è bì ní ìcázú múké.

⁵² Kúru Yēsū ní 'yozú atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi ní, ùgalaku Jó Múngú vé rĩ ùtè' 'bā rĩ pi ní, àzini 'bā ambugu ìmú' 'bā 'i rù' 'bā rĩ pi ní kīnī, "Ìmi ri ìmú ìlì àco àco ni pi be, túré be ìmi drìgé sī, ìmi ùsùkí ma 'bā riipi 'bā wa' 'bā àrì' 'bā rù rĩ pi è drì koópi ni?" ⁵³ Ù'djú cérè á ri adrii ìmi be trù Jó Múngú vé rĩ à bóro gá 'dāá, ìmi rùkí ma kuyé. 'Bo sá nōri ìmívè ni, àdròko ní ìvé èzì ngazú ànì rĩ."

Pétèrò gā Yēsū ri sī (Mátáyo 26:57-58, 67-75; Mārākō 14:53-54, 66-72; Yūwánì 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kòpì ní Yēsū ri ruzú jìzú muzú átálágú àmbúgú^S rĩ vé kání agá 'dālè. Pétèrò se 'i gòzú vùlé rú. ⁵⁵ 'Bā àngú ùtè' 'bā rĩ pi ùdèkí àcì bóro rĩ agá 'dāá, kòpì úríkí àcì rĩ à gārā gá, Pétèrò ní fizú úrizú kòpì àsámvú gé. ⁵⁶ Tùgèrìñá àzi ùkú rú ní ní Pétèrò ri ndrezú úri kuú àcì rĩ tì gé 'dāá. Ìri ní Pétèrò ri ndrezú gògò, Ìri ní 'yozú 'bā rĩ pi ní kīnī, "Ágó nōri, kòpì rikí àndúrú adrii Yēsū be trù."

22:37 22:37 Isáyà 53:12 **S** **22:54** 22:54 Átálágú àmbúgú rĩ: Átálágú àmbúgú rĩ ndè atala rĩ pi cérè, à'diātāsìyà Ìri 'yènjá fi Jó Múngú vé rĩ agá Vürä Uleteretere rĩ agá 'dāá nì, Ìri fi vù àlu ìlì àlu agá. Ìri àrì ròbòñò vé rĩ jì ùnjìkányà ùjìzú. 'i lē Lèyítìkà 16; Èbèrè 9.

⁵⁷ 'Bo Pétêrô gã tâ İri nî 'yoó 'dĩri rá kını́, "Ükü 'dĩri, á nî ágó 'dĩri kuyé."

⁵⁸ Vüdrî nî kã vüü mädã, ágó äzi nî kpá Pétêrô ri ndrezú, İri nî 'yozü kını́, "Mi ágó İ nî ruü 'dĩri vé ógüpi."

Pétêrô ní újázú kını́, "Ágó 'dĩri, má adri İri ógüpi ku!"

⁵⁹ Kã muü adri sã älu ä vüdrî gé, ágó äzi nî kpá rizú sizú kını́, "Ádarú ágó 'dĩri, kôpi rikí adri İri be trü, ä'diätäsiyã İri Gälilâyágu."

⁶⁰ Pétêrô ní újázú kını́, "Ágó 'dĩri, á nî tâ mí nî rií átã 'dĩri kuyé." Pétêrô kã rií tâ 'dĩri 'yoó, koro lögülogü ní céré 'bezú.

⁶¹ Úpi Yêsü ní 'i újázú Pétêrô ri ndrezú. Kuru Pétêrô ní tâ Úpi ní 'yoó 'i ní, "Mi imü ma ga ca vü be na, lögülogü ri kuru céré 'be" 'dãri vé tâ ígázú. ⁶² Pétêrô ní ngazú füzú ämvé, İri ní İ'dózú äã ngozü mádrã mádrã rú.

Ängaráwã Yêsü ri üt'ë'ba rî pi rikí Yêsü ë drî injã

⁶³ Ängaráwã Yêsü ri üt'ë'ba rî pi ní İ'dózú Yêsü ë drî injázú, äzini İri ügbüzú. ⁶⁴ Kôpi ümbéki İri ë mî cí, kôpi ní İri zizú kını́, "İ lü 'bã ní, ä'di gbã mi nî?" ⁶⁵ Kôpi rikí átãngu ünji ünji nî pi átã, İri u'dazú.

Jiki Yêsü ri drîkoma Yãhüdi rî pi vé tâ lî'ba rî pi endreṭi gé

(Mätáyo 26:59-66; Mārākō 14:55-64; Yūwānī 18:19-24)

⁶⁶ Kã muü adrii ü'bütinã rî sî, 'bã ambugu rî pi, atala atala rî pi drîgé rî pi, äzini 'bã täjmbi imbã'ba rî pi be, kôpi ní İ ümüzü vürã älu gé Yêsü vé tâ lizü, İ nî Yêsü ri İjizü imüzü kôpi endreṭi gé. ⁶⁷ Kôpi ní 'yozü kını́, "Mi dö Kúrisitō 'i, 'i lü 'bã ní."

Yêsü ní újázú kını́, "Mã lü dö İmi ní, İmi ícókí ë'yîi ku. ⁶⁸ Mã zî dö İmi tâ sî, İmi ícókí újã má ní ku. ⁶⁹ 'Bo İ'dózú ändrú muzü drîdrî, ma 'Bã Mvã 'i, ma mu úri Múngú Ükpō 'Dipa vé drî ëndëpi gé."

⁷⁰ Kôpi ní céré İri zizú kını́, "Mi Mvã Múngú vé nî?"

İri ní újázú kını́, "Tã İmi ní 'yoó rî piri."

⁷¹ Kuru kôpi ní 'yozü kını́, "Bã yiiki tâ rî ti nî gé gí. Nga 'bã ní lëzü 'bã äzi ë imü tâ rî átã nî rî ä'di?"

23

Jiki Yêsü ri Pilátō endreṭi gé

(Mätáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5; Yūwānī 18:28-38)

¹ Drîkoma Yãhüdi rî pi vé tâ lî'ba rî pi ärevü céré, kôpi ní Yêsü ri İjizü muzü Pilátō endreṭi gé 'dãã. ² Kôpi ní İ'dózú İri tözü,

kôpi kını́, "Bã nîki rá ágó nōri ri 'bávë 'bã rî pi ë drî üci kını́, kôpi ä üfëki müfëngã umbe jezú rî 'bãgü ämbügú Rómã vé rî ní ku, İri ri 'yo, 'i Kúrisitō, äzini 'i 'bãgü."

³ Kuru Pilátō ní Yêsü ri zizú kını́, "Ádarú mi 'bãgü Yãhüdi rî pi vé rî?"

Yêsü ní újázú kını́, "Ë, İri adri sü mí ní 'yoó rî tñi."

⁴ Kuru Pilátō ní 'yozü atala atala rî pi drîgé rî pi ní, äzini 'bã bîtrîkã rî pi ní kını́, "Mã İsu tá ünji İ ní tâ lizü äni ágó nōri drîgé nî kuyé."

⁵ 'Bã rî pi rikí sií kını́, "Ágó 'dĩri üci 'bã rî pi ë drî ívé tâ imbálë ünji rî sî 'bávë ängü Yüdayã vé rî agãsi céré. İ'dó ívé tâ 'dĩri imbã ängü Gälilâyã vé rî agã, ícã kpã ívé drî ücingará rî be Yêrusälëmã gã nõgö."

⁶ Pilátō kã tâ 'dĩri yiï, İri ní zizú kını́, ágó 'dĩri nyo Gälilâyágu? ⁷ Pilátō kã nîi amã 'yozü kını́, Yêsü ri adrii Gälilâyã gã ängü Êrodë ní ruü rî agã, Pilátō ní Yêsü ri pëzü muzü Êrodë vügã 'dãã, sã 'dãri gé, Êrodë ri adrii Yêrusälëmã gã 'dãã.

Yêsü tu pá Êrodë endreṭi gé

⁸ Êrodë kã Yêsü ri ndree, adri äytkō sî, ä'diätäsiyã 'du sã äco, lë ködö Yêsü ri ndree. Êrodë yi tá Yêsü ní 'oó rî pi kárakarã, 'bã ësi, lë ködö Yêsü ä 'o tá äyãzü äyãyã ni 'i mî gé sî. ⁹ Êrodë uzü Yêsü ri tâ sî kárakarã, 'bo Yêsü újã İri ní tâ äzi kuyé.

¹⁰ Atala atala rî pi drîgé rî pi, 'bã täjmbi imbã'ba rî pi be, tukü pá kuü 'dälë, kôpi rikí İri töó tâ ünji ünji nî pi sî. ¹¹ Kuru Êrodë pi ívé ängaráwã rî pi be, kôpi ní Yêsü ë drî injázú, äzini İri u'dazú. Kôpi sukí böngö akooko rükü múké múké nî rü'ba ní gé. Kuru kôpi ní gözü İri pëzü muzü Pilátō vügã 'dãã üzi. ¹² Ändürü Pilátō pi Êrodë be, kôpi äri'ba rü İ äsãmvü gé sî. Ü'dü 'dãri gé, kôpi göki ícã ündi rü İ äsãmvü gé sî.

Pilátō ä'yî Yêsü ri sëë 'dijî drãã rá

(Mätáyo 27:15-26; Mārākō 15:6-15; Yūwānī 18:39-19:16)

¹³ Pilátō ní atala atala rî pi drîgé rî pi zizú 'bã ambugu rî pi be, 'bã rî pi be céré imüzü vürã älu gé, ¹⁴ İri ní 'yozü kôpi ní kını́, "İmi İjiki ágó nōri töó, İmi kını́, İri ri 'bã rî pi ë drî üci, 'bã rî pi ä wakí rí ari'ba rü. Mã uzü İrivé tâ İmi endreṭi gé 'digé, mã İsu tá äzi ünji İmi ní İri tözü nî rü'ba ní gé kuyé. ¹⁵ Êrodë İsu kpã tâ ünji rü'ba ní gé kuyé, İri ní ágó rî İpëzü İgözü 'bã vügã nõ, sü İmi ní ndree rî tñi, tâ äzi İ ní ágó 'dĩri 'dizü drãzü nî älujãni 'dãáyo. ¹⁶ Mã İri

* 23:1 23:1 Pilátō endreṭi gé 'dãã: Kôpi jiki Yêsü ri muzü gávãnä Pilátō Rómã vé rî endreṭi gé, ä'diätäsiyã Pilátō ri ícö Yêsü vé tâ lî ä 'diki İri drãã rá nî. 23:8 23:8 Lúkã 9:9 † 23:11 23:11 Böngö äco akooko múké múké nî: Böngö äco akooko múké múké rî, 'bãgü rî pi ri su nî.

gbã, ma kúru ìri oyu. 17 U'dú ùmũ nyazú rí gé, lè Pilátò à oyu 'bá Ì ní ù'yíí rí pi vé àlu jó àngù ù'yízú rí agásí àmvé. †

18 'Bá bítříkã rí pi ní cére ó'úzu kíni, "Á 'díkí ágó 'dìri dráá 'dúisi rá. Mí oyu 'bá ní Bārābā rí áyu." 19 'Bekí Bārābā rí jó àngù ù'yízú rí agá tã ìri ní 'bá rí pi è drí ùcì wazú àrì'bá rú Yērūsālēmā agá 'dāá rí vé tã sī, àzini ìri ní 'bá 'dij drāá rí vé tã sī.

20 Pilátò ní átázú kòpi ní dīj, à'diātāsīyā lè kòdò Yēsù rí oyuú rá. 21 'Bo kòpi rikí ó'ú mužú drǐgélé, "Á gbákí ìri peṭi alambaku sígè, à gbákí ìri peṭi alambaku sígè."

22 Vú na ní gé, Pilátò ní 'yozú kòpi ní kíni, "Tã ùnjí ágó nòri ní 'oó rí à'di? Má ñşú tã à pá Ì ní ícózú ìri 'dizú drázú ní kuyé. Ma ìri sè gbã, ma kúru ìri oyu rá."

23 'Bo 'bá rí pi gòkí ó'ú ù'dúkò be uru 'dāá kíni, "Á gbákí Yēsù rí peṭi alambaku sígè." Kúru 'bá rí pi vé ó'ungará sè Pilátò à'yí kòpivé tã rá. 24 Kúru Pilátò ní Yēsù rí sèzú 'dizú sù kòpi ní lèè rí tñj. 25 Pilátò ní Bārābā Ì ní 'yíi kuú tã ìri ní wazú àrì'bá rú, àzini ìri ní 'bá 'dij rí Ì tã sī rí oyuuzú, sù kòpi ní zìj rí tñj. Kúru ìri ní Yēsù rí sèzú àngáráwá rí pi drigé, kòpi à 'okí rí tã 'bá bítříkã rí pi ní lèè rí.

Yēsù vé gbāngará peṭi alambaku sígè rí (Mátayo 27:31-44; Mārākò 15:21-32; Yūwānì 19:17-27)

26 Kòpi kã rií Yēsù rí jìj mužú, kòpi ní Símónā Kūrénégú rí ruuzú, ñşú ìri rí ìmù gúrú àzi gélesi, kòpi ní peṭi alambaku rí 'bázú umbe ní gé, à 'du mužú Yēsù à vùdrǐ gé sī. 27 'Bá bítříkã 'dekí mužú Yēsù à vùdrǐ gé sī, ùkú rí pi rikí ngoó mužú izāngā izāngá rú, ìrivé tã sī. 28 Yēsù ní 'i újázú, ìri ní 'yozú ùkú rí pi ní kíni, "Ìmi ùkú Yērūsālēmā vé 'dì'bée, ìmi rikí ngoó mávè tã sī ku, ìmi ngokí ìmi áyu, àzini ìmi ngokí ìmivé anjiná rí pi. 29 Sã àzi izāngā vé ní rí ìmù 'dii'di, ìmi ìmù 'yo, "Tākíri rí adri ùkú úndó rú anji tì'bá kuyé rí pi vé ní, àzini ùkú anji undru'bá bã sī kuyé rí pi vé ní." 30 Kúru

" 'kòpi ìmù 'yo ìrã rí pi ní, "Ìmi í'dékí 'bá drǐgélé!"

àzini kòpi 'yo ánga rí pi ní, "Ìmi í'dékí 'bá drǐgélé!"

31 À'diātāsīyā 'bá rí pi dō rí tã ùnjí 'o 'dini, ñşúzu peṭi rí drǐ ùbùrú, S peṭi rí 'wi dō gí, tã ngóni rí ìmù 'i nga ní?"

32 Ágò uruḱo'bée ìrǐ ùgú'bá rú ní pi, Ì rí kòpi jì mu ù'dí Yēsù be trǐ. 33 Kòpi kã mužú caá àngù Ì ní zìj Drǐ Kòlòmgbò rí gé 'dálé, kòpi ní Yēsù rí gbázú peṭi alambaku sígè. Kòpi ní kpá ùgú'bá ìrǐ 'dã'bée vé àzi gbázú Yēsù è drǐ èndèpí gélesi, àzi rí gbázú Ìrǐ è drǐ ìjǐ gélesi. 34 Yēsù ní 'yozú kíni, "Má Èṭepi, 'i trǐ kòpi rá, à'diātāsīyā kòpi nǐkí tã Ì ní 'oó rí kuyé." Àngáráwá rí pi í'dúkí Yēsù vé bōngó 'beé jèké sī, kòpi awakí Ì àsámvú gé sī.

35 'Bá bítříkã tukí pá, rikí tã 'dìri ndree. Yāhūdǐ ambugu rí pi rikí Yēsù rí guṭi kíni, "Ídrí ìni 'bá uruḱo rá píri, ìri dō Kúrísitò Múngú ní ipèè rí 'i, ìdrí 'i ngúlúpi ku àsì?"

36 Àngáráwá rí pi gukí ìri sī, kòpi ìjǐkí vinyò údrápi gí ní sèè ìri ní. 37 Kòpi ní 'yozú kíni, "Mí dō 'bágú Yāhūdǐ rí pi vé rí, 'i pa mí ngúlúpi."

38 Síkí peṭi alambaku Ì ní Yēsù rí gbázú rí drǐlè gá 'dini, "'DÌRÌ 'BÁGÚ YĀHŪDǐ Rǐ PI VÉ Rǐ."

39 Uḱú'bá àlu Ì ní gbāá Yēsù be trǐ rí ide Yēsù rí kíni, "Mí dō Kúrísitò 'i, 'i pa mí, 'i pa 'bã ìndí!"

40 Uḱú'bá àzi rí ní trezú ógúpí drǐgè kíni, "'Í ru Múngú rí ku, ñşúzu mí ìlókò drádrá, sù ìrivé rí tñj? 41 Tã Ì ní 'bá ìrñjázú rí, ìri píri, à'diātāsīyā Ì rí 'bá ìrñjā ùnjikányā 'bá ní 'oó rí sī. 'Bo ágó 'dìri 'o tã ùnjí àluṅáni kuyé."

42 Kúru ìri ní 'yozú kíni, "Yēsù, 'i ca dō mívè málungā ruṭi gí, mí ùşú má tã be."

43 Yēsù ní újázú ìri ní kíni, "Ádarú á 'yo mí ní 'dini, àndrú sī, 'bá mu adri mí be trǐ 'bù gé 'dálé."

Yēsù vé drāngará (Mátayo 27:45-56; Mārākò 15:33-41; Yūwānì 19:28-30)

44 Kã mužú adrii ùtù mgbímgbi gé 'dígé, àngù rí bí nùj kuú ciçì àngù 'dàri agá, àngù rí nì caá sã na ùndréná vé rí gé. 45 Sã 'dàri gé, ùtù rí gō kaá kuyé. Bōngó Ì ní Jó Múngú vé rí à 'a eḷizú rí* àsì 'i 'a ìrǐ. 46 Yēsù ní Èṭepi rí zizú ù'dúkò be uru 'dāá kíni, "Má Èṭepi, á ku mávè ìndrí kuú mí drǐ agélé gá." Kã mužú 'yoó 'dini, ìrivé ìdrí ní füzú.

47 Úgalaku àngáráwá rí pi vé rí kã tã 'i ngaápi 'dìri ndree, ìngú Múngú rí rá, ìri ní 'yozú kíni, "Ádarú ágó nòri tã be píri." 48 'Bá bítříkã ìmù'bá Yēsù vé gbāngará peṭi

† 23:17 23:17 Átángá vèrèşì 17 agá 'dìri, búkú Lúkã vé Ì ní sǐi Gírǐkǐ tì sí drǐdrǐ rí agá 'dāayu, 'bo gòkí sǐi búkú Lúkã vé vúlè rí agá rá. 23:30 23:30 Ósèyá 10:8 S 23:31 23:31 Peṭi ù'bùrú rí: Peṭi ù'bùrú rí vé iffífi, 'bá ùnjikányā àkò ní. Peṭi à'wí rí vé iffífi, 'bá ùnjikányā 'oópi ní. 'Bá rí pi 'okí dō tã ùnjí Yēsù ùnjikányā àkò rí ní, kòpi tã ùnjí 'o 'bá Yērūsālēmā gá ùnjikányā 'o'bá ambamba rí pi ní agá rá. * 23:45 23:45 Bōngó Ì ní Jó Múngú vé rí à 'a eḷizú rí: Bōngó 'dìri eḷíkí Vürā Uleterer rí pi àsámvú Vürā Uletereterer rí be rí àni. Átálágú àmbugú rí 'yèná aga fi bōngó rí agásí Vürā Uletereterer rí agá 'dāá ìni, à'diātāsīyā Múngú rí adri Vürā Uletereterer dǐpi pòwùpòwù rí agá 'dāá. 'Í lã Lèvǐtǐkã 16; Mátayo 27:51; Mārākò 15:38; Lúkã 23:45; Èbèrè 6:19-20; Èbèrè 9:1-7.

alambaku sígé rī ndre'ba rī pi kà muḡi tā 'i ngaapi 'diri ndreé, izāngā nḡ kōpi ē éšì ambamba, kōpi ní 'dezú mvizú 'bēti. ⁴⁹ 'Bo 'ba Yēsū rī nī'ba rá rī pi, ūkú íngá'ba Gāllílayā gá ímú'ba vūdrī nī gé sī rī pi be, tukí pá kuú rárá rú, tékí ríi tá 'diri ndreé.

Yēsū vé sīngará

(*Mātayo 27:57-61; Mārākō 15:42-47; Yūwánī 19:38-42*)

⁵⁰ Ágō āzi rú nī Yōsépā 'i, ágō rī 'ba rī'ba Yāhūdī rī pi vé tá lī'ba rī pi vé āzi, iri 'ba múké, tá be piri. ⁵¹ Ágō rī ā'yī tá 'i ōgūpī rī'ba Yāhūdī rī pi vé tá lī'ba rī pi ní rī ūšū, āzini kōpi ní ríi 'oó Yēsū ā tā sī rī kuyé. Ágō rī íbī ímú kūrū Ārīmātāyō vé rī gélésila, kūrū 'diri āngū Yūdāyā vé rī agá, ágō rī rī mālūngā Múngú vé rī vé ícāngará ūtēé. ⁵² Yōsépā ní muḡú Pilátō vūgá 'daá, iri ní Yēsū vé āvū ā tá zizú Pilátō tī gé. ⁵³ Kúru Yōsépā ní āvū rī í'dúzú vūgā nōó, iri ní ímúlūzú bōngó múké ní sī, iri ní jizú 'bāzú 'bū agá 'daá, 'bū rī gaki lūu irā rú'ba gá, āvū 'bāzú ānī, 'bo 'ba āzi 'ba drī āvū 'a ní gé 'dālé kuyé. ⁵⁴ Ū'dū 'dāri 'ba rī pi ní rizú ēzī ngazú 'i útūzú cazú ū'dú Sābātā vé rī gé rī. Ūtū rī kādō 'deé, ū'dú Sābātā vé rī kúru í'dó.

⁵⁵ Ūkú ándúru íngá'ba āngū Gāllílayā vé rī gé, Yēsū ā vūdrī ūbī'ba rī pi 'dekí muḡú Yōsépā ā vūdrī gé sī, kōpi cakí 'bū rī gé 'dālé, kōpi ndrekí āvū rī vé 'bāngará 'bū agá 'dālé rī í mī sī rá. ⁵⁶ Kúru kōpi ní mvizú gōzú 'bēti, kōpi ní ūdu ngūpī ndrīdrī ní á'dizú. 'Bo kōpi ní uvuzú ū'dú Sābātā vé rī gé, sū tājmbī Mósē vé rī ní lēé rī tūj.

24

Yēsū vé íngāngará drāngará gálésila rī

(*Mātayo 28:1-10; Mārākō 16:1-8; Yūwánī 20:1-10*)

¹ Yīngā sī ū'būti kūnikūnī, ūkú 'dī'bée ní ūdu í ní á'dí ngūpī ndrīndrī rī 'dúzú, kōpi ní 'dezú muḡú 'būrēdrī gé 'daá. ² Kōpi cakí íšú gūkí irā rī 'bū rī tī gé sī jélé gá gl.* ³ Kōpi ká fī 'bū rī agá 'dālé, kōpi íšúkí Ūpí Yēsū vé āvū kuyé. ⁴ Kōpi ē drī ábā tā 'diri sī céré céré, koro āgō irī pi ní índrézú pá tuzú kōpi ā gārā gá, kōpívé bōngó dī ímvesírílí. ⁵ Ūrī ímvú ūkú 'dī'bée agaa rá, kōpi ní ōvūzú í drī úsúzu vūgá, āgō 'dī'bée ní 'yozú kīnī. "Ngá ími ní rizú 'ba ídri rú rī ndāzú 'ba ūdrā'ba gí rī pi āsámvú gé sī rī ā'di? ⁶ Yēsū rī nōgō 'daáyo, íngá drāngará gálésila gí! Ími ūšúkí tā iri ní lūu ími ní íšúzu ákūdē ími drī āngū Gāllílayā vé rī gé 'dāri, kīnī, ⁷ 'Ma 'Bá Mvā 'i, í ímú ma sē 'ba ūnīlkānyā 'o'ba rī pi drīgé, kōpi ma gbā

peṭi alambaku sígé, ū'dú na ní gé, ma gō íngá ídri rú ūzi.' " ⁸ Kúru kōpi ní tā iri ní ōtū 'yoó 'dāri ígázu.

⁹ Kōpi ká ífūú 'bū rī agāsī, kōpi ní muḡú tā 'diri ūlūzú Yēsū vé 'ba áyúāyū muḡrī drī ní ālu rī pi ní, āzini 'ba ūrukō Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ní. ¹⁰ Ūkú tá rī ūlū'ba Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi ní rī, kōpívé rú Māriyā Māgādélēnā 'i, Jūwānā 'i, Māriyā Yōkóbū ēndrépi 'i, ūkú ūrukō'bée be. ¹¹ 'Bo kōpi ē'yīkí ūkú 'dī'bée vé tá kuyé, ā'diātāsīyā tá ūkú 'dī'bée ní ūlūú 'diri índré kōpi vūgá 'dālé tá íffíi ákó ní. ¹² Pétrō ní njuzú muḡú 'būrēdrī gé 'dālé, iri ní ōvūzú 'bū rī ā 'a ndrezú, ndre 'yēnā bōngó í ní āvū rī ímúlūzú ānī rī áyu, iri ní mvizú gōzú 'bēti, drī ní ábā céré céré tá 'i 'oópi 'diri sī.

Yēsū í'da 'i ívé 'ba 'i pámvú ūbī'ba irī ní pi ēndrēti gé

(*Mārākō 16:12-13*)

¹³ Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, Yēsū vé 'ba iri ā pámvú ūbī'ba irī ní pi ríkí muḡú gūrú í ní zīj Ēmáwú rī gé 'dālé, gūrú rī íngázú Yērúsálēmā gá 'dāgá, vū caá máyílī' ēzīrī. ¹⁴ Kōpi ká ríi muḡú, kōpi ríkí átá í āsámvú gé sī tá í nga'ba rī pi sī. ¹⁵ Kōpi ká ríi átá í āsámvú gé sī tá í nga'ba 'dī'bée sī, koro Yēsū ní ímúzú fizú kōpi āsámvú gé, kōpi ní rizú muḡú trū. ¹⁶ 'Bo Múngú sē kōpi nīkí iri amá kuyé.

¹⁷ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ími ká ríi ímú létí gé 'dīgé, ngá ími ní rizú átázú ānī rī ā'di?"

Koro kōpi ní pá tuzú, kōpi ēndrēti adri kú ízāngā sī. ¹⁸ 'Bá irī 'dī'bée āsámvú gé, Kēlēyópā ní Yēsū rī zizú kīnī, "Mí ímú drī ūmú rú Yērúsálēmā gá nōgō, 'i nī tá í nga'ba ū'dú 'dī'bée agá rī pi kuyé?"

¹⁹ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá rī ā'di ā tá?"

Kōpi ní ūjázú kīnī, "Ngá rī tá 'i ngaapi Yēsū Nāzērétāgú rī ā rú'ba gá rī. Irī nēbī, iri āngū ímbá ūkpō be, āzini iri tá 'o ūkpō be Múngú ēndrēti gé, āzini 'ba rī pi ēndrēti gé. ²⁰ 'Bo atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bávé 'ba ambugu rī pi be, kōpi rúkí iri jīi muḡú gāvānā ēndrēti gé, ā lī írivé tá, ā 'dīkí rī iri drāá rá, kúru í ní rīi gbāzú peṭi alambaku sígé. ²¹ 'Bo 'ba 'bāki kōdō ándúru éšì céré drī ní gé, 'ba ūšúkí iri ímú 'ba Ísērélé vé rī pi pa nī. Tá 'diri 'o 'i 'du nóni caá ū'dú na. ²² Tá rī āzi 'dī, 'bávé ūkú ūrukō'bée ūlūkí 'ba ní tá āzi, 'bāki āyākí tá rī sī rá. Kōpi kpukí té muḡú 'būrēdrī gé 'daá ū'būti kūnikūnī, ²³ 'bo kōpi íšúkí āvū Yēsū vé rī kuyé. Kōpi ímúkí ūlūú 'ba ní kīnī, í ndrekí índrīlīkí mālāyīkā rī pi vé ní,

* 24:2 24:2 Gūkí irā rī 'bū rī tī gé sī jélé gá gl: Yōsépā gū ándúru irā 'baá 'bū rī tī gé cí. † 14 Mārākō 15:46. † 24:13 24:13 Máylīl: 'Bá rī ícō ēç tu ca máylīl na sá ālu agá.

mālāyikā rī pi kinī, Yēsū ri idri rú. ²⁴ Kúru 'bá ògùpī urukò 'dekí muú 'bùrèdrī gé 'dálé, kòpi cakí tā rī řsú sù úkú rī pi ní ùlúú ĩ ní rī řñi, 'bo kòpi řsúkí Yēsū ri ndree idri rú kuyé."

²⁵ Kúru Yēsū ní 'yozú kòpi ní kinī, "Īmi azakaza rú, ngá ĩmi ní tā nẹbī rī pi ní sī rī ř 'yízú mbelēnā ku rī ā'di? ²⁶ Īmi nīkí 'yozú kinī, drīdrī ni, Kúrisítò ri izāngā nya, ĩ íbī řri ingú ndò 'dīni kuyé?" ²⁷ Yēsū ní 'dózu tá ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá 'i tā sī rī ř ùlúú kòpi ní, 'dó tá Mósē ní sī rī pi ùlúú, címgbá cazú tá nẹbī rī pi ní sī rī gé.

²⁸ 'Bá 'dī'bee ká 'bā caá ĩnyīnā gúrú ĩ ní lēzú muzú rī gé, Yēsū 'o 'i sū 'bá lēepi agaapi muṣpi drīdrī ni řñi. ²⁹ 'Bo kòpi ní Yēsū ri mázú drī řñi sī kinī, "Mí adri 'bá be nògò, řtū rī 'de gí." Kúru řri ní 'dezú muzú 'bá 'dī'bee vé āngá 'dāa.

³⁰ Kòpi ká úri ĩnyā nyangará gá, Yēsū ní pánga 'i'dúzu, řri ní òwò'difò sēzú Múngú ní, řri ní pánga rī āndīzú, řri ní sēzú kòpi ní. ³¹ Koro kòpi ā úmī ní 'i zīzú, kòpi ní Yēsū ri amázú. Yēsū ní āvīzú kòpi āsámvú gé sī 'dīisī rá. ³² Kòpi ní ĩ uzīzú ĩ āsámvú gé sī kinī, "Yēsū ká rīi átá 'bá be lētī gé 'digé, ká rīi tá Búkū Múngú vé rī agá rī ùlúú 'bá ní, tá 'dīri uló nyo 'bá řsú kuyé?"

³³ Kòpi ní ĩ újázú gòzú muzú Yērúsalémā gá 'dálé, kòpi řsúkí Yēsū vé 'bá áyúāyū mudrī drī ní ālu rī pi 'bá adri' bā kòpi be trū rī pi be úmúkí ĩ kú vūrā ālu gé. ³⁴ 'Bá ĩ úmú' bā rī pi ní 'yozú kòpi ní kinī, "Tā rī tá āda! Úpī ingá gōo idri rú drāngará galésīla gí. 'I'da 'i Sīmōnā Pétērò endretī gé rá." ³⁵ Kúru 'bá řñi imú' bā Ēmāwū gelésīla rī pi ní tá 'i ngaapi lētī gé 'dálé rī ùlúú 'bá ĩ úmú' bā rī pi ní, āzini kòpi ní tá Yēsū ní pánga āndīzú, kòpi ní řri nīzú amázú rī ùlúú.

Yēsū 'i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bā rī pi endretī gé

(Mātāyo 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Yūwānī 20:19-23; Ēzī 1:6-8)

³⁶ Yēsū vé 'bá řri ā pámvú ūbī' bā řñi rī pi ká rīi átá tá 'i ngaapi 'dīri sī, Yēsū ní 'i 'i'dazú kòpi āsámvú gé, řri ní kòpi ní mōdò sēzú kinī, "Tākíri ā adri ĩmi be."

³⁷ Ūrī ĩmvú kòpi, kòpi ē řsú wa rá, kòpi rikí řsúú kinī, ngá ĩ ní ndree rī ĩndri. ³⁸ Yēsū ní 'yozú kòpi ní kinī, "Ngá ĩmi ní adrizú řñi sī rī ā'di? Mávē ingāngará gōzú idri rú rī vé tá fi ĩmi drīgé ku āsī? ³⁹ Īmi ndrekí mā drī ágélé, āzini mā pá úgóró. 'Bá rī ma 'i! Īmi ulókí mā rú' bā, āzini ĩmi ndrekí ma, ĩndri rī rú' bā ākò, āzini fā ākò, 'bo ĩmi ní ndree rá rī řñi, ma rú' bā be."

⁴⁰ Yēsū ká tá rī átá kòpi ní 'dīni, řri ní 'i drī ágélé 'i'dazú, āzini 'i pá úgóró 'i'dazú kòpi ní. ⁴¹ Kòpi ā 'yíkí tá 'dīri āluñáni kuyé, ā'diātāsīyā āyikò fu kòpi, āzini kòpi āyákí tá 'dīri sī rá. Kúru Yēsū ní kòpi zīzú kinī, "Ngá nyanya ĩmi vūgá 'dīlé anigé?" ⁴² Kòpi ní 'i' bī ĩ ní á'dí gí ní 'i'dúzu sēzú řri ní. ⁴³ řri ní 'i' bī rī ř 'yízú nyazú kòpi endretī gé 'digé.

⁴⁴ Yēsū ní 'yozú kòpi ní kinī, "Āndúrú má ní adrizú ĩmi be trū rī gé, má ūlú ĩmi ní tá rī rá. Má kinī, tá ĩ ní āndúrú sīi mā tá sī búkú Mósē ní sī rī pi agá, búkú nẹbī rī pi ní sī rī pi agá, āzini búkú Sāwūmā vé rī agá rī, řri 'i nga fū ři ní gé rá."

⁴⁵ Kúru řri ní kòpi ā úmī zīzú, kòpi ā nīkí rī tá Búkū Múngú vé rī agá rī āni. ⁴⁶ řri ní 'yozú kòpi ní kinī, "Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kinī, Kúrisítò ri úmvúlēsī imú izāngā nya, řri drā, ř'dú na ní gé, řri imú ingá gō idri rú ūzi, ⁴⁷ tá 'i ngaapi rú' bā ní gé 'dīri sī, ĩ imú ř'dúkò řsú újázú rī ùlú, āzini tá āngú trūzú ūñīkanyā agāsī rī ùlú āngū rī pi agāsī céré, ĩ 'dó ūlú Yērúsalémā gá. ⁴⁸ Īmi ndrekí tá 'dī'bee ĩmi mī sī rá, lē ĩmi ūlúkí 'bá urukò' bée ní. ⁴⁹ Ma imú ngá má Ētēpī ní řzī řñi ĩpē ĩmi ní rá, 'bo ĩmi adrikí kūrū rī agá 'digé címgbá ĩ ní imúzú ūkpò ingápi 'bū gelésī rī sēzú ĩmi ní rī gé."

Yēsū vé ngangará muzú 'bū gé rī
(Mārākō 16:19-20; Ēzī 1:9-11)

⁵⁰ Yēsū ká ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bā rī pi ē drī koó muzú Bētēniyā gá 'dálé, řri ní 'i drī ingazú uru, řri ní tākíri 'bāzú kòpi drīgé.

⁵¹ Ká rīi tākíri rī 'bāa kòpi drīgé, kúru ĩ ní řri 'dúzu muzú 'bū gé 'dāa, řri ní kòpi kuzú. ⁵² Kúru kòpi ní Yēsū rī řñižú. Kòpi ní ĩ újázú mvīzú gōzú Yērúsalémā gá 'dálé āyikò be āmbúgú. ⁵³ Ū'dú ālu ālu, kòpi rikí řcī Jó Múngú vé rī agá 'dāa, rīi Múngú rī ingú.

† 24:49 24:49 Ngá Múngú ní řzī řñi: Ngá Múngú ní řzī lēé řpēé rī, řri ĩndri Uleteré rī. řri imú ūkpò sē 'bá rī pi ní ní. 'Í lā Ēzī 2:1-4.

Û'dúkò múké
Yüwání
ní sũ rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará

Yüwání ri Yësũ vé 'bá áyüáyü rĩ pi vé ógúpì. Sĩ búkũ 'dĩri Yähüđĩ rĩ pi ã İzã kozú, ázini 'bá Yësũ ri é'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ã İzã kozú. Ülü tá kárakarã Yësũ ní 'oó áyãzú áyãyã rĩ pi rá, ázini ülü tá Yësũ ní ímbã rĩ pi rá, 'bo sĩ tá Yësũ vé rĩ pi ã urukò'bée kuyé. Yüwání lü kinĩ, Yësũ adri 'yëná 'bá áda kuyé, İri kpã Múngú 'i.

Búkũ rĩ vé 'dóngará 'da kinĩ, Yësũ ri ù'dúkò Múngú vé ni 'bã rĩ pi ni, İrive drãngará, İri røbõñò 'bã rĩ pi vé ünjkãnyã üjĩpi ni. Yësũ ri Mäsiyã nëbĩ rĩ pi ni tá ni ülüü búkũ Múngú vé Ündĩ Üku rĩ ruzú rĩ agã 'yoó kinĩ, İri imú rá rĩ 'i. Cápĩtä 13-17 agã, Yüwání ülü tá Yësũ ní ívé 'bã 'i pámvú übĩ' 'bã rĩ pi lëzú rĩ, ázini ülü tá İri ni kòpi ã éşj ümizú ündrëjã 'dãri sĩ İşü äküdë rukĩ drĩ İri kuyé rĩ. Búkũ rĩ vé üđüđ gé, ülü tá 'i ni lĩj Yësũ drĩgé rĩ vé tá, İrive gbãngará peñj alambaku sigé rĩ vé tá, İrive ingángará gõó idri rü drãngará gálësi rĩ vé tá, ázini İri ni 'i 'idazú ívé 'bã 'i pámvú übĩ' 'bã rĩ pi èndrëñj gé vü be kárakarã rĩ vé tá.

Û'dúkò idri sëepi rĩ

1 'Í'dóngará gã 'dãã İ ni drĩ 'bü pi gbizú vü be kuyé rĩ gé, İşü Û'dúkò rĩ inògòşj anigé. Û'dúkò rĩ ri adrii Múngú be trü, Û'dúkò rĩ Múngú 'i. 2 'Í'dóngará gã 'dãã, Û'dúkò rĩ ri adrii Múngú be trü.

3 Ngã ärevü céré údékĩ ükpõ İrive rĩ sĩ, ngã äzi İ ni údé İri äkõ ni 'dããyo. 4 Ngã İ ni údé rĩ pi ärevü céré İşüki İvé idri ingázú İri vügã, idri İrive 'dĩri, İri ka 'bã älu älu drĩgé ütünã rü. 5 Ütünã rĩ İngbërë ängü niñpi çij rĩ kú uletere, ängü niñpi çij 'dĩri icó ütünã ängü İngbërëepi uletere 'dĩri ugãã ku.

6 Múngú İpë ágó äzi, rü ni Yüwání* 'i. 7 Yüwání imú ütünã rĩ vé tá ülüü, 'bã älu

älu ã é'yĩki rĩ İri. 8 Yüwání adri ütünã ängü İngbërëepi uletere rĩ 'i kuyé, Yüwání imú İvé rĩ 'yëná ütünã ängü İngbërëepi uletere rĩ vé tá ülüü. 9 Ütünã áda ängü İngbërëepi uletere 'bã rĩ pi drĩgé céré rĩ ri imú 'bã rĩ pi vügã vü drĩgé nõó.

10 Û'dúkò rĩ ri adrii 'bã rĩ pi äsãmvú gé vü drĩgé nõgó, údékĩ ngã rĩ pi ärevü céré vü drĩgé nõgó ükpõ İrive rĩ sĩ, 'bo 'bã vü drĩgé rĩ pi niñki İri amã kuyé. 11 Û'dúkò rĩ imú nyòòkú drĩgé nõgó, 'bo é'dípãã Yähüđĩ rĩ pi é'yĩki İri kuyé. 12 'Bo 'bã İri é'yĩ' 'bã rá rĩ pi, sã kòpi ni drĩlé múké adrizú anji Múngú vé ni pi rü. 13 Kòpive icãngará anji Múngú vé ni pi rü 'dĩri, adri 'yozú kinĩ, yĩkĩ 'bã áda vé ni sĩ kuyé, İri yĩkĩ Múngú vé ni sĩ.

14 Û'dúkò rĩ üjã 'i icã 'bã áda rü, ri adrii 'bã äsãmvú gé nõgó, 'bã ndrekĩ ingúngará İ ni İri ingúzú rĩ rá, 'bã ndrekĩ Ètepi vé Mvã älukútanã rĩ vé ingúngará İ ni İri ingúzú rĩ rá. Èşj múké, ázini tá áda İrive rĩ, İbĩ ingã Ètepi vügálësiã, icã kuú 'bã äsãmvú gé vügã nõgõnõ.

15 Yüwání ätä İrive tá ù'dúkò be uru 'dãã kinĩ, "Bã má ni tá ni ülüü kinĩ, İri imú 'dĩ' 'dĩ rĩ, İri adriipi 'dĩ! İrive ämbügü ndë mávë rĩ rá, ä'diãtäsiyã İ ni drĩ ma tizú kuyé rĩ gé, İri ótú anigé." 16 İrive èşj ni adrii múké rĩ sĩ, sã 'bã İşüki tãkĩri muzú đĩđĩ. 17 Múngú ezi tãimbĩ rĩ Mõsë† ni, 'bo sã èşj múké rĩ, ázini tá áda rĩ Yësũ Kúrisitõ ni nĩ.* 18 'Bã äzi ndre Múngú ri äluñani kuyé. Ädaru İrive Mvã älukútanã adriipi Múngú 'i, adriipi inyinãñã 'i Ètepi ä gãrà gã rĩ, 'da 'bã ni õşükã Múngú vé rĩ nĩ.

Yüwání Bãtizimü sëepi rĩ átã Yësü vé tã (Mätãyo 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Lúkã 3:15-17)

19 Ambugu Yähüđĩ rĩ pi vé adri' 'bã kũrú Yërúsãlemã vé rĩ agã rĩ pi pëki atala rĩ pi, Ş Lëvü* rĩ 'bã èzj nga 'bã Jó Múngú vé rĩ agã rĩ pi be muşü Yüwání rĩ zij kinĩ, "Mi ä'di 'i?" 20 Yüwání 'yo kòpi ni uletere kinĩ, "Mã adri Kúrisitõ 'i ku."

21 Kòpi ni İri zijü, "Mi ä'di 'i? Mi Èliyã† 'i?"

Kinĩ, "Kuyé, mã adri Èliyã 'i ku."

* 1:6 1:6 Yüwání: Yüwání 'dĩri bãtizimü sëepi rĩ. † 1:17 1:17 Mõsë: Yõsepã kã drãã gĩ, 'bãgü Èjepëtõ vé rĩ 'bã anji İserëlë vé rĩ pi èzj ngãã tügëřj rü caã İli müđürülü şü (400). Kuru Múngú ni Mõsë rĩ İpëzú imuzú anji İserëlë vé rĩ pi pazú adringará tügëřj rü rĩ agãsi. Múngú sã tãimbĩ rĩ Mõsë ni, ä lü anji İserëlë vé rĩ pi ni, sëzú İ ni tãimbĩ rĩ zijü tãimbĩ Mõsë vé ni äni. Tjiki Mõsë rĩ İşü äküdë İli rĩ ca ëlifü älu müđürülü şü (1,400), İşü äküdë tjiki drĩ Yësü rĩ kuyé. 'Í lã Wüñgãrá 2-24. ‡ 1:17 1:17 Yësü Kúrisitõ: Ruj Yësü 'dĩri vé İffĩ, Múngú rĩ 'bã paãpi rĩ. Kúrisitõ rĩ 'bã İ ni üdu dãã drĩ ni gé rĩ, lüzü kinĩ Múngú İpë İri adrii 'bãgü rü. Èberë tĩ sĩ Kúrisitõ rĩ İ zij Mäsiyã. 'Í lã Yüwání 1:41. § 1:19 1:19 Atala rĩ pi: 'Bã İserëlë vé rĩ pi äsãmvú gé, 'yëná ätãlãgü rĩ røbõñò zã Jó Múngú vé rĩ agã 'dãã nĩ. Atala rĩ pi rĩ İfü úyú Lëvü vé rĩ agã. * 1:19 1:19 Lëvü: Atala İserëlë rĩ pi vé rĩ ärevü céré İbiki İfüü úyú Lëvü vé rĩ agã. † 1:21 1:21 Èliyã: Èliyã rĩ nëbĩ, Múngú 'dũ İri muşü 'bü gé idri rü, drã kuyé. Tjiki İri äküdë İli rĩ ca müđürülü üromĩ (900), İşü äküdë tjiki drĩ Yësü rĩ kuyé. 'Í lã 1 'Bãgü 17-21; 2 'Bãgü 1-3. ‡ 1:21 Nëbj rĩ: Kòpi rikĩ átã nëbj Mõsë ni 'yoó İri imú rá rĩ vé tá sĩ. Nëbj Mõsë ni 'yoó 'dĩri Yësü 'i. 'Í lã Dëtörönómë 18:15-18; Yüwání 6:14; Èzj 3:22-23; Èzj 7:37.

Kōpi ní gōzú İri zizú, “Mi nēbī rī? ”
Kīnī, “Kuyé.”

²² Kōpi ní ‘yozú kīnī, “Mi ā’di ‘i? ‘Í lū ‘bá ní, ‘bá jīkī rī tā mí ní újā rī muḡú ūlūú ‘bá ‘bá ĩpē‘bá rī pi ní. ‘Í lū ‘bá ní, mí ngúlúpi, mí ā’di ‘i?”

²³ Yūwánī ní tā rī újázú sū ótú nēbīŠ İsayā ní ‘yoó rī tñjī kīnī, “Ma ū’dúqō rīipi ó’ŭpi āngū ā’wī cinyáfā rú rī agá ‘dāá ‘yoópi, ‘İmi údéki létı Ūpi ní, İmi útúki létı İrivé rī ā adri pıjı rī ‘i!’ ”

²⁴ Fārúšī* İ ní pēé rī pi ní ²⁵ Yūwánī ri zizú kīnī, “Mı adri dō Kúrisitō ‘i kuyé, dōku Ēlıyā ‘i kuyé, dōku nēbı kuyé pıri, mí İşú ūkpō rizú bātızımú† sēzú ‘điri ā’di vúgá?”

²⁶ Yūwánī ní újázú kōpi ní kīnī, “Ma ri yīī áyú bātızımú sēzú ānı ‘bá rī pi ní, ‘bo ‘bá āzi İmi āsámú gé ‘dígé ‘di, İmi nıki đri İri kuyé. ²⁷ İri İmú tá rī ūlú má vúđrđ gé, ‘bo İrivé āmbúgú ndé mávé rı rá. Má ícō İrivé ngá pá gá rı vé bāā oyuḡú bā ku.”

²⁸ Tā ‘điri Yūwánı pi rıki átá Bētēniyā gá, yīī āmbúgú đıpi đıđı Yarıdēni vé wōqkō ūtı ní İfungará galésıla rı gé, İşú ākūdē Yūwánı ri bātızımú sē.

Yēsū ri Kābilō Mvā Múngú vé ni

²⁹ Kā muḡú adrii đrŭ ‘đini, Yūwánı ndre Yēsŭ ri İmú ‘i vúgálé rú, İri ní ‘yozú kīnı, “İ ndrekı đrı ká, Kābilō Mvā‡ Múngú vé İmŭpi ‘bá nyōqkŭ đrġé rı pi vé ūnjıkānyā ūjıpi rı, İri ‘dā! ³⁰ İri ‘bá má ní átá tá ni sı, má ní ‘yoó, “Bá āzi ri İmú má vúđrđ gé vulé ‘điı’đi rı ‘i, ‘bo İrivé āmbúgú ndé mávé rı rá, ā’diātāsıyā İri ótú anigé İşú tıki đri ma kuyé.” ³¹ Āndúru á nı İri kuyé. ‘Bo tá má ní bātızımú sēzú yīī sı rı, İserélé rı pi ā nıki rı İri ānı bēsıni.”

³² Yūwánı ní ‘yozú kīnı, “Á ndre İndrı Uleteré rı İmú ‘bŭ gé ‘dāası sŭ āmāmú tñjı, ūri İri đrġé. ³³ Á nı kōdō ámá ‘yoó ‘bá rı İri ‘i ‘đini kuyé, ‘bo Múngú ma ĩpēēpi İmŭpi bātızımú sēēpi yīī sı rı ‘yo má ní kīnı, ‘Mı İmú ndre İndrı Uleteré rı§ İmú ūri ‘bá āzi đrġé, İri ‘bá İmŭpi bātızımú sēēpi İndrı Uleteré rı sı rı ‘i.” ³⁴ Á ndre İri má mı sı, á ‘yo İmi ní, ‘bá rı Múngú Mvōpi ‘i.”

Yēsū vé ‘bá İri ā pámvú ūbı‘bá đrđđrđ rı pi

³⁵ Kā muḡú adrii đrŭ ‘đini, Yūwánı pi tukı pá kuú İvé ‘bá ĩrđ ‘i pámvú ūbı‘bá rı pi be.

³⁶ Yūwánı ká ndreé Yēsŭ ri aga muḡú ní, İri ní ‘yozú kīnı, “İ ndrekı Kābilō Mvā Múngú vé rı, İri ‘dā!”

³⁷ Yūwánı vé ‘bá ĩrđ İri ā pámvú ūbı‘bá rı pi ká tá ‘điri yıi, kōpi ‘deki muḡú Yēsŭ ā vúđrđ gé sı. ³⁸ Yēsŭ ká ‘i újā kōpi ndreé, İşú kōpi ri İmú ‘i vúđrđ gé sı, İri ní kōpi zizú kīnı, “İmi lēki ā’di?”

Kōpi ní újázú İri ní kīnı, “Rābı, mı ri adri ngŭgá?” (Rābı ri Ēberé tı sı, İffıı ní İmbāpi.)

³⁹ İri ní újázú kōpi ní kīnı, “İmi İmŭki vŭrā má ní adrizú rı ndreé İmi mı sı.” Kōpi ní kŭru ‘dezu muḡú vŭrā rı ndrezú İ mı sı, kōpi āwıki adrii ū’dŭ ‘dāri đeđ nıjı Yēsŭ be trŭ ūlu vŭrā İri ni adrizú rı gé ‘dāá, ākūdē ūtı rı đı ‘i caá sá su ūndrēnā vé rı gé gı.

⁴⁰ ‘Bá ĩrđ ‘i’đı bēe āsámú gé, āzi rı Şımōnā Pétērō éđrđpi Āndērēyā ‘i, kōpi yıki tá Yūwánı ní ‘yoó rı nı, āzini kōpi ‘deki muḡú Yēsŭ ā vúđrđ gé sı nı. ⁴¹ Āndērēyā ká ‘i éđrđpi Şımōnā ri İşú, İri ní ‘yozú ‘i éđrđpi ní kīnı, “‘Bá İşŭki Māsiyā rı gı.” (Māsiyā vé İffıı Kúrisitō.) ⁴² İri ní kŭru Şımōnā ri jizú muḡú Yēsŭ vúgá ‘dāá.

Yēsŭ ní āngú ndrezú İri vú ‘dāá kīnı, “Mı rŭ Şımōnā ‘i, mı Yūwánı ā mvā, ‘bo İ nónı mı rŭ zı Kéfā.” (Rŭ Kéfā ‘điri Āramáyıki tı sı, Ğırđk tı sı Pétērō ‘i.)*

Yēsŭ zı Pılipŭ pi Nātānāyelē be

⁴³ Kā muḡú adrii đrŭ ‘đini, Yēsŭ ūsŭ ‘i đrġé ‘dāá, nga ‘deé muḡú āngŭ Gállıyā vé rı gé. ‘Dālé ca muḡú Pılipŭ ri İşú, İri ní ‘yozú Pılipŭ ní kīnı, “Mı İmú má pámvú ūbıı.”

⁴⁴ Pılipŭ İbı İngá kŭrŭ Bētēsāyıdā gá, kŭrŭ Āndērēyā pi ní adrizú Pétērō be rı agá. ⁴⁵ Pılipŭ mu Nātānāyelē ri İşú, İri ní ‘yozú Nātānāyelē ní kīnı, “‘Bá İşŭki āgō Mōsē ni tá ni sıı bŭkŭ tāmıbı vé rı agá, āzini nēbı rı pi† ı kpá tá ni sıı rı gı. Āgō rı Yēsŭ Nāzērētāgŭ Yōsépā mvōpi ‘i.”

§ 1:23 1:23 Nēbı: Múngú ri İvé tá átá nēbı rı pi ní, kōpi kŭru İrivé ū’dúqō rı ūlú ‘bá rı pi ní. 1:23 1:23 İsayā 40:3

* 1:24 1:24 Fārúšı: Fārúšı rı pi ngúlúmú Yāhŭđı rı pi vé tāmıbı Mōsē vé rı rŭ‘bá tŭı rı pi. Kōpi ‘đukı İndrı rı pi vé tá, āzini mālāyıkā rı pi vé tá ‘bāá tá āmbúgú rú, kōpi ē‘yıki rá ‘yozú kīnı, ‘bá ūđrā‘bá gı rı pi gō İngá İdri rú rá. ‘Í lā Ęzı 23:8. † 1:25 1:25 Bātızımú: İ ri ‘bá rı pi ní bātızımú sē lŭzú kīnı, kōpi újāki eşı İvé ūnjıkānyā agası gı, kōpi ē‘yıki Múngú rı gı. ‡ 1:29 1:29 Kābilō Mvā: Múngú sē tāmıbı Mōsē ní kīnı, ‘bá rı pi ā zāki kābilō Múngú ní rōbōņō rú, ā trŭki rı kōpi İvé ūnjıkānyā agası rı. Sē İ ní Yēsŭ ri zizú Kābilō Mvā Múngú vé ni ānı, ā’diātāsıyā Múngú ĩpē İri İmú đrāá ‘bāvé ūnjıkānyā ūjıı. ‘Í lā Wŭņgárā 12:17-28; Mārākō 14:12; Lŭkā 22:7; 1 Kōrinıtō 5:7; 1 Pétērō 1:19. § 1:33

1:33 İndrı Uleteré rı: İndrı Uleteré rı İndrı Múngú vé ni. Bŭkŭ Múngú vé rı kīnı, Ętēpi rı Múngú ‘i, İrivé mvā Yēsŭ ri Múngú ‘i, āzini İndrı Uleteré rı Múngú ‘i. Ętēpi rı, Mvōpi rı, āzini İndrı Uleteré rı, kōpi Múngú ūlu. ‘Í lā Yūwánı 1:1-18; Yūwánı 8:41-42; Ęzı 5:3-4. * 1:42 1:42 Rŭ Pétērō, āzini Kéfā ‘điri vé İffıı İrā. † 1:45 1:45 Nēbı: Múngú ri İvé tá átá nēbı rı pi ní, kōpi kŭru İrivé ū’dúqō rı ūlú ‘bá rı pi ní.

46 Nātānāyélē ní Pílípū ri zizú kīnī, “Tā múké ri nyo ícò adri kūrū Nāzērētā vé rí agá rá?”

Pílípū ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí ímú ndreé mí mī sī.”

47 Yēsū kā ndreé Nātānāyélē ri ímú ‘í vúgá nōó, Yēsū ní ‘yozú kīnī, “Īsērélégú áda adriipi tā be pīrī rī, ĩri mī ‘i, mī ūnjō ákó!”

48 Nātānāyélē ní Yēsū ri zizú kīnī, “‘Í nī ma ngóni ngóni?”

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Á ndre ándurú mī peṭi figī vé rī ā ndúgé gé, ĩsúzú ákūdē Pílípū zī drī mī kuyé.”

49 Nātānāyélē ní ‘yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbápi, mī Mvā Múngú vé ni! Mī ‘Bágú Īsērélē rī pi vé rī!”

50 Yēsū ní ‘yozú ĩri ní kīnī, “Mí ē‘yī ma, tá má ní ‘yoó mī ní á ndre mī peṭi figī vé rī ā ndúgé gé ‘dāá rī sī? Mí ímú tā ambugu ambugu ‘điri ndéepi rá ni pi ndre rá!” 51 Yēsū ní ‘yozú ĩri ní kīnī, “Ma ĩmi ní tá áda lū, ĩmi ímú ndre ‘bū zī ‘í kú mgbo, mālāyikā Múngú vé rī pi[§] ĩsī ímúžú ‘bū gé ‘dāásī mā rú‘bá gá sī, kōpi gō tū mužú ‘bū gé ‘dāá mā rú‘bá gá sī, ma ‘Bá Mvā ‘i.”[§]

2

Yēsū újā yī ufuú vinyō rú

1 Kā muṭi caá ú‘dú na ni gé, ‘bāki ūmū ōmúrúgó muzú ní Kánā gá, āngū Gālíláyá vé rí agá. Ūmū rī gé ‘dālē, Yēsū éndrēpī ri anigé. 2 Zīkí Yēsū pi mužú ívé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rī pi be ūmū rī gé ‘dālē indī. 3 Vinyō rī ká deḡe gí, Yēsū éndrēpī ní ‘yozú Yēsū ní kīnī, “Vinyō rī deḡe gí.”

4 Yēsū ní újázú éndrēpī ní kīnī, “Mí ícò má ní tá ‘điri lūlūlú ku, lóki mávé tá ‘dužú ngazú rī ícò drī kuyé.”

5 Yēsū éndrēpī ní ‘yozú áti‘bá rī pi ní kīnī, “Yēsū lū dō ĩmi ní tá, ĩmi ‘duki ngaanga.”

6 Ū‘bāki ūdrī áziyá kúu kōpi ā gārā gá, ūdrī ‘dī‘bée, Yāhūdī rī pi ri áyú ĩ pá ūjízú āni, āzini ĩ drī ūjízú āni, sū ívé mērē ní lēē rī tīnī. Ūdrī ālu rī, ĩ ícò yīī dā ca ‘a ni gé jōlōnī ā ‘a pūkū ĩrī, dōku pūkū na rá.

7 Yēsū ní ‘yozú áti‘bá rī pi ní kīnī, “Īmi ukokí yīī údāá ūdrī rī pi agásī tré tré.”

Kúru kōpi ní yīī rī ukozú ūdāzú ūdrī rī pi agásī tré tré.

8 Yēsū ní ‘yozú áti‘bá rī pi ní kīnī, “Īmi ĩbēki yīī ūdrī agá rī jīī muṭi sēē mvuṭi ‘bá āmbúgú riipi ūmū rī vé tā ndreepi rī ní.”

Kōpi ‘duki tā rī ngaá sū Yēsū ní ‘yoó ĩ ní rī tīnī. 9 Āmbúgú riipi ūmū rī vé tá ndreepi ‘dāri ní yīī ĩ ní újā ufuú vinyō rú ‘điri ējī ‘bīzú. Āmbúgú rī nī amá ‘yozú kīnī, vinyō rī ĩbēki íngázú ngūgá yā ‘dīni kuyé, ‘bo áti‘bá rī pi nīkí íngá amá nī. Āmbúgú rī ní ōmúrúgó rī vé kērégú rī zizú gārā gá, 10 ĩri ní ‘yozú kērégú rī ní kīnī, “Vinyō draapi dradra rī, ĩ té kōdō sē mvu ūmū rī pi ní drīdrī, kōpi mvukí dō gí, ĩ té íbī draapi mādā rī awa ndō. ‘Bo ĩmi ‘bāki vinyō múké rī tēē kuú ‘dālē, ĩmi ímúki sēē mvuṭi ‘bá rī pi ní vúlē vúlē rú, ĩsū ákūdē ūmū rī pi mvukí ĩ épī gí, ĩmi awakí vinyō draapi mādā rī drīdrī, ĩmi gōki múké rī awaá vúlē rú!”

11 Tā āyāzú āyāyā Yēsū ní ‘dó ‘oó drīdrī rī, ĩri adriipi ‘dī, Yēsū ‘o tā rī Kánā gá, āngū Gālíláyá vé rí agá. Tā ‘điri ĩ ní ĩri íngúzú āni rī, sē ĩrivé ‘bá ĩri ā pámvú ūbī‘bá rī pi ē‘yīkí ĩri āni rá.

12 Ūmū ōmúrúgó muzú ‘dāri ā vūdrī gé, Yēsū pi éndrēpī be, édrīpīi be, ĩrivé ‘bá ‘í pámvú ūbī‘bá rī pi be, ‘dekí muṭi adrii kūrū Kāpārānāumā gá ú‘dú be mādā.

Yēsū ūdró ‘bá rī pi Jó Múngú vé rī agásī (Mátayo 21:12-13; Mārakō 11:15-17; Lúkā 19:45-46)

13 Kā muṭi caá ĩnyinānā Ū‘dú Múngú ní Elīzú Yāhūdī rī pi vé jó tī gé sī rī gé,* Yēsū ní ‘dezu muṭi Yērūsālēmā gá ‘dāá. 14 Yēsū kā muṭi caá Jó Múngú vé rī‘ ā bóro gá ‘dāá, ĩsū ‘bá rī pi ri tī ūzi, kābilō pi be, amámū pi be, ‘bá uruko úriki kuú ívé misá gārā gá sī, kōpi ri mūfēngá ufu. 15 Yēsū ní zāá ā lā‘bú í‘dúžú údēžú kēlīnā rú, ūdró ‘bá adri‘bá Jó Múngú vé rī ā bóro gá rī pi, ívé tī pi be, kābilō pi be, íré ‘bá rī pi vé mūfēngá ufu‘bá rī pi vé mūfēngá kpélékpélé, uze kōpívé misá u‘deé ūlī rú. 16 Yēsū ní ‘yozú ‘bá amámū ūzi‘bá rī pi ní kīnī, “Īmi ‘duki ĩmivé amámū ‘dī‘bée ‘dīsī amvé! Īmi kuki ĩmivé tá rizú má Ētēpi vé Jó újázú vūrā ngá ūzizú ní rú ‘điri āni!”

§ 1:51 1:51 Mālāyikā rī pi: Mālāyikā rī pi indri, kōpi ri adri Múngú be ‘bū gé ‘dālē, kōpi rú‘bá ákó. Múngú rī sá āzi sī kōpi ipē ímú vū drīgē nōó ú‘duko múké ívé rī ūlū ‘bá rī pi ní. § 1:51 1:51 ‘Bá Mvā: Yēsū zī ‘í ‘Bá Mvā lūzú kīnī, ‘í Kūrisító ‘í, ‘í mālūngā rī rú mužú nyonyo. ‘Í lā Dānyélē 7:13-14. 1:51 1:51 ‘Í dōngará 32:22-32 * 2:13 2:13 Ū‘dú Múngú ní Elīzú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi ri ú‘dú Múngú ní ótu elīzú Īsērélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpétó gá ‘dāá rī vé tá ígá. Otū kōpi ē‘bīpī ūbēki kābilō ā āri ívé kēṭī ē ērīfe gá sī, sē Múngú ú‘dú kōpi kuyé. Múngú ú‘dú ‘bá Ējēpétó vé kābilō āri ūbē‘bá ívé kēṭī ē ērīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi ūdrāá ‘bá ālu ālu vé ‘bēṭī ásámvú gé sī rá. ‘Í lā Wūngará 12:17-28; Mátayo 26:2; Mārakō 14:1; Lúkā 2:41; Yüwání 2:13; Ējī 12:4; 1 Kōrinító 5:7; Ebērē 11:28. † 2:14 2:14 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī ‘yéná ālukúta Yērūsālēmā gá ‘dāá. Atala rī pi ‘yéná rī rōbōñō zā Jó rī agá ‘dāá nī, sū tājimbī Mósē vé rī ní ‘yoó rī tīnī. Múngú rī đī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá ‘dāá.

17 Yēsū kā 'bá rī pi údró fūú āmvé gí, kúru írivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní tā ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, "Jó Múngú vé rī ā tā adri kú má ēšī agá āmbúgú rī ígázú."

18 Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Tā āyāzú āyāyā mí ní ícú 'oó lūúpi kīnī mí ūkpō vé ícózú tā 'dīri 'ozú rī ā'di?"

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi ĩnānyāki Jó Múngú vé 'dīri, ma ícú ĩri sī gō dīī ū'dú na agá."

20 'Bá drīkoma rú 'dā'bée ní újázú ĩri ní kīnī, "Jó Múngú vé 'dīri vé sīngará 'du íli pūkú sū drī ní áziyá, mí kīnī mí ícú jó rī sī 'yēnā ū'dú na agá?" 21 Jó Múngú vé Yēsū ní tā ní 'yoó rī, Yēsū rī ívé rú' 'bá ā tā 'yo. 22 Yēsū kā gōō íngá ídri rú, írivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ígázú. Kúru kōpi ní tā ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī ē'yīzú, āzini kōpi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ē'yīzú.

23 Yēsū kā rīi adrii ūmū 'U'dú Múngú ní Ełizú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī gé Yērūsálēmā gá 'dāā, 'bá kārakarā ndrekī tā āyāzú āyāyā Yēsū ní 'oó rī pi, ndreki ē'yīki ĩri ānī rā. 24 Yēsū 'bá ēšī 'bá 'dī'bée drīgē kuyé, ā'diātāsīyā nī tā kōpi ní rīi ūšū rī cére gí. 25 Lē 'bá āzi ā lū 'í ní tā 'bá āzi ní rīi ūšū 'í ēšī agá 'dālē rī ku, ā'diātāsīyā nī tā 'bá rī pi ē ēšī agá 'dālē rī pi cére gí.

3

Yēsū ĩmbá Nīkōdēmā rī

1 Ágō āzi rú ní Nīkōdēmā 'i, ĩri Fārūsī rī pi vé āzi, ágó rī drīkoma 'bá rī' 'bá tā Yāhūdī rī pi vé rī lī' 'bá rī pi vé ní. 2 Ágō rī 'de muų Yēsū vúgá 'dāā ĩnīnā sī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmbāpi, 'bá nīkī rā 'yozú kīnī, Múngú ĩpē mí imū 'bá ĩmbá. Múngú ĩpē dō 'bá rī ní kuyé, ícú tā āyāzú āyāyā mí ní 'oó 'dīri 'oó ku."

3 Yēsū ní újázú Nīkōdēmā ní kīnī, "Ádarú á 'yo mí ní, tīkī dō 'bá rī dīī kuyé, ícú mālūngā Múngú vé rī ndree āluñāni ku."

4 Nīkōdēmā ní ĩri zizú kīnī, "'Bá rī ícá dō ākā rú gí, ĩ ícú ĩri tī dīī íngóni íngóni? ĩri ūkpō ūkpō 'bá rī ní gōzú fízú ēndrēpi agá, ĩ ní gōzú ĩri tizú dīī!"

5 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ádarú á 'yo mí ní, sēkī dō 'bá rī ní bātízīmū yīī sī ĩri tizú ícázú ū'dí rú kuyé, āzini ĩndrí Múngú vé rī újā dō ĩri ícá ū'dí rú kuyé, ícú fīi mālūngā Múngú vé rī agá ku. 6 'Bá āda rī 'bá tī sū 'í tīnī 'bá āda rú, 'bo ĩndrí Múngú vé rī, ĩri ĩndrí 'bá rī vé rī újā ícá mvá Múngú vé ní.

7 Lē mí āyā tā má ní 'yoó mí ní, ā tīkī ĩmi cére dīī 'dīri sī ku. 8 Ūlī rī vī muųú vūrā 'í ní lēé rī gé. Mī írivé ū'dúkó vīpi rī yī rā, 'bo mí ícú nīī amá ku, íbī dō íngá ngūgá, ĩri dō rī vī muųú ngólē. 'Bá ĩndrí Múngú vé rī ní fīi 'a ní gé gí rī, ĩri adri sū 'dīri tīnī."

9 Nīkōdēmā ní zizú kīnī, "Tā mí ní átá 'dīri vé íffīi ā'di?"

10 Yēsū ní újázú kīnī, "Mī 'bá āmbúgú rīipi Íserélē rī pi ímbāpi ní, 'bo mí ní drī tā 'dī'bée āluñāni kuyé? 11 Ádarú á 'yo mí ní, 'bá rī tā 'bá ní nīī rā rī ūlū ĩmi ní, āzini 'bá rī tā 'bá ní ndree 'bá mī sī rī ūlū ĩmi ní, 'bo ĩmi lēkī tā 'bá ní ūlū ĩmi ní 'dīri ē'yīī ku. 12 Má ūlū ĩmi ní tā ĩ nga' 'bá nyōókú drīgē nōgō rī pi, ĩmi ē'yīkī kuyé píri, 'bo má ūlū dō ĩmi ní tā ĩ nga' 'bá 'bū gé 'dāā rī pi, ĩmi ícú ē'yīī íngóni? 13 'Bá āzi mu drī āluñāni 'bū gé 'dāā kuyé, 'yēnā mī 'Bá Mvā 'i ímūpi 'bū gé 'dāāsī rī. 14 Ma 'bá Mvā 'i, ĩ imū ma 'bá peṭi sīgē, ĩ inga ūru, sū Mōsē ní aya údé ĩnī rú, * ĩri ní 'bāā peṭi sīgē, ingaā ĩdrēē ūru āngū ā'wī cínayāfā rú rī agá 'dāā rī tīnī. 15 'Bá ālu ālu ma ē'yīīpi rā rī, ĩri ídri 'dāni' 'dāni rī ĩsū rā.

16 "Múngú lē 'bá nyōókú drīgē rī pi agāā rā, ĩsē ívé Mvā ālukūtanā rī imū nyōókú drīgē nōgō, 'bá ĩri ē'yīīpi rā rī ā drā rī ku, ē ĩsū rī ídri 'dāni' 'dāni rī ānī bēnī. 17 Múngú ĩpē 'i Mvōpi rī imū tā līī 'bá nyōókú drīgē nōgō rī pi drīgē kuyé, ĩpē ĩri imū 'bá rī pi paā. 18 'Bá Mvā 'dīri ē'yīīpi rā rī, līkī tā drī ní gé ku, 'bo 'bá ĩri ē'yīīpi kuyé rī, līkī tā drī ní gé íngōgōšī gí, ā'diātāsīyā ĩri ní Múngú vé Mvā 'yēnā ālukūta 'dīri ē'yīī kuyé rī sī.

19 "Ūtūnā imū kaā āngū ĩngbērēē 'bá rī pi ní gí, 'bo 'bá rī pi rīkī ūnjīkānyā 'oó, sē līkī tā kōpi drīgē, ā'diātāsīyā 'bá rī pi lēkī tā ĩnīnā vé rī ūtūnā vé rī ndēē. 20 Kōpi gākī ūtūnā rī sī, ā'diātāsīyā kōpi lēkī rīi ūnjīkānyā 'oó ĩnīnā agá. Kōpi rukī ūtūnā rī ruru, imūkī ūtūnā vúgá nōo ku, ā'diātāsīyā ívé ūnjīkānyā ē 'i' da rī 'i āmvé ku. 21 'Bo 'bá rīipi tā āda 'oópi rī, ĩri imū ūtūnā vúgá nōo āyīkō sī, 'bá rī pi ā ndrekī rī tā ĩri ní 'oó rī, 'yozú kīnī, ĩri tā rī 'o ūkpō Múngú vé rī sī."

Yūwānī Bātízīmū sēēpi rī ūlū Yēsū vé tā

22 Tā 'dīri ā vūdrī gé, Yēsū pi ní ngazú 'dezú muųú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be āngū Yūdáyā vé rī agá, muųú adrii kōpi be sá be mādā, rī bātízīmū sēē 'bá rī pi ní. 23 Yūwānī rī kpā bātízīmū sēē Āyinónī gé, Āyinónī rī ĩnyīnā kūrú ĩ ní zīī Sālimū ā gārā gá, ā'diātāsīyā yīī vūrā 'dāri agá rī tī

2:17 2:17 Sāwūmā 69:9 * 3:14 3:14 Aya údé ĩnī rú rī: Múngú 'yo Mōsē ní kīnī, mí údé aya ufuú ĩnī rú, 'í 'bá peṭi sīgē, mí inga peṭi rī ĩdrēē ūru, ĩnī ga dō 'bá āzi, ā ndre rī aya mí ní údé ĩnī rú 'dīri, ē ídri rī ānī. Kālāfe 21:4-9.

ku ɛlɪ ru. 'Bá rɪ pi riki ímú Yüwání vúgá, á sê rɪ í ní bătízímü. ²⁴ Tã 'dîri nga 'i íşu âküdê 'yíkí drɪ Yüwání rɪ jó ângü ü'yizú rɪ agá kuyé. ²⁵ Lókí 'dâri gé, Yâhúđígú ázi í'dó ágátá gáá Yüwání vé 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba rɪ pi be lá'bɪ rizú rɪ'ba ũjizú yîi sɪ ícázú Múngú ɛndrɛtɪ gé ule rɪ á tã sɪ. ²⁶ Kôpi ní kúru 'dezú muzú Yüwání vú 'dãá, kôpi ní 'yozú ɪri ní kɪnɪ, "Ímbápi, ágó ándúru adriipi mí be Yarídéní gé, mí ní tã ní átá 'dâri, ɪri nóni rɪ bătízímü sê, 'bá rɪ pi céré rɪ mɸ ɪri vúgá!"

²⁷ Yüwání ní újázú ɪri ní kɪnɪ, "Múngú adriipi 'bũ gé rɪ, ɪri rɪ 'bá álu álu ní ɛzi awa nɪ. ²⁸ Ími nɪkí rá, á lü ími ní uletere 'yozú kɪnɪ, 'Má adri Kúrisító 'i kuyé, ípêkí ma ímú drɪdrɪ létɪ udé ɪri ní." ²⁹ 'Bá ɔmúrúgô rɪ jeépi rɪ, ɪri ɔmúrúgô rɪ vé ágó. Ágó ɔmúrúgô rɪ jeépi rɪ vé úndi pá tuúpi ágó rɪ vé tá yîipi rɪ, ɪri adri áyikô sɪ ɪri ní ágó ɔmúrúgô rɪ jeépi rɪ vé ú'dúkô yîi rɪ sɪ. Kúru áyikô fɸ nóni ma ambamba tá ɪri ní 'oó rɪ sɪ. ³⁰ Lê Yésú á adri ámbúgú má sɪ nɪ, ma adri ɪri á pále gá.

³¹ "Yésú ímú 'bũ gélésila, ɪri ámbúgú 'bá rɪ pi drɪgé céré nɪ. 'Bá 'bávê rɪ 'bá nyôókú nôri vé ni, mávé tá mávé ní átá rɪ, ɪri tá nyôókú nôri vé ni. Yésú ímú 'bũ gélésila, ɪri ámbúgú 'bá rɪ pi drɪgé céré nɪ. ³² ɪri rɪ tá 'i ní ndree 'i mɪ sɪ, ázini 'i ní yîi 'i bí sɪ 'bũ gé 'dãá rɪ ũlú, 'bo 'bá rɪ pi ɛ'yíkí tá ɪri ní ũlú rɪ kuyé. ³³ 'Bá ɪrivé tá ɛ'yîipi rá rɪ, nɪ ámá rá 'yozú kɪnɪ, Múngú rɪ tá áda átá. ³⁴ 'Bá Múngú ní ípêe rɪ, ɪri ú'dúkô Múngú vé rɪ átá muzú be áyu, Múngú rɪ ɪri ní Indri Uletere rɪ sê vúgú ákó. ³⁵ Múngú Yésú ɛtépɪ lè 'i Mvôpi rɪ lélê, sê ívé tá árevú céré kuú drɪ ní gé. ³⁶ 'Bá Múngú Mvôpi rɪ ɛ'yîipi rá rɪ, ɪri idri 'dáni'dáni rɪ íşu rá, 'bo 'bá Múngú Mvôpi rɪ ɛ'yîipi ku rɪ, ícô idri 'dáni'dáni rɪ íşu ku, 'bo jíkó rɪ 'de Múngú agá, ɪri tá lɪ drɪ ní gé rá."

4

Yésú átá ũkú Sãmãriyãzi rɪ be

¹ Fãrúş rɪ pi yíkí kɪnɪ, sêkí 'bá kárakará pi ní bătízímü Yésú á rú sɪ, sê 'bá kárakará ɛ'yíkí ɪri, ímúkí adrii 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba ní pi rú, ndê Yüwání vé rɪ pi rá, ² Yésú rɪ 'i ngúlúpi sɪ sê bătízímü rɪ ní kuyé, ɪrivé 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba rɪ pi riki bătízímü rɪ sêe nɪ. ³ Úpi Yésú kã tá 'bá rɪ pi ní rii átá kɪnɪ 'bá kárakará pi ɛ'yíkí 'i gí 'drii yîi, nga fúu ángü Yüdáyá vé rɪ agásí,*

* **4:3** 4:3 Yésú fú ángü Yüdáyá vé rɪ agásí: Yésú fú ángü Yüdáyá vé rɪ agásí, á'diátasiyá Fãrúş rɪ pi 'bãkí á'yã ɛzi ɪri ní ngáa rɪ á tã sɪ. † **4:5** 4:5 Yökóbü: Yökóbü rɪ Ábúrãmá mvôpi Ísáká vé mvá, ɪri anji be mudrɪ drɪ ní ɪri, Múngú újã rú ní zîi Ísêrelê, úyu ɪrivé rɪ zíkí anji Ísêrelê vé ní. Sá Yésú vé rɪ gé, zíkí kôpi Yâhúđí. 'Í lá l'dóngará 25-50. ‡ **4:5** 4:5 Yôsépã: Yôsépã rɪ Yökóbü vé mvá ɪri ní lélê rɪ, ɛdrɪpi sêkí ɪri jeé túgêrɪ rú ángü ɛjêpétó vé rɪ gé. Múngú sê ɪri ícã ámbúgú, ko ívé 'bá rɪ pi é ízã muú adrii ángü ɛjêpétó vé rɪ agá nɪ. Sá 'dâri gé, ɛbɪrɪ 'de caá íli ɛzi. 'Í lá l'dóngará 30-50.

'de gôo muú vúlê ángü Gálliláyá vé rɪ gé 'dãá ũzi.

⁴ Yésú lè ɛlɪi muzú ángü Sãmãriyã vé rɪ agásí muú Gálliláyá gá. ⁵ ɪri ní kúru fizú cazú kúrɸ Sãmãriyã vé ɪ ní zîi Sãyíkã rɪ agá, ɪnyinãná nyôókú Yökóbü† ní ɔtú sêe mvôpi Yôsépã‡ ní rɪ gé. ⁶ Yökóbü vé kidí, ɪri vürã 'dâri gé. Yésú ándê ɛçɪ rɪ sɪ káyí, ca muú úri vúgá kidí rɪ tɪ gé útú mgbímgbi gé 'digé.

⁷ Ūkú Sãmãriyãzi 'de muú yîi íbêe kidí rɪ gé 'dãá. Yésú ní 'yozú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Mí ícô má ní yîi sê mvú rá?" ⁸ Íşu âküdê Yésú vé 'bá ɪri á pámvú ũbɪ'ba rɪ pi 'dekí muú ányãngá jengará gá kúrɸ Sãyíkã vé rɪ gé 'dãá gí.

⁹ Ūkú Sãmãriyãzi rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Mí Yâhúđígú, ma Sãmãriyãzi, mí 'yo má sê mí ní yîi mvuú ngóni ngóni?" Yâhúđí rɪ pi úmúkí í Sãmãriyã rɪ pi be ku.

¹⁰ Yésú ní újázú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Mí nɪ dô fêfê Múngú ní lée sêe mí ní rã, ázini mí nɪ dô 'bá yîi zii pi mí tɪ gé rɪ rá, mí té kôdó ícô ɪri zɪ, ɪri té mí ní yîi ídri sêpi muú 'dáni'dáni rɪ sê rá."

¹¹ Ūkú rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Ámbúgú mávé rɪ, kidí rɪ kuku, ngá mí ní yîi rɪ ísézú ní 'dãáyo píri, mí yîi idri 'dáni'dáni sêpi 'dîri íşu ngúgá? ¹² 'Í ndê 'bá ɛtépɪ Yökóbü 'bá ní kidí gaapi, í'dópi yîi rɪ mvuúpi ní rɪ rá? ɪrivé anji rɪ pi, ɪrivé ndrɪi rɪ pi be céré rɪ yîi 'dîri mvú."

¹³ Yésú ní újázú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Bá céré yîi 'dîri mvú'ba rɪ pi, yîi úvá rɪ gô kôpi ndê rá, ¹⁴ 'bo 'bá má ní kôpi ní yîi sêe mvuú rɪ pi, yîi úvá gô kôpi ndêe đîi áluñani ku. Yîi 'dîri kôpi ní idri 'dáni'dáni rɪ sê."

¹⁵ Ūkú rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Ámbúgú mávé rɪ, 'i sê má ní yîi mí ní 'yoó 'dîri mvuú, yîi úvá á ndê rɪ ma đîi ku bêsini, má gô rɪ ímú yîi íbêe kidí nôri gé đîi ku."

¹⁶ Yésú ní 'yozú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Í muú mí ágó ní rɪ zîi, ími igôkí ímú ɪri be má vúgá nôo."

¹⁷ Ūkú rɪ ní 'yozú Yésú ní kɪnɪ, "Ma ágó ákó."

Yésú ní 'yozú ũkú rɪ ní kɪnɪ, "Tã mí ní 'yoó mí ágó ákó 'dîri, ɪri tá áda. ¹⁸ Mí kɪnɪ dô má ágó ákó, ɪri tá áda, 'bo 'i rú ándúru ágô caá tówú, ágó mí ní nóni ruú 'dîri adri ágó mívé ɛgbɪ rɪ 'i kuyé."

¹⁹ Ūkú rɪ ní 'yozú kɪnɪ, "Ámbúgú mávé rɪ, á nɪ ámá rá 'yozú kɪnɪ, mí táküdê nêbɪ. ²⁰ 'Bá ɛtépɪi riki Múngú rɪ ɪnjɪi írã

nōri drīgē. 'Bo īmi Yāhūdī 'dī'bée, īmi kīnī, vūrā 'bā nī Múngú rī zīzú rī, īri Yērūsālēmā gá."

²¹ Yēsū nī 'yozú ūkú rī nī kīnī, "Lē mī ē'yī tā mā nī 'yoó mī nī 'dīri, lóki āzi rī imū 'dī'dī, 'bā rī pi icóki má Ētēpi rī īñjī īrā nōri drīgē ku, dōku Yērūsālēmā gá ku. ²² Īmi 'bā Sāmāriyā vé 'dī'bée, īmi nīki Múngú īmi nī rīi īñjī rī kuyé, 'bā Yāhūdī rú, 'bā nīki Múngú 'bā nī rīi īñjī rī rā, ā'diātāsīyā ī'da 'i 'bā nī rā. Pangará ūñjīkānyā agāsī rī ībī 'i 'dó 'bávē sūrú Yāhūdī vé rī agá. ²³ 'Bo lóki āzi rī imū 'dī'dī, lóki rī ícā nōni gí, 'bā má Ētēpi rī īñjī 'bā tā áda sī rī pi, kōpi īri īñjī ī ēšī agá, āzini tā áda sī, ā'diātāsīyā má Ētēpi lē 'bā 'i īñjī 'bā ēšī agá, āzini tā áda sī rī pi. ²⁴ Múngú rī índri, lē 'bā īri īñjī 'bā rī pi, ē īñjīki īri ēšī be céré, āzini ē īñjīki tā áda sī."

²⁵ Ūkú rī nī 'yozú Yēsū nī kīnī, "Á nī rā Māsīyā rī imū 'dī'dī, īri Kúrisító 'i, kādó imū, īri 'bā nī tā ārēvú ūlú céré."

²⁶ Yēsū nī újázú ūkú rī nī kīnī, "Ma riipi átāpi mī be nōri, ma 'bā mī nī 'yoó, īri imū 'dī'dī rī 'i."

²⁷ Yēsū vé 'bā īri ā pámvú ūbī 'bā rī pi ká ī újā ígōó, íšú Yēsū rī átā ūkú rī be, tā 'dīri tī kōpi ē ēšī agá ndrī. 'Bo 'bā āzi ūšú 'yozú kīnī, Yēsū lē ūkú rī vúgá ā'dī yā 'dīni kuyé, dōku īri rī átā ūkú rī be tā ngóni sī yā rī 'bā āzi ūšú tró zījī kuyé.

²⁸ Ūkú rī ku ívé ūdrī kuú yījī tī gē 'dīgē, nga 'deé mužú vúlé kūrú Sāyikā vé rī agá 'dāá, muž 'yoó 'bā rī pi ní, ²⁹ kīnī, "Īmi imūki 'bā āzi ndré nōnōn, ūlú mávé tā ārēvú má nī 'oó rī pi bá bá, 'bā 'dīri adri tánā Kúrisító 'i kuyé?" ³⁰ 'Bā rī pi ngakí fūū kūrú rī agāsī, 'deki mužú Yēsū vúgá 'dāá.

³¹ Íšúzú Yēsū vé 'bā īri ā pámvú ūbī 'bā rī pi rī īri mā kīnī, "Īmbápi, mī adri 'dīni ku, mī nya ngá."

³² 'Bo Yēsū nī újázú kōpi ní kīnī, "Ngá nyanya má vúgá nōó anigé, īmi nīki tā drī nī gē kuyé."

³³ Yēsū vé 'bā īri ā pámvú ūbī 'bā rī pi ní átázú ī āsámví gē sī kīnī, "Índré sū 'bā āzi íjī Yēsū nī ānyāngā sēé nyaá gí tījī."

³⁴ Yēsū nī 'yozú kōpi ní kīnī, "Ānyāngā mávé rī, īri rizú 'bā ma ípēepi rī vé tā 'duzú ngazú, āzini ēzī īri ní sēé rī dezú.

³⁵ Īmi kīnī, mbāá sū ā vūdrī gē, īmi ībī ānyāngā rī ikūnā īrā agá ndó 'dīni kuyé? Á 'yo īmi ní, īmi újāki drī īmi āngū ndréé ómvú agá 'dāá ká! Ānyāngā rī ka gí, lē nóni ikūnāngará nī. ³⁶ 'Bā ānyāngā ikūnā 'bā īrā agá rī pi, ī kōpi tífē múké múké, ānyāngā kōpi ní ikūnā rī, īri 'bā ídri 'dāni 'dāni rī íšú 'bā rī pi. 'Bā ngá 'āapi

rī pi ānyāngā rī ikūnāapi rī be, kōpi imū āyīkō íšú agá rá! ³⁷ Īmi nīki rá tā ī ní 'yoó 'dīri tā áda, "Bā ālu 'ā ānyāngā rī nī, 'bā ikūnāapi rī túngú." ³⁸ Á pē īmi mužú ēzī īmi ní ngáá kuyé nī vé ānyāngā ikūnāá. 'Bā urukō ngakí ēzī ūkpó ūkpó rī nī, īmi imūki ímvé rī āndēma ní íšú áyu."

'Bā Sāmāriyā vé rī pi ē'yīki Yēsū rī rá

³⁹ 'Bā kárakarā kūrú Sāmāriyā vé rī agá rī pi ē'yīki Yēsū rī tā ūkú rī nī 'yoó, Yēsū ūlú tā 'i ní 'oó rī pi bá bá rī sī. ⁴⁰ Kúru 'bā Sāmāriyā gá rī pi ní imūzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní rīi mázú kīnī, "Mī imū adrii 'bā be nōgó." Īri ní adrizú kōpi be ú'dú īrī. ⁴¹ Tā Yēsū ní átā kōpi ní rī sē 'bā kárakarā ē'yīki īri rá.

⁴² 'Bā rī pi ní 'yozú ūkú rī nī kīnī, "Bā ē'yīki Yēsū rī 'yēná tā mī ní ūlūū 'bā nī rī sī kuyé, 'bā yīki nōni tā īri ní átā rī 'bā bī sī gí, ádarú 'bā nīki nōni gí 'yozú kīnī, ágó nōri, īri 'bā 'bā Paapi ūñjīkānyā agāsī nī."

*Yēsū ídri ūgalaku āzi vé mvá
(Mátayo 8:5-13; Lúká 7:1-10)*

⁴³ Ú'dú īrī ā vūdrī gē, Yēsū nga 'deé mužú āngū Gālíláyā vé rī gē. ⁴⁴ Yēsū 'yo ándurú kīnī, "Bā rī dō nebī, 'bā īrivé āngū agá 'dīgē rī pi īñjīki īri ku." ⁴⁵ Yēsū ká cá āngū Gālíláyā vé rī gē 'dāá, 'bā Gālíláyā gá rī pi ē'yīki īri rá. Kōpi ndrekí tā āyázú āyāyā ándurú īri ní 'oó Yērūsālēmā gá 'dāá Ūmū Ú'dú Múngú ní Eljízú Jó rī pi tī gē sī rī gē rī rá, ā'diātāsīyā kōpi 'dālē anigé.

⁴⁶ Yēsū nī kúru 'dezú mužú Kánā gá āngū Gālíláyā vé rī agá, āngū īri ní yījī újázú ícázú vīnyó rú rī gē. Ūgalaku āzi riipi ēzī ngaapi 'bāgú rī nī kūrú Kāpārānāumā vé rī agá 'dālē nī, drā rú īrivé mvá nī. ⁴⁷ Ágó rī ká yījī kīnī, Yēsū imū āngū Yúdáyā vé rī gelésī, ícá kuú āngū Gālíláyā vé rī agá 'dāá'dā, ágó rī ní 'dezú mužú Yēsū vúgá 'dāá, īri ní Yēsū rī zīzú imūzú Kāpārānāumā gá nōlé, ē imū rī ívé mvá drā nī ruyú kōdó lēepi drāapi drādrā rī ídri.

⁴⁸ Yēsū nī 'yozú īri ní kīnī, "Īmi āsámví gē 'dīgē, 'bā āzi ndre dō tā āyázú āyāyā nī 'i mī sī ūgbále kuyé, ícá ē'yījī ku."

⁴⁹ Ágó rī nī 'yozú Yēsū nī kīnī, "Āmbúgú mávé rī, mī imū 'bā 'deki mužú mī be trū, mávé mvāgá rī ā ūkpó de gí, lē drāadrā!"

⁵⁰ Yēsū nī 'yozú īri ní kīnī, "Í mužú iyí, mívé mvāgá rī ícá drāá ku!"

Ágó rī ē'yī tā Yēsū nī 'yoó rī rá, īri ní 'dezú mužú. ⁵¹ Ágó rī nī rizú mvízú mužú 'bētī rī gē, īri ní mužú drī íšúzú ívé ātī 'bā rī pi be. Átī 'bā rī pi ní 'yozú īri ní kīnī, "Mívé mvāgá rī ídri rú." ⁵² Ágó rī ní ātī 'bā rī pi zīzú kīnī, "Mvá rī vé rú 'bā ícá gōó múké sá ngōri gē?"

Kòpi ní ùjázú Ìri ní kìnì, “Mvǎná rí vé rù'bá ícá gǒo múké ájée sá òlu ùtùǎ vé rí gé, drǎ rí gǒ Ìri kuú rá.”

⁵³ Mvǎná rí vé ètèpí nì á má rá 'yozú kìnì, sá 'dàri, Ìri sá Yèsù ní 'yoó 'í ní, mvǎná rí ícá drǎá ku rí. Ágó rí 'bá ívé 'bètì ǎsámvú gé rí pi be céré è'yìkì Yèsù rí rá.

⁵⁴ 'Dìri nóni vù Ìrì Yèsù ní tǎ àyázú àyāyā ní 'ozú rí, Ìsù àkùdè Yèsù íbì íngá àngù Yùdayá vé rí agá, Ìri rí mụ àngù Gǎlilayá vé rí gé.

5

Yèsù ìdri ágó drǎ be ni

¹ Tǎ 'dìri ǎ vùdrì gé, Yèsù nga muú Yèrúsálémá gá ùmù Yáhùdì rí pi vé rí ǎ nyangará gá ìndì. ² Yèrúsálémá gá 'dǎá, gaki kídì Ìnyinǎ kèṭèlè Ì ní zì Kǎbìlò vé rí gé, vùrǎ Ì ní gaá rí, Èbéré tì sǐ Ì zì Bètèsídá. 'Bekì ǎpǎlá tǒwú ìndrì rú gǎrǎ ní gé sǐ kùrù. ³ Vùrǎ 'dàri gé, 'bá karákará bǎtrǎ rú rí pi, 'bá mị be èšì' 'bá gí rí pi be, 'bá drǎ ní nyí kuú 'bèlè' 'bèlè rí pi be, kòpi rí ula ìndrì 'dàri ǎ ndúgé. ⁴ Sǎ urukò' 'bée gé, mǎlǎyíkǎ rí kǎdò ìmù yì rí usáá, 'bá fípi yì rí agá 'dǎá drǎdrǎ rí, Ìrivé drǎ rí dẹ rù' 'bá ní gé sǐ rá.* ⁵ Ágó àzi anigé drǎ rú Ìri caá Ìlì be pùkù na drǎ ní ǎrò. ⁶ Yèsù kǎ ágó rí ndrèe lá kù yì rí ǎ gǎrǎ gá 'dǎá, Yèsù kǎ Ìsù nì kìnì ágó rí adri caá ívé drǎ 'dìri be lókì be ǎco, Yèsù ní ágó rí zìzú kìnì, “'Í lè è ìdríkì mí?”

⁷ Ágó rí ní ùjázú Yèsù ní kìnì, “Àmbúgu mǎvé rí, kǎdò rí yì rí usáá, 'bá àzi má Ìzǎ koopi, ma suupi yì rí agá 'dǎá ní 'dǎáyo. Má kǎdò lèe fí yì rí agá 'dǎá, 'bá àzi rí fí yì rí agá 'dǎá má sǐ drǎdrǎ.”

⁸ Kúru Yèsù ní 'yozú ágó rí ní kìnì, “'Í nga uru! 'Í 'dụ mívè pǒròšì, 'Í nga èçì tuú.” ⁹ Mbèlèǎ ágó rí ní ícázú múké. 'Dụ ívé pǒròšì, nga èçì tuú.

Ù'dù Ìri ní ícázú múké 'dàri, Ìri ù'dù Sǎbátá vé rí.† ¹⁰ Kúru Yáhùdì rí pi ní 'yozú ágó drǎ ní dẹ rù' 'bá ní gé sǐ gí rí ní kìnì, “Ù'dù nòri, Ìri ù'dù Sǎbátá vé rí, tǎimbì ǎ'yì kuyé mí ní mívè pǒròšì 'dụzú ù'dù nòri gé.”

¹¹ 'Bo ágó rí ní ùjázú kìnì, “Ágó ma sèèpi ícápi múké nòri 'yo má ní kìnì, má 'dụ mávè pǒròšì, má nga èçì tuú.”

¹² Yáhùdì rí pi ní ágó Yèsù ní ìdrì 'dìri zìzú kìnì, “'Bá 'yoopi mí ní, mí 'dụ mívè pǒròšì, mí nga èçì tuú rí ǎ' dì?”

¹³ Ágó Ì ní ìdrì 'dìri nì 'bá 'í ìdrìpi rí kuyé. Vùrǎ 'dàri gé, 'bá rí pi karákará. Yèsù ní 'í njezú füzú kòpi ǎsámvú gé sǐ ǎmve.

¹⁴ Vùdrì ní gé, Yèsù gǒ caá ágó rí Ìsù Jó Múngú vé rí agá 'dǎá, Yèsù ní 'yozú Ìri ní kìnì, “'Í ndre drǎ kǎ, nóni mí ícá múké gí, lè mí ku tǎ ùnjì 'ongará ǎni. 'Í ku dò ku, tǎ ùnjì rí mí Ìsù drǎdrǎ rí aga rá.” ¹⁵ Ágó rí ní 'dezu mụzú lüzú Yáhùdì rí pi ní kìnì, “'Bá ma ìdrìpi rí Yèsù 'í.”

Ìdri íbì íngá Múngú Mvòpì vùgá

¹⁶ Kúru drǎkoma Yáhùdì rí pi vé rí 'í'dókì rí Yèsù rí 'oó ùnjì, ǎ'diátǎsiyǎ Yèsù ní èjì ngaá ù'dù Sǎbátá vé rí gé rí sǐ. ¹⁷ Yèsù ní 'yozú drǎkoma Yáhùdì vé rí pi ní kìnì, “Má Ètèpì rí èjì nga, ma kpá rí èjì nga.” ¹⁸ Tǎ 'dìri sǐ, drǎkoma Yáhùdì rí pi vé rí lèkì lèti ndǎá ùkpò sǐ Yèsù rí 'dìzú drǎzú 'dìisí rá, kòpi lèkì Ìri 'dìjì drǎá adri 'yèǎ èjì Ìri ní ngaá ù'dù Sǎbátá vé rí gé rí ǎ tǎ sǐ kuyé, lèkì Ìri 'dìjì drǎá Ìri ní 'yoó Múngú rí 'í Ètèpì rí sǐ, ǎzini Ìri ní 'í 'bǎá adrii Múngú be tròtrò rí sǐ.

¹⁹ Yèsù ní ùjázú kòpi ní kìnì, “Ma Ìmi ní tǎ áda 'yo, ma Mvǎ rú, á nga tǎ àzi má drǎ sǐ ku, ma tǎ má Ètèpì ní ngaá rí ndrè 'dụ nga áyu, ǎ'diátǎsiyǎ èjì má Ètèpì ní ngaá rí, ma Mvǎ rú, ma kpá nga rá. ²⁰ Ma Mvǎ rú, má Ètèpì lè má lèlè, 'í'da ívé tǎ ǎrèvú céré má ní rá. Múngú rí ìmù má ní tǎ ambugu ndè' 'bá rá, Ìri ní 'í'da má ní drǎdrǎ 'dǎ' 'bée 'í'da rá. Tǎ 'dìri Ìmi ní àyàngará sè. ²¹ Ìri adri sù má Ètèpì ní 'bá ùdrǎ' 'bá gí rí pi ìdrì gǒo ìdri rú ùzi rí tǎni, ma Mvǎ rú, ma ícò ìdrì 'dání' 'dání rí sè 'bá má ní lèe rí pi ní rá. ²² Má Ètèpì lè tǎ 'bá rí pi drǎgé ku, ma Mvǎ rú, ku èjì tǎ lüzú 'bá rí pi drǎgé rí céré kuú má drǎgé, ²³ 'bá rí pi ǎrèvú céré è' Ìnjìkì rí ma sù 'í ní má Ètèpì rí Ìnjì rí tǎni, 'bá ma Ìnjìpi ku rí, Ìnjì má Ètèpì ma Ìpèepi rí ku.

²⁴ “Ma Ìmi ní tǎ áda 'yo, 'bá má tì yì' 'bá rá, ǎzini Múngú ma Ìpèepi rí è'yì' 'bá rá rí pi, kòpi ìdri 'dání' 'dání rí Ìsù rá. Lìkì tǎ kòpi drǎgé ku, kòpi wakì drǎ sǐgé sǐ fíu ìdri Ìsù gí. ²⁵ Ma Ìmi ní tǎ áda 'yo, lókì àzi rí ìmù 'dì' 'dì, ícá nóni gí, ma Múngú Mvòpì 'í, 'bá ùdrǎ' 'bá gí rí pi ìmù má ù'dùkò yì rá, 'bá mávè ù'dùkò yì' 'bá rá rí pi ìmù 'í ùjǎ ícá gǒ ìdri rú. ²⁶ Ìdri rí 'í'dó má Ètèpì vùgá, ma Múngú Mvòpì 'í, má Ètèpì sè kpá má ní ùkpò ìdri vé rí nì. ²⁷ Múngú sè kpá má ní ùkpò tǎ lüzú rí ìndì, ǎ'diátǎsiyǎ ma 'Bá Mvǎ 'í.

²⁸ “Lè Ìmi àyǎkì tǎ 'dìri sǐ ku, lókì àzi rí ìmù 'dì' 'dì, ǎvù 'í ní sǐjì 'bù agá rí pi ìmù má

* ⁵⁴ 5:4 Atángá vèrèšì 4 agá 'dìri, búkù Yüwání vé 'í ní sǐjì Gǎrǎkì tì sǐ drǎdrǎ rí agá 'dǎáyo, 'bo gòkì sǐ búkù Yüwání vé vùlè rí agá rá. † ⁵⁹ 5:9 Ù'dù Sǎbátá vé rí: Ù'dù 'dìri Yáhùdì rí pi ní rìzú uvuzú rí, ǎzini kòpi ní rìzú Múngú rí zìzú rí. Yáhùdì rí pi ní ù'dù 'dìri vé tǎ ígá kìnì, Múngú gbì 'bù pi vù be nì, ǎzini Múngú pa 'í adringará tǔgèrì rú rí agásì nì. Ù'dù Sǎbátá vé rí Yáhùdì rí pi ní zì ù'dù èjìrì, 'bo Kèlìkò rí pi ní zì ù'dù áziyá. 'Í lǎ Wùngará 20:8-11; Dètòrònómè 5:12-16.

6

ù'dùkò yì, ²⁹ kòpì nga ifū àmvé. 'Bá adri' bá tã be múké rì pi, kòpì nga ifū idri rú, 'bá ùnjìkányà 'o' bá rì pi, kòpì kádò ifūú, ì tã lì kòpì drìgé. ³⁰ Má ícò tã àzi ngaá ùkpò mávé rì sì ò' dùkùlegùsì ku. Ma tã rì lì pìrì sù má Ètèpì ní èzìí má ní rì tñjì. Tã má ní 'oó 'dìri adri 'yozù kìnì má ngúlúpi ē ìsù rì àyìkò ànì yà 'dìni ku, Ìri àyìkò sè má Ètèpì ní.

'Bá rì pi ùlùkì Yèsù vé tã

³¹ "Má ùlù dō mávé tã ùgògòlè rú nì, 'bá rì pi ícókì tã má ní ùlùú rì 'dùú' 'bãá tã áda rú ku. ³² 'Bá àzi anigé riipi mávé tã ùlùúpi ní, á n̄ rã Ìri riipi tã áda ùlùúpi má rù sì ní.

³³ "Ìmi pēkì àndúrú 'bá urukò muú má tã uzijì Yūwánì tì gé, Ìmi ká 'bá 'dì' bée pēé, Yūwánì ùlù Ìmi ní tã áda mávé rì nì. ³⁴ Á lē èsì 'bãá tã 'bá áda ní átá má tã sī rì drìgé ku, 'bo má èdì tã Yūwánì ní ùlùú 'dìri, Ìmi ìsùkì rì pangará bēsìnì. ³⁵ Yūwánì sù lãmbã riipi ðjipi àngù ìngbèrèepi ule rì tñjì, Ìmi ìsùkì àyìkò lókíná be mädã lãmbã riipi ðjipi àngù ìngbèrèepi 'dìri sī.

³⁶ "Tã mávé rì ndē tã Yūwánì ní ùlùú má tã sī rì rá. Á lē Ìmi ní tã àzi ùlùú lüzú kìnì má Ètèpì ipè ma nì. Tã àmbúgú má Ètèpì ní lüú kìnì má 'o rì, ma rì 'o muzú rá. ³⁷ Má Ètèpì ma ipèepi rì, Ìri rì átá mávé tã sī nì, Ìmi yìkì Ìri á ù'dùkò kuyé, àzini Ìmi ndrekì kpá Ìri kuyé. ³⁸ Ìmi 'dùkì Ìrivé átángá 'bãá Ìmi èsì agá àlunàni kuyé, à'diätäsìyã Ìmi è'yìkì 'bá Ìri ní ipèé rì vé tã kuyé. ³⁹ Ìmi rì ù'dùkò Múngú vé ì ní sīi kuú Búkù Múngú vé rì agá 'dì' bée lã, Ìmi ùsùkì Ìmi idri 'dání' dání rì ìsù ànì. Ù'dùkò Ì ní sīi kuú Búkù Múngú vé rì agá 'dì' bée rì átá mávé tã sī. ⁴⁰ 'Bo Ìmi gākì imúgá má vú nòó idri 'dání' dání rì ìsùgá sī.

⁴¹ "Má à'yì 'yozù kìnì 'bá rì pi ē ìngúkì ma 'dìni ku. ⁴² 'Bo á n̄ Ìmi rá. Á n̄ rã Ìmi èsì agá 'dãlé, Ìmi lēkì Múngú rì kuyé. ⁴³ Má ìmú má Ètèpì á rù sī, 'bo Ìmi à'yìkì ma kuyé, 'bo 'bá àzi túngú ní ìmú dō ìvé tã be Ìmi vú, Ìmi Ìrivé tã à'yì rá. ⁴⁴ Ìmi lēkì ìngúngará 'bá àzi ní rizú Ìmi ìngúzú rì áyu, 'bo Ìmi gākì tã Múngú adriipi 'yéjã àlu rì ní lēé Ìmi ìngúzú rì 'ogá sī. Ìmi ícò ma è'yì ìngónì ìngónì?"

⁴⁵ "'Bo lē Ìmi ùsùkì 'yozù kìnì, ma Ìmi tō má Ètèpì èndrètì gé rá 'dìni ku. Mósè Ìmi ní èsì 'bãá drì ní gé 'dìri, Ìri ìmú Ìmi tō nì. ⁴⁶ Ìmi è'yìkì dō té Mósè vé tã rá, Ìmi té ícò ma è'yì rá, à'diätäsìyã tã Mósè ní sīi 'dìri, Ìri tã mávé rì. ⁴⁷ 'Bo Ìmi è'yìkì tã Mósè ní sīi rì pi kuyé píri, Ìmi ícò tã má ní 'yoó rì è'yì ìngónì ìngónì?"

Yèsù sè ànyàngã nyaá àgò élifù tòwú pi ní
(Mátáyo 14:13-21; Mārākò 6:30-44; Lúkà 9:10-17)

¹ Tã 'dìri á vùdrì gé, Yèsù ní ngazú zozú muzú yìi bälälã Gäliläyã vé rì agásì alé 'dãá, yìi 'dìri á rù ì kpá zì Tìbèriyã. ² 'Bá bjtříkã 'dekì muzú Ìri á vùdrì gé sī vürã Ìri ní muzú 'dãri gé, à'diätäsìyã kòpì ndrekì tã àyãzú àyãyã Ìri ní 'oó 'bá drã be rì pi idrizú 'dìri. ³ Kuru Yèsù pi ní tuzú muzú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi be Ìrã drìgé 'dãá, kòpì ní úrizú vùgá. ⁴ Ìsüzú ùmú Ù'dù Múngú ní Èlüzú Yãhùdì rì pi vé Jó tì gé sī rì vé rì nyazú rì ícã ìnyinjã gi.

⁵ Yèsù kã riì 'ì gārã úndré, ndre 'bá káràkárã pi rì ìmú 'ì vùgá nòó, Ìri ní Pilípù rì zizú kìnì, "'Bá ànyàngã ìsù gé ngügã caapi 'bã nò' bée ní céré?" ⁶ Yèsù zì Pilípù rì 'dìni lèzú nüzú àmázú dō Pilípù n̄ ùkpò 'ì ní èzì ngazú rì rá, 'bo n̄ tã 'ì ní lēé 'oó rì ìngógòsì gi.

⁷ Pilípù ní újázú Yèsù ní kìnì, "'Bá lēkì dō 'bá 'dì' bée àlu àlu céré ē ìsùkì ànyàngã mädãñã nyaá, müfèngã fifi ènjìipi ènjìenji" * 'bá ní lèzú ànyàngã jèzú rì, Ìri ca müdùrùlù Ìrì, 'bo müfèngã 'dìri adri ambamba!"

⁸ Àndèrèyã Sìmónã Pètèrò èdrìpi riipi Yèsù á pámvú ùbìipi rì ní 'yozù kìnì, ⁹ "Mvã àgónã àzi 'bã àsãmvú gé nògónò, Ìri pánga be tòwú, Ì' bì be Ìrì, 'bo awakì dō 'bã káràkárã nò' bée ní, Ìri nyo ca kòpì ní rá?"

¹⁰ Yèsù ní 'yozú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi ní kìnì, "Ìmi lùkì 'bá rì pi ní, kòpì á ùríkì vùgá." Àngù 'dãri dù kú céré ásé rú, kuru 'bá rì pi ní úrizú céré vùgá, àgò† rì pi ícò ca élifù tòwú (5,000) rá. ¹¹ Yèsù ní pánga rì pi ì' dùzú, Ìri ní Múngú ní òwò' difò sèzú, Ìri ní kuru sèzú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi drìgé, kòpì ní 'dezu awazú 'bá ùrì' bá kú rō' bō 'dì' bée ní, sù kòpì ní lèé rì tñjì. Ìri ní kpá Ì' bì rì ì' dùzú, òwò' difò sèzú Múngú ní, Ìri ní kpá sèzú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi drìgé, kòpì ní awazú ícózú 'bá rì pi ní céré, sù kòpì ní lèé rì tñjì.

¹² 'Bá rì pi kã ànyàngã rì ìsù nyaá caá Ì vú sī céré gi, Yèsù ní 'yozú ìvé 'bá 'ì pámvú ùbì' bá rì pi ní kìnì, "Ìmi úmúkì ànyàngã ē ìmbìtã ì ní nyaá tì rì 'bãá céré vürã àlu gé, ē izakì ku." ¹³ Kòpì kã ànyàngã rì ē ìmbìtã ùmú, kòpì úmúkì caá ùvã á 'a mụdrì drì ní Ìrì.

¹⁴ 'Bá rì pi kã tã Yèsù ní 'oó àyãzú àyãyã 'dìri ndrèé, kòpì ì' dókì riì átá kìnì, "Ádarú ágò nòri nèbì Ì ní 'yoó kìnì, Ìri ìmú 'bá

* 6:7 Müfèngã fifi ènjìipi ènjìenji rì: 'Bá rì nga dō èzì ù'dù àlu, ì 'bá rì ùfè müfèngã fifi ènjìipi ènjìenji àlu ní sī.
† 6:10 6:10 Àgò: Lãkì ùkú rì pi aninjã rì pi be kuyé.

nyòòkú nōri dríge rí pi ásámvú gé rí 'i."
15 Yēsũ ká ndreee 'bá rí pi lékí 'i mĩĩ 'báá adrii 'bágú ívé ni rú ùkpò sĩ, Ìri ní füzú muzú adrizú ìrà dríge 'dálé ó'dùkùlégúsí.

*Yēsũ mu yĩĩ dríge sĩ pá sĩ
(Mátáyo 14:22-27; Mārākò 6:45-52)*

16 Ká muų adrii ùndréná 'dári sĩ, 'bá Yēsũ á pámvú ùbĩ'bá rí pi ní 'dezu muzú yĩĩ bálálá rí gé 'dǎá, 17 kòpi ní tuzú kúlúmgbá agá, kòpi ní í'dózú zozú muzú álé kũrú Kápārānāumá gá 'dǎá. Ángú rí nĩ, ísú Yēsũ cá drĩ kòpi vúgá 'dǎá kuyé. 18 Úlí ùkpò be ni ní vizú, sē yĩĩ rí úvá ání ngúyá ngúyá. 19 'Bá Yēsũ á pámvú ùbĩ'bá rí pi ká kúlúmgbá rí sòò muų caá máyilĩ[†] na dòku sũ, kòpi ní Yēsũ rí ndrezú, Ìri rí ímú yĩĩ rí dríge sĩ pá sĩ, ícá ìnyiná kúlúmgbá rí á gārā gá, sē ùrĩ ìmvú kòpi ání ambamba. 20 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Ìmi 'okí ùrĩ sĩ ku, 'bá rí ma 'i." 21 Kòpi ùtēkí Ìri kú ùrē lēzú Ìri é'ýjízú fizú í vúgá kúlúmgbá agá 'dǎá. Mbèlējá kòpi ní cazú vūrā í ní lēzú muzú rí gé.

'Bá rí pi riki Yēsũ rí ndǎá

22 Ká adrii drũ 'dini, 'bá bĩtríká adri'bá yĩĩ bálálá rí vé wòkò alé sĩ rí gé rí pi ní kĩ ká amá rá, ándúrú kúlúmgbá pá tuúpi kú 'dálé rí 'yéná álu. Kòpi ní kĩ amá rá 'yozú kĩnĩ, Yēsũ fi kúlúmgbá Ìrivé 'bá Ìri á pámvú ùbĩ'bá rí pi ní muzú rí agá 'dǎá kuyé, kòpi kúkí Ìri kú vúlé. 23 Kúru kúlúmgbá urukò íngákí Tĩbérĩyá gǎlésĩ, ímúkí pá tuú vūrā Úpí Yēsũ ní òwò'dífò sēzú Múngú ní ànyāngā á tǎ sĩ, gòzú sēzú nyazú āgò élifú tòwú pi ní 'dǎri gé. 24 'Bá bĩtríká 'dĩ'bée ká nĩ amá Yēsũ pi ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rí pi be 'dǎáyo, kòpi ní tuzú kúlúmgbá 'dĩ'bée agá, zozú muzú yĩĩ bálálá 'dĩri agásí kũrú Kápārānāumá vé rí gé, Yēsũ rí ndǎá.

Yēsũ rí 'bá idri sēepi ní

25 'Bá bĩtríká 'dĩ'bée ká caá Yēsũ rí ísú yĩĩ bálálá rí gé alé 'dálé, kòpi ní 'yozú kĩnĩ, "Ímbápi, mí ícá nòlé íngóni íngóni?"

26 Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Ádarú Ìmi rí ma ndá, á'diātāsīyā má ní Ìmi ní ànyāngā sēé nyaá rí sĩ, adri 'yozú kĩnĩ tǎ àyázú àyāyá Ìmi ní ndreee 'dĩ'bée sĩ kuyé. 27 Lē Ìmi ríkí éşj 'báá 'yéná rizú ànyāngā nyòòkú dríge nògò ábá'bée ábábá rí pi vé éşj ngazú áyu ku, lē Ìmi 'bákí éşj rizú ànyāngā idri 'dání'dání rí sēepi rí vé éşj ngazú. Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú ànyāngā rí sēé Ìmi ní nĩ, á'diātāsīyā má Ètèpi Múngú sē má ní ùkpò tǎ 'dĩri 'ozú nĩ."

28 Kòpi ní Ìri jízú kĩnĩ, "'Bá 'okí á'di tǎ Múngú ní lēé 'bá 'okí rí 'duzú ngazú?"

29 Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Tǎ Múngú ní lēé Ìmi 'okí rí, lē Ìmi é'ýjíkí 'bá 'í ní Ìpéé 'dĩri."

30 Kòpi ní újázú kĩnĩ, "Lē mí 'o tǎ àyázú àyāyá ní ùgbáale, 'bá íbĩ mí é'ýjĩ ndò. Ngá mí ní ícò 'oó 'dìge rá rí á'di? 31 'Bá é'bípiĩ nyakí ànyāngā í ní zĩj máná[§] rí àngú á'wí cinyáfá rú rí agá 'dǎá, sũ í ní sũ Búkú Múngú vé rí agá rí tĩnĩ, 'Múngú sē kòpi ní ànyāngā nyaányá ní íngázú 'bũ gélésila.'

32 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Ànyāngā í ní sēé Ìmi ní 'dĩri, adri 'yozú kĩnĩ Mósé sē ní kuyé, ànyāngā 'dĩri íngá 'bũ gélésila, má Ètèpi sē Ìmi ní nĩ. Má Ètèpi rí ànyāngā áda rí sē Ìmi ní nĩ. 33 Ànyāngā Múngú ní ísēé Ìmi ní íngápi 'bũ gélésila rí, Ìri ma 'i, ma ànyāngā idri sēepi 'bá rí pi ní nyòòkú dríge nògò rí."

34 'Bá rí pi ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí, 'í sē 'bá ní ànyāngā 'dĩri muzú dũ dũ."

35 Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Ma ànyāngā riipi idri sēepi rí. 'Bá ímúpi má vúgá ma é'ýjĩpi rá rí, ébĩrĩ gò Ìri fúy dũ ku, ázini yĩĩ úvá gò Ìri ndéé dũ ku. 36 'Bo Ìmi ndrekí dò ma rá draáasiyā, Ìmi é'ýjíkí ma kuyé. 37 'Bá má Ètèpi ní ezijí má ní gĩ rí pi ímú má vúgá. 'Bá ímú' 'bá má vúgá rí pi, á gá kòpi álujání ku. 38 Má ímú 'bũ gé 'dǎási vúgá nògò tǎ Múngú ní má ípèzú rí 'dũy nǎá, adri 'yozú kĩnĩ tǎ má ní lēé nǎá má drĩ sĩ ní kuyé. 39 Tǎ íngápi Múngú ma Ìpéepi rí é éşj agá rí, Ìri 'dĩ, 'bá céré Ìri ní sēé má ní rí pi, á 'be álu ní ávíi ku. Ma kòpi inga gò idri rú 'bũ'dú 'dũ vé rí gé. 40 Tǎ má Ètèpi ní lēé rí, Ìri 'dĩ, ma Mvā rú, 'bá ma ndre' 'bá rá, ázini ma é'ýjĩ' 'bá rá rí pi, kòpi idri 'dání'dání rí ísú rá, ma ímú kòpi inga gò idri rú 'bũ'dú má ní ígòzú gé."

41 Tǎ Yēsũ ní 'yoó 'i ànyāngā íbipi 'bũ gélésila rí sĩ, sē Yáhúdĩ bĩtríká rí pi ríkí unuu áni ununu. 42 Kòpi ríkí í uzijí Ì ásámvú gé sĩ kĩnĩ, "Mvā 'dĩri adri nyo Yēsũ Yòsépá mvòpi 'i kuyé? 'Bá níkí ètèpi pi èndrèpi be rá, Ìri ícò 'yo kĩnĩ 'í íngá 'bũ gélésila íngóni íngóni?"

43 'Bo Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Lē Ìmi ríkí unuu Ìmi ásámvú gé sĩ ku. 44 Má Ètèpi Ìpé dò 'bá rí ní kuyé, ícò ícá má vúgá ku, ma ímú Ìri inga gò idri rú 'bũ'dú má ní ígòzú rí gé. 45 Sũ nēbĩ rí pi ní sũ rí tĩnĩ, 'Múngú rí ímú kòpi ímbá céré nĩ.' 'Bá álu álu má Ètèpi vé tǎ yì' 'bá rá, ázini Ìrivé tǎ ùnĩ' 'bá rí pi ímú má vúgá nĩ. 46 'Bá ázi ndre má Ètèpi rí kuyé, 'yéná ma ímúpi

† 6:19 6:19 Mǎyilĩ: 'Bá rí ícò éçj tu ca máyilĩ na sǎ álu agá.

§ 6:31 6:31 Máná: Máná rí ànyāngā Múngú ní ísēé 'bá Ísèrélé vé rí pi ní rí. Ísè sǎ kòpi ní adrizú àngú á'wí cinyáfá rú rí agá 'dǎá lílĩ pũkú sũ rí gé. 'Í lǎ Wũngárá 16:1-36. 6:31 6:31 Wũngárá 16:4; Nēmáyá 9:15; Sǎwũmá 78:24-25 6:45 6:45 Ísáyá 54:13

Múngú vúgálēsī rī, á ndre má Ētēpi ri nī.
 47 Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá mávé tá ĕ'yīpi
 rá rī, ĩri idri 'dání'dání rī ĩşu nī. 48 Ma
 ānyāngā riipi idri sēepi rī. 49 ĩmi ĕ'bīpi
 riki ōtū mánā nyaá ásé agá 'dāá, 'bo kōpi
 ūdráki rá. 50 'Bo ānyāngā ingápi 'bū gélēsī
 rī, ĩri 'dini, 'bá rī nya dō ānyāngā 'diri,
 ícō drāá ku. 51 Ma ānyāngā ingápi 'bū
 gélēsī rī 'i, 'bá rī nya dō ānyāngā 'diri, ĩri
 adri lēmbērē rú. Ānyāngā 'diri, ĩri mávé
 rú' 'bá má ní ĩmú adii sēé drāá 'bá nyōŋkú
 drīgé nōgō rī pi vé idri ā tā sī rī 'i."

52 Yāhūdī rī pi ní 'dózu ágátá gāzú ĩ
 āsámvú gé sī kīnī, "Ágō 'diri ícō 'i rú' 'bá
 sē nya 'bá ní ingóni ingóni?"

53 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á
 'yo ĩmi ní, ma 'Bá Mvá 'i, ĩmi nyakí dō
 mávé rú' 'bá kuyé, āzini ĩmi mvukí dō mávé
 āri kuyé, ĩmi ícókí adrii idri rú ku. 54 'Bá
 mávé rú' 'bá nyaápi, āzini mávé āri mvuúpi
 rī, ĩri idri 'dání'dání rī ĩşu nī, ma ĩmú ĩri sē
 íngá gō idri rú 'dú' 'dú vé rī gé. 55 Mávé
 rú' 'bá, ĩri inyá áda ní, āzini mávé āri, ĩri
 ngá mvuúmvu áda ní. 56 'Bá mávé rú' 'bá
 nya' 'bá rī pi, āzini mávé āri mvu' 'bá rī pi,
 kōpi adri 'bá mávé ní, ma kpá adri 'bá
 kōpivé ní. 57 Má Ētēpi adriipi lēmbērē rú
 rī ĩpē ma nī, ma ri adri idri rú ĩrivé ūkpō
 sī, 'bá rī nya dō mávé rú' 'bá, ĩri adri idri
 rú ūkpō mávé rī sī. 58 Ānyāngā ingápi 'bū
 gélēsīla 'diri adri sū mánā ĩmi ĕ'bīpi ní
 nyaá, vúdri ní gé, kōpi ní ūdrázu rá 'diri
 tñj ku. 'Bá ānyāngā 'diri nyaápi rī, ĩri adri
 mvuzú lēmbērē rú." 59 Yēsū 'yo tá 'diri ĩşu
 ākūdē ĩri ri āngū ímbá Jō Múngú ri Zízú rī
 agá Kāpārānāumā gá.*

Idri 'dání'dání rī vé tā

60 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ká tá
 Yēsū ní 'yoó 'diri yī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Tā
 Yēsū ní 'yoó 'diri mbamba, 'bá āzi ícō tá
 'diri ā'yī ku."

61 Yēsū nī á má bá 'yozú kīnī, 'bá 'i pámvú
 ūbī' 'bá rī pi ri unu tá 'i ní 'yoó 'diri sī. Yēsū
 ní kōpi zízú kīnī, "Tā má ní 'yoó 'diri, ĩri
 ĩmi drī iza iza tñj āsī? 62 'Bo ĩmi ndrekí dō
 'Bá Mvá ri mvi gō 'bū gé vūrā 'i ní íngázú
 rī gé 'dālē, ĩmi 'okí rī ĩmi íngóni? 63 Índri
 Uleterē rī idri sē nī, ūkpō rú' 'bá nōri vé rī
 'o ngá āzi ku. Átángá má ní átá ĩmi ní 'diri,
 Índri Uleterē rī lū má ní nī, mávé átángá
 rī idri sē. 64 'Bo 'bá uruŋkō ĩmi āsámvú gé
 'dīgē gāki mávé tá ĕ'yīgá sī." Yēsū 'yo tá
 'diri 'dini, ā'diātāsīyā í'dóngará gá 'dāá,

Yēsū nī 'bá 'i ĕ'yī' 'bá kuyé rī pi rá, āzini nī
 'bá ĩmupi 'i ūli 'beēpi rī rá. 65 Kúru Yēsū
 ní 'yozú kīnī, "Bá uruŋkō ní gāá mávé tá
 ĕ'yīgá sī rī sī, má ní 'yozú ĩmi ní, má Ētēpi
 ā'yī dō 'bá rī nī kuyé, ícō ĩmú má vúgá ku
 ānī."

66 Tā Yēsū ní 'yoó 'diri sī, 'bá kárakarā
 ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi gōkí ĩ jēé fūú ĩri
 ā rú' 'bá gá sī āmvé.

67 Yēsū ní 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá mvudri drī
 ni ĩrī 'dī' 'bēe zízú kīnī, "ĩmi lēki kpá fūú
 mvuzú ĩndī?"

68 Šimōnā Pētērō ní újázú Yēsū ní kīnī,
 "Úpi, 'bá mvukí rī ā'di vúgá? Mivé átángá,
 ĩri idri 'dání'dání rī sē nī. 69 'Bá ĕ'yīki mi
 gi, 'bá nīki rá 'yozú kīnī, mi 'Bá Uleterē
 Múngú vé ní."

70 Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī
 pi ní kīnī, "Má ūpē ĩmi mvudri drī ni ĩrī, 'bo
 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dīgē ĩri ádrōko."

71 'Bá Yēsū ní 'yoó 'diri, ĩri Yūdā Šimōnā
 ĩsikāriyótá mvōpi 'i. Yūdā ā adri dō 'bá
 Yēsū ā pámvú ūbīpi 'bá mvudri drī ni ĩrī rī
 pi vé āzi drāāāsīyā, ĩri ĩmú Yēsū ā ūli 'be
 nī.

7

Yēsū pi ĕdrīpiĭ be

1 Tā 'diri ā vudri gé, Yēsū ri adrii āngū
 Gāliláyá vé rī gé, ri ĕĭ mvuzú kūrū Gāliláyá
 vé rī pi agásī. Gā mvugá āngū Yūdáyá vé
 rī gé 'dālē sī, ā'diātāsīyā Yāhūdī rī pi lēki
 ĩri 'dij drāá 'dīsi rá. 2 'Bo Yāhūdī rī pi vé
 'dú' 'dú rizú Ūmū Nyazú Gākū rī pi agá rī* ká
 ícá ĩnyīnā gi, 3 Yēsū ĕdrīpiĭ ní 'yozú ĩri ní
 kīnī, "Í ku vūrā nōri rá, 'i mvu adrii āngū
 Yūdáyá vé rī agá, 'bá mī pámvú ūbī' 'bá rī
 pi ā ndrekí rī tá mī ní mvu 'oó ĩ ní āyázú
 āyāyā 'diri. 4 'Bá lēepi adriipi 'bá rī pi
 ĕndrētj gé rī, ĩri ívé tá 'o andrekelemge,
 ūzū ívé tá pi ku. Mí dō ri tá āyázú āyāyā
 ni 'o, lē 'bá vū drīgé rī pi céré ā nīki tá mī
 ní rii 'oó rī." 5 Átā ĕdrīpiĭ ĕ'yīki ĩri kuyé.

6 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Sá mávé
 mvuzú 'dālē rī ícō drī kuyé, sá ĩmivé mvuzú
 rī, ĩri ĩmi drīgé. 7 'Bá vū drīgé rī pi
 ícókí ĩmi ngūŭ ūnjī ku, kōpi ma ngū ūnjī,
 ā'diātāsīyā ma ri 'yo, tá kōpi ní rii 'oó rī
 ūnjī. 8 ĩmi 'dekí mvu ūmū rī nyangará
 gá 'dālē ĩyī, á mvu drī ūmū rī gé 'dālē ku,
 ā'diātāsīyā mávé sá mvuzú ūmū rī gé 'dālē
 rī ícō drī kuyé." 9 Yēsū ká átá 'dini, áwí
 adrii āngū Gāliláyá vé rī pi gé 'dālē.

* 6:59 Jō Múngú ri Zízú rī: Yāhūdī rī pi vé Jō Múngú ri Zízú rī pi kárakarā kūrū rī pi agásī āndiāndi, kōpi ri ĩ
 úmú Búkú Múngú vé rī lā, āzini kōpi ri Múngú ri ĩnjī Ū'dú Sábátá vé rī gé. † 6:70 6:70 ĩri ádrōko: 'Bá ālu Yēsū
 ní 'yoó ĩri ádrōko 'diri vé íffī, ĩri 'bá ádrōko ní rii drī ní koó tá 'ongará gá ní. * 7:2 7:2 Ūmū ĩ ní Nyaá Gākū rī pi
 agá rī: Íli ālu ālu agá, 'dú' 'dú ĕzīrī, Yāhūdī rī pi riki adrii gākū rī pi agá Yērūsālēmā gá, āngū Yūdáyá vé rī agá. Íli pūkū
 sū ōtū kōpi ĕ'bīpi riki adrii gākū rī pi agá āngū ā'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá, kōpi riki íli pūkū sū ĩ ní adrii gākū rī
 pi agá 'dāri ígá. 'i lā Lēvītiká 23:39-43.

10 'Bo Yēsū ēdrípījī ká 'deé muų ūmū rī gé 'dälé gí, Yēsū ní kpá gōzú 'dezu mužú, 'bo muų andrekelemge kuyé, muų ívé rī ūgúzā rú. 11 Ambugu Yāhūđđ rī pi vé rī pi rikí Yēsū rī úndré 'bá rī pi āsámvu gé sī ūmū rī gé 'dälé, kōpi rikí uzijī kīnī, "Ágó rī íngáá?"

12 'Bá rī pi rikí átá ī āsámvu gé sī ūyōkōyō sī īri ā tā sī, uruųo ni pi kīnī, "Īri 'bá múké."

Uruųo ni pi kīnī, "Īri 'bá riipi 'bá rī pi ē mī ū'baápi ni." 13 'Bo 'bá āzi īri ā tā átapi gúnýá agá ni 'dāayo, ā'điātāsīyā kōpi rikí ambugu Yāhūđđ rī pi vé rī pi ruú.

Yēsū ímbá 'bá rī pi Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá

14 Kúru ūmū rī vé nyangará ká 'duų caá ū'dú sų, Yēsū ní fizú mužú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, īri ní 'dezu rizú 'bá rī pi ímbázú. 15 Ambugu Yāhūđđ rī pi vé rī pi ká īrivé ímbángará 'điri yījī, kōpi āyākī ānī āyāyā, kōpi kīnī, "Ágó 'điri nī tā kárakarā 'dīni íngūgá, íszú ūmbákī īri kuyé?"

16 Yēsū ní ūjázú kōpi ní kīnī, "Ma ri tā mávé ni ímbá kuyé, ma ri tā 'bá ma ípēēpi rī vé rī ímbá. 17 'Bá lēēpi tā Múngú ní lēé ā 'okí rī 'duųpi ngaápi rī, īri ícō tā má ní 'oó rī nī āmá rá, dō ma ri tā íngápi Múngú vúgá ni ímbá, dōku ma ri tā mávé ni ímbá. 18 'Bá riipi ívé tā átapi ūgōgōlē rú rī, īri rī 'i íngú, 'bo 'bá riipi ēzī ngaápi 'bá 'i ípēēpi rī íngúzú rī, īri 'bá tā áda 'oópi ní, īri 'bá ūnjō ākó ni. 19 Mósē sē īmi ní tājmbj rī rá, adri 'dīni kuyé? 'Bo īmi āsámvu gé 'đigé, 'bá āzi tró tājmbj Mósē vé rī 'duųpi ngaápi ni 'dāayo. Ngá īmi ní lēzú ma 'đizú drázú rī ā'đi?"

20 'Bá bītríká rī pi ní ūjázú īri ní kīnī, "Īndri ūnjjī† fi mī đrīgé gí, 'bá lēēpi mi 'điipi rī ā'đi 'i?"

21 Yēsū ní ūjázú kōpi ní kīnī, "Má idri ándúru 'bá drā be ni ū'dú Sábátá vé rī gé, sē céré īmi ní āyāngará. 22 'Bo īmi rúkí tājmbj Mósē vé ī ní rizú ágélé ē tī ūljú rī,† īmi rī anjī āgō rī pi ā ágélé ē tī ūljī ū'dú Sábátá vé rī gé. 'Bo mēre ágélé ē tī ūljú 'điri 'i'dó 'i Mósē vúgá kuyé, 'i'dó 'i Ābūrámā vúgá. 23 Dō ī mvá ágóná ā ágélé ē tī lī ū'dú Sábátá vé rī gé rá, ā nōkí rī tājmbj Mósē vé rī ku píri, tā sēēpi īmī ēsī ní vezú má ní 'bá idrizú ū'dú Sábátá vé rī gé rī sī rī ā'đi? 24 Lē īmi rikí 'bá rī pi vé rī 'bá āmvé rī ndree, kōpivé tā ljizú ānī ku, lē īmi ljikí 'bá rī pi vé tā píri."

Yēsū rī Kúrisitō 'i?

† 7:20 7:20 Īndri ūnjī: Īri ándúru mālāyīkā Múngú vé rī pi vé āzi 'bū gé 'dāá, nō tājmbj Múngú vé rī, Sātānā rī kōpivé āmbūgū. Múngú idró kōpi 'bū gé 'dāási vūgá nōó, kōpi gōkí ufuú Īndri ūnjī, kōpi rī 'bá rī pi ní izāngá sē vū đrīgé nōgō. † lā 'd'angará 12:7-9. ‡ 7:22 7:22 Tā ī ní ágélé ē tī ūljú rī: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anjī āgō Ābūrámā vé rī pi adriki dō caá ū'dú ārō gí, lē ā ūljikí kōpi ā ágélé ē tī rá, lūzú kīnī, kōpi anjī Múngú vé ni. † lā 'd'óngará 17:9-14.

25 'Bá uruųo'béé adri'bá Yērūsālēmā gá 'dāá rī pi rikí átá kīnī, "Ágó 'điri adri nyo 'bá ambugu Yāhūđđ rī pi vé rī pi ní lēé đijī drā rá rī 'i kuyé? 26 Īmi ndrekí drī ká, īri rī átá gúnýá āsámvu gé, 'bá āzi átapi īri ā tā sī ūnjī ní tró 'dāayo. 'Bávé 'bá ambugu Yāhūđđ vé rī pi nīkí nyo amá rá 'yozú kīnī, ádarú īri Kúrisitō 'i 'dīni rá? 27 'Bá nīkí vūrā ágó 'điri ní íbízú ímúzú rī rá, Kúrisitō kādō ícá, 'bá āzi nī vūrā īri ní íbízú ímúzú rī ku."

28 Yēsū kā rií 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, rī átá ū'dúđkō be uru 'dāá kīnī, "Ē, īmi nīkí ma rá, īmi nīkí vūrā má ní ímúzú rī rá. Má ímū nōgō mávé ūkpō sī kuyé, 'bá ma ípēēpi rī vé tā, īri tā áda, 'bo īmi nīkí īri kuyé. 29 'Bo ā nī īri rá, ā'điātāsīyā má íbī ímū īri vúgálesīla, ípē ma ímúzú nī."

30 'Bá ambugu Yāhūđđ rī pi vé rī lēkí kōdō īri ruųú, 'bo kōpi rúkí īri kuyé, ā'điātāsīyā lókí īrivé rī ní drī ícō kuyé rī sī. 31 'Bá bītríká rī pi āsámvu gé, 'bá kárakarā ē'yīkí Yēsū rī rá. Kōpi ní 'yozú kīnī, 'Kúrisitō kādō ícá, īri nyo ímū tā āyāzú āyāyā ni 'o ágó nōri vé rī ndē rá?"

Atala atala rī pi đrīgé rī pi lēkí ā rúkí Yēsū rī

32 Fārūsī rī pi ká yījī 'bá bītríká rī pi rī Yēsū ā tā ndrī, kōpi úmúkí ī atala atala rī pi đrīgé rī pi be, kōpi ní āngaráwá rī'bá Jó Múngú vé rī ūtē'bá rī pi pēzú mužú Yēsū rī ruųú.

33 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ma adri īmi be nōgō lókí be mādā, kúru ma gō ma újā muų 'bá ma ípēēpi rī vúgá 'dāá ūzi. 34 'Bo īmi ma ndā rá, īmi ícókí ma íszú ku. Vūrā má ní mužú adrizú rī, īmi ícókí caá 'a ni gé ku."

35 Yāhūđđ ambugu rī pi rikí átá ī āsámvu gé sī kīnī, "Ágó rī ní 'yozú kīnī 'bá ícókí 'i íszú ku rī, ágó rī lē mužú ngólé? Ágó rī lē mužú 'bávé 'bá 'i íré'bá adri'bá Ġirīkī rī pi āsámvu gé rī pi vúgá, lē Ġirīkī rī pi ímbá Īndī? 36 Tā īri ní 'yoó kīnī, 'Īmi ímū ma ndā, 'bo īmi ícókí ma íszú ku, vūrā má ní mužú adrizú rī, īmi ícókí caá 'a ni gé 'dälé ku' 'điri vé íffī ā'đi?"

Yēsū ēzī yījī idri sēēpi rī vé tā

³⁷ U'du ümü rî nyazú rî vé üdüš gé, u'dú 'dâri u'dü ämbügü, Yésü nga áta u'dúkó be uru 'dâá kîni, "Bá rî dô yîi úvá be, ê imú má vúgá nôó, â mvu yîi rî. ³⁸ 'Bá rî ê'yî dô ma rá, yîi idri sêépi 'diri imú idí ifü iri ê êši agási, sü Búkú Mungú vé rî ní 'yoó rî tînjî." ³⁹ Tá iri ní 'yoó yîi idri sêépi 'diri, iri rî Indri Uletere î ní imú sêé 'bá älu älu iri ê'yî' bá gî rî pi ní rî 'da. Lóki 'dâri gé, íszú séki drî Indri Uletere îrî 'bá rî pi ní kuyé, â diatásiyâ Yésü fi drî ünyî î ní imúzu iri ingúzu 'dâri agá kuyé.

⁴⁰ 'Bá bîtrîká 'dî' bée kâ tá Yésü ní 'yoó 'diri yîi, 'bá rî pi â uruko kîni, "Ádaru ágó adripi nébî rú rî, * iri 'dî."

⁴¹ 'Bá rî pi â uruko kîni, "Ágó rî Kúrisitô 'i."

Uruko ni pi kîni, "Bá rî adri Kúrisitô 'i ku, Kúrisitô rî imú ängü Gälilâyâ vé rî gelési ingóni íngóni? ⁴² Búkú Mungú vé rî lü uletere kîni, î imú Kúrisitô rî tî ifü úyü Däwüdü† vé rî agá, kîrü Bêtêlémê î ní Däwüdü rî tîzú rî agá." ⁴³ 'Bá rî pi acoki î äsámvú îrî Yésü vé tá sî. ⁴⁴ 'Bá uruko lêki iri ruu, 'bo 'bá äzi úló ru' bá ni kuyé.

Drîkoma Yähüdü rî pi vé rî gâki Yésü ri ê'yîgá sî

⁴⁵ 'Bá Jó Mungú vé rî ütê' bá rî pi kâ î újá gôó atala atala rî pi drîgé rî pi vúgá äzini Färúšî rî pi vúgá 'dâá, atala atala rî pi drîgé rî pi Färúšî rî pi be zîki kôpi kîni, "Îmi ijîki Yésü rî imúzu indî kuyé äsî?"

⁴⁶ Kôpi ní újâzú kîni, "'Bá yîki ävü ni 'bá äzi átâpi ágó 'diri tînjî ni kuyé."

⁴⁷ Färúšî rî pi kîni, "Ü' bâ kpá îmi mî gî tînjî äsî? ⁴⁸ 'Bá drîkoma rú Färúšî rî pi be, 'bá äzi nyo 'bá äsámvú gé ïrivé tá ê'yîpi ni anigé? ⁴⁹ 'Bá bîtrîká Yésü ä pámvú übî' bá 'dî' bée nîki tãimbj Mósê vé rî kuyé, kôpi tá ünji íšú Mungú drîgé rá."

⁵⁰ Niködémâ Färúšî rî pi vé äzi ändürü muupi Yésü vúgá 'dälé rî ni 'yozu kîni, ⁵¹ "Tãimbj 'bávê rî ä'yî nyo î ní tá lîzú 'bá äzi drîgé íszú yîki ïrivé tî kuyé, äzini nîki ïrivé tá 'oó rî kuyé 'dîni rá?"

⁵² Kôpi ní újâzú kîni, "Mî kpá Gälilâyägü yá? 'Í lâ drî Búkú Mungú vé rî kâ, mî íšú

sîki 'a ni gé 'dälé kîni, nébî ícô ifüü ängü Gälilâyâ vé rî agá ku."

⁵³ Kuru 'bá älu älu ní 'dezu muzu ívé ängá.š

8

Yésü trü ükü öwü rú rî

¹ 'Bo Yésü ní ívé rî 'dezu muzu Írá Ölivé vé rî gé 'dâá. ² Kâ muu adrii drü 'dîni, ü'bútî künîkünî, Yésü gô muu düjî Jó Mungú vé rî â bôró gá 'dâá. 'Bá bîtrîká rî pi trakî î iri â gârâ gá sí kîrü, kuru iri ní úrizú vúgá 'dezu rizú 'bá rî pi ímbázú. ³ 'Bá rî' bá tãimbj ímbá' bá rî pi Färúšî rî pi be, kôpi ní ükü î ní ruu ágó be ní íjîzú, kôpi 'bâki iri pá tuú 'bá bîtrîká 'dî' bée endretî gé, ⁴ kôpi ní 'yozu Yésü ní kîni, "'Bá ängü ímbâpi rî, ükü nôri ruki iri ágó be. ⁵ Tãimbj Mósê vé rî 'yo 'bá ni kîni, ükü tá 'oópi 'dîni 'diri â úvíki iri írá sí drâá 'dîisí rá. Nóni mi 'yo ingóni?" ⁶ Kôpi zîki tá rî 'dîni, lezú létî ndâzú Yésü ä 'yo rî tá, î újâki rî tá äni Yésü drîgé bënî.

'Bo Yésü ní övüzü vúgá, í'dózu tá sîzú nyöökü gé 'digé ünyófi sí. ⁷ Kôpi kâ riü Yésü rî uzîi muzu drîgelé, Yésü ní kuru ngazú uru sí, 'yozu kôpi ní kîni, "Îmi äsámvú gé 'digé, 'bá rî dô ünjkányâ äkö, â í'dó ükü rî vîjî." ⁸ Yésü ní kpá gôzu övüzü tá rî sîzú nyöökü gé 'dâá düjî.

⁹ 'Bá ükü rî tó' bá 'dî' bée kâ tá Yésü ní 'yoó 'diri yîi, kôpi 'dekî riü î unjeé muzu älu älu, äräkâ rî pi 'í'dókî î unjeé muzu drîdrî, kukî Yésü pi pá tuú kuü ükü rî be 'dälé. ¹⁰ Yésü ní ngazú uru sí, iri ní ükü rî zîzú kîni, "'Bá mi tó' bá rî pi íngâá? 'Bá mi tó' bá 'yo' bá kîni, mí 'o ünjkányâ rî pi vé älu kukî 'digé rá?"

¹¹ Ükü rî ní újâzú kîni, "Ämbügü mávé rî, 'bá má tó' bá rî pi, älu ni aceépi ni 'däáyo."

Yésü ní 'yozu kîni, "Á lî tá mí drîgé ku, 'í 'de muu, ä göki ünjkányâ 'oó düjî ku."

Yésü ri dü ütúnjâ rú vü drîgé nôgô

¹² Yésü gô áta 'bá rî pi ní düjî kîni, "Ma ri ängü íngbêrê ütúnjâ rú 'bá vü drîgé nôgô rî pi drîgé nî. 'Bá mâ pámvú übüpi rî, ícô

š **7:37** 7:37 U'dú ézîrî ümü nyazú rî gé, atala rî pi yîi íbê, kôpi jî Jó Mungú vé rî agá 'dâá, Mungú rî ingúzu, Mungú ní yîi sêé î ê'bîpîi ní rî sí. 'Bá rî pi kpá imú Mungú rî ingú tãkîri iri ní imú sêé î ní rî sí ü'dú üdü vé rî pi gé. U'dú ümü nyazú rî vé üdü gé, atala rî pi jîki yîi Jó Mungú vé rî agá 'dâá ku. 'Bo 'bá rî pi rî Mungú rî ingú ängü Mungú ní sêé î ní adrizú 'a ni gé rî sí. Ängü 'diri agá, yîi rî pi ambamba, äzini Mungú sê ngá kôpi ní lée rî pi ärevü cére rá. U'dú üdü vé 'dâri rî gé, Yésü kîni, "'Bá rî ê'yî dô ma rá, yîi idri sêépi 'diri imú idí ifü iri ê êši agási." * **7:40** 7:40 Nébjî rî: Kôpi rikî áta nébjî Mósê ní 'yoó iri imú rá rî vé tá sî. Nébjî Mósê ní 'yoó 'diri Yésü 'i. 'Í lâ Dêtorônómê 18:15-18; Yüwani 6:14; Êzî 3:22-23; Êzî 7:37. † **7:42** 7:42 Däwüdü: Mungú ipê Däwüdü rî adrii 'bâgü Íserêlé rî pi vé ni, êzî kîni, 'bâgü u'dî rî imú ifü ïrivé yîi agá, iri mälungâ rî ru muzu 'dâni'dâni, 'bâgü rî Yésü Kúrisitô 'i. 'Í lâ Säwümä 132:11-12; Êzî 2:30. ‡ **7:42** 7:42 Tîki Däwüdü rî íšú äküde ilî rî ca élîfü älu (1,000) gî, ilî 'dâri gé, íšú tîki drî Yésü Kúrisitô rî kuyé. 'Í lâ 2 Sämüelé 5:2; Mikâ 5:2; Mätáyo 2:1; Lúkâ 2:1-6. † **7:42** 7:42 Tîki Yésü rî Bêtêlémê gá, úyü Däwüdü vé rî agá. 'Í lâ Lúkâ 2:4-7; Mätáyo 2:1-6. § **7:53** 7:53 Átángá vérêšî 7:53-8:11 agá 'dî' bée, búkü Yüwani vé î ní síi Gîrîkî tî sí drîdrî rî agá 'däáyo, 'bo göki síi búkü Yüwani vé vülé rî agá rá.

éçí ìñíñá agásí ku, ùtùñá àngũ ìmgbèrèépi rí Ìrì è drí ko mužú tá ìdri ìşúú rí gé nĩ.”

¹³ Fārúşí rí pi ní 'yozú Yésú ní kīnī, “Mí ri mívé tá átá ùgögölè rú, tá mí ní átá 'dì' bée céré ùñjō.”

¹⁴ Yésú ní újázú kōpi ní kīnī, “Má ri dō mávè tá átá ùgögölè rú drááasiyā, ma ri tá áda 'dīri átá, ā' diātāsīyā á nī vūrā má ní ìmúú rí rá, āzini á nī vūrā má ní mužú rí rá. 'Bo ìmi nīkí vūrā má ní ìbízú ìmúú, dōku má ní rizú mužú rí kuyé. ¹⁵ Ìmi ri tá rí lī rú' bá rú' bá, á lī tá 'bá āzi drīgé ku. ¹⁶ 'Bo té dō ma tá lī rá, tá má ní līj rí, Ìri adri pīrī, ā' diātāsīyā má adri ó' dūkúle ku tá rí ā līngará gá, 'bá má Ètēpi ma Ìpēpi rí be. ¹⁷ Sīkí ìmívè búkú tājmbī vé rí agá kīnī, 'bá Ìrī tá rí ndre' bá Ì mī sī rí pi ètīkí dō tá rí rá, tá kōpi ní ètīj 'dīri, Ìri tá áda. ¹⁸ Ma ri mávè tá ùlū ùgögölè rú, má Ètēpi ma Ìpēpi rí, Ìri mávè tá Ìri ní ndree 'i mī sī rí ètī nĩ.”

¹⁹ Kōpi ní Yésú ri zízú kīnī, “Mí ètēpi ri ìngölè?”

Yésú ní újázú kōpi ní kīnī, “Ìmi nīkí ma kuyé, āzini ìmi nīkí kpá má Ètēpi ri kuyé. Ìmi nīkí té dō ma rá, ìmi té ícò má Ètēpi ri nī rá.” ²⁰ Yésú ri tá 'dīri átá ìşúú Ìri ri 'bá rí pi ìmbá Jó Múngú vé rí ā bóró gá sōndúkú Ì ní rizú ngá ùmúú 'bázú rí ā gārā gá. 'Bo 'bá āzi rú tró Ìri kuyé, ā' diātāsīyā Ìrivé sā Ì ní Ìri 'dīzú rí ní drī ícò kuyé rí sī.

²¹ Yésú ní gōzú átázú kōpi ní dīj kīnī, “Ma ri mu mu, 'bo ìmi ìmú ma ndā rá, ìmi dō ri ùnjikānyā 'o mužú drīgélè, ìmi ìmú ùdrā ku ùnjikānyā agá. Vūrā má ní mužú rí, ìmi ícókí mujū āni ku.”

²² Yāhūdī rí pi vé drīkoma rí pi ní 'yozú kīnī, “Yésú ní 'yozú 'bá ícókí caá vūrā 'i ní mužú rí gé 'dālè ku rí, Yésú lè déna 'i 'dīj drāá rá?”

²³ Yésú ní újázú kōpi ní kīnī, “Ìmi 'bá nyōókú drīgé nōgó nī, má ìbí ìmú 'bū gélésīla, ìmi 'bá nyōókú nōri vé nī, 'bo má adri 'bá nyōókú nōri vé nī ku. ²⁴ Á lū Ìmi ní rá, ìmi è' yīkí dō 'yozú kīnī 'bá má ní 'yoó rí, Ìri ma 'i kuyé, ìmi ìmú ùdrā ku ùnjikānyā agá.”

²⁵ Kōpi ní Ìri zízú kīnī, “Mí ā' di 'i?”

Yésú ní újázú kōpi ní kīnī, “Má ní té 'yoó ìmi ní drīdrī rí tīñj, 'bá rí ma 'i. ²⁶ Á nī ìmívè ùnjikānyā ā tá rá, ma té ícò tá lī ìmi drīgé rá, 'bo 'bá ma Ìpēpi rí vé tá pīrī. Ma ri tá má ní yīj vú ní gé rí ùlū 'bá vū drīgé rí pi ní.”

²⁷ 'Bo kōpi ámákí kuyé 'yozú kīnī, Yésú ri tá 'i Ètēpi vé rí átá. ²⁸ Kúru Yésú ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvā 'i, Ìmi ìngákí dō ma peṭi alambaku sígé gí ká, Ìmi kúru nī ámá 'yozú kīnī, 'bá rí ma má ní 'yoó ma 'i rí 'i. Á 'o tá mávè ùkpō sī ó' dūkúle ku, ma ri 'yēñá tá má Ètēpi ní èzīj má ní rí ùlū. ²⁹ 'Bá ma Ìpēpi rí, Ìri má be trūj ālu, ku ma ó' dūkúle kuyé, ā' diātāsīyā ú' dū céré tá má ní 'oó rí Ìri ní āyīkō sē.” ³⁰ Yésú ká tá rí átá 'dīni, 'bá kārākara è' yīkí Ìri rá.

Anji Ābūrāmā vé rí pi

³¹ Yésú ní 'yozú Yāhūdī 'i è' yī' bá gí rí pi ní kīnī, “Tá má ní ìmbá rí, ìmi 'dūkí dō ngāá rá, ìmi ádarú 'bá má pámvú ùbī' bá ní pi. ³² Ìmi ícò tá áda rí nī rá, tá áda rí, Ìri ícò ìmi oyu adringará tūgērī rú rí agásí rá.”

³³ Kōpi ní újázú Ìri ní kīnī, “'Bá nō' bée úyú Ābūrāmā^{*} vé nī, 'bá adrikí tūgērī 'bá āzi vé nī kuyé píri, ngá mí ní 'yozú kīnī, Ì 'bá oyu adringará tūgērī rú rí agásí rí ā' di?”

³⁴ Yésú ní újázú kōpi ní kīnī, “Ádarú á 'yo Ìmi ní, 'bá ùnjikānyā 'o' bá rí pi, kōpi tūgērī ùnjikānyā vé nī. ³⁵ 'Bá tūgērī rú rí adri 'bētī āsámuvé gé 'dīgé mužú nyonyo ku, 'bo mvā Ì ní tīj 'bētī 'dīri agá rí, Ìri adri 'bētī 'dīri agá mužú nyonyo nī. ³⁶ Ma Mvā rú, má oyu dō Ìmi ìfū ùnjikānyā agásí gí, ùnjikānyā gō vūrā ìşú èzī ngazú ìmi be ku. ³⁷ Á nī rá Ìmi úyú Ābūrāmā vé nī, 'bá urukō ìmi āsámuvé gé 'dīgé lēkí ma 'dīj, ā' diātāsīyā tá má ní átá rí ní fī Ìmi èşj agá 'dāá kuyé rí sī. ³⁸ Ma rí tá má ní ndree má Ètēpi vúgá 'dālè rí ùlū ìmi ní, 'bo ìmi ri tá ìmi ètēpi ní ùlū ìmi ní rí 'dū nga.”

³⁹ Kōpi ní újázú Yésú ní kīnī, “'Bávè è' bījī Ābūrāmā 'i.”

Yésú ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ìmi dō anji Ābūrāmā vé nī, ìmi té èzī Ābūrāmā ní ngāá rí 'dū nga rá. ⁴⁰ Má ùlū ìmi ní tá áda má ní yīj Múngú vúgá rí, 'bo ìmi ri létj ndā ùkpō sī lēzú ma 'dīzú. Ābūrāmā 'o tá āzi 'dīri tīñj kuyé. ⁴¹ Ìmi ri tá ìmi ètēpi ìmi tījpi rí ní ùlū rí 'dū nga.”

Kōpi ní újázú kīnī, “'Bávè ètēpi adri túngú kuyé, 'bávè Ètēpi, Ìri Múngú 'i.”

Anji ādróko vé rí pi

⁴² Yésú ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Múngú ā adri té dō ìmi Ètēpi, ìmi té ma lēlè, ā' diātāsīyā má ìbí ìmú Ìri vúgálésīla, má ìmú nōgó mā drī sī kuyé, má Ètēpi Ìpē má ìmúú nĩ. ⁴³ Tá má ní 'yoó ìmi ní rí lē fī

* 8:33 8:33 Ābūrāmā: Múngú zj Ābūrāmā rí kīnī, á ku ívé 'bá 'bētī āsámuvé gé rí pi, á ku ívé àngú, á 'de mujū àngú āzi ú' dī ní gé. Ābūrāmā rí è' bījī Yāhūdī rí pi vé rí, tīkí Ìri Ìlī èlifū ālu múdūrūlū ārō (1,800) gé, ìşú tīkí drī Yésú rí kuyé. 'I 'l' dōngárá 12-25. † 8:44 8:44 Ādróko: Ādróko vé rí Sātánā 'i, Ìri àmbúgú ìndri ùñjī rí pi drīgé, gā tá Múngú vé rí 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dālè. Múngú ìdró ādróko rí ìndri ùñjī rí pi be 'bū gé 'dāásí nĩ. 'Í lā 'dangárá 12:7-9.

īmi drīgē ku āsī? Tā rī fi īmi drīgē ku, ā'diātāsīyā īmi lēkī tā má ní 'yoó rī 'duḅi ngaá ku! 44 Ādroko' rī imivē étēpi, īmi rī tā īri ní lēē rī pi 'du nga áyu. I'dóngará gá 'dāá, īri 'bá āngū u'dīpi ní, gā tā áda rī sī, tā áda vū ní gé 'dāáyo, kādō rī áta, īri rī átāngá ūnjō vé ní pi áta, īri ūnjō'bá, īri étēpi ūnjō vé ní. 45 Má kādō rī tā áda rī áta īmi ní, īmi lēkī mávé tā ē'yīi ku āsī? 46 Īmi āsámvū gé 'dīgē 'bá 'yoópi kīnī, á 'o ūnjikānyā rá rī ā'di 'i? Ma dō rī īmi ní tā áda rī áta, ngá īmi ní mávé tā ē'yīzū ku rī ā'di? 47 'Bá adripi Múngú agá rī, īri ícō Múngú vé tā yī rá, īmi ní tā Múngú vé rī yīi ku rī sī, lū uletere 'yozú kīnī, īmi adriki anji Múngú vé ní ku."

Yēsū pi vé tā Ābūrāmā be rī

48 Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Tā 'bá ní 'yoó mī Sāmāriyāgū, índrī ūnjī ású mī gī 'dīri, īri pīri!"

49 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Índrī ūnjī ású ma kuyé, má ĩnjī má Étēpi rī ĩnjīnī, 'bo īmi ĩnjīkī ma kuyé. 50 Ā lē ma íngū ūgōgōlé rú ku, Múngú rī ma íngū nī, īri 'bá tā ĩjīpi ní. 51 Tā má ní 'yoó īmi ní 'dīri tā áda, 'bá mávé tā 'duḅi pi ngaápi rá rī, ícō drāá ālunāni ku."

52 Kúru Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Bá nīkī rá índrī ūnjī ású mī gī! Ābūrāmā drā rá, nēbī rī pi ūdrākī kpá rá, 'bo mī kīnī, 'bá rī yī dō mívé ū'dūkó rá, ícō drāá ālunāni ku. 53 'Í ndē nyo 'bá é'bīpi Ābūrāmā rī rá? Ābūrāmā drā rá, nēbī rī pi ūdrākī kpá rá. Mī ūṣū mī kīnī, mī 'dīgē ā'di 'i?"

54 Yēsū ní újázú Yāhūdī rī pi ní kīnī, "Má íngū dō ma ūgōgōlé rú, īri ēzī ākō. 'Bá riipi ma íngūpi rī, īri má Étēpi īmi ní kpá 'yoó, īri Múngú imivē ní rī 'i. 55 Īmi nīkī īri kuyé, 'bo á nī īri rá. Á 'yo té dō á nī īri kuyé, 'dīri té lū 'yozú kīnī, ma ūnjō rú, sū īmi tīnī. 'Bo á nī īri rá, ma rī tā īri ní lūú má ní rī 'du nga. 56 Īmi é'bīpi Ābūrāmā rī āyīkō sī kīnī, 'í lē mávé ímūngará vūgá nōó rī ndreé 'í mī sī, ndre rá, āyīkō fū īri ānī rá."

57 Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mívé ílī ca pūkū tōwū kuyé píri, ngá mī ní 'yozú 'í ndre Ābūrāmā rī rá rī ā'di?"

58 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā má ní 'yoó īmi ní 'dīri tā áda, 'í ní drī Ābūrāmā rī tīzú kuyé rī gé, 'šú ākūdē ma anigé." 59 Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, kōpi ní irā anjīnā u'duzú 'í drīgē sī, lēzú Yēsū rī úvīzú drāzú 'dīsī rá, 'bo Yēsū zū 'i rá, nje 'i fūú Jō Múngú vé rī ā bōró gá sī āmvé.

3

Yēsū zī ágó mī be ēšīpi gī ní ē mī

1 Yēsū kā rīi 'deé muzú, īri ní ágó āzi 'í ní tīj mī be ēšīpi gī ní ndrezú. 2 'Bá īri ā pámvū ūbī'bá rī pi ní īri zīzú kīnī, "Īmbápi, ágó 'dīri tīkī mī ākō ūnjikānyā ā'di vé rī sī? Mī ní ēšī ūnjikānyā īri ní 'oó rī sī yā, dōku ūnjikānyā étēpi pi ní 'oó ēndrēpi be rī sī?"

3 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Adri 'yozú kīnī tīkī īri ífūú mī ākō ūnjikānyā īri ní 'oó rī sī kuyé, dōku ūnjikānyā étēpi pi ní 'oó ēndrēpi be rī sī kuyé. Tīkī rī ífūú mī ākō 'dīni, ā ndreki rī ūkpō Múngú vé āngū idrizú rī rū'bá ní gé bēnī. 4 Lē 'bá ngakī ēzī 'bá ma ípēēpi rī vé rī, 'šúzú āngū rī ní drī adrizú ūtūnjá rū nō. ĩnjīnā rī ímū 'dīf'dī, 'bá āzi ícō tā āzi 'oó ānī ku. 5 Lóki má ní drī adrizú vū drīgē nōgō rī gé, 'í rī āngū ímgbērēē ūtūnjá rú vū drīgē nōgō."

6 Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, īri ní tīzú wēzú nyōōkū gé 'dāá, īri ní ūtrētrē usazú tūzū rī sī, bēzú ágó rī mī gé 'dāá. 7 Īri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "'Í mu mī mī ūjīi kídī 'í ní zījī Sílómū rī gé 'dāá." Rū Sílómū 'dīri vé ífīfī rī "Pēngará." Kúru ágó rī ní muzú 'í mī ūjīzú kídī rī gé 'dāá, ágó rī kā rīi 'ígōó ímūzú ívé āngá nōlé, mī ní rī āngū ndre rá.

8 'Bá 'bēti be ĩnyīnā īri ā gārā gá rī pi, āzini 'bá ándúrú īri ndre'bá lóki īri ní adrizú mī ākō rizú ngá mázú rī gé rī pi ní zīzú kīnī, "Ágó 'dīri adri nyo ándúrú mī ākō riipi ngá māápi 'bá rī pi vúgá rī 'i kuyé?" 9 'Bá ūrukō'bēe kīnī, "'Bá rī īri 'i."

'Bá ūrukō'bēe kīnī, "'Bá rī adri īri 'i kuyé, 'bo ágó rī índre sū ágó mī ākō 'dāri tīnī."

'Bo ágó rī kīnī, "'Bá rī ma 'i ándúrú riipi ngá māápi rī."

10 'Bá rī pi ní ágó rī zīzú kīnī, "Mī mī zī 'i āngū ndreé ngóni ngóni?"

11 Ágó rī ní újázú kōpi ní kīnī, "Ágó 'bá rī pi ní zījī Yēsū 'dīri usa ūtrētrē, īri ní bēzú má mī gé, īri ní 'yozú má ní kīnī, má mu má mī ūjīi kídī 'í ní zījī Sílómū rī gé 'dāá. Má ní kúru 'dezu muzú má mī ūjīzú kídī rī gé 'dāá, sēzú nóni má mī ní āngū ndrezú nō."

12 Kōpi ní ágó mī ākō rī zīzú kīnī, "Ágó rī íngāá?"

Ágó rī ní újázú kīnī, "Á nī má kuyé."

Fārūšī rī pi lēkī nīi ágó mī be ēšīpi gī rī ē mī zī 'i ngóni ngóni

13 Kúru kōpi ní ágó ándúrú mī ākō rī jīzú muzú Fārūšī rī pi vúgá 'dāle. 14 Ū'dū Yēsū ní ūtrētrē usazú, ágó rī ē mī zīzú āngū ndrezú 'dāri, īri ū'dū Sábátā vé rī. 15 Fārūšī rī pi ní ágó rī zīzú kīnī, "Mī mī zī 'i āngū ndreé ngóni ngóni?"

Ágó rī ní újázú kīnī, “Ágó rī bē ūtrētrē má mī gē, má ní mužú má mī ūjízú, má mī ní 'i zīzú āngū ndrezú nō.”

¹⁶ Fārūšī rī pi acokī ī āsámuvū ĩrī, uruḳo'béee kīnī, “Ágó tā 'oópi 'dīri íbī ímú Múngú vúgálésī kuyé, ā'diātāsīyā ĩri ri ēzī nga ū'dú Sábátā vé rī gé.”*

Uruḳo'béee kīnī, “Bā ūnjikānyā be rī, ĩri ícō tā āyázú āyāyā ní 'o 'dīri tīnī íngóni?” Kúru Fārūšī rī pi acokī ī āsámuvū ĩrī Yēsū vé tā sī.

¹⁷ Kōpi gōkī ī újā ágó ándúrú mī ākó rī zī kīnī, “Mí kīnī, ágó rī zī mī mī nī píri, mī átā ĩrivé tā sī íngóni?”

Ágó ándúrú adriipi mī ākó rī ní újázú kīnī, “Ágó rī, ĩri nēbī.”

¹⁸ Yāhūdī rī pi vé drīkoma ē'yīkī āluḳāni 'yozú kīnī, ágó rī ándúrú mī ākó, nóni āngū ndreépi 'dī 'dīni kuyé. Kōpi ní ágó rī vé étēpi pi zīzú ímúú éndrēpi be ī vúgá nōlé. ¹⁹ Kōpi ní ágó rī vé étēpi pi zīzú éndrēpi be kīnī, “Mvá nōri nyo ĩmivé ní? ĩmi tīkī nyo ĩri kú mī ākó nóni? Dō mvá rī ī ní ándúrú tīj mī ākó rī, mī ní nóni ri āngū ndre ndre ngóni ngóni?”

²⁰ Ágó rī vé étēpi pi éndrēpi be, kōpi ní újázú kīnī, “Mvá rī 'bávé ní, 'bā tīkī ĩri kú mī ākó 'dīni. ²¹ 'Bo mī ní zī dō 'i āngū ndreé ngóni yā, 'bā nīkī kuyé, ā'di zī dō ĩri ē mī āngū ndrezú nī yā, 'bā nīkī kuyé. 'Bo ĩri 'bā mbaápi āmbúgú gī ní, ĩri ícō ívé tā átā 'i tī sī nī, lē ĩmi uzīkī tā rī tī nī gé.” ²² Étēpi pi éndrēpi be 'yokī tā rī 'dīni, ā'diātāsīyā kōpi rikī drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī pi ruú, ā 'okī rī ī ūnjī ku, ā'diātāsīyā drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī pi drōkī tī kīnī, 'bā 'yoópi Yēsū rī Kúrīsítō rī, ĩri dro fū Jō Múngú ri Zīzú rī agāsī āmvé. ²³ Tā 'dīri sē étēpi pi éndrēpi be kōpi ní tā rī 'yozú ānī kīnī, “Ágó rī 'bā mbaápi āmbúgú gī ní, ĩri ícō ívé tā átā 'i tī sī nī.”

²⁴ Kōpi ní ágó ándúrú adriipi mī ākó rī zīzú ígōzú ī vúgá nōó đīj, kōpi ní ĩri zīzú kīnī, “Mí átā tā áda rī áyu Múngú éndrēti gé, 'bā nīkī rá ágó 'dīri 'bā ūnjikānyā be nī.”

²⁵ Ágó ándúrú mī ākó rī ní újázú kīnī, “Īri dō ūnjikānyā be yā, dō ĩri ūnjikānyā ákó yā, á nī má kuyé. Ngá má ní nījī rá rī, ándúrú ma mī ākó, á ndre āngū ku, 'bo nóni ma āngū ndre rá.”

²⁶ Kōpi ní ágó ándúrú mī ākó rī zīzú kīnī, “Ágó rī 'o ā'di mī mī ní 'i zīzú āngū ndrezú ānī?”

²⁷ Ágó rī ní újázú kīnī, “Á lū té ĩmi ní tā rī rá, ĩmi lēkī tā má ní 'yoó rī yīj ku, ngá ĩmi ní lēzú tā rī yīzú đīj rī ā'di? ĩmi lēkī

kpá ufuú adrii 'bā ĩri ā pámvú ūbī' bā rī pi rú?”

²⁸ Kúru kōpi ní ágó ándúrú mī ākó rī ē drī ĩnjázú kīnī, “Bā beni riipi ĩri ā pámvú ūbīpi rī mī 'i, 'bo 'bā 'bávé rī Mósē ā pámvú ūbī. ²⁹ 'Bā nīkī rá Múngú átā Mósē be rá, 'bo ágó ī ní zīj Yēsū 'dīri íbī dō ímú ngōósla yā, 'bā nīkī kuyé.”

³⁰ Ágó ándúrú mī ākó rī ní újázú kīnī, “Ágó 'dīri zī má mī nī, 'bo ĩmi kīnī ágó 'dīri íbī dō ímú ngōósla yā, ĩmi nīkī kuyé, tā 'dīri íngóni íngóni! ³¹ 'Bā nīkī rá Múngú yī 'bā ūnjikānyā be rī pi vé tā ku, ĩri 'bā 'i ĩnjī' bā, āzini ívé tā 'dū' bā nga' bā rī pi vé tā yī áyú. ³² Í'dózu ī ní vū rī gbīngárá gá 'dāá, 'bā āzi yī drī 'yozú kīnī, 'bā āzi zī 'bā ī ní tīj mī ākó ní ē mī āluḳāni kuyé. ³³ Ágó 'dīri ē ímú dō Múngú vúgálésī kuyé, ícō té tā 'dīri 'oó ku.”

³⁴ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí 'bā ī ní tīj ūnjikānyā be 'dīri, mī 'bā ímbá ngóni ngóni?” Kōpi ní ĩri drozú fūzú Jō Múngú rī Zīzú rī agāsī āmvé.

Fārūšī rī pi indrékī sū 'bā mī be ēšī' bā gī rī pi tīnī

³⁵ Yēsū kā yīj kīnī, drokī ágó ándúrú mī ākó rī fūú Jō Múngú ri Zīzú rī agāsī āmvé gī, ĩri ní ágó rī ndázú ísúzú, ĩri ní ágó rī zīzú kīnī, “Mí ē'yī nyo 'Bā Mvá rī rá?”

³⁶ Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Āmbúgú mávé rī, 'bā mī ní 'yoó 'Bā Mvá rī ā'di 'i? 'Í lū má ní, má ē'yī rī ĩri.”

³⁷ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ágó rī, ĩri mī ní ndreé, riipi átāpi mī be nō.”

³⁸ Ágó rī ní 'yozú kīnī, “Mávé Úpi, má ē'yī gī.” Kúru ágó rī ní 'dezú ĩri ĩnjīzú.

³⁹ Yēsū ní 'yozú kīnī, “Má ímú vū drīgé nōgó 'bā rī pi vé tā līj,† 'bā adri' bā mī ākó rī pi ā ndrékī rí āngū, āzini 'bā mī be āngū ndre' bā ndre ndre rī pi ā adriki rí mī ākó.”

⁴⁰ Fārūšī pá tu' bā 'dálé rī pi ā uruḳo ní Yēsū ri zīzú kīnī, “Mí ūsū, mī kīnī, 'bā kpá mī ākó?”

⁴¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú té dō ĩmi mī ākó, ícókī té tā līj ĩmi drīgé ūnjikānyā ĩmi ní 'oó rī sī ku, 'bo ĩmi kīnī, ĩmi ri āngū ndre ndre, sē ĩmi áwíkī adrii kuú ĩmivé ūnjikānyā be ūgōgō.”

10

Nāpi 'bā kābīlō úcépi rī vé rī

¹ Yēsū ní átázú kīnī, “Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bā ítūpi ífipi kōró agá nōó ābi drīgé sī, ífipi kēétīlē gā sī kuyé rī, ĩri ūgū' bā, āzini ĩri 'bā ngá aliipi ní. ² 'Bā ífipi kōró rī vé kēétīj gé sī rī, ĩri 'bā riipi kābīlō úcépi rī

* 9:16 9:16 ĩri ri ēzī nga ū'dú Sábátā vé rī gé: Múngú 'yo kōpi ní kīnī, kōpi ā ngakī ēzī ū'dú Sábátā vé rī gé ku. † 9:39 9:39 Tā lī: Yēsū kā rī 'bā rī pi ímbá vū drīgé nōgó, 'bā uruḳo'béee gākī ĩri sī, sezú ūmvúlési ī ímú tā lī kōpi drīgé.

'i. ³ 'Bá kábīlō ūtēēpi rī īri kēētī rī zī 'bá kábīlō úcépi rī ní ifzú áni kōrō agá nōō. 'Bá kábīlō úcépi rī ívé kábīlō rī pi zī rī sī, kábīlō rī pi īrivé ū'dúkō nī amá rá, īri kōpi ē drī ko fū muzú amvé nī. ⁴ Kādō ívé kábīlō rī pi traá céré, īri 'de drīdrī, kábīlō rī pi mu īri ā vūdrī gé sī, ā 'diātāsīyā kōpi nīkī īrivé ū'dúkō amá gí. ⁵ Kōpi mukī 'bá kōpi ní nīī kuyé rī ā vūdrī gé sī ku, kōpi ápá īri sī ápápā, ā 'diātāsīyā kōpi nīkī īri ā ū'dúkō amá kuyé." ⁶ 'Bo nāpī Yēsū ní átá kōpi ní 'dīri, tā ni fi alunāni kōpi drīgē kuyé.

⁷ Yēsū gō tā 'dīri átá dīī kīnī, "Ádarú á 'yo īmi ní, ma kēētī kábīlō rī pi ní ifzú kōrō agá nōō rī 'i. ⁸ 'Bá céré ímū' 'bá má sī drīdrī rī pi ūgū' 'bá, āzini kōpi 'bá rī 'bá āngū ali' 'bá ní pi, 'bo kábīlō rī pi yīkī kōpi ē tī kuyé. ⁹ Ma kēētī, 'bá céré ífī' 'bá kēētī rī gé sī rī pi, kōpi ídrīngará īsū rá. 'Bá ímū' 'bá trāá má vūgálésī rī pi āzini fū' 'bá amvé rī rī, kōpi ānyāngā īsū rá. ¹⁰ Ūgū' 'bá vé ēzī, īri rizú ngá ūgūzū, āngū ū'dīzū, āzini ngá izazū. Mávé ímūngará nōri, má ímū' īmi ní ídri 'dāni' 'dāni dēpī ku rī sēé.

¹¹ "Ma 'bá kábīlō úcépi múké ní, 'bá kábīlō úcépi múké rī, īri 'i adi sē drā ívé kábīlō rī pi ā tā sī. ¹² 'Bá ī ní íjī kábīlō úcé, í ní rīí ūfēé mūfēngā sī rī, kábīlō rī pi ní adrii īrivé ní kuyé rī sī, kādō ndree ēbēngī rī ímū nī, īri kábīlō rī pi ku, īri nga ápá rá. ēbēngī rī kábīlō rī pi ū'de ru, īri kábīlō rī pi íré kpélékpélé. ¹³ 'Bá ī ní íjī 'bāá rīí ēzī ngāá mūfēngā sī rī, īri nga ápá rá, ā 'diātāsīyā īri 'i rī ēzī rī nga mūfēngā sī, ūsū alunāni kábīlō rī pi drīgē ku.

¹⁴ "Ma 'bá kábīlō úcépi múké ní, á nī mávé kábīlō rī pi rá, kōpi nīkī kpá ma rá, ¹⁵ sū má Ētēpi ní ma nīī rá rī tīnī, á nī kpá má Ētēpi rī rá. Á lē ma adii drāá kábīlō rī pi á tā sī. ¹⁶ Ma kábīlō ūrukō' 'bée be anigé, ífīkī drī kōrō agá nōō kuyé. Á lē kōpi íjī ífī kōrō agá nōō, kōpi ē ímūkī rī adrii trū vūrā ālu gé, kōpi má ū'dúkō yī, ma ímū kōpi ūtē nī. ¹⁷ Má Ētēpi lē ma lēlé, ā 'diātāsīyā má ní ma adii sēé drāá, gōō íngá ídri rú dīī rī sī. ¹⁸ 'Bá āzi ícō má 'dīī ku, á ku dō má 'dīī īri ní ní ká. Ma mávé 'dīngará á tā ā'yī ma 'i, ma kpá mávé íngángará gōō ídri rú rī ā tā ā'yī ma 'i. Má Ētēpi ēzī má ní tā rī nī, kīnī má 'o sū 'dīri tīnī."

¹⁹ Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, Yāhūdī rī pi gōkī kpá ī acōó dīī rīfī ágátá gāá ī āsámvū gé sī. ²⁰ Ndēé ni pi kīnī, "Ngá rī índri ūnjī

fi drī ní gé nī, īri ābābā rú, ngá īmi ní rizú 'bá 'dīni 'dīri vé tā yīzú rī ā 'dī?"

²¹ 'Bo ūrukō' 'bée kīnī, "'Bá índri ūnjī ní fīi drī ní gé rī ícō átá 'dīri tīnī ku. Índri ūnjī ícō 'bá mī be ēšīpi gí ní ē mī zīī ku."

Yāhūdī rī pi ē'yīkī Yēsū vé tā kuyé

²² Ū'dū' í ní rizú Ūmū āmbúgú Jō Múngú vé rī* fīzú Yērūsālēmā gá 'dālē rī ā tā ígázú rī ní ícózú, ísúzú lóki 'dāri, īri lóki kílongóro vé rī. ²³ Yēsū rī adrii Jō Múngú vé rī ā bóro gá 'dāá, rī ēcī Jō' bīlé gá sī, jō' bīlé 'dīri zīkī īri Sōlómónā vé jō' bīlé. ²⁴ Yāhūdī rī pi traki īri ā gārā gá sī kūrū, kōpi ní 'yozú īri ní kīnī, "Ngá mí ní lēzú lūzú kīnī, mī Kúrīsítō 'i ku rī ā 'dī? Mī dō Kúrīsítō 'i, lē mī úci mī 'bá ní ku."

²⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Á lū tā rī īmi ní rá, 'bo īmi gākī ē'yīgá sī. Tā āyázú āyāyā má ní 'oó má Ētēpi vé ūkpō sī 'dī' 'bée, kōpi lū 'yozú kīnī, 'bá rī ma 'i, Kúrīsítō 'i. ²⁶ 'Bo īmi gākī mávé tā ē'yīgá sī, ā 'diātāsīyā īmi adriki kábīlō mávé ní kuyé.

²⁷ Mávé kábīlō rī pi nīkī má ū'dúkō rá, á nī kōpi rá, kōpi rī má vūdrī ūbī. ²⁸ Ma kōpi ní ídri 'dāni' 'dāni dēpī ku rī sē, kōpi ícókī drāá alunāni ku, 'bá āzi ícō kōpi ērī má drīgē sī bá ku. ²⁹ Má Ētēpi kōpi sēepi má drīgē rī vé ūkpō aga ngá rī pi ārēvū céré, 'bá āzi ícō kōpi ērī má Ētēpi drīgē sī bá ku. ³⁰ 'Bá má Ētēpi be ngá ālu."

³¹ Yāhūdī rī pi gōkī kpá írá í'dū lēzú Yēsū rī úvīzú āni. ³² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ūkpō má Ētēpi ní sēé má ní rī sī, á 'o tá múké āyázú āyāyā ní pi kárakarā, īmi ndreki ímī mī sī rá, 'bo tá má ní 'oó āyázú āyāyā 'dī' 'bée āsámvū gé, tā īmi ní ndree ūnjī lēzú ma úvīzú drázú írá sī rī ā 'dī?"

³³ Yāhūdī rī pi ní újázú īri ní kīnī, "'Bá úvīkī mī drāá írá sī tá múké āyázú āyāyā mí ní 'oó rī sī ku, 'bá mī úvī mī ní Múngú rī ĩnjīī kuyé rī sī, ā 'diātāsīyā mí kīnī, mī Múngú 'i, ísúzú mī 'bá áda."

³⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tāimbī ímivé í ní sīī rī agá, 'Á 'yo īmi ní ími múngú āzi' 'dīni kuyé? ³⁵ Īmi nīkī rá tā Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī, īri tá áda, 'bá āzi ícō újā ku, 'bá Múngú vé ū'dúkō ní ícā kōpi vūgá rī pi, Múngú 'yo dō kōpi ní kīnī, kōpi 'múngú' āzi píri, ³⁶ 'bo ma má Ētēpi ní gūū kú tūngú uletere ívé ní, īri ní ĩpēé ímū vū drīgē nōó rī, tá má ní 'yoó kīnī, ma Múngú vé Mvā 'dīri sī, ngá īmi ní 'yozú kīnī, má ĩnjī Múngú rī ku rī ā 'dī? ³⁷ Ma té dō rī ēzī má Ētēpi vé rī nga kuyé, īmi ícókī té mávé tā ē'yīī ku ndō. ³⁸ 'Bo ma rī ēzī má Ētēpi

* **10:22** 10:22 Ūmū āmbúgú Jō Múngú vé rī fīzú rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dū 'dīri ígá 'bāgū Gīrkī rī pi vé rī ní ívé Jō Múngú vé rī izaá āzāvū rú rī sī. Yūdā Mākābē dro 'bāgú rī Jō Múngú vé rī agāsī amvé, gō Jō Múngú vé rī údé ícā uletere. Tā 'dīri nga 'i ílī mūdūrūlū ālu píukū ēzīrī (170) gé, ísū tīkī drī Yēsū rī kuyé. † **10:22** 10:22 Lóki kílongóro vé rī: Ángū Íseréle vé rī gé 'dāá, lóki kílongóro vé rī gé, ēcī tungará ūkpō ūkpō, ā 'diātāsīyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngū rī ígbe ígbe. **10:34** 10:34 Sāwūmā 82:6

vé rî 'du nga, îmi kînî dô îmi ê'yîkî mávé tâ ku, îmi ê'yîkî bēnî tâ âyázú âyâyâ má ní 'oó rî pi áyu, îmi ícô nî ámá ânî 'yozú kînî 'bâ má Êtēpi be âlu rî." 39 Kôpi lēki kôdô îri ruŷi dîjî, îri ní 'i njezú füzú kôpi âsámvú gé sî rá.

40 Kúru Yēsū ní 'i újázú gōzú vúlé, îri ní yîjî âmbúgú dîjpi dîjî Yáridēnî ri zozú, îri ní áwízú adrizú înyinâ vūrâ Yüwání ní ôtú rizú 'bâ rî pi ní bātízimū sēzú rî gé. 41 'Bâ bîtrîkâ 'deki muŷî îri vúgá, kôpi kînî, "Yüwání 'o dô tâ âyázú âyâyâ ni kuyé drāâsîyâ, tâ Yüwání ní átá ágó 'dîri vé tâ sî rî céré tâ áda." 42 'Bâ tré ê'yîkî Yēsū ri rá vūrâ 'dâri gé.

11

Lázāró vé drāngárâ

1 Ágó âzi ruŷî ní Lázāró 'i, ágó rî drâ ruŷî rî nî. Ágó rî ri adri Bētēniyâ gá, kôpi ri adri ômvúpîjî be trû, Îrivé ômvúpîjî 'dî'bée vé ru Māriyâ pi Mārâtâ be. 2 Māriyâ 'dîri údu ngūŷipi ndrîndrî rî dāapi Úpî Yēsū pá gá, înipî 'î drî'bí sî rî 'i. Lázāró drâ ní ruŷî 'dîri, îri Māriyâ vé êdrîpî. 3 Lázāró vé ômvúpîjî îrî 'dî'bée ní tî pēzú muŷú Yēsū vú sî kînî, "Úpî, 'bâ mívé mí ní lēlél rî, drâ ruŷî îri ūnjî ūnjî."

4 Yēsū kâ tâ 'dîri yîjî kînî, "Drâ Lázāró ri ruŷîpi 'dîri, Lázāró ícô drāâ ânî ku. Ngá 'dîri 'o 'i, ê ingúkî rî Múngú ri ânî, âzini ê ingúkú rî Múngú Mvôpî ri ânî bēnî."

5 Yēsū lē Mārâtâ pi Māriyâ be Lázāró sî lēlē. 6 Yēsū kâ Lázāró vé drâ îri ruŷîpi rî â tâ yîjî, áwî adrii vūrâ 'i ní rizú adrizú 'dâri gé caá ŷî'đjî be îrî.

7 Kúru îri ní 'yozú ívé 'bâ 'î pámvú ūbî'bâ rî pi ní kînî, "Lē 'bâ újâkî 'bâ gōo muŷú ângū Yüdayâ vé rî agá 'dälé ūzi."

8 'Bâ îri â pámvú ūbî'bâ rî pi ní 'yozú îri ní kînî, "Îmbâpi, ŷtērēsîñâ nôgô 'bâ Yüdayâ gá ri pi lēkî kôdô mi úvî irâ sî, mi kpá 'yo kînî, mí lē mi újâ gōo Yüdayâ gá 'dâá dîjî?"

9 Yēsū ní újázú kôpi ní kînî, "Ūtúnâ ri sâ be muŷdrî drî ní îrî, adri 'dîni kuyé? 'Bâ êcî'â ŷtúnâ sî rî pi, kôpi ri êcî múké, â'diātâsiyâ ŷtúnâ riipi ângū îngbērēepi kú ule vú drîgé nôgô ni anigé, kôpi ri ângū ndre ânî. 10 'Bâ riipi êcîpi îñinâ sî rî, kúmû ri îri â pá ūsî muŷú trîko, â'diātâsiyâ ngá ângū îngbērēepi ule ní 'dâayo."

11 Yēsū kâ tâ rî 'yoó 'dîni, vüdrîjî ni gé, gō 'yoó kînî, "'Bávē ūndîgô Lázāró ri ŷî'đjî ku, 'bo á lē muŷî îri ruŷî ingaá uru."

12 Îrivé 'bâ îri â pámvú ūbî'bâ rî pi ní 'yozú îri ní kînî, "Úpî, ágó rî dô ri ŷî'đjî ku, îri ícô ícâ múké rá."

13 'Bâ Yēsū â pámvú ūbî'bâ rî pi ŷî'đjî déna Yēsū kînî Lázāró ri ŷî'đjî ku, 'bo îsüzú Yēsū ri Lázāró vé drāngárâ â tâ 'yo.

14 Kúru Yēsū ní tâ rî ē mî lüzú kôpi ní ule kînî, "Lázāró drâ gî. 15 Ma âyîkô sî má ní adrii îri â jëlé gá 'dälé 'dâayo rî sî, â'diātâsiyâ tâ 'i 'oópi 'dîri sî, îri sē îmi îmû ma ê'yî ânî rá. 'Bo 'bâ 'deki muŷî îri vúgá 'dälé."

16 Tômâ î ní zîjî Dîdimâ* rî ní 'yozú 'î ôgūpîjî ri'bâ Yēsū â pámvú ūbî'bâ rî pi ní kînî, "'Bâ muŷî ūdrââ Yēsū pi be trû âlu."

Yēsū ūmî Māriyâ pi êsî Mārâtâ be

17 Yēsū kâ caá Bētēniyâ gá 'dâá, lükî îri ní kînî, Lázāró la caá 'bû agá 'dâá ŷî'đjî sū gî. 18 Ngazú Yērūsälēmâ gá 'dägá, Bētēniyâ vû caá máyîlî îrî kuyé. 19 Yâhüđî kárâkarâ îmúkî Mārâtâ pi ē êsî ūmî Māriyâ be kôpivé êdrîpî Lázāró ní drââ rî sî. 20 Mārâtâ kâ yîjî kînî, Yēsū ri îmû nî, 'de fûu muŷú Yēsū vúgá âmvé 'dâá muŷî drî îsü îri be, 'bo Māriyâ áwî ívé rî kú 'bētî 'dâá.

21 Mārâtâ ní 'yozú Yēsū ní kînî, "Úpî, mí adri té dô nôgô anigé, má êdrîpî ícô té kôdô drââ ku. 22 'Bo á nî râ nôni, ngá mí ní zîjî rî, Múngú ri sē mí ní rá."

23 Yēsū ní 'yozú Mārâtâ ní kînî, "Mî êdrîpî Lázāró ri íngá gō idri rú ūzi rá."

24 Mārâtâ ní újázú Yēsū ní kînî, "Á nî rá îri ūmvúlēsî íngá gō idri rú ŷî'đjî ŷî'đjî 'bâ céré ní íngázú gōzú idri rú rî gé."

25 Yēsū ní 'yozú îri ní kînî, "Ma 'bâ ūdrâ'bâ gî rî pi sē íngá gō idri rú ūzi! 'Bâ ma ê'yî'bâ gî rî pi â ūdrâkî dô gî drāâsîyâ, kôpi muŷú adri idri rú. 26 'Bâ ma ê'yî'bâ gî rî pi idri 'dâni'dâni rî îsü rá, kôpi ícôkî drââ âlunâni ku. Tâ 'dîri fi nyo mí drîgé rá?"

27 Mārâtâ ní újázú Yēsū ní kînî, "Úpî, má ê'yî rá 'yozú kînî, mi Kúrísítô Múngú Mvôpî lēepi îmûpi 'bâ nyôkû nōri vé rî pi âsámvú gé rî 'i."

28 Tâ Mārâtâ ní 'yoó Yēsū ní 'dîri â vüdrîjî gé, nga muŷî ômvúpî Māriyâ ri zîjî muŷî átâ îri be gārâ gá kînî, "Îmbâpi ri nôgônô, lē mi ndreé." 29 Māriyâ kâ tâ 'dîri yîjî, koro îri ní ngazú muŷú Yēsū vúgá 'dâá. 30 Tâ 'dîri îsü Yēsū ca drî gúrú 'dâri agá 'dâá kuyé, 'bo áwî drî kú vūrâ kôpi ní 'î ŷüzú Mārâtâ be rî gé. 31 Yâhüđî adri'bée jó agá 'dâá Māriyâ ē êsî ūmî'bâ rî pi kâ ndreé Māriyâ nga fûu muŷî âmvé 'dâá rû'bâ sî, kôpi ŷî'đjî déna Māriyâ lē muŷú Lázāró â 'bûrêdrîjî gé ââ ngoó, kôpi ní 'dezu muŷú vú ni gé sî.

32 Māriyâ kâ muŷî caá vūrâ Yēsū ní adrizú rî gé 'dâá, kâ Yēsū rî ndreé, nju muŷî 'î'dé Yēsū â pálé gá kînî, "Úpî, mí adri té dô

* 11:16 11:16 Didimâ: Rû Didimâ 'dîri vé íffîi êtî.

nōgō anigé, má édrīpī Lázārō ícō té drāá kul”

³³ Yēsū kā muḡ ndree Mārīyā ri ngongo, āzini Yāhūdī imū'ba īri be trū 'dī'bée kpá ri ngongo, tā rī fi éšj ni gé, sē īri ni īzāngā āmbúgū. ³⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi škī Lázārō ri ingūgá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Úpī, mí imū ndree, škī īri kú nō.”

³⁵ Yēsū ní í'dózú ngozú.

³⁶ Yāhūdī rī pi ní 'yozú kīnī, “Ī ndreki drī ká, Yēsū lē Lázārō ri ambamba.”

³⁷ Yāhūdī ā uruko'bee ní 'yozú kīnī, “Ágō 'dīri zī ándúrú 'bá mī be éšjpi gi ni ē mī rá pírí, 'bo ku Lázārō ri drāá rá āsī?”

Yēsū inga Lázārō ri gōó idri rú drāngárá gálésī

³⁸ Yēsū ē éšj gō īzāngā íšú agaá rá, īri ní 'dezú muzú 'būrēdrī gé 'dāá. 'Bú 'dāri, īri ūjī, gūkī irā āmbúgū 'bāā ūjī rī ē tī ōzūzú ānī. ³⁹ Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi gūkī irā rī 'bū rī tī gé sī rá.”

Ávū rī vé ōmvūpī Mārātā ní 'yozú kīnī, “Úpī, ávū rī la nóni caá 'bū gé 'dālē ū'dú šu gí, īri nóni ri ējī 'be'be.”

⁴⁰ Yēsū ní 'yozú Mārātā ní kīnī, “Á lū ándúrú ní ní 'yozú kīnī, mí ē'yī dō mávé tā rá, mí imū Múngú vé ingūngárá ndre rá 'dīni kuyé?”

⁴¹ Kúru kōpi ní irā rī gūzú 'bū rī tī gé sī. Yēsū ní āngū ndrezú urū 'dāá, īri ní 'yozú kīnī, “Má Étépi, ōwō'dīfō mí ní ma yī rī sī.

⁴² Á nī rá ū'dú céré mī ri ma yī rá, 'bo á 'yo tā 'dīri 'bá pá tu'ba nō'bée ā tā sī, kōpi ē ē'yīkī rī 'yozú kīnī, mí ipē ma nī.”

⁴³ Yēsū kā tā 'dīri 'yoó 'dīni, īri ní Lázārō ri zizú ū'dúkó be urū 'dāá kīnī, “Lázārō, mí ifū āmvé.” ⁴⁴ Ávū rī ní ingázú ifūzú 'bū rī agá 'dāásī āmvé nōó, íšú ūdrōkī drī ni pi, pá ni pi, mīlétī ni be bōngó sī.

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi oyukī bōngó rī rū'ba ní gé sī, Īmi kukī ā 'de muḡ.”

Ndāki létī Yēsū ri 'dizú drāzú

(Mātáyo 26:1-5; Mārākō 14:1-2; Lúkā 22:1-2)

⁴⁵ Yāhūdī imū'ba Mārīyā vúgá īri ē éšj ūmī'ba 'dī'bée kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri ndree, kōpi ē'yīkī īri rá. ⁴⁶ 'Bo 'bá uruko'bee mučí tā Yēsū ní 'oó rī ūlū Fārūšī rī pi ní. ⁴⁷ Kúru atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūšī rī pi be, kōpi ní 'bá tā lī'ba rī pi' zizú imūzú átángá átázú Ī āsámvú gé sī.

Kōpi rīkī átá kīnī, “Ágō nōri ri tā āyāzú āyāyā ni 'o muzú dījī dījī, 'bá 'okí rī ā'di?”

⁴⁸ 'Bá kukī dō ágó 'dīri rīi tā 'oó muzú 'dīri tīnī, 'bá rī pi céré imū īri ē'yī áyu, īri sē āngáráwá Rómā vé rī pi imū 'bávē Jō Múngú vé rī éri, kōpi 'bá 'bávē āngū agá rī pi ū'dī ūdrā céré rá.”

⁴⁹ 'Bá 'dī'bée vé ālu rú ní Kāyáfā 'i, īri átálágú āmbúgú* ĩlī 'dāri gé. Īri ní 'yozú kīnī, “Īmi nīkī tā kuyé! ⁵⁰ Īmi nīkī amá rá 'yozú kīnī, 'bá ālu drā dō 'bá rī pi vé tā tī gé nī, īri muké, 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ícókī ūdrāá ānī ku.”

⁵¹ Tā Kāyáfā ní 'yoó 'dīri, ígá 'i drīgē kuyé. 'Bo ĩlī 'dāri gé, īri ní adrii átálágú āmbúgú rī sī, ndrī kīnī, Yēsū rī ūmvúléšī imū drā Yāhūdī rī pi vé tā tī gé. ⁵² drā 'yēnā Yāhūdī rī pi ní ō'dúkūlé ku, īri imū drā anjī Múngú vé ĩ iré'ba nyōŋkū drīgē nōgō rī pi ní céré, kōpi íjizú imūzú adrizú ngá ālu rú.

⁵³ Í'dózú ū'dú 'dāri gé, kōpi rīkī létī ndāá lēzú Yēsū rī 'dizú drāzú.

⁵⁴ Kúru Yēsū gō rīi éci Yāhūdī rī pi āsámvú gé sī andrekelembge kuyé, fū Yērūsālemā agāsī, 'de muḡ adrii ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ĩnyīnā āngū ā'wi cinyáfā rú rī gé, ĩnyī gúrú ĩ ní zījī Éfērēmā rī gé 'dāá.

⁵⁵ Yāhūdī rī pi vé Ū'dú Múngú ní Elīzú Jō rī pi tī gé sī rī kā ícá ĩnyīnā gí, 'bá kárákará fūkī āngū ĩ ní adrizú rī agāsī, kōpi 'deki muḡ lā'bī mērē ĩ ní adrizú ānī ule rī 'oó Yērūsālemā gá 'dāá, íšúzú Ū'dú Múngú ní Elīzú Jō rī pi tī gé sī rī ícá drī kuyé. ⁵⁶ Kōpi kā ĩ úmú Jō Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kōpi ní rizú Yēsū rī ūndrēzú 'bá rī pi āsámvú gé sī, kōpi 'deki rīi ĩ uzijī ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágō rī nyo imū ūmū rī gé nōó rá?” ⁵⁷ 'Bo atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūšī rī pi be, sēkī tāimbī kīnī, “'Bá rī íšú dō Yēsū ri ndree rá, ē ĩjī tā ni lūú 'bá ní, ā rukī rī īri bēsīnī.”

12

Ūkú āzi ūdā ūdu Yēsū ā pá gá

(Mātáyo 26:6-13; Mārākō 14:3-9)

¹ Yēsū 'de muḡ Bētēniyā gá vūrā īri ní Lázārō rī idrizú gōzú idri rú rī gé 'dāá, íšú Ū'dú Múngú ní Elīzú Jō rī pi tī gé sī rī vé ū'dú éšj áziyá. ² ĩ ní Yēsū pi ní ĩnyá ūndrēnā vé rī á'dizú, Mārātā ĩjī ĩnyá rī sée kōpi ní ní, Lázārō rī kōpi āsámvú gé ĩnyá tī gé 'dālē ĩndī. ³ Kúru Mārīyā ní ūdu ējī be ngūpī ndrīndrī ājē be āmbúgú ní í'dizú mālāngī ālu, ūdázú Yēsū ā pá gá sī, īri ní ĩnjizú 'i drī'bī sī, ūdu 'dīri sē jō rī á 'a ngū kú ānī ndrīndrī.

† **11:47** 11:47 'Bá tā lī'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgē rī pi, drīkoma rī pi, kōpi rī ĩ úmú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī. ‡ **11:49** 11:49 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'dīatāsīyā īri 'yēnā fi Jō Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, īri fi vū ālu ĩlī ālu agá. Īri āri rēbōŋō vé rī jī ūnjīkányā ūjizú. 'Í lá Lēvīťkā 16; Ébērē 9.

4 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vé āzi rú ni Yūdā Īsikāriyótā 'i, Yūdā 'dīri, ĩri 'bá ĩmūpi Yēsū ā ūli 'beēpi rī 'i, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, 5 "Sēki té ūdu ējī be ngū'ūpi ndrīndrī 'dīri jeé mūfēngā fīfī ēnjīpi ēnjīēnjī mūdūrūlū na, awakī 'bá ngā ākó rī pi ní kuyé āsī? Ūdu ī ní sēé jeé 'dīri, ĩrivé mūfēngā rī ícó 'bá ējī vé ni ūfē ílī ālu rá." 6 Yūdā 'yo tā 'dīri 'dīni adri 'yozú kīnī, 'bā ēsī 'bá ngā ākó rī pi drīgē yā 'dīni kuyé, ā'diātāsīyā ĩri ūgū' 'bá, ĩri ní rīi jūrú mūfēngā vé rī ūlīi nī rī sī, kīnī 'i 'dū rī mūfēngā rī ā ūrukō 'i ní 'i izā kozú ānī.

7 Yēsū ní újázú Yūdā ní kīnī, "Í ku ūkú rī ā 'o tā 'i ní lēé 'oó rī, ūdu ĩri ní ūdāá má pá gá 'dīri, ĩri rī mávé ū'dū drāngará vé rī ā tā útú. 8 ĩmi ícó adri 'bá ngā ākó rī pi be rá, * 'bo má ícó adrii caá ĩmi āsámvú gé lóki be āco ku."

9 Yāhūdī bītríká 'dī' 'bée ká yīi kīnī, Yēsū ícá gí, 'bá kárakarā 'dekí muų vūrā 'dāri gé, ā'diātāsīyā kōpi lēki muų Yēsū rī ndreé, āzini Lázāró āndúrú drāāpi gí, Yēsū ní ĩdri ĩfūú 'bū gélesīla 'dāri ndreé. 10 Atala atala rī pi drīgē rī pi rikí lētī ndāá lēzú Lázāró rī 'dīzú drāzú ĩndī. 11 Lázāró vé ĩdrīngará ā tā sī, sē Yāhūdī kárakarā 'dekí muų Yēsū vúgá 'dāá, kōpi ē'yīki ĩri rá.

Yēsū vé fīngará Yērūsālēmā gá rī
(Mātayo 21:1-11; Mārākō 11:1-11; Lúkā 19:28-40)

12 Kā muų adrii drū 'dīni, 'bá bītríká mu' 'bá Ūmū Yāhūdī rī pi vé Múngú ní Elīzú Jót ĩ gé sī rī ā nyangará gá rī pi ká yīi kīnī, Yēsū lē ĩfī Yērūsālēmā gá, 13 kōpi ūñōkī mbírā bī kú ĩ drīgē sī, kōpi muų Yēsū vúgá 'dāá, kōpi rikí ō' ū wīinyá kīnī, "Hōsánā!"

"Tākīri ā adri, 'bá ĩmūpi Úpí ā rú sī rī" ní!"
"Mī 'bāgú Īsērélē rī pi vé rī, tākīri Úpí Múngú vé rī ā adri mí be!"

14 Yēsū ĩsū dōngī mbaāpi ú'dí rú 'bá āzi ní drī tūy úrī drī ní gé kuyé ni, tū úrī drī ní gé, sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñi, 15 "Īmi 'bá Sīōnā[‡] vé rī pi, ĩmi 'okí ūrī sī ku, ĩmi ndrekí drī ká, ĩmivé 'bāgú rī ĩmú ĩmi vúgá 'dīi'dī, ĩri rī ĩnú ĩmúzá dōngī mbaāpi ú'dí rú ní sī."

16 Drīdrī ní, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ámákí tā riipi 'i ngaāpi 'dīri kuyé. Múngú ká Yēsū rī ĩngú, kōpi ní kuru

nīzú ámázú ĩrivé tā ōtū ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī 'i ngaāpi 'dī.

17 Sā Yēsū ní Lázāró rī zizú 'bū agá 'dāāsī rī gé, Lázāró ní ĩngázú ĩdri rú, 'bá bītríká tā rī ndre' 'bá rī pi 'dekí rīi tā rī ūlūu muų 'bá rī pi ní. 18 Tā sēēpi 'bá bītríká rī pi ní muų Yēsū vúgá 'dāá rī, kōpi yīki tā Yēsū ní 'oó āyāzú āyāyā 'dīri. 19 Fārūsī rī pi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ī ndrekí drī ká, tā Yēsū ní lēé 'oó rī, 'bá ícókí ugaá bā ku. Ī ndrekí 'bá vū drīgē rī pi ārevú céré 'dekí muų ĩri vú sī."

Yēsū átá ívé drāngará ā tā

20 'Bá ĩ ūmú' 'bá Yērūsālēmā gá Múngú rī ĩnjīngará gá ūmū Yāhūdī rī pi vé Múngú ní Elīzú Jót ĩ gé sī rī ā nyangará gá rī gé 'dāá, Gīrīkī rī pi ā ūrukō kpá kōpi āsámvú gé 'dāá anigé. 21 Gīrīkī rī pi ní 'dezú muų Pīlīpū ĩmūpi kūrū Bētēsāyidā gélesīla rī vúgá 'dāá, Bētēsāyidā rī āngū Gāllīyā vé rī agá. Kōpi ní ĩri mázú kīnī, "Āmbúgú 'bávē rī, 'bá lēki Yēsū rī ndreé." 22 Kōpi ká tā rī 'yoó 'dīni, Pīlīpū ní 'dezú muų tā rī ūlūzú Āndērēyā ní. Āndērēyā pi Pīlīpū be, kōpi ní ĩ újázú muų tā rī ūlūzú Yēsū ní.

23 Yēsū ní átángá rī újázú kīnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, sā ĩ ní ma ĩngúzú rī ícó gí. 24 Āda ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, mávé drāngará rī adri sū mgbáyá ā fī ālu ĩ ní saá nyōókú agá, kókó' 'bō ní rī nma, ĩri gō ĩfū dū 'a mī be gbálígbálí rī tñi, ĩri sē 'bá kárakarā pi ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ānī. 25 'Bá rī 'dū dō ĩdri rú' 'bá nōri vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, S ícó ūmvúlési ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ku, 'bo 'dū dō ĩdri rú' 'bá nōri vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú kuyé, ĩri ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū rá. 26 'Bá lēēpi ējī ngaāpi má ní rī, lē ā ūbī má pámvú. Vūrā má ní muų adri rī, mávé ātī' 'bá rī muų adri 'a ní gé. 'Bá ējī ngaāpi má ní rī, má Ētēpi rī ĩri ĩngúngú.

27 "Nóni má ēsī ĩsū ĩzāngā ambamba, má 'yo rī ĩngóni? Má 'yo rī, 'Má Ētēpi, mī ĩmú ma paá tā ĩmūpi 'i ngaāpi má rú' 'bá gá drīdrī 'dīi rī agásī rá' 'dīni? Kuyé, má ícó 'yoó 'dīni ku, ā'diātāsīyā tā má ní ĩmúzá rī, má ĩmú ĩzāngā nyaá. 28 Má Ētēpi, mī sē ē ĩngúkí mī ĩngúngú!"

Ū'dúkó ní ĩkúzú 'bū gé 'dāāsī kīnī, "Īngúkí ma gí, ma gō sē 'i ma ĩngú muų dīi dīi." 29 'Bá bītríká pá tu' 'bá rī pi ká ū'dúkó 'dīri yīi, ūrukō' 'bée kīnī, "Ngá rī āngū rī lī ní."

Ūrukō' 'bée kīnī, "Ngá rī mālāyīkā átá ĩri be ní!"

* 12:8 12:8 ĩmi ícó adri 'bá ngā ākó rī pi be rá: Tā 'dīri vé ĩfīfī lū 'yozú kīnī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ūmvúlési ícó 'bá ngā ākó rī pi ē izā ko rá. † 12:13 12:13 'Bá ĩmūpi Úpí ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. 12:13 12:13 Sāwūmā 118:25-26 ‡ 12:15 12:15 Sīōnā: Sīōnā rī ĩ kpá zī Yērūsālēmā. 12:15 12:15 Zakāriyā 9:9 § 12:25 12:25 'Bá rī 'dū dō ĩdri rú' 'bá nōri vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, ícó ūmvúlési ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ku: Tā 'dīri vé ĩfīfī, 'bá rī gā dō Yēsū ā pámvú ūbīgá sī, 'i ĩsū rī ngá muké vū drīgē nōgō ānī, ícó ĩdri 'dāni' 'dāni rī ĩsū ku.

30 'Bo Yésü ní 'yozú kôpi ní kīnī, "Ū'dúkó ĩ ní átá 'dīri, átákí mà tā sī kuyé, átákí ĩmi tā sī. 31 Sâ tā lǎzú 'bá rī pi drīgē rī ícô gí, ĩ ímú Sātánā rī dro mužú 'dīisí rá. 32 Kádô ímú má inga uru 'dāá, ma ímú 'bá rī pi sē adri céré 'bá mávé ni." 33 Yésü 'yo átángá rī 'dīni lǎzú kīnī, ívé drāngará, ĩ ímú 'i inga uru peṭi alambaku sígē.

34 'Bá bītríká rī pi ní 'yozú kīnī, "Búkú Múngú vé rī lǎ 'bá ní kīnī, Kúrisítô rī adri lēmgbērē rú piri, ngá mí ní 'yozú kīnī, 'Ī ímú 'Bá Mvā rī 'dī drā rá rī 'ā'di? 'Bá mí ní 'yoó 'Bá Mvā 'dīri 'ā'di 'i'?"

35 Yésü ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, "Ma rī dī ĩmi ásámvú gé nōgó ũtúnǎ rú lóki be mādā. ĩmi éçíkí ũtúnǎ sī, ĩri ní drī rizú dǎzú āngū ĩngbērēzú rī gé nō, ĩnǎnǎ ē ĩşü rī ĩmi ku. 'Bá éçí tuúpi ĩnǎ sī rī, létǎ ĩri ní lǎzú mužú rī āvī ĩri ní rá. 36 ĩmi é'yīkí ũtúnǎ rī áyu, ĩri ní drī adrizú ũgōgō nō. ĩmi adri ānǎ anjǎ ũtúnǎ vé ni." Yésü ká átángá rī átá deḗ 'dīni, nga 'i njeé kôpi ásámvú gé sī, mu 'i zǎpú kôpi sí zǎzú.

Yāhūdī rī pi é'yīkí Yésü rī kuyé

37 Yésü ā 'o dō tā āyázú āyāyā 'dī'bee Yāhūdī rī pi endreṭi gé rá drāāāsīyā, kôpi é'yīkí ĩri kuyé. 38 Tā 'dīri 'o nyo 'i sū nēbī ĩsāyā ní ótú 'yoó rī tǎnǎ kīnī,

"Ūpi, 'ā'di é'yī ũ'dúkó muké 'bá ní ũlūu rī rá ní?"

Ūpi, mí 'i da mívé ũkpô 'bá pazú rī 'ā'di ní?"

39 'Bá 'dī'bee é'yīkí tā 'dīri kuyé, sū ĩsāyā ní 'yoó rī tǎnǎ kīnī,

40 "Múngú ōzǎ kôpi ē mǎ gí, sē kôpi ē éşǎ tete, sē kôpi ē mǎ ndre āngū ku, sē kôpi ē éşǎ nǎ tá áamá ku, kôpi ā ũjǎkí té dō éşǎ rá, ma té kôpi ídri rá."

41 ĩsāyā 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā ndre tā ĩ ní Yésü rī íngúzú rī rá, ĩri ní átázú Yésü vé tā sī ānǎ.

42 Sē 'bá kárakarā é'yīkí Yésü rī rá, Yāhūdī rī pi vé drīkoma é'yīkí kpá Yésü rī rá, 'bo kôpi ríkí ívé é'yīngará ā tā ũzǎpǎzǎ, ā'diātāsīyā kôpi ríkí 'oó ũrǎ sī Fārúşǎ rī pi sī, kôpi ā drokǎ rī ĩ fūu Jó Múngú rī Zǎzú rī agásǎ ámvé ku. 43 Kôpi lēkǎ 'bá rī pi ē íngúkǎ ĩ áyu, kôpi 'dukǎ tá Múngú vé rī 'bāá tá ámbúgu rú kuyé.

44 Yésü ní átázú ũ'dúkó be uru 'dāá kīnī, "'Bá rī é'yī dō ma rá, é'yī 'yénǎ ma ó'dúkúlegusǎ kuyé, é'yī kpá Múngú ma ĩpēepi rī rá. 45 'Bá rī ndre dō ma gí, ndre má Éṭepi ma ĩpēepi rī gí. 46 Má ímú 'bá rī pi ásámvú gé nōgó ũtúnǎ rú, ānǎ 'bá ma é'yī'bá gí rī pi ā áwíkǎ rī adrii ĩnǎnǎ agá ku.

47 "'Bá mávé ũ'dúkó yīipi rá, tā ni 'duúpi ngaapi ku rī, á lǎ ĩrívé tā ni ku, ā'diātāsīyā má ímú tā lǎ ĩ 'bá vū drīgē rī pi drīgē kuyé, má ímú kôpi paá. 48 'Bá ma gāapi sī, āzini mávé ũ'dúkó má ní átá nōri é'yīipi ku rī, ĩ ímú tá lǎ ĩri drīgē rá. Átángá má ní rii átá nōri, ĩri ũmvuléşǎ ímú ĩrívé tá lǎ ní. 49 Átángá má ní átá nōri, má ígá má drīgē kuyé, má Éṭepi ma ĩpēepi rī lū má ní ní kīnī, má ímú tá 'dīri átá. 50 Á nǎ rá tá má Éṭepi ní éşǎ 'dīri, ĩri sē 'bá rī pi ídri 'dání'dání rī ĩşü ānǎ rá. Tā má ní átá rī, ĩri tá má Éṭepi ní lūu má ní, má átá rī."

13

Yésü ũjǎ ívé 'bá 'i pámvú ũbǎ'rá rī pi ā pá

1 Ū'dú Múngú ní Elǎzú Jó rī pi tǎ gē sī rǎ vé ũmǎ nyangará ní drī ícázú kuyé rǎ gē, Yésü nǎ rá 'yozú kīnī, ívé sá 'i ní vū nōri kuzú, 'i ní mužú 'i Éṭepi vúgá rǎ ícô gí. I'da ívé lēngará ívé 'bá vū drīgē rǎ pi ní, lē kôpi agaa rá cǐngbá cazú ũdǎ gē.

2 Yésü pi ní ũrǎzú ívé 'bá 'i pámvú ũbǎ'rá rǎ pi be ínyá ũndreṅǎ vé rǎ ā nyangará gá, ĩşüzú ádroko ĩ kú Yúdā ĩsíkariyótá Şimónā mvôpi ē éşǎ agá ĩnôgôsǎ gí, lē létǎ ndāá Yésü ā ũli 'bezú ānǎ. 3 Yésü nǎ rá 'yozú kīnī, 'i Éṭepi sē 'i ní ũkpô tá ārēvú 'ozú rǎ céré gí, 'i ĩbǎ ímú Múngú vúgálésǎla, 'i kpá rǎ 'i újǎ gô mu Múngú vúgá 'dalé ũzi.

4 Kúru Yésü ní ngazú uru sǎ ínyá tǎ gē 'dǎgē, ĩri ní ívé bōngó á'bé'bē rǎ nǎjǎ 'i rǎ'bá gá sǎ rá, ĩri ní gōzú bōngó rǎ'bá ĩnǎzú ní 'dǎzú ndrǎzú 'i ũpǎlǎ gá áyu. 5 ĩri ní yǎi 'dǎzú dǎzú bésēni āngū ũjǎzú ní agá, ĩri ní 'dózu ívé 'bá 'i pámvú ũbǎ'rá rǎ pi ā pá ũjǎzú, ĩri ní ívé bōngó rǎ'bá ĩnǎzú 'i ní ndrǎá 'i ũpǎlǎ gá 'dri oyuzú kôpi ā pá ĩnǎzú ānǎ.

6 Ká ícá Şimónā Pétéro vúgá, Pétéro ní 'yozú kīnī, "Ūpi, 'i lē nyo má pá ũjǎ?"

7 Yésü ní újázú ĩri ní kīnī, "'Í nǎ drǎ tá má ní 'oó nōri kuyé, 'bo ũ'dú ázi sǎ, mi ímú nǎ rá."

8 Pétéro ní 'yozú Yésü ní kīnī, "Mí ícô má pá ũjǎ áluṅáni ku."

Yésü ní újázú Pétéro ní kīnī, "Má ũjǎ dō mí pá kuyé, mí adri 'bá má pámvú ũbǎ'rá ni ku."

9 Şimónā Pétéro ní újázú ĩri ní kīnī, "Ūpi, mi 'yénǎ má pá ũjǎ áyu āşǎ? Mí ũjǎ má drǎ pi má drǎ be ĩndǎ!"

10 Yésü ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá 'i ũjǎpi gí rǎ, ĩri 'yénǎ 'i pá ũjǎ áyu, ā'diātāsīyā ĩri ā rǎ'bá ule, ĩndǎ ákô. ĩmi céré ule tá ũnjǎ ákô, 'yénǎ 'bá álu ĩmi ásámvú gé 'dǎgē, ĩri tá ũnjǎ be nǎ." 11 Yésü nǎ 'bá ímúpi 'i

üli 'beépi rí ñnógòşí gí, sê İri ní 'yozú İmi adriki céré ule kuyé áni.

¹² Yésü kâ ívé 'bá 'i pámvú übî'ba rí pi á pá üjji deşé gí, İri ní ívé bñngó á'bé'bé rí í'düzú gòzú akozú 'i rü'ba gá üzi, İri ní 'i újázú müzú úrízú 'i vürä gá ínyá tî gé 'dälé, İri ní kòpi zízú kîni, "İmi ñiki nyo tâ má ní 'oó İmi ní 'dîri rá? ¹³ İmi ri ma zi 'İmbápi' ázini 'Úpi,' tâ İmi ní 'yoó 'dîri pîri, á'diätäsîyâ 'bá rî, İri ma 'i. ¹⁴ Ma İmivé Úpi, ázini İmbápi, má üji İmi pá gá, nóni İmi í'dóki İmi pá üjji, ógúpi á üji ógúpi vé rî. ¹⁵ Má í'da İmi ní tâ rî gí, lē İmi 'okí müzú sî má ní 'oó nōri tîni. ¹⁶ Ma ri İmi ní tâ áda lü, áti'ba ícò adrii ämbúgú ívé ämbúgú drîgé ku, 'bá İ ní rií áyüäyü rî, ícò adrii 'bá 'i áyüpi rî drîgé ämbúgú rü ku. ¹⁷ Nóni İmi ñiki tâ 'di'bée gí, İmi 'duki dô ngaá rá, İmi tákiri İşu rá.

Yésü ri átá kîni, 'bá äzi ri imü 'i üli 'be rá

¹⁸ "Tâ má ní 'yoó nōri, á 'yo İmi tâ sî céré kuyé, á nî 'bá má ní üpée rî pi gí. 'Bo tâ 'dîri ä sê ri tâ İ ní sîi Bükü Müngü vé rî agá rî á nga rî 'i fúu tî ni gé bēni. Tâ İ ní sî rî 'dîni, "Bá 'bá ní rií drî úsü İri be ngá nyazú trü rî, İri imü má üli 'be ni."

¹⁹ "Á lü İmi ní tâ 'dîri drîdrî, á'diätäsîyâ tâ má ní lüü İmi ní 'dîri kädö imü 'i ngaá, İmi ê'yîki rî 'yozú kîni, 'bá rî ma Kúrísító 'i. ²⁰ 'Bá rî á'yî dô 'bá má ní pēé rî rá, á'yî 'dîri ma, 'bá rî á'yî dô ma rá, á'yî má Êtēpi ma İpēēpi rî rá."

Yésü üli tâ imüpi 'i ngaapi 'i rü'ba gá rî

(Mätáyo 26:20-25; Mārākō 14:17-21; Lúkã 22:21-23)

²¹ Tâ Yésü ní 'yoó 'dîri ä vüdrî gé, Yésü ê eşj ó izängä İşu agaá rá, İri ní gòzú tâ rî lüzú kòpi ní uletere kîni, "Ádarú á 'yo İmi ní 'dîni, İmi äsámvú gé 'digé, 'bá älu rî imü má üli 'be ni."

²² 'Bá İri ä pámvú übî'ba rî pi, ógúpi ndre ógúpi ê mi, sê kòpi ê drî ábá céré céré, rikí üşüü déna 'bá İri ní 'yoó 'dîri adri ä'di 'i. ²³ 'Bá Yésü ä pámvú übî'ba rî pi äsámvú gé, älu ni Yésü ní lēélē rî úri kuu İri ä gārā gá. ²⁴ Şimónā Pētēro ní drî suzú ágó úrîpi Yésü ä gārā gá 'dîri vúgá 'dää, İri ní 'yozú ágó rî ní kîni, "Í zî Yésü ri, 'bá lēēpi tâ ünji 'dîri 'oópi rî, İri adri ä'di 'i?"

²⁵ Ágó rî ní 'i êtîzú Yésü rü'ba gá 'dää, İri ní Yésü ri zízú kîni, "Úpi, 'bá mí ní 'yoó 'dîri ä'di 'i?"

²⁶ Yésü ní újázú İri ní kîni, "'Bá má ní imü pánga í'dú düü tîbi agá, sēé İri ní rî, 'bá rî adriipi 'di." Kuru İri ní pánga rî

í'düzú düzü tîbi agá 'dää, İri ní sēzü Yüdü İsikariyótā Şimónā mvópi ní. ²⁷ Yüdü kâ pánga rî é'yî, koro Sātānā* ní fizú eşj ni agá.

Yésü ní 'yozú İri ní kîni, "'Í 'o tá mí ní lēé 'oó rî mbēlé mbēlé!" ²⁸ Tâ Yésü ní 'yoó 'dîri fi 'bá úri'ba ínyá tî gé 'di'bée drîgé älujani kuyé. ²⁹ Yüdü ní adrii 'bá riipi müfengä 'bääpi ni rî sî, 'bá Yésü ä pámvú übî'ba rî pi á uruko üşüki déna Yésü lü Yüdü ní á mü änyängä ümü rî vé rî jeé, döku á mü nga sēé 'bá ngá ákó rî pi ni. ³⁰ Yüdü ä pánga rî é'yî, koro nga 'deé fúu müü ämvé. İşü ängü rî ni gí.

Täimbî ú'di rî

³¹ Yüdü kâ fúu jó rî agási gí, Yésü ní 'yozú kîni, "Ma 'Bá Mvâ 'i, sâ İ ní ma İngüzú rî ícò gí, İ Müngü ri İngú má rü'ba gá, tâ imüpi 'i ngaapi má rü'ba gá rî sî. ³² İngüki dô Müngü ri tâ má ní 'oó rî sî, ma Mvâ rü, Müngü ri imü ma İngú rá, İri imü ma İngú mbēlēnjā.

³³ "Má anji rî, má adri caá İmi äsámvú gé nõgò löki be äco ku, İmi ümvülēsî imü ma ndä sî má ní ändürü lüü Yähüdjî rî pi ní rî tîni. Ändrü sî, á lē lüü İmi ní 'dîni, vürä má ní müzú rî, İmi ícókí caá 'a ni gé ku.

³⁴ "Nóni á lē täimbî ú'di ni ezi İmi ní, lē İmi lēki İmi lēlé. Sî má ní İmi lēé rî tîni, kuru lē İmi lēki İmi lēlé. ³⁵ İmi lēki dô İmi lēlé, 'bá rî pi céré nî amá 'yozú kîni, İmi 'bá má pámvú übî'ba ni pi."

Yésü 'yo Pētēro ní kîni, Pētēro ri imü 'i gā rá

(Mätáyo 26:31-35; Mārākō 14:27-31; Lúkã 22:31-34)

³⁶ Şimónā Pētēro ní Yésü ri zízú kîni, "Úpi, 'i lē müy İngölē?"

Yésü ní újázú İri ní kîni, "Vürä má ní lēzü müzú 'a ni gé rî, mí ícò müü má be trü ändrü ku, mi İbi mü má vúgá sî ndö."

³⁷ Pētēro ní Yésü ri zízú kîni, "Úpi, mí kîni, má ícò müy mí be trü ku äsî? Á lē ma adî drää mí tâ sî."

³⁸ Yésü ní újázú Pētēro ní kîni, "Mí nyo ícò mi adi drä mâ tâ sî rá? Ádarú á 'yo mí ní 'dîni, mí imü 'yo mí tî sî ca vü be na, 'i nî ma kuyé, vüdrî ni gé, lögülögü ri kuru céré 'be."

14

Yésü ümi ívé 'bá 'i pámvú übî'ba rî pi vé eşj

¹ "Lē İmi eşj ä adri izängä sî ku, İmi ê'yîki Müngü ri, lē İmi ê'yîki kpá ma İndî. ² Má Êtēpi vúgá 'bü gé 'dää, jó rî pi kárakarä

anigé, ā adri té dō 'dini kuyé, má ícō té 'yoó kīnī, ma mụ ími ní vūrā údé 'dālé 'dini ku. ³ Á mụ dō vūrā rī údé ími ní gí, ma ĩgō ímụ ími bī jī mụ adri má be trụ vūrā má ní adrizú rī gé 'dāá. ⁴ Ími nīkí lẹtí má ní lẹzú mụzú ānī vūrā rī gé 'dālé rī gí."

Yēsū rī lẹtí mụzú ānī Ẹtẹpi vúgá 'dālé rī

⁵ Tómmá ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, 'bá nīkí kuyé mí dō rī mụ ینگۆلە, 'bá ícō lẹtí mí ní mụzú rī nī ینگۆنی ینگۆنی?"

⁶ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Ma lẹtí rī 'i, tā áda rī 'i, āzini ídri rī 'i. 'Bá rī ẹ'yī dō ma kuyé, ícō agaá caá má Ẹtẹpi vúgá 'dālé ku. ⁷ Ádarú ími nīkí té dō ma rá, ími té ícō má Ẹtẹpi rī nī rá. Ídózá āndrū sī, mụzú drīdrī, ími nīkí má Ẹtẹpi rī gí, ími ndreki ĩri gí."

⁸ Pílípū ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, mí i'da 'bá ní mí Ẹtẹpi rī, 'bá ẹpíkí rí tā ní sī múké múké."

⁹ Yēsū ní újázú Pílípū ní kīnī, "Pílípū, á rī adrii ími be trụ nōgó lóki be āco, 'i nī drī ma kuyé? 'Bá rī ndre dō ma gí, ndre má Ẹtẹpi rī gí, ngá mí ní 'yozú kīnī, má i'da má Ẹtẹpi rī ími ní rī ā'di? ¹⁰ Ími ẹ'yīkí 'yozú kīnī, 'bá má Ẹtẹpi be ngá ālu 'dini kuyé? Tā má ní átá ími ní 'dī'bée, má ígá ĩri má drīgé kuyé, má Ẹtẹpi 'bá ní adrii ĩri be ngá ālu rī, sē má ní ũkpō rizú ívé ẹzī ngazú nī. ¹¹ Lē ími ẹ'yīkí tā má ní 'yoó 'bá má Ẹtẹpi be ngá ālu 'dīri, dōku ími ẹ'yīkí ma, tā āyázú āyāyā má ní 'oó 'dī'bée sī. ¹² Ádarú á 'yo ími ní 'dini, 'bá ma ẹ'yīpí rá rī, ĩri ẹzī ālu ālu má ní ngāā nōri 'dụ nga rá. ĩri ícō ẹzī rī nga má ní ngāā nōri ndé rá, ā'diātāsīyā ma rī mụ má Ẹtẹpi vúgá. ¹³ Ími zíkí dō tā āzi má rụ sī, má ícō 'o ími ní rá rá, ā'diātāsīyā ma Mvā rú, ẹzī má ní 'oó 'dīri sī, í má Ẹtẹpi rī ینگۆنی. ¹⁴ Ími zíkí dō tā āzi má rụ sī, má ícō 'o ími ní rá."

Yēsū ẹzī Índri Uleterē rī vé tā

¹⁵ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, "Ími lēkí dō ma rá, tā má ní lūú ími ní 'dīri, ími 'dụkí ngāānga. ¹⁶ Ma má Ẹtẹpi rī zi, ĩri ími ní Índri Uleterē rī ĩpē ímụ ími izā ko, ĩri ímụ adri ími be mụzú 'dāni'dāni. ¹⁷ Índri Uleterē rī, ĩri ími ní tā áda rī i'da nī. 'Bá nyōókú nōri vé Yēsū rī ẹ'yī'bá ku rī pi ícókí Índri Uleterē rī ĩsú ku, ā'diātāsīyā kōpi ícókí ĩri ndreé ku, dōku nīkí ĩri ámá ku. 'Bo 'yéngá ími nīkí ĩri nī, ĩri adri ími be trụ, ĩri fi adri ími agá.

¹⁸ "Á mụ dō gí, má ícō ími kuú ímvāanjī rú ku, ma ĩgō ími vúgá nōlė rá. ¹⁹ Ẹsī

mādā, 'bá ma ẹ'yī'bá kuyé rī pi ícókí ma ndreé dījī ku, 'bo ími ma ndre nī, ā'diātāsīyā ma adri ídri rú, ími kpá adri ídri rú. ²⁰ Ẹ'dụ má ní ímụzú ینگۆزú gōzú ídri rú rī gé, ími ímụ nī 'yozú kīnī, 'bá má Ẹtẹpi be ngá ālu. Ími ímụ adri má be trụ ālu, sū má ní adrii ími be trụ rī tīnjī. ²¹ 'Bá rī ẹ'yī dō mávé tā 'dụđ ngāá rá, 'bá 'dīri lē ma lēlē. 'Bá ma lēepi lēlē rī, má Ẹtẹpi rī kpá ĩri lēlē, má kpá ĩri lēlē, má ímụ má i'da ĩri ní rá."

²² Yúdá ní 'yozú kīnī, "Úpí, mí 'yéngá mí i'da 'bá ní, mí i'da mí 'bá vū drīgé nōgó rī pi ní ku āsī?" Yúdá 'dīri adri Yúdá Ísikārīyōtā 'i ku, ĩri 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi.

²³ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Bá rī lē dō ma lēlē, ĩri tā má ní ímbá 'dīri 'dụ nga rá. Má Ẹtẹpi rī ĩri lēlē, 'bá ímvúlésí mụ ĩri vúgá, 'bá fi adri ĩri agá. ²⁴ 'Bá ma lēepi ku rī, lē tā má ní ímbá rī 'dụđ ngāá ku, 'bo ā nī ámá múké 'yozú kīnī, má ígá tā 'dīri má drīgé kuyé, má Ẹtẹpi ma ĩpēepi rī lū má ní nī.

²⁵ "Ma rī tā 'dī'bée átá ími ní má ní drī adrizú ími be rī gé nō. ²⁶ 'Bo Índri Uleterē má Ẹtẹpi ní ímụ ĩpēé má rụ sī ími izā koó rī, ĩri ímụ ími ní tā rī pi ārēvú ímbá céré nī, ĩri sē ími ímụ tá má ní átá ími ní rī ígá ānī. ²⁷ Ma ímụ ími ní tākiri ku, tākiri má ní lēé kuú ími ní 'dīri, ینگۆ má vūgá, á sē ĩri ími ní sū 'bá ẹ'yī'bá kuyé rī pi ní rīí sée rī tīnjī ku. Lē ími ẹsī ā adri izāngā sī ku, dōku ími 'okí ũrī sī ku.

²⁸ "Ími yīkí āndúrú rá, má kīnī, 'Ma rī mụ mụ, 'bo ma ĩgō ími vúgá nōó rá.' Ími lēkí té dō ma rá, ími té adri āyīkō sī, tā má ní 'yoó ma rī mụ má Ẹtẹpi vúgá rī sī, ā'diātāsīyā ĩri má sī āmbúgu nī. ²⁹ Á lū ími ní tā 'dīri drīdrī ĩsú nga drī 'i kuyé, ā'diātāsīyā kādō ímụ 'i ngāá, ími ẹ'yīkí rī hēsīnī. ³⁰ Á lē átá ími be vūđ āco ku, ā'diātāsīyā ādróko vū nōri ruđpí rī rī ímụ 'dī'đī, 'bo ícō ma ndēé ũkpō sī ku. ³¹ 'Bo lē 'bá vū drīgé nōgó rī pi ā nīkí múké 'yozú kīnī, á lē má Ẹtẹpi rī lēlē, sēzú má ní rizú tá má Ẹtẹpi ní ẹzī rī 'dụzú ngazú ānī. "Ími ینگۆkí, 'bá mụkí."

15

Yēsū rī peđi áda vīnyō vé rī

¹ "Ma peđi áda vīnyō vé rī,* má Ẹtẹpi rī ómvú vīnyō vé rī vé ẹ'dīpa. ² Má Ẹtẹpi rī peđi vīnyō vé rī ẹ drīđi 'a'bá ku rī pi uga vūgá. 'Bo peđi rī vé drīđi 'a'bá índī rī pi,

* 15:1 15:1 Peđi vīnyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dụkí peđi vīnyō vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgu rú, kōpi rī ù'a ní zo vīnyō sū rú. Múngú ĩpē 'bá Ísērélė vé rī pi adrii 'bá ívé ní, kōpi ā adriki rī sū peđi vīnyō vé Múngú ní saá 'aápi ù'a be rī tīnjī. Nāpi peđi vīnyō vé 'dīri, sē 'bá tāmūbī ímbá'bá rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nīkí ámá rá 'yozú kīnī Yēsū rī ívé tá átá. 'Í lá Sāwūmá 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mátayo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúká 20:9-19.

Īri rū'ba kōpi rū'ba gá rī pi úpí vūgá, kōpi gō 'a ambamba. ³ Īmi ícákí nóni múké tā má ní lūú ĩmi ní 'dī'bee sí gí. ⁴ Ū'dúkó má ní lūú ĩmi ní 'dīri, ūjī ĩmi ícá kuú ule gí. ⁵ Īmi áwíkí adrii má agá, ma kpá adri ĩmi agá. Peṭi vinyō vé rī ē drīṭi gákí dō éringa ní ā rū'ba gá sí gí, ícō 'aá ku. Lē peṭi vinyō vé rī ē drīṭi ā adri éringa rī ā rū'ba gá. Īmi áwíkí dō adrii má agá kuyé, ĩmi ícókí tā múké 'oó ku.

⁶ "Ma peṭi vinyō vé rī, ĩmi adriki sū peṭi vinyō vé rī ē drīṭi ṭṇi. Īmi áwíkí dō adrii má agá, ĩmi ícō tā múké ni pi 'o rá, ĩmi adriki dō má rū'ba gá sí rárá rū, ĩmi ícókí tā múké 'oó ku. ⁷ 'Bá rī áwí dō adrii má rū'ba gá kuyé, ĩ rī gū ámvé, sū ĩ ní peṭi vinyō vé rī ē drīṭi 'wi'ba gí rī pi ugaá vūgá rī ṭṇi, ĩ kōpi zā ve áci sí. ⁸ Īmi áwíkí dō adrii má agá, átángá má ní átá rī, ĩri áwí adri ĩmi éśj agá. Īmi zíkí dō ngá ĩmi éśj ní lēé rī, ĩ ícō sé ĩmi ní rá. ⁹ Lē ĩmi 'okí tā múké, 'bá rī pi ā ndrekí rī 'yozú kīnī, ĩmi 'bá má pámvú ūbī'ba ní pi, tā ĩmi ní 'oó rī sí, ĩ má Ēṭépi rī ingú áni ingúngú.

¹⁰ "Á lē ĩmi lēlé, sū má Ēṭépi ní ma lēé rī ṭṇi. Lē ĩmi áwíkí adrii lēngará mávé rī agá. ¹¹ Īmi 'dukí dō tājimbj mávé 'dīri ngaá rá, ĩmi áwí adri lēngará mávé 'dīri agá, sū má ní má Ēṭépi vé tājimbj 'duj ngaá rá, má ní áwí adrii írivé lēngará agá rī ṭṇi. ¹² Á 'yo ĩmi ní tā 'dīri, ā sé rī ĩmi ní áyikō ámbúgu, sū má ní kpá adrii áyikō sí rī ṭṇi. ¹³ Á 'yo ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlé, sū má ní ĩmi lēé rī ṭṇi. ¹⁴ Tá ámbúgu lúupi kīnī 'bá rī lēngará be rī, ĩri 'bá rī ní ívé idri adizú sēzú drázú ívé ūndī rī pi ā tā sí. ¹⁵ Īmi 'dukí dō tā má ní lūú ĩmi ní 'dī'bee ngaá rá, ĩmi gō ícá ūndí mávé ní. ¹⁶ Má ícō nóni ĩmi zīj áti'ba ku, ā' diātāsīyā áti'ba ícō ézj ívé 'bá ámbúgu ní ngaá rī nīj ku. Īmi nóni mávé ūndī, ā' diātāsīyā tā má Ēṭépi ní lūú má ní rī, má ūlū ĩmi ní céré gí. ¹⁷ Īmi ípēkí ma nī kuyé, má ípē ĩmi ní. Má ípē ĩmi, ĩmivé tā ĩmi ní 'oó rī ā pámvú ā 'a rī ū'a rū mužú nyonyo. Īmi zíkí dō ngá má Ēṭépi ṭi gé má rū sí, ĩri sé ĩmi ní rá. ¹⁸ Tājimbj má ní séé ĩmi ní rī 'dīni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlé.

'Bá nyōókú nōri vé rī pi ímú ĩmi ngū ūnjī

¹⁹ "Dō 'bá nyōókú nōri vé rī pi ngūkí ĩmi ūnjī, lē ĩmi nīkí 'yozú kīnī, kōpi í' dókí drīdrī ní ma ngūú. ²⁰ Īmi té dō rī tā nyōókú nōri vé rī pi 'du nga, 'bá vū drīgé rī pi té ĩmi lēlé. 'Bo ĩmi adriki 'bá nyōókú nōri vé rī pi ku. Má ípē ĩmi ífūú 'bá nyōókú nōri vé rī pi ášámvú gé sí nī, 'bá nyōókú nōri vé rī pi ní ĩmi ngūzú ūnjī áni. ²¹ Lē ĩmi ígákí tā

ándúrú má ní lūú ĩmi ní: 'Áti'ba ícō adrii ámbúgu ívé ámbúgu drīgé ku 'dāri.' Dō 'bá rī pi ōcūkí ándúrú ma rá, ĩmi ūšūkí kōpi ícókí kpá ĩmi ōcūj ku? Kōpi 'dukí té dō tā má ní ímbá rī ngaá rá, kōpi té kpá tā ĩmi ní ímbá rī 'du nga rá. ²² Kōpi ĩmi ōcū 'dīni má tā sí, ā' diātāsīyā kōpi nīkí 'bá ma ípēpi rī kuyé. ²³ Má ímú té dō kōpi ní tā 'dīri átá ku, kōpi ícókí té áamá 'yozú kīnī, tā ĩ ní 'oó 'dīri ūnjīkányā 'dīni ku. 'Bo nóni kōpi ícókí ívé ūnjīkányā ā tā gāá bā ku. ²⁴ 'Bá rī ngū dō ma ūnjī, ngū kpá má Ēṭépi rī ūnjī. ²⁵ Má 'o dō tā áyāzú áyāyā 'bá ázi ní ávū ní 'oó kuyé ní kōpi ášámvú gé ku, kōpi ícókí té nīj áamá 'yozú kīnī, tā ĩ ní 'oó 'dīri ūnjīkányā 'dīni ku. 'Bo nóni kōpi ndrekí tā má ní 'oó 'dī'bee, sé kōpi ngūkí 'bá má Ēṭépi be áni ūnjī. ²⁶ Tá ĩ ní sí Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, 'Kōpi ngūkí ma ūnjī tā ā ndú ákó' 'dīri, 'i ngaápi fūupi ṭi ní gé 'dī.

²⁷ "Ma ímú ĩmi ní Índrí Uleteré tā be áda ĩmi ízā koópi rī ípē, ĩri ímú má Ēṭépi vúgálésí, ĩri ímú tá mávé rī átá nī. ²⁸ Īmi kpá ūmvulésí ímú mávé tá ūlū 'bá rī pi ní nī, ā' diātāsīyā ĩmi ríkí adrii má be trú í' dóngará gá 'dāá."

16

¹ "Má ūlū ĩmi ní tā 'dīri 'dīni, ĩmi áwíkí rī adrii ímivé é'yīngará agá ūgōgō. ² Kōpi ímú ĩmi údró ūfū Jó Múngú rī Zizú rī agásí ámvé. Lókí ázi rī ímú 'dī' dī, kōpi ímú ĩmi ú' dī, kōpi 'yo, ĩ 'dīri rī ézj nga Múngú ní. ³ Kōpi ímú tá 'dī'bee 'o ĩmi rū'ba gá rá, ā' diātāsīyā kōpi nīkí má Ēṭépi rī kuyé, kōpi nīkí kpá ma kuyé. ⁴ 'Bo á lū ĩmi ní tā 'dīri, ā' diātāsīyā lókí tá 'dī'bee ní ímúzá ĩ ngazú rī kādō ícá, ĩmi ímú tá má ní lūú ĩmi ní 'dīri ígá rá. Á lū ĩmi ní tā 'dī'bee drīdrī kuyé, ā' diātāsīyā ma drī rī adri ĩmi be adriadi lókí be áco.

Índrí Uleteré rī vé ézj

⁵ "'Bo nóni á nga gí, ma rī ma újā gō mužú má Ēṭépi ma ípēpi rī vúgá 'dāá, 'bo ĩmi ášámvú gé 'dige, 'bá ázi ma zījpi 'yoópi kīnī, ma rī muž ngólé yā 'dīni 'dāáyo. ⁶ Má ní 'yoó ma rī muž má Ēṭépi vúgá rī sí, sé ĩmi ní ízāngā ĩmi éśj agá. ⁷ 'Bo ádarú á lē lūú ĩmi ní 'dīni, tá má ní lēzú mužú nōósí rá rī, ma muž ĩmi ní tá múké 'o. Má ní drī adringará gá ĩmi be ūgōgō rī gé, Índrí Uleteré rī ícō ímú ĩmi ízā koó ku. 'Bo á muž dō gí, ma íbī Índrí Uleteré rī ípē ímú ĩmi ášú ndō. ⁸ Índrí Uleteré rī kādō ímú, ĩri ímú 'bá vū drīgé rī pi vé ūnjīkányā ā tá átá kōpi ní píri nī, ĩri tá píri rī vé tá átá kōpi ní píri nī, ázini ĩri tá língará rī

vé tá átá piri ní. ⁹ Īri ūnjikānyā rī vé tá átá kōpi ní piri, ā'diātāsīyā kōpi ē'yīkī ma kuyē. ¹⁰ Īri tá piri rī vé tá átá piri kōpi ní, ā'diātāsīyā ma ri mu má Ētēpi vūgá, ĩmi gōkī ma ndree dji ku. ¹¹ Īri tá lingará rī vé tá átá piri kōpi ní, ā'diātāsīyā ādrōko riipi 'bá rī pi ē drī ōrūpi vū drīgē nōgō rī, līkī tā drī ni gé ĩnōgōsī gī."

¹² "Ma drī tā be āmbūgū má ní lēē átá ĩmi ní, 'bo nōni tá má ní lēē átá ĩmi ní nōri, tá ni ícō fī ĩmi drīgē ku. ¹³ Īndrī Uleterē tā áda átápi rī kādō ícá, ĩri ímū ĩmī drī ko tā áda rī nīzū ní. Īndrī Uleterē rī ígá tā rī 'í drīgē ku, ĩri tá rī yī má tī gé, ĩri íbī ūlū ĩmi ní ndō. Īri ímū tá ímū'bá 'í nga'bá drīdrī 'dīlē rī pi ūlū ĩmi ní. ¹⁴ Īndrī Uleterē rī sē ĩ ímū ma íngúngū, ĩri tá ífūúpi má tī gé rī jī ūlū ĩmi ní ní. ¹⁵ Ngá má Ētēpi vé rī pi ārēvū céré mávé ni. Sē má ní 'yozú, Īndrī Uleterē rī ā jī tá ífūúpi má tī gé rī muḡ ūlū ĩmi ní áni.

¹⁶ "Ēsī mādā, ĩmi gōkī ma ndree dji ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá."

Īzāngā rī gō 'i újā ícá āyīkō

¹⁷ 'Bá Yēsū ā pámvū ūbī'bá rī pi urukō rikí 'i uzijī 'i āsámvū gé sī kīnī, "Tā ĩri ní 'yoó, 'Ēsī mādā, ĩmi gōkī ma ndree dji ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá,' āzini ĩri ní 'yoó, 'Ma ri mu má Ētēpi vūgá,' 'dīri vé ífifí 'ā'di'?" ¹⁸ Kōpi gōkī 'yoó dji kīnī, "Tā ĩri ní 'yoó kīnī, 'Ēsī mādā,' 'dīri vé ífifí 'ā'di? 'Bá nīkī tā ĩri ní átá 'dīri vé ífifí kuyē."

¹⁹ Yēsū nī áamá rá 'yozú kīnī, kōpi lēkī 'i zijī tá 'dīri sī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ri ĩmi uzi ĩmī āsámvū gé sī tá má ní 'yoó ĩmi ní, 'Ēsī mādā, ĩmi gōkī ma ndree dji ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá' 'dīri sī? ²⁰ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ĩmi ímū āá ngo, āzini lūlūlū ga rá, 'bo 'bá nyōōkū nōri vé rī pi adri āyīkō sī. ĩmi ímū ĩzāngā nya rá, ĩzāngā ĩmi ní nyaá rī ā vūdrī gé, ĩmi gō āyīkō íšū rá. ²¹ Ūkú lēēpi tūpi tūti rī, ĩri ĩzāngā nya ambamba sá mvānjá rī tīzú rī gé, 'bo tī dō mvānjá rī gī, ĩzāngā ĩri ní nyaá rī vé tá ri gō āvī ēsī ní agásī rá, ā'diātāsīyā ĩri adri āyīkō sī, 'í ní mvānjá rī tūi ífūú vū drīgē nōgō gī rī sī. ²² ĩmi nóni ĩzāngā sī, 'bo ma gō ímū ĩmi ndre dji rá, ĩmi gō ímū adri āyīkō sī, 'bá āzi ícō ĩmivē āyīkō izaá ĩmī ēsī agásī ku. ²³ 'Ū'dū 'dāri gé, ĩmi ícókī gōō ngá āzi zijī má tī gé ku. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní, ĩmi zīkī dō ngá āzi má rū sī, má Ētēpi ri ícō sē ĩmi ní rá. ²⁴ 'Í'dózú 'dā cīmgbá āndrū sī, ĩmi zīkī ngá āzi má rū sī ālujāni kuyē. ĩmi zīkī, ĩmi ícō íšū rá, ĩmivē āyīkō ri ímū aga rá.

²⁵ "Á ri ĩmi ní tá 'dīri átá nāpi rú, lóki āzi ri ímū 'dī'dī, á gō átá ĩmi ní nāpi sī ku, ma ímū má Ētēpi vé tá lū ĩmi ní uleterē. ²⁶ 'Ū'dū 'dāri gé, ĩmi ímū tá rī zi má Ētēpi tī gé má rū sī. Tá má ní 'yoó 'dīri, adri 'yozú kīnī, ma mu tá ri zi má Ētēpi tī gé 'dāá ní 'dīni ku. ²⁷ Lē ĩmi nīkī múkē 'yozú kīnī, má Ētēpi lē ĩmi lēlē, ā'diātāsīyā ĩmi lēkī kpá ma lēlē, ĩmi ē'yīkī rá 'yozú kīnī, má íbī ímū Múngú vūgálēsīla. ²⁸ Má íbī ímū má Ētēpi vūgálēsīla, má ífī ícá 'bá nyōōkū nōri vé rī pi āsámvū gé. Nóni ma 'bá nyōōkū nōri vé rī pi ku, ma ri má újā gō má Ētēpi vūgá."

²⁹ 'Bá Yēsū ā pámvū ūbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Nóni mí átá 'bá ní tá rī nāpi sī kuyē, 'í lū 'bá ní tá rī uleterē gī. ³⁰ Nóni 'bá nīkī áamá rá 'yozú kīnī, 'í nī tá ārēvū céré, lē 'bá āzi ē iza sá mí zizú dji ku. Tá 'dīri sē 'bá ē'yīkī 'yozú kīnī, mí íbī ímū Múngú vūgálēsīla."

³¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ádarú ĩmi ē'yīkī nóni ma gī? ³² 'Bo lóki āzi ri ímū 'dī'dī, ícá nóni gī, ĩmi ímū ĩmi íré rá, 'bá ālu ālu ri nga mu ívé āngá. ĩmi ímū ma ku ō'dūkūlēgūsī. 'Bo má adri ō'dūkūlē ku, má Ētēpi ri adri má be trū ālu.

³³ "Á lū ĩmi ní tá 'dīri, ĩmi ní adrii má agá rī sī, ĩmi íšūkī rī tākīri áni. Vū drīgē nōgō, ĩmi ímū ĩzāngā nya ambamba. 'Bo lē ĩmi ēsī ā adri ūkpó ūkpó, ā'diātāsīyā ā ndē vū ūnjikānyā be nōri vé ūkpó gī."

17

Yēsū zī Múngú ri

¹ Yēsū kā átángá rī átá deḡ ívé 'bá 'i pámvū ūbī'bá rī pi ní gī, ĩri ní 'í mī 'bázú āngū ndrezú muḡú 'bū gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Má Ētēpi, ma Mvā mivé ní, sá mí ní ma íngúzú rī ícō gī, sá má ní kpá mí íngúzú rī ícō gī. ² Má Ētēpi, mí sē má ní ūkpō adrizú 'bá rī pi drīgē céré rī ní, má sē rī ídri 'dāni'dāni rī 'bá mí ní ēzjī kuú má ní rī pi ní áni. ³ Lētjī ĩ ní ídri 'dāni'dāni rī íšúzú rī, lē 'bá rī pi ā nīkī mí 'yozú kīnī, mí Múngú adriipi áda rī, āzini lē kōpi ā nīkī kpá ma Yēsū Kúrisitō mí ní ípēē ímū vū drīgē nōó rī. ⁴ Má Ētēpi, ēzjī mí ní sēē má ní, má ímū ngaá vū drīgē nōgō rī, á de nóni gī, sē 'bá rī pi íngúkī mí áni rá. ⁵ Má Ētēpi, nóni mí sē ē íngúkī ma íngúngū, sū ĩ ní 'bá íngú mí be ĩ ní drī vū rī gbizú kuyē 'dāri gé rī tīni.

Yēsū zī Múngú ri ívé 'bá 'i pámvū ūbī'bá rī pi ní

⁶ "Má Ētēpi, mí sē má ní 'bá má pámvū ūbī'bá ní pi rá, 'bá mí ē'yī'bá kuyē rī pi āsámvū gé, má 'í'da mivé tá kōpi ní rá, kōpi ōtū 'bá mivé ní pi, nóni mí ezjī kōpi má ní gī, kōpi 'dúkī ū'dūkō mivé rī ā tá 'bāá āmbūgū. ⁷ Kōpi nīkī rá 'yozú kīnī,

ngá mí ní sée má ní rí pi ārevú céré íbí íngá mí vúgá. ⁸ Tā mí ní ùlúú má ní rí, má ùlú 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi ní rá, kòpi ẹ'yíkí rá. Kòpi nìkí rá 'yozú kìnì, má íbí ímú mí vúgálesìla, àzini kòpi ẹ'yíkí rá 'yozú kìnì, mí ìpè ma nì. ⁹ Múngú, ma ri mí zì 'bá ma ẹ'yì'bá gí rí pi ní, á zì 'bá ma ẹ'yì'bá kuyé rí pi ní ku. Ma ri mí zì 'bá mí ní sée má ní rí pi ní, à'diātāsīyā kòpi 'bá mívé nì. ¹⁰ 'Bá mí ní sée má ní 'dī'bée, kòpi 'bávè nì mí be, kòpi sē í ma ñjñjñ. ¹¹ Má Ẹtèpi adriipi Uleterè rí, á gò adrii nyòókú drìgè nògò ku, ma mù mí vúgá, 'bo 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi drī áwí adri má vúdri gé nyòókú drìgè nògò. Mí ütè kòpi ùkpò mí ní ándúru sée má ní 'dāri sī, kòpi á adrikí rí ngá ãlu, sù 'bá ní adrii mí be ngá ãlu rí tñj. ¹² Má ní adringará gá kòpi be rí gé, á rù kòpi múké ùkpò mí ní sée má ní 'dāri sī, á mba kòpi á tā múké, á ku 'bá àzi fíí tā ùnjí gé kuyé, 'yèṅá ágó úmvúlèsí ímúpi fíipi Ìzàngá deépi ku rí agá rí 'i, tá í ní sī Búkú Múngú vé rí agá rí, à nga rí 'i fíúú tì ní gé bēni.

¹³ "Á nga nóni gí, ma ri mù mí vúgá, tá má ní tá 'dīri átázú ìsúú má drī nyòókú drìgè nògò rí, à'diātāsīyā 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi á adrikí rí āyíkò sī, sù má ní adrii rí tñj. ¹⁴ Má ùlú tá mí ní ùlúú má ní rí 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi ní rá, 'bo 'bá nyòókú drìgè nògò rí pi lèkí kòpi á tā ku, à'diātāsīyā 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi adrikí 'bá nyòókú nòri vé ní pi ku, sù má ní adrii 'bá nyòókú nòri vé ní ku rí tñj. ¹⁵ Má Ẹtèpi, á zì mí 'yozú kìnì, mí 'dù 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi vù drìgè sī rá 'dini ku, lè mí ütè kòpi, àdróko á 'o rí kòpi ùnjí ku. ¹⁶ 'Bá má pámvú ùbí'bá rí pi adrikí 'bá nyòókú nòri vé ní ku, sù má ní adrii 'bá nyòókú nòri vé ní ku rí tñj. ¹⁷ Mí ẹ'yì kòpi adrii 'bá mívé nì pi, mí ímbá kòpi ní tá áda mívé rí, tá mí ní ímbá 'dīri á sē rí kòpi á adrikí rí uleterè. ¹⁸ Á pè kòpi muzú 'bá nyòókú nòri vé rí pi àsámvú gé 'dāá, sù mí ní ma ìpèé ímúú 'bá nyòókú nòri vé rí pi àsámvú gé rí tñj. ¹⁹ Má adí má ngúlúpí kòpi á tā sī, kòpi á adrikí rí ádarú uleterè 'bá mívé nì pi.

²⁰ "Á zì mí 'yèṅá 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi ní ó'dúkúle ku, ma mí zì 'bá úmvúlèsí ímú'bá ma ẹ'yì'bá rá rí pi ní Ìndí, kòpi ní ù'dúkú múké 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi ní ùlúú rí yìí rá rí sī. ²¹ Ma ri mí zì kòpi ní, kòpi á adrikí rí ngá ãlu, sù 'bá ní adrii mí be ngá ãlu rí tñj. Má Ẹtèpi, 'bá mí be ngá ãlu, kòpi á adrikí ngá ãlu 'bá agá, 'bá nyòókú nòri vé rí pi é ẹ'yíkí rí 'yozú kìnì, mí ìpè ma nì. ²² Má íngú 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi íngúngú, sù mí ní ma íngú rí

tñj, àní kòpi á adrikí rí ngá ãlu, sù 'bá ní adrii mí be ngá ãlu rí tñj. ²³ 'Bá 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi be ngá ãlu, 'bá kpá mí be ngá ãlu, àní 'bá nyòókú nòri vé rí pi á nìkí rí 'yozú kìnì, mí ìpè ma ímúú nì, àzini 'i lè kòpi sù mí ní ma lèé rí tñj.

²⁴ "Má Ẹtèpi, á lè 'bá mí ní sée má ní rí pi á mukí adrii má be trú vùrā má ní muzú adriú rí gé, kòpi á ndrekí rí mávé ñngará pòwùpòwù mí ní sée má ní rí, à'diātāsīyā í ní drī 'bù pi gbizú vù be kuyé rí gé, 'i lè ma lèlé.

²⁵ "Má Ẹtèpi, mí adriipi tá be píjì rí, 'bá nyòókú nòri vé rí pi nìkí mí kuyé, 'bo á nì mí rá, 'bá má pámvú ùbí'bá rí pi nìkí amá rá 'yozú kìnì, mí ìpè ma nì. ²⁶ Á sē kòpi nìkí mí gí, ma sē kòpi mí nì muzú nyonyo, àní lèngará mí ní ma lèzú ãlu ãlu 'dīri á aga rí caá kòpi rù'bá gá, ma má ngúlúpí sī, ma adri kòpi be trú."

18

Ángaráwá rí pi rùkí Yèsù rí
(Mātáyo 26:47-56; Mārākō 14:43-50;
Lúkā 22:47-53)

¹ Yèsù ká Múngú ri zìj deé, Ìri ní ngazú ívé 'bá 'i pámvú ùbí'bá rí pi be, kòpi ní ẹlìzú muzú 'i'bùnjá Kìdìrónì vé rí agásí alé 'dāá, kòpi ní cazú ómvú 'i ní peṭi olívè* vé rí pi sazú rí gé. Kòpi ní fizú muzú ómvú rí agá 'dāá.

² Yúdā Yèsù á ùli 'beépi rí nì vùrā 'dāri rá, à'diātāsīyā Yèsù pi ándúru rí 'i umú ívé 'bá 'i pámvú ùbí'bá rí pi be nìjì vùrā 'dāri gé. ³ Kúru Yúdā ní àngaráwá Rómá vé rí pi é drī kozú muzú 'bá rí 'bá Jó Múngú vé rí ütè'bá rí pi be ómvú rí agá 'dāá, atala atala rí pi drìgè rí pi Fārùsì rí pi be, ìpèkí àngaráwá rí pi ímúú Yèsù ri rùngará gá nì. Àngaráwá rí pi ù'yùkí áci, u'dúkí lambā, àzini ngá ẹ'dí vé ní pi 'i drìgè sī muzú Ìndí.

⁴ Yèsù nì tá ímú'bá 'i nga'bá 'i rù'bá gá rí pi ārevú céré rá. Yèsù ní ifíúú ímúú kòpi ẹndreṭi gé nòó, Ìri ní kòpi zìzú kìnì, "'Bá ìmi ní ríi ndāá rí à'di 'i?'"

⁵ Àngaráwá 'i ní ìpèé rí pi ní újázú Yèsù ní kìnì, "'Bá ri Yèsù Názèrètágú rí ndā."

Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnì, "'Bá ìmi ní ríi ndāá rí ma 'i.'" Yúdā Yèsù á ùli 'beépi rí, tu pá kòpi àsámvú gé 'dāá Ìndí. ⁶ Yèsù ká 'yoó kòpi ní, "'Bá rí ma 'i,'" kòpi sìkí úgóró sī úgóró sī u'deé vúgá.

⁷ Yèsù ní gòzú kòpi zìzú dī kìnì, "'Bá ìmi ní ríi ndāá rí à'di 'i?'"

Kòpi ní 'yozú kìnì, "'Bá ri Yèsù Názèrètágú rí ndā."

* 18:1 18:1 Olívè: Peṭi olívè vé rí, Ìri 'a ù'a be, 'i ícò nya rá, 'i Ìrivé ù'a zo ùdu rú, Yáhùdì rí pi rí tñjí á'di ùdu rí sī, àzini kòpi rí tò lambā agá, áci 'yúú áni.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á lū ĩmi ní rá, 'bá rī ma 'i. ĩmi dō ri ma ndā, lē ĩmi kuki 'bá adri'bee má be nō'bee ā dēki ī 'dīisi rá." ⁹ Tā Yēsū ní 'yoó, lē 'bá adri'bá 'i be 'dī'bee ā dēki ī 'dīisi rá 'dīri, ā sē rī tā ĩri ní ándúru 'yoó kīnī, "Á ku 'bá mí ní sēe má ní rī pi fíi tā ũnjí gé ku" 'dāri ā nga rī 'i fūu tī ní gé bēsīni.

¹⁰ Šimōnā Pétērō adriipi ĩlī áco be drīgé rī ní ívé ĩlī ĩnjézú, ĩri ní átálágú ámbúgu rī vé tūgērī ē bī drī ěndēpi gé rī gazú mvōrú 'dezu vūgá 'dāā. Tūgērī rī ā rú Málūkō 'i.

¹¹ Yēsū ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Í su mívé ĩlī áco 'dīri gōó ívé kērēwú agá 'dāā ũzi! Mí ũšū, mí kīnī, ĩzāngā má Ĕtēpi ní tā ní útú kuú má ní ĩnogōšj gi 'dīri, ícō má ĩšú ku?"

Jiki Yēsū ri mužú Ānāsī endreṭi gé

(Mātáyo 26:57-58; Mārākō 14:53-54; Lúkā 22:54)

¹² Kúru āngaráwá Rómā vé rī pi ĩvé ũgalaku ámbúgu' rī be, Yāhūdī rī pi vé 'bá āngū ũtē'bá rī pi be, kōpi ní Yēsū ri ruzú ũmbézú. ¹³ Drīdrī ni, kōpi jiki ĩri mužú Ānāsī endreṭi gé. Ānāsī ri Kāyáfā vé ényēpi. Ílī 'dāri gé, Kāyáfā ri átálágú ámbúgu rú ní, Ānāsī ā vūrā gé. ¹⁴ Kāyáfā 'yo ándúru Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní kīnī, "Bá tré pi ní ũdrázú, múké ni, lē 'bá ālu ā drā kōpi ā vūrā gé ní."

Pétērō í dō Yēsū ri gāā

(Mātáyo 26:69-70; Mārākō 14:66-68; Lúkā 22:55-57)

¹⁵ Šimōnā Pétērō pi ní 'dezu mužú 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi be Yēsū ā vūdrī gé sī. Átálágú ámbúgu rī nī 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi 'dīri rá, 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi 'dīri 'de mužú Yēsū ā vūdrī gé sī átálágú ámbúgu rī vé jó ā bóró gá 'dāā. ¹⁶ 'Bo Pétērō áwí ívé rī tēe kuú āmvé kání rī vé kēṭilē gá 'dāā. 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi átálágú ámbúgu rī ní nījī rá rī ní 'i ũjázú gōzú kēṭilē gá 'dāā, ĩri ní átázú mvá ũkú rīipi kēṭilē rī ũtēēpi rī be, mvá ũkú rī ní Pétērō ri ĩjízú ĩfízu jó agá nōó.

¹⁷ Mvā ũkú kēṭilē rī ũtēēpi rī ní Pétērō ri zízú kīnī, "Mí adri nyo 'bá ágó 'dāri ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?"

Pétērō ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Bá rī adri ma 'i kuyé."

¹⁸ Āngū rī ní igbeégbē rī sī, ātī'bá ēzi nga'bá rī pi, ũgalaku rī pi be ũdēki āci, kōpi tukí pá kuú āci rī ā gārā gá sī kūrū, rīi āci rī yuú, Pétērō tu pá kōpi ásamvú gé 'dāā ĩndī āci rī yungará gá.

Átálágú ámbúgu rī uzi Yēsū ri tā sī
(Mātáyo 26:59-66; Mārākō 14:55-64; Lúkā 22:66-71)

¹⁹ Átálágú ámbúgu Ānāsī ní Yēsū ri zízú ĩrívē 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ā tā sī, āzini tá ĩri ní rīi ĩmbá rī ā tā sī.

²⁰ Yēsū ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Má átā tā rī 'bá rī pi ní andrekelemgbe, á ri tā rī ĩmbá 'bá rī pi ní Jó Múngú ri Zízú rī pi agāsī, āzini Jó Múngú vé rī agá, vūrā Yāhūdī rī pi ní rizú ī ũmúzu rī pi gé sī, má ũci tá āzi ālujání kuyé. ²¹ Ngá mí ní ma zízú rī ā'di' 'Í zi 'bá mávé tá yī'bá gi rī pi áyu, 'i zi kōpi tá má ní lūú kōpi ní rī sī, kōpi nīki tá má ní 'yoó rī rá."

²² Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīri tīni, 'bá āngū ũtē'bá rī pi vé ālu ní Yēsū ri sazú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ngá mí ní tā ũjázú átálágú ámbúgu rī ní 'dīni rī ā'di?"

²³ Yēsū ní ũjázú ĩri ní kīnī, "Á 'yo dō tá āzi ũnjí rá, 'i lū tá ũnjí má ní 'yoó rī. Tá má ní 'yoó rī dō pīri, ngá mí ní ma sazú rī ā'di?" ²⁴ Ānāsī ní Yēsū ri pēzú mužú átálágú ámbúgu Kāyáfā vúgá 'dāā, ĩšú ũmbéki drī ní kú cí.

Pétērō endi 'yoó kīnī, 'i nī Yēsū ri kuyé

(Mātáyo 26:71-75; Mārākō 14:69-72; Lúkā 22:58-62)

²⁵ Šimōnā Pétērō kā rīi pá tuú āci yungará gá 'dāā, 'bá 'dī'bee ā uruko ní gōzú ĩri zízú dīi kīnī, "Mí adri nyo ágó rī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?"

Pétērō gā kīnī, "Bá rī adri ma 'i kuyé."

²⁶ Átálágú ámbúgu rī vé tūgērī 'dāā anigé. Tūgērī 'dīri, ĩri ágó Pétērō ní bī ní līj mvōrū 'dāri vé maríté. ĩri ní Pétērō ri zízú kīnī, "Mí adri nyo ágó má ní ndree Yēsū be trū ómvú agá 'dāri 'i kuyé?"

²⁷ Pétērō gā tá 'dīri kpémgbelé kīnī, "Bá rī adri ma 'i kuyé." Koro lōgúlōgú ní céré 'bezú.

Pilátō ĩj Yēsū vé tā

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5; Lúkā 23:1-5)

²⁸ Ū'būti kūnikūnī, Yāhūdī rī pi ní Yēsū rī ĩjízú Kāyáfā vé āngá 'dāāsī, kōpi ní ĩri jízú mužú ũgalaku Rómā vé ī ní zīj Pilátō rī vé vūrā adrizú rī gé 'dālē. Kōpi fiki caá vūrā rī gé 'dālē kuyé, ā'diātāsīyā kōpi lēki ī a'bií, ī adrikri rī ule, ī nyakí rī ānyāngā ī ní ā'di Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tī gé sī rī bēnī. ²⁹ Pilátō ní fūzú mužú Yāhūdī rī pi vúgá āmvé 'dālē, ĩri ní kōpi zízú kīnī, "Tā ā pá ĩmi ní ágó nōri tōzú rī ā'di?"

³⁰ Kōpi ní ũjázú Pilátō ní kīnī, "Ágó 'dīri ā 'o té dō tá ũnjí kuyé, 'bá ícókí té ĩri ĩjī mí endreṭi gé ku."

† 18:12 18:12 Ūgalaku ámbúgu āngaráwá rī pi vé rī: ĩri āngaráwá élifū ālu rī pi é drī kōopi ni.

³¹ Pilátó ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ími jìkí ìri mùzú 'dàlé, ìmi lìkí ìrìvé tã sù ìmìvé tãìmbj ní lée rī tñjì."

Kòpi ní újázú Pilátó ní kīnī, "Tãìmbj 'bávè Yāhùdī vé rī à'yī 'bá ní 'bá àzi sèzú 'djizú drázú ku." ³² Tã 'dìri nga 'i 'dìni, tã Yèsù ní ótù 'yoó, 'i ìmù drã sù 'dìri tñjì 'dàri, à nga rī 'i fūú tì ní gé bēnī.

³³ Pilátó ní fizú gōzú jó agá 'dāá, ìri ní Yèsù rī zizú ìmùzú 'i vùgá nōó, ìri ní ìri zizú kīnī, "Mì 'bāgú Yāhùdī rī pi vé rī?"

³⁴ Yèsù ní újázú Pilátó ní kīnī, "Zingará mí ní ma zizú 'dìri, mí ígá ìri mí drìgè yā, dòku 'bá urukò ríkí átá ànì má rù sī nī?"

³⁵ Pilátó ní újázú Yèsù ní kīnī, "Mì ùsù ma Yāhùdīgú? Mìvé 'bá rī pi, atala atala rī pi drìgè rī pi be, ijìkí mí sèé má drìgè nī. Tã ùnjí mí ní 'oó rī à'dì?"

³⁶ Yèsù ní 'yozú kīnī, "Mālūngā mávè rī adri nyòókù nōri vé ni kuyé. Mālūngā mávè rī à adri té dō nyòókù nōri vé ni, mávè 'bá má pámvú ùbī'bá rī pi té è'djì 'dì ma érizú ípázú Yāhùdī rī pi vé ambugu rī pi drìgè sī rá. 'Bo mālūngā mávè rī adri nyòókù nōri vé ni kuyé."

³⁷ Pilátó ní Yèsù rī zizú kīnī, "Mì 'bāgú?" Yèsù ní újázú ìri ní kīnī, "Tã mí ní 'yoó kīnī, ma 'bāgú 'dìri, ìri tã áda, tìkí ma nyòókù nōri drìgè tã à pá àlu sī, má ìmù tã áda rī ùlùú. 'Bá tã áda 'oópi rī, ìri mávè tã yí rá."

³⁸ Pilátó ní Yèsù rī zizú kīnī, "'Bá rī ícò tã áda rī ñ àmá íngóni?"

Pilátó lị Yèsù vé drāngará à tã

(Mátáyó 27:15-31; Mārākō 15:6-20;

Lúkà 23:13-25)

Pilátó ní gōzú fūzú àmvé 'dāá, ìri ní 'yozú Yāhùdī rī pi ní kīnī, "Má ìsù tã àzi ùnjí ágó nōri rù' 'bá gá kuyé.

³⁹ "'Bo ìmi Yāhùdī rú, ìmìvé mērè gá, Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī gé, ìmi lēkí à trūkí ìmi ní 'bá í ní 'yī kuu jó āngú ù'yìzú rī agá ní àlu sèé. Ìmi lēkí má ìtrú ìmi ní 'bāgú Yāhùdī rī pi vé rī sèé?"

⁴⁰ Kòpi ní ó'úzú ú'djúkò vé uru 'dāá kīnī, "Kuyé, adri ìri 'i ku! 'Í sè 'bá ní Bārābā rī áyu." Bārābā rī 'bá ùnjí, ìri 'bá waápi àrī' 'bá rú ni.

19

Pilátó lị Yèsù vé tã kīnī, à 'dìkí ìri drāá rá

¹ Pilátó ní Yèsù rī sèzú āngarawá rī pi drìgè, kòpi 'dekí rī ìri ùgbāá kēlīnǎ sī. ² Āngarawá rī pi trakí ùcékúcé suú Yèsù drìgè kùlā rú, kòpi í'djúkí bōngó ika akoóko rùkù 'bāgú rī pi ní rī āngírí suú rī

suú ìri à rù' 'bá gá. ³ Kòpi ríkí í ìtrú mùzú Yèsù vùgá 'dāá djì djì, kòpi ríkí 'yoó kīnī, "'Bá íngúkí mí rá, mí 'bāgú Yāhùdī rī pi vé rī!" Kòpi ní ìri usazú.

⁴ Pilátó ní gōzú fūzú mùzú àmvé 'dāá djì, ìri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ìmi ndrekí drī ká, ma mu Yèsù rī ijì kùlā rú ní vùgá àmvé nōó, 'bo lē ìmi ñkí amá múké 'yozú kīnī, má ìsù tã àzi ìri à rù' 'bá gá lùúpi kīnī ìri 'bá ùnjí ní kuyé." ⁵ Yèsù ní kuru ìfuzú àmvé nōó, sukí ùcékúcé í ní traá kùlā rú rī drì ní gé, sukí bōngó akoóko rùkù ndròlùndròlù rú ní ìri à rù' 'bá gá, Pilátó ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Í ndrekí drī ká! Ágó rī nō!"

⁶ Atala atala rī pi drìgè rī pi, 'bá rī' 'bá Jó Múngú vé rī ùtè' 'bá rī pi be, kòpi ká mu Yèsù rī ndree, kòpi ní ó'úzú ú'djúkò vé uru 'dāá kīnī, "Ìmi gbākí ìri peṭjì alambaku sígè! Ìmi gbākí ìri peṭjì alambaku sígè!"

Pilátó ní 'yozú kīnī, "Ìmi jìkí ìmíngá ìri mu Yèsù gbāá iyí, má ìsù má ìrìvé ùnjíkányà lèzú ìri 'ozú ùnjí ní kuyé."

⁷ Yāhùdī adri' 'bá drìkoma rú rī pi ní újázú Pilátó ní kīnī, "Tãìmbj 'bávè rī à'yī rá kīnī, à 'dìkí ìri drāá rá, à'diātāsīyā kīnī, 'i Mvā Múngú vé nī."

⁸ Pilátó ká tã 'dìri yījì, ùrjì gō ìri fuṭjì ambamba. ⁹ Pilátó ní gōzú fizú ívé vūrā adrizú rī gé 'dāá, jì Yèsù rī mùzú ìndī. Ìri ní Yèsù rī zizú kīnī, "Mì íbì íngá ngūgá?" 'Bo Yèsù újì tñjì. ¹⁰ Pilátó ní 'yozú ìri ní kīnī, "'Í lē átá má ní ku àsì? 'Í ñ àmá 'yozú kīnī, ma ùkpò be mí kuzú, dòku sèzú mí gbázú peṭjì alambaku sígè 'dìni kuyé?"

¹¹ Yèsù ní újázú Pilátó ní kīnī, "Múngú à útú té dō tã ní ìnògòsì kuyé, ùkpò mívè mí ní 'bāá tã 'ozú má rù' 'bá gá 'dìri ícò té èzì ngāá má be ku. 'Bo 'bá ma rùpì ijìpi mí èndrèṭjì gé nōri 'o ùnjíkányà agaapí rá nī."

¹² Pilátó ká tã 'dìri yījì, lē létjì ndāá Yèsù rī oyuzú 'dūisí rá. 'Bo drìkoma Yāhùdī rī pi vé rī pi ní 'yozú Pilátó ní kīnī, "Mì oyú dō ágó 'dìri gé, mí ícò adri ùndī 'bāgú àmbúgú Rómā vé rī* vé ní ku. 'Bá 'yoópi 'í lē adrii 'bāgú rú 'dìri, ìri àrī' 'bá 'bāgú àmbúgú 'dìri vé nī."

¹³ Yāhùdī rī pi ká tã 'dìri 'yoó 'dìni, Pilátó ní Yèsù rī ijìzú ìmùzú kòpi vùgá àmvé nōó djì. Pilátó ní gōzú mùzú úrizú ívé lúpá àmbúgú vé rī drìgè, vūrā í ní údé kuú kpàkpá írá sī rī drìgè. Vūrā 'dàri zìkí Èbèrè tì sī Gábátá. ¹⁴ Ú'dú 'bá rī pi ní rizú í útúzú Ú'dú Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī vé rī gé, ùtjì rī ká í'dó caá sá muṭrjì drjì ní ìrjì gé 'dìgè, Pilátó ní 'yozú Yāhùdī rī pi ní kīnī, "Ìmìvé 'bāgú rī, ìri 'dì."

* 19:12 19:12 'Bāgú àmbúgú Rómā vé rī: Ìri 'bāgú àmbúgú 'bāgú āngú àndiāndí rī pi agá rī pi drìgè, āngú Yūdáyā vé rī drìgè, āngú Gāliláyā vé rī drìgè, āzini āngú Yāhùdī rī pi vé rī drìgè. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú àmbúgú rī zì ívé tì sī Kāiyásārā. 19:14 19:14 Wūngárá 12:17

¹⁵ 'Bá rī pi ní ǒ'úzu ǔ'dúkò be uru 'dāá kīnī, "Á 'díkí ǐri drāá 'dīisí rá, ā deki ǐri ǐzi 'dīisí rá!"

Pilátò ní kòpi zizú kīnī, "ǐmi lēki nyo má gbā imivé 'bāgu rī peṭi alambaku sígé?"

Atala atala rī pi dríge rī pi ní újázú Pilátò ní kīnī, "'Bá 'bāgu ákò, 'bāgu 'bávè rī 'yéṅá 'bāgu ámbúgu Rómā vé rī 'i!"

¹⁶ Pilátò ní kúru Yēsū rī sēzú kòpi dríge, kòpi ā mukí gbāá peṭi alambaku sígé.

Yēsū vé gbāngará peṭi alambaku sígé rī (Mátáyo 27:32-44; Mārākò 15:21-32; Lúkà 23:26-43)

Ángaráwá rī pi ní kúru Yēsū rī jízú mužú. ¹⁷ Yēsū 'du peṭi alambaku' i ní mužú 'i gbāzú sí ní gé rī 'i ngúlúpi sí ní mužú vūrā i ní zīj "Drī Kólòmgbò rī" gé 'dāá. Vūrā 'dāri Èberè tì sí zīkí ǐri Gölögótá. ¹⁸ Ángaráwá rī pi mukí Yēsū rī gbāá vūrā 'dāri gé, gbāki kpá 'bá urukò ǐri Yēsū be trū vūrā álu álu 'dāri gé, ázi rī ǐrivé drī ǐndépi gélesi, ázi rī drī ǐji gélesi, gbāki Yēsū rī ágágá.

¹⁹ Pilátò ní táimbí sēzú, i ní tá Yēsū rī tózú rī sízú 'bāzú peṭi alambaku i ní Yēsū rī gbāzú sí ní gé rī drílé gé 'dīni, "YĒSŪ NĀZĒRĒTĀGŪ RĪ, 'BĀGŪ YĀHUDĪ RĪ PI VÉ RĪ." ²⁰ Yāhúdī kárakará rikí tā i ní síi Yēsū vé peṭi alambaku i ní ǐri gbāzú rī drílé gé 'dīri láá, ā'diātāsīyā vūrā i ní Yēsū rī gbāzú rī, ǐri ǐnyinǎná kūrú ā gārā gé. Síki tā rī Èberè tì sí, Látīnī tì sí, ázini Gírīkī tì sí. ²¹ Atala atala rī pi dríge rī pi ní 'yozú Pilátò ní kīnī, "Mí sí tā rī 'yozú kīnī, "Bāgu Yāhúdī rī pi vé ní 'dīni ku, lē mí sí 'Ágò 'dīri 'yo 'i tì sí kīnī, 'i 'Bāgu Yāhúdī rī pi vé rī." "

²² Pilátò ní újázú kòpi ní kīnī, "Tā i ní síi gí rī, újákí ku."

²³ Ángaráwá rī pi ká Yēsū rī gbāá peṭi alambaku sígé 'dāá gí, kòpi 'dúkí ǐrivé bōngó acoo caá vūrā sí sū, kòpi awakí i ásámvú gé sī, ógúpí 'du álu, ógúpí 'du álu. Kòpi 'dúkí kpá ǐrivé bōngó ǐri ní ríi suú rúkú rī# ǐndi, údéki bōngó 'dīri áco rúkú caá vūgá 'dāá, adri kú múlú rú, ícíkí ícíkí kuyé.

²⁴ Ángaráwá rī pi ní átázú i ásámvú gé sí kīnī, "Lē 'bá úsíkí bōngó áco rúkú 'dīri ku, 'bá 'bekí jēké sī, ā'di rī dō ícò 'du nī."

Tā 'dīri nga 'i sí i ní síi Búkú Múngú vé rī agá rī tñi,

"Kòpi 'bekí mávé bōngó jēké sī,

kòpi awakí i ásámvú gé sī."

Ángaráwá rī pi 'okó sí i ní lēé rī tñi.

²⁵ Yēsū ǐndrēpi pi Yēsū ǐndrēpi vé ómvúpi be, Māriyā Kílópāsí úkú ní be, ázini Māriyā Māgādēlénā be, kòpi mukí pá tuú peṭi alambaku i ní Yēsū rī gbāzú kú sí ní gé rī ā gārā gé. ²⁶ Yēsū ká ǐndrēpi rī ndreé tu pá kuú ivé 'bá 'i pámvú úbípi 'i ní lēlé rī gārā gé, ǐri ní 'yozú ǐndrēpi ní kīnī, "'Bá nóni adriipi mí mvá rú rī, ǐri 'dī." ²⁷ Yēsū ní kpá 'yozú ivé 'bá 'i pámvú úbípi rī ní kīnī, "'Bá adriipi mí ǐndrēpi rú rī, ǐri 'dī." Ágò Yēsū ā pámvú úbípi 'dīri ní Māriyā rī jízú mužú ivé āngá.

Yēsū vé drāngará (Mátáyo 27:45-56; Mārākò 15:33-41; Lúkà 23:44-49)

²⁸ Yēsū ká nǐj áamá 'yozú kīnī, 'i de ivé ǐzi gí, tā i ní síi Búkú Múngú vé rī agá rī ā nga rī 'i fūú tì ní gé áni, ǐri ní 'yozú kīnī, "Yīi úvá ndē ma gí." ²⁹ 'Báki vinyò úndrākúndra kú Igáná ázi agá, kòpi 'dúkí lífá suú peṭi sígé, suú vinyò rī agá 'dāá, kòpi sukí Yēsū tì gé. ³⁰ Yēsū ká vinyò úndrākúndra rī mvúpi, ǐri ní 'yozú kīnī, "'Tā rī deépi 'dī." Drī ní ní kúru úlúú kúlú, ǐri ní ivé ǐndri kuzú Múngú dríge.

³¹ 'Dú 'dāri 'bá rī pi ní rizú i útúú rī, kádò muṭ caá drū 'dīni, ǐri adri 'dú Sábátá^s vé rizú úmṭ nyazú rī. Yāhúdī rī pi lēki 'bá i ní gbāá peṭi alambaku sígé 'dī'bée ā adriki caá cimgbá 'dú Sábátá vé rī gé ku, kòpi zīkí Pilátò tì gé kīnī āngaráwá rī pi ā úgbáki 'bá 'dī'bée ā kórókó ǔṅò 'dīisí rá, kòpi ā údráki rí mbēléná, ā útrúki rí kòpivé ávú vūgá. ³² Ángaráwá rī pi ní 'dóú agó ázi i ní gbāá Yēsú vé be trū rī ā kórókó úgbāzú ǔṅòzú, vūdrī ní gé, kòpi ní kpá ázi rī vé rī úgbāzú ǔṅòzú. ³³ 'Bo kòpi ká caá Yēsú vūgá, kòpi ísúkí Yēsú drá gí, kòpi úgbáki ǐri ā kórókó fá ǔṅò kuyé. ³⁴ Ángaráwá álu ní ní Yēsú ā gārāfá sòzú ójū sí, ári, ázini yīi ní ifúzú razú 'dīzú rú' 'bá ní gé sī vūgá nòó. ³⁵ Ágò tā rī ndreépi 'i mī sí rī, úlú tā rī nī, tā ǐri ní úlúú rī, ǐri tā áda. Nǐ áamá 'yozú kīnī, tā 'i ní úlúú 'dīri adri ǔṅò kuyé. Úlú tā 'dīri kīnī, ǐmi ǐ'yīki rī 'yozú kīnī, ǐri tā áda. ³⁶ Tā 'dī'bée ngakí i 'dīni, tā i ní síi Búkú Múngú vé rī agá kīnī, "Ícókí ǐrivé fá úgbáá ṅòó áluṅani ku" 'dāri, ā nga rī 'i fūú tì ní gé bēni. ³⁷ Tā rī ázi i ní síi Búkú Múngú vé rī agá rī 'yo kīnī, "Kòpi mī 'bá 'bá i ní gārāfá ní sòó ójū sí rī ndreéú."

† 19:17 19:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi rī 'bá tā 'o'bá ǔṅj rī pi gbā mūsúmārí sí peṭi alambaku sígé, ǐri sá 'du áco kòpi íbī drā ndò, kòpi izāngá nya ambamba drāngará rī gé. ‡ 19:23 19:23 Bōngó ǐri ní ríi suú rúkú rī:

Bōngó 'dāri ǐndrē sū júlúbiyá tñi. § 19:24 19:24 Sāwúmá 22:18 § 19:31 19:31 Sábátá: 'Dú Sábátá vé rī, ǐri 'dó sá áziyá úndrēṅá vé rī gé. ¶ 19:36 19:36 Wūngará 12:46; Káláfe 9:12; Sāwúmá 34:20 ¶ 19:37 19:37 Zákariyá 12:10

Yēsū vé sīngará

(*Mātáyo 27:57-61; Mārākō 15:42-47; Lúkà 23:50-56*)

³⁸ Yōsépā Ārīmātáyogū rī, ĩri 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi nī, 'bo rī tã 'i ní Yēsū rī ě'yizú rī úciċī, ā'diātāsīyā ĩri rī 'o Yāhúđĩ rī pi sī ūrĩ sī. Mụ Yēsū vé ávũ á tã zĩĩ Pílatō tĩ gé, Pílatō ā'yī ĩri nī rá. ĩri ní ávũ rī 'duzú mužú sįzú nī. ³⁹ Níkōdēmā ōtụ ĩmụpi Yēsū vúgá ĩnĩ sī rī 'de mužú Yōsépā vúgá sī ĩndĩ, ĵĩ ūdu rī nī usaá ějĩngũrĩ sī nī mužú 'i drĩgé sī ĩndĩ, ūdu rī vé ějĩngárá ĩri ícō ca kīlō pīkú na drĩ nī tōwų 'dĩnĩ rá. ⁴⁰ Āgō ĩrĩ 'dĩ'bée ĩ'dúkĩ ějĩngũrĩ rī ūdāá Yēsū vé ávũ r' 'bá gá sī, kōpi ĩ'dúkĩ bōngó ávũ rī á r' 'bá ĩmũlũzú ānĩ, sų Yāhúđĩ rī pi vé mērē rizú ávũ sįzú rī tĩnĩ. ⁴¹ Vūrā ĩ ní Yēsū rī gbázú peťi alambaku sígē rī, ĩri ĩnyĩnā ōmvú ā gārā gá, gākĩ 'bų lũũ ūjĩ agá ávũ sįzú nī kú ōmvú rī agá 'dāá, ūjĩ 'dārĩ sįkĩ drĩ 'bá āzi 'a nĩ gé 'dālé kuyé. ⁴² Ū'dų 'dārĩ nĩ adriĩ ū'dų Yāhúđĩ rī pi vé nī rizú ĩ útúzú fũzú ānĩ ū'dų Sábátá vé rĩ gé rī sī, āzini ūjĩ ávũ sįzú rī nĩ adriĩ ĩnyĩnā rī sī, kōpi áwíkĩ Yēsū rī sįjĩ ūjĩ rī agá 'dagá.

20

Yēsū vé íngángará gōzú ĩdri rú rī vé tã
(*Mātáyo 28:1-10; Mārākō 16:1-8; Lúkà 24:1-12*)

¹ Kā mužú adriĩ Yĩngā sī ū'bútĩ kũnĩkũnĩ, Māriyā Māgādēlenā nī 'dezu mužú 'bųrēdrĩ gé 'dāá, ca mužú įsų gũkĩ ĩrā ĩ nī 'bų rĩ ě tĩ ōzųzú rĩ ámvé gĩ. ² ĩri nī ĩ'dózú nįzú mužú Sįmōnā Pétērō vúgá, āzini Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbīĩpi ĩri nī lēlēlē rī vúgá 'dāá, ĩri nī 'yozú kōpi nĩ kĩnĩ, "Kōpi 'dukĩ Ūpi Yēsū vé ávũ 'bų rī agásĩ gĩ, 'bá nįkĩ kuyé dō kōpi ĵĩkĩ ĩri 'bāá ngũgá!"

³ Pétērō pi nī 'dezu mužú Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbīĩpi ĩri nī lēlēlē rī be 'bųrēdrĩ gé 'dāá. ⁴ 'Bá ĩrĩ 'dĩ'bée rikĩ njuu mužú ōngų sī, 'bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbīĩpi āzi 'dĩri ndē Pétērō rī ōngų sī rá, nju caá 'bųrēdrĩ gé 'dāá drĩdrĩ. ⁵ Ōvų 'bų rī ā 'a ōlųũ, įsų 'yēnā bōngó ĩ ní ávũ rī ā r' 'bá ĩmũlũzú rī ndreé áyu, 'bo fi 'bų agá 'dāá kuyé. ⁶ Sįmōnā Pétērō ĩ ní kuũ vúlé rĩ ká caá, fi 'bų agá 'dāá nĩ, ndre bōngó ĩ ní ávũ rī ā r' 'bá ĩmũlũzú rĩ, kukĩ kú 'bų agá 'dāá áyú. ⁷ Bōngó ĩ ní Yēsū ě mlēłēłē ūmbézu rī tra 'i kú túngú, bōngó ĩ ní ávũ rī ā r' 'bá ĩmũlũzú rĩ gų k' 'i kú túngú. ⁸ Kúru 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vé āzi caápi 'bųrēdrĩ gé 'dāá drĩdrĩ rī nĩ k' 'i fízú 'bų agá 'dāá, ká bōngó rī ndreé, ĩri nĩ kúru ě'yizú 'yozú kĩnĩ, Yēsū íngá gōō ĩdri rú gĩ. ⁹ Tā ōtų Búkũ Múngú vé rī nĩ 'yoó, Yēsū rī ĩmų íngá gō ĩdri rú rá 'dĩri fi kōpi drĩgé 'dāá kuyé.

Yēsū ĩ'da 'i Māriyā Māgādēlenā ěndreťi
gé

(*Mārākō 16:9-11*)

¹⁰ Kúru Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi nĩ 'dezu mvizú gōzú 'bēťi, ¹¹ 'bo Māriyā áwĩ ívé rī rĩi ngoũ vūrā ávũ sįzú rĩ gé 'dāá. ĩri nĩ ōvųzú 'bų rī ā 'a ōlųzú, ¹² ĩri nĩ mālāyíkā ĩrĩ nĩ pi ndrezú 'bų agá 'dāá, kōpi úsúkĩ ĩ kú bōngó imve imve nĩ pi sī, kōpi úrikĩ kuũ 'bų ĩ ní Yēsū rī sįzú rĩ agá 'dāá, āzi rĩ drĩgelé sī, āzi rĩ pápálēsĩ.

¹³ Mālāyíkā rī pi nĩ Māriyā rī zizú kĩnĩ, "Ūkú 'dĩri, mi rī ngo āsĩ?"

Māriyā nĩ 'yozú kōpi nĩ kĩnĩ, "'Dukĩ Ūpi mávé rī mužú gĩ, á nĩ kuyé, dō ĵĩkĩ ĩri mužú 'bāá ngũgá." ¹⁴ Māriyā nĩ kúru 'i ūjázú āngų ūdrézú 'i gārā gá sī, ndre Yēsū tu pá kuũ 'dāá, 'bo nĩ amá 'yozú kĩnĩ, 'bá rī Yēsū 'i 'dĩnĩ kuyé.

¹⁵ Yēsū nĩ ĩri zizú kĩnĩ, "Ūkú 'dĩri, mi rī ngo āsĩ? 'Bá mi nĩ rĩi ndāá rī ā'dĩ 'i?"

Māriyā ūsų 'bá rī ōmvú 'dĩpa 'i. ĩri nĩ 'yozú kĩnĩ, "Ámbúgú mávé rī, 'i 'du dō ávũ rī mužú nōōsĩ mi 'i, 'i lũ má nĩ vūrā mi nĩ ĩri ĵizú mužú 'bázú rī, má mų rĩ ávũ rī įsų ndreé bēsĩnĩ."

¹⁶ Yēsū nĩ 'yozú ĩri nĩ kĩnĩ, "Māriyā!"

Māriyā nĩ 'i ūjázú āngų ndrezú Yēsū vúgá 'dāá, ĩri nĩ 'yozú ěberé tĩ sī kĩnĩ, "Rābónĩ," ĩfĩfĩ nĩ "Īmbápi."

¹⁷ Yēsū nĩ 'yozú ĩri nĩ kĩnĩ, "Lē mi uló má r' 'bá ku, má ūjā drĩ ma gōō má Ĕťepĩ vú 'dāá kuyé, 'i mų lũũ má ědrĩpĩ nĩ, 'i 'yo, 'Ma rī ma ūjā gō má Ĕťepĩ Múngú vúgá, ĩri k' 'i ĩmi Ĕťepĩ, ĩri k' 'i ĩmivé Múngú."

¹⁸ Māriyā Māgādēlenā nĩ 'dezu mužú 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vúgá 'dālé, ūlũ kōpi nĩ kĩnĩ, "Á ndre Ūpi rĩ gĩ." Māriyā nĩ tã Ūpi nĩ 'yoó 'i ní rī ūlũzú kōpi nĩ.

Yēsū ĩ'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi
ěndreťi gé

(*Mātáyo 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Lúkà 24:36-49*)

¹⁹ Kā mužú adriĩ Yĩngā sī ūndresĩ, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi úmúkĩ ĩ vūrā alu gé, kōpi fikĩ úrĩ jó agá, kōpi ūpĩkĩ kēťi rī pi cí, ā'diātāsīyā kōpi rī 'o ūrĩ sī 'bá ambugu Yāhúđĩ rī pi vé rī pi sī. Yēsū ĩmų pá tuũ kōpi āsámvú gé, 'yo kōpi nĩ kĩnĩ, "Tākĩri ā adri ĩmi be!" ²⁰ Kā tã rī átá kōpi nĩ 'dĩnĩ, ĩri nĩ āzō bílé 'i drĩgé, āzini 'i gārāfā gá rī sėzú ndrezú kōpi nĩ. 'Bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi adriki āyĩkō sī kōpi nĩ Ūpi rī ndreé rī sī.

²¹ Yēsū gō 'yoó kōpi nĩ đĩjĩ kĩnĩ, "Tākĩri ā adri ĩmi be. Á lē ĩmi pēé mužú sų má Ĕťepĩ nĩ ma ĩpēé rī tĩnĩ." ²² Yēsū nĩ ěvŷŷŷ vuzú kōpi drĩgé, ĩri nĩ 'yozú kōpi nĩ kĩnĩ, "Īndri Uletere rī ā adri ĩmi be. ²³ ĩmi trũkĩ

dō 'bá ùnjikányá 'o' 'bá rí pi ívé ùnjikányá agásí rá, Múngú rí kòpi trù ívé ùnjikányá agásí rá, ìmi trùkí dō kòpi ívé ùnjikányá agásí kuyé, Múngú trù kòpi ku."

Yēsū i'da 'i Tómā endrētj gé

²⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi vé ālu rú ní Tómā Dídímā 'i, Yēsū kā ícá kòpi āsámuvú gé, Tómā rí ògùpījī āsámuvú gé 'dāáyo. ²⁵ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi ā urukò ní lüzú ìri ní kīnī, "'Bá ndrekí Úpí rí rá!"

'Bo ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Á ndre dō mūsúmarí vé bīlēmí í ní Yēsū ē drī gbázú rí mǎ mǐ sī kuyé, āzini má úló dō mēméríkó rí mǎ drī sī kuyé, āzini á 'bá dō mǎ drī bīlēmí gārāfá ní gé rí úlózú kuyé, má ícò tá 'dīri è'yījī ku."

²⁶ Ú'dú ézīrī ā vùdrījī gé, Yēsū vé 'bá ìri ā pámvú ùbī' 'bá rí pi úmúkí í gōó mujū adrii trū jó agá, Tómā rí kòpi āsámuvú gé 'dālē ìndī. Kòpi ùpīkí kēētī rí pi cī, 'bo Yēsū ìmú fīi adrii kòpi āsámuvú gé 'dālē, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Tákiri ā adrii ìmi be." ²⁷ Yēsū ní kúru 'yozú Tómā ní kīnī, "'Í 'bá mǐ drī mváná 'dīgē, 'í ndre mǎ drī ágélé, mǐ ísú mǐ drī, mǐ úló mǎ gārāfá ānī. Lē mívé yīkī ā awa 'i ìrī ku, lē mǐ è'yī ma."

²⁸ Tómā ní újázú ìri ní kīnī, "Mí Úpí mávé ní, mǐ kpá Múngú mávé ní!"

²⁹ Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí è'yījī ma mí ní mǎ rú' 'bá ndreé jí rí sī? 'Bá ma è'yī' 'bá, mǎ rú' 'bá ndre' 'bá kuyé rí pi vé āyīkò rí ìmú aga rá."

³⁰ Yēsū nga tá āyāzú āyāyā ní pi kárákará, ìrivé 'bá ìri pámvú ùbī' 'bá rí pi ndrekí rá. Tá āyāzú āyāyā ìri ní 'oó rí pi urukò' 'bée síkí búkú nòri agá kuyé. ³¹ 'Bo síkí tá 'dī' 'bée, ìmi è'yīkí rí 'yozú kīnī, Yēsū rí Kúrísítò, ìri Mvǎ Múngú vé ní, ìmi è'yīkí dō ìri jí, ìmi ìdri 'dání' 'dání rí ísú rá.

21

Yēsū gō 'i i'daá dījī

¹ Yēsū gō ìndré ívé 'bá 'i pámvú ùbī' 'bá rí pi endrētj gé dījī yījī bālālā Tībéríyā ā gārā gá 'dāá. Tá rí nga 'i 'díní. ² Sīmónā Pétèrò pí, Tómā Dídímā be, Nátānáyélē íngápi Kánā gálésí āngú Gālíláyá vé rí agá rí be, Zēbédáyò enjipījī ìrī rí pi be, āzini 'bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi ā urukò ìrījī ní pi be, úmúkí í vūrā ālu gé. ³ Sīmónā Pétèrò ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Á lē mujū 'i' 'bī 'beé."

Kòpi ní 'yozú ìri ní kīnī, "'Bá lēkí mujū ìndī." Kòpi ní 'dezu fízú kúlúmgbá agá, mujū 'i' 'bī 'bengará gá, 'bo ìnjīnǎ 'dāri sī, kòpi 'bekí 'i' 'bī ālujānī kuyé.

⁴ Kā mujū adrii ū' bütī kñjñkñjñ, Yēsū mu pá tuú kuú yījī tī gé 'dāá, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ùbī' 'bá rí pi nīkí ámá 'yozú kīnī, 'bá rí Yēsū 'i' 'díní kuyé.

⁵ Yēsū ní kòpi jízú kīnī, "Mávé ùndí rí pi, ìmi í' 'békí tró 'i' 'bī kuyé?"

Kòpi ní újázú ìri ní kīnī, "'Bá í' 'békí ālujānī kuyé."

⁶ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ìmi 'bekí ìmívé ímbá rí pi kúlúmgbá rí vé wòkò drī èndépí gélé rú rí gé, ìmi ícò 'i' 'bī 'be rá." Kòpi ká ímbá rí 'beé, sū Yēsū ní 'yoó rí tīnjī, kòpívé ímbá rí ènjī līlī, kòpi ícókí ísé bā ku, ā 'diátāsīyā 'i' 'bī rí pi tókí í ímbá rí agá 'dāá kárákará.

⁷ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi vé ālu Yēsū ní lēé agaá rá rí ní 'yozú Pétèrò ní kīnī, "'Bá rí Úpí 'i." Sīmónā Pétèrò kā yījī 'yozú kīnī, "'Bá rí Úpí 'i," ìri ní ívé bōngó 'i' ní trūú 'bāá kuú vūgá rí í' dúzú akozú 'i' rú' 'bá gá, ìri ní wazú 'dezu yījī agá 'dāá.

⁸ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi sòkí ívé kúlúmgbá rí mujū pá tuú yījī tī gé 'dāá, í' dózú kúlúmgbá rí á rú' 'bá gá 'dīgē, cazú yījī tī gé 'dāá, í ovu ca pá ā 'a mūdūrūlū ālu. Kòpi ní ívé ímbá rí ísészú 'i' 'bī be agá tré. ⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi ká ísí kúlúmgbá rí agásí, kòpi ísúkí údékí áci kuú 'dāá, 'bākí 'i' 'bī úzó ānī, āzini 'bākí pánga gārā ní gé.

¹⁰ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbī' 'bá rí pi ní kīnī, "Ìmi 'ijíkí 'i' 'bī ìmi ní 'beé sǎnjá 'dīri sī rí pi ā urukò ímúzú nōó."

¹¹ Sīmónā Pétèrò ní tuzú fízú kúlúmgbá agá, ìri ní ímbá rí ísészú ímúzú yījī tī géle rú, 'i' 'bī á'yī 'a ní gé mūdūrūlū ālu pūkú tówu drī na, 'i' 'bī kárákará 'dī' 'bée sī, ímbá rí uce kuyé. ¹² Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbī' 'bá rí pi ní kīnī, "Ìmi ímúkí, 'bá nyakí ínyá." 'Bo ūrī sī, 'bá āzi zījīpi 'yoopi kīnī, 'bá rí á'di 'i' yā 'díní 'dāáyo, ā 'diátāsīyā kòpi nīkí ámá rá 'yozú kīnī, 'bá rí Úpí Yēsū 'i.

¹³ Yēsū ní kúru ímúzú, ìri ní pánga rí í' dúzú sészú kòpi ní. Vùdrī ní gé, ìri ní kpá 'i' 'bī rí í' dúzú sészú kòpi ní. ¹⁴ 'Dīri nóni vú na ní Yēsū ní 'i' 'i' dazú ívé 'bá 'i pámvú ùbī' 'bá rí pi endrētj gé, ìri ní íngázú gōó ìdri rú rí ā vùdrījī gé rí.

Yēsū pi vé tá Pétèrò be rí

¹⁵ 'Bá Yēsū ā pámvú ùbī' 'bá rí pi ká ínyá rí nyaá deşé, Yēsū ní 'yozú Sīmónā Pétèrò ní kīnī, "'Sīmónā Yüwání ā mvǎ rí, 'i' lē nyo ma mí ògùpījī 'dī' 'bée agaá rá?"

Pétèrò ní újázú ìri ní kīnī, "Úpí, mí nǐ rá 'yozú kīnī, á lē mí agaá rá."

Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí úcé mávé kábīlò anjī rí pi múké."

¹⁶ Yēsū gō tá rí èndījī 'yoó dījī kīnī, "'Sīmónā Yüwání ā mvǎ rí, èndépí 'i' lē nyo ma rá?"

Sīmónā ní újázú ìri ní kīnī, "Úpí, mí nǐ rá 'yozú kīnī, á lē mí rá."

Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí ütē mávé kábīlò rí pi múké."

¹⁷ Vú na ni gé, Yēsū gō 'yoó Sīmónā ní kīnī, "Sīmónā Yüwání ā mvá rī, 'í lē nyo ma rá?"

Pētērō gō adrii īzāngā sī, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'i zjī caá vú na kīnī, "'í lē ma rá yā" rī sī. Īri ní kúru 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, mí nī rá, á lē mi ambamba!"

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí úcé mávé kābīlō rī pi múké. ¹⁸ Áda ádarú á 'yo mí ní 'dīni, mí ní drī ótū adrizú kēřīñā rú rī gé, mí rī bōngó mívé rī úsú mí rú'ba gá mí drī sī nī, mí mụ vūrā mí ní lēé mụ rī gé. 'Bo 'í dē dō gí, mí mí drī ādrō vūrā ālu gé, 'bá āzi rī imụ mí rụ, ĩri mí drī úmbé, ĩri imụ mí jī mụzú vūrā mí ní lēé ku ni gé." ¹⁹ Yēsū 'yo tā rī 'dīni lūzú kīnī, létī Pētērō ní imúzú drāzú rī, ĩri sē ĩ imụ Múngú rī íngú ānī rá. Yēsū ní 'yozú Pētērō ní kīnī, "Mí ūbī mǎ pámvú!"

'Bá Yēsū vé lēlē rī

²⁰ Pētērō újǎ 'i āngū úndré 'i gārā gá sī kūrū, ĩri ní Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi vé ālu Yēsū ní lēlē rī ndrezú, ĩri rī imụ ĩ vūdrī gé sī, 'bá 'dīri úřipi Yēsū ā gārā gá ĩnyīñā ĩnyá tī gé 'yoópi, "Úpí, 'bá lēēpi mī ūli 'beēpi rī ā'di 'i rī 'i?" ²¹ Pētērō kǎ ágó rī ndreé, ĩri ní Yēsū rī zizú kīnī, "Úpí, mí ūsū tā ágó 'dīri drīgé íngóni?"

²² Yēsū ní újǎzú Pētērō ní kīnī, "Á lē dō ágó 'dīri ā adri ídri rú cimgbá má ní ícázú rī gé, adri mī tā kuyé. Á 'yo mí ní 'dīni, lē mí ūbī mǎ pámvú." ²³ Tǎ 'dīri ayi mụzú 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gí rī pi vúgá sī kīnī, ágó Yēsū ā pámvú ūbīpi 'dīri ícó drāá ku. 'Bo tā Yēsū ní 'yoó rī adri 'yozú kīnī, ágó rī drā ku yā 'dīni ku, Yēsū kīnī, "Á lē dō ágó 'dīri ā adri ídri rú cimgbá ū'dụ má ní ícázú rī gé, adri mī tā kuyé?"

²⁴ Ágó 'dīri 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi rī 'i, ndre tā 'dī'bée 'i mī sī, sī kpá tā rī nī, 'bá nīkí rá tā Yēsū vé ĩri ní ndreé 'i mī sī 'dī'bée, ĩri tā áda.

²⁵ Yēsū 'o tā kárakarǎ. Ā sīkí té dō tā rī pi céré rá, vūrā ĩ ní búkū rī pi 'bázú rī ícó té caá ku.

Ẹjì
'bá áyúáyū rī pi vé rī
Tā búkū rī vé rī ā
ùlūngará

Búkū Ẹjì 'bá áyúáyū rī pi vé rī, Lúkā sī nī, sī kpá búkū Lúkā vé rī nī. Búkū 'dīri agá, Lúkā ùlū tā 'dīri ísù ákūdē Yēsù nga mužú 'bù gé gí. Drīdrī nī, 'bá Yēsù ā pámvú ùbī' 'bá rī pi ùlūkí ỳ'dùkò múké rī Yáhùdī rī pi ní kòpívé àngù agá. Vùdrī nī gé, kòpí ùlūkí 'bá ụrụkọ' bée ní àngù ụrụkọ' bée agásí rá. Lúkā ùlū tā Índrí Uleteré rī nī 'bá Yēsù ā pámvú ùbī' 'bá rī pi ásúzú drīdrī rī vé tā, āzini ùlū tā Índrí Uleteré rī ní kòpí ē drī kozú, ịrī ní kòpí ní ùkpò sészú ívé 'bá drīkoma rú rī pi be rī vé tā.

Cápítà 1-12 agá, tā Lúkā ní ùlūú 'dīgé agaápi rá rī, ùlū tā Pétēró ní 'oó rī, āzini ùlū tā 'i ngaápi 'bá Yēsù rī ẹ'ỳ' 'bá gí rī pi āsámvú gé Yērúsalēmá gá 'dálé rī. Tā 'i nga' bée 'dī' bée agásí, Índrí Uleteré rī ko kòpí ē ízà rá, kòpí ā nīkí rī amá 'yozú kīnī, Múngú lē, kòpí ā ùlūkí ỳ'dùkò múké Yēsù vé rī 'bá rī pi ní àngù rī pi agásí céré, adri 'yéṅá Yáhùdī rī pi ní ku. Cápítà 13-28 agá, Lúkā ùlū lētí Índrí Uleteré rī ní Páulū ē ízà kozú, ịrī ní ỳ'dùkò múké rī ùlūzú mužú vūrā kárakará agásí rī vé tā, 'dó Ẹjìyā gá, Yúròpù gé, cìngbá cazú kūrú Rómā vé rī gé. Ú'dógú'dógú 'dīri agá, Lúkā ùlū rī Páulū ní sée rī vé tā, āzini tì 'bá áyúáyū rī pi ní sée rī vé tā. Tā 'dī' bée 'bá ízà ko nīzú amázú kīnī, kòpí ùlūkí ỳ'dùkò múké Yēsù vé rī 'bá àndiándi pi ní, tā 'i nga' bá rī pi agásí àndiándi.

Ẹjìkí Índrí Uleteré rī vé tā

1 Tòfílí má ní lēlélē rī, búkū má ní sīí drīdrī rī agá, á sī tā Yēsù ní 'dó 'oó rī pi, āzini ịrī ní ímbá rī pi àrèwú céré,
2 cìngbá cazú ỳ'dù ịrī ní ívé 'bá áyúáyū rī pi* ímbázú Índrí Uleteré[†] rī vé ùkpò sī rī gé, āzini í ní ịrī 'dúzú mužú 'bù gé rī gé.
3 Ízàngá Yēsù ní nyaá rī ā vùdrī gé, Yēsù gō 'i 'daá ívé 'bá áyúáyū rī pi èndrètj gé lētí be àndiándi, lūzú kīnī 'i ídrí rú. 'I'da 'i kòpí èndrètj gé caá ỳ'dù pùkú sù, rī kòpí ní málūngá Múngú vé rī ā tā ùlūú.
4 Ỗ'dù álu, ká ríí ínáyá nyaá ívé 'bá áyúáyū rī pi be, ịrī ní 'yozú kòpí ní kīnī,

* 1:2 1:2 'Bá áyúáyū rī pi: 'Bá áyúáyū rī pi. Yēsù sē kòpí ní ùkpò, rī kòpí pēé mužú 'bá rī pi ímbá, índrí ùnjí rī pi údró, āzini tā àyázú àyāyā ní pi 'oó. † 1:2 1:2 Índrí Uleteré rī: Índrí Uleteré rī Índrí Múngú vé ní. Búkū Múngú vé rī kīnī, Ẹtépí rī Múngú 'i, Írívé mvá Yēsù rī Múngú 'i, āzini Índrí Uleteré rī Múngú 'i. Ẹtépí rī, Mvópí rī, āzini Índrí Uleteré rī, kòpí Múngú álu. † 1:2 1:2 Yūwání 1:1-18; Yūwání 8:41-42; Ẹjì 5:3-4. ‡ 1:5 1:5 Bātízímú: Í rī 'bá rī pi ní bātízímú sē lūzú kīnī, kòpí újákí ẹsì ívé ùnjíkányá agásí gí, kòpí ẹ'ỳkí Múngú rī gí. § 1:12 1:12 Máylí: 'Bá rī ícò ẹcì tu ca máylí na sà álu agá.

"Lē ịmí fūkí Yērúsalēmā agásí àmvé ku, ịmí tēkí fēfē má Ẹtépí ná ẹjì, ịrī ní lēé sēé ịmí ní, má ní tā ní 'yoo ịmí ní rī. 5 Yūwání sē bātízímú[‡] rī yjì sī, 'bo ỳ'dù mādā ā vùdrī gé, í ịmú ịmí ní bātízímú rī sē Índrí Uleteré rī sī."

Yēsù vé 'dūngará mužú 'bù gé rī

6 Yēsù vé 'bá áyúáyū rī pi ká ríí adrií Yēsù pi be trú, kòpí ní Yēsù rī zizú kīnī, "Úpí, sá nōrī gé, mī nyo ícò málūngá rī sē gō 'bá Ísērélé vé rī pi drígé rá?"

7 Yēsù ní 'yozú kòpí ní kīnī, "Adri tā ímivé ní, ịmí ní lēzú sá ní nīzú, dōku mbáá ỳ'dù ní nīzú ku, má Ẹtépí ỳtí íngá tā ní ívé ùkpò sī gí. 8 'Bo Índrí Uleteré rī kādō ịmú ịmí ású, ịrī ịmí ní ùkpò sē, ịmí ndrēkí mávé tā ịmí mị sī gí, ịmí 'dókí tā ní ùlūú kūrú Yērúsalēmā vé rī agá, àngù Yùdáyá vé rī agásí céré, āzini àngù Sámariyá vé rī agá, cazú vū drígé sī céré."

9 Yēsù ká tā rī átá 'díní, Í ní ịrī 'dúzú mužú 'bù gé 'daá, kòpí ríkí ịrī ndrēé mužú, ịrībítí rī ní ịrī ọzúzú, kòpí gókí ịrī ndrēé kuyé. 10 'Bá rī pi ní ká ríí mī 'báá ịrī ndrēzú mužú 'bù gé 'daá, koro àgò ịrī pi ní ịmúzú pá tuzú kòpí āsámvú gé, kòpí úsúkí bōngó imve í rú' 'bá gá. 11 Kòpí ní 'yozú kīnī, "Ímí àgò Gállílayá vé 'dī' bée, ngá ịmí ní rizú pá tuzú nōgò àngù ndrēzú mužú 'bù gé 'daá rī à'di? Yēsù Gállílayágú í ní 'duqú ịmí āsámvú gé sī mužú 'bù gé 'dīri, ịrī nyo gō ímvi sù ịmí ní ịrī ndrēé mužú 'bù gé 'dīri tịn."

Ìpèkí Mātíyā rī 'bāá Yúdā ā vūrā gá

12 Kúru Yēsù vé 'bá áyúáyū rī pi ní ísízú Írá Òlívé vé rī drígé 'daásí, kòpí ní mvízú gōzú Yērúsalēmá gá 'dálé. Kūrú Yērúsalēmá vé rī pi vé āsámvú vū caá írá rī be máylí§ álu kuyé. 13 Kòpí ká caá, kòpí ní tuzú mužú jó ā 'a ụrùlēsí kòpí ní rizú adrízú rī agá 'daá. 'Bá rī Pétēró 'i, Yūwání 'i, Yókóbù 'i, Àndērèyá 'i, Pílípù 'i, Tómā 'i, Bātílímáyò 'i, Mátáyo 'i, Yókóbù Áláfáyò mvópí 'i, Sjmónā úvá 'báápi 'bá ívé rī pi ē ísúkí rī drīwālā rī 'i, Yúdā Yókóbù mvópí sī.

14 Ỗ'dù céré kòpí rī í úmú trú Múngú rī zì Māriyá Yēsù èndrèpi pi be, ùkú ụrụkọ' bée be, āzini írívé èdrípíí be.

15 Ỗ'dù 'dā' bée gé, 'bá Yēsù rī ẹ'ỳ' 'bá gí rī pi úmúkí í caá mūdūrūlū álu pùkú ịrī vūrā álu gé. Kúru Pétēró ní ngazú ụrú sī, ịrī ní átázú kòpí ní kīnī, 16 "Má èdrípíí má ómvúpíí, tā Índrí Uleteré rī ní átá kuú

Dāwūdī* tǝ gé Yūdā vé tā sī, ī ní sīī Būkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūū tǝ ní gé bēnī. Yūdā ko 'bá Yēsū ri ru' 'bá rī pi ē drī mužú nī. ¹⁷ Yūdā ri ótǝ 'bávé ógǝpi, ipēkī ři ězǝ ngaá 'bá be trǝ."

¹⁸ (Yūdā je ómvú mǝfēngā ī nī ũfēē ři ní ũñjīkānyā 'ozú 'dāri sī, i'dé 'i drī sǝi vǝgá, 'a ni āfi rá, fi ni úkpú céré āmvé. ¹⁹ 'Bá adri' 'bá Yērūsālēmā gá rī pi céré yǝkī tā 'dīri rá. Kúru kǝpi ní vūrā 'dāri ā rǝ zǝzú ívé tǝ sī Ākēlédámā, nyōóǝkǝ āri vé nī.)

²⁰ Kúru Pētēró ní 'yozú kīnī, "Síkí bǝkú Sāwǝmā vé rī agá kīnī,

" 'Īrivé 'bētǝ ē ícá āndrú rú.

'Bá āzi ā adri 'bētǝ rī agá 'dāā ku.'

Āzini,

'Lē ā 'bāki 'bá āzi ři ā vūrā gá ězǝ Īrivé rī ngaá.'

²¹ Kúru lē 'bá Īpēkī 'bá āzi 'bāā ři ā vūrā gá, ā nga rī ězǝ ři ní rīi ngaá rī. Lē 'bá ī ní Īpēē 'dīri ā adri 'bá āndúrú adriipi 'bá be trǝ lóki 'bá ní rizú ězǝ ngazú Ūpí Yēsū be rī gé ni, ²² ā adri 'bá i'dózu Ūwānī ní bātǝzǝmǝ sēzú Yēsū ní rī gé, cimǝbā ī ní ři 'dǝzú mužú 'bǝ gé rī gé ni. 'Bá ī ní Īpēē 'dīri, ři 'i úmú 'bá be trǝ, ři adri 'bá Yēsū vé íngāngará drāngará gálēsī rī vé tā ũlǝupi ni."

²³ Kúru kǝpi ní 'bá Īřǝ Īpēzú, 'bá rī Yōsēpā ī ní zǝj Bārisābā 'i (Īrivé rǝ āzi Yúsǝtǝ 'i), 'bá rī āzi Mātǝyā 'i. ²⁴ Kúru kǝpi ní Múngú rī zǝzú kīnī, "Ūpí, 'i nǝ 'bá ālu ālu vé ěšǝ rá. Mí i'da 'bá ní, 'bá Īřǝ 'dǝ' bēē āsāmvú gé, 'bá mǝ ní Īpēē rī, ři adri ā'di 'i, ²⁵ ězǝ ězǝ ngaāpi 'bá áyúāyū ni rú Yūdā ā vūrā gá rī, ā'diātāsǝyā Yūdā ku 'bá, mǝ vūrā ī ní tā lǝzú rī gé gǝ." ²⁶ Kúru kǝpi ní jēkē 'bezú, jēkē rī 'de Mātǝyā ā rǝ sī, kúru ī ní Mātǝyā rī Īpēzú fizú 'bá áyúāyū mužǝrǝ drǝ ní ālu rī pi āsāmvú gé.

2

Īndri Uleterē rī vé ícāngará

¹ Ū'dǝ Pēnitǝkǝsítā* vé rī kā ícá, Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi úmúki ī céré vūrā ālu gé. ² Koro kǝbǝ ní íkǝzú 'bǝ gé 'dāāsī, sǝ ũlǝ vǝjpi úkpō be rī tǝni, Īmǝlǝ jó kǝpi ní úrǝzú rī ā 'a céré. ³ Kǝpi ní ngá āzi ndrezú sǝ āci sǝ tǝni, ayi úri 'bá ālu ālu drǝgē. ⁴ Īndri Uleterē rī ású kǝpi ārēvú céré, Īndri

Uleterē rī sē kǝpi ní úkpō átázú tǝ āndiāndi sī.

⁵ Yāhūdǝ ūrǝkǝ Múngú rī ĩñǝ' 'bá ĩñǝñǝ ĩmǝ' 'bá āngǝ rī pi agásī sǝ céré rī pi ri adri Yērūsālēmā gá 'dāā. ⁶ Kǝpi kā kǝbǝ 'ǝupi rī yǝi, 'bá bǝřǝkā pi ní úmúzú ī úmúzú vūrā ālu gé, kǝpi āyāki tā 'dīri sī rá, ā'diātāsǝyā 'bá ālu ālu yǝ Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ri átā ívé tǝ sī.

⁷ Kǝpi āyāki tā 'dīri sī rá, kǝpi ní zǝzú kīnī " 'Bá átā' bēē 'dǝ' bēē kǝpi adriki nyo 'bá Gālǝlǝyā vé ni pi kuyē? ⁸ 'Bá yǝkī kǝpi ri átā 'bávé tǝ sī āsǝ? ⁹ 'Bá āsāmvú gé, 'bá ūrǝkǝ ĩbǝki ĩmǝ Pāřǝtǝyā gélēsī, Mēdǝyā gélēsī, Ēlāmú gélēsī, ūrǝkǝ ĩmúki Mēsōpōtāmǝyā gélēsī, Yūdāyā gélēsī, Kāpādōkǝyā gélēsī, Pōnǝtō gélēsī, Ēzǝyā gélēsī, ¹⁰ Pǝřǝgǝyā gélēsī, Pāmǝfǝlǝyā gélēsī, Ējēpētō gélēsī, ūrǝkǝ' bēē ĩmúki Ĺǝbǝyā vé wōóǝ ĩnyǝnā Kūrēnē be rī gélēsī, ūrǝkǝ' bēē ĩmúki Rómā gélēsī, ¹¹ ('bá 'dǝ' bēē Yāhūdǝ āzini 'bá ī újā' 'bá Yāhūdǝ rú rī pi,) ūrǝkǝ' bēē ĩmúki Kūrētē gélēsī, āzini āngǝ Árábǝ vé rī gélēsī, 'bá yǝkī kǝpi rī tā āyázú āyāyā Múngú ní 'oó 'dīri vé tā ũlǝ 'bávé tǝ sī."

¹² Kǝpi āyāki tā 'dīri sī rá, kǝpi ē drǝ ābā ānǝ céré céré, kǝpi rǝkǝ ī uzǝj ī āsāmvú gé sǝ kīnī, "Tā 'dīri vé íffǝi ā'di?"

¹³ 'Bá ūrǝkǝ' bēē rǝkǝ guǝ kǝpi sǝ guǝ, kǝpi kīnī, " 'Bá 'dǝ' bēē mvǝkǝ íwā ĩmērēzú gǝ."

Pētēró sē Múngú vé tǝ 'bá bǝřǝkā rī pi ní

¹⁴ Pētēró pi ní ngazú 'bá áyúāyū mužǝrǝ drǝ ní ālu rī pi be ūrǝ sǝ, Pētēró ní átázú 'bá bǝřǝkā rī pi ní ū'dǝkǝ be ūrǝ 'dāā kīnī, "Īmǝ Yāhūdǝ 'dǝ' bēē, ĩmǝ ārēvú céré adri' 'bá Yērūsālēmā agá 'dǝ' bēē, ĩmǝ 'bāki bǝ tā má ní lēē 'yoó ĩmǝ ní rī yǝzú. ¹⁵ Īmǝ ūrǝkǝ' bēē kīnī, 'bá 'dǝ' bēē mvǝkǝ íwā ĩmērēzú gǝ, 'bo adri 'dǝni kuyē, nōni ři sǝ ūrōmǝ, āngǝ rī drǝ ū' bǝtǝnǝ. ¹⁶ Tā ĩmǝ ní ndree 'dīri, nēbǝj† Yōlēl átā ótǝ tā ní rā kīnī,

¹⁷ " 'Múngú kīnī, ū'dǝ ū'dǝ vé rī gé, ma ĩmǝ māvē Īndri Uleterē rī pē 'bá rī pi ású céré.

Īmǝivē anji āgō rī pi anji ũkú rī pi be, kǝpi ũmvulēsī ĩmǝ tā ī nga' 'bá drǝdrǝ 'dǝlē rī pi ũlǝ.

* **1:16** 1:16 Dāwūdǝ: Múngú ĩpē Dāwūdǝ ri adrii 'bāgú Īsērēlē rī pi vé ní, ězǝ kīnī, 'bāgú ū'dǝ rī ĩmǝ ĩfū Īrivé úyú agá, ři mālǝngā rǝ ru mužú 'dāni'dāni, 'bāgú rǝ Yēsū Kūrǝsítō 'i. † ĩlā Sāwǝmā 132:11-12; Ēzǝ 2:30. Tǝki Dāwūdǝ rǝ ĩšǝ ākǝdē ĩlǝ rǝ ca ělǝfū ālu (1,000) gǝ, ĩlǝ 'dāri gé, ĩšǝ tǝki drǝ Yēsū Kūrǝsítō rǝ kuyē. † ĩlā 1 Sāmǝlēl 16-30; 2 Sāmǝlēl 1-24; 1 'Bāgú 1-2. **1:20** 1:20 Sāwǝmā 69:25 **1:20** 1:20 Sāwǝmā 109:8 * **2:1** 2:1 Ū'dǝ Pēnitǝkǝsítā vé rī: Ū'dǝ Múngú ní Ēlǝzú jó rǝ pi tǝ gē sǝ rǝ kǝ mǝy cāā ū'dǝ pǝkǝ tǝwǝy, vǝdrǝ ní gé, Ū'dǝ Pēnitǝkǝsítā vé rǝ ní ícázú. Ū'dǝ 'dāri gé, Yāhūdǝ rǝ pi ri ānyāngā ī ní ikūnāā ívé ómvú agá rǝ pi ĩjǝ Yērūsālēmā gá sē Múngú ní, āzini kǝpi rǝ ū'dǝ Múngú ní tāǝmbǝ sēzú Mōsē ní řā Sínāyǝ vé rǝ drǝgē 'dāri vé tā ígá. Kūrǝsítǝyānǝ rǝ pi rǝ ū'dǝ ī ní Īndri Uleterē rǝ ĩpēzú 'bá Yēsū rǝ ě'yǝ' 'bá gǝ rǝ pi ásúzu Ū'dǝ Pēnitǝkǝsítā vé rǝ gē 'dāri vé tā ígá. † **2:16** 2:16 Nēbǝj: Múngú rǝ ívé tá átā nēbǝj rǝ pi ní, kǝpi kúru Īrivé ū'dǝkǝ rǝ ũlǝ 'bá rǝ pi ní.

Ìmivé kẹ̀rjanjì rí pì ùm̀vùlèsí ìm̀ú ìndrìlìkì tǎ ì nga' bá drìdrì 'dílè rí pì vé rí ndre rá.
 Ìmivé 'bá àràkà rù rí pì ìm̀ú urobí ùbì.
 18 Ẹ'̀dù 'dàri sí, má ìm̀ú mávé Ìndrì Uleterè rí sè mávé átì' bá àgò rù rí pì ású ùkú rù rí pì be, kòpì ìm̀ú tǎ 'ì ngaápi drìdrì 'dílè rí ùlù.
 19 Ma sè tǎ àyázú àyàyà nì pì ìm̀ú ì nga 'bù gé 'dǎlé,
 àzini tǎ ù'dù be túngú nì pì ìm̀ú ì i'da vù drìgé nògò,
 àrì rì ìm̀ú dǎ rá, àcì rì ìm̀ú ñí rá, àcìgà rì ìm̀ú àngù ọ̀zù rá.
 20 Ẹtù rí gò 'ì újá bì nì ku ìnjàná rù, mbáà rí è m̀j rí gò 'ì újá ka ku àrì rù tǎ 'dì' bée cére ìm̀ú ì nga drìdrì, ù'dù àmbúgú Ẹpí ní ìgòzú ñjngàrá be rí íbì ícá ndò.
 21 'Bá cére Ẹpí à rù zì' bá rí pì, ì ìm̀ú kòpì pa rá.'
 22 "Ìmi 'bá Ìsèrélè vé 'dì' bée, ìmi yìkì tǎ má ní léeé 'yoó ìmi ní 'dìri, tǎ àyázú àyàyà, tǎ ambugu ambugu, àzini tǎ bilẹ̀m̀j rù Yèsù Nàzèrètágù rí ní 'oó 'dì' bée lù kìnì Múngú ìpè ìri nì. Yèsù 'o tǎ 'dì' bée ìmi àsám̀vù gé, sù ìmi ní ǹjì rá rí t̀jì. 23 Múngú Ẹtì tǎ Yèsù vé rí sée ìmi drìgé nì, ǹjì tǎ ìmi ní léeé 'oó ìri ní rǎ. Ìmi ní ìri jìzù sèzù 'bá ùnjìkànyà 'o' bá rí pì drìgé, kòpì ní ìri gbázú peṭì alambaku sígè, à drǎ rí 'dìisì rá 'dì. 24 'Bá Múngú inga ìri gòó ìdri rù dràngàrá galésì, ọ̀yù ìri drǎ sílè gá sí rá, à' diātāsìyà à áwí rí kù àvù rù ku. 25 Dǎwùdì sí tǎ Yèsù ní átá rí 'dìni,
 " Ẹ'̀dù cére ma rì Ẹpí Múngú rì ndre má gǎrà gá.
 À' diātāsìyà ìri mávé drì èndèpì gé,
 tǎ àzi ícò ma ayaá ku.
 26 Tǎ 'dìri sè má èsì adri àyìkò sí, àzini ma rì ìri ingù àyìkò sí,
 ma rì èsì 'bá rù' bá mávé rí à tǎ Ẹsùzù,
 27 à' diātāsìyà Múngú, mí ícò ma sée fí 'bù àvù rí pì vé rí agá ku,
 ma mívé 'Bá Uleterè ní, mí ícò mávé rù' bá sée nmaá ku.
 28 Mí i'da má ní létì ìdri vé rí gí,
 mí ìm̀ú sè ma adri àyìkò sí, mí ní adrii má be trù rí sí.'
 29 "Má èdrìpìjì má ọ̀m̀vùpìjì, á lè lùú ìmi ní uleterè 'yozú kìnì, 'bá è' bìpì Dǎwùdì drǎ, síkì ìri 'bù agá rá, ìrivé 'bùrèdrì nògò anigé cìmgbá ù'dù àndrù rí gé. 30 'Bo ìri nẹ̀bì, ǹjì rá 'yozú kìnì Múngú èzì 'ì ní, sò Ẹyò kìnì,

'ì ìm̀ú m̀vá àlu ìfùúpi ívé úyú agá ní 'bá úri ívé lùpá drìgé. 31 Dǎwùdì ní rá 'yozú kìnì, tǎ 'dìri ìm̀ú 'ì nga rá, átá Kúrísítò vé ìngàngàrá dràngàrá galésì rí vé tǎ kìnì, Múngú ícò ìri kuú 'bù àvù rí pì vé rí agá 'dǎá ku, àzini ícò ìrivé rù' bá kuú nmaá ku.
 32 "Múngú inga Yèsù rì gòó ìdri rù dràngàrá galésìlá rá, 'bá ndreki tǎ rí 'bá mì sí. 33 Múngú ingù Yèsù rì, 'bá ìri úri ívé drì èndèpì gé, Yèsù ìsù Ìndrì Uleterè rí Ètèpì vùgá, nóni Yèsù sè 'bá ní Ìndrì Uleterè rí gí, sù ìmi ní ndreé, àzini ìmi ní yìjì rí t̀jì. 34 Dǎwùdì nga m̀vù 'bù gé 'dǎlé kuyé, 'bo kìnì,
 " Ẹpí Múngú 'yo mávé Ẹpí ní* kìnì,
 "Mí úri má drì èndèpì Sgè,
 35 cìmgbá má ní mívé ari' bá rí pì 'bázú mì pǎlé gá rí gé." '
 36 "Kúru lè 'bá Ìsèrélè vé rí pì àrèvù cére à ǹjìkì tǎ 'dìri, Yèsù ìmi ní gbáá peṭì alambaku sígè 'dìri, Múngú 'bá ìri adrii Ẹpí, àzini Kúrísítò."*
 37 'Bá rí pì kǎ tǎ 'dìri yìjì, tǎ 'dìri nò kòpì èsì ambamba, kòpì ní 'yozú Pètèrò ní, àzini Yèsù vé 'bá àyúàyù rí pì à uruko' bée ní kìnì, " 'Bá èdrìpìjì, 'bá 'okì à' dì?"
 38 Pètèrò ní újázú kìnì, "Ìmi àrèvù cére, lè ìmi újákì èsì, ìmi rúkì bàtízìm̀ù rù Yèsù Kúrísítò vé rí sí, à trúkì rí ìmi ìmivé ùnjìkànyà agásì rá. Kúru ì fèfè Ìndrì Uleterè rí vé rí sè ìmi ású rá. 39 Ìndrì Uleterè 'dìri èzìkì ìmi ní, ìmivé anjìnjá rí pì ní, àzini 'bá adri' bá rǎrá rù, Ẹpí Múngú ní ìm̀ú zìjì rí pì ní."
 40 Pètèrò ùlù kòpì ní tǎ káràkàrá, rì kòpì máá drì ìrì sí kìnì, "Lè ìmi zìkì Múngú rì, à pa rí ìmi tǎ ì ní ìm̀úzù 'bá ùnjìkànyà be úyú nòri vé rí pì ìrìnjázú rí agásì rá." 41 'Bá Pètèrò vé ù'dùkò múké rí è' yì' bá rá rí pì, sèkì kòpì ní bàtízìm̀ù rá. Ẹ'̀dù 'dàri gé, 'bá fì' bá 'bá Yèsù rì è' yì' bá gí rí pì àsám̀vù gé rí pì ícò ca èlìfù na (3,000) rá.
 'Bá Yèsù rì è' yì' bá gí rí pì ùm̀úkì ì adrii trùjì
 42 'Bá Yèsù rì è' yì' bá gí rí pì, ù'dù cére kòpì ríkì ì ùm̀ú trùjì, kòpì ríkì èsì 'báá cére tì Yèsù vé 'bá àyúàyù rí pì ní ríi ùlùú rí yìzù, kòpì ríkì pàngá rí ùndìi' nyaá trùjì, àzini kòpì ríkì Múngú rì zìjì. 43 Yèsù vé 'bá àyúàyù rí pì 'okì tǎ àyázú àyàyà nì pì tǎ ambugu ambugu nì pì be káràkàrá, sè 'bá rí pì ní àyàngàrá. 44 'Bá Yèsù rì è' yì' bá gí rí pì àrèvù cére ríkì ì ùm̀ú adrii vùrà àlu

2:21 2:21 Yòlèlè 2:28-32 2:28 2:28 Sǎwùmá 16:8-11
 Ẹpí ní: Tǎ 'dìri vé ífífí, Ẹpí Múngú zì Yèsù Kúrísítò rì Ẹpí.
 Ìri ùkpò be, ì ìri ìnjìnjì. 2:35 2:35 Sǎwùmá 110:1 *
 Kúrísítò rí 'bá ì ní ùdu dǎá drì ní gé, lùzú kìnì Múngú ìpè ìri adrii 'bàgù rù. Èbèrè tì sí Kúrísítò rì ì zì Mǎsìyà. 'Í lǎ Yùwání 1:41. † 2:42 2:42 Kòpì ríkì pàngá rí ùndìi: Tǎ 'dìri vé ífífí, kòpì ríkì ìnyá nyaá trùjì, àzini kòpì ríkì v̀nyò m̀vùjì trùjì.

2:31 2:31 Sǎwùmá 16:10 † 2:34 2:34 Ẹpí 'yo mávé
 § 2:34 2:34 Drì èndèpì gé: 'Bá úripi drì èndèpì gé rì,
 2:36 2:36 Yèsù Kúrísítò: Rù Yèsù 'dìri vé ífífí, Múngú rì

gé, kòpì ríkí ìvè ngá àlèé ì àsámúvú gé sī trú. ⁴⁵ 'Bá àlu àlu rì ìvè ngá sè je 'dúisí rá, ìrì mífèngá nì 'ì'dú sē 'bá ngá àkó rī pì ní. ⁴⁶ 'U'dú céré kòpì ríkí ì umú Jò Múngú vé rī[‡] à bóro gá 'dāá. Kòpì ríkí ẹ̀çì vé jò rī pì tì gè sī, ríkí pánga ùndí nya trú ẹ̀sì be àlu, àyìkò sī. ⁴⁷ Kòpì ríkí Múngú rì ingú, 'bá rī pì àrèvú céré kòpì sī àyìkò sī. 'U'dú àlu àlu, 'Úpì rì 'bá ì ní paá gí rì pì sē fì 'bá ẹ̀'yì' 'bá gí rì pì àsámúvú gé.

3

Pétèrò idrí ágó ọ̀gọ̀rọ̀vù rú ní

¹ 'U'dú àlu, Pétèrò pì Yūwání be ríkí muẹ Jò Múngú vé rī agá 'dāá sà Múngú rì zìzú rī gé, sà na ùndrèjá vé rī gé. ² Kòpì caki ágó ẹ̀ndrèpì ní tìj kuu ọ̀gọ̀rọ̀vù rú ní ìşù. Ágó 'dìrì 'ù'dú céré 'bá rī pì rì ìrì 'du jì 'bā Jò Múngú vé rī à kẹ̀tìlè ì ní zìj 'Ūnyī be ambamba rī gé 'dāá. Ìrì rì ngá mǎ 'bá fì 'bá Jò Múngú vé rī à bóro gá 'dālè rī pì vúgá. ³ Ágó rī kǎ Pétèrò pì ndrèé Yūwání be, kòpì lèkì fíí muzú Jò Múngú vé rī agá 'dālè, ìrì ní mífèngá zìzú kòpì vúgá.

⁴ Pétèrò pì Yūwání be, kòpì ní àngū ndrèzú ìrì vúgá 'dāá, kúru Pétèrò ní 'yozú kīnī, "Í ndrè àngū 'bá vúgá nòò!" ⁵ Kúru ágó rī ní àngū ndrèzú kòpì vúgá 'dāá, 'usū dèna kòpì lèkì 'ì ní ngá sèé. ⁶ Kúru Pétèrò ní 'yozú kīnī, "Mífèngá fíí mǎ ní sèé mǎ ní ní 'dāayo, 'bo ngá mǎ ní ico sèé mǎ ní ní anigé. Rú Yèsù Kúrísítò Názèrètá vé rī sī, mǎ ingá ẹ̀çì tuú."

⁷ Pétèrò ní ìrì è drì ẹ̀ndèpì ruzú, ìrì ingazú uru, koro ágó rī à pá, àzini ìrìvè mūrúkù'yá ní icalú úkpó úkpó. ⁸ Ágó rī ní wazú uru, ìrì ní 'dózu ẹ̀çì tuzú. Ìrì ní 'dezú muzú kòpì be trú Jò Múngú vé rī à bóro gá 'dāá, rì ẹ̀çì tuú muzú, rì waá muzú, àzini rì Múngú rì ingú muzú.

⁹ 'Bá rī pì àrèvú céré ndrèkì ìrì rì ẹ̀çì tu, àzini ìrì rì Múngú rì ingú. ¹⁰ Kòpì kǎ nǐjì amá 'yozú kīnī ágó rī 'bá ándúrú ríipì mífèngá mǎapi Jò Múngú vé rī vé kẹ̀tìlè ì ní zìj 'Ūnyī be ambamba rī gé 'dālè rī 'ì, kòpì àyàkì tǎ 'ì ngáapi 'dìrì sī rá.

Pétèrò sè tì Jò Múngú vé rī agá

¹¹ Ágó rī kǎ áwí ọ̀njú kuu Pétèrò pì à vùdrì gé Yūwání be tǐtǐ, 'bá rī pì àrèvú céré àyàkì tǎ 'dìrì sī rá, kòpì únjùkì muzú ọ̀ngú sī vùrà ì ní zìj Sòlòmónà vé Jò'bilè rī gé 'dāá. ¹² Pétèrò kǎ kòpì ndrèé, ìrì ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ìmi àgò Ìsèrèlé vé 'dì'bée, ngá ìmi ní àyázú tǎ 'dìrì sī rì 'à'dì? Ngá ìmi ní rizú 'bá ndrèzú 'dìni rī 'à'dì? Ìmi 'usúkì kīnī, 'bá idríkì ágó nòri 'bávé úkpò sī? Dòku 'bá ní adrii 'bá Múngú vé ní rī sī? ¹³ Múngú Àbùràamá* vé rī, 'Isákà* vé rī, àzini Yòkòbù* vé rī, Múngú 'bá ẹ̀'bìpìjì vé rì ingú ìvè àtì' 'bá Yèsù rì rá. Ìmi sèkì Yèsù rì 'dij dráá nī. Pilátò lè kòdò ìrì ọ̀yuyé rá, ìmi gǎkì sī. ¹⁴ Ìmi gǎkì Yèsù 'Bá Uleterè, àzini 'Bá Piri rī sī, ìmi lèkì à ọ̀yukì 'bá àngú 'dìpì rī sèé ìmi ní áyu. ¹⁵ Ìmi 'dìkì 'bá idri sèepì rī dráá rá, 'bo Múngú inga ìrì gòó idri rú dràngará gálésila rá. 'Bá ndrèkì tǎ 'dìrì 'bá mǐ sī. ¹⁶ Ágó ìmi ní ndrèé, àzini ìmi ní nǐjì rá 'dìrì, ìrì ní Yèsù rì ẹ̀'yìjì gí rī sī, sè ìrì ní icalú úkpó úkpó 'dì. Ìrì ní Yèsù rì ẹ̀'yìjì gí rī sī, sè ìrì ní idrizú, ìmi ní ìrì ndrèzú ìmi mǐ sī 'dì.

¹⁷ "Má ẹ̀drìpìjì má ọ̀mvúpìjì, à nǐ rá 'yozú kīnī ìmi ìmivè drǐkoma rī pì be, ìmi 'okì tǎ rī ẹ̀nǐjǎkò sī. ¹⁸ 'Bo tǎ Múngú ní ọ̀tù áta nẹ̀bì rī pì tì gè 'yoó kīnī, Kúrísítò rì ùmvúlèsì ìmù izàngá nya rá rì, nga 'ì fuú tì ní gé gí. ¹⁹ Kúru lè ìmi újǎkì ẹ̀sì ìmivè ùnjikǎnyá agásì rá, ìmi ìmúkì Múngú vúgá, à 'ujkì rì ìmivè ùnjikǎnyá rá, 'Úpì à trù rì ìmi ìmivè ùnjikǎnyá agásì rá. ²⁰ Sà àzì rì ìmù 'dì'dì, 'Úpì rì ìmù ìmi ní úkpò sè, ìrì ìmù Kúrísítò 'ì ní ìpèé rī pè muzú ìmi vúgá 'dìi, 'bá rī Yèsù 'ì. ²¹ Ìrì áwì adri 'bù gé 'dāá cǐmgbá sà Múngú ní ìmúzu ngá rī pì údèzú céré 'ù'dì rī gé, sù Múngú ní ọ̀tù ẹ̀zìjì nẹ̀bì uleterè rī pì tì gè rī tǐnì. ²² Móse[§] 'yo ọ̀tù kīnī, 'Úpì Múngú ìmivè rī ùmvúlèsì ìmù ìmi ní nẹ̀bì ìpè ìmivè 'bá rī pì àsámúvú gé sù má tǐnì, ìmi 'bǎkì bǐ tǎ àrèvú céré ìrì ní áta rī pì yìzú. ²³ 'Bá ìrìvè tǎ yìpì ku rì, ì mùjì ìrì gù ìrìvè 'bá rī pì àsámúvú gé sī àmvé, ì ìrì 'dì drǎ 'dúisí rá.'

²⁴ "Adarú ọ̀tù nẹ̀bì rī pì átákì 'dìni, 'ìdózu Samùélé vúgá, nẹ̀bì ìmù' 'bá ìrì à vùdrì gé rī pì be céré, 'yokì tǎ nóni ríipì

‡ **2:46** 2:46 Jò Múngú vé rī: Jò Múngú vé rī 'yèná àlukúta Yèrúsalémá gá 'dāá. Atala rī pì 'yèná rì ròbòhò zǎ Jò rì agá 'dāá nī, sù tǎimbi Móse vé rī ní 'yoó rì tǐnì. Múngú rì dǐ Vùrà Uleteretere rì gé, Jò Múngú vé rì agá 'dāá. * **3:13** 3:13 Àbùràamá: Múngú zì Àbùràamá rì kīnī, à ku ìvè 'bá 'bètì àsámúvú gé rì pì, à ku ìvè àngú, à 'de muẹ àngú àzì 'ù'dì ní gé. Àbùràamá rì ẹ̀'bìpì Yáhùdǐ rì pì vé rì, tǐkì ìrì ìlì ẹ̀lifú àlu mùdùrùlù àrò (1,800) gé, ìşù tǐkì drǐ Yèsù rì kuye. 'Í lá 'f'dóngará 12-25. † **3:13** 3:13 Isákà: Isákà rì mvá Múngú ní ẹ̀zìjì Àbùràamá ní rī. 'Í lá 'f'dóngará 17-35. ‡ **3:13** 3:13 Yòkòbù: Yòkòbù rì Àbùràamá mvọpì Isákà vé mvá, ìrì anjì be muẹrì drǐ ní ìrì, Múngú újǎ rù ní zìj Ìsèrèlé, úyú ìrìvè rì zìkì anjì Ìsèrèlé vé ní. Sà Yèsù vé rì gé, zìkì kòpì Yáhùdǐ. 'Í lá 'f'dóngará 25-50. § **3:22** 3:22 Móse: Yòsèpá kǎ dráá gí, 'bāgú Ẹ̀jèpètò vé rì 'bá anjì Ìsèrèlé vé rì pì ẹ̀zì ngáá tǔgèrǐ rù caá ìlì mùdùrùlù sù (400). Kúru Múngú ní Móse rì ìpèzú ìmúzu anjì Ìsèrèlé vé rì pì pazú adringará tǔgèrǐ rù rì agásì. Múngú sè tǎimbi rì Móse ní, à lù anjì Ìsèrèlé vé rì pì ní, sèzú ì ní tǎimbi rì zìzú tǎimbi Móse vé ní ànì. Tǐkì Móse rì ìşù àkùdè ìlì rì ca ẹ̀lifú àlu mùdùrùlù sù (1,400), ìşù àkùdè tǐkì drǐ Yèsù rì kuye. 'Í lá Wàngará 2-24. **3:23** 3:23 Dètòrònomé 18:15-19

'i ngaapi 'diri rá. ²⁵ Tā nēbī rī pi ní ótú átá rī, tã ní ri ímú 'i nga ímī rú'ba gá, āzini ūndī Múngú ní ruŷí ímī ɛ'bípi be rī, ĩri ímú adri ímivé ni. Á'điātāsīyā Múngú 'yo Ābūrāmā ní kīnī, "Bá āngū rī pi agāsī rī pi ārevú céré úmvúlēsī tākiri íšū úyú mívé rī pi vúgá," ²⁶ Drīdrī ní Múngú ípé ívé mvá Yēsū ri ímú ímī vúgá, ā sē rī ímī ní tākiri, 'bá ālu ālu ā újā rī ɛšī ívé ūnjikānyā agāsī rá."

4

Pétērō pi Yūwānī be tukī pá Yāhūdī tā lī'ba rī pi ɛndrētī gé

¹ Pétērō pi Yūwānī be, kōpi ká rīi átá 'bá rī pi ní, atala rī pi* ā uruḵo, kápíténī Jó Múngú vé rī ūtéepi rī be, āzini Sādókē† rī pi ā uruḵo'bée be, kōpi ní ímúzú Pétērō pi vúgá nōō. ² Kōpi ā 'a ve ūnjī ūnjī, ā'điātāsīyā Pétērō pi ní rīi 'bá rī pi ímbá Yūwānī be kīnī, Yēsū vé ūkpō sī 'bá ūdrā'ba gī rī pi ícō íngá rá rī sī. ³ Kōpi ní Pétērō pi ružú Yūwānī be, ūtī rī ní 'deé gī rī sī, kōpi sukī 'bá 'dī'bée jó āngū ū'yīzú rī agá, cīmgbá cazú ū'buṭiṭṭā gá. ⁴ 'Bo 'bá kárakarā yīkī tī Pétērō ní sée rī, kōpi ɛ'yīkī Yēsū ri rá, āgō‡ rī pi ícō ca élifū tōwú (5,000) rá.

⁵ Kā muŷ adrii drū 'dīni, 'bá āngū ru'ba rī pi 'bá ambugu rī pi be, 'bá tāimbī Mósé vé rī ímbá'ba rī pi be, kōpi ní í umúzú Yērūsālēmā gá 'dāā. ⁶ Ānāsī átalágú āmbúgú atala rī pi drīgē rī§ 'dālē anigé, āzini Kāyáfā, Yūwānī, Ālēkīzāndā, āgō uruḵo'bée be, kōpi kpá anigé. 'Bá 'dī'bée māríté átalágú āmbúgú rī vé ni. ⁷ Kā Pétērō pi íjī ícā Yūwānī be kōpi ɛndrētī gé, kōpi ní Pétērō pi zizú Yūwānī be kīnī, "Ímī 'okī tā āyázú āyāyā 'diri ā'di vé ūkpō sī? Dōku ā'di vé ru' sī?"

⁸ Kúru Índrī Uleterē rī ní Pétērō ri ásúzú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ímī 'bá āngū ru'ba rī pi, āzini ambugu 'bávé āngū agá rī pi! ⁹ Ímī ri 'bá zī ɛšī múké 'bá ní ágó ōgōrōwú rú rī ídrízú rī sī! Ímī lēkī nījī 'yozú kīnī 'bá ídríkī ágó 'dīrī ngōmī ngōmī yā 'dīni? ¹⁰ Á lē lūū ímī ní, āzini 'bá Ísērélē vé rī pi ní céré kīnī, ágó ídrīpi pá tuŷpi ímī ɛndrētī gé 'dīri, ídrī Yēsū Kúrísítō Názērétágú ímī ní gbāā peṭī alambaku

sīgé, Múngú ní ingāá gōō ídri rú drāngará gálésī rī vé ru' ūkpō be rī sī. ¹¹ Yēsū ri, " 'írā ímī 'bá jó sī'ba rī pi ní gāā sī rī, újā nōmī 'i ícā írā sēepi jó rī ní pá tuzú ānī ūkpō ūkpō ní."

¹² 'Bá āzi ícōpi āngū paapi ní 'dāāyo, ā'điātāsīyā ru' āzi vū drīgē nōgō ī ní 'daā 'bá āzi ru'ba gá āngū paapi ní 'dāāyo."

¹³ 'Bá í umú'ba vūrā tā līzú rī gé rī pi ká tā Pétērō pi ní átá Yūwānī be ūrī ākō 'dīri yījī, kōpi ká nījī amá 'yozú kīnī ímbákī kōpi kuyé, āzini kōpi nīkī tā kuyé, sē kōpi ní āyāngará. Kōpi gōkī nījī amá 'yozú kīnī 'bá 'dī'bée ríkī adrii Yēsū pi be trū. ¹⁴ 'Bo kōpi ká ndree ágó í ní ídri rī tu pá kuú Pétērō pi ásámvú gé Yūwānī be, kōpi gōkī átangá 'yoó'yo ní ndāā tí. ¹⁵ Kúru kōpi ní 'yozú Pétērō pi ní Yūwānī be kīnī, lē kōpi ā muḵi 'bá tā lī'ba rī pi* ɛndrētī gé 'dīisi rá, kōpi ní átázú í ásámvú gé sī kīnī, ¹⁶ "Bá 'okī āgō 'dī'bée íngōmī? 'Bá adri'bée Yērūsālēmā agá rī pi ārevú céré nīkī tā āyázú āyāyā kōpi ní 'oó 'dīri rá, 'bá ícókī tā 'dīri gāā bā ku. ¹⁷ 'Bo 'bá lēkī dō 'bá 'dī'bée ugaá kōpi ā ūlūkī tā 'dīri mužú 'bá rī pi ní ku, lē 'bá útrékī kōpi drīgē, kōpi ā gōkī ri Yēsū vé tā ūlūú mužú 'bá rī pi ní ku." ¹⁸ Kúru kōpi ní Yēsū vé 'bá áyūāyū ĩrī 'dī'bée zizú ígōzú í vúgá nōlē, útrézú kōpi drīgē kīnī, kōpi ā gōkī Yēsū vé tā átá đījī ku, āzini kōpi ā gōkī ímbá đījī ku.

¹⁹ 'Bo Pétērō pi ní újázú Yūwānī be kīnī, "Ímī 'bīkī drī tā 'dīri amá ímī ngúlúpi sī ká. Tā íngōri pířī Múngú ɛndrētī gé nī, 'bá 'dukī ímivé tá ngaá áyu yā, dōku 'bá 'dukī tā Múngú vé rī ngaá áyu? ²⁰ 'Bo 'bá tīnī, tā 'bá ní ndree 'bá mī sī, āzini 'bá ní yījī 'bá bī sī rī pi, 'bá ícókī tā ní ā ūlūngará kuú ku."

²¹ 'Bá tā lī'ba rī pi ní útrézú Pétērō pi drīgē Yūwānī be đījī. Kōpi ndākī létī í ní 'bá 'dī'bée pířūzú mužú 'dīisi rá. 'Bá rī pi ārevú céré ríkī Múngú ri íngú tā ī nga'ba 'dī'bée sī, ²² ā'điātāsīyā ágó í ní ídri tā be āyázú āyāyā 'dīri adri ōgōrōwú rú aga ílī pūkū su rī rá.

'Bá Yēsū ri ɛ'yī'ba gī rī pi zīkī Múngú ri

²³ Kā muŷ Pétērō pi oŷuŷ Yūwānī be jó ī ní āngū ū'yīzú rī agá 'dāāsī gī, kōpi ní 'dezú mužú tā atala atala rī pi drīgē rī pi ní 'yoó í ní 'bá ambugu rī pi be rī ūlūzú

3:25 3:25 Í'dóngará 22:18; 26:4 * **4:1** 4:1 Átalágú: 'Bá Ísērélē vé rī pi ásámvú gé, 'yēnā átalágú ri rōbōñō zā Jó Múngú vé rī agá 'dāā nī. Atala rī pi ri ífū úyú Léví vé rī agá. † **4:1** 4:1 Sádókē: Sádókē rī pi ngúlúmú Yāhūdī rī pi vé tāimbī Mósé vé rī ru'ba tījī rī pi, 'bo kōpi ɛ'yīkī índri rī pi vé tá kuyé, ɛ'yīkī málāyíkā rī pi vé tá kuyé, āzini kōpi ɛ'yīkī kpá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'ba gī rī pi gō íngá ídri rú rá 'dīni kuyé. † lē Ēzī 23:8. ‡ **4:4** 4:4 Āgō: Lākī ūkū rī pi anjīnā rī pi be kuyé. § **4:6** 4:6 Átalágú āmbúgú rī: Átalágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'điātāsīyā ĩri 'yēnā fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāā nī, ĩri fi vū ālu ílī ālu agá. ĩri āri rōbōñō vé rī jī ūnjikānyā ūjizú. † lē Lēvīṭīkā 16; Ēbérē 9. **4:7** 4:7 Ēzī 3:5-8 * **4:11** 4:11 Sāwúmā 118:22 * **4:15** 4:15 'Bá tā lī'ba rī pi: Átalágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgē rī pi, drīkoma rī pi, kōpi ri í umú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī.

'bá Ẹsù rí ẹ̀'yì' bá gí rí pí ní. ²⁴ 'Bá Ẹsù rí ẹ̀'yì' bá gí rí pí ká tá Pètèrò pí ní ùlúú 'dìrì yì, kòpì ùmúkí ì trù Múngú rí zìj, kòpì kìnì, "Úpí Ùkpò 'Dípa, 'í gbi 'bù pí vù be, yì bálálá rí be, ngá àrèvú 'a ní gé rí pí be céré nì. ²⁵ Ọtú mí átá ùkpò Índrì Uleterè rí vé rí sí mívé àtí' bá 'bávè ẹ̀' b'ípì Dāwúđì tì gé, mí kìnì, " Ngá sèépi 'bá àngú rí pí agá rí pí à 'a ní vezú rí à'dì?

Ngá sèépi 'bá rí pí ní rizú tá azakaza vé ní pí à tá ùtìzú rí à'dì?

²⁶ 'Bágu vù drìgé rí pí útúkí ì kú ùrè lèzú ẹ̀'dì' d'izú,

àzini 'bá àngú rú' bá rí pí ùmúkí ì trù, lèkí ẹ̀'dì' d'ijí Úpí Múngú be, àzini lèkí ẹ̀'dì' d'ijí Māsìyā be.'

²⁷ "Ádarú 'bágu Èròdè' pí Pónitìyò Pílatò be ùmúkí ì 'bá adri' bá Yáhúđì rú ku rí pí be, àzini 'bá Isèrélè vé adri' bée Yèrúsálémá agá nògò rí pí be, kòpì gákí mívé àtí' bá uleterè Ẹsù mí ní ìpèè Māsìyā rú rí sí. ²⁸ Kòpì 'okí' tá rí sùú mí ní ùtìjì mívé ùkpò sí, mí ẹ̀sù ní lèè à 'okí' rí tìnj. ²⁹ Úpí, 'í yì tá kòpì ní rizú útrézú 'bá drìgé 'dìrì, 'í sè mívé àtí' bá rí pí à ùlúkí tì mívé rí ùrì àkó. ³⁰ 'Í sè 'bá ní ùkpò mívé àtí' bá uleterè Ẹsù à rú sí, 'bá ídríkí rí 'bá rí pí àní, àzini 'bá 'okí' rí tá àyázú àyāyā ní pí tá ambugu ambugu ní pí be àní."

³¹ Kòpì ká Múngú rí zìj deẹ, vùdrì ní gé, vùrà kòpì ní ì ùmúú rí ní 'í ayazú d'ingid'ingí. Kúru Índrì Uleterè rí ní kòpì ásúú céré, kòpì ní 'dóúú tì Múngú vé rí ùlúú ùrì àkó.

'Bá Ẹsù rí ẹ̀'yì' bá gí rí pí ríkí ìvé ngá àlèè ì àsámúvú gé sí trù

³² 'Bá Ẹsù rí ẹ̀'yì' bá gí rí pí ríkí adrii céré ẹ̀sì be àlu, àzini ùmì be àlu. 'Bá àzi 'yoópi kìnì ngá ìvé rí pí ìvé ní ọ̀'dúkùlegú sí 'dìní 'dāáyo, kòpì ríkí ìvé ngá rí pí àlèè ì àsámúvú gé sí céré trù. ³³ Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí ríkí tá Úpí Ẹsù vé ìngázú gòò idri rú rí vé tá ùlúú 'bá rí pí ní ùkpò be. Múngú 'bá tákiri àmbúgú kòpì drìgé céré. ³⁴ Kòpì àsámúvú gé, ngá 'bá àzi ndéépi ní 'dāáyo, à'diàtāsìyā 'bá nyòòkú be, dòku jó be rí pí ríkí ìvé ngá uzìj, kòpì ríkí mífèngā ní ìjì, ³⁵ sèé Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí drìgé, kòpì ríkí awaá 'bá ngá lè' bá rí pí ní.

³⁶ Yòsèpà Lèvígú* ìmùpì Sáyìpùrāsì gélésì Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí ní zìj Bārùnábā rí (rù Bārùnábā 'dìrì vé ìfífí 'bá riipi ẹ̀sì ìmbápi ní), ³⁷ sè ìvé nyòòkú jeé, ìjì

mífèngā ní sèé Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí drìgé.

5

Ānānīyā pí vé tā ùkú ní Sāfirā be rī

¹ Ágò àzi rú ní Ānānīyā 'i, kòpì ùkú ní Sāfirā be sèkí kpá ìvé nyòòkú uruko jeé rá. ² Ānānīyā 'dù mífèngā rí à uruko zùzùzù, kòpì ùsúkí tá ní ùkú ní Sāfirā be trù, ìrì ní mífèngā rí vé ìmbítá jìzú sèzú Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí vùgá 'dāá, ìrì ní 'yozú kìnì, mífèngā 'bá ní nyòòkú uzìzú rí, ìrì céré 'dì.

³ Kúru Pètèrò ní 'yozú kìnì, "Ānānīyā, ngá sèépi Sātáná* ní fizú mí ẹ̀sì agá, mí ní ùnjò ùlúú Índrì Uleterè rí ẹ̀ndrètì gé, mí ní mífèngā nyòòkú uzìzú rí à uruko zùzú rá rí à'dì? ⁴ Nyòòkú mí ní uzìj rí, ìrì mívé ní, mífèngā mí ní nyòòkú rí uzìzú rí, ìrì mívé ní, adri 'dìní kuyé? Ngá mí ní rizú tá rí 'ozú 'dìní rí à'dì? Mí ù'bá 'bá mì kuyé, mí ù'bá Múngú è mì."

⁵ Ānānīyā ká tá Pètèrò ní 'yoó 'dìrì yì, ìrì ní 'dèzú vùgá, ìrì ní drázú. 'Bá céré tá 'í ngaápi 'dìrì yì' bá rí pí, ùrì fù kòpì ambamba. ⁶ Kúru kèranji uruko' bée ní ìmúúú àvù rí ìmúlúúú bõngó sí, kòpì ní 'dúzú múzú àmvé 'dāá, kòpì ní àvù rí sìzú.

⁷ Vùdrì ní ká vùjì caá sà na, ùkú ní Sāfirā ní ìfízzú jó agá nòò, bò ní àmá kuyé 'yozú kìnì ágò ní drà gí. ⁸ Pètèrò ní ìrì zìzú kìnì, "'Í lù má ní, mífèngā ìmì ní nyòòkú rí sèzú jezú mí ágò ní Ānānīyā be rí, ìrì nyo adriipi 'dì?"

Ùkú rí ní 'yozú kìnì, "È, mífèngā rí adriipi 'dì."

⁹ Pètèrò ní 'yozú ìrì ní kìnì, "Ngá ìmì ní tì ícízú Índrì Úpí vé rí ù'bjìzú rí à'dì? 'Í ndre drì ká, 'bá mí ágò ní rí sí' bá rí pí ícákí pá tuú kú kẹ́tìlè gá 'dì, kòpì kpá mí 'dù mù àmvé 'dāá."

¹⁰ Sà 'dàri gé, ùkú rí ní 'dèzú Pètèrò pá gá 'dìgé, ìrì ní drázú. Kèranji rí pí ká ìfí jó agá nòò, kòpì ìsúkí ùkú rí drà gí, kòpì ní ìrìvé àvù 'dúzú múzú àmvé 'dāá, kòpì ní àvù rí sìzú ágò ní à jèlè gá 'dāá. ¹¹ 'Bá kànísá vé rí pí ká tá 'dìrì yì, ùrì fù kòpì ambamba.

Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí ídríkí 'bá drā be ní pí káràkará

¹² Ẹsù vé 'bá áyúáyú rí pí 'okí tá àyázú àyāyā ní pí, àzini tá ambugu ambugu ní pí káràkará 'bá rí pí àsámúvú gé. 'Ú'dú

4:26 4:26 Sāwúmā 2:1-2 † 4:27 4:27 'Bágu Èròdè: Èròdè 'dìrì Èròdè Ànitìpā 'i, ìrì Èròdè Àmbúgú rí vé mvá. 'Í lā Mátāyo 14:1; Mārākó 6:14; Lúkà 3:1. Sà ì ní Ẹsù rí tìzì rí gé, Èròdè Àmbúgú 'dìrì rú àngú rí ní. 'Í lā Mátāyo 2:1-18; Lúkà 1:5. Vùdrì ní gé, 'bágu àzi anigé rù ní Èròdè Àgìrìpá, ìrì Èròdè Àmbúgú rí vé mvá vé mvá. 'Í lā Ẹjì 12:1-13:1.

‡ 4:36 4:36 Lèvígú: Atala Isèrélè rí pí vé rí àrèvú céré, ìbíkí ìfùú úyú Lèví vé rí agá. * 5:3 5:3 Sātáná: Sātáná rí àdròko, ìrì àmbúgú ìndrì ùnjì rí pí drìgé, gá tá Múngú vé rí 'dugá ngagá sí, Múngú idró ìrì 'bù gé 'dāásì. 'Í lā 'dangárà 12:7-9.

céré 'bá Yèsù rí è'yì' 'bá gí rí pi àrèwú céré ríkí Ì ùmú trú Jóbílè Sòlómónà vé rí' gé 'dàá. ¹³ 'Bá rí pi è ìngúkí dō Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi ìngúngù drááasiyá, 'bá urukọ Yèsù rí è'yì' 'bá kuyé rí pi fíkí 'bá Yèsù rí è'yì' 'bá gí rí pi ásámúvé kú yúyè. ¹⁴ 'Bo àgō káràkàrà, àzini ùkú káràkàrà è'yì' Úpí rí rá, kòpí ùmúkí Ì fíí 'bá Yèsù rí è'yì' 'bá gí rí pi ásámúvé gé rá. ¹⁵ Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi ní tà àyázú àyàyà ní 'oó rí sí, sè 'bá rí pi ùlìkí ìvé 'bá drà be rí pi á'ya sí àzini pòròşì sí, ìjì ìmú ù'bàá létìjì mílè gá sí, Pétèrò kádò agáá múzù, ìrìvé ìndríkíndrì vé ùkpò è ìmúvú rí 'bá drà be rí pi, kòpìvé drà à de rí kòpí rù' 'bá gá sí rá. ¹⁶ 'Bá bìtríkà ìbíkí ìmú kùrú Yèrùsálémá gārā gá rí pi agásì, kòpí ìjìkí ìvé 'bá drà be rí pi, àzini ìndrì ùnjí be rí pi, ìdríkí kòpí céré rá.

Oçùkí Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi

¹⁷ Átálágú àmbúgú rí, ìvé ùgalaku adrí 'bá Sádoké rí pi be, Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi vé tà 'de kòpí è èşì agá ùnjí. ¹⁸ Kòpí ní Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée ruzú ù'bèzú jò Ì ní rizú àngù ù'yìzú rí agá. ¹⁹ 'Bo ìnjìná 'dàri sí, málàyíkà* Úpí vé rí ní kèşéti jò Ì ní rizú àngù ù'yìzú rí pi ùzìzú, Ì rí ní Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée ìjìzú Ìfùzú àmvé. Málàyíkà rí ní 'yozú kòpí ní kìnì, ²⁰ "Ìmi mùkí Jò Múngú vé rí à bóró gá 'dàá, Ìmi ùlùkí Ìdrì 'ú'dí Ì ní Yèsù rí è'yìzú rí vé tà 'bá rí pi ní céré." ²¹ Kòpí yìkí tà málàyíkà rí ní 'yoó rí rá. Àngù rí ká òwú, kòpí ní múzú 'bá rí pi ìmbázú Jò Múngú vé rí à bóró gá 'dàá.

Átálágú àmbúgú vé rí ká ícá ìvé ùgalaku rí pi be, kòpí ní ìvé 'bá tà lì' 'bá rí pi zìzú 'bá ambugu Ìsèrélè vé rí pi be ìmúzú vùrā àlú gé, kòpí ní 'bá rí pi pèzú múzú jò àngù ù'yìzú rí agá 'dàá, kòpí à mùkí rí Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi ìjì ìmú àmvé nòó. ²² 'Bo ùgalaku rí pi 'bá Múngú vé jò ùtè' 'bá rí pi be ká mujì caá jò àngù ù'yìzú rí agá 'dàá, kòpí ìşúkí Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi kuyé. Kòpí ngakí Ì újá ìmú tà 'dìrì ùlù átálágú àmbúgú Yáhúđí rí pi vé rí ní kìnì, ²³ "Bá cakí ìşú jò àngù ù'yìzú rí ícíkí tì ní cí. 'Bá rí' 'bá àngù ùtè' 'bá rí pi tukí pá kuu kèşéti gá, 'bo 'bá ká kèşéti jò àngù ù'yìzú rí vé rí zìjì, 'bá ìşúkí 'bá 'dà' 'bée jò agá 'dàá kuyé." ²⁴ Ùgalaku àmbúgú rípi Jò Múngú vé rí ùtèpí rí, àzini atala atala rí pi drìgé rí pi ká tà 'dìrì yìjì, kòpí è drì' 'bá céré céré, kòpí ríkí ùşùjì kìnì, tà 'dìrì vé ùđù rí ìmú adri ngónì.

²⁵ Kúru ágó àzi ní ícázú ìmúzú ùlùzú kòpí ní kìnì, "Àgō àjée ìmi ní uruú 'ù'bé jò àngù ù'yìzú rí agá 'dà' 'bée, kòpí nóni rí 'bá rí pi ìmbá Jò Múngú vé rí à bóró gá 'dàá' 'dà." ²⁶ Ùgalaku àmbúgú Múngú vé jò ùtèpí rí ní ngazú múzú ìvé 'bá rí' 'bá Jò Múngú vé rí ùtè' 'bá rí pi be Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi uruzú ìjìzú. 'Bo kòpí urukí 'bá 'dì' 'bée ùkpò sí kuyé, à'diàtásiyā kòpí 'okí ùrì sí 'bá rí pi à ùvìkí Ì ìrā sí ku.

²⁷ Kòpí ká Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée ìjì pá tuú 'bá tà lì' 'bá rí pi endrèti gé, átálágú àmbúgú rí ní 'yozú kòpí ní ²⁸ kìnì, "'Bá 'yokí nyo àndurú Ìmi ní, Ìmi ìmbákí 'bá rí pi Yèsù á rù sí ku 'dìni kuyé? Ìmi ndrekí drí ká, Ìmi ìmbákí nóni 'bá rí pi Yèrùsálémá agásì céré Yèsù vé tà sí. Ìmi nóni rí Ìrìvé drāngárā ā tà ngo 'bá drìgé."

²⁹ 'Bo Pétèrò pi Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi be, kòpí ní ùjázú kìnì, "'Bá tà Múngú ní 'yoó 'bá ní rí 'dù nga áyu. 'Bá 'dukí tà 'bá áda ní lùú 'bá ní rí ngáá áyu ku. ³⁰ Múngú 'bá è' 'bìjì vé rí inga Yèsù Ìmi ní ipaá petì alambaku sigé 'dìrì góó Ìdrì rú rá. ³¹ Múngú sè Ìrì ní àmbúgú, 'bá Ìrì úrì ìvé drì èndèpì gé Úpí rú, àzini 'Bá 'bá Paápi ní rú. Múngú 'o tá 'dìrì 'dìni, à'diàtásiyā lè 'bá Ìsèrélè vé rí pi à ùjákí èşì, Ì trú rí kòpí ìvé ùnjìkányā agásì bènì. ³² 'Bá ndrekí tà 'dì' 'bée 'bá mì sí rá, § àzini Ìndrì Uleterè Múngú ní ipèé 'bá ìvé tà 'dù' 'bá nga' 'bá rí pi ní rí ndre kpá tà 'dìrì 'ì mì sí rá."

³³ 'Bá ambugu rí pi ká tà 'dìrì yìjì 'dìni, kòpí ā 'a ve ùnjí ùnjí, kòpí lèkí Yèsù vé 'bá áyúáyù 'dì' 'bée ù'dì dráá 'dìisì rá. ³⁴ 'Bo Fārùşìgú* àzi rù ní Gāmāliyélè 'ì, Ìrì 'bá tām̀b̀jì ìmbápi ní, 'bá rí pi céré ìnjìkí Ìrì ìnjìnjì, Ìrì ní pá tuzú 'bá tà lì' 'bá rí pi endrèti gé, Ìrì ní 'yozú kìnì, ā jìkí àgō 'dì' 'bée fùú àmvé sàná be mādā. ³⁵ Ìrì ní 'yozú kòpí ní kìnì, "Ìmi 'bá Ìsèrélè vé 'dì' 'bée, lè Ìmi ùşùkí tà Ìmi ní lèé 'oó àgō 'dì' 'bée rù' 'bá gá rí pi múké múké. ³⁶ Otù Tèwùdā Ìfù 'yo kìnì, 'ì 'bá àmbúgú, 'bá mūd̀r̀j̀r̀l̀j̀ sù ùmúkí Ìrì vùgá. 'Bo 'dìkí Ìrì drāá rá, Ìrèkí Ìrìvé 'bá Ì ùmú' 'bá Ìrì be rí pi kpélékpélé, Ìrìvé tà gō ícá ngá kána. ³⁷ Ìrì ā vùđrì gé, Yùdā Gāllìyāgù rí ní kpá Ìfùzú lókí àzi 'bá lāzú ní gé, 'bá káràkàrà mùkí vù ní gé sí, 'bo 'dìkí Ìrì drāá rá, Ìrèkí Ìrìvé 'bá Ìrì àpámúvú ùbì' 'bá rí pi kpélékpélé.

³⁸ "Á 'yo Ìmi ní, Ìmi kúkí 'bá 'dì' 'bée. Dō tà 'bá 'dì' 'bée ní ríí 'oó 'dìrì ingá yìkì 'bá

† **5:12** 5:12 Jóbílè Sòlómónà vé rí: Jóbílè Sòlómónà vé rí, Ìrì Jò Múngú vé rí à bóró gá. ‡ **5:19** 5:19 Málàyíkà: Málàyíkà rí pi ìndrì, kòpí rí adri Múngú be 'bù gé 'dàlé, kòpí rù' 'bá àkò. Múngú rí sá àzi sí kòpí ipè ìmú vù drìgé nòó ù'd̀j̀k̀j̀k̀ múké ìvé rí ùlù 'bá rí pi ní. § **5:32** 5:32 'Bá ndrekí tà 'dì' 'bée 'bá mífì sí: Yèsù vé 'bá áyúáyù rí pi ndrekí Yèsù vé drāngárā, àzini Ìrìvé ìngāngárā góó Ìdrì rú drāngárā gālèsì rí, àzini Ìrìvé ìngāngárā múzú 'bù gé rí rá. * **5:34** 5:34 Fārùşì: Fārùşì rí pi ngúlùmú Yáhúđí rí pi vé tām̀b̀j̀ Mòsè vé rí rù' 'bá tìtì rí pi. Kòpí 'dukí ìndrì rí pi vé tà, àzini málàyíkà rí pi vé tà 'bàá tà àmbúgú rú, kòpí è'yìkí rá 'yozú kìnì, 'bá ùdrā' 'bá gí rí pi gò ìngá Ìdrì rú rá. † lā Ẹjì 23:8.

áda vé ni vúgá, tá 'dĩri gō ícá ngá kána.
 39 'Bo dō tá 'dĩri íngá Múngú vúgálésila, ími ícókí ágō 'dĩ'bée ugaá bā ku. Ími ndreki dō múké ku, tá ími ní rií 'oó 'dĩri, ími ri úmbā fụ Múngú be."

40 'Bá ambugu tá ásámvú ámá'ba rí pi á'yíkí Ìrívé tá rá. Kòpi ní Yésù vé 'bá áyúáyū rí pi zízú ímúzú, kòpi sèkí 'bá áyúáyū 'dĩ'bée gbhá ùnjí ùnjí, 'bá ambugu 'dĩ'bée átákí kòpi ní ã bókó ùkpó kìní, lè kòpi á gōkí Yésù á rụ zìjì dījì ku, Ì ní kòpi oyuzú muzú.

41 Yésù vé 'bá áyúáyū rí pi ní fúzú vūrā 'bá rí pi ní tá lízú rí agásí ámvé, kòpi ríkí ùnjí muzú, á'diátásiyā Múngú 'dụ kòpívé tá 'bāá ámbúgú, á'yí kòpi sée Ízàngā nyaá Yésù vé tá sī. 42 'Dụ céré kòpi ríkí 'bá rí pi ímbá Jó Múngú vé rí á bókó gá, ázini 'bá rí pi vé 'bētí ásámvú gé sī, kòpi ríkí 'dúkó múké rí ùlúú muzú ándēngará ákó kìní, "Másiyā ími ní rií ndāá rí, Ìri Yésù Kúrísító 'i."

6

Ūpēkí ágō Ẽzịrī 'bá kánísá vé rí pi ē Ízā koó

1 Lókí 'dāri gé, 'bá Yésù á pámvú ùbī'ba rí pi vé káláfe rí vaá muzú drīgélé. 'Bá átá'bée Gīrīkī tì sī rí pi ríkí unuú 'bá átá'bée Èbéré tì sī rí pi vé tá sī kìní, 'dụ álu álu kádó ríí ányāngá awaá, sèkí ányāngá rí owuzú átá'bée Gīrīkī tì sī rí pi ní ku. 2 Kúru Yésù vé 'bá áyúáyū mudrī drī ní Ìrī rí pi ní 'bá Yésù á pámvú ùbī'ba rí pi úmúzú vūrā álu gé, kòpi ní 'yozú kìní, "Adri múké ku 'bá ní Múngú vé 'dúkó múké rí vé ùlūngará kuzú, 'bá ní rizú ányāngá awazú áyú. 3 Má édrípíjì má ómvúpíjì, lè ími ūpēkí 'bá Ẽzịrī ími ásámvú gé 'dígé Ì ní Ìnjījì Ìnjī, épi'ba Múngú vé Ìndrī Uleterē rí sī gí, adri'ba úmí be ní pi, 'bá kòpi 'bá rí Ẽzī 'dĩri nga, 4 'bá 'bākí rí ẹsì rizú Múngú rí zízú, ázini tì Múngú vé rí ùlúzú."

5 Tá Yésù vé 'bá áyúáyū 'dĩ'bée ní 'yoó 'dĩri sē 'bá Ì úmú'ba rí pi ní céré áyíkō. Kòpi ní Sētēfānō ẹ'yīngará be ámbúgú, épi'ba Ìndrī Uleterē rí sī rí Ìpēzú, ázini kòpi Ìpēkí Pílípú rí, Pórókóró rí, Níkōnórā rí, Tīmōnī rí, Pūrūmēnā rí, ázini Níkólā íngápí Aníttyóká gá, 'i újápí Yāhūdī rú rí. 6 Kòpi ní 'bá Ì ní ūpēé 'dĩ'bée jízú 'dazú Yésù vé 'bá áyúáyū rí pi ẹndrētí gé. Yésù vé 'bá áyúáyū rí pi ní Múngú rí zízú kòpi ní, kòpi ní drī fízú 'bá Ì ní ūpēé 'dĩ'bée drīgē.

7 Kúru tì Múngú vé rí ní ayizú muzú ángū rí pi agásí. 'Bá Yésù rí ẹ'yí'ba gí Yērúsálémā gá 'dálé rí pi vé káláfe gō vaá

muzú drīgélé, atala kárakarā gōkí ríí ẹsì 'bāá Úpí Yésù drīgē.

Sētēfānō vé rụngará

8 Sētēfānō épi'ba ẹsì múké Múngú vé rí sī, adripi ùkpó Múngú vé rí be rí, 'o tá ambugu ambugu ní pi, ázini tá áyázú áyáyá ní pi kárakarā 'bá rí pi ásámvú gé. 9 'Dụ álu, Yāhūdī adri'ba Jó Múngú rí Zízú* Ì ní zìjì, Túgérī Drīwālā Ísú'ba gí rí pi vé rí agá rí pi í'dókí ágátá gāá Sētēfānō be, kòpi íbíkí ímú Kūrénē gélésí, uruko ní pi ímúkí Àlèkizāndāriyā gélésí, uruko ní pi ímúkí ángū Kílíkíyā vé rí gélésí, uruko 'bée ímúkí ángū Ẽzīyā vé rí gélésí. 10 'Bá 'dĩ'bée ásámvú gé 'dígé, 'bá ázi úmí be sū Sētēfānō vé rí tīnjì 'dāáyo, á'diátásiyā Ìndrī Uleterē rí sē Ìri ní úmí tá nījzú ambamba.

11 Kúru kòpi ní rizú 'bá uruko 'bée ícīcīkízú kírí kírí kìní, "Ími 'yokí, "Bá yíkí Sētēfānō rí tá'ímbjì Mósē vé rí ideé, ázini rí Múngú rí ideé."

12 Kòpívé átángá 'dĩri sē 'bá bītríká rí pi, 'bá ambugu rí pi, ázini 'bá tá'ímbjì ímbá'ba rí pi á 'a vekí rá. Kòpi ní Sētēfānō rí ruzú jízú muzú 'bá tá lị'ba rí pi ẹndrētí gé. 13 'Bá uruko ríkí ùnjó ùlì Sētēfānō drīgē kìní, "Ágō 'dĩri rí átá muzú ùnjí Jó Múngú vé uleterē rí á tá sī, ázini tá'ímbjì Mósē vé rí á tá sī. 14 'Bá yíkí ágō 'dĩri kìní, 'Yésù Nāzērétāgú rí ímú Jó Múngú vé 'dĩri nō iza 'dūisí rá, ázini Ìri ímú mērē Mósē vé Ì ní sée 'bá ní 'dĩri újā 'dūisí rá."

15 'Bá úrì'ba tá lị'ba rí pi árevú céré 'bākí mī rizú Sētēfānō rí ndrezú, kòpi ndreki Ìrívé ẹndrētí Ìndrē sū māláyíkā vé rí tīnjì.

7

Sētēfānō átá ívé tá 'bá tá lị'ba rí pi ẹndrētí gé

1 Átálágú ámbúgú rí ní Sētēfānō rí zízú kìní, "Tā Ì ní mī tōzú 'dĩ'bée, Ìri nyo tá áda?"

2 Sētēfānō ní újázú kòpi ní kìní, "Má édrípíjì, ázini má ẹtépíjì, ími yíkí drí ma ká. 'Bávé Múngú dīngará be pòwúpòwū rí 'i'da 'i ándúrú 'bá ẹ'bípí Ábūrāmā ní rá, ísù Ìri rí adri Mēsōpōtāmíyā gá 'dálé, gō 'deé mujì Hārānā gá 'dálé ndō. 3 Múngú 'yo Ìri ní kìní, "Í ku ángū ímívé rí, 'í ku māríté mívé rí pi, 'í mu adrií ángū má ní úmvúlésí lēé lūú mī ní rí gé."

4 "Kúru Ábūrāmā ní ángū 'bá Kālédéyā vé rí pi ní adrizú rí kuzú, Ìri ní muzú adrizú Hārānā gá. Ẽtépí ká drāá gí, Múngú ní Ìri Ìjízú adrizú ángū ími ní adrizú nōri agá. 5 Múngú sē ángū rí vé wòkòkò

* 6:9 6:9 Jó Múngú rí Zízú rí: Yāhūdī rí pi vé Jó Múngú rí Zízú rí pi kárakarā kūrú rí pi agásí ándiándí, kòpi rí Ì úmú Búkú Múngú vé rí lā, ázini kòpi rí Múngú rí Ìnjī 'Dụ Sábátá vé rí gé. 7:3 7:3 Í'dóngará 12:1

kínikiniñá ni Ābūrāmā ni kuyé. Lóki 'dāri gé, Ābūrāmā ā adri dō mvá ákō drāáasiyā, Múngú sō ūyō kīnī, āngú 'diri ímú adri Ābūrāmā vé ni, āzini ĩrivé úyú rī pi vé ni. ⁶ Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ni kīnī, 'Úyú mívé rī pi úmvúlési mū adri jākā rú āngú āzi gé, kōpi adri túgērī rú, 'í kōpi ócū ca íli mūdūrūlū sū.' ⁷ Múngú ní kpá gōzú 'yozú kīnī, 'Bo ma ímú 'bá āngú rī agá kōpi 'bā' bée ējī nga 'bá túgērī rú rī pi ĩrīñā rá. Vúdrī ni gé, kōpi úmvúlési ífū āngú 'dāri agási, kōpi ímú ma ĩñjī vūrā nōri gé.' ⁸ Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ni kīnī, 'Anji āgō 'bētī ālu ālu āsámuvú gé rī pi, ā ūlíki kōpi ā ágélé ē tī rá, ā lū rī 'yozú kīnī ūndī má ní ruyí mī be rī, 'í 'dú tā ni ngáá rá.' Kā Īsákā rī tījī, vúdrī ni kā adrii caá ú' dū ārō, Ābūrāmā ní ágélé ní ē tī lizú.* Vúdrī ni gé, Īsákā ní Yōkóbū rī tizú, Yōkóbū tī anji mūdri drī ni ĩrī, ĩrivé anji rī pi ízúkí caá sūrú mūdri drī ni ĩrī, sūrú kōpivé rī pi zíkí Īsērélé.

⁹ "Yōsépā ā tā 'de ívé édrípī anji Yōkóbū' vé rī pi ē éjī agá ūnjī, kōpi sēki ĩri jeé jījī Ējēpétō gá túgērī rú, 'bo Múngú ūtē ĩri rá. ¹⁰ Múngú pa Yōsépā rī tā ūkpó ūkpó ĩri ísú 'bá rī pi agási rá. Sē ĩri ní ūmī, ānī sē 'bāgú rī 'dú ĩrivé tā 'bāá múké, 'bāgú rī 'bā Yōsépā rī adrii ūgalaku āmbúgú āngú Ējēpétō vé rī agá, āzini 'bā ĩri āmbúgú rī ívé ngá kání agá rī pi ā tā mbaa.

¹¹ "Kúru ēbírī ní 'dezu āngú Ējēpétō vé rī agá, āzini Kánánā vé rī agá ūnjī ūnjī, sē 'bá rī pi nyaki ĩzāngā ambamba, 'bá é' bípījī ndákí ngá nyanya tí. ¹² Yōkóbū kā yījī kīnī ānyāngā Ējēpétō gá 'dālē anigé, ĩri ní 'bá é' bípījī pēzú mūzú ānyāngā jezú 'dālē, 'diri vū ālu ĩri ní kōpi pēzú rī. ¹³ Kōpi kā gōo mūyū ānyāngā rī āzi jeé Ējēpétō gá 'dālē vū ĩrī ni gé, Yōsépā ní 'í 'dazú kōpi ní, 'bāgú rī ní kúru nīzú amázú 'yozú kīnī, 'bá rī Yōsépā édrípījī pi. ¹⁴ Tā 'diri ā vúdrījī gé, Yōsépā ní tī pēzú 'í étépi Yōkóbū ní, āzini ívé māríté rī pi ní, kōpi ē ímúki Ējēpétō gá nōo, kōpivé káláfe ca céré pūkú ézírī drī ní tōwújī. ¹⁵ Kúru Yōkóbū ní 'dezu mūzú Ējēpétō gá 'dāá, drā 'dālē, 'bávé é' bípījī ūdrákí kpá 'dālē. ¹⁶ Jíkí kōpivé āvū mūyū sījī Sēkémē gá, 'bū Ābūrāmā ní jeé Āmórā ēnjīpījī drígé rī agá.

¹⁷ "Sā Múngú ní lēzú ūyō 'í ní sōo Ābūrāmā ní rī vé tā 'dūzú ngazú rī kā 'bāá ícá ĩnyīñá gí, 'bá 'bávé āngú Ējēpétō vé rī

agá rī pi vé káláfe gō ízú kárakarā. ¹⁸ Kúru 'bāgú āzi Yōsépā vé tā nīpi kuyé ní ní gōzú adriuzú 'bāgú rú 'bá Ējēpétō vé rī pi drígé. ¹⁹ 'Bāgú 'diri rī 'bá é' bípījī ē mī ū' bāá, āzini rī kōpi 'oó ūnjī, sē kōpi ní tām̄bī kīnī, kōpi ā 'ú békí ívé anji 'í ní tījī ūdégá rú rī pi áse agá, kōpi ā ūdrákí rī 'dūisi rá.

²⁰ "Tíkí Mósē rī lóki 'dāri gé, ĩri ūnyī be ambamba. Étépi pi éndrépi be mbakí ĩri ā tā caá mbāá na ívé jó agá 'dāá. ²¹ Kōpi ká Mósē rī jījī 'bāá áse agá 'dāá, 'bāgú rī vé mvá ūkúpá rī ní ĩri 'dūzú mūzú úcézú mvá ívé ní rú. ²² Īmbákí Mósē rī Ējēpétō gá 'dālē, nī tā múké múké, ĩri átángá átá ūkpó be, āzini ĩri tā 'o ūkpó be.

²³ "Mósē vé íli ká caá pūkú sū, ĩri ní ngazú mūzú 'í é' dípáa Īsērélé rī pi ndrezú. ²⁴ Mósē ca mūyū ísú Ējēpétōgú āzi rī ívé 'bá āzi 'o ūnjī, ĩri ní agó rī ípazú, ĩri ní Ējēpétōgú rī 'dizú drázú 'dūisi rá. ²⁵ Mósē ūsú déna ívé 'bá rī pi ícá nī amá 'yozú kīnī Múngú ípē 'í ímú kōpi paá ní 'dīni rá, 'bo kōpi nīkí amá kuyé.

²⁶ "Kā mūyū adrii drū 'dīni, Mósē ca mūyū ísú Īsērélé ĩrī ní pi rī í fū. 'U' bī kōdō kōpi ē éjī 'yoó kīnī, 'Ágō 'dī' bée, ĩmi édrípī, ngá ĩmi ní ĩmi 'ozú ūnjī 'dīni rī ā' dī'?

²⁷ "Bo agó ūmbā 'dópí rī ní Mósē rī zezú, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Á' dī 'bā mī 'bā āmbúgú rú rījī tā lījī 'bá drígé ní? ²⁸ 'Í lē ma 'dījī sū mī ní ájée Ējēpétōgú rī 'dījī drāá rī tījī?' ²⁹ Mósē kā tā 'diri yījī, koro nga ápá mūyū adrii āngú Midiyānā vé rī gé jākágú rú. 'Dālē tī anji āgō ĩrī.

³⁰ "Mósē ká adrii Midiyānā gá 'dālē caá íli pūkú sū, mālāyíkā ní 'í 'i' dazú Mósē ní áci dīpi pētī amuúpi kūmvú ní agá, āngú ā' wī cinyáfá rú rī agá 'dāá, pētī áci ní dīzú 'diri ĩnyīñá ĩrā Sináyí vé rī ā garā gá. ³¹ Mósē kā ndree áci dīpi rī zā pētī rī veé kuyé, sē ĩri ní āyāngará. Mósē útrú 'í ĩnyīñá mūyū áci rīpi dīpi rī ndree. ĩri ní Úpí vé ú' dūkó yīzú kīnī, ³² 'Ma Múngú mī é' bípījī vé rī, Múngú Ābūrāmā vé rī, Īsákā vé rī, āzini Yōkóbū vé rī.' Mósē ā rú 'bá yā kpírīkpírī, ūrī fū ĩri ambamba, gō mī 'bāá áci rī ndrezú kuyé.

³³ "Úpí Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í nje mívé ngá pá gá² mī pá gá sī rá, ā' dīatásiyā vūrā ní ní pá tuzú 'diri, ĩri vūrā uletere ní. ³⁴ Á ndre ĩzāngā 'bá mávé rī pi ní nyāá Ējēpétō gá 'dālē rī gí. Á yī kōpivé ngongará

7:7 7:7 Í'dóngará 15:13-14

* 7:8 7:8 Ágélé ní ē tī lizú: Múngú lū Ābūrāmā ní kīnī, anji āgō Ābūrāmā vé rī pi adriki dō caá ú' dū ārō gí, lē ā ūlíki kōpi ā ágélé ē tī rá, lizú kīnī, kōpi anji Múngú vé ní. 'Í lā Í'dóngará 17:9-14.

† 7:9 7:9 Yōsépā: Yōsépā rī Yōkóbū vé mvá ĩri ní lēlé rī, édrípījī sēki ĩri jeé túgērī rú āngú Ējēpétō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ē ízā mūyū adrii āngú Ējēpétō vé rī agá ní. Sā 'dāri gé, ēbírī 'de caá íli ézírī. 'Í lā Í'dóngará 30-50. 7:16 7:16 Í'dóngará 33:19 7:28 7:28 Wūngará 2:14 7:31 7:31 Wūngará 3:1-10 7:32 7:32 Wūngará 3:6 * 7:33 7:33 'Í nje mívé ngá pá gá: Tā 'diri vé ífífi lū ĩñjīngará. 7:34 7:34 Wūngará 3:5-10

gí, má ímú kōpi pangará gá. Á lē nóni mi pēé góó vúlé Ējēpētó gá 'dāá.'

³⁵ "Mósē 'dīri ándúru 'bá írivé rī pi ní ĩri gāá sī, kōpi ní 'yoó, 'Á'di 'bá mi ámbúgú rú rīi tá līj 'bá drīgē nī rī 'i?' Múngú pē ĩri muj adrii kōpi drīgē ámbúgú rú, ázini ívé 'bá rī pi paá, Múngú pē málāyíkā muj átá Mósē be peṭi amuupi kumvū rī agá 'daá.
³⁶ Mósē 'o tá áyázú áyāyā ni pi kárakará Ējēpētó agá 'dāá. Íli pūkú sū 'dīri agá, Mósē ijī 'bá rī pi ifūú ángū á'wí cinyáfá rú rī agásī, ko kōpi ē drī zozú mužú Yīj Tafu lka rī agásī.

³⁷ "Mósē 'yo 'bá Ísērélē vé rī pi ní kīnī, 'Múngú rī úmvúlésī ímú ĩmi ní nēbī ípē ímivé 'bá rī pi ásámvú gé sū má tñj.'
³⁸ Mósē rī adrii 'bá é' bīpīj ásámvú gé ángū á'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá, málāyíkā rī átá ĩri ní Írā Sínáyī drīgē 'dāá. Úlūki ĩri ní ũ'dúkó idri vé rī 'dalé, á ulū rī 'bá ní.

³⁹ "Bo 'bá é' bīpīj gāki Mósē ē tī yīgá sī. Kōpi gāki ĩri sī, kōpi léki kōdó í újā góó Ējēpētó gá 'dāá vúlé. ⁴⁰ Kōpi ní 'yozú Áronā ní kīnī, 'Mí údé 'bá ní ngá múngú rú, á ko rī 'bá drī mužú, Mósē íkó 'bá drī ifūú Ējēpētó agásī nī, 'bo 'bá nīki kuyé dō á'di 'o ĩri nī.' ⁴¹ Kōpi ní ngá údéú múngú rú sū tī mváná tñj, kōpi ijīki ngá ĩ ní rīi zāá rōbōṅō rú rī sēé ĩri ní, kōpi ní ũmū 'bázú ámbúgú ngá ĩ ní údé múngú rú 'dīri ĩnjīzú. ⁴² Múngú gā kōpi sī, adi kōpi rīi línýá 'bū gé rī pi ĩnjīj, mbāá rī ĩnjīj, ázini ũtū rī ĩnjīj ívé múngú rú. Tá 'dīri nga 'i fūú tī ní gé gī sū nēbī rī pi ní sīi búkú agá rī tñj kīnī,

" 'Īmi úyú Ísērélē vé 'dī'bée, íli pūkú sū ĩmi ní adrizú ángū á'wí cinyáfá rú rī agá 'dalé rī gé, ĩmi zākí nyo má ní rōbōṅō rá?

⁴³ Īmi rī ngá ĩmi ní údé múngú rú ĩ ní zīj Mōlékī rī 'dū mužú ĩndī, ázini gākū rī 'dū mužú ĩndī, ázini ĩmi rī ngá ĩmi ní údé múngú rú sū línýá tñj ĩ ní zīj Rēfánā rī 'dū mužú ĩndī, ázini ĩmi rī ngá ĩmi ní údé Múngú rú rī pi ĩnjī.

Kúru ma ĩmi pē mu adri rámba rú Bābēlónā^S vé wōókō 'dāásila rī gé.'

⁴⁴ "Bá é' bīpīj rīki gākū ĩ ní tājmbj Múngú vé rī 'bázú 'a ní gé rī* 'duj mužú ángū á'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá. Kōpi síki gākū rī sū Múngú ní tá ní ezi Mósē ní rī tñj. ⁴⁵ Lóki Yósúwā[†] ní é'dj 'dizú 'bá adri' bá ángū Kānāná vé rī agá rī pi be rī gé, Múngú dro 'bá 'dī'bée ángū Kānāná vé rī agásī rá. 'Bá Ísērélē vé rī pi 'duki gākū Múngú vé rī jīj mužú ĩndī, sē kōpi ndékí 'bá ángū 'dāri agá rī pi áni rá, kōpi éřjki ángū 'dāri 'duj ĩ ní. Gākū Múngú vé rī rī adrii ángū Ísērélē vé rī agá 'dāá, cimgbá cazú lóki 'bāgú Dāwūdī vé rī gé. ⁴⁶ Múngú rī áyikō sī Dāwūdī sī, ĩri ní Múngú rī zizú kīnī, 'í lē Jó sīj Múngú Yókóbū vé rī ní. ⁴⁷ 'Bo Sōlómónā sī Jó Múngú vé rī ní.

⁴⁸ "Múngú ámbúgú 'bá drīgē cére rī adri jó 'bá áda ní sīj rī agá ku, sū nēbī rī ní 'yoó rī tñj. Múngú kīnī,

⁴⁹ " "Bū rī vūrā má ní úrízú ní, vū rī vūrā má ní pá 'bázú ní.

Úpi ní zizú kīnī, Jó ĩmi ní lēé sīj má ní rī ōsūkā ní ā adri rī ngóni?

Vūrā má ní adrizú rī ngúgá?

⁵⁰ Má údé nyo ngá rī pi ārēvú cére má 'i kuyé?'

⁵¹ "Īmi 'bá drī be ũkpó ũkpó 'dī'bée, ĩmi gāki éšj újágá Múngú rī é'yīgá sī, ĩmi ōzūkī ĩmi bī cí, ĩmi yīki rī írivé tá ku! Īmi adriki sū ĩmi é' bīpīj tñj, ĩmi gāki Índri Uletere rī vé tá sí! ⁵² Nēbī ázi ĩmi é' bīpīj ní ōcūj kuyé ní nyo anigé? Īmi é' bīpīj ú'djki nēbī 'Bá tá be piřj rī[‡] vé ímúngará á tá ulū' bá rī pi ũdrāá rá. Nóni ĩmi 'beki ĩri ā uli, ĩmi 'dīki ĩri gí. ⁵³ Málāyíkā rī pi^S ímúkí ĩmi ní tājmbj Múngú vé rī sēé, 'bo ĩmi 'duki tá ní ngáá kuyé."

Úviki Sētēfánō rī drāá trā sī

⁵⁴ 'Bá tá lī' bá rī pi ká átángá Sētēfánō ní átá 'dīri yīj, kōpi ā 'a ve ũnjj ũnjj. ⁵⁵ 'Bo Sētēfánō épipi Índri Uletere rī sī ambamba rī ndre ángū mužú 'bū gé 'dāá, ĩri ní Múngú vé đingará pōwūpōwū rī ndrezú, ázini ndre Yēsú tu pá kuú Múngú vé drī

7:35 7:35 Wūngará 2:14 7:37 7:37 Dētōrōnómē 18:15 7:40 7:40 Wūngará 32:1-8 § 7:43 7:43 Bābēlónā: Lóki Núwā vé rī á vūdrj gé, 'bá rī pi síki lágárakā Bābēlá gá, vūdrj ní gé, 'bá rī pi gōki vūrā rī zīj Bābēlónā. Íli kárakarā á vūdrj gé, 'bāgú Nēbākānézá jī 'bá Ísērélē vé rī pi á uruko muj ángū Bābēlónā vé rī gé, iza Yērúsálémā rī íli mūdūrūlū tōwū pūkū ézīřj (570) gé, řšj ákūdē tjki drī Yēsú rī kuyé. 'Í lá 'f'dóngará 11; 2 'Bāgú 24-25; Dányélē 1:1-7. 7:43 7:43 Ámósá 5:25 * 7:44 7:44 Gākū ĩ ní tājmbj Múngú vé rī 'bázú 'a ní gé rī: Múngú ezi Mósē ní kīnī, Mósē á sī Gākū ángū á'wí cinyáfá rú rī agá 'dāá, á 'baki rī tājmbj Múngú vé rī 'a ní gé 'dāá, 'bá rī pi á rīki u'duj mužú vūrā rī pi gé sī. Sōlómónā sī Jó Múngú vé rī Yērúsálémā gá 'dāá, ícókí u'duj ku. Atala rī pi rī rōbōṅō zā Múngú ní vūrā řj 'dī'bée agásī. 'Í lá Eberē 8:5. † 7:45 7:45 Yósúwā: Mósē ká drāá gí, Múngú ípē Yósúwā rī 'bá rī pi ē drī koó mužú ángū Kānāná vé rī gé. 'Í lá Wūngará 17-24; Yósúwā 1-24. 7:50 7:50 Ísáyá 66:2 ‡ 7:52 7:52 'Bá tá be piřj rī: 'Bá tá be piřj rī Yēsú 'i. § 7:53 7:53 Málāyíkā rī pi: Málāyíkā rī pi índri, kōpi rī adri Múngú be 'bū gé 'dalé, kōpi rī 'bá ákó. Múngú rī sá ázi sī kōpi ípē ímú vū drīgē nōó ũ'djókó múké ívé rī ulū 'bá rī pi ní.

ēndēpi gé. ⁵⁶ Sētēfānō nī 'yozu kīnī, "Īmi ndreki drī ká, á ndre 'bū zī 'i kú mgbo, 'Bá Mvā* tu pá kuú Múngú vé drī ēndēpi gé."

⁵⁷ 'Bá tā lī'ba 'dī'bée† ká tā 'dīri yī 'dīni, kōpi ōzūki ī bī cī, kōpi í'dóki útré ū'dúkó be uru 'dāá, kōpi ní njuzú Sētēfānō rī ruzú, ⁵⁸ kōpi séki īri kūrū rī agāsī āmvé, kōpi í'dóki īri úvī irā sī, 'bá īri tō'ba rī pi unjekī ivé bōngó 'bāá kēřimvā rú be ī ní zī Sāulā‡ gārā gá.

⁵⁹ 'Bá rī pi ká í'dó rī Sētēfānō rī úvī irā sī, Sētēfānō nī Múngú rī zizú kīnī, "Úpī Yēsū, 'í 'du mávé índri." ⁶⁰ Kūru īri ní kūmūcī ūtīzú vūgá, īri ní trezú ū'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Úpī, lē mī lī tā 'bá 'dī'bée drīgē ūnjīkānyā kōpi ní 'oó rī sī ku." Sētēfānō ká tā 'dīri 'yoó 'dīni, koro īrivé ídri ní fūzú.

8

1 Sāulā ā'yī Sētēfānō rī sēē úvī drāá nī.

Ōcūki 'bá kānisā vé rī pi, íréki kōpi kpélékpélé

Lóki 'dāri gé, ōcūki 'bá kānisā vé Yērūsālemā gá 'dālē rī pi ūnjī ūnjī, sē kōpi íréki ī muų adrii āngū Yūdāyā vé rī agāsī, āzini āngū Sāmāriyā vé rī agāsī. 'Yēnā Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi áwīki adrii Yērūsālemā gá 'dāá nī. ² 'Bá Múngú rī ĩnjī'ba ĩnjīnjī rī pi šiki Sētēfānō vé ávū nī. Kōpi ngokī īri izāngā be ambamba. ³ 'Bo Sāulā ní í'dózu 'bá kānisā vé rī pi ōcūzú ūnjī ūnjī. Rī éci muųú jó rī pi tī gé sī 'bá kānisā vé rī pi uruų muųú. Uruų āgō rī pi ūkū rī pi be ĩjī muųú ú'bé jó āngū ū'yīzú rī agá.

Pīlīpū ūlū ū'dúkó múké rī Sāmāriyā gá

⁴ Úpī vé 'bá ī nī íré kpélékpélé 'dī'bée rikī ū'dúkó múké Múngú vé rī ūlūú muųú āngū kōpi ní muųú rī pi agāsī céré.

⁵ Pīlīpū* ní 'dezu muųú kūrū Sāmāriyā vé rī gé 'dāá, īri ní tā Kúrīsītō vé rī ūlūzú 'bá rī pi nī. ⁶ 'Bá bīřīkā rī pi ká tā Pīlīpū ní átā rī yī, āzini tā īri ní 'oó āyāzú āyāyā 'dī'bée ndreé, kōpi 'bāki úvá rizú tā rī yizú.

⁷ 'Bá kárākarā índri ūnjī be rī pi, índri ūnjī rī pi ūfūki kōpi drīgē sī útrēngārā be, 'bá kárākarā pá be 'bélē'béle rī pi ōgōřovū rú rī pi be, ídriki kōpi rá. ⁸ Tā 'i ngaápi 'dīri, sē āyīkō fū 'bá rī pi kūrū agá 'dāá ambamba.

Šimōnā adriipi újógú rú rī

⁹ Ágó ázi rú ní Šimōnā 'i, rī adrii kūrū Sāmāriyā vé rī agá, nga ēzī ūjōgū vé ní caá

lókī be āco, sē 'bá adri'ba kūrū Sāmāriyā vé rī agá rī pi ní āyāngārā. Rī 'i ĩngū kīnī 'i ūkpō be. ¹⁰ 'Bá kūrū Sāmāriyā vé rī agá rī pi āřevū céré, í'dózu 'bá ngá ákó rī pi vūgá cazú 'bá ngá be rī pi vūgá, kōpi rikī 'yoó kīnī, "Ágó 'dīri ūkpō be āmbúgu, ūkpō 'dīri Múngú vé nī." ¹¹ Šimōnā nga ēzī ūjōgū vé rī caá lókī be āco, sē 'bá rī pi ní āyāngārā, sē 'bá rī pi céré rī muų vú ní gé 'dāá. ¹² 'Bo Pīlīpū ká 'bá mu'ba Šimōnā vūgá rī pi ní ū'dúkó múké mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlūú, āzini Yēsū Kúrīsītō vé rī ā tā ūlūú, kōpi ē'yīkī rá. Sē āgō rī pi ūkū rī pi be, séki kōpi ní bātizimū rá. ¹³ Šimōnā ē'yī kpá rá, séki īri ní bātizimū rá. Vūrā Pīlīpū ní rizú écižú rī agāsī céré, Šimōnā rī éci vú ní gé sī índi, tā Pīlīpū ní 'oó 'dī'bée sé īri ní āyāngārā.

¹⁴ Yēsū vé 'bá áyúāyū Yērūsālemā gá 'dālē rī pi ká yī kīnī, 'bá Sāmāriyā gá rī pi ē'yīkī ū'dúkó Múngú vé rī gi, kōpi péki Pétēro pi Yūwānī be muų Sāmāriyā gá 'dālē. ¹⁵ Yēsū vé 'bá áyúāyū ĩrī 'dī'bée ká caá, kōpi ní Múngú rī zizú 'bá drī Yēsū rī ē'yī'ba ú'dí rú rī pi ní, Índri Uleterē rī ā ásu rī kōpi bēsīnī, ¹⁶ ā'diātāsīyā Índri Uleterē rī ícá drī ímú kōpi ásu kuyé, séki kōpi ní bātizimū rī 'yēnā Úpī Yēsū ā rú sī. ¹⁷ Pétēro pi Yūwānī be tīki drī muųú 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gī rī pi drīgē sī ālu ālu céré, Índri Uleterē rī ní 'bá 'dī'bée ászú.

¹⁸ Šimōnā ká ndreé 'bá áyúāyū Pétēro pi Yūwānī be, tīki drī 'bá rī pi drīgē, Índri Uleterē rī ásu kōpi gī, Šimōnā í'dú mūfēngā, lē ūkpō Múngú vé 'dīri jeé ānī. ¹⁹ Īri ní 'yozú kīnī, "Īmi séki má ní ūkpō 'dīri Índi, á tī dō drī 'bá rī pi drīgē, Índri Uleterē rī ā ásu rī kpá kōpi bēnī."

²⁰ 'Bo Pétēro ní újázú ĩri ní kīnī, "Í drā mívé mūfēngā rī be 'dīsi rá, ā'diātāsīyā 'í lē ūkpō Múngú vé rī jeé mūfēngā sī. ²¹ Mí ícá ēzī Múngú vé nōri ālēé ngaá 'bá be trū ku, ā'diātāsīyā mí adri 'bá pīřī ku Múngú ēndreřī gé. ²² Lē mī újā ēřī ūnjīkānyā agāsī rá, 'í zī Úpī rī, ĩri ícá mī trū yīkī ūnjī mí ní ūřúú 'dīri agāsī rá. ²³ Á nī rá, mī ēřī ūká ūká, mī tūgēřī ūnjīkānyā vé nī."

²⁴ Šimōnā ní 'yozú kīnī, "Īmi zīki má ní Úpī rī, tā ĩmi ní átā 'dīri ā rú rī ma ūnjī ku!"

²⁵ Pétēro pi Yūwānī be ká ū'dúkó Úpī vé rī ūlūú, kōpi ní í újázú gōzú Yērūsālemā gá 'dālē ūzi, kōpi ká rīi muųú létī gé 'dīgē, kōpi ūlūki ū'dúkó múké rī muųú gūrū kárākarā Sāmāriyā vé rī pi agāsī.

* 7:56 7:56 'Bá Mvā: Yēsū zī 'i 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'i Kúrīsītō 'i, 'i mālūngā rī rú muųú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14.
 † 7:57 7:57 'Bá tā lī'ba 'dī'bée: 'Bá tā lī'ba 'dī'bée ōzūki ī bī cī, kōpi ūřúki kīnī Sētēfānō lā Múngú rī. ‡ 7:58 7:58 Sāulā: Sāulā gō ícá 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi nī, gōki rú ní zī Pāulū 'i. 'Í lā Ēzī 13:9. * 8:5 8:5 Pīlīpū: Pīlīpū 'dīri adri Yēsū vé 'bá áyúāyū ní kuyé. Īri 'bá ēzīřī ī ní ūpēé ngá awāá ōwūzī rī pi ní rī vé ázi. 'Í lā Ēzī 6:1-6.

Pilīpū pi vé tā Ētīyópīyāgū rī be rī

²⁶ Ūpī vé mālāyīkā ní 'yozú Pilīpū ní kīnī, "Í nga, 'i 'dū lētī muṣpi ándrélé rú, íngapi Yērúsálémā gá, elīppi āngū ā'wí cínyáfa rú rī agásī, muṣpi Gázā gá rī." ²⁷ Pilīpū ní koro ngazú mužú. Īri ní ūgalaku āmbúgú Ētīyópīyā vé ní šsúžú. Ágó rī 'bānā† rú, ĩrívé ězj rīi ngaá rī, ĩri rī ūkú drīkoma rú Ētīyópīyāzī ĩ ní zīj Kāndāsī rī vé ngá rī pi ūtē nī. Ágó 'dīri íbī íngá Múngú rī zīngará gá Yērúsálémā gá 'dāá, ²⁸ ĩri rī mvií mužú 'bētj, úri ívé ārābīyā ĩ ní rīi seése rī agá, rī búkū nēbī Isáyā ní sīi rī láá.

²⁹ Īndrī Uletere rī ní 'yozú Pilīpū ní kīnī, "Í mu adrii ĩnyīnā ārābīyā 'dāri ā gārā gá." ³⁰ Pilīpū ní njužú cazú ārābīyā rī ā gārā gá 'dāá, yj ūgalaku rī rī búkū nēbī Isáyā ní sīi rī lá. Pilīpū ní ágó rī zīžú kīnī, "Í nī tā mí ní rīi láá 'dīri vé íffī rā?"

³¹ Ágó rī ní újázú Pilīpū ní kīnī, "Bá āzi ūlū dō má ní íffī ní kuyé, ma ícō nī íngóni?" Ágó rī ní kúru Pilīpū rī ā'yīžú tūžú 'i vūgá ārābīyā agá 'dāá.

³² Tā ūgalaku rī ní rīi láá Búkū Múngú vé rī agá rī ĩri 'dīni,

"Ĵīkī ĩri muṣ sū kābīlō ĩ ní lēé ĵīlī rī tñj, új kú kīri sū kābīlō mvá ĩ ní rīi 'bī ní rēé rī tñj, zj 'i tī átángá átázú kuyé.

³³ Idekī ĩri, 'bá āzi ĩrívé tā ĵīpi pīrj ní 'dāáyo.

Īri ícō anjī tī ngóni, 'dīkī dō ĩri drāá vū drīgē nōgō gí?"

³⁴ Ūgalaku rī ní Pilīpū rī zīžú kīnī, "Í lū má ná, tā nēbī ní átā 'dīri, átā tā 'i rŭ'ba gá ní yā, dōku átā tā 'bá āzi rŭ'ba gá ní?" ³⁵ Pilīpū 'i dō vŭrā ágó rī ní láá Búkū Múngú vé rī agá 'dāá rī vé tā ūlūú ágó rī ní, ūlū ĩri ní ū'dŭkō múké Yēsŭ vé rī.

³⁶ Kōpi kā rīi muṣ lētj gé 'dīgē, kōpi cakī muṣ yjī šsŭ, ūgalaku rī ní 'yozú Pilīpū ní kīnī, "Í ndre drī ká! Yjī nō! 'Í sē má ní bātīžīmŭ ku ā'diātāsī?"

³⁷ Pilīpū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ē'yj dō ěšj be céré, ma ícō mí ní bātīžīmŭ sē rá."

Ūgalaku rī ní újázú ĩri ní kīnī, "Má ē'yj rá 'yozú kīnī, Yēsŭ Kúrisitō rī Mvā Múngú vé ní."* ³⁸ Ūgalaku rī ní 'yozú ívé 'bá ārābīyā ĩ ní rīi seése rī ĵīpi rī ní, ā uga ārābīyā rī ā tu pá. Kōpi ní šsŭžú Pilīpū be ĩrītrō, kōpi ní fizú mužú yjī agá 'dāá, Pilīpū ní kúru ĩri ní bātīžīmŭ sēžú.

³⁹ Kōpi kā ĩfŭú yjī rī agásī āmvé nōō, koro Īndrī Ūpī vé rī ní Pilīpū rī jīžú 'dīisī rá, ūgalaku rī gō ĩri ndreé dīj kuyé,

ūgalaku rī ní kúru 'dezú mužú āyīkō be āmbúgú.

⁴⁰ Vŭdrj ní gé, Pilīpū nī amá nóni 'i ca kŭrŭ ĩ ní zjī Azótōsī agá gí. Pilīpū rī ěčj mužú kŭrŭ rī pi agásī, ĩri ní cazú kŭrŭ Sizerīyā vé rī gé, rī ū'dŭkō múké Yēsŭ vé rī ūlūú mužú 'bá rī pi ní kŭrŭ 'dī'bēe agásī céré.

9

Sáulā újā ěšj

(Ēzj 22:6-16; 26:12-18)

¹ Sáulā 'i dō rīi 'bá Ūpī Yēsŭ ā pámvú ūbī'ba rī pi ē mī ĩngbēé lēžú kōpi ū'djžú. Īri ní 'dezú mužú átálágú āmbúgú rī vŭgá. ² Sáulā zj kōkōbī átálágú āmbúgú rī vŭgá kīnī, ā sī kōkōbī sēé 'bá Jó Múngú rī Zīžú Dāmāsékē gá 'dālē rī pi ní, 'i šsŭ dō āgō dōku ūkú Yēsŭ ā pámvú ūbī'ba rī pi 'dālē, 'i ĵj rī kōpi ĩmŭ ū'yjī Yērúsálémā gá nōlē.

³ Sáulā kā caā ĩnyīnā Dāmāsékē gá 'dāá, ācī ní djžú 'bŭ gé 'dāási, ĩngbērē āngŭ gārā ní gé sī kŭrŭ. ⁴ Īri ní ngazú 'i'déžú vŭgá. Īri ní ū'dŭkō yjžú, ū'dŭkō rī kīnī, "Sáulā, Sáulā. Ngá mí ní rizú ma ōčžú 'dīni rī ā'di?"

⁵ Sáulā ní zjžú kīnī, "Ūpī, mí ā'di 'i?"

Ū'dŭkō rī ní újázú kīnī, "Ma Yēsŭ mí ní rīi ōčŭŭ rī 'i. ⁶ 'Í nga muṣ kŭrŭ agá 'dāá, 'i ca dō 'dāá gí, 'i tā ĩ ní lēé mí 'o rī ūlū mí ní rá."

⁷ Ágō rī'ba mu'ba Sáulā be trŭj rī pi tukī pá 'dālē, kōpi zjīkī ĩ tī tā 'yozú kuyé, ā'diātāsīyā kōpi yjīkī 'yeŋá ū'dŭkō rīpi átapi rī áyu, kōpi ndreki 'bá átapi rī ā rŭ'ba kuyé. ⁸ Sáulā ní ngazú urŭ, kā lēé 'i mī zjī āngŭ ndrezú, mī ní ndre āngŭ ku. Ágó mu'ba ĩri be rī pi ní drj ní ružú, ĩri sezú mužú Dāmāsékē gá 'dālē. ⁹ Sáulā adri caā ū'dŭ ná, mī ní ndre āngŭ ku, nya ngá kuyé, dōku mvŭ ngá āzi kuyé.

¹⁰ Dāmāsékē gá 'dāá, ágó āzi Yēsŭ ā pámvú ūbŭŭpi ní, rŭ ní Ānānīyā 'i. Ūpī Yēsŭ ní 'i 'dazú rī ní ĩndrīlīkī agá, ĩri ní Ānānīyā rī zīžú kīnī, "Ānānīyā!"

Ānānīyā ní ā'yīžú kīnī, "Ūpī, ma nō."

¹¹ Ūpī Yēsŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í nga muṣ ágó rŭ be ĩ ní zjī Yŭdā rī vé āngá 'dāá, 'i 'dŭ lētj rŭ be ĩ ní zjī Pīrj rī mužú. Mí kādō caā 'dālē, mí ágó āzi šsŭ rŭ ní Sáulā 'i, ágó rī íbī ĩmŭ Tārāsīsā gálēsī, ĩri rī Múngú rī zj. ¹² Ágó rī ndre tā mívé rī ĩndrīlīkī agá, ndre ágó āzi rŭ be Ānānīyā rī ĩmŭ 'i vŭgá nōō, tī drj 'i drīgē, 'i mī ā zj rī 'i āngŭ ndreé."

† 8:27 8:27 Bānā: 'Bānā vé íffī, 'bá ĩ ní ĩrívé rŭ'ba ágó vé rī ā fī unjeé gí ní. Kōpi rī ěžj nga 'bāgŭ rī vé 'bētj āsāmvú gé, ūkú 'bāgŭ rī vé rī pi āsāmvú gé. 8:33 8:33 Isáyā 53:7-8 ‡ 8:37 8:37 Átángá vérēšj 37 agá 'dīri, búkū Ēzj vé ĩ ní sīi Ĵīrīkī tī sī drjdrj rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sīi búkū Ēzj vé vŭléré rī agá rá. 9:1 9:1 Ēzj 7:58-8:1

¹³ Ẽnāniyā ní ụjázú kīnī, “Úpí! 'Bá kárakarà ùlúkí má ní tã ágò 'dīrī ní 'oó rī pi rá. Ágò 'dīrī 'o mívè 'bá mi è'ÿj' 'bá gí rī pi ùnjí Ẽyérúsālēmá gá 'dālè. ¹⁴ Atala atala rī pi drīgè rī pi sèkí ìrī ní ùkpò ìmúzú 'bá cérè mi ñnj' 'bá rī pi uruzú.”

¹⁵ 'Bo Úpí Ẽyèsù ní 'yozú Ẽnāniyā ní kīnī, “'Í mụ! Ágò 'dāri, má ìpè ìrī, à mụ rí mávé tã ùlúú 'bá adri' 'bá Ẽyāhūdī rú ku rī pi ní, 'bāgú rī pi ní, āzini 'bá Ẽsèrèlè vé rī pi ní.” ¹⁶ Ma ìmú lū ìrī ní 'yozú kīnī, ìrī ìmú ìzāngā nya má tã sī ambamba.”

¹⁷ Ẽnāniyā ní kúru muzú jò Sāúlā ní adrizú rī ìsúzú, ìrī ní fizú muzú jò agá 'dālè. Ìrī ní drī tīzú Sāúlā drīgè, ìrī ní 'yozú kīnī, “Sāúlā, Úpí Ẽyèsù 'i 'daapi mí èndrètjé gé lètjé gé 'dālè lókí mí ní rizú ìmúzú rī gé rī, ìpè má ìmú mí vūgá nòlè, mí mụ à ndre rí àngū, āzini Índrī Uleterè rī à ású rí mi bēnī.” ¹⁸ Koro ngá āzi sū 'j' 'bā à kókó' bō tīnjī nī pi ní ìfūzú u'dezú Sāúlā mī gé sī. Ìrī è mī ní kúru 'i zīzú. Ìrī ní ngazú uru, Ẽnāniyā ní ìrī ní bātīzīmū sèzú. ¹⁹ Kā mụy adrii vūdrī nī gé, ì ní ìrī ní ìnyá sèzú nyazú, rú' 'bá ní gò adrii ùkpò be.

Sāúlā sè tī Dāmāsèkè gá

Sāúlā pi adriki Ẽyèsù vé 'bá ìrī à pámvú ùbī' 'bá rī pi be Dāmāsèkè gá 'dālè ù'dú be kárakarà. ²⁰ Koro Sāúlā 'i'dó rī tī sèé muzú Jò Múngú rī Zizú rī pi agásí kīnī, Ẽyèsù rī Mvā Múngú vé ni. ²¹ 'Bá cérè rī 'bá tī ìrī ní sèé rī yī' 'bá rī pi āyākí tã 'dīrī sī āyāyā. Kòpi kīnī, “Ágò 'dāri adri nyo ándurú riipi 'bá Ẽyèsù à pámvú ùbī' 'bá rī pi òçú'pí Ẽyérúsālēmá gá 'dālè rī 'i kuyè? 'Bá ñkí ámá rá, ágò 'dīrī ìmú nōgò 'bá rī pi uruzú, 'i jī rī kòpi mụy atala atala rī pi drīgè rī pi èndrètjé gé Ẽyérúsālēmá gá 'dālè bēnī.”

²² Tj Sāúlā ní sèé rī ùkpò ní ambamba, sè Ẽyāhūdī Dāmāsèkè gá 'dālè rī pi ní āyāngará, tã ìrī ní ìmbá 'yoó kīnī Ẽyèsù rī Kúrísítò 'i rī sī. ²³ Kā mụy adrii ù'dú kárakarà à vūdrī gé, Ẽyāhūdī rī pi ríkí lètjé ndáá lèzú ìrī 'dizú drázú 'dīisí rá. ²⁴ 'Bo ùlúkí Sāúlā ní tã 'i ní rizú lètjé ndázú ìrī 'dizú 'dīrī rá. Kòpi ríkí ìrī tēé kūrjé rī vé kēētílè gá 'dāá, ùtúnjā pi ñnjā be, 'i 'díkí rī ìrī dráá 'dīisí rá. ²⁵ Kúru 'bá Sāúlā à pámvú ùbī' 'bá rī pi à uruko ní Sāúlā rī suzú áráká àmbúgú ní agá, kòpi ní ìrī isúzú kání rī drīgè sī vūgá nòó.

Sāúlā rī Ẽyérúsālēmá gá

²⁶ Sāúlā ká mụy caá Ẽyérúsālēmá gá 'dāá, lè kòdò fí 'bá Ẽyèsù à pámvú ùbī' 'bá rī pi àsámvú gé, 'bo kòpi 'ókí cérè ìrī sī ùrj' sī. Kòpi ùsúkí kīnī Sāúlā rī 'i mụ 'bā à 'yokí

rī kīnī, 'i ụjá èsì Ẽyèsù rī è'yīzú gí. ²⁷ Kúru Bārúnábā ní Sāúlā rī jizú muzú Ẽyèsù vé 'bá áyúáyú rī pi vūgá 'dāá, ìrī ní tã Sāúlā ní Úpí rī ndrezú lètjé gé 'dāá, āzini tã Úpí ní átá Sāúlā ní rī ùlúú kòpi ní. Bārúnábā kīnī, Sāúlā ká adrii Dāmāsèkè gá 'dāá, sè tī Ẽyèsù à rú sī ùrj' ákó. ²⁸ Sāúlā tī èçj muzú Ẽyèsù vé 'bá áyúáyú rī pi be trj Ẽyérúsālēmá agásí, 'bá āzi gá ìrī kuyè, rī tī sèé muzú ùrj' ákó Úpí Ẽyèsù à rú sī. ²⁹ Sāúlā pi ríkí ágátá gáá Ẽyāhūdī uruko átá 'bá Gíríkj tī sī rī pi be, 'bo kòpi lèkí lètjé ndáá ìrī 'dizú. ³⁰ 'Bá Ẽyèsù rī è'yj' 'bá gí rī pi ká tã 'dīrī yj, kòpi jíkí ìrī muzú kūrj Sizeriyá vé rī gé, pèkí ìrī muzú Tārāsísá gá kūrj 'i ní ìrī tizú rī gé.

³¹ Kúru 'bá kánisá vé adri' 'bée àngū Ẽyūdáyá vé rī agá, àngū Gālíláyá vé rī agá, āzini àngū Sāmāriyá vé rī agá rī pi gókí adrii tã be kírí. Kòpi mbakí ícá ùkpò ùkpò ìvé è'yjngará agá. 'Bá rī pi vé káláfe gō vaá muzú drīgèlè ùkpò Índrī Uleterè rī vé rī sī.

Pètèrò idrī Ẽyīnèyā pi Dòrjúkà be

³² Pètèrò ká rii èçj muzú àngū rī pi agásí, ìrī ní muzú 'bá Ẽyèsù rī è'yj' 'bá gí rī pi ndrezú kūrj Lídá vé rī gé 'dāá. ³³ Ísú ágò āzi 'dāá rú ní Ẽyīnèyā 'i. Ágò 'dīrī drā nyi pá ni pi kú 'bèlè' 'béle, la gbòlò drīgè caá ìl' àrò. ³⁴ Pètèrò ní 'yozú Ẽyīnèyā ní kīnī, “Ẽyèsù Kúrísítò idrī mī gí. 'Í nga uru, 'i tra mívè pòròsī.” Koro Ẽyīnèyā ní ngazú uru sī. ³⁵ 'Bá kárakarà adri' 'bá Lídá gá rī pi Sāróní gé rī pi be, kòpi ká ndreé Ẽyīnèyā rī èçj tu rá, kòpi ùjákí èsì Úpí Ẽyèsù rī è'yjzú rá.

³⁶ Úkú āzi Yópā gá 'dāá rú ní Tābitá 'i, ìrī 'bá Ẽyèsù rī è'yj'pí gí ní. (Rú Tābitá 'dīrī Gíríkj tī sī 'i zj Dòrjúkà. Rú Dòrjúkà 'dīrī vé ífífí nyámáta.) Ìrī rī tã múké 'o 'bá rī pi è ìzā kozú. ³⁷ Lókí 'dāri gé, drā rú ùkú rī, ìrī ní drázú, 'i ní ìrívè àvú ùjizú jizú muzú 'bázú jò 'i ní sīj' áco urugégé 'dāá ní agá. ³⁸ Lídá rī ñnyinānjā Yópā be, 'bá Ẽyèsù à pámvú ùbī' 'bá rī pi ká yj kīnī Pètèrò rī Lídá gá 'dāá'dā, kòpi pèkí àgò ìrj mụy ìrī mää kīnī, “Pètèrò, mí ìmú mbèlè!”

³⁹ Pètèrò ní 'dezú muzú kòpi be trj. Pètèrò ká caá, kòpi jíkí ìrī muzú jò 'i ní sīj' áco urugégé 'dāá rī agá, ùkú owuzj kárakarà ìmúkí áá ngoo Pètèrò à gārā gá. Kòpi ríkí áá rī ngoó, rúkí bōngó Dòrjúkà ní ícá awaa 'i ní rī pi 'i drígè. ⁴⁰ 'Bo Pètèrò ní 'yozú kòpi à fúkí jò rī agásí cérè àmvé. Ìrī ní kūmūcí ùtjizú vūgá Múngú rī zizú. Pètèrò ní 'i ụjázú àngū ndrezú àvú rī vūgálè rú, ìrī ní 'yozú kīnī, “Tābitá, mí ñngá uru.” Tābitá ní 'i mī zizú. Kā Pètèrò rī ndreé, ìrī ní ñngázú úrízú uru sī. ⁴¹ Pètèrò ní 'i drj suzú ìrī ruzú ñngázú uru.

* 9:15 9:15 'Bá Ẽsèrèlè vé rī pi: 'Bá Ẽsèrèlè vé rī pi Ẽyāhūdī rī pi. 9:27 9:27 Ẽzị 4:36-37

Ìri ní ọwuzi rì pi zizú ímúzá 'bá Yésù ri è'yì 'bá gí rì pi be, Ìri ní 'i'dazú kòpi ní kìnì, Tàbità rì ìdri rú.

⁴² Tà Tàbità vé 'i ngaápi 'dìri ayi muzú kùrú Yópá vé rì agásì céré. Tà 'dìri sè 'bá kárákara újaki èsì Úpí Yésù ri è'yìzú rá. ⁴³ Pétéro adri Yópá gá 'dàá lóki be áco. Kòpi rikì adrii Sìmónà lã'bu nyiipi rì be trù.

10

Pétéro pi vé tâ Kōrōnōlīyō be rī

¹ Ágó ázi rù ni Kōrōnōlīyō 'i, ágó rī ri adrii kùrú Sizériyá vé rì agá. Ìri ùgalaku àngaráwá* ì ní zì ngúlùmú Ítálīyá rì pi vé ni. ² Ágó rī ívé 'bá 'bèti àsamvú gé rī pi be, † kòpi 'bákì ívé èsì céré Múngú drìgè, ìnjìkì Múngú rì ambamba, ágó rì rì ngá sèé 'bá ngá ákò rì pi ní èsì be céré, rì Múngú rì zì ỳ'̀dù be céré. ³ ỳ'̀dù álu, ỳtù rì ká muỳ caá sà na ùndrèná vé rì gé, Kōrōnōlīyō ní ìndrìlìkì ndrezú. Ndre málāyiká rì ímú Múngú vùgálèsì, málāyiká rì zì Kōrōnōlīyō rì rù sì kìnì, "Kōrōnōlīyō!"

⁴ Kōrōnōlīyō 'bá mỳ rizú málāyiká rì ndrezú, ỳrì fù Ìri ambamba. Ìri ní málāyiká rì zizú kìnì, "Àmbúgú mávé rì, 'í lè má ní tâ ngóni ní lúú?"

Málāyiká rì ní újázú Ìri ní kìnì, "Múngú rì àyìkò sì mí ní 'i zì rì sì, àzini fèfè mí ní sèé 'bá ngá ákò rì pi ní èsì be céré rì sì. ⁵ Lè mí pè ágò uruko ú'dikírīnà nógó muzú Yópá gá 'dàá, kòpi á mukí ágò rù be Ì ní zì Sìmónà Pétéro rì íjì. ⁶ Ágó rì ímú ùmú rú, Ìri rì adri Sìmónà rīpī lã'bu nyiipi rì vé àngá. Sìmónà vé jò Ìnyináná yì tafu rì á gārà gá."

⁷ Málāyiká átápi Ìri be rì ká 'deé muỳ gí, koro Kōrōnōlīyō ní ívé átì 'bá Ìrì ní pi zizú ívé àngaráwá ázi álu Múngú rì ìnjìpì ìnjìnjì ni be. ⁸ Ìri ní tâ 'i nga' 'bá rì pi ùlúú kòpi ní, Ìri ní kúru kòpi pèzú muzú Yópá gá 'dàá.

⁹ Ká muỳ caá drù 'dini, ỳtù mgbíngbì gé 'dìgè, átì 'bá Kōrōnōlīyō ní pèé muzú 'dì'bée ká caá Ìnyináná kùrú Yópá vé rì gé 'dàá, Pétéro nga tujú muzú Múngú rì zì jò Ì ní sìjì drì be kpákpá rì agá uru 'dàá. ¹⁰ Èbìrì fù Ìri káyì, lè kòdò ngá nyaá, ká drì rì ínyá rì á'dì, Ìri ní 'dezu ỳ'dù gé, Ìri ní ìndrìlìkì ndrezú. ¹¹ Ká rì ỳ'dù rì koó, ndre 'bù zì 'i kú mgbò, ngá ázi èpìgùgù sù bǒngó lãrá rù ní tìnjì, ùpilé be sù, rikì Ìri isù ímúúú vùgá nǒó. ¹² Ngá sùpì bǒngó tìnjì rì agá 'dàá, ndre ànyápá ọ̀sùkà be àndiàndì pá be sù

rì pi, á'á ècì 'bá bēdrì sī rī pi be, àríná rī pi be. ¹³ Kúru Pétéro ní ỳ'dùkò yìzù, ỳ'dùkò rī kìnì, "Pétéro, 'í nga uru, mí uru ànyápá 'dì'bée ú'dì, 'í nya kòpi nyanya."

¹⁴ Pétéro ní 'yozú kìnì, "Úpí, má ícò tâ 'dìri 'oó ku. Á nya drì ànyápá àzàvù rù † 'dì'bée àlunàni kuyé."

¹⁵ Pétéro ní gòzú ỳ'dùkò rì yìzú dījì, ỳ'dùkò rì kìnì, "Ngá Múngú ní ùdé uletere 'dì'bée, lè mí 'yo kòpi àzàvù rú 'dini ku."

¹⁶ Tà 'dìri nga 'i caá vù sī na, vùdrì ní gé, koro Ì ní bǒngó lãrá rú 'dìri sezu gòzú 'bù gé 'dàá.

¹⁷ Pétéro è drì ábá céré céré, rì ỳsùù, ìndrìlìkì 'dìri vé íffì á'dì? Kúru ágò Kōrōnōlīyō ní pèé rì pi ní cazú Sìmónà vé jò isúúú. Kòpi áwìkì pá tuú kání rì vé kèètìlè gá. ¹⁸ Kòpi zìkì nìzú àmázú dǒ Sìmónà Pétéro rì adri 'dàgá.

¹⁹ Pétéro ká rì ìndrìlìkì 'i ní ndreé 'dìri vé tâ ỳsùù, Ìndri Uletere rì ní 'yozú Ìri ní kìnì, "Sìmónà, ágò uruko' 'bée na, kòpi rì mí ndá. ²⁰ 'Í nga uru, 'í sì muỳ vùgá 'dàá. 'Í 'de muỳ kòpi be trù, lè mí ỳsù ku, má ìpè kòpi ímúúú ní."

²¹ Pétéro ní kúru s̀jùú muỳ vùgá 'dàá, Ìri ní 'yozú kòpi ní kìnì, "'Bá Ìmi ní rì ndáá rì, Ìri ma 'i. Tà Ìmi ní ma ndázú rì á'dì?"

²² Kòpi ní újázú Ìri ní kìnì, "Kōrōnōlīyō Ì ní 'bàà àngaráwá Rómá vé rì pi drìgè drìkoma rú rì ìpè 'bá ímúúú ní. Ìri 'bá tâ 'oòpi pìrì ní, ìnjì Múngú rì ìnjìnjì, Yàhùdì rì pi céré ìnjìkì Ìrì ìnjìnjì. Málāyiká uletere Múngú vé rì 'yo Ìri ní kìnì, mí mu ívé àngá 'dàá, mí mu 'í ní ỳ'dùkò muké Múngú vé rì ùlùú, 'í yì rì." ²³ Pétéro ní kúru 'yozú ágò 'dì'bée ní kìnì, kòpi á lakì lala.

Pétéro pi 'deki muỳ Kōrōnōlīyō vùgá

Ká muỳ adrii drù 'dini, Pétéro pi ní 'dezu muỳ 'bá 'dì'bée be trù, àzini 'bá uruko Yésù rì è'yì 'bá gí Yópá gá 'dálè rì pi be. ²⁴ Ká muỳ adrii drù 'dini, kòpi ní cazú kùrú Sizériyá vé rì gé, vùrà Kōrōnōlīyō ní rizú kòpi ùtèzú rì gé 'dàá, Kōrōnōlīyō zì ívé mārítè rì pi ívé ùndì rì pi be céré ímú Pétéro rì útée. ²⁵ Pétéro ká fì caá Kōrōnōlīyō vé àngá 'bèti 'dàá, Kōrōnōlīyō ní kùmúcì ùtìzú Pétéro rì ìnjìzú. ²⁶ 'Bo Pétéro ní Ìri ruzú ingazú 'yozú Ìri ní kìnì, "'Í nga uru. Ma nòri 'bá áda sù mí tìnjì."

²⁷ Pétéro ní rizú átázú Ìri be, kòpi ní 'dezu fizú muỳ jò agá 'dàá, vùrà 'bá kárákara rì pi ní 'i úmúúú rì gé. ²⁸ Pétéro ní 'yozú kòpi ní kìnì, "Ìmi ñkí rá 'yozú kìnì, 'bávé táimbì Yàhùdì vé rì á'yì ku Yàhùdìgù ní 'i úmúúú adrizú 'bá adri 'bá Yàhùdì rú

* 10:1 10:1 Úgalaku àngaráwá rì pi vé rì: Ìri àngaráwá mùdùrùlì álu rì pi è drì koopi ni. † 10:2 10:2 Ágó rì ívé 'bá 'bèti àsamvú gé rì pi be: Kōrōnōlīyō pi 'bá ívé 'bèti àsamvú gé rì pi be, kòpi adrikì Yàhùdì ku. 'Í là Ezì 11:1-3.

‡ 10:14 10:14 Ànyàngá àzàvù rú rì: Tàimbì Mósè vé rì á'yì 'yozú kìnì, à nyaki ànyápá uruko Ì ní 'yoó kìnì, kòpi àzàvù rú 'dì'bée ku. 'Í là Lèyítiká 11:1-32.

ku rí pi be trúj, dōku tǎímbj̄ á'yí ku Ìri ní mužú kòpì vùgá. 'Bo Múngú lù má ní kīnī, lē má 'yo 'yozú kīnī 'bá rí pi urukọ adríkí pírj̄ ku 'díní ku, dōku 'bá rí pi urukọ àzāvù rú 'díní ku. ²⁹ Mí kǎ 'bá rí pi pēe muj̄ má vùgá sī, sē má ní ímúžú mbèlèṅǎ ànī. Nóní Ìmí lūkí má ní, Ìmí zìkí ma ímúžú 'á'di 'óó?"

³⁰ Kōrōnōlìyō ní újázú Ìri ní kīnī, "U'dù sù, á rí Múngú rí zīj̄ mávé jó agá 'dǎá sǎ nōrì t̄j̄n̄j̄ rí gé, sǎ na ùndrèṅǎ vé rí gé. Koro ágó àzì bōngó be imvesírìlì ní ní ífūzú ímúžú pá tuzú má èndrètj̄ gé. ³¹ Ìri ní 'yozú má ní kīnī, 'Kōrōnōlìyō, Múngú yj̄ mívè zingárá mí ní rizú 'i zìzú rí gí, àzìnì fèfè mí ní rí sēé 'bá ngá àkó rí pi ní rí vé tǎ ca 'i vùgá 'dǎá gí. ³² Lē mí pē ágó urukọ muj̄ Yópá gá ágó Ì ní zīj̄ Sīmōnǎ Pétèrò rí bīi. Ìri rí adrí ágó àzì Ì ní zīj̄ Sīmōnǎ ríipì lǎ'bú nyiipi rí vé àngá. Sīmōnǎ vé jó Ìnyìṅǎǎ yj̄ tafu rí à gǎrǎ gá. ³³ Má ní 'bá pèzú mužú mbèlèṅǎ mí vùgá sī mí bīzú Ìj̄j̄zú ànì, mí ícǎ múké. 'Bá Múngú èndrètj̄ gé nō, 'bá rí ù'djúkọ múké Úpì ní lùu mí ní rí tē yj̄ mí t̄j̄ gé."

³⁴ Kúru Pétèrò ní í'dóžú átázú kīnī, "Ádarú á n̄ amá rá 'yozú kīnī, Múngú èndrètj̄ gé, 'bá rí pi céré tròtrò. ³⁵ Múngú á'yí 'bá 'i ru'bá rí pi, àzìnì 'bá tǎ 'o'bá pírj̄ rí pi àngú rí pi agásì céré. ³⁶ Ìmí yj̄kí ù'djúkọ múké Múngú vé Ì ní ùlūú 'bá Íserélé vé rí pi ní rí gí kīnī, Múngú rí Ìmí ní tákírì sē Yèsù Kúrísitò à rj̄ sī, Ìri Úpì 'bá rí pi vé ní céré. ³⁷ Ìmí n̄j̄kí tǎ 'i 'oópì àngú Yj̄dáyá vé rí agá rí pi rá, tǎ rí í'dó 'i ngáá Gálláyá gá, lóki Yúwánì ní tǎ bātízímù vé rí ùlūzú rí à vùdrj̄ gé. ³⁸ Ìmí n̄j̄kí rá 'yozú kīnī, Múngú sē Índrí Uleterè rí ású Yèsù Názèrètágú rí, àzìnì sē Ìri ní ùkpò, éçj̄ àngú rí pi agásì tǎ múké 'óó 'bá rí pi ní, àzìnì ídri 'bá àdrókoš ní èrj̄ 'bá ívé ní rú rí pi rá, 'á'diātǎsìyá Múngú rí Ìri be trúj.

³⁹ "Bá Yèsù vé 'bá áyúáyú nō'bée, 'bá ndrekí tǎ Yèsù ní 'óó kárakarǎ àngú Yáhùdǐ rí pi vé rí agá, àzìnì k̄j̄rj̄ Yèrúsàlémá vé rí agá rí rá. Kòpì 'díkí Yèsù rí drǎá pètj̄ alambaku sǐgè, ⁴⁰ 'bo ù'djú na ní gé, Múngú inga Ìri gōó ídri rú drǎngárá gálésì rá, àzìnì Múngú 'i'da kpá Ìri sēé ndrèé 'bá rí pi ní rá. ⁴¹ 'Bá rí pi céré ngakí Ìri ndrèé kuyé, 'yèṅǎ 'bá ndrekí Ìri ní, 'bá ríkí ngá nyaá, àzìnì ngá mvuuj̄ Ìri be trúj lókí Ìri ní íngázú drǎngárá gálésìlǎ gí rí à vùdrj̄ gé. Múngú Ìpè 'bá n̄j̄, 'bá ùlúkí rí Ìrívè tǎ 'bá urukọ ní. ⁴² Múngú sē 'bá ní tǎímbj̄ kīnī, lē 'bá ùlúkí 'bá rí pi ní 'yozú kīnī, Múngú Ìpè Yèsù rí ímú 'bá ídri rú rí pi vé tǎ lǐj̄ 'bá ùdrǎ 'bá gí rí pi be. ⁴³ Nèb̄j̄ rí pi céré átákí kīnī, 'bá Yèsù rí è'yj̄ 'bá gí

rí pi, Ì ímúžú kòpì trúj Ìvé ùnj̄lkányá agásì rá Ìrívè rj̄ sī."

⁴⁴ Pétèrò kǎ ríí átá, Índrí Uleterè rí ní ímúžú 'bá rí 'bá ù'djúkọ rí yj̄ 'bá rí pi ásúžú céré. ⁴⁵ Yáhùdǐ Yèsù rí è'yj̄ 'bá gí Ì ní kòpì à ágélè è t̄j̄ ùl̄j̄ gí, ímúžú 'bá Pétèrò be trúj rí pi àyákí tǎ Índrí Uleterè rí ní 'bá adrí 'bá Yáhùdǐ rú ku rí pi ású Ìndí rí sī rá. ⁴⁶ Kòpì yj̄kí 'bá adrí 'bá Yáhùdǐ rú ku 'dì'bée rí átá t̄j̄ àndiàndi ní pi sī, àzìnì kòpì rí Múngú rí ingú.

Pétèrò ní kúru 'yozú kīnī, ⁴⁷ "Bá adrí 'bá Yáhùdǐ rú ku 'dì'bée, Índrí Uleterè rí ású kòpì gí, sū Ìri ní 'bá ású rí t̄j̄n̄j̄, á n̄j̄ rá bātízímù Ì ní lèé sèé kòpì ní rí, 'bá àzì ícò ugaá ku!" ⁴⁸ Kúru Pétèrò ní tǎímbj̄ sèžú kīnī, à sèkí kòpì ní bātízímù Yèsù Kúrísitò vé rj̄ sī. Vùdrj̄ ní gé, kòpì ní Pétèrò rí mǎžú, lē à adrí Ì be cazú ù'djú àzì gé.

11

Pétèrò ùlú ívé èj̄j̄ à tǎ

¹ Yèsù vé 'bá áyúáyú rí pi 'bá Yèsù rí è'yj̄ 'bá gí Yj̄dáyá gá rí pi be yj̄kí kīnī, 'bá adrí 'bá Yáhùdǐ rú ku rí pi è'yj̄kí ù'djúkọ Múngú vé rí gí. ² Kúru Pétèrò kǎ caá Yèrúsàlémá gá 'dǎlé, Yáhùdǐ è'yj̄ 'bá gí Ì ní kòpì ágélè è t̄j̄ ùl̄j̄ gí rí pi í'dókí Pétèrò rí ídeé. ³ Kòpì kīnī, "Ngá mí ní mužú nga nyazú 'bá Ì ní kòpì à ágélè è t̄j̄ ùl̄j̄ kuyé rí pi be trúj rí 'á'di?"

⁴ Pétèrò ní í'dóžú tǎ 'i ngáápi rí ùlūzú kòpì ní céré, ku àlu ní kuyé, ⁵ kīnī, "U'djú àlu, má kǎ ríí Múngú rí zīj̄ k̄j̄rj̄ Yópá vé rí gé 'dǎá, á 'de ríí ù'djú koó, koro má ní Ìndrìl̄j̄kí ndrèzú. Ìndrìl̄j̄kí rí agá 'dǎá, á ndre ngá àzì àmbúgú rí ís̄j̄ ímúžú 'bū gé 'dǎásì vùgá nōó, sū bōngó lǎrá rú ùpílè be sù rí t̄j̄n̄j̄, ímúžú pírj̄ má vùgá. ⁶ Má kǎ bōngó rí à 'a ndrèé, á ndre ànyápá pá be sù vù dr̄j̄gè nōgò rí pi, nyàlāgá ásé agá rí pi, ngá éçj̄ 'bá bèdrj̄ sī rí pi, àzìnì àrìṅǎ rí pi. ⁷ Má ní kúru ù'djúkọ yj̄zú, ù'djúkọ rí 'yo má ní kīnī, 'Pétèrò, 'i nga uru, mí ù'djú ànyápá 'dì'bée, 'i nya kòpì nyanya."

⁸ "Má ní újázú Ìri ní, má kīnī, 'Ádarú Úpì, á nya dr̄j̄ ngá àzāvù rú Ì ní nyaá ku 'dì'bée kuyé."

⁹ "U'djúkọ rí ní gōžú átázú má ní 'bū gé 'dǎásì d̄j̄j̄ kīnī, 'Lē mí zj̄ ngá àzì 'yozú kīnī àzāvù rú 'díní ku. Múngú údé kòpì uleterè. ¹⁰ Tǎ 'd̄rì nga 'i caá vù be na. Vùdrj̄ ní gé, Ì ní bōngó lǎrá rú 'd̄rì sèžú mužú 'bū gé 'dǎá.

¹¹ "Koro 'bá na Ì ní Ìpèé íngázú k̄j̄rj̄ Sízèrj̄yá vé rí gélésì rí pi ní ícázú pá tuzú jó má ní adrìzú rí t̄j̄ gé. ¹² Índrí Uleterè rí ní lūzú má ní kīnī, má 'de mužú kòpì be

§ 10:38 10:38 Àdróko: Àdróko vé rj̄ Sātáná 'i, Ìri àmbúgú Ìndrí ùnj̄j̄ rí pi dr̄j̄gè, gǎ tǎ Múngú vé rí 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dǎlé. Múngú ídrò àdróko rí Ìndrí ùnj̄j̄ rí pi be 'bū gé 'dǎásì n̄j̄. 'Í lǎ l'dangárá 12:7-9.

trū. Lē mā ūšū 'yozú kīnī, 'bá 'dī'bée adriki Yāhūdī ku 'dīni ku. 'Bá áziyá Yēsū ri ē'yī' 'bá gī 'dī'bée mukī má be trū ālu, 'bá ní fizú Kōrōnōliyō vé jó agá 'dāá. ¹³ Kōrōnōliyō ní tā mālāyikā ní índrészú 'í endrēṭī gé ívé jó agá rī ūlūzú 'bá ní kīnī, mālāyikā rī 'yo 'í ní kīnī, "Í pē 'bá ūrukō muṣū Yópā gá Šimōnā Pētērō vúgá 'dāá. ¹⁴ Pētērō ē imū rī ū'dūkō muké rī ūlūú mí ní, āzini 'bá mívé jó āsámvú gé rī pi ní, ĩmi ūšūkī rī pangará."

¹⁵ "Má kā í'dó ū'dūkō muké rī ūlūú, koro ĩndrī Uleterē rī ní isīzú kōpi āsúzu, sū āndúru ĩri ní 'bá āsú rī tīnī. ¹⁶ Kuru má ní tā Úpí ní 'yoó kīnī 'Yūwānī sē Bātízimū rī yīī sī, 'bo ĩ imū ĩmi ní bātízimū rī sē ĩndrī Uleterē rī sī' 'dāri ígázú. ¹⁷ Múngú sē dō ĩndrī Uleterē rī 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní rá sū ĩri ní sée 'bá ní lóki 'bá ní Úpí Yēsū Kúrīsītō rī ē'yīī rī gé rī tīnī píri, ma 'ā'di 'i icópi āgátá gāapi tā Múngú vé rī sī?"

¹⁸ Kōpi kā tā Pētērō ní átá 'dīri yīī, kōpi gōki āgátá gāá kuyé, kōpi í'dóki Múngú rī ingú. Kōpi ní 'yozú kīnī, "Bá ndreki nōni Múngú sē drīlē muké 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní ēšj ūjázú ívé ūnjikānyā agásí gī, kōpi ē ūšūkī rī ĩdri 'dāni' dāni rī āni."

'Bá kānisā vé Ānītīyókā gá rī pi

¹⁹ Kā Sētēfānō rī 'dīj drāá gī, 'bá Úpí rī ē'yī' 'bá gī rī pi íréki í muṣú caá āngū Fónisīyā vé rī agá, āngū Sáyipūrāsī vé rī agá, āzini kūrū Ānītīyókā vé rī agá, ā'diātāsīyā í ní kōpi ōcūṭī rī sī. Kōpi rikí ū'dūkō muké Múngú vé rī ūlūú muṣú, kōpi ūlūki 'yēgá 'bá Yāhūdī vé rī pi ní. ²⁰ 'Bo 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gī rī pi ā ūrukō íbiki íngá Sáyipūrāsī gé, āzini Kūrēnē gá, agakí caá Ānītīyókā gá, Kōpi rikí ū'dūkō muké Úpí Yēsū vé rī ā tā ūlūú muṣú 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. ²¹ Ūkpō Múngú ní sée kōpi ní rī sī, 'bá kárakarā adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ūjākí ēšj Úpí Yēsū rī ē'yīzú rá.

²² 'Bá kānisā vé Yērūsālēmā gá rī pi kā tā 'i ngaápi 'dīri yīī, kōpi pēki Bārūnábā rī muṣū Ānītīyókā gá. ²³ Bārūnábā kā caá ēšj muké Múngú ní 'bāá 'bá rī pi ní rī ndree 'i mī sī, āyīkō fū ĩri ambamba, āni ímbá kōpi

kīnī, kōpi ā 'bāki tā Úpí Yēsū vé rī kú í ēšj agá tīṭī. ²⁴ Bārūnábā rī 'bá muké, ēpi ĩndrī Uleterē rī sī, āzini ĩri 'bá ē'yīīpi gī ní, āni sē 'bá kárakarā ē'yīki Úpí rī rá.

²⁵ Bārūnábā ní ngazú muṣú Tārāsīsā gá, mu Sāulā rī ndāá. ²⁶ Bārūnábā kā Sāulā rī ūšū, ĩri ní Sāulā rī ĳjízú Ānītīyókā gá. Kōpi āwīki rīi adrii 'bá kānisā vé rī pi be íli ālu. Bārūnábā pi Sāulā be ímbákí 'bá kárakarā. Í'dóki 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi zīj Kūrīsītīyānī* Ānītīyókā gá 'dāá.

²⁷ Lóki 'dāri gé, nēbī ūrukō' bée íbiki íngá Yērūsālēmā gá, ícaki Ānītīyókā gá. ²⁸ Nēbī rī pi vé āzi rú ní Āgābū 'i. ĩndrī Uleterē rī vé ūkpō sī, ĩri ní ngazú ūrū sī, ĩri ní 'yozú kīnī, ēbīrī rī imū 'de ūnjī ūnjī āngū Rómā vé rī agásí céré. (Tā 'dīri nga 'i lóki Kālāwūdiyō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní mālūngā ruṣú rī gé.) ²⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá Ānītīyókā gá rī pi ūšūkī í ēšj agá 'dāá kīnī, 'bá ālu ālu ē 'í'dú ngá sée 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gī Yūḏáyā gá rī pi ní, kōpi ē ízā kozú, ĩri ní ūšū rī wú sī. ³⁰ Kōpi í'dūkí fēfē í ní soó rī sée Bārūnábā pi drigé Sāulā be, kōpi ĳjiki muṣū sée 'bá drīkoma rú Yērūsālēmā gá 'dālē rī pi drigé.

12

'Bāgú Ēródē ōcū 'bá kānisā vé rī pi

¹ Lóki 'dāri gé, 'bāgú Ēródē* ūrū 'bá kānisā vé rī pi ā ūrukō sée rīi ōcūṭī. ² 'Bāgú rī pē āngaráwā muṣū Yōkōbū Yūwānī édrīpī ē drī lī līl āco sī. ³ Ēródē kā ndree tā 'i ní 'oó 'dīri sē Yāhūdī āmbugu rī pi ní āyīkō, gō kpā āngaráwā rī pi pēe muṣū Pētērō rī ruṣū. Tā 'dīri nga 'i lóki Ūmū í ní Pānga ní 'Bāá Ūdrá ku rī nyazú rī† gé. ⁴ Kā Pētērō rī ruṣū, ĩri ní Pētērō rī 'bezú jó āngū ū'yīzú rī agá, 'bā āngaráwā ngúlumú nyazú Pētērō rī ūtēé, ngúlumú ālu rī āngaráwā be sū. Ēródē lē kōdō ē ĳjiki Pētērō rī ífūú āmvé, 'i lī rī írivé tā 'bá rī pi endrēṭī gé Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī‡ ā vūdrīj gé. ⁵ 'Bo Pētērō kā rīi adrii jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, 'bá kānisā vé rī pi rikí Múngú rī zīj ĩri ní ēšj be céré.

* **11:26** 11:26 Kūrīsītīyānī: 'Bá 'dī'bée ē'yīki rá 'yozú kīnī, Yēsū rī Kúrīsītō, pa í ní. Zīki kōpi Kūrīsītīyānī, ā'diātāsīyā kōpi rī Yēsū Kúrīsītō ā pámvú ūbī. * **12:1** 12:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú í ní zīj Ēródē Āgīrīpā rī, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lá Ēzī 12:1-13:1. Sā í ní Yēsū rī tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngū rī ní. 'Í lá Mátāyo 2:1-8; Lúká 1:5. Ēródē Āmbúgú rī kā drāá, írivé mvá Ēródē Ānītīpā gō mālūngā rī ruṣū ní sá Yūwānī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lá Mátāyo 14:1; Mārākō 6:14; Lúká 3:1; Ēzī 4:27. † **12:3** 12:3 Ūmū í ní Pānga ní 'Bāá Ūdrá ku rī nyazú rī: Yāhūdī rī pi rī ūmū 'dīri nya ca ū'dú ézīrī, kōpi rī ū'dú Múngú ní í pazú adringará tūgērī rú 'bá Ējēpétō vé rī pi drigé sī rī vé tā ígá āni. Ūmū 'dīri í 'í'dó nya Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī gé. 'Í lá Wūngará 12:17-20; Mátāyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúká 2:41; Yūwānī 2:13; Ēzī 12:4; 1 Kōrīnītō 5:7; Ēbérē 11:28. ‡ **12:4** 12:4 Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dú Múngú ní ōṭī ēlīzú Ísērélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpétō vé rī vé tā ígá. Ōṭī kōpi ē 'bīpīj ūbēki kābīlō ā ári ívé kēṭē í ēṭīfe gá sī, sē Múngú ū'dú kōpi kuyé. Múngú ū'dú 'bá Ējēpétō vé kābīlō ári ūbē' 'bá ívé kēṭē í ēṭīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi ūdrāá 'bá ālu ālu vé 'bēṭī āsámvú gé sī rá. 'Í lá Wūngará 12:17-28.

Mālāyikā oṣu Pétēró rí ifūú jó àngū ù'yìzú rí agásì

6 Èròdè ká lèè ē ìjìkì Pétēró rí 'bá tà lì' 'bá rí pi èndrètì gé, ènìṅà 'dàri sī, ìṣù Pétēró rí ù'dù' ko, ùmbéki drì nì pi ìrìtrò ìmvè sī àngáráwá ìrì nì pi àsámvú gé, 'bákì kòpi rí ìrì ùtèé jó agá 'dàá. 'Bákì kpá àngáráwá urukò ìrì kèètì jó rí vé rí ùtèé àmvelésìla. 7 Koro mālāyikā Úpí vé rí ní ìndrèzú, àzini àcì ní dǝzú àngū ìmgbèrèzú jó ì ní àngū ù'yìzú rí agá 'dàá, mālāyikā rí ní Pétēró à rù' 'bá sazú, Pétēró rí aruzú, ìrì ní 'yozú kīnī, "Í nga uru mbèlè!" Ìmvè ì ní Pétēró ē drì ùmbèzú rí ní 'ì oṣuzú drì nì gé sī 'dezú vùgá.

8 Mālāyikā rí ní kúru 'yozú Pétēró ní kīnī, "Í su mívé bǝngó, 'ì su mívé ngá pá gá, àzini 'ì su mívé bǝngó akoó rùkù rí mí rù' 'bá gá, mí ùbì má pámvú ìmúzá!" Pétēró 'du tà rí ngaá sù mālāyikā rí ní lúú 'ì ní rí tǝnì. 9 Pétēró ní fúzú jó àngū ù'yìzú rí agásì, ìrì ní 'dezú muzú mālāyikā rí à vùdrì gé sī. 'Bo sà 'dàri gé, Pétēró ùṣù 'yozú kīnī, tà mālāyikā rí ní 'oó 'dìri ìrì tà áda 'dínì kuyé, ùṣù ngá rí urobì. 10 Pétēró pi mālāyikā rí be agakì àngáráwá ì ní 'báa drìdrì rí à gārà gá sī, kòpi gòkì kpá agaá àngáráwá àzi rí à gārà gá sī, kòpi ní cazú kèètì àmbùgú aya rú ì ní fúzú muzú kùrú agá rí gé. Kèètì rí ní 'ì zìzú ó'dùkùlègùsì, kòpi ní fúzú àmvé 'dàá. Kòpi mùkì lètì àmbùgú rí drìgé sī, cimgbá cazú lètì rí vé ùḍù gé. Koro mālāyikā rí ní ìrì kuzú.

11 Pétēró ìmù tà 'ì 'oópi 'dìri nǝjì áamá vùlé vùlé rú, ìrì ní 'yozú kīnī, "Ádarú tà 'dìri tà égbì! Úpí ìpè ìvé mālāyikā ìmù ma paá 'bāgú Èròdè drìgé sī, àzini tà ambugu Yàhùdì vé rí pi ní ùḥì lèè ngaá má rù' 'bá gá rí agásì gí."

12 Pétēró ká tà 'dìri nǝjì áamá, ìrì ní 'dezú muzú Māriyā vé àngá, Māriyā rí Yūwānì ì ní zǝjì Mārākó rí vé èndrèpì, ìṣù 'bá kānísá vé rí pi ùmúkì ì káràkará, kòpi rí Múngú rí zì. 13 Pétēró ní kèètì kánì rí vé rí gazú, mvá ùkúná àzi àtì' 'bá rú rú ní Ródá 'ì, ìrì ní muzú kèètì gé 'dàá, lè nǝjì áamá 'bá kèètì rí gaápi rí à'dì 'ì. 14 Mvá ùkúná rí ká Pétēró à ù'dùkò nǝjì áamá, àyìkò fù ìrì ambamba, gò njuu vùlé, zǝ kèètì rí kuyé, ìrì ní lüzú 'bá rí pi ní kīnī, "Pétēró ícá kuú kèètìlè gá 'dàá'dá!"

15 Kòpi ní ùjázú ìrì ní kīnī, "Mí drì ábá gí." Mvá ùkú rí ká rí sí tá rí 'yoó ùḥì ùḥì. Kòpi gòkì 'yoó mvá ùkú rí ní kīnī, "Írì ícò adri mālāyikā Pétēró rí ùtèèpi rí 'ì."

16 Pétēró rí nyo kèètì rí gaága, kòpi ní kèètì rí zìzú, kòpi ká Pétēró rí ndreé, sè kòpi ní àyāngárá. 17 Pétēró ní drì 'bezú kòpi ní kīnī, kòpi à ùjìkì kírì. Ìrì ní tà Úpí ní 'ì ùjìzú ifuzú jó àngū ù'yìzú rí agásì àmvé rí ùlüzú kòpi ní. Ìrì ní 'yozú kòpi ní kīnī, lè kòpi à ùlúkì tà 'dìri Yòkòbù^S ní, àzini 'bá Yèsù rí è'yì' 'bá gí rí pi ní, kúru ìrì ní 'dezú muzú vùrà àzi gé.

18 Ká muú adri ù'bútìṅá rí sī, àngáráwá Pétēró rí ùtè' 'bá rí pi è drì ábá cèré cèré, sè kòpi ní ùḥì ambamba. Kòpi nǝkì kuyé tà ìngónì ní 'o Pétēró be nì. 19 Èròdè ní àngáráwá rí pi pèzú muzú Pétēró rí ndáá, 'bo kòpi ìṣúkì ìrì kuyé. Àngáráwá rí pi ká Pétēró rí ndáá tí gí, Èròdè ní àngáráwá rí pi uzizú. Ká tà pìrì ìṣù kuyé, ì tà kòpi drìgé kīnī, à ù'dìkì kòpi ùdráá 'dìsì rá.

Vùdrì ní gé, Èròdè nga fíú Yùḍáyá agásì, mu adri kùrú Sízériyá vé rí agá lókìṅá be mādá.

Èròdè vé drāngárá

20 'Bāgú Èròdè áwá 'bá Táyá vé rí pi ní, àzini 'bá Sídóná vé rí pi ní ùnǝjì ùnǝjì. Kòpi ní ì ùmúzá trù, ì lèkì átá 'bāgú rí be. 'Bá 'dì' bée mùkì ùndì rùṣù Bálásitá rípi èjì ngaápi 'bāgú rí ní rí be. Kòpi 'yokì Bálásitá ní kīnī, ì lèkì tākìrì, à'diātāsīyā kòpi rí ànyāngá ìṣù 'bāgú rí vé àngū agá. 21 Ì ní ù'dù' àzi ìpèzú 'bá 'dì' bée á mùkì rí átá ànì Èròdè be. Ú'dù' rí ká ícá, Èròdè ní 'ì úsúzá ìvé bǝngó àmbùgú vé rí sī, ìrì ní úrízú ìvé lúpá drìgé. Ìrì ní átázú 'bá rí pi ní sá be ácò. 22 'Bá rí pi ní útrèzú ù'dùkò be uru 'dàá kīnī, "Ú'dùkò mí ní átázú 'dìri Múngú vé nì, adri 'bá áda vé nì kuyé."

23 Koro mālāyikā Úpí vé rí ní Èròdè rí gbázú ì'dèzú vùgá, ù'bù ní ìrì nyazú drázú, à'diātāsīyā Èròdè ìngú Múngú rí kuyé.

24 Ú'dùkò múkè Múngú vé rí ayi muzú àngū rí pi agásì, sè 'bá káràkará pi è'yìkì rá.

25 Bārúnábá pi Sáulá be, kòpi ká ìvé èjì ì ní muzú Yèrúsalémá gá 'dàá rí deḡ gí, kòpi ní gòzú muzú Ànìtìyóká gá, kòpi ìjìkì Yūwānì ì ní zǝjì Mārākó rí muzú ì vùgá sì ìndì.

13

Pèkì Sáulá pi Bārúnábá be muú ù'dùkò múké rí ùlüzú

1 'Bá kānísá vé Ànìtìyóká agá rí pi àsámvú gé, nèbì rí pi anigé, àzini 'bá àngū ìmbá' 'bá rí pi anigé. 'Bá rí Bārúnábá 'ì, Simiyóná ì ní zǝjì Náyǝjā 'ì, Lúkìyá ìmùpì

^S 12:17 Yòkòbù: Yòkòbù cápítá 'dìri agá rí ìrì Yèsù vé èdrìpi, ìrì 'bá Yèsù rí è'yì' 'bá gí Yèrúsalémá gá rí pi vé drìkoma. 'Í lā Ẹ̀jì 15:12-21; 21:18-19; Gálátìyā 1:19. Lókì 'dìri gé, ìṣù àkùdè 'dìkì Yòkòbù Yèsù vé àyúáyú rí dráá gí. 'Í lā Ẹ̀jì 12:2. * 13:2 13:2 A'bi: Sà àzi sī Yàhùdì rí pi rí ì a'bi, nyakì ìnyá ku, kòpi rí èṣì 'bá rìzú Múngú rí zìzú.

Küréné gélésī rī 'i, Mānāyēni (Ēródē ní úcé rī 'i), Sāülā sī. ² Kōpi ká rii Úpi rī ĩnjī, āzini rii 'i a'biū* ānyāngā nyangará sī, ĩndri Uleterē rī ní 'yozú kōpi ní kinī, "Īmi ĩpēki má ní Sāülā pi Bārúnábā be, ā'diātāsīyā á lē kōpi pēē mužú ězi má ní kōpi zizú rī ngangará gá." ³ 'Bá kānisā vé rī pi ká rii Múngú rī zīj, āzini kōpi ká rii 'i a'biū ngā nyangará sī, kōpi ní drī tizú Sāülā pi drīgē Bārúnábā be, kōpi ní kuru 'bá 'dī'bēe pēzú mužú.

Sāülā pi Bārúnábā be cakī Sáyipūrāsī gé

⁴ ĩndri Uleterē rī ní Sāülā pi pēzú mužú Bārúnábā be ũ'dúkó múké rī ũlúzu, kōpi ní cazú kūrú Sēlúsiyā vé rī gé. Kōpi ní tuzú kúlúmgbā agá, kōpi ní mužú cazú āngū 'i līpi kú ngu yīj agá 'i ní zīj Sáyipūrāsī rī gé. ⁵ Kōpi ká mužú caá kūrú Sālāmīsī vé rī gé 'dālē, kōpi ní 'dózu tī Múngú vé rī ũlúzu Yāhūdī rī pi ní kōpivé Jó Múngú rī Zizú rī pi agásī, kōpi jiki Yūwāni Mārākō[†] rī mužú 'i vugá sī ĩndī, 'i ĩzā koó ězi sī.

⁶ Bārúnábā pi Sāülā be, kōpi mužú āngū 'i līpi kú ngu yīj agá rī agásī, kōpi ní cazú kūrú Páfōsī vé rī gé. 'Dālē kōpi ĩsúki Yāhūdīgú āzi újógú rú ni, ĩri kpá nēbī ũnjó rú ni, rú ni Bārā Yēsū 'i. ⁷ Újógú 'dāri rī ězi nga ágó āmbúgu Sērēgiyā Pāülāsī Rómāgú 'bālē āngū 'dāri ā tā mbaapi rī ni. 'Bá rī pi cérē ĩnjiki ágó āmbúgu 'dāri ĩnjīnjī, ā'diātāsīyā nī tā ambamba. ĩri ní Bārúnábā pi zizú Sāülā be, lē kōpi ē ĩmúki 'i vugá nólē, 'i lē ũ'dúkó Múngú vé kōpi ní rii ũlúú 'bá rī pi ní 'dīri yīj ĩndī. ⁸ Újógú Bārā Yēsú vé rú āzi Ēlīmāsī, ĩrivé rú 'dīri ziki Ĝirīkī tī sī, lē Sāülā pi vé tā Bārúnábā be ku. Lē ágó āmbúgu rī ē 'yīj tā Úpi vé Sāülā pi ní rii ũlúú Bārúnábā be 'dīri ku.

⁹ Kuru Sāülā 'i ní kpá zīj Pāülū 'dīri épī ĩndri Uleterē rī sī, rī újógú rī ē mī ndreé. ĩri ní 'yozú Ēlīmāsī ní kinī, ¹⁰ "Mī mvá ādróko vé ni, mī āri'ba tā pīri rī pi vé ni. Mī ũnjó rú, mī rī 'bá rī pi ē mī ũ'ba. Lētī múké Úpi vé mī ní ugaá 'bá rī pi ní 'dīri, mī ku rī ā vugú ni ngōtū? ¹¹ Úpi rī mī ĩrīnā rá, mī mī rī ĩmú ějī ũ'dú be mādā, ndre āngú ku."

Koro ágó rī ē mī ní ěšzū, 'de rii āngū ómvú mužú drī sī, rī 'bá āzi ndāā, ā se rī 'i drī mužú. ¹² Ágó āmbúgu rī ká tā 'i ngaapi 'dīri ndreé, ĩri ní kuru Úpi rī ě'yīzú, ā'diātāsīyā āyā tā Úpi vé 'i ní ĩmbá 'dīri sī.

Pāülū pi Bārúnábā be sēki tē kūrú Ānītiyókā vé rī agá āngū Pīsidīyā vé rī agá

¹³ Pāülū pi 'i ōgūpīj be, ngaki kūrú Páfōsī vé rī agásī, kōpi mužú kúlúmgbā sī, cakī kūrú Pērīgá vé rī agá, āngū Pāmifiliyā vé rī agá. Yūwāni Mārākó ní kōpi kuzú 'dāgá, ĩri ní 'i újázú gōzú vúlē Yērúsālēmā gá. ¹⁴ Pāülū pi ní ngazú Pērīgá gá 'dāāsī, kōpi ní 'dezú mužú kūrú Ānītiyókā vé rī gé āngū Pīsidīyā vé rī agá. Kā mužú adrii ũ'dú Sábātā vé rī gé,[‡] kōpi fikī mužú ũri Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zizú rī agá 'dāā. ¹⁵ Kā tājmbī Mōsē vé rī láā, āzini tā nēbī rī pi ní sīi rī láā, 'bá adri'ba drīkoma rú Jó Múngú rī Zizú rī agá rī pi ní ũ'dúkó pēzú mužú Pāülū pi ní Bārúnábā be kinī, "Īmi 'bá ědrīpīj, tā āzi dō anigē ĩmi ní lēzú 'bá nō'bēe ĩmbázú āni, ĩmi átaki."

¹⁶ Pāülū ní ngazú uru sī, ĩri ní drī 'bezú 'bá rī pi ugazú āni, ĩri ní 'yozú kinī, "Īmi 'bá ĩsērélē vé 'dī'bēe, āzini ĩmi 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Múngú rī ĩnjī'ba ĩnjīnjī 'dī'bēe, 'i yīki drī ma ká. ¹⁷ Múngú ĩsērélē vé rī ĩpē 'bá ě'bīpīj nī, sē kōpi ní drīlē múké lóki kōpi ní adrizú Ējēpētó gá 'dāā rī gé, ĩjī kōpi ĩfūū Ējēpētó agá 'dāāsī ũkpō ívé rī sī. ¹⁸ Múngú mba kōpi ā tā āngū ā'wī cinyáfā rú rī agá 'dāā caá ílī pūkú sū. ¹⁹ Múngú ũ'dú sūrú ězīrī āngū Kānānā vé rī agá rī pi rá, 'du āngū rī sēé ívé 'bá rī pi ní. ²⁰ Tā 'dīri nga 'i caá ílī mūdūrūlū sū pūkú tōwū.

"Vūdrī nī gé, Múngú sē kōpi ní 'bá tā lī'ba ni pi rii tā līj, cīmgbā cazú lóki nēbī Sāmūlélē vé rī gé. ²¹ Kuru 'bá rī pi kinī, 'i lēki 'bāgu. Múngú ní Sāülā Kīšī mvōpi rī ĩpēzú 'bāzú kōpi ní 'bāgu rú, sū kōpi ní lēē rī tīnjī. Kīšī ĩfū úyú Bēnyēmīnē vé rī agá. Sāülā adri 'bāgu rú caá ílī pūkú sū. ²² 'Bo Múngú nje Sāülā rī rá, gō Dāwūdī rī 'bāā 'bāgu rú Sāülā ā vūrā gá. Múngú átā ĩrivé tā sī 'dīni kinī, 'Dāwūdī Yēsē mvōpi vé tā sē má ní āyīkō ambamba, ĩri ícō tā má ní lēē rī pi ārevú 'du nga cérē rá."

²³ "Múngú ězi kinī, 'bá āzi rī ĩmú ĩfū úyú Dāwūdī vé rī agá, ĩri ĩmú 'bá ĩsērélē vé rī pi pa nī, 'bá rī Yēsū 'i. ²⁴ Yēsú ní drī ĩmúžú kuyé rī gé, Yūwāni rī tī sēē 'bá ĩsērélē vé rī pi ní kinī, kōpi ā újákí ějī, āzini kōpi ā rúkí bātízīmū. ²⁵ Yūwāni ká rii ívé ězi deē, zī 'bá rī pi kinī, 'Īmi ũšúkī, ma ā'di 'i? Īmi ũšúkī ma 'bá Múngú ní ũyō ní sōó rī 'i? 'Bá rī adri ma 'i kuyé. 'Bá Múngú ní ũyō ní sōó rī, ĩri ĩmú vúlē 'dīi'dī. Má ícō ĩri ē ĩzā koó ĩrivé ngā pá gá njezú ku, ā'diātāsīyā ĩrivé āmbúgu ndē mávé rī rá.'

† **13:5** 13:5 Yūwāni Mārākō: Yūwāni Mārākō sī búkú Mārākó vé rī nī. 'I lá Ezj 12:12. ‡ **13:14** 13:14 ũ'dú Sábātā vé rī: ũ'dú 'dīri Yāhūdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú rī zizú rī. Yāhūdī rī pi rī ũ'dú 'dīri vé tā ígá kinī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa 'i adringará túgērī rú rī agásī nī. ũ'dú Sábātā vé rī Yāhūdī rī pi rī zī ũ'dú ězīrī, 'bo Kēlīkō rī pi rī zī ũ'dú áziyá. 'I lá Wūngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16.

26 “Ími úyú Ābūrāmā vé ‘dī’bée, āzini ĩmi ‘bá adri’bá Yāhūdī rú ku Múngú ri ĩnjī’bá ĩnjīnjī ‘dī’bée, ĩmi ĩmúki ú’đúko múké pangará vé nōri yīj, ā’diātāsīyā ĩpēki ú’đúko rī ‘bá rī pi ní céré. 27 ‘Bá adri’bá Yērūsālémá gá rī pi ívé ambugu rī pi be céré nīki áma ‘yozú kīnī, ‘bá ‘bá paápi rī Yēsū ‘i ‘dīni kuyé. Kōpi nīki tā nēbī rī pi vé í ní rīi laá ú’đú Sábātā vé rī gé rī vé ífífi kuyé. Kōpi rīki átá Yēsū rú’bá gá ũnjī, sū nēbī rī pi ní átá rī tīnjī. 28 Kōpi ĩsúki tā ā pá í ní lészú Yēsū rī ‘dīzú ni kuyé, kōpi ní Pīlātō ri zīzú kīnī, ā ‘dīki ĩri drāá rá.

29 “Kōpi ká tā nēbī rī pi ní sīi ĩrivé tā sī rī ‘dujú ngaa céré gí, í ní ĩrivé ávū í’đúzú peṭi alambaku sígē ‘daásī, jízú sīzú ‘bú agá. 30 ‘Bo Múngú inga ĩri gōo ídri rú drāngará gálésīla rá. 31 Yēsū ĩ’da ‘i vú be kárakarā ‘bá ĩmú’bá ĩri be trū ĩngázú āngū Gālīláyā vé rī gé cazú Yērūsālémá gá rī pi ní. ‘Bá ‘dī’bée ndreki Yēsū rī rá, kōpi rīki ĩrivé tā ũlū ‘bá rī pi ní.

32 “‘Bā nóni ri ú’đúko múké Múngú ní ezīj ‘bá é’bīpīj ní rī ũlū. 33 Múngú ‘o nóni tā ‘i ní ezīj ‘bá é’bīpīj ní ‘dāri ‘bá ní gí, inga Yēsū rī gōo ídri rú drāngará gálésīla rá. Sū ĩ ní sīi búkú Sāwúmā vé rī agá cápītā ĩrī gé rī tīnjī,

“ ‘Mi Mvá mávé ní,
āndrū sī ma mí Eṭépi.’

34 Tā Múngú ní Yēsū rī ĩngazú gōzú ídri rú drāngará gálésīla ‘dīri kīnī, ĩrivé rú’bá ā ũma rī ku, Múngú ‘yo ótú tā ní ĩnogósī kīnī,

‘Ma ĩmú mí ní tākiri uletere má ní tā ní ezīj Dāwūdī ní rī sē rá.’

35 Dāwūdī sī tā Yēsū ní lēé átá rī búkú Sāwúmā vé rī agá kīnī,

‘Ma mívé ‘Bá Uletere ní, mí íco mávé rú’bá sēé ũmaá ku.’

36 “Dāwūdī ní adrizú ídri rú rī gé, ‘du tā Múngú ní ezīj í ní rī ngaa rá. Kā drāá, sīkí ĩri vūrā í ní é’bīpīj sīzú rī gé, ĩrivé ávū ũma rá. 37 ‘Bo Múngú inga Yēsū rī drāngará gálésīla rá, ĩrivé ávū ũma kuyé.

38 “Má édrīpīj má ómvpīj, ĩmi yīkí drī ká! Ú’đúko í ní lūu ĩmi ní ‘dīri lū ‘yozú kīnī, Yēsū rī ĩmi trū ĩmivé ũnjīkányā agásī rá. 39 ‘Bá céré ĩri é’yī’bá gí rī pi, Múngú rī kōpi ‘bá adri ‘bá pīrī ní pi, Mósé vé tāimbī íco kōpivé ũnjīkányā ũjī ku. 40 ĩmi ndreki múké tā nēbī rī pi ní átá rī ā nga ‘i ĩmi rú’bá gá ku. Kōpi kīnī,

41 “ ‘Ími ndreki drī ká, ĩmi ‘bá rī’bá Múngú ri ide’bá rī pi,
lē ĩmi āyākí āyāyā, āzini lē ĩmi ũdrākí rá.

Ú’đú ĩmi ní adrizú ídri rú rī gé, ma tā āzi ‘o ĩmi ní rá,

‘bá āzi ā ũlū dō ĩmi ní tā ní rá drāáāsīyā, ĩmi ícókí é’yīj ku.’ ”

42 Páulū pi Bārúnábā be ká ngaa fūu Jó Múngú ri Zīzú rī agásī, ‘bá rī pi mākí kōpi kīnī, kōpi é ĩgókí ĩmú í ní tā rī ũlūu đīj Sábātā ĩmúpi drū ‘dīri gé. 43 ‘Bá í’umú’bá Múngú ri ĩnjī’bá rī pi ká ayií, Yāhūdī kárakarā, āzini ‘bá adri’bá Yāhūdī rú ku Múngú ri ĩnjī’bá rī pi ‘deki muṭ Páulū pi vú sī Bārúnábā be, Páulū pi Bārúnábā be mākí kōpi kīnī, lē éšī múké Múngú vé rī ā adri kōpi be muṭú nyonyo.

44 Ká muṭú caá ú’đú Sábātā vé rī āzi gé, ‘bá kūrū agá rī pi céré ĩmúki ú’đúko Úpí vé rī yīngará gá. 45 ‘Bo Yāhūdī rī pi ká ‘bá bītrīká ‘dī’bée ndreé, tā ní ‘de kōpi é éšī agá ũnjī, kōpi u’dakí Páulū rī, kōpi é’yīkí tā ĩri ní átá rī kuyé.

46 Kúru Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ní átázú ‘bá ‘dī’bée ní ũrī āko kīnī, “Ími Yāhūdī rú, ‘bá ũlūki ú’đúko múké Múngú vé rī ĩmi ní drīdrī. ‘Bo ĩmi gākí ú’đúko rī sī! ‘Dīri lū uletere ‘yozú kīnī, ĩmi ícókí ídri ‘dání’dání rī ĩsú ku. Nóni ‘bá lēki muṭ ú’đúko rī ũlūu ‘bá adri’bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. 47 Tā Úpí ní ezīj ‘bá ní rī, ĩri ‘dīni kīnī,

“ ‘Á ‘bā ĩmi adrii ũtúná rú
‘bá adri’bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámuvú gé,

lē ĩmi ũlūkí tā ĩ ní ‘bá pazú rī
muṭú āngū rī pi agásī céré.’ ”

48 ‘Bá adri’bá Yāhūdī rú ku rī pi ká tā ‘dīri yīj, sē kōpi ní āyīko ambamba. Kōpi sékí ówō’difō ú’đúko Úpí vé ‘dīri sī. ‘Bá ĩ ní ũpēé ídri ‘dání’dání rī ĩsú’bá rī pi é’yīkí Úpí rī rá.

49 Ú’đúko Úpí vé rī ayi muṭú āngū ‘dāri agásī céré. 50 ‘Bo Yāhūdī drīkoma rú rī pi muṭí ũku ambugu Múngú ri ĩnjī’bá ĩnjīnjī kūrū agá ‘dāá rī pi é drī úcī āgō drīkoma rú kūrū agá ‘dālé rī pi be, kōpi ĩngákí Páulū pi drīgē Bārúnábā be, ócūkí kōpi ũnjī ũnjī. Kōpi drokí Páulū pi Bārúnábā be fūu ívé āngū agásī āmvé. 51 Kúru Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ní nyōókú í pá ágélé gá rī wezú ku ‘dāgá, lūzú kīnī, í gākí kōpi sī. Kōpi ní ‘dezu muṭú kūrū ĩkóniyōmū vé rī gé. 52 Áyīko fū ‘bá Yēsū á pámvú ũbī’bá adri’bá Ānītīyóká gá ‘dālé rī pi ambamba, āzini ĩndrī Uletere rī ású kōpi rá.

14

Páulū pi Bārúnábā be sékí tī ĩkóniyōmū gé

¹ Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ká caá ĩkóniyōmū gé ‘dālé, kōpi fíkí Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zīzú rī agá ‘dāá, sū kōpi

ní rii 'oó drīdrī rī tīņi. Kōpi sēki tī Múngu vé rī, úló 'bá rī pi ē ēšī rá, sē Girīkī rī pi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi be kárakará újaki ēšī Múngu rī ē'yīzú rá. ² 'Bo Yāhūdī ē'yī' 'bá kuyé rī pi účiki 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ē drī, sē kōpi ingáki Páulū pi drīgē Bārúnábā be ūņjī. ³ Páulū pi Bārúnábā be áwíki rii tī Úpi vé rī sēé lóki be áco ūrī ákó. Úpi sē kōpi ní ūkpō tā āyázú āyāyā ni pi 'ozú rá. Úpi i'da 'bá rī pi ní kīnī, ēšī múké Úpi vé Páulū pi ní tā ni ūlūzū Bārúnábā be ūrī ákó 'diri, ĩri tā áda. ⁴ 'Bá kūrū agá rī pi acoki ĩ ásamvú ĩrī, uruko ni pi á'yīki Yāhūdī rī pi vé tā, uruko ni pi á'yīki 'bá áyúāyū rī pi vé tā.

⁵ 'Bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi Yāhūdī rī pi be, úmúki ĩ ívé ambugu rī pi be, kōpi lēki Páulū pi 'oó Bārúnábā be ūņjī, āzini kōpi lēki Páulū pi úvi irā sī. ⁶ 'Bo 'bá áyúāyū ĩrī 'dī' 'bēe ká tā rī yī, kōpi ngaki ápa mužú āngū Likóniyā vé rī gé, mužki adrii kūrū Lēsītūrā vé rī agá, āzini Dērēbē vé rī agá, āzini āngū 'dāri ā gārā gá rī pi agá. ⁷ Kōpi riki ú'dúkó múké rī ūlūzū 'dālē.

Páulū pi Bārúnábā be cakī Lēsītūrā gá, āzini Dērēbē gá

⁸ Páulū pi ká caá Lēsītūrā gá 'dāá, kōpi ĩsúki ágó āzi tīki ĩri ku ōgōrōvū rú, tu ēčī ku. ⁹ Páulū ká rii tī Múngu vé rī ūlūzū, ágó rī 'bā bī rizú tā Páulū ní ūlūzū rī yīzú. Páulū ndre āngū mužú ágó rī vúgá 'dāá, Páulū nī rá 'yozú kīnī ágó rī ē'yī Yēsū rī gí, Páulū kīnī, Múngu rī ícō ĩri idri rá. ¹⁰ Páulū ní ágó rī zīzú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Í nga uru!" Koro ágó rī ní wazú uru 'dāá, ĩri ní í'dózú ēčī tuzú.

¹¹ 'Bá rī pi ká tā Páulū ní 'oó 'diri ndreé, kōpi í'dóki atá ívé tī Likóniyā vé rī sī kīnī, "Ágō nō' 'bēe adriki sū mungú rī pi tīņi, kōpi újaki nōni ĩ ícá 'bá áda rú." ¹² Kōpi 'dakī Bārúnábā ā rú Zēwū 'i,* 'dakī Páulū vé rī Hērēmē 'i, ā'diātāsīyā Páulū rī átāngá rī atá nī. ¹³ Jó 'bá rī pi ní rizú mungú Zēwū vé rī ĩņjīzú rī, ĩri ĩnyīņā kēṭīlē ĩ ní fizú mužú kūrū rī gé rī ā gārā gá, Átalágú rīipi ēzī ngaāpi jó rī agá rī āzini 'bá bītrīká rī pi újaki tī ágó, āzini peṭī ā fū ĩmū 'bāá kūrū rī vé kēṭīlē gá, ā'diātāsīyā átālagú rī 'bá bītrīká rī pi be, kōpi lēki rōbōņō zāá Bārúnábā pi ní Páulū be.

¹⁴ Bārúnábā pi Páulū be, kōpi Yēsū vé 'bá áyúāyū ni pi, kōpi ká tā 'diri yī, kōpi gáki tā 'bá 'dī' 'bēe ní 'oó rī sī, sē kōpi ūsīki ívé bōngō ĩ rú' 'bá gá sī, kōpi njuki mužú 'bá bītrīká rī pi ásamvú gé 'dāá, kōpi treki ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, ¹⁵ "Āņjīrī, ngá ĩmi ní rii 'oó 'dīni rī ā'di? 'Bā nō' 'bēe 'bá áda sū ĩmi tīņi. 'Bá ĩmúki nōri Múngu idri rú

'bū pi gbiipi vū be, yī tafu rī be, ngá 'a ni gé rī pi be céré rī vé ú'dúkó múké rī ūlūzū, ĩmi kuki ĩmivé mungú ĩ ní úde drī sī 'dī' 'bēe ānī, ĩmi ē'yīki Múngu adriipi idri rú rī áyu. ¹⁶ Ōṭū ĩņōgōsī 'dālē, Múngu ku 'bá āngū rī pi agāsī rī pi ārevú céré riki tā 'oó sū ĩ ní lēé rī tīņi. ¹⁷ 'Bo tā múké Múngu ní 'oó 'dī' 'bēe sī lū 'yozú kīnī, Múngu rī ōṭū anigé. Múngu rī ĩmi ní yīgō sē 'dī' 'bū gélēsīla, ĩri sē ĩmivé ānyāngā rī du ānī. ĩri ĩmi ní ĩnyā sē, sē ĩmi adri ānī āyīkō sī" ¹⁸ Páulū pi ā átáki dō 'bá 'dī' 'bēe ní 'dīni drāāsiyā, tā 'diri fi kōpi drīgē āluņāni kuyé. Kōpi lēki drī nyo rōbōņō rī zāá Páulū pi ní zāá.

¹⁹ Yāhūdī uruko ingáki Ānītīyókā gálēsīla, āzini Īkóniyōmū gálēsīla, kōpi ĩcīkīkī 'bá bītrīká rī pi, kōpi ingáki Páulū drīgē ūņjī ūņjī, kōpi ūvīki Páulū rī irā sī. Kōpi sekī ĩri mužú kūrū rī agāsī āmvé 'dāá. Kōpi ūsūki kīnī, Páulū drā gí. ²⁰ 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ká ĩ umú Páulū ā gārā gá sī kūrū, Páulū ní ingázú uru, ĩri ní 'i újázú gōzú vūlé kūrū rī agá 'dāá. Ká mužú adrii drū 'dīni, Páulū pi ní ngazú mužú Bārúnábā be kūrū Dērēbē vé rī gé.

Páulū pi Bārúnábā be újaki ĩ gōó kūrū kōpi ní ú'dúkó múké rī ūlūzū rī pi agá

²¹ Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ní ú'dúkó múké Múngu vé rī ūlūzú Dērēbē gá 'dālē, 'bá kárakará újaki ēšī Yēsū rī ē'yīzú rá. Kuru kōpi ní gōzú ngazú 'dāási, kōpi ní ĩ újázú gōzú Lēsītūrā gá, kōpi ní agazú mužú Īkóniyōmū gé, cazú Ānītīyókā gá, āngū Písīdiyā vé rī agá. ²² Kōpi 'dekī mužú 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ē ēšī ĩmbá, kōpi ā adriki rī ūkpō ūkpō ívé ē'yīngará agá, kōpi kīnī, "Bā ĩzāngā nya ambamba, 'bā ĩbī fi mālungā Múngu vé rī agá ndō." ²³ Páulū pi Bārúnábā be, kōpi ūpēki 'bá ū'bāá drīkoma rú kánísā rī pi agāsī céré. Kōpi riki Múngu rī zī, āzini riki ānyāngā a' bī, kōpi í'daki 'bá 'dī' 'bēe Úpi kōpi ní ēšī 'bāá drī ni gé rī endreṭī gé, ā ūtē rī kōpi. ²⁴ Páulū pi Bārúnábā be ngaki fūū Písīdiyā agāsī, kōpi 'dekī mužú Pāmīfīliyā gá. ²⁵ Kōpi mužki tī sēé kūrū Pērīgā vé rī agá, kuru kōpi ní agazú mužú kūrū Átālīyā vé rī gé.

Páulū pi Bārúnábā be újaki ĩ gōó Ānītīyókā gá āngū Sírīyā vé rī agá

²⁶ Kōpi ní ngazú Átālīyā gá 'dagá, tuzú kúlumgba agá, mužú kūrū Ānītīyókā vé rī gé, āngū Sírīyā vé rī agá, vūrā kōpi ní ívé ēčī í'dózú rī gé. 'Bá ē'yī' 'bá gí 'dālē rī pi pēki kōpi mužú ēšī múké Múngu vé rī sī ēzī rī ngaá, kōpi dekī ēzī rī rá. ²⁷ Kōpi ká caá Ānītīyókā gá 'dālē, kōpi zīki 'bá kánísā

* 14:12 14:12 Zēwū pi Hērēmē be: Girīkī rī pi rī mungú kárakarā ni pi ē'yī. Zēwū rī 'bāgu mungú rī pi vé ní, Hērēmē rī 'bāgu rī vé 'bá áyúāyū rī.

vé rī pi imū céré vūrā ālu gé. Kōpi ūlūki tā Múngú ní ī Izā kozú, āzini tā īri ní sēé 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní ేశ̄j̄ újázú Yēsū rī ేశ̄'yīzú rī. ²⁸ Kōpi áwíkí adrii 'dālé lóki be āco 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi be trū.

15

'Bá ambugu tā 'yo'ba Yērūsālēmā gá rī

pi

¹ Páulū pi Bārúnábā be kā rii adrii kūrū Āntīyókā vé rī agā āngū Sírīyā vé rī gé 'dāá, āgō uruḳo'béé imūki āngū Yūdáyā vé rī gélésīla, kōpi rikí 'bá rī pi ímbá kíni, "Líkí dō imi ágélé ē t̄j̄ sū Mósē ní ímbá ívé táimbj̄ agá rī t̄jn̄j̄ kuyé, imi ícókí pangará ísū ku." ² Tā 'diri sē Páulū pi Bārúnábā be fikí ágátá gāá āgō 'dī'bée be sá be āco tā kōpi ní ímbá 'diri sī. Kúru ī ní Páulū pi ípēzū Bārúnábā be, 'bá uruḳo Yēsū rī ేశ̄'yī'ba gí rī pi be, kōpi ā muḳí rī Yērūsālēmā gá 'dāá, kōpi ā átákí rī tā 'diri 'bá ī ní rii áyúāyū rī pi be, āzini 'bá kánisā vé dr̄ḱoma rú rī pi be. ³ 'Bá kánisā vé rī pi ní Páulū pi pēzú muzú Bārúnábā be Yērūsālēmā gá 'dālé, kōpi ní mungará gá létj̄ gé 'dīgē, kōpi muḳí pá tuú āngū Fōnisīyā vé rī agá, āzini āngū Sāmāriyā vé rī agá, kōpi muḳí 'bá kánisā vé rī pi ndréé. Kōpi ní tā 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní ేశ̄j̄ újázú Yēsū rī ేశ̄'yīzú rī ūlūzú. Tā 'diri sē 'bá Yēsū rī ేశ̄'yī'ba gí rī pi ní āyīkō ambamba.

⁴ Páulū pi Bārúnábā be kā caá Yērūsālēmā gá 'dālé, 'bá kánisā vé rī pi, Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi be, āzini 'bá ambugu rī pi be céré ngakí kōpi ేశ̄'yī, kōpi ní tā Múngú ní ī Izā kozú rī pi ūlūzú kōpi ní céré. ⁵ 'Bo Fārúsīj̄ uruḳo ేశ̄j̄ újā'ba Yēsū rī ేశ̄'yī'ba gí rī pi ní ngazú uru, kōpi ní 'yozú kíni, "Lē 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Yēsū rī ేశ̄'yī'ba gí rī pi, ā ūlūki kōpi ā ágélé ē t̄j̄ rá, āzini lē kōpi ā 'duki táimbj̄ Mósē vé rī ngaá."

⁶ Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní ī úmúzá 'bá kánisā vé dr̄ḱoma rú rī pi be trū, kōpi ní rizú 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi vé tā átázú. ⁷ 'Bá 'dī'bée átákí tā rī caá sá be āco. Vūdrīj̄ ní gé, Pétērō ní ngazú uru, īri ní 'yozú kōpi ní kíni, "Má édr̄ip̄ij̄, imi n̄kí rá 'yozú kíni, Múngú ípē ma imi āsámvú gé, má ūlū rī ū'dúḱo múké rī 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní, kōpi ā yīkí rī ū'dúḱo múké rī, kōpi ē ేశ̄'yīkí rī bēni. ⁸ Múngú n̄j̄ 'bá ālu ālu vé ేశ̄j̄ rá, 'diri lū 'yozú kíni, ā'yī 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi rá, sē kōpi ní Índri Uleterē rī, sū īri ní sēé 'bá ní rī t̄jn̄j̄. ⁹ Múngú rī 'bá rī pi ó'dú céré trōtrō, sū īri ní 'bá ó'dú rī t̄jn̄j̄. Kōpi ní

Múngú rī ేశ̄'yī'ba gí rī sī, sē ūj̄j̄ kōpi vé ేశ̄j̄ ícá kuú uleterē. ¹⁰ Ngá imi ní rizú Múngú rī ū'bīzú, tā ేశ̄j̄j̄ēnj̄j̄ 'bázú 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi dr̄igē 'dīni rī ā'di? Tā ేశ̄j̄j̄ēnj̄j̄ 'diri ndē 'bá ūkpō rá, dōku ndē kpá 'bá ేశ̄'bīp̄ij̄j̄ ā ūkpō rá. ¹¹ 'Bá ేశ̄'yīkí rá 'yozú kíni, 'bávē Úpi Yēsū vé ేశ̄j̄ ní adrii múké rī sī, 'bá pangará ísū rá, sū 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní pangará ísū rī t̄jn̄j̄."

¹² Bārúnábā pi Páulū be, kōpi kā rii ūkpō Múngú ní sēé ī ní tā āyázú āyāyā ní pi 'ozú, āzini tā ū'dū be túngú ní pi 'ozú 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé 'diri ūlūzú, 'bá rī pi céré ūj̄kí kíri, tēkí rii yīj̄. ¹³ Páulū pi ká tā rī átá deḱé gí, Yōkóbū ní 'yozú kíni, "Má édr̄ip̄ij̄, imi yīkí dr̄i ma ká! ¹⁴ Sīmónā Pétērō ūlū 'bá ní tā Múngú ní í'dózá ేశ̄j̄ 'bázú 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi dr̄igē, īri ní 'bá uruḳo 'duzú adrizú 'bá ívé ní pi rú rī vé tā rá. ¹⁵ Tā 'diri ru 'i tā ót̄j̄ nēbī rī pi ní sīi rī be trū, kíni,

¹⁶ " Tā 'diri ā vūdrīj̄ gé, ma Úpi 'i, ma ūmvúlésī īgō imū Dāwūdī vé jó áripi gí 'diri s̄j̄ gō rá.

Ma gō s̄j̄ vūrā ī ní kuú ándru rú rī gé, ma gō īri inga ūzi,

¹⁷ 'bá āngū uruḳo'béé agá rī pi ā 'bāki rī ేశ̄j̄ ma ndázú, āzini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku, ేశ̄j̄ 'bá'béé má dr̄igē rī pi ā 'bāki rī ేశ̄j̄ ma ndázú,

ma Úpi 'i, á 'yo tā 'diri ní, má ūpē 'bá 'dī'bée ní,'

¹⁸ Má ేశ̄j̄ tā 'diri ót̄j̄ ínogósj̄.

¹⁹ "Má édr̄ip̄ij̄ má ómv̄ip̄ij̄, lē 'bá 'bāki tā ేశ̄j̄j̄ēnj̄j̄ 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku lē'ba Múngú rī ేశ̄'yī'ba rī pi dr̄igē ku. ²⁰ Lē 'bá sīkí kōkōbj̄ sēé kōpi ní, lūzú kíni, lē kōpi ā nyakí ānyāngā ī ní sēé ngā ī ní údé mungú rú rī pi ní rī ku, lē kōpi ā 'bāki ówū ku, kōpi ā nyakí ānyápā ī ní umbe ní píi drāá dr̄i sī rī ku, āzini kōpi ā nyakí zāá ā āri ku. ²¹ Ā'diātāsīyā táimbj̄ Mósē vé 'diri ūlūki muzú kūrū Yāhūdī rī pi ní adrizú rī pi agāsī, Sábátā ālu ālu, rikí táimbj̄ rī láá Yāhūdī rī pi vé jó Múngú rī Zizú rī pi agá."

Síkí kōkōbj̄ sēé 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Úpi rī ేశ̄'yī'ba gí rī pi ní

²² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'bá ambugu rī pi be, āzini 'bá céré Yēsū rī ేశ̄'yī'ba gí Yērūsālēmā gá rī pi be, ūpēkí 'bá uruḳo'béé ī āsámvú gé 'dīgē, pēkí kōpi muḳí Āntīyókā gá, kōpi muḳí Páulū pi be, āzini Bārúnábā sī. 'Bá ī ní ūpēé rī pi Yūdā ī ní zīj̄ Bārisábā pi* Sīlā be, 'bá īr̄i 'dī'bée, kōpi dr̄ḱoma kánisā vé ní. ²³ Kōpi sīkí kōkōbj̄ sēé 'bá 'dī'bée dr̄igē kíni,

15:17 15:17 Āmósā 9:11-12 * **15:22** 15:22 Yūdā ī ní zīj̄ Bārisábā rī: Yūdā Bārisábā rī ícō adri Yōsēpā Bārisábā vé édr̄ip̄ij̄.

'Bā Yēsū vē 'bā áyúāyū rī pi 'bā ambugu rī pi be, 'bā ĩmivē ědrīpīj, ĩmi 'bā adri' 'bā Yāhūdī rú ku Yēsū rī ě'yī' 'bā gī kūrū Ānītīyókā vé rī agā, āngū Sírīyā vé rī agā, āzini āngū Kīlīkiyā vé rī agā 'dī' 'bée. 'Bā sēki ĩmi ní mōdō.

²⁴ 'Bā yīki kīnī, 'bā uruķō' 'bée ngaki nōōsī muų ĩmi ní tā adriipi piŕi ku ni ĩmbā, tā kōpi ní ĩmbā rī sē ĩmi ní āyīkō kuyē, 'bo 'bā pēki kōpi ní kuyē. ²⁵ Kūru 'bā ní 'bā ũmūzū, 'bā ā'yīki 'bā āsāmvū gé sī trū, lē 'bā ũpēki 'bā uruķō 'bā āsāmvū gé nōgō, 'bā pēki rī kōpi 'bā ōgūpi Bārūnābā be, āzini Pāūlū sī, kōpi ā mūki rī ĩmi vūgā 'dīlē. ²⁶ 'Bā ĩ ní ũpēē 'dī' 'bée adiki ĩ sēē Izāngā nyaā 'bāvē Ūpi Yēsū Kūrisitō vé tā sī. ²⁷ Kūru 'bā rī Yūdā pi pē muų Sīlā be ĩmi vūgā 'dīlē, kōpi ā mūki rī tā 'bā ní sī 'dīri ũlū ĩmi ní tī sī.

²⁸ Īndrī Uleterē rī i'da 'bā ní kīnī, lē 'bā 'bāki tā ěnjīēnī ĩmi drīgē ku. Lē ĩmi 'okī 'dīni, ²⁹ lē ĩmi nyaki ānyāngā ĩ ní sēē ngā ĩ ní udē mungū rū rī pi ní rī ku, ĩmi nyaki zāā ā āri ku, ĩmi nyaki ānyāpā ĩ ní umbe ni piī drāā drī sī rī ku. Lē ĩmi 'bāki ōwū muų bādārū ku. ĩmi 'duki dō tā 'dī' 'bée ngāā rá, ĩmi icō adri mūkē.

Mungū ā adri ĩmi be.

³⁰ Pēki āgō 'dī' 'bée muų Ānītīyókā gā. Kūru kōpi ní 'bā kānisā vé rī pi zīzū ĩmūzū vūrā ālu gé, kōpi ní kōkōbī ĩ ní sī sēē ĩ drīgē 'dīri sēzū 'bā 'dā' 'bée ní. ³¹ 'Bā rī pi kā kōkōbī rī lāā, kōpi adriki āyīkō sī, tā ĩ ní sī kōkōbī rī agā rī ĩmbā kōpi ē ěšj rá. ³² Yūdā pi Sīlā be, kōpi nēbī, kōpi átaki átāngā rī sā be āco 'bā Yēsū rī ě'yī' 'bā gī rī pi ē ěšj ĩmbāzū, kōpi ā adriki rī ũkpō ũkpō ivē ě'yīngārā agā.

³³ Yūdā pi Sīlā be, adriki caā 'dālē lōki be mādā, 'bā Yēsū rī ě'yī' 'bā gī rī pi sēki kōpi ní tākīri, kōpi ní kūru Yūdā pi pēzū muų Sīlā be kānisā Yērūsālēmā vé rī gé vūlē 'bā āndūrū ĩ pē' 'bā rī pi vūgā 'dāā.

³⁴ 'Bo Sīlā āwī ivē rī adrii Ānītīyókā gā 'dālē.† ³⁵ 'Bo Pāūlū pi Bārūnābā be āwīki adrii Ānītīyókā gā 'dālē, kōpi 'bā uruķō kārākarā ni pi be, ĩmbāki 'bā rī pi, āzini ũlūki ũ' 'duķō Ūpi vé rī 'bā rī pi ní 'dālē.

Pāūlū pi Bārūnābā be acoki ĩ Yūwānī Mārākō vé tā sī

³⁶ Kā muų adrii mbāā mādā ā vūdrī gé, Pāūlū ní 'yozū Bārūnābā ní kīnī, "Lē 'bā gōki muų vūlē kūrū 'bā ní ũ' 'duķō mūkē rī ũlūzū rī pi agā 'dāā, 'bā mūki rī 'bā Ūpi

rī ě'yī' 'bā gī rī pi ndree, 'bā mūki rī nīī dō kōpi rī adri 'dāā ĩngōni." ³⁷ Bārūnābā lē Yūwānī ĩ ní zīī Mārākō rī jīī muųzū ĩndī. ³⁸ 'Bo Pāūlū ā'yī Bārūnābā vé tā 'dīri ālujāni kuyē, ā' 'diātāsīyā Mārākō ku ĩ kú Pāmīfīliyā gā 'dāā, ngā ězī ĩ be kuyē.

³⁹ Pāūlū pi ní āgātā gāzū ĩ āsāmvū gé sī Bārūnābā be, kōpi ní kūru ĩ acozū. Bārūnābā jī Mārākō rī muųzū 'í vūgā sī ĩndī, kōpi ní tuzū kūlūmga agā, 'dezu muųzū Sāyīpūrāsī gé. ⁴⁰ Pāūlū jī ivē rī Sīlā rī muųzū, 'bā ě'yī' 'bā gī rī pi kīnī, ěšj mūkē Ūpi vé rī ā adri kōpi be. ⁴¹ Kūru kōpi ní 'dezu muųzū āngū Sírīyā vé rī gé, āzini āngū Kīlīkiyā vé rī gé, kōpi rikī 'bā kānisā vé rī pi ē ěšj ũmī.

16

Tīmōtéyō ko Pāūlū pi ē izā Sīlā be ězī sī

¹ Pāūlū pi Sīlā be ngaki muų kūrū Dērēbē vé rī gé, kōpi agaki caā kūrū Lēsītūrā vé rī gé. Kōpi cakī muų 'bā Yēsū ā pāmvū ũbīipi ní ĩsū, rū ní Tīmōtéyō 'í, ĩrivē ěndrēpi Yāhūdīzī, ĩri 'bā Yēsū rī ě'yīpi gi ni, 'bo ětēpi rī Ĝīrīķīgū. ² 'Bā Yēsū rī ě'yī' 'bā gī Lēsītūrā gā 'dālē rī pi Īkōnīyōmū gé rī pi be, rikī cérē átā kīnī, Tīmōtéyō rī 'bā mūkē. ³ Pāūlū lē ĩri jīī muųzū 'í vūgā sī ĩndī, kūru Pāūlū ní āgélē ni ē tī līzū,* ā' 'diātāsīyā Yāhūdī adri' 'bā vūrā 'dāri agā rī pi nīki rá 'yozū kīnī, Tīmōtéyō ětēpi rī Ĝīrīķīgū. ⁴ Kōpi kā rī ěcī muųzū kūrū rī pi agāsī ālu ālu, kōpi rikī kōkōbī† Yēsū vé 'bā áyúāyū rī pi ní sīī 'bā ambugu Yērūsālēmā vé rī pi be rī lāā 'bā rī pi ní, lē kōpi ā 'duki tā ni ngaāngā. ⁵ 'Bā kānisā vé rī pi vé ě'yīngārā gō icā ũkpō ũkpō. Ū' 'duĵū ālu ālu, 'bā ě'yī' 'bā gī rī pi vé kālāfe gō rīi vāā muųzū drīgēlē.

Pāūlū ndre ĩndrīķī Mākēdōnīyāgū vé ni urobī agā

⁶ Pāūlū pi ní ělīzū muųzū 'í ōgūpiī Sīlā pi be āngū Pūrūgiyā vé rī agāsī, āzini āngū Gālātīyā vé rī agāsī. Sā 'dāri gé, Īndrī Uleterē rī ā'yī ku kōpi ní muųzū tī sēzū āngū Ēzīyā vé rī gé 'dālē. ⁷ Kōpi kā muų caā ĩnyīnānā āngū Mēzīyā vé rī gé, kōpi lēki kōdō muų Bitūnīyā gā, 'bo Īndrī Uleterē Yēsū vé rī ā'yī kōpi ní muųzū kuyē. ⁸ Kūru kōpi ní ělīzū muųzū āngū Mēzīyā vé rī agāsī, kōpi ní cazū kūrū Tūrōwā vé rī gé.

⁹ Īnīnā 'dāri sī, tā āzi i'da 'i Pāūlū ní ĩndrīķī agā. Pāūlū ndre āgō āzi

† **15:34** 15:34 Átāngā vē rēšj 34 agā 'dīri, būkū Ēzī vé ĩ ní sī Ĝīrīķī tī sī drīdrī rī agā 'dāāyo, 'bo gōki sīī būkū Ēzī vé vūlē rī agā rá. * **16:3** 16:3 Ágélē ē tī līngārā: Pāūlū lī Tīmōtéyō ā āgélē ē tī, ā' 'diātāsīyā Tīmōtéyō vé ěndrēpi Yāhūdī, 'bo ĩrivē ětēpi Ĝīrīķī. Ĝīrīķī rī pi līki ivē anjī āgō rī pi vé āgélē ē tī ku. 'Bā rī vé ěndrēpi dō Yāhūdī, Yāhūdī rī pi ĩri ā'yī adri Yāhūdī rú. Sēzū Pāūlū ní Tīmōtéyō ā āgélē ē tī līzū ānī, Yāhūdī rī pi ā 'ā'yīki rī ĩri adrii 'bā ĩ vé ni.

† **16:4** 16:4 Kōkōbī: 'Í lā kōkōbī 'dīri būkū Ēzī vé rī agā, Ēzī 15:23-29.

Mākēdōniyāgú tu pá, Ỉri ri 'i mā drí Ỉrì sí, ágó rì ní 'yozú Páúlù ní kīnī. "Lē mí Ỉmú Mākēdōniyā gá nōó 'bá Ỉzā koó." 10 Páúlù ká tā 'i 'l'daápi Ỉndrìlǐkí ágá rì ndrēe, koro 'bá ní 'bá útúzá 'dezu múzú Mākēdōniyā gá. 'Bá nǐkí ámá rá 'yozú kīnī, Múngú zì 'bá muú 'ú'đúkó múké rì Ỉlúú kòpi ní 'dálé.

Lúdǐyā újá ẹsì

11 'Bá ní ngazú Tūrówā gá 'dāgá, 'bá fíkí kúlúmgbá agá, 'bá ní múzú pířì Sámótērēsì gé 'dálé, ká muú caá drú 'dini, 'bá ní cazú Nēyápólísì gé. 12 'Bá ní ngazú vūrā 'dāri gé sí, 'bá ní cazú Pířipóyì gé. Kúrú 'dāri 'bá Rómā vé rì pi rúkí ní, kúrú rì ndē kúrú Mākēdōniyā agá 'dálé rì pi rá. 'Bá adríkí 'dálé 'ú'đú be kárakará.

13 'Ú'đú Sábátá vé rì gé, 'bá ní fūzú múzú kúrú rì vé kẹtẹ́ gé sí ámvé 'dāá, 'bá ní 'dezu múzú yì tì gé 'dálé, 'bá múkí rì vūrā Múngú rì zìzú ní Ỉřú bēnī. 14 'Bá ní úrízú vūgá, 'bá ní átázú Ỉkú 'i úmú' 'bá kú 'dálé rì pi be. 14 'Úkú ázi kòpi ásámvú gé 'dāá, rú ní Lúdǐyā 'i, Ỉbí Ỉmú kúrú Táyitírá vé rì gélésìlā, Ỉri 'bá riipi bóngó ndròlùndròlù ní uzǐpi ní, ázini 'bá riipi Múngú rì Ỉnjǐpi ní. Múngú vé tā fi ẹsì ní, sẹ ẹ'yì tá Páúlù ní átá rí rá. 15 Sēkí Ỉri ní bātízímú Ỉrivé 'bá 'bẹtì ásámvú gé rì pi be, Ỉri ní 'bá zìzú, 'bá múkí Ỉvé ángá. Ỉri ní 'yozú kīnī, "Ỉmi á'yíkí dō 'yozú kīnī má ẹ'yì Úpi rì gí, 'bá múkí Ỉmi be adríi mávé ángá." Sí 'bá vūgá sí, 'bá múkí Ỉrivé ángá 'dálé rá.

'Yíkí Páúlù pi Sílā be jó āngū ũ'yìzú rì agá

16 'Ú'đú ǎlu 'bá* ká ríi muú vūrā Múngú rì zìzú rì gé 'dāá, 'bá Ỉřúkí mvá Ỉkú túgẹ́rì rú Ỉndrì Ỉnjì ní fí drì ní gé ní, Ỉri rì tá Ỉmú' 'bá 'i nga' 'bá drìdrì 'dílé rì pi Ỉlú. Mvā Ỉkú rì rì múfēngā Ỉřú sē Ỉvé ámbugu rì pi ní ámbamba tá Ỉri ní ríi Ỉlúú rì sí. 17 Mvā Ỉkú 'dīri 'de múzú 'bá vúdrì gé sí Páúlù pi be, rì útré múzú, "Ágō 'dì'béé átì' 'bá Múngú ámbúgú 'bá drìgé céré rì vé ní, kòpi Ỉmúkí Ỉmi ní lẹtì pangará vé rì Ỉlúú."

18 Mvā Ỉkú rì 'o tá 'dīri 'dini 'ú'đú be kárakará. Tá 'dīri sẹ Páúlù ní Ỉzāngā, Ỉri ní 'i újázú 'yozú Ỉndrì Ỉnjì rì ní kīnī, "Yésù Kúrisitò ā rú sí, Ỉndrì Ỉnjì 'dīri, 'i fū mvā Ỉkú 'dīri drìgé sí ámvé." Koro Ỉndrì Ỉnjì rì ní fūzú mvā Ỉkú rì drìgé sí.

19 Mvā Ỉkú túgẹ́rì rú rì vé ámbugu rì pi ká nǐj ámá 'yozú kīnī, lẹtì ázi 'i ní gōzú múfēngā Ỉřúzá ní 'dāáyo, kòpi ní Páúlù pi ruzú Sílā be, sezú múzú vūrā 'i ní tá lǐzú rì gé, kòpi ā tukí rí pá 'bá tá lǐ' 'bá rì pi ẹndrẹtì gé. 20 Kòpi ká Páúlù pi sēé pá tuú 'bá tá lǐ' 'bá rì pi ẹndrẹtì gé, kòpi ní 'yozú kīnī, "Ágō 'dì'béé Yāhúdí, kòpi rì 'bá 'bávé kúrú agá rì pi ẹ drì iza. 21 Kòpi rì mērē 'bá

ní lēé ku ní vé tā Ỉmbá 'bá ní, 'bá 'bá Rómā vé rì pi, 'bá á'yíkí rí tá ní, dōku 'bá 'đúkí rí tá ní ngaá."

22 'Bá bǐríkí rì pi ní 'i úmúzá Páúlù pi fuzú Sílā be, 'bá tá lǐ' 'bá rì pi ní táǐmbì sèzú, ā Ỉříkí kòpivé bóngó rá, ā Ỉgbákí kòpi. 23 Kòpi ká Páúlù pi Ỉgbāá Ỉnjì Ỉnjì, 'i ní kòpi jìzú 'bezú jó āngū ũ'yìzú rì agá, 'i ní lūzú 'bá āngū Ỉtēepi rì ní, lē ā Ỉtē kòpi múké múké, kòpi ā ápákí rí ku. 24 Ágō āngū Ỉtēepi rì 'đụ tá rì ngaá sù 'i ní lūú 'i ní rì tǐnì, jì kòpi suú jó āngū ũ'yìzú rì agá ágágá 'dāá, Ỉmbé kòpi ā pá ákpāá pẹtì rú' 'bá gá.

25 Ká muú adríi Ỉnjì ágágá, Páúlù pi Sílā be ríkí Múngú rì zìj, ázini kòpi ríkí Ỉngó ngoó Múngú ní, 'bá uruko 'i ní ũ'yì rì pi ríkí tá kòpivé rì yì. 26 Koro dǐngidǐngí ní āngū ayazú Ỉkpò be, jó āngū ũ'yìzú rì aya 'i dǐngidǐngí, jó āngū ũ'yìzú rì vé kẹtẹ́ Ỉzǐkí 'i céré kú mgbo, Ỉmvé 'i ní 'bá rì pi ũ'yìzú rì pi ucekí 'i céré! 27 Ágō riipi jó āngū ũ'yìzú rì Ỉtēepi rì ká muú aruú 'ú'đú gélésì, Ỉřú kẹtẹ́ jó āngū ũ'yìzú rì vé rì pi Ỉzǐkí 'i céré kú mgbo, Ỉri ní Ỉvé Ỉlì áco rì 'i'đúzá lèzú 'i 'dìzú drázú 'dīisí rá, á'diátásiyā Ỉřú déna 'bá 'i ní ũ'yì rì pi ápákí céré gí. 28 Páúlù ní trezú kīnī, "Lē mí 'dì mi drāá ku! 'Bá céré anigé."

29 Ágō riipi jó āngū ũ'yìzú rì Ỉtēepi rì ní áci zìzú, Ỉri ní njuzú fizú jó agá 'dāá, múzú 'i'đézá Páúlù pi ẹndrẹtì gé Sílā be, rú' 'bá ní yā kpìrikpìrì. 30 Ágō rì ní Páúlù pi Ỉjìzú Ỉfuzú ámvé, Ỉri ní kòpi zìzú kīnī, "Ỉmi mávé ámbugu rì pi, má 'o á'di, má Ỉřú rì pangará áni?"

31 Kòpi ní újázú Ỉri ní kīnī, "Mí ẹ'yì Úpi Yésù rì, mí pangará Ỉřú rá, ázini mívé 'bá 'bẹtì ásámvú gé rì pi pangará Ỉřú rá."

32 Kúru kòpi ní 'ú'đúkó Úpi vé rì Ỉlúúzó ágō rì ní, ázini 'bá céré Ỉrivé 'bẹtì ásámvú gé rì pi ní. 33 Ỉnjìná 'dāri gé, ágō jó āngū ũ'yìzú rì Ỉtēepi rì ní kòpi jìzú múzú vūrā ázi gé, Ỉri ní kòpivé ázò ẹ mǐ Ỉjìzú. Koro 'i ní ágō rì ní bātízímú sèzú Ỉrivé 'bá 'bẹtì ásámvú gé rì pi be céré. 34 Ágō rì ní Páúlù pi jìzú múzú Sílā be Ỉvé ángá 'dāá, Ỉri ní ányāngā sèzú nyazú kòpi ní. Ágō rì Ỉvé 'bá 'bẹtì ásámvú gé rì pi be céré adríkí áyíkó sí, á'diátásiyā 'i ní Múngú rì ẹ'yì gí rì sí.

35 Ká muú adríi drú 'dini 'ú' 'bútìjā rì sí, 'bá tá lǐ' 'bá rì pi ní Ỉgalaku rì pi pèzú múzú ágō jó āngū ũ'yìzú rì Ỉtēepi rì vūgá 'dāá, kòpi ní táǐmbì sèzú kīnī, ágō rì ā oyú Páúlù pi Sílā be muú 'dīisí rá. 36 Ágō jó āngū ũ'yìzú rì Ỉtēepi rì ní 'yozú Páúlù pi ní kīnī, "Bá tá lǐ' 'bá rì pi sēkí táǐmbì kīnī, lē ā oyúkí Ỉmi Sílā be muú 'dīisí rá. Ỉmi ícò mu rá. Ỉmi múkí tá be kírì."

* 16:16 16:16 Táffí 'bá 'dīri, Lúká pi Páúlù pi be trú.

³⁷ 'Bo Páulū ní 'yozú ũgalaku rī pi ní kīnī, "Bá adriki dō 'bá Rómā vé ni^s drāāsiyā, kōpi ũgbāki 'bā gúnyā agá, kōpi 'beki 'bá jó āngū ũ'yīzú rī agá, ísú líki drī 'bávé tā kuyé.* Nóni kōpi léki 'bá pée muzú ámvé kiri, 'bá āzi ā ñi nyo tā ni ku? Adri 'dīni ku! Lē kōpi ē imúki 'bá oyuú fūú nōósi nī."

³⁸ Ūgalaku rī pi ní tā 'dīri jīzú ũlūzú 'bá tā lī'bá rī pi ní. 'Bá tā lī'bá rī pi ká yīi kīnī, Páulū pi Sílā be 'bá Rómā vé ni pi, sē kōpi ní ũrī. ³⁹ Kōpi ní imúzú trūngará zīzú Páulū pi endrētj gé. Kúru kōpi ní Páulū pi jīzú fūzú jó āngū ũ'yīzú rī agási ámvé, kōpi mázú kīnī, lē kōpi ā fūki kūrú rī agási rá. ⁴⁰ Páulū pi Sílā be ká ifūú jó āngū ũ'yīzú rī agási, kōpi ní 'dezu muzú Lūdíyā vé āngá, kōpi ísúki 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi írivé āngá 'dāá, kōpi ní 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi 'dī'bée ē ēšj ímbázú. Kōpi ní kúru 'dezu muzú.

17

Páulū vé tī sēngará Tēsālōnikē gá rī

¹ Páulū pi ní elīzú muzú Sílā be kūrú Āmífipólísi vé rī agási, āzini kūrú Āpōlōniyā vé rī agási, kōpi ní cazú Tēsālōnikē gá. Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zīzú rī kūrú agá 'dāá anigé. ² Páulū ní fízú Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá, sū Īri ní rīí 'óo nījī rī ũñjī. Sábátā na, rī tā Búkú Múngú vé rī agá rī ũlūú 'bá rī pi ní. ³ Rī tā Kúrísitō ní ízāngā nyazú, āzini Īri ní íngázú gōó idri rú drāngará gálési rī vé tā ũlūú kīnī, "Yēsū má ní rīí írivé tā ũlūú nōri, Īri Másiyā." ⁴ Tā Páulū ní átá rī, 'bá uruqō kōpi ásamvú gé 'dígé ē'yīki rá, kōpi gōki Páulū pi ā pámvú ũbī Sílā be. Gīrīkī kárakarā Múngú rī ĩñjī'bá ĩñjīnī rī pi, ũkú ambugu ĩ ní ĩñjī ĩñjī kūrú rī agá rī pi be, kōpi újaki ēšj Yēsū rī ē'yīzú rá.

⁵ 'Bo tā 'dīri 'de ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi ē ēšj agá ũñjī. Kúru kōpi ní 'bá jōkōñjī agá tā be ũñjī rī pi úmúzú, kōpi ní 'bá rī pi ícīcīkīzú tā ũñjī sī, 'bá rī pi ní rizú útrézú wínyā kūrú rī agási. Kōpi ní njuzú muzú Páulū pi ndázú Sílā be Yāsónā vé āngá 'dāá, ĩ íjiki rī kōpi imúzú 'bá bītrīká rī pi ásamvú gé nōó. ⁶ 'Bo kōpi ká caá 'bá 'dī'bée ísú 'dálé kuyé, kōpi ní Yāsónā pi ruzú 'bá uruqō'bée Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi be, íjīzú ũgalaku kūrú agá 'dálé rī pi endrētj gé, kōpi ní útrézú ũ'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Āgō 'bá rī pi ē drī iza'bá vū

drīgé sī cére rī pi, nóni kōpi ícáki kpá kuú nō, ⁷ Yāsónā ē'yī kōpi ívé āngá. Kōpi ārevú cére ñōki táimbjī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī* ní ũtījī rī rá, kōpi kīnī, 'bāgú āzi anigé, rú ní Yēsū 'i." ⁸ Ūgalaku rī pi 'bá bītrīká rī pi be, kōpi ká tā 'dīri yījī, kōpi ē ēšj ve rá. ⁹ Kúru ũgalaku rī pi léki Yāsónā pi 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi be, kōpi ā sēki mūfēngá ĩ drī jezú ānī, ĩ oyuúki rī kōpi muzú.

Páulū pi mukī Sílā be Bērēyā gá

¹⁰ Āngū rī ká nījī, 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi ní Páulū pi pēzú muzú Sílā be Bērēyā gá. Kōpi ká caá 'dálé, kōpi ní fízú Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá. ¹¹ 'Bá Bērēyā vé rī pi múké, ndē 'bá Tēsālōnikē vé rī pi rá, ā'diātāsīyā kōpi 'bāki úvá rizú ũ'dúkó múké Páulū ní ũlūú rī yīzú. ũ'dú ālu ālu, kōpi rīkī tā ĩ ní sīi Búkú Múngú vé rī agá rī lāá, kōpi léki nījī dō tā Páulū ní átá rī tā áda. ¹² Yāhūdī kárakarā ē'yīki Yēsū rī rá, āzini ũkú ambugu Gīrīkī vé ĩ ní ĩñjī ĩñjī rī pi agō Gīrīkī vé rī pi be, kōpi ē'yīki Yēsū rī rá.

¹³ Yāhūdī Tēsālōnikē gá rī pi ká yījī kīnī, Páulū rī tī Múngú vé rī sēé Bērēyā gá 'dálé, kōpi ní kpá 'dezu muzú 'dálé 'bá bītrīká rī pi ícīcīkīzú, kōpi ā 'okī rī Páulū pi ũñjī. ¹⁴ Koro 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi ní Páulū rī pēzú muzú yījī tī gé 'dāá, 'bo Sílā pi Timōtéyō be áwīki adrii Bērēyā gá 'dāá. ¹⁵ 'Bá Páulū rī jī'bá rī pi jīki Páulū rī caá Ātēnesī gé, Páulū ní ezizú kōpi ní kīnī, lē kōpi ā újaki ĩ muú lūú Sílā pi ní Timōtéyō be, kōpi ē imúki 'i vúgá sī mbēlé.

Páulū sē tī Múngú vé rī Ātēnesī gé

¹⁶ Páulū ká rīi Sílā pi ũtēé Timōtéyō be Ātēnesī gé 'dálé, ēšj ní ísú ízāngá, Īri ní ngá ĩ ní udé múngú rú rī pi ndree kūrú agá 'dāá kárakarā rī sī. ¹⁷ Īri ní fízú Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá, rizú átázú Yāhūdī rī pi ní, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku Múngú rī ĩñjī'bá rī pi ní. ũ'dú ālu ālu rī kpá átá 'bá jōkōñjī agá 'dálé rī pi ní.

¹⁸ Ngúlúmú tā ñi'bá ambamba ĩ ní zījī Ēpīkūrīyā, āzini ĩ ní zījī Sītōyīkī rī 'bá āngé ímbá'bá rī pi í 'dóki rīí ágátá gāá Páulū be. Ūruqō'bée rīkī 'yoó kīnī, "Tā agó 'dīri ní rīí átá íffīí ákó 'dīri ā'di?"

Ūruqō'bée kīnī, "Índrezú Īri rī tā Múngú túngú 'bá uruqō'bée vé ni ā tā átá." Kōpi átáki 'dīni, ā'diātāsīyā Páulū rī ũ'dúkó múké Yēsū vé rī ũlūú, āzini rī Yēsū vé íngāngará gōó idri rú rī vé tā ũlūú.

§ 16:37 16:37 'Bá Rómā vé rī pi: Lóki Yēsú vé rī gé, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī rú 'bá rī pi āngū āndiāndí gé sī. 'Bá 'dī'bée ásamvú gé, 'bá Rómā vé rī pi mádá, 'bāgú āmbúgú rī kōpi ũtē múké, ā'diātāsīyā kōpi 'bá ívé ní. * 16:37 16:37 Táimbjī Rómā vé rī ā'yī ku ĩ ní 'bá Rómā vé rī gbázú ísúyú líki drī írivé tā kuyé. * 17:7 17:7 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndí rī pi agá rī pi drīgé, āngū Yūdáyā vé rī drīgé, āngū Gállīlāyá vé rī drīgé, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgé. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyísará.

¹⁹ Kúru kôpi ní Páulū ri jizú mužú pá tuzú 'bá ī úmú' bá tā lī 'bá ī ní zīī Ārēpágō rī pi endrētj gé, kôpi ní 'yozú iri ní kīnī, "Lē mī ūlū 'bá ní tā ú'dí mī ní rīi ímbá 'dīri, īri tā ngóni ní? ²⁰ Tā mī ní rīi átá 'dīri, ō' ū 'bá bĭ gé nōó ū'dū be tūngú, 'bá úvá be lēzú tā 'dīri nīzú."

²¹ ('Bá Ātēnēsī vé rī pi jākā ímú' bá adri' bá 'dālē rī pi be, kôpi rīkī átá tā ī ní ímbá ú'dí 'dīri vé tā sī, kôpi rīkī bĭ 'bāā tā rī yīzú ānī.)

²² Kúru Páulū ní ngazú pá tuzú 'bá ī úmú' bá ī ní zīī Ārēpágō rī pi endrētj gé, īri ní 'yozú kīnī, "Īmī 'bá Ātēnēsī vé 'dī' bēe, á ndre īmī 'bākī ēšĭ céré rizú mungú rī pi ĩnjĭzú. ²³ Ā'diātāsīyā mā kā rīi ēčĭ kūrū ĩmivē rī agāsī, á ndre ngá ĩmī ní rīi ĩnjĭi mungú rú rī pi kárakarā, á ndre vūrā rōbōŋō zāzú rī vé ālu, sĭkī rŭ' bá ní gé, MÚNGÚ Ī NÍ NĪI KUYÉ NÍ NÍ. Mungú ĩmī ní rīi ĩnjĭi, ĩmī ní nĭi kuyé 'dīri, á lē ĩmī ní tā ní ūlū. ²⁴ Mungú vū gbiipi, āzini ngá vū drĭgē rī pi gbiipi céré rī, īri Úpī 'bŭ pi ruŭpi vū be rī. Mungú adri jō bá áda ní sĭi rī agá ku. ²⁵ 'Bá āzi ícōpi īri ē izā koopi tā āzi sī 'dāáyo, tā āzi īri ní lēē 'bá āzi vúgá ní 'dāáyo. Īri rī 'bá ní ídri sē nī, ēŭivĭ sē nī, āzini īri rī 'bá ní ngá rī pi ārēvú sē céré nī. ²⁶ 'Bá Mungú ní gbii vū drĭgē nōgō rī pi, kōpivē úri íbī ífūū 'bá ālu rŭ' bá gá, kōpivē úyú á ayi rī vū drĭgē sī céré. Ūtĭ sá kōpi ní adrizú rī, āzini vūrā kōpi ní adrizú rī kú ĩnōgōsĭ gĭ.

²⁷ "Mungú 'o tā 'dīri 'dīni, 'bá rī pi ā ndākī rī 'ī, 'bá rī pi ā rīkī rī āngú rī ōmvú mužú drĭ sī, kōpi ē ĩšŭkī rī 'ī ānī. 'Bo Mungú vŭ 'bá ālu ālu rŭ' bá gá sī rárá rŭ kuyé. ²⁸ "Bá ní adrii īri agá rī sī, īri rī 'bá ní ūkpō sē adrizú ídri rŭ, ēčĭ tuzú, āzini 'bá ní adrizú anigē ānī.' Ūngó ĩmī ní sīi rī pi urŭko agá, lŭ 'bá ní kīnī, 'Bá anjī ĩrivē nī.'

²⁹ "Sŭ 'bá ní adrii anjī Mungú vé ní rī tĭnjī, lē 'bá rīkī ūšŭŭ 'yozú kīnī, Mungú rī ngá ī ní údé dábŭ sī, aya ōgŭi' bá ōgŭŭgŭ ní pi sī, dōku irā sī ní 'dīni ku, Mungú adri ngá ī ní údé drĭ sī ní ku. ³⁰ Ōtŭ 'bá ní drĭ tā nĭzú kuyé rī gé, Mungú ūšŭ 'bá drĭgē ūnjĭ kuyé. 'Bo nōni Mungú lē 'bá rī pi ārēvú céré āngŭ rī pi agāsī ā ūjākī ēšĭ. ³¹ Mungú útŭ ū'dŭ 'ī ní lēzú 'bá rī pi vé tā lĭzú pĭrĭ vū drĭgē nōgō rĭ gĭ, īri Yēsŭ rī ĩpē ímú 'bá rī pi vé tā lĭ nī. Mungú 'ī'da 'bá ní tā 'dīri lŭzú kīnī, īri tā áda, īri ní Yēsŭ rī ingāá gōō ídri rŭ drāngará gálēsĭla rá rī sī."

³² 'Bá rī pi kā tā Páulū ní 'yoó, Yēsŭ drā, íngá gōō ídri rŭ drāngará gálēsĭla rá 'dīri yĭi, 'bá urŭko' bēe rīkī guŭ ānī guŭ, 'bo urŭko' bēe kīnī, "Lē mī ūlū tā 'dīri dĭi, 'bá

lēkī yĭi." ³³ Páulū ní ngazú fūzú 'bá ī ní zīī Ārēpágō rī pi āsámvú gé sī. ³⁴ 'Bá rī pi ā urŭko ūjākī ēšĭ Úpī rī ē'yĭzú rá, kōpi ūjākī ī ícá 'bá Páulū ā pámvú ūbĭ' bá ní pi. Kōpi āsámvú gé 'dāá, 'bá rī ālu ní Dĭyōnĭsĭyō 'ī, Dĭyōnĭsĭyō rī 'bá ī úmú' bá ī ní zīī Ārēpágō rī pi vé ōgŭpĭ, 'bá rī āzi ūkú ī ní zīī Dāmārĭ 'ī, 'bá urŭko' bēe be.

18

Páulū sē tĭ Mungú vé rī Kōrĭnītō gá

¹ Kúru Páulū ní ngazú fūzú kūrŭ Ātēnēsī vé rī agāsī, īri ní 'dezú mužú Kōrĭnītō gá. ² Páulū ca muŭ Yāhŭdĭgŭ āzi ĩšŭ 'dālē, rŭ ní Ākúwĭlā 'ī, tĭkī īri āngŭ Pōnītō vé rī agá, kōpi ímŭkī drĭ ūkú ní Pĭrĭsĭlā be ú'dí rŭ Ítālĭyā gélésĭla, ā'diātāsīyā 'bāgú Kālāwŭdĭyō sē tāĭmbĭ 'bá Yāhŭdĭ vé rī pi ní kīnī, lē kōpi ārēvú céré á fĭkĭ Rómā agāsī rá. Páulū mu kōpi ndreé, ³ ĩšŭ kōpivē ēžĭ rizú māsámā údézú ní, sŭ Páulū ní rīi māsámā údé rī tĭnjĭ. Kúru Páulū rī adrii kōpi be trŭ, kōpi ūmŭkī ī rīi ēžĭ rī ngāá trŭ. ⁴ Sábátá ālu ālu, Páulū rī 'bá rī pi ímbá Jō Mungú rī Zizú rī agá 'dāá, rī Yāhŭdĭ rī pi ūbē Gĭrĭkĭ rī pi be, kōpi ē ē'yĭkī rī Yēsŭ rī.

⁵ Sĭlā pi kā ímŭ Tĭmōtēyō be āngŭ Mākēdōniyā vé rī gé 'dāāsī, kōpi kā ícá Kōrĭnītō gá nōlé, Páulū 'bá ēšĭ rizú tĭ Mungú vé rī sēzú sá céré, rī ūlū Yāhŭdĭ rī pi ní kīnī, Yēsŭ rī Kúrĭsĭtō. ⁶ 'Bo Yāhŭdĭ rī pi ōwŭkĭ tĭ Páulū ní sēē 'dīri rá, kōpi u'dakĭ Páulū rī rá. Páulū ní fŭrŭndĭ ívē bōngó rŭ' bá gá rī yazú, lŭzú kīnī, 'ī gá kōpi sī. Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, 'Īmivē āri á ngo ĩmī drĭgē! Ícōkī mārŭ zĭjĭ ānī ku! Í'dózú āndrŭ sī mužú drĭdrĭ, ma 'de mu adri 'bá adri' bá Yāhŭdĭ rŭ ku rī pi āsámvú gé."

⁷ Páulū ní fūzú Jō Mungú rī zizú rī agāsī, īri ní mužú fizú Tĭtōšĭ Yŭsĭtō* rĭipi Mungú rī ĩnjĭipi rī vé jō agá. ⁸ Kúrĭsĭpō ī ní 'bāá drĭkoma rŭ Jō Mungú rī Zizú rī ūtēepi rī pi ívē 'bá 'bētĭ āsámvú gé rī pi be, ē'yĭkĭ Úpī rī rá. 'Bá kárakarā Kōrĭnītō gá 'dālē rī pi yĭkĭ tĭ Páulū ní sēē rĭ, kōpi ē'yĭkĭ Úpī rī rá, sēkĭ kōpi ní bātĭzĭmŭ rá.

⁹ Īnjĭā āzi sī, Úpī Yēsŭ ní átázú Páulū ní urobĭ agá kīnī, "Mī 'o ūrĭ sī ku, 'ī sē tĭ Mungú vé rī mužú, lē mī ūjĭ kĭri ku. ¹⁰ Ma mī ūtē rá, 'bá āzi ícō mī 'oó ūnjĭ ālujāni ku, ā'diātāsīyā 'bá māvē ní pi kárakarā anigē kūrŭ nōri agá." ¹¹ Páulū adri caá Kōrĭnītō agá 'dāá ílĭ ālu ēlĭ sī, rī ū'dŭkō Mungú vé rī ímbá 'bá rī pi nī.

¹² Lókĭ Gálĭyō ní adrizú gāvānā rŭ āngŭ Ākáyā† vé rī agá rĭ gé, Yāhŭdĭ rī pi ā urŭko ūmŭkĭ ī Páulū rī ruŭ, kōpi jĭkĭ īri pá tuú

* 18:7 18:7 Tĭtō: Tĭtō adri Yāhŭdĭ ku. † 18:12 18:12 Ākáyā: Kūrŭ Kōrĭnītō vé rī āngŭ Ākáyā vé rī agá.

gávānā ẹndrẹti gé, ā lị rí ìrívẹ tǎ. ¹³ Kòpì ní 'yozú kìnì, "Ágò nòrì rì 'bá rí pì è drì ụcì, kòpì ẹ ìnjìkì rì Múngú rì sù 'bávẹ tǎìmbì ní lẹẹ rí tìjì ku."

¹⁴ Páulù kǎ lẹẹ kòdò átá, Gálìyò ní 'yozú Yáhúđì rí pì ní kìnì, "Ìmì Yáhúđì 'dì'bée, tǎ ìmì ní Páulù rì tǔzú rì, ìdì tẹ dọ ǎlì, āzìnì 'o dọ tǎ ùnjì, ma tẹ ícọ Ìmìvẹ tǎ yì rá. ¹⁵ 'Bo tǎ rì ní adrii átángá Páulù ní átá rì vé tǎ, rụ vé tǎ, āzìnì Ìmìvẹ tǎìmbì vé tǎ rì sì, lẹ ìmì útúkì ìmì ǎsámúvú gé sì útútù, átángá 'dì'bée sì, á lị tǎ ǎnì Páulù drìgé ku." ¹⁶ Kúru Ìrì ní kòpì drozú fízú jọ tǎ lizú rì agásì ǎmívẹ. ¹⁷ Kòpì ní Sòsítèní adrii pì drìkoma rú Jò Múngú rì Zìzú rì agá rì ruzú, kòpì ní rizú Ìrì fuzú jọ tǎ lizú rì ẹndrẹti gé 'dìgé. 'Bo tǎ ní fì Gálìyò agá 'dǎá ǎlunǎnì kuyẹ.

Páulù újá 'i gōō ǎnītìyókǎ gǎ ǎngū Sírìyǎ vé rì agá

¹⁸ Vùdrì ní gé, Páulù gò adrii Kòrínitò gǎ 'dǎlẹ ụ'dù kárakará. Ìrì ní kúru 'bá Yẹsù rì ẹ'yì'bá gí rì pì kuzú, Ìrì ní tuzú kúlúmgbá agá, Ìrì ní 'dezú muzú ǎngū Sírìyǎ vé rì gé, Pírìsilá pì Ákúwílá be, kòpì 'dekì muđì Páulù pì be trụ. Kòpì ní drì muzú kuyẹ rì gé, Páulù sẹ 'i drì'bì rée rá, sẹ rée Kènìkùrìyǎ gǎ 'dǎá, ǎ'diátásiyǎ Ìrì ní ùyò sòo Múngú ẹndrẹti gé gí rì sì. ¹⁹ Kòpì kǎ muđì caá Ẹfésò gǎ 'dǎá, Páulù ní Pírìsilá pì kuzú Ákúwílá be, Ìrì ní 'dezú fízú Jò Múngú rì Zìzú rì agá 'dǎá ọ'dùkùlegùsì, kòpì ní 'dòzú átázú Yáhúđì rì pì be. ²⁰ Yáhúđì rì pì mǎkì kòdò Ìrì kìnì, ǎ adri caá 'i be lókì be ǎco, 'bo Páulù ǎ'yì kuyẹ. ²¹ Páulù kǎ lẹẹ 'deé muđì, Ìrì ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Múngú lẹ dọ rá, ma ìgò ìmì vùgá nòo rá." Kúru Ìrì ní tuzú kúlúmgbá agá Ẹfésò gǎ 'dǎgá, Ìrì ní 'dezú muzú. ²² Páulù kǎ muđì caá kùrụ Sizerìyǎ vé rì gé, Ìrì ní ìsìzú vùgá, Ìrì ní 'dezú muzú 'bá Yẹsù rì ẹ'yì'bá gí Yẹrúsǎlẹmǎ gǎ 'dǎlẹ rì pì ẹzìzú. Kúru Ìrì ní agazú muzú kùrụ ǎnītìyókǎ* vé rì gé 'dǎá.

²³ Páulù adri ǎnītìyókǎ gǎ 'dǎá ụ'dù kárakará. Vùdrì ní gé, Ìrì ní 'dezú muzú ǎngū Gálátìyǎ vé rì gé, āzìnì Pùrùgìyǎ vé rì gé, rì ẹcì 'bá Yẹsù rì ẹ'yì'bá gí rì pì ụndrẹ ǎngū 'dì'bée agásì, rì 'bá Yẹsù ǎ pámvú ùbì'bá rì pì ẹ ẹsì ìmbá, kòpì ǎ adriki rì ùkpò ùkpò Ìvẹ ẹ'yìngará agá.

²⁴ Yáhúđìgú āzì rú ní ǎpólò 'i, tìkì Ìrì ǎlẹkìzǎndàrìyǎ gǎ, Ìrì ní ícázú Ẹfésò gǎ. Ìmbákì Ìrì Búkù Múngú vé rì sì, nì tǎ ní ambamba. ²⁵ Ìmbákì Ìrì ní tǎ Úpì Yẹsù vé rì rá, ǎnì sẹ rì tǎ Yẹsù vé rì ìmbá 'bá rì pì ní úvǎ sì, ìmbá tǎ rì múkẹ múkẹ. 'Bo bǎtízìmù 'yẹnǎ Ìrì ní nìjǎ rá rì, Ìrì bǎtízìmù

Yüwánì ní sée rì. ²⁶ ǎpólò ní 'ídòzú tì Múngú vé rì sèzú ụrì ǎkò Jò Múngú rì Zìzú rì agá 'dǎá. Pírìsilá pì Ákúwílá be kǎ tì Ìrì ní sée 'dìrì yìjì, kòpì ní Ìrì zìzú muzú Ìvẹ ǎngá, kòpì ní tǎ Múngú vé rì vé ìfífì ùlüzú Ìrì ní múkẹ múkẹ.

²⁷ ǎpólò kǎ lẹẹ 'deé muđì ǎngū ǎkáyǎ vé rì gé 'dǎá, 'bá Yẹsù rì ẹ'yì'bá gí Ẹfésò gǎ rì pì ìmbákì Ìrì ẹ ẹsì, kòpì sìkì kòkòbì sée 'bá Yẹsù ǎ pámvú ùbì'bá ǎkáyǎ gǎ 'dǎlẹ rì pì ní kìnì, lẹ kòpì ẹ ẹ'yìkì ǎpólò rì múkẹ. ǎpólò vé cangará 'dǎlẹ rì kò 'bá Yẹsù rì ẹ'yì'bá ẹsì múkẹ Múngú vé rì sì rì pì ẹ ìzǎ ambamba. ²⁸ ǎpólò 'ídó rii agátá gǎá Yáhúđì rì pì be ùkpò sì gúnýá agá, rì tǎ Búkù Múngú vé rì agá rì ùlüzú kòpì ní, lüzú 'yozú kìnì, Yẹsù rì Kúrìsítò.

19

Ẹjì Páulù ní ngaa Ẹfésò gǎ rì

¹ ǎpólò kǎ rii adrii Kòrínitò gǎ 'dǎlẹ, Páulù ní ẹlìzú muzú ǎngū rì agásì, Ìrì ní cazú Ẹfésò gǎ. Ca muđì 'bá Yẹsù ǎ pámvú ùbì'bá ní pì ìsù 'dǎlẹ. ² Páulù ní kòpì zìzú kìnì, "Sǎ Ìmì ní Yẹsù rì ẹ'yì'zú rì gé, Índrì Uleterè rì ásu nyo ìmì rá?"

Kòpì ní 'yozú kìnì, "Índrì Uleterè rì ásu 'bá kuyẹ, 'bá yìkì 'yozú kìnì Índrì Uleterè anigé 'dìnì kuyẹ?"

³ Kúru Páulù ní kòpì zìzú kìnì, "Bǎtízìmù 'i ní sée ìmì ní rì, Ìrì bǎtízìmù ngòrì?"

Kòpì ní újázú kìnì, "Bǎtízìmù 'i ní sée 'bá ní rì, Yüwánì ní tǎ ní ìmbá rì."

⁴ Páulù ní 'yozú kìnì, "Bǎtízìmù Yüwánì ní sée rì, Ìrì ẹsì újázú ǎnì ùnjìkǎnyǎ agásì. Yüwánì 'yo 'bá rì pì ní kìnì, lẹ kòpì ẹ ẹ'yìkì 'bá ùmvulésì Ìmùpì 'i vùdrì gé rì, 'bá ùmvulésì Ìmùpì rì Yẹsù 'i."

⁵ 'Bá rì pì kǎ tǎ Páulù ní 'yoó 'dìrì yìjì, vùdrì ní gé, 'i ní kòpì ní bǎtízìmù sèzú Úpì Yẹsù ǎ rù sì. ⁶ Páulù kǎ drì tìjì kòpì drìgé, Índrì Uleterè rì ní kòpì ászú, kòpì ní rizú átázú tì ǎndiǎndì ní pì sì, āzìnì kòpì ní rizú tǎ Múngú ní ùlüzú kòpì ní rì ùlüzú 'bá rì pì ní. ⁷ 'Bá Índrì Uleterè rì ní ásu rì pì vé kǎlǎfẹ rì ícọ ca muđì drì ní Ìrì rá.

⁸ Páulù fì Jò Múngú rì Zìzú rì agá 'dǎlẹ, rì tì Múngú vé rì sée ụrì ǎkò caá mbǎa na, rì kòpì ùbé, ùlù kòpì ní mǎlúngá Múngú vé rì ǎ tǎ, kòpì ẹ ẹ'yìkì rì tǎ 'i ní ùlüzú rì bènì. ⁹ 'Bo Yáhúđì rì pì urukò ẹ drì ícǎ ùkpò ùkpò, kòpì gǎkì tǎ Páulù ní ìmbá rì sì, kòpì átákì ùnjì Yẹsù vé tǎ sì gúnýá agá. Páulù ní kòpì kuzú. Ìrì ní ngazú muzú jọ Tèránǎ vé 'i ní rizú ǎngū ìmbázú rì agá 'dǎá, jì 'bá Yẹsù ǎ pámvú ùbì'bá rì pì muzú 'i vùgá sì ìndì. Ú'dù ǎlù ǎlù, rì 'bá rì pì ìmbá jọ Tèránǎ vé rì agá 'dǎá. ¹⁰ Páulù

* 18:22 18:22 Kùrụ ǎnītìyókǎ: Kùrụ ǎnītìyókǎ 'dìrì ǎngū Sírìyǎ vé rì agá.

ímbá 'bá rī pi caá 'dālē ílī írī, Yāhūdī rī pi, āzini Ġirīkī adri' 'bá āngū Ēžiyā vé rī agā rī pi yīkī ū' 'dūkō múké Úpī Yēsū vé í ní ūlūú 'dīri rá.

¹¹ Múngú sē Páulū ní ūkpō āmbúgú tā āyāzú āyāyā ní pi 'ozú. ¹² 'Bá rī pi rikí Páulū vé lāmbā, āzini bōngō íri ní suú 'í bēdrī gé rī pi jīī muų 'bāá 'bá drā be rī pi ā rų' 'bá ūlōzú ānī, kōpivē drā de ānī rá, āzini índri ūnjī rī pi fūkī kōpi drīgē sī rá.

¹³ Yāhūdī uruĶo rikí ěĉi kūrų rī pi agāsī, kōpi lēkī índri ūnjī rī pi* ūdrō fūú 'bá rī pi drīgē sī. Kōpi ū' 'bīkī rīi índri ūnjī rī pi ūdrō Yēsū ā rų sī. Kōpi rikí 'yoó kīnī, "Yēsū Páulū ní rīi átā Īrivē tā sī 'dīri ā rų sī, Īmi índri ūnjī rī pi, Īmi fūkī 'bá rī pi drīgē sī rá." ¹⁴ Anji āgō ěžīrī Sēkēvā vé rī pi rikí tā 'dīri 'oó nī. Sēkēvā rī Yāhūdī rī pi vé átālágú atala rī pi drīgē rī. ¹⁵ Ū' 'dų ālu, kōpi ká lēē índri ūnjī droó ágō āzi drīgē sī, índri ūnjī rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á nī Yēsū rī rá, á nī kpá Páulū rī rá, 'bo Īmi ā' 'di pi?" ¹⁶ Ágō índri ūnjī be rī ní wazú kōpi ruzú ōjōgō sī, ndē kōpivē ūkpō rá. Fų kōpi ūnjī ūnjī, kōpi ápákī ūfūú jó rī agāsī āmvē 'dāá rų' 'bá be ule, āri rī raá kōpi ā rų' 'bá gá sī.

¹⁷ Yāhūdī, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku adri' 'bá Ēfēsō gá rī pi ká tā 'dīri yīī, ūrī fų kōpi ambamba, sē kōpi ĩnjīkī Úpī Yēsū vé rų ānī ambamba. ¹⁸ 'Bá kárakarā Yēsū rī ě' 'yī' 'bá gý rī pi ūlūkī ĩvé tā ūnjī í ní 'oó rī pi rá gúnýā agá. ¹⁹ 'Bá kárakarā ándúrú adri' 'bá ūjōgú rú rī pi ūmúkī ĩvé búkú ūjōgú vé rī pi, kōpi ĩjīkī zāá gúnýā agá 'bá rī pi ěndreĵi gé 'dīgē. Kōpi ká mūfēngā í ní búkú rī pi jezú rī lāá, ājē ni mūfēngā fifi ěnjīpi ěnjījēnjī ělifú pŭkú tŵwú (50,000). ²⁰ Kúru ū' 'dūkō Úpī vé í ní ūlūú rī, ayi mužú āngū rī pi agāsī céré, ūkpō be ambamba.

²¹ Tā 'i ngaápi 'dīri ā vŭdrī gé, Páulū ūsŭ kīnī 'í lē 'deé muų Yērūsālēmā gá, 'í ělī mužú trāā āngū Mākēdōniyā vé rī agāsī, āzini āngū Ākáyā vé rī agāsī. Īri ní 'yozú kīnī, "Á ca dō 'dālē gí, á lē kpá 'deé muų 'bá Rómā vé rī pi ndreé." ²² Īri ní ívé 'bá ĩrī rī' 'bá 'í izā ko' 'bá rī pi pēzú mužú Mākēdōniyā gá 'dālē, 'bá rī Tīmōtéyō pi Ērésītō be, áwi ívé rī adrii āngū Ēžiyā vé rī gé 'dālē lóki be mādā.

'Bá rī pi ĩgānyākī ūnjī ūnjī Ēfēsō agá 'dāá

²³ Lóki 'dāri gé, 'bá rī pi ĩgānyākī ūnjī ūnjī Úpī vé tā í ní ūlūú rī sī. ²⁴ Ágō āzi ūndógó riipi aya đīipi ni, rų ní Dēmētīrīyō

'i, ĩri ri aya ógú' 'bá ógú' 'gōgŭ ní pi dī múngú ūkú rú í ní zīī Átēmī rī vé jó sīzú ānī, 'bá ěžī nga' 'bá ĩri be trų rī pi rī mūfēngā ĩsų ambamba. ²⁵ Dēmētīrīyō ní ívé 'bá ěžī vé rī pi zīzú ímųzú 'í vúgā nōó, zī kpá 'bá rī' 'bá ěžī ālu ālu 'dīri nga' 'bá rī pi ímųzú ĩndī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ágō 'dī' 'bēe, ĩmi nīkī rá mūfēngā 'bá ní ĩsų āmbúgú nōri, 'bá ĩsųkī ěžī 'bá ní rīi ngaā nōri sī. ²⁶ Sŭ ĩmi ní ndreé, āzini ĩmi ní yīī rá rī tīnī, ágō Páulū 'dīri 'í' 'dó 'bá rī pi ě drī ūĉi kīnī, múngú í ní údé drī sī 'dīri, adri múngú áda kuyé, ūĉi 'bá kárakarā pi ě drī 'í' 'dózú Ēfēsō gá, ĉmgbá cazú āngū Ēžiyā vé rī agāsī céré. ²⁷ 'Bá rī pi céré ĩmų ātā ěžī 'bávē nōri ā tā sī ūnjī. Kōpi gōkī jó múngú ūkú rú Átēmī 'dīri vé rī ĩnjīī ku, múngú 'dīri 'í' 'dóki ĩri ĩnjīī āngū Ēžiyā vé rī agāsī céré, cazú vŭ drīgē sī céré. 'Bávē múngú adriipi āmbúgú 'dīri, tā ni rī ímų āwi 'bá rī pi agāsī rá."

²⁸ 'Bá ěžī nga' 'bēe rī pi ká tā 'dīri yīī, kōpi ā 'a ve rá, kōpi 'í' 'dóki rīi útré ū' 'dūkō be urų 'dāá kīnī, "Átēmī rī āmbúgú 'bá Ēfēsō vé rī pi vé ní!" ²⁹ Kā muų adrii mādā, 'bá kūrų agá rī pi céré ngakī rīi útré. 'Bá rī pi ní Gáyō pi ruzú Ārisītārúko be, njuzú mužú kōpi be vŭrā 'bá rī pi ní rizú í ūmųzú ávi ndrezú rī gé 'dāá. 'Bá ĩrī 'dī' 'bēe ímųkī Páulū lē be trų Mākēdōniyā gá 'dāási. ³⁰ Páulū lē kōdō muų 'í 'í' 'dāá 'bá bīrīkárā rī pi ěndreĵi gé 'dāá, 'bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ugakī ĩri sī. ³¹ Ūgalaku uruĶo āngū 'dāri agá adri' 'bá Páulū vé ūndī rī pi, kōpi ní ū' 'dūkō pēzú mužú Páulū ní, kōpi mākī ĩri kīnī, ā muž vŭrā ávi ūndrezú rī gé 'dāá ku.

³² 'Bá í ūmú' 'bá rī pi ní 'í' 'dózú útrézú ū' 'dūkō be urų 'dāá, kōpi rikí útré lēĵi be āndīāndī. 'Bá rī pi ě drī ābá céré céré, kōpi nīkī kuyé 'yozú kīnī, í ūmúkī í vŭrā 'dāri gé ā' 'di 'oó. ³³ Yāhūdī rī pi ní Ālēkīzāndā rī zezú mužú pá tuzú í ěndreĵi gé 'dāá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ūlū 'bá ní mívē tā." Ālēkīzāndā ní drī 'bāzú 'bá rī pi ā ūjīkī kīri, 'í ūlū rī tā 'i ngaápi rī. ³⁴ 'Bo 'bá rī pi ká nīī ámá 'yozú kīnī, Ālēkīzāndā rī Yāhūdīgú, kōpi ní 'í' 'dózú útrézú ū' 'dūkō be urų 'dāá kīnī, "Átēmī rī āmbúgú 'bá Ēfēsō vé rī pi vé ní!"

³⁵ Ūgalaku riipi tā kūrų rī vé rī sīpi rī ní 'bá rī pi ugazú ūjīzú kīri, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi 'bá Ēfēsō vé 'dī' 'bēe, 'bá āngū nōri agá rī pi ārevú céré nīkī rá 'yozú kīnī, 'bá rī jó múngú Átēmī vé rī ūtē nī. Kōpi nīkī rá 'yozú kīnī, ĩrā 'í' 'dēpi 'bŭ gelēsīla rī, 'í' 'dē vŭrā nōri gé, 'bá rī pi ní rīi ĩnjīī múngú

* **19:13** 19:13 Índri ūnjī rī pi: Índri ūnjī rī pi ándúrú málāyīkā Múngú vé ní 'bŭ gé 'dāá, kōpi nōkī tāimbj Múngú vé rī, Sātānā rī kōpivē āmbúgú. Múngú ídrō kōpi 'bŭ gé 'dāási vŭgā nōó, kōpi gōkī ufuú índri ūnjī, kōpi rī 'bá rī pi ní ĩzāngā sē vŭ drīgē nōgō. 'Í lā 'í' 'dangárā 12:7-9.

Ātēmī rú 'dī. ³⁶ Tā 'dīri ĩri tā áda, 'bá āzi ícò gāa ku, lē ĩmi adrikí kírí, ā 'dekí tā gá mbelēnā ku. ³⁷ Āgò ĩmi ní íjì nò 'bée ũgũkí ngá 'bávè jò múngú vé rí agá rí kuyé, kòpí u'dakí kpá 'bávè múngú Ātēmī rí kuyé. ³⁸ Dēmētíríyò pi ívé 'bá ězì vé rí pi be, dō kòpí tā be anigé 'bá 'dī' bée be, jò tā lizú rí anigé, 'bá tā lị' bá rí pi kpá anigé, kòpí tā rí lị nī. ³⁹ 'Bo dō tā āzi ĩmí ěsì agá túngú nì anigé ĩmi lēkí átá, 'bá rí' bá tā ũsù' bá kūrú agá rí pi ícò tā 'dīri útú nī. ⁴⁰ Tā 'bá nī ĩgānyāzú ú' dū ándrú rí agá nōri, ĩri sē ĩ tā lị ání 'bá drìgè. 'Bá ícòkí 'bá uná tā 'dīri agásí bā ku, ā' diātāsīyā tá 'bá nī ĩgānyāzú 'dīri vé íffí 'dāáyo." ⁴¹ Ūgalaku rí ká tā 'dīri 'yoó 'dīni, ĩri ní kúru 'yozú kīnī, 'bá rí pi ā ayikí 'dīsí rá.

20

Páulū ẹlì muzú àngū Mākēdōniyā vé rí agásí, àzini Ĝrìkì vé rí agásí

¹ ĩgānyāngará 'bá rí pi ní rizú útrézú 'dīri ká újì, Páulū ní 'bá Yēsù ā pámvú ũb' bá rí pi zizú imúzú 'í vùgá nòó, ĩri ní kòpí ěsì ímbázú. ĩri ní 'yozú kīnī, mōdò ĩmi ní, ĩri ní kúru 'dezú muzú àngū Mākēdōniyā vé rí gé. ² Páulū rí ẹcì muzú kūrú rí pi agásí, rí 'bá Yēsù rí ẹ'yì' bá gí rí pi ě ẹsì ímbá muzú, kúru ĩri ní cazú àngū Ĝrìkì* vé rí gé, ³ adri caá 'dāá mbāā na. Páulū útú 'i lēzú muzú Sírīyā gá kúlúmgbá sī, 'bo Yāhūdī rí pi ní ĩri ā tā líí rí sī, ũsù, gò 'i újá, 'dú lẹtì ẹlìpi muzú àngū Mākēdōniyā vé rí agásí rí.

⁴ 'Bá mu' bá Páulū be trú rí pi, Sòpátá Páyírāsí mvòpí íngápi Bērēyā gá rí 'i, Ārísítárúkò 'i, Sèkúndá 'i, 'bá 'dī' bée íngákí Tēsālónikè gá, Gáyò 'i, Tīmòtéyò 'i, 'bá 'dī' bée íngákí Dērēbè gá, Tùkìkò 'i, Tòròfímú 'i, 'bá 'dī' bée íbíkí íngá àngū Ězīyā vé rí agá. ⁵ 'Bá 'dī' bée 'dekí muzú drīdrī, kòpí mukí 'bá tée Tūrówā gá. ⁶ Ú' dū 'i ní Ūmú Pángá ní 'Bāá Údrá ku rí nyazú rí á vùdrī gé, 'bá ní tuzú kúlúmgbá agá Pīlípóyì gé 'dāgá, 'bá ní 'dezú muzú. 'Bá tukí ẹcì caá ú' dū tówú, 'bá cakí mu' kòpí ísù Tūrówā gá, 'bá adrikí caá 'dāá ú' dū ẹzìrì.

Ingakí Ēwütikò rí gòó idri rú drāngará gálésí kūrú Tūrówā vé rí agá

⁷ Ká mu' adrii ú' dū Sábátá vé rí gé ùndrésí, 'bá ní 'bá ùmúzú céré vūrā àlu gé pángá Úpí vé rí nyangará gá. Páulū ní 'dózu tì sèzú 'bá rí pi ní, drú 'dīni, ĩri ní lée mu' mụ rí sī, sē tì rí caá cìmgbá ìnìnjá ágágá. ⁸ Ū'yúkí lāmbā kárakará jò 'bá ní tuzú úrízú urugégé rí agá 'dāá. ⁹ Páulū

ká ríí tì rí sēé muzú sà be áco, kērĩmvá Ēwütikò úrì ívé rí kú sùbà gá, 'de ú' dū gé kpílíkípílí, ĩri ní 'í' dézú jò ā 'a na urugégé rí gé 'dāásí vùgá nòó. 'Bá rí pi ká ĩri ingaa, ísù ákùdè drá gá. ¹⁰ Páulū ní ísízú imúzú urú 'bá 'dāási vùgá nòó, ĩri ní òvùzú, u' dezú ávù rí ru' zú, ĩri ní 'yozú kīnī, "ĩmi újíkí kírí, 'bá āzi ā ngo ku, Ēwütikò rí idri rú." ¹¹ Kúru Páulū pi ní gòzú tuzú jò agá urugégé 'dāá, ĩri ní pángá 'í' dūzú ùndrízú, kòpí ní nyazú trú. Páulū átá cìmgbá cazú ũ' bütinjá gá, ĩri ní kúru 'dezú muzú. ¹² 'Bá Yēsù rí ẹ'yì' bá gí rí pi ní kērĩmvá rí jízú muzú 'bètí 'dāá idri rú, áyíkò fù kòpí ambamba.

Páulū átá ívé tā ũdū drīkoma Ēfēsò vé rí pi ní

¹³ Páulū ũsù, lē mu' pá sī kūrú Ásò vé rí gé 'dāá. Kúru 'bá ní 'dezú muzú drīdrī kúlúmgbá sī Ásò gá 'dāá, vūrā 'bá ní muzú 'bá ísúzú Páulū pi be rí gé. ¹⁴ Páulū caá 'bá ísù Ásò gá 'dāá, ĩri ní tuzú kúlúmgbá agá, 'bá ní 'dezú muzú Mítílénè gá 'dāá trú. ¹⁵ Ká mu' adrii drú 'dīni, 'bá ní 'dezú muzú kúlúmgbá rí sī, 'bá ẹlìkí muzú àngū 'i lìpí kú ngu yìi agá Kiyósí vé rí ā gārā gá sī. Ká mu' adrii drú 'dīni, 'bá ní cazú Sámósí gé. Ú' dū 'dīri á vùdrī gé drú 'dīni, 'bá ní cazú Mílétò gá.

¹⁶ Páulū ísù ándrú kīnī, 'i lē aga kūrú Ēfēsò vé rí á gārā gá sī, ā' diātāsīyā 'i lē sá izaá àngū Ězīyā vé rí agá 'dāá ku. 'i lē mu' mbèlè mbèlè, 'i ca rí Yērúsálémá gá, ícò dō rá, ú' dū Pēnítikósítá vé rí ě ísù rí 'i 'dálé. ¹⁷ 'Bá ká caá Mílétò gá 'dāá, Páulū ní ú' dūkò pèzú muzú drīkoma kānisá vé rí pi ní Ēfēsò gá 'dāá, lē kòpí ē ímúkí 'i vùgá nòó.

¹⁸ Kòpí ká ícá, Páulū ní 'yozú kòpí ní kīnī, "Lókí má ní ícázú àngū Ězīyā vé rí agá, 'bá ní adrizú ĩmi be rí gé, ĩmi nìkí mávé adringará rá. ¹⁹ Yāhūdī rí pi ā urukò 'okí ma ùnjì, sè má ní ízāngā ambamba, 'bo á 'bá ma kú mādā, á rí ẹzì ngáá Úpí ní. ²⁰ ĩmi nìkí rá, má ní tì Múngú vé rí ùlūngará gá, má ũzú ĩmi ní tā āzi àlunáni kuyé, á rí tā rí ímbá gúnýá agá, àzini ĩmívè 'bètí ásámvú gé sī. ²¹ Á 'yo Yāhūdī rí pi ní, àzini 'bá adrii' bá Yāhūdī rú ku rí pi ní tā ũkpó ũkpó, lē kòpí ā újákí ẹsì ùnjìkányá agásí rá, kòpí ē ẹ'yìkí Múngú rí, àzini kòpí ē ẹ'yìkí Úpí Yēsù Kúrísítò rí.

²² "Sù Índrí Uleterè ní líú má ní rí tñj, á lē nóni mu' Yērúsálémá gá, 'bo á nì kuyé dō tā ngóni rí mu' 'i nga má be 'dálé nī. ²³ Kūrú àlu àlu má ní cazú rí agá, Índrí Uleterè rí rí ùlúú má ní kīnī, 'i ma 'dú 'be

* 20:2 20:2 Àngú Ĝrìkì vé rí: Índrèzú Páulū 'de mu' kūrú Kòrínítò vé rí agá, àngú Ákáyá vé rí agá. Ákáyá rí àngú Ĝrìkì vé rí agá.

īzāngā nya jó āngū ū'yīzū rī agā. ²⁴ 'Bo tā ngóni rī dō 'i nga mā be nī, má ūšū ku, á lē ēži Ūpi Yēsū nī sēe má nī rī ngaá caá ūdū gé. Ēži īri nī sēe má nī nōri, ma ri ū'dúkó múké Múngú vé ēši múké vé rī ā tā ūlū muzú.

²⁵ "Á ri ēčj mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlū ūlū īmi nī, 'bo á nī rá īmi āsámvú gé 'dīgē, 'bá āzi gō ma ndree dīj ku. ²⁶ Āndrū sī á lē 'yoó īmi nī 'dīni, 'bá rī sē dō 'i fī drāngará 'dāni'dāni rī agā, adri mā tā kuyē. ²⁷ 'Ā'diātāsīyā má ūlū īmi nī tā Múngú nī lēe rī pi ārevū céré rá.

²⁸ "Lē īmi ūtēki īmi ūtētē, āzini īmi ūtēki kābilō Īndri Uleterē rī nī sēe kuú īmi drīgē rī pi ūtētē. Lē īmi ūcēki kābilō Múngú vé adri' 'bá kānisā agā, īri nī jēe ivē āri sī rī pi. ²⁹ 'Á nī rá ūmvúlēsī á mu dō gī, 'bá ūrūko īmū fī īmi āsámvú gé sū ārākīla tīnī, kōpi īmū kābilō rī pi 'o ūnjī. ³⁰ Īmi āsámvú gé 'dīgē, 'bá ūrūko īmū tā ūnjō vé nī ūlū, kōpi lēki 'bá rī pi á 'ā'yīki tā ī nī rī ūlū rī āyu. ³¹ Lē īmi ndreki múké! Īmi igāki tā má nī adrižū īmi āsámvú gé nōgō cazú īli na 'dāri, á 'bā ēši rizú īmi īmbāžū ūtūnjā pi īnjā be mīndre be mī gé, īmi adriki rī ūkpó ūkpó īmivē ē'yīngará agā.

³² "Á ku nōni īmi Múngú drīgē, īrivē ēši múké rī ā adri īmi be, á sē īmi ā adriki ūkpó ūkpó, ā sē īmi nī ngā múké, īmi ālēki rī anjī īri nī ūpēe gī rī pi be trūj.

³³ "Á 'bā ēši 'bá āzi vé mūfēngā drīgē kuyē, dōku 'bá āzi vé bōngō drīgē kuyē. ³⁴ Īmi nīki rá, á ri ēži ngaá drī mávé nōri sī, má izā kozú, āzini 'bá má nī rizú ēži ngazú kōpi be trūj rī pi ē izā kozú. ³⁵ Ēži céré má nī ngaá rī pi agāsī, má 'da īmi nī lētī ēži ngazú, īmi kokī rī 'bá ūkpō ākō rī pi ē izā ānī. Īmi igāki Ūpi Yēsū vé tā īri nī 'yoó 'dāri kīnī, "Bá riipi ngā sēepi rī, īri tākiri īšū 'bá ngā ē'yīpi rī ndē rá."

³⁶ Pāulū kā átāngā 'dīri átā, kōpi nī kūmūci ūtīžū 'bá 'dī'bēe be trūj, īri nī Múngú ri zīžú. ³⁷ 'Bá rī pi kā riī Pāulū ri u'dee ēžij bēdrī sī, kōpi ngaki céré riī ngōoŋo. ³⁸ Kōpi céré adriki ku īzāngā sī, 'ā'diātāsīyā Pāulū nī 'yoó kīnī kōpi icókī 'i ndree dīj ku rī sī. Kōpi nī kúru Pāulū ri jīžū muzú kúlūmŋba gā 'dāā.

21

Pāulū 'de muzú Yērūsālēmā gā

¹ 'Bá kā 'bá kānisā vé drīkoma rū Ēfēsō vé rī pi kuú, 'bá nī tūžū kúlūmŋba agā, 'bá nī muzú piŋj cazú Kósī gé. Kā muj adrii drū 'dīni, 'bá nī cazú Rōdēsī gé, kúru 'bá nī gōžú 'dežū muzú Pātārā gā. ² 'Bá nī kpā gōžū tūžū kúlūmŋba agā, 'bá nī muzú

āngū Fōnīsīyā vé rī gé. ³ 'Bá nī āngū 'i līpi kú ngu yīj agā ī nī zīj Sáyipūrāsī rī ndrezú, 'bá agaki īrivē wōōkō andrélē rū rī gélésīla, 'bá nī muzú Sīriyā gā. 'Bá muŋki sīj Tāyā gā, vūrā ī nī rizú ngā kúlūmŋba agā rī pi u'dužū āmvē rī gé. ⁴ 'Bá īsūki 'bá Yēsū ā pámvū ūbī' 'bá rī pi 'dāgā, 'bá adriki kōpi be caá ū'dū ēžirī. Īndri Uleterē rī āsū kōpi, kōpi 'yoki Pāulū nī kīnī, lē Pāulū ā mu Yērūsālēmā gā 'dālē ku. ⁵ 'Bávē sā adrižū 'dāgā rī kā deŋ, 'bá nī 'dežū muzú. 'Bá Yēsū ā pámvū ūbī' 'bá rī pi ārevū céré, ivē ūkū rī pi be, ivē anjīā rī pi be, kōpi jīki 'bá fūžū kūrū rī agāsī cīmgbā cazū yīj tī gé 'dāā, 'bá nī kúru kūmūci ūtīžū Múngú ri zīžú. ⁶ 'Bá nī kúru kōpi ežīžú, 'bá nī tūžú kúlūmŋba agā, kōpi nī ī ūjāžū gōžū 'bētī.

⁷ 'Bá nī ngazū Tāyā gā 'dāgā, 'bá nī 'dežū muzú, 'bá muŋki sīj Pētōlēmīsī gé, 'bá nī 'bá ōgūpij Yēsū rī ē'yī' 'bá gī rī pi ežīžú, 'bá adriki kōpi be 'dāgā 'yenā ū'dū ālu. ⁸ Kā muj adrii drū 'dīni, 'bá nī 'dežū muzú kūrū Sīzērīyā vé rī gé, 'bá muŋki adrii Pilipū vé āngā. Pilipū rī 'bá ū'dúkó múké Múngú vé rī ūlūupi nī, īri 'bá ī nī ūpēe ēžirī rī 'bá ānyāngā awa' 'bá Yērūsālēmā gā 'dālē rī pi vé ōgūpi. ⁹ Pilipū rī anjī ūkū be sū, kōpi céré āgō ākō, kōpi rī tā Múngú nī ūlūu kōpi nī rī ūlū 'bá rī pi nī.

¹⁰ 'Bá adriki kūrū Sīzērīyā vé rī agā 'dāā ū'dū be kārākarā, nēbī āzi rū nī Āgābū 'i, ībī īmū āngū Yūdāyā vé rī gélésī. ¹¹ Āgō rī kā īmū 'bā ndrengará gā, i'dū Pāulū vé gō riī 'yī ūpīlē gā rī, ūmbē 'i pá ānī, āzini 'i drī ānī, īri nī 'yožū kīnī, "Īndri Uleterē rī lū má nī kīnī, 'Ambuŋo Yāhūđī rī pi vé Yērūsālēmā gā rī pi īmū gō nōri vé ē'dīpa ru, kōpi īri ūmbē, kōpi īri sē 'bá adri' 'bá Yāhūđī rū ku rī pi drīgē."

¹² 'Bá kā tā 'dīri yīj, 'bá 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gī rī pi, 'bá adri' 'bá āngū 'dāri agā rī pi be, 'bá māki Pāulū ri, 'bá kīnī, ā mu Yērūsālēmā gā 'dāā ku.

¹³ Kúru Pāulū nī ūjāžū kīnī, "Ngā īmi nī rizú ngozū rī ā'di? Āzini ngā īmi nī rizú īzāngā sēžū má ēši agā 'dīni rī ā'di? Á lē 'bá āzi ā uga ma ku. Má ā'yī ūmbēngará rī rá, āzini má ā'yī muj drāā Yērūsālēmā gā Ūpi Yēsū vé rū ā tā sī rá." ¹⁴ 'Bá kā ndree 'bá icókī Pāulū ri ugaā 'bā ku, 'bá nī kúru īri ojužú. 'Bá nī 'yožú, "Ūpi ā 'o tā rī sū 'i ēši nī lēe rī tīnī."

¹⁵ Tā 'dīri ā vūdrīj gé, 'bá nī 'bávē ngā pi ūdrōžú, 'bá nī 'dežū muzú Yērūsālēmā gā. ¹⁶ 'Bá Yēsū ā pámvū ūbī' 'bá adri' 'bá kūrū Sīzērīyā vé rī agā rī pi ā ūrūko jīki 'bá muj Mēnēsōnā vé āngā. Mēnēsōnā ībī īmū Sáyipūrāsī gélésī, īri īnōgōsī 'bá Yēsū rī ē'yīpi gī nī.

Pāūlū ca Yērūsālēmā gá

¹⁷ 'Bá ká caá Yērūsālēmā gá 'dáá, 'bá édrīpījī, āzini 'bá ómvūpījī é'yīkí 'bá drī ģrī sī. ¹⁸ Ká muḡ caá drū 'dīni, 'bá ní ngazú muḡú Pāūlū pi be Yōkóbū rī ndrezú, 'bá cakí ģsú 'bá ambugu rī pi céré 'dālē anigé. ¹⁹ Pāūlū ní kōpi ezizú, ģri ní tā Múngú ní 'oó 'bá adri'ba Yāhūdġ rú ku rī pi āsāmvú gé, ū'dūkó múké 'i ní ūlū rī ā tā sī rī ūlūzú kōpi ní céré.

²⁰ 'Bá rī pi ká tā 'dīri yījī, kōpi íngúkí Múngú rī rá. Kúru kōpi ní 'yozú Pāūlū ní kīnī, "'Bá édrīpī, 'i ndre drī ká, Yāhūdġ élfífū kárakarā é'yīkí Yésú rī rá, kōpi céré 'bākí éśí rizú tājmbī Mósé vé rī 'duzú ngazú. ²¹ Yāhūdġ Yésú rī é'yī'ba gí Yērūsālēmā gá nōgó rī pi yīkí kīnī, mi rī Yāhūdġ adri'ba 'bá adri'ba Yāhūdġ rú ku rī pi āsāmvú gé rī pi ímbá kīnī, kōpi ā 'dukí tājmbī Mósé vé rī ngaa ku, kōpi ā sékí ívé anjīnā rī pi ā ágélē ē tī ūlū ku, dōku kōpi ā 'dukí mērē Yāhūdġ rī pi vé rī ngaa ku. ²² 'Bo nóni kōpi yīkí kīnī, mí ícá nōgó gí, 'bá 'okí rī íngóni? ²³ Lē mí 'du tā 'bá ní lūú mí ní rī ngānga. Āgō uruḡo'bee su' 'bá āsāmvú gé nōgó sōkí ándúru ūyō* Múngú éndreṡi gé. ²⁴ Ħmi ngakí muḡí āgō 'dī'bée be trū, Ħmi 'okí lā'bī rų' 'bá ūjīzú adrizú uleterē rī kōpi be trū. Mí ūfē müfēngā Ħ ní kōpi ē drġ'bí fazú rī ūfēfē, 'bá ālu ālu ā nġ rī 'yozú kīnī, tā Ħ ní 'yoó mí tā sī 'dīri adri tā áda ku, mí 'bá riipi Mósé vé tājmbī 'duḡipi ngāapi ni.

²⁵ "'Bá sīkí kōkōbġ sēē 'bá adri'ba Yāhūdġ rú ku Yésú rī é'yī'ba gí rī pi ní. 'Bá kīnī, lē kōpi ā nyakí ínyá Ħ ní sēē ngā Ħ ní udé múngú rú rī pi ní rī ku, kōpi ā nyakí ānyāpā Ħ ní ārī ní lġ dāá vūgá kuyé rī ku, kōpi ā nyakí ānyāpā Ħ ní umbe ní piī drāá drġ sī rī ku, kōpi ā 'bākí ówū ku."

²⁶ Kúru ká muḡ adrii drū 'dīni, Pāūlū pi ní ngazú muḡú āgō su 'dī'bée be trū, kōpi ní lā'bī rų' 'bá ūjīzú ule rī 'ozú. Kúru Pāūlū ní 'dezu muḡú Jó Múngú vé rī agá 'dáá, Ħri ní ū'dú rų' 'bá ūjīzú rī vé dengará ā tā lūzú kōpi ní, ā zākí rī 'bá ālu ālu ní rōbōḡo.

Pāūlū vé rųngará

²⁷ Ū'dú ézġrġ rų' 'bá ūjīzú rī ká lēē deḡeḡ, Yāhūdġ uruḡo íngá'ba āngū Ézġyā vé rī gé rī pi ndrekí Pāūlū rī Jó Múngú vé rī agá 'dáá. Kōpi íngákí Pāūlū drġgé, kōpi ruġí Ħri, ²⁸ kōpi ní í'dózu útrézu ū'dūkó be urų 'dáá kīnī, "Ħmi 'bá Ĩsērélē vé 'dī'bée, Ħmi kókí 'bá Ĩzā! Agó 'dīri ímbá 'bá rī pi āngū rī pi agāsí céré kīnī, 'bávē 'bá rī pi ūnjī, āzini 'bávē tājmbī rī ūnjī, āzini 'bávē Jó Múngú vé uleterē nōri ūnjī. Ĩjī 'bá adri'ba Yāhūdġ rú ku rī pi ímū Jó Múngú vé rī ā bóro gá nōó ímū vūrā uleterē rī

izaá ícá āzāvū rú." ²⁹ Ā'diātāsġyā kōpi ndrekí ándúru Tōrōfġmū Ĕfēsōgū rī rikí adrii Pāūlū be trū kūrú agá 'dáá, kōpi ūšŭkí déna Pāūlū Ĩjī Tōrōfġmū rī ímū Jó Múngú vé rī agá ní.

³⁰ 'Bá kūrú agá rī pi ārēvū céré íngákí Pāūlū drġgé ūnjī ūnjī, 'bá rī pi ínjúkí vūrā ándiándí ní pi agāsí, kōpi ruġí Pāūlū rī, ízékí Ħri ífūú Jó Múngú vé rī agāsí āmvé. Koro kōpi ní kġḡtī kánī rī vé rī pi ūpġzú. ³¹ 'Bá rī pi ká lēē kōdō Pāūlū rī 'dġj drāá, koro ū'dūkó ní cazú ūgalaku āmbúgú āngaráwā rī pi vé' íngāpi Rómā gá rī vúgá 'dáá kīnī, 'bá Yērūsālēmā vé rī pi Ĩgānyākí kuu ūnjī ūnjī. ³² Koro Ħri ní ívé ūgalaku rī pi zġzú āngaráwā rī pi be, kōpi ní njuzú muḡú 'bá bġtrġkā rī pi āsāmvú gé 'dáá. 'Bá Ĩgānyā' 'bá rī pi ká ūgalaku āmbúgú rī ndree ívé āngaráwā rī pi be, kōpi kuki Pāūlū vé funğará ānī.

³³ Ūgalaku āmbúgú rī ní Pāūlū rī ruḡú, Ħri ní tājmbī sēzu kīnī, ā ūmbékí Pāūlū rī ímvē ģrġ sī. Ħri ní 'bá rī pi zġzú kīnī, "Agó nōri ā'di 'i? Agó rī 'o ā'di ā tā?" ³⁴ 'Bá rī pi uruḡo ngakí rīi útré ū'dūkó be urų 'dáá lġtġ be ándiándí. 'Bá rī pi ní rīi útré ū'dūkó be urų 'dáá rī sī, sē ūgalaku āmbúgú rī ģsú tā pġrġ Pāūlū vé tā sī kuyé. Ħri ní tājmbī sēzu kīnī, ā ġkí Pāūlū rī vūrā āngaráwā rī pi ní adrizú rī gé 'dáá. ³⁵ Pāūlū ká muḡ caá vūrā Ħ ní rizú tuḡú muḡú uruḡégé 'dáá rī gé, 'bá bġtrġkā rī pi Ĩgānyākí ūnjī ūnjī, āngaráwā rī pi ní Pāūlū rī 'duzú muḡú kġdġ sī, 'bá bġtrġkā rī pi ā 'okí rī Ħri ūnjī ku. ³⁶ 'Bá bġtrġkā 'dekí muḡú Pāūlū ā vŭdrġ gé sġ, kōpi rikí útré ū'dūkó be urų 'dáá kīnī, "Ā 'dġkí Ħri drāá rá, ā 'dġkí Ħri drāá rá!"

Pāūlū átá ívé tā 'bá bġtrġkā rī pi éndreṡi gé

³⁷ Āngaráwā rī pi ká lēē Pāūlū rī ġġ fíi vūrā āngaráwā rī pi ní adrizú rī gé 'dáá, Pāūlū ní ūgalaku āmbúgú rī zġzú kīnī, "Mí nyo ícó ma ā'yī átángá átá rá?"

Āmbúgú rī ní 'yozú Pāūlū ní kīnī, "Mí ícó átángá rī átá ġġrġkġ tġ sī rá? ³⁸ Mí adri nyo Ĕjġpġtōgú ándúru waapi ásé agá ārġ'bágú rú 'bá āngū ū'dġ' 'bá ni pi be élfífū su (4,000) rī 'i kuyé?"

³⁹ Pāūlū ní ūjázú kīnī, "Ma Yāhūdġgú, tġkí ma kūrú Tārāsísā vé rī agá, āngū Kġlíkiyā vé rī agá, kūrú 'dīri ā rų kuku. Mí ā'yī ma, mā átá 'bá rī pi ní."

⁴⁰ Ūgalaku āmbúgú rī ní 'yozú Pāūlū ní kīnī, "Mí átá." Kúru Pāūlū ní pá tuzú vūrā Ħ ní rizú tuḡú muḡú uruḡégé rī gé 'dáá, Ħri ní drġ 'bāzú 'bá bġtrġkā rī pi ā ūjġkí kġri. 'Bá rī pi ká ūjī kġri gí, Ħri ní kúru átázú kōpi ní Ārāmáyġkí tġ sī.

* **21:23** 21:23 Sōkí ándúru ūyō: 'Í lā tā Yāhūdġ rī pi ní ūyō sōzu rī búkú Kālāfe vé rī agá. Kālāfe 6:1-27. † **21:31** 21:31 Ūgalaku āmbúgú āngaráwā rī pi vé rī: Ħri āngaráwā élfífū ālu rī pi ē drġ kōopi ní.

22

1 Pāulū nī 'yozū 'bā bītrīkā rī pi nī kīnī, "Mā édrīpījī má étēpījī, īmi yīkī drī ma kā, mā ūlū mávé tā īmi nī." 2 Kōpi kā yījī Pāulū átā i nī tā rī Ārāmāyīkī tī sī, kōpi ūjīkī cérē kīri. Kūru Pāulū nī 'yozū kīnī,

3 "Ma Yāhūdīgū, tīkī ma kūrū Tārāsīsā vé rī agā, āngū Kilīkiyā vé rī agā, á mba Yērūsālemā agā nōgō. Gāmāliyélē imbā ma, á nī tāimbī 'bā é'bīpījī vé rī mūkē mūkē, āzini á 'bā éšī cérē rizū Múngū rī ĩnjīzū, sū īmi nī rīi ĩnjījī āndrū nōri tīnī.

4 Má օčū 'bā Yēsū á pámvū ūbī'bā rī pi ūnjī ūnjī, ū'dīkī ūrukō'bēe ūdrāá rá. Má urū ūkū rī pi āgō rī be ĩjī ĩmū ū'bé jō āngū ū'yīzū rī agā. 5 Átālágū āmbúgū atala rī pi drīgē rī, āzini 'bā rī'bā tā lī'bā rī pi be, kōpi icō tā má nī rīi njeē nōri ētī rá. Á'diātāsīyā á mū kōkōbī'é'yī kōpi vúgā ĩjī mužū drīkoma adri'bā Dāmāsēkē agā rī pi nī, má mū rī 'bā Yēsū rī é'yī'bā gī rī pi urūjī ĩjī ĩmū օčūjī Yērūsālemā gā.

6 "Má nī rīi mungará gā lētī gé 'dīgē, má kā caá ĩnyījā Dāmāsēkē gā 'dāá, āci nī dīzū 'bū gé 'dāāsī má gārā ĩmgbērēzū kūrū. 7 Má nī ngazū í'dézū vūgā, má nī ū'dūkō yīzū, ū'dūkō rī nī 'yozū má nī kīnī, 'Sāulā! Sāulā! Ngá mī nī rizū ma օčūzū 'dīni rī ā'di?" 8 Má nī zīzū, 'Úpī, mī ā'di 'i?' Īri nī ūjázū kīnī, "Bā mī nī rīi օčūjī rī, ĩri ma 'i Yēsū Nāzērētāgū rī." 9 "Bā má nī rīi mužū kōpi be trū rī pi ndreki āci dīpi rī rá, 'bo kōpi yīkī ū'dūkō rīipi átāpi má be rī kuyé.

10 "Má nī kúru zīzū, 'Úpī, má 'o ā'di?' Úpī nī 'yozū kīnī, "Í nga ūrū, 'i mū Dāmāsēkē gā. 'Í ca dō 'dālē gī, tā ī nī lēe mī 'o rī, ī ūlū mī nī rá." 11 Āci dīpi āngū ĩmgbērēepi má gārā gā sī 'dīri, sē má mī ēšī rá, 'bā mū'bā má be trū rī pi sekī ma mužū Dāmāsēkē gā 'dāá nī.

12 "Āgō āzi rūjī nī Ānāniyā 'i, ĩri rī adri Dāmāsēkē gā 'dāá. Īri 'bā Múngū rī ĩnjījīpi ĩnjījī nī, 'dū tāimbī Mósē vé rī ngaá ĩndī, Yāhūdī adri'bā 'dālē rī pi ārēvū cérē ĩnjīkī ĩri ĩnjījī. 13 Āgō rī nī ĩmúzū pá tuzū má gārā gā, ĩri nī 'yozū kīnī, 'Mā édrīpī Sāulā, mī mī ē zī 'i!' Sā 'dāri gé, koro má mī nī 'i zīzū āngū ndrezū.

14 "Īri nī 'yozū má nī kīnī, 'Múngū 'bā é'bīpījī vé rī ĩpē mī, mī nī rī tā 'i ēšī nī lēe rī, mī ndre rī Yēsū 'Bā tā be Pīrī rī, āzini mī yī rī ĩrivé átāngā ĩri nī átā rī. 15 Mī mū rī tā mī nī ndree mī mī sī, āzini mī nī yījī mī bī sī rī ūlūū 'bā rī pi nī cérē. 16 Ngá nōni mī nī rīi tēe rī ā'di? 'Í nga ūrū, ā sēkī mī nī bātīzīmū, mī ūjī mívē ūnjīkānyā rá, 'í zī Múngū rī.'

17 "Má kā ma újā gōō Yērūsālemā gā 'dāá, á fi Jō Múngū vé rī agā Múngū rī zījī,

á ndre ĩndrīlīkī, 18 á ndre Úpī rī ĩndrīlīkī rī agā 'dāá, ĩri nī 'yozū má nī kīnī, "Í ku Yērūsālemā rī mbēle, á'diātāsīyā mávé tā mī nī ūlūū rī, 'bā nōgō rī pi ā'yīkī ku.'

19 "Má nī ūjázū ĩri nī, 'Úpī Yēsū, 'bā 'dī'bēe nīkī rá 'yozū kīnī, á rī ēčī Jō Múngū rī Zīzū rī pi agāsī, á rī 'bā Yēsū rī é'yī'bā gī rī pi urūjī ū'yījī jō āngū ū'yīzū rī agā, á rī kōpi ūgbāá ūnjī ūnjī. 20 Lókī i nī Sētēfānō mívē tā ūlūūpi rī 'dīzū drāzū rī gé, á tu pá 'dālē, má ā'yī tā nī ma 'i, á rī 'bā Sētēfānō rī 'dī'bā rī pi vé bōngō ūtēe ma 'i.'

21 "Úpī nī kúru 'yozū má nī kīnī, "Í mū, á lē mī pēe mužū rarā rú 'bā adri'bā Yāhūdī rú ku rī pi āsāmū gé." "

22 "Bā bītrīkā rī pi 'bāki bī rizū tā Pāulū nī rīi átā 'dīri yīzū cīmgbā cazū Pāulū nī ívé átāngā 'dīri átázū dezū rī gé. Kūru kōpi nī í'dózū útrézū ū'dūkō be ūrū 'dāá, "Á 'dīkī ĩri drāá 'dīisi rá, 'bā 'dīni 'dīri ícókī ĩri kuū adrii ídri rú ku!" 23 "Bā bītrīkā 'dī'bēe rīkī útré, kōpi ūnjekī ívé bōngō akoó rūkū rī pi ūsīi 'dīisi rá, āzini kōpi rīkī fūrūndī ūmvū yījī ūrū 'dāá.

Pāulū pi āngáráwā āmbúgū Rómā vé rī be

24 Ūgalaku āmbúgū āngáráwā rī pi vé rī nī tāimbī sēzū, ā jīkī Pāulū rī mužū vūrā āngáráwā rī pi nī adrizū rī gé 'dāá. Kīnī ā gbāki Pāulū rī, ā gōki ĩri zījī, ā lū rī tā 'bā rī pi nī rizū útrézū ívé tā sī rī. 25 Āngáráwā rī pi kā Pāulū rī úmbē, lēe ĩri gbāá, Pāulū nī ūgalaku rī zīzū kīnī, "Tāimbī ā'yī nyo kīnī ī Rómāgū gbā ĩšū āktūdē nīkī ĩrivé ūnjīkānyā kuyé 'dīni rá?"

26 Ūgalaku rī kā tā 'dīri yījī 'dīni, ĩri nī 'dezū mužū ūgalaku āmbúgū rī vúgā 'dāá, ĩri nī 'yozū kīnī, "Āgō 'dīri Rómāgū pīrī, 'í lē ā 'okī ĩri ĩngóni?"

27 Ūgalaku āmbúgū rī nī 'dezū mužū Pāulū vúgā 'dāá, ĩri nī Pāulū rī zīzū kīnī, "Í lū má nī, mī Rómāgū?"

Pāulū nī ūjázū kīnī, "Ē, ma Rómāgū."

28 Ūgalaku āmbúgū rī nī 'yozū kīnī, "Má ūfē mūfēngā āmbúgū, má nī ma ūjázū ícázū Rómāgū rú āni."

Pāulū nī ūjázū kīnī, "Tīkī ma Rómāgū rú."

29 Āngáráwā lē'bā Pāulū rī uzī'bā rī pi kā yījī kīnī, Pāulū rī Rómāgū rī kōpi ūnjekī ī mužū 'dīisi rá. Ūgalaku āmbúgū rī kā nījī ámā 'yozū kīnī, 'í 'yī Pāulū rī ĩmvē sī gī, sē ūrī gō fī ēšī nī gé āmbamba.

Jīkī Pāulū rī Yāhūdī tā lī'bā rī pi ēndrētī gé

30 Kā mužū adrii drū 'dīni, ūgalaku āmbúgū āngáráwā rī pi vé rī lē tā Yāhūdī rī pi nī Pāulū rī tōzū rī nījī, ĩri nī Pāulū rī oyuzū, ĩri nī tāimbī sēzū atala atala rī pi drīgē rī pi nī 'bā tā lī'bā rī pi be, kōpi ā

úmúki ī céré vūrā ālu gé. Īri ní kúru Páulū ri ījīzú pá tuzú kōpi ɛndrɛtī gé.

23

1 Páulū ní āngū ndrɛzú 'bá tā lī' bā rī pi vúgá 'dāá, Īri ní 'yozú kīnī, "Má ɛdrīpījī, á nga ɛzī Múngú ní ɛšī be múké cīmgbá ícázú ū' dū āndrū rī gé."

2 Koro átálágú āmbúgú Ānāniyā ní 'yozú 'bá pá tu' bā Páulū ā gārā gá rī pi ní kīnī, kōpi ā sakī Páulū ɛ tī. 3 Páulū ní 'yozú Īri ní kīnī, "Mí índrē sū ābi ī ní njōó búya imve sī rī tīnjī!*" Múngú ri mi sa rá. Mí úri mávé tā lījī sū tājmbī rī ní lēé rī tīnjī, 'bo mi mí ngúlúpi sī, 'í nō tājmbī ri gí, mí ní 'yozú ā sakī ma ānī!"

4 'Bá pá tu' bā Páulū ā gārā gá rī pi ní 'yozú kīnī, "Mí lē 'dīri átálágú āmbúgú Múngú vé rī 'dāa?"

5 Páulū ní újázú kīnī, "Má ɛdrīpījī, á nī kuyé 'yozú kīnī ágó 'dīri átálágú āmbúgú, ā' diātāsīyā sīkī Búkú Múngú vé rī agá kīnī, 'Lē mí átá átángá ūnjī imivé drīkoma ĩmi ruṣpī rī ní ku.' "

6 Páulū nī amá rá 'yozú kīnī, 'bá tā lī' bā rī pi á uruko Sádókē, uruko' bée Fārúsī, Īri ní átázú ū' dūkó be uru 'dāá kīnī, "Má ɛdrīpījī, ma Fārúsīgú, má ɛtépī ri Fārúsīgú. Īmi ri tā lī má drīgé má ní ɛšī 'bāá íngángará idri rú drāngárá galésī rī drīgé rī sī."

7 Páulū ká tā rī 'yoó 'dīni, tā 'dīri ījī āgátá Fārúsī rī pi āsámvú gé Sádókē rī pi be. 8 Sádókē rī pi kīnī, 'bá rī drā dō gí, gō íngá idri rú ku, kōpi kīnī, mālāyīkā 'dāáyo, índri kpá 'dāáyo, 'bo Fārúsī rī pi ɛ' yīkī ívé rī kīnī, ngá 'dī' bée céré anigé.

9 'Bá rī pi ní 'dózu útrézu ū' dūkó be uru 'dāá, Fārúsī tājmbī ímbá' bā rī pi á uruko ungakī uru, kōpi 'dókī rīi āgátá gāá ūkpó sī kīnī, "'Bá ísúkī tā ūnjī ágó 'dīri ru' bā gá kuyé. Sā āzi sī, índri, dōku mālāyīkā átá ĩri be nī." 10 Ágátá rī gō ícá ūnjī, sē ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī ní ūrī, ūsū kōpi Páulū ri ūndī kpélékpélé. Īri ní tājmbī sēzú āngáráwá rī pi ní, kōpi ā muḱí Páulū ri ípá 'bá 'dī' bée drīgé sī, kōpi ā jīkī ĩri gōó vúlé vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dāa.

11 Īnjīná 'dāri sī, Úpí Yēsū ní 'i 'dazú Páulū ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Páulū, lē mí 'o ūrī sī ku. Mí ūlū mávé tā Yērūsālémā gá nōgó gé, lē mí mu kpá ūlūú Rómá gá 'dālé."

Yāhūdī rī pi líkī Páulū vé tā lēzú ĩri 'dīzú

12 Kā muḱí adrii drū 'dīni, ū' būtīnjā rī sī, Yāhūdī rī pi úmúki ī céré vūrā ālu gé, kōpi sōkī ūyō kīnī, ī nyakī ngá ku, āzini ī mvuḱí ngá ku, ūdū nī, ī 'dīkī dō Páulū ri

drāá ūgbále gí ká. 13 'Bá ī úmú' bā Páulū ā tā lī' bā rī pi vé kālāfē aga pūkú sū rī rá. 14 Kōpi ní ngazú muḱú atala atala rī pi drīgé rī pi vúgá 'dāá, āzini 'bá ambugu rī pi vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá sōkī ūyō, 'bá kīnī, 'bá ícókí ngá nyaá ku, ūdū nī, 'bá 'dīkī dō Páulū rī drāá ūgbále gí ká. 15 Kúru ĩmi 'bá tā lī' bā rī pi, lē ĩmi zīkī ūgalaku āmbúgú rī, ɛ ĩjī Páulū ri ĩmi ɛndrɛtī gé. Lē ĩmi 'bākī ĩmi sū ĩmi lēkī ĩrivé tā uzijī nījī múké múké rī tīnjī. 'Bá lēkī ĩri 'dījī, ísū ícá drī vūrā tā līzú rī gé nōgó kuyé."

16 'Bo Páulū ómvúpi vé mvá ágó rú rī ká tā ī ní Páulū ā tā līzú 'dīri yījī, ĩri ní njuzú muḱú vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dāá, ĩri ní tā rī ūlūzú Páulū nī.

17 Kúru Páulū ní ūgalaku ālu āngáráwá rī pi vé rī zīzú ímúzu 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kīnī, "'Í jī mvá ágó 'dīri muḱú ūgalaku āmbúgú rī vúgá 'dāá, mvá ágó rī tā be, lē lūú ĩri ní." 18 Kúru ĩri ní mvá ágó rī jīzú ūgalaku āmbúgú rī vúgá 'dāá.

Ūgalaku rī ní 'yozú kīnī, "Páulū ī ní 'yīi rī zī ma muḱú 'í vúgá 'dāá, kīnī, má ĩjī mvá ágó rī mí vúgá nōó, ā' diātāsīyā ĩri tā be, lē lūú mí ní."

19 Ūgalaku āmbúgú rī ní mvá ágó rī ɛ drī ruḱú, ĩri sezú gārā gá, ĩri ní mvá ágó rī zīzú kīnī, "Tā mí ní lēé lūú má ní rī íngóni?"

20 Páulū ómvúpi vé mvá rī ní 'yozú rī ní kīnī, "Ambugu Yāhūdī vé rī pi lēkī ímú mí zījī drū sī, mí jī rī Páulū ri pá tuú 'bá tā lī' bā rī pi ɛndrɛtī gé, kōpi lēkī ī 'bāá sū kōpi lēkī ĩrivé tā uzijī nījī múké múké rī tīnjī. 21 'Bo lē mí ā' yī kōpivé tā 'dīri ku, ā' diātāsīyā 'bá rī pi cekī ĩri kú létī gé 'dāá' dā, kōpivé kālāfē agá pūkú sū rī rá. Kōpi sōkī ūyō kīnī, ī nyakī ngá ku, āzini ī mvuḱí ngá ku, ūdū nī, ī 'dīkī dō ĩri drāá ūgbále gí ká. Kōpi útúkī ī kú ūrē, kōpi ri tē yī, dō mí tā rī újā íngóni."

22 Ūgalaku āmbúgú rī ní mvá ágó rī pēzú muḱú, ĩri ní 'yozú mvá ágó rī ní kīnī, "Ā lūkī 'bá āzi ní 'yozú kīnī, mí ūlū má ní tā rī gí 'dīni ku."

Pēkī Páulū ri muḱú Sizerīyā gá

23 Kúru ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī ní ívé ūgalaku ĩrī ni pi zīzú ímúzu 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi ūpēkī āngáráwá mūdūrūlū ĩrī, ĩmi ūpēkī kpá āngáráwá nju' bā hūsānī sī ni pi pūkú ɛzīrī, āzini ĩmi ūpēkī āngáráwá ójū be mu' bée pá sī ni pi mūdūrūlū ĩrī, kōpi ā adriki kuú ūrē, kādō caá sá ūrōmī ĩnjīná vé ní gé, lē kōpi ā 'dekī muḱú Sizerīyā gá.

24 ĩmi sēkī Páulū ní hūsānī, ĩmi jīkī ĩri muḱú gávānā Félēkīsī vúgá 'dāá, ĩmi ūtēkī

* 23:3 23:3 Ābi ī ní njōó búya imve sī rī: Īri 'bá 'í 'bāapi 'bá pīrī rú, 'bo rīpī ūnjīkányā 'oópi ni. 23:5 23:5 Wūngará 22:28

iri muzú múké.”²⁵ Ámbúgú āngaráwá rī pi vé rī ní kōkōbī sīzú 'dini kinī,

²⁶ Ma Kālāwūdīyō Lisīyā 'i, Gávānā Félēkīsī ī nī ĩñjī ĩñjī rī, á sē mī ní mōdó.

²⁷ Yāhūdī rī pi rukī ágó 'diri, kōpi lēki kōdō ĩri 'dij'di, má ní ícázú mávé āngaráwá rī pi be, má kā nñī á má ĩri Rómāgú, má ní ĩri érizú kōpi drígé sī.

²⁸ Á lē nñī kōpi tōki dō ĩri āsī, kúru má ní ĩri jízú kōpivé 'bá tā lī' 'bá rī pi ɛndrɛtj gé. ²⁹ Má ísú nñī kinī, tōki ĩri tājmbj ívé rī á tā sī, 'bo tā āzi ī ní ícózú ĩri 'yīzú, dōku ĩri 'dizú ní 'daáyo. ³⁰ Ká ũlúú má ní kinī, Yāhūdī rī pi líkí ĩri á tā, kōpi lēki ĩri 'dij, koro má ní ĩri pēzú muzú mí vúgá 'dī. Á 'yo 'bá ĩri tō' 'bá rī pi ní, má kinī, lē kōpi á ũlúki tā kōpi ní ĩri tōzú rī mí ɛndrɛtj gé.

³¹ Kúru āngaráwá rī pi ní tā rī 'duzú ngazú sū ī ní ɛzīj ī ní rī tñj, kōpi ní Páulū rī jízú muzú ĩñjā rī sī cimgbá cazú Ānītīpātīrisī gé. ³² Ká muɣ adrii drū 'dini, āngaráwá ɛc' 'bá pá sī rī pi ní í újázú ígōzú vúlé vūrā āngaráwá rī pi ní adrizú rī gé nōó, kōpi kuki āngaráwá nju' 'bá hūsānī sī rī pi jiki Páulū rī muzú ní. ³³ Kōpi ká muɣ caá Sizerīyā gé 'dālē, kōpi ní kōkōbī rī sēzú gávānā ní, kōpi ní Páulū rī sēzú drj ní gé. ³⁴ Gávānā ní kōkōbī rī lázú, ĩri ní Páulū rī zizú kinī, "Mí íbī íngá āngū ngōri gé?" Ká muɣ nñī á má 'yozú kinī Páulū íbī íngá Kilkīyā gé, ³⁵ ĩri ní 'yozú kinī, "Ma ímú mívé tā yī, ísú ākūdē 'bá mí tō' 'bá rī pi ícákí nōgó gí." Kúru ĩri ní tājmbj sēzú kinī, á jiki Páulū rī jó āmbūgú vé Ērōdē† ní ɔtú sīj rī ágá, á ütēki ĩri ütētē.

24

Tóki Páulū rī Félēkīsī ɛndrɛtj gé

¹ Ká muɣ adrii ú'dú tōwú á vúdrj gé, átalágú āmbúgú Ānāniyā pi ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi á uruko'bée be, Tēritúlā tājmbj nñipi ambamba rī be, kōpi ní ngazú muzú Sizerīyā gé 'daá, kōpi ní tā ī ní Páulū rī tōzú rī ũlúzú gávānā Félēkīsī ní. ² ĩ ní Páulū rī zizú fizú jó agá 'daá, Tēritúlā ní tā ī ní Páulū rī tōzú rī njezú Félēkīsī ɛndrɛtj gé, ĩri ní 'yozú kinī, "Félēkīsī ī ní ĩñjī ĩñjī rī, 'i sē 'bávé āngū adrii kīri lóki be āco, mī ní adrii úmī be rī sī, mí újā nóni 'bávé āngū ícá múkē gí. ³ Ámbúgú 'bávé rī, 'bá āyīkō sī āmbúgú tā mí ní 'oó 'diri sī. ⁴ Á lē sēé mī rī āndēé kárakarā 'dini ku, á mā mī, lē mī 'bá ɛsī múké 'bávé tā yizú sājā be mādā.

⁵ "Bá ísúki nñī á má 'yozú kinī, ágó 'diri 'bá tā ũnjī 'oópi ní, ĩri rī 'bá rī pi ícīcīki,

sē Yāhūdī rī pi rī tā ũnjī 'o muzú vū drígé sī céré. ĩri drīkoma 'bá rī' 'bá Yēsū Názērétāgú rī á pámvú ũbī' 'bá rī pi vé ní.

⁶ ĩri rī Jó Múngú vé rī iza, 'bá ní ĩri ruzú ānī. ('Bá lēki írivé tā līj sū tājmbj 'bávé rī ní lēé rī tñj. ⁷ 'Bo āngaráwá rī pi vé āmbúgú Lisīyā ímú ũkpō be ĩri paá 'bá drígé sī ní. ⁸ Sē tājmbj 'bá ĩri tō' 'bá rī pi ní kinī, kōpi ē ímúki tā rī ũlúú mí ɛndrɛtj gé nōgó.)^{*} Lē mī uzī ĩri, mī ícō nñī á má 'yozú kinī tá 'bá ní ĩri tōzú rī, ĩri tá áda."

⁹ Yāhūdī rī pi ngakí céré á'yīi kinī, tā Tēritúlā ní 'yoó 'diri, ĩri tá áda.

Páulū nje ívé tā Félēkīsī ɛndrɛtj gé

¹⁰ Kúru gávānā ní drī suzú Páulū vúgá 'daá, ĩri ní 'yozú kinī, á átá átángá rī. Kúru Páulū ní 'yozú kinī, "Á nñī rá íli kárakarā, mí 'bá rīpi tá līpi ní āngū nōri agá, má āyīkō sī mávé tá njezú mí ɛndrɛtj gé.

¹¹ "Mí ícō nñī á má rá 'yozú kinī, mávé cangará Yērūsālémā gé 'dālē rī vúdrj ní vū drī caá ú'dú muɣdrj drj ní ĩrī kuyé, á mu 'dālē Múngú rī zīj. ¹² 'Bá má tō' 'bá rī pi ísúki má āgátá gāngará gé 'bá āzi be Jó Múngú vé rī agá 'daá kuyé, á 'yo tā ũnjī 'bá rī pi ní Ígānyázú ānī Jó Múngú rī zizú rī agá 'daá kuyé, dōku kūrj agá 'daá kuyé. ¹³ Ngá āzi lūupi 'yozú kinī tá kōpi ní má tōzú 'diri, ĩri tá áda 'dini 'daáyo.

¹⁴ "Má ā'yī rá 'yozú kinī, má rī létj Úpi Yēsū vé rī á pámvú ũbī, 'bo kōpi kinī létj má ní ũbīi 'diri adrii létj áda rī kuyé. 'Bo má rī Múngú 'bá é' bīpīj vé rī ĩñj, má kpá rī tājmbj Mósé vé rī 'du nga, āzini tá nēbī rī pi ní sū rī 'du nga. ¹⁵ Á 'bá ɛsī Múngú drígé, sū 'bá 'dī' bée ní 'bāā rī tñj, Múngú rī ũmvulēsī 'bá tā 'o' 'bá pīrj rī pi inga drāngará gálēsī rá, āzini ĩri kpá 'bá tā 'o' 'bá pīrj ku rī pi inga rá. ¹⁶ Á' diātāsīyā ú'dú céré má rī ɛsī 'bá tā pīrj 'o' 'bá Múngú ɛndrɛtj gé, āzini 'bá rī pi ɛndrɛtj gé.

¹⁷ "Má adrii ámvé 'daá íli be kárakarā, má ní kúru ímvízú ígōzú mávé 'bá rī pi vúgá Yērūsālémā gé nōó, má íjī mífēngā ímúzú índī mávé 'bá ngá ākō rī pi ē ízā kozú, āzini má ímú Múngú ní rjōbōñjō zāā. ¹⁸ 'Bá má tō' 'bá rī pi ká má ísú Jó Múngú vé rī á bóro 'daá, ísú ākūdē á de lā' bī mēre vé adrizú ānī ule rī vé tā gí. 'Bá bītrjká rī pi má gārā gé 'daáyo, 'bá rī pi ígānyāki kuyé.

¹⁹ "Bo sī 'dāri gé, Yāhūdī uruko anigé āngū ɛzījā vé rī agá 'daá, lē kōpi ē ímúki má tōó ní, lē kōpi ē ímúki pá tuú mí ɛndrɛtj gé nōgó, kōpi ē ímúki rī tā ũnjī ī ní má tōzú rī 'yoó ní. ²⁰ Lē mí zī 'bá nō' bée, kōpi á lúki rī mí ní tā Yāhūdī rī pi vé 'bá tā lī' 'bá rī pi ní ísú má rj' 'bá gé ũnjī rī. ²¹ Sá

† 23:35 23:35 Ērōdē: Ērōdē 'diri 'bāgú sā ī ní Yēsū rī tizú rī gé rī. 'Í lā Mátāyo 2:1-18.

* 24:8 24:8 Átángá vérɛsī 6-8 agá 'dī' bée, búkú ɛzī vé ī ní sīi Gīrjīkī tī sī drjdrj rī agá 'daáyo, 'bo gōki sīi búkú ɛzī vé vúlé rī agá rá.

āzi sī, kōpi ícō má tō mí ěndreṭj gé, tā má ní átá ũ'dúko be uru 'dāá, má ní 'yoó, "Bá ũdrā'bá gí rī pi ingá gō idri rú rá rī sī." "

²² Félékīsī ní Yēsū vé tā nīj múké múké rī sī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Āngáráwá rī pi vé ũgalaku āmbúgu Lísīyā ícá dō gí ká, má íbī mívé tā lī ndō." Kúru ĩri ní átángá rī ā 'yongárá ugazú. ²³ ĩri ní tājmbj sēzú ũgalaku āngáráwá rī pi vé rī ní kīnī, ā ũtēkī Páŭlū rī múké, 'bo ā oḡukí ĩri ěcī āmvé ĩndī, ĩrivé ũndī rī pi ě ěcīkí rī ĩri ndree, ā kókí rī ĩri ě ĩzā bēsīnī.

'Yíkí Páŭlū rī jó ĩ ní rizú āngū ũ'yízú rī agá

²⁴ Ũ'dú mādā ā vŭdrj gé, Félékīsī pi ní ímúzú ũkú ní Dŭrūsílā Yāhŭdĵj rī be. ĩri ní Páŭlū rī zízú ímúzú, kōpi ní bĵ 'bázú rizú tā Páŭlū ní rīi átá tā Kŭrísítō Yēsū rī ě'yjzú rī vé rī yjzú. ²⁵ Páŭlū ká rīi átá kōpi be tā 'ongárá pĵrj rī vé tā sī, tā 'bá rī ní 'í ũtēzú rī vé tā sī, āzini ũ'dú ĩ ní ímú tā lĵzú rī vé tā sī, sē Félékīsī ní ũrj. ĩri ní 'yozú kīnī, "Tā 'dĵri ca gí! 'Í mŭ 'dĵīsī rá, má ísŭ dō tā 'dĵri tā áda, má íbī mí ní ndō." ²⁶ 'Bo ěsĵ ní gé 'dāá, ũsŭ Páŭlū ā je 'í dĵrj mŭfēngā sī, rī Páŭlū rī zĵj ímŭ 'í vŭgá nōō dĵj dĵj, rī átá ĩri be.

²⁷ ĩlĵ ĩrĵ ā vŭdrj gé, gōkī Pōrōsīyāsī Fēsītō rī 'bāá gāvānā rŭ Félékīsī ā vŭrā gá, 'bo Félékīsī oḡŭ Páŭlū rī jó āngū ũ'yízú rī agāsī kuyé, ā'diātāsīyā lē Yāhŭdĵj rī pi ě ěsĵ ā adri rī 'í ní múké.

25

Páŭlū tu pá Fēsītō ěndreṭj gé

¹ Kā Fēsītō rī 'bāá gāvānā rŭ gá, ũ'dú na ā vŭdrj gé, ĩri ní ngazú kŭrŭ Sízērīyā vé rī agāsī, ĩri ní 'dezu mŭzú Yērŭsālēmā gá. ² Fēsītō ká mŭŭ caá 'dālē, atala atala rī pi drĵġ rī pi, ambugu Yāhŭdĵj rī pi vé rī ā ũrŭkō' bēe be, kōpi ní tā ĩ ní Páŭlū rī tōzú rī ũlŭzú ĩri ní. ³ Kōpi ní Fēsītō rī mázú, ā ā'yī ívé tā, lē ě ĵĵkī Páŭlū rī ímúzú Yērŭsālēmā gá nōō, ā'diātāsīyā kōpi lēkī ĩ útú Páŭlū rī 'dĵj drāá lēṭj gé 'dĵġ. ⁴ Fēsītō ní ũjázú kōpi ní kīnī, "'Yíkí Páŭlū rī kú jó āngū ũ'yízú rī agá kŭrŭ Sízērīyā vé rī agá 'dāá'dā, ěsĵ mādā, á lē 'deé mŭzú 'dāá. ⁵ Lē ambugu ímivé rī pi ũrŭkō, 'bā mŭkĵ kōpi be trŭj, Páŭlū 'o dō tā āzi ũnjĵ ní rá, kōpi ā mŭkĵ rī ĩri tōō 'dālē."

⁶ Fēsītō adri Yērŭsālēmā gá 'dāá ũ'dú ārō, dōku ũ'dú mŭdrĵ, ĩri ní kúru 'dezu mŭzú Sízērīyā gá 'dāá, ká mŭŭ adrii drŭj 'dĵnī, ĩri ní kúru úrizú jó tā lĵzú rī agá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, ě ĵĵkī Páŭlū rī ímŭ pá tuú 'í ěndreṭj gé. ⁷ Páŭlū ká ífĵ jó agá nōō, Yāhŭdĵj ímŭ' bá Yērŭsālēmā galēsī rī pi tukĵ pá ĩri ā gārā gá, kōpi tōkĵ ĩri tā ũnjĵ ũnjĵ ní pi sī. Tā kōpi ní ĩri tōzú 'dĵrj' bēe ícō lŭū 'yozú kīnī, tā 'dĵrj' bēe tā áda ku.

⁸ Páŭlū gā tā ĩ ní 'í tōzú rī, kīnī, "Á 'o tā ũnjĵ Yāhŭdĵj rī pi vé tājmbj nōzú kuyé, dōku má átá Jó Mŭngú vé rī ā tā ũnjĵ kuyé, dōku má átá 'bāgu āmbúgu Rómā vé rī ā tā ũnjĵ kuyé."

⁹ Fēsītō lē ambugu Yāhŭdĵj vé rī pi ě ěsĵ ā adri 'í ní múké. Kúru ĩri ní Páŭlū rī zízú kīnī, "Mí ā'yī mŭŭ Yērŭsālēmā gá 'dālē rá, mí mŭ rī pá tuú má ěndreṭj gé, má lĵ rī mívé tā 'dālē?"

¹⁰ Páŭlū ní ũjázú kīnī, "Á tu nōnī pá jó ĩ ní rizú tā lĵzú 'bāgu āmbúgu Rómā vé rī ā rŭj sī rī agá, lē ā lĵkĵ mávé tā nōgō. 'Í nĵ múké múké 'yozú kīnī, á 'o tā āzi ũnjĵ Yāhŭdĵj rī pi ní kuyé. ¹¹ Á 'o tē dō tā ũnjĵ ĩ ní ícōzú má 'dĵzú ní rá, má ícō té 'dĵngárá rī vé tā gāá ku. 'Bo dō tā Yāhŭdĵj ímŭ' bá 'dĵrj' bēe ní ma tōzú rī adri tā áda kuyé, 'bā āzi ícō má sēé kōpi drĵġ ku. Á lē mávé tā ĵĵj 'bāgu āmbúgu Rómā vé rī ěndreṭj gé, ā lĵ rī mávé tā nī."

¹² Fēsītō ká tā rī átá ívé 'bá tā lĵ' bá rī pi be, ĩri ní 'yozú Páŭlū ní kīnī, "Mí lē 'bāgu āmbúgu Rómā vé rī ā lĵ mívé tā nī. Mí ícō mŭ 'bāgu Rómā vé rī vŭgá 'dāá rá."

'Bāgu Āġĵrĵpā mŭ Fēsītō vŭgá

¹³ Ká mŭŭ adrii ũ'dú mādā ā vŭdrĵ gé, 'bāgu Āġĵrĵpā pi ómŭŭpĵ Bērĵnĵkē be, kōpi ní 'dezu mŭzú Fēsītō rī ndrezú Sízērīyā gá 'dāá. ¹⁴ Kōpi ní adrii 'dālē ũ'dú be kárákará rī ā'yī, Fēsītō ní tā ĩ ní Páŭlū rī tōzú rī ũlŭzú 'bāgu rī ní. ĩri ní 'yozú kīnī,

"Félékīsī ku ágó āzi ĩ ní 'yīlĵ rī kú jó āngū ũ'yízú rī agá nō. ¹⁵ Má ká mŭŭ Yērŭsālēmā gá 'dāá, atala atala rī pi drĵġ rī pi, 'bā ambugu Yāhŭdĵj vé rī pi be, kōpi ũlŭkĵ tā ĩ ní Páŭlū rī tōzú rī, kōpi kīnī, má lĵ tā drĵ ní gé. ¹⁶ Má ní 'yozú kōpi ní, má kīnī, 'Tājmbĵ Rómā vé rī ā'yī ĩ ní tā lĵzú 'bā āzi drĵġ ísŭ nje drĵ ívé tā kuyé 'dĵnī ku.' Drĵdrĵ nī, 'bá rī pá tu 'bá 'í tō' bá rī be 'bá tā lĵ' bá rī pi ěndreṭj gé, ĩri ívé tā nje ũgbále, ĩ íbī ĩrivé tā lĵ ndō.

¹⁷ "Kōpi ká ícá má vŭgá nōō, má iza sá kuyé, ká mŭŭ adrii drŭj 'dĵnī, má ní átázú má kīnī, ā ĵĵkĵ Páŭlū rī má vŭgá vŭrā ĩ ní rizú tā lĵzú rī gé nōō. ¹⁸ 'Bá ĩri tō' bá rī pi ká tā rī njeé, tā kōpi ní ĩri tōzú rī adrii sŭj má ní ũsŭŭ rī tĵnĵ kuyé. ¹⁹ Tā má ní ísŭ rī, kōpi rĵkĵ āġátá gāá ĩ āsámŭvé gé sī ívé mērē Yāhŭdĵj vé rī ā tā sī, āzini kōpi rĵkĵ āġátá gāá ágó rŭj be Yēsŭ, drāápi gĵ, Páŭlū ní 'yoó ĩri idri rú rī vé tā sī.

²⁰ "Á ndā lēṭj tí tā 'dĵri uzízú nĵzú ānī, kúru má ní Páŭlū rī zízú, dō lē rá, ā mŭkĵ ĩrivé tā lĵj Yērŭsālēmā gá. ²¹ 'Bo Páŭlū ní zízú kīnī, ā 'yĵkĵ 'í kú jó āngū ũ'yízú rī agá nōgō, cĵmgbá 'bāgu rī ā lĵ rī ívé tā nī. Kúru má ní átázú má kīnī, ā 'yĵkĵ ĩri kú nōgō, cĵmgbá cazú ũ'dú má ní ímúzú ĩri pēzú

mụzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vúgá rī gé."

²² Kúru Āgīrīpā ní 'yozú Fésītō ní kīnī, "Á lē ágó 'dīri vé tā yīlī mā bī sī." Fésītō ní újázú Āgīrīpā ní kīnī, "Mī ícò Ìrivé tā yī drụ sī rá."

Páulū tu pá Āgīrīpā ẹndrẹti gé

²³ Kā mụy adrii drụ 'dīni, Āgīrīpā pi ní ímúzú Bērīnikē be, kōpi ní ífízá jò tá līzú rī agá nōó, 'bá rī pi ngakí céré kōpi ññjī ambamba, kōpi ímúkí ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī pi be, 'bá ambugu ambugu kūrú agá rī pi be trú. Fésītō ní átázú kīnī, ē íjīkí Páulū rī ífí jò agá nōó. ²⁴ Fésītō ní 'yozú kīnī, "Bāgú Āgīrīpā, ími 'bá ímú' 'bá rī pi be céré, ími ndrekí drī ágó 'dīri ká! Yāhūdī adri' 'bá Yērūsālēmā gá, āzini Sizeriyā gá rī pi be céré, ímúkí kuu má vúgá nō, kōpi lēkí ā 'dīkí Páulū rī drāá 'dīisí rá. ²⁵ 'Bo má ísú tá ùnjī í ní ícózú Ìrī 'dīzú drāzú rá ní kuyé. 'Bo Ìrī ní lēé 'bāgú Rómā vé rī ā lī ívé tá nī rī sī, má ūsū, á lē Ìrī pēé mụzú Rómā gá. ²⁶ 'Bo má ísú tá ā pá má ní kōkōbī sīzú sēzú 'bāgú rī ní kuyé. Nóni má íjī Ìrī ímú pá tuú Ìmi ẹndrẹti gé, agaapi rá rī, 'bāgú Āgīrīpā, má íjī Ìrī mí ẹndrẹti gé, mí uzí rī Ìrī, má ísú rí tá má ní lēé sī rī ānī. ²⁷ Á 'diātāsīyā á pē dō 'bá í ní 'yīlī rī 'bāgú rī vúgá 'dāá ísúzú sīkí Ìrivé tá kuyé, tá 'dīri adri múké ku."

26

Páulū átá ívé tá 'bāgú Āgīrīpā ẹndrẹti gé

¹ Āgīrīpā ní 'yozú Páulū ní kīnī, "Má ā 'yī rá, mí átá mívé tá." Kúru Páulū ní drī suzú uru, Ìrī ní í' dózú átázú kīnī,

² "Bāgú Āgīrīpā, má āyīkō sī mí ní ma ā'yīlī ú'dú āndrū rī gé tá Yāhūdī rī pi ní ma tōzú rī átázú mí ẹndrẹti gé rī sī. ³ Á nī rá mí nī 'bávé mērē Yāhūdī vé rī rá, āzini mí nī tá 'bá ní ẹ'yīlī sēepi 'bá ní 'bá acozú Yāhūdī rú rī rá. Kúru á má mí drī Ìrī sī, lē mí 'bá bī mávé tá yīzú ẹsī mādā sī.

⁴ "Yāhūdī rī pi ārevú céré nīkí ma rá í' dózú āñjīgá gá 'dāá. Kōpi nīkí tá má ní rī 'oó 'bávé āngú agá, āzini Yērūsālēmā agá rī rá. ⁵ Kōpi nīkí mávé tá caá lókí be aco, kōpi ícò mávé tá ūlū rá, dō kōpi ā'yīkí rá. Kōpi ícò lū mí ní kīnī, má Fārūsīgú, má rī mērē 'bávé rī ā tá 'du nga rá. ⁶ Āndrū sī á tu pá nō, lēkí mávé tá lījī, ā 'diātāsīyā má ní ẹsī 'bāá tá Múngú ní ẹzījī 'bá ẹ' bīpījī ní rī 'dudú ngaa rī sī.

⁷ "Sírú mụdrī drī ní Ìrī Ìsērēlē vé rī pi 'bákí ẹsī rizú tá Ìrī ní ẹzījī rī ūtēzú, ānī sē kōpi rī Múngú rī ññjī ūtūnjá pi ññjā be. Á 'bāgú, ẹsī má ní 'bāá rī sī, Yāhūdī rī pi ní ma tōzú ānī. ⁸ Ngá Ìmi ní ūsūjū kīnī,

Múngú ícò 'bá ūdrā 'bá gí rī pi ídri gōó ídri rú ku rī ā'di?

⁹ "Ándúrú má ūsū, á lē tā rī pi 'oó, ā ọwukí rī Yēsū Nāzērētāgú rī ā rú ānī. ¹⁰ Tá 'dīri á 'o Yērūsālēmā gá 'dāá rá. Atala atala rī pi drīgē rī pi sēkí má ní ūkpō, má uru 'bá Yēsū rī ẹ'yīlī 'bá gí rī pi íjī ímú 'ú bé jò āngū ū'yīzú rī agá, kádó lēé kōpi ú'dī, má kpá rī tá ní ā'yī, ā ú'dīkí kōpi ūdrāá rá. ¹¹ Á rī ẹcī jò Múngú rī zizú rī pi agásí, á rī 'bá Yēsū rī ẹ'yīlī 'bá gí rī pi ọcūyī, kōpi ē idekí rī Yēsū rī ānī. Á rī kpá ẹcī kūrū urukọ āmvé rī pi agásí, má ọcūyī kōpi ūnjī ūnjī.

¹² "Ú'dú ālu, atala atala rī pi drīgē rī pi sēkí má ní ūkpō rá maza ānī Dāmāsēkē gá. ¹³ Á 'bāgú, má kā rīi mụy lētī gé sī, ūtū mgbimgbi gé 'dīgē, á ndre ācī dī íngázú 'bū gélésíla, ímgbērē má gārā, āzini 'bá má ní ẹcī kōpi be rī pi ā gārā kūrū, Ìrivé dīngárá āngū ímgbērēepi rī ndē ūtū vé dīngárá rá. ¹⁴ 'Bá ní céré u'dezú vūgá, má ní ú'dúkọ yīzú íngázú 'bū gélésí, Ìrī ní 'yozú má ní Ārāmáyikī tī sī kīnī, 'Sáulā, Sáulā! Ngá mí ní rizú má ọcūzú 'dīni rī ā'di? Ūmbā mí ní rīi fụy má be 'dīri, Ìrī tá azakaza vé nī.'

¹⁵ "Má ní zizú, má kīnī, 'Úpí, mí ā'di 'i?' "Úpí ní újázú kīnī, "Bá mí ní rīi ọcūyī rī, Ìrī ma 'i Yēsū 'i. ¹⁶ Mī íngá pá tuú uru sī. Má í'da ma mí ẹndrẹti gé, á lē mí ípēé adrii átí' 'bá mávé nī, mí mụ rī mávé tá mí ní ndreé mí mī sī rī ūlūú, āzini tá má ní ūmvúlēsí ímú ūlūú mí ní rī ūlūú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Ma ímú mí pá 'bá ímivé rī pi drīgē sī rá, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgē sī rá. Má mí pē mụ 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi vúgá 'dāá, ¹⁸ mí mụ rī kōpi ē mí zīlī, kōpi ē ífúkí rī tá ññjā vé rī agásí rá, kōpi á adriki rī ūtūnjá agá, kōpi ē ífúkí rī ūkpō Sātánā vé rī agásí āmvé, kōpi á adriki rī 'bá Múngú vé nī, Múngú á trū rī kōpi ívé ūnjīkányā agásí rá. Kōpi ẹ'yīkí dō ma gí, kōpi í ūjā adri uletere 'bá Múngú vé nī.'

¹⁹ "Bāgú Āgīrīpā, ñndrīlīkí íngápi 'bū gélésíla 'dīri, á 'du tá ní ngaa rá. ²⁰ Má í'dó tī Múngú vé rī ūlūú 'bá Dāmāsēkē vé rī pi ní, 'bá Yērūsālēmā vé rī pi ní, āzini má ūlū āngū Yūdáyá vé rī agásí céré, á gō kpá caá 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé, á 'yo, má kīnī, lē kōpi ā kukí ūnjīkányā ānī, kōpi ē ẹ'yīkí Múngú rī áyu, tá kōpi ní 'oó rī, á lū rī 'yozú kīnī kōpi újákí ẹsī gí.

²¹ "Ú'dúkọ múké má ní ūlūú 'dīri sī, Yāhūdī rī pi rúkí má Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kōpi lēkí kōdō má 'dījī. ²² 'Bo Múngú ko má ízā cīmgbá ícázú ú'dú āndrū rī gé, á tu pá nōgō, á lē tá rī ūlūú 'bá rī pi ní céré, í'dózú 'bá í ní ndreé kuu ẹzījī ákó rī pi ní, āzini 'bá í ní ññjī ññjī rī pi ní.

Má ímbá tã äzi túngú ni kuyé, má ímbá tã nêbî rî pi ní ùlùu rî, äzini tã Mósê ní 'yoó ìri ímú 'i nga drîdrî 'dilé rî. ²³ Má kînî, Kûrisítô ri úmvúlési ímú Izàngã nya rá, í ímú ìri inga drângará gálési drîdrî, ìri ímú dî útúnã rú ívé 'bá rî pi ásámví gé, äzini 'bá adri 'bá Yãhûdî rú ku rî pi ásámví gé."

²⁴ Páulû kã rií átã, Fésítô ní trezú ú'dúkô be uru 'daã kînî, "Páulû! Mî drî ábã gí, mívé lãngará ambamba rî sê mí drî ábã nî."

²⁵ Páulû ní újázú kînî, "Ámbúgú Fésítô, mã drî ábã kuyé. Tã mã ní átã 'dîri, ìri tã áda, ìri ífífi be. ²⁶ Bãgú Ágîripã nî tã mã ní átã 'dî'bée céré rá, sê mã ní rizú átázú ùrî ákó 'dî. Tã 'dî'bée ní rizú í ngazú rî gé, nî rá, ä'diãtãsiyã tã 'dî'bée nga 'i úgúzã rú kuyé. ²⁷ Bãgú Ágîripã, mí ê'yî nyo nêbî rî pi vé tã rá? Á nî rá mí ê'yî rá."

²⁸ Ágîripã ní Páulû rî zizú kînî, "Mî ùsû, mí ícô ma úbé ícã Kûrisítíyãní rú sã mãdãnjã nòri agã rá?"

²⁹ Páulû ní újázú kînî, "Mî dô mí újã sãnjã nòri agã rá yã, dô mí íbî mí újã ndô yã, mã Múngú rî zî mí ní, äzini 'bã mávé tã yî 'bã àndrû nò'bée ní, ímî ícãkí rî sù mã tînjî, adri 'yozú kînî sù 'i ní mã 'yî nòri tînjî ku."

³⁰ Bãgú Ágîripã, gávãnã Fésítô, Bêrinikê, 'bã jó agã rî pi be céré, kôpi ní ngazú uru. ³¹ Kôpi kã rií fúu muzú àmvé 'daã, kôpi rikí átã í ásámví gé sî kînî, "Ágó 'dîri 'o tã äzi í ní ícózú ìri 'dizú drãzú ní kuyé, 'o kpã tã äzi í ní ícózú ìri 'yízú ní kuyé."

³² Ágîripã ní 'yozú Fésítô ní kînî, "Ágó 'dîri ä 'yo dô 'bãgú àmbúgú Rómã vé rî ä ìvê tã nî 'dîni ku, í tê ìri trû rá."

27

Páulû 'de muzú Rómã gã kúlúmgbã sî

¹ Ágîripã kã 'yoó 'bã 'deki muþ kúlúmgbã sî Ítãliyã gã, í ní Páulû pi eþizú 'bã urukô í ní ù'yî rî pi be kú úgalaku Júljíyãsí drígé. Júljíyãsí rî úgalaku àngaráwã í ní zîjî ngúlúmû 'bãgú àmbúgú Rómã vé rî pi vé nî. ² Bã ní tuzú kúlúmgbã íbîpi íngãpi Ádrãmãtíyô gã rî agã, kúlúmgbã rî lë éçj muzú vürã ìri ní pá tuzú rî pi gé sî, àngû Ezíyã vé rî agã. 'Bã tukí Mãkêdôníyãgú be trû, ágó rî ä rú Árisítãrúkô 'i, íbî íngã Tësãlôníkê gã.

³ Kã muþ adrií drû 'dîni, 'bã ní cazú kûrû Sídônã vé rî gé. Júljíyãsí 'bã éçj múké Páulû ní, ä'yî Páulû rî muþ ívé ùndî rî pi

vú, kôpi ä sêkí rî ìri ní ngã ìri ní lëé rî. ⁴ 'Dãgã 'bã gôkí fîi kúlúmgbã agã dîjî, ùlî ní ívîzú 'bã vúgã nólé úkpô be, 'bã ní kúru 'dezú muzú, 'bã agakí àngû 'i lîþpi kú ngu Sáyipûrãsí vé rî ä gãrã gã sî, ùlî vîþpi úkpô be 'dîri ä 'o rî 'bã ùnjî ku. ⁵ 'Bã múki yîjî tafu rî agãsí, 'bã agakí àngû Kîlíkiyã vé rî ä gãrã gã sî, äzini 'bã agakí àngû Pãmîfîliyã vé rî ä gãrã gã sî, 'bã ní kúru cazú kûrû Mîrã vé rî gé, àngû Lísíyã vé rî agã. ⁶ Úgalaku rî íþú kúlúmgbã äzi íbî íngã Àlêkîzãndãriyã gã, lë muþ Ítãliyã gã, ìri ní 'yozú kînî, 'bã tukí kúlúmgbã rî agã.

⁷ 'Bã rikí muþ kúlúmgbã rî sî mãdã, 'du ú'dú kãrãkãrã, 'bã nyakí ízàngã ambamba. 'Bã kã rií 'bãã caã ìnyinjã Kínidô gé, ùlî rî vé vîngará sê 'bã útrúkí 'bã muzú drîdrî kuyé. Kúru 'bã ní 'bã újázú muzú wôþkô àndrelé rî rî gé, cazú àngû 'i lîþpi kú ngu yîjî agã Kûretê vé rî gé. 'Bã agakí kûrû Sãlímônê vé rî ä gãrã gã sî. ⁸ 'Bã agakí muzú Kûretê ä gãrã gã sî, 'bã nyakí ízàngã ambamba, 'bã ní kúru cazú vürã kúlúmgbã rî pi ní pá tuzú rî gé, ìnyinjãnjã kûrû Lásíyã vé rî gé.

⁹ 'Bã izakí sã ambamba, ä'diãtãsiyã sã kílongóro vé rî gé, ùlî rî vî úkpô be ambamba, kúlúmgbã rî ícô muþ ání bã ku, ä'diãtãsiyã Ú'dú í ní rizú Ànyãngã A'bízú* rî aga gí. Páulû ní 'yozú úgalaku kúlúmgbã agã rî pi ní kînî,

¹⁰ "Ágô 'dî'bée, á nî rá 'bã útrúkí dô 'bã muzú kúlúmgbã rî sî drîdrî, 'bãvé kúlúmgbã, 'bãvé oþu kúlúmgbã agã rî pi, 'bã ngúlú be céré, 'bã drîlê ùnjî íþú rá."

¹¹ 'Bo úgalaku rî ä'yî tã Páulû ní 'yoó rî kuyé, ä'yî tã kúlúmgbã é'dîpa ní 'yoó rî, äzini ágó kúlúmgbã úþþi rî ní 'yoó rî áyu.

¹² Vürã 'dîri kúlúmgbã rî pi ní rizú pá tuzú rî, ìri vürã ùnjî, ä'diãtãsiyã lóki kílongóro vé rî ùnjî, 'bã ícókí adrií 'dãgã bã ku, 'bã kãrãkãrã pi úþþíkí kînî, lë 'bã 'deki muzú kúlúmgbã rî sî Föyíníkê gé, ä'diãtãsiyã ìri vürã múké kúlúmgbã rî pi ní muzú pá tuzú nî, lóki kílongóro vé rî gé 'bã múki rî adrií 'dãgã. Vürã kúlúmgbã rî pi ní pá tuzú 'dîri Kûretê gã, ìri vürã útî ní 'dengará gálé rú rî gé, vürã 'dãri gé, 'bã rî pi ícô àngû ndre àndrelé rú, äzini úrúlê rú.

Úlî vîþpi úkpô be yîjî tafu rî agã rî

¹³ Úlî rî kã í'dó vîjî úkpô be mãdã àndrelésîla, 'bã kúlúmgbã úþþi 'bã rî pi úþþíkí kînî, í ícô mu rá. Kôpi ní ùmgbû rî ísészú yîjî agã 'daãsí, kôpi ní muzú àngû 'i

* **27:9** 27:9 Ú'dú í ní rizú Ànyãngã A'bízú rî: Ú'dú 'dîri ílî álu agã, átãlágú àmbúgú rî fî Jó Múngú vé rî agã 'daã vú be álu, ìri mu ári uya Vürã Uleteretere rî agã 'daã, 'bã Ísêrelê vé rî pi trüzú áni ívé ùnjîkãnyã agãsí, 'bã Ísêrelê vé rî pi rî ànyãngã a'bî ú'dú 'dîri gé. † **27:12** 27:12 Lóki kílongóro vé rî: Àngû Ísêrelê vé rî gé 'daã, lóki kílongóro vé rî gé, éçj tungará úkpô úkpô, ä'diãtãsiyã yîþþi rî 'dî ambamba, sê àngû rî ígbe ígbe. Sã 'dãri gé, ùlî rî vî úkpô be, sê kúlúmgbã ícô pá tuú 'dãgã ku.

lìpì kú ngu yíí agá Kūrété vé rí à gārā gá sī. ¹⁴ Kā muṣú adrií mādā, ùlì ní ívìzú ímúzú 'bá vúgá nōlé ùkpō be, ùlì rí íbì ívì àngū 'i lìpì kú ngu yíí agá rí gé 'dāásì, àsámvú àngū úrúlé rí pi vé ùtù ní ífúzú rí be rí gélésìla. ¹⁵ Ùlì rí vù ùkpō be, sè 'bá ícókí kùlúmgbá rí jìí bā ku. 'Bá kúkì ùlì rí rí kùlúmgbá rí vùí muzú nì.

¹⁶ 'Bá agakí àngū 'i lìpì kú ngu yíí agá í ní zìí Kāwúdā rí à gārā gá sī, vūrā 'dāri gé, ùlì ícò vùí ùkpō sī ku. 'Bá ù'bìkì kùlúmgbá ídri pazú rí isé, 'bá ísúkì ízàngā àní ambamba. ¹⁷ 'Bo 'bá isékì kùlúmgbá ídri pazú rí kùlúmgbá àmbúgú rí agá nōó rá. 'Bá kùlúmgbá ùjì' bā rí pi ù'yìkì bāákú kùlúmgbá rí à rù' bā gá sī kúrù, kùlúmgbá rí ùmbézú, à adri rí àní ùkpō ùkpō. Kòpì 'okí ùrì sī, ùlì rí ní lèé kòpì vùí muzú àngū cinyáfā rú í ní zìí Sārātísì rí gé rí sī, kòpì u'dúkì ngá í ní ùmbé kùlúmgbá rù' bā gá bāákú sī rí pi ù'bé yíí agá, kùlúmgbá rí à mu rí àní mādā. Ùlì rí rí kùlúmgbá rí vùí muzú nì.

¹⁸ Ùlì rí vù ùkpō be, kā muṣú adri drù 'dìni, kòpì u'dúkì ngá kùlúmgbá agá rí pi ù'bé yíí agá. ¹⁹ Kā muṣú caá ù'dú na ní gé, kòpì u'dúkì ngá Ẹjì ngazú kùlúmgbá agá rí pi ù'bé cére yíí agá. ²⁰ Ùlì vùípi ùkpō be 'dìri vù caá ù'dú be kárakarā, òzù ùtù rí è mǎ, àzini òzù línýā rí pi, sè kòpì índrékí ku, 'bá ùsúkì 'bá ícókí ídri ku.

²¹ 'Bá adriki ù'dú be kárakarā, 'bá nyakí ngá kuyé. Páulù ní ngazú pá tuzú uru sī, ìri ní 'yozú kìnì, "Àgò 'dì'bée, ìmi yìkì té dó tá má ní 'yoó rí rá, 'bá ícókí té ífúú Kūrété agá 'dāásì ku, ngá 'dì'bée ícókí té ábá ku. ²² 'Bo á lè nóni 'yoó ìmi ní kìnì, lè ìmi èsì à adri ùkpō ùkpō, à'diātāsiyā ìmi àsámvú gé 'dìgé, 'bá àzi ícò drāá àlunání ku, kùlúmgbá rí 'yéná ábá nì.

²³ "Ma 'bá Múngú vé ni, ma rí Múngú rí ìnjì. Ìnjì ájée rí sī, ìpè ívé máláyiká ìmú pá tuú mǎ gārā gá, ²⁴ ìri ní 'yozú má ní kìnì, 'Páulù, mí 'o ùrì sī ku, mí mu pá tu 'bāgú àmbúgú Rómā vé rí èndrètì gé rá. Mí tá sī, Múngú vé èsì múké rí sī, ìri 'bá kùlúmgbá agá rí pi ídri cére rá.' ²⁵ Àgò 'dì'bée, ìmi 'okí ùrì sī ku, má è'yì tá Múngú ní 'yoó rí rá, tá rí ìmú 'i nga sù ìri ní 'yoó má ní 'dìri tñi. ²⁶ Ùlì rí ìmú kùlúmgbá rí vù mu pá tu àngū 'i lìpì kú ngu yíí agá 'dāri gé."

²⁷ Ùlì vù yíí tafu rí drìgé sè ùtùná pi ìnjì be, caá ù'dú muṣú drì ní sù, ká muṣú caá ìnjì ágágá, 'bá kùlúmgbá rí ùjì' bā rí pi ní nìzú àmázú 'yozú kìnì, í 'bákì caá yíí tafu Àdìrìyá vé rí tì gé àngū nyòókù rú rí gé gí. ²⁸ Kòpì ní aya àzi í'dúzú 'yìzú bāá sī, 'bezú yíí agá 'dāá, yíí rí vé kungará àmázú àní, Kòpì ísúkì nìí, yíí rí vé kungará ca pá ágélé muṣú drìdrì, kòpì ísúkì nìí, yíí rí

vé kungará ca pá ágélé pùkú úròmí (90). ²⁹ 'Bá kùlúmgbá ùjì' bā rí pi 'okí ùrì sī, kòpì ùsúkì kìnì, 'bá mu 'bá èsì írā rù' bā gá, kòpì u'dúkì ùmgbù í ní ù'yíí sù kùlúmgbá rù' bā gá rí pi ù'bé yíí agá, kòpì zìkì Múngú rí kìnì, lè àngū rí ówú í ní mbèlè mbèlè. ³⁰ 'Bá kùlúmgbá rí ùjì' bā rí pi lèkì kòdò ngáá ápá kùlúmgbá rí agásì rá, kòpì í'dúkì kùlúmgbá ídri pazú rí suú yíí agá 'dāá, 'bá rí pi à ùsúkì rí kìnì í rí ùmgbù ù'bé yíí agá 'dāá, kùlúmgbá rí èndrètì gé. ³¹ Páulù ní 'yozú ùgalaku rí ní, àzini àngáráwá rí pi ní kìnì, "'Bá kùlúmgbá rí ùjì' bā rí pi dó kùlúmgbá rí agá nōó 'dāayo, ìmi ícókí ídri ku." ³² Kúru àngáráwá rí pi ní bāákú kùlúmgbá ídri pazú rí ù'yìzú rí pi ùlìzú, kòpì ní kùlúmgbá rí kuzú 'dezu yíí agá 'dāá.

³³ Àngū rí kǎ 'bāá ríí ówú, Páulù ní kòpì mǎzú, lè kòpì à nyakí ìnyá. Ìri ní 'yozú kìnì, "U'dú muṣú drì ní sù 'dì'bée agá, ìmi ríkì adri ízàngā sī, ìmi nyakí ngá kuyé. ³⁴ Á má ìmi, lè ìmi nyakí ngá, ìmi adriki rí ídri rú. Ìmi 'okí dó 'dìni, 'bá àzi ícò ádrá ìmi àsámvú gé 'dìgé ku." ³⁵ Páulù kǎ tá rí átá 'dìni, ìri ní pánga í'dúzú, ìri ní ówò'difó sèzú Múngú ní 'bá rí pi èndrètì gé 'dìgé. Ìri ní pánga rí àndìzú, ìri ní í'dózu nyazú. ³⁶ Tá 'dìri ímbá kòpì è èsì, kòpì gòkì ngá nyaá rá. ³⁷ 'Bávè kǎlǎfe muṣú ùlù ìrì pùkú èzìrì drì ní áziyá (276) kùlúmgbá agá 'dāá. ³⁸ 'Bá rí pi kǎ ngá rí nyaá èpìzú gí, kòpì u'dúkì ànyàngā rí è ìmbìtá ù'bé yíí agá, kùlúmgbá rí è ènjì rí ku.

Ùlì ùkpō be ni vù kùlúmgbá rí ùnjò kpelekpélé

³⁹ Àngū rí kǎ ówú, kòpì nìkì àngū nyòókù rú rí amá kuyé, 'bo kòpì ní àngū cinyáfā rú ní ndrezú yíí gārā gá 'dāá, kòpì ní ùsúzu, í lèkì kùlúmgbá rí jìí muzú àngū cinyáfā rú rí gé 'dāá. ⁴⁰ Kúru kòpì ní bāákú í ní ùmgbù rí pi ùmbézú rí pi ùlìzú, ùmgbù rí pi ní u'dezu yíí à ndúgé 'dāá, kòpì ní kpá ngá kùlúmgbá rí ùjìzú rí oyuzú. Kòpì ní bòngó kùlúmgbá rí èndrètì gé ùlì ní ríí vùí anigé kùlúmgbá rí vùí muzú rí sezú uru, ùlì ní kùlúmgbá rí vùzú muzú yíí tì gé 'dāá. ⁴¹ 'Bo kùlúmgbá rí mu 'i èsì àngū cinyáfā rú rí gé 'dāá, áwí atee àngū nyòókù rú rí gé. Kùlúmgbá rí vé ùmṣu tì atee mgbé, ícò muṣú bā ku. Ùlì ùkpō be ní ní íngázú, ìri ní yíí rí vùzú úvázú ngúyá ngúyá, ùlì rí vé ùkpō ùnjò kùlúmgbá rí vé só kpelekpélé.

⁴² Àngáráwá rí pi lèkì 'bá í ní ù'yíí rí pi ù'dí 'dìsì rá, à'diātāsiyá kòpì à gbákì rí yíí rí ápá muzú ku. ⁴³ 'Bo ùgalaku àngáráwá rí pi vé rí lè à 'dìkì Páulù rí ku, à'yì tá àngáráwá rí pi ní lèé 'oó 'dìri kuyé. Ìri ní átázú kìnì, 'bá nì' bā yíí gbà'bée ìndì rí pi à úwákì kùlúmgbá rí agásì drìdrì, kòpì

à m̀k̀i àngũ nyòòk̀ú rú rí gé. 44 Ìrì ní 'yozú ̀urukò'béé ní k̀inì, k̀òpì à ùt̀úkì úrì k̀úlúmgbà rí vé ìr̀k̀ò ùnòòpì gí 'd̀irì dr̀íggé. K̀úru 'bá rí pi àrèvù céré cakì àngũ nyòòk̀ú rú rí gé 'd̀alé múké.

28

Páulù ca Málátà gá

1 'Bá cakì ỳjì tì gé 'd̀alé múké, 'bá m̀k̀i ǹjì á má àk̀udè 'bá cakì àngũ 'i l̀jìpi kù ngu ỳjì agá ì ní zìj Málátà rí gé gí. 2 'Bá adri' 'bá àngũ 'i l̀jìpi kù ngu rí agá 'd̀alé rí pi é'ỳjìkì 'bá èsì be múké. K̀òpì ùdèkì àcì, é'ỳjìkì 'bá úrì àcì rí tì gé, à'diàtàsìyà sà 'd̀ari gé, ỳjìgò rí 'd̀jì nì, àngũ rí igbegbe.

3 Páulù ní f̀já u'duzú, Ìrì ní ù'bàzú àcì m̀jì gé 'd̀áá, àcì rí vé kongárá s̀i, ìǹjì ní ìkpúzá Páulù ē dr̀jì cizú. 4 'Bá rí pi kà ndreé ìǹjì rí ci Páulù ē dr̀jì, òǹjù kuu dr̀jì ní gé t̀jìtì, k̀òpì ní átázú ì àsámuvù gé s̀i k̀inì, "Agó 'd̀irì 'bá àngũ ù'dìpi ní, 'de ỳjì agá 'd̀áá rá, 'bo drá kuyé, 'bàvé m̀ungú rí pi vé àá àlu, l̀jì tã dr̀jì ní gé gí, lè à 'd̀ikì Ìrì dráá 'd̀iisí rá."

5 'Bo Páulù ní ìǹjì rí yazú 'i dr̀íggé s̀i 'dezú àcì m̀jì gé 'd̀áá, ìǹjì rí 'o Ìrì ùǹjì kuyé. 6 'Bá rí pi ùs̀ùkì déna Páulù ē dr̀jì rí pì rá, d̀òku Ìrì koro nga í'dé, Ìrì drá rá, k̀òpì t̀ékì ndreé sà be àco, k̀òpì kà ndreé ìǹjì rí 'o Ìrì ùǹjì kuyé, k̀òpì gòkì ùs̀ùtù k̀inì, agó 'd̀irì m̀ungú.

7 Gávànà àngũ 'i l̀jìpi kù ngu ỳjì agá 'd̀ari vé rú Pùbèlìyò 'i, Ìrì nyòòk̀ú be àngũ 'd̀ari gé. È'ỳjì 'bá ìvé àngá, adri 'bá be múké cazú ù'dù ná. 8 Sà 'd̀ari gé, Pùbèlìyò ètèpì rí drá rú, rú' 'bá ní koko, Ìrì rí s̀ùsù. Páulù ní fìzú m̀uzú Ìrì ndrezú, Ìrì ní M̀ungú rí zìzú, Ìrì ní 'í dr̀jì 'bàzú dr̀jì ní gé, drá rí ní k̀úru dezú rú' 'bá ní gé s̀i rá. 9 Tã 'i ngaapi 'd̀irì à vùdr̀jì gé, 'bá céré drá be adri' 'bá àngũ 'i l̀jìpi kù ngu ỳjì agá 'd̀alé rí pi ìm̀úkì Páulù vùgá, drá rí dè k̀òpì rú' 'bá gá s̀i rá. 10 Tã 'd̀irì sè 'bá rí pi céré ìǹjìkì 'bá ìǹjìǹjì, lóki 'bá ní lèzú m̀uzú rí kà ìcò, 'bá rí pi sèkì 'bá ní ngá 'bá ní lèé rí pi àrèvù céré rá.

Páulù ca Rómá gá

11 Mbáá na à vùdr̀jì gé, sà kílongóro vé rí kà dègè, 'bá ní t̀uzú k̀úlúmgbà pá tuupì kù Málátà gá rí agá, 'bá ní 'dezú m̀uzú. K̀úlúmgbà rí ìbí ìm̀ú Àlèkizàndàriyà galésì, ùdèkì ngá m̀ungú rú ìr̀jì kù èndrètì ní gé, àlu rí à rú Kàsìtòrè, àzi rí Pólèkìsì. 12 'Bá m̀k̀i pá tuú k̀urù Sirákusà vé rí gé, 'bá adrikì caá 'd̀agá ù'dù ná. 13 'D̀agá 'bá ní t̀uzú k̀úlúmgbà agá, 'bá ní 'dezú m̀uzú, 'bá ní m̀uzú cazú Règìyùmù gé. Kà m̀ujì adri' dr̀jì 'd̀ini, ùlì ní í'dòzú v̀jìzú ìm̀uzú àndrélésìla, kà kpá m̀ujì adri' dr̀jì 'd̀ini, 'bá ní cazú Pùtèyòlì gé. 14 'D̀agá 'bá ìs̀ùkì 'bá Yèsù rí è'ỳjì' 'bá gí ní pi, k̀òpì é'ỳjìkì 'bá ìvé àngá, k̀inì 'bá

adrikì ì be caá Sèb̀jìfì àlu. Vùdr̀jì ní gé, 'bá ní k̀úru m̀uzú Rómá gá.

15 'Bá Yèsù rí è'ỳjì' 'bá gí Rómá gá 'd̀alé rí pi kà ỳjì k̀inì 'bá rí ìm̀ú 'd̀i' 'd̀i, k̀òpì ìm̀úkì 'bá dr̀jì ütèé jòk̀oǹjì Àpìyò vé rí gé, ̀urukò'béé ütèkì 'bá vùrà àzi gé, vùrà 'd̀ari gé, jò na anigé ùm̀ú vé ní. Páulù kà àgò rí' 'bá ì ütè' 'bá rí pi ndreé, sè Páulù ē èsì mba àní rá, sè M̀ungú ní òwò'difò. 16 'Bá kà m̀ujì caá Rómá gá 'd̀alé, à'ỳjìkì Páulù rí laa ìvé jò agá ó'dùk̀ùlègùsì, 'bàkì àngáráwá Ìrì ütèé.

Páulù sè tì M̀ungú vé rí Rómá gá

17 Kà m̀ujì caá ù'dù ná à vùdr̀jì gé, Páulù ní dr̀jìkoma Yàhùd̀jì rí pi vé rí zìzú ìm̀uzú vùrà àlu gé. K̀òpì kà ì ùm̀ú, Páulù ní 'yozú k̀òpì ní k̀inì, "Má èdrìpìjì, má 'o d̀ò tã àzi ùǹjì mávè 'bá rí pi ní kuyé dráààsìyà, d̀òku má 'yo d̀ò 'bàvé mèrè 'bá é' 'bìpìjì vé rí à tã ùǹjì kuyé dráààsìyà, r̀ukì ma Yèrùsàlèmá gá 'd̀áa, sèkì ma àngáráwá Rómá vé rí pi dr̀íggé. 18 K̀òpì uzìkì ma, k̀òpì lèkì kòdò ma oyyù rá, à'diàtàsìyà á 'o tã àzi ùǹjì ì ní ícòzú ma 'd̀jìzú dráázú ní kuyé. 19 'Bo Yàhùd̀jì rí pi kà gáá s̀i, má ní 'yozú, à lè 'bàgù àmbùgù Rómá vé rí à l̀jì mávè tã ní. 'Bo á lè tã ùǹjì 'yoó 'bá mávè rí pi ní ku. 20 Tã 'd̀irì sè má ní ìm̀i zìzú ìm̀uzú, átázú ìm̀i be àní. 'Yìkì ma Màsìyà Ìsèrèlè rí pi ní èsì 'báa dr̀jì ní gé rí vé tã s̀i."

21 Yàhùd̀jì rí pi ní ùjázú k̀inì, "'Bá ìs̀ùkì k̀òkòbì ìngázú Yùdáyá galésì kuyé mí tã s̀i, d̀òku 'bá ìm̀ú' 'bá 'd̀áàsì nògò rí pi àsámuvù gé, 'bá àzi ùlù 'yozú k̀inì mí 'o tã ùǹjì rá 'd̀ini àlunàní kuyé. 22 'Bo 'bá lèkì ỳjì mí tì gé, mì d̀ò 'yo ngóni, à'diàtàsìyà 'bá rí pi àrèvù céré rí átá ùǹjì ngúlùmù Yèsù à pámvù ùbì' 'bá rí pi vé tã s̀i."

23 K̀òpì gòkì ù'dù àzi ìpèé ìm̀uzú Páulù rí ndrezú. Ù'dù 'd̀ari gé, 'bá rí pi ùm̀úkì ì kàrákàrá vùrà Ìrì ní adrizú rí gé. Páulù rí k̀òpì ní m̀alùngá M̀ungú vé rí à tã ùlùú í'dòzú ù'bùtì cìmgbà cazú ùndrèṅá gá, rí Yèsù vé tã ì ní s̀i t̀ajmbì Mòsè vé rí agá rí ìmbá, àzini nèb̀jì rí pi ní s̀i rí ìmbá, k̀òpì ē è'ỳjìkì rí Yèsù rí àní. 24 'Bá rí pi à ̀urukò è'ỳjìkì tã Ìrì ní 'yoó 'd̀irì rá, 'bo ̀urukò'béé è'ỳjìkì kuyé. 25 K̀òpì ní rìzú àgátá gázú ì àsámuvù gé s̀i. K̀òpì ní í'dòzú ayìzú m̀uzú, Páulù ní tã ùdù átázú k̀òpì ní k̀inì, "Tã Ìndrì Uleterè rí ní átá ìm̀i é' 'bìpìjì ní rí tã áda, átá tã 'd̀irì nèb̀jì Ìsáyà tì gé, k̀inì,

26 " "Í m̀ú 'bá 'd̀i' 'bée vùgá 'd̀áa, 'í 'yo k̀òpì ní,

"Ìm̀i mávè ù'dùk̀ò yì rá, 'bo ìm̀i ícòkì ífífi ní ǹjì á má ku,

ìm̀i tã má ní 'oó rí ndre rá, 'bo ìm̀i ícòkì tã ní ǹjì á má ku."

27 À'diàtàsìyà 'bá 'd̀i' 'bée ē èsì tete, k̀òpì ē b̀jì ỳjì tã ku, k̀òpì b̀kì ì m̀jì cí, k̀òpì à b̀kì té d̀ò ì m̀jì cí ku,

kōpi ě mĭ ri té āngū ndre rá,
 kōpi ě bĭ ri té tā yĭ rá,
 kōpi ě ěsĭ ri té tā nĭ á má rá,
 kōpi ā újákĭ dō ěsĭ rá, ma té kōpi ídrĭ rá.’
²⁸ “Kúru á lē ĭmi nĭkĭ ‘yozú kĭnĭ, Múngú
 lē ‘bá adri‘bá Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ě ĭsúkĭ
 pangará. Kōpi tā rĭ ā‘yĭ rá.” ²⁹ Kā mųú
 átá ‘dĭri tĭnĭ, Yāhūdĭ rĭ pi ní ngazú mųzú,
 kōpi rikĭ āgátá gāá ĭ āsámvú gé sĭ.*
³⁰ Páulū áwĭ adriú ‘dālĕ ĭlĭ ĭrĭ, ri adriú
 ívé jó ĭri ní riú ŭfĕĕ mŭfĕngā sĭ rĭ agá,
 ě‘yĭ ‘bá cérĕ ri‘bá ĭmŭ‘bá ‘i ndre‘bá rĭ pi
 rá. ³¹ Páulū ri tĭ sĕĕ ŭrĭ ākó, ri mālŭngā
 Múngú vé rĭ ā tā ŭlŭú, āzini ri ‘bá rĭ pi
 ĭmbá Úpĭ Yĕsŭ Kúrĭsĭtō vé tā sĭ. ‘Bá āzi
 uga ĭri āluḡáni kuyé.

28:27 28:27 ĭsáyā 6:9-10 * **28:29** 28:29 Átángá vĕrĕšĭ 29 agá ‘dĭri, búkŭ Ězĭ vé ĭ ní sĭ Ĝĭrĭkĭ tĭ sĭ drĭdrĭ rĭ agá
 ‘dāayo, ‘bo gōkĭ sĭ búkŭ Ězĭ vé vŭlé rĭ agá rá.

Kòkòbì Páulũ ní sǐ sǐ sǐ 'bá
Rómã
vé rĩ pi ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ùlũngará

Páulũ sǐ kòkòbì 'dĩri sǐ sǐ 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yi' 'bá gí kùrú Rómã vé rĩ agá rĩ pi ní, lẹ̀ ẹ̀'đúkò múké 'í ní sǐ sǐ vùrã urukò' bée agásí rĩ vé tã ùlũú kòpì ní. Páulũ ùlũ ẹ̀'đúkò múké Yēsũ ní 'daa rĩ vé lẹ̀tì kìnì, Múngú sǐ 'bá rĩ pi ícá pìrì 'í ẹ̀ndrẹ̀tì gé àngù rĩ pi agásí céré, kòpì ní ẹ̀sì 'bãã tá Múngú ní 'oó 'í ní rĩ drìgè rĩ sǐ. Páulũ 'í da Yáhùdì Yēsũ ri ẹ̀'yi' 'bá gí rĩ pi ní kìnì, ẹ̀'đúkò 'dĩri kpá Búkũ Múngú vé Ùndí Ẹ̀kú rĩ ruzú rĩ agá anigé. 'í da kpá 'bá adri' 'bá Yáhùdì rú ku rĩ pi ní kìnì, kòpì gò adri 'bá Múngú vé ni, kòpì ní ẹ̀'đúkò múké rĩ ẹ̀'yi' rĩ sǐ. Ùlũ kìnì, Múngú sǐ 'bá ícá pìrì 'í ẹ̀ndrẹ̀tì gé, 'bá ní 'í ẹ̀'yi' gí rĩ sǐ, adri 'yozú kìnì, 'bá ní tǎimbì rĩ 'duy' ngaa rĩ sǐ kuyé. Índrí Uleteré rĩ dō rĩ 'bá drì ko 'bávè adringará agá nǐ, 'bá ícò adri sù Múngú ní lẹ̀é rĩ tǐnì rã.

Búkũ rĩ vé ẹ̀dũ gé, cápítà 12-15 agá, Páulũ ímbá lẹ̀tì 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yi' 'bá gí rĩ pi ní adrizú rĩ. Ùlũ kìnì, lẹ̀ 'bá lẹ̀kí 'bá ọ̀gùpìjì lẹ̀lẹ̀, 'bá lẹ̀kí 'bá rì' bée àgátá gá' bée 'bá be rĩ pi lẹ̀lẹ̀, àzini 'bá lẹ̀kí 'bá rì' 'bá 'bá ọ̀cù' 'bá rĩ pi lẹ̀lẹ̀. Àzini ùlũ 'bá ambugu 'bá rù' 'bá rĩ pi vé ñjĩngará ã tã. Ẹ̀dũ ní gé, cápítà 16 agá, Páulũ sǐ mōdò ívè ùndí Rómã gá rĩ pi ní, rĩ kòpì zìjì rù sǐ.

¹ Ma Páulũ 'í, àtí' 'bágú riipi ẹ̀jì ngaaipi Kúrísítò Yēsũ ní rĩ, Múngú ipè ma 'bá áyúáyú ní rù, pè ma muṣ Múngú vé ẹ̀'đúkò múké rĩ ùlũú. ² Múngú ẹ̀jì ẹ̀'đúkò múké rĩ vé tã kú ñogósí nẹ̀bì rĩ pi tì gé, sǐkí tã ní kú Búkũ Uleteré Múngú vé rĩ agá. ³ Ẹ̀'đúkò múké 'í ní sǐ 'dĩri, sǐkí tá Múngú Mvópì vé rĩ. Tǐkí Ìrì 'bá áda rù úyú 'bágú Dǎwùdì* vé rĩ agá. ⁴ Yēsũ Kúrísítò Ẹ̀pì 'bávè rĩ, ímùkí Ìrì nǐ á má Mvã Múngú vé ni, lókí Múngú ní Ìrì ingaa gōó ídri rù ùkpò Índrí Uleteré rĩ vé rĩ sǐ rĩ gé. ⁵ Yēsũ 'bá ẹ̀sì múké 'bá ní, ùpè 'bá 'bá 'í ní rii áyúáyú ní pi rù, 'bá múkí tì sǐ 'bá adri' 'bá Yáhùdì rú ku rĩ pi ní, kòpì ã újákí rí ẹ̀sì Múngú rĩ ẹ̀'yi'zú, kòpì ã 'dukí rí tá Ìrì ní ẹ̀jìjì rĩ ngaa, àzini kòpì ẹ̀ ñgúkí rí Yēsũ rĩ. ⁶ Ìmì 'bá adri' 'bá Rómã gá 'dì' bée, Múngú zì ìmì ímù adrii 'bá Yēsũ Kúrísítò vé ni.

* 1:3 1:3 Dǎwùdì: Múngú ipè Dǎwùdì rí adrii 'bágú Ìsèrèlè rí pi vé ni, ẹ̀jì kìnì, 'bágú 'ú d'í rí ímù ifù Ìrìvé úyú agá, Ìrì mǎlũngá rí rù muṣ 'dání' 'dání, 'bágú rí Yēsũ Kúrísítò 'í. 'Í lã Sǎwùmá 132:11-12; Ẹ̀jì 2:30. Tǐkí Dǎwùdì rí Ìṣù àkùdè Ìlì rí ca ẹ̀lífù Ìlù (1,000) gí, Ìlì 'dàri gé, Ìṣù tǐkí drì Yēsũ Kúrísítò rí kuyé. 'Í lã 1 Sǎmùélè 16-30; 2 Sǎmùélè 1-24; 1 'Bágú 1-2. 1:17 1:17 Àbákùkà 2:4

⁷ Ìmì 'bá Rómã vé Múngú ní lẹ̀lẹ̀, Ìrì ní zìjì 'bá ívè ní rĩ pi, á sǐ kòkòbì 'dĩri sǐ sǐ ìmì ní nǐ.

Ẹ̀sì múké, àzini tǎkírì 'bá Ẹ̀tẹ̀pì Múngú vé rĩ, àzini Ẹ̀pì Yēsũ Kúrísítò vé rĩ ã adri ìmì be.

Páulũ lẹ̀ 'deé muṣ Rómã gá.

⁸ Drìdrì ní, á lẹ̀ ọ̀wò' dífò sǐ sǐ Múngú ní rù Yēsũ Kúrísítò vé rĩ sǐ ìmì tá sǐ, à' diatǎsiyà ẹ̀sì ìmì ní 'bãã Múngú drìgè 'dĩri vé tã ayi muṣú vù drìgè sǐ céré. ⁹ Múngú má ní rii ẹ̀jì ngaa Ìrì ní ẹ̀sì be céré, má ní rii ẹ̀'đúkò múké Mvópì vé rĩ ùlũú rĩ, nǐ tá má ní rii zìjì ìmì ní nǐjì 'dĩri céré rá. ¹⁰ Ẹ̀'đú céré, má kǎdò rii Múngú rí zìjì, ma rí zì tì ní gé, à'yi dō rá, á zì má ní lẹ̀tì muṣú ìmì ndrezú Rómã gá 'dìlè.

¹¹ Á lẹ̀ muṣú ìmì ndree, má zì rí Múngú rí, ã sǐ rí ìmì ní fẹ̀fẹ̀ Índrí Uleteré rĩ vé rĩ, ìmì adriki rí ùkpò ùkpò ìmivè ẹ̀'yìngará agá. ¹² 'Bá kǎdò 'bá ùmù ìmì be trù, mǎvè ẹ̀'yìngará rí ìmì ẹ̀sì ímbá, ìmivè ẹ̀'yìngará rí kpá má ẹ̀sì ímbá. ¹³ Má ẹ̀drìpìjì má ọ̀mvùpìjì má ní lẹ̀lẹ̀ rĩ pi, má útú má kōdò lèzú muṣú ìmì ndrezú vù be tré, tã urukò' bée ugakí má lẹ̀tì cí cingbá ícázú àndrù sǐ. Á lẹ̀ muṣú ẹ̀jì ngaa ìmì àsámvù gé, sù má ní ẹ̀jì ngaa vùrã urukò' bée agá 'bá adri' 'bá Yáhùdì rú ku rĩ pi àsámvù gé rĩ tǐnì, ìmì ẹ̀'yi'kí rí Yēsũ Kúrísítò rĩ.

¹⁴ Á 'bá ẹ̀'đúkò múké Múngú vé rĩ ã tã àmbúgú má ẹ̀sì agá, á lẹ̀ muṣú ùlũú Gírìkì rĩ pi ní, àzini 'bá adri' bée Gírìkì rú ku rĩ pi ní, 'bá ùmì be rĩ pi ní, àzini 'bá azakaza rú rĩ pi ní. ¹⁵ Tã ní sǐ, má ní lèzú muṣú ẹ̀'đúkò múké rĩ ùlũú ìmì ní Rómã gá 'dìlè ànì.

¹⁶ Má drì ícò njaá ẹ̀'đúkò múké rĩ vé ùlũngará ã tã sǐ ku, à' diatǎsiyà Ìrì ùkpò Múngú vé ni, Ìrì 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yi' 'bá gí rĩ pi pa ívè ùnjìkǎnyà agásí rá. Drìdrì ní, Ì Yáhùdì rĩ pi pa, Ì kúru 'bá adri' 'bá Yáhùdì rú ku rĩ pi pa ndò. ¹⁷ Ẹ̀'đúkò múké rĩ, Ìrì lẹ̀tì 'bá rĩ ní adrizú pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé rĩ 'í da ní. Múngú rí sǐ 'bá rĩ ícá pìrì 'í ẹ̀ndrẹ̀tì gé ẹ̀'yìngará sǐ, àzini 'bá rĩ adri muṣú pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé ẹ̀'yìngará vé tã sǐ, sù Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tǐnì, "Bá tã be pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé rĩ, Ìrìvé ẹ̀'yìngará rí sǐ Ìrì tá 'o pìrì."

Ùnjìkǎnyà rí sǐ Múngú ã 'a rí vé ùnjì ùnjì

¹⁸ Múngú ã 'a vé 'bù gé 'dǎá ùnjì ùnjì 'bá rì' bée ùnjìkǎnyà 'o' bǎ, tã áda rí gǎ' bǎ sǐ rĩ pi ní. ¹⁹ 'Bá ùnjìkǎnyà 'o' bǎ 'dìni

'dĩ'béé, kôpi nĩkí tã áda Múngú vé rĩ rá, á'diãtãsiyã Múngú i'da tã rĩ kôpi ní rá. ²⁰ Á'diãtãsiyã ĩ ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, 'bã rĩ pi ndrekí Múngú á rũ'bã kuyé, ngã kôpi ní ndree rĩ vũ Múngú ní gbiĩ rĩ, ázini 'bũ ĩri ní gbiĩ rĩ. Kôpi ndrekí ĩrivé ũkpô adriipi muzú 'dãni'dãni rĩ, ázini kôpi nĩkí ĩrivé õşũkã ámã ngã ĩri ní gbiĩ rĩ pi á rũ'bã gá. Kôpi ícókí 'yoó kĩnĩ, ĩ nĩkí Múngú rĩ kuyé 'dĩni ku.

²¹ Kôpi á nĩkí dõ Múngú rĩ rá drããsiyã, kôpi íngúkí Múngú rĩ áluñãni ku, kôpi sėkí kpá ĩri ní õwõ'difõ ku, kôpi rĩ tã azakaza vé ní pi ũşũ, á'diãtãsiyã kôpivé yĩkĩ tã pĩrĩ 'ozú rĩ ábã gĩ. ²² Kôpi á 'yokí dõ kĩnĩ, ĩ 'bã tã nĩ'bã ni pi drããsiyã, kôpi 'bã azakaza rú ni pi. ²³ Kôpi gãkí Múngú adriipi muzú nyonyo Ũkpõ 'Dĩpa rĩ ĩnjĩgã sĩ, kôpi rĩ ngã ĩ ní údé drĩ sĩ sũ 'bã áda tĩnĩ, árinã tĩnĩ, ányãpã tĩnĩ, ĩnĩ tĩnĩ rĩ pi ĩnjĩ áyu.

²⁴ Kúru Múngú adi kôpi 'í drĩgé sĩ rĩ tã ũnjĩ ũnjĩ ĩ ేశĩ ní lėé rĩ pi 'duĩ ngaá muzú. Tã kôpi ní rĩ 'oó rĩ, ĩri drĩnjã sė, kôpi rĩ ĩ rũ'bã áyũ rizú õwũ 'bãzú muzú ĩ õgũpĩ sĩ. ²⁵ Kôpi gãkĩ tã áda Múngú vé rĩ ేశ'yiğã sĩ, kôpi á'yĩkĩ tã ũnjõ vé rĩ áyu. Kôpi gõkĩ rĩ ngã Múngú ní údé rĩ pi ĩnjĩ áyu, kôpi gãkĩ Múngú 'bũ pi gbiĩpi vũ be ĩ ní rĩ íngú muzú 'dãni'dãni rĩ ĩnjĩgã sĩ. Áminã.

²⁶ Tã kôpi ní rĩ 'oó 'dĩri sĩ, Múngú adi kôpi 'í drĩgé sĩ rĩ ĩ rũ'bã áyũ tã ũnjĩ 'ozú muzú, ũkũ rĩ pi kũkĩ létĩ rizú adrizú ágõ be rĩ áni, kôpi gõkĩ rĩ laã ĩ sĩ ũkũ rĩ. ²⁷ Ágõ rĩ pi kpá 'dĩni, kôpi kũkĩ létĩ rizú adrizú ũkũ be rĩ áni, kôpi gõkĩ kpá rĩ laã ĩ sĩ ágõ rũ. Kôpi rikĩ tã drĩnjã sėepi ní 'oó muzú ĩ ásamvũ gé sĩ ĩ drĩkã sĩ, ũnjĩkãnyã kôpi ní 'oó 'dĩri sĩ, ĩrinãkĩ kôpi áni rá.

²⁸ Kôpi ní gãã Múngú vé tã ేశ'yiğã sĩ rĩ sĩ, Múngú adi kôpi 'í drĩgé sĩ, sė kôpi rikĩ tã ũnjĩ ĩvé umĩ ábãpi gĩ rĩ ní lũũ kôpi á 'okĩ rĩ 'oó muzú, kôpi rikĩ tã ĩ ní ícõ 'oó ku ni pi 'oó muzú. ²⁹ Tã ũnjĩ gã kôpi ē ేశĩ agã tré tré, kôpi rĩ tã ázãvũ rú ni pi 'o, kôpivé ేశĩ ámbũgũ ngã drĩgé, kôpi rĩ 'bã rĩ pi ngũ ũnjĩ, kôpi rĩ ేశĩ 'bã 'bã ázi vé ngã drĩgé, kôpi rĩ ángũ ú'dĩ, kôpi ũmbã rú, kôpi rĩ 'bã rĩ pi ē mĩ ũ'bã, kôpi rĩ tã ũşũ 'bã urũkõ drĩgé ũnjĩ, kôpi rĩ ángũ 'yo'yo. ³⁰ Kôpi rĩ átangã ũnjĩ 'yo 'bã rĩ pi rũ'bã gá, kôpi ari'ba Múngú vé ni, kôpi rĩ 'bã rĩ pi u'da'da, kôpi rĩ ĩ íngũ kĩnĩ, ĩ ndėkĩ 'bã rĩ pi céré nĩ, kôpi áfũ rú, kôpi rĩ tã ũnjĩ 'o muzú, kôpi ĩnjĩkĩ 'bã ĩ tĩ'bã rĩ pi ku. ³¹ Kôpi ũşũkĩ tã pĩrĩ ku, ేశ'yĩngará kôpi ē ేశĩ agã 'dãayo, kôpi lėkĩ ángũ ku, kôpi 'bãkĩ ేశĩ mũké 'bã ázi drĩgé ku. ³² Kôpi nĩkĩ tã pĩrĩ Múngú ní 'yoó rĩ rá kĩnĩ, 'bã rĩ 'o dõ tã ũnjĩ, ĩri drã rá, 'bo 'bã rĩ pi rĩ tã rĩ 'o muzú ákã, kôpi rĩ

'bã rĩ pi ímbã, 'bã rĩ pi á 'okĩ tã ũnjĩ 'dĩ'béé muzú.

2

Múngú rĩ tã lì pĩrĩ

¹ ĩmi rĩ 'bã urũkõ'béé tõ, ĩmi kĩnĩ, tã kôpi ní 'oó rĩ adri mũké ku, 'bo tã ĩmi ní 'oó 'dĩri, ĩmi ícókĩ ĩmi únã tĩ ni gé sĩ bã ku. ĩmi líkĩ dõ tã 'bã rĩ pi drĩgé kĩnĩ, kôpi rĩ tã ũnjĩ 'o, ĩmi rĩ tã lì ĩmi drĩgé õngõgõlé rú, á'diãtãsiyã ĩmi kpá rĩ tã álu álu kôpi ní 'oó 'dĩri 'o ĩndĩ. ² 'Bã nĩkĩ rá, Múngú lì dõ tã 'bã rĩ drĩgé ũnjĩkãnyã ĩri ní 'oó rĩ sĩ, tã ĩri ní lílĩ rĩ, ĩri pĩrĩ. ³ ĩmi 'bã áda 'dĩ'béé, ĩmi líkĩ dõ tã 'bã ĩmi ní tõõ 'dĩ'béé drĩgé, ĩşũzũ ĩmi rĩ tã álu álu kôpi ní 'oó 'dĩri 'o, ĩmi ũşũkĩ ĩmi ícõ ĩmi únã tã Múngú ní imũ lì ĩmi drĩgé rĩ sigé sĩ rá? ⁴ ĩmi nĩkĩ ámã 'yozũ kĩnĩ, Múngú rĩ ేశĩ be mũké, ĩri tã 'du muzú ేశĩ be mãdã, ícõ tã lì ĩmi drĩgé mbėlėnjã ku 'dĩni kuyé? ĩmi ndrekĩ tã 'dĩ'béé kũ ేశĩ ákõ? ĩmi nĩkĩ ámã 'yozũ kĩnĩ, Múngú ku ĩmi ní lókĩ, ĩmi ũjãkĩ rĩ ేశĩ imivé ũnjĩkãnyã agãsi 'dĩni kuyé?

⁵ 'Bo tã fi ĩmi ేశĩ agã ku, ĩmi gãkĩ Múngú rĩ ేశ'yiğã sĩ. Ũ'dũ Múngú ní imũzũ tã lìzũ pĩrĩ rĩ kãdõ ícã, Múngú á 'a rĩ imũ ve ĩmi ní rá. ⁶ Múngú rĩ imũ tã lì 'bã álu álu drĩgé ĩrivé tã ĩri ní 'oó rĩ vũ sĩ. ⁷ 'Bã tã 'o'bã muzú mũké ándėngará ákõ rĩ pi, kôpi 'bãkĩ ేశĩ rizũ ĩnjĩngará, ĩngũngará, adringará muzú nyonyo rĩ ndãzũ ĩşũzũ. Múngú rĩ imũ kôpi ní idri 'dãni'dãni rĩ sė rá. ⁸ 'Bo 'bã rĩ'bã ĩ tã ũşũ'bã áyu, ũnjĩkãnyã ku'bã ku, tã áda rĩ gã'bã sĩ rĩ pi, Múngú rĩ imũ kôpi ĩrinã rá. ⁹ 'Bã riipi ũnjĩkãnyã 'oõpi rĩ, ĩ imũ ĩri ĩrinã ũnjĩ ũnjĩ. Drĩdrĩ ni, ĩ í'dõ Yãhũdĩ rĩ pi ĩrinã, ĩ kũru ĩbĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi ĩrinã ndõ. ¹⁰ 'Bo 'bã céré tã 'o'bã pĩrĩ rĩ pi, Múngú rĩ sė ĩ imũ kôpi ĩngũngũ, ĩ kôpi ĩnjĩnjĩ, ázini kôpi tãkĩri ĩşũ rá. Drĩdrĩ ni, ĩ í'dõ Yãhũdĩ rĩ pi vũgã, ĩri ca 'bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi vũgã. ¹¹ Á'diãtãsiyã Múngú ęndrėtĩ gé, 'bã rĩ pi céré trõtrõ.

¹² 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi á nĩkĩ dõ tãĩmbĩ Múngú ní ęzĩlĩ 'dĩ'béé kuyé drããsiyã, kôpi 'okĩ dõ ũnjĩkãnyã, Múngú rĩ kôpi ĩrinã ũnjĩkãnyã kôpi ní 'oó rĩ sĩ. Yãhũdĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ nĩ'bã rá rĩ pi 'okĩ dõ ũnjĩkãnyã, Múngú rĩ kôpi ĩrinã kôpi ní tãĩmbĩ rĩ nõõ rĩ sĩ. ¹³ 'Bã Múngú vé tãĩmbĩ yĩ'bã kũ bí sĩ, tã ni 'du'bã nga'bã ku rĩ pi, kôpi adriki 'bã pĩrĩ ku Múngú ęndrėtĩ gé. 'Bo 'bã Múngú vé tãĩmbĩ 'du'bã nga'bã rá rĩ pi, kôpi 'bã pĩrĩ Múngú ęndrėtĩ gé. ¹⁴ 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi ē ĩşũkĩ dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ yĩlĩ kuyé drããsiyã, kôpi ní rĩ tã 'oó pĩrĩ rĩ sĩ, 'dĩri lĩ 'yozũ kĩnĩ,

tãimbj rĩ kôpi ē ẹ̀sị agá 'dǎá anigé. ¹⁵ 'Dĩri lù 'yozú kɪnĩ, tãimbj Múngú vé rĩ kôpi ē ẹ̀sị agá 'dǎá anigé. Tã kôpi ní ríi ụ̀sũũ rĩ, ịri lù kôpi ní, tã i ní ríi 'oó rĩ ụ̀njí, doku tã i ní ríi 'oó rĩ p̄r̄j. ¹⁶ Ụ̀'đụ́ i ní ịmúzú tã lizú 'dǎri kǎdō ícá, Múngú ri ịmú Kúrísító Yésũ rĩ ịpē tã lị 'bá dr̄ígé tã ụ̀njí 'bá ní ríi ụ̀zũũ kuú 'bá ẹ̀sị agá 'dĩ'bee ā tã sī, 'dĩri ụ̀'đụ̀kọ́ múké má ní ụ̀lũú rĩ.

Yāhūdī rĩ pi vé tã āzini tãimbj Mósē vé rĩ

¹⁷ Ịmi ri 'yo ịmi Yāhūdī, ịmi ri tãimbj rĩ vé tã 'du nga, āzini ịmi ri ịmi ịngú 'yozú kɪnĩ, ịmi n̄kĩ Múngú ri rá, ¹⁸ ịmi n̄kĩ tã Múngú ní lée ịmi 'okí rĩ rá, ịmi n̄kĩ tã múké rĩ pi tã ụ̀njí rĩ be rá, 'ā'diātāsīyā ịmbákí ịmi ní tãimbj rĩ gí, ¹⁹ ịmi ụ̀sũkí ịmi ri 'bá m̄ ǎkó rĩ pi ē dr̄j ko m̄zú, ịmi ri ka ụ̀t̄j̄nǎ rú 'bá ri'bá ụ̀njikānyā 'o'bá ịn̄j̄nǎ agá rĩ pi ní, ²⁰ ịmi ụ̀sũkí, ịmi kɪnĩ, ịmi ri 'bá azakaza rú ni pi ịmbá, āzini ịmi ri anj̄nǎ rĩ pi ịmbá tã Múngú vé rĩ sī, 'ā'diātāsīyā ịmi kɪnĩ, ịmi n̄kĩ tãimbj rĩ gí, ịri ịmi ní tã n̄ngárá sē, āzini ịri sē ịmi tã áda rĩ n̄ rá.

²¹ 'Bo ịmi ịni ri 'bá ụ̀r̄ukọ́'bee ịmbá rá p̄r̄i, tã ịmi ní ịmbá rĩ, ịmi 'đukí ngáa ku ās̄i? Ịmi ri 'bá ụ̀r̄ukọ́'bee ịmbá kɪnĩ, ā ụ̀gũkí ngáa ku, 'bo ịmi ri ngá ụ̀gũ ǎlé? ²² Ịmi ri lù 'bá rĩ pi ní ọ̀wũ 'bāngárá ri ụ̀njí p̄r̄i, ịmi dí ri ọ̀wũ 'bá ịndi ās̄i? Ịmi kɪnĩ, ngá i ní ụ̀de dr̄j s̄i múngú rú 'dĩ'bee ụ̀njí p̄r̄i, ngá ịmi ní rizú 'bá Múngú ri n̄' 'bá kuyé rĩ pi vé ngá jó kôpi ní rizú ịvé múngú rĩ pi ịnj̄zú rĩ agá rĩ pi ụ̀gũzú rĩ 'ā'di? ²³ Ịmi ri ịmi ịngú tãimbj rĩ s̄i p̄r̄i, ngá ịmi ní tãimbj rĩ n̄j̄zú rá rĩ 'ā'di? Ngá ịmi ní Múngú ri ịnj̄zú ku rĩ 'ā'di? ²⁴ S̄i i ní s̄i Búkú Múngú vé rĩ agá rĩ t̄j̄n, "Ịmi s̄ekí 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi idekí Múngú ri ịmi tã sī."

²⁵ Yāhūdī tãimbj rĩ vé tã 'du' 'bá nga' 'bá rĩ pi vúgá 'dǎá, ágélé ē t̄j̄ l̄ngárá* rĩ múké. 'Bo 'bá rĩ n̄j̄ dō tãimbj rĩ gí, ịndr̄é s̄i 'bá i ní ágélé ni ē t̄j̄ l̄j̄ kuyé rĩ t̄j̄n. ²⁶ 'Bá rĩ adri dō Yāhūdīgú ku, l̄kí dō ịr̄ivé ágélé ē t̄j̄ kuyé dr̄áāsīyā, 'du dō tãimbj Múngú vé rĩ ngáa rá, ịri adri mvá Múngú vé ni. ²⁷ 'Bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku, i ní kôpi ágélé ē t̄j̄ ụ̀l̄i kuyé 'dĩ'bee, kôpi 'đukí dō tãimbj Múngú vé rĩ ngáa rá, ịmi adri' 'bá Yāhūdī 'dĩ'bee, kôpi tã lị ịmi dr̄ígé rá, 'ā'diātāsīyā ịmi n̄kĩ tãimbj rĩ rá, āzini ụ̀l̄kí kpá ịmi ágélé ē t̄j̄ rá, 'bo ịmi n̄kĩ tãimbj rĩ rá.

²⁸ T̄j̄kí dō mi Yāhūdīgú, l̄kí dō mi ágélé ē t̄j̄ gí, 'bo 'i 'du dō tãimbj rĩ ngáa kuyé, mi adri Yāhūdīgú áda ku. ²⁹ 'Bá rĩ ní adrizú Yāhūdīgú áda rú, lē Ịndr̄i Uletere rĩ ā sē ā

ụ̀j̄á ẹ̀sị. Ágélé ē t̄j̄ l̄ngárá, ịri tã r̄j̄' 'bá vé ni, l̄ngárá áda rĩ, ịri ẹ̀sị ụ̀j̄ngárá, adri tãimbj i ní s̄i dr̄j̄ s̄i rĩ kuyé. Ịngúngárá múké rĩ, lē Múngú ē ịngú 'bá n̄i, adri 'yozú kɪnĩ, 'bá áda ri 'bá ịngú ni kuyé.

3

Múngú ri ícọ tã 'i ní ezi rĩ 'du nga rá

¹ Mi dō Yāhūdīgú, ngá múké mi ní ịs̄i adringárá Yāhūdīgú rú rĩ agá 'd̄igé rĩ 'ā'di? L̄kí dō mi ágélé ē t̄j̄ rá, ngá múké mi ní ịs̄i 'a ni ḡé 'd̄igé rĩ 'ā'di? ² Mi dō Yāhūdīgú, tã múké kárakará anigé mi ní ícọ ịs̄i rá ni pi. Dr̄j̄r̄j̄ n̄i, ụ̀'đụ̀kọ́ múké Múngú vé rĩ s̄ekí Yāhūdī rĩ pi ní.

³ Adarú Yāhūdī ụ̀r̄ukọ́'bee ē 'ȳl̄kí ụ̀'đụ̀kọ́ múké Múngú vé rĩ kuyé, kôpi ní tã Múngú ní ezi rĩ ē 'ȳl̄ kuyé rĩ s̄i. 'Dĩri nyo lù kɪnĩ, Múngú ícọ tã 'i ní ezi rĩ 'du' ngáa ku 'd̄ini rá? ⁴ Kuyé! 'Bá rĩ pi dō céré ụ̀nj̄j̄ rú dr̄áāsīyā, tã Múngú ní 'yoó rĩ, ịri tã áda, s̄i i ní s̄i Búkú Múngú vé rĩ agá rĩ t̄j̄n, "Múngú, tã mí ní átá rĩ, ịri adri p̄r̄i, tã mí ní l̄j̄ rĩ, ịri adri p̄r̄i."

⁵ Ụ̀nj̄kānyā 'bá ní ríi 'oó rĩ, ịri dō 'i' 'da 'bá rĩ pi ní 'yozú kɪnĩ, Múngú ri tã be p̄r̄i p̄r̄i, ngá 'bá ní 'yozú kɪnĩ, Múngú ịr̄j̄nǎ dō 'bá, ịri ụ̀nj̄j̄ rĩ 'ā'di? (Ma ri átá ȳl̄kí 'bá áda vé ni s̄i.) ⁶ 'Bo adri 'd̄ini ku! Múngú lị dō tã p̄r̄i ku, ịri ícọ tã lị 'bá adri' 'bá vū dr̄ígé n̄j̄j̄ rĩ pi dr̄ígé ịngóni? ⁷ 'Bá āzi ri ícọ 'yo, "Ụ̀nj̄j̄ má ní ụ̀l̄j̄ rĩ, ịri dō lù kɪnĩ, tã Múngú ní átá rĩ, ịri tã áda, i dō Múngú ri ịngú ịni rá p̄r̄i, ngá i ní 'yozú kɪnĩ, ma 'bá ụ̀nj̄j̄ rĩ 'ā'di?" ⁸ 'Bá ụ̀r̄ukọ́'bee r̄ikí 'yoó kɪnĩ, 'bá kɪnĩ, "Lē 'bá 'okí ụ̀nj̄kānyā, 'bá ịs̄kí rĩ tã múké." 'Bá 'bá ide' 'bá 'd̄ini 'dĩ'bee, ịri múké Múngú ní tã lizú kôpi dr̄ígé.

'Bá āzi tã be p̄r̄i ni 'dǎáyo

⁹ Kúru 'bá 'yokí rĩ ngóni? 'Bá 'yokí rĩ kɪnĩ, 'bá Yāhūdī rú 'bá múké, 'bá nd̄ekí 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi rá 'd̄ini? Adri 'd̄ini kuyé, 'bá 'yokí dr̄j̄r̄j̄ rá, 'bá kɪnĩ, Yāhūdī rĩ pi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi be, 'okí céré ụ̀nj̄kānyā rá. ¹⁰ S̄i i ní s̄i Búkú Múngú vé rĩ agá rĩ t̄j̄n kɪnĩ, "Bá tã be p̄r̄i Múngú endr̄et̄j̄ gé ni 'dǎáyo.

¹¹ 'Bá tã Múngú vé rĩ ní f̄i dr̄j̄ ni gé ni 'dǎáyo,

'bá ụ̀vǎ 'bāapi Múngú ri ndāapi ni 'dǎáyo.

¹² 'Bá rĩ pi céré ḡákí Múngú ri s̄i, kôpi ícákí kuú Múngú endr̄et̄j̄ gé ẹ̀z̄i ǎkó,

'bá tã 'oópi p̄r̄i ni 'dǎáyo, ǎlun̄áni 'dǎáyo."

2:24 2:24 Ịs̄áyá 52:5; Ẹ̀z̄ekéle 36:22 * 2:25 2:25 Ágélé e t̄j̄ l̄ngárá: Múngú lù ǎb̄ur̄má ni kɪnĩ, anj̄i ǎḡo ǎb̄ur̄má vé rĩ pi adriki dō caá ụ̀'đụ́ ǎr̄o gí, lē ā ụ̀l̄kí kôpi ā ágélé ē t̄j̄ rá, l̄zú kɪnĩ, kôpi anj̄i Múngú vé ni. 'Bá rĩ ǎ'ȳ dō 'i ágélé ē t̄j̄ s̄e l̄j̄ gí, ịri tãimbj Mósē vé rĩ 'du nga. 'I l̄a 'f̄d̄ongárá 17:9-14; Ẹ̀z̄j̄ 15:1-5. 3:4 3:4 S̄āw̄úmá 51:4 3:12 3:12 S̄āw̄úmá 14:1-3; 53:1-3; Ẹ̀k̄il̄és̄iás̄i t̄j̄ 7:20

13 “Átángá riipi ifũúpi kôpi ti gé sî ri ùnjikányākanyā,
adri sũ äwü ñmaápi ngũúpi ùnjí 'bú agalésila rî tñjî,

kôpivé ádra ri céré átángá ùnjô vé ni átá.”
“Átángá riipi ifũúpi kôpi ti gé sî rî, sũ kicú ìnj vé rî tñjî.”

14 “Átángá kôpi ti gé rî céré ùkengeli,
kôpi ri ängü wāwā.”

15 “Kôpi nju mbelēnā mu 'bá rî pi vé äri dá.

16 Vürā kôpi ní rizú éczú rî agásî céré,
kôpi ri ngá rî pi iza mužú, 'bá rî pi ri ngo mužú äni ngongo.

17 Adringará tā be kîri rî, kôpi ñikí kuyé.”

18 “Kôpi ruki Múngú ri ku.”

19 'Bá ñikí rá 'yozú kînî, tãimbjî ì ní sîi 'dîri, síkî 'bá ì 'bâ'bee tãimbjî rî ã pálé gá rî pi ní. 'Bá äzi ícô ágátá gāá tãimbjî rî vé tā sî ku, 'bá vü drîgé rî pi céré ímú pá tu Múngú endreṭjî gé, ì tā lî kôpi drîgé ùnjikányā kôpi ní 'oó rî sî. 20 Múngú ícô 'bá rî ä'yîi adrii pirî 'í endreṭjî gé 'yéná tãimbjî ìri ní 'duú ngaa rî sî ku, ä'diätäsîyā 'bá rî ícô tãimbjî rî 'duú ngaa céré ku, tãimbjî rî, ìri ùnjikányā 'bá rî ní 'oó rî ì'da nî.

F'yîngará ri sê 'bâ adri anji Múngú vé ni

21 Nóni Múngú i'da 'bá ní létjî äzi 'bá ní adrizú äni pirî 'í endreṭjî gé ni gî, ícókî 'bâ 'bāá adrii 'bá pirî 'bá ní tãimbjî Mósê vé rî 'duú ngaa rî sî ku. Létjî ú'dí pirî ì ní i'daä 'dîri, síkî tãimbjî Mósê vé rî agá rá, äzini nebî rî pi ùlúkî kpá rá. 22 'Bá céré Yésú Kúrísitô ri é'yî' 'bá gî, éšî 'bâ'bee ìri drîgé rî pi, Múngú ri kôpi ä'yî adri 'bá pirî 'í endreṭjî gé. Létjî äzi tũngú 'bá rî ní adrizú pirî Múngú endreṭjî gé ni 'dāáyo. 23 'Bá céré 'okî ùnjikányā rá, 'bá äzi ícôpi tā céré Múngú ní lēé 'bá rî pi ã 'okî rî pi 'oópi ní 'dāáyo. 24 Múngú vé éšî múké rî sî, ä'yî 'bâ pírinî adrii 'bá pirî ni pi, ìpê Kúrísitô Yésú ri ímú 'bâ drî jeé 'bávê ùnjikányā agásî.

25 Múngú ìpê Yésú ri ímú drāá rōbōñō rü, ìrivé äri dá 'bâ trüzú äni 'bávê ùnjikányā agásî. 'Dîri i'da kînî, Múngú 'o tā pirî, 'bâ éšî mādā ìrinā 'bâ ùnjikányā 'o'bâ ótjî ìngōšî rî pi kuyé. 26 Múngú 'o tā 'dîri 'dîni, 'í i'da rî ívé tā pirî ri lókî ändrú nōri gé, ìri 'bá Yésú rî é'yî' 'bá gî rî pi ä'yî adri pirî.

27 'Bá nyo ícô 'bâ íngú 'yozú kînî, Múngú ri 'bâ 'bâ adri pirî 'bá ní tãimbjî rî 'duú ngaa rî sî 'dîni rá? Adri 'dîni kuyé. Trúkî 'bâ tā múké 'bá ní 'oó rî sî kuyé, trúkî 'bâ tā 'bá ní Yésú ri é'yî' gî rî sî. 28 'Bá adri pirî Múngú

endreṭjî gé, 'bá ní Yésú ri é'yî' gî rî sî, adri 'yozú kînî, 'bá ní tãimbjî rî 'duú ngaa rî sî kuyé. 29 Múngú ri nyo 'yéná Yähüdî rî pi vé ni ó'dúkúle? Adri 'bá adri' 'bá Yähüdî rú ku rî pi vé ni ìndî kuyé? Múngú ri 'bá adri' 'bá Yähüdî rú ku rî pi vé ni ìndî. 30 Múngú ri 'yéná älu, ìri 'bá ì ní kôpi ä ágélé è ti ùlî gî rî pi ä'yî adri 'bá pirî ívé é'yîngará ä tā sî, ìri kpá 'bá ì ní kôpi ä ágélé è ti ùlî kuyé rî pi ä'yî ívé é'yîngará ä tā sî. 31 'Bá ní Yésú ri é'yî' gî rî sî, 'bâ nyo ícô tãimbjî rî 'du 'be vügá rá? Adri 'dîni kuyé, 'bá rúkî tãimbjî rî vé tā tjtî.

4

F'yîngará sî Äbürāmā ri 'bá pirî

1 Ngá sēēpi Múngú ní 'bá é' 'bipi Äbürāmā* ri 'duzú 'bāzú 'bá pirî rú rî ä'di? 2 Múngú 'bâ té dō Äbürāmā ri adrii pirî éžî múké ìri ní ngaa rî sî, Äbürāmā ri té 'i íngú rá, 'bo Äbürāmā íngú 'i Múngú endreṭjî gé kuyé, ä'diätäsîyā Múngú 'bâ 'bá rî adrii pirî éžî ìri ní ngaa rî ä tā sî ku. 3 Búkú Múngú vé rî lü 'bá ní tā ngóni? Kînî, “Äbürāmā é'yî Múngú ri rá, Múngú ä'yî ìri adrii 'bá pirî 'í endreṭjî gé.”

4 'Bá rî nga dō éžî 'bá äzi vügá, müfēngā ì ní ìri üfēzú rî adri 'yozú kînî, sēkî ìri ní fēfē rú kuyé, ì ìri üfē éžî ìri ní ngaa rî sî. 5 Múngú ri 'bá rî ä'yî adri 'bá pirî adri 'yozú kînî, éžî ìri ní ngaa rî sî kuyé, Múngú ri 'bá ùnjikányā 'oópi rî ä'yî adri pirî, ìri ní 'í é'yî' gî rî sî. 6 Búkú Múngú vé rî agá, 'bāgü Dāwüdî átá kpá 'dîni kînî, Múngú ri 'bá rî pi ä'yî adri pirî 'í endreṭjî gé, adri 'yozú kînî, éžî kôpi ní ngaa rî sî kuyé.

7 “'Bá ì ní kôpivé ùnjikányā trüü gî rî pi, äzini 'bá ì ní kôpivé ùnjikányā üjî gî rî pi, kôpi tākîri íšú rá.

8 'Bá Úpi ní ìrināá ìrivé ùnjikányā ä tā sî kuyé rî, ìri tākîri íšú rá,

Úpi gō ìrivé ùnjikányā ä tā ígá dji ku.”

9 Tākîri Múngú ní sēé 'bá rî pi ní 'dîri, sēkî nyo 'yéná Yähüdî ì ní kôpi ä ágélé è ti ùlî gî rî pi ní, dōku sēkî kpá 'bá adri' 'bá Yähüdî rú ku ì ágélé è ti ùlî' 'bá kuyé rî pi ní ìndî? 'Bá rîkî 'yoó, Múngú ä'yî Äbürāmā ri adrii 'bá pirî, Äbürāmā ní ìri é'yî' gî rî sî. 10 Múngú ä'yî Äbürāmā ri adrii 'bá pirî lókî ngōri gé? Ä'yî ìri íšú líkî ágélé ni è ti gî yā, dōku íšú líkî drî ágélé ni è ti kuyé? Múngú ä'yî Äbürāmā ri adrii 'bá pirî íšú líkî drî ágélé ni è ti kuyé. 11 Äbürāmā ä'yî 'í ágélé è ti sēé líjî, ä adri rî bílēmî rú lüzú kînî,

3:13 3:13 Säwümá 5:9 3:13 3:13 Säwümá 140:3 3:14 3:14 Säwümá 10:7 3:17 3:17 Ísáyá 59:7-8 3:18 3:18 Säwümá 36:1 * 4:1 4:1 Äbürāmā: Múngú zî Äbürāmā ri kînî, ä ku ívé 'bá 'bēti ásámvú gé rî pi, ä ku ívé ängü, ä 'de mužü ängü äzi ú'dí ni gé. Äbürāmā ri é'bipi Yähüdî rî pi vé rî, tñkî ìri ìlí élifü älu müdürüljü äró (1,800) gé, íšú tñkî drî Yésú ri kuyé. 'Í lá ì'dóngará 12-25. 4:3 4:3 ì'dóngará 15:6 4:8 4:8 Säwümá 32:1-2

Múngú á'yī 'i ɪnógósj, 'i ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sī, Múngú á'yī ɪri 'bá piri 'i ɛndrɛtj gé, ɪsú drī líkí ágélé ní ɛ tɪ kuyé. 'Bá céré Múngú ri ɛ'yī' 'bá gí, sɛ' 'bá í ágélé ɛ tɪ ɔlɪ' 'bá kuyé rī pi, kɔpi céré anji Ábūrámá vé ni. Í kɔpi lá céré 'bá piri, kɔpivé ɛ'yīngará á tā sī. ¹² Ábūrámá ri kpá ɛtɛpi 'bá í ní kɔpi á ágélé ɛ tɪ ɔlɪ gí rī pi vé ni, kɔpi ɔbíkí dɔ Ábūrámá á pámvú Múngú ri ɛ'yízú sū Ábūrámá ní Múngú ri ɛ'yījí ɪsúzá líkí drī ágélé ní ɛ tɪ kuyé rī tɪnɪ rá.

¹³ Múngú ɛzi kɪnɪ, 'i ímú ángú rī sɛ Ábūrámá pi ní úyú ɪrivé rī pi be. Tā ɪri ní ɛzɪj 'dɪri adri 'yozú kɪnɪ, Ábūrámá ní tǎimbj rī 'dɔpɪ ngáá rī sɪ kuyé, ɪri ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sī, Múngú 'bá ɪri adrii piri 'i ɛndrɛtj gé. ¹⁴ Múngú ɛzi tɛ dɔ ángú rī 'yɛná 'bá tǎimbj rī 'dɔ' 'bá ngá' 'bá rī pi ní, ɛ'yīngará rī tɛ adri ɛzɪ ákɔ, tā Múngú ní ɛzɪj rī, ɪffɪ ní ri adri 'dǎáyo. ¹⁵ 'Bá rī nɔ dɔ tǎimbj rī gí, Múngú ri ɪri ɪrɪnǎ áni rá. Tǎimbj á adri tɛ dɔ 'dǎáyo, tā ázi lúupi kɪnɪ, 'bá rī nɔ tǎimbj gí 'dɪni 'dǎáyo.

¹⁶ Múngú rī tā ɛzi 'bá 'i ɛ'yī' 'bá gí rī pi ní ívé ɛsɪ múké rī sɪ. ɛzi tɛ rī úyú Ábūrámá vé rī pi ní céré, ɛzɪ 'yɛná 'bá tǎimbj rī rɔ' 'bá rī pi ní kuyé, ɛzi kpá 'bá ɛ'yīngará be Ábūrámá vé rī tɪnɪ rī pi ní ɪndí. Ábūrámá rī ɛtɛpi 'bá ɛ'yī' 'bá gí rī pi vé ní céré. ¹⁷ Sɪkí Búkú Múngú vé rī agá kɪnɪ, "Á 'bá ní adrii ɛtɛpi sɔrú kárakará pi vé ni." Ábūrámá rī 'bá ɛtɛpi Múngú ɛndrɛtj gé 'dǎá, ɛ'yī Múngú ávú sɛɛpi ɪdripi góó ɪdri rú, ázini ngá rī pi gɪipi ɪfúupi ngá adriipi 'dǎáyo ní agási rī rá.

¹⁸ Ábūrámá á ɔsú dɔ 'i ícɔ mvá tɪj ku drǎáásiyá, 'bá ɛsɪ tá Múngú ní 'yoó, "Mívé úyú rī ímú ízú kárakará," 'dɪri ɛ'yízú rá. ¹⁹ Ábūrámá á dɛ dɔ, ɪrivé ɪlɪ lɛ dɔ kɔdɔ caá mɔdúrɔlɔ ɔlu, úkú ní Sárá á adri dɔ úndɔ rú drǎáásiyá, Ábūrámá vé ɛ'yīngará ɪsɪ ɪgóó vúlé kuyé. ²⁰ Ábūrámá 'bá 'i ɛsɪ céré kuú tá Múngú ní ɛzɪj 'i ní 'dɪri drɪgé. Ádarú Ábūrámá tu pá tɪtɪ ívé ɛ'yīngará agá, ɪrivé ɛ'yīngará 'dɪri sɛ ɪngúkí Múngú rī áni rá. ²¹ Ábūrámá nɪ ámá uletere 'yozú kɪnɪ, Múngú rī úkpɔ be, ɪri tā 'i ní ɛzɪj rī 'dɔ ngá rá. ²² Ábūrámá ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sɪ, Múngú á'yī ɪri adrii 'bá piri 'i ɛndrɛtj gé.

²³ Múngú 'bá Ábūrámá ri adrii 'bá piri 'i ɛndrɛtj gé, ɪri ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sɪ, tá Múngú ní 'yoó 'dɪri adri 'yɛná Ábūrámá ní kuyé, ²⁴ Múngú 'yo kpá tá 'dɪri 'bá ní ɪndí, 'bá ní Múngú Úpí Yɛsú ri ɪngápi góopi ɪdri rú drǎngará galésɪ rī ɛ'yījí gí rī sɪ, 'bávé

ɛ'yīngará 'dɪri sɛ Múngú ní kpá 'bá á'yījí adrii piri 'i ɛndrɛtj gé áni. ²⁵ Múngú sɛ Yɛsú ri drǎá 'bávé ɔnjikányá á tā sɪ, inga ɪri góó ɪdri rú, 'i á'yī rī 'bá adrii piri 'i ɛndrɛtj gé.

5

ɛ'yīngará ri áyikɔ sɛ

¹ 'Bá ní Múngú ri ɛ'yījí gí rī sɪ, Múngú sɛ 'bá ícá piri 'i ɛndrɛtj gé, 'bá nóni adrii tá be kɪri Múngú ɛndrɛtj gé, tá múké Úpí Yɛsú Kúrísítɔ ní 'oó 'bá ní rī sɪ. ² Yɛsú ɪj 'bá 'i daá Múngú ɛndrɛtj gé, á'yī 'bá ícá piri ɛsɪ múké ívé rī sɪ, ázini 'bá ní 'i ɛ'yījí gí rī sɪ. 'Bá nɪkí ámá uletere 'yozú kɪnɪ, 'bá áyikɔ sɪ, 'bá ri ɛsɪ 'bá lɛzú Múngú vé ɔngará pɔwɔpɔwɔ 'dǎri ɪsúzá. ³ 'Bá kpá ɪzǎngá ɪsú rá, 'bo ɪzǎngá rī agá, 'bá adri áyikɔ sɪ, á' diátásiyá 'bá ɛsɪ úmbé ɪzǎngá rī á nyangará gá. ⁴ ɛsɪ úmbéngará ɪzǎngá nyazú rī, ɪri sɛ 'bá adri úkpɔ úkpɔ, Múngú rī 'bá á'yī rá, adringárá úkpɔ úkpɔ 'dɪni 'dɪri, ɪri sɛ 'bá ɛsɪ 'bá tá 'i ní ímú 'bá pazú rī drɪgé. ⁵ ɛsɪ 'bá ní 'bǎá tá drɪdrɪ 'dɪlɛ rī drɪgé 'dɪri, 'bá úvá ícɔ fúú áni ku, á' diátásiyá Múngú ɪpɛ ɪndri Uletere rī ímú ívé lɛngará sɛé 'bá ɛsɪ agá ní.

⁶ Kúrísítɔ ímú drǎá 'bá paá sá piri rī gé, sá 'dǎri gé, 'bá ɔnjikányá agá, 'bá ícɔkí 'bá paá ɔnjikányá rī agási bá ku. ⁷ ɪri úkpɔ úkpɔ 'bá ázi ní 'i adizú drázú 'bá tá be piri Múngú ɛndrɛtj gé rī á tá sɪ. Sá ázi ní sɪ, 'bá ázi rī ícɔ 'i adɪ sɛ drǎ 'bá tá be múké rī á tá sɪ rá. ⁸ 'Bá adriki dɔ ɔnjikányá agá drǎáásiyá, Múngú 'i da ívé lɛngará 'bá ní ámbúgu, ɪpɛ Kúrísítɔ rī ímú drǎá 'bá tá sɪ.

⁹ Múngú á'yī 'bá adrii piri 'i ɛndrɛtj gé Yɛsú vé ári dǎápi rī sɪ, tá agaápi rá rī, ɪri tá úmvúlɛsɪ Yɛsú ní 'bá pazú jɪkɔ Múngú ní tá lɪzú 'bá drɪgé rī agási rī. ¹⁰ 'Bá adriki dɔ ándúrú ari' 'bá Múngú vé ní drǎáásiyá, Múngú údé 'bá ásamvú 'i be rī ícá múké Mvópí vé drǎngará sɪ gí. Tá agaápi rá rī, Múngú rī ímú 'bá pa 'i Mvópí ní ɪdri gí rī sɪ. ¹¹ 'Bo tá rī adri 'yɛná 'dɪ kuyé, 'bá nóni áyikɔ sɪ, á' diátásiyá Múngú ɪpɛ Úpí Yɛsú Kúrísítɔ rī ímú 'bá ásamvú údé Múngú be.

Ádámá pi vé tá Kúrísítɔ be rī

¹² Ádámá kǎ ɔnjikányá 'oó gí, sɛ ɔnjikányá ɪmúlú 'bá vú drɪgé rī pi céré, 'bá rī pi ní rii ɔnjikányá 'oó rī sɪ, sɛ nóni 'bá rī pi céré rī údrǎdrǎ. ¹³ Drɪdrɪ ní, ɪ ní drɪ tǎimbj Mósé vé rī sɛzú kuyé rī gé, ɪsúzá 'bá rī pi rī ɔnjikányá 'o vú drɪgé nógó. Tǎimbj á adri tɛ dɔ 'dǎáyo, tá ázi lúupi kɪnɪ, 'bá rī nɔ tǎimbj gí 'dɪni 'dǎáyo. ¹⁴ 'dózá lókí Ádámá* vé rī gé 'dǎá, cɪngbá ícázú lókí

4:17 4:17 f'dóngará 17:5 4:18 4:18 f'dóngará 15:5
drɪdrɪ rī. ɪri ɛtɛpi 'bá vú drɪgé rī pi vé ní céré. ɪrivé úkú ɛvá ri ɛndrɛpi 'bá vú drɪgé rī pi vé ní céré. 'i lá f'dóngará 1-5.

* 5:14 5:14 Ádámá: Ádámá rī 'bá Múngú ní f'dó gɪi

Mósê[†] vé rí gé, 'bá rí pi céré ríkí údrádrá. Átá 'bá ùnjikányá 'o' 'bá sù Ádámá ní 'o' 'o Múngú vé táimbj n̄zú rí t̄nj̄ kuyé rí pi údrákí rá. Ádámá rí 'bá álu, íj̄j̄ ùnjikányá 'bá dr̄gégé céré, Kúrísító rí kpá 'bá álu, ímú 'bá paá ùnjikányá agásí céré.

¹⁵ 'Bo fēfē Múngú ní sēé 'bá rí pi ní éšj̄ múké s̄i 'd̄iri, ásamvú ní aco 'i ùnjikányá Ádámá ní 'o' 'o rí be rá. ùnjikányá 'bá álu ní 'o' 'o 'd̄iri s̄i, íj̄j̄ dr̄á 'bá kárakará pi dr̄gégé. 'Bo tá agaápi rá rí, íri fēfē Múngú ní sēé, íri ní 'bá álu Yēsū Kúrísító rí ísēzú éšj̄ múké s̄i 'bá rí pi trúzú ívé ùnjikányá agásí rí. ¹⁶ ùnjikányá Ádámá ní 'o' 'o 'd̄ari sē ír̄n̄ákí 'bá rí pi ání céré. Fēfē Múngú ní sēé 'bá rí pi ní rí, ásamvú ní aco 'i ùnjikányá Ádámá ní 'o' 'o rí be rá. 'Bá ríkí dō ùnjikányá 'o' 'o múzú d̄j̄j̄ d̄j̄ dr̄áásiyá, 'bá Yēsū rí 'ē' 'ȳj̄ 'bá gí rí pi, fēfē Múngú ní sēé 'bá ní rí, íri sē 'bá adri p̄ir̄j̄ íri endr̄et̄j̄ gé. ¹⁷ ùnjikányá 'bá álu ní 'o' 'o 'd̄iri sē dr̄angárá ór̄j̄ 'bá rí pi ē dr̄j̄ céré. 'Bo tá agaápi rá rí, 'bá Múngú ní éšj̄ múké 'báá k̄opi ní, íri ní k̄opi sēé adrii p̄ir̄j̄ 'i endr̄et̄j̄ gé rí pi, k̄opi ímú mal̄l̄ungá ru 'bá álu 'd̄iri vé tá s̄i, sá k̄opi ní múzú adrizú 'b̄j̄ gé 'd̄áá rí gé, 'bá 'd̄iri Yēsū Kúrísító 'i.

¹⁸ ùnjikányá álu Ádámá ní 'o' 'o rí s̄i, í té kódó 'bá rí pi ír̄n̄á céré, 'bo Kúrísító 'o' 'o tá álu p̄ir̄j̄, sē Múngú rí ícō 'bá rí pi árevú 'ā' 'ȳj̄ céré adri p̄ir̄j̄ 'i endr̄et̄j̄ gé, k̄opi ícō ídri 'd̄áni' 'd̄áni rí íšj̄ rá. ¹⁹ Ádámá rí 'bá álu, íri ní tá Múngú vé rí 'duj̄ ngaá kuyé rí s̄i, sē 'bá kárakará fíkí ùnjikányá 'o' 'o. 'Bo Yēsū rí 'bá álu, 'duj̄ tá Múngú vé rí pi árevú ngaá céré, sē Múngú rí ímú 'bá kárakará 'ā' 'ȳj̄ adri p̄ir̄j̄ 'i endr̄et̄j̄ gé.

²⁰ Múngú sē táimbj rí pi 'bá rí pi ní céré, 'bá rí pi á 'ámákí rí ùnjikányá í ní 'o' 'o rí ání. 'Bo 'bá rí pi ní rí ùnjikányá 'o' 'o múzú d̄j̄j̄ d̄j̄ rí s̄i, Múngú vé éšj̄ múké rí ní 'báá 'bá ní 'd̄iri gō t̄j̄ múzú dr̄gégé. ²¹ ùnjikányá ór̄j̄ 'bá dr̄j̄, íj̄j̄ dr̄angárá 'bá dr̄gégé, 'bo nóni Múngú vé éšj̄ múké tá be agaápi rá 'd̄iri pa 'bá rí pi ní, íri sē 'bá ícá 'bá p̄ir̄j̄ Múngú endr̄et̄j̄ gé. 'Bá 'ē' 'ȳj̄ k̄o Úpí Yēsū Kúrísító rí gí, íri 'bá ní ídri 'd̄áni' 'd̄áni rí sē rá.

6

Kúrísító ndē ùkpō ùnjikányá vé rí gí

¹ 'Bá 'yokí rí ngóni? 'Bá ríkí nyo ùnjikányá 'o' 'o múzú Múngú á 'bá rí ívé éšj̄ múké 'bá trúzú 'bávé ùnjikányá agásí 'd̄ini? ² Adri 'd̄ini kuyé! 'Bá índrékí s̄u 'bá údrá 'bá gí ní pi t̄nj̄, ùnjikányá gō tá ázi 'o' 'o 'bá r̄j̄ 'bá gá ku, 'bá ícō rí áwí ùnjikányá 'o

múzú 'd̄ini álé? ³ Ími n̄kí kuyé 'yozú k̄inī, ká 'bá ní bátizimú sēé, 'bá drákí Kúrísító Yēsū be tr̄j̄ gí 'd̄ini kuyé? ⁴ Bátizimú í ní sēé 'bá ní rí s̄i, 'bá údrákí, s̄j̄kí 'bá s̄u í ní Kúrísító rí s̄j̄ rí t̄nj̄, Kúrísító íngá gōó ídri rú rá, 'bá kpá gō íngá ídri rú s̄j̄ Kúrísító ní íngá ídri rú Ètēpí vé ùkpō s̄i rí t̄nj̄.

⁵ 'Bá drákí dō s̄j̄ Kúrísító ní dráá rí t̄nj̄, í kpá ímú 'bá íngá gō ídri rú, s̄j̄ í ní íri ingáá gōó ídri rú rí t̄nj̄. ⁶ 'Bá n̄kí rá 'yozú k̄inī, 'bávé r̄j̄ 'bá ùnjikányá vé nōri gbákí peṭi alambaku sígē Kúrísító be tr̄j̄ gí, ùnjikányá ē íšj̄ rí ùkpō éžj̄ ngazú 'bá r̄j̄ 'bá gá ku, 'bá gōkí adrii túgēr̄j̄ ùnjikányá vé ní ku. ⁷ Dr̄angárá Kúrísító vé rí ní 'bá úmú ícá 'i be ngá álu rí s̄i, sē nóni ùnjikányá ícō éžj̄ ngaá 'bá r̄j̄ 'bá gá ku.

⁸ 'Bá ní dráá Kúrísító be tr̄j̄ rí s̄i, 'bá 'ē' 'ȳj̄kí rá 'yozú k̄inī, 'bá kpá ícō ídri 'd̄i íšj̄ Kúrísító be tr̄j̄ rá. ⁹ 'Bá n̄kí rá Kúrísító íngá gōó ídri rú dr̄angárá gálésila rá, ícō gōó dráá d̄j̄j̄ ku, drá ícō írive ùkpō ndéé ku. ¹⁰ Kúrísító ká dráá, drá wú álu ùnjikányá vé ùkpō ndézú, íri nóni ídri rú rí éžj̄ Múngú vé rí nga.

¹¹ Lē ími n̄kí 'yozú k̄inī, ími drákí gí, ùnjikányá ícō éžj̄ ngaá ími r̄j̄ 'bá gá ku, 'bo Kúrísító Yēsū sē ími ní ídri rí gí, ími 'bá Múngú vé ní. ¹² Lē ími kukí ùnjikányá ā ór̄j̄ ími r̄j̄ 'bá dráápi drádrá 'd̄iri ku, tá ùnj̄j̄ r̄j̄ 'bá nōri ní lēé rí pi, lē ími kukí ání. ¹³ Lē ími ríkí ími r̄j̄ 'bá áyú rizú ùnjikányá 'ozú ku. Ngá múké rí, lē ími sēkí ími r̄j̄ 'bá Múngú ní, s̄j̄ í ní 'bá údrá 'bá gí rí pi ingáá gōó ídri rú rí t̄nj̄. Kuru lē ími áyúkí ími r̄j̄ 'bá tá p̄ir̄j̄ 'ozú, ími adriki p̄ir̄j̄ Múngú endr̄et̄j̄ gé. ¹⁴ Lē ími kukí ùnjikányá ā rí ími dr̄j̄ ór̄j̄ ku, ā 'diātāsiyá ími adriki táimbj rí á palé gá kuyé, 'bo éšj̄ múké Múngú vé rí sē ími ní dr̄j̄wálá gí.

Túgēr̄j̄ tá 'o' 'bá p̄ir̄j̄ rí pi

¹⁵ Tá p̄ir̄j̄ í ní lēé ā 'okí rí íngōri? Éšj̄ múké Múngú vé rí s̄i, Múngú oyú 'bá táimbj rí agásí gí, 'd̄iri lū nyo 'yozú k̄inī, 'bá ríkí ùnjikányá 'o' 'o múzú 'd̄ini? Adri 'd̄ini kuyé! ¹⁶ Ími n̄kí 'yozú k̄inī, ími dō túgēr̄j̄ 'bá ázi vé ní, ími írive tá 'duj̄ nga, ími dō túgēr̄j̄ ùnjikányá vé ní, íri ími j̄j̄ fí drá agá, 'bo ími dō túgēr̄j̄ Múngú vé ní, íri sē ími tá p̄ir̄j̄ ní 'duj̄ nga 'd̄ini kuyé? ¹⁷ ùnjikányá ándúrú ími ní 'o' 'o rí s̄i, sē ími adriki kuú áni túgēr̄j̄ ùnjikányá vé ní. 'Bo á sē Múngú ní ówō 'd̄ifó ámbúgú, ími ní tá í ní ímbá ími ní rí 'ē' 'ȳj̄j̄ éšj̄ be céré rí s̄i. ¹⁸ Nóni oyúkí ími ùnjikányá ími ní 'o' 'o rí

† **5:14** 5:14Mósê: Yōsépá ká dráá gí, 'bágú Èjēpétó vé rí 'bá anj̄ Ísērélé vé rí pi éžj̄ ngaá túgēr̄j̄ rú caá íl̄i m̄j̄d̄ūr̄l̄j̄ s̄u (400). Kuru Múngú ní Mósê rí ípēzú ímúzú anj̄ Ísērélé vé rí pi pazú adringárá túgēr̄j̄ rú rí agásí. Múngú sē táimbj rí Mósê ní, á lū anj̄ Ísērélé vé rí pi ní, sēzú í ní táimbj rí zizú táimbj Mósê vé ní áni. Tíkí Mósê rí íšj̄ ákudē íl̄i rí ca m̄j̄d̄ūr̄l̄j̄ s̄u (1,400), íšj̄ ákudē t̄kí dr̄j̄ Yēsū rí kuyé. 'Í lā Wūngárá 2-24.

agásí gí, ázini ími újákí nóni ími ícá túgērī éšī 'bā'bee tā pīrī 'ozú ní pí gí.

¹⁹ Má ũ'bī ímivé tā, tā túgērī rī pí vé rī sī, ími níki rī ũkpō ũnjikānyā vé rī āni. Drīdrī ní, ími adriki túgērī tñī ũnjikānyā ími ní rīí 'oó mužú dīj dīj 'dīri sī. Kúru nóni lē ími kuki ũnjikānyā āni, ími 'okí tā pīrī, ími adriki rī ule Múngú ędřeṭi gé. ²⁰ Ándúru ími ní adrizú túgērī rú ũnjikānyā agá rī sī, ími ásíkí tā pīrī 'ongará sī kuyé. ²¹ Tā múké ími ní íšú ũnjikānyā ími ní 'oó drñjā séepi 'dīri agá rī ā'di? Tā ũnjí ími ní 'oó 'dī'bee, kōpi drā íjī ími drīgē. ²² 'Bo nóni oyuquí ími ũnjikānyā ími ní 'oó rī agásí gí, ími nóni átī'ba Múngú vé ní. Nóni ími ícákí ule Múngú ędřeṭi gé gí, ími ídri 'dáni'dáni rī íšú rá. ²³ 'Bā ũnjikānyā 'oōpi rī, í rī ũfē drā sī, 'bā rī ē'yī dō 'bávē Úpí Yēsú Kúrisitō rī gí, Múngú rī ímū íri ní ídri 'dáni'dáni rī sé pírini.

7

Ū'bīkí ājē ũkú jezú rī vé tā

¹ Má ędrípījī má ómvúpījī má ní lēléle rī pí, ími níki tájmbj Mósé vé rī rá, 'bā ídri rú rī, íri adri tájmbj rī ā pále gá, tájmbj rī drī ní ępū sā íri ní adrizú ídri rú rī gé. ² Lē má ũ'bī ími ní tā ājē vé rī ũlūú, ágó je dō ũkú, íri dō drī ídri rú, tájmbj rī kīnī, ũkú rī írivé ní, 'bo ágó rī drā dō gí, tájmbj rī ā'yī rá, ágó āzi rī ícō ęwūzī rī ē'yī 'i ní ũkú rú rá. ³ Ūkú 'dīri je dō ágó āzi, íšuzú írivé ágó rī drī ídri rú, ũkú 'dīri 'bā ęwū gí. 'Bo ágó ní drā dō gí, tájmbj rī ā'yī rá, íri ícō ágó āzi je rá, ícókí íri zīj ęwū'ba ku.

⁴ Má ędrípījī má ómvúpījī má ní lēléle rī pí, tā rī, íri 'dini, ími ē'yīkí nóni Kúrisitō rī gí, ími índrékí sū 'bā ũdrā'ba gí rī pí tñī, nóni tájmbj rī vé ũkpō nga ęzī ímī rú'ba gá ku. Kúrisitō í ní ingaá gōó ídri rú drāngará gálési rī sé nóni ími ícákí 'bā ívé ní pí gí, íri sé ími tá múké ní pí 'o Múngú ā rú sī. ⁵ Lókí ũnjikānyā ní 'bā ásúzu gí rī gé, tájmbj rī sé 'bā ríkí éšī 'bāa rizú ũnjikānyā 'ozú. ũnjikānyā 'bā ní 'oó rī íjī drāngará 'bā drīgē. ⁶ 'Bo 'bā índrékí sū 'bā ũdrā'bee gí ní pí tñī, nóni tájmbj rī gō ęzī ngaá 'bā rú'ba gá ku. 'Bā nóni Múngú ní ęzī nga lēṭi ú'dí índri Uleterē rī ní lūú 'bā ní rī sī, adri lēṭi ękū tájmbj í ní sī rī vé rī sī ku.

Tájmbj Múngú vé rī, íri 'bávē ũnjikānyā i'da ámvé

⁷ Má 'yo rī íngóni, má 'yo rī tájmbj rī ũnjikānyā íjī? Adri 'dini kuyé! Tájmbj té dō 'dāayo, má ícō té mávé ũnjikānyā níjī á má ku. Má ícō té níjī á má 'yozú kīnī, éšī 'bāngará 'bā āzi vé ngá drīgē rī ũnjí 'dini ku. 'Bo tájmbj rī kīnī, "Lē mí 'bā éšī 'bā mí gārā gá rī vé ngá drīgē ku." ⁸ ũnjikānyā

íšú lēṭi tájmbj rī áyuzú, má 'bā rī éšī 'bā āzi vé ngá drīgē dīj dīj. 'Bo tájmbj té dō 'dāayo, ũnjikānyā rī té adri ũkpō ákō. ⁹ Má ní drī tájmbj rī nízú kuyé rī gé, á rī adrii bādárú, 'bo vúdri ní gé, má ká níjī á má 'yozú kīnī, tájmbj anigé, sé á níjī á má 'yozú kīnī, ũkpō ũnjikānyā vé rī ású ma gí, sé á fi lēṭi drāngará vé ní agá. ¹⁰ Má íšú níjī á má 'yozú kīnī, tájmbj álu álu kōdō ídri séepi rī, sé Múngú lí mávé tā ũnjí, íjī drāngará má drīgē.

¹¹ ũnjikānyā íšú lēṭi tájmbj rī áyuzú, má mī ũ'bázú āni, íjī drāngará má drīgē. ¹² 'Bo tájmbj Múngú vé rī uleterē, íri pīrī, íri múké. ¹³ Tájmbj adriipi múké 'dīri, íri nyo ícō drāngará íjī má drīgē rá? Ícō íjī álujāni ku! Múngú áyú tájmbj adriipi múké 'dīri, lūzú má ní kīnī, ũnjikānyā rī ũnjí.

Ē'dī 'dīngará ũnjikānyā be rī

¹⁴ Tájmbj rī Múngú sé ní, 'bo má 'bā áda, má ícá kuú túgērī rú ũnjikānyā drīgē. ¹⁵ Á níjī tá má ní rīí 'oó rī kuyé. Tā pīrī má ní kōdō lēé 'oó rī, á 'o ku, 'bo tá má ní kōdō gāá sī rī, ma rī 'o rá. ¹⁶ Má 'o dō tá pīrī ku drāáasiyā, á níjī rá tá má ní rīí 'oó rī ũnjí, má ā'yī rá tájmbj rī múké. ¹⁷ Adri 'yozú kīnī, ma rī tá ũnjí 'dīri 'o ákā yā 'dini kuyé, ũnjikānyā fiipi kú má éšī agá nōri sé ma rī tá ũnjí 'dīri 'o ní. ¹⁸ Á níjī rá tá āzi múké má éšī agá álujāni 'dāayo, á lē dō kōdō tá múké 'oó, āni sé má ícō 'oó bā ku. ¹⁹ Á lē kōdō tá múké 'oó, 'bo má ícō 'oó ku. Á lē kōdō tá ũnjí 'oó ku, 'bo má rī tá ũnjí rī 'o rá. ²⁰ Ma rī tá má ní kōdō ícō 'oó ku ní 'o mužú, 'dīri lū 'yozú kīnī, á 'o tá rī ákā kuyé, ũnjikānyā fiipi má éšī agá rī sé ma rī tá rī 'o ní.

²¹ Tájmbj rī i'da má ní uleterē, má kādō lēé kōdō tá múké 'oó, ma gō rī ũnjikānyā 'o mužú áyu. ²² Á lē tájmbj Múngú vé rī éšī be céré. ²³ 'Bo tájmbj āzi anigé, íri rī ęzī nga má rú'ba gá, íri rī ē'dī 'dī tájmbj Múngú vé rī be má éšī agá. Tájmbj 'dīri rú má ícá kuú túgērī ũnjikānyā vé ní, íri sé ma rī ũnjikānyā 'o ní. ²⁴ Á, ízāngā mávé nōri! Á'di rī ícō ma pa ũnjikānyā ma jīipi fiipi drā agá nōri drīgē sī ní? ²⁵ Á sé ówō'difō Múngú ní, Úpí Yēsú Kúrisitō ní 'bā paá 'bávē ũnjikānyā agásí rī sī.

Mávē ũmī gé nōlé, ma túgērī riipi tájmbj Múngú vé rī 'dujúpi ngaapi ní, 'bo ũnjikānyā má ní rīí 'oó rī sī, má ícá nóni kú túgērī ũnjikānyā vé ní.

8

Índri Uleterē rī 'bā ní ídri sé ní

¹ Nóni 'bá Kúrísitō Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi, ícókí tā líj kōpi drǐgē ku, ² ā'diātāsīyā Índri Uleterē ūkpō be idri íngápi Kúrísitō Yēsū vúgá rī sēepi ími ní rī, oyu ími ífūu ūkpō ūnjikānyā riipi ími jīpi fiipi drā agá rī sígē sī gí. ³ Tāimbī Mósé vé rī ícō 'bá ní idri sēé ku, ā'diātāsīyā ūnjikānyā riipi 'bá drǐ órúpi 'dīri sē 'bá ícákí kuú ūkpō ákō. 'Bo Múngú ípē ívé Mvā, ímúki íri tǐj 'bá áda rú, sū 'bá vū drāgē nōgō ūnjikānyā be rī tǐj, adi 'i sēé drāā 'bavé ūnjikānyā tǐ gé. Múngú sē Kúrísitō ri drāā tā lizú ūnjikānyā drǐgē. ⁴ Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, 'bá 'ókí rī tā pīrǐ sū tǎimbī Mósé vé rī ní lēé rī tǐj, 'bá 'báki rī éšǐ tā ūnji rǐ' 'bá nōri ní lēé rī pi drǐgē ku, 'bá 'dúkí rī tā Índri Uleterē rī ní lēé rī pi ngāá áyu.

⁵ 'Bá éšǐ 'bā'bée ūnjikānyā rǐ' 'bá nōri vé rī drǐgē rī pi, kōpi rī éšǐ 'bá céré tā rǐ' 'bá nōri vé rī drǐgē. 'Bo 'bá éšǐ 'bā'bée Índri Uleterē rī drǐgē rī pi, kōpi rī éšǐ 'bá céré tā Índri Uleterē rī ní lēé ā 'ókí rī drǐgē. ⁶ 'Bá éšǐ 'bāápi kú céré ūnjikānyā drǐgē rī, írivé ūđǐ drāngará. 'Bo 'bá éšǐ 'bāápi tā Índri Uleterē rī ní lēé ā 'ókí rī drǐgē rī, íri idri 'dáni' dáni rī ísú rá, āzini íri tákiri ísú rá. ⁷ 'Bá éšǐ 'bāápi kú ūnjikānyā drǐgē rī, íri ārǐ' 'bá Múngú vé ní. 'Bá sū 'dīri tǐj 'dīri, gā tǎimbī Múngú vé rī sī, ícō tǎimbī rī ngāá ku. ⁸ 'Bá éšǐ 'bā'bée ūnjikānyā rǐ' 'bá nōri vé rī drǐgē rī pi, sē Múngú ní áyikō ku.

⁹ Nóni ūnjikānyā ícō ími drǐ órú ku. 'Bo Índri Múngú vé rī dō ími éšǐ agá anigé, íri ími drǐ ko nī. Índri Kúrísitō vé rī dō 'bá rī ē éšǐ agá 'dāáyo, 'bá 'dīri adri Kúrísitō vé ní ku. ¹⁰ Kúrísitō rī dō ími éšǐ agá anigé, ímivé rǐ' 'bá rī dō ícō drā rá ími ní ūnjikānyā 'oó rī sí drāāsiyā, ímivé índri rī áwí adri ídri rú, ā'diātāsīyā Yēsū sē ími ícákí pīrǐ Múngú endretǐ gé gí. ¹¹ Múngú Yēsū rī ingáapi gōō idri rú drāngará gálésǐ rī, írivé Índri dō ími éšǐ agá anigé, íri ívé Índri Uleterē ími éšǐ agá rī áyú ímivé rǐ' 'bá drāápi gí rī újā ícā gō idri rú.

¹² Má édrǐpǐj má ómvǐpǐj má ní lēélē rī pi, lē 'bá 'ókí tā múké, lē 'bá ríkí ūnjikānyā rǐ' 'bá nōri ní lēé rī 'oó ku. ¹³ Ími áwíkí dō rǐ' ūnjikānyā rǐ' 'bá nōri ní lēé rī 'oó, ímivé ūđǐ rī adri drāngará. 'Bo Índri Uleterē rī dō ími éšǐ agá anigé, íri ími ízā ko ími ugazú, ími gókí rī ūnjikānyā 'oó đǐj ku, Índri Uleterē rī kúru ími ní idri 'dáni' dáni rī sē. ¹⁴ 'Bá Índri Uleterē Múngú vé rī ní rīi kōpi ē drǐ koó rī pi, kōpi anji Múngú vé ní. ¹⁵ Índri Múngú vé rī sē ími adriki tǐjgērǐ ūrǐ rú ní pi kuyé, ími ísúkí Índri Múngú vé rī gí, ími nóni anji Múngú vé ní. Índri Múngú vé rī sē 'bá rī Múngú rī zǐ "Ábā, 'Bá Étépǐ." ¹⁶ Índri Múngú vé rī, íri sē 'bá

nǐ amá uleterē 'yozú kīnǐ, 'bá anji Múngú vé ní. ¹⁷ Nóni 'bá ní adrii anji Múngú vé ní rī sī, 'bá drǐlē múké íri ní sēé Kúrísitō ní rī ísú rá, 'Bá nyakí dō ízāngā sū Kúrísitō ní nyaá rī tǐj, Múngú rī kpá ímú 'bá íngú sū íri ní Kúrísitō rī íngú rī tǐj.

'Bá Múngú vé rī pi úmvúlésǐ tā múké ísú rá

¹⁸ Á nǐ amá múké, ízāngā 'bá ní nyaá āndrū nōri, íri anigé, 'bo íngúngará úmvúlésǐ Múngú ní ímúzu 'bá íngúzu rī, tā ní aga rá. ¹⁹ Ngá ārēvú céré Múngú ní gbii vū drǐgē nōgō rī pi, kōpi rī éšǐ 'bá rizú ū'dú Múngú ní úmvúlésǐ 'bá adri' bée anji ívé ní pi rú rī 'dazú rī ūtēzú. ²⁰ Ngá Múngú ní gbii rī pi ē drǐ ábákí céré, adri 'yozú kīnǐ, kōpi lēki nǐ yā 'dīni ku, Múngú lē tā rī ā 'o 'i 'dīni nǐ. Ngá í ní udé rǐ pi ímú éšǐ 'bá 'yozú kīnǐ, ²¹ í ímú í pa drā sílē gá sí rá, āzini ícókí jmaá ku, ímú drǐwālā ísú fizú anji Múngú vé đǐngará pōwǐpōwǐ rī ísú' 'bá rī pi ásámvú gé rá.

²² Ngá ārēvú céré vū drǐgē nōgō rī pi, kōpi rī drǐ čǐ ambamba cimgbá lókí āndrū rī gé, sū ūkú riipi mvá tǐpi rī ní rīi drǐ čǐ rī tǐj. ²³ Adri 'yéná ngá 'dǐ'bée rī drǐ čǐ nǐ kuyé, 'bá Yēsú rī ē'yī' 'bá gí nō'bée, 'bá kpá rī drǐ čǐ índǐ, tā 'bá ní rīi ū'dú Múngú ní ímúzu 'bá ā'yízú adrizú anji ívé ní rú rī ūtēzú rī sǐ, Índri Uleterē rī sē 'bá nǐki tā 'bá ní rīi ūtēé rǐ gí, āzini sē 'bá nǐki tā Múngú ní ímúzu 'bá rǐ' 'bá újázú ícázú ū'dǐ, 'bá rǐ' 'bá ní gōzú drázú đǐj ku rī gí. ²⁴ Tā 'bá ní éšǐ 'bázú drǐ ní gé rī, íri 'bá pa nē. Nóni 'bá rī éšǐ 'bá drǐwālā í ní ímú sēé 'bá ní rī ūtēzú, 'bo 'bá ísúkí drǐ kuyé. 'Bá āzi ícō éšǐ 'bāá ngá 'i ní ísú gí rī ā tā ūsǐzú ku. ²⁵ 'Bo 'bá dō rī éšǐ 'bá ngá 'bá ní drǐ ísú kuyé rī drǐgē, lē 'bá 'báki éšǐ mādā rizú ūtēzú.

²⁶ 'Bá ní adrii tā be múké kuyé rǐ sǐ, Índri Uleterē rī 'bá ízā ko nǐ. Á'diātāsīyā 'bá nǐki ngá 'bá ní lēé é'yí Múngú vúgá rī zǐbe ku, Índri Uleterē rī 'bá ní Múngú rī zǐ ízāngā be āmbúgǐ 'i éšǐ agá, 'bá āzi ícō tā ní átā bā ku. ²⁷ Múngú riipi 'bá éšǐ ndreepi rǐ nǐ úmǐ Índri Uleterē rī vé rī rá, ā'diātāsīyā Índri Uleterē rī rī Múngú rī zǐ 'bá ē'yī' 'bá gí rī pi ní, sū Múngú ní lēé rī tǐj.

Tā āzi 'bá gǐpǐi ámvé Múngú vé lēngará agásǐ ní 'dāáyo

²⁸ 'Bá nǐki kpá rá 'yozú kīnǐ, tā rǐ' 'bá 'bá ísú' bée rǐ pi agásǐ, Múngú rī tā múké 'o 'bá 'i lē' 'bá lēlē rǐ pi ní nǐ, tā ní íbǐ íngá éšǐ ní agá, ūpē íngá 'bá 'dǐ'bée nǐ. ²⁹ Múngú nǐ 'bá 'dǐ'bée íngógsǐ, ūpē kōpi ímú adrii sū 'i Mvǐpǐ tǐj. Yēsú rī kōpi ní Mvā káyú Múngú vé anji kárakará rǐ pi ásámvú gé. ³⁰ Múngú ā'yí 'bá 'i ní ūpéé 'dǐ'bée nǐ, zǐ kpá 'bá 'dǐ'bée nǐ, kōpi ē ímúki rǐ adrii 'bá ívé ní, 'bá kōpi adrii 'bá pīrǐ 'i endretǐ gé,

zi kôpi, ē imúkí rí kôpi íngú sũ ĩ ní 'i íngú rí tĩnĩ.

³¹ Tã 'dĩ'bee ā tā sĩ, 'bã átákí rí íngóni? Múngú rí dō 'bã be trũ, 'bã āzi rí nyo ícō 'bã 'o ũnjĩ rá? ³² Múngú uga ívé Mvã 'bã tā sĩ kuyé, ĩpē ĩrĩ 'bã ní rã. Múngú 'o dō tā 'bã ní 'dĩrĩ tĩnĩ, ícō nyo 'bã ní ngã ārēvũ sēē cérē pĩrĩni ku? ³³ Múngú 'yo dō kĩnĩ 'bã ívé 'í ní ũpēē 'dĩ'bee anjĩ ívé ni, āzini 'bã kôpi adri 'bã pĩrĩ 'í ěndrētĩ gē gĩ pĩrĩ, ā'dĩ rĩ ícō tā ĩjĩ kôpi drĩgē, kôpi tōzũ 'yozũ kĩnĩ kôpi ũnjĩ nĩ? ³⁴ Ā'dĩ rĩ ícō 'yo kôpi ũnjĩ nĩ? Kúrísitō Yēsũ drã kôpi ā tā sĩ, íngakĩ ĩrĩ gōō ídrĩ rú, nóni ũrĩ Múngú vé drĩ ěndēpĩ gē, ĩrĩ rĩ Múngú rĩ zĩ kôpi ní.

³⁵ Ngã āzi nyo ícōpi 'bã āsãmvũ acoópi Kúrísitō be lēngará Kúrísitō ní 'bã lēzũ 'dĩrĩ agásĩ nĩ anigē? Tã ũkpō ũkpō, ĩzãngã, ōcũngará, ěbĩrĩ, bõngō ākō, tā ũnjĩ drã ĩjĩpi ní, tā ĩ ní ũlãá 'dĩ'bee, kôpi nyo ícō 'bã āsãmvũ aco Kúrísitō be rá? ³⁶ Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩnĩ, "Mĩ tā sĩ, ũ'dũ ālu ālu, 'bã rĩ pi lēkĩ rĩ 'bã ú'dĩ, 'bã índrēkĩ sũ kãbĩlō ĩ ní rĩ úlĩĩ rĩ pi tĩnĩ."

³⁷ Tã āzi 'bã gũũpi āmvé ní 'dãáyo. Tã ũnjĩ 'dĩ'bee kádō 'bã ĩsũ, 'bã ícō pá tu tĩtĩ ũkpō Kúrísitō 'bã lēepĩ lēlē rĩ vé rĩ sĩ. ³⁸ Mã ěpĩ tā 'dĩrĩ sĩ múkē múkē 'yozũ kĩnĩ, drãngará, dōku ídrĩ, dōku mālãyĩkã, dōku índrĩ ũnjĩ rĩ pi,* dōku tā nóni rĩ 'bã 'i ngã'bee rĩ pi, dōku tā ũmvúlēsĩ ímũ'bã ĩ ngã'bã drĩdrĩ 'dĩlē rĩ pi, dōku ũkpō urũkō'bee, ngã 'dĩ'bee ícókĩ 'bã āsãmvũ acoó Múngú 'bã lēepĩ lēlē rĩ be ku. ³⁹ ũkpō íngã'bã 'bũ gélēsĩ rĩ pi, dōku ũkpō vũ drĩgē nõgō āngũ wĩĩwĩlĩ rú rĩ agã rĩ pi, ngã Múngú ní gbũ rĩ pi, ícókĩ 'bã āsãmvũ acoó lēngará Múngú ní 'dãá 'bã ní Kúrísitō Yēsũ 'bávē Úpĩ ā rũ'bã gã 'dĩrĩ agásĩ ku.

9

Múngú ĩpē ĩsērēlē rĩ pi nĩ

¹ Kúrísitō nĩ rá, tā mã ní átã rĩ, ĩrĩ tā áda, adri ũnjō ku, wĩkĩ mávē rĩ, āzini Índrĩ Uleterē rĩ lũ kpã mã ní kĩnĩ, tā mã ní átã rĩ tā áda. ² ĩzãngã fi mã ěsj agã, sē mã ěsj ĩjō ambamba ³ mã ě'dípãa Yãhũdĩ rĩ pi ā tā sĩ. Á lē Múngú ā tri ma, ā aco 'bã āsãmvũ Kúrísitō be, mã ě'dípãa Yãhũdĩ rĩ

pi ē ĩsũkĩ rĩ pangará bēsĩnĩ. ⁴ Kôpi 'bã ĩsērēlē vé ni, Múngú ũpē kôpi adriĩ anjĩ ívé ni. Múngú 'i' da ívé dĩngará pōwũpōwũ rĩ kôpi ní, Múngú rũ ũndĩ kôpi be, ězĩ ívé tãjmbĩ kôpi ní. Kôpi ā rikĩ 'i ĩnjĩ Jō Múngú vé rĩ agã, āzini kôpi ē ĩsũkĩ rĩ tā 'í ní ězĩ rĩ bēnĩ. ⁵ Ābũrãmã pi, ĩsákã be, Yōkōbũ sĩ, kôpi Yãhũdĩ rĩ pi vé ě'bĩpĩ drĩdrĩ rĩ pi, tĩkĩ Yēsũ Kúrísitō rĩ 'bã áda rú, íbĩ ĩfũũ úyũ ĩsērēlē vé rĩ agã, Yēsũ Kúrísitō rĩ Múngú 'i, ĩrĩ ngã ārēvũ drĩgē sĩ cérē āmbũgũ, ē íngúkĩ ĩrĩ mũzũ 'dãní'dãní! Āmĩnã.

⁶ Ícókĩ 'yoó tā Múngú ní ězĩ Yãhũdĩ rĩ pi ní rĩ, 'dũ tā ni ngãã ku yã 'dĩnĩ ku. Adri 'yozũ kĩnĩ, 'bã ĩsērēlē vé rĩ pi cérē nĩkĩ Múngú rĩ rá yã 'dĩnĩ kuyé. ⁷ Úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi* adrikĩ cérē anjĩ Ābũrãmã vé ni kuyé. Múngú 'yo ívé búkũ agã kĩnĩ, "Úyũ mívē rĩ pi ímũ ĩfũ ĩsákã† rũ'bã gã." ⁸ Tã 'dĩrĩ lũ 'yozũ kĩnĩ, anjĩ Ābũrãmã ní tĩjĩ rũ'bã rũ'bã rĩ pi adrikĩ anjĩ Múngú vé ni ku, anjĩ Múngú ní tā ni ězĩ rĩ, kôpi adri anjĩ Múngú ní 'duũ 'bãã anjĩ Ābũrãmã vé ni rú ni pi. ⁹ Tã Múngú ní ězĩ rĩ 'dĩnĩ kĩnĩ, "Mã ímũ ĩgō sã nõrĩ tĩjĩ rĩ gē, ĩlĩ drũ rĩ agã, Sárã rĩ ímũ mvã ágó tã rá."

¹⁰ ĩsákã rĩ 'bávē ě'bĩpi, je Rēbēkã rĩ 'í ní ũkũ rú, Rēbēkã tĩ ĩrĩ ní anjĩ āgō ětĩ rú, ¹¹ 'bã nĩkĩ rĩ 'yozũ kĩnĩ, lētĩ Múngú ní 'bã ĩpēzũ rĩ pĩrĩ. Sã Rēbēkã ní drĩ kôpi tĩzũ kuyé, dōku kôpi ní drĩ tá múkē 'ozũ kuyé, dōku tā ũnjĩ 'ozũ kuyé rĩ gē, ¹² Múngú 'yo Rēbēkã ní kĩnĩ, "Mvã kãyũ rĩ ímũ ězĩ ngã mvã ũdũ rĩ ní." Múngú 'yo tã rĩ 'dĩnĩ lüzũ kĩnĩ, ĩpē 'bã rĩ ězĩ ĩrĩ ní ngãã múkē rĩ ā tā sĩ ku. ¹³ Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩnĩ, "Á lē Yōkōbũ‡ rĩ áyu, á gã ĩsōwũ rĩ sĩ."

¹⁴ 'Bã 'yokĩ rĩ ngóni? 'Bã 'yokĩ rĩ kĩnĩ, tā Múngú ní 'oó 'dĩrĩ adri pĩrĩ ku? Adri 'dĩnĩ kuyé! ¹⁵ Múngú 'yo Mósē ní kĩnĩ, "Mã ěsj rĩ adri ĩdrĩkĩdrĩ 'bã mã ní ĩpēē rĩ nĩ,

ma ícō 'bã mã ní lēē rĩ ē ĩzã ko rá."

¹⁶ Tã 'dĩ'bee ngã 'i tā 'bã áda ní lēē rĩ sĩ ku, dōku ũkpō 'bã áda vé ni sĩ ku, ĩrĩ 'i ngã ěsj ĩdrĩkĩdrĩ Múngú vé rĩ sĩ. ¹⁷ Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã, Múngú 'yo 'bãgũ ějēpētō vé rĩ ní kĩnĩ, "Mã sē mi ícã 'bãgũ rú, mã mávē ũkpō 'i' da mí ní, kúru 'bã vũ drĩgē rĩ pi cérē ímũ nĩ ámã 'yozũ kĩnĩ, mã Múngú

8:36 8:36 Sãwũmã 44:22 * **8:38** 8:38 Índrĩ ũnjĩ rĩ pi: Índrĩ ũnjĩ rĩ pi ándũrũ mālãyĩkã Múngú vé ni 'bũ gē 'dãã, kôpi nõkĩ tãjmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã rĩ kôpívē āmbũgũ. Múngú ídrō kôpi 'bũ gē 'dããsĩ wũgã nõó, kôpi gókĩ ufuũ índrĩ ũnjĩ, kôpi rĩ 'bã rĩ pi ní ĩzãngã sē vũ drĩgē nõgō. † ĩ lã 'dãngará 12:7-9. * **9:7** 9:7 Úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi: Múngú ĩpē úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi cérē adriĩ anjĩ ívé ni kuyé. ĩpē 'yēnã úyũ Sárã ní tĩjĩ Ābũrãmã be rĩ pi áyu, ĩpē ĩsĩmãlēē Āgárã ní tĩjĩ Ābũrãmã be rĩ kuyé. † **9:7** 9:7 ĩsákã: ĩsákã rĩ mvã Múngú ní ězĩ Ābũrãmã ní rĩ. † ĩ lã 'dãngará 17-35. **9:7** 9:7 'dãngará 21:12 **9:9** 9:9 'dãngará 18:10, 14 **9:12** 9:12 'dãngará 25:23 ‡ **9:13** 9:13 Yōkōbũ: Yōkōbũ rĩ Ābũrãmã mvõpĩ ĩsákã vé mvã, ĩrĩ anjĩ be mũdrĩ drĩ ní ĩrĩ, Múngú újã rũ ní zĩjĩ ĩsērēlē, úyũ ĩrívē rĩ zĩkĩ anjĩ ĩsērēlē vé ni. Sã Yēsũ vé rĩ gē, zĩkĩ kôpi Yãhũdĩ. † ĩ lã 'dãngará 25-50. **9:13** 9:13 Málákĩ 1:2-3 **9:15** 9:15 Wũngará 33:19 **9:17** 9:17 Wũngará 9:16

'i." 18 Múngú vé ẹ̀ṣì rì adri Ìdríkídri 'bá Ìrì ní ìpéé lèé ẹ̀ṣì Ìdríkídri 'báá Ìrì ní rì ní. Múngú Ẹ̀sù dō 'í lè 'bá rì ẹ̀ drī ẹ̀ ícá ùkpó ùkpó, Ìrì ícò 'o rá.

19 'Bá ázi rì ícò 'yo, "Múngú lè dō 'bá 'okí tã rì sù 'í ní lèé rī tñjì pìrì, ngá Ìrì ní 'yoó 'bá ùnjì rī á'di? Á'di rì ícò tã Múngú ní Ẹ̀tjì gí rì nḡ nī?" 20 'Bo mí á'di 'í átángá 'yoópi Múngú ní 'dínì? Ngá Ì ní údé rī, Ìrì nyo ícò 'yo 'bá 'í údépi rī ní, "Mí údé ma 'dínì ási 'dínì rá?" 21 'Bá rípi ùdri gbiipi rī, Ẹ̀rúte álu álu 'dìrì sī, Ìrì ícò ùdri rī ázi gbi, Ìrì igrīrì múké múké, Ìrì ázi rì gbi igrīrì ku.

22 Múngú lè ívé jíkó 'í daá, ázini ívé ùkpó 'í daá 'bá Ì ní lèé ú'dí rī pi ní tã lizú áni kòpi drīgé, 'bo Ìrì tã ní 'dù muzú ẹ̀ṣì be mādā. 23 Múngú rì kpá ívé dṅgárá pḡwḡpḡwḡ rī 'í da 'bá 'í ní ùpéé lèé ẹ̀ṣì múké 'báá kòpi ní rī pi ní rá, 24 'bá Ìrì ní ùpéé rī 'bá 'í, Yāhúđí rī pi, ázini 'bá adri'bá Yāhúđí rú ku rī pi. 25 Búkū nēbī Ōsēyā ní sī rī agá, Múngú 'yo 'bá adri'bá Yāhúđí rú ku rī pi ní kīnī, "Ìmi adri'bée 'bá mávè ní kuyé 'dī'bée, nóni ma Ìmì zì 'bá mávè ní.

Ìmì 'bá má ní ándúru lèé ku 'dī'bée, ma Ìmú Ìmì lèlè."

26 Búkū Múngú vé rī 'yo kpá 'dínì kīnī, "Vūrā álu álu ándúru má ní 'yoó Ìmì ní kīnī,

'Ìmì adrikí 'bá mávè ní ku 'dìrì,' nóni ma 'yo,

'Ìmì Ìmú adri anjì mávè ní, ma Múngú adriipi idri rú rī 'í."

27 Nēbī Ísáyá átá 'bá Ísērélè vé rī pi á tã sī 'dínì,

"'Bá Ísērélè vé rī pi á adrikí dō kárakará cínýáfá yīl agá rī tñjì drāáasiyā, 'yēngá Ì Ìmú kòpi ẹ̀ Ìmbítá Ì ní kuú kínikinijá 'dī'bée pa áyu.

28 Úpí rì Ìmú 'bá vū drīgé rī pi Ìrīnā rá, Ìrì kòpi Ìrīnā mbèlējā."

29 Tã rī Ìmú 'í nga sù Ísáyá ní 'yoó drīdrī rī tñjì,

"Úpí Múngú ā ku té dō 'bá rī pi vé úyú ẹ̀ Ìmbítá ku,

'bá té ùdrā céré sù 'bá kūrú SódómōS vé rī agá rī pi

ní ùdrāá 'bá kūrú Gómórā vé rī agá rī pi be rī tñjì."

Ísērélè rī pi ẹ̀'yīkí Múngú rì kuyé

30 'Bá 'yokí rì ngóni? 'Bá ándúru adri'bá Yāhúđí rú ku, tã 'o'bá pìrì ku 'dī'bée, kòpi újákí nóni Ì ícá 'bá pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tjì gé, kòpi ní Ìrì ẹ̀'yīl gí rī sī. 31 'Bo 'bá Ísērélè vé

'yo'bá kīnī, Ì lēkí ícá pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tjì gé tãimbjì rī vé tã sī 'dī'bée, tãimbjì rī sē kòpi ícákí 'bá pìrì kuyé. 32 Kòpi ísúkí tã pìrì kuyé ási? Kòpi ísúkí kuyé, kòpi ní adrii ẹ̀'yīngárá ákò rī sī, kòpi 'bákí ẹ̀ṣì rizú tãimbjì rī 'düzú ngazú áyu. Kòpi adrikí sù 'bá rì 'bá Ì Ẹ̀sù 'bá Ìrā 'í alaapi kú lẹ̀tjì agá rī á rú 'bá gá rī tñjì. 33 Síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

"Á 'bá Ìrā* kú Siónā* gá 'dāá'dā, 'bá rī pi rì Ì Ẹ̀sù rú 'bá ní gé, Ìrā rī sē kòpi rì u'de vūgá, 'bá Ìrì ẹ̀'yīlpi rá rī, ícò drīnjá ísù ku."

10

1 Má ẹ̀drìpìjì má ómvpìjì má ní lèlè rī rì pi, tã má ẹ̀ṣì agá nōlè má ní lèzú Múngú rì zizú 'bá Ísērélè vé rī pi ní rī, Múngú ā pa rì kòpi bēnī. 2 Á nḡ rá, kòpi 'bákí úvá Múngú rì Ìnjizú, 'bo tã Múngú ní lèé kòpi ā 'okí rī fì kòpi drīgé kuyé. 3 Kòpi ní lẹ̀tjì Múngú ní 'bá rī á'yizú adrizú pìrì 'í ẹ̀ndrẹ̀tjì gé rī nḡ kuyé rī sī, kòpi gākí lẹ̀tjì Múngú ní 'bá rī á'yizú adrizú pìrì 'í ẹ̀ndrẹ̀tjì gé 'dìrì 'dugá ngagá sī, kòpi gòkí lẹ̀tjì ívé ní túngú ní 'dudú ngaa áyú. 4 Kúrísítò 'dù tãimbjì rī ngaa fūú tì ní gé gí, áni 'bá céré Ìrì ẹ̀'yī 'bá gí rì pi, Múngú rì kòpi á'yī adri 'bá pìrì 'í ẹ̀ndrẹ̀tjì gé.

'Bá Kúrísítò rì ẹ̀'yī 'bá gí rī pi, Múngú rì kòpi pa rá

5 Mósè kīnī, 'bá rī 'dù dō tãimbjì rī ngaa rá, Ìrì adri Múngú ẹ̀ndrẹ̀tjì gé pìrì. Sī kīnī, "'Bá tã 'oópi 'dínì rī, lè á 'dù tã rī ngaa sù tãimbjì rī ní lèé rī tñjì." 6 'Bo 'bá adriipi pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tjì gé ẹ̀'yīngárá be rī, Ìrì 'yo, "Lè mī rì 'yoó mí ẹ̀ṣì agá 'dālè, 'Á'di rì nga mu 'bù gé 'dālè Kúrísítò rì Ìjì vūgá nōó ní?" 'dínì ku, 7 dōku, mī rì 'yoó 'Á'di rì ícò fì mu 'bù Ìndri 'bá ùdrā 'bá gí rī pi ní adrizú rī agá 'dāá Kúrísítò rì inga gō idri rú drāngárá galésí ní? 'dínì ku." 8 Búkū Múngú vé rī 'yo kīnī, "Ụ'dúkò rì Ìnyinjānā mí be, Ìrì ifú mí tì gé, ázini mí ẹ̀ṣì agalésí." Ụ'dúkò 'bá ní ùlùú 'dìrì, 'bá rì tã ẹ̀'yīngárá vé rī ùlù. 9 Mí 'yo dō mí tì sī, "Yēsù rì Úpí," ázini mí á'yī dō mí ẹ̀ṣì agá 'dālè 'yozú kīnī, Múngú inga Ìrì gōó drāngárá galésíla idri rú rá, Múngú rì mí pa rá. 10 Mí ẹ̀'yī dō Kúrísítò rì mí ẹ̀ṣì agá 'dālè gí, mí adri 'bá pìrì Múngú ẹ̀ndrẹ̀tjì gé, ázini mí 'yo dō mí tì sī kīnī, mí 'bá Kúrísítò vé ní, Múngú rì mí pa rá. 11 Búkū Múngú vé rī kīnī, "'Bá

9:20 9:20 Ísáyá 29:16; 45:9 9:25 9:25 Ōsēyā 2:23 9:26 9:26 Ōsēyā 1:10 9:28 9:28 Ísáyá 10:22-23 S 9:29 9:29 Sódómó ázini Gómórā: Múngú iza kūrú 'dī'bée ùnjikányā 'bá kūrú 'dī'bée agá rì pi ní 'oó rì sī lókí Abúrámā vé rì gé. † Ì lā f'dóngárá 18:20-33; 19:1-28. 9:29 9:29 Ísáyá 1:9 * 9:33 9:33 Írā: Írā 'dìrì Yēsù 'í. † 9:33 9:33 Siónā: Siónā rì Ì kpá zì Yērúsálémā. 9:33 9:33 Ísáyá 8:14; 28:16 10:5 10:5 Lèvítíká 18:5 10:6 10:6 Dètòronómè 30:12 10:7 10:7 Dètòronómè 30:13 10:8 10:8 Dètòronómè 30:14 10:11 10:11 Ísáyá 28:16

iri ê'yîpi rá rî, ícò drînjá Ìsù ku." ¹² Mi dô Yâhùdîgú yâ, mí adri dô Yâhùdîgú ku yâ, adri tâ rú ku, â'diâtâsiyâ Yêsù rî Úpí 'bá rî pi vé ni céré, 'bá 'yoópi kînî á ko 'í Ìzâ rî, ìri 'bá 'diri ê Ìzâ ko aga rá. ¹³ Sîkî Búkû Múngú vé rî agá kînî, "'Bá céré Úpí á rú zî'bá rá rî pi, Úpí rî kôpi pa rá."

¹⁴ Kôpi ê'yîkî dô Úpí rî kuyé, kôpi ícò ìri á rú zî ngóni? Kôpi yîkî dô ú'dúkò múké ìrivé rî kuyé, kôpi ícò ìri ê'yî ngóni? 'Bá ázi ùlú dô kôpi ní ú'dúkò múké 'diri kuyé, kôpi ícò yî ngóni? ¹⁵ Pékî dô 'bá ázi muý ú'dúkò múké rî ùlú kuyé, kôpi ícò ú'dúkò múké rî ùlú ìngóni? Sîkî Búkû Múngú vé rî agá kînî, "Ngá múké rî, lè 'bá ndrekî 'bá ú'dúkò múké rî ìjî'bá ùlú'bá rî pi 'bá mì sî."

¹⁶ 'Bo Ìsèrélè rî pi á urukò ê'yîkî ú'dúkò múké rî kuyé. Nêbî Ísáyâ 'yo 'dîni kînî, "Úpí, â'di ê'yî ú'dúkò múké 'bá ní ùlúu rî rá ní?" ¹⁷ 'Bá rî yî dô ú'dúkò múké rî gí, ìri kúru ê'yî. Ú'dúkò múké rî, ìri tâ Kúrísítò vé rî. ¹⁸ 'Bo á lè zîj, êndépi Ìsèrélè rî pi yîkî nyo ú'dúkò múké rî kuyé? Kôpi yîkî rá. Sîkî Búkû Múngú vé rî agá kînî, "Ú'dúkò Múngú vé rî ayi muzú vû drîgé sî céré, átángá ì ní átá rî, ayi kpá muzú vû drîgé sî céré."

¹⁹ Êndépi tâ rî fi nyo 'bá Ìsèrélè vé rî pi drîgé rá? Ê, fi rá. Mósê sî tâ Múngú ní átá Ìsèrélè rî pi vé tâ sî rî 'dîni kînî, "Ma sê ìmi ìmú á'yâ 'bá tàkîri má ní sêé 'bá àngù urukò agá rî pi ní rî sî. Má kádò tàkîri sêé 'bá adri'bá Yâhùdî rú ku tâ ní fîi kôpi drîgé kuyé rî pi ní, ìmî êjî rî ìmú ve kôpi ní ùnjî ùnjî."

²⁰ Ísáyâ gò átá ùrî ákò kînî, Múngú kînî, "'Bá ma ndâ'bée kuyé rî pi, ìsúkî má rá. 'Bá mávé tâ zî'bá kuyé rî pi, má i'da ma kôpi êndretî gé rá."

²¹ 'Bo Ísáyâ kînî, "Múngú átá 'bá Ìsèrélè vé rî pi á tâ sî kînî, "Dú ú'dú áco, á rî kôpi máá kôpi é ìmúkî rî má vùgá, 'bo kôpi é drî ùkpò ùkpò, kôpi gâkî ma ê'yîgá sî."

11

Múngú 'bá êjî múké 'bá Ìsèrélè vé rî pi ní

¹ Kúru á lè zîj 'dîni, Múngú gâ nyo ívé 'bá rî pi gí? Múngú gâ kuyé! Lè

10:13 10:13 Yôlè 2:32 **10:15** 10:15 Ísáyâ 52:7 **10:16** 10:16 Ísáyâ 53:1 **10:18** 10:18 Sâwúmá 19:4 **10:19** 10:19 Dètòrônómè 32:21 **10:20** 10:20 Ísáyâ 65:1 **10:21** 10:21 Ísáyâ 65:2 * **11:2** 11:2 Êlîyâ: Êlîyâ rî nêbî, Múngú 'du ìri muzú 'bû gé ìdri rú, drâ kuyé. Tîkî ìri ákùdè ìlî rî ca mûdûrùlù úrómî (900), ìsú ákùdè tîkî drî Yêsù rî kuyé. 'Í lã 1 'Bâgú 17-21; 2 'Bâgú 1-3. **11:3** 11:3 1 'Bâgú 19:10, 14 † **11:4** 11:4 Bálâ: Bálâ rî ngá ì ní údé múngú rú ní. 'Í lã 'Bá Tã Lî'bá rî pi 6:25-32. **11:4** 11:4 1 'Bâgú 19:18 **11:8** 11:8 Dètòrônómè 29:4; Ísáyâ 29:10

11:10 11:10 Sâwúmá 69:22-23

ìmi nîkî múké 'yozú kînî, ma Ìsèrélègú, ma úyú Àbùrámá vé ni, má ìbî ìfúú sùrú Bènyèminè vé rî agá. ² Múngú gâ ívé 'bá 'í ní ùpèé í'dóngará gá 'dãá rî pi kuyé. Ìmi nîkî rá Búkû Múngú vé rî kînî, nêbî Êlîyâ* unu Múngú êndretî gé Ìsèrélè rî pi vé tâ sî kînî, ³ "Úpí, kôpi ú'díkî mívé nêbî rî pi, ázini kôpi ùñòkî mívé vùrà ròbòñò zázú rî pi rá, 'bá 'yènjá ì ní kuú rî ma 'i. Kôpi nóni rî létî ndâ lèzú ma 'dîzú."

⁴ Múngú újâ Êlîyâ ní ngóni? Újâ Êlîyâ ní kînî, "Ma 'bá be élifú èzîrî (7,000), kôpi ùtîkî kùmùcî Bálâ† rî ìnjîzú kuyé." ⁵ Ìri nyo adri lókî àndrú nòri vé rî tînjî, Múngú vé êjî múké rî sî, ùpè 'bá mādāñāñā Ìsèrélè rî pi ásámú gé adrii 'bá ívé ní. ⁶ Múngú rî 'bá rî pi ùpè ívé êjî múké rî sî, á ùpè té dô 'bá rî pi èzî kôpi ní ngáá rî sî, ìrivé êjî múké rî té adri èzî ákò.

⁷ 'Diri lú 'yozú kînî, Ìsèrélè rî pi ndéé ni pi ìsúkî Múngú vé êjî múké kôpi ní rîi ndáá rî kuyé, 'bo mādāñāñā Múngú ní ùpèé rî pi ìsúkî êjî múké Múngú vé rî ní. 'Bo ndéé ni pi é drî ùkpò ùkpò. ⁸ Búkû Múngú vé rî kînî,

"Múngú sê kôpi á úmî ja 'i rá,

kôpi á ámakî rí tâ rî ku,

òzù kôpi é mì,

kôpi á ndrekî rí tâ ívé rî ku,

ázini òzù kôpi é bì,

kôpi á yîkî rí tâ ku

ícázú cîmgbá ú'dú àndrú nòri gé."

⁹ 'Bâgú Dâwùdî ní 'yozú kînî,

"Kôpi kádò rîi ì úmú ùmú nyaá, lè á urúkî kôpi,

è ìrînjákî kôpi, á uzekî kôpi u'déé vùgá.

¹⁰ Lè kôpi é mì é êjî, kôpi á ndrekî rí àngù ku,

lè kôpi á úgórò á òtrú áwí kú nyonyo."

Ì 'bá adri'bá Yâhùdî rú ku rî pi pa rá

¹¹ Á lè gòò zîj dîj, Yâhùdî rî pi u'dekî dô vùgá gí, kôpi gòkî nyo ìngá uru ku? Adri 'dîni ku. Kôpi ní létî Múngú vé ì ní adrizú pîrî rî gáá sî rî sî, ìri sê Ìsèrélè rî pi adri á'yâ sî 'bá adri'bá Yâhùdî rú ku rî pi ní pangará ìsú Yêsù vùgá rî sî. ¹² Yâhùdî rî pi ní Múngú rî gáá sî rî sî, sê 'bá adri'bá Yâhùdî rú ku rî pi ìsúkî drîlè múké Múngú vé rî rá. Yâhùdî rî pi kádò ìmú Múngú rî ê'yîjî, kúru ìri sê Múngú rî ìmú drîlè múké sê 'bá rî pi ní aga rá. ¹³ Ìmi 'bá adri'bá Yâhùdî rú ku 'dî'bée, agaápi rá rî, ma rî tâ 'diri átá ìmi ní. Múngú ìpè ma 'bá áyúáyú ní rú ìmi ní, ma rî èzî nga ùkpò sî Múngú

ní, ¹⁴ ā' diātāsīyā á lē mávé 'bá Īsērélē vé rī pi ā 'bāki ā'yā ĩmi sī, kōpi á uruko ē ĩšúki rī pangará āní. ¹⁵ Yāhūdī rī pi ní Múngú rī gāá sī rī sī, sē 'bá vū drīgē rī pi újaki ēsī gī. Kōpi kádō ĩmú Múngú rī ē'yīi, kōpi gō ingá adri idri rú drāngárá gálésí. ¹⁶ Ābūrámā pi ní adrii' ē' bīpī uruko' bée be ule rī sī, kōpivé úyú rī pi kpá adri ule, ānyāngā uruko í ní ĩjī sēé Múngú ní rī dō ule, ānyāngā ómvú agá rī pi céré ule, peṭi rī vé úlá dō ule, ĩrivé drīṭi pi kpá adri ule.

¹⁷ Peṭi rī vé drīṭi pi ũṅókí dō gí drāāsīyā, ĩmi 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku 'dī' bée, ĩmi peṭi rī vé drīṭi í ní ugaá peṭi ólivē āzi rú' bá gá ní, í jī ũdrō peṭi múké ní á rú' bá gá. Peṭi úlá be múké ólivē* vé rī, ĩri idri sē ĩmi ní, ĩmi adri' bée drīṭi rú 'dī' bée. ¹⁸ Lē ĩmi rikí ĩmi ingú 'yozú kīnī, ĩmi ndekí drīṭi í ní ũṅóo 'dī' bée rá 'dīni ku. ĩmi ingúkí dō ĩmi rá, ĩmi ũšúki tá 'dīri, ĩmi kókí peṭi úlá rī ē ízá ní ku, peṭi úlá rī ĩmi ízá ko ní. ¹⁹ ĩmi ícō ũšú 'yozú kīnī, "Peṭi rī ē drīṭi í ní gáá ú' bē vūgá gí 'dī' bée, ĩri létí zī 'bá ní fízú adrizú kōpi ā vūrā gá." ²⁰ Tā 'dīri tá áda. 'Bo ũṅókí kōpi gí, ā' diātāsīyā kōpi ē'yīki Yésú rī kuyé, ĩmi tukí pá tītí, ĩmi ní Yésú rī ē'yīi gí rī sī. Lē ĩmi ingúkí ĩmi ku, 'bo lē ĩmi adriki ũrī sī. ²¹ Múngú ga dō peṭi ē drīṭi drīdrī 'dā' bée vūgá rá píri, ícō nyo ĩmi gáá vūgá ku?

²² Lē ĩmi nīkí amá múké 'yozú kīnī, Múngú rī ēsī be ĩdríkídri ĩmi ní, 'bo ĩri tá lī Yāhūdī ĩri ē'yī' bá kuyé rī pi drīgē. 'Bo lē ĩmi ā'yīki ĩrivé ēsī ĩdríkídri rī vé tá mužú nyonyo, ĩmi ā'yīki ní sī ku, í kpá ĩmi uga vūgá rá. ²³ Yāhūdī rī pi újaki dō ēsī Múngú rī ē'yīzú rá, Múngú rī kōpi ā'yī rá, ĩri kōpi 'bā gō vúlé, sū ĩri ní peṭi rī ē drīṭi 'bāá gōo peṭi rī ā rú' bá gá ũzi rī tīnī. ĩri ũkpō be tá 'dīri 'duzú ngazú. ²⁴ ĩmi adri' bá Yāhūdī rú ku 'dī' bée, ĩmi ĩndréki sū peṭi ólivē vé rī ē drīṭi í ní ugaá mužú 'bāá peṭi āzi túngú ní ā rú' bá gá rī tīnī. 'Bo Yāhūdī lē' bá í újā' bá Múngú rī ē'yī' bá rī pi, adriki sū peṭi ē drīṭi drīdrī 'dā' bée tīnī, Múngú rī ũkpō be peṭi ē drīṭi drīdrī 'dāri újázú 'bázú peṭi rī ā rú' bá gá 'dāá ũzi.

'Bá Īsērélē vé rī pi gō Múngú rī ē'yī dīi

²⁵ Má ēdrīpīi má ómvúpīi, á lē ĩmi nīkí tá í ní ũzūú kuú müdümūdú rú 'dī' bée, lē ĩmi ingúkí ĩmi ku, 'bá Īsērélē vé rī pi uruko gāki Múngú rī ē'yīgá sī, 'bo kōpi ütē 'dīni cīmgbá ĩmi adri' bá Yāhūdī rú ku Múngú ní ũpēé 'dī' bée ní ĩmūzú Kúrisitú rī ē'yīzú rī gé. ²⁶ Kúru í ĩmú 'bá Īsērélē vé rī pi pa céré, sū í ní sīi Búkú Múngú vé rī agá rī tīnī,

“Bá ĩmúpi kōpi paapi rī, ĩri íbī ĩmú írā Siónā vé rī gélésí,
 ĩri ĩmú úyú ĩfū' bá Yókóbū agá rī pi vé ũnjikānyā ũjī kōpi ā rú' bá gá sī céré.

²⁷ Ũndī má ní ĩmú ruú kōpi be rī,
 ma kōpi trū ívé ũnjikānyā agásí céré.”

²⁸ 'Bá Īsērélē vé rī pi ndēé ní pi icáki ari' ba Múngú vé ní, ĩmi 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi ē ē'yīki rī ú' dūkó múké rī āní. 'Bo Múngú lē 'bá Īsērélē vé rī pi lēlé, ā' diātāsīyā ĩri ní kōpivé ē' bīpī Ābūrámā rī ĩpēé Ísákā be āzini Yókóbū be rī ā tá sī. ²⁹ ĩmi ndrekí dri ká, Múngú sē dō 'bá rī ní fēfē gí, āzini zī dō ĩri gí, ícō ívé yīkí újā ku. ³⁰ ĩmi 'bá adri' bá Yāhūdī rú ku 'dī' bée, ándúrú ĩmi gāki Múngú rī sī, 'bo Múngú gō ívé ēsī múké rī 'bāá ĩmi ní, ā' diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi nóni gāki Múngú rī sī. ³¹ Yāhūdī kárákará rī pi ē drī ícáki nóni ũkpó ũkpó, 'bo Múngú rī ĩmú ívé ēsī múké rī 'bā kōpi ní, ā' diātāsīyā ĩmi ĩšúki rī ēsī múké Múngú vé rī āní. ³² Múngú adi 'bá rī pi 'í drīgē sī, ku kōpi rī ũnjikānyā 'oó sū kōpi ní lēé rī tīnī, 'í 'bā rī ívé ēsī múké rī kōpi ní céré bēsīni.

Ówō' dīfō sēngará Múngú ní

³³ Ũmī Múngú vé rī, āzini tá nīngará Múngú vé rī aga rá,
 'bá āzi ícō ĩrivé tá ũlūú bá ku,
 dōku 'bá āzi ícō tá ĩri ní 'oó rī ũlūú bá ku.

³⁴ “Ā' dī ní ũmī Úpi Múngú vé rī rá ní?
 Dōku ā' dī ũlū ĩri ní tá rá ní?”

³⁵ “Bá ngá sēepi Múngú ní,
 Múngú ní gōó ngá újā sēé ĩri ní rá rī ā' dī 'í?”

³⁶ Múngú gbi ngá rī pi ārēvú céré ní,
 kōpi rī adri ĩrivé ũkpō sī,
 gbi kōpi ē ingúkí rī 'í āní.
 É ingúkí Múngú rī mužú nyonyo!
 Āmīnā.

12

Lē 'bá adriki uletere Múngú endrēṭi gé

¹ Má ēdrīpīi ma ómvúpīi, Múngú í' da ēsī ĩdríkídri ívé rī ĩmi ní gí. Tá ní sī, á mā ĩmi drī ĩrī sī, lē ĩmi sēki ĩmi rú' bá Múngú ní rōbōṅṅó rú, ā adri uletere, ā sē rī Múngú ní āyīkō. 'Dīri létí áda Múngú rī ĩnjīzú rī. ² Lē ĩmi rikí ĩmi újā tá 'oó sū 'bá nyōōkú nōri vé rī pi ní rīi tá 'oó rī tīnī ku, lē Múngú á újā ĩmivé yīkí ícá ú' dī. Kúru ĩmi ícō tá Múngú ní lēé ĩmi 'okí rī nī amá rá, āzini ĩmi ícō tá múké, āzini tá āyīkō sēepi Múngú ní, ĩri ní lēé rī nī amá rá.

* **11:17** 11:17 Ólivē: Peṭi ólivē vé rī ĩri 'a ũ'a be, í ícō nya rá, í ĩrivé ũ'a zo ũdu rú, Yāhūdī rī pi rī tībī á' dī ũdu rī sī, āzini kōpi rī tō lámábá agá, áci 'yūzú āní. **11:27** 11:27 Ísáyá 27:9; 59:20-21; Yērēmíyá 31:33-34 **11:34** 11:34 Ísáyá 40:13 **11:35** 11:35 Ēyóbú 41:11

³ Ɛşj múké Múngú ní 'bãã má ní 'dĩri sī, á lē 'yoó ìmi ní céré, lē ìmi ũşũkĩ 'yozú kìnĩ, ìmi ndèkĩ tã sī céré nĩ 'dĩni ku. Lē ìmi ámákĩ ìmivé adringará, Ɛ'yingará Múngú ní sēē ìmi Ɛşj agá rĩ sī. ⁴ 'Bã rų' bá ìgélé be ándiándĩ, ìgélé álu ñu rĩ ívé Ɛşj be túngú túngú. ⁵ 'Bã adrikĩ dō kárakará drããşiyã, 'bã úmúkĩ 'bã ícã rų' bá álu Kúrísitō ā rų' bá gá, 'bã álu álu rĩ pá tu ógúpĩ sī. ⁶ Múngú 'bã Ɛşj múké 'bã ní, sē 'bã ní fēfē tã 'ozú rĩ pi céré ándiándĩ. Fēfē 'bã rĩ vé rĩ, ìri dō rizú tã Múngú ní 'daá rĩ ũlúú 'bã rĩ pi ní, lē ā ũlú ú' dũkō Múngú vé rĩ 'bã rĩ pi ní, ìrivé Ɛ'yingará ā adri ámbúgú. ⁷ Múngú sē dō mĩ rĩ Ɛşj ngaá 'bã uruko ní, lē mĩ nga Ɛşj rĩ muzú múké, Múngú sē dō mĩ rĩ 'bã rĩ pi ímbã, lē mĩ ímbã 'bã rĩ pi muzú múké. ⁸ Múngú sē dō mĩ ní Ɛşj rizú 'bã rĩ pi ē Ɛşj ũmízú, lē mĩ ũmĩ nyo 'bã rĩ pi Ɛşj muzú. Múngú sē dō mĩ rĩ ngá sēē 'bã rĩ pi ní, lē mĩ sē ngá rĩ Ɛşj be céré. Múngú sē dō mĩ adri drĩkoma rĩ, lē mĩ rų 'bã rĩ pi muzú múké. Múngú sē dō mĩ ní Ɛşj ìdrĩkĩdrĩ adrizú 'bã rĩ pi be, lē mĩ sē kōpi ní ngá rĩ áyĩkō sī.

Lēngará

⁹ Lēngará ìmivé rĩ ā adri lēngará áda ní. Lē ìmi gākĩ tã ũnjĩ rĩ pi céré sī, lē ìmi 'okĩ tã múké ní pi muzú áyu. ¹⁰ Lē ìmi lēkĩ ìmi ógúpĩ lēlē, ázini lē 'bã álu álu ē ñnjĩ 'í ógúpĩ rĩ agaá rá. ¹¹ Lē ìmi 'bãkĩ ũvú tã Múngú vé rĩ sĩ ku, 'bo lē ìmi ngakĩ Ɛşj Úpĩ ní Ɛşj be céré. ¹² Ìmi kãdō rĩ tã drĩdrĩ 'dĩlé rĩ ā tã ũşũjĩ, lē ìmi adri áyĩkō sī. Ìmi dō rĩ ìzãngã nya, lē ìmi adrikĩ Ɛşj be mãdã, lē ìmi 'bãkĩ Ɛşj rizú Múngú rĩ zizú. ¹³ Lē ìmi álèkĩ ngá 'bã Múngú vé ngá ákō rĩ pi be trų. 'Bã ìmi ní ñjĩ kuyé ní pi ìfikĩ dō ícã ìmivé 'bēţĩ áşãmvú gé, ìmi Ɛ'yĩkĩ kōpi drĩ rĩ sī.

¹⁴ 'Bã ìmi 'o' bá ũnjĩ rĩ pi, ìmi sēkĩ kōpi ní tãkĩri, ā trikĩ kōpi ku. ¹⁵ 'Bã rĩ pi dō rĩ áyĩkō 'bã, ìmi 'bãkĩ áyĩkō rĩ kōpi be trų, 'bã rĩ pi dō rĩ ávũ ngo, ìmi ngokĩ ávũ rĩ kōpi be trų. ¹⁶ Lē ìmi adrikĩ tã be kĩri ìmi áşãmvú gé sī. Lē ìmi rikĩ ìmi íngú ku, 'bo lē ìmi rúkĩ ũndĩ 'bã í ní ndreé kú mĩlè gá Ɛşj ákō rĩ pi be, lē ìmi ũşũkĩ 'yozú kìnĩ ìmi ndèkĩ 'bã uruko rá 'dĩni ku.

¹⁷ 'Bã ázi 'o dō ìmi ũnjĩ, lē ìmi 'okĩ ìri ũnjĩ sũ ìri ní ìmi 'oó ũnjĩ rĩ tĩnjĩ ku. Lē ìmi 'okĩ tã ìndrēpi 'bã rĩ pi mĩlè gá múké ní áyu. ¹⁸ Lē ìmi 'bãkĩ úvá adrizú 'bã rĩ pi be céré tã be kĩri. ¹⁹ Mávē ũndĩ rĩ pi, 'bã rĩ 'o dō ìmi ũnjĩ, lē ìmi újãkĩ ìri ní tã ũnjĩ ku, ìmi kukĩ tã rĩ Múngú drĩgé, Múngú ā ũfē nĩ, ā' diãtãşiyã sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá, Úpĩ Múngú kìnĩ, "Ma ímũ tã 'dĩri ũfē nĩ."

²⁰ 'Bo lē ìmi 'okĩ tã rĩ sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnjĩ,

"Árĩ' bá mivé rĩ Ɛbĩrĩ fũ dō ìri nĩ, lē mĩ sē ìri ní ngá nyaá,
yĩjĩ úvá ndē dō ìri nĩ, 'í sē ìri ní yĩjĩ mvũjĩ.

'Í 'o dō ìri múké, ìri ívé ũnjĩkãnyã nĩ ámã rá, ìri drĩnjã şşú."

²¹ Lē ìmi kukĩ ũnjĩkãnyã ā ndē ìmivé ũkpō ku, 'bo lē ìmi 'okĩ tã múké, ìmi ndèkĩ rĩ ũnjĩkãnyã vé ũkpō áni.

13

Lē ā 'dukĩ tã 'bã ambugu āngũ rų' bá rĩ pi vé rĩ ngaánga

¹ Lē 'bã céré ā 'dukĩ 'bã ambugu āngũ rų' bá rĩ pi vé tã ngaánga, ũkpō Ɛşj ngazú rĩ Múngú rĩ sē 'bã ambugu rĩ pi ní nĩ, ázini 'bã céré í ní ũ'bãã 'bã ambugu rú rĩ pi Múngú 'bã kōpi ní. ² 'Bã rĩ owũ dō 'bã ambugu rĩ pi vé tã gĩ, owũ 'dĩri tã Múngú ní Ɛşj rĩ, 'bã tã 'o' bá 'dĩni 'dĩ' bée, í tã lĩ kōpi drĩgé. ³ 'Bã tã 'o' bá pĩrĩ rĩ pi, kōpi ícókĩ adrii ũrĩ sĩ 'bã ambugu rĩ pi sĩ ku, 'bo 'bã tã 'o' bá pĩrĩ ku rĩ pi, kōpi adrii ũrĩ sĩ. 'Í lē dō adrii 'bã ambugu rĩ pi sĩ ũrĩ sĩ ku, lē mĩ 'o tã pĩrĩ, ìri sē kōpi mĩ íngúngũ. ⁴ 'Bã ambugu rĩ pi áti' bá Múngú vé ni, kōpi 'bã rĩ pi ē ízã kō tã múké sī. 'Bo 'bã riipi tã ũnjĩ 'oópi rĩ, ìri adri 'bã ambugu rĩ pi sĩ ũrĩ sĩ, ā' diãtãşiyã kōpi ũkpō be 'bã tã ũnjĩ 'o' bá rĩ pi ìrĩnjãzú Múngú vé jĩkō 'idazú áni.

⁵ Lē ìmi 'dukĩ 'bã ambugu āngũ rų' bá rĩ pi vé tã ngaánga, adri 'yozú kìnĩ, ìmi 'yēñã kōpivé tã 'du nga í ní lēē ìmi ìrĩnjãá rĩ sĩ yã 'dĩni ku, ìri tã pĩrĩ ìmi ní kōpivé tã 'dujĩ ngaá rĩ sī.

⁶ Tã ā pá í ní rizú mũfēngã ũfēzú rĩ 'dĩ, 'bã ambugu 'dĩ' bée áti' bá Múngú vé ni, kōpivé Ɛşj ngaá rĩ rizú 'bã rĩ pi ā tã mbazú céré. ⁷ Lē ìmi ũfēkĩ ngá 'bã ambugu rĩ pi ní lēē ìmi vúgã rĩ ũfēfē. Dō ngá rĩ mũfēngã umbe jezú rĩ ā ũfēngará, ìmi ũfēkĩ kōpi ní. Lē ìmi rúkĩ kōpi ruru, ìmi ñnjĩkĩ kpã kōpi ñnjĩnjĩ.

Lē ìmi lēkĩ ìmi ógúpĩ lēlē

⁸ Lē mĩ adri mēřĩ 'bã ázi vé ni be ku, ngá múké í ní lēē rĩ, lē ìmi lēkĩ ìmi lēlē. 'Bã 'í ógúpĩ rĩ lēēpi lēlē rĩ, 'du tãjĩmbĩ rĩ vé tã ngaá gĩ. ⁹ Tãjĩmbĩ rĩ 'yo 'dĩni, "Lē mĩ 'bã owũ ku, lē mĩ 'dĩ 'bã ku, lē mĩ ũgũ 'bã ázi ā ngá ku, lē mĩ 'bã Ɛşj 'bã mĩ gãrã gá rĩ vé ngá drĩgé ku." Tãjĩmbĩ í ní ũlãã 'dĩ' bée, úmúkĩ kōpi céré ícã ngá álu kìnĩ, "Lē mĩ lē 'bã mĩ gãrã gá rĩ sũ mĩ ní mĩ rų' bá lēē rĩ tĩnjĩ." ¹⁰ Lēngará rĩ sē 'í 'o mĩ ógúpĩ rĩ ũnjĩ ku. 'Bã rĩ dō lēngará be Ɛşj agá, 'bã rĩ 'du 'dĩri tãjĩmbĩ rĩ vé tã ngaá gĩ.

¹¹ Lóki ìmi ní tà pìrì 'ozu rì, Ìri adriipi nò. Lè ìmi arukí ù'dù gélésì, à'diàtásiyà 'bà nìkí rá lóki í ní lèzù 'bà pazú ùnjikányà agásì rì, Ìri ìnyìnjà, Ìrìvé tà ndè lóki àndurù 'bà ní Kúrísitò rì è'yìzù drìdrì 'dàri rá. ¹² Èşj mädä, tà ìnjñà vé rì pi deđe, àngù rì ìlókò ícá ùtùnjá rù. Lè 'bà kuki tà ìnjñà vé rì à 'ongará àní, lè 'bà úsúkí ngá è'di vé rì pi, 'bà adriki rì ùtùnjá agá. ¹³ Lè 'bà adriki múké, sù 'bà rì 'bà ècì 'bà ùtùnjá agá rì pi tìnjì. Lè 'bà 'okí tà ìnjñà vé rì pi ku, lè 'bà riki íwá mvuú ìmèrèzù ku, lè 'bà riki 'bà ùmú vürä àlu gé rii tà ùnjí 'oó ku, lè 'bà 'bàki èpwù ku, lè 'bà 'okí tà drìnjá sèpi ni ku, lè 'bà adriki ùmbá rù 'bà àsámvú gé sì ku, lè 'bà adriki à'yá sì ku. ¹⁴ Lè ìmi è'yìkí Úpí Yèsù Kúrísitò rì áyu, lè ìmi kuki tà ùnjí rù 'bà nòri ní lèé rì pi rá.

14

À 'yoki 'bà àzi à tà ùnjí ku

¹ Lè ìmi è'yìkí 'bà adriipi è'yìngará be múnnyámúnya rì ífí ìmi àsámvú gé, lè ìmi 'bàki àgátá tà 'bà uruko ní ndreé múké àzini 'bà uruko ní ndreé ùnjí rì à tà sì ku. ² 'Bà àzi rì ùşş, 'í ícò ngá rì pi àrèvù nya céré rá, 'bo 'bà adriipi è'yìngará be múnnyámúnya rì, Ìri ùşş, 'í lè 'yèñá tìbì nñi nyaá áyu. ³ 'Bà 'yoópi 'í lè ngá àrèvù nyaá céré rì, lè è ide 'bà riipi tìbì nñi nyaápi áyu rì ku, lè kpá 'bà tìbì nñi nyaápi áyu rì, è ide 'bà ngá àrèvù nyaápi céré rì ku, à'diàtásiyà Múngú à'yì 'bà rì pi àrèvù céré. ⁴ Mí à'di 'í ícòpi 'bà àzi vé àtì 'bà à tà 'yoópi ùnjí? Dò 'o tà múké yá, dò 'o tà ùnjí yá, Úpí rì ìngá Ìrìvé tà lì nì. Úpí rì ìmù Ìrì è Ìzà ko, sè Ìrì tà ñngará Ìpè tà pìrì 'ozu àní.

⁵ Ù'dù í ní Múngú rì ìnjjìzù rì à tà sì, 'bà àlu rì ùşş 'yozú kíni, Ìpèkí ù'dù àzi àlu Ìrìvé tà ndè agaá rá, 'bo 'bà àzi rì ùşş, ù'dù rì pi céré í ícò Múngú rì ìnjñ àní rá. Lè 'bà àlu àlu à ùşş tà Ìrì 'dì'bée àsámvú, ngòri múké nì, à 'dù rì ngaá. ⁶ 'Bà ù'dù àzi àlu nì 'dùpi 'bàápi tà àmbúgu rù rì, Ìrì tà 'dìri 'o 'dini Úpí Múngú rì ìnjjìzù. 'Bà riipi ngá àrèvù nyaápi céré rì, Ìrì 'dìri rì Múngú rì ìnjñ, à'diàtásiyà Ìrì rì Úpí ní òwò'difò sè. 'Bà riipi tìbì nñi nyaápi áyu, zàá nyaápi ku rì, Ìrì rì Úpí rì ìnjñ, à'diàtásiyà Ìrì kpá rì Múngú ní òwò'difò sè. ⁷ 'Bávè adringará Ìdri rù rì, ùkpò ní adri 'bà drigé kuyé, àzini 'bávè dràngará, ùkpò ní adri 'bà drigé kuyé. ⁸ 'Bà dò rì adri Ìdri rù, 'bà Úpí Múngú rì ìnjñ, 'bà ùdráki dò gí, 'bà adri 'bà Úpí vé ni. Dò 'bà rì adri Ìdri rù yá, dòku 'bà ùdràdrá yá, 'bà 'bà Úpí vé ni.

⁹ Tà 'dìri sì, Kúrísitò drá 'bà tà sì, gò ìngá Ìdri rù, 'í ìmù rì adrii Úpí rù 'bà Ìdri rù rì pi vé ni, àzini 'bà ùdrá 'bà gí rì pi vé ni. ¹⁰ Lè mí átá mí ógùpì Yèsù rì è'yìpì gí rì vé tà ùnjí ku, lè mí ide mí ógùpì Yèsù rì è'yìpì gí rì ku, 'bà rì pi céré ìmù pá tu Múngú èndreṭi gé, Múngú rì kòpivé tà lì nì. ¹¹ Siki Búkú Múngú vé rì agá,

“Úpí Múngú kíni, 'Ma Múngú 'i, 'bà rì pi céré ìmù kùmúci ùtì má èndreṭi gé,

kòpi ìmù 'yo í tì sì, ma Úpí Múngú 'i.”

¹² 'Bà àlu àlu rì ìmù ívé tà ùlù 'í tì sì Múngú èndreṭi gé.

¹³ Kúru lè 'bà kuki tà ìngará 'bà ógùpì drigé rì àní, lè mí òzù létì 'bà lè 'bà ìmù 'bà Kúrísitò rì è'yì 'bà gí rì pi ní ku, kòpi à 'beki rì ívé è'yìngará í drigé sì vùgá ku. ¹⁴ Á nì rá Úpí Yèsù Kúrísitò à rù sì, ngá nyanya àzi ùnjí nì 'dàáyo, 'bà rì ùşş dò kíni ngá nyanya 'dìri ùnjí, Ìrì vùgá ngá nyanya 'dìri ùnjí. ¹⁵ Ngá nyanya mí ní rii nyaá rì, Ìrì dò rì mí ógùpì Yèsù rì è'yìpì gí rì ní ìzàngá sè, lè mí nya Ìrì à gārā gá ku, 'í nya dò Ìrì à gārā gá, 'í lè Ìrì kuyé. Ngá mí ní nyaá rì à sè Ìzàngá 'bà Kúrísitò ní dráá Ìrìvé tà sì 'dìri ní ku. ¹⁶ Kúru ngá mí ní ùşşù kíni, Ìrì múké 'dìri, lè mí sè à átáki drì ní gé ùnjí ku. ¹⁷ À'diàtásiyà ìngará málungá Múngú vé rì agá rì adri 'yozú kíni, Ìrì ngá nyanya à tà, dòku ngá í ní rii mvuúngú rì pi à tà 'dini ku, Ìrì tà í ní 'oó pìrì, tà be kíri, àyikò sì rì. Tà 'dì'bée Ìndri Uleterè rì rì sè nì. ¹⁸ 'Bà rì 'o dò tà 'dìri tìnjñ Kúrísitò à rù sì, Ìrì Múngú ní àyikò sè, 'bà rì pi nga èṭi kíni, tà Ìrì ní 'oó 'dìri múké.

¹⁹ Lè 'bà Yèsù rì è'yì 'bà gí rì pi, tàkiri à adri kòpi àsámvú gé, kòpi à útúkí rì í ícá ùkpò ùkpò ívé è'yìngará agá. ²⁰ È izaki Múngú vé èzì ngá nyanya à tà sì ku. Ngá nyanya rì pi àrèvù céré í ícò nya rá, lè mí sè 'bà àzi à 'de fii ùnjikányà agá ngá nyanya mí ní nyaá rì sì ku. ²¹ Ngá mí ní Ìpèé nyaá rì dò zàá*, dòku íwá mvungará, dòku tà àzi 'bà Yèsù rì è'yìpì gí rì sèpi 'deépi ùnjikányà agá nì, lè mí ku ngá 'dì'bée àrèvù céré àní.

²² Ànyàngá vé tà, àzini ù'dù uruko 'bázú àmbúgu rì vé tà à adri 'yèñá ìmi àsámvú gé Múngú be. 'Bà rì nì dò amá rá, tà í ní 'oó rì pìrì, èşj ní à útì tà 'í ní 'oó rì sì ku. ²³ 'Bà rì à yìkí awa dò 'í Ìrì ngá í ní nyaánya rì à tà sì, 'bo nya dò ngá rì àkà, 'bà 'dìri líkí tà drì ní gé gí, à'diàtásiyà 'o tà 'dìri è'yìngará

14:11 14:11 Ísáyá 45:23 * **14:21** 14:21 Zàá: Lóki Páulù vé rì gé, zàá uruko í ní jeé jòkòñ agá rì, àzini zàá í ní sèé ngá í ní údé múngú rù rì pi ní rì, Kúrísitùyaní uruko ùşşkí kíni í nyaki dò zàá 'dìri gí, Ìrì lù kíni í rì ngá í ní údé múngú rù rì pi ìnjñ. Àní sè kòpi nyaki zàá ku. 'Í lã 1 Kòrinító 8:1-13.

ãkó. Tã 'bã rĩ ní 'oó rĩ, 'ẽ'yĩ dõ 'í 'ẽşĩ agã 'dãã İri tã pĩrĩ kuyé, 'o 'dĩri ùnjĩkãnyã.

15

'Bã riki 'yẽná 'bã tã ũşũú áyu ku

1 'Bã adri'ba 'ẽ'yĩngará be ũkpó ũkpó nõ'bee, lẽ 'bã koki 'bã 'ẽ'yĩngará be mũnyãmũnyã rĩ pi ẽ izã koko, 'bã riki 'yẽná 'bã tã ũşũú áyu ku. 2 Lẽ 'bã 'oki tã múké 'bã ọgũpĩjĩ ní, ă sê rĩ kọpi ní ăyĩkõ, kọpi ă adriki rĩ ũkpó ũkpó İvẽ 'ẽ'yĩngará agã. 3 Kúrisitõ 'o 'yẽná tã rĩ 'í ní ăyĩkõ sêzũ ọ'dũkũlẹgũsĩ kuyé. Siki Kúrisitõ vé tã Bũkũ Mũngũ vé rĩ agã kinĩ, "Á Mũngũ, 'bã mi u'da'ba rĩ pi, u'daki kpá ma rá." 4 Tã 'dĩ'bee siki Bũkũ Mũngũ vé rĩ agã İnoğósĩ 'bã İmbázũ, 'bã umberĩ dõ 'ẽşĩ İzãngã nyazũ rá, Bũkũ Mũngũ vé rĩ 'bã 'ẽşĩ ũmĩ, İri sê 'bã 'ẽşĩ 'bã tã Mũngũ ní 'ezijĩ 'bã ní drĩdrĩ 'dĩlẽ rĩ ũtẽzũ.

5 Mũngũ sêepi İmi ní rii 'ẽşĩ umberĩ İzãngã nyangará gã, ăzini riipi İmi 'ẽşĩ ũmĩpi rĩ, ă sê İmi ũmũki İmi adrii ngã ălu, İmi kádõ rii Kúrisitõ Yẽşũ ă pámvũ ũbii. 6 Kúru lẽ İmi ũmũki İmi cérẽ trũ, İmi İngũki 'bávẽ Úpi Yẽşũ Kúrisitõ vé 'Etẽpi Mũngũ ri.

7 İmi adriki İmi ăşãmvũ gé sĩ 'ẽşĩ be ălu, sũ Kúrisitõ ní adrii İmi be 'ẽşĩ be ălu rĩ tĩnjĩ, ẽ İngũki rĩ Mũngũ ri ăni. 8 ă lẽ lũu İmi ní kinĩ, Kúrisitõ İmũ Yãhũdĩ rĩ pi ăşãmvũ gé ăti'ba rũ, İmũ tã Mũngũ ní 'ezijĩ Yãhũdĩ rĩ pi vé 'ẽ'bjĩjĩ* ní rĩ 'i'dãã kinĩ, İri tã ăda. 9 ăni 'bã adri'ba Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi ẽ İngũki rĩ Mũngũ ri 'ẽşĩ İdrikiđri İrivẽ rĩ ă tã sĩ. Siki Bũkũ Mũngũ vé rĩ agã kinĩ, "Ma İmũ mĩ İngũ 'bã adri'ba Yãhũdĩ rũ ku 'dĩ'bee ăşãmvũ gé,

ma İmũ ũngó ngo mĩ rũ İngũzũ."

10 Gõki kpá sii Bũkũ Mũngũ vé rĩ agã đĩjĩ kinĩ,

"İmi 'bã adri'ba Yãhũdĩ rũ ku 'dĩ'bee, İmi 'bãki ăyĩkõ mũzũ 'bã Mũngũ vé rĩ pi be trũ."

11 Gõki kpá sii đĩjĩ kinĩ,

"İmi 'bã adri'ba Yãhũdĩ rũ ku 'dĩ'bee, lẽ İmi İngũki Úpi Mũngũ ri İngũngũ, 'bã cérẽ vũ drĩgẽ rĩ pi, lẽ İmi İngũki Mũngũ ri İngũngũ."

12 Nẹbĩ İşáyã 'yo kinĩ, "Mvã ăzi rĩ İmvũlẽsi İmũ İfũ úyũ 'bãgũ Dãwũđĩ Yẽsẽ mvõpi vé rĩ agã, İri İmũ adri 'bãgũ rũ ăngũ rĩ pi drĩgẽ cérẽ,

'bã adri'ba Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi İmũ 'ẽşĩ 'bã İri drĩgẽ."

13 Mũngũ İmi ní rii 'ẽşĩ 'bãã drĩ ni gé 'dĩri, ă sê ăyĩkõ ă fi İmi 'ẽşĩ agã, ăzini ă sê tãkĩri

İmi ní, İmi ní İri 'ẽ'yĩjĩ gĩ rĩ sĩ, ũkpõ İndri Uleterẽ rĩ vé rĩ ă ga İmi 'ẽşĩ agã trẽtrẽ, İmi 'bãki rĩ 'ẽşĩ tã drĩdrĩ 'dĩlẽ rĩ ũtẽzũ.

Pãũlũ nga 'ẽzi 'bã adri'ba Yãhũđĩ rũ ku rĩ pi ăşãmvũ gé

14 Mã 'ẽdrĩpiĩ má ọmvũpiĩ, ă nĩ rá 'yozũ kinĩ, nonĩ İmi nĩki tã Mũngũ vé rĩ pi cérẽ múké gĩ, kũru İmi İcõ İmi ọgũpĩjĩ İmbã rá. 15 Kõkõbĩ má ní sii İmi ní 'dĩri, ă sĩ İmi ní tã rĩ ũrĩ ăkõ, İmi İgãki rĩ tã rĩ pi ăni bẽni, ă sĩ tã 'dĩri 'dĩni, ă'diãtãsiyã Mũngũ sê má ní 'ẽşĩ múké, 16 mã nga rĩ 'ẽzi Kúrisitõ Yẽşũ ní ăti'ba rũ, mã nga rĩ 'ẽzi ătãlãgũ rũ 'bã adri'ba Yãhũđĩ rũ ku rĩ pi ăşãmvũ gé. 'Ezi mã ní ngãã ătãlãgũ rũ rĩ, rizũ ũ'dũkõ múké rĩ ũlũzũ 'bã adri'ba Yãhũđĩ rũ ku rĩ pi ní, İndri Uleterẽ rĩ ă sê rĩ kọpi adrii rõbõõõ rũ, ă sê rĩ Mũngũ ní ăyĩkõ.

17 Mã ăyĩkõ sĩ ămbũgũ 'ẽzi mã ní ngãã Mũngũ ni Kúrisitõ Yẽşũ ă rũ sĩ rĩ sĩ. 18 Mã İcõ ma İngũ tã mã ní 'oó rĩ sĩ ku, mã 'yẽná tã Kúrisitõ ní 'i'dãã mã ní, mã İjĩpi 'bã adri'ba Yãhũđĩ rũ ku rĩ pi ăşãmvũ gé rĩ ũlũ áyu. Kọpi 'dũki tã Mũngũ vé mã ní ũlũu rĩ ngãã rá. 19 Mã ũlũ tã 'dĩri, ăzini ă 'o tã ăyãzũ ăyãyã 'dĩ'bee ũkpõ İndri Uleterẽ rĩ vé rĩ sĩ, sê mã ũlũ ũ'dũkõ múké Kúrisitõ vé rĩ 'i'dõzũ kũrũ Yẽrũşãlẽmã vé rĩ gé cazũ ăngũ İlirĩkõmũ vé rĩ gé. 20 'Ezi mãvé rĩ, mã rĩ ũ'dũkõ múké Kúrisitõ vé rĩ ũlũ mũzũ vũrã 'bã rĩ pi ní Kúrisitõ vé tã yizũ kuyé rĩ pi agãsi, ă lẽ mũyũ vũrã 'bã ăzi ní Kúrisitõ vé tã ũlũzũ gĩ rĩ agã ku. 21 Siki Bũkũ Mũngũ vé rĩ agã kinĩ, "Bã İ ní İrivẽ tã ũlũu kọpi ní kuyé rĩ pi, kọpi İmũ tã rĩ ndre rá, ăzini 'bã İrivẽ tã yĩ'ba kuyé rĩ pi, kọpi İmũ İrivẽ tã nĩ ămã rá."

22 Tã mã ní mũzũ İmi ndrezũ kuyé rĩ, ă rĩ ũ'dũkõ múké Kúrisitõ vé rĩ ũlũu mũzũ ăngũ rĩ pi agãsi.

Pãũlũ lẽ mũyũ 'bã Rómã vé rĩ pi vũgã

23 'Bo nonĩ ă dẽ 'ẽzi mã ní ngãã ăngũ nõ'bee agã rĩ pi cérẽ gĩ. İli kãrãkãrã agã, ă rĩ ũşũũ, ă lẽ mũyũ İmi ndreã. 24 Mã útũ tã ni 'dĩni, mã kãdõ 'deẽ mũyũ ăngũ Sipẽnĩ vé rĩ gé 'dãã, ă lẽ pá tuũ İmi ndreã ũ'dũ be mãdã, İmi kũru mã ní ngã so, ă ko rĩ mã İzã, mã 'de rĩ mũyũ mãvé 'ẽci rĩ gé 'dãã. 25 'Bo nonĩ ă lẽ 'deẽ mũyũ Yẽrũşãlẽmã gã 'bã Mũngũ vé rĩ pi ẽ İzã koó. 26 'Bã Mũngũ ri nĩ'bã gĩ ăngũ Mãkẽdõniyã vé rĩ agã, ăzini ăngũ ăkãyã vé rĩ agã rĩ pi sokĩ ngã 'ẽşĩ be cérẽ sêẽ mũzũ 'bã Yẽşũ rĩ 'ẽ'yĩ'ba gĩ Yẽrũşãlẽmã gã 'dãã ngã ăkõ rĩ pi ẽ İzã kozũ. 27 ădarũ ngã kọpi ní soó rĩ, tã ni İbĩ İngã kọpi ẽ 'ẽşĩ agã, kọpi sokĩ ngã rĩ sêẽ

15:3 15:3 Sãwũmã 69:9 * 15:8 15:8 Yãhũđĩ rĩ pi vé 'ẽ'bjĩjĩ: Kọpi ăBũrãmã 'i, İşãkã 'i, ăzini Yõkõbũ sĩ. 15:9 15:9 2 Sãmũlẽ 22:50; Sãwũmã 18:49 15:10 15:10 Dõtõrõnõmẽ 32:43 15:11 15:11 Sãwũmã 117:1 15:12 15:12 İşáyã 11:10 15:21 15:21 İşáyã 52:15

Yāhūdī Yēsū ri ē'yī'ba gí ngá ākó rī pi ní. Á'diātāsīyā Yāhūdī rī pi ūlúkí ū'dúkó múké Kúrísitō vé rī 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní, 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi sōkí ívé rī ngá sēé Yāhūdī Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi ní. ²⁸ Má kādō ngá ī ní soó sēé má drígé rī jji muṣú sēé 'bá ngá ākó rī pi ní, ma gō 'de muṣú ĩmi ndre, ma kúru gō aga muṣú Sípēnī gé 'dāá. ²⁹ Á nī rá 'yozú kinī, má kādō caá ĩmi āsámuvú gé 'dilé, Kúrísitō ri ívé tākiri rī sē má ní, tākiri Kúrísitō ní sēé má ní 'dīri, ĩmi íṣú ĩndī.

³⁰ Má édrīpīi má ómvúpii, á lē 'yoó ĩmi ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rú sī, āzini lēngará ĩndrī Uletere rī vé rī sī, á lē ĩmi zíkí má ní Múngú ri ēzī ūkpó ūkpó má ní rīi ngāá rī ā tā sī. ³¹ ĩmi zíkí má ní Múngú ri, 'bá Yēsū ri gā'ba sī āngū Yūdáyā vé rī agá rī pi ā 'okí rí ma ūnjí ku, ngá ī ní soó sēé má drígé rī, má kādō jji sēé 'bá ē'yī'ba gí Yērūsālemā gá rī pi ní, kōpi ē ē'yīkí rí ngá rī bēnī. ³² Múngú ā'yī dō rá, ma mu ĩmi vúgá 'dilé āyīkō be, 'bá muṣú rī 'bá ēṣí ūmīi ĩmi be trū. ³³ Múngú riipi tākiri sēepi rī ā adri ĩmi be cére. Āmīnā.

16

Paūlū sē mōdō 'bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi ní

¹ Á lē ĩmi ní Fāyūbe vé ēzī ngāá múké rī ā tā ūlūú, ĩri ātī'ba, ĩri ri ēzī nga kānisā* kūrū Kēnikūriyá vé rī agá. ² ĩmi ē'yīkí ĩri Úpí ā rú sī, sū ĩmi ní 'bá Múngú vé rī pi ē'yī rī tīnjī, ngá āzi ndē dō ĩri nī, ĩmi sēkí ĩri ní ngá ĩri ní lēé rī, ā'diātāsīyā ko 'bá kárákará pi ē ĩzā rá, āzini ko kpá má ĩzā rá.

³ Á lē ĩmi jíkí mōdó sēé Ákúwīlā pi ní ūkú ní Pírísilā be, 'bá 'dī'bée má ógúpí, 'bá ríkí ēzī Kúrísitō Yēsū vé rī ngāá kōpi be trū ālu. ⁴ Kōpi adíkí ívé ídri ĩzāngā nyaá má tā sī. Á sē ōwō'difō kōpi ní, āzini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Yēsū ri ē'yī'ba gí āngū āndiāndí rī pi agásí rī pi sēkí kpá kōpi ní ōwō'difō. ⁵ ĩmi sēkí kpá mōdó 'bá Yēsū ri ē'yī'ba gí, rī'ba ī ūmú'ba kōpívé 'bētī āsámuvú gé rī pi ní.

ĩmi sēkí mōdó mávé ūndígó Ēpēnētō ní, ĩri 'bá drīdrī í'dópi ēṣí újapi Kúrísitō ri ē'yīipi āngū āmbúgú Ēzīyā vé rī agá rī.

⁶ ĩmi sēkí mōdó Mārīyā ní, nga āndúrú ĩmi ní ēzī ūkpó sī.

⁷ ĩmi sēkí mōdó Ādrōníkā pi ní Yūnjīyā be, 'bá 'dī'bée mávé māríté, ū'yīkí āndúrú 'bá kōpi be trū jó ī ní rizú āngū ū'yīzú rī agá. Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi āsámuvú gé, 'bá 'dī'bée ā rú ku ambamba, kōpi ē'yīkí Kúrísitō ri má sī drīdrī.

⁸ ĩmi sēkí mōdó Āpīlīyātā má ní lēléé rī ní, ā'diātāsīyā ē'yī Úpí ri rá.

⁹ ĩmi sēkí mōdó Ūrābānā ní, ĩri 'bá ógúpí, ĩri ri ēzī nga Kúrísitō ní, āzini ĩmi sēkí mōdó mávé ūndī Sītākísā ní.

¹⁰ ĩmi sēkí mōdó Āpélē ní, ū'bīkí ĩri ĩrivé ē'yīngará ā tā sī. ĩmi sēkí mōdó 'bá adri'ba Ārísitōbulā vé 'bētī āsámuvú gé rī pi ní.

¹¹ ĩmi sēkí mōdó Ērōdīyōnī ní, ĩri māríté mávé ní.

ĩmi sēkí mōdó 'bá Úpí Yēsū ri ē'yī'ba gí, adri'ba Nāríkísō vé 'bētī āsámuvú gé rī pi ní.

¹² ĩmi sēkí mōdó Tūrūpāyīnā pi ní Tūrūpāsā be, ūkú 'dī'bée ngakí ēzī Úpí ní ūkpó sī.

ĩmi sēkí mōdó mávé ūndī Pērēsīsī má ní lēléé rī ní, ūkú 'dīri nga ēzī Úpí vé rī ūkpó sī.

¹³ ĩmi sēkí mōdó Rúfāsī Úpí ní ĩpéé adrii 'bá ívé ní rī ní, ĩmi sēkí kpá mōdó ĩrivé éndrépi adriipi má ní sū éndrépi tīnjī rī ní.

¹⁴ ĩmi sēkí mōdó Āsēnikūrītō ní, Pīlīgónā ní, Hērēmē ní, Pātōrōbā ní, Hērēmāsī ní, āzini 'bá édrīpīi 'bá ómvúpii Yēsū ri ē'yī'ba gí adri'ba kōpi be trū rī pi ní.

¹⁵ ĩmi sēkí mōdó Pīlōlōgō ní, Jūlīyā ní, Nērīyāsā pi ní ómvúpi be, Ōlīmāsī ní, āzini 'bá cére Yēsū ri ē'yī'ba gí, adri'ba kōpi be trū rī pi ní.

¹⁶ ĩmi u'dekí ĩmi ēzīi bēdrī sī.

'Bá Yēsū Kúrísitō ri ē'yī'ba gí kānisā āndiāndí rī pi agásí rī pi cére sēkí ĩmi ní mōdó.

Paūlū vé tī ā ūdū

¹⁷ Má édrīpīi má ómvúpii, á lē lūú ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi adriki mī be kowu 'bá lē'ba āngū aco'ba 'dī'bée sī, āzini 'bá lē'ba 'bá ē'yī'ba gí rī pi ē drī ja'ba ívé ē'yīngará agásí gārā gé 'dī'bée sī, kōpi ri tā ī ní ĩmbā ĩmi ní 'dī'bée újā ūlū lētī be tūngú. Lē ĩmi ūmúki ĩmi adrii kōpi be trū ku. ¹⁸ 'Bá 'dīni 'dī'bée, kōpi ngakí ēzī Úpí Kúrísitō vé rī ku, kōpi ri 'yēnā tā ī ēṣí ní lēé rī 'du nga áyu. Kōpi ri átāngá múké múké ní pi átā, āzini kōpi ri 'bá tā nī'ba múké kuyé rī pi ē mī ū'bā.

¹⁹ 'Bá cére yíkí rá 'yozú kinī, ĩmi 'dúkí tā Úpí vé rī ngāá múké rá. Tā ĩmi ní 'oó rī sē má ní āyīkō ambamba. Á lē ĩmi adriki tā nāngará be, ĩmi 'okí tā pīrī, lē ĩmi fíkí tā ūnjī 'oó ku. ²⁰ Ēṣí mādā, Múngú riipi tākiri sēepi rī, ĩri ĩmū Sātānā ri tu ĩnyí pá sī, ĩri ĩmū adri ĩmi pálé ga. Ēṣí múké Úpí Yēsū Kúrísitō vé rī ā adri ĩmi be.

²¹ Má ógúpí Tīmōtēyō 'bá ní rīi ēzī ngāá ĩri be trū rī, sē ĩmi ní mōdó, āzini mávé

* 16:1 16:1 Kānisā: Kānisā ri 'bá Yēsū Kúrísitō ri ē'yī'ba gí rī pi. 16:13 16:13 Mārākō 15:21

máríté Lúkíyã pi Yãsonã be, Sõsípátã sî,
sêkí kpá ìmi ní mōdó.

²² Ma Tērētíyō 'i, á ko Páülū ē ìzã, á sî
kõkõbj̄ ìrivé nōri nī, á sē ìmi ní mōdó Úpí
Yēsū Kúrísítō ā rụ sî.

²³ Gáyō ma é'yipi ívé 'bētí ãsámvú gé,
āzini 'bá Yēsū rí ē'yī 'bá gí rī pi é'yipi ívé
'bētí ãsámvú gé rī, sē ìmi ní mōdó. Ērēsítō
riipi mūfengā kūrú agá rī ütēepi rī, sē ìmi
ní mōdó, āzini 'bá édrípí Kūráyītō sē ìmi
ní mōdó. ²⁴ Ēsị múké Úpí Yēsū Kúrísítō vé
rī ā adri ìmi be céré.†

²⁵ Lē 'bã íngúkí Múngú rí! Û'dúkó múké
Yēsū Kúrísítō vé má ní tã ni ùlūú 'bá rī
pi ní rī, ā sē ìmi tukí pá ùkpó ùkpó ìmivé
ē'yīngará agá. Û'dúkó múké Kúrísítō vé
ótú í ní ùzūúú rī, i'dakí nóni ìri ãmvé gí,
²⁶ nēbj̄ rī pi ùlúkí tã 'dīri nī, Múngú adriipi
muzú 'dáni'dáni rī ezi tã rī nī, 'bá āngū rī
pi agásī rī pi ārēvú céré ē ē'yīkí rí ìri, āzini
kõpi ā 'dukí rí ìrivé tã ngáá. ²⁷ Múngú
rí 'yēná ālu, nī tã ambamba, ē íngúkí ìri
muzú 'dáni'dáni rụ Yēsū Kúrísítō vé rī sî.
Āmīnã.

† **16:24** 16:24 Átángá vērēsị 24 agá 'dīri, búkū Rómã vé ì ní sīí Gịrịkị tị sị drịdrị rí agá 'dāayo, 'bo gōkí sīí búkū Rómã vé vúlé rí agá rá.

**Kōkōbī ālu ni Pāulū ní sīi
sēé 'bá
Kōrinītō
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Pāulū sī kōkōbī 'dīri sēé 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí Kōrinītō gá rī pi ní, Kōrinītō ri kūrū āmbūgū āngū Gīrīkī vé rī agá. Pāulū ūlū ū'dúkō Múngú vé rī Kōrinītō agá 'dālé aga íli ālu rá (Ezī 18), 'bá kárakarā ē'yīkī Yēsū ri rá. 'Bo Pāulū kā fūu kūrū Kōrinītō vé rī agāsī, tā ūnjī ūnjī ní pi gōkí ífí 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi āsámvú gé, sē Pāulū ní kōkōbī 'dīri sīzú sēzú kōpi ní āni, tā ūnjī 'dī' bée ā de ri kōpi āsámvú gé sī rá.

Kōkōbī 'dīri agá, Pāulū ūlū kīnī, 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi rīkí dō ī acoo rīi āgátá gāā ī āsámvú gé sī, īri ūnjī (cápītā 1-4). Pāulū 'yo kōpi ā ūrukō ní tā ūkpō ūkpō kīnī, lē kōpi ā rīkí ōwū 'báa sū 'bá Múngú ri nī' bá kuyé rī pi tīnī ku (cápītā 5-6). Ímbá kōpi ní lētī 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi ní adrizú ívé ūkú pi be rī, ūkú rī pi ní adrizú ívé āgō pi be rī, āzini tā kōpivé 'bētī āsámvú gé rī (cápītā 7). Ímbá kpá kōpi kīnī, kōpi dō 'bá rī' bá mungú ī ní údé drī sī rī īnjī' bá rī pi āsámvú gé, lē tā kōpi ní 'oó rī ē 'i'da lūzú kīnī, ádarú kōpi 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí ni pi, āzini kōpi kádó rīi í Múngú, lē ē 'i'da lūzú kīnī, ádarú kōpi ri Múngú ri īnjī. Pāulū ímbá tā Índrí Uleterē rī ní kōpi ní ūkpō sēzú rī, agaápi rá rī, tā lēngará vé rī (cápītā 13), ā ko rī kōpi ē ízā, kōpi ē īnjīkī rī Múngú ri āni īnjīnī, āzini kōpi ā adrikí rī āni 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí ní pi rú. Lū kōpi ní kīnī, Kúrísítō ní íngá góó idri rú drāngará galésila gí rī sī, kōpi nīkī rá 'yozú kīnī, Múngú ri kpá úmvúlésí sē 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi íngá gō idri rú rá.

Pāulū sē mōdó

¹ Ma Pāulū 'i, Múngú ípē má adrii 'bá Kúrísítō Yēsū vé áyūāyū ní rú, 'bá sīkí kōkōbī 'dīri sēé 'bá ógúpí Sōsīténí Yēsū ri ē'yī'pi gí rī be.

² 'Bá sīkí sēé ími 'bá Múngú vé kánísā Kōrinītō agá rī pi ní, Múngú ūpē ími adrii 'bá ívé ní uleterē ní pi Kúrísítō Yēsū ā tā sī, sū īri ní 'bá Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi ūpēé vūrā gá sī céré rī tīnī, Yēsū Kúrísítō ri kōpivé Úpí, āzini 'bávé Úpí.

³ Ešī múké, āzini tākíri 'bá Ètēpí Múngú vé rī, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adrii ími be.

Pāulū sē ōwō'difō Múngú ní

⁴ Ū'dú céré ma ri ōwō'difō sē Múngú ní ími tā sī, ā'diātāsīyā īri ní ími ní ešī múké sēé, ími ní Kúrísítō Yēsū ri ē'yī' gí rī sī. ⁵ Ími ní adrii Yēsū Kúrísítō agá rī sī, Múngú sē ími ní tā rī pi ārēvū céré gí, sē ími ní tā nīngará, sē ími ri átá múké. ⁶ 'Dīri lū 'yozú kīnī, tā Yēsū Kúrísítō vé 'bá ní ūlūú ími ní rī tā áda. ⁷ Ími ní rizú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ri ütēngará gá, Múngú sē ími ní fēfē Índrí Uleterē rī vé rī gí, ími ísúkí rī ūkpō ēzī ívé rī pi ngazú āni. ⁸ Íri sē ími adrii ūkpō ūkpō cīmgbá cazú ū'dú ūdú vé rī gé, ē ísúkí rī ími ūnjīkányā ákó ū'dú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ní ígōzú rī gé. ⁹ Múngú zī ími, ími úmúkí rī ími adrii ívé Mvā Yēsū Kúrísítō 'bávé Úpí be trū, īri ešī 'bá tā 'i ní lēé 'oó rī 'du nga rá.

Kānisā agá lē ā adrikí trū

¹⁰ Má édrīpīj má ómvúpīj, á mā ími 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō á rú sī, lē ími yīkí ími yīj, ími acokí ími ku, ími úmúkí ími adrii ngá ālu, yīkí be ālu, lē ímivé tā ūsūngará ā adri ngá ālu. ¹¹ Má édrīpīj má ómvúpīj, má ísú ū'dúkō 'bá adri' bée Kílóé vé āngá rī pi vúgá kīnī, ími ri āwā ími āsámvú gé sī āwāwā. ¹² Ími āsámvú gé 'dīgé, 'bá ūrukō ri 'yo, "Ma 'bá Pāulū vé ní," ūrukō' bée ri 'yo, "Ma 'bá Ápóló vé ní," ūrukō' bée ri 'yo, "Ma 'bá Kéfá* vé ní," ūrukō' bée ri 'yo, "Ma 'bá Kúrísítō vé ní."

¹³ Kúrísítō aco nyo 'i rá? Ma Pāulū rú, gbākí nyo má peṭi alambaku sígē ími tā sī rá? Sēkí nyo ími ní bātízímū má rú sī rá? ¹⁴ Ma ōwō'difō sī āmbúgū, ā'diātāsīyā á sē má bātízímū ími ní kuyé, á sē 'yēná bātízímū rī Kúrísípō pi ní Gáyō be, ¹⁵ 'bá āzi ícō 'yoó kīnī sēkí ími ní bātízímū má rú sī 'dīni ku. ¹⁶ (Ádarú, á sē kpá bātízímū 'bá Sētēfānāsí vé āngá rī pi ní rá, 'dīri ā vūdrī gé, á nī kuyé dō á sē bātízímū 'bá āzi ní rá.) ¹⁷ Kúrísítō ípē má ímú bātízímū sēé kuyé, ípē má ímú ū'dúkō múké Múngú vé rī ūlūú, 'bo ū'dúkō múké má ní ūlūú rī, má ūlú té dō tā nīngará mávé rī sī ími úbézú, ími ní Yēsū ri ē'yīzú āni, īri té lū kīnī drāngará Kúrísítō vé peṭi alambaku† sígē rī ēzī ákó, ícō āngū paá ku.

Ūkpō Múngú vé rī āzini úmī írivé rī

¹⁸ Kúrísítō vé drāngará peṭi alambaku sígē rī vé tā ī ní átá rī índrē 'bá úmvúlésí fí' bá drāngará 'dání' dání rī agá rī pi vúgá

* **1:12** 1:12 Kéfá: 'Bá Kéfá 'dīri Sīmōná Pétērō 'i. Írivé rú Èbéré tī sī Kéfá, Gīrīkī tī sī Pétērō. † **1:17** 1:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi rī 'bá tā 'o' bá ūnjī rī pi gbā mūsūmárí sī peṭi alambaku sígē, īri sá 'du āco kōpi íbi drā ndó, kōpi ízāngā nya ambamba drāngará rī gé.

'dāá tā azakaza vé ni, 'bo 'bā ī ní paá gí nō'béé, drāngará Kúrísitō vé rī 'da ūkpō Múngú vé āngū pazú rī. ¹⁹ Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kinī,

“Bā 'yo'bá kinī ī ūmī be 'dī'béé, ma ūmvúlésī sē kōpivé tā nīngará rī āvi kōpi drīgē sī rá,

āzini ma sē kōpivé ūmī rī ábá rá.”

²⁰ 'Bā 'yoópi kinī 'i ūmī be rī ingāá? 'Bá 'yoópi kinī 'i nī tā ambamba rī ingāá? 'Bá vū drīgē nōgó 'yoópi kinī 'i nī átángá átá be ambamba rī ingāá? Múngú sē nyo 'bá ūmī be vū drīgē nōgó rī pi vé ūmī ícá azakaza rú gí kuyé? ²¹ Múngú rī ūmī be, lē 'bá vū drīgē nōgó rī pi á nīkí 'i ámá ūmī ívé rī sī ku. 'Bá tī 'bá ní sēé azakaza rú rī ē'yī' 'bá rá rī pi, Múngú pa kōpi rá. ²² Yāhūdī rī pi lēkí tā āyāzū āyāyā ní ndree, Gīrīkī rī pi lēkí ívé rī tā nīngará íšū. ²³ 'Bo 'bā rī Kúrísitō vé gbāngará peṭi alambaku sígē rī vé tā ūlū, tā ní sē Yāhūdī rī pi ē ēšī vé ānī rá, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi kinī tā 'dīri azakaza vé ni. ²⁴ 'Bo Yāhūdī, āzini Gīrīkī Múngú ní zīi rī pi níkí rá 'yozi kinī, drāngará Kúrísitō vé rī 'da ūkpō Múngú vé rī, āzini 'i da ūmī Múngú vé rī. ²⁵ Múngú vé tā ē indré dō kú 'bá rī pi mīlē gá azakaza rú drāáāsīyā, Írivé tā nīngará ndē 'bá rī pi vé rī rá. Tā Múngú ní 'oó rī ē indré dō 'bá rī pi mīlē gá ūkpō ákō drāáāsīyā, írivé ūkpō ndē 'bá rī pi vé rī rá.

²⁶ Má édrīpīi má ómvúpīi, lē ūmī ūsūkí ímivé adringará ótū Múngú ní ūmī zizú rī gé 'dāri. 'Bá nyōókū nōri vé rī pi ūsūkí kinī ūmī āsámvú gé 'dīgē, 'bá tā nī' 'bá rī pi adrikí tré ku, 'bá ūkpō be rī pi adrikí tré ku, āzini 'bá ī ní nījī 'nī rī pi adrikí tré ku. ²⁷ 'Bo Múngú ūpē 'bá adri' 'bá azakaza rú nyōókū drīgē nōgó rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá 'yo' 'bá kinī ī ūmī be rī pi ní. Múngú ūpē 'bá ūkpō ákō nyōókū drīgē nōgó rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá ūkpō be nyōókū drīgē nōgó rī pi ní. ²⁸ Múngú ūpē 'bá ī ní ndree kuū ēzī ákō nyōókū drīgē nōgó rī pi, āzini ī ní rīi ideéde rī pi, tā 'bá vū drīgē rī pi ní 'duú 'bāá tā ámbúgú rú 'dīri ē ícá rī ēzī ákō, ²⁹ ā sē rī 'bá āzi ē íngú rī 'i Múngú endreṭi gé ku. ³⁰ Múngú sē ūmī adrii Kúrísitō Yēsū agá nī, ā' diātāsīyā ípē Kúrísitō rī ímū 'bá paá, āzini ímū 'bá ní ūmī tā nīngará vé ní sēé, ā'yī 'bá adrii pīri Múngú endreṭi gé, sē nōnī 'bá ícákí uletere gí. ³¹ Sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī kinī, “Bá rī lē dō 'i íngú, lē ē íngú 'i tā Ūpí ní 'oó 'i ní rī sī.”

2

¹ Má édrīpīi má ómvúpīi, má ní ándúru

muzú ū' dūkō Múngú vé rī ūlūzū ūmī ní rī gé, má átá tā ūkpō ūkpō fīpi ūmī drīgē ku ní mávé tā nīngará sī kuyé. ² Ā' diātāsīyā á 'bá ma kú sū 'bá tā nījī kuyé ní tīnī, á rī 'yēná Yēsū Kúrísitō vé tā ūlū, āzini tā ī ní ūmī gbāzū peṭi alambaku sígē rī vé tā ūlū. ³ Má ká caá ūmī vúgá 'dīlē, má ícá kuū ūkpō ákō, ūrī fū ma, má rī' 'bá rī yāyā. ⁴ Tā má ní átá, āzini tī má ní ūlū ūmī ní rī, adri 'yozi kinī á nī tā ambamba, āzini ma rī ūmī ūbē yā 'dīni ku, 'bo á rī tā rī ūlū ūkpō Índri Uletere rī vé rī sī, ⁵ ūmī 'bāki rī ēšī tā nīngará 'bá áda vé rī drīgē ku, ūmī 'bāki rī ēšī ūkpō Múngú vé rī drīgē.

Tā nīngará Múngú vé rī

⁶ 'Bá rī átángá tā nīngará vé rī átá 'bá ē'yīngará be ūkpō ūkpō rī pi āsámvú gé, 'bo tā nīngará 'dīri adri 'bá nyōókū drīgē nōgó rī pi vé ní kuyé, dōku adri tā nīngará 'bá āngū rī' 'bá nyōókū drīgē nōgó ímū' 'bá ūdrā' béé ūdrādrā rī pi vé ní kuyé. ⁷ 'Bá rī Múngú vé tā nīngará ūmī ní zūi kuū mūdūmūdū rú, 'bá āzi ní nījī kuyé 'dāri vé tā ūlū. Múngú ūsū tā nīngará 'dīri vé tā kú ínōgósí íšū gbi drī vū rī kuyé, tā nīngará 'dīri sē 'bá ímū dīngará íšū rá. ⁸ 'Bá āngū rī' 'bá vū drīgē nōgó rī pi níkí tā nīngará 'dīri ámá kuyé, kōpi á nīkí té dō rá, kōpi ícókí té Ūpí ī ní rīi íngúngū 'dīri gbāá peṭi alambaku sígē ku. ⁹ 'Bo sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī, “Tā Múngú ní útú 'bá 'i lē' 'bá rá rī pi ní rī, 'bá āzi ndre kuyé,

'bá āzi yī kuyé, tā ní fī 'bá āzi drīgē kuyé.”

¹⁰ 'Bo Múngú 'i da 'bá ní tā 'dīri ūkpō Índri Uletere rī vé rī sī. Índri Uletere rī, ūmī tā rī pi árevú 'i da cére ámvé, ūmī Múngú vé tā ūzū' ūzū rī 'i da ámvé. ¹¹ 'Bá āzi ícá tā 'bá āzi ní rīi ūsū' 'i ēšī agá 'dālē rī nījī ku, 'yēná 'dīpa ní íngá nī. ūmī kpá adri sū 'dīri tīnī, 'bá āzi ícá tā Múngú vé rīi ūsū' rī nījī ku, 'yēná Índri Múngú vé rī tā Múngú ní rīi ūsū' rī nī ámá nī. ¹² Tā 'bá ní rīi ūsū' rī adri sū 'bá nyōókū drīgē nōgó rī pi ní rīi ūsū' rī tīnī ku, Índri 'bá ní rīzú tā ūsū' rī ūmī íngá Múngú vúgá' lésī, ūmī sē 'bá ícá ngá Múngú ní sēé 'bá ní pírīni rī pi nī ámá ānī rá. ¹³ Tā 'bá ní rīi átá rī, 'bá ūmī be ní ímbá 'bá ní nī kuyé, Índri Múngú vé rī ímbá 'bá ní nī. Índri álu álu 'dīri sē 'bá rī ū' dūkō tā áda vé rī ūlū 'bá rī pi ní. ¹⁴ 'Bá Índri Múngú vé rī ní fīi ēšī ní agá kuyé rī, ā'yī tā Índri rī ní ímbá rī ku, ā' diātāsīyā ūmī indré ūmī ní tā azakaza vé ní, tā rī fī drī ní gé 'dāá ku, ā' diātāsīyā Índri Uletere rī tā 'dī' béé vé ífīfī 'i da ní. ¹⁵ 'Bá Índri rī ní fīi ēšī ní agá gí rī, ūmī ícá tā Múngú vé rī

nī amá rá, 'bo 'bá āzi ícō tā ĩri ní nīi amá 'dīri nīi amá ku.

¹⁶ "Á'di nī umī Úpí Múngú vé rī rá ní 'yozú kīnī 'i ícō ĩri ímbá rá?"

'Bo 'bávé umī sū Kúrísitō vé rī tīnī.

3

Lē ā ngakí ězi Múngú vé rī trú

¹ Má ědrípīi má ómvúpīi, ĩmi rī tā 'o sū 'bá nyōókū nōri vé rī pi ní rīi 'oó rī tīnī, sē má ní rizú átázú ĩmi ní sū 'bá ĩndrī ní fīi kōpi ěsī agá kuyé ní pi tīnī ānī. ĩmivé adringará Kúrísitō agá rī gé, ĩmi ĩndrékī sū ūdéná tīnī. ² Má úcé ĩmi lé sī, adri 'yozú kīnī ínáyá sī kuyé, á'diātāsīyā ĩmi ícókí drī ínáyá nyaá ku. Ádarú ĩmi ícókí drī kuyé. ³ ĩmi drī rī tā nyōókū nōri vé rī 'du nga. Á'diātāsīyā ĩmi āsámvú gé sī, ógúpī ā tā rī 'de ógúpī ē ěsī agá ūnjī, āzini ĩmi rī āwāwā. 'Dīri lū 'yozú kīnī ĩndrī rī ású drī ĩmi kuyé, ĩmi rī tā 'o sū 'bá nyōókū nōri vé rī pi ní rīi 'oó rī tīnī.

⁴ ĩmi āsámvú gé, 'bá urukō rī 'yo, "Ma 'bá Páulū vé ni," urukō ni pi rī 'yo, "Ma 'bá Ápólō vé ni." ĩmi nyo rī tā 'o sū 'bá nyōókū nōri vé rī pi ní rīi 'oó rī tīnī kuyé? ⁵ Ápólō rī 'bá íngóni ní? Páulū rī 'bá íngóni ní? 'Bá 'dī'bée átī'bá Múngú vé ni, Múngú sē 'bá kokí ĩmi ízā Úpí rī ě'yízú nī. Úpí sē 'bá ālu ālu ní ězi nī. ⁶ Á sa ūri rī nī, Ápólō rī ūri rī ūsū ūyī sī nī, 'bo Múngú sē ūri rī dūyī nī. ⁷ 'Bá ūri rī saápi rī pi, 'bá ūri rī ūsū ūpi yīi sī rī be, tā kōpi ní 'oó rī adri tā āmbúgú rú kuyé, 'bo Múngú sē ūri 'dī'bée dūyī nī. ⁸ 'Bá ūri saápi rī pi, 'bá ūri rī ūsū ūpi yīi sī rī be, ězi kōpi ní ngaá rī ālu rī. ĩmú 'bá ālu ālu ūfē ězi ĩri ní ngaá rī sī. ⁹ 'Bá rī ězi nga Múngú ní, ĩmi ómvú Múngú vé ni, āzini ĩmi jó Múngú ní rīi sīi rī.

¹⁰ Múngú 'bá ěsī múké má ní, sē má ní umī jó rī ā ndūyī ā'bázú ānī múké múké, nóni 'bá āzi rī jó rī sī má ní ndūyī ni ā'bāá 'dīri drīgé. 'Bo 'bá jó rī sīpi rī ā ndre múké, ā sī jó rī múké múké. ¹¹ 'Bá āzi ícō gōó jó āzi ā ndūyī ā'bāá dīi ku, á'diātāsīyā jó ā ndūyī ĩ ní ā'bāá gí rī, ĩri Yēsū Kúrísitō 'i. ¹² 'Bá āzi sī dō jó ĩ ní ndūyī ni ā'bāá 'dīri drīgé dabū sī, aya ógú'bá ógú'gū ni pi sī, írá ājē be āmbúgú ni pi sī, peṭi sī, ásé sī, ¹³ kādō muṭ caá ú'dú tá lizú rī gé, ĩ 'bá ālu ālu vé ězi 'i'da rá, á'diātāsīyā ú'dú 'dāri gé, áci rī ĩmú tá rī 'i'da nī, ĩmú 'bá ālu ālu vé ězi ĩri ní ngaá rī ū'bī áci sī, dō ĩrivé ězi ngaá rī íngóni. ¹⁴ 'Bá jó sīpi rī vé jó ve dō kuyé, ĩmú ĩri ūfē rá. ¹⁵ 'Bo 'bá jó sīpi rī vé jó ve dō rá, ísú ngá āzi ku. ĩ 'bá jó sīpi rī pa rá, 'bo ĩri adri sū 'bá ápápi áci agási rī tīnī.

¹⁶ ĩmi nīkí 'yozú kīnī ĩmi jó Múngú vé ni, ĩndrī Múngú vé rī rī adri ĩmi agá 'dīni kuyé? ¹⁷ 'Bá rī ūjō dō jó Múngú vé rī ári vūgá, Múngú rī ĩmú ĩri ĩrīnjā ūnjī ūnjī, á'diātāsīyā jó Múngú vé rī, ĩri uletere, ĩmi jó Múngú vé ni.

¹⁸ Lē 'bá āzi ā ū'bā 'i mī ūgōgōlē rú ku. 'Bá rī kīnī dō 'i nī tá vū drīgé nōgō rī ambamba, lē ā 'bā 'i adrii azakaza rú, ā újā rī 'i adrii 'bá tá nīpi ni. ¹⁹ Á'diātāsīyā tá nīngará nyōókū nōri vé rī, ĩri tá azakaza vé ni Múngú ěndrēti gé. Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Bá 'yo'bá kīnī 'i nīkí tá ambamba rī pi, Múngú rī kōpi mbā uru ĩvé tá nīngará ambamba 'dīri ā tā sī." ²⁰ Búkū Múngú vé rī 'yo kpá 'dīni kīnī, "Úpí nī rá 'yozú kīnī kōpivé tá nīngará 'dīri ězi ákō." ²¹ Kúru lē 'bá āzi ē íngu 'i tá 'bá āzi ní rīi 'oó rī sī ku! Ngá rī pi ārēvū céré ĩmivé ni. ²² Í'dózú Páulū 'i, Ápólō 'i, Kéfā ĩ ní zīi Pētērō 'i, vū nōri, ĩdri rī, drā rī, lókí āndrū rī, āzini lókí drūzī rī, nga 'dī'bée ārēvū céré ĩmivé ni, ²³ ĩmi 'bá Kúrísitō vé ni, Kúrísitō rī Múngú vé ni.

4

Kúrísitō vé 'bá áyuáyū rī pi átī'bá

¹ Kúru lē 'bá rī pi ā nīkí 'yozú kīnī 'bá átī'bá Kúrísitō vé ni, sēkí 'bá ní ězi, 'bá rī tá Múngú vé 'i zūyū kú mūdūmūdū rú rī ūlū. ² 'Bá ĩ ní ězi sēé drī ní gé rī, lē ā adri 'bá ězi ĩ ní sēé drī ní gé rī ngaápi pīri ni. ³ ĩmi átáki dō mávé tá ūnjī, dōku 'bá tá līpi rī átá dō mávé tá ūnjī, má ūšū má drī ní gé ku. Má ícō mávé tá lī ūgōgōlē rú ku. ⁴ Má ūšū tá má ní 'oó rī pīri, 'bo ícō lūū 'yozú kīnī ma tá ákō 'dīni ku. Úpí rī mávé tá lī nī. ⁵ Lē 'bá āzi ā lī ógúpī vé tá ku, cīmgbá Úpí ní ícázú rī gé. ĩri ĩmú tá ĩ zū'bá ĩnīnjā agá rī pi 'i'da, āzini tá 'bá rī pi ē ěsī agá rī pi 'i'da céré āmvé. Sá 'dāri gé, Múngú rī ĩmú 'bá ālu ālu íngu rá.

⁶ Má ědrípīi má ómvúpīi, má 'i'dú 'bá 'bāá Ápólō be ū'bī tā rú, ĩmi nīkí rī tá ĩ ní 'yoó, "ĩmi 'dúkí tá ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī ngaá áyu" 'dīri vé ífífi 'bá vūgá. ĩri sē ĩmi ícókí 'bá āzi íngu 'bá āsámvú gé nōgō 'yozú kīnī ĩrivé āmbūgū ndē ógúpī vé rī rá 'dīni ku. ⁷ Ngá sēépi mī ícō adri 'bá rī pi āsámvú gé sī túngú rī á'di? Ngá mī ní ísú 'dī'bée agá, ngá Múngú ní sēé mī ní kuyé rī á'di? Ngá mī ní ísú rī, Múngú sē dō nī pīri, ngá mī ní adrizú áfú sī 'yozú kīnī mī 'o tá rī mī 'i rī á'di?

⁸ ĩmi ūšūkí kīnī ĩmi nīkí tá ĩndrī vé ĩmi ní lēé rī pi ārēvū céré gi! ĩmi ūšūkí kīnī ĩmi ísūkí umī ĩndrī Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī ārēvū céré gi! ĩmi ūšūkí kīnī ĩmi nōni

'bāgú! 'Bo 'bá adriki 'bāgú ku! Ádarú á lē ĩmi ā adriki 'bāgú, 'bá ruḱi rī mālūngā rī ĩmi be trų. ⁹ Á diātāsīyā ĩndré má vúgá nōlē, 'bá 'bá áyúāyū nō'bée, Múngú 'bá 'bá adrii ũdũmbĩtā rú, 'bá adriki sų 'bá ĩ ní ũ'yĩ, ĩ ní lēē jĩ ũ'dĩ'đĩ rĩ pi tñj. Mālāyikā rĩ pi 'bá vũ drĩgē rĩ pi be cérē rĩ mĩ 'bá 'bá ndrezú. ¹⁰ 'Bá ní rii ězi ngaá Kúrísitō ní rĩ sĩ, 'bá rĩ pi ũsũkĩ kĩnĩ 'bá azakaza rú, 'bo ĩmi ũsũkĩ kĩnĩ ĩmi nĩki tā Kúrísitō vé rĩ nĩ! 'Bá rĩ pi kĩnĩ 'bá ũkpō ākō, 'bo ĩmi kĩnĩ ĩmi ũkpō be! 'Bá rĩ pi rĩ ĩmi ĩnjĩ ĩnjĩ, 'bo 'bá rĩ pi ĩnjĩki 'bá ku! ¹¹ Cĩmgbá āndrũ sĩ, 'bá ri adri ěbĩrĩ sĩ, yĩ ũvá rĩ 'bá ndrũ, bōngō dē 'bá rų' 'bá gá sĩ cérē, 'bá rĩ pi rĩ 'bá 'o ũnjĩ, 'bá vūrā adrizú ni ākō. ¹² 'Bá ri ězi nga ũkpō sĩ 'bá drĩ sĩ. 'Bá rĩ pi kádō rii 'bá trii, 'bá ri kōpi ní tākĩri sē. Kádō rii 'bá ōcũũ, 'bá ri tā ni ta mųzú ěsĩ mādā sĩ. ¹³ 'Bá rĩ pi kádō rii 'bá rų izaá, 'bá ri tā rĩ újā kōpi ní ěsĩ múké sĩ. Cĩmgbá āndrũ sĩ, 'bá vũ drĩgē rĩ pi mĩ gé 'dālē, 'bá ĩndrēki sų kúrũnyá ĩ ní rii dāá kĩ'đĩrō drĩgē rĩ tñj.

¹⁴ Á sĩ tā 'đĩri ĩmi drĩ ĩnjázú kuyé, á sĩ tā 'đĩri ĩmi ĩmbázú ānĩ sų anjĩ má ní lēlē rĩ pi tñj, ĩmi 'okĩ rĩ tā pĩrĩ. ¹⁵ 'Bá ĩmi ĩmbá 'bá Kúrísitō Yēsũ vé tā sĩ rĩ pi á adriki dō ělĩfũ mųdrĩ (10,000) drāāāsīyā, ĩmivé ětēpĩ 'yēná ma 'ĩ, á diātāsīyā má 'd'ó ĩmi ĩmbá Kúrísitō vé tā sĩ nĩ, ĩmi ní ĩri ě'yĩzú ānĩ. ¹⁶ Kúru á lē 'yoó ĩmi ní 'đĩni, lē ĩmi 'okĩ tā sų má ní 'oó rĩ tñj. ¹⁷ Tā 'đĩri sĩ, á lē ĩmōtēyō rĩ pēē mųzú ĩmi vúgá 'dĩlē, ĩmōtēyō adri sų má mvá tñj, á lē ĩri lēlē, 'bá ĩvé ěsĩ cérē kuú Úpĩ drĩgē. ĩri mu mávé adringará Kúrísitō Yēsũ agá rĩ vé tā ũlũ ĩmi ní, āzini ĩri tā má ní ĩmbá kānísā rĩ pi agásĩ rĩ vé tā ũlũ ĩmi ní nĩ.

¹⁸ ĩmi urųkō'bée ũsũkĩ kĩnĩ á mu ĩmi ndrēē ku, sē kōpi ē drĩ gō ícá ũkpō ũkpō. ¹⁹ Úpĩ ā'yĩ dō rá, ma ca ĩmi vúgá 'dĩlē mbēlēnā, ma kúru mu 'bá drĩ be ũkpō ũkpō rĩ pi vé tā rii átá rĩ yĩ, dō kōpi rĩ átá ngóni, āzini kōpi dō rĩ ězi rĩ nga ā'di vé ũkpō sĩ. ²⁰ Mālūngā Múngú vé rĩ átákĩ tā ní 'yēná tĩ sĩ ku, lē ũkpō Múngú vé rĩ. ²¹ Má kádō caá ĩmi vúgá 'dĩlē, ĩmi lēkĩ má 'o ĩmi ĩngóni? ĩmi lēkĩ má átá ĩmi ní átángá ũkpō ũkpō ní pi, dōku má lē ĩmi lēlē, āzini má átá ĩmi ní átángá rĩ ěsĩ mādā sĩ?

5

Lē 'bá kānísā vé rĩ pi ā 'bākĩ ōwũ ku

¹ Á yĩ kĩnĩ ĩmi rĩ ōwũ 'bá ĩmi āsámvú gé sĩ, tā ĩmi ní rii 'oó 'đĩri aga pāgānō rĩ pi ní rii 'oó rĩ rá. Ágō āzi la ětēpĩ vé ũkú

* **5:7** 5:7 Kābilō Mvā: Múngú sē tāimbj Mósē ní kĩnĩ, 'bá rĩ pi ā zākĩ kābilō Múngú ní rōbōñō rú, ā trũkĩ rĩ kōpi ĩvé ũnjikānyā agásĩ rá. Sē ĩ ní Yēsũ rĩ zizú Kābilō Mvā Múngú vé ní ānĩ, á diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ĩmú drāā 'bávē ũnjikānyā ũjĩ. 'Í lā Wũngará 12:17-28; Mārākō 14:12; Lúkā 22:7; Yüwání 1:29-35; 1 Pētērō 1:19. **5:12** 5:12 Dětōrōnōmē 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

sĩ. ² ĩmi rĩ ĩmi ĩngú ānĩ ĩngúngũ. 'Bá tā 'oópi 'đĩni 'đĩri, ĩmi té adri ānĩ ĩzāngā sĩ, ĩmi té ĩri dro fũ ĩmi āsámvú gé sĩ rá. ³ Má adri dō ĩmi be trų kuyé drāāāsīyā, ĩndri agá, 'bá ĩmi be trų. Má adri dō ĩmi āsámvú gé 'dĩlē 'dāáyo drāāāsīyā, á lĩ tā ágō 'đĩri drĩgē gĩ. ⁴ ĩmi kádō ĩmi úmú vūrā ālu gé 'bávē Úpĩ Yēsũ ā rų sĩ, ĩndri agá, 'bá ĩmi be trų, ũkpō 'bávē Úpĩ Yēsũ vé rĩ ĩmi āsámvú gé anigē. ⁵ ĩmi sēkĩ ágō 'đĩri Sātānā drĩgē, ĩrivé rų' 'bá rizú ũnjikānyā 'ozú 'đĩri ĩmú ĩzāngā nya ambamba, 'bo ĩ ĩmú ĩrivé ĩndri pa ú'dú Úpĩ Yēsũ ní ĩgōzú rĩ gé.

⁶ ĩmivé ĩngúngará 'đĩri adri múké ku. ĩmi nĩki kuyé 'yozú kĩnĩ ākúfĩ mādānjā rĩ sē ĩwá rĩ dra ĩngá ānĩ kōfútō be 'đĩni kuyé? ⁷ Lē ĩmi drokĩ 'bá ũnjikānyā 'oópi rĩ ĩmi āsámvú gé sĩ rá, ĩmi adriki rĩ ule, sų ĩmi ní adrii ule Múngú agá rĩ tñj. Kúrísitō rĩ Kābilō Mvā* ú'dú Múngú ní Elizú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé rĩ, drā 'bá ní rōbōñō rú. ⁸ 'Bá kádō ũmũ rĩ nyaá, lē 'bá adriki ũnjikānyā be sų pánga ĩ ní á'di ākúfĩ sĩ rĩ tñj ku, 'bo lē 'bá 'okĩ tā áda, 'bá adriki ule sų pánga ĩ ní á'di ākúfĩ ākō rĩ tñj.

⁹ Á sĩ sēē ĩmi ní kōkōbĩ mávé rĩ agá 'đĩni, lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adrii 'bá ōwũ rú rĩ pi be trų ku. ¹⁰ Tā 'đĩri adri 'yozú kĩnĩ ma rĩ átá 'bá nyōōkũ nōri vé adri' 'bá ōwũ rú, dōku ěsĩ be āmbúgú ngá drĩgē, dōku 'bá āngũ alĩ' 'bá, dōku 'bá rĩ' 'bá ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rĩ pi ĩnjĩ' 'bá rĩ pi á tā sĩ ku. Té dō ma rĩ átá kōpi á tā sĩ, ĩmi té adringará vũ drĩgē nōgō rĩ ku rá, ĩmi adriki té 'bá 'đĩni 'dĩ'bée be trų ku. ¹¹ 'Bo tā má ní sii sēē ĩmi ní rĩ agá, má kĩnĩ, 'bá 'yoópi kĩnĩ 'ĩ ě'yĩ Kúrísitō rĩ gĩ, 'bo ĩsų ĩri rĩ ōwũ 'bá, dōku ĩri ěsĩ be āmbúgú ngá drĩgē, dōku ĩri 'bá riipi ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ĩnjĩpi ni, dōku 'bá āngũ u'daápi u'da'da ni, dōku 'bá riipi ĩmērēpi íwá sĩ ni, dōku 'bá riipi āngũ aliipi ni, lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adrii ĩri be trų ku. 'Bá 'đĩni 'đĩri lē ĩmi nyakĩ ngá ĩri be trų ku.

¹² Má ícō 'bá ě'yĩ' 'bá kuyé rĩ pi vé tā lĩ nĩ ku, 'bo 'bá ícō 'bá Yēsũ rĩ ě'yĩ' 'bá gĩ rĩ' 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rĩ pi vé tā lĩ rá. ¹³ Múngú rĩ 'bá ě'yĩ' 'bá kuyé rĩ pi vé tā lĩ nĩ. 'Bá riipi ũnjikānyā 'oópi rĩ, lē ĩmi drokĩ ĩri ĩmi āsámvú gé sĩ rá.

6

Á jikĩ 'bá Múngú rĩ nĩpi gĩ rĩ tōó 'bá tā lĩpi rĩ endrēti gé ku

¹ Mĩ dō tā be mí ōgúpĩ Yēsũ rĩ ě'yĩpi gĩ rĩ be, mĩ té kōdō ĩri jĩ tō 'bá Múngú rĩ nĩ' 'bá

gí rī pi ɛndrɛtj gé. Ngá mí ní ĩri jizú tōzú 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé rī pi ɛndrɛtj gé rī ā'di? ² Īmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá Múngú vé rī pi ĩmú tā lĭ 'bá nyóókú nōri vé rī pi drĭgĕ ní 'dĭni kuyé? Īmi dō tā lĭ 'bá nyóókú nōri vé rī pi drĭgĕ rá píri, tā mādā mādā ĩmi āsámuvú gé sĭ 'dĭ' bée, ĩmi ícókĭ nyo údé ĩmi āsámuvú gé sĭ ku? ³ Īmi nĭkĭ kuyé 'yozú kĭnĭ 'bá úmvúlésĭ ĩmú tā lĭ mālāyĭkā rī pi drĭgĕ nĭ? Tā rī dō 'dĭri tĭnj, ádarú 'bá ícó tā 'bá ní izaá 'bá āsámuvú gé sĭ vū drĭgĕ nōgō rī pi lĭ rá. ⁴ Īmi dō tā be ĩmi āsámuvú gé sĭ, ngá ĩmi ní rizú tā rĭ jizú lizú 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé kānisā nĭ kōpi ĩnjĭ ku rī pi vúgá rī ā'di? ⁵ Á 'yo tā 'dĭri ĩmi drĭ ĩnjázú ānĭ. Ádarú 'bá nyo kānisā agá 'dĭgĕ úmĭ be ícó' 'bá ĩmivé tā lĭ' 'bá nĭ pi 'dāáyo? ⁶ Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ɔgŭpĭjĭ jizú tōzú 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé rī pi ɛndrɛtj gé rī ā'di?

⁷ Īmi ri ĩmi ɔgŭpĭjĭ jĭ tō 'bá Múngú ri nĭ' 'bá kuyé rī pi ɛndrɛtj gé, 'dĭri lū 'yozú kĭnĭ tā ndé ĩmi gĭ. 'Bá rī 'o dō ĩmi ũnjĭ, lē mĭ jĭ ĩri tōó ku, mĭ ku tā rī ā adri 'dĭni. ⁸ Īmi ri tā ũnjĭ 'o ĩmi ɛdrĭpĭjĭ nĭ, āzini ĩmi ɔmvpŭpĭjĭ ní, ĩmi rī kōpivé ngá u'du mĭ mbamba sĭ.

⁹ Īmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá ũnjĭkānyā 'o' 'bá rī pi fĭkĭ mālŭngā Múngú vé rī agá ku 'dĭni kuyé? Lē ĩmi ũ'bākĭ ĩmi mĭ ku. 'Bá ri' 'bá ɔwŭ 'bā' bée rī pi, dōku 'bá ri' 'bá ngá ĩ ní údé drĭ sĭ mŭngú rú rī ĩnjĭ' 'bá rī pi, dōku 'bá ri' 'bá la' 'bá ɔgŭpĭjĭ vé ũkú sĭ rī pi, ágō rī' 'bá la' 'bá ĩ ɔgŭpĭjĭ ágō rú rī pi sĭ rī pi, ¹⁰ ũgŭ' 'bá rī pi, 'bá ɛšĭ be āmbúgŭ ngá drĭgĕ rī pi, 'bá ĩmērē' 'bá íwā sĭ rī pi, 'bá āngŭ u'da' 'bá u'da' da rī pi, 'bá ɔgŭpĭjĭ vé ngá u'du' 'bá mĭ mbamba sĭ rī pi, kōpi ícókĭ fĭi mālŭngā Múngú vé rī agá ku. ¹¹ Ándúrú ĩmi urŭkō' bée rikĭ t' 'oó sŭ' 'dĭri tĭnj. 'Bo nóni ũjĭkĭ ũnjĭkānyā ĩmivé rī, ĩmi ícákĭ uletere gĭ, ĩmi ícákĭ píri Múngú ɛndrɛtj gé rŭ Úpĭ Yésŭ Kúrísitō vé rī sĭ, āzini ĩndrĭ Múngú vé rī vé ũkpō sĭ.

Lē ā 'bākĭ ɔwŭ ku

¹² Īmi urŭkō' bée ri 'yo, "Ngá 'bá ní lēé rī pi ārĕvú céré 'bá ícó 'o rá," 'bo á 'yo ĩmi ní 'dĭni, ngá rī pi ārĕvú céré ícó ĩzā koó ku, 'bo á lē adrii túgĕrĭ ngá rī pi vé ni ku. ¹³ Īmi ri 'yo, "'A lē ĩnyā, ĩnyā lē fĭi 'a agá." 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, Múngú ri ngá 'dĭ' bée iza ĩrĭtrō. Lē 'bá áyúkĭ 'bá rŭ' 'bá ɔwŭ 'bázú ānĭ ku, rŭ' 'bá 'bávé rī, lē 'bá ngakĭ ɛžĭ ānĭ Úpĭ ní, Úpĭ ri rŭ' 'bá 'bávé rī ũtē nĭ. ¹⁴ Múngú ri ĩmú 'bá inga gō ídri rŭ drāngará gálésĭ ũkpō ívé rī sĭ, sŭ ĩri ní Úpĭ Yésŭ rī ingaá gōó ídri rŭ rī tĭnj. ¹⁵ Īmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ rŭ' 'bá ĩmivé rī, ĩri Kúrísitō vé ni 'dĭni kuyé? 'Bá áyúkĭ dō rŭ' 'bá Kúrísitō vé nōri rizú ɔwŭ' 'bázú ānĭ, ĩri nyo múké? Adri 'dĭni kuyé!

¹⁶ Īmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá rī la dō ũkú ɔwŭ rŭ ní sĭ, kōpi úmúkĭ ĩ ícá rŭ' 'bá ālu gĭ 'dĭni kuyé? Á'diātāsĭyā Búkŭ Múngú vé rī kĭnĭ, "'Bá ĩrĭ 'dĭ' bée ĩ úmú adri rŭ' 'bá ālu." ¹⁷ 'Bo 'bá 'i úmŭpi ícápi Úpĭ be ngá ālu rī, ĩndrĭ Kúrísitō vé rī adri ĩri be trŭ.

¹⁸ Lē ā 'bākĭ ɔwŭ ku. ũnjĭkānyā urŭkō 'bá rī ní 'oó kárakarā rī pi, iza ĩrivé rŭ' 'bá ku, 'bo 'bá rī 'bā dō ɔwŭ, ĩri ũnjĭkānyā ĩjĭ rŭ' 'bá ni gé. ¹⁹ Īmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ, ĩmi āsámuvú gé 'dĭgĕ, 'bá ālu ālu vé rŭ' 'bá ĩri jó Múngú vé ni, ĩndrĭ Uletere rī ri adri 'a ni gé 'dĭni kuyé? Īmi nĭkĭ ámá 'yozú kĭnĭ Múngú sĕé ĩmi ní ĩndrĭ Uletere rī nĭ 'dĭni kuyé? Īmi ri adri ĩmivé ũkpō sĭ kuyé. ²⁰ Múngú je ĩmi ājĕ be āmbúgŭ, kúru lē ĩmi áyúkĭ ĩmi rŭ' 'bá Múngú ri ĩnjĭzŭ.

7

Ūkú jengárá

¹ Kúru tā ĩmi ní sĭ kōkōbĭ agá ma zizú ānĭ 'dĭri, ma újā ĩmi ní 'dĭni, múké ni, lē ágó ā je ũkú ku. ² 'Bo 'bá rī pi ní adrii ɔwŭ be ambamba rī sĭ, lē ágó ā adri ũkú ívé ni be, ũkú ā adri ágó ívé ni be. ³ Ágō rī pi ũkú rī be, lē kōpi ā úmúkĭ ĩ adrii trŭ, ɔgŭpĭjĭ ā uga 'i ɔgŭpĭjĭ ní ku. ⁴ Rŭ' 'bá ũkú rī vé rī adri 'yĕnā ĩrivé ni ɔ'dŭkŭlĕgŭsĭ kuyé, ĩri kpá ágó rī vé ni. Rŭ' 'bá ágó rī vé rī adri 'yĕnā ĩrivé ni ɔ'dŭkŭlĕgŭsĭ kuyé, ĩri kpá ũkú rī vé ni. ⁵ 'Bá āzi ā uga 'i rŭ' 'bá ɔgŭpĭjĭ ní ku. Īmi lĕkĭ dō Múngú ri zĭjĭ, lē ĩmi ɛ'yĭkĭ trŭ 'yozú kĭnĭ ĩmi kukĭ sā mādā Múngú ri zĭzŭ. Īmi zĭkĭ dō Múngú ri gĭ, ĩmi gōkĭ kúru ĩmi úmú, ā'diātāsĭyā ĩmi ní ícó ĩmi ā'biĭ bā ku rī sĭ, Sātānā ā ũ' bĭ rĭ ĩmi ku. ⁶ Tā má ní 'yoó 'dĭri ĩri yĭkĭ mávé rī, 'bo á 'bá ĩri tājĭmbĭ rŭ kuyé. ⁷ 'Bá rĭ pi céré ā adrikĭ té dō sŭ má tĭnj ũkú ákó, ĩri té adri múké. 'Bo Múngú sĕ 'bá ālu ālu ní fĕfĕ tā 'ozú rī nĭ, sĕ 'bá āzi ní fĕfĕ adrizú ũkú ákó, dōku ágó ákó, āzini sĕ 'bá āzi ní fĕfĕ ɛžĭ ngazú Múngú ní, ĩri adri ũkú be, dōku ágó be.

⁸ Á lē 'yoó 'bá ũkú ákó, dōku ágó ákó, āzini 'bá ɔwŭzĭ rŭ rī pi ní 'dĭni, lē kōpi ā adrikĭ sŭ má ní adrii rī tĭnj, ũkú ákó, dōku ágó ákó. ⁹ 'Bo kōpi ícókĭ dō ĩ a'biĭ bā ku, lē kōpi ā jĕkĭ ũkú, dōku ā jĕkĭ ágó, ā'diātāsĭyā mí ní rizú drázú ũkú úvá sĭ, dōku ágó úvá sĭ, múké ni, lē mĭ je ũkú, dōku mĭ je ágó.

¹⁰ Á lē 'yoó ũkú ágó be rī ní 'dĭni, lē ũkú ágó be rī ā ku ágó ívé rī ku. 'Bo tā 'dĭri á 'yo nĭ kuyé, Úpĭ 'yo nĭ. ¹¹ Ūkú ágó be rī ku dō ágó ívé rī gĭ, lē ā áwĭ adrii ágó ákó, dōku ā újā 'i gōó ágó ívé rī vúgá 'dāā ũzi. Lē ágó ā dro ũkú ívé rī ku.

¹² Á lē 'yoó ìmi uruḵo'béé ní 'dínì, 'bá rì je dō ùkú Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi kuyé nì, ùkú rì ǎ'yī dō adrii ìrì be rá, lē 'bá rì ǎ dro ùkú rì ku. Á 'yo tā 'dìrì nī, adri 'yozú kìnì Úpí 'yo nī kuyé. ¹³ Ùkú rì je dō ágó Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi kuyé nì, ágó rì ǎ'yī dō adrii ìrì be rá, lē ùkú rì ǎ ku ágó rì ku. ¹⁴ Ágó Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi kuyé rì, Múngú rì ícò ìrì ndre 'bá ívé nì rú ìrìvé ùkú Yēsū rì ẹ'yīpi gí rì ǎ tā sī, ùkú Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi kuyé rì, Múngú rì ícò ìrì ndre 'bá ívé nì rú ìrìvé ágó Yēsū rì ẹ'yīpi gí rì ǎ tā sī. ǎ adri dō 'dínì ku, anjinǎ kòpìvé rì ícòkí tē adrii uletere Múngú ẹndrẹtì gé ku, 'bo nóni Múngú rì kòpì ndre anjì ívé nì pì rú.

¹⁵ Ágó rì dō 'bá Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi kuyé nì, lē dō ùkú rì droo, lē ùkú rì ǎ 'de muḵi ìyì, dōku ùkú rì dō 'bá Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi kuyé nì, lē dō ágó rì kuú, ágó rì ǎ ku ǎ 'de muḵi ìyì. Ágó Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi gí, dōku ùkú Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yīpi gí rì, kòpì ícòkí adrii 'bá 'dínì 'dìrì be ku, Múngú lē ǎ adriki ǎsámvú gé sī tǎ be kírì. ¹⁶ Mì ùkú rì, mì ícò nī ǎmá ìngóni 'yozú kìnì mì ícò sē ágó mívé rì Yēsū rì ẹ'yī rǎ? Dōku mì ágó rì, mì ícò nī ǎmá ìngóni 'yozú kìnì mì ícò sē ùkú mívé rì Yēsū rì ẹ'yī rǎ?

¹⁷ Lē 'bá ǎlu ǎlu ǎ adri sū Úpí Yēsū nì ìrì ìpéé gí rì tǎnì, ǎzini lē ǎ adri sū Múngú nì ìrì zìjì ìmú adrii 'bá ívé nì rú rì tǎnì. Tǎimbi 'dìrì má nì lēé 'bá kǎnisá vé rì pì ǎrèvú céré ǎ 'dùkì ngaá rì. ¹⁸ 'Bá rì ẹ'yī dō Yēsū rì gí, lǐkì dō ìrì ǎ ágélé ē tì* ìsú ǎkùdē ẹ'yī drì Yēsū rì kuyé, lē ǎ áwì adrii 'bá ì nì ágélé nì ē tì lǐjì gí rì rú. 'Bá ì nì ágélé nì ē tì lǐjì kuyé rì ẹ'yī dō Yēsū rì gí, lē ǎ sē 'ì ágélé ē tì lǐjì ku. ¹⁹ Lǐkì dō 'bá rì ǎ ágélé ē tì gí yǎ, dō lǐkì kuyé yǎ, adri tǎ rú ku. Tǎ ǎmbúgú rì, lē 'bá rì ǎ 'dù tǎimbi Múngú vé rì ngaá. ²⁰ 'Bá Múngú rì ẹ'yīpi gí rì, lē ǎ áwì adrii sū Múngú nì ìrì ìpéé gí rì tǎnì. ²¹ Mì dō tǔgèrì, lē mì adri ìzàngá sī ku, mì ìsú dō drìwǎlá gí, lē mì ǎ'yī drìwǎlá rì vé tā. ²² Mì dō tǔgèrì, Úpí zì dō mì adrii 'bá ívé nì, oḵu mì mívé ùnjikányá agásì gí. Mì adriipi tǔgèrì yǎ rì, Úpí zì dō mì adrii 'bá ívé nì, mì adri tǔgèrì Kúrísitō vé nì. ²³ Múngú je ìmi ǎjē be ǎmbúgú. Lē ìmi adriki tǔgèrì nyòókú nòrì vé nì ku. ²⁴ Má ẹdrìpìjì má ómvúpìjì, ìmi nóni anjì Múngú vé nì, sū má nì átá drìdrì rì tǎnì, lē ìmi ǎwìkí adrii sū ìmi nì ǎndúrú adrii sǎ ìmi nì Yēsū Kúrísitō rì ẹ'yìzú rì gé rì tǎnì.

²⁵ Anjì ùkú adri'béé kácǎnǎ rú rì pì, Úpí lū má nì kòpìvé tǎ kuyé. 'Bo Úpí vé ẹsì

múké rì sī, sē má nì tǎ nǎngará, ma ícò átá ìmi nì, ìmi ícò mávé tǎ yì rá. ²⁶ Ìzàngá nì nóni adrii ambamba rì sī, lē ìmi ǎwìkí adrii sū ìmi nì ǎndúrú adrii rì tǎnì. ²⁷ 'Í je dō ùkú gí, lē ìmi ǎ ayikì ùkú rì be ku. 'Í je dō ùkú kuyé, lē mì je ùkú ku. ²⁸ 'Bo 'bá rì je dō ùkú, adri ùnjikányá ku, mvá ùkú kácǎnǎ rú rì je dō ágó, adri ùnjikányá ku. 'Bo 'bá ì je' bǎ gí rì pì, kòpì tǎ ùkpó ùkpó nì pì ìsú rá ívé adringará agá. Á lē ìmi ìsúkì ìzàngá ku.

²⁹ Má ẹdrìpìjì má ómvúpìjì, Úpí rì igò ú'díkírìnjǎ nògò. Á lē 'yoó ìmi nì 'dínì, ǎjē vé tǎ adri tǎ ǎmbúgú ku. ³⁰ 'Bá rì' bǎ ǎá ngo' bǎ rì pì, ǎ adriki sū 'bǎ ǎá ngo' bǎ kuyé rì pì tǎnì, 'bǎ ǎyìkò 'bǎ' bée rì pì, ǎ adriki sū 'bǎ ǎyìkò 'bǎ' bée kuyé rì pì tǎnì, 'bǎ ngá je' bǎ rì pì, ǎ adriki sū 'bǎ ngá ǎkò rì pì tǎnì. ³¹ Ngá múké mì nì ìsú vù drìgè nògò rì ǎ adri dō gbǎ ngòpì, dōku mì lē dō kòpì ambamba, tǎ ǎzi múké mì nì ìsú 'a nì gé 'dìgè nì 'dǎáyo. 'Bá nǐkí rá 'yozú kìnì, tǎ ǎrèvú céré nyòókú nòrì vé rì pì ìmú dè rá.

³² Á lē ìmi ríkì ìmi ùsúú drǎá tǎ sī kárákará 'dínì ku. 'Bá ùkú jeepi kuyé rì, ìrì ẹsì 'bǎ ẹzì ngazú Úpí nì, ǎ sē rì ìrì nì ǎyìkò. ³³ 'Bo 'bǎ ùkú jeepi gí rì, ìrì ẹsì 'bǎ tǎ nyòókú nòrì vé rì ùsúú, 'ì 'o tǎ ǎyìkò sèepi nì ívé ùkú nì. ³⁴ Ìrìvé yìkì rì 'ì aco ìrì. Ùkú ágó jeepi kuyé rì, dōku mvá ùkú adriipi kácǎnǎ rú rì, ìrì ívé ẹsì 'bǎ céré rizú ẹzì Úpí vé rì ngazú. Ìrì 'ì ùtē adri uletere, rì ẹzì nga Úpí nì. 'Bo ùkú ágó jeepi gí rì, ìrì ẹsì 'bǎ tǎ nyòókú nòrì vé rì ùsúú, ǎzini ìrì 'yènjá rì ẹsì 'bǎ ẹzì ngazú ágó nì nì ǎyìkò sèzú. ³⁵ Ma rì tǎ 'dìrì lū ìmi nì, ìmi adriki rì ǎnì múké, má uga ìmi nì ùkú jengará ku. Á lē ìmi ìzǎ koó, ìmi ngakì rì ẹzì Múngú vé rì ǎnì múké, ìmìvé yìkì ǎ aco rì 'ì ìrì ku.

³⁶ 'Bá rì vé ẹsì lē dō kìnì 'ì lē ùkú kácǎnǎ rú nì jeé, ùkú rì adri dō ìlì be ǎco jekì kuyé, 'bǎ dō ẹsì ùkú rì jezú, ǎ je ìrì ìyì, adri ùnjikányá ku. ³⁷ 'Bo 'bǎ rì ùsúú dō ívé yìkì gé 'dǎlé kìnì, 'ì je mvá ùkú rì ku, ìrì dō ícò ẹbìrì rù' bǎ vé rì a' bì rá, ǎ je mvá ùkú rì ku, tǎ ìrì nì 'oó 'dìrì múké. ³⁸ 'Bǎ ùkú kácǎnǎ rú rì jeepi rì, 'o 'dìrì múké, 'bo 'bǎ ùkú kácǎnǎ rú rì jeepi kuyé rì, 'o 'dìrì múké agaá rá.

³⁹ Ùkú ágó be rì, ágó rì dō drì ìdri rú, lē ǎ adri ágó rì be, ǎ ku ágó rì ku. Ágó rì drǎ dō gí, ìrì ícò ágó ǎzi je rá. 'Bo ágó ìrì nì lēé jeé rì, ǎ adri 'bǎ Úpí rì ẹ'yīpi gí nì. ⁴⁰ 'Bo yìkì mávé rì agá, gò dō ágó ǎzi jeé dǐjì kuyé, ìrì múké aga rá. Má ùsúú tǎ má nì 'yoó 'dìrì, Ìndrì Múngú vé rì lū má nì nì.

* **7:18** 7:18 Ágélé ē tì ìngará: Múngú lū ǎbùrámá nì kìnì, anjì ágò ǎbùrámá vé rì pì adriki dō caá 'ù'dú ǎrò gí, lē ǎ ùlǐkì kòpì ǎ ágélé ē tì rá, lùzú kìnì, kòpì anjì Múngú vé nì. 'Bá rì ǎ'yī dō 'ì ágélé ē tì sèé lǐjì gí, ìrì tǎimbi Mósé vé rì 'dù nga. 'Í lǎ ì'dòngará 17:9-14; Ẹzì 15:1-5.

8

Īnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé múngú rú rī pi ní rī

¹ 'Bá nĭkí ĩnyá ĩ ní rī sée nyaá ngá ĩ ní udé drĭ sĭ múngú rú rī pi ní rī vé tā rá. 'Bá nĭkí rá 'bá tā nĭngará be, tā nĭngará ri sē 'bá ri 'bá ĩngúngú, 'bo lēngará ri sē 'bá 'bá ōgūpĭj ē ĩzā ko rá. ² 'Bá 'yoopí kĭnĭ ' ĩ nĭ tā ambamba rĭ, nĭ drĭ tā rĭ caá sū ĩri ní lée rĭ tĭnj kuyé. ³ 'Bo 'bá Múngú ri léepi rá rĭ, Múngú nĭ ĩri rá.

⁴ Īnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé drĭ sĭ múngú rú rī pi ní rī vé tā, 'bá nĭkí rá 'yozú kĭnĭ, ngá ĩ ní udé múngú rú rī pi cére ějĭ ákó vū drĭgē nōgō, 'bo Múngú ri 'yéná álu. ⁵ Ngá kárákará 'bū gé 'dálé rĭ pi, ázini vū drĭgē nōgō rĭ pi ĩ kōpi zĭ múngú, ázini úpi, 'bá urukō ri múngú kárákará rĭ pi ĩnjĭ, ázini úpi kárákará rĭ pi ĩnjĭ. ⁶ 'Bá nĭkí rá Múngú ri 'yéná álu, ĩri Eťépi, gbi ngá rĭ pi árevú cére nĭ, 'bá ri adri ídri rú ějĭ nga ĩri ní. 'Bávé Úpi ĩri 'yéná Yésú Kúrisitō 'i. Gbi ngá rĭ pi árevú cére nĭ, sē 'bá ní ídri rĭ ní.

⁷ 'Bo 'bá Yésú ri ě'yĭ 'bá gí rĭ pi ā urukō nĭkĭ ngá ĩ ní udé drĭ sĭ múngú rú ějĭ ákó rĭ pi vé tā kuyé. 'Bá rĭ pi ā urukō ūsŭkĭ kĭnĭ, ngá ĩ ní udé drĭ sĭ múngú rú rĭ pi ūkpō be, kōpi ri 'o ūrĭ sĭ, kōpi ūsŭkĭ ĩ nyakĭ dō ĩnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé drĭ sĭ múngú rú rĭ pi ní rĭ gĭ, 'dĭri lū kĭnĭ ĩ 'okĭ ūnjĭkányā gĭ. ⁸ Ádarú Múngú á'yĭ 'bá anyāngā ā tā sĭ ku, 'bá nyakĭ dō ngá kuyé drāāsiyā, ícō adrii ūnjĭ ku, 'Bá nyakĭ dō rá, ícō lūū 'yozú kĭnĭ 'bá múké 'dĭni ku.

⁹ Īmi ndrekĭ múké, yĭkĭ ĩmivé ngá a 'bizú ku 'dĭri sĭ. Lē ĩmi sēkĭ 'bá yĭkĭ be ūrĭ rú rĭ pi fĭi ūnjĭkányā agá ku. ¹⁰ 'Bá yĭkĭ be ūrĭ rú rĭ pi ndrekĭ dō mi ri ĩnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé múngú rú rĭ pi ní rĭ nya úri jō agá 'dāá, ícō nyo fĭi muvĭ ĩnyá ĩ ní sée ngá ĩ ní udé múngú rú rĭ pi ní 'dĭri nyaá ĩndĭ ku? ¹¹ Tā nĭngará mivé 'dĭri, ĩri sē mi 'bá ě'yĭngará be mādā Kúrisitō ní drāá ĩri ā tā sĭ rĭ iza rá. ¹² Īmi sēkĭ dō 'bá yĭkĭ be ūrĭ rú rĭ fĭi ūnjĭkányā agá, 'dĭri lū kĭnĭ ĩmi 'okĭ Kúrisitō ri ūnjĭ. ¹³ 'Bo zāá má ní nyaá rĭ sē dō má édrĭpĭ dōku má ómvúpi ri fĭi ūnjĭkányā agá, má ícō gōō zāá nyaá đĭjĭ áluñáni ku, má sē rĭ ĩri 'deé ūnjĭkányā agá ku.

9

Ějĭ ĩ ní ā'yĭ Páulū ā nga rĭ

¹ Má ĩsŭ drĭwālā gĭ. Ma 'bá áyúáyū ni. Á ndre 'bávé Úpi Yésú ri má mi sĭ rá. Ějĭ má ní ngá rĭ sē ĩmi ě'yĭkĭ Úpi ri gĭ. ² 'Bá urukō 'bée ūsŭkĭ kĭnĭ má adri 'bá áyúáyū ni ku, ádarú ĩmi mi gé 'dálé ma 'bá áyúáyū ni! Á 'diātāsĭyā ĩmi ní tā má ní átá rĭ yĭjĭ rá, ázini ĩmi ní Yésú ri ě'yĭjĭ rá rĭ sĭ, 'dĭri lū kĭnĭ ma 'bá áyúáyū Úpi vé ni.

³ 'Bá rĭ pi kádō rĭi ějĭ ĩ ní ā'yĭ má nga rĭ vé tā uzĭjĭ, á ri újā kōpi ní 'dĭni. ⁴ 'Bá Bārŭnábā be, 'bá ícōkĭ nyo anyāngā nyaá, ázini ngá mvuú ĩndĭ ku? ⁵ 'Bá nyo ícō ūkú Yésú ri ě'yĭ 'bá gĭ rĭ pi je 'bá ní ūkú rú jĭ muvú 'bá vú sĭ ĩndĭ sŭ 'bá áyúáyū urukō 'bée ní jeé, Úpi édrĭpĭ ní jeé, ázini Pétērō ní jeé rĭ tĭnj rá? ⁶ 'Bá 'yéná Bārŭnábā be, ějĭ 'bá ĩzā kozú rĭ 'bá rikĭ nyo ngáá 'bá drĭ sĭ?

⁷ 'Bá āzi ri nyo ícō ějĭ nga āngaráwá rú, ĩri ' ĩ ūfē ūgōgōlē rú rá? 'Bá rĭ sa dō peťĭ vĭnyō vé rĭ pi, ícō nyo ū'a ni ĩtĭi nyaá ku? 'Bá rĭ dō ri kábĭlō úcé, ícō nyo lé ni zoó mvuú ku? ⁸ Má átá tā 'dĭri yĭkĭ 'bá áda vé ní sĭ kuyé. Tāĭmbĭ Múngú vé rĭ átá nyo tā rĭ sŭ 'dĭri tĭnj. ⁹ Á 'diātāsĭyā sĭkĭ tāĭmbĭ Mósé* vé rĭ agá kĭnĭ, "Tĭ mēēnĭgō riipi anyāngā ā fĭ coópi rĭ,† lē mi úmbé tĭ ni cí ku," ĩmi kádō ūsŭqú Múngú ri 'yéná tĭ rĭ pi ā tā mba áyu? ¹⁰ Ádarú Múngú átá nyo tā 'dĭri 'bá tā sĭ kuyé? Atá tā 'dĭri 'bá tā sĭ rá, á 'diātāsĭyā 'bá ómvú 'áapi rĭ, ĩri ějĭ 'bá ómvú rĭ 'ázú, ázini 'bá anyá triĭpi rĭ, ĩri ějĭ 'bá anyá rĭ ā fĭ udézú, kōpi ri ějĭ rĭ álē ĩ ásamvú gé sĭ, ĩ ĩkŭnākĭ rĭ anyá rĭ bēni.

¹¹ 'Bá rikĭ dō ū'đŭkō múké Múngú vé rĭ ūlūū ĩmi ásamvú gé sŭ ĩ ní úri rĭ rĭ tĭnj, 'bá ícōkĭ nyo ngá múké ĩsŭ ě'yĭ ĩmi vŭgá ku? ¹² Īmi dō ri ngá sē 'bá urukō 'bée ní rá, kōpi ní tĭ Múngú vé rĭ sée ĩmi ní rĭ sĭ, 'bá kokĭ ĩmi ĩzā, ndē 'bá urukō vé rĭ rá, ĩmi ūsŭkĭ ĩri ūnjĭ ĩmi ní ngá sēzú 'bá ní? 'Bo 'bá 'bākĭ ěsĭ ngá ĩmivé rĭ drĭgē kuyé, 'bá úmbékĭ ěsĭ rá, á 'diātāsĭyā 'bá lēkĭ ū'đŭkō múké Kúrisitō vé rĭ ā lēťĭ ugáa ku.

¹³ Īmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ 'bá ějĭ nga 'bá Jō Múngú vé rĭ agá rĭ pi ívé anyāngā ĩsŭ Jō Múngú vé rĭ agá 'dĭgē ūgōgō 'dĭni kuyé? Īmi nĭkĭ áamá 'yozú kĭnĭ 'bá ri 'bá rōbōñō zā 'bée vŭrā rōbōñō zázú rĭ gé rĭ pi ívé ngá ĩsŭ ĩngázú rōbōñō ĩ ní rĭi zāá rĭ gé 'dĭni kuyé? ¹⁴ Úpi ějĭ kpá 'dĭni kĭnĭ, 'bá ri 'bá ū'đŭkō múké rĭ ūlū 'bá rĭ pi, kōpi ívé

* 9:9 9:9 Mósé: Yósépā kā drāá gĭ, 'bāgú ějĭpétō vé rĭ 'bá anĭi ĩsērélē vé rĭ pi ějĭ ngáá tŭgērĭ rú caá ĩlĭ mŭdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósé ri ĩpēzú ĩmŭzú anĭi ĩsērélē vé rĭ pi pazú adringará tŭgērĭ rú ri agásĭ. Múngú sē tāĭmbĭ rĭ Mósé ní, ā lū anĭi ĩsērélē vé rĭ pi ní, sēzú ĩ ní tāĭmbĭ ri zĭzú tāĭmbĭ Mósé vé ni áni. Tĭkĭ Mósé ri ĩsŭ ákŭdē ĩlĭ ri ca élfŭ álu mŭdŭrŭlŭ sŭ (1,400), ĩsŭ ákŭdē tĭkĭ drĭ Yésú ri kuyé. † ĩlā Wŭngará 2-24. † 9:9 9:9 Mēēnĭgō riipi anyāngā ā fĭ coópi rĭ: Yāhŭđĭ rĭ pi ri ívé tĭ mēēnĭgō rĭ pi áyú ri peťĭ use anyāngā ĩ ní lēé coó rĭ drĭgē sĭ, tĭ mēēnĭgō rĭ pi kŭru anyāngā rĭ ā fĭ co lŭ sĭ ní gé sĭ. 9:9 9:9 Dētōrōnómē 25:4 9:13 9:13 Lēvĭtĭkā 7:32-34

ngá rú'ba nōri ā tā mbazú rī pi ísú ú'dúkó múké ī ní rīi ūlūú rī sī.

¹⁵ 'Bo ú'dúkó múké má ní ūlūú ĩmi ní rī sī, á zī ngá rú'ba nōri ā mbazú ni ĩmi vúgá kuyé. Á sī kōkō'bj 'diri sēé ĩmi ní 'yozú kinī ĩmi sēkí má ní ngá 'dini ku. Má drā té dō 'dīsi rá múké, 'bá āzi ā újā rī létī má ní tā rī ūlūú mūfēngā ākō rī túngú ku. ¹⁶ Má ícō ma íngú ú'dúkó múké má ní ūlūú rī vé tā sī ku, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē ma ú'dúkó múké rī ūlūú ní, má ūlū dō ku, lē má ísú drīlē ūnjī! ¹⁷ Má ūlū dō ú'dúkó múké rī pīrīkīni drāāsiyā, ma āndēma ni ísú rá. Múngú ĩpē ma ú'dúkó múké rī ūlūngará gá ní, má ĩpē ma ní kuyé. ¹⁸ Dō tā rī sū 'diri tñj, mávé āndēma ri adri ā'di? Īri drīlē múké má ní ú'dúkó múké rī ūlūú pīrīkīni, á lē 'yoó kinī ā ūfēkí ma ūfēfē ú'dúkó múké má ní ūlūú rī sī 'dini ku.

¹⁹ Má adri dō ātī'ba ku drāāsiyā, má újā ma adrii ātī'ba rú 'bá rī pi ní céré, kōpi ā újākí rī éšj Kúrisitō rī é'yīzú ānī bēnī. ²⁰ Má dō Yāhūdī rī pi āsámuvú gé, ma ma újā tā Múngú ní lūú Yāhūdī rī pi ā 'okí rī 'du nga, kōpi é'yīkí rī Yēsū Kúrisitō rī ānī. Má ícō dō tājmbj Mósē vé rī 'duú ngāá céré ku drāāsiyā, má é'yī tājmbj rī 'duú ngāá rá, 'bá tājmbj rī 'du'ba nga'ba rī pi ē é'yīkí rī Kúrisitō rī ānī. ²¹ Má dō 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi āsámuvú gé, ma ma újā adri sū kōpi tñj, á 'du tājmbj Yāhūdī rī pi vé rī ngāá ku, 'bá tājmbj rī 'du'ba nga'ba ku 'dī'bēe ā újākí rī í Kúrisitō rī é'yī. 'Bo má 'du dō tājmbj 'dī'bēe ngāá ku drāāsiyā, ma rī Kúrisitō vé tājmbj 'du nga. ²² Má dō 'bá é'yīngará be mūnyámunya rī pi āsámuvú gé, ma kpá ma újā adri sū kōpi tñj, kōpi ā újākí rī éšj Kúrisitō rī é'yīzú ānī. Má kādō adrii 'bá āndiāndi rī pi āsámuvú gé, ma rī tā rī 'o létī be āndiāndi, ā sē rī 'bá kárakarā ē é'yīkí rī Yēsū rī ānī. ²³ Á 'o tā 'dī'bēe 'dini ú'dúkó múké rī ā tā sī, má ísú rī kpá tākiri ĩndī.

²⁴ ĩmi nīkí rá 'yozú kinī 'bá kárakarā pi ícō óngú nju, 'bo 'yēnā 'bá ālu rī nju aga, ĩri āndēma ni ísú ní 'dini kuyé? 'Bo lē ĩmi njukí óngú rī, ĩmi ísúkí rī āndēma rī ānī. ²⁵ 'Bá óngú nju'ba rī pi, kōpi rī í ímbá óngú rī ā njungará sī. Kōpi óngú rī nju, í kōpi ní kūlā adriipi caápi ílī be ācō ku ní sē, 'bo óngú 'bá ní njuú rī, ĩri sē 'bá kūlā adriipi mužú nyonyo ni ísú. ²⁶ Kúru á nju óngú rī mužú yīkí ākō ku. Má dō ūmbā fu, á dj 'bá rī koro ku. ²⁷ Ma rī ma ímbá, má ūtē rī má rú'ba ānī. Má kādō ú'dúkó múké rī ūlūú 'bá rī pi ní, á lē tā ūnjī 'oó ku, Múngú ā gā rī ma ānī ku.

10

Lē ē ĩnjīkí ngá ī ní úde múngú rú rī pi

ku

¹ Má édrīpīj má ómvúpīj, lē ĩmi āvīkí tā 'i ngāápi 'bá é'bpīj rú'ba gá āngū ā'wí cinyáfā rú rī agá 'dāri sī ku, Múngú ĩpē ĩrībītī ímú kōpi ē drī ōzūú, kōpi ní kúru zozú yīj tafu rī agāsī. ² Sēkí kōpi ní bātízímū ĩrībītī rī agá 'dāá, āzini yīj tafu rī agá 'dāá, kōpi gōkí ícā 'bá Mósē ā pámvú ūbī'ba ni pi. ³ Kōpi ārēvú céré nyakí inyá ālu ālu íngāpi Múngú idri sēepi rī vúgá rī, ⁴ āzini kōpi mvukí yīj Múngú ní sēé ídīpi ífūupi írā agāsī rī, írā 'dāri 'de mužú kōpi be trū, írā 'dāri Kúrisitō 'i. ⁵ 'Bo 'bá 'dā'bēe ndēē ni pi Múngú adri kōpi sī āyīkō sī kuyé. Kōpivé āvū u'dekí kuú āngū ā'wí cinyáfā rú rī agāsī céré.

⁶ Tā 'i ngāápi kōpi rú'ba gá 'dāri, ĩri āngū ímbá, ā sē rī 'bá fīkí rī tā kōpi ní 'oó ūnjī 'dāri 'oó ĩndī ku. ⁷ Lē ĩmi rīkí ngá ī ní úde múngú rú rī pi ĩnjī ku, sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñj, "'Bá 'dā'bēe úrīkí vūgá, kōpi rīkí ngá nyaá, āzini kōpi rīkí ngá mvūú, kōpi gōkí ngāá urū rīi úngó págānō vé rī tuú." ⁸ Lē 'bá rīkí ówū 'bāá sū 'bá 'dā'bēe urukō ní 'bāá rī tñj ku, sē ú'dú ālu agá, 'bá rī pi ūdrākí caá élífū pūkú ĩrī drī na (23,000). ⁹ Lē 'bá ū'bīkí Úpi rī sū kōpi ā urukō ní ū'bīj, ĩnjī rī pi ní kōpi ugaá ūdrāá rī tñj ku. ¹⁰ Lē ĩmi rīkí unuú sū kōpi ā urukō ní unuú, sēzú málāyīkā āngū ú'dīpi rī ní kōpi ú'dj ūdrāá rī tñj ku.

¹¹ Tā 'diri nga 'i kōpi á rú'ba gá 'bá ní ū'bītā rú. Sīkí tā 'diri Búkū Múngú vé rī agá, 'bá adri'ba ca'ba cimgbá ú'dj ūdū vé rī gé rī pi ímbázú ānī. ¹² Tā āzi ū'bī dō mi, mí ūsū dō kinī mí ícō pá tu ūkpō ūkpō rá, lē mí ndre múké, mí fī rī ūnjīkányā agá ku. ¹³ Ú'bjngará í ní ĩmi ú'bjzú 'diri adri nyo sū ī ní 'bá urukō ū'bīj rī tñj, 'bo Múngú rī éšj 'bā céré ku tā 'i ní lēé 'oó rī drīgē, ícō ādróko rī sēé ĩmi ū'bīj ĩmivé ūkpō ndēzú ku. 'Bo ū'bīkí dō ĩmi, ĩri ĩmi ní létī lū, ĩmi tukí rī pá ānī tīj.

Īnyá ī ní sēé ngá ī ní úde múngú rú rī pi ní rī, āzini inyá Úpi vé rī

¹⁴ ĩmi mávé ūndī má ní lēléé rī pi, lē ĩmi ĩnjīkí ngá ī ní úde rīi ĩnjī múngú rú rī pi ku. ¹⁵ ĩmi 'bá tā nī'ba gí ni pi, lē ĩmi ámakí tā má ní rīi átá ĩmi ní 'diri múké múké. ¹⁶ 'Bá kādō rīi Múngú rī zīj ā 'bá tākiri kōpō rī drīgē, āzini 'bá kādō rīi vīnyō rī mvūú, 'diri adri 'yozú kinī 'bá nyo rī āri Kúrisitō vé rī mvu kuyé? Āzini 'bá kādō rīi pánga rī ūndīi ālēé 'bá āsámuvú gé sī, 'diri adri 'yozú kinī 'bá nyo rī rú'ba Kúrisitō vé rī nya kuyé? ¹⁷ 'Bá kādō rīi pánga ālu

'dīri ālēē 'bá āsámuvú gé sī, ĩri lū kīnī, 'bá adri' 'bá kárakarā nō' bée, 'bá rú' 'bá ālu.

¹⁸ ĩmi ũsũkī drī 'bá ĩsērélē vé rī pi vé tā ká, kōpi kádō rīi 'í umú vūrā rōbōñō zázú rī gé ngá 'í ní zāá rōbōñō rú rī ā nyangará gá, kōpi ri Múngú ri ĩnjī. ¹⁹ Má 'yo ri kīnī rōbōñō 'í ní rī zāá ngá 'í ní údé drī sī múngú rú 'dīri ní rī, ĩri nyo ězī be? Dōku ngá 'í ní údé drī sī múngú rú 'dīri, ĩri nyo ězī be? ²⁰ Adri 'dīni kuyé, tā má ní 'yoó rī, ĩri 'dīni, rōbōñō págánō rī pi vé rī, kōpi ri sē ĩndrī ũnjī rī pi* ní, adri Múngú ní kuyé. Á lē ĩmi umúkí ĩmi tā 'oó ĩndrī ũnjī rī pi be ku. ²¹ ĩmi ícókí rīi ngá mvuú kópō Úpí vé rī agá, ĩsú ākūdē ĩmi kpá ri ngá mvu kópō ĩndrī ũnjī rī pi vé rī agá ĩndī 'dīni ku, ĩmi ícókí úrī ngá nyaá mísá Úpí vé rī drīgé, ĩsú ākūdē ĩmi kpá ri ngá nya ĩndrī ũnjī rī pi vé mísá drīgé ĩndī 'dīni ku. ²² 'Bá 'okí dō sū 'dīri tñj, tā 'dīri sē nyo jíkó 'de Úpí agá ku? ĩmi kádō ũsũú, 'bá ndékí nyo Úpí ri ũkpō sī rá?

'Bá Yēsú ri ě'yī' 'bá gí rī pi drīwālā ĩsú rá

²³ ĩmi urukō 'yokí kīnī " 'Bá ícō tā ārēvú 'bá ní lēē rī pi 'dū nga rá. " 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, tā rī pi ārēvú céré ngakí adrii múké ku, dōku ícókí ĩmi ízā koó ku. ²⁴ Lē 'bá rikí 'yéná 'bá tā ũsũú áyu ku, lē 'bá ũsũkí 'bá urukō á tā ĩndī.

²⁵ Zāá ĩmi ní jeé jōkōñí gé rī, † lē ĩmi nyakí ĩri nya nya. Lē ĩmi zīkí 'yozú kīnī zāá nōri íbíkí ĩjī ngōósila yā 'dīni ku. ²⁶ Búkú Múngú vé rī 'yo kīnī, "Vū nōri, ĩri Úpí Múngú vé ni, āzini ngá 'a ní gé rī pi céré Úpí vé ni."

²⁷ 'Bá Múngú ri nīpi kuyé rī zī dō ĩmi mvuú ínáy nyaá, ĩmi lékí dō mvuú rá, ĩmi mvukí ĩyí. ĩmi nyakí ngá 'í ní sēē ĩmi ní rī. Lē ĩmi zīkí 'yozú kīnī ínáy nōri íbíkí ĩjī ngōósila yā 'dīni ku. ²⁸ 'Bo 'bá āzi 'yo dō ĩmi ní kīnī zāá 'dīri zākí ĩri rōbōñō rú ngá 'í ní údé múngú rú rī pi ní, lē ĩmi nyakí ku, ā'diātāsīyā 'bá 'dīri ní lūú ĩmi ní gí rī sī, ā sē rī 'bá 'dīri ní ízāngá ku. ²⁹ Tā má ní 'yoó 'dīri adri 'yozú kīnī á 'yo 'yéná ĩmi tā sī kuyé, á 'yo 'bá tā rī 'yoópi ĩmi ní 'dīri vé tā sī ĩndī. ĩmi urukō 'yokí kīnī, "Ma ícō ngá rī pi ārēvú nya céré rá, 'bá āzi ũsũ dō kīnī má nya ngá āzi ku, ngá 'bá 'dīri ní ũsũú 'yozú kīnī má nya ngá 'dīri ku rī ā'di? ³⁰ Ngá má ní lēē nyaá rī, ma dō ri Múngú ní ōwō'difō sē āní rá, ā'di ri ícō 'yo kīnī tā má ní 'oó 'dīri ũnjī nī?" ³¹ ĩmi dō ri ngá nya, ĩmi dō ri ngá mvuú, āzini ĩmi dō ri ězī

nga, tā ĩmi ní 'oó rī, ā sē ē íngúkí ri Múngú ri āní. ³² Lē ĩmi ugakí 'bá urukō ní létī ku, Yāhūdī rī pi ní létī ku, Gírīkī rī pi ní létī ku, dōku ā ugakí 'bá kánisā Múngú vé rī agá rī pi ní létī ku. ³³ Ma ri sē 'bá kárakarā pi ri āyikō ĩsú. Tā má ní 'oó rī adri 'yozú kīnī ĩri 'yéná āyikō sē má ní 'oó' dūkūlé kuyé, ĩri āyikō sē 'bá rī pi ní céré, kōpi ē ĩsũkí ri pangará āní.

11

¹ Lē ĩmi 'dukí tā rī ngaa, sū má ní tā Kúrísitō vé rī 'dūú ngaa rī tñj.

Létī Múngú ri ĩnjīzú rī

² Ma ri ĩmi íngú, ā'diātāsīyā 'dūú céré ĩmi ní rīi má tā ũsũú, āzini ĩmi ní rīi tá má ní ímbá ĩmi ní rī 'dūú ngaa rá rī sī. ³ Á lē ĩmi nīkí amá 'yozú kīnī, āgō rī pi āmbúgú ũkú rī pi drīgé, Kúrísitō ri āmbúgú āgō rī pi drīgé, Múngú ri āmbúgú Kúrísitō drīgé. ⁴ Ágō riipi Múngú ri zīpi, dōku riipi tā Múngú ní 'daa rī ũlúúpi 'í drī ōzũúpi bōngó sī cí rī, ĩri 'í ní drīnjá sē. ⁵ Ūkú riipi Múngú ri zīpi, dōku riipi tá Múngú ní 'daa rī ũlúúpi 'í drī ōzũúpi bōngó sī kuyé rī, ĩri 'í ní drīnjá sē, ĩri ĩndré sū fakí drī'bí ní gí tñj. ⁶ Ūkú 'í drī ōzũúpi bōngó sī cí kuyé rī, lē ā fa 'í drī'bí rá. Drī'bí fangará rī dō ĩri ní drīnjá sē, lē ā ōzũ 'í drī bōngó sī cí. ⁷ Lē ágō ā ōzũ 'í drī bōngó sī cí ku, ā'diātāsīyā Múngú gbi ĩri sũú 'í tñj, ē íngúkí ri Múngú ri āní. 'Bo ũkú ri sē 'í 'bá ágō ri íngú āní íngúngú. ⁸ Ágō ri gbikí ĩri íngázú ũkú ā rú' 'bá gá kuyé, 'bo gbikí ũkú ri íngázú ágō rú' 'bá gá. ⁹ 'Í'dóngará gá 'daa, gbikí ágō ri ũkú ē ízā koó kuyé, 'bo gbikí ũkú ri ágō ē ízā koó. ¹⁰ Lē ũkú ā ōzũ 'í drī bōngó sī cí, ĩri lū kīnī 'dū ágō ní vé tām̄bī ngaa rá, mālāyikā rī pi adri āní āyikō sī.

¹¹ 'Bá Úpí ri ě'yī' 'bá gí rī pi āsámuvú gé, lē ágō pi ũkú be, kōpi ē ětíkí i ílébe ílébe.

¹² Ádarú ũkú 'í ní gbiú drīdrī rī, gbikí ĩri ífūú ágō rú' 'bá gá, ũkú rī pi tīkí āgō rī pi ní. 'Bo Múngú gbi ngá rī pi ārēvú céré ní.

¹³ Lē ĩmi amákí tá 'dīri, ũkú ri dō Múngú ri zī, ōzũ dō 'í drī bōngó sī kuyé, ĩri nyo múké? ¹⁴ Ádarú ágō ku dō 'í drī'bí dūú āco, sē nyo ĩri ní drīnjá ku? ¹⁵ Ūkú vé drī'bí dū dō āco, ĩri sē ĩri adri āní drī ōzũ be, ĩrivé drī'bí āco 'dīri sēkí ĩri ní drī ōzũzú āní. ¹⁶ Tā 'dīri ĩri létī 'í ní rizú tá 'ozú āní kánisā Múngú vé rī agá rī, lē 'bá āzi ā 'bá āgátá tá má ní 'yoó 'dīri sī ku.

* **10:20** 10:20 ĩndrī ũnjī rī pi: ĩndrī ũnjī rī pi ándúru mālāyikā Múngú vé ni 'bū gé 'daa, kōpi nōkí tām̄bī Múngú vé rī, Sātānā ri kōpive āmbúgú. Múngú idró kōpi 'bū gé 'daási vūgá nōó, kōpi gōkí ufuu ĩndrī ũnjī, kōpi ri 'bá rī pi ní ízāngá sē vū drīgé nōgō. † **10:25** 10:25 Zāá ĩmi ní jeé jōkōñí gé rī: 'Bá rī pi ri zāá 'í ní rīi sēē rōbōñō rú ngá 'í ní rīi údé múngú rú rī pi ní rīi uzī jōkōñí 'dāri agá. **10:26** 10:26 Sāwīmā 24:1

Tā ī ní ūñjī 'bá rī pi úmúki dō ī vīnyō mvungará gá rī

¹⁷ Tā má ní lēē eziī ūmi ní 'dīri adri 'yozú kinī ma ri ūmi íngú 'dīni kuyé, ā 'diātāsīyā ūmi kádō rīi ūmi úmú, ūmi rī tā ūñjī 'o, ūmi lēki tā múké 'oó ku. ¹⁸ ūmi 'bá kánísá vé 'dī'bée, á yī kinī, ūmi kádō rīi ūmi úmú, ūmi rī ūmi acoco. Á nī amá rá, tā uruḵo má ní yīi 'dī'bée ūmi tā áda. ¹⁹ Á nī rá 'yozú kinī, acongará anigé ūmi ásamvú gé, Múngú rī ícō tā piṛi rī lū ūmi ní ní.

²⁰ ūmi kádō rīi ūmi úmú vūrā ālu gé inyá nyangará gá, āzini vīnyō mvungará gá, ūmi 'dúki tā ní ngaá piṛi ku. 'Dīri lū 'yozú kinī ūmi rī inyá Úpi vé rī nya 'dīni ku. ²¹ Sá inyá nyazú rī gé, 'bá ālu ālu rī í 'dó ívé ngá nya ó 'dúkúle, tē ógúpi rī ku. 'Bá uruḵo rī adri ēbīrī sī, 'bá uruḵo rī imērē imērē. ²² ūmi jó ákó ūmi ní rizú ngá nyazú, āzini ngá mvuzú? ūmi rī kánísá Múngú vé rī ide, āzini ūmi rī drīnjá sē 'bá ngá ákó rī pi ní kuyé? Mā 'yo rī ūmi ní tá íngóni? ūmi lēki má íngú ūmi? Mā ícō ūmi íngú tā 'dīri sī ku.

Ínyá Úpi vé uletere rī vé nyangará

(Mátayo 26:26-29; Mārákō 14:22-25;

Lúkà 22:14-20)

²³ Tā má ní ímbá ūmi ní 'dīri má íbī ísú Úpi Yēsū vúgá. Injñā ī ní ūmi ā ūli 'bezú 'dāri gé, í 'dú pánga, ²⁴ ūmi ní ówō 'dífō sēzú Múngú ní, ūmi ní pánga rī āndīzú. ūmi ní 'yozú kinī, "Dīri mávé rú' 'bá ī ní sēē ūmi ní rī. ūmi 'okí 'dīni, ūmi ígáki rī má tā āni."

²⁵ Ínyá rī ā vudrī gé, ūmi ní kópō rī í 'dúzá, ūmi ní 'yozú kinī, "Kópō 'dīri ūmi ūndī ú 'dī í ní ruḵ mávé āri sī rī, ūmi mvuḵi ūmi, ūmi ígáki rī má tā āni." ²⁶ Sá céré sī, ūmi kádō rīi pánga rī nyaá, āzini ūmi kádō rīi vīnyō kópō agá rī mvuḵi, ūmi rī Úpi vé drāngará ā tā ūli 'bá rī pi ní cīngbá cazú lóki ūmi ní ígōzú rī gé.

²⁷ 'Bo 'bá riipi pánga rī nyaápi, āzini kópō Úpi vé rī mvuḵi lēti be piṛi ku rī, 'o 'dīri tā ūñjī Úpi vé rú' 'bá ā tā sī, āzini írive āri ā tā sī. ²⁸ Tā 'dīri sī, lē mí amá má ūgbále, mí íbī rī vīnyō rī mvuḵi ndō. ²⁹ 'Bá pánga rī nyaápi, āzini vīnyō rī mvuḵi ūñjīkányā drīgé, nīipi amápi 'yozú kinī 'i rú' 'bá Kúrísitō vé ní kuyé rī, ī tā lī drī ní gé rá. ³⁰ Tā 'dīri sī, ūmi ásamvú gé, sē drā fi 'bá kárakarā pi ā rú' 'bá gé, kōpi ícáki ūkpō ákō, uruḵo 'bée ūdráki rá. ³¹ 'Bo 'bá amáki dō 'bávé tā ūgbále gí, ícáki tā līi 'bá drīgé ku. ³² Úpi írñā dō 'bá, ūmi 'dīri 'bá úmú adri piṛi, sē ā líki rī tá 'bá drīgé sū ī ní līi 'bá vū drīgé rī pi drīgé rī tñi ku.

³³ Mā édrīpi mā ómvuḵi, ūmi kádō ūmi úmú inyá Úpi vé rī ā nyangará gá, āzini vīnyō rī ā mvungará gá, lē ūmi tēki ūmi

ógūpi ē ícáki céré ūgbále. ³⁴ Ébīrī fū dō mí káyī, lē kōdō mí nya inyá mívé āngá 'dāā ūgbále, ūmi kádō ūmi úmú, ā líki rī tá ūmi drīgé ku.

Mā kádō caá ūmi vúgá 'dīlé, ma kúru mu ūmi ní tá uruḵo 'bée ūli ndō.

12

Ūkpō Índri Uletere rī ní sēē 'bá rī pi ní rī

¹ Mā édrīpi mā ómvuḵi, á lē fēfē Índri Uletere rī ní sēē 'bá rī pi ní rī vé tá ímbá ūmi ní, ūmi nīki rī tá ní múké. ² ūmi nīki rá 'yozú kinī, ūmi ní drī ótū adrizú pāgānō rú rī gé, ū 'báki ūmi mí, sē ūmi kúki lēti ūñjī gé, ūmi ríki ngá ī ní údé múngú rú átá' 'bá ku rī pi íñjī. ³ Á lē lū ūmi ní 'dīni, Índri Múngú vé rī dō rī ūmi drī ko ní, ūmi 'yo Yēsū rī Úpi, ūmi ícáki Yēsū rī u'daá ku.

⁴ Fēfē Índri Uletere rī ní sēē 'bá rī pi ní rī céré āndiāndi, 'bo Índri ālu ālu 'dīri rī ūkpō rī sē ní. ⁵ Ézi 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndi, 'bo 'bá rī ézi rī nga Úpi ālu 'dīri ní. ⁶ Ézi 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndi, 'bo Múngú ālu 'dīri, ūmi ūmí sē 'bá céré pi ní ézi ngazú ní.

⁷ Sēki Índri Uletere rī 'bá ní, 'bá koki rī 'bá ízā āni 'bá ásamvú gé sī. ⁸ Índri Uletere rī sē 'bá uruḵo ní ūmí átángá átázú 'bá āzi ní, sē kpá 'bá uruḵo ní tá nñgará tā 'i zūpi zūzú ní átázú, Índri Uletere ālu ālu 'dīri rī 'bá rī pi ní ūmí sē ní, āzini tá nñgará sē ní. ⁹ Índri Uletere ālu ālu 'dīri, ūmi sē 'bá rī adri ē'yīngará be 'í ési agá, ūmi ūkpō sē 'bá uruḵo 'bée ní 'bá drā be rī pi ídrízú, ¹⁰ ūmi ūkpō sē 'bá uruḵo ní tá āyāzú āyāyā ní 'ozú, 'bá uruḵo ní, ūmi ūkpō sē tá Múngú ní í 'daá rī pi ūlūzú, 'bá uruḵo ní, ūmi ūkpō sē índri rī pi amázú, 'bá uruḵo ní, ūmi ūkpō sē kōpi átá tñi āndiāndi sī, 'bá uruḵo ní, ūmi ūkpō sē kōpi tñi āndiāndi rī vé ífifi újā āni. ¹¹ Índri Uletere rī ūkpō sē 'bá ālu ālu ní tá 'dī'bée 'ozú ní, ūmi sē sū 'i ní lēē rī tñi.

Rú' 'bá rī ígélé be āndiāndi

¹² Rú' 'bá rī ālu, ūmi ígélé be kárakarā. Ígélé rī pi ā adriki dō āndiāndi drāásīyā, kōpi rī ézi nga rú' 'bá ālu gé. Rú' 'bá Kúrísitō vé rī ígélé be kárakarā, kōpi rī ézi nga ūmi ā rú' 'bá gé. ¹³ 'Bá Yāhūdī rī pi, 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi, tūgērī rī pi, 'bá adri' 'bá tūgērī rú ku rī pi be céré, sēki 'bá ní bātízimū adrizú Kúrísitō rú' 'bá gé Índri Uletere rī vé ūkpō sī, 'bá céré rī Índri Uletere 'dīri ālē.

¹⁴ 'Bávé rú' 'bá adri ígélé be ālu kuyé, kōpi ígélé be kárakarā. ¹⁵ Pá 'yo dō, "Mā adri drī 'i ku, má adri ígélé rú' 'bá vé ní ku," éndēpi pá adri nyo ígélé rú' 'bá vé ní ku?

16 Bì 'yo dō, "Má adri mī 'i ku, má adri ìgélé rù'ba vé ni ku," èndèpì bì adri nyo ìgélé rù'ba vé ni ku? 17 Rù'ba ā adri dō 'yéná mī 'i, 'bá rī ícò tá yì ìngóni? Dōku rù'ba ā adri dō 'yéná bì 'i, 'bá rī ícò ngá ngū ìngóni? 18 'Bo Múngú 'bá ìgélé àndiándi 'bá rù'ba gá, sù ìri ní lēé rī tñjì. 19 Ìgélé rī té dō 'yéná àlu, rù'ba rī té adri 'dāayo. 20 Ìgélé rī pí kárakará, 'bo kòpì úmúki í ícá rù'ba àlu.

21 Mī ícò 'yoó drī ní, "Ma ícò èzì nga mī àkó rá" 'dini ku! Àzini drī ícò 'yoó pá ní, "Ma ícò èzì nga mī àkó rá" 'dini ku! 22 Ìgélé rù'ba vé ìndré'ba kú ùkpò àkó 'dì'bée, kòpì céré èzì be. 23 Ìgélé rù'ba vé ì ní ndréé kuú èzì àkó 'dì'bée, ì sù kòpì rù'ba gá sùsù. Ìgélé rù'ba vé ì ní ndréé bàdàrú ku 'dì'bée, 'bá kòpì òzù cí, 24 'bo ìgélé urukò'bée ícòkí kòpì òzùú cí ku. 'Bo Múngú údé rù'ba rī àlu, á sè rī è ìnjìkí rī ìgélé urukò ì ní ndréé kuú èzì àkó rī pí àní. 25 Múngú 'o tá 'dìri 'dini, ìgélé rī pí à acokí rī í ku, ógùpì è ètì rī ógùpì rī. 26 Ìgélé àlu 'bá rù'ba gá rī dō ìzàngá nya, ìgélé rī pí céré ìzàngá nya ìndì, ìngúkí dō ìgélé àlu rī ìngungú, ìgélé rī pí céré nga adri àní àyikò sī.

27 Ìmi úmúki ìmi ícá àlu rù'ba Kúrísitò vé ni, 'bá àlu àlu rī ìgélé ìfùúpi Kúrísitò rù'ba gá ní. 28 Kānisā agá, drīdrī ní, Múngú ùpè 'bá áyúáyù rī pí, ìrī ní, ùpè nèbì* rī pí, na ní, ùpè 'bá àngú ìmbá'ba rī pí, àzini ùpè kpá 'bá tá àyázú àyàya ní 'o'ba rī pí, 'bá àngú ìdrí'ba rī pí, 'bá ícò'ba ì ógùpì è ìzà ko'ba rī pí, 'bá drīkoma rú rī pí, àzini 'bá átá'ba tì àndiándi sī rī pí. 29 'Bá ícòkí céré adrii 'bá áyúáyù ní pí rú ku. 'Bá ícòkí céré adrii nèbì rú ku. 'Bá ícòkí céré adrii 'bá àngú ìmbá'ba ní pí ku. 'Bá ícòkí céré tá àyázú àyàya ní 'oó ku. 30 'Bá ícòkí céré 'bá drá be rī pí ìdrí ku. 'Bá ícòkí céré átá tì àndiándi sī ku. 'Bá ícòkí céré tì rī pí vé ìfifí újá ku. 31 Á lè ìmi 'bàkí èsì fèfè tá be àmbúgú rī ìsúzó èzì ngazú 'bá rī pí è ìzà kozú.

Nóni á lè ìmi ní lètì múké ní lúú.

13

Lèngará

1 Ma dō rī átá tì 'bá rī pí ní átázú rī sī, àzini máláykā rī pí ní átázú rī sī, 'bo ma dō lèngará àkó, átàngá má ní rī átá 'dìri ìfifí àkó, ìri 'ù sù ì ní rīi ngíríngírí coó rī tñjì. 2 Fèfè ì ní sèé má ní rī, ìri dō rizú tá Múngú ní 'daa rī ùlüzú, àzini á nì dō tá Múngú vé ùzùzù rī pí céré rá, ma dō tá nìngará be àmbúgú, àzini ma dō è'yìngará be ícòzó ìrā rī pí gúzó muzu vūrā àzi gé rá,

'bo ma dō lèngará àkó, ma èzì àkó. 3 Á sè dō mávé ngá àrèvú céré 'bá ngá àkó rī pí ní, àzini á sè dō mávé rù'ba zāà ròbòhò rú, 'bo ma dō lèngará àkó, má ícò ngá àzi ìsú ku.

4 Lèngará rī ì tá ní 'dù èsì mādā sī, lèngará rī sè ì adri àní èsì be múké. Lèngará sè 'i 'bá èsì 'bá àzi vé ngá drìgé ku, lèngará sè 'bá rī ìngú 'i ku, dōku lèngará sè 'bá àzi ícò 'yoó kìnì 'i ndè 'bá rī pí céré ní 'dini ku. 5 Lèngará rī sè 'bá rī adri gbórókó rú ku, lèngará rī sè 'bá rī ùsù 'yéná 'i tá ó'dúkùlégúsí ku, lèngará rī sè 'bá rī vé èsì vé tá sī mbèlènjá ku, ìri sè 'bá rī 'bá 'bá àzi vé tá 'i èsì agá ùnjì ku. 6 Lèngará rī sè 'bá rī adri ìzàngá sī tá ùnjì sī, 'bo ìri sè 'bá rī adri àyikò sī tá ì ní 'oó áda rī sī. 7 Lèngará rī sè 'bá rī ícò 'i ógùpì è ìzà ko rá lóki be céré, ìri sè 'bá rī ógùpì vé tá à'yì èsì be céré, ìri sè 'bá rī èsì 'bá tá drīdrī rī ùtèzú, ìri sè 'bá rī èsì úmbé tá rī à 'ongará gá.

8 Lèngará dè ku. 'Bo tá Múngú ní 'daa rī pí vé ùlüngará, kòpì ìmú dè rá, átàngá tì àndiándi sī rī ícòkí ìmú átá ku, àzini tá nìngará rī ìmú dè rá. 9 'Bá nìkí tá rī pí àrèvú céré kuyé, àzini tá Múngú ní 'daa rī pí, 'bá ùlúkí céré kuyé. 10 'U'dú ùdù vé rī kádò ícá, ngá rī pí céré ìmú adri múké, 'bo ngá adri'bée ùnjì rī pí ìmú dè 'dìisí rá.

11 Má ní àndúrú adrii mváná rú rī gé, á rī átá sù mváná mādānjá ní tñjì, á rī tá ùsùú sù mváná tñjì, àzini mávé yìkí tá amázú rī sù mváná vé rī tñjì. 'Bo má ká mbaa ícá àmbúgú, á ku tá ànjìnjá vé rī pí céré rá. 12 Sá nōri gé, 'bá rī Múngú vé ìndrìlìkì ndre mündürá agá, ìndré uletere ku, úmvúlèsì 'bá ìmú ìri ndre 'bá mì sī. 'Bá nìkí ngá rī pí àrèvú céré kuyé, 'bo úmvúlèsì 'bá ìmú nì rá, sù Múngú ní 'bá nìjì rá rī tñjì.

13 Ngá na 'dì'bée adri muzu nyonyo, è'yìngará, èsì 'bàngará tá drīdrī rī drìgé, àzini lèngará. 'Bo ngá na 'dì'bée àsámvú gé, agaapi rá rī, ìri lèngará.

14

Átàngá ì ní átá tì ì ní nìjì kuyé rī sī rī, àzini tá Múngú ní 'daa rī vé ùlüngará

1 Lè ìmi 'bàkí lèngará vé tá àmbúgú, lè ìmi 'bàkí úvá rizú fèfè Ìndrì Uletere rī vé rī ndázú, agaapi rá rī, lè ìmi 'bàkí úvá tá Múngú ní 'daa ìmi ní rī ùlüzú. 2 'Bá riipi átápi tì ì ní nìjì kuyé rī sī rī, átàngá ìri ní átá rī, Múngú rī nìjì rá, 'bo 'bá rī pí ícòkí tá ìri ní átá rī nìjì ku, tá ìri ní ùlüzú 'dìri, Ìndrì Uletere rī ùlú tá ì ùzù'bá ùzùzù rī pí ìri ní nì. 3 'Bá riipi tá Múngú ní 'daa rī ùlüzú rī, ìri sè 'bá rī pí adri ùkpò ùkpò ùpí agá, ìri kòpì è èsì ìmbá, ìri kòpì ìcìcìkì, àzini ìri kòpì è èsì ùmì. 4 'Bá riipi átápi tì 'bá rī pí

* 12:28 12:28 Nèbì: Múngú rī ívé tá átá nèbì rī pí ní, kòpì kúru ìrívè 'ù'dúkò rī ùlú 'bá rī pí ní.

ní nǎj kuyé rī sī rī, átángá ĩri ní átá rī, ĩri 'yéǵá rī ĩri ē ĩzā ko, 'bo 'bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ũlúúpi rī, ĩri 'bá kánisā vé rī pi ē ĩzā ko. ⁵ Má á'yī rá 'yozú kǐnī, ĩmi ícó átá tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī rá, 'bo agaápi rá rī, á lē ĩmi ũlúkí tā Múngú ní i'daá ĩmi ní rī. 'Bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ũlúúpi rī, ndē 'bá riipi átápi tī ĩ ní nǎj kuyé rī sī rī rá. Ngá múké rī, lē 'bá ázi á újā tā rī vé íffí, á ko rī 'bá kánisā vé rī pi ē ĩzā.

⁶ Má édrípǐj má ómvúpǐj, á mụ dō átá ĩmi ní tī ĩmi ní nǎj kuyé ní sī, ĩri nyo ícó ĩmi ĩzā ko rá? Má ũlú dō ĩmi ní tā Múngú ní i'daá má ní urobi agá rī, dōku tā nǵngará Múngú ní sēé má ní rī, dōku má ũlú dō tā Múngú ní i'daá má ní rī, dōku má ĩmbá dō tā Múngú vé rī, tá 'dī'bée ícókí nyo ĩmi ĩzā koó ku? ⁷ Ngá úngó ngozú sū jēlégú tǐnj, dōku kǔ'dj tǐnj, kōpivé ú'dúkó dō álu, 'bá rī ícó úngó rī vé ú'dúkó nǵ ámá ngóni? ⁸ Vukí dō jēlégú rī vé ú'dúkó 'uú múké kuyé, ángaráwá rī pi ícó nǵ ámá ngóni 'yozú kǐnī zíkí ĩ mụj é'dj gé? ⁹ Tī vé átángará ĩri kpá adri sū 'dīri tǐnj, ĩmi átákí dō tī 'bá rī pi ní nǎj kuyé ní sī, á'di rī ícó tá ĩmi ní átá rī vé íffí nǵ ámá rá ní? ĩmi 'dīri rī átá ku ũlú agá 'dígé. ¹⁰ Tī rī pi kárákará vū drǐgé nōgó, kōpi céré íffí be. ¹¹ 'Bo á nǵ dō tī 'bá ázi ní átá rī vé íffí ku, 'bá átángá rī átápi rī, ĩri jākágú, ĩri mǐ gé 'dálé, ma kpá jākágú. ¹² ĩmi lēkí dō fēfē Índrí Uleteré rī ní ríi sēé ẹjǐ ngazú rī pi, lē ĩmi ípékí fēfē 'bá kánisā vé rī pi ní ícózú mbazú ní.

¹³ 'Bá rī dō rī átá tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, lē á zǐ Múngú rī, á újā rí tá 'i ní átá rī vé íffí áni 'bá rī pi ní. ¹⁴ Á'diátásiyá ma dō rī Múngú rī zǐ tī má ní nǎj kuyé ní sī, índrí má agá rī rī tá rǐ zǐ nǐ, 'bo á 'i ní tá má ní zǐj rī vé íffí kuyé. ¹⁵ Kúru má 'o rí á'di? Índrí má agá rī sī, ma ícó Múngú rī zǐ rá, ma kpá ícó Múngú rī zǐ úmí sī rá. Índrí má agá rī sī, ma úngó ngo rá, ma kpá úngó ngo úmí sī rá. ¹⁶ Mí dō rī 'yéǵá Múngú rī íngú índrí mí agá rī sī tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, 'bá tī rī nǵ 'bá kuyé rī pi ícó "Ámīnā" rī á'yī íngóni, ísúzá kōpi nǵkí tī mí ní rizú átázú rī kuyé. ¹⁷ Mí kōdō rī ówō'difō sē Múngú ní múké, 'bo ko 'bá uringo 'bée ē ĩzā ku.

¹⁸ Á sē ówō'difō Múngú ní má ní tī ĩ ní nǎj kuyé rī pi átá ĩmi ndēé rī sī. ¹⁹ 'Bo má dō kánisā agá, lē kōdō má átá átángá á fífí tǔwú 'bá rī pi ní ícó nǎj rá ní pi kōpi ĩmbázú áni, ndē má ní átángá á fífí átázú cazú élfíw mụdrǐ (10,000) tī 'bá ázi ní nǎj kuyé ní sī rī.

²⁰ Má édrípǐj má ómvúpǐj, lē ĩmivé yǐkǐ tá ũsǔzú rī á adri sū anjǐná rī pi vé rī tǐnj ku, lē ĩmivé yǐkǐ tá ũsǔzú rī á adri sū 'bá ambugu rī pi vé rī tǐnj. Lē ĩmi adrikí

sū anjǐná nyírǐná ũnjǐkányā ákó rī pi tǐnj. ²¹ Síkí Búkú Múngú vé rī agá,

"Úpi kǐnī,

'Ma átángá rī átá jākā ĩ ní kōpivé tī nǎj kuyé rī pi tī gé,

kōpi átángá rī átá 'bá mávé rī pi ní tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī,

'bo 'bá mávé rī pi ícókí tá ma ní átá rī yǐj ku.' "

²² 'Bá rī átá dō tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, ĩri ũkpó Múngú vé rī i'da 'bá Yēsú rī é'yǐ 'bá kuyé rī pi ní, i'da 'bá Yēsú rī é'yǐ 'bá gí rī pi ní ku. Tá Múngú ní átá nēbǐ tī gé rī, ĩri átá 'bá Yēsú rī é'yǐ 'bá gí rī pi ní, átá 'bá Yēsú rī é'yǐ 'bá kuyé rī pi ní ku. ²³ 'Bá kánisā vé rī pi úmúkí dō ĩ céré vūrā álu gé, 'bá álu álu í'dó dō ríi átá tī 'bá ázi ní nǎj kuyé ní sī, 'bá tī rī nǵ 'bá ku rī pi, ázini 'bá Yēsú rī é'yǐ 'bá kuyé ní pi íffí dō kōpi ásamvú gé, kōpi ícókí 'yoó ĩmi drǐ abá gí 'dīni ku? ²⁴ 'Bo ĩmi dō céré rī tá Múngú ní i'daá rī ũlú, 'bá Yēsú rī é'yǐ 'bá kuyé rī pi, 'bá tá Múngú vé rī nǵ 'bá kuyé rī pi be, íffí dō ĩmi ásamvú gé, tá ĩmi ní átá 'dīri ĩri fi kōpi ē ẹšǐ agá, kōpi nǵ ámá 'yozú kǐnī ĩ 'okí ũnjǐkányā gǐ, ũmvúlēsí ĩmú tá lǐ ĩ drǐgé rá. ²⁵ Kōpi kō tǐ ũnjǐ ĩ zǔ 'bá kú ĩ ẹšǐ agá rī pi ũlú ámvé. Kōpi kǔmǔcǐ ũtǐ vǔgá, kōpi Múngú rī ĩnjǐ, kōpi 'yo, "Ádarú Múngú rī ĩmi ásamvú gé anigé!"

Ezǐ Múngú rī zǐzú rī vé ũtǐngará

²⁶ Má édrípǐj má ómvúpǐj, ĩmi kádō ĩmi úmú Múngú rī zǐngará gá, lē 'bá ázi á ũlú úngó, 'bá ázi ē ĩmbá 'bá rī pi, 'bá ázi á ũlú tá Múngú ní i'daá urobi agá rī, 'bá ázi á átá tī ĩ ní nǎj kuyé ní sī, 'bá ázi á ũlú tī ĩ ní nǎj kuyé rī vé íffí. Lē tá 'dī'bée céré á 'du 'i ngaánga, á sē rī 'bá rī pi á adrikí rī ũkpó ũkpó kánisā agá. ²⁷ 'Bá lē 'bá átá 'bá tī 'bá ázi ní nǎj kuyé ní sī rī pi, lē kōpi á adrikí 'bá ĩrǐ dōku 'bá na, kōpi á adrikí tré ku, lē kōpi á átákí álu álu, 'bá ázi á tē rī tá kōpi ní átá rī újā. ²⁸ 'Bá ázi dō tī rī újápi ní 'dāayo, lē mí újǐ kǐrǐ kánisā agá 'dāá, mí átá mǐngá tá rī mí ngúlúpí ní ázini Múngú ní.

²⁹ Lē nēbǐ ĩrǐ dōku na á ríkí tī rī ũlú ní, 'bá uringo á tēkí rí tá kōpi ní ũlú rī vé ásamvú ámá. ³⁰ 'Bo Múngú i'da dō ívé ú'dúkó 'bá ázi uringo vǔgá rī ní, 'bá átápi drǐdrǐ rī á újǐ kǐrǐ. ³¹ ĩmi céré nga ú'dúkó ímúpí Múngú vǔgálēsí rī ũlú, 'bo ĩmi ũlúkí mụzú álu álu, á sē rī 'bá rī pi á nǵkí rí tá rī, kōpi á adrikí rī ũkpó ũkpó ívé é'yǐngará agá. ³² Nēbǐ rí 'bá ú'dúkó Múngú vé rī ũlú 'bá rī pi, lē kōpi á rókí átángá rī rōrō. ³³ Múngú rī ívé tá ũtǐtǐ, ĩri Múngú tǎkǐrǐ vé ní.

'Bá Múngú vé rī pi úmúkí dō ĩ kánisā agá, ³⁴ lē ũkú rī pi á újǐkǐ kǐrǐ kánisā agá

'daá. Lē kōpi á átákí átángá ku, 'bo lē kōpi á 'duki tá rī ngaá sū tājmbj Mósē vé rī ní 'yoó rī tñj. ³⁵ Ūkú rī pi lēkí dō tā āzi nñj, lē kōpi á zíkí tá rī ívė āgō rī pi tī gé 'bētj 'daá, á' diātāsiyá iri drñjā rú ūkú ní átázú kánisá agá.

³⁶ Īmi í' dókí ú' d'úqó Múngú vé rī ní kuyé, āzini ú' d'úqó rī ca 'yéná ĩmi vúgá ó' d'úqulé kuyé. ³⁷ 'Bá rī ūšú dō kīnī 'i nēbī, dōku kīnī dō Īndrī Uleterē rī ású 'i gí, lē á ā'yī 'yozú kīnī tá má ní sīi ĩmi ní 'dīri, Úpí ezi má ní tá ní nī. ³⁸ 'Bá rī ā'yī dō tá 'dīri ku, ícókí ĩri ā'yī ku.

³⁹ Má édrípji má ómvúpij, lē ĩmi 'bákí úvá ú' d'úqó Múngú vé rī ūlúú, āzini lē ĩmi ugakí 'bá átá' bá tī í ní nñj kuyé rī sī rī pi ku. ⁴⁰ 'Bo lē ĩmi 'okí tá rī pi ārėvú céré mųzú múké, āzini lē ĩmi ūtjki tá rī pi ūtjti.

15

Kúrisitō vé ingángará drāngará gálėsila rī

¹ Má édrípji má ómvúpij, á lē ĩmi ígákí ú' d'úqó ótú má ní ūlúú ĩmi ní, ĩmi ní ē'yīj, ĩmi ní pá tuzú tjtj ĩmivé ē'yīngará agá 'dāri.

² Īmi 'duki dō ú' d'úqó múké má ní ūlúú ĩmi ní 'dīri 'bāá ĩmi éšj agá rá, ĩmi pangará įšú rá, ĩmi 'duki dō 'bāá ĩmi éšj agá kuyé, ē'yīngará ĩmivé rī adri ezi ákó.

³ Ú' d'úqó múké tá be agaápi rá í ní ūlúú má ní rī, má ūlú ĩmi ní rá. Ú' d'úqó múké tá be agaápi rá rī kīnī, Kúrisitō drā 'bavé ūnjikányá ā tā sī, sū Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī tñj, ⁴ sīkí ĩri 'bú agá, ú' d'ú ná ni gé, ingá gōó idri rú drāngará gálėsila rá, sū í ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñj.

⁵ Īndrē Pétērō endrėtj gé, āzini ĩndrē ĩrivé 'bá mųdrj drj ní ĩrj rī pi endrėtj gé. ⁶ 'Dīri ā vųdrj gé, gō ĩndrē 'bá ĩri ā pámvú ūbī' bá rī pi endrėtj gé, 'bá rī pi vé kálāfe aga mųdūrj ūlū tōwų rī rá. 'Bá 'dī' bée āsámvú gé, 'bá kárakarā ni pi drī idri rú, 'bo urųko' bée ūdrákí gí. ⁷ Īri ní kpá gōzú ĩndrėzú Yōkóbū endrėtj gé.* Kúru ĩri ní gōzú ĩndrėzú 'bá áyúáyū rī pi endrėtj gé céré. ⁸ Ūdū ni gé, ĩri ní kpá gōzú ĩndrėzú má endrėtj gé,[†] má adri sū mvānjá í ní tñj, mbāá ni ícópí kuyé rī tñj.

⁹ Mávė tá ĩndrē kúni mādānjáná 'bá áyúáyū rī pi āsámvú gé, ícókí ma zj 'bá áyúáyū ni ku, á' diātāsiyá á sē ĩzāngā 'bá Múngú vé rī pi ní mbamba. ¹⁰ 'Bo Múngú vé éšj múké rī sī, sé má ní ícázú 'bá áyúáyū ni rú nóni ānī, ĩrivé éšj múké ĩri ní 'bāá

má ní rī drā kána kuyé. Á nga ezi ūkpō sī, aga 'bá áyúáyū urųko' bée vé rī rá, 'bo á nga ezi rī má ngúlúpí sī ní kuyé, éšj múké Múngú vé rī sē ma ezi rī ngaá ní. ¹¹ Má ūlú dō ú' d'úqó Múngú vé rī ní, dōku kōpi ūlúkí dō ní, 'bá céré rī ú' d'úqó Múngú vé ālu ālu 'dīri ūlú, ĩmi ní ē'yīj gí 'dī.

'Bá ūdrā' bá gí rī pi vé ingángará gōó idri rú drāngará gálėsila rī

¹² 'Bá ūlúkí dō kīnī Kúrisitō ingá gōó idri rú drāngará gálėsila rá píri, ĩmi urųko rī 'yo 'bá ūdrā' bá gí rī pi ícókí ingá gōó idri rú ku āsī? ¹³ 'Bá āzi ícō dō ingá drāngará gálėsī ku, ícókí té Kúrisitō rī ingáá gōó idri rú drāngará gálėsila ku. ¹⁴ 'Bo ē ingakí té dō Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálėsila kuyé, tī 'bá ní ūlúú 'dīri ezi ákó, āzini ĩmivé ē'yīngará 'dīri ezi ákó. ¹⁵ 'Bá ūdrā' bá gí rī pi ingakí dō kōpi gōó idri rú drāngará gálėsī ku, tá 'bá ní 'yoó Múngú inga Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálėsila gí 'dīri, ĩri té adri ūnjō. Múngú ē inga té dō ĩri kuyé, ingakí té 'bá ūdrā' bá gí rī pi ku. ¹⁶ 'Bá ūdrā' bá gí rī pi ingakí dō kōpi gōó idri rú ku, ĩri lū kīnī ingakí Kúrisitō rī gōó idri rú kuyé. ¹⁷ Ingakí dō Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálėsī kuyé, ĩmivé ē'yīngará 'dīri ezi ákó, ĩmi drī ĩmivé ūnjikányá agá ūgōgō. ¹⁸ Īri té lū kīnī 'bá ūdrā' bá Kúrisitō agá rī pi mų áci gé. ¹⁹ 'Bá 'bákí dō éšj Kúrisitō drjé 'yéná 'bá ní āyikō įšúú ānī vū drjé nōgō, ĩzāngā 'bavé rī aga rá, ĩri 'bá vū drjé nōgō rī pi vé rī ndė.

²⁰ 'Bo ádarú Múngú inga Kúrisitō rī gōó idri rú drāngará gálėsila rá, adri sū ūri ífúupi drjdrj rī tñj, 'dīri lū 'bá ní uleterē 'yozú kīnī, ĩri ímų 'bá ūdrā' bá gí rī pi inga gō idri rú rá. ²¹ 'Bá ālu įj drā vū drjé nōgō ní, 'bá ālu zj 'bá ní létj ūmvúlėsī 'bá ingazú gōzú idri rú drāngará gálėsī rī ní. ²² Adámā* įj drā 'bá drjé, 'bá céré ūdrādrā, kúru Kúrisitō ā tā sī, í ímų 'bá inga gō idri rú drāngará gálėsila rá. ²³ 'Bo 'bá rī ingángará rī vé sá tē, Kúrisitō ingá gōó idri rú drāngará gálėsī drjdrj gí, ūmvúlėsī kādō ĩgōó, í ímų ĩrivé 'bá rī pi inga gō idri rú. ²⁴ Kúru Kúrisitō kādō ímų ūkpō ĩndri ūnjī rī pi vé rī ndėé céré, vųdrj ní gé, ú' d'ú ūdū vé rī kúru ícá, ĩri kúru mālūngā rī ezi gō Ētėpi Múngú drjé. ²⁵ Kúrisitō rī mālūngā rī rų cīngbá cazú ĩri ní pá 'bāzú ívė arī' bá rī pi drjé céré. ²⁶ Ārī' bá ūdū í ní ímų 'dij drāá rī, ĩri drā 'i. ²⁷ Á' diātāsiyā sīkí búkū Múngú vé rī

* **15:7** 15:7 Yōkóbū: Yōkóbū capítā 'dīri agá rī ĩri Yėšū vé édrīpi, ĩri 'bá Yėšū rī ē'yī' bá gí Yėrūsālémā gá rī pi vé drjkomā. † **15:8** 15:8 Īri ní kpá gōzú ĩndrėzú má endrėtj gé: Yėšū 'i' da 'i Páulū endrėtj gé įšú ákūdė ĩri rī 'bá Yėšū ā pámvú ūbī' bá rī pi gčū. † **15:8** 9:1-6. ‡ **15:22** 15:22 Adámā: Adámā rī 'bá Múngú ní 'i' dō gbii drjdrj rī. Īri ĩtėpi 'bá vū drjé rī pi vé ní céré. ĩrivé ūkú Ēvá rī ĩndrėpi 'bá vū drjé rī pi vé ní céré. † **15:27** 15:27 Sāvūmā 8:6

agá kinī, “Múngú sē ĩri ní ũkpō adrizú àmbúgú ngá rī pi drīgē céré.” Tā 'diri lū uletere 'yozú kinī, Múngú adri Kúrísitō ā pālē gá ku, ā 'diātāsīyā Múngú 'bā ngá rī pi ārēvú céré Kúrísitō ā pālē gá nī. ²⁸ Ngá rī pi ārēvú céré 'bāki dō Mvā Múngú vé rī ā pālē gá gí, Mvā rī gō 'i 'bā Múngú ngá rī pi ārēvú 'bāapi céré 'i ā pālē gá rī ā pālē gá. Kúru ũkpō Múngú vé rī gō adri ngá rī pi drīgē vūrā gá sī céré.

²⁹ Ingakí dō 'bā ũdrā' bée gí rī pi gōo idri rú drāngará gálēsī ku pírí, ngá ĩ ní rizú bātízímú sēzú 'bā rī pi ní 'bā ũdrā' bée gí rī pi pazú rī ā'di? 'Bā ũdrā' bā gí rī pi ingakí dō gōo idri rú drāngará gálēsī ku pírí, ngá ĩ ní rizú bātízímú sēzú 'bā rī pi ní kōpi ā tā sī rī ā'di? ³⁰ Ngá 'bā ní rizú 'bā sēzú izāngā nyazú sā céré sī rī ā'di? ³¹ Má édrípíjī má ómvúpíjī, ádarú ú'dú céré ma rī izāngā nya drādrā ē tī ĩsú. Má ā'yī drāngará rá, ā 'diātāsīyā ma āyīkō sī tā Kúrísitō Yēsú 'bávē Úpí ní 'oó ĩmi ní rī sī. ³² Á 'dī dō é'dí 'bā Ēfēsō gá sū' bā ngá ātra tñjī 'dī' bée be yīkí 'bā áda vé ni sī, tā múké má ní ĩsú 'a ní gé 'dīgē rī ā'di? Dō ingakí 'bā ũdrā' bée gí rī pi gōo idri rú drāngará gálēsī ku, "Lē 'bā nyakí inyá, āzini 'bā mvúkí ngá, ā 'diātāsīyā drū sī 'bā ũdrādrā."

³³ Lē 'bā āzi ā ũ'bā ĩmi mī ku. "Ũndī rŭngará 'bā ũnjī be rī, ĩri adringará múké rī izaza." ³⁴ Lē ĩmi újákí ĩmivé yīkí tā múké 'ozú, ĩmi kukí ũnjīkányā 'ongará ānī, ā 'diātāsīyā ĩmi āsámvú gé, 'bā ũrukō nīkí Múngú rī kuyé. Á 'yo tā 'diri 'dini, ā sē rī ĩmi ní drīnjā.

'Bā íngápi gōo idri rī vé rŭ' bā

³⁵ 'Bā āzi rī ícō zī kinī, "Ī ímú 'bā ũdrā' bā gí rī pi íngá gō idri rī íngóni? Kōpi ā rŭ' bā rī ímú adri íngóni?" ³⁶ 'Bā tā zīpí 'dini rī azakaza rú! Ũri 'bā rī ní saá nyōókú agá rī, ĩri ũma ũgbále, ĩri íbī ífū ndō. ³⁷ Mí dō ngá sa, 'i sa ngá duupí ínōgósí gí ní ku, mī úri ní sa. Sā āzi ní sī, mī úri ũndú vé ni sa, dōku mī ngá āzi vé ni sa. ³⁸ 'Bo Múngú rī úri rī pi sē dū índré rŭ' bā be sŭ 'i éšj ní lēé rī tñjī, ĩri sē úri ālu ālu rī níndré rŭ' bā be ívé ósŭká vū sī. ³⁹ Ngá idri be rī pi vé rŭ' bā índrékí céré trŭ ku, 'bā áda vé rŭ' bā túngú, ānyāpá rī pi vé rŭ' bā túngú, ārīnjā rī pi vé rŭ' bā túngú, ĩ' bī rī pi vé rŭ' bā túngú.

⁴⁰ Ngá 'bū gé 'dālē rī pi rŭ' bā be, āzini ngá vū drīgē nōgō rī pi rŭ' bā be, 'bo rŭ' bā 'bū gé 'dālē rī pi vé đīngará túngú, rŭ' bā vū drīgē nōgō rī pi vé đīngará túngú. ⁴¹ Útŭ vé đīngará túngú, mbāā vé đīngará

túngú, línýā vé đīngará túngú, línýā rī pi vé đīngará céré āndiāndi.

⁴² Íngángará drāngará gálēsīla rī, ĩri kpá adri sŭ 'diri tñjī. Rŭ' bā ĩ ní sŭ 'bū agá rī, ĩri ũmaŕma, kádō ingáá gōo idri rú, gō drāá ku, āzini gō ũmaá ku. ⁴³ Ī rŭ' bā drāapi gí rī sŭ 'bū agá, ĩnjīkí ĩri ku, kádō ĩri ingáá gōo idri rú, ĩ gō ĩri ĩnjīnjī, ĩ rī sŭ ku ũkpō ākó, kádō ĩri ingáá gōo idri rú, ĩri gō adri ũkpō be. ⁴⁴ Ī rŭ' bā vū drīgē nōgō rī sŭ, ĩ ĩri ingá gō rŭ' bā 'bū gé 'dālē rī rú. Rŭ' bā vū drīgē nōgō rī, ĩri gō 'i újā rŭ' bā 'bū gé 'dālē rī rú.

⁴⁵ Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kinī, "'Bā Múngú ní í'dó gbii drīdrī rī Ádámā 'i, Ádámā gō ícā idri rú," 'bo Ádámā adriipi vŭlé rú rī, ĩri Kúrísitō 'i, Índrí írivé rī rī idri sē ní. ⁴⁶ Rŭ' bā 'bū gé 'dālē rī ímú drīdrī kuyé, rŭ' bā vū drīgē nōgō rī gbikí drīdrī, vŭdrī ní gé, rŭ' bā 'bū gé 'dālē rī ní ímúzá. ⁴⁷ Agó ĩ ní gbii drīdrī rī Ádámā 'i, ĩtīkí ĩri nyōókú gé, ágó vŭlé rī Kúrísitō 'i, íbī ímú 'bū gé lēsīla. ⁴⁸ 'Bā vū drīgē nōgō rī pi ārēvú céré, kōpi ā rŭ' bā sŭ Ádámā vé rī tñjī, 'bā 'bū gé 'dālē rī pi vé rŭ' bā rī ímú adri sŭ Kúrísitō vé rī tñjī. ⁴⁹ 'Bā adriki sŭ Ádámā ĩ ní gbii nyōókú sī rī tñjī, 'bo 'bā ímú adri sŭ Kúrísitō ímúpi 'bū gé lēsīla rī tñjī.

⁵⁰ Má édrípíjī má ómvúpíjī, á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, 'bávē rŭ' bā ĩri āri be, ĩri ngá ũmaapi ũmaŕma ni, ícō fíi mālŭngā Múngú vé adriipi nyonyo rī agá ku. ⁵¹ ĩmi yīkí drī ma ká, á lē tā ĩ ní ũzŭzŭzŭ rī pi ũlŭú ĩmi ní. 'Bā ícókí ũdrāá céré ku, * 'bo ĩ mŭ' bā rŭ' bā újā rá. ⁵² Tā 'diri ímú 'i nga mbelēnjā, sŭ mī ní gaá rī tñjī, úmvŭlésī kádō ímú jēlégú vŭú ú'dú ũdú vé rī gé, 'bā ũdrā' bée gí rī pi ímú íngá gō idri rú, 'bā kōpi be céré, 'bā rŭ' bā rī gō 'i újā túngú, 'bā gōkí rī drāá đjī ku. ⁵³ 'Bávē rŭ' bā drāapi ũmaapi ũmaŕma rī pi gō ĩ újā rá, kōpi gōkí drāá ku, dōku kōpi gōkí ũmaá ku. ⁵⁴ 'Bávē rŭ' bā drāapi drādrā nō' bée újákí dō ĩ ícā rŭ' bā drāapi ku ní gí, tā ĩ ní sŭ Búkū Múngú vé rī agá rī kúru 'i nga fŭ tñjī ní gé. "Ndēkí drā vé ũkpō gí."

⁵⁵ "Drā, mívē ũkpō 'bā ndézú rī íngáá?

Drā, mívē ũkpō rizú 'bā ú'dízú rī íngáá?"

⁵⁶ Ũnjīkányā rī ũkpō be, ĩri sē drā rī 'bā ú'dj ānī, tāmíbī rī sē ũnjīkányā rī ũkpō ĩsú ní. ⁵⁷ 'Bā sēkí ówō'difō Múngú ní, ĩri ní Úpí Yēsú Kúrísitō rī ĩpéé ímú 'bā ní ũkpō sēé, 'bā ní ũnjīkányā vé ũkpō ndéé rī sī.

15:32 15:32 Ísáyā 22:13 15:45 15:45 Í'dóngará 2:7

lē 'bā ĩsŭkí rŭ' bā 'bū gé 'dālē rī, 'bā fíkí rī mvŭ adrii mālŭngā Múngú vé rī agá. * 15:51 15:51 'Bā ícókí ũdrāá céré ku: Yēsú kádō úmvŭlésī ímvi Ígōó vū drīgē nōó, 'bā drī adri' bā idri rú rī pi ícókí ũdrāá céré ku. 15:54 15:54 Ísáyā 25:8 15:55 15:55 Ósáyā 13:14

§ 15:50 15:50 Átángá vērēšj 'diri agá rī lŭ 'bā ní kinī,

⁵⁸ Má édrīpījī má ómvúpījī, lē īmi tukí pá tītī. Lē tā āzi ā jī īmi fūū ámvé ku. Ú'dú céré lē īmi ngakí ězi Úpí ní ěsí be céré. Lē īmi nīkí 'yozú kīnī ězi īmi ní ngaá Úpí ní rī drā kána ku.

16

Mūfēngā songará 'bá Múngú vé ngá ákó rī pi ní rī

¹ Īmi kádō mūfēngā soó Múngú vé 'bá ngá ákó rī pi ní, á lē īmi 'okí tā rī sū má ní ězī 'bá kánīsā Gālātīyā vé rī agá rī pi ní rī tīnī. ² Yīngā ālu ālu, 'bá ālu ālu ē 'dú mūfēngā 'í ní ísú rī ā urukō, ā 'bá kú jélé gá, ā mba tā ní cīmgbá sá má ní cazú rī gé, má kádō caá, 'bá āzi ā gō rī ngá soó ku. ³ Kúru lē īmi ūpēkí 'bá īmi ní ndree múké ni pi, á ca dō īmi vúgá 'dilé gí, ma kúru kōpi pē muzú Yērūsālemā gá 'dāá, kōpi ā jīkí rī mūfēngā īmi ní sēe rī muzú, ma kōkōbī sī sē kōpi drígé lūzú kīnī īmi ā'yīkí kōpi mūfēngā rī jījī muzú nī. ⁴ Īmi ūšúkí dō kīnī má mụ indī, 'bá ícō mụ kōpi be trų rá.

Páulū ūtī ívé ěčī ā tā

⁵ Á mụ dō ěčī āngū Mākēdōniyā vé rī agásī gí, ma ĩgō ímų īmi ndre rá, ā'diātāsīyā má útú, á lē mụų ěčī āngū Mākēdōniyā vé rī agásī. ⁶ Ma adri īmi be sá be mādā, dōku ma adri īmi be lókí kílóngóro vé rī* gé, īmi kókí rī má izā ěčī má ní lēe mụzú rī gé. ⁷ Á lē ku má ní mụzú īmi ndrezú sāḡá be mādā koro agazú agaga. Á 'bá ěsí, ūmvúlēsī ma ĩgō ímų īmi vúgá 'dilé rá, ma ímų adri sá be āco, Úpí lē dō rá. ⁸ Á lē adrii Eféso gá nōgō cīmgbá cazú Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī gé,† ⁹ ā'diātāsīyā ĩri drīlé múké má ní ězi ngazú nōgō, 'bo 'bá kárákará lēkí ězi má ní ngaá rī ku.

¹⁰ Tīmōtéyō ca dō īmi vúgá 'dilé gí, lē īmi ē ě'yīkí ĩri múké. ĩri rī ězi Úpí vé rī nga sū má ní ngaá rī tīnī. ¹¹ Lē 'bá āzi ā gā ĩri ku. Lē īmi ĩpēkí ĩri ĩgōó má vúgá nōlé tākíri sī. Á lē ē ímų má vúgá nōlé 'bá Yēsū rī ě'yī 'bá gí rī pi ā urukō 'bée be.

¹² Má ū'bī ūkpō sī, á 'yo 'bá édrīpī Āpólō ní, lē kōpi ā mụkí īmi ndree 'bá Yēsū rī ě'yī 'bá gí rī pi ā urukō 'bée be. ěsí ni ā'yī drī mụų sá nōri sī kuyé, 'bo ĩri ūmvúlēsī mụ īmi ndre rá.

Páulū vé átángá ā ūdū

¹³ Lē īmi adrikí mį be kōwų, īmi tukí pá tītī ĩmive ě'yīngará agá, īmi adrikí ūrj ákó, īmi adrikí ūkpō ūkpō. ¹⁴ Tā ārēvú céré, lē īmi 'okí lēngará sī.

¹⁵ Īmi nīkí rá Sētēfānāsī pi ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be, kōpi 'dókí ěsí újā drīdrī āngū Ākáyā vé rī agá 'dālé nī, kōpi ngakí ězi 'bá Múngú vé rī pi ní ěsí be céré. Má édrīpījī má ómvúpījī, á lē lūū īmi ní 'dīni, ¹⁶ lē īmi ĩnjīkí 'bá drīkoma rú sū Sētēfānāsī pi tīnī rī pi ĩnjīnī, āzini lē īmi ĩnjīkí 'bá urukō ězi nga 'bée ūkpō sī īmi be trų rī pi ĩnjīnī. ¹⁷ Ma āyīkō sī Sētēfānāsī vé ícángará sī, Pōrūtūnátō vé ícángará sī, āzini Ākáyīkō vé ícángará sī, ā'diātāsīyā kōpi kókí má Izā sū īmi ní kōó rī tīnī. ¹⁸ Kōpi sēkí má ěsí ísú āyīkō rá, sū kōpi ní sēe īmi ěsí ní āyīkō ísú rī tīnī. 'Bá 'dīni 'dī'bée, lē īmi ĩnjīkí kōpi ĩnjīnī.

¹⁹ 'Bá kánīsā vé āngū ězīyā vé rī agá rī pi sēkí īmi ní mōdō. Ákúwílā pi Pīrisilā be, 'bá ĩ ūmú 'bá Múngú rī zī 'bá kōpive 'bētī āsámvú gé rī pi be, sēkí īmi ní mōdō Úpí Yēsū ā rų sī. ²⁰ Má édrīpījī má ómvúpījī adri 'bée nōgō rī pi, sēkí céré īmi ní mōdō. Lē 'bá ālu ālu ā 'u de ógųpī rī ězījī bēdrī sī.

²¹ Ma Páulū 'i, á sī mōdō 'dīri sēe īmi ní má drī sī.

²² 'Bá rī lē dō Úpí rī ku, ĩ rī tri rá. Úpí, mí ímų mbēlē!

²³ ěsí múké Úpí Yēsū vé rī ā adri īmi be.

²⁴ Īmi Kúrísítō Yēsū rī ě'yī 'bá gí 'dī'bée, á lē īmi céré lēlē.

* **16:6** 16:6 Lókí kílóngóro vé rī: Āngū ĩsērélē vé rī gé 'dāá, lókí kílóngóro vé rī gé, ěčī tungará ūkpō ūkpō, ā'diātāsīyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngū rī igbe igbe. † **16:8** 16:8 Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī: Ú'dú Múngú ní ělīzú Jō rī pi tī gé sī rī ká mụų caá ū'dú pūkų tōwų, vųdrī ní gé, Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī ní ícázú. Ú'dú 'dāri gé, Yāhūdī rī pi rī ānyāngā ĩ ní ĩkūnāá ívé ómvų agá rī pi ĩjī Yērūsālemā gá sē Múngú ní, āzini kōpi rī ū'dú Múngú ní tājmbj sēzú Mósē ní ĩrá Sínāyī vé rī drígé 'dāri vé tā ígá. Kúrísītīyānī rī pi rī ū'dú ĩ ní ĩndrī Uleterē rī ĩpēzú 'bá Yēsū rī ě'yī 'bá gí rī pi āsúzu Ú'dú Pēnītíkōsītā vé rī gé 'dāri vé tā ígá. † ĩlā Kālāfe 28:26-31; ězī 2:1-4.

Kōkōbī ĭrī ni Páulū ní sī sēē
'bá
Kōrinitō
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará

Páulū sī kōkōbī 'dīri kūrū Ēfésō vé rī agá, lóki ĭri ní rizú mužú Kōrinitō gá rī gé. Sī kōkōbī rī sēē mužú drīdrī 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí Kōrinitō gá rī pi ní. Kōrinitō rī kūrū āmbúgū āngū Ğrīkī vé rī agá. Páulū 'ídó kánisā 'dále, muž kōpi ndree, āzini sī kōkōbī sēē kōpi ē ēšj ímbázú āni, 'bo tā ũnjī rī pi áwíki kuú kōpi āsámvú gé ũgōgō. Kúru sī kōkōbī rī sēē kīnī, ā útúki tā rī céré ícá múké ākūdē 'í ca drī 'dāá kuyé.

Índrē sū 'bá uruko tōki Páulū rī kīnī Páulū áyú mūfēngā kánisā vé rī lētī múké ní sī kuyé, kōpi kīnī Páulū adri 'bá áyúáyū tā 'oópi pīrī ni kuyé. Kōkōbī 'dīri agá, íngú 'í tā kárakarā sī ēžj 'í ní ũ' dūkó múké Yēsū vé Múngú ní 'í zīj ímú ũlūú rī vé tā sī. Páulū ímbá 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí rī pi ní lētī múké kōpi ní ícózú 'bá Múngú vé rī pi ē ízā kozu rī, āzini ímbá kpá kōpi ní lētī 'í ní ēžj kánisā vé rī ngazú vūrā uruko' bée agásí rī (cápítā 9-10).

¹ Ma Páulū 'í, Múngú ní ĭpéé adri Kúrisítō Yēsū vé 'bá áyúáyū ní rú rī, 'bá sīki kōkōbī 'dīri Tīmōtéyō Yēsū rī ē'yīpi gí rī be.

'Bá sīki sēē 'bá Múngú vé adri' 'bá kánisā kūrū Kōrinitō vé rī agá rī pi ní, āzini 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní céré.

² Ēšj múké, āzini tākiri 'bá Ētēpi Múngú vé rī, āzini Úpi Yēsū Kúrisítō vé rī ā adri ĩmi be.

Múngú rī 'bá rī pi ē ēšj ũmī ní

³ Lē 'bá íngúkí Múngú 'bávē Úpi Yēsū Kúrisítō Ētēpi rī, ĭri rī 'bávē Ízāngā 'bá ní, āzini ĭri rī 'bá ēšj ũmī ní. ⁴ Tā ũkpó ũkpó kádō rīi 'bá íšú, Múngú rī 'bá ēšj ũmī ní. ĭri sē tā ũkpó ũkpó íšú dō 'bá rī pi, 'bá ũmīkí rī kōpi ē ēšj, sū Múngú ní 'bá ēšj ũmī rī tñj. ⁵ 'Bá nyaki dō Ízāngā Kúrisítō ā rú sī, Ízāngā 'bá ní nyaá rī agá, Kúrisítō rī 'bá ēšj ũmī aga rá. ⁶ Ízāngā 'bá ní rīi nyaá ēžj Múngú vé rī agá nōri, ĭri sē 'bá ícō ĩmī ēšj ũmī, ĩmi pangará íšú āní rá. Ízāngā 'bá ní rīi nyaá rī pi sī, Múngú ũmī dō 'bá ēšj rá, ĭri kpá ĩmī ēšj ũmī rá, sū ĭri ní 'bá ēšj ũmī rī tñj. ĩmi ímú ēšj úmbé Ízāngā rī ā nyangará gá, sū 'bá ní nyaá rī tñj. ⁷ 'Bá 'bákí ēšj céré ĩmi drīgé, ā' diātāsīyā Ízāngā ĩmi ní nyaá rī sū nyo 'bá ní nyaá rī tñj, 'bá

nīkí áamá rá, Múngú rī ícō ĩmī ēšj ũmī rá, sū ĭri ní 'bá ēšj ũmī rī tñj.

⁸ ĩmi 'bá ōgūpīj Yēsū rī ē'yī' 'bá gí 'dī' bée, 'bá lēki ĩmi nīkí tā ũkpó ũkpó 'bá ní Ízāngā nyazú āngū āmbúgū Ēžiyā vé rī agá rī. Ízāngā 'bá ní nyaá 'dāri ndē 'bá ũkpó rá, 'bá nyaki Ízāngā ũnjī ũnjī, 'bá ũšŭkí déna 'bá ũdrā rá. ⁹ Ádarú 'bá ũšŭkí déna 'bávē sá drāngará vé rī ícō gí. 'Bo 'bá 'okí tā rī 'bávē ũkpó sī 'yozú kīnī, 'bá ícókí gí 'dīni kuyé, 'bá 'bákí ēšj Múngú ávū ídrīpi ĩndī rī drīgé. ¹⁰ Múngú pa 'bá drā sílē gá sī rá, ĭri ícō 'bá pa mužú dīj dīj. Lē 'bá 'bákí ēšj drī ní gé, ā pa rī 'bá mužú dīj dīj. ¹¹ 'Bá 'bákí ēšj ĩmi drīgé, ĩmi zīkí 'bá ní Múngú rī. 'Bá tré pi zīkí dō 'bá ní Múngú rī ní, 'bá tré pi kpá ímú ōwō' dīfō sē Múngú ní, ĭri ní zīngará rī yīj rá rī sī.

¹² 'Bá rī 'bá íngú tá 'bá ní 'oó pīrī rī sī, āzini tā áda 'bá ní 'oó 'bá rī pi endrētj gé rī sī, agaápi rá rī, tā pīrī 'bá ní 'oó ĩmi āsámvú gé rī sī. 'Bá rīkí 'bá ēžj Múngú rú' 'bá gá, ĩrívē ēšj múké rī sī, adri 'yozú kīnī, 'bávē tā nīngará nyōókú nōri vé rī sī kuyé. ¹³ Tā 'bá ní sīi sēē ĩmi ní rī, 'bá sīki átángá rī ē mī uletere, lāngará ní mba ku, ĭri fi ĩmi drīgé mbēlēná. Má ũšŭ ĩmi ícō tá 'bávē rī ní múké, ¹⁴ 'bo tā rī ā fi dō ĩmi drīgé āndrū múké kuyé drāāsiyā, ĩmi ímú tā rī ní múké ũ' dū Úpi Yēsū Kúrisítō ní ĭgōzú rī gé, ĩmi céré ímú 'bá íngú, 'bá kpá ímú ĩmi íngú ũ' dū 'dāri gé.

Páulū ũlū tā 'í ní lēzú mužú Kōrinitō gá rī

¹⁵ Má ní ma útúzú lēzú mužú ĩmi ndrezú drīdrī rī gé, á nī uletere 'yozú kīnī, ĩmi 'bákí ēšj céré kuú 'bá drīgé, ĩmi té kōdō drīlē múké íšú rá. Má gō té dō mužú ĩmi ndree rá, ĩmi té gō drīlē múké āzi íšú dīj. ¹⁶ Má útú mávé tá 'dīni, má kádō lēē mužú āngū āmbúgū Mākēdōniyā vé rī gé 'dāá, ma pá tu ĩmi ndre ũgbále, má kádō gōó ímvi Mākēdōniyā gá 'dāási, ma kpá gō áwí ĩmi ndre dīj. ĩmi kúru ma pē, má 'de rī mužú āngū Yūdáyā vé rī gé 'dāá. ¹⁷ ĩmi ícō ũšŭ 'yozú kīnī, má újā mávé tá má ní útú rī rá āsī. ĩmi ũšŭkí má útú mávé tá múké múké kuyé? ĩmi ũšŭkí má adri sū 'bá uruko' bée tá útú' 'bá 'yo' bée ma muž rá, dōku á muž ku rī pi tñj?

¹⁸ Ádarú Múngú rī ēšj 'bá céré ku tá 'í ní lēē 'oó rī drīgé, 'bávē ũ' dūkó múké 'bá ní ũlūú rī újā 'í ku, ũnjō 'a ní gé 'dāáyo. ¹⁹ Á' diātāsīyā Yēsū Kúrisítō Múngú Mvōpi 'bá ní ĩrívē tá ũlūú ĩmi ní Sílā be, Tīmōtéyō sī rī, ĭri rī nījī tá áda Múngú vé rī 'o. ĩrívē tá 'bá ní ũlūú rī, ĭri tá áda, ũnjō 'a ní gé 'dāáyo. ²⁰ Tā céré Múngú ní ēžj 'bá ní rī pi, nga 'í fūú tī ní gé rá Kúrisítō ā rú sī. 'Bá rī tá áda Kúrisítō vé rī átá, ē íngúkí

rī Múngú rī ání. ²¹ Nóni Múngú sē 'bá ní ũkpō ĩmi be, sē 'bá ní pá tuzú títí 'bávé ě'yīngará agá Kúrísitō ā rú sī ání. Múngú ũpē 'bá ĩmi be ²² ĩmụ adrii 'bá 'i ě'yī' 'bá áda áda ni pi rú. Múngú ĩpē ívé Índri Uletere rī ĩmụ adrii 'bá ěsí agá, lüzú 'bá ní kīnī, ádarú 'i tā múké 'i ní ězī rī sē 'bá ní rá.

²³ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, tā má ní 'oó rī pi Múngú nī rá. Tā ā pá má ní mụzú Kōrinītō gá 'dilé kuyé rī, má mụ rī átangá ũkpō ũkpō izangá sēepi ní átá ĩmi drīgé ku. ²⁴ Tā 'bá ní lūú ĩmi ní kīnī ĩmi ě'yīkí Yēsū rī 'diri, adrii 'yozú kīnī 'bá rī 'bá íngú, 'bá ndékí céré nī 'dini kuyé, 'bá rī ězī nga ĩmi be, á sē rī ĩmi ní áyikō, á'diātāsīyā ĩmi tukí pá títí ĩmivé ě'yīngará agá.

2

¹ Má ũsū má ěsí agá nōó, á gō ma ɛndīj mụy ĩmi ndree dīj ku, á sē rī ĩmi ní izangá ku. ² 'Bo á sē dō ĩmi ní izangá, á'di rī má ní áyikō sē nī? 'Bá má ní áyikō sē 'bá rī pi, ĩri adrii 'yéná ĩmi má ní izangá sēé ĩmi ní rī pi. ³ Tā má ní kōkōbī ũdūmbítá 'diri sīzú sēzú ĩmi ní rī, ĩri 'dini. Má kādō léé mụy ĩmi ndree, tā ĩmi ní rī 'oó rī á sē rī izangá má ěsí agá ku, lé tā ĩmi ní 'oó rī ā sē má ní áyikō, á sē kpá ĩmi ní áyikō ĩndī. Á nī rá ĩmi ícó tā pīrī 'o rá, ĩri má ní áyikō sē, ĩri kpá ĩmi ní áyikō sē. ⁴ Sā má ní kōkōbī rī sīzú rī gé, izangá nō má ěsí, mīĩndrē alá má mī rá. Adrii 'yozú kīnī, ĩmi ní izangá sēzú ku, ā lū rī kīnī, lēngará má ní ĩmi lēzú rī, tā ní ámbúgú má ěsí agá.

'Bá ũnjikānyā 'oópi rī ā trūkí ĩri ĩrivé ũnjikānyā agásí rá

⁵ 'Bá rī sē dō 'bá ázi ní izangá, sē izangá 'diri má ní kuyé, sē izangá 'diri ĩmi ní céré, á lé átangá rī átá ĩmi drīgé ũkpō sī ku. ⁶ 'Bá ũnjikānyā 'oópi 'diri, ĩmi átákí ĩrivé ũnjikānyā ā tā drī ní gé, tā ĩ ní ĩri ĩrīñázú 'diri ca gí. ⁷ Nóni ĩri sá ĩmi ní ĩri trüzú ĩrivé ũnjikānyā agásí, ázini ĩmi ní ĩri ē ěsí ũmizú, á'diātāsīyā izangá á gō rī ěsí ní nōó dīj ku. ⁸ Ádarú á lé 'yoó ĩmi ní, lé ĩmi 'i'dakí ĩmivé lēngará 'bá ũnjikānyā 'oópi rī ní. ⁹ Á sī kōkōbī 'diri sēé ĩmi ní, á lé nīj dō ĩmi ícó tā má ní ězī ĩmi ní 'dī'bée 'du nga rá. ¹⁰ 'Bá rī 'o dō tā ũnjí, ĩmi trūkí dō ĩri tā ũnjí ĩri ní 'oó rī agásí gí, ma kpá ĩri trū rá. Ma ĩri trū ĩmi tā sī Kúrísitō ɛndrɛtj gé, ¹¹ á'diātāsīyā Sātánā ē ĩsú rī létí ĩmúzú 'bá drī izazú ku. 'Bá nīkí tā Sātánā ní ríí 'bá drī izazú rī ámá múké múké gí.

'Bá ězī ũndī ú'dí rī vé rī nga' 'bá rī pi

¹² Má kā mụy caá kūrú Tūrówā vé rī gé 'daá, Úpí zī má ní létí ũ'dúkó múké Kúrísitō vé rī ũlüzú 'bá rī pi ní. ¹³ 'Bo má ní 'bá ógúpí Títō Yēsú rī ě'yīpi gí rī ĩsú 'dálé

kuyé rī sī, má úmī tu pá kuyé. Kúru má ní 'bá Yēsú rī ě'yī' 'bá gí rī pi kuzú, má ní 'dezú mụzú Títō rī ndázú āngū āmbúgú Mākēdōnīyā vé rī gé 'daá.

¹⁴ Ówō'difō Múngú ní, ĩri ní 'bá drī kozú ě'dí ndézú Kúrísitō ā rú sī rī sī, ázini ĩri ní sēé 'bá ní ũ'dúkó múké Kúrísitō vé rī ũlüzú mụzú 'bá rī pi ní āngū rī pi agásí rī sī. Kúru ũ'dúkó múké 'bá ní ũlüzú 'diri ayi mụzú āngū rī pi agásí sū ũdu ějī be ngūúpi ndrīndrī rī tīnī. ¹⁵ 'Bá kā ũ'dúkó múké Kúrísitō vé rī ũlüzú 'bá rī pi ní, ũ'dúkó rī ĩni kōpi ní sū ũdu ějī be ngūúpi ndrīndrī rī tīnī. 'Bá ũ'dúkó rī ě'yī' 'bá rá rī pi, Yēsú Kúrísitō pá kōpi ívé ũnjikānyā agásí rá. 'Bo 'bá ũ'dúkó rī gá' 'bá ě'yīgá sī rī pi, Múngú rī kōpi ĩrīñā rá. ¹⁶ 'Bá gá' 'bá ũ'dúkó múké rī ě'yīgá sī rī pi, kōpi fi izangá deępi ku rī agá, 'bá ũ'dúkó múké rī ě'yī' 'bá rá rī pi, kōpi idri 'dání'dání rī ĩsú rá. Á'di rī ũkpō be tā 'diri 'du nga nī? 'Bá ícókí tā 'diri 'dúy ngaa bá ku. ¹⁷ 'Bá kárakarā pi rī tī Múngú vé rī ũlú rizú ā'bú ĩsúzú ání. 'Bo 'bá 'bá tīnī nō'bée, 'bá Múngú vé 'bá áyúáyú ní pi, 'bá rī tā áda Múngú vé rī ũlú, 'bá rī ũ'dúkó múké rī ũlú Kúrísitō vé ũkpō sī, Múngú rī ũ'dúkó múké 'bá ní ríi ũlüzú rī tē ndre ní.

3

Ūndī ĩ ní rụy ú'dí rī vé tā

¹ 'Bá íngúkí 'bá 'yozú kīnī 'bá ndékí 'bá rī pi céré nī yā 'dini kuyé. ĩmi lēkí 'bá ázi ā sī kōkōbī 'bávé tā múké rī lüzú sū 'bá uruko'bée ní léé rī tīnī? Dōku ĩmi lēkí kōkōbī sīi 'bávé tā múké rī lüzú 'bá uruko'bée ní? ² ĩmi 'dī'bée, ĩmi kōkōbī 'bávé rī. Ezi múké 'bá ní ngaa rī, ĩ ndre ĩmi rú' 'bá gá 'dīgé. 'Bá rī pi céré ícó kōkōbī rī lā rá. ³ ĩmi kōkōbī Kúrísitō ní sī rī, kōkōbī Kúrísitō vé 'diri lū ězī 'bá ní ngaa málé rī vé tá. 'Bo ĩmi adriki kōkōbī ĩ ní sīi gálāmū sī ní kuyé, dōku tājmbī Mósé vé ĩ ní sīi írā kpọlọ'bu rú' 'bá gá rī kuyé. Múngú adriipi idri rú rī vé Índri sī ĩmivé tā kú 'bá ěsí agá nī.

⁴ 'Bá nīkí ámá múké, 'bá ní Kúrísitō rī ě'yīj gí rī sī, 'bá ícó fi mụ adri Múngú be trū rá. ⁵ 'Bá ícókí 'yoó, tā 'bá ní 'oó rī, 'bá 'okí ũkpō 'bávé rī sī 'dini kuyé. ũkpō 'bá ní ězī ngazú 'diri, íbī íngá Múngú vúgá. ⁶ Múngú sē 'bá ní ũkpō rizú ũndī ú'dí rī vé ězī ngazú. 'Bo tājmbī ú'dí 'diri siki tá ní kōkōbī agá kuyé, Índri Uletere rī ũlú tá ní 'bá ěsí agá nī. Tājmbī ũkú ĩ ní sīi 'diri, ĩri drā ĩjī, 'bo Índri uletere rī idri sē nī.

⁷ Á sīkí dō tājmbī Mósé vé rī írā kpọlọ'bu rī á rú' 'bá gá múké múké dráásīyā, ĩri drā

ijī 'bá drīgé. Múngú ká tǎimbj rī sēé Mósé* ní, dīngará Múngú vé rī sē Mósē ɛndrɛtj dī ógú pōwŭpōwŭ. Dīngará pōwŭpōwŭ 'dāri ā ri dō áfiáfi drāáasiyā, 'bá Ísērélē vé rī pi ícókí nī 'bāā ndrezú sá be aco ku. ⁸ Tǎimbj rī vé sēngára sē Mósē ē ɛndrɛtj dī ógú pōwŭpōwŭ, 'bo Índri Uleterē rī vé ógúngará ndē ógúngará tǎimbj rī vé rī rá. ⁹ Tǎimbj Mósē vé 'bá jīpi fīpi drā agá 'diri, í dō ri íngú sŭ 'diri tǎnj pírí, ũndí ú'dí 'bá ní adrizú áni Múngú ɛndrɛtj gé pírí 'diri, ícókí nyo írī íngú agaá rá ku? ¹⁰ Tǎimbj Mósē vé rī ícókí íngú sŭ í ní ũndí ú'dí rī íngú rī tǎnj ku. ¹¹ Tǎimbj Mósē vé í ní ótŭ rī íngúngŭ rī nóni rī dɛdɛ, 'bo ũndí ú'dí rī rī íngú mužú nyonyo.

¹² 'Bá ní ɛšj 'bāā ũndí ú'dí rī drīgé rī sī, sē 'bá sēkí tǎ Múngú vé rī ũrī ákō. ¹³ 'Bá adrikí sŭ Mósē bōngó í'dŭpí 'í ɛndrɛtj óžŭzú cí, 'í ndre rí Múngú vé dīngará pōwŭpōwŭ 'dāri ku rī tǎnj kuyé. Tā Mósē ní 'í ɛndrɛtj óžŭzú bōngó sī cí 'diri, lē Ísērélē rī pi ā ndrekí Múngú vé dīngará pōwŭpōwŭ 'diri vé áfíngará ku. ¹⁴ Ísērélē rī pi ē ɛšj tete, kádō rīí ũndí ũku Mósē vé rī lāá kōpi ní, ngá āzi ní kōpi ā ũmī óžŭŭ cí rī sī, sē kōpi nīkí tā áda rī ámá kuyé. Kōpi ɛ'yŭkí dō Kúrísítō rí gí, Kúrísítō rí ímŭ ngá kōpi ā ũmī óžŭŭpí 'diri zī rá. ¹⁵ Cimgbá āndrŭ sī, kádō rīí tǎimbj Mósē vé rī lāá kōpi ní, ngá āzi rī kōpi ā ũmī óžŭ cí, sē tā rī fi kōpi drīgé 'dāá ku. ¹⁶ 'Bo 'bá rī újā dō ɛšj Úpí Yésŭ rí ɛ'yŭzú gí, ngá ũmī ní óžŭŭpí 'diri, írī dɛ ũmī ní gé sī rá. ¹⁷ Úpí rí Índri, Índri Úpí vé rī ású dō 'bá rī gí, írī sē 'bá rī drīwālā íšŭ tā múké 'ozú. ¹⁸ 'Bo Úpí Yésŭ ówŭ bōngó 'bá ɛndrɛtj óžŭŭpí rī 'bá ɛndrɛtj gé sī gí, sē nóni 'bá ícō Índri Úpí vé dīpi pōwŭpōwŭ rī ndre rá, sŭ 'bá ní 'bá ndreé múndŭrā agá rī tǎnj. Nóni Índri Úpí vé rī újā 'bá adrií Yésŭ tǎnj, írívɛ dīngará ā dī rí pōwŭpōwŭ 'bá agá mužú 'dāní'dāni.

4

Ídri adripi rŭ' bā ũdri tǎnj rī agá rī

¹ Múngú vé ɛšj múké rī sī, sē ɛžj ámbúgú nōri 'bá drīgé nī, 'bá ícókí ɛžj rī adii 'bá drīgé sī ku. ² 'Bá 'okí tā í ní rīí 'oó kírí kírí rīipi drīnjá sēepi ní pi ku. 'Bá ũ'bākí 'bá āzi ē mŭ ku, 'bá újākí ú'dŭkō Múngú vé rī ũlŭú ũ'dŭ be túngú ku. Múngú nŭ rá 'bá rī tā áda ũlŭ, 'bá tā be pírí rī pi nīkí ámá rá 'bá rī tā áda ũlŭ. ³ Ú'dŭkō múké 'bá ní ũlŭú 'diri fi dō 'bá rī drīgé kuyé, 'diri lŭ kīnī, 'bá

'diri mŭ fi Ízāngā dɛpŭi ku rī ā nyangará gá. ⁴ Sātánā 'í 'bāápi kŭ Múngú āzi rŭ vŭ drīgé nōgō rī, óžŭ 'bá Yésŭ rí ɛ'yŭ' bā kuyé rī pi ā ũmī gí, sē ú'dŭkō múké Kúrísítō vé rīpi dīpi 'diri fi kōpi drīgé ku. Sē kōpi nīkí ámá 'yozú kīnī, Kúrísítō sŭ Múngú tǎnj 'dīni ku. ⁵ Tā 'bá ní rīí ũlŭú 'diri, adri tā 'bávɛ ní kuyé, 'bá rí Yésŭ Kúrísítō vé tā ũlŭ 'yozú kīnī, írī Úpí. 'Bá átí' bā ímivé ní Yésŭ ā rŭ sī. ⁶ Múngú ótŭ 'yoópi kīnī, "Lē ũtŭnjā ā dī āngŭ bīpi nīpi cŭj rī agá" rī, sē ũtŭnjā ívé rī rí dī 'bá ɛšj agá. ũtŭnjā 'diri lŭ 'bá ní Múngú vé dīngará pōwŭpōwŭ 'bá ní ndreé Kúrísítō ɛndrɛtj gé rī.

⁷ Ngá múké ũnyī be ambamba 'diri, írī adri 'bávɛ rŭ' bā ũdri tǎnj ófŭpŭi ófŭ ófŭ rī agá, 'diri lŭ kīnī ngá múké ũnyī be ambamba 'diri vé ũkpō íbī íngá Múngú vŭgá, adri 'yozú kīnī, íbī íngá 'bá vŭgá kuyé. ⁸ 'Bá nyakí ízāngā lɛtj be āndiāndí, 'bo ízāngā rī agásí 'bá agakí rá. Ízāngā 'bá ní nyaá 'diri ē iza dō 'bá drī izaza drāáasiyā, 'bá kukí ɛžj rī kuyé. ⁹ 'Bá rī pi ócŭkí 'bá ambamba, 'bo Múngú ku 'bá kuyé. Kōpi ũgbākí 'bá u'déé vŭgá, 'bo 'bá ũdrākí kuyé. ¹⁰ 'Bá rī ízāngā nya sŭ Yésŭ ní nyaá ívé drāngará gá 'dāri tǎnj, ā ndrekí rī ídri Yésŭ vé rī áni 'bá rŭ' bā gá bēnī. ¹¹ 'Bá ní rīí ɛžj Yésŭ vé rī ngaá rī sī, sē 'bá rī ízāngā nya ũnjí ũnjí drādrā ē tǎ íšŭ, ídri Yésŭ vé rī ē i'da rī 'í 'bá rŭ' bā ímŭpí drāápi drādrā rī gé. ¹² Kúru 'bá rī ízāngā nya ũnjí ũnjí ú'dŭkō múké 'bá ní rīí ũlŭú rī ā tā sī, ímī íšŭkí rī ídri 'dāni'dāni rī āni.

¹³ Sīkí Bŭkŭ Múngú vé rī agá kīnī, "Má ɛ'yŭ Múngú rí gí, má átá tā rī ma 'i." ɛ'yŭngará álu álu 'diri ní adrií 'bá ɛšj agá anigé rī sī, sē 'bá átákí kpá tā 'diri ní, ¹⁴ ā'diātāsīyā 'bá nīkí rá, Úpí Yésŭ ká drāá, Múngú inga írī gōó idri rŭ ũzi. 'Bá kádō ũdrāá, Múngú rí kpá ũmvúlésí 'bá inga gōó idri rŭ ũzi, sŭ írī ní Yésŭ rí ingaá gōó idri rŭ rī tǎnj. Múngú rí ũmvúlésí 'bá 'dŭ ímī be, jŭ mŭ adri 'í be trŭ, vŭrā ívé adrizú rī gé. ¹⁵ Ízāngā 'bá ní nyaá kárakarā 'dī'bée, 'bá ríkí nyaá ímī tā sī, ā sē rī 'bá kárakarā ā nīkí rí ɛšj múké Múngú vé rī áni, kōpi ā sēkí rí ówō'difō Múngú ní, āzini kōpi ē íngúkú rí Múngú rí áni.

ɛšj 'bāngará Múngú drīgé rī

¹⁶ Rŭ' bā 'bávɛ nōri, írī dō rŭ' bā ímŭpí ņmaápi ņmanņma ní drāáasiyā, lē 'bá adrikí ũrī sŭ ku, ú'dŭ céré Múngú rí sē 'bávɛ índri rí adri mužú ũkpō ũkpō. ¹⁷ Ízāngā 'bá ní rīí nyaá nōri, írī mādā, ũdŭ

* 3:7 3:7 Mósé: Yōsépá ká drāá gí, 'bāgŭ ɛjɛpétō vé rī 'bá anjī Ísērélē vé rī pi ɛžj ngaá túgɛrī rŭ caá ílí mŭdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósē rí ípɛzú ímŭzú anjī Ísērélē vé rī pi pazú adringará túgɛrī rŭ rí agásí. Múngú sē tǎimbj rī Mósē ní, ā lŭ anjī Ísērélē vé rī pi ní, sɛzú í ní tǎimbj rī zizú tǎimbj Mósē vé ní áni. Tŭkí Mósē rí íšŭ ákŭdē ílí rí ca ɛlŭfŭ álu mŭdŭrŭlŭ sŭ (1,400), íšŭ ákŭdē tŭkí drī Yésŭ rí kuyé. 'í lā Wŭngará 2-24. 4:6 4:6 í'dóngará 1:3 4:13 4:13 Sāwŭmā 116:10

ni anigé, ɪri 'bá ní létì zì fizú muzú d̄ɪngará deɣpi ku adriipi muzú 'dání'dání rī ɪsúzu. D̄ɪngará 'd̄iri ndē ɪzāngā 'bá ní nyaá rī rá. 18 Lē 'bá rikí 'bá ɷsúŋú drāá ɪzāngā 'bá ní rií nyaá lóki nōri agá rī sī ku, múké ni, lē 'bá 'bákí ɛ́šì tá 'bá ní drī ndreé kuyé 'dā'bée ɷsúzu, á'diātāsīyā ɪzāngā 'bá ní rií nyaá rī ɷd̄ɷ be. 'Bo tá múké 'bá ní ndreé 'bá m̄i sī kuyé, 'bá ní muɷ ɷsú dr̄dr̄ 'dālē rī, ɪri ɷd̄ɷ ákó.

5

Rú'ba 'bá ní muzú adrizú 'b̄ɷ gé 'dāá rī
 1 'Bá n̄kí rá 'yozú kinī, r̄u'ba 'bá ní rizú adrizú áni vū dr̄gē nōgō rī, adri s̄u m̄ōrōgō 'bá ní rizú adrizú 'a ni gé rī t̄ɪn̄i. ɪdri 'bávē rī fū dō r̄u'ba rī agásí gí, Múngú rī 'bá álu álu ní jó s̄i muzú adrizú 'a ni gé. Jó ɪ ní s̄i 'd̄iri, 'bá áda s̄i n̄i kuyé. Jó 'd̄iri, ɪri r̄u'ba ú'dí 'bá ní muzú adrizú áni 'b̄ɷ gé 'dāá nyonyo rī. 2 'Bá ándēkí nóni r̄u'ba nōri vé tá s̄i gí, 'bá lēkí muɷ adrií jó Múngú ní s̄i 'bá ní 'b̄ɷ gé 'dāá rī agá, 'bá ɷsúki rī r̄u'ba ú'dí bēni. 3 'B̄ɷ gé 'dālē, 'bá adri r̄u'ba be, 'bá ícókí adrií ɪndr̄i r̄u r̄u'ba ákó ku. 4 'Bá ándēkí nóni r̄u'ba m̄ōrōgō r̄u nōri vé tá s̄i gí, 'bá rī tá ɛ́n̄j̄ɛ́n̄j̄ 'd̄u, á'diātāsīyā 'bá lēkí adrií r̄u'ba m̄ōrōgō t̄ɪn̄i nō'bée agá ku, 'bá lēkí adrií r̄u'ba drāápi drādrā nō'bée be ku, 'bá lēkí muɷ adrií jó 'b̄ɷ gé 'dāá rī agá, á újákí rī 'bá ní r̄u'ba ú'dí drāápi ku 'dāri sēé áyu. 5 Múngú útú 'bá ní tá r̄u'ba ú'dí rī vé rī n̄i. ɪpē ívé ɪndr̄i Uleterē rī ɪm̄ú adrií 'bá ɛ́šì agá, l̄uzú 'bá ní kinī, ádarú 'i tá múké 'i ní ɛ́z̄i 'd̄i'bée sē 'bá ní rá.

6 Sā céré s̄i, 'bá n̄kí áamá uleterē 'yozú kinī, 'bá ní dr̄i adrizú 'bávē r̄u'ba nō'bée agá rī gé, 'bá ásamvú v̄u ɷpí be rárá rú. 7 'Bá rī tá rī 'd̄u nga 'bávē ɛ́'ȳɪngará s̄i, adri tá 'bá ní ndreé rī pi s̄i ku. 8 'Bá n̄kí áamá uleterē 'yozú kinī, 'bá lēkí 'bávē ɪdri á fū 'bávē r̄u'ba adri'ba m̄ōrōgō t̄ɪn̄i nō'bée agásí rá, 'bá lēkí muɷ adrií ɷpí Yēsú be tr̄ú jó ɪri ní s̄i 'bá ní 'b̄ɷ gé 'dāá rī agá. 9 'Bá dō rī adri nōgō, dōku 'b̄ɷ gé 'dālē, 'bá ɛ́šì 'bá tá 'ozú áyíkó sēzú ɷpí Yēsú ní. 10 Tá 'bá ní rií 'oó vū dr̄gē nōgō rī, dō múké yā, dō ɷn̄j̄ yā, 'bá álu álu rī ɪm̄ú pá tu Kúrísítō ɛ́ndr̄ɛ́t̄i gé, ɪri 'bávē tá l̄i n̄i.

Létì 'bá rī pi ásamvú ícízú Múngú be rī

11 'Bá ní rií ɷpí rī ɪn̄j̄ rī s̄i, sē 'bá rī 'bá rī pi úbé, k̄opi á újákí rī ɛ́šì Múngú rī ɛ́'ȳɪzú áni. Múngú n̄i rá 'yozú kinī, 'bá rī tá 'o píri. Mā ɷs̄ú ɪmi n̄kí kpá rá 'yozú kinī, 'bá rī tá 'o píri. 12 'Bá lēkí 'yoó ɪmi ní kinī 'bá múké yā 'd̄ini ku. 'Bá uruk̄o anigé 'okí tá píri ku, k̄opi rī 'yo, ívé tá rií 'oó rī múké, k̄opi rī i ingú áni. ɪmi kádō rī

adrií 'bá 'd̄ini 'd̄i'bée ásamvú gé, 'bá lēkí ɪmi 'yokí k̄opi ní, 'bávē tá 'ongará múké. 13 'Bá dr̄i ábá dō gí, ábá tá Múngú vé rī s̄i, 'bávē ȳik̄i dō píri, 'bávē ȳik̄i píri 'd̄iri ɪmi tá s̄i. 14 Kúrísítō vé lēngará ɪri ní 'bá lēzú 'd̄iri, ɪri 'bá ní úvá sē tá árevú 'd̄uzú ngazú áni céré. 'Bá n̄kí áamá rá 'yozú kinī, ádarú Kúrísítō rī álu, drā 'bá céré pi vé ɷn̄j̄kányā á tá s̄i, 'd̄iri lū 'yozú kinī 'bá ɷdrákí céré gí. 15 Kúrísítō drā 'bá céré pi á tá s̄i. 'Bá Kúrísítō rī ɛ́'ȳi'ba gí rī pi, k̄opi ɪdri ú'dí rī ɷsú rá, 'bá ɪri ɛ́'ȳi'ba gí rī pi gókí adrií s̄ú ɷt̄u ɷk̄u rī t̄ɪn̄i ḡu. K̄opi tukí pá ɪ s̄i ɷ'd̄úlégúsí ku, k̄opi gō Kúrísítō drāápi k̄opi á tá s̄i, ḡoópi ingápi ɪdri rú rī vé tá 'o.

16 Kuru í'dózú ándr̄u muzú dr̄dr̄, lē 'bá rikí 'bá rī pi vé tá l̄i ȳik̄i 'bá áda vé ni s̄i ku. ɷt̄u 'bá rikí Kúrísítō vé tá l̄i s̄u 'd̄iri t̄ɪn̄i, 'bo nóni 'bá líkí ɪrivé tá s̄u 'd̄iri t̄ɪn̄i ku. 17 Kuru 'bá rī ɛ́'ȳi dō Kúrísítō rī gí, Múngú újá nóni rī ɪcá 'bá ú'dí r̄u ni gí, ɪrivé tá rií 'oó ɷk̄u rī de 'i gí, ɪri nóni rī tá ú'dí ni 'o. 18 Múngú 'o tá 'd̄i'bée céré n̄i, ɪpē Kúrísítō rī ɪm̄ú 'bá ásamvú údé 'i be n̄i. Múngú sē nóni 'bá ní ɛ́z̄i rizú 'bá rī pi ásamvú ícízú 'i be. 19 Tá 'bá ní 'yoó rī, ɪri 'd̄ini, Múngú ɪpē Kúrísítō rī ɪm̄ú 'bá rī pi ásamvú údé 'i be, tr̄ú k̄opi ívé ɷn̄j̄kányā agásí gí. Múngú sē nóni 'bá ní ɛ́z̄i rizú 'bá rī pi ásamvú ícízú 'i be. 20 'Bá 'bá rī'ba Kúrísítō vé ɷ'd̄úkó múké rī ɷl̄u'ba ɪri á v̄urā gá ni pi, Múngú rī 'bá áyu rī ɷ'd̄úkó rī ɷl̄u ɪmi ní. 'Bá mákí ɪmi dr̄i ɪr̄i s̄i Kúrísítō á r̄u s̄i, lē ɪmi íciki ɪmivé ásamvú Múngú be rī. 21 Kúrísítō 'o ɷn̄j̄kányā kuyé! 'Bo Múngú 'd̄u ɪrivé tá 'bāá s̄u 'bá ɷn̄j̄kányā 'oópi ni t̄ɪn̄i 'bá tá s̄i, 'bá adriki rī áni píri Múngú ɛ́ndr̄ɛ́t̄i gé.

6

1 'Bá rī'ba ɛ́z̄i nga'ba Múngú ní ɪmi be nō'bée, 'bá mákí ɪmi dr̄i ɪr̄i s̄i, ɛ́šì múké Múngú vé ɪ ní tá ni ɷl̄u'ú 'd̄iri, lē ɪmi gákí ku. 2 S̄iki Búkú Múngú vé rī agá, Múngú kinī,

“Sā má ní lēzú mí ɪzā kozú rī gé,
 á ȳi mí rá,

ɷ'd̄ú pangará vé rī gé,
 á kó mí ɪzā rá.”

ɪmi ndrekí dr̄i ká! Sā rī ícá nóni gí, sā nōri ɪ ní ɪmi pazú ɪmivé ɷn̄j̄kányā agásí rī.

Páulū nya ɪzāngā

3 ɛ́z̄i 'bá ní ngaá rī agá, 'bá lēkí ɛ́ ɷsúki ɷn̄j̄kányā 'a ni gé ku, á uga rī létì 'bá lē'ba Kúrísítō rī ɛ́'ȳi'ba rī pi ní ku. 4 'Bá áti'ba Múngú vé ni, ɛ́z̄i 'bá ní rií ngaá Múngú ní rī, ɪri lū 'yozú kinī, ádarú 'bá rī tá Múngú vé rī 'd̄u nga. ɪzāngā 'bá ní nyaá kárakarā rī pi agásí, tá ɷkpó ɷkpó 'bá ní ɷsú rī pi agásí, 'bá rikí ɛ́šì ɷmbé ɪzāngā rī á

nyangará gá. ⁵ Ūgbāki 'bá ūnji ūnji, ú'béki 'bá jó rizú āngū ū'yīzú rī agá, 'bá nyaki īzāngā 'bá bītrīká rī pi drīgé ambamba, 'bá ngakí ējī ūkpō sī, 'bá āndēki ambamba, 'bá rikí adrii ēbīrī sī, 'bá kokí ū'dú kuyé. ⁶ Īzāngā 'bá ní ṣṣú kárakará 'dī'bée agásí, 'bá adriki ējī be ule, 'bá nīkí tā ambamba, 'bá 'bákí ējī mādā, 'bá adriki ējī be múké. Īndri Uleterē rī, īri 'bá be trū, lēngará 'bá ējī agá rī, īri lēngará áda. ⁷ Tī 'bá ní sée rī, īri tā áda. Múngú sē 'bá ní ūkpō ējī rī ngazú. 'Bá rukí tā pirī rī drī ĩrī sī, ē'dī 'dīzú āni. ⁸ 'Bá rī pi dō rī 'bá ĩnjī rá yā, dō kōpi 'bá idede yā, kōpi dō rī 'bá íngú rá yā, dō kōpi rī 'bá tritri yā, 'bá rī ējī nga Múngú ní. 'Bo 'bá uruko'bée rī 'yo kīnī, 'bá ngakí ējī Múngú vé rī ku. ⁹ 'Bá uruko'bée nīkí 'bá kuyé, 'bo ĩmi nīkí 'bá rá. 'Bá ṣṣúki īzāngā ūnji ūnji, 'bo 'bá dri idri rú. Ōcūki 'bá ūnji ūnji, 'bo ú'díkí 'bá kuyé. ¹⁰ Īzāngā 'bá ní nyaá kárakará rī agásí, āyīkō 'bávē rī de 'bá ējī agásí kuyé. 'Bá adriki dō ngá ākō drāāāsīyā, tī 'bá ní sée rī sē tā múké Múngú vé rī ga 'bá rī pi ē ējī agá trétre. 'Bá ngá ākō, 'bo tā múké Múngú vé rī pi ārevú céré 'bávē ní.

¹¹ Mā édrīpīi má ómvúpīi adri 'bá kūrū Kōrinitō vé rī agá 'dīlē rī pi, 'bá lēki lūu ĩmi ní uleterē 'yozú kīnī, 'bá lēki ĩmi ambamba. ¹² Lēngará 'bá ní ĩmi lēzú rī, 'bá kukí kuyé, 'bo ĩmivé lēngará ĩmi ní 'bá lēzú rī, ísī nóni kú mādā gí. ¹³ Átángá má ní rīi átá ĩmi ní nōri, ma rī átá sū má ní átá anji mávē rī pi ní rī tīnjī. Lē ĩmi 'bákí ējī 'bá lēzú ūgúsílē be céré.

Lē ĩmi úmúki ĩmi 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi be ku

¹⁴ Lē ĩmi úmúki ĩmi 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi be ku. 'Bá tā 'o' 'bá pirī rī pi vé tā úmú 'i 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi vé rī be trū ku. Tā ūtīnjā vé rī pi úmúki í tā ĩnjīnjā vé rī be ku. ¹⁵ Kúrīsító pi nyo tā ālē 'du nga Bēlīyálā* be trū rá? 'Bá Yēsū rī ē'yīpi gí rī vé tā rī nyo 'i ru 'bá Yēsū rī ē'yīpi kuyé rī vé rī be trū rá? ¹⁶ Ngá í ní udé múngú rú rī pi vé tā úmú 'i jó Múngú vé rī be ku. 'Bá ní adrii jó Múngú idri rú rī vé ní rī sī, Múngú ní 'yozú kīnī,

"Ma adri 'bá 'dī'bée āsámvú gé,
ma éjī kōpi be trū.

Ma adri Múngú kōpivé ní,
kōpi adri 'bá mávē ní."

¹⁷ Úpí Múngú ní gōzú 'yozú kīnī,
"Tā kōpivé ūnji 'dī'bée ĩmi kukí āni,
ngá āzāvú rú rī pi á ulóki ku.
Ma kúru ĩmi é'yí ímú adri má be trū."

¹⁸ Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa ní 'yozú kīnī,

"Ma adri Eṭépi ĩmivé ní,
ĩmi adri anji āgō mávē ní, āzini ānji
ūkú mávē ní."

7

¹ ĩmi mávē ūndī má ní lēlélē rī pi, Múngú eji 'bá ní tā 'dī'bée ní. Lē 'bá ūjīkí ngá āzāvú rú rī pi 'bá rú' 'bá gá sī, āzini 'bá ējī agásí rá. Lē 'bá ĩnjīki Múngú rī, 'bá adriki uleterē Múngú tīnjī.

Páulū ē ējī ṣṣú āyīkō

² Lē ĩmi 'bákí ējī 'bá lēzú. 'Bá 'okí 'bá āzi ūnji kuyé, 'bá sēki 'bá āzi fī tā ūnji agá kuyé, 'bá 'duki 'bá āzi á ngá mī mbamba sī kuyé. ³ Á 'yo tā 'dīri 'dīni adri 'yozú kīnī, ĩmi tōzú, ā 'okí rī ĩmi ūnji yā 'dīni kuyé. Sū má ní 'yoó drīdrī rī tīnjī, 'bá lēki ĩmi lēlē. 'Bá dō rī adri idri rú, 'bá adri mūzú ĩmi be trū, dō drā ícá ní, 'bá ūdrā ĩmi be trū. ⁴ Á 'bá ējī céré kú ĩmi drīgé. Sē má íngú ma ambamba ĩmi tā sī. Īzāngá rī 'bá ma ṣṣú' 'bá kárakará rī pi, sē má ní ējī mbangará, āzini sē má ní āyīkō.

⁵ 'Bá kā caá āngū Mākēdōniyā vé rī gé 'dālē, 'bá ṣṣúki sá uvuzú ní kuyé. Tā ūnji ūnji ní pi ṣṣúki 'bá lēti be āndīfāndī. 'Bá rī pi rikí útré 'bá drīgé, sē ūrī fī 'bá ējī agá ambamba. ⁶ 'Bo Múngú riipi 'bá īzāngā nya' 'bá rī pi ē ējī ūmīipi rī, ipē Tītō rī ímú, Tītō vé ícángará ūmī 'bá ējī rá. ⁷ 'Bá āyīkō sī Tītō vé ícángará sī. Tā 'bá ní āyīkō sēepi rī, Tītō ní tā ĩmi ní 'i ējī ūmīzú rī íjī ūlūú 'bá ní rī sī. Ūlū 'bá ní tā ĩmi ní rizú má īzāngā 'bāzú rī, āzini ējī ĩmi ní 'bāá rizú má tā ūsūzú rī. Tā 'dīri sē má ní āyīkō ambamba.

⁸ Kōkōbī má ní sīi sée ĩmi ní 'dīri ā sē dō ĩmi ní īzāngā ambamba drāāāsīyā, má vú nōlē, adri ūnji kuyé. Drīdrī ní, má ējī nō rá, ā'diātāsīyā á nī rá kōkōbī má ní sīi sée ĩmi ní rī sē ĩmi ní īzāngā ambamba ĩmi ējī agá lókinā be mādā, 'bo nóni má ējī adri īzāngā sī ku. ⁹ Nóni má ūnji ējī agá, adri 'yozú kīnī, ĩmi ējī ní nōó rī sī kuyé, ā'diātāsīyā ējī ĩmivé nōópi rī ā vūdrī gé, ĩmi újákí ējī rá. Īzāngā ĩmi ní nyaá 'dīri, Múngú ā'yí tā ní ní, adri ĩmi ní ūnji kuyé. ¹⁰ Múngú sē dō 'bá rī īzāngā nyaá, īzāngā 'bá rī ní nyaá 'dīri, īri sē 'bá rī ējī újā, īri idri 'dāni' dāni rī ṣṣú rá, ícá ējī 'bāá rizú īzāngā 'i ní nyaá rī á tā ūsūzú ku. 'Bo 'bá riipi īzāngā nyōókú nōri vé rī nyaapi, ējī újapi ku rī, īri drāngará íjī drī ní gé.

¹¹ ĩmi ndrekí drī ká, īzāngā Múngú ní sée ĩmi ní 'dīri, sē ĩmi rī tā 'o' 'dīni: ĩmi úvá be tā múké 'duzú ngazú āyīkō sēzú Múngú ní. ĩmi lēki lūu 'yozú kīnī, ĩmi

* 6:15 6:15 Bēlīyálā: Rū Bēlīyálā 'dīri, īri rú āzi Sātānā vé rī, īri āmbúgú ĩndri ūnji rī pi drīgé. 6:16 6:16 Lēvīṭīkā 26:11-12; Yerēmīyā 32:38; Ēzēkélē 37:27 6:17 6:17 Ísáyā 52:11; Ēzēkélē 20:34, 41 6:18 6:18 2 Sámúélē 7:8, 14

tā ūnjī ākō. Īmī 'a ve kōkōbī rī ā tā sī rā, sē Īmī nī ūrī, sē Īmī 'bāki ēšī lēzū ma ndrezū, Īmī 'bāki úvá tā pīrī 'ozú, Īmī lēki 'bā ūnjīkānyā 'oópi rī ĩrīŋāā. Tā Īmī nī 'oó rī 'i da uletere lūzū kīnī, Īmī rī tā pīrī 'o. ¹² Tā má nī kōkōbī 'dīri sizū rī adri 'yozú kīnī, 'bā āzi 'o tā ūnjī, dōku 'okī tā ūnjī 'bā āzi rū' 'bā gá yā 'dīni kuyé. Á sī kōkōbī 'dīri sēé Īmī nī, Múngú ē 'i da rī Īmī nī kīnī, Īmī lēki 'bā ambamba. ¹³ Tā 'dīri ímbá 'bā ēšī ambamba.

Áyīkō gō kpá fīi 'bā ēšī agá āmbúgú Tītō nī adrii āyīkō sī rī sī, ā'diātāsīyā tā pīrī Īmī nī 'oó rī ímbá Tītō ē ēšī rá. ¹⁴ Drīdrī nī, má íngú ímivé tā Tītō nī rá, tā ándurú má nī ūlūú Tītō nī rī, Īmī 'dukī ngaá múké, Īmī sēki má nī ízāngá kuyé. 'Bā rikī ándurú Īmī nī tā áda rī ūlūú, íngúngará má nī ímivé tā ínguzú ĩri nī rī tā áda. ¹⁵ Tītō lē Īmī agaá rá, agaápi rá rī, rī tā Īmī nī 'i tī yizú yīyī 'dāri ā tā ígá, āzini tā Īmī nī 'i 'ē'yīzú ĩnjīngará be rī ā tā ígá. ¹⁶ Ma nóni āyīkō sī āmbúgú, ā'diātāsīyā tā céré sī, á 'bā ēšī céré kú Īmī drīgé.

8

Ngá sēngará ēšī be céré rī

¹ Má ēdrīpīi má ómvpīi, 'bā lēki Īmī nīkī ēšī múké Múngú nī sēé 'bā Yēsū rī 'ē'yī' 'bā gī, adri' 'bā kānisā āngū Mākēdōniyā vé rī agá rī pi nī rī. ² Kōpi ā rikī dō ízāngá nyaá, āzini kōpi ā adriki dō ngá ākō drāāsiyā, kōpi rikī ngá sēé ēšī be céré 'bā Yēsū rī 'ē'yī' 'bā gī rī pi ē ízā kozú. ³ Á lē lūú Īmī nī kīnī, kōpi sēki ngá kōpi nī ícō sēé rī pi rá, kōpi sēki ngá be. Ngá kōpi nī sēé 'dī' 'bée, tā nī íbī íngá kōpi ē ēšī agá. ⁴ Kōpi mākī 'bā úvá be céré kīnī, ĩ lēki mūfēngā soó sēé 'bā Yēsū rī 'ē'yī' 'bā gī, adri' 'bā ngá ākō kūrū Yērūsālēmā vé rī agá rī pi nī ĩndī. ⁵ Mūfēngā kōpi nī sēé rī, kōpi sēki ēšī be céré, aga 'bā nī lēé rī rá. Drīdrī nī, kōpi sēki ívé rū' 'bā tā 'ozú Úpī nī, āzini tā 'ozú 'bā nī, sū Múngú nī lēé rī tīnī.

⁶ Tītō 'i dō ándurú mūfēngā rī ā songará ā tā ūlūú Īmī nī ádrīdrī nī, kūrū 'bā mākī ĩri, ā újā 'i gōó muḡ ēžī Īmī nī mūfēngā sozú ēšī múké sī rī deé. ⁷ Tā Īmī nī 'oó rī ndē 'bā urukō' 'bée vé rī rá. Īmivé 'ē'yīngará āmbúgú, tā Īmī nī rīi átá rī pi múké, Īmī úmī be, Īmī úvá be tā Múngú vé rī 'ozú, Īmī lēki 'bā ambamba. Nóni mūfēngā Īmī nī lēé sēé rī, lē Īmī sēki ēšī múké sī, ā ndē 'bā urukō vé rī rā.

⁸ Tā má nī 'yoó Īmī nī 'dīri, adri 'yozú kīnī ma rī mī Īmī nī ūkpō sī yā 'dīni ku. Á lē nījī ádarú dō lēngará Īmī ēšī agá rī, sū

'bā urukō mūfēngā so' 'bā úvá sī rī pi vé rī tīnī. ⁹ Īmī nīkī rá 'bávé Úpī Yēsū Kúrísítō vé ēšī múké, ā adri dō ngá be ambamba drāāsiyā, Īmī tā sī, gō adrii ngá ākō, * ā sē rī Īmī adriki rī ngá be ambamba.

¹⁰ Tā má nī lēé lūú Īmī ímbázú rī, ĩri 'dī, lē Īmī 'dukī tā rī ngaá, sū Īmī nī ngaá ílī ájéé rī agá rī tīnī. Ílī ájéé rī sī, Īmī kīnī, Īmī lēki 'i dō ngá rī sēé drīdrī nī, ádarú Īmī 'i dōki sēé drīdrī rá. ¹¹ 'Bo nóni lē Īmī útúki Īmī ngá sēé, sū Īmī nī 'i dō sēé drīdrī rī tīnī, lē Īmī sēki sū Īmī ēšī nī ūšūú lēé sēé rī tīnī. ¹² Fēfē Īmī nī lēé sēé rī, tā nī íbī dō íngá Īmī ēšī agá, ĩri múké. Ngá índrépi Īmī drīgé rī, lē Īmī ūšūki sēé sū Īmī ēšī nī lēé sēé rī tīnī, dō Īmī drīgé 'dāayo ká.

¹³ Tā má nī 'yoó 'dīri vé íffī, adri 'yozú kīnī, Īmī sēki 'bā urukō nī ngá, Īmī ā adriki ngá ākō yā 'dīni ku, lē Īmī adriki ngá be, sū 'bā urukō' 'bée vé rī tīnī. ¹⁴ Nóni Īmī ngá be tré, Īmī ícō 'bā ngá ākō rī pi ē ízā ko āni rá. Vúlé 'dīi, ngá de dō Īmī drīgé sī gī, kōpi gō Īmī ízā ko nī. Īmī 'okī dō sū 'dīri tīnī, Īmī ímū ngá ālē Īmī āsámuvú gé sī trū, ¹⁵ sū Búkū Múngú vé rī nī 'yoó rī tīnī, "Bā ānyāngá rī íkūnāapi āmbúgú rī, ímbītā nī ku 'i kuyé, 'bā ānyāngá rī íkūnāapi mādānjā rī, ĩrivé ānyāngá ca ĩri nī rá."

Pēki Tītō rī muḡ Kōrinītō gá.

¹⁶ Á sē Múngú nī ówō' dīfō, ĩri nī Tītō nī úvá sēé ēšī 'bázú Īmī drīgé, sū má nī ēšī 'bāā Īmī drīgé rī tīnī rī sī. ¹⁷ 'Bā kā 'yoó Tītō ā mu Īmī ndree, ā'yī kīnī, 'i mu rá. ĩrivé mungará Īmī vúgá 'dīlē rī, 'bā tā nī kú 'i ēšī agá íngógōsī. ¹⁸ 'Bā lēki 'bā āzi Yēsū rī 'ē'yīpi gī nī pēé muzú Tītō be Īmī vúgá 'dīlē. 'Bā 'dīri 'bā kānisā vé rī pi ārevú céré íngúki ĩri kīnī, ĩri 'bā riipi ú'dúkō múké rī ūlūúpi nī. ¹⁹ 'Bā kānisā vé rī pi ípēki ĩri nī, ā mu rī 'bā be trū, 'bā jīkī rī mūfēngā ĩ nī sēé rī pi muzú Yērūsālēmā gá 'dālē. Ngá ĩ nī soó 'dīri, ĩ Úpī ā rū íngú āni, ĩri lū 'yozú kīnī, 'bā 'bāki ēšī rizú 'bā ngá ākō rī pi ē ízā kozú. ²⁰ Tā kōpi nī muzú trū rī, 'bā āzi ē ímū rī ūnjō ūlī mūfēngā Īmī nī soó tā nī íngápi Īmī ēšī agá 'dīri vé tā sī ku. ²¹ 'Bo 'bā lēki tā pīrī 'oó Úpī Múngú ēndreḡi gé, 'bā céré ā nīkī rī 'yozú kīnī, 'bā rī tā pīrī 'o.

²² 'Bā lēki kpá 'bā āzi pēé Tītō pi rū' 'bā gá 'bā ĩ nī ípēé drīdrī 'dāri be, kōpi ā mukī rī ĩ be trū. 'Bā 'dīri, 'bā 'ā'yīki ĩrivé tā rá. Ádarú 'bā 'dīri, 'bā nīkī ĩrivé tā ámá vú be kárákará lūzú kīnī, ĩri 'bā lēépi ízā koópi nī. Nóni ngá ĩri nī lēé sēé ízā kozú rī aga

* 8:9 8:9 Á adri dō ngá be ambamba drāāsiyā, Īmī tā sī, gō adrii ngá ākō: Yēsū rī ngá be ambamba 'bū gé 'dāá, ku ívé adringará múké 'bū gé 'dāá rī, ímū adrii vū drīgé nógō 'bā áda rū, nya ízāngá Īmī tā sī, Īmī íšūki rī tā múké agaápi rá nī bēni. 8:15 8:15 Wūngará 16:18

ándúru ĩri ní sée dr̄dr̄r̄ r̄i r̄á, ā' diātāsīyā 'bá ívé eš̄í céré kuú ĩmi dr̄ígé. ²³ T̄it̄ō ri má óḡúp̄i, 'bá ri ež̄i nga ĩri be tr̄ų ĩmi ĩzā kozú. 'Bá édr̄ip̄i 'd̄i' bée, 'bá k̄anis̄á vé r̄i pi p̄ek̄i k̄opi mužú n̄i, k̄opi ri Kúr̄isit̄ō ri ingú. ²⁴ Kuru lē ĩmi i'dak̄i imivé lēngará k̄opi ní, 'bá k̄anis̄á vé r̄i pi ā n̄ik̄i r̄i amá 'yozú k̄in̄i, tā 'bá ní rizú ĩmi ingúzú r̄i, ĩri tā áda.

9

Sok̄i m̄ufēngā j̄i Yēr̄úsālēmā gā

¹ Íc̄o ku má ní k̄ok̄ob̄i s̄izú s̄ezú ĩmi ní m̄ufēngā ĩmi ní lēé soó j̄i mužú Yēr̄úsālēmā gā 'bá Mungú vé r̄i pi ē ĩzā kozú r̄i ā tā s̄i, ² ā' diātāsīyā ā n̄i r̄á ĩmi úvá be lēzú ngá s̄ezú ĩzā kozú. ĩmi 'bá adri' bá āngū Ák̄ayā vé r̄i agá r̄i pi, má ingú ĩmi ān̄i r̄á, á lū tā ĩmi ní ĩmi útuzú caá íl̄i ālu lēzú ngá s̄ezú 'bá Mākēdōniyā gā r̄i pi ní r̄á. Úvá ĩmi ní 'bāā ngá s̄ezú 'dir̄i, sē k̄opi ní úvá ngá s̄ezú. ³ Tā má ní lēzú T̄it̄ō ri p̄ezú mužú 'bá ĩr̄i be ĩmi v̄i 'dil̄é r̄i, á lē ĩmi sok̄i m̄ufēngā r̄i k̄u ĩnoḡos̄i r̄i k̄opi t̄ēé, s̄i má ní ež̄i ĩmi ní r̄i t̄iņi. 'Dir̄i lū 'yozú k̄in̄i, tā 'bá ní ĩmi ingúzú r̄i adri ūņj̄o ku.

⁴ 'Bá Yēs̄u ri e' ȳi' bá ḡi āngū Mākēdōniyā vé r̄i agá r̄i pi ē im̄uk̄i tē dō má v̄u s̄i ĩnd̄i, k̄opi ĩs̄uk̄i tē dō ĩmi sok̄i m̄ufēngā r̄i ĩnoḡos̄i ḡi kuyé, ĩs̄uzú á lū ĩmi ní ḡi, ma tē dr̄iņjā ĩs̄u r̄á, 'bo ĩmi tē dr̄iņjā ĩs̄u ambamba. ⁵ Kuru má ūs̄ū, á lē T̄it̄ō ri p̄ēé 'bá ur̄uk̄o' bée be muđi ĩmi vugá 'dil̄é, k̄opi ā muk̄i r̄i ĩs̄u m̄ufēngā ĩmi ní ā' ȳi s̄ēé r̄i, ĩmi sok̄i k̄u ĩnoḡos̄i ḡi. M̄ufēngā ĩmi ní lēé s̄ēé r̄i, lē tā ni ē ingá ĩmi eš̄i agá, adri 'yozú k̄in̄i, ĩ tā ni lū ĩmi ní ūkp̄o s̄i 'd̄ini ku.

Ūri ĩ ní riđ āmbúgū r̄i

⁶ ĩmi ndrek̄i tā 'dir̄i muk̄é, "'Bá ómv̄u 'āāpi k̄in̄ikiniņā r̄i, ĩri ānyāngā ni ĩs̄u k̄in̄ikiniņā, 'bá ómv̄u 'āāpi āmbúgū r̄i, ĩri ānyāngā ni ĩs̄u āmbúgū." ⁷ 'Bá lēepi ngá s̄ēepi r̄i, tā ni ē íb̄i ingá eš̄i ni gé, mi dō ri ngá s̄ē, lē m̄i s̄ē eš̄i be céré, adri 'yozú k̄in̄i ĩ m̄i ní ni ūkp̄o s̄i 'd̄ini ku. Mungú lē 'bá ngá s̄ēepi eš̄i be céré r̄i lēl̄ē. ⁸ Mungú ri eš̄i be muk̄é, ngá ĩmi lēé r̄i pi ār̄ev̄u céré, ĩri s̄ē ĩmi ní r̄á, ĩmi adri ngá be ambamba, ĩmi íc̄o s̄ē 'bá ur̄uk̄o' bée ē ĩzā kozú r̄á, ⁹ s̄i Búkū Mungú vé r̄i ní 'yoo r̄i t̄iņi, "Mungú ri ngá s̄ē 'bá ngá āk̄o r̄i pi ní, s̄i eš̄i ni ní lēé r̄i t̄iņi,

ĩri tā 'o mužú p̄iř̄i ūđ̄ū āk̄o."

¹⁰ Mungú ri 'bá ómv̄u 'ā' bá r̄i pi ní úri awa n̄i, ĩri 'bá r̄i pi ní ānyāngā awa n̄i. ĩri ĩmi ní úri saása ni s̄ēé n̄i, ĩri s̄ē imivé ngá ri va va, ĩmi ngá s̄ē ambamba 'bá ngá āk̄o r̄i pi ní. ¹¹ Ádarú Mungú ri ĩmi ní ā' b̄u s̄ē l̄ēt̄i be ānd̄iānd̄i, ĩmi s̄ēk̄i r̄i ngá 'bá r̄i pi ní eš̄i

be céré. ĩmi s̄ēk̄i dō Imivé ngá 'bá ngá āk̄o r̄i pi ní, ĩri s̄ē k̄opi ōw̄o' dif̄ō s̄ē Mungú ní.

¹² Ngá ĩmi ní s̄ēé 'bá Mungú vé adri' bá ngá āk̄o r̄i pi ní 'd̄i' bée, ĩmi s̄ēk̄i eš̄i be céré agaá r̄á, ĩri s̄ē 'bá kárakarā pi im̄u Mungú ní ōw̄o' dif̄ō s̄ē. ¹³ 'Bá r̄i pi im̄u Mungú ri ingú ngá ĩmi ní s̄ēé 'd̄i' bée s̄i. Ngá ĩmi ní s̄ēé k̄opi ní 'd̄i' bée, ĩri lū k̄in̄i, ĩmi e' ȳi' k̄i ū' d̄uk̄o muk̄é Kúr̄isit̄ō vé r̄i ā tā 'duđi ngaá r̄á. ¹⁴ K̄opi Mungú ri z̄i ĩmi ní eš̄i be céré, Mungú ní ĩmi ní eš̄i muk̄é s̄ēé ĩ ĩzā kozú r̄i s̄i. ¹⁵ Ōw̄o' dif̄ō Mungú ní, ĩri ní ívé Mv̄á s̄ēé f̄ēf̄ē r̄u tā be āmbúgū āmbúgū r̄i s̄i. Tā 'bá ní riđ átá ĩrivé tā s̄i 'dir̄i, tā ni aga r̄á.

10

Páulū átá ívé ež̄i ā tā

¹ Ma Páulū 'i, á mā ĩmi Kúr̄isit̄ō eš̄i be muk̄é āzini tā be madā r̄i ā r̄u s̄i. ĩmi ūs̄uk̄i k̄in̄i, má ni adringará gā ĩmi āsámv̄u gé, ma ri 'o ūř̄i s̄i, má kādō fuú ĩmi r̄u' bá gā s̄i rárá r̄u, ma íb̄i adri ūř̄i āk̄o ndō. ² 'Bá ur̄uk̄o' bée 'yok̄i ūņj̄o s̄i k̄in̄i, 'bá ri tā 'o s̄i 'bá Mungú ri n̄i' bá kuyé r̄i pi t̄iņi, s̄ē má átá k̄opi dr̄ígé ūkp̄o s̄i. 'Bo má kādō caá ĩmi vugá 'dil̄é, lē ĩmi 'ok̄i tā muk̄é, má átá r̄i ĩmi dr̄ígé ūkp̄o s̄i s̄i má ní átá 'bá tā ūņj̄i 'o' bá r̄i pi dr̄ígé r̄i t̄iņi ku. ³ 'Bá rik̄i dō adrii nyōók̄u dr̄ígé nōgō drāāsiyā, 'bá 'd̄ik̄i e' d̄i s̄i 'bá nyōók̄u dr̄ígé r̄i pi ní ri' d̄i r̄i t̄iņi ku. ⁴ Ngá e' d̄i vé 'bá ní rizú e' d̄i 'd̄izú ari' ba Mungú vé r̄i pi ndēzú āni nō' bée, adri ngá 'bá nyōók̄u nōri dr̄ígé r̄i pi ní rizú e' d̄i 'd̄izú r̄i pi kuyé, 'bá ri ūkp̄o Mungú vé r̄i áyú rizú e' d̄i 'd̄izú ari' ba Mungú vé r̄i pi ā ūkp̄o ndēzú āni. ⁵ 'Bá lēk̄i áf̄u, āzini āgátá riipi l̄ēt̄i Mungú ri n̄ižú r̄i ugaāpi ri izaá 'd̄is̄i r̄á, 'bá lēk̄i 'bá ȳi' k̄i be 'd̄ini 'd̄i' bée ā ūj̄ák̄i ívé ȳi' k̄i, k̄opi ā 'duk̄i r̄i tā Kúr̄isit̄ō vé r̄i ngaá. ⁶ Lē ĩmi 'duk̄i tā Kúr̄isit̄ō vé r̄i ngaá eš̄i be céré, ā' diātāsīyā 'bá Kúr̄isit̄ō vé tā 'du' bá nga' bá ku r̄i pi, 'bá k̄opi ĩr̄iņā r̄á.

⁷ ĩmi ri 'bá r̄i ndre r̄u' bá gā k̄in̄i, ĩri 'bá Kúr̄isit̄ō vé ni. ĩmi 'yok̄i dō k̄in̄i, ĩmi ádarú 'bá Kúr̄isit̄ō vé ni, lē ĩmi n̄ik̄i 'yozú k̄in̄i, 'bá ádarú 'bá Kúr̄isit̄ō vé ni, s̄i ĩmi t̄iņi. ⁸ Ma dō ri ma ingú ūkp̄o Ūpi Yēs̄u ní s̄ēé má ní r̄i s̄i ambamba drāāsiyā, ūkp̄o 'dir̄i, ĩri s̄ē ĩmi pá tu ĩmivé e' ȳi' ŋarā agá ūkp̄o ūkp̄o, imivé e' ȳi' ŋarā gō ĩs̄i v̄ul̄e ku. Áni s̄ē má adri dr̄iņjā s̄i ku. ⁹ K̄ok̄ob̄i má ní s̄i s̄ēé ĩmi ní r̄i pi, á lē ā s̄ē ĩmi ní ūř̄i ku. ¹⁰ ĩmi āsámv̄u gé, 'bá ur̄uk̄o ri 'yo, "K̄ok̄ob̄i Páulū ní s̄i r̄i pi agá, s̄i tā 'a ni be 'dāā ūkp̄o ūkp̄o, ūkp̄o ni ambamba. 'Bo r̄u' bá gálēs̄i, Páulū ri ūkp̄o āk̄o, ĩrivé tā átá r̄i pi ež̄i āk̄o." ¹¹ 'Bá 'd̄ini 'd̄i' bée ā n̄ik̄i amá muk̄é 'yozú k̄in̄i, á ca dō ĩmi vugá 'dil̄é ḡi,

ma tā rī 'o sū má ní sīi sēé ĩmi ní kōkōbī agá āngū vūrá gálésī rī tñjī.

¹² 'Bá uruḵo'béé ri i íngú 'dígé kíni, i ndékí tā sí céré nī, 'bo 'bá ícókí 'bá íngú sū kōpi ní ríi i íngú rī tñjī ku. ¹³ 'Bo 'bá íngúkí 'bá ũkpō ní ní sēé 'bá ní kuyé rī sí ku, 'bá lēkí 'bá íngú ězī Múngú ní sēé 'bá ní, 'bá ní ríi ngaá rī sí. Ězī 'bá ní ngaá rī, 'bá ālē ĩmi be trū ālu. ¹⁴ 'Bá lēkí 'bá íngú muzú bādārú ku, ā'điātāsīyā 'bá íjīkí ándúrú ũ'đúkó múké Kúrísítō vé rī ũlúú ĩmi ní rá. ¹⁵ Lē 'bá íngúkí 'bá tā 'bá uruḵo'béé ní 'oó rī sí ku. 'Bá 'bāki 'bá ěsī agá 'dālē 'yozú kíni, ĩmi dō ũkpō ũkpō ĩmivé ě'yīngará agá, ĩri sē ězī 'bávé ĩmi ásamvú gé rī, ĩri mba muzú drīdrī. ¹⁶ Kúru 'bá ícō ũ'đúkó múké rī jī mụ ũlú āngú ĩmi gārā gá sí rárá rú, 'bá āzi ní drī mụ ězī ngaá 'a ní gé kuyé rī agá. ¹⁷ Búkú Múngú vé rī kíni, "Bá rī lē dō 'i íngú, lē ě íngú 'i tā Úpí ní 'oó 'i ní rī sí." ¹⁸ 'Bá 'yoópi kíni 'i 'bá múké rī, ĩrivé tā 'yoó 'điri ězī ākó. Ngá múké rī, lē Úpí Yēsū Kúrísítō ā 'yo ĩrivé tā kíni, ĩri 'bá múké nī.

11

Páulū pi 'bá áyúáyū ũnjó rú rī pi be

¹ Ma dō rī átángá azakaza vé ní átá, lē ĩmi 'bāki bī rizú tā má ní ríi átá rī yizú ěsī be mādā. Lē ĩmi 'bāki bī tā rī yizú. ² Á 'bá ĩmivé tā má ěsī agá āmbúgú, sū Múngú ní ĩmivé tā 'bāá āmbúgú 'i ěsī agá rī tñjī. Á lē ĩmi ā'yīi sēé jeé Kúrísítō ní, sū i ní mva úkúná kácáná rú ní ā'yīi sēé jeé ágó ālu ní rī tñjī. ³ 'Bo ma ũrī sí, ā'điātāsīyā 'bá uruḵo'béé ĩmú ĩmi mī ũ'bā, sē ĩmivé yīkī rī 'i újā ícá ũnjī, sū ĩni ní Évá* ě mī ũ'bā rī tñjī, sē ĩmi Kúrísítō rī gā sí. ⁴ 'Bá ũlúkí ĩmi ní tā Yēsū vé rī gí, ĩndrī Uletere rī ású ĩmi rá, ĩmi ě'yīkí ũ'đúkó 'bá ní ũlúú rī múké. 'Bo 'bá āzi ĩmú tā Yēsū vé rī újā ũlúú ĩmi ní ũ'dū be túngú, ĩmi ā'yīkí nóni ĩndrī túngú ní vé tā, ĩmi gāki ũ'đúkó múké 'bá ní ándúrú ũlúú ĩmi ní drīdrī 'dāri sí. ⁵ 'Bá áyúáyū ũnjó rú 'yo' 'bá kíni, i ndékí 'bá rī pi tā sí céré nī 'dī'béé, ězī má ní ngaá rī ndē kōpivé rī rá. ⁶ Átángá má ní ríi átá rī ĩndré sū 'bá i ní ĩmbá kuyé ní tñjī, 'bo á nī tā ambamba. 'Bá ũlúkí ĩmi ní tā rī pi ārevú céré uletere.

⁷ Á 'o ũnjí má ní má 'bázú kú mādā ĩmi ĩnjizú rizú ũ'đúkó múké Múngú vé rī ũlúú ĩmi ní kána? ⁸ Má ní rizú ězī ngazú ĩmi ásamvú gé rī gé, má u'du múfēngá

'bá kānisā uruḵo'béé agá rī pi vúgá ězī rī ngazú āni. ⁹ Lókí má ní adrizú ĩmi be trū rī gé, má adri dō ngá ākó drāáasiyā, á zī ngá ĩmi tī gé āluḵāni kuyé, ā'điātāsīyā 'bá Yēsū rī ě'yī' 'bá gí ĩmú' 'bá āngú Mākēdōniyā vé rī gélésīla rī pi sēki má ní ngá ma ndē' 'bá rī pi ní, á gō ngá āzi zīi ĩmi tī gé đjī ku. ¹⁰ Áda ádarú Kúrísítō vé tā áda rī ní adrii má ěsī agá anigé rī sí, 'bá āzi āngú Ākáyā vé rī' agá 'dígé ícōpi 'yoópi kíni, má íngú ma tā 'điri sí ku 'dini 'dāayo. ¹¹ Adri 'yozú kíni, á lē ĩmi ku 'dini kuyé, Múngú nī rá, á lē ĩmi lēlē. ¹² Á lē tā rī 'oó muzú sū má ní ríi 'oó nījī rī tñjī, á uga rī 'bá rī' 'bá i íngú' 'bá 'yo' 'bá kíni i rī ězī nga sū 'bá tñjī 'dī'béé vé ězī ā ngangará rá. ¹³ 'Bá áyúáyū ũnjó rú 'dī'béé, kōpi 'bá ũnjó rú ní pi, kōpi rī ězī nga ũnjó sí, kōpi 'đukí i 'bāá kuú Kúrísítō vé 'bá áyúáyū ní pi rú. ¹⁴ 'Bo má ěsī tī tā 'điri sí āluḵāni kuyé! Á'điātāsīyā Sātānā 'du 'i 'bāá sū mālāyíkā ũtūjā vé rī tñjī. ¹⁵ Sātānā vé átī' 'bá rī pi ā 'đukí dō i 'bāá 'bá tā 'o' 'bá pi rī ni pi tñjī drāáasiyā, tā 'điri sē má ěsī tī āni āluḵāni ku. Ũđū ní gé, i ĩmú kōpi ĩrīnjā tā ũnjí kōpi ní 'oó rī sí rá.

Páulū íngú 'i ízāngā 'i ní nyaá rī sí

¹⁶ Á lē endījī 'yoó ĩmi ní đjī, 'bá āzi ā ũsū 'yozú kíni, ma azakaza rú 'dini ku. ĩmi ũsúkí dō kíni, ma azakaza rú, ā adri sū ĩmi ní 'yoó ma azakaza rú rī tñjī, má íngú rí ma íngúngū. ¹⁷ Ádarú tā má ní átá 'điri adri 'yozú kíni, tā Úpí ní lēé má átá rī kuyé, íngúngará má ní ma íngúú 'điri, ĩri lū kíni, ma rī átá sū 'bá azakaza rú ní tñjī. ¹⁸ 'Bá uruḵo'béé dō rī i íngú tā i ní ngaá rī sí, ma kpá ma íngú sū kōpi tñjī. ¹⁹ ĩmi ũsúkí kíni, ĩmi níkí tā rá, 'bo ĩmi rī 'bá azakaza rú ní pi vé tā yī. ²⁰ ĩmi rī sē 'bá rī pi rī ĩmi 'bá ámá sū tūgērī tñjī, kōpi rī ĩmivé ngá ali ĩmi drígé sí, kōpi rī ĩmivé ngá ali ĩmi drígé sí mī mbamba sí, kōpi rī i íngú, 'bo kōpi rī ĩmi ide. ²¹ Má ā'yī rá, tā i ní 'oó 'dī'béé tñjī 'điri, ĩri drīnjā sē! Tā 'dini 'dī'béé ndē 'bá ũkpō rá.

Ma nóni rī átá sū 'bá azakaza rú ní tñjī, kōpi dō rī i íngú, ma kpá ma íngú rá. ²² Kōpi kíni dō ívé súrú Ēbéré, ma kpá Ēbérégú, kōpi kíni dō ívé súrú Íséréle, ma kpá Ísérélegú, kōpi kíni dō i úyú Ābūrámā[†] vé ní, ma kpá úyú Ābūrámā vé ní. ²³ Kōpi kíni 'điri i nyo rī ězī nga Kúrísítō ní? Á nī rá, ma rī átá sū 'bá drī be ábāpi gí ní tñjī. Á nga ězī Kúrísítō ní

10:17 10:17 Yērēmíyā 9:24 * **11:3** 11:3 Évá: Évá rī úkú Múngú ní í' dō gbii drīdrī rī. ĩri ěndrépi 'bá vū drígé rī pi vé ní céré. ĩni ũ'bā Évá ě mī, nya peṭi á ũ'a Múngú ní 'yoó ā nyaki ku rī. † **11:10** 11:10 Ángú Ākáyā vé rī: Kūrī Kōrinītō vé rī ĩri āngú Ākáyā vé rī agá. ‡ **11:22** 11:22 Ābūrámā: Múngú zī Ābūrámā rī kíni, á ku ívé 'bá 'bētī ásamvú gé rī pi, á ku ívé āngú, á 'de mụ ězī āngú āzi ũ'di ní gé. Ābūrámā rī ě' bīpi Yāhūdī rī pi vé rī, tīkí ĩri ílī éllífū ālu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísū tīkí drī Yēsū rī kuyé. † lā í' dōngará 12:25.

ūkpō sī kōpivé rī ndēé rá, ríkí ma ū'yí jó ī ní rizú āngū ū'yízú rī agá vú be kárákará, ríkí ma ūgbāá ūnjí ūnjí vú be kárákará, á nya izāngā drādrā ē tī šsú vú be kárákará. ²⁴ Yāhūdī rī pi ūgbāki ma zāá lā' bú ī ní udé āngū ūgbāzú ni sī caá vú be tōwú, vú ālu ālu ālu kōpi ríkí ma ūgbāá caá pūkú na drī ni ūrōmī. ²⁵ Ūgalaku Rómá vé rī pi ūgbāki ma kēlīnā sī caá vú na, mávé ari'ba rī pi ūvíki ma irā sī, kúlúmgbā āndiāndí na má ní rizú ēcízú rī pi ríkí ī ūšjī irā rú'ba gá, ānī sē kōpi ríkí ūtūi yīī ā ndúgé, sē má adri yīī tafu rī agá 'dāá īnī be rá, ūtū nījī. ²⁶ Ečí má ní tuú muḡ rárá rú vú be kárákará 'dī'bée agá, má 'dīpáa Yāhūdī rī pi, 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi be, kōpi sēki má ní izāngā ambamba, má šsú izāngā 'bá rī'ba āngū ali'ba rī pi drīgé, āzini á nya izāngā yīī āmbúgu dīpi dīdī rī agá 'dálé. Kūrū rī pi agāsī, āngū ā'wī cinyáfā rú rī pi agāsī, yīī bālālā rī pi agāsī, 'bá 'yo'ba kīnī, ī nīkī Úpī Yēsū rī gí 'dī'bée drīgé, á nya izāngā ambamba. ²⁷ Má ū'bjī ēzī ngaá tā ūkpō ūkpō ni pi agāsī, īnīnā kárákará á ko ū'dú kuyé. Má adri ēbīrī sī, yīī úvá ndé ma, ngá má ní nyaányá ni 'dāáyo. Īgbē fu ma ambamba, bōngó má ní suú sēpi má rú'ba ní kozú ni 'dāáyo. ²⁸ Izāngā má ní rīi nyaá kárákará 'dī'bée agá, ū'dú ālu ālu, 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gí vūrā āndiāndí agāsī rī pi vé tā rī rīi má ēšjī agá, sē á rī kōpi á tā ūšjū. ²⁹ 'Bá rī dō ūkpō ākó, ma Īrivé tā 'du 'bá má ēšjī agá tā āmbúgu rú. 'Bá āzi ubé dō 'bá ūrūko 'deé ūnjīkányā agá, Īri sē má ēšjī rī veve.

³⁰ Ma dō ma íngú, ma rī ma íngú má ní adrii ūkpō ākó rī sī. ³¹ Múngú 'bávé Úpī Yēsū Kúrísitō vé Eťepī nī tā má ní rīi átá 'dī'bée rá, adri ūnjō ku, ē íngúkí Múngú rī muḡzú nyonyo. ³² Lókí má ní adrizú kūrū Dāmāséké vé rī agá 'dálé rī gé, gávānā adriipi 'bāgu Áretā ā pálé gá rī 'bā āngáráwā rī pi rīi kēētī kání vé rī pi ūtēé, kōpi ā rúkí rī ma. ³³ 'Bo 'bá ūrūko kókí má īzā, 'duki ma suú wūrūgū agá, kōpi sukí ma kūrū rī vé kání rī vé ūlé gá sī muḡzú vūgá 'dāá, má ápá má náké.

12

Yēsū i'da tā Páulū ní Īndrīlīkī agá

¹ Ma ma íngú muḡzú íngúngū, á nī rá íngúngárá má ní ma íngúzú 'dīri, ngá āzi má ní ícō šsú 'a ní gé 'dāáyo, 'bo ma ma íngú muḡzú Īndrīlīkī, āzini tā Úpī Yēsū ní i'daá má ní rī sī muḡzú drīgéle. ² Ma Páulū 'ī, má ē'yī Kúrísitō rī gí, Īndrīlīkī agá, 'duki ma jīī muḡ adrii vūrā Múngú vé 'bū gé 'dálé rī agá, vūdrī nī 'du nóni caá íli muḡdrī drī ni su. Ī ní ma 'duzú muḡzú rī gé, 'duki dō ma muḡzú má rú'ba be 'bōrō yā, dō 'duki

má Īndrī muḡzú yā, á nī kuyé, Múngú nī íngá nī.

³ 'Du'kí dō ma muḡzú má rú'ba be 'bōrō yā, dō 'duki mávé Īndrī muḡzú áyu yā, Múngú nī íngá nī. ⁴ 'Du'kí ma muḡzú vūrā Múngú ní adrizú rī gé, á ca muḡ tá ūnyī be ambamba ī ní ícō tā ní ūlūū bā ku ni yīī. ⁵ Ma rī ma íngú tā 'dāri sī, adri 'yozú kīnī, ma rī má ngúlúpi íngú yā 'dīni ku, tā má ní ícō má íngúzú rī, Īri 'yéná tā má ní adrii ūkpō ākó rī sī. ⁶ Má íngú dō ma íngúngū drāāsiyā, má ícō adrii azakaza rú ku. Ma tā áda rī átá muḡzú áyu. 'Bo á lē rīi átá muḡzú bādārū ku, 'bá āzi á ūšjū rī 'yozú kīnī, tā má ní 'oó, āzini má ní átá rī, á ndé tā sī nī 'dīni ku.

⁷ Ma nóni rī má ēšjī 'bá rizú tā āyāzú āyāyá má ní ndreé 'dāri ā tā ūšjū. Īpēki Sātānā vé Īndrī ūnjī áyúāyū ni ímú má ní izāngā sēé ūnjī ūnjī, má íngú rī ma ānī ku. ⁸ Á má Úpī Yēsū rī caá vú be na, ā 'du izāngā má ní rīi nyaá rī má rú'ba gá sī rá. ⁹ 'Bo Īri ni újázú má ní kīnī, 'Ngá 'yéná mí ní lēé rī, Īri ēšjī múké mávé rī. Mī dō ūkpō ākó, mávé ūkpō rī ēzī nga mí rú'ba gá rá." Kúru má ní adrii ūkpō ākó rī sī, ma ānī āyīkō sī, ma ma íngúngū, Kúrísitō á sē rī má ní ūkpō bēnī. ¹⁰ Má adri dō ūkpō ākó, ā ríkí dō ma u'daá, má nya dō izāngā, á ōcūkí dō ma ūnjī ūnjī, āzini má rī dō tā ēnjīēnjī 'duḡ drāāsiyā, á nī rá, Īri múké Kúrísitō vé tā sī. Ma dō ūkpō ākó, Kúrísitō rī má ní ūkpō sē rá.

Páulū 'bá ēšjī 'bá Yēsū rī ē'yī'ba gí Kōrinitō agá rī pi drīgé

¹¹ Má Īndré sū 'bá azakaza rú ní tīnjī, Īmi sēki ma Īndré azakaza rú nī. Īmi té kōdō ícō ēzī má ní ngaá múké rī vé tā átá nī. 'Bá áyúāyū ūnjō rú 'yo'ba kīnī, ī ndēki 'bá rī pi tā sī cére nī 'dī'bée, ēzī má ní ngaá rī ndé kōpivé rī rá. ¹² Má ní rizú ēzī ngazú Īmi āsámvú gé rī gé, á 'bá ēšjī mādā ēzī ngazú ūkpō sī, á 'o tá āyāzú āyāyā ni pi, āzini tā ambugu ambugu Īndré'ba Īndrēndrē ni pi. Tā má ní 'oó ū'dū be túngú túngú 'dī'bée, Īri mávé ēzī má ní ngaá adrizú Yēsū vé 'bá áyúāyū ni rú rī vé tā lū nī. ¹³ Ngá má ní 'oó 'bá kánisá vé rī pi á ūrūko ní rá, má ní 'oó Īmi ní kuyé rī ā'di? Ngá má ní 'oó kuyé rī, 'yéná á zī mūfēngā Īmi vúgá kuyé. Īmi trūki ma tā ūnjí má ní mūfēngā zīzú Īmi vúgá kuyé 'dīri ā tā sī rá.

¹⁴ Nóni mávé mungárá má ní lēzú muḡzú Īmi ndrezú nōri, Īri vú na ni, 'bo á lē ogū 'bāā Īmi drīgé ku, ā' dīātāsiyā á lē ngá Īmi vúgá kuyé, á lē Īmi 'duki tá Kúrísitō vé rī ngaá muḡzú áyu. Īmi ndreki drī ká, anjīnā nyírīnā rī pi ícókí 'bá ī tī'ba rī pi ā tā mbaá nī ku, 'bá anjīnā rī pi tī'ba rī pi anjīnā rī pi ā tā mba nī. ¹⁵ Ma adri āyīkō sī má ní lēé ma adīi Īmi tā sī rī sī. Á lē Īmi agaá

rá, 'bo ìmi lēkí ma ku ási? ¹⁶ Ìmi ā'yīkí rá 'yozú kíní á 'bā oḡu ìmi drǐgέ kuyé, 'bo 'bá ʔruxo' bée ʔsũkí kíní, ma ri ma nje mu ngá upa ìmi drǐgέ sǐ mǐ mbamba sǐ. ¹⁷ 'Bá má ní pēe muʔ ìmi vúgá 'dǐ' bée 'dukí nyo nga ìmi drǐgέ sǐ mǐ mbamba sǐ rá? ¹⁸ Á pē Tǐtō pi 'bá Yēsũ ri ẽ'yǐpi gǐ ni be muʔ ìmi ndreé, 'bo Tǐtō 'du ngá ázi ìmi drǐgέ sǐ mǐ mbamba sǐ kuyé. 'Bá 'dukí tā rǐ ngaá sǐ Tǐtō ní 'duʔ ngaá rǐ tǐni.

¹⁹ Ìmi ri ʔsũ, tā 'bá ní rǐí átá 'dǐri, 'bá nyo ri 'bá ẽrǐ? 'Bá ri tā 'dǐri ulũ ìmi ní Múngú ẽndreʔi gé, sũ áti' bá Kúrisitō vé ni pi tǐni. Ìmi undǐ mávé rǐ pi, tā ǎrẽvú céré 'bá ní rǐí 'oó rǐ, 'bá lēkí ìmi útú, ìmi adrikí rǐ ʔkpó ʔkpó ìmivé ẽ'yǐngará agá. ²⁰ Ma ri 'o ʔrǐ sǐ, sá ázi ni sǐ, má kǎdō muʔ ìmi ndreé, tā ìmi ní rǐí 'oó rǐ sé má ní ǎyǐkō ku, tá má ní rǐí 'oó rǐ sé kpá ìmi ní ǎyǐkō ku. Tá má ní ʔrǐ sēepi ìmi tá sǐ rǐ, ǎgátá ìmivé rǐ, ǎ'yá, 'a vengará, acongará, ʔnjō ʔlǐngará 'bá ázi drǐgέ, ǎ'yóngará, 'bá u'dangará, áfú, ázini ǐngángará tá sǐ mgbarásǐ rǐ. ²¹ Ma adri ʔrǐ sǐ, má kǎdō gōo muʔ ìmi ndreé dǐi, á mu dō ʔsũ 'bá ʔruxo ìmi ǎsámvú gé, kōpi dǐri rǐ ʔnjǐkányá 'o muʔú, rǐ ʔwũ 'bá muʔú bǎdǎrú, 'okí tā pǐri ku, kōpi ri ẽbǐrǐ rǐ 'bá nōri vé rǐ vé tá 'du nga áyu, ma adri drǐnjá sǐ Múngú ẽndreʔi gé, kōpi ní ẽsǐ ʔjá kuyé rǐ sǐ.

13

Tā ʔdũmbitá Páulũ ní átá ʔkpó ʔkpó rǐ

¹ Mávé mungará ìmi vúgá ìmi ndrezú nōri, ǐri vú na ni. Sǐkí Búkũ Múngú vé rǐ agá kíní, "Tókí dō 'bá, lēkí dō ǐrivé tá lǐ, lē 'bá ǐrǐ, dōku 'bá na tá rǐ ndre' bá ǐ mǐ sǐ rá ni pi á adrikí ìndi." ² Ándúru má ní muʔú ìmi ndrezú vú ǐrǐ rǐ gé, má átá ìmi ní ʔkpó ʔkpó, má kíní, 'bá ʔnjǐkányá kuúpi ku rǐ, ma ǐri ǐrǐnjá rá. Nóni má ní dǐri adrizú ìmi gǎrá gá sǐ rǎrá rú rǐ gé, á lē tá 'dǐri ẽndǐi lǐú ìmi ní dǐi. Má kǎdō ma ʔjá gōo ìmi vúgá 'dǐlē, 'bá ándúru ʔnjǐkányá 'o' bá rǐ pi 'bá ʔruxo ʔnjǐkányá 'o' bá vúlé rú rǐ pi be, ma kōpi ǐrǐnjá rá. ³ Ìmi lēkí nǐi 'yozú kíní, Kúrisitō ri sé ma ri tá rǐ átá nǐ. Kúrisitō adri ʔkpó ákó kuyé, ǐri ʔkpó be 'bá ʔnjǐkányá 'o' bá ìmi ǎsámvú gé rǐ pi ǐrǐnjázú. ⁴ ǐ ní ǐri gbázú peʔi alambaku sǐgέ rǐ gé, ǐri ʔkpó ákó, ǐri nóni ri adri ʔkpó Múngú vé rǐ sǐ. 'Bá ándúru ʔkpó ákó, sũ Kúrisitō ní ándúru adrii ʔkpó ákó rǐ tǐni, 'bo ìmi ìmú ndre 'bá ìmú adri ʔkpó Múngú vé rǐ sǐ, sũ Kúrisitō ní adrii rǐ tǐni.

⁵ Lē 'bá ǎlu ǎlu á ʔ' bǐ 'i á má ẽ'yǐ dō Yēsũ ri rá. Ìmi nǐkí á má 'yozú kíní, Kúrisitō Yēsũ ri adri ìmi agá 'dǐni kuyé? Ìmi ẽ'yǐkí dō ǐri kuyé, ìmi ǐ' dé ʔ' bǐngará 'dǐri sǐ rá.

⁶ Má ʔsũ ìmi ǐcó nǐ á má rá 'yozú kíní, 'bá agakí ʔ' bǐngará rǐ gǐ. ⁷ 'Bá 'okí dō tá rǐ fiú pǐri kuyé drǎáásiyá, 'bá ri Múngú ri zǐ, ìmi 'okí ri ʔnjǐkányá ku. 'Bá zǐkí Múngú ri, adri 'yozú kíní, 'bá ǐndrékí rǐ ǎni múké yá 'dǐni ku, ìmi 'okí ri tá pǐri.

⁸ Lē 'bá ʔwũkí tá áda rǐ ku, 'bá 'dukí tá áda rǐ ngaánga. ⁹ 'Bá adrikí dō ʔkpó ákó drǎáásiyá, 'bá ǎyǐkō sǐ ìmi ní adrii ʔkpó ʔkpó Kúrisitō agá rǐ sǐ, ázini ìmi ní ǐrivé tá 'duʔ ngaá rǐ sǐ. 'Bá Múngú ri zǐ ìmi ní, ìmi 'okí ri tá 'dǐri muʔú drǐgélé. ¹⁰ Má ní dǐri cazú ìmi vú 'dǐlē kuyé rǐ gé, á lē tá 'dǐ' bée sǐi sēe ìmi ní drǐdrǐ, má kǎdō caá ìmi vú 'dǐlē, má átá rǐ ìmi drǐgέ ʔkpó sǐ ku. ʔpǐ sé má ní ʔkpó 'dǐri ìmi ǐzá kozú, adri 'yozú kíní, ìmi 'ozú ʔnjǐ ku.

Páulũ vé módō á ʔdũ sēe rǐ

¹¹ Má ẽdrǐpi má ʔmvúpi Kúrisitō ri ẽ'yǐ' bá gǐ rǐ pi, lē ìmi ʔjáki ìmivé adringará ẽ ǐcá múké, lē ìmi yǐkí tá má ní sǐi kǐkǐbǐ 'dǐri agá rǐ yiyǐ. Lē ìmi adrikí múké yǐkǐ be ǎlu, tǎkǐri á adri ìmi be. Múngú 'bá lēepi lēlē, riipi tǎkǐri sēepi 'bá ẽsǐ agá rǐ á adri ìmi be.

¹² Lē ìmi u'dekí ìmi ẽziǐ bẽdrǐ sǐ. ¹³ 'Bá Múngú vé rǐ pi céré sǐkí ìmi ní módō.

¹⁴ Ɛsǐ múké ʔpǐ Yēsũ Kúrisitō vé rǐ, lēngará Múngú vé rǐ, ázini ʔkpó ǐndri Uleteré 'bá úmúpi trǐ rǐ vé rǐ á adri ìmi be céré.

Kòkòbì Páulū ní sī sēé 'bá Gälätiyā vé rī pi ní rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Gälätiyā ri ágágá āngū nóni ī ní zīj Tákí rī agá. Páulū pi Bārúnábá be, kòpi sēkí ù'dúkò múké Yēsū vé rī kūrū Gälätiyā vé rī pi agásí, sē 'bá kárákará újákí èşj Yēsū ri è'yīzú rá (Èzj 13-14). Páulū kīnī, 'bá ícókí Múngú ní āyíkò sēé èzj 'bá ní ngaá rī sī ku. 'Bá 'yéná adri pīrī Múngú èndrètj gé è'yīngará sī, sū Yāhúđj rī pi vé è'bīpī Ábúrámā tñj. Cápità 5-6 lū 'bá ní kīnī, 'bá Yēsū ri è'yī' 'bá gí rī pi, lē Índrī Uleterē rī ā ūlū 'bá ní tā pīrī 'bá ní adrizú Kúrīsītīyānī rú rī nī, á sē rī 'bá 'dukí rī tām̄bī Múngú vé rī ngaá, āzini 'bá lélkí rī 'bá ūrúko lélē.

Páulū sē mōdó Kúrīsītīyānī Gälätiyā gá rī pi ní

¹ Ma Páulū ī ní zīj ímú èzj ngaá Yēsū Kúrīsītō vé 'bá áyúáyū ní rú rī 'i. Mávē zingará nōri íbī íngá 'bá áda vúgá kuyé, íbī íngá Yēsū Kúrīsītō vúgá, āzini Ètēpī Múngú ĩri ingaápi gōopi ídri rú drāngará gálēsī rī vúgá. ² 'Bá má ōgūpījī Yēsū Kúrīsītō ri è'yī' 'bá gí, adri' 'bá má be trū nō'béé be, 'bá sēkí ĩmī ní mōdó.

Īmī 'bá Yēsū ri è'yī' 'bá gí kánísá āndīāndī āngū Gälätiyā vé rī agá rī pi, á sī kòkòbī 'dīri sēé ĩmī ní nī.

³ Tákiri, āzini èşj múké 'bá Ètēpī Múngú vé rī, āzini Úpī Yēsū Kúrīsītō vé rī ā adri ĩmī be. ⁴ Úpī Yēsū Kúrīsītō sē 'i drāá rōbōñō rú 'bávē ūnjlkānyā ā tā sī, 'bá pazú tā ūnjī nyōòkū nōri vé rī agásí, sū 'bá Ètēpī Múngú ní tā ni ūtjī rī tñj. ⁵ È íngúkí Múngú ri mұzú nyonyo. Āmīnā.

Ū'dúkò múké áda rī, ĩri 'yéná ālu

⁶ Má èşj íşú Izāngá, ĩmī ní koro Múngú ĩmī zījpi èşj múké Kúrīsītō vé rī sī rī kuú rá, ĩmī ní gōo ĩmī újá ū'dúkò túngú ní vé tā 'dujū ngaá áyu rī sī. ⁷ 'Bá ūrúko ímúkí ĩmī drj izaá, kòpi újákí ū'dúkò múké 'dīri ūlūú gōrōñō rú, 'bo ū'dúkò 'dīri adri ū'dúkò múké Kúrīsītō vé ní ku. ⁸ Ū'dúkò múké 'bá ní ándúru ūlūú ĩmī ní gí 'dāri, 'bá āzi ímú dō újá ūlūú túngú, dō ĩri mālāyíkā íngápi 'bū gélēsī ní yā, dō 'bá āzi yā, dō ma 'i yā, Múngú ā lī ĩrivé tā ūnjī. ⁹ Ándúru á 'yo ĩmī ní rá, á lē gōo èndīj 'yoó ĩmī ní đjī, 'bá āzi ímú dō ū'dúkò múké ĩmī ní ándúru è'yīj gí

'dāri újá ūlūú túngú, Múngú ā lī ĩrivé tā ūnjī.

¹⁰ Īmī kádò ūşşū, tā má ní rīí átá 'dī'béé, ma ri átá āyíkò sēzú 'bá áda ní? Tā má ní rīí átá 'dī'béé adri 'yozú kīnī, āyíkò sēzú 'bá áda ní kuyé, ĩri āyíkò sēzú Múngú ní. Mā ri té dō tā 'dīri átá āyíkò sēzú 'bá áda ní, má ícò té adrii átī' 'bá Kúrīsītō vé ní ku.

Múngú zj Páulū ri ní

¹¹ Má èdrīpījī má ōm̄vūpījī, á lē ĩmī nīkí múké 'yozú kīnī, ū'dúkò múké má ní ūlūú ĩmī ní 'dīri íbī íngá 'bá áda vúgá kuyé.

¹² Ū'dúkò 'dīri 'bá āzi ímbá ma ānī nī kuyé, dōku 'bá áda ūlū má ní nī kuyé. Yēsū Kúrīsītō 'i'da 'i má ní ĩndrīlīkī agá, ūlū má ní tā rī nī.

¹³ Īmī nīkí rá, á ri mērē Yāhúđj rī pi vé rī 'dujū ngaá. Á ri 'bá Múngú vé rī pi ōcūjū ūnjī ūnjī, á lē kōdō kánísá rī izaá.

¹⁴ Mērē Yāhúđj rī pi vé má ní ūnjījī rī, béré mávē rī gé, 'bá āzi Yāhúđj rī pi āsámuvú gé 'dīgē ma ndēepi ní 'dāayo, mērē má è'bīpījī pi ní ímbá 'bá ní rī, á 'dujū tā ní 'bāá ūkpó ūkpó. ¹⁵ 'Bo Múngú 'bá èşj múké má ní, ĩpē ma íşú tīkí drī ma kuyé. Múngú ūşşū, ¹⁶ 'i'da 'i Mvōpī Yēsū ri má ní, má mұ rī ū'dúkò múké Yēsū vé tā sī rī ūlūú 'bá adri' 'bá Yāhúđj rī ku rī pi ní. Tā 'dīri má íşú íngázú 'bá áda vúgá kuyé. ¹⁷ Á mұ Yēsū vé 'bá áyúáyū adri' 'bá má sī drīdrī Yērūsālēmā gá 'dālē rī pi zīj tā sī ālujānī kuyé, á 'de mұjū āngū Árābī rī pi vé rī gé. Vūđrj ní gé, má ní gōzú ma újázú mұzú vulé kūrū Dāmāséké vé ándúru má ní adrizú rī gé.

¹⁸ Īlī na ā vūđrj gé, má ní 'dezú mұzú Pétērō ri ndrezú Yērūsālēmā gá 'dālē, 'bá adriki ĩri be caá ū'dú mұđrj drj ní tōwujū.

¹⁹ 'Bo má íşú Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi ā ūrúko kuyé, 'bá má ní íşú ndreé rī 'yéná Úpī Yēsū èdrīpī Yōkóbū* 'i. ²⁰ Á 'yo ĩmī ní Múngú èndrètj gé, tá má ní sīl sēé ĩmī ní 'dīri adri ūnjō kuyé. ²¹ Vūđrj ní gé, má ní gōzú 'dezú mұzú āngū Siriyā vé rī gé, āzini āngū Kīlīkīyā vé rī gé. ²² 'Bo 'bá Kúrīsītō ri è'yī' 'bá āngū Yūđayā vé rī agá 'dālē rī pi nīkí ma kuyé. ²³ Kòpi yīkī 'yéná tā má ní rīí 'oó rī ā kūbī, 'bá rī pi rīkī 'yoó kīnī "Ágó ándúru rīipi 'bá ōcūjūpi ūnjī ūnjī rī, ĩri nōni ri ū'dúkò múké ĩri ní kōdō lēé izaá rī ūlū 'bá rī pi ní." ²⁴ Kòpi íngúkí Múngú ri ānī rá má tā sī.

2

Yēsū vé 'bá áyúáyū rī pi ā'yīkī tā Páulū ní ímbá rī rá

¹ Kuru ĩlī mұđrj drj ní sū ā vūđrj gé, á gō mұjū Yērūsālēmā gá 'dāá đjī, 'bá mұkí

* 1:19 1:19 Yōkóbū: Yōkóbū cápità 'dīri agá rī ĩri Yēsū vé èdrīpī, ĩri 'bá Yēsū ri è'yī' 'bá gí Yērūsālēmā gá rī pi vé drīkoma. 'I lē Èzj 15:12-21; 21:18-19.

Bārúnábā be, á jì Títō rì mužú ìndì. ² Á 'de muṣú 'dāá, à'diātāsīyā Múngú i'da má ní nì kìnì, má mu. Á ca muṣú drīkoma Yāhúđđ rì pi vé Yēsū rì ẹ'yī'ba gí rì pi ịṣú Yērūsálémā gá 'dāá, má ni ụ'dúkọ múké má ní rii ùlúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní rì ùlúú kọpi ní. Á 'du tá 'dìri ngaa 'dìni lúzu kìnì, ụ'dúkọ má ní ùlúú 'dìri 'bá ázi á ọwụ rí ku, ẹjì má ní ngaa 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ásámvú gé rì á drá rì kána ku. ³ Títō 'bá ní muṣú ìri be rì adri Yāhúđđgú kuyé, ìri Gírìkìgú, lịkì ágélé ni ē tị kuyé, 'bo drīkoma rì pi miki ìri sée ágélé ni ē tị lị ùkpó sī kuyé.* ⁴ Á mu Yērūsálémā gá 'dāá, à'diātāsīyā Yāhúđđ uruḳọ ụṣú'ba kìnì, í ẹ'yīkì Kúrísító Yēsú rì gí rì pi ífiki 'bá ásámvú gé, drīwālā Yēsú Kúrísító ní sée 'bá ní rì izaá 'dúisi rá, kọpi lẹkì 'bá 'bāa adrii tųgẹrì rú rii támbj Yāhúđđ rì pi vé rì 'duú ngaa. ⁵ 'Bo 'bá á'yíkì kọpivé tá 'dìri àlunāni kuyé, 'bá lẹkì ụ'dúkọ múké áda 'dìri á áwí adrii ìmì ẹṣí agá.

⁶ 'Bá ní 'bá úmúngará gá Yērūsálémā gá 'dāá, 'bá drīkoma rì rì pi 'báki tró tá ázi tá má ní ùlúú 'dī'bee drīgé kuyé. Múngú mīlé gá, 'bá rì pi cére trótró, kúru á 'du drīkoma rì pi vé tá 'bāa tá àmbúgú rú kuyé. ⁷ Kọpi á'yíkì rá kìnì, Múngú pè ma muṣú ụ'dúkọ múké rì ùlúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní, sù ìri ní Pétéro rì pée muṣú ụ'dúkọ múké àlu 'dìri ùlúú Yāhúđđ rì pi ní rì tịni. ⁸ Múngú Pétéro rì pēpi muṣú ụ'dúkọ múké rì ùlúúpi Yāhúđđ rì pi ní 'dìri, ìri nóni rì ma áyú ụ'dúkọ múké rì ùlúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní. ⁹ Yókóbú pi Pétéro be, Yūwání sī, kọpi ágófe kánisá vé rì, kọpi yíkì ẹṣí múké Múngú ní sée má ní rì vé tá rá, kọpi ẹzíkì 'bá Bārúnábā be drī ìrì sī. Lúzu kìnì, kọpi á'yíkì tá Yēsú Kúrísító vé 'bá ní ìmbá rì rá, ázini kọpi ẹtíkì rá kìnì, 'bá ùlúú ụ'dúkọ múké rì mužú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ní, í ivé rì ùlúú mužú Yāhúđđ rì pi ní. ¹⁰ Tá kọpi ní zjì rì, kọpi kìnì, ícọ dọ rá, lẹ 'bá koki Kúrísitíyáni adri'ba Yērūsálémā gá, ngá ákọ rì pi é iza, tá 'dìri má ẹṣí agá nólé anigé má ní lée 'oó rì.

Páulú átá tá Pétéro drīgé ùkpó ùkpó

¹¹ Pétéro ká ícá Ànitíyóká gá nólé, á 'yo tá rì drī ni gé, à'diātāsīyā tá ìri ní 'oó rì ùnjì. ¹² 'Bá ìmú'ba Yókóbú vé àngalésí rì pi ní drī ícázú kuyé rì gé, Pétéro rì ìnyá nyaá† 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi be trụ. 'Bo 'bá 'dī'bee ká ícá, gó 'i njeé fúú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi ásámvú gé sī

rá, à'diātāsīyā 'o ụrì sī Yāhúđđ 'yo'ba kìnì, Kúrísitíyáni adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi á ùlúú kọpi á ágélé ē tị rá rì sī. ¹³ Yāhúđđ uruḳọ adri'ba Kúrísitíyáni rú rì pi i'dókí tá rì 'oó sù Pétéro ní 'oó rì tịni, kọpi góki ìnyá nyangará 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi be rì kuu rá. Tá kọpi ní 'oó 'dìri sē Bārúnábā 'de kpá rii tá rì 'oó sù kọpi ní 'oó rì tịni.

¹⁴ Má ká muṣú ndree kọpi 'duki ụ'dúkọ múké áda rì vé tá ngaa piri kuyé, má ní 'yozú Pétéro ní kọpi ẹndrẹtị gé 'dígé, "Mí Yāhúđđgú, 'bo mi rì tá rì 'du nga sù 'bá adripi Yāhúđđ rú ku rì tịni. Ngá mí ní rizú Kúrísitíyáni adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi mizú mērē Yāhúđđ rì pi vé rì 'duzú ngazú rì á'di?

¹⁵ "'Bá nō'bee, Yāhúđđ rì pi tiki 'bá nì, 'bá adriki sù 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku ùnjikānyā 'o'ba rì pi tịni ku. ¹⁶ 'Bá niki á má rá 'yozú kìnì, 'bá ázi ícọ adrii piri Múngú ẹndrẹtị gé ìri ní támbj rì 'duú ngaa rì sī ku, 'bá rì ícọ adri piri Múngú ẹndrẹtị gé, ìri ní Yēsú Kúrísító 'bá paapi rì ẹ'yī rì sī. Tá ni sī, 'bá ní kpá ẹṣí 'bázú Kúrísító Yēsú drīgé áni, 'bá adriki rì áni piri Múngú ẹndrẹtị gé, adri 'yozú kìnì 'bá ní támbj rì 'duú ngaa rì sī kuyé. Á'diātāsīyā 'bá rì ícọ adrii piri ìri ní támbj rì 'duú ngaa rì sī ku.

¹⁷ "'Bá 'báki dọ ẹṣí Kúrísító rì ẹ'yīzú, ìri sē 'bá adri piri Múngú ẹndrẹtị gé, 'bo 'bá drī rì ùnjikānyā 'o, 'dìri nyo lú 'yozú kìnì, Kúrísító sē 'bá fii ùnjikānyā 'oó nì? Adri 'dìni ku! ¹⁸ 'Bo á gó dọ fii támbj Yāhúđđ rì pi vé rì 'duú ngaa ìndì, támbj rì lú 'yozú kìnì, á 'o ùnjikānyā gí, à'diātāsīyā á 'du támbj rì ngaa cére kuyé. ¹⁹ Ọtị á rì adrii támbj rì á pále gá, 'bo ká ma ọyụ támbj rì agásí, á gó tá Múngú vé rì 'duú ngaa rá. ²⁰ Yēsú Kúrísító ká dráá peṣi alambaku sígé 'dāá, 'du mávé rú'ba ùnjikānyā 'ozú nōri gbāá peṣi alambaku sígé 'dāá ìndì. Má adri nóni sù má ní adrii ụkụ rì tịni ku. Nóni Kúrísító rì adri má agá. Má ní rizú adrizú vù drīgé nógó rì gé, ma rì ẹṣí 'bá Múngú Mvópi ma léepi lélè rì drīgé, ázini drápi mávé tá ùnjì sī rì drīgé. ²¹ Má ícọ ẹṣí múké Múngú ní 'bá pazú ùnjikānyā agásí 'dìri gáa ku, té dọ adringará piri Múngú ẹndrẹtị gé rì í ịṣú támbj Mósé vé rì á 'dungará á tá sī, drāngará Yēsú Kúrísító vé rì té adri ẹjì ákọ."

3

Támbj ícọ sē 'bá rì ícá piri nì ku

¹ Ìmì 'bá Galatíyá vé 'dī'bee, ìmì azakaza rú! 'Bá ìmì drī izaapi 'dini rì á'di i? Má

* 2:3 2:3 Ágélé ē tị lịngará: Múngú lú Ìbūrámá ní kìnì, anjì ágọ Ìbūrámá vé rì pi adriki dọ caá ụ'dú áró gí, lẹ á ùlúú kọpi á ágélé ē tị rá, lúzu kìnì, kọpi anjì Múngú vé ní. 'Bá rì á'yí dọ 'í ágélé ē tị sée lị gí, ìri támbj Mósé vé rì 'du nga. † lā í'dóngará 17:9-14; Ẹjì 15:1-5. † 2:12 2:12 Ìnyá nyangará: Támbj Mósé vé rì á'yí Yāhúđđ rì pi á nyaki ànyápá uruḳọ'bee ku. Tá 'dìri sē Yāhúđđ rì pi ní ìnyá nyazú 'bá adri'ba Yāhúđđ rú ku rì pi be ku áni. † lā Dětórónómé 14:1-21, Ẹjì 10:9-15.

ülü İmi ni Yësü Kúrisitö vé gbängará peṭi alambaku sigé rí vé ifífi uletere rá. ² Á lë İmi lüki má ní, İmi İşúki Múngu vé İndri Uletere rí İmi ní tãĩmbj Yãhüđđ rí pi vé rí 'duđ ngaá rí sī yã, dõku İmi ní tã Yësü Kúrisitö vé İ ní ülüü rí yjĩ, İmi ní İri e'ÿjĩ rí sī? ³ Ngá sēepi İmi ní adriđ azakaza rú 'dini rí ã'di? İmi 'bã Yësü rí e'ÿjĩ' bã gi 'dĩ' bēe, İmi kã tã rí í'dó, İndri Uletere rí rí İmi drĩ koó nĩ múkényã rú. Ngá İmi ní gõo İmi 'bãzú adriđu piri ũkpõ İmivé rí sī rí ã'di? ⁴ İmi nyaki İzãngã Yësü ã rú sī ambamba, İzãngã İmi ní nyaã 'dĩri ã drã rí kuú kãna? ⁵ Múngu sē İmi ní İndri Uletere rí nĩ, ãzini 'o tã äyãzú äyãyã İmi äsãmvú gé nĩ. 'O tã 'dĩri 'dini, İmi ní tãĩmbj Yãhüđđ rí pi vé rí 'duđ ngaá rí sī yã, dõku İmi ní tã Yësü Kúrisitö vé İ ní ülüü rí yjĩ, İmi ní İri e'ÿjĩ rí sī?

⁶ Bükü Múngu vé rí átã Äbüramã* vé tã 'dini, "Äbüramã e'ÿjĩ Múngu rí rá, sē Múngu ä'ÿjĩ İri adriđ 'bã piri 'i endreṭi gé." ⁷ Lë İmi nĩki amã múkë 'yozú kinĩ, 'bã ešj 'bãapi Múngu drĩgé, sũ Äbüramã ní 'bãã rí tĩnj rí, İ rĩ zĩ mvã Äbüramã vé nĩ. ⁸ Siki tã 'dĩri ku İnogõsĩ Bükü Múngu vé rí agã kinĩ, 'bã adri' bã Yãhüđđ rí ku ešj 'bã' bēe Múngu drĩgé rí pi, Múngu rĩ kõpi 'bã adri piri, kõpi ní e'ÿjĩ gi rí sī. Múngu átã ũ' dũkõ múkë 'dĩri Äbüramã ní kinĩ, "'Bã ängü rĩ pi agãsi rĩ pi ärevú cérë ümvülēsĩ tãkiri İşü İngãzú mĩ vugã." ⁹ 'Dĩri lü 'yozú kinĩ, 'bã ešj 'bãapi Múngu drĩgé rí, İri tãkiri İşü, sũ Äbüramã ní İşü rĩ tĩnj, ã'diãtãsiyã Äbüramã 'bã ešj Múngu drĩgé.

¹⁰ 'Bo 'bã 'yo' bã kinĩ Múngu rĩ İ 'bã adri 'bã piri İ nĩ rĩ Yãhüđđ rĩ pi vé tãĩmbj 'duđ ngaá rí sī rĩ pi, İ İmũ kõpi tri rá, ã'diãtãsiyã siki bükü Múngu vé tãĩmbj vé rĩ agã kinĩ, "'Bã cérë tãĩmbj rĩ 'du' bã nga' bã piri ku rĩ pi, İ İmũ kõpi tri rá." ¹¹ Adãru 'bã rĩ ícõ adriđ piri Múngu endreṭi gé tãĩmbj rĩ vé tã sī ku, ã'diãtãsiyã siki Bükü Múngu vé rĩ agã kinĩ, "'Bã tã be piri Múngu endreṭi gé rĩ, İrivé e'ÿyĩngará rĩ sē İri tã 'o piri." ¹² Lëṭi e'ÿyĩngará vé rĩ, İri tũngú. Lëṭi tãĩmbj vé rĩ, İri kpã tũngú, ã'diãtãsiyã bükü tãĩmbj vé rĩ kinĩ, "'Bã tãĩmbj rĩ 'duđpi ngaãpi rá rĩ, İri tãĩmbj rĩ ru tĩtĩ." ¹³ Kã Yësü Kúrisitö rĩ gbãã peṭi alambaku' sigé gi, pa 'bã tã tãĩmbj rĩ ní 'yoó kinĩ İ 'bã tri rá rĩ agãsi gi, 'du' tã İ ní 'bã trizú rĩ 'bãã 'i rü' bã gã gi, ã'diãtãsiyã siki Bükü Múngu vé rĩ agã kinĩ, "'Bã İ ní 'ÿjĩ drãã peṭi sigé rĩ, triki rĩ gi."

¹⁴ Yësü pa 'bã, 'bã İşúki rĩ tãkiri Múngu ní ótũ sēe Äbüramã nĩ 'dãri, 'bã adri' bã Yãhüđđ rú ku rĩ pi e İşúki rĩ kpã İndri, kuru 'bã Yësü rĩ e'ÿjĩ' bã gi rĩ pi, 'bã İşúki rĩ İndri Uletere İ ní eziđ 'dãri bēni.

Tãĩmbj Mósē vé rĩ äzini tã Múngu ní eziđ rĩ

¹⁵ Mã eđripiđ mã ómvüpji, á lë tã mã ní átã 'dĩri ũ' bĩjĩ İmi ní tã 'bã rĩ pi ní rii 'oó rĩ sī, 'bã İri pi ruki dõ ündĩ, 'bã äzi ícõ ündĩ rĩ nõõ ku, dõku ícõ äzi nĩ 'bãã drĩ nĩ gé ku, İri áwĩ adri sũ kõpi nĩ ruđ gi rĩ tĩnj. ¹⁶ Múngu ezi tã rĩ Äbüramã ní, ãzini mvã İrivé úyú agã rĩ ní. Bükü Múngu vé rĩ agã, Múngu ezi tã rĩ "'bã kãrãkã pi nĩ" kuyé, ezi "mvã İrivé úyú agã rĩ nĩ" ifífi nĩ 'bã älu, 'bã rĩ Kúrisitö 'i. ¹⁷ Tã mã ní átã rĩ, İri 'dini, tãĩmbj rĩ İmũki sēe İli müđdürũlũ sũ pũkũ na (430) ã vüđri gé, İşúzü äküđ Múngu ru ündĩ Äbüramã be drĩđri gi. Tãĩmbj İ nĩ sēe vülé rú rĩ nõ ündĩ Múngu ní ruđ Äbüramã be rĩ ku, tãĩmbj rĩ újã tã Múngu ní eziđ Äbüramã nĩ rĩ ku. ¹⁸ Té dõ 'bã tãkiri İdri 'dãni' dãni vé rĩ İşü 'bã nĩ rii tãĩmbj rĩ 'duđ ngaá rĩ sī, Múngu ezi té Äbüramã ní İdri 'dãni' dãni rĩ vé tã ku. 'Bo Múngu ezi tã rĩ Äbüramã nĩ İvé ešj múkë rĩ sī.

¹⁹ Údekĩ tãĩmbj rĩ e 'i'dã rĩ tã ünjĩ 'bã rĩ pi ní rii 'oó rĩ. Tãĩmbj Múngu ní údé 'dĩri adri ca lóki Yësü Kúrisitö ní ícãzú rĩ gé, İri mvã Múngu ní tã nĩ eziđ Äbüramã nĩ rĩ. Múngu äyú mãlyikã rĩ pi tãĩmbj rĩ jĩjĩ sēe Mósē drĩgé, Mósē nĩ kuru tãĩmbj rĩ sēzú 'bã rĩ pi ní. ²⁰ 'Bã 'bã İri pi äsãmvú ícipi rĩ, 'du 'bã älu vé tã ngaã ó' dũkũle ku, İri kõpivé tã 'du nga İriđro. 'Bo Múngu rĩ 'yengã älu.

²¹ Tãĩmbj Múngu ní údé rĩ pi tã İri ní eziđ rĩ be, kõpi nyo İ äsãmvú gé sī ari' bã rú? Kõpi adriki ari' bã rú ku. Dõ tãĩmbj İ nĩ údé rĩ, 'bã rĩ pi e İşúki rĩ İdri 'dãni' dãni rĩ ãni, 'bã rĩ pi té kõdõ ícõ adri piri Múngu endreṭi gé kõpi ní tãĩmbj rĩ 'duđ ngaá rĩ sī. ²² 'Bo Bükü Múngu vé rĩ lü 'bã nĩ uletere kinĩ, 'bã vü drĩgé rĩ pi ärevú cérë ünjĩkãnyã ásu kõpi gi, kuru lë kõpi e'ÿjĩki Yësü Kúrisitö rĩ, Múngu ã sē rĩ İdri 'dãni' dãni 'i ní tã nĩ eziđ rĩ kõpi ní.

²³ 'Bã nĩ drĩ Yësü rĩ e'ÿjĩzú kuyé rĩ gé, tãĩmbj rĩ 'ÿi 'bã pã tĩtĩ, cimgbã lóki Múngu ní tã 'bã nĩ Yësü Kúrisitö rĩ e'ÿjĩzú rĩ 'i'dãzú rĩ gé. ²⁴ Tãĩmbj rĩ rĩ 'bã İmbã nĩ, İri rĩ 'bã drĩ ko müzú Yësü Kúrisitö vugã nĩ, ãni 'bã adriki rĩ 'bã piri, 'bã nĩ Yësü rĩ e'ÿjĩ gi rĩ sī.

* 3:6 3:6 Äbüramã: İri kũkũri Yãhüđđ rĩ pi vé nĩ. 'Í lã İ'dõngãrá 12-25. 3:6 3:6 İ'dõngãrá 15:6 3:8 3:8 İ'dõngãrá 12:3; 18:18; 22:18 3:10 3:10 Dëtõrõnõmë 27:26 3:11 3:11 Äbãkũkã 2:4 3:12 3:12 Lëvõtjĩkã 18:5 † 3:13 3:13 Peṭi alambaku: 'Bã Rõmã vé rĩ pi rĩ 'bã tã 'o' bã ünjĩ rĩ pi gbã müsũmãri sĩ peṭi alambaku sigé, İri sã 'du äcõ kõpi İbĩ drã ndõ, kõpi İzãngã nya ambamba drãngãrá rĩ gé. 3:13 3:13 Dëtõrõnõmë 21:23 3:16 3:16 İ'dõngãrá 12:7; 13:15; 24:7

²⁵ Nóni 'bá ē'yīkī Yēsū Kúrisitō ri gí, tājmbj Mósē vé ri ícō 'bá drī koó ni ku.

'Bá Yēsū Kúrisitō ri ē'yī'bá gí rī pi nóni anji Mungú vé ni

²⁶ Īmi 'bá Kúrisitō Yēsū ri ē'yī'bá gí 'dī'bée, ĩmi nóni anji Mungú vé ni. ²⁷ Īmi rukī dō bātízimū gí, ĩmi ikpākī nóni ĩmi tījī Yēsū Kúrisitō ā rų'bá gá gí. ²⁸ 'Bá rī dō Yāhūdīgú yā, dō Ġrīkīgú yā, dō tūgērī yā, dō adri tūgērī ku yā, dō 'bá ágó yā, dō 'bá ūkú yā, ĩmi cérē 'bá ālu Kúrisitō Yēsū rų'bá gá. ²⁹ Īmi ní nóni adrii 'bá Kúrisitō vé ni rī sī, ĩmi nóni anji Ābūrāmā vé ni, ĩmi tā Mungú ní eziī Ābūrāmā ní rī řšú rá.

4

¹ Á lē tā rī 'yoó 'dīni, mvānā rī vé étēpi drā dō řšú mvānā rī drī mādānā, mvānā 'dīri gō étēpi vé ngá rī pi ē tī ru cérē nī. Ngá étēpi vé rī pi ā adrikī dō řivé ni drāāsīyā, vúlē nōlē, mvānā 'dīri adri sū tūgērī tīnī. ² Ā'diātāsīyā mvānā rī, ĩri adri 'bá ĩri úcépi rī drigē, cīngbā lóki tā ōtū étēpi ní eziī, ĩri ĩmú ngá rī pi ē tī ru ní rī gé. ³ Tā 'dīri sū nyo riipi 'i ngaapi 'bá rų'bá gá rī tīnī. Yēsū ní drī ícázú kuyé rī gé, 'bá Yāhūdī rú, 'bá adrikī sū mvānā mbaapi 'bá āzi drigē rī tīnī, 'bá adrikī tājmbj rī drigē sū tūgērī tīnī, 'bá riki yīkī 'bá āda vé ni ūbī mųzú āyu. ⁴ Sā Mungú ní útú rī kā ícō, ĩpē ívé Mvā Yēsū rī, 'bá ūkú tī ĩri nī. Tīkī ĩri Yāhūdīgú rī tājmbj Mósē vé rī ā pálé gá. ⁵ ĩmú nóni 'bá paā adringará tājmbj rī drigē tūgērī rú rī agāsī gí, 'bá anji rú, 'bá řšúkī rī ngá Mungú ní lēé sēé 'bá ní rī pi āřvú cérē. ⁶ Nóni ĩmi ní adrii anji Mungú vé ni rī sī, Mungú ĩpē 'i Mvōpi vé Īndrī ĩmú fī adrii ĩmī ēřšī agā, Īndrī rī lū 'bá ní kīnī, "Mungú, mi 'bá Ētēpi." ⁷ Ānī ĩmi adrikī nóni tūgērī ku, ĩmi anji Mungú vé ni. ĩmi ní adrii anji Mungú vé ni rī sī, Mungú rī ngá āřvú 'i ní eziī ĩmi ní rī sē rá.

Lē ĩmi kukī ĩmi kú tājmbj Mósē vé rī drigē tūgērī rú ku

⁸ ĩmi adrii 'bá Yāhūdī rú ku 'dī'bée, ĩmi ní ándúrú Mungú rī nījī kuyé rī gé, ĩmi adrikī kuú tūgērī rú ūrī 'i ní ĩnījī mungú rú rī pi drigē. ⁹ 'Bo nóni ĩmi nīkī Mungú rī gí, dōku ma 'yo, Mungú nī ĩmi gí. Ngá ĩmi ní lēzú ĩmi újázú gōzú tūgērī rú tā 'dī'bée 'duzú ngazú, āzini ūrī nyōŋkú nōri vé rī pi vé tā 'duzú ngazú rī ā'di? ¹⁰ ĩmi rī Yāhūdī rī pi vé ū'dú uruŋo'bée ĩnījī, mbāā uruŋo'bée ĩnījī, lóki uruŋo'bée ĩnījī, āzini ílī uruŋo'bée ĩnījī. ¹¹ Mā ēřšī řšú izāngā tā ĩmi ní rīi 'oó 'dī'bée sī, ĩndrēzú má iza má sā ēřšī ngazú ĩmi ní.

¹² Mā ēdrīpijī má ōmvūpijī, á mā ĩmi drī řř sī, lē ĩmi ĩnjékī ĩmi ĩfūú tājmbj Mósē vé rī agāsī āmvé, adrii sū má tīnī, ā'diātāsīyā má ĩnjé ma ĩfūú tājmbj rī agāsī, ĩmú adrii sū ĩmi ní ándúrú adrii, ĩmi ní tājmbj rī nījī kuyé rī gé rī tīnī. Ōtū ĩmi 'okī má ūnījī kuyé. ¹³ Mā ní ū'dūkō múké Kúrisitō vé rī jízú ūlúzú ĩmi ní drīdrī rī gé, ádarú ĩmi nīkī rá 'yozú kīnī, ma drā be. ¹⁴ Mā ūřšú má kīnī tānā má ní adrii drā rú rī sī, ĩri ĩmi ní izāngā sē ĩmi ēřšī agā, 'bo ĩmi gāki ma kuyé, ĩmi ē'yīkī ma sū mālāyīkā Mungú vé ni tīnī, āzini Kúrisitō Yēsū tīnī. ¹⁵ Ándúrú āyīkō ga ĩmī ēřšī agá tré tré, 'bo nóni ĩmivé āyīkō gō adrii 'dāāyo āsī? Á nī ā ándúrú ĩmi lēki ma agāá rá, té ē ícō dō rá, ĩmi té ĩmi mī unje sēé má ní, mā ndre rī āngū ānī. ¹⁶ Mā ní tā áda rī ūlūú ĩmi ní rī sī, ĩmi ní nóni ma 'duzú 'bázú ārī'bá ĩmivé ni rú ānī?

¹⁷ 'Bá āngū ĩmbá'bá lētī ūnījī sī, lē'bá ĩmi ūbīkī Yāhūdī rī pi vé tājmbj āyu 'dī'bée, kōpi ūvá be lēzú ĩmi ūbēzú, 'bo tā kōpi ní lēé ĩmi 'okī 'dīri adri múké ku. Kōpi lēki ĩmi gūjī 'bá rų'bá gá sī āmvé, kōpi lēki ndēé ni ĩmi riki řivé tā yījī āyu. ¹⁸ Múké ni, lē ĩmi 'bāki ūvá rīzú tá múké 'ozú sá be cérē, adri 'yozú kīnī, ĩmi má rų'bá ndre ūgbále ká 'dīni ku. ¹⁹ Mā anji rī, ma rī izāngā nya ĩmi tā sī, sū ūkú mvā tīpi rī vé 'a ní ásó, ĩri ní izāngā nyaā ānī rī tīnī, mā izāngā rī nya cīngbā ĩmi ní tā Kúrisitō vé rī 'duzú ngazú ēřšī be ālu rī gé. ²⁰ Lē té kōdō āndrū má adri ĩmi āsāmvú gé 'dīi ĩndī, má ūjā rī mávé ū'dūkō má ní átázú rī, tá ĩmi ní 'oó rī fi má drigē kuyé, á nī kuyé má 'o rī ĩmi ĩngōni?

Nāpi Āgārā pi vé Sārā be rī

²¹ Ī ndrekī drī ká, ĩmi uruŋo āwīkī ēřšī 'bāā kuú tājmbj Mósē vé rī drigē, ĩmi nīkī nyo tā tājmbj rī ní 'yoó rī rá? ²² Būkū tājmbj vé rī agā sīkī kīnī, Ābūrāmā rī anji āgō be řř, mvā āzi rī vé ēndrēpi tūgērī Āgārā 'i, āzi rī vé ēndrēpi jó 'dīpa Sārā 'i, adri tūgērī ku. ²³ Mvā ālu rī, ūkú tūgērī rú rī tī yīkī 'bá āda vé ni sī. Mvā āzi rī, ūkú jó 'dīpa rī tī nī, ā'diātāsīyā Mungú eziī tā ni nī.

²⁴ Tā ūkú řř 'dī'bée vé rī lū ūndī Mungú ní rujū řř rī pi vé tā. Ūndī ālu rī, Mungú ní tā ni lūú Mósē ní řrā Sīnāyī vé rī drigē 'dāā rī, ūndī rī sē tīkī anjīnā rī pi tūgērī rú, sū ūkú tūgērī rú Āgārā ní mvā tījī tūgērī rú rī tīnī. ²⁵ Ūkú tūgērī rú Āgārā vé tā lū řrā Sīnāyī adriipi āngū Ārābī rī pi vé rī agā 'dāri vé tā. řrā Sīnāyī ĩndrē sū Yērūsālēmā āndrū Yāhūdī rī pi ní rīi adrii 'a ní gé tūgērī rú tājmbj rī drigē rī tīnī. ²⁶ 'Bo ūkú āzi rī jó 'dīpa Sārā 'i, řrivé tá lū Yērūsālēmā

ú'dí 'bū gé 'dāá rī vé tā, adri tūgērī ku. Īri ɛndrɛpī 'bá céré Yésū rī ɛ'yī 'bá gí rī pi vé ni. ²⁷ Búkū Múngú vé rī 'yo kīnī, "Mi ūkú adripi undó rú mvá tīpi kuyé 'dīri,

mí adri āyikó sī, mi ūkú mvá tīngará ázō 'bīpi kuyé 'dīri, 'í tre ú'dúkó be uru 'dāá āyikó sī, ā'diātāsīyā ūkú ī ní adī adī rī, Īri anji be ndē ūkú ágó be rī rá."

²⁸ Īmi má ɛdrīpījī má ɔmvúpījī, Īmi újākí nóni Īmi ícá ú'dí rú gí tā Múngú ní ɛzījī Ābūrāmā ní rī sī, sū Sárā vé mvá Īsákā* Múngú ní tā ní ɛzījī rī tīnjī. ²⁹ 'Bo 'bá lē 'bá Īmi 'duki tājmbj rī ngaá áyu rī pi, kōpi rī nóni Īmi ɔcū, sū Īsimāélē ī ní tījī yīkī 'bá áda vé ni sī rī ní rīi Īsákā ī ní tījī ūkpō Īndrī Uleterē rī vé rī sī rī ɔcūjī rī tīnjī. ³⁰ 'Bo Búkū Múngú vé rī kīnī, "Í dro ūkú tūgērī rī 'dīri ívé mvánjā rī be rá, Īrívē mvánjā rī ā rī rī ā'bú mí ní ímú kuú ūkú jó 'dīpa rī vé mvánjā ní rī ku." ³¹ Má ɛdrīpījī má ɔmvúpījī, 'bá adriki anji ūkú tūgērī rú rī vé ni ku, 'bá anji ūkú jó 'dīpa rī vé ni.

5

Kúrísitō sē 'bá ní drīwālā

¹ Kúrísitō ɔyu 'bá, sē 'bá ní drīwālā gí. Nóni lē Īmi tukí pá tījī, lē Īmi újākí Īmi gōó adrii tūgērī rú tājmbj rī drigé dījī ku.

² Īmi yīkī drī ma ká, ma Páulū 'i, á lē lūu Īmi ní 'dīni, Īmi sēkí dō Īmi ágélé ɛ tī ūlī, Múngú ā 'ā'yī rī Īmi ānī, Kúrísitō vé drāngará 'dīri Īmi ní ɛzījī ákō. ³ Á lē ɛndījī 'yoó Īmi ní dījī, 'bá 'í ágélé ɛ tī sēepi līpi gí rī, lē ā 'du tājmbj Yāhūdī rī pi vé rī ārēvū ngaá céré. ⁴ Īmi 'bá rī 'bá tājmbj Yāhūdī rī pi vé rī ū'bī 'bá nga 'bá Múngú ā 'bá rī Īmi adrii ānī 'bá pīrī rú 'dī'bée, gūkī Īmi Kúrísitō á rŭ 'bá gá sī āmvé gí, nóni Īmi apíkí ɛsī múké Múngú vé rī sī gí. ⁵ Īndrī Uleterē rī ású 'bá gí, 'bá ɛ'yīkī rá, 'bá rī ɛsī 'bá rīzú tá Múngú ní ɛzījī 'yoó kīnī, 'i ímú 'bá 'bá adri pīrī 'dāri ūtēzū. ⁶ 'Bá Kúrísitō Yésū rī ɛ'yīpi gí rī, līkī dō ágélé ní ɛ tī gí yā, dō līkī kuyé yā, kōpi céré trótrō. Tā āmbúgū agaápi rá rī, Īri ɛ'yīngará Īmi ní Yésū rī ɛ'yīzū rī, Īri sē Īmi Īmi lēle.

⁷ Īmi ándúrú rī Yésū ā pámvú ūbī múkényā rú, 'bá Īmi drī izaápi sēzū Īmi ní Īrívé tá áda rī ūbīzū ku rī ā'di 'i? ⁸ 'Bá Īmi drī izaápi 'dīri ūbī ímú Múngú Īmi zīpi rī vúgálēsī kuyé. ⁹ Īmbángará ūnjō vé 'dīri adri sū ákūfī mādānjā ī ní dāá íwá agá, íwá rī íngá ānī kōfūtō be rī tīnjī. ¹⁰ Á nī áamá rá 'yoó kīnī, Úpí Yésū Kúrísitō rī sē tá má ní átā nōri Īmi ícá ɛ'yī rá, 'bá Īmi drī iza 'bá

'dī'bée, Múngú rī ímú tá lī kōpi drīgē céré. ¹¹ Má ɛdrīpījī má ɔmvúpījī, ma dō rī Īmi ní ágélé ɛ tī tīngará vé tá átā, Múngú ā 'ā'yī rī Īmi ānī pīrī, ngá 'bá Īmi drī iza 'bá rī pi ní ma ɔcūzū 'dīni rī ā'di? Má ímbá té dō 'bá rī pi kīnī, ā ūlīkī kōpi ágélé ɛ tī rá, ú'dúkó múké má ní ūlūu Yésū vé drāngará pētī alambaku sígē rī sē kōpi ɛ ɛsī ve té ku. ¹² Á lē 'bá rī 'bá Īmi drī iza 'bá 'yo 'bá kīnī, ā ūlīkī Īmi ágélé ɛ tī rá 'dī'bée, lē ā udīkī kōpi ā ágélé, kōpi ɛ ícákī rī 'bānjā rú.

¹³ Má ɛdrīpījī má ɔmvúpījī, zīkī Īmi ífūu tājmbj Mósē vé rī agásī ímú drīwālā ísū gí. Lē Īmi 'dūkī drīwālā Īmi ní ísū 'dīri rīzú tá rŭ 'bá nōri ní lēé rī 'duzú ngazú ānī áyu ku. Múké ní, lē Īmi ngakī ɛzījī Īmi āsámvú gé sī lēngará sī. ¹⁴ Tājmbj Mósē vé rī pi ārēvū céré ī ní úmú ícá ālu 'dī. Tājmbj ālu rī kīnī, "Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī, sū mí ní mí rŭ 'bá lēé rī tīnjī!" ¹⁵ Īmi rīkī dō Īmi úcī sī sī, sū ūcógú pi ní rīi í úcī rī tīnjī, Īmi ndrekī múké, Īmi ímú Īmi írē Īmi āsámvú gé sī rá.

Tā Īndrī Uleterē rī vé rī, āzini tā rŭ 'bá vé rī

¹⁶ Á lē lūu Īmi ní kīnī, lē Īndrī Uleterē rī ā ko Īmi drī nī, Īri sē Īmi ícókī tá rŭ 'bá nōri ní lēé rī 'dujī ngaá ku. ¹⁷ Á 'yo 'dīni, ā'diātāsīyā tá rŭ 'bá vé rī pi úmúkī ī tā Īndrī Uleterē rī vé rī be ku. Tā Īndrī Uleterē rī vé rī pi úmúkī ī tá rŭ 'bá vé rī be ku. ɔgúpījī lē ɔgúpījī vé tá ku, Īri sē tá múké mí ní kōdō ūsŭjū lēé ngaá rī pi mí ícá ngaá ku. ¹⁸ 'Bo mí dō rī ɛzījī nga Īndrī Uleterē rī vé ūkpō sī, mí adri tājmbj Mósē vé rī ā pālē gá ku.

¹⁹ Tā rŭ 'bá nōri vé rī pi índrekī bá kōpi 'dī: ɔwŭ 'bāngará, mī 'bāngará 'bá āzi vé ūkú sī, dōku 'bá āzi vé ágó sī, tá 'oó drīnjā sēepi ní, ²⁰ mungú ī ní údé drī sī rī pi ĩnjāngará, ɛndrī ndrīngará, ɛsī 'bāngará 'bá āzi drīgē ūnjī, āwāngará, ā'yā, jīkō, ĩndrā, acongará, ²¹ ūlē, mērā, úmúngará vŭrā ālu gé rīzú tá ūnjī 'ozú rī, āzini tá urŭkō ūnjī 'bá rī pi ní rīi 'oó sŭ 'dī'bée tīnjī rī pi. Á 'yo Īmi ní tá 'dīri sŭ ándúrú má ní 'yoó Īmi ní drīdrī rī tīnjī, 'bá tá 'o 'bá 'dīni 'dī'bée, kōpi ícókī idri 'dāni 'dāni rī ísŭ mālŭngā Múngú vé rī agá 'dāá ku.

²² 'Bo ū'a Īndrī Uleterē rī vé rī, Īri lēngará, āyikō, tākīri, tá tangará mādā sī, ɛsī ídrīkīdri, adringará múké, tá 'ongará mužú pīrī, ²³ tá 'ongará ɛsī be mādā, āzini ūtēngará. Tājmbj 'yoopi tá 'dī'bée ūnjī ní 'dāayo. ²⁴ 'Bá Kúrísitō Yésū rī ɛ'yī 'bá gí rī pi gbākī ívé ɛbīrī rŭ 'bá nōri vé rī pētī alambaku ī ní Yésū rī gbázú rī sígē gí. ²⁵ Nóni Īndrī Uleterē rī ní 'bá ní ídri ú'dí sēé gí rī sī, lē 'bá 'duki tá Īndrī Uleterē rī

4:27 4:27 Ísáyā 54:1

* 4:28 4:28 Īsákā: Īsákā rī mvá Múngú ní ɛzījī Ābūrāmā ní rī. 'í lā f'dóngará 17-35.

4:30

4:30 f'dóngará 21:10

5:14 5:14 Lēvītīkā 19:18

ní ülúú 'bá ní rī ā vūdrī ūbīi mužú áyu. 26 Lē 'bá íngúkí 'bá 'yozú kīnī, 'bá ndēkí 'bá uruḳo' bée rá 'dīni ku, āzini ē ilekí 'bá āzi tā ūnjí sī ku, lē 'bá 'bākí eṣí ūnjí 'bá āzi vé ngá sī ku.

6

Īmi kókí ĩmi izā ĩmi āsámuvú gé sī

1 Má édrípīi má ómuvúpīi, 'bá āzi 'de dō tā ūnjí agá, ĩmi 'bá Índrí Uleterē rī ní ású gí 'dī' bée, lē ĩmi kókí 'bá 'dīri ē izā lēti múké ní sī, ĩri útúú ícázú pīri. 'Bo mī ndre múké, mī 'de rī ūnjīkānyā agá ku bēni. 2 Tā eñjēñjē í'dé dō ĩmi drīgé, lē ĩmi kókí ĩmi izā ĩmi āsámuvú gé sī koko. Īmi kókí dō ĩmi izā ĩmi āsámuvú gé sī rá, tā ĩmi ní 'oó 'dīri, ĩri tājmbī Kúrisitō ní lēē ā 'duki ngaa rī. 3 'Bá rī dō rī 'i íngú kīnī, 'í ícó gí, ísúú ícó kuyé, 'bá 'dīri rī 'í mī ū' bā ūgōgōlé rú. 4 Lē 'bá ālu ālu ā amá tā 'í ní rīi 'oó rī ā pámvú amámā, ē íngú rī 'í tā múké 'í ní 'oó rī sī, ā ū' bī ívé tā 'í ní 'oó rī 'bá āzi vé 'oó rī sī ku. 5 Lē 'bá ālu ālu ā adri ūkpó ūkpó ezi ívé rī ngangará gá.

6 Īmi ĩ ní rīi ímbá tā Múngú vé rī sī 'dī' bée, lē ĩmi sēkí ĩmivé ngá 'bá ĩmi ímbápi rī ní ĩndī.

7 Īmi sēkí 'bá āzi ā ū' bā ĩmī mī ku, 'bá āzi ícó tā Múngú ní līi 'bá rī pi drīgé rī ideé ku, ā' diātāsīyā 'bá rī úri 'í ní rīi ífūúpi kaápi rī íkūnā. 8 'Bá úri ūnjīkānyā 'ozú rī rīipi, 'í rú' bā ē ísú rī āyīkō āni rī, ĩri úri izāngā nyazú mužú 'dāni' dāni rī íkūnā, 'bo 'bá úri múké Índrí Uleterē rī ní āyīkō sēepi rī rīipi rī, ĩri úri ídri 'dāni' dāni rī vé rī íkūnā. 9 Lē 'bá āndēkí tā múké 'ongará sī ku, āni 'bá ímú úri kaápi múké rī íkūnā sá múké rī gé, 'bá kukí dō ezi rī ā ngangará kuyé. 10 'Bá ní drīlé múké ísú gí rī tīni, lē 'bá 'okí tā múké 'bá rī pi ní céré, agaápi rá rī, lē 'bá 'okí tā múké 'bá Yēsū rī e' yī' bā gí rī pi ní.

Tā Páulū ní ezi ūdūmbītā rī

11 Īmi ndrekí tāfi má ní sīi mī be 'wārā mā drī sī kōkōbī 'dīri agá 'dī' bée.

12 'Bá 'yo' bā kīnī ā ūlīkí ĩmī ágélé ē tī rá 'dī' bée, kōpi ūsūkí kīnī, ĩ ndēkí ĩmi tā sī céré ní. Kōpi lēkí ísūkí izāngā ĩ ní rīi tā Kúrisitō vé drázú peṭi alambaku sígé rī ā tā ūlúú rī sī ku. 13 Ūlīkí ĩni kōpi ā ágélé ē tī rá, 'bo kōpi 'duki tājmbī Mósē vé rī ngaa céré kuyé, kōpi rī 'yo, ā ūlīkí ĩmī ágélé ē tī rá, ūlīkí dō gí, ĩri sē kōpi í íngú āni íngúngū. 14 Má ícó ma íngú tā āzi sī āluḳáni ku, ma 'yeṅá ma íngú 'bávē Úpi Yēsū Kúrisitō vé drāngará peṭi alambaku sígé rī sī. Yēsū vé drāngará peṭi alambaku sígé rī vé tā sī, tā nyōḳkú nōri vé rī pi índrékí má ní ezi ākó, āzini tā mávé rī índré kpa 'bá nyōḳkú nōri vé rī pi ní ezi ākó. 15 Līkí dō 'bá rī ā ágélé ē tī gí, dō

līkí ágélé ní ē tī kuyé drāāāsīyā, adri tā āmbúú rú ku, tā agaápi rá rī, ĩri mī ní mī eṣí ūjázú ú'dí adrizú 'bá Yēsū vé ni. 16 Īmi tā ĩ ní ezi 'dīri 'du' bā nga' bā rá rī pi, ĩmi adri 'bá pīri Múngú vé ni pi, Múngú rī eṣí ídríkídrī 'bá ĩmi ní, āzini ĩri ĩmi ní tākiri sē.

17 Lē 'bá āzi ā sē má ní izāngā 'dīni ku, ūgbākí ma, āzini ūvīkí ma írā sī, āzó bilé ní má rú' bā gá anigé, má ní Yēsū rī e' yī' gí rī sī.

18 Má édrípīi má ómuvúpīi, eṣí múké 'bávē Úpi Yēsū Kúrisitō vé rī ā adri ĩmi be. Āmīnā.

Kōkōbī Pāūlū nī sī sēē 'bā
Ēfēsō
vē rī pi nī rī
Tā būkū rī vé rī ā
ūlūngará

Ēfēsō ri kūrū āmbúgú āngū ī nī zīj Tákī rī ā jēlē gá ūtū nī 'dengará gālē rú. Pāūlū adri caā āngū rī agá 'dālē ílī na, ri tī Múngú vé rī sēē 'bā rī pi nī (Ēzī 19). 'Bā kárakará āngū rī agá rī pi, 'bā kūrū rī ā gārā rī pi be, ē'yīkī Yēsū rī rá. Vūdrī nī gé, Pāūlū kā rīi adrii jō āngū ū'yīzū rī agá Rómā gá 'dāá, sī kōkōbī 'dīri sēē 'bā kānisā vé Ēfēsō gá rī pi nī, lūzú kōpi nī kīnī, ēšī kōpi nī 'bāā Kúrísitō drīgē 'dīri, Múngú ūtī tā ni nī kīnī, Úpī Kúrísitō ri adri āmbúgú ngá vū drīgē nōgō rī pi drīgē, āzini ngá 'bū gé 'dāá rī pi drīgē.

Cápītā 1-3 agá, Pāūlū ūlū 'bā Múngú nī ūpēē gī rī pi vé tā, āzini ūlū tā Múngú nī kōpi pazú ívé ūnjikānyā agāsī, īri nī kōpi ūmúzú ícázú Kúrísitō be ngá ālu īrivé drāngará sī rī vé tā, āzini ūlū īrivé íngángará ídri rú drāngará gālēsī rī vé tā. Cápītā 4-6 agá, lū 'bā rī pi nī lēti kōpi nī ī ūmúzú ícázú ngá ālu Kúrísitō rŭ' 'bā gá rī.

1 Ma Pāūlū 'ī, Múngú Īpē ma adrii Kúrísitō Yēsū vé 'bā áyúāyū ni rú.

Á sī kōkōbī 'dīri sēē 'bā adri' 'bā Ēfēsō gá ēšī 'bā' bēe Kúrísitō Yēsū vé ēzī nga' 'bā rī pi nī.

2 Ēšī múkē, āzini tākīri íngápi 'bā Ētēpi Múngú vúgá, āzini Úpī Yēsū Kúrísitō vúgá rī ā adri īmi be.

Múngú sē 'bā nī tākīri Kúrísitō ā rŭ sī

3 Lē 'bā íngúkī 'bávē Úpī Yēsū Kúrísitō Ētēpi Múngú rī, īri nī 'bā nī tākīri sēē adrii Kúrísitō agá rī sī, Kúrísitō ĳī 'bā nī tākīri rī 'bū gélēsīla. 4 Drīdrī ni, Múngú nī drī 'bū pi gbīzú vū be kuyé rī gé, ĳpē 'bā adrii uletere 'bā ívé ni pi rŭ ūnjikānyā ākō, Yēsū Kúrísitō ā rŭ sī. Múngú vé lēngárā sī, 5 'dū 'bā 'bāā anjī ívé ni pi rŭ Yēsū Kúrísitō ā rŭ sī, tā ni ībī íngá īri ē ēšī agá. 6 Lē 'bā íngúkī Múngú rī ēšī múkē īri nī 'bāā 'bā nī āmbúgú tā īrivé Mvā īri nī lēlēlē rī nī 'oó 'bā nī rī sī.

7 Kúrísitō vé āri dā 'bā tā sī, 'bā drī jezú, trūkī 'bā ānī 'bávē ūnjikānyā agāsī gī, Múngú vé ēšī múkē rī ā tā sī. 8 Múngú ē ēšī nī adrii 'bā nī múkē rī sī, sē 'bā nī ūmī, āzini tā nīngárā. 9 Múngú vé tā āndŭrú īri nī ūcī kuū 'ī ēšī agá rī, i'da nōnī 'bā nī āmvé. Tā ni ībī íngá ēšī ni agá, i'da tā rī

Kúrísitō ā rŭ' 'bā gá. 10 Tā Múngú nī ūtīj rī, īri 'dīni, sā ni kādō ícō, īri ímŭ ngá 'bū gé rī pi íkūnā ngá vū drīgē rī pi be cérē vūrā ālu gé, Kúrísitō ri ímŭ adri kōpi drīgē nī.

11 Múngú ūpē 'bā adrii anjī ívé ni pi rŭ Kúrísitō agá. Ūpē 'bā ótŭ ĳnógósī i'dóngárā gá 'dāá, tā rī pi ī nga, sŭ Múngú nī ūtīj rī tīnī. 12 Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, 'bā ēšī 'bā' bēe Kúrísitō drīgē drīdrī rī pi, 'bā íngúkī rī Múngú rī ānī. 13 Īmi nī Kúrísitō vé ū'dŭkō múkē áda rī yīj rá rī sī, ū'dŭkō múkē ĳmi nī ē'yīj gī 'dīri pa ĳmi nī. Īmi nī Kúrísitō ri ē'yīj gī rī sī, sē ĳmi nī Īndrī Uletere īri nī tā ni ēzīj rī, lūzú kīnī ĳmi 'bā Kúrísitō vé ni. 14 Tā Múngú nī Īndrī Uletere rī sēzŭ 'bā nī rī, lū 'bā nī uletere 'yozŭ kīnī, ngá Múngú nī ēzīj ívé 'bā rī pi nī, 'bā nī rīi ūtēē rī, īri ímŭ sē 'bā nī rá. Kuru Múngú rī ímŭ 'bā nī drīwālā sē, 'bā kuru īri ĳnjī, āzini 'bā īri íngú.

Pāūlū zī Múngú rī

15 Á yī tā ĳmi nī Úpī Yēsū rī ē'yīzŭ rī rá, āzini ā yī tā ĳmi nī 'bā Múngú vé rī pi lēzŭ cérē rī rá. 16 Ū'dŭj cérē má kādō rīi Múngú rī zīj, ma rī ĳmívē tā lū Múngú nī, ma rī ōwō'difō sē īri nī ĳmi tā sī. 17 Ma rī Múngú 'bávē Úpī Yēsū Kúrísitō vé Ētēpi ī nī ĳnjī ĳnjī rī zī ĳmi nī, ā sē rī ĳmi nī Īndrī tā nīzŭ nī, ē i'da rī ĳmi nī tā Múngú vé rī, ĳmi nīkī rī Múngú rī ānī múkē múkē. 18 Ma rī Múngú rī zī ĳmi nī, ā zī rī ĳmívē ūmī, ĳmi 'bākī rī ēšī tā áda īri nī ĳmi zīzŭ rī nīzŭ ānī, āzini ĳmi nīkī rī dīngárā ūmvúlēsī ĳmi nī dīzŭ 'bā Múngú vé rī pi be trŭ ālu 'dāri ānī. 19 'Bā lēkī ĳmi nīkī Múngú vé ūkpō āmbúgú īri nī sēē 'bā īri ē'yī' 'bā gī nō' bēe nī rī. Ūkpō 'dīri īri nī áyú 20 Kúrísitō rī íngázŭ gōzŭ ídri rŭ drāngárā gālēsīla rī, sē īri ūrī ívé drī ēndēpi* gé 'bū gé 'dāá. 21 Kuru Kúrísitō ri āmbúgú mālāyīkā rī pi drīgē, ĳndrī ūnjī rī pi drīgē, 'bā tāĳmbj sē' 'bā rī pi drīgē, 'bā ūkpō be rī pi drīgē, āzini 'bā āngŭ rŭ' 'bā rī pi drīgē, adri 'yēná béré āndrŭ nō' bēe drīgē kuyé, īri adri āmbúgú cazŭ lóki ímŭpi drīdrī 'dīi rī gé. 22 Múngú 'bā ngá rī pi ārevŭ cérē īri ā pále gá, Múngú ĳpē īri adrii āmbúgú ngá rī pi drīgē cérē 'bā kānisā† vé rī pi nī. 23 'Bā Kānisā vé rī pi rŭ' 'bā Kúrísitō vé ni. Kúrísitō ri ēzī nga kānisā ívé rī agá nī. Īri ívé ūkpō sē 'bā kānisā vé rī pi nī nī.

2

Kúrísitō ri sē 'bā ídri ĳsŭ rá

1 ĳmi nī āndŭrú Múngú vé tā gāā sī, āzini ĳmi nī rīi ūnjikānyā 'oó rī sī, ĳndrī agá, ĳmi āsámŭvŭ rárā rŭ Múngú be, ĳmi ĳndrēkī sŭ

* 1:20 1:20 Drī ēndēpi rī: Drī ēndēpi vé íffī, īri vūrā Múngú vé ī nī ĳnjī ĳnjī rī, āzini vūrā ūkpō sēzŭ rī. † 1:22 1:22 Kānisā: Kānisā rī 'bā Yēsū Kúrísitō rī ē'yī' 'bā gī rī pi.

'bá ùdrā' bá gí rī pi tīnjī. ² Lóki 'dāri gé, ĩmi rikí tã ùnjí nyòòkú nōri vé rī 'dujé ngaa, ĩmi rikí Sātānā adriipi āmbúgú ĩndri ùnjí rī pi drǐgé rī vé tã 'dujé ngaa. Sātānā ālu ālu 'diri ri 'bá Múngú ri gā'ba sī rī pi ē mǐ ù'bā 'de tã ùnjí agá nī. ³ Ọtú 'bá rikí céré tã 'oó sū 'bá ùnjikānyā 'o'bá rī pi tīnjī, 'bá rikí tã rǔ' 'bá nōri ní lēé rī pi 'dujé ngaa, āzini tã 'bá ẹ̀sǐ ní lēé rī 'dujé ngaa. Tã rǔ' 'bá nōri vé rī sī, Múngú ā 'a vé 'bá ní ùnjí ùnjí, sǔ ĩri ā 'a ní veé 'bá uruko ùnjikānyā 'o'bá rī pi ní rī tīnjī. ⁴ 'Bo Múngú ní 'bá lēé agaa rá rī sī, 'bá ívé ẹ̀sǐ ĩndrikidri agaapi rá rī 'bá ní rá. ⁵ 'Bá ní ùnjikānyā 'oó rī sī, 'bá adriki dō sū 'bá ùdrā' bá gí rī pi tīnjī drāāsiyā, Kúrísító sī, ĩndri agá, 'bá gōkí ícá idri rú. ĩmi ndrekí drī ká, ĩrivé ẹ̀sǐ múké rī sī, pa ĩmi gí. ⁶ Múngú inga 'bá gōó idri rú Kúrísító be trǔ, sē 'bá ní vūrā mǔzú úrizú Kúrísító Yēsǔ be trǔ ívé mǎlǔngā 'bǔ gé rī agá. ⁷ Múngú 'o tã 'diri 'dini lǔzú kīnī, ĩrivé ẹ̀sǐ múké agaapi rá rī sī, ĩri imú 'bá ní tã múké sē, 'bá ní Kúrísító Yēsǔ rī ẹ̀'yǐ gí rī sī. ⁸ Múngú pa ĩmi ẹ̀sǐ múké ívé rī sī, ĩmi ní Yēsǔ rī ẹ̀'yǐ gí rī sī. Tã ní íbǐ íngá ĩmi vúgá kuyé, Múngú sē ĩmi ní fēfē rú ẹ̀sǐ múké ívé rī sī. ⁹ Múngú pa ĩmi ẹ̀zǐ ĩmi ní ngaa rī sī kuyé, 'bá āzi ē íngú rī 'i pangará 'diri sī ku. ¹⁰ 'Bavé adringará Kúrísító Yēsǔ agá nōri, Múngú sē 'bá ícá nóni ní, Múngú sē 'bá ní ídri ú'dí tã múké 'ozú, útú tã múké 'diri vé tã kú ñogósǐ, 'bá rikí ngaa mǔzú.

'Bá ngá ālu Kúrísító agá

¹¹ ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhǔdǐ rú ku rī pi, lē ĩmi igákí tã Yāhǔdǐ ĩ íngú' 'bá ívé ágélé ē tǐ úlǐngará* ā tã sī, 'yo' 'bá kīnī ĩmi págánō, úlǐkí ĩmi ágélé ē tǐ kuyé 'dāri. ¹² Lē ĩmi ñkí amá múké 'yozú kīnī, lóki drǐdrǐ 'dāri gé, ĩmi rikí adrii Kúrísító rǔ' 'bá gá sī rará rú, gǔkí ĩmi Múngú vé 'bá Īsērélē vé rī pi āsámvú gé sī āmvé, ĩmi ñkí ũndí Múngú ní rǔ' 'bá Īsērélē vé rī pi be rī kuyé. ĩmi ní rizú adrizú vū drǐgé nógó rī gé, Múngú adri ĩmivé ni kuyé, āzini ĩmi 'báki ẹ̀sǐ drǐ ní gé kuyé. ¹³ Āndúrú ĩmi āsámvú Múngú be rará rú, 'bo nóni Kúrísító vé drāngará úmú ĩmi ícá ngá ālu Kúrísító Yēsǔ be gí, ĩmi ní ĩri ẹ̀'yǐ gí rī sī, ĩmi nóni Múngú be ĩnyinjǎǎ.

¹⁴ Kúrísító ĩjǐ tákiri 'bá āsámvú gé 'bá adri' 'bá Yāhǔdǐ rú rī pi be, ícǐ 'bá āsámvú ícá ngá ālu, sē ngǔngará ùnjí 'bá ní 'bá acozú rī gō deǔ rá. ¹⁵ Kúrísító vé drāngará ímú tǎimbi Yāhǔdǐ rī pi vé í ní 'bá adri' 'bée Yāhǔdǐ rú ku rī pi gǔzú āmvé 'diri fujé

drāá rá. Tã ā pá ĩri ní ímǔzú rī, ímú kǔpi úmú ícá ngá ālu, ĩjǐ tákiri ícá kǔpi āsámvú gé. ¹⁶ Kúrísító vé drāngará peṭi alambaku† sǐgé rī, úmú Yāhǔdǐ rī pi 'bá Yāhǔdǐ ku rī pi be ícá ngá ālu, sē kǔpivé āsámvú Múngú be rī gō ícá múké, sē tã kǔpi ní íngǔzú ùnjí rī gō deǔ rá. ¹⁷ Kúrísító ímú ǔ'dǔkǔ múké tákiri vé rī ùlǔú ĩmi 'bá adri' 'bée Yāhǔdǐ rú ku Múngú rī ñ' 'bá kuyé rī pi ní, āzini 'bá Yāhǔdǐ rú Múngú rī ñ' 'bá rá rī pi ní. ¹⁸ Nóni 'bá Yāhǔdǐ rī pi, āzini 'bá adri' 'bá Yāhǔdǐ rú ku rī pi ícǔ ca 'bá Etẹpi Múngú vúgá 'dǎá ùkpó ĩndri Uleteré ālu ālu 'diri vé rī sī, āzini tã Kúrísító ní 'oó 'bá ní rī sī.

¹⁹ Nóni ícǔkí ĩmi zǐjǐ jǎkǎ ku, āzini ícǔkí 'yoó kīnī, ĩmi adriki āngǔ 'dǐpáa kuyé 'dini ku, 'bo ĩmi nóni āngǔ 'dǐpáa 'bá Múngú vé rī pi be trǔ, āzini ĩmi nóni anji Múngú vé ni ĩrivé 'bẹti āsámvú gé. ²⁰ ĩmi adriki sǔ jǔ í ní sǐjǐ rī tīnjī, nẹbǐ rī pi, Yēsǔ vé 'bá áyúáyú rī pi be, kǔpi írǎ anji í ní ǔtǐjǐ 'dǔzú jǔ sǐzú āni rī tīnjī, Kúrísító Yēsǔ rī ívé rī írǎ sẹepi jǔ rī ní pá tuzú āni ùkpó ùkpó rī. ²¹ 'Bá Yēsǔ rī ẹ̀'yǐ' 'bá gí rī pi úmúkí í ícá ngá ālu Yēsǔ be, kǔpi gōkí ícá Jǔ uleteré Úpí vé ni. ²² ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhǔdǐ rú ku 'dǐ' 'bée, Kúrísító úmú ĩmi ícá Yāhǔdǐ rī pi be ngá ālu, ĩmi adriki rī vūrā ĩndri Múngú vé rī ní adrizú ni.

3

Páulú ùlú ǔ'dǔkǔ múké Múngú vé rī

¹ Ma Páulú 'i, 'beki ma jó rizú āngǔ ǔ'yǐzú rī agá, má ní ǔ'dǔkǔ múké Kúrísító Yēsǔ vé rī ùlǔú ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhǔdǐ rú ku rī pi ní rī ā tã sī.

² Adarú ĩmi yíkí rá, ẹ̀sǐ múké Múngú vé rī sī, sē má ní ẹ̀zǐ rizú ǔ'dǔkǔ múké rī ùlǔzú ĩmi ní āni. ³ Múngú 'i' da tã 'í ní ǔtǐjǐ kúú mǔdǔmǔdǔ rú rī má ní, sǔ má ní sǐ kǔkǔbǐ drǐdrǐ rī agá ẹ̀lǐnǎ rī tīnjī. ⁴ ĩmi kádó kǔkǔbǐ rī lǎá, ĩmi ñ' amá uleteré 'yozú kīnī, á ñ tã Kúrísító vé Múngú ní ǔtǐjǐ kúú mǔdǔmǔdǔ rú rī rá. ⁵ Múngú 'i' da tã 'í ní ǔzǔjú kúú mǔdǔmǔdǔ rú 'diri 'bá ọtǔ drǐdrǐ 'dǎ' 'bée ni kuyé, 'bo nóni 'i' da tã rī 'bá Yēsǔ Kúrísító vé áyúáyú uleteré rī pi ní, āzini nẹbǐ rī pi ní ĩndri Uleteré rī vé ùkpó sī. ⁶ Tã í ní ǔzǔjú kúú mǔdǔmǔdǔ rú rī, ĩri 'dini, 'bá adri' 'bá Yāhǔdǐ rú ku rī pi ẹ̀'yǐkí ǔ'dǔkǔ múké rī rá, kúru kǔpi ímú í úmú ícá ngá ālu Yēsǔ be. Tã 'diri sī, kǔpi Yāhǔdǐ rī pi be, kǔpi céré tã múké Múngú ní lēé sée ívé 'bá rī pi ní rī ʒsǔ rá. Kǔpi

* **2:11** 2:11 Ágélé ē tǐ ùlǐngará: Múngú lú Ābūrāmá ní kīnī, anji āgǔ Ābūrāmá vé rī pi adriki dǔ caá ǔ'dǔjǐ ārǔ gí, lē ā úlǐkí kǔpi ā ágélé ē tǐ rá, ā lǔ rī 'yozú kīnī, kǔpi anji Múngú vé ni. 'Bá rī ā'yǐ dǔ 'í ágélé ē tǐ sée lǐjǐ gí, ĩri tǎimbi Mósé vé rī 'du nga. 'Í lǎ 'í dǔngará 17:9-14; Ẹ̀zǐ 15:1-5. † **2:16** 2:16 Peṭi alambaku: 'Bá Rómá vé rī pi rī 'bá tã 'o'bá ùnjí rī pi gbá mǔsǔmǎrǐ sǐ peṭi alambaku sǐgé, ĩri sǎ 'du āco kǔpi íbǐ drǎ ndǔ, kǔpi izāngǎ nya ambamba drāngará rī gé.

drīlē múkē Múngú ní eʒījī Kúrísitō Yēsū ā rų sī 'dīri įşų Yāhūdī rī pi be trų ālu.

⁷ Eşj múkē Múngú vé rī sī, sē má ní fēfē rizú ũ'dúkō múkē rī ũlízú, āzini sē má ní ũkpō ēʒī rī ngazú nī. ⁸ 'Bá Múngú vé rī pi āsámuvú gé, má adri dō kōpivē ũdų* drāāsiyā, Múngú vé eşj múkē rī sī, ipē ma ũ'dúkō múkē Kúrísitō vé tā be agaápi rá rī ũlūū 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. ⁹ Múngú ngá rī pi ārēvū gbiipi céré rī ipē ma nī, má ũlū rī tā 'í ní ōtų ũtījī mūdūmūdū rú rī. ¹⁰ Múngú lē ivé ũmī tā 'ozú rī lūū mālayikā 'bū gé 'dāā rī pi ní, āzini İndrī ũnjī rī pi ní. Kōpi İmų tā 'dīri ndre lóki Yāhūdī rī pi ní i ũmúzú 'bá Yāhūdī ku rī pi be trų ivé kānisā agá rī gé. ¹¹ Múngú ũtī tā 'dīri ōtų İnogósī, tā 'dīri nga 'i fūū tī ni gé gī, Kúrísitō Yēsū 'bávē Ūpí 'du tā ni ngaā nī. ¹² 'Bá ní adrii Yēsū Kúrísitō agá, āzini 'bá ní İri ē'yījī gī rī sī, İri 'bá ní drīwālā sē, 'bá fi mųzú Múngú endreŕi gé 'dālē ũrī ākō. ¹³ Á mā İmi drī İrī sī, İzāngā má ní nyaā İmi tā sī rī sī, lē İmi eşj ā adri İzāngā sī ku, İzāngā má ní nyaā 'dīri sē Múngú rī İmi İngu ānī.

Pāulū zī Múngú rī 'bá Ēfēsō vé rī pi ní

¹⁴ Má kādō rīi tā Múngú ní 'oó 'dī' bēe ũşşū, ma rī kūmūcī ũtī, ma rī 'bá Ētēpi rī zī. ¹⁵ Ma rī Múngú rī zī, Múngú rī Ētēpi 'bá céré pi vé nī, 'bá 'bū gé rī pi vé nī, āzini 'bá vū drīgē rī pi vé nī. ¹⁶ Ma rī Múngú 'bá Ētēpi dīpi pōwūpōwū rī zī, İrivē İndrī ā sē rī İmi ní ũkpō İmivē eşj agá, ¹⁷ ānī Kúrísitō ē įşų rī vūrā fizú adrizú İmī eşj agá, İmi ní İri ē'yījī gī rī sī. Ma rī Múngú rī zī İmi ní, İmi lēki rī Kúrísitō rī eşj be céré, ā sē rī İmi tukī rī pá ũkpō ũkpō. ¹⁸ Lē İmi įşųki ũmī tā nīzú āmázú, sū 'bá Múngú vé rī pi ní įşų rī tīnjī, İmi nīki rī lēngará Kúrísitō ní İmi lēzú ambamba 'dīri amá ānī. ¹⁹ Á lē İmi nīki tā Kúrísitō ní İmi lēzú ambamba 'dīri, lēngará 'dīri icóki ũ'bījī bā ku. İmi nīki dō lēngará 'dīri rá, İmi adri tā be pīrī, sū Múngú vé rī tīnjī.

²⁰ Lē ē İngúki Múngú ũkpō be riipi ēʒj ngaápi 'bá rų' 'bá gá rī, İri icó tā ārēvū 'o aga, tā 'bá ní zījī, āzini 'bá ní rīi ũşşū rī pi drīgē sī céré. ²¹ Lē 'bá kānisā vé rī pi ē İngúki Múngú rī, ē İngúki Kúrísitō Yēsū rī, āzini úyú drīdrī 'dīlē rī pi ē İngúki Múngú rī mųzú 'dāni' dāni! Āmīnā.

4

Adringará trų Kúrísitō agá rī

¹ 'Yīki ma jó āngū ũ'yīzú rī agá, má ní ēʒj Ūpí vé rī ngaā rī sī, á mā İmi drī İrī

sī, lē İmi 'okī tā múkē ni pi mųzú áyu, ā'diātāsiyā Múngú zī İmi adrii 'bá ivé ni pi rú. ² Lē İmi İngúki İmi ku, İmi adriki tā be mādā. İmi 'duki tā rī mųzú eşj be mādā, İmi 'duki tā rī ngaā İmi āsámuvú gé sī lēngará sī. ³ Lē İndrī Uletere rī ā ũmú İmi adrii ngá ālu, İmi adriki tā be kīri İmi āsámuvú gé sī. ⁴ İmi ũmúki İmi céré icá rų' 'bá ālu gī, İndrī İmi ní įşų rī, İri ālu ālu 'dīri, Múngú zī İmi céré, İmi 'bāki rī eşj tā drīdrī 'dīlē rī ũtēzú. ⁵ Ūpí rī 'yēnā ālu, ē'yīngará rī ālu, bātīzīmū rī ālu, ⁶ Múngú rī 'yēnā ālu, İri Ētēpi 'bá rī pi vé ni céré, İri āmbúgú 'bá drīgē céré, İri rī 'bá áyú céré rī ēʒj nga, İri rī adri 'bá agāsī céré.

⁷ 'Bo Kúrísitō sē 'bá ālu ālu ni fēfē ivé eşj múkē vé rī ēʒj ngazú ānī 'í ní. ⁸ Tā i ní sīi Būkū Múngú vé rī agá rī kīnī, "Kā tųj mųzú urųgégē 'dāā, jī ivé ari' 'ba rī pi mųzú İndī, 'í dų ngá kārākarā awaā ivé 'bá rī pi ní."

⁹ Tā i ní 'yoó kīnī, tų mųzú urųgégē 'dīri vé ifīfī ā'di? İri lū 'yozú kīnī, drīdrī rī, Kúrísitō İmų adrii vū drīgē nōgō, vudrī ni gé, İri ni kīru tųzú mųzú 'bū gé 'dāā. ¹⁰ 'Bá İmųpi vū drīgē nōgō rī, İri 'bá ālu ālu ngaāpi mųşpi urųgégē 'bū gé 'dāā rī 'i, İri İmų adri āmbúgú ngá rī pi drīgē céré.

¹¹ Kúrísitō ũpē 'bá rī pi ā urųko adrii 'bá áyúāyū ni pi, urųko' bēe nēbī, urųko' bēe 'bá Kúrísitō vé tā ũlū' 'bá 'bá Kúrísitō rī ē'yī' 'bá kuyē rī pi ní ni pi, urųko' bēe vé ēʒj adrizú atala* rú, urųko' bēe 'bá āngū İmbá' 'bá ni pi. ¹² 'Bá 'dī' bēe vé ēʒj, kōpi rī 'bá Múngú vé rī pi İmbá, kōpi ā ngakī rī ēʒj Kúrísitō ní, kōpi ā adriki rī ũkpō ũkpō ivé ē'yīngará agá, kōpi ā ũmúki rī i adrii rų' 'bá ālu Kúrísitō vé ni, ¹³ cīmgbá 'bá ní 'bá ũmúzú icázú ngá ālu, 'bá ní Múngú Mvōpi rī ē'yīzú, āzini 'bá ní İrivē ũmī 'duzú tā ngazú, 'bá adriki rī ũkpō ũkpō 'bávē ē'yīngará agá, tā céré sī, 'bá adriki rī sū Kúrísitō tīnjī.

¹⁴ Lē 'bá rikī tā 'oó sū anjīnā nyīrīnā rī pi tīnjī ku. Lē 'bá āngū İmbá' 'bá ũnjō sī rī pi vé İmbāngará ā rī İmi ũmī újā sū ũlī nī rīi kúlūmgbā úvī yījī drīgē sī ngālā ngālā rī tīnjī ku. ¹⁵ Ngá múkē rī, lē 'bá lēki 'bá lēlē, 'bá atákī tā āda 'bá āsámuvú gé sī áyu, 'bávē ē'yīngará ā mba rī icá ũkpō ũkpō Kúrísitō adriipi kānisā drīgē rī agá. ¹⁶ Kúrísitō ũmú 'bá céré 'i rų' 'bá gá, sū İgélē āndīāndī rī pi ní i ũmú adrii rų' 'bá ālu gé rī tīnjī. İgélē āndīāndī 'dī' bēe ngakī dō céré ēʒj mųzú múkē, kōpi i lēlē, İri sē rų' 'bá rī mba icá ũkpō ũkpō.

* 3:8 3:8 Má adri dō kōpivē ũdų: Pāulū átā tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsiyā ōcų 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi. 'í lā būkū Ēʒj vé rī. Ēʒj 8:1-3. 4:8 4:8 Sāwūmā 68:18 * 4:11 4:11 Atala rī pi: Atala 'dī' bēe zāki rōbōņō ku. Kōpi rī 'bá kānisā vé rī pi İmbā.

Êşî újángará

¹⁷ Úpí á rú sî, á lē 'yo îmi ní 'dîni, lē îmi rikî adriî sî págánô tâ nî' 'bá ku rî pi tînjî ku. ¹⁸ Ōzŭkî kôpivé úmî tâ nîzú rî gî, kôpi gŭkî î rárá rú ídri Múngú ní sêe rî agasî, â' diâtâsiyâ kôpi gâkî Múngú vé tâ sî, kôpi ē drĭ ŭkpô ŭkpô. ¹⁹ Tâ rî dô múké yâ, dô ŭnjî yâ, kôpi ŭşŭkî ku. Kôpi lēkî tâ drĭnjâ sêepi ní 'oó muzú áyu, âzini kôpi rî tâ âzâvú rú ni pi endî 'o muzú dĭjî dĭjî.

²⁰ 'Bo tâ Kúrisitô vé î ní ímbá îmi ní rî adri 'dîni kuyé. ²¹ Ádarú îmi yĭkî Yésŭ vé tâ rá, âzini ímbákî îmi ní tâ áda Yésŭ vé rî rá. ²² Ímbákî îmi kînî, lē îmi kukî létĭ ŭku ándurú îmi úbépi fĭpi ŭnjĭkányâ 'ozú 'dâri ânî, lē îmi kukî tâ ándurú îmi mĭ ŭ' 'bâápi, îmi iza' 'bée iza za rî pi ânî. ²³ Ímbákî îmi kînî, lē ímivé yĭkĭ tâ 'ozú rî â újâ 'i ícá ú' dĭ. ²⁴ Lē îmi újâkî ímivé adringará ícá ú' dĭ sŭ Múngú ní îmi gbiî sŭ 'i tĭnjî rĭ tĭnjî, ádarú îmi adri tâ be pirĭ, âzini uletere.

²⁵ Kúru lē 'bá âlu âlu â ku ŭnjô ânî, lē â átâ tâ áda rĭ áyu 'i ōgŭpĭ Yésŭ rĭ ě' 'yĭ' 'bá gĭ rĭ pi ní, â' diâtâsiyâ 'bá úmúkî 'bá céré adriî rŭ' 'bá âlu Kúrisitô vé ní gĭ. ²⁶ "Îmî 'a ve dô gĭ, â sē îmi fĭi ŭnjĭkányâ 'oó ku." Îmî 'a ve dô gĭ, lē îmi kukî 'a vengará 'dĭri â ca ŭtĭ ní 'dengará gá ku. ²⁷ 'A vengará rĭ sē âdróko† rĭ vŭrâ ĩşŭ úrízú îmi ěşĭ agá. ²⁸ 'Bá âzi dô îmi âsámvú gé 'dĭgé ŭĭŭ rú, lē â ku ŭĭŭ â vŭgú ânî. Lē â nga ěŭĭ 'i drĭ sĭ, ē ĩşŭ rĭ ngá, â ko rĭ 'bá ngá âko rĭ pi ē ízâ ânî.

²⁹ Lē átángá ŭnjĭ ē ífŭ îmi tĭ gé sĭ ku, 'bo lē îmi átákĭ tâ múké 'bá rĭ pi ē ízâ koopi ní áyu, â ko rĭ 'bá tâ rĭ yĭ' 'bá rĭ pi ē ízâ. ³⁰ Lē îmi sĕkĭ Múngú vé Índri Uletere rĭ ní ízângá ku, Múngú sē îmi ní Índri Uletere rĭ, â nĭkĭ rĭ îmi áamá ânî kĭnĭ, îmi 'bá ívé ní, cazú ŭ' 'dŭ 'i ní ŭmvúlēsĭ îmi oŷuzú ŭnjĭkányâ agasĭ rĭ gé. ³¹ Êşĭ ŭká ŭká rĭ, ŭ' 'dŭkô âsĭrâ rú rĭ, jĭkô rĭ, âwângará âsámvú gé sĭ rĭ, u' dangará rĭ, âzini tâ ârĕvú céré rĭi 'olē ŭnjĭ ŭnjĭ rĭ pi, lē îmi kukî ânî. ³² Lē îmi adrikĭ múké îmi âsámvú gé sĭ, îmi lēkĭ îmi lēlē, îmi trŭkĭ îmi ōgŭpĭ îmi 'o' 'bá ŭnjĭ rĭ pi, sŭ Múngú ní îmi trŭú Kúrisitô vé tâ sĭ rĭ tĭnjî.

5

Lē îmi adrikĭ sŭ Múngú ní lēe rĭ tĭnjĭ

¹ Lē îmi 'okĭ tâ pirĭ sŭ Múngú ní 'oó rĭ tĭnjĭ, â' diâtâsiyâ îmi anjĭ Múngú vé ĩri ní lēélē ní pi. ² Lē îmi lēkĭ îmi lēlē, sŭ Kúrisitô ní 'bá lēe rĭ tĭnjĭ, adi 'i sēe drâá rŭbŭnjô rŭ 'bâ tâ sĭ, sē Múngú adri ânî âyĭkô sĭ.

³ Îmi anjĭ Múngú vé ní, lē îmi 'bâkĭ ōwŭŭ âluŭáni ku, îmi 'okĭ tâ âzâvú rú ni ku, îmi

'bâkĭ ěşĭ âmbúgu ngá drĭgé ku, â' diâtâsiyâ anjĭ Múngú vé uletere rĭ pi 'okĭ tâ ŭnjĭ 'dĭ' 'bée ku. ⁴ Lē îmi rikĭ átángá ŭnjĭ ŭnjĭ ní pi átâ îmi âsámvú gé sĭ ku, dôku îmi rikĭ tâ azakaza vé ni pi átâ ku, dôku îmi rikĭ átángá rĭi átâ ávi agá ŭnjĭkányâ ĩjĭpi ní pi átâ ku. Tâ 'dĭ' 'bée adri múké ku. Ngá múké rĭ, lē îmi rikĭ ōwŭ' 'dĭfô sēe Múngú ní. ⁵ Îmi nĭkĭ rá, 'bá riipi ōwŭ 'bâápi muŭpi bādârú, âzini riipi tâ ŭnjĭ 'oópi, ěşĭ 'bâápi âmbúgu ngá drĭgé rĭ, 'bá 'dĭri rĭ ngá 'i ní údē mungú rú ni ĩnjĭ, ícô fĭi málŭngâ Kúrisitô pi vé Múngú be rĭ agá ku. 'Bá ěşĭ 'bâápi ngá drĭgé âmbúgu rĭ, ĩri rĭ ngá vŭ drĭgé nŭgô rĭ ĩnjĭ mungú rŭ.

⁶ Lē 'bá âzi â rĭ átángá azakaza vé ní átâ îmi mĭ ŭ' 'bâzú ku, â' diâtâsiyâ tâ 'dĭni 'dĭ' 'bée sē Múngú rĭ 'bá tâ 'o' 'bá drĭ ŭkpô sĭ 'dĭ' 'bée ĩrĭnjâ rá. ⁷ Lē îmi fĭkĭ tâ 'bá 'dĭ' 'bée ní riĭ 'oó rĭ 'oó ĩndĭ ku.

⁸ Ándurú îmi rikĭ adriî ĩnjĭná agá, 'bo nóni îmi ŭtĭnjâ agá, â' diâtâsiyâ îmi úmúkĭ îmi ícá ŭpĭ Yésŭ Kúrisitô be trŭ ngá âlu gĭ. Kúru lē îmi adrikĭ sŭ 'bá adri' 'bá ŭtĭnjâ agá rĭ pi tĭnjĭ. ⁹ 'Bá adri' 'bée ŭtĭnjâ agá rĭ pi, kôpi rĭ tâ múké 'o, tâ pirĭ 'o, âzini tâ áda 'o.

¹⁰ Lē îmi nĭkĭ tâ Úpĭ ní âyĭkô sēepi rĭ. ¹¹ Lē îmi fĭkĭ tâ ěŭĭ âkô 'i ní riĭ 'oó ĩnjĭná agá rĭ pi 'oó ku, lē îmi i' 'dakĭ tâ 'dĭ' 'bée âmvé kĭnĭ, tâ 'dĭ' 'bée ŭnjĭ. ¹² Tâ ŭnjĭ 'bá Múngú rĭ nĭ' 'bá kuyé rĭ pi ní riĭ 'oó kĭri kĭri 'dĭ' 'bée, â rikĭ tâ ní 'bâá tĭ gé ku, ĩri drĭnjâ sē. ¹³ 'Bo ŭtĭnjâ agá, tâ ŭnjĭ rĭ pi céré ĩndré ku uletere, ¹⁴ â' diâtâsiyâ ŭtĭnjâ rĭ sē 'i ngá rĭ pi ârĕvú ndre céré uletere. 'I ní 'yozú ânĭ kĭnĭ,

"Mi riipi ŭ' 'dŭ koopi rĭ, lē mĭ íngá ŭŭŭ,
mĭ 'bá drâápi gĭ rĭ, lē mĭ ídri goó idri
rú ŭzi,

Kúrisitô rĭ ímŭ dĭ mĭ drĭgé ŭtĭnjâ rŭ."

¹⁵ Îmi kâdô riĭ adriĭ, lē îmi adrikĭ mĭ be kŭŭŭ, lē îmi â adrikĭ sŭ 'bá tâ nĭ' 'bá ku rĭ pi tĭnjĭ ku, lē îmi adrikĭ úmĭ be. ¹⁶ Îmi ĩşŭkĭ dô drĭlē múké tâ 'ozú ní gĭ, lē îmi 'okĭ tâ múké ní pi muzú áyu, â' diâtâsiyâ lóki nŭri, ĩri lóki ŭnjĭ. ¹⁷ Lē îmi adrikĭ azakaza rŭ ku, lē îmi nĭkĭ tâ Úpĭ ní lēe îmi 'okĭ rĭ. ¹⁸ Â mvukĭ íwâ ĩmĕrĕzŭ bādârú ku, ē iza rĭ ímivé adringará ku, ngá múké rĭ, lē Índri Uletere rĭ â ású îmi ní. ¹⁹ Îmi kâdô îmi úmú vŭrâ âlu gé, lē îmi ngokĭ úngô Sâwŭmâ vé rĭ pi, îmi ngokĭ úngô Múngú á rŭ sĭ. Lē îmi ngokĭ úngô Úpĭ Múngú rĭ ĩnjĭzú ěşĭ be céré. ²⁰ ŭ' 'dŭ céré, lē îmi sĕkĭ ōwŭ' 'dĭfô 'bá Ĕtĕpĭ Múngú ní tâ céré ĩri ní 'oó îmi ní rĭ sĭ, 'bávē Úpĭ Yésŭ Kúrisitô â rŭ sĭ.

4:26 4:26 Sâwŭmâ 4:4 † 4:27 4:27 Ádróko: Ádróko vé rŭ Sâtánâ 'i, ĩri âmbúgu índri ŭnjĭ rĭ pi drĭgé, gâ tâ Múngú vé rĭ 'dugá ngagá sĭ 'bŭ gé 'dalé. Múngú idró ádróko rĭ índri ŭnjĭ rĭ pi be 'bŭ gé 'dâási ní. 'I lā 'i dangará 12:7-9.

Úkú rī pi ívé āgō rī pi be

²¹ Lē ìmi adrikí yingará sī ìmi àsámuvú gé sī, ā' diātāsīyā ìmi 'dīri ri Kúrisitō ri ññj. ²² Lē úkú rī pi ā yīkí ívé āgō rī pi ē tī yiyi, sū kōpi ní Úpí ē tī yiyi rī tñj. ²³ Ā' diātāsīyā ágó ri āmbúgú úkú drīlē gá nī, sū Kúrisitō ní adrii āmbúgú kánisā drīlē gá rī tñj, Kúrisitō ri 'bá rī pi pa ívé ùnjikānyā agásí nī. ²⁴ Kúru lē úkú rī pi ā yīkí ívé āgō rī pi ē tī yiyi tā céré sī, sū kánisā ní Kúrisitō ē tī yiyi rī tñj.

²⁵ Lē āgō rī pi ā lēkí ívé úkú rī pi lēlē, sū Kúrisitō ní 'bá kánisā vé rī pi lēlē, ìri ní 'i adii sēé drāá kōpi ā tā sī rī tñj, ²⁶ 'bá kánisā vé rī pi ā adrikí rī uletere, ā ūji rī 'bá kánisā vé rī pi adrii ùnjikānyā ākó, ū' dūkó múké rī ā ūji rī 'bá kánisā vé rī pi ícá uletere. ²⁷ Kúrisitō vé drāngará sī, 'du 'bá kánisā vé rī pi 'bāá 'bá ívé nī, adí 'i sēé drāá, 'bá kánisā vé rī pi ā adrikí rī uletere, tā ákó, azávú ákó, ùnjikānyā ákó, tā ázi ákó. ²⁸ Kúru lē āgō rī pi ā lēkí ívé úkú rī pi lēlē, sū kōpi ní 'i rú' 'bá lēé rī tñj. 'Bá rī lē dō ívé úkú lēlē, 'bá 'dīri lē 'i rú' 'bá lēlē. ²⁹ 'Bá ázi ālunjáni 'i rú' 'bá gāapi sī ní 'dāayo, ìri sū 'i rú' 'bá gá susu, ìri 'i rú' 'bá útētē, sū Kúrisitō ní 'bá kánisā vé rī pi útēé rī tñj. ³⁰ 'Bá 'bá Kúrisitō vé nī, 'bá ìrivé rú' 'bá ìgélé.

³¹ Sīkí Búkú Múngú vé rī agá kīnī, "Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé étēpi ku, ìri ívé èndrēpi ku, kōpi í úmú úkú ní be, 'bá ìrī 'dī' bēe í úmú adri rú' 'bá álu." ³² Átángá 'dīri mbamba, ícá fíi 'bá ázi drīgé múké ku, 'bo á lē tā 'dīri vé íffíi ùlūu uletere, átángá 'dīri lū kpá tā Kúrisitō pi vé 'bá kánisā vé rī pi be rī. ³³ Kúru lē 'bá álu álu ā lē ívé úkú sū 'i ní 'i rú' 'bá lēé rī tñj, āzini lē úkú rī ē ññj ívé ágó ññjñj.

6*Anjiná rī pi vé tā 'bá í tī' 'bá rī pi be rī*

¹ Anjiná rī pi, lē ìmi 'dukí tā ìmi étēpi vé rī, āzini ìmi èndrēpi vé rī ngaánga, ā' diātāsīyā ìmi 'okí dō 'dīni, ìri múké. ² "Lē mí ññj mí étēpi pi mí èndrēpi be ññjñj." Tāimbí álu rī 'dīni, Múngú kīnī, 'bá rī 'du dō tā rī ngaá sū 'dīri tñj, ìri tā múké ísú rá. ³ "Mí ññj dō mí étēpi pi mí èndrēpi be ññjñj, mí drīlē ri adri múké, mí adri ílī be áco vū drīgé nōgō."

⁴ Ìmi anji étēpi, lē ìmi átákí átángá anjiná rī pi ní ū' dūkó úkpó ní sī ku, ìmi ímbákí kōpi létī múké sī, ìmi ùlúkí tā Úpí vé rī kōpi ní.

Túgērī rī pi 'bá ambugu í drīlē gá rī pi be

⁵ Ìmi túgērī rī pi, lē ìmi yīkí 'bá ambugu ìmi ní ríi ézī ngaá kōpi ní vū drīgé nōgó rī

pi ē tī yiyi, āzini lē ìmi rukí kōpi ruru. Lē ìmi ngakí kōpi ní ézī rī éšj be céré, sū ìmi ní ngaá Kúrisitō ní rī tñj. ⁶ Ìmi ngakí ézī rī úkpó sī, ā adri 'yozú kīnī, 'bá ìmi ní ríi ézī ngaá kōpi ní rī pi ní ríi mí 'bāá ìmivé ézī ndrezú gōgō rī sī ku, ìmi ngakí ézī rī, sū túgērī Kúrisitō vé nī pi tñj, lē ìmi ngakí ézī rī, sū Múngú ní lēé rī tñj. ⁷ Ìmi ngakí ézī rī éšj be céré, sū ìmi ní ríi ngaá Úpí ní rī tñj, adri 'yozú kīnī, sū ìmi ní ríi ngaá 'bá áda ní rī tñj ku, ⁸ ā' diātāsīyā ìmi ñkí rá, 'bá rī dō túgērī yā, adri dō túgērī ku yā, ézī múké ìri ní ngaá rī sī, Úpí ri ìri úfē rá.

⁹ Ìmi 'bá ambugu túgērī rī pi ní ríi ézī ngaá ìmi pálé gá rī pi, lē ìmi rukí ìmivé túgērī rī pi múké létī álu álu 'dīri sī, ā 'okí kōpi ùnjí ku. Lē ìmi ímgbēkí kōpi ē mī ku, lē ìmi ñkí ámá múké 'yozú kīnī, ìmi céré ri ézī nga Múngú 'bávé āmbúgú 'bū gé 'dāá rī ní, ìri èndrēti gé, 'bá rī pi céré trōtrō.

Ngá Múngú vé è' dī 'dizú ādróko be rī.

¹⁰ Átángá rī ā ūdū kīnī, lē ìmi adrikí úkpó úkpó Úpí vé úkpó agaápi rá rī sī. ¹¹ Lē ìmi úsúkí ìmi ngá Múngú vé è' dī 'dizú rī pi sī, ìmi ndékí rī ādróko ríipi mí ū' bāápi rī áni. ¹² È' dī 'bá ní ríi 'dīi rī, 'bá 'dīkí 'bá áda pi be ku, 'bá ri è' dī rī 'dī índri ùnjí úkpó be āngū rú' 'bá rī pi be, índri úkpó be adri' 'bá ññjñj agá rī pi be, āzini índri ùnjí úkpó be uru 'dāá rī pi be. ¹³ Kúru lē ìmi úsúkí ngá Múngú vé è' dī 'dizú rī pi ìmi rú' 'bá gá, ū' dū 'dizú ádróko ní ímúzá è' dī 'dizú ìmi be rī gé, ìmi tukí rí pá úkpó úkpó, è' dī rī kādō deé, ìmi áwíkí rí pá tuú kuú úkpó úkpó. ¹⁴ Lē ìmi tukí pá úkpó úkpó, ìmi ū' yīkí gō tā áda vé rī ìmi ū' pīlē gá títī, ìmi útúkí rí ìmi kú ūrē è' dī 'dizú ádróko be, āzini ìmi ū' yīkí aya kpōlō' bu tā píri vé rī ìmi èndrēti gé, ìmi útékí rí ìmi rú' 'bá áni. ¹⁵ Ìmi adrikí ūrē muṣú ū' dūkó múké tākiri vé rī ùlūu, sū ìmi ní ngá pá gá úsú muṣú áni è' dī 'dizú rī tñj. ¹⁶ Ìmi è' yīkí Múngú rī, ā adri rí ìmi ní sū kúkúrúkú tñj, ā úgbú rí í' yé ádróko vé áci áci rí ìmi rú' 'bá gá sī rá. ¹⁷ Lē ìmi rukí pangará rī vé tā títī, sū ìmi ní sápu aya rú rí usú ìmi drīgē rī tñj, āzini lē ìmi rukí ññj áco Índri Uletere vé rī ìmi drīgē, ññj áco 'dīri, ìri ū' dūkó Múngú vé rī.

¹⁸ Lē ìmi zíkí Múngú rī sá be céré úkpó Índri Uletere rī vé rī sī, lē ìmi adrikí mī be kōwū, āzini lē ìmi zíkí 'bá Múngú vé rī pi ní céré létī be ándiándi muṣú ūdū ákó. ¹⁹ Ìmi zíkí kpá má ní Múngú rí ìndī, Múngú á sē rí átángá píri má tī gé, má ùlū rí ū' dūkó múké Múngú vé rī 'bá rī pi ní ū' rī ákó, kōpi ā ñkí rí ìrivé tá múké. ²⁰ Ā 'bekí dō ma jó āngū ū' yīzú rí agá má ní ū' dūkó

múké rī ūlūú rī ā tā sī drāāāsīyā, lē ĩmi zĭkí
 má ní Múngú ri, má ūlū rī ũ'dúkọ múké rī
 mųzú drĭdrĭ ũrĭ ākó, sŭ má ní lēé rī tĭnĭ.

Páulū vé mōdó sēlé ũdŭ gé rī

²¹ Má édrĭpĭ Tūkíkō má ní lēélē, ězĭ
 ngaápi ěsĭ ālu sī Úpí ní rī, ĩri mávé tā ūlū
 ĩmi ní nĭ, ĩmi nĭkí rī mávé adringára, āzini
 ězĭ má ní rĭí ngaá rī. ²² Tā ā pá má ní lēzú
 ĩri pēzú mųzú ĩmi vúgá 'dilé rī, ĩri 'dĭ, ĩmi
 nĭkí rī tā 'bá drĭgé bēnĭ, ā mų rī ĩmĭ ěsĭ
 ímbá, ĩmi adrikí rī ũkpó ũkpó.

²³ Má édrĭpĭ má ōmvŭpĭ, 'bá Ĕtēpi
 Múngú, āzini Úpí Yēsŭ Kúrísitō ā sē ĩmi
 ní tākĭri, lēngára, āzini ě'yĭngára. ²⁴ Ěsĭ
 múké Múngú vé rī ā adri 'bá céré 'bávė
 Úpí Yēsŭ Kúrísitō ri lē'bá mųzú ũdŭ ākó rī
 pi ē ěsĭ agá.

**Kōkōbī Pāūlū nī sī sēē 'bá
Pīlīpōyī
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Kūrū Pīlīpōyī vé rī āngū Mākēdōniyā vé rī agá, Mākēdōniyā rī āngū Ġīrīkī vé rī agá, wōkōkō úrúle rú rī gé. Pāūlū sē tī Múngú vé rī kūrū Pīlīpōyī vé rī agá (Ēzī 16). Í'dó kánisā 'dálē. Ílí kárakarā ā vūdrī gé, gōkí Pāūlū rī 'beé jó āngū ū'yīzú rī agá. 'Bá kánisā Pīlīpōyī vé rī agá rī pi sēkí Pāūlū ní mūfēngā. Pāūlū sī kōkōbī 'diri sēē ōwō'difō sēzú kōpi ní.

Kōkōbī rī agá, 'yo Kūrīsītīyānī rī pi ní kīnī, 'í ru drāngará ku. Gō kōpi ē ēšj ímbá kīnī, 'bá rī pi dō rī kōpi ōcū ūnjī ūnjī, lē kōpi ā tuki pá tītī ívé ē'yīngará agá. 'Yo kōpi ní kīnī, lē kōpi ē íngúkí í ku, kōpi ā adríkí ēšj be mādā, sū Kúrīsítō vé rī tñjī. Lū kōpi ní kīnī, kōpívē adringará Kúrīsítō agá 'diri, Múngú sē kōpi ní ní. Kúru gō 'yoó kōpi ní kīnī, 'bá ūnjō rú rī pi rī āngū ímbá 'yo kīnī, mērē Yāhūđī rī pi ní rīi 'duđū ngāá rī, Múngú lū kōpi ní ní. 'Bo lē kōpi ā 'duki 'bá ūnjō rú 'dī'bée vé tā ngāá ku.

¹ Ma Pāūlū 'i, 'bá ġrītrō Tīmōtéyō be ātī'bá Kúrīsítō Yēsū vé ní, á sī kōkōbī 'diri sēē 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí, adrí'bá kūrū Pīlīpōyī vé rī agá rī pi ní, drīkoma rī pi ní, āzini đīkōnī rī pi ní. ² Ēšj múké āzini tákiri 'bá Ētēpī Múngú vé rī, āzini 'bávē Úpí Yēsū Kúrīsítō vé rī ā adrí ĩmi be.

Pāūlū zī Múngú rī 'bá Pīlīpōyī vé rī pi ní

³ Sā céré má kādō rīi ĩmi tā ūššū, má rī Múngú ní ōwō'difō sē. ⁴ Ū'dú céré má kādō rīi Múngú rī zīj ĩmi ní, ma rī zī āyīkō be má ēšj agá, ⁵ ā'diātāsīyā má ní rizú ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūngará gá, ĩmi ríkí ma ēšj ní, í'dózú ū'dú ĩmi ní ēšj ūjázú rī gé 'dāá, címgbá āndrū sī. ⁶ Á nī á má múké 'yozú kīnī, Múngú í'dó rīi tá múké 'oó ĩmi ēšj agá gí, ĩri tá múké 'diri 'o múzú ĩmi ēšj agá đīj đīj, címgbá ū'dú Kúrīsítō Yēsū ní ġgōzú rī gé.

⁷ Á lē ĩmi ambamba, ĩri pīrī má ní rizú ĩmi tá ūššūzú 'dini ānī. 'Yíkí má jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūū 'yoó kīnī, ĩri tá áda rī ā tā sī, 'bá ālēkí ēšj múké Múngú vé rī ĩmi be trū. ⁸ Múngú nī rá 'yozú kīnī, ádarú á lē ĩmi ambamba, sū Kúrīsítō Yēsū ní ĩmi lēé rī tñjī.

⁹ Ma rī Múngú rī zī ĩmi ní, lē Múngú ā sē ĩmi lēkí ĩmi lēlē ĩmi āsámvú gé sī, ā sē

ĩmi ní tā nīngará, ĩmi á mákí rí tá múké pi āsámvú tá ūnjí be rī ānī, ¹⁰ ā sē rí ĩmi ĩpēkí rí tá pīrī rī áyu, ĩmi adríkí rí ule, ūnjīkányā ākó, címgbá ū'dú Yēsū Kúrīsítō ní ġgōzú rī gé. ¹¹ Yēsū Kúrīsítō á sē ĩmi adríkí 'bá tá 'o'bá pīrī ní pi, ē íngúkí rí Múngú rī, āzini ē ĩnjīkí rí ĩri ānī bēnī.

Pāūlū vé 'yīngará

¹² Má ēdrīpīj má ómvúpīj má ní lēlē rī pi, á lē lūū ĩmi ní kīnī, ā 'yíkí dō ma jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá drāāāsīyā, ēzī í ní rizú ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūū rī tu pá ālunjáni kuyē, 'bá kárakarā íšúkí ū'dúké múké Kúrīsítō vé 'diri yīj rá. ¹³ Sē 'bá Rómā gá rī pi, āzini āngaráwá rī'bá 'bāgū vé āngū ūtē'bá rī pi nīkí á má rá 'yozú kīnī, 'yíkí ma jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní rīi ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūū rī sī. ¹⁴ Á 'yíkí dō ma kú jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá drāāāsīyā, 'bá Úpí Yēsū rī ē'yī'bá gí rī pi ríkí ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūū múzú ūrī ākó.

¹⁵ 'Bá urukō'bée ríkí ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūū, ā'diātāsīyā kōpi lēkí 'bá í pámvú ūbī'bá rī pi ā ndē mávé rī rá, 'bo 'bá urukō'bée ríkí ūlūū múzú ēšj múké sī. ¹⁶ 'Bá Kúrīsítō vé tá ūlū'bá ēšj múké sī rī pi lēkí ma lēlē, kōpi nīkí rá 'yozú kīnī, 'yíkí ma jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlūū rī sī. ¹⁷ 'Bá ēšj 'bā'bée má drīgé ūnjī rī pi ríkí Kúrīsítō vé tá ūlūū, ā 'duki rí ívé tá 'bāā āmbúgú mávé rī ndēé. Kōpi ríkí tá rī 'oó 'dini, má nya rí izāngā jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá ānī. ¹⁸ 'Bá 'dī'bée dō rī Kúrīsítō vé tá ūlū ēšj múké sī yā, dōkū ēšj ūnjī sī yā, kōpi ā ūlūkí múzú íyī. Ma adrí āyīkō sī, ā'diātāsīyā kōpi rī ū'dúké múké Kúrīsítō vé rī ūlū múzú. ¹⁹ ĩmi ní má ní Múngú rī zīj rī sī, āzini ĩndrī Yēsū Kúrīsítō vé rī ní má izā koó rī sī, ĩri sē Múngú rī ĩmū ma oyu tá ūkpó ūkpó ma íšūpi rī agásí rá.

²⁰ Á 'bá má ēšj agá nōlē, á lē tá má ní drīnjā sēepi ní 'oó ku, dō ngá rī drāngará yā, dō idringará yā, á lē adríi ūrī sī ku. Ma nóni átá ūrī ākó, ē ĩnjīkí rí Kúrīsítō rī ānī tá má ní 'oó rī sī. ²¹ Mávé adringará ĩdri rú nōri, ma rí Kúrīsítō rī ĩnjī, á drā dō gí, má tá múké íšj rá. ²² Ma dō rī adrí múzú ĩdri rú, ĩri sē ma ēzī Kúrīsítō vé rī nga múzú ānī múké. Á nī ngá má ní lēé ĩpēé rī kuyē. ²³ Tá ġrī 'dī'bée agá, á nī kuyē, má dō tá ngōri ĩpē. Á lē má drā rá, má mu rí adríi Kúrīsítō be. ²⁴ 'Bo ĩri múké má ní adrízú ĩdri rú, má ko rí ĩmi izā. ²⁵ Á nī á má múké 'yozú kīnī, ma ícō adrí múzú ĩdri rú rá, má ko rí ĩmi izā, ĩmi tukí rí pá tītī ĩmivē ē'yīngará agá, ĩmi adríkí rí āyīkō sī. ²⁶ Kúru má kādō gōó ma ēndīj muđū ĩmi ndree, ĩmi adrí āyīkō sī āmbúgú tá Kúrīsítō Yēsū ní 'oó má ní rī sī.

27 Tã ämbúgú agaapi rá rĩ, lē ĩmivé adringará ä adri múké, ē ĩnjĩkĩ rĩ ú'dúkó múké Kúrísitō vé rĩ äni. Á mu dô ĩmi ndree rá, dôku á mu dô drĩ ĩmi ndree kuyé, mã yĩ 'yozú kinĩ, ĩmi rĩ tã 'du nga trũ yĩkĩ älu sĩ, 'bã rĩ pi ĩjũzú ú'dúkó múké Kúrísitō vé rĩ ē'yĩzú. 28 Ari'ba rĩ pi ĩngbėkĩ dô ĩmĩ mĩ, lē ĩmi 'okĩ ũrĩ sĩ ku. 'Diri lũ kōpi ní kinĩ, Múngú rĩ úmvúlėsĩ ĩmũ sē kōpi ĩzāngã nya mužú ũdũ äkō, 'bo Múngú rĩ ĩmi pa ĩzāngã 'diri agási rá. 29 Múngú sē ĩmi ní drĩlē múké 'diri Kúrísitō rĩ ē'yĩzú 'yēnã áyu kuyé, drĩlē múké ĩ ní sēē ĩmi ní 'diri agá, ĩmi kpá ĩzāngã nya ĩndĩ Kúrísitō ä tã sĩ. 30 ĩmi ndreki ändúru ĩzāngã mã ní nyaã ĩrivé tã sĩ rĩ rá, ĩmi yĩkĩ rá, ma rĩ ĩzāngã rĩ nya mužú drĩdrĩ, ĩmi kpá nōni rĩ ĩzāngã mã ní nyaã rĩ nya.

2

Lē ĩmi adriki sũ Kúrísitō tĩjĩ

1 Kúrísitō rĩ ĩmĩ ēšĩ ĩmbá nĩ, lēngárã ĩrivé rĩ, ĩri ĩmĩ ēšĩ ĩmbá nĩ, ĩndri Múngú vé rĩ, ĩri ĩmĩ úmũ nĩ, ĩri sē ĩmĩ ēšĩ 'bã rizú ĩmi ōgũpĩĩ ē ĩzã kozú. 2 Nóni lē ĩmi 'okĩ tã mã ní äyĩkō sēēpi ni, ĩmi yĩkĩ ĩmi yiyĩ ĩmi äsámvú gé sĩ, ĩmi lėkĩ ĩmi lėlē. Yĩkĩ ĩmivé tã 'ozú rĩ ä adri ngã älu. 3 Lē ĩmi 'dukĩ ĩmivé tã 'bãä ämbúgú ĩmi ōgũpĩĩ vé rĩ ndēē ku, lē ĩmi ĩngúkĩ ĩmi ku, lē ĩmi 'dukĩ ĩmi ōgũpĩĩ vé tã 'bãä ämbúgú, ä ndē ĩmivé rĩ rá, lē ĩmi 'bãkĩ ĩmi adrii mãdã. 4 Lē 'bã älu älu ä rĩ 'ĩ tã ũšũpũ áyu ku, lē ä ũšũ 'bã urukō'bee ä tã ĩndĩ.

5 Lē yĩkĩ ĩmivé tã 'ozú rĩ, ä adri sũ Kúrísitō Yēsũ vé rĩ tĩjĩ.

6 Yēsũ ä ngúlũpi ä adri dô Múngú 'i drãääsĩyã,

'du ívé tã 'bãä Múngú be trōtrō kuyé,

7 'bo 'du ívé ĩngúngárã ä tã 'bãä mãdãnjã,

'du 'i 'bãä kuũ äti'ba rú,

tĩkĩ ĩri ĩfũũ 'bã äda rú.

8 Kã ĩri tĩjĩ ĩfũũ 'bã äda rú,

'bã 'i kũ tã be mãdãnjã, 'du tã Múngú vé rĩ ngã rá,

adi 'i sēē drãä peťĩ alambaku * sĩgé.

9 Múngú sē ĩri ícã ämbúgú 'bũ gé 'dãä tã 'diri sĩ,

sē ĩri ä rũ ku ndē 'bã rĩ pi vé rĩ céré.

10 Yēsũ ä rũ sĩ, 'bã 'bũ gé rĩ pi, vũ drĩgé rĩ pi, äzini 'bã ĩ ní sĩjĩ nyōkũ agá rĩ pi ärevũ céré

ĩmũ kũmũci ũtĩ vũgã.

11 'Bã rĩ pi ärevũ céré ĩmũ 'yo, Yēsũ Kúrísitō rĩ Úpi,

ĩri sē ĩ ĩmũ Ēťepĩ Múngú rĩ ĩngúngũ.

Adringará ũtũnã agá rĩ

12 ĩmi mávé ũndĩ mã ní lėlē rĩ pi, lóki mã ní adrizú ĩmi be trũ rĩ gé, ĩmi 'dukĩ tã mã ní ēžĩĩ ĩmi ní rĩ ngã rá, nóni mã dô 'dãäyo ĩmi äsámvú gé, lē ĩmi 'dukĩ tã rĩ ngãä ändúru ĩmi ní ngãä drĩdrĩ 'dãri ndēē. Lē ĩmi ngakĩ ēžĩ Múngú vé rĩ ũkpō sĩ, ĩmi adriki ũrĩ sĩ Múngú sĩ, lē ĩmi ēšĩ ä yãwã ĩrivé tã sĩ, Múngú ä pa rĩ ĩmi äni bēnĩ. 13 Múngú rĩ ēžĩ nga ĩmĩ ēšĩ agá, ĩri rĩ ĩmi ní úvã sē ēžĩ ívé rĩ 'duzú ngazú nĩ.

14 Lē tã ärevũ céré ĩmi 'okĩ mužú unungará äkō, dôku ägátã äkō, 15 ä'diätäsĩyã 'bã äzi ä ōwũ rĩ ĩmi ku. ĩmi kádō rĩ adrii 'bã vũ drĩgé rĩ pi äsámvú gé, lē ĩmi adriki anji Múngú vé ni pi rũ, ũnjĩkãnyã äkō. Lē ĩmi adriki uletere 'bã ũnjĩ rĩ pi endreťĩ gé, sũ lĩnyã ní đĩjĩ rĩ tĩjĩ. 16 Lē ĩmi ũlũki ú'dúkó múké idri 'dãni'dãni rĩ ĩsúzu rĩ kōpi ní, ũ'dũ Kúrísitō ní ĩgōzũ 'dãri kãdō ícã, mã ĩngú rĩ ma 'yozú kinĩ, ēžĩ mã ní ngãä rĩ drã kãna kuyé. 17 Ē'yĩngárã ĩmivé rĩ sē ĩmi ní ĩmivé idri adizũ sēzũ rōbōňo rũ ēžĩ ngazú Múngú ní äni. Á drã dô ĩmivé tã sĩ rōbōňo rũ gĩ, mã adri äni äyĩkō sĩ. 18 ĩmi kpã adri äyĩkō sĩ mã sĩ.

Timōtēyō pi Ēpãfũrōditã be

19 Úpi Yēsũ Kúrísitō ä'yĩ dô rá, mã ũšũ, ä lē Timōtēyō rĩ pēē mužú ĩmi vũgã 'dĩlē, kãdō ĩmvi ĩgōo mã vũgã nōlē, ē ĩmũ rĩ tã ĩmi ní rĩi 'oó rĩ ũlũũ mã ní, mã ēšĩ ē ĩsũ rĩ äyĩkō äni. 20 'Bã äzi mã ní ĩsũ úvã be sũpĩ Timōtēyō tĩjĩ ĩmivé tã ũšũpĩ ni 'dãäyo. 21 Ä'diätäsĩyã 'bã älu älu lē úvã 'bãä rizú tã 'ĩ ní lēē rĩ 'ozũ, 'bã úvã tã Yēsũ Kúrísitō vé rĩ 'ozú ku. 22 'Bo ĩmi nĩkĩ ámã rá 'yozú kinĩ. Timōtēyō ícō gĩ ívé ē'yĩngárã agá, ä'diätäsĩyã 'bã rĩkĩ ũ'dúkó múké rĩ ũlũũ ĩri be trũ, sũ mvã pi ní ēžĩ ngãä ēťepĩ be trũ rĩ tĩjĩ. 23 Mã ũšũ, ä lē ĩri pēē mužú mbělēňã ĩmi vũgã 'dĩlē, ä nĩ dô tã ĩmũpĩ 'i ngãapi mã rũ'ba gá rĩ ũgbãle gĩ kã. 24 Ä nĩ rá, Úpi rĩ ä'yĩ mã ní rá, mã mu ĩmi ndre mbělēňã nõgó rá.

25 Mã ũšũ, ä lē Ēpãfũrōditã ĩmi ní ĩpēē ĩmũ mã ĩzã koó rĩ pēē gōo ĩmi vũgã 'dĩlē ũzi. ĩri mã ōgũpĩ, ängárãwã Úpi Yēsũ Kúrísitō vé ni, 'bã rĩkĩ ēžĩ ngãä ĩri be trũ, ĩmi ĩpėkĩ ĩri ĩmũ mã tã mbaä. 26 Ēpãfũrōditã 'bã 'i ēšĩ céré lēzú mužú ĩmi ndrezú, 'bo adri yĩkĩ sĩ, ĩri ní yĩjĩ 'yozú kinĩ, ĩmi yĩkĩ kinĩ, drã rũ 'i nĩ rĩ sĩ. 27 Ádarũ drã rũ ĩri ũnjĩ, ĩri kōdō drãdrã, 'Bo Múngú ndre ĩrivé ĩzāngã, Múngú idri ĩri

* 2:8 2:8 Peťĩ alambaku: 'Bã Rómã vé rĩ pi rĩ 'bã tã 'o'bã ũnjĩ rĩ pi gbã mũsũmãri sĩ peťĩ alambaku sĩgé, ĩri sã 'du äco kōpi ĩbi drã ndō, kōpi ĩzāngã nya ambamba drãngárã rĩ gé. † 2:27 2:27 ĩzāngã äzi: ĩzāngã äzi 'diri, té dô Ēpãfũrōditã drã rá, Pãlũ ĩ ēšĩ rĩ té ĩzāngã nya rá. Pãlũ rĩ drĩ rĩ ĩzāngã nya jó ĩ ní rizú ängũ ũ'yĩzú rĩ agá. 'ĩ lã Piłipóyí 1:13.

rá. Múngú ndre ìrivé ìzāngā ó'dùkùlè kuyé, ndre kpá ìzāngā má èşj agá rī rá, má èşj ā gō rī ìzāngā āzi* nyaá ku.

²⁸ Á 'bā má yīkī céré Ēpāfūrōdītā ri pēzú gōzú ìmi vúgá 'dīlé, ìmi kádō ìri ndree, āyīkō rī ìmi fū ambamba, ìzāngā má èşj agá rī gō de rá. ²⁹ Lē ìmi è'yīkī ìri āyīkō sī Úpí ā rú sī, ìmi ìnjīkī ìri ìnjīnjī. Ìri múké ìmi ní 'bá èzī nga' 'bá Kúrísítō ní sū Ēpāfūrōdītā ní ngaa rī tīnjī rī pi ìnjīzú ìnjīnjī. ³⁰ Ìmi ìnjīkī Ēpāfūrōdītā ri, ā'diātāsiyā drā kōdō èzī Kúrísítō vé rī ā tā sī gí, adī 'i rīi èzī ìmi ní kōdō lēé ìmú ngaa má tā mbazú rī ngaa má be trjú. Àngú rī ní adrií rará rú rī sī, ìmi ícókí ìmú èzī rī ngaa ku.

3

'Bá Múngú ní ícò á'yī rā rī

¹ Má édrípījī má ómvúpījī má ní leélē rī pi, Úpí agá, lē ìmi adriki āyīkō sī! Má ícò āndēé tā rī ā ùlīngará ìmi ní dījī dījī rī sī ku, ma ri tā rī èndī ùlū 'dīni, ā ko rī ìmi ìzā múké.

² Ìmi zīkī ìmi mī 'bá tā 'o' 'bá sū ùcógú tīnjī 'dī' 'bée sī! Kōpi 'bá rī 'bá ùnjīkányā 'o' 'bá ni pi, kōpi rī sī 'bá Yēsū rī è'yī' 'bá gí rī pi vú sī kīnī, lē kōpi ā ùlīkī í ágélé ē tī rá.*

³ 'Bo 'bá rī 'bá Múngú rī ìnjī' 'bá ùkpō Ìndrī Uleterē rī vé rī sī nō' 'bée, 'bá rī Kúrísítō Yēsū rī ìngú, èşj agá, líkī 'bá gí,† rú' 'bá vé ìngará, 'bá ícókí èşj 'bāá drígé ní gé ku.

⁴ Má té kōdō ícò ma ìngú tá má ní 'oó rī pi sī rá. 'Bá rī ūşş dō kīnī, 'i 'i ìngú tá 'i ní ngaa rī sī rá, ma kpá ma ìngú aga rá. ⁵ Ká ma tīi, má adri caá 'dú' 'dú ārō, 'i ní má ágélé ē tī lizú. Ma Ìsērélégú, sūrú Bēnyēmīnē vé rī agá. Ma Ēberēgú, Ēberēgú tī ma ní. Má ní adrií Fārúşj‡ rī sī, ma rī tājmbj Mósē vé rī 'dú nga. ⁶ Má ní èşj 'bāá Múngú drígé rī ā tā sī, á rī 'bá Yēsū rī è'yī' 'bá gí rī pi ócūjū ùnjjī, á 'bá èşj rizú tājmbj Mósē vé rī 'dúzū ngazú pīrjī, ùnjjīkányā ākó.

⁷ Má ūşş tá ándúrú má ní rīi 'oó rī pi múké, 'bo nóni má ní Kúrísítō rī è'yījī gí rī sī, á ndre tá ándúrú má ní 'oó rī pi kú èzī ākó. ⁸ Má kádō tá ándúrú má ní 'oó rī pi ásámvú ámá, tá má ní Kúrísítō Yēsū rī è'yīzú Úpí mávé ní rú rī be, tá má ní Yēsū rī è'yīzú rī ndē tá ārēvú céré rá. Ádarú tá ándúrú má ní 'oó rī pi céré èzī ākó, nóni ìndré má ní ázāvú rú, á ku kōpi ārēvú céré

gí, má 'bá rī èşj Kúrísítō drígé, ⁹ má adri rī 'bá ìrivé ní. Má ícò ícà pīrjī Múngú èndrētjī gé, má ní rīi tājmbj Mósē vé rī 'dújū ngaa rī sī ku, ma ícà pīrjī Múngú èndrētjī gé, má ní Yēsū Kúrísítō rī è'yījī gí rī sī. Múngú rī 'bá á'yī adri pīrjī 'i èndrētjī gé, 'bá ní Yēsū rī è'yījī gí rī sī. ¹⁰ Á lē Kúrísítō rī ñjī, āzini ùkpō ìri ní ìngázú gōzú ìdri rú drāngará gálesila rī ñjī, á lē ìzāngā nyaá sū ìri ní nyaá rī tīnjī, āzini á lē drāá sū ìri ní drāá rī tīnjī, ¹¹ má kádō drāá, Múngú ē inga rī ma gōó ìdri rú.

Á lē ū'bījī ùkpō sī óngú rī njuu caá ūdū gé

¹² Tá má ní 'yoó 'dīri, adri 'yozú kīnī, má įşj tá 'dī' 'bée gí yā 'dīni kuyé, dōku ā'yīkī ma 'bá tá 'oópi pīrjī ní gí yā 'dīni kuyé. 'Bo á lē óngú rī njuu ùkpō sī, má adri rī sū Kúrísítō Yēsū tīnjī, sū ìri ní lēé rī tīnjī. ¹³ Má édrípījī má ómvúpījī, má ícò 'yoó kīnī, á nga tá rī fūú tī ní gé gí yā 'dīni ku. 'Bo má ávī tá ándúrú má ní 'oó aga' 'bée gí 'dā' 'bée sī gí, ma ri ū' 'bījī ùkpō sī, tá rī nga mұzú drjīdrjī.

¹⁴ Á lē ū'bījī ùkpō sī Kúrísítō ā vudrjī ūbījī cīngbā cazú ūdū gé, má įşj rī ándēma Múngú ní ma zizú fīzú 'bū gé rī, má ní Kúrísítō Yēsū rī è'yījī gí rī sī.

¹⁵ 'Bá Yēsū rī è'yī' 'bá gí, pá tu' 'bá tītjī nō' 'bée, lē 'bá á'yīkī tá 'dī' 'bée. Ìmivé yīkī kú dō túngú tá urukō' 'bée sī, Múngú rī ìmi ní tá rī ē mī lū uleterē. ¹⁶ Lē 'bá ñkī ámá múké 'yozú kīnī, tá 'bá ní 'd' 'oó ngaa múké gí 'dī' 'bée, 'bá 'dúkí ngaa mұzú áyu.

¹⁷ Má édrípījī má ómvúpījī má ní leélē rī pi, lē ìmi ūbīkī tá má ní 'oó rī ā pámvú mұzú, ìmi ūnjīkī tá múké 'bá ní ímbā 'bá urukō ní rīi 'dújū ngaa rī pi, ìmi 'dúkí rī ngaa sū kōpi ní ngaa rī tīnjī. ¹⁸ Má ùlū ándúrú tá 'dīri ìmi ní rá, má kīnī, 'bá kárakarā pi ìmú adri arí' 'bá Kúrísítō í ní gbāá peŧjī alambaku sigé rī vé ní, 'bo á lē gōó èndjī lūú ìmi ní dījī, tá 'dīri sē ìzāngā ñō má èşj, mījīndre álá má mī céré céré. ¹⁹ 'Bá 'dīni 'dī' 'bée, kōpivé ūdū, 'i kōpi 'dú 'bē vūrā í ní ìzāngā nyazú ūdū ākó rī agá. Tá kōpi ní 'bāá ámbúgú ivé múngú rú rī, ìri tá rú' 'bá nōri vé rī, kōpi rī ì ìngú tá drjīnjā sē' 'bá ní pi sī, kōpi 'bākí èşj céré tá nyóókú nōri vé rī drígé. ²⁰ 'Bo āngú Úpí Kúrísítō ní adrizú 'būjī gé 'dāá rī, ìri āngú 'bávé ní. 'Bá rī èşj 'bá rizú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō 'bá Paápi rī vé ìgōngará ütēzú. ²¹ Ìri ùkpō

* 3:2 3:2 Ágélé ē tī ìngará: Múngú lū Ābūrámá ní kīnī, anjī āgō Ābūrámá vé rī pi adriki dō caá 'dú' 'dú ārō gí, lē ā ùlīkī kōpi á ágélé ē tī rá, lūzú kīnī, kōpi anjī Múngú vé ní. 'Bá rī á'yī dō 'i ágélé ē tī sēé lījī gí, ìri tājmbj Mósē vé rī 'dú nga. † lā 'd' 'oóngará 17:9-14; Ezj 15:1-5. ‡ 3:3 3:3 Èşj agá líkī 'bá gí: 'Bá rī újā dō èşj, è'yī dō Yēsū rī gí, èşj újāngará 'dīri, ìri sē 'bá rī adri 'bá Múngú vé ní, sū ágélé ìngará ní sēé 'bá Ìsērélé vé rī pi ní adrií 'bá Múngú vé ní rī tīnjī. Páulū zj èşj újāngará 'dīri ìngará èşj agá ní. † 3:5 3:5 Fārúşj: Fārúşj rī pi ngulūmū Yāhūdī rī pi vé tājmbj Mósē vé rī rú' 'bá tītjī rī pi. Kōpi 'dúkí ìndrī rī pi vé tá, āzini málāyīkā rī pi vé tá 'bāá tá ámbúgú rú, kōpi è'yīkī rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi gō ìngá ìdri rú rá. † lā Èzj 23:8.

be ngá ārevū drīgē céré, ĩri úmvúlésī 'bávé rú' bá ŋma' bée ŋmaŋma nō' bée újá ógú sù ívé rī t̄ñj.

4

¹ Má édríp̄jī má ómvúp̄jī má ní lēélē rī pi, ma úvá be lēzú mužú ĩmi ndrezú. ĩmi sēkī āyīkō ga má éšj agá ambamba, āndēma mávé má ní ĩsú rī, ĩri ĩmi 'i. Kúru lē ĩmi áwíkí tā 'oó p̄rj Úp̄i éndrētj gé.

Páulū ímbá 'bá Úp̄i Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi

² Éwōdīyā, ĩmi Sūt̄ukē be, ĩmi 'bá Úp̄i ri ē'yī' bá gí ní pi, á má ĩmi dr̄j ĩr̄j sī, lē ĩmi kukí ágátā ānī. ³ Má ógúp̄jī, * 'bá ri ēzj nga mī be tr̄j, á má mī, lē mī ko ūkú má ĩzā ko' bá ū' d̄ukó múké rī á ūlūngárá sī 'd̄i' bée ē ĩzā koko, kōpi rikí má ĩzā koó Kēlēmēnī be, āzini 'bá 'bá ní rīí ēzj ngaá kōpi be tr̄j rī pi be, 'bá 'd̄i' bée ārevū céré, sīkí kōpivé r̄j búkú ĩdri vé rī agá rá.

⁴ ĩmi 'bá Úp̄i ri ē'yī' bá gí 'd̄i' bée, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. Á lē kpá endjī 'yoó ĩmi ní d̄jī, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. ⁵ Lē tā ĩmi ní 'oó mužú éšj mādā sī rī ē ĩndrē 'bá rī pi éndrētj gé 'dālē múké. Ū' d̄jī Úp̄i ní ĩgōzú rī ícá ĩnyinǎǎ gí.

⁶ Tā ūkpó ūkpó ĩsú dō ĩmi, lē ĩmi rikí ĩmi ūšūy dráá ku. Lē ĩmi zikí Múngú ri, ĩmi 'bákí ĩmivé tā céré éndrētj ní gé, ĩmi sēkí ĩri ní ōwō' d̄ifō, ĩmi mākí ngá ĩmi ní lēé rī vú ní gé 'dālē. ⁷ Kúru ĩmi ní Kúrísitō Yēsū ri ē'yī gí rī sī, ĩmi ícō tākírí Múngú vé rī ĩsú rá, tākírí 'd̄iri tā be ámbúgú, 'bá áda ícō tā ní n̄jī amá bá ku. Tākírí 'd̄iri, ĩri ĩmi ĩzā ko, sē ĩmi adri ūr̄j ákō, ĩzāngá fi ānī ĩmí éšj agá ku.

⁸ Má édríp̄jī má ómvúp̄jī má ní lēélē rī pi, kōkōbī nōri vé ūd̄j gé, á lē ĩmi ní tā āzi lūú, lē ĩmi 'bákí ĩmivé yīk̄j tā áda ní dr̄jgē, tā ĩ ní ĩn̄jī ĩn̄jī ní dr̄jgē, tā p̄rj ní dr̄jgē, tā uletere ūnjikānyā ákō ní dr̄jgē, tā 'bá rī pi ní lēélē ní pi dr̄jgē, tā 'bá rī pi ní rīí éšj 'bāá céré kú dr̄j ní gé rī pi dr̄jgē. Lē ĩmi 'bákí éšj tā adri' bée múké múké ní pi dr̄jgē, āzini tā ĩ ní ĩngungú ní pi dr̄jgē. ⁹ Tā ĩmi ní yjī má vúgá, ĩmi ní ūñjī má vúgá, ĩmi ní ĩsú má vúgá, ĩmi ní ndreé má ní 'oó rī, lē ĩmi 'd̄ukí tā 'd̄i' bée ngaanga. Kúru Múngú rīipi tākírí sēepi rī á adri ĩmi be.

Páulū sē ōwō' d̄ifō ngá ĩ ní sēé rī sī

¹⁰ Ma āyīkō sī ámbúgú ĩmi ní gōó má tā ūšūy ngá sī d̄jī rī sī, sē má ĩngú Úp̄i ri ānī rá. Á n̄jī rá dr̄jdr̄j ní, ĩmi 'bákí éšj ĩmivé rī

céré kuú má dr̄jgē, 'bo ĩmi ĩsúkí dr̄j dr̄jlé múké ĩmi ní ícózú má ĩzā kozú ngá sī ní kuyé. ¹¹ Tā má ní átá 'd̄iri adri 'yozú k̄inī, á lē ngá ĩmi vúgá yā 'd̄ini kuyé. Tā má ní n̄jī amá rī, ngá má ní adrii ĩri be rī, dō ĩri mādānyā yā, dō ámbúgú yā, ca má ní gí. ¹² ĩzāngá ngá ákō vé rī, á n̄jī rá, adringárá ngá be rī, á n̄jī rá. Tā rī dō 'i nga má rú' bá gá ĩngóni, á n̄jī rá. Adringárá ép̄i sī rī, á n̄jī rá. Adringárá ēb̄ir̄j sī rī, á n̄jī rá. Adringárá ngá be trē dōku ngá ákō rī, á n̄jī rá. ¹³ Ma ícō tā rī pi ārevū 'o céré ūkpō Kúrísitō ní sēé má ní rī sī.

¹⁴ 'Bo ĩmi 'okí múké ĩmi ní má ĩzā koó tā ūkpō ūkpō agá rī sī. ¹⁵ ĩmi 'bá Pīlīpóyī vé 'd̄i' bée, ĩmi n̄jīkí rá, má ní ĩngázú āngú Mākēdōniyā vé rī gélési, ĩmúzú ĩmi ní ū' d̄ukó múké rī 'dózú ūlúzú rī gé, ĩmi sokí ngá má ĩzā kozú nī, kānisá[†] āzi tūngú ní 'o sū 'd̄iri t̄ñj kuyé. ¹⁶ Má ní dr̄j adrizú k̄ur̄j Tēsālōnikē vé rī agá 'dāá rī gé, ĩmi sokí má ní ngá sēé vú be kárakará. ¹⁷ Á 'yo tā 'd̄iri 'd̄ini adri 'yozú k̄inī, á lē ĩmi sokí má ní ngá sēé fēfē rú yā 'd̄ini kuyé, tā má ní lēé rī, á lē Múngú á sē ĩmi ní dr̄jlé múké, ĩmi ní má ĩzā koó rī sī.

¹⁸ Nóni ngá má ní lēé rī pi ārevū céré má ĩsú gí, ngá má ní ĩsú rī pi aga ngá má ní lēé rī pi rá. Ngá ĩmi ní ĩpēé má ní Ép̄afūrōdítá dr̄jgē 'd̄i' bée ca má ní gí. Ngá ĩmi ní sēé 'd̄i' bée, éjī ní ngú ndr̄ndr̄j s̄j rōbōyō ĩ ní zāá Múngú ní rī t̄ñj, Múngú á'yī tā ní éšj be céré, sē ĩri ní āyīkō ámbúgú. ¹⁹ Ma Múngú ri zjī ĩmi ní, á sē rī ĩmi ní ngá ĩmi ní lēé rī pi. Ngá Múngú ní ĩm̄j sēé ĩmi ní rī, ĩri dr̄jlé múké ĩngápi Kúrísitō Yēsū vúgálésī rī. ²⁰ É ĩngúkí Múngú 'bá Étép̄i ri mužú nyonyo. Āmīnā.

Páulū sē mōdō 'bá Pīlīpóyī vé rī pi ní.

²¹ ĩmi sēkí mōdó 'bá Kúrísitō Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi ní. 'Bá Yēsū ri ē'yī' bá gí adri' bá má be tr̄j nō' bée, sēkí kpá ĩmi ní mōdó. ²² 'Bá céré Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi sēkí ĩmi ní mōdó, agaapi rá rī, 'bá rī' bá ēzj nga' bá 'bāgú ámbúgú Rómā vé rī[‡] vúgá rī pi sēkí céré ĩmi ní mōdó. ²³ Éšj múké Úp̄i Yēsū Kúrísitō vé rī á adri ĩmi be. Āmīnā.

* **4:3** 4:3 Má ógúp̄jī: Má ógúp̄jī 'd̄iri vé r̄j sá āzi sī, ĩri ícō adri Súzūgō. † **4:15** 4:15 Kānisā: Kānisā rī 'bá Yēsū Kúrísitō ri ē'yī' bá gí rī pi. ‡ **4:22** 4:22 'Bāgú ámbúgú Rómā vé rī: 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú ámbúgú rī zjī ívé t̄j sī Kāyisárā. ĩri 'bāgú ámbúgú 'bāgú āngú āndiāndi rī pi agá rī pi dr̄jgē, āngú Yūdáyá vé rī dr̄jgē, āngú Gālláyá vé rī dr̄jgē, āzini āngú Yāhūd̄j rī pi vé rī dr̄jgē.

**Kòkòbì Páulù ní sǐ sèé 'bá
Kölösáyí
vé rǐ pi ní rǐ
Tǎ búkù rǐ vé rǐ á
ùlǔngará**

Kölösáyí ri kúrú wòkò ùtù ní 'dezu rǐ gé, àngù Èzìyá vé rǐ agá, zíkí nóni àngù 'dǐri Tákí. Páulù ì ní áyúáyù rǐ ca àngù 'dǐri agá kuyé. Páulù ìşù yǐ kǐnǐ, 'bá àngù ìmbá' 'bá ùnjò sǐ ni pi anigé, kòpi ri 'bá kǎnisá vé rǐ pi ìmbá tǎ ùnjò vé ni sǐ. Tǎ 'dǐri fi Páulù á èşǐ agá ambamba. 'Bá rǐ 'bá àngù ìmbá' 'bá rǐ pi ìmbákí 'bá Yésù ri è'yǐ' 'bá gǐ rǐ pi kǐnǐ, lè kòpi á ùlǐkí ì ágélé é tǐ rǎ, àzini lè kòpi é ìnjǐkí mǎláyíká rǐ pi áyù, á sè rǐ Múngú ní àyǐkò. Kúru Páulù ní kòkòbì 'dǐri sizú sèzú kòpi ni kǐnǐ, Kúrísító vé drǎngará pa kòpi nǐ, Kúrísító ri nóni 'bù gé, ìri mǎláyíká rǐ pi drǐgé, ìndrǐ ri pi drǐgé gé, àzini vù drǐgé cére. Kúru lè kòpi á à'yǐkí tǎ mèrè ázǐ vé ni ku, dòku ìmbángará ùnjò vé ni ku, lè kòpi é ìnjǐkí 'yèḡá Kúrísító ri áyù. Lù kpá kòpi ni kǐnǐ, lè kòpivé adringará é ìndrè kòpi rǐ 'bá gá, á lù ri kǐnǐ, kòpi 'bá Múngú ní ùpèé gǐ ni pi.

Páulù sǐ kòkòbì sèé 'bá Kölösáyí vé rǐ pi ní

¹ Ma Páulù 'i, Kúrísító Yésù vé 'bá áyúáyù Múngú ní ìpèé rǐ, á sǐ kòkòbì 'dǐri sèé ìmi ní nǐ, 'bá sǐkí kòkòbì 'bá édrǐpǐ Timòtéyò Yésù ri è'yǐpǐ gǐ rǐ be trǐ. ² 'Bá sǐkí kòkòbì rǐ sèé 'bá édrǐpǐ, àzini 'bá ómvùpǐ Kúrísító ri è'yǐ' 'bá gǐ, rǐ 'bá adri' 'bá kúrú àmbúgú Kölösáyí vé rǐ agá rǐ pi ní. Èşǐ múké, àzini tǎkǐri 'bá Ètèpǐ Múngú vé rǐ á adri ìmi be.

Páulù zǐ Múngú ri, àzini sè ówò' dǐfò

³ Lókí cére sǐ, 'bá kǎdò ri Múngú ri zǐ ìmi ní, 'bá rǐ 'bávé Úpí Yésù Kúrísító vé Ètèpǐ Múngú ní ówò' dǐfò sè, ⁴ á' diatásìyá 'bá yǐkí kǐnǐ, ìmi 'bákí èşǐ cére kuú Kúrísító Yésù drǐgé, àzini ìmi lèkí 'bá Múngú vé rǐ pi cére lèlè. ⁵ Ìmi ri tǎ 'dǐri 'o 'dǐni, ìmi lèkí ùmvùlèsí àndèma ì ní 'báa kuú ìmi tée 'bù gé 'dǎa rǐ ìşù, á' diatásìyá ìmi è'yǐkí ù' dǔkò múké Kúrísító vé áda rǐ gǐ.

⁶ Ú' dǔkò múké Kúrísító vé 'dǐri ayi muzú vù drǐgé sǐ cére, sè 'bá rǐ pi újǎkí èşǐ rá, sù ìri ní ícá ìmi àsámvú gé drǐdrǐ, ù' dǔ' ìmi ní tǎ áda Múngú vé èşǐ múké vé rǐ yǐzú, ìmi ní èşǐ újázú àní rá rǐ gé rǐ tǐnjǐ. ⁷ Èpáfurá 'bá édrǐpǐ 'bá ní lèélè, 'bá ní rií èşǐ ngáa ìri be

trǐ rǐ, jǐ ù' dǔkò múké 'dǐri muşù ùlúú ìmi ní nǐ. Ìri átǐ' 'bá, 'bá èşǐ cére rizú èzǐ Kúrísító vé rǐ ngazú ìmi àsámvú gé 'bá vùrà gá. ⁸ Èpáfurá ùlú 'bá ní lèngará Ìndrǐ Uletere rǐ ní suú ìmi èşǐ agá rǐ rá.

⁹ Ú' dǔ' 'bá ní ìmivé tǎ yǐzú rǐ gé, 'bá rikí nyo Múngú ri zǐ ìmi ní, Ìndrǐ Uletere Múngú vé rǐ, á sè rǐ ìmi ní tǎ nǐngará.

¹⁰ 'Bá ri Múngú ri zǐ ìmi ní, ìmi 'okí rǐ tǎ pirǐ Úpí endrètǐ gé, á sè rǐ ìri ní àyǐkò, ìmi kókí rǐ 'bá rǐ pi é ìzǎ tǎ cére agásǐ, ìmi nǐkí rǐ tǎ Múngú vé rǐ múké múké.

¹¹ 'Bá ri Múngú ri zǐ ìmi ní, á sè ìmi ní ívé ùkpò agaapí rá rǐ, ìmi ùmbékí rǐ èşǐ ìzàngá rǐ á nyangará gá, ìmi nyakí rǐ ìzàngá rǐ muzú èşǐ be mǎdǎ. Ìmi 'okí dò sù 'dǐri tǐnjǐ, ìmi àyǐkò ìşù rá. ¹² Ìmi sèkí Múngú ní ówò' dǐfò, ìri ní sèé ìmi ní fií ívé mǎlǔngá adrizú àní ùtǔḡá agá rǐ àlèé 'bá ívé rǐ pi be trǐ rǐ sǐ. ¹³ Múngú pa 'bá tǎ ùnjǐ Sátáná vé rǐ agásǐ, sè 'bá fií mǎlǔngá 'i Mvòpǐ 'i ní lèélè rǐ vé rǐ agá gǐ. ¹⁴ Múngú sè 'i Mvòpǐ vé àri dǎá 'bá drǐ jezú, àzini 'bá trǔzú 'bávé ùnjǐkǎnyá agásǐ.

Kúrísító ri àmbúgú tǎ drǐgé sǐ cére

¹⁵ Kúrísító adri sù Múngú ì ní ndrèe ku rǐ tǐnjǐ. Ìri àmbúgú ngá cére ì ní gbǐi rǐ pi drǐgé. ¹⁶ Kúrísító gbǐ ngá rǐ pi àrèvú cére nǐ, gbǐ ngá 'bù gé rǐ pi, ngá vù drǐgé rǐ pi, ngá ì ní rǐ 'bá ni ndrèe ku rǐ pi, ngá ì ní rǐ 'bá ni ndrèe ìndǐ rǐ pi, 'bá mǎlǔngá rǐ 'bá rǐ pi, àzini 'bá ùkpò be àngù rǐ 'bá rǐ pi, gbǐ ngá rǐ pi àrèvú cére nǐ, gbǐ ngá rǐ pi àrèvú cére èzǐ ngáa 'i ní. ¹⁷ Ì ní drǐ ngá rǐ pi gbǐzú kuyé rǐ gé, Yésù ri ìnogòşǐ anigé, ìri ri sè ngá rǐ pi àrèvú cére ri èzǐ nga muzú trǐ.

¹⁸ Kúrísító ri àmbúgú kǎnisá* drǐgé cére. Kúrísító ri 'bá Múngú ní 'i' dó ingáa drǐdrǐ 'bá ùdrá' 'bá gǐ rǐ pi àsámvú gé sǐ rǐ 'i, á adri rǐ àmbúgú ngá rǐ pi drǐgé cére. ¹⁹ Múngú ri àyǐkò sǐ, Kúrísító ní adrii 'i tǐnjǐ tǎ gá sǐ cére rǐ sǐ. ²⁰ Múngú ri àyǐkò sǐ Yésù ri sèzú tǎkǐri ìjǐzú 'bá rǐ pi àsámvú údézú Múngú be àri Yésù vé dǎapi pètǐ alambaku[†] sígè rǐ sǐ, é ícǐ rǐ ngá 'bù gé rǐ pi, àzini ngá vù drǐgé rǐ pi àsámvú Múngú be trǐ.

²¹ Àndurú ìmi gǎkí Múngú ri sǐ, ìmi ari' 'bá Múngú vé ni, ìmi ní rií ùnjǐkǎnyá 'oó rǐ sǐ. ²² 'Bo Múngú údé nóni ìmivé àsámvú 'i be rǐ ícá múké gǐ, ìri ní Yésù ri sèe drǎá ìmivé ùnjǐkǎnyá á tǎ sǐ rǐ sǐ. Ìmi ícákí nóni uletere, ùnjǐkǎnyá àkò Múngú endrètǐ gé gǐ, 'bá àzi ícò nóni ìmi tóo ku. ²³ 'Bo lè ìmi tukǐ pá tǐtǐ ìmivé è'yǐngará agá. Èşǐ ìmi ní 'báa ù' dǔkò múké rǐ ìşúzú yǐzú drǐdrǐ 'dǐri, lè ìmi kukí ku. Ú' dǔkò múké 'dǐri ùlúki 'bá vù drǐgé rǐ pi ní cére, ma Páulù 'i, átǐ' 'bá

* **1:18** 1:18 Kǎnisá: Kǎnisá ri 'bá Yésù Kúrísító ri è'yǐ' 'bá gǐ rǐ pi. † **1:20** 1:20 Pètǐ alambaku: 'Bá Rómá vé rǐ pi rǐ 'bá tǎ 'o' 'bá ùnjǐ rǐ pi gbǎ mùsumá rǐ sǐ pètǐ alambaku sígè, ìri sǎ 'dù áco kòpi ìbǐ drǎ ndò, kòpi ìzàngá nya ambamba drǎngará rǐ gé.

Múngú ní ǐpéé ríi ǔ'dúǵó múké rī ũlũú 'bá rī pi ní rī 'i.

Páulũ nga ǣzi 'bá Yésũ ri ǣ'yĩ' bá gí rī pi ní

²⁴ Ma áyĩkō sī má ní má rǔ'vá sée rīi ǐzāngá nyaá ǐmi tá sī rī sī, ma ri ǐzāngá Kúrísítō ní nyaá rī nya, ma ri nya ǐrivé rǔ'vá ā tá sī, rǔ'vá 'dĩri 'bá kǎnísá vé rī pi. ²⁵ Múngú 'bá ma áti' bá riipi ǣzi ngaápi kǎnísá agá ní, ǣzi mávé rī rizú tǐ Múngú vé rī sészũ ǐmi ní. ²⁶ ǔ'dúǵó múké 'dĩri úcǐkǐ kuú mǔdũmũdũ rú ǐlí be tré 'bá ũkũ drĩdrĩ 'dǎ' bée ní, 'bo nóni 'dǎkǐ ǐri kú ámvé 'bá Múngú vé rī pi ní. ²⁷ Múngú 'o tá 'dĩri 'dĩni, á'diátǎsiyá ǐmi 'bá adri' bá Yǎhũdǐ rú ku rī pi, ǐmi nǐkǐ rǐ tá múké ándũrú ǐ ní ũzǔyũ 'dǎri á má áni. Tá ǐ ní ũzǔyũ rī, ǐri Kúrísítō vé adringará ǐmi ǣsǐ agá rī, ǐri sē ǐmi ǣsǐ 'bá dǐngará Múngú vé rī drǐgē.

²⁸ 'Bá ri ǔ'dúǵó Kúrísítō vé rī ũlũ múzú 'bá rī pi ní cére. Tá nǐngará 'bávé rī sī, 'bá rī 'bá rī pi ǐmbá múzú cére, á sē rī 'bá Kúrísítō ri ǣ'yĩ' bá gí rī pi á adriki rǐ ũkpó ũkpó ǐvé ǣ'yǐngará agá. ²⁹ Tá 'dĩri sī, ma ri ǣzi nga ũkpó sī, ũkpó Kúrísítō ní sée má ní rī sī.

2

¹ Á lē ǐmi nǐkǐ ǣzi má ní ngaá ǐmi ní ũkpó sī rī, ázini ǣzi má ní ngaá 'bá kǔrũ Lǎwōdǐkiyá vé rī agá rī pi ní rī, ázini má ní ngaá 'bá vǔrǎ urũko agá má rǔ'vá ndre' bá drĩdrĩ kuyé rī pi ní rī. ² Tá á pá mávé ámbúgú rī, ma ri 'bá rī pi ē ǣsǐ ǐmbá, ázini kǒpi úmú, kǒpi á lēkǐ rī ǐ lēlē, kǒpi á nǐkǐ rǐ tá Múngú vé ándũrú ǐ ní ũzǔyũ kuú mǔdũmũdũ rú rǐ á má bēni. Tá Múngú vé ándũrú ǐri ní ũzǔyũ kuú mǔdũmũdũ rú rī, tá rī Kúrísítō 'i. ³ Kúrísítō rī sē 'bá rī adri úmǐ be tá Múngú ní ũzǔyũ kuú mǔdũmũdũ rú rī nǐzũ. ⁴ Ma rǐ tá rī 'yo ǐmi ní 'dĩni, á'diátǎsiyá 'bá ázi á átá rǐ ǐmi ní átángá ádra múké sǐ ǐmi mǐ ũ'bázú ku. ⁵ Ma dō ǐmi gǎrǎ gá sǐ rǎrǎ rú drǎáásiyá, á 'bá ǣsǐ kuú ǐmi drǐgē. Ma áyĩkō sǐ ǐmi ní rǐi tá rī 'duyú ngaá múzú múké rī sī, ázini ǐmi ní Kúrísítō ri ǣ'yĩ, ǐmi ní pá tuú tǐtǐ ǐmivé ǣ'yǐngará agá rǐ sǐ.

Kúrísítō ri idri sē nĩ

⁶ ǐmi ní Úpǐ Kúrísítō Yésũ ri ǣ'yĩ gí rī sī, lē ǐmi rǐkǐ ǐrivé tá 'duyú ngaá áyu.

⁷ ǐmi Kúrísítō ri ǣ'yĩ' bá gí 'dĩ' bée, ǐmivé ǣ'yǐngará agá, lē ǐmi ũlá á fifi, sũ ǐ ní ǐmi ǐmbá drĩdrĩ rǐ tǐni. Lē ǐmi sēkǐ ówō'difó múzú dǐj dǐj.

⁸ Lē ǐmi sēkǐ 'bá ázi á rǐ átángá ǣzi ákō ní ǐmbá rizú ǐmi mǐ ũ'bázú ku, ǐmbángará 'dĩni 'dĩri, ǐbǐ ingá yǐkǐ 'bá áda vé ní vúgá, ázini ǐndri ũnjǐ rǐ pi vúgá, ǐbǐ ingá Kúrísítō vúgá kuyé.

⁹ Kúrísítō ní adrizú vũ drǐgē nǒgó 'bá áda rú rī, ǐri á ngúlúpǐ Múngú 'i. ¹⁰ ǐmi ní ǐmi úmú Kúrísítō be gí rī sī, ǐmi nóni 'bá Kúrísítō vé ní gí. Kúrísítō ri Úpǐ 'bá ángũ rǔ'vá rǐ pi drǐgē, ázini ǐndri ángũ rǔ'vá rǐ pi drǐgē. ¹¹ Sá ǐmi ní Kúrísítō ri ǣ'yǐzú rǐ gé, lǐkǐ ǐmi gí,* sũ ǐ ní ágélé ē tǐ lǐj rǐ tǐni, 'duki ǐmivé ũnjǐkǎnyá ǐmi rǔ'vá gá sǐ gí, adri 'yozú kǐni, lǐkǐ rǔ'vá ǐmivé rǐ kuyé, Kúrísítō lǐ ǐmivé ũnjǐkǎnyá ámvé gí. ¹² Lókǐ ǐ ní ǐmi ní bátǐzǐmũ[†] sészú rǐ gé, sǐkǐ ǐmivé ũnjǐkǎnyá Kúrísítō be trǔ gí. ǐmi ní ǣ'yĩ kǐni Múngú inga Kúrísítō ri gōó idri rú gí rǐ sī, nóni inga ǐmi gōó idri ú'dǐ ǐsǔ gí.

¹³ ũnjǐkǎnyá ǐmi ní 'oó rǐ sī, ǐmi ǐndrékǐ sũ 'bá ũdrǎ' bá gí ní pi tǐni, 'bo nóni Múngú sē ǐmi ní idri ú'dǐ, ǐmi ní Kúrísítō ri ǣ'yĩ gí rǐ sī. Múngú trǔ 'bá 'bávé ũnjǐkǎnyá agásǐ cére gí. ¹⁴ Tá ǐ ní kōdō sǐi lészú 'bá ǐrǐnjázú rǐ, Múngú lǐ ámvé gí, 'du ũnjǐkǎnyá rǐ gbǎá peṭi alambaku sígē gí. ¹⁵ Múngú ndē ǐndri ũnjǐ rǐ 'bá drǐ órú' bá rǐ pi vé ũkpó, ǐri ní Yésũ ri sée drǎá peṭi alambaku sígē rǐ sī. Múngú sē kǒpi ní drǐnjǎ 'bá tré ásamvú gé, ndē kǒpivé ũkpó Yésũ ní drǎá peṭi alambaku sígē rǐ sī.

¹⁶ Lē 'bá ázi á 'yo, ngá ǐmi ní rǐi nyaá, dǒku rǐi mvũyú rǐ á tá ũnjǐ ku, dǒku lē 'bá ázi á 'yo ǐmi ní, ǐmi rǐkǐ ǔ'dú ũmũ nyazú rǐ ǐnjǐ ǐlí be cére[§] 'dĩni ku, dǒku ǐmi rǐkǐ ũmũ mbǎá sǐ ní igázú rǐ 'bǎá nyaá ku, dǒku ǔ'dú Sábátá vé rǐ á tá 'duyú 'bǎá tá ámbúgú rú ku.* ¹⁷ Tá ǐ ní ũláá 'dĩ' bée ǐndrǐkǐndrǐ tá ǐmǔpǐ 'i ngaápi drĩdrĩ 'dǐlē rǐ vé rǐ, tá rǐ vé áda, ǐri Kúrísítō 'i. ¹⁸ Lē ǐmi sēkǐ

* **2:11** 2:11 Lǐkǐ ǐmi gí: Múngú lũ Ábũrámá ní kǐni, anji ágō Ábũrámá vé rǐ pi adriki dō caá ǔ'dú áro gí, lē á ũlǐkǐ kǒpi á ágélé ē tǐ rá, lǔzú kǐni kǒpi anji Múngú vé ní. [†] **2:12** 2:12 Bátǐzǐmũ: Lókǐ Yũwǎni ní bátǐzǐmũ sészú rǐ gé, ǐri 'bá rǐ su yǐj agá 'dǎá, ǐri gō 'bá rǐ rǔ inga ámvé nǒó. Sungará yǐj agá rǐ, sũ ǐ ní 'bá rǐ sǐ 'bǔ agá rǐ tǐni, ingangará ámvé nǒó rǐ, sũ ǐ ní 'bá rǐ ingáá gōó idri rú drǎngará gálésila rǐ tǐni. [‡] **2:14** 2:14 'Dũ ũnjǐkǎnyá rǐ gbǎá peṭi alambaku sígē gí: Tá 'dĩri vé ǐfǐfi, ká Yésũ rǐ gbǎá peṭi alambaku sígē, nya ǐzāngá 'bávé ũnjǐkǎnyá á tá sǐ, tá ǐ ní kōdō lészú 'bá ǐrǐnjázú 'bávé ũnjǐkǎnyá á tá sǐ rǐ de gí. **§** **2:16** 2:16 ǔ'dú ũmũ nyazú rǐ ǐnjǐ ǐlí be cére: Yǎhũdǐ rǐ pi rǐ tá Múngú ní 'oó ǐ ní rǐ á tá igá, kǒpi rǐ ũmũ nya ǔ'dú urũkǒ'bée gé, sũ ǔ'dú Múngú ní ǐlǐzú Jó rǐ pi tǐ gé sǐ, ázini ǔ'dú Pēnǐtǐkǒsítá vé rǐ gé rǐ tǐni. * **2:16** 2:16 ũmũ mbǎá vé rǐ, dǒku ǔ'dú Sábátá vé rǐ: Yǎhũdǐ rǐ pi rǐ ǐnjǐ mbǎá sǐ igápi ú'dǐ rú rǐ gé, kǒpi rǐ ányápá ũlj kǎrákǎrǎ zá rǒbǒj rú. Sēbǐj álu álu, kǒpi rǐ ǔ'dú Sábátá vé Múngú ní uvuzú 'dǎri igá. [†] **1** lá 1 Kǒrǒnikǒl 23:30-31; 2 Kǒrǒnikǒl 2:4; 2 Kǒrǒnikǒl 8:12-13; 2 Kǒrǒnikǒl 31:3; Nēmáyá 10:33; Ósēyá 2:11.

Ími ní mî ù'báá 'bá í 'bá'béé kú tá be mādā ri 'bá mālāyikā ññjì 'bá 'dì'béé ní ku, kòpì ri í ñngú í ní rií ñdrìlìkì ndree rì sī. 'Bo tá kòpì ní 'oó 'dì'béé céré tá azakaza vé ni, à 'diātāsīyā kòpivé tá rií ùsùú rì 'yéná kòpì ri í tá ùsùú ày. ¹⁹ 'Bá 'dìni 'dì'béé adrikì Kúrísitò adriipi drìlè rú rì vé ní ku, Kúrísitò rì ùkpò sè 'bá í ìkùnā 'bá 'i rù 'bá gá rì pi ní nī, ñri kòpì úmú trù vūrā àlu gé, Múngú ri kòpì ní ùkpò sè, kòpì à mbakí rì ícá ùkpò ùkpò ívé è'yǎngará agá.

²⁰ Ìmivé ùnjikānyā ìmi ní 'oó drìdrì 'dā'béé, Kúrísitò drā 'dù muzú ñdì gí piri, ngá ìmi ní áwízú èsì 'bázú tǎjmbì 'bá áda ní ùtǎj 'yoó kìnī, ²¹ "Á 'dùkì ngaá ku, à nyakí ngá urukò'béé ku, dōku à ùlókì ku" 'dì'béé 'dùzú ngazú rì à'dì? ²² Tǎjmbì 'dì'béé nyòòkú nōri vé ní, kòpì ùdù be. Ìmi 'dùkì dō tá 'dì'béé èzì ngazú, ìmi 'dìri ri tǎjmbì 'bá áda ní ùtǎj, ñri ní ìmbá rì à vùdrì ùbì muzú. ²³ 'Bá rì pi ùsùkì kìnī, 'bá tǎjmbì rì ùtǎj 'bá 'dì'béé, kòpì ùmì be, tǎjmbì rì sè 'bá rì Múngú ri ññjì àní, àzini ñri sè 'bá rì 'i a'bi àní tá rù 'bá nōri vé rì sī a'bia'bi. 'Bo tǎjmbì í ní ùtǎj 'dì'béé ícò tá ùnjì rù 'bá nōri ní lèé rì pi è sǎ ifù bá ku.

3

Ídri ú'dí Kúrísitò agá rì

¹ Nóni ñgakí ìmi ñdri ú'dí ñsù Kúrísitò be trù gí, lè ìmi 'bákì èsì vūrā Kúrísitò ní muzú ùrízú Múngú vé drì èndépi gé 'bù gé 'dāá rì à tá ùsùzú. ² Lè ìmi 'bákì èsì rizú ngá 'bù gé 'dāá rì pi à tá ùsùzú, à 'bákì èsì rizú ngá nyòòkú drìgé nōgò rì pi à tá ùsùzú ku. ³ À 'diātāsīyā ìmi ùdrákì gí, nóni zùkì ñmivé ñdri Kúrísitò rù 'bá gá Múngú agá. ⁴ Kúrísitò ìmi ní ñdri sèépi rì kǎdò ñmú 'i i'daá, ñ kpá ñmú ñi 'da, ìmi ñmú ñrivé ñngará pòwùpòwù 'dāri àlè ñri be trù.

⁵ Lè ìmi ríkì ñmú rù 'bá áyú tá ùnjì 'ozú ku. Lè à 'bákì òwù ku, à ríkì tá àzāvù rù ní pi 'oó ku, à adrikì ùlè àkò, à adrikì yìkì ùnjì àkò, à 'bákì èsì àmbúgú ngá drìgé ku, 'bá èsì be àmbúgú ngá drìgé rì pi ri èsì 'bá tá 'dì'béé ññjìzú múngú rú. ⁶ 'Bá rì 'bá tá 'o'bá 'dìni 'dì'béé, kòpivé tá 'dì'béé sè Múngú à 'a ri ve àní ambamba. ⁷ Àndúru ìmi ní adrizú 'bá 'dìni 'dì'béé àsámuvú gé rì gé, ìmi ríkì tá 'oó sù kòpì ní 'oó rì tǎj. ⁸ 'Bo nóni lè ìmi kukú tá ùnjì 'dì'béé rá, jìkò, èsì ùkà, 'bá ndrengará ùnjì, 'bá àzi à rù izangará, àzini átángá ùnjì, lè ìmi kukú tá 'dì'béé rá. ⁹ Lè ìmi ríkì ùnjò ùlì ìmi ògùpì drìgé ku, à 'diātāsīyā ìmi kukú ùnjikānyā àndúru ìmi ní 'oó rì gí.

¹⁰ Ìmi ùjákì nóni ìmi ícá ú'dí rú gí, Múngú ri sè ñmivé ùjángará ícázú ú'dí rú 'dìri, ñri adri muzú nyonyo, ìmi Múngú ñmì gbìpi sù 'í tǎj rì ññj àní múké. ¹¹ Ìdri ú'dí

ìmi ní ñsù 'dìri agá, 'bá rì dō Yāhùdì yā, dō adri Yāhùdì ku yā, dō ágélé ní è tǎj líkì gí yā, dō líkì kuyé yā, dō 'bá rì ññj Gírìkì tǎj ku yā, dō 'bá èsì be draápi dradra ní yā, dō tǎjgèrì yā, dō adri tǎjgèrì ku yā, Kúrísitò rì tá drìgé sǎ céré, ñri rì adri 'bá agá.

¹² Múngú lè ìmi rá, ùpè ñmì adrii 'bá ívé ní uletere. Kúru lè ìmi kókì 'bá rì pi è ízā, ñmì adrikì èsì be múké, ñmivé èsì à adri tá sī mādā, lè ìmi 'okì tá múké 'bá rì pi ní, lè ìmi 'dùkì tá rì ngaá muzú èsì be mādā.

¹³ Ìmi dō tá be ñmì àsámuvú gé sǎ ñmì ògùpì be, lè ìmi ùrìkì kòpì be trù, ñmì trùkì ñmì ñmì àsámuvú gé sǎ rá, sù Kúrísitò ní ñmì trùú rì tǎj. ¹⁴ Tá agaápi rá rì, lè ñmì lèkì ñmì lèlè, à 'diātāsīyā lèngará rì sè ñmì ñmì úmú adri trù, ñmì tá 'dù nga èsì be àlu.

¹⁵ Lè tǎkìri Kúrísitò vé rì à fi ñmì èsì agá, à 'diātāsīyā ñmì ní adrii rù 'bá àlu rì sǎ, zìkì ñmì ñmú adrii tá be kírì ñmì àsámuvú gé sǎ. Lè ñmì sèkì òwò 'dìfò Múngú ní. ¹⁶ Lè ù'dùkò múké Kúrísitò vé rì à fi adrii ñmì èsì agá, à sè ñmì ní ùmì, ñmì ñmbákì rì ñmì ñmì àsámuvú gé sǎ ñmì ògùpì be. Ìmi ngokì ùngò Sāvumá vé rì, àzini ñmì ngokì ùngò Múngú ri ñngúzú àní, ñmì sèkì Múngú ní òwò 'dìfò ñmì èsì agá 'dāá. ¹⁷ Tá ñmì ní rií 'oó, àzini ñmì ní rií átá rì, lè ñmì 'okì Úpí Yèsù à rù sǎ, lè ñmì sèkì òwò 'dìfò 'bá Ètèpi Múngú ní Yèsù à rù sǎ.

'Bá Yèsù ri è'yì' 'bá gí rì pi vé adringará ívé 'bètì àsámuvú gé rì

¹⁸ Ìmi ùkú rì pi, lè ñmì yìkì ñmivé àgò rì pi è tǎj yìyì, à lù rì 'yozú kìnì, ñmì è'yìkì Úpí Yèsù rì gí.

¹⁹ Ìmi àgò rì pi, lè ñmì lèkì ùkú ñmivé rì pi lèlè, à átákì kòpì ní òjògò sǎ ku.

²⁰ Ìmi anjìná rì pi, lè ñmì yìkì 'bá ñmì tǎj 'bá rì pi è tǎj yìyì tá céré sǎ, ñri sè Úpí ri adri àní àyìkò sǎ.

²¹ Ìmi anjì ètèpì, Lè ñmì átákì átángá anjìná rì pi ní ù'dùkò ùkpò ùkpò ní sǎ ku, à sè rì kòpì ní izàngá ku.

²² Ìmi tǎjgèrì rì pi, lè ñmì yìkì 'bá ñmì ní rií èzì ngaá kòpì vùgá rì pi è tǎj yìyì, à adri 'yozú kìnì, kòpì ní rií mǎ 'bāá ñmivé èzì ndrezú gògò rì sǎ ku, ñmì ngokì èzì rì èsì àlu sǎ, è ññjìkì rì Úpí rì àní. ²³ Lè ñmì ngokì èzì rì èsì be céré, sù ñmì ní rií èzì ngaá Úpí Yèsù ní rì tǎj, adri 'yozú kìnì, ñmì ní rií ngaá 'bá áda ní rì tǎj ku. ²⁴ Lè ñmì ñkì amá múké 'yozú kìnì, èzì ñmì ní ngaá rì agá, Kúrísitò rì ñmì ùfè rá, à 'diātāsīyā èzì ñmì ní rií ngaá rì, ñmì ri nga ñmivé Úpí Kúrísitò ní. ²⁵ 'Bá tá ùnjì 'oópi rì, Múngú ri ñri ññj à ñrivé ùnjikānyā ñri ní 'oó rì sǎ. Múngú rì 'bá rì pi vé tá lǎ céré piri.

4

¹ Īmi 'bá ambugu tǔgērǐ rǐ pi vé rǐ, lē ĩmi sũkí tǔgērǐ ĩmivé rǐ pi á rǔ' 'bá gá sũsu, ĩmi rũkí kǒpi múké, á 'diátásiyá ĩmi nĩkí rá 'yozú kíní, 'Bá Ámbúgú ĩmi drǐlè gá anigé 'bǔ gé 'dāá.

Lē 'bá rǐ pi á zíkí Múngú ri

² Lē ĩmi 'bákí ẹsǐ rizú Múngú ri zǐzú, ĩmi adríkí mǐ be mgbó, ĩmi sėkí ĩri ní ǒwǒ 'dǐfó.

³ ĩmi zíkí 'bá ní Múngú ri, Múngú á sē rí 'bá ní drǐlè múké, 'bá ũlũkí rí ũ' 'dũkó múké Kúrísító vé rǐ mužú, ázini 'bá ũlũkí rí tá Kúrísító vé ĩ ní ándúrú ũzǔŭ kuú müdümüdü rú rǐ mužú 'bá rǐ pi ní. 'Yíkí ma kú jó ĩ ní rizú ángŭ ũ'yǐzú rǐ agá nõgó ũ' 'dũkó múké má ní ũlũ rǐ á tá sǐ. ⁴ ĩmi zíkí Múngú ri, á sē rí má ũlũ rí ũ' 'dũkó múké rǐ mužú áni múké. ⁵ ĩmi dō ri adri 'bá Múngú ri nǐ' 'bá kuyé rǐ pi á sǎmvú gé, tá ĩmi ní ríi 'oó rǐ, lē ĩmi 'okí mužú tá nǐngará be. Lē ĩmi ũ' 'bǐkí létǐ ndāá 'bá 'dǐ' bée ē ĩzā kozú. ⁶ Lē átángá ĩmi ní ríi átá kǒpi á sǎmvú gé rǐ, ĩmi átákí ẹsǐ múké sǐ, á sē rí kǒpi ní úvá, á 'diátásiyá 'bá ázi zǐ dō ĩmi tá sǐ, ĩmi újákí rí ĩri ní átángá rǐ múké.

Páulũ vé ángŭ ímbángará á ũdŭ ázini mōdó sēngará

⁷ Tũkíkó ri mávé tá ũlũ ĩmi ní nǐ. ĩri ẹdrǐpi má ní lēélè rǐ, 'bá ẹsǐ rizú ẹzǐ rǐ ngazú áti' 'bá rú má be trǔ Úpí agá. ⁸ Tá á pá má ní lēzú ĩri pēzú mužú ĩmi vúgá 'dǐlè rǐ, á mu rí mávé tá ũlũú ĩmi ní, ázini ē ímbá rí ĩmi ẹsǐ. ⁹ Tũkíkó pi mu Ōnésímũ 'bávè ẹdrǐpi ẹsǐ 'báápi ẹzǐ ngaápi ẹsǐ be céré rǐ be, Ōnésímũ ri 'bá ĩmivé ní, kǒpi tá 'i ngaápi 'bá rǔ' 'bá gá nõlè rǐ pi ũlũ ĩmi ní nǐ.

¹⁰ Árisítarúkó ĩ ní 'yǐi kuú má be trǔ rǐ, sē ĩmi ní mōdó, ázini Mārákó Bārúnábá vé márítè sē kpá ĩmi ní mōdó. Ándúrú ũlũkí Mārákó vé tá ĩmi ní rá. Kādó caá ĩmi vúgá 'dǐlè, ĩmi ẹ'yíkí ĩri drǐ ĩrǐ sǐ. ¹¹ Yésũ ĩ ní zǐ Yúsǐtǒ rǐ, sē kpá ĩmi ní mōdó. Yáhũdǐ Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí, 'bá ní ríi ẹzǐ ngaá kǒpi be trǔ mǎlungá Múngú vé rǐ á tá sǐ rǐ pi, kǒpi 'yéná 'dǐ, kǒpi kokí má ĩzā ambamba.

¹² Ẹpáfurá ĩmi ọgǔpi adripi áti' 'bá Kúrísító Yésũ vé rǐ, sē ĩmi ní mōdó. ĩri ri Múngú ri zǐ ĩmi ní ũkpó sǐ, ĩmi nĩkí rí tá Múngú ní lēé ĩmi 'okí rǐ, ĩmi 'dũkí rí ngaánga, ĩmi tukí rí pá tǐtǐ ĩmivé ẹ'yǐngará agá. ¹³ Á ndre Ẹpáfurá 'bá ẹsǐ céré rizú ẹzǐ ngazú ĩmi ní, ázini 'bá Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí kǔrǔ Lǎwōdíkíyá vé rǐ agá rǐ pi ní, ázini kǔrǔ Hirápólísí vé rǐ agá rǐ pi ní. ¹⁴ Lúká 'bávè ũndí riipi dǎwá sėepi 'bá ní lēélè rǐ, sē ĩmi ní mōdó, ázini Dema sē kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁵ ĩmi sėkí mōdó 'bá ẹdrǐpǐ, ázini 'bá ọmǔvǔpǐ Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí Lǎwōdíkíyá gá rǐ pi ní, ázini ĩmi sėkí mōdó 'bá ọmǔvǔpǐ Nǔfá ní, ázini 'bá

kánísá vé ĩ úmú' 'bá ĩrivé 'bētǐ á sǎmvú gé rǐ pi ní.

¹⁶ Lákí dō kǒkǒbǐ 'dǐri ĩmi ní gí, ĩmi pėkí muǔ 'bá kánísá Lǎwōdíkíyá vé rǐ agá rǐ pi ní, kǒpi á lákí. Kǒkǒbǐ má ní sǐi sée 'bá Lǎwōdíkíyá vé rǐ pi ní rǐ, lē ĩmi zíkí, kǒpi ē ĩsėkí, ĩmi lákí kpá ĩndí.

¹⁷ ĩmi lũkí Árǐkǐpó ní, lē á nǐ múké 'yozú kíní, ẹzǐ Úpí Yésũ ní sée drǐ ní gé rǐ, á 'du ngaánga.

¹⁸ Ma Páulũ 'i, mōdó ũdũmbítá rú 'dǐri, á sǐ kǒkǒbǐ ní má drǐ sǐ nǐ. ĩmi nĩkí rá 'yozú kíní, ma kú jó ĩ ní rizú ángŭ ũ'yǐzú rǐ agá nõónó, ĩmi zíkí má ní Múngú ri. Ẹsǐ múké Múngú vé rǐ á adri ĩmi be.

**Kōkōbī ālu ni Pāulū ní sī
sēé 'bá
Tēsālōnikē
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Pāulū í'dó kánisá āngū Tēsālōnikē vé rī agá (Ēzī 17). Tēsālōnikē rī kūrū āmbúgū āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āngū ī ní zīj Ġirīkī rī vé wōkō ūrúle rú rī gé. Pāulū nga mbēlēnā muū 'daāsī rá, ā'diātāsīyā Yāhūdī ūrukō ní lēé ĩri ruŷ rī sī. Vūdrī ni gé, Tīmōtéyō riipi ĩri ē ĩzā koopi rī ní lūzū ĩri ní kīnī, kōpi ā rikí dō Kūrisītīyānī rī pi ōcūū drāāsiyā, kōpi 'bāki ēsī kuú Múngú drīgé. Pāulū sī kōkōbī 'diri kōpi ē ēsī ĩmbázú, āzini tā kōpi ní zīj rī ūjázú.

Kōkōbī 'diri agá, Pāulū sē Múngú ní ōwō'difō Kūrisītīyānī Tēsālōnikē agá rī pi vé ē'yīngará ā tā sī, āzini kōpivē lēngará ā tā sī. Ūlū kpá kōpi ní ívé adringará Kūrisītīyānī rú kōpi āsámvú gé rī vé tā. Ūlū kpá kōpi ní tā ūmvulēsī ĩmūpi 'i ngaápi Kūrisītīyānī rī pi ā rú'bá gá kōpivē drāngará ā vūdrī gé rī vé tā, āzini ūlū tā ūmvulēsī ĩmūpi 'i ngaápi sá Yēsū ní ĩmúzá ĩmvízú rī gé rī vé tā. ĩmbá kōpi ní lētī adrizú ānī múkē cīngbá cazú ū'dú Yēsū ní ĩmvízú rī gé rī vé tā.

Pāulū sē mōdō 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

¹ Ma Pāulū 'i, 'bá Sílā be Tīmōtéyō sī, 'bá sīkī kōkōbī 'diri sēé ĩmi ní, ĩmi 'bá kánisá vé adri'bá kūrū Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ētēpi rī ē'yī'bá gí, āzini Ūpī Yēsū Kūrisitō rī ē'yī'bá gí rī pi. Ēsī múkē Múngú vé rī, āzini tākīri ĩrivé rī ā adri ĩmi be.

Ē'yīngará 'bá Tēsālōnikē gá rī pi vé rī

² Ū'dú ālu ālu, 'bá rī ōwō'difō sē Múngú ní ĩmi tā sī céré, 'bá kādō rī Múngú rī zīj, 'bá rī zī ĩmi ní ĩndī. ³ 'Bá kādō rī 'bá Ētēpi Múngú rī zīj ĩmi tā sī, 'bá rī zī ēzī ĩmi ní ngaá ēsī be céré ē'yīngará be rī ā tā sī, āzini 'bá rī zī ēzī ĩmi ní ngaá lēngará be rī ā tā sī, āzini 'bá rī zī ĩmi ní ēsī 'bāá 'bávē Ūpī Yēsū Kūrisitō drīgé rī ā tā sī.

⁴ Má édrīpīj má ōmvúpīj, 'bá nīkī rá 'yozú kīnī Múngú lē ĩmi rá, ūpē ĩmi adrii 'bá ívé ní pi. ⁵ Á'diātāsīyā 'bá ní ū'dúkó múkē rī jīzú ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá ūlūkī 'yéñá átángá 'bá tí gé rī ō'dúkūlē kuyé, ū'dúkó múkē 'bá ní jīj ūlūú rī ūkpō be, ĩndrī Uleterē rī 'da ĩmi ní 'yozú kīnī, tā 'bá ní ūlūú ĩmi ní rī, ĩri tā áda. ĩmi nīkī 'bávē adringará ĩmi āsámvú gé ĩmi ĩzā kozú rī

rá. ⁶ ĩmi nyakí dō ĩzāngā ū'dúkó múkē rī ā tā sī ambamba drāāsiyā, ĩndrī Uleterē rī vé ūkpō sī, ĩmi ē'yīkī ū'dúkó rī āyīkō be ambamba. 'Diri ĩmi ūbīkī tā 'bá ní 'oó rī ā pámvú, āzini Ūpī Yēsū ní 'oó rī ā pámvú.

⁷ Tā 'dirī sī, ĩmi ufukí adrii ū'bītā rú 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āzini āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní.

⁸ ĩmivé tā sī, sē ū'dúkó múkē Ūpī Yēsū vé tā sī rī ku muzú āngū Mākēdōniyā vé rī agásī, Ākáyā vé rī agásī, āngū rī pi agásī céré. Ē'yīngará ĩmi ní Múngú rī ē'yīzú rī vé tā ku muzú āngū rī pi agásī céré gí, 'bá lēkī tā ní átá ĩmi ní dīj ku. ⁹ Á'diātāsīyā kōpi ūlūkī tā ĩmi ní 'bá ē'yīzú ēsī be céré rī vé tā rá, ¹⁰ āzini kōpi ūlūkī tā ĩmi ní gázú ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ĩnjīgá sī rī vé tā rá, āzini kōpi ūlūkī tā ĩmi ní ēsī ūjázú Múngú áda ĩdri rú ĩmi ní ēzī ngaá ĩri ní rī vé tā rá, ¹⁰ āzini kōpi ūlūkī tā ĩmi ní ēsī 'bázú Múngú vé Mvā ĩri ní ingaá gōō ĩdri rú drāngará gálésila rī vé ĩgōngará 'bū gélésī rī vé tā rá. Mvā 'dirī Yēsū 'i, ĩri ūmvulēsī ĩmū 'bá pa Múngú vé jīkō tā līzú rī agásī nī.

2

Ēzī Pāulū ní ngaá Tēsālōnikē agá rī

¹ Má édrīpīj má ōmvúpīj, ĩmi nīkī rá 'yozú kīnī, ēčī 'bá ní tuú muzú ĩmi vúgá 'dilē rī drā kána kuyé. ² ĩmi nīkī ĩzāngā 'bá ní nyaá kárakarā ĩ ní 'bá u'dazú kūrū Pīlīpōyī vé rī agá 'daá, ĩsúzá 'bá cakī drī ĩmi vúgá 'dilē kuyé rī rá. 'Bo Múngú 'bávē rī sē 'bá ní ūkpō ívé ū'dúkó múkē rī ūlūzú ĩmi ní ūrī ákō, 'bá 'bá tā lē'bá ku rī pi, ā cekí dō 'bá gārā kūrū drāāsiyā, ³ 'bá ní rizú ū'dúkó múkē rī ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá ūlūkī ūnjō kuyé, 'bá ūlūkī ū'dúkó múkē rī ēsī múkē sī, 'bá ū'bākī ĩmī mī kuyé. ⁴ Ū'dúkó múkē 'bá ní ūlūú rī, Múngú ā'yī 'bá ní tā ní nī. Ū'dúkó múkē 'bá ní ūlūú rī, adri 'yozú kīnī, āyīkō sēzú 'bá áda ní kuyé, ĩri āyīkō sēzú Múngú ní. Múngú nī tā 'bá ēsī agá rī nī. ⁵ ĩmi nīkī rá 'yozú kīnī, 'bá átākī ĩmi ní tā múkē ĩmi ĩngúzú ĩmī mī ū'bázú ānī kuyé, dōku lēzú ngá āzi ĩsúzá ĩmi vúgá ānī kuyé, tā 'bá ní 'oó rī, Múngú nī rá. ⁶ Adri 'yozú kīnī, 'bá rikí lētī ndáá, ĩmi ĩngúkī rī 'bá ānī dōku 'bá ūrukō ē ĩngúkī rī 'bá ānī yā 'dīnī kuyé.

'Bá Kūrisitō vé 'bá áyūāyū nō'bée, 'bá té kōdō ícō ngá zī ĩmi tī gé rá, ⁷ 'bo 'bá adrikī ĩmi āsámvú gé ēsī be mādā, sū anjī éndrēpi ní rii ívé anjīnā ā tā mbaa rī tīnī. ⁸ 'Bá lēkī ĩmi ambamba, 'bá ní ĩmi ní ū'dúkó múkē Múngú vé rī ūlūzú ānī, āzini 'bá ní ūvá 'bázú tā rī ūlūzú ĩmi ní ānī. ⁹ Má édrīpīj má ōmvúpīj, ĩmi nīkī ēzī 'bá ní ngaá ūkpō sī ĩmi āsámvú gé rī rá. 'Bá ní rizú ū'dúkó

múkē Múngú vé rī ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá rikí ězi ngáa útúná pi ĩníná be ngá ndázú 'bá ĩzā kozú, 'bá 'bákí rí oḡu 'bá ázi dríḡé ku.

¹⁰Tā 'bá ní 'oó rī, ĩmi ndrekí ĩmí mǐ sǐ rá, Múngú ndre kpá rá, ĩmi 'bá Yēsú rí ě'yǐ 'bá gí 'dǐ'bée, 'bá ní rizú adrizú ĩmi ášámvú gé rí gé, 'bá rikí adrii tá be piri, 'bá ázi ědi 'bá rǐ tá ũnjǐ sǐ kuyé. ¹¹Ĭmi nǐkǐ rá 'bá ní rizú adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá rukǐ ĩmi múké sǐ anǐ ětǐpi ní ívé anǐ ruú múké rǐ tǐnj, ¹²'bá ĩmbákǐ ĩmí ěšǐ, ázini 'bá ũmíkǐ ĩmí ěšǐ, ĩmi adrikǐ rǐ múké Múngú ɛndrɛtǐ gé, á'diátásiyá Múngú zǐ ĩmi ífǐ ívé málungá ũnyǐ be ambamba rǐ agá gǐ.

¹³'Bá rǐ Múngú ní ōwō'difō sē sá céré sǐ, á'diátásiyá 'bá ká ũ'dúkó múké Múngú vé rǐ ūlūú ĩmi ní, ĩmi ě'yǐkǐ rá, ĩmi ě'yǐkǐ rá 'yozú kǐnǐ, ũ'dúkó rǐ Múngú vé ní, adri 'bá áda vé ní kuyé. Ĭmi 'bá Múngú rǐ ě'yǐ 'bá gí 'dǐ'bée, ũ'dúkó rǐ ĩmi agá anigé, ĩri rǐ ězi nganga. ¹⁴Má ɛdrǐpǐjǐ má ɔmvúpijǐ, ĩmi 'dukǐ tá rǐ ngáa sǐ 'bá Múngú vé kánísá Yǔdáyá gá rǐ pi ní 'duú ngáa rǐ tǐnj rá. Ĭmi nyakǐ ĩzāngá 'bá ĩmivé āngú agá rǐ pi dríḡé, sǐ 'bá Kúrísító Yēsú rǐ ě'yǐ 'bá gǐ Yǔdáyá gá rǐ pi ní nyaá Yáhǔdǐ rǐ pi dríḡé rǐ tǐnj.

¹⁵Yáhǔdǐ rǐ pi 'dikǐ Úpǐ Yēsú rǐ, kǔpi ũ'díkǐ kpá nǐbǐ rǐ pi, ázini kǔpi ũdrókǐ 'bá āngú rǐ agásǐ rá. Tā kǔpi ní 'oó rǐ sē Múngú ní āyǐkó kuyé, ázini kǔpi ě šǐ ũká ũká 'bá rǐ pi ní céré. ¹⁶Ĭmi ndrekǐ drǐ ká, kǔpi lǐkǐ 'bá ūlúkǐ ũ'dúkó múké rǐ 'bá adri 'bá Yáhǔdǐ rú ku rǐ pi ní ku, á'diátásiyá kǔpi lǐkǐ 'bá adri 'bá Yáhǔdǐ rú ku rǐ pi ě šǐkǐ pangará ku. Tā Yáhǔdǐ rǐ pi ní 'oó 'dǐni 'dǐri, sē kǔpivé ũnjǐkányá tǐ muzú dríḡé, áni jǐkó rǐ 'de Múngú agá, ĩri ímú kǔpi ĩrǐnjá rá.

Páulū rǐ úvá be lē muú 'bá Tēsālōnikē vé rǐ pi ndreé

¹⁷Má ɛdrǐpǐjǐ má ɔmvúpijǐ, 'bá ní 'bá acozú ĩmi be, 'bá ní ĩmi kuzú lókǐ be mádā rǐ gé, 'bávé ěšǐ céré adri kú ĩmi dríḡé, 'bá rikǐ ũ'bǐjǐ ũkpó sǐ lǐzú gǔzú muzú ĩmi ndrezú, ĩmi úvá ní 'bá ndéé ambamba rǐ sǐ. ¹⁸'Bá lǐkǐ kǔdó muú ĩmi vúgá 'dǐlé ěšǐ álu sǐ. Sǐ má ūlúngu Páulū tǐnj, má ũ'bǐjǐ ũkpó sǐ, á lē kǔdó gǔo muú ĩmi ndreé dǐjǐ, 'bo Sātáná ala 'i 'bá ɛndrɛtǐ gé cí. ¹⁹Agaapi rá rǐ, Yēsú kǔdó ĩmvǐ ĩḡóó, 'bá 'bá ní ímú ěšǐ 'báa kǔpi dríḡé, 'bá ní ímú adrii áni āyǐkó sǐ, ázini 'bá ĩ ní ímú 'bá ní kǔlā sǐzú áni rǐ, ĩri adri á'di pi? Adri ĩmi 'i ku? ²⁰Ádarú ĩmi sē 'bá ímú dǐ pǔwǔpǔwǔ, ázini 'bá ímú adri āyǐkó sǐ.

3

Pékǐ Tímōtáyō rǐ muú Tēsālōnikē gá

¹'Bá ká ũ'dū ndáá tí muzú, 'bá ũsǔkǐ múké ní, lē 'bá áwǐkǐ adrii kǔrǐ Áténésǐ vé rǐ agá nǔḡó. ²'Bá pǐkǐ 'bá ɛdrǐpǐjǐ Tímōtáyō riipi ězi Múngú vé rǐ ngáapi 'bá be trǐ rǐ muú ĩmi vú 'dǐí áyu, á mu rǐ ũ'dúkó múké Kúrísító vé rǐ ūlūú ĩmi ní, ě ĩmbá rǐ ĩmí ěšǐ, ĩmi adrikǐ rǐ ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yǐngará agá, ³ĩmi ášámvú gé 'dǐḡé, 'bá ázi vé ě'yǐngará á adri rǐ ĩdríkǐdri ɔcǔngará 'dǐ'bée sǐ ku. Ĭmi nǐkǐ rá 'yozú kǐnǐ, 'bá ícókǐ ápá ɔcǔngará 'dǐ'bée agásǐ bá ku. ⁴'Bá ní rizú adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá lǔkǐ ĩmi ní rá, 'bá kǐnǐ, ĩ ímú 'bá ɔcǔ rá. Sǐ ĩmi ní nǐjǐ rá rǐ tǐnj, ɔcǔkǐ 'bá rá. ⁵Má ká ũ'dū ndáá tí muzú ĩmi vúgá 'dǐlé, má ní Tímōtáyō rǐ pǐzú muzú áni, á mu rǐ ĩmi ndreé, dō ĩmi áwǐkǐ adrii ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yǐngará agá ũḡóḡó. Má ěšǐ rǐ ũtǐtǐ, má ũšǐ ádróko ímú ĩmi ũ'bǐjǐ gǐ, ězi 'bá ní ngáa kárákará 'dǐri ĩri déna ímú drá kána.

⁶'Bo nǔni Tímōtáyō ĩmvǐ ĩmi vúgá 'dǐisǐ, ícá 'bá vúgá nǔo gǐ, ĩjǐ 'bá ní ũ'dúkó múké ní ūlūú, ūlū ě'yǐngará ĩmivé rǐ á tā, ázini lǐngará ĩmivé rǐ á tā. Ūlū 'bá ní kǐnǐ, tá 'bá ní 'oó ĩmi ášámvú gé āyǐkó sǐ 'dǐari, ávǐ ĩmi agásǐ áluḡáni kuyé, sē ĩmi rǐ 'bá úvá úyǐ, ĩmi lǐkǐ ímú 'bá ndreé, sǐ 'bá ní ĩmi úvá úyǐ, lēé muú ĩmi ndreé rǐ tǐnj.

⁷Má ɛdrǐpǐjǐ má ɔmvúpijǐ, á rikǐ dō 'bá ɔcǔú nǔni dráásiyá, tá Tímōtáyō ní ímú ūlūú 'bá ní kǐnǐ, ĩmi tukǐ pá tǐtǐ ĩmivé ě'yǐngará agá rǐ sǐ, sē 'bá ěšǐ úri gǐ. ⁸Ĭmi ní pá tuú tǐtǐ Úpǐ agá rǐ sǐ, sē 'bá ní āyǐkó. ⁹Āyǐkó ĩmi ní sēé 'bá ní nǔri sǐ, 'bá sǐkǐ rǐ Múngú ní ōwō'difō ní gbá ngǔpǐ? ¹⁰'Bá rǐ Múngú rǐ zǐ ĩmi ní útúná pi ĩníná be, á zǐ rǐ 'bá ní lǐtǐ muzú ĩmi ndrezú dǐjǐ, 'bá múkǐ rǐ ĩmi ĩzā koó, ĩmi ĩmbá tá uruḡo ĩmi ní nǐjǐ kuyé rǐ pi sǐ, ĩmi adrikǐ rǐ ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yǐngará agá.

¹¹Lē Múngú 'bá ɛtǐpi pi 'bávé Úpǐ Yēsú Kúrísító be, kǔpi á zǐkǐ 'bá ní lǐtǐ muzú ĩmi vúgá 'dǐlé. ¹²Lē Úpǐ Yēsú á sē lǐngará ĩmivé rǐ á mu drǐdrǐ, ĩmi lǐkǐ ĩmi lǐlé ĩmi ášámvú gé sǐ, ázini ĩmi lǐkǐ kpá 'bá rǐ pi lǐlé, sǐ 'bá ní ĩmi lǐé rǐ tǐnj. ¹³Lē Úpǐ Yēsú ě ĩmbá ĩmí ěšǐ, ĩmi adrikǐ rǐ ũnjǐkányá ákó, ĩmi adrikǐ rǐ ule 'bá ɛtǐpi Múngú ɛndrɛtǐ gé, ũ'dú 'bávé Úpǐ Yēsú ní ĩḡózú ímúzú ívé 'bá uletere rǐ pi be rǐ gé.

4

Adringará múké āyǐkó sēepi Múngú ní rǐ

¹Má ɛdrǐpǐjǐ má ɔmvúpijǐ, 'bá lǔkǐ ĩmi ní rá, lē ĩmi 'okǐ tá piri Múngú ní āyǐkó sēepi ní, sǐ 'bá ní ĩmbá ĩmi ní rǐ tǐnj. 'Bá nǐkǐ rá ĩmi rǐ tá rǐ 'o piri, 'bá mákǐ ĩmi ěšǐ be céré, lē ĩmi 'okǐ tá piri rǐ muzú dǐjǐ dǐjǐ.

2 Ā' diātāsīyā īmi nīkī tā 'bá ní ímbá īmi ní ūkpō Úpí Yēsū vé rī sī rī gí.

3 Múngú lē īmi adríkí uletere 'í ɛndrɛtj gé, lē īmi 'bákí ɔwū muzú bādárú ku. 4 Lē 'bá ālu ālu ā ütē 'í rú' 'bá ütētē,* ā adri rī ūnjikānyā ákō, ē ɛnjīkī rī rī ɛnjīnjī, 5 ā rī ɔwū 'bāā sū pāgānō Múngú rī nī' 'bá kuyé rī pi tīnjī ku. 6 'Bá āzi ā 'o ūnjikānyā lēzú lazú ɛdrīpī vé ūkú sī ku. Tā ūnjī ɛrī ní 'oó 'í ɛdrīpī ní 'dīrī sī, Úpí Yēsū rī ɛrī ɛrīnā rá, sū 'bá ní ūlū ūmī ní rī tīnjī. 7 Múngú zī 'bá īmú ūnjikānyā 'oó kuyé, zī 'bá īmú adríkí uletere. 8 'Bá tā ī ní ímbá 'dīrī gāápi sī rī, gā 'dīrī 'bá áda kuyé, gā Múngú Índrī Uletere rī sēepi rī.

9 Múngú ímbá īmi ní tā īmi ní īmi lēzú īmi ɛdrīpī be rī ɛnɔgósí gí, 'bá ícókí tā ní sī sēé īmi ní ku. 10 Ádarú lēngárá īmi ní īmi ɔgūpī Yēsū rī ɛ'yī' 'bá gí adri' 'bá āngū Mākēdōnīyā vé rī agá rī pi lēzú rī aga rá. Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, lē īmi lēkī īmi muzú lēlē.

11 Lē īmi adríkí tā be kīrī 'bá rī pi āsámvú gé, īmi ríkí fīfī 'bá ūrūko vé tā agá ku. 'Bá ālu ālu ā 'bá ɛsī rizú ívé ɛzī ngazú 'í drī sī, sū 'bá ní lūū īmi ní rī tīnjī. 12 'bá Kúrísitō rī ɛ'yī' 'bá kuyé rī pi ē ɛnjīkī rī īmi ɛnjīnjī, āzini īmi zīkī rī ngá 'bá āzi tī gé ku.

Yēsū vé īgōngárá

13 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá lēkī īmi ní 'bá ūdrā' 'bá, Yēsū rī ɛ'yī' 'bá gí rī pi vé tā ūlūū, lē īmi ríkí kōpi ngoó sī 'bá ɛsī 'bā' bēe tā drīdrī 'dīlē rī drīgē kuyé rī pi tīnjī ku. 14 'Bá ɛ'yīkī rá 'yozú kīnī, Yēsū drā rá, 'bo íngá gōo idri rú drāngárá galēsīla rá, 'bá ɛ'yīkī kpá rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā' 'bá, Yēsū rī ɛ'yī' 'bá gí rī pi, Múngú rī īmú kōpi íngá gōo idri rú Yēsū be trū. 15 'Bá lēkī tā Úpí Yēsū ní 'yoó rī lūū īmi ní kīnī, 'bá drī adri' bēe idri rú cimgbá lókí 'í ní īmúzú ímvízú rī gé nō' bēe, 'bá ícókí ngáá mujū 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi sī drīdrī ku, 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi nga drīdrī nī. 16 Úpí Yēsū rī īmú ísī 'bū gé 'dāási vūgá nōo, ɛrī tāimbj sē 'bá rī pi ní ū' dūkō be ūrū 'dāá, mālāyīkā adriipi mālāyīkā rī pi drīgē céré rī nga átá ū' dūkō be ūrū 'dāá, ɛrī dībe tā áyú be, Múngú vé gūké āngū zizú rī dībe ɔ'yī be. 'Bá ūdrā' 'bá Yēsū Kúrísitō rī ɛ'yī' 'bá gí rī pi, kōpi 'í dō íngá ífū ívé 'bū agá 'dāási drīdrī nī. 17 Tā 'dīrī ā vūdrī gé, 'bá drī adri' 'bá idri rú ī ní kuú vūgá nō' bēe, 'bá kúru nga mu 'bá úmú kōpi be trū ɛrībjītī agá 'dāá, 'bá 'bá úmú Úpí Yēsū be trū ūlī agá 'dāá. 'Bá áwí adri Úpí Yēsū pi be trū muzú nyonyo. 18 Kúru lē īmi 'dūkī tā 'dī' bēe rizú īmi ɛsī ímbázú īmi āsámvú gé sī.

5

Īmi adríkí ūrē, īmi ūtēkī Yēsū vé īgōngárá

1 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá ícókí sā, dōku ū' dū Úpí Yēsū ní ímvúzú rī vé tā sī sēé īmi ní ku, 2 ā' diātāsīyā īmi nīkī rá 'yozú kīnī, Úpí rī īmú ícá* dū, sū ūgū' 'bá ní īmú ngá ūgūū ɛnjīnā sī rī tīnjī. 3 'Bá rī pi kádō 'bāā rī átá, "Nóni tākiri anigē, āngū rī nóni múké," tā ūnjī rī koro 'í dé kōpi drīgē, sū ūkú mvá tīpī rī ā 'a ní 'dō áso mbelēnā rī tīnjī, kōpi ícókí ápá ālujāni ku.

4 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, īmi adríkí ɛnjīnā agá kuyé, īmi nīkī tā rī gí, ānī īmi ícókí āyāá Úpí vé ícángará dū sū ūgū' 'bá tīnjī 'dīrī ā tā sī ku. 5 Īmi céré anjī ūtūnjā vé ní, āzini ūtū āngbáráká vé ní. 'Bá adríkí anjī ɛnjīnā vé ní kuyé, āzini āngū bīpi nīpi cīcī rī vé ní kuyé. 6 Lē 'bá ríkí ū' dū kōo bādárú sū 'bá ūrūko ní rī ū' dū kōo rī tīnjī ku, lē 'bá adríkí mī be mgbo, āzini lē 'bá ūtēkī 'bá ütētē. 7 'Bá rī' 'bá ū' dū kō' 'bá rī pi, kōpi rī ū' dū kō ɛnjī sī. 'Bá rī' 'bá íwá mvū' 'bá ímērēzú rī pi, kōpi rī íwá rī mvū ímērēzú ɛnjī sī. 8 'Bá anjī ūtūnjā vé ní, lē 'bá 'bákí ɛ'yīngárá rī, āzini lēngárá rī kūkūrūkū rú, 'bá ūtēzú ānī, āzini 'bá 'bákí pangárá rī vé tā 'bá ɛsī agá, sū sāpū aya rī ī ní suú drīgē rī tīnjī.

9 Múngú ūpē 'bá 'yozú kīnī 'bá īmúkī rī ɛzāngā ɛsū 'í drīgē yā 'dīni kuyé, ūpē 'bá 'bávē Úpí Yēsū Kúrísitō ē ɛmū rī 'bá paā ūnjikānyā agási. 10 Yēsū drā 'bávē tā sī. Kádō ímví, ɛrī dō 'bá ɛsū ídri rú yā, dō ɛrī ɛsū 'bá ūdrákí gí yā, 'bá īmú adri ɛrī be trū muzú 'dāni' dāni. 11 Īmi ímbákí īmī ɛsī, āzini īmi ímbákí īmi adrii ūkpō ūkpō, sū īmi ní rī ū' oó rī tīnjī.

Tā Páulū ní ímbá rī vé ūdū

12 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá mākí īmi, lē īmi ɛnjīkī ímivé drīkoma rī 'bá ɛzī nga' 'bá Úpí Yēsū ní rī pi ɛnjī ɛnjī. Kōpi rī ɛzī nga ūkpō sī īmi āsámvú gé, āzini kōpi rī īmi ímbá, īmi 'ókí rī tā ūnjī ku. 13 Lē īmi ɛnjīkī 'bá drīkoma rú rī pi ɛnjīnjī ɛzī kōpi ní rī ngáá rī sī, īmi lēkī kōpi lēlē. Lē īmi adríkí tā be kīrī īmi āsámvú gé sī. 14 Má ɛdrīpī má ɔmvpūpī, 'bá mākí īmi ɛsī ālu sī, īmi lūkī 'bá ūvú rú ɛzī nga' 'bá ku rī pi ní, lē kōpi ā ngakí ɛzī, īmi ímbákí 'bá ūrī rú rī pi vé ɛsī, kōpi ē ɛsī ā adri rī ūkpō ūkpō, īmi kókí 'bá ɛ'yīngárá be mādānānā rī pi ē ɛzā, īmi adríkí tā be mādā 'bá rī pi be céré. 15 'Bá āzi 'o dō tā ūnjī ɔgūpī ní, 'bá ī ní 'oó ūnjī 'dīrī, ā ūjā ɔgūpī rī 'oó ūnjī ku. ū' dū céré lē īmi ū' bīkī tā múké 'oó īmi āsámvú

* 4:4 4:4 Lē 'bá ālu ālu ā ütē 'í rú' 'bá ütētē: Tā 'dīrī vé ífífi, lē 'bá rī ā adri 'yēnā ūkú ívé rī be.

ímú ícá: Gīrīkī tī sī, ū' dū Úpí ní īmúzú Ígōzú rī.

* 5:2 5:2 Úpí rī

gé sī, āzini īmi 'okí tā múké 'bá ʷrʷokʷ'béé ní.

¹⁶ Sā céré sī, lē īmi adrikí āyīkō sī. ¹⁷ Īmi rikí Múngú ri zīj, lē īmi āndēkí ĩri zingárá sī ku. ¹⁸ Lē īmi sēkí Múngú ní ōwō'đifō tā ārēvú sī céré. Īmi ní Kúrísítō Yēsū ri ẹ'yīj gí rī sī, Múngú lē īmi 'okí sū 'điri tīj.

¹⁹ Ẹzị Īndrí Uleterē rī ní lēé ngáá rī, 'bá āzi ā uga ku. ²⁰ 'Bá Īndrí Uleterē rī ní ású gí rī sē dō tị, ā ọwúkí tị ĩri ní sēé rī ku. ²¹ Īmi ámákí tā céré ĩri ní átá rī pi múké múké ũgbále, īmi 'đukí múké rī ẹzị ngazú āní. ²² Lē īmi fikí ũnjikānyā agá ku.

Páŭlū sē 'bá rī pi ní tākiri

²³ Múngú riipi tākiri sēépi rī, ā ũjī imivé ẹsị, āzini ā ũjī īmí rų'bá, īmi adrikí rí uleterē ũnjikānyā ākó, cazú ụ'dú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ní ímvízú rī gé. ²⁴ Múngú zị ĩmi adrii 'bá ívé ní, ĩri tā 'í ní 'yoó rī 'đu nga rá sū 'í ní 'yoó rī tīj.

²⁵ Má ẹdrípịj má ọmvúpịj, īmi zikí 'bá ní Múngú ri. ²⁶ Īmi sēkí módó 'bá ẹdrípịj ní, āzini 'bá ọmvúpịj ní, īmi u'dekí kọpi ẹzịj bẹdrị sī. ²⁷ Á mā īmi Úpí Yēsū ā rų sī, lē īmi lākí kọkọbị 'điri 'bá Yēsū ri ẹ'yị'bá gí rī pi ní céré.

²⁸ Ẹsị múké 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adri īmi be.

Kōkōbī ĩrī ni Páulū ní sī sēē
'bá
Tēsālōnikē
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará

Páulū sī kōkōbī 'dīri sēē Kūrīsītīyānī Tēsālōnikē vé rī pi ní, ĩsú ākūdē sī kōkōbī drīdrī 1 Tēsālōnikē rī gí. Sī kōkōbī 'dīri sá mādānjá agá, 'dú caá mbáá kárakará kuyé. Sī kōpi ní kīnī, ā ríkí dō Kūrīsītīyānī rī pi ọ̀cúú drááasiyá, lē kōpi ā tukí pá títí ívé ẹ̀'yingará agá. 'Bá uruko'bee ríkí ūlūú kōpi ní kīnī, Kūrīsītō ímíví ịgōō gí, dōku ịri ímíví ịgō ū'díkírīnjá nōgō, lē kōpi ā ngakí ẹ̀jī ku. 'Bo Páulū 'yo kōpi ní kīnī, kōpi ā yíkí 'bá 'dīnī 'dī'bee vé tā ku. 'Yo kōpi ní kīnī, lē Kūrīsītīyānī rī pi ā adríkí ūvú rú ku, ā'diātāsīyā Kūrīsītō ní drī ícázú kuyé rī gé, tā ūnjí rī ímú ga ambamba vū drīgé nōgō, drīkoma adriipi ūnjí rī, ịri 'bá Múngú vé rī pi ē drī ọ̀cú, kōpi Múngú rī gá ānī sī.

Páulū sē mōdó 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

¹ Ma Páulū 'i, 'bá Silá be Tímōtáyó sī, 'bá síkí kōkōbī 'dīri sēē 'bá adrí 'bá kánísá kūrjū Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ẹ̀tẹ̀pí rī ẹ̀'yí' 'bá gí, āzini Úpí Yẹ̀sū Kūrīsītō rī ẹ̀'yí' 'bá gí rī pi ní.

² Ẹ̀sị múkẹ, āzini tākiri 'bá Ẹ̀tẹ̀pí Múngú vé rī, āzini Úpí Yẹ̀sū Kūrīsītō vé rī ā adrí ími be.

Páulū zị Múngú rī 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

³ Má ẹ̀drípíjí má ọ̀mvpújí, ọ̀'dú céré 'bá rī ọ̀wō'difó sē Múngú ní ími tā sī, ā'diātāsīyā ímívé ẹ̀'yingará, āzini ímívé lēngará ími ásámvú gé sī rī ní ríí mụ́ drīdrī rī sī. ⁴ 'Bá kánísá vé rī pi ásámvú gé, 'bá rī ímí rú ịngú, ā'diātāsīyā ọ̀'dú í ní ími ọ̀cúú, āzini ími ní ịzāngá nyazú kárakará rī gé, ími úmbékí ẹ̀sị ịzāngá rī ā nyangará gá rá.

⁵ Ẹ̀sị ími ní úmbé ịzāngá nyazú 'dīri lū 'yozú kīnī, Múngú rī tā lị pírí, ịri ími ā'yí fí ívé mālūngá agá 'daá rá. ⁶ Múngú rī tā lị pírí, ịri ímú 'bá ími 'o'bá ūnjí rī pi ịrīnjá rá, ⁷ ími 'bá ịzāngá nya' 'bá rī pi, Múngú rī sē ímí rú' 'bá rī ímú ndrī rá, ịri kpá sē 'bá rú' 'bá rī ímú ndrī rá. Tā 'dīri ímú 'i nga lókí Úpí Yẹ̀sū ní úmvpúléí ímúú 'bū gélésí, 'i 'dazú ācī be ívé málá'yíká ūkpō be rī pi be rī gé. ⁸ Múngú rī ímú 'bá 'i nī' 'bá kuyé rī pi ịrīnjá rá, āzini ịri ímú 'bá 'bávé Úpí Yẹ̀sū vé ọ̀'dúkọ múkẹ rī gá' 'bá sī rī pi ịrīnjá rá. ⁹ Í ímú 'bá 'dī'bee ịrīnjá mụ́ú ọ̀dú ákó. Í kōpi dro Úpí Yẹ̀sū ā gárá gá sī rárá rú, kōpi

ícókí adrii ịrívé dīngará pọ̀wúpọ̀wú ūkpō be 'dīri ā gárá gá ku. ¹⁰ Ọ̀'dú Úpí Yẹ̀sū ní ímvízú rī gé, ịrívé 'bá uletere rī pi ímú ịri ịngú rá, āzini 'bá Yẹ̀sū rī ẹ̀'yí' 'bá gí rī pi céré ímú áyáyá. Ími kpá Yẹ̀sū rī ịngú rá, ā'diātāsīyā ími ní tā 'bá ní ūlūú ími ní rī ẹ̀'yí' gí rī sī.

¹¹ Ími ní ẹ̀'yí' gí rī sī, 'bá rī Múngú rī zị ími ní ọ̀'dú céré, ā ko rī ími ịzā, ími adríkí rī sū ịri ní lēé rī tñj. Ázini 'bá rī Múngú rī zị, ā sē rī ími ní ūkpō, ā ko rī ími ịzā tā múké ími ní lēé rī pi 'ozú, ími ngakí rī ẹ̀jī ími ní 'dó ngáá ímívé ẹ̀'yingará agá rī mụ́ú drīdrī. ¹² 'Bá rī Múngú rī zị 'dīnī, ími 'bá Yẹ̀sū rī ẹ̀'yí' 'bá gí rī pi ē ịngúkí rī 'bávé Úpí Yẹ̀sū rī ịngúngú, Yẹ̀sū ē ịngú rī kpá ími ịngúngú. Tā 'dīri 'i nga ẹ̀sị múkẹ Múngú vé rī ā tā sī, āzini ẹ̀sị múkẹ Úpí Yẹ̀sū Kūrīsītō vé rī ā tā sī.

2

Yẹ̀sū vé ịgōngará

¹ Má ẹ̀drípíjí má ọ̀mvpújí, 'bá lēkí ími nīkí tā 'bávé Úpí Yẹ̀sū Kūrīsītō ní úmvpúléí ímvízú rī, āzini ími nīkí tā ịri ní úmvpúléí ímúú 'bá úmúú trj rī. ² Tā 'bá rī pi ní 'yoó kīnī, ọ̀'dú Úpí ní ímvízú rī ícá gí 'dīri, lē ími ẹ̀sị ā adrí ānī ịzāngá sī ku, āzini lē ími ẹ̀sị ā yā ānī ku. Kōpi ícọ 'yo kīnī, Índrī Uletere rī lū tā 'dīri í ní nī, dōku 'bá āzi lū í ní nī, dōku í lākí kōkōbī 'bá ní sēé rī agá. ³ Lē ími sēkí 'bá āzi ā ū'bā ími mị tā 'dī'bee sī ku, ā'diātāsīyā ọ̀'dú Úpí ní ímvízú rī ícọ drī ícá ku. Ọ̀'dú 'dāri tē cīngbá ca ọ̀'dú Sātáná ní ágó āzi ūnjí ní ịpẹ́ú ímúú 'bá rī pi ē mị ū'bázú 'dezú ūnjíkányá agá rī gé. Ágó ūnjí 'dīri kādō ímú 'i 'daá, 'bá kárakará pi ímú Múngú rī gá sī. Ọ̀'dú ọ̀dú vé rī gé, 'i kúru ímú ịri ịrīnjá ịzāngá nya mụ́ú ọ̀dú ákó. ⁴ Ágó rípi mị ū'bāapi 'dīri, ịri ímú 'i ịngú, ịri ngá céré 'bá rī pi ní zịj Múngú kōpi ní ríí ịnjí rī pi ọ̀wọ̀wọ̀, ịri mụ́ ọ̀rí Jó Múngú vé rī agá, ịri 'yo 'i Múngú 'i.

⁵ Ími ícókí nyo tā má ní ūlūú ími ní lókí 'bá ní adrízú ími be trj rī gé 'dāri ịgá ku? Ándúrú má ūlū ími ní tā ímúpi 'i ngaapi drīdrī 'dī rī vé tā rá. ⁶ Ími nīkí ngá rípi ágó ūnjí rī ugaapi rī rá, 'bo ágó ūnjí rī ímú 'i 'da lókí Múngú ní ā'yí' gí rī gé. ⁷ ūkpō ágó ūnjí 'dīri vé í ní ndreé ku rī anigé, ịri rī ẹ̀jī nga vū drīgé nōgō, ịri ẹ̀jī nga ca cīngbá ọ̀'dú í ní ágó ūnjí 'dīri drozú létí rī gé sī ámvé rī gé. ⁸ Kúru ágó ūnjí rī ímú ífū 'i 'da, 'bo Úpí Yẹ̀sū rī ímú ịri 'dị drā ẹ̀vīvī ífūpi 'i tị gélésí sī rī sī. Úpí rī ímú ūkpō be, ịri dī pọ̀wúpọ̀wú, ịri ímú ágó rī vé ūkpō ndé rá.

⁹ Ágó adriipi tā be ūnjí 'dīri, ĩri ĩmú Sātáná vé ězǐ 'du nga, ĩri Sātáná vé ũkpō áyú rizú tā āyázú āyāyā ni pi ngazú. ¹⁰ ĩri ĩmú tā ūnjí ũnjō vé ni pi ũlú 'bá Múngú rǐ ě'yǐ 'bá kuyé rǐ pi ē mǐ ũ'bázú, ā'diātāsīyā kōpi gākí tā áda ĩmú kōpi paápi ũnjikānyā agāsǐ rǐ ā'yigá sǐ. ¹¹ Kōpi ní gāá tā áda rǐ ě'yigá sǐ rǐ sǐ, Múngú adi kōpi, sē kōpi rikí ũnjō ā tā yǐ. ¹² ĩ ĩmú tā lǐ kōpi drǐgē rá, ā'diātāsīyā kōpi ní tā áda rǐ ě'yǐ kuyé rǐ sǐ, āzini kōpi ní lēé rǐ ũnjikānyā 'oó áyu rǐ sǐ.

Īmi tukǐ pá tǐtǐ ĩmivé ě'yingará agá

¹³ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ Úpí ní lēélē rǐ pi, lē sá céré sǐ 'bá rikí ówō'difó sēé Múngú ní ĩmi tā sǐ, ā'diātāsīyā Múngú ũpē ĩmi ní ĩ'dóngará gá 'dāá, pa ĩmi ní ĩmivé ũnjikānyā agāsǐ, ā'diātāsīyā ĩndrǐ Uletere rǐ újā ĩmi ícá pirǐ gǐ, āzini ĩmi ě'yǐkǐ tā áda rǐ gǐ. ¹⁴ Múngú zǐ ĩmi ĩmú 'í vugá ũ'dúkó múké 'bá ní ũlúú rǐ sǐ, ĩmi ālēkǐ rǐ dǐngará pōwǐpōwǐ 'bavé Úpí Yēsū Kúrísitō vé rǐ. ¹⁵ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, ĩmi tukǐ pá ũkpó ũkpó, ĩmi rǐkǐ tā 'bá ní ĩmbá ĩmi ní tǐ sǐ, dōku 'bá ní sǐi ĩmi ní kōkōbǐ agá rǐ pi.

¹⁶ 'Bavé Úpí Yēsū Kúrísitō, āzini 'bá ětēpǐ Múngú 'bá lēépi agaápi rá, ěsǐ be múké, 'bá ěsǐ ũmǐpi mužú 'dání'dání, ěsǐ 'bāápi 'bá drǐgē tā múké drǐdrǐ 'dǐlē rǐ ā tā sǐ rǐ, ¹⁷ lē kōpi ā ũmǐkǐ ĩmǐ ěsǐ, āzini kōpi ā sēkǐ ĩmi ní ũkpō tā múké 'ozú, āzini átángá múké átázú.

3

Īmi zǐkǐ 'bá ní Múngú rǐ

¹ Tā rǐ vé ũdǔ 'dǐ, má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, lē ĩmi zǐkǐ 'bá ní Múngú rǐ, ũ'dúkó múké Úpí Yēsū vé 'bá ní ũlúú rǐ ē íré rǐ mužú mbēlēná āngū rǐ pi agāsǐ céré, 'bá rǐ pi ā 'dúkǐ rǐ ĩri 'bāá tā āmbúgú rú, sǐ āndúrú ĩmi ní tā ni 'dujǐ 'bāá āmbúgú rǐ tǐni. ² ĩmi zǐkǐ 'bá ní Múngú rǐ, 'bá pakǐ rǐ 'bá 'bá tā be ũnjǐ áwǐ 'bá kú ũnjikānyā agá rǐ pi drǐgē sǐ, ā'diātāsīyā 'bá rǐ pi ā ũrukō ě'yǐkǐ Yēsū rǐ kuyé. ³ 'Bo Úpí rǐ tā 'í ní 'yoó rǐ 'du nga rá, ĩri ĩmi ní ũkpó sē rá, āzini ĩri ĩmi ũtē ādróko drǐgē sǐ rá. ⁴ 'Bá 'bākǐ ěsǐ Úpí drǐgē 'yozú kǐnǐ, ĩmi rǐ tā 'bá ní ĩmbá rǐ 'du nga rá, āzini ĩmi ícá tā 'bá ní ĩmbá rǐ 'du nga mužú drǐdrǐ rá. ⁵ Lē Úpí ē ĩ'da lēngará Múngú vé rǐ ĩmǐ ěsǐ agá, āzini ē ĩ'da tā Kúrísitō ní ěsǐ ũmbézu ĩzāngā nyazú rǐ ĩmǐ ěsǐ agá.

Á adrikǐ ũvú rú ku

⁶ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, 'bá 'yo ĩmi ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rǐ sǐ 'dǐni, lē ĩmi úmúkǐ ĩmi 'bá adri 'bá ũvú rú ězǐ nga 'bá ku rǐ pi be ku, 'bá 'dǐni 'dǐ'bée 'dúkǐ tā 'bá ní ĩmbá rǐ ězǐ ngazú kuyé. ⁷ Á'diātāsīyā ĩmi nǐkǐ

rá 'yozú kǐnǐ, lē ĩmi 'dúkǐ tā rǐ ngaá sǐ 'bá ní ngaá rǐ tǐni. Sā 'bá ní adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá adrikǐ ũvú rú kuyé. ⁸ 'Bá rikǐ ězǐ ngaá ũkpō sǐ ũtǐnjá pi ĩnjǐná be, ānǐ sē 'bá 'bākǐ tā ěnjǐěnjǐ ĩmi drǐgē kuyé. 'Bá 'dúkǐ kpá 'bá āzi ā ngá nyaá pírimǐ kuyé. ⁹ 'Bá té kōdō ícá ānyāngá zǐ ĩmi tǐ gé ũrǐ ākó, 'bo tā 'bá ní zǐzú kuyé rǐ, 'bá lēkǐ ĩmi ĩmbá, ĩmi ngakǐ rǐ ězǐ rǐ sǐ 'bá ní ngaá rǐ tǐni. ¹⁰ 'Bá ní rizú adrizú ĩmi be rǐ gé, 'bá 'yokǐ ĩmi ní 'dǐni, 'bá kǐnǐ, " 'Bá ězǐ ngaápi ku rǐ, ā sēkǐ ĩri ní ngá nyaá ku."

¹¹ 'Bo 'bá yǐkǐ kǐnǐ, 'bá ũrukō ĩmi āsámvú gé 'dǐlē ũvú rú, kōpi gākǐ ězǐ ngagá sǐ, kōpi rǐ fi 'bá āzi vé tā agá. ¹² 'Bá lēkǐ 'yoó 'bá 'dǐni 'dǐ'bée ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rǐ sǐ, lē kōpi ā kukǐ tā 'dǐri ā vúgú ānǐ. Kōpi ā újākǐ ívé yǐkǐ ězǐ ngazú ĩ drǐ sǐ, kōpi ā nyakǐ rǐ ngá ívé ũrǐndé sǐ. ¹³ Má ědrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, á lē 'yoó ĩmi ní 'dǐni, lē ĩmi āndēkǐ tā múké 'ongará sǐ ku.

¹⁴ 'Bo 'bá rǐ gá dō tā 'bá ní ĩmbá kōkōbǐ 'dǐri agá rǐ 'dugá ngagá sǐ, ĩmi ndrekǐ 'bá 'dǐri vé tā múké, 'bá 'dǐni 'dǐri, lē ĩmi úmúkǐ ĩmi ĩri be ku, ē ĩsǐ rǐ drǐnjá. ¹⁵ 'Bo lē ĩmi 'dúkǐ ĩri 'bāá ārǐ'bágú rú ku, lē ĩmi 'yokǐ ĩri ní tā rǐ sǐ ĩmi ní 'yoó ĩmǐ ědrǐpǐ ĩmi ní lēélē rǐ ní rǐ tǐni.

Páulū vé tā ũdǔ 'yoó rǐ

¹⁶ Úpí tākǐri sēepǐ rǐ ā sē ĩmi ní tākǐri mužú sá be céré. Úpí ā adri ĩmi be.

¹⁷ Ma Páulū 'í, á sǐ mōdó kōkōbǐ agá 'dǐri má drǐ sǐ, ā'diātāsīyā mávé kōkōbǐ má ní sǐi rǐ pi agāsǐ céré, á rǐ sǐi 'dǐni, ĩmi nǐkǐ rǐ ámá 'yozú kǐnǐ, ěndēpǐ kōkōbǐ rǐ á sǐ ma 'í.

¹⁸ ěsǐ múké 'bavé Úpí Yēsū Kúrísitō vé rǐ ā adri ĩmi be céré.

**Kōkōbī ālu ni Pāulū ní sī
sēē
Timōtéyō
ní rī
Tā būkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Timōtéyō ri kērimvā, ilí kárakará kōpi rikí ējī Pāulū be, ri Pāulū ē izā koó ú'dúkó múké Kúrisitō vé rī ā ūlūngará sī. Vúdrī ní gé, Pāulū pē Timōtéyō ri muj adrii 'bá kánisā vé rī pi ní drīkoma rú kūrj Ēfēsō vé rī agá.

Pāulū sē kōkōbī 'diri Timōtéyō ní iri ímbázú āní létj 'bá kánisā vé rī pi ní rizú Múngú ri ĩnjizú rī sī, āzini 'bá āngū ímbá 'bá ūnjō sī rī pi vé tā sī. Kōkōbī rī ímbá létj ī ní rizú 'bá ūpēzú 'bāā drīkoma rú rī vé tā, āzini ímbá létj drīkoma kánisā vé rī pi ní ējī ngazú ngulūmū āndiāndi rī pi āsámvú gé, kēřjanji rī pi āsámvú gé, 'bá ārākā rú rī pi āsámvú gé, āzini ořwuz rī pi āsámvú gé rī vé tā.

¹ Ma Pāulū Kúrisitō Yēsū vé 'bá áyúāyū rī 'i, Múngú 'bá Paapi rī, āzini Kúrisitō Yēsū 'bá ní ēšj 'bāā drī ní gé rī, kōpi ĩpēkí ma adrii 'bá áyúāyū ní rú nī. ² Timōtéyō má mvá rī, mī Kúrisitō Yēsū ri ē'yīpi gí rī, á sī kōkōbī 'diri sēē mí ní nī. Ēšj múké, ēšj ĩdríkídri, āzini tākíri 'bá Ētēpi Múngú vé rī, āzini 'bávē Úpi Kúrisitō Yēsū vé rī ā adri ĩmi be.

Pāulū ímbá Timōtéyō ri 'bá ri 'bá tāimbj ímbá 'bá ūnjō sī rī pi vé tā sī

³ Má ní ngazú mužú Mākēdōniyā gá rī gé, má ējī mí ní, má kīnī, mī adri Ēfēsō gá 'dāgá, mī ugar i 'bá ri 'bá tā ūnjō vé ní ímbá 'bá rī pi, kōpi á kuki ri ímbāngará ūnjō vé 'dī'béē ānī. ⁴ Mī ku kōpi ā rikí sá izaá rizú ú'dógú'dógú ējī ákó ní pi átá rizú āgátá ĩjzú ī āsámvú gé sī ku, āzini kōpi ā rikí ívé ē'bípi ā rú ūlūú mužú ku, tā 'dī'béē ri āgátá ĩjī āsámvú gé sī. Āgátá 'diri sē 'bá rī pi ē'yīkí Múngú ri ānī ku.

⁵ Tā má ní mī ímbázú rī ĩri 'dínī, lē 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ā lēkí ī lēlē. Lēngará 'diri íngá ēšj adriipi uletere, yīkī adriipi múké, āzini ē'yīngará adriipi áda rú rī agá. ⁶ 'Bo 'bá ri 'bá āngū ímbá 'bá rī pi ā ūřuko kukí tā 'dī'béē gí, kōpi nóni ri átāngá ējī ákó ní pi átá áyú. ⁷ Kōpi lēkí 'bá rī pi ā nīkí 'yozú kīnī, ī ri tāimbj Mósē vé rī ímbá, 'bo kōpi nīkí tā ī ní rīi átá rī kuyé, kōpi ícókí tā ī ní átá rī vé íffíi ūlūú ku.

⁸ 'Bá nīkí rá tāimbj rī múké, 'bá rī 'du dō tā ní ngāā pīřj. ⁹ 'Bá nīkí kpá rá, sēkí tāimbj rī 'bá tā 'o' 'bá pīřj rī pi ā tā sī kuyé,

sēkí tāimbj rī 'bá tāimbj rī ŋō' 'bá, 'bá wa' 'bá ari' 'ba rú, 'bá Múngú ri nī' 'bá ku, āzini 'bá ūnjikānyā 'o' 'bá rī pi ā tā sī, āzini sēkí 'bá ī ētēpijī ú'dī' 'bá, dōku ī ēndrēpijī ú'dī' 'bá, āzini 'bá 'bá rī pi ú'dī' 'bá rī pi ā tā sī. ¹⁰ Sēkí tāimbj rī 'bá ōřwú rú rī pi ā tā sī, āzini āgō rī 'bá la' 'bá āgō sī rī pi ā tā sī, dōku ūkú rī 'bá la' 'bá ūkú sī rī pi ā tā sī, dōku sēkí 'bá rī 'bá 'bá uru' 'bá ūzi' 'bá tūgērī rú rī pi ā tā sī, 'bá ūnjō rú rī pi ā tā sī, āzini 'bá ūnjō ūlī' 'bá mákātā vūrā gá rī pi ā tā sī, āzini 'bá ri 'bá tā ūnjī ūřuko 'o' 'bá ímbāngará múké rī vé tā ūjā' 'bá tūngú rī pi ā tā sī. ¹¹ Ímbāngará múké 'diri, ĩri ú'dúkó múké má ní ūlūú rī, Múngú ī ní íngúngú rī sē tā ní má drīgé nī.

Pāulū sē ōwō'difō Múngú ní

¹² Á sē ōwō'difō 'bávē Úpi Yēsū Kúrisitō ní, sē má ní ūkpō ējī ívé rī ngazú nī, ndre á 'bá ēšj ívé ējī ngazú, ĩri ní ma ĩpēzú ívé ējī ngazú ānī. ¹³ Āndúrú á ri dō Kúrisitō ri ideé, á ri dō ĩrivé 'bá ōcūjī ūnjī ūnjī, āzini má ēšj ā adri dō ūká ūká drāāsiyā, Múngú 'bá ēšj ĩdríkídri má ní rá, ā'diātāsiyā á ri tā rī 'o' ēñiākō sī, āzini má ní Yēsū ri ē'yī kuyé rī sī. ¹⁴ 'Bávē Úpi Kúrisitō Yēsū 'bá ēšj múké má ní āmbúgú, sē má ē'yī ĩri rá, āzini sē má ní lēngará.

¹⁵ Kúrisitō Yēsū ĩmú vū drīgé nōgō 'bá ūnjikānyā be rī pi paá ívé ūnjikānyā agāsī. Tā ī ní 'yoó 'diri tā áda, lē 'bá céré ē ē'yīkí tā 'diri. Mávē ūnjikānyā aga 'bá ūřuko' 'bée vé rī rá. ¹⁶ Ma ūnjikānyā be agaapi rá nōri, Múngú 'bá ēšj ĩdríkídri má ní, Kúrisitō Yēsū ā 'bá ri ma adrii ū' 'bīřtá rú ívé ēšj mādā rī ā tā i' daa' 'bá ímú' 'bá 'i' ē'yī' 'bá rī pi ní, āzini 'bá ímú' 'bá ídri 'dání' dání rī ĩsú' 'bá rī pi ní. ¹⁷ 'Bāgú adriipi mužú 'dání' dání, drāāpi ku, ī ní rú' 'bá ní ndrēē ku, adriipi 'yéná Múngú 'i rī, lē ē ĩnjīkí ĩri ĩnjīnjī, āzini ē íngúkí ĩri mužú 'dání' dání. Āmīnā.

¹⁸ Timōtéyō má mvá rī, tā má ní ējī mí ní 'diri, ĩri tā nēbī rī pi ní āndúrú 'yoó mí tā sī rī, 'i' 'du dō tā 'diri ngāá rá, ĩri sē mí ē'dj 'dj múké Úpi á rú sī, sū āngarāwá ní ē'dj 'dj rī tñj. ¹⁹ Lē mī tu pá tñj múvé ē'yīngará agá, mī 'o' tā adriipi pīřj ní áyú. 'Bá ūřuko gākí tā 'diri sī, sē kōpi kukí ívé ē'yīngará ī drīgé sī gí. ²⁰ 'Bá 'dī'béē āsámvú gé, 'bá rī Āmīnáyj pi Ālēkizándā be, á sē kōpi kú Sātánā drīgé, kōpi ā nīkí rī tā, kōpi ē idekí rī Múngú rī ku.

2

Pāulū ímbá létj ī ní Múngú ri zizú rī

¹ Tā drīdrī má ní lēē ējīj ĩmi ní rī 'dī, lē ĩmi zīkí Múngú rī 'bá rī pi ní céré. ĩmi mākí Múngú rī, ĩmi zīkí ĩri, ā ko rī kōpi ē izā, ĩmi sēkí ōwō'difō Múngú ní. ² ĩmi zīkí Múngú rī 'bāgú rī pi ní, āzini 'bá drīkoma

rú rî pi ní, 'bâ adrikî rî 'bâ âsâmvú gé sî tâ be kîrî, êşî be mädâ 'bâ Múngú vé ni pi rú, 'bâ 'okî rî tâ pîrî, 'bâ ññjîkî rî Múngú rî ññjîñjî. ³ 'Bâ zîkî dô Múngú rî 'dîni, ñri múké, ñri Múngú 'bâ Paápi rî ní âyîkô sê. ⁴ Múngú lê â pakî 'bâ rî pi céré, âzini lê kôpi â ññkî tâ áda rî. ⁵ Múngú rî 'yêñá âlu, 'bâ 'bâ âsâmvú ícîpi Múngú be rî Kúrísítô Yêsú 'i. ⁶ Yêsú sê 'i 'dîjî dráá 'bâ rî pi ê drî jezú áni, Múngú ùlû tâ 'dîri sâ múké ni gé. ⁷ Múngú ñpê ma 'bâ áyúâyú ní rú rî ú 'dúkó múké rî ùlûlû 'bâ rî pi ní. Ma rî tâ áda rî ùlû, má ùlî ùñjô ku, ma rî tâ áda ê'yîngará vé rî ùlû 'bâ adri' 'bâ Yâhúđî rú ku rî pi ní.

⁸ Vûrâ céré 'bâ rî pi ní rizú ñ úmúzá Múngú rî zîzú rî gé, á lê 'bâ adri' 'bâ uletere rî pi kádô rî Múngú rî zîjî, kôpi ê ingakî ñ drî suú uru, ógúpî ê êşî á ve ógúpî ní ku, kôpi â gâkî ágatá ñ âsâmvú gé sî ku.

⁹ Á lê kpá ùkú rî pi á úsúkî ñ bõngó ñndrépi múké ni sî, bõngó drînjá sêépi ku ni sî, âzini bõngó rú' 'bâ ózúúpi céré ni sî. Lê ùkú rî pi á sêkî ñ drî' 'bí tîi ku, dôku kôpi á 'yîkî ngá ñ ní údé dabú sî ni pi ñ rú' 'bâ gá ku, dôku kôpi á 'yîkî máyákâ ógú' 'bâ ógúógú âjê be âmbúgú ñ ní zîjî pâlî rî pi* ku, dôku kôpi á sukî bõngó ñ ní jêé âjê be âmbúgú ni ku. ¹⁰ Ùkú 'yo' 'bâ kîní ñ ññjîkî Múngú rî rá rî pi, lê kôpi á 'okî tâ ñndrépi múké ni 'bâ rî pi endretî gé.

¹¹ Í dô rî 'bâ rî pi ímbá, lê ùkú rî pi á újîkî kîrî, kôpi ê ññjîkî 'bâ ângû ímbá' 'bâ rî pi ññjîñjî. ¹² Má á'yî ku ùkú rî pi ní âgô rî pi ímbázú, dôku ùkú rî pi ní átázú ùkpô sî âgô rî pi drîgé, lê kôpi á újîkî kîrî, á 'bâkî bî tâ rî yîzú. ¹³ Á'diätäsîyâ Múngú gbi Ádamâ† rî drîdrî, vûđrî ni gé, ñri ní Êvâ‡ rî gbîzú. ¹⁴ 'Bâ Sâtânâ ní mî ni ù'bâá rî adri Ádamâ 'i kuyé, 'bâ rî Êvâ 'i, ñ ní mî ni ù'bâá rî sî, sê 'de ùñjîkányâ agá. ¹⁵ Ùkú rî pi dô ê'yîngará be, lêngará be, tâ be uletere, âzini kôpi dô rî tâ 'o múké, ñ kôpi pa kôpi ní anji tîjî rî sî. §

3

'Bâ drîkoma rú kânîsâ vé rî pi

¹ Ádarú 'bâ rî 'bâ dô êşî lêzú adrizú drîkoma rú kânîsâ ágá, 'bâ 'dîri lê êzî múké ni ngáá. ² 'Bâ lêépi adriipi drîkoma* rú rî, lê á 'o tâ pîrî, á je 'yêñá ùkú âlu, 'a

ni á ve tâ sî mbêlêñá ku, lê á ütê 'i ütêtê, á adri 'bâ ñ ní ññjî ññjî ni, lê ê ê'yî ùmú rî pi ívé ângá êşî be céré, á adri 'bâ ângû ímbápi ni, ³ lê á mvu íwá ñmêrêzú ku, á adri gbórókó rú ku, á adri êşî be mädâ, á adri úmúbá rú ku, âzini á 'bâ êşî âmbúgú mûfêngâ drîgé ku. ⁴ Lê á mba ívé 'bâ 'bêťî âsâmvú gé rî pi á tâ múké, lê anjîñá ñrivé rî pi ê ññjîkî ñri ññjîñjî, âzini á 'dúkî ñrivé tâ ngáá. ⁵ 'Bâ rî ícô dô 'bâ ívé 'bêťî âsâmvú gé rî pi á tâ mbaá ku, ñri ícô 'bâ kânîsâ vé rî pi á tâ mba ngóni?

⁶ 'Bâ ñ ní 'bâá drîkoma rú rî, lê á adri 'bâ Yêsú rî ê'yîjîpi ú'dí rú ni ku, á'diätäsîyâ ñri 'i íngungú, ñ ímú ñrivé tâ lî sù ñ ní âdróko† vé tâ lîjî rî tîñjî. ⁷ Lê 'bâ Múngú rî ñjî' 'bâ ku rî pi ê ññjîkî ñri ññjîñjî ñrivé tâ 'o múké rî sî, 'bâ rî pi ê êdîkî rî rú ni tâ ùñjî sî ku, á á'yî rî bâákú âdróko ní pîjî rî gé ku.

⁸ Dîkônî rî pi, lê ê ññjîkî kôpi ññjîñjî, lê tâ kôpi ní átá rî á adri tâ pîrî, kôpi á rikî íwá mvuñî ñmêrêzú ku, lê kôpi á 'bâkî êşî âmbúgú mûfêngâ drîgé ku. ⁹ Lê kôpi á 'dúkî tâ ê'yîngará vé rî 'bâá ñ êşî agá tîťî, lê kôpívê yîkî á adri pîrî. ¹⁰ Drîdrî ní, lê á ù'bîkî kôpi ùgbábe, ñsúkú dô tâ ázi kôpi rú' 'bâ gá ùñjî kuyé, kúru á 'bâkî kôpi êzî ngáá dîkônî rú.

¹¹ Lê ê ññjîkî kôpívê ùkú ññjîñjî, lê ùkú kôpívê rî á 'yokî 'bâ ku, kôpi á mvuñî íwá ku, kôpi á 'bâkî êşî tâ 'ozú pîrî.

¹² 'Bâ dîkônî rú rî, lê á je ùkú âlu, á mba ívé anjîñá rî pi á tâ múké, âzini á mba ívé 'bâ 'bêťî âsâmvú gé rî pi á tâ múké. ¹³ Dîkônî êzî nga' 'bâ múké rî pi, 'bâ rî pi kôpi ññjî rá, kôpi ní Kúrísítô Yêsú rî ê'yîjî gî rî sî.

¹⁴ Má ùsú, á lê kôdô mvuñî mî ndréé ú'dîkîrîñjâ nõgó, 'bo á sî kôkôbî 'dîri sêé mî ní mî ímbázú áni, ¹⁵ á'diätäsîyâ á ca dô mbêlêñá kuyé, lê mî ñjî múké 'yozú kîní, lê anji Múngú vé rî pi á adrikî tâ be pîrî. Kânîsâ Múngú ídri rî vé rî tu pa ùkpó ùkpó, ñri tâ áda rî ùlû 'bâ rî pi ní.

¹⁶ Ádarú tâ âmbúgú âmbúgú Múngú ní ùzúúú kú müdümüdü rú rî, ñri 'dîni, Kúrísítô rî tîkî ñri íftú 'bâ áda rú,

Índri Uletere rî 'i'da kîní, ñri 'bâ pîrî. Mâlâyîkâ rî pi ndrekî ñri rá, 'bâ rî pi ùlúkî ñrivé tâ mvuzú ângû rî pi agásî céré, 'bâ rî pi ê'yîkî ñrivé tâ vû drîgé sî céré,

* 2:9 2:9 Mâyákâ ógú' 'bâ ógúógú âjê be âmbúgú ñ ní zîjî pâlî rî pi: Pâlî ñndré sù írâ ógúpî ógúógú ùnyî be âjê be âmbúgú rî tîñjî. Titiríkó rî kôpi údé ní ívé kókó' 'bô agá. † 2:13 2:13 Ádamâ: Ádamâ rî 'bâ Múngú ní 'dô gbîi drîdrî rî. ñri êtêpi 'bâ vû drîgé rî pi vé ní céré. ñrivé ùkú Êvâ rî êndrépi 'bâ vû drîgé rî pi vé ní céré. † í lá í'dóngará 1-5.

‡ 2:13 2:13 Êvâ: Êvâ rî ùkú Múngú ní 'dô gbîi drîdrî rî. ñri êndrépi 'bâ vû drîgé rî pi vé ní céré. † í lá í'dóngará 1-5.

§ 2:15 2:15 Í kôpi pa kôpi ní anji tîjî rî sî: Íffîi ní na, âlu rî, Múngú rî ùkú rî pi ê ízâ ko anji tîngará sî, ñrî rî, Múngú rî ùkú rî pi pa Yêsú vé tîngará sî, na rî, Múngú rî ùkú adri' 'bâ múké êndrépi rú rî pi pa. * 3:2 3:2 Drîkoma: 'Bâ ñ ní zîjî drîkoma 'dîri, ñri bîşóp. † 3:6 3:6 Ádróko: Ádróko vé rú Sâtânâ 'i, ñri âmbúgú ñndri ùñjî rî pi drîgé, gâ tâ Múngú vé rî 'dugá ngagá sî 'bû gé 'dalé. Múngú ídró âdróko rî ñndri ùñjî rî pi be 'bû gé 'dâásî ní. † í lá í'dóngará 12:7-9.

Múngú 'du İri mužú 'bū gé gí.

4

Páulū ímbá Timótéyô ri 'bá āngū ímbá' bá ūnjô sī rī pi vé tā sī

¹ İndrí Uletere rī lū uletere kīnī, úmvúlésī 'bá urukô ímú ívé ê'yīngará ku rá, kôpi İndrí ūnjī* mī ū'bā'bee rī pi vé tā 'du nga áyu, āzini kôpi tā İndrí ūnjī rī pi ní ímbá rī 'du nga áyu. ² Tā 'bá 'dī'bee ní ímbá rī pi, kôpi rī tā ūnjô vé ni ímbá, kôpivé yīkī ábá gí. ³ Kôpi rī 'bá rī pi uga kīnī, kôpi ā jekī ūkú ku, āzini kôpi ā nyakī ānyāngā urukô'bee ku. 'Bo Múngú gbi ānyāngā 'dī'bee nī, 'bá Múngú rī ê'yī' 'bá gí, āzini İrivé tā áda rī nī' 'bá rá rī pi, ā nyakī ānyāngā 'dī'bee, ā sēkī ōwō'difō İri nī. ⁴ Ā'diātāsīyā ngā Múngú ní gbiī rī pi ārevū céré múké, lē 'bá āzi ā gā ku, lē 'bá rī ē'yī' ānyāngā rī nyaá, ā sē ōwō'difō. ⁵ Ā'diātāsīyā ū'dúkô Múngú ní átá rī, āzini zīngará ī ní zījī rī sē ānyāngā rī ícá uletere gí.

Ātī' 'bá múké Kúrísitô Yēsū vé rī

⁶ Mí ímbá dō tā 'dī'bee 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní rá, mī ímú adri ātī' 'bá múké Kúrísitô Yēsū vé nī, mī adri ūkpó ūkpó mívé ê'yīngará agá, tā áda mī ní ê'yījī, mī ní rīi 'dujū ngāá 'dīri, İri sē mī 'bá rī pi ímbá mužú ānī múké. ⁷ Lē mī fi átāngá êjī ākó 'bá rī pi ní rīi átá rī átá İndī ku, āzini lē mī fi ū'dógú'dógú ūnjī ūkú āká rī pi ní rīi átá rī átá İndī ku, lē mī ímbá mī adrii 'bá Múngú vé nī. ⁸ Mí ímbá dō mī rī' 'bá adrizú ūkpó ūkpó, İri múké, 'bo agaápi rá rī, lē mī ímbá mī tā múké nī 'oó, ā sē rī Múngú ní āyīkō, İri í'dó mī İzā ko mī ní adringará gá vé drīgē nōgó, āzini mī kpá úmvúlésī İdri 'dānī'dānī rī İşū rá, Múngú ní ejiī rī tīnjī.

⁹ Tā 'dīri tā áda, lē 'bá rī pi céré ā ā'yīkī tā 'dīri. ¹⁰ Tā 'dīri sē 'bá ū'bīkī êjī ngāá ūkpō sī, sē 'bá 'bākī êjī Múngú adriipi İdri rī 'bá rī pi Paápi rī drīgē, agaápi rá rī, İri 'bá 'í'ê'yī' 'bá gí rī pi pa.

¹¹ Mí ímbá tā 'dī'bee 'bá rī pi ní, 'í sē tāimbī, lē kôpi ā 'dukī tā rī ngānga. ¹² Lē mī sē 'bá āzi ā oşu mī ku, ā'diātāsīyā mī drī kērīmvá. Lē mī átá tā áda 'bá rī pi ní, mívé adringará ā adri múké, mī lē 'bá rī pi lēlē, lē mī ê'yī' Yēsū rī êjī be céré, lē mī adri ule, 'bá ê'yī' 'bá gí rī pi ā 'dukī rī tā rī ngāá sū mī ní ngāá rī tīnjī. ¹³ Lē mī lā bükū Múngú vé rī 'bá rī pi ní, mī sē tī Múngú vé rī, āzini mī ímbá 'bá rī pi cīngbá má ní cāngará gá.

¹⁴ Fēfē İndrí Uletere rī ní sē mī ní êjī Múngú vé rī ngazú, nēbī rī pi ní tā nī 'yoó sá drīkoma rī pi ní drī tīzú mī drīgē rī gé 'dāri, lē mī gā ku. ¹⁵ Lē mī 'bá êjī tā 'dīri ūnjīzú, mī sē mī rī' 'bá céré tā 'dīri 'duzú ngazú, 'bá rī pi ā ndrekī rī 'yozú kīnī êjī mívé rī rī mu múké. ¹⁶ Tā mī ní rīi ngāá rī agá, āzini tā mī ní rīi ímbá rī agá, lē mī ūtē mī ūtētē. 'Í 'du dō tā rī ngāá sū 'dīri tīnjī, mī pangará İşū rá, āzini 'bá mī yī' 'bá rī pi kpá pangará İşū rá.

5

Páulū ímbá Timótéyô ri lēti 'bá rī pi ā tā mbazú rī ā tā sī

¹ Lē mī İrīnā 'bá āmbúgú mī agaápi İlī sī rá rī ū'dúkô ūkpó ūkpó nī sī ku, lē mī átá átāngá rī İri ní İnjīngará be, sū mī ní rīi átá mī étēpi ní rī tīnjī. Lē mī átá kērījanjī rī pi ní átāngá rī sū mī ní rīi átá mī édrīpijī ní rī tīnjī. ² Lē mī átá ūkú ambugu rī pi ní átāngá rī İnjīngará be, sū mī ní rīi átá mī éndrēpi ní rī tīnjī, lē mī átá anjī ūkú rī pi ní átāngá rī êjī ule sī, sū mī ní rīi átá mī ōmvúpījī ní rī tīnjī.

³ Lē mī mba oşuzī ī nī kuú līkīcō rú rī pi ā tā múké. ⁴ 'Bo ōwūzī rī dō anjī be, dōku İrivé anjīnā rī pi vé anjī dō anigé, lē anjīnā rī pi ā ūnjīkī tā Múngú vé rī 'dujū ngāá, kôpi ā mbakī ī étēpijī, āzini ī éndrēpijī ā tā múké, āzini kôpi ā mbakī ī é'pīpījī, āzini ī İdrēpījī ā tā múké, kôpi 'okī dō 'dīni, İri sē Múngú rī adri ānī āyīkō sī.

⁵ 'Bo ōwūzī adriipi līkīcō rú, 'bá ākō rī, İri êjī 'bá céré Múngú drīgē. İri Múngú rī zī ūtūnā pi İnjīnā be, Múngú ā ko rī 'í İzā bēnī. ⁶ 'Bo ōwūzī riipi āyīkō nyōókū nōri vé rī ā tā ūşūpīpi áyu rī, ā adri dō İdri rú drāāsiyā, agālēsī İrivé İndrí drā gí. ⁷ Mí ímbá tā 'dīri 'bá kānisā vé rī pi ní, 'bá āzi ā 'yo rī, kôpi 'okī tā ūnjī 'dīni ku. ⁸ 'Bá rī sē dō ngā ívé māríté rī pi ní ku, agaápi rá rī, sē dō ngā ívé 'bá 'bētī āsāmvú gé rī pi ní ku, 'bá 'dīri gā ê'yīngará vé tā sī, tā ūnjī İri ní 'oó rī ndē 'bá ê'yīpī kuyé rī rī rā.

⁹ Ōwūzī rī vé İlī ca dō pūkū áziyā kuyé, ā sīkī İrivé rī bükū ī nī rizú oşuzī rī pi ā rī sīzū rī agá ku, ōwūzī ī nī sīi rī, lē ā adri ūkú āndúru ívé ágó İnjīpi İnjīnī nī, ¹⁰ adri ūkú 'bá rī pi ní nījī rá 'yozú kīnī, İri tā 'o múké nī, ūkú ívé anjīnā úcépi mbaápi múké nī, ūkú ūmú é'yīpi nī, ūkú riipi êjī ngāápi 'bá ê'yī' 'bá gí rī pi ní mī êjī be mādā nī, ūkú riipi 'bá tā nī İşū rī pi ē İzā koopi nī, ūkú riipi ívé êjī 'bāápi céré tā múké 'ozú nī.

* 4:1 4:1 İndrí ūnjī rī pi: İndrí ūnjī rī pi āndúru mālāyīkā Múngú vé nī 'bū gé 'dāá, kôpi nōkī tāimbī Múngú vé rī, Sātānā rī kôpivé āmbūgū. Múngú İdrō kôpi 'bū gé 'dāási vūgā nōó, kôpi gōkī ufuú İndrí ūnjī, kôpi rī 'bá rī pi ní İzāngā sē vū drīgē nōgó. 'Í lā İ'dāngará 12:7-9.

¹¹ Owuzi dri adri'ba izóná rú rí pi, á siki kópi á rú búkú owuzi rí pi á rú sízú rí agá ku, á' diatásiyá èbirí rú'ba nòri vé rí dri kópi rú'ba gá ùgògò, Ìri sè kópi èzi Kúrisitó vé rí á ngangará ku rá, kópi èsi 'bá ágò jèzú. ¹² Kópi 'okí dō sù 'diri tñi, Ì kòpivé tá lì ùnjí, á' diatásiyá kópi ñòkí ùyò* Ì ní sòó drídrí 'dári gí. ¹³ Siki dō kópi á rú gí, Ìri sè kópi adri ùvú rú, ri èçj ngalanji jó rí pi tì gé sî, ri àngù 'yo be muzú, àzini kópi fi 'bá rí pi vé tá agá, kópi tá Ì ní kòdò ícò átá ku ni pi átá muzú. ¹⁴ Á lè 'yoó owuzi izóná rú rí pi ní, lè kópi á jekí ágò, kópi á tiki rí anji, kópi á mbaki rí ívé 'bèti á tá, ári'bagú rí á owu rí àngú ku. ¹⁵ Owuzi rí pi á uruko kuki gārā gá gí, kópi nóni ri Sātáná vé tá 'du nga áyu.

¹⁶ Úkú Yésú rí è'yípi gí rí vé 'bèti ásámvú gé 'dāá, 'bá owuzi rú ni pi dō anigé, lè ùkú rí á sè owuzi rí pi ní ngá kópi è ízà kozú, á ku ogu rizú kópi è ízà kozú rí kú kánisá drigé ku, kánisá á ko ri owuzi líkicó rú, 'bá ákò rí pi è ízà.

¹⁷ Lè á ùfèkí dríkoma kánisá vé rí pi múké múké, agaápi rá rí, lè á ùfèkí 'bá rí'ba Múngú vé tì sè'ba rí pi, àzini 'bá rí'ba àngù ímbá'ba rí pi. ¹⁸ Á' diatásiyá Búkú Múngú vé rí kini, "Tí mēēñgò riipi ànyāngā á fí coópi rí, lè mí úmbé tì ni cí ku," àzini "Bá èzi ngaápi rí, lè á ùfèkí Ìri ùfèfè."

¹⁹ 'Bá ázi tō dō 'bá dríkoma rú kánisá vé ni, lè mí yì 'bá Ìri tóopi rí vé tá ku, 'bá Ìrì dōku 'bá na ètiki dō Ìrivé tá ní ká. ²⁰ 'Bá ùnjikānyā 'o'ba rí pi, lè á 'yokí kòpivé tá kópi útúzá àní 'bá kánisá vé rí pi èndrèti gé, á sè rí 'bá uruko ní ùrì, kópi á 'okí rí ùnjikānyā ku.

²¹ Múngú èndrèti gé, àzini Kúrisitó Yésú èndrèti gé, àzini maláyikā Ì ní ùpèé rí pi èndrèti gé, á lè mí ímbá, lè mí 'du tá rí ngaá sù 'diri tñi, lè mí rí 'bá uruko'béé lèé 'bá uruko'béé ndéé ku, lè mí lè 'bá rí pi cére.

²² Mí ndre dō 'bá ázi kánisá agá 'digé, 'í lè dō á adri dríkoma rú, á tiki drí drí ni gé mbèlèná ku, mí fi rí 'bá 'diri vé ùnjikānyā agá ku, lè mí adri uletere Múngú èndrèti gé.

²³ Mí rí 'yéngá yì mvu áyu ku, lè mí mvu vinyò kínikiniñá Ìndí, á' diatásiyá mí 'a ní ríí ásósò rí sî, àzini mí ní nji ríí adrii ázò rú rí sî.

²⁴ 'Bá uruko vé ùnjikānyā i'da 'i kú àmvé, Ìri sè Ì tá lì àní kópi drigé rá. 'Bo 'bá uruko vé ùnjikānyā ñkí amá ku, Ì ímú ñí amá vúlé vúlé rú. ²⁵ Ìri kpá adri sù 'diri tñi, tá múké 'bá uruko ní 'oó rí, Ìri Ìndré uletere, àzini tá múké 'bá uruko ní 'oó rí,

íccókí ñíí amá ku, Ì ímú ñí amá vúlé vúlé rú.

6

¹ Tùgèrì Yésú rí è'yì'ba gí rí'ba èzi nga'ba ívé ambugu rí pi ní rí pi, lè kópi è ñnjiki ívé ambugu rí pi ñnjíñj, á owúkí rí rú Múngú vé rí àní ku, àzini á owúkí tá 'bá ní ríí ímbá rí ku. ² Lè 'bá ambugu Yésú rí è'yì'ba gí tùgèrì rí pi ní ríí èzi ngaá kópi ní rí pi á owúkí tùgèrì rí pi ku, á' diatásiyá kópi è'yìkí Yésú rí gí. Lè tùgèrì rí pi á ngakí èzi rí ùkpò sî, á' diatásiyá 'bá kópi ní ríí èzi ngaá kópi ní 'dì'bée, kópi è'yìkí Yésú rí gí, kópi lékí tùgèrì rí pi lèlè. Lè mí ímbá kópi, àzini mí íccíckí kópi á 'dukí tá mí ní ímbá 'diri ngaá.

'Bá àngù ímbá'ba ùnjò sî rí pi vé tá, àzini á'bu vé tá

³ 'Bá ázi ímbá dō tá ázi túngú 'i ruúpi 'bávè Úpí Yésú Kúrisitó vé rí be ku ni, àzini ímbá dō tá 'i ruúpi Múngú vé rí be ku ni, ⁴ 'bá 'diri è drí ùkpò ùkpò, ñí tá ázi kuyé. Ìrivé yìkí tá 'ozú rí cére ágátá vé ni, Ìri ágátá gá tá Ì ní sî búkú Múngú vé rí agá rí sî, Ìri adri á'yá rú, ùmbá rú, Ìri àngù u'da'da, Ìrivé yìkí ríí ùsùú 'bá ázi drigé rí, Ìri sè èsi ni rí útúti, ⁵ Ìri tá ùnjí Ìj 'bá rí pi ásámvú gé, Ìri sè kópi adri ágátá rú. Kòpivé yìkí tá 'ozú rí adri múké ku, kópi kuki tá áda rí á 'ongará gí, kópi ùsùkí adringará Múngú agá rí i á'bu ísù àní.

⁶ Adringará Múngú agá rí, àndèma ni àmbúgú aga rá, ngá mí ní ísù rí, mí adri àní àyìkò sî. ⁷ Á' diatásiyá sá Ì ní 'bá tizú vù drigé nõgò rí gé, tiki 'bá ngá ákò, 'bá kádò drāá, 'bá jiki ngá ázi muzú Ìndí ku. ⁸ Kúru 'bá dō ànyāngā be, àzini bõngó be, lè 'bá adriki àní àyìkò sî. ⁹ 'Bá èsi 'bá'béé cére lèzú á'bu ísúú rí pi, kópi fi tá ùnjí agá, kópi á'yì báákú tá ùnjí vé rí agá, kópi tá azakaza vé ni 'o, tá ùnjí rí kópi ísú, kópi ízāngā nya muzú ùdú ákò. ¹⁰ Á' diatásiyá 'bá rí lè dō mufèngá ambamba, mufèngá rí ulá ùnjikānyā vé ni. 'Bá uruko'béé lékí mufèngá ambamba, sè kópi kuki ívé è'yìngará Ì drigé sî gí, àzini sè ízāngā ñò kópi è èsi ambamba.

Lè mí tu pá títí mívé è'yìngará agá

¹¹ 'Bo Timótéyo, mí 'bá Múngú vé ni, lè mí ugo mí tá ùnjí sî ugo. Mí ùbí 'yéngá tá piri, àzini tá múké rí áyu. Mí ùbí tá piri Múngú ní àyìkò séepi rí, mí è'yì Múngú rí, mí lè àngù lèlè, mí úmbé èsi ízāngá rí á nyangaza gá, àzini mí adri èsi be mādā. ¹² Lè mí 'dì è' d'j è'yìngará vé rí muzú múké. Lókí mí ní tá Yésú vé rí è'yìzú mí tì sî 'bá tré pi èndrèti gé rí gé, Múngú sè mí ní Ìdri

* 5:12 5:12 Úyò: Úyò 'diri, kópi kini Ì gókí ágò jèé ku, Ì èzi nga Kúrisitó ní.

5:18 5:18 Dètòrònómé 25:4

5:18

'dáni'dáni rī gí, lē mī 'du tā ídri rī vé rī 'bāá tā āmbúgú rú. ¹³ Á 'yo mí ní, Múngú ídri sēépi ngá rī pi ní cére rī endrētī gé, āzini Kúrísítō Yēsū 'í tī njeépi uletere Pónítīyō Pilátō endrētī gé rī endrētī gé, ¹⁴ lē mī 'du tā Yēsū ní 'yoó 'dīri ngaá létī múké sī, 'bá āzi ē ēđj rī mī rú tā ūnjī sī ku, cimgbá cazú ú'dú 'bávē Úpí Yēsū Kúrísítō ní ímvízú rī gé. ¹⁵ Múngú rī úmvúlésī ímú Yēsū rī i'da sá múké 'í ní lēé rī gé. Múngú ī ní íngúngū rī, īri Úkpō 'Dīpa, īri 'Bāgú 'bāgú rī pi drīgé cére, īri Úpí úpí rī pi drīgé cére. ¹⁶ Īri Múngú, īri adri mužú 'dáni'dáni, drā ku, īri adri vūrā đīpi imvesírili rī gé, 'bá āzi ícō īri ndree ku. Lē ē ĩnjīkí īri, āzini ē ĩnjīkí úkpō ĩrivé rī mužú 'dáni'dáni. Āmīnā.

¹⁷ Timōtéyō, 'í 'yo 'bá ā'bú be nyōókú drīgé nōgō rī pi ní, kōpi ā adríkí āfú sī ku, āzini kōpi ā 'bākí ēsī ívé mūfēngā ímúpi deépi dede 'dīri drīgé ku, ngá múké rī, lē kōpi ā 'bākí ēsī Múngú 'bá ní ngá sēépi 'bá ní āyīkō ísúzu rī drīgé. ¹⁸ 'í lū kōpi ní, lē kōpi ā āyúki ívé mūfēngā tā múké 'ozú āní. Lē kōpi ā 'okí tā rī mužú ēsī be múké, kōpi ā ríkí ngá ālēé sēé ī āsámví gé sī. ¹⁹ Kōpi 'okí dō 'dīni, kōpi rī ngá 'bā ku ī ní, sū ī ní í'dó jó ā ndū ā'bāā rī tīnj, īri kōpi tē ú'dú ímúpi drīdrī rī gé 'dālē, īri sē kōpi úmvúlésī ídri 'dáni'dáni áda rī ísú āní rá.

²⁰ Timōtéyō, lē mī ütē tā Múngú vé ī ní eziī mí ní 'dīri ēsī be cére. Lē mī rī átángá Múngú ní āyīkō sēépi ku ní pi átá ku, āzini 'bá mī ọwụ 'bá 'yo'bá kīnī ī nīkí tā ambamba rī pi, ā fíkí kōpivé tā agá ku. ²¹ 'Bá rī pi ā ụrụkọ kúkí ívé ẹ'yīngará gí, ā'diātāsīyā kōpi ẹ'yīkí 'bá 'yo'bá kīnī ī nīkí tā ambamba rī pi vé tā rá.

Múngú ā 'bá ēsī múké ĩmi ní.

Kòkòbì ìrì ní Páulū ní sī sēē
Tīmōtéyō
ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ùlūngará

Páulū sī kòkòbì 'dirì ìsù àkudē Ìrì jó àngù ù'yìzù rī agá, nī rá 'yozú kìnì, èsì mādà, í imú 'í 'dì drà rá, kúru lē Tīmōtéyō ē imú 'í vúgá nōō mbèlè. Drìdrì ní, Tīmōtéyō ko Páulū ē izà ambamba, àní sē Páulū lē Ìrì sù 'í mvá tìjì.

Kòkòbì Páulū ní sī 'dirì lù èsì Ìrì ní 'bāā Kúrìsītìyānì izāngā nya'ba rī pi drìgè rī vé tā. Ìmbá Tīmōtéyō rì, lē Tīmōtéyō ē è'yì 'ù'dúkò múké Kúrìsītò vé 'dirì, lē ā ùlū 'ù'dúkò múké 'dirì sà Izāngā vé rī agá ùrì àkò, àzini lē ē Ìrìnjā 'ba àngù ìmbá'ba ùnjò sī rī pi Ìrìnjā Ìrìnjā.

Páulū sē módò Tīmōtéyō ní

¹ Ma Páulū 'í, Múngú Ìpè ma adrií Kúrìsītò Yèsù vé 'bá áyúáyù ni rú, sē má ní idri 'dání'dání Ìrì ní tā ni èzìjì 'bá Yèsù rì è'yì'ba gí rī pi ní rī gí. ² Tīmōtéyō, mǎ mvá má ní lèlèlè rī, á sī kòkòbì 'dirì sēé mí ní nì.

Èsì múké, èsì Ìdrìkìdri, tàkìrì 'bá Ètèpì Múngú vé rì, àzini Kúrìsītò Yèsù Úpí 'bávè rī vé rī ā adri mí be.

Páulū kìnì lē Tīmōtéyō ā ùlū 'ù'dúkò múké rī muzú ùrì àkò

³ Á sē Múngú ní òwò'difò mí tā sī. Ma rì èzìjì nga Múngú ní sù 'bá è'bjìpì ní ngaá rì tìjì yìkì be uletere. Ùtúná sī, àzini Ìnjà sī, má kádò rii Múngú rì zìjì, má rì Múngú rì zì mí ní Ìndì. ⁴ Ma rì ngongará mí ní ngoó mǐjìndrè be sà 'bá ní 'bá acozú mí be rì gé 'dàri ā tā ígá, àní má úvā be lèzú mí ndrezú. Òmvúlèsì 'bá kádò imú 'bá ìsù mí be, àyìkò rì ma fù ambamba.

⁵ Á nī rá mí íkò è'yìngará mí Ìdrèpì Lóyìsì vé rì, àzini mí èndrèpì Yùnjìsì vé rì, 'í 'bá èsì cérè kuú Yèsù drìgè. ⁶ Àní lè mí áyú fèfè Múngú ní sēé mí ní sá má ní drì 'fìzú mí drìgè rì gé 'dàri èzìjì ngazú, lē mí uvu àcì ní ā dīdì. ⁷ Á'diātāsìyā Múngú sē 'bá ní Ìndrì ùrì vé ní kuyé, sē 'bá ní Ìndrì ùkpò sèèpì ní, Ìndrì lèngará vé ní, àzini èsì 'bá ní 'bá a'bizú tā sī ní.

⁸ Lē mí drì ā nja 'bávè Úpí vé tā ùlūngará sī ku. Àzini lē mí drì ā nja Ì ní ma 'yìjì jó àngù ù'yìzù rī agá rī sī ku. Ùkpò Múngú ní sēé mí ní 'dirì sī, lē mí ùlū 'ù'dúkò múké rī muzú 'bá rī pi ní, àzini mí nya Izāngā sù má ní Izāngā nyaá 'ù'dúkò múké rī ā ùlūngará ā tā sī rì tìjì. ⁹ Múngú pa 'bá, àzini zì 'bá adrií 'bá ule ívé ní pi, adri 'yozú

tā 'bá ní 'oó rī ā tā sī kuyé, pa 'bá èsì múké ívé rī ā tā sī. 'Bávè adringará Kúrìsītò Yèsù agá nōri, Múngú ùtì òtù tā ní ku Ìnjògòsì ìsù údékì drì 'bù pi vù be kuyé. ¹⁰ Nóni Yèsù Kúrìsītò imú 'bá ní Múngú vé èsì múké rì 'í'daá gí. Kúrìsītò Yèsù 'bá Paápi rì ndè drà vé ùkpò rá, Ìjì 'bá ní 'ù'dúkò múké. Ù'dúkò múké rì dī àngù Ìmgbèrè ùtúná rú, Ìrì Ìdri 'dání'dání deèpi ku rī 'í'da 'bá ní. ¹¹ Múngú Ìpè ma rii 'ù'dúkò múké rī áyú, àzini 'bá áyúáyù ní rú rii 'ù'dúkò múké rì ùlúú, àzini rii 'ù'dúkò múké rì ìmbá. ¹² Tā 'dirì sē má ní rizú Izāngā nyazú jó àngù ù'yìzù rī agá àní. 'Bo má drì nja àní kuyé, ā'diātāsìyā á nī 'bá má ní èsì 'bāā drì ní gé rì gí. Á nī amá múké 'yozú kìnì, Múngú rì ícò sē 'ù'dúkò múké 'dirì vé ùlūngará rì 'í nga muzú drìdrì, cìmgbá cazú 'ù'dú Yèsù ní Ìmvízü rì gé.

¹³ Lē mí rù tā pìrì má ní ìmbá mí ní 'dirì múké, mí tu pá tìtì mívè è'yìngará agá, àzini lèngará Kúrìsītò Yèsù vé rī agá.

¹⁴ Ìndrì Uletere riipi adriipi 'bá èsì agá rì, ā sē mí ní ùkpò, mí mba tā má ní èzìjì mí ní 'dì'bée ā tā múké.

¹⁵ 'Í nī rá 'yozú kìnì, 'bá cérè Yèsù rì è'yì'ba gí íngá'ba àngù Èzìyā vé rì gèlèsìla rì pi adikì ma rá, Pùgèlò pi Hèrè mògèné be adikì kpá ma rá.

¹⁶ Úpí Yèsù ā 'bá èsì múké 'bá Ònèsìfòró vé jó àsámuvú gé rì pi ní, ā'diātāsìyā rì ècì ma ùndrè, rì má èsì ìmbá nì, drì ní nja Ì ní ma 'yìjì jó àngù ù'yìzù rī agá rì sī kuyé.

¹⁷ Kā ícá Rómā gá nòlè, 'de rii ma ndáá, cìmgbá Ìrì ní ma ìsùzú. ¹⁸ Úpí Yèsù kádò Ìmvì, è 'í'da ívé èsì múké rì Ònèsìfòró ní. 'Í nī rá, ko má izà Èfèsò gá 'dálè lètì be àndiàndì.

2

Lē Tīmōtéyō ā nga èzìjì Múngú vé rì èsì àlu sī

¹ Tīmōtéyō mǎ mvá rì, lē mí adri ùkpò ùkpò èsì múké Múngú ní sēé mí ní Kúrìsītò Yèsù agá rì sī. ² Tā má ní ìmbá 'bá káràkara pi andregá sī, mí ní yìjì rá 'dì'bée, lè mí ìmbá 'bá urukò ícò'ba tā rì ìmbá'ba 'bá urukò ní rá rì pi ní.

³ Mí ní adrií àngaráwá múké Kúrìsītò Yèsù vé ní rì sī, lē mí ùmbé èsì Izāngā rì ā nyangará gá sù 'bá ní nyaá rì tìjì. ⁴ 'Bá adriipi àngaráwá rú rì ícò fií tā 'bá 'bètì rì pi ní rii 'oó rì 'oó Ìndì ku, ā'diātāsìyā lē àyìkò sēé ívé ùgalaku 'í drìlè gá rì ní. ⁵ 'Bá òngù njurú rì, lē ā ùbì tǎjìmbì 'í òngù njuzú rì, ùbì dō ku, ícò àndèma ìsù ku. ⁶ 'Bá òmvú 'áápi ùkpò sī rì, Ìrì ànyāngá 'í'dó nya drìdrì. ⁷ 'Í 'bá dō tā má ní rii 'yoó mí ní 'dì'bée mí èsì agá rá, Úpí Yèsù Kúrìsītò rì tā 'dì'bée sē fì mí drìgè rá.

⁸ Lē mī 'bā ēšj céré kuú Yēsū Kúrisítō drīgé! Yēsū íbī úfūú úyú 'bāgú Dāwūdī* vé rī agá, Múngú inga ĩri drāngará gálésila, sū ũ'dúkō múké má ní ũlūú rī tñj. ⁹ Má ní rīi ũ'dúkō múké Yēsū vé rī ũlūú rī sī, 'yīkī ma jó āngū ũ'yīzú rī agá, 'okī ma ũnjī, sū 'bā tā ũnjī 'oópī ní tñj. 'Bo ũ'dúkō múké Múngú vé rī 'yīkī ĩndī kuyé. ¹⁰ Á lē ēšj úmbé ĩzāngā nyaá 'bā Múngú ní ũpéé gí rī pi ā tā sī, Kúrisítō Yēsū ā pa rī kōpi, kōpi ā dñkī rī pōwūpōwū muzú 'dání'dání.

¹¹ Tā 'dīri tā áda:

'Bā drākī dō Yēsū be trū álu,

'bā kpá adri ĩdri rú ĩri be trū,

¹² 'bā úmbéki dō ēšj ĩzāngā nyaá Yēsū ā tā sī rá,

'bā kpá úmvúlésī mālūngā rú ĩri be trū.

'Bā gākī dō ĩri sī,

ĩri kpá 'bā gā sī,

¹³ 'Bā 'bākī dō ēšj Kúrisítō drīgé kuyé drāāsīyā,

ĩri ēšj 'bā 'bā drīgé rá,

ā'diātāsīyā ícō 'i gāá ku.

'Bā Múngú ní ā'yī ēžj nga'bée múké rī pi

¹⁴ Mī ímbá kōpi ní tā má ní ũlūú mí ní 'dī'bée. 'Í 'yo kōpi ní, kōpi ā rīkī āgátá gāá tā ĩ ní rīi átá rī pi sī ku. Ágátá 'dīni 'dī'bée ēžj ākō, ĩri 'bā tā rī yī' bā rī pi iza rá.

¹⁵ Lē mí nga ēžj ũkpō sī mí 'dazú Múngú endrējtē ge, Múngú ā ā'yī rī mí 'yozú kīnī mí 'bā múké. Lē mí adri 'bā ēžj ngaápi drīnjá ākō ní, āzini ũ'dúkō múké tā áda vé rī ũlūúpi pīrj ní. ¹⁶ Lē mí rī āgátá ēžj ākō ní pi gāá ku, ā'diātāsīyā 'bā rī' bā āgátá ēžj ākō rī gā'bée 'dīni 'dī'bée, kōpi rī tā āyīkō sēēpi Múngú ní ku rī pi 'o muzú drīgélé. ¹⁷ Ágátá 'dīni 'dīri, ĩri tu muzú drīgélé sū ázō ní rīi atēé rī tñj. 'Bā rī' bā āgátá gā' bā rī pi āsámvú gé 'dāá, Āmínáyī pi Fēlētásī be anigé. ¹⁸ Kōpi kukī létj áda rī gí, kōpi nōni rī tā ũnjō vé ní ũlū, kōpi rī 'yo, ingāngará drāngará gálésila rī nga 'i gí, kōpi sēkī 'bā ũrūko kukī ívé ē'yīngará gí.

¹⁹ 'Bo tā áda Múngú vé rī tu pá ũkpō ũkpō sū ĩrá ĩ ní jó ā ndú ā'bāzú rī tñj, Múngú sī tā ĩrá rī ā rū' bā gā kīnī, "Múngú nī 'bā ívé rī pi ārēvú céré rá," āzini, "'Bā 'yo' bā kīnī ĩ 'bā Múngú vé ní rī pi, ā kukī ũnjīkānyā rá."

²⁰ Jó ē tī āmbúgú rī agá, ngá rī pi ũrūko údéki dábū sī, āzini aya ógū' bā ógūógū ní

pi sī, ũrūko ní pi údéki parāngi sī, dōku ũtrētrē sī. Ngá 'dī'bée ũrūko ĩ áyú ũmū āmbúgú ní gé, 'bo ũrūko ní pi ĩ áyú 'bējtī āsámvú gé 'dīgé ũ'dú céré. ²¹ 'Bā rī ku dō ũnjīkānyā 'ongará gí, Múngú rī ĩri áyú tā pīrj 'o sū 'í ní lēé rī tñj, tā ĩri ní 'oó rī āyīkō sē Múngú ní, Múngú rī ĩri áyú ēžj múké ní pi nga.

²² Lē mí fi tā ũnjī ĩ ní rīi 'oó kēřīnā sī rī 'oó ĩndī ku. Lē mí 'o tā pīrj, mí ē'yī Múngú rī, mí adri lēngará be, āzini lē mí adri tā be kīri. Lē ĩmi 'okī tā múké 'dī'bée 'bā Úpī Múngú rī zī' bā ēšj be ule rī pi be trū. ²³ Á lē 'yoó mí ní dñj, ā fīkī āgátá azakaza vé ní gāá ku, ā'diātāsīyā āgátá 'dī'bée ũmbā ĩj. ²⁴ Lē Úpī Múngú vé ātī' bā ā adri ũmbá rú ku, lē ā adri ēšj be mādā 'bā rī pi be céré, ā adri 'bā āngū ímbápi ĩndī ní, ā 'bā tā 'í ēšj agá ku. ²⁵ 'Bā ĩri oŵu' bā rī pi, lē ē ímbá kōpi ũ'dúkō be mādā, ā 'bā ēšj Múngú drīgé, Múngú ā sē rī kōpi ā újákī rī ēšj tā áda rī nīzú āni, ²⁶ kōpivé yīkī rī ímú ícá pīrj, āni kōpi ímú ápá fū bāá ādróko vé rī agásī rá, ā'diātāsīyā ādróko úmbé kōpi tñj rīi ívé tā 'í ní lēé rī ngáá.

3

Ūnjīkānyā 'bā rī pi ní ímú 'oó lóki ũdđ vé rī gé rī

¹ Timôtéyô, lē mí nī 'yozú kīnī lóki ũdđ vé rī ímú adri tā be ũkpō ũkpō. ² 'Bā álu álu rī 'yéná ĩ ngúlúpi lē áyú, kōpi ēšj 'bā āmbúgú mūfēngā drīgé, kōpi ĩ ingungū, kōpi adri āfú rú, kōpi āngū 'u'da'da, yīkī 'bā ĩ tī' bā rī pi ē tī ku, kōpi sēkī kpá ōwō'difō tā múké 'bā rī pi ní 'oó ĩ ní rī sī ku, kōpi ĩnjīkī Múngú rī ku. ³ Kōpi lēkī āngū ku, kōpi trūkī 'bā ũnjīkānyā 'o' bā rī pi ku, kōpi rī átāngá ũnjī rú izazú ní pi átá 'bā rī pi rú' bā gá. Kōpi a' bīkī ĩ tā sī ku, kōpi adri gbóróko rú, kōpi lēkī tā múké ku. ⁴ Kōpi ĩ ógūpīj ā ũlī 'be, kōpi rōkī tā ku, kōpi adri āfú rú, kōpi lēkī āyīkō nyōókū nōri vé rī ambamba, ndē Múngú rī rá. ⁵ Kōpi tā 'o sū 'bā Múngú rī nī' bā rá ní pi tñj, ĩsúzú kōpi gākī ũkpō Múngú vé ícōpi kōpi újāpi ufuúpi 'bā Múngú vé ní rú rī sī. Lē mí fi 'bā 'dīni 'dī'bée āsámvú gé ku.

⁶ 'Bā 'dī'bée ũrūko rī ēčj 'bā rī pi vé jó tī gé sī, kōpi rī ēčj ũkú yīkī be mūnyámunya rī pi ndā, ĩ ũ'bākī rī kōpi ē mī. ĩ ícō ũkú 'dīni 'dī'bée ē mī ũ'bā tā sī mbēlējá, ā'diātāsīyā kōpi rī ũnjīkānyā 'o, kōpi gākī ũnjīkānyā kugá sī. ⁷ Lóki céré sī, ũkú 'dīni 'dī'bée lēkī tā ú'dí ũnjī, 'bo tā áda rī ícō

* **2:8** 2:8 Dāwūdī: Múngú ĩpē Dāwūdī rī adrii 'bāgú ĩsērélē rī pi vé ní, ēžj kīnī, 'bāgú ũ'dí rī ímú ífū ĩrívē úyú agá, ĩri mālūngā rī rú muzú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēsū Kúrisítō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12. Tīkī Dāwūdī rī ĩsū ākūdē ĩlī rī ca élfū álu (1,000) gí, ĩlī 'dāri gé, ĩsū tīkī drī Yēsū Kúrisítō rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

2:19 2:19 Kālāfe 16:5 * **3:8** 3:8 Yēnā pi Yāmbērē be: Kōpi újógú Ējēpétō gá ní pi, kōpi oŵukī tā Mósē vé rī rá, 'bo kōpi ndēkī Mósē vé ũkpō kuyé. 'Í lā Wūngará 7:11-12; 8:7-19.

fíi kōpi drígé ku. ⁸ 'Bá ri' 'bá mi ũ' 'bā' 'bée 'dī' 'bée, kōpi ri létī ndā tā áda Múngú vé ri oʷuzú, sū Yénā pi Yámbērē be,* kōpi ní Mósē[†] ri oʷuʷi rī tīnī. 'Bá 'dī' 'bée vé úmī ábá gí, áni kōpivé ē' yīngará adri piri kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ri' 'bá mi ũ' 'bā' 'bá 'dī' 'bée ícókí tā 'dīri 'oó muʷú drīdrī ku. ʷ'dú ázi sī, 'bá ri pi cére ímú tā kōpi ní rii ímbá 'dīri nī ámá 'yozú kīnī, íri tā azakaza vé ni, íri adri sū tā Yénā pi ní átá Yámbērē be rī tīnī.

Pāulū kīnī Timōtéyō ā nga ēʷi ũkpō sī

¹⁰ Timōtéyō, tā má ní ímbá rī pi 'dī, mávé adringará, ē' yīngará mávé rī, lēngará mávé rī, éʷi má ní úmbé izāngā nyazú rī, tā má ní mā rú' 'bá adizú rī, 'í nī cére gí. ¹¹ Izāngā má ní nyaá, ázini ōcūngará í ní ma ōcūzú ambamba má ní éʷi úmbézu 'dīri, 'í nī rá. Ōcūngará 'bá rī pi ní ma ōcūzú Anītīyókā gá, Íkóniyōmū gé, ázini Lēsītūrā gá rī pi, 'í nī rá. 'Bo Úpí Múngú ko má ízā tā 'dī' 'bée agāsī cére. ¹² Ádarú 'bá lēepi tā Kúrísitō Yēsū vé rī 'duʷpi ngaápi rī, 'í ímú íri ōcū rá. ¹³ 'Bá tā 'o' 'bá ũnjī rī pi, 'bá ũnjō rú rī pi be, kōpi nyo rī 'bá rī pi ē mī ũ' 'bá muʷú drīgélé, 'bá rī pi ā uruʷko kpá kōpi ē mī ũ' 'bá índī.

¹⁴ 'Bo tā má ní ímbá mí ní ē' yīí gí 'dīri, lē mī ru tītī. Tā 'dī' 'bée tā áda, ā' diātāsīyā 'í nī 'bá mí ní tá 'dīri íʷi ũnjī kōpi vúgá rī gí. ¹⁵ 'Ídókí mí ímbá tá Búkū Múngú vé uletere rī agá rī sī ānjīā gá 'dāá, sé 'í nī tá mí ní Kúrísitō Yēsū rī ē' yīzú 'í ní mí pazú rī ambamba. ¹⁶ Tā cére 'í ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī íbī ífūú Múngú tī gélésī. Íri múké āngū ímbázú ānī, āngū írīnjāzú ānī, āngū útúzú tā 'ozú ānī piri, ázini āngū ímbázú tā piri 'ozú ānī. ¹⁷ Tā ífūúpi Múngú tī gélésī 'dīri, íri 'bá Múngú vé rī pi útú tá múké rī pi ārevú 'duʷzú ngazú cére.

4

¹ Múngú endretī gé, ázini Kúrísitō Yēsū úmvúlésī ímúpi 'bá ídri rú rī pi vé tá lípi, ázini 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi vé tá lípi, úmvúlésī 'í 'daápi ívé mālūngá rungará gá rī endretī gé, á lē mí ní táimbī séé 'dīni, ² lē mī útú mī tī Múngú vé rī ũlūú lókí múké rī agá, ázini lókí ũnjī rī agá. Lē mī útú 'bá rī pi tá 'oó piri, mí írīnjā kōpi, 'í 'bā éʷi mádā kōpi ímbázú ānī. ³ Á' diātāsīyā lókí ázi rī ímú 'dīí' 'dī, 'bá rī pi yīkí tā 'í ní ímbá piri rī ku. Kōpi tā 'í éʷi ní lēé rī pi 'du nga áyu, kōpi 'í úmú 'bá āngū ímbá' 'bá rī pi

ā gārā gá, kōpi bí 'bá rizú tá kōpi ní ímbá rī yizú. ⁴ Kōpi gá tá áda rī yīgá sī, kōpi bí 'bá rizú tá ēʷi ákó rī pi yizú áyu.

⁵ 'Bo tá cére agāsī, lē mí úmī ā adri piri, lē mí úmbé éʷi izāngā nyazú tá ũkpó ũkpó rī pi agāsī, mí ũlūú rī Múngú vé rī muʷú 'bá rī pi ní, 'í nga ēʷi Múngú vé 'í ní séé mí drígé rī muʷú.

⁶ Sā mávé drázú rī ícō gí, sá má ní mávé ídri sézú Múngú ní rī ícō gí. ⁷ Á 'dī' 'dī Kúrísitō vé rī múké, á nju ōngú rī caá ũdū gé gí, má áwí kuú mávé ē' yīngará agá ũgōgō. ⁸ Múngú rī má ní kŭlā 'bá ma té 'bŭ gé 'dāá, tá má ní 'oó piri rī sī. Úpí Yēsū tá lípi piri rī, íri ímú má ní kŭlā sé ũ'dú 'íri ní ímvizú ígōzú vū drígé nōgō rī gé. Íri kpá ímú kŭlā sé 'bá lē' 'bá írivé ígōngará ũtē' 'bá rī pi ní.

Átángá ũdū Pāulū ní ezī rī

⁹ Lē mí ndā létī ímúzu má vúgá nōlé mbēlé. ¹⁰ Dema ní tá nyōókū nōri vé rī lēé ambamba rī sī, ápá má rú' 'bá gá sī muʷú Tēsālōnikē gá gí. Kúrísénīsī mu Gálātīyā gá gí, Tītō mu ívé rī Dālāmātīyā gá. ¹¹ 'Bá má be nōgō rī 'yēnā Lúkā 'í. Mí kādō ímú, mí íjī má ní Mārákō rī ímúzu índī, ē ímú rī má ízā koó. ¹² Á pē Tŭkíkō rī muʷi Éfēsō gá. ¹³ Mí kādō ímú, mí íjī mávé bōngō akoó rŭkŭ má ní kuú Kāpásī vé āngá Tŭrōwā gá 'dālē rī ímúzu índī. Mí íjī mávé búkū traátra rī pi ímúzu índī, agaápi rá rī, lē mí íjī búkū lā' 'bú rú rī pi.

¹⁴ Álēkŭzándā ũndógō úká dípi rī 'o tá ũnjī má rú' 'bá gá ambamba, 'Bo Úpí Múngú rī ímú írivé tá lí tá 'íri ní 'oó má rú' 'bá gá nōri sī ndō. ¹⁵ Lē mí adri mī be kōwū írivé tá sī, ā' diātāsīyā 'íri rī ũ'dŭkō múké 'bá ní ũlūú rī oʷu ambamba.

¹⁶ Lókí 'í ní ma íjīzú 'bá tá lí' 'bá drīdrī rī pi endretī gé rī gé, 'bá ázi éʷi ma kuyé. 'Bá rī pi ārevú cére ápákí má rú' 'bá gá sī rá. Mávé éʷi agá, á lē ā 'bákí tá 'dīri kōpi rú' 'bá gá tá ũnjī rú ku. ¹⁷ 'Bo Úpí Yēsū rī má be trŭ, sé má ní ũkpō, má ũlū rī ũ'dŭkō múké rī 'bá adri' 'bá Yāhŭdŭ rú ku rī pi ní, kōpi ā yīkí rī cére. Múngú ípá ma drā sígē sī rá. ¹⁸ Ádarú Úpí Múngú rī ma pa tá ũkpō ũkpō lē' 'bá ma íʷi' 'bá rī pi agāsī rá, tá ázi ícōpi ma ugaápi fingará írivé mālūngā 'bŭ vé rī agá ní 'dāáyo. É íngúkí Múngú rī muʷú 'dání' 'dání. Ámīnā.

Pāulū sé módó

¹⁹ 'Í sé Pírísilā pi ní Ákúwīlā be módó, ázini 'í sé 'bá Ōnēsífōrō vé āngá rī pi

† 3:8 3:8 Mósē: Yōsépā kā drāá gí, 'bāgū Éjēpétō vé rī 'bā anjī Ísērélē vé rī pi éʷi ngāá tŭgērī rú caá ílī mŭdŭrŭlŭ sŭ (400). Kŭru Múngú ní Mósē rī ípēzú ímúzu anjī Ísērélē vé rī pi pazú adringará tŭgērī rú rī agāsī. Múngú sé táimbī rī Mósē ní, á lū anjī Ísērélē vé rī pi ní, sézú 'í ní táimbī rī zizú táimbī Mósē vé ní ānī. Tŭkí Mósē rī íʷi ákŭdē ílī rī ca élfŭ álu mŭdŭrŭlŭ sŭ (1,400), íʷi ákŭdē tŭkí drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā Wŭngará 2-24.

ní céré mōdó. ²⁰ Ērésītō áwí adrií kuú
Kōrínítō gá 'dāá'dā. Tōrōfīmū ri drā rú,
á ku ĩri kú Mílétō gá 'dāá'dā.

²¹ Mí íngá ímú mbēlē, ísù ákūdē lókí
kílóngóro vé rī* ícá drī kuyé. Yūbūlúšì pi
Pūdénì be, Línò be, Kālāwūdíyā be, āzini
'bā ḡḡūpījī ʊrʊkò 'dī'bée be céré, sēkí mí
ní mōdó.

²² Úpí Múngú ā adri mí be, ā 'bā ẹsì
múké ĩmi ní.

* **4:21** 4:21 Lókí kílóngóro vé rī: Āngū Īsērélē vé rī gé 'dāá, lókí kílóngóro vé rī gé, ẹcī tungará ũkpó ũkpó,
ā'diātāsiyā yīḡó ri 'dì ambamba, sē āngū rī igbe igbe.

Kòkòbì Páùlù ní sīi sēe

Títò ní rī Tā búkū rī vé rī ā ùlùngará

Títò ri Gírìkígú, újá 'i ícá Kúrísítíyání rú. Páùlù ní ẹ́cìngará gá, Títò ko Páùlù ẹ́ ízā rá, kòpì ríkí ẹ́cì Páùlù be trù lókí Páùlù ní rizú ẹ́'đúkò múké Yẹsù Kúrísítò vé rī ùlúzú rī gé. Vúdřrī ní gé, Páùlù ní muzú Kùrétè gá, mu adrii đrřkoma rú àngù Kùrétè vé rī agá 'dāá.

Kòkòbì 'dìri agá, Páùlù lù Títò ní kīnī, Títò ā ùpè 'bá tā 'o'bá pìrì ní pi, kòpì ā kókí 'bá kánísá vé rī pi ē đrř. Lù kpá ìrì ní lẹ́tì pìrì, ē ìmbá rí ngúlúmù àndiándí kánísá vé rī pi, àgò àkà rú rī pi, ùkú àkà rú rī pi, kẹ́rjanjì rī pi, túgèrř rī pi be. Ẹ́dù ní gé, gò ẹ́ndíjì 'yoó Títò ní kīnī, lè Kúrísítíyání rī pi ā adrikí tā be kírì í àsámúvé gé sī, kòpì ā lẹ́kí í lèlè, lè kòpì ā kúkí tā kòpì ní rizú í ndrezú ùnjí rī rá, kòpì ā ríkí àgátá gáá í àsámúvé gé sī ku, kòpì ā acokí í ku.

Páùlù sē mōdò Títò ní

¹ Ma Páùlù 'i, ma rí ẹ́zì nga Múngú ní, Yẹsù Kúrísítò vé 'bá áyúáyú ní rú, 'bá Múngú ní ùpèé rī pi vé ẹ́'yìngará ā adri rí ùkpó ùkpó, kòpì ā nřkí rí tā áda adrizú pìrì Múngú agá rí àní. ² Ẹ́'yìngará, àzini tā áda rī sē 'bá rī ẹ́sì 'bá ìdri 'dání'dání, Múngú ùnjò àkò rí ní tā ní eziđ ọ́tù ìnọ́gòsì ísùzú gbi đrř 'bù pì vù be kuyé 'dāri ā tā ùsùzú. ³ Múngú 'bá Paápi rí i'da ívé ẹ́'đúkò múké 'dìri sá múké ní gé, ā'yí ma ívé ẹ́'đúkò múké rí ùlúú 'bá rí pi ní ní, sù ìrì ní eziđ má ní rī tñjì. ⁴ Títò, 'bá ní Yẹsù rí ẹ́'yìjì mí be gí rí sī, mí sù má mvá tñjì. Ẹ́sì múké, àzini tākírì ìngápi Múngú 'bá Ẹ́tèpi vùgá, àzini Kúrísítò Yẹsù 'bá Paápi rí vùgá rí, ā adri mí be.

Ẹ́zì Títò ní ngáa Kùrétè gá rī

⁵ Títò, tā má ní mí kuzú kú Kùrétè gá 'dilé rī, mí đe rí ẹ́zì rí ē ìmbàtá, àzini mí ùpè rí đrřkoma ù'bāá 'bá Yẹsù rí ẹ́'yìjì 'bá gí rí pi đrřgè kùrjù àlú àlú agásì, sù má ní eziđ mí ní rī tñjì. ⁶ Lè 'bá í ní ìpèé 'bāá đrřkoma rú rī, ā adri 'bá í ní rjù ní ẹ́đì tā ùnjí sī àlunjáni ku ní, ā adri ùkú be àlú, ìrivé anjì ā adrikí 'bá Yẹsù rí ẹ́'yìjì 'bá gí ní pi, ā zìkí kòpì ā rjù tā ùnjí sī ku, kòpì ā adrikí đrř be ùkpó ùkpó ku. ⁷ Đrřkoma í ní 'bāá 'bá Yẹsù rí ẹ́'yìjì 'bá gí rí pi đrřgè rī, ìrì rí ẹ́zì nga Múngú ní, lè ā zìkí rjù ní tā ùnjí sī ku, ā adri 'bá ẹ́zì ā tā

lùúpi ọ́jògò sī ní ku, 'a ní ā ve tā sī mbèlènjá ku, ā adri 'bá ríipi íwá mvùpì ìmèrèzú ní ku, ā adri ùmbá rú ku, ā adri 'bá ríipi mì ù'bāápi 'i ísù rí mífèngá àní ní ku. ⁸ Ngá múké rī, lè đrřkoma rī ā adri 'bá ùmú ẹ́'yìpì ívé àngá 'dálè múké ní, ā adri 'bá tā múké lèépi ní, ā adri 'bá yìkì be múké ní, ā adri 'bá tā 'oópi pìrì ní, ā adri 'bá tā be ule ní, ā adri 'bá 'i a'biúpi tā ùnjí sī a'bia'bi ní. ⁹ Lè ā rjù ẹ́'đúkò áda í ní ìmbá 'i ní 'dìri tñjì, sù í ní ìmbá ìrì ní rī tñjì, ē ìmbá rí 'bá urjokò ē ẹ́sì tā áda rī sī, ìmbángará 'dìri ā ko rí kòpì ē ízā, àzini ā útú rí 'bá ẹ́'đúkò rī ọ́wù 'bá ọ́wùwù rí pi.

¹⁰ Á'diātāsíyā 'bá urjokò kárákará anigé, kòpì gùkí í fúú kú túngú, kòpì rí tā ífífí àkò ní pi átá, àzini kòpì rí 'bá rí pi ē mì ù'bā, agaápi rá rī, 'bá 'dì'bée rí 'bá 'yo'bá, lè 'bá rí ā lì 'i ágélè ē tì,* ẹ́sù rí pangará àní rí pi. ¹¹ Lè mí uga 'bá 'dì'bée, kòpì ā ùjìkí kírì, ā'diātāsíyā kòpì rí 'bá jó àsámúvé gé rí pi iza ìmbángará gòròṅò rú kòpì ní ríí ìmbá 'dì'bée sī. 'Bá 'dì'bée rí 'bá rí pi ē mì ù'bā 'dìni, í ísùkí rí mífèngá àní. ¹² Tā 'dìri kòpìvé nẹ́bì àlú 'yo ọ́tù kīnī, "'Bá 'bá Kùrétè vé rī pi, 'bá ùnjó rú, 'bá ẹ́sì ùkà ùkà, 'bá ùvú rí, 'bá rí ngá nya ambamba." ¹³ Tā ìrì ní 'yoó 'dìri tā áda. Kúru lè mí átá kòpì ní tā rí ùkpó ùkpó, kòpì ā adrikí rí ùkpó ùkpó ívé ẹ́'yìngará agá, ¹⁴ àzini kòpì ā 'bákí rí ẹ́sì rizú Yáhúđř rí pi vé ẹ́'dógú 'dógú ùnjò vé 'dì'bée yìzù ku, àzini kòpì ā 'bákí rí ẹ́sì rizú 'bá tā áda rí vé tā gā'bá sī rí pi vé tājmbì yìzù ku.

¹⁵ 'Bá ẹ́sì be ule rí pi, kòpìvé tā rí adri ule. 'Bo 'bá tā 'o'bá pìrì ku, àzini ẹ́'yìngará àkò rí pi, kòpì adrikí ule ku, ā'diātāsíyā kòpìvé yìkì, àzini kòpìvé tā ùsùngará ábá gí. ¹⁶ 'Bá 'dìni 'dì'bée kīnī í nřkí Múngú rí rá, 'bo tā kòpì ní ríí 'oó rī lù uletere 'yozú kīnī, kòpì nřkí Múngú rí kuyé. 'Bá 'dìni 'dì'bée kòpì ē đrř ùkpó ùkpó, ícókí tā múké ní 'oó àlunjáni ku, àní Múngú gá kòpì sī.

2

Páùlù ẹ́zì Títò ní kīnī, 'bá rí pi ā adrikí pìrì

¹ Títò, lè mí ìmbá tā pìrì Múngú vé rí áyú. ² Mí ìmbá àgò àkà rú rí pi, lè kòpì ā a'bíkí 'i tā sī a'bia'bi, kòpì ā adrikí 'bá tā 'o'bá pìrì ní pi, 'bá rí pi ní ìnjìjì ìnjì ní pi. Lè kòpì ā adrikí ùkpó ùkpó ívé ẹ́'yìngará agá, lè kòpì ā lẹ́kí 'bá rí pi lèlè, àzini kòpì ā adrikí 'bá ẹ́sì ùmbé'bá ìzàngá nyangará gá ní pi.

³ Lè mí 'yo kpá ùkú àkà rí pi ní, kòpì ā 'okí tā Múngú ní àyìkò sèépi ní. Lè kòpì

* **1:10** 1:10 Ágélè ē tì lĩngará: Múngú lù Ábùrámá ní kīnī, anjì àgò Ábùrámá vé rí pi adrikí dō caá ẹ́'đúđ àrò gí, lè ā ùlúkí kòpì ā ágélè ē tì rá, lùzú kīnī, kòpì anjì Múngú vé ní. 'Bá rí 'á'yì dō 'i ágélè ē tì sèe lĩjì gí, ìrì tājmbì Mòsè vé rí 'dù nga. 'Í lā 'í dóngará 17:9-14; Ẹ́zì 15:1-5.

ã adrikí 'bá āngū 'yo' 'bá 'yo' 'yo ni pi ku, kōpi ā adrikí 'bī' 'bīnā íwá vé ni ku, lē kōpi ē ímbákí 'bá rī pi ní lētí adrízú āní múké ni. ⁴ Íri sē kōpi ícō ūkú āgō 'je' 'bá 'ú' 'dí rú rī pi ímbá, kōpi ívé āgō rī pi lēlé, āzini kōpi ívé anjinjá rī pi lēlé. ⁵ Lē kōpi ē ímbákí ūkú āgō 'je' 'bá 'ú' 'dí rú rī pi 'yozú kinī, lē kōpi ā 'bikí í tā sī 'a'bia'bi, kōpi ē éší ā adri uletere, kōpi ā ngakí éží ívé 'bētí āsámvú gé, kōpi ā adrikí éší be múké, kōpi ē ĩnjikí ívé āgō rī pi ĩnjīnjī, 'bá āzi ā oṣu rī ú' 'dúkó múké Múngú vé rī ku.

⁶ Lē kpá mí ímbá kēřianji rī pi, kōpi ā 'a'bikí í tā ārēvú sī céré 'a'bia'bi. ⁷ Lē mí adri 'bá rī pi ní ũ' 'bī'tá rú, mí 'o tā múké ni pi áyu. Mí kādō rii kōpi ímbá, lē mí 'o tā áda, āzini lē mí ímbá tā rī múké, 'bá rī pi ē ĩnjikí mí āní ĩnjīnjī. ⁸ Mí dō rī āngū ímbá, lē mí ímbá tā áda rī áyu, 'bá āzi ā oṣu rī tā mí ní ímbá rī ku, 'bá mí oṣu' 'bá rī pi ē íšúki rī drīnjá, ā' diātásiyā tā āzi kōpi ní ícō 'yoó 'bá rú' 'bá ũnji ni 'dāáyo.

⁹ Mí ímbá tūgēří rī pi, lē kōpi ā 'dúkí tā ívé ambugu rī pi ní lūú í ní rī ngaánga, ā sē rī kōpi ní āyikō. Lē kōpi ā újákí átángá ívé ambugu rī pi ní drī ũkpó sī ku, ¹⁰ āzini lē kōpi ā ũgūki ívé ambugu rī pi vé ngá ku, ā lū rī 'yozú kinī kōpi rī tā 'o pīří, ĩri sē Múngú 'bá paápi rī vé tā í ní rii ímbá rī, 'bá rī pi céré nga ā'yī rá.

Múngú lē 'bá céré ē íšúki pangará

¹¹ Múngú í'da ívé éší múké āngū pazú ũnjikányā agásí rī 'bá rī pi ní céré. ¹² Múngú ímbá 'bá, 'bá gākí rī tā ũnjí Múngú ní lē ku rī pi āní, āzini 'bá gākí rī tā 'bá vū dríge rī pi ní lēé rī āní. Múngú lē 'bá 'a'bikí 'bá 'a'bia'bi, āzini lē 'bá 'okí tā múké 'í ní āyikō sēepi ní vū dríge nōgō. ¹³ Lē 'bá 'bākí éší rizú ú' 'dú Yēsū Kúrisitō adriupi 'bávé Múngú āmbúgú 'bá Paápi rī vé ĩgōngará dīngará be pōwūpōwū 'dāri ũtēzú. ¹⁴ Yēsú adi 'i sēé 'dijí dráá 'bá drī jezú 'bá truzú 'bávé ũnjikányā agásí, ũjī 'bá kú uletere, 'bá adrikí rī 'bá ívé ni, 'bá 'bākí rī éší céré tā múké 'ozú āní. ¹⁵ Títō, lē mí ímbá 'bá rī pi ní tā 'dī' 'bée, mí ímbá kōpi ē éší, mí átá kōpi ní ũkpó sī, kōpi útúzá āní. Lē mí sē 'bá āzi ā oṣu mí ku.

3

Lē 'bá rī pi ā 'okí tā pīří

¹ Títō, lē mí lū 'bá Yēsú rī é'yī' 'bá gí rī pi ní, kōpi ā 'dúkí tā 'bá ambugu āngū rú' 'bá rī pi ní 'yoó rī ngaánga, kōpi ā útúkí í rii tá múké 'oó. ² Lē kōpi ā ríkí ũnjō ũlī 'bá āzi ā rú izazú ku, kōpi ā adrikí 'bá tākiri ĩjī' 'bá 'bá rī pi āsámvú gé ni, kōpi ā adrikí tā be mādā, kōpi ā 'okí 'bá rī pi múké. ³ Oṣú

'bá azakaza rú, 'bá drī ũnjí. 'Bá urukō' 'bée ũ' 'bākí 'bá mí, sē 'bá ēbīří be āmbúgú tā rú' 'bá nōri vé rī 'duzú ngazú. 'Bá rī éší 'bá 'bá rī pi 'ozú ũnjí, 'bá ā'yā rú, 'bá lēkí 'bá ku 'bá āsámvú gé sī.

⁴ 'Bo 'bávé Múngú 'bá Paápi rī ká ívé éší múké, āzini ívé lēngará í'daá, ⁵ ĩri ní 'bá pazú 'dī, pa 'bá, tā pīří 'bá ní 'oó rī sī kuyé, pa 'bá éší ĩdríkídrí ívé rī sī. Múngú ũjī 'bá ũkpó ĩndrí Uletere rī vé rī sī, sē tīkí 'bá ícá ú' 'dí gí, āzini sē 'bá ícákí nóni gōó múké gí.

⁶ Múngú ĩpē ĩndrí Uletere rī 'bá dríge éší be céré Yēsú Kúrisitō 'bá Paápi rī vé tā sī. ⁷ Éší múké Yēsú vé rī sī, ā'yī 'bá adrii 'bá pīří Múngú vé ni, sē 'bá ní éší 'bázú ĩdri 'dání'dání rī vé tā ũsúzá āní. ⁸ Tā má ní lūú mí ní 'dīri, ĩri tā égbí. Á lē mí ímbá tā 'dīri 'bá Múngú rī é'yī' 'bá gí rī pi ní, kōpi ā 'bākí rī éší tá múké ni pi 'ozú áyu. Tā 'dī' 'bée ĩri múké, ĩri 'bá céré ē ízā ko.

⁹ Títō, lē mí rī fi ágátá azakaza vé í ní rii gāá é' 'bī ā tā sī rī gāá ĩndí ku, āzini mí rī fi ágátá í ní rii gāá táimbí Yāhúđí rī pi vé rī ā tā sī rī gāá ĩndí ku, ā' diātásiyā āgátá 'dī' 'bée éží ákó, ko 'bá ízā ku. ¹⁰ 'Bá āzi rī dō tā acongará vé ni ĩjī ĩmi āsámvú gé, mí ĩrīnjā ĩri caá vū ĩří, gā dō sī, mí adi ĩri ĩmi dríge sī. ¹¹ Lē mí nī 'yozú kinī, 'bá 'dīni 'dīri adi tá áda rī 'í dríge sī gí, ũnjikányā ĩrívé rī lū uletere 'yozú kinī, tā ĩri ní 'oó rī ũnjí.

Páulú vé átángá ā ũđú

¹² Á pē dō Ārítēmā rī, dōku Tūkíkó rī muų mí vú 'dīlé, 'bá 'dī' 'bée álu ni ca dō mí vúgá 'dīlé gí, mí ũ' 'bī ũkpó sī muų ma ísú kūrú Níkópólísí gé 'dāgá, ā' diātásiyā á lē lókí kilóngoro vé rī* ā dē ma ísú 'dāgá. ¹³ Mí ũ' 'bī ũkpó sī Zénásí táimbí nūjpi ambamba rī ē ízā koó, āzini Āpóló ē ízā koó, mí sē ngá kōpi ní lēé rī pi ārēvú céré, kōpi ā 'dúkí rī mužú ĩndí éčj kōpi ní lēé muų rī gé 'dāá. ¹⁴ Lē 'bávé 'bá rī pi ā 'bākí éší rizú tá múké 'ozú, ú' 'dú álu álu, kōpi ā kokí 'bá ngá ákó rī pi ē ízā ngá sī, lē kōpi ē izakí sá rizú tá éží ákó ni pi 'ozú áyu ku.

¹⁵ 'Bá 'bá ní adrízú kōpi be trú rī pi sēkí céré ĩmi ní mōdó. 'Í sē kpá 'bá Yēsú rī é'yī' 'bá gí 'bá lē' 'bá lēlé rī pi ní céré mōdó. Éší múké Múngú vé rī ā adri ĩmi be.

* 3:12 3:12 Lókí kilóngoro vé rī: Āngú ĩsērélé vé rī gé 'dāá, lókí kilóngoro vé rī gé, éčj tungará ũkpó ũkpó, ā' diātásiyā yīgó rī 'dī ambamba, sē āngú rī igbe igbe.

Kòkòbì Páùlù ní sī sēé
Fīlīmónã
ní rī
Tã búkù rī vé rī ã
ùlūngará

Páùlù sī kòkòbì 'dìri sēé Filimónã ní, Filimónã rī 'bá Kúrísitò vé ni, ìrì ã' bú be ambamba. Filimónã vé tǔgèrī àzi rú ni Ònèsimù 'i, nga ápá rá, vùdrī ni gé, gò 'i újã ícá 'bá Kúrísitò vé ni, ko Páùlù è ìzã lókí ìrì ní adrizú jó àngù ù'yìzú rī agá 'dãã ní. Páùlù pè Ònèsimù rī mujé vùlé Filimónã vù 'dãá, sī kòkòbì sēé Ònèsimù drìgé Filimónã ní ìndì. Kòkòbì rī agá, Páùlù sī 'dínì, tǎimbì Rómã vé rī ã 'á'yì dō 'yozú kìnì 'bá rì dō tǔgèrī, ápá dō gí ã 'dìkì ìrì drãá rá drãáásiyã, lè Filimónã ã trū Ònèsimù rì rá. Páùlù 'yo kpá Filimónã ní kìnì, lè Filimónã è 'é'yì ívé tǔgèrī Ònèsimù rì adrií 'í ní èdrìpì rú Kúrísitò agá.

Páùlù sè Filimónã ní mōdò

¹ Ma Páùlù 'i, 'yíkì ma ù'dùkò múké Kúrísitò Yèsù vé rī ã ùlūngará ã tã sī. 'Bá síkì kòkòbì nòri 'bá èdrìpì Tímòtéyò be. 'Bá ógúpì Filimónã 'bá ní lèlè rī, 'bá síkì kòkòbì 'dìri sēé mí ní, ² àzini 'bá ómvùpì Ápiyã ní, Àrìkìpò 'bá ógúpì è'dì 'dìpì 'bá be trú Yèsù ã rú sī rī ní, àzini 'bá kánísã vé ì úmú 'bá mívé 'bètì àsámvú gé rì pì ní. ³ Èsì múké, àzini tákìri Múngú 'bá Ètèpì vé rī, àzini Úpí Yèsù Kúrísitò vé rī ã adri ìmi be.

Páùlù zì Múngú rì àzini sè òwò'difò

⁴ Filimónã, ù'dù céré má kãdò rii Múngú rì zì, ma rì ìrì ní òwò'difò sè mí tã sī, ma rì Múngú rì zì mí ní, ⁵ ã'diãtãsiyã á yì kìnì, mí 'bã mívé èsì céré kuú Úpí Yèsù Kúrísitò drìgé, àzini mí lè 'bá Múngú vé rì pì céré lèlè. ⁶ Ma rì Múngú rì zì mí ní, mí ùlù rì tã mí ní Yèsù rì è'yìzú rī 'bá rì pì ní, àzini mí nì rì tã múké 'bá ní ìsù Kúrísitò agá rì àní. ⁷ Lèngará mívé rì sè má ní àyíkò ambamba, ímbã má èsì gí, ã'diãtãsiyã má èdrìpì, 'í sè 'bá Múngú vé rì pì è èsì ndrì gí.

Páùlù mã Filimónã rì Ònèsimù vé tã sī

⁸ Kúrísitò agá, mã adri dō ùkpò be tǎimbì sèzú Ònèsimù vé tã sī drãáásiyã, ⁹ á mã mí èsì lèngará vé rì sī. Ma Páùlù 'i, ma àkã rú, 'yíkì ma kú jó àngù ù'yìzú rī agá èzì má ní ngaá Kúrísitò Yèsù vé rī ã tã sī. ¹⁰ Filimónã, á mã mí drì ìrì sī mávé mvá Ònèsimù ã tã sī. Ònèsimù ufu sù mã mvá tìnjì sã má ní adrizú jó àngù ù'yìzú rī agá rì gé. ¹¹ Àndúrú Ònèsimù ìndré mí mì gé

'dãlè èzì àkò, 'bo nóni újã 'i ícá 'bá ní mí be èzì be ambamba.

¹² Á lè ìrì agaá rá, á lè ìrì pèé gòó vùlé mí vùgá 'dìlè ùzi. ¹³ Á lè kòdò ìrì 'bãá adrii má be nògò, rii mã ìzã koó mí vùrà gá má ní rizú adrizú jó àngù ù'yìzú rī agá nògò ù'dùkò múké rī ã ùlūngará ã tã sī rì gé. ¹⁴ 'Bo á lè Ònèsimù rì 'bãá adrii má be nògò mí tì àkò ku, lè tã ní è ìngá mí èsì agá. ¹⁵ Sã àzi sī, Múngú sè Ònèsimù rì ápá mí rú 'bá gá sī sànjá be mãdã, mí è'yì rì ìrì gòó adrii mí be mujé nyonyo. ¹⁶ 'Bo lè mí 'bã Ònèsimù rì adrii 'yènjá kuú tǔgèrī rú ku, ìrì 'bá ní èdrìpì Kúrísitò agá, ndè adringará tǔgèrī rú rì rá. Á lè ìrì ambamba, 'bo lè mí lè ìrì ma ní ìrì lèé rì agaá rá. Ìrì 'bá áda, àzini ìrì 'bá Úpí Yèsù rì è'yìpì gí ní.

¹⁷ Mí à'yì dō rá 'yozú kìnì, ma mí ógúpì èzì ngaápi Kúrísitò agá ní, mí è'yì ìrì sù mí ní tè kòdò lèé ma è'yì rì tìnjì. ¹⁸ 'O dō mí ùnjì rá, dòku 'dù dō ngá àzi mívé ní rá, 'i ku tã ní má drìgé, ma ùfè mí ní rá. ¹⁹ Ma Páùlù 'i, á sī tã 'dìri mã drì sī ní. Ònèsimù ùgù dō ngá mívé ní rá, ma ùfè gò mí ní rá, Yèsù sè mí ní ìdri 'dání'dání rì gí, ã'diãtãsiyã ù'dùkò múké má ní ùlùú mí ní rì sī. ²⁰ Mã èdrìpì, mí riipì Úpí ã pámvú ùbìpì rì, lè mí 'bã èsì múké mã ìzã kozú Ònèsimù vé tã sī, àzini lè mí ímbã má èsì adrizú àní èdrìpì rú Kúrísitò agá.

²¹ Á n̄ rá, tã má ní sī sēé mí ní rī, mí tã ní 'dù nga má ní zìjì rī ndè rá. ²² Tã rī àzi 'dì, lè mí údé má ní jó mã ní mujé lazú ní, ma mu 'dì, ã'diãtãsiyã má ùsù Múngú rì ícò ìmivé zìngará yì rá, ìrì sè 'bã gò mvi ca ìmi vùgá 'dìlè mbèlènjá nògò rá.

Páùlù vé átàngá ã ùdù

²³ Èpáfurá ì ní 'yìi kuú má be trú Kúrísitò Yèsù vé tã sī rì sè mí ní mōdò. ²⁴ Àzini 'bã 'bá ní rii èzì ngaá kòpì be trú, Mārãkò pì Àrìsitãrúkò be, Dema be, Lúkã sī, kòpì sèkì mí ní mōdò. ²⁵ Èsì múké Úpí Yèsù Kúrísitò vé rī ã adri ìmi be.

Kòkòbì ì ní sǐ sèé 'bá
Èbèrè
vé rǐ pí ní rǐ
Tǎ búkù rǐ vé rǐ ǎ
ùlùngará

Búkù Èbèrè* vé rǐ, 'bá sǐpí rǐ nǐkí kuyé, 'bo nǐkí áamá uletere kíni, 'bá búkù rǐ sǐpí rǐ, Ìri drǐkoma ázi Kùrísítìyǎnǐ rǐ pí drǐgé, Ìri ùkpó be 'bá kǎnísá vé rǐ pí ásámvú gé, lóki Páulù ní kòkòbì rǐ pí sǐzú sèzú 'bá kǎnísá vé rǐ pí ní rǐ gé. Sǐkí kòkòbì 'dìri sèé Yáhúđǐ uruko ẹ̀sǐ újǎ 'bá Kùrísítìyǎnǐ rǐ pí ní. 'Bá kòkòbì sǐpí rǐ lè kòpì ǎ tukí pá títí ívé ẹ̀'yingará agá, ǎ'diátàsìyǎ Yáhúđǐ uruko ẹ̀'bíki kòdò kòpì, kòpì ǎ kuki ívé ẹ̀'yingará ì ní Yèsù rǐ ẹ̀'yǐzú rǐ rá.

Kòkòbì 'dìri lù àmbùgù Yèsù vé rǐ Kùrísítìyǎnǐ rǐ pí ní cére. Lù kíni, Ìri Mvǎ Múngú vé ni, Ìrivé ùkpó ndé mǎlǎyíkǎ Yáhúđǐ rǐ pí ní ẹ̀'yǐ rǐ rá. Ìrivé àmbùgù ndé nẹ̀bì Búkù Múngú vé Òndì Ẹ̀kù rǐ ruzú rǐ agá rǐ pí vé rǐ rá, ndé Mósé tǎímbì sèepi Yáhúđǐ rǐ pí ní rǐ vé rǐ rá. 'Bá tǎ sǐpí rǐ lù kpá kíni, Yèsù ndé atala Yáhúđǐ rǐ pí vé rǐ pí àmbùgù sǐ rá, ǎ'diátàsìyǎ 'o ùnjikǎnyǎ kuyé, adi ívé rǐ 'bá sèé drǎá ròbòṅò rǐ, 'bá cére pí vé ùnjikǎnyǎ ǎ tǎ sǐ sǎ rǐ pí agásí cére.

'Bá kòkòbì sǐpí rǐ lù Yáhúđǐ rǐ pí vé ẹ̀'bǐ ǎ tǎ, kòpívé ú'dógú'dógú rǐ pí Búkù Múngú vé Òndì Ẹ̀kù rǐ ruzú rǐ agá. Kòpì ní ẹ̀sǐ 'báá Múngú drǐgé rǐ sǐ, sè Múngú adri kòpì sǐ ǎyíkò sǐ. Lù Kùrísítìyǎnǐ rǐ pí ní kíni, lè kòpì ǎ ríkí ẹ̀sǐ 'báá muzú Múngú drǐgé, lè kòpì ǎ ǎvíkí tǎ Yèsù ní 'oó àzini ímbá 'dìri sǐ ku.

Yèsù rǐ àmbùgù mǎlǎyíkǎ rǐ pí drǐgé cére

¹ Ọ̀tú Ìnógòsǐ nẹ̀bì rǐ pí ríkí tǎ Múngú ní ì'daá ì ní urobí agá, àzini Ìri ní ì'daá ì ní Ìndrǐlǐkǐ agá rǐ ùlùú 'bá ẹ̀'bǐpǐ ní. ² 'Bo ùđú ì ní gé, ù'dú nò 'bée agá, Múngú Ìpè 'ì Mvòpì rǐ Ìmù ẹ̀'đúkò ívé rǐ ùlùú 'bá ní ní. Múngú áyú 'ì Mvòpì rǐ 'bù pí gbizú vù be. Ẹ̀'đú ǎlu Múngú rǐ Ìmù ngá rǐ pí ǎrèvú sè cére drǐ ní gé. ³ Mvǎ Múngú vé 'dìri, ì Ìmù Ìri Ìngú, sù ì ní Ẹ̀tẹ̀pì Múngú rǐ Ìngú rǐ tǐnì. Mvǎ rǐ vé ðingará, Ìri ðì sù Ẹ̀tẹ̀pì vé rǐ tǐnì. Ìri átá ùkpó be, Ìri ngá rǐ pí sè rǐ ẹ̀jǐ nga muzú múké ní. Mvǎ rǐ kǎ 'bávè ùnjikǎnyǎ ẹ̀jǐ gí, nga muẹ̀ ọ̀rí Múngú ẹ̀ drǐ ẹ̀ndẹ̀pì gélésìla. ⁴ Múngú 'bá ívé Mvǎ adrii mǎlǎyíkǎ rǐ pí

drǐgé 'bá àmbùgù rú. Rù Múngú ní 'daá Ìri ní rǐ, ndé rù Múngú ní 'daá mǎlǎyíkǎ rǐ pí ní rǐ rá.

⁵ ǎ'diátàsìyǎ Múngú 'yo nyo mǎlǎyíkǎ rǐ pí ní,

"Mí Mvǎ mávè ní, àndrù sǐ ma adri mí Ẹ̀tẹ̀pì" 'dìni rá?

Dòku 'yo,

"Ma adri Ìrivé Ẹ̀tẹ̀pì,

Ìri adri mà Mvǎ" 'dìni rá?

⁶ Múngú kǎ ívé Mvǎ tǎ be agaápi rá 'dìri Ìpèé Ìmùzú vù drǐgé nòó, Ìri ní 'yozú kíni, lè ívé mǎlǎyíkǎ rǐ pí cére ẹ̀ Ìnjíkí Ìri Ìnjínjì.†

⁷ Múngú kǎdò rǐ átá ívé mǎlǎyíkǎ rǐ pí ǎ tǎ sǐ, Ìri 'yo 'dìni,

"Ma mǎlǎyíkǎ rǐ pí sè unga ùlì rú, ma mávè ǎtí 'bá rǐ pí újǎ ðì ǎci rú."

⁸ 'Bo átá Mvòpì vé tǎ 'dìni kíni,

"Mí Múngú 'ì, mí Ìmù mǎlungá rǐ rù tǎ be pǐrǐ.

Mí mǎlungá rǐ rù muzú nyonyo.

⁹ Mí lè tǎ 'oó pǐrǐ, mí gǎ tǎ ùnjǐ sǐ,

kúru ma mívé Múngú, má Ìpè mí 'báá àmbùgù mívé ùndì rǐ pí drǐgé, mí adri rǐ ǎyíkò sǐ."

¹⁰ Múngú gò kpá 'yoó Mvòpì ní kíni,

"Úpí, ì'dóngará gá 'daá,

mí gbi 'bù pí vù be ní.

¹¹ 'Bù pí vù be, kòpì Ìmù ẹ̀ rǎ, 'bo mí Ìmù adri muzú 'dáni'dáni.

Kòpì Ìmù ẹ̀ sù bòngó ní dèé rǐ tǐnì.

¹² Mí Ìmù kòpì tra sù ì ní bòngó akoóko rǐkù rǐ traá rǐ tǐnì,

mí Ìmù kòpì újǎ sù ì ní bòngó újǎ rǐ tǐnì.

'Bo mí áwí adri Ìdri rú

ǎzini mí adri muzú 'dáni'dáni."

¹³ Múngú 'yo 'ì Mvòpì ní kíni,

"Mí ọ̀rí mà drǐ ẹ̀ndẹ̀pì gé, vùrà má ní mǎlungá ruzú rǐ gé

cǐngbá á 'bá dō mívé arǐ 'ba rǐ pí

mí pǎlé gá gí kǎ."

'Bo 'yo mǎlǎyíkǎ ǎzi ní 'dìni kuyé.

¹⁴ Mǎlǎyíkǎ rǐ pí Ìndri, Ìpèkí kòpì Ìmù 'bá ì ní lèé paá rǐ pí ǎ tǎ mbaá, kòpì ẹ̀ Ìsùkí rǐ Ìdri 'dáni'dáni rǐ ǎní bènì.

2

Lè 'bá gǎkí tǎ Múngú vé rǐ ku

¹ Kúru lè 'bá 'bákí ẹ̀sǐ cére rizú tǎ 'bá ní yǐ rǐ 'duzú ngazú, ǎ'diátàsìyǎ ẹ̀'đúkò tǎ áda vé 'bá ní yǐ 'dìri, ǎ ǎví rǐ 'bá ẹ̀sǐ agásí ku. ² Ẹ̀'đúkò mǎlǎyíkǎ rǐ pí ní Ìjǐ ùlùú 'bá ẹ̀'bǐpǐ drǐdrǐ 'dǎ'bée ní rǐ tǎ áda. 'Bá tǎ 'dìri gǎ 'bá sǐ rǐ pí, Múngú rǐ Ìmù kòpì Ìrǐnǎ lẹ̀tǐ pǐrǐ sǐ. ³ 'Bá 'đúkí dō tǎ pangará vé ì ní

* : Èbèrè: Rù Èbèrè 'dìri Ìri rǐ ázi Yáhúđǐ rǐ pí vé rǐ, ǎ'diátàsìyǎ kòpì rǐ átá Èbèrè tǐ sǐ. **1:5** 1:5 Sǎwúmá 2:7 **1:5** 1:5 2 Sámùélé 7:14; 1 Kòrónkòl 17:13 **1:6** 1:6 Dètòrònómè 32:43 † **1:6** 1:6 Ìnjì: Múngú kíni mǎlǎyíkǎ rǐ pí ẹ̀ Ìnjíkí ívé Mvǎ Úpí ívé ní rú, sù kòpì ní 'ì Ìnjǐ ívé Múngú rú rǐ tǐnì. **1:7** 1:7 Sǎwúmá 104:4 **1:9** 1:9 Sǎwúmá 45:6-7 **1:12** 1:12 Sǎwúmá 102:25-27 **1:13** 1:13 Sǎwúmá 110:1

ülüü 'bá ní 'dìri ngaa kuyé, í 'bà Irĩnā rá. Úpí Yèsù ülú pangará 'dìri vé tã drĩdrĩ nĩ. 'Bá ỳ'dùkọ 'dìri ỳ' 'bá rĩ pi ùlùkí tã ìri ní átá rĩ 'bá ní rá. ⁴ Múngú 'í da ívé ỳ'dùkọ lüzú kìní ỳ'dùkọ rĩ tã áda rĩ, tã àyàzú àyàyà ní pi sī, tã t'ùdù be túngú túngú ní pi sī, tã bílémj rú ní pi sī, àzini awa fèfè Índri Uletere rĩ vé rĩ 'bá 'í ní ùpèé rĩ pi ní, kọpi ā ngakí rí èzj rí ànī.

⁵ Vū 'ú'dí Múngú ní ímụ gbíí, 'bá ní rii tã ní átá, 'bá rĩ pi ní ímụ adrii 'a ní gé rĩ, úm̀v̀l̀úé Múngú 'bá málàyíkà rĩ pi adrii 'bá rĩ pi drĩgé ambugu rú ku. ⁶ 'Bá àzi sī Búkú Múngú vé rĩ agá kìní,

"Múngú, ngá mí ní 'bá áda vé tã 'duzú 'bázú àmbúgú rĩ 'à'di?

Dòku mì rĩ 'bá m̀v̀á vé tã m̀ba 'dini àsĩ?

⁷ Àndúrú 'í 'du Írivé tã 'báá mādāṅṅá, málàyíkà rĩ pi ndèkí ìri tã sī rá, 'bo nóni mí sē íngúkí ìri gí.

⁸ Mí sē ìri ní ùkpò adrizú àmbúgú ngá rĩ pi drĩgé cére."

Múngú 'bá ngá rĩ pi àrèvú cére ìri ā pálé gá. 'Bo 'bá ndrekí drĩ Írivé àmbúgú adrizú ngá rĩ pi drĩgé cére rĩ kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ndrekí Yèsù vé tã rá, 'bákí ìri adrii lókíná be mādā málàyíkà rĩ pi ā pálé gá, 'bo nóni mí sē íngúkí ìri gí, ìri ní Ìzāngá nyaá ívé drāngará gá rĩ sī. Èsì múké Múngú vé rĩ sī, sē Yèsù rĩ drāá 'bá cére pi vé tã sī. ¹⁰ Múngú gbí ngá rĩ pi àrèvú cére nĩ, ngá rĩ pi àrèvú cére gbikí ùkpò Múngú vé rĩ sī, Múngú 'o tã múké ìri ní Yèsù tã be múké rĩ sèzú Ìzāngá nyazú, Yèsù ē ìjì rĩ anjì káràkàrá 'í vùdrĩ ùbì' 'bá rĩ pi pangará ísù, àzini íngúngará Múngú vé rĩ àlèé. ¹¹ Yèsù pi 'bá ìri ní újá ícá pìrì gí rĩ pi be, kọpi nóni anjì Múngú vé nĩ. Ìri ní kọpi újá ícá pìrì rĩ sī, ìri ní adrizú drĩnjá àkó kọpi zizú 'í èdrìpìjì àzini 'í óm̀v̀úpìjì ànī. ¹² Yèsù ní 'yozú Múngú ní kìní,

"Bá má pámvú ùbì' 'bá rĩ pi úmúkí dō ì mi ìnjìngará gá, ma úngó ngo mí rù íngúzú ànī kọpi àsámvú gé."

¹³ Yèsù gō kpá 'yoó kìní, "Ma èsì 'bá Múngú drĩgé." Gō kpá èndìjì 'yoó dījì kìní,

"Bá nōgó anjì Múngú ní sēé má ní rĩ pi be."

¹⁴ 'Bá ní adrii rù' 'bá be, àzini àrì be rĩ sī, sē ì ní Yèsù rĩ tìzú 'bá áda rú ànī, Írivé drāngará ē ìza rĩ àdróko* adriipi ùkpò drá vé rĩ be rĩ vé ùkpò 'dìsī rá. ¹⁵ Írivé drāngará oṣu nóni 'bá adri' 'bá tǔgèrj rú rĩ pi gí, 'du ùrj drāngará vé rĩ kọpi ē èsì agásí gí. ¹⁶ Yèsù ímụ málàyíkà rĩ pi ē Ìzā koó kuyé, ímụ úyú Àbūrámā* vé rĩ pi ē Ìzā koó. ¹⁷ Yèsù ní ímụ 'bá rĩ pi ē Ìzā koó rĩ sī, sèzú ì ní Ìri tìzú 'bá áda rú 'dì, Ìri adri èsì be Ìdríkídri, àzini Ìri adri átálágú àmbúgú[‡] rú rĩ èsì 'bá èzj ngazú Múngú ní, Ìri 'í adì sē drá rǔbǔṅǔ rú, Múngú ā trù rĩ 'bá rĩ pi ívé ùnjikānyā agásí bēnī. ¹⁸ Àdróko ní Yèsù rĩ ỳ' 'bìjì rĩ sī, Yèsù nya Ìzāngá rá, Yèsù rĩ ícó 'bá àdróko ní ỳ' 'bìjì rĩ pi ē Ìzā ko rá.

3

Yèsù ndē Mósè rì àmbúgù sī rá

¹ Ìmi má ògùpìjì Yèsù rì è' 'yì' 'bá gí, Múngú ní ùpèé ímụ adrii 'bá ívé ní rú 'dì' 'bée, lē ìmi 'bákí èsì Yèsù Múngú ní ipèé 'bá ní tã ní áyú 'yoó kìní, ìri 'bá áyúáyú nĩ, àzini átálágú àmbúgú rĩ drĩgé. ² Yèsù ngá èzj Múngú ní sēé 'í drĩgé rĩ èsì àlu sī, sù Mósè* ní èzj ngaa 'bá Múngú vé rĩ pi àsámvú gé èsì àlu sī rĩ tñj. ³ Múngú 'du Yèsù vé tã 'báá àmbúgú, ìnjì ìri Mósè rĩ agaa rá, sù ì ní 'bá jó sùjpi rĩ íngú jó ìri ní sùj rĩ ndèé rĩ tñj. ⁴ Jó rĩ pi àrèvú cére, 'bá rì sị nĩ, 'bo Múngú úde ngá rĩ pi àrèvú cére nĩ.

⁵ Mósè 'bá èsì rizú èzj ngazú Jó Múngú vé rĩ agá àtì' 'bá rú, rĩ tã ímùpì 'í ngaápi drĩdrĩ 'dìlé rĩ ùlúú 'bá rĩ pi ní. ⁶ 'Bo Kúrísitò rì Mv́á rú, 'bá èsì èzj ngazú jó Múngú vé rĩ agá 'bá àmbúgú rĩ. 'Bá jó Múngú vé nĩ, 'bá tuki dō pá tñt, àzini 'bá 'bákí dō èsì tã drĩdrĩ 'dìlé rĩ drĩgé rá, 'bá adri 'bá Múngú vé nĩ.

Múngú átá átángá ùkpó ùkpó 'bá 'í gā' 'bá sī rĩ pi drĩgé

⁷ Índri Uletere rĩ ní 'yozú kìní, "Àndrú Ìmi yìkí dō ỳ'dùkọ Múngú vé rĩ,

⁸ lē ìmi 'bákí èsì tete, sù Ìmi è' 'bìpìjì ní èsì tete 'báá

2:8 2:8 Sāwúmā 8:4-6 2:12 2:12 Sāwúmā 22:22 2:13 2:13 Ísáyá 8:17 2:13 2:13 Ísáyá 8:18 * 2:14 2:14 Àdróko: Àdróko vé rù Sātánā 'í, Ìri àmbúgú ìndrì ùnjì rĩ pi drĩgé, gá tã Múngú vé rì 'duḡá ngagá sī 'bù gé 'dálé. Múngú ìdró àdróko rì ìndrì ùnjì rĩ pi be 'bù gé 'dàásì nĩ. 'Í lā 'l'dangará 12:7-9. † 2:16 2:16 Àbūrámā: Múngú zj Àbūrámā rì kìní, ā ku ívé 'bá 'bètì àsámvú gé rì pi, ā ku ívé àngù, ā 'de muḡ àngù àzi 'ú'dí ní gé. Àbūrámā rì è' 'bìjì Yáhùdì rì pi vé rì, tìkì ìri ìlì èlìfù àlu mùd̀r̀r̀l̀ù ãrò (1,800) gé, ísù tìkì drì Yèsù rì kuyé. 'Í lā 'l'dóngará 12-25. ‡ 2:17 2:17 Átálágú àmbúgú rì: Átálágú àmbúgú rì ndè atala rì pi cére, à'diátásiyā Ìri 'yèṅá fì Jó Múngú vé rì agá Vùrā Uleteretere rì agá 'dāá nĩ, Ìri fì wí àlu ìlì àlu agá. Ìri àrì rǔbǔṅǔ vé rì jì ùnjikānyā ùjìzú. 'Í lā Lèvítíkà 16; Ebère 9. * 3:2 3:2 Mósè: Yósépá ká drāá gí, 'bāḡú Èjèpétó vé rì 'bá anjì Ísèrélé vé rì pi èzj ngaa tǔgèrj rú caá ìlì mùd̀r̀r̀l̀ù sù (400). Kúru Múngú ní Mósè rì ípèzú ímùzú anjì Ísèrélé vé rì pi pazú adringará tǔgèrj rú rì agásì. Múngú sē tǎimbj rì Mósè ní, ā lū anjì Ísèrélé vé rì pi ní, sèzú ì ní tǎimbj rì zizú tǎimbj Mósè vé ní ànī. Tìkì Mósè rì ísù àkùdè ìlì rì ca èlìfù àlu mùd̀r̀r̀l̀ù sù (1,400), ísù àkùdè tìkì drì Yèsù rì kuyé. 'Í lā Wùṅgárá 2-24.

ma gāzú àngū ā'wí cínýáfá rú rí agá 'dálé rí t̄ñj ku.

9 Ìmi é' b̄ip̄ij̄ ríkí ma ideé, āzini ríkí m̄á éšj ũ' b̄ij̄.

k̄opi ndrekí t̄ā āyāzú āyāyā má ní 'oó k̄opi ní ilí p̄ük̄ú s̄u agá 'd̄iri rá.

10 Āní s̄é m̄á 'a ve úyú lókí 'd̄ari vé rí pi ní rá.

Á 'yo k̄opi ní, má k̄inī, 'K̄opi ḡákí m̄avé t̄ā ȳigá s̄i,

āzini k̄opi n̄ikí t̄ā má ní 'oó rí kuyé.'

11 M̄á 'a ní veé gí rí s̄i, má ní ùyō s̄ōzú, má k̄inī,

'K̄opi ícókí f̄ií v̄ūrā m̄avé uvuzú rí agá ku. "

12 M̄á édr̄ip̄ij̄ má óm̄v̄up̄ij̄, ìmi ndrekí m̄úké! Ā adrikí éšj be ùnjí é'ȳingárá ákó Múngú adripi idri rú rí gāzú s̄i ku. 13 'Bo ũ'd̄ú céré, l̄ē ìmi ríkí ìmi éšj ímbá ìmi ásamv̄ú gé s̄i, s̄ā céré s̄i, l̄ē ìmi ímbákí ìmi éšj, 'bá āzi ā fi rí ùnjikānyā m̄i ũ'bāapi rí agá Múngú rí gāzú ku. 14 'Bá ütēkí dō t̄ā rí mužú p̄ir̄i, āzini 'bá tukí dō pá t̄it̄i éšj 'bāzú Múngú dr̄igé cimgbá cazú ũd̄ú gé, s̄i 'bá ní 'bāá dr̄id̄r̄i rí t̄ñj, 'bá ím̄ú adri 'bá Kúrísitō vé ni. 15 S̄i ũ' ní 'yoó dr̄id̄r̄i rí t̄ñj,

"Āndrū, ìmi ȳikí dō ũ'd̄úk̄ó Múngú vé rí,

l̄ē ìmi 'bákí éšj tete,

s̄i ìmi é' b̄ip̄ij̄ ní éšj tete 'bāá ma gāzú rí t̄ñj ku."

16 'Bá t̄ā rí ȳi' b̄á rá, gō 'bá t̄ā Múngú vé rí oṣu' b̄á rá rí ā'di pi? Adri 'bá Mósē ní ij̄i ifūū āngū Ēj̄epētō vé rí agāsī rí pi kuyé?

17 Múngú ē éšj ve ilí p̄ük̄ú s̄u ā'di pi ní? Éšj ní ve nyō 'bá ùnjikānyā 'o' b̄á, ũdrā 'bá āngū ā'wí cínýáfá rú rí agá rí pi ní kuyé?

18 Múngú sō ũyō ā'di pi ní 'yozú k̄inī, k̄opi ícókí f̄ií mužú uvuzú ívé v̄ūrā uvuzú rí gé ku? Adri 'bá írivé t̄āmb̄i n̄ō' b̄á gí rí pi kuyé?

19 'Bá n̄ikí ámá rá 'yozú k̄inī, k̄opi ní t̄ā Múngú vé rí é'ȳij̄ kuyé rí s̄i, s̄ézú Múngú ní k̄opi ā'ȳizú f̄izú v̄ūrā ívé rizú uvuzú rí gé kuyé āní.

4

Múngú rí ívé 'bá rí pi ā'yī muž uvungárá gá rá

1 Nóni Múngú ezi 'bá ní k̄inī, 'bá ícókí f̄ií muž uvu v̄ūrā ívé rizú uvuzú rí agá rá. Kuru l̄ē 'bá ndrekí m̄úké, 'bá āzi ìmi ásamv̄ú gé 'd̄igé, ā api rí uvungárá 'd̄iri s̄i

ku. 2 'Bá ȳikí ũ'd̄úk̄ó m̄úké ī ní ũlūū 'bá ní rí rá, s̄i ũt̄i 'bá Ísèrélē vé rí pi ní ũ'd̄úk̄ó m̄úké rí ȳij̄ rá rí t̄ñj. 'Bo ũ'd̄úk̄ó k̄opi ní ȳij̄ 'd̄iri índrē k̄opi milé gá éz̄i ákó, ā'diātāsīyā k̄opi ní é'ȳij̄ kuyé rí s̄i, k̄opi ḡákí t̄ā Múngú vé rí s̄i. 3 Nóni 'bá Yēsú rí é'ȳij̄ 'bá gí nō' b̄ee, 'bá fi muž uvu v̄ūrā Múngú vé rizú uvuzú rí agá rá. Múngú átá 'bá 'i gā' b̄á s̄i rí pi vé t̄ā k̄inī,

"M̄á 'a ní veé gí rí s̄i, má ní ùyō s̄ōzú, má k̄inī,

'K̄opi ícókí f̄ií v̄ūrā m̄avé uvuzú rí agá ku, "

átá Múngú ā údé dō uvungárá rí vé t̄ā ĩri ní 'b̄i pi gbizú v̄u be rí gé 'd̄āá. 4 Búkū Múngú vé rí lū t̄ā ũ'd̄ú éz̄ir̄i vé rí 'd̄ini k̄inī, "Kuru ũ'd̄ú éz̄ir̄i gé, Múngú ní uvuzú." 5 Múngú eṇd̄i t̄ā 'i ní átá dr̄id̄r̄i 'd̄ari d̄ij̄ k̄inī, "K̄opi ícókí f̄ií v̄ūrā m̄avé uvuzú rí agá ku."

6 'Bá ur̄uk̄o' b̄ee ícókí f̄ií muž uvu v̄ūrā Múngú vé rizú uvuzú rí agá rá, 'bo 'bá ũ'd̄úk̄ó m̄úké rí ȳij̄' b̄á dr̄id̄r̄i rá rí pi, k̄opi f̄ikí muž uvu v̄ūrā Múngú vé rizú uvuzú rí agá kuyé, ā'diātāsīyā k̄opi ḡákí ũ'd̄úk̄ó m̄úké Múngú vé ī ní ũlūū rí ȳigá s̄i.

7 Múngú gō ũ'd̄ú āzi ip̄ē d̄ij̄ 'bá rí pi ní f̄izú mužú uvuzú ívé v̄ūrā uvuzú rí gé, ũ'd̄ú 'diri āndrū rí. Gō ilí 'duj̄ āco, Múngú gō átá 'bāgū Dāwūđi* ní s̄i 'i ní átá dr̄id̄r̄i rí t̄ñj k̄inī,

"Āndrū s̄i, ìmi ȳikí dō ũ'd̄úk̄ó Múngú vé rí, l̄ē ìmi 'bákí éšj tete ku."

8 Yósūwā' ā s̄ē té dō k̄opi ní uvungárá rá, Múngú ícókí té gō uvungárá dr̄id̄r̄i 'd̄ilē rí vé t̄ā 'yoó d̄ij̄ ku. 9 'Bo ũ'd̄ú āzi dr̄i anigé v̄ulē 'd̄i' d̄i 'bá Múngú vé rí pi ní ím̄izú uvuzú ní, s̄i Múngú ní uvu ũ'd̄ú éz̄ir̄i gé rí t̄ñj. 10 'Bá f̄ipi muž̄ipi uvu ũ' v̄ūrā Múngú ní rizú uvuzú rí agá rí, ĩri kpá muž uvu éz̄i 'i ní ngāá rí ā v̄ud̄r̄i gé, s̄i Múngú ní uvu ívé éz̄i ngāá rí ā v̄ud̄r̄i gé rí t̄ñj.

11 L̄ē 'bá ũ' b̄ikí ũkpō s̄i f̄ií muž v̄ūrā Múngú ní údé uvungárá vé rí gé 'd̄āá. 'Bo 'bá ḡákí dō t̄ā Múngú vé rí s̄i s̄i 'bá Ísèrélē vé rí pi ní gāá rí t̄ñj, 'bá ícókí f̄ií muž v̄ūrā uvungárá vé rí gé 'd̄āá ku.

12 Ā'diātāsīyā t̄i Múngú vé rí, ĩri idri rú, ĩri ũkpō be. Ci s̄i ilí ciipi cici rí t̄ñj, ĩri fi 'bá éšj agá, āzini 'bavé índr̄i agá, ĩri úf̄i 'bá f̄ā agāsī, āzini úsō 'bá f̄ā agá rí agāsī, ĩri t̄ā 'bá ní rí ũs̄ūj̄ 'bá éšj agá rí pi 'i da céré āmvé. 13 T̄ā āzi ī ní ícókí ũz̄ūj̄ Múngú

3:11 3:11 Sāwūmā 95:7-11 3:15 3:15 Sāwūmā 95:7-8 4:3 4:3 Sāwūmā 95:11 4:4 4:4 Ídóngárá 2:2 4:5

4:5 Sāwūmā 95:11 * 4:7 4:7 Dāwūđi: Múngú ip̄ē Dāwūđi rí adrii 'bāgū Ísèrélē rí pi vé ní, ezi k̄inī, 'bāgū ũ'd̄i rí ím̄ú ifū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rí r̄u mužú 'dāni'dāni, 'bāgū rí Yēsú Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12. T̄ikí Dāwūđi rí ís̄u ákūdē ilí rí ca élifū ālu (1,000) gí, ilí 'dāri gé, ís̄u t̄ikí dr̄i Yēsú Kúrísitō rí kuyé. 'Í lā 1 Sāmūlē 16-30; 2 Sāmūlē 1-24; 1 'Bāgū 1-2. 4:7 4:7 Sāwūmā 95:7-8 † 4:8 4:8 Yósūwā: Mósē k̄ā drāá gí, Múngú ip̄ē Yósūwā rí 'bá rí pi é dr̄i koó mužú āngū Kānānā vé rí gé. 'Í lā Wūngárá 17-24; Yósūwā 1-24. ‡ 4:9 4:9 Múngú uvu ũ'd̄ú éz̄ir̄i gé: Múngú gbi ngá rí pi ārevú céré 'du cā ũ'd̄ú áziyā, ũ'd̄ú éz̄ir̄i ní gé, ĩri ní kuru uvuzú. 'Í lā Ídóngárá 2:2.

sí bā ní 'dāáyo. Ngá ãrèwú céré i'da 'i ku Múngú èndrètj gé ãmvé. 'Bá ìmụ pá tu tā 'bá ní 'oó rī ùlú Múngú èndrètj gé 'bá tị sí.

Yèsù rì átálágú àmbúgú

¹⁴ Kúru Yèsù Múngú Mvòpí ní adrií 'bávè átálágú àmbúgú, ìrì ní fí muụ adrií Ètèpí Múngú vúgá 'bù gé 'dàlè rì sí, lè 'bá tuki pá títj 'bávè è'yìngará agá. ¹⁵ Yèsù 'bávè Átálágú àmbúgú 'dìrì nì 'bávè ùkpò àkò rá, ìrivé èsì nò 'bávè ùnjikányà à tā sí rá. Ù'bjiki Ìrì létì be àndiándì, sù Ì ní 'bá ù'bjì rì tìnjì, 'bo 'o ùnjikányà kuyé. ¹⁶ Lè 'bá 'okí ùrjì sí ku fizú muzú Úpí Múngú èsì be múké rì vé vùrà málúngá ruzú rì gé 'dāá, àní à 'bá rì èsì Ìdrikídri àzini èsì múké, sà 'bá ní ìzàkoma lèzú rì gé.

5

¹ Átálágú àmbúgú rì, Ì rì ipè Ìvé 'bá rì pi àsámvú gé, Ìrì èzì nga 'bá rì pi àsámvú gé, rì tā 'bá rì pi vé rì ùlú Múngú ní. Èzì ìrivé rì rizú ròbòñò zázú, àzini rizú ngá 'bá rì pi ní sèé rì 'duzú sèzú Múngú ní, ùnjikányà kòpivé rì ùjizú. ² 'Bá adriipi átálágú àmbúgú rù rì, Ìrì èsì 'bá màdà rizú 'bá tā nì' 'bá amá' 'bá ku, Ì ní kòpì è mị ù' 'báa fí ùnjikányà 'oó rì pi è Ìzà kozú, à'diàtāsìyà Ìrì ùkpò àkò, Ìrì 'bá ùnjikányà 'oópi Ìndì ní. ³ Tā 'dìrì sè Ìrì ní rizú ròbòñò zázú Ìvé ùnjikányà ùjizú, àzini 'bá rì pi vé ùnjikányà ùjizú àní 'dì.

⁴ 'Bá àzi ícò 'i Ìpèé adrii átálágú àmbúgú ní rù è ñjiki rì 'i àní 'dini ku, Múngú rì Ìrì zj èzì rì gé nì, sù Múngú ní Àronà rì zjì rì tìnjì. ⁵ Kúrisitò íngú 'i 'yozú kìnì 'i átálágú àmbúgú 'dini kuyé. Múngú 'yo Ìrì ní kìnì, "Mi Mvā má vé ni, àndrù sí ma mí Ètèpì."

⁶ Múngú gò 'yoó ñjì kìnì, "Mi adri átálágú rú muzú nyonyo, sù Mèlèkizèdèké* ní adrii átálágú rú rì tìnjì."

⁷ Yèsù ní adringará gá nyòòkú drìgé nògò rì gé, mà Múngú rì, ngo Múngú èndrètj gé Ìzàngá Ìzàngá rú, Múngú à pa rì 'i drà agásì bènì. Múngú yì Ìrivé zingará rá, Ìrì ní 'i 'báa vùgá Múngú èndrètj gé, Ìrì ñjì rì sí. ⁸ Yèsù à adri dō Mvā Múngú vé ní drāāsiyā, Ìzàngá Ìrì ní nyaá rì agá, 'dù tā Múngú vé rì ngaá céré rá.

⁹ Ìzàngá Yèsù ní nyaá rì agá, Múngú mīlè gé 'dāá, Yèsù rì átálágú àmbúgú múké ní, Ìrì 'bá céré Ìrivé tā 'dù' 'bá nga' 'bá rì pi pa Ìvé ùnjikányà agásì muzú 'dani'dani. ¹⁰ Múngú Ìpè Ìrì Ìmụ adrii átálágú àmbúgú sù Mèlèkizèdèké tìnjì.

À 'deki ùnjikányà agá ku

¹¹ Tā káràkárà anigé 'bá ní kòdò lèé ùlúú Ìmì ní, 'bo tā rì vé ùlúngará mbamba, ícò fí Ìmì drìgé ku. ¹² Ìmivé è'yìngará agá, Ìmì ùlá fì drì kuyé, Ìmì té kòdò Ìmì ògùpìjì Ìmbá tā Múngú vé rì sí nì. 'Bo Ìmì lèkì è Ìmbákì Ìmì ní tā Múngú vé rì sù 'bá riipi Múngú vé tā 'dòpi ùnjipi ú'dí rú rì tìnjì, Ìmì Ìndrèkì sù ùdèngá Ì ní tí ù'dí rú riipi bā ndrúupi áyu, Ìnyá ùkpò ùkpò ní nyaapi ku rì tìnjì. ¹³ 'Bá riipi bā ndrúupi ndrundu rì Ìndrè sù ùdèngá tìnjì, nì tā pìrì rì amá be ku. ¹⁴ 'Bá mba' 'bá ícò' 'bá gí rì pi rì Ìnyá ùkpò ùkpò rì nya ní, à'diàtāsìyà kòpì nìkì tā múké pi àsámvú acóo tā ùnjì be gí.

6

¹ Lè 'bá áwíki adrii sù 'bá riipi 'dòpi tā Kúrisitò vé rì ùnjipi ú'dí rú rì tìnjì ku, lè 'bá adriki sù 'bá mbaapi ícòpi gí rì tìnjì. Lè 'bá rikì 'yèngá rií Ìmì Ìmbá èsì ùjàngará ùnjikányà 'bá jìpi fiipi drà agá rì vé tā sí, àzini tā Múngú rì è'yìzú rì vé tā sí ñjì ku. ² Lè 'bá rikì Ìmì Ìmbá bātizimú vé tā sí, drj tìngará vé tā sí, 'bá ùdrá' 'bá gí rì pi vé Ìngángará gòzú Ìdri rù rì vé tā sí, àzini tā Múngú ní Ìmụ lị 'bá rì pi drìgé muzú 'dani'dani rì vé tā sí ñjì ku. ³ Múngú à'yì dō rá, 'bá Ìmì ní tā urukò' 'bée Ìmbá muzú rá.

⁴ 'Bá Ì ní tā Múngú vé rì ùlúú kòpì ní gí, àzini Ìndrì Uleterè rì ní kòpì ású gí rì pi, 'i'déki dō Ìvé è'yìngará agásì gí, 'bá àzi gò kòpì Ìjì èsì ùjā ñjì ku. ⁵ Ù'dúkò múké Múngú vé rì, kòpì Ìsúkì ùnyì ní rá, kòpì nìkì ùkpò Múngú vé Ìmuvùlèsì Ìmùzú tā 'ozú drjdrj 'dilé rì amá rá. ⁶ 'Bá 'dini 'dì' 'bée kúkì dō gará gá gí, 'bá àzi gò kòpì Ìjì èsì ùjā ñjì ku. Tā kòpì ní rií 'oó 'dìrì, Ìrì adri sù kòpì ní rií Múngú vé Mvā gbāá góó pètjì alambaku sígé ñjì rì tìnjì, kòpì rì drjñjā sè Ìrì ní 'bá rì pi èndrètj gé.

⁷ Nyòòkú yjìgò ní rií 'dìjì drjì ní gé ànyàngá ní kazú àní kaka rì, nyòòkú 'dìrì, Ìrì nyòòkú múké 'bá òmvú 'aápi rì ní. Nyòòkú 'dini 'dìrì, Múngú 'bá tákiri drjì ní gé gí. ⁸ Nyòòkú ùcèkúcé ní dujì amuu 'a ní gé rì, Ìrì èzì àkò, Múngú rì Ìrì tri rá, ùdù ní, Ìrì zì vé àcì sí 'dìisì rá.

⁹ 'Bá èdrìpìjì 'bá òmvúpìjì 'bá ní lèlè rì pi, 'bá lèkì lùú Ìmì ní 'dini, 'bá nìkì amá múké 'yozú kìnì, Ìmì rì tā 'bá rì pi ní 'oó pangará Ìsúzu àní rì 'o. ¹⁰ Múngú rì tā lị pìrì, tā Ìmì ní rizú 'bá Múngú vé rì pi è Ìzà kozú, àzini rizú kòpì è Ìzà kozú muzú ñjì ñjì 'dìrì, Ìrì lù kìnì, Ìmì rì Ìmivé lèngará i'da Múngú èndrètj gé, tā ní àvì Múngú agásì ku. ¹¹ Tā àmbúgú 'bá ní lèé rì, lè Ìmivé èsì lèngará

5:5 5:5 Sāwumā 2:7 * 5:6 5:6 Mèlèkizèdèké: Mèlèkizèdèké rì 'bāgú Sālemú vé ní, sè tākiri Àbūrāmā ní nì. 'Í lā f'dóngará 14:18-20; Èbèrè 7:1-17. 5:6 5:6 Sāwumā 110:4

vé 'dīri ā mụ drīdrī cīmgbá cazú ũdũ gé, ĩmi ĩsúkí rí ngá múkè Múngú ní ùyō ní sṳ́o lée sée ĩmi ní ẹsị 'bázú rí bēsīnī. ¹² 'Bá lēkí ĩmi ā adríkí ũvú rú ku. 'Bá lēkí ĩmi 'okí tã rí sṳ́ 'bá ẹ'yī' 'bá gí adrí' 'bá ẹsị be mādā ũmvúlésí ĩmụ' 'bá tã Múngú ní ẹzịjī rí ĩsṳ́' 'bá rí pi ní 'oó rí tñjī.

Tā Múngú ní ẹzịjī rī

¹³ Múngú kã tã rī ẹzịjī Ābūrāmā ní, 'bá āzi āmbúgú Múngú ní ícṳ́ ũyō sṳ́o ĩri ā rụ sī ní ní adríi 'dāāyo rī sī, Múngú ní ũyō rí sṳ́zú Ābūrāmā ní 'í rụ sī ũgṳ́ólé rú 'dī. ¹⁴ Kīnī, "Ma mí ní tākírí sē, mí ĩmụ tị ízú ambamba." ¹⁵ Kúru Ābūrāmā tē ẹsị mādā sī, ĩsṳ́ ngá Múngú ní ũyō ní sṳ́o lée sée 'í ní rí rá.

¹⁶ 'Bá rí pi kádṳ́o ríi ũyō sṳ́o ũndī ruzú, kṳ́pi rí 'bá āmbúgú ĩ ndēepi rá ní ā rụ ẹdị ũyō rí sṳ́zú. ũyō kṳ́pi ní sṳ́o rí, kṳ́pi nṳ́kí ku, 'bá āzi gṳ́ agátá 'báá aní ku. ¹⁷ Múngú lē tã 'í ní ẹzịjī rí 'í daá 'bá ĩmụ' 'bá tã rí ĩsṳ́' 'bá rí pi ní uletere kīnī, 'í ícṳ́ tã 'í ní ẹzịjī rí nṳ́o ku. Kúru sṳ́ ũyō tã 'í ní ẹzịjī rí 'duzú ngazú. ¹⁸ Múngú sṳ́ ũyō, āzini ẹzị tã, ícṳ́kí tã ĩrī 'dī' bée újá ku, ā' diātāsīyā Múngú ũlī ũnjṳ́o ku. Nóni 'bá ápá' bée 'bá zṳ́' bée Múngú ā pálé gá gí nṳ́' bée, lē 'bá 'bákí ẹsị rizú tã Múngú ní ẹzịjī lée 'oó 'bá ní rí ũtēzú, tã Múngú ní ẹzịjī rí pi, kṳ́pi 'bá ẹsị ĩmbá ambamba. ¹⁹ Ẹsị 'bāngará Múngú drīgṳ́e rí, ĩri sē 'bá pá tu títí, sṳ́ ĩ ní áló ipaá títí rí tñjī. Ẹsị 'bá ní 'bāá rí, ĩri 'bá jī fi muzú bṳ́ngó ĩ ní Jó Múngú vé rí ā 'a ẹlịzú rí* agásí Vūrā Uleteretere Múngú ní rizú adrizú rí agá agalésí 'dāá. ²⁰ Yēsṳ́ fi mụy adrii Vūrā Uleteretere rí agá 'dāá 'bá tã sī drīdrī gí. ĩri nóni átálágú āmbúgú muzú nyonyo, sṳ́ Mēlēkīzēdéké tñjī.

7

Átálágú Mēlēkīzēdéké vé tã

¹ Mēlēkīzēdéké 'dīri, ĩri 'bágú Sālēmū vé ní, āzini ĩri átálágú Múngú āmbúgú 'bá drīgṳ́e céré rí vé ní. Mēlēkīzēdéké pi ĩsúkí ĩ Ābūrāmā be létí gé, ĩsṳ́ ākūdē Ābūrāmā íbí ĩmụ ẹ' dī ĩri ní 'dī 'bágú rí pi ndézú rí gélésíla, Mēlēkīzēdéké kã Ābūrāmā rí ĩsṳ́, sē ĩri ní tākírí. ² Kúru ngá Ābūrāmā ní ẹrī ẹ' dī gélésí rí pi, ngá mụdrī agá, í' dṳ́ ǎlu ní sée Mēlēkīzēdéké ní. Rụ Mēlēkīzēdéké rí vé ífífí "'Bágú tã pírī vé ní," āzini 'bágú

Sālēmū vé ní, ífífí ní "'Bágú tākírí vé ní." ³ ĩri ẹtēpí ákṳ́ ẹndrēpí ákṳ́, ĩri úyú ákṳ́, ụ' dṳ́ í ní ĩri tizú, āzini ĩri ní drázú rí, 'bá āzi nī kuyé, adri sṳ́ Múngú Mvṳ́pí tñjī. ĩri áwí adri ku átálágú rú nyonyo.

⁴ ĩ ndrekí drī Mēlēkīzēdéké vé āmbúgú ká! 'Bá ĩsērélē vé rí pi vé ẹ' bīpí Ābūrāmā í' dṳ́ ngá 'í ní ẹrī ẹ' dī gé 'dāá rí pi, ngá mụdrī agá, í' dṳ́ ǎlu ní sée ĩri ní. ⁵ Tājmbí Mósē vé rí lē atala* úyú Lévī vé rí agá rí pi ā sokí ngá ívé ẹdrípí ĩsērélē vé rí pi drīgṳ́e sī. Kṳ́pi ā adríkí dṳ́ céré úyú Ābūrāmā vé ní drāāsiyā, kṳ́pivé ngá mụdrī agá, lē kṳ́pi ē í' dṳ́kí ǎlu ní sée.† ⁶ 'Bo Mēlēkīzēdéké ā adri dṳ́ úyú Lévī rí pi vé ní ku drāāsiyā, Ābūrāmā vé ngá mụdrī agá, í' dṳ́ ǎlu ní sée Mēlēkīzēdéké ní. Mēlēkīzēdéké sē tākírí Ābūrāmā Múngú ní tã ẹzịjī ĩri ní rí ní. ⁷ 'Bá tākírí sēepi rí, ĩri āmbúgú ũkpṳ́o be, ndē 'bá tākírí ĩsṳ́pí rí rá, 'bá rí pi ārēvú céré nṳ́kí tã 'dīri rá. ⁸ Atala rí' 'bá ngá mụdrī agá, ǎlu ní u' dṳ́' 'bá rí pi, kṳ́pi 'bá ũdrā' 'bá ũdrādrā ní pi, 'bo Mēlēkīzēdéké ndē kṳ́pi āmbúgú sī rá, ā' diātāsīyā lūkí 'bá ní kīnī, ĩri adri muzú nyonyo. ⁹ Úyú Lévī vé rí pi rí ngá íkūnā 'bá rí pi drīgṳ́e sī, ngá kṳ́pi ní íkūnāá rí, ngá mụdrī agá, 'bá rí pi ǎlu ní í' dṳ́ sē. Ābūrāmā kã ngá ǎlu mụdrī agá í' dṳ́ sée Mēlēkīzēdéké ní, adri sṳ́ úyú Lévī vé ífífí' 'bá úyú Ābūrāmā vé rí agá rí pi ní ngá ǎlu mụdrī agá í' dṳ́ sée Mēlēkīzēdéké ní rí tñjī, ¹⁰ ā' diātāsīyā Mēlēkīzēdéké pi ní ĩ ĩsṳ́zú Ābūrāmā be rí gé, ĩsṳ́ ākūdē tíkí drī Lévī rí kuyé, ĩmṳ́kí rí tñjī vúlé vúlé rú ífífí Ābūrāmā vé úyú agá.

Yēsṳ́ adri sṳ́ Mēlēkīzēdéké tñjī

¹¹ Tājmbí Mósē vé rí 'yo kīnī, 'bá atala rú rí pi ífífí sṳ́rú Lévī* vé rí agá. 'Bo atala rí pi té dṳ́ sē 'bá rí pi vé ũnjīkányā rí dṳ́ rá, ícṳ́kí tē átálágú āzi ĩrī Mēlēkīzēdéké tñjī ní lée dījī ku, átálágú Ārónā vé úyú agá rí ca té gí.

¹² Tã ĩ ní rizú átálágú ĩpēzú rí újákí dṳ́ gí, lē ā újákí kpá tājmbí rí rá. ¹³ 'Bá 'bá ní ríi tã ní átá 'dīri, ĩri 'bávé Úpí 'i. Sṳ́rú ĩ ní Úpí rí tizú rí agá, 'bá āzi drī ífífí ẹzị

6:14 6:14 í' dṳ́ngará 22:17 * **6:19** 6:19 Bṳ́ngó ĩ ní Jó Múngú vé rí ā 'a ẹlịzú rí: Bṳ́ngó 'dīri ẹlīkí Vūrā Uleteretere rí pi āsámvvú Vūrā Uleteretere rí be rí aní. Átálágú āmbúgú rí 'yēnā aga fi bṳ́ngó rí agásí Vūrā Uleteretere rí agá 'dāá ní, ā' diātāsīyā Múngú rí adri Vūrā Uleteretere dīpí pṳ́wṳ́pṳ́wṳ́ rí agá 'dāá. † í lā Lévītíká 16; Mátáyo 27:51; Mārākṳ́o 15:38; Lúká 23:45; Ēbérē 6:19-20; Ēbérē 9:1-7. **7:1** 7:1 í' dṳ́ngará 14:17-20 * **7:5** 7:5 Atala rí pi: 'Bá ĩsērélē vé rí pi āsámvvú gé, 'yēnā átálágú rí rṳ́bṳ́nṳ́o já Jó Múngú vé rí agá 'dāá ní. Atala rí pi rí ífífí úyú Lévī vé rí agá. † **7:5** 7:5 Ngá mụdrī agá, ĩmi rí ǎlu ní í' dṳ́ sē: Tājmbí Mósē vé rí 'yo kīnī, lē 'bá ĩsērélē vé rí pi ē í' dṳ́kí ngá mụdrī agá, ǎlu ní sée Múngú ní. † í lā Lévītíká 27:30-33; Káláfe 18:21-24; Dētṳ́rṳ́nṳ́mē 12:5-19; 14:22-29. ‡ **7:11** 7:11 Lévī: Atala ĩsērélē rí pi vé rí ārēvú céré íbíkí ífífí úyú Lévī vé rí agá.

ngaápi átálágú rú vūrā rōbōñō zāzú rī^S gé ni 'dāáyo. ¹⁴ 'Bá álu álu nī ámá rá 'yozú kīnī, Úpí íbī ífūú sūrú Yúdā vé rī agá. Mósē 'yo 'í tī sī 'yozú kīnī, átálágú ázi rī íbī ífū sūrú 'dāri agá 'dīni kuyé.

¹⁵ Átálágú ázi ífū dō Mēlēkīzēdēké tīnī, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, tá Múngú nī rizú atala rī pi ūpēzú rī újā 'i gí. ¹⁶ Átálágú 'dīri ípēkí ĩri sūrú ĩrívé rī ā tā sī kuyé, 'bo ípēkí Átálágú 'dīri, ā'diātāsīyā ĩri ímú adri mužú nyonyo. ¹⁷ Búkū Múngú vé rī 'yo 'dīni kīnī,

“Mi adri átálágú rú mužú nyonyo, sū Mēlēkīzēdēké nī adrii átálágú rú rī tīnī.”

¹⁸ Tāimbj ūkū rī 'dukí 'bāá jēlé gá gí, ā'diātāsīyā ícá nóni kú ūkpó ákó, āzini ězī ákó, ¹⁹ ā'diātāsīyā tāimbj Mósē vé rī ícó sēé 'bá rī adrii ūnjikānyā ákó nī ku. 'Bo nóni 'Bá múké rī ícá gí, 'bá rī ěsī 'bā drī nī gé, ĩri sē 'bá 'bā útrú ānī ĩnyinjā Múngú vúgá.

²⁰ Múngú sō ūyō 'Bá múké 'dīri ípēzú átálágú rú nī, 'bo atala uruko ĩ nī ūpēé rī pi Múngú sō ūyō nī nī kuyé. ²¹ 'Bo Múngú 'bā Yēsū rī adrii átálágú rú ūyō ĩri ní sóo rī sī, sō ūyō rī 'dīni kīnī,

“Úpí Múngú sō ūyō rī gí, ícó 'i umí újā ku,

'Mi adri átálágú rú mužú nyonyo.”

²² Tā Múngú ní ězījī, ĩri nī ūyō nī sóo rī, sē nóni Yēsū ĩjī ūndī múké agaápi rá nī, sō ūyō ūkpó ūkpó kīnī, ā ūtēkí ūndī rī vé tā ūtētē.

²³ Atala kárakarā ngakí ězī mužú drīdrī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi ūdrákí úyé. ²⁴ 'Bo Yēsū rī áwí adri mužú nyonyo. Kúru ĩri áwí adri mužú átálá rú nyonyo. ²⁵ Kúru 'bá ímú 'bá Múngú vúgá Yēsū ā tā sī rī pi, Yēsū rī kōpi pa ívé ūnjikānyā agásī nyonyo, ā'diātāsīyā ĩri njījī rī Múngú rī mā kōpívé tā sī nī.

²⁶ Yēsū rī átálágú āmbúgú riipi ngá 'bá ní lēé rī sēepi 'bá ní rī, ĩri uletere, ĩri ūnjikānyā ákó, gūkí ĩri kú túngú 'bá ūnjikānyā be rī pi ásamvú gé sī. Múngú jī ĩri mužú adrii vūrā ívé ĩnjījī ĩnjī 'bū gé 'dāá rī gé. ²⁷ Yēsū vé rōbōñō adri sū rōbōñō atala ambugu rī pi ní rīi zāá 'dú 'dú álu rī tīnī ku. Kōpi rī í'dó rōbōñō rī zā ívé ūnjikānyā ūjīzú drīdrī. Vúdrī nī gé, kōpi kúru rōbōñō 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjīzú rī zā ndó. 'Bo Yēsū sē 'i drāá rōbōñō rú vú álu 'bá rī pi ní

céré. ²⁸ Tāimbj Mósē vé rī lū kīnī, 'bá rī ā 'o dō ūnjikānyā ĩndī drāáásīyā, ĩ ícó ĩri ípē 'bā átálágú āmbúgú nī rú rá. 'Bo Múngú sē tāimbj rī drīdrī, vúdrī nī gé, ĩri nī ūyō sózú 'i Mvōpī rī ípēzú. Múngú ípē ívé Mvā adrii átálágú āmbúgú rī tā be piṛi mužú nyonyo.

8

Kúrísitō rī átálágú āmbúgú ūndī ú'dí rī vé rī

¹ Tā ā pá āmbúgú rī, ĩri 'dī, 'bávé átálágú āmbúgú rī mužú úri vūrā ĩnjījī ĩnjī rī gé 'bū gé 'dāá Múngú vé drī ěndēpī gé. ² 'Bākí ĩri ězī ngaá átálágú āmbúgú rú Gākū Múngú vé rī agá. Gākū 'dīri, ĩri Jó áda, Úpí Múngú sī nī, adri 'yozú kīnī, 'bá áda sī nī kuyé.

³ Atala ambugu rī pi ārēvú céré, kōpívé ězī rizú fēfē 'dúzú sēzú Múngú ní, āzini rizú rōbōñō zāzú. Lē átálágú āmbúgú Yēsū ā sē kpá ngá ázi Múngú ní rōbōñō rú ĩndī. ⁴ Yēsū ā adri té dō nyōókú drīgé nōgō anigé, ícó té adrii átálágú rú ku, ā'diātāsīyā atala uruko ótú ĩnógósí anigé kōpi rī rōbōñō zā sū tāimbj Mósē vé rī ní 'yoó rī tīnī. ⁵ 'Bo gākū Múngú vé* kōpi ní rizú ězī ngazú 'a ní gé vū drīgé nōgó rī, í'da ĩndrīkīndrī Jó Múngú vé 'bū gé 'dāá rī. Mósē ká í'dó Gākū Múngú vé rī sījī, Múngú átá ĩri ní tā nī ūkpó ūkpó kīnī, “Lē mí údé ngá rī pi ārēvú céré sū má ní í'dāá mí ní ĩrā Sínáyí vé rī drīgé 'dāá rī tīnī.” ⁶ 'Bo Múngú ípē Yēsū rī ní, ězī ĩri ní ngaá rī ndé ězī atala ūkū 'dā'bée ní ngaá rī rá, ā'diātāsīyā ūndī ĩri ní ruṛú 'bā ásamvú ícízú Múngú be rī, ĩri múké, ndé ūndī ótú ūkū 'dāri rá.

⁷ Ūndī Múngú nī ruṛú drīdrī 'dāri ā adri té dō múké, Múngú ícó té gōó ūndī ázi ruṛú dījī ku. ⁸ 'Bo Múngú ndre tā 'bá rī pi ní 'oó rī adri múké ku, ĩri ní 'yozú kīnī,

“Sā ázi rī ímú 'dīi'dī, ma ímú ūndī ú'dí ru 'bá ĩsērélé vé rī pi be, āzini 'bá Yúdā vé rī pi be.

⁹ Ūndī má ní lēé ruṛú 'dīri adri sū ūndī má ní ótú ruṛú kōpi é'bípījī, má ní kōpi é' drī ruṛú kōpi ĩjī ífūú āngū ějēpétó vé rī agásī rī tīnī ku, ā'diātāsīyā kōpi 'dukí ūndī má ní ruṛú rī vé tā ngaá kuyé, má adi kōpi má drīgé sī gí, ma Úpí 'i, á 'yo tā 'dīri nī.

S 7:13 7:13 Vūrā rōbōñō zāzú rī: Vūrā rōbōñō zāzú nī anigé Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, átálágú rī rī rōbōñō zā ānī Múngú ní 'bá rī pi trūzú ívé ūnjikānyā agásī. Vūrā ějīngūrū zāzú nī anigé Vūrā Uletere rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī rī ějīngūrū zā ānī Múngú ní ū'bútīnjā sī, āzini ūndrēnjā sī sá Múngú rī zīzú rī gé. **7:17** 7:17 Sāwūmā 110:4 **7:21** 7:21 Sāwūmā 110:4 * **8:5** 8:5 Gākū Múngú vé rī: Múngú ězī Mósē nī kīnī, Mósē ā sī Gākū āngū ā'wí cínýfā rú rī agá 'dāá, ā 'bākí rī tāimbj Múngú vé rī 'a ní gé 'dāá, 'bá rī pi á rīkí u'duṛú mužú vūrā rī pi gé sī. Sōlómónā sī Jó Múngú vé rī Yērúsálemā gá 'dāá, ícókí u'duṛú ku. Atala rī pi rī rōbōñō zā Múngú ní vūrā ĩjī 'dī'bée agásī. **Í lā ězī** 7:44-45. **8:5** 8:5 Wūngará 25:40

10 Ma Úpí 'i, á 'yo ní, ùndí má ní lée ruṣí 'bá Ísèrélè vé rí pi be rí, ìrì 'dìni.

Lóki 'dàri ā vùdrí gè, ma ìmù mávé táìmbí sè fi kòpi ā ùmí gè, àzini ma ìmù mávé táìmbí sī kòpi ē èsì agá.

Ma ìmù adri Múngú kòpivé ní, kòpi ìmù adri 'bá mávé ní.

11 'Bá àzi gò 'bá 'í gārā gá rí ìmbá ku, dòku 'bá àzi gò 'í èdrìpi rí ìmbá 'yozú kìnì, 'Mí nì Úpí Múngú rì 'dìni ku, à'diātāsìyā kòpi cére ìmù ma nì rá, 'f'dózú 'bá 'í ní ndreé kuú èzì ákò rí pi vùgá cìngbá cazú 'bá ambugu rí pi vù.

12 Ma kòpi trù ìvé ùnjikānyā agásì rá, á gò kòpivé ùnjikānyā ā tā 'bāá áwí má èsì agá ku."

13 Ùndí ú'dí Múngú ní ríí tā ní átá 'dìri lù 'yozú kìnì, ùndí ótù 'í ní ruṣí drìdrì 'dàri nga nóni èzì ku, èsì mādā, ìrì ìmù adri 'dāáyo.

9

Gākū Múngú vé 'í ní rizú ìrì ìnjìzú vù drìgè nògò rì

1 Ùndí drìdrì Múngú ní ruṣí 'bá Ísèrélè vé rí pi be rí gè, ùtì táìmbí kòpi ní rizú 'í ìnjìzú ní, àzini kòpi á adriki Gākū Múngú* rì ìnjìzú ní be vù drìgè nògò. 2 Sìki Gākū Múngú vé rí, èlìki 'a ní ìrì. Gākū rí ā 'a tì gélésì rí, ìrì Vùrà Uleterere ní, 'bàki aya 'í ní údé áci ù'yùzú sù ní gè sī ní kú 'a ní gè 'dāá, àzini 'bàki misá, 'bàki pánga 'í ní sèé Múngú ní rí kú misá rí drìgè 'dāá. 3 Jò rí vé 'a àzi agalésìlá 'í ní 'a ní èlìjì bòngó sī ci rí, ìrì Vùrà Uleterere ní. 4 Vùrà Uleterere rí agá 'dāá, 'bàki ngá 'í ní údé dábù sī rizú èjìngürù zázú ní, àzini 'bàki kpá sòndúkù ùndí vé rí, njòki rù' 'bá ní dábù sī. Sòndúkù ùndí vé rí agá 'dāá, ù'bàki ngá ā òsùkà caá na, ngá 'í ní ù'bāá rí pi, ùdrì 'í ní gbù dábù sī 'í ní rizú mánā† 'bázú rí, Àronā vé túré rù' 'bá be rùúpi kú ìbìjì rù rí, àzini ìrā kpòlò' bù 'í ní táìmbí mùdrì ùndí ruṣú rí sī rù' 'bá ní gè rí. 5 Údéki ìndrìlìkì ìrì málàyìkà vé ní, kòpi ásúki sòndúkù rí rāpá 'í ùpelé' b'í ā ndúgè, kòpivé ùpelé' b'í ē ìndrìkìndrì òzù sòndúkù rizú ùndí ruṣú rí ē drì, vùrà 'dìri átálágú àmbúgú rí ní rizú àrì uyazú 'bá rí pi vé ùnjikānyā ùjìzú rí, 'bo ícókí tā rí vé ìfífí ùlùú mùzú 'dé' dé lóki nòri gè ku.

6 Atala rí pi kádò ngá 'í ní ùlāá 'dì'bée ù'bāá 'dìri tìnjì gí, ù'dù cére kòpi rí fi Gākū Múngú vé rí ā 'a tì gélésì rí agá, rì èzì 'í ní sèé 'í drìgè rí nga. 7 'Bo 'yèná átálágú àmbúgú‡ rí fi Gākū Múngú vé 'í ní èlìjì agalésìlá Vùrà Uleterere rí agá 'dāá nì, ìlì àlu agá, ìrì 'yèná fi vù àlu. 'Írì fi mù ànyāpá àrì uya ìvé ùnjikānyā ùjìzú, àzini 'bá rí pi vé ùnjikānyā ùjìzú. Ùnjikānyā 'bá rí pi ní ríí 'oó 'dìri, kòpi nìkì amá 'yozú kìnì 'í rì ùnjikānyā 'o 'dìni kuyé. 8 Tā 'í ní ùlāá 'dì'bée sī, 'Índrì Uleterere rí 'í da 'bá ní kìnì, Gākū rí ní drì adrizú anigé rí gè, zìkì kèjè'tì 'í ní fizú àní Vùrà Uleterere rí agá 'dāá rí kuyé. 9 Tā 'í ní ù' b'jì 'dì'bée, ìrì 'bá ní tā lóki àndrù nòri vé rí ùlù. 'Írì lù kìnì, ànyāngā, àzini ngá àrì be 'í ní ríí sèé zāá Múngú ní ròbòṅò rù rí pi, ícò 'bá rí' 'bá Múngú rì ìnjì' 'bá rí pi ē èsì újá icá uleterere ku. 10 Tā ùkù rí, ìrì 'yèná rizú ìnyá pi ā tā 'dùzú ngazú, ngá mvungará be, àzini rizú táìmbí rù' 'bá ùjìzú rí ā tā 'dùzú ngazú. Tā 'í ní ùlùú 'dì'bée cére rizú rù' 'bá nòri vé tā 'dùzú ngazú rí. Tā 'dì'bée ìmù 'í újá icá múké, cìngbá lóki Múngú ní ìmùzú ùndí ú'dì rí ruṣú rí gè.

Kúrisitò vé àrì dā ròbòṅò rì

11 Kúrisitò ká ícá ìmù adrii átálágú àmbúgú, ìjì tā múké vù drìgè nògò. Gò fíì muṣí adrii Gākū Uleterere 'bù gè rí agá 'dāá, Gākū 'dìri 'bá áda sù ní kuyé, àzini adri Gākū vù drìgè nògò ní kuyé. 12 Kúrisitò fi muṣí adrii Vùrà Uleterere 'bù gè 'dàri agá vù àlu 'bá cére ní. Sè ìvé àrì dāá 'bá pazú 'bávé ùnjikānyā agásì nyonyo, adri ndrìjì àrì sī dòku tì mváná àrì sī kuyé. 13 Táìmbí Mósè vé rí agá, 'bá ùnjikānyā 'o' 'bá rí pi, 'í ndrìjì àrì uya, dòku tì àrì uya kòpi ā rù' 'bá gá sī, àzini 'í tì kájòngá rù ní zā ve úfúrágú rù, 'í kòpi ā rù' 'bá fu àní, kòpi á rù' 'bá ē ícá rí ule. 14 'Ími ndrekì drì ká, àrì Kúrisitò vé rí, ìrì 'bávé ùnjikānyā ùjì ndé àrì ànyāpá vé rí rá. 'Bo Yèsù rì ùnjikānyā ákò, 'Índrì Múngú vé adrii'pi 'dání' dání rí vé ùkpò sī, Yèsù sè 'í drāá ròbòṅò rù Múngú ní, 'bá pazú drā agásì, 'bá ngakì rì èzì Múngú idrì rù rí ní. 15 Kúrisitò rì 'bá rí pi ásámvú údé Múngú be ní ùndí ú'dí 'í ní ruṣí rí sī, 'bá Múngú ní zìjì rí pi, kòpi ìmù tā 'í ní èzìjì adrii'pi muṣú 'dání' dání rí 'í sù rá. 'Bá ùnjikānyā 'o' 'bá ùndí 'í ní ruṣí drìdrì gè rí pi, Kúrisitò vé drāngará pa kòpi gí. 16 'Bá

8:12 8:12 Yèremiyā 31:31-34 * 9:1 9:1 Jò Múngú vé rí: Jò Múngú vé rí 'yèná àlukúta Yèrùsàlémá gá 'dāá. Atala rí pi 'yèná rì ròbòṅò zā Jò rí agá 'dāá nì, sù táìmbí Mósè vé rí ní 'yoó rì tìnjì. Múngú rì d'ì Vùrà Uleterere rì gè, Jò Múngú vé rí agá 'dāá. † 9:4 9:4 Mánā: Mánā rì ànyāngā Múngú ní ìsèé 'bá Ísèrélè vé rí pi ní rí. Ìsè sá kòpi ní adrizú àngù 'á'wì cínýáfá rù rí agá 'dāá ìlì pùkù sù rì gè. 'Í lā Wùngará 16:1-36. ‡ 9:7 9:7 Átálágú àmbúgú rì: Átálágú àmbúgú rí fi Jò Múngú vé rí agá 'dāá vù be àlu, ìrì mù àrì uya Vùrà Uleterere rí agá 'dāá, 'bá Ísèrélè vé rí pi trüzú àní ìvé ùnjikānyā agásì, 'bá Ísèrélè vé rí pi rì ànyāngā 'a' b'ì 'ù'dù 'dìri gè. 'Í lā Lèv'itìkà 16.

10

āzi eži dō ivé ā'bu lée sēe mváná ivé rī ní, mváná rī ícò drī ā'bu rī 'duj' í ní ku, étépi rī drā ũgbále ká. 17 Mváná rī ā'bu étépi ní ežij rī ru íšúzu étépi drā gí. 'Bá tā rī eziiji rī dō drī ídri rú, tā ĩri ní eziij' ðiri ícò drī eži ngaá ku.

18 Sēzu í ní ānyāpá āri dāzu rōbōñō rú ùndi drīdrī 'dāri ružú āni. 19 Mósē ká tāimbj rī ũlūu 'bá rī pi ní céré gí, ĩri ní peṭi í'dúzu, ĩri ní ĩbibi ũdrōzu báákú ika ní sī peṭi rī sígē, ĩri ní suzú āri t̄ mváná vé ĩ ní usaá yīj sī rī agá, ĩri ní uyazú 'bá rī pi ā rụ' 'bá gá sí, āzini búkú tāimbj vé rī ā rụ' 'bá gá. 20 Mósē ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ári 'ðiri Múngú ní ùndi ružú ĩmi be, ĩri ní 'yoó ĩmi 'dukí tā ní ngaंगा rī." 21 Mósē ní āri uyazú Gākū Múngú vé rī ā rụ' 'bá gá, āzini ngá ārēvú céré í ní áyú Múngú rī ĩnjīzú rī pi ā rụ' 'bá gá sí. 22 Tāimbj Mósē vé rī 'yo kīnī, lē ngá rī pi ārēvú céré ā uyakí āri kōpi ā rụ' 'bá gá sí, kōpi ē ícákí rí ule. Ári dā dō kuyé, trúkí 'bá rī pi ívé ũnjikānyā agásí āluñani ku.

23 Ngá Gākū Múngú vé rī agá 'dī'bée, kōpi índríkíndrī ngá 'bū gé 'dāá rī pi vé rī, í kōpi ũjī ícá ule āri ānyāpá vé ní sī. 'Bo ngá 'bū gé 'dāá rī pi, í kōpi ũjī ícá uletere āri Yēsū vé rī sī, āri Yēsū vé rī ndē āri ānyāpá vé rī rá. 24 ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, Kúrísitō fi eži ngaá Gākū Múngú vé 'bá áda ní sīj vū drīgē nōgō rī agá kuyé, Gākū Múngú vé vū drīgē nōgō 'ðiri í'da índríkíndrī Jō Múngú vé 'bū gé 'dāá rī vé rī. Kúrísitō fi Vūrā Uleterete 'ðiri agá 'dāá ó'dúkūlégúsí, fi muṣi adrii Múngú be trū 'bā tā sī. 25 Yēsū eñdi 'i fi 'bū gé 'dāá 'i sēe drāá ðij ðij sū átálágú āmbúgú riipi 'i eñdijpi úfipi ðij ðij Vūrā Uleterete rī agá 'dāá ĩli ālu ālu, riipi ānyāpá āri uyaapi rī t̄ñj kuyé. 26 Tā rī ā adri té dō 'ðiri t̄ñj, Kúrísitō rī té 'i eñdi sē 'dī drā ðij ðij í'dózu lókí í ní vū rī gbizú rī gé 'dāá. 'Bo ĩri ní adrii sū 'ðiri t̄ñj kuyé rī sī, imụ 'yégá vú ālu lókí ũdú vé rī gé, imụ 'i sēe 'dij drāá rōbōñō rú 'bávē ũnjikānyā ā de rī āni.

27 Vū drīgē nōgō, 'bá rī drā 'yégá vú ālu, 'bá rī drā dō gí, í kuru ĩrivé tā lī. 28 ĩri 'ðini, Kúrísitō drā kpá vú ālu, 'bá kárákará pi vé ũnjikānyā ā de rī āni. ĩri gō imụ ðij, ĩrivé imūngárá 'ðiri adri 'yozú kīnī, ĩri imụ ũnjikānyā sē de 'ðini ku, ĩri imụ 'bá rī 'bá ĩri ũtē' 'bá rī pi pa ívé ũnjikānyā agásí.

Kúrísitō drā rōbōñō rú vú ālu 'bá rī pi ní céré

1 Tāimbj Mósē vé rī, ĩri índríkíndrī tā múké imụpi drīdrī 'dilé rī vé rī. Tāimbj 'ðiri adri tā múké imụpi rī kuyé, ā'diātāsīyā rōbōñō í ní rii zāá ĩli āpi 'ðiri, ícò 'bá imụ' 'bá Múngú rī ĩnjī' 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī deḡ kōpi ā rụ' 'bá gá sí céré ku. 2 Rōbōñō í ní rii zāá 'ðiri ā ũjī té dō 'bá rī' 'bá Múngú rī ĩnjī' 'bá rī pi vé ũnjikānyā uletere rá, gōkí té rii rōbōñō āzi zāá ðij ðij ũnjikānyā ũjīzú āni ku, í té 'bá Múngú rī ĩnjī' 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī vú ālu, kōpi gōkí té rii ũnjikānyā ā tā ũsūj ðij ku. 3 Rōbōñō í ní rii zāá ĩli āpi 'ðiri ĩli kīnī, ũnjikānyā anigé, 4 ā'diātāsīyā t̄ agó āri dōku ndrīj āri ícò ũnjikānyā ũjī ku.

5 Kúrísitō ká imụ vú drīgē nōgō, 'yo Múngú ní kīnī, "Ngá mí ní lée má vúgá rī adri rōbōñō zāngará, āzini ānyāngá sēngará kuyé, 'bo mí lē má sē má rụ' 'bá rōbōñō rú áyu.

6 Rōbōñō í ní rii zāá, āzini ngá urukō í ní rii sēe ũnjikānyā ũjīzú rī, sē mí ní āyikō ku. 7 Má ní kuru 'yozú, 'Ma anigé, Múngú, ma ícò tā mí ní lēe rī 'o rá, sū í ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī t̄ñj.'

8 Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Rōbōñō í ní rii zāá rī, āzini ānyāngá ā fifi í ní rii sēe ũnjikānyā ũjīzú rī mí ā'yī ku, dōku mí adri āni āyikō sī ku," 'Bo tāimbj Mósē vé rī lē ā 'okí tā rī 'ðini. 9 Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Ma nō, má imụ tā mí ní lēe ā 'okí rī 'duj' ngaá." Yēsū ku létj drīdrī í ní rizú rōbōñō zāzú 'ðiri rá, 'dú' 'dú' rī eži ngazú áyu. 10 Yēsū Kúrísitō ní tā Múngú ní lēe ā 'okí rī 'duj' ngaá, ĩri ní 'i sēe drāá vú ālu 'bá tā sī rī sī, sē 'bá ní adrizú āni ule nō.

11 U' 'dú ālu ālu, atala rī pi rī pá tu uru sī rī rōbōñō eñdi zā, rōbōñō kōpi ní rii eñdij zāá 'ðiri ũnjikānyā de āni ku. 12 'Bo Kúrísitō sē 'i drāá rōbōñō rú, 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjīzú āni vú ālu, nóni mu úri Múngú vé drī eñdēpi* gélesīla. 13 ĩri adri 'dālē cīngbá Múngú ní imụzú sēzú ĩri ní ívé arí' 'bá rī pi 'bāzú 'i ā pālē gá rī gé. 14 ĩrivé drāngárá vú ālu rōbōñō rú rī sī, oyu 'bá ũnjikānyā agá rī pi, újā kōpi adri 'bá Múngú vé ní mužú nyonyo.

§ 9:20 9:20 Ári 'ðiri Múngú ní ùndi ružú ĩmi be rī: Ári 'ðiri 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī, ĩri sē kōpívē ùndi Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísērélē vé rī pi ríkí t̄, āzini ndrīj zāá Múngú ní rōbōñō rú, ā ũjī rī ívé ũnjikānyā, í adriki rí ule. Rōbōñō í ní zāá 'ðiri í'da Yēsū vé drāngárá peṭi alambaku sígē sū Káblīlō Mvā Múngú vé rī t̄ñj rī. Ári Yēsū vé dāapi rōbōñō rú 'ðiri, ĩri 'bá céré ĩri e'yī' 'bá gí rī pi trū ívé ũnjikānyā agásí. 'Í lá Wūngárá 24:8; Lēvītiká 16:11-19; Mátáyo 26:28; Mārākō 14:24. 10:7 10:7 Sāwūmā 40:6-8 10:8 10:8 1 Sāmūelē 15:22-23 * 10:12 10:12 Drj eñdēpi rī: Drj eñdēpi vé ififi, ĩri vūrā Múngú vé í ní ĩnjīj ĩnjī rī, āzini vūrā ũkpō sēzú rī.

15 Drīdrī ni, Ìndrī Uleterè rī lū 'bá ní tǎ 'dī'béè ní kīnī,

16 "Ma Úpí 'i, á 'yo ní, ùndī má ní lée ímụ ruú kòpí be rī, ìrì 'díní,

sá ní kǎdō ícò, ma mávé tǎímbị sē fì kòpí ā úmī gé, ma mávé tǎímbị sī kòpí ē èsị agá."

17 Ìndrī Uleterè rī gō 'yoó kīnī, "Kòpívè ùnjikānyā, àzini tǎ ùnjí kòpí ní 'oó rī

á gō tǎ ní 'bǎá má èsị agá ku."

18 Múngú trū dō 'bá rī ùnjikānyā agásí gí, ícò ròbòṅṅò sēè zǎá ùnjikānyā ùjǐzú ku.

Lē 'bá útrúki 'bá muú ìnyinǎ Múngú vúgá 'dǎá

19 Má èdrípíí má óm vúpíí, ári Yésú vé dǎápi rī sī, 'bá nóni ícò fì ca Múngú èndrètí gé Vūrā Uleteretere rī agá 'bū gé 'dǎá ùrī ákò. 20 Yésú vé drǎngará zī 'bá ní létí 'ú'dí idri vé rī nī, sē 'bá ícò fì bōngó í ní Jó Múngú vé rī á 'a èlǐzú rī agásí, mužú Vūrā Uleteretere í ní ìnjǐí ìnjǐ rī agá 'dǎá rá.

21 'Bá átalágú àmbúgú adriipi Jó Múngú vé rī drǐgé 'bá àmbúgú rú ní be, ìrì 'bá Múngú vé rī pi drǐgé 'bá àmbúgú rú ní.

22 Lē 'bá útrúki 'bá muú ìnyinǎ Múngú vúgá 'dǎá, 'bá 'bákí èsị cére drī ní gé, ùjǐkí ùnjikānyā 'bá èsị agá rī Yésú vé ári sī gí, 'bá èsị ícá nóni ule gí, àzini ùjǐkí 'bá rú 'bá yǐí ule ní sī gí. 23 Lē 'bá 'bákí èsị tǎ 'bá ní 'yoó 'bá è'yǐkí gí rī drǐgé, 'á'diātāsīyā 'bá nǐkí rá 'yozú kīnī, Múngú rī tǎ 'í ní ùyò ní sòó gí rī 'dụ nga rá. 24 Lē 'bá 'bákí úvá rizú 'bá ízǎ kozú 'bá àsám vú gé sī, lē 'bá lēkí 'bá lēlē, 'bá 'okí tǎ múké mužú áyu. 25 'Bá urúkò'béè lēkí í úmú ríí Múngú rī ìnjǐí ku, 'bo lē 'bá 'okí sū kòpí ní ríí 'oó rī tǐnị ku. Lē 'bá ríkí 'bá úmú 'bá ímbá 'bá àsám vú gé sī, 'bávè è'yǐngará á adri rī áni ùkpó ùkpó, 'á'diātāsīyā ìmí nǐkí rá 'ú'dụ Yésú vé ímvízú rī ícá ìnyinǎgá gí.

26 'Bá áwíkí dō ríí ùnjikānyā 'oó mužú ákǎ, ísúzó 'bá nǐkí tǎ áda Yésú vé rī gí, ròbòṅṅò ázi ícópí 'bávè ùnjikānyā ùjǐpí dǐí ní 'dǎáyo. 27 Tǎ ímụpí 'i ngaápi rī, ìrì tǎ ùkpó ùkpó ùrī sēepi ní, Múngú rī ímụ tǎ lị ívé arí 'bá rī pi drǐgé, ìrì kòpí 'dụ 'ú'bé vé ácí ciipi kú nyálú rī agá. 28 'Bá rī gǎ dō tǎímbị Mósè vé rī 'dụgá ngagá sī, 'bá ìrī dōku 'bá na tókí dō ìrì, 'bá 'dī'béè dō èsị ìdríkídri ákò, í 'bá 'dírì 'dī drǎ rá. 29 'Bá Múngú Mvòpí rī ọwụpí ọwụpụ, àzini ùndí í ní ùyò ní sòó rī vé ári dǎápi 'bá ùjǐpí ule rí ọwụpí rí, í ìrì ìrīnǎ ùnjí ùnjí 'bá Mósè vé tǎímbị gǎápi sī rī vé rī ndē. 'Bá 'díní 'dírì ọwụ Ìndrī Uleterè Múngú vé èsị

múkè rī 'i'daápi 'bá ní rī. 30 'Bá nǐkí Múngú tǎ rī 'yoópí rī rá kīnī, "Ma ímụ tǎ 'dírì ùfè ní," gòkí kpá 'yoó dǐí kīnī, "Úpí rí ímụ tǎ lị ívé 'bá rī pi drǐgé nī." 31 Kòpívè bǎá kǎdō ímụ 'deé Múngú idri rú rī drǐgé, kòpí ímụ ìzǎngá nya aga rá.

32 Lē ìmí áwíkí ìzǎngá ìmí ní ótụ nyáá kárákará lókí ìmí ní Yésú rí è'yǐzú rí gé, ìmí ní pá tuzú tǐtǐ ìmívè è'yǐngará agá 'dǎri sī ku. 33 Sǎ 'dǎri gé, ríkí ìmí u'daá, àzini ríkí ìmí ócúyú 'bá bǐtríká rí pi èndrètí gé, ìmí adíkí kpá ìmí sēé ríí ìzǎngá nyáá 'bá Yésú rí è'yǐ' bǎ gí, ìzǎngá nya 'bá 'dǎ'béè be trú. 34 Ìmí ríkí ìzǎngá nyáá 'bá í ní ù'yǐí jò agá 'dǎ'béè be trú. Kǎ ìmívè ngá upaá ìmí drǐgé sī, ìmí ríkí adrií àyíkò sī, 'á'diātāsīyā ìmí nǐkí rá 'yozú kīnī, ngá múké múké ìmívè agaápi rá ní pi anigé, adri' bǎ mužú nyonyo ní pi.

35 Èsị ìmí ní 'bǎá Múngú drǐgé 'dírì, lē ìmí kúkí ku, í ímụ ìmí ùfè aga rá. 36 Ìmí dō rí èzǐ Múngú ní lée rí nga, lē ìmí úmbéki èsị èzǐ rí á ngangará gá, ìmí ícò ngá ìrì ní èzǐ rí ísụ rá. 37 Kǎdō adrií lókí mǎdǎ á vùdrǐ gé, "Bá ríipi ímụpí rí ícò áwí ku, ìrì ímụ mbèlènǎ.

38 Mávè 'bá tǎ 'oópi pirǐ rí, ìrì tǎ 'o pirǐ, ìrì ní ma è'yǐí gí rí sī, 'bo 'bá rí újǎ dō 'i gòó vúlè, má adri ìrì sī àyíkò sī ku."

39 'Bo 'bá adriki sù 'bá í újǎ 'bá gō 'bá vúlè, áwí 'bá létí sī gí rí pi tǐnị ku, 'bá 'bákí èsị Múngú drǐgé, 'bá nǐkí rá ìrì 'bá pa rá.

11

'Bá Múngú rí è'yǐ' bǎ gí rí pi vé tǎ

1 Ádarú è'yǐngará rí sē 'bá èsị 'bǎ tǎ 'bá ní ndrèé kuyé rí drǐgé. 2 'Bá è'bǐpíí drǐdrǐ 'dǎ'béè ní Múngú rí è'yǐí gí rí sī, sē Múngú adri kòpí sī àyíkò sī.

3 'Bá ní Múngú rí è'yǐí gí rí sī, sē 'bá nǐkí ámá rá 'yozú kīnī, Múngú gbí 'bù pi vū be ní, rí átá tǐ sī. 'Bá nǐkí kpá ámá rá 'yozú kīnī, Múngú í ní rú 'bá ní ndrèé ku rí gbí ngá àrèvú cére 'bá ní ríí ndrèé 'dī'béè ní.

4 Èbélè ní Múngú rí è'yǐí gí rí sī, sē Múngú ní ròbòṅṅò múké ndé Káyǐnǎ vé rí rá. È'yǐngará sī, Múngú á'yí kīnī, Èbélè rí 'bá pirǐ, 'á'diātāsīyā Múngú á'yí Èbélè vé ngá sēé 'í ní rí rá. Èbélè á drǎ dō gí drǎásīyā, ìrívè è'yǐngará sē nóni 'bá rí èsị 'bá Múngú drǐgé.

5 Ènóká ní Múngú rí è'yǐí gí rí sī, drǎ kuyé, Múngú 'dụ ìrì mužú 'bù gé 'dǎá ìdri rú, 'bá ázi gō ìrì ndrèé kuyé, 'á'diātāsīyā ìrívè è'yǐngará sē Múngú ní àyíkò. 6 'Bá

rī ē'yī dō Múngú rī kuyé, Múngú adri ìrī sī àyíkò sī ku. 'Bá rī lē dō Múngú rī nī, lē ē ē'yī 'yozú kīnī, Múngú rī anigé. 'Bá Múngú rī ē'yīpī ēsī be céré rī, Múngú rī ìrī ní àndēma sē rá.

⁷ Núwā* ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, yī tā Múngú ní átá 'í ní, imúpi 'í ngaápi ūnjí, ìrī ní drī ndréé 'í mī sī kuyé rī rá. 'Dú tā Múngú ní lūú 'í ní rī ngaá rá, údé kúlúmgbá mōǵngú ívé 'bá 'bētī ásamvú gé rī pi pazú àní drā sígē sī. Núwā ē'yī Múngú rī rá, līkí tā 'bá vū drīgē nōgō rī pi drīgē. Múngú 'dú ìrī 'bāá adrii 'bá pīrī, ìrī ní Múngú rī ē'yī gí rī sī.

⁸ Ābūrāmā ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, Múngú ká ìrī zīj, ā mu adrii āngū 'í ní lēé imú sēé ìrī ní rī gé 'dāá, ā'yī muú vūrā 'í ní nī kuyé 'dāri gé rá. ⁹ Ābūrāmā ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, 'de muú adrii jākā rú āngū Múngú ní ezī ìrī ní 'dāri rī agá rá. Sī gākū, rī adrii 'a ní gé, Ísákā† pi Yókóbū* be rikí kpá adrii gākū agá. Múngú ezi kpá Ísákā pi ní Yókóbū be kīnī, 'í imú āngū ālu ālu 'dīri sē kōpivé 'bá rī pi ní. ¹⁰ Ābūrāmā 'bā ēsī rizú kūrú Múngú ní tā ní ūtī, ìrī ní sī, adriipi muzú nyonyo 'dāri útēú.

¹¹ Ābūrāmā pi ūkú ní Sārā be ā dēkí dō ícá ārākā rú gí drāáasiyā, āzini Sārā vé ílí mvá tizú rī aga dō gí drāáasiyā, kōpi ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, tā Múngú ní ezī rī sī, sē kōpi tiki mvá rá. Ābūrāmā 'bā ēsī Múngú drīgē kīnī, Múngú rī ícò tā 'í ní ezī rī 'dú nga rá. ¹² Ābūrāmā ní dēé ícá ārākā rú gí rī sī, ìrivé sá kōdò mvá tizú rī aga gí, 'bo 'bá ālu 'dīri tī anji ízú kárakarā sū linyā 'bū gé rī tñj, ìrivé anji rī pi izúkí sū cinyáfā yī gārā gá rī tñj, ícókí láá bá ku.

¹³ 'Bá ūdrā 'bá gí 'dā 'bée céré ē'yīkí Múngú rī rá. Kōpi ē ísúkí dō ngá Múngú ní ezī rī kuyé drāáasiyā, kōpi níkí rá ngá 'í ní ezī rī pi imú 'í nga drīdrī 'dīlé rá, kōpi ā'yīkí tā rī āyíkò sī. Kōpi ā'yīkí rá 'yozú kīnī, 'í jākā nyōǵkú drīgē nōgō. ¹⁴ 'Bá rī 'bá átá 'bá 'dīnī 'dī 'bée, kōpi rī āngū ndā, āngū rī á adri rī ívé ní. ¹⁵ Kōpi á rikí té dō ēsī 'bāá āngū ívé 'í ní kuú gí 'dāri ā tā ūtū, kōpi té 'í ūjā gō 'a ní gé 'dāá vūlé. ¹⁶ 'Bo kōpi rikí ēsī 'bāá vūrā múké agaápi rá 'bū gé 'dāá rī ndázú, Múngú ícò adrii drīnjá sī kōpi ní 'í zīj Múngú ívé ní rī sī

ku, ā 'diātāsiyā Múngú sī kōpi ní kūrú rī gí.

¹⁷ Múngú ká Ābūrāmā rī ū'bī ā sē ívé mvá Ísákā rī zāá 'í ní rōbōñǵ rú, Ābūrāmā ní tā Múngú ní ezī rī ē'yī rá rī sī, ā'yī ívé mvá ālukúta Ísákā rī sēé zāá rōbōñǵ rú rá. ¹⁸ Múngú 'yo Ābūrāmā ní kīnī, "Úyú mívé rī úmvúlési imú ífú Ísákā á rú 'bá gá."

¹⁹ Ābūrāmā ūsū 'í ēsī agá 'dālé kīnī, Ísákā drā dō gí, Múngú riipi 'bá ingaápi gōó idri rú drāngará gálésí rī, ìrī ícò Ísákā rī inga gō idri rú drāngará gálésí rá. Sū 'í ní 'yoó rī tñj, Múngú inga Ísákā rī gōó idri rú drāngará gálésí rá.

²⁰ Ísákā ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, Ísákā sē tākíri Yókóbū pi ní édrīpī Ísōwū be, kōpi ā drīlé ā adri rī múké.

²¹ Yókóbū ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, sá ìrī ní 'dózú drázú rī gé, ētī 'í ívé túré rizú éćizú rī sī, sē Yōsépā^S enjipī ní tākíri, ìrī ní Múngú rī ñnjizú.

²² Yōsépā ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, sá ìrī ní 'dózú drázú rī gé, átá tā Múngú ní imúzú 'bá Ísērélé vé rī pi ē drī kozú fūzú Ējēpētó agásí rī vé tá. Ìrī ní 'yozú 'bá Ísērélé vé rī pi ní kīnī, 'í drā dō gí, kōpi ā 'dúkí ívé fá jī muzú índi.

²³ Mósē étēpi pi éndrēpi be, kōpi ūzúkí ívé mvá Mósē rī caá mbāá be na, ā 'diātāsiyā kōpi ndrekí ívé mváná rī ūnyí be ambamba, kōpi rukí tāmíbī 'bāgú rī ní sēé rī kuyé.

²⁴ Mósē ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, Mósē ká mbaá ícá āmbúgú, lē ā zíkí 'í 'bāgú Ējēpētó vé rī vé mvá ūkúná ā mvá ku.

²⁵ Mósē ā'yī Izāngā nyaá 'bá Múngú vé rī pi be trū, ndé āyíkò 'í ní rī 'bāá ūnjikānyā* 'ozú lókí be mādānjā 'dīri. ²⁶ Mósē 'bā ēsī rizú Izāngā nyazú Kúrísító á rú sī, 'í ísú rī àndēma 'bū gé rī àní bēnī. Ēsī ìrī ní rī 'bāá Izāngā nyazú 'dīri, ndé āyíkò ìrī ní 'bāá ā 'bū Ējēpētó vé rī sī rī rá. ²⁷ Ìrī ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, nga fūú Ējēpētó agásí, ru ójǵgō 'bāgú rī vé rī alunáni kuyé, ā 'diātāsiyā 'bā 'í mī rizú Múngú 'í ní rī 'bá ní ndréé ku 'dīri tēzú ndrezú. ²⁸ Ìrī ní Múngú rī ē'yī gí rī sī, 'dú tá Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gē sī rī vé tá 'bāá tá āmbúgú rú. 'Bá Ísērélé vé rī pi rikí āri uyaá kēētīlé gá sī. Málāyíkā

* **11:7** 11:7 Núwā: Núwā adri sá 'bá rī pi ní ūnjikānyā 'ozú ūnjí 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ìrī zizú á údé kúlúmgbá, yī rī kādō imú tīj, ā pa rī ìrivé 'bá rī pi ìrivé ànyāpá rī pi ā urukò pi be. 'Í lá 'í d'óngará 5-9. † **11:9** 11:9 Ísákā: Ísákā rī mvá Múngú ní ezī Ābūrāmā ní rī. 'Í lá 'í d'óngará 17-35. ‡ **11:9** 11:9 Yókóbū: Yókóbū rī Ābūrāmā mvōpi Ísákā ívé mvá, ìrī anji be muđrī drī ní ñrī, Múngú ūjā rú ní zīj Ísērélé, úyú ìrivé rī zíkí anji Ísērélé vé ní. Sā Yēsú vé rī gé, zíkí kōpi Yāhūdī. 'Í lá 'í d'óngará 25-50. § **11:21** 11:21 'í d'óngará 21-12 § **11:21** 11:21 Yōsépā: Yōsépā rī Yókóbū vé mvá ìrī ní lēlé rī, édrīpī seki ìrī jeé tūgērī rú āngū Ējēpētó vé rī gé. Múngú sē ìrī ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ē ízā muú adrii āngū Ējēpētó vé rī agá ní. Sā 'dāri gé, ēbīrī 'de caá ílí ézīrī. 'Í lá 'í d'óngará 30-50. * **11:25** 11:25 Ūnjikānyā: Mósē á adri té dō 'bāgú Ējēpētó vé rī vé 'bētī ásamvú gé 'dāá, ícò té 'í 'bāá adrii 'bá Múngú vé ní ku, ā adri té dō 'dāá, tá 'dīri ūnjikānyā.

lèepi anji kâyú rí pi ú'dípi rí á ú'dí rí 'bá Ìsèrélè vé rí pi vé anji í ní tìj kâyú rí pi ku.

²⁹ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi ní Múngú rí è'yíjì gí rí sī, kòpì zokí yíjì tafu mị be ìka rí agásí fítúz àngù á'wí rí agásí alá 'dàá, 'bo 'bá Èjèpétò vé rí pi ká léé kòdò kòpì á vùdrì bii múzú, yíjì rí Ìmùlù kòpì, 'dù kòpì múzú úyé.

³⁰ 'Bá Ìsèrélè vé rí pi ká ríi éçí í áná Yérìkò á gārā gá sī kúrŭ ú'dù be ézírí, Múngú ní kání í ní sīj ábi sī Yérìkò vé kúrŭ á gārā gá sī rí ùjòzú ú'dèzú céré vùgá.

³¹ Úkú òwú rú Rábā ní Múngú rí è'yíjì gí rí sī, 'díkí Ìrì dráá 'bá Múngú rí gá' 'bá sī rí pi be kuyé, á'diātāsīyā Ìrì ní 'bá àngù úmí 'bá rí pi è'yíjì ìmù ívé jó agá rí sī.

³² Mā gō rí tā ngóni ní átá? Ma sá àkó Gjdóná vé è'yíngará á tā ùlúzú, Bārākā vé rí á tā ùlúzú, Sāmūsóná vé rí á tā ùlúzú, Yèpétá vé rí á tā ùlúzú, Dāwúđí vé rí á tā ùlúzú, Sāmüélé vé rí á tā ùlúzú, ázini nèbì rí pi vé rí á tā ùlúzú. ³³ 'Bá í ní ùlāá 'dì'bée ní Múngú rí è'yíjì gí rí sī, kòpì èrìkí mālúngá rujé rá, kòpì rúkì mālúngá rí tā be píri, kòpì ìsúkí ngá Múngú ní èzìjì í ní rí rá, kòpì òzúkí kēmìrò rí pi è tì rí. ³⁴ Kòpì ní Múngú rí è'yíjì gí rí sī, ákú ðípi sī be kaápi nyanya 'dìrì gō ícá kú Ìdríkìdri. Kòpì ápákí drá ari'ba rí pi ní lèzú í ú'dìzú ìlì áco sī rí sígè sī rá. Kòpì á adríkí dō ùkpò ákó dráásīyā, kòpì gòkí ícá ùkpò be è'dí 'dìzú, ndékí ari'ba rí pi rá, sè ari'ba rí pi ngakí ápá kòpì drìgè rá.

³⁵ Úkú rí pi è'yíjìkí ívé 'bá kòdò ùdrá' 'bá gí, gò'bée ìdrì'bée ìdri rú rí pi rá. 'Bá 'dì'bée urukò è'yíjì Múngú rí rá, òçúkí kòpì àní ùnjí ùnjí, kòpì lèkí á oyúkí í ku, í 'bekí rí ívé è'yíngará vùgá ku. Kòpì nìkí rá 'yozú kínì, 'bá ùdrá' 'bá gí rí pi kádò ìmù íngá góó ìdri rú, kòpì ìmù ìdri 'dání'dání rí ìsù rá. ³⁶ 'Bá rí pi urukò ríkí kòpì è drì ìnjá, ríkí kòpì ùgbáá jó í ní rizú àngù ù'yízú rí agá 'dàá, úmbékí kòpì céré cì. ³⁷ Oçúkí kòpì, kòpì nyakí Ìzàngá ùnjí ùnjí. Úvìkí urukò'bée ùdráá Ìrā sī, áskí urukò'bée á 'a Ìrì, ú'díkí urukò'bée ùdráá ìlì áco sī. Urukò'bée ngá ákó, kòpì ndrākí kábìlò lā'bú doku ndrìjì lā'bú í rú'ba gá áyu. ³⁸ 'Bá 'dì'bée 'bá múké, tā ní sī, 'bá vù drìgè rí pi gá kú kòpì sī. 'Bá 'dì'bée ríkí éçí múzú àngù á'wí cinyáfá rú rí agásí, Ìrā drìgè sī, ríkí úfí adrii újì agásí, ázini 'bù agásí.

³⁹ 'Bá 'dì'bée ní Múngú rí è'yíjì gí rí sī, sè Múngú á'yí kòpì rá. 'Bo 'bá 'dì'bée ìsúkí ngá Múngú ní èzìjì rí kuyé. ⁴⁰ Múngú ùsù, útì 'bá ní tā múké ní gí, 'bo kòpì ícókí drì

tā múké 'dìrì ìsù ku. 'Bá kádò ìmù 'bá úmú kòpì be trù, 'bá tā múké' 'dìrì ìsù kòpì be rá.

12

Múngú rí ívé anjì 'í ní lèélè rí pi Ìrīñā rá

¹ Kúru 'bá bñtríká Yèsù rí è'yíjì 'bá gí rí pi ní 'bá gārā traá kúrŭ rí sī, lè 'bá kukí tā rípi 'bá ní létì ugaápi rí rá, agaápi rá rí ùnjìkányá 'bá ní ríi 'oó rí, lè 'bá kukí rá. Lè 'bá úmbékí èsì òngú rí á njungará gá. ² Lè 'bá 'bákí mị rizú àngù ndrezú múzú Yèsù vùgá, * á'diātāsīyā í'dó 'bá ní è'yíngará rí vé tā ní, ázini sè 'bávè è'yíngará ícá ùkpò ùkpò ní, Ìrivè drāngará pètì alambaku† sígè rí á adri dō drīnjá rú dráásīyā, úmbé èsì Ìzàngá rí á nyangará gá rá, áyìkò Ìrì ní ùmvulésí mujé ìsù drìdrì 'dàá rí á tā sī. Nóni fi mujé ùrì Múngú vé drì èndèpì gélésìlā lúpá Múngú ní mālúngá rujé rí á gārā gá. ³ Lè Ìmì ùsúkí Ìzàngá Yèsù ní nyaa 'bá ùnjí èsì be úká úká rí pi drìgè 'dàrì á tā, Ìmì úvá á fù rí Ìmivè è'yíngará Ìmì ní èsì 'bázú Múngú drìgè rí kuzú Ìmì drìgè sī ku.

⁴ Ìmì ní rizú è'dí 'dìzú ùnjìkányá be rí gé, Ìmì ásámvú gé 'dìgè, 'díkí drì 'bá ázi dráá kuyé. ⁵ 'Bo nóni Ìmì ávìkí tā Múngú ní Ìmì èsì ímbázú 'í anjì rú rí sī gí, Úpí Múngú kínì,

"Mā mvá rí, Úpí rí dō mi Ìrīñā, lè mī 'dù tā ní 'bāá ávì rú ku, ázini 'bá dō tā ùkpò ùkpò mí drìgè, lè mī úvá á fù ku.

⁶ Á'diātāsīyā Úpí rí 'bá 'í ní lèélè rí pi Ìrīñā rá, ázini Ìrì anjì 'í ní á'yíjì gí rí pi Ìrīñā sù 'í anjì tìnjì."

⁷ Múngú rí dō Ìmì Ìrīñā, lè Ìmì úmbékí èsì, Múngú rí Ìmì Ìrīñā sù anjì ívé ní tìnjì. Mvā étèpì ívé mvāñá Ìrīñā nògò rú rí á'dì 'í? ⁸ Mvā étèpì rí ívé anjìnjá rí pi Ìrīñā rá. Ìrīñákí dō Ìmì kuyé, Ìmì anjì í ní tìj àlìmvá rú ní pi, Ìmì adríkí anjì áda Ìrivè ní kuyé. ⁹ 'Bá rí 'bá étèpìjì vù drìgè nògò rí'ba 'bá Ìrīñā'bée rí pi Ìnjì rá píri, 'bá ícókí nyo 'bá Ètèpì 'bù gé 'dàá ívé Ìdri sèepi 'bá ní adrizú múzú àní nyonyo rí vé tá 'dujé ngáa ku?

¹⁰ 'Bá étèpìjì 'bá tì' 'bá rí pi 'bá Ìrīñā lókí be mādā kòpì ní ùsùjé lèé 'bá Ìrīñāá rí tìnjì, 'bo Múngú rí 'bá Ìrīñā, 'bá adríkí rí àní píri, ázini 'bá á adríkí rí ule sù 'í tìnjì. ¹¹ Kádò 'bá Ìrīñāá, ázó ní rí fi 'bá rú' 'bá gá 'dàá fífi, sè 'bá ní áyìkò ku. 'Bo Ìrīñāngará 'dìrì, Ìrì 'bá ímbá, Ìrì sè 'bá tá 'o píri, ázini 'bá adri tá be kírì.

† 11:40 11:40 Tā múké: Tā múké kòpì ní ìmù ìsù 'dìrì, Yèsù vé drāngará kòpì á tā sī rí. * 12:2 12:2 Lè 'bá 'bákí mị rizú àngù ndrezú múzú Yèsù vùgá: Tā 'dìrì vé ífífi, lè 'bá è'yíjìkí Yèsù rí, 'bá 'dúkí Ìrivè tá ngáa. † 12:2 12:2 Pètì alambaku: 'Bá Rómá vé rí pi rí 'bá tá 'o'ba ùnjí rí pi gbá mùsùmá rí sī pètì alambaku sígè, Ìrì sá 'dù áco kòpì íbì drá ndò, kòpì Ìzàngá nya ambamba drāngará rí gé. 12:6 12:6 Nápì 3:11-12

¹² Kúru lē ĩmi ingakí ĩmí drī ūrō'ba gí 'dī'bée uru, lē ĩmi tuki pá ūkpó ūkpó, ĩmí kũmũcī ā adri kpōlũkpōlũ ku. ¹³ "Létĩ ĩmí ní éćizú rĩ, lē ĩmí údékí ā adri piri," 'bá pá be ábá'bée gí rĩ pi ā ūšĩkĩ rĩ ĩ pá ngá āzi ā rų'ba gá ku, kōpi ē ĩšũkĩ rĩ ídringará.

Lē ĩmi ā'yĩkĩ tā Úpĩ Múngú ní átá rĩ

¹⁴ Lē ĩmi adrikí tā be kírĩ 'bá rĩ pi be. ĩmí adrikí uletere űnjĩkányā ákō, ĩmí adrikí dō uletere kuyé, 'bá āzi ĩmí āsámvú gé 'dĩgé ĩšũ Úpĩ Múngú ri ndreé ku. ¹⁵ ĩmí ndrekí múké, lē 'bá āzi ā api éšĩ múké Múngú vé rĩ sĩ ku. 'Bá apiipi Múngú vé éšĩ múké rĩ sĩ rĩ, adri sũ petĩ duųpi 'aapi ũ'a be ūkengeli rĩ tĩni, ĩri 'bá Múngú vé rĩ pi ā urũkō sē u'de űnjĩkányā agá rá. ¹⁶ ĩmí ndrekí múké, lē 'bá āzi ā adri ōwũ rú ku, āzini ā adri sũ ĩšōwũ Múngú ri ĩnjĩpi ku rĩ tĩni ku. Sē ívé āmbũgũ ĩ ní 'i tizũ káyũ rĩ jee édrĩpi ní ínyá sákānĩ ālu sĩ. ¹⁷ ĩmí nĩkĩ rá, vúlé vúlé rú, ĩšōwũ lē kōdō étépi ā sē 'í ní tákĩri, 'bo étépi gá sēgá ĩri ní sĩ. ĩšōwũ ā mā dō étépi ri mĩĩndrē be mĩ gé drāāsiyā, ndā létĩ tĩ étépi vé ũmĩ újázũ 'í ní tákĩri sēzũ.

¹⁸ ĩmí cakĩ irā Sínayĩ ĩ ní ícō úló drĩ sĩ rá, riipi dĩpi áci rũ, āngũ bĩpi niipi cĩci, ũlĩ ní vĩi ūkpó be rĩ gé 'dálé kuyé, ¹⁹ dōku ĩmí cakĩ ú' dũkō 'uúpi jēlégũ rú, 'bá ĩsērēlē vé rĩ pi ní yĩi, kōpi ní maa drĩ ĩrĩ sĩ kĩnĩ, Múngú ā gō átá ĩ ní dĩi ku rĩ gé 'dálé kuyé, ²⁰ ā'diātāsīyā kōpi ní táfmbĩ rĩ vé tā 'duų ngaa kuyé rĩ sĩ, Múngú kĩnĩ, "Bá dōku ānyāpá irā rĩ ā rų'ba ulópi rĩ, ā úvĩkĩ ĩri irā sĩ drāā rá." ²¹ Tā Mósē ní ndreé irā Sínayĩ drĩgé 'dāri sē Mósē ní ũrĩ ambamba, Mósē kĩnĩ, "Ūrĩ ĩmvũ ma ambamba, ma ri yā āni yāyā."

²² 'Bo ĩmí ícakĩ nōnĩ irā Sionā[‡] gá gĩ, ĩmí ícakĩ Múngú adriipi idri rú rĩ vé kũrũ Yērūsālēmā adriipi 'bũ gé rĩ gé gĩ. ĩmí ícakĩ mālāyikā ĩ tra'ba kú bĩtrĩkā rĩ pi āsámvú gé gĩ. ²³ ĩmí ífikĩ nōnĩ ícā 'bá Múngú ní ūpēe anji káyũ rú rĩ pi āsámvú gé gĩ, sĩkĩ 'bá 'dī'bée ā rų kú 'bũ gé 'dāā'dā, ĩmí ícakĩ Múngú 'bá rĩ pi vé tā lĩpi céré rĩ vúgá gĩ, ĩmí ífikĩ nōnĩ ícā índrĩ 'bá rĩ pi vé tā 'o'bá piri 'bũ gé 'dāā rĩ pi vúgá gĩ. ²⁴ ĩmí ícakĩ nōnĩ Yēsũ 'bá āsámvú icipi Múngú be ívé ũndĩ ú'dĩ rĩ sĩ rĩ vúgá gĩ, ĩmí ícakĩ ĩrivé ārĩ dāāpi 'bá trũzũ űnjĩkányā agāsĩ rĩ gé gĩ. Yēsũ vé ārĩ dāāpi 'dĩri múké múké, ndē Ēbēlé vé ārĩ rá. §

²⁵ ĩmí ndrekí múké, lē ĩmí gākĩ ú' dũkō Múngú ní átá 'dĩri ku. Mósē kā átá 'bá

ĩsērēlē vé rĩ pi ní irā Sínayĩ drĩgé 'dálé, kōpi kā gāā Mósē ē tĩ yigá sĩ, ĩrĩnākĩ kōpi tā ūkpó ūkpó ní sĩ rá, kōpi ápákĩ kuyé. ĩmí kádō ūšũ, ĩmí ní gāā ú' dũkō átāpi 'bũ gélésĩ rĩ yigá sĩ rĩ, ĩmí ícō ápā tā ūkpó ūkpó ĩmũpi ĩmĩ ĩšũpi 'dĩri agāsĩ rá? ²⁶ Múngú kā átā irā Sínayĩ drĩgé 'dāā, ĩrivé ú' dũkō sē āngũ rĩ aya 'i dīngĩdīngĩ. Múngú gō ũyō āzi sōō dĩi kĩnĩ, "Ma gō sē vũ rĩ 'i aya dĩi, āzini 'bũ rĩ kpā 'i aya índĩ." ²⁷ Tā 'dĩri lũ kĩnĩ, Múngú rĩ ngá nyōŋkũ drĩgé rĩ pi aya, ĩri kōpi unje ú'bé vúgá, ngá ĩ ní ayaá ku rĩ pi ā adrikĩ rĩ muzũ nyonyo.

²⁸ Lē 'bá sēkĩ ōwō'difō, ĩ ní 'bá ní mālūngā 'i ayaāpi ku ní sēé rųi rĩ sĩ. Mālūngā ĩ ní sēé rųi 'bá ní 'dĩri sĩ, lē 'bá ĩnjĩkĩ Múngú ri, 'bá íngúkĩ ĩri, āzini 'bá rukĩ ĩri ruru. ²⁹ Ádarũ Múngú 'bávē rĩ adri sũ áci āngũ zāāpi veépi mgbĩlĩmgbĩlĩ rĩ tĩni.

13

Ēzĩ Múngú ní āyĩkō sēepi rĩ

¹ Lē ĩmĩ lēkĩ ĩmĩ ĩmĩ ōgũpiĩ Yēsũ rĩ é'yĩ'ba gĩ rĩ pi be lēlē. ² Lē ĩmĩ é'yĩkĩ ũmũ ĩmũ'ba ĩmivé āngá vūrā āzi gélésĩ rĩ pi drĩ ĩrĩ sĩ, ā'diātāsīyā 'bá urũkō kā 'oó 'dĩri tĩni, kōpi é'yĩkĩ mālāyikā rĩ pi ũmũ ívé ní rú, kōpi nĩkĩ amā 'yozũ kĩnĩ, ũmũ ĩ ní é'yĩ 'dī'bée mālāyikā 'dĩni kuyé. ³ Lē ĩmĩ ūšũkĩ 'bá Yēsũ Kúrĩsītō rĩ é'yĩ'ba gĩ ĩ ní ũ'yĩi kuú jó āngũ ũ'yizũ rĩ agá rĩ pi ā tā índĩ, āzini lē ĩmĩ 'bākĩ éšĩ 'bá ĩ ní rĩi ōcũũ ízāngā nyaā rĩ pi drĩgé, ízāngā ĩ ní rĩi kōpi ōcũzũ rĩ, ā fi ĩmĩ éšĩ agá, sũ ĩ rĩ ĩmĩ ōcũ rĩ tĩni.

⁴ Ágō pi ūkũ be jekĩ dō ĩ gĩ, lē kōpi ē ĩnjĩkĩ ājē rĩ vé tā ĩnjĩnjĩ, kōpi ā rikĩ mũ ú'bé bādābādā ku, ā'diātāsīyā Múngú rĩ ĩmũ tā lĩ 'bá riipi mĩ ú'bépi bādābādā rĩ drĩgé, āzini ĩri tā lĩ 'bá ōwũ rú rĩ pi drĩgé. ⁵ Lē ĩmĩ 'bākĩ éšĩ āmbũgũ mũfēngā drĩgé ku. Ngá ĩmivé anigé rĩ pi, ca ĩmĩ ní gĩ, lē ĩmĩ adrikĩ ānĩ āyĩkō sĩ, ā'diātāsīyā Múngú kĩnĩ,

"Á ku ĩmĩ ālunāni ku,

mā adi ĩmĩ ālunāni ku."

⁶ Sēzũ 'bá ícō tā āda átā 'yozũ kĩnĩ,

"Úpĩ ri mā ízā ko nĩ! Ngá má ní adrizũ ũrĩ sĩ rĩ ā'di?"

"Bá āda rĩ ícō 'dĩgé má ní ā'di ā tā 'o?"

⁷ Lē ĩmĩ ūšũkĩ ĩmivé drĩkoma tĩ Múngú vé rĩ ũlũ'ba ĩmĩ ní 'dā'bée vé tā. Lē ĩmĩ ūšũkĩ kōpivé adringará múké 'dāri vé tā. Lē ĩmĩ é'yĩkĩ Yēsũ rĩ sũ kōpi ní é'yĩi rĩ tĩni.

⁸ Í'dózũ ájēe, ícázũ āndrũ, muzũ 'dāni'dāni, Yēsũ Kúrĩsītō áwĩ kuú vúgũ rĩ

12:13 12:13 Nāpi 4:26 **12:20** 12:20 Wũngará 19:12-13 **12:21** 12:21 Dētōrōnómē 9:19 **‡ 12:22** 12:22 Sionā:

Sionā rĩ ĩ kpā zĩ Yērūsālēmā. § **12:24** 12:24 Yēsũ vé ārĩ dāāpi 'dĩri múké múké, ndē Ēbēlé vé ārĩ rá: Yēsũ vé ārĩ rĩ 'bá rĩ pi pá ívé űnjĩkányā agāsĩ, Ēbēlé vé ārĩ rĩ ngo ā ũfēkĩ 'i ārĩgō. Tā 'dĩri lũ 'yozũ kĩnĩ, Yēsũ vé ārĩ dāāpi 'dĩri múké múké, ndē Ēbēlé vé ārĩ rá. 'Í lā í'dōngará 4:1-16. **12:26** 12:26 Hāgáyĩ 2:6 **12:29** 12:29 Dētōrōnómē 4:24

13:5 13:5 Dētōrōnómē 31:6 **13:6** 13:6 Sāwũmā 118:6-7

vú sī, újǎ 'i ku. ⁹ 'Bá āzi ijǐ dō ìmi ní tǎ āzi ú'dí ù'dū be túngú ní ìmbá, lē ìmi è'yǐkí ku. Ngá múké rī, lē Múngú vé èsǐ múké rī ā adri 'bá èsǐ agá, ā sē rí 'bá ní ùkpō. Ānyāngā 'bá rī pi ní rii nyaá, ī ní rii lǎ'bī ní sooso 'dī'bée ko kōpi izā ku.

¹⁰ 'Bá vūrā rōbōñō vé ni be* anigé 'bū gé 'dǎá, atala èzǐ nga'ba Jǒ Múngú vé rī agá vū drǐgè nōgó rī pi ícókí rōbōñō ī ní zǎá 'dāri nyaá ku. ¹¹ Átálágú āmbúgú rī, ĩri ānyāpá āri 'dụ mụzú Vūrā Uleteretere rī agá 'dǎá rōbōñō rú ùnjikānyā ùjizú. 'Bo ānyāpá ī ní ùlǐ rōbōñō rú 'dī'bée, ī ngúlú ní pi zǎ vūrā 'bá rī pi ní adrizú rī gé āmvelésila. ¹² Yēsū nya kpá izāngā kūrú rī gé āmvelésila, 'dikí ĩri drǎá kūrú rī agá 'dǎá kuyé, 'dikí ĩri drǎá kūrú rī gé āmvelésila, ĩrivé āri ā ùjǐ rí 'bá rī pi vé ùnjikānyā. ¹³ Kúru lē 'bá fúkí mụzú kūrú rī agásí āmvé Yēsū vúgá 'dǎá, 'bá mụkí rī izāngā ĩri ní nyaá rī ālée ĩri be trú. ¹⁴ Vū drǐgè nōgó, kūrú āzi 'bá ní áwí adrii 'a ní gé nyonyo ní 'dǎáyo, 'bo 'bá rī èsǐ 'bā rizú kūrú āzi ùmvúlésí 'bá ní mụzú adrizú 'bū gé 'dǎá nyonyo rī ùtē.

¹⁵ Lē 'bá sēkí ngá múké 'bá ní rizú Múngú rī íngúzú mụzú nyonyo ní Yēsū ā rú sī. ¹⁶ Lē ìmi ríkí 'bá ụrụko 'bée ē izā koó mụzú koko, āzini lē ìmi ríkí ìmivé ngá ālée ìmi āsámvú gé sī kōpi be trú. Ĭmi 'okí dō sū 'dīri tǐnǐ, ĩri adri sū rōbōñō ìmi ní sée Múngú ní, āyǐkō sēepi ĩri ní rī tǐnǐ.

¹⁷ Lē ìmi yǐkí ìmivé 'bá drǐkoma rú rī pi ē tǐ yǐyǐ, ìmi 'dúkí tǎ kōpi ní lūú ìmi ní rī ngaanga, ā'diātāsīyā kōpi rī ìmivé ídri ā tǎ mba nǐ, kōpi tǎ ī ní 'oó ìmi ní rī ùlú Múngú ní nǐ. Lē ìmi sēkí kōpi ní izāngā ku, kōpi ā ngakí rī èzǐ ìmi ùtézú rī āyǐkō sī, kōpi ā adrikí rī izāngā sī ku. Ĭmi sēkí dō kōpi ní izāngā, ĩri sē kōpi kokí ìmi izā múké ku.

¹⁸ Lē ìmi zíkí 'bá ní Múngú rī. 'Bá nǐkí rá 'yozú kǐnǐ, 'bá 'okí tǎ ùnjǐ kuyé, ụ'dú céré 'bá rī tǎ 'o pǐrǐ. ¹⁹ Á lē ìmi è'yǐ, ìmi zíkí má ní Múngú rī, mâ gō rí mụyǐ ìmi vúgá 'dǐi ú'dikírǐnǎ nōgó.

²⁰ Múngú tǎkírí sēepi rī, inga 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō rī gōó ídri rú drǎngará gálésila gí, ĩri Āmbúgú Kābilō Úcépi ní, údé 'bá āsámvú Múngú be ívé āri dǎāpi ùndí ī ní rụy mụzú 'dání'dání rī sī. ²¹ Ma Múngú rī zǐ ìmi ní, ā sē ìmi ní tǎ ìmi ní lée rī pi ārēvú céré, ìmi 'dúkí rī tǎ ĩri ní lée rī pi ngaá ānǐ. Lē Yēsū ā ko ìmi izā, ìmi 'okí rī tǎ Múngú ní āyǐkō sēepi ní, ē íngúkí Yēsū Kúrísitō rī mụzú 'dání'dání. Āmīnā.

²² Má édrípǐi má ómvúpǐi, á sī kōkōbǐ èlǐnǎ 'dīri sée ìmi ní ìmi ímbázú. Má è'yǐ

ìmi, lē ìmi 'bākí úvá tǎ má ní átá ìmi ní 'dīri yizú.

²³ Á lē lūú ìmi ní 'dini, ìmi nǐkí rí 'yozú kǐnǐ, ĩtrúkí 'bá ógúpǐ Tímōtáyō rī jǒ āngū ù'yizú rī agá 'dǎásí āmvé gí. Ícá dō má vúgá nōgó mbēlénǎ rá, má kǎdō mụyǐ ìmi ndrengará gá 'dilé, ma ĩri jǐ mụzú índí.

²⁴ Ĭmi sēkí módó drǐkoma ìmivé rī pi ní, āzini 'bá Múngú vé rī pi ní. 'Bá Múngú rī è'yǐ 'bá gí Ítǎliyā vé rī pi sēkí ìmi ní módó.

²⁵ Múngú vé èsǐ múké rī ā adri ìmi be céré.

* 13:10 13:10 'Bá vūrā rōbōñō vé ni be: Vūrā rōbōñō vé 'dīri, ĩri 'bū gé 'dǎá'dá. ĩri vūrā 'bávé Yēsū átálágú āmbúgú rī ní ívé āri sée dǎá 'bá truzú 'bávé ùnjikānyā agásí rī.

**Kòkòbì
Yökóbù
ní sù rí
Tã búkù rí vé rí ã
ùlùngará**

Yökóbù sī kòkòbì 'diri nī. Yökóbù ri Yésù édrìpì, Yërúsalémá gá 'dǎá, Ìri ándúú drìkoma rú 'bá kánísá vé rí pí drìgè. Sī kòkòbì rí sèé Kùrisítìyānì Yërúsalémá vé Ì ní íré mužú kùřú rí pí agásì, àzini àngù rí pí agásì rí pí nī.

Tã ã pá àmbúgú Yökóbù ní kòkòbì rí sízú rí, lè lúú Kùrisítìyānì rí pí ní 'yozú kìnì, tã kòpì ní 'oó múké, àzini kòpìvé adringará múké rí, Ìri lú 'yozú kìnì, kòpì è'yìkì Kùrisítò rí gí. Kúru ìmbá kòpì kìnì, tã áfú vé rí, tã èşì 'bázú àmbúgú ngá drìgè rí, ówù 'bàngará, àzini àwàngará, lè kòpì ã kúkì tã ùnjì 'dì'bée rá. Àzini ìmbá kòpì tã 'bá rí pí ní ríi ùşşù ùnjì ríi kòpì ù'biřpi fizú tã ùnjì 'ozú rí vé tã sī, ìmbá kpá kòpì lè 'bá ngá be rí pí ã kókì 'bá ngá ákò rí pí è Ìzã ngá sī.

Ìmbá kpá kòpì adringará uletere rí vé tã sī, adringará tã be mǎdǎ rí vé tã sī, Múngú rí zingará vé tã sī, tã 'dungará èşì be mǎdǎ rí vé tã sī, àzini adringará ùmì be Kùrisítò agá rí vé tã sī.

¹ Ma Yökóbù 'i, átì 'bá Múngú vé ni, àzini Úpí Yésù Kùrisítò vé ni. Ìmi sùrú mudrì drì ní Ìřì Ì ní íré mužú àngù rí pí agásì rí pí, á sī kòkòbì 'diri sèé Ìmi ní.

Mòdó Ìmi ní céré.

Tã ùkpó ùkpó rí 'bá 'bávè è'yìngará ù'bi'rá rí pí

² Má édrìpìjì má óm vúpìjì, tã ùkpó ùkpó ù'bi' dō Ìmi, Ìmi adrikì ànì àyìkò sī, ³ à' diātāsīyā Ìmi nřkì rá 'yozú kìnì, ù'bi'kì dō Ìmivè è'yìngará, Ìri sè Ìmi pá tu ùkpó ùkpó Ìmivè è'yìngará agá. ⁴ Tã ùkpó ùkpó Ìmi řşùpì 'diri, Ìri sè Ìmi adri ùkpó ùkpó Ìmivè è'yìngará agá, Ìmi adri ànì Múngú agá, tã àzi Ìmi ní ícò lèé ní 'dǎáyo. ⁵ Ìmi àsámúvé gé 'digé, 'bá rí nř dō tã kuyé, lè ã zì tã nřngará Múngú ríi pí ngá sèépi 'bá rí pí ní badárú rí vùgá, Ìri tã nřngará rí sè 'bá rí ní rá, ícò 'yoó 'bá rí zì tã rí ùnjì 'dini ku. ⁶ 'Bo 'bá rí dō ngá zì Múngú vùgá, lè è è'yì 'yozú kìnì Múngú rí ngá rí sè 'i ní rá, lè ùmì ní ã awa 'i řřì ku, à' diātāsīyā ùmì ní awa dō 'i řřì, Ìri adri sù yìjì ùlì ní vùjì úvápi ngáyá ngáyá rí tñjì. ⁷ 'Bá yìkè be 'dini 'diri, ã ùşşù 'yozú kìnì Úpí rí 'i ní ngá sè rá 'dini ku, ⁸ à' diātāsīyā Ìrivé yìkì aco 'i řřì, Ìrivé tã 'oó rí pí agásì céré yìkì ní tu pá vùrã àlu gé ku.

⁹ 'Bá Múngú vé adriřpi ngá ákò rí, lè ã adri àyìkò sī, à' diātāsīyā Múngú 'du Ìrivé tã 'báà àmbúgú. ¹⁰ 'Bo lè 'bá ã' bú be rí ã adri àyìkò sī, Múngú ní Ìrivé tã 'dujù 'báà mǎdǎnǎ rí sī, à' diātāsīyā 'bá ã' bú be rí Ìmù drǎ sù peřì ã fù ní 'wi' lřú vùgá rí tñjì. ¹¹ Útu kòopi gbírìlì rí, Ìri sè peřì rí 'wi, Ìrivé fù ùnyì be rí 'wi lřú vùgá. 'Bá ã' bú be rí kpá Ìmù drǎ sǎ Ìri ní rizú ívé èřzì ngazú rí gé.

¹² Tã ùkpó ùkpó rí dō 'bá rí ù' bi' lè ã tu pá tñtjì, Múngú rí Ìri ní tákiri sè rá, à' diātāsīyā aga dō ù'bingará 'diri agásì rá, Múngú rí Ìdri 'dání 'dání 'i ní tã ní eřzì 'bá 'i lè 'bá lèlè rí pí ní rí sè Ìri ní rá.

¹³ Tã ùkpó ùkpó ù'bi' dō 'bá rí, lè 'bá rí ã 'yo, "Múngú rí ma ù'bi' nř" 'dini ku. À' diātāsīyā tã ùnjì ícò Múngú rí ù'bi' ku, dōku Múngú ícò 'bá àzi ù'bi' tã ùnjì sī ku.

¹⁴ Tã ùnjì 'bá rí ní ríi ùşşù rí, Ìri 'bá rí ù'bi' nř, Ìri 'bá rí se fi tã ùnjì agá. ¹⁵ Tã ùnjì 'bá rí ní ríi ùşşù rí ga dō èşì ní agá tré gí, Ìri sè 'bá rí fi tã ùnjì 'o, tã 'bá rí ní 'oó ùnjì rí ga dō ícá ambamba gí, Ìri drǎngará řjì.

¹⁶ Má édrìpìjì má óm vúpìjì má ní lèlè rí pí, lè 'bá àzi ã ù' bǎ Ìmì mř ku. ¹⁷ Fèfè múké múké rí pí Ìbikì íngá 'bù gelésì, íngákì 'bá Ètepi ngá dī'bée dīđì 'bù gé 'dǎá rí ní gbiřpi rí vùgalésì, Múngú újǎ 'i sù Ìndrikìndrì ní ríi 'i újǎ rí tñjì ku. ¹⁸ Múngú ùpè 'bá adriř 'bá ívé ní, Ìpè ívé ú'dùkò áda rí 'bá ní, ã tñkì rí 'bá ícá ú'dí, ngá céré Ìri ní gbiř rí pí àsámúvé gé, 'bá adrikì rí anji Ìrivé ní, sù ànyàngá kǎapi drìđrì rí tñjì.

Tã yingará àzini tã 'ongará

¹⁹ Má édrìpìjì má óm vúpìjì má ní lèlè rí pí, lè Ìmi nřkì tã 'dì'bée àmá múké, lè Ìmi 'bákì bì tã yìzú mbelènjá, lè Ìmi ròkì átàngá rí ròrò, Ìmi Ìbikì átá ndò, lè Ìmì 'a ã ve tã sī mbelènjá ku. ²⁰ À' diātāsīyā 'bá rí 'a ve dō gí, ícò tã pìřì Múngú ní lèé ã 'o rí 'oó ku.

²¹ Lè Ìmi kúkì tã àzǎvú rí pí ã 'ongará rá, dōku Ìmi kúkì tã ùnjì rí pí ã 'ongará rá, lè Ìmi 'bákì Ìmi vùgá, Ìmi à'yìkì ù'dùkò múké Ì ní ùlúú Ìmi ní rí, Ìri ícò Ìmi pa rá.

²² Lè Ìmi yìkì ù'dùkò múké rí kú bì sī ku, lè Ìmi 'dukì tã ní ngaanga. Ìmi 'dukì dō tã ní ngaá kuyé, Ìmi rí Ìmì mř ù'bǎ. ²³ 'Bá ù'dùkò múké rí yìpì kú bì sī, tã ní 'duřpì ngaapi kuyé rí, Ìndrè sù 'bá 'i ndreepì mündürǎ agá, ²⁴ kǎdò 'i ndrèe mündürǎ agá 'dǎá, Ìri gò 'de mř 'dĩsì rá, Ìri àvì ívé Ìndrìřlìkì 'i ní ndrèe mündürǎ agá 'dǎri sī rá rí tñjì. ²⁵ 'Bo 'bá rí 'bá dō 'i mř rizú tǎimbjì múké drìwǎlá sèépi rí lǎzú, 'o dō tã rí mužú 'diri 'dini, àvì dō tã 'i ní yìjì rí sī kuyé, Múngú rí Ìri ní tákiri sè tã Ìri ní 'oó rí sī rá.

²⁶ 'Bá rí ùşşù dō kìnì 'i 'bá Múngú vé ni, rò dō 'i ádra ku, Ìri 'i mř ù'bǎ, Ìnjingará Ìri ní rizú Múngú rí Ìnjjzú 'diri èřzì ákò. ²⁷ Ìnjingará Múngú 'bá Ètepi ní

ã'yí adriipi múké, ùnjikãnyã ákó rî, ïri 'dîni, lê 'bã rî ã ko ïmvãanji rî pi ë ïzã ngã sî, ãzini ã ko õwuzî ri 'bã ïzãngã nya 'bã rî pi ë ïzã ngã sî. Lê 'bã Múngú vé rî pi ã riki tá ãzãvú rú nyõõkú nõri vé rî 'oó ïndî ku.

2

Á riki tá múké 'oó 'yéñá 'bã urukõ ní ku

1 Má édrípîi má õmvúpîi 'bávë Úpí Yësú Kúrísítõ ógúpîi põwûpõwû rî ë'yî 'bã gí rî pi, lê ïmi riki tá múké 'oó 'yéñá 'bã urukõ 'béë ní, 'bã urukõ 'béë gãzú sî 'dîni ku. 2 'Bã ázi ífí dõ ïmi ásãmvú gé vûrà ïmi ní ïmi úmúzu rî gé, úsú dõ 'i bõngó ùnyî be ní sî, 'yî dõ kãtrî dábú rú ní 'i drî mvãñá gá, 'bã ngã ákó ní ífí dõ kpá ïmi ásãmvú gé, úsú dõ 'i bõngó ïrikõ rú ní sî, 3 'i 'dù dõ 'bã 'i úsúpi bõngó ùnyî be ní sî rî vé tá 'bãá ãmbúgú, 'i 'yo dõ ïri ní, "Mí ïmú úrî lúpá múké nõri drîgë," 'bo 'bã ngã ákó rî, 'i 'yo dõ ïri ní, "Í mụ pá tuú 'dãgá," dõku "Í mụ úrî nyõõkú gé vùgá," 4 mí dõ rî 'bã rî pi ùpë sù 'dîri tîñî, mí adri nyo 'bã tá lîpîi yîkú ùnjî sî ní kuyé?

5 Má édrípîi má õmvúpîi má ní lëélë rî pi, ïmi yîkî drî ma ká, Múngú ùpë 'bã ngã ákó 'bã vû drîgë rî pi ní ndreë ëzî ákó rî pi adrii ë'yîngará be ãmbúgú, kòpî ícõ fi málûngá ïri ní tá ní ezîi 'bã 'i lë 'bã lëlé rî pi ní rî agá rá. 6 'Bo ïmi rî 'bã ngã ákó rî pi idede. ïmi ñkî 'yozú kîñî, 'bã ã'bú be rî pi 'bãkî pá ïmi drîgë, kòpî rî ïzãngã së ïmi ní 'dîni kuyé? Kòpî ïmi jî mụ pá tu 'bã tá lî 'bã rî pi endrëti gé ní kuyé? 7 'Bã 'dî 'béë adriki 'bã rî 'bã Úpí ïmi ní ë'yîi rî ã rú iza 'bã rî pi kuyé?

8 ïmi ñnjikî dõ tãjmbî agaápi rá í ní sî Búkú Múngú vé rî agá 'yoópi kîñî, "Lë mí lë 'bã mí gãrà gá rî sù mí ní mí rú 'bã lëé rî tîñî" rî rá, ïri lú kîñî ïmi rî tá pîrî 'o. 9 'Bo ïmi dõ rî tá múké 'o 'yéñá 'bã urukõ 'béë ní, ïri lú kîñî, ïmi 'okî tá ùnjî gí, ïmi nõkî tãjmbî rî gí.

10 'Bã riipi tãjmbî rî vé tá 'dùupi ngaápi rî nõ dõ tãjmbî álu ní gí, ïri lú 'yozú kîñî nõ tãjmbî rî pi cérë gí. 11 Múngú 'yoópi, "Lë mí 'bã õwû ku rî," 'yo kpá kîñî, "Lë mí 'dî 'bã ku." 'Í 'o dõ õwû kuyé, 'bo 'i 'dî dõ 'bã drãá rá, ïri lú 'yozú kîñî, 'i nõ tãjmbî rî gí.

12 Tã ïmi ní átá, ázini tã ïmi ní 'oó rî, lê ïmi ñkî 'yozú kîñî, í tãjmbî rî áyú ïmivé tá

lîzú, ïmi drîwãlá ïsú ãní. 13 Ú'dù Múngú ní ïmúzu tá lîzú rî gé, 'bã ëşî ïdrîkîdrî 'bãápi ógúpîi ní ku rî, Múngú 'bã kpá ëşî ïdrîkîdrî ïri ní ku. Múngú kãdõ tá lî 'bã rî pi drîgë, ïri ëşî ïdrîkîdrî 'bã 'bã ëşî ïdrîkîdrî 'bã 'béë ivë ógúpîi ní rî pi ní rá.

Ë'yîngará ázini tá múké 'ongará

14 Má édrípîi má õmvúpîi, 'bã rî kîñî 'i dõ ë'yîngará be, 'bo 'o dõ tá ázi lúupi kîñî ïri ë'yîngará be ní kuyé, tá múké ïri ní ïsú 'a ní gé 'dîgë rî ã'dî? Ë'yîngará 'dîri nyo ícõ ïri pa rá? 15 Mí édrípîi, dõku mí õmvúpîi rî dõ bõngó ákó, ázini ãnyãngã ákó, 16 'i 'yo dõ ïri ní, "Í mụ, lê mí mụ múké, igbë ã fụ mí ku, mí nya ãnyãngã épîzú ãní épîpîi," 'bo 'i së dõ ïri ní ngã ïri ní lëé rî pi kuyé, tá múké mí ní 'oó 'bã 'dîri ní rî ã'dî? 17 'Bã ë'yîpi gí rî 'o dõ tá múké ë'yîngará rî 'dazú kuyé, ïrivë ë'yîngará 'dîri ïri ngã drãápi gí ní.

18 'Bo 'bã ázi rî ícõ 'yo, "Bã urukõ 'béë ë'yîngará be, 'bã urukõ 'béë rî ëzî nga múké."

'Bo má ní 'yozú má kîñî, "Í 'o dõ tá múké ku, ïri ícõ lú ïngónî 'yozú kîñî mí ë'yîngará be? Ma ícõ mávé ë'yîngará 'i da mí ní tá múké má ní 'oó rî sî." 19 Mí kîñî, mí ë'yî rá Múngú rî álu. ïri múké! ïndrî ùnjî rî pi* ë'yîkî kpá sù 'dîri tîñî, ùrî sî, kòpî rî yã ãní yãyã.

20 Mí azakaza rú! Mí ñî 'yozú kîñî, ë'yîngará mí ní ëzî ní ngaá kuyé rî ïri ëzî ákó 'dîni kuyé? 21 Múngú ã'yî 'bã ë'bîpî Ábûrãmã† rî adrii 'bã pîrî ïri ní ivë mvá Ísákã‡ rî sëé zãá rõbõñõ rú vûrà rõbõñõ zãzú rî gé rî ã tá sî. 22 'Í ndre drî ká, Ábûrãmã ë'yî Múngú rî rá, ázini 'dù tá Múngú ní lúu ïri ní rî ngaá rá. Tá ïri ní 'oó rî lú 'yozú kîñî, ïrivë ë'yîngará ïri áda. 23 Tá í ní sî Búkú Múngú vé rî agá rî nga 'i fûú tî ní gé gí, Búkú Múngú vé rî kîñî, "Ábûrãmã ë'yî Múngú rî rá, Múngú ã'yî ïri adrii 'bã pîrî 'i endrëti gé." Gõkî Ábûrãmã rî zîi ùndî Múngú vé ní. 24 ïmi ndrekî drî ká, 'bã adri pîrî Múngú endrëti gé tá múké 'bã ní 'oó rî sî, adri 'yéñá ë'yîngará 'bávë rî sî ku.

25 Rãbã rî ùkú õwû rú ní, ïrivë tá 'oó rî Múngú endrëti gé pîrî, ã'diãtãsiyã ïri ní 'bã ãngú úmî 'bã rî pi ë'yî 'bãá ivë jó agá, ïri ní kòpî pëë mụy lëti tûngú ní gé sî rî sî.

26 ïndrî dõ 'bã rî agá 'dãáyo, 'bã 'dîri drã

2:8 2:8 Lë'yîkî 19:18 2:11 2:11 Wûngará 20:14; Dëtörönómë 5:18 2:11 2:11 Wûngará 20:13; Dëtörönómë 5:17 * 2:19 2:19 ïndrî ùnjî rî pi: ïndrî ùnjî rî pi ándúrú málâyiká Múngú vé ní 'bû gé 'dãá, kòpî nõkî tãjmbî Múngú vé rî, Sãtãná rî kòpivë ãmbúgú. Múngú ídrõ kòpî 'bû gé 'dãási vùgá nõõ, kòpî gókî ufuú ïndrî ùnjî, kòpî rî 'bã rî pi ní ïzãngã së vû drîgë nõgõ. 'Í lã 'd'angárá 12:7-9. † 2:21 2:21 Ábûrãmã: Múngú zî Ábûrãmã rî kîñî, á ku ivë 'bã 'bëti ásãmvú gé rî pi, á ku ivë ãngú, á 'de mụy ãngú ázi ú'dî ní gé. Ábûrãmã rî ë'bîpî Yãhûdî rî pi vé rî, tîkî ïri ílî élifú álu mûdûrûlû ãrõ (1,800) gé, ïsú tîkî drî Yësú rî kuyé. 'Í lã 'd'óngárá 12-25. ‡ 2:21 2:21 Ísákã: Ísákã rî mvá Múngú ní ezîi Ábûrãmã ní rî. 'Í lã 'd'óngárá 17-35. 2:23 2:23 'd'óngárá 15:6

gí, ẽ'yíngará ri ngakí dō ẽzì ni ku, ẽ'yíngará 'dìri drā gi.

3

Lē ìmi ùtēkí ìmí ádra ùtētē

¹ Má édrípíjì má ómvúpíjì, ìmi ásamvú gé 'dìgè, lē ku 'bá kárakará pi ní ẹ̀sì 'bázú fízú àngú ìmbázú, á'diátásiyá ìmi nìkí rá 'yozú kìnì 'bá rì 'bá àngú ìmbá'bá nō'bée, í ìmú 'bávè tá lì 'bá urukò'bée vé rì ndē. ² 'Bá céré, 'bá 'okí tá ùnjì ni pi kárakará. 'Bá rì átá dō átángá ùnjì álujani kuyé, 'bá 'dìri 'bá pìrì ùnjìkányá ákò ní, ìri ícò 'í rù' 'bá ùtē múkè.

³ 'Bá ásúkí dō ngá aya rú ni pi húsání rì pi tì gé, ìri sè kòpì tá 'bá ní lée rì 'du nga rá, kòpì 'bá jì mụzú múkè vürá 'bá ní lēzú mụzú rì gé. ⁴ Ìmi ndrekí drì kúlúmgbá ri ká, ìri àmbúgú àmbúgú, ùlì á ri dō ìri vjì mụzú ní drāáasiyá, 'bá kúlúmgbá rì újìpi rì kúlúmgbá àmbúgú àmbúgú 'dìri sò mụzú peṭì mādānjá rìzú kúlúmgbá sòzú rì sī. ⁵ Ìmi ndrekí drì ká, ádra ri mādānjá, 'bo ìri tá ambugu ambugu ni pi átá.

Ádra adri sù áci kúlúlú mādānjá rì tñjì, ìri àngú ásé be àmbúgú àmbúgú rì zà ve céré. ⁶ Ádra sù áci tñjì. Ígélé 'bá rù' 'bá gá rì pi ásamvú gé, ìri ri ùnjìkányá jìjì ní, ìri 'bá rì vé adringará iza rá, ìri sè 'bá rì fi ve áci agá, tá ùnjì ádra ní átá rì íbì ífúú áci vezú ání ùdù ákò rì* agásì. ⁷ Ányápá rì pi àrèvú céré, àrìnjá rì pi, ngá ẹ̀cì' 'bá bēdrì sī rì pi, ázini ngá adri' 'bá yjì agá rì pi, í ícò kòpì íwí adri málímáli, í ícò kòpì ùtē rá, 'bá rì kòpì íwí ní, ìri kòpì ùtē ní. ⁸ 'Bo 'bá ázi ícò ádra ri ùtēé bá ku. Ádra àndē tá ùnjì 'ongará sī ku, tá ùnjì ádra ní rìí átá rì adri sù kicú í ní rizú 'bá ú'djìzú rì tñjì.

⁹ Ádra ri, 'bá rì 'bávè Úpí 'bá Ẹ̀tẹ̀pì ri íngú ání, ádra ri, 'bá kpá rì 'bá Múngú ní gbíi sù 'í tñjì rì pi tri ání. ¹⁰ Tjì álu álu 'dìri sī, 'bá rì Múngú ri íngú ání, 'bá kpá rì 'bá rì pi tri ání. Má édrípíjì má ómvúpíjì, lē 'bá 'okí tá 'dìri tñjì ku. ¹¹ Yjì ule rì pi yjì ẹ̀'yjì rú rì be, kòpì nyo ícò í úmú ídì ífú vürá álu gé sī rá? ¹² Má édrípíjì má ómvúpíjì, peṭì í ní zjì fìgì rì, ìri nyo ícò 'í újá 'a ólívè rú rá? Dòku peṭì vjnyò vé rì, ìri nyo ícò 'í újá 'a fìgì rú rá? Yjì ẹ̀'yjì rú rì, ìri nyo ícò 'í újá ícá yjì ule rú rá?

Úmì tá nřzú rì íbì íngá Múngú vúgá

¹³ 'Bá ìmi ásamvú gé 'dìgè ùmì be, ázini tá nřngará be rì á'di 'í? Lē 'bá 'dìri á 'o tá pìrì, á lù rì 'yozú kìnì, ìri ùmì be, ázini nř tá rá, lē á 'o tá mụzú ẹ̀sì be mādā, ùmì tá nřngará vé ni sī. ¹⁴ 'Bo mí ẹ̀sì dra dō dra dra, 'í lē dō 'bá ku, ázini mi dō ìndrá rú, lē

mí ri mí íngú ání ku, dòku mí ri ùnjò úlì 'yozú kìnì, mí ri tá áda 'o 'dìni ku. ¹⁵ Úmì tá 'ozú 'dìni 'dìri, íbì íngá 'bù gélésì kuyé, ìri ùmì nyòókú nòri vé ni, Índrí Múngú vé rì sè ùmì 'dìri ní kuyé, ìri ùmì àdróko vé ni. ¹⁶ 'Bá rì dō ri ẹ̀sì 'bá 'bá ázi vé ngá drìgè, ìri dō ri 'í íngú 'bá àmbúgú rú, ìri tá ìzāngá sèépi ní jjì, ìri tá 'o mụzú bādā rú, ẹ̀sì úká úká sī.

¹⁷ 'Bo tá nřngará íngápi 'bù gélésìla rì, ìri sè 'bá rì adri uletere, 'bá rì tákìri lēlè, 'bá rì ẹ̀sì 'bá 'bá rì pi ẹ̀ ìzā kozú, 'bá rì 'bá ambugu rì pi ñjñjñjì, 'bá rì adri ẹ̀sì be múkè, 'bá rì tá múkè 'o, 'bá rì 'bá rì pi ẹ̀ ìzā ko tròtrò, ázini ìri sè 'bá rì tá áda 'o. ¹⁸ 'Bá rì 'bá tákìri jjì' 'bá 'bá rì pi ásamvú gé rì pi, kòpì ri tá pìrì jjì 'bá rì pi ásamvú gé.

4

Lē ìmi ñnjìkí Múngú ri ñjñjñjì

¹ Ngá sèépi ìmi ní rizú ágátá gázú, ázini ìmi ní rizú ùmbá fuzú ìmi ásamvú gé sī rì á'di? Tá ùnjì ìmi ní rìí ùsùú ìmi ẹ̀sì agá rì, ìri ri ùmbá fù ìmi ẹ̀sì agá ní. ² Ìmi lēkí kòdò ngá, 'bo ìmi ísúkì ngá rì kuyé. Ìmi ri 'bá ú'djì, ìmi ísúkì rì ngá ání, 'bo ìmi ísúkì ngá ìmi ní lée rì kuyé. Ìmi ri áwā, ázini ìmi ri ùmbá fù, 'bo ìmi ísúkì ngá ìmi ní lée rì kuyé, á'diátásiyá ìmi zjìkí ngá ìmi lée rì Múngú vúgá kuyé. ³ Ìmi kádò rìi ngá zjì Múngú vúgá, Múngú sè ìmi ní ngá rì ku, á'diátásiyá ìmi zjìkí ngá rì lẹ̀tjì be pìrì kuyé, ìmi lēkí ngá rì pi ísù rizú áyìkò 'bázú.

⁴ Ìmi 'bá Múngú ri gá' 'bá sī 'dì'bée, ìmi nřkí ámá kuyé 'yozú kìnì, ìmi lēkí dō tá nyòókú nòri vé rì áyu, ìmi ari' 'ba Múngú vé ni? 'Bá tá nyòókú nòri vé rì lēépi rì, ìri àrì' 'bá Múngú vé ni. ⁵ Tá Búkú Múngú vé rì ní 'yoó, "Múngú ri ìndrí 'í ní sèé fíí 'bá ẹ̀sì agá rì á tá mba ni 'dìri" fi drì ìmi drìgè kuyé? ⁶ 'Bo Múngú ri ívé ẹ̀sì múkè rì sè mụzú ìmi ní dđjì dđjì. Sèzú Búkú Múngú vé rì ní 'yozú kìnì,

"Múngú gá 'bá í íngú' 'bá íngúngú rì pi sī, 'bo ìri ẹ̀sì múkè 'bá 'bá tá bē mādā rì pi ní."

⁷ Lē ìmi ñnjìkí Múngú ri ñjñjñjì. Lē ìmi gákì tá àdróko vé rì sī, ìri sè àdróko rì nga ápá ìmì rù' 'bá gá sī rá. ⁸ Lē ìmi ítrúkì ìmi ñnyinjá Múngú vúgá, ìri kpá 'í ítrú ñnyinjá ìmi vúgá. Ìmi 'bá ùnjìkányá be 'dì'bée, lē ìmi ùjìkí ìmivé ùnjìkányá rá. Ìmi 'bá yjìkì be ìrjì 'dì'bée, lē ìmi ùjìkí ìmì ẹ̀sì. ⁹ Lē ìmi adrikí ìzāngá sī, ìmi ngokì ngongo, ìzāngá á nō ìmì ẹ̀sì. Ìmi kukí ágúngará ání, ìmi í'dókí áá ngoó, lē ìmivé áyìkò á újá 'í ìzāngá rú. ¹⁰ Lē ìmi 'bákì ìmi adriú tá

* 3:6 3:6 Áci vezú ání ùdù ákò rì: Múngú ri ùmvúlésì 'bá 'í ẹ̀'yjì' 'bá ku rì pi 'du 'ú'bé áci 'dìri agá. 'í lē l'dangará 20:7-15. 4:6 4:6 Nápì 3:34

be mädä Úpi ɛndreṭi gé, İri İmü İmi İngu rá.

Ā 'yoki' bá āzi vé tā ūñji ku

¹¹ Má ɛdrípji má ɔmvúpi, lē İmi rikí İmi ɔgúpi ā rú izaá ku. 'Bá riipi átápi ɔgúpi ní ūñji, dōku ɔgúpi vé tā 'yoopi ūñji rī, İri rī tāımbı Múngu vé rī ide. İmi ideki dō tāımbı Múngu vé rī, İmi 'duki tāımbı rī vé tā ngaa kuyé, İmi rī tā lı, İmi kını, tāımbı rī ūñji. ¹² Múngu rī 'yeŋá rī tāımbı sē nı, āzini İri kpá rī tā lı nı. İri ūkpō be 'bá rı pazú, āzini 'bá rı 'dizú drázú. 'Bo mi ā'di 'ı mı ɔgúpi vé tā lıpi?

Lē mı İngu mi ú'du drü rı vé tā sı ku

¹³ İmi yiķi drı ká, İmi rı'ba 'yo'ba, "Āndrū, dōku drü 'bá mı adri İli ālu kūrú 'dāri agá, 'bá ngá uzı, 'bá müfengá İşú āni ambamba 'dı'bee!" ¹⁴ İmi İcō tā 'ı ngaaipi İmi rı'ba gá ú'du drü rı gé rı nı áma İngónı? İmi adriki sū sāsali 'deepi sá be mädä, İri gō áfi 'diisi rá rı tıni. ¹⁵ Lē İmi 'yoki 'dini, "Múngu lē dō rá, 'bá İcō adri İdri rú rá, 'bá İcō tā nōrı 'o rá, dōku 'bá İcō tā 'dāri 'o rá." ¹⁶ 'Bo İmi rı İmi İngu tā İmi ní lēé 'oó rı sı. Tā İmi ní rizú İmi İngúzú 'diri ūñji. ¹⁷ 'Bá rı nı dō tā múké 'ı ní kōdó lēé 'oó rı rá, 'bo 'o dō tā rı kuyé, İri ūñjikānyā.

5

Lē 'bá ā'bu be rı pi ā ndreki múké

¹ İmi 'bá ā'bu be rı pi, lē İmi ngokı, āzini İmi gaki lı'lılı tá ūkpō ūkpō ūmvúlesi İmü'ba İmi İşú'ba drıdrı 'dıi rı pi sı. ² İmivé ā'bu pi İmü ābá İmi drıgé sı rá, āzini İjıııkō rı İmü İmivé bōngó ūnyı be 'dı'bee mbe İcá ku İrııkō rú. ³ İmivé dābū, āzini aya ɔgú'ba ɔgúɔgú rı pi údrıki İcá ūñji gı. İmivé ā'bu 'dı'bee İmü İmi zā ve sū ācı ní ngá zāá veé rı tıni. Á'bu İmi ní traá kuú kárakará 'dı'bee, İmivé ā'bu 'dı'bee İmü tā lı İmi drıgé ú'du ūdú vé rı gé. ⁴ İmi ndreki drı ká! 'Bá İmi ní 'bāá ɛzi ngaa İmivé ɔmvú agá rı pi, İmi gaki kōpivé āndema ɛzi ngazú rı ūfegá sı, kōpivé āndema İmi ní gāá ūfegá sı 'dı'bee rı ngo İmi rı'ba gá. Úpi ūkpō 'Dıpa yi 'bá ānyāngá İkūnā'ba rı pi vé ngongará gı. ⁵ İmi ní adringará gá vū drıgé nōgó, İmi rikı āyıkō 'bāá, āzini İmi rikı İmi 'a ā tā ūşüü áyu. Nóni İmi rı'ba useki kuú mgbúmgbú sū tı i ní lēé müvú ūlılı rı pi tıni. ⁶ İmi lıki 'bá tā ākō rı pi vé tā ūñji, āzini İmi ú'dıki kōpi ūdrāá rá, kōpi újaki İmi ní tā āzi ūñji ní kuyé.

İzāngā agá lē İmi adriki ɛşi be mädä

⁷ Má ɛdrípji má ɔmvúpi, lē İmi adriki ɛşi be mädä cıngbá Úpi ní İcāngará gı. İmi ndreki drı ká, 'bá ɔmvú 'āapi rı, İri ɛşi 'bá mädä rizú yııgō 'dıpi ɛɛzū sı ānyāngá ní kazú rı ūtēzú. ⁸ Lē kpá İmi adriki ɛşi be mädä, İmi tukı pá ūkpō ūkpō, ā'diātāsiyā lóki Úpi ní İgōzú rı İcá İnyııá gı. ⁹ Má ɛdrípji má ɔmvúpi, lē İmi unuki İmi ɔgúpi rı'ba gá ku, ā lıki rı tā İmi drıgé ku. 'Bá tā lıpi rı tu pá kuú kēɛtılıé gá 'dı!

¹⁰ Má ɛdrípji má ɔmvúpi, lē İmi ūbıki nēbı átá'ba Úpi ā rı sı rı pi ā pámvú, kōpi ká rı İzāngā nyaá, kōpi nyaki İzāngā rı müzú ɛşi be mädä. ¹¹ Sū İmi ní nııı rá rı tıni, 'bá İzāngā nya'ba ɛşi be mädä rı pi, 'bá kōpi ā rı İngu kōpi ní İzāngá rı nyaá ɛşi be mädä rı sı. İmi yiķi İzāngā Ǝyōbū ní nyaá rı rá. Ūdú ni gé, Úpi ko İri ē İzā rá. Úpi 'o tā 'diri 'dini, ā'diātāsiyā İri Múngu riipi 'bá rı pi ē İzā kōopi İzāngā agá ni, ɛşi ní múké.

¹² Má ɛdrípji má ɔmvúpi, tā agaapi rá rı, lē İmi ē ɛdıki 'bu ā rı, dōku vū ā rı, dōku ngá āzi ā rı ūyō sözú āni ku. Tā rı dō ē, İmi 'yoki ē, tā rı dō kuyé, İmi 'yoki kuyé, ā lıki rı tā āni İmi drıgé ku.

Múngu vé zıngará ɛ'yıngará sı rı

¹³ Tā ūkpō ūkpō İşú dō mı nı, lē mı zı Múngu rı. Āyıkō fi dō mı ɛşi agá, lē mı ngo ūngó Múngu rı İngúzú. ¹⁴ Drā rı dō mı nı, lē mı zı 'bá ambugu kānisā* vé rı pi İmü mı ní Múngu rı zıı. 'ı zı kōpi, kōpi ē İmüki rı ūdu bēé mı rı'ba gá Úpi ā rı sı. ¹⁵ 'Bá ɛ'yıngará be rı pi zıki dō Múngu rı 'bá drā be rı ní, drā rı İcō de rı'ba ni gé sı rá, Úpi rı İri İnga ūrı rá. 'O dō tā ūñji, Múngu rı İri trū İrivé ūñjikānyā agası rá. ¹⁶ Lē İmi ūlúki İmivé ūñjikānyā, ɔgúpi ā ūlú İvé rı ɔgúpi ní, ɔgúpi ā zı Múngu rı ɔgúpi ní, İmi ā adriki rı ule. 'Bá tā be piıı rı zı dō Múngu rı, İrivé zıngará ūkpō be, İri 'bá rı ē İzā ko rá.

¹⁷ Ǝlıyā* rı 'bá sū 'bá tıni, zı Múngu rı ɛşi be céré kını, yııgō ā 'dı ku, İli na ɛlı sı, yııgō 'dı kuyé. ¹⁸ Ǝlıyā gō Múngu rı zıı dıı, yııgō gō 'dıı rá, ānyāngá ka nyōkú drıge nōgō rá. ¹⁹ Má ɛdrípji má ɔmvúpi, 'bá rı İri dō tā āda rı ā 'ongará gı, lē 'bá āzi ā lı İri ní, ā gō tā āda rı 'oó áyu. ²⁰ 'Bá rı újā dō 'bá ūñjikānyā 'oopi rı İfūú İvé ūñjikānyā agası āmvé gı, pa 'bá 'diri drā agası gı, trüki İri İvé ūñjikānyā kárakará 'dı'bee agası gı.

* 5:14 5:14 Kānisā: Kānisā rı 'bá Yēsū Kúrısıtō rı ɛ'yı'ba gı rı pi. † 5:17 5:17 Ǝlıyā: Ǝlıyā rı nēbı, Múngu 'du İri müzú 'bu gé İdri rú, drā kuyé. Tıki İri ākūdē İli rı ca müdürülıı úrōmi (900), İşú ākūdē tıki drı Yēsū rı kuyé. 'ı lā 1 'Bāgu 17-21; 2 'Bāgu 1-3.

**Kòkòbì álu ni
Pétēró
ní sù rí
Tã búkù rí vé rĩ ã
ùlũngará**

Pétēró sī kòkòbì 'dìri sée Kùrisitìyání adri'ba àngù Tákí agá rí pi ní. Sī kòkòbì 'dìri sée kòpi ímbázú í ní ríí kòpi òcùù kòpivé è'yìngará à tā sī rí sī. Lù kòpi ní kīnī, Yēsù Kùrisitò nya ìzàngā, 'okí kpá ìri ùnjí, kúru lè Kùrisitìyání rí pi ã 'bákí èsì nìzú kīnī, kòpi ímù ìzàngā nya rá. Ímbá kòpi kīnī, ìzàngā kòpi ní nyaá 'dìri agá, kòpi tuki dō pá títì ivé è'yìngará agá, Múngú rí kòpi à'yì adri anjì ivé ni, ùmvúlésì ìri kòpi úfè rá. Pétēró kīnī, lè Kùrisitìyání rí pi ã áwíkí adrií 'bá Múngú vé ni.

1 Ma Pétēró 'i, Yēsù Kùrisitò vé 'bá áyúáyù rí.

Á sī kòkòbì nòri sée 'bá Múngú vé í ní írè kpélékpélé adri'ba jákà rú àngù Pónitò vé rí agá, Gálàtìyá agá, Kápàdòkiyá agá, Èziyá agá, àzini Bitùniyá agá rí pi ní. 2 Múngú 'bá Ètèpi úsù ìmivé tā 'í èsì agá ìnògòsì, ùpè ìmi nī. Írivé Índrí Uleterè rí újá ìmi ícá uleterè. Ìmi ní ìrivé tā 'dudú ngaa rá rí sī, àrì Yēsù Kùrisitò vé rí ùjì ìmi gí.

Èsì múké Múngú vé rí, àzini tákiri ìrivé rí ã adri ìmi be mužú nyonyo.

Òwò'difò sèngará

3 'Bá íngúkí 'bavé Úpí Yēsù Kùrisitò vé Ètèpi Múngú rí. Írivé èsì ní adrií idrikidri 'bá ní rí sī, lè 'bá 'bákí èsì idri ú'dí ìri ní sée 'bá ní rí drìgè, à'diàtāsìyá Múngú ní Yēsù Kùrisitò rí ingaa gòò idri rú dràngará gálésìlā rí vé tā sī. 4 Múngú 'bá ìmi ní ngá múké kuú 'bù gé 'dàá'dā, ngá rí ícò ábá ku, ícò ú'bì ku. 5 Ngá múké 'dìri 'bákí kuú ìmi tée, à'diàtāsìyá ìmi ní Yēsù Kùrisitò rí è'yìjí gí rí sī. 'Bá Yēsù rí è'yì'ba gí rí pi, ùkpò Múngú vé rí kòpi útè cá cimgbá í ní ìmùzú pangará rí vé tā 'dazú ú'dú ùdú vé rí gé rí gé. 6 Nóni tā káràkara ní pi ã ríkí dō ìmi ù'bìyì ìzàngā nyaá 'dini dráásìyá, ìmi ìmù àyikò ísù drìdrì 'dilé rá pangará rí ã tā sī. 7 Ìzàngā ìmi ní ríi nyaá 'dì'bée, í rí ìmivé è'yìngará ù'bì, nìzú àmázú ìmi dō pá tu títì ìmivé è'yìngará agá rá. Í rí ìmi ù'bì sù í ní dábù ù'bìjì zāá áci sī rí tñjì. Ìmivé è'yìngará ndè dábù ábápi

Índí 'dìri rá. È'yìngará rí sè ìmi adri ùkpò ùkpò ìzàngā ìmi ní ríi nyaá rí agá, Múngú rí sè í ìmù ìmi íngúngù, àzini ìmi ìmù dī pòwùpòwù ú'dú Yēsù Kùrisitò ní ícázú rí gé. 8 Ìmi ndrekí dō ìri kuyé dráásìyá, ìmi lèkí ìri rá, àzini ìmi è'yìkí ìri rá, ìmi rí ìri ingú àyikò be àmbúgù, àyikò 'dìri ícókí tā ní 'yoó bā ku. 9 Ìmi ní ìri è'yìjí gí rí sī, ìmi pangará ísù rá.

10 Pangará 'dìri, nèbì rí pi ùlúkí ótú tā ní kīnī, Múngú rí ìmù èsì múké 'bá ìmi pazú, kòpi 'bákí èsì rizú pangará 'dìri vé tā nìzú àmázú. 11 Índrí Kùrisitò vé rí ùlù nèbì rí pi ní kīnī, Kùrisitò rí ùmvúlésì ìmù ìzàngā nya, vùdrì ní gé, ìri dī ógù pòwùpòwù, sè kòpi ní rizú sá, àzini létì tā 'dìri ní ìmùzú 'i ngazú rí ndázú àní. 12 'Dakí tā 'dìri nèbì rí pi ní kīnī, kòpi rí èzì rí nga í ní ùgògòlè rú kuyé, kòpi rí nga ìmi ní. Tã kòpi ní ùlùú ìmi ní rí, kòpi ùlúkí Índrí Uleterè í ní ìpèé 'bù gélésì rí vé ùkpò sī, málàyikā rí pi 'bákí kpá èsì rizú tā 'dìri nìzú àmázú.

Lè ìmi adrikí uleterè

13 Lè ìmi útúkí ìmivé yìkí tā 'ozú rí ã adri pìrì. Lè ìmi 'bákí èsì rizú èsì múké Múngú ní ìmù 'bāá ìmi ní lókí ìri ní ìmùzú Yēsù Kùrisitò rí 'dazú rí gé 'dàri ùtèzú. 14 Lè ìmi adrikí sù anjì Múngú vé tì yì'ba yìyì rí pi tñjì, lè ìmi újákí ìmi gòò ùnjikānyā ótú ìmi ní 'oó ènìākò sī 'dā'bée agá dījì ku. 15 'Bo Múngú ìmi zìjì rí, ìri uleterè, lè ìmi adrikí kpá uleterè tā cére ìmi ní ríi 'oó rí agá, 16 à'diàtāsìyá síkí kīnī, "Lè ìmi adrikí uleterè, à'diàtāsìyá ma uleterè."

17 Ìmi rí Múngú 'bá rí pi vé tā lìjì pìrì rí zì ìmi Ètèpi, lè ìmi ìnjìkí ìri ìnjìnjì ìmi ní drì adrizú jákà rú vù drìgè nògò rí gé. 18 Ìmi nìkí rá 'yozú kīnī, Múngú je ìmi drì ìfìzú létì ùnjì ìmi è'bìpìjì ní 'oó rí agàsì ngá ábá'ba ábábā sù dábù tñjì ní sī kuyé, dòku aya ógùpì ógùgù ní sī kuyé, 19 je ìmi drì àrì tá be agaapi rá Kùrisitò adripi kābilò mvá* uleterè ùnjikānyā ákò rí vé rí sī. 20 Múngú ìpè Kùrisitò rí kò ìnògòsì ísù ákudè gbikí drì vù rí kuyé, 'bu 'dákí ìri ú'dú ùdú vé nò'bée gé ìmivé tā sī. 21 Kùrisitò ã tā sī, ìmi è'yìkí Múngú Kùrisitò rí ingaapi dràngará gálésì, Kùrisitò rí íngùpi rí gí. Kúru ìmi è'yìkí Múngú rí rá, àzini ìmi 'bákí èsì Múngú drìgè rá.

22 Ìmi ní ú'dúkù áda rí è'yìjí gí rí sī, ùjìkí ìmi uleterè gí. Kúru lè ìmi lèkí ìmi lèlè ìmi àsámvù gé sī ìmi èdrìpìjì be, ìmi ómvùpìjì be èsì be cére. 23 Á'diàtāsìyá tñkí nóni ìmi ú'dí rú gí, ìmivé tñgárá 'dìri adri 'yozú kīnī

1:16 1:16 Lèvítìkà 11:44-45; 19:2; 20:7 * 1:19 1:19 Kābilò mvá: Múngú sè tàfimbì Mósè ní kīnī, 'bá rí pi ã zākí kābilò Múngú ní ròbòjò rú, à trùkí rí kòpi ívè ùnjikānyā agàsì rá. Sè í ní Yēsù rí zìzú Kābilò Mvā Múngú vé ní àní, à'diàtāsìyá Múngú ìpè ìri ìmù dráá 'bavé ùnjikānyā ùjìjì. 'Í lā Wùngará 12:17-28; Mārākò 14:12; Lùkà 22:7; Yùwání 1:29-35; 1 Kòrìnitò 5:7.

ru'ba nmaápi nma nma nōri vé ni kuyé, iri ru'ba draápi ku ni, ú'dúkó Múngú ní átá adriípi muzú nyonyo 'dīri sē kōpi tīj ícá ú'dí rú nī. ²⁴ Sū nēbī rī ní 'yoó rī tīj kīnī,

“Bá rī pi adrikí sū ásé tīj, kōpi drā mbēlēná,
kōpivé únyí ri ábá mbēlēná sū peṭi ásé
agá rī pi vé fū ní ábá rī tīj,
ásé ē bī ri únyú rá, fū ni ri kpá lū 'dīisī rá.

²⁵ 'Bo ú'dúkó Úpí vé rī áwí adrii muzú nyonyo.”

Ú'dúkó 'dīri, iri ú'dúkó múké Múngú vé í ní úlūú imi ní rī.

2

¹ Kuru lē imi kuki tā 'dī'bée rá, éšj ūnjí 'bāngará 'bá āzi drīgé, ūnjō, mī ū'bāngará, éšj ūnjí 'bāngará 'bá āzi vé ngá sī, āzini átangá átá 'bá āzi ā rú izazú rī, lē imi kuki rá. ² Lē imi adrikí sū anjī ūdeṇá ri'bée bá ndru'ba rī pi tīj. Lē imi mvúkí lé Índri Uleteré rī ní sēé imi ní rī, imi mbakí rī ání ūkpō be, imi ísúkí rī pangará ání. ³ Nóni imi nīkí amá gí 'yozú kīnī, Úpí ri múké.

Írā adriípi idri rú rī, āzini 'bá Múngú ní úpēé rī pi

⁴ Imi ímúkí Írā adriípi idri rú* 'bá rī pi ní gāá sī, Múngú ní ípēé, iri ní tā ni 'dujú 'bāá āmbúgú rī vúgá. ⁵ Imi adrikí kpá sū írā adri'ba idri rú Índri Uleteré rī ní rizú jó Múngú vé rī sīzú ání rī tīj, imi atala uleteré ri'bá rōbōṇō Múngú ní 'yīi rá rī sē'ba Múngú ní Yēsū Kúrísitō ā rú sī ní pi. ⁶ Tā í ní sīi búkú Múngú vé rī agá rī kīnī, “Imi ndrekí drī ká, á 'bá írā kú Sionā† agá, má ípē írā rī 'bāá tā be āmbúgú. 'Bá iri é'yīpi rá rī, ícá drīnjá ísú ku.”

⁷ Imi írā rī é'yī'bée rá rī pi, imi vúgá 'dālé írā rī vé tā āmbúgú. 'Bo 'bá írā rī gā'ba sī rī pi vúgá 'dāá,

“Írā ándúru 'bá jó sī'ba rī pi ní gāá sī rī, újā nóni 'i ícá írā sēépi jó rī ní pá tuzú ání ūkpō ūkpō ní.”

⁸ “Á 'bá írā, 'bá rī pi rī í ūšj ru'ba ní gé, írā rī sē kōpi ri 'u de vúgá.”

Kōpi ri í ūšj ru'ba ní gé, ā'diātāsīyā kōpi lékí tá Múngú vé rī yīj ku, tā í ní ūtīj rī nga 'i kōpi ā rú'ba gá rá.

⁹ 'Bo imi adrikí 'dīni kuyé, Múngú ūpē imi ní. Imi atala 'bāgú rī pi vé ni, sūrú uleteré ni, 'bá Múngú vé ní pi. Múngú zī imi ífūú ínjā agá 'dāásí imi adrii ūtīnjā dīppi uleteré rī agá, imi ūlúkí rī tá múké Múngú ní 'oó imi ní rī pi 'bá rī pi

ní. ¹⁰ Ándúru imi adrikí 'bá Múngú vé ni kuyé, 'bo nóni imi 'bá Múngú vé ni. Ándúru Múngú 'bá éšj ídríkídri imi drīgé kuyé, 'bo nóni 'bá éšj ídríkídri imi drīgé gí.

¹¹ Imi mávé Ūndī má ní lēlé rī pi, imi jākā, āzini imi rámbá rú nyóókú drīgé nōgó, á mā imi drī 'rī sī, tā ūnjí rīpi ūmbā fuúpi imi éšj agá 'dīri, lē imi kuki ání. ¹² Lē imivé tá ā adri múké 'bá pāgánō rú rī pi ásámvú gé, kōpi kádō ūnjō ūlī imi drīgé 'yozú kīnī imi ri tá ūnjí 'o, kōpi ā ndrekí rī tá múké imi ní 'oó rī, kōpi ē íngúkí rī Múngú ri ú'dú 'rī ní ímúzá 'bá vúgá nólé rī gé.

Lē ē ínjīkí 'bá drīkoma rú rī pi ínjīnjī

¹³ Úpí lē imi ínjīkí 'bá í ní ū'bāá imi drīlé gá rī pi ārevú céré ínjīnjī. Lē imi ínjīkí 'bāgú rī pi ínjīnjī, ā'diātāsīyā kōpi 'bá ambugu 'bá rī pi drīgé céré. ¹⁴ Ázini lē imi ínjīkí gávānā rī pi ínjīnjī, ā'diātāsīyā ūpēkí kōpi rīi 'bá tá 'o'ba ūnjí rī pi írīnjā, āzini rīi 'bá tá 'o'ba múké rī pi íngú. ¹⁵ Múngú lē imi 'okí tá pīrī, 'bá adri'ba azakaza rú tá nī'ba ku rī pi ā 'yokí rī tá āzi imi ní ku. ¹⁶ Imi ísúkí drīwālā gí, 'bo drīwālā imi ní ísú 'dīri, lē imi 'okí tá ūnjí ání ku. Lē imi adrikí áti'ba Múngú vé ni. ¹⁷ Lē imi ínjīkí 'bá rī pi céré ínjīnjī, imi lékí imi ógūpī Yēsū ri é'yī'ba gí rī pi lēlé. Imi kuki Múngú rī, āzini imi ínjīkí 'bāgú rī pi ínjīnjī.

¹⁸ Imi 'bá adri'ba túgērī rú 'dī'bée, lē imi ínjīkí imivé 'bá imi ní rīi éjī ngāá kōpi ā pālé gá rī pi ínjīnjī. Adri 'yozú kīnī, imi 'yéjā 'bá tá be múké rī pi ínjī áyu 'dīni ku, lē imi ínjīkí 'bá éšj be ūká ūká rī pi índī. ¹⁹ 'Bá rī 'o dō mi ūnjí draāásīyā, Múngú ri mí ní tākíri sē rá, ā'diātāsīyā mí 'bá Múngú vé ni. ²⁰ Ūgbákí dō imi tá ūnjí imi ní 'oó rī sī, imi takí dō tá ni mādā, ngá múké imi ní ísú ání gé 'dīgé rī 'ā'di? 'Bo imi nyakí dō ízāngā tá múké imi ní 'oó rī sī, imi takí dō ta ni mādā, Múngú rī adri imi sī āyīkō sī. ²¹ Múngú ní imi zīj ímú Kúrísitō ā pámvú ūbīi rī sī, imi ímú ízāngā nya sū Kúrísitō ní nyaá imi tá sī rī tīj, iri imi ní ū'bītā rú, imi ūbīkí rī íri ā pámvú ání.

²² “O ūnjīkányā ālujāni kuyé, ū'bā 'bá āzi ē mī kuyé.”

²³ 'Bá rī pi ká íri u'daá, 'u da kōpi kuyé. Kā rīi ízāngā rī nyaá, éří 'i ōjōgō sī ālujāni kuyé. Ízāngā íri ní nyaá rī agá, 'bá ívé éšj céré Múngú tá līpi pīrī rī drīgé. ²⁴ Kúrísitō 'du 'bávē ūnjīkányā muzú 'i rú'ba gá peṭi alambaku sígē gí, 'bá kukí rī ūnjīkányā, 'bá adrikí rī idri rú, 'bá 'okí rī tá pīrī

áyu. Ízāngā ĩri ní nyaá rĩ sē ídríkí ĩmi gí.
²⁵ Ándúrú ĩmi adríkí sū kábílō ávĩ'ba gí, rĩ'ba ányá'ba mụ'ba bádáru rĩ pi tĩnĩ, 'bo nóni ĩmi ímvíkí ígōó 'ba rĩipi ĩmi úcépi, ázini ímivé idri ā tā mbaápi rĩ vúgá gí.

3

Ūkú rĩ pi vé adringárá ívé ágō rĩ pi be rĩ

¹ Ūkú rĩ pi, lē ĩmi ĩnĵíkí ímivé ágō rĩ pi ĩnĵĩnĵĩ, ĩmi 'duki tā kōpi ní lūu ĩmi ní rĩ ngaánga. Ágō rĩ pi ẹ'yíkí dō ú'dúkó múké rĩ kuyé, ūkú rĩ pi vé tā 'oó múké rĩ sī, ūkú rĩ pi ā ūlūkí dō ú'dúkó múké rĩ ívé ágō rĩ pi ní kuyé drááásiyā, ágō rĩ pi ú'dúkó múké rĩ ẹ'yí rá. ² Ágō rĩ pi ndrėkí dō ūkú rĩ pi rĩ tā 'o múké, kōpi kúru 'de Kúrísítō ā pámvú ūbĩ. ³ Lē ku ĩmi ní rizú ẹsĩ 'bázú céré ūnyĩ rụ'ba nōri vé rĩ ā tā ūsúzu áyu, ázini rizú drĩ'bí tizú ū'dú be túngú túngú, dōku gálágála dábú nũ ní pi 'yízú ĩmi bĩ gé sī, ázini bōngó ájē be ámbúgú ní pi úsúzu. ⁴ Múké ní, lē ímivé ūnyĩ ā adri ĩmĩ ẹsĩ agalésila. Ūnyĩ 'dĩri ā adri rĩ mụzú nonyonyo, ímivé ẹsĩ ā adri rĩ kírĩ, ázini tā be mādā. Ūnyĩ 'dĩri tā be ámbúgú Múngú ẹndrẹtĩ gé 'dāá. ⁵ Ūkú ọtú Múngú rĩ ĩnĵĩ'ba rĩ pi 'okí tā rĩ sū 'dĩri tĩnĩ. Kōpi 'bákí ẹsĩ céré Múngú drĩgé, kōpi rĩ í údé ūnyĩ be. Kōpi rĩ ívé ágō rĩ pi vé tā 'du nga rá. ⁶ Sárā ní ágó ní Ábūrámā* rĩ ĩnĵĩ ĩnĵĩ rĩ sī, zĩ ágó ní rĩ ívé ámbúgú. ĩmi 'okí dō tā pĩrĩ ũrĩ ákō, ĩmi anjĩ ūkú Sárā vé ní.

⁷ ĩmi ágō ūkú be rĩ pi, lē ĩmi ĩnĵíkí ímivé ūkú rĩ pi ĩnĵĩnĵĩ, ĩmi rụkĩ kōpi múké, ĩmi ūsúkĩ lẹtĩ múké kōpi ē Ízā kozú áni, kōpi dō ūkpō ákō drááásiyā, Múngú vé ẹsĩ múké rĩ sī, sē ĩmi ní fefé idri ú'di rĩ vé rĩ céré trōtrō, áni ā uga rĩ ĩmi ní lẹtĩ Múngú rĩ zizú rĩ ku.

Ízāngā nyangárá tā múké 'ongárá sī rĩ

⁸ Í'yó ẹsĩzú rĩ 'dĩ, lē ímivé yĩkĩ ā adri céré álu. ĩmi kukĩ ĩmi ọgǔpĩ rĩ ĩzāngā nyaá ọ'dúkúle ku. Lē ĩmi lėkĩ ĩmi lėlē adrizú ẹdrĩpĩ rĩ ázini ọmvúpĩ rĩ. ĩmi adríkí ẹsĩ be múké, ázini ĩmi adríkí tā be mādā. ⁹ 'Bā ázi 'o dō ĩmi ūnjĩ, lē ĩmi 'okí ĩri ūnjĩ ku, 'bā ázi 'da dō ĩmi, lē ĩmi 'dakĩ ĩri ku, múké ní, lē ĩmi zĩkĩ ĩri ní Múngú rĩ, ā sē ĩri ní tákĩrĩ, ā'diātāsīyā ĩmi 'okí dō 'dini, Múngú rĩ ĩmi ní tákĩrĩ sē rá. ¹⁰ Á'diātāsīyā sīkĩ búkú Múngú vé rĩ agá kínĩ, "Bā rĩ lē dō adrii áyĩkō sī,

á zini lē dō adrii mụzú múké,
 lē ā ūtē ívé ádra, ā rĩ átángá ūnjĩ átá ku,

* **3:6** 3:6 Ábūrámā: Múngú zĩ Ábūrámā rĩ kínĩ, ā ku ívé 'bā 'bẹtĩ ásámvú gé rĩ pi, ā ku ívé ángú, ā 'de mụyĩ ángú ázi ú'di ní gé. Ábūrámā rĩ ẹ'bĩpi Yáhúđĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ĩri ílĩ élifú álu mụđúrǔlĩ áró (1,800) gé, ísụ tĩkĩ drĩ Yẹsũ rĩ kuyé. Í lā í'dóngárá 12-25. **3:12** 3:12 Sāwúmā 34:12-16 **3:14** 3:14 Ísáyá 8:12 † **3:20** 3:20 Nūwā: Nūwā adri sá 'bā rĩ pi ní ūnjĩkányā 'ozú ūnjĩ 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú ā údé kúlúmgbā, yĩ rĩ kādō ímú tĩ, ā pa rĩ írivé 'bā rĩ pi írivé ányápá rĩ pi ā urụkọ pi be. Í lā í'dóngárá 5-9.

á zini ā rĩ ūnjō ũlĩ ku.

¹¹ Lē ē ífũ ūnjĩkányā agásĩ rá, ā 'o tā múké, lē ā ndā lẹtĩ tákĩrĩ íjízú, ā 'du tákĩrĩ rĩ vé tā ngaánga.

¹² Á'diātāsīyā Úpĩ Múngú rĩ mĩ 'bā 'bā tā 'o'ba pĩrĩ rĩ pi ndrėzú

á zini ĩri bĩ 'bā kōpivé zĩngárá yízú,
 'bo ĩri úgóró újā 'bā tā 'o'ba ūnjĩ rĩ pi ní."

¹³ ĩmi dō rĩ úvá 'bā tā múké 'ozú, ā'di rĩ ícō ĩmi 'o ūnjĩ ní? ¹⁴ 'Bo ĩmi dō rĩ Ízāngā nya tā ĩmi ní 'oó pĩrĩ rĩ sī drááásiyā, Múngú rĩ ĩmi ní tákĩrĩ sē rá. "Lē ĩmi rúkĩ ngá kōpi ní ruú rĩ ku, lē ĩmi ā adríkí ũrĩ sī ku." ¹⁵ Lē ĩmi ĩnĵíkí Kúrísítō rĩ ĩmĩ ẹsĩ agá 'dalé 'yozú kínĩ, ĩri ímivé Úpĩ. 'Bā ázi zĩ dō ĩmi tā ĩmi ní rizú ẹsĩ 'bázú Kúrísítō drĩgé rĩ ā tā sī, lē ĩmi útúkĩ ĩmi kú ĩnógósĩ, ĩmi újākĩ rĩ tā ĩri ní zĩjĩ 'dĩri áni múké. 'Bo lē ĩmi újākĩ tā rĩ ú'dúkó adrii mādā ní sī, ĩnĵĩngárá be. ¹⁶ Lē tā ĩmi ní újā rĩ ā adri pĩrĩ, ā'diātāsīyā 'bā rĩ'ba átángá ūnjĩ 'yo'ba ĩmĩ rụ'ba ĩmi ní rĩí ẹzĩ Kúrísítō vé rĩ ngaá múké rĩ ā tā sī rĩ pi ē ísúkĩ rĩ drĩnjā bėsĩnĩ. ¹⁷ 'Bā rĩ dō rĩ Ízāngā nya tā múké ĩri ní 'oó rĩ sī, Múngú lē dō tā rĩ ā 'o 'i 'dini, ĩri múké. 'Bā rĩ dō rĩ Ízāngā nya tā ūnjĩ ĩri ní 'oó rĩ sī, adri múké ku. ¹⁸ Kúrísítō drā vú álu 'bávé ūnjĩkányā ā tā sī, ĩri tā be pĩrĩ ūnjĩkányā ákō, drā 'bā ūnjĩkányā be rĩ pi vé tā sī, ā újā rĩ ĩmi ícā anjĩ Múngú vé ní.

¹⁹ 'Dĩkĩ ĩri drāá rá, 'bo Índrĩ Múngú vé rĩ sē idri góó rá. ¹⁹ Kúrísítō mụ tĩ sēé idrĩ í ní 'bāá kuú jó ángú ū'yízú rĩ agá rĩ pi ní. ²⁰ Índrĩ 'dĩ'bée gākĩ ọtú Múngú vé tā sī, sá Nūwā† ní rizú ívé kúlúmgbā mọńgón rĩ sizú rĩ gé, 'bo Múngú rĩ tée ẹsĩ be mādā. Yĩ tĩpĩ rĩ agá 'dāá, 'yéná 'bā áró idríkĩ ní. ²¹ Yĩ tĩpĩ 'dĩri i'da íffĩ bātízímú vé rĩ, nóni ĩmi paápi 'dĩ. 'Bo bātízímú vé íffĩ adri 'yéná ūndĩ rụ'ba gá rĩ ā ūjĩngárá kuyé, írivé íffĩ, ĩmi ní ẹsĩ újázú ule Múngú rĩ ẹ'yízú, ā'diātāsīyā Yẹsũ Kúrísítō íngá góó idri rĩ drāngárá galésila gí. ²² Nóni Yẹsũ Kúrísítō mụ 'bũ gé 'dāá gí, úri kuú Múngú vé drĩ ẹndẹpi gé, Múngú 'bā māláyikā rĩ pi 'bā ángú rụ'ba rĩ pi be adrii ĩri ā pálé gá.

4

Adringárá pĩrĩ Múngú agá rĩ

¹ Kúrísítō ní 'i rụ'ba adii sēé Ízāngā nyaá rĩ sī, lē kpá ĩmi adikĩ ĩmĩ rụ'ba Ízāngā nyaá sũ ĩrivé rĩ tĩnĩ, ā'diātāsīyā 'bā rĩ adí dō 'i Ízāngā nyaá Kúrísítō ā tā sī rá, ĩri lū 'yozú kínĩ, 'bā rĩ ku ūnjĩkányā 'ongárá gí. ² ĩri lū 'yozú kínĩ, ĩmi ícókĩ lókĩ ĩmi ní adrizú

nyóókú drǐgē nōgō rī izaá rizú tā ũnjí rú' bá nōri vé rī ngazú áni ku, ĩmi éšǐ 'bá rizú tā Múngú vé rī 'duzú ngazú. ³ Ótú ĩmi izakí sá ambamba, ĩmi rikí tā págánō rī pi ní ríi 'oó rī pi 'dujú ngaá: ĩmi rikí tā drǐnjá séépi ní 'oó, ĩmi rikí ówú 'báa, ĩmi rikí iméréé ũnjí ũnjí, ĩmi rikí ũmú 'báa rizú íwá mvuzú imérézú tā drǐnjá séépi ní pi 'ozú, ázini ĩmi rikí múngú ũnjí í ní úde drǐ sǐ rī pi ĩnjǐ. ⁴ Nóni ĩmivé ũndí ándúru rī pi é drǐ ábá céré céré, ĩmi ní ĩmi úmú adrii í be trú ku rī sǐ, sē kōpi nóni rī ĩmi u'da'da. ⁵ 'Bo kōpi imú pá tu Múngú úmvúlesǐ 'bá idri rú, ázini ũdrá' bá gí rī pi vé tā lípi rī endrētǐ gé. ⁶ Tā 'dirí sē í ní rizú ú'dúkó múké rī ũlúzu 'bá ũdrá' bá gí rī pi ní ĩndí áni. Kúru í tā lí kōpi drǐgē tā kōpi ní 'oó nyóókú drǐgē nōgō rī sǐ, kōpivé indrí rī kúru mụ adri Múngú be trú.

⁷ Éšǐ mādá, ngá rī pi árevú céré imú adri 'dāayo. Kúru lē ĩmi adriki mē be kowu, ĩmi a' biki ĩmi tā sǐ a'bia'bi, ĩmi ziki Múngú rī. ⁸ Agaápi rá rī, lē ĩmi lēki ĩmi éšǐ álu sǐ, á'diátásiyá 'bá ázi 'o dō ĩmi ũnjí, lēngará rī sē ĩmi 'báki irivé tā ĩmi éšǐ aga ũnjí ku. ⁹ Lē ĩmi é'yíkí 'bá rī pi imivé 'bētǐ ásamvú gé lēngará sǐ, unungará ákō. ¹⁰ Múngú rī éšǐ be múké, sē ĩmi ní fēfē céré ándiándí. ĩmi áyúkí fēfē ándiándí ĩri ní sēé ĩmi ní 'dǐ' bée 'bá uruko é izá kozú áni. ¹¹ Mivé ézǐ dō rizú tǐ sēzú, lē mǐ rī tǐ Múngú vé rī sēé 'bá rī pi ní. Mivé ézǐ dō rizú 'bá rī pi é izá kozú ngá sǐ, lē mǐ rī kōpi é izá koó muzú ũkpō Múngú ní sēé mǐ ní rǐ sǐ, é ingúkí rī Múngú dípi pōwǔpōwǔ, ázini ũkpō be rī áni Yēsú Kúrísitō á rú sǐ muzú nyonyo. Ámīnā.

Īzāngā nyangará adringará Kúrísitǔyáni rú rǐ vé tá sǐ rǐ

¹² ĩmi mávé ũndí má ní lēlélé rǐ pi, tā ũkpō ũkpō riipi ĩmi ú' bǐpi ĩmi ní rizú Īzāngā nyazú áni 'dǐ' bée, lē ĩmi éšǐ á ũtǐ áni ku, tā ĩmi ú' bǐpi 'dirí é indré ĩmi ní tā ú'dí rú ní ku. ¹³ 'Bo lē ĩmi adriki áyíkō sǐ Īzāngā ĩmi ní ríi nyaá 'dǐ' bée sǐ, á'diátásiyá Īzāngā Kúrísitō ní nyaá rǐ ĩmi ní nóni ríi nyaá 'dǐ. Kádō imú ĩri i'daá dǐngará be pōwǔpōwǔ, ĩmi kúru ĩmi áyíkō íšú aga rá. ¹⁴ U'dakí dō ĩmi, ĩmi ní Kúrísitō rī é'yǐ gí rǐ sǐ, ĩmi tákiri íšú rá, á'diátásiyá Múngú vé Indrí Uleteré dípi pōwǔpōwǔ rǐ adri ĩmi be trú. ¹⁵ ĩmi dō rǐ Īzāngā nya, lē Īzāngā ĩmi ní ríi nyaá rǐ á adri 'bá 'dǐzú ní ku, dōku ngá úgǔzú ní ku, dōku tā ũnjí 'ozú ní ku, dōku 'dezú tá agá yáyá ní ku. ¹⁶ Mǐ dō rǐ Īzāngā nya mǐ ní adrii Kúrísitǔyáni* rú rǐ sǐ, lē mǐ drǐ á nja ku, lē mǐ íngú Múngú rǐ mǐ ní ríi Kúrísitō á pámvú ũbǐ

rǐ sǐ. ¹⁷ Á'diátásiyá lókí tá lízú rǐ ícá gí, í 'dó anji Múngú vé rǐ pi vé tá lí. Dō í 'dó 'bávé tá lí drǐdrǐ píri, kúru 'bá ú'dúkó múké Múngú vé rǐ yǐ' bá, gá' bá tá ní 'du' bá ngagá sǐ rǐ pi vé tá á adri rǐ íngóni? ¹⁸ Búkú Múngú vé rǐ kiní,

“Íri dō ũkpō ũkpō 'bá tá be píri rǐ pi ní idringará íšúzú,

'bá ũnjíkanyá 'o' bá, ázini Múngú rǐ ĩnjǐ' bá ku rǐ pi á 'okí rǐ kōpi íngóni?”

¹⁹ Kúru 'bá rǐ' bá Īzāngā nya' bée ézǐ Múngú vé rǐ á tá sǐ rǐ pi, lē kōpi á tukí pá tǐtǐ, kōpi é é'yíkí Múngú úyō sōopi, tá ní 'dujú ngaápi rá, í gbǐpi rǐ, ázini kōpi á rikí tá múké 'oó muzú.

5

'Bá Múngú vé rǐ pi vé ímbángará

¹ ĩmi má ógǔpǐ drǐkoma rú kánísá vé rǐ pi, á ndre Īzāngā Kúrísitō ní nyaá rǐ rá, ázini á ndre irivé dǐngará pōwǔpōwǔ í ní imú 'daá, 'bá ní úmvúlesǐ imú állé trú rǐ rá. Á lē átá ĩmi ní 'dini. ² ĩmi drǐkoma kánísá vé 'dǐ' bée, lē ĩmi úcéki kábílō Múngú vé adri' bá ĩmi ásamvú gé 'dǐ' bée. Lē ĩmi á adriki drǐkoma rú, ĩmi úteki kōpi. 'Bo á adri ũkpō sǐ ku, á adri sǔ ĩmi éšǐ ní lée rǐ tǐni, Múngú lē ĩmi 'okí 'dini. 'Bo lē ĩmi 'báki éšǐ ámbúgú múfengá drǐgē ku, lē ĩmi 'báki úvá ézǐ rǐ ngazú. ³ 'Bá ĩmi ní ríi úteé rǐ pi, lē ĩmi 'báki tá ɛnjǐɛnjǐ kōpi drǐgē ku, lē ĩmi adriki kōpi ásamvú gé ú' bǐtá rú. ⁴ Kúrísitō adriipi 'bá kábílō úcé' bá rǐ pi drǐgē rǐ kádō 'i i'daá, ĩmi imú kǐlá dǐngará adriipi pōwǔpōwǔ deépi ku rǐ vé rǐ úsú ĩmi drǐgē.

⁵ ĩmi kǐrǐnǐ rǐ pi, lē ĩmi yíkí 'bá ambugu rǐ pi é tǐ yiyǐ. ĩmi árevú céré, lē ĩmi adriki ĩmi ásamvú gé sǐ éšǐ be mādá, á'diátásiyá “Múngú gá 'bá í íngú' bá íngúngú rǐ pi sǐ, 'bo ĩri éšǐ múké 'bá 'bá tá be mādá rǐ pi ní.”

⁶ Lē ĩmi adriki tá be mādá Múngú adriipi ũkpō be rǐ endrētǐ gé, ĩri imú sē í ĩmi ĩnjǐnjǐ lókí ĩri ní íngá ípée rǐ gé. ⁷ Tā ĩmi ní ríi ĩmi úšúzu drázú áni 'dirí, lē ĩmi kukí céré kuú Múngú drǐgē, á'diátásiyá Múngú rǐ ĩmi tá mba rá.

⁸ ĩmi adriki úmǐ be, ázini ĩmi adriki mǐ be kowu, á'diátásiyá ĩmivé ári' bá ádróko rǐ écjǐ ángú mbá sǔ kǐmǐrǐo riipi líipi léépi 'bá ndáapi nyaápi rǐ tǐni. ⁹ ĩmi tukí pá tǐtǐ ĩmivé é'yǐngará agá, ĩmi séki ádróko á ũ' bá ĩmi mǐ ku. Á'diátásiyá ĩmi níki rá ĩmi ógǔpǐ Yēsú rǐ é'yǐ' bá gí vú drǐgē nōgō rǐ pi nyo rǐ Īzāngā nya sǔ ĩmi ní ríi nyaá 'dirí tǐni.

* 4:16 4:16 Kúrísitǔyáni: 'Bá 'dǐ' bée é'yíkí rá 'yozú kiní, Yēsú rǐ Kúrísitō, pa í ní. Zíkí kōpi Kúrísitǔyáni, á'diátásiyá kōpi rǐ Yēsú Kúrísitō á pámvú ũbǐ. 4:18 4:18 Nǎpi 11:31 5:5 5:5 Nǎpi 3:34

¹⁰ 'Bo ĩmi kádō ĩzāngā rī nyaá lókíná be mādā, vùdrĭ ní gé, Múngú ẹ̀sĭ be múké ĩmi zĭpĭ imųpĭ đĭngára 'dáni'dáni rī ǎlĕépi Kúrísítō agá rī, ĩri sē ĩmi gō adri múké rá, ĩri ĩmi ní ũkpō sē rá, ĩri sē ĩmi pá tu tĭtĭ ĩmivé ẹ̀'yĭngára agá. ¹¹ Ũkpō Múngú vé rī ǎ adri mužú nyonyo. ǎmĭnā.

Pétēró vé átángá ũdũ

¹² Kòkòbĭ má ní sĭi ẹ̀lĭnā nōri, Sílā má ní ẹ̀sĭ 'bāá drĭ ní gé ẹ̀drĭpĭ rú Yĕsũ Kúrísítō agá rī ko má ĩzā sĭngára ní gé nĭ. Tā má ní kòkòbĭ rī sĭzú rī, ǎ lĕ ĩmi ẹ̀sĭ ĩmbá, ǎzini ǎ lĕ lúú ĩmi ní 'yozú kĭnĭ, ádarú Múngú vé ẹ̀sĭ múké. Lĕ ĩmi tukĭ pá tĭtĭ ẹ̀sĭ múké Múngú vé rī agá. ¹³ Ngúlúmũ Yĕsũ ri ẹ̀'yĭ'bée gĭ Bābĕlónā gá Múngú ní ũpĕé sũ ĩri ní ĩmi ũpĕé rī tĭnĭ rī pi sĕkĭ ĩmi ní mōdó, ǎzini má mvópi Mārākō sē kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁴ ĩmi adri'bā Kúrísítō agá rī pi, ĩmi u'dekĭ ĩmi ẹ̀zĭ bĕdrĭ sĭ, lĕngára be céré, Múngú ǎ 'bā tākiri ĩmi drĭgé.

Kòkòbì ìrì ní
Pétéró
ní sù rì
Tà búkù rì vé rì ã
ùlùngará

Pétéró sī kòkòbì 'dìri sēē Kúrísitíyáńí uruḳo ní, lóki ìri ní ñjzú ámázú 'yozú kìnì, 'bá uruḳo lèkí 'i 'dìj' dī rī gé. Lè lúú Kúrísitíyáńí rī pi ní 'yozú kìnì, lè adringará kòpívè rī à sè àyìkò Múńgú ní. Kòkòbì 'dìri agá, sī kìnì, tà ñngará Múńgú ní sēē kòpi ní, àzini Yèsù Kúrísitò ní sēē kòpi ní, àzini kòpi ní ìsù 'bá uruḳo 'bée vúgá rī, lè kòpi à kúkì ku. 'Yo kòpi ní kìnì, lè kòpi à adrikì mī be kowu 'bá ìmù 'bá àngù ìmbá 'bá ùnjò sī 'bá kànísá vé rī pi àsámuvú gé rī pi vé tà sī. 'Bá àngù ìmbá 'bá ùnjò sī rī pi, kòpi rī 'bá rī pi ìmbá tà ùnjò sī, àzini kòpi rī 'yo, Kúrísitò ìgò ku. 'Bo Pétéró 'yo kìnì, Kúrísitò rī ìgò rá, Múńgú rī ngá 'í ní gbii lóki nòri vé rī pi ú'dj rá. Ìri gò ngá ú'dí gbi ùkù rī à vùrà gá, kòpi adri ùnjikányá ãkó.

1 Ma Símónà Pétéró 'i, àtí'bagú, àzini Yèsù Kúrísitò vé 'bá áyúáyú ní.

Á sī kòkòbì 'dìri sēē 'bá Yèsù rī é'yí 'bá gí sù 'bá ní é'yí rī tìnjí rī pi ní. É'yìngará 'dìri tà be àmbùgú, sèkí ìmi ní tà pìrì Yèsù Kúrísitò 'bávè Múńgú 'bá Paápi rī vé tà sī.

2 Èşj múké, àzini tàkìri Múńgú vé rī à ga ìmi èşj agá tré tré. Lè ìmi 'bàkí èşj rizú tà Múńgú vé rī ùnjú, àzini Úpí Yèsù vé rī ùnjú mụzú dīj dīj.

Adringará Múńgú agá rī

3 Múńgú vé ùkpò sī, sè 'bá ní ngá àrèvú céré 'bá ní tà 'ozú àní múké àyìkò sèépi ìri ní rī pi gí. Sè 'bá ní ngá 'dì' bée, 'bá ní ìri ñj gí rī sī. Múńgú zj 'bá, 'bá ìmùkí rī ivé dīngará pòwùpòwù rī àlèé, àzini ivé adringará múké 'dìri àlèé 'í be trùj. 4 Múńgú èzj 'bá ní tà àmbùgú, 'bá ìkókí rī ivé adringará múké rī àní, àzini 'bá kúkì rī èşj 'bá ní rii 'báà tà ùnjí 'ozú rī rá, àzini 'bá kúkì rī èşj àmbùgú 'bá ní rii 'báà ngá drìgè nyòòkù drìgè nògò rī àní.

5 Lè ìmi ruḳi ìmivè é'yìngará rī títj. É'yìngará rī à vùdrj gé, lè ìmi 'okí tà múké, tà múké rī à vùdrj gé, lè ìmi adrikì tà ñngará be, 6 tà ñngará rī à vùdrj gé, lè ìmi ùtèkí ìmi ùtètè tà ùnjí sī, ùtèngará rī à vùdrj gé, tà ènjìenjì agá, lè ìmi ùmbékí èşj, èşj ùmbéngará rī à vùdrj gé, lè ìmi 'okí tà Múńgú ní àyìkò sèépi ní, 7 tà 'ongará Múńgú ní àyìkò sèépi rī à vùdrj gé, ìmi èdrípjìj rù, lè ìmi lèkí ìmi lèlè ìmi àsámuvú gé sī, lèngará rī à vùdrj gé, lè ìmi lèkí 'bá

rī pi àrèvú céré. 8 Ìmi 'duki dō tà 'dì' bée àrèvú ngáà céré rá, ìri lù 'yozú kìnì, èşj ìmi ní 'báà 'bávè Úpí Yèsù Kúrísitò rī ñjzú rī, ù'a ní rī ìndré ìmi rù' bá gá bá, pámvú ní rī ìndrèndrè. 9 'Bo 'bá tà 'dì' bée 'dujpi ngaápi ku rī, ìndré sù 'bá mī be èşjìpi gí, àngù ndrèépi ku rī tìnjí. 'Bá tà 'oópi 'dìni 'dìri, tà 'í ní ìri trüzú ìrivé ùnjikányá agásí rī àvì èşj ní agásí gí.

10 Kúru má èdrípjìj má ómvúpjìj, lè ìmi 'okí tà lúúpi 'yozú kìnì, ádarú Múńgú ùpè ìmi ní, àzini zj ìmi ìmù adrii 'bá ívé ní. Ìmi 'duki dō tà 'dì' bée ngáà sù 'dìri tìnjí, ìmi ícókí 'í dé ìmivè é'yìngará agásí ku. 11 'Bávè Úpí Yèsù Kúrísitò 'bá Paápi rī ìmù ìmi é'yí drj ìrj sī fì málùngá adrii ñí 'dání' dání rī agá rá.

Tà Búkù Múńgú vé rī ní átá rī

12 Ìmi ñkí dō tà rī gí, àzini ìmi tukì dō pá tà áda rī agá títj dráàasíyá, á lè tà 'dì' bée èndjìj ùlúú ìmi ní dīj dīj. 13 Má ní drì adrizú ìdri rù rī gé, má ùşş ìri múké má ní tà 'dì' bée ùlúú ìmi ní, tà ní à àvì rī ìmí èşj agásí ku. 14 Á' diatásíyá á nì rá 'bávè Úpí Yèsù Kúrísitò lù má ní uletere kìnì, ma ìlókò drádrá. 15 Kúru á lè ù' bīj ùkpò sī tà 'dì' bée ìmbá ìmi ní, lóki má ní adrizú 'dàáyó rī gé, ìmi 'bàkí rī tà 'dì' bée áwí kuú ìmí èşj agá.

16 Ú'dógú' dógú 'bá ní ùlúú ìmi ní 'bávè Úpí Yèsù Kúrísitò vé ìgòngará ùkpò be rī à tà sī 'dìri, adri 'yozú kìnì, 'bá àzi ígá tà ní 'í drìgè yá 'dìni kuyé, 'bá rī àmbùgú Yèsù vé 'bá ní ndrèé 'bá mī sī rá rī à tà ùlú. 17 Ètèpi Múńgú sè ìri ní àmbùgù, àzini ìngú ìri rá. Múńgú ùkpò 'Dípa kìnì, "Mv' 'dìri mávè má ní lèlèlè rī, ma adri ìri sī àyìkò sī." 18 'Bá yìkí 'ù'dúkò rī ìbì ìkù 'bùj gélésìla, ìsù 'bá Yèsù pi be trùj ìrá uletere rī drìgè 'dàá.

19 Tà nèbì rī pi ní ùlúú 'bá ní 'dì' bée tà áda. Kúru lè ìmi 'bàkí èşj rizú 'ù'dúkò kòpi ní ùlúú 'dì' bée yjzú múké múké, à adri rī sù ìmi ní lámábà 'yùú dīj ìnjí sī rī tìnjí. Lè ìmi 'bàkí tà ní adrii kuú ìmi èşj agá, cìngbá ùtj rī ní ìfùngará gá, àzini máràbà 'ù' bütjñá vé rī* ní dīzú ìmi èşj agá. 20 'Bo lè ìmi ñkí ámá múké 'yozú kìnì, tà nèbì rī pi ní ùlúú, 'í ní sī Búkù Múńgú vé rī agá 'dì' bée, adri 'yozú kìnì, 'bá àzi ígá 'í drìgè yá 'dìni kuyé. 21 Á' diatásíyá tà nèbì rī pi ní ùlúú rī, 'bá àzi ígá tà ní 'í drìgè kuyé, 'bá Múńgú ní ùpèé nèbì rù rī pi rìkí Múńgú vé 'ù'dúkò ùlúú ùkpò Ìndrí Uletere rī vé rī sī.

2

'Bá tà ìmbá' bá ùnjò sī rī pi

¹ Otú nẹ̀bì ùnjò rú ní pi anigé Ìsèrèlè rí pi àsámú gé. 'Bá rì' 'bá tá ímbá' 'bá ùnjò sī ní pi kpá ímú í ínjé ífí Ìmi àsámú gé, tá kọ̀pi ní ímú ímbá rí, Ìri 'bá izaza, kọ̀pi Úpí í paápi tá ùnjí agásí rí gá sī, kọ̀pi drá ìjì í drìgè ùgògòlè rú. ² 'Bá tré pi ímú kọ̀pívè ímbàngará ùnjí, àzini tá kọ̀pi ní ríi 'oó drìnjá sèépi rí 'du nga áyu, Ìri sè 'bá rí pi tá áda Múngú vé rí idede. ³ Kọ̀pívè èsì 'bá àmbúgú ngá drìgè rí sī, Ìri sè kọ̀pi Ìmi úbè ỳ' d̀k̀k̀ m̀k̀k̀ sī lèzú Ìmivé m̀f̀f̀ngá u'duzú Ìmi drìgè sī rá. 'Bá 'díní 'dì' 'bée, Múngú lị tá kọ̀pi drìgè ìnògòsì gí, kọ̀pívè dràngará 'du sà ku.

⁴ Máláyíkà ùnjikányà 'o' 'bá rí pi, Múngú ku kọ̀pi kána kuyé, úmbé kọ̀pi ú' 'bé izàngá nyaá 'bù 'a be ǹp̀i c̀c̀i rí agá, c̀m̀gbá lókí í ní ímúzá tá lizú kọ̀pi drìgè rí gé. ⁵ Lóki Núwá* vé rí gé, 'bá ùnjikányà 'o' 'bá rí pi, Múngú è èsì ícá kọ̀pi ní ùkà ùkà, Múngú sè ỳjì t̀j̀j̀ kọ̀pi Ìmùlùú, kọ̀pi ùdrákí cére. Múngú pa Núwá tá p̀r̀i rí ùlùúpi rí ívé 'bá èz̀r̀r̀ rí pi be drá agásí rá. ⁶ 'Bá ùnjikányà 'o' 'bá k̀r̀j̀ Sòdómò vé rí agá, àzini Gómórà vé rí agá rí pi, Múngú zá kọ̀pi veé áci sī, kọ̀pi c̀k̀i k̀uú úfúragú rú. Múngú 'o' tá 'dìri 'díní, 'bá 'i' ǹj̀ 'bá ku rí pi á ǹj̀k̀i rí amá 'yozú kìní, 'i' kpá ímú kọ̀pi zá ve áci sī sù 'dìri t̀j̀j̀. ⁷ Múngú ípá Lótò rí áci agásí Ìri ní tá 'oó p̀r̀i rí sī. ùnjikányà 'bá Sòdómò gá rí pi ní 'oó drìnjá sèépi 'dìri, sè Lótò ní àyíkò àlunàni kuyé. ⁸ Lótò rí 'bá tá 'oópi p̀r̀i ní, rí adrii 'bá rì' 'bá ùnjikányà 'o' 'bá 'dì' 'bée àsámú gé, ỳ' d̀j̀ àlù àlù, Ìri rí ùnjikányà kọ̀pi ní ríi 'oó rí ndre, àzini átàngá ùnjí ùnjí kọ̀pi ní ríi átá rí pi ỳjì 'i' bí gé, tá 'dì' 'bée sè Ìri ní àyíkò àlunàni kuyé. ⁹ Tá rí d̀ò 'dìri t̀j̀j̀, Úpí Múngú rí 'bá tá 'o' 'bá p̀r̀i rí pi pa tá kọ̀pi ísù 'bá rí pi agásí rá, 'bo Ìri tá ùkpó ùkpó ní 'bá 'bá ùnjikányà 'o' 'bá rí pi drìgè, c̀m̀gbá cazú lókí í ní ímúzá tá lizú kọ̀pi drìgè rí gé. ¹⁰ 'Bá rì' 'bá èb̀j̀ r̀j̀ 'bá nòri vé rí á tá 'du' 'bá nga' 'bá, ùnjikányà 'o' 'bá, ùkpò Múngú vé rí gá' 'bá sī rí pi, Múngú rí ímú kọ̀pi Ìr̀j̀nà rá.

'Bá 'díní 'dì' 'bée rí tá rí 'o' muzá drì ùkpó sī, kọ̀pi áfú rú, àzini ìlèkèlèngá rú, kọ̀pi rí máláyíkà 'bù gé rí pi u'da ùr̀j̀ ákò. ¹¹ Máláyíkà rí pi vé ùkpò à ndè d̀ò 'bá àngú ímbá' 'bá ùnjò sī 'dì' 'bée vé rí rá dráásiyà, kọ̀pi t̀òk̀i 'bá ùnjò rú 'dì' 'bée kuyé, àzini u'dakí kọ̀pi Úpí Múngú èndrètj̀ gé kuyé. ¹² 'Bá àngú ímbá' 'bá ùnjò sī 'dì' 'bée, kọ̀pi rí tá kọ̀pi ní ǹj̀ kuyé rí pi ide, kọ̀pi rí tá í ní lèé rí 'du nga ènjàkò sī. Kọ̀pívè ùmí sù ànyàpá rí pi vé rí t̀j̀j̀, í ímú kọ̀pi ú' d̀j̀ ùdrá sù í ní ànyàpá rí pi ú' d̀j̀ ùdrá rí t̀j̀j̀.

¹³ 'Bá 'díní 'dì' 'bée rí ùnjikányà r̀j̀ 'bá nòri ní àyíkò sèépi ní 'o' andrekelemgbe ỳt̀j̀nà sī, kọ̀pi rí tá ùnjí ùnjí aga' bée rá ní pi 'o' muzá, vùrà 'bá rí pi ní í ùmúzá ngá nyazú rí gé, kọ̀pi rí ùnjikányà dr̀j̀nà sèépi ní 'o' 'bá rí pi àsámú gé. Tá kọ̀pi ní 'oó ùnjí 'dì' 'bée sī, Múngú rí ímú kọ̀pi 'o' àní ùnjí. ¹⁴ Tá kọ̀pívè ríi 'oó muzá rí, rizú ọwù 'bázú muzá bádàrú, kọ̀pi kúkí ùnjikányà 'ongará ku. Kọ̀pi 'bá ùmí ákò rí pi è m̀j̀ ù' 'bá 'de tá ùnjí agá mbèlèngá, kọ̀pi 'bákí èsì àmbúgú ngá drìgè. 'Bá 'díní 'dì' 'bée, trikí kọ̀pi gí. ¹⁵ Kọ̀pi kúkí tá p̀r̀i rí á 'ongará àní, kọ̀pi gòkí ríi tá gòròjò rú ní 'oó muzá, sù Bálámú Bèórà m̀v̀p̀i ní lèé m̀f̀f̀ngá ndáá ísù lètj̀ ùnjí sī rí t̀j̀j̀. ¹⁶ 'Bo nẹ̀bì Bálámú vé d̀ng̀i átá ùnjikányà Bálámú ní 'oó rí á tá dr̀j̀ ní gé. D̀ng̀i rí átá sù 'bá áda ní átá rí t̀j̀j̀, sè Bálámú ku ívé tá ríi 'oó ènjàkò vé 'dìri rá.

¹⁷ 'Bá àngú ímbá' 'bá ùnjò sī 'dì' 'bée adrikí sù kídí ǹj̀uúpi gí rí t̀j̀j̀, àzini kọ̀pi adrikí sù ìr̀b̀j̀t̀j̀ ỳj̀g̀g̀ vé ùlì ní ỳj̀ 'd̀ísì rá rí t̀j̀j̀. Múngú údé kọ̀pi ní vùrà izàngá nyazú ambamba ní kú ìnògòsì gí, Ìri rí kọ̀pi t̀è. ¹⁸ Kọ̀pi áfú rú, kọ̀pi rí átàngá 'bá izá koopi ku ní pi átá, kọ̀pi rí tá r̀j̀ 'bá nòri vé rí pi 'o' 'bá rí pi àsámú gé andrekelemgbe, kọ̀pi rí tá 'dì' 'bée 'o' 'díní, 'bá èsì új̀ 'bée ú' d̀i rú ùnjikányà agásí rí pi úbèzú, kọ̀pi á f̀l̀k̀i rí tá ùnjí 'oó bèsimí. ¹⁹ Kọ̀pi rí 'yo' 'bá rí pi ní, 'bá rí pi è' ỳj̀k̀i d̀ò tá í ní ímbá rí rá, kọ̀pi ímú dr̀j̀wàlá ísù rá. 'Bo ísùzú 'bá àngú ímbá' 'bá ùnjò sī 'dì' 'bée, kọ̀pi t̀j̀g̀j̀ rí 'bá ùnjikányà 'o' 'bá ní pi, à' diátásiyà 'bá rípi ùnjikányà 'oópi rí, Ìri t̀j̀g̀j̀ ùnjikányà rí drìgè. ²⁰ 'Bá àngú ímbá' 'bá ùnjò sī 'dì' 'bée è' ỳj̀k̀i kòdò 'bávè Úpí Yèsù Kùrisitò 'bá Paápi rí gí, kọ̀pi ífúkí ùnjikányà nyòkú nòri vé rí agásí gí, 'bo ùnjikányà rí gò kpá kọ̀pi Ìmùlùú d̀j̀, sè nóni kọ̀pívè tá ríi 'oó rí gò ícá ùnjí dr̀j̀dr̀j̀ 'dàri ndéé. ²¹ 'Bá 'dì' 'bée á ǹj̀k̀i t̀è d̀ò lètj̀ Múngú vé tá 'ozú p̀r̀i rí kuyé, Ìri té adri múké, ísùzú kọ̀pi ǹj̀k̀i rá, 'bo kọ̀pi gáki t̀aj̀mbj̀ Múngú vé uletere í ní ímbá rí 'dugá ngagá sī. ²² Tá í ní átá 'dì' 'bée tá áda, "Úcógú rí úgbé, Ìri gò új̀ ívé úgbé mbe. Ígá rí 'i' ùj̀j̀ múkényà rú, Ìri kpá gò fí 'i' ùnjò ùtrètrè sī d̀j̀j̀."

3

Úpí Yèsù vé Ìgòngárá

¹ Ìmi mávé ùndí má ní lèlèlè rí pi, á sī Ìmi ní k̀k̀k̀b̀j̀ rí sèé dr̀j̀dr̀j̀ ní rá, àzini má ní sīi sèé Ìmi ní 'dì. K̀k̀k̀b̀j̀ má ní sīi sèé Ìr̀j̀ 'dì' 'bée, á sī sèé Ìmi ímbázú àní, Ìmi kádò láá, tá ní à áví rí Ìmi èsì agásí ku. ² Á lè Ìmi

* 2:5 2:5 Núwá: Núwá adri sà 'bá rí pi ní ùnjikányà 'ozú ùnjí 'dàri gé rá, kúru Múngú ní Ìri zizú á údé kùlúmgbá, ỳj̀j̀ rí kádò ímú t̀j̀j̀, á pa rí Ìrívè 'bá rí pi Ìrívè ànyàpá rí pi á ọ̀r̀k̀p̀ pi be. 'Í lá í' d̀ng̀g̀rá 5-9. 2:15 2:15 Káláfe 22-24 2:22 2:22 Nàpí 26:11

'bákí tã nêbî Múngú ri nî' 'bá rá rî pi ní ótú átá 'dãri kú Ìmi éşî agá, àzini lè Ìmi 'bákí tã Úpí 'bá Paapi rî ni eziî ívé 'bá áyúâyü ri pi tí gé rî kú Ìmi éşî agá.

³ Drîdrî nî, tã má ní lèé Ìmi nîkí áamá múké rî, Ìri 'dî, ú'dú ú'dú vé rî gé, 'bá urukò pi Ìmú tã áda Ìmi ní rií 'oó rî gugu, kòpi tã ùnjî í ní lèé rî pi 'du nga áyu. ⁴ Kòpi 'yo, "Yèşü kînî, 'i Ìmvi Ìgò rá píri, Ìmvi dí kuyé àşî? Í'dózú 'bá é' 'bîpîî ní ùdrãzú rî gé 'dãá, àzini Múngú ní 'bû pi gbizú vü be rî gé 'dãá, cîmgbá àndrû sî, tã rî pi áwíkí adrii kuú ùku rî tînjî." ⁵ 'Bá 'dî' 'bée nîkí áamá rá 'yozú kînî, Múngú gbi 'bû pi vü be nî, ri átá tî sî, gbi nyòòkú rî yîî sî, aco yîî rî mužú àndiãndî, nyòòkú rî ní Ìndrèzú, 'bo kòpi áwíkí tã 'dîri sî àkã. ⁶ Múngú gò yîî 'i ní nyòòkú rî gbizú ànî 'dãri sèé tîî, yîî rî ú'dí 'bá rî pi, ngá Ìdri be rî pi be ùdrãá céré 'dîisî rá. ⁷ 'Bo Múngú átá Ìnògòşî kînî, 'bû 'bá ní ndrèé àndrû nòri, àzini vü 'bá ní adrii drî ni gé nòri, 'i Ìmú kòpi zã ve àcî sî, kòpi tè ku 'dîni, cîmgbá lókí 'i ní Ìmúzú tã lìzú 'bá rî pi drîgé rî gé, 'bá 'i nî' 'bá ku rî pi, 'i Ìmú kòpi zã ve àcî sî.

⁸ Ìmi mávé ùndî má ní lèélè rî pi, lè Ìmi 'bákí Ìmi drîgé 'yozú kînî, ú'dú àlu Ìndrè Úpí Múngú vúgá 'dãá Ìlî élifü àlu tînjî, ú'dú élifü àlu Ìndrè ú'dú àlu tînjî. ⁹ Tã Úpí ní eziî 'yoó kînî, 'i Ìgò rá rî, 'bá urukò' 'bée úşükí kînî, ícò Ìgòò mbèlèñá ku. 'Bo adri 'dîni kuyé, Úpí ri tã rî 'o mužú mädã Ìmi tã sî, à'diãtãşiyã Úpí lè 'bá àlu àlu à ku ùnjikãnyã 'ongará ànî, à drã rî ku.

¹⁰ Ú'dú Úpí ní Ìmviú rî, 'bá àzi ícò nîî ku, Ìri ícá àngü şşú dü, şşú úgü' 'bá ní Ìmú ngá úgü rî tînjî. Àngü rî Ìmú lî 'bû gé 'dãá kûbî be mgbîrî, 'bû rî kúru áfî 'dîisî rá, 'i ngá 'bû gé 'dãá rî pi zã ve àcî sî mgbîlîmgbîlî, 'i kpá vü rî zã ve ngá 'a ní gé rî pi be mgbîlîmgbîlî. ¹¹ Ngá vü drîgé nògò rî pi, 'i dõ Ìmú zã ve àcî sî 'dîri tînjî, ngá múké rî, lè Ìmi ngakí èzî Múngú ní, àzini Ìmi Ìnjîkí Múngú ri. ¹² Lè Ìmi 'bákí mî rizú ú'dú Múngú ní Ìmúzú tã lìzú 'bá rî pi drîgé 'dãri ütèzú. Lè Ìmi úşükí 'yozú kînî, ú'dú 'dãri vé ícángará vüvü yã 'dîni ku, Ìri ícá ú'díkîrîñá nògò. Ú'dú 'dãri gé, 'bá 'bû gé 'dãá rî pi, ngá 'bû gé 'dãá rî pi be, àzini 'bá vü drîgé nògò rî pi, ngá vü drîgé nògò rî pi be, 'i kòpi zã ve àcî sî mgbîlîmgbîlî. ¹³ 'Bo 'bá ri éşî 'bã 'bû ú'dí, àzini vü ú'dí Múngú ní eziî 'bá ní 'dãri ütèzú, vürã ri údekí àngîrî 'bá tã 'o' 'bá píri rî pi ní.

¹⁴ Ìmi mávé ùndî má ní lèélè rî pi, Ìmi ní rizú éşî 'bãzú tã 'dîri ütèzú rî gé, lè Úpí Yèşü è şşú Ìmi uletere, ùnjikãnyã àkò, tã be kîri Múngú èndrètî gé. ¹⁵ Lè Ìmi 'bákí Ìmi drîgé 'yozú kînî, tã Úpí ní éşî 'bãzú mädã ícãzú mbèlèñá kuyé rî, ku 'bá rî pi ní sã,

'bá rî pi à újakí rî éşî ànî. Tã 'dîri şşü nyo Múngú ní ùmî sèé 'bá ógüpi Páulü 'bá ní lèélè rî ní, Ìri ní tã rî sîi sèé Ìmi ní rî tînjî.

¹⁶ Kòkòbî Páulü vé Ìri ní sîi 'dî' 'bée agásî, átá tã 'dî' 'bée céré rá, 'bo tã Ìri ní sîi 'dî' 'bée urukò mbamba, íffîi ní ícòkí nîî bã ku. 'Bá urukò tã nî' 'bá ku rî pi újakí Ìrivé kòkòbî sîi 'dîri ùlülü ù'dü be túngú, şşü kòpi ní tã Búkú Múngú vé rî agá rî újã ùlülü ù'dü be túngú rî tînjî.

¹⁷ Ìmi mávé ùndî má ní lèélè rî pi, şşü Ìmi ní tã 'dî' 'bée nîî rá rî tînjî, lè Ìmi adriki mî be kowü, 'bá rî 'bá ùnjikãnyã 'o' 'bá rî pi à úbékí ri Ìmi fî ùnjikãnyã 'oó ku. ¹⁸ Éşî múké, àzini tã nîngará Ìngápi 'bávè Úpí Yèşü Kúrîsitò 'bá Paapi rî vúgá rî, à sè Ìmi tukî pá úkpò úkpò. Lè è Ìngúkí Yèşü ri mužú nyonyo! Àmînä.

**Kòkòbì álu ni
Yūwání
ní sī rī
Tā búkū rī vé rī ã
ùlūngará**

Yūwání Yēsū vé 'bá áyúáyū rī sī kòkòbì 'dīri 'bá urukò adri 'bá Kúrísítìyání rú rī pi ní, lè kòpì sū anjì ívé ní tīnì. Kīnī, lè kòpìvé àsámvú Múngú be rī, àzini Kúrísítò be rī ã adri múké. 'Yo kòpì ní 'bá àngù ímbá 'bá kánisá agá ùnjò sī rī pi vé tã. Yūwání kīnī, òtù í rikì adrii Yēsū be trù, 'í nì rá, Yēsū rī 'bá áda, ìri Mvá Múngú vé ni. Kīnī, kòpì 'bákì dō èsì Yēsū drìgè rá, kòpì idri 'dání 'dání rī ísù rá. Kīnī, kòpì Kúrísítìyání rú, lè kòpì ã lèkì Múngú rī lèlè, àzini kòpì ã lèkì í lèlè í àsámvú gé sī.

'Bá idri sèepi rī

1 Í'dóngará gá 'dāá, Ú'dúkò idri sèepi rī, ìri anigé, 'bá yìkì Ìrivé ú'dúkò rá, 'bá ndrekì ìri 'bá mị sī rá, 'bá ùlòkì rù 'bá ní 'bá drì sī rá, 'bá ní rii tá ní ùlúú ìmi ní 'dī. 2 'Bá idri sèepi rī 'dā 'í 'bá ní rá! 'Bá ndrekì ìri 'bá mị sī rá. 'Bá nóni rī idri 'dání 'dání òtù adriipi Ètèpì Múngú be trù í ní 'dāá 'bá ní rī vé tã ùlú ìmi ní. 3 'Bá rī ìmi ní tá 'bá ní ndreé 'bá mị sī, àzini 'bá ní yìi 'bá bì sī rī ùlú, 'bá ùmúkì rī 'bá adrii ìmi be trù, àzini 'bá ùmúkì rī 'bá adrii Ètèpì be trù, àzini Mvòpì Yēsū Kúrísítò be trù. 4 'Bá sīkì tá 'dī' bée sèé ìmi ní, 'bá ùmúkì rī 'bá adrii ìmi be trù, 'bá adrikì rī ìmi be àyìkò sī.

Múngú rī ñ sū ùtúná tīnì

5 Ú'dúkò 'dīri 'bá yìkì íngázú Yēsū vùgá, 'bá ní rii ùlúú ìmi ní 'dī kīnī, Múngú rī ñ àngù ímgbèrè sū ùtúná tīnì, tá àzi indrèpi sū ìnìná tīnì rù 'bá ní gé 'dāáyo. 6 'Bá 'yokì dō kīnī, 'bá ícìkì 'bá àsámvú Múngú be rī ícá ngá álu gí, 'bo 'bá áwíkì dō adrii ìnìná agá rii ùnjikányá 'oó, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá ùnjò rú, tá 'bá ní 'oó rī adri tá áda ku. 7 'Bo 'bá dō rī adri ùtúná agá, sū Múngú ní ñ sū ùtúná rú rī tīnì, 'bá 'bá ùmú adri 'bá Múngú vé rī pi be trù. Múngú Mvòpì Yēsū vé ári, ìri 'bávé ùnjikányá ùjì 'bá rù 'bá gá sī cèré.

8 'Bá 'yokì dō kīnī, 'bá ùnjikányá àkò, 'bá rī 'bá mị ù'bā, tá áda 'bá èsì agá 'dāáyo. 9 'Bá ùlúkì dō 'bávé ùnjikányá Múngú èndrètì gé rá, Múngú rī èsì 'bá tá pìrì 'ozú, ìri 'bá trù 'bávé ùnjikányá agásì rá, àzini ìri 'bávé ùnjikányá ùjì rá. 10 'Bá 'yokì dō kīnī, 'bá ùnjikányá àkò, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá rī 'yo, Múngú rī ùnjò rú, Ìrivé ú'dúkò múké 'dīri 'bá èsì agá 'dāáyo.

2

1 Má anjì rī, á sī kòkòbì 'dīri sèé ìmi ní, ìmi 'okì rī ùnjikányá ku. 'Bo 'bá rī 'o dō ùnjikányá, 'bá àzi pá tuúpi 'bávé tá tì gé átápi Ètèpì be ni anigé, 'bá rī Yēsū Kúrísítò adriipi pìrì rī 'í. 2 Yēsū Kúrísítò adi 'í sèé dráá 'bávé ùnjikányá ùjìzú 'bá rù 'bá gá sī, ùjì 'yèná 'bávé ùnjikányá ó'dúkùlè ku, ìri 'bá vù drìgè rī pi vé ùnjikányá ùjì cèré.

3 'Bá 'dúkì dō táimbì Múngú vé rī ngáá rá, 'bá ícò nì ámá 'yozú kīnī, ádarú 'bá nìkì Múngú rī rá. 4 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'í nì Múngú rī rá, 'bo 'dù dō táimbì Múngú ní eziì rī ngáá kuyé, 'bá 'dīri ùnjò rú, nì tá áda Múngú ní eziì rī kuyé. 5 'Bo 'bá 'dúkì dō tá Múngú ní eziì rī ngáá rá, tá 'dīri lū 'yozú kīnī, ádarú 'bákì lèngará Múngú vé rī adrii 'bá èsì agá gí. Kúru 'bá ícò nì ámá 'yozú kīnī, 'bávé àsámvú Múngú be rī ícá múké gí. 6 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'í 'bá Múngú vé ni, lè á 'o tá rī, sū Yēsū ní 'oó rī tīnì.

Táimbì ú'dí rī

7 Ìmi mávé ùndí má ní lèlèlè rī pi, tá má ní sū sèé ìmi ní 'dīri adri táimbì ú'dí ní kuyé, ìri táimbì ùkù í ní òtù sèé ìmi ní, ìmi ní Yēsū rī è'yìzú rī gé 'dāri. Táimbì í ní 'yoo kīnī, lè á lèkì 'bá lèlè 'dīri, ìri táimbì ìmi ní òtù yìi drìdrì 'dāri. 8 'Bo tá má ní sū sèé ìmi ní rī, ìri ádarú táimbì ú'dí ní, Yēsū vé tá 'oó rī lū 'yozú kīnī, lè kpá ã ndrekì tá áda táimbì rī vé rī ìmi rù 'bá gá, á'diátásiyá tá 'oó ìnìná agá rī ã vùgú de 'í gí, ùtúná rī nóni rī ká nì.

9 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'í ùtúná agá, 'bo 'bá dō èsì ùnjì ógúpì ní, áwí 'dīri adrii kuú ìnìná agá. 10 'Bá 'í èdrìpì rī lèepi lèlè rī, ìri 'bá adriipi ùtúná agá ní, ngá àzi ìri èsì agá sèepi ìri ní tá ùnjì 'ozú ní 'dāáyo. 11 'Bo 'bá èsì ùnjì 'bāapi 'í èdrìpì ní rī, ìri drì kú ìnìná agá ùgògò, ìri rī ècì tų ìnìná agá, nì kuyé 'í dō rī mụ ngòlè, á'diátásiyá ìnìná òzù mị ní gí.

12 Ìmi mávé anjì má ní lèlèlè rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá Múngú trù ìmi ùnjikányá agásì gí Yēsū á rù sī.

13 Ìmi má ètèpì, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi nìkì Kúrísítò adriipi í'dóngará gá 'dālè anigé rī gí.

Ìmi kèrjanjì rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi ndèkì àdróko rī gí.

Ìmi mávé anjì má ní lèlèlè rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi nìkì 'bá Ètèpì Múngú rī gí.

14 Ìmi anjì Múngú vé rī pi, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní, á'diátásiyá ìmi nìkì 'bá Ètèpì Múngú rī gí.

Ìmi má ètèpì, á sī tá 'dīri sèé ìmi ní,

ā'diātāsīyā īmi nīkí Kúrísítō adriipi
í'dóngará gá 'dálé anigé rī gí.

Īmi kēriānji rī pi, á sī tā 'diri sēē īmi ní,
ā'diātāsīyā ǔ'dúkó Múngú vé fīpi īmi
ēsī agá rī
sē īmi tukí pá ūkpó ūkpó īmivé
ē'yīngará agá,
sē īmi ndēkí ādróko rī gí.

Ā 'bāki ēsī tā nyōókú nōri vé rī drīgē ku

¹⁵ Lē īmi 'bāki ēsī tā nyōókú nōri vé rī
drīgē ku, dōku lē īmi fiki ūnjikānyā nyōókú
nōri vé rī 'oó ku. 'Bá rī 'bá dō ēsī tā nyōókú
nōri vé rī drīgē, ícō ēsī 'bāa 'bá Ētēpi rī
lészú ku. ¹⁶ Tā nyōókú nōri vé rī, īri sē 'bá
rī tā rǔ'bá nōri vé rī 'du nga áyu, sē īri
ēsī 'bá āmbúgú ngá drīgē, īri adri áfú rú.
Tā 'dī'bēe adriki tā 'bá Ētēpi ní lēē ā 'okí
rī kuyé, tā 'dī'bēe tā nyōókú nōri vé ni.
¹⁷ Tā nyōókú nōri vé rī, āzini ēsī 'bá rī pi ní
rī 'bāá ngá nyōókú nōri vé rī pi drīgē rī,
īri imú de rá. 'Bo 'bá Múngú vé tā 'dūyipi
ngāapi rī, īri idri 'dání'dání rī ísú rá.

Ari'ba Yēsū Kúrísítō vé rī pi

¹⁸ Mā anji rī, ǔ'dú ǔdǔ vé rī ícá gí. Īmi
yīkí imí bī sī rá kīnī, āri'bágú Kúrísítō vé
rī rī imú 'dī'dī, nōni ari'ba Kúrísítō vé rī
pi ícákí kárakará gí. Sē 'bá nīkí ámá ānī
'yozú kīnī, ǔ'dú ǔdǔ vé rī ícá gí. ¹⁹ Ari'ba
'dī'bēe, kōpi fūkí 'bá āsámvú gé nōosī,
kōpi ē'yīkí Yēsū rī sū 'bá ní ē'yīi rī tīnī
kuyé. Kōpi ē ē'yīkí té dō Yēsū rī sū 'bá
ní ē'yīi rī tīnī rá, kōpi té áwí adri 'bá be
trú. Kōpivé fūngará 'bá āsámvú gé sī 'dīri
lū 'yozú kīnī, kōpi ē'yīkí Yēsū rī sū 'bá ní
ē'yīi rī tīnī kuyé.

²⁰ 'Bo Yēsū rī Uleterē, sē ívé Índri Uleterē
rī ású īmi gí, sē nōni īmi nīkí tā áda Múngú
vé rī gí. ²¹ Á sī īmi ní kōkōbī 'dīri sēē 'yozú
kīnī īmi nīkí tā áda rī kuyé yā 'dīni ku,
īmi nīkí tā áda rī rá, ā'diātāsīyā tā áda
Múngú ní i'daá rī agá, ūnjō 'dāáyo. ²² 'Bá
ūnjō rú rī ā'di 'i? 'Bá ūnjō rú rī, īri 'bá
'yoópi Yēsū adri Kúrísítō ku rī 'i. 'Bá 'dīni
'dīri, īri āri'ba Kúrísítō vé ni, 'bá 'dīri gā
Ētēpi Múngú rī sī, āzini gā Mvōpi Yēsū rī
sī. ²³ 'Bá Mvōpi Yēsū rī gāapi sī rī, gā kpá
Ētēpi Múngú rī sī, 'bá Mvōpi Yēsū rī ā'yīipi
rá rī, ā'yīi kpá Ētēpi Múngú rī rá.

²⁴ Kúru ǔ'dúkó múké ī ní ímbá īmi ní
í'dóngará gá 'dāá, īmi ní yīi īmi bī sī 'dīri,
lē īmi 'bāki kuú īmi ēsī agá. Īmi 'bāki
dō tā ni imí ēsī agá rá, īmi áwí adri īmi
Ētēpi Múngú agá, āzini Mvōpi Yēsū agá.
²⁵ 'Bá áwíki dō adri Múngú agá, 'bá ícō
ídri 'dání'dání Kúrísítō ní ezi rī ísú rá.

²⁶ Á sī tā 'diri sēē īmi ní, īmi ā adriki rī mī
be kowu 'bá lē'ba īmi mī ū'bā'ba 'dī'bēe vé
tā sī. ²⁷ 'Bo nōni Kúrísítō sē Índri Uleterē rī
ású īmi gí, īri nōni rī adri īmi agá, īmi gōkí
nóni ímbángará lēē dīi ku, Índri Uleterē rī

īmi ímbá ní. Tā īri ní ímbá rī adri ūnjō ku,
īri tā áda. Nōni lē Índri Uleterē rī ā ású
īmi, lē īmi áwíki īmi íkpāá adrii Kúrísítō ā
rǔ'bá gá, sū Índri Uleterē rī ní īmi ímbá rī
tīnī.

Anji Múngú vé rī pi

²⁸ Mā anji rī, lē īmi áwíki īmi íkpāá adrii
Kúrísítō ā rǔ'bá gá, Kúrísítō kādō imví
ígōó, 'bá ícókí adrii ūrī sī ku, āzini 'bá
ícókí adrii drīnjá sī ku īri endretī gé.

²⁹ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī, Kúrísítō rī tā be
pīri, īmi nīkí kpá rá 'yozú kīnī, 'bá tā 'oópi
pīri rī, īri adri Mvā Múngú vé ni.

3

¹ 'Bá Ētēpi Múngú lē 'bá ambamba, ī ní
'bá zizú ānī Múngú vé anji 'dī. Ádarú 'bá
anji Múngú vé ni. Tā 'bá nyōókú nōri drīgē
rī pi ní 'bá nīzú ámázú kuyé 'yozú kīnī, 'bá
anji Múngú vé ni rī, kōpi nīkí Múngú rī
kuyé. ² Īmi mávé ūndī má ní lēélē rī pi,
'bá nōni anji Múngú vé ni, Múngú rī dō
úmvulésī imú 'bá ūjā adri íngóni yā, i'da
drī 'bá ní tā ni kuyé. 'Bo 'bá nīkí rá 'yozú
kīnī, Kúrísítō kādō imví ígōó, 'bá rī ndre
rá, 'bá imú adri sū īri tīnī. ³ 'Bá ēsī 'bāapi
Kúrísítō drīgē rī, īri adri ule, fi ūnjikānyā
'oó ku, sū Kúrísítō ní adrii ule ūnjikānyā
áko rī tīnī.

⁴ 'Bá ūnjikānyā 'oópi rī, nō táimbī
Múngú vé rī gí. Ūnjikānyā rī, īri Múngú
vé táimbī nōngará. ⁵ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī,
Yēsū imú 'bávé ūnjikānyā ūjīi 'bá rǔ'bá gá
sī gí. Yēsū 'o ūnjikānyā ālunāni kuyé. ⁶ 'Bá
rī íkpā dō 'i kú rǔ'bá ní gé, ícō ūnjikānyā
'oó dīi dīi ku. 'Bá rī dō rī ūnjikānyā 'o
muzú, 'bá 'dīri nī īri kuyé, ámá īri kuyé.

⁷ Mā anji rī, lē īmi sēkí 'bá āzi ā ū'bā īmi
mī ku. 'Bá tā 'oópi pīri rī, Múngú endretī
gé, īri 'bá pīri, sū Kúrísítō ní adrii pīri
rī tīnī. ⁸ 'Bá riipi ūnjikānyā 'oópi rī, īri
'bá ādróko vé ni, ā'diātāsīyā ādróko í'dó
ūnjikānyā 'oó ī ní drī 'bū pi gbizú vé rī be
kuyé rī gé 'dāá, 'bo Mvā Múngú vé rī imú
ēzi ādróko vé rī ízaá drī ní gé sī rá. ⁹ Anji
Múngú vé rī pi ícókí rī ūnjikānyā 'oó ku,
ā'diātāsīyā ūri Múngú vé rī adri kōpi ēsī
agá. Sē kōpi 'okí ūnjikānyā ku, ā'diātāsīyā
Múngú 'du kōpi 'bāá anji ívé ni pi rǔ gí.
¹⁰ 'Bá anji Múngú vé rī pi nī ámá rá, 'bá
kpá anji ādróko vé tā 'du'ba nga'ba rī pi
nī ámá rá, ā'diātāsīyā 'bá tā 'oópi pīri ku,
'í ógúpī rī lēēpi ku rī, adri mva Múngú vé
ni ku.

Lē 'bá lēkí 'bá lēlē

¹¹ ǔ'dúkó múké Múngú vé īmi ní yīi
í'dóngará gá 'dāá rī lū kīnī, lē 'bá lēkí 'bá
lēlē. ¹² Lē 'bá adriki sū Káyīnā ándúru riipi
ādróko vé tā 'oópi ēdripi rī 'dīpi drāapi rī

tīnī ku. Káyīnā 'dī édrīpī ri āsī? Káyīnā 'dī édrīpī ri, édrīpī ní tā 'oó Múngú endreṭi gé pīrī rī sī, 'bo tā Káyīnā ní 'oó rī Múngú endreṭi gé ūñjī. ¹³ Má édrīpī mā ómvúpī, 'bá nyōókú drīgē nōgō rī pi ndreki dō ūñjī, ūñjī 'bá éśī ā tī āni ku. ¹⁴ 'Bá léki dō 'bá lēlē, ūñjī lū 'yozú kīnī, 'bá ifūki drā agāsī gī, 'bá ūsūki idri 'dāni'dāni rī gī. 'Bá édrīpī ri lēēpi ku, āzini ómvúpī ri lēēpi ku rī, ūñjī 'bá éśī ūñjī 'bāāpi ógúpī Yēsū rī ē'yīpī gī rī ní rī, ūñjī 'bá riipi āngū ú'dīpi ni. ūñjī nīkī rá 'bá āngū ú'dīpi rī, ūñjī idri 'dāni'dāni rī ku.

¹⁶ Lēngará vé tā, ūñjī 'dīni, Yēsū Kúrisitō adi 'i sēē drāá 'bá tā sī. Lē 'bá adiki 'bá sēē drāá 'bá ógúpī Yēsū rī ē'yī 'bá gī rī pi vé tā sī, sū Yēsū ní 'i adii sēē drāá rī tīnī. ¹⁷ 'Bá rī dō ngā be, ndre dō ógúpī ri ngā ākō, ko dō ógúpī ē īzā ngā sī ku, lēngará Múngú ní 'bá rī pi lēzú rī éśī ni agā 'dāāyo. ¹⁸ Má anjī rī, ā léki āngū tī sī kána ku, ádarú lē ūñjī léki ūñjī ógúpī lēlē, ūñjī koki kōpi ē īzā ngā sī koko. ¹⁹ 'Bá léki dō 'bá ógúpī lēlē, 'bá ícō nī 'bá 'yozú kīnī, 'bá rī tā áda 'o, ūñjī sē 'bá éśī rī adri āyīkō sī, 'bá kādō ūñjī Múngú vé tā ūñjī. ²⁰ 'Bá éśī ā rī dō nōó ūñjīkányā 'bá ní 'oó rī sī drāāsiyā, Múngú rī āmbúgu, nī tā 'bá éśī agā rī cérē rá, tā āzi Múngú ní nī kuyé ni āluñāni 'dāāyo.

²¹ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, 'bá amáki dō 'yozú kīnī, 'bá 'okī ūñjīkányā kuyé, 'bá adri Múngú endreṭi gé ūñjī ākō. ²² 'Bá zīki dō ngā Múngú tī gé, ūñjī sē 'bá ní rá, ā'diātāsīyā 'bá rī tā ūñjī 'bá ní rī 'dū ngā rá, āzini tá 'bá ní 'oó rī, ūñjī Múngú ní āyīkō sē. ²³ Múngú ézi 'bá ní 'dīni kīnī, 'bá ē'yīkī 'i Mvōpī Yēsū Kúrisitō ri, āzini 'bá léki 'bá lēlē 'bá āsámuvú gé sī, sū Yēsū ní ézi rī tīnī. ²⁴ 'Bá tāmībī Múngú vé rī 'dū 'bá ngā 'bá rá rī pi, kōpi ūmúki 'i adrii Múngú be trū gī, Múngú rī adri kōpi be trū. Tā 'bá ní nīzú amázú 'yozú kīnī, Múngú rī adri 'bá be trū rī, ūñjī ní Índrí Uleterē rī ípēē 'bá ásu rī sī.

4

Lē ūñjī amáki índrí rī pi amámā

¹ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, lē ūñjī ē'yīkī índrí rī pi vé tā mūzú bādāru ku. Lē ūñjī amáki índrí rī pi amámā, índrí rī pi dō Múngú vé ni, dō kōpi índrí āzi túngú ni pi. Á'diātāsīyā nēbī ūñjō rī pi kárakará, kōpi ayiki mūzú vū drīgē sī, kōpi rī tā ūñjō vé ni pi ūñjī mūzú 'bá rī pi ní. ² Tā ūñjī ní ícōzú Índrí Uleterē Múngú vé rī nīzú amázú rī, ūñjī 'dīni, nēbī 'yoópi kīnī, tīkī Yēsū Kúrisitō rī ifūū 'bá áda rī rī, nēbī 'dīri índrí Múngú vé rī rī 'bá ní gé anigē. ³ 'Bo nēbī 'yoópi kīnī, tīkī Yēsū rī 'bá áda rī kuyé rī, nēbī 'dīri índrí Múngú vé rī rī 'bá ní gé 'dāāyo, ūñjī ārī 'bá Kúrisitō vé ni. ūñjī

yīkī rá 'yozú kīnī, ārī 'bágu Kúrisitō vé rī rī ímú 'dīi'dī, nóni ícā gī, ūñjī vū drīgē nōgōnō.

⁴ Má anjī rī, ūñjī anjī Múngú vé ni, ūñjī ndēki nēbī ūñjō rī 'dī'bee gī, ā'diātāsīyā Índrí ézi ngāpi ūñjī rī 'bá gā rī, ūñjī kōpi ni aga índrí ézi ngāpi nyōókú drīgē nōgō rī vé rī rá. ⁵ 'Bá ūñjō rī 'dī'bee, kōpi 'bá Múngú rī nī 'bá kuyé ni pi, kōpi rī tā nyōókú nōri vé rī átá, 'bá Múngú rī nī 'bá ku rī pi rī kōpivé tá 'dū ézi ngazú. ⁶ 'Bá 'bá Múngú vé ni. Tā 'bá ní ícōzú Índrí tá áda átápi rī nīzú, āzini índrí ūñjō rī rī nīzú amázú rī, ūñjī 'dīni, 'bá Múngú rī nī 'bá rá rī pi, kōpi 'bávē tá 'dū ézi ngazú rá, 'bo 'bá Múngú rī nī 'bá ku rī pi, ícōki 'bávē tá 'dū ézi ngazú ku.

Lēngará Múngú vé rī

⁷ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, lē 'bá léki 'bá lēlē, ā'diātāsīyā lēngará íbī íngá Múngú vūgá. 'Bá léki dō 'bá lēlē, ūñjī lū 'yozú kīnī, 'bá anjī Múngú vé ni, 'bá nīkī 'yozú rī rá. ⁸ 'Bá āngū lēēpi ku rī nī Múngú rī kuyé, ā'diātāsīyā Múngú rī 'bá āngū lēēpi lēlē ni. ⁹ Múngú 'i'da ívé lēngará 'bá ní lēti be 'dīni, ípē ívé Mvā ālukutanā rī nyōókú drīgē nōgō, 'bá ūñjī rī idri 'dāni'dāni rī āni bēnī. ¹⁰ Lēngará agaāpi rá rī, ūñjī 'dīni, Múngú lē 'bá lēlē, ípē ívé Mvā ímú drāá rōbōñō 'bá trūzú 'bávē ūñjīkányā agāsī, adri 'yozú kīnī, 'bá léki Múngú rī nī 'dīni kuyé. ¹¹ ūñjī mávē ūñdī má ní lēlē rī pi, sū Múngú ní 'bá lēlē rī tīnī, lē 'bá léki 'bá lēlē. ¹² 'Bá āzi ndre Múngú rī āluñāni kuyé. 'Bo 'bá léki dō 'bá lēlē, Múngú rī adri 'bá agā, ádarú lēngará Múngú ní 'bá lēzú rī, 'bá 'bá ku 'bá éśī agā.

¹³ Múngú sē 'bá ní ívé Índrí Uleterē rī gī, sēzú 'bá ní nīzú amázú āni, 'bá adri ūñjī agā, ūñjī adri 'bá agā. ¹⁴ Étēpi ípē ívé Mvā ímú 'bá rī pi paā ívé ūñjīkányā agāsī. 'Bá ndreki Mvā rī 'bá mī sī rá, 'bá ní nóni rī írivé tá ūñjī 'bá vū drīgē rī pi ní 'dī. ¹⁵ 'Bá rī ē'yī dō kīnī, Yēsū rī Mvā Múngú vé ni, Múngú rī adri ūñjī agā, ūñjī kpā adri Múngú agā. ¹⁶ Ádarú 'bá nīkī rá 'yozú kīnī, Múngú lē 'bá lēlē. 'Bá rī éśī 'bá Múngú drīgē, ūñjī ní 'bá lēē agaá rá rī sī.

Múngú lē 'bá rī pi lēlē. 'Bá rī lē dō 'i ógúpī rī lēlē, ūñjī adri Múngú agā, Múngú rī adri ūñjī agā. ¹⁷ Ádarú 'bá léki dō 'bá lēlē, sū Kúrisitō ní āngū lēē vū drīgē nōgō rī tīnī, 'bá ícōki adrii ūñjī 'dū Múngú ní ímúzú tá līzú 'bá rī pi drīgē 'dāri sī ūñjī sī ku. ¹⁸ 'Bá āngū lēēpi lēlē rī, ícō adrii Múngú sī ūñjī sī ku. 'Bá ní ūñjī 'yoó kīnī, Múngú rī 'bá írīngā rá rī sī, ūñjī sē 'bá adri āni ūñjī sī. 'Dīri lū kīnī, 'bá ūñjī ní fīi éśī ni agā rī, lēngará Múngú vé rī éśī ni agā 'dāāyo. ¹⁹ Múngú ní 'i'dó 'bá lēē drīdrī rī sī, sē 'bá rī 'bá lēlē 'bá āsámuvú gé sī āni. ²⁰ 'Bá rī 'yo dō 'i lē

Múngú ri rá, 'bo İri dō ri ẹ̀ṣí ùnjí 'bá ẹ̀drípí ní, İri ùnjó rú. 'Bá 'í ẹ̀drípí 'í ní ndreé rá rí léeپی ku rí, ícó Múngú 'í ní rú' 'bá ní ndreé ku 'dāri lée ku. ²¹ Tāimbí Múngú ní ẹ̀zìjì 'bá ní rí İri 'dīni, lē 'bá lēki 'i lēlē, āzini 'bá lēki 'bá ọ̀gúpíjì lēlē.

5

Lē 'bá ẹ̀yīki Múngú Mvóپی ri

¹ 'Bá Yésū ri ẹ̀'yī' 'bá 'yo' 'bá kīnī, Yésū ri Kúrísitō 'i rí pì, 'bá 'dī' bée anjì Múngú vé nì, 'bá Múngú ri lē' 'bá lēlē rì pì, lēki kpá anjì Múngú vé rì pì lēlē. ² 'Bá lēki dō Múngú ri lēlē, āzini 'bá 'duki dō tāimbí İrivé rì pì ngaa rá, 'bá nīkí rá, 'bá anjì Múngú vé rì pì lēlē. ³ 'Bá 'duki dō tāimbí Múngú vé rì ngaa rá, İri lū 'yozú kīnī, 'bá lēki Múngú ri lēlē. Tāimbí İrivé rì ā ngangará adri ũkpó ũkpó ku, ⁴ ā' diātāsīyā anjì Múngú vé rì pì ũkpó be, kōpi tā ùnjí 'bá nyòókú drìgé nōgó rì pì ní 'oó rì gā sī. 'Bá ní Yésū ri ẹ̀'yī' gí rí sī, 'bá ícó tā ùnjí nyòókú nōri vé rì gā sī. ⁵ 'Bá Yésū ri ẹ̀'yī' 'bá gí, 'yo' 'bá kīnī, Yésū ri Mvā Múngú vé ní rí, kōpi 'bá tā ùnjí nyòókú nōri vé rì pì gā' 'bá sī rí.

⁶ Tā lūupi kīnī, Yésū Kúrísitō ri Mvā Múngú vé ní rí, İri tā 'í ní Yésū ní bātízimū sēzú yījì agá rí, āzini āri raapi rú' 'bá ní gé sī peṭi alambaku sǐgé rí. Adri 'yēnā yījì kuyé, İri yījì, āzini āri raapi rú' 'bá ní gé sī rí. İndrì Uleteré rí lū tā 'dīri nī, ā' diātāsīyā tā İndrì Uleteré rí ní lūu rí, İri tā áda. ⁷ Ngá tā rí ē mī lūupi rí pì ngá na. ⁸ Ngá rí pì 'dī, İndrì Uleteré, yījì, āzini āri. Ngá na 'dī' bée, kōpivé tā rú 'i ngá ālu. ⁹ 'Bá rí pì kádō ríi 'bá ní tā átá, 'bá ri ẹ̀'yī' rá, 'bo tā Múngú ní átá rí ndē 'bá rí pì ní átá rí rá, ā' diātāsīyā Múngú átá tā rí nī, átá tā 'i Mvóپی vé rí. ¹⁰ 'Bá Mvā Múngú vé rí ẹ̀'yījì rá rí, ẹ̀'yī tā Múngú ní átá rí rá. 'Bo 'bá tā Múngú ní átá 'i Mvóپی ā tā sī rí ẹ̀'yījì ku rí, 'bá 'dīri kīnī, Múngú ri ùnjó rú, ā' diātāsīyā ẹ̀'yījì tā Múngú ní átá 'i Mvóپی vé tā sī rí kuyé. ¹¹ Múngú 'yo' 'dīni kīnī, 'i sē 'bá ní idri 'dāni' 'dāni rí gí, idri 'dīri 'íbì 'íngá 'i Mvóپی vúgá. ¹² 'Bá rí ẹ̀'yī' dō Múngú Mvóپی ri rá, İri idri 'dāni' 'dāni rí İşu rá. 'Bo 'bá rí ẹ̀'yī' dō Mvóپی ri kuyé, İşu idri 'dāni' 'dāni rí ku.

İdri 'dāni' 'dāni rí vé İşungará

¹³ İmi 'bá Múngú Mvóپی ri ẹ̀'yī' 'bá gí 'dī' bée, á sī kōkōbì 'dīri sēē İmi ní, İmi nīkí rí 'yozú kīnī, İmi idri 'dāni' 'dāni rí İşu rá. ¹⁴ 'Bá nīkí amá múké múké, 'bá zìkí dō ngá Múngú vúgá, tā nì 'de dō ẹ̀ṣí nì gé 'dāá múké, İri ícó ngá 'bá ní zìjì rí sē 'bá ní rá. ¹⁵ 'Bá nīkí dō 'yozú kīnī, 'bá kádō ngá zìjì Múngú vúgá, İri sē 'bá ní rá, ádarú ngá 'bá ní zìjì rí, Múngú ri sē 'bá ní rá.

¹⁶ 'Bá rí ndre dō ọ̀gúpí Yésū ri ẹ̀'yījì gí ní 'o ùnjikānyā, ùnjikānyā İri ní 'oó rí ícó dō İri jìjì fíi İzāngā deṭeپی ku 'dāri agá ku, mi ícó Múngú ri zì İri ní rá, 'bá mí ní Múngú ri zìjì İri ní 'dīri, İri ícó 'ídri 'dāni' 'dāni rí İşu rá. ùnjikānyā uruko' bée angú jì fì İzāngā deṭeپی ku 'dāri agá, á 'yo' 'yozú kīnī, mí zì Múngú ri 'bá ùnjikānyā 'oópi 'dīri tìjì rí ní kuyé. ¹⁷ Tā 'bá ní ríi 'oó ùnjí ùnjí rí pì cére ùnjikānyā, 'bo ùnjikānyā uruko' bée anigé, 'bá rí ícó fíi ānī İzāngā deṭeپی ku 'dāri agá ku.

¹⁸ 'Bá nīkí amá rá 'yozú kīnī, anjì Múngú vé rì pì 'okì ùnjikānyā muzú dījì dījì ku, ā' diātāsīyā Mvā Múngú vé rì rì kōpi ütē nī, ādróko ícó kōpi 'oó ùnjí ku. ¹⁹ 'Bá nīkí rá 'bá anjì Múngú vé nì, 'bo 'bá Múngú ri ẹ̀'yī' 'bá ku rí pì ārēvú cére, ādróko ọ̀rú kōpi ē drì gí. ²⁰ 'Bá nīkí rá 'yozú kīnī, Mvā Múngú vé rì ícá vū drìgé nōgó gí, sē 'bá nīkí Múngú áda rí amá ānī gí, sē nóni 'bá adriki kuú Múngú áda rí agá, āzini İrivé Mvā Yésū Kúrísitō agá. Múngú 'dīri Múngú áda rí, āzini İri Múngú 'ídri 'dāni' 'dāni rí sēeپی rí. ²¹ Má anjì rí, İmi ndreki múké, ē İnjìkí ngá 'i ní údé múngú rú rí pì ku.

**Kòkòbì irī ni
Yūwánī
ní sī rī
Tā búkū rī vé rī ã
ũlūngará**

Yūwánī Yēsū vé 'bá áyúāyū rī sī kòkòbì 'dīri sēé 'bá kánisá vé rī pi ní, kánisá 'dīri Yūwánī zī rú ni "ũkú Múngú ní Ìpēé rī". Yūwánī rī èzī ngaa kánisá 'dīri agá ní. Ūlū 'bá rī pi ní tā Yēsū ní 'yoó, kòpì ã lēkí ì lēlē rī vé tā. 'Yo kòpì ní kīnī, lē tā áda Kúrísitō vé 'bá urukò 'bée ní rīi ímbá, āzini tā 'bá urukò 'bée ní rīi ímbá ūnjō rú rī, lē kòpì ã ámákí āsámvú ni múké múké.

¹ Ma Yūwánī 'i, 'bá āmbúgú 'bá Yēsū rī è'yí 'bá gí rī pi drīlē gá rī. Mí ūkú Múngú ní Ìpēé 'dīri, á sī kòkòbì 'dīri sēé mí ní, mívé anjì Múngú rī nī 'bá rā rī pi be. Ádarú á lē ìmi ārēvú céré lēlē, 'bo adri 'yozú kīnī, á lē 'yéná ìmi ó 'dúkùlégúsí nī kuyé, 'bá céré Múngú vé tā áda rī nī 'bá rā rī pi lēkí ìmi lēlē. ² 'Bá lēkí ìmi, á 'diātāsīyā tā áda rī nóni 'bá èsì agá anigé, Ìri adri 'bá èsì agá múzú nyonyo.

³ Èsì múké, èsì Ìdríkídri, āzini tākíri Ètépì Múngú vé rī, āzini Mvópì Yēsū Kúrísitō vé rī, ā adri 'bá be, ā sē rī 'bá 'okí rī tā áda Múngú vé rī, āzini 'bá lēkí rī āngū lēlē.

⁴ Má ká yī kīnī, anjì mívé rī pi ā urukò 'bée rī tā áda 'bá Ètépì ní ezī rī 'du nga rá, āyīkō fū ma ānī ambamba. ⁵ Mí ūkú Múngú ní Ìpēé má ní lēlē rī, tā má ní sī sēé ìmi ní mívé anjīnā rī pi be 'dīri, adri tā āzi ú 'dí ní kuyé, Ìri tā 'bá ní nī rá f' dóngará gá 'dāá ni. Á lē lūú ìmi ní 'dīni, lē 'bá lēkí 'bá lēlē. ⁶ 'Bá rī 'du dō tājmbì Múngú vé rī ngaa rá, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá 'dīri lēngará be. Sā ìmi ní í 'dózú Yēsū Kúrísitō rī è'yīzú rī gé 'dāá, ìmi yīkí rá Múngú kīnī, lē ìmi lēkí ìmi lēlē ìmi ògúpì be.

⁷ 'Bá kárakarā mī ū 'bā 'bée ni pi ayikí múzú nyòókú rī drīgē sī 'dīrī 'dī, kòpì rī 'bá rī pi ímbá múzú ūnjō sī, kòpì kīnī, tīkí Yēsū Kúrísitō rī nyòókú drīgē nōgò 'bá áda rú kuyé. 'Bá 'dīni 'dī 'bée, kòpì ūnjō rú, kòpì ari 'ba Kúrísitō vé ni. ⁸ Ìmi adrikí mī be kòwū tā 'dīri sī, èzī Múngú vé ìmi ní ngaa 'dīri, ā drā rī kána ku, Múngú ā ūfē rī āndēma ìmi ní èzī rī ngazú rī pi ārēvú céré. ⁹ Lē 'bá āzi ā újā tā Kúrísitō ní ímbá rī ūlūú ū 'dū be tūngú ku, Ìri sē Múngú rī 'bá rī adri ānī 'í drīgē sī rá. 'Bo 'bá rī áwí dō tā Mvópì ní ímbá rī ruyú títí, Ètépì pi Mvópì be, kòpì adri Ìri be trū. ¹⁰ 'Bá āzi ífí dō ìmi āsámvú gé, ímbá dō tā áda Kúrísitō vé rī kuyé, lē ìmi è'yīkí Ìri ìmivé āngá ku, dōku ē èzīkí

Ìri ku. ¹¹ 'Bá rī è'yí dō 'bá 'dīni 'dīri ākā, Ìri fī ūnjīlkányā 'bá 'dīri ní 'oó rī 'o Ìndī.

¹² Ma tā be tré, á lē lūú ìmi ní, 'bo á lē tā rī sī sēé kòkòbì agá ku. Má ūsū, á lē mụy ìmi vúgá 'dīlē ú 'díkírīnā nōgò, 'bá úmúkí rī 'bá ìmi be, 'bá átákí rī trū, 'bá 'bákí rī āyīkō ìmi be trū.

¹³ Mí òmvúpì Múngú ní Ìpēé rī vé anjì Múngú rī nī 'bá rā rī pi, sēkí mí ní mōdó.

Kòkòbì na ni
Yūwání
ní sū rī
Tã búkū rī vé rī ã
ũlũngará

Yūwání Yēsū vé 'bá áyúāyū rī sī kòkòbì 'dīri sēé Gáyō ní, Gáyō rī àmbúgú 'bá kánísá vé rī pi drǐgé. Yūwání íngú Gáyō rī ìri ní 'bá uruḱo 'í ní pēé rī pi é'yí múké rī sī. 'Yo Gáyō ní kīnī, lē ā adri ũ'bítā rú Kúrísítīyānī rī pi ní. Lū ìri ní kīnī, lē ā fi ũnjíkānyā 'bá uruḱo'béé ní 'oó rī pi agá indī ku, āzini lē ā ũbī 'bá 'yo'bá kīnī, í ndékí tã sī céré nī rī pi vé tã ku.

Mōdó sēngará

¹ Ma Yūwání 'i, 'bá àmbúgú 'bá kánísá vé rī pi drǐgé rī. Gáyō mávé ũndī má ní lēélē rī, á sī mí ní kòkòbì 'dīri sēé nī. ² Mí mávé ũndī má ní lēélē rī, ma ri Múngú ri zì mí ní, mí rú' 'bá ā adri rí múké, mí nga rí èzì rī mužú múké, āzini èsì mívé rī ā adri rí múké. ³ 'Bá Yēsū ri é'yí' 'bá gí rī pi ká ímú ũlúú má ní kīnī, mí ri èsì 'bá tã áda Múngú ní lēé ā 'okí rī 'dù nga rá, āzini mí ri tã áda Múngú ní i'daá mí ní rī 'dù nga rá, sē má ní āyíkō ambamba. ⁴ Á yì dō mávé anjì Yēsū Kúrísitō ri é'yí' 'bá gí rī pi ri tã áda rī 'dù nga, ma adri ānī āyíkō sī, tã āzi má ní āyíkō sēépi 'dīri agaápi rá ní 'dāáyo.

Èzì ngangará trú rī

⁵ Mí mávé ũndī má ní lēélē rī, mí ri tã 'o pìrì 'bá èdrípì Yēsū ri é'yí' 'bá gí rī pi ní, mí nì dō kòpi kuyé drāāsiyā, 'í ko kòpi ē ìzā rá. ⁶ Kòpi ũlúkí mívé lēngará ā tã 'bá kánísá vé rī pi ní rá. Lē mí ko kòpi ē ìzā, kòpi ā 'dekí rí mužú ècì ìvé rī gé, ā sē rí Múngú ní āyíkō. ⁷ Kòpi ri mužú 'dùkó múké Yēsū Kúrísitō vé rī ũlú 'bá rī pi ní, 'bo kòpi zìkí ngá págánō rī pi vúgá kuyé. ⁸ Kúru 'bá Yēsū ri é'yí' 'bá gí rī pi, lē 'bá sēkí 'bá 'dī'béé ní ngá kòpi ē ìzā kozú, èzì kòpi ní rizú tã áda Múngú ní i'daá rī ũlúzá mužú 'bá rī pi ní rī, 'bá 'dùkí rí ngaá kòpi be trú.

⁹ Á sī ándúru kòkòbì sēé 'bá kánísá vé rī pi ní, 'bo Dīyōtēréfē* lēépi 'i 'báápi tã sī céré drǐdrǐ rī, gā 'bávé tã 'ā'yígá sī. ¹⁰ Kúru má kádō mužú ìmi vúgá 'dīlé, ma tã Dīyōtēréfē ní 'oó rizú 'bá rú 'yozú ũnjí 'dīri ũlú uletere 'bá Yēsū ri é'yí' 'bá gí rī pi ní. Tã ìri ní 'oó rī, adri 'yēṅá rizú 'bá rú 'yozú ũnjí 'dīri kuyé, gā 'bá Yēsū ri é'yí' 'bá gí rī pi é'yígá sī. 'Bá Yēsū ri é'yí' 'bá gí rī pi kádō lēé kòdō 'bá rí 'bá 'dùkó múké Yēsū vé rī ũlú' 'bá rī pi é'yí, ìri kòpi údró fū kánísá ri agásí àmvé.

* 1:9 1:9 Dīyōtēréfē: Dīyōtēréfē pi Gáyō be, kòpi ìrǐtrǐ ri Múngú ri zì kánísá álu gé.

¹¹ Mí mávé ũndī má ní lēélē rī, lē mí fi ũnjíkānyā 'oó sū 'bá rī pi ní ríi 'oó rī tñjì ku, mí 'o tã múké áyu. 'Bá ríipi tã múké 'oópi rī, 'bá 'dīri nī Múngú ri rá. 'Bá ríipi tã ũnjí 'oópi rī, 'bá 'dīri nī Múngú ri kuyé. ¹² 'Bá rī pi céré ri 'yo kīnī, Dēmētīriyō rī 'bá múké, ìri ri tã áda Múngú ní i'daá rī ìmbá. Ma kpá 'yo, ìri 'bá múké, mí nī rá, tã má ní átá rī, ìri tã áda.

Kòkòbì rī vé dēngará

¹³ Ma tã be tré, á lē lúú mí ní, 'bo á lē tã rī sī sēé kòkòbì agá ku. ¹⁴ Má ũsū, á lē mužú mí vúgá 'dīlé ú 'dīkírínjā nōgō, 'bá úmúkí rí 'bá mí be, 'bá átákí rí trú. ¹⁵ Tákiri Múngú vé rī ā adri mí be. Mí ógùpì Yēsū ri é'yí' 'bá gí adri 'bá nōgō rī pi sēkí mí ní mōdó. Mí èzì 'bá Yēsū ri é'yí' 'bá gí, adri 'bá 'dīlé rī pi mužú álu álu céré.

Kòkòbì
Yúdã
ní sù rĩ
Tã búkù rĩ vé rĩ ã
ùlùngará

Kòkòbì 'dìri Yúdã sī nī, ìri Yèsù édrìpìjì vé àzi. Sī kòkòbì 'dìri sèé Kùrísitìyání uration'béé ní, à'diàtasiyã 'bã àngù ímbá'ba ùnjò sī rĩ pi ríkí kòpì ē drì izaá. 'Bã àngù ímbá'ba ùnjò sī 'dì'bée ríkí èsì mùké Múngú vé rĩ újã ímbá létì ùnjí sī, kòpì ríkí 'bã rĩ pi ē mī ù'bãá kìnì, lè kòpì à 'okì tã ùnjí, Múngú ícò kòpì ìrìnjã áni ku.

Yúdã áyú tã búkù Múngú vé Ùndì Ûkù rĩ ruzú rĩ ágá rĩ pi ù'bitã rú, 'yo Kùrísitìyání rĩ pi ní kìnì, Múngú rĩ ímù 'bã tã ùnjí 'o'bã rĩ pi ìrìnjã rá. Lè kòpì ã rúkí ù'dúkò áda Múngú vé rĩ títì, àzini kòpì ã rúkí ù'dúkò 'bã áyúáyú Yèsù vé rĩ pi ní ùlùú, kòpì ní yijì rĩ títì.

Yúdã sè mōdò

¹ Ma Yúdã 'i, átì'ba Yèsù Kùrísitò vé ní, ma Yòkòbù édrìpìjì.

Ìmi 'bã Múngú 'bã Ètèpì ní zìjì adriú 'bã ívé ní pi rú, ìri ní lèlèlè rĩ pi, ìmi 'bã Yèsù Kùrísitò ní ríi ìmi tã mbaá rĩ pi, á sī kòkòbì 'dìri sèé ìmi ní nī.

² Èsì ìdríkídri, tàkírì, àzini lèngará Múngú vé rĩ, ã adri ìmi be mụzú nyonyo.

'Bã tã ímbá'ba ùnjò sī rĩ pi

³ Ìmi mávé ùndì má ní lèlèlè rĩ pi, ma kòdò úvã be àmbúgù lèzú ùkpò Múngú ní 'bã pazú ìmi be ùnjìkányã agásì rĩ vé tã sī sèé ìmi ní. 'Bo á lè nóni sī sèé ìmi ímbázú, ìmi rúkí rĩ tã áda ì ní isèé vù àlu 'bã Yèsù rĩ 'è'yì' bã gí rĩ pi ní 'dìri títì. ⁴ À'diàtasiyã 'bã uration'béé Múngú rĩ nì'ba ku ní pi ùgũkí ì fí kuu ìmi àsámvú gé 'dì'fì. 'Bã 'dì'bée 'bãkí ì kú 'bã Múngú vé ní rú, Kòpì rĩ 'yo, èsì mùké Múngú vé rĩ à'yì 'bã rĩ ícò òwù 'bã rá, ìrìnjákì ìri ku, kòpì gáki 'bávè Úpí Yèsù Kùrísitò ùkpò be àmbúgù 'dìri sī. 'Bo síkí Búkù Múngú vé rĩ agã ìnògòsì kìnì, 'bã ùnjìkányã 'o'bã 'dìni 'dì'bée, lìkí kòpívè tã kú ùnjì gí.

⁵ Lè ìmi àvìkí tã àndúru Úpí Múngú ní 'oó Èjèpétò gá 'dàri sī ku. Úpí Múngú pa àndúru anjì Isèrélè vé rĩ pi Èjèpétò gá 'dálè rá, 'bo 'bã uration'gã 'bã Múngú rĩ è'yìgá sī

rĩ pi, Múngú ù'dì kòpì ùdráá rá. ⁶ Lè ìmi nìkí 'yozú kìnì, èzì ì ní sèé málàyìkã rĩ pi drìgè rĩ, málàyìkã uration'béé 'dukí èzì rĩ ngaa kuyé. Kòpì kukí ívé vùrà èzì ngazú Múngú ã palé gá rĩ rá. Múngú ùmbé kòpì ímvè adriúpi mụzú 'dání'dání rĩ sī, 'du kòpì ú'bé 'bù 'a be nìjpi cìcì rĩ agá, kòpì adri 'bù rĩ agá 'dàá, cìmgbã ù'dù ì ní ímùzú tã lizú rĩ gé. ⁷ Ìmi ùsũkí drì tã àndúru 'i 'oópi kùrù Sòdómò agá, Gòmórã agá, àzini 'i 'oópi kùrù rĩ jèlè gá sī rĩ pi agá rĩ kã. 'Bã kùrù 'dì'bée agá rĩ pi ufukí cèré òwù rú, kòpì ríkí òwù 'bãá mụzú bádàrù, kùru Múngú ní 'bã kùrù agá rĩ pi zázú vezú àcì sī. 'Dìri lù 'bã ní 'yozú kìnì, Múngú rĩ ímù 'bã ùnjìkányã 'o'bã rĩ pi zã ve àcì ñjìpi mụpìpi nyo ùdù àkò ní sī, sù ìri ní 'bã Sòdómò agá rĩ pi zãá veé Gòmórã agá rĩ pi be àcì sī rĩ tìjì.

⁸ 'Bã rì'ba àngù ímbá'ba ùnjò sī, rì'ba urobì ùbì'ba rĩ pi, kòpì kpá rĩ ì rù'ba áyú rizú òwù 'bázú, kòpì gáki àmbúgù Múngú vé rĩ sī, kòpì rĩ málàyìkã rĩ pi u'da'da. ⁹ Mìkáyèlè àmbúgù málàyìkã rĩ pi drìgè cèré rĩ, kòpì kã rìi ágátã gáá àdròko be àvù Mósè* vé rĩ ã s̀ngará á tã s̀i,† Mìkáyèlè 'yo átángá ùnjì àdròko rĩ á rù izazú kuyé, kìnì, "Úpí Múngú rĩ ímù mí ìrìnjã rá!" ¹⁰ 'Bo 'bã àngù ímbá'ba ùnjò sī 'dì'bée, kòpì rĩ tã ì ní nìj kuyé rĩ pi u'da'da, Kòpì rĩ tã uration'béé 'o'ènjìkò sī, sù ànyàpã tã nì'ba ku rĩ pi vé rĩ tìjì. Tã kòpì ní 'oó ènjìkò sī 'dì'bée, ìri sè Múngú rĩ ímù kòpì ìrìnjã áni rá.

¹¹ Izàngá rĩ ímù adri kòpívè ní. Kòpì 'dukí tã Múngú vé rĩ ngaa kuyé, sù Káyìnã ní tã Múngú vé rĩ 'duqú ngaa kuyé rĩ tìjì. Kòpì rĩ ùnjò ímbá, ì ìsũkí rì mífèngã àni, sù Bálámù ní èsì 'bãá mífèngã drìgè rĩ tìjì. Kòpì gáki ùkpò Múngú vé rĩ sī, sù Kórã ní ùkpò Múngú vé rĩ gáá sī rĩ tìjì. Tã 'dìri sè, ì ímù kòpì ìrìnjã ùnjì ùnjì.

¹² Ìmi ùmúkí dō ìmi ùmù ì ní rizú Múngú rĩ ìnjìzú rĩ ã nyangará gá, 'bã 'dìni 'dì'bée ífíkí dō ìmi àsámvú gé, kòpì ùmù rì iza rá. Kòpì kádò úrì ngá nyaá ìmi be trùjì, kòpì drìnjã àkò, kòpì kpá átángá átá ùrì àkò, kòpì adriki sù ìrìbìtì ùlì ní vjì 'dìsì rá, yìigò ní 'dijì àni ku rĩ tìjì. Kòpì adriki sù pètì ì ní ìnjé 'beé vùgá, 'wiipi gí, 'aapi ku rĩ tìjì. ¹³ 'Bã rì'ba àngù ímbá'ba ùnjò sī 'dì'bée, kòpívè tã kòpì ní 'oó ùnjì drìnjã sèépi 'dìri, sù kùrùnyã wòvã ní vjì kùjì yìjì gárá gá rĩ tìjì. Kòpì sùkí línýã àvì'ba ívé létì ì ní rizú ècìzú rĩ sī gí rĩ pi tìjì. Múngú

* **1:9** 1:9 Mósè: Yòsèpã kã dráá gí, 'bãgù Èjèpétò vé rĩ 'bã anjì Isèrélè vé rĩ pi èzì ngaa tùgèrì rù caá ìlì mùdùrùlù su (400). Kùru Múngú ní Mósè rì ìpèzú ímùzú anjì Isèrélè vé rĩ pi pazú adringará tùgèrì rù rì agásì. Múngú sè tãimbjì rì Mósè ní, à lù anjì Isèrélè vé rĩ pi ní, sèzú ì ní tãimbjì rì zìzú tãimbjì Mósè vé ní àni. Tìkí Mósè rì ìsù àkùdè ìlì rì ca élifù àlu mùdùrùlù sù (1,400), ìsù àkùdè tìkí drì Yèsù rì kuyé. † **1:9** 1:9 Àvù Mósè vé rì ã s̀ngará: Mìkáyèlè lè àvù Mósè vé rì jìjì s̀jì vùrà Múngú ní lèé rì gé, 'bo àdròko lè àvù rì jìjì s̀jì vùrà 'i ní lèé rì gé.

úde 'bá 'dī'bée ní vūrā ñiçicçi rizú ñzāngā nyazú mužú ũdũ ákó ní gí.

¹⁴ Í'dózú Ādāmā[‡] vúgá, cazú Ēnókā vúgá, Ēnókā ri úyú ẹ̀zĩrĩ ni. Ēnókā átá ándúrú 'bá 'dī'bée vé tã rá, kīnī, Úpí ri ímú mālāyikā uletere bĩtríká ĩ ní ícò láá bā ku rĩ pi be, ¹⁵ ĩri ímú tã lị 'bá álu álu drĩgé, ĩri ímú 'bá Múngú ri nĩ'bá ku rĩ pi ĩrĩñā rá, ũñjĩkányā kọpi ní 'oó rĩ sī, ázini ĩri 'bá Múngú ri nĩ'bá ku, rĩ'bá ũñjĩkányā 'o'bá, ázini rĩ'bá átángá ũñjĩ átá'bá 'í tã sī rĩ pi ĩrĩñā rá. ¹⁶ 'Bá rĩ'bá āngū ímbá'bá ũñjō sī 'dī'bée ri nĩjĩ unu mužú ununu, kọpi rĩ átá 'bá urukọ'bée ní ũñjĩ. Kọpi ri ẹ̀sị 'bā céré rizú ũñjĩkányā 'ozú. Kọpi ri ĩ íngú, ázini kọpi ri 'bá rĩ pi ẹ̀ drĩ úcị, ĩ ịsúkí rí tã ĩ ní lée rĩ pi ānī.

Ímbángará adrizú ānī ũkpó ũkpó ẹ̀yĩngará agá rĩ

¹⁷ ĩmi mávé ũndĩ má ní léełē rĩ pi, lē ĩmi ũsúkí tã 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō vé 'bá áyúáyú rĩ pi ní ótú ũlúú ĩmi ní kīnī, ĩri ímú 'í nga rá 'dāri. ¹⁸ Kọpi 'yokí ĩmi ní kīnī, "Ũ'dú ũdũ vé rĩ gé, 'bá āngū gụ'bá gụgụ rĩ pi ímú gụ ĩmi sī, kọpi ímú āyíkō rụ'bá nōri vé rĩ ā tã 'dụ nga áyu." ¹⁹ 'Bá 'dī'bée nóni ĩmi āsámvú gé anigé, kọpi nóni ri sē ĩmi ri ĩmi aco ĩmi āsámvú gé sī. Kọpi ndéé ni ri tã rụ'bá nōri vé rĩ ā tã 'dụ nga áyu, Índrí Múngú vé rĩ kọpi ā rụ'bá gá 'dāyo.

²⁰ ĩmi mávé ũndĩ má ní léełē rĩ pi, lē ĩmi 'bākí ẹ̀sị tã áda uletere ĩmi ní ẹ̀'yĩ rĩ drĩgé, ĩmivé ẹ̀'yĩngará ā adri rí ũkpó ũkpó. Lē ĩmi zikí Múngú ri ũkpō Índrí Uletere rĩ vé rĩ sī. ²¹ ĩmi kádō rii ẹ̀sị idríkídri 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ní ímúzú ĩmi jízú mužú idri 'dāni'dāni rĩ ịsúzú rĩ ũtēé, lē ĩmi áwíkí adrii lēngará Múngú vé rĩ agá.

²² Lē ĩmi ẹ̀sị ā adri idríkídri 'bá ẹ̀'yĩngará be mādā rĩ pi ní. ²³ Lē ĩmi ípákí 'bá urukọ'bée ācì ĩ ní ñzāngā nyazú ānī ũdũ ákó 'dāri agāsī. Lē ĩmi 'bākí ẹ̀sị idríkídri 'bá urukọ'bée ní. 'Bo ĩmi ndrekí múké, lē ĩmi fikí rii ũñjĩkányā kọpi ní 'oó rĩ 'oó ĩndĩ ku.

Zĩngará Múngú ri íngúzú rĩ

²⁴ Múngú 'bá paapi tã ũñjĩ agāsī rĩ, ĩri ícò ĩmi ũtē rá, ĩmi fikí rĩ ũñjĩkányā 'oó ku, ĩri ĩmi íjĩ 'bā ívé dĩngará pōwũpōwũ rĩ ẹnđrẹtị gé ũñjĩkányā ákó, āyíkō be āmbúgú. ²⁵ Lē ẹ̀ íngúkí 'bávé Múngú 'bá Paapi 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ā tã sī dĩngará be pōwũpōwũ rĩ, āmbúgú be rĩ, ũkpō be rĩ, ázini ũkpō āmbúgú ruzú rĩ be rĩ, í'dózú ĩri ní 'bụ pi gbizú vū be rĩ gé 'dāá, ícázú āndrū sī, mužú 'dāni'dāni! Āmīnā.

‡ 1:14 1:14 Ādāmā: Ādāmā ri 'bá Múngú ní í'dó gbii drĩdrĩ rĩ. ĩri ẹ̀tẹpí 'bá vū drĩgé rĩ pi vé ni céré. ĩrivé ũkú Ēvā ri ẹnđrẹpí 'bá vū drĩgé rĩ pi vé ni céré. 'Í lā í'dóngará 1-5. 1:14 1:14 í'dóngará 5:19-24 1:18 1:18 2 Pétērō 3:3

Tã Yésũ ní I'daá Yūwánĩ ní sũ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ă ũlũngará

Búkũ 'dĩri Yūwánĩ Yésũ vé 'bá áyũáyũ rĩ sĩ nĩ, sĩ sée kánisă ézĩrĩ rĩ pi ní, ĩri ri kánisă 'dĩ'béé ndre nĩ. Cápĩtă 2-3 agă, sĩ kòkòbĩ àndĩàndĩ sée kánisă ézĩrĩ 'dĩ'béé ní céré, 'yo kòpi ní kĩnĩ, kòpi ă újăkĩ éšĩ ívé ũnjĩkănyă agăsĩ. ĩmbă kòpi kĩnĩ, ă rĩkĩ dô kòpi ọcũ' 'dĩni drăăsiyă, lē kòpi ă áwĩkĩ adrii 'ăti'bă Múngú vé nĩ, kòpi ă adriki ũkpó ũkpó ívé é'yĩngará agă. Cápĩtă 4-22 agă, Yūwánĩ ũlũ tă 'i ní ndree ĩndrĩlĩkĩ agă rĩ pi. ĩndrĩlĩkĩ rĩ pi i'dakĩ ũkpó Múngú vé rĩ, ăzini đĩngará Múngú vé rĩ. ĩndrĩlĩkĩ rĩ agă 'daá, Múngú i'da ívé jĩkó 'bă vũ drĩgė nógó rĩ pi ní ũnjĩkănyă 'ozu rĩ vé tă. I'da létĩ Kúrísitô ní imúzu ũkpó ũnjĩkănyă vé rĩ ndėzu rĩ vé tă, ăzini ĩri ní imúzu tă lĩzũ 'bă tă áda rĩ gă' 'bă sĩ rĩ pi drĩgė rĩ vé tă. Kúru Múngú rĩ imú vũ nòri iza rá, ĩri gó vũ ú'dĩ ní gbi. 'Bă éšĩ 'bă'béé Kúrísitô drĩgė rĩ pi, kòpi imú adri ĩri be trũ vũ ú'dĩ rĩ agă muzu nyonyo.

1 Tă ĩ ní sũ búkũ nòri agă rĩ pi, Múngú sė kú Yésũ Kúrísitô drĩgė, Yésũ Kúrísitô ă i'da ri tă imúpi 'i ngaapi mbělėnă 'dĩri ívé ăti' 'bă rĩ pi ní. Yésũ Kúrísitô ní mălăyĩkă ĩpėzũ imúzu tă rĩ i'dazu ívé ăti' 'bă Yūwánĩ ní. 2 Yūwánĩ ũlũ tă ĩ ní i'daá 'i ní ndree 'dĩ'béé ărėvũ céré. ũlũ ũ'dũkó Múngú vé rĩ, ăzini tă Yésũ Kúrísitô ní átă rĩ. 3 'Bă riipi tă ĩ ní ũlũ imú' 'bă 'i nga' 'bă drĩdrĩ 'dĩlė, ĩ ní sũ 'dĩri lăapi rá, yĩpi rá, ăzini tă ní 'duũpi ngaapi rá rĩ, ĩri tăkĩri ĩsũ rá. Lókĩ tă 'dĩri ní imúzu 'i ngazu rĩ ícă ĩnyĩnă gĩ.

Yūwánĩ sė mōdó kánisă ézĩrĩ rĩ pi ní

4 Ma Yūwánĩ 'i, ă sĩ kòkòbĩ 'dĩri sée 'bă Yésũ rĩ é'yĩ' 'bă gĩ kánisă ézĩrĩ ăngũ Ĕzĩyă vé rĩ agă rĩ pi ní.

Éšĩ múké ăzini tăkĩri ĩngăpi Múngú adriipi ĩnógósĩ anigė, ăndrũ anigė, ũmvúlėsi imúpi rĩ vũgă, ăzini ĩngăpi ĩndrĩ ézĩrĩ adri' 'bă ĩrívė lúpă ęndrėtĩ gė rĩ pi* vũgă, 5 ăzini ĩngăpi Yésũ Kúrísitô ũ'dũ céré riipi tă áda Múngú ní ęzĩjĩ rĩ 'duũpi ngaapi, tă ní ũlũupi 'bă rĩ pi ní, i'dopi ĩngăpi gőo ĩdri rú drĩdrĩ 'bă ũdră' 'bă gĩ rĩ pi ăsamvũ gė sĩ, úripi 'băgũ rú 'băgũ rĩ drĩgė nógó rĩ pi drĩgė rĩ vũgă rĩ, ă adri ĩmi be.

Yésũ Kúrísitô lē 'bă rá, ọyũ 'bă 'bávė ũnjĩkănyă agăsĩ ívé ări dăapi rĩ sĩ. 6 Yésũ kú nóni mălũngă rĩ 'bă drĩgė, 'bă ní nóni adrizũ ăni atala rũ, 'bă ní rizũ ęzĩ Ĕtėpi Múngú vé rĩ ngazu nŃ. Đĩngará pŃwũpŃwũ Yésũ Kúrísitô vé rĩ, ăzini ũkpŃ ĩrívė rĩ ă adri muzu nyonyo! ămĩnă.

7 ĩmi ndrekĩ drĩ kă! ĩri imú ĩgŃ ĩrĩbĩtĩ agăsĩ,

'bă rĩ pi ărėvũ céré nga imú ĩri ndre ĩ mĩ sĩ.

'Bă ăndúrũ ĩri ũsŃ 'bă Ńjũ sĩ rĩ pi, kòpi kpă cérė imú ĩri ndre rá.

'Bă vũ drĩgė rĩ pi cérė imú ĩri ă ĩzăngă 'bă rá.

Ădarũ tă rĩ imú 'i nga sũ 'dĩri tĩnĩ! ămĩnă.

8 Úpi Múngú kĩnĩ, "Ma ălĩfă 'i, ăzini Őmėgă 'i." Ma Múngú ũkpŃ 'Đipa 'i, adriipi ĩnógósĩ anigė, ăndrũ anigė, ũmvúlėsi imúpi rĩ 'i."

Yūwánĩ ndre Yésũ vé tă ĩndrĩlĩkĩ agă

9 Ma Yūwánĩ 'i, ĩmi ọgũpi, 'bă rĩkĩ ĩzăngă nyaă, ăzini éšĩ ũmbė ĩzăngă rĩ ă nyangará gă ĩmi be trũ, 'bă ní mălũngă Yésũ vé rĩ é'yĩ rĩ ă tă sĩ. Pėkĩ ma muzu ăngũ ĩ lĩpi kũ ngu yĩ agă, ĩ ní zĩjĩ PătĩmŃsĩ rĩ gė, má ní tĩ Múngú vé rĩ ũlũ, ăzini má ní tă Yésũ vé rĩ ũlũ rĩ sĩ. 10 ũ'dũ 'i ní rizũ Úpi Múngú rĩ ĩnjĩzũ 'dări gė, ĩndrĩ Uleterė rĩ ăsu ma, má ní ũ'dũkŃ yĩzũ má vũdrĩ gė 'dăă, átă ũ'dũkŃ be urũ 'dăă sũ jėlėgũ ní ọ'ũ rĩ tĩnĩ.

11 ũ'dũkŃ rĩ ní 'yozũ má ní kĩnĩ, "ĩ sĩ tă mĩ ní ndree 'dĩ'béé ărėvũ cérė búkũ traatra rĩ agă, 'i pė muzu 'bă Yésũ rĩ é'yĩ' 'bă gĩ kánisă kũrũ ĔfėsŃ vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Sēmėrină vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Părăgămũ vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Tăyĩtiră vé rĩ agă rĩ pi, kũrũ Sărădĩšĩ vé rĩ agă rĩ pi ní, kũrũ Flădėlĩfĩyă vé rĩ agă rĩ pi ní, ăzini kũrũ LăwŃdĩkiyă vé rĩ agă rĩ pi ní."

12 Mă kă ma újă 'bă ătăpi má be rĩ ndree, ă ndre aya ézĩrĩ ĩ ní udė dăbũ sĩ ni pi, ũ'băkĩ tădũ' 'bă ézĩrĩ kòpi sigė. 13 Aya ézĩrĩ 'dĩ'béé ăsamvũ gė 'dăă, ă ndre 'bă ăzi ĩndrė sũ 'Bă Mvă‡ tĩnĩ, su bŃngŃ akoŃkŃ rũkũ cĩngbă caă pă gă vũgă 'dăă, 'yĩ 'i ăgătũ bŃngŃ băă dăbũ rũ ní sĩ. 14 Drĩ ni, ăzini drĩ' 'bĩ ni mve kũ ĩmvesĩrĩlĩ, mĩ ni đĩ sũ ăcĩ ní đĩjĩ rĩ tĩnĩ. 15 Pă ni pi đĩkĩ sũ aya ĩ ní vuu kăă kăă sĩ rĩ tĩnĩ, ũ'dũkŃ ní 'ũ sũ kũlė ní 'uũ rĩ tĩnĩ. 16 'Bă rĩ rũ lĩnyă ézĩrĩ kũ 'i drĩ ęndėpi gė, ĩlĩ ăco sĩ be ciipi ĩlėbe ĩlėbe ni ní ĩfũzũ tĩ ni gė sĩ. ęndrėtĩ ni đĩ pŃwũpŃwũ sũ ũtũ ní đĩjĩ rĩ tĩnĩ.

17 Mă kă ĩri ndree, má í'dė ĩri ă pálė gă vũgă sũ 'bă drăapi gĩ ni tĩnĩ. 'Bo ĩri ní 'i drĩ

* 1:4 1:4 ĩndrĩ adri' 'bă ézĩrĩ rĩ pi: 'Dĩri létĩ ăzi ĩ ní ĩndrĩ Uleterė rĩ zĩzũ rĩ. † 1:8 1:8 Ma ălĩfă 'i, ăzini Őmėgă 'i: Ĕĩrĩkĩ tĩ sĩ, ălĩfă rĩ tăfĩ vé i'dŃngará, Őmėgă rĩ tăfĩ ũdũ gė rĩ. Yésũ kĩnĩ, i'dŃngará gă 'dăă 'i anigė, ũ'dũ ũdũ vé rĩ gė, 'i kpă adri anigė. ‡ 1:13 1:13 'Bă Mvă: Yésũ zĩ 'i 'Bă Mvă lũzũ kĩnĩ, 'i Kúrísitô 'i, 'i mălũngă rĩ rũ muzu nyonyo. ĩ lă Dănyėlė 7:13-14.

ɛ̀ndɛ̀pɛ̀ rɪ̀ 'bāzú má rú' bá gá, ɪ̀ri ní 'yozú má ní kɪ̀nɪ̀, "Mí 'o ɹ̀rɪ̀ sɪ̀ ku! ɪ̀' dɔ̀ngárá gá 'dāá má anigé, ɹ̀' dɹ̀ ɹ̀dɹ̀ vé rɪ̀ gé, má kpá adri anigé. ¹⁸ Ma 'Bá adriipi ídri rú rɪ̀. Ándúró á drá rá, 'bo nóni má adri ídri rú mužú 'dáni'dáni! Á rú máfútá ídrízú drá agásɪ̀ rɪ̀, ázini vùrā 'bá údrā' bá gá rɪ̀ pi vé ɪ̀ndri ní mužú adrizú rɪ̀ kú má drɪ̀gé nɔ̀.

¹⁹ "Í sɪ̀ tā mí ní ndree 'dɪ̀' bée cére vūgá, 'í sɪ̀ tā nóni rɪ̀' bá ɪ̀ nga' bá rɪ̀ pi, ázini tā ɪ̀mú' bá ɪ̀ nga' bá drɪ̀drɪ̀ 'dɪ̀lɛ̀ rɪ̀ pi. ²⁰ Lɪ̀nyā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ mí ní ndree má drɪ̀ ɛ̀ndɛ̀pɛ̀ gé, ázini aya dábú rú ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ũ' yúú ũ' bāá sɪ̀ ní gé 'dɪ̀' bée vé ɪ̀fɪ̀fɪ̀, ɪ̀ri 'dɪ̀ni. Lɪ̀nyā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ 'dɪ̀' bée, kɔ̀pi mālāyikā kānisā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ rɪ̀ pi vé rɪ̀, aya dábú rú ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ũ' yúú ũ' bāá sɪ̀ ní gé 'dɪ̀' bée, kɔ̀pi kānisā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ rɪ̀ pi."

2

U'dúkó ɪ̀ ní sɪ̀ sɛ́e kānisā kūrú Ɛ̀fɛ̀sɔ̀ vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní rɪ̀

¹ "Í sɪ̀ kɔ̀kɔ̀bɪ̀ sɛ́e mālāyikā* kānisā kūrú Ɛ̀fɛ̀sɔ̀ vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní.

U'dúkó 'dɪ̀ri mávé ní. Ma 'bá lɪ̀nyā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ruɹ̀pi má drɪ̀ ɛ̀ndɛ̀pɛ̀ gé, riipi ɛ̀cipi aya ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ɪ̀ ní úde dábú sɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ɛ̀zɪ̀rɪ̀ ũ' bāá kɔ̀pi sɪ̀gɛ̀ rɪ̀ pi ásámvú gé sɪ̀ rɪ̀ 'i. ² Á nɪ̀ tā ɪ̀mi ní rɪ̀i 'oó rɪ̀ pi rá, ɪ̀mi rɪ̀ ɛ̀zɪ̀ nga ũkpó sɪ̀, ɪ̀mi úmbéki ɛ̀sɪ̀ ɪ̀zāngá rɪ̀ ā nyangárá gá rá, ɪ̀mi ā'yíkí 'bá ũnjɪ̀ rɪ̀ pi vé tā kuyé. 'Bá 'yo' bā kɪ̀nɪ̀, ɪ̀ Yɛ̀sú vé 'bá áyúáyú ní pi 'dɪ̀' bée, ɪ̀mi ũ' bɪ̀kí kɔ̀pivé tā nɪ̀jɪ̀ á má, ɪ̀mi ɪ̀súkí kɔ̀pi ũnjɔ̀ rú, kɔ̀pi adriki Yɛ̀sú vé 'bá áyúáyú ní pi ku. ³ ɪ̀mi nyaki ɪ̀zāngá má tā sɪ̀, ɪ̀mi úmbéki ɛ̀sɪ̀ ɪ̀zāngá rɪ̀ ā nyangárá gá rá, ɪ̀mi kúkí ɛ̀zɪ̀ rɪ̀ ā ngangárá kuyé.

⁴ 'Bo má tā be ɪ̀mi be anigé, ɪ̀mi kúkí ɪ̀mivé lɛ̀ngárá ɔ̀tɹ̀ drɪ̀drɪ̀ rɪ̀ gɪ̀. ⁵ ɪ̀mi ndrekí drɪ̀ ká, tā ándúró ɪ̀mi ní 'oó múké rɪ̀, ɪ̀mi kúkí nóni ɪ̀mi drɪ̀gé sɪ̀ gɪ̀. ɪ̀mi újákí ɛ̀sɪ̀, lɛ̀ ɪ̀mi gókí tā 'oó sɹ̀ ándúró ɪ̀mi ní rɪ̀i 'oó drɪ̀drɪ̀ rɪ̀ tɪ̀ni. ɪ̀mi gákí dō ɛ̀sɪ̀ újágá sɪ̀, má ɪ̀mú ɪ̀mivé aya ɪ̀ ní úde áci ũ' yúú sɪ̀ ní gé sɪ̀ rɪ̀ 'dɹ̀ ɪ̀mi ásámvú gé sɪ̀ rá.† ⁶ 'Bo tā ɪ̀mi ní 'oó múké rɪ̀, ɪ̀ri 'dɪ̀, ɪ̀mi gákí tā 'bá Níkoláwú vé rɪ̀ pi ní rɪ̀i 'oó rɪ̀ sɪ̀ sɹ̀ má ní gāá sɪ̀ rɪ̀ tɪ̀ni.

⁷ 'Bá bɪ̀ be rɪ̀, ā yɪ̀ 'í ní tā ɪ̀ndri Uletere rɪ̀ ní 'yoó 'bá kānisā vé rɪ̀ pi ní 'dɪ̀ri. 'Bá tā ũnjɪ̀ ā ũkpó ndéepi rá rɪ̀, má peɹɪ̀ riipi ídri sɛ́epi, adriipi Múngú vé ɔ̀mvú múké múké rɪ̀ agá rɪ̀ vé ũ' a sɛ́ nya ɪ̀ri ní rá."

U'dúkó ɪ̀ ní sɪ̀ sɛ́e kānisā kūrú Sɛ́mɛ́rɪ̀nā vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní rɪ̀

⁸ "Í sɪ̀ kɔ̀kɔ̀bɪ̀ sɛ́e mālāyikā kānisā kūrú Sɛ́mɛ́rɪ̀nā vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní.

ɪ̀' dɔ̀ngárá gá 'dāá má anigé, ɹ̀' dɹ̀ ɹ̀dɹ̀ vé rɪ̀ gé má kpá adri anigé, má dráápi rá, góopi ɪ̀ngápi ídri rú rɪ̀ 'i.

⁹ Á nɪ̀ rá 'yozú kɪ̀nɪ̀, ɪ̀mi nyaki ɪ̀zāngá rá, vū drɪ̀gé nɔ̀gó, ɪ̀mi ngá ákó, 'bo 'bɹ̀ gé 'dāá, ɪ̀mi ngá be! Á nɪ̀ 'bá 'yo' bée kɪ̀nɪ̀, ɪ̀ Yáhúdí, rɪ̀' bá tā ũnjɪ̀ 'yo' bée ɪ̀mi rú ɪ̀zazú 'dɪ̀' bée rá. 'Bo kɔ̀pi adriki Yáhúdí ku, kɔ̀pi 'bá Sātánā vé ní. ¹⁰ ɪ̀mi ɪ̀mú ɪ̀zāngá nya rá, lɛ̀ ɪ̀mi 'okí ɹ̀rɪ̀ sɪ̀ ku. Á lɛ̀ lúú ɪ̀mi ní 'yozú kɪ̀nɪ̀, ádróko rɪ̀ ɪ̀mú ɪ̀mi urukɔ̀ 'dɹ̀ ú' bɛ́ jó ɪ̀ ní rizú āngú ũ' yízú rɪ̀ agá, ɪ̀mi ũ' bɹ̀zú á mázú áni. ɪ̀mi ɪ̀mú ɪ̀zāngá nya ũnjɪ̀ ũnjɪ̀ ca ɹ̀' dɹ̀ be mɹ̀drɪ̀. ɪ̀mi nyaki dō ɪ̀zāngá rɪ̀ drádrá ɛ̀ tɹ̀ ɪ̀sú drááasiyā, lɛ̀ ɪ̀mi tukí pá tɹ̀tɹ̀ ɪ̀mivé ɛ̀' yɪ̀ngárá agá, má ɪ̀mú kúlá ídri 'dáni'dáni rɪ̀ vé rɪ̀ sɛ́ ɪ̀mi ní rá.

¹¹ 'Bá bɪ̀ be rɪ̀, ā yɪ̀ 'í ní tā ɪ̀ndri Uletere rɪ̀ ní 'yoó 'bá kānisā vé rɪ̀ pi ní 'dɪ̀ri. 'Bá tā ũnjɪ̀ ā ũkpó ndéepi rá rɪ̀, ɪ̀cɔ̀ fí drāngárá vú ɹ̀rɪ̀ rɪ̀² agá ku."

U'dúkó ɪ̀ ní sɪ̀ sɛ́e kānisā kūrú Pārāgámú vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní rɪ̀

¹² "Í sɪ̀ kɔ̀kɔ̀bɪ̀ sɛ́e mālāyikā kānisā kūrú Pārāgámú vé rɪ̀ agá rɪ̀ ní.

U'dúkó 'dɪ̀ri, ɪ̀ri 'bá adriipi ɪ̀lɪ̀ áco sɪ̀ be ciipi ɪ̀lébe ɪ̀lébe rɪ̀ be rɪ̀ vé ní.

¹³ Á nɪ̀ vùrā ɪ̀mi ní rizú adrizú rɪ̀ rá, ɪ̀mi rɪ̀ adri vùrā Sātánā vé mālúngá ruzú rɪ̀ gé. Ádarú ɪ̀mi áwíkí rú mávé rɪ̀ ruɹ̀ kúú tɹ̀tɹ̀. ɹ̀' dɹ̀ ɪ̀ ní Ánitɪ̀pá pá tuupi tɹ̀tɹ̀ mávé tā ũlúngárá gá rɪ̀ 'dɹ̀zú drázú kūrú agá vùrā Sātánā vé mālúngá ruzú 'dári gé rɪ̀ gé, ɪ̀mi tukí pá tɹ̀tɹ̀ ɪ̀mivé ɛ̀' yɪ̀ngárá agá.

¹⁴ 'Bo má tā be mādāná ɪ̀mi be anigé, 'bá urukɔ̀ ɪ̀mi ásámvú gé 'dɪ̀lɛ̀ anigé áwíkí ɪ̀mbángárá Bálámú vé rɪ̀ ruɹ̀ kúú tɹ̀tɹ̀. Bálámú ɪ̀mbá Bálákā rɪ̀, Bálákā yúci 'bá ɪ̀sɛ́rɛ́lɛ́ vé rɪ̀ pi ɛ̀ drɪ̀ fí ũnjikānyā 'oó, kɔ̀pi ríkí ɪ̀nyá ɪ̀ ní 'bāá kúú ngá ɪ̀ ní úde drɪ̀ sɪ̀ múngú rú rɪ̀ pi ní rɪ̀ nyaá, kɔ̀pi fíkí ríi ɔ̀wɹ̀ 'bāá mužú. ¹⁵ 'Bá urukɔ̀ kpá ɪ̀mi ásámvú gé 'dɪ̀gɛ̀ anigé áwíkí ɔ̀njú kúú ɪ̀mbángárá Níkoláwú vé ũnjɔ̀ vé 'dɪ̀ri agá tɹ̀tɹ̀. ¹⁶ Lɛ̀ ɪ̀mi újákí ɛ̀sɪ̀, ɪ̀mi gákí dō ɛ̀sɪ̀ újágá sɪ̀, má ca ɪ̀mi vúgá 'dɪ̀lɛ̀ ú' dɪ̀kírɪ̀nā nɔ̀gó, má ɛ̀' dɹ̀ 'bá ɛ̀sɪ̀ újá' bā kuyé rɪ̀ pi be ɪ̀lɪ̀ áco má tɹ̀ gé nɔ̀ri sɪ̀.

* 2:1 2:1 Mālāyikā: Vɛ́rɛ́sɪ̀ 1, 8, 12, 18 'dɪ̀' bée agá, kɔ̀kɔ̀bɪ̀ ɪ̀ ní 'yoó sɪ̀kí sɛ́e mālāyikā rɪ̀ pi ní 'dɪ̀ri, sɪ̀kí sɛ́e drɪ̀koma kānisā vé rɪ̀ pi ní. † 2:5 2:5 Aya ɪ̀ ní úde dábú sɪ̀ ɪ̀ ní tādú' bā ũ' bāá sɪ̀ ní gé sɪ̀ rɪ̀ 'dɹ̀ ɪ̀mi ásámvú gé sɪ̀ rá: Aya ɪ̀ ní tādú' bā ũ' bāá sɪ̀ ní gé sɪ̀ rɪ̀ vé 'dɹ̀ngárá kɔ̀pi ásámvú gé sɪ̀ rɪ̀ vé ɪ̀fɪ̀fɪ̀, Yɛ̀sú rɪ̀ kɔ̀pi ku adri ɔ̀' dɹ̀kúle, kɔ̀pivé kānisā rɪ̀ gó 'dɛ̀ rá. ‡ 2:11 2:11 Drāngárá vú ɹ̀rɪ̀ rɪ̀: Drāngárá vú ɹ̀rɪ̀ rɪ̀, ɪ̀ri ɪ̀zāngá nyangárá áci agá mužú 'dáni'dáni rɪ̀. 'Í lā l'dangárá 20:6-14; 21:8. 2:14 2:14 Kālāfe 22-24

17 'Bá b́i be rí, á yì 'í ní tá Índrí Uletere rí ní 'yoó 'bá kánisá vé rí pi ní 'dírí. 'Bá tá ùnjí á ùkpó ndéépi rá rí, ma ímú máná^S í ní zǔyú rí pi á uryuko í'dú sē íri ní. Ma kpá írá mvá imve í ní rú ú'dí síi rú' 'bá ní gé 'bá ázi ní nǔj kuyé 'dári í'dú sē íri ní, 'bá é'yipi rí 'yéná nǔ ó'dúkùlégúsí."

Ū'dúkó í ní síi sēé kánisá kǔrú Táyítírā vé rí agá rí ní rí

18 "'Í sí kòkòb́j sēé mālāyíkā kánisá kǔrú Táyítírā vé rí agá rí ní:

Ū'dúkó 'dírí, íri Mvā Múngú vé mǐ be dǐpi sǔ áci tǐnǐ, ázini pá be dǐpi sǔ aya í ní vuú kaá úká sí rí tǐnǐ rí vé ní.

19 Á nǔ tá árevú céré ími ní ríi 'oó rí pi rá. Ímivé lēngará, ímivé é'yīngará, ímivé éjǐ ngangará, ázini éjǐ ími ní úmbé ízāngā nyangará gá rí, á nǔ rá. Tá ími ní 'oó ándrú rí ndé ándúrú ími ní 'oó drǐdrǐ rí rá.

20 'Bo ma tá be ími be anigé. Ími á'yíkí úkú Yēzēbélí* 'yoópi 'i nēbǐ, mávé áti' 'bá é drǐ kooپی muzú tá ùnjí agá rí vé tá, ícǐcǐkǐ 'bá rí pi ríi ngá í ní údé drǐ sí múngú rú rí pi ñnjǐ, sē kòpi ríkí ínyá í ní ríi sēé ngá í ní údé múngú rú rí pi ní rí ríyáá, íwǐ kòpi ícá kuú ówǔ rú. 21 Á ku kòdó íri ní sá éjǐ újázú, á ku rí ówǔ 'í ní ríi 'báá rí rá, 'bo gá éjǐ újágá sí. 22 Kúru ma ímú íri 'be ízāngā nya gbóló drǐgé 'bá ówǔ 'bá' bée íri sí rí pi be, kòpi újákí dō éjǐ ku, kòpi ímú ízāngā nya ùnjí ùnjí. 23 Ma írivé anjǐnǎ rí pi ú'dǐ údrá rá. 'Bá kánisá vé rí pi céré ímú nǔ amá 'yozú kǐnǐ, á nǔ tá 'bá rí pi é éjǐ agá 'dāá rí rá, ázini á nǔ tá 'bá rí pi vé úmǐ agá 'dāá rí rá. Ma ímú 'bá álu álu úfē tá íri ní 'oó rí vú sí. 24 'Bo á lē 'yoó ími uryuko adri' 'bá Táyítírā gá 'dilé írivé ímbángará ùnjí 'dírí gá' 'bá sí, ázini Sātáná vé tá í ní úzǔyú kuú mǔdǔmǔdǔ rú rí nǐ' 'bá kuyé rí pi ní 'díní, má ícá tá éñjǐéñjǐ ázi 'báá ími drǐgé dǐjǐ ku. 25 Múké ní, lē ími úbíkí má pámvú muzú, cimgbá lókí má ní ígózú rí gé.

26 'Bá tá ùnjí á ùkpó ndéépi rá, má pámvú úbǐpi cimgbá údǐ gé rí, ma ùkpó sē íri ní, íri 'bá rí pi é drǐ órú ángwú rí pi drǐgé sí céré, 27 sǔ má ní ùkpó drǐ órúyú rí ísǔ má Étépí vúgá rí tǐnǐ,

" 'Íri kòpi é drǐ órú túré aya rú ní sí, íri kòpi ùndǐ kpélékpélé sǔ údrí ní ófǔyú rí tǐnǐ."

28 Ma kpá íri ní mārābā ũ'bútǐnǎ vé rí sē.[†]

29 'Bá b́i be rí, á yì 'í ní tá Índrí Uletere rí ní 'yoó 'bá kánisá vé rí pi ní 'dírí."

3

Ū'dúkó í ní síi sēé kánisá kǔrú Sārādǐšǐ vé rí agá rí ní rí

1 "'Í sí kòkòb́j sēé mālāyíkā* kánisá kǔrú Sārādǐšǐ vé rí agá rí ní.

Ū'dúkó 'dírí mávé ní. Ma ámbúgú índrí ézǐrǐ Múngú vé rí pi drǐgé nǐ, ázini á ru lúnǎ ézǐrǐ rí pi má drǐgé.

Á nǔ tá ími ní 'oó rí pi rá. 'Bá rí pi úsǔkí kǐnǐ, ími ídri rú, 'bo ími 'bá údrá' 'bá gí ní pi. 2 Ími arukí! Ími útúkí ími gózú ùkpó ùkpó ímivé é'yīngará agá, ímivé é'yīngará lē dráádrá. Á'diātāsīyā á ndre tá ími ní ríi 'oó rí ícá Múngú mǐ gé 'dāá kuyé. 3 Lē ími ígákí tá í ní ímbá ími ní yǐjǐ 'dári, lē ími rúkí íri tǐtǐ, ími újákí éjǐ. 'Bo ími arukí dō ku, ma ícá ími vúgá dǐ sǔ úgǔ' 'bá ní ícá rí tǐnǐ, ími ícókí sá má ní ícázú ími vúgá rí nǔ amá ku.

4 'Bá uryuko ími ásamvú gé Sārādǐšǐ gé 'dǐgé anigé, 'bo kòpi adríkí tré kuyé, kòpivé adringará pǐrǐ, kòpi gákí tá ùnjí sí, kòpi adríkí sǔ 'bá ívé bǔngó útēépi uletere ázāvú ákó rí tǐnǐ. 'Bá 'dǐ' bée, 'bá ímú éjǐ kòpi be trǔ, kòpi bǔngó imve ní úsú, á'diātāsīyā kòpivé adringará pǐrǐ. 5 'Bá tá ùnjí á ùkpó ndéépi rá rí, ma úmvúlésǐ íri úsú bǔngó imve ní sí, sǔ kòpivé rí tǐnǐ. Á lǐ írivé rú búkú ídri 'dání'dání rí vé rí agásí ku, Ma lǔ má Étépí ní, ázini írivé mālāyíkā rí pi ní, íri 'bá mávé ní.

6 'Bá b́i be rí, á yì 'í ní tá Índrí Uletere rí ní 'yoó 'bá kánisá vé rí pi ní 'dírí."

Ū'dúkó í ní síi sēé kánisá kǔrú Filādēlǐfǐyā vé rí agá rí ní rí

7 "'Í sí kòkòb́j sēé mālāyíkā kánisá kǔrú Filādēlǐfǐyā vé rí agá rí ní.

Ū'dúkó 'dírí mávé ní. Ma 'bá uletere, tá áda 'oópi ní, Dáwǔdǐ' vé máfútá ruypǐ rí 'i. Á zǐ dō kējētǐ rí gǐ, 'bá ázi ícá úpǐ ku, má úpǐ dō gǐ, 'bá ázi ícá zǐjǐ bá ku.

S 2:17 2:17 Mánā: Mánā rí ányāngā Múngú ní ísēé 'bá Ísērélé vé rí pi ní rí. Ísē sá kòpi ní adrizú ángwú á'wǐ cinyáfá rú rí agá 'dāá ílǐ pǔkǔ sǔ rí gé. 'Í lá Wǔngará 16:1-36. * 2:20 2:20 Yēzēbélí: Úkú Yēzēbélí ko 'bá Ísērélé vé rí pi ní drǐ múngú í ní údé drǐ sí rí pi ñnjǐ ní. 'Í lá 1 'Bāgú 16:29-31; 18:4-19; 2 'Bāgú 9:22. 2:27 2:27 Sāwǔmā 2:9

† 2:28 2:28 Mārābā ũ'bútǐnǎ vé rí: Yēsú kǐnǐ 'i mārābā ũ'bútǐnǎ vé rí. 'Í lá I'dangará 22:16. * 3:1 3:1 Mālāyíkā: Véréjǐ 1, 7, 14 'dǐ' bée agá, kòkòb́j í ní 'yoó síkí sēé mālāyíkā rí pi ní 'dírí, síkí sēé drǐkoma kánisá vé rí pi ní. † 3:7 3:7 Dáwǔdǐ: Véréjǐ 'dírí agá, Yēsú rú Dáwǔdǐ vé máfútá 'bāgú rú ní. Múngú ípé Dáwǔdǐ rí adrii 'bāgú Ísērélé rí pi vé ní, éjǐ kǐnǐ, 'bāgú ú'dí rí ímú ífǔ írivé úyú agá, íri mǎlǔngá rí ru muzú 'dání'dání, 'bāgú rí Yēsú Kúrísitó 'i. 'Í lá Sāwǔmā 132:11-12; Ezǐ 2:30 Tǐkí Dáwǔdǐ rí ísǔ ákūdē ílǐ rí ca élifǔ álu (1,000) gǐ, ílǐ 'dári gé, ísǔ tǐkí drǐ Yēsú Kúrísitó rí kuyé. 'Í lá 1 Sāmúélé 16-30; 2 Sāmúélé 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

⁸ Á nĩ tã ìmi ní ríí 'oó rĩ rá. Ìmi ndrekí drĩ ká, á zĩ ìmi ní kẹ̀ẹ̀tĩ rĩ gí, 'bá àzi ícò ùp̄p̄i ku. Á nĩ rá ùkp̄o ìmivé rĩ mādā, 'bo ìmi 'duki tã má ní ìmbá rĩ ngaá rá, ìmi gáki ma kuyé. ⁹ 'Bá Sātānā vé 'yo 'bá kīnī, ǀYāhūdī 'dī'bee, kōpi ùnjó vé, kōpi adrikí Yāhūdī ku. Ma sē kōpi ìmú kūmūci ũtĩ ìmi endreṭi gé, lūzú kīnī, á lē ìmi rá. ¹⁰ Ìmi ní mávé tājimbĩ ruṭ tĩtĩ, ìmi ní eṣi umberé ǀzāngā nyaá eṣi be mādā rĩ sī, lóki í ní ùmvúlēsī 'bá céré vĩ drĩgē nōgō rĩ pi ũ'bjú rĩ gé, ma ícò ìmi tã mba rá.

¹¹ Ma ìmú mbēlējā. Lē ìmi 'okí tã muké rĩ muzú drĩdrĩ, 'bá àzi ā pa rĩ ìmivé kūlā ìmi drĩgē sī ku. ¹² 'Bá tã ùnjí ā ùkp̄o ndēepi rá rĩ, ma ìri 'bā adri álēmbé rú Jó Múngú vé rĩ agá, ícò Jó Múngú vé rĩ kuú ku, má ìmú Múngú vé rú sī ìri ā rú'ba gá, āzini má ìmú Múngú vé kūrú ú'dí Yērūsālēmā riipi ìmúpi Múngú vūgá 'bū gé 'dāāsī vūgá nōó rĩ vé rú sī ìri ā rú'ba gá, ma kpá mávé rú ú'dí rĩ sī ìri ā rú'ba gá.

¹³ 'Bá bĩ be rĩ, ā yĩ 'í ní tã Ìndri Uleterē rĩ ní 'yoó 'bá kánísā vé rĩ pi ní 'dīri."

Ū'dúkó ǀ ní sīl sēē kánísā kūrú Lāwōdīkiyā vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹⁴ "ǀ sī kōkōbĩ sēē mālāyikā kánísā kūrú Lāwōdīkiyā vé rĩ agá rĩ ní.

Ū'dúkó 'dīri mávé ni, ma Āmīnā^S 'ǀ! Ma tã í ní eṣi rĩ 'du nga rá, āzini ma rĩ tã áda ũlū, ma āmbúgu ngá Múngú ní gbií rĩ pi drĩgē nĩ. ¹⁵ Á nĩ tã ìmi ní 'oó rĩ pi ārēvú céré, ìmivé tã adri Ìdrikídri kuyé dōku áci áci kuyé, ìmi kú ágágá 'dīgé. Á lē ìmi adrikí áci áci dōku Ìdrikídri! ¹⁶ Ìmi ní adrii ágágá 'dīgé, Ìdrikídri kuyé dōku áci áci kuyé rĩ sī, ma ìmú ìmi we má tĩ gē sī vūgá. ¹⁷ Ìmi rĩ 'yo, 'Ma ngá 'dīpa, ma ngá be ambamba, á lē ngá āzi ku.' 'Bo ìmi nĩki áma kuyé 'yozú kīnī, ìmi rĩ drĩ cĩ ngá ākō sī, 'bá rĩ pi rĩ ìmi ǀzāngā 'bā, ìmi ngá ākō, ìmi mĩ ākō, ìmi rú'ba be ule. ¹⁸ Ma ìmi ìmbá 'dīni, lē ìmi jekí ìmi ní dábū í ní ũ'bjĩ zāá áci sī ícapi uleterē ní má vūgá, ìmi ufukí rĩ ícá áni ngá 'dīpa. Lē ìmi jekí kpá ìmi ní bōngō imve ní úsú ìmi rú'ba ule drĩnjā sēepi 'dīri ōzūzū áni. Lē ìmi jekí kpá ìmi ní dāwá í ní rĩí ũtĩ mĩ gé rĩ ũtĩ ìmi mĩ gé, ìmi mĩ ā ndre rĩ āngū áni bēnī.

¹⁹ 'Bá má ní lēlélé rĩ, ma ìri ìrĩnjā, ma 'yo tã ìri ní 'oó rĩ ùnjí. Lē ìmi 'bāki úvá tã piṛi 'ozú, ìmi újaki eṣi ũnjikānyā agási rá. ²⁰ Ìmi ndrekí drĩ ká, á tu pá kuú

kẹ̀ẹ̀tĩlélé gá, ma rĩ kẹ̀ẹ̀tĩ rĩ ga, 'bá rĩ yĩ dō má ú'dúkó, zĩ dō kẹ̀ẹ̀tĩ rĩ rá, ma fi ìrivé jó gá 'dālélé rá, 'bá ngá nya ìri be trũ álu.

²¹ 'Bá tã ùnjí ā ùkp̄o ndēepi rá rĩ, ma ìri 'bā úri má jēlélé gá mávé lúpá mālūngā vé rĩ drĩgē, sū má ní tã ùnjí ā ùkp̄o ndēé gí, má ní nóni úri má Ètēpi be trũ ìrivé lúpá mālūngā vé rĩ drĩgē rĩ tĩni.

²² 'Bá bĩ be rĩ, ā yĩ 'í ní tã Ìndri Uleterē rĩ ní 'yoó 'bá kánísā vé rĩ pi ní 'dīri."

4

I'daki Yūwānī ní tã ǀ ní Múngú rĩ ǀnjĩzú 'bū gé 'dāá rĩ

¹ Tã 'dīri ā vudrĩ gé, í ní má ní Ìndrĩlĩkĩ ázi í'dazú. Ìndrĩlĩkĩ rĩ agá 'dāá, á ndre kẹ̀ẹ̀tĩ 'bū vé rĩ zĩki kú mgbō. Á yĩ ũ'dúkó ó'ú sū jēlégú vé rĩ tĩni, ũ'dúkó rĩ 'yo má ní kīnī, "Mí ìmú má vūgá 'bū gé nōó, á lē mí ní tã àzi ìmúpi 'i ngaápi ní ũlūú."

² Mbēlējā Ìndri Uleterē rĩ ní ma ásúzi, má ní 'bá àzi ndrezú úri kuú lúpá drĩgē mālūngā 'bū vé rĩ gé 'dāá. ³ 'Bá úripi lúpá rĩ drĩgē rĩ, rú'ba ní Ìndré sū ìrā mālámálá rú ũnyĩ be í ní zĩjĩ jāsipá rĩ tĩni, āzini ìrā ika í ní zĩjĩ kārīnēliyā rĩ tĩni. Gērĩ Ìndrēpi sū ìrā ǀrĩbĩlĩ rú í ní zĩjĩ èmēridā rĩ tĩni rĩ tra lúpá rĩ ā gārā kūrū. ⁴ Ū'bāki lúpá pūkú ǀrĩ drĩ ní sū lúpá mālūngā vé rĩ ā gārā gá sī kūrū, 'bá ambugu pūkú ǀrĩ drĩ ní sū úrĩki kuú lúpá rĩ pi drĩgē sī. Kōpi úsúki í bōngō imve imve ní pi sī, kūlā kōpi ní úsú í drĩgē rĩ pi údéki ngá dábū rú ní sī. ⁵ Ūvi ní gazú áci be lókúólókú lúpá mālūngā vé rĩ gé 'dāá. Ū'yūki tādú'ba ézĩrĩ ũ'bāá kuyé dījĩ lúpá mālūngā vé rĩ endreṭi gé, tādú'ba ézĩrĩ 'dī'bee í'da Ìndri ézĩrĩ Múngú vé rĩ. ⁶ Lúpá Múngú vé rĩ endreṭi gé 'dāá, āngū rĩ ógú sū mūdūrā tĩni.

Á ndre ngá sū ìdri rú ní pi Ìnyinjā lúpá rĩ ā gārā gá sī kūrū, ũ'bāki mĩ ngá sū ìdri rú 'dī'bee ā rú'ba gá sī, endreṭi gélēsī, āzini úgóró gálēsī. ⁷ Ngá álu rĩ Ìndré sū kēm̄rō tĩni, ǀrĩ rĩ Ìndré sū tĩ ágó tĩni, na rĩ vé endreṭi Ìndré sū 'bá áda vé rĩ tĩni, sū rĩ Ìndré sū bĩbĩ riipi ngaápi nganga rĩ tĩni. ⁸ Ngá sū ìdri rú 'dī'bee ārēvú céré álu álu ũp̄elé'bjĩ be áziyá áziyá. Ū'bāki mĩ kōpi ā rú'ba gá sī kūrū cĩmgbá cazú kōpi ā ũp̄elé'bjĩ ā ndúgē sī céré. Ū'dú céré ũtĩnjā sī, āzini ǀnjĩnjā sī, kōpi újiki ku, kōpi rĩ átá muzú 'dīni, "Ūpí Múngú Ūkp̄o 'Dīpa rĩ uleterē, uleterē, Ìri ǀnógósí anigé, āndrū anigé, Ìri ùmvúlēsī ìmú rá."

‡ 3:12 3:12 Rú sī ìri ā rú'ba gá rĩ: Rú sī ìri ā rú'ba gá rĩ lū 'yozú kīnī, 'bá 'dīri 'bá Múngú vé ní, ìri adri Yērūsālēmā ú'dí rĩ vé ní, āzini ìri adri 'bá Yēsú vé ní. § 3:14 3:14 Āmīnā: Tã Yēsú ní 'i zĩzú Āmīnā 'í rĩ vé ífífí 'dīni, Yēsú lū 'bá ní kīnī, Múngú rĩ tã 'í ní eṣi rĩ pi 'du nga rá.

9 Ngá sụ idri rú 'dī'bée rikí 'Bá úrípi lúpá drǐgé adriipi idri rú muzú nyonyo rǐ íngú, rikí ǐri ǐnjǐí, ázini rikí ǐri ní òwò' dǐfò sée.
 10 Sà álu álu 'dǐri gé, 'bá ambugu pǐkú ǐri drǐ ní sụ rǐ pi cére útǐkí kúmúci 'Bá úrípi lúpá drǐgé adriipi idri rú muzú nyonyo rǐ ɛndrɛtǐ gé, kǒpi rikí ǐri ǐnjǐí. Kǒpi unjekí ívé kǔlá ǐ drǐgé sǐ ù'báá lúpá rǐ ɛndrɛtǐ gé 'dǐgé, kǒpi rikí 'yo kǐnǐ,
 11 "Múngú, mi múké agaápi rá rǐ, mi 'bávé Úpí, mi 'bávé Múngú.
 'Bá mi íngú, 'bá mi ǐnjǐ, úkpò mívé rǐ á mu drǐdrǐ,
 á'diātāsīyā ngá rǐ pi ārɛvú cére 'í gbi mi 'i, ngá mi ní gbií rǐ pi nóni anigé,
 á'diātāsīyā mí lè kǒpi á adrikí sǔ 'dǐri tǐni."

5

Kābīlō Mvā rǐ zǐ bǔkū traátra rǐ

1 Kúru á ndre Múngú úrípi lúpá drǐgé rǐ rụ bǔkú ǐ ní traátra tā sǐi 'a ní gé ílébe ílébe, tǐ ni ùmbíí ísé sǐ caá ézǐrǐ rǐ kú 'í drǐ ɛndɛpǐ gé. 2 Má ní mālāyíkā úkpò be ni ndrezú, mālāyíkā rǐ ní trezú ú'dúkò be urụ 'dāá kǐnǐ, "Bá múké agaápi rá ícǒpi 'bá ní ísé ǐ ní bǔkú traátra rǐ ɛ tǐ ùmbízú 'dǐri ǐnjǐipi bǔkú rǐ tǐ gé sǐ bǔkú rǐ zǐzú rǐ á'di 'i? 3 'Bá ázi 'bǔ gé 'dāá, dǒku vu drǐgé nǒgò, dǒku nyòókú á ndúgé 'dǐlè ícǒpi bǔkú ǐ ní traátra tǐ ni ùmbíí ísé sǐ cí 'dǐri ɛ tǐ ǐnjǐipi tā bǔkú rǐ agá rǐ ndrezú ni 'dāáyo."
 4 Kúru má ní 'dezu áá gá, á ngo ízāngā ízāngá rú, á'diātāsīyā 'bá ázi ǐ ní ísụ múké agaápi rá ícǒpi bǔkú ǐ ní traá tǐ ni ùmbíí ísé sǐ cí 'dǐri ɛ tǐ ǐnjǐipi tā bǔkú rǐ agá 'dálé rǐ ndrezú ni 'dāáyo. 5 Kúru 'bá ambugu rǐ pi vé álu ni ní 'yozú má ní kǐnǐ, "Í ngo ku! 'Í ndre drǐ ká, Kémǐrǒ ǐbipi ífúupi súrú Yúdā vé rǐ agá, úyú Dāwúđǐ vé rǐ agá rǐ ndé ádróko á úkpò gí. ǐri ícǒ ísé ǐ ní ùmbíí ézǐrǐ bǔkú traátra rǐ tǐ gé 'dǐri ǐnjǐi bǔkú rǐ tǐ gé sǐ bǔkú rǐ zǐzú ní."

6 Kúru má ní Kābīlō Mvā* ndrezú tu pá kuú lúpá rǐ gé ágágá 'dāá, ngá sụ idri rú rǐ pi 'bá ambugu rǐ pi be, kǒpi trakí ǐri á gārā kúrú. Kābīlō Mvā rǐ índré sǔ ǐ ní lǐjǐ drāá gí ni tǐni, ǐri ú'yú be ézǐrǐ, mǐ be ézǐrǐ. Mǐ ézǐrǐ 'dǐ'bée ǐ'da índri adri'bá ézǐrǐ Múngú vé ǐri ní ǐpé ímú ayíí vù drǐgé sǐ cére rǐ pi. 7 Kābīlō Mvā rǐ ní muzú bǔkú ǐ ní traátra 'dǐri é'yǐzú 'bá úrípi lúpá mālūngā vé rǐ drǐgé rǐ drǐgé sǐ. 8 Kā bǔkú rǐ é'yǐ drǐ ní gé sǐ, ngá sụ idri rú 'dǐ'bée, 'bá ambugu pǐkú ǐrǐ drǐ ní sụ 'dǐ'bée be, kǒpi ní kúmúci útǐzú Kābīlō Mvā rǐ ɛndrɛtǐ gé, 'bá álu álu

rụ kú'dǐ, ázini sákānǐ ǐ ní údé dábū sǐ ní kú 'í drǐgé, údákí ɛjǐngúrú kú sákānǐ rǐ pi 'a gá sǐ tré tré. ɛjǐngúrú 'dǐri, ǐri zǐngárá 'bá Múngú vé rǐ pi ní rizú Múngú rǐ zǐzú rǐ. 9 Kǒpi ní 'ídózu rizú úngó ú'dí ngozú kǐnǐ,
 "Mi múké agaápi rá rǐ, mi ícǒ bǔkú traátra rǐ é'yǐ ní, ázini mi ícǒ ísé rǐ pi ǐnjǐi bǔkú ǐ ní traátra 'dǐri tǐ gé sǐ ní, á'diātāsīyā lǐkí mi drāá gí, mívé ári dāápi rǐ, je 'bá rǐ pi sée Múngú ní, tǐ álu álu vù sǐ, súrú rǐ pi gé sǐ, ángú rǐ pi gé sǐ, vù drǐgé sǐ cére.
 10 Mǐ sè kǒpi rúkí mālūngā adrizú atala rú, ríí ɛzǐ ngāá Múngú ní, kǒpi á rúkí rǐ mālūngā nyòókú drǐgé nǒgò rǐ."

11 Á 'bá nyo má mǐ rizú ndrezú, má ní ú'dúkò mālāyíkā kárakarā pi vé ní yǐzú, kǒpívé kālāfé élifú mụdrǐ vù be élifú mụdrǐ. Kǒpi trakí ǐ lúpá mālūngā vé rǐ á gārā gá sǐ, ngá sụ idri rú rǐ pi á gārā gá sǐ, ázini 'bá ambugu rǐ pi á gārā gá sǐ kúrú.
 12 Kǒpi rikí úngó ngoó ú'dúkò be urụ 'dāá kǐnǐ,
 "Mi Kābīlō Mvā ǐ ní lǐjǐ 'dǐri, mi múké, ádarú mi adri úkpò be, mi á'bú ísụ rá, mi tā nǐngárá ísụ rá, mi adri ɛvǐvǐ be. ǐ mi ǐnjǐi rá, mi dǐ pǒwǔpǒwǔ, ázini ǐ mi íngú rá."

13 Á yǐ ngá ǐdri be ǐ ní gbií 'bǔ gé 'dálé rǐ pi vù drǐgé nǒgò rǐ pi be, adri'bá nyòókú agá rǐ pi be, yǐí á ndúgé rǐ pi be, kǒpi rikí úngó ngoó kǐnǐ,
 "Íngúngárá, ǐnjǐngárá, dǐngárá, ázini úkpò á adri 'Bá úrípi lúpá drǐgé rǐ ní, ázini Kābīlō Mvā rǐ ní muzú nyonyo."
 14 Ngá sụ idri rú 'dǐ'bée ní á'yǐzú kǐnǐ, "Ámǐnā." 'Bá ambugu 'dǐ'bée ní 'dezu kúmúci útǐzú Múngú rǐ ǐnjǐizú, ázini Kābīlō Mvā rǐ ǐnjǐizú.

6

Kābīlō Mvā rǐ ǐnjǐi ísé ǐ ní bǔkū traátra rǐ ɛ tǐ ùmbízú rǐ

1 Á ndre Kābīlō Mvā rǐ nǐjǐ ísé ǐ ní bǔkú traátra rǐ ɛ tǐ ùmbízú ézǐrǐ rǐ vé álu bǔkú rǐ tǐ gé sǐ. Kúru á yǐ ngá sụ idri rú rǐ pi vé álu rǐ átá ú'dúkò be lǐí sụ úvi ní lǐí rǐ tǐni, kǐnǐ, "Mí ímú!" 2 Á ndre hūsánǐ imve tu pá kuú 'dāá, 'bá riipi njuúpi hūsánǐ rǐ sǐ rǐ rụ úsụ kú 'í drǐgé, sékí ǐri ní kǔlā, 'de mụđ ɛ'dǐ 'dǐjǐ, 'í ndé rǐ ívé arǐ'ba rǐ pi rá.

* 5:6 5:6 Kābīlō Mvā: Bǔkú I'dangará vé rǐ agá, Yésú rǐ zǐkí Kābīlō Mvā. Múngú sè tājǐmbǐ Mósé ní kǐnǐ, 'bá rǐ pi á zákí kābīlō Múngú ní rǒbǒhǒ rú, á trúkí rǐ kǒpi ívé ǐnjǐikányá agásǐ rá. Sè ǐ ní Yésú rǐ zǐzú Kābīlō Mvā Múngú vé ní áni, á'diātāsīyā Múngú ǐpé ǐri ímú drāá 'bávé ǐnjǐikányá újǐ. 'Í lá Wǐngárá 12:13-15; Yüwání 1:29-36.

³ Kābilō Mvā rī kā isé ĩ ní ũmbĩĩ rī n̄jĩĩ vú ĩr̄j̄ n̄i gé, ngá ídri rú 'dĩ'bée vé āzi 'deēpi dr̄đr̄đĩ 'dāri vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímú!"
⁴ Kúru hūsání rī āzi ní ĩfūzú, r̄j̄'bá ní ika. 'Bá r̄iipi n̄juúpi hūsání rī sī rī, sēkī ĩri ní ũkpō ē'đĩ ĩj̄j̄zú 'bá rī pi āsámuvú gé vú dr̄igé nōgō, 'bá rī pi ā ú'đĩkī rī ĩ ānī ĩ dr̄ĩkā sī bēnī. Āzini sēkī dr̄j̄ ni gé ĩl̄i āco āmbúgú ni.

⁵ Kābilō Mvā rī kā isé ĩ ní ũmbĩĩ rī n̄jĩĩ vú na ni gé, ngá ídri rú 'deēpi ĩr̄j̄ 'dāri vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímú!" Á 'bā nyo mā m̄j̄ tēzú rizú ndrezú, mā ní hūsání ĩni ni ndrezú mā ēndret̄j̄ gé 'dāá, 'bá r̄iipi n̄juúpi hūsání rī sī rī r̄u kumá ānyāngā ũ'b̄j̄zú ni kú 'í dr̄igé.
⁶ Ngá s̄u ídri rú 'dĩ'bée āsámuvú gé, ālu ni ní 'yozú kīnī, ānyāfī kumá ā 'a ālu rī, āj̄ē ni ri adri āmbúgú, ĩri adri m̄f̄ēngā f̄f̄f̄ ĩn̄j̄j̄ipi ĩn̄j̄j̄ēn̄j̄i ni ālu, ēz̄j̄ 'bá rī ní ngāá ũ'đú ālu rī, ĩ ĩri ũfē ānī, āzini ũndúfī kumá ā 'a na rī, āj̄ē ni ri adri āmbúgú, ĩri adri m̄f̄ēngā f̄f̄f̄ ĩn̄j̄j̄ipi ĩn̄j̄j̄ēn̄j̄i ni ālu, ēz̄j̄ 'bá rī ní ngāá ũ'đú ālu rī, ĩ ĩri ũfē ānī.* Ē izakí ũdu rī pi v̄inyō rī be bādāru ku.

⁷ Kābilō Mvā rī kā isé ĩ ní ũmbĩĩ rī n̄jĩĩ vú s̄u ni gé, á ȳi ngá ídri rú 'deēpi na rī vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímú!"
⁸ Á 'bā nyo mā m̄j̄ rizú ndrezú, mā ní hūsání r̄j̄'bá be f̄ōrō ni ndrezú, 'bá n̄juúpi hūsání rī sī rī vé r̄j̄ Drā 'i, āzini 'Bú Āvū rī pi vé rī ri ímú ĩri ā v̄udr̄j̄ gé sī. Sēkī k̄ōpi ní ũkpō 'bá rī pi ú'đ̄j̄zú ũdrāzú nyōóq̄k̄ dr̄igé nōgō ĩl̄i āco sī, ēb̄j̄r̄j̄ sī, w̄ōnyōq̄k̄ āndiāndī sī, āzini nyālāgā nyōóq̄k̄ dr̄igé nōgō rī pi á ú'đ̄j̄ k̄ōpi ũdrāá, k̄ōpi á ú'đ̄j̄k̄i ālu s̄u agá ni pi ũdrāá.

⁹ Kābilō Mvā rī kā isé ĩ ní ũmbĩĩ rī n̄jĩĩ vú t̄ōw̄j̄ ní gé, á ndre 'bá ĩ ní ú'đ̄j̄ ũdrāá ívé ē'ȳngará ā tā sī, āzini Múngú vé ũ'đ̄j̄k̄ ũl̄ungará ā tā sī rī pi vé ĩndri v̄ūrā r̄ōb̄ōñō zāzú rī ā ndúgē 'dāá.
¹⁰ K̄ōpi ní trezú ũ'đ̄j̄k̄ vé ur̄u 'dāá kīnī, "Úpi ũkpō 'Dīpa, mi uletere, mi ri tā áda 'o, 'í lē 'bá 'bá ú'đ̄j̄'bá ũdrā'bá 'dĩ'bée kuú adrii caá lóki be gbā ngōpī ká mi íbī k̄ōpive tā l̄j̄i ndō?"

¹¹ Awakī 'bá 'dĩ'bée dr̄igé sī bōngō akodō r̄j̄k̄j̄ imve imve ni pi, l̄ūkī k̄ōpi ní kīnī, k̄ōpi ā tēkī dr̄i mādā, tā l̄ingará ri ímú adri ú'đ̄j̄k̄i dō k̄ōpive ōḡūp̄j̄i ē'ȳj̄'ba gī rī pi ũdrāá céré gī ká.

¹² Kābilō Mvā rī kā isé ĩ ní ũmbĩĩ rī n̄jĩĩ vú āz̄iyá ni gé, á ndre d̄ingid̄ingī aya āngū rī ũkpō sī. Ũt̄j̄ r̄i ē m̄j̄ új̄á 'i n̄j̄i kuú c̄j̄c̄j̄ s̄j̄ ĩn̄j̄á t̄j̄n̄j̄, mbāá rī új̄á 'i kaá ikamgbiri s̄j̄ āri t̄j̄n̄j̄,
¹³ l̄inyā rī pi ngakī céré l̄j̄ū 'b̄j̄ gé 'dāásī v̄ūgá, s̄j̄ pet̄j̄ f̄j̄ḡi ũl̄i v̄j̄j̄pi ũkpō be rī ní ayaá, ũ'a ni ní l̄j̄ū sigé ni gé sī v̄ūgá rī t̄j̄n̄j̄.
¹⁴ 'B̄j̄ rī tra 'i s̄j̄ búkú traatra rī t̄j̄n̄j̄, āngū ānga rā, āzini āngū 'i l̄j̄j̄pi kú ngū ȳj̄i

agá rī pi u'đ̄j̄k̄i k̄ōpi m̄uzú ívé v̄ūrā gá sī rá.

¹⁵ Kúru 'bāgū nyōóq̄k̄ dr̄igé nōgō rī pi 'bá āngū r̄j̄'bá rī pi be, āngaráwá rī pi dr̄ĩkoma rī pi be, 'bá ā'b̄u be rī pi, 'bá t̄j̄ḡēr̄j̄ r̄u rī pi, āzini 'bá dr̄j̄wālā ĩs̄j̄'bá gī rī pi ũz̄j̄k̄i ĩ kú ũj̄j̄ rī pi agásī, āzini ĩj̄j̄gō rī pi āsámuvú gé sī.
¹⁶ K̄ōpi rikī ĩrā rī pi z̄j̄j̄, āzini ĩj̄j̄gō rī pi z̄j̄j̄ kīnī, "Īmi ĩngákī ímú u'deē 'bá dr̄igé, ĩmi ōz̄j̄k̄i rī 'bā, 'Bá úripi l̄upá mālūngā vé rī dr̄igé rī ā ndre rī 'bá ku, āzini j̄kō Kābilō Mvā rī vé rī ē 'í'dé rī 'bá dr̄igé ku.
¹⁷ J̄kō Múngú vé rī, āzini Kābilō Mvā rī vé rī 'í'dé 'bá dr̄igé gī, 'bá āzi ícō adrii ídri rú ku, 'bá ũdrā céré."

7

Ũ'bākī b̄ilēm̄j̄ 'bá élifū m̄ūdūr̄ūl̄ū ālu p̄ūkū s̄u dr̄j̄ s̄u pi ēndret̄j̄ gé (144,000)

¹ Tā 'd̄iri ā v̄udr̄j̄ gé, á ndre mālāyikā s̄u tukī pá kuú w̄ōq̄k̄ō s̄u v̄ū nōri vé rī gé sī céré, k̄ōpi ugakī ũl̄i r̄iipi v̄j̄j̄pi nyōóq̄k̄ dr̄igé sī kālāmbā rú kālāmbā rú rī c̄j̄, ā v̄j̄ rī āngū rī dr̄igé sī ku, ȳj̄ tafu rī dr̄igé sī ku, āzini pet̄j̄ rī pi dr̄igé sī ku.
² Má ní kúru gōzú mālāyikā āzi ndrezú, ĩri ri is̄j̄ ímúzú ũt̄j̄ ní ĩf̄ungará gālēsīla, r̄j̄ Múngú ídri rú rī vé ngá rizú b̄ilēm̄j̄ ũ'bāzú rī kú 'í dr̄igé. ĩri ní trezú mālāyikā s̄u Múngú ní ĩp̄ēē ímú āngū rī izaá ȳj̄ tafu rī be rī pi dr̄igé kīnī,
³ "Īmi izakī dr̄i āngū rī ku, dōku ȳj̄ tafu rī ku, dōku pet̄j̄ rī pi ku, c̄imgbá 'bá ũ'bākī dō b̄ilēm̄j̄ āt̄i'bá Múngú vé rī pi ēndret̄j̄ gé gī ká."

⁴ Á ȳj̄ kīnī 'bá mālāyikā rī pi ní Múngú vé b̄ilēm̄j̄ ũ'bāá k̄ōpi ēndret̄j̄ gé sī rī pi vé kālāfe élifū m̄ūdūr̄ūl̄ū ālu p̄ūkū s̄u dr̄j̄ ni s̄u (144,000). 'Bá 'dĩ'bée s̄ur̄j̄ Īs̄erélé vé m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ 'dĩ'bée agásī céré:

- ⁵ Ȳudā vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- R̄ubēnā vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- Gádī vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- ⁶ Ās̄erā vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- Nāfātālī vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- Mānāsē vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- ⁷ S̄imiyōnā vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- L̄év̄j̄ vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- Īsākārā vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),
- ⁸ J̄ēb̄ulúnā vé s̄ur̄j̄ agá, 'bá élifū m̄udr̄j̄ dr̄j̄ ni ĩr̄j̄ (12,000),

* 6:6 6:6 Ānyāngā āj̄ē t̄uipi 'd̄iri l̄ū 'yozú kīnī, ēb̄j̄r̄j̄ anigé.

Yôsépá* vé sùrú agá, 'bá élífú mụdrị drị ní ìrị (12,000),
Běnyěmìně vé sùrú agá, 'bá élífú mụdrị drị ní ìrị (12,000).

'Bá bítříká úsúkí í céré bōngó imve sī

⁹ Tā 'dīri ā vūdrị gē, á ndre 'bá bítříká í ní ícō láá bá ku ní pi, 'bá 'dī'bée íngákí āngú rī pi agásí āndiāndí, sùrú rī pi agásí cére, ívé tị vū sī āndiāndí, kōpi úsúkí í cére bōngó imve sī, kōpi rúkí mbírā bị kuú í drịgē sī, kōpi tukí pá Múngú ẹndrẹtị gē Kābílō Mvā rī be. ¹⁰ Kōpi ní rizú ó'úzá ú'dúkọ be uru 'dāá kīnī,
"Bávé Múngú úrípí lúpá mālūngā vé rī drịgē rī,

āzini Kābílō Mvā rī,
kōpi úkpō be 'bá rī pi pazú."

¹¹ Mālāyikā rī pi trakí í Múngú vé lúpá mālūngā ruzú rī ā gārā gá sī, 'bá ambugu rī pi ā gārā gá sī, āzini ngá ídri rú sụ 'dī'bée ā gārā gá sī kūrū. Kōpi ní kūmūcī útịzú lúpá rī ẹndrẹtị gē, rizú Múngú rī ñnjizú.
¹² Kōpi rikí 'yoó kīnī,

"Āmīnā!
Íngúngará, ñnjíngará, dīngará,
tā ñngará, úkpō, āzini ówō'difō ā
adri 'bávé Úpí Múngú ní mụzú nyonyo údú ákó.

Āmīnā."

¹³ 'Bá ambugu 'dī'bée vé álu ní ma zizú kīnī, "Bá í úsú'bá bōngó imve sī 'dī'bée ā'di pi? Kōpi íngákí ngóósila?"

¹⁴ Má ní újázú ìri ní, "Ámbúgú mávé rī, 'í nū tā rī nī."

Ìri ní 'yozú má ní kīnī, "'Bá 'dī'bée ífū'bá ọcúngará ùnjí ùnjí rī agásí rī pi. Kōpi újłkí ívé bōngó Kābílō Mvā rī vé ári sī ícá kuú imve."

¹⁵ "Kúru, kōpi nóni lúpá Múngú vé rī ẹndrẹtị gē,

kōpi rí ẹzị nga Múngú ní Jó ìrivé rī agá útịnjá pi ñnjá be.

'Bá úrípí lúpá mālūngā vé rī drịgē rī,
ìri ápālā 'be kōpi drịgē rá.

¹⁶ Ẹbírị gō kōpi fụú dđi ku,
yđi úvá gō kōpi ndéé dđi ku,
útđi vé sđ koopi gbírłđ rđ gō kōpi zāá ku.

¹⁷ Kābílō Mvā úrípí kú lúpá mālūngā vé rī gē ágágá 'dīri,

ìri kōpi úcé nđ, ìri kōpi jđ mụ yđ idri sēepi rđ mụ nđ,

Múngú rđ kōpívé mđndrẹ údé kōpi mđ gē sđ nđ."

8

Ísé búkú traátra rī ē tị mbízú vú ẹzřř rī

* **7:8** 7:8 Yôsépá: Yôsépá rí Yökübü vé mvá ìri ní lèlè rí, ẹdrípđ sėkđ ìri jéé tųgřř rú āngú Ẹjėpétó vé rđ gē. Múngú sē ìri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rđ pi ē ìzā mụđ adri āngú Ẹjėpétó vé rđ agá nđ. Sā 'dāri gē, ẹbírđ 'de caá ìlđ ẹzřř. 'Í lā 'dóngárā 30-50. † **7:14** 7:14 Kōpi újłkí ívé bōngó Kābílō Mvā rđ vé ári sđ: Bōngó ùjngárā ári sđ rđ vé íffđ, trúkđ kōpi ívé ùnjikānyā agásđ gđ.

¹ Kābílō Mvā rī ká ísé í ní ūmbíř rī ñjđ vú ẹzřř ní gē, āngú rđ újđ kuú kírđ 'bđ gē 'dāá caá sā ālu vé ẹlđ agá.

² Má ní mālāyikā ẹzřř ndrezú tukđ pá kuú Múngú ẹndrẹtị gē, awakđ jėlėgú ẹzřř kōpi drđgē sđ.

³ Kúru má ní mālāyikā āzi ndrezú tu pá kuú vūrā rōbōņō zázú rđ ā gārā gá 'dāá, rų ngá ógúpi dábū rú í ní rizú ẹjngūrų zázú ní kú 'í drđgē. Í ní ẹjngūrų 'dúzá āmbúgú sėzú drđ ní gē, ìri ní áci 'dúzá ẹjngūrų rđ zázú ngá ógúpi dábū rú rđ drđgē 'dāá, ācđgá rđ ā umú rđ 'i zđngárā 'bá Múngú vé adri 'bá vūrā rōbōņō zázú ógúpi dábū rú rđ gē rđ pi ní rđ zđ rđ be, ā nga rđ mụzú lúpá mālūngā vé rđ gē 'dāá. ⁴ Ācđgá ẹjngūrų rđ vé rđ, āzini zđngárā 'bá Múngú vé rđ pi ní zđ rđ nga mụzú Múngú ẹndrẹtị gē 'dāá mālāyikā rđ ē drđ ágélė gá sđ.

⁵ Mālāyikā rđ ní ngá ógúpi dábū rú í ní rizú ẹjngūrų zázú 'a ní gē rđ 'dúzá vūrā rōbōņō zázú rđ gē 'dāásđ, ìri ní áci kúlúlú úmvúzú dázú 'a ní gē, ìri ní 'bėzú vđ drđgē nōó, āngú ní lízú mgbřř ūvi tđnđ, ógúzú lókúłłkú, dđngđđngđ ní āngú rđ ayazú.

Mālāyikā ẹzřř vukđ jėlėgú

⁶ Mālāyikā ẹzřř í ní jėlėgú awaá kōpi drđgē sđ rđ pi ní í útúzú lėzú ívé jėlėgú rđ pi vuzú.

⁷ Mālāyikā drđdrđ rđ ní 'dózú ívé jėlėgú vuzú, fđ ní 'dezú, āzini áci usa 'i ári be, í ní idázú imúzú vđ drđgē nōó. Āci rđ zā nyōkō rđ vé wōkō álu na agá rđ veé rá, petđ álu na agá rđ pi vekđ rá, ásé řřbłł rú rđ pi vekđ cére.

⁸ Mālāyikā řř rđ ní ívé jėlėgú vuzú, mālāyikā rđ ní ngá sđđpi írá āmbúgú kaapi kú áci rđ nyālú ní 'bėzú yđ tafu rđ agá nōó, yđ tafu rđ vé wōkō álu na agá rđ, újā 'i kú ári rú. ⁹ Ngá ídri be yđ tafu rđ agá rđ pi, álu na agá rđ pi údrákđ rá. Kúlúmgbā yđ tafu rđ agá rđ pi, álu na agá rđ pi, ñjānyákđ kōpi kpélėkpélė.

¹⁰ Mālāyikā na rđ ní ívé jėlėgú vuzú, lđnyā āmbúgú dđpi sđ áci tđnđ rđ ní 'dėzú 'bđ gē 'dāásđ yđ ambugu dđ 'bá dđđ rđ pi vé wōkō álu na agá rđ pi drđgē, āzini yđ kídđ vé rđ pi vé wōkō álu na agá rđ pi drđgē.

¹¹ Lđnyā rđ vé rđ "Ūkėngelđ" 'i. Újā yđ rđ vé wōkō álu na agá rđ draá kuú ūkėngelđ. 'Bá kárakarā yđ rđ mụv 'bá rá rđ pi údrákđ rá, yđ rđ ní draá ūkėngelđ rđ sđ.

¹² Mālāyikā sų rđ ní ívé jėlėgú vuzú, útđ rđ vé wōkō álu na agá rđ bđ ñđ kuú cđcđ, mbāá rđ vé wōkō álu na agá rđ bđ ñđ kuú cđcđ, āzini lđnyā rđ pi vé wōkō álu na agá rđ

bĩ niŋ kuú ciji. Ụtụ ̄mgb̄aráká rĩ vé w̄óǫk̄ó ̄lu na agá rĩ bĩ niŋ kuú ciji, in̄iŋá rĩ vé w̄óǫk̄ó ̄lu na agá rĩ bĩ niŋ kuú ciji.

¹³ Má k̄ā ̄ngũ ndreé muzú 'bũ gé 'd̄āá, á ndre b̄iŋb̄i ̄mbúgú rĩ ngoó muzú ̄ngũ urugéé mgb̄o rĩ agásĩ ú'đũk̄ó be uru 'd̄āá, ̄ri rĩ ngo muzú, "Ízāngā! Ízāngā! Tā ambugu ambugu ízāngā s̄e'ba ni pi ímụ ĩ nga 'bá vū dr̄íge rĩ pi ní rá, tā 'd̄i'bee ímụ ĩ nga s̄ā m̄ālayíkā ace'bee na rĩ pi ní ímụzú ívé j̄elēgú vuzú rĩ gé!"

9

¹ M̄ālayíkā t̄owū rĩ ní ívé j̄elēgú vuzú, kuru má ní l̄in̄yā ndrezú, í'dé 'bũ gé 'd̄āási vū dr̄íge n̄óó. S̄ēkí m̄āf̄utá 'bũ kuŋpi ̄đũđ ̄áko rĩ ē t̄i z̄iz̄ú rĩ dr̄i ní gé. ² L̄in̄yā rĩ ní 'bũ kuŋpi ̄đũđ ̄áko rĩ ē t̄i z̄iz̄ú. ̄Acigā ní íkp̄uzú 'bũ rĩ agásĩ, s̄ũ áci í ní ú'bé kuú 'bũ agá rĩ vé áciḡá ní r̄i íkp̄u rĩ t̄iŋi. ̄Acigā rĩ ̄õz̄ũ ̄t̄iŋi rĩ ē m̄i, ̄azini ̄õz̄ũ ̄ngũ 'bũ gé rĩ, ̄ngũ rĩ bĩ niŋ kuú ̄ni ciji. ³ ̄Úmbi b̄it̄r̄ikā ní íf̄uzú ̄acigā rĩ agásĩ, k̄opi íngákí ímụ vū rĩ ē dr̄i ím̄ulũ céré. S̄ēkí k̄opi ní ̄ũkp̄o ̄ngũ z̄azú s̄ũ dr̄i vé rĩ t̄iŋi.

⁴ 'Yokí k̄opi ní k̄in̄i, k̄opi ā s̄ēkí ízāngā áse rĩ pi ní ku, ngá d̄u'ba rĩ pi ní ku, peŋi rĩ pi ní ku, k̄opi ā s̄ēkí ízāngā rĩ 'yēnā 'bá adri'ba Múngú vé b̄ilēm̄i ̄áko í ̄ndreŋi gé rĩ pi ní. ⁵ S̄ēkí k̄opi ní ̄ũkp̄o ̄ngũ ú'điz̄ú ní kuyé, 'bo s̄ēkí k̄opi ní ̄ũkp̄o ízāngā s̄ezú 'bá rĩ pi ní ̄un̄ji ̄un̄ji cazú mb̄āá t̄owū. Ízāngā k̄opi ní s̄ēe 'bá rĩ pi ní 'd̄iri, ̄az̄o ní rĩ áso s̄ũ íwā dr̄i ní ̄ngũ z̄āá áso rĩ t̄iŋi. ⁶ Ú'đú 'd̄i'bee gé, 'bá ̄lu ̄lu rĩ 'yo, 'í dr̄ā 'í 'd̄iisi rá, 'bo dr̄ā rĩ k̄opi gā s̄i. 'Bá ̄lu ̄lu rĩ dr̄āngará ndā ̄ũkp̄o s̄i, 'bo k̄opi dr̄ákí ku.

⁷ ̄Úmbi 'd̄i'bee índrékí s̄ũ h̄usān̄i ĩ ní údé l̄ezú ̄'đ'điz̄ú rĩ pi t̄iŋi. K̄opi úsúkí k̄ulā ĩ ní údé d̄ábũ s̄i ní pi í dr̄íge, k̄opivé ̄ndreŋi adri s̄ũ 'bá áda vé rĩ t̄iŋi. ⁸ K̄opivé dr̄i'bi d̄u s̄ũ ̄ũkú rĩ pi vé rĩ t̄iŋi, k̄opivé s̄i índré s̄ũ k̄ēm̄ir̄ó vé rĩ t̄iŋi. ⁹ K̄opi úsúkí ngá ĩ ní údé aya s̄i ní i b̄ēdr̄i gé cí. K̄opi nga muzú kp̄or̄o be s̄ũ ̄ar̄āb̄iyā h̄usān̄i rĩ pi ní r̄ií seé muŋ 'đ'đi gé kp̄or̄o be rĩ pi t̄iŋi. ¹⁰ K̄opivé só ̄ri be s̄ũ dr̄i vé rĩ t̄iŋi, ̄ri ̄ngũ z̄ā áso ca mb̄āá be t̄owū. ¹¹ K̄opivé 'bāgú, ̄ri m̄ālayíkā ̄mbúgú 'bũ kuŋpi ̄đũđ ̄áko rĩ ̄ut̄ēp̄i rĩ 'i. M̄ālayíkā rĩ vé r̄ú ̄Ēb̄er̄é t̄i s̄i ̄Ab̄ād̄on̄i, ̄Ḡir̄ik̄i t̄i s̄i ̄Ap̄ol̄on̄i, íf̄ifi ní 'bá r̄iipi ̄ngũ ú'đipi ní.

¹² Tā ̄mbúgú ízāngā s̄ēpi dr̄i'đr̄i rĩ nga 'i gí. Eš̄i n̄óni tā ambugu ambugu ízāngā s̄e'ba ndē'ba rá ní pi ̄ri'í ímụ v̄ulē 'd̄i'đi.

* 9:20 9:20 Índri ̄un̄ji rĩ pi: Índri ̄un̄ji rĩ pi ̄and̄ur̄ú m̄ālayíkā Múngú vé ní 'bũ gé 'd̄āá, k̄opi n̄ókí t̄āim̄bi Múngú vé rĩ, Sātānā rĩ k̄opivé ̄mbúgú. Múngú idr̄o k̄opi 'bũ gé 'd̄āási vūgá n̄óó, k̄opi ḡókí ufuú índri ̄un̄ji, k̄opi rĩ 'bá rĩ pi ní ízāngā s̄e vū dr̄íge n̄ógó. 'Í lā I'dangará 12:7-9.

¹³ M̄ālayíkā áziyā rĩ ní ívé j̄elēgú vuzú, má ní ú'đũk̄ó yiz̄ú, ú'đũk̄ó rĩ íb̄i íkú ú'yú s̄u adri'ba v̄ūrā r̄õb̄õŋõ z̄azú d̄ábũ rú rĩ dr̄íge Múngú ̄ndreŋi gé rĩ pi agásĩ. ¹⁴ Ú'đũk̄ó rĩ ní 'yozú m̄ālayíkā áziyā j̄elēgú be rĩ pi ní k̄in̄i, "Mí oyū m̄ālayíkā s̄ũ ĩ ní úmbé kuú ȳi ̄mbúgú ̄điipi ̄điđi Yūf̄er̄étá vé rĩ gé 'd̄i'bee rá." ¹⁵ Kuru ĩ ní m̄ālayíkā s̄ũ ĩ ní údé kuú ̄ūrē mu'ba 'bá rĩ pi ú'đi'ba rĩ pi oyuzú s̄ānā 'd̄ari agá, ú'đú 'd̄ari agá, íl̄i 'd̄ari agá. P̄ēkí k̄opi muŋ 'bá rĩ pi ú'đi, k̄opi ú'đik̄i 'bá rĩ pi ̄đr̄āá rá, ̄lu na agá rĩ pi ̄đr̄ákí rá. ¹⁶ Á ȳi ̄āngarāwā nju'ba h̄usān̄i s̄i ̄'đi gé rĩ pi vé k̄ālāfe ca m̄iŋyõn̄i m̄đd̄ūr̄il̄ũ ̄ri (200,000,000).

¹⁷ I'dakí má ní k̄opivé h̄usān̄i āzini ̄āngarāwā rĩ'ba ̄un̄jū'ba h̄usān̄i s̄i rĩ pi índri'lik̄i agá 'd̄āá rá. ̄Āngarāwā rĩ pi úsúkí ngá ĩ ní údé aya s̄i íkaka ní pi, k̄in̄ik̄in̄i rú ní pi, āzini m̄ālamālā rú ní pi í b̄ēdr̄i gé s̄i. H̄usān̄i rĩ pi vé dr̄i índré s̄ũ k̄ēm̄ir̄ó vé rĩ t̄iŋi. Áci rĩ ̄đi ̄ũkp̄u k̄opi t̄i gé s̄i ̄acigā be, ngá ciipi áci rú nyālũ ní pi ̄ũkp̄úkí k̄opi t̄i gé s̄i. ¹⁸ Ngá íf̄u'ba h̄usān̄i rĩ pi t̄i gé s̄i rĩ pi áci rú, ̄acigā rú, ngá m̄ālamālā rú ̄ēj̄i be nḡũpi ̄un̄ji ní. Ngá íf̄u'ba h̄usān̄i rĩ pi t̄i gé s̄i 'd̄i'bee ú'đi 'bá rĩ pi ā uruk̄o ̄đr̄āá rá, ú'đi ̄lu na agá rĩ pi ̄đr̄āá. ¹⁹ H̄usān̄i 'd̄i'bee vé ̄ũkp̄o k̄opi t̄i gé, āzini k̄opivé só gā. K̄opivé só adri s̄ũ ̄in̄i t̄iŋi, dr̄i be, k̄opivé só rĩ 'bá ga ázó be.

²⁰ 'Bá ̄đr̄ā'ba w̄õnyók̄i 'd̄i'bee s̄i kuyé rĩ pi, k̄opi ḡákí ̄ēs̄i újágá s̄i ̄un̄jilk̄anyā ĩ ní 'oó rĩ agásĩ. K̄opi kuki ngá ĩ ní údé dr̄i s̄i mungú rú rĩ pi vé in̄j̄ingará kuyé. K̄opi kuki índri ̄un̄ji rĩ pi* vé in̄j̄ingará kuyé. Ngá ĩ ní údé mungú rú d̄ábũ s̄i, aya ̄ógú'ba ̄ógúógú ní pi s̄i, aya m̄ālamālā ní pi s̄i, ír̄ā s̄i, āzini parāngi s̄i rĩ pi, k̄opi ícókí ̄ngũ ndreé ku, ícókí tā ȳi ku, ícókí ̄ēci ku. ²¹ K̄opi újákí ívé ̄ēs̄i rizú ̄ngũ ú'điz̄ú rĩ ̄aluŋāni kuyé. K̄opivé tā ̄ũj̄ogū vé rĩ, ̄owū 'bāngará, āzini ̄ũgū, k̄opi kuki ̄aluŋāni kuyé.

10

M̄ālayíkā bukū traatra m̄ādāŋāná rĩ ruŋpi 'i dr̄íge rĩ vé tā

¹ Má ní ḡozú m̄ālayíkā āzi ̄ũkp̄o be ní ndrezú, ̄ri rĩ ís̄i ímụzú 'bũ gé 'd̄āási vūgá n̄olē, ̄ir̄ib̄it̄i ̄õz̄ũ r̄u'ba ní k̄ur̄ū, ḡer̄i ̄ās̄o kú dr̄i ní gé, ̄ndreŋi ní ̄ógú p̄ow̄up̄ow̄u s̄ũ ̄t̄iŋi t̄iŋi, pá ní pi índrékí s̄ũ áci s̄i ̄điipi l̄elē rĩ t̄iŋi. ² M̄ālayíkā rĩ r̄u bukū traatra m̄ādāŋāná ĩ ní oyuyú gí rĩ kú 'i dr̄íge, 'bā 'i pá ̄ēndēpi rĩ ȳi tafu rĩ dr̄íge, pá ̄j̄i rĩ nȳoǫk̄ú dr̄íge. ³ ̄Iri ní trezú ú'đũk̄ó be uru

'dǎá sũ kēmĩrõ ní líí rĩ tĩnĩ, kǎ treé 'dĩni, ùvĩ ní lízú mgbĩrĩ, mgbĩrĩ, vú be ẹzĩrĩ.

⁴ Òvĩ rĩ kǎ líí caá vú be ẹzĩrĩ, á lẹ kòdò ùvĩ rĩ vé língará ẹzĩrĩ 'dĩri á tǎ sũ vùgá, koro má ní ù'dùkò yìzú íngá 'bũ gélésìlǎ kĩnĩ, "Mí sǐ tǎ mí ní yì 'dĩri ku, àzini mí lù kpá 'bá àzi ní ku."

⁵ Kúru mǎlǎyíkǎ má ní ndree pá 'bǎápi yì tǎfu rĩ drìgé àzini nyòókú drìgé rĩ ní 'í drì ẹndẹpi rĩ ingazú suzú 'bũ gé 'dǎá.

⁶ Ìrĩ ní ùyò sòzú Múngú adripi lẹmgbèrè rú 'bũ pi gbiipi vú be, yì tǎfu rĩ be, ngá àrèvú céré idri rú rĩ pi be rĩ á rú sǐ kĩnĩ, "Tǎ Múngú ní ùtĩjí gí rĩ pi, ícò tée ku, kòpi koro 'i nganga. ⁷ Mǎlǎyíkǎ ẹzĩrĩ rĩ kǎdò ívé jèlègú vùú, tǎ Múngú vé ùtĩjí kuú ìnógòsì mùdùmùdù rú rĩ, Ìrĩ koro 'i nga sũ Ìrĩ ní òtú lùú ívé àtì'ba nèbì rĩ pi ní rĩ tĩnĩ."

⁸ Kúru ù'dùkò té má ní yì íngápi 'bũ gélésìlǎ rĩ ní gòzú átázú má be ñì kĩnĩ, "Í mụ búkú traátra mǎdǎnǎnǎ í ní oyúú gí mǎlǎyíkǎ pá tuúpi yì tǎfu rĩ drìgé, àzini nyòókú drìgé rĩ ní ruú kuú 'í drìgé rĩ 'í dũ."

⁹ Má ní mụzú mǎlǎyíkǎ rĩ vùgá 'dǎá, má ní Ìrĩ zìzú, à sè má ní búkú traátra mǎdǎnǎnǎ í ní oyúú gí 'dĩri, Ìrĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Í 'dũ búkú rĩ, 'í nya. Mí kǎdò Ìrĩ nyaá, Ìrĩ íní mí tì gé 'dǎá sũ ònyú tĩnĩ, 'ho mí agá 'dǎá, Ìrĩ dra ùkèngèlì." ¹⁰ Kúru má ní búkú traátra mǎdǎnǎnǎ í ní oyúú gí 'dĩri ẹ'yìzú mǎlǎyíkǎ rĩ drìgé sǐ, má ní nyazú. Tǎ ní 'a ní gé rĩ pi ínikí má tì gé 'dǎá ínínĩ, 'ho tǎ ní 'a ní gé rĩ pi gòkí í újǎ adrii ùkèngèlì má 'a gá 'dǎá.

¹¹ Kúru ù'dùkò rĩ gò kpá átá má ní ñì kĩnĩ, "Mí áyú tǎ ìmùpi 'i ngaápi drìdrì 'dìlè rĩ pi mụzú 'bá rĩ pi ní, àngú rĩ pi agásì, tì rĩ pi vú sǐ, àzini 'bǎgú rĩ pi ní."

11

Ádú'ba Ìrĩ rĩ pi vé tǎ

¹ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní má ní peṭi ngá 'bezú ní sèzú. Ìrĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Í mụ Jó Múngú vé rĩ 'beé, àzini vùrǎ ròbòṅò zǎzú rĩ 'beé, àzini 'í lǎ 'bá ìmù'ba Múngú rĩ zì'ba rĩ pi. ² 'Bo á 'bekí Jó Múngú vé rĩ á bóró ìndí ku, á'diátàsìyǎ sèkí Ìrĩ 'bá adri'ba Yáhúdí rú ku rĩ pi ní. 'Bá adri'ba Yáhúdí rú ku 'dì'bée ìmù kùrù uletere Yèrùsǎlémá vé rĩ 'dũ ùkpò sǐ. Kòpi ìmù ìzàngǎ sè 'bá Yèrùsǎlémá vé rĩ pi ní, ca mbǎá pùkú sù drì ní Ìrĩ. ³ Má kúru ìmù mávé ùkpò sè ádú'ba Ìrĩ bòngò ìzàngǎ vé rĩ su'ba rĩ pi ní, kòpi adri nèbì rú, kòpi ìmù tì Múngú vé

rĩ sè ca ù'dù ẹlífú ãlu mùdùrùlù Ìrĩ pùkú áziyá (1,260)."

⁴ Ádú'ba Ìrĩ 'dì'bée kòpi peṭi òlívè vé Ìrĩ rĩ pi†, àzini kòpi aya 'í ní tǎdú'ba ù'yúú ù'bǎá sǐ ní gé sǐ Ìrĩ Úpí adripi vú nòri drìgé céré rĩ ẹndrèṭí gé rĩ pi. ⁵ 'Bá lèépi ícápi àrì'ba rú, kòpi 'oópi ùnjí rĩ, áci rĩ ìmù ifú ádú'ba Ìrĩ 'dì'bée tì gé sǐ ìmù kòpívè ari'ba rĩ pi zǎ vé ùdrǎ mgbìlímgbìlì. 'Bá lèépi ádú'ba 'dì'bée 'oópi ùnjí rĩ, 'í ìmù Ìrĩ 'dì drǎ sù 'dĩri tĩnĩ. ⁶ Ádú'ba Ìrĩ 'dì'bée ùkpò be ícózú yìgò ugazú sèzú 'dìzú ku lókí kòpi ní rizú Múngú vé tì sèzú rĩ gé. Kòpi ùkpò be yì ùjázú ícázú àrì rú, àzini kòpi ùkpò be 'bá rĩ pi ìwònyòzú létì be àndiándí vú drìgé nògò sù 'í ní lée rĩ tĩnĩ.

⁷ Lókí ádú'ba 'dì'bée ní Múngú vé tì ùlúzu dezu rĩ gé, Ìbìgò rĩ kúru ifú 'bũ kùpú ùdú ákò 'dàri agásì kòpívè ùkpò ndè, Ìrĩ kòpi ù'dì ùdrǎ rá. ⁸ Kòpívè ávú rĩ ìmù ula ku kùrù àmbúgú Yèrùsǎlémá vé rĩ agá, vùrǎ 'dĩri 'í ní Úpí rĩ gbázú peṭi alambaku sígè rĩ, 'bá kùrù rĩ agá rĩ pi adriki sù 'bá kùrù Sòdómò vé rĩ agá rĩ pi tĩnĩ, àzini 'bá àngú Èjèpétò vé rĩ agá rĩ pi tĩnĩ. ⁹ Ò'dù na ẹlì sǐ, 'bá àndiándí, sùrú àndiándí ívé tì átázú rĩ vú sǐ, àzini 'bá àngú rĩ pi agásì rĩ pi àrèvú céré ìmù kòpívè ávú ùndrè mǐ sǐ, 'bá àzi ásì àní ku, kòpi à'yíkí ávú rĩ pi sèé sǐ ku. ¹⁰ 'Bá adri'bée nyòókú nòri drìgè rĩ pi ìmù gu ádú'ba nèbì rú ùdrǎ'ba Ìrĩ 'dì'bée sǐ gugu, àzini kòpi ùnjínjì 'í ẹsǐ agá, rĩ ngá àlè 'í àsámvú gé sǐ, á'diátàsìyǎ nèbì Ìrĩ 'dì'bée sèkí 'bá adri'bée nyòókú nòri drìgè rĩ pi ní ìzàngǎ ambamba.

¹¹ 'Bo ù'dù na ẹlì sǐ á vùdrì gé, ẹvǐvì Múngú vé idri sèépi rĩ fí ádú'ba ùdrǎ'ba Ìrĩ 'dì'bée agá, sè kòpi ídríkí gòó 'bòrò ùzi, ùrì ìmvú 'bá tǎ 'dĩri ndre'ba rĩ pi ambamba.

¹² Kúru ù'dùkò ní íkúzu kpòrò be 'bũ gé 'dǎásì, 'yozú ádú'ba Ìrĩ 'dì'bée ní kĩnĩ, "Ímì ìmùkí nòó." Kòpi ní ngazú mụzú 'bũ gé 'dǎá, ari'ba rĩ pi ríkí kòpi ndree mụzú.

¹³ Sǎ 'dàri gé, dǐngidǐngí ní àngú ayazú ùkpò be, sè jó ãlu mudrì agá ùṅòkí árí vùgá, ù'dì 'bá ùdrǎá ẹlífú ẹzĩrì (7,000). Sè ùrì ìmvú 'bá ùdrǎ'ba kuyè rĩ pi ambamba, kòpi ríkí Múngú 'bũ gé 'dǎá rĩ íngú.

¹⁴ Tǎ àmbúgú ìzàngǎ sèépi 'i ngaápi vú Ìrĩ rĩ nga 'í gí, tǎ àmbúgú ìzàngǎ sèépi na rĩ rĩ ìmù 'dì'dì.

Jèlègú ẹzĩrì rĩ vé tǎ

¹⁵ Kúru mǎlǎyíkǎ ẹzĩrì rĩ ní ívé jèlègú vùzú, ù'dùkò ní íkúzu 'bũ gé 'dǎásì kpòrò be àmbúgú kĩnĩ,

* **11:3** 11:3 Ò'dù ẹlífú ãlu mùdùrùlù Ìrĩ pùkú áziyá: Ò'dù ẹlífú ãlu mùdùrùlù Ìrĩ pùkú áziyá rĩ, mbǎá pùkú sù drì ní Ìrĩ rĩ, àzini ílì na ẹlì sǐ rĩ, kòpi céré tròtrò. † **11:4** 11:4 Peṭi òlívè vé Ìrĩ rĩ pi: Búkú Zákàrìyǎ vé rĩ agá, peṭi òlívè vé Ìrĩ rĩ pi ádú'ba Ìrĩ. † lǎ Zákàrìyǎ 4:11-14. ‡ **11:8** 11:8 Sòdómò: Múngú iza Sòdómò rĩ ùnjíkǎnyǎ Ìrĩ ní 'oó ambamba rĩ sǐ. † lǎ I'dóngará 19:1-29. § **11:8** 11:8 Èjèpétò: Múngú pa ívé 'bá Ìsèrèlè vé adri'ba tùgèrì rú rĩ pi, Ìjì kòpi ifúú àngú Èjèpétò vé rĩ agásì àmvé rá. † lǎ Wùngará 12.

“Mälüngā nyōḡkú drǐgē nōgō rī nóni Úpí Múngú 'bávē rī vé ni, āzini Kúrisítō Ìrivé rī vé ni,
Múngú rī ímú mälüngā rī rụ mụzú 'dáni'dáni.”

¹⁶ 'Bá ambugu p̄kú ǐr̄i dr̄i ní su úr̄i' 'bá ívé lúpá dr̄igē Múngú ɛndr̄et̄í gē rī pi ní kúru kúmúci ùt̄j̄zú rízú Múngú rī ǐn̄j̄zú. ¹⁷ K̄opi ní 'yozú k̄in̄i,

“Úpí Múngú Úkpō 'D̄ipa, 'bá sēkí mí ní ɔwō'difō,
mí adriipi ǐnógós̄i anigé, āndrū anigé rī,

ā'diātāsīyā mí í'dó mívé ùkpō áyú mälüngā ruzú gí.

¹⁸ 'Bá āngū dr̄igē s̄i rī pi ā 'a vekí rá, sē nóni s̄a mívé ǐkó ní í'dézú 'bá 'd̄i'bée dr̄igē rī ícá gí.

S̄a mí ní 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi vé tā l̄izú rī ícá gí.

S̄a mí ní ngá múké s̄ezú mívé āti' 'bá n̄ɛb̄i rú rī pi ní,

āzini mí ní ngá múké s̄ezú mívé 'bá mí rú íngú' 'bá rī pi ní,

í'dózú ɛ̄z̄i be mādā rī pi vúgá, c̄imgbá cazú ɛ̄z̄i be ambugu rī pi vúgá rī ícá gí,

s̄a 'd̄iri gē, mí 'bá ùnjikānyā 'o' 'bá nyōḡkú dr̄igē nōgō rī pi ú'd̄i ùdrā rá.”

¹⁹ Kúru ǐ ní Jó Múngú vé 'b̄j̄ gē 'dāá rī z̄j̄zú, á ndre s̄ond̄úk̄ú Múngú vé ùnd̄i ruzú rī Jó Múngú vé rī agá 'dāá. Á ndre āngū rī ga l̄ók̄l̄ók̄ú, ùvi ní l̄izú, d̄ingid̄ingí ní āngū ayazú, f̄i ní í'dózú d̄azú ùnj̄i ùnj̄i.

12

Ūkú rī pi vé tā ngá ātra rī be rī

¹ Tā āyāzú āyāyā ní ní 'i í'dazú 'b̄j̄ gē 'dāá. Á ndre ūkú āzi su ūt̄j̄ kuú 'i r̄j̄' 'bá gá, su k̄l̄á l̄ínyā be m̄udr̄i dr̄i ní ǐr̄i kuú 'i dr̄igē, 'bá 'i pá kuú mbāá rī dr̄igē. ² Ūkú rī ā 'a mba k̄ilik̄il̄i, lē tíit̄i, mvá rī k̄ā ídō íf̄úú, t̄ingará rī vé āzō s̄i, ūkú rī ní trezú ū'd̄j̄k̄ be ur̄u 'dāá.

³ Tā āyāzú āyāyā ní āzi ní kpá 'i í'dazú 'b̄j̄ gē 'dāá d̄j̄i. Á ndre ngá ātra āmbúgú āmbúgú r̄j̄' 'bá be ika, dr̄i ní pi ɛ̄z̄i r̄i, ú'yú ní pi m̄udr̄i, úsú k̄l̄á ɛ̄z̄i r̄i kú 'i dr̄igē s̄i.

⁴ Ngá ātra 'd̄iri vé só gbā l̄ínyā rī pi l̄j̄ú 'b̄j̄ gē 'dāási v̄ú dr̄igē nōó, gbā ālu na agá rī pi l̄j̄ú. Ngá ātra rī tu pá kuú ūkú l̄épi mvá t̄iipi rī ɛndr̄et̄í gē, rī t̄é, ūkú rī k̄ādō mvá rī t̄ií, koro 'i te rī ūkú rī vé mvá ūd̄ɛn̄á rī r̄j̄l̄j̄ 'd̄iis̄i rá. ⁵ Ūkú rī ní mván̄á rī t̄izú ágón̄á, mvá 'd̄iri ím̄ú adri 'bāgú rú 'bá rī pi dr̄igē, ǐri ím̄ú 'bá āngū rī pi agás̄i rī pi ɛ dr̄i ɔr̄ú t̄ur̄é aya rú* āmbūgū ruzú

rī s̄i. 'D̄uk̄i mván̄á rī m̄uj̄ Múngú vúgá 'b̄j̄ gē 'dāá ǐdri rú, m̄uj̄ 'bāá Múngú vé lúpá mälüngā ruzú rī gē. ⁶ Ūkú rī nga ápá m̄uj̄ adrii āngū ā'wí c̄inyáfā rú, Múngú ní úd̄é ǐri ní rī gē 'dāá. Múngú rī ǐri ā tā mbaá 'dāl̄é ū'd̄j̄ ɛl̄if̄ú ālu m̄j̄d̄j̄r̄l̄j̄ ǐr̄i p̄k̄ú áziyá (1,260).

Ɖ̄d̄i 'deepi 'b̄j̄ gē 'dāá rī vé tā

⁷ Kúru ɛ̄'d̄i ní 'dezú 'b̄j̄ gē 'dāá, Mikāyél̄é pi ívé mälāyikā rī pi be, k̄opi ní fizú ɛ̄'d̄i 'd̄izú ngá ātra rī be, āzini ǐrivé mälāyikā ùnj̄i rī pi be. ⁸ 'Bo ngá ātra rī pi ívé mälāyikā ùnj̄i rī pi be, k̄opivé ùkpō ícá ku, sē k̄opi gōk̄i vūrā ǐs̄ú adrizú 'b̄j̄ gē 'dāl̄é kuyé. ⁹ ǐdrók̄i ngá ātra rī ívé mälāyikā ùnj̄i rī pi be 'b̄j̄ gē 'dāási rá. Ngá ātra 'd̄iri ɔt̄j̄ ǐn̄j̄ ǐ ní z̄j̄ ǐdróko d̄oku Sātānā rī 'i, ǐri 'bá riipi 'bá rī pi ɛ m̄i ū'bāápi ní, ǐri sē 'bá rī pi rī fi ùnj̄ikānyā 'o. Ngá ātra rī pi ívé mälāyikā ùnj̄i rī pi be, ǐdrók̄i k̄opi 'b̄j̄ gē 'dāási ím̄ú v̄ú dr̄igē nōó.

¹⁰ Kúru má ní ū'd̄j̄k̄ yizú íb̄i ík̄ú 'b̄j̄ gē 'dāási kp̄or̄o be k̄in̄i,

“Nóni pangará íngapi 'bávē Múngú vúgá rī, ùkpō ǐrivé rī, mälüngā ǐrivé rī, āzini ùkpō Kúrisítō Múngú ní ǐp̄é rī vé rī ícá gí.

ǐdróko āndr̄ú r̄iipi 'bá rī pi t̄ōopi Múngú ɛndr̄et̄í gē ūt̄ún̄á pi ǐn̄j̄á be rī, í'bék̄i nóni ǐri ím̄úzú v̄ú dr̄igē nōó gí.

¹¹ 'Bá Yēs̄u rī ɛ̄'ȳj̄' 'bá gí rī pi nd̄ek̄i ādróko rī

Kāb̄ilō Mvā rī vé āri dāápi rī s̄i, āzini ū'd̄j̄k̄ Múngú vé k̄opi ní ùl̄úú rī s̄i.

Sē k̄opi ruk̄i āni drāngará ālun̄ani kuyé.

¹² ǐmi 'bá cér̄é adri' 'bá 'b̄j̄ gē rī pi, l̄ē ǐmi adrik̄i āyik̄o s̄i.

ǐzāngā rī adri 'bá adri' 'bá v̄ú dr̄igē rī pi ní, āzini ȳj̄i tafu agá rī pi ní,

ā'diātāsīyā ādróko ca ǐmi vúgá v̄ú dr̄igē 'd̄il̄é gí.

ǐri ǐk̄o be ambamba, n̄j̄ rá s̄a 'i ní tā ùnj̄i 'ozú rī mādān̄á.”

¹³ Ngá ātra rī k̄ā ndr̄éé í'bék̄i 'i v̄ú dr̄igē nōó gí, í'dó r̄ií ūkú mvá ágó t̄iipi 'd̄ari droó m̄uzú. ¹⁴ 'Bo s̄éki b̄j̄b̄i āmbúgú āmbúgú rī vé ūp̄el̄é' b̄j̄ ǐr̄i 'd̄i'bée ūkú rī ní, ā nga rī āni ǐn̄j̄ rī ā gārā gá 'd̄iis̄i rá, ā m̄u rī adrii āngū ā'wí c̄inyáfā rú, Múngú ní úd̄é kuú ǐri ní, ǐri ā tā mbaazú āni ǐli na ɛ̄l̄i s̄i rī gē 'dāá, ǐn̄j̄⁺ rī ā 'o rī ǐri ùnj̄i ku. ¹⁵ ǐn̄j̄ rī ní ȳj̄i wezú 'i t̄j̄ gē s̄i t̄j̄i kuú ȳj̄i āmbúgú d̄iipi d̄id̄i rī t̄j̄i, ȳj̄i rī ā 'd̄u rī ūkú rī m̄uzú 'd̄iis̄i rá. ¹⁶ 'Bo nyōḡk̄ú rī ko ūkú rī ɛ ǐzā, z̄j̄ 'i t̄j̄ kú mgb̄o, ȳj̄i āmbúgú d̄iipi d̄id̄i ngá ātra rī ní weé íf̄úú 'i t̄j̄ gē s̄i 'd̄iri d̄i f̄i m̄uzú 'a

11:19 11:19 ɛb̄er̄é 9:4-5 * **12:5** 12:5 T̄ur̄é aya rú rī: T̄ur̄é aya rú 'd̄iri, í m̄ú 'bá ùnj̄ikānyā 'o' 'bá rī pi ǐr̄in̄á āni. Ū'd̄j̄ ūd̄ú vé rī gē, Yēs̄u rī ím̄ú 'bá ùnj̄ikānyā 'o' 'bá rī pi ǐr̄in̄á rá. † **12:14** 12:14 ǐn̄j̄: ǐn̄j̄ 'd̄iri ngá ātra ūkú rī droópi rī, ǐri ādróko. 'í l̄á I'dangará 12:9.

ni gé 'dǎá. ¹⁷ Ngá átra rī ā 'a ve ūnjí ūnjí ūkú rī ní, 'de muú ẹ̀'dí 'dǐj anjī ɪmbítá ūkú rī vé rī pi be, anjī 'dǐ'bée Múngú vé tǎɪmbj ru' 'bá tǐj, rī' 'bá tǎ Yésú ní ɪmbá rī ūlú' 'bá rī pi. ¹⁸ Ngá átra rī áwí pá tuú kuú cínýáfá drǐgé yǐj tafu rī tǐ gé 'dǎá.

13

ɪbǐgó ɪfúúpi yǐj tafu rī agásí rī

¹ Má ní gózú ɪbǐgó ɛ́rezú, ɪrī rī ɪfú yǐj tafu rī agásí, ɪrī drǐ be ẹ́zírǐ, ú'yú be mudrǐ, ú'yíkí kùlǎ mudrǐ kuú ú'yú ní pi gé sǐ, síkí rú Múngú rī idezú ní drǐ 'dǐ'bée rú' 'bá gá sǐ. ² ɪbǐgó má ní ndree rī ɪndré sǐ lígí tǐnj, ɪrívé pá vǔgá 'dǎá rī pi 'bí be, únyófí ní pi zókí kuú áccoco, tǐ ní kẹ́mǐjǔ vé rī tǐnj. Ngá átra rī sé ívé lúpá ɪbǐgó rī ní, sé ɪrī ní ūkpó, ázini ūkpó ǎngú ruzú ní. ³ Á ndre ɪbǐgó rī vé drǐ ǎlu ní ázó be lē kódo ɪrī 'dǐj drǎádrǎ, 'bo ázó rǐ gó jaá rá. 'Bá vǔ drǐgé rǐ pi ǎrǐvú céré ngakí áyáá tǎ 'dǐrī sǐ, 'dekí muú vú ní gé sǐ. ⁴ 'Bá rǐ pi céré ngakí rǐi ngá átra 'dǐrī ɪnjǐj áyu, ǎ'diátásiyá ɪrī ní ívé ūkpó séé ɪbǐgó rī ní rǐ sǐ. Kòpí 'dekí rǐi ɪbǐgó rǐ ɪnjǐj kǐnǐ, "Bá ícópí 'i ǔ' 'bǐpǐ ɪbǐgó be rǐ á'di 'i? Á'di rǐ ícó ẹ̀'dí 'dǐ ɪrī be bá ní?"

⁵ Á'yíkí ɪbǐgó rǐ rǐi átángá áfú vé ní átá, rǐi Múngú rǐ idee, ázini rǐi tǎ ɪrī ní lée drǐ ọ́rúzá rǐ 'oó caá mbáá be pǔkú sǔ drǐ ní ɪrǐ. ⁶ Átángá rǐ ɪfúú ɪbǐgó tǐ gé sǐ, rǐ Múngú rǐ idee, rǐ rú ɪrívé rǐ u'daá, rǐ vǔrǎ Múngú ní adrizú rǐ u'daá, ázini rǐ ɪrívé 'bá adri' 'bá ɪrī be trǔ 'bǔ gé 'dǎá rǐ pi u'daá. ⁷ Múngú ku ɪbǐgó rǐ ẹ̀'dí 'dǐj ívé 'bá rǐ pi be, ǎ ndé rǐ kópivé ūkpó. Sékí ɪrī ní ūkpó 'bá rǐ pi ẹ́ drǐ ọ́rúzá, ǎngú rǐ pi agásí, sǔrǔ rǐ pi gé sǐ, tǐ ǎndíǎndí rǐ pi vú sǐ céré. ⁸ 'Bá céré adri' 'bá vǔ drǐgé nógó rǐ pi ɪmú rǐ ɪbǐgó rǐ ɪnjǐj áyu, 'bá 'dǐ'bée í ní 'bǔ pi gbízú vǔ be rǐ gé 'dǎlé, síkí kòpí á rú Kǎbíló Mvǎ í ní 'dǐj drǎá rǐ vé búkú ɪdri vé rǐ agá kuyé.

⁹ 'Bá bǐ be rǐ, ǎ yǐ 'í ní tǎ 'dǐrī.
¹⁰ Dó ngá rǐ 'yǐngará, ǎ 'yíkí mǐ, dó 'dǐngará, ǎ 'dǐkí mǐ. ɪmǐ 'bá Múngú vé rǐ pi, lē ɪmǐ úmbékí ẹ́sǐ ɪzǎngá rǐ á nyangará gá, lē ɪmǐ adrikí ūkpó ūkpó ɪmívé ẹ̀'yǐngará agá.

ɪbǐgó ɪfúúpi nyóókú agalésí rī

¹¹ Má ní kpá gózú ɪbǐgó ázi ndrezú, ɪrī rǐ ɪfú nyóókú agalésíla. ɪrī ú'yú be ɪrǐ sǔ kǎbíló mvǎ vé rǐ tǐnj, 'bo ǔ'dúkó ní sǔ ngá átra vé rǐ tǐnj. ¹² ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī 'dǔ ɪbǐgó drǐdrǐ ú'yú be mudrǐ 'dǎrī vé ūkpó ẹ́jǐ ngazú. ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī lē 'bá vǔ drǐgé rǐ pi céré ẹ́ ɪnjǐkí ɪbǐgó drǐdrǐ ázó be jaápi gǐ 'dǎrī sǔ í ní Múngú rǐ ɪnjǐj rǐ tǐnj.

¹³ ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī 'o tǎ áyázú áyáyá ambugu mbangu ní pi rá, sé ácí dǐj 'bǔ gé 'dǎási ɪmú vǔ drǐgé nógó, 'bá rǐ pi ndrekí rá.

¹⁴ ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǐrī 'o tǎ áyázú áyáyá ambugu mbangu ní pi ɪbǐgó drǐdrǐ rǐ á vǔrǎ gá, 'bá vǔ drǐgé nógó rǐ pi ẹ́ mǐ ū'bázú ǎnǐ. Lē kòpí á údékí ɪndrǐlǐkí ɪbǐgó drǐdrǐ ázó be adripi ɪdri rú 'dǎrī vé rǐ, kòpí á rikí ɪnjǐj sǔ Múngú tǐnj. ¹⁵ Sékí ɪrī ní ūkpó, ǎ vǔ rǐ ẹ́vǐvǐ ɪndrǐlǐkí ɪbǐgó drǐdrǐ rǐ vé í ní údé 'dǎrī agá, ǎ adri rǐ ɪdri rú, ǎ átá rǐ átátá. 'Bá gǎ' 'bá ɪndrǐlǐkí rǐ ɪnjǐgá sǐ rǐ pi, ǎ ú'dǐkí rǐ kòpí údrǎá céré 'dǐsǐ rá. ¹⁶ ɪbǐgó ú'yú be ɪrǐ 'dǎrī mǐ 'bá rǐ pi ūkpó sǐ, sé ū'bákí bǐlémǐ 'bá rǐ pi ẹ́ drǐ ẹ́ndrǐpǐ gé sǐ, dóku kòpí ẹ́ ẹ́ndrǐtǐj gé sǐ. 'Bá í ní bǐlémǐ ū'bázú rǐ pi, 'bá ẹ́jǐ be mádǎnǎ rǐ pi, 'bá ẹ́jǐ be ambugu rǐ pi, 'bá ǎ'bú be rǐ pi, 'bá ngá ákó rǐ pi, 'bá adri' 'bá tǔgǐrǐ rú ku rǐ pi, ázini 'bá tǔgǐrǐ rú rǐ pi. ¹⁷ Ū'bákí bǐlémǐ 'dǐrī kòpí ẹ́ndrǐtǐj gé sǐ, ǎ'diátásiyá 'bá rǐ dó bǐlémǐ ɪbǐgó drǐdrǐ 'dǐrī vé rǐ ákó, uzǐ ngá ku, dóku je ngá ku. Bǐlémǐ 'dǐrī 'da ɪbǐgó rǐ vé rú, dóku ɪrívé kǎláfe.

¹⁸ Tǎ 'dǐrī lē 'bá úmǐ be ní, ɪrī ícó nǐ ámá rá. 'Bá úmǐ be rǐ á 'bǐ drǐ kǎláfe múdǔrǔlǔ ázǐyá pǔkú ázǐyá drǐ ní ázǐyá (666) 'dǐrī ndǎá ɪsú ká, kǎláfe 'dǐrī ɪrǐ rú ɪbǐgó drǐdrǐ 'dǎrī vé rǐ.

14

Kǎbíló Mvǎ rǐ pi ívé 'bá ẹ́lǐfú múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú sǔ drǐ ní sǔ rǐ pi be (144,000)

¹ Kúru má ní Kǎbíló Mvǎ rǐ ndrezú tu pá kuú ɪrǎ Sǐónǎ* drǐgé 'dǎá, 'bá ẹ́lǐfú múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú sǔ drǐ ní sǔ tukí pá kuú ɪrǐ á gǎrǎ gá, 'bá 'dǐ'bée í ní ɪrívé rú, ázini Etépi vé rú síi kòpí ẹ́ndrǐtǐj gé rǐ pi. ² Má ní ǔ'dúkó yǐzú ɪbí íkú 'bǔ gé 'dǎási, ǔ'dúkó rǐ lí sǔ kùlè ní rǐ lí rǐ tǐnj, dóku ūvi ní rǐ lí rǐ tǐnj. ǔ'dúkó má ní yǐj rǐ lí sǔ í ní rǐ kǔ'dǐ coó lí rǐ tǐnj. ³ Kòpí rikí ǔngó ú'dí ní ngoó lúpá málungǎ vé rǐ ẹ́ndrǐtǐj gé 'dǎá, ázini kòpí rikí ngoó ngá sǔ ɪdri rú rǐ pi ẹ́ndrǐtǐj gé, ázini 'bá ambugu rǐ pi ẹ́ndrǐtǐj gé. 'Bá ázi ícó ǔngó 'dǎrī ɪnjǐj ngoó ku, 'yénǎ 'bá ẹ́lǐfú múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú sǔ drǐ ní sǔ (144,000) í ní paá ɪnjǐkǎnyá agásí vǔ drǐgé nógó rǐ pi ícó ǔngó rǐ ngo ní. ⁴ 'Bá 'dǐ'bée 'bá í ní paá ɪnjǐkǎnyá agásí gǐ, ọ́wǔ 'bá' 'bá ūkú sí ku, í a' 'bá kú ule, rǐ' 'bá Kǎbíló Mvǎ rǐ á vǔdrǐ ǔbǐ' 'bá muzú rǐ pi. 'Bá 'dǐ'bée ɪmú adri Múngú vé ní, ázini Kǎbíló Mvǎ rǐ vé ní, kòpí adri sǔ ǎnyǎngǎ ẹ́ drǐ í ní 'dǔ séé Múngú ní rǐ tǐnj. ⁵ Kòpí ɪnjǐj ákó, 'bá ázi ícó tǎ ɪnjǐ 'yoó kòpí rú' 'bá gá ku.

Mǎlǎyíkǎ na rǐ pi vé tǎ

* 14:1 14:1 Sǐónǎ: Sǐónǎ rǐ í kpá zǐ Yẹ́rǔsǎlémá.

6 Má ní gōzú mālāyikā āzi ndrezú, İri ri nga muzú uru 'bū gé 'dāāsī, İri ri ū'dúkò müké adriipi ūdū ákò rī ūlū muzú 'bá vū drīgé rī pi ní, 'bá āngū āndiāndī rī pi agāsī rī pi ní, sūrū āndiāndī rī pi ní, 'bá átá 'bée tī āndiāndī sī rī pi ní. 7 İri ní átázú ū'dúkò be uru 'dāá kīnī. "İmi İnjīkī Múngú ri, āzini İmi İngúkī İrivé āmbūgū, ā'diātāsīyā sá İri ní tā lizú rī ícò gī. İmi İnjīkī Múngú 'bū pi gbūpi vū be, yīī tafu rī be, āzini kidī rī be rī."

8 Vúdřī ni gé, mālāyikā İřī ni ní ímúzá dřīdřī 'dāri ā úgórò gá, İri ní áyúzá kīnī, "Kūrū āmbúgú Bābēlōnā[†] adriipi sū ūkú ōwū rú rī tñjī rī, āzini ā'yī dō, Múngú ē ēšj ve ānī rá, ā'diātāsīyā sē 'bá āngū rī pi agāsī rī pi céré mvukī vñyō ūkú ōwū rú rī vé rī İmērēzú ānī."[‡]

9 Vúdřī ni gé, mālāyikā na ni ní ímúzá 'dāri ā úgórò gá, İri ní átázú ū'dúkò be uru 'dāá kīnī, "Bá rī İnjī dō İbīgò dřīdřī 'dāri, āzini İnjī dō İndřīlīkī İ ní úde sū İbīgò dřīdřī 'dāri tñjī rī, āzini ā'yī dō İrivé bīlēmī 'bāā 'í ēndreṭjī gé dōku 'í drīgé, 10 İri sē Múngú vé jīkò agaāpi rá rī İmú 'í'dé dřī ni gé. İ İmú İri zā ve ācī cīpi kú nyālū rī sī mālāyikā uletere rī ēndreṭjī gé, āzini Kābīlō Mvā rī ēndreṭjī gé. 11 Ācī kōpi ní rizú vezú rī vé ācīgá ri nga muzú ūdū ákò. 'Bá İbīgò rī İnjī 'bá, āzini İrivé İndřīlīkī İnjī 'bá, dōku bīlēmī İbīgò rī vé rú 'í'daāpi rī ā'yī 'bá rá rī pi, kōpi İzāngā nya muzú ūtñjā pi İñjā be." 12 Tā 'dīri sī, lē 'bá Múngú vé rī pi ā ūmbékī ēšj İzāngā rī ā nyangará gá, kōpi ā 'dukī tāİmbī Múngú vé rī ngāā, āzini kōpi ā 'bākī ēšj Yēsū drīgé.

13 Kuru má ní ū'dúkò yizú İbī İkú 'bū gé 'dāāsī kīnī, "İ sī tā 'dīri vūgá. Tākīri ri adri 'bá ūdrā 'bá Ūpi rī ē'yī 'bée gī rī pi ní 'í'dózá āndrū muzú dřīdřī."

İndri Uletere rī ní ā'yizú kīnī, "Kōpi İmú uvu İvé ēžj İ ní ngāā rī ā vúdřī gé rá, İ 'bá ālu ālu ūfē ēžj İri ní ngāā rī vú sī."

İ 'bá rī pi umú i tā lī kōpi dřīgé

14 Má ní İřībīṭjī İmvesīrīlīlī ni ndrezú má ēndreṭjī gé 'dāā, 'bá āzi ūri kuú İřībīṭjī rī

drīgé sū 'Bá Mvā[§] tñjī, su kūlā dābū rú ni kú 'í drīgé, ru mēngēlēsī kú 'í drīgé. 15 Kuru mālāyikā āzi ní İfūzú Jó Múngú vé rī agá 'dāāsī, İri ní 'bá ūripi kú İřībīṭjī drīgé rī zizú ū'dúkò be uru 'dāā kīnī, "Mí 'í'dú mívé mēngēlēsī mí drīgé 'dāri ānyāngā rī lizú ānī, ā'diātāsīyā lóki ānyāngā İkūnāzú nyōōkū drīgé nōgò rī ícā gī." 16 Kuru 'bá ūripi kú İřībīṭjī drīgé 'dāri ni İvé mēngēlēsī 'í'dúzá ānyāngā rī lizú ānī nyōōkū drīgé nōgò.

17 Mālāyikā āzi ní kpá İfūzú Jó Múngú vé rī agá 'bū gé 'dāāsī, İri kpá mēngēlēsī cīpi cici ni be. 18 Mālāyikā āzi ūkpò be āngū zāāpi ācī sī ni ní ímúzá vūrā rōbōñjō zāzú rī gé 'dāāsī, İri ní trezú gbīrīlī mālāyikā mēngēlēsī be drīgé 'dāri drīgé kīnī, "Mí 'í'dú mívé mēngēlēsī, mí ūlī vñyō rī vé ū'a vū drīgé nōgò rī pi ānī,* ā'diātāsīyā vñyō rī pi vé ū'a ka gī, İ tā lī kōpi drīgé." 19 Mālāyikā rī 'í'dú İvé mēngēlēsī, ūlī ū'a vñyō vé rī pi céré, 'du kōpi İjī muú dāā 'bū Múngú vé jīkò be rī agá. 20 'Bū rī kūrū rī gé āmvélēsīla. Kuru İ ní ū'a vñyō vé rī pi utuzú İnyizú pá sī 'bū rī agá 'dāā, āri ní ēbīzú İfūzú ū'a vñyō vé rī agāsī. Āri rī dī muzú sū yīī āmbúgú dīpi dīdī rī tñjī, kú mīṭā İřī vūgá 'dāā, dī caā máyīlī[†] mūdūrūlū ālu pūkū ārō (180).

15

Mālāyikā ēžīřī İwōnyōkī āngū

1 Tā 'dīri ā vúdřī gé, má kā āngū ndree 'bū gé 'dāā, ā ndre ngā āyāzú āyāyā ni. Ā ndre mālāyikā ēžīřī kōpi rī wōnyōkī ūdū ēžīřī ūnjī ūnjī ni pi İjī İmúzá. Wōnyōkī 'dī 'bée nga dō 'í dēj gī, Múngú ē ēšj gō veé dījī ku.

2 Ā ndre ngā āzi oğū sū mūdūrā tñjī, İri dī ācī rú, 'bá ūrūko tuki pá kuú gārā ni gé. 'Bá pá tu 'bá 'dī 'bée, kōpi 'bá İbīgò dřīdřī rī gā 'bá İnjīgā sī, İrivé İndřīlīkī İ ní úde rī gā 'bá İnjīgā sī, āzini kālāfē İ ní sīī bīlēmī rú rī ā'yī 'bá kuyé rī pi. Kōpi rukī kŭ' dī Múngú ní sēē rī kú 'í drīgé sī. 3 Kōpi rikī Mósē* adriipi ātī 'bá Múngú vé rī vé

† 14:8 14:8 Bābēlōnā: Lóki Nūwā vé rī ā vúdřī gé, 'bá rī pi sīkī lāgārāka Bābēlā gá, vúdřī ni gé, 'bá rī pi góki vūrā rī zīj Bābēlōnā. İli kārākarā ā vúdřī gé, 'bāgū Nēbākānézā jī 'bā İserēlē vé rī pi ā ūrūko muú āngū Bābēlōnā vé rī gé, İza Yērūsālēmā rī İlī mūdūrūlū tōwū pūkū ēžīřī (570) gé, İşū ākūdē tīkī dři Yēsū rī kuyé. İ lā İ'dōngará 11; 2 'Bāgū 24-25; Dānyélē 1:1-7. ‡ 14:8 14:8 Sē 'bá āngū rī pi agāsī rī pi céré mvukī vñyō ūkú ōwū rú rī vé rī İmērēzú ānī: Tā 'dīri vé İffī, 'bā Bābēlōnā vé rī pi rikī 'bā āngū rī pi agāsī rī pi ūbé ūnjīkānyā ūnjī ni pi 'oó sū İ ní 'oó rī tñjī. § 14:14 14:14 'Bá Mvā: Yēsū zī 'İ 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'İ Kūrisītō 'İ, 'İ mālūngā rī ru muzú nyonyo. İ lā Dānyélē 7:13-14. * 14:18 14:18 Peṭjī vñyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dukī peṭjī vñyō vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi rī ū'a ni zo vñyō sū rú. Múngú İpē 'bā İserēlē vé rī pi adrii 'bā İvé ni, kōpi ā adriki rī sū peṭjī vñyō vé Múngú ni saā 'aāpi ū'a be rī tñjī. Nāpi peṭjī vñyō vé 'dīri, sē 'bā tāİmbī İmbá 'bá rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nīkī amá rá 'yozú kīnī Yēsū rī İvé tā átá. İ lā Sāwūmā 80:8-16; İsāyā 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mātāyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19. † 14:20 14:20 Māyīlī: 'Bá rī ícò ēçj tu ca máyīlī na sá ālu agá. * 15:3 15:3 Ūngó Mósē vé rī: Múngú kā yīī tafu İka rī sēē āngārāwā Èjēpētò vé rī pi İmūlū, Mósē ngo ūngó Múngú rī İngúzú, ā'diātāsīyā Múngú ní İ paā āngārāwā rī pi drīgé sī rī sī. İ lā Wūngará 14-15.

úngó ngoó, āzini Kābīlō Mvā rī vé úngó ngoó.

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa,
í 'o tā ambugu ambugu ni pi, āzini tā
āyāzú āyāyā ni pi.

'Bāgú adriipi āngū rī pi drīgē rī,
tā mí ní 'oó rī, ĩri pīrī, āzini ĩri tā áda!

⁴ Úpí, 'bā ri mi ĩnĵī, āzini 'bā ri mī rú íngú.
Mī uletere ọ'dúkùlégúsí.

'Bā āngū rī pi agā rī pi céré ímú mi ĩnĵī,
á'diātāsīyā tā pīrī mívé rī i'da 'i kú
amvé.”

⁵ Tā 'dīri ā vúdřī gé, á ndre gākū ĩ ní
tāĩmbí Múngú vé rī 'bāzú 'a ni gé rī 'bū gé
'dāá, gākū 'dīri Jó Múngú vé rī, tī ni zī 'i
kú mgbō. ⁶ Mālāyikā ézīřī ífúkí Jó Múngú
vé 'dīri agāsí wōnyókí be ézīřī. Kōpi úsúkí
ĩ bōngó imve uletere ni pi sī, kōpi ū'yíkí
gō dábū rú ni pi ĩ cīcī gé. ⁷ Ngá sū idri rú
'dī'bée ásamvú gé, álu ni í'dú ĩgānā ézīřī
dábū rú ni pi awaá mālāyikā ézīřī 'dī'bée
drīgē sī, Múngú adriipi 'dāni'dāni ri dá ívé
jíkó ĩgānā ézīřī 'dī'bée agāsí. ⁸ Jó Múngú
vé rī ā 'a ọzū céré kú áciagā rú, Múngú
vé dīngará, āzini ūkpō ĩrivé rī ní 'i 'dazú,
'bā ázi ícō fīí āni Jó Múngú vé rī agā 'dāa
ku, cīmgbá mālāyikā ézīřī 'dī'bée ūdākí dō
Múngú vé jíkó ĩgānā ézīřī 'dī'bée agāsí rī
deę gi ká.

16

Múngú vé jíkó

¹ Á yī ọ'dúkó íbí íkú Jó Múngú vé rī
agā 'dāásí, ọ'dúkó rī 'u ọrú 'dāá, ĩri ri átá
mālāyikā ézīřī rī pi ní kīnī, “Īmi mukí, Īmi
ūdākí Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā ézīřī
'dī'bée agā 'dīri vū drīgē 'dāá.”

² Kúru mālāyikā drīdrī rī ní ívé ĩgānā
í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā
agā 'dīri idázú vū drīgē nōó, āzō ní í'dózú
'bā ĩbīgó vé bīlēmī be kú ĩ rú'ba gá, rī'ba
ĩri ĩnĵī'ba rī pi á rú'ba nyazú, ásongará ni
aga rá.

³ Mālāyikā ĩrī rī ní ívé ĩgānā í'dúzá, ĩri
ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā agā 'dīri
idázú yī tafu rī agā nōó, yī rī ē mī újā 'i
kaá kuú ārī rú sū 'bā drāpí gí rī vé ārī ní
raá rú'ba ni gé sī rī tīnī. Ngá ārēvú céré
ídri be écī'ba yī agāsí rī pi ūdrākí rá.

⁴ Mālāyikā na rī ní ívé ĩgānā í'dúzá, ĩri
ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā agā 'dīri
idázú yī ambugu dī'ba dīdī rī pi drīgē,
āzini kídí rī pi drīgē nōó, yī rī pi ē mī újā
í céré kuú ārī rú. ⁵ Á yī mālāyikā ĩ ní 'bāa
āmbúgú yī rī pi drīgē rī ní 'yozú kīnī,
“Tā mí ní líjī 'dīri ĩri pīrī,
mī ọtú anigé, mī āndrū anigé, mī 'Bā
Uletere ni,

á'diātāsīyā 'i lí tē rī gí.

⁶ 'Bā ūnjī vū drīgē rī pi ọ'díkí 'bā Múngú
vé uletere rī pi nēbī rī pi be,
tā kōpi ní 'oó 'dīri sī,

mí ní kōpi ní ārī sēzú mvuzú ānī.”

⁷ Kúru má ní ọ'dúkó yízú íbí íkú vūrā
rōbōņō zázú rī gé 'dāásí kīnī,

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa,
tā mí ní líjī rī, ĩri pīrī, āzini ĩri tā áda.”

⁸ Mālāyikā sū rī ní ívé ĩgānā í'dúzá, ĩri
ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā agā 'dīri
dázú ọtū mī gé 'dāá, sē ọtū rī ní ūkpō
kozú gbírílílí kōpi ā rú'ba zázú. ⁹ Ọtū rī zā
kōpi ā rú'ba mārīmārī, kōpi trikí Múngú
wōnyókí ĩpēpī rī vé rú ānī rá. Kōpi gākí
éşí újāgá sī, āzini kōpi gākí Múngú ri
íngúgá sī.

¹⁰ Mālāyikā tōwú rī ní ívé ĩgānā í'dúzá,
ĩri ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā agā 'dīri
idázú lúpá ĩbīgó drīdrī rī vé rī drīgē nōó,
ĩnĵīnā ọzū ĩrivé mālūngá céré, 'bā nyōókú
drīgē rī pi ríkí ĩ ádra nyaá ānī izāngā
izāngá rú, ¹¹ kōpi trikí Múngú adriipi 'bū
gé rī ānī rá, á'diātāsīyā ázō ĩ rú'ba gá rī
pi ní rīí ásó ambamba rī sī, 'bo kōpi gākí
éşí újāgá sī, kōpi kukí ūnjīkányā ĩ ní 'oó rī
kuyé.

¹² Mālāyikā áziyá rī ní ívé ĩgānā í'dúzá,
ĩri ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā agā 'dīri
idázú yī ámbúgú dīpī dīdī Yūfērētā agā
nōó, yī rī nĵū ānī céré, 'bāgú íngá'bée ọtū
ní ífungará gálésí rī pi ā zokí rī mūzú ívé
āngaráwá rī pi be wōókó ọtū ní 'dezú rī gé
'dālē. ¹³ Kúru má ní índrī ūnjī ndrezú na,
kōpi índrēkí sū ūdrúkúdrú tīnī. Kōpi ríkí
ífúú ná átra 'dīri tī gé sī, ĩbīgó drīdrī rī tī
gé sī, āzini nēbī ūnjō rú rī tī gé sī. ¹⁴ Kōpi
índrī ūnjī rī'ba tā āyāzú āyāyā ni 'o'ba ni
pi, kōpi 'de mū 'bāgú vū drīgē rī pi vúgá,
kōpi 'bāgú rī pi tra é'đí 'dī ọ'dú'đí ámbúgú
Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rī gé.

¹⁵ Yēsū kīnī, “Īmi adrikí ūrē, ma ímú ícá
dū sū ọgú'ba tīnī. Áyíkó ri adri 'bā adriipi
mī be mgbō, bōngó suúpi 'i rú'ba ọzūzú cí,
'i adri rī rú'ba be ule ku, āzini 'i drī ā nja
rī ku rī ní.”

¹⁶ Kúru índrī ūnjī rī pi ní 'bāgú rī pi
trazú vūrā álu gé, vūrā ĩ ní zījī Éberē tī sī
Āramāgédōnī rī gé.

¹⁷ Kúru mālāyikā ézīřī rī ní ívé ĩgānā
í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó ńpī kú ĩgānā
agā 'dīri dázú ūlī agā 'dāá. Ọ'dúkó ní íkúzá
Jó Múngú vé rī agā 'dāásí kpōrō be kīnī,
“Tā rī ĩ ngaápi 'dī.” ¹⁸ Āngū rī ní gazú
má'dámá'dá, āngū ní lízú mgbīřī, ūvī ní
űfízú táārī, táārī, āzini dīngídīngí ní āngū
rī ayazú ūnjī ūnjī. Í'dózú ĩ ní 'bā gbizú rī
gé 'dāá, dīngídīngí aya drī āngū sū 'dīri

tĩnj kuyé. ¹⁹ Dĩngídĩngí rĩ kã āngũ rĩ ayaá ũkpō sĩ, kũrũ Bābēlōnā vé ũnjikānyā ní gaá 'a ní gé tré tré 'dĩri ũndĩ 'i caá na, Múngú igá kũrũ Bābēlōnā vé āmbúgú 'dĩri ā tā, i'dũ ívé kópō jíkō be agá rĩ sēé mvũyĩ ĩri ní. ²⁰ Āngũ í ũlĩ'ba kú ngu yĩjĩ agá rĩ pi áfikĩ céré rá, āzini ĩrā rĩ pi gókĩ adrii 'dāáyo. ²¹ Fĩ ambugu ambugu ni pi ímúkĩ 'bũ gé 'dāási u'deé 'bá rĩ pi drĩgé, ĩnjĩngará ní kĩlō pũkũ tōwũ. 'Bá rĩ pi trikĩ Múngú rĩ ānĩ rá, ā'diātāsiyā fĩ rĩ 'de ũnjĩ ũnjĩ.

17

Ūnjikānyā kũrũ Bābēlōnā vé rĩ agá rĩ

¹ Mālāyikā ézĩrĩ igānjā be drĩgé sĩ 'dĩ'bée vé ālu ní ní ímúzú 'yozú má ní kĩnĩ, "Mĩ ímú, má i'da rĩ mí ní tā ĩ ní lée lĩjĩ ũkú ōwũ* rú úrĩpi kú yĩjĩ kárakarā rĩ pi drĩgé rĩ. ² 'Bāgú vũ drĩgé rĩ pi 'bákĩ ōwũ ũkú ōwũ rú 'dĩri sĩ, 'bá la'bée ũkú 'dĩri sĩ rĩ pi ĩmērēkĩ ũnjikānyā rĩ sĩ sũ ĩ ní ĩmērēé vĩnyō sĩ rĩ tĩnj." ³ Mālāyikā rĩ 'dũ ma ũkpō ĩndrĩ Uletere rĩ vé rĩ sĩ mvuzú āngũ ā'wĩ cinyáfā rú rĩ gé 'dāá, má ní ũkú rĩ ndrezú úrĩ kú ũjĩgō ika' ní drĩgé, ĩjĩgō rĩ drĩ be ézĩrĩ, ú'yú be mvudrĩ, sĩkĩ rú ĩ ní Múngú rĩ idezú rĩ kú rú'ba ní gé sĩ kũrũ. ⁴ Ūkú rĩ su bōngó ndrōlũndrōlũ rú ní, āzini bōngó ika ní. Ū'yĩ māyākā dābũ rú ōgũ'ba ĩlĩ ní pi 'i bĩ gé, ū'yĩ ĩrā ōgũ'ba ōgũōgũ ní pi 'i umbe gá, ū'yĩ ngá dĩjĩpi ĩlĩ ĩ ní zĩjĩ pālĩ rĩ pi 'i drĩgé, rú kópō dābũ rú ũnjikānyā be agá tré ní kú 'i drĩgé. Ūnjikānyā 'dĩri ĩrivé ōwũ 'bázú agaápi rá rĩ. ⁵ Sĩkĩ rú ĩ ní íffĩfĩ ní nĩjĩ kuyé ní endrētĩ ní gé:

MA KŪRŪ ĀMBÚGÚ BĀBĒLŌNĀ VÉ RĪ,
 MA ĔNDRĒPI 'BĀ ŐWŪ RŪ RĪ PI VÉ RĪ,
 ĀZINI MA ĔNDRĒPI ŪNJIKĀNYĀ BE
 AGĀAPI VŪ DRĪGĒ NŌGŌ CĒRĒ RĪ.

⁶ Ā ndre ũkú rĩ mvu ārĩ 'bá Yēsũ vé tā ũlũ'ba ĩ ní ú'dĩ ũdrāā rĩ pi vé rĩ ĩmērēzú.

Má kã ĩri ndreé, sē má ní āyāngará. ⁷ Mālāyikā rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Ngá mí ní āyāzú rĩ ā'di? Ma mí ní tā ũkú rĩ vé ĩ ní nĩjĩ kuyé, āzini ĩjĩgō drĩ be ézĩrĩ ú'yú be mvudrĩ rĩpi ĩri 'dujĩpi 'dāri vé rĩ ũlũ rá.

⁸ Őtũ ĩjĩgō rĩ anigé, 'bo nóni ĩri 'dāáyo. ĩri ímú ífũ 'bũ kvũpi ũdũ ākó rĩ agá 'dāási, ĩ ímú ĩri 'dĩ drā rá. 'Bá vũ drĩgé nōgō ĩ ní kōpi ā rú sĩjĩ búkũ ĩdri vé rĩ agá kuyé 'dózú ĩ ní vũ rĩ gbĩngará gá 'dāá rĩ pi, kōpi kádō ĩjĩgō drāapi gĩ rĩ ndreé ífũ gĩ, kōpi ímú āyā ānĩ ambamba.

⁹ "Bá adriipi tā nĩngará be rĩ, ĩri tā 'dĩri vé íffĩfĩ nĩ amá nĩ. ĩjĩgō vé drĩ ézĩrĩ 'dĩ'bée

vé íffĩfĩ, ĩri ānga ézĩrĩ ũkú rĩ ní úrĩ drĩ ní gé rĩ, drĩ ézĩrĩ 'dĩ'bée i'da 'bāgú ézĩrĩ rĩ pi. ¹⁰ 'Bāgú tōwũ rĩ pi ũdrākĩ gĩ, ālu ní rú drĩ mālũngā rĩ ní, āzi rĩ ímú drĩ kuyé, 'bo kádō ímú, ĩri ímú mālũngā rĩ rú lókĩ be mādānjā.

¹¹ ĩjĩgō ōtũ adriipi drĩ rú, drāapi gĩ, gōopi ífũupi ĩdri rú 'dĩri, ĩri 'bāgú ārō ní, ĩri ézĩrĩ 'dā'bée vé ōgũpi, ĩ ímú ĩri 'dĩ drā rá.

¹² "Ū'yú mvudrĩ 'dĩ'bée, ĩri 'bāgú mvudrĩ rĩ pi, kōpi i'dókĩ drĩ mālũngā ruyé kuyé, ĩ ímú kōpi ní ũkpō sē adrizú 'bāgú rú mālũngā rú ĩjĩgō be trũ lókĩ be mādānjā. ¹³ 'Bāgú mvudrĩ 'dĩ'bée vé tā rĩjĩ ũsũjũ rĩ, ĩri céré ālu rĩ, kōpi ímú ũkpō mālũngā ruzú rĩ ezĩ ĩjĩgō ní. ¹⁴ 'Bāgú rĩ pi ímú é'dĩ 'dĩ Kābīlō Mvā rĩ be, 'bo Kābīlō Mvā rĩ kōpi ndē rá, ā'diātāsiyā ĩri Ūpĩ úpĩ rĩ pi drĩgé, ĩri kpā 'Bāgú 'bāgú rĩ pi drĩgé. ĩri adri 'bá 'i ní zĩjĩ, 'i ní ũpēé, éšjĩ 'bā'bée 'i drĩgé rĩ pi be trũ."

¹⁵ Kúru mālāyikā rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Yĩjĩ mí ní ndreé ũkú ōwũ rú ũnjikānyā be rĩ ní úrĩ drĩ ní gé 'dĩri, i'da 'bá bĩtrikā āngũ drĩgé sĩ céré rĩ pi, sũrũ rĩ pi, āzini tĩ āndiāndĩ rĩ pi. ¹⁶ ĩjĩgō āzi mí ní ndreé, āzini ú'yú mvudrĩ mí ní ndreé 'dĩ'bée, kōpi ímú ũkú ōwũ rú ũnjikānyā be 'dĩri ngũ ũnjĩ. Kōpi ĩri ũtrũ ku rú'ba be ule, kōpi ímú ĩri nya zāá rú, kōpi ĩmbitā ní zā ve ācĩ sĩ. ¹⁷ Múngú 'bā tā 'dĩri kōpi ē éšjĩ agá, tā 'i ní lée rĩ ā nga rĩ 'i ānĩ bēsini, kōpi ē ezĩkĩ rĩ ívé ũkpō mālũngā ruzú rĩ ĩjĩgō rĩ ní, tā Múngú ní átá rĩ ā 'dũ rĩ 'i ngāā ānĩ. ¹⁸ Ūkú ōwũ rú mí ní ndreé ĩndrĩlĩkĩ agá 'dĩri, ĩri kũrũ āmbúgú Bābēlōnā vé 'bāgú vũ drĩgé rĩ pi ruyipi céré nĩ rĩ 'i."

18

Bābēlōnā vé izangará

¹ Tā má ní ndreé 'dĩri ā vudrĩ gé, á gō mālāyikā āzi ndreé, ĩri rĩ ífũ ímúzú 'bũ gé 'dāási. Mālāyikā 'dĩri ĩpēkĩ ĩri ímúzú ũkpō be, ĩrivé dĩngará ĩngbērē vũ rĩ ē drĩ ĩndrē kuú uletere. ² Mālāyikā rĩ ní trezú ũ'dũkō be urũ 'dāá kĩnĩ,

"Kũrũ āmbúgú Bābēlōnā vé rĩ iza 'i gĩ káyā!

Kũrũ rĩ ũjā nóni 'i ícā vūrā ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní rízú adrizú ní,

ārĩnjā ĩ ní gāá sĩ rĩ pi ní adrizú ní, āzini ā'wā ũnjĩ rĩ pi ní adrizú ní.

³ 'Bá āngũ rĩ pi agá rĩ pi ārēvũ céré mvũkĩ vĩnyō ũkú ōwũ rú* rĩ vé rĩ ĩmērēzú ānĩ.

'Bāgú vũ drĩgé rĩ pi céré lakĩ ĩri sĩ rá, āzini 'bá ngá ũzĩ'ba vũ drĩgé rĩ pi ícákĩ ā'bú be ambamba ĩrivé tā ũnjĩ rĩ sĩ."

* 17:1 17:1 Ūkú ōwũ rú rĩ: Kũrũ Bābēlōnā vé rĩ, ĩ zĩ ũkú ōwũ rú rĩ. † 17:3 17:3 ĩjĩgō ika: ĩjĩgō ika drĩ be ézĩrĩ, ú'yú be mvudrĩ 'dĩri íbĩ ífũyĩ yĩjĩ tafu rĩ agási. † 17:1 17:1 I'dangará 13:1. * 18:3 18:3 Ūkú ōwũ rú rĩ: Capítā 'dĩri agá, kũrũ Bābēlōnā vé rĩ ĩ zĩ ũkú ōwũ rú ní, 'bá rĩ pi ní ũnjikānyā 'oó rĩ sĩ. † 17:1 I'dangará 14:8.

4 Má ní kpá ụ'dúkọ ̄zi yizú íngázú 'bù gélésíla kìní,

"Ìmi 'bá ma ẹ'yí'bá gí rí pi, ìmi ìfùkí Bābēlōnā agāsí ̄mvé,
lē ìmi fíkí ìrivé ùnjikānyā 'dī'bēe agá ku,

ē ìrīñākí rí ìmi ìrivé ùnjikānyā sī ku.

5 Ûkú ̄wụ rú rí vé ùnjikānyā úmú 'i gaá ambamba.

Ùnjikānyā ìri ní 'oó rí pi vé tā 'de Múngú ẹsị agá 'dālé ùnjí.

6 Mí ìrīñā ìri sù ìri ní tā ùnjí 'oó 'í ̄gùpìjì rú'bá gá rí tñjì,

mí ẹnđí ìri ìrīñāá vù ìrī ùnjikānyā ìri ní 'oó 'dīri sī,

'í sē ìri ní jíkó Múngú vé ìgāñá agá 'dīri mvuú vù ìrī.

7 Ûkú 'dīri rí 'i íngú

ā'bú ívé 'í ní ìsụ kárakarā 'dī'bēe sī,

lē mí ̄cçjì ìri ìzāngā nyaá ùnjí ùnjí.

Ìri rí 'i íngú 'í ẹsị agá 'dāá,

'Má úrì kuú 'bá ̄mbúgú rú,

má adri ̄wuzìjì kuyé,

á ngo áá ̄lujāni ku.'

8 Kúru ụ'dú ̄lu, ì ímụ ìri ìw̄onyò,

ìri ímụ drā rá, ìri ímụ rí áá ngo,

̄b̄j̄r̄j̄ rí ímụ ìri fù ùnjí ùnjí,

̄z̄ini ìri ímụ vé ̄ci sī mgb̄l̄im̄gb̄l̄il̄i.

Úpí Múngú Ûkpō 'Dìpa rí ímụ tā lị dr̄j̄ ìni gé n̄i."

9 'Bāgú vū dr̄j̄gé n̄gō rí'bá la'bēe ùkú rí sī, ̄z̄ini ̄ȳl̄kō ìsụ'bá ā'bú ìrivé rí sī rí pi,

k̄p̄i ímụ k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé rí vé zāngará ndre ì m̄j̄ sī, k̄p̄i ímụ ngo ìri sī m̄j̄ndr̄e be.

10 Ìzāngā 'bá Bābēlōnā vé rí pi ní ímụ ìsụ 'dīri sī, ̄j̄r̄j̄ sī, 'bāgú rí pi ímụ pá tu ku rará rú, k̄p̄i 'yo,

"Ìzāngā! Ìzāngā rí ímụ adri k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé

adripi ̄mbúgú ùkpō be rí ní.

Sāñá ̄lujā agá,

l̄ikí tā Bābēlōnā dr̄j̄gé gí."

11 'Bá rí'bá ngá uzì'bá vū dr̄j̄gé n̄gō rí pi ímụ áá ngo ìzāngā ìzāngā rú k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé rí ā tā sī, ā'diātāsīyā 'bá ̄zi

gōopi k̄p̄ivé ngá jeepi ní 'dāáyo. 12 K̄p̄ivé dábū, aya ̄ḡj̄'bá ̄ḡj̄j̄ḡj̄ rí pi, ìrā ̄j̄j̄ be ̄ur̄j̄ rí pi, m̄yākā ̄ḡj̄'bá ̄ḡj̄j̄ḡj̄ ̄j̄j̄

be ̄ur̄j̄ rí pi, bōngó ̄nȳj̄ be rí pi, bōngó ndr̄l̄j̄ndr̄l̄j̄ rí pi, bōngó ̄ḡj̄'bá nyil̄nyil̄i rí pi, bōngó ikaka rí pi, p̄et̄j̄ ì ní ̄s̄s̄i s̄j̄

marigó pi tñj̄ ikaka rí pi, ngá ̄r̄v̄j̄ ì ní údé ìwá s̄j̄ s̄j̄ rí pi, p̄arāngi ̄j̄j̄ be rí pi, aya m̄lāmālā rú rí pi, aya rí pi, ìrā imve imve ̄j̄j̄ be rí pi,

13 ngá ̄j̄j̄ be nḡj̄'bá s̄j̄ t̄āngāw̄j̄j̄ tñj̄ rí pi, ̄z̄ini ̄j̄j̄ be nḡj̄'bá s̄j̄ ìnḡj̄ñā tñj̄ rí pi, ngá ì ní rii zāá nḡj̄'bá s̄j̄ ̄ḡomvā tñj̄ rí pi, m̄j̄r̄j̄ rí pi, ngá ̄ur̄j̄kō nḡj̄'bá ndr̄j̄ndr̄j̄ rí pi, v̄nȳj̄ rí pi, ̄udu rí pi, f̄undru m̄n̄im̄ini rí pi, ̄ānyā rí pi, t̄j̄ rí pi,

kāb̄l̄ō rí pi, h̄s̄án̄i rí pi, ̄r̄āb̄iyā ì ní rii

useése rí pi, t̄j̄ḡj̄r̄j̄ rí pi, 'bá ì ní ur̄j̄j̄ ìj̄j̄ ̄j̄j̄ gélésíla rí pi, k̄p̄ivé ngá 'dī'bēe, 'bá ̄zi jeepi ní 'dāáyo.

14 'Bá rí'bá ngá uzì'bá rí pi ní 'yozú 'bá Bābēlōnā vé rí pi ní kìní, "Ngá ìmi ní rii ̄j̄j̄ 'bāá dr̄j̄ ì gé 'dī'bēe ̄v̄j̄ n̄oni ìmi dr̄j̄gé s̄j̄ gí, ā'bú ìmivé rí pi, ̄z̄ini ngá ̄nȳj̄ be rí pi ̄v̄j̄ céré gí, ìmi gōkí ìsụ ̄lujāni ku."

15 'Bá rí'bá ngá uzì'bá k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé rí agá ā'bú ìsụ'bá ambamba rí pi, ̄j̄j̄ sī, k̄p̄i f̄ū m̄j̄ pá tu ku rará rú, ā'diātāsīyā ì fíkí rí ìzāngā rí agá ìndi ku. K̄p̄i ímụ áá ngo ìzāngā ìzāngā rú. 16 K̄p̄i ngo ụ'dúkọ be ̄ur̄j̄ 'dāá,

"Ìzāngā! Ìzāngā k̄j̄r̄j̄ ̄mbúgú Bābēlōnā vé rí ní!

'Bá k̄j̄r̄j̄ rí agá rí pi úsúkí ì bōngó ̄nȳj̄ be ní pi sī, bōngó ndr̄l̄j̄ndr̄l̄j̄ rú ní pi sī, bōngó ikaka ní pi sī,

k̄p̄i ù'yikí m̄yākā dábū rú ̄ḡj̄'bá ìl̄l̄i ní pi ì b̄j̄ gé, ù'yikí ìrā ̄ḡj̄'bá ̄ḡj̄j̄ḡj̄ ní pi ì umbe gá, ù'yikí ngá ð̄j̄j̄ ìl̄l̄i ì ní z̄j̄j̄ pāl̄i rí pi ì dr̄j̄gé.

17 Mivé ā'bú kárakarā 'dī'bēe ì ímụ iza sá ̄lu agá."

Ūgalaku k̄l̄um̄gba ē dr̄j̄ ko'bá rí pi ̄r̄v̄j̄ céré, 'bá k̄l̄um̄gba ̄j̄j̄'bá rí pi be, ̄z̄ini 'bá ̄c̄j̄'bá k̄l̄um̄gba sī ngá uzì'bá rí pi be céré, k̄p̄i f̄ū k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé rí agāsí ̄j̄j̄ sī, k̄p̄i m̄j̄ pá tu rará rú. 18 K̄p̄i kádō ímụ ̄c̄igā k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé rí ní vezú rí ndree, k̄p̄i útré ụ'dúkọ be ̄ur̄j̄ 'dāá, k̄p̄i 'yo, "K̄j̄r̄j̄ ̄zi nyo k̄j̄r̄j̄ ̄mbúgú 'dīri ndēepi ní anigé?" 19 K̄p̄i nyō̄k̄j̄j̄ ̄umv̄j̄ ì dr̄j̄gé, k̄p̄i ngo ìzāngā ìzāngā rú ụ'dúkọ be ̄ur̄j̄ 'dāá, k̄p̄i 'yo,

"Ìzāngā! Ìzāngā k̄j̄r̄j̄ ̄mbúgú Bābēlōnā vé rí ní!

'Bá ̄c̄j̄'bēe k̄l̄um̄gba sī ȳj̄j̄ tafu rí agāsí rí pi

ìsúkí ā'bú 'a ní gé ambamba.

Ìzakí k̄j̄r̄j̄ rí sāñá ̄lu agá!"

20 'Bo ìmi m̄lāyikā adri'bá 'b̄j̄ gé 'dī'bēe, lē ìmi adrikí ̄ȳl̄kō sī. Ìmi 'bá Múngú vé adri'bá ule rí pi Yēs̄j̄ vé 'bá ̄ȳuāȳj̄ rí pi be, ̄z̄ini n̄j̄j̄ rí pi be, lē ìmi adrikí ̄ȳl̄kō sī, ā'diātāsīyā Múngú ìrīñā 'bá k̄j̄r̄j̄ Bābēlōnā vé rí agá rí pi tā k̄p̄i ní 'oó ìmi ní ùnjí rí sī.

21 M̄lāyikā ̄zi ùkpō be ní ì'd̄j̄ ìrā ̄mbúgú, ìri ní 'bezú ȳj̄j̄ tafu rí agá 'dāá. Ìri ní 'yozú kìní,

"Mí k̄j̄r̄j̄ ̄mbúgú Bābēlōnā vé rí, Múngú rí ímụ mí iza ùkpō sī rá, gōkí mí ìsụ ndree ð̄j̄j̄ ku.

22 Ụ'dúkọ k̄j̄j̄ vé ní, ụ'dúkọ 'bá úngó ngo'bá ní pi vé ní, ụ'dúkọ j̄j̄l̄égú vé ní, ̄z̄ini ụ'dúkọ ḡk̄j̄ vé ní gōkí ȳj̄j̄ mí agá ð̄j̄j̄ ku.

'Bá um̄j̄ be ̄j̄j̄ ngāapi mí agá ní gōkí ìsụ ð̄j̄j̄ ku.

Írā ngá 'yǐzú ní vé ú'dúkó
 gōkí yǐ mí agá dǐi ku.
 23 Lámǎ vé áci gō dǐi mí agá dǐi ku.
 'Bá í je'ba ú'dí rú rǐ pi
 gōkí mǔdú adrii mí agá dǐi ku.
 Mívé 'bá ándúrú ngá je'ba, ázini ngá ẓzǐ'ba
 rǐ pi
 ā rú kuku vū drǐgé nōgō.
 Mívé ẓzǐgū sǐ, 'í rǐ 'bá āngú rǐ pi agásǐ rǐ
 pi
 ē mǐ ũ'bǎá fí ẓzǐkǎnyā agá.
 24 Múngú írǐnǎ Bábēlōnā ri, ā'diātāsīyā
 nēbǐ rǐ pi, 'bá Múngú vé rǐ pi,
 āzini 'bá Múngú vé í ní ú'dǐ vū drǐgé nōgō
 rǐ pi,
 kōpívé ári dā kǔrǐ 'dāri agá."

19

'Bá 'bǔ gé 'dǎlé rǐ pi íngúkí Múngú ri

1 Tā 'dǐ'bée ā vǔdrǐ gé, á yǐ ú'dúkó íbǐ
 íkú 'bǔ gélésǐla sǔ 'bá bǐtrǐkǎ pi vé ní tǐni.
 Kōpi ríkí átá ú'dúkó be ẓzǐ 'dǎá kǐnǐ,
 "Hǎlélúyā!
 Lē 'bá íngúkí Múngú ri, ẓzǐkō 'bá rǐ pi pazú
 rǐ, írǐ vǔgá.
 2 Múngú vé tā lí rǐ, írǐ tā áda āzini pǐrǐ.
 Írǐnǎ ẓzǐkó ẓzǐ rú rǐ,
 ā'diātāsīyā írǐ ní 'bá vū drǐgé rǐ pi ē drǐ
 izaá ívé ẓzǐ sǐ rǐ sǐ.
 Múngú ri tā lí drǐ ní gé,
 írǐ ní átǐ'ba Múngú vé rǐ pi ú'dǐ rǐ sǐ,"
 3 Kōpi ní ẓzǐ kǐnǐ,
 "Hǎlélúyā!
 Ácǐgá ngaápi kǔrǐ āmbúgú rǐ agásǐ rǐ,
 írǐ nga mǔzú ẓzǐ 'dǎá ẓzǐ ákō."
 4 'Bá ambugu pǔkǔ írǐ drǐ ní sǔ, āzini
 ngá idri be sǔ rǐ pi ní kǔmǔcí ẓzǐzú vǔgá
 Múngú úrípi ívé lúpá mǎlǔngā vé rǐ drǐgé
 rǐ ẓzǐzú, kōpi ríkí ẓzǐ kǐnǐ,
 "Áminā, Hǎlélúyā!"
 5 Kúru ú'dúkó ní íkǔzú vǔrǎ lúpá Múngú
 vé rǐ gé 'dǎásǐ kǐnǐ,
 "Ími írívé átǐ'ba ẓzǐ be mǎdā, āzini ẓzǐ be
 āmbúgú írǐ ẓzǐ'ba rǐ pi,
 lē ími íngúkí Úpí Múngú ri íngúngǔ!"
 6 Kúru má ní gōzú ú'dúkó ázi yǐzú ẓzǐ sǔ
 'bá bǐtrǐkǎ pi vé ní tǐni, kǔlé ní lí rǐ tǐni,
 dōku úvi ní gaá lí rǐ tǐni, kōpi ríkí ẓzǐ kǐnǐ,
 "É íngúkí Múngú ri,
 ā'diātāsīyā 'bávé Úpí Múngú ẓzǐkō
 'Dǐpa ri āngú ru ní.
 7 Lē 'bá ẓzǐkǐ, āzini 'bá adrikǐ āyǐkō sǐ,
 āzini 'bá íngúkí Múngú ri,
 ā'diātāsīyā sǎ Kǎbǐlō Mvá rǐ ní lēzú ẓzǐkó
 jezú rǐ ícá gǐ,
 ẓzǐkó ẓzǐkǐ* rǐ útú 'i kú ẓzǐ gé."

8 Sēkǐ ẓzǐkó ẓzǐkǐ rǐ ní bōngó ule ẓzǐ
 be ní suú."
 (Bōngó ule ẓzǐkǐ be rǐ vé ífǐfǐ, írǐ tā pǐrǐ 'bá
 Yēsǔ ri ẓzǐ'ba gǐ rǐ pi ní 'oó rǐ.)
 9 Kúru mǎlǔyǐkǎ rǐ ní 'yozú kǐnǐ, "Í sǐ tā
 'dǐri, āyǐkō rǐ adri 'bá í ní ẓzǐ ímú Kǎbǐlō
 Mvá rǐ vé ẓzǐkó ẓzǐkǐ jezú rǐ ā nyangárá gá
 rǐ pi ní." Mǎlǔyǐkǎ rǐ ní kpá gōzú 'yozú
 kǐnǐ, "Tā 'dǐ'bée tā áda, Múngú átá ní."
 10 Má ní kúru kǔmǔcí ẓzǐzú vǔgá
 mǎlǔyǐkǎ rǐ ẓzǐzú, 'bo írǐ ní 'yozú má ní
 kǐnǐ, "É ẓzǐkǐ ma ku! Mí ẓzǐ 'yéná Múngú
 ri áyu! Ma átǐ'ba sǔ mí tǐni, āzini 'bá céré
 Yēsǔ ri ẓzǐ'ba gǐ írívé tá ẓzǐ'ba rǐ pi tǐni.
 ẓzǐkǐ Índri Uleteré rǐ vé rǐ ású dō 'bá rǐ gǐ
 kǎ, írǐ íbǐ Yēsǔ vé tá ẓzǐ ndō."

'Bá njuúpi hǔsánǐ imve sǐ rǐ

11 Á ndre 'bǔ rǐ zǐ 'i tǐ kú mgbó, hǔsánǐ
 imve tu pá kuú 'dǎlé. 'Bá njuúpi hǔsánǐ rǐ
 sǐ rǐ' rǐ ní "Bá ẓzǐ 'bǎápi tá drǐgé áco ní,"
 āzini "Bá rǐpi tá áda 'oópi ní." Írǐ tá lí
 pǐrǐ, āzini írǐ 'bá ẓzǐ'ba dǐpi ní. 12 Mǐ ní rǐ dǐ
 sǔ áci tǐni, úsú kǔlǎ kú 'í drǐgé kǎrákǎ,
 sǐkǐ rǐ rǐ'ba ní gé, 'bo 'bá ázi ní rǐ rǐ vé
 ífǐfǐ kuyé, 'yéná nǐ íngá ní. 13 Sǔ bōngó
 akoóko rǔkǐ 'i ní suú ári agá ní, írívé rǐ
 ẓzǐkó Múngú vé rǐ 'i. 14 Mǎlǔyǐkǎ 'bǔ gé
 rǐ'ba ẓzǐ'ba hǔsánǐ sǐ mǔzú ẓzǐ'ba gé 'dǐ'bée
 'dekǐ írǐ ā vǔdrǐ gé, kōpi úsúkǐ í bōngó ule
 imve imve ní pi sǐ. 15 Ílǐ áco cípi cíci ní
 íkpú 'bá njuúpi hǔsánǐ rǐ sǐ rǐ tǐ gé sǐ, ẓzǐ
 'bá āngú rǐ pi drǐgé rǐ pi u'déé vǔgá, "Írǐ
 ímú kōpi ē drǐ ẓzǐ tǔré aya rú ní sǐ." Írǐ
 ẓzǐkó Múngú ẓzǐkó 'Dǐpa vé rǐ 'i dá 'u a vǐnyō
 vé rǐ pi utuzú ínyízú 'bǔ agá 'dǎá. 16 Sǐkǐ
 rǐ írívé bōngó akoóko rǔkǐ rǐ ā rǐ'ba gá,
 āzini ẓzǐ'ba ní gé 'dǐni,
 "Bǎgú adriúpi 'bǎgú rǐ pi drǐgé rǐ,
 Úpí adriúpi úpí rǐ pi drǐgé rǐ."
 17 Á ndre mǎlǔyǐkǎ tu pá kuú ẓzǐkó drǐgé,
 ri áyu ú'dúkó be ẓzǐ 'dǎá árinǎ unga'ba
 urugégé ẓzǐ agá rǐ pi ní kǐnǐ, "Ími trakǐ
 ími ímú ẓzǐkó ẓzǐkó Múngú ní 'bǎá rǐ
 ā nyangárá gá. 18 Ími nyakǐ 'bǎgú rǐ
 pi, ẓzǐkó rǐ pi, āngáráwá rǐ pi, hǔsánǐ
 rǐ pi, 'bá ẓzǐ'ba hǔsánǐ sǐ rǐ pi, 'bá
 adri'ba tǔgǐrǐ rú ku, āzini tǔgǐrǐ rú rǐ
 pi, 'bá adri'ba ẓzǐ be mǎdǎnǎ, āzini ẓzǐ be
 ambugu rǐ pi."
 19 Kúru má ní ẓzǐkó drǐdrǐ ífǐfǐ yǐ tafu
 rǐ agásǐ rǐ ndrezú, 'bǎgú vū drǐgé rǐ pi be,
 ívé āngáráwá rǐ pi be, kōpi trakǐ í, kōpi
 lēkǐ ẓzǐ'ba 'dǐ 'bá njuúpi hǔsánǐ imve sǐ rǐ
 be, āzini írívé āngáráwá rǐ pi be. 20 Rǔkǐ
 ẓzǐkó rǐ ívé nēbǐ ẓzǐkó rǐ rǐ be, ú'békǐ kōpi
 ẓzǐkó idri rú áci cípi kú nyǎlǔ rǐ agá. Nēbǐ

* 19:7 19:7 Úkú ẓzǐkǐ: Úkú ẓzǐkǐ 'dǐri vé ífǐfǐ, írǐ 'bá Yēsǔ ri ẓzǐ'ba gǐ rǐ pi. † 19:11 19:11 'Bá njuúpi
 hǔsánǐ imve sǐ rǐ: 'Bá njuúpi hǔsánǐ imve sǐ rǐ Yēsǔ 'i. 19:15 19:15 Sǎwǔmǎ 2:9 ‡ 19:20 19:20 Nēbǐ ẓzǐkó rǐ
 rǐ: Nēbǐ ẓzǐkó rǐ 'dǐri, í kpá írǐ zǐ ẓzǐkó ífǐfǐ nyōkǐ agálésǐla ní. 'Í lǎ 'dangará 13:11-15.

'dĩri ándúrú tá áyāzú áyāyā ni 'oópi ɪbǐgó ā vūrā gá rī, ū'bā 'bá rī pi ē mǐ sēzú ī ní bǐlēmǐ ɪbǐgó vé rī ū'bāzú kōpi ā rǔ' 'bá gá sī nǐ, āzini sē 'bá rī pi riki ɪbǐgó vé ɪndrǐlǐkǐ ī ni úde rī ɪnjǐ. ²¹ Ú'dǐkǐ ɪbǐgó rī vé āngaráwá rī pi ē ɪmbǐtā ūdrāá céré ɪlǐ áco ifúupi 'bá úrǐpi hūsání drǐgē 'dāri tǐ gélésǐ rī sǐ. Ārǐnjá rī pi ārēvú céré 'dekǐ rīi kōpívé āvū teé.

20

'Yǐkǐ ādróko ri ɪlǐ élifū ālu

¹ Á ndre mālāyíkā āzi ālu ni ri isǐ ímúzú 'bǔ gē 'dāāsǐ vǔgá nōó, rǔ mǎfütá 'bǔ kuǔpi ǔdǔ ákó rī ē tǐ zǐzú rī kú 'í drǐgē, āzini rǔ ɪmvē kú 'í drǐgē. ² Īri ní ngá ātra 'dĩri rǔzú úmbézú ɪmvē rī sǐ ɪlǐ élifū ālu. Ngá ātra 'dĩri, Īri ɪnjǐ ótǔ ǔku 'dāri, Īri ādróko 'i, dōku Sātánā 'i. ³ Mālāyíkā rī ní ngá ātra 'dĩri 'dǔzú 'bezú 'bǔ kuǔpi ǔdǔ ákó rī agá, Īri ní 'bǔ rī ē tǐ mbízú ngá āzi sǐ mgbé, ādróko ā ū'bā rī 'bá vū drǐgē nōgó rī pi ē mǐ ku cǐmgbá cazú ɪlǐ élifū ālu rī vé ǔdǔ gē. Tá 'dǐ'bée ā vǔdrǐ gē, ī kúru Īri oye ifū āmvé lókiná be mādā.

⁴ Kúru má ní lúpá ʊrǔkó ndrezú, 'bá úrǐ' 'bá lúpá rī pi drǐgē rī pi, sēkǐ kōpi ní ǔkpó tá lǐzú rī. Á ndre 'bá ī ní kōpi ē drǐ ǔlǐ Yēsǔ vé tá ǔlǔngará ā tá sǐ rī pi, āzini ú'dǔkó Múngú vé rī ā ǔlǔngará ā tá sǐ rī pi, ɪbǐgó rī ɪnjǐ' 'bá kuyé rī pi, āzini ɪrívé ɪndrǐlǐkǐ ɪnjǐ' 'bá kuyé rī pi, ɪrívé bǐlēmǐ ā'yǐ' 'bá ū'bā 'bá ī ɛndrētǐ gē kuyé, dōku ī drǐ ágélé gá kuyé rī pi, kōpi ɪngákǐ gōó ɪdri rǔ mǎlǔngá rǔyǐ Kúrísító be ca ɪlǐ élifū ālu. ⁵ 'Dĩri ɪngángará ɪdri rǔ drǐdrǐ rī. 'Bá rī pi ē ɪmbǐtā ɪngákǐ gōó ɪdri rǔ kuyé cǐmgbá ɪlǐ élifū ālu vé ǔdǔ gē. ⁶ Tǎkǐri rǐ adri 'bá uletere adri' 'bá ɪngángará drǐdrǐ 'dāri agá ɪndǐ rǐ pi ní. Drǎngará ɪmǔpi vǔlé 'dǐi rī, Īri drǎngará ɪrǐ ī ní vezú ānǐ áci sǐ rī, kōpi gōkǐ fǐ 'a ní gē ku. Kōpi ɪmǔ mǎlǔngá rǔ adrizú atala rǔ Múngú be, āzini Kúrísító be, ca ɪlǐ élifū ālu.

Īrǐnjákǐ Sātánā rǐ

⁷ ɪlǐ élifū ālu 'dĩri kǎdó deǔ, ī kúru Sātánā rǐ oye ifū 'bǔ kuǔpi ǔdǔ ákó rǐ agásǐ āmvé. ⁸ Īri kúru mǔ 'bá rǐ pi ē mǐ ū'bā mǔzú āngǔ rǐ pi agásǐ vū drǐgē sǐ céré, āngǔ Īri ní mǔyǐ 'bá rǐ pi ē mǐ ū'bāzú 'dǐ'bée ī zǐ Gógǐ, āzini Mǎgógǐ. Īri ɪmǔ kōpi tra mǔ ǔ'dǐ 'dǐngará gá, kōpívé kǎlǎfe ambamba ɪcókǐ lǎá bǎ ku. ⁹ Á ndre kōpi 'dekǐ mǔyǐ āngǔ āmbǔgú rǐ agásǐ, mǔkǐ 'bá Múngú vé rǐ pi ceé kǔrǔ Múngú vé lélé rǐ agá 'dāá. 'Bo áci ní ɪngázú 'bǔ gē 'dāāsǐ, lǐzú kōpi drǐgē, kōpi zázú vezú mgbǐlǐmgbǐlǐ. ¹⁰ Ādróko kōpi ē mǐ ū'bāapi 'dĩri, 'dǔkǐ Īri

'beé áci cíipi kú nyǎlǔ 'dĩri agá, áci 'dĩri ī ní ɪbǐgó pi ú'bézú nǔbǐ ǔnjó rǐ be 'a ní gē rǐ. Kōpi ɪzāngá nya 'dǎlé ǔtǔnjá pi ɪnjǐnjá be ǔdǔ ákó.

Lǐkǐ tā 'bá ūdrǎ' 'bá gǐ rǐ pi drǐgē

¹¹ Kúru má ní lúpá āmbǔgú ɪmvesǐrǐlǐ ní ndrezú, 'bá āzi úrǐ kuú drǐ ní gē. 'Bǔ pi vū be ngakǐ ápá ɛndrētǐ ní gē sǐ rá, kōpi gōkǐ ɪndré kuyé. ¹² Á ndre 'bá ūdrǎ' 'bá gǐ ǔzǐ be āmbǔgú, āzini ǔzǐ be mǎdǎnjá rǐ pi tukǐ pá kuú lúpá Múngú vé rǐ ɛndrētǐ gē. Ī ní búkǔ rǐ pi ǔzǐzú, ī ní kpá gōzú búkǔ ɪdri vé rǐ zǐzú. Lǐkǐ tā 'bá ūdrǎ' 'bá gǐ rǐ pi drǐgē tá kōpi ní 'oó rǐ vū sǐ sǔ ī ní sǐlǐ búkǔ rǐ pi agá 'dāá rǐ tǐnjǐ. ¹³ Āvǔ yǐjǐ tafu agá rǐ pi ní ɪfǔzú āmvé, āvǔ rǐ pi ɪfúkǐ vūrā 'bá ūdrǎ' 'bá gǐ rǐ pi vé ɪndrǐ ní adrizú rǐ agásǐ āmvé, lǐkǐ 'bá ālu ālu vé tá, tá Īri ní 'oó rǐ vū sǐ. ¹⁴ Drǎ, āzini vūrā 'bá ūdrǎ' 'bá gǐ rǐ pi vé ɪndrǐ ní adrizú rǐ, ī ɪmǔ kōpi 'dǔ ū'bé céré áci cíipi kú nyǎlǔ 'dĩri agá. Áci cíipi kú nyǎlǔ 'dĩri, Īri drǎngará ɪrǐ rǐ. ¹⁵ 'Bá ī ní rǔ ní sǐlǐ búkǔ ɪdri vé rǐ agá kuyé rǐ, 'bekǐ Īri áci cíipi kú nyǎlǔ 'dĩri agá gǐ.

21

'Bǔ ú'dǐ, āzini vū ú'dǐ rǐ

¹ Kúru má ní 'bǔ ú'dǐ ndrezú āzini vū ú'dǐ ndrezú. 'Bǔ drǐdrǐ rǐ pi vū drǐdrǐ rǐ be, kōpi áfíkǐ 'dǐisǐ rá. Yǐjǐ tafu rǐ áfǐ kpá rá. ² Má ní kǔrǔ uletere Yǔrǔsǎlémá ú'dǐ rǐ ndrezú, Īri ri isǐ ímúzú 'bǔ gē Múngú vǔgá 'dāāsǐ vǔgá nōó, sǔ ǔmǔrǔgó 'i úsǔpi kǔnjǔkǔnjǔ ɪcópǐ ágó vé ní gǐ rǐ tǐnjǐ. ³ Á yǐ ú'dǔkó ɪbǐ ɪkǔ lúpá mǎlǔngá vé rǐ gē 'dāāsǐ kpǔrǔ be kǐnǐ, "Í ndre drǐ ká, Múngú isǐ nónǐ ɪvé 'bá rǐ pi āsámvú gē gǐ, Īri ɪmǔ adri kōpi be trǔ ālu, kōpi ɪmǔ adri 'bá ɪrívé ní, Īri kpá adri Múngú kōpívé ní. ⁴ Īri ɪmǔ kōpívé mǐndrē úde kōpi mǐ gē sǐ rá, drǎngará rǐ gō adri 'dāāyo. Īzāngá nyángará, āá ngongará, āzini rǔ' 'bá ásongará rǐ gō adri 'dāāyo, tá ǔku rǐ ā vǔgú 'i deǔpi 'dǐ."

⁵ 'Bá úrǐpi lúpá mǎlǔngá vé rǐ drǐgē rǐ ní 'yozú kǐnǐ, "Ma ngá ārēvú újǎ céré ɪcá ú'dǐ!" Kúru Īri ní 'yozú má ní kǐnǐ, "Í sǐ tá 'dĩri vǔgá, ú'dǔkó 'dĩri, Īri tá áda ī ɪcǔ ǔsǐ 'bá drǐ ní gē rá."

⁶ Īri ní 'yozú má ní kǐnǐ, "Tá rǐ nga 'i gǐ. Ma Álifá 'i, āzini Ōmégá 'i, má 'í'dó tá rǐ pi ārēvú céré ní, ma kpá de ní. 'Bá yǐjǐ úvǎ ní ndéé rǐ, ma Īri ní yǐjǐ ɪdri sēépi rǐ sē mǔyǐ pírnǐ. ⁷ 'Bá ādróko rǐ ndéépi rá rǐ, Īri drǐlé múké ɪsǔ rá, ma adri Múngú ɪrívé ní, Īri adri mǎvǎ mǎvé ní. ⁸ 'Bo 'bá adri' 'bá ǔrǐ rǔ rǐ pi, 'bá Yēsǔ rǐ ǔ'yǐ' 'bá kuyé rǐ pi, 'bá yǐkǐ be ǔnjǐ rǐ pi, 'bá āngǔ ú'dǐ' 'bá rǐ pi, 'bá ǔwǔ

rú rí pi, 'bá újógú rú rí pi, 'bá ngá í ní údé múngú rú rí ñjĩ 'bá rí pi, 'bá ùnjó rú rí pi be céré, í kòpi 'be áci cípi kú nyálú rí agá. 'Díri dràngará vù ìrì rí."

⁹ Málâyíkâ ézĩrĩ Múngú vé Ìgāñá wōnyókí be agá rí ru'bee í drígé rí pi vé álu ní ímúzu má vúgá nōó, Ìri ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, ma mí ní Kābīlō Mvā rí vé ōmúrúgō i'da rá." ¹⁰ Ìri ní ma 'duzú jizú Índrí Uleteré rí vé ūkpō sī írā zōōpi urugégé 'dāá ní drígé, Ìri ní má ní kūrú uleteré Yērúsālēmā ú'dí rí i'dazú, Ìri rí ísì ímúzu 'bù gé Múngú vúgá 'dāásí vúgá nōó. ¹¹ Dì ógú sū Múngú ní ñjĩ ógú pōwūpōwū rí tñj, Ìrivé dngará sū írā ùnyí be ógúpi nyilínýlì í ní zīj jásipā rí tñj, Ìri uleteré ógú sū mündürā tñj. ¹² Sīkí gārā ní kání ābi rú ní sī kūrú urugégé 'dāá, Ìri kēētj be mūdřj đřj ní ìřj, ù'bākí málâyíkā ālu ālu kēētj mūdřj đřj ní ìřj 'dī'bee gé sī céré, sīkí rú sūrú mūdřj đřj ní ìřj Ísèrélè vé 'dī'bee vé rí kú kēētj 'dī'bee rú' 'bá gá sī. ¹³ Kēētj na ní pi ūtū ní ìfūngará gálésīla, na ní pi ūrúlésīla, na ní pi ándrélésīla, na ní pi ūtū ní 'dengará gálésīla. ¹⁴ Kání ābi rú í ní sīj kūrú rí ā gārā gé sī kūrú rí, sīkí írā mūdřj đřj ní ìřj, í ní rízu jó ā ndú ā'bāzú ūkpō ūkpō ní pi drígé. Sīkí Kābīlō Mvā rí vé 'bá áyūāyū mūdřj đřj ní ìřj rí pi vé rú ālu ālu írā 'dī'bee rú' 'bá gá sī.

¹⁵ Málâyíkā átāpi má be rí, Ìri aya dābū rú ngá ū'bīzú ní be 'í drígé kūrú rí ū'bīzú ānī, kēētj rí pi be, āzini kání ābi rú rí be. ¹⁶ Kūrú rí cūngā be sū, Zōngará ní pi pīngará ní be céré trōtrō. Málâyíkā rí ní kūrú rí ū'bīzú aya dābū rú 'í drígé 'dīri sī, ū'bī Ìri caā máyīlì élfītū ālu mūdūrūlū sū (1,400). Zōngará ní pi pīngará ní be, tūngará ní urulé rú rí be kōpi zókí céré trōtrō. ¹⁷ Málâyíkā rí ní kpá aya dābū rú ngá ū'bīzú rí i'dúzu kání ābi rú rí ū'bīzú ānī, kání ābi rú 'dīri vé tengará pá ágélé mūdūrūlū ìřj mūdřj đřj ní áziyā (216).

¹⁸ Kání ābi rú 'dīri ū'bākí Ìri írā ógúpi ógúogū í ní zīj jásipā rí sī. Sīkí kūrú rí dābū áda ógúpi sū mündürā tñj rí sī. ¹⁹ Ū'bākí írā mūdřj đřj ní ìřj ógú' 'bá ógúogū ní pi írā í ní kūrú rí vé kání ābi rú rí ā ndú ā'bāzú rí pi ā rú' 'bá gá sī. Álu rí í zī jásipā, ìřj rí sāpírā, na rí kālèsèdónī, sū rí èmērālidō, ²⁰ tōwū rí ónikīsī, áziyā rí kārīnēliyā, ézĩrĩ rí kīrīsōlītē, ārō rí bērilō, úrōmī rí tōpázī, mūdřj rí kīrīsōpūrāsī, mūdřj đřj ní ālu rí jāsínítī, mūdřj đřj ní ìřj rí àmētāsítī. ²¹ Kēētj mūdřj đřj ní ìřj 'dī'bee, údékí ngá imve ógú' 'bá ógúogū í ní zīj pālī ní pi sī. Pālī ālu rí údé kēētj ālu. Létj āmbúgú kūrú rí vé rí, údékí dābū áda ógúpi mündürā rú ní sī.

* 21:22 21:22 Kōpi Jó Múngú vé rí: Tā 'dīri vé íffí, Múngú pi Yēsū be, kōpi rí adri kūrú rí agá 'dāá. 'Bá rí pi ícō kōpi ñnjī vūrā céré gá sī. 22:3 22:3 I'dóngará 3:17

²² Á ndre jó Múngú vé ní kūrú rí agá 'dāá kuyé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa rí Kābīlō Mvā rí be, kōpi Jó Múngú vé rí. ²³ Kūrú rí agá 'dāá, lē ūtū ku, lē mbāá ku, ā'diātāsīyā Múngú rí dī āngū ìmgbērē kūrú rí agá 'dāá nī, āzini Kābīlō Mvā rí dī āngū ìmgbērē uleteré kūrú rí agá 'dāá nī. ²⁴ 'Bá vū drígé rí pi ímú éci kōpi ní ñjĩ āngū ìmgbērēé kuú uleteré rí sī, 'bāgú vū drígé rí pi ímú ívé ā'bú ñjĩ Múngú rí ñnjizū, āzini Kābīlō Mvā rí ñnjizū. ²⁵ Sā céré, kūrú rí vé kání ābi rú rí vé kēētj rí pi adri mgbō, ūpīkí ku, ā'diātāsīyā ñnjā gō adrii 'a ní gé 'dāá ku. ²⁶ 'Bá vū drígé rí pi céré ímú ívé ā'bú ñjĩ Múngú rí ñnjizū Kābīlō Mvā rí vé kūrú rí agá 'dāá. ²⁷ 'Bá rí' 'bá ūnjikānyā 'o'bá, tā đřjñjā sēēpi ní 'o'bá, āzini 'bá ùnjó rú rí pi, ícókí fíi kūrú rí agá 'dāá āluñāni ku, 'yēñjā 'bá í ní kōpi ā rú sīi Kābīlō Mvā rí vé bükú idri vé í ní 'bá tā 'o'bá pīřj rí pi ā rú sīzú rí pi ícō fí nī.

22

Yī āmbúgú dīpi dīdī idri sēēpi rī

¹ Málâyíkā rí ní má ní yīj āmbúgú dīpi dīdī idri sēēpi, adriipi uleteré ógúpi mündürā tñj rí i'dazú, yīj rí íbī ídī ímúzu Múngú vé lúpá Kābīlō Mvā rí be rí gé 'dāásí, ² dī muzú kūrú rí vé létj āmbúgú rí ā ágāñā gá sī. Peřj idri sēēpi rí du yīj āmbúgú dīpi dīdī rí ā gārā gé sī ílebe ílebe. Ílī ālu agá, Ìri 'a vú be mūdřj đřj ní ìřj, mbāá ālu agá, Ìri 'a vú sī ālu. 'Bá āngū rí pi agāsī rí pi rí 'bá đřā be rí pi ídri bī ní sī.

³ Múngú gō 'bá kūrú rí agá rí pi tríi ku. Múngú rí Kābīlō Mvā rí be, kōpi úri ívé lúpá drígé kūrú rí agá 'dāá, kuru Múngú vé átī' 'bá rí pi 'de rí Múngú rí ñnjī. ⁴ Átī' 'bá rí pi Múngú rí ndre í mī sī, í Múngú vé rú sī kōpi èndřejtj gé. ⁵ Ìnjā gō adrii ku, 'bá adri' 'bée kūrú rí agá 'dālè rí pi ícókí lāmbā lēé ku, dōku ūtū lēé ku, ā'diātāsīyā Úpí Múngú rí dī āngū ìmgbērē kōpi ní nī. Múngú rí mālūngā rú muzú kōpi be ūđđū ākó. ⁶ Málâyíkā rí ní 'yozú má ní kīnī, "Ū'dúkó 'dī'bee tā áda, tā ní 'i' 'du nga rá. Úpí Múngú átā ótū nēbī rí pi ní, Ìpē ívé málâyíkā ímú tā léēpi 'i ngaāpi mbēlējā rí i'dāá ívé átī' 'bá rí pi ní."

Yēsū vé Ìgōngará

⁷ Yēsū ní 'yozú má ní kīnī, "Í ndre đřī ká, Ma ìgō mbēlējā rá! Tā ímúpi 'i ngaāpi đřjđřj 'dīlè í ní tā ní ùlūú bükú nōri agá rí, 'bá tā ní 'duřpi ngaāpi rá rí, Ìri tākřri ířj rá."

⁸Ma Yüwání 'i, á yì tã 'dĩ'bée ma 'i, āzini á ndree ma 'i. Má kã tã 'dĩ'bée yì, āzini ndree, má ní 'dezu kũmũcí ütĩzú mālāyíkã tã 'dĩ'bée i'daapi má ní rĩ ññjĩzú. ⁹'Bo mālāyíkã rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Lē mĩ ññjĩ ma ku. Ma āti'ba mí tĩnĩ, mí édrĩpĩ nēbĩ rĩ pi tĩnĩ, āzini 'bá céré Múngú vé ỳ'dũkó ĩ ní sũ búkũ nōri agá rĩ ẹ'yì'ba rĩ pi tĩnĩ, mí ññjĩ Múngú ri áyu."

¹⁰Īri ní gōzú 'yozú má ní kĩnĩ, "Lē mĩ úcí tã ìmũpĩ 'i ngaapi drĩdrĩ 'dĩlé ĩ ní ùlũú, ĩ ní sũ búkũ nōri agá 'dĩri 'bá āzi ní ku, ā'diātāsīyā sã tã 'dĩri ní ìmũzú 'i ngazú rĩ ñnyĩnã. ¹¹'Bá bĩ ākó riipi ùñjĩkányã 'oópi rĩ, ā 'o ñgá muzu ìyĩ, 'bá drĩ be ùñjĩ rĩ, ā 'o ñgá ìvé drĩ ùñjĩ rĩ muzu ìyĩ, 'bá riipi tã pĩrĩ 'oópi rĩ, ā 'o tã pĩrĩ rĩ muzu drĩdrĩ, 'bá uletere rĩ ā adri muzu uletere."

¹²Yēsũ kĩnĩ, "Īmi ndrekĩ drĩ kã, ma ĩgō mbēlēnã, ma ìmũ 'bá ālu ālu ùfē tã ĩri ní 'oó rĩ vù sĩ. ¹³Ma Ālĩfã 'i, āzini Ōmégã 'i, í'dóngárã gá 'dãã, ma anigé, ỳ'dũ ỳdũ vé rĩ gé, ma kpá adri anigé, má í'dó tã rĩ pi ārēvũ céré nĩ, ma kpá dē nĩ.

¹⁴"Bá ìvé bōngó āco akooko rĩ ùjĩ'ba gĩ rĩ pi* tãkĩri ĩsũ rá, kōpi ícò fi muzu kēḗtĩlé rĩ gé sĩ kũrũ rĩ agá 'dãã rá, kōpi ícò pētĩ ídri sēēpi rĩ vé ù'a nya rá. ¹⁵'Bá ùñjĩkányã 'o'ba má ní ā'yĩ fĩ kũrũ rĩ agá 'dãã ku rĩ pi, 'bá ọwũ rú rĩ pi, 'bá āngũ ú'dĩ'ba rĩ pi,

'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ri'ba ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ññjĩ'ba rĩ pi, 'bá ùñjō ā tã lē'ba ambamba rĩ pi.

¹⁶"Ma Yēsũ 'i, á pē mávé mālāyíkã rĩ muḗ tã 'dĩ'bée ùlũ ĩmi ní, ĩmi 'bá kãnisã vé ma ẹ'yì'ba gĩ rĩ pi. Ma Mvã ĩfũupi 'bágú Dãwũdĩ vé úyũ agá nĩ, ma ri dĩ sũ mārābã ỳ'bũtĩnã vé rĩ tĩnĩ."

¹⁷Īndri Uletere rĩ pi ọmũrũgó rĩ be, kōpi ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Mĩ ìmũ." 'Bá tã 'dĩri yĩpĩ rá rĩ ā 'yo, "Yēsũ, mí ìmũ." 'Bá yĩ úvá ní ndēé gĩ rĩ, ē ìmũ, 'bá lēēpi yĩ 'dĩri mvũpĩ rá rĩ, ē ìmũ yĩ idri vé ĩ ní rii sēé kána 'dĩri ẹ'yì mvuḗ.

¹⁸Ma Yüwání 'i, á lē 'yoó 'bá rĩ pi ní céré 'dĩni, 'bá tã ìmũpĩ 'i ngaapi drĩdrĩ 'dĩlé ĩ ní ùlũú ĩ ní sũ búkũ nōri agá rĩ yĩpĩ rĩ, 'bá dō tã āzi túngú nĩ 'a nĩ gé, Múngú ri ĩri ĩrĩnã wõnyókĩ ĩ ní sũ búkũ nōri agá rĩ pi sĩ. ¹⁹'Bo 'bá rĩ 'dũ dō tã ĩ ní sũ búkũ nōri agá rĩ pi āmvé, Múngú rĩ 'bá 'dĩri gũ āmvé, ícò fĩ kũrũ adriipi uletere ĩ ní tã ní ùlũú búkũ nōri agá rĩ agá ku, āzini ícò kpá pētĩ idri sēēpi ĩ ní tã ní ùlũú búkũ nōri agá rĩ vé ù'a nyaá ku.

²⁰Yēsũ tã 'dĩ'bée átapi rĩ kĩnĩ, "Ádarú, ma ìmũ mbēlēnã."

Āmĩnã. Úpĩ Yēsũ, mí ìmũ.

²¹Īmi 'bá Múngú vé rĩ pi, Úpĩ Yēsũ vé ẹsĩ múké rĩ ā adri ĩmi be. Āmĩnã.

* **22:14** 22:14 'Bá ìvé bōngó ùjĩ'ba gĩ rĩ pi: 'Bá 'dĩ'bée ri ìvé bōngó ùjĩ āri Yēsũ vé rĩ sĩ, kōpivé bōngó ri adri ule invēsĩrĩlĩ, Yēsũ ri kōpi trũ ìvé ùñjĩkányã agásĩ rá. 'Í lã I'dangará 7:14.